ΤΟΜΟΣ ΑΓΑΠΗΣ

ΚΑΤΑ ΛΑΤΙΝΩΝ

ΣΥΛΛΕΓΕΙΣ ΚΑΙ ΥΠΟΘΕΙΣ

ΠΑΡΑ

ΔΟΣΙΘΕΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ.

ΕΠΙ ΤΗΣ ΗΓΕΜΟΝΙΑΣ ΤΟΥ ΕΥΣΕΒΕΣΤΑΤΟΥ ΚΑΙ ΕΚΛΑΜΠΡΟΤΑΤΟΥ

ΑΥΘΕΝΤΟΣ ΚΑΙ ΗΓΕΜΟΝΟΣ ΚΥΡΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ

ΑΝΤΙΟΧΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

ΒΟΕΒΟΔΑ

ΠΑΣΗΣ ΜΟΛΔΟΒΛΑΧΙΑΣ.

ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙ, 1698.

ΔΟΣΙΘΕΟΣ

Πατριάρχης Ἱεροσολύμων τοῖς ἐντιμοτάτοις ἐν κυρίῳ χαίρειν.

Τὴν αἰτίαν ὅπερ ἐτυπώσαμεν τὰ ἀπόρρητα τοῦ μακαρίου Φιλοθέου, ἐπόμενον ἐν ἀρχῇ τῶν προλεγομένων, ἀλλὰ μὲ τὸ νὰ γίνεται ὁ τόμος ὀλίγος, ἐνομίσαμεν ἄλογον νὰ τυπώσωμεν καὶ ἑτέρων τινῶν θεολόγων καὶ τῶν δυαρχιτῶν συγγράμματα, ἐξ ὧν τὰ μὲν πολέα εὕρομεν ἐν βιβλίῳ μεγάλῳ διεσκορπισμένα ἐν τῷ μοναστηρίῳ τῆς ἁγίας ἀναστασίας, ὥστε ἐν τῷ παρόντι τόμῳ ἔστι πρῶτον τὰ ἀπόρρητα σύγγραμμα τοῦ Φιλοθέου, εἶτα προσεφώνησε τῷ βασιλεῖ ἰωάννῃ τῷ καντακουζηνῷ.

Δεύτερον, τὸ τοῦ μακαρίου Γεωργίου τοῦ χολαρίου περὶ τῆς ὑποστάσεως τοῦ Παναγίου Πνεύματος, καὶ περὶ τῆς ῥήσεως τοῦ ἐν ἁγίοις θεοδώρου τοῦ γραπτοῦ, τὸ ὁποῖον εἶναι ὀλίγον, ὅμως παρέστα παρίστησι τὴν ὑπὸ τοῦ Πατρὸς, καὶ ὑπὸ καὶ τοῦ υἱοῦ ὑπόστασιν τοῦ Παναγίου Πνεύματος, καὶ τὴν διαφορὰν τῆς θείας οὐσίας καὶ ἐνεργείας προσφυέστατα διαγρεῖ καὶ διαφεῖ.

Τέλος, τοῦ αὐτοῦ χολαρίου ἔκθεσις περὶ τῆς ὑποστάσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐν οἴδει ὁμολογίας, ἐν ᾗ πῶς τρόπος ὑπό τε τῆς ἁγίας γραφῆς καὶ τῶν ἐγκρίτων ἁγίων Πατέρων ἀποδείκνυσιν ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τὴν ὕπαρξιν τῆς ἰδίας ὑποστάσεως ἐκ τοῦ πατρὸς ἔχει μόνον. γίνεται δὲ φανερὸν ἐν τούτῳ τῷ μικρῷ συγγράμματι καὶ τοῦτο, ὅτι οἱ λατῖνοι λέγοντες ἐκπορεύεσθαι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ, εἰς πάσας αἱρέσεις ὑποπίπτουσιν, ἀλλὰ δὴ καὶ τὰς ἀποθέσεις τῶν λατίνων προσφυέστατα διαλύει. καὶ ἐκεῖνο ὅπερ λέγουσιν οἱ αὐτοί, καὶ ἀναθεματίζουσι ἐκείνους ὅσοι λέγουσι δύο ἀρχὰς ἐν τῇ μακαρίᾳ τριάδι, ὁ σχολάριος τὸ ἀποδείχνει ὕψιστον καὶ σοφιστικὸν, λέγων ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἀποβάλλωσι τὸ ἐπόμενον, ἀλλὰ τὸ ἄτοπον τοῦ ἐπόμενου, ὄχι νὰ ἀναθεματίζωσι τὴν βέλτιστον δηλονότι σωσαλοφίαν καὶ τὴν δυαρχίαν, ἀλλὰ νὰ μὴ πιστεύωσι τὴν ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐκπόρευσιν, ἐξ ἧς ταῦτα προσέρχεται, ὅτι νὰ λέγωσι τὴν αἵρεσιν καὶ εἶτα νὰ ἀποβάλλωσι τὸ ἀπὸ τῆς αἱρέσεως φυόμενον βλάσημα, ἔστι πάλαι αἱρετικῶν ἴδιον. καὶ σχισματισμὸς δυσεβείας, ἐμοὶ δυσέβεια.

Τέταρτον σύγγραμμα ἐστὶ τοῦ αὐτοῦ χολαρίου καὶ τῆς προσθήκης ἣν ἐπροσέθεσαν οἱ παπικοὶ ἐν τῷ συμβόλῳ τῆς πίστεως, ἐν ᾧ ἀποδείκνυσιν ὅτι τοῦ πάπα τὸ μοναρχικὸν πρωτεῖον οὐδὲν ἐστὶν εἰ μὴ προφανὴς ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας ἀποστασία. δείκνυσι καὶ τὸ κεφάλαιον τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων. δείκνυσιν ὅτι καὶ ἡ προσθήκη ἐν τῷ συμβόλῳ ἀθέμιτος καὶ ἀσεβεστάτη ἐστί. καὶ ὅτι εἰ τὴν μικρόν τινα τῆς ὀρθῆς ἐκκλίνοντα πίστεως, ὅπας νόμος αἱρετικὸν εἶναι βλέπει, πόσῳ μᾶλλον οἱ παπικοὶ αἱρετικοὶ ἐν τοῖς μεγίστοις ἁμαρτάνοντες. καὶ ὅτι οἱ παπικοὶ ἠπάτησαν τοὺς ἕλληνας καὶ ὑπέγραψαν ἐν τῇ φλωρεντείᾳ διὰ νὰ τοὺς δώσουν βοήθειαν καὶ τὴν ἐθνῶν, ἀλλὰ ὕστερα δὲν ἔκαμαν ἀπ' ὅσα ὑπεσχέθησαν. δείκνυται δὲ ἔκτε τοῦ λόγου τούτου καὶ τοῦ προλαβόντος, ὅτι γεώργιος ὁ χολάριος εἷς ἐστὶν, ἐπειδὴ συγγραψάμενος τοὺς λόγους τούτους ἦν ὁ χολάριος ὃς ἐπῆγε μὲ τὴν βασιλέα ἰωάννου εἰς τὴν φλωρεντείαν.

Πέμ-

Πέμπτον σύγγραμμα ἐστὶ τοῦ χολαρίου περὶ τῆς συμφωνίας, καὶ ὅποιος ἐνεργεῖ συμφωνιακῶς ἀς τὴν ἰδῇ, καὶ ἢ ἀς διορθωθῇ, ἢ ἀς ἐκδέχεται τὸ ἐκεῖσε δικαιωτήριον. ὅτι δὲ ὁ πάπας τῆς ῥώμης καὶ οἱ ὑπ' αὐτὸν ἐπίσκοποι καὶ πνευματικοὶ συμφωνιακώτατοι εἰσὶν, ἐδείξαμεν εἰς πλάτος ἐν τῷ ὀγδόῳ βιβλίῳ περὶ τῶν ἐν ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων. λαμβάνουσι δὲ καὶ αὐτοὶ πολλὰ, εἰ καὶ ὀνόματι δώρων. καὶ τὰς ἐπαρχείας μὴ τῶν θανάτων τῶν ἐπισκόπων κρατοῦσι χωρὶς ἐπισκόπων τόσον καιρὸν, καὶ πέρνουν τὰ εἰσοδήματα. καὶ τῶν ἐπισκόπων θανόντων δὲν ἀφείνουσι τὰ ἔχειν εἰς τὰς ἐκκλησίας τῶν ἐπισκόπων, ἀλλὰ τὰ πέρνουσιν αὐτοὶ, τὰ ὁποῖα ὅλα συμφωνία εἰσὶν. εἰδὲ αὐτοὶ παραλογίζονται, ἀλλὰ τὸ θεῖον ἀπαραλόγιστον.

Ἕκτον σύγγραμμα ἐστὶ περὶ τῆς νηστείας τοῦ σαββάτου, φανερῶς καὶ καθαρῶς ἀποδεικνύων τὸ ἄπρεπον τῆς τριαύτης νηστείας, περὶ ἧς καὶ ἡμεῖς εἴπομεν καὶ ἔπραξα πολλὰ καὶ γραμματα ἐν τῷ ἕκτῳ βιβλίῳ περὶ τῶν ἐν ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων. εἰς ἐκεῖνο ὁ ὅπερ οἱ παπικοὶ βάλλουσιν ὅτι οἱ ἀσκηταὶ ἐνήστευον ἐν τῇ ἐρήμῳ τὰ σάββατα καὶ τὰς κυριακὰς, ἀποκρινόμεθα. ὅτι ὥστε ὅπερ οἱ ῥωμαῖοι εἴχασι τὴν νηστείαν τοῦ σαββάτου συνοχωρημένην ἐν μόνῃ τῇ πόλει αὐτῶν, ἠτύχαζεν ἡ ἐκκλησία, ἀφ' οὗ ὁ νόμον ταύτην ἐποίησαν, σωστικῶς κατέλεγξε ταύτην ἡ ἐκκλησία, καθὼς τὰς δύο πρώτας ἡμέρας τῆς ἁγίας τεσσαρακοστῆς, ὥστε ὅπερ ἐνήστευον τινὲς εἰς τὴν δύσιν καὶ ἀποκεκρυμμένως, οὐδεὶς τοῦ αὐτῶν ἐν τῇ κοινότητι λόγου, ἀφ' οὗ ὁ ἰωάννης ἐν τῇ βελγαρίᾳ οἱ ῥωμαῖοι ἐκήρυττον, κατέλεγξεν ὁ ἁγιώτατος φώτιος. καὶ ἐλέγχομεν καὶ ἡμεῖς ἄχρι τοῦ δεῦρο, καὶ δὲν εἴμεθα ἡμεῖς φωτιανοὶ ἐλέγχοντες τὰς παραβάσεις τῶν κανονόμων, ἀλλ' εἶναι αἱρετικοὶ μαρκιωνῖται οἱ τινες διδάσκουσι τὴν νηστείαν τοῦ σαββάτου. καὶ αἱρετικοὶ ἀβραμοὶ οἵτινες διδάσκουσι τὴν κατάλυσιν τῆς ἁγίας τεσσαρακοστῆς, ὡς ὁ ἅγιος θεοφάνης γράφει αἱρέσεις.

Ἕβδομον σύγγραμμα ἐστὶ περὶ γάμου ἱερέων, ἐξ οὗ τὸν γάμον τῶν ἱερέων κωλύοντες οἱ παπικοὶ, οὐ μόνον παράνομα πράττουσι, ἀλλὰ καὶ καταγέλασται, ὅτι τὰς νομίμους γυναῖκας τῶν ἱερέων χωρίζουσι, καὶ ἔχουσι δὲ παλλακὰς, καὶ καὶ πορνοποιοῦσιν ἐκ πορνῶν, δὲν τὸ ἔχουσιν ἐμπόδιον τῆς ἱερωσύνης, καθὼς ἡ ἐντριδέντου σύνοδος ἀπόφασιν νομοθετεῖ. οὐ δὲ σημείωσαι ὅτι οἱ ῥωμαῖοι εἰς μὴ τοὺς δύσιν χωρίζουσι τὰς γυναῖκας τῶν βουλομένων ἱερωθῆναι. εἰς δὲ τὴν συρίαν συγχωροῦσι τοὺς ἱερεῖς τῶν μαρωνιτῶν καὶ σμίγουσι μὲ τὰς γυναῖκας των, καὶ καὶ λειτουργοῦσι τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ καὶ ὁ ἀποστόλος πρὸς κορινθίους. ἐν δὲ τῇ λεχίᾳ συγχωροῦσι τοὺς ἱερεῖς τῶν ῥώσων. ὅπερ ἔχουσιν ἀπὸ δύο γυναῖκας τὴν ἱερωσύνην, μόνον καὶ ὁμολογοῦσι τὸν πάπαν κεφαλὴν τῆς ἐκκλησίας, ὅθεν καλῶς παρ' ἡμῶν λέγεται ὅτι ὁ παπισμὸς ἐστὶν αἱρετικισμός.

Ὄγδοον σύγγραμμα ἐστὶν, ὅτι δὲν πρέπει νὰ γίνεται εἰς τὴν τεσσαρακοστὴν καθημέραν λειτουργία. οὐ δὲ σημείωσαι ὅτι μήτε εἰς τὰς ἄλλας ἡμέρας τοῦ χρόνου δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ γίνεται καθημέραν λειτουργία καὶ χρέος ἀπαραίτητον ὡς βλέπεται ἡ καινὴ νομοθεσία τῶν παπικῶν. καὶ ἰδὲ τὸν χρυσόστομον ἐν τῷ προοιμίῳ τῆς πρὸς ῥωμαίους ἐπιστολῆς, καὶ ἐν τῷ λόγῳ εἰς τοὺς τὰ πρῶτα πάσχα νηστεύοντας. ὥστε καὶ αὐτὸ ὅπερ τινὲς τῶν ὀρθοδόξων ἱερέων μὴ ἔχοντες παραντάρμον καθημέραν λειτουργοῦσι οὐδὲ εὐλάβειαν ἀλλὰ νομίζοντες πῶς ἀναγκαῖον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ὥστε ὅπερ

λέγει

λέγομῶ πάλιν) αὖ λειτουργῆ καθημέραν εἶναι ἁμαρτεία ἀπάτη ἐστὶν ὑπὸ τ παπισῶν ἐξοδευομένη.

Ἔννατον σύγγραμμα ἐστὶ, περὶ γνείων κυρῶς, τὸ ὁποῖον ἀφοῦ ὁ πάπας & οἱ περὶ αὐτὸν κυρόῦσι τὰ γνεῖα, ἐντρεπόμεθα νὰ τὸ εἰπῶμῶ. ὅπ ὅμως εἶναι ἔργον ἐναντίον τ προφητῶν & τ ἀπόστολων & τ ἁγίων πατέρων, καὶ πάσης τ καθολικῆς ἐκκλησίας, εἶναι φανερόν. καὶ ὅτι μὴ οἱ ἑκτὸς λόγοι εἰσὶ γεωργίου & σχολαρίου.

Δέκατον σύγγραμμα ἐστὶ, τὸ γεωργίου & γεμιστοῦ, περὶ οὗ ἐν ἄλλοις ἐρῶμῶ πλατύτερον, ὁ λόγος αὐτὸ ὅμως ὅτι ὅπ ἐστὶ γνωσία & πάντ τ ἀληθείας ἐκδικος, ἐστὶν φανερόν.

Ἑνδέκατον σύγγραμμα ἐστὶν, ὁ λίβελλος κωνσταντίνου ἱερέως, ὃς ὄντας χριστιανικὸς δηλονότι παπικὸς, ἐλθὼν εἰς κωνσταντινούπολιν μετεκενήθη εἰς τ ἀγίαν & χριστοῦ καθολικὴν ἐκκλησίαν, καὶ δέδωκε λίβελλον τῇ ἐν κωνσταντινουπόλει ἁγίᾳ & χριστοῦ ἐκκλησίᾳ, καὶ ἔλαβε πάρ αὐτῆς γράμματα εἰς τοὺς ἐν δύσει χριστιανοὺς. οὐ ἢ σημείωσιν ὅτι ἀπὸ πολλοῦ καιροῦ οἱ αἴξονες καὶ οἱ ἐγγλέζοι ἐπαύδαζον νὰ ἀναχωρήσῶν ἀπὸ τὸ ψευδομοναρχικὸν ἀξίωμα τοῦ ῥώμης, ἀλλὰ δὲν ἐδυνήθησαν ἀπὸ πολὺ ἐμπόδια. ὕστερον δὲ λέπερος καὶ καλβῖνος, αὖ ἦτον εἰς κωνσταντινούπολιν ὀρθόδοξος βασιλεία ἤρχοντο εἰς κοινωνίαν τῆς ἀρχαίας ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, ἀλλὰ μὴ ἔχοντες τὸ τοιοῦτον ἔρεισμα, καὶ μὴ δυνάμενοι νὰ ὑποτάσσωνται τῷ ῥωμαίῳ, ἐξέκλιναν καθάπαξ τ εὐθείας ὁδοῦ. ἔχουσι & τὰς περὶ & ἁγίου πνεύματος & λοιπὰς αἱρέσεις τῶν παπισῶν. εἰς ἐκείνα δὲ ὁποῦ ἐκαινοτόμησαν εἰς τὰ μυστήρια καὶ εἰς τὰς παραδόσεις τ καθολικῆς ἐκκλησίας καὶ ἀθετήσεις τῶν ἁγίων πατέρων, καὶ τῶν ἁγίων συνόδων, παρὰ τῶν παπισῶν ἔλαβον τὰς ἀφορμὰς, ὡς ἐγράψαμῶ καθαρῶς ἐν τῷ ἑνδεκάτῳ βιβλίῳ περὶ τῶν ἐν ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων. ὥστε παραφυάδες εἰσὶ λούτερος & καλβῖνος & πάπα τ ῥώμης. σημείωσιν ὅπ ἐν τῷ παρόντι λιβέλλῳ λέγεται ἡ κωνσταντινούπολις μήτηρ τ ἐκκλησιῶν, τὸ ὁποῖον παρεξηγοῦντες οἱ παπικοὶ λέγουσιν, ὅτι, εἰ μήτηρ τ ἐκκλησιῶν ἐστὶν ἡ κωνσταντινούπολις, πολλῷ μᾶλλον ἡ ῥώμη. ἀλλὰ ζητέον ὅπ, ἡ ἐκκλησία κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ & μεγάλου ἰουστινιανοῦ ἐρρέθη κεφαλὴ πασῶν τ ἐκκλησιῶν, ἀλλὰ μήτε ὁ κωνσταντινουπόλεως μήτε οἱ λοιποὶ πατριάρχαι, μήτε ἄλλος τὶς ὀρθόδοξος ἐφρόνησε ποτὲ νὰ ἔχῃ ἡ ἐκκλησία κωνσταντινουπόλεως ἐν τῇ καθόλου ἐκκλησία μοναρχικὴν, ἢ αὐτοκρατορικὴν, ἢ ἡγουμενικὸν ἀξίωμα. ἀλλ' ἔστι κεφαλὴ πρωτεύουσα & μόνῳ τ τάξιν, ὅπερ & αὐτὸ μεγάλη ἐστὶν ἐν τῇ ἐκκλησία. εἶτα φρονείτωσαν οἱ παπικοὶ ὅπ ὃν τρόπον ἡ ἀνατολικὴ ἐκκλησία λέγει τ κωνσταντινουπόλεως πρῶτον & κεφαλὴ τ ἐκκλησίας, & τ τρόπον τοῦτον ἐστὶ & ὁ ἐπίσκοπος τ ῥώμης πρῶτος & κεφαλὴ τ ἐκκλησίας, καὶ δεχόμεθα τὸν ῥώμης πρῶτον εἶναι & κεφαλὴ ἐν τῇ ἐκκλησία ἀλλ' οὐ παραδέχονται τοῦτο, ἄρα & ἡμεῖς οὐ παραδεχόμεθα τ ῥώμης οὔτε πρῶτον οὔτε κεφαλὴν, οὔτε μὴν διόλου ἐπίσκοπον ἐν τῇ ἐκκλησία.

Δωδέκατον σύγγραμμα ἐστὶ, θεοδώρου δικαιοφύλακος & ἀγαλλιανοῦ, ὅστις ἐν τῇ καταλαγῇ λέγεται ἱερομνήμων, ἐπειδὴ τότε ἄλλο ὀφφίκιον εἶχεν ὅτε ἔγραφε τὸ σύγγραμμα ἐκεῖνο, & ἄλλο ὀφφίκιον εἶχεν ὅτε ἔγραφε τὸ παρόν. ἔγραψε δὲ οὗτος & ἕτερα κινὰ συγγράμματα, ἅπινα ὑποτάσσωμῶ σὺν Θεῷ μετὰ ταῦτα ἐν ἄλλῳ τόμῳ.

ἰστέον

ἰστέον δὲ ὅπ ὁ ἰωάννης οὗτος ὁ χρυσόστομος ἔγραψε λόγους κινὰς ὑπερ τῆς ἐν φλωρεντείᾳ συνόδου, ὃς ἔγραψε & ὑπὸ πολλοὺ κινὰ πρὸς τὸν μέγαν δούκαν. ἡνίκα ἀναπαύεται ὁ ἀγαλλιανὸς, καὶ τὸν χρυσόστομον οὐ μόνον ἀποδείκνυσι βλάσφημον & ἰολμηρείαν, ἀλλὰ & ἀγράμματον. καὶ ἀπὸ τούτου γίνεται φανερὸν ὅπ & τὰ ὅσα ἐν ἄλλοις ἔγραψε περὶ τῆς ἐν φλωρεντείᾳ συνόδου ὁ χρυσόστομος, εἰσὶ ψευδεπίπλαστα & πόρρω τῆς ἀληθείας. ἀλλὰ δὴ & ἐν τῇ εἰρηνικῇ ἀπολογίᾳ ἔγραψεν ὑπὲρ τῆς ἐν φλωρεντείᾳ συνόδου πάνυ βλασφήμως βεβαιῶν τὸν παπόλμον ὅρον αὐτῆς ὁ χρυσόστομος & ἰδὲ σελίδι 362. πῶς ἐξελέγχει αὐτὸν ὁ ἀγαλλιανός.

Δέκατον τρίτον σύγγραμμα ἐστὶ, τὸ τοῦ ἀπολογουμένου τῷ πάπα γρηγορίῳ. ὁ γὰρ πάπας γρηγόριος ὁ ἕννατος ἔγραψεν ὑπὸ πολὺν ἀπηρεμοῦντων τῶν λατίνων κωνσταντινουπόλεως. καὶ ὅσης τῆς βασιλείας τῶν ῥωμαίων εἰς τὴν νίκαιαν βασιλεύοντος ἰωάννου & βατάζη, & πατριάρχοντος τοῦ ἐν ἁγίοις γερμανοῦ τοῦ νέου, μετὰ τ ἀπὸ πολὺν ἔπεμψεν ὁ γρηγόριος & πρέσβεις, ὅθεν ἐλθόντες ἐκεῖ σύνοδος ἐν ᾗ ἐβεβαιώθησαν οἱ λατῖνοι ὡς ἦσαν αἱρετικοὶ, & ἀναθεματίσθησαν ὅσοι λέγουσιν ὅπ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεται & ἐκ & υἱοῦ, & ἰδὲ ἐν τῇ καταλλαγῇ ἰωάννου τοῦ νομοφύλακος τὰ αὐπρόῤῥητικὰ & & ψευδωνύμου ὅρου τοῦ ἐν φλωρεντείᾳ κεφαλαίῳ ἑνιάτῳ, ὡσαγράφῳ τέτῳ, σελίδι σμη. ὥστε ὁ γράφων πρὸς τ γρηγόριον δὲν ἦτον ὁ γερμανὸς, ἀλλ' ἕτερος τὶς ὀρθόδοξος. γράφει ἢ μὴ ἀγάπης & συμβουλεύει εἰς τὸ πρόσιμόν τυ ὅπ πλήρεις πνεύματικῆς ἀγάπης γίνεσθαι δεῖ λατίνους τε & γραικοὺς, & οὕτω πρὸς ἀλλήλους ἀναλέγεσθαι. οὐ μόνον ἢ εἶπεν οὕτως ὁ τίμιος οὗτος ἀνὴρ, ἀλλ' ὡς εἶπεν, οὕτω & ἐποίησε. & οὐ μόνον αὐτὸς, ἀλλὰ πάντες οἱ ἀρχαῖοι & ὕστεροι ἕλληνες οὕτως ἐποίησαν. οἱ ἢ παπικοὶ καὶ μάλιστα οἱ γίγαντες τ παπισῶν βαρῶνοι & μπελαρμῖνος, βίνιος, γρετζέρος, & παμμέλιος, ἡ ἄθεος πάρεργα, καὶ ἵνα νεοφανὴς αἱρεσιάρχος ποικίλος & πολίμβυλος & ὡς πολύσωρος ἀλλοφρόνων γράφοντες & τ ἑλλήνων, γράφουσι μὴ ὑπονοίας μὴ σοφισμάτων, μὴ ὕβρεων & λοιδορεῶν, & ἄλλων αἰσχρολογιῶν, & ὡς μὴδωμάμενοι αὐπτεῖναι τῇ ἀληθείᾳ, πρὸς ὕβρεις τρέπονται & βλασφημίας. & ἐπειδὴ ὡς εἴρηται οἱ ἀνατολικοὶ γράφοντες πρὸς λατίνους, σεμνῶς & μὴ ἀγάπης γράφουσι, τ παρόντα τόμον ἡμεῖς ἀγάπῳ ὠνομάσαμῶ. ἐλπίζωμῶ ἢ νὰ τυπώσωμῶ & τοὺς λοιποὺς & τ λατινικῶν αἱρέσεων συγγραφεῖς. καὶ νὰ ὀνομάσωμῶ τοὺς ἡγουμενομένους τόμους, χαρὰν, εἰρήνῳ, μακροθυμίαν, & καθεξῆς & τὰς λοιπὰς χρετὰς ἃς ἐκλέγεται ὁ μακάριος παῦλος πρὸς γαλάτας. ἡνιᾶος ἢ ἐστὶ & οὗτος ὁ ἀνὴρ ὅπ ἐν ὀλίγοις λέγει πᾶσαν τ περὶ τ & πνεύματος θεολογίας ἀλήθειαν.

Δέκατον τέταρτον σύγγραμμα ἐστὶν ἀνωνύμου κινὸς, ὃς & αὐτὸς σώπομος καὶ σοφὸς & περιεκτικὸς ἐστὶν, ὅπ ὀίδαμῶ ἢ πότε & πρὸς κινὰ ἔγραψαν οἱ λατῖνοι τ ὑπὸ πολὺν πρὸς ἰω αὐτὸς ἀπομένεται, φαίνεται ὅμως νὰ μὴν εἶναι πρὸς τ αὐτοῦ τέρω ὑπὸ πολὺν ἰω ἔπεμψεν ὁ πάπας γρηγόριος, καθότι ἡ ὑπὸ πολὺν & γρηγορίου ἦτον εἰς τ νίκαιαν, ἡ ἢ ἐνταῦθα ὑπὸ πολὺν ἐπέμφθη μὴ ταῦτα εἰς κωνσταντινούπολιν. ὁ ὁ συγγραφεὺς ἐν σελίδι τπγ. μέμνηται & βέκκου, ὃς ἰω ὑπὸ Μιχαὴλ & παλαιολόγου & ἐν κωνσταντινουπόλει. εὕρομῶ ἢ τοὺς δύο τούτους συγγραφεῖς, μᾶλλον δὲ ἔδωκεν ἡμῖν ἰδιοχείρως ὁ ἐνπιόστατος καὶ σοφώτατος ἄρχων μέγας σκευοφύλαξ τ ἐν κωνσταντινουπόλει μεγάλης τοῦ χριστοῦ ἐκκλησίας κύριος μπα-

μπαλάσης, ὃς εἰ καὶ ἐγκωμίῃ ἐν κωνσταντινουπόλει, ἀλλ ὁ μακαρίτης Πατὴρ αὐτοῦ
ἰδὼν ὅτι τὴν ἡμετέραν πελοποννήσου, ἔστι δὲ ὅτος ὁ κύριος μπαλάσης ὁ λαβέστατος,
θεοφιλέστατος, φιλαληθέστατος, ἀδωροδόκητος, ἐξ ἀπαχῶν οἰκίων ὑπαρξάντων
καὶ πολὺς ὢν διαφόρους δυσεβεῖς ἀναγκάσας τρόπους τῇ διαληφθείσῃ μεγάλῃ τοῦ
χριστοῦ ἐκκλησίᾳ, ἐν εἰς πάντας τοὺς λοιποὺς πατριαρχικοὺς θρόνους πολλάκις σύμ:
μαχος φανεὶς ἐν πολλοῖς καὶ μεγάλοις τῇ δυνάμει τῶν λόγων αὐτοῦ. καὶ τέως εἰ:
πεῖν πᾶσαν τὴν ζωὴν αὐτοῦ κατηνάλωσε ὑπὲρ τοῦ διατηρήσεως τῶν ὀρθῶν δογμάτων,
τῶν ἁγίων κανόνων, τοῦ ἐκκλησιαστικῆς καὶ πατρίου παραδόσεως, καὶ ἀπλῶς ἁπάσης τοῦ
ἐκκλησιαστικοῦ διηγήσεως, ὅθεν καὶ ζηλωτὴς καὶ φιλαλήθης ἐπικέκληται, δι ὧν ἔχει καὶ
μὴ τὴν μακαρίαν συνταχθήσεται ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῶν πρωτοτόκων τῶν ἀπογεγραμ:
μένων ἐν οὐρανοῖς.

Δέκατον πέμπτον σύγγραμμα ἐστὶ, τὸ τοῦ μακαρίτου γρηγορίου τοῦ κυπρίου πατριάρ:
χου κωνσταντινουπόλεως, ὃς ἦν ἐπὶ αὐδρονίκου τοῦ γέροντος, ἤτοι τοῦ β. τῶν παλαιο:
λόγων, καὶ ἠγωνίσθη κὰ τοῦ βέκκου καὶ τῶν ὁπαδῶν αὐτοῦ ὡς ἐσημειώσαμεν ἐν τοῖς προ:
λεγομένοις τῶν ἀπορρήτων τοῦ φιλοθέου, καὶ συνέγραψε καὶ τὴν παροῦσαν πραγματείαν,
ἀποδεικνύων καὶ αὐτὸς πᾶσι τρόποις ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ Πα:
τρὸς, οὐχὶ δὲ καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ, ἐν ᾗ ἀναιρεῖ καὶ τὰς τότε προβαλλομένας ἐνστάσεις καὶ ἀπο:
θέσεις πρὸς τοῦ βέκκου καὶ τῶν ἀρχιδιακόνων κωνσταντίνου μελιτινιώτου, καὶ γεωργίου με:
τοχίτου, καὶ τοῦ πάπα γρηγορίου τοῦ δεκάτου, καὶ ἁπλῶς τῶν παπικῶν, τὸ ὁποῖον σύγ
γραμμα εὑρόμην ἐν κωνσταντινουπόλει ἐν τινι βιβλίῳ ἀρχαιοτάτῳ καὶ μεταγρά:
ψαντες μὴ ἀπιμελείας ἐτυπώσαμεν. καὶ τούτου τοῦ γρηγορίου τοῦ λέγει γεώργιος
ὁ σχολάριος ἐν τῇ σημειώσει τῶν κὰ βέκκου ζωσόν ἰδὲ πρὸς κάτω ἐν τοῖς προλε:
γομένοις. ἀλλὰ δὴ καὶ τὸ φιλόθεον ἰδὲ ἀριθμῷ ξ γ.

Δέκατον ἕκτον σύγγραμμα ἐστὶν, ἀνωνύμου τινὸς καὶ ἀνεπιγράφου, οὗ ἡμεῖς δι:
ερόντες ἐν τῷ βιβλίῳ τῶν ἁγίας αἱρεσιάρχας μετεγράψαμεν ἀπιμελῶς, καὶ ἐπεγρα:
ψαμεν περὶ θεολογίας, ἑρμηνείας τοῦ συμβόλου, καὶ διηρήκαμεν εἰς κεφάλαια καὶ
τμηματίδια, καθὼς ἐδιαιρήσαμεν καὶ τοὺς λοιποὺς ἐν τῷ παρόντι τόμῳ συγγραφέας,
τὸ ἀξίωμα δὲ καὶ τὸ ὑψηλὸν τῆς θεολογίας αὐτοῦ. οὐ δεῖται τοῦ ἐπαινοῦντος, ἐπειδὴ καὶ
αὐτὸς μόνος ἑαυτὸν ὁποῖος ἐστὶ παρίστησιν. ὅθεν καὶ ἡμεῖς ὡς θεολογικώτατον καὶ
διδασκαλικώτατον καὶ σοφέστατον καὶ ὀρθοδοξότατον ἐτυπώσαμεν ἐν τῷ τόμῳ τούτῳ.

Δέκατον ὄγδοον σύγγραμμα ἐστὶ τοῦ ψελλοῦ, οὗ καὶ πολλὰ καὶ διάφορα συγγράμ:
ματα φέρονται, ἡμεῖς ὅμως καὶ τὸ παρὸν ἐτυπώσαμεν τὰ ἕνδεκα αὐτοῦ θεολογικὰ
κεφάλαια τὰ πρὸς Μιχαὴλ τὸν κομνηνόν.

Δέκατον ὄγδοον σύγγραμμα ἐστὶ, Νικηφόρου τοῦ βλεμμίδου, ὅς τις ἔγραψε πολλὰ,
καὶ ἐπειδὴ οἱ λατῖνοι συκοφαντοῦσιν αὐτὸν λέγοντες. ποτὲ μὲν ὅτι ἔγραψεν πρὸς τὸν
ἀρχιεπίσκοπον βελγαρείας ἰάκωβον, ἀποδεικνύων διὰ χρήσεων γραφικῶν δι ἡοῦ καὶ
δι ἡοῦ θεολογεῖται τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. καὶ πρὸς θεόδωρον δόκαν τὸν λάσκαριν πε:
ρίπτων δογματικῶν συζητήσεων. ποτὲ δὲ ὅτι ἔγραψε σημειώσεις δικαιοῦσας τινὰς
ἕλληνας τῷ τότε καιρῷ ἑνωθέντας λατίνοις, ὅτι τάχα ἀπροσκρεμαστίας ἠνώθησαν,
ἄλλα ἡμεῖς ἀποδείξαμεν νόθα καὶ ψευδεπίπλαστα ἐν τῷ ἐνιαύτῳ βιβλίῳ περὶ τῶν
ἐν ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων. ἐπειδὴ δὲ ὁ περὶ πίστεως οὗτος καὶ βλεμμί:
δης λόγος ἐστὶν οὗτος αὐτὸς λόγος, ὡς αὐτὸς οὗτος μαρτυρεῖ ἐν τῇ ἀρχῇ

τούτου

τούτου καὶ λόγου, ἐτυπώσαμεν αὐτὸν ἐνταῦθα ἕνεκεν δύο τινῶν, τὸ μὲν, πρὸς βεβαίω:
σιν ὅτι παύσαντο ὁ βλεμμίδης ἦν ὀρθόδοξος, καὶ οὐδέποτε λατινόφρων καὶ διαρ:
ραγὴς λέων ὁ ἀλάπος ὁ ἐν τῷ ἀσεβεστάτῳ ἐγκυκλείῳ αὐτοῦ συκοφαντῶν τὸν ἄνθρωπον
καὶ θεοῦ. τὸ δὲ, ὅτι περὶ πίστεως τοῦ ὀρθοδόξου σαφέστατος ἐστὶ καὶ πρωτεκτικότατος.
περὶ τούτου δὲ ὅσον λέγει ὁ βλεμμίδης ὅτι μὴ τὸν αὐάστασιν ἀψηλάφητον ἐστὶ τὸ σῶμα
καὶ κυρίου, καὶ δοκεῖ ἐναντίον εἶναι τῷ καὶ διαλόγου γρηγορίου, ὃς τὸν κωνσταντινου:
πόλεως πατριάρχου διὰ τοῦ λόγου ἔπεισε καὶ τὸν λέγη ψηλαφητὸν καὶ ὄχι ἀψηλάφητον,
εἴπωμεν τὰ ἀναγκαῖα βιβλίῳ ς. περὶ τῶν ἐν ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων.

Δέκατον ἕνατον σύγγραμμα ἐστὶ, καὶ ἁγιωτάτου πατριάρχου ἱεροσολύμων ἰωάν:
νου καὶ ἀζύμων, ὅπου τὴν ἱστορίαν ἐτάξαμεν περὶ τῶν ἰδίων λόγων ἐν οἷς διαλαμ:
βάνων καὶ μέρος περὶ καὶ παλαιοῦ καὶ νέου νόμου, σαφῶς καὶ καθαρῶς ἀποδείκνυσιν
ὅτι διὰ ζύμου ὁ κύριος τὸν μυστικὸν δεῖπνον ἐποίησε, καὶ καταλέγει τὰς ἀναφυο:
μένας αἱρέσεις ὅταν γίνεται τὸ μυστήριον διὰ καὶ ἀζύμου. συντόμως ἀποβάλλει τὸ
θρυλλούμενον μοναρχικὸν κέντρον τοῦ ῥώμης, ἑρμηνεύει τὸν τεσσάρων πατριαρχι:
κῶν θρόνων τὸν περὶ τοῦ συκλητικοῦ ἀλήθειαν κρίνει. καὶ ἔτι σαφέστατα βεβαι:
οῖ ὅτι ἐν τῷ μυστηρίῳ πάρεστιν οὐσιωδῶς ὁ θεάνθρωπος ἑνωμένος, καὶ γίνεται μεταβο:
λὴ οὐσιώδης καὶ ἄρτος εἰς τὸ σῶμα καὶ κυρίου.

Εἰκοστὸν σύγγραμμα ἐστὶ, καὶ καὶ νέου καλενταρίου ἐγκύκλιος ὑπερολὴ τῶν ἁγιωτά:
των πατριαρχῶν, κωνσταντινουπόλεως ἱερεμίου, καὶ ἀλεξανδρείας σολβέστρου.

Εἰκοστὸν πρῶτον ἐστὶν, ὑπερολὴ συνοδικὴ περὶ τοῦ φιλαδελφείας.

Εἰκοστὸν δεύτερον ἐστὶ, πρᾶξις συνοδικὴ περὶ βεβαίωσιν καὶ σεβασμίου πατριαρχι:
κοῦ θρόνου τοῦ μεγάλης μοσχοβίας, ἐν ᾗ ὁ βασιλεὺς τῆς μοσχοβίας, αὐτοκράτωρ
ὁμολογεῖται, καὶ βεβαιοῦται παρὰ οἰκουμενικῆς συνόδου, εἶτα ὑπάρχουσι διάφοροι
κανόνες περὶ διαφόρων αἱαγκαίων ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων. καὶ τέλος πάν:
των, ἀποβάλλεται καὶ ἀποκορυφίζεται τὸ παρὰ λατίνων ὑπὸ μείζονος χίσματος τῆς
ἐκκλησίας καινοπρεπὲς καλαντάριον.

Εἰκοστὸν τρίτον ἐστὶν, ὑπερολὴ καὶ μακαρίτου κυρίου πάπα ἀλεξανδρείας περὶ τοῦ
δυσεβέστατον αὐθέντου ῥάδυλα ὑγκροβλαχίας, διαλαμβάνει καὶ αὐτὸ σωτό:
μως καὶ καθαρῶς περὶ καὶ μυστικοῦ δείπνου. καὶ καὶ νέου καλενταρίου.

Εἰκοστὸν τέταρτον ἐστὶ καὶ αὐτοῦ διδασκαλία περὶ τοῦ ἐντεμνεύσου τῆς ὑγκροβλα:
χίας ὀρθοδόξου. ἐν ᾗ πρὸς τοῖς ἄλλοις ἀναθεματίζει τοὺς λέγοντας. ὅτι τὸ Πνεῦ:
μα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεται ἐκ καὶ τοῦ Πατρὸς καὶ καὶ υἱοῦ. δείκνυται δὲ φανερῶς καὶ ἐκ τῶν
δύο ὑπερολῶν ὅτι ὁ κύριος ἦν ὁ ὀρθόδοξος, καὶ τὰ κεφάλαια ὅπου ἐτυπώ:
θησαν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, εἰσὶ πλάσματα τῆς καλδίνου καὶ συκοφαντίας τῶν παπικῶν.

Εἰκοστὸν πέμπτον ἐστὶν ἀνωνύμου τινὸς, ὅπερ καὶ αὐτὸ μεταγράψαμεν ἀπὸ τοῦ βι:
βλίου τῶν ἁγίας αἱρεσιάρχας, διαλαμβάνει δὲ καὶ ἐν ᾗ ὅτι καὶ σαφῶς καὶ καθαρῶς περὶ διαφο:
ρᾶς πέμψεως καὶ ἐκπορεύσεως, οὐσίας καὶ ἐνεργείας. καὶ περὶ τοῦ ἐκ πατρὸς
ἐκπορεύσεως καὶ πανταχοῦ πνεύματος. καὶ περὶ καὶ ἐν τῷ θεωρίῳ φωτὸς ὅτι ἦν
ἄκτιστον. καὶ καὶ παπικῶν ὀνειδιζόντων τοὺς ἀπολικοὺς ὅτι ὑπὸ δουλείαν εἰσὶ. καὶ
ἀκολούθως καταλέγει σφάλματα τινὰ τῶν λατίνων ἅτινα ἐκαινοτόμησαν μετὰ
τὸ σχίσμα.

Ἰστέον ὅτι τὴν ἀναφορὰν τῶν ἀρχιερέων πρὸς αὐτὸν τὴν αὐγούστον, καὶ βεβαίωσιν καὶ αὐτο:
κράτο:

καθ᾽ ὅρος Ἰωάννου τοῦ παλαιολόγου μετὰ τῶν σωσοδικῶν καθαιρέσεων Ἰωάννου τοῦ καλέκα μὴ ἔχοντες, δὲν ἐτυπώσαμεν ἐν τοῖς ἁρμοδίοις τόποις τῶν προλεγομένων, νῦν δὲ πέμψαντες ἡμῖν ταῦτα τοῦ ὁσιωτάτου σκευοφύλακος τοῦ ἐν τῷ ἄθωνι σεβασμίας λαύρας Πνευματικοῦ κυρ Νικηφόρου, ἐτυπώσαμεν ἐν ταύτῃ.

ΑΝΑΦΟΡΑ ΤΩΝ ΑΡΧΙΕΡΕΩΝ

Πρὸς τὴν κεφάλισιν τῆς ἁγίας ἡμῶν κυρίας τῆς δεσποινῶν κυρίας ἄννας τῆς παλαιολογίνας.

Κεφάλισι καὶ ἁγία ἡμῶν κυρία καὶ δέσποινα. ἡμεῖς οἱ ἀρχιερεῖς οἱ καθεζόμενοι ἐν τοῖς κελλίοις ἡμῶν ὑποκεκλεισμένοι, ὁ ἐφέσου, ὁ κυζίκου, ὁ ἀλανίας, ὁ χρισιουπόλεως, ὁ ἄπρου, ὁ λοπαδίου. δεξάμενοι πρὸς τὴν χάριν τοῦ καὶ παναγίου πνεύματος τὴν διαγγελίαν ζυγὸν, καὶ χρέος ἔχοντες ἀνταπόδοσιν τοῖς ἀπεκειμένοις τῷ διαγγελίῳ τοῦ κυρίου, νοητοῖς τε καὶ αἰσθητοῖς δώροις, καὶ ὑπομιμνήσκειν τὴν εὐσεβεστάτην καὶ ἁγίαν βασιλείαν σου, καὶ προκινεῖν τὸ φιλοσεβὲς αὐτῆς, εἰς τὸ καθαίρειν πᾶν ὕψωμα κατὰ τοῦ θεοῦ ἐπαιρόμενον, ὑπομιμνήσκομεν ἤδη καὶ ἀναφέρομεν, ὅτι ὁ νῦν πατριάρχης, ἀλλὰ τῷ τῆς φιλαργυρίας δεινῷ καὶ ἀλογίστῳ πάθει, ὡς μιαρωτὸς ἀνεσείφη ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ κυρίου. σωρεύων ἀργύριον καὶ χρυσίον ὑπὲρ τὴν ἡμῶν καὶ τῶν θυγατέρων αὐτοῦ, παρὰ τὸν ὅρον τῶν ἁγίων, καὶ τοὺς ἱεροὺς κανόνας τῆς ἁγίας τοῦ κυρίου ἐκκλησίας, πωλῶν ἀνυποστόλως τὰς χηροβόσκας ἐκκλησίας, πωλῶν τὰς ἐξαρχίας, καταπολλῶν τὰς ἡγεμονίας. ὁδῷ προβαίνων ἤδη τὸ χεῖρον, καὶ τὸ δίκαιον δικάζων, καὶ κρίνων ἐνδιαστρόφως τὰς ἀνακυπτούσας ἐκκλησιαστικάς τε καὶ πολιτικὰς ὑποθέσεις, ὡς καὶ διπλὰς σημειώσεις ἀνιπότους ἤδη πολλῶν εἶναι τοῦ αὐτοῦ. ὀφθεὶς τῆς τόλμης, ὕστερον καὶ ἤδη τῆς δυσεβείας φανερῶς ἐποίησε. πρὸς τὴν ἱερῶν κειμηλίων, τὶ χρὴ λέγειν. πολλὰ δὴ καὶ τῆς καθιερωμένων τῷ θεῷ σκευῶν, τολμηρᾷ καὶ χαιρεκακίᾳ καὶ γνώμῃ ἀδεῶς ἀφελόμενος, εἰς εἴδωλον βεβαὶ πορισμὸν, καὶ κατέλυσε καὶ ἐπώλυσεν. ἤδη δὲ τούτοις πᾶσι, κατέλιπε διὰ φιλοδοξίας ὑπερβολὴν, καὶ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ κυρίου. καὶ χρονίας καταμονὰς ἐποίησε φρενικῶς ἐν τοῖς βασιλείοις. ὁ δὲ τοῦ θεοῦ μέγας ναὸς, ἀπροσκύνητος καὶ ἀπεπμέλητος πρὸς ἐλεεινὸν, τὰς δὲ ψευδολογίας, καὶ τὰς ἄλλας αὐτοῦ πλάνας καὶ ὑποκρίσεις, αἷς ἤδη τῶν ὁμιλούντων αὐτῷ κάθ᾽ ἑκάστην ἐπιδείκνυται τὴν ἡμέραν, ποία διηνήσεται γλῶσσα, οὐδὲ ὁ ἰδὲ τὸ σῶμα αὐτοῦ ἀληθεύειν, καὶ ἠρεμήσειν κατ᾽ αὐτὸν, τὸ μέγα τῆς ἀρχιερωσύνης ἀξίωμα. ἡμεῖς δὲ ἐν ἐνδείᾳ καὶ πενίᾳ καθήμενοι, παρακαλοῦμεν τὸν θεὸν, ἵνα ἐμβάτ δύσῃ εἰς τὴν καρδίαν τῆς ἁγίας βασιλείας σου, καὶ ἀποκαλυφθῇ τὰ ἔργα αὐτοῦ. νῦν οὖν ὡς ὀρθὴ δέσποινα ἡμῶν ἁγία εἰσβάθη κακῶν ἐμπεσὼν ὁ ἄθλιος ὄντως. καταφρονεῖ. καὶ ἀνομίαν προσθεὶς ἀνομία, ἐγκατελείφθη ὑπὸ θεοῦ, καὶ ἐξέπεσε καὶ τῆς δυσεβείας αὐτῆς, καὶ ἐξεκυλίσθη εἰς πλάνην κακοδοξίας, καὶ ὑπὸ ἀναθεμα: τισμοῦ ἐγγράφως πεποίηκεν ἑαυτὸν, ἀθετήσας τὰς ὑπὲρ δυσεβείας διαγνώσεις καὶ ἀποφάσεις τοῦ σωσόδου ἐκείνης, κάθ᾽ ὃν προεκάθητο καὶ ὁ ἱερεσμακάριος καὶ ἅγιος ἡμῶν αὐξέντης καὶ βασιλεὺς, καὶ χωρήσας μὴ κατὰ τῆς δυσεβείας τῶν τότε δικαιωθέντων, ὡς συνηγορῶν τῆς κατ᾽ αὐτὸν ἀληθείας, ὁμοφρονήσας δὲ τοῖς μαθηταῖς καὶ διαδόχοις, τῆς τοῦ βαρλαάμ ἐκείνου κακοδοξίας. καὶ νῦν μὴ ἀναιρῶν τὰς τοῦ θεοῦ θείας καὶ δημιουργικὰς ἐνεργείας παντελῶς, καὶ διαφέρειν ὅλως ταύτας τοῦ οὐσίας λέγων. οὐσίαν εἶναι μόνον δογματίζει τὸν θεὸν, ἔρημον καὶ γυμνὸν τοῦ περὶ αὐτὸν προνοίας καὶ δικαιοσύνης καὶ ἀγαθότητος, καὶ τῶν ἄλλων τοῦ θεότητος αὐχημάτων. νῦν δὲ, τὰς δημιουργικὰς ταύτας ἐνεργείας τοῦ θεοῦ κτίσεις εἶναι παρεισῶν, καὶ αὐτῶν τὴν λαμπρότητα τοῦ θείας φύσεως, κάθ᾽ ὃν καὶ ὁ χρεὼν ἐστὶ, ὅρους ἥστερψε προφάσει, τοῦ διαφέρειν τοῦ οὐσίας τοῦ θεοῦ. ἐκ καταπέμνων εἰς κτίσιν καὶ ἄκτισα τὸ θεῖον, καὶ καταλύων τὴν ἀπόθεν τῶν νοσούντων καὶ πτωχεύντων δυσσεβήμασιν ὀρθὸν διάγνωσιν. καὶ τοὺς φρονοῦντας καὶ γράφοντας τοιαῦτα δυσσεβείας, ἱερεῖς καὶ ἀρχιερεῖς χειροτονῶν. τοὺς δὲ ἀπολέγοντας αὐτοῖς, δώκων καὶ ὑποκηρύττων. προσθεὶς ἐκ τοὺς ὁμόφρονας αὐτῷ. μὴ δὲ γὰρ τὴν δυσεβέστατον ὀνείδιον ἡμῶν βασιλέα δυσωπούμενος, σύμφωνον προσδήλως ὄντα τοῖς μοναχοῖς. παρακαλοῦμεν οὖν ἐν ἐκ δεόμεθα τῆς ἁγίας βασιλείας σου, μηδὲν κινδυνεύῃ τὰ τῆς ὀκνηρίας καὶ τὰ τῆς δυσεβείας διὰ ἕνα ἄνθρωπον, καὶ ταῦτα φανερῶς κατάκριτον. ὥσπερ δὴ καὶ ὁρᾷς ζωόδος πάντας τοὺς ὁποτεδήποτε ἀναφανέντας ὀρθοδοξοκαταδικάζει, ἤτοι ἐκ τοῦ βαρλαάμ ζωόδος, πάντας τὰς τὰ ὀνείνου ἐπικυρώντας ἐκ μαχομένους τοῖς ἀπολέγουσιν αὐτοῖς. ἔτι δὴ καὶ γυμνὴ τὴν κεφαλὴν τὸ λεγόμενον, καὶ λαλῶν καὶ γράφων καὶ χειροτονῶν, καὶ ψηφιζόμενος. τὸ πρὸς τοὺς τὰ τοῦ βαρλαάμ φρονοῦντας, ὁμοφροσύνῃ ἐπεδείξατο. ὅπερ γὰρ ἔχει μοῖραν μετὰ τῶν δυσεβῶν. ἀπελαθήτω ὡς λύκος, ὡς ὄφις, ὡς λέων ἀνήμερος, τοῦ χριστοῦ θρεμμάτων. εἰδὲ χρῄζει καὶ ἐλέγχων, ἔχέν τι νομίζων ὑπολογίας, προσαγέσθω εἰς κρίσιν. παρακαλοῦμεν δὲ, ἐκ αὖθις παρακαλοῦμεν, μηδὲν ὑπολέσῃ κινδυνεύῃ τὰ τοῦ χριστιανισμοῦ, ὅτι πολλοὶ τῶν χριστιανῶν δι᾽ αὐτὸν, ὑποθήσεται ἀκεινώνητοι τῶν ἀχράντων τοῦ χριστοῦ μυστηρίων, καὶ ἄλλοι οὐδὲ εἰς ἐκκλησίαν εἰσέρχονται. πολλοὶ δὲ τῶν ἱερέων, καὶ τοῦ ὅλως λειτουργεῖν ἐπαύσαντο. ταῦτα ὡς χρέος ἔχοντες, καὶ ὡς δυνχέτι. καὶ ὡς δοῦλοι ἀναφέρομεν. καὶ διὰ τὸ ἀξιόπιστον καὶ ὁικείας ὑπογραφὰς ὑπεσημηνάμεθα. μηνὶ σεπτεμβρίῳ ἰνδικτιῶνος ιε.

Εἶχε καὶ ὑπογραφάς.

Ὁ ταπεινὸς μητροπολίτης ἐφέσου, Μαθθαῖος.

Ὁ ταπεινὸς μητροπολίτης κυζίκου ἀθανάσιος.

Ὁ ταπεινὸς μητροπολίτης πάσης ἀλανίας καὶ σωτηρουπόλεως, λαυρέντιος.

Ὁ ταπεινὸς μητροπολίτης χρισιουπόλεως, μακάριος.

Ὁ ταπεινὸς μητροπολίτης ἄπρου, χαρίτων.

Ὁ ταπεινὸς ἀρχιεπίσκοπος λοπαδίου, ἱερόθεος.

Τὸ παρὸν ἴσον ἀνεβλήθην τῷ πρωτοτύπῳ αὐτοῦ, καὶ διέρεθεν καὶ πάντα ἐξισάζον, ὑπεγράφη παρ᾽ ἐμοῦ δι᾽ ἀσφάλειαν.

Ὁ ταπεινὸς μητροπολίτης φιλαδελφίας μακάριος.

ΠΡΟΣΤΑΓΜΑ ΤΟΥ ΕΥΣΕΒΕΣΤΑΤΟΥ

βασιλέως ἰωάννου τοῦ καντακουζηνοῦ βεβαιοῦν τὰς καὶ τοῦ αὐτοῦ πατριάρχου. κωνσταντινουπόλεως ἰωάννου καλέκα τοῦ βαρλααμίου ζωοδικὰς ὑποφάσεις.

Εὑνοῦ:

Εὐνοῦχοι καὶ πιστότατοι τῆς βασιλείας μου, οἰκήτορες ἅπαντες τῆς θεοδόξου θεο-
φυλάκτου, καὶ θεομεγαλωνύμου κωνσταντινουπόλεως, οἵ τε κληρικοὶ, μονάζοντες,
καὶ ὅσοι τῆς πολιτείας, καὶ ἅπας ὁ κοινὸς λαὸς. τὰ κινηθέντα παρὰ τοῦ βαρλαάμ
σκάνου καὶ τῆς δυσεβείας, καὶ ὅσως ἐξηλέγχθησαν παρὰ τοῦ ὁσιωτάτου ἐν ἱερομονάχοις
κυρ γρηγορίου τοῦ παλαμᾶ, καὶ κατεδικάσθη σινοδικῶς παρούσης καὶ τῆς βασι-
λείας μου. καὶ ὡς ὁ ἀκίνδυνος μὴ μικρὸν τὰ σκάνου φρονῶν ἐξελεγχθεὶς σινο-
δικῶς καὶ αὐτὸς, ἀποκαθημμένος ἐν τῇ ζινόδῳ πλοικαῦσα καὶ τῆς βασιλείας μου, τῇ
αὐτῇ καταδίκῃ δικαίως καθυπεβλήθη. καὶ τόμος ζινοδικὸς ὑπὲρ τούτοις ἀπεδόθη,
συμπεριληπτικῶς ὑποτέμνων τῆς τοῦ χριστοῦ καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας, καὶ
πάντας τοὺς τῆς ὀρθοδόξου πληρώματος. εἴπερ τὸν ὑπὸ τοῦ βαρλαάμ καὶ τῶν μονα-
χῶν, τοῦ τε δηλονότι κυρὸ γρηγορίου τοῦ παλαμᾶ, καὶ τῶν σὺν αὐτῷ, λαληθέντων, ἢ
συγγραφέντων φανείη πάλιν τῶν αὐτῶν κατηγορῶν, οὐδένα τῶν ἀπάντων ἀγνοεῖν οἴομαι,
ἀλλὰ μὴ μικρὸν ὑπὸ πονηρᾶς καὶ φιλάρχου γνώμης καὶ τῆς βασιλείας μου πλανω-
μένου νῦν ἀ καὶ ὑμεῖς ἴστε, καὐτόθεν χαλεπῆς συγχύσεως καταλαβούσης τὴν τῶν
ῥωμαίων ἀρχὴν. ὁ ἀκίνδυνος ὡς ἑρμαίῳ τῇ τοιαύτῃ καιρῷ μοχθηρίᾳ χρη-
σάμενος, καὶ πολλὰς ἀπατήσας καὶ παρασεσαγμένος, μέθ' ὧν καὶ τὴν χρηματίσα-
σαν παρὰ ἀρχῶν, τάσιν ἤγειρε κατὰ τῆς ἐκκλησίας δεινὰ, τῆς κατὰ τὴν πολιτείαν
μηδὲν ἀποδέουσαν. ἐπεδικῶν μὴ τὰς τοῦ βαρλαάμ σκάνου κακοδοξίας, τὸ ὄνομα
δὲ μόνον σκάνου καὶ αὐτὸς παρὰ ἀλάτην ἀποκηρύττων, εἰ καὶ τὰ τοιετῶς ἀκουόντων
οὐδένα διέλαθεν. ἐπεὶ δὲ βεβαιωτὴς καὶ παρατάτης ἀκινδύνου καὶ τῶν κάτ' αὐτὸν ὁ
χρηματίσας πατριάρχης γνώμης, αὐτόντε τὸν ἀκίνδυνον χειροτονίας ἠξίωσε,
καὶ ἕνας τῶν ὁμοφρονούντων αὐτῷ, εἰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς παρῆγε ἀρχὰς, ἅμα
καὶ παρὰ τοῦ ὑψηλοτάτου δέσποινα τῶν ῥωμαίων, καὶ ἐρασμιωτάτου ἀδελφοῦ τῆς
βασιλείας μου, ὑπὸ τοῖς πιστοῖς δόγμασι παρρησιαζόμενος, καὶ κατὰ τῶν δικαιω-
θέντων ὑπὲρ δυσεβείας μοναχῶν αὐθις χωρῶν, καταλαβοῦσι ἐνθοῦθεν αὖθις, τὰς
ὑπὲρ δυσεβείας ζινοδικῶς ἐκείνας διαγνώσεις, καὶ ἀποφάσεις ἀκυρημένας. καὶ
τὸν ἐπ' αὐτῆς ζινοδικὸν τόμον τελείως ὑπ' αὐτὸ ἀθετούμενον καὶ καταλυόμενον,
πολλάκις πρότερον μὴ τῶν ἱερωτάτων ἀρχιερέων τὰ περὶ τούτων ἐξετάσασα, εἶτα
καὶ ζινόδου συγκροτεῖ. κάθ' ἣν ἐξετάσεως καὶ διαγνώσεως ἀκριβοῦς γνομέ-
νης, καθαιρέσει κοινῇ πάντες τοῦτον καθυποβάλλουσι, καὶ εἰ μὴ μεταμεληθείη καὶ
τὴν ἀκίνδυνον, καὶ τοὺς κάτ' αὐτὸν ἀποβάλλοιτο, καὶ τῆς μοίρας τῶν ὀρθοδόξων ἀπο-
τέμνοιτο. τούτου δὴ χαρέντα τελεσθέντος ἔργου, ἐπαινετὸν ὄν καὶ τὴν ἀπόνοια καὶ
ἡ τῆς κακίας κόλασις, λύει τὸν ἐμφύλιον σάσιν ὁ κύριος, καὶ βραβεύει τὴν εἰρή-
νην τῇ βασιλείᾳ ῥωμαίων. καὶ οὕτως εἰσελθοῦσα ἡ βασιλεία μου θεοῦ δίδοκοῦντος
εἰς τὴν μεγαλόπολιν ταύτην, αὐτὸν μὲν δοῦρε καθηρημένον, ἀκίνδυνον δὴ καὶ τοὺς σὺν
αὐτῷ, ἀποκεκηρυγμένους πάλιν σινοδικῶς. οὐ μὴν μόνον ἐνταῦθα καὶ τὸν σινόδου
ταύτην οἱ σινελθόντες ἔπραξαν, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐν τοῖς ἰδίοις κελλίοις σχολάζοντες
ἱερώτατοι μητροπολῖται, ἐγγράφως σινεψηφίσαντο. πρὸς τοῦτο δὲ μὴ τῆς
ἐν τοῖς δόγμασι διαφορᾶς καὶ τὰς ἄλλας ἀθέσμους καὶ τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς
βασιλείας γεγενημένας πράξεις αὐτοῦ. ὁ καὶ οἱ ἐκτὸς σινόντες τῆς βασιλείας μου,
ὅτε ἱερωσύνομεν ἀγιώτατος πατριάρχης καὶ οἱ λοιποὶ πάντες ἱερώτατοι μητρο-
πολῖται, σινόδου καὶ αὐτοὶ συγκροτήσαντες ἀπεφήναντο. πρὸς τοῖς ἄλλοις, καὶ
τῆς

τῆς δὲ ἀκινδύνου κοινωνίας χάριν, πάσης ἱερωσύνης τοῦτον ἀπογυμνώσαντες. εἰ γὰρ
καὶ τῷ σώματι διηρημένοι ἦσαν, ἀλλ' ὡς ἑνὸς πνεύματος ἐν αὐτοῖς λαλοῦν-
τος, τὰ αὐτὰ πάντες συναπεφήναντο. ὁ καὶ ἡ βασιλεία μου χαρᾶς χάριν, σέργῃ
καὶ ἀγαπᾷ, καὶ νῦν καὶ πρότερον. μὴ μὴν τοῦ τῆς βασιλείας μου δεσποτείαν, καὶ τοι
δι' ἐγγράφου τόμου περιφθείσης αὐτῷ παρὰ τῶν ἀρχιερέων τῆς καταδίκης, ἐπειδήπερ
ἔμαθον προφασιζόμενον αὐτὸν καὶ ἐνιστάμενον ἔτι, ὡς ἀπόντα καταδικαζόντα, καὶ
ἕτοιμον εἶναι παρεῖναι καὶ ἀπολογεῖσθαι λέγοντα, προκαθίσας μὴ δὲ ὑψηλοτάτου βα-
σιλέως τῶν ῥωμαίων, καὶ ἐρασμιωτάτου υἱοῦ τῆς βασιλείας μου. καὶ μὴ τῶν ἱερωτάτων
ἀρχιερέων καὶ τῆς συγκλήτου, διεμηνυσάμεθα τοῦτον, εἰς τὴν ζινόδον ἀπαντῆσαι. ὁ
δὴ ἐφάνη μάτην τὴν ἀπουσίαν προφασιζόμενος. ὁ καὶ ἐθαρρήσην ἀπαντῆσαι καὶ ὅ-
λως εἰς λόγους ἐλθεῖν, καίτοι καὶ τρὶς καὶ τετράκις εἰς τὴν ζινόδον προσκληθεὶς,
διὰ τοῦτο πᾶς αὐτῆς αἷς τὸ πρότερον καταδίκαις καθυποβάλλεται, σινοδικῆς
δικαίως τῆς βασιλείας μου. ὁ τὸ διὰ δὲ παρόντος δεικνῦσα τὸ βεβαιοῦσα προστάγ-
ματος, διορίζεται πᾶσι, σέργειν μὴ τὰς τοιαύτας ἐνθέσμους τὸ σινοδικὰς διαγ-
νώσεις καὶ ἀποφάσεις, ἀποτρέπεσθαι, τοὺς τὰ δὲ ἀκινδύνου φρονοῦντας, τὸ παύτας
τοὺς καὶ δὲ ἐκρημένου ὁσιωτάτου ἱερομονάχου κυρ γρηγορίου τοῦ παλαμᾶ, καὶ τῶν σὺν αὐτῷ
μοναχῶν αὖθις χωροῦντας, ὡς ἀπαταιῶνας ὄντας, τὸ τὴν ἐκκλησίαν αὖθις τα-
ραττόντας. τούτου δὴ χάριν καὶ τῆς δυσεβείας ἐρήνης καὶ ἀσφαλείας τὸ πα-
ρὸν ἀπελύθη τῆς βασιλείας μου πρόσταγμα. εἶχε καὶ δι' ἐρυθρῶν γραμμάτων τῆς
βασιλικῆς καὶ θείας χειρὸς, τὸ μηνὶ μαρτίῳ, ἰνδικτιῶνος ιε.

Τὸ παρὸν ἴσον τῷ ἐμφανηθέντι θείῳ καὶ προσκυνητῷ προστάγματι ἀπεβαλὼν,
καὶ πάντα δίρων ἐξισάζον, ὑπέγραψα.

Ὁ ἰωαπεινὸς μητροπολίτης φιλαδελφίας μακάριος.

Ἰδέτωσαν οἱ παπικοὶ ποῖον πατριάρχιν αἱρετικὸν, φαυλόβιον, σμωνιακὸν, πα-
λίμβουλον, ὑπὸ τοσούτων σινόδων ἀναθεματισμένον, καὶ ὑπὸ βασιλέων ἀποβε-
βλημένον, ἐπαινοῦσι. καὶ λέγουσιν ὅτι σκάνδηρε τὴν παλαμᾶν, ὅμως μὲ τὴν ῥώμης κλίν-
μιν. ἰδὲ σελίδι λβ.

Ἐπεὶ καὶ διαφόρους καιροὺς σινέβησαν σκάνδαλα εἰς τὴν ἐκκλησίαν χριστοῦ, καὶ τοῦ-
θεν ἐπηκολούθησαν σάσεις καὶ διαιρέσεις. σινέβη δὴ καὶ πρὸ καιροῦ τινὸς ταῦτα γε-
νέσθαι εἰς τὴν ἐκκλησίαν χριστοῦ. δι' ὑποβολῆς ἀνθρώπων τινῶν κακοτρόπων καὶ κα-
κοδόξων, δὲ τε βαρλαάμ καὶ ἀκινδύνου. οἱ τινες ἐτάρασσαν καὶ ἐπεσέχεαν αὐτῷ,
δόγματα τὰ μὲν, αὐτοὶ λέγοντες, τὰ δὲ, ἄλλων κατηγορεῦντες, καὶ διὰ τὸ
ἀνεξέτασα ἡμῖν τὰ πλεῖστα καταλειφθῆναι ἔτι ὄντα ἐν ἐφέσει, ἐκείναμεν δέον συ-
σταλῆναι εἰς ἑαυτὸς καὶ τὴν κοινωνίας τῆς ἱερᾶς ἀποσῆναι. νῦν δὴ θεοῦ ἐλεοῦντος διὰ
τὴν ὑπεστάσας καὶ ἐμμελείμνου ὑπεμελείας δὲ κεφαλῆς καὶ ἁγίου ἡμῶν αὐθέντου καὶ
βασιλέως δὲ καντακουζηνοῦ ἐγένετο ἐξέτασις ἀκριβὴς διά τε θείων καὶ λογίων πνευ-
ματικῶν τῶν ἁγίων πατέρων καὶ διδασκάλων τῆς ἐκκλησίας, προσκυνοῦντος καὶ ὑπα-
κοίζοντος αὐτὸν δὲ αὐτοῦ κεφαλῆς καὶ ἁγίου ἡμῶν αὐθέντου καὶ βασιλέως, καὶ ἀνε-
φάνησαν τὰ κατηγορούμενα καὶ δὲ τελουτήσαντος ἁγιωτάτου πατριάρχου κυρ ἰσιδώ-
ρου. καὶ δὲ ἱερωτάτου μητροπολίτου θεσσαλονίκης κυρ γρηγορίου δὲ παλαμᾶ, καὶ τῶν ἄλ-
λων τιμιωτάτων μοναχῶν τὸ ἄπαυστον καὶ ἀνεπίληπτον ἔχοντα, ἔδοξε τῇ ἡμῶν τα-
πεινότητι, διὰ αὐτό τε τοῦτο, καὶ διὰ τὸ τῆς εἰρήνης καλὸν, πᾶσαν ἀμφιβολίαν ἀπο-
θέμενοι

θέμενοι τὰ περὶ τῆς λαληθέντα κατ' αὐτῶν καὶ κατηγορηθέντων, σωελθεῖν καὶ κοινωνῆσαι τῇ θείᾳ ἱερᾷ ζωοδόχῳ, καὶ μηκέτι διΐσταθαι τῆς ἁγίας καὶ χεροῦ ἐκκλησίας, ἀλλ' ὁμοφρονεῖν καὶ κατὰ πάντα καὶ τὴν ἑνότητα μοι καὶ δυνατὸν πρόσπον, εἰ καὶ τις ἐβούλετό μοι σωαρπαγῆ. καὶ ἀπὸ καὶ νῦν ἀποβάλλομαι ἅπερ καὶ ὑς ἔνιας ἀποβάλλεται ἡ ἐκκλησία καὶ χεροῦ. καὶ σέργω ὃς σέργει αὐτῇ. ὅσα καὶ ἔφθασα καὶ ἔγραψα ἢ εἶπον κατ' αὐτῶν ἕνεκεν τῆς ἐρημμένων δογμάτων, ἔχω ταῦτα πάντα, ἄκυρα καὶ ἀνάσπαστα. ταῦτα δὲ χάριν ἐγράφη καὶ χειρὸς καὶ ἴδιά μου καὶ γραβαλᾶ ὑσαγορεύσει ἡμετέρα. Εἶχε δὲ καὶ τὸ, ὑσεγράφη καὶ δὲ τῆς ἐμῆς ταπεινότητος. ἔτους ϛωνη, μηνὶ ἀπριλίῳ κϛ. ἰνδικτιῶνος γ.

Καὶ δὲ οἰκειοχείρου ὑσογραφῆς, τὸ, ὁ ταπεινὸς μητροπολίτης ἐφέσου, Ναθαῆλος.

Τὸ παρὸν ἴσον αὐτοβληθὲν καὶ κὴ πάντα τῷ πρωοτύπῳ, δύρεθὲν ἐξισάζον, ὑσεγράφη καὶ καὶ δὲ τῆς ἡμῶν ταωεινότητος.

Ὁ Ταωεινὸς μητροπολίτης ἡρακλείας, κεφάλος τῶν ὑσερτίμων καὶ ἐξαρχος πάσης θρᾴκης καὶ μακεδονίας, φιλόθεος.

ΠΙΝΑΞ

Τοῦ ὅλου τόμου.

Ἤτοι τῶν ἐν αὐτῷ κεφαλαιωδεστέρων.

Προοίμιον. α.

Κεφάλαιον πρῶτον. περὶ τῶν ἡνωμένων ζωοδόχων εἰς τὴν φρατρίαν μετὰ τῶν δύδομήκοντα ζωόδων. 2

Περὶ τῆς καθηγουμένας τῆς ἐνλογδένου σωόδου σώτειρας ἰσρεία. 4

Γεωργίου καὶ χολαρίου σημείωμα εἰς τὴν κὴ βέκκου σωόδου. 2

Κεφάλαιον δεύτερον. ὅπ ὅσα εἶπεν ἡ πάργα περὶ καὶ πολαμᾶ καὶ φιλοθέου καὶ Μάρκου, εἰσὶ ψευδῆ. 12

Ὅπ οἱ αἱρετικοὶ συκοφαίνει τὰ ἁγίων, 13

Περὶ Δημητρίου καὶ κυδώνη.

Πόσας αἱρέσεις περιέχει ἡ αἵρεσις βαρλαάμ καὶ ἀκινδύνου 13

Ὅπ αἱ αἱρέσεις βαρλαάμ καὶ ἀκινδύνου καινοὶ εἰσὶ καὶ τοῖς παπικοῖς. 18

Ὅπ οἱ παπικοὶ ἔχουσι καὶ ἕτερον πλῆθος αἱρέσεων. 18

Περὶ καὶ ψευδοϊκονίου. καὶ ἀπὸ ἐν ῥώμῃ φεύγουσι τινὲς δεῖσκοποι ἕλληνες. 19

Ὅτι οἱ παπικοὶ πολύθεοι, καὶ ἀπὸ τοῦτο ἄθεοι. 20

Ὅπ γέρων ὁ χολάρος ἔγραψε κὴ λατίνων καὶ οὐδέποτε ὑσὲρ λατίνων, καὶ τὰ φερόμενα αὐτοῦ συγγράμματα ἐν τοῖς πρακτικοῖς τοῦ ἐν φλωρεντείᾳ ζωόδου πλάσματα εἰσὶ τοῦ παπικῶν. καὶ ὅπ ὁ αὐτὸς τῶν γυναικῶν ὁ χρηματίσας πατριάρχης κωνσταντινουπόλεως. 21

Ὅπ ὡς ἐσυκοφάντησαν οἱ πάλαι αἱρετικοὶ τινὰς τῶν ἁγίων πατέρων, συκοφαντοῦσι καὶ οἱ παπικοὶ τὸ ἅγιον πολαμᾶν. 22

Ποῖος ἐστὶν ὁ βίαιος θάνατος. καὶ ὅπ ὁ Μάρκος ὁ ἐφέσου, ἀλλὰ πάσαι καὶ παπικοὶ ἀπέθανον βιαίῳ θανάτῳ. 23

Μάρκου καὶ ἐφέσου ἁγιότης. 25

Γρηγορίου καὶ παλαμᾶ ἁγιότης. 29

Ὅπ ὁ πάπας κλήμης ὁ ἕκτος ὁ ἀφωρίσας τὸν παλαμᾶν, μὲ ποίους αἱρετικοὺς ὡμοιώθη, καὶ τὴν μιαρᾶς πολιτείας ἀθρόως ἦτον. 32

Κεφάλαιον τέταρτον. περὶ τῆς αἱρέσεως καὶ βαρλαάμ καὶ κατ' αὐτῆς ἀγορευτικοῦ τόμου. 34

Κεφάλαιον πέμπτον. τόμος ζωοδικὸς κὴ βαρλαάμ καὶ ἀκινδύνου. 40

Ὁμολογία πίστεως γρηγορίου καὶ παλαμᾶ. 85

Κεφάλαιον ἕκτον ὅπ ὁ κωνσταντινουπόλεως πατριάρχης φιλόθεος, ἦτον νόμιμος πατριάρχης. 88

Κεφάλαιον ἕπτον. τόμος συνοδικὸς κὴ ποιμενικὸς καὶ κυδώνη, ἐξ οὗ δείκνυται ἀμόνον ἡ ἀγιότης καὶ παλαμᾶ, ἀλλ' ὅπ καὶ συνοδικῶς ὡρίσθη νὰ γίνεται κατ' ἔτος ἡ μνήμητου. 93

Αἵρεσις καὶ καθαίρεσις καὶ κωνσταντινουπόλεως πατριάρχου ἰωάννου καὶ κάλεκα. 51

Ὁ τρίτος καὶ καθολικώτερος τόμος κὴ τῆς αἱρέσεως βαρλαάμ καὶ ἀκινδύνου, κάθ' οὗ συνέγραψε καὶ ὁ θεοσυνὴς γρηγορᾶς. 53

Τοῦ μακαρίου φιλοθέου καὶ καὶ γρηγορᾶ ἀπαρρήτικος λόγος πρῶτος. 1

Τοῦ αὐτοῦ περὶ διαφορᾶς οὐσίας θείας καὶ ἐνεργείας λόγος δεύτερος. 8

Τοῦ αὐτοῦ περὶ τῶν αὐτῶν καὶ περὶ θείας δωράμεως λόγος τρίτος. 14

Τοῦ αὐτοῦ περὶ τῶν αὐτῶν λόγος τέταρτος. 21

Τοῦ αὐτοῦ περὶ ἡνωμένης καὶ διακεκριμένης θεολογίας καὶ περὶ τῶν εἰρημένων ἀνωτέρω λόγος πέμπτος. 34

Τοῦ αὐτοῦ περὶ μετοχῆς θείας ἐνεργείας καὶ χάριτος λόγος ἕκτος. 48

Τοῦ αὐτοῦ περὶ τῆς καὶ θεοῦ φυσικῆς καὶ ὑπερφυοῦς ἐνεργείας ὅπ ἄκτιστος, λόγος δεύτερος. 65

Τοῦ αὐτοῦ περὶ θείας ἐνεργείας ὅπ ἄκτιστος καὶ διὰ ταύτης ὑπόστασιν τὸ θεῖον ἀλλ' ἀπαλῆν καὶ φύσιν. λόγος ὄγδοος. 77

Τοῦ αὐτοῦ περὶ θεότητος καὶ θεοῦ καὶ θείας ἐνεργείας καὶ θεώσεως ὅπ ἄκτιστος, λόγος ἔνατος. 97

Τοῦ αὐτοῦ ὅπ ἄχετος καὶ ἀμίμητος ἡ θεία χαρις τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει, καὶ πῶς ἐν σχέσει καὶ μιμήσει γίνεται ἡ αὐτή, καὶ πῶς ὁ υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ποτὲ μὲν λέγονται ἐνέργειαι παρὰ τῶν θεολόγων, ποτὲ δὲ. λόγος δέκατος. 110

Τοῦ αὐτοῦ περὶ τῆς μεταμορφώσεως. περὶ θεώσεως ὑπερφυοῦς, καὶ περὶ μετοχῆς τῆς φυσικῆς καὶ πνεύματος χάριτος. λόγος ἑνδέκατος. 125

Τοῦ αὐτοῦ περὶ τῶν ἐν τῷ ἁγίῳ ὄρει καὶ ἄθω μοναστῶν καὶ τῶν ἱερῶς κάθ' ἡσυχίαν ἀσκούντων. λόγος δωδέκατος. 172

Τοῦ αὐτοῦ περὶ ῥήσεως τινὸς τοῦ ἁγίου βασιλείου οὗ προσφέρουσιν οἱ ἀκινδυνιασταί. λόγος πρῶτος. 197

Τοῦ αὐτοῦ. περὶ καὶ ὁποῖον οὗ τὸ ὁρατὸν φῶς τοῖς ἀποστόλοις ἐν τῷ ὄρει θαβώρ. λόγος δεύτερος. 212

Τοῦ αὐτοῦ θεολογικοῦ τῶν λόγων αὐτοῦ. 224

Γεωρ:

Γεωργίου τοῦ σχολαρίου περὶ τῆς πίστεως θεοδώρου τοῦ γραμματικοῦ. καὶ περὶ ὧν οἱ αὐτοὶ ἀκινδυνιασαὶ θορυβοῦσι περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. 239
Τοῦ αὐτοῦ ἔκθεσις τῆς ὀρθῆς περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος ὑποστάσεως δόξης ὡς ἐν τύπῳ ὁμολογίας. 252
Μέρος πρῶτον. ἐν ᾧ λύονται τοῖς τῶν ἁγίων ῥητοῖς συμφώνως αὐτοῖς τῶν ἑτεροδόξων θέσεις καὶ τὰ ῥητὰ, ἃ μάλιστα ἕλκουσι τὰ πλείω εἰς πρὸς συκοφαντίαν αὐτῶν οἱ πατριαρχαὶ. 253
Κεφάλαιον πρῶτον. ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται, οὐκ ἐκ τοῦ υἱοῦ. ὥσπερ οὐδὲ ὁ υἱὸς οὐκ ἐκ τοῦ πνεύματος γεγένηται, ἀλλ' ἐκ τοῦ πατρὸς μόνου. 253
Κεφάλαιον δεύτερον. ὅτι ἐκ τοῦ υἱοῦ πρόεισι χρονικῶς. εἴπερ δίδοται καὶ μετέχεται, μᾶλλον δὲ ἐκ τοῦ υἱοῦ προσεῖναι λέγεται, ὅτι χρονικῶς παρ' αὐτοῦ δὲ δι' αὐτοῦ δίδοται. 254
Κεφάλαιον τρίτον. ὅτι τὸ πεφηνέναι δι' υἱοῦ λέγεται, οὐ τὸ ὑφίστασθαι δι' αὐτοῦ αἰτιατικῶς βούλεται. 254
Κεφάλαιον τέταρτον. ὅτι ἡ τοῦ υἱοῦ μεσιτεία οὐκ ἀναγκαίαν καὶ τὴν υἱὸν ὄχλῳ καὶ προβολέα ἢ προβάλλοντα εἶναι πρὸς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. 255
Κεφάλαιον πέμπτον. ὅτι ἐν τῷ δι' υἱοῦ οὐκ ἐκ πατρὸς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεσθαι λέγεσθαι ἢ καὶ κοινῶς αἵρεται, ἀλλ' ἡ ἑνότης τῆς οὐσίας καὶ ἡ συνάφεια, οὐχ ἡ σχέσις τῆς αἰτίας τῇ ἀμφοτέρᾳ θέσει σημαίνουσι ὡς οἱ λατῖνοι βούλονται, καὶ οὐκ τοῦ υἱοῦ λέγοντες ἐκπορεύεσθαι, καὶ τἄλλα τὰ ἐν τῷ φλωρεντιακῷ ὅρῳ. 257
Κεφάλαιον ἕκτον. ὅπως τὸ πνεῦμα υἱοῦ λέγεται, καὶ ἀρτίως τοῦ υἱοῦ ὡς ὁμοούσιον, οὐχ ὡς ἐκ τοῦ υἱοῦ τὸ ὑπαρξὶν ἔχον, ἀλλὰ τοῦ πατρὸς καὶ κατ' ἄμφω. αὐτὸς γὰρ ἐστὶ μόνος γνωρίσας υἱοῦ. καὶ πνεύματος προβολεύς. 259
Κεφάλαιον ὄγδοον. ὀλίγα τινὰ ἐκ πολλῶν, εἰς ὧν, ἢ ἐξ ὧν τὰ λατινικὰ ἔρχεται δόγματα, ἅπερ πάντα ἀποβλητα. 260
Κεφάλαιον ἔνατον. ὅτι τὰ μὴ σωιδεῖν, ἢ μὴ βούλεσθαι ὅτι πάμπολυ ἀγωνιστικῶς οἱ ἅγιοι λέγουσι, καὶ οὐ βούλονται ταῦτα δόγματα εἶναι, τὰ δὲ διδασκαλικῶς, ἀβούλητοι δόγματα εἶναι, γέγονεν αἴτιον τοῖς πατριαρχαῖς διαβαλεῖν τοὺς ἁγίους καὶ ἀπενεχθῆναι. 261
Κεφάλαιον ἕνατον. ὅτι αὐθέτον ἢ δυσεβὲς ἢ φιλόνεικον ἐκ τῶν ἁγίων αὐτῶν ἑνός τινος ἁγίου ἢ δυσῖν δόξαν ὁπωσοῦν εἰρημένον αὐτῷ, θεομαχῶν γραφῶν, συνόδων, ἐκ τῆς κοινῆς θεολογίας, καὶ ὁμολογίας τῶν πολλῶν διδασκάλων 262
Κεφάλαιον δέκατον. ὅτι οἱ, μὴ τὸ χρεωθῆναι λατῖνοι, πατέρες ἡμῶν καὶ τὰ θεοπρεπῆ εἰρημένα ἐδόξασαν, καὶ ἐκείνων ταῦτα κρίσεις εἰσὶ. 263
Μέρος δεύτερον. ἐν ᾧ ἐκτίθενται ἃ λέγουσιν οἱ ἅγιοι δογματικῶς περὶ τῆς ἐκπορεύσεως καὶ ἰδίᾳ καὶ συνοδικῶς τῷ ἡμετέρῳ δεσπότῃ ἑπόμενοι τῷ πρώτῳ διδασκάλῳ ἡμῶν καὶ τῷ παύλῳ μετ' αὐτόν. 265
Κεφάλαιον πρῶτον. ὅτι ὅτι οἱ ῥηθέντες ἅγιοι πατέρες ἡμῶν τοῖς παλαιοῖς ἁγίοις καὶ τοῖς συνόδοις καὶ τοῖς συνοδικοῖς γραφαῖς ἠκολούθησαν, αὐτῶν δὲ καὶ ἡμεῖς δήσου. 265
Κεφάλαιον δεύτερον τοῦ αὐτοῦ. περὶ τῶν ῥητῶν τῶν δυτικῶν ἁγίων ἅπερ οἱ λατῖνοι προφέρουσιν ἐκ τῶν τοῦ σφίσι βιβλίων ὡς λέγουσι, τῶν λατινοφρόνων ἑρμηνευσάντων ὡς νῦν περιάδεται ταῦτα. ἀπόκρισις σύντομος καὶ περιεκτικὴ. 272
Κεφάλαιον τρίτον. ὅτι ἀδύνατον ἐστὶ καὶ τὸν υἱὸν προβολέα εἶναι τοῦ πνεύματος, ἢ προβάλλοντα αὐτὸ μὴ τοῦ πατρὸς, ἤγουν ἀδύνατον ἐστὶ καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ αὐτὸ ἐκπορεύεσθαι. καὶ ὅτι ὀρνεύμενοι τὸ ποιεῖν δύο ἀρχὰς, ἢ συναλοίφειν τὰς ὑποστάσεις οἱ ἐκεῖνο δοξάζοντες οὐδὲν ἧττον εἰσὶν ἀσεβέστεροι, εἰ καὶ τοῖς ἰδιώταις δοκοῦσι τὰ λέγειν. 282
Τοῦ αὐτοῦ Γεωργίου τοῦ σχολαρίου κατὰ τῆς θεομήνης, ἐν ᾧ ἐν τῷ συμβόλῳ τῆς πίστεως προσέθηκαν οἱ λατῖνοι. 291
Τοῦ αὐτοῦ περὶ τῆς συμωνιακῆς αἱρέσεως ἢ ἀπιστίας. 307
Τοῦ αὐτοῦ κατὰ τῶν λατίνων ἐν καββάτῳ νησείας. 312
Τοῦ αὐτοῦ περὶ τοῦ μὴ δεῖν ἐν τῇ τεσσαρακοστῇ λειτουργεῖν καθημέραν. 313
Τοῦ αὐτοῦ περὶ τοῦ γάμου τῶν ἱερέων. 313
Τοῦ αὐτοῦ περὶ κυριακῆς γυείων. 315
Γεωργίου τοῦ γεμιστοῦ πρὸς τὸ ὑπὲρ τοῦ λατινικοῦ δόγματος βιβλίον. 316
Ἀπὸ τοῦ λιβέλλου τῆς πίστεως ὃν ἔδωκεν ὁ κωνσταντῖνος ἱερεὺς ἀπὸ ἀγγλίας καὶ μετέμων ἐλθὼν εἰς κωνσταντινούπολιν. 310
Περὶ τῶν ἐπὶ τὰ μυστηρίων. 320
Τοῦ δυκαιοφύλακος θεοδώρου τοῦ ἀγαλλιανοῦ ἀσκοῦ τοῦ ὑπὲρ τῆς δόξης λατίνων βιβλίου ἰωάννου τοῦ ὀργυροπούλου. 333
Ἐκ τῆς ἀποκαλύψεως ἐκθέσεως τῆς λατινικῆς πίστεως τοῦ πάπα γρηγορίου πρὸς τὴν κωνσταντινουπόλεως γερμανὸν. 367
Ὀρθοδόξου τινὸς πρόσωπον περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐκπορεύσεως. 378
Τοῦ μακαρίτου γρηγορίου κωνσταντινουπόλεως πατριάρχου τοῦ κυπρίου λόγος περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος. 387
Εἶπε πρότερον ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ πατρὸς διὰ υἱοῦ ἐκπορεύεται καθὼς πάντες τῶν ἁγίων εἴρηται εὐσεβῶς. 405
Ἀνωνύμου περὶ θεολογίας, ἢ ἑρμηνεία τοῦ συμβόλου, ὃν ἡμεῖς διηρήκαμεν εἰς κεφάλαια δεκατρία. 413
Κεφάλαιον πρῶτον. ὅτι ὁ θεὸς μονὰς ἐστὶν ὁ αὐτὸς καὶ τριὰς καὶ τοῦς ἁγίους θεολόγους καὶ διδασκάλους. 423
Κεφάλαιον δεύτερον. ὅτι ἀκατάληπτον τὸ θεῖον. 427
Κεφάλαιον τρίτον. ὅτι εἷς θεὸς καὶ τρία πρόσωπα. πατὴρ υἱὸς καὶ ἅγιον πνεῦμα. 430
Κεφάλαιον τέταρτον. ὅτι ὁ πατὴρ ἀναίτιος. ὁ δὲ υἱὸς καὶ τὸ πνεῦμα ἐκ τοῦ πατρὸς. 433
Κεφάλαιον πέμπτον. ὅτι καὶ μία τὴν οὐσίαν εἷς, καὶ δὲ τὰς θείας μόνον προσόδους τριὰς ὁ θεός. 435
Κεφάλαιον ἕκτον. ὅτι κατὰ ἄλλον τρόπον τὰ κτίσματα, καὶ κατ' ἄλλον τὰ θεῖα πρόσωπα ἐκ τοῦ θεοῦ. τὰ μὲν γὰρ ἐκ τοῦ ἑνὸς θεοῦ τῆς ἁγίας τριάδος, τὰ δὲ ἐκ τοῦ θεοῦ καὶ πατρός. 437
Κεφάλαιον ὄγδοον. ἐπ' ἐξεργασία ὅτι εἷς θεὸς ἢ τριὰς. 440
Κεφάλαιον ὄγδοον. αἱ τοῖς θείοις ἐφαρμόζεται προσώποις ὀνόματα. καὶ ἐπὶ τῶν δείγματα-

μαΘα. 443
Κεφάλαιον ἕνατον. περὶ τῆς ὑπάρχου καὶ χειροτονίας. 460
Κεφάλαιον δέκατον. περὶ τῶν θαυμάτων καὶ χειροτονιῶν. 466
Κεφάλαιον ἑνδέκατον. περὶ τῶν ἐπὶ μυστηρίων. 469
Κεφάλαιον δωδέκατον. ὅτι καὶ λόγοις δείκνυται δικαίως Θ ἀναγκαίως πλεόνασι τὴν ἔνταρχον οἰκονομίαν καὶ κυρίαν. 474
Κεφάλαιον δέκατον τρίτον περὶ τῆς κοινῆς ἀπαστάσεως καὶ κρίσεως. 479
Τοῦ ψελλοῦ πρὸς μιχαὴλ τὸν κρυμνηνὸν κεφάλαια θεολογικὰ ἕνδεκα. 490
Νικηφόρου καὶ βλεμμίδου περὶ πίστεως λόγος. 494
Τοῦ αὐτοῦ ὅτι αἱρετικοὶ οἱ λατῖνοι. 501
Τὸ Ἰωάννης ὄνομα πόθεν ἐστὶ. Θ πόσοι πατριάρχαι ἱεροσολύμων καλοῦνται τῷ ὀνόματι τούτῳ. 502
Ἰωάννου πατριάρχου ἱεροσολύμων περὶ ἀζύμων λογος πρῶτος. 504
Τοῦ αὐτοῦ περὶ ἀζύμων, λόγος δεύτερος. 516
Τοῦ αὐτοῦ περὶ ἀζύμων, λόγος τρίτος. 527
Ἐγκύκλιος ὑπὸ τοῦ ἱερεμίου κωνσταντινουπόλεως καὶ καὶ νέου καισαρείας. 538
Ἴσον συνοδικὸν γράμματος πεμφθέντος εἰς βενετίαν περὶ τοῦ τρισαγίου καὶ καισαρείας. 540
Πρᾶξις συνοδικὴ περὶ τοῦ σεβασμίου πατριαρχικοῦ θρόνου τῆς μεγάλης μοσχοβίας. 541
Ὅτι καὶ ὑποτάσσονται οἱ μοναχοὶ τῶν ἐπαρχιῶν εἰς τοὺς ἐπισκόπους. 546
Ὅτι καὶ γίνεται σύνοδος κατ' ἔτος εἰς πᾶσαν ἐπαρχίαν. 546
Ὅτι καὶ μὴ γίνονται ἡ χειροτονίας ἀπολύτως, ἤγουν χωρὶς ἐπαρχίας. 549
Ὅτι καὶ μὴ γίνονται ἡ χειροτονίας μὲ χρήματα. 546
Ὅτι ὅσοι περιπίπτουσιν εἰς ἐγκλήματα κεκωλυμένα παρὰ τῶν πατέρων, ἢ περὶ τῆς χειροτονίας αὐτῶν, ἢ μὴ πρὸ χειροτονίαν, ἢ χειροτονίαται καὶ εἶναι ἄκυροι καὶ καὶ μένουν ἀνιέροι. 546
Ὅτι οἱ ἱερωμένοι κοσμικὰς φροντίδας. καὶ μὴν ἀναλαμβάνουν. 547
Ὅτι οἱ ἱερωμένοι ἄνδρες πολυτελῆ, ἢ μαλακὰ ἱμάτια καὶ μὴ φορεῖν. 547
Κυρίλλου κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τὴν ῥάβδον βοεβόδα περὶ τοῦ νέου καισαρείας. 547
Τοῦ αὐτοῦ διδασκαλία περὶ πνευματικῶν μεγίστων αἱρέσεων τῶν λατίνων. 552
Ἀνώνυμος κατὰ λατίνων. 554

ΙΣΤΕΟΝ

Ὅτι γράφοντες τὰ παρόντα κατάλογον, Θ μέλλοντες τέλος ὑπὸθεῖναι τῷ τόμῳ, ἦλθεν εἰς χεῖρας ἡμῶν κάποιον διόλου βλάσφημον καὶ μάλιστα πληρέστατον βωμολογίας καὶ ἀκαθαρσίας, περὶ ὧν σὺν θεῷ ἄλλοτε ἐρῶμεν πληρέστατα, νῦν δὲ λέγομεν ὅτι περὶ τὸ τυραννικὸν καὶ πάπα τὸ ῥώμης ἀρχῆς λέγει, ὅτι ἀδέ-

ἀδέποτε ἡ ἐκκλησία ἀπέβαλλε ταύτην, Θ ὅμως δὲν λέγει ἀλήθειαν ὁ συγγραφεὺς καὶ βιβλίον καὶ ἄθρει ὀλίγα, ἐπειδὴ τὰ πολέμια ὡς εἴπομεν Θ καὶ πολάτος ἰδίας ἐστὶ πραγματείας ἔργον. καὶ λοιπὸν ἀδεὶς πάπας τὸ ῥώμης ἕως τοῦ ἔτους αν Θ. ἢ ὡς ἄλλοι λέγουσι ανη. εἶπεν ὅτι ἔχει ἐξουσίαν ἀπὸ τῶν συνόδων. καὶ ἕως καὶ ἔτους απ, κανένας ἀπίσκοπος ῥώμης δὲν εἶπεν ὅτι ἔχει ἐξουσίαν ἀπὸ τὸ βασιλέων, ἀλλὰ πρῶτος ὁ ἄνθρωπος τὸ ἁμαρτίας ὁ πάπας γρηγόριος ὁ δοῦδομος. ἔπειτα τὰ κακὰ καταλέγει ἄθων ἀπίσκοπος φεσσηλόνης εἰς τὸν ε. κεφ: καὶ ε. βιβλίον καὶ χρονικοῦ. ἐν ᾧ φησὶν ὅτι, ὁ γρηγόριος ἦτος ἀφώρισεν ἐνείνην τὴν βασιλέα γερμανίας, καὶ καὶ ἐπῆρε τὴν βασιλείαν, καὶ ἄρχισαν τὰ πολλὰ κακὰ, καθότι ἐπανέστησαν πάπαι καὶ πάπιδων, Θ ῥῆγες καὶ ῥηγάδων. ὡς ἀληθῶς ὁ γρηγόριος ἦταν ὁ υἱὸς τὸ ἀπωλείας, ὃς ὑπὲρ πᾶν ὀλέγεται θεὸς ἢ σέβασμα ὑψωσεν ἑαυτὸν, ὥστε καθέζεσθαι ἐν τῷ ναῷ καὶ θεοῦ ὡς θεὸς, ἦτος πρῶτος ὡς λέγει καὶ ῥιχάρδος ὁ διδασκάλος τὸ ἐν παρισίοις μεγίστης σχολῆς τοὺς μὴ ὑπακούοντας αὐτῷ, ἔκραζε νὰ εἶναι εἰδωλολάτρας, ὡς ὁ ἴδιος γρηγόριος λέγει ἐν τῇ ἐν ῥώμῃ συνόδῳ, ἰδὲ ἤθροισε καὶ καὶ ἐνέμεν ἐν ἔτει απ. ὅπου ὅσοι αὐτοκράτορες βασιλεῖς, Θ οἱ ἄλλοι ἡγεμόνες ἀπιέναν εἰς τὴν βυλλὴν καὶ πάπα, νὰ τοὺς ἀφαιρέσῃ ὁ πάπας, καὶ νὰ τοὺς γυμνώνῃ τὸ βασιλείας των καὶ τοὺς ὑποκειμένους αὐτοῖς νὰ ἐλευθερώνῃ ἀπὸ τοὺς ὅρκους τῆς πίστεως ὁποῦ εἶχασιν εἰς αὐτοὺς, καὶ ἔτζι ἤρχεν ἀπασασίας καὶ πολέμους σκληροὺς, καὶ τοὺς μὴ νικωμένους ἀπὸ τινάτους ἀφωρισμένους, ἐκινήγα μὲ τὰ ὅπλα, ἄλλους ἢ ἠπάτει Θ ἔξελεν εἰς τὴν ἀσίαν τάχα εἰς τὴν ἱερὸν πόλεμον μὲ ὑποχέσεις καὶ ἀπειλαῖς. ὁ τολμηρίας ἓν λέων ὁ ἔννατος καὶ ὁ ἀπάνθρωπος γρηγόριος ὁ δοῦδομος γεγόνασιν ἀρχὴ τῆς τυραννικῆς ἐξουσίας, καὶ τὰ ἀνηκοῦσιανικῶν ὀνομάτων.

β. Ἐζήτουν τινὲς τὴν ἀπίσκοπον ῥώμης ὄχι μοναρχικὸν ἀξίωμα ἀπὸ τὴν καθόλου ἐκκλησίας, ὄχι ἐξουσίαν ἀπὸ τὴν οἰκουμενικῶν συνόδων, ὄχι νὰ κρίνωσιν αὐτοὶ χωρὶς τῆς κοινότητος μόνοι. Θ ἰδικῶς, ἀλλ' ἵνα ἐν τῇ ἀλλοτρίας ἐπαρχίας ἐν ὥρᾳ ἀνάγκης ἐκδικῶν τὰ ὑπὸ τῆς κοινότητος ὁρισμένα, ἢ φανερῶς τὴν θείαν γραφὴν ἀντικείμενα, πολλάκις ἢ καθολικῶς ἐμάχοντο τοῖς. ἀλλὰ ποτὲ ἀπεκρίθησαν ὅσοι τὰ τοιαῦτα ἐζήτησαν. τινὲς ἢ αὐτὸν καὶ περὶ τὴν κοινότητα ἀφερόντων κρῖναι βεληθέντες, μονοιῶς εἰπεῖν ἥμαρτον, ὅθεν Θ κατεκρίθησαν, Θ ἄθρει τινὰ παραδείγματα

γ. Ὁ πάπας βίκτωρ ἀπὸ τὸ πάσχα ἐζήτει νὰ κρίνῃ τοὺς ἀσιανοὺς, ἀλλ' οἱ ἀσιανοὶ καὶ οἱ μητροπολῖται μόνοι καὶ ἀπὸ σύνοδον, Θ δὴ Θ ὁ εἰρηναῖος πολυκράτης μὲ πενήκοντα ἀπίσκοπον σύνοδον κατεφρόνησαν τὴν ἀπειλὴν καὶ πᾶσα Θ εἰς οὐδὲν αὐτὰς ἐλογίσαντο. αὐσεβείας βιβλ: ε. κεφαλαίῳ κγ.

δ. Καὶ ὁ σμύρνης πολύκαρπος ἀπῆλθεν εἰς ῥώμην ὄχι ἀπὸ χαρὰν καὶ πάπα ὡς μυθοῦσιν οἱ παπικοὶ, ἀλλὰ ἀπὸ χρείας του, καὶ ἦτον τοῦ τε πάπας ἀνίκητος, ὅς πως ἠθέλησε κάτι νὰ εἰπῇ τὸν πολυκάρπου ἀπὸ τὸ πάσχα, ἀλλ' ὁ πολύκαρπος τὴν ἐδίδαξε τὸν ἐναντίον. καὶ τέλος πάντων ἐπανῆλθεν ὁ πολύκαρπος εἰς τὰ ἴδια μὲ τὴν γνώμην του. αὐσεβείας βιβλ: ε. κεφαλαίῳ κγ. καὶ κδ.

ε. Ὁ πάπας ἐζήτει νὰ κρίνῃ τὴν καθαρθείσης ἄγιον κυπριανὸν περὶ ἀναβαπτισμοῦ, ἀλλ' ὁ κυπριανὸς ἀπὸ δύο σύνοδον ἀπέβαλλε, καὶ κατεφρόνησε τὰ πρόσταγμα

μαΘα

ματα καὶ πάπα, καὶ εἰς οὐδὲν ἦλθα πάντα τρόπαις ἐλογίσατο. Δυσέβιος βιβλίῳ ζ. ς. Ἰούλιος ὁ Ῥώμης προσκληθεὶς ὑπὸ τῶν δυσεβιανῶν αἱρετὴς κρατῆς διὰ νὰ ἴδῃ τὰς ἀναμεταξὺ αὐτῶν καὶ τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου διαφορὰς, παραυτησαμένων καὶ τῶν κείνων τῶν δυσεβιανῶν, ἠβουλήθη κάτι νὰ εἰπῇ καὶ νὰ ἀπειλήσῃ, ἀλλὰ πάντελῶς ἀπεκρύβη. ἔδωκε τοὺς θρόνους καὶ ἁγίου Ἀθανασίου. καὶ ἄλλων τινῶν, ἀλλ' ἀπεδιώχθησαν ἀμετανοήτοι, καὶ ἀποκαλέντες πρέσβεις καὶ τὸ ζήτημα καὶ βασιλέως τοῦ δύσεως πρὸς τὰ ἀναρτικῶν πρὸς ἀπολογίαν ὑπὲρ τοῦ καθαιρέσεως παύλου καὶ Ἀθανασίου, νάρκισος κιλίζ, θεόδωρος πεῖνθυ, μάρης χαλκηδόνος, καὶ Μάρκος ἀρεθούσης, πρεσβευόμενοι εἰς ἰταλίαν διεχωρίζοντο, καὶ τὴν βασιλέα πείθειν ἐπειρῶντο δικαίαν εἶναι τοῦ ἀνατολικῆς ἐκκλησίας τῷ κείσθαι, διέβαλλον εἰς κώνσταντα. Ἀθανάσιον καὶ παῦλον, σωκράτης βιβλίῳ β. κεφαλαίῳ ιη. οὐδένα λόγον ἐποιοῦντο καὶ πάπα ἰουλίου. καὶ ἔπ ὑπὲρ τούτων πολλὰ καὶ εἰς πολλὰ ἔτη ἐκοπίασεν ὁ ἰούλιος καὶ ἡσυχάζος αὐτοῦ, ἀλλ' οὐδὲν ἴσχυσεν, ἕως οὗ ἀθροιθεῖσα συνάγη κωνσταντίου καὶ κώνσταντος τοῦ βασιλέων ἡ ἐν σαρδικῇ συνόδος πέρας τοῖς πράγμασιν ἔθηκε.

Ζ. Ὁ πάπας δάμασος καὶ σερίκιος ἐμάχοντο μὲ τὴν ἀποχείας φλαυϊανὸν ἀλλ' οὐδὲν ἴσχυσαν, καίτοι πολλὰ ἀγωνιάμενοι κάτ' αὐτοῦ. ἐπειδὴ μᾶλλον ἴσχυσαν οἱ ἀνατολικοὶ, καὶ ἰδὲ τὴν πρὸς δυτικοὺς ὀπισθολιῶν τοῦ ἐν κωνσταντινουπόλει συνόδου, καὶ τὴν θεοδώρητον.

Η. Οἱ πάπαι ἐμάχοντο μὲ θεόφιλον τὴν ἀλεξανδρείας, ἀλλ' οὐδὲν ἴσχυσαν κάτ' αὐτοῦ, ἐπειδὴ δὲν τοὺς ἐψήφα τίποτα, καὶ ἔπ μαχομένων τῶν δύο ῥώμης καὶ ἀλεξανδρείας ἡ ἐν καθαρχῇ ὀπὶ αὐρηλίου συνόδος καὶ πολιτικὴ ὅπα τοὺς ἐπέσταξε νὰ εἰρηνεύσουν, κανόνι ρδ.

Θ. Ἰννοκένθιος ὁ πάπας ἔγραφεν εἰς κωνσταντινουπολίτας, καὶ δὴ καὶ ἔστειλε καὶ πρέσβεις διὰ νὰ ἀθροισθῇ συνόδος, καὶ νὰ ἀνακριθῇ ὁ χρυσόστομος, ἀλλ' ἐδιώχθησαν ὀπίσω ὑπὸ τὴν βυζαντίῳ μὲ ἐν πρόσωπῳ. ἐρμείου η. κεφαλαίῳ κς.

Ι. Οἱ πάπαι ἐμάνοντο καὶ τὴν ἀγωνίτου πατριάρχου ἀποχείας μελέτιου, καὶ ἐβοηθοῦσαν τῷ αἱρετικῷ παυλίνῳ, ἀλλὰ ἀδυνατεῖς ἀπεδείχθησαν καθότι ὁ δωνάμιος ὑπὸ τῶν ῥωμαίων μελέτιος, ἦτον ἔξαρχος τοῦ δευτέρας οἰκουμενικῆς συνόδου.

ΙΑ. Οἱ πάπαι ζώσιμος βονιφάτιος καὶ κελεστῖνος ἐζήτουν ἔκκλητον ἐν καθαρχῇ, καὶ ψευδεῖς κανόνας ἐπεσέβαλλον, ἀλλ' ἡ συνόδος καὶ λόγοις καὶ πράγμασιν ἐπεσέστειλε τοῖς πάπαις νὰ λείψουν ὀπὸ τὴν καθαρχίαν. ὅπεῖνο δὲ ὅπου λέγει ὁ νέος σοφιστὴς ὅτι ἡ ἐν καθαρχῇ συνόδος μὴ γινώσκουσα τὴν ἐν σαρδικῇ ἠπατήθη, ἔστιν ἐθελοκακουργία, καθότι ἦσαν ἐν τῇ ἐν σαρδικῇ συνόδῳ ὀπὸ ἀφρικῆς δπίσκοποι ἑκατὸν τεσσάρακοντα. ἦτον δὲ παρὼν εἰς τὴν καθαρχίαν καὶ ὁ ἱερὸς αὐγουστῖνος, ὅς τις ἔγραψε πολλὰ περὶ τοῦ ἐν σαρδικῇ συνόδου, εἶτα οἱ πάπαι δὲν ἔγραψαν κανόνας σαρδικῆς, ἀλλὰ κανόνας τοῦ νικαίας πρώτης.

ΙΒ. Λέων ὁ πάπας ὑπέροχα ἔγραψε πρὸς τὴν κωνσταντινουπόλεως φλαυϊανόν, ὡς διὰ νὰ τὴν κρίνῃ μὲ καὶ δυτυχῆς, ἀλλ' εἰς οὐδὲν ἐλογάθη, ὁ γὰρ αὐτοκράτωρ θεοδόσιος ὁ μικρὸς συνόδου ἀθροίσας ἐν ἐφέσῳ οἰκουμενικῷ, ἐκείνῃ ἐπέτρεψε τὴν κρίσιν τοῦ αἱρέσεως. καὶ ὁ λέων πέμψας πρὸς αὐτὸν τοποτηρητὰς, παρ' ἐκείνης ἐξεδέχετο τὴν κρίσιν τοῦ αἱρέσεως ψῆφον. ἀλλ' ἐπειδὴ τὴν συνόδον ἐσύγχυσεν ὁ φρενοβλαβὴς διόσκορος, ὁ αὐτοκράτωρ μαρκιανὸς ἀθροίσας τὴν χαλκηδόνι σύνοδον, τὴν αἵρεσιν κατέκρινε.

ΙΓ. Ὁ αὐτὸς λέων πάπας πολλὰ ἔγραψε νὰ βεβαιώσῃ εἰς τὴν ἔφεσον τὸν στέφανον μητροπολίτην, ἀλλ' ἡ ἐν χαλκηδόνι συνόδος παρεδόσαν τὰς ὑπογραφὰς τοῦ λέοντος, ἀπέβαλλε τὸν στέφανον καὶ τὴν ἀνάθεμαν αὐτοῦ βασανωνόν, καὶ ἐκατέβαλλε τὸν μητροπολίτην ἐφέσου.

ΙΔ. Ὁ αὐτὸς μέγας λέων ὁ πάπας ἐβρύχησε διὰ τὰ πρεσβεῖα καὶ θρόνους κωνσταντινουπόλεως, γράψας εἰς βασιλεῖς καὶ πατριάρχας. ἀλλ' ἅπας ὁ κόσμος καὶ κοινῶς καὶ ἰδίως αὐτεῖπεν αὐτῷ.

ΙΕ. Ὁ θεοδώρητος κακῶς ἐναντιούμενος τῷ μεγάλῳ κυρίλλῳ καὶ καταφρονηθεὶς ἔγραψε τῷ αὐτῷ πάπα λέοντι τῷ μεγάλῳ ὑπέρογκα τινὰ ὡς λαβόντι τὴν αὐθεντείαν τοῦ συνόδου παρὰ καὶ βασιλέως. τὸν θαυμαστὸν ἦτον νὰ γράψῃ εἰς αὐτὸν θρῶπον κολακευτικὰ, ὅπεῖνος ὅπου ἔγραψε καὶ καὶ σωτὴρος ἡμῶν θεοῦ αἱρετικὰ. καὶ ὁ πάπας, ἢ ἠδωθεὶς, ἢ ἀπατηθεὶς ἔγραψε πρὸς αὐτὸν τὴν συνόδου, ἀλλ' ἡ συνόδος οὐχ ὁπῶς δεχομένη καὶ ῥάμης τὰ γράμματα ἐξέβαλε τὴν θεοδώρητον, ὃν μὴ ἀναθεματίσαντα τὸν νεστόριον ῥητῶς, τὴν ἐδίωξε, τὴν ὀνατηρήσε, τὴν ὀνατεφρόνησε, καὶ μανιχαῖον τὴν εἶπεν, ἕως ὅπου μὴ τὰ πολλὰ ἀναθεμάτισε τὴν νεστόριον ὁ θεοδώρητος. καὶ τότε τὴν ἐδέχθη. πρόξει η. ὅπεῖνος ὁ ὅπου λέγει ὁ διαληφθεὶς σοφιστὴς ἤτοι ὁ ἰησοῦτης ῥιχάρδος ὀρθοδέκινος ὅτι αὐτοῦ πάπα ὀποφάσεις περὶ πίστεως καὶ ἀνόθ συναινέσεως τοῦ οἰκουμενικῶν συνόδων ἀσφαλεῖς εἰσὶ. τοὺς γὰρ τὸ ἐναντίον λέγοντας φησὶν ὡς αἱρετικοὺς ὀποβάλλει ὁ μπελαρμῖνος, ταὐτὸν ἐστὶν ὡσεὶ ἔλεγε τοὺς ὀποβάλλοντας τὴν διδασκαλίαν μαρτίνου καὶ λουτέρου ὡς αἱρετικοὺς ὀποβάλλει φίλιππος ὁ μελαχθὼν. περὶ τῶν ὀικλησιαστικῶν τοὺς ἁγίους πατέρας δεῖ προσφέρειν μάρτυρας οὐ τοὺς σοφιστὰς καὶ καινοπόμους, ἀλλὰ καὶ ἀδείας αὐτοῦ ψευδεῖς εἰσὶ. λέγει πρῶτον ὅτι οὗτος λέων ὁ πάπας καὶ περὶ καὶ νὰ σωαθροισθῇ ἡ ἐν χαλκηδόνι συνόδος, ἀναθεμάτισε τὴν δυτυχῆ ἐν τῇ πρὸς τὴν κωνσταντινουπόλεως φλαυϊανὸν ὀπτολῆ, ἀλλὰ τοῦτο ψεῦδος ἐστὶν. ὁ γὰρ κωνσταντινουπόλεως φλαυϊανὸς περὶ καὶ νὰ γράψῃ εἰς τὴν λέοντα, διὰ πολλῶν ἐν κωνσταντινουπόλει συνόδων κατέκρινε τὴν αἵρεσιν καὶ δυτυχοῦς, καὶ τὴν δυτυχῆ ὀνάθεμα καὶ ἀναθεμάτισε, καὶ ἰδὲ τὴν πρώτην πρόξιν ταύτης τοῦ ἐν χαλκηδόνι συνόδου. λέγει δεύτερον ὅτι τὸν ὀπτολῆν καὶ λέοντι ἡ ἐν χαλκηδόνι συνόδος ὡς ὅρον ἐδέξατο, ἀλλὰ καὶ τοῦτο αὐ ἦτον καὶ ἀλήθεια οὐδὲν ἐδώκετο βοηθῆσαι τῇ μοναρχίᾳ καὶ ῥάμης, καθότι τὸν δύο ἁγίου κυρίλλου περὶ νεστόριον ὀπτολῆν, ἤτοι συνόδου ὡς ὅρον ἐδέξατο καὶ ἴδιον ὅρον ἐποίησεν ἀλλ' οὐδὲν ὀνήτου ἰδικὸν ἀξίωμα ὁ θρόνος ἀλεξανδρείας ἐν τῇ καθόλου ἔλαβεν ὀικλησία. ψεῦδος ὅμως ἐστὶν ὁ λόγος τοῦ ἰησοῦτου, καθότι καὶ ὀπτολῆν καὶ λέοντι ἡ ἐν χαλκηδόνι συνόδος πολλὰ ἐξέπαξε, καὶ τέλος πάντων συγκείναντες αὐτὴν οἱ τοῦ συνόδου πατέρες μὲ τὸν δύο ὀπτολῶν καὶ ἁγίου κυρίλλου, καὶ αὐξόντες αὐτὴν σύμφωνον, ἐδέξαντο αὐτὴν, καὶ γέγονεν ὁ ἀλεξανδρείας καινὸν καὶ σάθμη καὶ πάπα τοῦ ῥώμης ἐν τοῖς περὶ πίστεως, ὅτι ἐδέξαντο καὶ αὐτὴν οἱ πατέρες ὡς ὅρον, ἀλλ' οἱ λεγόμενοι καὶ ῥώμης ἐπροσέδραμον νὰ τὴν βάλλουν εἰς τὸν ὅρον τοῦ συνόδου, καὶ πολλὰ ἐφώναζαν, καὶ δὴ καὶ ἐφοβέρισαν νὰ ὑπάγουν εἰς τὴν δύσιν

δύσιν νὰ κάμνν σινόδον, ἀλλ' οὐδὲν ὠφελήθησαν, ἢ μόνον οἱ Πατέρες ἐπεσέφε-
ραν εἰς τὸ ὅρον τῆς σινόδου τὴν ὑπογραφὴν λέοντος καθὼς καὶ οἱ κυρίλλου, καὶ τῶν
λοιπῶν Πατέρων τὰ συγγράμματα, καὶ ἰδὲ τὴν πέμπτην πρᾶξιν τῆς σινόδου. λέ-
γει γὰρ οὕτως ὁ ἱνσουτίνος ὅτι ἐζήτησεν ἡ Σινόδος νὰ ὑπκυρώσῃ τὰς ὑποφάσεις αὐ-
τῆς ὁ λέων, ἀλλὰ καὶ ἰδοὺ ψευδέστατον ἐστὶ, καθότι ἡ Σινόδος ἐν τῇ πρὸς τὸν λέον-
τα αὐτῆς ὑπογραφῇ μὴ ὅτι νὰ χειροτονῇ ὁ κωνσταντινουπόλεως τοὺς μητροπο-
λίτας τῶν πάντων ἐπαρχιῶν λέγει ὅτι, τὸν ὅν πολλοῦ κρατήσαν ἔθος καὶ σινοδικὴν ὑπυ-
ρώσαμεν ψῆφον, ὑπυρώσαμεν εἶπεν, οὐ κύρωσον. πρὸς τὸν πρεσβεύων τοῦ θρόνου
κωνσταντινουπόλεως γράφει αὐτῷ ὅτι ἐβεβαιώσαμεν καὶ τὴν κανόνα τῶν. Πατέρων,
ἐβεβαιώσαμεν εἶπεν, οὐ βεβαίωσιν. ἐν δὲ τῷ τέλει τῆς ὑπογραφῆς λέγει αὐτῷ, ὅτι
καὶ γράφει πρὸς βεβαίωσιν καὶ συγκατάθεσιν, δὲν ζητεῖ δὲ ἀπὸ τὴν πάπαν ἡ Σινόδος
βεβαίωσιν μείζονα τῆς βεβαιώσεως ἣν ἐποίησεν αὕτη, ἀλλὰ βεβαίωσιν ἐνοεῖ τὴν
συμφωνίαν, καθὼς ἡ ἐν ἀλεξανδρείᾳ σινόδος γράφει λέοντι τῷ μεγάλῳ πρὸς
καὶ αὐλέρις ἔλεγε, ὅτι ὁ ἀλεξανδρείας πρεσβύτερος ἐβεβαίωσε τὴν ἐν χαλκηδόνι σύ-
νοδον. ὅθεν εἰπεῖν πρὸς βεβαίωσιν δὲ νὰ φανερώσῃ ὅτι ἡ βεβαίωσις δηλοῖ τὴν συμ-
φωνίαν, ἐπήγαγε καὶ συγκατάθεσιν, καὶ ἰδὲ τὴν 15. πρᾶξιν τῆς ἐν χαλκηδόνι ἰδού-
της σινόδου. ὥστε αἱ καὶ πάπα ὑποφάσεις περὶ πίστεως, ἀνὰ σιωαγνέσεως, τῶν οἰκου-
μενικῶν Σινόδων ὑπασφαλεῖς εἰσὶ θεομισεῖς τε καὶ ὑποτρόπαιοι. καὶ διὰ τοῦτο ὁ
κύριος εἶπε τῷ πέτρῳ, εἰ ἁμάρτει εἰς σὲ ὁ ἀδελφός σου εἰπὲ τῇ ἐκκλησίᾳ, καθότι
ὁ μὲν πέτρος μόνος ἥμαρτεν, ἡ κοινότης δὲ τῆς ἐκκλησίας οὐδέποτε ἥμαρτε.

15. Φήλιξ ὁ πάπας ἔγραψε καὶ ἀκακίῳ τοῦ κωνσταντινουπόλεως μόνος, καὶ
κανόνα ψευδῆ ἐπέβαλλε ὑπὲρ τῆς πρωτείας. καὶ δὴ καὶ ἐκεῖνος καὶ οἱ μετ' αὐτὸν
μαχόμενοι τοῖς ἀκρωτάτοις κωνσταντινουπόλεως Πατριάρχαις δυθυμίᾳ καὶ μακε-
δονίᾳ εἰς οὐδὲν ἐλογίσαντο καὶ οἱ δύο τῶν πάπιδων τοὺς θυμοὺς, καὶ ἰδὲ τὸ διάγελ-
ον. ἀλλὰ καὶ ἡ δὴ Ἰωάννου τῆς καππάδοκος ἐν κωνσταντινουπόλει σινόδος πα-
ρόντων καὶ τῶν λεγάτων τῆς πάπα ὁρμίσδα, τὰ μὲν περὶ ἀκακίου ἐσώπησε, τὸν δὲ δι-
θύμιον τὸν μακεδόνιον μὴ τὸν ἁγίων παύλου κωνσταντινουπόλεως, φλαβιανοῦ ἀποχέ-
ας, λέοντος ῥώμης, καὶ κυρίλλου ἀλεξανδρείας σωέλαζε. καὶ ἰδὲ τὰ πρακτικὰ τῆς δὴ μηνὰ ἐν κωνσταντινουπόλει Σινόδου.

17. Ὁ πάπας ὁρμίσδας ἔπεμψε πρέσβεις εἰς κωνσταντινούπολιν καὶ τὸν Πελάγιον νὰ νυθετήσῃ Ἰωάννου τὸν καππάδοκα (εἰ καὶ πεισματικῶς καθότι ὁ καππάδοξ ἦν πάντοτε ὀρθόδοξος, ἦν δὲ πάθος. διότι ἐπόμενος δυθυμίῳ καὶ μακε-
δονίῳ ἐμνημόνευε τὸν ἀκακίου) ἔβαλλεν αὐτὸς ὅμως ὁ βασιλεὺς ἀνασάσις
εἰς καρδίαν, καὶ ἐπρόσταξε τὸν κυβερνήτην νὰ μὴ τοὺς δύγάλῃ εἰς ἄλλον τόπον, πρὸς
εἰς τὴν ἰταλίαν, πρὸς ἀγγέλας τοῖς πρέσβεσι νὰ εἰπῇ ὅτι πάπα νὰ μὴ πρεσάσῃ,
ἀλλὰ νὰ πρεσάσεται.

18. Ὁ πάπας βιγίλιος ἀνελθὼν εἰς κωνσταντινούπολιν καὶ φυσιωθεὶς ὑπὸ τῆς
τιμῆς, ἔπεμψε τῷ κωνσταντινουπόλεως μηνᾶ ἀκοινωνησίαν, δὲν ἐψήφισεν ὅμως
τὸν βιγίλιον ὁμηνᾶς, ἀλλ' ἀπέπεμψεν αὐτῷ ἀκοινωνησίαν ἕως ὅπου ἡ βασίλισσα
θεοδώρα μεσιτεύσασα εἰρηνοποίησεν αὐτοὺς.

19. Ὁ πάπας βιγίλιος ἐναντιωθεὶς περὶ τὴν θείων αἱρετικῶν κεφαλαίων, ἀν-
αθεμα ἦν. οἰκουμενικὴ σινόδος ἀναθεμάτισε, καθηρέθη ὑπὸ τῆς σινόδου, καὶ
ὑπὸ βασιλέως ἐξωρίσθη, ἕως δὲ σιωαγνέσας τῇ σινόδῳ ἀπεκλήθη.
καὶ ἰδὲ τὴν λιμπεράτον. καὶ γνῶθι ὅτι ψόφος κυκλόπεις τὸ πρόσταγμα ὅτι ἐπάτας κείνει οὐ κείνεται, ἐπειδὴ κείνεται καὶ κατακείνεται, ἢ χωρὶς αὐτοῦ, ἢ λεγάτων, ἢ ὑπατολῆς, ἢ γνώμης οἱ ἀνατολικοὶ ἔκεινον καὶ ὡς ἐρηθίω καὶ αὐτὸν τὸν πάπαν βιγίλιον.

κ. Γρηγόριος ὁ διάλογος θέλων νὰ ἐμποδίσῃ τὴν κωνσταντινουπόλεως πα-
τριάρχου ἰωάννου τὴν νηστείαν νὰ μὴν ὑπηρέφεται οἰκουμενικὸς, ἔσκυζεν ὅστε
ἐδωκήθη, καὶ ἔγραψεν εἰς βασιλεῖς καὶ πατριάρχας, καὶ εἰς ἄλλους πολλοὺς, ἀλλ'
ἀπεκρίθη πρὸς πάσης τῆς οἰκουμένης καὶ εἰς οὐδὲν ἐλογίθη, ἢ μάρτυς αὐτὸς ὁ γρη-
γόριος ἐν ταῖς ὑπογραφαῖς αὐτοῦ.

κα. Φωκᾶς ὁ τύραννος διὰ κυριακὸς ὁ κωνσταντινουπόλεως πατριάρχης φυ-
γόσας εἰς τὴν ἐκκλησίαν γυναῖκας τινὰς, μὴ ἀφεὶς τὴν φωκᾶν ἐκβαλεῖν αὐτὰς,
ἐθύετο ἔχθρα, ὡς γράφει ὁ θεοφάνης, ἢ ἔδωκε τὸ πρωτεῖον τῷ πάπα, ὡς γρά-
φει ἀνασάσις ὁ χαρτοφύλαξ ῥώμης ὁ φίλος καὶ ἀγιωτάτου φωτίου. καὶ ὁ ἀβεβᾶς
ἀπερθύσης. καὶ ἐπὶ τοῦ τούτου ὁ βίνιος φέρει μάρτυρα παῦλον τὸν διάκονον,
ἀλλ' οἱ πατριάρχαι κατεφρόνησαν τὸν τοιούτης μιαρᾶς ὑπαγῆς καὶ φωκᾶ. καὶ ὁ
αὐτοκράτωρ ἡρακλείος ἀνήρησε τὰ τούτου ὑπτάγματα. καὶ κωνσταντῖνος ὁ πω-
γωνάτος τοῦτον ἀπέδωκε τῷ κωνσταντινουπόλεως καὶ τῷ ῥώμης, ὡς φαίνεται ἐν τῇς
πρὸς αὐτὸς πάπας αὐτοῦ καμμάς ἐν ἀρχῇ τῆς οἰκουμενικῆς 5. σινόδου. καὶ ἡ ἐν
πρόλλῳ σινόδος ἀνάπεσε τὸν παλιαρχικῶν θρόνων τὰ πρεσβόμενα.

κβ. Ὁ πάπας θεόδωρος ἔπεμψε γράμματα καὶ πρέσβεις πρὸς τὸν κωνσταν-
τινουπόλεως παλιαρχίου παῦλον τὸν μονοθελήτου, νυθετῶν αὐτὸν ἀποδιίσασθαι
τῆς αἱρέσεως, ἀλλὰ μὲ τὸ νὰ θελήσῃ νὰ κείνῃ μόνος ὁ θεόδωρος, ὁ παῦλος, τῶν
πρέσβεων, τοὺς μὲν ἐκακοποίησε, τοὺς δὲ, ἔκαμεν εἰς τὰ ὀπίσω ἀπρᾶκτους, καὶ
ἰδὲ τὰ πρακτικὰ τῆς δὴ μαρτίου ἐν ῥώμῃ σινόδου.

κγ. Ὁ πάπας μαρτῖνος ἤθροισεν ἐν ῥώμῃ σινόδου ἑκατὸν πέντε ἐπισκόπων
ἐν ᾗ ἀμφίβολα, ἵνα πρὸς πίστεως εἴπῃ, τῶν σινοδικῶν αὐτοῦ ὑπελάβοντο οἱ κωνσ-
ταντινουπολῖται καὶ ἀπολογεῖται ὑπὲρ μαρτίου καὶ τῆς σινόδου αὐτοῦ ὁ ἅγιος μάξιμος. καὶ ἰδέτην ἐπιστολὴν αὐτοῦ πρὸς μαρτῖνον πρεσβύτερον κύπρου.

κδ. Ὁ ὀνώριος πάπας γράψας καὶ ἐπικυρώσας τὴν αἵρεσιν τῆς κωνσταντινουπό-
λεως σεργίου περὶ τῆς μονοθελήσεως, ἀπεδοκιμάσθη ὑπὸ τῆς ἁγιωτάτου ἱεροσολύμων
πατριάρχου σωφρονίου, καὶ κατεκρίθη ὑπότε τῆς 5. καὶ τῆς ἐν τρούλλῳ καὶ τῆς ζ.
τῶν οἰκουμενικῶν σινόδων, ἢ ὑπὸ πάντων βασιλέων καὶ πατριαρχῶν ἀναθεματίσθη,
καὶ μάρτυρες, ἅπασα ἡ καθόλου ἐκκλησία ἢ ὁ πάπας ἀδριανὸς ὁ β. ἐν τῇ καὶ φω-
τίου ἐν ῥώμῃ σινόδῳ, ὡς φαίνεται ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῆς ἐν κωνσταντινουπόλει ταύ-
της καὶ φωτίου σινόδου. ὁμοδέτου μάταιον τοῦ αὐτοῦ ἰησοῦ τοῦ ὅτι, ὁ πάπας ἔκρινε καὶ χωρὶς οἰκουμενικῶν σινόδων τὰς αἱρέσεις μονταναιστῶν καὶ φρύγων, μαρκιωνιστῶν ναυατιανῶν, σαβελλιανῶν καὶ πελαγιανῶν. ῥητέον ὅτι τὰς τῶν μαρκιωνιστῶν καὶ ναυατιανῶν καὶ λοιπῶν ὅπου ἐγνώκασιν εἰς τὴν ῥώμην, κατέκρινε πρῶτος ὁ ῥώμης, τὴν μὲν τοῖ τῶν σαβελλιανῶν ἔκριναν πρῶτον οἱ ἀλεξανδρινοὶ. Τῶν πελαγιανῶν ἔκρινε πρῶτον ἡ ἐν λύδδῃ σινόδος ἧς προεξήρχεν ὁ ἱεροσολύμων πατριάρχης ἰωάννης. τὸν δὲ ἐπρόλλῳ πρῶτοι καὶ μόνοι οἱ ἄραβες. Τοῦ παύλου δὲ σαμωσα-

σαμωσατέως οἱ παλαιοὶ καὶ ἀντιοχείας καὶ οἱ ἔξαρχοι τῆς ἑσπέρας καὶ ταύρου ἐπαρχιῶν ἔκρινον μόνοι καὶ πρῶτοι. Τίνων δὲ χάριν, πρῶτος σινοδικῶς κατέκρινεν ὁ Ἀλεξανδρείας Ἀλέξανδρος. Τίνων τῶν μακεδονιανῶν κατέκρινεν ὁ Ἀντιοχείας Φλαυϊανός, καὶ ἡ ἐν τῇ σίδῃ σύνοδος. Τίνων δὲ ὡρίγενίστας κατέκρινε πρῶτος, ὁ τῆς Φοινίκης κύπρου, καὶ ὁ Ἀλεξανδρείας Θεοφίλος. ὥστε ὡς ἔκρινεν ὁ Ῥώμης μόνος, ἀλλὰ μετὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς σινόδου τὰς συμβάσας ἐν τῇ διοικήσει τῆς Ῥώμης αἱρέσεις. οὕτως ἔκρινον οἱ ἀνατολικοὶ τὰς ἀναφυείσας ἐν ταῖς διοικήσεσιν αὐτῶν αἱρέσεις. ἀλλὰ δὲν ἔλαβον τὸ πρόσφορον τέλος ἀμφοτέρων τῶν μερῶν καὶ τῶν αἱρέσεων ἀκρίσης, ἕως οὗ ἀθροισθεῖσαι ὑπὸ τῶν ὀρθοδόξων βασιλέων οἰκουμενικαὶ σύνοδοι, τέλος τοῖς πραγμασιν ἐπέθηκαν.

ΚΕ. Ὁ πάπας νικόλαος ὁ πρῶτος ἠθέλησε νὰ εἰπῇ κάτι τὸ ἐξουσιαστικῶς καὶ οἰκουμενικῆς κωνσταντινουπόλεως φωτίου, ἀλλ' ὁ φώτιος ἀθροίσας μεγάλην σύνοδον ἐν ἔτει ωξα. ἀντεκάθηρεν αὐτόν, καὶ εἰς τοὺς πατριάρχας τῆς ἀνατολῆς ἔγραψεν ἐγκύκλιον διδάσκων, καὶ ἐζήτει τοποτηρητὰς διὰ νὰ καταπαύσῃ τὸ φύσημα τοῦ πνεύματος λάβῃ καὶ μὲ τελειοτέραν σύνοδον.

ΚΣ. Ὁ πάπας ἀδριανὸς ὁ β. ἤθροισεν ἐν ῥώμῃ πολλὰς σινόδους καὶ φώτιος, καὶ ὡς λέγουσι οἱ πατριαρχαὶ ἐπ' ἀμβωνος κρατῶν τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ, ἀναθεμάτισε τὸν φώτιον. καὶ ἐν κωνσταντινουπόλει ἐπ' αὐτοῦ ἡ ἀνωτέρω ψευδοσύνοδος ἡ καὶ φωτίου λεγομένη ἀναθεμάτισε τὸν φώτιον. ἀλλ' ἡ τοῦ βασιλέως μακεδόνος ὀγδόη οἰκουμενικὴ σύνοδος, καὶ ἡ σύνοδος ἡ τοῦ κωνσταντινουπόλεως πατριάρχου ἥτις συνέταξε τὸν τόμον τῆς ἑνώσεως, ἔπαινον ἄπαντα τὰ κατὰ φωτίου γραφέντα καὶ λαληθέντα, ἀνάθεμα. καὶ δὴ καὶ τῶν κωνσταντινουπόλεως ἀγίων ἰγνατίου πολὺ ἔγραψεν ὁ πάπας ἰωάννης ὁ η. περὶ τῆς βελγαρείας, ἀλλ' οὐδὲν ἐδωκήθη.

ΚΖ. Πολὺ ἐμεγαλορρημονοῦσαν ἐν ταῖς διπλωμαῖς αὐτῶν οἱ διαληφθέντες πάπαι νικόλαος καὶ ἀδριανὸς, ἀλλ' ἡ κατὰ φωτίου αὕτη σύνοδος καὶ τοι ὡς εἴρηται ἀλλόκοτος καὶ παράλογος οὖσα, κανόνα ἐξέθετο δέκατον τρίτον. ὅτι καὶ ὁ πάπας ἁμαρτάνει καὶ ὑπὸ τῶν συνόδων κρίνεται, καὶ ἰδὲ τὸν κανόνα. γνῶθι ὦ καὶ ἐνταῦθεν ὅτι τὸ ἐν ταύτῃ τῇ κατὰ φωτίου συνόδῳ πεσάξε ε. ἐρημῶν. οὐδυνάμεθα μεταποιῆσαι τὰ ὑπὸ ἀδελφοῦ (δηλονότι τοῦ β) ὑποφανθέντα, μάταιον ἐστι. πρῶτον ὅτι οἱ εἰπόντες ἦσαν οἱ ἐχθροὶ τοῦ φωτίου, ὅθεν καὶ ἐκείνη ἡ σύνοδος (εἰ δὲ τὸν τοῦ πάπα λογισμὸν παντελῶς ἀπήρνηκεν καὶ ἐν πάσαις ταῖς πεσάξεσιν καὶ διὰ τὸ ἐκθέσεως τοῦ ἐρημοῦ κανόνος) ὅμως ὑπὸ κανονικόπων ὡς δηλοῖ τὸ πλεῖστον συναχθεῖσα, ἀλλόκοτος ἐκείνη. καὶ διὰ τοῦτο ἐν τῇ ἐν φλωρεντείᾳ συνόδῳ θέλοντες νὰ εἴπωσιν οἱ λατῖνοι κάτι τοῦτο αὐτῆς, δὲ ἀποκεκαθέντες ὑπὸ τῶν ἀνατολικῶν, ἐπόπησαν τοῦ λοιποῦ. τὸ αὐτῆς τάξεως εἶναι ἡ ἐν λατερανῷ, καὶ ἡ ἐν φλωρεντείᾳ, καὶ ἡ ἐν τριδέντῳ αἱ σύνοδοι, περὶ τὸ ὀρθῆς καὶ πάσας αἱρετικὸν ἀξίωμα βεβαιῶσαι. αἱ δὲ ἐν κωνσταντείᾳ, καὶ πίσῃ, καὶ βασιλείᾳ σύνοδοι, εἰ καὶ ἐν ἄλλοις τινὶ ἐβλασφήμησαν, ἀλλὰ τὸ ὀρθὸν καὶ πάπα, δικαίως δὲ κανονικῶς καταβαλλόν, καὶ καὶ διαφέρουσιν οἱ σοφισταὶ τῶν πατρικῶν βυλόμενοι συνῆσαι τὸ ὀρθὸν καὶ πάπα καὶ διωκόμενοι ὑπὸ τῶν ἐλεγχόντων τὸ τοῦ ὀρθοῦ ταύτης παράνομον, οὐδύνανται καταφυγὼν εἰπεῖν, εἰ μὴ τὸ πήλαιον μακηδά, ἔνθα ὑπὸ καταφρονεμένου ὑπὸ αὐτῶν

τῶν ἰησοῦ καὶ θεοῦ διχοτομηθέντες καταπεφύσονται αἰδίως.

ΚΗ. Ὁ πάπας θεόδωρος ἐσυγχώρησε λέοντι τῷ σφῷ τὴν πεζαγαμίαν, ἀλλ' ἡ τοῦ πορφυρογεννήτου ῥηθεῖσα ἐν κωνσταντινουπόλει σύνοδος ἀνεφερομένη περὶ τὴν παρανομίαν ταύτην τοῦ πάπα, μεγάλῃ τῇ φωνῇ ἀναθεμάτισεν ἐκείνους ὅσοι λέγουσιν ὅτι ἐδέχθη ποτὲ ἡ ἐκκλησία τὴν πεζαγαμίαν. συμφώνως τῷ πάσα κλήμεντι ἐπιστολίῳ γ. τῶν ἀποστολικῶν διατάγων τὴν ὑπὲρ τὴν πεζαγαμίαν γάμου περιφανῆ πορνείαν, καὶ ἀκεραίας σημεῖον καλέσαντι.

ΚΘ. Ἡ τοῦ κωνσταντίνου αὐτοκράτορος καὶ μονομάχου ἐν κωνσταντινουπόλει σύνοδος, ἐπεμένη τῷ τοῦ βασιλέως καὶ πορφυρογεννήτου ἀγωνιστῇ πατριάρχῃ κωνσταντινουπόλεως σεργίῳ ἀπέκοψε τὴν πάπαν καὶ μνημοσύνου τοῦ διηνεκῶς καὶ αὐτόν, καὶ τοὺς παπικοὺς αἱρετικοὺς ἔκρινε διὰ τὴν ἐν τῷ συμβόλῳ προσθήκην.

Λ. Ἡ τοῦ ἀνδρονίκου καὶ β. τῶν παλαιολόγων καὶ τοῦ ἐν λυγδούνῳ σύνοδος, καὶ καὶ καὶ βέκκου καὶ τῶν ὁπαδῶν αὐτοῦ σύνοδος, ἀναθεμάτισε ῥητῶς τοὺς λέγοντας συνάπτον τὸν υἱὸν τῷ πατρὶ εἰς τὴν ὑπόστασιν τοῦ ἁγίου πνεύματος. καὶ τοὺς λέγοντας καὶ ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τὸ ἅγιον πνεῦμα. καὶ ὅτι ἡ διὰ : ταῦτὸν τῇ εκ: καὶ πάντα. καὶ ὅτι ἡ μία θεότης καὶ οὐσία πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ τοῦ πνεύματος ὑπάρξεως ἐστὶν αἰτία. καὶ ὅτι αἴτιος καὶ πνεύματος ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς οὐχὶ δύο μόνοι ἀρχαὶ ἢ δύο αἴτια. καὶ ὅτι ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς αἴτια καὶ πνεύματος, ἀλλὰ τῷ λόγῳ τῆς φύσεως, καὶ οὐ τῷ λόγῳ τῆς ὑποστάσεως. καὶ ὅτι ὡς εἰς τὴν δημιουργίαν ἢ δὲ υἱοῦ φωνὴ σημαίνει τὴν πατέρα καθηκαρκικῶς αἰτίαν, ἀλλὰ δὲν ἀποβάλλει νὰ εἶναι ὁ υἱὸς δημιουργὸς καὶ σωαίτιος. οὕτως καὶ εἰς τὴν θεολογίαν, οὐ καὶ ἀρχικὸν αἴτιον υἱοῦ καὶ πνεύματος ὁ πατὴρ λέγεται, ὅμως καὶ ὁ υἱὸς καὶ πνεύματος ἐστὶν αἴτιος, καὶ δὲν διαιρεῖται ὁ υἱὸς καὶ πατρὸς εἰς τὴν ὑπόστασιν. ἡ δὲ ζώνη καὶ φρονοῦντας πρῶτον ἀναθεμάτισε γενόμενον πάπαν τὴν δέκατον τὸν ὑπεβαλόντα ὑπὸ σύματος αὐτοῦ ἀποτόμως ἐν τῇ λυγδούνι τὴν καὶ καὶ πνεύματος βλασφημίαν. καὶ ἰδὲ κατωτέρω ἐν τοῖς προλεγομένοις.

ΛΑ. Ἡ τοῦ γερμανοῦ καὶ νέου ἐν νικαίᾳ σύνοδος τοῦ ἰωάννου καὶ βατάτζη ἀναθεμάτισε τοὺς λέγοντας ὅτι ἔχει τὸ ἅγιον πνεῦμα τὴν ὕπαρξιν καὶ ὑπὸ καὶ υἱοῦ. πρῶτον ἀναθεμάτισε τὴν πρωτάρχον καὶ εἰσηγητὴν τῆς αἱρέσεως, καὶ ἰδὲ ἐν τῇ καταλλαγῇ τὴν ἱερομνήμονα. γραφόντα καὶ καὶ ψευδοόρου τῆς ἐν φλωρεντείᾳ συνόδου, κεφαλαίῳ θ. παραγράφῳ γ. σελίδι σμη.

ΛΒ. Τὴν ἐν φλωρεντείᾳ σύνοδον ἀναθεμάτισαν εἰς κωνσταντινούπολιν εἰς ἀλεξανδρειαν, εἰς ἀντιόχειαν, εἰς ἱεροσόλυμα, εἰς τὴν ῥωσίαν, εἰς τὴν σερβίαν, εἰς τὴν βλαχομπογδανίαν, εἰς ἰβηρίαν πολλάκις καὶ διαφόρως, καὶ διὰ νὰ ἀφίσωμεν τὰ πολλὰ, κατηγράψαμεν ἐνταῦθα τὴν ἐν κωνσταντινουπόλει μὴ τὴν ἄλλοσιν ῥωμαϊκῆς οἰκουμενικῆς σύνοδον τὴν τύπον, ὅς τις πρέπει νὰ γίνεται ὅταν διαστρέφωσιν οἱ λατῖνοι εἰς τὴν ὀρθόδοξον ἐκκλησίαν. 568

Μάρκου τοῦ εὐγενικοῦ λόγοι δύο καὶ τῶν λατίνων ἀποδεικνύοντες αὐτοὺς αἱρετικοὺς φανερούς. 571

τέλος

Πρὸς τὸν μακαριώτατον, σοφώτατόν τε, καὶ θεολογικώτατον Πατέρα,
Καὶ Πατριάρχην τῆς ἁγίας πόλεως Ἱερουσαλὴμ
Καὶ πάσης παλαιστίνης, κύριον κύριον δοσίθεον

Ἐλεγεῖον αἰνιπόμπον
Τὴν ὀρθῶς κηρύττουσαν αὐτοῦ γλῶσσαν, καὶ
Τὸν δυσεβῶς γράφοντα κάλαμον,

Ἄγετε δὴ μελίρρυτοι μοῦσαι θεῖαι
Καὶ λιμῶνι τῶν ῥητορικῶν ἀνθῶν εὐσπιάμβυαι
Στεφάνους ἐγκωμίων μετ' ἀδῆς
Τῷ ἐπωνύμῳ τοῦ θείας δόσεως πλέξατε
Καὶ εἰς τὸ πολύπμον μᾶλλον τοῦ αὐτοῦ χάριτος ἀποβλέψουσαι
Ἢ εἰς τὰ ἄδρανὲς τοῦ ὑμετέρας δυνάμεως, μὴ ποιήσητε
Κατὰ τὸ ἀνταξιον αὐτῷ τι, εἰ καὶ ἐπεισφέρετε
Τὸ γὰρ ὑπερβάλλον τοῦ αὐτοῦ ἀρετῆς τὸ ἐλλιπὲς ὑμῶν
Ἀναπληρεῖν δυνάσθαι
Ἐκ τοῦ ἰδίας φύσεως ἱκανῶς ὂν ποικιλόγλωσσον
Μὴ νομήσητε αὐτὸν εἶναι πλάτωνα· ἀφ' οὗ τὸ μελιστῶν ἀναγραφέντα
Ἕνεκα τοῦ γλυκύτητος
Ἀλλὰ σκῦφος ἐκλεκτὸν ἀφ' οὗ τοῦ θείας τελάδος μεστὸν χάριτός τε, καὶ ἀδυτητος
Ἀνθ' ὅτου, καὶ πληρεστάτης σοφίας,
Τοῦ διδάσκειν, καὶ γράφειν ἄξιος ἀπεφάνθη
Ἐξεχύθη γὰρ ὑπερφυῶς ἐν τῇ αὐτοῦ γλώσσῃ, καὶ καλάμῳ θεία χάρις ὡς δέδοκται
Διόπερ αὐτὸν ὄντως ἀφ' ἁπάντων τῶν πιστῶν θαυμάζεσθαι δίκαιον
Ὅστις παίδας ὀρθῶς καὶ γλώσσῃ ἐδίδαξε, καὶ καλάμῳ ἐσήμανε
Γνῶσα, οὐ μόνον τὴν τόλμαν τοῦ ὀιήσεως σωεγχεθεῖσα
Ἀλλὰ μόνον τὴν δόξαν τοῦ θεογνωσίας σοφιθεῖσα
Γλῶσσα, βρυοῦσα ζωήρεα νάματα
Οὐ τοῦ μυθολογικῆς ἱπποκρήνης
Ἀλλὰ τοῦ χρυσορρύτου ἁγιοσιώνης
Γλῶσσα θαυμασιωτάτη, τῆς αὐτοῦ καὶ ἐγκυκλον
Τῆς ἀληθείας τῶν δογμάτων ἐχέγγυον
Τῆς ὀρθοδοξίας ἀσπόργιον ἔγκυδον
Γνῶσα, καὶ θεία ποταμοὺς καλλιῤῥόους ἀφεῖσα
Οὐ τῆς δελφικῆς κασταλίας
Ἀλλὰ τῆς λαμπροπυροσμόρφου θεολογίας.
Κάλαμε ζωηρὸν δόρυ
Καὶ τοῖς ὑμετέροις συγγράμασι δορυάλωτον τὸ αἰώνιον θάνατον κατέστησας
Πρὸς τὸ αὐτόθεν ζωὴν ἀπαναλέσας τοὺς πιστοὺς ἅπαντας
Κάλαμε τῶν ψεύδους ἔλεγχε
Τῆς ἀληθείας τῶν δογμάτων ὑπέρμαχε

Κάλα-

Κάλαμε τῶν βροτῶν ζωὴ
Τῶν θείων ἀνδρῶν θεῖον θαῦμα
Τοῦ βόρυ χρόνου ἀφόσωμα, καὶ τῆς ἀσάτου τύχης σαθρὸν θαῦμα
Κάλαμε τῶν οὐρανίου πηλείδου ἀθανάτου δόρυ
Σὺ γὰρ τὰς καρδίας τῶν ἀμφιδόξως νοούντων κεραυνῶν
Ἐντυποῖς αὐτοῖς πληγὰς ὑγιεινὰς διερχόμενος
Λοιπὸν, καὶ ἐν καλάμῳ, καὶ ἐν γλώσσῃ ἐξ ἴσου ὁμοφώνως οἱ πάντες
εἰναίσε ὁμολογοῦσι τῶν σοφῶν ἱεραρχῶν σοφώτατον
Τῆς ὀικλησίας ῥήτορα καὶ συγγραφέα ὀρθοδοξότατον
Καὶ πυξίον τοῦ θείου πνεύματος ὀρθογραφάτατον.
Κηρυττούσης γὰρ τῆς γλώσσης, τῶν πιστῶν ὁ σύλλογος σοφίζεται
Ἀκλινῶς ἐναπενίζων τῷ ὕψει τῆς γνώσεως.
Γραφοντος δέσου τοῦ καλάμου
Ἐυκλεῶς λυθεῖσαι τῶν κακοδόξων τῆς πλάσεως.
Ἀλλὰ μὴ παρετέρω ὑπὲρ τὴν οἰκείαν δυνάμιν
μοῦσαι δὴ νενεμύμεθα ἀσέυδεται
Τὰ γὰρ ἐν τῇ φύσει μετρίως ἔχοντα, ῥαδίως ἀφέρεσθαι δυνάνται
Τὰ τῆς χάριτος παρυπερβεβηκότα, τὸν νοῦν ἀμαυροῖ καὶ ὀκπλήττει

Εἰς αἴδου δὴ λαβεῖας τεκμήριον
Ἀνδρέας λιμένος ὀικέτωρ

Ἕτερον ἐλεγεῖον
Τόμος ἀγάπης ὄντως ἠδέβλος ἐστὶ τυγχάνει
οὐ μόνον τῆς τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς τοῦ πλησίον
τοῦ μὲν, ὅτι τὸν λόγον ὀρθοτομεῖν
Τοῦ δὲ, ὅτι τῶν πλάνων ἀπβαλεῖν
Ποιεῖται κεφάλαιον
Κυθάραν εἶναι δαβιτικὴν
Ἥτερ τοῖς δόγμασιν ὡς χορδαῖς τῶν ἐν αὐτῇ συγγραφέων ἡρμόσθη,
Τότε ἄσμα τῆς ἀληθοῦς δόξης λιγυρίζουσα
Ἄλλον σεῦλ τὸν λαβυρινθὸν νοῦν τῆς δαιμονιώδους αἱρέσεως
Ἢ ὅλως ἀπελάσαι, ἢ κἂν ὀσσὸν καταπεσεῖν
Ἀγαπητικῶς πάνυ ἐφίεται, καὶ ποθεῖ
Καὶ μωσαϊκὴν ῥάβδον ταύτην ὀνομάσαι τὸν αὐ ἁμάρτις
πλήσουσα μὴ γὰρ ἄλλην αἴγυπτον πᾶσαν κακοδοξίαν
Οὐ μόνον κλεοθεοτήτων τινῶν καὶ πολυθεϊῶν σκότος βαθὺ
Τῆς βαρλααμίτου, καὶ ἀκινδυνιασοῦ ἀφανείας καταχέει
Ἀλλὰ καὶ τὸν χριστιανικὸν ἰσραὴλ
Τῷ φωτὶ τῆς θεοπρεποῦς ἐνεργείας, καὶ χάριτος καταλάμπει.
Σχίζουσα δὲ τέως καὶ ἀπροσώπου τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ

πῶν

Tův ročními srážkami ň ňůl hutností
ň ňůl hutností.

Iěs dlouhá č čekáva že ať ťažkopůjčí makrokímatée
Kvůli již ňáteů ňatěmi ň čáhlého dékuvoům
ňčéjím ěvá

"Aná zmátaw Autřšňmi nárůbůw ňmí ňůůkůmí ňě čímčůlaw
"Emoi ňbokní Ilétřě mokrořňěm
ňmí, é Ilňůň- mqjň
Ouřeův ať čmčňéee ň ňíčňův ň ňíšeůs
"Ov ůmčkňěřm ň íčepňoř ňéčíň
ůňřjeksůs mqětňčm ňň ň mvůepůs ňčjmě
Kňějřůs ůmlův ůň ěřymř íňůkíň
"Ex ň čňxňmův xqůwňs ň mkmňňůšř xqůmňs
ňřřvům "Ešlůmčořňvůňs
"AMčň ňs ňčs ůňňě ěůmřoxňůs ňě ňs ýxůsřňímě
Oím mřůvůmňňčm ěčňa ňřčňůs kmňřčěmě
Oímům č ňm č mxňmqůw ň lvňčůmůň-
"Onq čňůmčm ěň ňě ňs ňéýřmq
Ilň ců ňčňův ňvňůmmům ymčřmq

Ačňs ňů čňčňxqňřňůs ůvňňčůs ň ňůmůxňs ňňňčmě
ňéňůor ěňměň ň ňmmrsňňs
Ilň ůqěňňůow xňňůmňů čňmňřmě
Kmňqňňčs ňňňqňňůs ň ňňňqňňůs ňvňůmě
"Ixw ňůmůr ňvňůs čňůmňs ěvňňmům ňňňňqqňňůs
Ňův ňqňqě ň čňs mmxmqňňňňňňě ůňňěqňňňě
Ňův ňěqňůr ňeůňňýůr ňímůrv

"Ňqqůmňs xmxmňěňm

ΔΟΣΙΘΕΟΥ

Πατριάρχου Ἱεροσολύμων ἱστορία τῆς αἱρέσεως Βαρλαὰμ καὶ Ἀκινδύνου, καὶ τῶν κατ' αὐτῆς ἁγίων Συνόδων, καὶ προσπεσόντα εἰς τὸ βιβλίον τοῦ ἐν ἁγίοις πατριάρχου φιλοθέου κωνσταντινουπόλεως, ὅπερ ὀκτὼ συνέγραψε κατὰ τῶν συγγραφέντων ὑπὸ τοῦ αἱρεσιάρχου νεκηφόρου τοῦ γρηγορᾶ ὑπὲρ τῆς αἱρέσεως ταύτης.

Προοίμιον.

Ἀϊδίως καὶ κατὰ τὸ μέγα βασίλειον ἐν τῷ ζ. κεφ. τοῦ ἑξαημέρου ὅρου τῶν ἠθικῶν αὐτοῦ, ὁ ἐμπεσὼν εἰς τὸν λόγον τοῦ κυρίου διδασκαλίας, ἐὰν σωφρόνησι τὰ τῶν εἰς τὸν πρὸς θεὸν διαρέσιν, ἔνοχος ἐστὶ τοῦ αἵματος τῶν κινδυνευόντων, πόσῳ μᾶλλον χείρων ὑμωρίας ἐστὶν ἔνοχος, ὁ αἱρετικῶν ὑπεφυέντων καὶ αὐξόντων τὴν ἑτεροδιδασκαλίαν, ὥσπερ ὁ σκορπίος τὸν ἀέρα ὑψεῖ, σωπῶν καὶ μὴ ἀγωνιζόμενος κατὰ τὸ δυνατὸν αὐτῶν, ὑπὲρ τοῦ ὀρθοδόξου φρονήματος; ἐπειδὴ δὲ εἰς ἤπειρον κάποιος ἑτεροδιδασκαλῶν πετύφωται μηδὲν ὑπεσάμενος κινούμενος τοῦ ὑπὸ ἀμαθείας παιδεύειν καὶ συρήσῃ ὀκεῖνο τὸ κατασκευασθέν, καὶ καὶ κατεβλημένον ὑπὸ τῶν ἁγίων πατέρων δόγμα, ὅπ δηλαδὴ δὲν ἀφέρει τὴν θείας οὐσίας ἡ θεία ἐνέργεια καὶ λόγον, ἀλλὰ καὶ μόνιν ὑπόνοιαν, ὡσαὶ νὰ ἦτον ἡ θεία οὐσία πολυώνυμος, καθὼς ἐφρόνει ὁ ἀσεβέστατος Δυνόμιος, καὶ νὰ ἦτον ἡ θεία φύσις ἐνεργείας ἄμοιρος, ἡμεῖς φοβούμενοι τὸ θεῖον κρῖμα, ὡς εἶπεν αὐτὸς πέρω, ἐπάμνος τῇ ἁγίᾳ γραφῇ ὁ μέγας βασίλειος, ἠθελήσαμν νὰ βοηθήσωμν τῇ ὀρθῇ τοῦ καθολικῆς ὀκκλησίας, καὶ παρ' ἡμῶν νὰ βοηθήσωμν μὴ δυνάμενοι διὰ πολλὰ, ἐνομίσαμν ἄλογον θείῳ ἔλεει νὰ τυπώσωμν τινὰς τῶν πατέρων, ὅτινες συνέγραψαν κατὰ τῶν αἱρέσεων τούτων, καὶ ὑποσυνέγραψαν πρῶτος ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ παλαμᾶς . . δεύτερος ὁ ἱερὸς θεοφάνης μητροπολίτης νικαίας, τρίτος ὁ ἀοίδιμος βασιλεὺς ἰωάννης ὁ καντακυζηνός, ἀπαρίθμησε τὰ κεφάλαια τοῦ μοναχοῦ πρεσβυτέρου τοῦ κυδώνη, τέταρτος ὁ τρισμακάριστος μάρκος ὁ ἐφέσου ἀναιρῶν, καὶ ὡς ἴσον ὀφείλουν διαλύων τὰ ὑπὲρ τῆς αἱρέσεως ταύτης κεφάλαια τοῦ θεοσυγοῦς μανουὴλ τοῦ καλέκα μαθητοῦ δημητρίου τοῦ κυδώνη, καὶ πρὸς τούτοις σὺν ἄλλοις ὁ ἁγιώτατος πατριάρχης κωνσταντινουπόλεως φιλόθεος συνέθετο ἀπορρήτους λόγους ιβ. κατ' ὀκείνων ὅπου ἔγραψε λίαν ἀσεβῶς νικηφόρος ὁ γρηγορᾶς καὶ τοῦ συνοδικοῦ τόμου γενόμενος ὑπὸ τῶν βασιλέων, καὶ ἱερομόνου ἰωάννου καντακυζηνοῦ, καὶ ἰωάννου παλαιολόγου γαμβροῦ αὐτοῦ. Ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ τοῦ παλαμᾶ, καὶ θεοφάνους, καὶ καντακυζηνοῦ καὶ ἑτέρων πολλῶν συγγράμματα ἐπέμψαμν εἰς ἀναγκαῖον τόπον διὰ νὰ τυπωθῶν, ἔχομν ὑπὸ μόνιν ὑπὸ χεῖρας τὴν πραγματείαν καὶ ἐν ἁγίοις φιλοθέου, ταύτην καὶ μόνιν σὺν θεῷ ἁγίῳ δίδομν τύπῳ καὶ τὸ πρῶτον. Ἐρρύοντο ἐναντίοι τῷ μακαρίῳ παύλῳ ὑμέναιος, καὶ φιλητὸς, καὶ ἀλέξανδρος ὁ χαλ

χαλκοῦς . τῷ μεγάλῳ ἀθανασίῳ ὀρθόκιος, καὶ ἀάλης, καὶ ὁ ἰσχύρος . τῷ ἱεροσολύμων κυρίλλῳ ὁ παλαιστινὸς ἀκάκιος ὁ μονόφθαλμος . τῷ μεγάλῳ βασιλείῳ ὁ μιαρὸς διόμιος, τῷ μεγάλῳ κυρίλλῳ ὁ Νεστόριος . τῷ ἱεροσολύμων σωφρονίῳ, ὁ ἀλεξανδρείας κύρος, ὁ κωνσταντινουπόλεως σέργιος, καὶ ὁ ῥώμης ὀνώριος . τῷ μεγάλῳ Μαξίμῳ ὁ κακόστομος πύρρος . τῷ ἁγίῳ Γερμανῷ κωνσταντινουπόλεως, καὶ τῷ δαμασκηνῷ ἰωάννη, λέων ὁ ἴσαυρος, ὁ κοπρώνυμος . καὶ ἄλλοις ἁγίοις ἄλλοι ὀπτάται καὶ τ ἀληθείας ὀξαχαράκται, ὅτως ἀνεφύη τῷ ἁγίῳ Γρηγορίῳ τῷ παλαμᾷ, καὶ τῷ ἁγίῳ φιλοθέῳ ὑβρισὴς καὶ συκοφάντης ὁ σωφέμβρος τ γολιαθικιὼ πάργαν Πάτερ φραγκίσκος . καὶ ἴσως οὐκ ἔμελλεν ἡμῖν τι εἴωεν ὁ φεάρος ὅτος ὀεὶ τ ἀνθρώπων καὶ θεοῦ, καθὼς μήτε διὰ τὰ λοιπὰ ὅπερ ὠμίλησεν ἡ λογιότης τε ἔχομφρονίδα ἰνὰ, καθὸ ἔνα τήρη σοφισμάτων καὶ μυρίων αἱρέσεων γέμοντα, δὸς δ' εἰπεῖν καὶ μύθων, δῆλον ὅτι αὐτὰ ἐαυτῶν εἰσὶν ἀναιρετικά . ἐπειδὴ ὅμως λέγει, ὅτι ἐδοκιμάσθη ἡ πάργα ὑπὸ δηποκόπων, καὶ ἐγκείτων διδασκάλων τ φραύτζας . καὶ νομίζει ὡς ὑπὸ ἀξιώματος τοιούτων δηποκόπων ὁ διδασκάλων νὰ συζήσῃ τ πάργαντε, ἔδοξεν δίλογον νὰ εἰπῶμφ πρῶτον ἐν ὀλίγοις, ὅτι ὅσοι σωόδοι γεγόνασιν εἰς τ γαλλίαν μὴ τ ἑβδόμιω ἁγίαν οἰκουμφικιὼ σωόδον, καὶ τ κυρίου ὁ καὶ τ Χριστοῦ εἰπεῖ σωῆλθον . εἶτα νὰ φανερώσωμφ ὅτι ὅσα εἶπεν ἡ πάργα ὀεὶ τ ἁγίου φιλοθέου, καὶ τ ἁγίου Γρηγορίου ὅλα εἶναι μάταια καὶ ψευδῆ .

Κεφάλαιον πρῶτον .

Περὶ τῶν γνωμφίων Ζωόδων εἰς τὴν γαλλίαν μετὰ τὴν ἁγίαν οἰκουμφικὴν ἑβδόμιω Ζωόδον .

Ἐν ἔτει τῷ σωτηρίῳ ψ υ δ . γίγονε Ζωόδος τριακοσίων δηποκόπων εἰς τὴν Φραύτζαν εἰς τ χώραν Φραγκοφύρτη, ἥτις ἀπέρριψε τ ἑβδόμιω ἁγίαν οἰκουμφικὴν Ζωόδον, καὶ εἰς πολλὰ κατέτρεξεν αὐτῆς, ἐσώθεσε ὁ καὶ ἕνα βιβλίον καὶ τῶν ἁγίων εἰκόνων, ὅπερ ἐκάλεσε καπιτουλάριον. ὀειέχε ὁ τὸ βιβλίον ὅτι αἱ εἰκόνες νὰ μὴν ἀπμάζωνται τελείως, ἀλλὰ μήτε πάλιν νὰ τιμῶνται, νὰ ὀεθασκωνῶνται ὅμως κάτ' ἰδέαν τρόπον . ὅπερ δόγμα ἐστὶν ἀσεβέστατον, λέγει γὰρ ὁ ἅγιος Νικηφόρος κωνσταντινουπόλεως πατριάρχης ἐν τοῖς κανόσιν αὐτοῦ, Τὸ δὲ ἡμιτείας δύσεβεῖν, ἀσεβεῖν ἐστί. τ Ζωόδος ταύτης μάρτυρες δύο ὁ μπελαρμῖνος ἐν τῷ ιδ . κεφ = καὶ ὀεὶ εἰκόνων βιβλίον αὐτοῦ, ὁ ὁ βαρώνιος ἐν τῷ χρονικῷ αὐτοῦ .

Ἐν ἔτει ϡυθ . ἐγένετο Ζωόδος εἰς τ Φραύτζαν ἐν τῇ χώρᾳ ἐρεμφόσῃ, ἧς τὰς πράξεις συνέγραψεν ὁ ἀρχιεπίσκοπος μβέρτος, ὃς ὁ μὴ ταῦτα πάντα χρηματίσας ἐκλήθη σίλβεστρος δεύτερος . εἰσφέρει ὑνοῦτος ἐν τῷ κη . κεφ = πῶς ἔλεγε γνώμη τ Ζωόδος ἀρνοῦλφος ὁ αὐρηλιανὸς καὶ τ ὅτε ἁγιωτάτου πάπα ἰωάννου δεκάτου ἕκτου, ὅτι ἐστὶν αὐτάρκεις ἐν τῷ ναῷ τ θεοῦ καθήμφος, καὶ ἄγαλμα καὶ εἴδωλον, καὶ ὅτι νὰ σεβασκαλέσουν δηποκόπους καὶ ἄλλους σοφοὺς τινὰς ἀπὸ τ βελγικῆς ὁ γερμανίας, καὶ τὸν ὁπόν τ κρίσιν τ ζητουμφίων, ὅσπερ οὐκ ἔζεσιν, ἵνα δηλαδὴ ὁ μὴ ἀποστολικὸς θρόνος ὀρθοδοξῶν καταφρονεῖται, τινὲς δὲ δηποκοποι κεντὴ κάθηνται, καὶ τὰς ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας ὁ ὀρθόλμη τὸ πιστεῦον, εἰδὲ ἰω καὶ τότε (καθυπόθεσιν) ὁ πάπας τ ῥώμης υπ' ἐγκλήματον, ἔδει ἀπὸ τ ἄλλων θρόνων τ

κρίσιν

κρίσιν ἀπαιτεῖν, φησὶ γὰρ ὁ ἀλεξανδρείας Πατριάρχης ἅγιος δίλογος φωτίου ἀναγνώσει σ κζ . ἐὰν τὰ τυχόντα τ ὀεθσώπων, ἐπόπτας, καὶ διαιτητὰς καθέζειν τ πράξεων, ἀλλὰ τοὺς ὑπηρέτας Χριστοῦ, ὁ οἰκονόμους τῶν μυστηρίων τοῦ Θεοῦ καὶ οἷς τῶν ἀρχιερατικῶν θρόνων οἱ νόμοι κατεπτοήθησαν ἀλλὰ δὴ καὶ τ ἁγιωτάτης ἐκκλησίας ῥώμης . ἥτις τῷ τότε καιρῷ ἦτον ἡνωμένη τῇ καθόλου ἐκκλησίᾳ πολλὰς λοιδορίας εἶπεν ὁ θεοσυγὴς ἐκεῖνος αὐρήλιος μὴ τ ἐωθάτου ἐκείνης σωόδου, ἥτις διὰ τῶν βλασφημιῶν τούτων εἰσῆγε ἡρέμα τ καλβινισμὸν, ἀποστασίαν διδάσκουσα ἀπὸ τ ἐκκλησίας .

Ἐν ἔτει ασμε . γέγονε σωόδος εἰς τὸ λουγδοῦνι τ φραύτζας ἑκατὸν πεσαράκοντα πατέρων . ὅτε ὁ πάπας ἰννοκέντιος ὁ τέταρτος ἀφεὶς νὰ ὑποτάσσεται ὀρχαῖς καὶ ὀξουσίαις καὶ τ γεραφῶν, ὡς ὑπεπάσσοντο οἱ μακάριοι ἀπόστολοι, ὁ αὐτὸς ὁ Πέτρος . καὶ ὡς ὑπεπάσσοντο οἱ ὀρχαῖοι ὁ ὀεὶ τοῦ σχίσματος μακαρίσματι πάσαι εἰς τοὺς αὐτοκράτορας ῥωμαίων, ποσοῦτον ὥστε ὁ ἁγιώτατος πάπας ἀγάθων γεράφων εἰς τὸν αὐτοκράτορα κωνσταντῖνον τὸν πογωνάτον, ἔγραφε τ ἑαυτόν τε δοῦλον τοῦ βασιλέως . ὁ ἰννοκέντιος ἔνι πιὼν ἀπὸ τὸ τεθολωμφόν ὕδωρ τοῦ σχίσματος ἔκραξεν εἰς τ σωόδον φεοδερίκον τ βασιλέα τ ἀλαμανίας, ὄχι ὀεὶ πίστεως, ἀλλὰ ὀεὶ πραγμάτων πολιτικῶν, καὶ μὴ ἐλθόντα ἀφόρισεν ἀναθεμάτισε, καὶ τ βασιλείας ἐγύμνωσεν ὅσον τὸ κάτ' αὐτὸν, καὶ τὸ πολέμοι καὶ αἵματα σωέβησαν ὁ βουλόμφος ἀς ἀναγνώσει τ ὀλάτινα .

Εἶτα οἱ ἐκκλησιαστικοὶ τόσον οἱ δηποκοποι, ὅσον οἱ πρεσβύτεροι, ὁ διάκονοι, καὶ οἱ λοιποὶ, εἶναι ἔθος ἀρχαῖον, καὶ μάλιστα μὲ δηπίμιον ἀναθέματος ἀπὸ τ ἁγίας οἰκουμφικῆς ἑβδόμης Ζωόδου ὀεδαδεδομφόν νὰ φορῶν ἐν δύματα ταπεινὰ, ὁ μάλιστα μαῦρα, καθὼ τὰ λαμπρὰ, καὶ πολυτελῆ ἐνδύματα τ ἐκκλησιαστικῶν, αἱρετικῶν εἰσὶν ἐφοβέρεματα λέγει ἡ αὐτὴ σωόδος κανόνι ις . ὁ δὲ παρὼν ἰννοκέντιος διὰ νὰ ἔχῃ τοὺς καρδινάλεις συμβοηθοῦντας αὐτῷ καὶ τοῦ φεοδερίκου, ἀλογήσας τ ἀποστολικῆς ζωῆς, καὶ καθὼ φρονήσας τ ὀστερικῶν θεσμῶν καὶ ἐθῶν, ὁ τ σωοδικῶν ἀποφάσεων, ἔδωκε νὰ φορῶν οἱ κληρικοὶ τ ῥώμης ἤτοι οἱ καρδινάλοι σκιάδια ὁ ἐκκλησιαστικὴ κόκκινα, διὰ νὰ μὴ ἀφείσῃ καμίαν ὀεδάδοσιν καὶ διατύπωσιν τ ἁγίας καὶ τοῦ χριστοῦ ἐκκλησίας ἀοεδιάλυτον, τοῦτο ὁ ὁποῖον ἁμάρτημα ἐστὶν ἄλλοι κρινέτωσαν .

Ἐν ἔτει ασοδ . ἠθροίσθη σωόδος εἰς τὸ αὐτὸ λουγδοῦνι καθόλου μιχαὴλ βασιλεὺς ὁ πρῶτος τῶν παλαιολόγων λαβὼν τ κωνσταντινούπολιν ὀεδὰ τῶν λατίνων καὶ φοβούμφος τ δυνικὸν βασιλέα κάρλον, φοβερὸν καὶ ἀπάνθρωπον ὄντα, ὁ μανόμφρον καὶ τοῦ μιχαὴλ διὰ τὴν δηπαμβρίαν ὅτοῦ εἶχε μὲ τ διωχθέντα ἀπὸ κωνσταντινουπόλεως λατῖνον βασιλέα βαλδουΐνου . λέγει ὁ παχυμέρης εἰς τὸ δεύτερον βιβλίον τ ἱστορίας τε, ὅτι ἐπολάκευεν ὁ μιχαὴλ τ πάπαν χρηγόριον, ὅστις καὶ ἤθροισε σωόδον εἰς τὸ λουγδοῦνι ὄντας ὁ αὐτὸς παρὼν ἐκεῖ, ὁ ἀποφάσισεν τ ἐκ τοῦ ὑῆοῦ ἐκπορεύεσθαι τοῦ ἁγίου πνεύματος . καὶ ὅτι νὰ ἔχῃ ὁ πάπας τ ῥώμης τ καθόλου τῶν ἐκκλησιῶν ἔκκλητον, καὶ τὸ συνεργατόριον, καὶ ἄλλα τινὰ καινοτομήματα ἀνήκουσα τῇ ἁγίᾳ τοῦ Χριστοῦ καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ ἀγνώριστα διόλου τῇ ἁγίᾳ γραφῇ ἔκριναν νὰ εἶναι καλὰ ἐκείνη ἡ θεοσυγὴς ζωόδος, λέγεται ὅτι νὰ

ἤσαν

ἦσαν εἰς τὴν ἀθροισιν ταύτην ἕως φ. Δηπίσκοποι, καὶ ἄλλοι τόσοι ἡγούμενοι

Ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ βιβλίου περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων.

περὶ τῆς ἀποστασίας τῆς Ῥωσσίας ταύτης.

Σημείωσαι εἰς τὴν Ῥωσσίαν ταύτην πρῶτον, ὅτι ὁ μιχαὴλ δὲν ἐζήτησε τὴν ἕνωσιν ἀπὸ τὸν πάπαν διὰ δυλάβειαν, ἀλλ' ἀπὸ ἀνάγκην καὶ κάρλον, ὡς ὁ παχυμέρης λέγει, ὅτι ἔλεγε ὁ βασιλεὺς εἰς τοὺς κωνσταντινουπολίτας, ὅπου ἀπαρέσκοντο εἰς τὴν τοιαύτην ἕνωσιν, ὦ ἄνθρωποι ἀποστάτρωτα τὰ καὶ ἡμετέρου δόγματα ἔσται, τέλος δὲ μόνα ἀπενέμομεν τῷ πάπᾳ, πρωτεῖον, ἔκκλητον, καὶ μνημόσυνον. ταῦτα δὲ ἔσονται λύτρα πολλῶν αἱμάτων ῥωμαίων ἀκχυθῆναι κινδυνευόντων. Δεύτερον ὅτι, καίτοι τοιαῦτα λέγοντα καὶ μιχαὴλ, ἡ ἐκκλησία κωνσταντινουπόλεως οὐκ ἐπείθετο, ὅθεν οἱ πατριάρχαι ἀρσένιος, καὶ ἰωσὴφ, καὶ γρηγόριος ἐναντιοῦνται, καὶ ἄλλοι ἀφείνει τὴν θρόνον καὶ ἀναχωρεῖ, ἄλλοι διώχνεται, οἱ ἔγκριτοι ἀρχιερεῖς κληρικοὶ, οἱ δὴ ἄρχοντες, δέρνονται, δημεύονται, φυλακίζονται, παθαίνων ἀπὸ τὴν ῥώμης γρηγόριον, καὶ τὴν μιχαὴλ, ὅσα ἔπαθον οἱ πάλαι ἅγιοι ἀπὸ τὴν διωκλητιανὸν καὶ μαξιμιανὸν, ὅτε καὶ ὁ βέκκος φυλακιζόμενος ἀπεφήνατο, ὅτι οἱ λατῖνοι καὶ ἀν δὲν λέγωνται ἕως τῶρα, αἱρετικοὶ εἶναι, καὶ διὰ τὴν εἰς τὸ δόγμα δηλονότι καινοτομίαν καὶ διὰ τὸ σχίσαι τὴν ἐκκλησίαν. λέγει γὰρ ὁ χρυσός: εφεσ: κεφ: δ'. καὶ εἰς αἵρεσιν ἐμπεσεῖν τὸ τὴν ἐκκλησίαν σχίσαι, οὐκ ἔλαττον ἐστὶ κακὸν.

Τέλος. ὅτε τὸ καὶ ῥώμης μνημόσυνον εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐξεφωνήθη, ἔγινε τοσαυτὴ, σύγχυσις, θόρυβος, ἠκολούθησε σχίσμα μέγα, ὥστε οἱ ῥωμαῖοι δὲν ἤθελαν νὰ χαιρετήσουν τὴν κωνσταντινουπόλιν, ἢ νὰ συμφάγουν, ἢ νὰ συμπίουν, ἢ ὅλως νὰ σωναστραφῶν ἐκείνους, ὅπου τοὺς εἶχαν ἀποψίαν, κωῦς δυρέθησαν ἐκεῖ ὅπου ὁ κάπας ἐμνημονεύθη. Τέταρτον. ἡ Ῥωσσία κατιτιὰ ἐστὶ διὰ πολλὰ, ἀλλὰ καὶ διότι εἰς τὴν τετάρτην αὐτῆς σωνέλευσιν ἐκφωνήθη ἡ κωνσταντίνη, καὶ εἰς τὴν τετάρτην ἀνεγνώσθησαν αἱ κατὰ τὴν κατάδοσιν δηκαιολογίαι τοῦ μιχαὴλ. ὅθεν καὶ ἀπόπτυστος, οὐ μόνον ὡς κατάνομος, ἀλλὰ καὶ ὡς κατάλογος, εἰδὲ καὶ ἦσαν καὶ οἱ βασιλέως πρέσβεις, ἀλλ' ἦσαν καὶ τοποτηρηταὶ εἰς τὴν ὑπουργοσόφια λησεριλίν, καὶ πολυπλήθεις ἦτον ἡ ἐν ἀρμίνῳ, καὶ ἡ δὴ τοῦ κοπρωνύμου, ἀλλὰ πάντοτε ἡ ἀλήθεια ἐνίκα. καὶ τὸ ψεύδος ἐγκλειόμενον. Πέμπτον. ὅτι ἀποπεύδοντο τὸ κοινὸν τὴν ἐκκλησίας νὰ μὴ βιαθοῦν ἀπὸ τὴν βασιλέα καὶ εἰς κατεσόπερα, τοῦ πρωτείου, τὴν ἐκκλήτου, καὶ τοῦ μνημοσύνου. Διὰ τοῦτο ὁ βασιλεὺς κάμνει χρυσόβουλλον γράμμα μὲ φρικτοὺς ὅρκους, καὶ μεγάλας ἀραῖς, ἀν κάμνουν τοὺς βίαιον εἰς ἄλλο τί ποτε, ἢ ἀν ἐνεργήσῃ νὰ χύνῃ εἰς τὸ σύμβολον τίποτε, ἕως καὶ μικρᾶς κεραίας, καὶ τὸ ἔστειλεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Ἕκτον ὅτι ἔστειλεν εἰς τὴν ῥώμην πρέσβεις ὅτι δέχεται τὰ τέλη ταῦτα κεφάλαια, τὴν ποτὲ πατριάρχην γερμανὸν, καὶ τὸν νικήας θεοφάνην, καὶ τὴν μέγαν λογοθέτην καὶ τὴν κατεκαθήμενον τοῦ βεστιαρίου κατάρετον, καὶ τὴν μέγαν διερμηνευτὴν. Ἀπὸ τοὺς ὁποίους οἱ ἄρχοντες ἐπνίγησαν, οἱ ἀρχιερεῖς ἐκάψαν σῶοι εἰς τὴν ῥώμην. ἀλλ' οὐδεὶς λόγον ὅτι ἐδέχθησαν, ἢ τὴν κατεκαθήκην, ἢ τὴν ἀποστάσιν. Ἕβδομον. ὅτι οἱ φράγγοι ὅπου ἦλθαν ἀπὸ τὴν ῥώμης εἰς τὴν βασιλέα, μίαν καὶ μόλις τοὺς ἀφείκε νὰ λειτουργήσουν εἰς τὴν βλαχέρναν, ἐμὲ τὸν εἶχαν ἄλλον καὶ μίαν παρρησίαν, ἐπειδὴ ἦσαν ὅλα δράμματα διὰ μόνον τὴν κάρλον. ἀν καὶ καὶ εἰς αὐτὸ ἐματαιώθησαν,

ἐπειδὴ ἀπὸ τὴν πάσαν δὲν ἴδαν βοήθειαν ἐδεμίαν, ἀλλ' ὁ βασιλεὺς μὲ δῶρα καὶ κρεατικήματα, ἐσήκωσε τοὺς σκελὲς καὶ βενετίκους καὶ τὸν κάρλον καὶ τὴν ἐμπόδισε, καὶ ἰδὲ τὴν γρηγοραῖς εἰς τὸ ε: βιβλ. ε: Ὄγδοον. ὅτι ὁ γρηγορᾶς ῥητῶς λέγει εἰς τὸ ε. βιβλ: ὅτι ὁ βασιλεὺς πρεσβεύει εἰς τὴν πάπαν περὶ ἑνώσεως τῶν ἐκκλησιῶν, ἐὰν τὴν κάρλον παύσῃ τὴν ὁρμῆς, καὶ γίνεται ἡ ἕνωσις δηὰ τριῶν μνημοσύνων, ἐκκλήτου, καὶ τὴν πρωτεύειν. σωπὴ γίνεται περὶ τὴν θεοφήκης, καὶ ἄλλων. ἀναχωρεῖ ὁ πατριάρχης ἰωσὴφ εἰς τὴν μονὴν τὴν βοσπορίου, συγχίζεται ἡ σύνοδος, χειρεῦται ὁ βασιλεὺς κολακεία πολλοὺς, φεύγουσι πολλοὶ, ἴσαται ἐδραῖοι οἱ δόκιμοι. Ἔνατον, ὅτι ὁ βέκκος ὄντας εἰς τὴν φυλακὴν, πάχα ἰδὼν τὴν βλεμμίδων τὰς μάρτυρίας, ὅσοι εἶχε περὶ τὴν ἁγίας τριάδος ἔκλινεν εἰς λατινισμὸν, καὶ ἦπαν τὴν βασιλέως, οὗ καὶ ἀπαξ θυμούμενος θηριάλωτος, καὶ κλίνας εἰς ἀσέβειαν, ἀπατᾶ καὶ τοὺς βασιλικοὺς ἀρχιδιδασκάλους, κωνσταντίνον τὴν μελιτηνιώτην, καὶ γεώργιον τὴν μεταχίτην, οἵτινες καὶ πρέσβεις ἐκπεμφθέντες ἀπὸ τὴν βασιλέα, ἐπήγασιν ὅταν ὁ πάπας ἐλειτούργα εἰς τὴν λειτουργίαν του, καθὼς καὶ οἱ ἀπὸ τὴν πάσαν ἐλθόντες φεράροι ἐξάθησαν εἰς τὴν λειτουργίαν τὴν παριάρχου ἰωσήφ, ὅμως τῷ μελιτηνιώτῃ καὶ τῷ μεταχίτῃ, διὰ τὴν ἐπήγασιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν λειτουργοῦντος τοῦ πάπα, ὡς ἐβάβασι τὰ μέγιστα τελεῖαν ἐπῆγον οἱ κωνσταντινουπολῖται καθαίρεσιν. καὶ σημ: τὰ ἀπὸ τὰ τελέσματα τῆς τοιαύτης ἑνώσεως. Δέκατον, ὅτι μετὰ Νικόλαον ἐβάλε τὸν πάπας μαρτῖνος, καὶ ἦσαν εἰς τὴν ῥώμην πρέσβεις ὁ ἡρακλείας λέων, καὶ ὁ νικαίας θεοφάνης, μαθόντες οἱ ἰταλοὶ τὰ τῆς ἐν κωνσταντινουπόλει ἑνώσεως ὅτι ἦσαν αἱρωτεία, δὲν αὐτάρμωναν δύκηλα τοὺς πρέσβεις μὲ τὴν μαρτῖνον. καὶ τέλος τὸν βασιλέα μὴ, καὶ τοὺς τὴν αὐτὸν ἀφώρισαν, καὶ τὸ κακὸν μάχεται αὐτὸ ἑαυτῷ, τοὺς δὲ πρέσβεις ἀπεδίωξαν. ἀπέθανε δὲ ὁ λέων καθοδὸν, ὁ δὲ θεοφάνης ἐλθὼν εἰς τὴν μιχαὴλ, καὶ εἰπὼν ἀκριβῶς τὰ γεγόμενα, εἰς τὴν ἐκκλησίαν μίαν τῶν ἡμερῶν μνημονεύων ὁ ἀλέκτορας τὸν πάπαν, ἐμπόδισεν ὁ μιχαὴλ τὸ μνημόσυνον εἰπὼν, ἐγὼ μὲ τοὺς οἰκείους ἔκαμα τόσα σκάνδαλα καὶ τοὺς ἔκαμα τόσα κακὰ, καὶ πάλιν οἱ λατῖνοι εἶναι ἀχάριστοι. Ἠβουλήθη δὲ νὰ βάλῃ τὴν ἰωσὴφ εἰς τὸ πατριαρχεῖον, καὶ νὰ ἀφανίσῃ τὴν ψευδένωσιν καὶ τὰς καινοτομίας, ἀλλὰ πάλιν ἐσυμπέρανε τὴν καιρὸν, ἴσως καὶ θεὸς μὴ δεχομένου τὴν μετανοιάτου, ὅτι ἐκνεύσας ἐτυραννήσε τὴν ἐκκλησίαν. ἀπέθανεν ὅμως καὶ ὁ ἰωσὴφ, καὶ εἰς τὴν ἀποθήκην μὲ εἰπὼν τὴν βασιλέα ἅγιον, καὶ τὴν σωτήριαν, ἐδυσχέρανεν, ὅμως ἤκουσεν ὅτι ὁ ὀρθόδοξος πατριάρχης δὲν ἐκαθαδέχθη νὰ εἴπῃ ἅγιον τὴν ἄνομον, ἐδεμία δὲ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος. Ἰστέον δὲ ὅτι καὶ ἐπλανέθη ὁ μιχαὴλ εἰς τὴν τοιαύτην ἕνωσιν, ἦτον ὅμως δύλαβέστατος, πολεμῶν δὲ μὲ κάρολον δωνάσην δυλικὸν, ἐδεήθη τὴν ἀρχιερέων καὶ τὴν πατριάρχου, καὶ ἔκαμαν δύχέλαιον, καὶ ἀλείψαν τοὺς γραμματίας μὲ τὸ ἔλαιον, καὶ ἔτζι ἐνίκησε. Δέκατον πρῶτον ὅτι τὸν βασιλέως υἱὸς μιχαὴλ ἀποθανόντος, δὲν τὴν ἔθαψαν ὡς λατινόφρονα, ἀλλ' εἰς τόπον ἀγρεῖον τὴν ἔθαψαν. ὡς ἀνάξιον βασιλείας γεγονότα διὰ τὴν λατινισμὸν. Δέκατον δεύτερον. ὅτι βασιλεύσαντος τὴν ἀνδρονίκη, ὁ λαὸς δὲν ἀφεῖκε νὰ σεφθῇ, ἕως ὅπου ἀνέβη εἰς τὴν ἄμβωνα τὴν ἀγίας σοφίας, καὶ ἀναθεμάτισε πρῶτον τὴν πατέρα του. ἀν καὶ καὶ δυσχερῶς, ὅτι καὶ καὶ ἀσεβὴς, ἀλλὰ πατὴρ ἦν. ἀλλὰ καὶ τὴν μέγαν λογοθέτην ὅπου ἦτον σύμβουλος

λ. Ἐν μιχαὴλ εἰς τὴν παιδίσκην ἔνωσιν, ἔκλεισεν ὁ ἀνδρόνικος εἰς ὅλην τὴν ζωήν εἰς τὴν φυλακήν, ὄχι ἀπὸ ἱκεσίαν ἢ δήμου, ὡς λέγουσιν οἱ λαϊκοί, ἀλλ' ἀπὸ κρίσιν ἰδίαν καὶ τῶν συγκλητικῶν. Δέκατον τρίτον. ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ ἀνδρόνικος ἀπὸ λόγου τινὸς ἐπιστάσεως διὰ τὴν ἕνωσιν τῶν ἐκκλησιῶν. καὶ τῶν χριστοῦ ἑορτῶν δὲν τὸ ὑπόφερε νὰ λειτουργήσῃ ὁ βέκκος λαϊκὸς ὤν, ἀλλὰ ἐμήνυσε μὲ τὸν χαρτοφύλακα τὸν μελιτηνιώτην καὶ κατέβη ἀπὸ τὸν θρόνον, καὶ ἀνάγεται εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ὁ ἰωσήφ, καὶ πρῶτον γίνεται ἁγιασμός, εἶτα λειτουργία. ἔγινε δὲ καὶ πρᾶγμα σημειώσεως ἄξιον, ὅτι ὁ μιχαὴλ ὅτε ἐβιάζεν εἰς παπισμόν, οἱ ἀρθόδοξοι, εἶχε γλωσσοκοπήσει μελέτην ἐπονομαζόμενον ἅγιον, (ἀλλὰ καὶ ἀληθῶς ἅγιος ἦτον, καὶ ἔκειτο εἰς τὴν μονὴν ἢ λαζάρου) καὶ γαλακτίονα τὴν γαληνιώτην, ὅπου εἶχεν ἐλέγξει τὸν μιχαὴλ, ὅτι εἰς τὴν ἀνατολὴν εἶχε λειτουργήσει ὁ ἱερεύς του μὲ ἄζυμα, καὶ τὸν εἶχεν εἰπεῖ νέον ἰουλιανόν, καὶ διὰ ταῦτα τὸν ἐτύφλωσεν, ὅτι ὁ γαλακτίων εἰς τὸν τότε ἁγιασμὸν ψηλαφῶν ἔπρεπε διὰ ἁγίαζε τοὺς κίονας καὶ τὰ σεθαύλια καὶ εἰκόνας τῆς ἐκκλησίας. οὐδὲ σημ: ὅτι ὁ ἀνδρονικὸς πόλεως γερμανὸς, ὁ δεκληθεὶς μαλχυτζᾶς, ὅπου καὶ αὐτὸς βασιλέως μετετέθη εἰς κωνσταντινούπολιν λησταρχικῶς λατινοφρονήσας, καὶ ἐξήγερε μέγαν διωγμὸν εἰς τὴν ἐκκλησίαν διὰ τὸν παπισμόν. τοῦτον φανερὰ τὸ ἀξίωμα τὸ τωρινὸν τοῦ πάπα τῆς ῥώμης, δηλονότι ἀσεβάνθρωπον, ἐπειδὴ μὲ πολέμους, μὲ μάχας, μὲ φόνους, μὲ τυραννίας, καὶ μὲ παρανομίας σωίζεται. καὶ ὡς ὀδύρεται ὁ θεολόγος γρηγόριος, ὅπου ἀρειανὸς βάλης ἐλέγετο χριστιανὸς, καὶ ἐπλαίσε μὲ τὸ ὄνομα πολλοὺς, ἔτζι καὶ ἡμεῖς τῶρα πρέπον εἶναι νὰ θρηνοῦμε ὅπου πλανῶνται πολλοὶ ἀπὸ τὸ πάπας ὄνομα, καὶ σεθσκωῦν τὸ θηρίον ὅπου ἀξιπάζει εἰς τὴν ῥώμην, καὶ πλανῶνται νὰ λέγουν δεσπότην τὴν ἀποστασίαν, ὅπου στέκεται εἰς τὴν ἅγιον τόπον τοῦ ῥωμαίων πόλεως, ὅπου ποτὲ ἐκρίθη καὶ πίστις καὶ ἀρετή. Δέκατον τέταρτον. ὀκτὼ χρόνους ἐβάσταξεν ὁ παπισμὸς ἢ μιχαὴλ εἰς τὴν κωνσταντινούπολιν, εἰς μόνον αὐτὸν, καὶ τινὰς διαστήματα. ἦτον δὲ ὀργανόντα ὁ βέκκος ὡς εἴρηται, ἀλλ' ὁ ἀνδρόνικος μὲ τὸ καθελεῖν ἢ θρόνον τὸν βέκκον, ἀθροίζει σύνοδον εἰς κωνσταντινούπολιν. εἰς τὴν ὁποίαν ἐπειδὴ ἦτον ὁ ἰωσὴφ ἀδυνατὸς, ἦτον μόνον τὸ θρονήτης. ἦτον δὲ παρὼν ὁ ἀλεξανδρείας ἀθανάσιος, ἀντιοχείας ἀνθρωπος, (ὅτι εἶναι ὅπου ἐπέτρεψε τὸν πατριαρχεῖον μὲ ἔκαμε τὴν σεβαφόρεσιν εἰς τὴν ἀρεοπαγήτην) καὶ ἀρχιερεῖς. καὶ οἱ ἄρχοντες, καὶ μάλιστα ὁ μέγας λογοθέτης, καὶ ὁ κύριος γεώργιος. εἰς τὴν ὁποίαν τοὺς τόμους ὅπου συνέγραψαν οἱ παπίζοντες, καὶ ὅλα τὰ σεθγεγονότα γιαῦτα καπέκαυσαν, καὶ τὸν βέκκον ἠλιώνετο, ὡς ὅτι ἐπῆρε ῥησίδεια τῶν πατέρων, καὶ παρεξηγῶνταις τα, αὐτὰν ἔδωκε ἢ καινοπρεπήματος, καὶ γνωρίζεται καὶ μοναχήτης ἡ πονηρία, ὅτι φανερὰ τὰ ῥητὰ ἦσαν πονηρῶς ἑρμηνευθέντα. καὶ δὴ κρεμάζοντάς τον εἰς τὴν σύνοδον, τὴν ἐκάθισαν εἰς τὴν ἔσχατον τόπον, καὶ ἐλεγχθεὶς ὡς καινοτόμος, καὶ ὡς ἐκβαλὼν σεβαφὰ κανόνας τὸν ἴδιον πατριάρχην, ἔδωκε λίβελλον ἀποβαλόμενος τὴν καινοτομίαν, εἶτα ἐξορίζεται εἰς πρῶσαν. Καὶ δὴ καὶ ἀπὸ τὴν βασίλισσαν θεοδώραν ἐξήτησαν λίβελλον πίστεως, ἵνα ἀποβάλῃ τὰ σεθγεγονότα, καὶ νὰ μὴ ζητήσῃ νὰ θαπῇ ὁ μιχαὴλ μὲ ψαλμωδίας, καὶ τὸν ἔδωκεν. εἶτα καὶ ὁ ἀλεξανδρείας συνέθετο εἰς τὴν καθαίρεσιν τῶν καινοτόμων, καὶ ἀπολῶς εἰς τὴν σύνοδον, καὶ ὅσους ὁ βέκκος

κος ἐχειροτόνησεν ἀκάθηραν ὅσοι ἦσαν μέσα εἰς τὴν πόλιν, ἐπειδὴ ἐφαίνετο ὅτι καὶ σωήργων, τοὺς δὲ ἔξω τῆς πόλεως συγγνώμην ἔδωκαν, ὡς τὴν λατινισμὸν ἀποβαλλομένοις, τοὺς δὲ κληρικοὺς ἐσυγχώρησαν πρῶτον καινονίσαντες. Ὁ δὲ ἀντιοχείας θεοδόσιος ὑφορώμενος τὴν καθαίρεσιν, ἔκρυψε εἰς τὴν ἀντιόχειαν καὶ παρητήσατο, καὶ ἔγινεν αὐτὸ αὐτὸ πατριάρχης ὀνεῖ δρόσινος ὁ ἀγιοσυμεωνίτης, ὃν ἵνα διαπὸ ἐπῆγε εἰς τὴν ἐκκλησίαν μὲ τὴν ῥῆγα τὴν ἀρμένιον ἐκάθηραν. εἰς δὲ παπεράρχης τὴν ἐκλογὴν σχίζονται οἱ ἀντιοχεῖς καὶ οἱ κίλικες, καὶ οἱ μὲν ἐκλέγουσι κύριλλον τὴν τύρου, οἱ δὲ τὴν πομπηϊουπόλεως διονύσιον. ἰσχύουσιν ὅμως οἱ ἀντιοχεῖς. καὶ σεθεβιβάζεται εἰς τὸ πατριαρχεῖον ὁ διονύσιος. Σημ: ὅτι καὶ τὴν θανόντα ἰωσὴφ τὸν πατριάρχην ἐμέμψαντο διὰ δύο. πρῶτον, ὅτι ἐσυγχώρησε τὴν μιχαὴλ διὰ τὴν σεθὸς τὴν ἰωάννην δεσβελλὴν. δεύτερον διὰ τὴν ἀνάβιβασιν ζώντος τοῦ δρόσινου. Δέκατον πέμπτον, δείσκομμόν εἰς ἐξωείαν τοῦ βέκκου εἰς πρῶσαν, ὁ πρῶσος νεόφυτος. διὰ τὸ σεθγεγονὸς τοῦ πάπα μνημόσυνον, ἐκανόνισε τοὺς πρωσικοὺς μὲ διωρισμένας νηστείας κρεῶν, καὶ μὲ ἄλλους τρόπους. ὁ δὲ βέκκος ἐδυσχέραινε, καὶ τὴν ἔγγραφον ὁμολογίαν ὅπου ἔδωκε καὶ ἀποβάλλει τὴν παπισμὸν ἀθετῶν, ἐζήτει νὰ γνῷ ζώνοντος νὰ εἰπῇ τὸ ἀληθὲς, ὅθεν καὶ ὁ βασιλεὺς συγκατανεύσας, ἄγει αὐτὸν εἰς τὴν μονὴν τοῦ κοσμιδίου, εἶτα ἀθροίζει σύνοδον εἰς τὴν τρίκλινον, παρόντων τῶν πατριαρχῶν, γρηγορίου κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἀθανασίου ἀλεξανδρείας ἔνθα συνῆλθον καὶ ἀρχιερεῖς, καὶ μοναχοὶ, καὶ ἡσύχαστοι, καὶ ἄλλοι, εἰς τὴν ὁποῖαν σεθκατάρχει ὁρίτζωρ τῆς ἐκκλησίας, εἶτα ὁ πατριάρχης γρηγόριος, καὶ ὁ σοφώτατος λογοθέτης. ἔσεται ὁ βέκκος. ἔλεγον ὁ μελιτηνιώτης, καὶ μετοχίτης, μὴ εἶναι αἴτιον, ἢ συνωάτιον τὴν ὑὸν, ἀλλὰ τὴν πατέρα διὰ τοῦ υἱοῦ σεβάλλειν. ἠλέγχθη ὅμως ἡ σοφιστεία, ἢ ἀλογία αὐτῶν. ἐσεβάβαλαν καὶ τὸ ῥητὸν τοῦ δαμασκηνοῦ ὅπου λέγει ὅτι διὰ λόγου σεθολοῦς ἐκφαντορικοῦ πνεύματος. καὶ ὁ δαμασκηνὸς φανερῶς ἀσεβάστατος τὴν σὺν υἱοῦ ἐκπόρευσιν. εἰπὼν τὸ πνεῦμα ἐκ τοῦ υἱοῦ μὴ ἐλέγομεν, πνεῦμα δὲ υἱοῦ ὀνομάζομεν, σεὸς τούτοις εἶπεν ὁ βέκκος εἰκόνας τινὰς πολυσωλόκως νὰ βεβαιώσῃ τὴν γνώμην του. καὶ εἶπαν λοιπὸν πολλὰ, καὶ ἀληθείας μεταὶ οἱ σεὶ βέκκον, ὁ ἀλεξανδρείας ἀπεκρίθη κὶ τὴν ἐκκλησιαστικὸν τύπον, καὶ εἶπε σεὸς τὸν βέκκον. αὐ τοῦτα κατεῖχεν ἡ ἐκκλησία, σῶς ἡμεῖς ἀγνοοῦμεν αὐτὰ; ἡμεῖς ἐκεῖνα ὅπου ἡ ἐκκλησία ἀσαρχῆς παρέδωκεν, ἐκεῖνα μόνα οἴδαμεν. καὶ ἐκεῖνα κρατοῦμεν, καὶ εἰς ἐκεῖνα ὅπου ἀνεγράφημεν μένομεν. ἦσαν δὲ καὶ τὰ λοιπὰ διηχεριήματα τὸν σεὶ βέκκον, αὐτὰ τὰ καθαπτεμμένα καὶ σοφιστικὰ παρέγγραφα. ὅθεν καὶ ζητούντων τοῦ βέκκου, καὶ τὸν ἀρχιδιακόνων, γνῶσι τὴν ἰδίαν δικαιοσύνην, καὶ σεὸς τούτοις ὅτι ἀσωήθη τινὰ ἐβιαλήθησαν εἰσενεγκεῖν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καθήρεσι καὶ ἀναθεματίζουσιν αὐτοὺς, καὶ ἐξορίζεται ὁ βασιλεὺς εἰς τὸ φρούριον τοῦ ἁγίου γρηγορίου, ὅπου εἶναι εἰς τὴν ἀσκηνὸν κόλπον, ὅπου καὶ ἐπελείτησαν.

Γεωργίου τοῦ σχολαρίου σημείωμα εἰς τὴν κὶ τοῦ βέκκου.

Ἰαύτην ζώοδον.

Μετὰ ἰαύτην τὴν καλὴν τὴν ἐκκλησίας ἀπόφασιν ὁ μακάριος νεῖλος ὁ θεσσαλονίκης τὴν κὶ λατίνων ἐκδέδωκε βιβλίον τὴν ἀποφάσεως ἰαύτης ὑπὲρ ἐνδικῶν, τὴν δὲ διὰ τοῦ βέκκου διαίρεσιν καὶ καινοτομίαν μᾶλλον ἢ ἕνωσιν ἀποστρεφόμενος

μενος δήπου, καὶ περὶ αὐτοῦ μικροῦ, μᾶλλον δὲ ἐν τοῖς αὐτοῖς καιροῖς ὁ μακάριος Γρηγόριος ὁ Θεσσαλονίκης ὁ παλαμᾶς, πολλοὺς καὶ καλοὺς περὶ Λατίνων λόγους ἐκδέδωκεν, οὐκ ἐν τῇ μὲν δυνάμει τῶν λόγων καὶ τέχνῃ, μήτε τῷ νείλῳ τῷ μακαρίῳ μήτ' ἄλλῳ τινὶ τῶν μεγάλων ποταμῶν, εἰδύσει δὲ τῶν γραφῶν καὶ τῶν διδασκάλων τῆς πίστεως, καὶ δεξιᾷ περὶ τούτῳ καὶ πᾶς ὁν Θεοῦ χάρισι δι' αὐτοῦ, εἰ: πέρ τις τῶν πώποτε διαπρέψας. Καὶ ὁ ἀγώνατος παλεμάρχης φιλόθεος, τρίπος αὐτὸς σωῶν, πολλὰ καὶ αὐτὸς ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας δόξης, καὶ δι' τῶν Λατίνων συγγεγραφὼς, ἐπαίνου πολλοῦ, καὶ θαύματος ἄξια. Ἐῶ τὸν ἀγώνατον Πατεμάρχην νεῖλον ἐν τοῖς αὐτοῖς ὄντα χρόνοις, ὃς τὰς διδασκαλίας εἶπε πᾶς ὁ μεγάλου ἰωάννου τὴν γλῶτταν χρυσοῦ θελήσεις παραβαλεῖν, καὶ ἀδελφὰς ὀπφήναθαι, οὐκ ἂν διαμάρτοι τῆς ἀληθείας, οὐνεκὼ σωζόμενα, τὴν ἐν ἐκείνῳ τῷ λόγῳ χάριν τυλικαύ: τῳ ὕσαν δεικνύουσι. Παρίημι τὸν μακάριον Νικήλαον τὸν καβάσιλαν ὃς τὰ συγγράμματα κόσμος εἰσὶ τῆς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας, πάτε ἄλλα, καὶ οἱ περὶ τὸν ἐν Χριστῷ ζωῆς αὐτῷ συγγραφέντες λόγοι, ἐν οἷς πᾶσιν ὑμόνον δυσέβειαν καὶ θεολογικὼ διεξήμεν ἔδειξεν ἔχων ὑπερφυῶς, ἀλλὰ καὶ τέχνῃ καὶ χάριν ῥητορικῇ πρὸς τοὺς πρώτους, ἐν αὐτοῖς ἕλλησι διαμιλλώμενος, ἐν ἔστιν ὑπαρίων. Οὗτοι μὲν ἐν τοῖς μεγάλοις ἐκείνοις φωστῆρσι τὴν ἐκκλησίας σωτάθεσθαι δίκαιοι. Πῶς δ' οὗτος ἀριθμήσειε τοὺς τούτων μὲν ἐλάττους τῇ δυνάμει τοῦ χρυσεῦς ἐν ἱερομονάχης. ἄλλως δὲ σοφὸς ἐν λογάδας, ὧν τοῖς πελυτάτοις καὶ ὡς οὗτος εἴποι καλῶς τῷ Τρυγία καὶ ἡμεῖς ἐνετύχομεν. Πάντες ἐν ἐκείνοι τὴν προεκτεθειμένην καὶ ὃν ἐκκλησίαν ὑπόφασιν ὅτως ἔστερξαν, ὥστε καὶ εἴπε ἐτόλμα ταῦτα λέγειν ποτὲ, ἀνήλωνον τὴν ἱερὰν καὶ ἀπεκήρυττον. Μικρὰ δὲ λάθε ὁ ἀληθὴς τὴν νικάας ἀρχιεπίσκοπος θεοφάνης, πολλὰ καὶ αὐτὸς καὶ τὴν λατίνων δόξης συγγεγραφὼς, ὃν ἐκ οἶδα τίνος αὐ τὴν ἀπριθμημένων δεύτερον τάξαιμι. ὅτως ἄρισος ἰὼ, ποῦν ἐν πρὸς τοῦτῳ αὐτῷ θεολογίας καὶ λόγου δυνάμεως, καὶ ζῆλος ὃν πρὸς τὴν ἱερὰν πίστιν, ὥστε καὶ καὶ τὸν βαρλααμίτιδος ἢ καὶ ἀκινδυνεῖν αἱρέσεως ἀρίστω ἐξέδωκε πραγματείαν, καὶ βιβλίον ἕτερον καὶ ἰουδαίων πολυσιχόν τε ἐν πολυδύναμον, καὶ κράτος γὰρ καὶ κρεῖττον. ἢ καὶ ἀνθρωπίνῳ μηχανῷ τὴν ἰουδαϊκὼ ἀνεῖλεν ἐν ἐκείνῳ τῷ βιβλίῳ δυσέβειαν, ἐν ᾗ τῷ καὶ λατίνων καὶ μάλιστά μοι δοκεῖ θαυμάσιος ὁ ἀνὴρ. Οὗτοι ἅπαντες σωεφώνων δήπου τοῖς πατράσι τούτοις, τοῖς τὴν καὶ βέκκα καὶ τὸν πονηρὸν καὶ ἀνάνητον ἐκείνα δογμάτων ψῆφον ἐξεννοχόσι, γρηγορίῳ δηλονότι τῷ πάνυ. καὶ τοῖς μετ' ἐκείνα πατράσιν. ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν ἄλλων, ἐκ ἂν ἔχοιεν εἰδέναι πάντες σαφέστατα καὶ γνώριμον. Γρηγόριον δὲ τὸν κωνσταντινουπόλεως εἶπε ἡγούνται θεολόγον μὲν ἄριστον ὄντα, ἐν φιλόσοφον δήπου, τά τε ἄλλα καὶ μαθηματικὸν, ῥητόρα δὲ ἄκρον καὶ τὸν παλαμᾶς ἐκείνης τὸν ἀτικῶν ῥητόρων ἕξεως ἐν δυνάμεως, ἐν δὲ σολαῖς τε καὶ λόγοις, ὅτι ἔοικε μηδὲν εἰδέναι τῶν φανερῶν. Οὗτοι τοίνυν οἱ ἐν τῇ συνόδῳ καὶ μὴ τὴν σύνοδον ἄγοι καὶ διδάσκαλοι, τοῖς περὶ αὐτὸν ἠκολουθήκασι πᾶσι, μείζοσι δήπου ἐν ἀναριθμήτοις ἐν τοσούτῳ χρόνῳ, καὶ ἐν ἀκμῇ ἔτι τῆς ῥωμαϊκῶν, λέγω δὲ τῶν ἡμετέρων πραγμάτων, οἱ ἐν ἐγγράφως ἐν ἀγράφως ἐν λόγοις καὶ ἔργοις καὶ διὰ αἱμάτων, περὶ τὴν λατινικὴν ἀπεμάχοντο καινοτομίαν. καίτοιγε τὸ δι' ἣν εἰδότες ὅπου τε λέγεται ὑπὸ τῶν διδασκάλων. ἐν ἵνα δύναμιν ἔχει λεγό:

μενον.

μενον. θεολόγοιτε γὰρ ἦσαν δήπου ἐν τῶν ἑλλήνων, φανεὶν καλῶς ἤδεσαν, καὶ εἰ μὴ βέλτιον τῶν ὑστέρων τούτων, τῶν ἔναγχος ἀπηριθμημένων, ἀλλὰ πολὺ βέλτιον τῶν νῦν πρεσβύτερον τῶν θείου λόγου ὑπόστασιν αὐτὰν εἶναι τὸν ἐν ζωοποιοῦ πνεύματος ὑποστάσεως, διὰ τὸ λέγεσθαι ταύτῃ ὑπὸ πατρὸς δι' οὗ ἐκπορεύεσθαι, καὶ εἰς κρηνὴν ἐμπεπτώκοντα, ὃν ἔπω σωεῖδον, διὰ τὸ μὴ δ' ἐθέλειν τοῦτον μαθεῖν, καίτοι ποικίλος ἐστὶ καὶ πολλαχῇ τοῦ ὀλίθους ἀποφαίνων, τοῖς μὴ παντελῶς ἀμβλυώπουσι. Τούτοις ἀποπάθω καὶ ἡ μεγάλου βασιλέως Μανουὴλ ἐν παλαιολόγου σοφίαν καὶ δυσέβεια, ὃς ἔκτος μὴ τὴν λατινικὴν ἐκείνον μιχαὴλ τῷ βασιλείαν ἐληφὼς ἐκ θεοῦ μὴ πολλῆς τὴν ἀβεβαιότητος ἐν ἐν ἀγόνου πονηρίαν διέφυγε. τὴν μὲν πατέρων αὐτὸν, ῥίδων ἐξ ἀκανθῶν πονηρὰς γνωμῶν, αὐτὸν δὴ τῇ ἐκείνων δυσεβείᾳ καὶ σοφίᾳ ἀποπεμφέντος, καὶ τῷ ὑπὸ ταύτης συνηγορίαν τὴν πίστεως, μᾶλλον δὲ τὴν καλῶν ἀγώνων ἐν δευτέρου τὴν παλαιολόγων, ἐπικύρωσιν ἵνα θαυμασίαν ἐχρήσατο αὐτὴ δευτέρας συνόδου τῆς τὴν ἀπηριθμημένων διδασκάλων συγγράμμασι, συνοῖς τὴν ἐπικυρώσων τὰς ἐν ἐν βέκκου ψήφους ἐπήνεγκε γνώμῃ καὶ ψῆφον, ἧς ἐκ ἔστιν δυρεῖν, ἢ νοῆσαι, σφοδρότεραν τε καὶ δικαιοτέραν σύλοις ἐπερειδόμενον ἐπὶ, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν πολλὰ ἐπὶ, ἃς διὰ λόγου μὴ κατὰ παρήκαμεν. Εἰ δὲ καὶ περὶ τῶν ἀλλοτρίων τὴν ἐκκλησίας προσλαβεῖν μαρτυρίαν, ταύτης ἰὼ τὴν γνώμης, καὶ τὴν συνόδον ἔστεργε ταύτῃ καὶ τὸν ὑπὸ αὐτῆς, ὁ καλαβρὸς βαρλαάμ ἐκείνος, πολλὰ ἐν αὐτὸς καὶ τὴν λατινικῆς δόξης συγγεγραφὼς. Ὁ γρηγορᾶς ἐκείνος ὁ βαρλαάμίτης, ἀκίνδυνος ἐκείνος, ὁ τὴν βαρλαάμίτιδα δεξάμενος δύπερ ἑτέρου αἵρεσιν, καὶ πάντες οἱ τὴν πονηρᾶς ἐκείνης φατρίας, καὶ ἤδεσαν ὅτι πάντες τὸν ἐκκλησίαν λατίνων πηγὸν ὕσαν αὐτοῖς ταύτης τὴν δόξης, ὃν ἔσχον αὐτοὶ περὶ τὴν θείας ὑσίας καὶ τὴν ἐνεργείας, ἐν τὴν καθ' ἡμᾶς διεπαράξαν ἐκκλησίαν ταύτῃ αἰασχύσῃ τὴν δόξαν, καὶ ταῦτα φιλονεικήσαντες ἕνεκεν ἐμθείας, καὶ περὶ τὴν μακάριον ἐκείνον γρηγόριον τὴν θεσσαλονίκης φιλονεικίας ὡς ἀληθῶς, ὃ μόγοιγε ἠνέσχοντο, ἐν ἐν τῇ περὶ τὴν βεβεῖ τὴν πνεύματος ἐκπορεύσεως δόξῃ μητραλοῖαι φανῆναι, καὶ ἐν ταῦθα γῆν σωφρονεῖν ἔλοντο, καίτοι πολλὰ περὶ τὴν ἐκκλησίας ὑποστάντες ὡς ἐκεῖ ἰὼ, ὅπῃ σωφρονισμῶ ἐν αὐτῶν ἐν τὴν ἄλλων, ἀλλ' ὅμως ὑπεστήχθησαν διὰ ταῦτα, τὴν πάτριον περὶ βεβαιαγίν πνεύματος δόξαν ὑπεστήσαθαι. Ὁ κυδώνης μόνον ἐν μανουὴλ ὁ καλέκας ὁ μαθητὴς αὐτὸν περὶ ἄμφω τὰ δόγματα γεγόνασι πονηροὶ καὶ περὶ τὴν ἐκκλησίαν ἐκείνῳ ὑπολμήκασι, καὶ τὴν τὴν μητρὸς τῶν γλῶσσαν ἠκόνησαν, σοφισμάτων ἐσμὸν ἐξεδυρόντες τε καὶ συγγράψαντες, ἀλλὰ λύειν οὐ χαλεπὸν, εἰ ἐν τὸν ἀμαθεστέρας ἐρᾶσθαι δυνάντα, σωεργοῦσιν καὶ τὴν ὑπεκρρωσμένῳ αὐτοῖς δυφεράδειαν ἔχοντα. Καὶ ἔλυσεν αὐ αὐτὸς ὁ κυδώνης, εἰ σωεχωρήθη, ἀπὸ τὴν ἀθυμίας τὴν ὑπθυμίας τυχεῖν, μεταμεληθεὶς ἐν ἀφεῖκε ῥάμῳ ἐν πᾶς ἐκεῖ τιμᾶς, μέθ' ὧν αὐτὸν ὑπεδέξαντο, ἠπείγετο ὑπὸ διὰ τὴν κρίσις πρὸς τὸν διώξαντας, σκοπὸν ἔχων ὁμολογῆσαι τὰ ἀληθῆ, ἐν τῇ μητρὶ πάλιν ὑποκαταστῆναι τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ τοῦτο πολλοῖς ἐξεῖπεν ἐκεῖ, καὶ τῷ μακαρίτῃ διδασκάλῳ τῷ ἰωσὴφ φίλῳ τε ὄντι, καὶ ἐν κρήτῃ τότε διάγοντι, ὡς αὐτὸς ὁ διδάσκαλος ὅρκοις τοῦτο διϊσχυρίζετο πρὶν ἢ νοὸς τυχεῖν ἐγκαίρως τὴν ἐνταῦθα φέρειν μελλούσης, νόσῳ πρεπτωκὼς φρενήπτῃ, καὶ πολλὰ διὰ τὴν νόσον εἰπὼν, οὐνεῖ ἰσο-

ρεῖν

ρεῖν δ' καλὸν πολλῶν πορόντων, καὶ μὴ λύσης ὁρώντων τε καὶ ἀκουομένων, καὶ μηδὲ μίαν ὥραν γεγονὼς φρενήρης, ἀπέθανεν. ἀλλ' εἰ καὶ μὴ σωεχωρήθη τοῦ θεοῦ, λύσας αὐτὸς τὰ οἰκεῖα σφίσματα, ἄλλοι λελύκασί τε καὶ λύουσι σὺν Θεῷ, σκεῦος ὢν κατὰ τὴν ἐνδοτέραν τοῦ θείας ἁψάμενος δόξης ψήφου.

Προσπεθείδω τῷ τῶν Πατέρων σκέψεων ἀριθμῷ, καὶ ὁ θαυμάσας ὅτι ἰωσὴφ, ἐν τῇς ἡμέρας ἡμῶν διαπρέψας καὶ βίῳ καὶ λόγῳ, καὶ πολλὰ μὲν διδάξας καὶ τὸ συμβαῖνον τῆς μνήμης, τελείω δὲ συγγεγραφὼς, τοῦ τῆς παναγίας Παρθένου σκοπορδύσεως τὴν κοινὴν τῆς σκλησίας γνώμην συμβαίνοντα, καλῶν διδασκάλων ἄριστος μαθητὴς γεγονὼς, καὶ διὰ τοῦτο τοῖς ἄλλοις. ἐν διδασκάλου τάξει γεγενημένος. Ὥσπερ καὶ ὁ ἱερώτατος ἐφέσου Μάρκος, τοῖς μὲν κατοῖς τῶν γραφῶν συνεφαίνοντας χάριν εἰδὼς, τῷ καλῷ τῶν διδασκάλων χορῷ βαίνων κατ' ἴχνος, καὶ τῆς χρυσῆς σκέψης ἀπεῖξ ἐχόμενος σειρᾶς, ὑπερήσπιζε μὲν τὴν Παρθενοδόξης ἐν μέσοις λαΐνοις μόνος, ἡμῖν γὰρ τοῖς ὀφείλουσι συμμαχεῖν, αὐτὰ τοιούτων φοῦ πολεμίοις σκέχρηντο, αὐτέσχε δὲ μόνος πρὸς τὴν σὴν ἐπαινετὴν πραγματείαν σκέψιν τῶν ἄλλων σκεδεδοκότων ὁπῶς ποτε. καὶ μόνος αὖθις ἐπανελθόντας, σωσῆξε μὲν τοὺς ἀφεικότας, πλὴν ὀλίγων ἅπαντας, καὶ πολλὰ μεταμελομένους καὶ ἀλγοῦντας ἐφ' οἷς κακῶς ἀπερράγησαν, μόνος δὲ τοὺς ἄλλους θαρρεῖν. ὑπὲρ τῆς Πατερικῆς πίστεως, ἔπεισεν ἔργῳ διὰ τῆς καλῆς αὐτοῦ καρτερίας τὴν τῶν ἄλλων ἀσεσίαν ἐλέγξας, καὶ τῇ ἀσεσίᾳ ταύτῃ παρηκολούθησε πονηρᾶς δόχης φαυλότερα ἔκγονα, διὸ καὶ ὅτος τοῖς μακαρίοις σκείνοις προστέθειται, οὐδ' ἐν τοῖς ἄλλοις μὲν τῆς αἱρέσεων ὁπλοπόμενος δόρατῃ δηλονότι, καὶ σοφίᾳ, καὶ λόγου δυνάμει, τῷ δ' ὑπὲρ τῆς ἀληθείας πολέμῳ. καὶ τοῖς οἷον εἰπεῖν ἐμβίοις ἀγῶσι, καὶ ταῦτ' ἐν ὑπερορίᾳ, καὶ τῷ ἀτρέπτῳ τῆς γνώμης ἐν πολλοῖς καὶ ποικίλοις ἐναντιώμασιν εἰδεῖ λέγειν τάλη: θῆ καὶ προσέχειν. Τούτοις καὶ ἡμεῖς συνταχθείημεν ἐν σκείνῳ τῷ βίῳ πίστεως ἕνεκα, τῇ φῦ ἄλλῃ πολιτείᾳ πολὺ διεσήκαμεν, ὥστε καὶ τὰς ἐν ἅδου προσήκειν ἡμῖν δίκας ὡς ἀληθῶς. ὅτι δὲ πάντες τοῖς ἱεροῖς διδασκάλοις τῆς πίστεως, καὶ τῆς μεγάλας σκείνας συνόδοις εἰσὶ συντεταγμένοι, τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν αὐτοῦ μαθητῶν, καὶ αὐτῶν τῶν τῆς ἀληθείας προμάχων ἐν τῇς ζωόδοις σκείναις πίστιν κατέχοντες, ὥστε ἰδεῖν ἐστὶν δῆλον ὅτι τούτοις τε συνταχθῆναι αὖ, καὶ πᾶσι τοῖς διδασκάλοις τῆς πίστεως, καὶ μὴ χριστοῦ εἶναι τῆς ἡμετέρας ἐλπίδος, καὶ πάρρω γενοίμεθα δὲ κυδώνη, καὶ εἴτις ἄλλος τῶν διδασκάλων καὶ τῶν γραφῶν συνεφαίνοντας ἐστὶ, τοῖς σκηνηρύκτοις σκείνοις τῷ βέκκῳ καὶ τῆς περὶ σκείνου αὐτῆς πειθόμενος. Τούτοις προσπεθείησαν καὶ οἱ νῦν ἀλλότριοι πεπαυμένοι φιλονεικεῖν, καὶ παύσαντόγε, κακῶς τὴν τῶν σκληστῶν εἰρήνην ζητοῦντες, ὅτι καταστροφὴ τῆς σκλησίας καὶ τῆς ἀληθείας ἐν τετήρηκεν ἀπὸ χριστοῦ μέχρι καὶ νῦν, καὶ πειρόμενοι σωιστὰ τὰ πανταχόθεν ἀσύστατα, παύσειν τε δέ ποτε καὶ ἡμᾶς διώκοντες, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ὅτι τῷ ἑαυτῶν ἀνεργετοῦντες κακῷ τοὺς τῆς μόνης ἀληθοῦς καὶ πατρίου δόξης ἀντεχομένους. ὡς τῆς εἰρήνης πολεμίους, ἐν αὐτοῖς πεῖθάλπεσι δῆθεν, οὐ φῦ τῆς εἰρήνης ἡμεῖς ἐχθροὶ τῶν χρίσιανῶν, ἢ φίλοι δὲ πρὸς ἀλλήλους πολέμου, μὴ γένοιτο θεὲ βασιλεῦ, ἀλλ' ἐχθροὶ τῆς ἰδιοτείας αὐτῶν καὶ τῆς πονηρίας, δι' ἃς τῆς ὑπερορίοις δόγμασιν ἀνεξετάστως προσέλθεν, καὶ τῶν γνωρίμων καὶ γνησίων καταφρονοῦσι, καὶ πάντας ἀνθρώπους ἀφισαν

σαν αὐτῶν βούλονται καὶ τὸ δὲ αὐτῶν σωτηρίας, ἐπείπερ εἰ τὰ ἡμέτερα δόγματα τηροῦντες τε καὶ πᾶσι τρόποις κυροῦντες, ἀληθῆγε ὄντα τῆς τοῦ Χριστοῦ χάριτι, ἀφασὶν αὐτοὶ ψευδόμενοι Νεφοχαιτᾶ. Εἰ τοίνυν ταῦτα τηροῦντες τε καὶ ὁμολογοῦντες, καὶ τοὺς ἄλλους φρονεῖν σκεδιδάσκοντες, καὶ τῆ μητρὶ ἡμῶν καὶ τοῖς αὐτοῖς διδασκάλοις, τοῖς τε παλαιοῖς καὶ τοῖς νέοις, καὶ τοῖς δυσεβεστάτοις καὶ σοφωτάτοις προγόνοις αὐτῶν, τὸ προσῆκον ὑποτείνοντες σέβας, τρόπον ἐσκέπτοντο, δι' οὗ ἂν τὸ τῆς σκληστοῦ σκάνδαλον λύσιν, καὶ πάντα πρός τε ἡμᾶς αὐτοὺς καλῶς τε καὶ συμφερόντως καὶ πρὸς λαΐνους δὴ πρεσῶς ἔχει πᾶσι δικαίοις. Εἰ τοιοῦτοι γ' ἦσαν καὶ τοιαύτην εἶχον προαίρεσιν, οὐδεὶς ἂν αὐτοῖς προσέλεγε πολεμεῖν, ὅτως ἔχοιεν καὶ ὅτω πιστεύοιεν. Εἰ βουλοίμεθα φίλοι καὶ σύμμαχοι εἶναι, οὐδέν τι τῆς αὐτῆς φιλίας ὑπολωσόμεθα ἕτερον, ἢ τὴν πρὸς τοὺς ἀγῶνας μάχην, καὶ τοῖς τῶν μηδεμιῶν ὑποκείμεθα νόμοις, καὶ τῆς ποιναῖς, αἷς οἱ περὶ τὴν βέκκον καλῶς ὑπεβλήθησαν, τοῦτο δὲ τὸ καλὸν, μήτ' ἐμοὶ μήτ' ἄλλῳ τινὶ συμβαίνῃ παθεῖν. Εἰ μὲν οὖν ὅπερ ἔφην εἰπὼν, μὴ τῆς συνόδου ταύτης καὶ τῆς ἀληθείας, μέθ' ὧν καὶ ἡμεῖς ἐσμὲν βεβληθεῖεν ταχέως, ἐκείνων αὐτῆς ἀπεταγμένοι. Τοῦτο καὶ ἡμεῖς αὐτοῖς σωιδόχομεθα, εἰ δὲ ζωόδους τινὰς ἑτέρας καὶ προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις λέγοντες, αἱρεῖσθε μᾶλλον μὴ βέκκον πεπάχθαι, ταπεῖνωσαν. αὐτοὶ ὄψονται, ἡμεῖς δὲ ἕως ἂν ὦσι τοιοῦτοι τὸν μετ' αὐτὸν ὄλεθρον δεδιότες, αὐτῶν ἀφεξόμεθα, ταῦτα ὁ σχολάζειν. Εἰς τὰ πρακτικὰ τῆς σωόδου ταύτης, ὑπεσωάφη ὁ συλλέξας καὶ ὑπεσωλίω τὰ ἀκορητῶν πρὸς ἀνδρόνικον τοῦτον τὴν βασιλέα, ἐν ᾗ καὶ τρέχουσι τῆς πρὸς βέκκον, καὶ ἀγωνιζόμενοι καὶ τῆς ὑπὲρ ἧς ὑπορδύσεως καὶ ἄλλων. φάσκουσιν πρὸς τοὺς ἄλλους, ὅτι ὁ τόμος τῆς ἑνώσεως λέγει. ἅπαντα τὰ πρὸς τὴν σκληστικὴν πρᾶξιν καὶ διδασκαλίαν καὶ ὑποτύπωσιν τῶν μακαρίων Πατέρων πεπαχθέντα καὶ πεπαχθησόμενα ἀνάθεμα. καὶ ὅτι οἱ λαΐνοι κοινωνοῦσι καὶ ἰουδαίοις, καὶ τοῖς ἀρμενίοις, καὶ ἰακωβίταις, καὶ Νεστοριανοῖς, καὶ μονοφυσίταις, καὶ ἄλλα, μετὰ ὁποῖα φανερώνουσι τῶν λαΐνων τὴν αἵρεσιν καὶ τὰς καινοτομίας. Καὶ διὰ σκείνους ὅσοι συγκοινωνοῦσι τοῖς λαΐνοις λέγουσιν, ὅτι εἶναι ἀσυγχώρητοι καὶ ἀκοινώνητοι, καὶ διὰ τὴν πάσαν λέγουσι πρὸς πρωτεῖον δοῦναι τῷ αἱρεσιάρχῃ. Τοῦτο τελεία πρὸς ἀδοχὴ ἐστὶν. καὶ ὄχι οἰκονομία, καὶ ὁ πάπας μήτε τῆς ἐσχάτης τάξεως δὲν εἶναι ἄξιος τῶν γραφῶν. Ὅσα δὲ βάσανα καὶ αἰκισμοὺς, καὶ ὑμνωδίας, καὶ ὅσους πονηροὺς θανάτους σκάμασιν οἱ λαΐνόφρονες εἰς τὸν ὄρθον καὶ ἀθῶον τῶν Πατέρων, οὐδένας εἰδωλολάτρης διώκτης τὸ ἔκαμε, ἤτον ὅτε ἐκάμασι τὰ τοιαῦτα οἱ λαΐνόφρονες εἰς τὴν ἀθωνασ ψυγ'. τοῦτον τὸ τέλος τῆς ἑνώσεως καὶ μιχαὴλ μὴ τῶν λαΐνων, καὶ τῆς ἐν λυγδούνῳ ζωόδου τὸ ὑποτέλεσμα.

Ἐπίλογος.

Καθὼς λοιπὸν αἱ μὴ ἢ ζ. ἁγίαν οἰκουμενικὴν ζωόδον εἰς τὴν φραύτζαν συνελθοῦσι αὐτῇ σωόδοι ἐδείχθησαν ἀθέμιτοι, καὶ αἱρέσεων πλήρεις, ὅτω καὶ ἡ βεβαιώσασι τὴν τάργαν τῶν ὑπισκόπων καὶ διδασκάλων τῆς φραύτζας ζωόδος, ἀναιδεστάτη ἐστὶ καὶ ἀοσιωτάτη, ἀναιδεστάτη μὲν ὅτι λέγει πρὸς εἰς τὴν ἀνατολὴν ἐξεφύτευσαν πολλαὶ αἱρέσεις, σκείνας δὲ τὰς αἱρέσεις ὅπου ἐξεφύτευσαν καὶ ἐκαρποφόρησαν εἰς τὴν δύσιν θανάτου ὁσμὴν σωπᾶ. εἶτα εἰς μὲν τὴν ἀνατολὴν χάριν

Χριστοῦ ἀδεμία αἵρεσις τοσοῦτον ἐγένησαν καὶ γίνονται πολλαὶ, καὶ μεγάλαι. καὶ μάλιστα ὅσαι ἐξεφύτρωσαν ὡς ἄμπελος σοδόμων, καὶ κληματίς γομόῤῥας. καὶ σαφυλὴ χολῆς, καὶ βότρυς πικρίας ἀπὸ αὐτῶν τῶν καινοτομιῶν καὶ σχισμάτων τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, ἡ τάργα τοῦ τοιούτου σωπᾶ. αἰσχιστοτάτη γὰρ, ἐπειδὴ μόνον ἐναντία διδάσκει τῇ γραφῇ, καὶ τῇ διδασκαλίᾳ τῶν ἁγίων Πατέρων τοῦ τε θεολογίας καὶ παραγίας καὶ ὁμοουσίου Τριάδος, καὶ τῶν ἱερῶν μυστηρίων τῆς καθολικῆς καὶ Χριστοῦ ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ λήρους μυθολογεῖ, ὡς εἰσὶν ὁ τοῦ τῆς γυναικῆς ἐξουσία τοῦ ἐπισκόπου τῆς ῥώμης, ὁ τοῦ καθαρτηρίου, ὁ τοῦ ἐνδοξηγυτζιῶν, καὶ καταχθονῆς τῶν ἀγιοκτηρικῶν εἰκόνων λόγος, καὶ ἡ εἰς τὸν ἄγιον παλαμᾶν, καὶ τοὺς λοιποὺς ἁγίους λοιδορία καὶ συκοφαντία. Ταῦτα τὰ κατατετεμμένα, καὶ μυριάκις ἀνατετεμμένα, καὶ ἀποβεβλημένα, κοινῶς καὶ ἰδίως κακόδοξα δόγματα. ὅθεν καὶ ὅτε ἐφάνη ἡ τάργα αὕτη τὸ πρῶτον εἰς τὴν ἀνατολὴν, ἐν ἔτει, αχνη. νοῦσα Θεοῦ, ἡ τότε ἐν κωνσταντινουπόλει ἐνδημοῦσα ἁγία καὶ μεγάλη σύνοδος, ἥτις παραγωτάτη φημὶ οἰκουμενικὴ Πατριάρχου νῦν Παρθενίου τοῦ πατάρτου καὶ μακαριωτάτου Πατριάρχου τῆς ἁγίας πόλεως ἱερουσαλὴμ κυρ παϊσίου, τῶν ἱερωτάτων μητροπολιτῶν, θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων, λογιωτάτων κληρικῶν, σοφωτάτων διδασκάλων, εὐλογεστάτων ἀρχόντων καὶ τοῦ ὀρθοδόξου λαοῦ, αἰτήσασα καὶ λαβοῦσα ἄδειαν παρὰ τῆς ὑψηλοτάτης ἐξουσίας ἐπτόησε καὶ ἔκαυσαν οἱ ὀρθόδοξοι τὰ δύο βιβλία τῆς τάργας ἔντε κωνσταντινουπόλει, καὶ γαλατᾷ, καὶ σμύρνῃ, καὶ εἰς πάσας τὰς πόλεις καὶ χώρας, ἀσίας, μακεδονίας, καὶ ἑλλάδος, καὶ μάλιστα ἐπ' αὐτοφόρῳ, καὶ ἐν μέσῳ τῶν πλατειῶν. θεωρούντων μὲν τῶν ἐθνῶν, τῶν δὲ καθόντων τὰ βιβλία τῆς ἀοράτου διδασκαλίας ὀρθοδόξων βοώντων. δεῦτε καὶ ἴδετε τὰ ἔργα τοῦ θεοῦ, ἃ ἔθετο τέρατα ἐπὶ τῆς γῆς, τόξον συνέτριψε, καὶ συνέθλασεν ὅπλον, καὶ θυρεὸς κατέκαυσεν ἐν πυρὶ. κύριος τῶν δυνάμεων μεθ' ἡμῶν ἀντιλήπτωρ ἡμῶν ὁ θεὸς ἰακώβ.

Κεφάλαιον δεύτερον.

Ὅτι ὅσα εἶπεν ἡ τάργα περὶ τοῦ ἁγίου Γρηγορίου καὶ τῶν μακαρίων φιλοθέου κωνσταντινουπόλεως, καὶ μάρκου ἐφέσου εἰσὶ δόλου ψευδῆ.

Σπουδάζει ἡ τάργα νὰ δείξῃ τὸν ἱερὸν Γρηγόριον αἱρετικὸν καὶ φαυλόβιον, εἰς δέκα ἢ κατηγορίας συγκεφαλαιωνταί εἰς τὸν ἅγιον αὐτῆς βλασφημίαι. καὶ πρώτη μὲν ἐστὶν ὅτι ἔλεγε τὸ φῶς τῆς ἁγίας καὶ χρισοῦ μεταμορφώσεως ἄκτισον. β. ὅτι δημήτριος ὁ κυδώνης γράφει, πῶς εἶχεν ὁ παλαμᾶς αἱρέσεις λα. Τρίτη. ὅτι ἀρκιδιάκονος ὁ κερκυραῖος ὀνομάζει αὐτὸν τέρας αἱρέσεων. δ'. ὅτι ὁ σοφώτατος καρυοφύλλης ὁ ἰωάννης, λέγει αὐτὸν ὕδραν θεολογίας. ε. ὅτι λιγαρείδης ὁ χίος τὸν λέγει πολύθεον, καὶ διὰ τοῦτο ἄθεον. ς. ὅτι ὁ κωνσταντινουπόλεως γενάδιος ἔγραψε, πῶς ὁ παλαμᾶς ἦτον γεμάτος ἀπὸ ψεύτικον σοφίαν. ζ. ὅτι νικηφόρος ὁ γρηγοραῖος μαρτυρεῖ εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ὁ παλαμᾶς ἦτον παιδεραστής. η. ἰωσὴφ ὁ μεθώνης γράφει ὅτι ὁ μὲν αἱρετικὸς κάτω τὰ ἔγκαυστα ἔπεμψεν. ὁ δὲ παλαμᾶς ἄνω τὴν κεφὴν, ὡς ἔπαθε καὶ μάρκος ὁ ἐφέσου. θ. ὅτι ἀφωρισαν αὐτὸν ἰωαννῆς ὁ κωνσταντινουπόλεως, ὁ οἰκουμενικὸς ἰγνάτιος, καὶ ῥωμης κλήμης ὁ ἀ. γράφει καὶ τὸν τόμον καὶ ἀφορισμοῦ ὅπου καὶ ἔκαμαν.

"Ελεγ-

"Ελεγχος.

Χρὴ εἰδέναι, ὅτι οἱ αἱρετικοὶ ἦσαν καὶ εἶναι συκοφάνται, καὶ ὑβρισταὶ τῶν ἁγίων, γράφει γὰρ ὁ σωκράτης βι βλ: α. κεφ: η. ὅτι σαβῖνος τῶν ἐν ἡρακλείᾳ τῆς θρᾴκης μακεδονιανῶν ἐπίσκοπος, ἰδιώτας, καὶ ἀφελεῖς, καὶ μηδὲν ἐπιστημονικάλιε τοὺς πατέρας τῶν ἁγίας πρώτης καὶ οἰκουμενικῆς ζωοδόχου. ὁ δὲ διάγελος βι βλ: γ. κεφ: μ. λέγει ὅτι ζώσιμος ὁ ἀσεβὴς ἔγραψε πρὸς ὁ μέγας κωνσταντῖνος ἐπενόησε τὸ χρυσάργυρον, καὶ ὅτι τὸν ἰόν τοῦ κεφάσου δειλαίως ἐφόνευσε, καὶ φαύσαν τὸν σύζυγον αὐτοῦ ἀπέκτεινεν". Ὁ αὐτὸς. βι βι: β. λέγει περὶ ζαχαρίου τοῦ αἱρετικοῦ πρὸς ἔγραψεν ὅτι τὸν Νεστόριον ἀπὸ τὸν ἐξωρίας μετεκάλεσαν τάχα ὡς ὀρθόδοξον. Καὶ βι β: γ. κεφ: ε. λέγει ὅτι αὐτὸς ὁ ζαχαρίας ἔγραψεν ὅτι ὁ ἱεροσολύμων ἀνάστασιος ἐπέγραψεν εἰς τὰ ἐγκύκλια τοῦ βασιλίσκου, καὶ ὅτι πεντακόσοι ἐπίσκοποι ἀναθεμάτισαν τὴν χαλκηδόνι ζωόδοχον, καὶ τὸν τόμον τοῦ λέοντος. ἴδιον οὖν τῶν αἱρετικῶν νὰ καταικρίνουν, καὶ νὰ συκοφαντοῦν τοὺς ἁγίους, διὰ τοῦτο καὶ οἱ μάρτυρες ὅπου προσφέρει ἡ τάργα καὶ τοῦ ἁγίου παλαμᾶ σχισματαιρετικοὶ ὄντες, εἰ καὶ ψεύδονται φανερῶς, ὅμως ῥητέον καὶ πρὸς ἑκάστην τῶν κατηγορεῖν τὰ εἰκότα ἐν ὀλίγοις.

Πρὸς τὰ. λέγομεν ὅτι περὶ τοῦ ἐν τῷ βαπτισμῷ φωτὸς εἶπον τὰ εἰκότα οἱ ἅγιοι πατέρες, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω ἐν τῷ προοιμίῳ, καὶ ἄλλοι πολλοὶ, ἐρεῖ δὲ κατωτέρω καὶ ὁ ἐν ἁγίοις φιλόθεος. διὰ τοῦτο ὁποῖα τὰ συγγραφεῖν γίνεται ἅπασα ἡ παροῦσα πραγματεία.

Πρὸς τὴν β. ῥητέον ὅτι ἐμαθομεν ἀνωτέρω παρὰ τοῦ σοφωτάτου γεωργίου τοῦ σχολαρίου, ὅτι ὁ κυδώνης εἶτε αἱρετικὸς γνώμῃ ἐπῆγε εἰς τὴν ῥώμην ὡς διὰ νὰ μαθῇ. καὶ νὰ ἀρχονθῇ ἀπὸ τὴν πάπαν, ἔνθα διεισκόμενος καὶ ἐλθὼν εἰς ἀθήνας τὸν παραπροπῆς αὐτοῦ μεταμελήθη, ὅθεν ἀφείνοντας τὴν ῥώμην ἦλθεν εἰς τὴν κρήτην ὅπου διῶν τὴν διδάσκαλον ἰωσὴφ δηλονότι, τὴν παπικομάστιγα βρυέννιον ὡμολόγησε τὴν σκοπόν του ἐπειτὰ, ὅτι ἠθέλετο νὰ ἔλθῃ εἰς κωνσταντινούπολιν διὰ νὰ γράψῃ καὶ τὴν αἱρετικῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ, ἀλλὰ νόσῳ φρενήρεσι συσχεθεὶς ἐπελάθετο. φανερὸν δὲ ὅτι τὴν αἱρετικῶν καὶ παλιμβόλων, καὶ δαιμονόντων ἁμαρτυρία εἰς οὐδὲν λογίζεται. περὶ μὲν τὴν τελάκοντα καὶ τριῶν αἱρέσεων καὶ παλαμᾶ ῥητέον, ὅτι διαθεντοῦς ὢν ὁ παλαμᾶς τὴν παρίων καὶ ἀποστολικῶν δογμάτων, καὶ ἀπὸ τριῶν μεγάλων ζωοδόων μαρτυρηθεὶς ἁγίου, καὶ ὀρθόδοξος δὲν εἶχεν αἱρέσεις, ἀλλ' οἱ φρονοῦντες τὰ βαρλαὰμ καὶ ἀκινδύνου λατῖνοι ἔχουσι πρὸς τοῦς ἄλλους, αἱρέσεις πεσαρεσκόντα καὶ μίαν, τοὺς ὁποίους οὐδὲ καὶ παλαμᾶ σωνελθοῦσι ζωόδοι τῶν ὀρθοδόξων ἐπισκόπων, συμπαρόντων καὶ τῶν ὀρθοδόξων αὐτοκρατόρων, καὶ τῆς ἀνερφυοῦς συγκλήτου. καὶ τοῦ ὀρθοδόξου λαοῦ ἀποβαλλόμεναι ὥρισαν.

Ἔκθεσις τῶν τῶν βαρλαὰμ καὶ ἀκινδύνου δυοῦν.

βημάτων ἀλλοκότου πληθύος.

Ἀποβαλλόμεθα τὴν ἀσεβεστάτην, καὶ ἀλλόκοτον πληθὺν τῶν τοῦ βαρλαὰμ καὶ ἀκινδύνου κακοδόξων δογμάτων, ὡς ἂν καὶ κατὰ μέρος ἕκαστον τούτων ποιήσωμεν ἀποβλήτων.

α. ἀποβαλλόμεθα τοὺς τὸν βαρλαὰμ καὶ τὸν ἀκίνδυνον λέγοντας δύο τοῦ

Θεοῦ

Θεοῦ θεότητας κτίσιν καὶ ἄκτιστον, ἢ πολλὰς ὅλως, καὶ ἔτως ὑπερκειμένας τε καὶ ὑφειμένας.

β. ἀλλὰ κἂν εἴπῃς αὐθυποστάτους, ἀκτίστους, αὐτίστους, ἀνομοίους ἀλλήλαις κατὰ φύσιν λέγῃ θεότητας.

γ. Ἀποβαλλόμεθα τοὺς λέγοντας κτίσμα κάθ' ὅσον δήπουθεν πρόπον, τὸ λάμψαν ἀπὸ τοῦ σωτῆρος ἐν τῷ Θαβωρίῳ καὶ τοῖς συναναβᾶσι τότε μαθηταῖς ἐωραμένον ἀπαρράτους φῶς.

δ. Ἀποβαλλόμεθα τοὺς μὴ λέγοντας τοῦτο καὶ δοξάζοντας, θείαν καὶ ἄκτιστον ἔλλαμψιν καὶ χάριν καὶ ἐνέργειαν, ἀλλ' αὐτὸν εἶναι τὸν ὑπὲρ πᾶσαν ἔκφανσιν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ. καὶ κατηγορεῖν τῶν μὴ τὸν ὑπὲρ πᾶσαν ἔκφανσιν οὐσίας, καὶ τὴν ἀπ' ἐκείνης δὴ τοὺς ἀξίους ταύτην ἔλλαμψιν ἄκτιστον φρονοῦντων, ὡς δύο λεγόντων ἐντεῦθεν θεότητας ὑπερκειμένην καὶ ὑφειμένην, ἀγνοοῦντες, ὅτι δὴ τῶν ἀκτίστων ἐνεργειῶν καὶ τοῦ οὐσίας, ἡ τοιαύτη διάκρισις καὶ ἡ κατ' αὐτὸν ὑπέρθεσις, τὸ μίαν εἶναι θεότητα οὐκ ἐμποδίζει. μᾶλλον μὴν οὖν, καὶ μάλιστα συστείνει, ὡς χωρὶς αὐτῆς, μὴ δυνάσθαι συνάγεσθαι εἰς μίαν θεότητα τὰ διακεκεκριμένα δυσεβῶς.

ε. Ἀποβαλλόμεθα τοὺς πᾶν τὸ διαφέρον ὁπωσδήποτε τοῦ Θεοῦ οὐσίας κτίσμα λέγοντας, ὡς τὸ παντοδυνάμου τοῦ Θεοῦ εἰς κτίσμα καταπτῶντας, καὶ οὕτω κτίσμα τὸν Θεὸν ποιοῦντας, καὶ κτιστὸν εἶναι φρονοῦντας τὴν θείαν πρόνοιαν, καὶ τὴν θείαν θέλησιν, καὶ τὴν θείαν πρόγνωσιν, αὐτόν τε τὸν θεοποιὸν ἔλλαμψιν καὶ τὰ τοιαῦτα.

ϛ. Ἀποβαλλόμεθα τοὺς λέγοντας, ὅτι ὅπερ ὤφθη ὁ Θεὸς τοῖς πάλαι τοῖς ἀνθρώποις καὶ πρεσβύτης, νέος καὶ οὐκ ἔτι τοῦτον τὸν θεῖον, οὕτω καὶ φῶς ἡ δοξασθεῖσα θεότης τοῖς μαθηταῖς ἐν τῷ ὄρει, ὡς φάσμα μηδαμῆ μηδαμῶς ὂν τὸ φῶς τῆς θεότητος λέγοντας.

ζ. Ἀποβαλλόμεθα τοὺς λέγοντας, ὅτι τοιοῦτον ὂν τοῦτο τὸ φῶς, κτίσας δὴ τοῦ θαβωρίου ὄρους ὁ Θεὸς προσελάβετο, ἵν' ἔχῃ τοῦτο δι' αἰῶνος εἰς ἀπόλαυσιν τῶν δικαίων, ὡς τρεῖς φύσεις λέγοντας ἔχειν νῦν τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, τὴν τῆς θεότητος, τὴν τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τὴν τοῦ φωτὸς ὀνείνην, ὃ μήτε τῆς ἀνθρωπότητος ἐστὶ, καὶ κατ' αὐτοὺς οὐδὲ τῆς θεότητος ἐστὶν, ἀλλὰ καὶ ὡς δύο θεότητας λέγοντας ἐντεῦθεν ἔχειν τὴν χριστὸν τὴν μὲν, ἀληθινὴν, τὴν δὲ κτιστὴν καὶ φασματώδη. καὶ ψευδώνυμον, καὶ δυσεβῶς ὄντως, ὑπερκειμένην καὶ ὑφειμένην.

η. Ἀποβαλλόμεθα τοὺς τὸ φῶς τοῦτο, καὶ τὴν θείαν καὶ θεοποιὸν ἔλλαμψιν καὶ χάριν, μήτε κτιστὸν, μήτε ἄκτιστον εἶναι λέγοντας, ὡς καὶ τὸ εἶναι ὅλως ταύτην αὐαιρεῦντας, τὸ γὰρ μήτε κτιστὸν μήτε ἄκτιστον, οὐκ ἔστιν ὅλως. ἀλλὰ καὶ ὡς τὸν Θεὸν ἐντεῦθεν ἀπελόντας, καὶ ἑαυτοὺς ἀθέους εἶναι προσηκάντας, τὸν τοιαύτην χάριν ἔχον, μηδαμῆ ὄντα, μηδαμῶς καὶ αὐτὸ ψευδωνύμως εἶναι λέγοντας.

θ. Ἀποβαλλόμεθα τοὺς τὸ φῶς τοῦτο, ἀπεμπόρεον καὶ κατώτερον λέγοντας τῶν ἀγγέλων καὶ αὐτῶν τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν, ὡς δῆθεν ὑπὲρ ὅρασιν τοῦτων ὄντων.

ι. Ἀποβαλλόμεθα τοὺς λέγοντας, ψεύδεσθαι τοὺς θείους ἡμῶν Πατέρας ἐν τοῖς εἰς τὸ φῶς τοῦ κυρίου μεταμορφώσεως ὕμνοις, καὶ ἐγκώμια τοὺς ὕμνους τούτους ὀνομάζοντας, ὡς ὑπερβαίνοντας δῆθεν τοὺς τῆς ἀληθείας ὅρους, καὶ παραινοῦντας μὴ ἐκλαμβάνειν τὰ εἰς τὸ φῶς τοῦτο ῥηθέντα τοῖς ἁγίοις ἐγκώμια, ὡς ἀνασκευάζοντας

τὰς πρεσβείας ἡμῶν δύο θεότητας ὑπερκειμένην καὶ ὑφειμένην.

ια. Ἀποβαλλόμεθα τοὺς λέγοντας αὐτοθεότητα καὶ θεαρχίαν καὶ ἀγαθαρχίαν κτιστὴν καὶ ἄκτιστον, ὡς ὄντας διθεΐτας. ἐπεὶ καὶ αὐτὴν τὴν τοῦ Θεοῦ θεαρχίαν καὶ ἀγαθαρχίαν λέγουσι κτιστὴν, Ἀποβαλλόμεθα τούτους. καὶ ὡς ἐντεῦθεν κτίσμα τὸν Θεὸν ποιοῦντας, καὶ ὄντως αὐθέους ὄντας διθεΐτας.

ιϛ. Ἀποβαλλόμεθα τοὺς λέγοντας διὰ τοῦ θείου πνεύματος δυνάμεως μὴ δυνάσθαι ὁρᾶν ἄκτιστόν τι τοὺς ἐν πνεύματι ὁρῶντας, ὡς εἰς αὐτὸν τὸν τοῦ θείου πνεύματος δύναμιν ὑβρίζοντας.

ιγ. Ἀποβαλλόμεθα τοὺς λέγοντας, μὴ δ' αὐτὰ τὰ Χερουβὶμ καὶ τὰ Σεραφὶμ δύνασθαι ὁρᾶν τὶ ἄκτιστον, ὡς καὶ τεῦθεν κτίσμα ποιοῦντας τὸν Θεὸν, ὃ δὴ πῶς ἀληθοῖς ἥλιος, τοῦτο τοῖς νοηροῖς Θεὸς, καὶ τοῖς ἀΐδιοις ἀγγέλοις δηλονότι τοῖς θεοειδέσιν, αὐτὸς ἐστὶ φῶς καὶ οὐκ ἄλλο.

ιδ. Ἀποβαλλόμεθα τοὺς λέγοντας διὰ τὸ ἀπαλὸν εἶναι τὸν Θεὸν, μὴ τὸ μὲν αὐτοῦ ληπτὸν εἶναι, τῷ δὲ ἀληπτὸν, ὡς τῷ δυνομίῳ συμφωνοῦντας.

ιε. Ἀποβαλλόμεθα τοὺς λέγοντας μόνην εἶναι ἄκτιστον τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ, πᾶν δὲ ὅτι ἕτερον παρὰ τὴν ἀγίων θεότης ὀνομάζεσθαι κτιστὴν εἶναι θεότητα φρονοῦντας, καὶ διθεΐαν κατηγοροῦντας, τὴν μὴ μόνον τὴν ὑπερώνυμον παντάπασιν οὐσίαν, ἀλλὰ καὶ τὴν θεαρχικὴν τοῦ Θεοῦ δύναμιν, καὶ τὴν θεοποιὸν, καὶ τὴν ἐποπτικήν τε καὶ προνοητικὴν, ὧν θεότης ἡ ἐπωνυμία, ἄκτιστα φρονούντων.

ιϛ. Ἀποβαλλόμεθα τοὺς λέγοντας ἀπὸ τῶν κτισμάτων τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ νοεῖσθαι, ἀλλὰ μὴ τὴν θείαν μόνην ἀγαθότητα, καὶ τὴν σοφίαν, καὶ τὴν δύναμιν, καὶ τὴν ἐνέργειαν, καὶ ταῦτα ἀμυδρῶς, ὡς τῷ δυνομίῳ συμφωνοῦντας.

ιζ. Ἀποβαλλόμεθα τοὺς λέγοντας κτίσιν τὴν ἀπὸ τῶν κτισμάτων τοῦ Θεοῦ νοεῖσθαι τοῦ Θεοῦ δύναμιν καὶ ἐνέργειαν, ἐπειδήπερ μὴ οὐσία ἐστίν.

ιη. Ἀποβαλλόμεθα τοὺς λέγοντας τὰ περὶ τὸν θεὸν οὐσιωδῶς θεωρούμενα καὶ τὸν θεῖον Μάξιμον, τὴν ἀπειρίαν, τὴν ἀπειρίαν, τὴν ἀπλότητα, τὴν ἀγαθότητα, τὴν σοφίαν, τὴν ἁγιότητα, καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα, οὐσίας καὶ ὑποστάσεις περὶ τὰς ἀγγέλων, ἐν αἰῶνι κληθείσας, καὶ περὶ τὸν Θεὸν θεωρουμένας, ὡς καὶ τεῦθεν καὶ πολλαχῶς κτίσμα τὸν Θεὸν ποιοῦντας.

ιθ. Ἀποβαλλόμεθα καὶ ὡς λήρους ἡγούμεθα, τοὺς διθεΐτας, καὶ πολυθέους λέγοντας, εἴπερ λέγῃ τοῦ Θεοῦ θείας ἐλλάμψεως καὶ ἐνεργείας μετέχειν, καὶ αὐτοὺς τοὺς ἁγίους ἀγγέλους τε καὶ ἀνθρώπους, ἀλλ' οὐ τοῦ Θεοῦ οὐσίας.

κ. Ἀποβαλλόμεθα τοὺς λέγοντας ὀνομαστὶ διὰ ἐμφυσήματος τὴν ὑπόστασιν, ἢ τὴν οὐσίαν τοῦ πνεύματος δεδόσθαι τοῖς ἀποστόλοις καὶ κατηγοροῦντας ἀφρόνως διθεΐαν, τῶν δυσεβῶς λεγόντων μὴ τὴν οὐσίαν, ἀλλὰ τὴν ἄκτιστον αὐτοῖς δεδόσθαι χάριν τοῦ θείου πνεύματος, ὡς μὴ τῆς ἄλλης δυσεβείας καὶ λαλινόφρονας ὄντας.

κα. Ἀποβαλλόμεθα τοὺς λέγοντας ὀνομαστὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον κάθ' ὑποστάσιν τε καὶ οὐσίαν διὰ τὸν ἁγίους, ἀλλὰ μὴ καὶ τὴν θείαν δωρεὰν καὶ χάριν καὶ ἐνέργειαν αὐτοῦ, ὡς μὴ τῆς ἄλλης δυσεβείας, καὶ τὰ λαλίνων ἐντεῦθεν φανερῶς φρονοῦντας.

κβ. Ἀποβαλλόμεθα τοὺς λέγοντας τὴν διὰ τοὺς ἁγίους ὀνομαζομένην χάριν καὶ ἐνέρ-

ἐνέργειαν τοῦ Πνεύματος κτίστου, ὅτι μὴ οὐσία τοῦ Πνεύματός ἐστιν.

κγ. Ἀποβαλλόμεθα τοὺς λέγοντας ὀνομάζειν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον οὐκ ἐπὶ τοῦς ἁγίοις μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τὰ ἄλογα τῶν ζώων, καὶ ἐπὶ τὰ ἄψυχα τῶν ὄντων, καὶ οὐκ ἐπὶ ταῦτα πάλιν μόνον, ἀλλ' ὡς τὸ δαιμονιώδους φρενοβλαβείας, καὶ ἐπ' αὐτὰ τὰ Πνεύματα τῆς πονηρίας.

κδ. Ἀποβαλλόμεθα τοὺς λέγοντας πᾶσιν ἐγκατοικεῖν ἐξίσου τὸν Θεόν, ἐν μόνοις τοῖς ἁγίοις κατοικεῖν ταῦτον μεμυήμεθα.

κε. Ἀποβαλλόμεθα τοὺς λέγοντας, ὥσπερ ἐν τῷ Χριστῷ, οὕτω καὶ ἐν ἡμῖν κατοικεῖν τὸν Θεόν, ἀλλὰ μὴ ἐνεργείᾳ καὶ χάριτι, ὡς ὁμοίμους τῷ Χριστῷ καὶ ὁμοθέους ἅπαντας ποιοῦντας.

κς. Ἀποβαλλόμεθα τοὺς λέγοντας τοῦ θείου τοῦ δεσποτικοῦ προσλήμματος κτίστου.

κζ. Ἀποβαλλόμεθα τοὺς λέγοντας κτίσματα, τὰς καὶ τὴν προφητείαν ἐπανασπάσαντες ὅτι τὸ δεσποτικὸν πρόσλημμα ἐπὶ τὰ Πνεύματα, τοὺς δὲ ἐνεργείας τοῦ Πνεύματος, Πνεύματα ὀνομάτας εἶπε, διὸ καὶ φύσει ταύτας ἔχειν ὡς Θεοῦ υἱὸν τὸν κύριον, ὁμακάριος ἔφη μάζιμος.

κη. Ἀποβαλλόμεθα τοὺς λέγοντας τὴν οὐσίας τοῦ Θεοῦ μετέχοις τοὺς κεκαθαρμένοις γίνεσθαι, ὡς φανερῶς τὰ μασσαλιανῶν φρονοῦντας.

κθ. Ἀποβαλλόμεθα τοὺς λέγοντας οὕτως ὅλῳ τῷ Θεῷ ἑνοῦσθαι, ὡς εἶναι ταῦτῳ καὶ κάθ' ὑπόστασιν καὶ κατ' οὐσίαν καὶ κατ' ἐνέργειαν ἡνωμένους, ὑπερτέρους δὲ ὄντι, καὶ τῶν ἁγίων πάντων ἀγγέλων τε καὶ ἀνθρώπων καὶ κτίσεως τοῦ Χριστοῦ ποιοῦσιν ἑαυτοὺς οἰοτάλαντες, μὴ τοῦ σωαλείφειν καὶ τοῦ θείας ὑποστάσεις καὶ σαβέλλιον.

λ'. Ἀποβαλλόμεθα τοὺς λέγοντας κτίσμα, τὸ λαμβανόμενον τοῖς ἁγίοις ὅτι τοῦ κατοικοῦντος ἐν τῷ Χριστῷ πληρώματος τὴν θεότητος, ὡς κτίσμα λέγοντας ἐντοῦθεν τὸ πλήρωμα ὀνόμασε, ταὐτὸν δ' εἶναι τὴν θείαν τοῦ Χριστοῦ καὶ ἐνέργειαν καὶ φύσιν. καὶ ὀρθανοῦς ἐντοῦθεν ὄντας.

λα. Ἀποβαλλόμεθα τοὺς τὴν φυσικὴν τάξιν τοῦ Θεοῦ, κάθ' ἣν καὶ τὴν μέγαν βασίλειον ὁ υἱὸς δοῦπερ δοῦναι τοῦ πατρὸς ἄτε ἄκτισον, πῶς τοῦτο; δοξάζοντας οὐσίαν εἶναι, ὅτι τοῦ λέγειν πᾶν ἄκτισον οὐσίαν, ὡς καὶ τοῦτο ἔστιν ὡς συμφωνοῦντας τῷ ὀρθῷ, κατ' αὐτοὺς τοῦτο οὕτω κατ' οὐσίαν ὁ υἱὸς δοῦπερ τοῦ πατρός.

λβ. Ἀποβαλλόμεθα τοὺς λέγοντας τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ, μηδὲν διαφέρειν τοῦ οὐσίας τοῦ Θεοῦ, ὡς μὴ τοῦ ἀθέλητον Θεὸν εἰσάγειν, καὶ τὰ κτίσματα Θεοὺς ποιοῦντας, ἐπεὶ τοῦ καὶ θέλησιν θεοῦ γεγόναμεν καὶ ἐσμεν, κατὰ φύσιν Θεοὶ γεγόναμεν καὶ ἐσμεν, εἴπερ μηδὲν διαφέρει τῆς θείας φύσεως ἡ θέλησις.

λγ. Ἀποβαλλόμεθα τοὺς λέγοντας κτίσιν τὴν διαφέρουσαν τῆς θείας φύσεως θείαν θέλησιν, ὡς μετὰ τῆς ἄλλης δυσεβείας, καὶ μονοθελήτας ὄντας. καὶ τῶν πώποτε ὀνείνων χείρους. κτίσιν τοῦ μόνον ὅτι τοῦ Χριστοῦ θέλημα δοξάσουσιν, εἴπερ ἡ θεία φύσεις κατ' αὐτοὺς θέλημα ἄκτισον οὐκ ἔχει, ἀλλὰ τὸ ὡς μονοφυσίτας ὄντας καὶ τὴν πώποτε ὀνείνων χείρους. κτίσιν τοῦ μόνον ἕξει κατ' αὐτοὺς φύσιν ὁ Χριστὸς, καταλήλυ τοῦ θελήματος χωρὶς, ἄκτης φύσις οὐκ ἔστιν.

λδ.

λδ. Ἀποβαλλόμεθα τοὺς κτίσιν λέγοντας, τὴν ἐνθεωρουμένην τῇ θείᾳ φύσει ἐνέργειαν, ὡς μονοθελήτας ὄντας τῶν παλαιῶν ὀνείνων χείρους, ἅτε καὶ κτίσμα τὸν Θεὸν καὶ τοῦτον ποιοῦντας.

λε. Ἀποβαλλόμεθα τοὺς διαφόρου εἶναι λέγοντας τῇ θείᾳ οὐσίᾳ τὴν θείαν ἐνέργειαν, τὸ τὴν ἐνέργειαν ταύτην, τοῦ πατρὸς εἶναι τὸν υἱὸν καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. καὶ οὕτω σωαλείφοντας εἰς μίαν τὰς τρεῖς ὑποστάσεις καὶ σαβέλλιον.

λς. Ἀποβαλλόμεθα τοὺς λέγοντας τὸν ὀνομαζόμενον τοῦ θείου Πνεύματος ἄκτιστον ἐνέργειαν διάφορον εἶναι τῆς τοῦ Θεοῦ οὐσίας, ὡς ὀνομαζόμενον τοῦ Πνεύματος εἶναι λέγοντας τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ.

λζ. Ἀποβαλλόμεθα τοὺς λέγοντας τὸν ἀεὶ ὄντα ὀνομαζόμενον τοῦ Θεοῦ χάριν, εἶναι τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἔστι δὲ κατ' αὐτοὺς καὶ ὁ πατὴρ αὐτὸς ἑκλινόμενος, καὶ ἀπλῶς ἡ ἀνωτάτω τὸ θεοκινητὴ τριάς, ἐξ ἄλλου τινὸς, οὐκ οἶδα τίνος Θεοῦ.

λη. Ἀποβαλλόμεθα τοὺς μὴ λέγοντας κοινὰς εἶναι οὐσιώδεις ἐνεργείας τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἀλλὰ τοὺς αἱρέσεις τῶν κοινῶν ταύτων οὐσιωδῶν ἐνεργειῶν, μόνον τὸν υἱὸν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον οὐσιώδεις ἐνεργείας λέγοντας, τὸ οὕτω τοῖς τοῦ Ἀπολιναρίου λόγοις συμφωνοῦντας.

λθ. Ἀποβαλλόμεθα τοὺς ἕκαστον τὸν φυσικῶς προσόντων τῷ Θεῷ οὐσίαν λέγοντας, ὡς ὀνομαζόμενον πολλῶν καὶ διαφόρων οὐσιῶν, σύνθετον εἶναι δεικνύντας τὸν Θεόν.

μ. Ἀποβαλλόμεθα τοὺς λέγοντας μόνας τὰς θείας ὑποστάσεις πρὸς ἀλλήλας διαφέρειν, ἀλλ' οὐχὶ τὰς θείας δυνάμεις τε καὶ ἐνεργείας, καὶ κατηγορεῖντας ὡς πολυθέων τὸν μὴ ἀνεχομένων διάφορον φάναι τῇ προγνωστικῇ δυνάμει τε καὶ ἐνεργείᾳ τοῦ δημιουργικοῦ, ἢ ταύτῃ τοῦ θεραπευτικοῦ, ἢ ταύτῃς πάλιν τοῦ θεληματικοῦ, ὀνομάζοντας τὸν ἄλλον καταλλήλως, ὡς συγχέοντας τὸ θεῖον, καὶ τὸ τοῦ Θεοῦ παντοδύναμον τελέως ἀναιροῦντας, καὶ ἀδύναμον, μᾶλλον δὲ ἀνύπαρκτον Θεὸν εἰσάγοντας. τὸ δὲ ἀδύναμον οὐκ ἔστιν ὅλως, τὸ πᾶς ὅτι τὸν διαφόρων παντάπασιν οὐκ ἀπολεχθείη.

μα. Ἀποβαλλόμεθα τοὺς λέγοντας, διάφορον εἶναι τοῦ θείαν οὐσίαν καὶ τὴν θείαν ἐνέργειαν, ὡς δι' ἀλλήλων ἀναιροῦντας ἀμφοτέρους, καθάπερ καὶ τὰς ὑποστάσεις ὁ σαβέλλιος, τὸ ἀθέους ἑαυτοὺς ποιοῦντας, ὡς κἀκεῖνος ἑαυτόν. καὶ ταῦτα μὴ πρὸς τοῦ δοῦπερ.

Πρὸς δὲ τὴν τελευταίαν ῥητέον, ὅτι ὁ παρὼν πέτρος ὀρθοδόξος ὁ κερκυραῖος (ὡς γράφει ἐν τῇ καὶ τὴν ἐκκλησίᾳ πάπα πραγματεία αὐτοῦ νικόλαος κεραμεὺς ὁ ἐξ ἰωαννίνων) μαθητευθεὶς ἐν ῥώμῃ, τὸ κλίνας εἰς παπισμὸν διέτριβεν ἐκεῖσε, ἦλθε δέ ποτε

Ἐν εἰς Βενετίαν, ἐν ᾗ ἦτον τότε μητροπολίτης Γαβριὴλ σεβῆρος ὁ ἀπὸ μονεμβασίας ἀνθρωπος σοφώτατος, καθὼς μαρτυροῦσι τὰ συγγράμματα αὐτοῦ, καὶ ἀγιώτατος, ὡς μαρτυροῦσι πάντες οἱ βενέτικοι λατῖνοί τε καὶ ἕλληνες. οὗτος τὸ δρακόδιον ἐλθόντα εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ἀπολύεν ὡς πρεσβύτην τοῦ ἀσεβείας καὶ ἀδόκιμον, καὶ δὴ καὶ δημοσίοις τοῖς πρόσκυσι καθυπέβαλλε τοὺς συγκοινωνήσαντας ὀρθοδόξοις τῷ δρακοδίῳ, καὶ τῇ ἀδεμία κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος. αὐ ἐνὸς ἀπὸ τοιούτου δρακιερέως, καὶ μάλιστα Πατριαρχικοῦ ἐξάρχου ἀποβληθεὶς παῤῥησίᾳ τὸ ὀρθοδόξου ἐκκλησίας δρακόδιος, γράφων πρὸς τὸν καρδινάλιν μπαρμπερίνον ἑαυτὸν εἰπεῖν, γράφων ὁ παπισὴς πρὸς τὸν παπισῖν, καὶ ὁ σχισματικὸς πρὸς τὸν διαθεντὰ τοῦ σχίσματος, εἶπε τὸν ἅγιον Γρηγόριον τέρας αἱρέσεων. τί πρὸς ἡμᾶς; καὶ τὸ κεφαλῆς αὐτοῦ ἐλάλησε. καθόλου οἱ παπισαὶ εἶναι τέρας τῶν αἱρέσεων, ὡς εἴρηται προσεχῶς ἀνωτέρω. ἀλλὰ δὴ καὶ γεώργιος ὁ σχολάριος ἐν τῇ ἐκθέσει τῆς πίστεως αὐτοῦ ἐν τῷ ζ. κεφ: τοῦ α. μέρους ἀποδείκνυσι τοὺς παπισαὶς ὅτι εἶναι τέρας αἱρέσεων, λέγει δὲ ταῦτα ῥητῶς.

Ἀποβάλλομαι τὸ ἀπατεωτάτιον ἐν τῇ μακαρίᾳ τριάδι τῷ καινῷ τούτῳ μίξιν ἐν ἑνὶ προσώπῳ. Ἀπορρίπτω τὸ μέγιστον καὶ τὸ μέγα καὶ τὸ μέγα ἐν τῇ τριάδι, τῷ ἀπολινάριον κλίμακα. Ἀποδοκιμάζω τὸ, ἕνα ὑφιστῶτα θεὸν εἶναι τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱόν. ἐξ οὗ τὸ πνεῦμα προῆκται τὸ ἅγιον. καὶ τῷ ἐντεῦθεν ἐπομένῳ δυάδα ἐν τῇ θεότητι. οὐ σέβομαι τὸ, ὅτι δύο πρόσωπων ὑφιστῶτων, ἡ τριάδε εἶναι τὸ πνεῦμα ὑφίσταται, καὶ πρὸς ἑκάτερον αὐτῶν ὡς αἰτίαν προσάγουσαν ἀναφέρεται, καὶ τῷ ἐν τούτοις ἐπομένῳ δυαρχίαν. οὐ δέχομαι τὸ πρότερον νοεῖν τὸν θεὸν εἶτα θέλειν. τῷ πτολεμαίου καὶ βαλεντίνου ἀδόκιμον συζυγίαν, τῷ προτετάχθαι κακῶς, καὶ ὑποτετάχθαι. οὐδὲ τὰς πρώτας καὶ δευτέρας ἐντελεχείας ἐν τῷ θεῷ εἰς τὰ ἔνδον, καὶ σημεῖα ποικίλα νοήσεων, ἢ ὡς ἀύπαρκτα καὶ ψόφους κενοὺς μηδὲν εἰσάγοντα δόγμα καὶ πρᾶγμα, ἢ ἅπερ ἔχουσι σωεπομένῳ τῷ λόγῳ τῷ ἀληθειαν καὶ τῷ ὕπαρξιν, οὐδὲν διαφέροντα τῶν ἐν τύποις ἐκείνων θέσεων, αἳ πόῤῥωθεν καλῶς ἐν τῇ ἐκκλησίας ἀπεῤῥαπίθησαν. Ἀπαναίνομαι καὶ τὴν διάκρισιν τῶν ὑποστατικῶν εἰδῶν ἐν ταῖς θείαις ὑποστάσεσι, καὶ τῶν, ὑποστάσεις αὐταῖς, δηθεωρουμένων ἢ ἐπομένων. οὐκ ἀρέσκομαι τῷ μὴ αὐ διακεῖσθαι τὸν υἱόν, καὶ τὸ πνεῦμα, ἐμμὴ θάτερον ἐν θατέρου πρὸ τοῦ. Ἀποδοκιμάζω τὰς πρωτότητας καὶ δευτερότητας καὶ ἀκρότητας καὶ μεσότητας, τὰς σωυιστώσας τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ τοῦ παναγίου πνεύματος ἄπον, καὶ τὰ τῶν ἀδυλαβῶς καὶ σκαμῶς αὐτῶς κεχρημένων συγγράμματα, ἀπήκουσι γὰρ αἰτοιαῦται θέσεις καὶ ξέναι, καὶ πρὸς οὐδὲν ὑγιὲς φέρουσι, ἀλλ' δηνεκθεῖσι μόνον πρὸς κατασκευὴν δόγματος ἐκ προλήψεως ἐπαινουμένου τοῖς νεῦ

τοῖς νεῦ σέργουσι μᾶλλον, ἢ κατὰ ἀκολουθίαν τοῦ υἱοῦ τῆς πίστεως λόγου, καὶ πείθουσι μόνον τοὺς δι' ἀπλότητα, ἢ πονηρίαν, ἢ ἀπειρίαν αὐτῶς ἠθεμένους, αὐτὰ τοῦ δεδοκιμασμένου καὶ παλαιοῦ καὶ πρώτου φρονήματος. Μισῶ τὰς παρεξηγήσεις, αἳς ἰνὲς τοῖς ῥητοῖς τῶν ἁγίων ἀποδιδόντες, ἅπερ ἐν τοῖς πρὸς τὰς αἱρετικὰς ἀγωνίσμασιν οἰκείως τῇ χρείᾳ τὸν λόγον μεθοδεύοντες εἶπον, δόγμα ποιοῦνται ταύτας τὰς πίστεις. Ταῦτα πρὸς τοῦ τρίτου.

Πρὸς δὲ τὴν δ. ῥητέον μετὰ τοῦ ἱερεῦ αὐγουστίνου βιβ: α. περὶ τοῦ βαπτίσματος κατὰ donatistῶν, αὕτη ἐξαρχῆς ἦν ἡ ἐκκλησία ἡ τὸν ἀβελτικόν, ἥτις καὶ μέχρι τῆς σωτελείας διαμένει, αὕτη ἐν τῇ ἀποδημίᾳ τῆς παρούσης ζωῆς ἔχει ἐν τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις τὸ μέρος τῆς ἀλογίας ὡσεὶ ἄχυρον ὥσπερ ἐν τῷ καίν, ἐν τῷ χαμ, τῷ ἠσαῦ, τῷ ἠσρὲ, τῷ δαθὰν, τοῖς ψευδαποστόλοις, τοῖς ψευδοχριανοῖς, τοῖς ἐν τῷ πάθει τῆς ἀλογίας πφσματικῶς πεισμωθεῖσι. Τοιοῦτος ἦτον καὶ ὁ ψευδοϊωνίου οὗτος καθηρημένος ἀπὸ τῆς ἐν κωνσταντινουπόλει ἁγίας καὶ μεγάλης συνόδου, ἐκ ἀποβεβλημένος τῆς ἐπαρχίας διὰ τὸν ἄσεμνον καὶ μιαρὰν αὐτοῦ ζωὴν, ὡς τὰ ἐν τῷ ἱερῷ κώδικι τῆς ἐπισκοπείας τῆς αὐτῆς μεγάλης ἐκκλησίας ὑπομνήματα παρεστῶσιν. ὅθεν ἔφυγεν εἰς τὴν ῥώμην ἔνθα εἰσὶ τῶν περὶ τὸν μακαριώτατον πάπαν δοκεῖ μηδέποτε διὰ τὴν μοιχίαν νὰ κρίνεται γυνὰς, ἔνθα οἱ σοφοὶ τοῦ μακαριωτάτου πάπα διδάσκουσι, ὡς ὅτι οἱ ἱερεῖς ὁπὸ ἔχουσι παλλακὰς ἐπιώτερον, καὶ ἀγνότερον βίον διάγουσι τῶν νομίμως γαμησάντων περὶ τῆς χηροτονίας ἱερέων, ἔνθα εἰσὶ τὸ πολὺ τῶν ἑταιρῶν πλήθος. ἐξ ὧν καὶ ὁ μακαριώτατος πρόσοδον λαμβάνει εἰς ἔξοδον τῆς τραπέζης αὐτοῦ, ἔνθα οἱ πορνοβοσκοὶ, οἱ προαγωγοὶ καὶ αἱ πόρναι ἀπερκαλύπτῳ τῷ προσώπῳ θεραμβοῦσιν ἐν τοῖς σεμνοῖς καρδιναλίοις, καὶ ἱεροῦσι. καὶ δηπκόποις, ὁπὸ ἀπεδήμησεν ὁ ψευδοϊωνίου, ἔνθα ἡ τρυφὴ, ἡ πασπάλη, καὶ ἡ γαστριμαργία ἡμῶν. ὅθεν κάπινα δηπκόπον διωγμένον ἀπὸ τὸ κλῖμα τοῦ ὠρειάδος ὡς ἀποτρόπαιον, καὶ ἀπερχόμενον εἰς τὴν ῥώμην δίρων εἰσῆς φράρος κρυφὸς ὀρθοδόξος εἰς τὴν μιστίναν, τὸν ἠρώτησε πῦ ὑπάγει; ἀπόντος δὲ αὐτῶ καὶ ἀπέρι δηπκόπου ὅτι ὑπάγει εἰς ῥώμην, ὅπου ἡ ἀληθὴς ἐκκλησία, καὶ ἀπεκρίθη ὁ φράρος. ἡ ἀληθὴς ἐκκλησία εἶναι εἰς τὴν ἀνατολὴν, οὐδὲ ὑπάγει εἰς τὴν ῥώμην διὰ νὰ χορτάσῃ τὴν κοιλίαν κρέατα, καὶ τὸ βεγκίον ἀσέλγειαν, ἢπον δὲ αὐτὸς ὁ ἰκονίου ἀγράμματος. γράφοντες δὲ οἱ ῥωμάνοι κατὰ τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας τυποῦσιν εἰς ὄνομα γυνῶν τοιούτων αἰσχίστων δηπκόπων διὰ νὰ δείξουν ὅτι εἶναι καὶ ἕλληνες δηπκόποι παπίσαι. ἀλλὰ περὶ ταύτης τῆς πονηρίας γεγράψομεν σὺν θεῷ ἐν ἰδίᾳ πραγματείᾳ ὅμως ὁ ἰκονίου αὐτὸ νὰ εἴπῃ πολυκέφαλον ὕδραν τὴν ἐκκλησίαν ἐκείνην ὁποῦ λέγει πῶς ἔχει δύο κεφαλὰς καθολικὰς, τὴν ἀόρατον τὸν χριστὸν, καὶ τὴν ὁρατὴν τὸν πάπαν, εἶπεν ὕδραν τὴν ἁγίαν ἐκκλησίαν ὁποῦ ἔχει ἕνα ποιμένα, ἕνα ἡγεμόνα, καὶ μίαν κεφαλὴν τὸν χριστὸν, ὡς λέγει ὁ θεοφύλακτος ἐν τῷ τοῦ Ἰωάννου, καὶ ὁ χρυσός: ὁμιλ: η. εἰς τὴν α. πρὸς κορινθ: καὶ ὁ μέγας ἀθανάσιος δηστολ: πρὸς ἀντιοχεῖς, αὐτὸς νὰ εἴπῃ ὕδραν ἐκείνην ὁποῦ ἔχει διάφορα τάγματα μοναχῶν, πρὸς ἀλλήλους ἐχθρικῶς διακείμενα, καὶ μανικῶς ἀποβλέποντα, καὶ ἀλ-

βλεποντα, καὶ ἀλλήλοις μαχόμενα, ὁποίην ὁποῦ ἔχει θεολόγους μαχομένους, καὶ ἠθικῶς, καὶ δογματικῶς, καὶ ἐν πολλοῖς καὶ μεγάλοις διαφερομένους. μηδόλως συμφωνοῦντας, λέγει ὕδραν ὁποίην ὁποῦ κατὰ πάντα συμφωνεῖ καὶ εἰς τὰ σχήματα καὶ εἰς τὴν ἱερωσύνην, καὶ εἰς τὰ δόγματα. καὶ εἰς ἤθη, καὶ ἑαυτῇ καὶ τοῖς ἁγίοις πατρᾶσιν. ἀλλαλα ἠνωθήτω τὰ χείλη τὰ δόλια καὶ ῥιχάρδε καὶ τῆς βεβαιώσης αὐτὸν Ζωιόδου τὰ λαλοῦντα ἐν ὑπερηφανείᾳ καὶ ἐξουδενώσει. 5

Ἡ πέμπτη βλασφημία κατὰ τοῦ παλαμᾶ, φέρει λιγαρείδην λέγοντα, ὁ παλαμᾶς πολύθεος, καὶ διὰ τοῦτο ἄθεος, λέγει δὲ αὐτὸν πολύθεον, πάχα διατὶ ἐδογμάτισεν, ὅτι ἐν τῷ Θεῷ διαφέρει ἡ οὐσία τῆς ἐνεργείας πράγματι, καὶ λέγεται καὶ ἡ ἐνέργεια θεότης. ἀλλὰ ῥητέον α. ὅτι ἀρχαῖον ἔργον τῶν πατριῶν νὰ λέγεν ἄλλα αὐτ' ἄλλων. ὡς καὶ ὁ Δέκκος γράφων κατὰ τῆς κατ' αὐτοῦ Ζωιόδου, ἐπέγραψε τὸν λόγον κατὰ τῆς πόμου γρηγορίου καὶ κυπρίου. διὰ νὰ νομίζωσιν οἱ ἀπολύσεροι, ὅτι ὁ τόμος δὲν εἶναι τῆς Ζωιόδου, ἀλλὰ τοῦ γρηγορίου, καὶ οὕτωσις νὰ ἀπατοῦνται, οὕτως ἡ τάργα θέλουσα νὰ εἰπῇ τὴν ἀποστολικὴν ὀικλησίαν ἄθεον, εἶπε τὸν παλαμᾶν ἄθεον, ἐπειδὴ τὰ δόγματα τοῦ παλαμᾶ, εἶναι δόγματα τῆς ἀποστολικῆς ὀικλησίας, οὐχὶ καὶ ἀφέτειτα ὑποδοκιμασθῶν ἐξηυρημένα, ἀλλ' ἀρχαῖα καὶ πάτρια, καὶ ὑπὸ τῶν ἁγίων πατρῶν παραδεδομένα, ὡς μετέπειτα δειχθήσεται ὑπὸ φιλοθέου, καὶ ἡνωμένου τῶν ἁγιωτάτων πατριαρχῶν. β. ὅτι ἐπειδὴ ὀλιγαρείδης, καὶ ἡ τάργα δὲν ἐντρέπονται νὰ λέγεν ψεύματα, πολλῷ μᾶλλον δὲν εἶναι ἐντροπὴ νὰ εἰπῶμεν ἡμεῖς τὴν ἀλήθειαν, ἥτις αἰωνίως ἐπεται τῇ τοῦ μονάρχου καὶ πάπα θέσει τῶν ῥωμαίων, καὶ λοιπὸν ἔχοντες τὸν λιγαρείδην ὁδηγὸν, συλλογιζόμεθα οὕτω. πᾶς πολύθεος ἐστὶν ἄθεος.

ὁ λιγαρείδης ἐστὶ πολύθεος.

ὁ λιγαρείδης ἄρα ἐστὶν ἄθεος.

ἡ μείζων ἐστὶ σαφὴς καὶ αἰωνίως ἀρρήτος. ἡ ἐλάττων δείκνυται. ὁ λιγαρείδης ἐν τῇ ὑπερολῇ τοῦ τὴν πάπαν ὑψωμένον τὴν η. κειμένῳ ἐν τῇ ὀρχῇ τοῦ πραγματείας καὶ ὀρκωδίου καὶ τοῦ συγγραμμάτων καὶ βαρλαάμ, λέγει πρὸς αὐτὸν τὸν ὑψωμένον. ὅθεν σοὶ τῷ ὑπεράνω θεῷ, τῷ τὰ πάντα τοῖς πᾶσι χαριζομένῳ, καὶ σοὶ τῷ οὐρανίῳ πατρὶ ὁλοψύχως χαρίζομαι, ὅπερ λέγει ταύτὸν ἐστὶ τῷ, ὅτι ὁ πάπας εἶναι θεὸς ὑπάνω. ὡς τε ὁ λιγαρείδης πρεσβεύει θεὸν οὐράνιον, καὶ ὑπάνω, ἤτοι θεοὺς δύο, ὁ λιγαρείδης ἄρα πολύθεος, καὶ διὰ τοῦτο ἄθεος. Εἰ ὁ χριστὸς λέγει τὸν θεὸν πατέρα οὐράνιον. ὁ λιγαρείδης ἐν ταύτῷ λέγει τὸν πάπαν πατέρα οὐράνιον. ἀλλ' ὁ οὐράνιος πατὴρ ἐστὶ θεὸς. τοιοῦτον λέγει καὶ τὸν πάπαν ὁ λιγαρείδης. τουτέστι δυο λέγει θεοὺς οὐρανίους, τὸν θεὸν, καὶ τὸν παπᾶν, ἄρα ὁ λιγαρείδης πολύθεος. καὶ διὰ τοῦτο ἄθεος. ὑπερρέψει γάρ φησιν ὁ πόνος αὐτοῦ εἰς κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ ὑπὲρ κορυφὴν αὐτοῦ, ἡ ἀδικία αὐτοῦ καταβήσεται. Ἐπὶ μαρτύρων ὁ πάπας ἔγραφε πρὸς Μανουὴλ καὶ ἰωάννην αὐτοκράτορας τοὺς παλαιολόγους, ὅτι ὁ πάπας ἐστὶ θεὸς ὑπὲρ τὴν γῆς ὡσεὶ ἔλεγον θεὸς ἐν οὐρανῷ ὁ κύριος, καὶ θεὸς ὑπὲρ τὴν γῆς ὁ πάπας. τουτέστι δύο εἰσὶ θεοὶ, ὁ μαρτύρων ἄρα πολύθεος, καὶ διὰ τοῦτο ἄθεος. Ἐπὶ ὁ παλαιολόγος γράφει ὅτι ὁ πάπας ὑπὸ τῶν φραγκῶν αὐτοῦ καλεῖται ἀντίθεος ἤτοι ἰσόθεος, τουτέστιν ὁ τοῦ τὴν πάπαν λέγουσι αὐτὸν θεὸν, καὶ ἰσόθεον, ἤγουν δύο θεοὺς, ἄρα ὁ τοῦ τὴν πάπαν

πάπαν πολύθεοι, καὶ διὰ τοῦτο ἄθεοι. Εἰ ὁ πάπας ἰδιοῦ ὁ β. τόμ: θ. τῶν σωιόδ: λέγει τοῦ ἑαυτοῦ ὅτι εἶναι νυμφίος καὶ κεφαλὴ, καὶ κύριος, καὶ ἀλλος θεὸς ὑπὲρ τὴν γῆς. τουτέστι νυμφίος ὁ χριστὸς, καὶ νυμφίος ὁ πάπας, κεφαλὴ ὁ χριστὸς, καὶ κεφαλὴ ὁ πάπας, κύριος ὁ θεὸς, καὶ κύριος ὁ πάπας, θεὸς ὁ θεὸς ἐν οὐρανῷ, καὶ ὁ πάπας ἄλλος θεὸς ὑπὲρ τὴν γῆς. ὁ ἰδιοῦ ἄρα, καὶ ὅσοι πιστεύουσι τοῦτον τὸν λόγον αὐτοῦ πολύθεοι, καὶ διὰ τοῦτο ἄθεοι. Εἰ αὐτώνιος πρὸς λόγ: ὑπὲρ πυρκαϊᾶς καὶ πάπας λέοντος καὶ δεκάτου πρεσφωνεῖ. ὀκφοβεῖμε τὸν θεϊκῆς σου μεγαλειότητος ἡ παρουσία. ὁ πρεσφύτης λέγει ὅτι ὁ θεὸς ἔχει μεγαλειότητα, ὁ αὐτώνιος λέγει ὅτι ἔχει ὁ πάπας θεϊκὴν μεγαλειότητα, ἤτοι λέγει δύο θεοὺς μεγάλους ἕνα ἐν τῷ οὐρανῷ. καὶ ἕνα τὸν πάπαν ὑπὲρ τὴν γῆς. ὁ αὐτώνιος ἄρα καὶ ὁ ἰς ἀκούοντες αὐτοῦ πολύθεοι, καὶ διὰ τοῦτο ἄθεοι. Τοιαύτην διδασκαλίαν συνέγραψεν ἡ καλὴ τάργα, καὶ ἐβεβαίωσαν οἱ διδάσκαλοι καὶ ὑπόκοποι τοῦ φραντζας, ἀλλὰ φησὶν ἡ ῥομφαία αὐτῶν εἰσέλθῃ εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν. καὶ, λάκκον ὤρυξαν, καὶ ἀνέσκαψαν αὐτὸν. καὶ ἐμπεσοῦνται εἰς βόθρον ὃν εἰργάσαντο.

Πρὸς τὸν ς. Ἀποκρινόμενοι λέγομεν, ὅτι οἱ λατῖνοι διαφόρως λέγουσι περὶ τοῦ γεννᾶδίου. οἱ μὲν γὰρ λέγουσιν ὅτι γεώργιος ὁ σχολάριος ὁ σωσαπελθὼν μὲ Ἰωάννην τὸν βασιλέα εἰς ἰταλίαν ἦτον λατινόφρων καὶ μετέπειτα γέγονε πατριάρχης κωνσταντινουπόλεως, καὶ γεώργιος ὢν ἔγραψεν ὑπὲρ τοῦ ἑνώσεως λόγους καλοὺς, ὁ κάποτε ἐν τῇ εἰκοσῇ πέμπτῃ σωσελθόντος τοῦ φλωρεντινῆς Ζωιόδου, ἤτον ὅμως καὶ ἕτερος γεώργιος, σχολάριος καὶ αὐτὸς καλόμορφος φίλος Μάρκου τοῦ ἐφέσου, ὃς ὑπὲρ κωνσταντίνου τοῦ βασιλέως ἐμπόδιζε τὴν μὴ λατίνων ἕνωσιν τῶν πολιτῶν, καὶ ἔγραψε κὰ λατίνων. ὅμως πολλὰ ψεύδονται οἱ δοὶ, εἰς τὸν ἦτον σχολάριος ὁ καὶ γεννάδιος καὶ δῆλον. ἰσοῦ τὸν ὀνόματος ὅτι τὸ σχισματικὸν μέρος (σχισματικὸν λέγων τὸ ὀρθόδοξον) ἐλθὸν ἐν τῇ μονῇ τοῦ παντοκράτορος ἐν τῇ κέλλῃ γεννάδιος καὶ ποτὲ σχολαρίου. Εἰ ὁ μαλαξὸς λέγει σωιόδος γεγονεῖα κὰ ὁ ἀρισμὸν καὶ τὸν ἀρχαῖον ἔκλεξαν εἰς πατριάρχιν γεώργιον τὸν σχολάριον, οὐ εἶχεν ὁ ἰωάννης εἰς φλωρεντίαν. τὰ αὐτὰ λέγει καὶ ὁ ζυγομαλᾶς γράφων πρὸς μαρτίνον τὸν κρέσιον. κάσημ: ὅτι καὶ ἰστορεῖς δὲν λέγεσι νὰ ἦτον καὶ ἄλλος γεώργιος, ἢ ἄλλος γεννάδιος, μήτε λέγεσι γεώργιον λατινόφρονα, καὶ γεώργιον ὀρθόδοξον, ἀλλ' ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν λέγεσι. καὶ λοιπὸν ἐδείχθη ὅτι γεώργιος ὁ σχολάριος ὅπου εἶχεν ὁ ἰωάννης εἰς φλωρεντίαν, ἐκεῖνος εἶναι γεννάδιος ὁ χρηματίσας κωνσταντινουπόλεως πατριάρχης. ὅτι καὶ αὐτὸς ὑπεσύρετο λατῖνοις ποτὲ, ὅτε ἔγραψεν ὑπὲρ λατίνων, ἀλλὰ πάντοτε ἦτον ὀρθόδοξος, καὶ ἔγραψε κὰ λατίνων, καὶ γεώργιος καὶ γεννάδιος εἶναι φανερὸν. Ὁ λαόνικος βιβ: ς. λέγει ὑποθήκαντο οἱ ἕλληνες τὴν γνωμένην σφίσι Ζωιόδον κὰ τὴν ἰταλίαν, Μάρκῳ τῷ ἐφέσου ὀρχιερεῖ ὃς τὸν ὀρχὴν τὸν πάπαν ὑπεμένω τῷ λατίνων δόγματι, καὶ σχολαρίῳ τῷ ὅτε πάρ' ἔλαβε τὰς σοφίαν διδοκιμοῦν. ὁ αὐτὸς, ἐν τῷ αὐτῷ βιβλίῳ, ὁ πάπας ἔστειλε λατίνους νὰ διαλεχθοῦν μὲ ἐκείνους ὅσοι δὲν ἔστεργαν τὴν φλωρεντινὴν Ζωιόδον, καὶ μὲ μάρκον τὸν ἐφέσου, καὶ γεννάδιον τὸν σχολάριον. ἐν ταύτῷ λέγει ὅτι γεώργιος ὁ σχολάριος ἦτον ὁ γεννάδιος, ὅπου ἔδιδε τὰ χαρτεῖα

τεῖα κατὰ λατίνων διεξιόμενος εἰς τὴν μονὴν τοῦ παντοκράτορος. Ὁ μέγας δικλησιάρχης σίλβεστρος ἱστρῶν τὰ κατὰ τὴν Φλωρεντινὴν Σύνοδον λέγει, ὅτι τοὺς λόγους τοὺς καλοὺς ὅπου ἐστώτυχεν ὁ νικαίας κατὰ τῆς προσθήκης τοῦ υἱοῦ σχεδιασμένους γράφει ὁ σχολάριος, καὶ ὅτι ὁ δεσπότης ἐμίσουσεν ὑπὸ Φλωρεντίας εἰς βενετίαν πρὸ τῆς ὑποχωρήσεως τοῦ ὅρους. ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ τὸν γεμιστὸν, καὶ γράφει τὸ χολάριον, οἵτινες καὶ αὐτοὶ ἔτι εἰς τὸν ὅρον ὑπέγραψαν ἔτι συνήνεσαν εἰς τὴν ἕνωσιν. Ἀλλὰ δὴ καὶ αὐτὸς γράφει ὁ χολάριος, γράφει πρὸς τὸν βασιλέα τραπεζοῦντος ταῦτα. Ἡμεῖς ἐν πολλοῖς περὶ τὴν ἑνώσεως συνεβουλεύσαμεν, ἕως ἄλλοι τοῦ μεγάλου λαβόντες ὑπόντων ἡμῶν, οὕτω ταύτην διέθεντο, ὡς ἀπερράγηναι λοιπὸν ἡμᾶς ἐκείνων ἀναγκασθῆναι. Καὶ ὅρα πρὸς τούτοις πλατύτερον ἐν τῷ ι. βιβλίῳ τῶν ἱεροσολύμοις πατριαρχεύσαντων. ὅπου μὲν ὁ χολάριος ἔγραψε καὶ λατίνων ἐστὶ πασίδηλον, ὅπου δὲ ἑλληνικὸν ἦν ἔγραψε, τοῦτο δῆλον, ὑπὸ τὸ αὐτοῦ σημείωμα, ὅπου ἔκαμε εἰς τὴν καὶ βέκκου σύνοδον, καὶ ὑπὸ μὲν λόγου οὐ ἔγραψε καὶ τὴν προσθήκης, καὶ ὑπὸ μὲν λόγου ὃν ἔγραψεν ὑπὲρ μὲν ῥητοῦ θεοδώρου μὲν γραπτοῦ, ἐν ᾧ ἀγωνίζεται καὶ τὴν μὲν ὑπὸ ὀκτοβρίου σεως, ὑπερπίπτει τὴν αἵρεσιν βαρλαάμ καὶ ἀκινδύνου, ἐπαινεῖ τὰ μέγιστα τὴν παλαμᾶν, ὡς ἐγκωμίασεν αὐτὸν καὶ εἰς τὸ σημείωμα, ὅπου αὐτὸς ἦτον ὁ φίλος μὲν ἐφέσου καὶ τοῦ φανερὸν ὑπὸ τὴν δεσπολῆς, ἵνα ἔγραψεν αὐτῷ, ἐν ᾗ ἔλεγξεν αὐτῷ ὀλίγον, διὰ τὴν ἀκαιρείαν παραγραφοῦ, ὅπου ἐχεδίασε εἰς χαρτόβυλον τρόπον ἑνώσεως ἐν τῇ φλωρεντίᾳ ὡς λέγει ὁ σύρόπυλος (ἵνα παραγραφοῦ ὁμολογεῖ ὁ ἴδιος αὐτέρω εἰς τὸ σημείωμα ἐπαινῶν τὴν ἐφέσου) ἐπαινεῖ αὐτὸν ὁ ἐφέσου διὰ τὰ ἄλλα ὅπου ἠγωνίσθη καὶ λατίνων, συμπεραίνομεν λοιπὸν, ὅτι εἰς ἵνα ὁ χολάριος καὶ αὐτὸς ἵνα ὁ γενναδίος, καὶ οἱ λόγοι γεωργίου καὶ γενναδίου ὑπὲρ λατίνων εἰσὶ νόθοι. καὶ λατίνων πλαστέργημα. ὅτι εἶπε εἰς τὰ ὅσα ἔγραψε καὶ λατίνων ἀνατροπῶν ὧν ἔγραψε ὑπὲρ λατίνων, ἐπειδὴ οὐδέποτε ἔγραψε ὑπὲρ λατίνων, πρόδηλον λοιπὸν ὅτι ἡ τάργα φέρουσα τὴν ἱερὸν γενάδιον λοιδωρεῖται τὴν ἄγιον παλαμᾶν ἐψεύδη καὶ τὴν σωτηρίαν αὐτῆς.

Πρὸς δὲ τὴν ζ. ῥητέον ὅτι ὁ γρηγορᾶς ἦτον εἰς μὲν τὰ λοιπά τινα ὀρθόδοξος, εἰς δὲ τὴν αἵρεσιν βαρλαάμ καὶ ἀκινδύνου συνήνει λατίνοις. εἴρηται δὲ αὐτέρω ὅτι συνήθειαν ἔχουσι νὰ ὑβρίζουν οἱ αἱρετικοὶ τοὺς ἁγίους, ὡς ὁ ἰσχύρας, καὶ ἡ ἐν τύρῳ τῶν ὀρειανῶν ζυνόδος ἔλεγε τὴν μέγαν ἀθανάσιον φονέα, καὶ ὅτι ἐσυκοφάντησαν ὅλη ἦτον πόρνος, ὡς ἐσημείωσε καὶ τζιγαρᾶς, καὶ ὁ σωζ: βιβ: ε. κεφ: θ. λέγει περὶ τοῦ ἁγίου δισεθίου πατριάρχου αὐτοχείας, καὶ ὁ δισέθιος μὲν ὑπεπιάσθη τὴν δυσέβειαν εἰς τὰ ἐν νικαίᾳ δόξαντα καινοτομοῦντα. ὁ δὲ ταῦτα μὲν ἐπαινεῖν φησὶν, δισεθίου δὲ τὴν παβελλίου ὀνειδίζειν δόξαν, ζυνόδου δὲ ἡνωμένης ἀφηρέθη δισέθιος τὴν αὐτοχείαν συκλησίαν τὸ μὲν ἀληθὲς ὡς πολὺς ἔχει λόγος, ὅλη τὴν ἐν νικαίᾳ πίστιν ἐπαίνει, πρόφασιν δὲ ὡς οὐχ ὁσίας πράξεσι τὴν ἱεροσυλίαν αἰσχύνας ἐφωράθη. Καὶ ὁ δισέθιος βιβ: γ. κεφ: λα. περὶ μακεδονίου τοῦ ἀνιωτάτου κωνσταντινουπόλεως πατριάρχου λέγει, ἐπειδὴ τοίνυν ὁ μακεδόνιος εἰς τὴν ἱερατικὴν ἀνέβη θρόνον, ἤθελε τὴν ὁικείαν ὁμολογίαν ἀναλαβεῖν ὁ ἀνασάσιος (δηλονότι ὁ δίκαιος) καθυβρίζεται τὴν βασι-

λείαν

λείαν λέγων, εἰ τὸ ῥηθὲν αὐτόγραφον ἐναπομένοι, καὶ πρὸς τοῦτο μάλα γενναίως ἐνισταμένου μακεδονίου, καὶ μὴ προσδόσειν τὴν πίστιν ἐνισχυριζομένου, πᾶσαν ὑπεβυλίω ἐθήρευσεν ὁ βασιλεὺς οἱ ἐξῶσαι τὸν καθέδρας ἐθέλων. ἀμέλει τοιγαροῦν, οἱ παῖδες συκοφάντων παρήγοντο, οἱ σφῶν αὐτῶν, καὶ μακεδονίου ἀιχρεργείαν κατεψεύδοντο. ὡς δὴ τὴν αὐδρείων (ὡς πεποίηκε μὲν ταῦτα οἱ ὁ μέγας μεθόδιος ὑπὲρ τὸν βασιλίου τοῦ θεοδώρου) ἐψιλωμένος ὁ μακεδόνιος ὤφθη, πρὸς ἕτερα ἐχώρουν τεχνάσματα. Ὡς δὲ ἐσυκοφάντησαν οἱ αἱρετικοὶ. ἀθανάσιον ὡς φονέα, μεθόδιον οἱ δικάθιον ὡς πόρνος, τὴν ἱερὸν μακεδόνιον ὡς παιδεραστὴν, οὕτως ὁ αἱρετικὸς γεωργᾶς, καὶ ἡ χρισματαιρετικὴ τάργα ἐσυκοφάντησαν τὴν ἔκδικον τοῦ ὀρθοδοξίας παλαμᾶν, καὶ οὐδὲν θαυμαστὸν. εἰ γὰρ τὴν οἰκοδεσπότην σκάλεσιν βρεελζεβοὺλ, πόσῳ μᾶλλον συκοφαντήσουσι τοὺς οἰκιακοὺς αὐτοῦ, οἱ χείρονες τὴν ἰουδαίων, καθὼς ἐν γνώσει ἁμαρτάνουσι, χρισταιροί.

Πρὸς δὲ τὴν η. ῥητέον α. ὅτι νὰ ὑποθάνῃ τινὰς συκληρῶς, ἢ ἡσύχως δὲν κείνεται καλὸς, ἢ κακὸς, οἱ ἀσεβεῖς ὡς δὴ τὸ πλεῖστον ἡσύχως ὑποθνήσκουσι καὶ ἠρέμα. ἀλλ' ἀεὶ κακοὶ. οἱ προφῆται, οἱ ὑπόσολοι, οἱ μάρτυρες μὲ συκληρὰ καὶ φοβερὰ εἴδη θανάτου ἀπέθανον, οἱ πολλοὶ τῶν ὁσίων, οἱ πολλοὶ ὑπὸ τῶν αἱρετικῶν τυραννηθέντες διάφοροις οἱ φοβεροῖς θανάτοις ἐξῆλθον τοῦ βίου, ἀλλὰ δίκαιοι οἱ ἅγιοι ἐκείθησαν οἱ εἰσὶ. ὅθεν λεγεται ἐν τῇ σοφίᾳ κεφ: δ. ἐδαφ: ζ. δίκαιος ἐὰν φθάσῃ τελευτήσῃ ἐν ἀναπαύσει ἔσται, καὶ γὰρ γῆρας βιβ: α. περὶ πόλεως θεοῦ κεφ: ια. ἐξηγούμενος τὸ ψαλμικὸν ὄνειρο, θάνατος ἁμαρτωλῶν πονηρὸς λέγει, ὅτι ἔστιν νομίζειν κακὸν θάνατον, ὅπου βίος ἀγαθὸς προηγεῖτο. διότι ὅ ποιεῖ κακὸν θάνατον ἄλλο, εἰ μὴ ὅπερ ἀκολουθεῖ τῷ θανάτῳ, οἱ δὲν εἶναι δίκαιον, νὰ πολυφρονεύζωμεν εἰς τοὺς ὑποθνήσκοντας τὸ συμβαίνει διὰ νὰ ὑποθάνῃ, ἀλλὰ νὰ πολυφρονεύζωμεν ὑποθνήσκοντες ποῦ βιάζονται νὰ ὑπαγῇ, ὥστε γινώσκοντες οἱ πιστοὶ ὅτι πολλὰ καλήτερος ἦτον ὁ θάνατος οἱ ὁσίου πρωχοῦ, ὅπου ἐγλίφετο ὑπὸ τὸν κυνῶν, διὰ τὴν θάνατον οἱ ὁποῦ ἀπέθανε μέσα εἰς πορφύραν καὶ βύσσον. οἱ ποθοῦνται τὰ φοβερὰ εἴδη τῶν θανάτων εἰς ἐκείνους τοὺς ὑποθαμμένους ὅπου ἔζησαν καλῶς, ταῦτα αὐγαίνει. νυκτὸς ἐστὶ οἱ ὁ σκοτὸς οἱ μακαρίου παύλου πρὸς ἑβραίους ἐν τῇ πρεσβείᾳ, οἱ ἅγιοι πάντες διὰ πίστεως κατηγωνίσαντο, οἱ τὰ ἑξῆς. Εἰ δὲ οἱ ἐφέσου καὶ ὁ παλαμᾶς ἐπέθνησκον μὲ θάνατον ὅπου λέγει ἡ τάργα, δὲν μᾶς ἔμελλε τόσον, ὅσον ἐστοχαζόμεθα τὴν βίον οἱ τὴν πίστιν αὐτῶν. ὅ, αὐ εἴπῃσιν οἱ αὐτικείμενοι πῶς δὲν λαλεῖν διὰ τὴν βίαιον θάνατον; ἀλλὰ διὰ τὴν αἰφνίδιον, λέγομεν ὅτι τὰ παιδία οἱ ἰοὺδ εἰς τὸ συμπόσιον ὁ αἰφνίδιος κρημνισμὸς τοῦ οἰκίας τοὺς ἐθανάτωσεν, ἀλλ' οὐ διὰ τοῦτο κακοὶ. γράφει γρηγόριος ὁ τυρονέσιος βιβ: ι. τῶν ἱερέων τὴν φεράγκων κεφ: α. καὶ μακρινὸς ὁ σκότος, καὶ σιβέρτος ὁ κεμπλαγκίσιος ἐν τοῖς χρονικοῖς αὐτῶν, ὅτι γίνονε μεγάλη πλημμύρα τὴν ὑδάτων εἰς τὴν ἰταλίαν, καὶ τὴν ἑρπετῶν φθαρέντων ἐν τῇ θαλάσσῃ, οἱ σκληθέντων ἐν τοῖς ἀγκαλοῖς ὁ ἀὴρ ἔλαβε σῆψιν, καὶ μὲ ταῦτα ἠκολούθησε λοίμη κάθ' ἡν πολλοὶ ἄνθρωποι αὐτάτως βλαπόμενοι ἀπέθνησκον, καὶ ἀναφέρουσιν ὅτι ὁ πάπας πελάγιος ὁ δεύτερος, πρῶτος ἀπαάντων μὲ τοῦτον τὴν θάνατον ἀπέθανεν. Ἀλλὰ δὴ οἱ πλέβιος ὁ φλάβιος ἐν τῇ α. δεκάδι τὴν ἱερέων βιβ: η. οἱ πλάτω-

νας

νας ἐν τῷ βίῳ καὶ πελαγίου καὶ Β; γράφουσι Ἰωάν τὸν τοῦ πελάγιον καὶ ἀπέθανεν ἀπ' αὐτοῦ τοῦ λοιμικὴν νόσον. καὶ δὴ καὶ σαβέλλικος ἐν τῇ η. συνεάλω βιβ: ε. μετ' ἐκείνου τοῦ πλημμύραν τῶν ὑδάτων ἐσημείωσεν ἀπὸ Ἰώπα καὶ ἐσυνέβη ὥστε ἡ ῥίζας τῶν βοτανῶν καὶ ἐσκεπάσθησαν ἀπὸ τοῦ πηλοῦ, καὶ δὲν ἐδύνατο καὶ φυτρώσουν. μήτε τοῦ ξηρὰν πλέον ἐδύνατο καὶ δυλλάσεν ὅτι ἄνθρωποι. ἔρχωνται καὶ τὰ ὕδατα, καὶ ἡ λάσπη καὶ ἀπεκρατοῦσαν τὰ πάντα, καὶ καὶ ἔγινε μεγάλη πεῖνα εἰς τοὺς Ἰταλίαν, καὶ ὁμοῦ καὶ ἐβλήθη καὶ λοιμικὴ νόσος, ἥτις ἔφθειρε τὸ πολυοστέρου μέρος τῶν ἀνθρώπων. ὁμοιάζει πάπας πελάγιος ἀπ' αὐτοῦ τοῦ λοιμικὴν καὶ ἀπέθανεν. Αὐτοῦ ὁ τοῦ λοιμικὴν νόσον συφείλει πρεσβύτερος ὁμιζνήσιος ἐν τῷ α. βιβ: τοῦ δηπερμῆς αὐτοῦ γράφει καὶ ἦταν ἀπόστημα ἐν τῷ γίναλι τόσον κακὸν, ὥστε οἱ ἀνθρώποι εἰς τὴν τραπέζαν, εἰς τὰ παιγνίδια, εἰς τὰς συνομιλίας δύο καὶ ἀπέθνησκον. καὶ ὅτω πολλάκις καὶ ἐσυνέβαινεν, ὥς τε ἐκεῖνος ὅσοι ἤθελε περνιδῆ, δύο μὲ τὴν περισμὸν καὶ δύηνεν ἡ ψυχήτου, καὶ διὰ ταύτου τοῦ αἰτίαν ὅταν τινὰς ἤθελεν ἀκούσει τινὰ καὶ περνιδῆ δύο καὶ ἐφώναζεν ὁ Θεὸς καὶ σοῦ βοηθήσῃ, καὶ ἐνταῦθεν καὶ ἐκρατήσεν ἡ συνήθεια, καὶ ὅταν ἀκούσαμεν τινὰ καὶ περνιδῆ τὴν λέγομεν ὑγείασον. ἐμάθομεν ἐκ τούτου ὅτι καμίαν φορὰν δὶ ἀλαζεῖς ἄνθρωποι καὶ ἀποθνήσκουν μὲ αἰφνήδιον θάνατον. Οὕτω καὶ φελδερεῖκος ἐνοβάρβος ὁ βασιλεὺς τῆς ἀλαμανίας, καθὼς ἀναφέρει ἰάκωβος δεβοτρίαν ἐπίσκοπος τῆς σαβοίνας ἐν τῇ ἱεροσολυμιτικῇ αὐτοῦ ἱστορία βιβ: α. κεφ: ιθ. καὶ ὁ ἐρημίτης σεφείδιος. καὶ ὁ λάγγιος εἰς τὸ χρονικόν του, λέγουσιν ὅτι ἐπαγίωνταν μὲ μυριάδες θμὸν σεφτὸν κατὰ τῶν σαρακηνῶν. καὶ περιῶντας τὴν κωνσταντινούπολιν. καὶ τὴν ἀνατολὴν, καὶ φθάσαντες εἰς τὴν ἀρμυρίαν. καὶ θέλοντας νὰ λυθῇ εἰς ποταμόν τινα σοδόμελον καλέμενον, ἐγλύσεσε, καὶ ἀναπνίγη ἐν ἔτει. απθ. Γράφει δὲ ῥοδεβίκος ὁ φελιπγκέντζιος λόγῳ περὶ τῶν πραχθέντων ὑπ' αὐτοῦ τοῦ φελδερείκου βιβ: α. κεφ: μγ. νὰ ἐστάθη τοῦτος ὁ φελδερεῖκος βασιλεὺς, καὶ ὅπος βασιλεὺς, καὶ βιβ: β. κεφ: ο5. λέγει ὅπι νὰ δηπελῆτον τὸν πρεσβύτερον καιρὸν εἰς τὴν ἀκολουθίαν τῆς ἐπιστήτος, καὶ εἰς τὰς θείας ἀκολουθίας νὰ ἔδωκε τόσην δύλαβείαν, ὥστε εἰς κάθε ὥραν κάθε ἡμέρα ἐν ὁπόν Θεοῦ ἐψάλλετο ἡ ἀκολουθία μὲ τὴν πρεσύκεσαν πρεσοχὴν ἐπροσκύνει. ὥστε οὐδεὶς ἐν τῷ μεταξὺ ἤκουσεν αὐτοῦ νὰ ἐφρόντιζε περὶ πρεάγματος. αὐτὸν καὶ ὁ ἐφέσου καὶ ὁ παλαμᾶς ἀπέθανον μὲ αἰφνήδιον θάνατον δὲν κείνοντας ἀπὸ τοῦτο καὶ μόνον κανεὶ. γ. αὐ ψέξωμεν ἀπὸ τὰ φαινόμενα τοὺς θανάτους τινῶν, σχαζόμεθα τὸν τρόπον, ὅθεν διὰ τὸν τρόπον λέγομεν κακὸν θάνατον τὸν καὶ λέγεις. καὶ ὁ ἀπέθανε κατὰ θείαν ἀγανάκτησιν. Οὕτω λέγει ὁ ἅγιος γερμανὸς κωνσταντινουπόλεως πατριάρχης ἐν τῇ συμφώνεσι αὐτοῦ περὶ τῶν ἐξ οἰκουμενικῶν συνόδων, ὅπνεστέρος ὁ δυστεβὴς καθήμενος ἐν τῇ ἐξέδρᾳ καὶ βλασφημῶν τὴν κυρίαν θεοτόκον ἐξῆλθον τὰ ἔγκατα αὐτοῦ. ὥσπερ καὶ καὶ λέγεις. Καὶ ὁ πάπας ῥώμης ἀνάστασις ἱστορεῖται ἀνάστασις ὁ χαρτοφύλαξ ῥώμης, μαρκανὸς σκότος, σιγιβέρδος, πλάτινας, σαβέλλικος. γραμματικὸς, καὶ γυλίελμος, ὅτι ἀνάστασις ὁ πάπας ἠπατήθη ἀπὸ ἀκάκιον κωνσταντινουπόλεως τὸν αἱρετικὸν διὰ φωτινοῦ διακόνου καὶ ἤθελε νὰ ἀνακαλέσῃ τὸν ἀκάκιον, ὅθεν ἔγινεν ἀκοινώνητος καὶ ἔρρίψεν, ἤτοι ἐξῆλθον τὰ ἔγκατα αὐτοῦ

ὥσπερ

ὥσπερ χρείας, καὶ νεστορίου. Καὶ ὁ πάπας βονιφάτιος ὁ ἐβδόμος, λέγει ὁ πλάτινας, ὅτι μόνος καὶ ἀπεσφάγη. Ἰωάννην τὸν δέκατον, λέγει ὁ αὐτὸς, τυραννικὸν καὶ φονικὸν ἤθος ἔχοντα, πανάντιστον γυνὸς κόμης, καὶ βάλοντας εἰς τὸ σῶμάτου ἕνα παλάκι βιαίως τὸν ἀπέπνιξεν. Οὕτω, καὶ ἰωσὴφ ὁ κωνσταντινουπόλεως ἐν τῇ φλωρεντίᾳ ἱστορεῖ ὁ μέγας ἐκκλησιάρχης, ὅτι θέλων νὰ ὁμολογήσῃ τὸν λατινισμὸν, καὶ δίθυς ἐδίωαν ἐξῆλθεν ἡ κάθαρσις αὐτοῦ ἐκ τοῦ σώματος αὐτοῦ, καὶ κακὸς κακῶς ἐτελεύτησεν. ἠδὲ πάρα αὐτὰ νὰ εἰπῇ ἀνάστασιν μονοφυσίτην, καὶ ἰωσὴφ πνευματομάχον, εἶπε μάρκον καὶ σαλαμᾶν, καθὼς ἀνωτέρω αὐτὰ νὰ εἰπῇ ὅτι γέγονεν εἰς τὴν ῥώμην πάπας γυνὴ ἡ κυρὰ γιλβέρτη, ἥτις καθημένη ἐν τῷ θρόνῳ τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας ἐπόρνευε, καὶ ἐνώπιον κληρικῶν, καὶ πάντων τῶν ἐκκλησιαστικῶν, καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ λιτανεύοντα ὡς ἄλλος θεὸς ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἠνήσαντο ἐπ' αὐτοφόρῳ ἐξέψυξε ὡς ἱστοροῦσι μύριοι, καὶ ἀξιόπιστοι ἄνδρες, εἶπεν ὅτι εἰς τὴν κωνσταντινούπολιν ἐγένετο μία γυνὴ πατριάρχης. Δ. μάρκος ὁ ἐφέσου ὅτι ἦτον ἡνήμενος καὶ ἀνατροφὴ τοῦ ἀνδρὸς βυζαντίου γαλάτου μαρτυρεῖται ὑπὸ πολλῶν ἀξιοπίστων, ὅπου καὶ ἐκοιμήθη ἐν κυρίῳ. ὃ ὡς ἀγίου ἑορτὴν ἑτήσιον ἐτέλουν διὰ συγγενεῖς αὐτοῦ, ὡς σημειοῖ καὶ ὁ ἱεροσολύμων νεκτάριος ἐν τῷ θ. τμήματι τοῦ συντάγματός αὐτοῦ, καὶ ἐν τοῖς μοναστηρίοις τοῖς κειμένοις ἐν τῷ ἄθωνι δέρεται ὁ κανὼν τῆς ἑορτῆς αὐτοῦ, καὶ πολλοὶ πολλῶν λόγοι ἐγκωμιαστικοὶ ζῶν θεῷ, οὓς ζῶν θεῷ καὶ τυπώσωμεν. Ἡ ἐξηκριβωμένη θεολογία αὐτοῦ, καὶ τὸ βέβαιον, καὶ σεβαστὸν ἐν τοῖς θείοις δόγμασι, καὶ τὸ δημεληθὲν καὶ ἐσχασμένον, καὶ καλῶς ἄγαν ἐπεξεργασμένον, καὶ ἀναγκαῖον, καὶ λαμπρὸν ἐν τῇ διαλέξεσιν, ἐμόνον ἀπὸ τὴν συγγραμμάτων αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν πρακτικῶν τοῦ ἐν φλωρεντίᾳ ζωόδε φαίνεται, ὅπ' αὐ καλὰ καὶ τὰ πρακτικὰ ἰαῦτα, δὲν εἶναι σωστὰ, καὶ εἶναι νενοθευμένα ἐν πολλοῖς, ὅμως καὶ ἀπὸ τὴν διεισκομένων φαίνεται τὸ καθαρὸν τοῦ θεολογίας, καὶ ἡ δυνάμις τῶν λόγων αὐτοῦ. Τὴν τιμὴν ἣν ἐποίει αὐτῷ ὁ βασιλεὺς, καὶ ὅπως ἐφύλαξεν αὐτὸν ἵνα μὴπ κακὸν πάθῃ ὑπὸ τοῦ πάπα, καὶ ἔπ' τὴν ζῆλον, καὶ τοὺς ἀγῶνας αὐτοῦ ὑπὲρ τοῦ ὀρθοδοξίας ἔντε φερράρας, καὶ φλωρεντίας καὶ κωνσταντινουπόλεως γράφει ὁ μέγας ἐκκλησιάρχης σίλβεστρος. Τὴν δυνάμιν τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ καὶ τὰ ἐγκώμια τοῦ πανοσίου αὐτοῦ ζωῆς λέγει ἐν ὀλίγοις εἰς τὸ πρεσίμιον τῶν ἀνηρρήκτων αὐτοῦ ὀνομοφύλαξ. Ὁι πατέρες τοῦ ἐν τῇ ἁγίᾳ σοφίᾳ συνελθόντες ἐν τῇ πρὸς ἰωάννην τὸν βασιλέα ἀναφορὰν αὐτῶν τμήματι, νζ. πρόμαχον τοῦ ἀληθοῦς δόξης ἐν ἰταλίᾳ καὶ σόμα πάντων τῶν ὀρθοδόξων καλοῦσιν αὐτὸν, Ἡ ἐν τῇ ἁγίᾳ σοφίᾳ σινόδος δίκνυσι αὐτὸν κάτ' οὐδὲν διαφέρον τῶν διαβεβοημένων πάλαι πατέρων ἐπὶ σοφίᾳ καὶ δογμάτων ὀρθότητι, καὶ ὁ βελόμενος ἰδέτω ταῦτα ἐν τῇ καταλογῇ. Γεώργιος ὁ σχολάριος ἀνωτέρω ἐν τῇ σημειώσει κὶ τοῦ βέκκου σινόδου ἀσυγκρίτοις ἐγκωμίοις αὐτὸν τέφει. Καὶ ἐν τῷ λόγῳ αὐτοῦ κὶ τοῦ πρεσβύκης λέγει ὅπι ὁ τοῦ μακαρίας μνήμης ἐφέσου, φωναῖος ἠγώνισται καὶ καλῶς, καὶ τὰ πάρ' ἐκείνων (τῶν λατίνων) πάντα σοφιστικῶς ἐπικεχρωσμένα ἐξήλεγξε. καὶ ταῦτα μὲ τὸν ζῶντα αὐτοῦ. Ὅπ ἐὰν ἀπέθανε θαυμασίως, καὶ ἐτάφη ἐνδίμως, καὶ ἐν τῇ ἐξόδῳ ὑπὸ πάσης τοῦ πόλεως ἐπμήθη ἐν δόξῃ, μαρτυρεῖ ἡ δηκήδεια μονωδία, ἣν ἔνα ἐποίησεν ἐν τῇ ταφῇ αὐτοῦ γεώργιος ὁ σχολάριος, ἵνα ἐν φανερὸν φήσῃ εἰς πάντα ὀρθοδόξων

δόξαν ἡ μακαρία, καὶ μηδὲν μακαρίου ἐφέσει, καὶ ὅπου γεωργὸς καὶ χολάρος ἦν εἷς καὶ ὄχι δύο, καὶ ὅπου αὐτὸς ὁπῶ ἦτον εἰς τὴν φλωρεντίαν αὐτὸς ἔγραψε καὶ λατίνων, διὰ φόβον ἐνταῦθα ῥητῶς τὴν τελευταίαν τοῦ ἐφέσου ἀπολογίαν, καὶ τὰ ῥήματα αὐτοῦ πρὸς τὸν χολάρον, καὶ τὴν ἀπόκρισιν καὶ χολαρίου πρὸς αὐτόν.

Μάρκου τοῦ ἐφέσου ἀπολογία ῥηθεῖσα ἐν τῇ τελευτῇ αὐτοῦ.

Βούλομαι πλατύτερον τὴν ἐμὴν γνώμην εἰπεῖν, εἰπέρ ποτε ἔννοῦν ἐν τῷ ἐγγίζειν τὴν τελευτήν μου, ἵνα σύμφωνος ὦ ἑαυτῷ ἀπαρχῆς μέχρι τέλους, καὶ μὴ δόξῃ ἄλλα μὲν ἔλεγον, ἄλλα δὲ ἐκηρυττόμην ἐν τῇ διανοίᾳ. εἰκὸς οὖν ἐλεγχθῆναι τῇ ὥρᾳ ταύτῃ τὴν ἐμῆς τελευτῆς, λέγω δὲ περὶ τοῦ Πατριάρχου, μήπως δόξῃ αὐτῷ (προφάσει τάχα ὑμῆς τὸν πρὸς ἐμὲ ἐν τῇ κηδείᾳ καὶ τιμωρεῖσθαι τούτου σώματος, ἢ καὶ ἐν τοῖς μνημοσύνοις μου) σεῖσαι ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων αὐτοῦ, ἢ καὶ κλῆρον αὐτοῦ, ἢ ἄλλου τῶν κοινωνούντων αὐτῷ ὑπὸ σωθῆναι, ἢ συμφορέσῃ τοῖς ἐν καὶ ἡμετέρῳ μέρει ἱερεῦσι, τοῖς πρὸς τὰ τοιαῦτα προσκληθεῖσι, δόξας ὡς εἴωθε ποτε τρόπῳ τινὶ σημεῖον, καὶ ἐν τῷ κρυπτῷ τὴν αὐτοῦ κοινωνίαν, καὶ ἵνα μὴ ἡ σωτήρια συγκατάβασιν ἵνα ὑπονοήσῃ παρέξει. τοῖς μὴ καλῶς καὶ εἰς βάθος εἰδόσι τὴν ἐμὴν σκοπὸν, λέγω καὶ διαμαρτύρομαι ἐνώπιον τῶν παρατυχόντων πολλῶν καὶ ἀξιολόγων ἀνδρῶν. ὡς ὅτε βούλομαι τῷ αὐτοῦ, ἢ τῷ μετ' αὐτοῦ κοινωνίαν τὸν πρόπαν ἐδαμῶς, ὅτε δὲ ἐν ζῇ ζωῇ μου, ὅτε μὴ τὴν θάνατόν μου, ὥσπερ οὐδὲ καὶ τῷ γεγονέναι ἕνωσιν. καὶ τὰ δόγματα τὰ λατινικὰ, ἅπερ ἐδέξατο αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, καὶ ὑπὲρ δεφενδεύειν ταῦτα, καὶ τὴν πρόσκαιραν ταύτην ἐμνησθεῖσαν δὲ καταστροφὴν τῶν ὀρθῶν δογμάτων τῆς ἐκκλησίας. πέπεισμαι γὰρ ἀκριβῶς, ὅτι ὅσον ἀποδίδωμαι τούτοις καὶ τῶν πιστῶν, ἐγγίζω τῷ Θεῷ καὶ πᾶσι τοῖς πιστοῖς, καὶ ἁγίοις πατράσι, καὶ ὥσπερ τούτων χωρίζομαι, οὕτως ἑνοῦμαι τῇ ἀληθείᾳ, καὶ τοῖς ἁγίοις πατράσι τοῖς θεολόγοις τῆς ἐκκλησίας, ὥσπερ αὖ πείθομαι τοῖς σωτεθεισῶν τούτοις, ἀποδίδωμαι τῆς ἀληθείας καὶ τῶν μακαρίων διδασκάλων τῆς ἐκκλησίας, καὶ διὰ τοῦτο λέγω, ὥσπερ πρὸ πάσης μου τῆς ζωῆς ἤμην κεχωρισμένος ἀπ' αὐτῶν, οὕτω καὶ ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἐξόδου μου, καὶ ἐπὶ καὶ μὴ τὴν ἐμὴν ἀποβίωσιν, καὶ ἐξ ὅρκου ἐντέλλομαι, ἵνα μηδεὶς ἐξ αὐτῶν προσεγγίσῃ, ἢ ἐν τῇ ἐμῇ κηδείᾳ, ἢ ἐν τοῖς μνημοσύνοις μου. ἀλλ' οὐδὲ ἄλλου τινὸς τῶν μέρους αὐτῶν, ὥστε συμφορέσειν ἐπιχειρήσαι καὶ συλλειτουργεῖν τοῖς ἡμετέροις. τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ τὰ ἄμικτα μίγνυσθαι. δεῖ δὲ πάντα πάσιν ἐκείνοις εἶναι κεχωρισμένοις ἡμῶν μέχρι οὗ δῷ ὁ Θεὸς τὴν καλὴν διάρθωσιν καὶ εἰρήνην τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ.

Τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν ἄρχοντα τὸν χολάριον.

Εἰσί τινες ὕλαι πρὸς τοῖς φιλοσόφοις, εἰ καὶ τοιούτων ἐγὼ λήθην ἔχων, ὅμως λέγω μετελεύσεσθαι, αἱ εἰσὶν ὕλαι τῆς ἀναλογούσης τῶν ὑποθέσεων ἐφαρμοζόμεναι. ἐν αἷς ἐστὶ καὶ ἡ ἐνδεχομένη, ὅπερ ἐπὶ πλεῖον ἐνδεχόμενον ἐστὶν, ἐγγὺς δὲ ἀναγκαίας, τοῦτο πρόσκειται καὶ τῇ ὑποθέσει τῶν παρόντων λόγων, λέγω δὲ περὶ δὲ ἄρχοντος καὶ χολαρίου, οὐ εἶδον ἀλλ' ἐπὶ πάνυ νέας τὴν αὐτοῦ ἡλικίας, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἀγαπῶ πολὺν ἔχω εἰς αὐτὸν, καὶ ὡς ἐμὸν υἱὸν καὶ φίλον καὶ ἐπὶ ἄλλο ἐνθυμηθείην χέσεως καὶ ἀγάπης κινητικὸν, ὃ καὶ μέχρι δὲ παρόντος ἀποκινούμενος καὶ ὁμιλῶν, ἔχον ἀκριβῆ κατάληψιν περὶ αὐτοῦ, οἷας ἐστὶ φρονήσεως καὶ σοφίας καὶ δυνάμεως ἐν τοῖς

ἐν τοῖς λόγοις, καὶ ὅπου τούτων πρὸς ὀλίγον, ὅπου αὐτὸς μόνος ἐν τῷ διορισμοῦ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον δύναται δοῦναι χάριν βοηθείας τῇ ὀρθῇ πίστει, χειραγωγούμενος τοῖς βίαις τῶν ἀποφθεγμάτων τῶν θείων δογμάτων ἀκρίβειαν. ὥστε τὴν ἐκκλησίαν ἐρρύσθαι Θεοῦ συναιρεμένου, καὶ τὴν ὀρθοδοξίαν κρατύνειν. μόνον εἰ θελήσει καὶ αὐτὸς θέλειν δὲ καιρὸν, καὶ τὴν λύχνον μὴ ὑπὸ τὸν μόδιον κρύψαι. ἀλλ' ἐγὼ παῤῥῶν μὴ αὖ οὕτως αὐτὸν ἀπατεθῆναι, μὴ δ' οὕτω τῇ οἰκείᾳ ἀπατηθῆναι συνεισθήσει, ὥστε τὴν ἐκκλησίαν κλυδωνιζομένην ὁρῶντα, καὶ τὴν πίστιν παλαίουσαν ἐπ' ἀθενοῦς, ἀνθρωπίνως λέγω, καὶ εἰδότα ἐπ' αὐτῷ εἶναι βοηθῆσαι ταύτῃ, πάσῃ σπουδῇ καὶ προθυμίᾳ τὴν συμμαχίαν ἐργάσασθαι. πάντως γὰρ οὐκ ἀγνοεῖ, σοφὸς ὢν, ὡς ἡ τῆς καθολικῆς πίστεως ἀσφαλεστέρη, κοινὴ ἐστὶν ἀσφάλεια, ἴσως δὲ ἐν τοῖς πρὸ λαβοῦσιν, δρκοῦσαν συμμαχίαν ἡγούμενον τὴν ὑφ' ἑτέρων τινῶν, καὶ μάλιστα τὴν ὑπ' ἐμοῦ, οὐκ ἐφάνετο καθαρῶς τῇ ἀληθείᾳ συμμαχῶν, ὑπό τινων ἀνακοπόμενον ἰσχὺν λογισμῶν, ἢ καὶ ἀνθρώπων. ἀλλ' ἐγὼ καὶ πρότερον μὴ οὐδὲν, ἢ καὶ πάνυ σμικρὸν συνεισήνεγκα τῇ συμμαχίᾳ, τὸ μήτ' ἀνάλογον ἔχειν δυνάμιν, μήτε συνδύω. καὶ νῦν δὲ ἤδη εἰς τὸ μηδὲν ἥκω. ἔστι δὲ μηδὲν, ὅπ ἄλλο μηδαμινότερον, εἰ γὰρ οὐκ ἔστι ὅπ ἐδόξαζεν, ἴσως ἐπ ἡμεῖς δυνάμεθα τι κατορθῶν, αὐτὸ παρέλκον ἐνόμισεν, ὅπερ δύναται ἑτέρῳ πράττειν, καὶ αὐτὸς μεταχειρίσασθαι, ὡς οὐ τοῦτο ζημίαν ἐν ἄλλοις παθεῖν, ἐπὶ μικρὰ πάνυ τῇ ὠφελείᾳ. ὡς πολλάκις μοι ἐδεήθη, καὶ συγνώμην ἠτήσατο. ἀλλὰ νῦν ὅπερ ἐγὼ μὲν ἤδειν ἐντεῦθεν ἀπαλλάττων, ἄλλον δὲ τινα οὐχ ὁρῶ κατ' αὐτὸν τὸν τῆς ἐκκλησίᾳ καὶ τῇ πίστει καὶ τοῖς δόγμασι τῶν κακοδοξίας, δυνάμενον οὐ πληρῶσαι αὐτ' ἐμοῦ, διὰ τοῦτο αἰτῶ αὐτὸν, ἵνα καλοῦντος νῦν δὲ καιρὸν, μᾶλλον δὲ κατεπείγοντος, τὴν ἑαυτῷ κεκρυμμένον τῶν εὐσεβείας πνεῦμα ἀνακαλύψῃ, καὶ συμμαχήσῃ τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ τοῖς ὑγιαίνουσι δόγμασιν, ἵνα ὅπερ οὐκ ἠδυνήθη αὐτὸς ἐκτελέσαι, κατορθώσῃ αὐτὸς τῇ τοῦ Θεοῦ συμμαχίᾳ. δύναται γὰρ τοῦτο τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ, ἕκτε τῆς φυσικῆς αὐτοῦ φρονήσεως, καὶ τὸν λόγοις δυνάμεως, εἰ θελήσει μόνον τούτοις ἐν δέοντι χρήσασθαι, καὶ ἴσως μὲν ὀφείλει τοῦτο καὶ τῷ Θεῷ καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ ἀγωνίσασθαι πιστῶς καὶ καθαρῶς ὑπὲρ τὴν πίστεως. ἀναλύομαι δὲ ὅμως καὶ αὐτὸς τὸν τοιοῦτον αὐτῷ ἀγῶνα, ὧν ἀντ' ἐμοῦ πρόμαχος τῆς ἐκκλησίας, καὶ τὴν ὑγιοῦς διδασκαλίας ὑφηγητὴς, καὶ τῶν ὀρθῶν δογμάτων, καὶ τὴν ἀληθείας ὑπέρμαχος, πεποιθὼς τῇ συμμαχίᾳ δὲ Θεοῦ, καὶ τῇ ἀληθείᾳ αὐτῇ, πρὸς ὧν οἱ ἀγῶνες, ὡς κοινωνεῖν τοῦτον τοῖς ἁγίοις διδασκάλοις καὶ θεοφόροις πατράσι τοῖς μεγάλοις θεολόγοις, τοὺς μιθοὺς ἐκδεχόμενος πρὸς δὲ διηνεκεῖς, δὲ καὶ πάντας ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας ἀγωνισαμένους ἀνακηρύξαντος, ὥσπερ δὲ καὶ αὐτὸς ὀφείλει, ὅπου οἱόντε πρεσβεύσαι ὑπὲρ τῆς συστάσεως τῶν ὀρθῶν τῆς ἐκκλησίας δογμάτων, ὡς λόγον ὀφείλων ὑπὲρ τούτων ἐν ὥρᾳ κρίσεως θεῷ, καὶ ἐμοὶ τῷ ταῦτα ἀπαθεμένῳ αὐτῷ. τεθαῤῥηκότι ἴσως καρποφορήσῃ τοὺς λόγους μου τούτους, ὑπὲρ τὰ ἑκατὸν, ὡς εἰς ἀγαθὸν γῆν καταβαλλομένους, πρὸς δὲ καὶ ἀποκρυπτόμενοι, ἵνα λάβῳ πλείαν πληροφορίαν τῆς παρούσης ζωῆς ἐξερχόμενος, καὶ μὴ ἀηδῶς ἀποβιώσω, ὡς ἀπεγνωκὼς τὸν τῆς ἐκκλησίας διόρθωσιν.

Ἀπόκρισις τοῦ σχολαρίου πρὸς αὐτόν.

Ἐγὼ δεσπότα μου ὄντε, πρῶτον μὲν χαίρειν σοι τῇ μεγάλῃ ἀγωνοθέτῃ, ὅτι τοῖς ἐπαίνοις οἷς ἐχρήσω εἰς ἐμὲ, ὅπερ βουληθεὶς ἐμοὶ χαρίσασθαι, προσμαρτύρησάς μοι ὅσα οὐκ ἔχω, οὐδὲ ὑπάρχειν μοι. ἀλλὰ τοῦτ' ἐστὶ τὸ ἄκρας καλοκαγαθίας καὶ σοφίας τοῦ μεγάλης ἀγωνοθέτου σου, ὡς καὶ αὐτὸς εἰδὼς καὶ θαυμάζων, ὃ διέλιπον ἐσδοῦρο. ὅσα πατρὶ καὶ διδασκάλῳ καὶ παιδαγωγῷ ὀφείλεται σπουδῶν εἰς τὸ μεγάλου ἀγωνοθέτου σε, καὶ ὡς κανόνι χρώμαι τῇ σῇ γνώμῃ. τοῦ τε ἐν δόγμασιν ἀκριβείας, καὶ τοῦ τῶν λόγων ὀρθότητος, οἷς αὐ ἐνασμενήσεις καὶ αὐτὸς σωφρονιθέμενος. καὶ ὅσα μὴ κατὰ γνώμην σου σωανενδάσως, τούτων σπουδῇ τὸν τοῦ παιδὸς καὶ μαθητοῦ τάξιν τηρεῖν. πρὸς τὸν μεγάλου ἀγωνοθέτου σε οὐκ ἀπηξίωσε πώποτε. μάρτυρα χρῶμαι πρὸς ταῦτα τὴν μεγάλην ἀγωνοθέτου σε. ὁδὸς ὡς ἀεὶ τὸν τρόπον τοῦτόνσοι προσηρχόμην, καὶ τὰ βαθύτερα τῆς ἐμῆς διανοίας ἀνακαλύπτων, τοιαύτας, ἐγγύας σοι παρειθέμην. καὶ δὲ ὅπ ὑ ἔνεστι τῶν καιρῶν ἐφανερῶς ἀπεδυόμην, πρὸς τὰς ὑς ἡσὶ μεγίστη ἀγωνοθέτη ἠγωνίζετο, ἀλλὰ σιωπῇ τούτοις παρηρχόμην τὰς λόγους. τούτου οὐδεὶς βέλτιον οἶδε τῆς μεγάλης ἀγωνοθέτου σε. ἐπεὶ καὶ πολλάκις τὰς λογισμοὺς σοὶ θαρρήσας, καὶ τὰς πρὸς τούτοσσοι ἀνακάμψας καθαρῶς, καὶ παρατηρήμαν, τῆς σῆς γνώμης οὐκ ἀπέτυχον. ἀλλὰ νῦν θεοῦ σωάρσει, τούτων πάντων καταπεφρόνηκα, καὶ ἐμαυτὸν καθαρώτατον καὶ φανερώτατον τοῦ ἀληθείας σωαγωνιστὴν ἔταξα, ὥστε τὰ τῶν πατέρων μου δόγματα. καὶ τὴν τοῦ ὀρθοδοξίας ἀκρίβειαν ἀυποσόλως διαγγέλειν κατὰ τὸν σκοπὸν τοῦ σῆς μεγίστης ἀγόπτου, λέγω δὴ ταῦτα, οὐχ ὡς ὁρῶν τὴν μεγαλήνσου ἀγωνοθέτου ἐντοῦθεν ἀπωάρχουσαν. οὐκ ἐπ ὀρ τὰς τελευταίας ἐλπίδας ἀπεβάλλομην, θαρρῶν δὲ ὅπ τῷ θεῷ πρὸς ὑγιήσεται τῆς νόσου, καὶ σωτήριν ἔσεσθαι, καὶ ἅμα τὰ τοιαῦτα ἐπεργάσασθαι. εἰδέγε κείμαι οἷς οἶδε θεὸς ἐντοῦθεν ὑποδημήσεως, πρὸς ὃν ἠπίμασας σεαυτῷ τόπον τῆς ἀπαπαύσεως, καὶ διὰ ἡμετέραν ἴσως ἀναξιότητα ἔνθα εἰ αὐτὸς, ἄξιος ἀπέλθης, πληροφορῶν λέγωσι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, καὶ τὰ ἁγίων ἀγγέλων τὰ ἀορατῶς παρεσκευμένων νῦν ἡμῖν. καὶ τὰ παθουρεθέντων ἐνταῦθα πολλῶν. καὶ ἀξιολόγων ἀνδρῶν, ὅπ ἔσομαι αὐτὰς ἐγὼ ἐν τοῖς τοιούτοις αὐτὰ σοῦ, καὶ αὐτὰ δὲ σὺ σόματος, ὅσα αὐτὸς ἐσπούδαζες καὶ παρεδίδου, σέργων καὶ αὐτὸς καὶ δεφενδεύων, καὶ πᾶσιν ὑπολυθεὶς, μηδὲν ὑδόλως τὰ πιστὰ καθυφεὶς τὸ παράπαν, ἀλλὰ μέχρι τὰ ἐχάτων κινδυνῶν αἵματός τε καὶ θανάτου, ὑπὲρ τούτων ἀγωνιζόμενος. καὶ εἰ μικρὰ παῦ τυγχάνει ἡ ἐμὴ περὶ ταῦτα πάρεσι καὶ δύναμις, ἀλλ' ὅν πέθομαι, ὅπ ἡ μεγάλη ἀγωνοθέτου σε, ἀναπληρώσει τὰ ἐμὰ ἐλλείμματα, καὶ παρὼν ἡμῖν ἐνταῦθα τῇ ἐνέσει σοι περὶ τὰ τοιαῦτα πελεότητι, καὶ ἀπαθὴς τῆς σῆς πρὸς θεὸν διαρρήσεως διέξεσιν, ταῦτα ὁ ἐφέσου καὶ ὁ σχολάριος. Ἔχοντες δὴ τοσοῦτον νέφος μαρτύρων διὰ τὴν ζωὴν καὶ τὴν ἀοίδιμον κοίμησιν τοῦ μακαρίου μάρκου. περιφρονοῦμὲν τοῦ τάργας τοῦ βλασφημοῦσης τὸν ἅγιον καὶ περιφερούσης τὰ βλασφημιῶν μάρτυρα ἰωσὴφ τὸν μεθώνης ἄγνωστον ἀνθρωπον τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ ἀπατεθραμμένον εἰς τὸ σχίσμα, εἰς τὰς νεωτερισμοὺς καὶ εἰς τὰς αἱρέσεις τὰ λατίνων, ὅθεν καὶ κὰ τὸ ἴδιον τὰ λατίνων συκοφαντῶν ὄντα καὶ ψεύστου. Ἀρκεῖ εἰς μέγα ἐγκώμιον τοῦ ἁγίου. ὅπ ἡ ἐν φλωρεντίᾳ σαυτοῦ, ἡ λατίνη ἐν πάσιν ὁ

σιν ὁμακάριος διδάσκαλος γνωρίμος αὐτέσι, δὲν ἐδωκήθη νὰ τὸν καθήρη, καὶ τοῦτο τοῦ πάπα δύγκυίου πολλὰ σπουδάσαντος περὶ τούτου. Ἐν κωνσταντινουπόλει αὐτέσι μητροφανῆ τῷ λατινόφρονι πατριάρχῃ, καὶ πᾶσι τοῖς σχισματικοῖς, καὶ σύνοδον ἤγειρε κὰ τὸν ἐν φλωρεντίᾳ σινόδου, καὶ κάτ' αὐτῆς ἔγραψε καθαρῶς τε καὶ λαμπρῶς, καὶ μήτε βασιλεὺς μήτε σύγκλητος μήτε ἄλλος τὶς ἄρχων ἢ ἀρχόμενος αὐτεῖπεν αὐτῷ, ἢ ἐξουδένωσεν αὐτὸν, μήτε πατριάρχης μήτε σύνοδος ἠδυνήθησαν νὰ τὸν καθήρωσιν, ἢ ὅλως νὰ τὸν κατακείνωσιν, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ ἐν τῇ βασιλείᾳ ἄλλος ζοροβάβελ ἐνομίζετο. ἀνακανίζων τὸ πατρικὸν καὶ ὀρθόδοξον δόγμα καταπεσόντως ἐν τῇ φλωρεντίᾳ. Ἐκεῖνο δὴ ὅπου λέγει ὁ ἀποστόλης καυρόφυλος ὁ κρητικὸς, ὅπ τῷ ἐφέσου αὐτεῖπεν ὁ σχολάριος αἰτήσου χειρογράφου καὶ πατριάρχου. ἐπειδὴ δὴ ὅτι ἐν ὅλοις αὐτεῖπε, βιασθεὶς ὁ γρηγόριος ἔφυγε εἰς ῥώμην, τοῦτο ψεύδος ἐστὶ καὶ διόλου πλάσμα, ὅπ μὴ φοβὸ ὁ γρηγόριος ἔφυγε εἰς ῥώμην μεμφόμενος ὡς λατινόφρων ὑπὸ τὸν ὀρθοδόξων καὶ ἐλεγχόμενος ὑπὸ τοῦ σχολαρίου, καὶ διωχθεὶς ὑπὸ τὸν πόλεως ἐπορεύθη εἰς τὰς συμμύρας αὐτοῦ ἔστιν ἀληθὲς, ὅπ ὁ σχολάριος αὐτεῖπε τῷ ἐφέσου ἔστι ψεύδος παντέλλον. καὶ μαρτυρεῖ τὰ αὐτέρω ἀμετεβάτα ῥήματα τοῦ σχολαρίου καὶ τοῦ ἐφέσου.

Περὶ δὲ ἀγίου γρηγορίου τὸ παλαμᾶ, ἐρεῖμμι ἐν τῷ ἐφεξῆς κεφαλαίῳ νῦν ὁ ὅρκεῖ νὰ εἰπεῖμμι τινὰ (καὶ ὅσον νὰ φανῇ ὅτι ψεύδεται ἐν πᾶσι καὶ περὶ αὐτοῦ ἡ τάργα) ἐξ ὧν ἱσόρησαν φιλόθεος, καὶ νεῖλος οἱ ἀγιώτατοι κωνσταντινουπόλεως πατριάρχαι, καὶ αὐ δὲν νομίζεται παρὰ λατίνοις ἀξιόπιστος ὁ φιλόθεος, ἔσω δεκτὸς ὁ νεῖλος ὅπου ἔγραψεν εἰς μίαν τινὰ ὑπομνὴ τὴν πάπαν ἀρβανὸν ἄκρον ὀρχιερέα. Λέγουσιν δὴ οἱ δύο. ὁ μὲν φιλόθεος ἐν τῷ ὑπομνήματι, ὁ δὲ νεῖλος ἐν τῷ ἐγκωμίῳ ὁποῦ ἐπάμασιν εἰς τὸν ἅγιον, ὁ μὲν οὖν φιλόθεος λέγει ὅτι, ἀθενήσας ὁ μέγας γρηγόριος ἐμελέτα τὸν θανάτου, ἐδίδασκε τοὺς παρουσιαζομένους τὰ εἰκότα περὶ τῶν οὐρανίων. ἐπροσέτασε τὸν θανάτου αὐτοῦ, καὶ ὅπ ἅμα τῇ ἐξόδῳ τοῦ ψυχῆς ἡ παντεργὸς τοῦ πνεύματος χάρις περιέλαμψε τὸν νεκρὸν καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ κατέλαμψε, ὅπερ εἰ καὶ ἦν κατεσκληκὸς ὑπὸ τοῦ ἀσκήσεως, καὶ τοῦ ἀθενείας, ἀλλὰ τὸ θεῖον φῶς ἠλοίωσεν αὐτὸ εἰς λαμπρότητα, ὥστε καὶ ἐφάνετο τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, ὡς ποτε ἐφάνετο τὸ πρόσωπον τοῦ πρωτομάρτυρος στεφάνου, ὡς πρόσωπον ἀγγέλου, καὶ μάρτυρες τοῦ θαύματος τούτου ἅπαν τὸ πλῆθος τὸ συνελθὸν ἐν τῇ κηδείᾳ αὐτοῦ. καὶ ὅπ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἐξελθοῦσα, ἔλαμψε ξένῳ καὶ ὑπουρανίῳ φωτὶ, μάρτυρες δύο ἱερεῖς ἀγιώτατοι, οἵτινες εἶδον αὐτὸ τῇ χάριτι τοῦ παναγίου πνεύματος ἐν δωσαμωθέντες. Καὶ δὴ καὶ τὸ ἅγιον λείψανον αὐτοῦ διαμένει καὶ ἕως τῆς σήμερον σῶον καὶ ὁλόκληρον. Ὁσοφὸς ἱερομνήμων γράφων διαλογικῶς κατὰ λατίνων, λέγει περὶ τοῦ μοναχοῦ μελετίου τοῦ ἐλέγξαντος τὸν λατινόφρονα βασιλέα μιχαὴλ τὸν πρῶτον τῶν παλαιολόγων, ὅπ τὸ λείψανον τοῦ μελετίου ἦτον ἅγιον, ὅθεν σωοδικῶς ὁ κωνσταντινουπόλεως ἀγιώτατος πατριάρχης κυρ ἠσαΐας ὥρισε νὰ ἑορτάζεται κάθ' ἔτος ὡς ἅγιον. ἐπόντος δὲ μοναχοῦ πρὸς τὸν ἱερομνήμονα ὅπ τὸ λείψανον τοῦ μελετίου δὲν εἶναι ἅγιον, ἀλλὰ μένει ἀδιάλυτον ὡς ἀφωρισμένον ὑπὸ τοῦ πάπα, πρὸς ταῦτα ἀπεκρίνεται ὁ ἱερομνήμων καὶ λέγει, ὁ πάπας ἀφόρισε πολλάκις πολλοὺς, καὶ δὴ καὶ ὅπ τοῦ εἰρηνικοῦ μιχαὴλ ἀφόρισε

φώνησε πολλοὺς. καὶ πῶς ἄλλους ἱνὰς δὲν δύνηται ἀφωρισμένους ταῦτα μόνους
ὁ μελέπους; εἰς τὸν μιχαὴλ τὸν βασιλέα ἀφώρισεν ὁ κωνσταντινουπόλεως Πατριάρ-
χης ἀρσένους. τὸν ἀρσενικὸν αὐτὸν, καὶ τὸν μελέπον ἀφώρισεν ὁ πάπας, σέκωνται
καὶ τὸν ἱερῶν τὰ λείψανα ἀδιάλυτα. Ἀλλὰ βλέπομεν τὰ μὲν λείψανα καὶ ἀρσενικὰ.
καὶ μελέπη, εἶναι ὅμοια μὲ τὰ λείψανα τῶν ἁγίων ἀπὸ τὴν ἰδέαν, ἀπὸ τὴν δύναμιν, 5
ἀπὸ τὰ θαύματα, τὸ δὲ λείψανον καὶ μιχαὴλ μαῦρον, βρώμιον, καὶ κακὸν πανταχόθεν
ὅμοιον μὲ ἀφωρισμένα. ὅθεν ἰσχυρεῖ ὁ ἱερομνήμων ὅτι ἐξεδόθη ὁ μιχαὴλ ἀφωρι-
σμένος ἐστίν καὶ λέγεται, καὶ μέχρι τοῦ σήμερον τρίτα παίγνιον καὶ γέλως πρόκειται καὶ
τοῖς παιδίοις αὐτοῖς τοῦμπανίας ἐπ' ἐδάφους κυλιόμενος, εἰ μὴ ποδὸς ὤκτω κινη- 10
θεὶς τοῦτον κατέχωσε καὶ τῷ σκότει τὸ ἀφανίσι κατέκρυψεν ὥσπερ ἰὸν ἄδικον, ὥστε
φανερὸν γίνεται καὶ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον, ποῖα λείψανα ἁγίων, ποῖα ἀφωρισμένων.
Οὕτω λέγομεν καὶ τοῦ καὶ λειψάνου καὶ ἁγίου παλαμᾶ ὅτι κεῖται ἕως τὸ σήμερο-
ρον εἰς θεσσαλονίκην, ἔχων τὰ ἰδιώματα καὶ τὰς ἐνεργείας τῶν ἁγίων λειψάνων, τὸ
ὑπὲρ τὰ τριακόσια ἔτη τιμώμενον, ὑπὸ βασιλέων ὑπὸ μεγιστάνων, ὑπὸ πατριά-
αρχῶν ὑπὸ λαῶν, καὶ φυλῶν, τὸ διαφόρων ὀρθοδόξων ἐθνῶν, καὶ τέως ὑπὸ πά- 15
σης τῆς ἁγίας ἐκκλησίας. Γράφει ὁ αὐτὸς φιλόθεος, τὸ πολλὰ καταδόξα θαύ-
ματα ὅσα ἐγνώρισεν εἰς τοὺς προσερχόντας μετ' εὐλαβείας εἰς τὸ λείψανον καὶ ἁ-
γίου, οἵτινες διὰ τὴν πρεσβείας αὐτοῦ ἤυραν ἰατρείαν καὶ ἀπαλλαγὴν πολλῶν, καὶ
παντοδαπῶν νοσημάτων. καὶ ταῦτα μὲν ὁ φιλόθεος. ὅτι δὲ καὶ ἕως τῆς σήμερον
θαυματουργεῖ, μάρτυς θεσσαλία πᾶσα, καὶ μακεδονία, καὶ οἱ ἐπιδημοῦντες ξέ- 20
νοι εἰς τὴν μεγαλόπολιν θεσσαλονίκην. Ὁ δὲ νεῖλος λέγει ῥητῶς ταῦτα, ὁ κείνου
μὲν ἡ ἐκκλησία τὴν πρωτόκων εἶχε, τὸ ὁμήγυρις πατέρων, καὶ κοσφιτῶν, τὸ ἀγ-
γέλων χοροστασία. ἡ πόλις δὲ ἀγῶνα πρόθηκεν ἑαυτῇ, τῆς εἰσόδου τιμῆς τὴν ἐξό-
διον μείζω πολλῷ καὶ θαυμασωτέραν ἐργάσασθαι τῷ πομπῇ, καὶ συνδεδραμόντες
ἀξία πᾶσα, καὶ ἡλικία, ἀνδρῶν πλῆθος καὶ γυναικῶν, πολλὰ μὲν δάκρυα κατέρρει 25
τὴν ὀφθαλμῶν, πολλὰς δ' ἀφεῖκε μετ' ὀιμωγῆς τὰς φωνὰς, τὴν ἀρχιερέα τὴν ποι-
μένα, τὴν πατέρα, τὴν διδάσκαλον ἀνακαλυμένη, καὶ πάντων ὁρώντων τῆς διανοί-
ας, ἢ καὶ ἀκοῇ δεχομένων τὰ τότε πεπλεσμένα, μείζω τὸν κοσμικὸν θόρυβον, ἢ
καὶ ἄνθρωπον ἐνθυμεῖται. ἐπειδὴ δὲ ἔδει, καὶ τὸν σκεῦος κατοδοθῆναι τῇ γῇ νεκρὸν,
μόλις τὰς χεῖρας τῶν παρεχόντων διαφυγόντα, κατεπέμπετο μὲν ὑπὸ πάντος καὶ 30
πλήθους ὑπὸ λαμπάδι πολλαῖς, μύροις, καὶ ᾠδαῖς, καὶ ὕμνοις πνευματικοῖς, πά-
των δὲ τὰ ὅσα νόμοι ἐκτελεσθέντων, οὕτω κατεδόθη τῇ σορῷ, λαμπρῶς, καὶ
πολυτελῶς, παθῶν ποικίλων, καὶ ψυχικῶν ἀλγηδόνων, καὶ νόσων σωματικῶν ἀ-
μιθον ἰατρεῖον, καὶ ἀγαθὸν παντὸς ἀνεξάλειπτος θησαυρὸς, ταῦτα ὁ νεῖλος.
Ἃς ὑπάγῃ οἱ ἀσεβεῖς χωρὶς φόβον καὶ αἰσχύνη νὰ ἴδῃ τὸ λείψανον καὶ πα- 35
λαμᾶ πῶς εἶναι ἅγιον, κἂν καὶ αὐτοὶ δὲν θέλουσι, ὄχι λείψανον ὡσὰν θαυμᾶ καὶ ἀκ-
βίνα, ὁποὺ διὰ ἔγραψε πολλὰ ἐναντία τῆς ὀρθοδοξίας, καὶ εἶπε λίαν ἀσεβῶς
τὴν πόσων μονάρχων τῆς ἐκκλησίας, τὴν ἐχειροτόνησεν ὁ πάπας ἅγιον, καὶ λέγει ἡ
βάρκα ὅτι ὁ θωμᾶς ἔκαμε καὶ θαῦμα, κατὰ τὰ ἄτερα εἴδους ὀψάρια τὰ ἄλλαξε,
καὶ τὰ ἔκαμε σαρδέλλας, καὶ ἔφαγε καὶ ἐνέωλησε τὴν ἐπιθυμίαν του, καὶ ἐκ τοῦ ὑστερήθη 40
τῆς ἐπιθυμίας αὐτοῦ ὁ τοσοῦτος ἅγιος. Ἂν εἶναι ἅγιος, αὐτὸς ὁ θωμᾶς, καὶ

ὅσους ψηφίζει ὁ πάπας ἅγιους, πῶς εἶναι τὰ λείψανάτους; πῶς εἶναι τὰ θαύματάτους; ἀλλ' ὁ παλαμᾶς ἅγιος, καὶ ἀπὸ τὸν ζωήν του, καὶ ἀπὸ τὰ συγγράμματάτου, καὶ ἀπὸ τὸν θάνατον αὐτοῦ θαύματον καὶ τὸ ἅγιον αὐτοῦ λείψανον. Τὸ ἀπὸ τοὺς ἐγκωμιάζοντας αὐτὸν ὀρθοδόξους τὸ κανονικῶς τὸ ἰδίως. Εἰ δὲ τὸ ὑπὸ λατίνων βλασφημεῖται, ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι καινὸν μήτε πρόσφατον λατίνων ἔργον, καθὼς καὶ ὁ πάπας ἰωάννης ὁ ζ. τὸ λείψανον καὶ πάπα φορμώσου ἀγανάκτησε τὸ ἀπὸ τὴν τάφον, καὶ ἐνδυώνταις τὸ ἀπὸ τὰ ἀρχιερατικὰ φορέματα, τὸ ἔνδυσε λαϊκὰ, καὶ εἶπα τὸ ἔψαψε μὲ τοὺς λησταῖς, καὶ πρόσεπι κόπτοντας τὰ δύο του δάκτυλα, μὲ τὰ ὁποῖα ἐὐλόγα, τὰ ἔρριψεν εἰς τὴν ποταμὸν τίβερι. Καὶ ὁ πάπας σέργιος ὁ γ. ἀγανάκτησε τὸ λείψανον τοῦ αὐτοῦ φορμώσου ἀπὸ ὅπου ἦτον θαμμένον μὲ τοὺς λησταῖς, καὶ ἐπρόσταξε καὶ καὶ ἔκοψαν τὴν κεφαλὴν, ὄντας ἀπὸ θαμμένος πρὸ ἐτῶν ὀκτὼ, καὶ ἔπρεπε τὸ ἔρριψεν εἰς τὴν αὐτὸν ποταμὸν, καὶ αὐ οἱ πάπαι τὴν πάπδων τὰ λείψανα ἀξιοβείζουσι, πῶς νὰ μὴ βλασφημοῦσι τὰ λείψανα τῶν ἁγίων ὅπου ἐλέγχουσι τὰς κανονομίας αὐτῶν καὶ ζῶντες καὶ τεθνεῶτες; Ὅταν ἐπήραμεν οἱ λατῖνοι τὴν κωνσταντινούπολιν, ποίαν ὕβριν δὲν ἐκάμασιν εἰς τὰς ἐκκλησίας, εἰς τοὺς ἁγίους εἰκόνας, εἰς τὰ θυσιαστήρια, καὶ εἰς τὰ λείψανα τῶν ἁγίων; Ἂν ἔχουν καὶ ἀρχαίων ἁγίων ἀνατολικῶν λείψανα εἰς τοὺς τόπους τους, ἀλλὰ δὲν θαυματουργοῦν, καθὼς ἐθαυματουργοῦσαν εἰς τὴν ἀνατολὴν, καθὼς καὶ οἱ κατέχοντες ταῦτα εἰσὶ ἀγαρηνοί. καὶ εἶπα τὰ ἔχουν, ὄχι τόσον διὰ δυλάβειαν, ὅσον τὰ ἔχουν τὸν τίμον διὰ νὰ σωσθῶ-
ζουν ἀρχοντέρα, ὅπερ μίσος μὴ ὑπομένας ἅγιος ἀπόστολος μάρκος, ἔφυγεν ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν ἐνετιάρχων. Εἰς τὴν σαντορίνην ἔβαλαν οἱ φρέαρι παιδία ἵνα εἰς ἀκάπνον. τὰ ὁποῖα πολέοντα εἰς τὴν θάλασσαν, ὀντυπᾶσαν τὰς χεῖρας αὐτῶν καὶ ἔλεγον, ἀπάθεμα τὴν παλαμᾶν, ἀν εἶναι ὁ παλαμᾶς ἅγιος ἂς κάμῃ νὰ πνιγοῦμεν, καὶ ἀν καλὰ καὶ ἦτον γαλήνη. ὅμως κατεπαντήθη ἡ βάρκα μὲ τὴν βλασφήμων παιδίων, καὶ ἰδὲ τὸ σωταγμάτιον τοῦ ἱεροσολύμων νεκταρίου εἰς φύλλα σου. Μάλιστα νὰ καταφρονοῦσι τὰ λείψανα τῶν ἁγίων εἶναι ἴδιον τῶν πνευματομάχων, ὁ ἀρχιεπάρχης μακεδονίας θέλων νὰ ἀπαμάσῃ τὸ λείψανον καὶ ἁγίου κωνσταντίνου, ἔπλασε τάχα αἰτίαν ὅτι θέλει πέσῃ ὁ ναὸς τῶν ἁγίων ἀποστόλων, ἐν ᾧ ἦτον ἡ σορός καὶ ἁγίου, λοιπὸν ἠθέλησε νὰ μεταθέσῃ τὸ λείψανον καὶ ἰαποστόλου εἰς τὴν ναὸν καὶ ἁγίου ἀκακίου, κατανοήσαντες δὲ οἱ ὀρθόδοξοι τὸ σκοπόρημα. καὶ τρέχοντες νὰ ἐμποδίσουν, ἐγένετο μάχη καὶ φόνοι, ὥστε τὰ πολλὰ διὰ τὴν μονῆς καὶ ἁγίου ἀκακίου ἐγέμισαν αἵματι ἀνθρώπων. ὅθεν καὶ καθαιρεθεὶς, ἐδιώχθη καὶ θρόνου ὁ ἀσεβέστατος μακεδονίας, ὅτι καὶ ἡ πνευματομάχος τάγα τὴν ἔκδικον τοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος θεολογίας ἅγιον παλαμᾶν ὑβρίζει συκοφαντεῖ, καὶ τὸ λείψανον αὐτοῦ ὀνειδίζει καὶ βλασφημεῖ. Ὡς ἂν ὁ ἀσεβὴς ζώσι μὲ ἐσυκοφάντει τὸν μέγαν κωνσταντῖνον, καὶ ὁ μακεδονιανὸς ἀσεβῶν ἐλοιδόρει τοὺς πατέρας τοῦ πρώτης συνόδου. καὶ ὁ μονοφυσίτης ζαχαρίας ἔγραφε κακῶς διὰ τὴν χαλκηδόνι σύνοδον, καὶ τὴν τόμον καὶ λέοντος, καὶ ὡς ὁ δαβὶδ ὁ παφλαγὼν συνέθετε ψαλῶς καὶ παθητικῶς καὶ καὶ ἁγίου φωτίου, ἔτι συνέγραψεν ἡ τάγα, καὶ ὁ ψαλδομεθώδιος ἰωσὴφ, ὁ διάφορον γεγονεῖς καὶ οἱ ὀπαδοὶ αὐτῶν διὰ τὸν ἅγιον μάρκον. καὶ διὰ τὴν ἅγιον παλαμᾶν, ἀλλ' ὡς εἶπεν ἡ ἁγία ὀγδόη συνόδος ἅπαντα τὰ καὶ τὴν ἁγιω-

τάτων Πατριαρχῶν φωτὸς καὶ ἰγνατίου γραφέντα καὶ λαληθέντα ἀνάθεμα. οὕτω λέγομεν καὶ ἡμεῖς. καὶ πᾶσα ἡ ὀρθόδοξος ἐκκλησία, ἀπαντᾶ τὰ κατ' τῶν ἁγίων Πατέρων Γρηγορίου τοῦ παλαμᾶ, καὶ Μάρκου τοῦ ἐφέσου γραφέντα καὶ λαληθέντα ἀνάθεμα.

Πρὸς δὲ τὸ ἐνάτῳ κατηγορίαν. ὅτι τοῦχα τὸ παλαμᾶν ἀφώρισεν ἰωάννης ὁ κωνσταντινουπόλεως, καὶ ὁ ῥώμης κλήμης ὁς. λέγομεν ὅτι, ἡ ἐν ἀποχείᾳ δὴ κωνσταντείου τοῦ ιζ. δηποκόπων ἀλλὰ τὰ ἐγκαίνια τοῦ ἐκείνου μεγάλης ἐκκλησίας ζωόδου, ἐκάθηρε τὸ ἅγιον ἀθανάσιον, ἀλλὰ τὸς ἐφοβήθη τὸ παρανόμων τοὺς ἀφορισμοὺς; ἰδέτω ὁ δύσεβὴς ἐν τῇ β. ἀπολογίᾳ ἅγιος ἀθανάσιος, τὸ ἔγραφε καὶ τὸ ζωόδου ταύτης, ἰδίλιον ὁ πάπας καὶ ἡ ἐν ῥώμῃ ἁγία σύνοδος. Ἀθροισθείσης τοῦ ἐν σαρδικῇ ἁγίας ζωόδου εἰς τὴν φιλιππόπολιν ἄθροισμα ος, δηποκόπων ἐκάθηραν ἰδίλιον τὸ πάπαν, καὶ τὸ Πατέρας τὸ δηποκόπων ὅσιον τὸ κυδρίβης, τὸ μέγαν ἀθανάσιον, ἄλλους, ἀλλὰ μᾶλλον ἦσαν καθηρημένοι οἱ καθήραντες, ἀθῶοι δὲ καὶ ἅγιοι οἱ καθηρημένοι. Ἡ ἐν ἐφέσῳ β. σύνοδος, ἣς εἶχε τὸ αὐθεντείαν τοῦ μικρὸν θεοδοσίου ὁ ἀλεξανδρείας διόσκορος, ἐκάθηρε τὸν κωνσταντινουπόλεως φλαβιανόν, ἀλλ' ὁ μὲν φλαβιανὸς ἅγιος ἦτον καὶ εἶναι, διόσκορος δὲ ὁ ταῦτα ἐνεργῶν καθηρέθη, καὶ αἰωνίως ἀναθεματίζεται. Ὁ πάπας δάμασος καίτοι ἅγιος ὤν, καὶ οἱ μετ' αὐτὸν πάπαι σερίκιος καὶ ἀνάστασος ὡς ἄνθρωποι ἁμαρτάνοντες, τὸν ἀντιοχείας φλαβιανὸν εἶχον δοκιμάσιον, ἡ ἀνατολικὴ ὅμως ζωόδος, μήτε φοβεμένη, μήτε αἰδεμένη τῶν πάπδων τὰς ἐνστάσεις, εἶχε τὸν φλαβιανὸν ἡγέμονα τῆς ἀνατολικῆς καθέδρας, ἕως ἀπηλθήσασα καὶ ἡ ὅ. οἰκουμενικὴ ζωόδος εἶχε τὸν φλαβιανὸν καὶ τῆς ἀνατολικῆς καθέδρας ἡγούμενον, καὶ σύνεδρον ἑαυτῆς, ὡς αὐτὴ ἐκείνη ἔγραψε πρὸς δάμασον τὸν ῥώμης. Τὸν ἱεροσολύμων κύριλλον ἐκάθηραν ὁ παλαιστινὸς καισαρείας ἀκάκιος. καὶ ἕτεροι τινὲς συμμύσαι αὐτῷ, ἀλλ' ὁ μὲν κύριλλος πρὸς τὴς β. ζωόδου ἐφανείτω, ἡ καθόλου ἐκκλησία ἔχει αὐτὸν ἅγιον, οὐδὲ ἀκάκιος, οἱ συνοδικοὶ αὐτῷ ὑπὸ πάσης τῆς ἐκκλησίας καταμείνοντες. Οἱ πάπαι ῥώμης φῆλιξ, γελάσιος, ἀνάστασος, καὶ σύμμαχος τὸς κωνσταντινουπόλεως πατριάρχας δύφημιον, καὶ μακεδόνιον εἶχον δοκιμάσας, ἡ παλαμναίους, ἀλλ' ἡ δὴ ἰωάννου καὶ νεκτάριος ἐν κωνσταντινουπόλει ζωόδος παρόντων καὶ τῶν λεγάτων καὶ πάπα ὁρμίσδα κατετάξαν αὐτοὺς εἰς τὰ δίπτυχα μετὰ τῶν ἁγίων, λέγοντος ῥώμης, κυρίλλου ἀλεξανδρείας, καὶ παύλου κωνσταντινουπόλεως. Ἡ δὴ τοῦ νεκτουρίου ἐν τῇς βλαχέρναις τῶν τλη. δηποκόπων ζωόδος, ἀναθεμάτισε γερμανὸν κωνσταντινουπόλεως, ἰωάννην τὸν δαμασκηνόν, ἡ γεώργιον τὸν κύπριον, ἀλλὰ καὶ οἱ τρεῖς ὄντι ἅγιοι. καὶ ὑπὸ τῆς ζ. οἰκουμενικῆς ζωόδου μακαρίζονται, ἡ δὴ καὶ νεκτουρίου ζωόδος ἀεὶ ἀναθεματίζεται. Ὁ ῥώμης πάπας νικόλαος ὁα. καὶ ἕτεροι πρὸς αὐτὸν καὶ μετ' αὐτὸν πάπαι συνεᾶ ὡς ληρῶσιν οἱ λατῖνοι μετὰ πολλῶν ζωόδων, ἐλοιδώρησαν. ἀφώρισαν, καὶ ἐκάθηραν τὸ κωνσταντινουπόλεως ἁγιώτατον φῶτον, ἀλλὰ πρὸς μὲν τὴν τῶν πάπδων. καὶ τὸ κατ' αὐτὸς σύνοδων λέγει ἡ ἁγία η. ζωόδος, ὅσαι τὰ κὶ τῶν ἁγίων φωτὸς καὶ ἰγνατίου γραφέντα, ἡ λαληθέντα ἀνάθεμα. τὸ δὲ συνοδικὸν τὸ ὀρθοδοξίας κατ' ἔτος βοᾶ ἐν πάσῃς τῇς ἐκκλησίαις, φωτὸς τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου αἰωνία ἡ μνήμη τρὶς.

οὕτω καὶ τὸν παλαμᾶν οὐ ἀφώρισαν ὁ κλήμης καὶ ἰωάννης. ἀλλ' ἐδικαίωσαν αὐτὸν ζωόδοι, καὶ ἰδὲ κατωτέρω. Εἶτα ὁ κωνσταντινουπόλεως ὅτος ἰωάννης. εἶναι ὁ καλέκας, ὅς τὸς ἐκαθηρέθη. καὶ ἀναθεματίσθη ὡς ἐρῶμεν κατωτέρω. Ὁ πάπας κλήμης ὁς. (τὸ γὰρ η. τυπογραφικὸν ἐστὶν ἁμάρτημα) ἦτον ἄνθρωπος ἀλλότριος τὸ δύσεβείας, καὶ τὸ ἠθῶν αὐτῆς, οὐ μόνον διότι ἦτον χισματικὸς, ἀλλ' ὅτι συνήργησε πολλὰ ἄθλια εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ εἰς τὴν πολιτείαν, καὶ πρῶτον μὲν ἐστὶν, ὅτι τὸ ἰωβηλαῖον ὅπου αὐτοθέως ὁ πάπας βονιφάτιος ὁ η. ἔκαμε νὰ γίνεται εἰς κάθε ἑκατοστὸν ἔτος. ὁ κλήμης ὅτος ἔκαμε νὰ γίνεται εἰς κάθε πεντηκοστὸν, σωέβη δὲ νὰ ἴδῃ ἀπὸ τὸ πολὺ ὅπου ἐσωάχθη εἰς τὸ ἰωβηλαῖον τόσον θαυμαστὸν, ὥστε ἀπὸ τὸς χιλίους λέγει ὁ πολάτινας δὲν ἀπόμειναν οἱ δέκα. τόσῳ φθορὰν ἐπροξένησεν ὁ κλήμης διὰ νὰ σωάσῃ δεύτερον νὰ δώσει τοῖς συγγενέσιν αὐτοῦ. β. ἐσύγχησε τοὺς ἡγεμόνας τὸ ἰταλίας με μπάβαρον τὸ ἡγεμόνα, ὃς βοηθήμενος ἀπὸ τὸ βασιλέως τὸ ἀλαμανίας ἔβαλε τὴν ἰταλίαν ἄνω κάτω, ὥστε ὅπου φυλὴ μὲ φυλὴ, ἑκατὸν μὲ κατὸν ἐπολέμουν, καὶ ἠφανίζοντο ὡς χόρτα οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ πόλεμος, καὶ μάχας ἀλλοκότους καὶ πανάθλιους. γ. ἔβαλλεν εἰς μάχην τοὺς βενετίκους καὶ τοὺς γενοβέζους, ἀφ' ὧν σωέβησαν συμφοραὶ ἀνήκουσαι καὶ πάνδεινα κακὰ, καὶ μάλιστα εἰς τὴν χίον καὶ εἰς τὴν μωρέαν. δ'. ἔβαλλε κόμητάτινα νὰ πειράζῃ τοὺς φλωρεντίνους. ἐκεῖνοι δὲ φοβηθέντες, ἠναγκάσθησαν νὰ κεράσῃ εἰς βοήθειαν τοῦς κάρλον τὸ βασιλέα τὸ ἀλαμανίας, ὅπερ σωέβη μέγα κακὸν τὸ ἐκκλησιῶν καὶ τὸ χριστιανῶν τὸ ἰταλίας, ἐφοβήθη ὁ κλήμης νὰ μὴ ἀφανισθῇ ἡ ἰταλία μὲ τὸ ἐρχομὸν τοῦ κάρλου, καὶ ἐπροσπάθεν τὸ κόμητα νὰ ἀγαπηθῇ μὲ τοὺς φλωρεντίνους, ὅμως ὄχι ὡς διάδοχος τοῦ πέτρου, ἀλλ' ὡς διάδοχος τοῦ παθότου ἴδδα, καθότι εἶπε νὰ γίνῃ ἀγάπη μὲ συμφωνίαν ὅπου νὰ πληρώνουν οἱ φλωρεντινοὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν τὸ ῥώμης τὸ καθένα χρόνον ἀπὸ δώδεκα χιλιάδας φλωρία, αὐ καλὰ καὶ τοὺς μὲ πολέμους νὰ κινήσῃ ἐδωνήθη, τὴν δὲ εἰρήνην νὰ κάμῃ ὅτι δὲν ἠθέλησεν ὁ θεὸς. ε. ἰωάννης αὐτοκράτωρ ὁ καντακουζηνὸς ἔπεμψε πρὸς αὐτὸν πρέσβεις, αὐτὸ ἔπεμψε καὶ ὁ κλήμης εἰς τὸ βασιλέα πρέσβεις δύο δηποκόπους, λέγων νὰ πέμψῃ βοήθειαν καὶ τὸ σαρδικηνῶν, καὶ ἵνα γίνῃ καὶ σύνοδος οἰκουμενικὴ περὶ ἑνώσεως, ἄλλα καὶ τὰ δύο ἐδέχθη μὲ προθυμίας ὁ βασιλεύς, ἀλλ' ὁ κλήμης ἐναχολούμενος νὰ πρόξῃ νὴ πρωαδικὸς πολέμους εἰς τὴν δύσιν, διὰ νὰ μὴ ἀποκαταστήσῃ τὴν δύσιν ὡς τὴν πρωάδα, ἐτμήθη τῇ μαχαίρᾳ καὶ θανάτῳ, καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὰ σκεῖσε δικαιωτέρα. τοιούτου ἦν φονέως, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἀπειροφονέως, σκανδαλοποιὸς καὶ φιλαργύρου, καὶ καὶ αὐτοχειριαστικὸς ἰωβηλαίου εἰσηγητοῦ ἀφωρισμὸς τῷ ἁγίῳ παλαμᾶ ὁ πρεσβεύτης, ὁ ὁποῖος δύρησε τόπον ὅπου κατοικεῖ ὁ χριστὸς, ἀλλ' ἐπανέρχεται σκεῦ. ὅθεν ἐξῆλθεν, ἐπειδὴ δύρησε σεπαρωμένον τόπον, καὶ ὁ μακρὰ ἀπὸ τὴν τοιούτων ὁ θεὸς καὶ ἀνθρωπὸς τὴν ἐνάτῳ.

Πρὸς δὲ τὸ δεκάτῳ ἔξω ἀπόκρισις οἱ μὴ ἀπὸ τὰ κείμενοι πρὸς σωοδικοὶ τόμοι ὡς ἀνωτέρω εἴρηται, οἱ τινὲς τὴν μὲν παλαμᾶν ὡς ὀρθόδοξον καὶ σωτήριον ἀνεβέσαν τὴν θείων δογμάτων, καὶ πάσης ἀρετῆς ἐκ μαγεῖον μακαρίζουσι, τοὺς δ' ἄλλους φρονοῦντας, ἐξ ὧν εἰσὶ καὶ ὁ κωνσταντινουπόλεως ἰωάννης, καὶ ὁ ῥώμης κλήμης, καὶ ὁ σωθέμενος τὴν πάργαν πάπερ ῥιχάρδος, καὶ ἡ βεβαιώσασα τὴν πάργαν ἐν γαλλίᾳ

Σιώδης. καὶ εἴπερ ἄλλοις τύποις σύμφωνοις ἀφωρίζεται, καὶ τῷ αἰωνίῳ ἀναθέματι καθυποβάλλεται. Οἱ δὲ Σιωδικῶς ἀπεδοκιμασμένοι, καὶ ὡς ἀποφανεῖς αἱρετικοὶ τῷ αἰωνίῳ ἀναθέματι καθυποβεβλημένοι, ἀφωρίζοντες καὶ ἀναθεματίζοντες τὰς ἁγίας, ἑαυτοὺς ἀφορίζεται, ἰδὲ τὸ φώτιον ἀναγνώσεις. ὅτι δὲ φησὶν ὅτι Ἰωάννης ὁ Φιλόπονος λοιδορῶν τὴν ἐν χαλκηδόνι Σιώδον ἔλεγε ἀποπεσεῖν αὐτὴν εἰς τὸ νεστόριον φρόνημα, καὶ καταδέξασθαι τὰ ἀναθεματισμὸν Νεστορίου. Δῆλον ὅμως ὅτι ἡμῖν Σιώδος ἀγία, ὁ δὲ Φιλόπονος αἱρετικὸς μονοφυσίτης, καὶ μάλιστα τελετῆς ἀπὸ πολλῶν καὶ μεγάλων Σιωδῶν ἀναθεματισμός. Τοιαῦτα αἱ συνοφαντεῖαι καὶ οἱ ἀφορισμοὶ κλήμυντος καὶ ἰωάννου, καὶ ἀπλῶς τῶ πάπιζῶν κὶ τοῦ ἱερᾶ Γρηγορίου, καὶ τὸ ἐπόμενον δῆλον.

Κεφάλαιον τρίτον.

Περὶ τῆς αἱρέσεως τῶν Βαρλαάμ, καὶ τῶν κατ' αὐτῆς τῶν ἁγιορείτων νόμου.

Βασίλειον ὀνέος ἀνδρόνικος, ἐφ' οὗ ὡς λέγει ὁ γρηγορᾶς, βιβ: α. καὶ ὁ λογοθέτης Γεώργιος βιβ: α. κεφ: η. Βαρλαὰμ τὶς καλαβρὸς πολὺς ὢν εἰς τὴν ἔξω σοφίαν, ἦλθεν δὴ κατὰ τὴν ῥωμαίων, καὶ δὴ τῶν βασιλέως ὄντος εἰς τὴν ἀκαρναναίαν. αὐτὸς εἰς θεσσαλονίκην ἀποκρίθη πῶς μανθάνει τὴν μοναχικὴν ζωὴν εἰς ἕνα ἰδιώτην καλόγηρον, ὅστις ἄγροικος ὤν, ἔλεγε τῷ Βαρλαὰμ, ὅτι οἱ μοναχοὶ πεσόντες ὑγόμενοι ἀγάλλονται, καὶ δὴ καὶ βλέπουσι καὶ φῶς ἐράνιον αὐθηγοῖς ὀφθαλμοῖς, ὁ δὲ Βαρλαὰμ δεινοπαθήσας εἰς τὰ τοιαῦτα, ἔγραψε κὶ μοναχῶν. παρὼν δὲ ὁ κὲ Γρηγόριος ἱερομόναχος ὁ παλαμᾶς, τὴν ἐνθέτει μὴ διὰ ἕνα ἀγωνίσωνται καταφρονῇ τῶν πολλῶν, κρίζοντάς τὰς μασσαλιανὰς, καὶ ὀμφαλοψύχους, καὶ καίουσι τὰ ὅπα κὶ τὴν μοναχῶν ἔγραψε. πρὸς δὲ τοῦ ὁρωμένου φωτὸς, ἐὰν ὅτι πολλοὶ ἀγωνιζόμενοι ὑπὲρ χριστοῦ μάρτυρες, καὶ δὴ καὶ ὁ θεὸς ἀντώνιος. ἰδασι πιστὸν φῶς, διόπερ ἂν εἰς τὴν μεταμόρφωσιν εἶδον οἱ ἀπόστολοι ἄκτισον φῶς αὐθητοῖς ὀφθαλμοῖς, πθαυμαστὸν ἂν ἐπεῖμι ὅτι καὶ πολλοὶ τῶν ἁγίων βλέπουσιν ἄκτισον φῶς; ὁ δὲ Βαρλαὰμ ἀκούσας τὸν ἐν τῷ θαβωρίῳ φῶς ἄκτισον, ἐβλασφήμει πικίλως, καὶ πολλὰ συνέγραψε κὶ τῶν θεῖ τὴν παλαμᾶν. συνέγραψεν ὅμως ὁ παλαμᾶς ἀντιῤῥητικὰ κὶ τὴν βλασφημιῶν τοῦ Βαρλαὰμ, καὶ δὴ καὶ οἱ ἁγιορεῖται συνέθεντο νόμον ὅς τις ἐστὶν οὗτος.

Ἁγιορίτικος νόμος ὑπὲρ τῶν ἱερῶς ἡσυχαζόντων διὰ τὰς ἐξ ἰδίας ἀσεβείας καὶ τῆς περὶ τὰς ἁγίας ἀσεβείας ἀθετοῦντας τὰς τοῦ πνεύματος μυστικὰς ἐνεργείας, κρείττονι λόγῳ ἐν τοῖς κὶ πνεῦμα ζῶσιν ἐνεργουμένας καὶ δι' ἔργων φανερουμένας, ἀλλ' οὐ διὰ λόγων ἀποδεικνυμένας.

Τὰ μὲν ἀρχαίως καθωμιλημένα, καὶ κοινῇ πᾶσιν ἐγνωσμένα, καὶ παῤῥησία κηρυττόμενα δόγματα, τοῦ διὰ μωσέως ὑπῆρχε νόμος μυστήρια, τοῖς θεοφήσι μόνοις ἐν πνεύματι θεορούμενα, τὰ δ' ἐπηγγελμένα τοῖς ἁγίοις ἀγαθὰ, κὶ τὴν αἰῶνα τὸν μέλλοντα. τῆς κὶ τὸ διαγγέλιον πολιτείας ἐστὶ μυστήρια, τοῖς διὰ τοῦ πνεύματος ὁρᾶν ἠξιωμένοις, καὶ τύποις μετρίως ὡς ἐν ἀῤῥαβῶνος μέρει, διδόμενα καὶ θεορούμενα. Ἀλλ' ὥσπερ εἴπε τὸ τῶν ἱεροῦ μὴ μετ' ἀλαβείας ἀκούων τῶν θεοφήτων λεγόντων λόγον καὶ πνεῦμα θεοῦ, σωματὶ διάτε καὶ θεοαιώνια, συνέ-

σωμεν ἀν τὰ ὦτα, δοκῶν ἀπηνεμένων ἀκούειν τὴν ἀσεβείας φωνῶν, καὶ τὸν ἀνωμολογημένης τοῖς ἀσεβέσι φωνῆς ἐναντίων, δηλονότι τῆς λεγούσης, Κύριος ὁ θεός σου Κύριος εἷς ἐστὶν, οὕτω καὶ νῦν τάχα ἂν πάθοι τὶς, μὴ μετ' ἀλαβείας ἀκούων τῶν μόνοις ἐγνωσμένων τοῖς δὲ ὀρθὴν κεκαθαρμένοις μυστηρίων τοῦ πνεύματος.

Ἀλλ' ὥσπερ αὖθις ἡ τῶν θεοῤῥήσεων ἐκείνων ἔκβασις, σύμφωνα τοῖς φανεροῖς ἀνέδειξε τὰ τότε μυστήρια, καὶ πρὸς ἀμμὴν νῦν εἰς Πατέρα καὶ υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα, θεότητα τρισυπόστατον, φύσει μίαν, ἀσύγχυτον, ἀσύθετον, ἄκτισον, ἀόρατον, ἀπερινόητον, οὕτω καὶ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος ἐν καιροῖς ἰδίοις ἀποκαλυφθέντος, κὶ τὴν ἄφραστον ἔκφανσιν τοῦ ἐν τρισὶ τελείας ὑποστάσεσιν ἑνὸς θεοῦ, σύμφωνα τοῖς πᾶσιν ἐκφανήσεται τοῖς φανεροῖς τὰ μυστήρια. Δεῖ μὴτοι καὶ ἐκεῖνο σκοπεῖν, ὡς εἰ καὶ τοῖς πέρασι τῆς γῆς ὕστερον ἐξεφάνη τὸ τρισυπόστατον τῆς θεότητος, τῷ λόγῳ τῆς μοναρχίας μηδαμῶς λυμαινόμενον, ἀλλὰ τοῖς θεοφήσι σκεύεσι καὶ θεὸ τῆς ἐκβάσεως τῶν πραγμάτων ἐγνώσκετο, καὶ τοῖς αὐτοῖς τηνικαῦτα πεισθεῖσι, δι' ὑποδέκτον ἦν, τὸν ἴσον ἄρα τρόπον οὐδὲ νῦν τὰς λόγους τῆς ὁμολογίας ἀγνοεῖν ὑμῖν, τῶν τε παῤῥησία κηρυττομένων, καὶ τῶν μυστικῶς ἐν πνεύματι τοῖς ἀξίοις θεοφανομένων. Οἱ μὲν, αὐτῇ τῇ πείρᾳ μεμυημένοι, ὅσοι τῆτε τῶν χρημάτων κτήσει, καὶ τῇ τῶν ἀνθρώπων δόξῃ, καὶ τῆς τῶν σωμάτων ἐν καλαῖς ἡδοναῖς διὰ τὴν εὐαγγελικὴν ἀπεπάξαντο ζωὴν. οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀποταγὴν ταύτην, διὰ τῆς θεοῦ τὰς ἐν τῇ κατὰ χριστὸν ἡλικίᾳ θεοῤῥήσεις βεβαίωσαν ὑποστάσεις. ἔσω τοῖς δὲ καὶ τῷ θεῷ δι' ἡσυχίας ἀπερεμερίμνως σχολάσαντες, καὶ διὰ θεοσοχῆς ἀκελεβῆς, καὶ θεοδυχῆς εἰλικρινῆς ὑπὲρ ἑαυτὸς γνόμενοι, καὶ γεγονότες ἐν θεῷ διὰ τῆς θεοῦ αὐτὸν μυστικῆς ὑπὲρ νῦν ἑνώσεως, τὰ ὑπὲρ νῦν ἐμυήθησαν. Οἱ δὲ, τῇ θεοῦ τὰς τοιαύτας αἰδοῖ καὶ πίστει καὶ θεργῇ. Οὕτω τοίνυν καὶ ἡμεῖς τοῦ μεγάλου Διονυσίου λέγοντος ἀκούοντες ἐν τῇ β. θεοῦ γνῶσιν δηλῇ, τὸν θεὸν θεοποιὸν δῶρον θεότητα καὶ θεαρχίαν καὶ ἀγαθαρχίαν, καὶ τὸν τὴν χάριν ταύτην τοῖς ἀξίοις παρέχοντα θεὸν, ὑπὲρ ταύτην τὴν θεότητα, πειθόμεθα, πολυπλασιασμὸν τῶν θεοῦ ἐν πάσχει, κὰν δύο λέγῃ τὶς οὕτω θεότητας. ἀλλὰ τὸν θεοποιὸν ταύτην χάριν τοῦ θεοῦ ὁ θεῖος μάξιμος θεῖ τοῦ μελχισεδὲκ γράφων, ἄκτισον εἶναι ἀποφένεται, καὶ ἀεὶ ὢν ἐν τοῦ ἀεὶ ὄντος θεοῦ, ἀλλαχοῦ δὲ πολλαχοῦ, ἀῤῥήνητον τὸ φῶς τοῦτο καλεῖ, τοῖς ἀξίοις ὁπότ' ἂν γένοιντο ἄξιοι φανερούμενον, ἀλλ' ἐν πάτε γινόμενον. πρὸς τὸ φῶς οὗτος, καὶ φῶς ὑπεραῤῥήτου δόξης, καὶ ἀγγέλων καθαρότητα ὀνομάζει. Ὁδὲ μέγας μακάριος, τῶν ἀσωμάτων τροφὴν καὶ τῆς θείας φύσεως δόξαν, καὶ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος καλουμένου, πῦρ θεῖον καὶ ἐπιφανίον, φῶς ἄῤῥητον καὶ νοερὸν, ἀῤῥαβῶνα πνεύματος ἁγίου, ἀγαπητὸν ἀγαλλιάσεως ἔλαιον.

β. ὅστις οὖν τὸν τὴν θεοποιὸν ταύτην χάριν τοῦ θεοῦ, ἄκτισον καὶ ἀῤῥήνητον λέγοντας, τοῖς μασσαλιανοῖς συνατάττει καὶ διθεΐτας καλεῖ. εἴπερ ἄρα τὶς ἐστὶν οὗτος ἴδωλοῖς τοῖς τοῦ θεοῦ ἁγίοις ἀπικείμενος, καὶ τοῦ κλήρου τῶν σωζομένων. εἰ μὴ μετὰ μελετῆσαι, ἑαυτὸν ἐκβάλλων. καὶ αὐτὸς ἐκπίπτων τοῦ ἑνὸς καὶ μόνου τῶν ἁγίων φύσει θεοῦ, ὅστις ὑπτοῦν καὶ θεοῦμενος, καὶ συμφθεγγόμενος τοῖς ἁγίοις. καὶ μὴ θεοφανιζόμενος θεοφάσεις ἐν ἁμαρτίαις, τὸ μὲν φανερῶς λεγόμενον ὅτι

ὅτι:

ἀποσείεται ὡς ἀγνοῶν, ἀγνοεῖ δὲ τὸ πρόπον καὶ μυήσεις. μὴ ἀπαξιούτω ζητεῖν καὶ μανθάνειν παρὰ τῶν εἰδότων. Εἴσεται γὰρ, ὡς οὐδὲν ἀπαράλληλον τοῖς θείοις λόγοις καὶ πράγμασι, καὶ ταῦτ' ἀπὸ τῶν ἀναγκαιοτάτων, καὶ ὧν αὐδὶ οὐδὲν ἀδαμῶς ἀνεύρεσις, ὅτε δόγμα τῶν καθ' ἡμᾶς ἀσφαλὲς, ὅτε μυστήριον ὅλως θεοπρεπὲς.

γ. ὅσπερ μόνη τῇ μιμήσει καὶ χάρι, χωρὶς τῆς θεοποιοῦ χάριτος τοῦ Πνεύματος, τὸν πρὸς τὸν Θεὸν τελείαν ἕνωσιν ἀποφαίνεται τελείοις, κατὰ τὸ ὁμοίωσις καὶ ἀγαπωμένους, ἀλλήλων, καὶ τὸν θεοποιὸν χάριν καὶ Θεοῦ, ἔξιν τῆς λοιπῆς Φύσεως, διὰ μόνης μιμήσεως προσγινομένην, ἀλλ' οὐκ ἔλαμψιν ὑπερφυᾶ καὶ ἀπόρρητον, καὶ θείαν ἐνέργειαν ὁρωμένην ἀορατῶς τοῖς ἠξιωμένοις, καὶ νοουμένην ἀπερινοήτως. ὅτι ἴδω τῇ τῶν μακαριανῶν ὡς οὐκ οἶδεν ἀπάτη ἀπιστῶν. Φύσει γὰρ ἔσται καὶ πᾶσαν ἀνάγκῃ Θεὸς ὁ θεούμενος, εἰ καὶ φυσικῇ δυνάμει ἡ θέωσις ἔσται, καὶ τοῖς ὅροις τῆς Φύσεως ἐμπεριλαμβάνεσθαι πέφυκε. Μὴ τοίνυν ὅτι τὴν οἰκείαν περιτρεπῶν τοῖς ἀσφαλῶς ἐσῶσιν ἀπχειρείτω παρεστέψασθαι καὶ μόνον τοῖς ἀμωμήτοις τὸν πίστιν ἐπενεγκεῖν. ἀλλὰ τὸ φρόνημα καταθέμενος, μανθανέτω παρὰ τῶν πεπειραμένων, ἢ τῶν ὑπ' ἐκείνων δεδιδαγμένων, ὡς ἀχρεῖός ἐστι παντάπασιν ἡ τῆς θέωσεως χάρις, οὐκ ἔχουσα τὸν διανοῦν δεκτικὸν ἑαυτῆς ἐν τῇ Φύσει δύναμιν. ἐπεὶ οὐκ ἔστι χάρις ἐστὶν, ἀλλὰ τῆς καὶ τῆς Φυσικὸν δύναμιν ἐνεργείας Φανέρωσις. εἰ δὲ παράδοξον ἔσται τὸ γινόμενον, εἰ κατὰ δεκτικὸν δύναμιν Φύσεως ἡ θέωσις εἴη. Φύσεως γὰρ ἂν εἰκότως ἔργον, ἀλλ' οὐ Θεοῦ δῶρον ἡ θέωσις εἴη. καὶ δυνήσεται καὶ Φύσει Θεὸς ὁ τοιοῦτος εἶναι καὶ κυρίως παρορᾶσθαι. οὐδὲ γὰρ ἄλλο τι καθέστηκεν ἡ καὶ Φύσιν τῶν ὄντων ἑκάστου δύναμις, ἢ Φύσεως παρὸν ἐνέργειαν ἀπαράλλακτος κίνησις. πῶς δὲ ἐξίσησιν ἑαυτῷ τὸ θεούμενον, ἡ θέωσις, εἰ πῶς ὅροις τῆς Φύσεως αὐτὴ παρεμπέπτωκε, σωιδεῖν οὐκ ἔχω. Ὑπὲρ Φύσιν τοίνυν, καὶ ὀρεπτὸν, καὶ γνῶσιν, ἡ τῆς θεώσεως χάρις, καὶ ἀπείρως τὰ τοιαῦτ' ἅπαντα, καὶ τὸ ἄγιον μάξιμον. ταύτης ἀπολεῖ. ὀρεπτὸν μὲν γὰρ πᾶσα καὶ ἡ ἐφ' ἡμῖν ἕξις θεοῦ μίμησις, παρὸς τὸ θεῖον ἕνωσιν ὑπόδειον ποιεῖται τὸ κεκτημένον. ἡ δὲ χάρις, αὐτὸν τελεσιουργεῖ τὸν ἀπόρρητον ἕνωσιν. δι' αὐτῆς γὰρ, ὅλῳ μὲν ὅλοις τοῖς ἀξίοις ὁ Θεὸς παρεχωρεῖ. ὅλῳ δὲ ὅλοι παρεχωρεῖσιν ὁλικῶς οἱ ἅγιοι τῷ Θεῷ. ὅλον ἀπολαβόντες ἑαυτὸν τὸν Θεὸν. καὶ τὸν πρὸς αὐτὸν ἀναβάσεως, οἷον ἔσταθλον αὐτὸν μόνον κτησάμενοι τὸν Θεὸν. ψυχῆς πρὸς σῶμα παρεφυῶν τρόπον ὡς οἰκείοις μέλεσι, καὶ ἐν αὐτῷ εἶναι καταξιώσαντα.

δ. ὅσπερ τοὺς τὸν καρδίᾳ. ἢ τῷ ἐγκεφάλῳ λέγοντας τὸν νοῦν ἐνιδρύσθαι, μακαριανοὺς εἶναι διϊχυρίζεται, ὅτι ἴδω κακῶς τοῖς ἁγίοις ὑπολαμβάνει. ὁ μὲν γὰρ μέγας ἀθανάσιος, τῷ ἐγκεφάλῳ τὸ λογικὸν εἶναι τὴν ψυχῆς φησὶ. μακάριος δὲ ὁ τῆς μεγαλειότητος μηδὲν ἐλλείπων. ἐν τῇ καρδίᾳ τὸν νοῦν ἐνεργεῖν. Σωσωδὰ δὲ τοῖς, οἱ ἅγιοι κεδὸν ἅπαντες. ὁ γὰρ φησὶν ὁ νύσσης θεῖος Γρηγόριος. ὅπ ὁ νοῦς ὅτε ἐντὸς τοῦ σώματος ἐστὶν ὡς ἀσώματος, οὐκ ἐναντιοῦται τοῖς ἀγίοις ἐκείνοις. ἐντὸς γὰρ τοῦ σώματος ἐκείνοι λέγουσι τὸν νοῦν, ὡς σωμεμιμμένον τόπῳ. Κάτ' ἄλλον τοίνυν τρόπον τοῦτο λέγοντες, ἥκιστα πρὸς ἐκείνον διαφέρονται, καὶ γὰρ οὐδὲ τῷ λέγοντι μὴ ἐν τόπῳ τὸ θεῖον εἶναι, ἢ ἀσώματον αὐτίκειται. ὁ ἔνδον ἡνίκα ποτὲ τοῦ θεοῦ λόγον λέγων, παρθενικῆς καὶ παναμώμου μήτρας, ὡς ἐκεῖ

σωσημμένον

σωσημμένον ὑπὲρ λόγον τῶν καθ' ἡμᾶς, φυράματι, διὰ φιλανθρωπίαν ἄφατον.

ε. ὅστις τὸν θαβωρίῳ τοὺς μαθητὰς πρὸς ἐρώψαν φῶς φάσμα λέγει, καὶ σύμβολον πιστὸν, οἷον γίνεσθαι καὶ ὑπολίνεσθαι, ἀλλ' οὐ κυρίως εἶναι. Ἐκ οὐκ ὑπὲρ πᾶσαν νόησιν, ἀλλὰ χείρω νόησεως ἐνέργειαν. σαφῶς ἀπαφθέγγεται τοῦς τὰ ἁγίων δόξαις. Οὐτοι γὰρ καὶ τοῖς ἄσμασι καὶ τοῖς συγγράμμασιν, ἀπόρρητον, ἄκτισον, ἀΐδιον, ἄχρονον, ἀπρόσιτον, ἄπλετον, ἄπειρον, ἀπεριόριστον, ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις ἀθέατον· ὑπερέκτυπον κάλλος καὶ ἀνάλλοιωτον. δόξαν Θεοῦ, δόξαν Χριστοῦ, δόξαν Πνεύματος, ἀκτίνα θεότητος, καὶ τὰ τοιαῦτα προσαγορεύουσι. δοξάζεται μὲν γὰρ φησὶν ἡ σάρξ ἅμα τῇ προσλήψει, καὶ δόξα τοῦ σώματος ἡ δόξα τοῦ θεότητος γίνεται. ἀλλ' ἀφανὴς οὖν ἡ δόξα ἐν τῷ φαινομένῳ σώματι, τοῖς μὴ χωρεῖσι τὰ καὶ ἀγγέλοις ἀθέατα. Μεταμορφοῦται τοίνυν, οὐχ ὁ οὐκ ὢν προσλαβόμενος, οὐδὲ εἰς ὅπερ οὐκ ἦν μεταβαλλόμενος, ἀλλ' ὅπερ ἦν, τοῖς οἰκείοις μαθηταῖς ἐκφανόμενος. διανοίγων τούτων τὰ ὄμματα, καὶ οὐκ τυφλῶν ἐργαζόμενος βλέπον τας. μόνων γὰρ αὐτὸς ἐν ταυτότητι, παρ' ὃ τὸ πρὶν ἐφαίνετο νῦν τοῖς μαθηταῖς ἐπρεπτο φαινόμενος. αὐτὸς γὰρ ἐστὶ τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν, τὸ τῆς δόξης ὡραῖσμα. καὶ ὡς ἥλιος ἔλαμψεν. ἀμυδρὰ ἡ εἰκὼν. ἀλλ' ἀμήχανον ἀπαραλλάκτως ἐν τῇ κτίσει τὸ ἄκτισον εἰκονίζεσθαι.

ς. ὅστις ἄκτισον τὴν οὐσίαν μόνην εἶναι λέγει τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ μὴ καὶ τὰς ἀϊδίους ἐνεργείας, τοῦ ἁγίου ἀκουσάτω μαξίμου λέγοντος τὰ ἀθάνατα πάντα, καὶ αὐτὴ ἡ ἀθανασία, καὶ τὰ ζῶντα πάντα, καὶ αὐτὴ ἡ ζωὴ, καὶ τὰ ἅγια πάντα, καὶ αὐτὴ ἡ ἁγιότης, καὶ τὰ ἐνάρετα πάντα, καὶ αὐτὴ ἡ ἀρετὴ, καὶ τὰ ἀγαθὰ πάντα καὶ αὐτὴ ἡ ἀγαθότης, καὶ τὰ ὄντα πάντα, καὶ αὐτὴ ἡ ὀντότης. Θεοῦ παρδήλως ἔργα τυγχάνουσιν. ἀλλὰ τὰ μὲν, τοῦ εἶναι χρονικῶς ἠρξάμεθα. οὐ γάρ ποτε ὅτε οὐκ ἦν. τὰ δὲ, τοῦ εἶναι χρονικῶς οὐκ ἠρξάμεθα. οὐκ ἦν γάρ ποτε ὅτε οὐκ ἦν ἀρετὴ, καὶ ἀγαθότης καὶ ἁγιότης καὶ ἀθανασία. Καὶ πάλιν ἡ ἀγαθότης καὶ παῦ εἶπε ἀγαθότητος ἐμπεριέχεται λόγῳ, καὶ ἀπλῶς πᾶσα ζωὴ, καὶ ἀθανασία καὶ ἀπολότης καὶ ἀπρεψία καὶ ἀσεκρία, καὶ ὅσα περὶ τὸν Θεὸν ἀσιωδῶς θεωρεῖται, ἔργα Θεοῦ εἰσὶ, καὶ οὐκ ἠρξάμεθα χρονικῶς. οὐ γάρ ποτε πρεσβύτερον ἀρετῆς τὸ οὐκ ἦν, οὐδέπω καὶ ἄλλα τὰ εἰρημένων. καὶ τὰ μετέχοντα αὐτῶν, κατ' αὐτὰ ἤρκται τοῦ εἶναι χρονικῶς. ἀπαρχὴ καὶ πᾶσα ἀρετὴ, μὴ ἔχουσα τὸν χρόνον ἑαυτῆς πρεσβύτερον, οἷα τὸν Θεὸν ἔχουσα τοῦ εἶναι μονώτατον ἀϊδίως ζωοποιοῦσα, πάντων τῶν ὄντων, καὶ μετεχόντων καὶ μεθεκτῶν, ἀπειράκις ἀπείρως ὁ Θεὸς ὑπερεξήρηται. Μανθανέτω τοίνυν οὐκ τούτων, ὡς οὐ πάντα τὰ ὑφεστῶτα οὐκ Θεοῦ, καὶ ὑπὸ χρόνον εἰσὶ. καὶ πρὸ ἔστιν αὐτῶν ἀπαρχὰ ἐστὶ, καὶ τῷ λόγῳ τοῦ μόνης ἀπάρχου φύσει καὶ τριαδικῆς μονάδος. καὶ τοῦ κατ' αὐτὸν ὑπερφυῶς ἀπολότητος, ἥκιστα λυμαίνεται. Τὸν αὐτὸν γὰρ τρόπον καὶ ὁ νοῦς κατ' ἀμυδρὰν εἰκόνα τοῦ ὑπερβαλλούσης ἐκείνης ἀμερείας, οὐδαμῶς διὰ τὰς ἐμφύτους ἑαυτοῦ νοήσεις, σώφετός ἐστιν.

ζ. ὅσπερ τὰς ἐνσημαινομένας τῷ σώματι πνευματικὰς διαθέσεις, ἀπὸ τῶν ἐν τῇ ψυχῇ τῶν κατὰ Θεὸν πρεπόντων χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος οὐ παραδέχεται, καὶ τὸν τοῦ παθητικοῦ κάθ' ἕξιν νέκρωσιν ἀπάθειαν φησὶν, ἀλλὰ μὴ τὸν ἀπὸ τὰ κρείττω κάθ' ἕξιν ἐνέργειαν, ὁλικῶς ἀπεσφαμμένου τὰ πονηρὰ, καὶ ἐπεσφαμμένου

μένοι πρὸς τὰ καλὰ, ὡς τὰς πονηρὰς ἕξεις ἀποκτιννύμενοι. καὶ τῆς ἀγαθαῖς πολιτείαις
σαντες. ἵνα ἀκολούθως τῇ τοιαύτῃ δόξῃ καὶ τῷ ἐν τῷ ἀφθάρτῳ τῶν ὄντων αἰ-
ώνι μετὰ σώματος ἀπαλλάττεσθαι διαγωγῶν. εἰ γὰρ συμμεθέξει τότε τῇ ψυχῇ τὸ
σῶμα τῶν ἀπορρήτων ἀγαθῶν, καὶ νῦν δήπου συμμεθέξει καὶ τὸ ἐγχωρεῖν, τὸν χωρη-
γεμένης μυστικῶς καὶ ἀπορρήτως ὑπὸ τοῦ Θεοῦ χάριν. Τῷ κεκαθαρμένῳ νῷ, καὶ 5
αὐτὸ τὰ θεῖα πείσεται καταλήλως ἑαυτῷ, μεταποιούμενον καὶ
ἀλλ' οὐκ ἔξω νεκρωθέντος τοῦ τῆς ψυχῆς παθητικοῦ. καὶ δι' ἑαυτοῦ κενοῦ σώμα-
τος τε καὶ ψυχῆς ὑπάρχοντος, τὰς τοῦ σώματος ἀγιάζοντος διαθέσεις τε καὶ
ἐνεργείας. ὅθεν τῶν ἀπηλλαγμένων τοῦ βίου καλῶν, διὰ τὴν ἐλπίδα τῶν μελλόν-
των ἀγαθῶν, καὶ τὸν ἄγιον διάδοχον, ὀνοῦ δωρέσεως διὰ τὴν ἀμεριμνίαν κινούμενος, 10
τὸν θείας ἀρρήτως χρηστότητος αὐτὸς ἐπαιδαύετο, καὶ τῷ σώματι καὶ τὸ μέτρον
τὸν ἑαυτοῦ πεποιηκὼς, τὸν οἰκείας χρηστότητος μεταδίδωσιν. ἡ δὲ τοιαύτη ἐγγινο-
μένη χαρὰ τότε τῇ ψυχῇ καὶ τῷ σώματι, ὑπόμνησις ἐστὶν ἀπαλλαγῆς τοῦ ἀφθάρτου
βιότητος.

η. Ἄλλο μὲν φωτὸς ὀνοῦ, ἕτερον δὲ ἡ αἴσθησις ἀπαλλαττόμενον πέφυκεν. ἡ 15
μὲν γὰρ, αἰσθητοῦ. καὶ τὰ αἰσθητὰ ἡ αἴσθησις δεικνύουσα. ὁ δὲ νοῦς φῶς ἐστιν, ἡ ἐν νοήμα-
σι κεκρυμμένη γνῶσις. ὁ δὲ αὐτοῦ τοίνυν φωτὸς, ὄψις τε καὶ νοῦς ἀπαλλαττόμενον πεφύ-
κασιν. ἀλλὰ μέχρις οὗ κατ' οἰκείαν φύσιν καὶ ἐν τοῖς κατὰ φύσιν ἐνεργεῖ ἑκάτερον
αὐτῶν. ὅταν δὲ πνευματικῆς καὶ ὑπερφυοῦς δυμοιρήσωσι χάριτός τε καὶ δυνάμεως,
αἰσθήσεται καὶ νοῦς. καὶ τὰ ὑπὲρ πᾶσαν αἴσθησιν, καὶ ταῦτα νῦν οἱ καθαξιωμένοι βλέπου- 20
σιν, ἵνα καὶ τὴν θολόγον εἰδωμεν μέγαν Γρηγόριον, ὡς οἶδε μόνος ὁ Θεὸς καὶ οἱ
τὰ τοιαῦτα ἐνεργούμενοι.

Ταῦτα ὑπὸ τῶν γραφῶν ἐδιδάχθημεν. Ταῦτα ὑπὸ τῶν ἡμετέρων Πατέρων παρελά-
βομεν. ταῦτα διὰ τὴν μικρᾶς ἐγνώκαμεν πείρας. Ταῦτα καὶ τὴν ἱερομονάχοις
Ἰκμιώτατον καὶ ἀδελφὸν ἡμέτερον κύριον Γρηγόριον, ὑπὲρ τῶν ἱερῶς ἡσυχαζόντων 25
συγγραψάμενον ἰδόντες καὶ ἀποδεξάμενοι, ὡς πᾶς τὰ ἁγίων ἀκριβῶς ἐχόμενα πα-
ραδόσεσι πρὸς πληροφορίαν τῶν ἐν τυγχανόντων ὑπεγράψαμεν.

Εἶχε δὲ καὶ ὑπογραφὰς, καὶ παπαποστατάτου πρώτου, καὶ τῶν ἡγουμένων, καὶ τῶν σεβασ-
μίων γερόντων. οἷς ὁ ἱερώτατος ἐπίσκοπος ἐπισφραγίζων, ὑπέγραψεν οὕ- 30
τως. ὁ ταπεινὸς ἐπίσκοπος ἱερυσὲ καὶ ἁγίου ὄρους ἰάκωβος. πᾶς πατερικᾶς ἐν-
τεθραμμένος καὶ ἀποδόσεσι, καὶ μαρτυρῶν, ὅπ διὰ τῶν ἐν ταῦτα ὑπογεγραμμένων
λογάδων, ἅπαν τὸ ἅγιον ὄρος συμφωνοῦντες ὑπέγραψαν, καὶ αὐτὸς συμφωνῶν
καὶ ἐπισφραγίζων ὑπέγραψε. καὶ τοῦτο μὲν πάντων πρεσγράφων, ὅπ τὸ μὴ συμ-
φρονοῦντα τοῖς ἁγίοις, καθὼς καὶ ἡμεῖς καὶ οἱ μικρῷ πρὸ ἡμῶν Πατέρες ἡμῶν, ἡμεῖς
τὸ αὐτὸ κοινωνίαν καὶ παραδεξόμεθα. Διὰ τὸ ἀσφαλὲς ἐγράφη τὰ ὀνόματα τῶν ἀνω- 35
θεν δηλουμένων ἡγουμένων καὶ μοναχῶν. ὁ λαύρας κὺρ θεοδόσιος. ὁ τῶν ἰβήρων
κὺρ ἀντώνιος. ὁ τοῦ βατοπεδίου κὺρ ἰωαννίκιος. ὁ ὑπὸ τὸν βελγάρων ἀββᾶς
ἰωάννης. ὁ ὑπὸ τὸν λαύρας ἱερομόναχος κὺρ φιλόθεος. ὁ ὑπὸ τὸν ἐσφιγμένου
Πνευματικὸς κὺρ ἀμφιλόχιος. ὁ ὑπὸ τὸν βατοπεδίου Πνευματικὸς κὺρ θεοδό-
σιος. ὁ τοῦ κατλουμίου κὺρ θεοκλήτος. ὁ ὑπὸ τὸν λαύρας κὺρ γερόντιος 40
ὁ μαρκέλλος: ὁ ὑπὸ ἰωάννης κὺρ κάλλιστος ὁ μεζάλων. ὁ ὑπὸ τὸν βατοπεδίου
ἱερο-

ἱερομόναχος κὺρ γεράσιμος. ὁ ὑπὸ τὸν ἰβήρων κὺρ μωϋσῆς. ὁ ὑπὸ τὸν λαύ-
ρας κὺρ Γρηγόριος ὁ σεμβολαγκαδίτης. ὁ ὑπὸ τοῦ μαγκλᾶ σκήτεως ἱερο-
μόναχος κὺρ ἡσαΐας. ὁ ἀπ' αὐτῆς κὺρ Μάρκος ὁ βασιλίου. ὁ ἀπ' αὐτῆς ἱε-
ρομόναχος κὺρ κάλλιστος. ὁ ὑπὸ τὸν καρεῶν ὁ θυμιάνος. ὁ ὑπὸ τὸν βατο-
πεδίου κὺρ σωφρόνιος ὁ τζίμπος. ὁ ὑπὸ τὸν αὐτῆς κὺρ ἰωάσαφ. εἶτα ὁ αἰωνιο-
γραμμένος ἱερώτατος ἐπίσκοπος. Ἀντεβλήθη τὸ παρὸν ἴσον βασιλικοῦ
τόμου. καὶ δίρεθὲν καὶ πάντα διεισάζον τῷ πρωτοτύπῳ αὐτοῦ, ὑπογεγράφη παρὰ βα-
σιλεωτάτου μητροπολίτου κυζίκου καὶ ὑπερτίμου κὺρ ἀθανασίου, διὰ ἀσφάλειαν.

Κεφάλαιον τέταρτον.

Ἔλεγχος Ζωοδικὸς βασιλέως ἀρεσπάρχου βαρλαάμ ἐν κωνσταντινουπόλει, καὶ μεταμέ-
λεια αὐτοῦ. εἰ καὶ ὑποκριτικὴ. ἄρεσις βασιλέως, καὶ Ζωοδικὸς καὶ τῶν
αἱρέσεων βαρλαάμ, καὶ ἀκινδύνου τόμος.

Ὁ βαρλαὰμ μετὰ Ἰωάννου ἐλθὼν εἰς βυζάντιον, καὶ ἐλπίζων νὰ νικήσῃ μὲ τὸ δύνα-
μιν τοῦ ἔξω σοφίας, ἐδέετο ἰωάννου πατριάρχου τοῦ καλέκα, νὰ γράψῃ ζωο-
δικὸν. ὅπου Ἰούστος ἦλθε καὶ ὁ βασιλεὺς ὑπὸ τῆς ὀρθοδοξίας, καὶ ἐπαμελήθη
νὰ εἰρηνοποιήσῃ. τέλος ὅμως ἰδὼν, ὅτι χωρὶς ἐλέγχων τίποτε δὲν κατορθοῦ-
σι, ἀθροίζει συνόδον εἰς τὴν ἁγίαν σοφίαν, ἐν ᾗ ἐπροσκαθέζετο ὁ βασιλεὺς, καὶ ὁ
πατριάρχης ἰωάννης, ἐπροτοσυνύτυχε δὲ ὁ βαρλαὰμ, καὶ ἔδωκε καὶ τόμον περέ-
χοντα τὰ δοκοῦντα αὐτῷ. παρεῖχε δὲ καὶ ὅτι ἡ δύχὴ τῶν μοναχῶν ἦτον ἐλλιπὴς καὶ
προσθήκης δεομένη. ὑποκρινόμενος καὶ ὁ παλαμᾶς, ὄχι ὑπὸ τὴν κιλίας ὡς ὁ βαρ-
λαὰμ, ἀλλ' ὑπὸ τὸν πατέρων, ἔδειξε τὸ φῶς τὸν μεταμορφώσεως, καὶ τὴν βασιλείαν
τῶν οὐρανῶν, καὶ τέως τὰ ὑπνώδη καὶ φυσικὰ βασιλέως εἶναι ἄκλιστα, σωθέντος δὲ ἡσυό-
δος εἰς τὰ λεγόμενα παρὰ βασιλέως παλαμᾶ, καὶ ἀπέβλεπε τὸ συμπέρασμα καὶ βαρ-
λαὰμ, ὅθεν φοβηθεὶς νὰ μὴ καθαιρεθῇ ἀν μὴ ὁμολογήσῃ καὶ αὐτὸς τὴν ἀλήθειαν,
ὑποθήκας καὶ μεσιτεία μεγάλου δομεστίχου ἰωάννου βασιλέως καντακουζηνοῦ, συνῴδε-
σαν τῇ ζωόδῳ, καὶ ὁμολογεῖ ὅτι ὑπὸ ἀπολότητα. καὶ ὄχι ὑπὸ πονηρίαν εἶπε καὶ ἔγρα-
ψε καὶ τὸν μοναχῶν, καὶ τέως εἰρηνεύει καὶ μετὰ τὸν μοναχῶν, ἐξηνέχθη ὅμως τόμος
συνοδικὸς κατ' αὐτοῦ (εἰκαί τινες λέγουσιν ὅτι τὸν αὐτέρω ἐκτεθέντα ἀμφορίτικον τό-
μον ἡσυόδου βεβαιώσαν ὑπέγραψε, καὶ ἕτερον ἐκ δεξέθετο) ὑποθανόντος
δὲ καὶ βασιλέως, ἐπανῆλθεν ὅπου τὸν ἴδιον ἔμενον τὴν αἱρέσεώς του, καὶ φεύγει ὅπου
λατίνους. ἀφ' οὗ καὶ ἐπροβλήθη ὑπόκοπος ἱεραποπόλεως ἰταλίας, ἀλλ' ὅπου τὸ
προκείμενον ἐλθέτω ὁ λόγος. Μετὰ τὴν εἰρήνην καὶ δὴ καὶ τὸν φυγὴν εἰς ἰταλίαν
βαρλαὰμ, κάποιος Γρηγόριος, ἀκίνδυνος ὑπολεγόμενος, τοῦ βαρλαὰμ
μαθητὴς, ὑπὸ μυσίας καταγόμενος, ἐπεισπηδήσας εἰς τὸ μέσον, ἐφέρετο γραμ-
δαίως καὶ βαρλαὰμ ὅσον εἰς τὸ φανερὸν, τὴν γνώμην ὅμως ἦτον ἴσος μὲ τὸν βαρ-
λαὰμ. γράφει γὰρ ὁ παλαμᾶς εἰς τὸ τὸ β. κεφ: τοῦ ε. λόγου. πρὸς ἀθανάσιον πρέσβυν κυζίκου καὶ ἀκινδύνου, ὅπ ὁ ἀκίνδυνος εἰς τὴν πεπλασμένην εἰς τὴν
ζωόδον ὁμιλίαν αὐτοῦ λέγει τὸν βαρλαὰμ κακόδοξον. καὶ βλάσφημον καὶ κατάπ-
τυστον. καὶ εἰς τὸ θεῖον ἀσεβήσαντα φῶς, καὶ διὰ γλώσσης ἀναθεμάτιζε. πρὸς δὲ
λαπίθην λατῖνον γράφων, τὸν ἐδιηκόνει, καὶ λίβελλον ἀπάτης δοὺς, τὴν καὶ βαρ-
λαὰμ ζωόδον ἐπαίνει καὶ ἐδέχετο, καὶ τὰς δύο ζωόδους, καὶ τὸν τόμον αὐτῶν ἐν ᾗ
λιβέλλῳ

λιβέλλῳ δέχεται καὶ ἐπαινεῖ. ἐν δὲ τοῖς συγγράμμασιν καθυβρίζει, ὥστε ἐν τοῖς τούτων αὐτοῦ συγγραμμάτων σωιάγονται ἄτοπα μα. (Ἰαῦτα δηλονότι ἅπερ ἐφήκαμεν ἀνωτέρω κεφαλ. β.) ἀθροίζει τίνων ὁ βασιλεὺς. δευτέραν ζωόδον ἐν ᾗ Ἀφαλεχθεὶς ἀκίνδυνος μὲ τὸ παλαμαῖ, νικᾶται καταφρόνος, καὶ γνωρισθεὶς ὅτι ἐφρόνει τὰ καὶ Βαρλαὰμ, καὶ ἔτι πλείω, καθόλου οὐ μόνον εἰς τὸ φῶς τῆς θείας μεταμορφώσεως ἐβλασφήμει, ἀλλὰ καὶ τὴν θείων ἐνεργειῶν ἐχώρει, καθήρεται καὶ αὐτὸς, καὶ οἱ σύμφρονές τε, συγγεγράφεται δὲ καὶ τόμος περὶ τῆς ζωόδου εἰς ὃν ὑπέγραψεν ὁ πατριάρχης Ἰωάννης, καὶ ἡ περὶ αὐτὸν ζωόδος ἀπαξάπασα.

Σωοδικὸς τόμος γεγραμμένος ὑπὲρ τῆς ἐξελεγξάσης, καὶ ἀποβαλλομένας τὴν καὶ Βαρλαὰμ καὶ ἀκινδυνίν δυσέβειαν, μεγάλας σωόδους. ἐν αἷς οὐχὶ ἐκκλησία μόνον, ἀλλὰ καὶ ἡ σύγκλητος, καὶ οἱ καθολικοὶ παρῆσαν τῶν ῥωμαίων κελεύει, πεπυκασμένος καὶ καὶ θειοτάτου βασιλέως ἕως δὲ πείλω.

Ἐπαινετὸς ἀληθῶς ὁ εἰπὼν τὸ παιδεύσιν εἶναι ἀληθείας ὑπόμνησιν· αὐτὴ γὰρ καὶ τῶν οἰκείων μέτρων ἐστὶ κατάληψις. καὶ δι' αὐτῆς, τίνι τε πρὸς τὸν θεὸν εἰρήνην, καὶ τὸν πρὸς τὸν πλησίον καταστήσεσθαι. δι' ἧς αὖθις, καὶ τὸν ὑπὲρ καὶ παρόντος, καὶ τίνι τοῦ μέλλοντος αἰῶνος ἀπάντησιν πορευόμεθα, καὶ τὴν θεωρίαν ἐκείνῳ καὶ πρὸς τὸν ἐπικλῶ εἰς ἦχον καὶ κυρίου φωνῶ. μάθετε ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πραΰς εἰμὶ καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ εὑρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν. αὕτη πείθει τὸν κεκτημένον, ἑαυτῷ μὲν προσέχειν, καὶ θεῷ προσανέχειν, πάντας δὲ κακοῦ τῷ καὶ κυρίου φόβῳ καὶ τὴν καὶ σοφὸν σολομῶντος λόγον ἐκκλίνοντα. διὰ παντὸς πρὸς τὰ ὑπὲρ ἑαυτὸν καὶ σωφρόνως ἔχειν. ὅλα πατέρων αἰώνια μὴ μεταίρουσα, καὶ τὰς ἐφ' ἑκατέρα πρὸς τὰ τρόπος. ὑπερβολὰς φημὶ καὶ ἐλλείψεις ἀποτρεπόμενον, τὸν βασιλικὸν ὁδεύειν καὶ μέσῳ, καὶ πρὸς ἀρετὴν καὶ θεὸν ἀσφαλῶς καὶ ἀσφαλῶς φέρεσθαι.

6. ἀλλ' ὁ ἐκ καλαβρίας ὁρμώμενος μοναχὸς βαρλαὰμ, εἰς τὸ τῆς ὀίησεως πέλαγος ἐξ ἀφροσύνης πάντως καὶ ἰδιορυθμίας καθεὶς ἑαυτὸν, καὶ μέγα φρονῶν ἐπὶ τῇ τῆς ἀρετῆς ἐπιστήμῃ φιλοσοφίας, καὶ τὴν ὑπερφυῆ καὶ ὄντως φιλοσοφίας ἐχώρησεν, ἐπιστρατεύσας τῇ διδασκαλίᾳ καὶ πνεύματος, τὴν μὴ δὲ χωρεῖν ὅλως τὰ καὶ πνεύματος δωσαμένου, ψυχικὴν καὶ ἀποδεδοκιμασμένον φιλοσοφίαν. τὴν μαθητὴν γὰρ ἔτος ὑπακούσας, πρόσληψέ ποτε. σὺν δόλῳ ἴσοι τὴν παρ' ἡμῖν μοναχῶν. οἳ τὴν ἡσύχιον προελόμενοι βίον, τοῖς ἄλλοις πᾶσι χαίρειν εἰπόντες, θεῷ πρὸς σαν ἔχουσι. καὶ τούτων ἑνὶ μὲν τὴν ἐλλογιμωτέρων, τοῖς ἀπλουστέροις δὲ μᾶλλον ἐφοίτησεν ἐξεπίτηδες. δέει πάντως καὶ μὴ φοραθῆναι. μὴ μικρὸν μέρος καὶ αὐτῶν ἀποστάς. ἀποτρόπαιον ἐγγράφως τούτων κατηγόρησε φρόνημα, ὡς δῆθεν ἐπ' αὐτῶν πρεσβεύομενον. ἀκούσας δὲ ἐκείνων λεγόντων, ὡς ἀπὸ πλαδόσεως ἐχόντων τὴν ἀγίων πατέρων, ὅτι οἱ διὰ τὴν ἐντολὴν καὶ θεοῦ κεκαθαρμένοι τὰς καρδίας. ἐλλάμψεις θείας μυστικῶς καὶ ἀπορρήτως ἐγγινομένας αὐτοῖς δέχονται, κατηγόρησεν αὐτῶν ὡς τὴν οὐσίαν καὶ θεοῦ μεθεκτὴν λεγόντων.

γ. τὴν δὲ ἀπολογουμένων, οὐ τὴν οὐσίαν, ἀλλὰ τὴν ἄκτισον καὶ ἀΐδιον καὶ θεοπρεπὴ χάριν καὶ πνεύματος, διθεΐας αὐτοῖς ἐντεῦθεν ἔγκλημα πρόσθεν ἔπε-

χείρισεν.

χείρισεν. οὐ μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ θεοῦ παρελθὼν, καὶ τὰ πρὸς τοῦτο ἀνενέγκας τῇ ἡμῶν μετριότητι, κατηγορῶν μάλιστα τοῦ τιμιωτάτου ἐν ἱεροῖς μοναχοῖς κὺρ Γρηγορίου καὶ παλαμᾶ. ἐξήτησε μεταλαβεῖν καὶ αὐτὸς εἰς τὴν κάθ' ἡμᾶς ἱερὰν καὶ θείαν ζωόδον.

5 δ. μεταλαβόντων τοίνυν, ἑτέραν ὁ βαρλαὰμ ἐτράπετο, ἀποφεύγων καὶ μὴ καταπειθὴς ὅλος νόμῳ εἰς τὴν ζωόδον ἀπαντῆσαι, καὶ τοῖς κατηγορηθεῖσι παρ' αὐτοῦ μοναχοῖς ἐλόγους ἐλθεῖν καὶ ἀπαλλαγῆναι αὐτοῖς, ἐφ' οἷς κάτ' αὐτὸν συνεγράψατο, πρόφασιν μὲν τὴν ἀποφυγῆς πειθόμενος τὴν εἰκαῖα, τὴν βασιλικὴν ἀποδημίαν, τὴν δ' ἀληθείᾳ, ἑαυτὸν καταγνοὺς, καὶ τὴν ἐντεῦθεν ἔλεγχον δεδιώς.

10 ε. ἔπειτα ζωόδου συγκροτηθείσης, παρουσίᾳ καὶ ἐκ θεοῦ βασιλέως ἐξ ἀοιδίμου καὶ μακαρίτου, ἐν τῷ πρωνύμῳ ναῷ τὴν θεοῦ λόγου σοφίας, τὴν τε συγκλήτου καὶ ὅσα ὀλίγων, ἀπό τε τῶν τιμιωτάτων ἀρχιμανδριτῶν καὶ καθηγουμένων, καὶ τῶν τῆς πολιτείας σωειλεγμένων, μεταπεμφθεὶς καὶ ὁ αὐτὸς βαρλαὰμ, καὶ προτραπεὶς εἰπεῖν καὶ ἀποδεῖξαι εἴπ εἰπεῖν ἔχει κὺ τῶν καθ' ἡ συχίαν ζώντων μοναχῶν, πα-

15 ρόντων ἤδη καὶ αὐτῶν τῇ ζωόδῳ. αὐτὸς ὡς περὶ ἐξ προσκειμένου λήθου παθῶν, μάλιστα δὲ συγχέειν πειρώμενος τὰ τῆς ὑποθέσεως, εἰς ἐρωτήσεις καὶ ἀπορίας ἔχωρεῖπ δογματικὰς, καὶ λύσεις τῶν ἀπορημάτων, ἐξήτει. εἰς ὃ καὶ ἐνιστάμενος καὶ ἐχυρίζομενος μηδέν τι πρότερον εἰπεῖν, πρὶν ἂν τὴν ὑπὲ τῆς ἐρωτήσεσι ταύτας ἀποκρίσιν καὶ λύσιν κομίσηται, ἐπειδὴ καὶ ἅπαξ καὶ δὶς καὶ μετ' ἐμβριθείας,

20 ἀποκρυδεὶς, οὐκ ἐνεδίδου τὴν ἐνστάσεως ταύτης, οὐδὲ ἐπείθετο λέγειν πρὸς τὴν τῶν προκειμένων ἐξετάσεως, τὴν καὶ τῶν μοναχῶν δηλαδὴ ἐγγράφου παρ' αὐτοῦ κατηγορίας.

5. ἐπέτρεψεν ἡ μετριότης ἡμῶν· ἀναγνωσθῆναι εἰς ἐπήκοον τὴν ζωόδου, τοὺς ἱεροὺς καὶ θείους κανόνας, δι' ὧν ἀναιρεῖται καὶ ὑδαμῶς παραδεχώρηται, μὴ μόνον

25 τοῖς κάτ' αὐτὸν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσι, μηδέν τι πρὸς δογμάτων κινεῖν, καὶ τοῖς ἄλλοις ἐντεῦθεν πάντως ἀνάγκῃ ὑπολαμβάνειν, πρὸς τοιούτων ἀπολογεῖσθαι. μὴ δὲ διδασκαλικὸν ἑαυτοῖς προσλαβόντας ἀξίωμα, διεξιέναι πρὸς τινῶν ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων. μόνοις γὰρ ἐδόθη τοῦτο τοῖς ἀρχιερεῦσι θεοῦ παρὰ τὴν ἄνωθεν χάριν. φησὶ γὰρ ὁ ἁγ. κανὼν τὴν ε. ζωόδου, ὑπερὲ

30 λαϊκὸν δημοσίᾳ λόγον κινεῖν, ἢ διδάσκειν, ἀξίωμα διδασκαλικὸν ἐνταῦθεν πρεσβεύειν, ἀλλ' εἴκειν τῇ παρὰ τοῦ κυρίου παραδοθείσῃ τάξει. καὶ τὸ ἐξ τοῖς τὴν χάριν καὶ διδασκαλικὸν λόγον λαβεῖν διανοίᾳ, καὶ τὰ θεῖα παρ' αὐτῶν ἐκδιδάσκεσθαι. ἐν γὰρ τῇ μιᾷ ἐκκλησίᾳ, διάφορα μέλη πεποίηκεν ὁ θεὸς, κατὰ τὴν τοῦ καὶ ἀποστόλου φωνὴν. ἢν ὁ θεολόγος ἑρμηνεύων γεγόνει, σαφῶς τὴν ἐν τούτοις τάξιν παρείσηκε

35 λέγων. ταύτῃ οἰδόμεθα τὴν τάξιν ἀδελφοὶ. ταύτῃ φυλάττομαι. ὁ μὲν, ἔσωπος ἀκοὴ. ὁδὲ, γλῶσσα. ὁδὲ, χεὶρ. ὁδὲ, ἀλλόπ, ὁμὲν, διδασκέτω. ὁδὲ μανθανέτω. καὶ ὁ μανθάνων, ἐν δόξῃ θείᾳ. καὶ ὁ χορηγῶν, ἐν ἱλαρότητι. καὶ ὁ προεστῶς ἐν σπουδῇ. μὴ πάντες ὦμεν γλῶσσα τὸ ἐπιμόνιμον. μὴ πάντες ἀπόστολοι. μὴ πάντες προφῆται, μὴ πάντες διερμηνεύωμεν. καὶ μετάπινα. τὶ σεαυτὸν

40 ποιεῖς ποιμένα. πρόβατον ὢν. τὶ γίνῃ κεφαλὴ, πῶς τυγχάνων. τὶ σεαυτὸν ἐπιχειρεῖς, πεζαγμένος ἐν σεμνότητι. καὶ ἐπέρωθι ἡ σοφία ἀναπτύσσεται. μὴ

ἤδη τάχυς ἐν λόγοις. μὴ συμπαρεκτείνω πένης ὢν πλουσίῳ. μηδὲ ζήτει τῶν σοφῶν εἶναι σοφώτερος. εἰδέπης ἀλῶ τὸν παρόντα παιδαγωγὸν καινόνα, ὅπὶ ἡμέρας ἀφωρισμένῳ προσαρμόσαντα. Καὶ πάλιν ὁ τῆς ἐν χαλκηδόνι καινὸν σύνοδον καὶ δέκατος, δεῖ τοὺς τῶν ἐκκλησιῶν προεστῶτας, ἐν πάσῃ μιᾷ ἡμέρᾳ, ἐξαιρέτως δὲ τῇς κυριακαῖς, πάντα τὸν κλῆρον καὶ τὸν λαὸν ἐκδιδάσκειν τοὺς τῆς δυσεβείας λόγους, ἐκ τῆς θείας γραφῆς ἀναλογιζομένους τὰ τῆς ἀληθείας νοήματα τε καὶ μὴ παραβαίνοντας τοὺς ἤδη τεθέντας ὅρους, ἢ τινὶ ἐκ τῶν θεοφόρων πατέρων παραδόσιν. ἀλλὰ καὶ εἰ γραφικὸς ἀπακινηθείη λόγος, μὴ ἄλλως τοῦτον ἑρμηνευέτωσαν, ἢ ὡς αὐ ὁ τῆς ἐκκλησίας φωστῆρες καὶ διδάσκαλοι διὰ τῶν οἰκείων συγγραμμάτων παρέθεντο. καὶ μᾶλλον ἐν τούτοις δεδοκιμείτωσαν. ἢ λόγους οἰκείους συντάττοντες, ἔστιν ὅτε χώρους ἔχοντες πρὸς τοῦτο, ἀποτείνοιεν καὶ πρόσκαιρον. διὰ τὴν παρειρημένων Πατέρων διδασκαλίας, οἱ λαοὶ ἐν γνώσει γινόμενοι, τῶν τε παιδιάων καὶ αἱρετῶν καὶ τὴν ἀσυμφόρων καὶ ἀποβλήτων, τὴν βίον μεταρυθμίζουσι πρὸς τὸ βέλτιον. καὶ τὸ τῆς ἀγνοίας σκότος ἀλίσκοντας πάθη, ἀλλὰ προσέχοντες τῇ διδασκαλίᾳ. ἐκοῦσι πρὸς τὸ μὴ κακῶς παθεῖν παραδίδοσι. καὶ φόβῳ τῶν ἐπηρεμμένων ἡμωρίων, τὴν σωτηρίαν αὐτοῖς ἐξεργάζονται.

ζ. μετὰ μόνοι τὴν ἀπάγνωσιν τῶν αὐτῶν ἱερῶν καὶ θείων κανόνων, προσεκομίθησαν ὅπὶ καὶ μέσῃ ἀς ὁ Βαρλαὰμ φράσας ἐποίησατο ἀναφορὰς κατὰ τὸ μοναχῶν. καὶ ἀπαγγωθεισῶν τῶν τοιούτων ἀναφορῶν. προετρέπετο ὁ Δεληθεὶς ἱερομόναχος κὺρ Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς τὴν ἐν αὐτῇς ποιήσασθαι ἀπολογίαν, ὡς αὐτὸ μάλιστα καθαπτομένας. ὅς τε εἰπὼν ἐν προοιμίῳ λόγῳ, καὶ ἀπολογούμενος ὅπερ εἰκὸς, ἔπειτα διηγήσατο καὶ ὡς ὑπεσυρέθη τὰ τῆς αὐτῶν διαφορᾶς. πρότερον καὶ αὐτὸ Βαρλαὰμ συγγραψαμένου καὶ καταγρήσαντος αὐτῶν. ἅπερ ἀνωτέρω εἴρηται, καὶ ἐναντία τοῖς τῶν Πατέρων θείοις λόγοις ὡς ἀπεδείχθη ἐκθεμένου. καὶ ὡς ἐξ ἀνάγκης καὶ αὐτὸς, πρὸς τὴν ἀπολογίαν καὶ ἀνάρρησιν κεκίνηται.

η. ἔπειτα ὠφέλιμον ἔνεχθῆναι τὰ καὶ Βαρλαὰμ συγγράμματα. ἃ καὶ πρὸς ἐξαπάτην τῶν ἀκουόντων καὶ μασσαλιανῶν ἐπέγραφεν. ἐν οἷς συγγράμμασιν ἔλεγε καὶ περὶ καὶ ἀπροσίτου φωτὸς τὴν μεταμορφώσεως καὶ δεσπότου σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τὴν τοῦ φωτὸς τούτου θέας ἠξιωμένων προκείτων μαθητῶν αὐτοῦ καὶ ἀποστόλων. λέξειν αὐτῆς τὰ ἦ. Τὸ ἐν βαθυείῳ λάμψαν φῶς θεότητος, οὐδὲ ἀγγέλων ὅλως ἱερώτερον ἢ θειότερον, ἀλλὰ καὶ χεῖρον καὶ καλλίτερον καὶ αὐτῆς τῆς ἡμετέρας νοήσεως. πάντα γὰρ τὰ νοήματα καὶ τὰ νοήμματα, σεμνότερα ἐστὶ καὶ φωτὸς ἐκείνου, ὡς τῇ ὀψει καὶ καὶ ἀέρος προσπίπτοντος, καὶ αὐθηλικῇ δυνάμει ἀποπίπτοντος, καὶ τὰ αὐθηταὶ μόνα δεικνυόντος τοῖς ὁρῶσιν, ὑλικοῦ ὄντος καὶ ἐκκαθαρισμένου, καὶ ἐν τόπῳ καὶ ἐν χρόνῳ φαινομένου καὶ τὴν ἀέρα χρωματίζοντος. καὶ νοῦ μὴ σωιζομένου καὶ φαινομένου, νοῦ δὲ ἀναλυομένου καὶ εἰς τὸ μὴ εἶναι χωρεῖντος, οὔτε φαινόμενος καὶ πεπερασμένος. διὸ καὶ ὁρώμενον ἐν, ἀπὸ τῶν σέρησιν παχύν τῶν νοερῶν ἐνεργειῶν. μᾶλλον δὲ μηδέπω ταύτας ὅλως κτησαμένων καὶ μὴ πω κεκαθαρμένων ὄντων. ἀλλὰ ἀτελῶν. καὶ ἐπ' αὐτῆς ἐκείνης τῆς ὅπὶ καὶ ὄρους θέας, ὡς μηδέπω αἰζιωθέντων τῆς τῶν θεοειδῶν νοήσεως. ἀναγόμεθα δὲ ἀπὸ τοῦ

τοιούτου φωτὸς, ὅπὶ νοήμασι καὶ θεωρήματα, ἀκριβέστερον ἐστὶν ἐγκείτως καὶ φωτὸς ἐκείνου. τοιγαροῦν οἱ λέγοντες αὐτὸ ὑπὲρ νοῦν, καὶ ἀληθινὸν ἐστὶ ἀποστόμα τὸ τοιαῦτα, πεπλανημένοι εἰσὶ καθάπαξ. καὶ οὐδὲν τῶν φαινομένων καλῶν ὑψηλότερον εἰδότες. ἀσεβεῖς τε καὶ τοῦτο, καὶ ὀλεθρώτατα δόγματα εἰς τὴν ἐκκλησίαν εἰσάγοντες. Ταῦτα μὴν οὖν ὁ Βαρλαὰμ, ἑτεροδόξα ποιοῦντος καὶ ἐναντία τοῖς περὶ καὶ θεοῦ τούτου φωτὸς ῥηθεῖσι παρὰ τῶν ἁγίων.

θ. Τούτων οὖν τῆς ῥήσεσι σύμφωνα διαβεβαιούμενοι καὶ φρονεῖν καὶ λέγειν οἱ μοναχοί. Ταύτας καὶ ἐπεβάλλοντο. φησὶ τοίνυν ὁ ἐκ δαμασκοῦ θεῖος ἰωάννης. σήμερον φωτὸς ἀπρόσιτον ἄβυσσος. σήμερον αἴγλης θείας χύσις ἀπερόεις. ἐν τῷ ταβὼρ τῷ ὄρει τοῖς ἀποστόλοις αὐγάζεται. νοῦ ὠρᾶθη τὰ τοῖς ἀνθρωπίνοις ἀθέατα ὄμμασι. σῶμα γήϊνον θείαν ἀπαυγάζει λαμπρότητα. σῶμα θνητὸν δόξαν παγάζει θεότητος. ὁ λόγος σάρξ, ἡ σάρξ τε λόγος ἐγένετο, εἰ καὶ μὴ τὴν οἰκείας ἕξεσι ἑκάτερον φύσεως ὢν καὶ θαύματος, σὺν ἔζωθεν ἡ δόξα τῷ σώματι προσεγένετο, ἀλλ' ἔνδοθεν σὺν τὴν ἀῤῥήτῳ λόγῳ ἡνωμένης αὐτῷ κάθ' ὑπόστασιν καὶ θεοῦ λόγου ὑπερθέου θεότητος.

ι. ὧν ἐν ἐκείνῳ οἱ ἄγγελοι. ἀκλινὲς ἐρείδειν τὸ ὄμμα τὴν θένασιν. ἐν τούτῳ τὴν ἀποστόλων οἱ προσκείμενοι τὴν δόξαν τὴν ἑαυτοῦ βασιλείας ὁρῶσιν ἐκλάμπουσαν.

ια. ἐντοῦθεν τοὺς κορυφαίους τῶν ἀποστόλων προσλαμβάνει μάρτυρας τὴν οἰκείας δόξης καὶ θεότητος, ἀποκαλύπτει καὶ αὐτοῖς τὴν οἰκείαν θεότητα. τελείους εἶναι τοὺς τὴν θείαν δόξαν εἰκὸς κατοπτεύοντας, τὴν ἀπάντων ἐπέκεινα, τὴν μόνῳ ἐν ὑπερτελῆ καὶ προστέλειον.

ιβ. ὁ θεὸς οὖν ὄντως καὶ θεηγόρος Διονύσιος. οὕτως ὁ δεσπότης φησὶν ὀφθήσεται τοῖς ἑαυτοῦ τελείοις θεοπρεπῶς, ὃν τρόπον ἐν ὄρει θαβὼρ τοῖς ἀποστόλοις ὀπτάνεται. ἰωάννῃ προσλαμβάνει, ὡς τὴν θεολογίας παρθένον καὶ καθαρώτατον ὄργανον, ὅπως τὴν ἄχρονον δόξαν καὶ ἡμῖν θεασάμενος, ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, ἐν λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος βροντήσειε.

ιγ. μήτηρ οὖν πρεσβυχῆς, ἡ ἡσυχία. πρεσβυχὴ ἦ, θείας δόξης ἐμφάνεια. ὅταν οὖν τὰς αἰσθήσεις μύσωμεν, καὶ ἑαυτοῖς ἐν τῷ θεῷ συγκλώμεθα, καὶ τὴν ἔξωθεν καὶ κόσμου πρόφορας ἐλευθερωθέντες ἐντὸς αὐτῶν γινώμεθα. τότε τρανῶς ἐν ἑαυτοῖς τὴν καὶ θεοῦ βασιλείαν ὁρώμεθα. ἡ βασιλεία οὖν τὴν οὐρανῶν, ἥτις ἐστὶ βασιλεία θεοῦ. ἐντὸς ἡμῶν ἐστὶν, ἰησοῦς ὁ θεὸς ἀπεφθέγξατο.

ιδ. ἔμπροσθεν τὴν μαθητῶν μεταμορφοῦται, ὁ ἀεὶ ὡσαύτως δεδοξασμένος, καὶ λάμπων ἀστραπῇ θεότητος.

ιε. ἀπάρχως μὲν γὰρ ἐκ πατρὸς γεννηθεὶς, τὴν φυσικὴν ἀκτῖνα ἀπαρχὴν κέκτηται τὴν θεότητος. ἡ τὴν θεότητος δόξα, ἡ δόξα καὶ σώματος γίνεται.

ιϛ. ἀλλ' ἀφανὴς ἡ δόξα ὑπάρχουσα ἐν τῷ φαινομένῳ σώματι, τοῖς μὴ χωροῦσι τὰ ἀγγέλοις αἰθέρα, τοῖς παρὰ δεσμίοις ἀορατος ἐχρήματιζε. μεταμορφοῦται τοίνυν. οὐχ ὁ ἐκ τοῦ προσλαβόμενος, οὐδὲ εἰς ὅπερ ἐκ ἦν μεταβαλλόμενος. ἀλλ' ὅπερ τοῖς οἰκείοις μαθηταῖς ἐκφανόμενος. διανοίγων τῶν τὰ ὄμματα, καὶ ἐκ τυφλῶν ἐργαζόμενος βλέποντας. ἡ τοῦτο ἐστὶ, τὸ, μεταμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν. μένων γὰρ αὐτὸς ἐν ταυτότητι, παρὸ τὸ πρὶν ἐφάνετο,

νετο, ἕτερον νῦν τοῖς μαθηταῖς ἐωρᾶτο φαινόμενον καὶ ἔλαμψε φησὶν ὡς ὁ ἥλιος. οὐχ ὅτι μὴ τοῦ ἡλίου λαμπρότερον. ἀμήχανον γὰρ ἀσφαλέστατα ἐν τῇ κτίσει τὸ ἄκτισον εἰκονίζεσθαι. ἀλλ' ὅσον ἐχώρουν καθορᾶν οἱ βλέποντες.

ιζ. Θεὸν μὲν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε, καθὰ πέφυκε φύσεως. ὃ δὲ ἑώρακεν, ἐν Παλαιᾷ Νεῖτο πεφάνη. αὕτη ἡ ἀλλοίωσις τῆς δεξιᾶς ἐκ ὑψίστου. Ἰαῦτα ἐστὶν ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε. ἃ οὐκ ἦκουσε. καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη πώποτε. ὅτως ἐν τῷ αἰῶνι τῷ μέλλοντι πάντες σὺν Θεῷ ἐσόμεθα. χειρὸν ὁρῶντες τῷ φωτὶ ἀστράπτοντα τῆς θεότητος. Νῦν τὸ φῶς καὶ πάσης φύσεως ἔχει πανικητήρια, αὕτη ἡ ζωὴ ἡ τοῦ κόσμου νικήσασα. ἀλλ' ὁ Πέτρος, καλὸν ἐστὶν ὧδε ἡμᾶς εἶναι, καὶ ἐνταῦθεν νεφέλη, οὐ γνόφος· ἀλλὰ φωτός, ἐπεσκίασε, τὸν νεκρυμμένον τῶν αἰώνων καὶ ἀπὸ τῶν θνητῶν μυστήριον ἐκκαλύπτει. Φωνὴ δὲ Πατρὸς ἐκ νεφέλης δι' Πνεύματος γέγονε, καὶ δόξα διηνεκὴς εἰ διακονίζεται δείκνυται.

ιη. ὁ δὲ κρίτης θεασάμενος ἀνδρέας, ἐπὶ τὸ ὄρος φησὶν ἀνάγει τὸ ὑψηλὸν Ἰησοῦς μαθητὰς ὁ σωτήρ, τί ποιήσων, ἢ τί διδάξων; τίνι ὑπερεστράπτοντα σφοδρὰ δείξων τῆς οἰκείας θεότητος δόξαντε καὶ λαμπρότητα.

ιθ. Νῦν τοίνυν ἑορτάζομεν σήμερον. τὴν τῆς φύσεως θέωσιν. τίνι εἰς τὸ κρεῖττον ἀλλοίωσιν. τὴν ἐπὶ τὰ ὑπὲρ φύσιν ἔκστασιν καὶ ἀνάβασιν. κάθ' ὃν καὶ ἐκ κρείττονος ἡ ἐκλίκησις. ἢ τόγε κυριώτερον εἰπεῖν. ἡ ἀνεκλάλητος θέωσις.

κ. Τοῦτο θαυμάζουσιν ἄγγελοι. Νῦν τὸ δοξολογοῦσιν ἀρχάγγελοι.

κα. Νῦν τὸ πᾶσαν ὑπερκοσμίων ἡνωμένη Δικόσμησις ἀύλως ἑστωμένη. τεκμήριον ὑπαργήσατόν τε καὶ ἀψευδέστατον Νίθεται, τὴν πρὸς ἡμᾶς ἐκ λόγου φιλανθρωπίας.

κβ. οὐκ ἔστι τὴν ἐν Ἠκλίσει θεωρουμένων. ὀχωρήσει Νῦν τὴν ὑπερβολὴν τῆς λαμπρότητος. ὁ ὑπερέσω εἰς οὐσίαν οὐσωθεὶς. Δι' σαρκὸς ἡμῖν πεπολίτευται. ὃς δὴ καὶ ὑπερβαλόντως ἐπὶ ἐκ ὄρους ἐξήστραψεν.

κγ. οὐδότε γὰρ ἐκ ὑπὸ διωγήσεως, ἢ ὑψηλότερον ἄπαγε. ἀλλ' ὅπερ καὶ πρότερον τοῖς τελουμένοις τῶν μαθητῶν καὶ μυουμένοις τὰ ὑψηλότερα, κατὰ ἀλήθειαν θεωρούμενα. ἔξω τῆς σαρκὸς καὶ κόσμου γινόμενοι κάθ' ὅσον ἐφικτὸν. ἐνταῦθα τὰ τῆς μελλούσης καταστάσεως ἤδη ἐξῶν ἐπειράθησαν ἐδιδάχθησαν.

κδ. εἰγὰρ καὶ μηδενὶ τῶν ἁπάντων ἀκοινώνητόν ἐστι καθόλου τὸ ἀγαθὸν, ἀλλ' οὐχὶ ὅλον ὅπ ποτέ ἐστιν, ἀλλ' ὅσον ἐ ὅπως τοῖς μετέχουσιν ὡς ἐφικτὸν χωρητὸν γίνεται. καὶ τοῦτο δὴ ἄκραν ἀγαθότητα, τοῖς ἀπειροδώροις ἐλλάμψεσιν ὁδοῦν ἐπὶ πάντα καὶ ἐφικτόμενον. ἀπόδειξις δὲ τῶν λεγομένων, αὐτὸ ἀνεῖ τὸ μακάριον πάθος καὶ πολυύμνητον, ὅπερ ἐπὶ τοῦ ὄρους πεπόνθασιν οἱ ἀπόστολοι. ἡνίκα τὸ ἀπρόσιτον καὶ ἄχρονον φῶς, τὴν οἰκείαν σάρκα μεταμορφῶσαν, τῷ ὑπερβάλλοντι τῆς οἰκείας φωτοβλυσίας ὑπερουσίας ἐλάμπρυνεν ὡ δὲ θαύματος. κάτ' ἔκστασιν πλειοτάτην τῆς φύσεως, πίπτουσιν ὕπνῳ βαρεῖ. ἐ φόβῳ κρατούμενοι, μύσαντες τὰς αἰσθήσεις, πᾶσαν νοερὰν κίνησιν καὶ ἀπάλληλον παντελῶς ἑαυτῶν ἀπαπάσαντες. ὅτω κατὰ τὸν θεῖον ἐκεῖνον καὶ ὑπέρφωτον καὶ ἄορατον γνόφον τῷ Θεῷ συνεγίνοντο. Τῷ μηδόλως ὁρᾶν, τὸ ὄντως ὁρᾶν εἰς δεχόμενοι, καὶ τῷ πάχει ἀγνώσεως, τὴν κάθ' ὑπεροχὴν ἀγνωσίαν πορίζόμενοι. καὶ τὴν πάσης νοερᾶς ἐπτασίας ὑψηλοτέραν ἐκστάσιν ὕπνῳ μυσταγωγούμενοι ἔξω πάντων ἐγένοντο

νοντο τῶν ὁρωμένων καὶ νοουμένων. ἔτι δὲ ἐ ἑαυτῶν, ἵνα τὸ πάσης θεώσεώς τε καὶ ἀφαιρέσεως ὑπερβεβηκὸς, κάθ' ὑπεροχὴν ὑπερέσιον, τῇ ὑπεφάνειαι τοῦ λόγου, καὶ τῇ ἐπισκιάσει τοῦ πνεύματος, καὶ τῇ ἄνωθεν ἐκ τῆς νεφέλης φερομένῃ τοῦ γνωνήτορος, φωνῇ δὲ ἀγνωσίας καὶ ἀβλεψίας πανδεύθωσι μυστήριον.

κε. πρὸς τοῦ θείου τούτου φωτός. φησὶν ὁ μέγας γρηγόριος ὁ θεολόγος. φῶς ἡ πρὸς δεικθεῖσα θεότης ἐπὶ τοῦ ὄρους τοῖς μαθηταῖς μικρὸν τερπνοτέρα καὶ ὄψεως. καὶ αὖθις, ἥξει μὲν ὡς ὁ ἐμὸς λόγος. τοιοῦτος δὲ, οἷος ὤφθη τοῖς μαθηταῖς ἡ παρεδείχθη. ὑπερνικώσης τὸ σαρκίον τῆς θεότητος.

κς. ὁδὲ ἄγιος μάζιμος, Νῦν ἐφίφησι τὸ τοῦ Θεοῦ εὐαγγέλιον. πρεσβεία Θεοῦ καὶ πρόκλησις πρὸς ἀνθρώπους δι' οὗ σαρκωθέντος. ἐ Υἱὸς πρὸς τὸν πατέρα καταλλαγής, μισθὸν δωρουμένου τοῖς πιστεύουσιν αὐτῷ τὴν ἀληθῆν θέωσιν. ἀγένητον δὲ λέγω θέωσιν, τὴν κάτ' εἶδος ἐνυπόστατον ἔλαμψιν. ἥτις ἐκ ἔχει γένεσιν, ἀλλ' ἀνεπινόητον ἐν τοῖς ἀξίοις φανέρωσιν.

κζ. καὶ αὖθις, οὐπῶν ἀεὶ μετὰ δόξης φησὶν ὁ κύριος ἐπιφαίνεται τοῖς παρ' αὐτῷ ἱστάμενοις. ἀλλὰ τοῖς μὲν εἰσαγομένοις ἐν δόλῳ μορφῇ παρεμφαίνεται. τοῖς δὲ δυναμένοις ἀκολουθῆσαι αὐτῷ ἐπὶ τὸ ὑψηλὸν ἀναβαίνοντι τὴν αὐτοῦ μεταμορφώσεως ὄρος, ἐν μορφῇ θεοῦ ἐπιφαίνεται, ἐν ᾗ ὑπῆρχε πρὸ τοῦ κόσμου εἶναι.

κη. καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς, τὸ φῶς φησὶ τοῦ προσώπου κυρίου, τὸ νικῆσαν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τὴν ἐνέργειαν. τὴν τρόπον διετύπου τοῖς μακαρίοις ἀποστόλοις τῆς καὶ ἀπόφασιν μυστικῆς θεολογίας. κάθ' ὃν ἡ μακαρία καὶ ἁγία θεότης, κάτ' οὐσίαν ἐστὶν ὑπερόρρητος καὶ ὑπεράγνωστος. ἐ πάσης ἀπειρίας ἀπειρόκις ἐξηνεμένη. οὐδ' ἴχνος ὅλως καταλήψεως καὶ ψιλὸν τοῖς μετ' αὐτὸν καταλείψασι.

κθ. ὁ τοῖς ἐπιγάρ, φησὶν ὁ αὐτὸς, μὴ κάτ' οὐσίαν ὑπάρχων μεθεκτὸς. κάτ' ἄλλον δὲ τρόπον μετέχεσθαι τοῖς δυναμένοις ἐκλόμενος, τὴν κάτ' οὐσίαν κρυφίου παντελῶς οὐκ ἐξίστατο, ὁπότε καὶ αὐτὸς ὁ τρόπος κάθ' ὃν θέλων μετέχεται, μένει διηνεκῶς τοῖς πᾶσιν ἀνέκφαντος.

λ. φησὶ δὲ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος. τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀπρόσιτον τῇ φύσει, χωρητὸν δὲ ἀγαθότητι. πάντα μὲν πληροῦν τῇ δυνάμει, μόνοις δὲ ὧν μεθεκτὸν τοῖς ἀξίοις. οὐχ ἑνὶ μέτρῳ μετεχόμενον, ἀλλὰ κατὰ ἀναλογίαν τῆς πίστεως διαιρεῖν τὴν ἐνέργειαν, ἀπλῆν τῇ οὐσίᾳ, ποικίλον ταῖς δυνάμεσιν.

λα. ὅλον ἑκάστῳ παρὸν, καὶ ὅλον πανταχοῦ ὄν. ἀπαθῶς μεριζόμενον. καὶ ὁλοχερῶς μετεχόμενον. κατὰ τὴν εἰκόνα τῆς ἡλιακῆς ἀκτῖνος, καὶ ἑκάστῳ τῶν δεκτικῶν ὡς μόνῳ παρὸν, Δι' ἀρκεῖ τοῖς πᾶσι τὴν χάριν καὶ ὁλόκληρον ἐπαφίησι.

λβ. καὶ πάλιν. αἱ μὲν ἐνέργειαι τοῦ Θεοῦ ποικίλαι, ἡ δὲ οὐσία ἁπλῆ. ἡμεῖς δὲ ἐκ τῶν ἐνεργειῶν γνωρίζειν λέγομεν τὸν Θεὸν, τὴν οὐσίαν αὐτοῦ, προσεγγίζειν οὐχ ὑπαιχνούμεθα. αἱ μὲν ἐνέργειαι αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς καταβαίνουσιν, ἡ δὲ οὐσία αὐτοῦ μένει ἀπρόσιτος.

λγ. οὕτω καὶ καὶ ὁ μέγας ἀθανάσιος λέγει. ὅτι οὐδεὶς ἀνθρώπων δυνάσθαι Θεοῦ οὐσίαν γυμνὴν ἰδεῖν οὐδαμοῦ. ὅθεν πρόδηλον, ὅτι οὐ τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ ἔβλεπον οἱ ἅγιοι, ἀλλὰ τὴν δόξαν. ὡς καὶ πρὸς τὸν ἀποστόλων γέγραπται. ὅτι Δοξασθεντες ὁ Πέτρος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, εἶδον τὴν δόξαν αὐτοῦ.

λδ.

λδ. καὶ αὖθις ὁ αὐτὸς. ἀπαθής φησι, καὶ ἐν τοῖς παθήμασι τοῦ σαρκὸς ὁ Χριστὸς, ὡς Θεὸς νικήσας τὸν θάνατον, καὶ ἀναστὰς τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ ἀπελθὼν εἰς τὸν οὐρανὸν, ἐν δόξῃ φυσικῇ καὶ σὺν ἐν χάριτι, ἐρχόμενος ἐν τῇ αὐτοῦ θεότητι, καὶ ἐμφανῶς σκηλάμπων ὅτι τοῦ ὁσιαρίας σώματος αὐτοῦ τοῦ ἁγίου. τὴν δόξαν τὴν ἀπόρρητον, ὡς καὶ δῆλον ὅρους ἔδειξεν ἀπὸ μέρους, διδάσκων ἡμᾶς ὅτι καὶ πρότερον καὶ νῦν ὁ αὐτὸς ἐστιν. ἀναλλοίωτος ὢν ἀεὶ καὶ μεταβολὴν οὐδεμίαν ἔχων κατὰ τὴν θεότητα.

λε. οὕτω καὶ ὁ μέγας Διονύσιος, ὅταν ἀφθάρτοις φησὶ καὶ ἀθανάτοις ἡνώμεθα, καὶ τὸν χερουβικὸν καὶ μακαριωτάτης ἐφικώμεθα λήξεως, πάντοτε σὺν κυρίῳ καὶ τὸ λόγιον ἐσόμεθα, τὸν μὲν ὁρατῶς αὐτοῦ θεοφανείας ἐν παναγίοις θεωρίαις ἀπολαμβάνομεν, φανωτάτας ἡμᾶς μαρμαρυγαῖς κατικαταζούσης, ὡς τοὺς μαθητὰς ἐν ἐκείνῃ τῇ θειοτάτῃ μεταμορφώσει. τὸν δὲ νοητῶς αὐτοῦ φωταδοσίας, ἐν ἀπαθείᾳ καὶ αὐλῷ τῷ νῷ μετέχοντες καὶ τὸν ὑπὲρ νοῦν ἑνώσεως, ἐν πᾶσι τὸν ὑπερφανῶν ἀκλίνων ἀγνώστοις καὶ μακαρίαις ἀπιβολαῖς ἐν θειοτέρᾳ μιμήσει τῶν ὑπερουρανίων νόων.

λς. καὶ ὁ μέγας βασιλεύς, ἄθλον φησὶν ἀρετῆς θεὸν γνῶσθαι, καὶ τῷ καθαρωτάτῳ φωτὶ καταστράπτεσθαι. τὸν ἡμέρας ἐκείνης ἡλίου γενόμενον, ἢ μὴ διακόπτειν ζόφῳ. ἀλλὰ καὶ ταύτῃ ποιεῖ ἥλιος, ὁ τὰ ἀληθινὸν φῶς ἀπαστράπτων. ὃς ἐπειδὰν ἀναξ ἀπιφαίνῃ ἡμῖν, οὐκέτι ἐν δυσμαῖς κρύπτεται, ἀλλὰ πάντα τῇ φωτικῇ αὐτοῦ δυνάμει κατιλυζάμενος, διηνεκὲς καὶ ἀδιάδοχον τοῖς ἀξίοις τὸ φῶς ἐμποιεῖ, καὶ αὐτὸς τοὺς μετέχοντας τοῦ φωτὸς ἐκείνου, ἄλλους ἡλίους ἀπεργαζόμενος. τότε γάρ φησι καὶ οἱ δίκαιοι ἐκλάμψουσιν ὡς ὁ ἥλιος.

λζ. καὶ ὁ θεῖος μάξιμος. ἡ ψυχὴ γίνεται θεὸς τῇ μεθέξει τοῦ θείου χάριτος, πασῶν τῶν κατὰ νοῦν τε καὶ αἴσθησιν ἐνεργῶν αὐτή τε παυσαμένη, καὶ τὰς τοῦ σώματος φυσικὰς ἐνεργείας σωματοπαύσασθαι. καὶ σωθεωθέντος αὐτῇ καὶ τὴν ἀναλογοῦσαν αὐτῷ μέθεξιν τοῦ θεώσεως. ὡς τε μόνον τὸν θεὸν ἀνάτε τὴν ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος τότε φαίνεσθαι, νικηθέντων αὐτῶν τῇ ὑπερβολῇ τοῦ δόξης τῶν φυσικῶν γνωρισμάτων.

λη. καὶ ὁ μέγας Διονύσιος. οὐδεμίαν ὁρῶμεν θέωσιν ἢ ζωὴν, ἥτις ἀκριβῶς ἐμφερὴς ἐστὶ τῇ πάντων ὑπερκειμένῃ αἰτίᾳ.

λθ. ὁ αὐτὸς ἐρωτώμενος, πῶς ὁ πάντων ἐπέκεινα, ὑπὲρ θεαρχίαν ἐστὶ καὶ ὑπὲρ ἀγαθαρχίαν, εἰ θεότητα φησὶ καὶ ἀγαθότητα νοήσεις, αὐτὸ τὸ χρῆμα καὶ ἀγαθοποιοῦ δώρου. καὶ ἀμίμητον μίμημα καὶ ὑπερθέου καὶ ὑπεραγάθου, κατὰ ὃ θεούμεθα καὶ ἀγαθυνόμεθα. καὶ εἰ τοῦτο ἀρχὴ γίνεται καὶ θεοῦται καὶ ἀγαθύνεται τοῖς θεωμένοις καὶ ἀγαθυνομένοις, ὁ πάσης ἀρχῆς ὑπεράρχης. καὶ τοῦ οὕτω λεγομένης θεότητος καὶ ἀγαθότητος, ὡς θεαρχίας καὶ ἀγαθαρχίας ἐστὶν ἐπέκεινα.

μ. καὶ ὁ νύσσης θεῖος Γρηγόριος, εἰ τὰ κείμενα αὐτοῦ φησὶν ἐξεργυνῆναι δυνάμεται. καὶ αἱ ὁδοὶ σὺν ἐξιχνιάζονται. καὶ ἡ τῶν ἀγαθῶν ἐπαγγελία πάσης ὑπέρκειται τοῦ ἀπὸ κοσμικῶν εἰκασίας, πόσῳ μᾶλλον τῷ μέτρῳ καὶ τὸ ἀφεστόν τε καὶ ἀπεριεπλάσιον, αὐτῷ ἐστι καὶ ὑψηλότερον αὐτὸ τὸ θεῖον τῶν περὶ αὐτὸ νοουμένων.

μα. ἀλλὰ καὶ ὁ θεῖος ἰωάννης ὁ δαμασκηνὸς πάλιν ἐν τοῖς ἱεροῖς μέλεσιν, ἵνα σε δείξῃς ἐμφανῶς τὸν ἀπόρρητον δευτέραν κατάβασιν, ὅπως οὐψιστος θεὸς ὀφθῇ-

ὀφθῇ ἐστὼς ἐν μέσῳ θεῶν τοῖς ἀποστόλοις ἐν θαβώρ, μωσῆ σὺν ἠλίᾳ τε ἀῤῥήτως ἔλαμψας.

μβ. καὶ ἐν ἑτέρῳ μέλει. καὶ μικρὸν ὑποκρύψας τὸν σαρκὸς τὸ σκήνωμα, μετεμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν, ἐμφαίνων τοῦ δόξας κάλλος τὴν ἀπέκστασιν. καὶ ταύτῃ οὐχ ὁλόκληρον. τὸ μὲν, πληροφορῶν αὐτοὺς ἅμα καὶ φειδόμενος, μήπως σὺν τῇ ὁράσει καὶ τὸ ζῆν ἀπολέσωσιν. ἀλλ' ὡς ἠδύναντο χωρεῖν, τοῦς σωματικοὺς ὀφθαλμοὺς προφέροντες.

μγ. καὶ ὁ μέγας Διονύσιος αὖθις, ὁ θεῖος φησὶ γνόφος ἐστὶ τὸ ἀπρόσιτον φῶς, ἐν ᾧ κατοικεῖν ὁ θεὸς λέγεται. καὶ ἀοράτῳ ὄντι διὰ τὴν ὑπερέχουσαν φανότητα, καὶ ἀπροσίτῳ δὲ ὑπερβολὴν ὑπερουσίου φωτοχυσίας.

μδ. οὐχ ὁ θεὸς δὲ, φησὶν ὁ χρυσόστομος πατὴρ, ἀλλ' ἡ χάρις σκηνοῦται.

με. ἐπεὶ δὴ τὸν προσηνὲς ὀφθὲν τὴν θειοτάτης ἐκείνης θέας τοῖς ἀποστόλοις φόβον ἐκείνος αὖθις προσεβάλλετο, ὡς ἀτελεῖς καὶ ἐπ' αὐτῆς ἐκείνης δέξαι διὰ τοῦτο τοὺς ἀποστόλους, καὶ τὸ φῶς τοῦτο χαμαίζηλον τὸ πλωικαῦτα τοῦπτος ὁρώμενον. ὁ θειότατος καὶ ἀοίδιμος βασιλεὺς ὑπὸ τοῦτο τοῦτο τότε φωτὸς πάντως καταγαθεὶς τὴν διάνοιαν, ἔστι καὶ φόβος εἶπεν, οὐ τὴν εἰσαγωγικὸν ἀλλὰ τὴν τελείων. περὶ οὗ φησὶν ὁ σοφὸς, ὁ φόβος κυρίου ἁγνὸς διαμένων εἰς αἰῶνα αἰῶνος. καὶ ἀλλαχοῦ πάλιν. φοβήθητε τὸν κύριον πάντες οἱ ἅγιοι αὐτοῦ. δεῖγμα δὴ δὲ μὴ τὴν εἰσαγωγικὸν ἀλλὰ τὴν τελείων ἔχειν τότε φόβον τοῦς ἀποστόλους, τὸ ζητεῖν προσαμένειν ἀεὶ τῷ ἀῤῥήτῳ ἐκείνῳ θεάματι. ποιήσωμεν δὲ ὧδε φησὶ τρεῖς σκηνὰς, καὶ καλὸν ἐστὶν ἡμᾶς ὧδε εἶναι. ὁ δὲ ἕτερον τρόπον τὸν φόβον ἔχων, ἀπ' ἐκείνου προσθυμεῖται φεύγειν ὁ καὶ φοβεῖται. πέτρος δὲ ἡ κορυφαία τῶν ἀποστόλων ἀκρότης. νομίσας τὸν διασκαλικὸν τόπον καὶ πεπερασμένον αἰῶνα προῤῥήσεν, τὸν δὲ ἀδιάστατόν τε καὶ ἄληπτον δὲ φωτὸς ἐκείνου ἀπεφανῆναι. καλὸν ἐστὶν ἡμᾶς ὧδε εἶναι, ἀπὸ διαθέσεως τὴν ψυχῆς ἐνθεαστικῶς ἔλεγον. ἐκεῖνο δὲ πάντως εἶδεν, ὃ ἐστι μὲν πάντως ἀνθρωπίνη φύσις ὁρᾶν δυνηθεῖσα, εἰ μὴ πρὸς τὸν δὲ ἁγίου πνεύματος χάριν ἀνακραθεῖσα. ποτέτου δὲ ἐκεῖνοι τότε ἠξιώθησαν, ὅσον ἀνθρωπίνη φύσις χωρήσειεν ἂν, συναιρομένου τοῦ πνεύματος.

με. μηδεὶς δὴ ἡμῶν ἀκούων αὖθις εἶπεν ὁ καὶ τὰ θεῖα σοφὸς βασιλεύς, ἐφ' ὅσον εἰκὸς ἐξυμνούντων τὸ θειότατον ἐκείνο φῶς, τὸν δὲ θεὸν φύσιν θεατοῦ λέγειν ἡμᾶς ὑπολαμβανέτω, εἰ δὲ πρὸς ποσὸν ὕψος θεωρίας ἀπέδραμον, χάριν καὶ δόξαν εἶδον θείαν, ἀλλ' οὐ τοῦ φύσιν αὐτοῦ τὴν χορηγοῦσαν τὴν χάριν. καὶ γὰρ ἴσμεν ἐκείνου, ὑπὸ τῶν θείων λογίων μεμυημένοι, ἀμέθεκτον. ἄληπτον. ἀόρατον καὶ αὐτοῖς τοῖς ὑπερκοσμίοις καὶ ἀνωτάτοις δυνάμεσιν. ὡς οὐδ' ἴχνος ὅλως καταλήψεως καὶ ψιλὸν τοῖς μετ' αὐτοῦ καταλείψασιν. ἐπεὶ καὶ γρηγορίου ὁ θεολογικώτατος, ἔστιν ὃ τῶν θεωρηκῶν θεαμάτων καταλέξας πρότερον. ἐφεξῆς δὴ τοῦς ἐπήνεγκεν, ἀλλ' ὅτε δὴ ὧν ὁ λόγος, ὅτε τις ἄλλος τῶν καὶ τούτοις ἔστι ὑπόσημα καὶ ὑσία κυρίου καὶ τὸ γεγραμμένον. οὐδὲ θεοῦ φύσιν ἢ εἶδεν, ἢ ἐξηγόρευσεν. ἐξ ὧν δὴ ῥητῶν καὶ λόγων, αὐτίκα τοῖς ἱεροῖς ἀπεβάλλων ὁ βαρλαὰμ καὶ ἀπισφαλῶς, ἀπηλέγχετο καὶ κατηχοῦτο.

μζ. ἔπτε δὲ ἔρηται ὁ τοῦτο βαρλαὰμ, πολλὰ καὶ τῶν τῆς ἡσυχίας ἐθίμων ἐγγεά-

ἐγγράφως διαστρέψας καὶ κατηγορήσας. ἅμα δὲ τῇ σωτηρίᾳ τοῦτο, μᾶλλον δὲ
πᾶσι τοῖς χριστιανοῖς τοσαύτῃ ἐπιφέρομεν. Ἰῇ, κύριε Ἰησοῦ χριστὲ υἱὲ τοῦ Θεοῦ ἐλέησόν με. διελάμβανε γὰρ καὶ τοῖς τούτης ἐπ' αὐτῶν τῶν λέξεων οὕτως.

Ἐγὼ πολλῶν ὄντων ἀπιστῶν ἔχοι δικαίως ἐγκαλεῖν τῶν τῆς τοιαύτης διδασκαλίας
ὑφηγητῇ, οὐδενὸς ἔλαττον ἡγούμαι τοῦτο, ὅτι τὰ χριστιανῶν ἐπιχειρῶν διὰ τῶν εἰς 5
πόνων ἀναστρέφειν μυσήματα, συκοφαντεῖ τοὺς πατέρας, ὡς ἅπερ νῦν αὐτὸς ἐκ-
διδάσκει, ταῦτα κἀκείνους φρονήσαντας τοτέρου. ἐμβρόντητε καὶ μιαρὲ καὶ τὶς
τόποτε ἐκείνων νῆψιν καὶ φυλακὴν καρδίας, ἢ τοσοῦτον, τοιαύτην τεραστίαν
οἷαν οὐ τοσαδίδως ὠνόμασε, φασὶ δὲ τοῦτον νενομοθετηκέναι τοῖς μύσταις, οὐχὶ
χρῆσθαι διὰ παντὸς οὕτως ἐχούσῃ. κύριε ἰησοῦ χριστὲ υἱὲ τοῦ Θεοῦ ἐλέησόν με. κἀκ- 10
τούτου οὖν ἐπὶ σωιδεῖν, ὅποῖος ἦν ὁ τῶν εἰς πόνων δύρετὴς. τὸ μὲν τὸν πάτερ ἡμῶν,
ὃ διαφερόντως οἱ βωχόμιλοι χρῶνται, ἀνομοθετεῖ. ὥστε τοῦτο οὕτω κατάδηλος ἔσε-
σθαι, οἷς δ' ὅμως ταύτῃ μόνῃ τῇ μικρᾷ οὐχὶ διὰ βίας τοσοῦτον ἐπολύθητε,
τούτοις τάχα ἄλλας ἁπάσας οὐχὰς βασιλομανίας καταλιμπανειν νομίζεσθαι. οἷς
δὲ αὖθις πάντων χριστιανῶν ἐν ταύτῃ τῇ οὐχῇ τὸν κύριον ἡμῶν ἰησοῦν χριστὸν καὶ 15
Θεὸν ἡμῶν καλούντων, οὕτω τὸ, ὁ Θεὸς ἡμῶν, εἰς τὸ υἱὲ Θεοῦ μετέλημφε, τούτοις
τὸ πᾶν τῆς ἑαυτοῦ καταδοξίας ἡμῖν ἐξεκάλυψε. τῷ γὰρ τῶν βωγομίλων ἀκηλέ-
θως δόγματι, μεταβάλλει καὶ οὕτω ἐν τῇ ἐρημίᾳ οὐχῇ τὸ ὁ Θεὸς ἡμῶν, εἰς τὸ
υἱὲ Θεοῦ. ἐπεὶ ἄλλην αἰτίαν δι' ἣν τοῦ τοιαύτου πεποίηκε μεταβολήν, οὐκ ἂν
ἐπεῖπεν ἔχοι, καὶ ταῦτα μὴ ὁ ἀθεώτατος βαρλαάμ. 20

μη. Τὰ δὴ, ἢ αὐτὰ ἀστεναυτίας ἔχει πάντως τῇ μακαρίᾳ φωνῇ καὶ θεμελίῳ τῆς
πίστεως, καὶ κορυφαίου τῶν μαθητῶν, ἢ τῷ ἐπ' αὐτῇ καὶ δεσπότου μακαρισμῷ. ὁ μὲν
γὰρ εἶπε πρὸς αὐτὸν, σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς καὶ Θεοῦ καὶ ζῶντος. ὁ δὴ κύριος πρὸς
αὐτὸν, μακάριος εἶ Σίμων βὰρ Ἰωνᾶ. ὅτι σὰρξ ἢ αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέ σοι,
ἀλλ' ὁ πατήρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ συμβόλῳ τῆς πίστεως λέγομεν. 25
πιστεύομεν εἰς ἕνα Θεὸν Πατέρα παντοκράτορα, ἢ εἰς τὸν υἱὸν καὶ Θεοῦ τὸν μονογενῆ,
τὸν ἐκ καὶ Πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων. Ἆρ' οὖν ὁ Θεὸν εἶναι τὸν Χριστὸν
δοξάζομεν, ἐπὶ πιστεύειν φαμὲν εἰς τὸν υἱὸν καὶ Θεοῦ; φησὶ δὴ περὶ τοιαύτης ἱερᾶς
προσευχῆς, καὶ ὁ χρυσορρήμων ἢ θεῖος διδάσκαλος ἰωάννης μονάζων ὑπερέλλων.
σχολάσατε διαφαντὸς, καὶ προσμένατε κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν, ἕως οὗ οἰκτειρήσῃ 30
ἡμᾶς, καὶ μηδὲν ἕτερον ζητήσητε, ἢ μόνον ἔλεος παρὰ τοῦ κυρίου τῆς δόξης.
ζητοῦντες δὴ ἔλεος, ἐν ταπεινῇ καὶ ἐλεεινῇ καρδίᾳ ζητεῖτε. καὶ βοᾶτε ὑπὸ πρωὶ
ἕως ἑσπέρας, ἡ δυνατὸν καὶ ὅλην τὴν νύκτα, τὸ κύριε ἰησοῦ χριστὲ υἱὲ τοῦ Θεοῦ ἐλέησον ἡμᾶς. παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς, διάσασθε τὴν νῦν ὑμῶν εἰς τοῦτο τὸ ἔργον ἕως
θανάτου. πολλῆς γὰρ δίας χρήζει τὸ ἔργον τοῦτο, ὅτι στενὴ ἐστὶν ἡ πύλη καὶ τεθλιμ- 35
μένη ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν, καὶ οἱ βιαζόμενοι εἰσέρχονται ἐν αὐτῇ. βιαστὴς
γὰρ ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς, μὴ χωρίζετε τὰς καρδίας
ὑμῶν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ προσμένετε καὶ φυλάττετε αὐτὴν μετὰ τῆς μνήμης τοῦ κυ-
ρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ πάντοτε, ἕως οὗ ἐμφυτεύσῃ τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου ἔσω ἐν τῇ
καρδίᾳ, καὶ μηδὲν ἕτερον ἐννοεῖτε, ἵνα μεγαλυνθῇ χριστὸς ἐν ὑμῖν. παρακα- 40
λῶ οὖν ὑμᾶς, τὸν κανόνα ταύτης τῆς προσευχῆς μηδέποτε καταπαύσητε, ἢ κατα-

φρονήσητε. κἂν τε ἐσθίετε, εἴτε πίνετε, εἴτε ὁδεύετε, εἴτε ποιεῖτε, ἀδιαλείπτως κράζετε, κύριε ἰησοῦ χριστὲ υἱὲ τοῦ Θεοῦ ἐλέησον ἡμᾶς. ἀδιαλείπτως γὰρ φησιν ὁ θεῖος ἀπόστολος προσεύχεσθε. χωρὶς ὀργῆς καὶ διαλογισμῶν.

μθ. Ἀλλὰ καὶ ὁ θεῖος διδάσκαλος, ἀπαιτεῖ φησὶν ἡμᾶς πάντως ὀνῆς ὅταν
πάσας τὰς διεξόδους αὐτοῦ τῇ μνήμῃ ἀποφράξωμεν τοῦ Θεοῦ, ἔργον ὀφεῖλον αὐτοῦ
πληρῶν τὴν ἐντρέχειαν. δεῖ δὴ αὐτῷ διδόναι, τὸ κύριε ἰησοῦ χριστὲ, εἰς ὁλόκληρον πραγματείαν καὶ σκοπῶ. οὐδὲς γὰρ φησι λέγει κύριον ἰησοῦν, εἰμὴ ἐν πνεύματι ἁγίῳ. ὅτι τοῦτο τὸ ἅγιον καὶ ἔνδοξον ὄνομα τῷ βάθει μελετῶσιν ἀεὶ τῆς καρδίας ἀπαύστως, αὐτοὶ καὶ τὸ φῶς αὐτῶν καὶ νοῦ δυνάμενοι ὁρᾶν ποτε. ταῦτα γὰρ τὸν
ὑπολάζοντα ῥύπον τῇ ψυχῇ, ἐν ἀθίσει ἱκανῇ καταφλέγει. καὶ γὰρ ὁ θεὸς ἡμῶν φησὶ, πῦρ καταναλίσκον. ὅθεν εἰς ἀγάπην λοιπὸν πολλὴν τὴν ψυχὴν τῆς ἑαυτοῦ δόξης τοσαυτάκις κύριος. ἐγχρονίζον γὰρ τὸ ἔνδοξον ἐκεῖνο καὶ πολυπόθητον ὄνομα διὰ τῆς μνήμης καὶ τῇ θέρμῃ τῆς καρδίας, ἔζιν ἡμῖν παντὸς ἐμπιεῖ τοῦ ἀγαπᾶν τὴν αὐτοῦ ἀγαθότητα. ὅτι γὰρ ἐστὶν ὁμαργαρίτης ὁ πολύτιμος. ὅνπινα πωλήσας τὶς τὴν τοιαύτην αὐτοῦ, δύρεὰν δυνάμει, καὶ ἔχειν ἀνεκλάλητον ὑπὲρ τῇ αὐτοῦ δύρέσει χαρᾶν. Καὶ μακρὸν ἂν εἴη λέγειν τὰς περὶ τούτου τῶν θεοφόρων πατέρων εἰσηγήσεις καὶ τοσοῦτον. ἰσχυριζομένων τοίνυν τῶν μοναχῶν, τῆς πνευματικότητος τῶν θεοφόρων διανοίας ὑπερτέρας τε καὶ θεῖον ἐξ ἀρχῆς εἶναι μελέτημα τὴν δυνάμιν ταύτην. ἅμα δὲ καὶ βεκομένων ἐφεξῆς σωιάρειν ὅσα περὶ αὐτῆς ἐν τοῖς τῶν
ἁγίων συγγράμμασι κεῖται, οἷόν ἐστι καὶ τῷ ἐρημίᾳ τῷ διὰ λόγων δειμαμένῳ τὴν κλήμακα τῆς πνευματικῆς ἀναβάσεως. μνήμη γάρ φησιν ἰησοῦ κολληθήτω τῇ πνοῇ σου, καὶ τότε ἔσῃ ἡσυχίας ὠφέλειαν.

ν. Τοιαῦτα προθυμουμένων ἐφεξῆς λέγειν τῶν μοναχῶν, ὁ τὰ πάντα θαυμάσας βασιλεὺς, νῦν δὲ καὶ μακαρίᾳ τέλει καταπαυσάμενος τὸν βίον, ὡς
χρεὸς κυρίου τὸν ὑπὲρ τοῦ χρίστου λόγον αὖθις ὑπολαβὼν, ἀλλ' ἔτω φησὶ καὶ δεδόσθω, τῶν κακοδόξων τοῦτο ἵνα φάναι τὴν ψυχὴν, οὐδὲν τοσοῦτο τοῦ Θεοῦ ἡμῖν ἔγκλημα, καλῶς γεγραμμένοις τὸ κακῶς ἐκείνοις νενοημένον. οὐδὲ γὰρ ἐπειδὴ Θεὸν οὐρανὸν λέγουσιν οἱ πέρσαι τὸν ἀβεδιάμ, κακῶς ἐρεῖμμεῖαεῖν, τὸν Θεὸν τὸν οὐρανὸν ἐγὼ σέβομαι. οὐδὲ ἐπειδὴ κοσμοποιὸν νοῦν ἕλληνες φασὶ τὸν
Θεὸν, ἡμεῖς τοῦτον τοῦ κόσμου ποιητὴν οὐκ ἐρεῖμμι. ἢ τοῦτο λέγοντες, ἐγκληθείημμι αὐ δικαίως, ὡς κατ' ἐκείνους φρονοῦντες. ἕλληνες μὲν γὰρ τὴν ὕλην ἀγένητον καὶ τῷ Θεῷ συναΐδιον λέγοντες, εἰ καὶ ποιητὴν φασὶ τοῦ κόσμου Θεὸν, ἀλλ' οὐχὶ τοσαγωγίᾳ καὶ μήπω τοῦτερον μηδαμῶς ὄντος. ἀλλ' ὡς τοῦ ὄντος κοσμήτορα, τάξιν μόνον καὶ εἶδος καὶ θέσιν ἐναρμόνιον προσλαθέντα τοῖς οὖσι, μικρὰ τὰ κατ'
ἀνθρώπους τέχνης, μηδὲν πλέον τῇ δυνάμει τοῦ Θεοῦ νέμοντες. ἡμεῖς δὴ, τὴν εἰς τὸ εἶναι τοσοῦτον οὐκ μὴ ὄντως τὰ πάντα δέξασθαι πιστεύοντες τοῦς Θεοῦ, ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς καὶ τὰ ἐν μέσῳ τούτου ἀκριβῶς γινώσκομεν. . οὕτως καὶ Θεοῦ υἱὸν τὰ κύριον ἡμῶν ἰησοῦν χριστὸν λέγοντες, ὑμνοῦμεν καὶ ὑπεροῦμεθα αὐτὸν ὡς Θεὸν ἀληθινὸν. καὶ τὰ τοῦ υἱοῦ θεότητα ὁμολογοῦντες, καὶ τὰ ἄπιστα τῇ τοῦ υἱοῦ θεότητι τοσοῦμαρτυρούντες. φασὶ δὴ καὶ μανιαλιανοὶ καὶ βωγομίλοι, τὰ ὑπὸ τοῦ κυρίου τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις τοσαδεδομένα οὐχεσθαι οὐχὶ. τί δὴ; ἀπο-

χώμεθα Ταύτης ἡμεῖς διὰ Τοῦτο, καὶ κατὰ προδῶμεν τοῖς κακλοφόσι κακῶς τὰ ἡμέτερα, καὶ διὰ τὰς ὑποκειμένας ἐν λόγοις τὸ δύσεβὲς, τῶ ὄντως δυσεβῶν ἡμεῖς ὑποδῶμεν φωνῶν; ἀπαγε τῆς αἱρέσεως κακοδοξίας. ἀλλ' ἐπειδὴ προσάκλητον ἔχομεν πρὸς τὸ Πατέρα Ἰησοῦν Χριστὸν δίκαιον, καὶ αὐτὸς ἱλασμὸς ἐστὶ περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, μετ' ἐλπίδος προσκαλέσομεθα τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ σωτηρίας ὃν τοιαύτης προσκλήσεως τυγχάνομεθα καὶ τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ προφήτου, καὶ ἔσται πᾶς ὃς ἂν προσκαλέσηται τὸ ὄνομα κυρίου σωθήσεται. καὶ ἐπειδήπερ οὐκ ἔστιν ὄνομα ἕτερον τὸ δεδομένον ἐν ἀνθρώποις, ἐν ᾧ δεῖ σωθῆναι ἡμᾶς, καὶ οὐδεὶς δύναται εἰπεῖν κύριον Ἰησοῦν, εἰ μὴ ἐν Πνεύματι ἁγίῳ, καὶ, ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ πᾶν γόνυ κάμψει, ἐπουρανίων, καὶ προσκυνούντων, καταχθονίων. μακαρίζω ὁ διὰ τοῦ θεοῦ, εἰς αἰῶνα γὰρ φησιν ἀγαλλιάσονται, καὶ κατασκηνώσεις ἐν αὐτοῖς, καὶ καυχήσονται ἐν σοὶ οἱ ἀγαπῶντες τὸ ὄνομάσου. Πῶς δ' οὐκ ἂν γένοιτο Πνεύματος ἁγίου πλήρης ὁ τὸ θεῖον Τοῦτο καὶ ὑπερδεδοξασμένον ὄνομα κατέχειν ἐν τῇ καρδίᾳ ὡσεὶ δῶρον ἡμέρας καὶ νυκτός. Ὁ κυρίου ἐν εὐαγγελίοις λέγοντος, ὅπ δώσει Πνεῦμα ἅγιον τοῖς αἰτοῦσιν αὐτὸν ἡμέρας καὶ νυκτός.

να. Ἀνεφανήσαν καὶ ἀπηλέγχθη ὑπ Τούτων ὁ Βαρλαάμ, βλασφήμως καὶ κακοδόξως λαλῶν, περί τε Ὁ ἐν τῷ Ταβωρίῳ θείου φωτὸς. καὶ ὧν, καὶ τῶν μοναχῶν περὶ τῆς μελετωμένης αὐτοῖς καὶ προφερομένης συχνῶς ἱερᾶς εὐχῆς, σωεγράφετο. οἱ δὲ μοναχοὶ ἀπεδείχθησαν ἀνώτεροι τῆς κατηγορίας αὐτοῦ, ὡς σέργοντες καὶ ἐμμένοντες τῆς περὶ τούτων τῶν ἁγίων Πατέρων ἐξηγήσεσι καὶ παραδόσεσι, καθὼς καὶ αὐτοὶ ὁμολόγησαν καὶ διεβεβαιώσαντο. ἔνθεντοι καὶ κοινῇ σωοδικῇ ψήφῳ ἅπαντες καὶ κακῶς καὶ ἀσφαλῶς τοῖς θείοις ἀπεβάλων ὁ αὐτὸς Βαρλαάμ ὡς εἴρηται καὶ ἀπεψηφισθεὶς, συγγνώμιον ἀπ' Τούτοις δοῦναι ἠτήσατο. καὶ γὰρ ἀποφαινόμεθα, ὡς εἰ μὴ ἐνδείξεται ἀληθῶς μετάνοιαν, καὶ διορθώσηται ἑαυτὸν, καὶ οὐδαμῶς σὺν ἐπ τοιούτοις λέγων καὶ συγγραφόμενος φορεθείη, ἀν' αὐ ἔχοι. εἰ δ' ἂν ἀποκήρυκτος ἔσται καὶ ἀποτεμνόμενος τῆς ἁγίας καὶ χριστοῦ καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας, καὶ καὶ ὀρθοδόξου τῶν χριστιανῶν συνήματος.

νβ. Ἀλλὰ καὶ εἴπε ἕτερος πῶς τὰ ὑπ' ἐκείνου βλασφήμως καὶ κακοδόξως καὶ τῶν μοναχῶν, μᾶλλον ὁ τῆς ἐκκλησίας αὐτῆς λαληθέντων ἢ συγγραφέντων, φανείη πάλιν τῶν μοναχῶν κατηγορῶν, ἢ ὅλως Τούτων ἐν τοῖς τοιούτοις καθαπόμενος, τῇ αὐτῇ κατάδικη ὡσὰ τῆς ἡμῶν μελετότητος καθυποβαλλόμενος.

νγ. Ἀποκύρυκτος ἔσται καὶ αὐτὸς, καὶ ἀποτεμνόμενος, τῆς ἁγίας καὶ χριστοῦ καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας, καὶ καὶ ὀρθοδόξου τῶν χριστιανῶν συνήματος.

νδ. Μέτ' ἐμβεβαιώσεως μόνοι καὶ Πνευματικῆς αὐξήσεως καὶ ἀπτιμήσεως λέγομεν, μηκέτ δογματίζειν ὅλως ὑπὲρ τὰ ἀπάντων, κινεῖν τοῦ Τούτων τε καὶ ἄλλων δογματικῶν λόγων, ἔτε ἐγγράφως δηλαδὴ, ἔτε ἀγράφως. ὡς δὲ μικρὸν ἐντεῦθεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ Θεοῦ ἀνακυπτόντων σκανδάλων, καὶ συγχύσεως καὶ ταραχῆς καὶ σάλου καὶ τερατουρίας ἀπαγορευομένης τῆς ψυχαῖς τῶν ἀκουόντων, καὶ τῶν ἀκεραιοτέρων μάλιστα. διὰ δὴ πάντως καὶ οἱ ἀνωτέρω ὀνομασθέντες θεῖοι κανόνες, τοῖς θεοφόροις καὶ ἁγίοις πατράσιν ἐξετέθησαν. χάριν γὰρ καὶ μηκέτ μηδένα τῆς ὁμοίας

ἐκεῖς πλάνας τοιπεσεῖν ποιούμενοι τοῦνοιαν, καὶ τὸ παρὸν εἰς ἀσφάλειαν ὑπόμνημα γράμμα, τῆς οἰκείας ὑπογραφαῖς ὑπεσημηνάμεθα, καὶ μῆνα αὔγουστον τῆς ἰνδικτιῶνος. εἶχε δὲ καὶ ὑπογεγραμμένον διὰ τῆς Πατριαρχικῆς καὶ θείας χειρὸς τὸ. Ἰωάννης ἐλέῳ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος κωνσταντινουπόλεως νέας ῥώμης καὶ οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

νε. Εἶχε καὶ ὅπισθεν ὑπὸ κυζίκου, τοιγραφότος καὶ ταῦτα. ἐσωσκλήθην τὴν ἀρχὴν, εἰς τὸ ἀκοῦσαι τοῦ ὑπόθεσιν τοῦ τῆς Σινοδοῦ. ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Σινοδῷ κληθέντος μου, καὶ τοιγεγκόντος ἰνὰ γράμματα εἰς τὸ ἀναγνωσθῆναι, σὺν ἀναγνώσθη. μετὰ δὲ τοῦ κρίσιν πάλιν, σὺν σκλήθην εἰς τοῦ σωσταθέσκεψιν ὑπὸ γραφέντος τόμου, διὰ τοῦτο σὺν ἠθέλησε ὑπογράψαι εἰς τὸν τόμον ἐν τῷ τόπῳ μου. ἐπεὶ δὲ καὶ σωεβὴ ἐνεγκείνοι ἰνὰς μέρη ἰνὰ ἀπὸ τῶν συγγραμμάτων ὑπὸ ἡμιωτάτου ἱερομονάχου κυρ Γρηγορίου ὑπὸ παλαμᾶ, ἅπερα ἦσαν παρεσκευασμένα, ὡς ὕστερον ἰδὼν καὶ ἀναγνὺς τὰ σκεῦνα συγγράμματα, ἔμαθον τοῦ ἀλήθειαν. καὶ ἔμαθον ὅτι ἐν πᾶσι σύμφωνα εἰσὶ τοῖς ἁγίοις ἀκριβῶς κατὰ πάντα. Ἀλλὰ καὶ τοὺς λόγους αὐτοῦ ἀκούσας. καὶ αὐτοὺς συμφώνους ὄντας τοῖς ἁγίοις κατὰ πάντα. διὰ τοῦτο ἰδίᾳ, εἰς μαρτυρίαν καὶ ἀσφάλειαν τῆς ἀληθείας τῶν λεγομένων καὶ γεγραμμένων, ὑπόπτε ὑπὸ ἡμιωτάτου ἱερομονάχου κυρ Γρηγορίου ὑπὸ παλαμᾶ καὶ τῶν λοιπῶν μοναχῶν, ὑπέγραψα καὶ διὰ τῆς ἐμαυτοῦ χειρὸς, ὁ, ὁ Ταπεινὸς μητροπολίτης κυζίκου, ὑπέρτιμος καὶ ἔξαρχος πάσης ἑλλησπόντου ἀθανάσιος. Εἶχε δὲ καὶ ἑτέρων ἀρχιερέων ὑπογραφὰς, τῶν αἱρεθέντων. Τοῦ κέρδεων. ὑπὸ δυῤῥαχίου. ὑπὸ λακεδαιμονίας. ὑπὸ μαδύτων. ὑπὸ μεθύμνης. ὑπὸ εἰδώνης. ἐξ οὗ ἴσου αὐτεγράφη ὁ παρὼν τόμος πρὸς ἀσφάλειαν ὑπὸ μὴ ὑποπτεύεσθαι ὡς σὺν ἀληθῆς. καὶ ἴσος κατὰ πάντα τῷ πρωτοτύπῳ αἱρεθεὶς. Προσεγράφη καὶ ταῦτα. αὐτεβλήθη τὸ παρὸν ἴσον τοῦ Σινοδικοῦ τόμου. καὶ αἱρεθὲν κατὰ πάντα ἐξισάζον τῷ πρωτοτύπῳ αὐτοῦ. ὑπεγράφη πάρ ἐμοῦ δι' ἀσφάλειαν.

Ὁ Ταπεινὸς μητροπολίτης κυζίκου ἀθανάσιος.

Κεφάλαιον πέμπτον.

Ὅπ ὁ κωνσταντινουπόλεως ἰωάννης αἱρετικὸς ἠνώμενος συνήνεσε τῷ ἀκινδύνῳ. ἐφυλάκισε τὸν παλαμᾶν. Σινοδος καὶ ὑπὸ ἰωάννου Τοῦτο, καὶ καθαίρεσις αὐτοῦ. Σινοδος μεγάλη καὶ πάμος μέγας κατὰ τῶν φρονούντων τὰ Βαρλαάμ καὶ ἀκινδύνου. καὶ ἔκθεσις τῆς ὀρθοδόξου πίστεως διὰ ὑπὸ παλαμᾶ.

Ἀποθανόντος ὑπὸ βασιλέως ἀνδρονίκου. καὶ ἀφέντος διάδοχον τὸν αὐτοῦ νεότζικον. καὶ ἀπτεοπαίοντα τὸν μέγαν δομέστιχον ἰωάννην τὸν καντακουζηνὸν σωέβεσιν σκάνδαλα ἀναμεταξὺ τῆς βασιλίσσης ἄννης καὶ ὑπὸ καντακουζηνοῦ, ὅθεν ὁ καντακουζηνὸς αἱρεσκόμενος εἰς τὸ διδυμότειχον ἐβασίλευσεν, ὁδὲ κωνσταντινουπόλεως ἰωάννης φθονῶν τὸν παλαμᾶν, καὶ γινώσκων ὅπ εἶχε μὲ τὸν καντακουζηνὸν μεγάλην φιλίαν, δραξάμενος αἰτίας τὸν ἐφυλάκισεν αἱρεσκόμενον εἰς κωνσταντινούπολιν, καὶ διὰ πείσματος ἐδικαίωνε τὸν ἀκίνδυνον, καίτοι αὐτὸς ὁ ἰωάννης ἦτον ὁ αἰθρόισας τὰς δύο Σινοδους κατὰ βαρλαὰμ καὶ ἀκινδύνου, καὶ ἦτον παρὼν ὅπ οἱ αἱρετικοὶ ὅπεγραφικαῖς ἀνάγκαις, καὶ λογικαῖς ἀποδείξεσι καθησυχάσαντο, καὶ ὑπέγραψε καὶ εἰς τῶν δύο Σινοδων Τοῦς τόμους. ἔλεγε δὲ μάλιστα ὁ δύπερ τόμος.

τόμος, ὅπερ μόνον οἱ παρόντες κακόφρονες, ἀλλὰ καὶ εἴπῃς μετὰ ταῦτα φωραθείη ἀλλοία τῆς Σωοδικῆς φρονῶν ἀποφάσεως, ἔξω τοῦ παιδείας. ὁ δὲ Ἰωάννης τοιαῦτα ποιῶν, ἀπέβη αὐτῷ εἰς κακὸν ἀφορδόκητον, ἀθροισθείσης τῆς Σωοδικῆς εἰς τὰ βασίλεια τοῦ τῆς βασιλίδος ἄνακτος, τὸν σκάφος, καὶ ὡς αἱρετικὸν καὶ ὡς διάζοντα πολλὰς συμφρονήσας αὐτῷ. Ἰσέον ὅτι ὁ κανδιδατοκλυζηνὸς ἰσχύσας ἐσίβη εἰς τὴν πόλιν, καὶ θέλων νὰ δείξῃ ὅτι κατὰ ἀνάγκην ἔκαμε τὰ πρόσφορα, οὐδένα ἠνώχλησε τῶν μαχομένων αὐτῷ, ἀλλ' ὅλους τοὺς ἐσυγχώρησε. καὶ δὲς τὴν θυγατέρα αὐτοῦ τῷ βασιλεῖ Ἰωάννῃ εἰς γυναῖκα, εἰρηνοποιήσας ἠύχασεν. ἐφύλαξε δὲ καὶ τῷ πατριάρχῃ Ἰωάννῃ ἀμνησίαν, ὅθεν ἐπῆγε καὶ τὸν ἤυρεν εἰς τὸ κελλίον του καὶ τὸν εἶπε πολλὰ νὰ ἔλθῃ ἐπὶ Σωόδου νὰ ἀπολογηθῇ καὶ νὰ ἀθωωθῇ, καὶ ἀγνωμονήσαντα εἶπε σειλλεν ἀρχιερεῖς καὶ εἴπασι νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν Σωόδον, ἀλλὰ δὲν ἦλθε. καὶ μετὰ τὸ καλέσαι αὐτὸν τοὺς ἀρχιερεῖς τρεῖς, πάλιν ὁ κανδιδατοκλυζηνὸς μόνος του τὸν ἐκάλεσεν, ὅθεν μὴ ἀπαντήσας, ἡ Σωόδος ἐβεβαίωσε τὴν καθαίρεσίν του καὶ τὸν ἀποβληθέντα πατριάρχην Ἰσίδωρον ἐβεβαίωσεν. ἐπατριάρχευσε δὲ ὁ Ἰσίδωρος ἔτη γ. καὶ ἀποθανὼν ἐγένετο πατριάρχης κάλλιστος ἀγωνιστὴς ἀγώστατος ἄθρωπος, ὡς ἱστορεῖ αὐτὸς ὁ κανδιδατοκλυζηνὸς βιβ: δ. κεφ: γ. ὁ δὲ Ἰωάννης φατριάζων, ἐξορίσθη εἰς δίδυμότειχον, καὶ μὴ δωληθεὶς νὰ ὑποφέρῃ τὴν μόνωσιν, ἀρρώστει, φιλανθρωποῦμαι δὲ ὁ κανδιδατοκλυζηνὸς τὸν ἤφερεν εἰς τὸ βυζάντιον ὡς ἀλὲ νὰ ἰατρευθῇ, ἀλλὰ νικηθεὶς ἀπὸ κενοδοξίαν, πρεσβεύων γινόμενος ἀλὲ τὰ συμβαίνοντα αὐτῷ ἀπὸ τὴν ἀγνωσίαν του, τελευτᾷ κακῶς, καὶ ἀπήχθη εἰς τὰ ἰδικά του δικαιωτήρια. Ὁ κανδιδατοκλυζηνὸς γὰν εἰρηνικῶς ἀλέγων μὲ τὸν γαμβρὸν, ἐφρόντιζε καὶ ἀλὲ τὴν καθαρότητα τῆς ἐκκλησιαστικῶν θείων δογμάτων. καὶ δὴ καὶ τὴν ἀκίνδυνον κρυπτόμενον, ἐφάνερωνε, καὶ δύνηκεν εἰς τὸ φανερόν, καὶ τὴν ἐποιεῖτο, καὶ τὸν ἔλεγε ὅτι νὰ μὴ φοβῆται, ἀλλὰ νὰ σωτυχένῃ τὰ δοκοῦντα ἀνυποτόλως, ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ τῆς ἀληθείας, καὶ ὡς ἀλὲ τὰ περισσεύοντα νὰ εἶναι αὐτεπηρέαστος. Ἐν τούτοις συμβαίνει καὶ ἄλλο τι, ὅταν ἐκλέχθῃ ὁ κάλλιστος εἰς πατριάρχην. ἐνόμιζον νὰ ἀποθυμηθοῦν καὶ νὰ πατριαρχεύσουν ὅτε ἔφεσε, καὶ ὁ γαΐνος, καὶ ἀποτυχόντες, ἀποσμαλικῶς φερόμενοι καὶ τὴν ἐκκλησίας σημφρονοῦσιν ἀκινδύνῳ. γίνεται δὲ ὁ Σωόδος εἰς τὰ ἐν βλαχέρναις βασίλεια, καὶ ἀλέγονται μὲ τὴν παλαμᾶν, ὁ ἔφεσε, ὁ γαΐνος, καὶ ὁ ἀκίνδυνος καὶ ὁ Νικηφόρος γρηγορᾶς, καὶ ὁ δεξιὸς μοναχοί τινες φιλόσοφοι. γνωσθέντες δὲ φρονεῖν τὰ βαρλαάμ πάντες κατεκρίθησαν, καθὼ τινὲς μὲν καθηρέθησαν, οἱ δὲ ἀναθεματίσθησαν, καὶ γράφεται Σωοδικὸς τόμος γ. εἶτα εἰς ἀγίαν σοφίαν ἱερουργοῦντος καὶ πατριάρχου καλλίστου, ὁ βασιλεὺς κανδιδατοκλυζηνὸς φορέσας τὴν βασιλικὴν στολὴν, ἐσέβη μέσα εἰς τὸ ἅγιον βῆμα, καὶ ἔδωκε τὸν τόμον εἰς χεῖρας καὶ πατριάρχου, ἐλθόντος δὲ καὶ σταγμὰ ὅτι τινὰς περὶ τὴν ὑποθέσεως ταύτης μήτε νὰ ἀλέγῃ, μήτε νὰ συγγράφῃ, ὅθεν πολλοὶ ἀποκόψαντες ἐβλήθησαν εἰς δεσμά.

Τόμος ὑπτεθεὶς ἀπὸ τὴν θείας καὶ ἱερᾶς συνόδου συγκροτηθείσης καὶ τῶν φρονούντων τὰ βαρλαάμ τε καὶ ἀκινδύνου ἐπὶ τοῦ βασιλείας τοῦ εὐσεβοῦς καὶ ὀρθοδόξου βασιλέως ἡμῶν Ἰωάννου καντακουζηνοῦ, καὶ Ἰωάννου καὶ παλαιολόγου.

Οὔτε τὴν τοῦ ἐκκλησίας καὶ κοινὴν πολεμίαν μανίαν ἀγνοεῖν οὐδένα νομίζομεν, οὔτε τὴν ἀπὸ τὸν σωτῆρος ῥοπὴν, δι' ὧν μυρίων ἐπιρρυέντων αὐτῇ τῶν δεινῶν, οὐ τὸ βελῶν πειρήνευσιν μόνον, ἀλλὰ καὶ λαμπρὰ ἀποδείκνυται. Ἀπόδειξις δὲ, τὴν μὲν ἐκείνου μανίας, αἷμα θεοῦ, καὶ πάθος ἐκεῖνον καὶ σταυρὸς. τὴν δὲ παρὰ τοῦ θεοῦ συμμαχίας, οἱ τὴν ἐκκλησίαν διώκοντες μαρτύριον ἀκριβὲς. οἱ μὲν εἰς διαγγελιστὰς μεταποιοῦμενοι, οἱ δὲ πρόσωπον τοῦ θεοῦ δωσάμενος, οὐ δι' ὧν αἱρεσιάσθησαν. ἀλλὰ δι' ὧν κατέπεσον ἀπακηρυχθέντες, ἵν' ἴδωσιν, καὶ τὸν κοινὸν πολέμιον τοῦ ἱερεμεῖν, ἀλλ' ἑαυτὸν καταγνοῦς, ὡς μὴ πεισθέντος βουλόμενος, τὸν ἔθνει μικρῷ ὥσπερ πάλαι τοῖς ἰουδαίοις. τὴν δὲ τοῦ ἐκκλησίας πόλεμον ἐγχειρίζει. ὀκνηρῶν δ' ὅλων πικρῶς κάτ' αὐτῆς ὀπλίζει. στρατηγὸν δὲ αὐτῷ οἱ πεῖ διοκλητιανὸν καὶ μαξιμῖνον καὶ δέκιον, καὶ εἴπε κάτ' ἐκείνους, οἱ τοσοῦτον ἀχρῶς ἀπώλοντο, ὁπόσον καὶ πολεμεῖν ἐγνώκεσαν. τὸν μὲν δὲ ὄίχεται τὸ μνημόσυνον μετ' ἤχου, τὴν δὲ θεοῦ ἐκκλησίας ὀφθόγγος ἐξῆλθεν εἰς πᾶσαν τὴν γῆν. μαρτύριον δὲ τὴν δωάμεως αὐτῆς ἀψευδέστατον, οἱ τὸν μαρτύρων νεκροὶ, δαίμονας πάντας ἐλαύνοντες. ἔτως ἡ θεοῦ δύναμις ὑπερφυὴς καὶ ἀποδείκνυται.

Ἀλλ' ὁ πονηρὸς οὐδὲ παθὼν ἔγνω. καὶ τοῦτο νῦν ὢν. ἀλλ' ἑτέραν τρεπόμενος, πρεσβεύει τὴν ἐκκλησία. μὲν δὲ φανερῶς πολεμεῖν καὶ λίαν ἀπέγνω, πρὸς φανερὰν ἀχρεῖον ἀηδῶς ἔχων. τοὺς δὲ πεῖ σκέλιον καὶ ἄρειον καὶ τοὺς εἰς ἐκείνους τελοῦντας ὑποδύς, πολυθρέταν δῆθεν ἐν μέσῳ ποιήσαθαι κηλόμενος, πέθει τοὺς ἀνόητους πρεσφάσει τὴν εἰς τὴν ἕνα ἡμῶν, ἥνισα τὴν ἀληθῆ νομίζειν θεὸν. ἀλλὰ καὶ τοῦτο αὐτὸς κάτ' αὐτὸν βελλόμενος ὤφθη τοῦ πολέμου τοῦτο λάφυρον, τὴν θεοῦ ἐκκλησίας, τὸ τριάδος ὁμόπνον.

γ. Πολλοὺς δὲ καὶ ἄλλους κύκλους ὁ πονηρὸς ὤτος καὶ τὴν ἐκκλησίας πειβαλλόμενος, καὶ νῦν μὲν ὑποχωρῶν, νῦν δὲ πρεσβάλλων. ποτὲ μὲν δόγμασι μηδὲν ὑγιὲς ἔχοντι, ποτὲ δὲ ἡδοναῖς, αἷς ἐκεῖνος εἴωθε χαίρειν, ὧν τέλος ὁ ἀπὸ θεοῦ χωρισμὸς, ἔχατον τὴν βαρλαὰμ ὑποδύς, ἀπεσεμνύνθη τὴν ἀληθείαν. οὗτος δὲ μοναχὸς ὢν, καὶ τὴν καλαβρίας ὁρμώμενος καὶ τὴν τῶν ἑλλήνων παιδείαν πολὺς γεγονὼς, καὶ ὅλον ἐκείνης ἑαυτὸν ἐξαρτήσας, καὶ τὴν ἀληθείας χωρεῖ, καὶ τῶν ἱερῶς ἀντεχομένων αὐτῆς, καὶ διθέταν τοῦτον κατηγορήσας, οὐ μόνον τὴν τεισυπόστατον καὶ πᾶσιν ἀμέθεκτον οὐσίαν τοῦ θεοῦ ἄκτισον εἶναι λεγόντων, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀϊδιον καὶ θεοποιὸν καὶ τοῖς ἀξίοις μετεχομένην χάριν τοῦ πνεύματος, σωόδου θείας ἐπὶ τούτοις συγκροτηθείσης, ἐξηλεγχθὴ καὶ ἀπεκηρύχθη. πρὸς τὴν τοῦ χριστοῦ ἁγίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας, διὰ τοῖς ἁγίοις πατρᾶσι θεολογικῶς συγγραφέντων, τοῦ τὴν ἀληθείας λόγου πρεσβευομένων, τοῦ τε νῦν ἱεροτάτου μητροπολίτου θεσσαλονίκης τοῦ παλαμᾶ, καὶ τῶν μοναχῶν. μὲν μικρὸν δὲ, τὴν ἐκείνου πονηρᾶς δόξης νομόμενος ἀκίνδυνος, μηδαμῶς τὴν τοῦ διδασκάλου καταδίκην σωφρονισθεὶς, μὴ δὲ βελτίων νομόμενος, τὰ αὐτὰ πάλιν ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς κατηγορεῖν ἐπεχείρησεν. ἔξαρνος μὲν σὺν δόλῳ τοῦ διδασκάλου γινόμενος, καὶ τὰ δεινὰ ἐπαινόμενος ἐκείνῳ, καὶ μηδέ ποτε τὰ αὐτὰ φρονεῖν τῷ βαρλαάμ, ἢ λέγειν ἰσχυριζόμενος, ἵν' ἐντοῦθεν αὐτῷ λέγειν ἐξῇ. οἷς δὲ ἔλεγε, τὴν κρυπτόμενον ὑποδεικνὺς βαρλαάμ, καὶ τὴν αὐτὴν ἐκείνῳ πονηρὰν δόξαν, καὶ φρονῶν, καὶ λέγων, καὶ συγγραφόμενος. Ἰαύτη τοι

τη τοι ⸋ Ζωόδε συγκροτηθείσης δευτέρας, ἧς προεκάθηντο καὶ ὁ νῦν κρατῶν καὶ ἄγιος ἡμῶν οἰκουμένης, ὁ Κύριος Ἰωάννης καὶ Ζακχαῖος, ἐξηλέγχθη τὰ αὐτὰ τῷ Βαρλαάμ καὶ φρονῶν καὶ λέγων, καὶ τοὺς μοναχῶν κατηγορῶν. διὰ ἃ καὶ τῷ Βαρλαάμ ἐπεπάσατο καταδίκην ὁμοῦ μετὰ τοῦ Ζωοδίκου καὶ τοῦ Βαρλαάμ ἐκείνου βλασφημιῶν, δι' ὧν πάντος καὶ χριστιανικὴν πληρώματος ἀποκέκοπται, ὡς αὐτὸς οὗτος ὁ Ζωοδίκος τόμος διέξεισι. πολλῶν τε ἄλλων ἕνεκεν, καὶ ὅτι τὸ φῶς τοῦ κυρίου μεταμορφώσεως, τὸ τοῖς συναναβᾶσιν αὐτῷ μακαρίοις μαθηταῖς ἐν Ἀποστόλοις ὀφθὲν, κλῆρον ἐπεχείρει δεικνύναι καὶ πεπλασμένον, ἐν τοῖς ἀιδίοις φωτὸς πλέον ἔχον οὐδὲν. οὐχ οὗτος δὲ μόνον ὁ Βαρλαάμ τῷ Ζωοδίκῳ ἀποκεκήρυκται τόμῳ, ἀλλὰ τῆς αὐταῖς δηλαδὴ μανίας ἔνοχον ἑαυτὸν καθίστησι, καὶ εἴπερ ἐκείνῳ ἐπόμενος τοῖς μοναχοῖς καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ Θεοῦ πολεμεῖ. φησὶ γὰρ δὴ λέξεως, ἀλλὰ καὶ εἴπερ ἕτερος τοῦ ὑπὸ τοῦ Βαρλαάμ βλασφήμως καὶ κακοδόξως κατὰ τῶν μοναχῶν, μᾶλλον κατὰ τῆς ἐκκλησίας αὐτῆς λαληθέντων, ἢ συγγραφέντων, φανείη πάλιν τῶν μοναχῶν κατηγορῶν, ἢ ὅλως ἐν τοῖς τοιούτοις καθαπτόμενος, τῇ αὐτῇ καταδίκῃ, πρὸς τῆς ἡμῶν μετριότητος καθυποβαλλόμενος, ἀποκήρυκτος ἔσται καὶ αὐτὸς, καὶ ἀποτεμνόμενος τῆς ἁγίας τοῦ Χριστοῦ καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ ὀρθοδόξου τῶν χριστιανῶν πληρώματος.

Ἀλλ' εἶδεν ὁ ἐνεργὼν ἐν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας, καὶ τὸ γεγραμμένον, πονηρὸς καὶ ἀρχέκακος δράκων, ὅτι καὶ τῆς δυσεβείας καὶ τῆς ἀσφαλῶς ἀντεχομένων αὐτῆς πεπεισμένων, ἀνδρείοις χρεμάμενος, οὐκ ἐν ἀξιώμασιν ἐξεταζομένοις, ἢ κἂν ἠδυνήθη διὰ ταῦτα τῶν καὶ γνώμῃ τυχεῖν, ἐπωδύνατο τὰς εἰς Πατριάρχας τότε τελεῖσθαι ἰωάννην, σκῶλος ἄπικρος τῆς ἐκείνου κακονοίας χωρηλικὸν, ὃς ὁμοφρονήσας τῷ ἀκινδύνῳ καὶ πολλὰ καὶ τῆς δυσεβείας καὶ τῶν ἀπιστουμένων αὐτῆς, μᾶλλον δὴ αὐτὸς κατ' αὐτὸ καὶ γράψας καὶ πράξας καὶ βουλευσάμενος. οὗτος δὴ ὁ τοῦ καταδίκου ἐγγεγραφὼς ἐπενεγκὼν τῷ ἀποκηρύκτῳ Βαρλαάμ ἐκείνῳ, ἅμα τὴν ἐμφύλιον μάχην ὡς ἕρμαιον ἁρπάσας, δύρε καὶ οὗτος τῆς ἑαυτοῦ ἀνοσιότητος καὶ τῶν πονηρῶν βουλευμάτων ἀξίας τὰς ἀμοιβάς. ἐξελεγχθεὶς γὰρ, καθαιρεῖται. καὶ ἀποκηρυχθέντος καὶ οὗτος σωοδικῇ διαγνώσει, τόμος ἱερὸς σκιάσθαι τῇ Ζωόδῳ, ἅμα μὴ ἀποδεικνὺς ἐκείνου τῆς ἀκινδύνου κακοδοξίας ἐχόμενον, ἅμα δὴ καὶ τοὺς ὀρθοδόξους αὐτῷ σὺν οὐδενὶ λόγῳ μανίαν. ὁ δὴ δὴ τόμος ὑπογεγραφὼς ἀρχιερέων τεσσάκοντα τὸ βέβαιον ἔχων, οἷς σωέπεται δὶ ὑπογραφῆς ὕστερον καὶ ὁ ἁγιώτατος Πατριάρχης ἱεροσολύμων, οὐ τὴν ἀκινδύνου οὐδὲ τὴν Πατριαρχίδα ἀνεβάλλει μόνον τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς χριστιανῶν τελέως ἐκκόπτει πληρώματος· ἀλλὰ καὶ εἴπερ φησὶν ἕτερος τὰ ἀπάντων τὰ αὐτὰ ποτὲ φρονεῖν, ἢ φρονῶν, ἢ λέγων, ἢ συγγραφόμενος καὶ τοῦ ἱερομονάχου κυρὶ Γρηγορίου παλαμᾶ καὶ τῶν σὺν αὐτῷ μοναχῶν. μᾶλλον δὴ καὶ τῶν ἱερῶν θεολόγων, καὶ τῆς ἐκκλησίας αὐτῆς, τὰ αὐτὰ καὶ κατ' αὐτὸ ψηφιζόμεθα, τῇ αὐτῇ καταδίκῃ καθυποβάλλομεν, εἴπερ τῶν ἱερωμένων τὶς εἴη, εἴπερ τῶν λαϊκῶν, αὐτὸν δὴ τοῦτον τὸν πολλάκις ῥηθέντα ἀμιώτατον ἱερομόναχον κύριον γρηγόριον τὸν παλαμᾶν καὶ τοὺς αὐτῷ σωάδοντας μοναχοὺς, μηδὲν ἀπάδον τῶν θείων λογίων, γεγραφόντας τε καὶ φρονοῦντας, μετ' ἐξετάσεως καταλαβόντες ἀκριβῶς. μᾶλλον δὴ τῶν θείων λο-

γίων

γίων τῆς κοινῆς ἡμῶν δυσεβείας καὶ παραδόσεως πᾶσι τρόποις, ὡς προσῆκεν ὑπερμαχοῦντας, οὐκ αὐτοῖς μόνον παντάπασι τὰ κατ' αὐτὸν, μᾶλλον δὴ καὶ τῆς θεοῦ ἐκκλησίας, ἐρεχθείσιν, ὡς καὶ ὁ πρώτος Ζωοδικὸς τόμος, ἔχομεν, ἀλλὰ καὶ ἀσφαλεστάτους τῆς ἐκκλησίας προμάχους τε καὶ προαγωνιστὰς, καὶ βοηθοὺς ταύτης ἀπαφαινόμεθα. οὕτω γὰρ καὶ ὁ δὴ τῆς Ζωόδοις ἐκείνας προβὰς τόμος διέξεισι, καθάπερ οὖν ἔχει τὸ ἀσφαλές τε καὶ βέβαιον.

ε. Ἀλλ' ὁ τοῖς ἡμετέροις κακοῖς δηχαίρων ἀεὶ, οὐδ' οὕτως ἡσυχίαν ἄγειν ἐγνώκει. οὐδὲ γὰρ ὀργάνων ἀπορῶν, πείθει ταῦτα ζητῶν. ἀλλ' ἔχων ἐπὶ νοὺς πρὸς τὸν Βαρλαάμ καὶ ἀκίνδυνον ἐκείνοις φοιτήσαντας, καὶ τὰ ἐκείνων ἐχάτως νοσοῦντας, δι' ἐκείνων ὑφ' ἑαυτὸν ποιῆσαι, τόνδε χρήματίσαι ἐφέσει, καὶ τὸν γαύνου, γρηγοριανῶν, καὶ δεξιὸν. οἱ καὶ σύγκλητοι ποιησάμενοι, καὶ ἄλλους προσεπαγομένοι ἀνθρωπίσκους οὐδὲν ὑγιὲς διανοηθέντας οὐδέ ποτε, θόρυβον ἐγείρουσι κατὰ τῆς ἐκκλησίας θεοῦ, ἀναδιδοῦ ποιήσαι ἀποπλανᾶν τοὺς πολλοὺς, καὶ τῆς ἐκκλησίας ἀποτέμνειν ἐλεεινῶς, δόξαν ἑαυτοῖς ὀνήσιον πορίζειν οἰόμενοι. ἐδέησε γὰρ Διὰ Ἰαῦτα σωόδου συγκροτηθῆναι μεγάλης, καὶ γαληνοτάτου βασιλέως ἡμῶν ἔλεον λαβόντος τὰ ἀπολυμένων ψυχῶν. διὸ καὶ μετεμφθέντες πρὸς τὸν θεοῦ κρατοῦντας καὶ ἁγίας βασιλείας αὐτοῦ, καὶ καὶ ἀγιωτάτου καὶ οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κυρὶ καλλίστου, οἱ ἱερώτατοι ἀρχιερεῖς καὶ ὑπέρτιμοι, ὅ, τε ἡρακλείας, ὁ θεσσαλονίκης, ὁ κυζίκου, ὁ φιλαδελφείας, ὁ χαλκηδόνος, ὁ μελενίκου, ὁ ἀμασείας, ὁ ποντοηρακλείας, ὁ πηγῶν, ὁ βερροίας, ὁ τραπεζοῦντος, ὁ τραϊανουπόλεως, ὁ σηλυβρίας, ὁ ἄψου, ὁ ἀμάσεια, ὁ ἄνου, ὁ σουγδαΐας, ὁ βρύσεως, ὁ μαδύτου, ὁ βιζύης, ὁ γαρέλλης, ὁ μηδείας, ὁ τενέδου, ὁ καλλιουπόλεως, ὁ ἐξαμιλίου, ὄντων καὶ Διὰ γνωμῶν καὶ ἀδριανουπόλεως, καὶ χερσουπόλεως, καὶ διδυμοτείχου, παρόντων καὶ θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων, καὶ πανίου, καὶ χαριουπόλεως, καὶ παμφύλου, καὶ ἀθύρα, καὶ καμπανίας, καὶ σινάου, καὶ ἐλευθερουπόλεως. προκαθηδέντος καὶ γαληνοτάτου καὶ κρατίστου καὶ ἡμῶν αὐτοκράτορος καὶ βασιλέως κυρὶ ἰωάννου καντακουζηνοῦ, ἐν τῷ τελικλίνῳ τῷ ὕστατος ἐπιλεγομένῳ ἀλεξιανῷ τῶν ἱερῶν βλαχερνῶν, συνεδριάζοντος τῇ ἁγίᾳ βασιλείᾳ αὐτοῦ καὶ καὶ ἀγιωτάτου καὶ οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κυρὶ καλλίστου. καὶ ἐπὶ καὶ παρεπιδήμου αὐτάδελφοῦ τῆς ἁγίας βασιλείας αὐτοῦ κυρὶ τοῦ ἀσάνη. καὶ ἐπὶ καὶ παρεπιδήμου τῆς ἁγίας βασιλείας αὐτοῦ καὶ πανευτυχεστάτου σεβαστοκράτορος κυρὶ μανουὴλ καὶ ἀσάνη. Ἀλλὰ δὴ καὶ τοῦ παρεπιδήμου ἀνεψιοῦ τῆς ἁγίας βασιλείας αὐτοῦ πανυπερτιμήτου κυρὶ ἀνδρονίκου καὶ ἀσάνη. πρὸς καθημένων τῆς συγκλήτου σὺν τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ ὀικουμενικοῖς ἄρχουσι, καὶ σωκελλεγμένων τῶν ἡγουμένων. καὶ ἀρχιμανδριτῶν τῆς ἐντῇ δεδαίμονι ταύτῃ πόλει, ἐπὶ τε ἱερομονάχων καὶ ἱερέων καὶ μοναχῶν σὺν ὀλίγων, σὺν ὀπόντων καὶ ἀνῶν τῆς τῆς ἐκκλησίας ἀρχόντων παρεστηκότος δὲ καὶ λαοῦ, ὅσον ἐν τούτοις φιλήκοον. προσεκλήθησαν καὶ οἱ θορυβοῦντες, καὶ τὴν ἐκκλησίαν καταστέμνοντες οὗτοι, καὶ ἠρωτήθησαν, ἵνα ἕνεκεν βασιλέως δυσεβῶς ζῶντος, πάρ αὐτῶν τὰ τοιαῦτα καὶ τῆς δυσεβείας τολμᾶται; οὐ δὴ ἠπάσατο πρὸς δίκαιον τινὰ ἐν τῇ χειροτονίᾳ τῶν χειροτονημένων ἀρχιερέων γεγενημένων. ἐν αἰτίας δὴ ἐποιοῦντο καὶ τὸν θεσσαλονίκης, ἐπειδὴ σκανδαλίζεσθαι ἔλεγον κατ' αὐτοῦ, ἔνιοι τὸν πρὸς βαρλαάμ καὶ ἀκίνδυνον ἀπορρήτως αὐτῷ

συγγε-

συγγεγραμμένων. ὁ δὲ Θεσσαλονίκης, λοιπὸν ὑμεῖς, αὐτοῖς εἶπε, τὰ ἐκείνων φρονεῖτε. οἱ δὲ καὶ μίμησιν ἀκινδύνου, ὡς σκεῦος ἔξαρνος ἐγένετο τοῦ καθηγησαμένου αὐτῷ τῆς πλάνης βαρλαάμ, ὅτως ὅτι τούτων ἀμφοτέρων. ὁ δὲ Θεσσαλονίκης ἀνθυποφέρων, καὶ μὴν φησὶν, οἱ πλείους τὴν ἀπιλέγχειν εἰσηγημένων ἡμῖν, φανερῶς τῆς βαρλαάμ καὶ ἀκινδύνου κακοδοξίας εἰσίασμοι, μέχρι καὶ εἰς δεῦρο ἀμεταμέλητοι διετέλεσαν, οἷς δὲ οἱ λοιποὶ συνεπαγμένοι φανεροὶ πάντως εἰσὶ, εἰς ἐκείνους ὥσπερ παράδειγμα, ἕνεκά γε δογμάτων ἀκριβῶς ἀφορῶντες.

5. Ἐπὶ τούτοις ἡ θεία Συνόδος, εἰς μὲν φασὶ δυσχεραίνειν φησὶ εἰς ἡμᾶς, ἔπος οὐδὲ, εἰς ἡμᾶς καὶ καλοῖτο δι' ἡμῶν, ὡς ἀνάπτυξις οὖσα τῆς οἰκουμενικῆς ἐκκλησίας, οὐδὲν ἕτερον ἐστὶν, ἢ ἀποκήρυξις βαρλαάμ τε καὶ ἀκινδύνου. μὲν οἱ μεμφόμενοι, δῆλοι πάντες τοῖς καὶ ὁσιωσύνῃ συνιεῖσιν εἰσὶν, τῷ βαρλαάμ καὶ ἀκινδύνου ἀντιποιούμενοι. οἱ δὲ καὶ πάλιν ἠρνοῦντο μὴ τοῖς ἐκείνων ἀρέσκειν. ὡς δὲ καὶ λέγειν ἤρξαντο, ἐν οἷς ἐσκανδαλίζοντο, λέξεσιν αὐτῶν ἠπόρουν, ἅπερ καὶ βαρλαάμ καὶ ἀκινδύνου εἰρήκασιν εἰς τὸν μοναχῶν διεξῆλθε. τὸ δὲ καὶ ἀπὸ τούτων δήλων γεγενημένων, τὰ ἐκείνων ἀνιάτως νοσούντων, ἔδοξε τῷ θειοτάτῳ καὶ ἁγίῳ βασιλεῖ, συνεργήσαντος καὶ μάλιστα καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου καὶ πάσης τῆς ἱερᾶς Συνόδου, ὡς ἂν τοῦ περὶ τῶν προκειμένων δογμάτων ζητήσεως ἀπὸ τῆς ἀρχῆς εἰς τέλος βασανισθείσης, τἀληθὲς ἐν τούτοις διαγνωσθῇ. τοῦτο δὴ καὶ μάλιστα θεοσαλονίκης ἐπαινέσαντος, ἐκεῖνοι παντελῶς ἀπηγόρευον. ἀλλὰ καὶ ἀσαυτόμενοι φανερὰν τὴν οἰκείαν περὶ τῶν προκειμένων ἐκφήνασθαι δόξαν, ἐδαμῶς ἤθελον, πρόφασιν σκανδάλων τὰ προκειμένα ποιούμενοι. λόγων δὲ κινηθέντων πολλῶν καὶ τῷ πρώτῳ τούτῳ συνελθόντων, τὰ μὲν τῆς ἐνστάσεως ταύτης διελύθη. κεκύρωται δὲ ἐγγράφως, ὡς ἂν ἐν τῇ δευτέρᾳ συνελθόσει ἄρξωνται μὲν ἤτοι δὴ, οἱ πρὸς τὴν ἐκκλησίαν διαφερόμενοι. ὅθεν βάλωνται. εἶτα μετ' αὐτοὺς ὁ θεσσαλονίκης δεξάμενος. ὅθεν ἂν βεληθῇ, εἴπῃ πάντα τὰ καὶ γνώμῃ αὐτῷ.

ζ. Συγκροτηθείσης δὲ καὶ δευτέρας συνελθούσης, ἀσαντῶσι κἀκεῖνοι, καὶ δεξάμενοι εἶπον καὶ τῆς θεσσαλονίκης ὅσα ἐβούλοντο. δεξαμένου δὲ καὶ τῆς θεσσαλονίκης ἕως τοῖς παρ' ἐκείνων προβεβλημένοις ἀσαντᾷ, τούς τε λόγους συνέχεον καὶ πρὸς φυγὴν ὥρμησαν. καὶ πολλὰ βιασθέντες, οὐκ ἠνέχοντο θεραμεῖνα. δόντες δὲ ὑποχέσεις εἰς ἑτέραν συνελθοῦσιν ἐνδημήσαι, πάλιν φεύγουσιν μηδενὸς διώκοντος, πρὸς τὴν νενομισμένου καιρόν.

η. ὁ δὲ θεσσαλονίκης προτρεπόμενος θεράπτε τὴν τοῦ θεοῦ βασιλέως ἡμῶν καὶ τῆς ἁγίας τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας, ὁμίλησε παρρησίᾳ πλατύτερον πᾶσι, περὶ τὰ προκειμένων εἰς ζήτησιν τῇ ἐκκλησίᾳ δογμάτων. πάντες καὶ ἐπήνεσαν καὶ συνήνεσαν. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο προσέθηκε, λέγων, ὡς ἕτερόν ἐστιν ἡ ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας ἀπολογία, καὶ ἕτερον ἡ τῆς πίστεως ὁμολογία. καὶ δὴ μὲν τῆς ἀπολογίας τὸν ἀνάγκη περὶ τὰς λέξεις ἀκριβολογεῖσθαι τὴν ἀπιλέγοντα, ὡς καὶ ὁ μέγας φησὶ βασίλειος. δὴ δὲ τῆς ὁμολογίας ἀκρίβεια διὰ πάντων τηρεῖται καὶ ζητεῖται, καὶ διὰ τοῦτο τοῖς ἐμαυτοῦ πρὸς βαρλαάμ καὶ ἀκίνδυνον ἀπαρρήκτοις λόγοις συνέταξα καὶ διὰ τοῦτο διὰ τῶν ἁγίων ἐδεξάμην ὁμολογίαν τῆς πίστεως, ἵνα οἱ συντυγχάνοντες τοῖς ἡμετέροις, ὁμολογίας μανθάνοιεν τῆς ἀπολογίας κοπὸν, ἐζήτησεν ὀκρίβης καὶ ἄ-

γιος ἡμῶν αὐτοκράτωρ καὶ βασιλεὺς τοιαύτῃ ὁμολογίαν, καὶ πρόσκομιθείσης, ἀναγνωσθῆναι ταύτῃ ἐκέλευσεν. ἐγένετο, ἕκαστος ἠρωτήθη ὡς ἔχει γνώμης περὶ ταύτης εἰπεῖν. καὶ οὐδεὶς ὃς οὐκ ἐγκωμίων ἐμνήσθη περὶ ἐκείνης ἀποφαινόμενος, ἅμα τόν τε θεσσαλονίκης θαυμάζων, καὶ εὐχόμενος ἑαυτῷ τοῖς τῆς ὁμολογίας ἐκείνης συναπελθεῖν δόγμασι, καὶ μετ' ἐκείνης ἐμφανισθῆναι τῷ κριτῇ ζώντων καὶ νεκρῶν καὶ τῆς κοινῆς ἀπολογίας ἡμέρᾳ, καὶ ἡ μὲν δευτέρα συνέλευσις ἐν τούτοις ἐτελεύτησεν.

θ. Συγκροτεῖται δὲ καὶ ἡ μετ' αὐτὸν. ἀσαντήσαντες δὲ κἀκεῖνοι, τὴν οἰκείαν ὁμολογίαν ἀναγνωσθῆναι ζητοῦσιν, ἐγγεγραμμένον, ἐν τῷ τέλει καὶ τοῦτο προσκείμενον καὶ. περὶ δὲ βαρλαάμ καὶ ἀκινδύνου οὕτω περὶ ἐκείνων ἔχομεν γνώμης, ὡς καὶ ἡ ἁγία τοῦ θεοῦ ἐκκλησία περὶ τούτων φρονεῖ, πολλῶν δὲ μεταξὺ λόγων κινηθέντων, ἤρξαντο οἱ διαφερόμενοι τῆς καὶ τοῦ θεσσαλονίκης κατηγορίας, ἡ δὲ καὶ τάδε. ὡς ἄρα ἔνιοι τὰ ἑαυτοῦ συγγεγραμμένα γράφει πολλάκις δύο καὶ πολλὰς θεότητας, καὶ ταύτας ὑπερκειμένας καὶ ὑφειμένας, καὶ τοῦτον τὸν λόγον πολλάκις εἰπόντων καὶ πολλοκροτησάντων, καὶ ταύτας δὴ τὰς φωνὰς καταλιωμένων. ὁ δυσεβέστατος βασιλεὺς δὴ τούτοις ἠνέσχετο ἡμῖν φανερὸν ἐκέλευσεν, πότερον. τὰ λαληθέντων ἐν αὐτοῖς ποιῆσθαι τὰς λέξεις αὐτὰς, ἢ τὰ διὰ τῆς λέξεως δηλούμενα πράγματα. ἢ καὶ ἀμφότερα. εἰ μὲν δὴ ὁ πόλεμος πρὸς τὰ πράγματα, τὴν σκιὰ τοῦ πράγματος πόλεμος, τῇ λέξει προσκαθήμενος. ἐξετάσεον δὲ καὶ αὐτὰ γυμνὰ τὰ πράγματα, καὶ πρὸς τῆς θεολόγων τὴν ἐν τούτοις ἀλήθειαν ζητητέον. εἰδὲ τοῖς πράγμασι σύμφωνοι διατελοῦντες, τὴν τῇ λέξει μέμφεσθε, ἀλλ' ἡμεῖς γε οὐ λέξεων ἕνεκεν ἐνταῦθα συνελήλυθαμεν. οὐδὲ δὴ περὶ τὸ ὀνομάτων, καὶ τὸν θεολόγον. ζυγομαχήσομεν, κίνδυνον οὐδένα εἰδότες περὶ τὰς λέξεις, ἕως ἂν ὁ νοῦς ὑγιαίνειν δοκῇ.

ι. Ἐπὶ τούτοις ὁ θεσσαλονίκης, λέξεων ἐμοὶ λόγος ὀλίγος, ἔφη. οὐδὲ ἐν ῥήμασιν ἡμῖν, ἀλλ' ἐν πράγμασιν ἡ ἀλήθειά τε καὶ ἡ εὐσέβεια, καὶ τὸν θεολόγον γεγήρεον, περὶ δὲ δογμάτων, καὶ πραγμάτων τὸν ἀγῶνα ποιεῖσθαι. καίτοι δὴ τῶν πραγμάτων ὁμοφωνῶ, πρὸς τὰς λέξεις οὐ διαφέρομαι. πρὸς δὲ τοῦ τῶν λεγόντων καθηγεμόνα, ἐκεῖνο λέγω. δύο μὲν ἐγὼ θεότητας, ἢ πολλὰς καὶ διαφόρους δὴ τὰς ἁγίας Τριάδος, ὡς ἄλλου μὲν εἶναι τοῦ Πατρὸς, ἄλλου δὲ τοῦ υἱοῦ. ἄλλου δὲ τοῦ Πνεύματος, οὔτε ἐφρόνησα. οὔτε φρονῶ, οὔτε μὴν φρονήσω τῇ χάριτι τοῦ Χριστοῦ. ἀλλὰ καὶ τοὺς οὕτω φρονοῦντας, καθυποβάλλω τῷ ἀναθέματι. ἀλλ' οὐδὲ ἄλλον φημὶ θεότητα, ἐκτὸς τῆς τριυποστάτου θεότητος. οὔτε οὐσίαν θείαν, ἢ ἀγγελικὴν. οὔτε ὑπόστασιν καὶ τὸν μέγαν Διονύσιον. ἀλλ' ἐνεργείας θείας καὶ πρόοδους ἑνὰς φύσει προσούσας καὶ ἐξ αἰδίου τῷ θεῷ, τῷ τῆς θεότητος ὀνόματι προσηγόρευσα, τοῖς ἁγίοις ὁμοίως σύμφωνα λέγειν. ἀλλ' οὐδὲ ταῦτα, εἴπον ἂν, εἰμὴ πρὸς ἀνάγκην ἦλθον, διὰ τὸ ἀπιλέγοντος, καὶ κατὰ ἀπιστίαν καὶ πρὸς ἐκείνον ἀγωνιζόμενος. μόνην ἄκλινον λέγοντα θεότητα. τὴν οὐσίαν θεοῦ. πᾶσαν δὲ δύναμιν καὶ ἐνέργειαν θείαν. τῆς οὐσίας διαφέρουσαν. εἰς κτίσμα καταπαύοντα. ἄλλως τε καὶ τοῦτ' εἶπον. οὐ πολλὰς σωζόντων ἐνταῦθεν θεότητας. ὡς αὐτοὶ καταψεύδονται. καὶ δῆλον ὅτι τῶν ἐμῶν συγγεγραμμάτων. τῶν τε ἄλλων. καὶ τῆς ὁμολογίας. ἐν πᾶσι δὲ οὕτω τοῦτο πρόσεστι παρ' ἐμοῦ. ὡς ὑπὸ τῶν ἀπιλεγόντων μὲν λε-

γόμενον. ὡς ἐμοὶ δὲ μὴ ἐνεργούμενον. μίαν γὰρ οἶδα θεότητα, τὴν αὐτὴν πανσθένουσαν, καὶ παντοδύναμον, καὶ ἐνεργῆ. καὶ οὔτε τότε περὶ τὴν λέξεων ὁ σκοπὸς ἐμοὶ, ἀλλ' ἅπας ὁ ἀγὼν περὶ τὰ πραγμάτων. ὅτι νῦν ὀνομάτων καὶ συλλαβῶν διαφέρομαι. ἀλλὰ τὰ πραγμάτων δυσεβῶς ἀνακηρυχθέντων, χρηστὸν χάριν ἕτοιμος εἰμὶ παν ὅπερ ἂν ἡ θεία Γραφὴ περὶ τὴν λέξεων διαγνῶ, σέβομαι καὶ ἀποδέχομαι. ἐφ' οἷς ὅ,τε δυσεβέστατος καὶ γαληνότατος βασιλεὺς. καὶ ἡ θεία Γραφὴ τὸν θεσσαλονίκης ἀποδεξάμενοι διὰ πάντων τὴν δυσεβῆ διανοίας, ἣν περὶ τὰ θεῖα κεχρημένος διετέλει, καὶ μάλιστα τὴν δυγνωμοσύνης αὐτὸν ἐπαινέσαντες, θεότητας μὲν δύο, ἢ πολλὰς, ἢ ὅλως ἀριθμὸν θεοτήτων, μήτε λέγεσθαι, μήτε νοεῖσθαι ἀσφαλῶς διωρίσαντο. μὴ ἂν γὰρ εἰρῆσθαι τοῦτο περὶ τὴν θεολόγων ῥητῶς. διαφορὰν μὲν τοι οὐσίας θείας καὶ θείας ἐνεργείας, ἢ καὶ θείων ἐνεργῶν, καὶ μάλα καὶ νοεῖσθαι καὶ λέγεσθαι παρεστέψαντο. διαῤῥήδην δὲ τοι αὐτὰ δόγματος περὶ τὴν ἐκκλησίας κεκηρυγμένα, ὡς καὶ κάτω δειχθήσεται. ὁ δὲ θεσσαλονίκης, παρεθύμως, καὶ λίαν ἀσμένως τοῦτο κατεδέξατο. καὶ ἡμὲν τρίτη συνέλευσις ἐν τούτοις ἐτελούτησεν.

αι. Γενομένης δὲ καὶ τετάρτης, ἤρξαντο πάλιν οἱ διαφερόμενοι λέξεις τινὰς ἀναπαίειν, ἐμφερομένας ἐν τοῖς βιβλίοις θεσσαλονίκης συγγράμμασι. τῶν πραγμάτων ἀφέμενοι, βιβλίοις δὲ θεοτάτου βασιλέως καὶ τὴν συνόδου τὴν τῶν πραγμάτων ἐξετάσεως γινομένων, καὶ παρὰ τὴν ἐκκλησίας θεολόγων τὰς ἀποδείξεις τῶν παρεβεβλημένων ζητούντων, παρεκινήθη ὁ κὺρ βασιλεὺς βαρλαὰμ ὁπότε θὲς συνοδικὸς τόμος. ὃς ἀναγνωσθὲς κελεύσει θείᾳ βασιλέως ἡμῶν, κοινωνὸς διὰ πάντων τὴν τοῦ βαρλαὰμ κακοδοξίας τὰς διαφερομένας ἀπέδειξεν. οὐ γὰρ ἠνέχοντο μὴ διὰ τέλους ἀπλέγκτοι τοῖς ὀνεῖ γεγραμμένοις, περί τε ἄλλων. καὶ μάλιστα περὶ βασιλέως θεοτάτου φωτὸς τὴν μεταμορφώσεως. οὐ μὴν ἀλλ' ἐρωτωμένων, βασιλέως θεσσαλονίκης, καὶ τὴν διαφερομένων τῇ ἐκκλησίᾳ, ὅπως ἔχουσι δόξης περὶ βασιλέως θεοτάτου φωτὸς. ὁ μὲν δὴ ὧν εἶπε καὶ ὧν ἀνέγνω εἰς ἐπήκοον πάντων ὀνόματι ἑαυτοῦ συγγραμμάτων, διὰ πάντων ἀνεφάνετο, ἀσφαλῶς τὴν τῶν θεολόγων διανοίας ἐξηρτημένος. οἱ δὲ, ὧν τε εἶπον καὶ ὧν ἐάλωσαν συγγραφόμενοι, ἐξελέγχθησαν διχοτομοῦντες εἰς κτιστὰ, καὶ ἄκτιστα τὴν μίαν θεότητα βασιλέως, καὶ βασιλέως καὶ τὴν μὲν οὐσίαν βασιλέως πνεύματος, τῷ, τὴν μὲν οὐσίαν βασιλέως ἄκτιστον λέγειν θεότητα, ἐστερημένῳ πάσης δυνάμεως καὶ ἐνεργείας θείας. πάσαν δὲ δυνάμειν καὶ ἐνέργειαν θεοῦ, καὶ ἀπλῶς τὸ τοῦτο παντοδύναμον ἀθετοῦντες τε καὶ ὀρνύμενοι, καὶ εἰς κτίσματα καταπαύοντες τὴν θεὸν, καὶ δύο λέγοντες αὐτὸ θεότητας, ἄκτιστόν τε καὶ κτιστὸν, περικειμένῳ τε καὶ ὑφειμένῳ ὄντως, ἐπεὶ καὶ τὸ ἐν τῷ βαβυλῶνι λάμψαν τὴν θεότητος φῶς, ποτὲ μὲν οὐσίαν ἔλεγον εἶναι θεοῦ, ποτὲ δὲ φάσμα, καὶ παράπτασμα, καὶ ἴνδαλμα καὶ κτίσμα. ὡς εἶναι κατ' αὐτοὺς τὸ αὐτὸ κτίσμα καὶ οὐσίαν θεοῦ. παρεκινήθησαν δὲ καὶ βασιλέως θεσσαλονίκης καὶ γράμματα σκεύων οἰκειόχειρα, ἐν οἷς κατηγόρουν αὐτοῦ, ἄκτιστον εἶναι λέγοντος τὸ θειότατον σκεῦος φῶς καὶ ἔλλαμψιν, ἀλλ' οὐκ οὐσίαν θεοῦ. ἀλλὰ καὶ δι' ὧν κατηγόρουν βασιλέως θεσσαλονίκης, ὡς πολλὰς λέγοντος θεότητας, ἐπειδήπερ πάσας τὰς θείας καὶ κοινὰς τὴν τριῶν ὑποστάσεων δυνάμεις, καὶ ἐνεργείας ἀκαίνεν εἶναι διατείνεν, φανεροὶ γεγόνασιν, ὡς οὐ παρὰ τὰς λέξεις αὐτοῖς ὁ πόλεμος.

ἀλλ' ὅτι

ἀλλ' ὅτι διαφορὰν θείας οὐσίας καὶ θείας ἐνεργείας, ὅτι μὴν ἄκτιστον εἶναι τὴν θείων καὶ παντοδύναμον ἐνέργειαν νομίζουσι. ἐφ' οἷς παρεθέντων τῶν θεολόγων τὴν σκληρίας, ἀνεγνώσθη ἀπὸ μὲν τοῦ μεγάλου βασιλέως πολλάκις ἄλλα, καὶ δὴ καὶ ταῦτα.

ιβ. Εἰ γὰρ οὐδὲν ὅλως ἀπὸ θεοῦ κατ' ἐπίνοιαν ὁ δίνομι θεωρεῖ, ἵνα μὴ δόξῃ ἀνθρωπίνας τὸν θεὸν σεμνύνειν παρεσηγορίας, πάντα ὁμοίως οὐσίαν ὁμολογήσει τὰ ἀπολεγόμενα τῷ θεῷ. πῶς οὖν οὐ καταγέλασον, τὸ δημιουργικὸν οὐσίαν εἶναι λέγειν τὸ παρεστηκὸν πάλιν οὐσίαν, τὸ προγνωστικὸν ὡσαύτως, καὶ ἀπαξαπλῶς πάσαν ἐνέργειαν οὐσίαν ὑπέθεσθαι;

ιγ. Ἀπὸ δὲ βασιλέως θεολόγου δαμασκηνοῦ, ἐν οἷς περὶ τῶν δύο ἐνεργειῶν τῶν ἐν τῷ κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ διδάσκει λέγων, ἰστέον ὡς ἄλλο ἐστὶν ἐνέργεια, καὶ ἄλλο ἐνεργητικὸν, καὶ ἄλλο ἐνέργημα, καὶ ἄλλο ἐνεργῶν. ἐνέργεια μὲν οὖν ἐστὶν, ἡ δραστικὴ καὶ οὐσιώδης τῆς φύσεως κίνησις. ἐνεργητικὸν δὲ, ἡ φύσις, ἐξ ἧς ἡ ἐνέργεια πρόεισιν. ἐνέργημα δὲ, τὸ τῆς ἐνεργείας ἀποτέλεσμα. ἐνεργῶν δὲ ὁ κεχρημένος τῇ ἐνεργείᾳ, ἤτοι ἡ ὑπόστασις.

ιδ. Ὁ δὲ θεῖος μάξιμος ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῷ γραφομένῳ, ὀνόματος ἀπὸ σκρέτου διαλέξεως. πάντως φησὶν ἀνάγκη ἀπὸ γρηγοροῦ θεολόγου λέγειν καὶ ἐνεργείας. καὶ πάντα ἀνάγκη. οὐδὲν γὰρ τῶν ὄντων χωρὶς ἐνεργείας φυσικῆς ὑφέστηκεν. οἱ γὰρ ἅγιοι πατέρες φανερῶς λέγουσι, μήτε εἶναι, μήτε γινώσκεσθαι χωρὶς τοῦ οὐσιώδους αὐτῆς ἐνεργείας τοῦ διαιωνίου φύσιν.

ιε. Ἐπεὶ δὲ οἷς ἔλεγον, μὴ μόνον τοῖς ἁγίοις διετέλουν καθ' ἕνα μαχόμενοι, ἀλλ' ἤδη καὶ αὐτοῖς τὴν ἁγίαν καὶ οἰκουμενικὴν ἔκτην σύνοδον ἀναστέσαν καὶ καταλύειν ἐπεχείρουν, ἢ δὴ σὺν ἄλλοις ὁ σκοπὸς, περὶ τὴν δύο φυσικῶν θελημάτων, καὶ τὴν δύο φυσικῶν ἐνεργειῶν τὴν ἐν τῷ κυρίῳ καὶ θεῷ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ πάσα ἡ περὶ θέσις γεγονεν, καὶ οὐ ἀνάγκη διὰ ταῦτα παρεκινήθησαν τὴν τοιαύτης συνόδου τὰ πρακτικὰ, καὶ ἀναγνωσθῆναι, καὶ ἀπὸ τούτων τὸ δυσεβὲς ἀνακηρυχθῆναι, τὰ μὲν παρεστήσουσι δὴ βέβαιον. οἱ δ' αὐθὶς ἅμα τῷ παρεθεῖναι, ἀνέκραξαν, μὴ τὰ πρακτικὰ τὴν συνόδου, ἀλλὰ τὴν ὅρον μόνον ἀνάγνωθι. τὴν δὲ θείας συνόδου διαπορουμένης ὅ, τί ποτε βούλεται ἡ τοιαύτη φωνὴ, καὶ αὐθ' ὅτου περ ἀποδοκιμάζουσι, καὶ οὐ δέχονται τὰ πρακτικὰ, ἐκεῖνοι καὶ οὕτω τὴν αὐτῆς παρέγουν κακοήθειας καὶ διεστραμμένης γνώμης, οὐδ' ὁπωσοῦν ἀφίσαντο, τὴν πρακτικῶν μηδόλως παρεσπέμφοι τὴν ἀνάγνωσιν. δὴ τοῦτο κελεύσει θείᾳ βασιλέως ἡμῶν, ἀνεγνώσθη ῥῆσις ἀπὸ βασιλέως δὴ ἄμβωνος ἀναγινωσκομένου τῇ κυριακῇ τὴν ὀρθοδοξίας συνοδικῶν, ἥτις καὶ δὴ λέξεως ἔχει οὕτως. τοῖς ἀποβαλλομένοις τὰς τῶν ἁγίων πατέρων φωνὰς τὰς δὴ συστάσει τὴν ὀρθῶν δογμάτων τὴν τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας ἐκφωνηθείσας, ἀθανασίου, κυρίλλου, ἀμβροσίου, ἀμφιλοχίου, βασιλείου γρηγόρου λέοντος βασιλέως ἁγιωτάτου ἀρχιεπισκόπου τὴν πρεσβυτέρας ῥώμης, καὶ τὴν λοιπῶν, ἔν τε καὶ τὴν οἰκουμενικῶν συνόδων πρακτικὰ, τὴν τετάρτης φημὶ, καὶ τὴν ἕκτης μὴ καταπαυσαμένοις, ἀνάθεμα. δὴ τοῦτο ἀνεγνώσθη καὶ ῥῆσις τὴν πρακτικῶν ἔχουσα δὴ λέξεως οὕτως. τὸς φῶ. εἰ καὶ βραδὺς εἴη πρὸς τὸ νοῆσαι. οὐ θεωρήσῃ, ὅπερ πᾶσι φανεῖ, ὅτι ἀδύνατον καὶ διὰ τὴν τάξιν τὴν φύσεως ἐστὶν δύνασθαι εἶναι φύσιν, καὶ ἐνέργειαν μὴ ἔχειν φύσεως, ὅπερ οὐδὲ ἀπὸ τὴν αἱρετικῶν ποτὲ ἐδοκιμάσθη λέγεσθαι, οἵ τινες πάσας τὰς ἀνθρωπίνας πονηρίας καὶ σκολι-

σολιὰς ζητήσεις κατὰ τῆς ὀρθότητος τῆς πίστεως καὶ συναθροισμὸς τοῖς χριστιανοῖς ἀπὸ πρόσωπον ἐξ οὗ. πῶς οὖν ὅπερ ὅτε ἀπὸ τῶν ἁγίων πατέρων ἐρρέθη πατὴ, ὅτε ἀπὸ τῶν βεβήλων αἱρετικῶν τολμηταὶ ἀρεθῆναι, δηὶ τοῦ παρόντος δυνήσεται προσπεσθῆναι, ἵνα τῶν δύο φύσεων καὶ Χριστοῦ, τῆς θείας δηλονότι καὶ τῆς ἀνθρωπίνης, ὧν ἕκαστον αἱ ἰδιότητες ἀκέραιοι εἶναι γνωρίζουσαι ἐν Χριστῷ, μίαν ἔχουσιν ἐνέργειαν; Πῶς ποτε ὀρθῶς φρονῶν δυνήσεται ἀποδεῖξαι; ὁπόταν ἐὰν μία ἐστὶν εἴπωσιν. ἢ θεωρικὴ, ἢ αἰδιος λεχθήσεται θεία, ἢ ἀνθρωπίνη, ἄκτιστος, ἢ κτιστὴ ἢ αὐτὴ, ἤτις, ἢ καὶ καὶ πατρὸς ἐστὶν, ἢ ἑτέρα παρὰ τὸν πατέρα. εἰ τοίνυν μία ἐστὶν ἢ αὐτὴ, μία καὶ τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Χριστοῦ κοινὴ ἐστὶν, ὅπερ ἀλλάκοτον ἐστὶ λέγεσθαι. σὺν οὖν ἐπὰν ὁ υἱὸς καὶ Θεοῦ, ὁ αὐτὸς Θεὸς καὶ ἀνθρωπος ἐστὶ, τὰ ἀνθρώπινα ἐνεργήσας δηὶ τῆς γῆς, ὁμοίως αὐτῷ καὶ ὁ Πατὴρ ἐνήργησε φυσικῶς. ἐπειδὴ οὐ ὁ πατὴρ ποιεῖ, ταῦτα καὶ ὁ υἱὸς ὁμοίως ποιεῖ. ἐπεὶ ὅπερ ἡ αὐλὴ θεία παρέχει, ἐν ὅσῳ ἀνθρωπινάτινα ἐνήργησεν ὁ Χριστὸς, πρὸς μόνον τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς υἱοῦ ἐπαναφέρεται. ἄτινα σὺν καὶ ἐστὶ τὰ αὐτὰ οἷα καὶ τοῦ Πατρὸς, κατ' ἄλλο καὶ δηλονότι καὶ ἄλλο ἐνήργησεν ὁ Χριστὸς, ἵνα κατὰ τὴν θεότητα, ἃ ποιεῖ ὁ πατὴρ, ταῦτα καὶ ὁ υἱὸς ὁμοίως ποιῇ. καὶ κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, ἃ εἰσὶ καὶ ἀνθρώπου ἴδια, ὁ αὐτὸς ἐστὶ ἐνεργεῖ ὡς ἄνθρωπος, ἐπειδὴ ἀληθὴς ἐστὶ καὶ θεὸς καὶ ἄνθρωπος. ὅθεν καὶ ἀληθῶς πιστεύεται, ὅτι ὁ αὐτὸς ἐστὶ εἷς ὢν ἔχει φυσικὰς ἐνεργείας, τὴν θείαν δηλονότι καὶ τὴν ἀνθρωπίνην. τὴν ἄκτιστον καὶ τὴν κτιστὴν, ὡς ἀληθινὸς καὶ τέλειος Θεὸς, καὶ ἀληθινὸς καὶ τέλειος ἄνθρωπος, εἷς ὁ αὐτὸς, μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς.

ιε. Καὶ πάλιν ἀπὸ τῶν αὐτῶν πρακτικῶν προενεχθὴ ἑτέρα ῥῆσις, ἔχουσα ἀπλέξεως οὕτω. Τῆς ἑκατέρας φύσεως ἑκατέραν ἴσμεν ἐνέργειαν, τὴν οὐσιώδη λέγω καὶ φυσικὴν καὶ κατάλληλον. ἀδιαιρέτως προϊοῦσαν ἐξ ἑκατέρας οὐσίας καὶ φύσεως, κατὰ τὴν ἐμπεφυκυῖαν αὐτῇ φυσικὴν καὶ οὐσιώδη ποιότητα, καὶ τὴν ἀμέριστον ἐμοῦ καὶ ἀσύγχυτον ἀπὸ τῆς οὐσίας συνεπαγομένην ἐνέργειαν. τοῦτο γὰρ καὶ τῶν ἐνεργειῶν ἀπὸ Χριστοῦ ποιεῖ τὸ διάφορον, ὥσπερ δὴ καὶ τὸ εἶναι τὰς φύσεις, τῶν φύσεων.

ιζ. Ἀλλὰ καὶ ὁ παρ' αὐτῶν ζητούμενος ὅρος ἀναγνωσθεὶς εἶχεν ἀπλέξεως οὕτως. ἡ παροῦσα καὶ οἰκουμενικὴ ζωοδόχος, πιστῶς δεξαμένη καὶ ὑπὲρ ἁπάσας χεραῖν ἀπαζομένη, τὴν τε ἁγιωτάτην καὶ μακαριωτάτην πάπα τῆς πρεσβυτέρας ῥώμης ἀγαθῶν γνωριμίαν ἀναφορὰν πρὸς τὸν δυσεβέστατον ἡμῶν βασιλέα. καὶ μετὰ ἔνα. ἐπαμφήτε τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς πέντε συνόδοις, καὶ τοῖς ἁγίοις καὶ ἐγκρίτοις Πατράσι. καὶ συμφώνως ὁρίζουσα ὁμολογεῖ, τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν ἀληθινὸν Θεὸν ἡμῶν τὸν ἕνα τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου καὶ ζωαρχικῆς Τριάδος, τέλειον ἐν θεότητι καὶ τέλειον τὸν αὐτὸν ἐν ἀνθρωπότητι, καὶ πάντα ὅμοιον ἡμῖν, χωρὶς ἁμαρτίας. πρὸ αἰώνων μὲν ὄντα τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα. καὶ τὴν θεότητα. ἐπ' ἐσχάτων δὲ τῶν ἡμερῶν. τὸν αὐτὸν δι' ἡμᾶς διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν. ἐκ Πνεύματος ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου, τῆς κυρίως καὶ κατ' ἀλήθειαν θεοτόκου κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα. ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν Χριστὸν, υἱὸν, Κύριον, μονογενῆ, ἐν δύο φύσεσιν, ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀχωρίστως. ἀδιαιρέτως γνωριζόμενον, ἐξ ὧν

μοῦ

μοῦ τῆς τῆς φύσεως διαφορᾶς οὐκ ἀνηρημένης διὰ τὴν ἕνωσιν. σωζομένης δὲ μᾶλλον τῆς ἰδιότητος ἑκατέρας φύσεως. εἰς ἓν πρόσωπον καὶ μίαν ὑπόστασιν συντρεχούσης. οὐκ εἰς δύο πρόσωπα μεριζόμενον, ἢ διαιρούμενον, ἀλλ' ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν υἱὸν μονογενῆ, Θεὸν λόγον, κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν, καθάπερ ἄνωθεν οἱ προφῆται περὶ αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς ἡμᾶς ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐξεπαίδευσε, καὶ τὸ τῶν ἁγίων Πατέρων ἡμῶν ἐξεπαίδευσε σύμβολον. εἰ δύο φυσικὰς θελήσεις, ἤτοι θελήματα τοῦ αὐτῷ, καὶ δύο φυσικὰς ἐνεργείας, ἀδιαιρέτως, ἀτρέπτως, ἀμερίστως, ἀσυγχύτως, καὶ τῶν ἁγίων διδασκαλίαν, ὡσαύτως κηρύττομεν. καὶ δύο μὲν φυσικὰ θελήματα, οὐχ ὑπεναντία, μὴ γένοιτο, καθὼς οἱ ἀσεβεῖς ἔφησαν αἱρετικοὶ, ἀλλ' ἑπόμενον τὸ ἀνθρώπινον αὐτοῦ θέλημα, καὶ μὴ ἀντιπίπτον, ἢ ἀντιπαλαῖον. μᾶλλον μὲν οὖν καὶ ὑποτασσόμενον τῷ θείῳ αὐτοῦ καὶ παντοδυνάμῳ θελήματι.

ιη. Τούτων δὲ ἀναγνωσθέντων, κωφοῖς ἐοίκεσαν οἱ τῆς αἱρέσεως πεισάμενοι, ἐν καὶ πάσῃ ἀδιάφορον βοῶντες καὶ διατεινόμενοι τὴν θείαν τε καὶ ἄκτιστον οὐσίαν καὶ τὴν θείαν καὶ ἄκτιστον ταύτης ἐνέργειαν. προφέροντες καὶ ῥητὰ, ὧν τὰ μὲν ἐκ τοῦ θείου καὶ ὁμολογουμένου Μαξίμου. τὰ δὲ, ἐν ἁγίοις ὁμολογουμένου θεοδώρου καὶ χρεμπίου, διαστρέφοντες καὶ παρερμηνεύοντες ταῦτα πρὸς τὴν οἰκείαν δυσσέβειαν, πῶς δὲ ὁ θεῖος Μάξιμος, τῇ τοῦ Θεοῦ ἐνεργείᾳ πολεμεῖν ἔμελλεν, ὅς γε ὑπὲρ τὴν ἐν Χριστῷ δύο ἐνεργῶν, τῆς τε θείας δηλαδὴ καὶ τῆς ἀνθρωπίνης, δρόμους μὲν ἠλάθη τοσούτους, γλῶτταν δὲ τὴν θεοφθόγγον ἐκείνου ἀφήρηται, χεῖρα δὲ ὀκνέκπτωτον. εἰ τέλος ἀειφυγίαν καταδικασθεὶς, μαρτυρικὸν θανάτῳ ἠσπάσατο θανάτον. τὰ δὲ καὶ ἐπὶ ἀπολογούντων. εἰ προφερόντων τῷ θεοσαλονίκης θεότητα λέγοντα τὴν θείαν ἐνέργειαν, ἀνεγνώθησαν ῥήσεις τῶν ἁγίων. ἐξ μὲν μεγάλου βασιλείου. ἐν οἷς πρὸς εὐσέβιον τὸν ἰατρὸν γράφει, οὐκ οἶδα ὅπως δηὶ τῆς τῆς φύσεως ἔνδειξιν, τὴν προσηγορίαν τῆς θεότητος φέρουσιν, οἱ πάντα κατασκευάζοντες, ὥσπερ οὐκ ἀκηκόατες πρὸς τῆς γραφῆς, ὅτι χειροτονητὴ φύσις γίνεται, μωσῆς δὲ τὴν αἰγυπτίων ἐχειροτονήθη θεὸς, ὅτι πρὸς αὐτὸν εἰπόντος τοῦ χρηματίζοντος, ὅτι θεόν σε δέδωκα τῷ φαραώ. οὐκοῦν ἐξουσίας τινὸς εἴτε ἐποπτικῆς εἴτε ἐνεργητικῆς ἔνδειξιν ἡ προσηγορία φέρει. ἡ δὲ θεία φύσις. ἐν πᾶσι τοῖς ὑπονοουμένοις ὀνόμασι, καθὸ ἐστὶ, μένει ἀσήμαντος, ὡς ὑπέρτερος λόγος.

ιθ. Τοῦ δὲ νόος, ἐν τῷ πρὸς θεότητος ἐκ καὶ πνεύματος, λέγοντος, φασὶν οἱ πνευματομάχοι. φύσεως εἶναι σημαντικὸν τὴν θεότητα. ἡμεῖς δὲ φαμὲν, ὅτι ὄνομα σημαντικὸν, ἢ θεία φύσις ἢ οὐκ ἔχει, ἢ ἡμῖν οὐκ ἔχει. ἀλλ' εἴπ καὶ λέγεται, εἴτε πρὸς τῆς ἀνθρωπίνης σωτηρίας, εἴτε πρὸς τῆς θείας γραφῆς τῶν πρὸς αὐτὸν ὑποσημαινόντων ἐστὶ τὶ. αὐτὸ δὲ ἡ θεία φύσις. ἀφραστός τε καὶ ἀνεκφώνητος μένει, ὑπερβαίνουσα πᾶσαν τὴν διὰ φωνῆς σημασίαν. λαβέτωσαν δὲ τῶν ἀπὸ τῶν ἀνόητα σημασίας τὸ ὄφιν κατήγορον. ὃς δείκνυσιν ὅτι τὸ τῆς θεότητος ὄνομα, τῆς ὀρθικῆς ἐνεργείας τὴν σημασίαν ἔχει. συμβαλλόντων καὶ ἅψασθαι τῶν ἀπηγορευμένων, τοῦτο ἐπαγγέλεται, ὅτι ἀνοιγήσονται ὑμῶν οἱ ὀφθαλμοὶ, καὶ ἔσεσθε ὡς θεοὶ. ὁρᾶς ὅτι τὴν θεωτικὴν ἐνέργειαν προσμαρτυρεῖ τῇ φωνῇ τῆς θεότητος; ἡ ἔστι θεάσασθαί μὴ τῶν ὀφθαλμῶν ἀνοιγόντων, οὐκοῦν οὐχὶ φύσιν ἀλλὰ τὴν θεωτικὴν δύναμιν, ἢ τῆς θεότητος προσηγορία παρίστησι. καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς πρὸς ἀβλάβιον

λάβειν γεάφων, Θεὸς, φησὶν, ἐνεργῶν δηλοῖ, θεότης δ' ἐνέργειαν. οὐδὲν δὲ τ τελῶν ἐνέργεια, ἀλλὰ μᾶλλον ἐνεργῶν ἔκαστον αὐτῶν.

κ. Οὕτω δ' διὰ πάντων τούτων ἐξηλεγμένοι, πρὸς τὴν ἐκκλησίας εἰς μετάνοιαν, πολλὰ πρότερον ὑπὲρ γαληνοτάτου βασιλέως ἡμῶν μὴ ὑποπεσεῖν καὶ μετανοίας φαρμάκου, λόγοις πολὺ τὸ ἐπαγωγὸν καὶ χάριεν ἔχουσι προσκεκλικότες αὐτοὺς. οἱ δ' κατεδέξαντο, ἄπικρυς λέγοντες, τὰς ὁδοὺς οὐ εἰδέναι οὐβούλομαι, ἐνέμβρυον φοῖς κακῶς ἔγνωσαν ἐξ ἀρχῆς. διὰ τοῦτο κελεύσει θεία καὶ κραταιοῦ βασιλέως ἡμῶν, τὰ ὑπὲρ ἀγιωτάτου οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, ἀνεγνώσθη τῷ ὑπὸ καθαιρέσει μὴ πρεπόντως πρὸ καιροῦ τινος, ὑπὲρ φόνου, τοῦ γαύνου καὶ ἑτέρων, ὡς τὰ βαρβαρικὰ καὶ ἀκουσιούσι νενοσηκότων. μήπω δ' εἰς ἔργον πρεπόντως, διὰ τὸ τὴν ὑπερφυῆ αὐτῶν, καὶ μετάνοιαν ἀναμένειν, καὶ πᾶσι τρόποις καὶ μηχαναῖς ἀνακαλεῖσθαι ταύτην ὅλη προθυμίᾳ τε καὶ σπουδῇ, τὰ ἀναγκαιότατα μέγας χαρτοφύλαξ καὶ ὕπατος τῶν φιλοσόφων, καὶ τὸ συνεστηκὸς ἔθος, ἐρωτᾶν ἔκαστον ὅπερ ἔχει γνώμης περὶ τῶν καὶ μέρος λαληθέντων τε καὶ ἐξεταζόντων δογματικῶν κεφαλαίων, καὶ πάντες ἐνίσμαμεν ὡς ἐξ ἑνὸς κινήματος· Πνεύματος, μὲν ἡνωμένου καὶ θεοπρεπῆ διάκρισιν, καὶ διαφορὰν τῆς θείας οὐσίας καὶ ἐνεργείας φανερῶς ὡμολόγησαν, τοῖς θεολόγοις ἑπόμενοι ἄκλινέντε τὴν θείαν ἐνέργειαν καὶ δῆλα τὴν οὐσίαν ἔστεργαν. καὶ θεότητα τὴν ταύτην δὴ τὴν θείαν ἐνέργειαν, ὀνομάζεσθαι πρὸς τῶν αὐτῶν θεολόγων ἀκούσαντες, ἀσυλλόγως ἐδέξαντο.

κα. Ἐπὶ τούτοις ἐρωτηθὲς ὁ ἁγιώτατος καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης καὶ αὐτὸς τὴν οἰκείαν γνώμην ἐξενεγκεῖν, λόγον τε διεξελθὼν πότερον περὶ διαφορᾶς θείας οὐσίας καὶ θείας ἐνεργείας. καὶ τοὺς πρὸς τὰ ἁγίων λεγομένους τὴν διαφορᾶς τρόπους, πάντα καλῶς καὶ κατὰ μέρος διδυκρινήσας, ἔπ τε τὸ ἡνωμένον καὶ ἀχώριστον εἶναι τούτης πρὸς τὴν θείαν οὐσίαν ὑποδείξας. ἐν οἷς καὶ ἄλλον ἐνέργειαν, καὶ θεότητα πρὸς τὰ ἁγίων εἰρῆσθαι ἀποφήνατο, τὴν πρὸς τοὺς διαφερομένους ἔπειτα παρανέσεως ὅλος ἐγένετο, πρὸς καλῶν, νουθετῶν, ἐλέγχων, πᾶσι τρόποις πρὸς μετάνοιαν αὐτοὺς ἐκκαλούμενος, καὶ πρὸς τοὺς ἁγίους καὶ τὴν ἱερὰν Σιώδον συμφωνίαν, μέτ' ἔπ πολείσης προθυμίας καὶ σπουδῆς θεοφιλῶς προτρεπόμενος, ὡς δ' καὶ ὅτω τούτοις ἑώρα ἀνιάτως ἔχοντας, τὴν τε πρότερον βλασφημιῶν ἐχομένους καθάπαξ, καὶ τὴν μετάνοιαν παντάπασιν ὑποσειομένους, ζῆλον αἰσχαλεῶν ἄξιον μὴ ἑαυτοῦ τὴν τῆς παιδὸς χρεπῆς, ἄξιον δ' θρόνου, τὴν μὴ ἐφέσου καὶ τὴν γάνου τὴν ὑχιεραικῶν συμβόλων τὴν πάσης ἱεροσύνης ὑπογυμνοῦ, τοῦτο καὶ τὴν ἱερᾶς συμψηφισμένης Σιώδου. οἱ δ' σὺν αὐτοῖς ἕτεροι, ὅτε τὴν αἱρέσεως πρεσβεύμενοι, καὶ οἱ τούτοις κακῶς ἑπόμενοι, τὴν καταδίκην μέθ' ἑαυτῶν ἔχοντες. ὑπεμένοντες, τὴν τινῶν συγγνώμην αἰτησάντων, καὶ διὰ μετανοίας, ταύτης τετυχηκότων. καὶ ἡμῶν σωτέλεσις αὕτη ἐν τύποις ἐτελεύτησε.

κβ. Ἡμέραι δ' ἐξ ἐκείνης παρεῤῥύησαν ὀλίγαι, ὅτω γαληνοτάτου καὶ ἁγίου βασιλέως ἡμῶν κελεύσαντος, μετανοίας ἐντεῦθεν θύραν τοῖς διαφερομένοις σωφῶς ἐπαιτήσαντος, τὴν δ' ἐπ ἀνιάτως ἐχόντων, ἔδοξε δίκαιον, Σιώδου ἑτέραν πάλιν συγκροτηθῆναι, ὥστε δι' ἐξετάσεως, φανερωτέραν γενέσθαι περὶ τὴν πρεσβευθεῖσαν

μένων τὴν τῆς εὐσεβείας ἀλήθειαν, ἐκ τῶν τοῖς ἁγίοις θεολογημένων. καὶ δὴ γενομένης, τῶν ἑτεροδοξούντων ἀπαντήσαι μὴ βεβληθέντων, ἀλλ' ἀπειπόντων τοῦ καθάπαξ, ὁ εὐσεβέστατος ἐκέλευσε βασιλεὺς, πολλῶν δογματικῶν κεφαλαίων πρεσβευθέντων εἰς ζήτησιν. Πρῶτον μὲν εἰ ἔστιν ὑπὸ Θεοῦ θεοπρεπὴς διάκρισις οὐσίας καὶ ἐνεργείας. Ἔπειτα διακρίσεως ἀναφανείσης, πότερον ἡ ἐνέργεια αὐτῆς κτιστὴ ἐστὶν, ἢ ἄκτιστος. Τέλος δ', εἴγε ἄκτιστος ἀποδειχθείη ἡ θεοπρεπὴς αὐτῆς ἐνέργεια, πῶς ἄπτις σκήφοιτο τὸ μὴ πρὸς τοῦτο σιωπᾶν θεὸν εἶναι νομίζειν, ὅπερ οἱ ἑτεροδοξοῦντες προφέρειν τολμῶσι τῆς τοῦ Θεοῦ σκηνήσεως. Τέταρτον δ', εἴγε ἡ φωνὴ τὴν θεότητος σὺν ὑπὸ τὴν οὐσίας μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν θείας ἐνεργείας πρὸς τῶν θεολόγων ὕμνηται. καὶ σὺν τούτῳ ἢ τὴν διθεΐτας ἀμορφίαν, τὴν σκηνήσεως τοῦ Θεοῦ καταχέουσι οἱ ταύτης πολέμιοι. Πέμπτον δ' εἴπερ οἱ θεολόγοι καὶ τὴν οὐσίαν τὴν ἐνεργείας ὑπερκεῖσθαι φασὶν. ἐπεὶ τοῦτο τοῖς ἐναντιωμένοις ὑπὸ μέμψιν τελεῖ. Καὶ λοιπὸν ἐπ Θεοῦ μετεχομένου, πότερον καὶ τὴν οὐσίαν, ἡμετοχὴ, ἢ καὶ τὴν ἐνέργειαν. τοσούτων προθεμένων ἡμῖν ζητημάτων χρόνος, οὐ χρὴ περὶ πάντων ποιῆσθαι τοὺς λόγους. γένοιτο γὰρ ἂν ἔτως ἡ τοῦ ζητουμένου κατάληψις οὐδαμῶς ἀκριβὴς, οὐδὲ καὶ τὴν ἡμετέραν πρόθεσιν. ἀλλὰ περὶ ἑκάστου ἰδίαν διαλαβόντες, ὁδὸν τοῖς ἀπαλαιοῖς χρώμενοι τοῖς σεπτοῖς θεολόγοις.

κγ. Καὶ πρῶτον εἰδοκεῖ περὶ τοῦ πρώτου λέγωμεν, ἄρ' ἔστι θεοπρεπὴς διάκρισις ὑπὸ Θεοῦ οὐσίας καὶ ἐνεργείας. ὅπερ τοῖς διαφερομένοις ἀπείρηται, πολλάκις τε ἄλλα ἄτοπα καὶ πολυθεΐαν ἐκ τούτου συμβάλλειν οἰόμενοις, ἢ ταύτὸν πάντη καὶ ἀδιάφορον.

κδ. Τοῦτο τοῦ πρεσβύτου βασιλέως κελεύσαντος ἡ θεία Σιώδος τοῖς λεγομένοις πρόσχημα, ἐκ ἄλλου εἶπον ἴσμεν ὁδὸν, θειότατε βασιλεῦ, ῥαδίως πρὸς ἀλήθειαν φέρουσαν, ἢ ταύτῃ, ἵν' κρίνως ἡμῖν ὑπέδειξας. καὶ τῶν θεολόγων ὡς ἔχουσι περὶ τούτων γνώμης εἰς ἐπήκοον πάντων ἀναγνωσθέντων, ἀπεδείχθη, ὅπῃ μὴ μὲν τοῦ ἡνωμένου τὸ διακεκριμένον τῆς θείας οὐσίας καὶ ἐνεργείας πρεσβεύοντες, ἀθεόιτε εἰσὶν καὶ πολλοῖς ἑτέροις ἀτόποις ἑαυτοὺς περιβάλλουσι. καὶ γὰρ τὸν μέγαν Διονύσιον, τὸ μηδεμίαν δύναμιν, ἢ ἐνέργειαν ἔχον, ὅτε ἔστιν, ὅτε πέφυκεν, ὅτε ἔστι παντελῶς αὐτοῦ θέσις, ἢ ἀφαίρεσις. τὸ δ' ἔχον, ὅ ἔχει καὶ τὴν διαφέρει πάντως. εἰ δὲ ἐκ ἔστι διαφορὰ τῆς θείας οὐσίας καὶ ἐνεργείας, ἐκ ἔστιν ἔχειν τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ ἐνέργειαν. τὸ δ' μὴ ἔχον ἐνέργειαν, ἀνενέργητον ἐστὶ, τὸ δ' ἀνενέργητον, καὶ ἀνύπαρκτον.

κε. Τοῦ δ' θεοφόρου δαμασκηνοῦ γεάφοντος, ἔργον μὲν θείας φύσεως ἡ προσκύνησις ἡνωμένη, ἔργον δ' θείας θελήσεως, ἡ κίνησις. Καὶ τοῦ ἁγίου κυρίλλου, τὸ μὲν ποιεῖν, ἐνεργείας ἐστὶ. φύσεως δ' τὸ ἡνωμένον. φύσις δ', καὶ ἐνέργεια οὐ ταύτὸν. οἱ ἀδιάφορον εἶναι λέγοντες τὴν θείαν οὐσίαν, καὶ τὴν θείαν ἐνέργειαν, ἐπειδὴ κατ' ἐκείνον τῆς φύσεως ἐστὶ τὸ ἡνωμένον, ἔστι δ' κατ' αὐτοὺς ἀδιάφορος τῆς φύσεως ἡ ἐνέργεια, ἔσται κατ' αὐτοὺς καὶ τῆς ἐνεργείας τὸ ἡνωμένον, καὶ ὅτω τὰ ποιήματα, ἔσονται ἡνωμένα ἀϊδια, ὡς ἐκ τῆς θείας φύσεως ὄντα. ἐπεὶ καὶ πάλιν τὴν ἐνεργείας ἐστὶ τὸ ποιεῖν, ἡ δ' φύσις ἀδιάφορος τῇ ἐνεργείᾳ κατ' αὐτοὺς, τῆς φύσεως ἔσται τὸ ποιεῖν. καὶ ὅτω κατ' αὐτοὺς τὰ ἐκ τῆς φύσεως ἔσονται ποιήματα.

κε. Καὶ πάλιν, ὃ αὐτὸς γράφοντος ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν πρὸς Ἑρμείαν διαλόγων, πρὸς δὲ Ἕλληνας ἅπασι πεποίηται φανερῶς ἐξ ἐνεργείας Θεοῦ, πῦρ τε καὶ ὕδωρ διαψύχειν εἰδὸς, οὐ ταὐτὸν καὶ διάφορον οὐσίαν καὶ ἐνέργειαν εἶναι λέγοντες. ὅν τῆς δὲ Θεοῦ οὐσίας τό τε πῦρ καὶ τὸ ὕδωρ λέγει ἀναγκαθήσονται. καὶ οὕτω τῆς ἑλληνικῶν πλάνης χείρων ἡνιῶν κακοδοξία καθέζηκεν, ἅμα τε ὀνείροις τὴν λογικὴν μόνην ψυχὴν ὄν τ οὐσίας καὶ θεοῦ εἶναι ἐνόμισαν. οὕτοι δέ γε καὶ τὰ ὑλικὰ δὴ ταῦτα καὶ ἀΐδιτα σώματα.

κζ. Ἀλλὰ καὶ ὁ κύριος καὶ Θεὸς ἡμῶν ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην διαγγελίῳ, ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἕν ἐσμεν εἰρηκότος, ὁ θεῖος χρυσόστομος ἐν ὁμιλίᾳ ἑξηκοστῇ τῆς εἰς τὸ Ἰωάννου διαγγέλιον ἑρμηνείας τοῦτο διαφανῶς τὸ ῥητὸν, καὶ τὴν δύναμιν ἐν ταύτῃ φησὶν εἰρῆσθαι αὐτό. καὶ γὰρ περὶ ταύτης ἡνὸς λόγος ἅπας αὐτῷ. εἰδὲ ἡ δύναμις ἡ αὐτὴ, δῆλον ὅτι καὶ ἡ οὐσία. καὶ μικρὰ ἔχει, οὐδὲ γὰρ ἐστὶν, ἄλλῳ δὲ ἄλλης, ἔτι δύναμιν μαθεῖν. καὶ πάλιν ἐν τῷ αὐτῷ διαγγελίῳ, ὃ ἀποστόλου Φιλίππου εἰπόντος, κύριε, δεῖξον ἡμῖν τὸν πατέρα, καὶ ἀρκεῖ ἡμῖν, ὁ θεῖος οὕτος χρυσόστομος ἐν τῇ αὐτῇ ὁμιλίᾳ, ἴδωμεν, φησὶν, τί ὁ Φίλιππος ζητεῖ ἰδεῖν. ἆρα τὴν σοφίαν καὶ πατρὸς, ἆρα τὴν ἀγαθότητα; οὐχὶ, ἀλλ' αὐτὸ ὅ, τί ποτε ἐστὶν ὁ θεός. αὐτὴν τὴν οὐσίαν. καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς, τὸ ἀποστολικὸν ῥητὸν ἐξηγούμενος, τῆς πρὸς ῥωμαίους ἐπιστολῆς, τὸ λέγον, τὸ γὰρ φρόνημα τῆς σαρκὸς, θάνατος. τὸ δὲ φρόνημα τοῦ πνεύματος, ζωὴ καὶ εἰρήνη. φρόνημα εἶπε σαρκὸς τὴν κακίαν φησὶ, καὶ φρόνημα πνεύματος, τὴν χάριν τὴν δοθεῖσαν. καὶ τὴν ἐνέργειαν τὴν τῆς θεότητος ἐρεσκιρνωμένην τῇ χρήσει, οὐδαμοῦ περὶ ὑποστάσεως ἐνταῦθα καὶ οὐσίας διαλεγόμενος. καὶ αὖθις ὁ αὐτὸς χρυσόστομος, ἐν τῷ λόγῳ ἐν ᾧ ἐξηγεῖται τὸ, θὲς τὴν χεῖρα σου ἐπὶ τὸν μηρόν μου. καὶ ὄμοσον, τά δε κατὰ λέξιν φησὶν. λυχνία ἦν ἄλης θὴς ἡ σάρξ ἡ δεσποτικὴ, ἡ δὲ ἁγία πνεύματος τὰς ἐλάμψεις ἐπαστραπτόνοι χαρίσασθαι. ἐξελθόντα γὰρ φησὶν ἡσαΐας, ῥάβδος ἐκ τῆς ῥίζης ἰεσσαὶ, καὶ ἀναθήσεται ἐξ αὐτῆς ἀναβήσεται, καὶ ἐπαναπαύσεται ἐπ' αὐτὸν πνεῦμα Θεοῦ, ποῖον; τὸ πολυμερὲς τῆς ἐνεργείας, καὶ πολὺ τῇ φύσει, ἐπαναπαύσεται πνεῦμα Θεοῦ πνεῦμα σοφίας. καὶ συνέσεως, πνεῦμα βουλῆς καὶ ἰσχύος, πνεῦμα γνώσεως καὶ εὐσεβείας, πνεῦμα φόβου. Θεοῦ, τὰς ἐπὶ χάριτας τοῦ ἁγίου πνεύματος, τὰς ἐπαναπαυσαμένας τῷ σώματι τῷ δεσποτικῷ, ὀνείρας χρηματίζει ἐν τούτῳ ἐπαλύχνῳ, καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς θεῖος χρυσόστομος, ἐν τῷ περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος λόγῳ, ὃ ταῦτα, φησὶ, τὰ χαρίσματα λαμβάνει τὶς, ἵνα μή τις τὴ χάριν φύσιν εἶναι νομίσῃ.

κη. Ἀλλὰ καὶ τοῦ ἁγίου μάρτυρος καὶ φιλοσόφου ἱερέως γράφοντος, ὡς ἄρα τοῦ Θεοῦ ἔχοντος οὐσίαν μὴ πρὸς ὕπαρξιν, βούλησιν δὲ πρὸς ποίησιν, ὁ ἀπορρίπτων οὐσίας τε καὶ βουλῆς τὴν διαφορὰν, καὶ τὴν ὕπαρξιν ἀπορρίπτει τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ποίησιν. ὁ φανερῶς οἱ τὴν διαφορὰν ἀθετοῦντες, ὅτι καὶ τὸν Θεὸν ἀγνοοῦμεν, καὶ τὸ αὐτόματον δοξάζοντες δείκνυσι; καὶ ὁ τὸν ἐνδιαθετὸν θεῖον Ἰωάννην, ἐνέργεια ἐστὶ καὶ ἡ βούλησις, ὡς ἐν τῷ περὶ ἐνεργείας πεντηκοστῷ ἕκτῳ τῶν δογματικῶν κεφαλαίων διαφεῖ. εἰκὼν δὲ πρότερον περί τε ἄλλων, καὶ δὴ καὶ βουλήσεως ἀθρόα πάνυ τε καὶ θείας, ἐπάγει δύο, ἐν ᾗ ἀρχῇ δὲ ἑφεξῆς κεφαλαίῳ, ὅτι λέξεως ὅ-

ὅτως, γεννῶσκειν, ὡς πᾶσαι αἱ δυνάμεις αἱ περιεχόμεναι, εἴτε γνωστικαὶ, εἴτε ζωτικαὶ, καὶ φυσικαὶ, καὶ τεχνικαὶ, ἐνέργειαι λέγονται. ἐνέργεια δὲ ἐστὶν, ἡ φυσικὴ ἑκάστης οὐσίας δύναμίς τε καὶ κίνησις, ἧς μόνον ἐστέρηται τὸ μηδὲν.

κθ. Τούτων τοίνυν οὕτω σαφῶς διωρισμένων, καὶ τῆς διαφορᾶς μάλα ἐναργῶς, καὶ ὡς οὐκ ἄλλως ἐνῆν, ἀποδεδειγμένης, οὐκ ἐν πειθοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις, κατὰ τὸν θεσπέσιον παῦλον, ἀλλ' ἐν διδακτοῖς πνεύματος ἁγίου, πᾶς τῶν πατέρων δήπου θεοπνεύστοις θεολογίαις, ἔδει τοὺς καὶ ὁπωσοῦν, ἔφη ἡ θεία ζωοδόος, περὶ τούτου διαφέρεσθαι πειραθέντας, νῦν γοῦν εἰ μὴ πρότερον, τὸν τῆς φιλονεικίας νόσον, τῆς ἑαυτῶν διανοίας εὐσεβῶς ἐξελελακέναι, καὶ τοῖς κοινοῖς ἡμῶν καθηγεμόσι καὶ διδασκάλοις τῆς εὐσεβείας, εἰ μάλα προθύμως ἐθελῆσαι πειθήνοι, πάλιμγγενεσίας ἀπαύστου περὶ διαφορᾶς θείας οὐσίας καὶ θείας ἐνεργείας μόνον οὐχὶ λαμπροτέρας φωνὰς ἀφιεῖσι. καὶ μηδένα τολμᾶν μηδόλως ὑπιχθρεῖν αὐτοῖς ἀπιβαίνειν, καὶ πειρᾶσθαι πολυπραγμονεῖν περαιτέρω. τίς ἡ ἐνέργεια, καὶ ποταπὴ ἡ διαφορὰ, καὶ πῶς ἀνηλόιτο αὕτη.

λ. Οὐ γὰρ, ὡς ἔοικε. ὃ χρυσόστομος πατρὸς ἀκηκόασιν, ἐν οἷς τὸ κατὰ Ἰωάννην θεῖον διαγγέλιον ἐξηγεῖται, διδάσκοντος ἀνερμήνευτον, ἐν ἀπορρήτοις καὶ ὑπὲρ τοὺς τῆς φύσεως νόμους, τὴν θείαν ἐνέργειαν εἶναι. εἰ γὰρ τοῦτο φησὶ, ὃ πνεύματος, οὐ τὴν αἴσθησιν δέχη τῇ ἀκοῇ καὶ τῇ ἁφῇ, ἑρμηνεύσαι οὐκ οἶδας οὐδὲ τὴν ὁδὸν, πῶς τὸ ἀπὸ θείου πνεύματος ἐνέργειαν περιεργάζῃ, τὸ δὲ ἀπέμου οὐκ ἀπιστάμενος; καίτοι φωνὴν ἀκούων, τὸ ὅ, ὅπου θέλει πνεῖ, πρὸς πρόσασιν τοῦ παρακλήτου εἴρηται ἐξουσίας. εἰ γὰρ τοῦτο οὐδεὶς κατέχει, ἀλλ' ὅπου θέλει φέρεται, πολλῷ μᾶλλον τὸ πνεύματος ἐνέργειαν, οὐ φύσεως δυνήσεται νόμοι καταχεῖν, οὐχ ὅροι σωματικῆς γονήσεως, οὐκ ἄλλο τοιούτων οὐδὲν. οὐδέγε μεγάλου βασιλέως δύνομίω ἀπλέγνος καὶ θεολογοῦντος, ὡς ἄρα εἰ μέλλοιμι ἅπαντα τῇ καταλήψει μετρεῖν, καὶ τοῖς λογισμοῖς ἀπειλήπτον μηδὲν εἶναι τὸ πρᾶγμα ὑπολαμβάνειν, οἰχήσεται μὴ ὁ τῆς πίστεως, οἰχήσεται ὁ τῆς ἐλπίδος μισθός. πῶς δ' εἴημι ἐπὶ μακαρισμῶν ἄξιοι, τοῦ δὴ τῇ πίστει τῶν ἀορατῶν δηλουμένων, οἱ μόνοις τοῖς καὶ λογισμοὶ ἐναργεῖσι πεφόμενοι, πόθεν ἐμαθαιώθησαν, καὶ ἐσκοτίσθη ἡ ἀσύνετος αὐτῶν καρδία; οὐκ ἐπειδὴ τοῖς τῷ λογισμῷ φαινομένοις ἀκολουθοῦντες, τῷ κηρύγματι τοῦ πνεύματος ἀπειθοῦσι; τίνας ἡσαΐας ὁ πλωλότας ὀδύρεται, οὐ οἱ σοφοὶ παρ' ἑαυτοῖς καὶ ἐνώπιον αὐτῶν δηλήμονες; οὗτοι τοιοῦτοι;

λα. Ταῦτα ἐρῶ αὐτοὺς τοὺς ἁγίων θεολογούντων ἀκούειν, καὶ γ' δὴ οὐς ἀσμένως ἀκούειν, ὡς ἡ δεῦτε τοῖς πρεσβεχηκέναι, καὶ ἀβασανίστως πᾶς τὴν διαφορὰν σημαινούσης θείας φωνὰς αὐτῶν ὑποπεπωκέναι, δυσεβεῖσιν ἢ ταῦτα τέρνοντας τε δεχομένους. τὸ δ' ὅσως, ἢ μηδαμῶς, ἢ μὴ ἐπ' αἱρέσει τοῦ διαφορᾶς πεφυκέναι, εἴπερ ἄρα τοῖς καὶ ὅσωσοῦν εἰς δυσεβεῖν τας τελεῖν δοκοῦσιν, ἑαυτοὺς συγκαταλέγειν ἠξίουν. ἐπεὶ δὴ εἰς ποσοῦτον ὕβρεως καὶ ἀναιδείας, μᾶλλον δὴ πρὸς ἀπαιδευσίας ἀφίκοντο, ὡς καὶ κατ' αὐτῶν μανῆναι τε τῶν ἁγίων καὶ οἰκουμενικῶν ζωοδόων, καὶ αὐτῶν ὡς εἰπεῖν τοῦ ἱερῶν θεολόγων, καὶ τολμᾶν εἰς δυθυμίας ἤδη καὶ τοῦτο ἄγειν, καὶ τοὺς μὴ φοβεῖ τοῦ ἑλληνικῶν ἔπι καὶ σωτεροφῶν αὐτοῖς δογμάτων ἀπόζειν λέγειν. τοὺς δ' ἀμαθίας γεγράφεσθαι πολείσης, ὅλιν καὶ ταῦτα ζωοδόον ὄντας, ἐνίους δ'

ους δ' ἐκ ἀνάγκης εἰς ταύτην θεολογίαν ἐξήχθη. καί τοι μαρτυρεῖ θανάτου προθύμως ἐκείνους αὐτῆς ἑλομένους. ἄλλους δ' ἐγκωμιάζοντας οὐκ ἀληθεύοντας ταῦτα γράψαι. πῶς οὖν τις ἐν μέρει λέγειν τὰς αὐτῶν ἀνάσχοιτο βλασφημίας; φέρε νοῦν ἡμεῖς, διὰ τὸ μὴ καταδέχεσθαι τὴν φιλοχρίστων τὴν ἀκολουθίαν, ὥς ποτε τὰς ἔφη τὴν παρ' αὐτοῖς ἀθετουμένων πατέρων, ὅ,τί ποτε περὶ θεῖα δόγματα εἴρηται τοῖς ἁγίοις, μὴ σφόδρα ἀληθείας καὶ θεολογικῆς ἀκριβείας ἐξηρτημένον, τῷ παρ' αὐτῶν πρεσβευομένῳ θεῷ θαρρήσαντες, περί τε ἑνώσεως καὶ διακρίσεως πρόσω θείας οὐσίας καὶ ἐνεργείας βραχέα ἅπτα πειραθῶμεν διεξιέναι. οὐκ ὁικοθεν λογισμοὺς ἐφευρίσκειν ἐπιχειροῦντες, εἰς σωτηρίαν τινὰ τῶν τῶν αὐτῶν δόσεβῶς πάλαι τε θεολογηθέντων. ἀλλ' ὅνπερ ἅπαν βαχὺ τηρεῖν ἐπαιδάκαμεν νόμον, τὰ τῆς ἐκκλησίας διὰ τῆς τῆς ἐκκλησίας διδασκάλων πιστεύειν, καὶ μηδαμοῦ παρ' ἑαυτὸν προστιθέναι, ἢ ἀφαιρεῖν τῆς τούτοις δογματισθέντων, τούτῳ δὴ κεχρημένοι καὶ ταύτῃ, τὴν θείαν ἐνέργειαν ἐκ τῆς θείας οὐσίας εἶναι διαρρήδην τῶν ἁγίων βοώντων ἀκηκοότες. οὐχ ὡς τὰ πάντα ἐκ τοῦ Θεοῦ. καὶ ταύτην εἶναι νομίζομεν, καθάπερ τοῖς διαφεροῦσι συὶ πολλοῖς ἑτέροις ἀτόποις καὶ τοῦτο δοκεῖ. τὸ μὲν γὰρ ἐκ τοῦ Θεοῦ, κατὰ τῶν κτισμάτων εἴρηται. τὸ δ' ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ, ἐπ' οὐδενὸς εἴρηταί ποτε τῶν ποιημάτων. μάλιστα μὲν οὖν καὶ ἀπείρηται παντελῶς τοῦτό γε τοῖς ἁγίοις.

λϐ. Ὅ,τε γὰρ μέγας Βασίλειος, τὸ ποιούμενον φησὶν, οὐκ ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ ποιοῦντος ἐστὶ. καὶ ὁ θεῖος δαμασκηνὸς, ἡ κτίσις, εἰ καὶ μὴ ταῦτα γέγονεν. ἀλλ' οὐκ ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ οὐσίας. καὶ πάλιν, κτίσις δὲ καὶ ποίησις τῶν ἐξω-θεν, καὶ οὐκ ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ κτίζοντος καὶ ποιοῦντος, φυέσθαι, τὸ κτιζόμενον καὶ ποιούμενον, ἀνόμοιον παντελῶς, οὐ μόνον ἀλλ' οὐδ' ὡς ἔξω τῆς θείας οὐσίας, αὐτοῦ ἐκ τῆς θείας οὐσίας ὑπολήφαμεν εἶναι, ὥς ποτε καὶ τοῦτο πρεῖν, οὐ τοσοῦτον ἀσεβῶς ὅσον ἀμαθῶς τοῖς δι' ἐναντίας ἐκπεσεῖν. μή ποτέ τις οὕτω φρενῶν ἐν ϛάσει, ἀλλ' ἐπιῴδη τῇ Φυσικοῦ ταύτῃ, τοῦ Θεοῦ κίνησιν οὖσαν, καὶ τοὺς θεολόγους εἰδότες, ὡς ἐκ πηγῆς ἀενάου φαμὲν τὴν θείας οὐσίας προέρχεσθαί τε καὶ πηγάζειν. καὶ ταύτης χωρὶς οὐδέ ποτε θεωρεῖσθαι, ἀλλ' ἀδιαίρετον αὐτῆς ἀεὶ διαμένειν, ἐξ οἷδίου τε τῆ θεία συνυπάρχειν οὐσία, καὶ ἀχωρίστως ἡνωμένον εἶναι, μήτ' αὖτις μήτε χρονικῶς, ἢ τοπικῶς νοῖ διαστήματι τῆς θείας οὐσίας διαιρεῖσθαί ποτε δυναμένον. ἀλλ' ἀχρόνως καὶ προαιωνίως, ἐξ αὐτῆς τε προϊοῦσαν, καὶ ἀδιαστάτως αὐτῇ συνοῦσαν. ὁ γὰρ μέγας ἀθανάσιος, ὅταν φησὶ, τὰ πάντα ἐνεργεῖται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ διὰ Χριστοῦ ἐν ἁγίῳ Πνεύματι, ἀχώριστον ὁρᾷ ἐνέργειαν τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. καὶ ὁ ἐν ἁγίοις θεῖος ἀναστάσιος, οὐ καὶ ἡ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ Σύνοδος μεμνημένη, μέγαν τοῦτον προσείρηκεν, ἐν τῷ περὶ ἀποδιορισμοῦ αὐτοῦ δευτέρῳ λόγῳ, ἴδωμεν, φησὶν, οἷα λέγει περὶ Θεοῦ αἱρέσεις οἱ αἱρετικοὶ, τῇ ἐνεργείᾳ φησὶν ἐν πᾶσιν ἐστὶν ὁ Θεὸς, τῇ οὐσίᾳ δὲ οὐδαμοῦ. ἐνέργειαν λέγοντες τὸ ποιεῖν ἐκ τοῦ ἐνεργείας ἀποτέλεσμα. φαίλιν δ' αὖ ἔγωγε, τοῦ τοῦ Θεοῦ φύσεως ἀχώριστον εἶναι τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ, καὶ μετά τινα, ἔνθα αὖ ἡ ἐνέργεια φαῦλα, συνθεωρεῖται ταύτῃ τὴ οὐσία, ἐξ ἧς προέρχεται, ἑκάτερον γὰρ ἀποδιόρισμον. καὶ διὰ τοῦτο παντελῶς ἀλλήλων ἐστὶν ἀχώριστα, κηρύττει μὲν γὰρ ἡ ἐνέργεια τὴν ἀληθαίνουσαν οὐσίαν. θεωρεῖται δὲ συμπαρεῖσα τῇ ἐνεργείᾳ, χωρὶς αὐτῆς εἶναι μὴ δυναμένη. ὡς αὖθις.

αὖθις. πρὶν τὸ παν ἐστὶν ἡ ἐνέργεια, ταύτης δὲ ἀχώριστος καθέστηκεν.

λγ. Ἀλλαμὲν ὥσπερ τὴν ἕνωσιν θείαν καὶ ἀΐδιον, οὐ μόνῳ τῷ ἀχωρίστῳ, ἀλλ' ἄλλοις τε πολλοῖς. καὶ δὴ καὶ τῇ κοινότητι τοῦ ἀκτίστου καὶ ἀπειρεάτου καὶ τῶν ἁγίων θεολογίαν κηρύττομεν, οὕτω καὶ διαφορὰν κάτ' αὐτὸν πάλιν θεοπρεπῆ, καὶ ταύτην δοξάζειν ἐγνώκειμεν, οὐκ εἰς παντελῆ διαστασμὸν ἐντεῦθεν αὐτὰ καὶ διαίρεσιν καταστῶντες, οὐδέ τινα ἔμφυλον τὴν διαφορὰν ταύτην καὶ φυσικὴν ἀλλοτριώσιν ἐννοοῦντες, ἢ διαστήματι χωρίζοντες ἀλλήλων ταῦτα ἄπαγε. ἀλλ' ὅσον ἐπιδέχεσθαι τὰ κατὰ φύσιν ἄπτα καὶ ἀπατα μεμνήμεθα παρὰ τῶν ἁγίων, μόνῳ τῷ λογισμῷ θεοπρεπῶς διανοούντες τὰ φύσει ἡνωμένα καὶ ἀδιαίρετα. Ἀθανάσιος ὁ μέγας ἐν τῷ κατὰ ἀρειανῶν πέμπτῳ λόγῳ αὐτοῦ. ἄλλο φησὶν εἶναι τὸ ἔκπνοιον καὶ ἄλλο τὸ ἐξ οὗ ἐστι. καὶ τοῦτο ἄρα δύο, εἰ μὴ δύο εἴη, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ λέγοιτο, ἕνα τὸ αὐτὸ ἄπτον καὶ ἀπατον. γεννῶν καὶ γεννώμενον, ὅπερ ἄτοπον ἐπὶ τοῦ Βασιλείου δέδεικται, οὐκοῦν καὶ τὴν ἐνέργειαν ἐκ τῆς οὐσίας εἶναι, καὶ δύο εἶναι, καὶ τοῦτον διεννοηχέναι ἀλλήλων, ἐναργῶς ἐναπέφηνε, καὶ τὸ ἐξ οὗ καὶ ἔκπνοιος, τὸ ἄπτον δηλαδὴ καὶ τὸ ἀπατον, ὡς ὁ πολὺς οὗτος τὰ θεῖα διδάσκει θεολογῶν. καὶ μετά τινα, ἕνα φησὶ, καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ ἀπαύγασμα. δύο μὲν τῷ εἶναι καὶ ὁρᾶσθαι. ἓν δὲ, τῷ ἐξ αὐτοῦ ἀδιαίρετον εἶναι τὸ ἀπαύγασμα αὐτοῦ. ὥσπερ τοίνυν ἐπὶ τοῦ πυρὸς καὶ τοῦ ἐξ αὐτοῦ φωτὸς, τοῦ μὲν φύσεως καὶ αἰτίου ὄντος, τοῦ δὲ, φυσικοῦ καὶ ἀπατοῦ. τό, τε ἓν διὰ τὸ ἀχώριστον, καὶ τὸ διάφορον αὖθις διὰ τὸ ἄπτον καὶ ἀπατον εἴρηκεν, οὕτω κἀπὶ τῆς θείας φύσεως καὶ τῆς ἐξ αὐτῆς ἐνεργείας, τὸ ἓν καὶ τὸ διάφορον ἡμῖν ἐκληπτέον. τὸ μὲν, κατὰ τὸ ἡνωμένον καὶ ἀδιαίρετον. τόδε, κατὰ τὸ ἄπτον. καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ δὴ τοῦ ἄπτου. οὔτε γὰρ τὸ ἓν τὴν διαφορὰν ἀναιρεῖται, οὔτε μὴν ὅλως ἡ διαφορὰ τὸ ἓν ἀναιρεῖται. ἀλλ' ἑκάτερον κατὰ τὰς ἁγίας δόσεβῶς θεωρούμενον, οὐδ' ὁπῆν ποτε θατέρου ἀποσκήνωσιν δυνήσεται.

λδ. Ἀλλὰ ἐνύοσης γρηγορίου τὴν ἐν τοῖς ἄπτοις τοῖς ἀπατοῖς διαφορὰν δὴ μάλα εἰδὼς ἀληθείας ἐξεχομένου, καὶ μηδ' ὁπωσοῦν τῷ κατὰ τὴν φύσιν διαφόρῳ λυμαινομένου, ἀβλαβῆ γράφων. τὸ ἀπαράλλακτον ἔφη, τῆς φύσεως ὁμολογοῦντες, καὶ τὴν κατὰ τὸ ἄπτον καὶ ἀπατον διαφορὰν ἐκ τοῦ χρονοῦμεθα, ἐν ᾧ μόνῳ διακρίνεσθαι τὸ ἕτερον ἐκ τοῦ ἑτέρου καταλαμβάνομεν, ἐν τῷ τὸ μὲν ἄπτον πρεσβύτερον εἶναι, τὸ δ' ἐκ τοῦ αὐτοῦ. Ὁ δὲ γε ἀδελφὸς αὐτοῦ καὶ μέγας ὄντως Βασίλειος, τοσαύτην φαίνεται ἀπαξαπλῶς τοῖς ἄπτοις τοῖς ἀπατοῖς τὴν διαφορὰν παρέχων, ὡς καὶ πάλιν ἐκ φυσικῆς ἀκριβείας ἐπ' αὐτῆς δογματίζειν, καὶ τὸ πρότερον καὶ τὸ δεύτερον δηπ τε ἄπτα καὶ ἀπατα λέγειν. ὅτωσὶ διαρρήδην, ὡς καὶ τῶν ἀτόπων καὶ παραλόγων εἶναι νομίζειν, τὸ μὴ ὁμολογεῖν, ἀλλ' χρονεῖσθαι τοῦτο πρεσβεῖσθαι. καὶ μὴ σωιδεῖν τὴν διαφορὰν τὴν δύνομιν ταύτην ἔφη, καὶ καὶ ὑπεκρύψασθαι τοῦτο ἐνόντα, γράφων, ἐκεῖνο δὲ ἢ ἐσωιδοῖεν ὁ δύνομιος, ἢ ἑκὼν ἀπεκρύψατο. ὅπερ ἐστὶ τὰ τάξεως εἶδος, οὐκ ἐκ τοῦ παρ' ἡμῖν θεωρίας σωιζόμενον, ἀλλ' αὐτῇ τῇ κατὰ φύσιν ἀκολουθίᾳ συμβαῖνον, ὡς τῷ πυρὶ πρὸς τὸ φῶς ἐστὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ. ἐν τούτοις δὲ πρότερον τὸ ἄπτον λέγομεν. δεύτερον δὲ, τὸ ἀπ' αὐτοῦ. ἐ διαστήματι χωρίζοντες ἀλλήλων ταῦτα. ἀλλὰ τῷ λογισμῷ τοῦ ἀπατοῦ προεπινοοῦν-

τες τὸ αἴτιον. πῶς ἐνδίλογον ὀρνεῖσθαι τὴν τάξιν, ἐφ' ὧν ἐστὶ πρῶτον καὶ δεύτερον, καὶ τὴν ἡμετέραν θέσιν ἀλλ' οὐκ κατὰ φύσιν αὐτῆς ὑπαρχούσης ἀληθείας;

λε. Πάρεστι γοῦν ἅπασιν ἀκριβῶς σωιδεῖν ἐκ τούτων, τοῖς καὶ ὁπωσοῦν λογίζεσθαι δυναμένοις, ὅπως τὴν ἴσον τρόπον ἀληθείας ὁμοῦ καὶ δυσεβείας ἐμέλησε τῷ ἀγίῳ, τῷ μὲν ὄντι, οὐκ ἐκ παρ' ἡμῶν θεωρίας σωιζομένη φάναι, ἀλλ' αὐτῇ τῇ καθ' φύσιν ἀκολουθίᾳ συμβαίνειν, ἐξ ἀφύκτου καὶ πολλῆς, καὶ φυσικῆς ἀνάγκης καὶ λαμπρᾶς ἀληθείας ἔδειξεν οὖσαν, τὴν ἐν τῇ τάξει ταύτῃ διαφορὰν, τῶν αἰπατῶν καὶ τῶν αἰτίων. καὶ ἄλλως ἔχειν μηδέποτε ἐγχωρεῖσαν, ἀλλ' αἰεὶ τύποις ἀναγκαίως αὐτὴν ἐνθεωρεμένην. τῷ δὴ μὴ διαιμάθη, ἀλλὰ τῷ λογισμῷ χωρίζειν ταῦτα ἐπενεγκεῖν, καὶ τὴν ἐν τῷ πρότερῳ καὶ δευτέρῳ διαφορὰν μόνῳ τῷ νῷ θεωρεῖν, φάνεται δήπου τὸ τῆς ἑνώσεως χρῆμα δυσεβῶς καταφαλισμένον, καὶ μηδεμίαν εἰς αὐτὴν, οὐκ τῆς διακρίσεως ταύτης βλάβην εἰσάγων. ἀλλ' αὐτήν τε τὴν ἕνωσιν ἀσύγχυτον εἶναι θεολογῶν, καὶ τὴν διαφορὰν ἀδιαίρετον παντὶ διδάσκων.

λς. Πάλιν γοῦν δύνομίν τὴν τοιαύτην διαφορὰν ἀνελεῖν πειρωμένοι; ὁ μέγας οὗτος, πῶς, φησὶν, οὐδεμίαν διαφορὰν καταλείπεις, οὐδὲ τὴν ἐν τοῖς αἰτίοις πρὸς τὰ ἐξ αὐτῶν ὑπάρχουσιν; οὕτω τὸ μηδεμίαν διαφορὰν δὴ τῶν αἰτίων, καὶ αἰπατῶν εἶναι δοξάζειν, τὴν ὀχείν καὶ δύνομίν μανίας πρόδηλος ἐστὶ τόκος. ὀκεῖνοι γὰρ τὸ ὁμοούσιον ἀναιρεῖν πᾶσι τρόποις ἐπιχειρήσαντες, ἀκηκόοτες ἐν εὐαγγελίοις τοῦ κυρίου τὸν πατέρα μείζονα ἑαυτοῦ εἰρηκότος, ἐντεῦθεν εὐθὺς, τὴν μὲν κατὰ φύσιν διαφορὰν δυσεβῶς παρεισάγειν ἐτόλμων, τὴν δὲ καὶ τὸ αἴτιον καὶ αἰπατῶν, ὡς μηδεμίαν μηδαμῶς φυσικὴν ἀλλοτρίωσιν, ἢ διαίρεσιν δυναμένην εἰσάγειν εἰδότες, ἀλλὰ καὶ οὕτω τὴν τῆς φύσεως ἕνωσιν ἀδιάλυτον ἀεὶ σωιτηρεῖσιν, ἀσπηρεῖν καθάπαξ. πρὸς οὓς οἱ τρεῖς οὗτοι, τὸν ὑπὲρ τὸν Γελάσιον ἀνελόμενοι γηγενείως ἀγῶνα, ὡς ὀκείνων τὴν δυσέβειαν ταύτην οὖσαν, καὶ τὸ μέγα καὶ ὑπερφυὲς τὸν Γελάσιον μυσήριον ἀναιρεῖσαν, τὸν ἡμετέρας αὐτὸ ὀκκλησίας ἀπελαύνουσιν ὡς δυνατὸν πορρωτάτω.

λζ. Τοιγαροῦν εἰκότως οἱ μὴ τὴν διαφορὰν ταύτην ἀθετοῦντες νῦν, τὸν ὀκείνων καινοδοξίας ἁλίσκονται μετεχηκότες, οἱ δὲ σέργιόν τε καὶ ἀπαίζεσθαι προθύμως ὁμολογοῦντες, τῶν ἁγίων τούτων δυσεβείας τε, καὶ θεολογίας, μᾶλλον δὲ τοῦ Χριστοῦ μειράκια, διατελοῦσιν ὄντες. ἠνωμένως κάτ' αὐτοὺς τὰ θεῖα διακείνοντες, καὶ διακεκριμένως ταῦτα ἐννοοῦντες. ἓν μὲν δὴ καὶ πρῶτον, καὶ κυρίως ἄνυς φαίη τὸν θείας οὐσίας καὶ ἐνεργείας διακείσεως εἶδος.

λη. Διεννόησαν δὲ ἀλλήλων, καὶ τὴν τοῦ μὲν θείαν ἐνέργειαν μετέχεσθαι καὶ μερίζεσθαι ἀμερίστως, καὶ ὀνομάζεσθαι καὶ νοεῖσθαι καὶ πῶς, εἰ καὶ ἀμυδρῶς, ἐκ τῶν αὐτῆς ἀποτελεσμάτων. τὴν γεμὴν οὐσίαν, ἀμέθεκτον καὶ ἀμέριστον καὶ ἀνώνυμον εἶναι, ὡς ὑπερώνυμον δηλονότι καὶ ἀπεινόητον παντελῶς.

λθ. Μετὰ ταῦτα ἐζητήσαμεν, ἀποδειχθῆναι παρὰ τῶν ἁγίων, εἰ ἔστιν αἴτιος ἡ ἀχώριστος μὲν, διαφέρουσα δὲ τῆς θείας φύσεως, αὕτη ἐνέργεια, ὅπερ οἱ αἰπολέγοντες τῇ ὀκκλησίᾳ ἤκιστα ἐδέχοντο. καὶ ἀπεδείχθη καὶ ταῦτα ὑπὸ τῶν ἁγίων ἐναργῶς κηρυττόμενον, ὧν κεφάλαιον ἡ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ ἕκτη σύνοδος, καθὼς αὐτοτέ-

ρω διὰ τῶν κατὰ μέρος παρεθέντων αὐτῆς ῥητῶν, μάλιστα ἱκανῶς ἀποδέδεικται.

μ. Συνεπεδείχθη δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι οἱ μὴ δεχόμενοι ἄκτιστον τὴν ἀχώριστον μὲν καὶ φυσικὴν τῆς θείας οὐσίας ἐνέργειαν. διαφέρουσαν δὲ αὐτῆς, ὥσπερ εἴρηται, κτίσματα ποιοῦσι καὶ αὐτὴν τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ, κατὰ γὰρ τὸν ἅγιον μάξιμον, ἀπὸ τῆς ἐνεργείας, ἡ ἑκάστου φύσις χαρακτηρίζεται. τῆς μὲν ἀκτίστου ἐνεργείας ἄκτιστον δεικνύσης φύσιν. κτιστὴν δὲ τῆς κτιστῆς. ἔστι κατὰ τὸν δαμασκηνὸν θεῖον Ἰωάννην φάσκοντα, ἡ κτιστὴ ἐνέργεια, κτιστὴν δηλώσει καὶ φύσιν. οὐδὲ ἄκτιστος, ἄκτιστον χαρακτηρίζει οὐσίαν. οἱ οὖν λέγοντες κτιστὴν τὴν θείαν ἐνέργειαν, ἀφ' ἧς ἡ θεία φύσις χαρακτηρίζεται, κτιστοὺς ἐξ ἀνάγκης ποιοῦσι καὶ τὴν θείαν φύσιν.

μα. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ μονοθελῆται εἰσὶ, τῶν πώποτε ὀκείνων χείρες καὶ ἀπωτέροι, καὶ παιανία δοξάζουσιν εἶναι κτίσματα. ἐπεὶ δὴ δύο φύσεις ὁμολογοῦμεν ἐπὶ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὴν μὲν ἄκτιστον τὴν δὲ κτιστὴν. οἱ μὴ λέγοντες ἔχειν τὴν θείαν φύσιν καὶ θέλημα καὶ ἐνέργειαν ἄκτιστον, ἓν θέλημα καὶ μίαν ἐνέργειαν δοξάζουσιν ἐπὶ Χριστοῦ, ὅπερ ἡ ἕκτη σύνοδος ἀπεκήρυξε καὶ ἀναθεμάτισε, κἀντεῦθεν μονοθελῆται καὶ αὐτοὶ ἀναδείκνυνται. χείρες δὲ ὀκείνων πολλῷ, ὅσον κἀκεῖνοι μὲν ἓν θέλημα καὶ μίαν ἐνέργειαν ἔλεγον ἐπὶ Χριστοῦ, ἀλλὰ ἄκτιστον, τὴν κτιστὴν δήπουθεν ἀναιροῦντες. οὗτοι δὲ ἓν θέλημα καὶ μίαν ἐνέργειαν, ἀλλὰ κτιστὴν, τὴν ἄκτιστον φανερῶς μὴ δεχόμενοι.

μβ. Ἀλλὰ καὶ ἐν μεγάλῃ βασιλείᾳ ἐν τοῖς πρὸς ἀμφιλόχιον γράφοντος, τὰ μὲν ὀνόματα ἐν Πνεύματος ἁγίου ὑπερφυῆ καὶ μεγάλα, οὐ μενοῦν ἔχοντα πρὸς δόξαν ὑπερβολὴν. αἱδὲ ἐνέργειαι τίνες; ἄρρητοι μὲν διὰ τὸ μέγεθος, ἀνέξοφεθμητοι δὲ διὰ τὸ πλῆθος. πῶς γὰρ νοήσομεν τὰ τῶν αἰώνων ἐπέκεινα. τίνες ἦσαν αὐτοί, πρὸς τῆς νοητῆς κτίσεως αἱ ἐνέργειαι; οἱ λέγοντες κτιστὰς τὰς θείας ἐνεργείας, φανερῶς δοξάζουσιν εἶναι κτίσματα τῶν αἰώνων ἐπέκεινα. ἐδείχθη δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι ἄκτιστοι αἱ κοιναὶ καὶ φυσικαὶ τῆς τρισυποστάτου φύσεως θεῖαι ἐνέργειαι. οὐ διὰ δύο, ἢ τριῶν μυριάδων, ἀλλὰ διὰ πάσης τῆς θεοπνεύστου γραφῆς.

μγ. Μετὰ τοῦτο ἐζητήσαμεν πρὸς τῶν ἁγίων, εἰ μηδεμίαν ἔχοιτο αὐ δυνοεῖν σώζεσθαι ἐπὶ Θεοῦ, διὰ τὴν τῆς θείας οὐσίας καὶ ἐνεργείας διαφορὰν, καὶ τοῦτο δὴ οἱ αὐτὸ πλέγοντες ἰσχυρίζονται. ἀπεδείχθη οὖν πρὸς τῶν ἁγίων ἀπάντων κηρυττόμενον. ὡς οὐκ ἔστι σώζεσθαι τινὰ πρὸς τοῦτο νομίζειν ἐπὶ Θεοῦ. ὁ δὴ θεῖος μάξιμος ἐν οἷς πρὸς πύρρον διαλέγεται, φανερώτατα δείκνυσι μήπνα σώζεσθαι οὐκ τῆς ἐνεργείας γίνεσθαι. ὁρᾶς, λέγων τῷ πύρρῳ, ὅτι οὐκ τοῦτο παλαιάδε, οὐ τοῦ πάντα ἀγνοῆσαι. ὅτι αἰσθήσεις τῶν ἐν ὑποστάσει ὄντων, καὶ οὐ τῶν ἐν ἑτέρῳ θεωρούμενων εἰσὶν. καὶ τοῦτο κοινὸν φρόνημα πάντων, καὶ τῶν ἔξω φιλοσόφων, καὶ τῶν τῆς ὀκκλησίας θεοσόφων μυσταγωγῶν. εἰδὲ τῶν θελημάτων σώζεσθαι λέγετε καὶ τῶν ἄλλων φυσικῶν σώζεσθαι λέγειν ἐνδιαβάσεσθε.

μδ. Ἀλλὰ καὶ ὁ νύσσης γεγόνεν ἐν ἕκτῳ κεφαλαίῳ τῆς εἰς τὴν ἑξαήμερον ἀναπληρώσεως, οὕτω πρὸς λέξιν διέξεισιν. εἰ τοίνυν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, κἂν διὰ πάντων ὁνῶν ἐνεργῶν καὶ κινούμενος, καὶ καταλλήλως ἑκάστῳ πρὸς τὸ προκείμενον κεχρημένος,

μένων, εἰς ἐστὶ καὶ ὁ αὐτὸς, ταῖς διαφοραῖς τῶν ἐνεργειῶν ἐπιπεξελαύνων τὴν φύσιν, πῶς ἂν τις ἐπὶ Θεοῦ, διὰ τῶν ποικίλων δυνάμεων, πολυμερὴ τὰ τῆς αὐτοῦ οὐσίας καθυποπτεύσειεν;

με. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο συναποδείχθη, ὅτι οἱ κατὰ τοὺς ἀνθελέγοντας μὴ δεχόμενοι τὴν διαφορὰν τῆς θείας ἐνεργείας, καὶ ἀπλῶς πάντων τῶν περὶ τὴν φύσιν καὶ οὐσίαν φυσικῶς θεωρουμένων, ἐκείνοι σιώπητον μᾶλλον ποιοῦσι τὸν Θεὸν, ἢ μεγάλου βασιλέως φανερῶς λέγοντες, εἴπερ εἰς τὴν οὐσίαν φέροντες πάντα τὰ θεῖα ὀνόματα καταθήσομεν, οὐ μόνον σιώπητον, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἀνομοιομερῶν συγκείμενον τὸν Θεὸν ἀποδείξομεν, διὰ τὸ ἄλλο καὶ ἄλλο ὑφ' ἑκάστου τῶν ὀνομάτων σημαίνεσθαι. Καὶ μεγάλου γραμματέως καὶ θεολόγου γράφοντος, εἰ μὴ τὸ ἀθάνατον καὶ τὸ ἄκακον καὶ τὸ ἀναλλοίωτον οὐσία Θεοῦ. ἀλλ' εἰ τοῦτο, πολλαὶ οὐσίαι Θεοῦ, καὶ οὐ μία. ἢ σιώπητον τὸ θεῖον ἐκ τούτων. οὐ γὰρ ἀσιωπήτους τοῦτο, εἴπερ οὐσίαν. Ἐπὶ καὶ τοῦ θείου κυρίλλου. οὐ γὰρ οὐσία τὸ ἀόρατον, ἢ τὸ ἄφθαρτον, ἢ τὸ ἀθάνατον ἢ τὸ ἀόρατον, εἰ γὰρ ἕκαστον τούτων οὐσίαν σημαίνει, ἐκείνοσιούτων οὐσιῶν σύγκριμα ὁ Θεὸς, ὅσαπερ ἂν αὐτῷ φυσικῶς θεσμὸν τοῦ φαίνηται. πολλὰ γὰρ ἐστὶν, ἃ μόνῳ μὲν αὐτῷ θεσέσεσιν, ἑτέρῳ δὲ τῶν ἁπάντων οὐδενὶ. Καὶ τοῦ θείου χρυσοστόμου, τοῦ πνεύματος τὴν χάριν ἡ γραφὴ, ποτὲ μὲν πῦρ, ποτὲ δὲ ὕδωρ καλεῖ, δεικνῦσα ὅτι οὐκ οὐσίας τοῦτο ὀνόματα, ἀλλ' ἐνεργείας. οὐ γὰρ ἐκ διαφόρων συνέστηκεν οὐσιῶν τὸ πνεῦμα, ἀόρατόν τε καὶ μονοειδὲς ὄν. Καὶ τοῦ νύσσης θεὸς ὀνόμων λέγοντος, τὸ ὁ διφυᾶ τὸν Θεὸν εἶναι λέγων, πολλοὺς τοῦ πάσαν ὀνόματος ἔννοιαν, τῆ τοῦ πατρὸς οὐσίᾳ συμφύοντος, καὶ μηδὲν ἔξωθεν θεσεῖναι λέγοντος, ἀλλ' ἕκαστον τῶν περὶ τῶν θείων ὀνομάτων τῇ τοῦ θεοῦ οὐσίᾳ ἐγκυκλοῦντος.

με. Μετὰ τοῦτο ἐζητήθη, εἴγε ἡ θεία καὶ ἄκτιστος ἐνέργεια, θεότης θεοῦ τῶν ἁγίων θεσαγορεύεται, οὐδὲ ἐν πόσῳ ὁμονοῦντες παρεδέχοντο, καὶ ἀνεφάνη, καὶ τοῦτο θεοῦ τῶν θεολόγων κηρυττόμενον. αὐτίκα γὰρ ὁ μέγας βασιλεὺς ἐν τοῖς κατ' ὄνομα, καὶ αὐτόφωνος, τὸ τῆς θεότητος ὄνομα, εἴτε τὴν ἐπιπλοκὴν εἴτε τὴν θεσπικὴν ἐξουσίαν σημαίνει, οἰκείως εἶχε θεὸς τὸ ἀνθρώπινον. καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς ἐν τῇ θεὸς ὁ κάθιον τὸν ἰατρὸν ὑπερολῇ, ἐκεῖνον φησὶν, ἡ τῆς ἐνεργείας ταυτότης ὑπὸ πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος, δείκνυσι σαφῶς τὸ τῆς φύσεως ἀθεμέλιστον, ὥστε κἂν φύσιν σημαίνῃ τὸ τῆς θεότητος ὄνομα, κυρίως καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι τὴν θεσπορίαν θεσαρμόζεσθαι ταύτῃ, ἢ τῆς οὐσίας κοινότης σωτίθεται. ἀλλ' ἐκ οἶδα ὅπως ὑπὲρ τῆς φύσεως ἔνδειξιν τῆς θεσπορείας τῆς θεότητος φέρουσιν, οἱ πάντα καταποδιάζοντες. καὶ μετά τινα, ἐκεῖνον ἐξουσίας τινὸς εἴτε ἐπιπλοκῆς εἴτε ἐνεργητικῆς ἔνδειξιν ἡ θεσπορεία φέρει. ἡ δὲ θεία φύσις, ἐν πᾶσι τοῖς ὑπονοουμένοις ὀνόμασι καθέστηκε μένει ἀσήμαντος, ὡς ὁ ἡμέτερος λόγος. διεργέτιν γὰρ καὶ κρατεῖν, ἀγαθόν τε καὶ δίκαιον, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα μαθόντες, ἐνεργειῶν διαφορὰς ἐδιδάχθημεν. ἐπὶ δὲ ἐνεργοῦντος τῆς φύσεως, οὐδὲν μᾶλλον διὰ τῶν ἐνεργειῶν κατανοήσεως ὑπεγνώκαμεν δυνάμεθα. ὅταν γὰρ ἀποδιδῶσι λόγον ἑκάστου τῶν ὀνομάτων, καὶ αὐτῆς τῆς φύσεως περὶ ὧν τὰ ὀνόματα, οὐ τὸν αὐτὸν ἀμφοτέρων ἀποδώσει λόγον, ὧν ὁ λόγος ἕτερος, τούτων δὲ ἡ φύσις διάφορος, ἐκεῖνον ἄλλο μὲν ἐστὶν οὐσία, ἧς οὔπω λόγος μηνυτὴς ἐξευρέθη. ἑτέρα δὲ τῶν περὶ αὐτὴν

τῶν ὀνομάτων ἡ σημασία, ἐξ ἐνεργείας τινὸς ἢ ἀξίας ὀνομαζομένων, καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς μέγας βασιλεὺς ἐν τῇ αὐτῇ ὑπεροχῇ, εἴτε ἐνεργείας ὄνομα ἡ θεότης, ὡς μίαν ἐνέργειαν πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος. ἔτω μίαν φαμὲν εἶναι καὶ τὴν θεότητα. εἴτε καὶ κατὰ τὰς τῶν πολλῶν δόξας, φύσεως ἐνδεικτικὸν ἐστὶ τὸ τῆς θεότητος ὄνομα, διὰ τὸ μηδεμίαν διέρχεσθαι ἐν τῇ φύσει θεμελιωτὴν, οὐκ ἀπεικότως μιᾶς θεότητος τὴν ἁγίαν τριάδα ὁμολογοῦμεν.

μζ. Καὶ ὁ ἅγιος ἀναστάσιος φησὶν, ὁ θεὸς θεσπορεία, θεόδηλον ὡς ἐνεργητικὴ τυγχάνει. οὐ γὰρ αὐτοῦ τοῦ θεοῦ οὐσίαν παρίστησιν, ἀδυνάτου γὰρ τοῦτο γνῶναι. ἀλλὰ τὴν θεωρητικὴν αὐτοῦ ἐνέργειαν ἡμῖν παρίστησι καὶ δηλοῖ, τὸ θεὸς, καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς, τὸ θεὸς ὄνομα, οὐ τὴν οὐσίαν τῆς θεότητος σημαίνει. ἀκατάληπτος γὰρ αὐτῆς ἀνώνυμος ἐστὶν. ἀλλ' ἐκ τῆς θεωρητικῆς αὐτοῦ ἐνεργείας, θεὸς εἴρηται, ὡς φησὶν ὁ ἅγιος διονύσιος, ἢ ἐκ τοῦ θέειν ἤγουν διατρέχειν. ἢ ἐκ τοῦ αἴθειν, ὅ ἐστὶ φλογίζειν. ὁ δὲ αὐτὸς μέγας διονύσιος, εἰ τὴν ὑπερούσιον φησὶ κρυφιότητα, θεὸν, ἢ ζωὴν, ἢ οὐσίαν, ἢ φῶς, ἢ λόγον ὀνομάσαιμεν, οὐδὲν ἕτερον νοοῦμεν. ἢ τὰς εἰς ἡμᾶς ἐξ αὐτῆς θεοφανομένας δυνάμεις ἐκ θεωτικὰς, ἢ οὐσιοποιοὺς, ἢ ζωογόνους, ἢ σοφοδώρους. αὐτῇ δὲ καὶ τὴν πασῶν τῶν νοερῶν ἐνεργειῶν ἀπόλυσιν ὑπεβάλλομεν, μηδεμίαν ὁρῶντες θέωσιν ἢ, ζωὴν ἢ, οὐσίαν, ἥτις ἐμφερὴς ἐστὶ τῇ πάντων ἐξηρημένῃ καὶ πᾶσαν ὑπεροχὴν αὐτῆς.

μη. Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς φησὶ, θεότης ἐστὶν, ἡ πάντα θεωμένη θεόνοια, ὅτι δὴ ἡ θεόνοια ἐνέργεια ἐστὶ, καὶ ἀπ' ἄλλων μὲν ἔστι γνώριμον. Μάλιστα δὲ καὶ ἀφ' ὧν ὁ μέγας ἀθανάσιος γράφει, λέγων, οὐ καὶ ἄλλοι καὶ ἄλλοι θεόνοιαν, ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς ἐργάζεται, ἀλλὰ καὶ μίαν τὴν αὐτὴν οὐσιώδη τὴν θεότητος ἐνέργειαν. Ἀλλὰ καὶ ὁ μέγας διονύσιος ἐν τῇ πρὸς γάϊον δευτέρᾳ ὑπεροχῇ, θεότητα φησὶν εἶναι τὸ ῥῆμα θεοποιὸν δόξης, καὶ τὸ ἀμίμητον μίμημα καὶ ὑπερθέν καὶ ὑπεραγάθου, κάθ' ὃ θεούμεθα καὶ ἀγαθυνόμεθα.

μθ. Ἐπὶ τούτοις, ἐπειδὴ περὶ τοιαύτην δωρεὰν καὶ πνεύματος καὶ ἐνέργειαν, δηλαδὴ τὴν θέωσιν, κάθ' ἣν οἱ ἅγιοι θεοῦνται, θεότητα θεὸν τῶν ἁγίων θεσαγορευόμενον, οἱ τῶν θεσσαλονίκης ἀπολογοῦντες λέγουσιν εἶναι θεότητα κτιστὴν, καταποδιάζοντες τοῦτο ἐκ καὶ ὑποστάσεως αὐτῆς εἰρῆσθαι θεὸν καὶ καὶ μεγάλου διονύσιου τὸν θεὸν, καὶ μίμημα καλέσαι τοῦτον, καὶ τὴν μετεχόντων χάριν, δεσποτικῶς μὲν αὐτὸς λέγειν ἀπεφήνατο ἱερὰ ζυνόδος. ὅμως ζητηθέντος τοῦτο θεὸν καὶ θείας σωόδου, εἴπερ εἶπε τὴν τῶν ἁγίων ἄκτισιν εἶναι τὴν θέωσιν, καὶ εἴπερ ἡ χάρις τὸ μίμημα καὶ τὸ ὑπέρ καὶ ὑπὲρ τὴν ἀκτίσεων λέγεται, θεοπνεύσθησαν ῥήσεις τῶν ἁγίων, ἐκ ἀεὶ ὑπὲ κτισῶν δηλοῦσι λέγεσθαι ταῦτα. Ὁ γὰρ μέγας βασιλεὺς ἐν τοῖς ἀπορρητοῖς φησὶν, ὁ τετοκὼς βούλεσθαι, οὐχ ὁμοίως τάς τε βούλεσθαι, καὶ τὸν υἱὸν ὑπεσήκατο. καὶ τῷ πρώτῳ δὲ τὸ ἐξαιρέτου, ἵνα δείχθῇ φησὶν ὅτι ὁ κόσμος τεχνικὸν ἐστὶ κατασκεύασμα, προκείμενον πᾶσιν εἰς θεωρίαν, ὥστε δι' αὐτοῦ τὴν τοῦ ποιήσαντος σοφίαν ὑπεγνώσκεσθαι, ἐκ ἄλλῃ τινὶ φωνῇ ἐχρήσατο ὁ σοφὸς μωϋσῆς περὶ αὐτοῦ, ἀλλ' εἶπεν, ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν. οὐχὶ ἐνήργησεν, οὐδὲ ὑπέστησεν, ἀλλ' ἐποίησεν, καθότι πολλοὶ τῶν φαντασθέντων συνυπάρχειν ἐξ ἀϊδίου τῷ θεῷ τὸν κόσμον, οὐχὶ γεγονέναι παρ' αὐτοῦ συνεχώρησαν, συναποδείχθη δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι καὶ τὸ

καὶ τὸ ἐνεργεῖν καὶ τὸ ἐνεργεῖσθαι, οὐ μόνον ὅπερ κίνησιν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἀϊδίων καὶ ἀκινήτων δύναται λέγεσθαι, ἐπεὶ καὶ τὸν χάριν ἐνεργουμένου ἀκούοντες οἱ διαφερόμενοι κινήσεως αὐτὸς εἶναι νομίζουσιν. Ὁ δὲ μέγας ἐν θεολογίᾳ Γρηγόριος, ἔστω, φησὶ καὶ ἐνεργείας, εἰ τοῦτο δοκεῖ, οὐδὲ οὕτως ἡμᾶς ἀρήσεται. αὐτὸ δὴ τοῦτο ἐνεργεῖν ὡς εἴη τὸ ὁμοούσιον.

ν. Καὶ ὁ νύσσης δὲ θεῖος Γρηγόριος, ὑπερεῖς θεοὺς ὀνομάζειν φησὶ δυνάμεθα, τοὺς τῶν θείων καὶ ἐποπτικὴν ἐνέργειαν, σωνημμένως καὶ ἀδιακείτως ἀλλήλων ἐφ' ἡμῶν τε καὶ πάσης τῆς κτίσεως ἐνεργοῦντας. Περὶ δὲ τῆς μιμήματος εἶπεν ὁ θεσσαλονίκης, ὡς ὁ μέγας Διονύσιος, τῷ μιμήματι τὸ ἀμίμητον προσέθηκεν. ὥστε τὸ θεοποιὸν δῶρον οὐ μᾶλλον μίμημα, ἢ ἀμιμησία. Φησὶ καὶ ὁ θεολόγος Γρηγόριος, μίμημα, εἶναι καὶ τοῦ πατρὸς τὸν υἱόν, γράφων ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν περὶ υἱοῦ, εἰκὼν τοῦ Πατρὸς ὡς ὁμοούσιος. καὶ ὅπερ τοῦτο σκιᾶθεν, ἀλλ' ὅσον ἐν τούτοις Πατὴρ. αὕτη γὰρ εἰκόνος φύσις, μίμημα εἶναι τοῦ πρωτοτύπου. ὡς τὸ μίμημα ὅσον ἐμποδίζει πρὸς τὸ ἄκινον εἶναι τὸν θεῶν. σχέσις δὲ ἐστὶ καὶ ἡ τοῦ θεοῦ προσένοια πρὸς τὰ προνοούμενα. καὶ ἡ πρόγνωσις αὐτὴ πρὸς τὰ προγινωσκόμενα. καὶ ὅτι ἐξ ἀϊδίου ἐν τῷ θεῷ προορισμοὶ, πρὸς τὰ προορίζόμενα. ἀλλ' ἑκάστῳ τούτων ὅσον ἐμπόδιον ἐστὶ τὸ σχέσιν εἶναι πρὸς τὸ ἄκινον εἶναι. ὥστε οὐδὲ ἡ θεοποιὸς δωρεὰ τοῦ Πνεύματος, αὐτὴ ἡ θέωσις, ἐστὶ κίνησις, διόπερ σχέσις ἐστὶ πρὸς τὰ θεούμενα. Ὅπερ ἐστὶ ἄκινος ἐστὶ, παφῶς καὶ σωτήρως προσήσει καὶ ὁ θεῖος μάξιμος, γράφων, ἡ θεία χάρις, εἰ καὶ ἀπόλαυσιν δίδωσι τοῖς κατὰ χάριν μετέχουσιν, ἀλλ' οὐ καταλήψιν, μένει γὰρ καὶ τῇ μεθέξει τῶν ἀπολαυόντων αὐτῆς ἀκατάληπτος. ὅπερ καὶ φύσιν ὡς ἀκίνητος ἔχει τὴν ἀπειρίαν. καὶ πάλιν, τοῦτο ἐστὶ τὸ τοῦ θεοῦ διαγγέλιον. πρεσβεία θεοῦ πρὸς ἀνθρώπους. καὶ ἡδὺ παρακαθεντος καὶ μιθὸν δωρουμένου τοῖς πειθομένοις αὐτῷ. τὴν ἀκίνητον θέωσιν.

να. Μετὰ δὴ τὸ φανῆναι τὴν θείαν ἐνέργειαν θεότητα ὀνομαζομένου ἐζητήσαμεν ἀποδειχθῆναι παρὰ τῶν θεολόγων, εἰ τῆς θείας ἐνεργείας ταύτης. καὶ τῶν ὑσιωδῶς περὶ αὐτὴν θεωρουμένων, ὑπέρκειται κατ' οὐσίαν ὁ θεὸς. καὶ ἀνεφάνη καὶ τοῦτο παρὰ πάντων κηρυττόμενον τῶν ἁγίων. συναποδείχθη δὲ καὶ τοῦτο ὅτι οἱ μὴ τοῦ παραδεχόμενοι, πολύθεοι εἰσὶ, πολλοὺς λέγοντες θεοὺς, ὡς μὴ ἀναφέροντες εἰς ἓν ἄπον καὶ μίαν ἀρχὴν τὰ περὶ τὸ θεὸν οὐσιωδῶς θεωρούμενα. Ὁ δὲ μέγας βασίλειος ἐν τοῖς ἀπορρήτοις φησὶν, ἔστι τὶ τάξεως εἶδος, οὐκ ὂν τοῦ παρ' ἡμῶν θέσεως σωιστάμενον, ἀλλ' αὐτῇ τῇ καὶ φύσιν ἀκολουθία συμβαῖνον. ὡς τῷ πυρὶ πρὸς τὸ φῶς ἐστὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ. ἐν τοῖς τριάσι γὰρ πρότερον τὸ ἄπον λέγομεν, δεύτερον τὸ ἀπ' αὐτοῦ. οὐ διαστήματα χωρίζοντες ἀλλήλων ταῦτα, ἀλλὰ τῷ λογισμῷ καὶ αὐτοῦ προσεπινοοῦντες τὸ ἄπον. πῶς οὖν εὔλογον ἀρνεῖσθαι τὴν τάξιν, ἐφ' ὧν ἐστὶ πρῶτον καὶ δεύτερον, οὐ κατὰ τὴν ἡμετέραν θέσιν, ἀλλ' ὅσον τοῦ κατὰ φύσιν αὐτοῖς συνυπαρχούσης ἀκολουθίας. ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς πρὸς ἀμφιλόχιον γράφει, εἰ δ' ἐνέργεια καὶ Πνεύματος τίνες; ἄρρητοι μὲν διὰ τὸ μέγεθος ἀνεξαρίθμητοι δὲ, διὰ τὸ πλῆθος. πῶς νοήσομεν τὰς τῶν αἰώνων ἐπέκεινα. τίνες ἦσαν αὐτοὶ πρὸ τοῦ νοητῆς κτίσεως, εἰ ἐνέργειαι; πόσοι δὲ αἰῶνες αὐτοὶ περὶ τὴν κτίσιν χάριτες; πῶς δὲ ἡ πρὸς τοὺς αἰῶνας τοὺς ἐπερχομένους δύναμις; ἐν μὲν καὶ πρὸς καὶ πρὸς, καὶ συμπαρίων

τῷ

ἡμῶν, καὶ τῷ Πατρὶ πρὸ τῶν αἰώνων. ὥστε καὶ ἐπὶ νοήσεις τῶν αἰώνων ἐπέκεινα καὶ τοῦτο ἐστὶ τοῦ Πνεύματος κατωτέρω. τὰς προαιωνίους ἐνεργείας, τοῦ Πνεύματος κατωτέρω ὑποφαινόμενος εἶναι. Ἐν δὲ τῷ περὶ θεότητος ἡμῶν καὶ Πνεύματος λόγῳ ὁ νύσσης θεῖος Γρηγόριος, φησὶν, ἡμῖν θεία φύσις, ἀφεκτός τε καὶ ἀνεκφώνητος μένει, ὑπερβαίνουσα πᾶσαν τὴν διὰ φωνῆς σημασίαν. οὐκ οὖν ἐν ἐκεῖ φύσιν, ἀλλὰ τὴν θεαρχικὴν δύναμιν τοῦ Πνεύματος, ἡ τοῦ θεότητος προσηγορία παρίστησιν. Ὁ δὲ μέγας ἀθανάσιος ἐν τῷ κατὰ ἀρειανῶν δευτέρῳ λόγῳ, τῶν αἱρετικῶν λεγόντων, τοῦ θελήσεως εἶναι τὸν υἱὸν, ἀλλ' οὐ τοῦ φύσεως τοῦ πατρὸς, εἰ τὸ βέλεσθαι φησὶ περὶ τῶν μὴ ὄντων διδόασι τῷ Θεῷ, διὰ τὸ ὑπερκείμενον τοῦ βουλήσεως οὐκ ὑπολαμβάνουσι τοῦ Θεοῦ. καὶ τῷ τρίτῳ καὶ τῶν αὐτῶν, τὸ μὲν αὐτοκείμενον τοῦ βουλήσεως, ἑωράκασιν οἱ αἱρετικοὶ τὸ δὲ μεῖζον καὶ ὑπερκείμενον, ὑπεθεωρήκασιν, ὥσπερ τὸ αὐτόκειται τῇ βουλήσει τὸ πρὸς γνώμην, οὕτως ὑπέρκειται καὶ προηγεῖται τοῦ βέλεσθαι τὸ κατὰ φύσιν, καὶ κατὰ μακεδονίου γράφων ὁ αὐτὸς, γίνωσκε, φησὶν, ὅτι τὸ Θεὸς εἶναι, δεύτερον ἐστὶ τοῦ φύσεως, καὶ τὸν ἡμεῖς ἐὰν μιμηταὶ γενώμεθα τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸν παῦλον, Θεοὶ γενόμεθα. τοῦ δὲ αὐτῆς φύσεως γενέσθαι δυνάμεθα. Ὁ δὲ θεῖος Μάξιμος, πάντων φησὶ τῶν ὄντων, καὶ μεταποιόντων καὶ μεθεκτῶν, ἀπείρως ὁ Θεὸς ὑπερεξῄρηται.

νβ. Ἀλλὰ καὶ ὁ θεῖος διονύσιος, ἐν τῷ περὶ θείων ὀνομάτων δωδεκάτῳ, φησὶν, καθόσον ὑπερέχουσι τὸν ὄντων, τὰ ὄντα ἅγια, ἡ θεῖα, ἡ κύρια, ἡ βασιλικὰ, τῶν αὐτῶν μεταποιόντων οἱ αὐτομετοχαὶ. καὶ ποσῶν ὑπερέδρυται πάντων τῶν ὄντων, ὁ ὑπὲρ πάντα τὰ ὄντα. καὶ πάντων τῶν μεταποιόντων τῶν μετοχῶν, ὁ ἀμέθεκτος αὐτός. τῇ δευτέρᾳ δὲ πρὸς γάϊον ὑπισχνεῖ, πῶς, φησὶν, ὑπὲρ πάντων ἐπέκεινα, καὶ ὑπὲρ θεαρχίαν ἐστὶ, καὶ ὑπὲρ ἀγαθαρχίαν; εἰ θεότητα καὶ ἀγαθότητα νοήσωμεν, αὐτὸ τὸ χρῆμα τοῦ ἀγαθοποιοῦ τῶν θεοποιοῦ δώρου, κάθ' ὃ θεούμεθα καὶ ἀγαθυνόμεθα. τῶν δὲ εἰ τοῦτο ἀρχὴ γίνεται τοῦ θεοῦσθαι καὶ ἀγαθοῦσθαι, τοῖς θεωμένοις καὶ ἀγαθωμένοις, ὁ πάσης ἀρχῆς ὑπερέχει, καὶ τοῦ οὕτω λεγομένης θεότητος τῶν ἀγαθότητος, ὡς θεαρχίας καὶ ἀγαθαρχίας. ἐστὶν ἐπέκεινα, καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς, τὸ μελετέον νῦν ὅπερ τῶν ὄντως ὄντων, καὶ ὄντως ὄντος θεολογικὴν οὐσιωνυμίαν. Ἰσοῦτον δὲ ὑπομνήσωμεν ὅτι τῷ λόγῳ σκοπὸς, οὐ τῶν ὑπερούσιον οὐσίαν, ἢ ὑπερούσιος, ἐκφαίνει, ἄρρητον τοῦτο καὶ ἄγνωστον τῶν παντελῶς ἀνέκφαντον, καὶ αὐτῶν ὑπεραῖρον τῶν ἑνώσιν, ἀλλὰ τῶν οὐσιοποιὸν εἰς τὰ ὄντα πάντα τοῦ θεαρχικῆς οὐσιαρχίας πρόοδον ὑμνῆσαι. Ὁ δὲ θεῖος μάξιμος ἐν τοῖς σχολίοις, πρόοδον φησὶν ἐν ταῦθα, τὴν θείαν ἐνέργειαν, ἥτις πᾶσαν οὐσίαν παρήγαγεν.

νγ. Καὶ ὁ θεῖος χρυσόστομος ἐν τῷ περὶ ἀκαταλήπτου πρώτῳ λόγῳ, φησὶν, οἱ πρόφητοι, οὐ μόνον τὴν τοῦ οὐσίαν ἐστὶν ὁ Θεὸς ἀγνοοῦντες φαίνονται, ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ σοφίας αὐτῆς, πόση τις ἐστὶ χορεύουσιν. καίτοι γε οὐχ ἡ οὐσία ὑπὸ τοῦ σοφίας ἀλλ' ἡ σοφία ὑπὸ τοῦ οὐσίας. ὅταν δὲ μὴ δὲ ταύτῃ δύνανται καταλαβεῖν μὴ ἀνεμείας, πόσης αὖ εἴη μανίας, τὸ τὴν οὐσίαν αὐτὴν νομίζειν δυνάσθαι τοῖς ὀνείροις ὑποβάλλειν λογισμοῖς. καὶ ἐν τῷ κατὰ ἰωάννην διαγγελίῳ, πάλιν ὁ αὐτὸς φησὶν, οὐκ ὂν μὲν τοῦ δίδωσιν ὁ Θεὸς τὸ Πνεῦμα. ἡμεῖς δὲ πάντες, μέτεσμεν τὴν ἐνέργειαν τοῦ Πνεύματος ἐλάβομεν. Πνεῦμα δὲ ἐνταῦθα, τὴν ἐνέργειαν λέγει. αὕτη γὰρ ἐστὶν ἡμεμελιζομένη. Ἰσοῦτον δὲ ἀμέτρητον ἔχει καὶ ὁλόκληρον πᾶσαν τὴν ἐνέργειαν. εἰ δὲ

ἡ ἐνέργεια

ἡ ἐνέργεια αὐτοῦ ἀμέτρητος, πολλῷ μᾶλλον ἡ οὐσία.

νδ. Μετὰ ταῦτα ἐξητάσθη παρ' ἡμῶν, ἐπειδήπερ οἱ τὴν ἀσυγκρισίαν ἐλαύνοντες, οὐτοι τὴν οὐσίας τοῦ θεοῦ μετέχειν ἁπαντᾷ φασὶν, ὡς ἀμφοῖν οὔσης τῆς τε θείας οὐσίας καὶ τῆς θείας ἐνεργείας καὶ μηδὲν ἕτερον ὄντος τοῦ Θεοῦ κατ' αὐτὰς πλὴν οὐσίας μόνης. ἡμεῖς δὲ παρὰ τῶν ἁγίων ἐδιδάχθημεν γραφῶν, καὶ οὐσίαν ἔχειν τὸν Θεὸν, καὶ δυναμιν, καὶ ἐνέργειαν, τὴν θείας οὐσίας διαφέρουσαν, μᾶλλον δὲ καὶ δυνάμεις καὶ ἐνεργείας. οὕτω γὰρ οὐ μόνον τελεσιουργοῦς, ἀλλὰ καὶ παντοδύναμος ἔσται. ἐξητάσθη οὖν νῦν μετέχουσι τὰ πάντα, τὴν θείας οὐσίας, ἢ τὴν τοῦ Θεοῦ θείας ἐνεργείας; ἡ θεία Διονύσιος, ἀχώριστον μὲν ἴσμεν ἔφη, τὴν θείαν οὐσίαν καὶ τὴν θείαν φυσικὴν ἐνέργειαν. οὐ γάρ ποτε ἐνέργεια εἴη ἂν τὴν ἐκείνης οὐσίας χωρὶς. πρὸς μέντοι τὴν ἐξ ἀρχῆς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ δεδημιουργημένων ἔφη, τὰς οὐκ ἄδεν, εἰ μὴ καὶ τοὺς ἀπολέγοντας πρεσβεύοι, ὅτι πᾶν δημιούργημα τὴν ἐνεργείας τοῦ δημιουργήσαντος, ἀλλ' οὐχὶ τὴν οὐσίας μεταλαγχάνει. οὐ γὰρ ἡ οἰκία τὴν τοῦ οἰκοδόμου, οὐδὲ ναῦς τὴν τοῦ ναυπηγοῦ μετέλαχεν οὐσίας, ἀλλὰ τὴν τέχνης καὶ τὴν ἐνεργείας καὶ τὴν νοῦς θεολόγον. Ὅτι δὲ καὶ οἱ ἄγιοι, τῇ πρὸς Θεὸν ἑνώσει θεοποιούμενοι, οὐ τὴν θείας οὐσίας, ἀλλὰ τὴν αὐτοῦ θείας ἐνεργείας μετέχουσι, ὁ μέγας ἐν θεολογίᾳ Γρηγόριος παρίστησι, γράφων πρὸς τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅτι Χριστὸς λέγεται διὰ τὴν θεότητα. χρίσις γὰρ αὐτῇ τὴν ἀνθρωπότητος, οὐκ ἐνεργεία, καὶ τοὺς ἄλλους Χριστοὺς ἁγιάζουσα, παρουσία δὲ ὅλου τοῦ χρίοντος. Καὶ ὁ μέγας Βασίλειος, πᾶσι μὲν, φησὶ, πληρὴς ἐστὶ τῇ δυνάμει πνεῦμα τὸ ἅγιον. μόνοις δὲ ἐστὶ μεθεκτὸν τοῖς ἀξίοις, οὐκ ἐνὶ μέτρῳ μετεχόμενον, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς πίστεως διαιρεῖν τὴν ἐνέργειαν. καὶ ἀλλαχοῦ πάλιν, ὥσπερ αἱ τῶν προσώπων ἐμφάσεις, οὐκ ἐν πάσαις ταῖς ὕλαις γίνονται, ἀλλ' ἐν ταῖς λειότητι μόναι καὶ διαφάνειαν κεκτημέναις, οὕτως οὐκ ἐν πάσαις ταῖς ψυχαῖς ἡ τοῦ Πνεύματος ἐνέργεια, ἀλλ' ἐν ταῖς οὐδὲν σκολιὸν ἐχούσαις οὐδὲ τραχυγαλιώδες. Ὁ δὲ ἅγιος μάξιμος, πάντα φησὶν ὅσα ὁ Θεὸς, καὶ ὁ διὰ τῆς χάριτος τεθεωμένος ἔσται, χωρὶς τῆς κατ' οὐσίαν ταυτότητος. Ὁ δὲ μέγας Διονύσιος, κυκλικῶς φησὶν οἱ θεῖοι νόες κινοῦνται, ἐνέμενοι τοῖς ἀνάρχοις καὶ ἀτελευτήτοις ἐλλάμψεσι τοῦ καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ, πληθυντικῶς μὲν οὖν αὐτὰς προσενεγκών, ἔδειξεν οὐκ οὐσίαν οὖσας τοῦ Θεοῦ. οὐδέποτε γὰρ ἐκείνη πληθυντικῶς ἐκφέρεται. ἐλλάμψεις δὲ αὐτὰς καλέσας, καὶ ἀνάρχους καὶ ἀτελευτήτους προσειπὼν, θείας καὶ ἀκτίστους ἐνεργείας ταύτας ἔδειξεν. Ὁ δὲ κύριος ἡμῶν ὁ θεὸς ἐν τῷ καὶ Ἰωάννου ἁγίῳ εὐαγγελίῳ, ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, φησὶν, καθὼς εἶπεν ἡ γραφὴ, ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ῥεύσουσιν ὕδατος ζῶντος. Τοῦτο δὲ εἶπε περὶ τοῦ Πνεύματος, οὗ ἔμελλον λαμβάνειν οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτὸν. οὔπω γὰρ ἦν πνεῦμα ἅγιον, ὅτι ὁ Ἰησοῦς οὐδέπω ἐδεδόξαστο. ὅπερ ὁ θεῖος Χρυσόστομος ἐξηγούμενος. ποταμοὶ φησὶν ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ῥεύσουσιν, τὸ δαψιλὲς καὶ ἄφθονον τῆς χάριτος αἰνιττόμενος. ὅπερ ἀλλαχοῦ φησὶν, πηγὴ ὕδατος ζῶντος ἀλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον. τουτέστιν, πολλὴν ἕξει χάριν, ἀλλαχοῦ μὲν οὖν ζωὴν αἰώνιον λέγει, ἐνταῦθα δὲ, ὕδωρ ζῶν. ζῶν δὲ λέγει τὸ ἐνεργοῦν ἀεὶ, ἡ γὰρ τοῦ Πνεύματος χάρις, ἐπειδὰν εἰς διάνοιαν ἔλθῃ καὶ ἱδρυθῇ, πάσης πηγῆς μᾶλλον ἀναβλύει, καὶ οὐ διαλιμπάνει, οὐδὲ κενοῦται, οὐδὲ ὕσταται. ὁμοῦ δὲ καὶ τὸ ἀνελλιπὲς τῆς χορηγίας δηλοῖ, καὶ τὸ ἄφατον τῆς ἐνεργείας, πηγὴν

ἐκ ποταμοῦ ἐκάλεσεν. οὐχ ἕνα ποταμὸν, ἀλλὰ ἀφάτους. καὶ ἐκεῖ δὲ τὴν πλημμύραν διὰ τοῦ ἄλλεσθαι παρέστησεν. καὶ μετά τινα ὁ αὐτὸς, οὐκ ἔτι πρόφητης παρ' αὐτοῖς ἦν, οὐδὲ ἐπόπτευεν αὐτῶν τὰ ἄγια ἡ χάρις. ἐπεὶ οὖν ἀνέκειτο μὲν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἔμελλε δὲ λοιπὸν ἐκχεῖσθαι δαψιλῶς, ταύτης δὲ τὴν διανομὴς ἀρχὴ μὴ τὸ Σταυρὸν ἐθέτο. οὐ μόνον δαψιλείας, ἀλλὰ καὶ μειζόνων χαρισμάτων. ἐκ δὲ θαυμαστοτέρα τοῦ ἡ δωρεὰ, ὡς ὅταν λέγῃ, οὐκ οἴδατε πόσῳ Πνεύματος ἐστὲ. καὶ πάλιν, οὐ δὲ ἐλάβετε Πνεῦμα δουλείας. ἀλλ' ἐλάβετε Πνεῦμα υἱοθεσίας. καὶ δὲ καὶ οἱ παλαιοὶ Πνεῦμα μὲν εἶχον, ἄλλοις δὲ οὐ παρεῖχον. οἱ δὲ ἀπόστολοι, μυριάδας ἐνέπλησαν. ἐπεὶ δὲ ταύτην ἔμελλον λαμβάνειν τὴν χάριν, οὔπω δὲ τοῦ δοθεῖσα. διὰ τοῦτο φησὶν, οὔπω τοῦ Πνεῦμα ἅγιον. τοῦτέστι δοθὲν, ἐπεὶ ἰησοῦς, οὐδέπω ἐδοξάσθη, δόξαν κυρίου τὴν Σταυρὸν καλῶν. ἐπειδὴ γὰρ ἐχθροὶ ἦμεν καὶ ἡμαρτηκότες, καὶ ὑστερούμενοι τὴν δωρεᾶς τοῦ Θεοῦ, καὶ θεοσυγεῖς. ἡ δὲ χάρις καταλλαγῆς τοῦ ἀπόδειξις. δῶρον δὲ οὐ τοῖς ἐχθροῖς, οὐδὲ τοῖς μισουμένοις, ἀλλὰ τοῖς φίλοις δίδοται, καὶ τοῖς διηρεσκηκόσιν, ἔδει πρότερον προσενεχθῆναι τὸν ὑπὲρ ἡμῶν θυσίαν, καὶ τὴν ἔχθραν ἐν τῇ σαρκὶ καταλυθῆναι, καὶ γενέσθαι τοῦ Θεοῦ φίλους, καὶ τότε λαβεῖν τὴν δωρεὰν. εἰ δὲ ὑπὲρ τὴν ἐπαγγελίας τοῦτο γέγονε τὴν πρὸς ἀδεκτὰ, πολλῷ μᾶλλον ὑπὲρ τὴν χάριτος.

νε. Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς ἐν τριακοστῇ ἕκτῃ ὁμιλίᾳ τὴν αὐτῆς πραγματείας, καὶ ἐφ' ἡμῶν φησὶν οὐχ ἁπλῶς τὸ ὕδωρ ἐργάζεται, ἀλλ' ὅταν τὴν τοῦ Πνεύματος χάριν δέξῃται. τότε ἁπαντᾷ λύει τὰ ἁμαρτήματα, καὶ μὴ βραχέα, ἀλλὰ καὶ ἡ οἰκουμένη πᾶσα ἔλθῃ, ἡ χάρις οὐ καταναλίσκεται, οὐδὲ ἡ ἐνέργεια δαπανᾶται, ἀλλ' ὁμοίως μένει, καὶ τοιαύτη οἵα καὶ πρὸ τοῦ. καὶ καθάπερ αἱ ἡλιακαὶ ἀκτῖνες κάθ' ἑκάστην φωτίζουσι τὴν ἡμέραν. καὶ οὐδαμοῦ καὶ τὴν πολλῆς χορηγίας ἔλαττον. αὐτῆς γίνεται τὸ φῶς. οὕτω, καὶ πολλῷ μᾶλλον ἡ τοῦ Πνεύματος ἐνέργεια, οὐδὲν ἐλαττοῦται πρὸς τῶν ἀπολαυόντων αὐτῆς. καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς ἐν πέμπτῃ ὁμιλίᾳ τὴν αὐτῆς πραγματείας, τὸ πᾶν διὰ αὐτοῦ ἐγένετο δεξιόμενος, φησὶν, εἰπὼν περὶ τὴν δημιουργίας ὁ Ἰωάννης, ἐπάγει καὶ τὴν περὶ τὴν προνοίας λόγον, ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν, λέγων, καὶ ἵνα μηδεὶς ἀπιστήσῃ πῶς τὰ τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα διὰ αὐτοῦ γέγονεν, ἐπήγαγον ὅτι ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν. καθάπερ οὖν ἀπὸ τὴν πηγῆς τὴν κτίσεις ἀβύσσος, ὅσον αὐ ἀφέλης οὐδὲν ἠλάττωσας τὴν πηγήν. οὕτω καὶ ἀπὸ τὴν ἐνεργείας τοῦ μονογενοῦς, ὅσα αὐ πιστεύσης παρῆχθαι διὰ αὐτῆς καὶ πεποιῆσθαι, οὐδὲν ἐλάττων γέγονεν. καὶ πάλιν, τοῦ εὐαγγελίου εἰρηκότος, ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν, ἀπὸ τοῦ Τοῦτο τέως ἀκτέον τὴν λόγον. οὐ μεθεκτὸν, φησὶν, ἔχει τὴν δωρεὰν, ἀλλ' αὐτοπηγὴ καὶ αὐτοείζα ἐστὶ τῶν καλῶν. αὐτοζωὴ καὶ αὐτοαλήθεια. οὐκ ἐν ἑαυτῷ σωέχων τὰ ἀγαθῶν τὸ πλοῦτον, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἄλλους ἅπαντας ὑπερβλύζων αὐτὸν. καὶ μὴ τὸ ὑπερβλύσαι, μένων πλήρης, καὶ οὐδενὶ ἐλαττούμενος ἐκ τῆς εἰς ἑτέρους χορηγίας, ἀλλ' ἀεὶ πηγάζων, καὶ πᾶσι τοῦτον μεταδιδοὺς τὴν καλῶν, διὰ τῆς αὐτῆς μένει τελειότητος. ὃ δὲ ἐγὼ φέρω, μεθεκτὸν ἐστὶ. παρ' ἑτέρου γὰρ ἔλαβον αὐτό. καὶ μικρόν τι καὶ παντὸς, καὶ ὁ οἱονεὶ σταγὼν δυτελὴς πρὸς ἄβυσσον ἄφατον, καὶ πέλαγος ἄπειρον. μᾶλλον δὲ οὐδὲ τοῦτο τὸ πρόδειγμα προσήνεγκα δυνάτ' ἂν, ὅπερ ὑπεχειρούμενος εἰπεῖν. σταγόνα μὲν ἀπὸ τοῦ πελά-

πελάγους ἂν ἐξέλης, αὐτῷ τούτῳ, τὸ πέλαγος ἐλάττωσας, εἰ δὲ ἀφανὴς ἡ ἐλάττωσις, ἐπὶ τῆς πηγῆς ἐκείνης, οὐκ ἔστι τοῦτο εἰπεῖν, ἀλλ' ὅσον ἄντης ἀρύσηται, μένει μηδὲν ἐλαττούμενος. διὸ χρὴ μάλιστα, ἐφ' ἕτερον ὑποδείγμα ἐλθεῖν· ἀθανὲς μὲν καὶ αὐτὸ, καὶ ἐδωμάμενον ὅπερ ζητοῦμεν παρέχειν. μᾶλλον δὲ τοῦ πρότερον χειραγωγῶν ἡμᾶς πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ προκειμένου ἡμῖν νοῦ. ὑποθέμεθα γὰρ εἶναι πυρὸς πηγὴν, εἶτα ἀπὸ τῆς πηγῆς ἐκείνης, μυρίους ἀνάπτεσθαι λύχνους, καὶ δὶς τοσούτους, καὶ τρὶς, καὶ πολλάκις. ἄρα οὖν διὰ τὴν αὐτῆς μένει πληρότητα τὸ πῦρ, καὶ μὴ τὸ μεταδοῦναι τοσούτοις τὴν ἐνεργείας αὐτοῦ; πανταχοῦ δῆλον ἐστὶ. εἰδὲ διὰ τὴν σωμάτων, τὴν μεριστῶν, τὴν ἐλαττουμένων ὑπὸ τῆς ἀφαιρέσεως διῃρέθη τι τοιοῦτον, ὃ καὶ μὴ τὸ πρὸς ἐχεῖν ἑτέροις τὰ παρ' ἑαυτοῦ ἐδὲν πρὸς πολλάκις, πολλῷ μᾶλλον διὰ τῆς ἀσωμάτου καὶ ἀκηράτου δυνάμεως ἐκείνης τοῦτο συμβήσεται. εἰ γὰρ ἔνθα οὐσία ἐστὶ τὸ μεταλαμβανόμενον, καὶ σῶμα, καὶ μερίζεται καὶ οὐ μερίζεται, πολλῷ μᾶλλον ὅταν περὶ ἐνεργείας λόγος ᾖ, καὶ ἐνεργείας τῆς ἐκ τῆς ἀσωμάτου οὐσίας. οὐδὲν εἰκὸς τοιοῦτον παθεῖν. διὰ τοῦτο καὶ ὁ ἰωάννης ἔλεγε, ἐκ δὲ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν οἱ δώδεκα, οἱ τελωνῶται, οἱ πεντακόσιοι, οἱ τρισχίλιοι, οἱ πεντακισχίλιοι, αἱ πολλαὶ τῶν ἰουδαίων μυριάδες, ἅπαν τὸ πλήρωμα τῶν πιστῶν, καὶ τῶν τότε, καὶ τῶν νῦν, καὶ οὐδεὶς ἐσμόμων, ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἐλάβομεν. τί δὲ ἐλάβομεν; χάριν, ἀντὶ χάριτος φησὶν.

ν5. Καὶ ὁ μέγας βασίλειος τὴν προσαρμοστὸν ὄγδοον ψαλμὸν ἐξηγούμενος φησὶν, τὴν μὲν ἄνθρωπον ὁ θεὸς ἐποίησεν ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πυρὸς φλόγα, ἀλλ' ὅμως ἦγε δὲ νοεῖν καὶ συνιέναι τὴν ἑαυτῶν κτίσιν καὶ δημιουργὸν δυνάμεις, καὶ ἐν ἀνθρώποις ὑπάρχει, ἐνεφύσησε γὰρ εἰς τὸ πρόσωπον, τουτέστι, μοῖραν θείας καὶ τὴν ἰδίας χάριτος ἐναπέθετο τῷ ἀνθρώπῳ, ἵνα τῷ ὁμοίῳ ἀπεικονίσῃ τὸ ὅμοιον. καὶ πάλιν ἑαυτὸς ἐν τοῖς προς ἀμφιλόχιον περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἀνακαινίζων φησὶν τὴν ἄνθρωπον ὁ κύριος, καὶ ἵν' ἀποδείξῃ χάριν, ἐκ δὲ ἐμφυσήσας εἰς τὸ πρόσωπον τῶν μαθητῶν, τί φησὶν; λάβετε πνεῦμα ἅγιον. καὶ ὁ θεῖος δαμασκηνὸς ἐν τῷ περὶ ὀρθοδόξου γνώσεως καὶ προσορισμὸν τῶν θεολογικῶν αὐτοῦ κεφαλαίων. τοῦτον φησὶν τὸν ἄνθρωπον ὁ δημιουργὸς ἄρρενα κατεσκεύασε, μεταδοὺς τὴν ἑαυτοῦ θείας χάριτος, καὶ ἐν κοινωνίᾳ ἑαυτοῦ διὰ ταύτης αὐτὸν ποιησάμενος. καὶ πάλιν ὁ μέγας βασίλειος ἐν τοῖς πρὸς ἀμφιλόχιον, τίς φησὶν οὕτως ἀνόητος τὴν ἡτιμασμένων ἀγαθῶν παρὰ θεοδοτοῖς ἀξίοις, ὡς ἀγνοεῖν ὅτι τῶν δι' ἡμῶν ὁ σέφανος, ἡ δὲ πνεύματος ἐστὶ χάρις δαψιλεστέρα τότε καὶ τελεωτέρα παρεχομένη;

ν7. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἅγιος κύριλλος ἐν τῷ τρίτῳ τῶν πρὸς ἑρμείαν ἐρωτῶν τὸν αὐτὸν, τοῦτο δὴ δὲ ἑρμείας, περὶ τῆς ἐν ἡμῖν θείας ἐνοικήσεως καὶ μετοχῆς, καὶ λέγοντος, πλὴν ὡς ἤδεσαν ἅπαν διαπορούμην, τὸ, ὅπως αὐ ἐν ἡμῖν ἦτε τοῦ πατρὸς καὶ υἱοῦ πληρώσεις νοοῦντος καὶ πράττοντος, μία τις οὖσα καὶ ὁ διάφορος. ἀποκρινόμενος οὗτος δὴ ὁ ἅγιος κύριλλος, καὶ μὴν φησὶν οὐδ' ὁπωστιοῦν ἔνεστι δὴ τοῦτο χαλεπὸν, ἢ δυσέφικτον, πῶς γὰρ αὖ ἕτερος, ἢ διὰ δὲ ἁγίου πνεύματος, θείων ἡμᾶς χαρισμάτων ἐνεμπιπλόντος δι' ἑαυτοῦ, καὶ τῆς ἀρρήτου φύσεως κοινωνοὺς ἀποφαί-

νοντος. καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς ἐν τοῖς θησαυροῖς, ἀλλ' εἴπερ ἦν ὄντως ποίημα, κατὰ τὴν τῶν ἑτεροδόξων μανίαν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον; πῶς ὅλην ἔχει τοῦ θεοῦ τὴν ἐνέργειαν; ἐγὼ δὴ πῆς τοσοῦτον οἶμαι, τοῦ φρονεῖν ὀρθῶς ἐκβήσεται, ὡς τολμῆσαι καὶ μόνον εἰπεῖν. τὴν θείαν οὐσίαν, δι' ὀργάνων κινῶν, ἔξωθεν εἰς τὸ εἶναι παρενεχθέντων, διακινεῖσθαι πρὸς ἐνέργειαν τὴν ἐξ αὐτῆς διαβαίνουσαν φυσικῶς πρὸς κίνησιν ἀπτηδῆς πρὸς τὸ λαβεῖν.

ν8. Καὶ ὁ μέγας ἀθανάσιος ἐν τῇ πρὸς σεραπίωνα ἐπιστολῇ, ταῦτα φησὶ τὰ τοῦ πατρὸς, τοῦ υἱοῦ ἐστὶ. διὸ καὶ τὰ πρὸς τοῦ υἱοῦ ἐν πνεύματι διδόμενα, τοῦ πατρὸς ἐστὶ χαρίσματα. καὶ ἐν πνεύματι ὄντος ἐν ἡμῖν. ἐν ὁ λόγος ὁ τοῦ διδοὺς, ἔστιν ἐν ἡμῖν, καὶ ἐν τῷ λόγῳ ἐστὶν ὁ πατὴρ. καὶ ὅτως ἐστὶ τὸ, ἐλαυσόμεθα ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ, ἐν μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν. καθάπερ εἴρηται. ἔνθα γὰρ τὸ φῶς, ἐκεῖ καὶ τὸ ἀπαύγασμα καὶ ἔνθα τὸ ἀπαύγασμα καὶ ἡ τούτου ἐνέργεια, καὶ ἡ αὐγοειδὴς χάρις. καὶ τοῦτο πάλιν ὁ παῦλος διδάσκων, ἔγραφεν αὖθις κορινθίοις ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐπιστολῇ λέγων, ἡ χάρις ἐν κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, καὶ ἡ ἀγάπη ἐν θεοῦ, ἐν ἡ κοινωνία ἐν ἁγίου πνεύματος εἴη μετὰ πάντων ὑμῶν, ἡ δὲ διδομένη χάρις, καὶ δωρεὰ ἐν τριάδι δίδοται, πρὸς πατρὸς δι' υἱοῦ ἐν πνεύματι ἁγίῳ. ὥσπερ γὰρ ὅτι πατρὸς ἐστὶ διὰ υἱοῦ ἡ διδομένη χάρις, ὅτως οὐκ ἂν γένοιτο κοινωνία τὴν δόσεως ἐν ἡμῖν, εἰ μὴ ἐν πνεύματι τῷ ἁγίῳ. τούτου δὲ μετέχοντες, ἔχομεν ἐν πρὸς τὴν ἀγάπην, καὶ ἐν υἱοῦ τὴν χάριν, καὶ αὐτοῦ ἐν πνεύματος τὴν κοινωνίαν. μία ἄρα ὅτι τούτων ἡ τριάδος ἐνέργεια δείκνυται.

ν9. Ἀλλὰ ὁ ἅγιος ἀναστάσιος ἐν τῷ περὶ ἐν πνεύματος λόγῳ αὐτοῦ, σωφρόνως φησὶ τὰ πρὸς ἐν θεωρεῖν πάλιν περὶ ἐν πνεύματος εἰρήνη. τοὺς δὲ πεπιστευκότας, ναοὺς θεοῦ προσηγόρευεν, ἔνοικον ἐκκλησίας τὴν χάριν ἐν πνεύματος. οὐκ οἴδατε δὲ ὅτι ναὸς θεοῦ ἐστὲ, καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ οἰκεῖ ἐν ἡμῖν, καὶ πάλιν, οὐκ οἴδατε ὅτι τὰ σώματα ὑμῶν ναὸς ἐν ὑμῖν ἅγιον πνεύματος ἐστὶν, ὃ ἔχετε ἀπὸ θεοῦ, ταῦτα ἡ ἀπόκρυφος διδάσκει τὴν θείας φύσεως εἶναι τὸ πανάγιον πνεῦμα. εἰ δὲ ναὸς θεοῦ χρηματίζουσιν οἱ πιστεύσαντες, ἐπειδὴ ἐν πνεύματος τὴν χάριν ἐδέξαντο, ὅτι ἐν θεοῦ ἄρα τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὴν δὲ τοῦτο χάριν ἔνοικον ἐκκλήσας, θεοῦ ναοὶ ὠνομάσθησαν.

ξ. Καὶ ὁ θεῖος χρυσόστομος ἐν τῷ δ'. τῶν εἰς τὰς πράξεις ἐξηγητικῶν, τὸ, ὤφθησαν αὐτοῖς διαμεριζόμεναι γλῶσσαι ὡσεὶ πυρὸς καθίσαν, καλῶς φησὶν, εἶπε διαμεριζόμεναι. ὅτι μία δὲ ἦσαν ῥίζης, ἵνα μάθῃς ὅτι ἐνέργεια ἐστὶν ἀπὸ ἐν πνεύματος τὴν πεμφθεῖσα. καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς ἐν τῷ αὐτῷ, καὶ ἐπλήσθησαν φησὶν, ἅπαντες. οὐκ ἀπωλῶς ἔλαβον ἐν πνεύματος τὴν χάριν, ἀλλ' ἐπλήσθησαν.

ξα. Ἀλλὰ τὴν μακεδονιανῶν λεγόντων, ὡς τῆς οὐσίας ἐν θεοῦ ἐν μετοχῇ καθίσαντο οἱ παρ' ἐκείνοις κεκαθαρμένοι, καὶ προφερόντων τὸ διαγγελικὸν ἐκεῖνο, τὸ, ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἐλευσόμεθα, καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν, καὶ ἵνα τοὺς τὴν ἑαυτῶν δυσέβειαν λίαν ἀνοήτως διαστρεφόντων, ἢ κατ' αὐτὴν δὴ τὴν μακεδονιανῶν συνάσσει ζωοδόχον, τὴν ἐκείνων πονηρὰν δόξαν ἀποῤῥαπίζουσα, γνεσιότης φησὶν ὅτι δημία τοῦ πνεύματος, καὶ ἐνοικεῖ πῶς ἀξίοις ὁ θεὸς, ἀλλ' ἀχρὼς ἔχει φύσεως ἡ θεότης.

ξϛ. Μετὰ τοῦτο ἐξητήθη δειχθῆναι πρὸς τὸ ἁγίων, ὅτι τὸ ἄκτιστον ἐστὶ τὸ φῶς τῆς τοῦ κυρίου μεταμορφώσεως, καὶ ὅτι οὐκ ἔστι τοῦτο ἡ οὐσία τοῦ Θεοῦ. καὶ πάντες ᾠδὴν εἶπον, ὅτι ἀπεδείχθη τοῦτο καὶ τῷ τετάρτῳ σωνέλθοντες, ἐν ᾗ παρόντες οἱ ἀνθιλέγοντες τῇ ὁικλησίᾳ, νῦν κτιστὸν εἶναι τοῦτο, καὶ φάντασμα, καὶ πρόσπασμα καὶ εἴδωλον φανερῶς βλασφημοῦντες ἔλεγον. νῦν δὲ, καὶ τοῦτο ἀσεβῶς ἔλεγον ἄκτιστον καὶ οὐσίαν εἶναι θεοῦ. Προηνέχθη δὲ ἐν ὁικείᾳ τῇ σωνελεύσει, ὁ τῆς θεολογίας ἐπώνυμος Γρηγόριος, γράφων, οὐδεὶς ἔστι ἐν ὑποσήματι καὶ οὐσίᾳ κυρίου καὶ τὸ γεγραμμένον, καὶ Θεοῦ φύσιν οὐδεὶς ἑωρακὼς ἐξηγήσεται. Καὶ ὁ θεῖος μάξιμος γράφων ἐν ἑβδόμῳ κεφαλαίῳ τῆς Ἱερᾶς τῆς θεολογικῶν ἑκατοντάδος, ὁ τοῖς οὖσι μὴ κατ' οὐσίαν ὑπάρχων μεθεκτὸς, κατ' ἄλλον δὲ τρόπον μετέχεσθαι τοῖς δυναμένοις βουλόμενος, καὶ κατ' οὐσίαν κρυφίως παντελῶς οὐκ ἐξίστασθαι. Καὶ ὁ θεῖος χρυσορρήμων εἰς τὸν αὐτὸν ἑορτὸν γράφων, ἐν τῷ ὄρει φησὶ μεταμορφωθεὶς ὁ σωτὴρ, μικρῶν πῶς ὡς δεσπότης ἔδειξε τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς τῆς ἀθεάτου θείας αὐτοῦ βασιλείας τὸν δόξαν. ἀλλ' οὗτοι ἐρροῦσιν οἱ Ἀπολλιναριστὴ καὶ Ἰουδαϊκὸν πρεσφέροντες γλῶσσαν. καὶ εἰ ἀθέατος ἡ θεϊκὴ αὐτοῦ δόξα πῶς ὑπέδειξεν αὐτὸν τοῖς ἀποστόλοις; εἰ δὲ ὁρατὴ, οὐκ ἀθέατος, εἰ δὲ ἀθέατος, οὐχ ὁρατὴ. διὸ ἄκυρα σωνετῶς· ἐνταῦθα ὁ δεσπότης χριστὸς τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς ἐπέδειξε τῆς ἀθεάτου αὐτοῦ βασιλείας τὴν δόξαν, καὶ οὐκ ἐπέδειξε. τοιγαροῦν μικρὸν παρήνοιξε τὸν θεότητα, καὶ οὐ πελείως, τὸν μὲν πληροφορῶν, τὸν δὲ φειδόμενος. πληροφορῶν μὲν γὰρ ἔδειξεν αὐτοῖς τὴν ἀθεάτου βασιλείας τὸν θεϊκὸν δόξαν. οὐχ ὅσον πρὸς ἰσχὺν, ἀλλ' ὅσον ἠδύναντο βλέπειν οἱ σωματικοὶ ὀφθαλμοὶ πρεσφέροντες. φειδόμενος δὲ καὶ οὐχὶ φθονῶν οὐκ ἔδειξεν αὐτοῖς τὴν ἀθεάτου βασιλείας τὸν πᾶσαν θεϊκὸν αὐτοῦ δόξαν, ἵνα μὴ σὺν ἴῃ ὁρᾶσιν, καὶ τὸν ζωὸν ἀπολέσωσιν. ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ ἅγιοι, ἔλαμψιν αὐτὸ λέγοντες, καὶ λαμπρότητα, καὶ χάριν, καὶ θέωσιν, καὶ θεότητα πρόσδειχθεῖσαν μικρὸν κεφαλαιοτέραν καὶ ὕψους. καὶ φῶς ἀπρόσιτον, καὶ φυσικὸν ἀκτῖνα καὶ οὐσίαν. ἀπαρχὸν βολίδα θεότητος, καὶ ἀστραπὴν θεότητος, καὶ τὰ τοιαῦτα. προηνέχθη δὲ ἐν ὁικείᾳ τῇ σωνελεύσει καὶ ὁ θεῖος ζωοδόκος πρῶτος νόμος, ὃς τοῦτο φιλοσεβῶς καὶ βεβαίως ἀπέδειξεν, ἄκτιστον καὶ οὐκ οὐσίαν διὰ πολλῶν, τῶν ὁικείας θείας γραφῆς μαρτυριῶν, καὶ τῶν τοῦ τρισμακαρίου καὶ ἀοιδίμου βασιλέως ἡμῶν ὁικείου κυρίου ἀνδρονίκου καὶ παλαιολόγου συμφώνως τοῖς ἁγίοις ῥημάτων, καὶ θεοσεβῶν θεσπισμάτων, πρὸς ὃν ἱερὸν καὶ θεῖον νόμον ἀπκειμένους ἰδόντες τόν τε καὶ ἀπιλέγοντας τοὺς καὶ τῷ ἱερωτάτῳ θεσσαλονίκης ἀπκειμένους. ἀπεβαλλόμεθα τούτους, ὡς νῦν μὲν κτιστὸν τὸν φῶς τῆς τοῦ κυρίου μεταμορφώσεως, νῦν δὲ λίαν ἀνοήτως οὐσίαν εἶναι τοῦτο ἠθεμένους καὶ Θεοῦ. καὶ ὡς μὴ σέβοντας ἔχειν τὴν οὐσίαν καὶ Θεοῦ καὶ δύναμιν ἄκτιστον καὶ ἐνέργειαν, ἀλλὰ πάσας τὰς κοινὰς δυνάμεις τε καὶ ἐνεργείας καὶ πατρὸς καὶ καὶ υἱοῦ καὶ καὶ ἁγίου πνεύματος ἀφρόνως εἰς κτίσμα καταπαίοντας, καὶ πολυθέους νομίζοντας, τοὺς ἄκτιστον ὁμολογοῦντας τὸν Θεὸν, μὴ κατ' οὐσίαν μόνον, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰς ὑποστάσεις, καὶ κατὰ τὰς κοινὰς τῶν τριῶν ὑποστάσεων θείας δυνάμεις τε καὶ ἐνεργείας.

ξγ. Ἐπὶ τούτοις ἅπασι τὸ καὶ ἀκινδύνου βιβλίον εἰς μέσον προενεχθὲν ἀναγνώσθη. ἐν ᾧ καὶ ἄλλας μὲν κακοδοξίας παλαιάς τε καὶ νέας δογματίζων ἐφαί-

νετο. διϊσχυρίζετο δὲ, καὶ μηδεμίαν πρεσβεύειν ἐνέργειαν ἄκτιστον κοινὴν τῆς τριυποστάτου θεότητος, εἰ μὴ τὸν υἱὸν μόνον καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. ἀλλ' ἡ θεία ζωοδόχος, καλῶς τε καὶ θεοφιλῶς διηγοῦσα, μακαρίζει καὶ φωτεινὸν καὶ σωφρονίσι τὴν παλαιῶν αἱρετικῶν, τὴν δυσσέβειαν ταύτην οὖσαν, οὕτως τὸν θεῖον χρυσόστομον καὶ τὴν κακοδοξίας ταύτης ἀπτεπεξάγουσι, καθάπερ τινὰ ὑρανόθεν αὐτὸν ἀφιέντες πτηνῆ. τὰ φρυγανώδη καὶ ἀκινδυνοῦσα ληρήματα κατακαίουσα. ὃς δὲ καὶ τὸν φίλιππησίους διαρολὴν ἐξηγούμενος, μακαρίζει φησὶ, καὶ φωτεινὸς καὶ σωφρονίσι τὸν λόγον ἐνέργειαν εἶναι φασὶν. τὸν ἐνέργειαν ταύτην, ἐνοικοῦσαν τῷ ὁικοῦντι καὶ Δαβὶδ, οὐκ οὐσίαν ἐνυπόστατον, ἄρειν υἱὸν μὲν ὁμολογεῖ, ῥήματι μόνῳ, κτίσμα ἐκείνα φησὶ, καὶ καὶ πατρὸς ἐλάττονα πολὺ, ἕτεροι δὲ οὐ φασὶν ἔχειν αὐτὸν ψυχὴν. εἶδες τὰ ἄρματα ἐστῶτα; θεώρει πίνων αὐτῶν καὶ τὰ πώματα, πῶς ὁμοῦ πάντας καταπρέων βάλλει, καὶ μιᾷ πληγῇ πάντας ἀθρόον. πῶς ἓν καταβάλλει; τοῦτο δὲ φρονεῖτω ἐν ὑμῖν, φησὶν, ὃ καὶ ἐν χριστῷ ἰησοῦ, ὃς ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα θεῷ, ἐντοῦθεν καὶ πρὸς λ ὁ σαμοσατοῦς ἔπεσε, καὶ μακρέλλος, καὶ σαβέλλιος. ἐν μορφῇ δὲ φησὶ θεοῦ ὑπάρχων, πῶς οὐ λέγεις ἀπὸ Μαρίας, ὦ μιαρὲ, ἤρξατο, καὶ πρὸ τούτου οὐκ ἦν; πῶς δὲ σὺ λέγεις ἐνέργεια ἰοῦ. μορφὴ δὲ θεοῦ, φησὶν, μορφὴν οὐσίαν ἔλαβεν. ἡ μορφὴ καὶ οὐσία οὐσία ἐστὶν, ἡ φύσις οὐσία; πάντως οὐκ ἔστι φύσις οὐσία. οὐκοῦν καὶ ἡ μορφὴ καὶ θεοῦ, θεοῦ φύσις. οὐκ ἄρα ἐνέργεια.

ξδ. Ἀλλὰ καὶ ὁ νύσσης θεῖος Γρηγόριος ἐν τῷ πρὸς ἀβλάβιον λόγῳ, θεὸς, ἐνεργοῦντα δηλοῖ, θεότης δὲ, ἐνέργειαν, οὐδὲν δὲ τῶν ἐνέργεια, ἀλλὰ μᾶλλον ἐνεργοῦν ἔκασον αὐτῶν. ὁν δὴ τούτων ἡ θεία ζωοδόχος, ἀποδέδεικται, φησὶν, ὡς ὁ λέγων μόνον τὸν υἱὸν, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀκτίστους ἐνεργείας εἶναι καὶ θεοῦ, ὡς μὴ κοινὴν ἐνέργειαν δοξάζων φυσικὴν τῶν τριῶν ὑποστάσεων, ἵν' ὁ ἀκίνδυνος ἀθετεῖ, τὴν μακρέλλου καὶ φωτεινοῦ. καὶ σωφρονίσι αἵρεσιν πάλαι πεθνηκείαν καὶ καταργηθεῖσαν, εἰς τὴν ὁικουμένην τολμᾷ παρεισάγειν θεοῦ, εἰδὲ καὶ ἐστὶ τὰ ἁγίων δυνάμεις, ἢ ἐνέργεια εἴρηται ὁ υἱὸς, ἢ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀλλὰ καὶ πατρὸς. καὶ ἔτως ἑκάτερον ὡς ὑπόστασις τελεία, καὶ ἐνέργειαν καὶ δυνάμεις ἔχον. καὶ ἔστι τοῦτο κοινὸν ὄνομα, καὶ τὸν θεῖον Διονύσιον, τὸν ὁλοτελοῦς καὶ ὑπερκόσμου θεότητος. κατ' ὀνομαζόμενον καὶ ὁ πατὴρ δυνάμεις καλεῖται, ἡμῖν δὲ, ἀλλ' οὐ κατὰ ταύτης τὴν ἐνεργείας καὶ δυνάμεως, ἀλλὰ κατὰ τὴν κοινῆς τὴν τριυποστάτου θεότητος, ἥτις οὐχ ὑπόστασις ἐστὶ, ἀλλὰ φύσει καὶ ὑπερφυῶς κατέσεσιν ἑκάστη τὴν θεαρχικῶν ὑποστάσεων. καὶ τὸν τῶν θεολόγων κατὰ δόσιν. Ἕνα γὰρ θεὸν ἐν τρισὶν ὑποστάσεσιν, καὶ τὴν μέγαν ἀθανάσιον θεολογοῦμεν. μίαν ἔχοντα τὸν οὐσίαν καὶ τὸν δυνάμιν καὶ τὸν ἐνέργειαν, καὶ ὅσα ἄλλα κατὰ τὸν οὐσίαν θεωρεῖται θεολογούμενα καὶ ὑμνούμενα. καὶ ἵνα τύπον δῶμεν τῷ λόγῳ, καὶ ἄθροισμα, ἢ πλήρωμα τὰ καὶ θεολογίαν ἔχωμεν καθεξῆς ἀκούσωμεν, ὅτι τὸ ἄκτιστον, τὸ ἀσώματον, τὸ ἄχρονον, τὸ ἀπαρχὸν, τὸ ἀΐδιον, τὸ ἀτελεύτητον, τὸ ἄπειρον, τὸ ἄγνωστον, τὸ ἀχρηματίστον, τὸ ἀνερμήνευτον, τὸ ἀνεξιχνίαστον, τὸ θεὸν θεῶν λέγεσθαι αὐτὸν, τὸ κύριον κυρίων, τὸ βασιλέα βασιλευόντων, τὸ παντοκράτορα, τὸ ποιητὴν, τὸ δημιουργὸν, τὸ φῶς, ἅγιον, τὸ ζωὴν, τὸ ἀγαθὸν, τὸ ἰσχυρὸν, τὸ παντοδύναμον, καὶ ὅσα ἄλλα κατάστε

ὑπεροχὴν καὶ ἀπολογίαν, οὐχ ἕνεκεν οὐσίαν λέγεται, ἀλλὰ περὶ τὴν οὐσίαν, καὶ ἄδιαιρετον καὶ ἀπέρατον θεότητα λέγεται καθ' ἑκάστην τῶν ἁγίων Γραφῶν ὑποστάσεων δηλῶν θεωρούμενα καὶ θεολογούμενα. πάντα δὲ ὅσα ἔχει ὁ Πατὴρ ἐμὰ ἐστὶ, καὶ δεδόξασται ἐν αὐτοῖς. Ἄλλως τε δύναμις καλεῖται, ὁ υἱὸς καὶ παντὸς, ἡ καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, καὶ δι' ἄλλας μὲν αἰτίας, ἃς οἱ θεολόγοι παρέδοσαν. μάλιστα δὲ, ὡς ὅλης τῆς πατρικῆς δυνάμεως ἐναποκειμένης τῷ υἱῷ, ὡς ὁ μέγας Βασίλειος ῥητῶς τοῦτο γράφει δυνομίῳ παλαίων. πῶς οὖν δίκαιον αἱρεῖν τὴν φυσικὴν καὶ κοινὴν τῆς πρεσβυτάτης θεότητος δύναμιν, δι' ἣν καὶ ὁ υἱὸς, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον δύναμις καὶ παντὸς καθὰ τῶν θεολόγων ὕμνηται.

ζε. Ἐπὶ τούτοις ἑστῶς κρατεῖ καὶ αἱρεῖ ἡμῶν αὐτοκράτορος καὶ βασιλέως, ἡρωτᾶτο καὶ μεγάλου χαρτοφύλακος καὶ ὑπάτου τῶν φιλοσόφων, καὶ τῶν ἀρχιερέων ἕκαστος καὶ σκληρασιῶν ἀρχόντων, ἵνα γνώμην ἔχει περὶ τῶν λαληθέντων καὶ ἐξετασθέντων νῦν δηλῆς θείας καὶ ἱερᾶς Συνόδου· καὶ καθ' ἕνα πάντες ἀναμφιβόλως ἔχειν περὶ τούτων ἀπεφήνατο, καὶ πολλὴν χάριν εἰδέναι τῷ ἱερωτάτῳ μητροπολίτῃ θεσσαλονίκης ἔλεγον, ὡς συμφώνως τοῖς ἁγίοις πᾶσιν εἰπόντι καὶ συγγραψαμένῳ, καὶ εἰς σωτηρίαν τῆς κατ' εὐσέβειαν ἀληθείας δηλονότι πεδάσαντι, ὕβρεις τε καὶ συκοφαντίας καὶ ἐπηρείας ἄλλας ὑπενεγκόντι ὑπὲρ τοῦ ἐξελέγξαι βαρλαὰμ ἐκεῖνον, καὶ τὴν ἀκίνδυνον, καὶ τοὺς μὴ ταῦτα μέχρι νῦν ἀναφανέντας συμφώνους αὐτοῖς, καὶ τῆς πατροπαράδοτον πρὸς Θεὸν πίστεως καὶ εὐσεβείας τοῦ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίαν μεταῤῥύσαι πεδάζοντας. Μετὰ δὲ ταῦτας ὕστερον ἀπεφήνατο καὶ ὁ μεγαλοφυέστατος ὄντως καὶ τὰ θεῖα σοφὸς, γαληνότατος κράτος καὶ ἡμῶν αὐτοκράτωρ καὶ βασιλεὺς, πάντων τῆς καθέδρας ἐξαρχάντων τε λαμπροτάτων συγκλητικῶν καὶ τῶν ἱερωτάτων ἀρχιερέων, ὥσπερ δὴ νόμος ἐν τοῖς τοιούτοις, κύριος ἰωάννης ὁ καντακουζηνὸς, διορισάμενος, ὅτι μέγα ἡ ἀδικία κακὸν, καὶ δὴ τῶν γνήσιον τούτων καὶ χαμερπῶν, ὡς καὶ ἔθνος ὅλον ἀρρωστοῦσαν καὶ καταπᾶσαν δυνάμενον. ἐπεὶ καὶ τὸ ἐναντίον ταύτης ἡ δικαιοσύνη, καὶ τὸ γεγραμμένον, ὑψοῖ ἔθνος. εἰδὲ δὴ τῶν κάτω ἡ ἀδικία τοσοῦτον μέγα κακὸν, πόσῳ μᾶλλον, ὅταν εἰς τὸ θεῖον ὑψος λαλεῖται, καὶ τῶν κακῶς φρονούντων, καὶ αὐτὴ ἡ ἐν τῷ Θεῷ ἀλήθεια ἀδικεῖται καὶ τῶν ἀθετούντων αὐτὴν, καὶ οἱ ταύτην ἐργοντες καὶ ἀπακηρύττοντες, ἐπὶ δὲ καὶ σωπηρούντες πρὸς δύναμιν, ἐπηρεάζονται καὶ συκοφαντοῦνται καὶ ἀναβάλλονται, καὶ τὴν ἀναστρόφῳ γνώμῃ πλανᾶν τοὺς ὄχλους δυνηχειρούντων. ἐγὼ γοῦν τοσαύτην ὁρῶ τὴν πρὸς ἁγίους συμφωνίαν, τῶν καὶ ἱερωτάτου μητροπολίτου θεσσαλονίκης λελεγμένων. καὶ νῦν ἀναγνωσθέντων αὐτοῦ συγγραμμάτων, εἰς σωτηρίαν τῆς εὐσεβείας. καὶ τοσαύτην ποιησαμένους τοὺς ἁγίους πρὸς ἐν τοῖς οἰκείοις συγγράμμασιν ὑπὲρ τῶν προκειμένων ὀρθῶς θείων δογμάτων, ὡς μηδένα τῶν μετ' εὐγνωμοσύνης ζῆν ἐθελόντων, πλείω ταύτης ἐθελῆσαι. ὑπὲρ δὲ ὧν τοῖς τε μακαρίοις καὶ Χριστοῦ μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις καὶ τῶν ἁγίας καὶ οἰκουμενικαῖς συνόδοις καὶ τοῖς ἁγίοις πάτραστι τεθεολόγηται, τοσοῦτον τὸ ἐν ἐμοὶ πρόθυμον διὰ τῆς ἐν ἐμοὶ καὶ Χριστοῦ χάριτος, ὡς ἕτοιμος εἶναι εἴπερ μοι καὶ μία κεφαλὴ πρόσεστιν αἵματος. Ταύτην ἐκχέαι προθύμως ὑπὲρ αὐτῶν. χάριν δὲ ἔχω καὶ τῷ δὴ πάντων Θεῷ τῷ δεσπότῃ καὶ κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ,

ὅτι μέγα ἔλεος ἐποίησε μεθ' ἡμῶν, δυδοκήσας φανερωθῆναι καὶ γνωρισθῆναι σήμερον τὴν τῆς εὐσεβείας ἀλήθειαν, καὶ ὅτι ἐνδοξοτάτη πρᾶξιν ταύτης, καὶ παλαιωθῆναι πρὸς τὴν πολλοῖς δυνηχειρήμασι καὶ δόλοις καὶ μηχανήμασιν δυνηχειρούντων ταύτην δὴ πρεσβυτέρας καὶ δεκαετὴς ἐνιαυτὸς ἤδη διαστρέψαι καὶ καταστεῖσαι. Ταῦτα οὖν καὶ ὁ θειότατος βασιλεὺς.

ξς. Ἐπεὶ δὲ ἀπελύθη τοῦτο θεῖον καὶ σεπτὸν πρόσταγμα καὶ πρὸς τὸν ἅγιον ὄρος, ὡς ἂν οἱ ἐν τούτῳ σωθέσει καὶ ἀρετῇ διαφέροντες δυνοδημήσωσιν εἰς τὴν κατὰ τὴν δυδαίμονα ταύτην μεγαλόπολιν συγκεκροτημένην Σύνοδον. ἐκεῖνοι δὲ διάπτα τὴν ὁδὸν μήκος, καὶ τὴν καιρὸν δυχέρειαν δυνοδημήσαι οὐκ ἴσχυσαν, δύο τῶν ἱερωμένων μοναχῶν ἀρετῇ τε καὶ λόγῳ σεμνυνομένους πέμψαι, καὶ ἀναφορὰν πρὸς τὴν κρατοῦν καὶ ἅγιον ἡμῶν αὐτοκράτορα καὶ βασιλέα διαδηλοῦσαν, ὅτι καὶ ἔγγραφον τὴν οἰκείαν γνώμην τῇ Συνόδῳ ἀπέστειλαν. ἀνέγνων οὖν οἱ περιφθέντες ἱερομόναχοι, καὶ ἀπέδωκαν τῇ Συνόδῳ λόγους, ὡς κοινοὺς καὶ ἁγίους ὄρους πάντας, οὓς καὶ συνεγράψατο ἐκεῖ ἐπὶ πολλῶν μετ' αὐτὸν ὁ ἱερώτατος μητροπολίτης ἡρακλείας, κύριος φιλόθεος. προσεκόμισαν δὲ τὴν νῦν ἐκεῖθεν πεμφθεῖσαν ἔγγραφον ἁπάντων γνώμην, ἧς καὶ ἀναγνωσθείσης εἰς ἐπήκοον πάντων, συμφωνοῦσα καὶ συμμαρτυροῦσα διετέλει τῷ ἱερωτάτῳ μητροπολίτῃ θεσσαλονίκης, διὰ πάντων κατὰ τὴν τῆς εὐσεβείας ἀλήθειαν. Ταῦτα δὲ καὶ ἅγιον ὄρος ἅπαν.

ξζ. Ἡμεῖς δὲ πᾶσα ἡ σωναθροισθεῖσα ἐν τῷ Γελκλίνῳ τῷ νῦν διπλεγομένῳ ἀλεξιακῷ τῶν ἱερῶν βεδηχερνῶν, θεία καὶ ἱερὰ Σύνοδος χάριν Χριστοῦ, καὶ νῦν τὴν εὐσεβείας ὑπερμαχοῦντες, καὶ ἀκριβῆ καὶ προσήκουσαν τὴν περὶ τὴν προκειμένων σκέψιν καὶ ἐξέτασιν ποιησάμενοι, καὶ τοὺς πρώτους δὴ τούτοις σωοδικοὺς τόμους ὡς εὐσεβεστάτους δηκυροῦντες, μᾶλλον δὲ καὶ τούτοις ἑπόμενοι, τὴν μὲν βαρλαὰμ ἐκεῖνον καὶ τὴν ἀκίνδυνον, ὡς εἰς αὐτὰ τὰ κείμενα τῆς εὐσεβείας ἐμπαροινήσαντας, καὶ μηδαμῶς μεταμεληθέντας ἐπὶ πρόσιόντας τῷ βίῳ, τῷ δὲ Χριστοῦ ἀναθέμαδι δικαίως καθυποβάλλομεν. τοὺς δὲ νῦν ἀναφανέντας καὶ σωοδικῶς ἐξελεγχθέντας ἐκείνοις ὁμόφρονας, καὶ ἁπλῶς ὅσοι τὴν συμμορείας αὐτῶν, δεκηρύκτους τε καὶ δεβλήτους ἔχομεν τῆς καθολικῆς καὶ δεσποτικῆς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας, εἰ μὴ μεταμεληθεῖεν, καὶ τῷ δὲ Χριστοῦ ἀναθέμαδι καθυποβάλλομεν, καὶ τοὺς κοινωνοῦντας τούτοις ἐν γνώσει ἀκοινωνήτους ἔχομεν. καὶ πάσης ἱεραδικῆς λειτουργίας, τοὺς ἔχοντας, δεγυμνοῦμεν, τοὺς δ' ὑπὸ τούτων σωαρπαγέντας τε καὶ πραυρέντας, καὶ μὴ τῶν ἐξάρχων τὴν αἱρέσεως ὄντας, ἀμεταμελήτους μὲν μένοντας, τοῖς ὁμοίοις καθυποβάλλομεν. μεταμεληθέντας δὲ γνησίως καὶ ἀναθεματίζοντας τοῦτο τε τοιαύτην κακοδοξίαν καὶ τοὺς εἰς τέλος ἐμμείναντας ταύτῃ, μὴ μόνον εἰς κοινωνίαν τοῦ κατ' εὐσέβειαν, ἀλλὰ καὶ εἰς ἱερωσύνην ἀσμένως δεχόμεθα, μηδαμῶς τοὺς ὑποβιβάζοντες, καὶ τοῦ δὴ τοῖς τοιούτοις διδόντος καὶ ἀποφάσιν τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς ἑβδόμης Συνόδου, διορισμένης, ὅτι τοὺς μὲν πρωτάρχας καὶ προεστῶτας καὶ τῆς εὐσεβείας ἐκδικητὰς, οὐδὲ μεταμελομένους ὅλως εἰς ἱερωσύνην προσδεχόμεθα, τοὺς δὲ διαθέντας, ἢ σωαρπαγέντας τε καὶ πραυρέντας, μεταμελομένους ἀληθῶς, γνησίως εἰς ἱερωσύνην καὶ τὴν οἰκείαν ἕκαστον βαθμὸν προσδεχόμεθα. ἀλλὰ καὶ εἴπερ ἕτερος τῶν ἁπάντων, τὰ αὐτά ποτε φρονηθεὶς ἢ φρονῶν, ἢ λέγων, ἢ συγγραφόμενος

μῶν καὶ ἱερωτάτου θεσσαλονίκης. μᾶλλον δὲ καὶ τῶν ἱερῶν θεολόγων καὶ τῆς ὀικουμενικῆς ἐκκλησίας αὐτῆς, τὰ αὐτὰ κατ' αὐτοῦ ψηφιζόμεθα. καὶ τῇ αὐτῇ καταδίκῃ καθυποβάλλομεν. εἴτε τῶν ἱερωμένων εἴη τὶς, εἴτε τῶν λαϊκῶν. αὐτὸν μόνοι τὴν πολλάκις ῥηθεντα ἱερώτατον πατριαρχῶν, μηδὲν ἀπᾶδον τῶν θείων λογίων γεγραφοντά τε καὶ φρονοῦντα μετ' ἐξετάσεως καταλαβόντες, μᾶλλον δὲ τῶν θείων λογίων καὶ τῶν κοινῶς ἡμῶν εὐσεβείας ὡς ἐσθῆτα ὑπερμαχοῦντα, οὐκ ἀκώτερον μόνον πανταχόθεν τῶν κατ' αὐτοῦ, μᾶλλον δὲ καὶ τῶν τῆς χριστοῦ ἐκκλησίας ἐρεσχελιῶν. ὡς καὶ οἱ πρόσω σωφρονοῦντες τόμοι ἐσβάντες, ἔχομεν, ἀλλὰ καὶ ἀσφαλέστατον τὸν εὐσεβείας ἐρόμαχον καὶ καταγωνιστὴν καὶ βοηθὸν ταύτης ἀποφαινόμεθα. οὕτω γὰρ καὶ οἱ δὴ πᾶς σωφόδοις ἐκ ἵνας ἐσβάντες τόμοι ἔχουσι, καθάπερ ἦν ἔχουσι, τὸ ἀσφαλές τε καὶ βέβαιον.

Ξη. Τούτων δὲ οὕτως ἐκβάντων, οὐκ αὖθις δὴ τὸν τῆς ἀγαθῆς Πνεύματος συνεργείας καὶ χάριτος, λοιπὸν ἐπὶ ἐσθιομένοις πᾶσαν αἰτίαν τῶν βουλομένων αἰτιᾶσθαι ἐξαιρεῖν, μὴ δὲ ἅπερ ἐν τοῖς τοῦ ἱερωτάτου θεσσαλονίκης συγγράμμασιν ἐν αἰτίας ἐποιοῦντο οἱ τῆς ἐκκλησίας πολέμιοι, μὴ δὲ ταῦτα ἐξαδόξαμεν ἀβασάνιστα. ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν ἐξετασθέντων ἐν τῇ θείᾳ ζωόδῳ τότε. καὶ ταῦτα πάντα ἐξελήφθησαν. εὑρόντος ἐν ταῦτα τοῦ κραταιοῦ καὶ ἁγίου αὐτοκράτορος καὶ βασιλέως καταγεγραμμένα κατὰ μέρος ἐξ αὐτῆς ἐκείνου χειρὸς. καὶ ἐπὸς ἡμᾶς ταῦτα δόντος. ἡμεῖς ἕκαστον τούτων ἐν τῷ τοῦ ἱερωτάτου θεσσαλονίκης βιβλίῳ ἀνέγνωμέν τε καὶ ἐξετάσαμεν, σκυελθόντες κατὰ τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν καὶ σκυδιημερεύσαντες, ἐκ ἅπαξ, ἀλλὰ καὶ δὶς καὶ τρὶς καὶ πολλάκις, καὶ τὸν μὲν θεσσαλονίκης ἱερώτατον πατριαρχῶν, καὶ ἐν τούτοις σύμφωνον τοῖς ἱεροῖς θεολόγοις εὕρομεν, καὶ σωτήριον χριστοῦ χάριν τὸν κατ' εὐσέβειαν ἀληθείας. αὐτὸς δὲ καὶ ἐφ' ὧν ἐγγράφως διαφέρειν καὶ κατηγορεῖν ἐπεχείρησαν, πολλοῖς καὶ μεγάλοις αἱρέσεσι περιπίπτοντας. τοῖς τε ἐκ τῶν θεολόγων ῥητῶς εἰρημένοις φανερῶς ἀντιλέγοντες διετέλουν, καὶ τὴν θέσιν τῶν δεσποτικῶν προσλήμματος κλεῖδα ἐτόλμησαν ἀνοιγεῖν. καὶ τὴν ὑσίαν τοῦ θεοῦ, διὰ τὸ πολὺ τῶν αἰρεθέντων εἰρῆσθαι ταύτῃ ἀνεσπέλαστον καὶ ἀμέθεκτον, φυσικὴν εἶναι νομίζειν τοὺς οὕτω περὶ ταύτης φρονοῦντας, ὦ κλῆμης δυσεβοῦς, ἀπεφήναντο. καὶ ταῦτα δὲ θεοῦ πρὸς μωσῆν εἰρηκότος, οὐδεὶς ὄψεται τὸ πρόσωπόν μου, καὶ ζήσεται. ἀλλὰ καὶ τὰ ἐπαναπεπαυμένα καὶ τὴν προφητείαν δὴ τὸ ἄνθος τὸ ἐκ τῆς ῥίζης ἰεσσαὶ, δηλονότι τὸν κύριον ἡμῶν ἰησοῦν χριστὸν, ἐπὶ τὰ Πνεύματα, ταῦτα τὰς ἐνεργείας, καὶ ταῦς ἱερὰς θεολόγους, δὲ θείᾳ Πνεύματος, ἃς ὁ μὲν ἱερὸς ζαχαρίας ἐπὶ τὸ ὄφθαλμοὺς τοῦ χριστοῦ ἀνόμησεν δὴ βλέποντας δὴ πᾶσαν τὴν γῆν, ὁ δὲ θεῖος μάξιμος φυσικῶς ταῦτα προσεῖναι τῷ υἱῷ δὲ θεοῦ ἐθεολόγησεν, μὴ τὸν κοσμάτων ἔταξαν. καὶ τὰ πλείω τούτων καὶ μηδὲν ἧττον εἰς ἀσέβειαν φέροντα, οὐδὲ ἀριθμεῖν ῥάδιον. διὸ καὶ ἀπὸ τούτων ἡ καταδίκη τούτοις, εἰ μὴ ἄρα μεταμεληθεῖεν, ἐπεκυρώθη, καὶ τὰ ζωοδικῶς ἡμῖν ὀρθῶς μὴ τὸν δὲ θεοῦ βασιλείας ἐξεταθέντα καὶ διαγνωσθέντα, καὶ θείοις πατράσι πᾶσι, καὶ πᾶς προγεγραμμένοις τούτοις χάριν ἱεραῖς καὶ θείαις ζωόδοις, καὶ τοῖς ἐπ' αὐτοῖς σωδικοῖς τόμοις. καὶ ἐνθεσμῶν διὰ ταύτων καὶ κανονικὴ αὐτὴ ψῆφος, γεγραφεῖσα καὶ ὑπογεγραφεῖσα ὀρθῶς, ἀκίνητος εἰς αἰῶνα τὸν σύμπαντα διαληρηθήσεται, τῇ πάντα δυναμένῃ ἐνεργείᾳ καὶ χάριτι τοῦ παντοδυνάμου

δωρεᾶς καὶ μεγάλου θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν. ὑπὲρ οὗ, καὶ δι' οὗ ὁ πατὴρ ἡμῖν ἀγῶν ἤνυσται.

Εἶχεν ὑπογραφὰς τὸ πρωτότυπον, διὰ μὲν ἐρυθρῶν γραμμάτων τῶν θειοτάτων βασιλέων ἀμφοτέρων. τὸ.

Ἰωάννης ἐν χριστῷ τῷ θεῷ πιστὸς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ ῥωμαίων ὁ κομνηνὸς.

Ἰωάννης ἐν χριστῷ τῷ θεῷ πιστὸς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ ῥωμαίων ὁ παλαιολόγος.

Διὰ τὴν σεβασμίας καὶ πατριαρχικῆς χειρὸς τὸ.

Κάλλιστος ἐλέῳ θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος κωνσταντινουπόλεως νέας ῥώμης καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης.

Ὁ παπεινὸς μητροπολίτης ἡραικλείας περιέχων τὴν ὑπερτίμων, καὶ ἔξαρχος πάσης θρᾴκης καὶ μακεδονίας, φιλόθεος.

Ὁ παπεινὸς μητροπολίτης θεσσαλονίκης, ὑπέρτιμος καὶ ἔξαρχος πάσης θεσσαλίας γρηγόριος.

Ὁ παπεινὸς μητροπολίτης κυζίκου, καὶ ἔξαρχος πάσης ἑλλησπόντου, δρσένιος.

Ὁ μητροπολίτης φιλαδελφείας, ὑπέρτιμος καὶ ἔξαρχος πάσης λυδίας καθολικὸς κριτὴς τῶν ῥωμαίων, μακάριος.

Ὁ παπεινὸς μητροπολίτης χαλκηδόνος, ὑπέρτιμος καὶ ἔξαρχος πάσης βιθυνίας, ἰάκωβος.

Ὁ μητροπολίτης μελανίου, ὑπέρτιμος καθολικὸς κριτὴς τῶν ῥωμαίων, μητροφάνης.

Ὁ παπεινὸς μητροπολίτης ἀμασείας καὶ ὑπέρτιμος.

Ὁ παπεινὸς μητροπολίτης ποντοηραικλείας καὶ ὑπέρτιμος μεθόδιος.

Ὁ παπεινὸς μητροπολίτης σηγῶν καὶ παρίου ὑπέρτιμος, γεώργιος.

Ὁ παπεινὸς μητροπολίτης βερροίας ὑπέρτιμος καὶ τὸν τόπον ἐπέχων τοῦ τυανέων, διονύσιος.

Ὁ παπεινὸς μητροπολίτης τραπεζοῦντος καὶ ὑπέρτιμος, νῆφων.

Ὁ παπεινὸς μητροπολίτης τραιανουπόλεως ὑπέρτιμος καὶ ἔξαρχος πάσης ῥοδόπης, γερμανὸς.

Ὁ παπεινὸς μητροπολίτης σηλυβρίας ὑπέρτιμος καὶ τὸν τόπον ἐπέχων τοῦ κυζικηνοῦ ἡπατας.

Ὁ παπεινὸς μητροπολίτης δέρκων ὑπέρτιμος καὶ τὸν τόπον ἐπέχων τοῦ δυρραχίου γαβριὴλ.

Ὁ παπεινὸς μητροπολίτης ἀμάσειας καὶ ὑπέρτιμος, καλλίνικος.

Ὁ παπεινὸς μητροπολίτης σαγδατας καὶ ὑπέρτιμος, δοσέθιος.

Ὁ παπεινὸς μητροπολίτης αἴνου καὶ ὑπέρτιμος, δανιὴλ.

Ὁ παπεινὸς μητροπολίτης βρύσεως καὶ ὑπέρτιμος, θεοδώρητος.

Ὁ παπεινὸς μητροπολίτης μαδύτων, ἰάκωβος.

Ὁ παπεινὸς μητροπολίτης βιζύης καὶ ὑπέρτιμος, νεόφυτος.

Ὁ παπεινὸς μητροπολίτης καλλιουπόλεως, ἰωσὴφ.

Ὁ Ἰασσηνὸς μητροπολίτης Ἐξαμιλίου.

Ὁ Ἰαπηνὸς μητροπολίτης σωζοπόλεως, Θεοδόσιος.

Ἤτοι καὶ Διὰ γνωμῶν ὤν, ὁ Ἀδριανουπόλεως, ὁ σωρευπόλεως, ὁ διδυμοτείχου. παρῆσαν τῇ Συνόδῳ καὶ ὑπέσκοποι, ἐξ μὲν Ἡρακλείας, ὁ Πανίου, ὁ Καισαρειουπόλεως, ὁ Παμφύλου, ὁ Ἀθύρας. ἐξ ἓν Θεσσαλονίκης ὁ Καμπανίας, καὶ ἐξ Πέρδικων, ὁ Συνάδων, ὁ Ἐλευθερουπόλεως.

Διαλαθόντα τὰ δύο ταῦτα, ὕστερον προσετέθησαν.

Ὁ Τραπεζοῦντος μητροπολίτης διδυμοτείχου καὶ Σαρίμ, Γεώργιος.

Ὁ Λιβίτζης μητροπολίτης Βεβαιῶν ὑπέγραψα.

Ὁ μέγας χαρτοφύλαξ τοῦ ἁγιωτάτου ἐξ Θεοῦ μεγάλης ἐκκλησίας καὶ ὑπάτου τῶν φιλοσόφων, ὁ Ἐμμανουήλ.

Ὁ μέγας σκευοφύλαξ, Δυρράχιον ὁ Ἀπόκαυκος.

Ὁ πρωτοσύγκελλος τοῦ ἁγιωτάτου ἐξ Θεοῦ μεγάλης ἐκκλησίας καὶ ἀρχιδιάκονος, Μιχαὴλ ὁ Καβάσιλας.

Ὁ ῥεφερενδάριος τοῦ ἁγιωτάτου τοῦ Θεοῦ μεγάλης ἐκκλησίας Μανουὴλ ὁ Σιλβεστρος.

Ὁ δικαιοφύλαξ τοῦ δεήσεων τοῦ ἁγιωτάτου ἐξ Θεοῦ μεγάλης ἐκκλησίας, Θεόδωρος Διάκονος ὁ περδίκης.

Ὁ σκευοφύλαξ ἐξ ἀναγῆς βασιλικοῦ κλήρου Γεώργιος Διάκονος ὁ περδίκης.

Ὁ δικαιοφύλαξ τῆς ἱερᾶς καθεστώσης τοῦ ἁγιωτάτου ἐξ Θεοῦ μεγάλης ἐκκλησίας, Μιχαὴλ διάκονος ὁ μανιάκης.

Ὁ ἄρχων τῶν μοναστηρίων Διάκονος, ὁ χωνειάτης.

Εἶχεν ἑτέραν ὑπογραφὴν ὁμοίως τὸ πρωτότυπον, ἐξ ὕστερον γραμμὴν θειοτάτου βασιλέως ἡμῶν, μὴ καὶ προγράμματος ἐξ δε.

Ἡ βασιλεία μου μέλλουσα ὑπογράφειν ἐν τῷ παρόντι τόμῳ, προγεγονότι καὶ ἐξ κεφαλῆς καὶ ἁγίου μοναστηριακοῦ καὶ βασιλέως ἐξ πατρὸς τοῦ βασιλείας μου καὶ τοῦ θείας καὶ ἱερᾶς Συνόδου, ὅπου βεβαιώσει μὲν τὰ ἁγίας τοῦ Χριστοῦ καθολικῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, ὅπου καθαιρέσει δὲ τὰ ἀθεωτάτου βαρλαάμ καὶ ἀκινδύνου αἱρέσεως, πάθει καὶ διορίζεται, σέβεσθαι μὲν τὸν πάρ αὐτῆς ἀμετακίνητον, χωρεῖς βασάνου καὶ δοκιμασίας τοῦ ὁσίας δήπου, ὡς ὁ θεὸς γραφέντα διὰ τοῦ ἐν αὐτῷ λαλήσαντος ἁγίου, δεχομένης μὲν τὰ βασιλείας μου καὶ ἀσπαζομένης, ὅπερ καὶ ὁ παρὼν τόμος προστίθησι, ἀναθέματι δὲ προσδιδόντος, ὅσα καὶ αὐτὸς τῷ ἀναθέματι προσδέδωκε. καὶ πρὸς μὲν τοὺς ἐναντιουμένους τῷ νιότῳ θείῳ καὶ ἱερῷ τόμῳ, πάθει ἡ βασιλεία μου, καὶ λόγοις καὶ ἔργοις κάτ' αὐτὸν ἴσταται, καὶ ὡς κοινοὺς τοῦ ἐκκλησίας ἀπελαύνειν ἐκθρὸς. τοὺς δὲ ἐμμένοντας τούτῳ, δοκοῦσης καὶ δόμενείας τοῦ δικαστοῦ ἀξιοῦν. ταῦτα δὲ πάθει ἡ βασιλεία μου, ὡς ὅτι Θεοῦ καθεστῶσα διὰ τοῦ αὐτοῦ χάριτος δεφένσορ καὶ ὁκδικητὴς τοῦ αὐτοῦ ἐκκλησίας. ὥστε δὲ μένειν τὸ παρόντα ὁρισμὸν βέβαιον, καὶ ἀκίνητον τοῦ βασιλείας μου εἰς αἰῶνα τὸ ἅπαντα, καὶ ὑπογέγραπται παρ' αὐτῆς, καὶ τῷ ἁγίῳ θυσιαστηρίῳ, πᾶς ἐμαυτοῦ χερσὶν, ὥσπερ ἱερὸν ἀνάθημα φέρων ἀνέθηκα, παρουσίᾳ ἐξ κεφαλῆς καὶ ἁγίου μου αὐτοκράτορος καὶ βασιλέως, ἐξ πατρὸς τοῦ βασιλείας μου, καὶ ἐξ παναγιωτάτου μου δεσπότου ἐξ

τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου κυροῦ Φιλοθέου, καὶ τοῦ περὶ αὐτὸν θείας καὶ ἱερᾶς Συνόδου, μηνὶ φεβρουαρίῳ ἰνδ : ζ. Μαρτθαῖος ἐν χριστῷ τῷ θεῷ πιστὸς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ τῶν ῥωμαίων ἀσαίνης ὁ καντακουζηνός.

ξθ. ὁμολογία τοῦ ὀρθοδόξου πίστεως, ἐκτεθεῖσα παρὰ ἐξ ἱερωτάτου μητροπολίτου Θεσσαλονίκης κυροῦ Γρηγορίου παλαμᾶ.

Εἷς θεὸς πρὸ πάντων καὶ ὑπὲρ πάντων, καὶ ἐν πᾶσι, καὶ ὑπὲρ τὸ πᾶν, ἐν πατρὶ καὶ υἱῷ καὶ ἁγίῳ πνεύματι πάρ ἡμῶν προσκυνούμενός τε καὶ πιστευόμενος. μονὰς ἐν τριάδι, καὶ τριὰς ἐν μονάδι ἀσυγχύτως ἑνουμένη, καὶ ἀμερίστως διαιρουμένη. μονὰς ἡ αὐτὴ καὶ τριὰς παντοδυνάμως. πατὴρ ἀνάρχως, οὐ μόνον ὡς ἄχρονος, ἀλλὰ καὶ ὡς καὶ πάντα τρόπον ἀναίτιος, μόνος αἰτία καὶ ῥίζα καὶ πηγὴ τοῦ ἐν υἱῷ καὶ ἁγίῳ πνεύματι θεωρουμένης θεότητος. μόνος αἰτία προσκαιρικὴ τῶν γεγονότων, οὐ μόνος δημιουργὸς, ἀλλὰ μόνος ἑνὸς υἱοῦ πατὴρ, καὶ πνεύματος ἁγίου ἑνὸς προβολεύς. ἀεὶ ὢν, καὶ ἀεὶ ὢν πατὴρ καὶ ἀεὶ ὢν μόνος πατήρ τε καὶ προβολεύς. μείζων υἱοῦ, καὶ πνεύματος, τοῦτο μόνον ὡς αἴτιος, τἄλλα δὲ πάντα, ὁ αὐτὸς αὐτοῖς καὶ ὁμότιμος, οὐ υἱὸς εἷς, ἀνάρχως μὲν ὡς ἄχρονος. οὐκ ἀνάρχως δὲ, ὡς ἀρχὴν καὶ ῥίζαν καὶ πηγὴν ἔχων τὸν πατέρα. οὐδὲ οὐ μόνον πρὸ πάντων τῶν αἰώνων ἀσωμάτως, ἀῤῥεύστως, ἀπαθῶς, ἀδιαιρέτως προῆλθεν. ἀλλ' οὐ διηρέθη, θεὸς ὢν ὁ υἱὸς θεοῦ. οὐκ ἄλλος μὲν κάθ' ὁ θεὸς, ἄλλος δὲ κάθ' ὁ υἱὸς. ἀεὶ ὢν, καὶ ἀεὶ ὢν υἱὸς καὶ μόνος υἱὸς. καὶ ἀεὶ πρὸς τὸν θεὸν ἀσυγχύτως ὢν, οὐκ αἰτία καὶ ἀρχὴ τοῦ ἐν τριάδι νοουμένης θεότητος, ὡς ἐξ αἰτίας καὶ ἀρχῆς ὑπάρχων οὐ πατρὸς, ἀλλ' αἰτία καὶ ἀρχὴ τῶν γεγονότων πάντων, ὡς δὲ αὐτὸς πάντων γεγονότων, ὃς ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο, τὸ εἶναι ἴσα θεῷ, ἀλλ' ὑπὲρ σωτηρίας τῶν αἰώνων ἑαυτὸν ἐκένωσε. μορφὴν τὴν κάθ' ἡμᾶς λαβὼν, καὶ ὁμοῦ τοῦ ἀειπαρθένου Μαρίας εὐδοκίᾳ οὐ πατρὸς καὶ συνεργείᾳ τοῦ ἁγίου πνεύματος κυηθείς τε νόμῳ φύσεως καὶ γνωνθεὶς, θεὸς ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπος, καὶ ὡς ἀληθῶς ἐνανθρωπήσας γέγονεν ὅμοιος ἡμῖν καὶ πάντα πλὴν ἁμαρτίας, μείνας ὅπερ ἦν θεὸς ἀληθινὸς, ἑνώσας ἀσυγχύτως καὶ ἀτρέπτως τὰς δύο φύσεις καὶ θελήσεις καὶ ἐνεργείας. καὶ μείνας εἷς υἱὸς ἐν μιᾷ ὑποστάσει, καὶ μὴ τὸ ἐνανθρώπησιν, ἐνεργῶν τὰ θεῖα πάντα ὡς θεὸς, καὶ τὰ ἀνθρώπινα πάντα ὡς ἄνθρωπος, καὶ πᾶς ἀνθρωπίνοις ἀναβλήτοις ὑποκείμενος πάθεσιν. ἀπαθὴς μὲν καὶ ἀθάνατος ὢν καὶ δεδοξασμένος ὡς θεὸς, ἑκὼν δὲ σαρκὶ παθὼν ὡς ἄνθρωπος. καὶ σταυρωθεὶς καὶ θανὼν καὶ ταφεὶς, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστὰς. ὃς καὶ τοῖς μαθηταῖς μὴ πρὸ ἀναστάσεως ὀφθεὶς, καὶ πρὸ ἐξ ὕψους δυνάμιν ἐπαγγειλάμενος, καὶ προσαγγείλας μαθητεύειν πάντα τὰ ἔθνη, καὶ βαπτίζειν εἰς τὸ ὄνομα ἐξ πατρὸς, καὶ ἐξ υἱοῦ, καὶ ἐξ ἁγίου πνεύματος, καὶ τηρεῖν καὶ διδάσκειν ὅσα ἐνετείλατο, αὐτὸς ἀνελήφθη εἰς οὐρανὸν καὶ ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν ἐξ πατρὸς, ὁμότιμον καὶ ὁμόθρονον ὡς ὁμάθεον ποιήσας τὸ ἡμέτερον φύραμα, μεθ' οὗ πάλιν φυράματος ἥξειν μέλλει μὴ δόξης κενῆς ζῶντας καὶ νεκρὸς, καὶ ἀποδοῦναι ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, ὅτε καὶ αὐτὸς τοῦ πατέρα ἀπελθὼν ἔπεμψεν ἐπὶ τοὺς ἁγίους αὐτοῦ μαθητὰς καὶ ἀποστόλους τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὁ καὶ ἐξ πατρὸς ἐκπορεύεται. συνάναρχον μὲν ὂν τῷ πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ, ὡς ἄχρονον. οὐκ ἄναρχον δὲ, ὡς καὶ αὐτὸ ῥίζαν καὶ πηγὴν καὶ αἰτίαν ἔχον

ἔχον τὴν Πατέρα, οὐχὶ γεννητὸν, ἀλλ' ἀϊδίως ἐκπορευτὸν. ἐκ Πατρὸς γὰρ καὶ αὐτὸ
πρὸ πάντων τῶν αἰώνων. ἀῤῥήτως καὶ ἀπαθῶς, οὐ γεννητῶς ἀλλ' ἐκπορευτῶς προ-
ῆλθεν, ἀδιαίρετον ὂν τοῦ Πατρὸς καὶ υἱοῦ, ὡς ἐκ τοῦ Πατρὸς προσερχόμενον καὶ ἐν υἱῷ ἀνα-
παυόμενον, ἀσύγχυτον καὶ τὴν ἕνωσιν ἔχον, καὶ ἀμέριστον τὴν διαίρεσιν. Θεὸς ὂν καὶ
αὐτὸ ἐκ τοῦ Θεοῦ, οὐκ ἄλλῳ μὲν κάθ' ὁ πρόκλητος. Πνεῦμα αὐθυπόστατον, 5
ἐκ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, καὶ δὲ υἱοῦ πεμπόμενον. Ἰστέον φανερόμενον, ἄκτιστον καὶ
αὐτὸ τῶν γεγονότων πάντων, ὡς ἐν αὐτῷ τελεσιουργημένων. τὸ αὐτὸ καὶ ὁμόσημον
Πατρί τε καὶ υἱῷ. χωρὶς τοῦ ἀγεννησίας καὶ τοῦ γεννήσεως, ἐπέμφθη δὲ πρὸς τοῦ
υἱοῦ πρὸς Ἰοὺς οἰκείους μαθητὰς. Ἰστέον πεφανέρωται; πῶς γὰρ οὐ ἄλλως πάρ' αὐτοῦ
πεμφθείη, τὸ μὴ χωριζόμενον αὐτοῦ; πῶς δὲ οὐ ἄλλως ἐλθεῖν, τὸ ὑπάρχον 10
πανταχοῦ; διὸ μὴ μόνον πρὸς τοῦ υἱοῦ, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοῦ Πατρὸς, καὶ διὰ τοῦ υἱοῦ
πέμπεται. καὶ πάρ' ἑαυτοῦ ἔρχεται φανερόμενον. καινὸν γὰρ ἔργον ἡ ὑπόστασις, δηλο-
νότι ἡ φανέρωσις τοῦ Πνεύματος, φανερῶν δὲ, οὐ κατὰ τὴν οὐσίαν, οὐδεὶς γάρ ποτε
Θεοῦ φύσιν οὐ οἶδεν οὐδ' ἐξηγήσεται, ἀλλὰ κατὰ τὴν χάριν, καὶ τὴν δύναμιν, καὶ τὴν ἐνέρ-
γειαν, ἥτις καινὴ ἐστὶ Πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ Πνεύματος. ἔδιον μὲν γὰρ ἑκάστου τούτων, 15
ἡ ἑκάστου ὑπόστασις, καὶ ὅσα τείνει πρὸς αὐτήν. καινὰ δὲ καὶ ἡ ὑπερούσιος οὐσία
μόνον, ἣν πάντα πάσιν ἀνώνυμος καὶ ἀνέκφαντος καὶ ἀμέθεκτος, ὡς ὑπὲρ πᾶ-
σαν ἐπωνυμίαν ὄντα καὶ ἔκφανσιν καὶ μετοχήν. ἀλλὰ καὶ ἡ χάρις, καὶ ἡ δύναμις, καὶ
ἡ ἐνέργεια, καὶ ἡ λαμπρότης, καὶ ἡ βασιλεία, καὶ ἡ ἀφθαρσία, καὶ ταῦτ' ἀπλῶς κά-
θ' ἃ κοινωνεῖ, καὶ τὴν χάριν ἐνοῦται τοῖς ἁγίοις ἀγγέλοις τε καὶ ἀνθρώποις ὁ Θεὸς. 20
μήτε διὰ τὸ μερικὸν καὶ διάφορον τῆς ὑποστάσεως, μήτε διὰ τὸ μερικὸν καὶ ποι-
κίλον τῆς δυνάμεώς τε, καὶ ἐνεργείας, τῆς ἀπλότητος ἐκπίπτων, οὕτως ἡμῖν εἰς ἐστὶ
παντοδύναμος Θεὸς ἐν μιᾷ θεότητι. ὅτε δὲ τῆς ὑποστάσεως τελείων γένοιτ' ἂν
ποτε σύθεσις. ὅτε τὸ δυνάμενον ὅπ δύναμιν, ἢ δυνάμεις ἔχει, δι' αὐτὸ τὸ δύ-
νασθαι σύθετον ἀληθῶς ποτὲ λεχθείη ἂν. 25

Πρὸς τούτοις προσκυνοῦμεν χειρικῶς τὴν ἁγίαν εἰκόνα τοῦ προσεφωνοῦντος ὡς δι'
ἡμᾶς ἐνανθρωπήσαντος υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, πρὸς τὸ πρωτότυπον ἀναφέροντες χειρικῶς
τὴν προσκύνησιν. καὶ τὸ ὕμνιον τοῦ σωτηρίου ξύλου, καὶ τὰ σύμβολα πάντα τῆς αὐτοῦ πα-
θημάτων, ὡς ἔνθα τρόπαια θεῖα καὶ τοῦ καινοῦ πολεμίου τοῦ γένους ἡμῶν. πρὸς δὲ
καὶ τὸν τύπον τοῦ ὑμετέρου σωτηρίου τὸ σωτήριον, καὶ τοὺς θείους ναοὺς καὶ τόπους, καὶ τὰ ἱε- 30
ρὰ σκεύη καὶ θεοπρόδοτα λόγια, διὰ τὸν ἐν αὐτοῖς ἐνοικοῦντα Θεόν. ὡσαύτως
προσκυνοῦμεν καὶ τὰς τῶν ἁγίων πάντων εἰκόνας. διὰ τὴν πρὸς αὐτοὺς ἀγάπην
καὶ τὸν Θεόν, ὃν ὅτι ἀληθῶς ἠγάπησαν τε καὶ ἐθεράπευσαν. ἐν τῇ προσκυνήσει.
πρὸς τὰς τῶν εἰκόνων μορφὰς ἀναφέροντες τὴν διάνοιαν. προσκυνοῦμεν καὶ αὐτὰς
τὰς τῶν ἁγίων σορὰς. ὡς τῆς ἁγιαστικῆς χάριτος τῶν αὐτῶν ἐκ Χριστιανῶν ἱερωτάτων 35
ὀστῶν, ὥσπερ οὐδὲ τοῦ δεσποτικοῦ σώματος, ἐν τῷ τεταμένῳ ἡ θεότης διηρέθη θανάτῳ.
Κακὸν κατ' οὐσίαν ὅμως οὐδὲν. οὐδ' εἶναι τοῦ κακοῦ δρόχιν ἑτέραν, ἢ τὴν ἐκ τρο-
πὴν τῶν λογικῶν, κεχρημένων τῇ προαιρέσει τοῦ Θεοῦ δεδομένῃ αὐτεξουσιότητι κακῶς.
Στέργομεν πάσας τὰς ἐκκλησιαστικὰς παραδόσεις ἐγγράφους τε καὶ ἀγράφους, καὶ
τὴν πάντων τὴν μυστικωτάτην τε καὶ φανερὸν τελετὴν, καὶ κοινωνίαν, καὶ σύλαξιν, 40
παρ' ἧς καὶ πᾶς ἄλλας τελετῆς ἡ πλέωσις, κάθ' ἣν εἰς ἀνάμνησιν τοῦ κενώσαντος

ἑαυτὸν

ἑαυτὸν ἀκενώτως, καὶ σάρκα λαβόντος καὶ παθόντος ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ τὴν θεο-
πρεπεστάτην ἐκείνου παραγγελίαν, καὶ αὐτεργίαν, τὰ θειότατα ἱερεργεῖται καὶ θεργεῖται,
ὁ ἄρτος καὶ τὸ ποτήριον. καὶ αὐτὸ τὸ ζωαρχικὸν ἐκεῖνο τελεῖται σῶμα καὶ αἷμα.
καὶ τὴν ἀπόῤῥητον αὐτῶν μετουσίαν καὶ κοινωνίαν τοῖς δίαγῶς προσιοῦσι χαρίζεται.
Πάντας οὖν Ἰοὺς μὴ ὁμολογοῦντας καὶ πιστεύοντας ὡς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον προσεμήνυσε 5
διὰ τῶν προφητῶν, ὡς ἐκύρου ἐθέωσε διὰ σαρκὸς ἡμῖν δηφανεὶς, ὡς Ἀπόστο-
λοι ἐκήρυξαν πεμφθέντες ὑπ' αὐτοῦ, ὡς οἱ Πατέρες ἡμῶν καὶ διδάσκοι ἐκείνων
ἐδίδαξαν ἡμᾶς. ἀλλ' αἱρέσεως οἰκείας ἠρξαντας, ἢ τοῖς κακῶς ἄρξασιν εἰς
τέλος ἐπηκολουθηκότας, ὑποβαλλόμεθα καὶ ἀναθέμαῖ καθυποβάλλομεν.

Δεχόμεθα δὲ καὶ ἀσπαζόμεθα τὰς ἁγίας καὶ οἰκουμενικὰς ζ' συνόδους. τὴν ἐν νικαίᾳ 10
τῶν ἑξακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ θεοφόρων Πατέρων, κατὰ τὸν θεομάχον Ἀρείου, καταπαί-
ντος ἀσεβῶς εἰς κτίσμα τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ καταπέμποντος εἰς κτίσιν καὶ ἄκτισιν,
τὴν ἐν Πατρὶ καὶ υἱῷ καὶ Πνεύματι προσκυνουμένην θεότητα. Τὴν μετ' αὐτὴν
ἐν κωνσταντινουπόλει, τῶν ἑκατὸν πεντήκοντα ἁγίων Πατέρων κατὰ μακεδονίου κωνσταν-
τινουπόλεως, ἀσεβῶς εἰς κτίσμα καταπαίοντος τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. καὶ καταπέ- 15
μποντος μηδὲν ἧττον καὶ υἱόν τε εἰς κτίσιν καὶ ἄκτισιν καὶ τὴν μίαν θεότητα. Τὴν μετ'
αὐτὴν ἐν ἐφέσῳ τῶν διακοσίων Πατέρων κατὰ Νεστορίου Πατριάρχου κωνσταντινουπόλεως,
τὴν κάθ' ὑπόστασιν ἕνωσιν ἀθετοῦντος δηλ Χριστοῦ τὴν αὐτὴν θεότητα καὶ ἀνθρω-
πότητα. καὶ τὴν ὡς ἀληθῶς τεκοῦσαν τὸν Θεὸν παρθένον, θεοτόκον καλεῖν μη-
δαμῶς βουλομένου. Καὶ τὴν τετάρτην τὴν ἐν χαλκηδόνι τῶν ἑξακοσίων τριάκοντα 20
Πατέρων κατὰ δυτυχοῦς καὶ διοσκόρου, μίαν φύσιν δηλ Χριστοῦ δογματίζόντων κα-
κῶς. Καὶ τὴν μετ' αὐτὴν ἐν κωνσταντινουπόλει τῶν ἑκατὸν ἑξήκοντα πέντε Πατέ-
ρων, κατὰ Θεοδώρου καὶ διοδώρου τὰ αὐτὰ τῷ Νεστορίῳ φρονούντων, καὶ διὰ συγγραμμάτων
τὰ ἐκείνου σωιζόντων, ὠφελούσης τε καὶ διδύμου καὶ διαφείου τινὸς, τῶν παλαιῶν
μὴ ὄντων, μυθώδη δέ τινα ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ παρεισάγειν ἐπιχειρούντων. 25
Καὶ τὴν μετ' αὐτὴν ἐν τῇ αὐτῇ πόλει, τῶν ἑκατὸν ἑβδομήκοντα Πατέρων, κατὰ
σεργίου, πύῤῥου, παύλου, κωνσταντινουπόλεως δρξάντων, ἀθετούντων ἐπὶ Χριστοῦ
τὰς καταλλήλους τῆς δύο φύσεσιν, δύο ἐνεργείας, καὶ δύο θελήματα. Καὶ τὴν ἐν
νικαίᾳ πάλιν, τῶν ἑπτὰ καὶ ἑξήκοντα καὶ τριακοσίων Πατέρων κατὰ τῶν εἰκονομάχων.
Ἀσπαζόμεθα καὶ πάσας τὰς κατὰ θεοῦ χάριν καὶ καιρὸν, ἢ τόπον πρὸς βεβαίωσιν 30
εὐσεβείας καὶ διαγγελικῆς πολιτείας σωαθροισθείσας ἁγίας ζ' σύνοδους. ὧν εἰσὶ καὶ
αἱ συγκροτηθεῖσαι κατὰ τὴν μεγαλόπολιν ταύτην ἐν τῷ πρεβύτῳ ναῷ τῆς ἁγίας τοῦ
Θεοῦ σοφίας, κατὰ τοῦ καλαβρὸ βαρλαάμ, καὶ τοῦ μετ' ἐκείνου τὰ ἐκείνου φρονοῦν-
τος, ἐν δόλῳ πρόδοντος ἐπικλικῶν, ἀκινδύνου. οἱ τὴν κοινὴν χάριν πατρὸς υἱοῦ 35
καὶ πνεύματος, καὶ τὸ φῶς τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, καθὸ ἐν οἱ δίκαιοι λάμψουσιν
ὡς ἥλιος, ὡς ἐν ὁ χριστὸς προεπέδειξεν ἐπ' ὄρους λάμψας, ἐν ἀπλῶς πᾶσαν δυ-
νάμιν τε καὶ ἐνέργειαν τῆς ἱριυποστάτου θεότητος, καὶ πᾶν τὸ διαφέρον ὁπωσοῦν τῆς
θείας φύσεως κτίσιν εἶναι δογματίζουσι, καὶ καταπέμπουσιν καὶ δυσεβῶς εἰς κτί-
σιν καὶ ἄκτισιν τὴν μίαν θεότητα, ἐν τὸν δυσεβῶς ἄκτισιν τὸ θειότατον ἐκείνο φῶς, ἐν
πᾶσαν δυνάμιν καὶ ἐνέργειαν πρεσβεύοντας θείαν, ὡς μηδενὸς ὄντος προσφάτου
τῶν τῷ Θεῷ προσόντων φυσικῶς, διθεΐτας ὀνομάζουσι ἐν πολυθεΐας, ὡς καὶ ἐυδαίμο-

σεβεῖ-

πολεμιανοίτε καὶ ἀρειανοὶ ὀνομάζουσιν ἡμᾶς. ἀλλ' ἡμεῖς τούτους τε καὶ ἐκείνους ὡς ὄντως ἀθέους τε καὶ πολυθέους ἀποβαλλόμεθα, καὶ τῷ πνεύματι τοῦ δυσεβοῦντος, ὡς καὶ ἡ ἁγία τοῦ Χριστοῦ καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ ἐκκλησία διὰ τοῦ συνοδικοῦ τόμου τοῦ ἁγιοπνευματικοῦ, τε ἑως ἐκκόπομεν. πιστεύοντες εἰς μίαν θεότητα Τριαδικὴν καὶ παντοδύναμον. ἐδαμῶς τοῦ ἐνιαίου τοῦ ἀπλότητος ἐκπίπτουσαν, διὰ τὰς δυνάμεις, καὶ τὰς ὑποστάσεις. ὑπὲ τούτοις πᾶσι προσδοκῶμεν ἀνάστασιν νεκρῶν καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος ἄληκτον αἰῶνος, ἀμήν.

Κεφάλαιον ἕκτον.

Ὅτι ὁ κωνσταντινουπόλεως Πατριάρχης φιλόθεος ἦτον νόμιμος Πατριάρχης.

Οὐ γὰρ ἐπειδὴ καί τι ἀπηγορευμένον ὄντος τοῦ λέγειν καὶ γράφειν περὶ τοῦ αἱρέσεως Βαρλαὰμ καὶ ἀκινδύνου, δὲν ἔπαυε νὰ γράφῃ εἰς τραπεζάντα, τοῦ κύπρου, τοῦ εἰς ἄλλους τόπους, νὰ διαστρέφῃ τοὺς πιστοὺς, λέγων πολλὰ κατὰ τοῦ ἱερᾶ τόμου καὶ τοῦ παλαμᾶ, ἐκκυκλῶν καὶ πολλὰ, ἐξ ὧν νὰ σωτύχῃ φανερὰ δὲν ἦτον ἄξιος, κατέτρεχε καὶ καὶ τοῦ βασιλέως εἰς πολλὰ, ἐπειδὴ καὶ ἔλαβαν τὰ συγγράμματα καὶ εἰς χάρας τοῦ βασιλέως, ἀπελογεῖτο ὁ βασιλεὺς περὶ μὲν τοῦ ἐκκλησίας, ὅτι αὐτὸς ὁ γεννεραῖος ἐμέμφετο, καὶ ὡς αἱρετικὰ εἶχε τὰ καινοτομήματα τοῦ Βαρλαὰμ μὲ πολλὴν ὑπομέλειαν εἰς τὴν ὑπεράφιον ὁπὲ ἔκαμε, καὶ εἶπεν εἰς ἀνδρόνικον τὴν βασιλέα. Περὶ δὲ τὴν ἐν τῷ ἄθωνι μοναχῶν ὁπὲ ἔλεγον ὅτι ἦσαν ἀπάτολοι καὶ μέθυσοι, ὅτι ἐκείνων ὁ ἐνάρετος βίος εἶναι πασίδηλος, καὶ ἡ ἁγιότης αὐτῶν διαλάμπει. Περὶ δὲ ἑαυτοῦ, πρῶτον ὅτι μάρτυς ἡ μονὴ τοῦ βαπτιστοῦ, εἰς τὸν ἐμελέτα μονάσαι. β. ὅτι καὶ αὐτὸς γεννεραῖος εἰς τὴν καιρὸν τοῦ πολέμου ἔγραφε καὶ τὴν ἐδικαίωνε, καὶ τὴν ἐπαίνα. γ. ὅτι καὶ ἄννα ἡ βασιλὶς, καὶ ἄλλοι μαρτυροῦσιν, ὅτι ἦτον πρόταλος εἰς τὴν ἀνεν τοῦ ἀνδρονίκου, ἀλλ' ἀνάγκη εἰσαθεὶς ἐβασίλευσε. Περὶ δὲ τοῦ τόμου ἔλεγον, ὅτι οὐδὲν ἔχει καινὸν καὶ ἀπάδον τὴν αὐτὴν δύο τόμων. ἐδείκνυεν ὑπαντάχοθεν ἄπιστα καὶ ὅλως ψευδῆ τὰ τοῦ γεννεραῖου. καὶ δὴ καὶ τὰ συγγράμματα ἐθεράμευσεν, ὁ γεννεραῖος καί τοι φασκόμενος ὅτι τὰ περὶ τοῦ βασιλέως δὲν εἶναι ἐδικάτου, ἤκουσεν ὅμως ὅτι θέλει δώσει τὴν ἀπολογίαν ἐν τῷ φεκτῷ τοῦ χρυσοῦ βήματι.

Σημείωσαι ὅτι ὁ καντακουζηνὸς γριθεὶς εἰς ἀδριανούπολιν, ὑπὸ τοῦ ἱεροσολύμων λαζάρου, διὰ τὴν ὑπόληψιν τῶν πολλῶν, ἐγρίθη δεύτερον εἰς τὸν ναὸν τοῦ βλαχέρνας, ὑπὸ ἰσαάκου πατριάρχου. δὲν ἐγίνηκε ἡ γρίσις εἰς τὴν ἁγίαν σοφίαν, ὅτι ἦτον εἰς πολλὴν τάσιν ἔπιμη νὰ πέσῃ, καὶ τὴν ἀπαγόρευσεν ἡ βασιλὶς ἄννα, καὶ ὁ καντακουζηνὸς, καὶ τελευταῖον ὁ παλαμολόγος ἰωάννης. β. ὅτι τοῦ καντακουζηνοῦ βληθέντος γρίσιν τὴν ἡόν του ματθαῖον βασιλέα, ὁ πατριάρχης κάλλιστος χαιρόμενος τῷ βασιλεῖ τῷ παλαιολόγῳ, δὲν ἠθέλησε νὰ τὴν γρίσῃ, ὅθεν ἀνεχώρησε παρατηρούμενος τὸ πατριαρχεῖον μέθ' ὅρκου, καὶ ἀναγκαίως ἐπροχειρίσθη εἰς πατριάρχην ὁ ἡρακλείας φιλόθεος, ὄχι παρανόμως, ὡς λεγεῖ ἡ τάργα, ἀλλ' ὁλογῇ κανονικῇ, καὶ συνοδικῇ ψήφῳ, ὡς δηλοῖ τὰ ὑποτεταγμένα ἐν τῷ χρυσικῷ τοῦ καντακουζηνοῦ

Ἐκ τοῦ ις. κεφ: τοῦ β: βιβλ: τῆς ἱστορίας τοῦ καντακουζηνοῦ περὶ τῆς ἐναρέτου

ρέτου ζωῆς φιλοθέου κωνσταντινουπόλεως πατριάρχου.

Ἐπέψαν μὲ εἰρήνης βασιλίδος τὴν γυναικὸς, τὸν μὲν βασιλέαν γαμβρῷ τῷ βασιλεῖ πρὸς δόναι, αὐτὸς δὲ ἀναχωρεῖν τὴν πραγμάτων, καὶ μοναχῶν ἐλέθαι βίον, καὶ βασιλίδα μὲν συνέθεντο τὸν εἰρήνιον πρὸς τὴν Μάρθας προσαγορευόμενον μοναστήριον, ἢ βασιλέως τοῦ ἀδελφὴ τοῦ πρώτου τὴν παλαιολόγων μυχαλὴ, γνέαθαι ὡς βασιλεῖ προσῆκον ἐκ πρώτου κλήρου. καὶ μοναχῶν ἐν δυσαμένην σχῆμα, τὴν ὑπόλοιπον βίον διανύειν. βασιλέα δὲ τῷ τὴν ἡρακλείας ὑπισκόπῳ τὴν ἐν θεσσαλονίκῃ φιλοθέῳ ὑποτάξαντα ἑαυτὸν, ἐμόνον διὰ τὸν ἄλλην σωφροσύνην καὶ παιδείαν, τὸν τε ἔζω, καὶ τὸν κάθ' ἡμᾶς, ἀλλ' ὅτι καὶ τῷ μονήρει βίῳ ἐκ πρώτης ἡλικίας ὡς εἰπεῖν ἐκδοὺς, ἢ τε ἀσυδῆ, καὶ τῷ περὶ τὸν ἄσκησιν χρονίῳ πολλὴν περὶ τὰ γιαῦτα πεῖραν ἔσχεν, ὡς καὶ τὴν ἱερᾶς ἐξηγεῖσθαι λαύρας τὴν ἐν ἄθω διὰ τὴν ἐκεῖ πατέρων ἐγκεκριθῆναι.

Ὁ κάλλιστος οἰκειοθελῶς ἀνεχώρησεν εἰς τὴν μονὴν τοῦ μάμαντος, δι' αἰτίαν ὅτι ὁ καντακουζηνὸς ἰωάννης ὁ βασιλεὺς τοῦ ἐξήτει συμβουλὴν, καὶ αὐτὸς ὑπέχετο συμβουλεύσειν, εἶτα μηδεμίαν συμβουλὴν δὲς, καταλιπὼν τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ἀπῆλθεν εἰς τὴν ῥηθεῖσαν μονὴν τοῦ μάμαντος, ἢ ἡ συμβουλὴ ὅπὲ ἐξήτει ὁ βασιλεὺς διὰ τοῦ καλλίστου ἦτον, ὅτι μάχης συμβάσης μεταξὺ αὐτοῦ καντακουζηνοῦ βασιλέως, καὶ τοῦ νέου βασιλέως ἰωάννου τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ, οἱ ὑπεφανέστεροι ἄρχοντες τὴν κωνσταντινουπόλεως ἐσυγχύθηκαν πολλὰ, καὶ εἶπον τῷ καντακουζηνῷ, φανέρωσέ μας τὴν γνώμην σου, εἰ μὲν καὶ θέλεσαι νὰ διαχωρήσῃς τὴν βασιλείαν τελείως εἰς τὴν γαμβρόν σου τὴν νέον βασιλέα ἰωάννην, νὰ ἠξεύρωμεν νὰ μὴν ἔμεθαν ἐναντίοι σου. εἰδὲ καὶ θέλεις νὰ βασιλεύσῃς τὴν ἡόν σου τὴν ματθαῖον, νὰ τὸ ἠξεύρωμεν καὶ τοῦτο, νὰ μὴ κλίνωμεν πρὸς τὴν γαμβρόν σου τὴν ἰωάννην τὴν νέον βασιλέα. καὶ εἰς αὐτὰ ὁ καντακουζηνὸς ὅτι ἀπεκρίθη τοῖς ἄρχουσιν, ἀλλ' ἐξήτησε διωρίαν σκέψεως, καὶ ἔτω διαλυθέντος τοῦ συνελεύσεως, ἐξήτει μὲ ἰαῦτα συμβουλὴν διὰ τοῦ καλλίστου πρὸς τοῦτο νὰ δόσῃ καὶ αὐτὸς τὴν γνώμην του. καὶ ἰδὲ ὅπὲ σημειώνομεν τὰ τοῦ βασιλέως καντακουζηνοῦ πρὸς τὸν κάλλιστον εἰρημένα.

Ἐκ τοῦ λζ. κεφ: τοῦ δ. βιβ: τῆς αὐτῆς ἱστορίας περὶ τῆς παραιτήσεως τοῦ πατριάρχου καλλίστου, καὶ τῆς κανονικῆς πατριαρχείας τοῦ φιλοθέου.

Αὐτὸς δ' (ὁ καντακουζηνὸς βασιλεὺς δηλαδὴ) αὐτίκα (μὲ τὸ ἀναχωρήσαι δηλονότι ἀπὸ τὴν συνομιλίαν τῶν ἱερημένων ἀρχόντων) ἔπεμψε ὑπηρέτας, καὶ πρὸς τὸν τεμένον τοῦ θεομήτορος τὸν ὁδηγήτρας, καὶ τὴν προσκύνησιν ἀποδὲς, ἔπειτα ἐκεῖθεν ἀπαστρέφων, πατριάρχην τὸν καλλίστον συνεῤῥύετο, ὑπὲ τὴν οἰκίαν τὴν ἐκείνου αὐτὸς ἐλθὼν, καὶ διηγεῖτο ὅσα οἱ ἐν πόλει περὶ βασιλέως τε τοῦ γαμβροῦ, (τοῦ νέου ἰωάννου δηλαδὴ υἱοῦ τοῦ ἄννης) καὶ τοῦ υἱοῦ (ἤτοι τοῦ ματθαίου) διεξῆλθον πρὸς αὐτὸν, ἐδεῖτό τε ὑποθέσθαι ὁποίοις τινὶ λόγοις χρήσαιτο πρὸς ἐκείνους, ἀν ἀπαιτῶσι τὴν ἀπολογίαν, ὥσπερ ἐπηγγείλατο (δεῖναι δηλονότι ἀπολογίαν ἐσκεμμένως) πατριάρχης ὁ, τὸ μὲν νῦν ἔχον ἔφασκε καὶ αὐτὸς ἀπολογίας ἀπορεῖν, εἰς ἰδίαν μὲν σκεψάμενος ἡμέραν ἀν' ὁποίαν δίκαιόν τε εἶναι καὶ πρεπόντα τοῖς τοιαῦτα ἀξιοῦσιν ἐν βασιλείοις νομόμενος ἐρεῖν. ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς ἐκεῖθεν ἐπανῆκεν εἰς τὰ βασίλεια τοῖς τοῦ πατριάρχου λόγοις ἀρκεσθεὶς, καὶ πρόθυμος πρὸς-

πραχόμενα τὴν πενθημέραν. ὁ Πατριάρχης δὲ ἐν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ὥσπερ ἐν
πυγγέλματι, ὅτι ἐκίνει ἐν βασιλείοις, ὅπου συνεβούλευεν οὐδὲν πρὸς τὸν πεπραγμένων.
ἐδόμη δὲ ἡμέρα τὰ πατριαρχεῖα καταλιπὼν εἰς τὴν μάμαντος. καὶ μαρτυρὸς
ἐλθὼν μονὴν ἔσω κάτω ἐξαίρετον αὐτῷ ἰδίαν, ἐμήνυε πέμψας τῷ βασιλεῖ, ὡς ὅτι
ἐν βασιλείοις ἡσυχία οὐ, ὅτι ἐν Πατριαρχείοις, εἰ μὴ ὅρκους αὐτῷ προσάγοιτο,
ὡς ἐκ ἀπόστε Ματθαῖον τὸν ἡγὸν ὑποδέξοι βασιλέα. ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς ἤκουεν ὑπὲρ
τοιούτων λόγων, καὶ πολὺν χρόνον κατεγίνωσκεν ἀπραγμοσύνην, οὐκ ἐμήνυεν πέμψας,
καὶ αὐτὸς, ὡς ὑδεμίαν τὰ εἰρημένα τὴν ἀκολουθίαν ἔχει παρὰ δύφρονεῖν οὐ νομίζοι-
το κεκτῆς. εἰ μὲν δὲ τὴν ἀνάρρησιν τῷ ἡῷ συγκατεργασόμενον ἐκάλει, λόγον οὐ
εἶχεν ὅρκους ἀπαιτεῖν μὴ τοιαῦτα καταναγκάζειν πράττειν εἰ μὴ λυσιτελεῖν ἐδό-
κει μηδὲ καὶ γνώμην τῷ αὐτῷ. εἰδὲ πιθῶν μὲν ὑδὲν ὑδέπω ἐπεψηφίθη, ἐπ
ὧν δὲ πράγματος ἐξετάζομένου, εἰ δίκαιον εἶναι, καὶ λυσιτελῶν νομίζοιτο, ἢ μὴ,
καλοῖτο καὶ αὐτὸς τὴν δοκοῦσαν οἰστίσων ψῆφον, τὴν δὲ περὶ τοῦ πράγματος ὅρ-
κους ἀπαιτεῖν μήπω πέρας εἰληφότος. ὁμοίως δὲ ἐν δέκατῃ εἰ πάντες ἐν ταὐτῷ
συνέλθειν, καὶ ἐπιψηφισθῆναι, καὶ κωλυθῆναι. αὖθίς τε ἐδεῖτο καὶ παρήνει ἥκειν
πρὸς αὐτὸν, ὡς ὅ,τι δέοιτο πράττειν ἀσκεψομένους, ὁ δ' ἀπηγόρευε πανταπασι,
καὶ πολλάκις πρὸς βασιλέως ἐκ ἐπήκουε κληθεὶς.

Οὕτω λοιπὸν ὁ κάλλιστος εἰκειοθελῶς ἄφεσε τὴν θρόνον. ἀλλὰ καὶ μετέπειτα ἀφ'
ἑδηλαδὴ ἀπηγορεύθη βασιλεὺς ὁ δὲ καταπυζηνὸς υἱὸς Ματθαῖος, ἔστειλε πρέσ-
βεις ὁ βασιλεὺς καταπυζηνὸς πρὸς τὸν κάλλιστον ζητῶν τὸν νὸν ἐπανέλθῃ εἰς τὴν
θρόνον τὸν, καὶ νὸν σέβῃ καὶ τὴν σωτήρειαν καὶ τὸν ἀναγορευθέντα υἱόν τε Ματθαῖον,
ἀμὴ δὲν ἠθέλησε πάλιν νὸν ἐκκλησίᾳ νὸν ἔλθῃ. μάλιστα ἐξεφώνησε καὶ ὑπὲρ τίμιαν
καὶ τὴν βιασθέντων καὶ ἀναγκασθέντων αὐτὸν ἐκπανελθεῖν, καὶ οὕτω ἐκπανελθόντες οἱ
ὑποσταλέντες πρὸς αὐτὸν πρέσβεις, ἀναγγείλαντες τῷ βασιλεῖ τὰ εἰρημένα. καὶ
μάλιστα πῶς δὲ εἶπον οἱ πρέσβεις δὲ καλλίστου· ὅτι καθὼς κάμνεις, χρεία εἶναι
νὸν ἡνῇ ἄλλον Πατριάρχης ἀνὴ σοῦ, ὅτε μὴ θέλοντος, οὔτε ἐκόντος, οὔτε
ἄκοντος πρὸς ἡνῆσθαι, καὶ τὸν ἀπεκρίθη ὅτι, καὶ μάλιστα βουλοίμην. καὶ ἔτζι
ἀκούσας ὁ βασιλεὺς καταπυζηνὸς τὰ ῥηθέντα ὑπὸ δὲ καλλίστου πρὸς τοὺς πρέσ-
βεις, ἐπέλυσε τὸν ὑπογραμματέα τὴν ἐκκλησίας πάντα γράφειν, ἵνα μήπως
ἢ πρὸς τὰ εἰρημένα ὕστερον ἀμφιβολία, εἴποτε δεηθεῖν ἐξετάσεως. καὶ μὴ ἰδοῦ-
τα ἔδωκεν ἄδειαν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ τοῖς ἀρχιερεῦσι δηλαδὴ νὰ ἐκλέξουν κανονικῶς
Πατριάρχην ἄλλον.

Ἐπὶ τούτοις δὲ οἱ πρέσβεις πρὸς βασιλέα, καὶ τὴν Ζωήδον ἀνασρέψαντες, ἀ-
πήγγελον ὅσα ὁ Πατριάρχης ἀπεκρίθη πρὸς τοὺς λόγους. Περδίκης δὲ τὴν πρέσβε-
ων εἷς, τὴν ἀφορισμὸν εἶπεν ὑπεφωνηκέναι τὴν Πατριάρχην καὶ τοῦ ὑπηήσοντος
αὐτῷ ἀνάγκην ὑπὲ τούτῳ, ἀγνοεῖν δὲ ὅ,τι βούλοιτο αὐτῷ τὸ ὑπὲ τούτῳ, οἱ συμπρέσ-
βεις δὲ, οὐδὲν ἕτερον βούλεσθαι ἰσχυρίζοντο τὸ ὑπὲ τοῦτο εἶναι, ἢ ἐλθεῖν αὖθις ὑπὲ
τὴν θρόνον τὴν ἐκκλησίας, ὡς βεβαίως αὐτὴν ἀπεκπαμένον, καὶ μηδὲ ἐκόντα εἶ-
ναι, μήτε διαθέντα βουλησόμενον αὖθις ἐπανήκειν πρὸς αὐτὴν. οἱ μὲν οὖν πρέσ-
βεις τοιαῦτα διενεχθέντες, συνέβησαν αὖθις πρὸς ἀλλήλους, καὶ ὁ βασιλεὺς ἐ-
κέλευε τὴν τὴν ἐκκλησίας ὑπογραμματέα πάντα γράφειν, ἵνα μήπως ἢ περὶ τὰ

εἰρη-

εἰρημένα ὕστερον ἀμφιβολία, εἴποτε δεηθεῖν ἐξετάσεως. μὴ τοῦτο δὲ τῶν ἀρχιερέων
ὑπὲ τὸ τίνα χρὴ τὴν ἐκκλησίας τραπομένων πρὸς αὐτὸν, ὅτα δὲ καθεσηκότος φα-
νερῶς ἀπεκπαμένου, καὶ ἀνάγκην ὑπεθεικότος, ὥστε περὶ τὴν ἴσων λόγον κινεῖν μη-
δένα πρὸς αὐτὸν. τοῦς μὲν περὶ τὴν τῶν ἀρχιερέων εἶπεν ὁ βασιλεὺς ὑπολογίαν.
καὶ πρόγε τὴν πρώτων τὴν ἐκκλησίας διδασκάλων τὴν χριστοῦ μαθητῶν, καὶ τὴν κατ' ἴχ-
νος ἐκείνοις ἐπομένων θείων Πατέρων κειμένους νόμους, ὡς χρὴ τοὺς ὑπεκόους ἐν
ταὐτῷ γνωμένους, καὶ τὴν δὲ πνεύματος χάριν αὖθεν ὑπεκαλεκαμένους, μὴ τὸ
πολλαῖς πρότερον δύχαῖς, καὶ ἱκεσίαις ἐξιλάσασθαι τὸν Θεὸν, ὥστε φανερὸν αὐτοῖς
ποιῆσαι τὴν ὀρθῶς καὶ δικαίως, καὶ ὡς μάλιστα Θεῷ κεχαρισμένως πρεσβευόμενον τὴν
ἐκκλησίας τὴν πιστῶν, ὥσπερ ἧς αὐτὸς ἐξέχεε τὸ αἷμα, γνώμην ὅπερ ἡμεῖς, καὶ
τὴν ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν ἐνδεδυμένος, ὅτως ὑπεψηφίζεσθαι ἂν αὐτὸς ἀποκα-
λύπτει, πρεσβεύοντας δὲ ἐν τοῖς μάλιστα δοκοῦσιν ἀξιόχρεω τὴν ψῆφον. ὅτως
ὑπηρέτει βασιλεῖ τὴν αἵρεσιν ἑνός. ἂν δ' αὐτὸς ἔλοιτο, τοῦτον ἀποδείκνυσθαι
πρεσβύτην τὴν ἐκκλησίας, ὅτ' αὐτὸς ἠγνόει ἄχρι νυν, ὅθ' ὑμῶν ὅιομαι ὑδένα
μὴ σαφέστατα εἰδέναι. ὅια δὲ καὶ ὑπὲ τὴν λειπῶν ἁμαρτημάτων φιλεῖ συμβαίνειν,
ὅτι καὶ τοῦ μὴ ἀγνοοῦντες ὅτι ἁμαρτάνομεν ὅμως ὑπὸ πονηρᾶς ἀγάμενοι συνηθείας.
ἢ τῷ λέω τῆς ἡδονῆς ἐξαπατώμενοι πρεπίπτομεν ἑκουσίως τοῖς κακοῖς, καὶ τοῖς
φαύλοις πάθεσι καταδουλούμεν ἑαυτοὺς, τοῦτ' αὐτὸ καὶ κατὰ τὴν τῶν ἀρχιερέων ἐ-
πιλογὴν ἡμῖν συμβαίνει. σαφέστατα δὲ εἰδότες ὡς ἀθέμιτον αὐτοὺς πρότερον ὑπο-
ψηφισαμένους ἐν αὖ ἐθέλωμεν αὐτοὶ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐκκλησίας ἐγχειρίζειν, ἔπει-
τα βωμολοχοῦντας αὖπικρυς καὶ κατειρωνευομένους τοῦ Θεοῦ. ὑπηρέπειν ἡμῖν τὴν
αὖθεν ὑπεκαλεῖσθαι χάριν, καὶ τοῦτον ὑπεψηφίζεσθαι, ἐν αὐτοὶ πολλῷ πρότερον
ἐν λόγοις μόνον ἀλλὰ καὶ πράγμασιν ἐπεψηφισάμεθα αὐτοῖς, ὅμως τολμῶμεν
κακῶς καὶ ἀνόητως, καὶ τοῦτο σὺν ἐμοὶ μόνον εἴρηται πολλάκις, ἀλλὰ καὶ τοῖς πρό-
τερον ῥωμαίων βασιλεύσασιν, εἰ μὴ πᾶσιν, ἀλλὰ τοῖς γε πλείοσι. περὶ μὲν οὖν
ἐκείνων φαῦλον αἰδοῖ τὴν προγόνων ἐδὲν ἐρῶ, ἐμαυτὸν δ' ἀπάσης ψήφοις τὰ παρ'
ἐμαυτοῦ ἀδικοῦντα. καὶ ἀγνωμονοῦντα περὶ τὴν θεὸν φαίη ἂν ἀλίσκεσθαι σαφῶς.
ὅτω δ' ἐμαυτοῦ κατεψηφισμένων, καὶ σωφρονοῦσι τὴν κακίαν, ὑδὲν οἶμαι λέ-
πεται, ἢ περὶ μὲν τὴν πρότερον ἐξιλάσκεσθαι θεὸν. ἐπλοιπὸν δὲ πρόνοιαν ποιεῖσθαι πᾶ-
σιν, καὶ πρὸ δὲ μὴ τοῖς αὐτοῖς περιπεσεῖν κακοῖς, εἰ μὴ βουλοίμεν αἴσατα νοσεῖν,
καὶ τυφλώττειν ἐκόντι πρὸς τὰ καὶ λαμπρότερον ἡλίου λάμποντα καλά. τοιγαροῦν
ἡμῖν ζητήσεως περὶ Πατριάρχου πρεσκειμένης νῦν, τὴν ἀρχαίαν ἐλευθερίαν ἀποδί-
δωμι, ὄχ ὑμῖν μᾶλλον, ἢ τῷ Θεῷ, ᾧ μελήσει μάλα τὸν καλῶς τὴν ἐκκλησίας
πρεσκησόμενον ἡμῖν ἀποκαλύπτειν, ὕστερον δὲ καὶ αὐτὸς ἕνα τὴν τελῶν ὑπεψηφιεῦμαι.
ὥσπερ ἔθος.

Τοιαῦτα μὲν ὁ βασιλεὺς τοῖς ἀρχιερεῦσι διελέχθη, καὶ ἐκέλευεν ἐν ταὐτῷ γνω-
μένους ὅπη αὖ δοκῇ, τὴν ἀρχαῖον τρόπον τὴν Πατριάρχου ποιεῖσθαι ἐκλογὴν, εἰς τὴν
ὑστεραίαν δὲ ἐκείνων γνωμένων ἐν ταὐτῷ, καὶ περὶ δὲ πρεσκειμένου σκεπτομένων, αὖ-
θις ὁ βασιλεὺς πέμψας, τὴν τε τῇ πρωτεραίᾳ εἰρημένων ἀνεμίμνησκε, καὶ παρήνει
πᾶσιν ὑποδείκνυσθαι πρεδὴν, ὡς αὐτὸ καὶ πρὸς Θεὸν ἀρκοῦσαν πεποιημένον τὴν ὑπο-
λογίαν, παντάπασιν αὐτοῖς τὴν αἱρέσεως τὴν Πατριάρχου πρόσκεχωρηκότος, καὶ

πᾶσιν

πᾶσιν ἀνθρώποις ἐπιδεδειγμένην τῇ γνώμῃ φανερῶς, ἐκεῖνοι δὲ πολλὰς ὁμολογήσαντες χάριτας τῷ βασιλεῖ τῇ περὶ τὰ θεῖα εὐλαβείας, καὶ τῇ περὶ αὐτὸς αὐδυς, καὶ ἐπαδυξώμενοι ἀγαθῶν πολλῶν ἐσμὸν, ἔπειτα τὴν θείαν χάριν ἐπικαλεσάμενοι καὶ πνεύματος, ἐπελέξαντο τρεῖς, φιλόθεόν τε τῇ τῆς ἡρακλείας ἀρχιερέα, καὶ τὴν φιλαδελφείας μακάριον, καὶ νικήλαον τὴν καββάσιλαν, ὄνομα ἐπ' ἰδιότητι, καὶ γράψαντες, πέμψασι τῷ βασιλεῖ τὰ ὀνόματα τῶν αἱρημένων, ὁ βασιλεὺς ἐκέλευσε τῶν ἄλλων μᾶλλον τὸν φιλόθεον, καὶ ἐπὶ πολὺ ὕστερον, πάντων ὡς νενόμισται τετελεσμένων πατριάρχης ἀπεδείκνυτο. καὶ τὰ κατὰ τὴν ὁσιωτάτην πράγματα χρόνον μόλις ἀνὰ διώκησεν ὀνομασθεὶς τῆς ἀρχῆς μετ' ἐπὶ πολὺ, ὥσπερ ὀλίγον ὕστερον εἰρήσεται, μάλιστα δὲ θαυμασίως, καὶ σὺν λόγῳ πεσόντων. καὶ πᾶσαν ἐπιδεδειγμένον ἐπιεικείαν καὶ βίον ἐπιφάνειαν, καὶ λόγον. κάλλιστος δὲ ὁ πατριάρχης χρόνον οὐκ ὀλίγον τὴν μάρτυς καὶ μάμαντος μονῇ ἐνδιατρίψας, πρῶτα μὲν διεδίδασκεν εἰς γαλατᾶν, καὶ χρόνον τινὰ ἐκρύπτετο ἐν τοῖς λαυρίοις. ἔπειτα αὐτῶν πρωτόντων εἰς τένεδον, ἀφῆκε πεσὸς τὴν νέον βασιλέα, καὶ πολλῆς ἐτύγχανε τῆς εὐμενείας, οἷα δὴ ὑπὲρ ἐκείνου τὴν τοσαύτην κακοπραγίαν ἠρημένος.

Ἰδὲ λοιπὸν πῶς ἔγινε πατριάρχης ὁ φιλόθεος, καὶ ὅσον ἐπαίνων μέτοχος ἦν. ὕστερον δὲ καὶ αὐτὸς ἀνεχώρησε φοβηθεὶς, καθὼς πεσεχῶς κατωτέρω λεχθήσεται. καὶ ὅχι πῶς τὴν ἀπεδίωξαν.

Εἰς τοῦτο δὲ στάσεως (διὰ τὴν πρὸς ἀλλήλους μάχην δηλονότι τῶν δύο βασιλέων καντακουζηνοῦ, καὶ τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ) καὶ τὰ τῆς ἀρχῆς ἀφιγμένων τὴν πραγμάτων, καὶ ὁ πατριάρχης φιλόθεος δείσας τὴν ἔφοδον τοῦ δήμου ἀπεχώρει τοῦ πατριαρχείου. καὶ κατεκρύπτετο. ὑπώπτευε δὲ καὶ βασιλέα τὸν νέον (τὸν γαμβρὸν δηλαδὴ τοῦ καντακουζηνοῦ) ἀηδῶς ἔχειν πρὸς αὐτὸν, οἷα δὴ καλίστου τοῦ πατριάρχου ἐξωθέντος αὐτεπαγγέλτως, ὃς ἐδόκει πάντα πράττειν καὶ ὑφίστασθαι ὑπὲρ ἐκείνου.

Ψεύδονται λοιπὸν οἱ λατῖνοι καθὼς καὶ εἰς ἄλλα πολλὰ λέγουσιν ὅτι ἐλθὼν ὁ ἰωάννης, ὁ νέος βασιλεὺς δηλαδὴ γαμβρὸς τοῦ καντακουζηνοῦ ἰωάννου, ἐκάθηρε τὸν φιλόθεον, καὶ ἔκαμε τὸν κάλλιστον. δὲν ἐκαθηρέθη ὁ φιλόθεος, ἀλλ' ἑκὼν ἀνεχώρησεν ὡς εἴρηται πεσεχῶς ἀνωτέρω. τίνι δὲ τρόπῳ, μὴ τὴν τοῦ φιλοθέου ἀναχώρησιν ἔγινε πάλιν ὁ κάλλιστος, ἰδὲ ὅπου αὐτολεξὶ πάλιν ἡ ἱστορία ἐκτίθεται ἐφεξῆς.

Τοῦ δὲ αὐτοῦ χειμῶνος (ἀφ' οὗ ἔγινε διαλλαγὴ δηλαδὴ μεταξὺ τῶν δύο βασιλέων περθερῆ καὶ γαμβροῦ, καὶ παραιτησάμενος ὁ καντακουζηνὸς τὴν βασιλείαν καὶ τῷ γαμβρῷ αὐτοῦ νέῳ βασιλεῖ ἰωάννῃ πεσεχωρήσας, τὴν μοναχικὸν εἵλετο βίον εἰς τὸν ἅθω κείνας ἀπελθεῖν) καὶ ὁ πατριάρχης ὁ κάλλιστος ἐκ τενέδου ἀφιγμένος τὴν ἐκκλησιαστικῆς αὐθις ἐπελάβετο ἀρχῆς, οὐδενὸς τολμῶντος ἀντειπεῖν, οὐ μὴν οὐδὲ αὐτὸς ἐδέήθη τῶν ἀρχιερέων ψήφου, εἰδέον αὐτὸν εἰσάγεσθαι ἐκβεβλημένον. ἀλλ' ἠδικεῖτο τὰ ἔχατα ὁ μόνος οὐ πεσὰ βασιλέως μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπισκόπων, ἐπεκύρωσεν αὐτὸς ἑαυτῷ τὴν ψῆφον, καὶ τοὺς ἠδικηκότας ἐπεχείρει μᾶλλον τῆς ἀγνωμοσύνης δίκας ἀπαιτεῖν. ἐκώλυεν δὲ βασιλεὺς ὁ νέος, τῶν κατὰ στάσιν, καὶ φιλονεικίαν γινομένων πάντων πεσόμενον φάμενος ὑπερφρονεῖν.

Ἐπανελθόντος τοίνυν ἰωάννου τοῦ παλαιολόγου ἀπὸ τενέδου εἰς κωνσταντινούπολιν ἐν ἔτει

ἐν ἔτει ᾳδ. καὶ ἀναχωρήσαντος τοῦ φιλοθέου, ἔλαβε τὸν θρόνον ὁ κάλλιστος. οὐ ἀποθανόντος ἐν φέραις. πρέσβις γὰρ ἀπεστάλη ἐκεῖσε παρὰ τοῦ βασιλέως πρὸς ἐλισάβετ τὴν γυναῖκα κεφάλη σερβίας ϛωοα. ἐνοσεῖ κ: νόσῳ χαλεπῇ ἐμπεπλωκὼς ἐτελεύτησε, καὶ ἐτάφη μεγαλοπρεπῶς ὑπὸ τὴν ἐλισάβετ ἐν τῇ μητροπόλει φερῶν. μὴ γὰρ τὸν θαύματον τοῦ καλίστου ἐκανήγαγον πάλιν τὸν φιλόθεον ἐπὶ τὸν παταριαρχικὸν θρόνον ϛωοβ. ὀκτωβρίου ια. καθὼς ὅταν ἔλαβε τὸ πατριαρχεῖον ὁ ἐν ἁγίοις ἰγνάτιος. καὶ ἀπεβλήθη ὁ φώτιος καὶ τὸ κανονικὸν δίκαιον, ἐπμάτο καὶ ἐκβιποιεῖτο ὁ φώτιος παρὰ βασιλέως τοῦ μακεδόνος. ἕως οὗ ἀποδημήσας πρὸς κύριον ὁ ἰγνάτιος, ἀπεκατέστη πάλιν ὁ φώτιος, ὡς γράφει κωνσταντῖνος ὁ πορφυρογέννητος, ὅτου ἀναχωρήσας ὁ φιλόθεος ἐπμάτο, καὶ ἐφιλοφρονεῖτο παρὰ ἰωάννου τοῦ παλαιολόγου. ἕως οὗ κοιμηθεὶς ἐν κυρίῳ ὁ κάλλιστος ἀνέλαβεν αὐτὸς τὴν πατριαρχικὴν καθέδραν.

Ἀπὸ τοῦ ἐχάτου κεφαλαίου τοῦ δ. βιβλίου τῆς αὐτῆς ἱστορίας.

Ἐπανελθὼν ὁ βασιλεὺς εἰς βυζάντιον (ἀπὸ μυσίας δηλονότι) καὶ πυθόμενος περὶ πατριάρχου τοῦ καλίστου ὅτι ἐτελεύτησε καὶ τὴν πρεσβείαν (ὅπου ἀπεστάλη πρὸς τὴν ἐλισάβετ γαμετὴν τοῦ κεφάλη ἐν φέραις διατρίβουσαν) αὐτός τε ἐσκέπτετο, ὅν τινα δεῖ τοῖς πατριαρχικοῖς θρόνοις ἐγκαθιδρύειν, καὶ τοῖς ἀρχιερεῦσιν ἐπέτρεπε σωμελεῖσι καὶ τὸ ἔθος, καὶ διασκεψαμένοις τὴν πρεσβευσόμενον αὐτῷ δηλοῦν. δόξαν δὲ πᾶσι τὸν πατριάρχην φιλόθεον ἐκανάγειν εἶναι δίκαιον, ἐκεῖ βασιλεῖ (τῷ νέῳ ἰωάννῃ δηλονότι γαμβρῷ τοῦ καντακουζηνοῦ) τὰ ἴσα σωμεδόκει. σωήδει δὲ αὐτῷ μὴ διὰ κακίαν ἀποσάνιν τὴν ἀρχῆς, ἀλλ' ἑκοντὶ πεσεχωρεῖν τι. ἵνα μὴ μὴ διὰ φιλονεικίαν τὰ τῆς πολλῆς καὶ διχοστασίας ἐμπλησθῇ ἡ ἐκκλησία. διὰ δὴ καὶ φιλίως εἶχε πρὸς αὐτὸν, καὶ γινομένοις ἐν βασιλείοις ἡ δέησις σωῆν καὶ σωωμίλει. καὶ αὐτὸς ἐν ᾗ κατώκει μονῇ γινόμενος σωδιηνεκτέρδιεν αὐτῷ, πέμψας τοὺς ἡμῶν ἀνδρόνικόντε, τὸν βασιλέα καὶ τὸν δεσπότην μανουὴλ, καὶ τῶν συγκλητικῶν πολλοὺς, ἐκανήγαγεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ τοῖς πατριαρχικοῖς ἐνίδρυσε θρόνοις, καὶ νεῶ οἷα λύχνος δὴ τὴν λυχνίαν πεθεὶς, δὴ τὸ ἀληθινὸν φῶς τὸν πεσόθεῖσαν ἐκκλησίαν χειραγωγεῖ, τοῖς τε ὑγιέσι τὴν δυσεβείας δόγμασιν ἐκτρέφων, καὶ δυεκτεῖν ὡς μάλιστα ποιῶν, καὶ τὰ ἤθη ῥυθμίζων, καὶ ὡς οἷόν τε τὴν ἀνιέρου ζωῆς ἐκανάγων πᾶς συχνοὺς διδασκαλίαις καὶ πεσαινέσεσιν.

Κεφάλαιον δεύτερον.

Τόμος ζωοδικὸς καὶ πεσχόρου ἱερομονάχου καὶ κηδόνη καὶ φρονήσεως τὰ βαρλαάμ καὶ ἀκινδυνίου, ἐξ οὗ δείκνυται ὁ μόνον ἡ ἁγιότης καὶ παλαμᾶ, ἀλλ' ὅτι καὶ σωοδικῶς ἀφέθη γίνεσθαι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ κατ' ἔτος τὴν μνήμην αὐτοῦ.

Οὐδὲν τὴν ὑπερηφανείας χεῖρον καὶ τὴν οἰήσεως. αὕτη τὴν ἑωσφόρον ὑπάρχον τὰ τῇ πεσὸ θεοῦ δόξῃ τε καὶ λαμπρότητι τιμημένον, καὶ λαμπρότητα καὶ φῶς χρηματίζοντα δεύτερον, σκότος κατὰ κρείττος ἀλόντα εἰργάσατο. αὕτη πολλὰς ὕστερον εἰς βόθρον ἀπωλείας ἐνέβαλεν, καὶ πρὸ τοῦ θεοῦ λόγου παρουσίας μόνον, καὶ ἐνανθρωπήσεως, ἀλλὰ καὶ μετ' αὐτὸν πολλῷ πλέον, ὅσον καὶ τὴν παρ' αὐτῆς ἀπατηθέντα πρῶτον λαβοῦσα σωεργὸν καὶ ὑπηρέτην τοῦ πράγματος τὴν ἀνθρωπον ἰδόντα

ἰδόντες πρὸς τὴν ἀρχαίαν ἐπανελθόντες Ἡμῖν καὶ τῷ θεῷ ὅθεν ἐξέπεσε, τούτῳ
συμβάλῳ χρησάμενοι, δικόλως τὰς ἀθλίας πρὸς ἑαυτὴν ὑφελκύσατο. Μαρτυ-
ροῦσι τῷ λόγῳ, ἄρειός τε καὶ δυνόμιος, καὶ οἱ Ἰάπις ὡς μὴ ὤφελεν ἐξακολουθή-
σαντες, σωάμα μακεδονίῳ, Νεσορίῳ τε καὶ τοῖς λοιποῖς ἅπασιν, οἱ τὴν ὑπερηφα-
νίαν ἔνδυμα περιθέμενοι καὶ τὴν ὀκκλησίας ἐχώρησαν. κάθ' ὧν αὐτὴν θείων Πα-
τέρων ἱεραὶ συγκροτήμεναι Ζυνόδοι, Ἰαύτῃ ἐκράτυναν Ἰῆσυνεργείᾳ καὶ Πνεύματος.
αὕτη καθεξῆς, εἰρήνῃ ἀγάσης τὴν ὀκκλησίας, καὶ ἡσυχαῖς εἰς πανδήσασα, πο-
λὺ ἐνεποίει Ἰαύτῃ τὸ θόρυβον, αὕτη καὶ πρὸ ὀλίγου τὸ βαρλαάμ εἰσενεγκοῦσα,
καὶ τὸν ἀκίνδυνον, ὅσον ἔστιν εἰπεῖν ὁπόσον ἐργαχίᾳ ἀπειργάσατο, εἰ καὶ ῥαδίως πα-
τελῶς ἀπεκρούσθη θεῷ βοηθῷ χρησαμένης τὴν ἱερᾶς αὐτῆς ὀκκλησίας. αὕτη καὶ
νῦν τὸ τελευταῖον ὥσπερ ἄρχει θὴρ καὶ τὴν ὀκκλησίας λυπήσασα, καὶ πάλιν τῷ
πρώτῳ Ἰαύτης φοιτητῇ Ἰῷ ἀρχεκάκῳ κατὰ συνεργῷ χρησαμένη καὶ ὑπηρέτῃ, ἐ-
πὲ κάθ' ἑαυτὴν ..... αὕτη μέτ' αὐτὴν φύσις ἀΰλος πεφυκυῖα προ-
βάλλειν ἑαυτὴν ὅσον ἐδύνατο, ὀργάνῳ χρῆται τῷ ὀκείνων φοιτητῇ, τῷ μοναχῷ
προχόρῳ τῷ κηδόνῃ, καὶ φανερῶς χωρεῖ καὶ τὴν ὀκκλησίας. ὃς ὀκείνους ἰδὼν,
ἐδὲν ὀκ Ἰαύτης ἀπωναμένους, εἰ μὴ τὴν ἀπὸ θεοῦ καὶ τὴν ὀκκλησίας χωρισμὸν, καὶ
τὴν καταδίκην καὶ ἀναθέματος, ἵνα τι καὶ φιλοδιμήσηται πλέον, καὶ ὑπὲρ Ἰὰς δι-
δασκάλους ᾖνται, καὶ πάντων ὁμοῦ τὸ πρωτεῖον ἄρει, ὅσον εἰς δυσεβείας λόγον,
καὶ μικρὰς Ἰνὰς ἀποδείκνυσιν ὀκείνους πάντας πρὸς αὐτὸν συγκεκινημένους εἰς τὴν
ἀσέβειαν. ὥσπερ γὰρ στεφάνης τὴν ἀποβολὴν ὀκείνων λογιάμενος καὶ τὴν ἀπὸ θεοῦ
χωρισμὸν φιλοδιμεῖται κερδάνει πλείους ὀκείνων, ἵνα ὀκείνων ἔχῃ καταμαχοῦ-
σθαι ἐν τούτοις.

Οὕτος, ἐτύγχανεν, διερασκόμενος ἐν τῇ καὶ τὸ ἅγιον ὄρος τὴν ἄθω ἱερᾷ καὶ με-
γάλῃ λαύρᾳ, ὀκ παίδων ἐν αὐτῇ τὰ μοναχῶν πεπλεθεὶς. καὶ δέον ὂν, τὴν ἱεραν
ἐν αὐτῇ παιδεύθῆναι παιδείαν, ἐπεὶ καὶ καὶ τὴν ἱερωσύνης ἐν ταύτῃ ἠξιώθη βαθμοῦ,
τήν τε ἄλλην καὶ μάλιστα τὴν περὶ τὴν ὀρθὴν καὶ ὑγιᾶ πίστιν καὶ τὴν δυσέβειαν, πε-
ῦτον γὰρ περὶ Ἰαῦτα τὸ ἱερὸν ὀκείνο πέφυκε σύσημα. ὁ δὲ, καὶ ταύτῃ τὴν ἰδέαν μι-
μούμενος, καὶ τὴν διδασκάλων ὁμοῦ πάντων χωρεῖ. μᾶλλον δὲ κάτ' αὐτὸν καὶ Θεοῦ,
καὶ εἰς μυρίας ἐμπίπτει δόξας καὶ ἀλλοκότους αἱρέσεις. ὅτε καὶ ὁ καὶ βαλαβρὸς βαρ-
λαάμ ὀκείνου καὶ καὶ ἀκινδύνου καὶ τὴν ὀκκλησίας πόλεμον κινηθεὶς, ἀξίαν δῦρε
καὶ τὴν καταλύσιν, ὡσπερ τὰ γνήσια τὴν ὀκκλησίας τέκνα, εἰρήνην καὶ ὁμόνοιαν
τῆς τῶν χριστιανῶν ἀμωμήτου πίστεως κρίνανται, καθαρὰν ἀνέπεμπον τὴν δόχα-
ριστείαν, τῷ τοιούτων θηρῶν κακούργων τὴν ὀκκλησίαν ἀπαλλάξαντι. ὥσπερ δὲ ἀνα-
τρόφῃ διεπείσθη δι' τῇ μαθητόπτι τὴν ἑλληνικῶν μαθημάτων προσκείμενοι μανικῶς,
καὶ τῆς ὀκείνων κακοδοξίας πλουσίως ἐμφορηθέντες. ὧν ὁρθεὶς πρόχορος πῶ-
τος καὶ μέγιστος ἦν, ὅσω καὶ τὴν χρόνου ὑστερίζων, πολὺν ὑπέρτερος φα-
νεὶς καὶ τὴν δυσέβειαν τῆς κακίας ὀρχηγῶν. προσέθηκε γὰρ τῆς ὀκείνων αὐτόπτις
τὰ πολλῷ χείρονα καὶ ἀτοπώτερα. διὰ γὰρ τὰς τοιαύτας αὐτοῦ καινοφωνίας, καὶ τὸ
νόθον καὶ ἀλλόκοτον καὶ δυσεβὲς φρόνημα καὶ τὴν προσπάθειαν ἣν ἐδείκνυ πρὸς τοὺς
διωχθέντας παρὰ τῆς ὀκκλησίας, ὑποπτεύομενος παρὰ τὴν στασμία λαύ-
ρα μοναχῶν ἡσυχίαν ἄγειν ὀκ ἐδύνατο. ὅθεν καὶ πολλάκις ἀκηκοότες αὐτοῦ συνηγο-
ρεῦντος

ρεῦντος τὴν βαρλαάμ καὶ ἀκινδύνου, ἀπελέγοντος τοῖς ὀρθοῖς τὴν ὀκκλησίας δόγ-
μασι, καὶ πολλὰ τούτῳ διενοχλήσαντες, ἤγαγον αὐτὸν εἰς τὸ μέσον, ζητοῦντες ὁ-
μολογίαν λαβεῖν πάρ' αὐτοῦ, ἵν' ἔχωσι παρρησίαν ἀκαταπαύστως ἐν ἑνὶ στόματι δο-
ξάζειν τὸν ἕνα Τριαδικὸν καὶ παντοδυνάμιον Θεόν. ὃ δὲ, τὴν ἐπακολουθοῦσαν
τοῖς αἱρετικοῖς καθαίρεσιν δεδοικὼς, ὑπεκείνετο μὲν γλώσσῃ τὴν δυσέβειαν ἐν τῷ
μέσῳ, καὶ σέργον διεχυείζετο τὰ τὴν ὀκκλησίας, ἡ καρδία αὐτοῦ πόρρω ἐτύγ-
χανε τὴν δυθείας ὁδοῦ. ὧν γὰρ ἐμπροσθεν ὑπεκείνετο, ὅτε συνηθροισμένοι ὄντες
ἐτύγχανον, καὶ τὰς δυθυώνας ἀπαιτοῦντες τὴν λόγων, ὧν ἰδίᾳ πολλάκις αὐτοῖς ὁμι-
λῶν ἐφαίνετο καὶ κρίτης αὐαιρῶν τὰ ἡμέτερα, σέργων ἢ μᾶλλον Ἰὰς βαρ-
λαάμ καὶ ἀκινδυνοῦ καὶ ἰδίας δόξας, εἰς τοῦτος καὶ αὖθις ἀπελέγων ἐφαίνετο καθε-
κάστου, Ἰοῦτο μόνον προτιμόμενος τὴν μὴ γυμνῇ τῇ κεφαλῇ καὶ πεπαρρησιασμένῃ κα-
τὰ ζυνόδου κηρύττειν τὴν αὐτοῦ δόξαν διὰ τὸ ἐμμάρτυρον. καὶ ἡ ἰδίᾳ καθέκαστον
καὶ πρὸς πάντας ἀπελέγειν Ἰοῖς ἡμετέροις σὺν ἡμέλει. ἐνεποίει γὰρ πᾶσι ποι-
λὺ θορυβὴν, καὶ διέχυζε τὸ ἱερὸν ὀκείνο τὴν μονάχων σύσημα, ὥστε καὶ πολλοὺς τῶν
διλαβείας καὶ ὀρθοῦς ἀπποιούμενοι, οὐ μόνον τὴν ἐντὸς τὴν ἱερᾶς λαύρας, ἀλλὰ
καὶ τὴν ἐν τῷ ἄθῳ ὄρει παντὶ, ἤδη κάτ' ὀλίγον ἀφίσταθαι τὴν ὀκκλησιαστικῆς κοινω-
νίας τὴν λαυριωτῶν διὰ τὸν αὐτοῦ κοινωνίαν, καθάπερ καὶ δι' ἐγγράφων ἀπαφῶν ἀπή-
νεγκαν τῇ ἡμῶν μετανοίᾳ. πρωτεύοντες τὸ ἐν τῷ ἱερῷ συνοδικῷ τόμῳ κείμενον,
ὅπ Ἰὰς κοινωνοῦντας Ἰούτοις ἐν γνώσει ἀκοινωνήτους ἔχομεν. ὅτε καὶ ὁ μακαρίτης
ὀκεῖνος καὶ ἱερὸς Ἰούτου συλλόγου προστάτης τε καὶ ἡγούμενος κὺρ ἰάκωβος, ἀνὴρ
δυνάμει λόγου καὶ πνεύματος καὶ παντὸν ὀκείνων τὸ πρωτεῖον ἔχων, καὶ σοφὸς
τὴν θείαν ὁμοῦ καὶ τὴν ἀνθρωπίνην σοφίαν ὤν, καὶ τὴν τὴν ὀκκλησίας ἀπαίσαντα καὶ
ὀρθῶν δογμάτων ἀνπποιούμενος ὀσηδύνάμις, τὴν σύγχυσιν Ἰαύτην ὁρῶν τὴν μονα-
χῶν, καὶ ὁμοῦ μὴ καὶ τὴν εἰρήνης προνούμενος παντὸν, ὁμοῦ δὲ καὶ τὴν δπαρροφῆς καὶ
μετανοίας Ἰούτων, ὅτι ἐνέλειπε διὰ παντὸς, εἰσηγούμενος τούτῳ καὶ παραινῶν ὅπο-
θέσθαι τὴν κακίστην καὶ δυσεβῆ πλάνην, ἣν ἐν τῇ ψυχῇ προσέφερε, σωθέσθαι δὲ
τῆς ἀληθείας τῇ ὀκκλησίᾳ, καὶ κοινωνὸν Ἰυγχάνειν καὶ αὐτὸν, τὴν ἱερῶς ἀνπποιου-
μένων αὐτῆς. ὁ δ' ἔνδον ἔχων τὴν αὐτῷ καὶ μόνας συλλαλοῦντα διάβολον, ὀλίγα τὴν
ἔζωθεν ὁμιλούντων καὶ διδασκόντων ἐφρόνιζεν, ὅθεν ὀπτηνὲς αὐτοῦ ὁ μακαρίτης
ὀκεῖνος, χρᾶται καὶ ἀναφέρει περὶ Ἰούτου τῇ ἡμῶν μετανοίᾳ. γνωρίζων αὐτὸν
περὶ πάντων. μᾶλλον δὲ περὶ τοῦ χράψαι ὀκεῖνον, σωαχθέντες οἱ ἡσυχασταὶ
πάντες, ἔγραψαν καὶ ἀνέφερον τῇ ἡμῶν μετανοίᾳ, διὰ καὶ δυλαβεστάτου ἱερομο-
νάχου κὺρ ἰωσήφ, δηλοποιοῦντες αὐτῇ περὶ Ἰούτου. εἶτα καιρὸν παρωχηκότος ὀ-
λίγου, ἀπήνεγκεν ὁ ἡγούμενος καὶ οἱ καὶ μοναστηρίου ἱερεῖς. δι' ἐγγράφου ἀπαφορᾶς αὐ-
τῶν, ἐν ᾗ καὶ ὑπέγραψαν πάντες καὶ περὶ πάντων ὁ ἡγούμενος. καὶ ἀπέστειλαν Ἰαύ-
τὴν διὰ καὶ Ἡμιωτάτου ἐν ἱερομονάχοις κὺρ Μαλαχίου, καὶ τοῦ Ἡμιωτάτου μονα-
χοῦ κὺρ ἰωβ.

Ἐπεὶ δὲ Ἰὰ ζυνοδικῶς συγγραφέντα κεφάλαια καὶ βαρλαὰμ καὶ ἀκινδύνου, καὶ
τεθέντα ἐν τῷ ἱερῷ συνοδικῷ τῷ ἀναγινωσκομένῳ ἐτησίως καὶ τὴν κυριακὴν τὴν
ὀρθοδοξίας, ἐνοῖς ἀναθεμαλίζοντα μὴ ὄτοι, καὶ πάντες οἱ ὁμόφρονες, καὶ οἱ ἐ-
πεκδικοῦντες, αὐτὸς, ἀναακηρύττοντα δὲ οἱ καὶ κράτος τούτους καταβαλόντες, καὶ
πάντες

πάντες οἱ λόγῳ καὶ ἔργῳ καὶ παντὶ τῷ δυναμένῳ τὰ τῆς ἐκκλησίας κρατυνόντες καὶ σωιζόντες, ἐδέησε καὶ εἰς τὴν ἱερὰν λαύραν ἀποκαλῆναι καὶ τῆς ἡμῶν μετριότητος, ὥστε καὶ ἐν τῷ ἐκεῖ ἀναγινωσκομένῳ ὁμοίως ζωοδικῷ γραφῆναι, καὶ ὡσαύτως κατὰ τὴν αὐτὸν ἀναγινώσκεσθαι καιρὸν. ὥσπερ ἀναψυχὴν τινὰ ἰδόντες ταῦτα οἱ μοναχοὶ, καὶ σήραγμα καὶ διόρθωσιν τῆς ἀμφιβαλλόντων, ἠνάγκασαν τὴν πρόχορον, ἵνα ἀναγνῷ ταῦτα ἐν τῇ σωάξει, καὶ ὑπογραφῇ οἰκείᾳ βεβαιώσῃ. ὁ δὲ ἐφαίνετο δυσχεραίνων καὶ ὑπερηφανιόμενος, τὴν δ' ἰσχὺν τῶν πολεμίων δεδοικὼς, ἅμα δὲ καὶ τὸ ἄστατον ἔχων, ὅπερ οἱ ἐξ ἀρχῆς σκανδαλοποιοὶ ἐξηλέγχθησαν ἔχειν. ὑπέγραψεν ἅπερ οὐκ ἔγραφε, ἀνέπλεγε δ' αὖθις ὕστερον οἷς περ ὑπέγραψε καὶ ἐν τῷ καθόλου καρκίνῳ λοξὰ βαδίζων. διέπτη τε φέρων μεταβολὰς, καὶ τὰς χαμαιλέοντος ἀλλάττων μορφὰς. ἀλλ' ὁ δρακόμορφος τὰς σοφὰς ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν, αὐτὸς πεπίπκε καὶ ἁλωκέναι περοῖς. διρέθη δὲ ἔχων ἐν τῷ κελλίῳ αὐτοῦ συγγράμματα αἱρετικῶν τῶν καθοδόξων τούτων, ἅπερ καὶ εἰς χεῖρας ἐμπεσόντα τῶν ἱερῶν καὶ μοναχῶν, σφοδρὸν ἀνήγειρε τὸν κατ' αὐτοῦ πόλεμον. ἐντεῦθεν δὲ ὁρμῆς καὶ ζήλου πληθέντες, χωρίζουσι μὲν αὐτὸν τῆς αὐτῶν κοινωνίας. σέλλουσι δὲ καὶ ταῦτα τῇ ἡμῶν μετριότητι μὴ καὶ ἀναφορῶν αὐτῶν ὑπαβαιόμενοι καὶ καθικετεύοντες μὴ παρίδειν τὴν ἀλήθειαν κινδυνεύουσαν.

Ὡς δ' οὖν μὴ λαθεῖν τοῦτον ταῦτα, ἐν τῷ αὐτῷ τυγχάνοντα συγκαίει, γράφει καὶ αὐτὸς καὶ ἀναφέρει, ἀδικίαν εἶναι διατεινόμενος καὶ συκοφαντίαν ἅπαν τὸ εἰς αὐτὸν γενόμενον. ὁ δὲ τοσοῦτον ἀπέχει μήτοιγε τῶν δογματιζόντων, ἀλλὰ καὶ τοῦ ὅλως θεολογεῖν, ὅπ καὶ ἰδιωτίαν αἱρεῖται μᾶλλον καὶ τοῖς πολλοῖς ἄγροικος εἶναι δοκεῖν, ἢ θεολογήσαι κατὰ τὸ βραχύπατον. ἡδ' αἰτία (ἔλεγεν) ὅπ τὸ μέγα τῆς θεολογίας μυστήριον, ἄβατον ὁ θεὸς ποιήσαι τοῖς ἀνθρώποις βουλόμενος, τὴν ἀληθινὸν τοῦτον κρατῆρα, ὥσπερ κάτοπτροι καὶ μάγροι, καὶ οἱ ἀπὸ τῆς σκηνῆς ἐνέπαιζον, οἱ τοῦ μικροῦ φανέντες νέοι δογματισταὶ, τοῦς ἡμετέρους πάντως ὄντα καλῶν, ὥσπερ ἡ ἀλήθεια ἐφανέρωσε. διὅπερ αὐτὸς αἱρεῖται τὴν ἰδιωτίαν καὶ τὴν σιγὴν, δυλαβείας τῆς πρὸς τὸ θεολογεῖν ὑπερβολῇ. πρεσεύθη δὲ καὶ τοῦτο. ὅπ ἐπειδὴ σέλλω αὐτόθι τὰ ἐμὰ συγγράμματα, ἐξ αὐτῶν τούτων μέλλει φανῆναι τὸ ἡμέτερον φρόνημα, καὶ ὅπως ἐγὼ δοξάζω περὶ τῆς ὀρθῆς πίστεως. πρεσθεὶς, καὶ ὅπ τῇ τῆς ἡμῶν μετριότητι διαγνώσει καὶ δοκιμασίᾳ ὑποβίβασι ταῦτα. ἵνα σερχθῶσι μὲν ἅπερ ἡμεῖς ἐγκείμεθα, δοκιμασθῶσι δὲ καὶ ἀποβληθῶσιν ἅπερ ἡμεῖς ἀποδοκιμάζομεν. δολίως ταῦτα λέγων καὶ κατ' ὑπόκρισιν.

Βραχὺ τὸ μεταξύ, καὶ μὴ φέρων τὴν ἐπήρειαν τοσούτου πλήθους τῶν μοναχῶν, καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ χωρισμοῦ τῆς ἐκείνων κοινωνίας μέμψιν, καταλαμβάνει πρὸς τὴν ἡμῶν μετριότητα, τὰ αὐτὰ καὶ αὖθις λέγων, ἅπερ καὶ πρότερον ἔγραφεν. ἀπαιτηθεὶς δὲ παρ' αὐτῆς τὰ συγγράμματα ἅπερ ἐδήλου ἐν τῇ ἀναφορᾷ αὐτοῦ, φέρων ἐγχειρίζει ταῦτα αὐτῇ. δεξαμένη δὲ αὕτη ταῦτα. καὶ μήπω φθάσασα κατασχολὴν ἐντυχεῖν αὐτοῖς ὥσπερ ἐβούλετο, ἐπειδὴ καὶ αὖθις πρόσελθὼν ὁ αὐτὸς πρόχορος, συμπαρόντος μοι καὶ τοῦ ἱεροτάτου μητροπολίτου ἐφέσου, ὑπερτίμου καὶ ἐξάρχου πάσης ἀσίας, καὶ ἐν ἁγίῳ Πνεύματι ἀγαπητοῦ ἀδελφοῦ καὶ συλλειτουργοῦ τῆς ἡμῶν μετριότητος, ἠρωτήθη πῶς διάκειται περὶ τὰ τῆς ἐκκλησίας δόγματα.

καὶ πῶς

καὶ πῶς ἔχει περὶ τὴν καταστροφὴν τοῦ βαρλαὰμ καὶ ἀκινδύνου, καὶ τὴν ἀποβολὴν, καὶ τὴν ἀποθεματισμὸν τῶν ἐκείνων κακοδοξίας καὶ τῶν συγγραμμάτων, καὶ τίνα τὴν γνώμην ἔχει περὶ τοῦ ἱεροῦ τῶν ζωόδου τόμου, καὶ τοῦ κατ' αὐτὸν φρονήματος τοῦ κοινοῦ ἐκκλησίας, ἀμφιβολίαν μὴ ὁμολογῶν ἔχειν ἐν τῇ ψυχῇ καὶ δισταγμὸν περὶ τὰ τοιαῦτα, ὅλως μὴ βούλεσθαι παῤῥεῖν ἑαυτῷ ἔλεγεν, ἀλλὰ μᾶλλον ἔπεσθαι καὶ συμφωνεῖν τῇ τοῦ κοινοῦ ἐκκλησίᾳ. ἕπεσθαι δὲ, ἢ διδαχθεὶς θηλονότι περὶ ὧν ὡς ἔλεγεν ἀμφιβάλλων σωιέρεσψα, ἢ πίσει μόνῃ καὶ ὑποταγῇ μὴ ἀπολύτητος τὰ τῆς ἐκκλησίας δεξάμενος, ὅπως αὖ Δακείνη ἡ μετριότης ἡμῶν, καὶ ἡ τοῦ κοινοῦ ἐκκλησία, ὡς αὐτὸς ἔλεγεν.

Ἡ δὲ μετριότης ἡμῶν πρὸς ἐκεῖνον εἶπεν, ὅτι πρὸς μὲν τὸ παρὸν ἀναμφιβόλως ὀφείλει δέχεσθαι τὸν τόμον. καὶ τὸν ἐν ἐκείνῳ τῶν θείων γραφῶν καὶ τῶν ἁγίων πατέρων ὑγιᾶ καὶ ἀπλανῆ δόξαν. εἶναι γὰρ ἐκεῖνα ἐξήγησιν μᾶλλον καὶ ἑρμηνείαν τῆς ἱερᾶς ἡμῶν πίστεως, καὶ λύσιν πρὸς ἅπαν τὸ ἀμφιβαλλόμενον. ἀλλ' οὐκ ἀμφιβολίαν ἔχοντα τινὰ, ἢ ἑρμηνείας καὶ ἐξηγήσεως δεόμενα. μὴ δὴ τὴν αὐτοῦ καθαρὰν ὁμολογίαν καὶ τὴν ἀδίστακτον συμφωνίαν καὶ ἕνωσιν τῆς πρὸς τὴν ἐκκλησίαν, τότε εἰ καὶ τι ζητεῖται παρ' αὐτοῦ, ἡμεῖς ἕτοιμοι πάλιν ἀπό τε τῶν θείων ἀποστόλων, καὶ τῶν αὐτῶν ἱερῶν πατέρων διδασκαλικῶς τε καὶ παλεμικῶς ὡς τῆς ἐκκλησίας ἡῷ τε καὶ μαθητῇ, διαλύσαι παν τὸ ἀμφισβητούμενον. ταῦτα μὲν οὖν ἔλεγον αὐτῷ, μήπω τοῖς ἐκείνου συγγράμμασιν ἐντετυχηκώς. ἐπεὶ δὲ καὶ τινὰ μέρεσιν ἐκείνων ἐνέτυχον, οὗτος ἀπὸ τῆς διπλοφῆς ἔγνων πάσης ἀσεβείας εἶναι μεστὰ. τὶ γὰρ τοιαῦτα. ἔλεγχος εἰς τὰς βλασφημίας τῶν κειμένων ῥητῶν ἐν τῷ κῷ τοῦ ἐφέσου καὶ γενομένῳ τόμῳ, τὸ δὲ λόγου πρεπόμενον ὅλον.

Ἐπειδήπερ ἡμῖν ἡ πάλη κῷ παῦλον, οὐ πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς παν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κῷ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ, δόξαν ἐλέγχειν τὰς ἐν τῷ κῷ τοῦ ἐφέσου καὶ γενομένῳ τόμῳ βλασφημίας τῶν ἁγίων γραφῶν, τοῦ μὴ συγγραφέως καὶ ὧν σωιεγράψατο τὰς γνώμας ἀποστέον. καὶ ὅπ σωιήθεσι καὶ οἰκείοις τοῖς πολλοῖς αὐτῶν κῷ, τὸν βίον διαπαίζοντες, εἰκῆ αὐ ποιοῦμεν καὶ μὴ θάνατον αὐτῶν φεισόμενοι, καὶ ἀνεπαχθῆ τὴν μνήμην ἄγοντες. ἄλλως δ' ὅπ μὴ δὴ ἐλασφημεῖν ἀνθρώπους, ἀλλὰ θεολογεῖν πρεπόμεθα, αὐτοῦ δὲ τοῦ συγγράμματος ὅπ δοκεῖ πρὸς τὴν ἀρχαίαν ὁδὸν ἐξάδειν τὴν δογμάτων κανόνα, καὶ πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἐπανάγειν πειρατέον. γίνοιτο δ' αὖ πρός τε τὴν πολυτιμήτων αὐτῶν τὸ ἔργον, καὶ τὴν ἔπ πεῖόντων. ἐκεῖνοι τε γὰρ πρωτέρου ἰδόξουσι καὶ κεῖτο εἰς ἐλάττους χεθέντος τοῦ ἐλάβους, ὅτι τε τὴν ἀληθῆς δόξης ἀποκαθαρθέντες. ἐν τῇ ἀποστολικῇ καὶ παλεμικῇ πίσει ζήσαντες, τὴν πρόσκυσιν ἀμοιβὴν ἀπολήψονται. ταῦτα τε ἴνεις τὴν συγγραφὴν ἐπῆρε καὶ μάλιστα ὁ θεὸς ζῆλος. εἰ μὴ γὰρ λογισμοῖς ἀνθρώπων τὸ ψεῦδος ἐρράπτετο, ἢν αὖ φορητὸν ἀμηχάνῃ τὸ κακὸν, ἐπεὶ λογισμοὶ θνητῶν δειλοὶ καὶ ἀπροφαλεῖς αἱ ἐπίνοιαι αὐτῶν, αὐτὸν δὲ τὸν θεὸν συκοφαντῶν ἀνίσταν κατ' ἐαυτοῦ καὶ καταπηλεύειν αὐτοῦ τὰ καθαρώτερα χρυσοῦ λόγια, τὰς αὖ ἀνεάχοιτο εἰ καὶ μηδὲν ἡμῖν ἐκ τοῦ ἐλεγχειν σωιέβαινε κέρδος.

Ἡ μὲν οὖν ἀπογραφὴ καὶ τὸ πρεπόμενον, τοιαῦτα. τὰ δὲ ἑξῆς, ὑπερβαίνοντα εἰς δυσπρεπείας ὑπερβολὴν πολλῷ τῷ μέσῳ τὰ τοῦ βαρλαὰμ καὶ ἀκινδύνου κάκιστα συγγράμματα,

ματα, καὶ ὁ τῆς τοῦ βάθους τῆς θεολογίας ἀιδοῦς, ὁ τὸν διάφορον καὶ ἀδιάλυτος
καὶ ἀρρανῆ, ἐδείξε μὲν πρῶτον τίνας ἐκάλει κατηλυς καὶ μαγείρους, οὐκ ἐνέλιπε δὲ
πανταχοῦ ἀσεβείας ὑπερβολὴν, ὁ δὲ τοιαῦτα χρήσιμα ἡμῖν ἐγκαλῶν τῶν θείων ῥητῶν, ἔ-
λαθεν ἑαυτὸν διὰ ὧν ἐδοκίμασε συλλογιστικῶς ἐξηγήσασθαι ταῦτα, ὡς καὶ καθ' ἡμῶν.
ἀλλὰ κατ' αὐτὴν τῶν ἁγίων τὴν πόλεμον ἤρατο. τὰ γὰρ τῶν θεοφόρων πατέρων ῥητὰ 5
τοιοῦτοι, οὐκ ἐχώρησε καὶ τῶν ἡμῶν δὴ τοῦτοις ἐξηγήσεως, ἀλλ' ἀνάδειν ὅτω καὶ
τῶν ἁγίων διανοίας φανερῶς ἐναντιούμενα αὐτοῖς. καὶ γὰρ θεοφόρος πατὴρ ἰωάννης
καὶ δαμασκηνὸς λέγουτα ὅτωσὶ διαῤῥήδην.

Ἰσέον ὡς ἄλλο ἐστὶν ἐνέργεια, καὶ ἄλλο ἐνεργητικὸν. καὶ ἄλλο ἐνέργημα, καὶ ἄλλο
ἐνεργεῖν, ὁποῖα φησὶν, ὅτι δὴ μὲν τῶν ὄντων ἀληθὲς τὸ ἄλλο, καὶ ἄλλο πράγμα- 10
τα διακρίνειν, καὶ διὰ τὸ ἄλλο καὶ ἄλλο ἀσυγχύτως, ἀλλὰ διὰ τὸ ἄλλο, καὶ ἄλλο ταῦ-
τα πράγμα τυγχάνειν, οὐδὲ γὰρ εἴπ ἄλλο καὶ ἄλλο κατὰ τὸν λόγον, καὶ καὶ
τὸ πράγμα ἄλλο καὶ ἄλλο, ὥσπερ οὐκ εἰ ἀνθρωπος καὶ δικαιοσύνη ἄλλο καὶ ἄλλο καὶ
τὸν λόγον, εἰ τύχοι τὸ αὐτὸ ὂν καὶ ἄνθρωπος καὶ δικαιοσύνη, ἤδη τὸ αὐτὸ καὶ καὶ τὸ πράγ- 15
μα ἄλλο καὶ ἄλλο. διὸ δὴ καὶ δικαιοσύνη θεοῦ, οὐχὶ εἰ ἄλλο καὶ ἄλλο ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ
ἐνεργητικὸν, καὶ τὸ ἐνεργεῖν καὶ τὸν λόγον, ἤδη καὶ καὶ τὸ πράγμα ἄλλο καὶ ἄλλο. οὐ γὰρ
ὀνομάζομεν θεόσεσιν ὁ θεὸς εἰς τὸ ἐνεργεία, ἵνα ἄλλο ᾖ τὸ ἐνεργητικὸν καὶ τὸ
πράγμα, καὶ ἄλλο τὸ ἐνεργεῖν. μεταβάλλει γὰρ καὶ θεόσεσιν ἀπὸ τοῦ ἀτελοῦς δὴ 20
τὸ τέλειον. καὶ πάλιν ἐν ἑτέρῳ δείξαι βουλόμενος ὅτι οὐκ ἔχει ὁ θεὸς ἐνέργειαν
φυσικὴν καὶ οὐσιώδη, ἀλλ' οὐσία μόνον ἐστὶ. μετὰ πολλὰ λέγει καὶ τοῦτο, ὅτι ὥσπερ
εἰ μὴ ἀπέφρη ἡ οὐσία τοῦ πνεύματος θεὸς πάντα, ἀλλ' ἔδει ταύτῃ τινῶν ἐνεργη-
τῶν ὑποδεεστέρων θεὸς τὴν τῶν ὄντων γένεσιν. καὶ ἀλλαχοῦ, μηδαμῶς τοῦ θεοῦ μετέ-
χειν τοὺς ἀνθρώπους κατασκευάζων, τοιάδε φησὶν, ὅτ' οὖν τὰ θεοπεμπόμενα παρ' αὐ-
τῶν ῥητὰ, δεικνύουσι κατὰ αὐτὸ τὴν κοινωνίαν τοῦ πνεύματος, ὅτε ἀκτίστου τι-
νὸς μετέχειν ἡμᾶς, ὅτε εἰ ἄλλο οὐσία, καὶ ἄλλο ἐνέργεια. ἀφ' ὧν ὁ μύελος ἐπε- 25
τῶν βλασφημιῶν ἐσμὸς, καὶ τὸ κατατέμνον εἰς ἄπειρα ἄνοια τὴν θεότητα. οὐκ ὀν
μυείων αἴσων σωτηρίαν. καὶ τὰ μὲν, εἶναι μεθεκτὰ, τὰ δὲ ἀμέθεκτα. καὶ
τὰ ἐξῶν ὁ θεὸς, τὰ μὲν ὄντα, τὰ δὲ, ὑπερόντα, καὶ τὰ μὲν καταληπτὰ, τὰ δὲ ἀ-
καταλήπτα, καὶ ὅσα αἰτεῖται τοῖς παιδαρίοις, καὶ ἐρυθριάσειν διαλέγεσθαι.
τοῦ δὲ θείου χρυσοῦ τὸ ῥητὸν ἐξηγούμενος. ἐν ᾧ τὴν διαγγελικὴν οὗτος διερ- 30
μηνεύων ῥῆσιν, τὴν λέγουσαν κύριε δεῖξον ἡμῖν τὸν πατέρα καὶ ἀρκεῖ ἡμῖν. λέγει
ἴδωμεν τὸ φίλιππος ζητεῖ ἰδεῖν, ἄρα τὴν σοφίαν τοῦ πατρὸς; ἄρα τὴν ἀγαθότη-
τα; οὐχὶ, ἀλλ' αὐτὸ ὅπ ποτὲ ἐστὶν ὁ θεὸς, αὐτὴν τὴν οὐσίαν. πρῶτον φησὶν
οὗτος λέγω, ὅτι ἡ τοῦ σοφίας τοῦ θεοῦ δηλῶμεν, ἡ αὐτὴ ἐστὶ τοῦ οὐσίας δηλῶμεν.
ὀγεῖν εἰδὼς τὸν σοφίαν αὐτοῦ, ὅδε τὸν οὐσίαν αὐτοῦ, ἐφόσον ἡ τοῦ θεοῦ σοφία ἐστὶν ἡ τοῦ 35
οὐσίας αὐτοῦ καθάληψις. λέγω δὲ, ὅτι οὐδὲ ἡ τοῦ ἀγαθοῦ δηλῶμεν, ἕτερον ἐστὶ τῆς
οὐσίας αὐτοῦ καθάληψις τοῦ οὐσίας τοῦ θεοῦ. τὸ γὰρ ἀγαθὸν ᾧ ὁ θεὸς ἀγαθὸν ἐστὶν, οὐκ ἔστι τις ἔ-
ζις ἐν ἑαυτῷ. ἀλλ' ἔστιν ἡ οὐσία αὐτοῦ. μεταξὺ δὲ θεοῖον δηλογραφὰς τίθησι
τοῖς κεφαλαίοις τοιαῦτας.

Ὅτι ἡ νοερὰ τοῦ θεοῦ ἐνέργεια ἐστὶν ἡ οὐσία αὐτοῦ. Ὅτι ἡ νοερὰ τοῦ θεοῦ δύναμις 40
ἐστὶν ἡ οὐσία αὐτοῦ. Ὅτι ἡ σοφία τοῦ θεοῦ ἐστὶν ἡ οὐσία αὐτοῦ. Ὅτι ἡ ἀλήθεια τοῦ
θεοῦ ἐστὶν ἡ οὐσία αὐτοῦ. Ὅτι ἡ τοῦ θεοῦ θέλησις ἐστὶν ἡ οὐσία αὐτοῦ. καὶ ταῦτα ἀπο-

δείκνυσιν οὐκ ἀπὸ τῶν θείων γραφῶν, οὐ ῥητὰ θεοφόρων ἁγίων, ἀλλὰ τοῖς ἰδίοις
λογισμοῖς, καὶ πᾶς ἀποδείξεσι χρώμενος δῆθεν τοῖς ἀριστοτελικοῖς συλλογισμοῖς.
Περὶ δὲ λάμψαντος ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ ἐν τῷ ὄρει θειοτάτου φωτὸς θεολογῶν,
μᾶλλον δὲ θεομαχῶν, δηγραφεῖν μὲν τίθησιν, ὅτι τὸ ἐν θαβωρίῳ φῶς κτιστὸν,
εἶτα τοῖς θεοῖς τῶν ἁγίων πολλοῖς καὶ κάλλιστα μαρτυρίαις θεσθεὶς, διὰ ὧν ἄκτιστον αὐ- 5
τὸ θεολογοῦσι θεότητα, καὶ δόξαν φυσικὴν καὶ ἀπρόσιτον τοῦ ἰησοῦ θεότητος,
καὶ θέωσιν ἀγήρωτον, καὶ φῶς ἄπλετον, καὶ ἄγλης θείας χύσιν ἀπεριόριστον, καὶ φῶς
θεοκόσμιον καὶ ὑπερκόσμιον, καὶ τοιαῦτα, καὶ τοῦτο καὶ αὐτὸς διὰ τούτων κατα-
σκευάσας, ἄκτιστον εἶναι τὸ φῶς ἐκεῖνο διὰ τὰ θεοειρημένα, ἔπειτα καὶ πάντων
ὁμοῦ τῶν ἁγίων χωρεῖ, καὶ φανερῶς ἀντιλέγων αὐτοῖς, οὕτως ἐπάγει ῥητῶς. ἀλ- 10
λὰ τοῦναντίον ἐστὶ. καὶ τοῦτο διὰ πολλῶν ἀποδείκνυσιν τῶν δὲ ἀριστοτέλους συλλογισμῶν,
καὶ πολλὰ ἕτερα βλάσφημα καὶ δυσεβῆ λέγει καὶ συλλογίζεται, ἐναντιούμενα καὶ πάν-
τα τῷ τοῦ θείας χωόδου τόμῳ, μᾶλλον δὲ τοῖς θεολόγοις αὐτοῖς, οἷς ἐκεῖνος ἐρεί-
δεται. λέγει γὰρ, εἰ μὲν ἦν τὸ φῶς ἐκεῖνο σύμβολον τοῦ τοῦ ὑπὲρ νοῦν καὶ λόγον
ἀληθείας, ὅτε ἐστὶν ἀληθεια ἡ πρώτη, ὅτε ὑπὲρ νοῦν καὶ λόγον, ἀλλὰ μόνον 15
ὑπὲρ αἴσθησιν. ὃ δὲ μὴ ἐστὶν ὑπὲρ νοῦν καὶ λόγον, οὐκ ἀληθεια, οὐδ' ἄκτιστον.
διὸ καὶ τὸ φῶς ἐκεῖνο κτιστὸν. εἰ ὑπὲρ νοῦν καὶ λόγον τοῦ ἀληθεια, πῶς ἴσμεν τί ἐστιν;
οἷον φῶς, καὶ ὁποῖον φῶς; ὥσπερ λδυκὸν. καὶ πῶς; οἷον ἐν τῷ θαβωρίῳ. καὶ
πότε; πρὸ τοῦ πάθους δηλονότι ἕξ ἡμέρας. τοῦ γὰρ ὑπὲρ νοῦν καὶ λόγον ἀληθειαν,
εἶναι μόνον πιστεύομεν, πῶς τοῦ καὶ πῶς καὶ ὁποῖον καὶ πότε, μηδόλως τολμῶντες πο- 20
πεῖν. ἢ ἐννοεῖν ἀνεχόμενοι, τὸ ἀσεβὲς παραιτούμενοι. ὥς τε οἱ λέγοντες ἰδεῖν καὶ
νοῆσαι ἐκεῖνο ἀλήθειαν ὅσαν τοῦ ἐν τῷ θεῷ, καὶ πεπιστεύκεναι εἶναι τὶ καὶ ὁποῖον, καὶ
πότε, ἀσεβῆ πράγματα δηλοῦσι. καὶ πάλιν. εἰ δὲν κωλύει φανερότερον εἰπεῖν
τότε τὸν κύριον τοῦ εἶναι, καὶ δεῖξαι ὅπερ καὶ πεπὶ τοῦ, μὴ μόνον ἦν τὸ φῶς ἐκεῖ-
νο ἐν τῇ οὐσίᾳ τοῦ θεοῦ, καὶ ἄκτιστον. καὶ γὰρ καὶ ἐκ τῶν ἄλλων θεοφανειῶν, ἐδείκνυ ὅπερ 25
πότερον ἦν, οὐ μὴν τὰ φανόμενα πεπὶ δεῖξιν τοῦ θεοῦ. ἢν τὶ ἐν τῇ οὐσίᾳ τοῦ θεοῦ.
Ἀλλὰ καὶ πολλὰς πεσεβούων θεότητας καὶ πολλοὺς θεοὺς κτιστοὺς ἀναδείκνυσι, ὁ
τὴν πολυθεΐαν ἡμῖν ἐγκαλῶν καὶ συκοφαντῶν τὴν τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαν, μὴ τῶν αὐτοῦ
μυσταγωγῶν βαρλαάμτε καὶ ἀκινδυνεύει, λέγει γὰρ οὕτωσὶ. τὰ θεοειρημένα δὲ ἄτοπα
ἔνιοι σωιδόντες, ἐδόξασαν τὸ ἐν θαβωρίῳ φῶς εἶναι τὴν οὐσίαν τοῦ θεοῦ, ἐφόσον 30
τὸ μὴ εἶναι τὶ φῶς ἐν τῇ οὐσίᾳ τοῦ θεοῦ ἕτερον παρ' αὐτὴν, ἄτοπον ὤοντο. οὐσωιέ-
σαν δὲ εἶναι ζωὰ αἰθητὰ καὶ νοητὰ φῶτα ἀναλογικῶς καλούμενα, ὧν ἴσως ἐν δέ-
χεται εἶναι τὸ ἐν θαβωρίῳ φῶς. μάλιστα δὲ ἠπάτησαν ὅτι τοῦ θεότητα λέγεσθαι
ἢ θεοφάνειαν, καὶ μὴ οἴεσθαι εἶναι θεότητα κτιστὴν. καὶ μετ' ὀλίγα, ἐπεὶ γὰρ τὰ δύ-
τερα ἀγιότητος, καὶ βασιλείας, καὶ θεότητος, καὶ κυριότητος, διὰ τῶν πρώτων 35
μεταλαμβανόντα, τὴν τοῦ ἐκείνων διαδόσεως ἀπλότητα πεῖ τὰς ἑαυτῶν διαφο-
ρὰς πληθύουσι, δῆλον μὴ αὐτῆς μετέχειν καθ' αὐτὴν τοῦ βασιλείας τοῦ θεοῦ, καὶ
κυριότητος, καὶ θεότητος, καὶ ἁγιότητος, ἀλλ' ἑτέρα ἁγιότητι γίνονται ἅγια,
καὶ ἑτέρα βασιλεία βασιλικὰ. καὶ ἑτέρα θεότητι καὶ κυριότητι θεοὶ καὶ κύριοι.
καὶ μὴ βεραχὺ. διὸ καὶ ἄτοπον οὐδὲν, ὥσπερ θεοὺς πολλοὺς φαμὲν, καὶ ἁγίους, καὶ 40
βασιλεῖς, καὶ κυρίους κτιστοὺς, καίτοιγε ἑνὸς ὄντος ἁγίου, καὶ βασιλέως, καὶ θεοῦ, καὶ

κυρίου ἀκτίνας, οὕτω καὶ ἀγχότητας πολλὰς καὶ κτίσεις λέγων, καθάπερ μιᾶς οὔσης καὶ πολλείας τοῦ αὐτοῦ καὶ ἀγχότητος καὶ κυριότητος καὶ θεότητος ἀκτίνας, τοῦ ὑπερουσίου θεότητος. Καὶ ἀλλαχοῦ πάλιν οὕτω λέγει, ἐπεὶ πάσης ἱεραρχίας πέρας καὶ σκοπὸς καὶ ἀποτέλεσμα ἡ θέωσις ἐστὶν, ἡ πρὸς θεὸν ὡς ἐφικτὸν ἀφομοίωσις, καὶ εἰσὶν αἱ πρωτοστατεῖς ἀρχαὶ τῶν ἡμῶν θεώσεως κτίσεις, οἷον οἱ ἱεραρχοῦντες, αἱ δηλαδὴ κάθ' ἃς ἱεραρχοῦσι, καὶ αἱ ἐνέργειαι καὶ δυνάμεις, φανερὸν ὅτι καὶ αἱ θεώσεις ἡμῶν, ὡς κτίσεων ἀποτελέσματα, κτίσεις, καὶ ὑφειμέναι πρὸς τοῦ θεοῦντος. καὶ διὰ τοῦτο ὥσπερ εἰσὶ θεοὶ πολλοὶ κτίσεις, οὕτω καὶ θεότητες καὶ θεώσεις ὑφειμέναι καὶ ὑπερκείμεναι, καθόλου καὶ μεριστὰ, καὶ ἑκάστης ἰδίαν αἱ ἀνάλογοι. διὸ καὶ τοσαῦτα ἔχοντες ὑπὲρ ἡμᾶς θεοὺς καὶ θεότητας καὶ θεώσεις κτίσεις, ὧν οὔτε τοῦ φύσεως, οὔτε τοῦ δυνάμεως, οὔτε τοῦ ἐνεργείας, ἢ καὶ πάθους, καὶ τοῦ δηλαδὴ μετέχειν δυνάμεθα, ἄλλως τ' ἂν εἴη λέγειν, καὶ τοῦ ἀκτίνος θεοῦ μετέχειν, ἢ τοῦ θεώσεως, ἢ τοῦ θεότητος, ἢ κινοῦς ἐνεργείας αὐτοῦ καὶ δυνάμεως. Καὶ μακρὸν ἂν εἴη λέγειν ἑξῆς καὶ ἀριθμεῖν καὶ τὰ λοιπὰ, πάσης ἀσεβείας ὄντα πεπληρωμένα πάντα, καὶ πολλῷ τῷ μέσῳ ὑπερβαίνοντα. εἰς δυοσεβείας λόγον τὰ πονηρὰ καὶ βαρλαὰμ καὶ ἀκινδυνεύει συγγράμματα, μόνος φαίνεται ὁ διάβολος εἶπε ταῦτα μετ' αὐτοῦ, ὁ καὶ ὁδηγὸς τούτου πρὸς ταῦτα καὶ διδάσκαλος.

Ἐκ δὲ τῶν πολλῶν καὶ ἀπαριθμήτων κεφαλαίων, ἐπέθηκαν τὰ ῥηθέντα πρὸς φανέρωσιν τοῦ ὁμοίου κακοδοξίας καὶ ἀσεβείας. ἄπνα ὅτι δυοσεβῆ μὲν εἰσὶ καὶ καὶ τοῦ κακίας ἀρχηγοῦ ψευήματα, διὰ τοῦ αὐτοῦ λαλήσαντος γλώττης, καὶ τῇ τούτου χειρὶ γραμμένου, οὐδένα τῶν πάντων ἀγνοεῖν δίκαιον τοῦ ἡμετέρας αὐλῆς. εἰδέναι καὶ τῶν ἁγίων πατέρων βούλονται λόγοι πρὸς κατάλυσιν τούτων, πρὸς τὸ ἱερὸν τοῦ ζυνόδου τούτου παρεμπέμπομεν τόμον, πολλὰς ἔχοντα τὰς τῶν θεοφόρων πατέρων ῥήσεις, καὶ τοῦτο ἐρευνόμενον ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τέλους. ἡμεῖς δὲ καὶ ἕτερα τῶν τοῦ δυοσεβείας αὐτοῦ συγγραμμάτων, ἐν οἷς τοὺς πρεσβύτας ὑβρίζει τῆς τοῦ χριστοῦ ἐκκλησίας τοῖς ἐρημίταις πρεσβεύομεν. φησὶ γὰρ διαλέξεως οὕτω.

Πρὸς δὲ τοὺς κατηγορήσαντάς μου τοῦ συλλογισμῶν χρῆσιν ὥσπερ τινὰ θεολογίας χρεσμὸν, ἐκεῖνο δίκαιον ἀπολογητέον. ὡς ἐπεὶ πᾶσα ἀλήθεια, ἡ συλλογισμός ἐστιν, ἢ ἀρχὴ συλλογισμοῦ, καὶ ἐμοὶ καὶ τούτοις ἀνάγκη καὶ μὴ βουλομένοις συλλογισμοὺς λέγειν, εἴπερ ἀληθῆ λέγομεν. διὰ τοῦ μὴ τὴν διαφορὰν ἔχοντες τοὺς κανόνας, οὓς παραλογιζόμενοι ἐλέγχειν δυνάμεθα, καὶ αὐτοὶ πρὸς τοῦ ἀληθοῦς ὥσπερ ἡνιόχου τῇ μεθόδῳ ἀπαθυνόμεθα καὶ πρὸς τὸ κεῖνον καὶ πρὸς τὸ ποιεῖν δύναμιν τοῦ ἐφικτοῦ συμβαλλομένου; εἰ μὴ γὰρ δι' ἀποκαλύψεως τὴν πίστιν εἴχομεν, ὥσπερ οἱ τῆς δυσεβείας ταύτης ἡγεμόνες, ἢ διαγινώσκειν δύνασθαι ἠδυνάμεθα, ἢ μὴ τῶν λόγων δυνάμεις ἀπητούμεθα, ἀξιοπιστίας ἡμῖν καὶ συγκεχωρηκότος παρὰ πάντων ὑπάρχοντος, ἢ βίᾳ λαμπρότητι, ἢ θαυμάτων ἐπιδείξει τοὺς λόγους βεβαιοῦντες, οὐδ' ὅτως ἂν ἢ τῶν συλλογισμῶν παρεῖλκε χρῆσις, συμφώνου δοθέντος ἡμῖν πρὸς εὕρεσιν τῆς ἀληθείας λόγου τῇ ἀποκαλύψει δεικνυμένου. καὶ δυνάμεις τῆς τέχνης παρεχούσης πρὸς τὰς παρενοχλούντων τοῦ ἐπηρείας γυμνασίαν τε καὶ διαλεκτικὴν ἐν ἄχαρι τοῖς δυσεβέσιν ἐμποιούσης. ἐπεὶ δὲ καὶ ἐφ' ἡμᾶς ἦλθεν ἡ ἰουδαϊκὴ αἵρεσις, καὶ ἐσκοτώθησαν οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν τοῦ μὴ βλέπειν,

καὶ σκοτοῦ μὲν τυφλοὶ, κήρυκες δὲ κωφοὶ χειροτονούμεθα, οὐδὲ δίδωσιν ὁ κύριος ῥῆμα τοῖς διαγγελιζομένοις δυνάμει πολλῇ, τάτε πλήθη τῶν διδασκομένων οὕτω διαβόλως ἔχει πρὸς ἡμᾶς, ὡς μὴ δὲ λόγον ἀπαιτοῦν ὑπέχειν πείθεσθαι, οὐδὲ τὸ μόνον ἀποστρέφεν πρὸς τοῦ τῆς ἀληθείας εὕρεσιν ὄργανον ἀπὸ τῶν χειρῶν ῥίπτειν, καὶ μετ' ὀλίγον. ἐγὼ δὲ, ἐπαινῶ μὲν τοῦ τέχνου, καὶ ἀναγκαῖαν εἰπεῖν τοῖς νῦν καιροῖς κρίνω, μόνης ἡμῖν δεικνυείας καὶ φωτὸς καταληφθείσης ἐρημοθείσης θεοῦ. Καὶ ἀλλαχοῦ πάλιν. νῦν δὲ ἄνθρωποι διαβολιμαῖοι ὡσαὶ εἰσιν αὐτοὶ οἱ ἄγγελοι καὶ δηλητήριοι, ὥσπερ κάνθαροι καὶ μύρμηκες ἀπὸ χηρεμῶν; ἢ βάτραχοι ἀπὸ τῶν πελμάτων κλώζοντες, σοφίαν αὐχοῦσι μείζω τῶν ἀγγέλων. πανταχοῦ μέν πάντας τοὺς νοερὸς διαφόρους, καὶ αὐτόθεν ἀπὸ τοῦ θεοῦ μυσταγωγεῖσθαι τινὰ ἀπαθαδιαζόμενοι καὶ τούτων διδάσκαλοι γίνεσθαι τῶν ἀγγέλων.

Φησὶ δὲ καὶ τοῦτο λίαν ἀσεβῶς, καὶ ῥῆμα. ὅτι καὶ ἡ θεαρχία, καὶ ἡ ἀγαθαρχία, καὶ τὰ ἄλλα τὰ οὕτω λεγόμενα, κτίσεις εἰσὶ. Περὶ δὲ κυρίου καὶ θεοῦ ἡμῶν σωτῆρος ἰησοῦ χριστοῦ, οὕτω λέγει. εἰ μὴ ἀληθὲς ἐστὶ τὸ ὅτι καὶ παῦλος περὶ κυρίου ἐρημόνον, ὅτι τὴν μὴ γνόντα ἁμαρτίαν ὑπὲρ ἡμῶν ἁμαρτίαν ἐποίησε, καὶ ὅτι ἦλθεν ἐν ὁμοιώματι ἁμαρτίας καὶ περὶ ἁμαρτίας. ἡ δὲ ἁμαρτία σκότος ὀνομάζεται, διὰ τὸ σέρησιν εἶναι καὶ ὀφωσοῦν ἀγαθοῦ, πρόδηλον τὸν χριστὸν ἐν ὁμοιώματι σκότους ἐλθεῖν, καὶ περὶ καὶ ἀληθινοῦ σκότους ὥστε ἐκβαλεῖν αὐτὸ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων. καὶ διὰ τοῦτο μὴ δὲ ὢν καὶ τὸ σῶμα καὶ κυρίου ὀφωσοῦν χωρὶς ἁμαρτίας μόνον, ἀλλοῖον πρὸς τὰ ἡμέτερα σώματα. ὥσπερ καὶ ἠνωμένον ὢν τῇ αὐτοῦ ζωῇ, ὢν ὅμως θνητὸν, καὶ θείου λόγου καταινοῦντος ἑαυτὸν καὶ συγκαταβιβάζοντος, καὶ τῇ ἀπαθεία καθυπόστασιν ἡνωμένον, παθητὸν ὅμως ἦν, οὕτω καὶ τῷ φωτὶ καθυπόστασιν ἡνωμένον, ὅπω μεταποιηθὲν εἰς φῶς ἦν περὶ τοῦ ἀναστάσεως, εἰ καὶ κατ' αὐτοῦ τὴν γνώσιν φωτεινὸν ἀνελάβετο ὡς ἐν τῇ μεταμορφώσει δέδειχε, καθάπερ ἐγὼ τινῶν ἤκουσα ἀποφλαυρίζοντων. ἐδείκνυ δὲ μόνον οἷς ἐβούλετο, τῶν ἄλλων ἀποκιάζων τὰς ὄψεις. πρῶτον μὲν ὑποψίαν εἰσάγει, εἰ μὴ τὸ φαίνεσθαι φωτεινὸν φαντασία τις ἦν, μὴ ἄρα καὶ τὸ φαίνεσθαι. ἔπειτα τὸ δεῖ τοῦ δευτέρας γνώσεως, τοῦ μέζονος καὶ τελειοτέρας τοῦ ἐξ ἀναστάσεως λέγω, καθ' ἣν πρωτότοκος ἐκ νεκρῶν λέγεται, εἰ μὴ ὅπ πείρεται ἐν φθορᾷ, ἐγείρεται ἐν ἀφθαρσίᾳ, πείρεται σῶμα ψυχικὸν, ἐγείρεται σῶμα πνευματικὸν. εἰ γὰρ διὰ παθημάτων τὴν ἀρχηγὸν τοῦ ζωῆς ἡμῶν ἐτελείωσε, δῆλον ὅπ τελειωτὸν ὁ χριστὸς ἀνελάβετο σῶμα οὐ τέλειον. διὸ καὶ τὸ εἰρημένον πρὸς καὶ ἰωάννου, τὸ φῶς, ἐν τῇ σκοτείᾳ φαίνει, καὶ ἑρμηνεύομενον πρὸς καὶ γρηγορίου, τῷ εἴῳ τούτῳ καὶ τῷ σαρκίῳ, μή ποτε περὶ καὶ κυριακοῦ σώματος εἴρηται καὶ εἴω, διὰ τοῦ καὶ παθητοῦ καὶ τοῦ καινότητος, δεικνύοντος τοῦ θεότητος. τὸ γὰρ θαυμαστὸν σκότος τὸ καὶ κυρίου σῶμα ὑπὸ τοῦ γραφῆς καλεῖσθαι διὰ τοῦ ἰαπείνοσιν ἐν ἠρέφαίῃ, ὅπερ γε καὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας ἐνδεδύσθαι φησὶν αὐτὸν ἡ θεία γραφὴ. εἰ γὰρ ἐν τῷ χριστῷ ἀπεξεδύσατο, πρῶτον ἐνδεδυμένος ὢν. ὅθεν μήτε λέγομεν ἐφ' ὕβρει καὶ χριστιανισμοῦ, ἢ διαφανὲς εἶναι, καὶ ἀερῶδες τὸ σῶμα τοῦ χριστοῦ, ἢ ὅτι τοῦ ἁγίας μητρὸς αὐτοῦ, οὕτω φωτεινὸν ἀναλαβεῖν αὐτὸ, οἷον τόπε ἐδείξε καὶ ἔσται ἐξ ἀναστάσεως. μήτε ἐνύσιον ἦτο τὸ φῶς τῇ θεότητι.

Ταῦτα καὶ τὰ πολλῷ τούτων χείρω καὶ ἀτοπώτερα, ἰδοῦσα, ἡ μετριότης ἡμῶν καὶ πάσης

πάσης ἀσεβείας μεσὰ, καὶ τῆς διαβόλου γυνήματα κείνασα, πρὸς καὶ λεσαμένη καὶ αὐθις αὐτὸν, συμπαρόντος μοι καὶ πάλιν τῆς ἱερωτάτης μητροπολίτου ἐφέσου καὶ ὑπερτίμου, εἶπε πρὸς αὐτὸν ὅτως. ὡς ἐνέτυχον μέρεσι τισὶ τῶν σῶν συγγραμμάτων, καὶ εὗρον αὐτὰ πάσης δυσεβείας πεπληρωμένα. ἔστι γὰρ ὅρος τῆς πίστεως τῆς ἱερᾶς φημὶ τῆς ζωοδόχου τάφου, ἐν σοὶ τῷ ἁγίῳ συμβόλῳ καθ' ἡμᾶς ἐκκλησίας σέργει, ὡς ὅτι τῶν θείων γραφῶν καὶ τῶν πατρικῶν λόγων σωτεθειμένον, καὶ ἀπάπτυξιν ὄντα τῆς θείας συμβόλου τῆς πίστεως. ὡς γὰρ ἀπατεῶνα σὲ ἔκεινε, καὶ ὅτι καὶ τὸ λάμψαν ἐν τῷ ὄρει φῶς τῆς ἰησοῦ χρεστοῦ φανερῶς λέγουσιν εἶναι κτίσμα, τὰς τῶν ἁγίων πατέρων καὶ διδασκάλων φωνὰς καθάπαξ ἀποβαλόμενα, τὰς διδασκούσας ἄκτισον αὐτὸ εἶναι θεότητα, καὶ φυσικὴν αὐτοῦ δόξαν καὶ λαμπρότητα, καὶ ἀΐδιον καὶ ἄναρχον χάριν, διὰ τοῦτο εἶπον αὐτὰ, πάσης δυσεβείας μεσὰ τῆς ὀρθοδόξου τῆς χρεστοῦ ἐκκλησίας ἀλλότρια. ὁ δὲ λόγοις μὲν προσεποιεῖτο καὶ αὐθις ἀπαίκειν τοῖς δοκοῦσι τῇ ἁγίᾳ τῆς χρεστοῦ ἐκκλησίᾳ, ἀπόλως καὶ βεβαιοδιεγημένως τοῦτο λέγων, ὅτι ἀπὸ ψυχῆς ὀρθῆς, ἐχρυείζετο δὲ ψευδόμενος, μὴ εἰδέναι ὅλως τὰ οἰκεῖα θεοφόρου τῆς ἐκκλησίας πατέρες καὶ διδάσκαλοι ῥητῶς οὕτω λέγουσιν, ἄκτισον εἶναι τὸ φῶς ἐκεῖνο, πρὸς ἃ καὶ αὐθις ἔκκεσε πάρ' ἐμοὶ ὅτι εἰδὼς τοῦτο, τὰ μὴ εἰδότα δηπτιδες ἀποκρίνεται, ἢ εἰ καὶ ἀγνοῶν ὡς λέγει τυγχάνει, ἀλλ' ἐκῶν ἀγνοεῖ. ἐπεὶ περ εἰ ἐβούλετο, εὗρεν αὐ εὐθὺς τοῦτο φανερῶς ἐν τοῖς τῶν ἁγίων πανταχοῦ συγγραμμάτων, καὶ ὅτι ἔστι τοῦτο αὐθρώπου ὀρθοῦ, καὶ μαθεῖν βουλομένου τὰ ἀληθῆς, τὸ παρέρχεσθαι μὲν καὶ παραβλέπειν τὰς τῶν ἁγίων ῥήσεις, ἐν αἷς φανερῶς τοῦτο λέγουσι, ἑτέρας δὲ προφέρειν, ἐνδεχομένας ἴσως καὶ ἄλλως ἐξηγεῖσθαι. ἀλλὰ μᾶλλον εἰ βούλοιτο πληροφορῆσαι ἡμᾶς ἐν ἅπασι, δεῖ αὐτὸν καὶ τὸ ἱερὸν ἀπογράψαι τόμον ἡμῖν καὶ ἡμεῖς, καὶ τὰ κακῶς παρ' αὐτοῦ συγγραφέντα ἀπαρτέψαι, οὐ λόγοις μόνον ἁπλῶς, ἀλλὰ καὶ συγγράμμασιν. ἐπειδὴ καὶ λόγος μὲν ὀφείλει καταλύεσθαι λόγῳ, γράμματα δὲ γράμμασι, καὶ δὲ αὐθυπενεγκόντος, ὅτι γράψαι μὲν ἕτερα πρὸς ἀπατεῶνα ὥνπερ ἔγραψα, οὐδύναμαι. ἐπεὶ ἅπερ ἐφρόνουν συνεγραψάμην. καὶ ὅτι ἔχω πάλιν ἐναντία γράψαι, λέγω δὲ ἅπερ ἡ ἐκκλησία λέγει. καὶ ἐκκαταλύω αὐτὰ λόγοις, καὶ τοῦτο ψευδῶς καὶ ἀπόλως λέγων, καὶ ὅτι ἀληθῶς ὡς ὕστερον ἀνεφάνη. Ἡ μετριότης ἡμῶν, ἀναγκαῖον ἔλεγον εἶναι πρὸς αὐτὸν καὶ ἀπαραίτητον, τὸ συγγράμμα τὴν πάλιν μικρῷ ἑτέρῳ, καταλύσαι καὶ ἀναστρέψαι τὰ πρότερα. τοῖς τῆς θεοφόρου πατέρων καὶ διδασκάλων τῆς ἐκκλησίας λόγοις χρώμενον, οὐδὲ ὅλως ἀποστρέφει παρακυπτικὰ πρὸς τὸ ἄγιον ὄρος, ἀλλ' ἐνταῦθα πρὸς χειμάσειν ὀφέλει. δι' ἅπερ ἐνετειλάμην αὐτῷ καὶ τὰς ἱερὰς βίβλους ἀναγνῶναι, δυναμένας αὐτῷ πρὸς χεῖν πολὺ τὴν ὠφέλειαν. καὶ μάλιστα τὰ πρακτικὰ τῆς ἁγίας ἑκτῆς ζωοδόχου, τόν τε πρὸς πύρρον διάλογον καὶ θείου μαξίμου, καὶ τὴν δογματικὴν βίβλον καὶ θεοφόρου πατρὸς ἰωάννου καὶ δαμασκηνοῦ. ὁ δὲ πᾶς ἐμοὶ σκοπὸς ἐτύγχανεν ὤν, ἵνα ταύτας ἀναγνοὺς, καὶ τῶν ἱερῶν τῆς ὑγιοῦς ἡμῶν πίστεως δογμάτων ἐν γνώσει γενόμενος, εἶτα καὶ τοὺς παρ' ἡμῶν λόγους ἀσμένως δέξηται, καὶ πᾶσαν ἀμφιβολίαν ἀπὸ τῆς ἰδίας προαιρέσεως ψυχῆς καὶ πρὸς καταλύσιν χωρήσαι τῶν ἑαυτοῦ δυσεβῶν συγγραμμάτων δι' ἑτέρων ἐναν-

τίων, ὁ δὲ, πρὸς ἡμᾶς μὴ ἐδόκει καλῶς δεχόμενος. ταῦτα καὶ ὡς ἡμεῖς ἐβουλόμεθα, καὶ τὸ παρ' αὐτοῦ θέλημα πάχα ἡμῖν ἀπέβη, καὶ τῇ ἡμετέρᾳ διαγνώσει καὶ διακρίσει. πρὸς τοῖς ἔξω δὲ πάντας τὰ ἐναντία καὶ φρονῶν καὶ λέγων ἐφάνη. ἵνα τίμοι δέδωκεν ὁ πατριάρχης φάσκων ἀναγνῶναι τὰ βιβλία, ὥσπερ αὐ εἰ μὴ εἶδον αὐτὰ; ἐγὼ καλῶς ἀναγνοὺς ταῦτα καὶ μὴ πολλῆς δεῖσθαι μελέτης, γνώσκω καὶ τὰ ἐγκείμενα τούτοις. ὁ δὲ, τὰ μὲν ἐμὰ συγγράμματα καὶ τὰς ἐν αὐτοῖς ἀπορίας ἐλύει, ἀναγνῶναι δέμοι λέγων τὰ τῶν ἁγίων βιβλία. καὶ πολλὰ ἔπεσι πιστὰ καὶ πλείονα τούτων ἔλεγεν, ἅπερ ἀκούων ἐγὼ πρὸς πολλῶν, τῶν ἀγνοούντα. ἀπεκρινόμην. Ἐν τούτοις δὴ τῶν πραγμάτων ὄντων, γράφει τῷ ὁσιωτάτῳ καθηγεμόνι τῆς ἱερᾶς λαύρας πατριάρχιον, δὲ καὶ ἀναγνωσθέντος ἐκεῖ, πάντες ὁμοῦ διεπεράχθησαν, καὶ ἡσυχασαὶ καὶ ἱερωμένοι, καὶ μοναχοὶ πάντες. καὶ σωαχθέντες ἅμα μὲν τῷ θεοφιλεστάτῳ δεσπότῃ ἱερεῖ καὶ ἁγίῳ ὄρει, ἀναθεμάτισαν τοῦτον, ὡς ἀσεβῆ καὶ ἀδιόρθωτον. εἶτα πέμπουσιν ἐκεῖνοι τὸ διλαβέστατον ἱερομόναχον κὺρ ἰωσὴφ πρὸς τὴν ἡμῶν μετριότητα, μὲν καὶ ἐγγράφων ἀναφορῶν. τοῦ ῥηθέντος θεοφιλεστάτου δεσπότου, τοῦ ὁσιωτάτου καθηγεμόνος, τῶν ἡσυχαστῶν, καὶ τῶν ἱερέων, δεόμενοι καὶ παρακαλοῦντες διὰ τῶν εἰρημένων ἀναφορῶν, τὸν κὺρ δέξασθαι καὶ παρ' ἡμῶν τὸν ἀναθεματισμὸν τοῦτον, καὶ ἀποβληθῆναι, καὶ καθαιρεθῆναι, καὶ μὴ δεχθῆναι τὸ σύμβολον τοῦτον. ἐπεὶ καὶ αὐτοὶ δὲ παρ' ἑαυτῶν πεποιήκασιν. ὅσον πεποιήκασιν, ἀλλὰ μᾶλλον ἐξακολουθοῦντες τῇ καθολικῇ τοῦ χρεστοῦ ἐκκλησίᾳ, καὶ τῷ ἱερῷ τῆς ζωοδόχου τάφου, διαγορεύοντι τὰ αὐτὰ πάχειν, εἴπερ δύρεθείη τὰ αὐτὰ καὶ φρονῶν, καὶ λέγων, καὶ συγγραφόμενος τῷ τε βαρλαὰμ καὶ τῷ ἀκινδύνῳ. ἀπέσειλαν δὴ καὶ τὸ πρὸς τὸν ὁσιώτατον καθηγούμενον γραφὲν παρ' αὐτοῦ πιτάκιον, πρὸς ἔνδειξιν τῆς αὐτοῦ δυσεβείας. ἅπινα πάντα ἰδοῦσα ἡ μετριότης ἡμῶν, ἀνάγκην ἔχει δέξαι ταῦτα πρὸς τὸν αὐτὸν ἱερὸν καὶ μεγάλου ζωόδου. ὅπου καὶ τοῦτο παρωχηκότος καιροῦ, ἀφ' οὗπερ οὗτος ἦλθεν ἐν ταῦθα σὺν ἐγνώρισεν αὐτῇ τὰ κάτ' αὐτὸν, διὰ τὸ ἀκοῦειν παρ' αὐτοῦ τὴν ἡμῶν μετριότητα τέργον ἅπερ ἡ τοῦ χρεστοῦ ἐκκλησία τέργει, καὶ καταλύειν τὰ αὐτοῦ συγγράμματα ὡς ἐκεῖνος ἔλεγε. διὰ ταῦτα μὲν οὖν ἕως τοῦ νῦν, οὐκ ἐκοινώνατο ταῦτα τῇ πρὸς αὐτὸν ἱερᾷ καὶ μεγάλῃ ζωοδόχῳ, ἀναμένοντα τὴν ἐκείνου καθαρὰν μετάνοιαν. ἐπεὶ δὲ τὰ ἀπὸ τοῦ ἁγίου ὄρους γράμματα ἐδέξατο, ἀνάγκην ἔχει πρὸς τούτων ἀναστῶν καὶ αὐτῇ κοινώνησαι. καὶ δῆτα συναθροισθέντων τῶν ἱεροτάτων ἀρχιερέων καὶ ἐπερτίμων, τοῦ καισαρείας, τοῦ ἐφέσου, τοῦ κυζίκου, διὰ γνώμης πρὸς τὴν ἡμῶν μετριότητα, τοῦ χαλκηδόνος, τοῦ βιζύης, καὶ τοῦ βρύσεως, ἀλλὰ δὴ καὶ τῶν δύρεθέντων ἐν τῇ βασιλίδι, τῶν πόλεων θεοφιλεστάτων δεσποτῶν, τοῦ μὲν ἐφέσου, τοῦ βορείας, καὶ τοῦ ποταμίας. τοῦ ἡρακλείας τοῦ πανίου, καὶ τοῦ πρεσίσεως. παρόντων καὶ πάνων ἀρχιμανδριτῶν καὶ ἡγουμένων τῶν ἀπὸ τῆς βασιλίδος ταύτης τῶν πόλεων, τοῦ πεμιωτάτου ἀρχιμανδρίτου τῆς σεβασμίας μονῆς τοῦ σαβᾶ ἱερομονάχου κὺρ μακαρίου, καὶ ἑτέρων, καὶ μοναχῶν ἀπὸ τῶν ἐγκρίτων, πρεσκεκλήθη πρὸς τῆς ἡμῶν μετριότητος καὶ ὁ πρόχορος, ὥστε εἰ πεῖν ἔμπροσθεν τῆς ἱερᾶς καὶ μεγάλης ζωοδόχου ἅπερ ὡς ἐδόκει πρὸς ἐμὲ αὐτὸν ἰδίως καὶ πολλάκις ἔλεγον, ὅτι τῇ τοῦ χρεστοῦ ἐκκλησίᾳ ἀκολουθῶν τέργει μὲν ἅπερ αὐτῇ φρονεῖ, καταλύει δὲ τὰ ἑαυτοῦ συγγράμματα, διὸ καὶ πρὸς γυνόμενον, καὶ πρε-

πνεῦς αὐτὸν καὶ ἡμέρως ἐδέξατο ἡ μετριότης ἡμῶν, καὶ προσεκέψατο εἰπεῖν ὅπερ
βέλεται. ὁ δὲ δεξάμενος διηγεῖται, πρῶτον μὲν ἡπατῶ φθόνον κατ' αὐτοῦ τῶν
λογιωτάτων ἃς αὐτὸς ἔλεγε. ἔπειτα προϊὼν ἔδειξεν ὡς ἅπερ ἔλεγε πρός με ἰδί-
ως, ψεύδεται καὶ ἀπατᾶται, καὶ ὑπόκρισις, καὶ δόλος. δέον γὰρ ὃν νῦν μᾶλλον
δὴ τὴν ἱερᾶς Σιωόδου τιμᾶν εἰπεῖν, καὶ ἀναθεματίσαι μὲν τὰ ἑαυτοῦ δυσεβῆ καὶ πα-
ράνομα συγγράμματα, προσελθεῖν δὲ τῇ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίᾳ καὶ συγγνώμην αἰτῆ-
σαι, καὶ τέρψαι ἅπερ αὐτὴ τέρπει καὶ φρονεῖ καὶ διδάσκει, ὁ δὲ, παν τἐναντίον ἐ-
ποίει, τὰ ἑαυτοῦ συγγράμματα ζητῶν εἰς μέσον προσαχθῆναι τὴν Σιώδου, καὶ
ἀναγναωσθῆναι, καὶ νέα δόγματα καινῶν, ἅπερ ἡ εκκλησία διδάσκει. καὶ λέγων
ὅτι ταῦτα τέρπει τὰ παρ' ἐμοῦ συγγραφέντα, οἷς περ ὁ βουλόμενος ἀπελέγξαι πα-
ρείτω, καὶ τὰς ἐν αὐτοῖς ἀπορίας λυέτω. προτροπῇ δὲ τῆς ἡμῶν μετριότητος
παρήχθησαν τὰ συγγράμματα ταῦτα, καὶ ἀνεγνώσθησαν μέρη τινὰ, ἅπερ ἀνωτέ-
ρω καὶ μέρος ἐτέθησαν. καὶ ἔπερα τοιαῦτα, ὧν ἀναγινωσκομένων, σφοδρῶς ὅτος
περὶ ταῦτα διέκειτο λύσιν ζητῶν τῶν ἐν αὐτοῖς ἀπορεῖν καὶ τὸν αὐτὸ διδάσκαλον Βαρ-
λαάμ, ὃς τοιαῦτα λέγων ἀπὸ τοῦ κατ' αὐτοῦ τότε συγκροτηθείσης σινόδου, παρ'
αὐτῆς ἀπεκρίθη τέλεον. τῶν ἱερῶν ἀναγναωθέντων κανόνων, δι' ὧν ἀπηγόρευται
ἐδαμῶς προσκεχώρηται τοῖς κατ' αὐτὸν καὶ πᾶσι τοῖς ἄλλοις περὶ δογμάτων ὅ-
λως κινεῖν, τοῖς ἄλλοις ἀνάγκη ὑπειθήναι περὶ τούτων ἀπολογεῖσθαι. μόνοις
γὰρ δοθῆναι τοῦτο τοῖς ἀρχιερεῦσι παρὰ Θεοῦ. Κατ' ἐκεῖνον δὲ οὕτως τὰ ὅμοια
λέγων, ἤκουσε παρὰ τῆς ἡμῶν μετριότητος· ὡς ἕως αὖ οὕτω περὶ τὰ ὀρθὰ διάκει-
ται τῆς ἐκκλησίας δόγματα, καὶ φανερῶς ἀπελέγχει τούτοις, ἐδεμίαν ἀπολογίαν οὔ-
τε λύσιν ἀκούεται παρ' ἡμῶν. πόθεν καὶ γὰρ τὴν λύσιν ἐπενέγκωμεν αὐ τῶν ἱερῶν
διδασκάλων τῆς ἐκκλησίας μὴ στεργομένων παρ' αὐτοῦ, ἀλλ' ἀναιρουμένων ὅσον τὸ κατ'
αὐτὸν; ὅταν δὲ συγγνώμην αἰτήσεται, καὶ ἀναθεματίσῃ τὰ ἑαυτοῦ συγγράμματα,
καὶ τὴν κακίστην καὶ δυσεβῆ δόξαν, καὶ ἀπαρέσῃ ταῦτα ἑτέρῳ συγγράμματι, τοῦ
λόγου καὶ ταῦτα ὑπήκοος τῇ ἐκκλησίᾳ ὡς μαθητὴς, τί τε καὶ εἴπῃ ἀπορεῖται
παρ' αὐτοῦ, ἑτοίμως ἔχομεν ἡμεῖς ἀπὸ τῶν θείων γραφῶν καὶ τῶν θεοφόρων Πατέρων καὶ
διδασκάλων ἡμῶν, ῥαδίως ἀπφέρειν τὴν λύσιν. ὁ δὲ, ἀκούων, οὐδὲ παρεδέχετο
ταῦτα, ἀλλ' ἰσχυρῶς ἀντέκειτο λύσιν ζητῶν. καὶ ἀναγνώσκεσθαι ἀπαιτῶν τὰ αὐτὰ.
ὡς οὐ ἀνεγνώκοντο, φανερῶς ἐφαίνοντο δυσεβείας πάσης μεστὰ, ἀναθεματι-
ζόμενα συνεχῶς πρὸς τῆς θείας Σιωόδου, αὐτὸς καὶ τούτων λίαν μὴ ὑπερμά-
χων καὶ τῇ τούτων καταλύσει δακνόμενος. περὶ μὲν οὖν τῆς θειοτάτης τῆς μεταμορ-
φώσεως φωτὸς θεομαχῶν, καὶ κλεῖν αὐτὸ δόξαι βουλόμενος, πρὸς τοῖς ἄλλοις
καὶ τοῦτο λέγει, ὅτι τοιοῦτον μὴ, οἷον τὸ φανὲν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ μωσέως. καὶ γὰρ
φησὶν τὴν δόξαν ἐκείνου ἀπὸ τῆς λαμπρότητος, καταργουμένου καὶ παυομένου φησὶν ὁ
παῦλος. περὶ οὗς καὶ ἐρωτηθεὶς πρὸς τῆς ἡμῶν μετριότητος εἰπεῖν ὅτι φρονεῖ.
ἐγένετο φησὶ καὶ ἐφάνη ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ μωσέως. εἶτα ἔπαυσε, καὶ διελύθη εἰς
τὸ μὴ ὂν ἐκέρησε καὶ νῦν ἐστιν οὐδέν. οἷον μὴ τὸ ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Χριστοῦ
λάμψαν φῶς. οὐ γὰρ ὡς λαμπρότης τοῦ, ἐνιδρυμένη τῇ οὐσίᾳ τοῦ Θεοῦ ἀλλ' ὡς
τῇ θεότητι ἀναφθὲν, παρὰ τὴν θείας ψυχῆς.

Πρὸς ταῦτα ἡ μετριότης ἡμῶν εἶπεν, ὡς εἰ καταργουμένου ὁ θεῖος παῦλος
ταύτῃ

ταύτῃ φησὶ, ἀλλ' οὐ τοιαύτῃ ὥστε ἀναλυθῆναι, καὶ εἰς τὸ μὴ ὂν χωρῆσαι. θεία
γὰρ χάρις ἦν καὶ ἔλλαμψις, καὶ ἐνέργεια φυσικὴ καὶ παντοδυνάμου θεότητος, ἔλ-
λαμψεν ἐν τῷ μωσῇ, ὥστε μὴ δυνάσθαι τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ εἰς τὸν αὐτὸν ἀτενίζειν
αὐτῷ σαρκικοῖς ὄμμασι. Τοιοῦτον τὸ ἐκείνου κατελάμπουσε πρόσωπον. μόνον
δὲ ἔστιν εἰς τὸ διηνεκὲς, παυσαμένου καὶ προσώπου εἰς ὅπερ ἐκείνη ἐφαίνετο, ἀλλ'
οὐκ ἐκείνη πέπαυται. πέπαυται μὲν γὰρ μὴ φαινομένη ἐκεῖ, ἀλλ' ἐγκῶστε καὶ εἰς
τὸ μὴ ὂν ἀναλυθῆναι. Ὁ δὲ Χριστὸς οὐκ ἔξωθεν εἶχε τὴν ἄρρητον ἐκείνην δόξαν
καὶ τὸ θειότατον φῶς. φησὶ γὰρ ὁ δαμασκηνὸς θεῖος ἰωάννης· σήμερον φωτὸς ἀ-
προσίτου ἄβυσσος· σήμερον αὔγλης θείας χύσις ἀπεδόθη· ἐν βαβὲρ τῷ ὄρει
τοῖς ἀποστόλοις αὐγάζεται. νῦν ὠράθη τοῖς ἀνθρωπίνοις ἀθέατα ὄμματα. σῶ-
μα γήϊνον θείαν ἀπαυγάζον λαμπρότητα. σῶμα θνητὸν, δόξαν πηγάζον θεό-
τητος. ὁ γὰρ λόγος σὰρξ, ἡ σὰρξ τε λόγος ἐγένετο, εἰ καὶ μὴ τὴν οἰκείας ἐξέ-
στη ἑκάτερον φύσεως. ὦ δὲ θαύματος. οὐκ ἔξωθεν ἡ δόξα τῷ σώματι προσε-
γένετο, ἀλλ' ἔνδοθεν ὅτι τὴν ἀρρήτου λόγῳ ἡνωμένης αὐτῷ καθ' ὑπόστασιν δὲ Θεοῦ
λόγου ὑπερθέου θεότητος. Καὶ πάλιν. ἀλλὰ μωσῆς μὲν, ἔξωθεν τὴν δόξης προσ-
γινομένης δοξάζεται, ὁ δὲ κύριος ἰησοῦς οὐκ ἀπόκτητον ἔχει τὸ τὴν δόξης ὠράϊσ-
μα. ἀλλ' ὅτι τὴν ἐμφύτου τὴν θείας δόξης λαμπρότητος. Καὶ ὁ θεῖος δὲ χρυ-
σόστομος· ἐν τῇ προς κορινθίους δευτέρᾳ ἀπιστολῇ. οὕτω λέγει. ἡμεῖς δὲ πάλιν ἀνα-
κεκαλυμμένῳ προσώπῳ τὴν δόξαν κυρίου κατοπτριζόμενοι, τὴν αὐτὴν εἰκόνα μετα-
μορφούμεθα. ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν καθάπερ ἀπὸ κυρίου πνεύματος. καὶ μετ'
ὀλίγον. τὶ δὲ ἐστὶν τὴν δόξαν κυρίου κατοπτριζόμενοι τὴν αὐτὴν εἰκόνα μετα-
μορφούμεθα, πρόσεχον μοι τοῦτο ἐδείκνυον, ἵνα τὴν σημείων τὰ χαρίσματα ἐ-
νέργει. πολὺ δὲ νῦν δύσκολον αὐτὸ κατιδεῖν, πρὸς ὀφθαλμοὺς ἔχοντι. ὁμοῦ
τε γὰρ βαπτιζόμεθα, καὶ ὥσπερ τὴν ἥλιον ἡ ψυχὴ λάμπει τῷ πνεύματι καθαιρομέ-
νη. καὶ οὐ μόνον ὁρῶμεν εἰς τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖθεν δεχόμεθα τινὰ αἴ-
γλην. ὥσπερ γὰρ εἰ ἄργυρος καθαρὸς πρὸς τὰς ἀκτῖνας κείμενος ἐν αὐτὰς ἀκτῖνας
οὐκ πέμψειεν, οὐκ ἀπὸ τὴν οἰκείας φύσεως μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν λαμπηδόνος τὴν
ἡλιακῆς, οὕτω ἐν ἡ ψυχὴ καθαιρομένη, ἐν ἀργύρου λαμπροτέρα γινομένη, δέχε-
ται ἀκτῖνα ἀπὸ τὴν δόξης τοῦ πνεύματος. καὶ ταύτῃ ἀνιπέμπει. διὸ φησὶ καὶ
τρεπόμενοι τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμεθα, ἀπὸ δόξης τοῦ πνεύματος,
εἰς δόξαν τὴν ἡμετέραν τὴν ἐγγινομένην, καὶ τοιαύτην οἵαν εἰκὼ ἀπὸ κυρίου πνεύ-
ματος. καὶ πάλιν ἀπὸ τὴν αὐτῆς ὁμιλίας. θέλεις ἰδεῖν καὶ ἀπὸ τοῦ σώματος
λάμπουσαν ταύτην. ἀτενίσαντας φησὶν εἰς τὸ πρόσωπον στεφάνου. εἶδον ὡς πρό-
σωπον ἀγγέλου, ἀλλ' οὐδὲν τοῦτο πρὸς τὴν ἔνδον ἐναστράψασαν αὔγλην. ὅπερ
ὁ μωϋσῆς ἐπὶ τοῦ προσώπου εἶχε, τοῦτο οὐτος ἐπὶ τὴν ψυχῆς περιέφερε. μᾶλ-
λον δὲ καὶ πολλῷ πλέον. Ἐπὶ δὲ ἀναγινωσκομένων τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ, διρέ-
θη λέγων, ὅτι οὐκ ἔστι τὸ φῶς τῆς μεταμορφώσεως ἐκεῖνο ὅπερ μέλλουσιν ἀπο-
λαύσειν οἱ δίκαιοι. ἀλλὰ τοῦτο ἐστὶν ὅπερ ὄψονται καὶ οἱ πονηροὶ, καὶ τὴν αὐγυστίνον
φέρει μάρτυρα δῆθεν. παρεξηγούμενος τὸ ἐκείνου ῥητὸν τὸ λέγον, ὅτι ἔσται καὶ οἱ
ἀγαθοὶ καὶ οἱ πονηροὶ ὄψονται τὴν κρίσιν τῶν ζώντων καὶ νεκρῶν, πόρρω πάσης ἀμφιβολ-
λίας, οὐκ αὐ ἄλλως αὐτὸν οἱ πονηροὶ ἰδεῖν δυνηθεῖεν, ὅτι μὴ καὶ τὴν μορφὴν
κάθ'

καθ' ἑαυτὸν ἀνθρώπου ἐστίν. ὅμως μόνοιγε ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ καθ' ἑαυτὸν κείνει, καὶ
οὐκ ἐν τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ καθ' ἑαυτὸν κείμενος. Καὶ ἐρωτηθεὶς πῶς νοεῖ τὸ ἐν τῇ δόξῃ
αὐτοῦ, τὴν δόξαν εἶπε τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ἑαυτὸν μὴ Πατρὸς καὶ τοῦ Πνεύματος
τοῦ ἔχει κλεινὸν πεφυκέναι, ἢ πῶς καὶ ἐν τῷ πρόσωπῳ τοῦ Χριστοῦ ἐφανὴ ἐν τῷ ὄρει,
καθὼς ἦν ὄψονται αὐτὸν οἱ πονηροί. Ἀλλ' ἡ μετριότης ἡμῶν, οὐχ οὕτως εἴρηκεν ἐχέν
ταῦτα, ἀλλὰ τοῦτο ἐστὶν ὅπερ ὁ θεῖος αὐγουστῖνος φησὶν ὅτι οὐκ ὄψονται τὴν κύριον
οἱ πονηροὶ ἐν τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ, ὡς κατάκριτον. ἐν ὕβρει καὶ χλεύῃ, καὶ
ἀτιμίᾳ καὶ ἀδοξίᾳ. ἀλλ' ἐν τῇ δόξῃ καὶ τιμῇ αὐτοῦ, τουτέστιν ὡς κριτὴν τῶν ἁπάντων.
τοῦτο γὰρ καὶ αὐτὸς ἐπάγει λέγων, ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ καθ' ἑαυτὸν κείνει, καὶ οὐκ ἐν τῇ
ταπεινώσει αὐτοῦ καθ' ἑαυτὸν κέκριται. ἤτις δόξα, οὐκ ἔστιν ἐκείνη ἡ δόξα ἡ κοινὴ
τοῦ Ἰεσουποσάτου θεότητος, ἡ ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ τε φανεῖσα τοῦ Χριστοῦ, ἀλλ' ἕτερον
εἶδος τοῦ αὐτοῦ δόξης, καθ' ἑαυτὸν δηλονότι κριτὴς ἐλεύσεται κρῖναι ζῶντας καὶ νε-
κρούς. οὐδὲ γὰρ ὁ Πατὴρ φησὶ κρίνει οὐδένα, ἀλλὰ τοῦ πᾶσιν κρίσιν δέδωκε τῷ
υἱῷ, ἵνα πάντες τιμῶσι τὸν υἱόν, καθὼς τιμῶσι τὸν Πατέρα. ἀλλ' ἐκεῖνος, ἀσπὶς
ἑαυτὸν τοῦτο οὖν τὰ ὦτα τοῦ μὴ ἀκοῦσαι φωνῆς ἐπαιόντων τὰ θεῖα λόγια.

Πρὸς ταῦτα οὖν καὶ τοῦτο τὰ ἕτερα τὰ ἀναγνωσθέντα, ἐν οἷς διαφορὰν ὅλως θείας
οὐσίας, καὶ θείας ἐνεργείας οὐ λέγει, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς λέγει θεότητας κλεινοὺς, συκο-
φαντῶν καὶ τὸν ἄγιον Διονύσιον ὡς δῆθεν λέγοντα τοῦτο. ἀπὸ τούτων οὖν πάντων,
μᾶλλον δὲ ἀπὸ μόνης τοῦ διηγεφοῦς τοῦ αὐτοῦ συγγράμματος, ἔδει πάντως ἀπο-
κηρύξαι τοῦτον τὸν ἀναθέματι παραπέμψαι ὡς ἀλλότριον τοῦ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας.
ἀλλ' ἡ μετριότης ἡμῶν, καὶ ἡ τοῦ αὐτοῦ ἱερὰ καὶ μεγάλη σύνοδος τῇ σωτήρι τοῦ
ἐκκλησίας φιλανθρωπίᾳ χρώμενοι, καὶ ἐπὶ τὴν διηγεφοῦ αὐτοῦ ἀναμένοντες, καὶ
καιρὸν ἀπολογίας αὐτῷ δεδώκαμεν, καὶ τοιαῦτα λέγειν ἐν τῇ σύνοδῳ παρήκαμεν.
πρωτοτρῶν δὲ τοῦ ἡμῶν μετριότητος, ἀπεγνώσθησαν καὶ αἱ πρὸς τὰ αἱρετικῶν ἀναφοραὶ
τοῦ τοῦτο, καὶ τὸ τοῦτο πρὸς τὸν ὁσιώτατον καθηγούμενον παράκλιον, μυείας ἔχον
τὰς ἀρτίας δι' οἰκειοχείρων αὐτοῦ γραμμάτων. ἔλεγε γὰρ, συγχώνω ἀναδοχῆς πα-
ρὰ τῶν βασιλέων καὶ τοῦ πατριάρχου, πρεσβευόντων ἀδικίαν εἶναι καὶ συκοφαντίαν καὶ
φθόνον τὰ ἐμὲ ψηφίσα, ἐκεῖνα λέγων ἅπερ δικαίως ἔπαθεν ἐκεῖ πρὸς τῶν
λαυρεωτῶν δι' ἅπερ ἔλεγε. Περὶ ὧν ἦκεν παρ' ἐμοῦ ὅτι κάκιστα εἰσὶ, καὶ αὐτὸς
δῆθεν ὑπεκθεῖ τοῦτο τῇ ἐκκλησίᾳ. καὶ μετ' ὀλίγα. καὶ πρὸς μὴ τοῦ τόμου καὶ τῶν
ἐγκλημάτων τῶν λαυρεωτῶν, ὅτως ἀπηλλάγημεν ῥαδίως. πολλὰ δὲ ἀξιώσαντος
με τοῦ πατριάρχου ἵνα εἴπωμεν εἴπ' ἔχομεν ὑπολαμβάνεσθαι τῶν συγγραμμά-
των τοῦ παλαμᾶ, ἔδωκα αὐτῷ πραγματείας δύο, καὶ ἔχει ταύτας ἤδη μῆνας δύο.
ὅτω δὲ ἀπελογήσατο ὅποτε. πλὴν καὶ ὅτως ἡμᾶς τῆς ἄκρας ἀξιοῖ τιμῆς καὶ ἀ-
γάπης, καὶ θαυμάζει δὴ σοφίᾳ καὶ δείκνυσι τὰ συγγράμματα τοῖς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ
σοφοῖς, ζητῶν κοινὴν σωτηρίαν τῶν δογμάτων τοῦ παλαμᾶ. διὸ καὶ ἀναθεματίζου-
σι καὶ ἀφορίζουσι πάντας τοὺς ἐξεγείραντάς με εἰς τὸ συγγράφεσθαι, ὡς δι' αὐ-
τοὺς εἰς τοὺς ἐχάτους κινδύνους τῆς ἐκκλησίας ἐλθούσης, ἐμὲ δὲ ἀξιοῦσι λῦσαι τὴν
ἀπολογίαν, καὶ χαλεπῶν ὀχλήσεων ἀπαλλάξαι τὴν ἐκκλησίαν. εἰς ὃ καὶ μὴ ἐνδι-
δόντος ἐμοῦ, κοινὸν ἔρανον ποιησάμενοι . . . . . δεδώκασί μοι καὶ τὸ παρὸν . . . .
ἵνα καρτερήσω ἐνταῦθα τὴν χειμῶνα, πολλὰ πρὸς τοῦ παρὸν ἀξιώσαντος τοῦ βασιλέως τοῦ

καὶ τα-

καὶ τὰ κοινὰ ζήνοῦ τοῦ Πατριάρχου, ἵνα μὴ αὐτέσεως δύνωσιν ἀπολογίας. μέχρι
τοῦ τοῦ με ἀξιοῦσι πρὸς καρτερῆσαι. ἔλεγον αὐτολεξεὶ ἐναντία πάντως ὧν ἔλεγε
πρὸς ἐμὲ, καὶ ψεύδη καὶ ἀνυπόστατα. ἐμέλλομεν οὖν καὶ πλείονα πρὸς θήσειν, ἀλ-
λ' ἀπὸ τούτων φανερῶς ὄντων ψευδῶν καὶ ἀνυποστάτων, καὶ ἐχόντων τὸ ἔλεγχον, δεῖ καὶ
τὰ ἕτερα νοεῖν, πρὸς καὶ τοῦ πάλιν φησὶν. οὐδὲ λέγεις καὶ κατηγορεῖς με ἀπὸ τὰ
ἀκινδυνοῦν, καὶ πεισθῶ ὅτι ὁ Πατριάρχης ἐνὶ πολλὰ μεγαλώτερος πρὸς τὸ ἀγω-
νιῶν σου, καὶ ἀνυπλέγω αὐτῷ καὶ νῦν ἐγγράφως, καὶ πάλιν οὐδέν με συχαίνεται οὕτως,
ὡς παρισοῦς σὺ τὸ ἑαυτόν σου. ψευδῆ καὶ ἐν τούτῳ λέγων, μᾶλλον μὴν ἐν ἔδωκέ μοι
τὰ συγγράμματα αὐτοῦ, ὡς ἔλεγον ἵνα καταγνωθῶσι. καὶ μετ' ὀλίγα. ἐμὲ
κατηγορήσατε καὶ τέως μέχρι τοῦ σήμερον εἰμὶ ἀκαταδίκας, ἡμεῖς δὲ κατηγο-
ρεῖσθε εἰς αἱρέσεις ἀδιηγήτους, τὴν δὲ ὁμολογίαν οὐ ἀπεκρίνατο τὸν ἀδελφόν μου, ἔ-
φερον τοῖς ἐνταῦθα, καὶ δύρεθη πρὸς τῇ σωτῆρι μόνον ὅτι ἔχει τέσσαρας αἱρέ-
σεις, μίαν ὅτι ἔλεγον ὅτι γίνονται οἱ ἄνθρωποι πράγματι καὶ ἀληθείᾳ θεοὶ, ὥς-
περ ὁ Χριστὸς πράγματι καὶ ἀληθείᾳ ἄνθρωπος. Δευτέραν αἵρεσιν πεποίηκεν,
ὅτι ἔλεγε πράγματι καὶ ἀληθείᾳ ἑωρακέναι τοὺς προφήτας τὸν Θεὸν, ἀλλ' οὐ τυπι-
κῶς καὶ συμβολικῶς. εἰ γὰρ ὁ Θεὸς ὤφθη τοῖς ἀνθρώποις, ὡς πάρδαλις, καὶ λέων
καὶ ἄρκτος, καὶ μαργαρίτης, καὶ καθήμενος, καὶ παλαιὸς ἡμερῶν, καὶ τοῦτα οὐκ ἦ-
σαν τύποι καὶ σύμβολα, ἀλλὰ πράγματι καὶ ἀληθείᾳ ἦν ὁ Θεὸς τοῦτα, πολυ-
λιώτερον τοῦ πίστεως τοῦ χριστιανοῦ. Τρίτον ὅτι τὸν θεωρίᾳ φῶς οὐκ ἔστι κτιστὸν
καὶ ἄκτιστον, θνητὸν καὶ ἀθάνατον, πρόσκαιρον καὶ ἀΐδιον. ἀγνοεῖτε γὰρ ὡς φαίνεται
τὸ διπλοῦν τοῦ φύσεως τοῦ Χριστοῦ καὶ τὸ ἑνιαῖον τοῦ ὑποστάσεως. Ἐν δὲ τῷ τετάρτῳ ὅτε
ἐλέγετε ὁρᾶσθαι τοῦ ἐνέργειαν τοῦ Θεοῦ ὡς φῶς, πάντες ἐγέλασαν. ἐπεὶ οὐδὲ ἐνόη-
σαν τὸ λέγετε, ἀλλ' ἦν ἄτοπον τὸ πράγμα καὶ ἀόπτον. Διὰ ταῦτα ὑβρίζετε
δεσποτάμου ἡ ἀγωνοῦσα ὡς αἱρετικὸς καὶ τὸ μονασήριον ὅλον οὐ δι' ἐμὲ, καὶ βόθρον
ὃν ὠρύξατε ἐμοὶ, ἐνεπέσετε ὑμεῖς. Ταῦτα δὲ πάντα κατηγόρησε τοῦ θείας συ-
νόδου ψευδῶς. ὅτε γὰρ εἶδεν αὐτὸς ποτὲ σωπηρίου αὐτοῦ, ὅτε ἤκουσε ταῦτα ποτὲ
παρ' αὐτῆς, εἰ μὴ τοῦ σύνοδον λέγει τοὺς ὁμόφρονας καὶ ὁμοδόξους αὐτῷ. ἐκεῖ-
νοι γὰρ ἴσως εἶπον ταῦτα, οἱ καὶ χαίροντες ἀεὶ ἐν τοῖς πιστοῖς, καὶ ταῦτα λέγοντες.
ἡμεῖς δὲ, τοὺς ἐν τῷ ἁγίῳ ὄρει κατοικοῦντας, ὀρθοδόξους ἔχομεν. καὶ τὸ ὀρθῶν δογ-
μάτων πεπαιδευμένους καὶ τὸ αἱρετικῶν δυώκτους, καὶ ἅπερ δὲ λέγει τὸ ὁμολογίαν ἔχειν
ἐκείνου οὐχ ὡς ἐκείνη διέξεισι πεποίηκε ταῦτα. ἀλλὰ καὶ ταῦτα κακῶς ἐκείνης
ἀπέπασε. Ἀναγνωσθεῖσα γὰρ δὴ τοῦ ἱερᾶς συνόδου καὶ ὀρθόδοξος δύρεθη καὶ μη-
δὲν ἄξιον κατηγορίας ἔχουσα. ἃ γὰρ κατηγορεῖ ταύτης, ἔχουσιν ὑπλέξεως οὕτω.
τοὺς τοῦ θεοῦ μέθεξιν, πράγματι καὶ ἀληθείᾳ γίνεσθαι δοξάζοντας ἐν Πνεύ-
ματι, διὰ τοῦ πρεσβῆναι, καὶ θεοῦ παῖδες, καὶ θεοὶ χρηματίζουσιν ἄνθρωποι καθώς-
περ καὶ θεὸς πράγματι καὶ ἀληθείᾳ γέγονεν ἄνθρωπος, ἔργῳ καὶ ὑποδέχομαι.
τοὺς δὲ κατὰ χάριν καὶ μίμησιν, ἀσελγίαν τε μόνον τοῦ ἐν τοῖς κόσμοις θεωρημένης
σοφίας τὴν θεὸν ὡς ἐν αἰνίγματι νοεῖσθαι τε καὶ φαντάζεσθαι λέγοντας, ἀναθεμα-
τίζω. Ἐπὶ τοῦς θείᾳ χάριτι καὶ διὰ τοῦ τῶν ἐντολῶν ἐργασίας καθαίρεσθαι λέγο-
τας τοῦ πνεύματος καρδίαν, καὶ ὅτω τοῦ θεοῦ ἐνοίκησιν κατ' ἐνέργειαν ἐν ταῦ-
τῃ γίνεσθαι, καὶ ὡς φῶς τοῖς ἀξίοις ὁρᾶσθαι, ὃ δὴ φῶς ἡ βασιλεία οὐρανῶν, ἔλαμ-
ψίς τε

ψίς τε θεία καλεῖται, σέργω, καὶ ἀποδέχομαι. τοὺς δὲ ἀμαλοιδωρημένους καὶ κα-
μοδόξους ἰάτρους ὡς ἐνθουσιῶντας καὶ ὀμφαλοψύχους, καινοὺς φωτὸς λαμπάδας ἀνα-
θεματίζω. Ὅπ δοξάζω πράγματι καὶ ἀληθείᾳ γεγενέναι τὰς καὶ καιρὸν ἐν τοῖς
ἁγίοις χωρομένας ἀπάσας ἐν Πνεύματι. ἤτοι τὴν ἡσυχίαν, τὴν ἀσέβειαν, καὶ τὴν
τῶν θεοπρεπῶν πάλιν ἐν τῇ ὁδῷ ἀληθινῶν ἔλαμψιν, τοὺς δὲ καὶ φανταζομένας τοιούτας 5
γεγενέναι λέγοντας, ἀναθεματίζω. Ἔτι πιστεύω καὶ δοξάζω τὸν ἐν Ἰορδανῷ τὸν τῆς
χριστοῦ μεταμορφώσεως φῶς, ἄκτιστον εἶναι καὶ ἀΐδιον, ἀπαρχόν τε καὶ ἀτελεύτητον θεότητα, φυσικὴν ἀκτῖνα, ὑποστάσει καὶ θείαν ἐνέργειαν, ἔλαμψίν τε καὶ λαμπρότητα καὶ κάλλος ἐφάσμιον τοῦ Θεοῦ λόγου θεότητος. Ἰοὺς δὲ λέγοντας αὐ-
τόκτιστον καὶ ἄκτιστον, ὁρατὸν καὶ ἀόρατον, ὀρατὸν καὶ ἀόρατον, θνητὸν καὶ ἀθάνατον, ἔπτε σύμβο- 10
λον αἰσθητὸν, φάσμα τε καὶ ἴνδαλμα νοήσεων ἀδρανέστερον, ἀναθεματίζω. Περὶ τούτου δὲ τοῦ θείου φωτὸς ἐρωτηθεὶς ὁ πρόχορος. πῶς τὸ αὐτὸ καὶ ἓν ὄν, κτιστὸν καὶ ἄκτιστον λέγει, ἐπειδὴ καὶ ὁ Χριστὸς εἶπεν, ἄκτιστος ἐστὶ καὶ κτιστός. ὥσπερ γὰρ ὁ υἱὸς ἀπαρχῶν, θεὸς καὶ ἄνθρωπος δηλαδὴ. ὡς μὲν θεὸς ἄκτιστος ἐστὶν, ὡς δὲ ἄνθρωπος κτιστὸς, οὕτω καὶ τὸ φῶς ἐκεῖνο τὸ λάμψαν ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ κτιστοῦ 15
καὶ ἀκτίστου πεφυκότος, κτιστὸν καὶ ἄκτιστον αὐ εἴη.

Ἀλλ' ὁ Χριστὸς εἴρηκεν ἡ μετέρότης ἡμῶν, σώματος ἐστὶν ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος, καὶ διὰ τοῦτο σωζομένων τὴν ἑκατέραν ἰδιωμάτων, κτιστὸς ἐστὶ καὶ ἄκτιστος, τὸ δὲ φῶς ἐκεῖνο ἓν ὄν, καὶ τοῦ Χριστοῦ θεότητος, μᾶλλον δὲ τοῦ Ἰησοῦ θεότητος αὐγὴ καὶ ἔλαμψις καὶ ὑπὸ τῆς σαρκὸς, οὐδὲ γὰρ ἡ σάρξ αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἔχει φῶς, πῶς 20
δυνατὸν τὸ ἓν, καὶ ἄκτιστον εἶναι καὶ κτιστὸν; πῶς ἅπερ ἀπλέγων ἐκεῖνος, ἀλλ' ἐγὼ φησὶ φῶς αὐτὸν νοῶ τὸν Χριστὸν τὸν μονογενῆ υἱὸν τοῦ Θεοῦ, μὴ τοῦ καθ' ἡμᾶς πρόσλημματος, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἄκτιστον αὐτὸν λέγω καὶ κτιστὸν. ἡ δὲ μετέρότης ἡμῶν, λοιπὸν εἶπεν, ἐν τοῖς σοῖς συγγράμμασι τοῖς πρὸ ὀλίγου ἀναγινωσκομένοις, κτιστὸν μόνον καταστοχάζων εἶναι τὸ φῶς ἐκεῖνο, αὐτὸν τὸν Χριστὸν τὸν μονογενῆ υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν δὲ ἡμᾶς ἄνθρωπον γεγεννηκότα ἔλεγες εἶναι κτιστὸν μόνον καὶ τὰς σὰς ὑπολήψεις, καὶ κτιστὸν καὶ ἄκτιστον, καὶ διὰ λοιπὸν ὅρεσιν μόνον ἐλαύνομεν τὰ αὐτὰ καὶ σὲ βλασφημοῦντα ἐκεῖνον. μᾶλλον δὲ καὶ πολλῷ χείρω καὶ ἀτοπώτερα. εἰ δὲ ἔχεις ἀπλέγειν ὅπ τοῦτο οὐκ εἶπας, αὐτὰ δὲ τὰ συγγράμματα φανερῶς δεικνύουσι τοῦτο, ὁ δὲ πρὸς ἡμᾶς, εἰδὲν ἀπεκρίνατο. Οὐδὲ ἀκούειν ἤθελε τοῦ θείου Πατρὸς ἰωάννου τοῦ δαμασκηνοῦ, διαῤῥήδην λέγοντος, ὅτι ἐμπροσθεν τῶν μαθητῶν μεταμορφοῦται ὁ ἀεὶ ὡσαύτως δεδοξασμένος καὶ λάμπων ἀστραπῇ θεότητος. ἀνάρχως μὲν δὲ ὁ υἱὸς τοῦ Πατρὸς γεννηθεὶς, τὸν φυσικὸν ἀκτῖνα ἄναρχον κέκτηται τὴν θεότητος. καὶ ἡ τοῦ θεότητος δόξα, καὶ δόξα τοῦ σώματος γίνεται. καὶ αὐθις. καὶ ἔλαμψε φησὶν ὡς ὁ ἥλιος. εἰ ὅπ μὴ τοῦ ἡλίου λαμπρότερον, ἀμήχανον γὰρ ἐν τῇ κτίσει τὸ ἄκτιστον εἰκονίζεσθαι, ἀλλ' ὅσον ἐχώρουν καθορᾶν οἱ βλέποντες. Οὐδὲ τοῦ μεγάλου ἀθανασίου λέγοντος, εἰδεὶς ἀνθρώπων δύναται θεοῦ οὐσίαν γυμνῶν ἰδεῖν εἰδαμοῦ. ὅθεν πρόδηλον ὅπ οὐ τὴν οὐσίαν τοῦ θεοῦ ἔβλεπον οἱ ἅγιοι, ἀλλὰ τὴν δόξαν, ὡς καὶ πρὸ τῶν Χριστόλων γέγραπται, ὅπ διαγρηγορήσαντες ὁ Πέτρος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, εἶδον τὴν δόξαν αὐτοῦ. Ἐπεὶ δὲ πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τοῦτο, ἔλεγον ἐν τῷ πρὸς τὸν ὁσιώτατον καθηγούμενον πτωκ-

πτωκίῳ αὐτοῦ πρὸς τοῦ Θεσσαλονίκης, τοῦ ἱερεῦ δηλαδὴ γρηγορίου, ὅπ δηθεν οὐκ ἔγραψεν ἡ μετέρότης ἡμῶν πρὸς τὸ ἅγιον ὄρος τὴν ἄθω ἵνα ἑορτάζηται, οὐδὲ γὰρ αὐτὴ ἑορτάζει τοῦτον ἐν ταύτῃ, διὸ καὶ οὐκ ἀφῆκε κρυφθῆναι τοῦτον σωφρονικῶς μὴ τῶν ἀποκλέντων ἐκεῖθεν, τοῦ τε ἡμιωτάτου ἱερομονάχου κυρ μαλαχίου, καὶ τοῦ ἡμιωτάτου μοναχοῦ κυρ ἰωβ, πρὸς ποιησμὸν τῆς τοῦ ἱεροῦς λαύρας ἡμῶν, ἵνα μὴ ἀπμαθῇ ὡς ἔζω τῶν κανόνων πράττουσα, διὰ ταῦτα δέον ἔκρινεν ἡ μετέρότης ἡμῶν, εἰπεῖν τὰ περὶ τούτου.

Εἴρηκεν οὖν, ὅπ τὸν ἅγιον ἐκεῖνον ἐγὼ καὶ θεοφόρον ἄνδρα, τὸν ἱερὸν λέγω γρηγόριον, καὶ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ πολιτείας τοῦ θαυμασίου ἐκείνης καὶ ἰσαγγέλου, καὶ τῶν μεγάλων ἀγώνων οὓς ἠγωνίσατο καὶ τε τῶν παθῶν καὶ τῶν δαιμόνων, ὅσα ἐμὲ εἰδέναι τὸν ὁσιόνου πεπεισμένον μάλιστα, ἔπτε καὶ ἀφ' ὧν ὑπὲρ τοῦ ἱεροῦς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας φυναῖκας ἠγωνίσατο, καὶ ταύτης πρόθεσιν, καὶ συγγράμμασι καὶ λόγοις καὶ διαλέξεσι τοῦ πρὸ τῷ δυναμένῳ σπεύδας αὐτοῦ, ἄγιον ἔχω τοῦτον, τῶν μεγάλων ὁσιόνων διδασκάλων τῆς ἐκκλησίας τῶν θεοφόρων πατέρων κάτ' οὐδὲν ἐλλείποντα. καὶ μαρτυροῦσι τῷ λόγῳ τὰ ἐμὰ πρὸς ἐκεῖνον ἐγκώμια. διά τε κανόνων καὶ ὕμνων ἐμοὶ ποιηθέντα, καὶ ὅπε ὁ παρ' ἐμοῦ συγγραφεὶς ὁσιόνου βίος, καὶ πόνων ἐγκωμίων μέρη, μάλιστα δὲ ἀκριβῶς πεπληροφόρημαι τοῦτο καὶ σέργω καὶ πιστεύω τοῦτον ὡς ἅγιον ἀπὸ τῶν θαυμάτων αὐτοῦ, ἃ μὴ τὸν ἐνθένδε πρὸς Θεὸν ὁδοιπορίαν εἰργάσατο, ἰαμάτων πηγὴν τὸν ἴδιον ἀναδείξας τάφον. ἅπερ πληροφορηθῆναι βουλόμενος ἐγὼ, οὐχ ὡς ἀμφιβάλλων πρὸ τούτων, οἶδα γὰρ τὸν ὁσιόνου βίον, ἄξιον ὄντα τοιαῦτα ποιεῖν, ἀλλὰ διὰ τοὺς ἀμφιβάλλοντας καὶ τοὺς ἀπιστοῦντας αὐτοῖς, ἐμνήνυσα τῷ ἐμῷ ἀδελφῷ τῷ μεγάλῳ οἰκονόμῳ τοῦ ἐκκλησίας ὁσιόνου, ἵνα ἐξετάσῃ καὶ εὕρῃ πινὰ τῶν θαυμάτων ὁσιόνου, καὶ γράψῃ μοι ταῦτα. οὐδὲ οὐ πρότερον ἠβουλήθη τοῦτο ποιῆσαι, πρὶν ἢ τοὺς ἰαθέντας αὐτοὺς, καὶ τῶν θαυμάτων ἀπολαύσαντας ἀμέσως θεάσηται, καὶ λάβει παρ' αὐτῶν μαρτυρίαν, ὅπ ἀληθῆ εἰσὶ τὰ λεγόμενα. καὶ οὕτως ἔγραψε πρός με, καὶ ἀπέστειλε ταῦτα, λαβὼν ἀξιοπίστους μάρτυρας. Ἀλλὰ καὶ ὁ πρὸ ἐμοῦ πατριάρχης ἀκούων ταῦτα, ἔγραψε πρὸς τοὺς ἐπισκόπους τῆς θεσσαλονίκης, καὶ πρὸς τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς, ἵνα συναχθέντες ὁμοῦ, ἴδωσι τὰ ὁμολογούμενα καὶ πρόφανῆ θαύματα καὶ γράψωσι, καὶ ὑπογράψωσι, καὶ ὑποτείλωσι πρὸς αὐτὸν, οἱ τινες καὶ αὐτοὶ ὁμοίως πεποιήκασι. συναχθέντες εἰδήσει καὶ ὁρισμῷ καὶ τῆς μακαρίτιδος ἐκείνης καὶ ἁγίας δεσποίνης τῆς μητρὸς τοῦ κρατίστου καὶ ἁγίου ἡμῶν αὐτοκράτορος, καὶ τοὺς ἰαθέντας αὐτοὺς προσκαλούμενοι, καὶ μετ' ἀσφαλείας λαμβάνοντες παρ' αὐτῶν τὴν μαρτυρίαν, ὅπ ἀληθῆ εἰσὶ τὰ περὶ τούτων λεγόμενα. οἱ καὶ γράψαντες ταῦτα καὶ ὑπογράψαντες, πρὸς τὸν πρὸ ἐμοῦ πατριάρχην ἀπέστειλαν, ὡς καὶ τὰ γράμματα μαρτυρεῖ παρ' ἡμῖν ἀρτίως. Διὰ τοῦτο καὶ ἐγὼ ἐν τῷ μοναστηρίῳ τοῦ ἀκαταλήπτου καθήμενος, καὶ ἐπαίζων, πρὸς ἐνὰ καὶ μεγάλην ἑορτὴν ἐπετέλουν τῷ ἁγίῳ τούτῳ, καὶ τὸν τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ταύτης μελῳδὸς ἔχων μετ' ἐμοῦ, καὶ πολλοὺς τοῦ κλήρου. καὶ νῦν πάλιν ἐπανελθὼν εἰς τὸν ὑψηλὸν τοῦτον θρόνον, ἐπεὶ οἱ λαυριῶται ἔγραψαν καὶ ἀπέφερόν ἡμῖν πρὸς τοῦτον, ἔγραψα πρὸς ἐκείνους, ἵνα πᾶς ὁ βουλόμενος, ἑορτάζῃ τοῦτῳ κάτ' ἰδίαν. καὶ νῦν τοῦτο λέγω, ὅπ πᾶς ὁ θέλων ἑορτὴν ὁπιτελεῖν τοῦτῳ, ἀκωλύτως τοῦτον ποιείτω. ἐν τῇ μεγάλῃ δὲ ἐκκλη-

ἐκκλησίᾳ οὐκ ἐποιοῦμεν τοῦτο, καθόλου ἐν πᾶσαις λοιπαῖς ἐκκλησίαις πανταχοῦ, ὅτι οὔπω πεῖ τοῦτο τῇ ἱερᾷ Χιώδῳ ἐκοινωνήσαμεν. νυνὶ δὲ ἀπόφασιν δεδώκαμεν καὶ γνώμην κοινὴν, ἵνα ἑορτάζηται. Τοῦτο δὲ σώνθες ἐστὶ γινώμενον ἐν τοῖς ἁγίοις οὗς ὁ Θεὸς δοξάζει. εἶον γένοιτο δὴ τῷ ἁγίῳ ἀθανασίῳ τῷ οἰκουμενικῷ Πατριάρχῃ, ἐπεὶ καὶ ὁ Θεὸς ἐκεῖνον ἐδόξασε διὰ τῶν θαυμάτων, καὶ μήπω τῆς Ἐκκλησίας ἀπαγκωνίσης αὐτὸν, ἑορτὴν ἐπιτέλουν πεφανῆ οἱ δὲ μοναχοὶ αὐτοῦ μοναχοὶ, καὶ τὴν ἱερὰν αὐτοῦ εἰκόνα ἔφερον ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ καὶ κυριακῇ τοῦ ὀρθοδοξίας, καὶ ἐν πᾶσαις λιτανείαις διὰ μέσης τοῦ πόλεως δηὶ χρόνοις πολλοῖς, ὕστερον δὲ τοῦ ἱερᾶς Χιώδου τοῦτο εἰπόσης, οὐ ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ ἑορτάζεται, καὶ δηὶ ἄλλοις δὲ πολλοῖς γέγονεν ἅγιοι ἀνδράσι καὶ γυναιξὶν, ὧν τὰ ὑμνα λείψανα κεῖνται ἐν πολλοῖς τοῖς καὶ τὴν Βασιλίδα ταύτην τῶν πόλεων διαγῶν μοναστηρίων. οὐ ἑορτάζονται πεῖ δὲ βελομένου πάντος, μήπω τῆς ἐκκλησίας εἰπούσης τοῦτο οὐκ εἶν. τοιοῦτον δὲν γέγονε καὶ δηὶ τοῦ ἱερᾶ Γρηγορίου, πῶς καὶ οὐκ ἂν ἔχοιμεν αὐτὸν ἅγιον καὶ θεοφόρον ὃν ὁ Θεὸς ἐδόξασεν οὕτω διὰ θαυμάτων, ὡς οὐ πολλοὺς ἑορτάζειν τοῦτο πεῖφανῶς ἐν ἑτέραις πόλεσι, καὶ μάλιστα ἐν τῇ θεσσαλονίκῃ, καὶ ναὸν αὐτοῦ γείραι ὑπὲρ δηὶ τῷ τοῦτο ὀνόμαλι ἐν τῇ καστρίᾳ, καὶ ἀλλαχοῦ πολλοὺς ἑορτὰς ἐκτελεῖν παντήμους αὐτῷ; ἅγιον δὲν ἔχω τοῦτον, καὶ τοῦ ἐκκλησίας διδάσκαλον, καὶ τῶν μεγάλων ἐκείνων θεοφόρων Πατέρων καὶ διδασκάλων ἕνα. ἅπερ ἡ θεία Σύνοδος καὶ ἀπεδέξατο καὶ ἐπαίνεσεν. Οὕτως δὲν πεῖβάσης τοῦ ὑποθέσεως καὶ ὑπὲρ τῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων ἐνεστῶτος πολλὰ τοῦ πεῖχόρου, καὶ ἐπεκδικοῦντος αὐτὰ καὶ κρίτος, καὶ πολλὰ φιλονεικήσαντος, ἀνάγκλιν ἔχεν ἡ ἱερὰ Χιώδος ἀποφήνασθαι ὑπὲρ γνώμλιν ἔχει πεῖ αὐτοῦ. καὶ ἐρωτηθέντες ἕκαστος τῶν ἱερωτάτων μητροπολιτῶν, καὶ τῶν θεοφιλεστάτων δηποτάτων, πάντες εἶπον, ὅτι ἐπεὶ τὰ αὐτοῦ συγγράμματα καὶ αὐτὸς δὲ ὑστος παρὼν, φαίνεται πολλὰς δυσεβείας καὶ πεῖδονομίας ἔχων, καὶ φρονῶν, καὶ λέγων, ἃ συγγραφόμενος, καὶ μὴ μόνον ἐπόμενος τῆς βαρλαάμ καὶ ἀκινδύνου πατριαρχικῆς δόξαις, ἀλλὰ ἑτέρας, ἃ πάντῃ, καὶ ἐφυρετὴς πολλῶν αἱρέσεων γεγονὼς, εἰ μὴ μεταμεληθείη γνησίως, ἀναθεμαίνας τὰ ἑαυτοῦ συγγράμματα, καὶ ἑτέρας γράψας ὑπὲρ τῆς ὀρθῆς ἡμῶν πίστεως, δεχόμεθα αὐτὸν οὐχ ὡς ἱερέα, ἐπεὶ πεῖστάτης ἐστὶ καὶ ἐφυρετὴς πολλῶν ἀτόπων αἱρέσεων, ἀλλ' ἁπλῶς ὡς χριστιανὸν. ἀμεταμέλητον δὲ τυγχάνοντα καὶ ἀδιόρθωτον, καὶ καθηρημένον αὐτὸν ἔχομεν πάσης ἱεροπραξίας, καὶ τῷ ἀναθέματι καθυποβάλλομεν. καὶ τοῦ δηὶ τούτοις βασιλικὸν τόμον διάγνωσιν ἀπόφασιν. πολλῷ δὲ χείρω ἀτοπώτερα φαίνεται νοσῶν βαρλαάμ καὶ ἀκινδύνου, ὅσῳ καὶ τὰ οἰκεῖα συγγράμματα, αὐτὸς ἀφ' ἑαυτοῦ φέρων ἔδωκε τῇ ἐκκλησίᾳ. οὐχ ὥστε καταλυθῆναι πάρ αὐτῆς ἢ περιχρῆναι. ψευδῶς δὲ ἔλεγε τοῦτο ἀδολίως, ἀλλ' ἀναχωρῶν αὐτῶν καὶ τῆς ἐκκλησίας, διὰ τοῦτο μᾶλλον πλείονος ὀφείλει πειρᾶσθαι τῆς δίκης. Ἐπὶ τούτοις ἅπασιν ἡ μετριότης ἡμῶν, τὸν κύριον τῆς ἀποφάσεως τῆς ἱερᾶς Χιώδου ἐπαγαγεῖν ὀφείλοντα, τὰ αὐτὰ μὲν ἐφρόνει καὶ τότε κατ' αὐτοῦ καὶ αὖθις, διὰ ἔλεγον. ἔτι δὲ τοῦ δηπερφυοῦ αὐτοῦ καὶ διόρθωσιν βελομένου, ἐπεὶ ἐρωτηθεὶς ὅτι πάρ αὐτῆς, τι λέγει πεῖς τὰ πεῖβεβαιωθέντα τῆς ἱερᾶς ἀποφανέντα συνόδου, ἠξιώσατο μιᾶς ὑπερθέσεν ἡμέρας, ὥστε μὴ σκέψεως ἀπολογίαν τῇ ἐπαύ-

σιον δοῦναι, πεῖφασιν τοῦτο εἰπὼν, ἵνα τὴν Χιώδον ἐκφύγῃ, τόπε μὲν πῶς τοῦ ἑαυτῆς οὐκ ἀποφήνατο γνώμλιν. ἀλλ' ἀπελθόντος ἐκείνου, πλατύτερον ὡμίλησε τῇ σωνόδῳ πεῖ τὴν ὀρθῆς ἡμῶν πίστεως, καὶ τῶν κακίστων ἐκείνου συγγραμμάτων, Ὅτε καὶ πεῖ ὧν λέγει ὅτι οὐκ ἐξ ἀποκαλύψεως ἔχομεν τοῦ πίστιν, εἴρηκεν ἡ θεία Χιώδος, ὅτι ἡμεῖς μὲν, οὐκ ἀπεκαλύφθημεν τὴν πίστιν, ἀλλὰ μαθόντες ἔχομεν αὐτοῦ πεῖ θεῶν Πατέρων καὶ διδασκάλων ἡμῶν, ἐχόντων αὐτοῦ ἐξ ἀποκαλύψεως, καὶ διὰ ταύτης ἐλπίζομεν τὴν σωτηρίας τυχεῖν. πεῖ μὲν τοῦ ἀγιοτελικῶν συλλογισμῶν, ἐφ' οἷς ἐκείνου μέγα φρονεῖ, καὶ οὗς φῶς ὀνομάζει, οὐδὲ λόγου ἀνὸς οὐδὲ παρεκδύσεως αὐτοὺς ἀξιοῦμεν. ἐπεὶ καὶ τὴν ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς καθημένης Συνόδου, τὴν ἔκτης φημὶ, μόνον φανέντας, οὐδὲ τούτους ἀπήλασαν οἱ τὸν σύλλογον ἐκεῖνον συγκροτοῦντες θεῖοι Πατέρες, οὐδὲν κοινὸν ἐπόντες τοῦτοις, οὐ τοῖς διαγκλικοῖς καὶ ἀποστολικοῖς λόγοις. τὴν δὲ θείας καὶ ἱερᾶς διαλυθείσης τότε Χιώδου, ἐπεὶ καὶ τὴν δηπεῦσαν, ὁ πεῖχορος οὐκ ἦλθε καὶ τοῦ ὑπόχεσιν, μὴ θελήσας ἡμέραν μηνυθεὶς πεῖδὲ τὴν ἡμῶν μετριότητος, διὰ τὸν ὑμωτάτων ἄρχοντος τὸν νοῦν ἐκείνου τῆς κάθ' ἡμᾶς ἁγιωτάτης καὶ θεοῦ μεγάλης ἐκκλησίας, τοῦτε κὺρ γεωργίου καὶ μαυζικάτου, καὶ κὺρ Δημητρίου τοῦ μεγιστοῦ, οὐ μόνον ἀπαντήσας οὐκ ἠδυνήθη, ἀλλὰ οὐ ὁμοίως ἐκεῖ ἀνέλεγον, ὥσπερ ἐν τῇ Χιώδῳ, σέργων ἅπερ συγγράψατο οὐ φρονῶν τὰ αὐτὰ, λέγων ὅτι πᾶν ὅπερ ἂν βούλεται ὁ Πατριάρχης οὐ ἡ σύνοδος ποιήσει κατ' ἐμοῦ, ποιησάτωσαν. μὴ δὲ ἀνῶν σωαχθείσης πάλιν τῆς ἱερᾶς σωόδου δι' ἑτέραν ἐκκλησιαστικὴν δυλείαν, καὶ ζητηθείσης καὶ τῆς πεῖκλήμης ὑποθέσεως. Ἀνεγνώσθησαν καὶ ἅπερ κὺρ τῆς ἐκκλησίας πεῖσατῶν κανῶς σωεγράψατο, ἐν οἷς καθόλου αὐτοὺς καὶ μαγείρους λέγει ὁ ἀναιδὴς καὶ τὰ θεῖα λόγια καταπηλάων. ὅτε καὶ τὴν καθαίρεσιν ἐξήνεγκεν ἡ θεία σύνοδος κατ' αὐτοῦ πάλιν, ὡς οὐ τὸ πεῖτερον καὶ ἀναθεμάτισεν αὐτὸν, οὐ παῤῥησίᾳ ἐπ' ἄμβων ἀναθεμαίνοντα ἠθέλησε, τέως δὲ κὺ μὴ τὸ παρὸν ἀφεῖκε τοῦτο, ἀπεφήνατο δὲ, ὡς εἰ μὴ μεταμεληθείη ὕστερον, τότε οὐ τοῦτο ῥηθήσεται. καὶ ἡ μετριότης ἡμῶν σύμφωνον ἐξήνεγκεν τὴν ψῆφον καὶ τὴν ἀπόφασιν κατ' αὐτοῦ, ὡς ἀμεταποίητον καὶ ἀδιόρθωτον. οὐ ἀναθεμάτισε οὐ αὖτη τοῦτον πολλάκις. πάλιν δὲ πεῖνοσμένη τῆς ἐκείνου μεταμελείας, ἐμήνυσεν ἐκείνῳ, διὰ τοῦ ὑμιωτάτου μεγάλου σκευοφύλακος τῆς κάθ' ἡμᾶς ἁγιωτάτης καὶ θεοῦ μεγάλης ἐκκλησίας οὐ δικαιοφύλακος, διὰ κύρ κὺρ Γεωργίου τοῦ περδίκη, τοῦ θεοφιλεστάτου δηποτοῦ βορείας ποταμίας, οὐ τοῦ ὑμιωτάτου ἱερομονάχου κὺρ Γρηγορίου, ὁ δὲ καὶ πάλιν τὰ αὐτὰ ἀνεμήνυσεν ἅπερ οὐ πεῖτερον, διὰ ταῦτα οὖν ἡ μετριότης ἡμῶν ἅμα τῇ πεῖ αὐτοῦ ἱερᾷ καὶ μεγάλῃ Χιώδῳ τῶν ἱερωτάτων μητροπολιτῶν, καὶ τῶν θεοφιλεστάτων δηποτῶν ἔχει αὐτὸν δὴ τὴ ῥηθέντα πεῖχορον, ὡς διακείμενον οὐδὲν ἔλαττον τοῦ βαρλαάμ οὐ ἀκινδύνου, ἀλλὰ καὶ τὰ αὐτὰ φρονοῦντα καὶ τὰ αὐτὰ συγγραφόμενον, μᾶλλον δὲ καὶ πολλῷ χείρω καὶ ἀτοπώτερα καὶ δυσεβέστερα ἐκείνων, ὀρθόντε καὶ καθηρημένον εἰς τὸ διηνεκὲς πάσης ἱεροπραξίας, καὶ τῷ ἀναθέματι κυθυποβάλλει κὺ τὴν τοῦ ἱερᾶ σωνοδικὴ τόμον διάταξιν, ὅτω διαγορεύσαν κὺ ῥῆμα. ἀλλὰ καὶ εἴπε ἑτέρου τῶν ἀπάντων. τὰ αὐτὰ ποτὲ φωραθείη, ἢ φρονῶν, ἢ λέγων, ἢ συγγραφόμενος κὺ τοῦ ἱερωτάτου θεσσαλονίκης, μᾶλλον δὲ κὺ τῶν ἱερῶν θεολόγων οὐ τῆς ἐκκλησίας αὐ-

τῆς, τὰ αὐτὰ καὶ κατ' αὐτὰ ψηφιζόμεθα, καὶ τῇ αὐτῇ καταδίκῃ τῷ ἀναθέματι καθυποβάλλομεν. εἴτε τῶν ἱερωμένων εἴη τις, εἴτε τῶν λαϊκῶν. Κατὰ γὰρ τὸν τοιαύτην διάταξιν ἐπεὶ δίδομεν αὐτὸν ὅτω διακείμενον, καθηρημένον αὐτὸν ἔχομεν, καὶ τῷ ἀναθέματι καθυποβάλλομεν. καὶ αὐτὸν, καὶ πάντας τοὺς ὁμόφρονας καὶ ὁμοδόξους αὐτῷ, καὶ τοὺς ἀκολουθήσοντας, ἢ καὶ ἀκολουθοῦντας αὐτῷ ἐφ' οἷς βλασφημεῖ, καὶ τοὺς ἐπεκδικοῦντας αὐτόν τε καὶ τὰ αὐτὰ συγγράμματα, ἀκοινωνήτους ἔχομεν. Εἰ μόνοι μεταμεληθείη γνησίως ὡς εἴρηται, ἀπαρνήσας ἑτέρῳ συγγράμματι τὰ ἑαυτοῦ κάκιστα συγγράμματα, καὶ ἀναθεματίσας αὐτὰ, ὡς ἱερέα μὲν οὐ δεχόμεθα, ὡς δοχηνὸν καὶ ἐφδυρεπῆ καινῶν καὶ ἀλλοκοτάτων αἱρέσεων, ὡς χριστιανὸν δὲ τῆς ἡμετέρας ἀξιώσομεν κοινωνίας, καὶ τοῦ καὶ ἐν τούτῳ τῷ ἱερῷ τόμῳ διάταξιν. Αὐτὸν μόνοι τὸν ἱερὸν συνοδικὸν τόμον, ὃν ἀπαρνήσαι δῆθεν ὑπεχείρησας οὗτος, καὶ τοῦ ἑαυτοῦ μᾶλλον ἐχώρησε κεφαλῆς, σήλιω ὀρθοδοξίας ἔχομεν, καὶ κανόνα ἄπαντα τῶν ὑγιῶν τῶν ἱερᾶς ἡμῶν πίστεως δογμάτων, καὶ τῶν ἱερῶν διαγγελίων καὶ τοῦ θείου συμβόλου ἀκάπυζιν καὶ ἐξήγησιν, καὶ συναπελθεῖν διχόμεθα τοῖς ἐγκειμένοις αὐτῷ δόγμασι. Τοὺς μόνοι καταικοῦντας ἐν τῷ ἁγίῳ ὄρει τῷ ἄθω, οὐ μόνον αὐτόθεν ἔχομεν παντάπασι τῶν κατ' αὐτῶν, μᾶλλον δὲ τῶν καὶ τῶν τῆς χριστοῦ ἐκκλησίας ἐξεχελιῶν. ἀλλὰ καὶ ἀσφαλεστάτους τῶν ἐκκλησίας, καὶ τῶν δυσεβείας πολεμάρχας, καὶ πολεμαγωγοὺς, καὶ βοηθοὺς ταύτης ὑποφαινόμεθα, καὶ τῶν αἱρετικῶν διώκτας, καὶ τὰ παρ' αὐτῶν πολὺς ἡμᾶς γεραφέντα, καὶ ὑγιῆ καὶ ὀρθὰ καὶ πάντα ἔχομεν. Πρὸς τούτοις οὖν ἅπασι πολλακελεύεται συνοδικῶς ἡ μετέρότης ἡμῶν, μηδένα φοβηθῆναι ποτὲ ἐπεκδικεῖν αὐτὸν τὸ σύνολον, μήτε γράμματα πέμπειν αὐτῷ ἔνθα αὐ τύχοι διάγων, μήτε δέχεσθαι παρ' αὐτοῦ, ὡς εἴτις δυρεθείη τῶν πάντων ἐν ὁποιωδήποτε καταλόγῳ καὶ τάξει καὶ σχήματι τυγχάνων, εἴτε τῶν ἱερωμένων καὶ μοναχῶν, εἴτε τῶν λαϊκῶν, τὰ αὐτὰ καὶ φρονῶν καὶ λέγων καὶ συγγραφόμενος τούτῳ καὶ τῶν ἁγιωρειτῶν, μᾶλλον δὲ καὶ τῶν ἐκκλησίας αὐτῆς, καὶ τὰ αὐτὰ βλασφημῶν καὶ δοξάζων, ἢ καὶ ἐπεκδικῶν αὐτὸν ὅλως, καὶ παθαινόμενος τὴν αὐτοῦ καταδίκην διὰ τὸ φίλοικτον. ἀλλὰ διὰ τὸ συναπαχθῆναι τῆς τούτου κακίστης καὶ δυσεβεῖς δόξαις, τὰ αὐτὰ καὶ κατ' αὐτοῦ ψηφιζόμεθα, καὶ τῇ αὐτοῦ καταδίκῃ καὶ τῷ ἀναθέματι καθυποβάλλομεν. Αὐτὸν μόνοι τῶν πολλάκις ῥηθέντα πρόσχορον, ὅτω διακείμενον, καὶ ὅτω βλασφημοῦντα, ὡς καὶ μέχρι τοῦ τολμῆσαι καὶ εἰπεῖν, μὴ ὁπωσοῦν εἶναι χωρὶς ἁμαρτίας τὴν σάρκα τοῦ Θεοῦ λόγου ἀνειλάβετο, μὴ δὲ τελείαν ἐξ αὐτῆς τὴν προσλήψεως. ἀλλὰ τελειωτοῦ, καὶ ὑπακήρυκτον ἔχομεν καθάπαξ ὑπὸ πάσης τῆς τῶν πιστῶν ἐκκλησίας, ὡς αἱρέσεις καινὰς καὶ ἀλλοκότους φρονήσαντα, ὃς οὐδεὶς τῶν μὴ τὴν ἔνσαρκον χριστοῦ παρουσίαν αἱρετικῶν εἰπεῖν τετόλμηκε. δι' ὃ καὶ ὑπὸ τούτων ἠκατηδίκη τοῦτο εἰ μὴ ἄρα μεταμεληθείη ἐπικυρώθη, καὶ τὰ συνοδικῶς ἡμῖν δοκοῦντα διαγνωσθέντα, τὸ ἀσφαλὲς ἐν πᾶσι καὶ βέβαιον ἔχει. Καὶ ὁ παρὼν τόμος σύμφωνος πάντως ὢν τοῖς περὶ αὐτοῦ συνοδικοῖς τόμοις, τὸ κῦρος ἔχει καὶ βέβαιον. καὶ ἡ ἔνθεσμος διὰ πάντων καὶ κανονικὴ αὕτη ψῆφος, γραφεῖσα καὶ ὑπογραφεῖσα δοκοῦντα, ἀκίνητος εἰς αἰῶνα τὸ ἅπαν διατηρηθήσεται, τῇ πάντα δυναμένῃ ἐνεργείᾳ τε καὶ χάριτι τοῦ παντοδυνάμου, καὶ μεγάλου Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν. ἐν ἔτει ἑξακισχιλιοστῷ ὀκτακοσιοστῷ ἑβδομηκοστῷ ἕκτῳ, καὶ μηνὶ ἀπριλλίου τῶν νοῦ πρεσβύτης

ἕκτης

ἕκτης ἰνδικτιῶνος.

Φιλόθεος ἐλέῳ Θεοῦ δρχιεπίσκοπος κωνσταντινουπόλεως νέας ῥώμης καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης.

Ὁ παπεινὸς μητροπολίτης καππαδοκίας, παυπέριμος καὶ ἔξαρχος πάσης ἀναπολῆς, μεθόδιος.

Ὁ παπεινὸς μητροπολίτης ἐφέσου, ὑπέριμος καὶ ἔξαρχος πάσης ἀσίας θεοδώρητος.

Ὁ παπεινὸς μητροπολίτης κυζίκου, ὑπέριμος καὶ ἔξαρχος πάσης ἑλλησπόντου, δρσένιος.

Ὁ παπεινὸς μητροπολίτης χαλκηδόνος, ὑπέριμος καὶ ἔξαρχος πάσης βιθυνίας, ἰάκωβος.

Ὁ παπεινὸς μητροπολίτης βιζύης, καὶ τὸν τόπον ἐπέχων τοῦ σαυρουπόλεως, νεόφυτος.

Ὁ παπεινὸς μητροπολίτης βρούσεως, θεοδώρητος.

Ὁ παπεινὸς δπίσκοπος βορείας ποταμίας, θεοφύλακτος.

Ὁ παπεινὸς δπίσκοπος ποντίου, ἰγνάτιος.

Ὁ παπεινὸς δπίσκοπος πωγιαδόστως, διονύσιος.

Εἶχε καὶ ὑπὸ τὸν ὅπαθεν μέρος τοὺς τῶν δύο παπεναρχῶν ὑπογραφάς.

Ἡμεῖς οἱ ἐν τῇ βασιλίδι ταύτῃ τῶν πόλεων παρῆμεν, ἀλλ' ἐπεὶ διὰ τινα πρόφασιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν δρχόντων ταύτας τὰς ὑπογραφάς.

Ὁ μέγας σκευοφύλαξ καὶ δικαιοφύλαξ διάκονος γεώργιος ὁ περδίκης.

Ὁ μέ-

Ὁ μέγας ὀικονομάρχης καὶ δικαιοφύλαξ πρεσβύτερος Ἰωάννης ὁ χαρτοφύλαξ.

Ὁ πρωτέκδικος τοῦ ἁγιωτάτου καὶ Θεοῦ μεγάλης ὀικουμενικῆς Θεοδόσιος πρεσβύτερος ὁ μακαρίτης.

Εἶχε δὲ τὰς τῶν λοιπῶν ὀικουμενικῶν ἀρχόντων καθεξῆς ὑπογραφάς.

Καὶ ταῦτα μὲν ὀλίγοις τοῖς τῶν ἁγίων φιλοθέου παλαιμᾶ, καὶ Μάρκου. Τῷ δὲ Θεῷ ἡμῶν δόξα αὐτοῦ εἰς αἰῶνας αἰώνων ἀμήν.

Ἐν ἔτει τῷ σωτηρίῳ ᾳχυϛ. ἐν μηνὶ ὀκτωμβρίῳ σωνεγράφη ἐν ἐγκυροβλαχίᾳ.

ΤΟΥ ΕΝΑΓΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΦΙΛΟΘΕΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ.

Πρὸς τὰ συγγραφέντα τῷ φιλοσόφῳ Γρηγορᾷ, κατά τε ἱεροῦ τῆς ἐκκλησίας τόμου, καὶ θείας ἐνεργείας, καὶ θεοποιοῦ χάριτος, καὶ δὴ καὶ τῆς ἐναθλείσης ἐν Θαβωρίῳ ὑπερφυοῦς προφανείας τε, καὶ θεότητος, πρὸς τὸ πρῶτον αὐτοῦ λόγον.

Ἀντιῤῥητικὸς πρῶτος.

Ἐδεξάμην τὰ καθ' ἡμῶν τε, καὶ τῆς δυσεβείας τῷ φιλοσόφῳ γρηγορᾷ πονηθέντα συγγράμματα κρείττε βασιλεῦ, καὶ τὴν πρὸς αὐτῶν ἐπήνεσα σὴν σπουδήν τε καὶ πρόκλησιν. σὸν γὰρ ἔργον ἔδει, καὶ τοῦ σῆς σοφίας εἶναι, καὶ τοῦτο, καὶ πόῤῥωθεν μὲν, καὶν τῶν προοιμίων αὐτῶν, νῦν μὲν σὺν τοῦ ἀδελφῷ, καὶ σύμπνοῳ τῷ μακαρίτῃ φημὶ, καὶ θαυμαστῷ βασιλεῖ, νῦν δὲ καὶ μόνον μετὰ τὴν ἐκείνου δηλαδὴ σιγήντε, καὶ ἐκδημίαν τοῦς τῆς αἱρέσεως πονηροῖς ἐπιτεμόντα ῥίζας Ἀνιδώσοντε, καὶ βαρλαὰμ, τὴν πονηρὰν τοῦ πονηροῦ ξυνοῤῥάδα, τοὺς προξένους ἀλλήλοις καὶ διαδόχους τοῦ κακοῦ χερσοῦ, καὶ τοῦ ἐκκλησίας μανίας, ἐν πανδήμῳ σὺν αὐτῇ καθελόντος θεάτρῳ, καὶ τοὺς μὲν ἀποκηρύξει, καὶ τομῇ καθαπερεὶ σεσηπότα, καὶ νεκρὰ μέλη τοῦ ὑγιαίνοντος κάλλιστα παρεσκευασμένου διαῤῥεθῆναι, τῇ δ' ἐκκλησίᾳ χερσοῦ δεδωκότος τὸ κράτος, ἔπειτα, καὶ μὴ τὸ διάδημα, καὶ τὸ βασίλειον κράτος ὕστερον, τὴν καταλυθεῖσαν ἐκείνων ἀηδῆ συμμορίαν, καθαπερεί πνα δράκοντος ὅλην τε κεφαλῆς δηλαδὴ συστελεῖσης παίροντα τῷ ἐρείῳ, καὶ πρὸς ἄμμωνα ἐπειγόμενον δῆθεν καταμηνῆναι ποιήσαντος εἰς λεπτὰ, καὶ νεκρωθῆναι καθάπαξ τῷ τοῦ πνεύματος ξίφει διὰ τοῦ ἱερᾶς ἐκείνης τε πατέρων ζωνόδου, ἧς δήπου καὶ αὐτὸς βασιλικῶς τότε πεῤῥκάθητο, τὰ μὲν νόθευτε καὶ παρέγγραπτον, καὶ τῶν ἱερῶν λόγων ἀλλότριον ἅπαν ἐκ μέσου ἐκθεὶς σὺν ἐκείνῃ, τὸν δ' ἀποστολικόντε, καὶ πατερικὸν, καὶ θεόπνευστον λόγον τε ἀληθείας, καὶ κραταιώσαντες, καὶ κηρύττοντες, καὶ κυροῦντες ὁμοῦ καὶ λόγοις καὶ πράγμασιν. Ἔδει τοιγαροῦν, ὅπερ εἶπον, σὲ τὸν οἰκονόμον καὶ σωτῆρα, καὶ πτύστιν ἐκ θεοῦ χρηματίσαντα τῶν πιστῶν, καὶ τοῦ συστάσεως αὐτῶν, καὶ τοῦ δαιμονῆς, καὶ τοῦ εἰς τὸ μέλλον ἀσφαλείας πρὸ τῶν ἄλλων φροντίζειν, θεὸν ἐκ μιμούμενον κατὰ δύναμιν καὶ ἐν τούτῳ, καὶ τὴν αὐτοῦ πρὸ τὰ αὐτοῦ κηδεμονίαν καὶ πρόνοιαν. μᾶλλον δὲ οἱ μὲν τοῦ ὀρθοδοξίας λόγοι τε, καὶ τὰ γράμματα, καὶ ὁ τοῦ ὀρθῆς, καὶ ἀπλαύστου πίστεως ἐστὶν ὅρος, συνδύμαδι θείῳ ῥηθέντα, νῦν τε καὶ

εἰς

εἰς αἰῶνας τὸ ἀπόλυτον ἔξει, καὶ τοῦ Χρυσοῦ λόγου. ὁ γὰρ νοῦς, καὶ ἡ γνῶσις παρελθοῦσα πάντα φησὶν, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι. Σὺ δὲ καὶ Χρυσοῦ πάντα πολυτιμότερα τοῦ Χρυσοῦ σκληρότερα καλῶς ἄγαν φρονοῦντα, καὶ τῶν πολλῶν ἀσφάλειαν περὶ πλείστου ποιούμενα, οὐδὲ τῶν πάντων ἡγούμενα. τὰ καὶ τῆς ἱερᾶς σκηνῆς ζωοῦν, καὶ τῆς τούτης σεπτοῦ τόμου, τοῦτο δ' εἰπεῖν τὰ καὶ τῆς δυσεβείας, καὶ τῶν τούτης ἱερῶν θεολόγων, καὶ διδασκάλων συγγραφέντα τῷ φιλοσόφῳ, πρὸς ἀπανθρωπίαν καὶ ἡμῖν πεζοῦντας φέρων, τῷ τῆς ἀληθείας φωτὶ δεῖν εἶναι λέγων ἀπτόρους διαχυθῆναι τὸ σκότος καὶ ψεύδους. τῆς γὰρ καὶ τῆς βαρβαρόμητος, καὶ ἀκίνδυνον φαντασίας τε, καὶ καὶ κόμματος εἰς ὧν ὑστοῦ καὶ πάλαι, μᾶλλον δὲ τὰ πρῶτα φέρειν σκήνωνι φιλοτιμούμενος, ὡς αὐ καὶ τῆς ἱερᾶν σκήνην ζωοῦν ἐναργέστερον ἐδείκνυν διαλέξεις, ἐπεὶ μηδὲν ἔσχεν εἰπεῖν σκηνῶν καιρῶν, μᾶλλον δὲ μηδὲ πρὸς ἔπος ὅλως εἰπεῖν ἔχειν, ὡς ἴσασιν οἱ τῆς θείας σκήνης τελετὴν τότε, καὶ τὸ τοῦδιον συμπληροῦντες, ἄλλως τε καὶ τοῖς ἐλέγχοις τῆς ἀληθείας ἱερῶν λόγων καθαπερεί τις κέντρῳ τῆς καρδίας πληγεὶς, τὴν δικαίαν σκήνην καταδίκην, καὶ κεφαλῆς δηπόσαν αὐτῷ μάλιστα πελοῦσαν ἀκούσας, ἐπεὶ μηδὲ σωιέναι, μὴ δ' ἀκούειν τῶν διδασκόντων, μηδὲ πρὸς τὸ μεταμελείας καλὸν ἀποδεῖν ὅλως ἔγνω, οὐδὲ ὃ ἔμαθεν ἴσως ὁ διαλεκτικὸς, καὶ φιλόσοφος πρὸς τὸ καὶ ἀληθινῆς, καὶ πρώτης σοφίας, τὴν φίλον, τὴν διδασκάλου τοῦ θαυμαστὴν, καὶ φιλόσοφον συμβουλὴν ὄντα σκήνην, οὐπαντάχοῦ τὸ νικᾶν καλὸν εἰρηκείαν, ἀλλ' ἔστιν οὗ, τὴν ἡδέωσι λυσιτελέστερον, τὸ καὶ τῆς δυσεβείας ὕβριν. καὶ τὸ ἔσχατον τοιοῦτο πόλεμον. τὴν λόγοις ἐξεῤῥίζε καὶ συγγράμμασιν. ὅπου τοὺς ἰδίους αὐτοῦ καθηγητὰς, καὶ τοὺς σκήνων λόγους, καὶ τοὺς κενοφωνίας ἰῶν, ὡς ἐξ ἄλλης ἀρχῆς αὖθις, καὶ κύκλον τινὰ περιτρέχων ἀδιεξίτητον, καὶ τοὺς τῆς ἰδίας ἀστρονομίας πλανήτας, τὴν αὐτὸς κἀνταῦθα μιμούμενος. Διὸ καὶ μᾶλλον αὐτὸς τὸ παρόν τοιοῦτο λόγον ὤνησεν ὡς μάλιστα, καὶ ἀνεβαλλόμην τοῖς αὐτοῖς ὡσαύτως ἐπεξιέναι, καὶ ἀπιλέγειν πολλάκις πρὸς τὸν νομίζων, ἵνα μὴ καὶ αὐτοὶ δοξωμόνοι τοῖς κακῶς φερομένοις, καὶ στρεφομένοις εἰκῇ συμπροφέρεσθαι τε, τὴν στρέφεσθαι, κἂν ἀπέχειν τὴν πρὸς τῆς ἀσχολίας ταυτησὶ, τὴν δὲ πόνος, εἰμὴ τὸ πρὸς σὲ τὸν κάμνοντα φίλτρον, τὴν ἡδὺς ἅμα κατεῖχε. καὶ ὅπ δίκαιον εἶναι πάντως ἐρεῖν τοῦ τῆς μεγάλης σκήνης ζωοῦν τῶν σκήνης ἱερῶν ὑπερμαχεῖν αὖθις καὶ γραμμάτων, τὴν λόγων, μᾶλλον δὲ τὰς δυσεβεῖς, καὶ θείας ὄντας πράξεις σκήνας, λόγοις ἐναντίοις αὖθις πολεμουμένας, μὴ παραβλέψαι, ἀλλὰ καὶ πρόσηνα, τὴν πολεμῆσαι δικαίως, τῷ τῆς ἀληθείας λόγῳ τοὺς λόγους τοὺς οἰκείους δεδωκότας καὶ πάνυ δικαίως. Φέρε τοιγαροῦν τὴν ἀθετουμένην παρ' σκήνων καὶ θεοῦ Πνεύματος ἐνέργειαν τε, καὶ χάριν αὐτοὶ καὶ λόγου πτῶσιν πρόσηκάμενοι, τὴν τοῖς δὲ σκήνης σκήνην θεολογοῦσί τε, καὶ διδάσκουσιν ὁδηγοῖς, τὴν καθηγητῆς ἀπλανέστι σωκήθως ἐν ἅπασι χράμενοι, τῶν καὶ φιλοσόφου τοῦτο διαλεκτικῷ λόγῳ, ἵν' ἐνεργέστερον γνῶμεν, τίνα τὰ καθ' ἡμῶν τε, καὶ τῆς δυσεβείας ἐγκλήματα, ἃ ἡ τῶν πατέρων σκήνη θεία ζωοῦν ἀνεκήρυξε διὰ καὶ ἱερᾶφημι τόμου. ἐβουλόμην μὲν οὖν εἰσιὼν τοῦτο τὴν ἀγῶνα, καὶ τὴν ἀνῤῥηκτικῶν ἀπόμνημον ἤδη λόγων, τῆς καινοφωνῶν ταυτησὶ δεκαλόγου, ἢ δεκαβίβλου μᾶλλον καὶ φιλοσόφου, τοῦ πρώτου βιβλίου μηδὲ μνησθῆναι καταξιῶν, μηδὲν πρὸς τὴν λόγον ἄνικρυς ὄνος,

μηδὲ

μηδὲ τῆς προκειμένης ὑποθέσεως, μηδὲ δογματικῶν μηδαμοῦ ἀπομνήσω λόγων. Ἐπεὶ δὲ προκαταστασκευάζεις ἐστὶ, καὶ θύρας τῆς ἐφεξῆς ῥηθησομένων αὐτῷ τυπῶ τὸ βιβλίον ἐστὶ, καὶ θεμελίους τινὰς, καὶ προοίμια φθάσας ἐν τούτῳ προκαταβάλλεται τῆς παντοδαπῆς καθ' ἡμῶν συκοφαντίας τε. καὶ τῆς ὕβρεων, ἐκ ἄκαιρον. οὐδὲ πρέπον πέως καὶ μοὶ καταφανῆ τὸ, τινὰ τῆς σκήνης τοῖς ἀκροαταῖς προσθῆναι τῷ λόγῳ, καὶ δεῖξαι, καθόσον οἷόν τε τῆς διαλεκτικὸν τυτονὶ, καὶ φιλόσοφον, καὶ τολμηρὸν ἐξηγητὴν τῆς θείωντε, καὶ ὑψηλοτάτων, ὅσωστε, καὶ ὅθεν τῆς διαλέξεως, καὶ τῆς θεολογίας τῆς προκειμένων ἄρχεται, καὶ ὅπως ἀληθείας. καὶ τῆς ἐν ταῖς διαλέξεσιν δυσεξίας ἐξ αὐτῶν φρονοῦσι τῆς προοιμίων. Ἔστι μὲν οὖν ὑπαύτοι ῥᾴδιον πρὸς ἔτω δεινὰς, καὶ συνεχεῖς, καὶ ἀλλεπαλλήλους συκοφαντίας, καὶ φορυτὸν ἀμύθητον ὕβρεων χωροῦντα τὸν λόγον ἀμόλυντόντε, καὶ καθαρὸν τηρηθῆναι μέχρι δὴ, καὶ ὃ σμικροτάτου, προσέσται δ' οὖν ὅμως, καθόσον αὐ οἷός τε ἦ, ὃ μὲν λέγοντα ὑποχωρῶν, καὶ τῆς ἴσων σκήνῳ φειδόμενος, καὶ δὲ ὃ λόγου, καὶ τῆς αἱρέσεως, καὶ ὃ ψεύδους χωρῶν μάλιστα, καὶ τὸν ὃ σφῶν δηλαδὴ θεολόγου περὶ τῆς τοιούτων νομοθεσίαν, οὐ ὑπαιδεύτους παιδεύομόν φησιν σκήνη, οὐδὲ τοῖς ὕβρεσι βάλλομόν, ὅπερ πάσχουσιν οἱ πολλοὶ, μὴ τῷ λόγῳ μαχόμενοι, τοῖς δὲ λέγουσι, καὶ τὴν ἀδήνειαν ἔστιν ὅτε τῆς λογισμῶν τοῖς ὕβρεσι συγκαλύπτοντες. ὃ, δὴ καὶ ὁ φιλόσοφος ἐναργῶς οὐτοσὶν, οὐχ ἁπλῶς, ἀλλὰ καθ' ὑπερβολὴν πέπονθεν, ὡς ἐν τοῖς ἑξῆς εἰς πλάτος διαδειχθήσεται. Ἀλλὰ χωρῶμόν πρὸς αὐτὸν ἤδη, καὶ τὸ βιβλίον. τὸν ἑπτάρον καὶ φοιτητὴν νυκτῶν ἀωρὶ τῷ λόγῳ πρὸς ἑαυτὸν εἰσαγαγὼν ἀγαθάγγελον καθειργμόνον ὑπὲρ δυσεβείας αὐτὸν δηπουθεν ψόμενον, ὡς αὐτός φησιν, ὁ μὲν τὸ πολὺ τῆς πρικεχυμένης ἀθυμίας, καὶ τὴν μὴ δοῦναι πρὸς τῶν πρεσβυτῶν τῆς δυσεβείας πρὸς τὴν φίλον ὑποδύρεται καθειρξιν, καὶ λίαν αὐτῷ καὶ καιρὸν γενέσθαι τὴν πρὸς αὐτὸν ὑπόδημίαν φησὶ, δρόσον τινὰ, καὶ αὔρεν ἡδίστην φέρουσαν ἀναψύξεως. Ὁ δὲ, μέχρι σόνου τὴν πρὸς σκήνον φιλίαν ἑαυτὸν ἀναδείξας τῷ λόγῳ, καὶ ὑπὲρ τοῦ μυθολογούμενος σκήνης ὀρέξας τε, καὶ πυλάδας. καὶ ὃ καιρὸν καταστρωμῆσαι, καὶ τῆς προκαθημένων, καὶ περικυκλούντων ὡς αὐτός φησιν ἀγείων φυλάκων, σὺν οἷ δ' ἀνωνυμῶν τούτων, καὶ πού, καὶ πότε, ἡδέως καὶ ὃ ἔχειν. καὶ αὐτὴν τὴν φίλην ψυχὴν ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ τὸ αἷμα πρέσθαι, διότε τὸ σῶζόν φησι τῆς φιλίας, καὶ τὸ πεθεῖν ὑπὲρ δυσεβείας τεθνάναι, αὐτὸ ὃ τοῦτ' ἄνικρυς εἶναι τὸ θανεῖν ὑπὲρ ὃ διδασκάλου, τὸ τῆς καμῆς, καὶ πρεσφάτου τοιοῦτον ἀθυμίας ἄπτον ζητεῖ παρ' αὐτοῦ διδαχθῆναι. εἶναι καὶ γάρ πάντως φησὶ νεώτερον ὄσον τοῦ βραχὺν ἐνεπίησε τοιοῦτον, καὶ τοῦ ζάλην, καὶ τοιγε τ' ἄλλα θυναίω, καὶ καρτερικῷ πεφυκότα. καὶ τὸν ὑπὲρ δυσεβείας εἰωθότα ῥᾴστα διαφέρειν κινδύνους. οὕτω τὰ μὴ ὄντα καὶ ἀκούσας πρὸς τοῦ διδασκάλου, καὶ εἰπὼν ἀγαθάγγελος, τὰ μηδαμῶς ὄντα παρ' σκήνου πρὸς πρωτησίως. καὶ αὖθις ἀκόη. δράμα καθαπερεί, καὶ σκηνὴν ἐξυφαίνοντες, καὶ ὑποθέμενοι τὰ μὴ ὄντα τοῖς λόγοις καὶ τὸν παλαιὸν τῶν ἑλλήνων ποιητὰς τε, καὶ μυθολόγους, καὶ τραγελάφους καὶ σκιαδαψούς τινας ἀναπλάσσοντες τραγῳδοῦσι. Ταῦτα μὲν οὖν καὶ διὰ πάσης ὡς εἰπεῖν τῆς ὑποθέσεως τυτονὶ τὴν φιλόσοφον ἴδοις ἂν μετ' ὀλίγον μὴ πλείστης τινὸς τῆς φιλοτιμίας ἀνεῤῥυθμίστως ἰόντα, καὶ τὰ ἐν ταῖς ὁμιλίαις πρὸς τοὺς καθ' ἑκάστην συγκινουμένους παίγνια, καὶ τὴν εἰρωνείαν, καὶ τὸν σκορδακισμὸν πρὸς

τὸν

τὰς λόγους ὥσπερ μετειεγκόντα, πλὴν ὅσον, καὶ τὰς ὕβρεις ἐν τόποις διαδιδάσκειν, μᾶλλον δὲ καὶ ὕβριν ὅλην καὶ τὴν τῆς ὀικλησίας προσκυνῶν ἐξυφαίνει, καὶ αὐτὸ δὲ φημὶ τὸ δυσσεβείας λόγου, μηδὲ τὸ μὴ δεῖν ὀνομαστὶ κωμῳδεῖν τέως διλαβηθεὶς ὁ φιλόσοφος, καὶ αὐτοῖς γε τοῖς τῶν ἑλλήνων ἀπειρημένον σοφοῖς. καὶ καινὸν εὗδεν, τὴν τοῖς μεγάλοις τε, καὶ πρὸς τὴν μεγάλων ὑπωσὶ τὴν λέγειν ἠρημένον, τὴν γραφὴν, πρὸς τὰ σμικρὰ, τὴν ὀλίγου τινὸς ἄξια τοῖς ὀικείοις τῶν λόγων κανόσι χρῆσθαι, καὶ τύποις. Ἀλλὰ σκοπήσωμεν, εἰδοκεῖ, τὴν αὐτὰς τὰς τῆς συκοφαντίας λέξας, καὶ τὸ τῆς προσφάτου λύπης, ὡς αὐτὸς πρὸς τὸν ὀικεῖον φίλον φησὶν αὐτῶν. ἃς εἶχε κατ' ὀίκον ἱερὰς βίβλους ἀφαιρεθῆναί φησι πρὸς τῶν διωκτῶν, καθαπερεί τινων θυείων ἐπεισπεσόντων, ὅτου τὰς τῆς ὀικλησίας προεστηκότας ἄρχοντάς τε, καὶ ὑπηρέτας ὀνείνου ἀποκαλῶν. ἐγὼ δ' εἰ μὴ ἀληθὴς ἦν ὁ λόγος, καὶ ὅτου κατ' ὀνείνου εἶχε τὰ πράγματα, ὐ μόνον οὐκ ἂν ἠρυθρίασα πρὸς τὴν μέμψιν, ὐδὲ πρὸς ἄρνησιν, ἢ παραιτήσεις ἐχώρουν, ἀλλὰ καὶ προσεπῄνεσα ἄν, καὶ τοὺς ἐνηργηκότας δικαίως ἀπεδεξάμην, κάλλιστα τοῦτο, καὶ τὴν τὴν δεσποτικὴν ἐντολὴν τῶν ἁγίων μὴ παραχωροῦντας τοῖς δεινοῖς παραδόκτας τοῦ λόγου, μηδὲ τὸ λαμπρὸν αὐτοῦ, καὶ μαργαριτῶδες τοῖς καταπατοῦσιν αἰσχρῶς τοῖς ποσὶ ἐμπεσοῦσας. νῦν δὴ τὸ μηδὲ τὴν ἀρχὴν γενοῦς ὡς ἔγκλημα φέρουσι δῆθεν καὶ τὴν ὀικλησίας, ἐν τούτῳ μόνον πιστοῦντες καλῶς, τῷ τὰ εἰκότα δοξάζειν, καὶ ἅπερ ἔδει φυέσθαι, εἰ καὶ ψευδῶς ἄλλως καθάπερ ἔφην. Ὑπὸ δὴ τὴν ὀνείθεν προσηγορίας ἀθυμίας φησὶν ὁ φιλόσοφος ἀλγῶν τὴν ψυχὴν, καὶ συγχυθεὶς τοὺς λογισμοὺς, καὶ τὴν διάνοιαν, καὶ δυσχεραίνων ὥσπερεὶ, καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν σωτηρίαν καθέδραν, καὶ τὴν οἰκίσκον, ἐξ ὑπόπτου δίαιτον καὶ πρακτῆρας, (κάπτοιγε ψευδῶς καὶ αὐτὸ τοῦτο, τὴν οἰκίας αὐτῷ χαμαιζήλου, καὶ ταπεινῆς ὔσης, καὶ μηδαμῶς περιφανείας πρὸς ταῦτα, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀμφόδοις τοῖς ἔξω μηδόλως προσεγγιζούσης, καθὰ δὴ καὶ ὁ λόγος φησι,) τὰς ἀγυιὰς, καὶ τὰς περιόδους ἐπόσει, παραψυχὴν τινα ποιεῖζειν τοῖς λογισμοῖς ὀνείθεν βολόμενος. καὶ μύστιγε, καὶ ποιεῖζει ἐν τόπῳ, καὶ τὴν θεὰς ἀξίαν. αὐλητῶν καὶ γὰρ φησι τινῶν, καὶ τυφλῶν τινεζόντων, ἢ παραληρούντων ἀκηκοέναι, μέλη τινὰ ξυντεθέντων πρὸς λύραν συνήθως, αὐτὰ δὴ ταῦτα λέγων τὰ τραγικὰ τῶν τυφλῶν σώματα, οἷς ὀνείνοι τὰ δυσυχῆ γνώματα συναθροίζουσιν ἐπὶ τὴν ἀμφόδων, καινὴν ἐμπορείαν τὴν ἀναγκαίων ποιούμενοι τὰ τὴν ἀλγοούντων γραϊδίωνΤε, καὶ πενήτων. καὶ ἀγωγῶν γυναικῶν ἄλλως πένθη, διάγε τὸ τοῖς μέλεσι, καὶ τὴν ᾠδαῖς τὴν παρ' αὐτῶν προσπρεθίζειν ὀνείνα. τούτοις δὴ τοῖς δυσυχέσι γραϊδίοις καὶ ὁ φιλόσοφος ἑαυτὸν ὡς φησιν αὐῶθεν παραμίζας, καὶ τὴν ἀκοὴν, καὶ τὴν διάνοιαν ὑποθεὶς τοῖς τὰ τοιαῦτα λυρῳδοῦσι καὶ μυρομένοις, τὸν θρῆνον συνεργαζόμενος ἦν ὀνείνοις, καὶ οὕτω θαυμασίως ἑαυτῷ μνησιδόμενος τὴν παραμυθίαν, ὅτου καὶ ᾔδει τὴν σοφὸν καὶ φιλόσοφον, καὶ τὸ μὴ δεδομένον διδασκαλικὸν ὀξίωμα σφελεριζόμενον βίᾳ καὶ τὴν ὀικλησίας, μὴ τὸν σοφὸν Ἱερεμίαν, καὶ τοὺς κατ' αὐτὸν ἱερεῖς τε, καὶ θεοειδεῖς ἄνδρας ὀνείνους ἐσυεργάτας ἔχειν τὴν θρῆνον, εἴπου καὶ πενθεῖν ὑπὲρ τὴν ἰσοτίμων ἔδει, καὶ ὀδυρμοῖς χώραν διδόναι ὅλως, ἀλλὰ τοὺς ἀγύρτας τυτυσὶ, καὶ μυθολόγους μᾶλλον, καὶ λήρους, καὶ τὴν ἐλεινὸν, καὶ καταγέλαστον χορὸν τῶν κωθωνιζομένων, ἢ μυρομένων δυσυχῶν γραϊδίων, τοὺς τῶν γητευσούντων τυφλοὺς βαρβάρων σωτήθεις

ἐπι-

ἐπιδρομὰς ὡς φησι, καὶ λεηλασίας, καὶ τὴν πέριξ χωρῶντε, καὶ ἀγροίκων τὸν ἀνδραποδισμοὺς, καὶ τοὺς αἰχμαλωσίας τῶν θρήνων ἀφορμὴν ποιούμενος, ἀμέλει καὶ τὴν καὶ τὴν βασιλέων καταδρομῆς, καὶ ἐξ κοινοῦ τὴν πιστῶν ὀικλησίας, ἐνταῦθεν αὐτός τε, καὶ ὁ μύστης, καὶ φίλος ἀγαθάγγελος ἄρχεται, δίκην ἀπίκρυς εἶναι λέγων, ταῦτα καὶ τῆς δυσσεβείας, δυσχεραίνοντος ἐξ Θεοῦ, καὶ τῶν ταύτης πεμάγων, καὶ τῆς κοινοῖς ταυτῇσι πληγαῖς καὶ τοῦ κοινοῦ τὴν ὀικλησίας, καὶ τὴν ῥωμαίων χρωμένου, ἐπειδή φησι τὸ δυσσεβὲς ἐξελέγξαν φανερῶς δόγμα, καὶ τοῖς πιστοτάταις τὴν καινοφωνίας, καὶ τὴν αἱρέσεως τὴν πρεσβεύουσαν λόγον, καὶ τὴν δίκην ἔλαχον. ἅπερ οὐκεί, καὶ τὴν λαμπρόνΤις ἥλιον τοῦτονί, πότου ἐγεράφετο διὰ τοὺς ὀφθαλμιῶντας, ἢ καὶ τὴν ἰουδαϊκῆς ἐχάτης αἰχμαλωσίας καὶ τὴν ἀλώσεως, καὶ ἐξ μυείας φόνου σκείνου, μὴ τὴν θεομαχίαν τε καὶ χειροκτονίαν τῶν ἰουδαίων, ἀλλὰ τὴν σωτήριον διαδημίαν χριστοῦ, καὶ τὰ ὑπερφυᾶ θαύματα, καὶ τὴν ἀνάστασιν, καὶ τὴν εἰς οὐρανοὺς θαυμαστὴν ἄνοδον αὐτιστρόφως αἴτια λέγοι. Ταῦτα τὴν ἀδθύνων σκείνου, μᾶλλον δὲ, τὴν καὶ ἐφάνων ἀξίων δὶ σκείνα, καὶ ἀναῤῥήσεως κοινὴν καταψηφισάμενοι, ὁ φοίβη-

15 τὴς ἀγαθάγγελος ἀξιοῖ τὴν μυσταγωγὸν ἑξῆς, ἑαυτῷ τε καὶ τοῖς λόγοις ἐν καιρῷ χρήσασθαι, καὶ τὴν κοινὴς τὴν πιστῶν ὀικλησίας λόγους ἀπῤῥήτικοὺς ὀνθήμου καθ' ἡμῶν, καὶ τοῦ ἱεροῦ ταύτης τόμου, μᾶλλον δὲ καὶ τὴν ἱερᾶς καὶ θεοπνεύστου γραφῆς, καὶ τὴν αὐτῆς ἐξηγητῶνΤε καὶ θεολόγων ὁμοῦ πάντων, παρ' ὧν δῆτα καὶ ὁ προῤῥηθεὶς δηλαδὴ τῆς ἱερᾶς ὀικλησίας τόμος ἔχει λαβὼν ἅπερ ἔχει, μηδένὶ μηδὲ ὁ-

20 λοσῶ κατάπινος παρ' ἑαυτοῦ δογματίσας Τε, καὶ εἰπὼν, τοῦτο καὶ γὰρ φησι ἀγαθάγγελος ἀξιοῦν, δὶ ἐμοῦ τε τὴν συμμορίαν τὴν ὁμοδόξων, καὶ φίλων, καὶ ἐπ' αὐτῷ τούτῳ μάλιστα νοῦν ἔχειν ἐμὲ παρ' ὀνείνων μέρη τινὰ, καὶ μόρια καὶ πάντος ὑφελόμενον σώματος καὶ τόμου τὴν ζωοδοῦ ὀνείνης, εἶτα καὶ τῷ ψεύδει προστιθεὶς αὖθις ὁ καὶ γρηγορεῖ ἀγαθάγγελος ἢ ἄγγελος οὐτοσὶ, πλείστην ὅσην φησὶ τὴν πρεσβὴν εἰς

25 φέρειν τοὺς ὀνθήμους τὸν τόμον, ὥστε ἐν γωνίαπου, καὶ ὅτοι τοῦτον κεκρύφθαι, ἐπειδή φησι, τὰ μὴ κατ' ἀλήθειαν ἐν τῇ ζωοδῷ λαληθέντα τε, καὶ πραχθέντα, παῦθ' ὁμοῦ πεπιστεύκεν οὗτος δήτηδες, ἅπαν δ' ὁμοῦ ψευδὸς συναγαγὼν φέρει παρ' ἑαυτῷ. Τί οὖν; προεῤῥήσομαι γὰρ αὐτοὺς ἐν τοῦθάτι μικρὸν, καὶ Τοῦτο ψεύδεσι κατ' ὑμᾶς ὦ μακάριοι, ὅπ σωτήχθημεν ὅλως ἐν βασιλείοις ἡμεῖς τε

30 καὶ ὑμεῖς διαλέξεως ἕνεκα, καὶ ζωνοῦ σωτεκροτήθη μέγαλη, τῶν ἱερῶν προκειμένων διαγγελίων ἐν μέσῳ, καὶ βασιλέως ἐξ θαυμαστοῦ σὺν τῷ πατριάρχῃ Τούτης προκαθημένων, καὶ ἐξ φιλοσεβῶν τὴν ὀρθοδόξων πατρίσαμένων πληρώματος; Ἀλλ' ὅπ μὴ σαβελίης, καὶ ἀρείης, καὶ νεστορίης, καὶ τὸν ὄχλον τὴν παλαιῶν ὀνείνων αἱρέσεων, καὶ τὰς μάκρας κατὰ τὴν χριστοῦ ὀικλησίας πολέμης, καὶ τὴν ὀνείνων

35 ἢ πάντΤε, καὶ φθορὰν, βαρλαάμΤε, καὶ ἀκίνδυνω καὶ εἰς κομπάσαντες αὐτῇ πρὸ ὀλίγου μὴ τῆς ὑπ' αὐτὸν δογματισθείσης δυσσεβείας, ἢ ἀθεΐας, ζωοδοῖς μεγίστας; καὶ θαυμαστὰς τινὶ, καὶ βασιλέων ἅμα καὶ πατριαρχῶν προκαθημένων, ὑπὸ τὴν τῶν ὀρθοδόξων ὀικλησίας ἐξηλέγχθησαντε, καὶ ἀπηλάθησαν, δρᾶς τὴν φεικωδεστάτης, καὶ τῷ ὑπὸ χριστοῦ ἀναθέματι καθυποβληθέντες Τε, καὶ ὑποβληθέντες δι-

40 κάως ὡς ἀνίαται, καὶ νεκρὰ μέλη, τοῦτο φὴς εἶναι ψεῦδος; ἢ κἀκεῖνο ψεῦδος ἐρεῖς, καὶ πλάσμα. καὶ συκοφαντίαν τὴν ὀρθοδόξων, ὅπ καὶ ὑμεῖς τὴν ὀνείνων

κακῶς

κακῶς διαδεξάμενοι καινοδοξίαν, καὶ λύμην σὺν ἐκείνοις, καὶ αὖθις πολεμεῖτε τῷ καινῷ τῆς Χριστοῦ ἐκκλησίας δόγματι προσωπείῳ, καὶ προκαλύμματος τινι. καὶ εἴθε τοῦτο ψευδὲς ἦν μόνον, ἢ μὴ τὰ φυσικὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ θεοποιὸς τοῦ Πνεύματος χάρις, καὶ τὸ λάμψαν ἐπ' ὄρους ἀπὸ Χριστοῦ φυσικὸν, ἢ ἀπρόσιτον φῶς, καὶ βεβιλάμψαν τοὺς ἐκκλείτας τῶν μαθητῶν. μᾶλλον δὲ καὶ τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος καὶ, μὴ διὰ τούτων ὑμῖν τολμηρῶς αὖθις ἐβλασφημεῖτο. ἢ γὰρ αὐτοὶ διακριβοῦν ὑμῶν, μηδὲν τῶν ἱερῶν τε καὶ πατρίων μετακινούντων κακῶς, οὐδὲ Χριστόδων ἡμῖν, οὐδὲ διαλέξεων, οὐδὲ τόμων ἐδέησε καθ' ὑμῶν ὅλως, εἰρήνη μάλιστα χαιρούσης καὶ ὁμονοίας τῆς ἱερᾶς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας, καὶ κλῆρον ὑπὲρ τιμόνιμα καὶ θαυμαστὸν ἀπ' αὐτοῦ τοῦτον λαχούσης, νῦν δ' ὦ τῆς συμφορᾶς. φεῦ τοῦ πάθους, τοσοῦτον τῶν ἀλλοκότοις καὶ πονηραῖς ἐκείναις προσεπίκατε δόξαις. καὶ οὕτω μεμήνατε κατὰ τῆς ὀρθῆς, βεβὶ Θεοῦ δόξης, ὡς καθ' ἡμῶν, καὶ τὴν καινῆς Χριστοῦ ἐκκλησίας, ὡς ἔγκλημα τὰ θεῖα, καὶ ὑψηλὰ προφέρειν ἐκεῖνα, τοῖς λόγοις, καὶ γράμμασι κατ' αὐτῶν ἀναίδην οὕτω κεχρῆσθαι, βεβὶ ὧν δήπου, καὶ νῦν ἡμῖν ὁ λόγος. Τί δὲ κἀκεῖνο ψεῦδος ἐρεῖς εἰπέμοι, ὅτι τοῦ ἄπαξ, καὶ δὶς ὅμοῦ πάντες ἐπεπηδήσατε τῆς ἱερᾶς ἐκείνης Χριστόδου, καὶ τοιγε καὶ βασιλέως, καὶ πατριάρχου, τοῦ πάντων ὁμοῦ θαμβοῦν ὑμᾶς ἀξιούντων, τοῦ μὴ τὴν ὑπόθεσιν δεῖσθαι διαφθείρειν; ἀλλ' ὑμεῖς ὑποσρέψειν ἐς νέωτα φησάντες, ἔπω καὶ νῦν ἥκετε. εἰ δὲ ταῦτα ψευδῶς ὑπαγορεύειν τὸν τόμον ἐρεῖτε, συγχωρήσουσιν ἐθαμβῶς οἱ τῇ Χριστόδῳ τότε παρόντες, καὶ αὐτὸ δέφημι τὸ βεβεηκὸς φιλόσεβὲς πλῆθος, τοῦ ψευδομβύου ὑμᾶς ἐξ ἀπιστρόφου καὶ τῆς ἀληθείας ἐλέγξουσι. καὶ μηδὲν λέγοντας καὶ γράφοντας ὑγιὲς. λείπεται δὴ, τούτων οὕτως ἐναργῶς ἀποδεδειγμένων, καὶ ὁπόθεν καὶ παρ' ἑαυτῶν ἐχόντων τὸν ἔλεγχον, ταῖς ὀκεῖ κειμένοις τῶν θείων γραφῶν ῥήσεσι, καὶ ταῖς τῶν θεολόγων θεοπνεύσοις ἐξηγήσεσι, καὶ συγγραφαῖς. διὰ τοῦ τούτων ὁ ἱερὸς ἐκεῖνος ἐδόκει τόμος δίολου, καὶ τούτοις ὅλος ἐρήρεισται, λείπεται τοιγαροῦν, ἐκείνους ὑμᾶς τὸ ψεῦδος ἀπικαλεῖν, καὶ τοῦτο τελικῶς, ἢ γὰρ αὐτοὺς ἐκείνους τοὺς θεοπνεύστους φωνὰς μηδὲν ὑγιὲς εἶναι λέγετε, ἢ τοὺς σωτεταχότας, καὶ γραψαμένους ἡμᾶς, ἢ κἀκεινάτε, τοῦ ἡμᾶς ὑμεῖς. Ἀλλὰ τὰ μὲν, καὶ λέγουσιν, ἔστιν οὗ, τοῦ τοῦ οὖς, ἀλλ' ἐπεὶ τὸ τῶν εὐσεβῶν δεδοίκασι πλήρωμα, παῤῥησιάζεσθαι, τοῦ δημοσιεύειν οὐτολμῶσι τὴν ὕβριν, μὴ καὶ λάθωσι τὰ τῶν διδασκάλων βαρλαάμτε καὶ ἀκινδύνου τοῦ αὐτοὶ πεπονθότες, ἢ καὶ χείρω πολλῷ τῶν ἐκείνων, κατὰ δὲ τῶν συγγραψαμένων τὸν ἱερὸν τόμον ἡμῶν, τοῦ τῆς ἱερᾶς ἐκείνης τῶν διδασκάλων βυνόδου χωροῦσιν ὁμοῦ, λόγων μεταποίησιν θείων, καὶ ἀφαιρέσεις, καὶ προσθέσεις, καὶ παρεξηγήσεις ἐγκαλοῦντες, καὶ τ' ἄλλα πάνθ', ὅσοις ἐκείνους ὑπαθύνους μᾶλλον ἐν τοῖς κατὰ μέρος κατὰ μικρὸν ὁ τῆς ἀληθείας προϊὼν ἐναργῶς ἀποδείξει λόγος, ὡς μηδὲ γεύσειν, ὄφασιν, ἔχειν, καὶ ὅρα κἀν τοῖς ἐλαχίστοις τε καὶ μικροῖς, τὸ σύνηθες, καὶ φίλον αὐτοῖς ψεῦδος ἐνταῦθεν. Πάσῃ φυλακῇ τηρεῖν τοὺς τῆς ἐκκλησίας ἡμᾶς εἶπον, μᾶλλον δὲ τοῦ σκότει τοῦ ἀφανία κρύπτειν τὸν ἱερὸν τοῦτον τόμον, ὡς ψεύδους τε, καὶ συκοφαντίας μεσὸν. τοῦ ὅτι ψεῦδος προφανὲς τοῦτο μᾶλλον, τοῦ συκοφαντία κατὰ τῆς ἀληθείας, ὁ δὲ δι' αὐτῆς ὅλος ἥκει διόλου, τὸ μὲν ἤδη δέδεικται, τὸ δὲ τοῦ διδειχθήσεται μετὰ μικρὸν, καθαὸδὴ, καὶ πρῶ-

πρῶφν. ὥρα δὴ δεῖξαι, καὶ ὡς ἐκέκρυσται παρ' ἡμῶν, οὐδὲ κρύσσεται, ἀλλὰ καὶ κεκήρυκται, καὶ ἀπηγόρευται φιλοτίμως ἐπ' ὀκείβαντος δημοσία ὁ συνοδικὸς οὗτος τόμος. Πρῶτα μὲν γὰρ μετὰ τὴν συγγραφὴν ὅτι τῆς ἱερᾶς ἐκείνης εὐθὺς ἀναγινώσκεται παῤῥησία βυνόδου, καὶ καὶ τὰ συνήθειαν ὑπογράφεται. Τῆς δ' ἱερᾶς ὑπεσάσης μετὰ μικρὸν τῆς θεομήτορος τελετῆς τε, καὶ πανηγύρεως, ἣν ἐτησίως ὅτι τῇ ταύτης ἱεραῖς, καὶ σεπτῇ μεταστάσει παύδημόντινα καὶ βεβαιοτάτην ἐντῷ μεγίστῳ ναῷ τῆς ἐνυποστάτου, καὶ συναναρχου Θεοῦ σοφίας τελοῦμεν πᾶσαν ὀκεῖ σχεδὸν συγκαλοῦντες τὴν πόλιν, μετὰ τοὺς ἐωθινοὺς ὕμνους, δευτέραν ἤδη τῆς ἡμέρας ὥραν ἐχούσης, ἐκ' ὀκείβαντος ἱερὰ λαμπραίνε, καὶ παῤῥησιασμῷ ἐποιησάμεθα τὴν ἀνάγνωσιν τούτου, αὐτοῦτε τοῦ Πατριαρχέντος τότε προκαθημένου, καὶ ἀρχιερέων, καὶ πρεσβυτέρων συνάμα παντὶ παρεσαμένων τῷ κλήρῳ, καὶ δὴ καὶ ἀρχόντων, καὶ τοῦ βαλείου μέρους τῆς μεγάλης ταυτησὶ πόλεως βεβιωσαμένων, ἡνίκα δὴ καὶ βασιλεὺς ὁ κράτιστος αὔωθεν ὀκ τῶν ἱερῶν ὑπερώων ἀκραώμενος τῆς ἀναγώσεως ἦν, τῆστε συγκλήτου βεβιωσαμένης αὐτὸν, καὶ τοῦ σραλιωτικοῦ. καὶ δὴ καὶ τῶν πολιτῶν αὐτῶν ἄλλου βαλήθους μυρίου. τρεῖς δ' ἦμεν οἱ κατὰ διδαχὴν ἀνεγνωκότες ὀκεῖνον, γαληνιώτης φημὶ, καὶ Μάξιμος ὁ σοφὸς, καὶ τέλτος ἐπ' ὀκείνοις ὁ ἡρακλείας, καὶ τελευταῖος, ὅς δὴ καὶ προτεραπεὶς, καὶ διδασκαλικόντινα βραχὺν βεβὶ τῶν προκειμένων ἀπὸ σόματος ἐξέδωκε μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν λόγον. ὀκεῖθεν δ' ὁ ἱερὸς ὁρμηθεὶς, ὥσπερ ἐξ ἀφετηρίας τινὸς τόμος, μᾶλλον δ' οἱ τόμοι, τρεῖς γὰρ ἦσαν κατὰ ταυτὸ Κύριοι τῇ βυνόδῳ συστεθειμένοι, καὶ ὑπογεγραμμένοι κατὰ ταυτὰ, ὁμοῦ μὲν καὶ ξυνημμένως οἱ δύο, μικρὸν δ' ὡσαύτως ὁ τρίτος. οὕτω καὶ γὰρ ὀκρύστεται παρ' ἡμῶν ὁ τόμος, ἐν σκότει τε, καὶ γωνίᾳ. ὀκεῖθεν δὴ ὁρμηθέντες οἱ τόμοι, οὐ τῷ μεγάλῳ ταυτινὶ διῆλθον ἐν βραχεῖ μόνον βόλιν, καὶ ἀναγινωσκόμενοι, καὶ μεταγραφόμενοι βεβαῖ τοῦ πεδαυσῶν τοῦ λόγου τῆς δυσεβείας, μᾶλλον δὲ καὶ τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ μέχρι τῆς ὑπερορίας τρέχοντες ὀξέως, προῆλθον θεσσαλονίκηντε, καὶ ἄθω τὸ ἱερὸν, καὶ τὰς ἐξῆς νήσους τε, καὶ πόλεις διαλαβόντες. ὅθεν βοῦ οἱ τῆς αὐτιθέτου μοίρας μετὰ πάσης ὀκείνον ἀδείας λαβόντες ἔχουσιν, οὐ μόνον οὐδὲν ἀπεργόντων ἡμῶν, ἀλλὰ βοῦ διδόντων, βοῦ προτρεπομένων τοὺς βουλομένους εἰς τοῦτο. Ἀλλὰ τούτων μὲν ἄλις. σκεπτέον δ' ἡμῖν ἤδη καὶ τὰ ἑξῆς. ὑπισχνεῖται μὲν ὁ φιλόσοφος τὸν κατὰ τῆς ὀκκλησίας ἀγῶνα, καὶ τὰς αὐτῤῥήτους ὀνδάσειν ἐπαγγέλλεται λόγους, ἑαυτῷ λέγων τῶν τοιούτων προσήκειν. εἰπέρτιν. ἀλλὰ τὸ τοῦ ψεύδους αἰσχυρὸν, καὶ τοῦ τῆς ἀληθείας ὀκεῖθεν δύναμιν ὑποπτίσσων αὖθις, καὶ πρὸς γε ἐπὶ τὸ βεβὶ τὰς ἱερὰς γραφὰς, καὶ τοῦ τῶν θείων δογμάτων ἐξέτασιν ἀγύμνασον τῆς ἑαυτοῦ διανοίας, καὶ ἀμαθὲς, ἄλλα ἐπ' ἄλλοις προβάλλεται. ὁμοῦ μὲν ἀπολογίαν ἑαυτῷ τῶν μελλουσῶν βλασφημιῶν, καὶ τοῦ ψεύδους προκατασκευάζων, καὶ ξυνιθεὶς, ὁμοῦ δὲ καὶ ἀκκιζόμενος ὡσανεὶ, καὶ θρυπτόμενος ὅτι τῇ προκλήσει τῶν ὁμοδόξων. καὶ δὴ θέσιν τινὰ ποιεῖται ἑαυτῷ, καὶ διαμαρτυρόμενος τὸ μὴ πᾶσιν ἐπεξελθεῖν αὖ, μηδὲ αὐτεπεῖν τοῖς ἐμφερομένοις τῷ ἱερῷ τόμῳ, κάπειτα, καὶ πᾶσιν ἐχρῆν. ἐπειδὴ καὶ πάντα ψεῦδη καὶ τὰς ὑποθέσεις ὀκείνου, εἰδ' ἓν ἀλλὰ τοῖς ἀναγκαίοις ὁμοῦ πᾶσιν ἀποδιαλέπτωτε τέως, καὶ ὅσα τοῦ σκοποῦ μόνου καὶ τοῦ προκειμένου αὐτῆς

αὐτῆς ἐκείνης ὑποθέσεως, εἰς ὀλίγα τινὰ συναγομένης, ἢ διηρημένης κεφάλαια, τοῦτο τοιγαροῦν ἑαυτῷ προϋποθέμενος, καὶ μέλλων εἰσέρχεσθαι τὸν ἀγῶνα, τὰς αἰτίας τῆς ἐσχηματισμένης ἀναβολῆς ἐξῆς οὕτως προτίθησι. Καὶ πρώτην μὲν, ὡς ἀθεολογεῖν δέδοικεν, οὐδὲ κινεῖν ὅλως τοῖς τῆς πίστεως πατράσι καὶ θεολόγοις ἄρισον εἶναι τοῦτο, καὶ ἀσφαλὲς ἔδοξε. Καὶ τὰ θεολογεῖν οὐ χρὴ, μηδὲ τὰ δόξαντα κινεῖν τῷ ἀγίῳ πνεύματι πάλαι, καὶ τοῖς δι' ἐκείνου θείως καὶ ὑψηλῶς τὰ θεῖα καὶ ὑψηλὰ θεολογήσασι, καὶ ἀπόφασις τοῦτ' ἐκείνων, ὡς καὶ αὐτὸς φησὶν ὁ φιλόσοφος, τοῦ χάριν αὐτὸς εἵλου τοῦθ' ἁλύειν τὰ πάλαι κακῶς δεδογμένα, καὶ οἷς μὴ τοῦτο πεποίηκεσι, τὰ τῆς κατὰ σὲ μάλιστα θεομισέως, τὰ πολυπρᾶγμον ἄγαν ἐπιχειρεῖν, μᾶλλον δ' ἀθεολογεῖν, ἀλλὰ πολεμεῖν τοῖς ἱεροῖς θεολόγοις καὶ ἀνιπλέγειν ἐπόλμησας; καὶ τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς χειροῦ ἐκκλησίας μετὰ βαρλαὰμ τε καὶ ἀκινδύνου τῶν τῆς αἱρέσεως ἀρχηγῶν λέγειν, καὶ γράφειν, αὐτὶ σοφοῦ, καὶ φιλοσόφου, καὶ ἀστρονόμου, ταῦτα καὶ γάρτε πάλαι χειστιανοὶ μὴ πολλῆς ἐκάλουν τῆς ἀξιώσεως, ὄνομα σεαυτῷ τοιεηθεὶς, ἅπερ ἐγὼ καὶ μεμνημένος, ἢ καὶ ἀκούων μόνον, καὶ ἀλγῶ τε καὶ ἀχθόμαι; Εἰ δὲ μὴ καλῶς σοι τοῦτο θεῖτε, τὰ τῶν θείων ἡμεῖς ἐδόξαμεν λέγειν, καὶ γράφειν ἄνωθεν, εἰς πρεσβυτέρους ἔτι τελοῦντες, καὶ βαρλαὰμ, καὶ ἀκινδύνου τῆς τῶν αἱρέσεων καθηγητοῦς λόγοις τε καὶ γράμμασιν αὐτικαθιεράμενοι, οὐδὲν ὃ ἔχει τὶς ποτε δεῖξαι, λόγων ἡμᾶς καὶ γραμμάτων τοὺς οὐδὲν τινας τῶν ἁπάντων ὑπὲρ δογμάτων ἱερῶν ἄρξαντας, ἀλλ' ἐγκαλούμενοι τὴν δυσέβειαν ὡς δυσεβείαν ὑπ' ἐκείνων μᾶλλον, εἰς ἀπολογίαν δεῖ ἀνάγκης καταπέτημι, ὡς καὶ ὁ τοιοῦτος σωοδικὸς ἡμῖν τοιοῦτος μαρτυρεῖ τόμος, καὶ βασιλεῖς καὶ πατριάρχαι, καὶ κλεδὸν ὁμοῦ πάντες. εἰ τοίνυν γρηγόριος ἐκεῖνος ὁ μὴ τὸν ὁμώνυμον σοφὸν θεολόγον, καὶ θεολόγος, καὶ σοφὸς, καὶ θεοειδὴς κατ' ἐκεῖνον οὐδὲν ἦπον, μὴ τοῦ τοῦ αὐτὸν ἱεροῦ, καὶ θεοφιλοῦς συήματος, ἀκινδυνοῦντα καὶ βαρλαὰμ ὑπὲρ τῆς κατ' δυσέβειαν ἀληθείας. γραφικῶς τε, καὶ πατερικῶς ἀθιεράμενοι καὶ τοιοπολεμοῦντες, οὐκ ἀλλῶς, οὐδὲ ὑγιῶς ὡς αὐ αὐτὸς φαίης, καὶ γράφειν, καὶ λέγειν, καὶ θεολογεῖν ἐδόξαμεν. Ἀλλὰ μὴ, καὶ αὐτὸς κὶ τῆς βαρλαὰμ ἐκεῖνον τῇ κρίσει τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, καὶ τῇ ζωοδόχῳ τῇ κατ' αὐτὴν καὶ τῷ χορῷ τῶν πρεσβυτέρων ἱερέων τὸ καθ' ἡμᾶς φέρων ὑπέθηκας; ἵνα καὶ πατρικῶς, καὶ κανονικῶς ἡ δίκη τοιοχωρήσῃ, καὶ ἢ τῶν λόγων ἐξέτασις, καὶ αὐτὸς σὺν ἐκείνῳ τῶν ἴσων, ἢ καὶ μειζόνων ἀξιωθείης γερῶν, καὶ τῆς ἀναῤῥήσεως; Ἀλλὰ πῶς αὖ, αὐτὸς ποτ' ἐνενόησας τοῦτο, ὁ μὴ κὶ τοῦ δεῖν, ἢ τοῦ δεῖν ἀπλῶς μόνον, ἀλλὰ καὶ κὶ πάσης ὁμοῦ τῆς καθολικῆς χειροῦ ἐκκλησίας, καὶ θεολόγων, καὶ πατέρων ἅμα πάντων, καὶ διδασκάλων τὸν καινὸν τοῦτον ἐξάμηνον πόλεμον, καίτοιγε τούτοις καὶ θεολογεῖν, καὶ δογματίζειν, καὶ διδάσκειν, καὶ σὲ, καὶ πάντας ἄνωθεν δέδοται, μᾶλλον δὲ, καὶ αὐτοὶ τῆς τῶν πιστῶν ἐκκλησίας ὁμοῦ ξυμπάσης εἰσὶν οἱ ποιμένες, καὶ ὁδηγοὶ, καὶ διδάσκαλοι, τοῦ θρόνου καὶ τῆς ἀποστολικῆς ἀξίας καὶ τῆς ἱερουργίας τοῦ διαγγελίου διάδοχοι χειροτονηθέντες ὑπὸ τοῦ θείου πνεύματος χάριτος. οὐ ἢ πόθεν, καὶ τοῦ τίνος ἔχεις τὸ κὶ τῆς ἐκκλησίας κρίνειν λαβὼν, καὶ τὸ διδασκαλικὸν ἀξίωμα; πῶς σεαυτὸν αὐτὸς ποιεῖς τῶν τηλικούτων κριτὴν, καὶ αὐτοχειροτόνητον καθηγε-

καλῶς

θηγεμόνα; καὶ ταῦτα μηδὲ τὸν λαὸν, μηδὲ τοὺς κάτω, καὶ ὑποτεταγμένους, ἀλλὰ τοὺς κοινοὺς διδασκάλους, καὶ ὁδηγοὺς τῆς ἐκκλησίας κρίνειν ἐπιχειρῶν, καὶ αὐτοπαπαμῶν, τὸ τοῦ λόγου κελεύων χωρεῖν, καὶ πάντας σωπερᾶπτων, καὶ συγχέων τὸ κὶ σὲ; οὐκ ἤκουσας τῆς φιλοσοφωτάτης, καὶ θεολόγου φωνῆς ἐκείνης λεγούσης, τὰ πρέβατα μὴ ποιμαίνετε τοὺς ποιμένας, μηδὲ κρίνετε τοὺς κριτὰς, μηδὲ νομοθεῖτε τοῖς νομοθέταις; καὶ μὴ ἔγω τὶς κεφαλὴ, μόγιστα χεὶρ, ἢ ποὺς τυγχάνων, μηδὲ ποιῶμεν ἀναρχίαν τὴν πολυαρχίαν, μηδὲ ὁ τῆς ὑποταγῆς νόμος καταλυέσθω, ἢν καὶ τὰ ἐπίγεια σωέχει, καὶ τὰ οὐράνια; Τί δὲ, ὅταν ὁ αὐτὸς σοι νομοθετῇ μὴ τῆς πνευματικῆς ἀξίας, καὶ τοῦ διδασκαλικοῦ ἀξιώματος, ἕκαστος λέγων ἐν ᾗ ἐκλήθη μενέτω τάξει, καὶ ἢ τῆς κρείττονος ἀξίας. ἐν ᾧ τέτακται τὴν παροῦσαν τάξιν ἀδοκιμῶν, ἢ ἐν τῷ ζητεῖν ἣν οὐκ ἔλαβεν. ἢ οὐδὲ τοῦτον οὐδέχῃ νομοθέτην τε, καὶ διδάσκαλον, καὶ τοὺς παλαιοὺς ἐυζαντίους ἐκείνους εἴσως μικροπολίτην αὐτὸν ἀποκαλῶν, καὶ κατόπτερον, κἀκ τῆς ὑπερορίας, καὶ ξένης, εἰς τὴν μεγαλόπολιν ἥκοντα τῆς ἀπορίας. Ἀλλὰ καὶ τὴν ἰδιωτείαν, καὶ τὴν ἀγροικίαν ἐγκαλεῖς τῷ χορῷ τῶν τῆς ἐκκλησίας ποιμένων καὶ διδασκάλων τουτωνὶ, καὶ μηδαμῶς ἐνεῖναι τῷ καταλόγῳ φῆς ἕνα μηδένα τὸν εἰδότα γράφειν τε, καὶ λογογραφεῖν, σὺν ἀπιστίᾳ. Ἀλλ' ἔστω καὶ τὸν τόμον τὸν ἱερὸν ἀμαθῶς ὡς αὖ αὐτὸς φαίης, καὶ μὴ κατὰ νόμους τῆς ὑποσοῦ θεοσκωουμένης ῥητορικῆς σωπεπάχθαι, μᾶλλον δ' ἀ κὶ τὰς σὰς δόξας, καὶ τὰς κενὰς, καὶ θεοσφόρους θεολογίας ἢ γλωσσαλγίας, καὶ τὸ τῆς γνώμης αὐθέκαστον. ἐγὼ δ' ἐμοὶ πολλοὺς λόγον ἤδη τεθεικὼς τοὺς μακαρίους ποιμένας καὶ πράγματος, καὶ πρᾶγμα θεωρῶν τοιοῦτοι τοιοῦτοι, πολλοὺς ἄνοσι, καὶ τοιοῦτοι τὴν σοφίαν σοφοὺς, καὶ ῥήτορας, καὶ λογογράφους τῆς πρεσβυτέρων ἱερέων τούτων ὑπέδειξα, καὶ ἀ τούτων μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν αὐτοῖς ἐπομένων, λευκάς τινας ἄλλους, καὶ τιμοθέους, καὶ ἀπολλῶς, εἰδὲ βάλη διονυσίους, καὶ πολυκάρπους, καὶ κλήμεντας, ὅσον τὰς λόγους φημὶ καὶ τὴν ὑπὸ σοῦ θαυμαζομένην σοφίαν ὑπὲρ τοὺς σοὺς δηλαδὴ μυσταγωγοὺς, δημοθένην τε, καὶ κρισείδην, καὶ τὴν παρ' ὑμῖν θρυλλούμενον πλάτωνα, ἐπειδὴ τοῦτος αὐτὸς ποιμαίνεις, δι' ἑκάστου ἄγνοιαν. καὶ ἔμαθες αὖ ὡς οὐκ ἀπὸ σκαπάνης, καὶ λατομίας, οὐδὲ ἀπὸ κώπης ἐπὶ βῆμα, κατὰ τὰς σὰς λογογραφίας, ἢ λοιδορίας, ἀλλ' ἀπὸ σοφίας ἐπὶ σοφίαν ἦλθον τῆς καταργουμένης τὴν ὑπὸ θεοῦ πνεύματος ἐνεργουμένην, τὴν πρώτην, τὴν ἄνωθεν, τὴν ἁγνὴν, τὴν εἰρηνικὴν, τὴν μεσὴν ἐλέους, καὶ καρπῶν ἀγαθῶν κὶ τοὺς ἐμοὺς θεολόγους, καὶ ἀπὸ τῶν θύραθεν μυσταγωγοῦντε, καὶ ἐξ βήματος, ἐπὶ τὴν ἱερὰν ταύτην χολὴν, καὶ τὸ θεῖον βῆμα, καὶ τὰ ἄδυτα, καὶ τὸ μέγα, καὶ ὑπερουράνιον ὄντως θυσιαστήριον. Νῦν δ' ὀλίγος αὐτοῖς τῆς λόγων τῆς ἔξω σοφίας ὁλόγος. ἴσασι καὶ ὄντες, ἁλιέωντες, καὶ ἀγροίκων μαθηταὶ. ἐκείνων φημὶ τῆς ὑπὸ χειροῦ τῆς αὐτοσοφίας πρώτων κληθέντων εἰς ἀποστόλους, καὶ μαθητὰς, καὶ ἀπὸ κώπης, καὶ δικτύων, καὶ κύρτων, ἐπὶ τὴν ἄνω καθέδραν ἰόντας, καὶ τὸ φεικτὸν ἐκεῖνο καὶ αδέκαστον βῆμα καὶ τὸν χειροῦ λόγον, ἐν ᾧ δήπου καὶ κεῖται καθεδοῦται, κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραὴλ. ἐὰν νῦν λέγῃν θεοφανείας τὰς ὁραθείσας ἐκείνοις ἐν πνεύματι, καὶ μυσταγῶν ἀποκαλύψεις, καὶ τὰς μεγάλας, καὶ ὑπερφυεῖς θεολογίας ἐκείνας, καὶ τὸν σωπεπλεγμένον λόγον τῆς καταργουμένης σοφίαν νικήσαντας. Τοιούτων διδα-

διδασκάλωντε, καὶ πατέρων ὑπομαθηταὶ. καὶ ἡοὶ, οὓς ἐν τοῖς λόγοις αὐτὸς κωμωδεῖς καὶ Σαρκασύρεις, ἀπὸ γεωργῶν καὶ ναυτῶν, καὶ σὺν οἷς δ' ὠνλινωνοῦ ἄλλων, λέγων ἐλθεῖν ἐπὶ τὸ βῆμα. αὐτὸς δὲ σκυλοτόμον, καὶ σκηνοῤῥάφον ἀναχωνοῦντα διδάσκαλον ἑαυτοῖς ἐπιφημίζειν, ἵν' ἰδῆς τὴν αὐτὴν φιλοσοφίαν φιλόσοφε, καὶ ὅπως οὐ μόνον οὐδὰκνοντήσου τῆς κατ' αὐτὴν λοιδορίας, ἀλλὰ καὶ πεὸς φιλοδημοῦντα, καὶ ἐπιδαψιλεύοντα, καὶ χορηγοῦσιν ἀφθόνως τῆς καθ' ἑαυτῶν ὕβρεσι, μὴ Παύλου δηλαδὴ τοῦ μεγάλου βοῶντες. τῆς χρείας μου, καὶ τοῖς οὖσι μεθ' ἐμοῦ, διηκόνησαν αἱ χεῖρες αὗται, καὶ βλέπετέ φησι τὴν κλῆσιν ἡμῶν ἀδελφοὶ, ὅτι οὐ πολλοὶ σοφοὶ κατὰ σάρκα, οὐ πολλοὶ δυνατοὶ, οὐ πολλοὶ εὐγενεῖς, ἀλλὰ τὰ μωρὰ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ Θεὸς, ἵνα τοὺς σοφοὺς καταισχύνῃ. κἀγὼ ἐλθὼν φησιν ἀδελφοὶ πεὸς ὑμᾶς, οὐκ ἦλθον καθ' ὑπεροχὴν λόγου, ἢ σοφίας καταγγέλλων ὑμῖν τὸ μαρτύριον τοῦ Θεοῦ. καὶ ὁ λόγος μου, καὶ τὸ κήρυγμά μου, οὐκ ἐν πειθοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις, ἀλλ' ἐν ἀποδείξει πνεύματος, καὶ δυνάμεως, ἵνα ἡ πίστις ἡμῶν, μὴ ᾖ ἐν σοφίᾳ ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐν δυνάμει Θεοῦ. Ἀλλ' ὁ φιλόσοφος αὐτὸν νομοθετῶν αὐτίκρυς τῷ κοινῷ τούτῳ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας νομοθέτῃ, καὶ διδασκάλῳ, ἢ ἀνθρωπίνην αὐτεπάγγελτον σοφίαν οὖθις, καὶ τὴν πειθὼ τῶν καταργουμένων λόγων, τὰς ἀποδείξεις, καὶ τὴν ἐνέργειαν τοῦ πνεύματος παραπτύμενος. ἀλλ' ὅπερ ἤδη φθάσαντες ἔφημεν, πρώτην μὲν ἐκείνην αἰτίαν φησὶ τοῦ πεποιήτου, καὶ πεπλασμένης παραιτήσεως τῶν κατὰ τὴν δυσεβείας λόγων, τὸ μὴ δεῖν εἶναι θεολογεῖν, ὡς καὶ πᾶσι πατρᾶσι, καὶ νομοθέταις φησὶ τοῦ ἐκκλησίας ἀπειρημένον. ἐκεῖθεν γὰρ καὶ ἡμεῖς ὁρμηθέντες, εἰς μακρὸν πεπενεγκεῖν τὸν πεὸς τὸν φιλόσοφον λόγον ἀνάγκην ἔχομεν. δευτέραν δ' ἐπ' ἐκείνῃ καὶ, τρίτην, τὴν μὲν, τὸν ἀπικείμενόν φησι διωγμὸν, καὶ τοὺς μὴ ὄντας ἀκριβεῖς φύλακας, καὶ τὴν ἐκεῖθεν ἐπιγινομένην δειλίαν, καὶ ἀκαιρίαν, ἅπερ αὐτὸς ἤδη φθάσας ἀνέπλασε. τὸ δ' ὅλον, καὶ ἀκοὴ πᾶσά φησι πεὸς τοὺς τοῦ κανὸνος δόξας ἀποτέκλεισαι λόγους. πόθεν τέως ἀληθῶς ἐμοὶ, καὶ δικαίως, πανταὸς ἅμα τοῦ τοῦ ἐκκλησίας πληρώματος, πλὴν ὀλίγης τινὸς, καὶ φαύλης μερίδος, τὴν καινοτομίαν, καὶ τὴν τοῦ θεότητος ὕβριν, καὶ πὺς ὑπὲρ αὐτῆς ἀποτρεφομένων λόγους. εἰ καὶ τῇ ἀληθείᾳ κἂν ταῦτα τὸ ψεῦδος παρέμιξε, τοὺς μὲν, εἰπὼν ἤδη πεπατειλῆφθαι τῷ λόγῳ τοῦ ἀληθείας, τοὺς δ' ὑποκύπτειν ὑπὸ δειλίας, τὴν δυναστείαν, καὶ τὸ κεφάλαιον καταπηχόντας. Πρὸς δέγε πῆς εἰρημένοις πᾶσι, καὶ τὸν ἀληθῆ, καὶ σώζοντα λόγον ὄντως τοῦ ἀπαλάγου ταύτης ἀναβολῆς πελαπῆον πεοσλέγθησι, φημὶ δὴ, τὸ τοὺς ἐλέγχους τῆς τοῦ δυσεβείας ἀγωνιστὴν καὶ πεομάχων ἀμυκρῶς ὑφορᾶσθαι, καὶ δεδιέναι, καὶ τὸν δίκαιον μυκτηρισμόντε, καὶ τὴν ἀναιτεοσωὴν, ἅπερ αὐτῷ καὶ τοῖς αὐτοῦ λόγοις συμβαίνειν ἔμελλεν ὕστερον. καὶ θαῦμα, πῶς τοὺς ἀπὸ κώσης τε, καὶ σκαπάνης ὡς αὐτός φησι, καὶ τοῦ ἐφημέρου τῶν χειρῶν ἐργασίας εἰς τὴν τοῦ ἐκκλησίας παρελθόντας κυβέρνησιν, καὶ διὰ τοῦτο μηδὲ λέγειν, μηδὲ γεράφειν ὑπεραμύνους σὺν λόγῳ, ὁ ἄμαχος ὑποσὶ διαλεκτικὸς, καὶ φιλόσοφος, καὶ τῶν θείων καὶ ἱερῶν ἐξηγητὴς, καὶ διδάσκαλος αὐτοχειροτόνητος, ὅτω δειλιᾶ καὶ πέφεικε, πόῤῥωθεν; πῶς δὲ καὶ τοὺς ἀκροατὰς οὐκ αἰδεῖται, οὐδ' ἐρυθεμᾶ, ταῦτά τε κἀκεῖνα λέγων ὁμοῦ, καὶ κατὰ ταυτὸ, καὶ πῶς ἰδίοις αἰλισκόμενος λόγοις, καὶ πεθιπετὴς ἑαυτῷ γιγνόμενος. ἢ οὐκ ἀληθῶς ἐκεῖνα, ἢ ταῦτα ψευδῶς. οὐ γὰρ δὴ καὶ ἄμα-

φω-

φω δώσομεν ἀληθεύειν ὑπόνοιαν, ἐπεὶ μὴ δ' ἐνδέχεται τὰναντία συμβαθεῖν εἰς ταυτὸ, εἰ δὲ τὰ ὕστερα, τοῦτ' ἀληθεύειν πᾶσα ἀνάγκη, καὶ τοῦτ' αὐ εἴπαι πᾶς τις νοῦν κεκτημένος. οὐδὲ γὰρ αὖ ποτ' ἠνέσχετο δειλίαν ἑαυτοῦ, καὶ φόβον ὑποσὶ καταψεύδεσθαι τὸν μὴ ὄντα, καὶ τῶν πεπραγμάτων ἀληθείας κατεπειγόμενος, ὁ φιλοδόξοτατος, καὶ φιλοτιμότατος πάντων ὧν ἴσμεν χαλεπὸν, δῆλον ὡς τὰ πεότερα ὀνείνα μὴ τοῦ ψεύδους. καὶ δέδοικεν ὄντως, καὶ ἀγωνιᾷ μὴ τοῦ κατ' δυσέβειαν ἀληθείας ἰσαμένας τὰς τῶν ἐμῶν λογοποιῶν, καὶ ῥητόρων σοφὰς ὄντως γλώττας, καὶ θεολόγους, ἐξ ὧν αὐτόματος ἡ πίθω πεοεῖδε πάντας χαίροντας καὶ τὸν αὐτοῦ πατηρὸν φημὶ λόγον, καὶ τοὺς ὀνείθεν ἐλέγχους, καὶ τὴν δικαιοτάτην, καὶ λαμπεὰν καὶ ἀδίκλιν. Ἀλλ' ὁ μύσης, καὶ φίλος ἄγελος, μᾶλλον δ' αὐτὸς ἑαυτὸν ὁ μυσαγωγὸς τοιούτων καὶ μύσης, τὰ μὲν πεὸς τὸν τοῦ δυσεβείας πολυαῤῥύνων ἐν γεάμμασι πόλεμον, τὰ δὲ, καὶ τοῦ πεοκαθαχούσης αὐτὸν δειλίας τε καὶ τοῦ δέους, ὁ δὴ, καὶ πεῶῆν ἐξαίρων καὶ ἀπακτώμενος, οὔτε τῶν ὀρθῶς ἐλλογίμων, οὔτε τῶν δι' γενόντων ἔτι μηδένα συνηγορῆσαι, μὴ δ' ἐξακολουθῆσαι τῇ τῶν πατέρων ζωόδῳ καὶ τῇ δυσεβείᾳ φησὶν. ὥσπερ ἐν ὑπερβορέοις, ἢ ἐπηλῶν ἠρακλείων ἔξω, καὶ τῆς καθ' ἡμᾶς οἰκουμένης τοὺς λόγους ποιούμενος. καὶ μηδένα τῶν συνεγνωκότων τε, καὶ συνόντων, τῶν λαλουμένων ἔχων ἀκροατὴν. Καὶ τὶς ὦ ἑταῖρε τῶν βασιλέων, τῶντε ἔτων, τῶντε μακαείως ἀπόντων, ἵν' ὀκ τῶν ἀρχῶν καὶ τοῦ κοεῦφῆς, ἧς αὐτὸς φῆς ἀνθρωπίνης δυνηθείας, καὶ αὐτὸς ἀεξῶμαι. τὶς ἐν ὀκείνων, ἢ τῶν δυσεβῶν βασιλίδων, ἢ καὶ τῶν θεοφυλάκτων τούτων βλασῶν ἀῤῥένων ἅμα, καὶ θηλειῶν, ἐ τῶν ἡλικίας μόνον καὶ φρονήματος ἀψαμένων ἤδη, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀτελῶν ἔτι τὴν ἡλικίαν, τελείων δὲ τὸ κατ' δυσέβειαν φρόνημα, τῆς κατ' δυσέβειαν ἀληθείας οὐκ ἔστι, καὶ τὴν χεῖρα οὐ ὀκλησίαν. καὶ τὸ ταύτης ὑγιὲς οὐγνησίως φιλεῖ φρόνημα, τοὺς ἑτεροδόξους, καὶ ἀπηθέτους ὑπόσης αὐτῇ καὶ μισεῖ. καὶ ὀκ ψυχῆς ἀποτρέφεται; Τί δὴ τὸ χρυσοῦν μετ' ὀκείνους ᾠόν ὀκείνων, ἀδελφοὶ, καὶ ἀδελφιδοί φημι, καὶ νύμφαι, καὶ κηδεσαὶ, καὶ τὰ μεγάλα, καὶ πεῶτα μὴ τὴν βασιλείαν δι' ὑοὺς ἀζιώματος, ἵνα μηδὲ γυναικῶν τοῦ ὀκ βασιλείου γένους ὁ κατάλογος ἄμοιρος εἴη, τοῦτο διὰ σὲ τοῦ τούτοις ἐναμβρωμόμενόντε καὶ πεερούμενον. οὐ πάντες ἅμα, καὶ πᾶσαι τοῦ ὀρθῶν λόγων τοῦ δυσεβείας, καὶ τοῦ ἀποστολικῆς ὀκκλησίας, καὶ πεοδόσαι, καὶ ζηλωτεὶ, καὶ πεόμαχοι χεηματίζουσι, πάσαν ἀλλόκοτον αἵρεσιν καὶ κανὸνος δόξαν, καθαπερείπνα σκύλαν, καὶ χάρυβδιν καὶ ἄδυ κωφὴν ἡνιαίως ἀποτρεφόμενοι; εἰ μήπου μιεεμκιάπνα φῆς ἅμαθῆ, χθὲς καὶ πεόπεῖα τῆς τῶν παιδίων πεοεληθόντα σχολῆς, καὶ τὰ μὲν, ἀμηγέπη τοῦ πεοτελείων ἀψάμενα λόγων, τὰ δὲ, μὴ δὲ ὀκείνων, ἀλλὰ στοιχείων πινῶν. καὶ συλλαβῶν τῆς εἰσαγωγῆς ὀκείνων ἐν ἀκροάσει μόνον ἠνόμενα, ὡς μηδὲ τὰ ἐν λογισμοῖς τῶν κοινῶν διοικήσεων γεάφειν ἀπαίσως δύναθαι. τὰ δὲ, εἰ καὶ πολιαὶ πῆς ἐν τούτοις, καὶ βαθὺν πεοβέβληται πώγωνα, παιδαγωγούδη δὲ οὐχ ἡ τῶν καὶ αὐτὸς πεοφέρει τοῦ νοῦ, καὶ ἀμύητον, ἃ μὴ ἑώρακεν ἐμβατεύων, καὶ τοσοῦτον σοφίας ἀφεσηκὼς οὐ τῆς ἄνω φημὶ μόνον καὶ πεῶτης, ἀλλὰ καὶ τῆς κάτω ταύτης καὶ ἀνθρωπείας, ὅσον καὶ πολήρης, ἢ καὶ μέτοχος εἶναι καὶ τοὺς ταύτης κακῶς ὀίεται. Εἶτ' οὐκ αἰσχύνεσθε τοὺς ὁρῶντας εἰπέμοι, καὶ τοὺς ἀκούοντας, εἰς οὐδὲν τῆς φαυείας ὑμῶν, πάσης πεοεγεαφείσης ἤδη σχεδὸν,

καὶ

καὶ αὐτῆς ἢ ταύτης ἀσεβείας, καὶ τῇδε, κἀκεῖσε πυκνὰ παραφερομένης, ὡς τοὺς μὴ ὑπὲρ ἀπορείας τοῦ τοῖς ἁγίοις ἀπαλέγειν, καὶ λέγειν τὸ κρεῖττον ἔχειν, καὶ πρὸς τὴν λαμπραν τῆς ἀληθείας ἡμέραν, καὶ τὸ ἀπρόσιτον ἐκεῖνο φῶς ἀναβλέψειν, καὶ ταῦτα κἀκεῖνα σιγᾶσθαι δεῖν εἶναι λέγειν, καὶ μηδὲν παρὰ δογμάτων θείων κινεῖν, δίκης τῷ ψεύδει καὶ τὴν ἀλήθειαν, καὶ τῷ σκότει τὸ φῶς ἐλαύνοντας, τοὺς δὲ πλέον- 5
τι τῶν ἄλλων ἔχειν δοκοῦντας, ὅσον εἰς δι᾽ λάβειαν τε, καὶ σχῆμα, τοὺς μὴ ὡς ἐν μυχῇ καὶ κρύπτῃ, τοὺς ἢ, καὶ πρόφαν ὡς ἤδη λύσιν εἶναι λέγειν δικαίαν τὸ τῆς βασάνου αὐτοῖς ἄπιον, καὶ δὲ πολέμου δὲ πρὸς τὴν ἐκκλησίαν ἀπὸ τῶν ταύτης προεστηκότων ἀδικηθεῖσι φησι, καὶ τῆς προσδοκηθείσης, ἢ καὶ διδομένης πάλαι προεδρείας καὶ
τῶν διδασκαλικῶν ἀποστερηθεῖσι θρόνων. ἐὰν δὲ νῦν τὴν ἑτέραν ὑμῶν μοῖραν λέ- 10
γειν, οἵτινες ὀνόματι ἐφιέμενοι, καὶ παρρησίας, ἢ καὶ λημμάτων, καὶ ζωμοῦ, καὶ σμικρᾶς κνῆμης μάζης, ἐπειπερ παρ᾽ ἑαυτῶν καλῶστε, καὶ ὡς ἐχρῆν ἑαυτοῖς δύνανται τὰ τοιαῦτα πορίζειν, αἰσχρῶς ἐκεῖθεν ταῦτα συλλέγουσιν. Ἀλλὰ τὸ ἔσχατον ἐκεῖνον κολοφῶνα τοῦ ψεύδους, καὶ τὴν ὡς ἐν ὀνείρῳ, καὶ μέθην νυνὶ, καὶ κάρῳ φανταστίαν, καὶ πλάνην τοῦ Δαμασκηνοῦ τοῦ τετὶ φιλοσόφου, πῶς αὖ- 15
θις παντελεῖ σιγῇ δινέγκοι; εἰσάγει καὶ δὲ τῷ λόγῳ τὸ τῆς δυσσεβείας θεῖον προσώπον γεηγόρειόν φημι τὸ ἱερὸν τῆς Θεσσαλονίκης, μᾶλλον δὲ καὶ ξυμπάσης ἐμοῦ τῆς Χριστοῦ ἐκκλησίας φωστῆρα, μὴ τὴν τῆς ἱερᾶς ἐκείνης Σιωνίδος Δάλυσιν, ἐλαυνόμενόν τε, καὶ δυσφημούμενον ὡς αὐτός φησιν ἀπὸ δὲ τῶν συνειλεγμένων αὐτόθι πολλῆς, ἀπ᾽ ἀνάγκης τε πρὸς βασιλέα τε, καὶ τὴν δημοκρατίαν καταφεύγοντα τὴν αὐτὴ, 20
καὶ μόλις ὑπωπτεύοντα Δαφεύγοντα τοὺς ἐχάτους κινδύνους, πενόντατε καὶ τρέμοντα, αὐτῆς καὶ δὲ τῆς ἐκείνης, καὶ αὐτὸς κέχρημαι λέξεσιν. ἡμὴν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἱερὰν τῶν πατέρων ἡμῶν Σιωνίδος, πρὸς πυλῶν τῶν βασιλείων ἐκεῖ τὸ τῶν αἱρεσιωτῶν αὐτὸ φησι σμῆνος, καθαπερεῖπνες κύνες λυσσῶντες τοῖς ὀδοῦσι Δαρρήξαντε, καὶ κατα- 25
πασαρξαι καὶ ἡμιθνῆτας ἀπαλλάξαι μόνης ἡμᾶς ἐκεῖθεν πεποιηκέναι, ὡς καὶ τὰ τῆς ἐλπιδείσης, ἢ ὀνειροπληθείσης αὐτῷ καθ᾽ ἡμῶν νίκης, ἵν᾽ οἰκειότερον εἴπω, τὰ πεποίμενα κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον, αὐτὸν ἐν τεύθεν λαβεῖν. Βαβαὶ τινες τοὺς τίνας, οἱ κατὰ πάθος, καὶ ἐναγῆς, καὶ μωροὶ, καὶ δηπῆρρηποι Δαὶ τὰς κατὰ Θεοῦ βλασφημίας, καὶ τὴν θεομαχίαν οὐχ ἁπαξ μόνον, ἀλλὰ καὶ δὶς, καὶ τρὶς, καὶ πολλάκις ἐπ᾽ αὐτῆς ἐκείνης τῆς ἱερᾶς ἐξεληλεγμένοι Σιωνίδος, ὁ σὺν βαρ- 30
λαάμ τε, καὶ ἀκινδυνῶν τοῖς ἀρχηγοῖς, καὶ μυσταγωγοῖς τῆς αἱρέσεως ὡς ὑπαδοὶ καὶ ὁμόφρονες ἐκείνων, τῆς παλαμναιοτάτης ἀρᾶς, καὶ τῆς φρικτῆς ἀποκηρύξεσι τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας ἐγγράφως ἀποβληθέντες ἐμοῦ, καὶ ἀποβληθέντες οἷα δὴ σεσηπότα, καὶ νεκρὰ μέλη, οἱ τὴν ἱερὰν γεηγορίου γλῶτταν καὶ θεολόγον, καὶ τὴν μάχαιραν τοῦ Πνεύματος, καὶ τὰ ἐν χερὶ τοῦ δωρατοῦ βέλη μηδὲ παρὰ ὀλίγον ὑπενεγκόντες, καὶ ὅλῳ ποδὶ Δαῦτα τὸν ἱερὸν ἐκείνον σύλλογον, καὶ ἅπαξ, δὶς ἀποδράντες αἰσχρῶς, καὶ παρὰ χηραμύσσπνας, καταδύσεις ἀφανεῖς ἀπιδόντες μᾶλλον τῇ ἀπωλῇ τοῦ τῆς δικαιοσύνης ἡλίου, καθὰ καὶ τὰ ἀθηταὶ ταῦτα θηρία, καὶ ἑρπετὰ δήπου, τὴν αἰθητὴν τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων ὑφέρουσα παρεσβολὴν, τοὺς τῆς ἀληθείας Χριστοῦ, καὶ τῆς δυσσεβείας λαμπρὰς ὁμολογητὰς, καὶ μυσταγωγοὺς, καὶ θεολόγους, καὶ κήρυκας, τοὺς τῆς μεγάλης, καὶ πρώτης θεολο-

γίας

γίας ἐξηγητάς τε, καὶ μύστας, τοὺς τῶν ἱερῶν διαγγελιστῶντε, καὶ ἀποστόλων, καὶ δὴ καὶ τῶν μετ᾽ ἐκείνους θεολόγων, καὶ διδασκάλων, καὶ τῆς δυσσεβείας ἀγωνιστῶντε, καὶ προμάχων ὁμιλητὰς ἀψευδεῖς, καὶ Δαδόχους, καὶ λόγοις, καὶ πράγμασιν. οἱ καὶ μὴ τὴν σὺν καὶ τῶν σῶν ἑταίρων, καὶ δὴ, καὶ τὴν τοῦ αἱρέσεως, καὶ τοῦ ψεύδους ἐκείνην
5 καταστροφὴν, καὶ τὴν λαμπρὰν ἀνακήρυξιν, καὶ τὴν δυσφημίαν τῆς κατὰ δυσσεβείαν ἀληθείας, καθαπερεῖπνες ὀλυμπονίκαι μετὰ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ἐκείνης ἐπέστρεφον, ὑψηλοίτινες, καὶ λαμπροὶ, καὶ θεοειδεῖς, καὶ ἄνω βλέποντες τῷ τῆς ψυχῆς πρόσημαν. ἢ τὸν σὺν καθελόντες τὸν βασιλέα τῶν ἀμορράων, καὶ τὸν ὤγ βασιλέα τοῦ βασὰν, ἢ καὶ καθάπερ ὁ Δαβὶδ τὸν γολιὰθ ὕστερον. ἀλλὰ τὸν νοῦν τὸν
10 μέγαν τὸν ἀσύγκριτον ἢ φησιν ὁ σοφὸς ἡσαΐας, ἢ τὸν ὄφιν τὸν δράκοντα τὸν σκολιὸν καὶ τὸν αὐτὸν αὐθις ἐκεῖνον. τὸν ἐν τῇ θεομάχοις. καὶ βλασφήμοις ταυτὰ λαλήσαντα γλώσσας τὴν εἰς τὸν ὄψιν πονηρὰν βλασφημίαν, τὸν μάχαιραν ἐκείνου καὶ Θεοῦ τὴν ἁγίαν, καὶ τὴν μεγάλην, καὶ ἰσχυρὰν ἐπαγάγοντες αὐτῷ καθ᾽ ἐκείνον φημι τὸν ἱερὸν λόγον, ὃ ἐστι ῥῆμα θεοῦ, φησιν ὁ θεῖος Ἀπόστολος. Μετὰ τοιαύτης
15 τὸν πομπῆς καὶ τῶν ἱερῶν θεραμβων, καὶ τῶν δηπνικίων καὶ τῶν κρότων, καὶ τὸν παιάνων ἐξήεσαν ἐκεῖθεν οἱ μεγάλοι τοῦ Χριστοῦ, καὶ στρατιῶται, καὶ στρατηγοὶ, καὶ τῆς ἀυτῆς ἐκκλησίας ἀῤῥαγεῖς πρόβολοι, γεηγόρειον ἔχοντες ἐν μέσῳ τὸν φίλον, τὸν καὶ λόγου τεχνίτην, τὸν κορυφαῖον, καὶ προστάτην τῆς ἱερᾶς ἀγωνίας ἐκείνης, τὸν συγγραφέα, καὶ ῥήτορα, καὶ σοφιστὴν τῶν τῆς δυσσεβείας δογμάτων. τὸν τῆς αἱρέσεως καὶ πά-
20 λαι, καὶ νῦν καταλύτην. τὸν ἔλεγχον τοῦ σκότους. τὸν καὶ ἀληθινοῦ φωτὸς Δαπεύσιον διδάσκαλόντε, καὶ κήρυκα, καὶ ὑπνον δὴ κεφαλῆς φέροντα, καὶ δὲ στεφάνῳ χρυσῷ καταλίνας τὸν ἀρχαῖον ἀναδούμενον ταύτῃ. ἀλλὰ τοῖς ὑπερφυέσι, καὶ ἀπορρήτοις καὶ πνεύματος χαρίσμασιν ἄνωθεν ἐστεμμένον, καὶ τῷ φωτὶ καὶ πνεύματος ὑπὲρ πάντα βασιλικὸν λίθοντε, καὶ Δάδημα πεπιστεμμένον, καὶ κατεκοσμημένον ἀορά-
25 τως, καὶ ὁμα θεολογίας, καὶ γλῶτταν τῆς δυσσεβείας, καὶ τέρμονα θείων δογμάτων, καὶ ὄργανον ἱερῶν λόγων, καὶ μύστιν καὶ μυσταγωγὸν τὸν ἀληθινῆς καὶ πρώτης σοφίας. καὶ πνεύματος καταγώγιον ἱερὸν. καὶ πανὸ ὅπ θεῖον καὶ ὑψηλὸν πεφὸ τὸν τῶν πιστῶν ἐκκλησίας, καὶ νομιζόμενον, καὶ λεγόμενον σὺν μεγίστῳ νυνὶ καὶ ἀπορρήτῳ τῷ θαύματι. ὅπερ ὁ βέλτιστος ἀγωνῶν γεηγορᾶς, εἴθ᾽ ἑκὼν ὑπὸ τὸν λαμπρᾶς
30 καθ᾽ ἡμῶν ἐκείνης μανίαστε, καὶ δὲ φθόνου, εἴτε καὶ ἄκων, μετὰ τὴν ἀπὸ Σιωνίδου σὺν τοῖς ἑταίροις αἰχρὰν ἀναχώρησιν, καὶ φυγὴν, τὴν ἄδε κυῶν ὄφασιν ὑποδυόντες, καὶ μηδένα παρὰ ἔχοντες εἰδέναι τὸν κατ᾽ ἀλήθειαν πεπαιδευμένων, τὰ κατάγελαστα, καὶ μηδεμίαν ὑπερβολὴν καταλείποντα ψεύδους, καὶ φλυαρίας, ἐκεῖνα καθάπερ ἐν σκηνῇ τε καὶ δράματι πλέκειτε, καὶ συγκλώθει, οἱονεὶ τὸ ἐξ ἄμμου πλέκων
35 χοινίον, ἢ καὶ ὀνειροπολῶν ὡς ἐν μέθη νυνὶ, καὶ μελαγχολία, καὶ κάρῳ, καθὰ δὴ καὶ πεῤῥῆν, καὶ μηδὲ ἀδὼς ἀλέγῃ, πρὸς μὴ, τὸν πεῖ ὧν ὁ λόγος, ἐδὲν ὄντα, μεγίστην δέπνα τὴν ἄποιαν, καὶ τὴν μανίαν, καὶ τὴν αἰχμὴν ὁμοῦ πεσμαρτυρωῦτα τῷ ταῦτα λογογραφοῦντι, ὡς μηδὲ λέγειν ἀκριβῶς, μηδὲ γράφειν ἐξεῖναι. ὡς ἐν τεύθεν τραγνῶς μάλα τοῖς σωϊεῖσι λογίζεσθαι δήπου, καὶ τὰ ἑξῆς πεῖ δογμά-
40 των, καὶ θείων γραφῶν καὶ φιλοσόφου γράμματα, καὶ συγγράμματα, τῆς αὐτῆς ὄντα φασὶ κεραμείας. Ἐνὴν, καὶ πεῖ τῶν δύγυῶν ἐκείνων γυναικῶν πολυτε-

ρόντα

ρόν τῷ λόγῳ διαλαβεῖν, ἅς αὐτὸς ἔφης φυγάδας ἡμῶν, καὶ ἀποίκους διὰ τὴν
δυσέβειαν γεγενῆσθαι, ἅς καὶ τῆς Χριστοῦ μυροφόρους ἀκαταλλήλως καὶ ἀναρμόστως
πάντα παρέβαλες, τοῦτο τῶν ἔξω πόλεων, καὶ τῆς μάχης, καὶ τῆς τῶν ἐθνῶν ἀπαν-
ταχοῦ γῆς κατ' ἀλλήλων ἐπαναστάσεως, καὶ τῆς ἀταξίας, καὶ συμμάλλον ὄντων, καὶ
τοῦ κλήρου, ἀλλ' οὐ καὶ τῆς Χριστοῦ ἐκκλησίας, καὶ τῆς ὀρθῆς δόξης, καθ' ὧν αὐτὸς
ταῦτα προφέρεις μετ' ἀχαμενιδῶν δηλαδὴ, καὶ τῶν ἐκ τῆς ἄγαρ. ταῦτα γὰρ δὴ
κἀκεῖνοι τῇ Χριστοῦ προφέρουσιν ὀνειδίζοντες ἐκκλησίᾳ, τὸ δ' οἰκεῖον ψευδοπροφήτου
κράτος καὶ τὴν πλατυσμὸν, καὶ τὸν πλεῖον αὐτιλογίαντες τῆς δυσπραγίας, καὶ τὴν
ταπεινώσει τῆς ἡμετέρας, καὶ τὸν Θεὸν οἰόμενοι κακῶς σὺν ἐκείνοις μεθ' ἑαυτῶν
ἔχειν, ἀγνοοῦντες ὡς ὁ κόσμος ἅπας ἐν τῷ πονηρῷ κεῖται, καὶ ὅτι κρεῖσσον εἰς ποι-
ῶν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἢ μύριοι τοιοῦτοι, καὶ ὅτι ἐν τῷ κόσμῳ θλίψιν ἔξετε,
καὶ εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν, καὶ ὑμᾶς διώξουσι καὶ τὰ τούτοις προσόμοια, πρὸς τῆς αὐτο-
αληθείας Χριστοῦ τοῖς οἰκείοις μαθηταῖς, καὶ δι' ἐκείνων ἡμῖν εἰρημένα.

Ἐπὴν τοιγαροῦν, καὶ σὲ σὺν ἐκείνοις ἐξελέγξαι πλατύτερον, ὅπερ
ἔφην, ἐπειδὴ καὶ ταυτὰ καὶ φρονῶν, καὶ γεγράφων ἐκείνοις
καθ' ἡμῶν, ἑάλως ἐν τούτῳ τῷ μέρει. ἀλλὰ τὸν κόρον,
καὶ τὰ περιττὰ φεύγων ὁ λόγος ἐν ταῦθα τόγε
νῦν εἶναι τέως τὸν δρόμον σήσει, τοῖς ἀναγ-
καίοις αὖθις αὐτὸν διδοὺς ἀναγκαίως,
καὶ πεῖ ὧν ὁ κοινὸς ἡμῖν προ-
ηγουμένως τοῦ
λόγου.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

Πρὸς τὴν τῆς δυσεβείας, καὶ ἕτερον ταύτης τόμον, δεύτερον διάλογον τοῦ
φιλοσόφου γεγραφὼ, λόγος αὐτοπρόσωπος δεύτερος περὶ διαφορᾶς εὐσε-
βείας θείας, καὶ ἐνεργείας.

Οὐκ ἐργῶδες μόνον τοιοῦτον, καὶ χαλεπὸν ὑποφώσκειν, καὶ φιλόχριστε βασιλεῦ, τοῖς
λόγοις τῆς δυσσεβείας, τὴν τῆς δυσεβείας ἀντεπεξάγειν λόγον, καὶ τὴν
ἀλήθειαν ὑπερασπίζειν τῷ ψεύδει, καὶ τὴν τῶν θεοφόρων θεολογίαν, καὶ τὰ τῆς
πολυκεφάλου ταύτης βλασφημίας ὀπτίζειν. Τόγε γὰρ ψεῦδος, αὐτόθεν δυφύ-
ρατον, καὶ δι' αὐτόγε τοῦτο καὶ δυπείτρεπτον, κἂν πολλοὺς ἔνας πεβάλλεται κύ-
κλους, καὶ συχνὰ τὰ τῆς ἀληθείας προσωπεῖα περιβάλλεται, καὶ ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος
ἤφησι τὰ σεπτὰ λόγια, ζῶντες, καὶ ἐνεργὴς, καὶ τομώτερος ὑπὲρ πᾶσαν μάχαι-
ραν δίστομον, διϊκνούμενος ἄχρι μερισμοῦ ψυχῆς τε, καὶ πνεύματος, ἁρμῶν-
τε, καὶ μυελῶν, καὶ κριτικὸς ἐνθυμήσεων, καὶ ἐννοιῶν καρδίας, ὑπὲρ οὗ, καὶ πρὸς
ὃν τοῖς θεολόγοις ὁ λόγος. Οὐ τοῦτο τοιγαροῦν ὡς ἔφην ἐργῶδες, οὐδὲ χαλε-
πὸν ἐξανύσαι, ἀλλ' ἐκεῖνο καὶ δυχερές τε, καὶ πόσωτες ἐς τὰ μάλιστα, τοσαύτην
ἀταξίαν καὶ σύγχυσιν λόγων, καὶ ψεύδους, καὶ συκοφαντίας ἐσμὸν οὕτως ἀναιδῆ, καὶ συ-
νεχῆ, καὶ ἐπάλληλον, τὸν τῶν λοιδορημῶν, καὶ τῶν ὕβρεων αἰσχρόντε καὶ ἀκρατὲς, καὶ ὥσ-
περ ὑπὸ δαιμονικῆς τινος ἐνεργείας ἐκβεβακχευμένον, καὶ μεμηνὸς παρίημι
λέγειν νῦν, τὸ γοῦν ἐκεῖνα πρὸς τάξιν τινὰ καὶ ἀκολουθίαν τῷ λόγῳ μετενεγκεῖν,
καὶ τίπ μὴν αὐτεπεῖν δύρεῖν, ὡς καὶ λέγειν τι, καὶ αὐτιλέγειν τῷ τῆς ἀληθείας ὁπως-
δήποτε λόγῳ δοκοῦσι. Τίνα δ' ἐκπέμψαι τοῦ λογικοῦ τοῦτο καὶ τοῦτο τε, καὶ τὰ ἀγω-
νίας, μύρῳ χρίσαντας, καὶ σέψαντας ἐρίῳ κατὰ τὸν εἰπόντα, πῶς δ' χαλεπόν τι;
καὶ εἶαμον, καὶ πορθμὸς σκελίας αὔτικρυς; Διὸ καὶ τὴν μακρῶν ἐκείνων δρό-
μων καὶ πεδιδρόμων, καὶ τὴν συχνῆς ἀφέμενοι φλυαρίας, ὅπερ ἀναγκαῖα καθόσον
οἰόντε τὸν λόγον τρέψωμεν. Τὶ δ' αὖ ἄλλο τῶν ἀναγκαίων εἴη, καὶ πρέπον, ἢ τὸ
τοῖς κεφαλαίοις καὶ μέρεσι ἐπεξελθεῖν αὖθις ἐκείνου τοῦ τῆς δυσεβείας ἱερὸν τόμον,
καὶ σωσάψαι μὴν ἐκείνοις τὰ πρὸς τὴν ἱερᾶς τότε ζωόδου, καλῶς ἔκτε τὴν θείας
γραφῆς, καὶ τῶν θεολογικῶν, καὶ πατρικῶν σωτεθέντα λόγων, κἀκεῖσε δ' ὑπὸ τοῦ
κακῶς ἀπκειμένου τοτοῦ διαπαραχθέντα, καὶ τὴν ἁρμονίας τε, καὶ τὴν σωφείας
διαζευχθέντα, πεοθεῖναι δὲ καὶ τῇ ἐξηγήσει πρὸς τῆς θείας γραφῆς αὖθις φημι
καὶ τὴν αὐτῆς ἐξηγηταῖς καὶ θεολόγων, καὶ πλαιότερον ἐπεξεργάσασθαι καθόσον οἰόν-
τε. ἐπειδὴ καὶ τοῦτο καθ' ἡμῶν ὁ φιλόσοφος ἐστὶ, καὶ διαλεκτικὸς ἐν ἐκείναις
τῆς λοιδορίας πεοφέρει, τὸ μὴ ἢ ἐπεξεργάσασθαί φημι, μεδὲ συλλογίζεσθαι,
μηδὲ καταστοχάζειν εἰδέναι τὰ πεοτεθέντα, ἀλλ' ἕτερα μὴν ὡς ἐκεῖνός φησι τὰς
πεοτάσεις ἡμῶν εἰπεῖν, ἄλλως ἢ συμπεραίνειν ὑπ' ἀμαθίας. Μὴ ἢ αὐτοῦ τὸ
δωσάμενος σωϊδεῖν, ἢ καὶ κακουργῶν ἕνεκα, καὶ διαστρέφων, ὡς δ' λογογραφεῖν.
ἀλλὰ τομογραφεῖν μᾶλλον τότε πεθέκειτο τῇ τὸν πατέρων ζωόδῳ, ὅπερ ἐστὶν ἄμαι,
τὸ σωτελμηνόμενος ἐκδιδόναι, καὶ οἷον ὁρίζεσθαι τὰ διὰ μακρῶν λαληθέντα, καὶ
γρα-

γραφέντα πολλάκις. Καὶ εἰ βούλει φιλόσοφε πρὸς ἐκείνον ἀν εἴπωμι, καὶ αὐτός σοι παρελθόντες τοὺς πολλοὺς, καὶ πολλοὺς ὑποδείξομεν λόγους, καὶ τὰ βιβλία τὰ πρὸς τοὺς σοὺς ἐπάρας τε, καὶ καθηγητὰς σὺν ἀγωνῶς σωτεθέντα πάλαι, καὶ ὄψει, καὶ ἀκούσεις ἐπεξεργασιῶν πλῆθος, καὶ συλλογισμῶν ἀνάγκλιν, καὶ καταδυνὴν, καὶ κράτος, καὶ ἰσχὺν λόγων, μὴ δὲ πνεύματος τὸ δὲ πνεύματος καλῶς βεβαιοῦντα. καὶ πᾶσαν, ἀληθῆ αἵρεσιν, καὶ κανοδοξίαν, ὡς καλάμην πρὸς ρύακες εἰς τέλος ἀποτεφροῦντα. Ἀλλὰ πῶς αὖ, ἐκείνοις αὐτὸς μετὰ τῆς γνωμῆς ἀληθείας πρόσεχες, ὁμὸ δ' αὐτὸν ἴστω τὸ ἱερὸν φημι τὸ ζωόδοτον τόμον ἀναγνοὺς ὑγιῶς, καὶ ἀπλάστως, ἀλλὰ παραδέξας, καὶ καταπεμῶν, καὶ τὸ σωφρονεῖν τὸ πρὸς πᾶν, πλὴν ὀλίγου γέλωτος ἀφελόμενος, ὡς προϊόντες μὴ μικρὸν δείξομεν. ὁμοῦ δὲ καὶ τὸ τὸ δυσσεβείας ὄρος πιαῦτα πεπλεκτικὸς ἀνακεκαλυμμένη τῇ κεφαλῇ φασι, καὶ δίχα πάντος ἐρυθήματος, κατὰ τὸ ἱερῶν ἐκείνων μερῶντε καὶ παραγγμάτων τὸ τῆς δυσσεβείας ὄρος χωρεῖ, διωγμὸς καὶ καθαίρεσις, καὶ δημεύσεις, καὶ φόβος ἀναπλάττων, τὰ μηδαμῶς ὄντα, καὶ πρὸς τούτοις ὡς ἐν σκηνῇ, καὶ δεσμαῖς, μύσην ἴνα, καὶ φίλον ἀπελθὼν νυκτῶν ψεύδως εἰσάγων πρὸς ἑαυτὸν, τὰ τοῦ ἱεροῦ τόμου ῥήματα δῆθεν δῆθι διδόντα. καὶ πρὸς ἀπολογίαν, ἀναφερόμενος δὲ, καὶ συκοφαντίαν μᾶλλον εἰπεῖν ἐκείνων πρὸς καλοῦντα, καθὰ δὴ καὶ φασὶ ὁ λόγος ἐδήλωσε. τόμον, ὃν ἐκεῖνοι φασὶ πάντες ἔχον ὅλον παρ' ἑαυτοῖς, καθάπερ δὴ καὶ ἡμεῖς. Ὁ γοῦν τῶ τῆς ἀληθείας ἠρημένος αὐτὸ λέγειν ὅτι τὸ λόγῳ, μανόμενος μὴ ἀκριβῶς, καὶ σφαδάζων καθ' αὐτὸ, καὶ ἡμῶν, πρὸς τὸν ἰχνὸν ἐκείνε μὴδ' ἀντιβλέψαι, μηδὲ χάναι δυνάμενος, πρὸς τὰ κατατμηθέντα ἀναγωνίζεται μέρη, πρὸς κερδαίνειν μάτην ἐντεῦθεν εἰόμενος, καθάπερ δὴ τὸ τετραπέδων, οἱ τὴν μὴ φάλαγξι τῶν πολεμίων δι' ἀδυναμίαν πρὸς βάλλειν καὶ μέτωπον παρατεμόμενοι, τοὺς δὲ καθένα, καὶ σιώδυο μᾶλλον λοχῶντες, ἢ καὶ τοῖς ἐναντίοις ἀνάνδρως δῆθι πλήθεμοι. ἐγὼ δ' εἰμὴ ἑώρων ἐκείνον, πρὸς ἔπος τι λέγειν ὅλως δοκοῦντα, καὶ λόγοις οἷς ἴσινοῦν καὶ νοήμασι, καὶ τὰς αὐτὸ μυταγωγὰς τέως ἐκείνε, τοῖς ὑγιέσι τῆς δυσσεβείας ἀπιλέγοντα δόγμασιν, σὺν ἂν ἐ ὁ αὐτὸς ἀπωκηνα πρὸς τὸ μῆκος τὸ λόγε, τῇ ἀληθείᾳ κατὰ τὸ ψεύδε ὡς ἂν οἷός τε ὢ χρώμενος.

Ἐπεὶ δὲ ῥημάτων ἄλλως ὕλη ἐκείνα, καὶ συρφετὸς, καὶ σύγχυσις ἄνλικρυς, καὶ ἐδὲν ὑγιὲς, τοῦτό μοι δοκεῖ ποιητέον εἶναι, καθὰ δὴ καὶ πρόφην, προθεῖναι μὴ καὶ σωναγαγεῖν εἰς ἓν, καὶ τὴν γνωμένην ἁρμονίαν τε, καὶ τὴν τάξιν ἀποδοῦναι τοῖς τὸ ἱερὸ τῆς δυσσεβείας ὄρε κεφαλαίοις εἰς ἑπτὰ τοῖς πᾶσιν ἀριθμεμένοις, οἷς καὶ ὁ τοῦ φιλοσόφε δήπεθεν πολεμεῖν πρὸς ποιοῦνται λόγοι. εἶτα καὶ τὴν ἀνάπτυξιν, καὶ τὴν ἐξεργασίαν, ἐκ τὸ τὸ πνεύματος λόγων ἐκπεπεγκὼν, καθ' ὅσον ἂν αὐτὸ παρέχοι τὸ πνεῦμα, τάς τε γραφικὰς, καὶ πατρικὰς δυσσεβῶς λόγας διδυκειλήσαι, ἃς ἐκεῖνος κακῶς ἐξηγέμενος διαστρέφει, καὶ ὅτω πρὸς τὰς ἐκείνε λόγας καὶ τὰ τῆς διανοίας γυνήματα, καὶ τὰς ἀπολογίας τε, καὶ συκοφαντίας τὰς ἐφ' ἑκάστῳ δηλαδὴ κεφαλαίῳ χωρήσαι. καὶ δεῖξαι μὴ μόνον σὺν ἀληθεύοντα. τὸ πρόσφατον, σὺν θεῷ δὲ ὁ λόγος, ἀλλὰ καὶ συκοφαντοῦντα, καὶ βλασφημοῦντα, καὶ κατὰ πάσης ἱσταμένου αὐτῆς τὴν ἱερᾶς τὴν ἀγίων θεολογίας. καὶ αὖτε δέφημι τὸ τῶν ἱερῶν θεολόγων ἑνὸς, καὶ μόνε πατρός τε, καὶ καθηγητοῦ χριστοῦ, καὶ τὸν αὐτὸ τοῦτον λόγον.

καὶ

καὶ δὴ ῥητέον ἢ περ ἔφην ἐκείνα. Μετὰ τὴν δικαίαν καταδίκην τε, καὶ καταστροφὴν τὰ τὰ βαρλαάμ, καὶ ἀκινδύνως φρονούντων δῆθι τῆς ἱερᾶς ἐκείνης ζωοδόε, φησὶν δῆθι λέξεως ὁ ταύτης ἱερὸς τόμος ὅτως. τὸ δὲ διαφερόμενον καὶ ἐπ ἀνιάτως ἐχόντων, ἔδοξε δίκαιον ζωόδοτον, ἑτέραν πάλιν συγκροτηθῆναι, ὥστε δι' ἐξετάξεως φανερωτέραν γνόεσθαι περὶ τῶν προσβεβλημένων τὴν τὸ δυσσεβείας ἀλήθειαν, ἐκ τῶν τοῖς ἁγίοις τεθεολογημένων. καὶ δὴ γνοεμένης, τῶν ἑτεροδοξούντων ἅπαντῆσαι μὴ βληθέντων, ἀλλ' ἀπεπόντων τοῦτο καθάπαξ, ὁ δυσσεβέστατος ἐκέλευσε βασιλὺς, πολλῶν δογματικῶν κεφαλαίων προσβεβλημένων εἰς ζήτησιν, Πρώτου μὴν, εἴ ἐστιν δῆθι θεοῦ θεοπρεπὴς διάκρισις οὐσίας, καὶ ἐνεργείας. Ἔπειτα διακρίσεως ἀναφανείσης, πότερον ἡ ἐνέργεια αὕτη, κτίσις ἐστὶν, ἢ ἄκτιστος.

Τείτον δὲ, εἴγε ἄκτιστος ἀποδειχθείη ἡ θεοπρεπὴς αὕτη ἐνέργεια, πῶς αὖτις ἐκφύγοι τὸ μὴ πρὸς τοῦτο σιώθεν τὸν θεὸν εἶναι νομίζειν, ὅπερ οἱ ἑτεροδοξοῦντες προφέρειν πλημῶσι τῆς τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας. Τετάρτου δὲ, εἴγε ἡ φωνὴ τὸ θεότητος ἐκ δῆθι τὸ οὐσίας μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆς θείας ἐνεργείας πρὸς τῶν θεολόγων ὕμνηται. ἐκ τούτου δὴ τὴν τὸ διθετὰς ἀμορφίαν, τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ καταχέεσιν οἱ ταύτης πολέμιοι. Πέμπτου δὲ, ἅπερ οἱ θεολόγοι κατάπτ τὴν οὐσίαν, τὸ ἐνεργείας ὑπερκείσθαι φασὶν, δῆθι καὶ τὸ πρὸς τοῖς ἐναντιωμένοις ὑπὸ μέμψιν τελεῖ. Καὶ λοιπὸν ἐπ θεοῦ μετεχομένου, πότερον, καὶ τὴν οὐσίαν ἡ μετοχὴ, ἢ καὶ τὴν ἐνέργειαν. Τοσούτων προκειμένων ἡμῖν ζητημάτων ὀρθῶς, ἐχρὴ πρὸ πάντων ὁμοῦ ποιεῖσθαι τοὺς λόγους. γνοίη δὴ αὖ, ὅτως ἡ τοῦ ζητουμένου καθάληψις, ἐδαμῶς ἀκριβὴς, ἐδὲ καὶ τὴν ἡμετέραν πρόθεσιν, ἀλλὰ πρὸς ἑκάστου, ἰδίᾳ διαλαβόντες, ἐφ' ἕτερον ἤδη χωρῶμεν, ὁδηγοῖς ἀπλανέσι χρώμενοι τοῖς σεπτοῖς θεολόγοις. Καὶ πρῶτον εἰδοκεῖ πρὸς τοῦ πρώτε λέγωμεν. ὀρθὸ ἔστι θεοπρεπὴς δῆθι θεοῦ διάκρισις οὐσίας, καὶ ἐνεργείας; ἅπερ τοῖς διαφερομένοις ἀπείρηται, πολλάκις ἄλλα ἄττα, καὶ πολυθέαν ἐκ τούτε σιωάγειν οἰομένοις, ἢ ταυτὸν πάντη, καὶ ἀδιάφορον. Καὶ μὴ μικρὸν, καὶ θεολόγων φησὶν ὡς ἔχουσι πρὸς τούτων γνώμης, εἰς ἐπίκηρον πάντων ἀναγνωσθέντων, ἀπεδείχθη, ὅπ οἱ μὴ μὴ τοῦ ἡνωμένου, καὶ τὸ διακεκριμένον τὴν θείας οὐσίας, καὶ ἐνεργείας πρεσβεύοντες, ἄθεοί τέ εἰσι, καὶ πολλοῖς ἀτόποις ἑαυτοὺς πρὸς βάλλουσι. Κατὰ δὴ τὴν μέγαν Διονύσιον, τὸ μηδεμίαν δύναμιν, ἢ ἐνέργειαν ἔχον, ὅτε ἔστιν, ὅτε τὶ ἐστὶν, ὅτε ἔστι παντελῶς αὐτὸ θέσις, ὀδὲ ἀφαίρεσις. τὸ δὲ ἔχον, ὃ ἔχει καθάπτ πάντως διαφέρει. Εἰ δὲ ἐκ ἔστι διαφορὰ θείας οὐσίας καὶ ἐνεργείας, ἐκ ἔστιν ἔχειν τὴν οὐσίαν τοῦ θεοῦ ἐνέργειαν. τὸ δὲ μὴ ἔχον ἐνέργειαν, ἀνενέργητόν ἐστι, τὸ δὲ ἀνενέργητον, καὶ ἀνύπαρκτον. Τοῦ δὲ θεοφόρε Δαμασκηνοῦ γράφοντος, ἔργον μὴν θείας φύσεως ἡ προαιώνιος θέλησις ἡ κτίσις. Καὶ τοῦ ἁγίου Κυρίλλου, τὸ μὴν ποιεῖν ἐνεργείας ἐστὶ, φύσεως δὲ τὸ γνωναῖ, φύσις δὲ καὶ ἐνέργεια ὀ ταυτὸν. οἱ ἀδιάφορον εἶναι λέγοντες τὴν θείαν οὐσίαν, καὶ τὴν θείαν ἐνέργειαν, ἐπειδὴ καθ' ἑκάστου, τῆς φύσεως ἐστὶ τὸ γνωναῖ. ἔστι δὲ καθ' αὐτοὺς, ἀδιάφορος τῆς φύσεως, ἡ ἐνέργεια, ἔσται καθ' αὐτοὺς, καὶ τῆς ἐνεργείας τὸ γνωναῖ, καὶ ὅτω τὰ ποιήματα ἔσονται γνωνήματα ἀτίδια, ὡς ἐκ τῆς θείας φύσεως ὄντα.

Ἐπεὶ δὲ πάλιν τῆς ἐνεργείας ἐστὶ τὸ ποιεῖν, ἡ δὲ φύσις ἀδιάφορος τῇ ἐνεργείᾳ καθ' αὐτὸς. τῆς φύσεως ἔσται τὸ ποιεῖν. καὶ ὅτω κατ' αὐτοὺς, τὰ ἐκ τῆς φύσεως,

ἔσονται

ἔσονται ποιήματα. Καὶ τοιαῦτα μὲν τὰ τοῦ σεπτοῦ τόμου. Ὁ δὲ Γρηγορᾶς, Ἰδοὺ τοῖς αἰχρῶς πάνυ, καὶ ἀδόξως ὑπεφυόμενος, καὶ παρεξηγεῖσθαι, καὶ διαστρέφειν ὑπεχειρῶν, νυνὶ μὲν διὰ τοῦ Σωόδου τότε πεποιημένου, καὶ τῶν ἱερῶν ἀγώνων τε, καὶ δογμάτων ἐξάρχοντος. Γρηγορᾶς φησὶ καὶ πάνυ, καὶ τοῦ μεγάλου θεσσαλονίκης, μᾶλλον δὲ οἰκείνης τοῦ Χριστοῦ καθολικῆς ἐκκλησίας κοινοῦ φωστῆρος. νυνὶ δὲ καὶ διὰ πάσης ὁμοῦ τοῦ τῶν παλαιῶν οἰκείνης Σωόδου, πλείστην ὅσην τὴν συκοφαντίαν τε, καὶ τὴν βλασφημίαν κατὰ τῶν ἱερῶν ὁμοῦ διδασκάλων καὶ τῆς ὑψηλῆς καὶ ὑπερφυοῦς καὶ πνεύματος θεολογίας ἐκχεῖ, ὥσπερ εἰς ἴδιον τάξας ὑπόπηδες αὐτὸς ἑαυτὸν, καὶ ἴδιον αὐτὸ καινὴν ἐμπορίαν γήρως ἐχάτου, καὶ κενῆς φιλοσοφίας πεποιημένος, τοῦ τῶν ἀῤῥήτων, καὶ ὑπερφυῶν φημι καταδρομὴν καὶ χλεύην, καὶ ἀκόλαστον, καὶ τολμηρὰν ὕβριν, οἷς αὐτεπεξιέναι νοῦ, καὶ τοὺς πρέποντας ἐπάγειν ἐλέγχους τὸ συνεχὲς διακόψαντα τῶν ἱερῶν οἰκείνων ἐλέγχων, καὶ λόγων καὶ ποτεθέντος Σωοδικοῦ τόμου, καὶ ἀκαιρότατος, καὶ ἐδὲ συγχύσεως ἐκτὸς εἶναι νομίζω. διὸ καὶ τῆς ἀκολουθίας ἐχόμενοι τῶν πολαβόντων καὶ αὖθις, καὶ μάλιστα διὰ τοῦτον τὴν συκοφάντην, ὃς τοὺς μακαρίους οἰκείνους λοιδορίας κατὰ τοῦ Σωόδου σωείρων, καὶ κείνα τοῖς ἄλλοις ποτείθησιν, ὡς ἐδὲ λέγειν, ἐδ' ἐπεξεργάζεσθαι τοσοῦτον ὅσον τὰ ποτεθέντα, ἐδὲ γε τοὺς τοῦ ἐκκλησίας θεολόγους, καὶ διδασκάλους εἰς μαρτυρίαν τῶν οἰκείων λόγων εἰσάγειν, ἀλλὰ κομπάζειν μὲν εἰκῇ πάντας ἁγίους, ὀνόματι μόνῳ ποτεβεβλημένοι, τοῦτον δὲ τοῖς ἀληθείαις ἐδένας, μηδὲ γὰρ δύνασθαι ὅλως τοιούτων. Διὰ δὴ ταῦτα πάντα, καὶ τὸν τὸν λόγον τοῦ ἀληθείας δύνῃ, καὶ ἀσύγχυτον καὶ εἰλικρινῆ, καὶ παρ' ἡμῶν τοῖς ἐνδοξομένοις πᾶσι πεκεῖσθαι, καθὰ δὴ καὶ φθάσας ἄνωθεν κοινῇ παρὰ τοῦ κοινῆς τῶν πατέρων πρεσβύτη Σωόδου, ὑπὸ τὸ σωεχὲς καὶ τὴν ἁρμονίαν ἀναγκτέον αὖθις τὸν λόγον. Τί γοῦν ὁ ἱερὸς αὖθις τόμος; Ὁ ἁγίου Κυρίλλου φησὶ καὶ πάλιν γράφοντος ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν ποτὸς ἑρμείαν διαλογικῶν, ποτὸς δὴ τοῦτοις ἅπασι πεπεισθαί φαμεν ἐξ ἐνεργείας Θεοῦ, πῦρτε τὸ καυστικὸν, καὶ μίαν, καὶ τὸ ὕδωρ διαψύχειν εἰδὸς, οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ ἀδιάφορον οὐσίαν, καὶ ἐνέργειαν εἶναι λέγοντες, ὅτι τοῦ Θεοῦ οὐσίας τὸ, τε ὕδωρ, καὶ τὸ πῦρ λέγειν ἀναγκαδόσουσι. καὶ ὅτω καὶ τοῦ ἑλληνικῶν πλάνης ἡ νοῦν κατεδοξία χείρων καθέστηκεν, εἴπερ οἰκεῖνοι μὲν τὴν λογικὴν μένειν ψυχὴν ὅτι τοῦ οὐσίας τοῦ Θεοῦ εἶναι ἐνόμισαν, ὅτι δέ γε καὶ τὰ ὑλικὰ ταῦτα, καὶ ἀίδιτα σώματα. Ἀλλὰ καὶ τοῦ Κυρίου, καὶ Θεοῦ ἡμῶν ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίῳ, ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἕν ἐσμεν εἰρηκότος, ὁ Θεῖος χρυσόστομος ἐν ὁμιλίᾳ ἑξηκοστῇ τετάρτῃ τοῦ εἰς τὸ πιστὸν διαγγέλιον ἑρμηνείας, τοῦτο διασαφῶν τὸ ῥητὸν, κατὰ τὴν δυνάμιν ἐνταῦθά φησιν εἰρῆσθαι αὐτὸ. καὶ τοῦ περὶ ταύτης ἦν ὁ λόγος ἅπας αὐτῷ. εἰδὲ ἡ δυνάμις ἡ αὐτὴ, δῆλον ὅτι καὶ ἡ οὐσία. Καὶ μὴ βραχέα, οὐδὲ τοῦ ἐστὶν ἄλλην δ' ἄλλης, οὔτε οὐσίαν, οὔτε δύναμιν μαθεῖν. Καὶ πάλιν ἐν τῷ αὐτῷ διαγγελίῳ τοῦ Ἀποστόλου Φιλίππου εἰπόντος, Κύριε δεῖξον ἡμῖν τὸν πατέρα, καὶ ἀρκεῖ ἡμῖν, ὁ θεῖος αὖθις χρυσόστομος ἐν τῇ αὐτῇ ὁμιλίᾳ, ἴδωμεν φησὶ τί ὁ Φίλιππος ζητεῖ ἰδεῖν. ἆρα τὴν σοφίαν τοῦ Πατρὸς; ἆρα τὴν ἀγαθότητα; οὐχὶ. ἀλλ' αὐτὸ τί ποτέ ἐστιν ὁ Θεὸς. αὐτὴν τὴν οὐσίαν. Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς τὸ ἀποστολικὸν ῥητὸν ἐξηγούμενος τοῦ τοῦ ῥωμαίους ἀποστόλου, τὸ λέγον, τὸ φρόνημα τοῦ πνεύματος ζωὴ, καὶ εἰρήνη, φρόνημα

μα εἶπε σαρκὸς, τὴν κακίαν φησὶ. καὶ φρόνημα πνεύματος, τὴν χάριν τοῦ δι-
δομένην, καὶ τὴν ἐνέργειαν τῆς τοῦ θεαρέσει κεκραμένην τῇ χρείᾳ. ἐδαμοῦ τοῦ ὑπο-
στάσεως ἐνταῦθα, καὶ οὐσίας διαλεγόμενος. Καὶ αὖθις ὁ αὐτὸς χρυσόστομος ἐν τῷ
λόγῳ ᾧ ἐξηγεῖται τὸ, θὲς τὴν χεῖρά σου ὑπὸ τὸν μηρόν μου, καὶ ὄμοσον, τάδε καὶ λέ-
ξιν φησὶ. Λυχνία ἦν ἀληθῶς ἡ σάρξ ἡ δεσποτικὴ, ἡ τοῦ ἁγίου πνεύματος τὰς
ἐλάμψας, ἐπαστάσαι χάριν δέξασα. ἐξελθοῦσα γὰρ φησιν ἅπαντας, ῥάβδος
δὲ ὃν τὸ ῥίζης ἐσοῦ, καὶ ἄνθος ἐξ αὐτῆς ἀναβήσεται, καὶ ἐπαναπαύσεται ἐπ'
αὐτὸν, πνεῦμα Θεοῦ. ποῖον; τὸ πολυμερὲς τῆς ἐνεργείας, καὶ πολυτῆ φύσει.
ἐπαναπαύσεται πνεῦμα Θεοῦ. ἐνταῦθα τὴν οὐσίαν ἑρμηνεύει. τὸ δὲ ἐπαγόμενον,
τὰς ἐνεργείας τοῦ πνεύματος λέγει, πνεῦμα Θεοῦ, πνεῦμα σοφίας καὶ συνέ-
σεως, πνεῦμα βουλῆς καὶ ἰσχύος, πνεῦμα γνώσεως καὶ εὐσεβείας, πνεῦμα φόβου
Θεοῦ, ἰδοὺ ἐπὶ χάριτας τοῦ ἁγίου πνεύματος ἰδοὺ ἐπαναπαυομένας τῷ σώμα-
τι τῷ δεσποτικῷ, οἰκείνας σχηματίζει ἐν τύπῳ ἐπαλύχνῳ. Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς
θεῖος χρυσόστομος. ἐν τῷ περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος λόγῳ, οὐσιάτα φησὶ
τὰ χαρίσματα λαμβάνει τὶς, ἵνα μήτις τὴν χάριν φύσιν εἶναι νομίσῃ.
Ἤνεσας ὦ φιλόσοφε, διαφορὰν οὐσίας θείας, καὶ δυνάμεώς τε, καὶ ἐνεργείας, οὐ
κόθεν, καὶ ὁπόθεν, ἀλλ' ἐξ αὐτῶν τῶν ἱερῶν κηρύκων, οἱ διαγγελιῶν τε, καὶ
ἀποστόλων, καὶ τοὺς τύπους ἐξηγουμένων ἱερῶν πατέρων, καὶ θεολόγων, ἐξαπόνυκ καὶ
λαμπρὸν ὡς ἐφάπτεσθαι, καὶ δαδουχοῦσαν πᾶσαν ὁμοῦ τὴν χριστοῦ ἐκκλησίαν, ὡς ἐξ
ἀνατολῶν εἰς δυσμὰς διαδίδοσθαι τὰς ὑπερφυεῖς καὶ ταύτης ἀκτῖνας, οὐδὲν ἀλαμ-
πές τε καὶ σκοτεινὸν, οὐδὲ σκολιόνυκ, καὶ σφαγγαλιῶδες, καὶ γέφυρον ἐν ἑαυτῇ φέρουσαν,
ἀλλὰ πάντα τοιθεῖσαν δίθια τοῖς νοῦσι κατὰ τὴν παροιμιακὴν φημι λόγον, καὶ
ὀρθὰ τοῖς δυείσκουσι χάριν; καὶ εἰ τοῖς τὴν ἀσεφεπὴν ταυτηνὶ, μᾶλλον δὲ τὴν ἱε-
ρὸν ἀὴν, εἴποιμι τῆς θεολογίας ἥλιον, ἀντιβλέπειν τε, καὶ ἀντιλέγειν ἴχνυς ὅλως,
διὰ τὴ μὴ καὶ τοῖς τοῖσωπον ἀσκαρδαμυκτὶ τοῖς τὰς λαμπρὰς οἰκείνας καὶ ὑπερφυ-
σμίκης ἕξης ἀκτῖνας καθὰ δὴ καὶ τὰς ἀετὰς τούτους φασὶ, τοῖς ἡλιακαῖς ἀκτῖσι τὰ
τέκνα τοσοῦτον, καὶ ὅτω τῶν νησσίων διακείνειν τὰ νόθα, ἀλλὰ τοῖς μὲν οἰκεῖνα
γλαυκὸς ὀφθαλμὸς, ἢ νυκτερίδος ἄνθρακες φέρεις, τοῖς δὲ τὰς παρηλίας, ἢ
καὶ τὴν τοῦ σελήνης τοιδαβλέπων οἰκειότερον εἰπεῖν μᾶλλον, ἢ βλέπων, ἀχλυόπ-
νοια, καὶ σκότος. καὶ βαθεῖαν ὁμίχλην καταψαύδεσθαι τολμᾶς ἐξ νοητὸ οἰκείνου ἡ-
λίου, τὰ τῆς σῆς δηλαδὴ ψυχῆς τε, καὶ διανοίας ἀλλόκοτα πάθη, ὑφ' ὧν ἐλαυνό-
μενος, καὶ σκότος. καὶ βαθεῖαν ὁμίχλην καταψαύδεσθαι τολμᾶς ἐξ νοητὸ οἰκείνου ἡ-
μῶν ὡς μὴ ὤφελες κάκιστα, καὶ ἐν νυκτὶ πονηρὰν ἐχθρὸς ἐλπίδα καὶ τὴ μακά-
ριον εἰπεῖν Ἠσαΐαν, καὶ τῷ ψαύδει κατὰ τὴν αὐτὸν αὖθις εἰρηκὼς, καὶ αὐτὸς σκεπα-
σθήσεται, τὰς καταγελάστους οἰκείνας ἐνστάσεις, καὶ τὰ τῶν συλλογισμῶν εἴδωλα,
καὶ τὰς κοινὰς τῶν θεολόγων παρεξηγήσεις. καὶ τὴν διάκενον ἔξιν, καὶ τὴν ἀδολε-
σχίαν συνείρεις, τὸ ἐξ ἄμμου πλέκων χοινίον, καὶ τῆς σκιᾶς καταστίχων τοῖς,
καὶ κανόνυκ ποιδάδειγμα, καὶ συμφορὰν ἄνθρακος τῇ τῶν πιστῶν ἐκκλησίᾳ παρει-
σάγων τὰ σὰ, τοῖς δὲ καὶ παιδίον ἐρυθριάσειν ἂν. Ἀλλὰ τοῖς μὲν οἰκεῖνα,
καθὰ πρόφην, ὕστερον θεοῦ δηλαδὴ λόγον διδόντος κατὰ μέρος ἐρῶμεν.
νυνὶ δὲ τὴν τὴν ἀκολουθίαν, καὶ τὴν ὅρον τοῦ δυσσεβείας σρεπτέον ἡμῖν αὖθις τὸν λόγον.
καὶ τὰ λείποντα τοῖς φθάσασι ποιθετέον. οὐδὲ γὰρ ὅσον ὅλως οὐδὲ λυσιτελεῖ,

ἐκείνων περὶ τέλους ἀποχέσθαι τῶν λόγων. Ἀνάγνωθι Ἰσιγαρουῖ, ἀλλὰ καὶ Ἅγιος μάρτυς καὶ φιλοσόφου φησὶν Ἰσσίνου γράφοντος, ὡς ἄρα τοῦ Θεοῦ ἔγχοντος, οὐσίαν μὲν περὶς ὑπαρξιν, βέλησιν δὲ περὶς ποίησιν, ὁ Χορρίπων οὐσίας τε, καὶ βουλῆς τὴν διαφορὰν, καὶ τὴν ὑπαρξιν Χορρίπει τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν ποίησιν. οὐ φανερῶς οἱ τὴν διαφορὰν ἀθετοῦντες οὗτοι, καὶ τὴν Θεὸν ἀρνούμενοι, καὶ τὸ αὐτόμαλον δοξάζοντες δείκνυσθαι; κατὰ γὰρ τὴν ὀνομασθεῖσαν θεῖον Ἰωάννην, ἐνέργειά ἐστι, καὶ βούλησις, ὡς ἐν τῷ περὶ ἐνεργείας τρισκαιδεκάτῳ ἕκτῳ τῶν δογματικῶν κεφαλαίων διαπαφεῖ. εἰπὼν γὰρ πρότερον περὶ τε ἄλλων, καὶ δὴ, καὶ βουλήσεως ἀνθρωπίνης τε, καὶ θείας, ἐπάγει οὕτως ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ἐφεξῆς κεφαλαίου, δηλονότι λέξεως οὕτω. χρὴ γινώσκειν ὡς πᾶσαι αἱ δυνάμεις αἱ περιεργαζόμεναι, εἴτε γνωστικαὶ, εἴτε ζωτικαὶ καὶ φυσικαὶ καὶ τεχνικαὶ, ἐνέργειαι λέγονται. ἐνέργεια γάρ ἐστιν, ἡ φυσικὴ ἑκάστης οὐσίας δύναμις τε, καὶ κίνησις. ἧς μόνον ἐστέρηται τὸ μὴ ὄν. Τούτων οὖν, οὕτω πάνυ σαφῶς διδυκρινηθέντων, καὶ τῆς διαφορᾶς μάλ' ἐναργῶς, καὶ ὡς οὐκ ἄλλως ἐνῆν ἀποδεδειγμένης, οὐκ ἐν πειθοῖ ἀνθρωπίνης σοφίας καὶ τὸ θεσπέσιον Παῦλον, ἀλλ' ἐν διδακτοῖς Πνεύματος Ἁγίου, τῶν Πατέρων δήπου θεοπνεύστοις θεολογίαις ἡ θεία ζωοδόχος, ἔδει τοὺς καὶ ὁπωσοῦν ἐφ' ἡμῖν τοῦτο διαφέρεσθαι πειραθέντας, νῦν γοῦν εἰ καὶ μὴ πρότερον, τὸ τῆς φιλονεικίας νόσον, τῆς ἑαυτῶν διανοίας δυσεβῶς ἐξεληλακέναι, καὶ τοῖς κοινοῖς ἡμῶν καθηγεμόσι, καὶ διδασκάλοις τῆς εὐσεβείας εὐμάλα πρόθυμος ἐθελῆσαι πειθῆναι, σάλπιγγος ἁπάσης περὶ διαφορᾶς οὐσίας, καὶ ἐνεργείας, μονονουχὶ λαμπροτέρας φωνὰς ἀφιείσι, καὶ μηδένα μηδόλως δυνήσεσθαι αὐτοῖς ἀνιβαίνειν, καὶ πειρᾶσθαι πολυπραγμονεῖν περαιτέρω, τὴς ἐνέργειας, καὶ ποταπὴ ἡ διαφορὰ, καὶ πῶς ἂν γένοιτο αὕτη, οὐ γὰρ ὡς ἔοικε τοῦ χρυσοστόμου Πατρὸς ἀκηκόασιν, ἐν οἷς τὸν τῆς Ἰωάννην θεῖον εὐαγγέλιον ἐξηγεῖται διδάσκοντος, ἀνερμήνευτον, καὶ ἀπεινόητον, καὶ ὑπὲρ τοὺς τῆς φύσεως νόμους, τὴν θείαν ἐνέργειαν εἶναι. Εἰ γὰρ τοῦτο φησὶ τοῦ Πνεύματος, οὐ τὴν αὐθησιν δέχη τῇ ἀκοῇ, καὶ τῇ ἀφῇ, ἑρμηνεύσαι οὐκ οἶδας οὐδὲ τὴν ὁδὸν, πῶς τὴν λαμπὰς τοῦ Θείου Πνεύματος ἐνέργειαν πειρᾶζῃ, τὴν τοῦ ἀνέμου οὐκ ἐπιστάμενος, καίτοι φωνὴν ἀκούων; τὸ γὰρ ὅπου θέλει πνεῖ, πρὸς πρόσασιν τοῦ βραχέος εἴρηται ἐξουσίας. εἰ γὰρ τοῦτο οὐδεὶς κατέχει, ἀλλ' ὅπου θέλει φέρει, πολλῷ μᾶλλον τὴν τοῦ Πνεύματος ἐνέργειαν, οὐ φύσεως δυνήσονται νόμοι καταχεῖν, οὐ ὅροι σωματικῆς ἡνυνήσεως, οὐκ ἄλλο τι πιστῶν οὐδὲν. Οὐδέγε τοῦ μεγάλου Βασιλείου, ὀνομίῳ αὐτὴ λέγοντος, καὶ θεολογοῦντος, ὡς ἄρα εἰ μέλλοιμεν ἅπαντα τῇ καταλήψει μετρεῖν, καὶ τὸ τοῖς λογισμοῖς ἀπείληπτον μηδὲ εἶναι τὸ πρᾶγμα ὑπολαμβάνειν, οἰχήσεται μὲν ὁ τῆς πίστεως, οἰχήσεται δὲ ὁ τῆς ἐλπίδος μισθὸς. πῶς δ' αὖ εἴημι ἔτι τῶν μακαρισμῶν ἄξιοι τῶν τῇ πίστει τῶν ἀοράτων ἀποκειμένων, οἱ μόνοις τοῖς κατὰ λογισμὸν ἐναργέσι πιθόμενοι. πόθεν ἐματαιώθησαν τὰ ἔθνη, καὶ ἐσκοτίσθη ἡ ἀσύνετος αὐτῶν καρδία. οὐκ ἐπειδὴ τοῖς τῶν λογισμῶν φαινομένοις ἀκολουθοῦντες, τῷ κηρύγματι τοῦ Πνεύματος ἀπειθοῦσι; τίνας δὲ ἡσαΐας ἀπωλόλοτας ἐδύρετο; καὶ οἱ σοφοὶ παρ' ἑαυτοῖς καὶ ἐνώπιον αὐτῶν δεικνύμενοι. οὐ τοὺς πιστοὺς; Καὶ μετάτινα πάλιν ὁ τρόμος, φέρε νῦν ἡμεῖς φησὶ τῷ σοφῷ τῶν Πατέρων πεισθόμενοι Θεῷ θαρρήσαντες, εἴτε ἑνώσεως καὶ διακρίσεως τρόπον θείας οὐσίας, καὶ ἐνεργείας βραχέ-

ἄπτα πειραθῶμεν διεξιέναι, οὐκ ἔκαθεν λογισμοὺς ἐξουρίσκειν δυσχερῶντες, εἰς σωτηρίαν τινὰ τῶν αὐτῶν δυσεβῶς πάλαι τε θεολογημένων, ἀλλ' ὑπὲρ ἀπαθαχοῦ τηρεῖν ἐπιστάμενοι νόμον, τὰ τῆς ἐκκλησίας δόγματα διὰ τὴν διδασκάλων τῆς ἐκκλησίας πιστοῦσθαι, καὶ μηδαμοῦ παρ' ἑαυτῶν τιθεσθαι, ἢ ἀφαιρεῖν τὴν τούτοις δογματισθέντων, τούτῳ δὴ κεχρημένοι καὶ ταῦτα, τὴν θείαν ἐνέργειαν οὐκ τῆς θείας οὐσίας εἶναι διαρρήδην βοώντων ἀκηκοότες, οὐχ ὡς τὰ πάντα οὐκ τοῦ Θεοῦ καὶ ταύτην εἶναι νομίζομεν, καθάπερ τοῖς διαφερομένοις, σὺν πολλοῖς ἑτέραις ἀτόποις καὶ τοῦτο δοκεῖ. Τὸ μὲν γὰρ οὐκ τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὴν κτισμάτων εἴρηται. τὸ δ' οὐκ τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ ἐπ' οὐδενὸς εἴρηταί ποτε τῶν ποιημάτων. μάλιστα μὲν οὖν καὶ ἀπείρηται παντελῶς τοῦτο τοῖς ἁγίοις. Οἶδε γὰρ μέγας Βασίλειος, τὸ ποιούμενόν φησιν, οὐκ οὐκ τῆς οὐσίας τοῦ ποιοῦντός ἐστι. Καὶ ὁ θεῖος Δαμασκηνὸς, ἡ κτίσις εἰ καὶ μετὰ ταῦτα γέγονεν, ἀλλ' οὐκ οὐκ τῆς τοῦ Θεοῦ οὐσίας. καὶ πάλιν, κτίσις δὲ καὶ ποίησις τὸ ἔξωθεν, οὐ οὐκ οὐκ τῆς οὐσίας τοῦ κτίζοντος, οὐ ποιοῦντος γνοίεσθαι, τὸ κτιζόμενον, οὐ ποιούμενον, ἀνόμοιον παντελῶς. Οὐμὲν, ἀλλ' οὐδ' ὡς ἔξω τῆς θείας οὐσίας αὐτὴν οὐκ τῆς θείας οὐσίας ὑπειλήφαμεν εἶναι, ὥσπερ καὶ τοῦτο λεγεῖν, οὐ τοσοῦτον ἀσεβῶς, ὅσον ἀμαθῶς, τοῖς δὲ ἐναντίας ἐπῆλθε, μὴ ποτέ τις οὕτω φρενῶν οὐκ εἴη. ἀλλ' οὐδὴ, οὐ φυσικὴν ταύτην τοῦ Θεοῦ κίνησιν οὖσαν καὶ τοὺς θεολόγους εἰδότες. ὡς οὐκ ποιητὴς ἀεννάου φαμὲν τῆς θείας οὐσίας ποτέρχεσθαί τε, καὶ πηγάζειν. καὶ ταύτης χωρεῖς οὐδέποτε θεωρεῖσθαι, ἀλλ' ἀδιάρετον αὐτῆς ἀεὶ διαμένειν, ἐξ αἰδίου τε τῇ θείᾳ σωυπάρχειν οὐσίᾳ, καὶ ἀχωρίστως ἡνωμένην εἶναι. μητ' αἰῶνι, μήτε χρονικῷ, ἢ τοπικῷ τινι διαστήματι διαιρεῖσθαι τῆς θείας οὐσίας ποτὲ δυναμένην, ἀλλ' ἀχρόνως, καὶ ἀσυγχύτως, ἐξ αὐτῆς τε πεποιῆσθαι, καὶ ἀδιαστάτως αὐτῇ συνοῦσαν. Ὁ γὰρ μέγας Ἀθανάσιος, ὅταν δέφησι τὰ πάντα ἐνεργῆσθαι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ διὰ Χριστοῦ, ἐν ἁγίῳ Πνεύματι, ἀχώριστον ὁρῶν ἐνέργειαν τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ ἡμῶν, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος τε. Καὶ ὁ ἐν ἁγίοις θεῖος Ἀναστάσιος, οὐ καὶ ἡ ἁγία οἰκουμενικὴ ζωοδόχος μνήμη, μέγαν τοῦτον πεποιήκεν, ἐν τῷ περὶ ἀπειγράφου δυτέρῳ λόγῳ αὐτοῦ, ἴδωμεν φησὶν, οἷα λέγειν περὶ Θεοῦ ἀνέχοντες οἱ αἱρετικοὶ. τῇ ἐνεργείᾳ φησὶν, ἐν πᾶσιν ἐστιν ὁ Θεὸς. τῇ οὐσίᾳ δὲ οὐδαμοῦ. ἐνέργειαν λέγοντες τὸ ποιοῦν οὐκ τῆς ἐνεργείας ἀποτέλεσμα. φάσκοντες δ' αὖ ἔγωγε, τῆς τοῦ Θεοῦ φύσεως ἀχώριστον εἶναι τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ. καὶ μετάτινα. ἔνθα αὖ ἡ ἐνέργεια φανεῖναι, σὺν θεωρεῖσθαι ταύτῃ καὶ ἡ οὐσία, ἐξ ἧς προέρχεται. ἑκάτερον γὰρ ἀπείληφεν, καὶ διὰ τοῦτο παντελῶς ἀλλήλων ἐστὶν ἀχώριστα. κηρύττει μὲν γὰρ ἡ ἐνέργεια τὴν λαυθάνουσαν οὐσίαν, θεωρεῖσθαι δὲ συμπαρεῖσα τῇ ἐνεργείᾳ, χωρεῖς αὐτῆς εἶναι μὴ δυναμένη. καὶ αὖθις, τοῦτο πᾶν ἐστὶν ἡ ἐνέργεια, ταύτης δὲ ἀχώριστος ἡ οὐσία καθέστηκεν. ἀλλὰ μὴν, ὥσπερ τὴν ἕνωσιν θείαν, καὶ ἀΐδιον, οὐ μόνον τῷ ἀχωρίστῳ, ἀλλ' ἄλλοις τε πολλοῖς, καὶ δὴ, καὶ τῇ κοινότητι τοῦ ἀκτίστου, καὶ ἀπειγράφου καὶ τὴν τῶν ἁγίων θεολογίαν κηρύττομεν, οὕτω καὶ τὴν διαφορὰν κατ' αὐτὸς πάλιν, θεοπρεπῆ, καὶ ταύτην δοξάζειν ἐγνώκεμεν. οὐκ εἰς παντελῆ διασασμὸν ἐντεῦθεν αὐτὰ, καὶ διαίρεσιν καταστῆσαι. οὐδέπινα ἔκφυλον τὴν διαφορὰν ταύτην, καὶ φυσικὴν ἀλλοτρίωσιν ἐνοῦσαν, ἢ διασήμασι χωρίζοντες ἀλλήλων ταῦτα, ἀπάγε, ἀλλ' οἷαν ὑποδέχεσθαι τὰ κατὰ φύσιν αἴτια, καὶ ἀπατὰ μεμνήμεθα τῶν

τῶν ἁγίων, μόνῳ τῷ λογισμῷ θεοπρεπῶς διακρινοντες τὰ φύσει ἡνωμένα, καὶ
» ἀδιαίρετα. Ἀθανάσιος γὰρ ὁ μέγας ἐν τῷ κατὰ Ἀρειανῶν πέμπτῳ λόγῳ αὐτός,
» ἄλλο φησὶν εἶναι τὸ ἕκπνοον, καὶ ἄλλο τὸ ἐξ οὗ ἐστι, κατὰ τοῦτο ἄρα, δύο, εἰ δὲ μὴ
» δύο εἴη, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ λέγοιτο, ἔσται τὸ αὐτὸ ἄπνον, καὶ ἀπατὸν, γεννῶν, καὶ γε-
» νόμενον, ὅπερ ἄτοπον δηπουθεν δείκνυται. ὥστε καὶ τὴν ἐνεργείας, καὶ τὴν οὐσί- 5
» ας εἶναι καὶ τοὺς θεολόγους ἅπαντας πεπεισμένους, τό τε ἄλλο, καὶ ἄλλο εἶναι, καὶ
» δύο εἶναι, κἀντεῦθεν διεννοοῦνται ἀλλήλων ἐνεργῶς ἀναπέφηνε, κατὰ τὸ ἐξ οὗ, καὶ
» ἔκπνοον. Τὸ ἄπνον δηλαδὴ καὶ τὸ ἀπατὸν, ὡς ὁ πολὺς ἐστι τοῖς θεῖα διδάσκει
» θεολογοῦν. Καὶ μετόπινα. Ἔσω δέφησι παράδειγμα ἀνθρώπινον, τὸ πῦρ καὶ
» τὸ ἐξ αὐτοῦ ἀπαύγασμα, δύο μὲν τῷ εἶναι, καὶ ὁρᾶσθαι, ἓν δὲ, τῷ ἐξ αὐτοῦ, καὶ ἀδι- 10
» αίρετον εἶναι τὸ ἀπαύγασμα, αὐτοῦ ὥσπερ τοίνυν ἐπὶ τοῦ πυρὸς, καὶ τοῦ ἐξ αὐτοῦ φωτὸς,
τοῦ μὲν φύσει καὶ αἰτίᾳ ὄντος, τοῦ δὲ φυσικοῦ καὶ ἀπατοῦ. τό τε ἓν διὰ τὸ ἀχώρι-
στον, καὶ τὸ διάφορον αὖθις, διὰ τὸ ἄπνον, καὶ ἀπατον εἴρηκεν, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς θείας
φύσεως, καὶ τῆς ἐξ αὐτῆς ἐνεργείας, τὸ ἕν, καὶ τὸ διάφορον ἡμῖν ἐκληπτέον. Τὸ μὲν
κατὰ τὸ ἡνωμένον, καὶ ἀδιαίρετον. τὸ δὲ κατὰ τὸ ἄπνον. καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ δὴ τοῦ αἰτίου. 15
ὅτε γὰρ τὸ ἓν τῶν διαφορῶν ἀπελαύνει, ὅτε μὴν ὅλως ἡ διαφορὰ τὸ ἓν ἀναιρεῖ.
ἀλλ' ἑκάτερον καὶ τοὺς ἁγίους δίκαιον θεωρούμενον, οὐδ' ὁ λόγος ἐπὸ πατέρων παραβλα-
βῆναι δυνήσεται. Ἀλλὰ καὶ ὁ νύσσης θεῖος Γρηγόριος τῶν ἐν τοῖς αἰτίοις τύ-
ποις, καὶ αἰτιατοῖς διαφορὰν δι' μάλα εἰδὼς ἀληθείας ἐξεχομένην, καὶ μηδ' ὅσον
» σωῦ τῷ κατὰ τὴν φύσιν ἀδιαφόρῳ λυμαινομένῳ, ἀβλαβίῳ γεράφων, τὸ ἀπαράλ- 20
» λακτον ἔφη τὴν φύσεως ὁμολογοῦντες, καὶ τῶν καὶ τὸ ἄπνον, καὶ αἰτιατὸν διαφορὰν
» ἐπὶ δρνύμεθα, ἐν ᾧ μόνῳ διακρίνεσθαι τὸ ἕτερον ἐπὶ ἑτέρου καταλαμβάνομεν!
» ἐν τῷ τὸ μὲν αἴτιον πιστεύειν εἶναι, τὸ δὲ ἐπὶ αἰτίου. Οὐδέγε ἀδελφὸς αὐτοῦ, καὶ
μέγας ὅτως βασίλειος τοσαύτῃ φαίνεται ἀπαξαπλῶς τοῖς αἰτίοις τούτοις καὶ αἰ-
τιατοῖς τὴν διαφορὰν παρέχων, ὡς καὶ τάξιν ἐπὶ φυσικῆς ἀκριβείας ἐπ' αὐτῷ τῷ δογ- 25
ματίζειν, καὶ τὸ πρότερον, καὶ τὸ δεύτερον δηπτε τοῦ αἰτίου, καὶ αἰτιατοῦ λέγειν ὅτως τὸ
διαρρήδην. καὶ τῶν ἀτόπων, καὶ παράλογον εἶναι νομίζειν τὸ μὴ ὁμολογεῖν, ἀλλὰ
δρνεῖσθαι ταῦτα πειρᾶσθαι. καὶ ἢ μὴ σωϊδεῖν τῷ διαφορὰν ταύτην τὴν δύνομιν ἔ-
» φη, ἢ καὶ ἐπικρύψασθαι ταύτην ἑκόντα γεράφων. ἐκεῖνο δὲ, ἢ ὑσαύοιδεν ὁ δύνό-
» μι, ἢ ἑκὼν ἀπεκρύψατο, ὅτι ἐστὶ τάξεως εἶδος, ὅτι ἐπὶ τῆς παρ' ἡμῶν θεω- 30
» ρίας σωϊζόμενον, ἀλλ' αὐτῇ τῇ καὶ φύσει ἀκριβεία συμβαῖνον, ὡς τῷ πρὸ πρὸς
» τὸ φῶς ἐστι τὸ ἐξ αὐτοῦ. ἐν τούτῳ γὰρ πρότερον τὸ αἴτιον λέγεται. δεύτερον δὲ τὸ
» ἀπ' αὐτοῦ. ὑ διαφήμαι χωρίζοντες ἀλλήλων ταῦτα, ἀλλὰ τῷ λογισμῷ, ἢ αἰ-
» τιατὸν πρόεπινοοῦντες τὸ αἴτιον. πῶς ἂν δίλογον δρνεῖσθαι τὴν τάξιν, ἐφ' ὧν ἐστι
» πρῶτον, καὶ δεύτερον ὑ καὶ τὴν ἡμετέραν θέσιν, ἀλλ' ἐπὶ τὰ κατὰ φύσιν αὐτῆς ἐνυ- 35
» παρχούσης ἀκριβείας; Πάρεστι τοίνυν ἅπασιν ἀκριβῶς σωϊδεῖν ἐπὶ τούτων τοῖς
καὶ ὁπωσοῦν λογίζεσθαι δυναμένοις, ὅπως τὸν ἴσον τρόπον, ἀληθείας ὁμοῦ, καὶ δύσε-
βείας ἐμέλητε τῷ ἁγίῳ. τῷ μὲν γὰρ ἐπὶ ἐπὶ τὰ παρ' ἡμῶν θεωρίας σωίζεσθαι φά-
ναι. ἀλλ' αὐτῇ τῇ καὶ φύσιν ἀκριβεία συμβαίνειν, ἐξ ἀφύκτου, καὶ πολλῆς, καὶ φυ-
σικῆς ἀνάγκης, καὶ λαμπρᾶς ἀληθείας ἔδειξεν ὅσον τὸν ἐν τῇ τάξει ταύτῃ διαφο- 40
ρὰν τῶν αἰτιατῶν τε, καὶ τῶν αἰτίων. καὶ ἄλλως ἔχειν μηδέποτε ἐγχωρεῖσαι, ἀλλ'

ἀεὶ

ἀεὶ τούτοις ἀναγκαίως αὐτὴν ἐνθεωρουμένῳ, τῷ δὲ μὴ διαφήματι, ἀλλὰ τῷ λο-
γισμῷ χωρίζειν ταῦτα ἐπιτρεπόμενον, καὶ τὸν ἐν τῷ πρότερῳ, καὶ δευτέρῳ διαφορὰν
μόνῳ τῷνῷ θεωρεῖν, φαίνεται δήπου τὸ τῆς ἑνώσεως χρῆμα σφόδρα δυσεβῶς καλι-
σφαλισμένον, καὶ μηδὲ μίαν εἰς αὐτὴν ἐκ τῆς διακρίσεως ταύτης βλάβην εἰ-
5 σάγων, ἀλλ' αὐτήν τε τὴν ἕνωσιν ἀσύγχυτον εἶναι θεολογῶν, καὶ τὴν διαφορὰν ἀδι-
αίρετον πάντη διδάσκων. Πάλιν τοίνυν δύνομίν τὴν τοιαύτην διαφορὰν παν-
τάπασιν ἀνελεῖν πειρωμένου, ὁ μέγας ἐστὶ, πῶς φησιν οὐδεμίαν διαφορὰν κα-
θαλέσεις. οὐδὲ τὴν ἐν τοῖς αἰτίοις πρὸς τὴν ἐξ αὐτῶν ὑπάρχουσαν; ὅτω τὸ μηδὲ
μίαν διαφορὰν δηπ τῶν αἰτίων, καὶ αἰτιατῶν εἶναι δοξάζειν τὴν αἰρεῖν, καὶ δύνομίν
10 πρόδηλός ἐστι τόκος. ἐκεῖνοι γὰρ τὸ ὁμούσιον ἀναιρεῖν πᾶσι τρόποις ἐπιχειρήσαντες, ἀ-
κηκοότες ἐν διαγγελίοις Κυρίου τὸν πατέρα μείζονα ἑαυτοῦ εἰρηκότος, καὶ ταύ-
τὴν πάντως διαφορὰν ἐννοεῖν δεδωκότος, ἐντεῦθεν δίδυς τὴν μὴ κατὰ φύσιν διαφο-
ρὰν δυσεβῶς παρεισάγειν ἐτόλμων, τὴν ἢ καὶ τὸ αἴτιον, καὶ αἰτιατὸν, ὡς μηδὲ
μίαν μηδαμοῦ φυσικὴν ἀλλοτρίωσιν, ἢ διαίρεσιν δυναμένην εἰσάγειν εἰδότες,
15 ἀλλὰ καὶ ὅτω τὴν τῆς φύσεως ἕνωσιν ἀδιάλυτον ἀεὶ σωτηρεῖσαν, ἀπηρνοῦντο καθά-
παξ. Πρὸς δὲ οἱ τρεῖς ὅτοι τὸν ὑπὲρ τὴν τριάδα ἀνελόμενοι γυναῖκα ἀγῶνα,
ὡς ἐκείνων τὴν δυσέβειαν ταύτην ὅσαν, καὶ τὸ μέγα, καὶ ὑπερφυὲς τῆς τριάδος
μυσήριον ἀναιρεῖσαι, τῆς ἡμετέρας αὐτὴν ἐκκλησίας ἀπελαύνουσιν ὡς δυνατὸν
πορρωτάτω. Τοιγαροῦν, εἰκότως οἱ μὲν τὴν διαφορὰν ταύτην ἀπερωῦτες νῦν,
20 τῆς ἐκείνων κακοδοξίας ἁλίσκονται μετεχηκότες, οἱ δὲ σέβοντες, καὶ ἀσπάζεσθαι
πρόθυμοι ὁμολογοῦντες τὴν τῶν ἁγίων τούτων δυσεβείας τε, καὶ θεολογίας, μᾶλλον
δὲ τοῦ Χριστοῦ μεμίδος διατελεῖν ὄντες, ἡνωμένοι κατ' αὐτὸς τὰ θεῖα διαι-
κρίνοντες, καὶ διακεκριμένοι ταῦτα ἑνοῦντες. Ἐν μὲν δὴ καὶ πρῶτον, καὶ Κυρίου
αὐτὸς φαὴ τῆς τε θείας οὐσίας, καὶ ἐνεργείας διακρίσεως εἶδος, διεννόχασι δ'
25 ἀλλήλων, καὶ τὴν μὲν θείαν ἐνέργειαν μετέχεσθαι, καὶ μεμίσθαι ὁμμεμίσθαι, καὶ
ὀνομάζεσθαι, καὶ νοεῖσθαι πῶς, εἰ καὶ ἀμυδρῶς ἐκ τῆς αὐτῆς ἀποτελεσμάτων, τοῦγε
μὴν οὐσίαν ἀμέθεκτον, καὶ ἀμέλεστον καὶ ἀνώνυμον εἶναι, ὡς ὑπερώνυμον δηλο-
νόλι, καὶ ἀπεινόητον παντελῶς. Τοσαῦτα, καὶ τηλικαῦτα περὶ διακρίσεως οὐσίας
θεοῦ, καὶ ἐνεργείας ὁ τῶν πατέρων σωφοδικὸς νόμος. πολέονα μὲν καὶ τὸν τόμον τῷ
30 μέτρῳ, ὅτω δ' ἰσχυρότε, καὶ ἀναντίρρητα, ὡς μηδὲ πρεσβήκης ἡσυνοσῶν, μηδ' ἐξερ-
γασίας ἑτέρας, καὶ ἐξηγήσεως δεῖσθαι. ἀλλ' ὁ Γρηγόριος, καίτοι τὴν ἀνάπλογίαν,
καὶ τοὺς ἐλέγχους ὡς αὐτὸς ἐκεῖνός φησι πρὸς τὴν οἰκείαν ὑποχόμενος συμμοέλ-
αν, καὶ αὐτῷ μάλα πρόσκειν. εἰπὼν τὴν τῆς δυσεβείας αὐτίθεσιν, καὶ τὰς κατ' αὐτῆς
ἀνιρρήκτους λόγους, ἐκ οἶδ' ὅτι παθὼν, ἐξ ἀφετηρίας δίδυς αἰθετεῖ τὰς ὑπο-
35 χέσεις, καὶ τὴν σωθηκῶν καταψήδεται πρόφανῶς. πρὸς αὐτὰ καὶ τὴν τῶν ἱερῶν θεο-
λόγων ἐν πνεύματι φιλοσοφησάντων περὶ τοῦ προκειμένου, ὡς καὶ δὶς καὶ ταυτὸ, καὶ
τρεῖς περὶ τὴν αὐτῶν θεολογήσαι τούτων λυνὰς, τοσαῦτα δὲ καὶ τὴν ἱερᾶς ἐπεξεργασαμέ-
νης τε, καὶ θεολογησάσης Ζωσόδου, ὁ δὲ καθάπερ ἐκκεκωφωμένος, ἢ καὶ καθεύδων
πρὸς πάντα, χρεῶν, τὴν ἀρχῆς μόνης ἀπογεύεται, καὶ τοῦ τέλους τῶν θεολογικῶν
40 λόγων. ἐκ ὅστε τέτι τῶν προσηκόντων εἰπεῖν, ἢ αὐτειπεῖν, ὡς αὐτὸς φησι τέως. ἢν
γὰρ αὔτι κἀκείνο, ἀλλ' ὥστε συκοφαντῆσαι, καὶ καταψεύσασθαι, καὶ ὑβρίσαι μόνον συνή-
θως, πρῶτα μὲν τὴν ζύνοδον, καὶ τὴν ἱερὸν ὅρον ἐκεῖνον, ἐπειτα δὲ καὶ τοὺς κοινοὺς

πατέ-

πατέρας, καὶ θεολόγους τῆς ἐκκλησίας, καθὰ δὴ καὶ προϊὼν ὁ λόγος κατὰ μέρος δηλώσει. Εἰ τοίνυν ὦ φιλόσοφε, προστρήσομαι καὶ γὰρ ἀναγκαίως, πόθεν τὸν κανὼν τῆς Δαλέξεως ἰσχύοντι τρόπον αὐτός τε μαθὼν ἔχεις, καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ Θεοῦ παρεισενεγκὼν; τίνας τῶν ἱερῶν θεολόγων ἐν τοῖς ἀντιρρητικοῖς ἐμιμήσω ἰσχύοντας; καίτοιγε, καὶ πολλῶν, καὶ μεγάλων ὄντων, τὰ μὲν τοὺς ἀποστόλους εὐθὺς, τὰ δὲ χρόνοις ὕστερον, τὰ αἱρέσεων ἐκείνων, καὶ τὰ πολεμίων ἀκμασάντων τῆς τῆς τῆς ἱερᾶς καὶ Χριστοῦ ἐκκλησίας. εἰδὲ τούτοις ἐκ ἠθελήθης ἀκολουθῆσαι, καθάπερ ἔδει, ἀλλὰ τούς γε σοὺς φιλοσόφους καὶ διδασκάλους, καθηγεμόνας, καὶ ὁδηγοὺς, ἔδοσε κἀντεῦτοις λαβεῖν τέως Δαλέξεως τρόπους, καὶ λόγων ἀντιρρητικῶν ἰδέαν παρ' αὐτῶν παιδευθῆναι, καὶ οὕτω γεράφειν τε, καὶ λέγειν, καθ' ὧν ἐπεχείρησας λέγειν. ἐκεῖνοι καὶ φῶ, ὡς οἶδα, πάντες σχεδὸν ἀντιπόντες ἀλλήλοις, καὶ τὰς ἀλλήλων περὶ τῶν ὄντων ἀναπτεραφότες δόξας. καὶ τελευτῶν ἀριστοτέλης τοῖς πᾶσιν ὡς εἰπεῖν ἐν τοῖς πλείοσιν αὐτῷ πῶν ὁμοῦ, εὐδαμοῦ τῷ σῷ κεχρημένοι φαίνονται τρόπῳ, καὶ τῇ τῶν λόγων ἰδέᾳ, οὐδὲ ἐγγὺς. πῶς φῶ; καὶ τὰ μὲν ζητουμένων, καὶ τὰ κεφαλαίων ὁμοῦ τῆς ὑποθέσεως ἰσοῦντων, καὶ ἠλικιώτων ὄντων, μὴ δ' ἀπεστρεφομένου, μηδὲ λόγον ὑπὲρ ἐκείνων ἑνὰ διδόντος, ὡς ἀν εἰ μηδὲ πρὸ ἀρχῆς εἴρητο, ἰῶν δὲ προοιμιάσαντες, καὶ τὰ ἐπαφῶν τῶν θεολογικῶν ἐκείνων λόγων, ὅπερ ἔφω ἄκροις δακτύλοις ὥσπερ ψαυόμενοι, καὶ ἵν' εἴπῃς κ τῶν δεόντων, ἀλλ' ἵν' ὑβρίσῃς ἀκρατῶς, καὶ συκοφαντήσῃς, καὶ καταψεύσῃ τῆς ἀληθείας, καὶ τοῦτο πόρρω καθ' ὑπερβολὴν, καὶ ἀναξίως τῶν σῶν φιλοσόφων καὶ διδασκάλων. Εἰ δὲ λέγοις, ὡς οὐκ ἔχες εὑρεῖν ὅλον ὁμοῦ τὸν ζωοδικὸν τόμον, ἀλλὰ τὰς βραχείας ἐκείνας λέξεις πρὸς τοῦ σοῦ δεδεγμένος ἀγαθαγγέλου, πρὸς μόνας ἐκείνας ἐξ ἀνάγκης, καὶ αὐτὸς λέγειν ἐγνώκεις, πρῶτον μὲν οὐ ἀληθὲς, ἀλλὰ πλάσμα, καὶ σκηνὴν, καὶ ψεῦδος πολαβὼν ὁ λόγος ἔδοξε τοῦτο. εἰδὲ καὶ ἀληθὴς καθ' ὑπόθεσιν ἦν ὁ σὸς οὗτος λόγος, οὐδὲν πρὸς τὸν λόγον. ἔδοσε φῶ καὶ τὸ πλέον, μᾶλλον δὲ καὶ τὸ πᾶν ἅμα ζητεῖν, καὶ οὕτως ἀνελέγειν τοῖς κατὰ μέρος, καὶ λέγειν, καὶ γράφειν, καὶ μὴ ψεύδεσθαι πρὸς φανῶς οὕτω καὶ κατὰ σαυτοῦ, καὶ τῆς πρὸς σεσημασμένης σε σῆς φατείας πρὸς τὸν λόγον, καὶ τὴν ὑπόθεσιν αἴσχιστα διαφθείρειν. Ἀλλὰ τὰ τοῦτα δεῖ λέγειν, καὶ τὰ ἐκεῖνα ἀπαιτεῖν, καὶ λογίζεσθαι; οὐ φῶ καὶ τὴν ζωοδικὸν αὐτὸν ἐκεῖνον τόμον αἰτήσας καὶ λαβὼν, ἔχες ἐφ' ὅσον ἐβούλου τότε. καὶ μάρτυς ὁ δεδωκὼς οὗτος κεφάλιος βασιλεύς, ὁ τοῦ ἱερὸν συγκροτήσας ἐκείνου ζύνοδον, καὶ πρὸς τὰς εὐσεβῶς καὶ τῆς πίστεως ὀρθὸν λόγου, καὶ πρὸς τὰ ἄλλων οἰκεία χρεὶ καὶ γράμματα βασιλικοῖς τὴν ἱερὸν ὑποσημηνάμενος ὅρον. καὶ οὐδὲ τοῦτον τὴν μέγαν ἠδέσθης παρόντα, καὶ πολλὰς, καὶ καλὰς κεκτημένον τὰς συνοδίας, ζῶντας ἔτι καὶ θνήσκοντας. οὕτω φιλόσοφε φιλοσοφίαστε, καὶ ἀληθείας θαυμαστῶς φροντίζεις ἐν ἅπασιν. Οὗπερ μὲν οὖν τὴν ἱερὸν τοῦτον ζωοδὸν δεξάμενος τηνικαῦτα τόμον ὡς ἔφην πρὸς καὶ θαυμαστῶς βασιλέως, καὶ μηδὲ ἀνεπιβλέψας, μηδὲ σῆναι πρὸς τὴν ὑπερφυᾶ τῆς ἀληθείας ἐκείνην ἰσχὺν ἔχων, πρὸς τὴν σκιὰν ἐκείνης, καὶ τὰ ἀποχήματα λέγειν δῆθεν ἐπιχειρεῖ τὰ μηδενὸς ἄξια λόγου, μᾶλλον δὴ τὰς κατὰ τῶν ἁγίων, καὶ αὐτοῦ δὴ καὶ παρ' ἐκείνων θεολογουμένου Θεοῦ βλασφημίας συνείρων, περιμολογῶν τε, καὶ συμπλάττων ἐκείνα τὰ καταγέλαστα, καὶ μηδενὸς ἄξια λόγου, ἃ δὴ καὶ διαδεχθήσεται, πρεσβύτερος καὶ λόγου. ἡμᾶς δὴ, καὶ πρὸς ἐκείνα καταβῆναι καιρὸς ἤδη, τὰ κατὰ μέρος αὐτοῦ διακοῦσαι λόγων, ἐπειδὴ καὶ τὴν ἀρχὴν ἐκόντες εἰς τοῦτο καθήκαμεν ἑαυτοὺς.

Τοῦ

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

Πρὸς τὸν αὐτὸν φιλόσοφον γραπτέον λόγος ἀντιρρητικὸς πρῶτος, πρεῖτε Δαφοροῦς ἐπὶ θείας οὐσίας, καὶ ἐνεργείας, καὶ περὶ θείας δυνάμεως, ἣν ὁ Θεὸς φυσικῶς ἔχει κατὰ τοὺς ἱεροὺς θεολόγους.

Λέγε δὴ οὖν ὦ καλὲ γραπτὰ τὰ κατὰ τῆς ἱερᾶς ἐκείνης ζυνόδου τε, καὶ τοῦ τόμου γυμνὰ, τὸ μεταξὺ φορυτὸν τῶν ὕβρεων, καὶ τὴν μακρὰν ἀδολεσχίαν παρελλῶν καθόσον οἷόν τε, ἣν δὴ καὶ μάλιστα πρὸς τὸν Δαλεγόμενον ἀγαθάγγελον καὶ τοῦ ζυνόδου, καὶ τῶν θείων δογμάτων παρεσκευάτο αὐχεῖς ἀκρατῶς γραπτεύειν φημὶ τοῦ μεγάλου. Πρῶτόν φησιν ὡς ἱερᾶς ἐστιν ὑπόκειμα, ὃ τὸ μέγαν παρόλογον λέγοντα Διονύσιον, ὡς τὸ μηδεμίαν δύναμιν, ἢ ἐνέργειαν ἔχον, οὔτ' ἔστιν, οὔτ' ἔστι παντελῶς αὐτοῦ θέσις οὐδὲ ἀφαίρεσις. καὶ ὅρα ὡς οὐκ ἀπαλοῦν, οὐδὲ ἰσοῦ εὐθὺς ἀναιλήφει, ἀλλὰ μὴ τοῦ αὐτῷ καὶ τοῦτο συνήθως παρεκτροπῆς. σκεπτέον φῶς Διονύσου μὴ περὶ θείας θεολογῶν δυνάμεως, πρός γε τοῖς ἄλλοις, καὶ ἰσοῦ φησιν. ὅπ τὸ μηδεμίαν δύναμιν ἔχον, οὔτε ἔστιν, οὔτε τί ἐστιν, οὔτε ἔστι παντελῶς αὐτοῦ θέσις. ὁ δὲ συκοφάντης παρεντέθεικε μὴ καὶ τῷ τέλει, παρεντέθεικε δ' οὐ μάλλον ἐν τῇ κόμματος ἀρχῇ τοῦ ἐνέργειαν, ἵν' ἐφόδιον ἔχῃ πρὸς τοῦ αὐτοῦ καὶ κίαν. πρὸ ὧν φῶς εὐθὺς τὸ μὴ τοῦ δυνάμεως ὄνομα, λήθης ἀφῆκε φέρεσθαι ῥαδιουργήματα, τὴν δὴ ἐνέργειαν ὥσπερ θεμέλιον ὑποθεὶς τῇ κακοβουλίᾳ τοῦ τοῦ χαλαίης ἐποικοδομεῖ καὶ τοῦ δυσεβείας πύργον. καὶ δείκνυσι, δι' οὐδὲν ἕτερον τῷ ῥητῷ χρησάμενός τε, καὶ λυμηνάμενος, ἢ ἵνα τοῦ ἑαυτοῦ συλλήπτορα τε δῆθεν ποιήσῃ δυσεβείας, καὶ κακουργίας τὸ θεῖον ἐκείνον ἄνδρα, καὶ δι' ἐκείνου ῥαδίως ἤδη χειρωθῇ, καὶ τὴν ἀκροωμένων ἔχῃ ἀπολόγησιν. Ὁ μὲν οὖν σκοπὸς ἅπας ἐστὶ τῷ λόγῳ καὶ ἀντικείμενος τοῦτο τῇ κατ' εὐσέβειαν ἀληθείᾳ, τὸ δεῖξαι μηδεμίαν ἐνέργειαν, καὶ δύναμιν φυσικὴν ἔχειν τὴν Θεὸν, καὶ ὁμωνυμῶν τοῦ αὐτοῦ διαφέρουσαν φύσεως. καὶ τοῦτ' αὐτῷ διὰ παντὸς ἐστὶ καὶ λόγου τὸ παιδαζόμενον, ὡς ἐν τοῖς ἑξῆς κατὰ μέρος δειχθήσεται. πολυσία γεμὶ μανίας τῆς καθ' ἡμῶν, ἢ καὶ λόγων ἀπορία τοῦ καιρωτέρων, καὶ ἀναγκαίων, καὶ τοῖς πεπιστοῖς, καὶ μηδεμίαν πρὸς τὸ παιδαζόμενον, αὐτικρυς ἐστιν. ὑπηχεῖ. καὶ γίνεται τοῦτο πρὸς ἀγῶν οἰονεῖτις καὶ κατὰ δυσεβείας πολέμου, ἢν αὐτὸς παραποίησιν οἴεται, καὶ προσθήκην ἐν τῷ καὶ θεῖ Διονυσίου ῥητῷ, κακῶς ἐκείνου εἰδὼς. Πρῶτον μὲν οὖν εἰ καὶ προσθήκη τις ἦν, καὶ μετάθεσις λέξεως ὦ φιλόσοφε, τοῦ Δαιμονίας ἀπομνήματος θεολογικῆς ὡς αὐτὸς φησ, ἕτερόν τινα τοῦ ὑγιαινόντων τὰ τοιάδε περὶ τοῦ πιστῶν καὶ ζητεῖν, καὶ λέγειν ἐχρῆν, ἀλλ' οὐχὶ στὸν καθ' ὑπερβολὴν ἀληθῶς τὰ πιστὰ νοσοῦντα, αὐτοῖς ἀνδυθύνοις μάτην αὐτὸς ἐγκαλεῖς. καὶ τοῦτ' ἔδοξεν αὐτὸς οὗτος ὁ τοῦ ζυνόδου φημὶ τόμος, οὕτω Δαπαρεγχθεὶς ὑπὸ τοῦ σῆς λογογραφίας, καὶ τὰ κεφαλαίων, οἷς ἐπεχείρησας δῆθεν τὰ κατεμόπτα, ἢ καὶ τὰ παῦ ὁ μὲν πλὴν ὀλίγου τινὸς ἀφαιρεθεὶς, καθὰ δὴ καὶ φθάσας ὁ λόγος ἔδοξεν, ἐμὲν ἀλλὰ κἀν τοῖς ἑξῆς αὐτὰ τοῦτο πρὸς ὧν δείξει πλατύτερον. ἔπειτα πῶς οὐκ ἐνθυμήθης κἀκεῖνο, κἀτοιγε καὶ μέγας τις, καὶ ἀπαράμιλλος ἐν σοφοῖς τε καὶ λογοποιοῖς

οἷς οἱόμεθα εἶναι, ὅτι τε σοφοὶ, καὶ λογιωτάτοι, τε ῥήτορες ὅσοι τε τῶν ἔξω, τε ὅσοι τῶν
καθ' ἡμᾶς, τὰ τῶν παλαιῶν εἰς μαρτυρίαν λαμβάνοντες; ἔστι μὲν ὅτε καὶ τὸ μέρος
ἐκείνου τὸ λεπτὸν σαφεστάτοις παῦ λέξεσιν ἰδίαις, καὶ φράσεσι τοῦ ἐκείνων διανοίας
ἐξαγγέλλοντες, ἔστι δ' ὅτε καὶ τοῦ ἐξαγγελίαν, καὶ τὰ φράσεσιν ἐκείνων τηροῦντες,
καὶ λέξεις ἀμείβοντες, τε παλαιάς ὀνομάτων, καὶ χρόνους ῥημάτων, καὶ πρόσωπα 5
μεταλαγέοντες, καὶ συλλαβὰς ὑφαιροῦντες, ἔστιν ὅτε καὶ προσιτίθεσι σαφηνείας ἕνεκα, μηδὲν ἔνεστι τοῖς τοιούτοις μηδενὶ πρεσβυτέρῳ, μόνον εἰ τὰ τῆς διανοίας τῶν ἐπιδεδωκότων ἐκείνα πρότερον ἀσφαλῶς διασώζοιτο. Καὶ τί
χρὴ λέγειν περὶ τῶν ἄλλων; ὅπερ καὶ οἱ τῆς καθ' ἡμᾶς εὐσεβείας καθηγε-
μόνες τε καὶ διδάσκαλοι, καὶ Διονύσιος ὁ τοῦ θεοῦ τῶν ἄλλων, καὶ τὰς θείας 10
γραφὰς ἐξηγούμενοι, καὶ διδάσκοντες, καὶ τοῖς αὐτοῖς λέγουσιν αὐτοκαθιστάμενοι πολέ-
σεσι καὶ ἀμείβοντες, καὶ μεταποιοῦντες, καὶ προσιτίθεσιν, ὅπερ ἔφην, τῶν συλλαβῶν
τε τῶν λέξεων, ἐν μηδενὶ τῷ τοῦ λόγου σκοπῷ λυμαινόμενοι. ἀλλὰ καὶ Ἀπόστολοι πρὸ
τούτων, τε διάγγελισαι, ἵν' ὅθεν τὰ κηρυφθέντα, τε πρῶτα, καὶ αὐτάφημι τὰ στοιχεῖα τῆς
ἱερᾶς ὁμοῦ πάσης θεολογίας ἀγάγω τὸν λόγον, τὰ τοῦ νόμου τε, καὶ τῶν προφητῶν, καὶ 15
ἁπλῶς τὰ τῆς παλαιᾶς ὁμοῦ πάσης εἰς μαρτυρίαν τῶν οἰκείων λαμβανόντες λό-
γων, ὡς ἐπὶ πολὺ τῷ προῤῥηθέντι κέχρηνται τρόπῳ, πρὸς μὲν τὴν τῶν παλαιῶν διάνοιαν, ἥπερ ἔφην, βλέποντες μόνην, καὶ ὅπως ἂν μετὰ τῆς δεούσης σαφηνείας τοῖς
προκειμένοις ἀνεπιδόλως ἁρμόσωσι τὰ κατάλληλα, λέξεων δὲ, καὶ συλλαβῶν τοῦ
σκοποῦ πρεσμένου τοῦ γράψαντος ὀλίγα φροντίζοντες. καὶ εἰ βούλει καὶ αὐτάσι παρελ- 20
θόντες ἐπιδείξομεν τὰ βιβλία, καὶ τοὺς ὅτωσι διαφερομένους λόγους, καὶ τὰς ἱερὰς ῥήσεις, μέχρι δὴ τοῦ τεπτῶν διαγγελίων ἴωσι, καὶ αὐτάφημι τοῦ πρώτου, τε μόνου διδασκάλου πάντων χριστοῦ. Ἀλλὰ κἀμοίφησι πρὸς ἐκείνο βλέπων ὁ λόγος, καὶ διασύρει, τε βάλλει τὴν κακῶς γράψαντα, ὅτι μὴ τῆς διανοίας αὐτῆς
ἐκείνης καὶ αὐτὸς ἔχεται τοῦ θεολόγου, ἀλλ' αὐτὴ τοῦ δυνάμεως, ἣν ἐκείνος φησι, τὴν 25
οἰκείαν αὐτὸς μετ' οὐσίας ὡσανεὶ πρὸς αὐτοκράτωρ εἰπάγει ἐνέργειαν, πάντοτε διε-
σηκῶν ἐκείνης, ὡς μηδὲ πρὸς βαλλεῖν. Καλῶς. Εἰ δὲ ἕτεροίσι κατ' ἐκείνου
ἡμεῖς τε θεολόγου ἱερὸν, καὶ φιλόσοφον εἰσενέγκαιμεν νῦν τῷ λόγῳ, θεολόγους καὶ τὰ τῶν θεολόγων ἐξηγεῖσθαι δίκαιον αὖ εἴη, εἰ γὰρ ἐκείνος νῦν παρελθὼν, δύναμιν
εἶναι τὴν φυσικὴν ἐνέργειαν διδάξει σαφῶς, μᾶλλον δ' αὐτὴν ἐκείνην τὴν φυσικὴν 30
δύναμιν, ἣς ὁ ἱερός φησι Διονύσιος μηδένα τῶν ὄντων ἀμοιρεῖν, ἢ τὸ αὖ, οὐδὲ
ὄν εἴη φησὶ τὸ παράπαν, ἐμφύτου δυνάμεως ἔρημον ὄν, καὶ γοῦν θεολόγου τοῦτο
δεδειχότος ἂν, ὡς ἐγώφημι τὴν φυσικὴν ταυτηνὶ δύναμιν, ἐνέργειαν οὖσαν φυσικὴν, καθήσει τε αὐτὸς τὴν μάχην, μᾶλλον δὲ τὴν συμμαχίαν ταύτην, καὶ
πείσει πρὸς τὴν ἀληθῆ λόγον, καὶ τὴν συμφωνίαν τῶν λαμπρῶν τούτοις διδασκάλων, 35
οὓς καὶ αὐτὸς μάρτυρας τῶν οἰκείων προσπαίει φέρειν λόγων, ὑποτάξεις τὸν σαυτοῦ
λόγον, ἢ τίφης; ὑποτάξεις εὖ οἶδα τε ἠπιθήσει, εἰ τε μὴ ἑκὼν, ἀλλ' ἄκων γε πάν-
τως, καὶ πᾶσαν ἀνάγκην. Παρέτω τοιγαροῦν ἡ τοῦ ἱερᾶς θεολογίας τοῦ Ἀποστόλου τε, καὶ Παύλου θεσπεσίου ἀνακεφαλαίωσις, τὸ κοινὸν στόμα τῶν θεολόγων Ἰωάννης ὁ σύρος φησὶ, τὸ ζητούμενον διδάξων ἡμᾶς. οὗτος καὶ πολλὰ περὶ θελημάτων, καὶ θελήσεως, καὶ βουλῆς θείας, καὶ ἀνθρωπείας ἐν τοῖς θεολογικοῖς φιλοσοφήσας

σοφήσας, ὡς τε ὁ τόμος ἡμῖν μικρῷ πρότερον ἔφη δείξας, οὕτως μετ' ἐκείνα
περὶ ἐνεργείας οὕτω διαφέρει λέγων. χρὴ γινώσκειν ὡς πᾶσαι αἱ δυνάμεις αἱ προ-
ειρημέναι, εἴτε γνωστικαὶ, εἴτε ζωτικαὶ, τε φυσικαὶ, καὶ αὐτεξουσιαστικαὶ, ἐνέργειαι λέ-
γονται. ἐνέργεια γάρ ἐστιν ἡ φυσικὴ ἑκάστης οὐσίας δύναμις τε καὶ κίνησις. Καὶ
πάλιν ἐνέργεια ἐστι φυσικὴ, ἡ πάσης οὐσίας ἔμφυτος κίνησις. καὶ μετὰ βραχὺ, 5
ἐνέργεια πάλιν ἐστὶ φυσικὴ ἡ δηλωτικὴ ἑκάστης οὐσίας δύναμις. καὶ πάλιν ἐνέργεια
ἐστι φυσικὴ ἡ ἑκάστης οὐσίας δύναμίς τε καὶ κίνησις, ἧς χωρὶς, μόνον τὸ μὴ ὄν.
ἤκουσας ὦ φιλόσοφε τῆς θαυμασίας διδασκαλίας, καὶ συμφωνίας τῶν ἱερῶν τούτοις,
καὶ ἀληθινῶν φιλοσόφων καὶ θεολόγων; ἐπειδὴ καὶ οὗτος καὶ ὁ αὐτός ἐστι τεχνίτης ὁ
καθαπερεῖσιν ὀργάνοις κατὰ καιρὸν ἑκατέρῳ τούτων χρησάμενος, τοῦ τοῦ Θεοῦ 10
Πνεῦμά φημι, τὸ Πνεῦμα τοῦ ἀληθείας, καὶ τοῦ σωτέρου, καὶ νοήμα-
σι, καὶ ῥήμασι μικρὰ τὰ αὐτὰ φθέγγονται. ἢν γὰρ ἐκεῖ Διονύσιος ἔφη δύνα-
μιν, ἧς τὸ μὴ μετέχον ὅλως, οὔτ' ἔστιν, οὔτε τί ἐστιν, οὔτ' ἔστιν ὡς παντελῶς αὐτοῦ θέ-
σις, ταύτην Ἰωάννης ὁ θεῖος ἐνταῦθα, καὶ ἐνέργειαν φυσικὴν φησιν ἑκάστης οὐσί-
ας, καὶ δύναμιν, ἧς χωρὶς τὸ μὴ ὂν μόνον καθάπερ ἤκουσας. τοῦτο, τοῦ γένοι- 15
το σαφέστερόν τε, καὶ σωτερμώτερον εἰς ἀπόδειξιν, καὶ μάλιστ' ἔστω τοῖς. καὶ τε-
τράκις ὡσαύτως καὶ ταυτὸ πρὸς τοῦ θεολόγου ῥηθέν. Βούλεσι καὶ δεύτερον εἰ-
σαγάγω τοῦ προκειμένου φιλόσοφον μάρτυρα, οὐ λόγοις μόνον τοῦ ἀληθείας, ἀλλὰ τε θα-
νάτῳ τὸ τελευταῖον οἰκείῳ, τὸ μέγα ἴσως τοῦ μαρτυρίας ἀπεφραγίσατο πρόσρημα;
λεγέτω, καὶ μαρτυρείτω ταυτὶ τε Ἰουστῖνος ὁ μέγας τοῦ ὁσιωτάτου καὶ μάρτυς ὁμοῦ, καὶ 20
φιλόσοφος. ἐνέργεια φησὶν ἐστὶ φυσικὴ, ἡ ἀμιγὴς τὴν οὐσίαν πάντων πρὸς ἅπαν-
τα διάκρισιν διασώζουσα δύναμις. ἐνέργεια φυσική ἐστιν, ἡ πάσης οὐσίας ἔμφυ-
τος κίνησις. ἐνέργεια ἐστὶ φυσικὴ, ἡ δηλωτικὴ πάσης οὐσίας δύναμις. ὥστε καλῶς
οἱ τῆς ἱερᾶς ἐκείνης Σωσόδε τὴν τοῦ σοφοῦ Διονυσίου ῥῆσιν, καὶ κατὰ τὸν ἐκείνου σκο-
πὸν, καὶ τὴν διάνοιαν ἐξειλήφασιν, ἐνέργειαν φυσικὴν τὴν φυσικὴν μετὰ τῶν θεολόγων 25
εἰπόντες δύναμιν, ἧς μόνον ἐστέρηται τὸ μὴ ὄν, ψευδὴς ὁ τοῦ γρηγορᾶ λόγος ἐκεῖ-
νος, ὁ λέγων ὅπ τὰ τῶν ἁγίων ὁ τόμος συκοφαντεῖ, καὶ πρὸς χαράπτα πρὸς
ἐξαπάτην τῶν ἀκουόντων. καὶ ὁ τῶν βλασφημιῶν, καὶ τῶν ὕβρεων ἐκείνων ἐσμὸς,
οὐ πρὸς τὰς συκοφαντουμένους, ἀλλὰ πρὸς τὰς συκοφαντοῦντας, καὶ ψευδομένους ἐξ
ἀνάγκης ὁρᾷ. Ἀλλ' ὁ μὲν πρὸ τῆς ἐνεργείας ἐντελέστερος λόγος τόγε νῦν 30
ἔχον ἀναμενάτω, τὸν προσήκοντα τόπον, καὶ λόγον μετ' ὀλίγον ἀπαληθεύομενος.
ἀχ ὑπὸ δυοῖν τε, τε τρῶν θεολόγων, ἀλλὰ χρεὸν καὶ πρὸς πάντων ὁμοῦ νοῦν δὲ
πρὸς τὸν φιλόσοφον αὖθις, καὶ τὰς ἐκείνου καθ' ἡμῶν λόγους ἐλθωμεν. Ἐμοὶ
δὲ πολλῆς ἐντρέχει φέρειν τῇ διανοίᾳ φησὶ θεολογίας ἄπειρον μέλλοντος. ὅμως
ἀνάγκη πρὸς τὸν πόλεμον ταυτηνὶ φυλαρίαν ἐνεῖναι, καὶ μὴ ἐρήμην ἀλῶναι, λό- 35
γοντε ἔχοντα, καὶ ἅμα ἀληθείᾳ σωτηρίᾳ τε, τε πνεύματι. ἐπαναπτέον τοίνυν
τὸν λόγον, κἀκεῖνα πρὸς μέσον ἀκτέον, ἐν οἷς τὸν μέγαν ὁ συκοφάντης, καὶ πρὸς βλῶψ ὅτι πρὸς βάρη λέγων τε Διονύσιον, ὡς τὸ μηδεμίαν δύναμιν, ἢ ἐνέργειαν ἔ-
χον, ὅτε ἔστιν, ὅτε πέσιν, ὅτε ἐστι πωτελῶς αὐτοῦ θέσις. καὶ εἰκότως. οὐδὲν γὰρ
ὅτε φύσις, ὅτε τέχνη μάτην ποιεῖ, ἀλλ' ἕνεκά τοῦ τῶν γινομένων ἅπαντα γίνεται.
ὅτι δὲ διὰ κακοτεχνίαν μετενεγκών. ἐπεὶ τὸ ἔχον φησὶν, οὐ ἔχει, καθάπερ διαφέρει

φέρει πάντως, εἰ οὐκ ἔστι διαφορᾶς θείας οὐσίας καὶ ἐνεργείας, οὐκ ἔστιν ἔχειν τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ ἐνέργειαν. τὸ δὲ μὴ ἔχον ἐνέργειαν, ἀνενέργητόν ἐστι. τὸ δ' ἀνενέργητον καὶ ἀνύπαρκτον. Θεολογίας μὲν οὖν εἵνεκα. καὶ τὰ κατ' αὐτὴν ἱεραῖς θεσμίμης, καὶ θεωρίας, πρὸς αὐτὸν ἔγωγ' ἀν φαίην δικαίως, μὴ δεδιθι μηδαμῶς ὦ φιλόσοφε. ἐγώσοι τῶν τοιούτων ἐγγυητὴς ἀξιόχρεως, ὡς οὐθεολογήσεις οὐδολιόν, οὐδὲ ψευδακύψεις ὅλως αὐτὸς εἰς Θεοῦ μυσήρια. ἔθετο καὶ νῦν σκότος ὑποκρυφὴν αὐτοῦ καὶ τὴν εἰπόντα, ἵνα μὴ ῥαδίως ἴδῃ σκοτινὴ φύσις τὸ ὑπόθετον κάλλος. καὶ τοῖς πολλοῖς ἄγνωστον. οὐδὲ γὰρ ψύχει τὸ πῦρ φησιν, ὅτε θερμαίνει ὁ κρύσταλλος.

Ἄλλως τε, καὶ δεσποτικῆς πρὸς τὴν τοιούτων κειμένης ἄνωθεν ψήφου, καὶ ὑποφάσεως· οὐ γὰρ ἐκβάτω τρυγῶσι σαφυλίν, οὐδ' ἐκ τριβόλων σύκα, πρὸς τὴν γραμματέων καὶ φαρισαίων ὁ Χριστὸς εἴρηκεν. ἀλλ' ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ προφέρει τὰ ἀγαθά. καὶ ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ προφέρει τὰ πονηρά. οὐ θεολογήσεις τοιγαροῦν καὶ αὐτὸς, ὅπερ εἶπον, ἀλλὰ πολεμήσεις μὲν οὖν τοῖς θεολογοῦσιν ἁγίοις τὰ θεῖα, καὶ βλασφημήσεις, καὶ θεομαχήσεις ἀπέραντα. τοιαῦτα καὶ νῦν ἐναποκειταίσου πάλαι τῷ πονηρῷ θησαυρῷ τῆς καρδίας, οὐ κακῶς ἐπ' ἐχάτων νῦν ἐξερρήζας ὡς μὴ ὤφελες. ὑπὲρ ὧν καὶ δεδιέναισι, καὶ φείδεσθαι ἔδει μᾶλλον, καὶ ἀναδύεσθαι, ἵστω νῦν καὶ ἴσως τι καὶ πρὸς διόρθωσιν, καὶ σωτηρίαν σωτεβάλλεται. νῦν δὲ οὐ μὲν οὐκ ἔστι φόβος, πεφόβησαι. οὐδὲ φοβεῖσθαι καὶ ὑποχωρεῖν ἔδει, καὶ δειλίαν ὁμοῦ, καὶ αἰδῶ πᾶσαν ἀπορρίψας, γυμνῇ τῇ κεφαλῇ χωρεῖς οὐχ ὑπὲρ τοῦ Πνεύματος, ἤπερ ἔφης, ἀλλὰ καὶ τοῦ Πνεύματος, πολέμιον φλυαρίαν φεῦ τὴν τῶν ἁγίων αὐτοῦ θεολογίαν ὑποκαλῶν, ταῦτα καὶ νῦν ὁ ἱερὸς οὗτοσὶ τοῦ Χωνόδου τόμος, οὐχ ἕτερος, καὶ τοῖς λόγοις ἐφ' οἷς φιλοδιμεῖ, καὶ οὓς ἐκτήσω κακῶς, κάκιστα καὶ σαυτοῦ χρώμενος, καὶ κρημνοῦ πρέχων, καὶ διὰ σαυτοῦ τὸ ξίφος ἐλαύνων, ὃ καὶ τῶν ἐχθρῶν εἴληφας. Ἐντεῦθεν καὶ τὸν ἱερὸν ἄνδρα, καὶ θεόπλιν ἐκεῖνον, οὐ καὶ τὸ ἱερὸν ἆσμα οἱ ὀφθαλμοὶ πρεσβεύουσι, ὅτω καὶ ὁ σοφὸς ἐκεῖνος ἀσμαπρεάφος οἶμαι τὴν τοῦ Πνεύματος χάριν ἠνίξατο, ἐν ᾗ, καὶ δι' ἧς οἱ κατ' αὐτὸν τόνον ὁρῶντες θεὸν ὡς ἐφικτὸν βλέπουσιν, ἐντεῦθεν αὐτὸς, ὡς βλέπων, καὶ ὡς ἐν σκότει, καὶ νυκτὶ ψηλαφῶν τὰ μὴ ὄντα, ὡς βλῶπα, συκοφαντεῖν ὑποκαλεῖς φεῦ, ἅπερ αὐτὸς μᾶλλον. ὡς γὰρ τὸ θελόντων λέγειν, δικαίως καὶ τὸν λόγον αὐτὸν ἤκουσας, ἀλλὰ τούτων μὲν ἄλις. Ἐκεῖνο δ' ὅπερ παρέρριψας ἢ προέρριψας οὕτως εἰκῇ, τὴν τοῦ θαυμασοῦ Διονυσίου ῥῆσιν ἀναγνοὺς, οὐδὲ συμβαλεῖν ὅλως ἔχω τίσι βάλεται. ὃ μὲν γὰρ θεοφόρος καταρρέχων ἐκείνου, μᾶλλον δὲ τοῦ σωτῆρος πάσης ὁμοῦ τῶν πατέρων, μεθ' ἧς ἐκεῖνος τὸ ἱερὸν τυγχάνει τοῦ πίστεως ὅρον, Πνεύματι δηλαδὴ θείῳ σωεπάζεν, ἐκείνων τοιγαροῦν ὁμοῦ κατεξανιστάμενος πάντων, καὶ τοιγε μήπω πρὸς δυνάμεως θείας, καὶ ἐνεργείας τῶν προκειμένων θεολογησάντων μηδὲν, ἀλλὰ τοῦτο μόνον προειπόντων, ὅτι τὸ ἔχον, οὐ ἔχει διαφέρει κατάτι, καὶ τὸν ἀπόστολον ἐκεῖνον ἄνδρα τὸν Διονύσιον προλεθεικότων λέγοντα, ὅτι τὸ μηδεμίαν δύναμιν ἔχον, ὅτ' ἔστι, ὅτε τίεσιν, ὅτ' ἔστι παντελῶς αὐτοῦ θέσις, οὐ καὶ περὶ τῶν ἐνστάσεων, καὶ τῶν καθ' ἡμῶν ἐγκλημάτων ἐκεῖνο προλαβὼν παρέρριψας ἐφεξῆς μὴ τὸ τοῦ θεολόγου ῥητὸν αὖθις, τὸ, εἰκότως, οὐδὲν ὅτε φύσις, ὅτε τέχνη μάτην πάσχει, ἀλλ' ἕνεκά τοῦ τῶν νομιζόμενων ἅπαντα γίνεται. ὅπερ οὐδὲ σωϊδεῖν ὅλως ἐστὶν

ὅπερ

περ ἔφω, οὐδ' ἐννοῆσαι, τὶ πρόσεστι τὸν τοῦ θεολόγου σκοπὸν, καὶ τὸν λόγον, καὶ ὁποῖόν συμβάλλεται, τὸ μηδεμίαν δύναμιν ἔχον λέγοντα, ὅτ' ἔστιν, ὅτε τίεσιν, ὅτ' ἔστι παντελῶς αὐτοῦ θέσις. κἄτειτε εἰ σαφηνίζειν, ἢ ἐπεξεργάζεσθαι, ἢ ὅπως αὐτὸς φαίης, ἐβούλετο τοῦ διδασκάλου ῥῆσιν, ἐκεῖνάσι μᾶλλον ἔδει λέγειν, εἰκότως. οὐδὲν γὰρ μὴ δύναμιν ἔχον τὸν ἐμφυτον καὶ κατάλληλον ἑαυτῷ, εἴτέτι τῶν ποιητῶν εἴπεις, εἴτε τῶν λογικῶν, εἴτε τῶν ἀλόγων, εἴτε καὶ τῶν ἀψύχων αὐτῶν, εἶναι δύναται τοιαῦτα. οὕτω γὰρ ἂν, καὶ θεολόγοις, καὶ σοφοῖς σωεφώνεις, καὶ πρὸς τὰ ἄλλου Διονυσίῳ τῷ τοῦ λόγου Πατρὶ. νῦν δ' ἐκεῖνα λέγων, οὐκ οἶδα, εἰ καὶ σαυτῷ γοῦν λαλεῖς σωετά. Ὥσπερ γὰρ εἴτινα εἰπόντα ὅτι σφαιροειδὴς ὄντος τοῦ ἥλιου, ἢ γῆ κέντρου λόγον ἐπέχει πρὸς αὐτὸν, αὐτὸς ἔλεγες, εἰκότως. οὐδὲ γὰρ οὐδὲν τῶν χερσαίων ὅλως δύναται ζῆν, δίχα τοῦ τὸν ἀέρα τοῦτον ἀναπνεῖν, ἢ ὁ κύων πετάται, εἰκότως, ὁ γὰρ ἄνθρωπος γελασιεῖν, οὕτω κἀκεῖνα ψευδαληθέως λέγεις, οὐκ οἶδ' εἴτε καὶ σαυτοῦ παίζων συνήθως, εἴτε καὶ τῶν ἀκροατῶν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν, ὅσον κἀκ τῶν μικρῶν τούτων ὑποδεῖξαι τὸν φιλόσοφον, οὐκ ἐν τοῖς μεγάλοις καὶ ὑψηλοῖς μόνον, οἷς κακῶς ἐπεχείρησεν. ἀλλὰ κἀν τοῖς ποθεινοτέροις, καὶ σμικροτάτοις, ἀφυΐαν, καὶ πλημμελῆ. καὶ τὸ ζύμωσιν ἀνάρμοστον. ἀλλὰ δὲ τὰς περὶ τοῦ ἔχειν ἐνστάσεις, καὶ τὰ γκλήματα, καὶ τὰς συκοφαντίας ἐκείνου τὰς καθ' ἡμῶν, μᾶλλον δὲ τὴν κοινῆς τῶν ἁγίων θεολογίας, καὶ αὖθις ἔλθωμεν. Τὰ γοῦν τοῦ συνοδικοῦ τόμου προθεὶς ὁ φιλόσοφος ἐκεῖνα καθάπερ ἔφω, ὅτωσοῦν ἔχοντα, τὴν τὸν μέγαν Διονύσιον, τὸ μηδεμίαν δύναμιν ἔχον, ὅτ' ἔστιν, ὅτε τίεσιν, ὅτε ἔστι παντελῶς αὐτοῦ θέσις. τὸ ἢ ἔχον, οὐ ἔχει, καὶ πάλιν διαφέρει πάντως, εἰ καὶ οὐκ ἔστι διαφορᾶς θείας οὐσίας καὶ ἐνεργείας, οὐκ ἔστιν ἔχειν τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ ἐνέργειαν, τὸ ἢ μὴ ἔχον ἐνέργειαν ἀνενέργητόν ἐστι, τὸ ἢ ἀνενέργητον καὶ ἀνύπαρκτον, ταῦτα τοίνυν ὑπὸ τοῦ τόμου προσθεὶς, διαφέρει τὰ ἑαυτοῦ, λέγων, ἐν ταῦθα τοιῶν ὄντων ἁμαρτημάτων, ἀμαθίας, καὶ ἀσεβείας, καὶ ἧς εἰρήκειμεν κλοπῆς, καὶ βωμολοχίας, τέταρτον μεταξὺ παρυφίστασθαι τὸ τῆς συκοφαντίας, ἢ καὶ τοῦ διαφωνίας τοῦ θείου χρῆσθαι Διονυσίου. σοφὸς γὰρ ὢν ὁ θεῖος ἐκεῖνος ἀνὴρ, καὶ τοῖς κάσμασιν ὑπονενεμημένον εἰδὼς τὸ ἔχειν πολύσημον; εἰκότως κἀνταῦθα τοῖς κάσμασιν ὑποδέδωκεν. ὁ δὲ ἀναιδὴς οὗτοσὶ, ὅτε ὢν αὐτὸς ἀσεβὴς, ὁμόφρονα νοῦ, καὶ τὸν θεῖον ἐκεῖνον ἄνδρα δεικνύειν ἐπειγόμενος, καὶ συκοφαντεῖ. χάριν ὃν, οἷς καὶ ὁπωσοῦν λογικῆς μέτεστιν θεσμίμης, ὁμώνυμον εἶναι καὶ ἥκιστ' ἀπλῶν τὴν τοῦ ἔχειν φωνὴν. καὶ μὴ μόνον τῇ τῶν ἔξω τοῦτο σοφῶν θεσμίμη δοκεῖν, ὅπ μὴ καὶ πᾶσιν ὁμοῦ τοῖς τῶν θείων τῆς ἐκκλησίας σοφοῖς διδασκάλοις. ὧν εἷς ἡμῖν εἰς διδασκαλίαν ὑποχρήσει τίμερον Ἰωάννης ὁ θεῖος ὁ δαμασκοῦ. ὃς ἐκτάχη τὴν τοῦ ἔχειν ἡμῖν διαρῶν σημασίαν, κατ' οὐδένα γένοιν τούτων τρόπον τῇ θείᾳ καὶ ὑπερκειμένῃ ἐκείνῃ φύσει τὸ ἔχειν διδοὺς ὑφίσταται. πῶς γὰρ; φυσικῆς μεσολαβούσης ἀλλοτριώσεως, καὶ τοῦ ἔχοντος τὸ ἐχόμενον διῃρῶσις μὲν οὕτωσι, συναγωγὴς δὲ ἄλλως τὸν νόθον τε, καὶ θεμιτὸν τρόπον. Τέθαρα ταῦτα καθάπερ κεφάλαια ὁ κενὸς φιλόσοφος οὗτοσὶ ἅμα κατὰ τοῦ Χωνοδικοῦ τόμου προφέρει ἐγκλήματα, ἀμαθίαν τε καὶ ἀσέβειαν, κλοπὴν τὴν καὶ βωμολοχίαν ὡς αὐτὸς φησι, καὶ τὴν συκοφαντίαν τέταρτον. ἀμαθίαν μὲν. καὶ ἀσεβείαν λέγων, ὡς ἄνθρωπος αὐτοῦ τὸ μα-

θαιότητος

πολύπτυχα τῶν λογισμῶν, καὶ τὴν Διανοίας καταστολίσαντο, οὐδὲ ἐξ αὐτόθεν ὁ λόγος διέλεν οὐδ' ἐπεφήνισεν, ὅπερ τὴν ἔχθραν ἐπὶ τῶν κτισμάτων ὡς αὐτὸς κακῶς οἴεται μόνων, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἐπὶ τοῦ Θεοῦ τὸ πᾶν λαμβανομένου, ὁ πάμαν καὶ ἐπὶ τοῦ Θεοῦ τοῦτ' ἐδέξατο φυσικῶς ἐνέργειαν λέγων ἔχειν αὐτὸν, καὶ ὅπερ Διαφέρουσαν πως τὴν θείας οὐσίας, καὶ ἄκτισον τῶν φυσικῶν τοῦτον φησὶν ἐνέργειαν. τοῦτο καὶ ἐξ αὐτῶν Διὰ τὸ αὐτὸ λόγων δείξει σαφέστερον. κλοπῶν ἢ καὶ ὁμολογίαν οἶμαι λέγειν αὐτὸν, ὅπερ τὰς ἱερὰς τῶν γραφῶν ἀποφάσεις, καὶ δὴ καὶ τὰς τῶν θεολόγων διδασκάλων κοινὰς περὶ Θεοῦ δόξας, οἷς ἐξαρχὴς εἰς τέλος ὅλος ὁ νόμος καλῶς ἐξυφάνεται, καὶ σημαίζεται, καὶ λαμβάνων ὁπόθεν εἰς μαρτυρίαν ἐναργῆ τὸ κατ' ἀσέβειαν ἀληθείας αὐτοῦ ὅτος περιέθησι, καὶ ὅπερ καὶ τὴν δυνάμεως λέξει τὴν ἐνέργειαν ταυτὸ πεφυκυῖαν, καθὰ δὴ καὶ φθάσαντες οἱ θεολόγοι Διὰ τὸ οἰκείων λόγων ἐπέδειξαν σαφηνείας χάριν ἐν τῷ περὶ δυνάμεως τοῦ ἱεροῦ Διονυσίου πεθσέθηκε. τὸ δὲ τέταρτον ἐπὶ τούτοις, καὶ πολυπτύχου αὐτὸς δι' ἑαυτοῦ σαφηνίζει, συκοφαντίαν, καὶ δὴ, τὸ ἀσέβειαν αὖθις καταψηφιζόμενος τῶν ὀνειδιζόμενον τὸ ὅρον, ἐπειδὴ καὶ τὸν σοφὸν Διονύσιον ταύτάφασι καὶ φρονεῖν, καὶ λέγειν αὐτῆς ἐντεῦθεν, καὶ τὸ τὰ συμπλοκῆς ὅλος γίνεται, καὶ τὰ μάχης. Ὥρα δὴ λοιπὸν Θεοῦ χείρα διδόντος αὔωθεν, οὐ μόνον αὐτὸν ἀναιδῶς τὰ εἰρημένα δείξαι ψευδόμενον, ἀλλὰ καὶ ἀπαθίωνον ὄντα, τὸ Θεῷ, τὸ τῇ ἀληθείᾳ παντὶ ὀνείνα ὁμοῦ. Καὶ δὴ πρῶτον, περὶ τοῦ πρώτου λέγωμεν. μᾶλλον δ' ἀναγκαῖον εἶναι δοκεῖ, τὰ λείποντα τοῦ κέρματος πεθεσθῆναι τοῦ φιλοσόφου πεθέτερον, ἐν οἷς ὡς αὐτὸς φησι τὴν ὀνομαστοῦ θεῖον εἰσάγει θεολόγον, τὸν περὶ τοῦ ἔχειν φιλοσοφοῦντα λόγον, καὶ ὅτως ἐπὶ τὴν ἀναστολὴν τῶν ὀνείνου λόγων ἐλθεῖν. Προάγει παγαρουῦ ὥφησι γεωγραφῶν, τὴν ἱερὸν ὀνείνον θεολόγον ὅτωσὶ λέγοντα. ἢ ὡς οὐσίαν ἀνάγκη τὸ ἐχόμενον τῇ ἐχούσῃ σωεῖναι οὐσίᾳ, καθάπερ ἵππον, καὶ χεῖρα, τὸ ἀγρὸν, τὸ πάγε τοιαῦτα, ἢ ὡς συμβεβηκὸς. καὶ τοῦτο διχῇπως αὖ ὑποδιαιρούμενον. εἴτε τὴν τῶν χωριστῶν δηλαδὴ, καὶ τῶνγε μηδαμῇ χωριζομένων δυάμιν. τὸ μὲν ὡς ἐνδεχομένως ἔχειν λέγεται, τὸ μὴ. καθ' ὅγε σημαινόμενον, ἐνδέχεσθαί φαμεν βαδίζειν τὸ βαδιστικὸν, καὶ τὸ ἀναγκαῖον αὖ μὴ βαδίζειν. τὸ δὲ καθ' ἕξιν, καὶ Διάθεσιν ἔχειν περιέληπται, ὡς μέλιτι δηλαδὴ συμπεφυκυῖαν γλυκύτητα, τὸ χιόνι λευκότητα, καὶ γνῶσιν ἀνθρωπίνῃ ψυχῇ. εἶτα τὸ τὴν ἑαυτοῦ περὶ τούτων δόξαν τοῖς εἰρημένοις ἐπάγων ὁ γεωγραφῶν, τούτων ἁπάντων ἓν ὁ ποιονοῦν φησιν, εἴτις ὁποτέρωθεν εἰληφὼς τῇ θείᾳ κυριωνυμεῖν, τὸ ἀπλῇ βέλοιτο φύσει, ἴσω περιφανῶς ἁμαρτάνων. Καὶ τὰ τοῦτο πέπονθας ὦ Διαλεκτικὲ σὺ, καὶ τὴν καταργουμένην ὡς νομίζεις σοφίαν ἀπόστοματε. δεῖ ὡς ἐντεῦθεν ἄρξασθαι πρῶτον κατὰ πᾶσαν ἀνάγκην, καὶ ὅτως ἔπειτα καὶ πρὸς ὀνείνα καὶ τὴν ὑπόχεσιν αὖθις ἀναδραμεῖν. ὀνὼ τοῦ ἐσοῦ κατηγορῶν ὑφιστέλως τὸ καὶ θεοῦ λόγων ὁρμήσας ἅψασθαι, πεκάλυμμα μὴ οἰόνει τὸ καθὰ τὸ ἱερῶν ὕβρεως, τὸν θαυμαστὸν τοτνὶ θεολόγον προάγῃς. τοσοῦτον δ' αὐτὸ τολμηρῶς καταχεῖς τὸ ψεῦδος καὶ τὴν συκοφαντίαν, ὅσον ὁ λόγος αὐτίκα δείξει. ἀλλὰ πρὶν ἐξελεγχθῆναί γε ταῦτα, ὀνείνοσε προσηγορεύσθαι ἐρέσθαι βέλομαι. πῶς τὸ θεολόγον τοτνὶ προφέρων εἰς μαρτυρίαν δῆθεν τῶν σῶν λόγων, οὐκ αὐτὰς ὀνείνου τὰς λέξεις, καὶ τὸ περὶ ἔχειν ὅλον πεδήμας ἀπαστοιήτως λόγον; οὐ ὡς δὴ σοὶ καθα-

καθαπερεὶ καὶ τοῖς ἄλλοις λογογράφοις, καὶ ῥήτορσι, καὶ ἐξηγηταῖς ἔξεστιν, ἢ τὸν νοῦν τῶν ῥητῶν μόνον, ἢ τὰ μέρη λαμβάνειν, ἢ προσθέναι συλλαβὰς, ἢ καὶ ἀφαιρεῖν ὅλως, τῷ πικρῶς οὕτω τῇ δίκῃ, καὶ ταῖς σαῖς νομοθεσίαις καθ' ἡμῶν Διὰ ταῦτα χρωμένῳ, καὶ μυρίαις ὅσαις ταῖς λοιδορίαις, καὶ ταῖς βλασφημίαις καθυποβάλλοντι. ἢ σὲ μὲν δεῖ καθαπερεί πινα δυάσην, καὶ τύραννον λόγων, αὐτονομίᾳ κεχρῆσθαι, καὶ τῷ σῷ βουλομένῳ περὶ τοὺς λόγους, ἡμᾶς δὲ πικρῶς ὑποκεῖσθαι, καὶ δυλοῦν ταῖς σαῖς νομοθεσίαις, κάνπερ τοῖς κειμένοις μετάγε τοῦ δεόντος χρησώμεθα νόμοις, τὰ δεινότατα πάσχειν ὑπὸ τῆς αὐτοχειροτονήτου ταυτησὶ, καὶ κακῆς αὐτονομίας. Καὶ εἰ μὴ περὶ τὰ γράμματα, καὶ τὰς λέξεις ἡμάρτανες μόνον, οὐδ' ὅτως ἂν ἦς φορητὸς, ὅτως ὀνόματος τοῦ σωέγγυος τοὺς θαυμαστοὺς καταλύων νόμους. νῦν δ' ὀκτάχῃ μὴ περιθέμενος τὴν περὶ τοῦ περικειμένου τοῦ θεολόγου διαίρεσιν, δύο δ' αὐτὸς ἢ τρία μόνα λαβὼν τῶν ὀκτὼ, τοσοῦτον καὶ τούτοις τὸ κίβδηλον, καὶ ψευδὲς. καὶ συγκεχυμένον κατέμιξας, ὅσον αὐτίκα δὴ καὶ φανήσεται. δεῖ καὶ ὡς αὐτὰς ὀνείνους τὰς τοῦ θεολόγου παρ' ἡμῶν προτεθῆναι ῥήσεις ἡγεῖσθε, καὶ ἀνοθεύτους ἐνταῦθα, ἵνα τὸ ψεῦδος περιφανῶς ἐλεγθῇ τῇ φανερώσει τὴν ἀληθείας. Φησὶ τοίνυν ὁ μακάριος Ἰωάννης, ἐν ἐξηκοστῷ τελίῳ τῶν θεολογικῶν κεφαλαίων, ὅτως. τὸ ἔχειν, καὶ ὀκτὼ τρόπους λέγεται. ἢ ὡς ἕξιν, ἢ Διάθεσιν, ἢ καὶ ἄλλω ποιότητα. λεγόμεθα γὰρ ἔχειν ὑπεύθυνον καὶ ὑρεπτὸν. ἢ ὡς ποσὸν. λέγεται γὰρ τέλεσιν μέγεθος ἔχειν τὸ ξύλον. ἢ ὡς οὐσία περὶ οὐσίαν. ὅπερ ἐστὶ γνωριστικόν τι γένος. τοῦτο δὲ, ἢ περὶ ὅλον τὸ σῶμα ὡς χιτὼν, ἢ περὶ μέρος, ὡς δακτύλιος ἐν δακτύλῳ. ἢ ὡς μέρος ἐν ὅλῳ. λεγόμεθα γὰρ ἔχειν χεῖρα. ἢ ὡς ἐν ἀγγείῳ. ὡς λέγομεν οἶνον ἔχειν τὸ κεράμιον. ἢ ὡς κτῆμα. λεγόμεθα γὰρ οἰκίαν ἔχειν, ἢ ἀγρόν. καὶ τὰ ἑξῆς. Ἐν δὲ τῷ πεντηκοστῷ ἑβδόμῳ τῶν αὐτῶν, Διαφοράφησι τοῦ ἔχειν γίνονται καὶ τὴν Διαφορὰν τῶν ὄντων. ἢ γὰρ ἔμψυχόν ἐστιν, ἢ ἄψυχον. καὶ ἔμψυχον μὴ ἔχειν λεγόμεθα. ὡς παῖδα, ἵππον, καὶ τὰ τοιαῦτα. ἄψυχον δὲ, ὡς δακτύλιον, ὑπόδημα, καὶ τὰ τοιαῦτα. λέγεται δὲ τὸ ἔχειν καὶ κατὰ πολλῶν ἑτέρων σημαινομένων ὁμωνύμως. Ὅσῃ μὴ οὖν ἡ κατάτε φέρεσιν, καὶ τὴν Διάνοιαν πεδὸς τοῦ γεωγραφοῦ μεταποίησις, καὶ ἀφαίρεσις τοῦ ῥητοῦ, οὐδὲ λέγειν ἡμᾶς, οὐδ' ἐπεξεργάζεσθαι χρεία, φανερῶς πεποκειμένου τοῖς ἀναγινώσκουσι λέγειν ἡμᾶς. ὅθ' ἐπεξεργάζεσθαι χρεία, φανερῶς πεποκειμένου τοῖς ἀναγινώσκουσι πᾶσιν. ὀνείνο γεμὶν ἀναγκαίως τὸν φιλόσοφον ἐρωτήσωμεν. Πόθεν ἔχεις λαβὼν πεθὸς τῶν σῶν κατηγορεῖν ὦ φιλόσοφε τοτωνὶ, ὅτι ὡς οὐσία περὶ οὐσίαν λέγεται τὸ χεῖρα ἔχειν πνά; ὁ μὴ ὡς τοῦ ὀκκλησίας φιλόσοφος Ἰωάννης ὁ θεῖος οὕτος φημὶ, ἵνα τῶν περὶ τοῦ ἔχειν ὀκτὼ τρόπων, καὶ τὸ ὡς μέρος ἐν ὅλῳ εἰπὼν, πεδήγμα τοῦτο τὴν χεῖρα τέθεικε. λεγόμεθα γάρ φησιν ἔχειν χεῖρα. εἶπε δ' αὖ ὡς σώματος, καὶ πόδα, καὶ ὀφθαλμὸν. τὰ λοιπὰ τοῦ σώματος μέλη, μέρη κατὰ τὴν χεῖρα πεφυκότα. κἀκεῖνα τοῦ ὅλου. οὐ δὲ ὡς οὐσίας οὐσίαν τὴν ἀνθρωπον λέγεις ἔχειν τὴν χεῖρα. συγκατα μίξας αὐτὴν ὡς αὐτὸς αὖ εἰδείης, ἱμαλίοις, καὶ ὅπλοις καὶ ἀγρῷ καὶ τοῖς τοιούτοις. καὶ εἰ τὴν χεῖρα φῆς, ὡς οὐσία οὐσίαν ἀπλῶς ἔχειν τὸ σῶμα, καὶ τοῖς τοῦ διδασκάλου περὶ τὸ ἔχειν διαιρέσεως ὅτω ῥαδίως καταξανίσασι, καὶ γε καὶ πεὸς μαρτυρίαν τοῦ σοῦ λόγου, καθάπερ ὠήθης ὀνείνον πεσενεγκὼν, ἰδοὺ πεὸς τὴν ψυχὴν, καὶ τὸ σώμαν, τὸ τέτην οὐσίαν ἔχεις αὐτὸς τὴν χεῖρα. μᾶλλον δ' οὐ

λὸν δ' ὑτρέπτω μόνῳ, ἀλλὰ καὶ πολλοῖς. καὶ ἁπλῶς ὅσοι, καὶ τὰ μέλη τοῦ σώ-
ματος. καὶ ἴσως καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἀκριβῶς οὕτω κατεπάιρη τῶν ἄλλων ἀνθρώπων,
ὃν πολλῶν τινων ὑστῶν αὐτὸς μόνος συγκείμενος. ὑπεραίθρωπός τις διὰ ταῦ-
τα, καὶ τεραστίωδης γε ὤν. Εἰ γὰρ καὶ ἄλλως ὁ σὸς ὀριστέλης, καὶ χεῖρα, καὶ κεφα-
λὴν ὑσίας ὀνάλεσεν, ἅτε δὴ μὴ ἐν ὑποκειμένῳ ὄντα, ὥσπερ τὰ συμβεβηκότα,
ἀλλ' ἐνταῦθα τὸ τριῶν ὃν ἔχει χώραν. ὡς γὰρ μέρος τοῦ ὅλου ὁ ἄνθρωπος ἔχει
τὴν χεῖρα φιλόσοφε, καὶ ἀκ ὡς ὑσίαν. ἐπεὶ καὶ τὰ ὑπάλληλα ἕνα, καὶ εἴδη, καὶ ἄμ-
φω ταῦτ' εἰσὶν ἅπερ καλοῦνται, καὶ γένη, καὶ εἴδη. ἀλλὰ τῶν γενῶν ἢ γενῶν, εἰσὶν εἴ-
δη, καὶ τῶν εἰδῶν ἢ εἰδῶν, εἰσὶ γένη, ἀκὶ τῶν γενῶν γένη, καὶ τῶν εἰδῶν εἴδη, ἢ τῶν συμ-
βεβηκότων, ἢ συμβεβηκότων. καὶ τῶν κείσεις ἢ κείσεις, γένη καὶ εἴδη εἰσὶ. ταῦτα γὰρ
ὑ ψεῦδος μόνον ὁ σὸς φιλόσοφος οὐ εἴπαι, ἀλλὰ καὶ γέλως ὄντως πλατὺς. καὶ ἡ
χεὶρ τριγαρῆν ἀκ ὡς ὑσία σὺν ὑσίᾳ τῷ σώματι. ὑδ' ὡς κεῖν ὑσίαν τὴν χεῖρα, οὐ-
σία τὸ σῶμα, ὥσπερ ὁ χιτὼν, καὶ τὰ ὅπλα κεῖν τὸ σῶμα. ἀλλ' ἔχει δηλονότι τὴν χεῖ-
ρα ὁ ἄνθρωπος, ἵπερ ἔφην ὡς μέρος σώματος, ὁ δὴ καὶ ὁ τὸν ὀκκλησίας φιλό-
σοφος, ὁ ὀκ δαμασκὸς θεός Ἰωάννης φησὶν. ἐμοὶ δὲ ἀλλὰ καὶ ὀριστέλης αὐτὸς
ὁ σὸς δηλαδὴ διδάσκαλος, ὧτέως ἔδεισε πείθεσθαι, κατ' αὐτοῦ τοῦ φήμι, καὶ
ὅτι καὶ τὸν κεῖν τοῦ ἔχειν ἑαυτῷ συμπληρῶν λόγον ὀκεῖνος, ὀκ ἐν τοῖς ὀκτὼ πε-
ριόρισε τοῦτον μόνοις. ἀλλ' ἴσως αὖφησι καὶ ἄλλοι τινὲς τρόποι φανείησαν τοῦ ἔ-
χειν. ὁ δὴ καὶ ὁ σοφώτατος ἡμᾶς ὡσαύτως διδάσκει δαμασκηνός. Ἀλλὰ σὺ
τὴν τῶν λόγων ἀταξίαν τε, καὶ τὴν ἄγνοιαν, καὶ τὴν σύγχυσιν ταύτην ὄντως, ἢ
ὀκ οἶδ' ὅπως ἂν ἀξίως κεῖσεῖπε τὸ κατ' αὐτοὺς, καὶ δὴ τὴν ὑψηλὴν θεολογίαν
καὶ Πνεύματος ἀπὸ τῶν κάτω τυτωνὶ, καὶ κεῖπεζίων μετενεγκὼν, ἀοχημοσύ-
νης, καὶ γέλωτος, μᾶλλον δὲ καὶ δακρύων ἀξίας τοῖς γε νοῦν ἔχουσι τούτους ἀπέ-
δειξας. ὅταν γὰρ τὸ δημιουργικὸν καὶ Θεοῦ, καὶ τὸ προγνωστικὸν, καὶ τὴν πρόνοιαν, καὶ
ἁπλῶς πᾶσαν δυνάμενε, καὶ ἐνέργειαν, ὑσίαν εἶναι λέγῃς Θεοῦ, τί ἄλλο φῆς;
ἢ τὸ δύο τούτων τὸ ἕτερον, λέγω δὴ, ἢ τὸ πολλὰς ὑσίας ἔχειν τὸν Θεὸν, ἢ τὴν ὑσί-
αν αὐτοῦ ὑ μόνον ὀκ πολλῶν ὑσιῶν συγκεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἀνομοίων μερῶν, ὁ δὴ
καὶ δύνομίω ὁ καθ' ἡμᾶς φημι θεολόγοι διδασκάλοι κεφανῶς ἐνεκάλουν. ἀλλ'
ὀκ ὑσίας Θεοῦ ταῦτα κατ' δύνόμιον λέγῃς αὐτὸς, ἀλλὰ κτίσματα, τοῦτο γὰρ καὶ
τῶν βλασφημιῶν τὸ κεφάλαιον. φημὶ δὴ τὸ εἰς κτίσμα κεδίδειν συγκαταβαπτὸν τὸν
Θεὸν, διὰ τῶν αὐτοῦ φυσικῶν. δεῖ γὰρ κατάλληλα τῆς φύσεσιν εἶναι τὰ φυσικὰ
λόγος ἀνακηρύττει θεολογικός τε, καὶ φυσικὸς. ἀλλὰ μήκεν τοῦτο, ἀλλ' ἐπ' ὀκεῖ-
νο πάλιν ἴωμεν. Φησὶ γὰρ ὁ διαλεκτικὸς οὗτος, καὶ φιλόσοφος ὀκ τῶν ὀριστοτε-
λικῶν ὡς ἔφην ὁρμώμενος κατηγορῶν. καὶ ταύτας δὴ περαιτέρω τῇ θεολογίᾳ καὶ
Πνεύματος, οὐ δὴ χάριν καὶ τὸν ὀκ δαμασκὸν θεολόγον τε, καὶ φιλόσοφον, καὶ τοὺς
ὀκείνου κακῶς ὑπαδύεται λόγους, ὅπ τὸ ἔχειν ὁμώνυμος ὑπὸ φωνὴ, καὶ πολύσημος
τοῖς κτίσμασι μόνοις κεσήκει, ἀλλ' ὀχὶ καὶ τῇ ἁπλουστάτῃ καὶ Θεοῦ φύσει. τοῦτο καὶ
γὰρ τῶν πεπάρων αὐτοῦ κεφαλαίων τὸ πρῶτον. δὶ ὑτὸς ὀκπεθεικότας τὸν τόμον.
ἀμαθίας τε, καὶ ἀσεβείας ἐγράψατο. ἀμαθίαν μὲν ὀκεῖνο, τὴν δὲ τῆς θείας
ἐνεργείας κεῖς τὴν πηγάζουσαν θείαν ὑσίαν διαφορὰν, ἀσέβειαν εἰρηκὼς. ἀλλὰ
κεῖ μὲν ἐνεργείας θείας, καὶ τ κατ' αὐτὴν διαφορᾶς μετ' ὀλίγον ἐρῶμεν πλα-
τύτερον.

τύτερον. νῦν δὲ κεῖ τοῦ ἔχειν φωνῆς, βραχέα καὶ λεκτέον αὖ εἴη κεῖς τὸν φιλό-
σοφον. Πῶς φῆς ὦ βέλτιστε μηδαμῶς τὴν μακαρίαν καὶ ἀπλουστάτην τοῦ Θεοῦ
φύσιν κεκτῆσθαι τὸ ἔχειν. εἰ μὲν γὰρ τῶ ὄντων ἓν ὀκεῖνο, ἢ καὶ δύο, ἔλεγες μὴ ἔχειν
αὐτὴν, ὑδ' ὅτως αὖ ἦς, αὐεκτὸς, τὸν πάντων αἴτιον δυσεβῶς ἀφαιρῶν τῶν αὐτοῦ,
νῦν δὲ ἐχ ἓν, καὶ δύο, καὶ τρία, ἀλλ' αὐτὴν τὴν καὶ ἔχειν δυνάμιν ἀφαιρῶν καθά-
παξ αὐτοῦ, μὴ ὄντα φεῦ καταστυράζεις κάκιστα τὸν δεσπότην τῶν ὄντων. ἀλλ' ὑ
πάντῃ καὶ πάντως φημὶ τὸν Θεὸν μὴ κεκτῆσθαι τὸ ἔχειν. Ἀλλ' ὑ κυρίως
φησὶν ὁ φιλόσοφος. καὶ εἰ μὴ κυρίως ὁ Θεὸς ἔχει τὸ ἔχειν, λοιπὸν ὑ πάντοτε
αὐτὸ ἔχει. ὑ δὲ ὅπω ἔχει φυσικῶς τε ἅμα, καὶ δεσποτικῶς. Τοιοῦτον καὶ γὰρ τὸ μὴ
κυρίως. ἐν δέκεται γὰρ καὶ ἀπβαλεῖν αὐτὰ. καὶ σόπει δὴ τὰ ἑπόμενα, τάτε
καὶ τ φιλόσοφον καὶ λόγε κρατοῦντος. ἔχει βασίλειαν ὁ Θεὸς, καὶ κυριότατα,
καὶ δυνάμιν. βασιλεῖς γὰρ τῶν βασιλευόντων, καὶ κύριος τῶν κυρίων, καὶ μόνος
κρατικὸς, καὶ δυνατὸς πάντα τῆς θεολογίας ὑμνεῖται, καὶ ζωῆς αἰωνίε χορηγὸς,
καὶ μόνος ἔχων Ἀθανασίαν, φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον. εἰ δὲ ὁ κυρίως ἔχει ταῦτα,
καθά φησιν ὁ κενὸς οὗτος θεολόγος, πῶς τοῖς ἄλλοις αὐτὰ δίδοσι, βασιλεῖς, καὶ
κυρίους, καὶ ἀθανάτους ποιῶν; Τί δὲ, ὑδὲ τοὺς Ἀγγέλους ἔχει κυρίους, οἷς
ἔργον ἀλληκτίνλε, καὶ ἀκατάπαυστον ὑμνος ὀκείνε, τοῦτο γὰρ ἡ θεολογία τῆς φύσε-
σιν ὀκείας ἐξαιρέτως προσμαρτυρεῖ, καὶ προσέτι τὸ, δυνατοὶ ἰσχύϊ ποιοῦντες τὸ
λόγον αὐτοῦ, καὶ ἀκέσαι τῆς φωνῆς τῶν λόγων αὐτοῦ; ἢ ὑδὲ τὴν ἀιδιότητα ταύτην,
καὶ ὁ ρωμῶν ἔχει ξύμπασαν κτίσιν, ἣν πάλαι κεῖσγραγὼν ἐξ ὀκ ὄντων, ἐπέτε
καὶ νῦν τὴν αὐτῆς ἐργάζεται κεόνοιαν καὶ οἰκονομίαν. ὁ πατήρμε καὶ γάρφησιν ἕως
ἄρτι ἐργάζεται, κἀγὼ ἐργάζομαι. ἢ ἔχειν μὴ φῆς ταῦτα τὸν Θεὸν, ἵνα τε καὶ συγ-
κατέλθαμεν τοῖς σοῖς λόγοις, καὶ λέγεσθαι δὲ κυρίως ἔχειν αὐτὰ. τῆς ἀμαχίας
διὰ τὶ καὶ γὰρ εἰπέμοι, ἢ πόθεν ἔχεις μαθὼν τὴν καινὴν ταύτην καὶ τεραστί-
δη θεολογίαν. ὅτι οὐ βούλεταί φησιν ἡ φιλόσοφος κατηγορία ὀκείνη τοῦτο,
καὶ ὁ τοῦ ἔχειν λόγος. Ἔδει μὲν οὖν μηδὲ ἀπκείσεως ἧς ἐνοχοῦν ἀξι-
ῶσε κεῖς ταῦτα, ἀλλὰ τὴν δεσποτικὴν μόνην φωνὴν ἐπεπόνθα, ἣν δὴ καὶ βασί-
λειος ὁ μέγας δύνομίω κεσήνεγκε τὰ τοιαῦτα ληρῶν, ἅτε, ὅταν λαλῇ τὸ ψεῦ-
δος ὀκ τ ἰδίων λαλῇ, καὶ ὅτι ψεύστης ἐστὶ, καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ὅπ τὴν τ ἀληθεί-
ας θεολογίαν τρέψαι τ λόγον. ὡς ἂν δὲ μὴ δόξαιμεν καὶ ἡμεῖς δι' ἀπορίαν ταυτὶ
κεῖσγραφέχειν, ἔφησιν ὁ μακάριος ὀκεῖνος, εἰπὲ δήμοι φιλόσοφε. ὑδὲ ὡς κτί-
σεσι λέγῃς γοῦν τ θεὸν ἔχειν ὄντε νοητὸν, καὶ ἀληθὲς κόσμον; ἐπεὶ καὶ τοῦτο ἓν
τ ἔχειν σημαινομένων ἡσὶ φιλοσοφία φησὶ. λεγόμεθα γάρφησιν ἔχειν ἀήρον, καὶ
ἵππον, καὶ παῖδα, κάπειγε τ ἀνθρώπων οἱ ταῦτα κεκτημένοι, ὑδημιουργοὶ τ πο-
ιούντων εἰσὶ. καὶ διὰ τοῦτο ὑδὲ κυρίως, ἅπερ ἔχουσιν, ὑδὲ δεσπόται κυρίως ὀκείνων
εἰσὶν, ἀπὸ τὴν αὐτὴν ὄνλες δεσποτείαν ὀκείνος, εἰ καὶ καλὰ φιλοδημίαν ὀκείνε καὶ
χάριν, κεῖς καιρὸν, κτισμάτων αὐτοῦ τινῶν ἄρχουσιν. Ὁ δὲ Θεὸς, καὶ δημι-
ουργὸς, καὶ ποιητὴς τῶν ὄντων ὀκ ἐξ μὴ ὄντος, καὶ διὰ τοῦτο, καὶ κυρίως ἔχων πάντα,
καὶ βασιλεύων, καὶ δεσπόζων ἁπάντων κυρίως τ γὰρ βασιλείας αὐτοῦ ὀκ ἔσται τέ-
λος. μᾶλλον δὲ, τὶ χρὴ κεῖ τ ζώντων πυνθάνεσθαι τὰ νεκρά. τιαῦτα καὶ γὰρ
τὰ τ ματαίας, καὶ κενῆς τρόπον σοφίας, ἀλλὰ μὴ τῆς ἐνυποστάτου Θεοῦ σοφίας,
καὶ

καὶ μόνου καθηγητοῦ καὶ διδασκάλου πάντων ἀκούειν Χριστοῦ λέγοντος, καὶ ἄλλα πολύ-
βαστα ἔχω, ἀδύνατα ἔστιν ἐν τῇ αὐλῇ ταύτῃς, κἀκεῖναμε δεῖ ἀγαγεῖν, καὶ ἐξουσίαν
ἔχω θεῖναι τὴν ψυχήν μου, καὶ ἐξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτήν. Καὶ πολὺς
αὐτῶν δὲ τῷ σταυρῷ, καὶ τῷ θανάτῳ ῥυόμενος, πολὺς τοὺς ἰδίους μαθητὰς ἔλεγε, πολ-
λὰ ἔχω λέγειν ὑμῖν, ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν ἄρτι. καὶ πολὺς τὸ ἴδιον δὲ Πατέρα, 5
καὶ νῦν δόξασόν με σύ φησι Πάτερ, τῇ δόξῃ, ἣ εἶχον πρὸ τοῦ τὸ κόσμον εἶναι παρά σοί.
τὸ δὴ ταῦτα, καὶ τὰ τοιαῦτα μὴ Κυρίως ἔχειν τὸν Θεὸν λέγειν, ἢ μὴ Κυρίως λέγειν
ἔχειν, ὅπερ ἡ κενὴ καὶ γραφὴ σοφία φησὶ, πῶς οὐ ψεύδεσθαι τὴν ἀληθινὴν λέ-
γειν ἐστὶν, ὅπερ ὁ τοῦ ἀσεβοῦς ἀνίκητος κολοφὼν, καὶ οὐδὲ Χριστιανῶν ἀκοαῖς γῆν φο-
ρητὸν. ἀλλ' ἐπανακτέον αὖθις τὸν λόγον ἐπὶ τὰ πρῶτα καὶ ὄντως ὄντα μόνα καὶ ὑψη- 10
λότατα. οὐδὲ τρεῖς ὑποστάσεις ὁ Θεὸς ἔχει Κυρίως ὠνομασμένας γραφῇ, οὐδὲ εἷς ὁ
Πατὴρ, οὐδὲ Πνεῦμα ἔχει; ὁμοούσια καὶ φῦ, ἀλλ' ἀχώς οὐσία τοῦ οὐσίαν ταῦτα, οὐ-
δ' ὡς συμβεβηκὸς τοῦ τὴν οὐσίαν, οὐδ' ὡς κτίσμα, καὶ κτῆμα τοῦ ἔχοντος, ἅπερ ἡ σὴ
μόνη σοφία τοῦ τοῦ ἔχειν βέλεται, καὶ μᾶλλον τοῦτ' ἐπὶ τῶν κτισμάτων αὐτὸ μόνον,
ἀλλ' ὅν ἐπὶ Θεοῦ λέγειν βέλεται καὶ οὐ ταῦθ' οὕτω φῆς ἔχειν, τίνος χάριν σαβέλ- 15
λιον μόνον ἐλαύνομεν; αὐτὰ καὶ φῦ ταῦτα κἀκεῖνός φησι, καὶ οὐχ ἕτερα. ὥσπερ οὐ-
σίαν μίαν, οὕτω καὶ τοῦτον ἓν λέγων, καὶ μηδένα τῶν ὑποστάσεων λόγον ποιού-
μενος. ἐῶ φῦ νῦν λέγειν, ὃν καὶ τὴν δύνομίστε, καὶ ὀρθὴν δόξαν ὑπερβαίνει κα-
κῶς τὰ τοιαῦτα. πρόθυμοι καὶ φῦ αὖ εἰπὸν ἐκεῖνοι τῇ τοῦ ἔχειν συνεπέχοντες
τῇ φιλοσοφίᾳ, ὅτι καὶ ἡνὸν ὁ Πατὴρ, καὶ Πνεῦμα λέγεται ἔχειν, ὡς οὐσία τοῦ οὐσίαν, 20
ἐπειδὴ τὰς τρεῖς ὑποστάσεις ὁμοίως ἀλλήλαις, καὶ ἑτεροουσίους δοξάζοντες εἶναι.
Ὅπερ ἵνα μὴ πάθῃς αὐτὸς ὡς ἔοικε, μηδὲ κάμῃς συνιστάμενος τοῖς ὑπὲρ Θεοῦ
λόγοις, τῇ μὴ οὐσία συνάπτων, ταῖς δ' ὑποστάσεσι διαιρῶν, δυσεβῶστε καὶ ἀποστολι-
κῶς ἄμφω, ἑνὶ λόγῳ τὸ παν ἀφ' τῆς θαυμαστῆς φιλοσοφίας ἀνεῖλες, καὶ τοῖς
ἐχθροῖς καὶ τὰ εἰπόντα πεδέδωκας τὸ ζητούμενον, μήτε ἡνὸν ἔχειν, μήτε Πνεῦμα 25
τὸ Πατέρα καταστοιχάσας, ἐπειδὴ τοῦ ἔχειν οὐ Κυρίως πεποίηκε Θεῷ. οὔτε τὸν
Πατέρα τιμήσας ὡς ἀρχὴν ἄναρχον ὄντα τὸ ἐξ αὐτοῦ, καὶ ἀτιμάσας, μᾶλλον δ' ὅσον τὸ ἐπὶ σοί, καὶ ἀνελὼν καὶ ταῦτα κἀκεῖνον, ἢ ἀφ' τοῦ, πέφυκε, καὶ ἀναφορικὰ
πρὸς τῶν σῶν κατηγορῶν ταυτὶ λέγεται, τὸ ἔχειν οὐ δύνασθαι ἄλληλα τοῦτο, ἵνα
μήτε τοῦ ταύτας ἀφανομήσῃς. κάτοιγε τοῦ Πνεύματος μήδ' ἐκεῖνα ὄντος, οὐ-
δὲ φῦ τὸ ἀναφορικῶν καὶ τὸ ἡνὸν καὶ τοῦτο, τοῦτο καὶ τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ ἡνοῦ, ἀϊδίως τε, 30
καὶ συναναρχῶς ὡς ἴδιον ἐχόντων τοῦτο καὶ ὁμοούσιον. τὸ ληρημάτων. Οὕτως ὁ
φιλόσοφος, οὐ μόνον ἀσεβείας καὶ ἀμαθίας, οὐδὲ κλοπῆς καὶ βωμολοχίας, καὶ
δὴ καὶ συκοφαντίας πρὸς τούτοις ὡς αὐτὸς φησιν οὐχ εἵλε τοὺς ἐνδεδωκότας τὸ νόμον,
ἀλλὰ πόσον τῷ ψεύδεσθαι τοῦφανῶς καὶ ἀναιδῶς, κἀκεῖνα πάθ' ὁμοῦ, μᾶλ- 35
λον δὴ καὶ τὰ πολλῷ χείρονα, καὶ ἀτοπώτατα νοσῶν ἐνοῦσιν αὐτὸς ἀνεφάνη, ὅπερ
ὁ λόγος ὑπέσχετο δεῖξαι. Φέρε δὴ καὶ τὸ ἄκρον ἐκεῖνον μετὰ τοὺς ἀποστόλους
θεολόγον, τὸν ἱερὸν φημι καλέσωμεν Διονύσιον, ὃν καὶ συκοφαντεῖν ἔφη τὴν Χριστοῦ
ἐκκλησίαν ὁ γραφεύς, ἔνεστι τῷ τοῦ δυνάμεως ἱερᾶς ἐκείνου λόγῳ, καὶ πόρρω τοῦ
ἐκείνου ἀφανοίας, καὶ τοῦ σοφίας γίνεσθαι, μᾶλλον δὲ τὰ ῥηθέντα πρὸ μικροῦ τοῦ τοῦτο καὶ τοῦ τόμου τῷ γραφεῖ, καὶ αὖθις πρὸ ἐκείνων ἐπαναλάβωμεν. σοφός φησιν 40
ὧν

ὧν ἐκεῖνος ὁ θεῖος ἀνὴρ, τὸ θεῖον δηλαδὴ δηλῶν Διονύσιον, καὶ τοῖς κτίσμασιν
ὑπονενεμημένον εἰδὼς τὸ τοῦ ἔχειν πολύσημον, εἰκότως καὶ ταῦτα τοῖς κτίσμασιν
ὑποτέθεικε. Καὶ βλέπεμοι πρὸ τῶν ἄλλων καὶ ταῦτα, τοῦ κενοῦ τῶν θεολόγων
ἐξηγητοῦ τούτου τῶν λόγων τὸ ἀφανέστατον, καὶ ἀκατάληπτον. αὐτὸς φῦ ἐστιν οὗτος
ὁ μικρὸν αὐτοῦ λέγων ἐκεῖνα, ὅτι Διονύσιος μὴ θεῖας θεολογῶν δυνά- 5
μεως, πρόσγε τοῖς ἄλλοις τοῦτόφησιν, ὅτι τὸ μηδεμίαν δυνάμιν ἔχον, ὅτε ἔστιν,
ὅτε τί ἐστιν, ὅτε ἔστι παντελῶς αὐτοῦ θέσις. εἶτα μικρὸν ὑπαναλῶν, ἥπερ ἔφη,
θεῖ κτισμάτων μόνων ἐκεῖνον ποιεῖται τὸν λόγον φησὶν. ὥσπερ ἔξω καὶ τὴν χέ-
ρυγε ἔκασιν αὐτὸς ἑαυτοῦ γεγονώς. καὶ ὅν οὐδὲ ἀλέγει. εἰ γὰρ θεῖ κτισμάτων
μόνων ἀπλῶς ὁ λόγος ἐνταῦθα τῷ θεολόγῳ, καὶ οὐδὲ ἄλλο πλὴν τοῦτο, πῶς θεῖ 10
δυνάμεως θείας θεολογεῖν αὐτὸν παραλαβὼν εἴρηκας; ὅτε γὰρ θεῖον ἀπότε τῶν
κτισμάτων ἐν οὐδὲν εἴη παρ' ἑαυτοῦ, ὅτε θεολογοῦσι τὰ κτίσματα, εἰμὴ βέλοιτο
τῇ κτίσει λατρεύειν καὶ τὴν παλαιὰν ἀθετεῖν, ὁ ταῦτα θεοποιεῖν τε, καὶ θεολογεῖν ἠρη-
μένος. Πῶς οὖν αὐτὸς λέγει θεῖ θείας θεολογεῖν δυνάμεως, τὸν θεῖ τῶν κτι- 15
σμάτων ἀπλῶς λέγοντα; ἢ φῦ καὶ τὰ κτίσματα θεῖα, καὶ θεολογοῦσι καθὸ θεοὶ
καὶ τὸν λόγον, ἢ ταυτόν τι καὶ ἓν κτίσμα, καὶ θεία δυνάμις. εἰδὲ μὴ θάτερον τοῦ
τῶν, ἀλλ' οὐσίαν ἐρεῖς ἐξ ἀνάγκης θεοῦ, τὴν φυσικὴν αὐτοῦ δυνάμιν. καὶ ἄμφω
μὴ ὧν ταῦτα λέγεις, καὶ ἀφρήδων κηρύττεις τε, καὶ φιλοσοφεῖς, καὶ ὅτι ὁ τοῦ πο-
λυσήχου τοῦτο βιβλίου λόγος τε, καὶ σκοπὸς, τὸ, τὰ μὴ πολυύμνητα τοῦ θεοῦ 20
φύσεως ἰδιώματα, ἃ καὶ φυσικὰ τοῦ θεοῦ, καὶ φυσικῶς τῷ θεῷ πρεσόντα ἀφόρως
οἱ θεολόγοι πατέρες ἐδίδαξαν, κτίσματα παῦ ὁμοῦ μὴ τῶν τὰ θρέα φρονεσάντων
ὑποδεῖξαι, τὸν θεὸν, οὐσίαν δογματίσαι μόνῃ, πάντων τῶν πρεσόντων γυμ
νῶ, ὑπὲρ οὐ καὶ τοῖς κορυφαίοις δηλαδὴ τοῦ πατέρων ὁ πολυθρύλλητος πρὸς δίνομιον
ἐκεῖνος ἦν πόλεμος. καὶ δὴ ἃ καὶ αὐτὸς τοῦ ἐκκλησίας ὑπόρραγεὶς, τὴν συχνῶν 25
ταυτηνὶ βλασφημίαν, καὶ τὴν ὕβριν, καὶ τὴν συκοφαντίαν, καὶ τὸ κενὸν κατ' αὐτὸς,
μᾶλλον δ' εἰπεῖν ἀληθῶς κατὰ τοῦ σταυροῦ κεφαλῆς, ψυχῆς ἀνεδέξω πόλεμον.
Ἀλλ' ἄγε δὴ πρὸς τὸν ἱερὸν Διονύσιον καὶ τοὺς ἐκείνου θεῖ δυνάμεως θείας ἔλθω-
μεν λόγους, μικρὸν αὖθις ἀναλαβόντες τὸν λόγον. δυνάμις φησὶν ἐστὶν ὁ Θεὸς,
ὡς πᾶσαν δύναμιν ἐν ἑαυτῷ προέχων, καὶ ὑπερέχων, καὶ ὡς πάσης δυνάμεως ἀπ- 30
πῶ, καὶ παντὶ καὶ δυνάμιν ἄκλιτον, καὶ ἀπειρόεργον προσήγων. καὶ ὡς αὐτοῦ τοῦ
εἶναι δυνάμιν, ἢ τὴν ὄλιν, ἢ τὴν καθέκαστον ἀπῶ ὢν. καὶ ὡς ἀπεροδυνάμῳ.
καὶ μόνον τῷ πάσαν δυνάμιν προσήγν, ἀλλὰ καὶ τῷ ὑπὲρ πάσαν, καὶ τὴν αὐτοδύναμιν
εἶναι, καὶ τῷ ὑπερδυνάσθαι, καὶ ἀπειρόκις ἀπείρους τῶν ὄντων δυνάμεων ἑτέρας
προσαγαγεῖν. καὶ τῷ μὴ αὔποτε δυνηθῆναι τὰς ἀπείρους καὶ ἐπ' ἄπειρον προσαγαγεῖν δυ- 35
νάμεις, τὴν ὑπερέπειρον αὐτοῦ τοῦ δυναμοποιοῦ δυνάμεως ἀμβλῦναι ποίησιν.
καὶ τῷ ἀφθέγκτῳ, καὶ ἀγνώστῳ, καὶ ἀνεπινοήτῳ τοῦ παντὸς ὑπερεχόντος αὐτοῦ δυνά-
μεως. ἢ ἀφ' θείας ὄντος τοῦ δυνατοῦ, καὶ τὴν ἀδυνάμειαν δυναμοῖ, καὶ τὰ ἔχαστα τοῦ
ἀπηχημάτων αὐτῆς σωνέχει, καὶ ἀφαιρεῖ. Λέγε δὴ ὦν ὦ φιλόσοφε. καὶ ἐξηγοῦ
τοῦ ἀληθῆ τοῦτον φιλόσοφόν τε, καὶ θεολόγον ὀρθῶς τε, καὶ ἀπλαίσως, καὶ ὡς αὐτὸς ὁ- 40
τοῦ ἀληθῶς βέλεται, εἰδ' οὖν, ἀλλὰ τὴν γλῶτταν ὑπαχὼν τέως τῶν αὐτοῦ λό-
γων ἄκου νυνεχῶς, οὐχ ἑρμηνείας, οὐδὲ σαφηνείας τῆς ἔξωθεν δεομένων.

Ὁ μὴ

Ο' μὲν σκοπὸς ἐστὶν ἐνταῦθα τούτῳ τοῦ λόγου „περὶ θείας θεολογήσαι δυνάμεως", καθὰ καὶ αὐτὸς εἴρηκας δήπουθεν. πρόσθεν δ' ἐτοῖμοι τὴν θεολογίαν, καθάπερ ἀκούεις. δύναμιν γὰρ φησι λέγεσθαι τὸν θεὸν, κατάτε διαφόρους αἰτίας, καὶ τρόπους, ἃ καὶ μέχρι δεκάδος διελὼν ἤδη προήνεγκε, καὶ ὡς αὐτοῦ τοῦ εἶναι δύναμιν, ἢ τὴν ὅλην, ἢ τὴν καθέκαστον αἴτιος ὤν, καὶ ὡς ἀπειροδύναμος. Ἀπειροδύναμον δὲ τοῦτον ὑμνεῖ καθάπερ ἀκούεις, οὐ μόνον διὰ τὸ πᾶσαν δύναμιν προτέρειν φησὶν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ ὑπὲρ πᾶσαν, καὶ τὴν αὐτοδύναμιν εἶναι. καὶ διὰ τὸ ὑπερδυνάστης, καὶ ἀπειρακὶς ἀπείρους τοῦ ὄντος δυνάμεων ἑτέρας προσαγαγεῖν. καὶ διὰ τὸ μηδέποτε δυνηθῆναι τὰς ἀπείρους, καὶ ἐπ' ἄπειρον προσαγομένας δυνάμεις. τὴν ὑπερεκπείρον αὐτοῦ τοῦ δυναμοποιοῦ δυνάμεως ἀμβλυῶπαι ποίησιν. καὶ διὰ τὸ ἄφθεγκτον, καὶ ἄγνωστον, καὶ ἀνεπινόητον τοῦ παντὸς ὑπερεχούσης αὐτοῦ δυνάμεως. ἥτις φησὶ διὰ περιουσίαν τοῦ δυνατοῦ, καὶ τὴν ἀδύνειαν δυναμοῖ, καὶ τὰ ἔσχατα τῶν ἀπηχημάτων αὐτῆς συνέχει, καὶ διακρατεῖ. Αἱ μὲν οὖν πᾶσαι δυνάμεις, αἷς ὁ ἀπολεροδύναμος προήγαγε Θεὸς, καὶ ὧν ἀπειρακὶς ἀπείρους δυνάμεις ἑτέρας δυνάσθαι, μᾶλλον δὲ ὑπερδυνάσθαι προσαγαγεῖν, δηλονότι αὐτῶν κτισμάτων ἑκάστου ἀνάλογοι φυσικὴ δυνάμεις εἰσὶ, τῶν τε νοητῶν, καὶ αἰσθητῶν, ἐμψύχων τε, καὶ ἀψύχων, καὶ ἁπλῶς πάντων ὁμοῦ. τὸ δὲ μηδεμίαν δύναμιν ἔχον φησὶν, ὅτε ἔστιν, ὅτε κτίζεται, ὅτε ἔστι παντελῶς αὐτοῦ θέσις. Ἡ δὲ ὑπεράπειρος αὐτοδυναμοποιὸς, δύναμις, καὶ αὐτοδύναμις, ἣς τὴν ποίησιν οὐκ ἀποτέφησιν ἀδυνήσαι δυνηθῆναι ποιήσαι τὰς ὑπ' αὐτῆς ποιουμένας, ἢ καὶ ποιηθησομένας καθ' ὑπόθεσιν ἀπείρους ἑτέρας δυνάμεις, ἥτις ὡς αὐτός φησι, καὶ ἄφθεγκτος, καὶ ἀνεπινόητος, καὶ πάντα ὑπερέχουσα δυνάμις ἐστὶ τοῦ Θεοῦ, καὶ διὰ περιουσίαν ἰσχύος, καὶ τὴν ἀδύνειαν δυναμοῖ, καὶ τὰ ἔσχατα τῶν ἀπηχημάτων αὐτῆς διακρατεῖ, ταύτην τιγαρουν τὴν ὅλως ὑπερφυᾶτε, καὶ πολυύμνητον, ὁ πόιαν τινὰ ἐκλαμβάνεις αὐτὸς εἶναι γεγραφὼς; κάτιγε καὶ ἄρρητον καὶ ἀνεπινόητον πρόσγε τοῖς ἄλλοις ὁ θεολόγος αὐτὴν καθ' αὐτὴν φθάσας ὕμνησεν. Ἐκ δὲ τῶν εἰρημένων ἀποτελεσμάτων ἥτι τῶν ποιημάτων, ἔστι τοῖς ὀρθῶς σκοποῦσιν. ἀμηγέπη τεκμήρασθαι. τὶ δὲν αὐτὴν φῆς; πάντως ἡ Θεοῦ κτίσμα, τὴν ἔμφυτον καὶ παντοδυνάμου Θεοῦ δύναμιν ἐρεῖς, ἢ οὐσίαν Θεοῦ. ταῦτα καὶ ὁ διαδεξάμενος ἔχεις πρὸς τὸν σὸν ἐπαίρωντε, καὶ καθηγητὸν βαρλαὰμ καὶ ἀκινδυνόν φημι, καὶ ὅτ' ὑμῶν τὴν κενὴν θεολογίας ὁ τρόπος. μᾶλλον δὲ τὸ μὴ κτίσμα, εἰ καὶ φθάσας εἰρήκεις ἐν τοῖς σοῖς ἤδη λόγοις, διὸ δὴ καὶ τὴν συχνὴν ἐκείνην ἀδολεσχίαν τε, καὶ τὴν βλασφημίαν καὶ τῶν ἐκθεμένων τὸν νόμον ἐξήμεσας, καὶ συκοφάντας, καὶ βωμολόχους, καὶ προβλῶπας τῶν ἱερῶν λόγων πρὸς τοῖς ἄλλοις ἀποκαλῶν, ἀλλ' ὀρνήσασθαι νυνὶ τέως καὶ διαρραψάμενοι δοκεῖς, τῷ τῶν θεοπρεπῶν ὀνομάτων καὶ λόγων ἀφύκτῳ τοῦ θεολόγου τούτου παντοχόθεν σωτελαυνόμενόν τε, καὶ οἷον ἀγχόμενον. Ἐπὶ δὲ τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ καταφθάσῃ, ἐπειδὴ καὶ καθὰ φθάσας ἔφω, οὐσίαν τὸν Θεὸν οἶσθα

θαὶ μόνον, πάσης φυσικῆς ἐνεργείας, καὶ δυνάμεως, καὶ χάριτος ἄμοιρον, καὶ ὡς ὁ θεολόγος ἔτοι, καὶ θεόπτης διὰ πλείστων θεολογεῖ, προόδους Θεοῦ, καὶ διαδόσεις, καὶ προνοίας, καὶ ἀγαθότητας, καὶ μετοχὰς, καὶ αὐτομετοχὰς ταύτας θεολογῶν, ὁπ Θεοῦ τοῦ ἀμεθέκτου προϊούσας ἀφθόνῳ χύσει, καὶ ὑπεβλυζούσας. μᾶλλον δ' αὐτῶν ὁπείνων τῶν περὶ θείων ὀνομάτων αὐτοῦ λόγων. καὶ πάλιν ἀπὸ μέρους ἀκούσωμεν. Ἐν γοῦν κεφαλαίῳ πέμπτῳ περὶ τοῦ ὄντος θεολογῶν ἐξ αὐτῶν τῶν προοιμίων τοιάδε φησὶ. τῷ λόγῳ σκοπὸς, οὐ τὴν ὑπερούσιον οὐσίαν, ἢ ὑπερούσιος ὁπφαίνειν. ἄρρητον δὲ τοῦτο καὶ ἄγνωστον ἐστὶ, καὶ παντελῶς ἀνέκφαντον, καὶ αὐτὴν ὑπεραίρον τὴν ἕνωσιν, ἀλλὰ τὴν οὐσιοποιὸν εἰς τὰ ὄντα πάντα τῆς θεαρχικῆς οὐσιαρχίας προόδους ὑμνῆσαι. εἶτα μεταξὺ περὶ τῆς μετοχῆς καὶ θεοπρεπεῖς ὑπερεχῆς τῶν θείων τοιοῦτοι προόδων ἐν ὀλιγόμῳ θεολογήσας, τοῦ ἀγαθοῦ, τοῦ ὄντος, τῆς ζωῆς, τῆς σοφίας, καὶ τῶν τοιούτων, ἐπάγει πάλιν ἑξῆς. Ταύτας οὖν ὁ λόγος ὑμνῆσαι πόθεν, τὰς τῆς προόδους ὁπφαντορικὰς θεωνυμίας, οὐ δὲ ὁπφέρασι τὴν αὐτοῦπερούσιον ἀγαθότητα, καὶ οὐσίαν, καὶ ζωὴν, καὶ σοφίαν τῆς αὐτοῦπερούσιου θεότητος ἐπαγγέλεται, τὴν ὑπὲρ πᾶσαν ἀγαθότητα, καὶ θεότητα, καὶ οὐσίαν, καὶ ζωὴν, καὶ σοφίαν ἐν ὀπκρύφοις ὡς τὰ λόγια φησὶν ὑπεριδρυμένην. ἀλλὰ τὴν ὁπεφασμένην ἀγαθοποιὸν πρόνοιαν, καὶ ὑπερχικῶς ἀγαθότητα, καὶ πάντων ἀγαθῶν αἰτίαν ὑμνεῖ. καὶ ὄν, καὶ ζωὴν, καὶ σοφίαν τὴν οὐσιοποιὸν, καὶ σοφοδόκιν αἰτίαν, τῆς οὐσίας, καὶ ζωῆς, καὶ νοῦ, καὶ λόγου, καὶ αἰσθήσεως μετειληφότων. Σωῆκας νυνὶ γοῦν ὦ φιλόσοφε τὴν θαυμασίας ταύτης καὶ ἀληθινοῦ τοῦτο φιλόσοφε, καὶ θεοσόφε πρὸς τὰ θεῖα, καὶ ὑψηλὰ φιλοσοφίας καὶ γνώμης; καὶ ὅπως καὶ τὸ ὑπερούσιον ἀμέθεκτον, καὶ ἄρρητον, καὶ ἀπόκρυφον τοῦ θεοῦ οὐσίας σιγῇ τὰ πολεῖσα πρᾶ, καὶ τὴν αὐτομετοχὴν αὐτοῦ καὶ προόδων, καὶ μεθέξεων, τὸ θεῖον αὖθις. καὶ ὑψηλὸν, καὶ θεοπρεπὲς, καὶ μεθεκτὸν ἀνυμνεῖ; ἆρ' ἀγνοεῖτε καὶ ἀναιδῶς πάνυ παρεῖσθε ὁπ τῶν θείων ὡς αὐτὸς φησι μυηθεὶς λόγων. ὅτι τοῦ θεοῦ, τὸ μὲν ὡς ὑπερούσιον, καὶ ἄρρητόν ἐστι, καὶ ἄγνωστον, καὶ ἀμέθεκτον, τὸ δὲ καὶ ῥητὸν, καὶ μεθεκτὸν τοῖς κτίσμασιν ἀναλόγως, καὶ ἀπὸ μέρους διὰ φιλανθρωπίαν ληπτὸν; τὸ δὲ τὴν ὑπερούσιόνφησιν οὐσίαν ὁπφαίνειν, καθὰ ὑπερούσιος, ἄρρητον, καὶ ἀγνωστόν ἐστι, καὶ παντελῶς ἀνέκφαντον, καὶ αὐτὴν ὑπεραίρον τὴν ἕνωσιν. Τίς δ' αὐτὴ ἡ ἕνωσις; ὁν τοῖς ἑξῆς καὶ ταύτῃ, αὐτὸς ἔτι ὑποδείκνυσι κάλλιστα τοῖς βολομένοις μαθεῖν. ἀλλὰ τὴν οὐσιοποιόνφησιν εἰς τὰ ὄντα πάντα τῆς θεαρχικῆς οὐσιαρχίας πρόσοδον. Καὶ πάλιν. ὁπ ὁπφέρασι ποθεῖφησιν ὁ λόγος τὴν αὐτοῦπερούσιον ἀγαθότητος τῆς αὐτοῦπερούσιου θεότητος. τὴν ὑπὲρ πᾶσαν ἀγαθότητα, καὶ θεότητα, ἐν ὀπκρύφοις ὡς τὰ λόγια φησὶν ὑπεριδρυμένην. ἀλλὰ τὴν ὁπεφασμένην ἀγαθοποιὸν πρόνοιαν, καὶ ὑπερχικῶς ἀγαθότητα. καὶ πάντων ἀγαθῶν αἰτίαν ὑμνεῖ. ὁπ ὁπέφασμένην φησὶ τὴν ὑπερούσιον οὐσίαν, ἀλλὰ τοῦτο τὴν ὑπεφασμένην ἀγαθοποιὸν πρόνοιαν, καὶ ὑπερχικῶς ἀγαθότητα. τὶ φῆς ὦ φιλόσοφε; ὁρᾷς ἐν τοῖς εἰρημένοις ἐνταῦθα τῷ θεολόγῳ τούτῳ διαφορᾶν Θεοῦ οὐσίας πρὸς τὴν ταύτης μετοχήν τε, καὶ πρόοδον; ἢ πάλιν ἓν ὁρᾷς τὸ πάντα, καὶ διαφόρου τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ; εἰ δ' ἄλλο μὲν ὁπείνο, ἄλλα δὲ ταῦτα, ὁπ ὁπείνῳ γὰρ φησιν ὁ θεολόγος, ἀλλὰ τοῦτο ὑμνεῖν τῷ λόγῳ σκοπὸς. Τί τοῦτο φῆς πρὸς τὴν ἀληθείας αὐτῆς; ἆρα πρὸς τὰ κτίσματα βλέψεις, ἢ προβλέψεις πάλιν ὥσπερ οἱ τὴν χειρῶ

χειρῶν θεοπρεπῶς ἐμβλέποντες πάλαι δυάμειν εἰς βεβλασφημίαν; καὶ μὴν ὑποδέδεικται τοῦ βραχέος ὅτι τούτου τοῦ θεολόγου φημὶ μηδαμῶς εἶναι κτίσματα ταῦτα, ἀλλ' ἰδιώματα φυσικὰ τοῦ Θεοῦ. ὅρα δὴ καὶ αὖθις ὅτι τῶν ὑπῶν. οὐσοποιὸν φησι ταυτηνὶ τὴν πρόοδον ὁ θεολόγος, καὶ οὐσιαρχίαν, καὶ πρόνοιαν ἀγαθοποιὸν, καὶ ὑπερροχικῶς ἀγαθότητα, καὶ πάντων ἀγαθῶν αἰτίαν. ὁδὴ καὶ ὁ θεοφόρος ἐξηγούμενος μάζιμος, οὐσιαρχίαν λέγει φησὶ τὴν πάσης οὐσίας ἀρχὴν καὶ αἰτίαν. αὐτὴ γὰρ ἡ θεότης ὑπὲρ πᾶσαν οὐσίαν, πρόοδον δὴ τὴν θείαν ἐνέργειαν λέγει, ἥτις πᾶσαν παρήγαγεν οὐσίαν. εἰ γοῦν καὶ ἡ οὐσοποιὸς αὐτοῦ δυάμις κτίσμα κατὰ σὲ, πρῶτον μὲν ὁ κτίσμα τὴν οὐσιώδη δυάμειν ἔχων, κτίσμα καὶ αὐτὸς ἂν εἴη, ἔπειτα καὶ εἰ κτίσμα ἡ δυάμις αὕτη, δι' ἑτέρας ἂν ὑπὸ αὐτὴ κτισθείη δυάμεως, κἀκείνη δι' ἄλλης, καὶ τοῦτο ἐπ' ἄπειρον. ποῖον ὅν τούτων τῶν ὄντως ὑψηλῶν, τῶν ὄντως θεοπρεπῶν, τῶν πάντα λόγον ὑπερβαινόντων ὧν κενὲ θεολόγε βούλει δοῦναι τοῖς κτίσμασιν; ἑλοῦ τῶν ἀσεβειῶν, ἣν ἂν ἐθέλῃς φησὶν, ἐπειδὴ διὰ τέλους βλασφημεῖν ἔγνωκας, ὁ μὲν γὰρ θεοφόρος διδάσκαλος οὐτοσὶ τὸν Θεὸν εἶναι ταύτας λέγει, οὐ καθὸ ὑπερούσιος καὶ ἀμέθεκτος, ἀλλὰ καθόφησιν οὐσοποιὸς καὶ μεθεκτὸς, καὶ πάντων ἀγαθῶν αἴτιος. Σὺ δὲ λέγε καὶ ἀνικάθει τούτῳ τὰς ἐνεργείας σου τὰς ὑποστάτους, μᾶλλον δὲ τὰς ὑπάρκτους καθάπαξ. τὰς θεότητας τὰς κτιστὰς, τοὺς ποτὲ μὲν ἔχειν κατὰ σὲ μόνην οὔσας. καὶ πολέον οὐδὲν, ποτὲ δὲ μέχρι φωνῆς μόνης οὔσας, μᾶλλον δὲ μηδαμῶς οὔσας, ὡς ἅμα τῷ ῥηθῆναι διαλυομένας καὶ σὲ, καὶ χωρούσας εἰς τὸ μὴ ὄν. Ταῦτα καὶ ὑπὸ τὰ τῆς σῆς κενῆς, καὶ περιτώδης ἰωάνν θεολογίας, οὐ προσεξοῦρες τῇ θεολογίᾳ τῶν σῶν καθηγητῶν τε, καὶ θεολόγων παρ' αὐτὸς ὑπόμνεστοῦ, οὐδὲ ὑπὸ ἐκείνοις, καίτοιγε καὶ πολλὰς ἑαυτοῖς βλασφημίας τεμοῦσιν ὁδοὺς, οὐδένα τῶν τοιούτων ἐπῆλθεν εἰπεῖν. Ἀλλὰ δέδοικας μὴ δίθετα πιστέσῃς, ἢ πολυθεΐα, διὰ τὴν διάκρισιν ταυτηνὶ τῆς θείας οὐσίας καὶ τῶν περὶ αὐτὴν; πιστὰ δὲ ὑπὸ τῶν ἀφρόνων μορμολίκια τε, καὶ φόβητρα, οἷς ὅν ἄνδρες θορυβοῦνται μᾶλλον, ἀλλὰ νήπια γαλακτοτροφούμενα τε, καὶ ψελλιζόμενα. καὶ διὰ τοῦτο τὴν ἀθεΐαν ὡς ῥάστην τε, καὶ ἄπονον εἶναι, ναυαγήσας ἐν ὀλίγῳ τὴν σωτηρίαν, οὐ τὴν σὴν φημι μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν πολλῶν ἑτέρων τῶν σοὶ πεισθέντων κακῶς; εἰκότως. οὐ γὰρ ὠτάσοι πέφυκεν, ὥστε ἀκούειν. καὶ διὰ τοῦτό τε καὶ ὁ κύριος τοῖς ἀκροαταῖς ἔλεγε τοῦ οἰκείου λόγου, ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. Εἰ γάρ τι τούτων ἀπορῶν εἶης, ἤκουες ἂν ἐξῆς τοῦ κυροῦ θεολόγου κἀκεῖνα διεξιόντος. ὅν ἄλλο δὲ εἶναι τἀγαθὸν φησιν, ὁ λόγος δηλαδὴ, καὶ ἄλλο τὸν, καὶ ἄλλο τὴν ζωὴν, ἢ τὴν σοφίαν. οὐδὲ πολλὰ τὰ ἄπτα, καὶ ἄλλων ἄλλας παρεκλικὰς θεότητας, ὑπερεχούσας, καὶ ὑφειμένας. ἀλλ' ἑνὸς Θεοῦ τὰς ὅλας ἀγαθὰς πρόοδους, καὶ τὰς παρ' ἡμῶν ἐξυμνουμένας θεωνυμίας. καὶ πάλιν. οὐ γὰρ οὐσίαν ἢ θείαν ἢ ἀγγελικὴν εἶναί φαμεν τὸ αὐτοείναι, καὶ εἶναι τὰ ὄντα πάντα αἰτίαν. μόνον γὰρ τοῦ εἶναι τὰ πάντα καὶ αὐτὸ τὸ εἶναι, τὸ ὑπερούσιον ἀρχὴ, καὶ οὐσία, καὶ ἄπτον. οὐδὲ ζωογόνον ἄλλην θεότητα, διὰ τὴν ὑπέρθεον πάντων ὅσα ζῇ, καὶ τῆς αὐτοζωῆς αἰτίαν ζωὴν. ὅτε συνελόντα εἰπεῖν, ἀρχικὰς τῶν ὄντων, καὶ δημιουργικὰς οὐσίας, καὶ ὑποστάσεις, ἃς τινες καὶ θεοὺς τῶν ὄντων. καὶ δημιουργοὺς αὐτοσχεδιάσαντες ἀπεστρέψαντο, οὐς ἀληθῶς καὶ κυρίως εἰωθὼν ὅτε αὐτοὶ

ἤδειαν ὅτε δὴ ὅν ὄντας, ὅτε οἱ πατέρες αὐτῶν. προσέχεις; οὐχ ὡς οὐσίας φησὶν, ἢ ὑποστάσεις διακεκόμμενον ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τὸ ὄν, καὶ τὸ ζωὴν, καὶ τὸ ἀγαθὸν, καὶ τὸ σοφίαν καὶ τὰ ἄλλα, ἵνα ὡς θεοὶ, καὶ δημιουργοὶ τῶν κτισμάτων εἶεν αὐτὰ ἅπτα. ταῦτα ὑπὸ τὰ τῆς πολυθεΐας ὀνείκρυς. ἀλλ' ἐνφαμεν τὸ ὑπερούσιον πάντων ἅπτον, καὶ αὐτῶν τούτων φημὶ τῶν ἑαυτοῦ προόδων, καὶ δὴ καὶ τῶν κτισμάτων. τῶν μὲν δὴ δημιουργικῶς ὡς κτισμάτων αὐτοῦ. τὸ δὲ φυσικῶς, ὡς ἰδιωμάτων αὐτοῦ φυσικῶν, ὡς καὶ ὁ μέγας φησὶ βασίλειος. δυάμεις ὑπὸ, καθ' ἑαυτὰς ὑφεστώσας, ἀλλ' ἐν θεωρουμένας τῇ ὑπερουσίῳ ἐκείνῃ οὐσίᾳ, Διονύσιος ταύτας φησὶν ὡς εἶναι σὺν ἐκείνῃ ταύτας. ἀχώριστοι ὑπὸ καθάπαξ ἐκείνης, καὶ ἀδιάστατοι, ὡς τοῦ ἡλίου ἀκτῖς, καὶ ἀπαύγασμα τοῦ πυρὸς, ἵνα θεὸν τὸ ἀπαύτων, τελουπόστατόν τε, καὶ πανποδύναμον. μᾶλλον δὲ καὶ αὖθις αὖτων ἐκείνων διαφεύσει τὸ τοῦ διδασκάλου λόγων, καλὸν. αὐτοείναφησι, καὶ αὐτοζωὴν, καὶ αὐτοθεότητα φαμὲν, ἀρχικῶς μὲν, καὶ θεϊκῶς, καὶ αἰτιαλικῶς, τὸ μίαν πάντων ὑπεράρχιον, καὶ ὑπερούσιον ἀρχὴν καὶ αἰτίαν. μεθεκτῶς δὲ τὰς ἐκδιδομένας ἐκ Θεοῦ τοῦ ἀμεθέκτου πρεσυποδικὰς δυνάμεις. τὴν αὐτουσίωσιν αὐτοζώωσιν αὐτοθέωσιν. ὧν τὰ ὄντα, οἰκείως ἑαυτοῖς μετέχοντα, καὶ ὄντα, καὶ ζῶντα, καὶ ἔνθεα καὶ ἔστι. καὶ λέγεται. καὶ τὰ ἄλλα ὡσαύτως. Ἀλλὰ τὰ μὲν, ἀρκούντως εἰρήσθω τοσήμερον εἶναι. περὶ δὲ ἐκείνων τί φῆς ὦ καλὲ γεωργοῦ; δεῖ καὶ ὑπὸ ἐκείσε πάλιν ἐπανελθεῖν. ἔχει τούτας τὰς φυσικὰς δυνάμεις καὶ πρόοδους καὶ προνοίας, καὶ ἐνεργείας, καὶ αὐτομετοχὰς ὁ Θεὸς, ἢ ἐκ τῆς ἀκατεσπῆ, κακῶς ὡς ἐκ οἶδεν ὁ πολίζει καὶ χέρσα, καὶ γλῶτταν καὶ Θεοῦ. καὶ ὁ μὲν, ὅς τις ποτ' ἂν εἴη, μὴ τὸ δυσεβῶν, καὶ θεομάχων σωτερεβήσεται, καὶ δὴ ἱερὰ ζύνοδος ἐκείνη, καὶ καλῶς εἶπε καὶ θεοπρεπῶς τὸ Θεὸν ἔχειν ταῦτα, μετάγε θεολόγου τοῦτο, καὶ τὸ τόμον καλῶς τε, καὶ θεοφιλῶς τὸ ἱερὸν τοῦτον ἐξέδωκε. καὶ συμφώνως αὐτῷ τε τούτῳ τῷ θεολόγῳ τῷ μακαρίῳ Διονυσίῳ φημὶ, καὶ δὴ καὶ τοῖς λοιποῖς θεολόγοις πατρᾶσιν, οὐδὴ καὶ πρεσβεύοντες αὐτίκα σωμαρομένου Θεοῦ δείξομεν.

Ἀλλ' ἐπεὶ πρὸς τὸν περὶ ἐνεργείας Θεοῦ λόγον, φέρων ἡμᾶς ὁ λόγος ἤγαγε, καιρὸς ἂν εἴη λοιπὸν τὸν παντελῆ λόγον, ὅστε περὶ ἑνώσεως, καὶ διαφορᾶς, καὶ ὅσος περὶ τοῦ ἀκτίστου καὶ μεθεκτοῦ, καὶ ῥητοῦ, καὶ γνωστοῦ, καὶ ἀγνώστου, τούτης, ἔκγε τῶν ὑποσόλωντε, καὶ πατέρων, καὶ αὖθις ἀναλαβεῖν ἐπειδὴ καὶ πρὸς τοῦτο πᾶς ὁ τῶν ἐναντίων ἀχεδὸν καὶ λόγος καὶ πόλεμος.

ΠΡΟΣ ΤΟΝ

Αὐτὸν χρηγορᾶν, λόγῳ ἀνιρρήτῳ τέταρτῳ, ἔτι περὶ διαφορᾶς οὐσίας θείας, καὶ ἐνεργείας, καὶ περὶ δυνάμεως Θεοῦ φυσικῆς, ἑρμηνείας τε τῶν ῥητῶν Κυρίλλου, καὶ Ἰωάννου τῶν ἱερῶν Θεολόγων. ἅπερ ὁ γρηγορᾶς καθ' ἡμῶν ὡς ἡμέτερα δῆθεν κατατεμὼν, καὶ διαρρέψας, κακῶς πεφήνεγκε. καὶ περὶ αἰτίου, καὶ αἰτιατοῦ. καὶ ὅπως οἱ ἅγιοι ἐχρήσαντο τῇς τοιαύτης φωνᾶς, θεολογοῦντες.

Ἀλλὰ πρὶν εἰς τοὺς ἱεροὺς ἐμβαλεῖν λόγους ἐκείνους, φημὶ δὴ τοὺς περὶ θείας ἑνώσεώς τε, καὶ διακρίσεως, καὶ τὰ λέγοντα καὶ πολεμίου τοῦτο, τοῖς φθάσασιν ἀναγκαῖον εἶναι νομίζω προθεῖναι, καὶ περὶ συγχύσεως, καὶ περὶ ψεῦδος, καὶ περὶ ἀναιδῆ βλασφημίαν ἀνακαλύψαι καθόσον οἷόν τε. μᾶλλον δ' αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ τῶν κενῶν ἐκείνων λόγων, καὶ ψεύδους πατὴρ, δι' ἑαυτοῦ τὰ οἰκεῖα γυμνήσαντα, καὶ τοὺς καρπὸς, προσαγαγέτω καὶ αὖθις, οὐδὲ γὰρ ὅσον ἄλλος, οὐδ' ὑπερέπεις. λέγε τοιγαροῦν ὦ φιλόσοφε, καὶ πρόθεσι καὶ πάλιν τὰ αὐτὰ, καὶ πλήρου τὸ σύλλογον, καὶ τοὺς συνετοὺς τῶν ἀκροατῶν τὸ σωφρόνως ἀηδίας καὶ πάλιν. ἄμεινον γὰρ ἂν αὐτὸς καὶ ὑπὲρ τοὺς ἄλλους τοῦτο ποιήσοις. Ὅρᾶς φησι, πῶς καταχρηστικῶς καὶ οὐ κυρίως τὸ ἔχειν τοῖς θείοις παρείληφαι πατρᾶσι, καὶ σοφοῖς διδασκάλοις ἡμῶν, ὅτι τὸ ἀπλῆς καὶ ἀσυγχύτου θείας ἐκείνης φύσεως; Ὁ δ' ἀμαθὴς ὁ τοῦ λογογράφου, καὶ ἀσεβὴς δογματικὴς, αὐτός τε διαβάλλων ἐμάλα ἀδεῶς, καὶ τὸν ἀνθρωπίνων καὶ συγχύσεων ὑποδειγμάτων, τὰ τῆς θείας γραφῆς κιβδηλοῦν οὐφείδεται μηχανᾶ, καὶ ἐνταῦθα ποιῶν καὶ ἐκείνῳ τῷ μόνῳ ἀπλῷ, καὶ ἄκλινον φύσιν, σύγχυσιν ὁμοῦ καὶ κλισιῶν. τὸ γὰρ διαιρεῖν τῷ ἀδιαίρετον αὐτοσφίαν, καὶ αὐτογνῶσιν, καὶ αὐτοδύναμιν, καὶ αὐτενέργειαν, καὶ αὐτοζωὴν, ποίαν ὅτι ἂν ἀσέβειαν ὑπερβέβληκεν; ἐγὼ δ' ἐκεῖνο μᾶλλον ἐγέλασα καὶ ἀμαθὲς ἐκείνου, ὁπότε τῷ μὴ αὐτοζωὴν, καὶ αὐτενέργειαν, καὶ αὐτοδύναμιν, ἄζωον, καὶ ἀνενέργητον, καὶ ἀδύναμον εἶναι δογματίζει, τὸ δ' ἔξωθεν, καὶ διάφορον ἔχον ἐνέργειαν, καὶ ζωὴν καὶ δύναμιν, ἐκεῖνο μᾶλλον εἶναι, ζῶν καὶ ἐνεργὲς, καὶ δυνατὸν. τοῦτο γὰρ αἰνίγμαθι ἔοικε. καὶ ὅμοιον ὥσπερ ἂν εἴτις λέγοι ψύχειν τὸ πῦρ, διότι θερμὸν, ἢ τὸν χιόνα θερμαίνειν, διότι ψυχρὸν. ἠδέως δ' ἂν ἔγωγε καὶ τοῦτ' ἐκείνου πυθοίμην, πῶς Διονυσίου περὶ δυνάμεως ἐνταῦθα τεχνολογοῦντος, αὐτὸς ἐκεῖνον παραδεδεγμένον, τὴν ἐνέργειαν πεφύκεν: ἢ γὰρ ἂν εἴη τῶν ἀπειρόνων, πρὸς αὐτόνυξ ποιησόμενος τοὺς λόγους ἡμῖν τοιαῦτα ζητεῖν, ὃς πάντα δὴ τὰ ἄλλα τολμηρὸς ὢν, οὐδὲ τούτου κέκρικε δεῖν ἀπέχεσθαι καὶ νοήματος, τὰ τῆς ἀπλῆς ἐκείνης δηλαδὴ, καὶ θείας οὐσίας θεοπρεπῶς διαιρεῖν ὀνόματα, καὶ θεότητος ἕκαστα τούτων ἀκρίβειας καλεῖν ἰδίως, καὶ ἄλλο μὲν νοεῖν οὐσίαν, ἄλλο δὲ δύναμιν, ἄλλο δ' ἐνέργειαν, καὶ σοφίαν, καὶ τὰ τοιαῦτα. εἰ γὰρ ταυτὸ δύναμιν, καὶ ἐνέργειαν ἤγητο, καὶ οὐδὲν οἴεται διάφορον. εἰ δὲ ἕτερον λέγοντες, συνεισφέρειν νομίζοι. καὶ ἕτερον ἅμα τῇ διανοίᾳ, καὶ μὲν δρῶντα αὐτὸν, καὶ δρῶσι καὶ ἡμῖν ἀνάγκη

συγχωρεῖν. εἰ δ' ἕτερον θατέρου καὶ τὴν σημασίαν καὶ ὑποκείμενον, πῶς ἐκείνῳ μὲν τὴν τῆς δυνάμεως λέξιν περὶ ὀφθαλμῶν κειμένῳ σιγῇ παρελθὼν, μεταβεβήκεν ἐφ' ἣν οὐκ ἔβλεπεν ἐνέργειαν, τοῦ ἀγίου καταψευδόμενος ἄπκρυς ῥήσεως; ἢ πάντως δεδιὼς, μὴ τῷ δυνομίῳ καὶ αὐτὸς ἐκείνῳ τῷ δυσσεβεῖ, καὶ αὐτῶν ὁμόφρονι συγκαταψηφίσῃ περὶ καὶ θείου πατρὸς χρηγορίου τοῦ νύσσης. Πᾶσαν ἐφεξῆς ὁμοῦ τὴν ῥῆσιν ταυτηνὶ τοῦ συκοφάντου, τῷ λόγῳ φέρων δεδιπτυδες πεποίηκα, μᾶλλον δ' αὐτὸς ἐκεῖνος τὰ ἑαυτοῦ, καὶ νόημασι, καὶ λόγοις οἰκείοις αὖθις ἡμῖν ὡς ὁρᾶτε πεφύκασιν. ἵν' ἐνταυτῷ καὶ τὴν διαβολὴν, καὶ τὸν ψεῦδος, καὶ τὴν κοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν ἀγῶνα κατὰ βλασφημίαν, καὶ τὴν ἀλλόκοτον ὕβριν, ἐναργέστερον γνοίημεν. πολλὴν ὅσον ἐστὶ τῶν ὕβρεων ἑξῆς πάντα προάγεται. ἢ γὰρ ἂν ἡμῖν, καὶ δευτέρου βιβλίου καὶ τοσούτων ἄλλων, ἢ καὶ πλειόνων ἐδέησε λόγων, ἐκείνα γε σκοπεμένοις. ἐπεὶ καὶ τῶν ὑπερεργημάτων, καὶ πρὸς τὸ ζητούμενον δῆθεν ἐκείνου λόγων, τὰ τῶν πλείω τῶν ὑπερεργημάτων, καὶ τὸ ὑβρεώνφημι καὶ τὰ ἀκρῶν ταυτὶ προσαληρημάτων, ὡς μηδὲ προσβάλλειν ἐξένα. Τὰς μὲν ἐν ἱεροῖς τῶν θεολόγων ῥήσεις ἐκείνας, οἷς προφανῶς ἀνιδογμαλίζων τε καὶ ὑβρίζων τολμηρῶς, ἔπειτα πρὸς μαρτυρίαν δῆθεν λαμβάνει, κενοφωνῶν, καὶ παρεξηγούμενος, καὶ τὴν ὑπ' αὐτῶν κηρυπομένου διαστρέφων ἀλήθειαν εἰς ἑξαπάντων τῶν ἀκούοντων, ὕστερον συναγαγὼν αὐτὸς ὁμοῦ πάσας, τὴν τε προσήκουσαν ἐκάστῃ, καὶ κατάλληλον λύσιν ἀποτολικῶς τε, καὶ πατερικῶς προσαρμόσω. σὺν Θεῷ δὲ ὁ λόγος, καὶ αὐτόθεν διελεγχθῆναι τὴν κενοφωνίαν. καὶ τὸν ψεῦδος ποιήσω. Νῦν δ' ἀκούσατε τοῦ πρὸς τὸν θεολόγου, καὶ γεωμάχου τοῦτο βλασφημίας δίθυς ἐκ προσώπου βαλλίδος. ὁρᾶς φησι, πῶς καταχρηστικῶς, καὶ οὐ κυρίως ἡ θεία καὶ ἀπλῆ φύσις ἔχει τὸ ἔχειν; καὶ εἰ αὐτὴν ὡς φῆς τὴν τοῦ ἔχειν δύναμιν, οὐ κυρίως, ἀλλὰ κατὰ χρηστικῶς ἔχει, σχολῇ γ' ἂν ἄλλου τοῦ ἰδίων αὐτοῦ, καὶ τῶν φυσικῶς προσόντων ἔχει. Τὸ δὲ τοῦτ' αὐτόεστιν, ὅπερ καταχρηστικῶς λέγῃς. ἢ γὰρ ἔξωθεν αὐτὸ, καὶ ὑπάκτυτον λέγῃς τὸν θεὸν ἔχειν, καὶ οὐ κοῦ φύσιν, οὐδὲ κυρίως, ἢ τὸ καταχρηστικῶς. αὐτὴ τῷ μάτῃ, καὶ ψευδῶς λαμβάνεις ἄπκρυς. καὶ εἰ μὴ ὡς ὑπάκτυτον καὶ ἔξωθεν ἀλλ' οὐ κοῦ φύσιν, οὐδὲ κυρίως λέγεις αὐτὸ τὸν θεὸν ἔχειν, πόθεν ὦ φιλόσοφε καὶ πρὸς τίνα; ὁ πάντων δεσπότης, καὶ θεὸς δυναμούμενος ἔχει; καὶ τοῦτο τὴν τοῦ ἔχειν αὐτὴν δυνάμειν, καὶ σὺν ἄλλοτε; σὺν ἐκείνο μὲν τὸ δεδωκὸς, καὶ μετεχόμενον ἂν εἴη μᾶλλον. ἴδιον δὲ τὸ μετέχον θεὸς, οὐ τὸ ἐνδεές, καὶ μετέχον. τὸ μὲν γὰρ, τῶν κτισμάτων. ἴδιον δὲ τὸ μετέχειν τῆς θεότητος. Διὸ καὶ χρηγόριος ὁ τῆς θεολογίας ἐπώνυμος, σὺν σὺν πρὸς θήκης φησὶ τὸ τέλειον τῷ Θεῷ. οὐ γὰρ ἦν ὅτε ἄλογος ἦν. οὐδὲ ὅτε σὺν ἀληθὴς ἢ οὐδὲ ἄσοφος, ἢ ἀδύνατος. ἢ ζωῆς ἐνδεὴς, ἢ λαμπρότητος. ἢ ἀγαθότητος. Καὶ κύριλλος μὲν ὁ σοφὸς ὑπὲρ τοῦ ἑνὸς πρὸς θρεανὸς τὸν λόγον ποιούμενος, εἰ μὴ ζωὴ καὶ φύσιν ἐστὶν ὁ ἑνὸς φησι, πῶς ἀληθεύσει λέγων, ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, ἔχει ζωὴν αἰώνιον. εἰ δὲ ὡς φύσει πρόσεστιν ἑαυτῷ τὴν ζωὴν, καὶ οὐσιωδῶς ὑπάρχουσαν, δώσειν τοῖς εἰς αὐτὸν πιστεύουσιν ἐπαγγέλλεται, πῶς ἐνδέχεται νοεῖν, σὺν ἔχοντα τὴν ἑνὸν εἰληφέναι τὴν τῷ παρὰ τοῦ πατρὸς; ἀλλ' ὡς προείρηται προελθὼν ὁ πατρὸς, πάντα τὰ αὐτοῦ καὶ φύσιν ἐπάγεται. ἐν ᾧ τὸ προσόντων τῷ πατρὶ καὶ ἡ ζωὴ. σὺν σὺν ἐκείνῳ τῷ ἑνῷ ζωοποιὸς δύναμις, ἀλλὰ καὶ φύσιν αὐτῷ προσοῦσα, καὶ οὐσιωδῶς, ὥσπερ καὶ τῷ πατρὶ. Ὁ δὲ σὺν Δαμασκηνὸς θεορρήμων Ἰωάννης, ἔχει φησὶ,

φησὶ τοῦ θείας, καὶ πατρικῆς φύσεως ἰδιώματα ὁ Χριστὸς, τὸ ἄκτιστον, τὸ θεληματικὸν, τὸ ἐνεργητικὸν, τὸ παντοδύναμον, τὸ δημιουργικὸν, τὸ ἀμέτοχον. μεθεκτὸν δὲ τῆς ἐνεργείας, καὶ φύσεως. Περὶ δὴ τοῦ ἁγίου Πνεύματος αὖθις ὁ τῆς θεολογίας ἐπώνυμος. ἣν ἀείφησι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον μεταληπτὸν, καὶ μεταληπτικὸν. τελειοῦν, καὶ τελειούμενον. πληροῦν, καὶ πληρούμενον. ἁγιάζον καὶ ἁγιαζόμενον. θεοῦν, καὶ θεούμενον. Ὁ δὴ σύμπνους αὐτῷ βασιλεὺς ὁ μέγας φησὶ, διαφορᾷφησι τὴν ἁγίας δυνάμεσι πρὸς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, αὕτη. ὅτι τῷ μὲν φύσις ἡ ἁγιαστική. πᾶς δὴ σκμετουσίας ὑπάρχει τὸ ἁγιάζεσθαι. Τὸ δὲ λέγειν σκμετοχῆς σκεῦος τὸν Θεὸν ἔχειν, ἀλλ' οὐκ σκφύσεως, καὶ τοῦ τοῦ ἀρειόντε, καὶ μακεδόνιον ἀκριβῶς τὴν βλασφημίαν παρήλασεν. οἱ μὲν γὰρ, τὸν μονογενῆ καὶ Θεοῦ υἱὸν, καὶ δὴ καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, τῆς θείας οὐσίας πλημμοῦντες χωρίζειν, καὶ κυρίως οὐδὲ φυσικῶς, ἀλλ' ὑπόκριτα καὶ κὴ μεταχὴν σκ καὶ Θεοῦ κεκτῆσθαι τὰ ἰδιώματα τῆς θείας φύσεως ἔλεγον. Διὸ καὶ τοῦς αὐτοὺς ὁ μὲν τῆς θεολογίας τόλμος Ἀθανάσιος ὁ μέγας, μὴ γὲνοιτό μοι φησὶν ὑπόκριτόν τι ὑπὲρ Πνεύματος εἰπεῖν. ὅτε γὰρ τὸ Ἅγιον, ὅτε τὸ ἄφθαρτον, ὅτε τὸ ἀγαθὸν, ὅτε ἄλλοτι τοῦ τοῦ Θεὸν θεωρημένων λέγω εἶναι ὑπόκριτον τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι, ἀλλὰ φύσει Ἅγιον, φύσει ἀγαθὸν, φύσει ἀθάνατον, ὡς Πνεῦμα Θεοῦ καὶ ἐξ αὐτοῦ πηγάζον, εἴτουν σκπορευόμενον. Ἡ δὲ τῆς εὐσεβείας ἀπερείτρεπτος βάσις ὁ μέγας φησὶ βασιλεὺς, σκεῦφησι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὅσον ὁ υἱὸς, καὶ ὅτι ὁ Πατὴρ, πάντα ἔχον καὶ αὐτὸ σωκεσωμένως κατὰ φύσιν. τοῦ ἀγαθότητος, τοῦ δίκαιος, τὸν ἁγιασμὸν, τοῦ ζωοῦ, ἑτέρων οὐδὲν ὑπόκριτον αὐτῷ, οὐδὲ ὕστερον ὑπηγενόμενόν ἐστι. σὺ δὴ νῦν τοῦ τελειοτάτου ὁμοῦ θεότητος τοῦ μίαν, καὶ παντοδύναμον, ὑπόκριτος, καὶ οὐ Κυρίως φῆς ἔχειν τὰς φυσικὰς ἰδιότητας, οὐκ οἶδα πῶς δὴ τίνος Θεοῦ δανεισαμένου αὐτὰς. ἄλλωστε, καὶ πῶς ὁ κὴ τῆς σκκλησίας καὶ τοῦ ταύτης ἱερεῦ τόμου μικρῷ πρότερον ἔγκλημα συκφαντῶν αὐτὸς φέρεις καθάπερ ἡκέσαμεν; ἔφης καὶ ἐν ἀμαθίας ἡμᾶς γραφεῖς, καὶ γελᾶν, ὅτι τοῦ μὲν αὐτοζωοῦ καὶ αὐτενέργειαν καὶ αὐτοδύναμιν, ζωῆς, καὶ δυνάμεως ἄμοιρον ὡς αὐτὸς ἡμῶν καταψεύδει δογματίζομεν, τὸ δ' ἔξωθεν, καὶ διάφορον ἔχον ἐνέργειαν, καὶ ζωοῦ, καὶ δύναμιν, σκεῦνο μᾶλλον εἶναι ζῶν, καὶ ἐνεργὲς, καὶ δυνατόν. Πῶς οὖν ὅπερ ἡ Σιωόδος, καὶ ὁ ταύτης εὐσεβὴς ὅρος οὐκ εἶπε, μᾶλλον δὴ καὶ σφοδρῶς ἀπεῖπε, καὶ μεθ' ὑπερβολῆς, ἐσιώδη. καὶ γάρφησι, καὶ φυσικοῦ κίνησιν τοῦ Θεοῦ, τοῦ αὐτοῦ ἐνέργειαν ὅσον εἰδότες κατὰ τὰς θεολόγους, ὡς οὐ πηγῆς ἀεννάου φαμὲν τῆς θείας οὐσίας προσέρχεσθαι τε, καὶ πηγάζειν, καὶ ταύτης χωρὶς οὐδέποτε θεωρεῖσθαι, ἀλλ' ἀδιαίρετον αὐτῆς ἀεὶ διαμένειν. τῆς γοῦν Σιωόδου Πατερικῶς τε, καὶ ἀποστολικῶς, καὶ τοῦτ' αὐτὸ θεοπρεπῶς ὑπωσὶ θεολογούσης τὰ θεῖα, αὐτὸς καθάπερ οἱ ναυκλήρωντες, καὶ τὴν ἐγκέφαλον ῥεφόμενοι, τὰ ἄνω κάτω, καὶ τὐναντίον ἄνω τὰ κάτω προβλέπων, καὶ λογιζόμενος, σκεῦνα λέγεις, καὶ συκφαντεῖς αὐτοῦ δογματίζειν, ἅπερ οὕτω προφανῶς ἀποφάσκει. Σὺ οὐκ τῶν σῶν λόγων ἑάλως ἀφύκτως, αὐτὰ ταῦτα καὶ νοσῶν, καὶ δογματίζων, καὶ γράφων, ἃ κατὰ τῶν ὑγιαινόντων θεολόγων τῆς σκκλησίας προφέρεις. καὶ τὸ μεῖζον εἰς προδήλου κακῶ, ὅτι καὶ κὴ πίδας, καὶ τοῖς λόγοις αὐτοῖς, ἐν οἷς τοῦ συκφαντίαν καὶ τοῦ ὕβριν κατ' σκείνων τῶν ἱερῶν ἀνδρῶν πλέκεις. Κατάχρησικῶς γὰρ, καὶ οὐ Κυρίως, οὐδὲ φυσικῶς, ἀλλ' ἔξωθεν καὶ ὑπόκριτον ἔφης

ἔφης τὸν θεὸν τοῦ δυνάμιν ἔχειν. μᾶλλον δὴ, καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ ἔχειν. Τῶν γὰρ πατέρων εἰρηκότων ἐν τῷ τόμῳ, ὅτι, εἰ τὸ μηδεμίαν δύναμιν ἔχον, ὅφησιν ὁ ἱερὸς Διονύσι, ὅτε ἔστιν, ὅτε ζῇ, ὅτε νοῇ, ὅτε ἔστι παντελῶς αὐτοῦ θέσις, ἐπεὶ τὸ ἔχον οὐ ἔχει διαφέρει κατάπερ, οἱ μὲν διδόντες τοῦ οἰκείου διαφορὰν τῇ θείᾳ οὐσίᾳ πρὸς τοῦ ταύτης δύναμιν καὶ ἐνέργειαν, ὄφασιν ἔχειν αὐτοῦ ἐνέργειαν, τὸ δὴ ἀνενέργητον, καὶ αὐτόπαρκτον. Ταῦτα πίνων ἐνθέως εἰπόντων σκείνων, αὐτὸς ἀπακεκαλυμμένῃ κεφαλῇ, μὴ ἔχειν φησὶ δύναμιν Κυρίως τὸν Θεὸν ἔφης. μᾶλλον δὴ μὴ δ' αὐτὸ καθάπαξ τὸ ἔχειν. διὸ καὶ τοῦ σοῦ καταγέλωτος καὶ τῶν σύγκρωτῶν ὕβρεων καὶ τῆς αἰσχύνης σκείνης αὐτὸς αὐτῆς κληρονομεῖν δίκαιος, παρ' αὐτὸς σαυτοῦ, καὶ κὴ σαυτοῦ τὰς ἀξίας ἐξενεγκὼν ψήφους, καὶ ἅπερ ἔφης ἐνίγματα πλέξας, καὶ ὅπ ψύχει τὸ πῦρ διόπ θερμὸν, καὶ θερμαίνει ἡ χιὼν διόπ ψυχρὰ, καὶ ὅπ τῶν μακρῶν φληνάφων σκείνων, οὓς κατελίπομεν ἐν τοῖς σοῖς λόγοις, τοῦτε λόγοι καὶ καιρῶ φειδόμενοι, καὶ ἅμα τὰ σὰ συγκαλύπτοντες αἰσχη καθ' ὅσον οἶόν τε. Εἰ δὴ μὴ ἔτω δοξάζειν αὐτὸς φῆς, μηδὲ ταυτὶ βλέπεσθαι τὰ καταχρηστικῶς, καὶ οὐ Κυρίως, ἅπερ αὐτὸς ἰδίαγλώττῃ καὶ γράμμασι λέγῃς, σκεῦο λέπεται, καὶ σὸν ἄλλο παροδήλως καθὰ δὴ καὶ πρὸ ἔφω, λέγωδὴ, τὸ αὐτὸ τοῦ μάτιω, καὶ ψεύδως σκδέξασθαι καὶ εἰπεῖνσε ταῦτα. Διαπὲ τοῦ ἕτερον, ὡς μηκέτι σωιάσθαι τοῦ αἱρεσιν, καὶ ἅπερ ἡ Σιωόδος εἶπε καὶ σοῦ, καὶ τῆς σῆς συμμορίας. ὅπ τὸ αὐτόπαρκτον καὶ μὴ δὴ, τῷ ἀεὶ ὄντι, καὶ τῶν ὄντων ἁπάντων αὐτῷ Θεῷ, σὸν αὐτόπαρκτον μόνον καὶ ἀμαθῶς, ἀλλὰ καὶ ἀσεβῶς πεποιήκατε, ἀλλ' αὐτόθεν σαφῶς, κἀκ τῆς ὑμετέρας λαμβάνεσθαι θέσεως. Τοιαῦτα καὶ Θεοῦ καὶ τῆς αὐτοῦ σκκλησίας πεπαρανομηκὼς ὁ τῆς ψευδωνύμου σοφίας, καὶ γνώσεως ὑποὶ μαθητὴς, καὶ φίλος, καὶ γραμμασι, καὶ βιβλίοις σκηθέσθαι τολμήσας, δι' ἀδήσεως καὶ τύμπανα, καὶ κύφωνας ἐπ' αὐτὸν ἐδέξαν καλεῖν, τὰ τῆς φίλης αὐτῷ κωμῳδίας, ὁ δὴ, καὶ παῤῥησιάζεσθαι μᾶλλον τολμᾷ, καὶ σεσεῖσθαι μᾶλλον τῷ ψεύδεσθε, καὶ τῇ βλασφημίᾳ. Καὶ τὰ μὲν σεσὸ τῆς Σιωόδου, καὶ τοῦ τόμου θείας καὶ ὑψηλῶς ἔκτε τῆς θείας γραφῆς, καὶ τῶν θεολόγων φιλοσοφήσαντα πατέρων, καὶ πίστεις καὶ τοσαῦτα πεφηνότα, καὶ τηλικαῦτα, ὡς μηδὲ τὴν δεξιὰν εἰρηκόα παρέρχεται. θεότητος δὴ κατ' αὐτὸν ἀναπλάττει. καὶ τοῦ πολυθρύλητον σκείνου καὶ πανταχοῦ σεσοφισμένου πολυθεΐαν ὑπ' αὐτοῦ τε, καὶ τῶν αὐτοῦ Πατέρων, καὶ διδασκάλων, τὰ μηδαμοῦ τῇ Σιωόδῳ, καὶ τῷ τόμῳ ῥηθέντα, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ ἀποβληθέντα, καὶ ἐξελεγχθέντα μὴ τῶν αὐτὰ πεισθεῖσαν ἑλλήνων πάλαι καὶ καινοδόξων. Ἀλλ' αὐτὸς εἰς τοῦ θείαν, καὶ ὑπερφυᾶ, καὶ ἀόρατον τῆς θεότητος ἐνέργειαν καὶ τὰ φυσικὰ τοῦ Θεοῦ ἰδιώματα σωιθῶς ὑβρίζων, σκεῦνα καὶ τῶν πατέρων σεσεφέρει ψευδόμενος. ἵνα καὶ τοῦ οἰκείαν αὐτοῦ συσιάζῃ δόξαν, καὶ τὰς ἀπολεστέρας θορυβῇ τῶν πιστῶν, τῷ δέει μορμολυττόμενος τῆς ὑπ' αὐτοῦ πλαττομένης πολυαρχίας. εἶτα καὶ τοῦ οἰκείαν ἑαυτοῦ δόξαν εἰσάγων, καὶ τὴν ἐνσεσαρκήμενοι μονάρχίας ἀθεΐαν, καὶ ὅπως ἐντόυτοις δίνομίῳ κατὰ πάντα, καὶ δὴ τῷ γαλάτῃ συνάδει δεικνὺς, σκεῦνα παῤῥησιάζεται τῆς Σιωόδου κατηγορεῖν, καὶ τοῦ τόμου, ὅπ τὰ τῆς θείας, καὶ ἀπλῆς οὐσίας φησὶ διαιρεῖσιν ὀνόματα, καὶ ἄλλο μὲν νοεῖσιν οὐσίαν, ἄλλο δὴ δύναμιν, ἄλλο δ' ἐνέργειαν, καὶ σοφίαν, καὶ τὰ τοιαῦτα. αὐτὰς καὶ ἐν τὰς σκείνου λέξεις καὶ αὖθις σεσεπίθημι. Σὺ δὴ λοιπὸν ὦ σοφὲ, σεσὸ σκεῦνον ἀν φάθι, τοῦ πολυ-

πολυθεΐαν ὡς φὴς φεύγων, εἷν δὲ παντὶ ἀδιάφορον εἶναι φὴς αὐτὰ, καὶ τῇ οὐσίᾳ καὶ ἀλλήλοις. καὶ τὸ παράδοξον δὴ τοῦτο, ὅτι δὲ κινεῖ, καὶ ἐνεργείᾳ ταῦτα δοξάζων, τοῦτο καὶ τοῦ τοῦ Χριστοῦ κατηγόρηκας σκληρίας ἤδη, ὅτι καὶ διάφορα ταῦτα φησὶ δὲ τοῦ οὐσίας, καὶ ἀλλήλων κατάπι, καὶ ἄκινα. Ὥστε κατὰ σὲ, εἰ μὴ οὐδοποιῶ καὶ ἀλλήλων, καὶ τοῦ οὐσίας διαφέρει, καὶ κινεῖ, δὲ χρονικῶς εἰσὶν ἐνεργείᾳ, εἰς ἐκεῖνο ὁ Θεὸς, καὶ ἐν πάντῃ τε, δὲ πάντως τὸ μόνον ἄκινον, ἡ οὐσία αὐτοῦ. εἰ δὲ διαφέρει κατάπι καὶ ἀλλήλων, καὶ τοῦ οὐσίας, ἐν ᾗ καὶ θεωρούμενα, φυσικὰ ταύτης ἰδιώματα, καὶ ἀδιαίρετα πεφυκότα καθάπαξ καὶ ἄκινα, καὶ σωματικὰ τῇ πηγαζούσῃ φύσει κατὰ τοὺς θεολόγους πατέρας, οὐκέτι εἷς ἄκινος ὁ Θεὸς, ἀλλὰ, πολυαρχίαν τε, καὶ πολυθεΐαν τὸ παρ' ἡμῶν προσβαλόμενον. Καὶ πῶς ὦ φιλόσοφε τὰ πολλὰ οὐχὶ τῷ ἀριθμῷ κατὰ σὲ, ἀλλὰ τῷ λόγῳ; κινεῖ καὶ γὰρ αὐτὸς διαῤῥήδην ταῦτα δοξάζεις, πῶς οὖν τὰ τοιαῦτα τῇ ἀκτίσῃ ἑνόμενα φύσει, ἓν εἰσιν ἄκινον πάντῃ τε, δὲ πάντως; εἰ μὴ ὡς οὐσίας οὐσία, ἀλλὰ ταῦτόν τε καὶ αὐτὸς ἀδυνάτου αὖ εἴποις. οὐσίαν γὰρ οἱανδήποτε σωτελθεῖν ὅτως εἰς ἓν ἑτέρα οὐσίᾳ ἀμήχανον, τὸ ἀσωδῶν διαφορῶν ἀσυγχύτων τοῦτο. Ἄλλως τε εἰ δὲ κατὰ μίξιν, καὶ ἀνάκρασιν ἡ ἕνωσις γένοιτο μὴ δὲ φυρμοῦτε, καὶ τοῦ συγχύσεως, καὶ ἑτεροιώσεως, καὶ οὐδέτερον τῶν σωτεθεισῶν φύσεων ἔσται τὸ ἀποτελούμενον. τοιαῦτα καὶ γὰρ ὁρῶμεν τὰ ἐκ διαφόρων οὐσιῶν σωτιθέμενα. δῆλον δὲ δὲ Θεοῦ ταύτῃ τε, καὶ πάντως ἀδυνάτου τοῦτο, καὶ εἰκὸς. ὅτε γὰρ φύεται, καὶ εἴδη πέφυκεν ὁ Θεὸς, ἵνα καὶ διαφορὰς οὐσιώδεις ἔχῃ τὰς διαιρούσας δὲ σωτιούσας, καὶ οὐσίαν Θεοῦ ἐκεῖ αὖ ἐνέγκοι ποτέ τις οὐσία, μὴ διαφθαρεῖσα, καὶ τῶν δὲ σωτακρασθῆναι, καὶ συγχυθῆναι. διὸ καὶ τὴν τοῦ φύσεων δὲ Χριστοῦ εἴωσιν, ἐκεῖνα αὐτὰς, ἀλλὰ καθ' ὑποόστασιν ἡ τοῦ Χριστοῦ πάλαι καλῶς ἐδόξασεν ἐκκλησία. Εἰ δὲ ὡς ὑποστάσεις φὴς τὰ τοιαῦτα ἡνῶσθαι ἀλλήλοις, νεστόρειον ἀκεραβῶς τὸ πτῶμα, καὶ δεῖ πόρρωπου τῆς ἐκκλησίας ἐλαύνεσθαι κατὰ κρημνῶν, δὲ βαράθρων. ἐκεῖνο καὶ δὴ, καὶ οἱ κατ' ἐκεῖνον ἐτόλμησαν πάλαι τὴν ὑποστάσεων τὰς τοιαύτας ἑνώσεις, διὸ καὶ ἡῶν δυάδα, τὴν μὴ ὡς Θεοῦ λόγον, τὸν δ' ὡς ἡῶν ἀνθρώπου, κατὰ σχέσιν ἡνωμένους, καὶ ὁμοβουλίαν μόνῳ ἀλλήλοις τὸν ἕνα ἡῶν τοῦ Θεοῦ, τὸν αὐτὸν Θεὸν ὁμοῦτε, καὶ ἄνθρωπον λεληρηκότες, τοῦ τῶν δυσεβῶν αἰσχρῶς ἀπηλάθησαν καταλόγου, ὑνυπόστατον εἰπόντων τὴν ὑποστατικὸν θεότητος σωσληφθεῖσαν ἐν Χριστῷ ἔννευ, καὶ ἔμψυχον σάρκα, ἀλλ' οὐχ ἑτεροϋπόστατον, ὡς ἐκεῖνοι. Ὑμεῖς δ' οὐχὶ δύο κατ' ἐκείνους σωελθεῖν ὑποστάσεις ἀλλήλαις, ἀλλὰ ταυτὰ τὰς εἰ λέγοιτε, ὅσον καὶ κείνους ὑπερβάλλετε ταύταις τὴν ἀτοπίας. εἰδὲ μήτε τοῦτο, μήτε ἐκεῖνο λέγοιτε, ἑκατέρωθεν δὲ καὶ ὡσαύτως τὸ πῶμα, αὐτὸς δίκαιον αὖ εἴης ἑξῆς διδάσκειν, καὶ σαφηνίζειν τὸ σὸν δόγμα. Οὐ καὶ δὴ ὡς ἐν οὐσίᾳ συμβεβηκότα, ταῦτα αὖ λέγοις. οὐ μόνον ὅτι σώζεται ἐκ συμβεβηκότων τε, καὶ οὐσίας κατασκευάσεις τὴν ἁπλῆν καὶ ὑπερόπτον φύσιν, οὐτωσὶ λέγων, ἀλλ' ὅτι δὲ σὺ ἀλλήλα τὰ συμβεβηκότα μὴ διαφέρειν ἀμήχανον, οὐ τῷ ἀριθμῷ φημι μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ λόγῳ. Καὶ δὴ φεύγεν, ὀνόματα δὲ φησιν ἐκεῖνα πάντα φαμὲν δὲ Θεοῦ, καθ' ἑνὸς ὑποκειμένου λεγόμενα, καὶ μήτε τοῦ οὐσίας δὲ Θεοῦ μήτ' ἀλλήλων μήδ' ὁποῦν, ἑνὶ μηδενὶ διαφέρουσα. Καὶ εἰ ὀνόματα ταῦτα μόνον λέγοις φιλόσοφε πραγμάτων ψιλὰ, δὲ οὕτως ὀνομάζεσθαι ταυτὶ σκοπεῖς τὸν Θεὸν, ὥσπερ κἀκεῖνα τὰ πολυώνυμα, ὡς ὅταν

ὅταν ἄορ, ξίφος, φάσγανον τὸ αὐτὸ λέγωμεν, ἢ τὸν αὐτὸν ἰδεῖν τε δὲ λεβεβαῖον ἐμὲ καὶ θαδδαῖον, καὶ δὴ δὲ βαρναβᾶν καὶ ἰωσὴφ τὸν αὐτὸν δὲ ἴσον, δὲ οὐχ ὑποβέβληπται σημαινόμενον κατάλληλον ἑκάστῳ τῶν δὲ θεοῦ ὀνομάτων, ἀλλὰ καὶ θεὸν καὶ βασιλέα καὶ κριτὴν. καὶ ἀγαθὸν, καὶ φιλάνθρωπον, καὶ δίκαιον, καὶ πατέρα, καὶ δημιουργὸν αὐτὸν λέγοντες, οὐδένα πρᾶγμα καὶ σὲ δηλοῦν ἕκαστον τῶν εἰρημένων οἰόμεθα, μάτην ἐγκαλεῖται τὴν σύγχυσιν ταύτην δύνομεν μόνον, οὐδὲν ἧττον καὶ σοὶ τὰ αὐτὰ πεῖν τὰ αὐτῶν καὶ φρονοῦντον, δὲ γεράφοντον. Καίτοιγε καὶ δὴ τῶν αὐθητῶν τούτων. δὲ ὁρωμένων, ἐξ ὧν καὶ ταῖς θείαις ἐνεργείαις δήπουθεν τέθειται τὰ ὀνόματα, εἷς μὲν ἐστὶν ὁ βασιλεὺς δὲ ὁ αὐτὸς, οὐ διαφέρει. ἀλλ' ἐξ ὧν ἐνεργεῖ καὶ κατὰ διαφόρως, διαφόρως αὐτὸν καὶ προσαγορεύομεν. δὲ τὸν αὐτὸν βασιλέα, νῦν μὲν ἄρχειν, δὲ βασιλεύειν λέγομεν, νῦν δὲ κρίνειν, νῦν δὲ ἐνεργεῖν. καὶ ποτὲ μὲν τοῖς ἐχθροῖς μάχεσθαι, καὶ πολεμεῖν τῶν οἰκείων, ποτὲ δὲ νομοθετεῖν, ἄλλοτε δὲ τῶν ἀδικουμένων προΐσταται, καὶ πτέσεσι καὶ πόλεσι δεῖμαζειν. καὶ ἡγεμόνας, καὶ στρατηγὸς χειροτονεῖν καὶ γῆντε, καὶ θάλασσαν. καὶ ἢ τούτων ἑκάστου ἐνέργεια, καὶ προσηγορία καὶ ὄνομα καὶ καιρὸν γίγνεται δηλαδὴ τῷ βασιλεῖ. καὶ ὁ αὐτὸς τε καὶ εἷς πολλάκις, δὲ διάφορα τὰ ὀνόματα κέκτηται, οὔτε πρὸς τοῦ οὐσίας αὐτοῦ λόγον, δὲ ὅρον ἀναγόμενα, ὅτε ἑνὶ δὲ τὸ αὐτὸ τὰ πάντα ὁμοῦ σημαίνουσα, ὅτε ὀνόματα μόνα πραγμάτων ἔρημα πεφυκότα, ἀλλὰ πρὸς τὸ ὁικεῖον σημαινόμενον λεγόμενον ἕκαστον, καὶ πρὸς ἕνα τῶν πρὸς τὸ ὑποκείμενον δηλαδὴ τὴν οὐσίαν καταλήλως λεγόμενον. Εἰ γοῦν πρὸς τοῦ ἀνθρωπον ὅτω κατὰ φύσιν ἔπεται τὰ τοιαῦτα, δὲ ὅτε τῷ τοῦ οὐσίας οὐδοῦν λυμαίνεται λόγῳ, καὶ πραγμάτων προσφυῶντε, καὶ καταλήλων εἰσὶ δηλωτικὰ τὰ ὀνόματα, πρὸς τοῦ Θεοῦ τὰ ἄνω καὶ φῆ δὲ κατὰ φύσιν πανταδυνάμου μόνου, δὲ ὑπὲρ πᾶσαν ὄντος καὶ δυνάμιν, δὲ σοφίαν, καὶ ζωὴν, καὶ ἐνέργειαν, δὲ ὅσα τοιαῦτα, ᾧ πρὸς πάντα τὸ θέλειν ὀρκεῖ μόνον, καὶ τὸ ἐννόημα ἔργον συντελεσμένον ἐστὶ, καὶ διὰ τοῦτο δὲ ζῶν, δὲ αὐτοζωὴ, καὶ σοφὸς, δὲ αὐτοσοφία, δὲ δυνατὸς, δὲ αὐτοδύναμις, καὶ δὴ δὲ τοιούτων ὑποστάσεις πρὸς τοῦ θεολογίας κηρύττεται; Τὸ μὲν πρῶτον διὰ τὸ ἐνυπόστατον, ἵνα μὴ δυνάμεις ἀνυπόστατον νομιοῦν. Τὸ δεύτερον, ἵνα μὴ δόξῃ κατὰ μέθεξιν καὶ αὐτὸς τὰ τοιαῦτα κεκτῆσθαι. Τὸ δὲ τρίτον, ὅτι μὴ τοῦ μετεχόντων μόνον ἐκείνων, φημὶ δὴ τῶν κτισμάτων, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν μετεχόντων, ὡς ἰδίων δὲ φυσικῶν δυνάμεων αὐτῶν, ὃ δὴ καὶ ὁ σοφὸς Διονύσιος φθάσας ἡμᾶς ἐδίδαξεν. Εἰ δὲ λέγεις ὅτι ἀπλοῦς ἐστιν ὁ Θεὸς, καὶ ὅπερ, ἄνθρωπος αὐτὸν πρὸς ἐπὶ αὐτοῦ, δὲ ἐκ ἄλλου τινὸς σημαντικόν ἐστι, τοῦτο καὶ πρὸς μάλα τεταυτῶς δὲ διεχυεῖζη, δὲ γεάφεις, ἀλλ' αὐτὸ μὲν ἓν τοῦτο, δὲ ἐκ ἄλλο τὴν πρὸς ὀνομιόνσι προσμαρτυρεῖ συμφωνίαν ὡς τῶν ἀκεραῖος. ἡμεῖς πρὸς ὁ μόνον ἀπλοῦν ἴσμεν ἡμῶν τὴν θεὸν, ἀλλὰ δὲ ὑπὲρ αὐτὴν ἀκεραῖος τὴν ἀπλότητα, καὶ ὑπὲρ πᾶσαν οὐσίαν, δὲ δυνάμιν. Τὶ δὲ πρὸς ὁν τὸ θεῖον ἀπλῆς ἐστι φύσεως, ὁ θεολόγος φησὶ γρηγόριος, διαζητήσω- „
μεν. ὁ πρὸς δὴ, τοῦτο φύσις αὐτῷ ἡ ἀπλότης, εἴπερ μηδὲ τοῖς σωθέτοις μόνον „
τὸ εἶναι σωθέτοις. Ἄκουε δ' ἑξῆς καὶ τὴν ὁμοτεχόπων, δὲ συμφυῶν αὐτῷ θεολόγων „
τὰ αὐτὰ πρὸς τὰς αὐτὰς, ὥσπερ ἐξ ἑνὸς στόματος, πρὸς τῶν αὐτῶν ὡσαύτως φι-
λοσοφούντων. Βασιλεὺς μὲν ὁ μέγας πρὸς τὴν ἱερὸν ἀμφιλόχιον γεάφων,

ἡμεῖς-

ἡμεῖς φησι τοῦ μεγαλειότητος καὶ Θεοῦ εἰδέναι λέγομεν, καὶ τοῦ δύναμιν, καὶ τοῦ σοφίαν, καὶ τοῦ ἀγαθότητα, καὶ τοῦ φρόνησιν, ἢ ὑπερβολὴ τῶν ἡμῶν. καὶ τὸ δίκαιον αὐτοῦ τῆς κρίσεως, οὐκ αὐτοῦ τοῦ οὐσίας. Ἀλλ' ἀπλοῦς φησιν ὁ Θεός, καὶ ὅπερ αὐ αὐτοῦ ἀπαρεμβάτου, γνῶσιν τῆς οὐσίας ἐστί. Τοῦτο δὲ σόφισμά ἐστι μυρίας τὰς ἀπορίας ἔχον. Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς φησὶ δύνομαι. εἰ μὴ γὰρ οὐδὲν ὅλως κατ' ἐπίνοιαν ὁ δύνομαι θεωρεῖ, ἵνα μὴ δόξῃ ἀνθρωπίνας τὸν Θεὸν σεμνύειν φαντασίας, πάντα ὁμοίως οὐσίαν ὁμολογήσει τὰ ὑπολεγόμενα τῷ Θεῷ, πῶς οὖν οὐκ ἀναγέλαστον τὸ δημιουργικὸν οὐσίαν εἶναι λέγειν. τὸ φθορικὸν πάλιν οὐσίαν, τὸ φθορικὸν ὡσαύτως, καὶ ἀπαξαπλῶς πᾶσαν ἐνέργειαν οὐσίαν τίθεσθαι; καὶ εἰ ταῦτα πάντα φῶς ἐνσημαινόμενον τείνει, ἀνάγκη πᾶσα ταυτὸν ἀλλήλοις δυνάσθαι τὰ ὀνόματα, ὡς ὅπου τὸν πολυωνύμων, ὅταν Σίμωνα καὶ Πέτρον καὶ Κηφᾶν τὸν αὐτὸν λέγωμεν. οὐκοῦν ὁ ἀκούσας τὸ ἀναλλοίωτον καὶ Θεοῦ, φῶς τὸ ἄφθορον ὑπαχθήσεται, καὶ ὁ ἀκούσας τὸ ἀμερές, φῶς τὸ δημιουργικὸν ἀπενεχθήσεται. καὶ ταύτης τοῦ αὐ γνώσεως τὸ συγχύσεως ἀπαθέστερον, ἀφελόμενον τοῦ ἰδίαν ἑκάστου τῶν ὀνομάτων σημασίαν, αὐτὸ νομοθετεῖν τῆτε κοινῇ χρήσει, καὶ τῇ νομοθεσίᾳ καὶ Πνεύματος; καὶ μετ' ὀλίγον. πῶς οὖν οὐχὶ μανίαν φῆς μὴ ἴδιον σημαινόμενον ἑκάστῳ τῶν ὀνομάτων ὑποβεβλῆθαι λέγειν, ἀλλὰ φῶς τοῦ ἐνέργειαν πάντα ταυτὸν δυνάσθαι ἀλλήλοις διορίζειν τὰ ὀνόματα; Ὁ δὲ τούτων συμφυὴς ἀδελφὸς καὶ ὁμότροπος, γεηγόρειος ὁ νύσσης φησὶ, τὰ αὐτὰ καὶ διανοίᾳ, καὶ λέξεσι σχεδὸν φῶς τὸν αὐτὸν εἰπὼν αὐτικείμενον, εἶτα ἐπάγει. καὶ εἰ ταῦτα νομοθετεῖ ὁ δύνομαι, τὸ μάτιον ἀγραφαὶ πολυωνύμως τοῦ θείαν φύσιν ἀνακαλοῦσι, Θεὸν, κρίσιν, δίκαιον, ἰσχυρὸν, μακρόθυμον, ἀληθινὸν, ἐλεήμονα, καὶ ἄλλα ποιοῦσα κατονομάζουσι. εἰ γὰρ οὐδὲν τῶν ὀνομάτων δηλοῦν καὶ ἰδιάζουσαν ἐννοίας καταλαμβάνεται, πάντα δὲ ἀλλήλοις διὰ τὸ κατὰ τὸ σημαινόμενον συγχύσεως ἀπαθέφυρται, μάτιον ἂν εἴη, πολλαῖς δὴ καὶ αὐτοῦ τῶν ἐπωνυμίαις κεχρῆσθαι, μηδεμιᾶς τὸ καὶ τὸ σημαινόμενον διαφορᾶς ἀπ' ἀλλήλων τὰ ὀνόματα διαστελλούσης. ἀλλ' ἡμεῖς, οὐ τὸ ὑποκείμενον τῆς ἐννοίας ταύτης συνδιαχίζομεν. ἀλλ' ὅτι ποτὲ κατ' οὐσίαν ἐστὶν ἓν εἶναι πεπιστεύκατε, φῶς πάσας τὰς τοιαύτας ὑπολήψεις εἰκείας ἔχειν τὸ νοηθὲν ὑπολήφαμεν. εἰ γὰρ μάχεται φῶς ἄλληλα τὰ ὀνόματα κατὰ τοῦ τῶν ἀντιθέτων φύσιν ὡς εἰ τὸ ἓν ὑπάρχει, μὴ αὐ τῷ αὐτῷ συνθεωρηθέναι τὸ ἕτερον, ὡς οὐκ ἐνδέχεται ζωὴν ἅμα, καὶ θάνατον φῶς τὸν αὐτὸν νοηθῆναι. ἀλλὰ τοιαύτη ἐστὶν ἑκάστη τῶν δηλοῦν τὴν θείας φύσεως λεγόμενων ἡ ἔμφασις, ὥστε καὶ ἰδιάζει τῷ σημαινομένῳ, μηδεμίαν ἔχειν φῶς τὸ συνονομαζόμενον ἑκατέρου. Ὁρᾶς ὦ φιλόσοφε πῶς μεθ' ἡμῶν οἱ θεολόγοι Πατέρες ἴσασι, μᾶλλον δ' ἡμεῖς τῇ σφῶν ἀψευδεῖ θεολογίᾳ διὰ πάντων καὶ συνηγορούμεθα καὶ συνιστάμεθα. οὐδέν ἐστι τὸ ἡμετέρας φῶς Θεοῦ δόξης, ὅ μὴ τὸν σφῶν ἤρτηται διδασκαλίας τε, καὶ τῶν λόγων, οὐ δὴ κατ' σφῶν τοῦ μάχου δρᾶμα, εἰ καὶ καθαπερεί τινι φωστῆρι, καὶ φωκαλύμμαλι τῷ ἱερῷ τόμῳ, καὶ τοῖς σφῶν σφετεθεικόσι κέχρησται, μὴ τὸν πολεμίων γίγνη τὸν ἐκκλησίας, καὶ τοῦ σφῶν καταδίκων ὥσπερ δηλήσεις ἕλκεις καὶ τὸν σεαυτοῦ κεφαλῆς; Ἀλλὰ τὸν φῶς τῆς σφῶν καὶ μακρᾶς ἀδολεσχίας ἡμᾶς τε καὶ σαυτὸν ἀπαλλάξαντα τόγε νῦν εἶναι τέως, καὶ τὸ φῶς τὰ αὐτὰ στρέφεσθαι μάτιον, καὶ γελοῖα πλέκειν, καὶ ἀσχημονεῖν παρρησίᾳ,

ρησίᾳ, λέγε φωνῶν, καὶ τὰ λοιπὰ τῶν σῶν λόγων, καὶ ὃς αὐτὸς ὀνομάζεις ἐλέγχους τῶν ἱερῶν ἀνδρῶν τε, καὶ λόγων. μᾶλλον δὲ τοῦ μὴ σῆς δόξης, καὶ τῶν τρόπων ἐλέγχους βλασφημίας δὲ, καὶ συκοφαντίας τῶν μακαρίων ἐκείνων, ὧν τὰ μὴ ἡμῖν ἔδοξεν ἤδη φθέσας ὁ λόγος, τὰ δὲ καὶ αὐθις δείξῃ σαφέστερον. Λέγε τοιγαροῦν. ἀλλ' ἐπεφ

ώμαν. Ὥσπερ οὖν ἐκεῖνος ὑπὸ τοῦ ἐκείνου μυθευομένης Ἀθηνᾶς, τὴν ἐγκέφαλον, καὶ τὰς φρένας ἀφανισθείς, καὶ τὴν ἡγεμόνων, καὶ στρατηγῶν ἀωρὶ νυκτὸς ἐδόκει χωρεῖν τοῦ τῶν ἑλλήνων στρατοῦ, ὡς καὶ νομίζειν ἐν χεροῖν ἔχειν αὐτοὺς, καὶ δεσμοῖς ὑπὸ τῶν ἰδίων σκηνῶν, τὰ δ' ἦν ἀκριβὲς ἀπάτητε, καὶ μελαγχολίᾳ, ὑφ' ἧς δήπου καὶ καθήκοντος ἔζω θυόμενος, κεῖνος ὀρχήσεσθαι κατ' ἐκεῖνον, τοὺς μὲν ἀνήρει, τοὺς δὲ ἐδέσμει, τὰ φεικωδέστατα ἀναπηλάμενος, ἔστι δ' ὅτε χεῖρας ἅμα καὶ πόδας οἰόμενος στρεγγαλοῦν, ἀνήρτει τοῦ ἄντικρυς, μέχρι δὴ καὶ τοῦ ἡμέρας ἀναλαμψάσης, καὶ φρονοῦντος αὖθις ἐπανιόντος αὐτῷ, αὐτόχρῆς ὑπὸ ἀμαχίας γίγνεν ἑαυτοῦ, ὅτω δὴ καὶ αὐτὸς ὑπὸ λύσσης ἀλογίστου, καὶ μανίας, καὶ δεινοῦ φθόνου, καθαπερείπνων ἐλαυνόμενος δαιμόνων ἀγρίων, τὰ τῶν ἐξεσκηνώτων ἀκριβῶς, καὶ μανομένων ἐργάζη, τὴν μὲν ἱερὸν τοῦ Ζωοδόχου τόμον, καὶ τὰς ἐκεῖνον καλῶς ἐκθεμένας, καθαπερείπνας ἡγεμόνας, καὶ στρατηγοὺς ἱερὰς τῆς χριστοῦ ἐκκλησίας ἐν χεροῖν ἔχειν δοκῶν, καὶ δεσμεῖν τοῖς σοῖς λόγοις, καὶ ὠθεῖν ὑπὲ κεφαλὴν, μᾶλλον δὲ καὶ παντελεθρία διδόναι, καὶ τὸ πρόσωπον ἤδη καὶ τούτων τοῦ φανῶς αἰσιῶν, ἔφης καὶ φῦ, ἐπειδὴ τὸ αὐτύπαρκτον ἐνειδίσας ἡμῖν ὁ σοφὸς ἀμαθῶς, εἰς τὸ αὐτύπαρκτον πιστεύειν αὐτὸς σαφῶς ἐξελήλεγκται, φέρε καὶ καὶ τὴν τὰ ἑτέρων ἐξῆς τῆς ἀστοτείας ὑπηχειρημάτων ἡμῖν ὑπηχειρητέον αὖτε, ἀλλὰ δὴ τὰ ἐγκάτων αὐτὸς ἑαυτοῦ τὸ ξίφος κατ' ἐκείνου ἐλαύνων, καὶ πῶμα πίπτων ἐλεεινὸν. πολὺ ὅσον ἐκεῖνος μὲν ὡς ὁ μυθός φησιν ἐπ' ἐρημίας τε, καὶ ὄρους, καὶ μὴ τὸ τῆς μανίας ἐκείνης ἐκινήσαι, καὶ σωματικῶς. σὺ δ' ὑπὲ μέσης τῆς κοινῆς φεῦ τῶν πιστῶν ἐκκλησίας, καὶ τῇ μανίᾳ κάπηχος ὢν ἐπ, καὶ ψυχικῶς τε, καὶ ἀωνίως, ὡς μὴ δ' ἐλπίδα γε τὸν οἰανοῦν ὑπολιπέσθαι σαυτῷ. Ἀλλὰ τὰ μὲν ἱκανῶς ἡμῖν ἔφη δείξας ὁ λόγος, καὶ πεῖραν αὖ, εἴπως καὶ τοῦ ὥρας τε, καὶ τοῦ χρείας ἔξω, τὰ αὐτὰ καὶ λέγειν, καὶ πεῖρα φέρειν αὖθις τοῖς λόγοις, καὶ εἰς ὀδὲν ἀναγκαῖον πονεῖν. ὑπὲ δὲ τὰ ἑξῆς ἰτέον ἡμῖν ἤδη καὶ λόγου.

Τὸν περὶ διαφορᾶς θείας οὐσίας, καὶ ἐνεργείας λόγον ὁ χρηγορᾶς ἔφη, βουλομένος ἡμᾶς βεβαιῶν, δύο τῶν θεοφόρων διδασκάλων εἰς μαρτυρίαν καὶ αὖθις παράγων, Ἰωάννου τὸ Θεῖον ἐκδαμασκοῦ, καὶ τὸ θεῖον σὺν αὐτῷ Κύριλλον. καὶ σύνθης ὑπὲ τάτοις οὗτος αὐτῷ καθ' ἡμῶν ἔγκλημα τὴν ἀμαθίας ἅμα καὶ κακουργίας, καὶ δὴ καὶ τὴν συκοφαντίας τὴν κατ' ἐκείνων καὶ τὴν βωμολοχίας καὶ τὴν ἐκτεροπῆς ὤφεσι τῶν ἱερῶν λόγων. Εἰ μὲν ἓν ταῦτ' ἦν αὐτῷ μόνα, τὸ καθ' ἡμῶν φημι ψεῦδος, καὶ ἡ ἀναιδὴς αὐτὴ συκοφαντία, καὶ ὀδὲν ἄλλο πρεσῆν, ἦν αὖ ἴσως καὶ φορητὸν, καὶ οὐ λόγου παλλοῦπνος ἄξιον. ὁ γὰρ τῶν πάντων δεσπότης ὅτω τολμήσας συκοφαντεῖν, ὡς μὴδ' ἐνέργειαν αὐτὸν, μηδὲ θεοπρεπῆτε, καὶ φυσικὴν χάριν, μηδέπ τῶν φυσικῶν, καὶ ἰδίων ὅλως λέγειν κεκτῆσθαι, μηδὲ θεώσεως μὴδ' ἐνεργείας αὐτοῦ φυσικῆς μὴδ' ὁπῶν κοινωνῆσαι τῇ ἀνθρωπείᾳ δηλαδὴ φύσει, δι' ὅπερ ἄρα καὶ ὑὸς ἀνθρώπου γενέσθαι τε, καὶ κληθῆναι δι' ὑπερβολὴν ἀῤῥήτου φιλανθρωπίας ὁ μονογενὴς υἱὸς ἠξίωσε τοῦ Θεοῦ, πῶς αὖ τοῦ ποτὲ τὴ καθ' ἀνθρώπων δύλαβηθείη συκοφαντίαν, καὶ τὴν διαβολὴν, καὶ τὸ ψεῦδος, καὶ εἰς ἄτοπον τὴν ὑπερβολὴν ταύτην ἐξάγη, καὶ κατὰ Θεοῦ, καὶ τοῦ ἐκείνου δόξης, ὁ κατὰ τῶν τοιούτων αὐτῷ λόγος πρεπῆ. Νῦν δὲ κατὰ τὰς τοῦ παροιμίας φῶρας ἀναιχμωτῶν, καὶ τὰς οἰκείας κακουργίας, καὶ τὴν κλοπὴν, καὶ τὴν ἀμαθίαν καὶ τὴν διαστροφὴν,

φὴν, καὶ τὴν παρεξήγησιν τῶν θεολογικῶν λόγων, καὶ πανθ' ὅστις αὐτός ἐστιν ὑπόδυνος μόνος, ἡμῖν ἀνερυθριάσας προσεγκαλεῖ. καὶ μάρτυς τῶν παρ' ἐμοῦ λεγομένων αὐτὸς ὀνείδους. Τοῦ δὲ Ζωοδόχου τόμου τὸ ἑτέρου παρενεγκόντος Κύριλλον περὶ τοῦ καὶ μονογενοῦς υἱοῦ καὶ Θεοῦ θείας, καὶ ἀῤῥήτου ἑνώσεως, λογικῶς περὶ τὰς αἱρετικὰς διαλεγόμενον, καὶ ταῦτα περὶ τοῦτον ἄλλοις πολλοῖς φάσκοντα, εἰ τῷ ἑνοῦν ταυτόν ἐστι τὸ ποιεῖν, ὁ ἑνοῦν ἔσται ποιῶν τὸ ἑνούμενον, καὶ ὁ ποιῶν ἑνοῦν τὸ ποιούμενον, ἀλλὰ τὸ μὲν ποιεῖν ἐνεργείας ἐστὶ, φύσεως δὲ τὸ ἑνοῦν, φύσις δὲ, καὶ ἐνέργεια οὐ ταὐτὸν, οὐκ ἄρα τῷ ἑνοῦν τὸ ποιεῖν ταυτόν ἐστι, δεῖ γὰρ ἐξ ὁλοκλήρου καὶ ἡμᾶς ἐνταῦθα τὴν ῥῆσιν εἰπεῖν, ὅτως οὖν ὑπὸ τοῦ τόμου τοῦ θεολογικοῦ προτεθεῖντος ῥητοῦ, ὃ τοῖς ἱεροῖς διδασκάλοις τὴν ἀμαθίαντε, καὶ τὴν κακουργίαν ἐγκαλῶν γρηγορᾶς, αὐτὸς ἀμαθὴς ἀληθῶς οὖτος ὁμοῦ καὶ κακοῦργος ἐλέγχεται. Τὴν δὲ εἰρημένην τοῦ θείου Κυρίλλου χρῆσιν, κακῶστε καὶ ἀμαθῆς ἀναγνοῦς, καὶ μήτε τοῦ τοῦ θείου θεολογίας ἀνδρὸς ἐν ὑπερόχῃ γεγονὼς τοσοῦτον, μήτε τῆς ἀληθείας τοῦ λόγου τῶν χρησαμένων, καὶ τῆς διανοίας τοῦ τόμου καθάπερ ἔδει σωστὸς, τὸ μὲν, ἐκείνης ἠνήσατο τοῦ θείου πεφυκέναι Κυρίλλου, τὸ δὲ ὅπερ φύσις, καὶ ἐνέργεια οὐ ταὐτὸν, ἀποῤῥήξας ἐκεῖθεν τῷ τόμῳ μετὰ πολλῆς τοῦ ἀναισχυντίας προσέῤῥιψεν ὡς δῆθεν ἡμέτερον, γραώδεις συλλογισμῶν λήρους, καὶ ἀμαθίαν ἡμῖν ἐγκαλῶν σωπήσῃ, ὅτε δὴ τὸ αὐτόμενον ἐν ἀρχῇ, τὸν περὶ διαφορᾶς θείας οὐσίας, καὶ ἐνεργείας λέγων δηλαδὴ λόγον, ὡς ὁμολογούμενον λαβεῖν.

Ἐντεῦθεν ἐναργῶς ὑπέδειξεν ὁ ἡνωάδας, ὅπως τοὺς θεολογικοὺς λόγους, καὶ τὰ δόγματα μετ' ἀπιστίας ἀναγινώσκει, καὶ οἷαν τῶν ἱερῶν λόγων ἔχειν τὴν ἕξιν, καὶ περὶ τάτοις, ὁποῖος ἐν τοῖς λογικοῖς ὢν τυγχάνει, καὶ ὅπως τοῖς συλλογισμοῖς ὑπεβάλλει, ὃ δὴ καὶ μᾶλλον ὥσπερ ἴδιον αὐτοῦ νομίζει, ὡς καὶ ἀπὸ τούτων τοὺς πάντας αὐτὸν καλεῖν ἀξιοῖ. τοῦτο καὶ γὰρ τὸ τῆς φιλοσοφίας ὀσφῦς αὖ πικρὸς ἤγηται περέρημα. μήτε γὰρ τῆς τοῦ σεπτοῦ τόμου διανοίας καθὰ δὴ καὶ ὑπεῤῥέφην, ἐφικέσθαι δυνηθεὶς ὅλως, ὀρθότατοτε, καὶ λογικῶς, καὶ μὴ τῆς δεούσης ὑπερβήμης, καὶ περὶ πάντων ὧν ἐμάθομεν θείῳ τὸν λόγον οἰκονομοῦντος, καὶ καὶ τάξιν τε, καὶ χρείαν ἀναλόγως τεθεντος ἕκαστα, μήτε τὰ τοῦ σοφοῦ Κυρίλλου καταγνόντας, θείας, καὶ ἀνθρωπίνης οὖσας σοφίας μεσὸ, καὶ ὡς ἐκείνου τοῦ μέρους ὄντος. ἀτελὲς ἂν εἴη τῷ διδασκάλῳ τὸ ὑπηχέρημα, καὶ περὶ τὸ σώζοντα λόγον οὐδὲν ὑγιὲς, ἀσυλλογίστως ὑπῤῥίπτει τῷ τόμῳ πρὸς τὸν τόπον τε, καὶ τὴν χρείαν, οὐμᾶλλον τοὺς ἐνδεδωκότας ἐκεῖθεν ἀρχῶν ὡς ᾤετο κακῶς, καὶ συκοφαντῶν, ὅσον ἑαυτῷ, καὶ δικάζων ἐνδίκως, καὶ καταρχῶν, καὶ τὴν περαίνουσαν δίκην, τοιαῦτα τολμῶν τε λαγχανῶν αὐτὸς. Εἰ δὲ τὰ τοιαῦτα λογιζόμενός τε, καὶ γραφῶν καὶ τὰς τοῦ φιλοσόφου φημὶ ψήφους, καὶ ἀποφάσεις, γραώδεις συλλογισμῶν ἐπάγει λήρους τῷ λόγῳ, καὶ σώφρονος τίς ἐστι, καὶ σωφήνης ἀμαθία δήπου, καὶ κακουργία καὶ ἱεροσυλία τείτη περὶ τάτοις, ἀναπέφαντα δὴ νῦν ἐναργῶς, ἐκ τοῦ τόμου ἐκεῖνα λέγων, καὶ γραφῶν, οὐδὲ οἰκαλῶς ἐκεῖνον ἐνδεδωκότες, ἀλλ' αὐτὸς οὗτος ὁ συγγραφεύς, καὶ πατὴρ, καὶ δικαστὴς τοιούτων, δίκαιος καὶ εἴη πάντως, καὶ πᾶς τις οἶμαι συμφήσει, καὶ οὐδεὶς ἀντερεῖ, παρ' αὐτὸς αὐτοῦ καὶ τοῦ σεμνῶν αὐτοῦ λόγων κεκρίθη τὰς ψήφους, καὶ τὰς ἀπῤῥήσεις τοιούτων

προ

τροπαίων, καὶ θρίαμβον ἑαυτῷ καταγῶν, καὶ τελετάς τινας, καὶ χορείας δραπετίδας, ὡς αὐτὸς δήπου προτῶν ἐγκαυχᾶται τοῖς λόγοις. μᾶλλον δὲ καὶ Διονύσους, καὶ ματτύρας, καὶ βάκχας, καὶ χορεύτινα μεθυόντων, ἵν' οἰκειότατα εἴη τῷ φιλοσόφῳ καὶ ταῦτα, ἅτε δὴ καὶ πρὸς τὴν οἰκείων αὐτοῦ σοφιστῶν τε, καὶ ποιητῶν, καὶ μύθων, καταλλήλως αὐτῷ προσαγόμενα. Ἀλλ' ὀκεῖνα μὲν ἐχόντων ὧδε. εἰ δὲ καὶ ἡμέτερον αὖ εἴη τόν' ὀκείνοις δὴ πολεῖσον ἐθέλειν προσαχολεῖν. φέρε δὴ καὶ τὰς προῤῥηθείσας ὀκείνας τῶν θεολόγων Πατέρων ἱερᾶς ῥήσεις εἰς μέσον ἐνεγκόντες τῷ λόγῳ, ἀκριβέστερον δηλήσωμεν τοῖς παρ' αὐτῶν λεγομένοις, καὶ δείξωμεν ὅπως γυμνότερον, τί μὲν οἱ διδάσκαλοι, τί δὲ ὁ τόμος περὶ τούτων αὐτῶν βούλεται, καὶ δὴ καὶ τὰ τοῦ γρηγορᾶ καθ' ἡμῶν ὑπὲρ τούτων ἐγκλήματα, καὶ τὰς μακρὰς μέμψεις. μᾶλλον δὲ καὶ πρὸ τοῦ ταῦτα βασανίσω δοῦναι, καὶ διακωδωνίσαι τοὺς λόγους, κἀνταῦθα Νικητὰς ἡμᾶς, εἰ καὶ μὴ τῷ γνώμῃ, καὶ πρόθεσιν, ἀλλὰ τῷ συμβεβηκὸς οἷον, οἱ τοῦ ἀντιπάλου θαυμαστῶς ἀπεργάζονται λόγοι. εἰ γὰρ τὸ ζητούμενον ἐν ἀρχῇ κατάγε τὸν προῤῥηθέντα καθ' ἡμῶν τοῦ Γρηγορᾶ λόγον, ὡς ὁμολογούμενον λαμβάνοντες, καὶ ἰδόντον ὡς ἀληθῆ καθ' ἡμῶν κεφαλαιώσε δεικνύτες τὸν λόγον πρὸς τοὺς λόγους αὐτοὺς ἡμαρτάνομεν ὡς εἰκὸς, καὶ τὸν πρὸς τοῦ ζητουμένου λόγον, ὅσον κατ' αὐτόν φημι τοῦ πατέρος, ἀλλὰ καὶ ἐπιζητεῖσθαι τὸ ζητούμενον πᾶσάγε ἦν ἀνάγκη, προδήλον ὅτι τὸ ὁμολογούμενον ὡς ὁμολογούμενόν τε, καὶ ἀληθὲς πρὸς τοῦ τῆς ἀληθείας καλῶς εἰληφότες καὶ θεολόγου, καὶ κήρυκος, μεθ' ἡμῶν ἔχομεν τὴν νίκην, καὶ οὐδεὶς ἀντερεῖ, εἰμήτι ἀνοήτως ἐθέλοι λέγειν, καὶ τὴν ἀντίφασιν ἑαυτῇ προσεῖναι. Μάλιστα δὲ τὶ χρὴ μακρὰ λέγειν, ὅπερ καὶ τὸ κατήγορον, καὶ δικαστὴν τοιούτων, τὸν Γρηγορᾶν αὐτόφημι μεθ' ἡμῶν ἱστάμενον ἔχομεν, καὶ τῇ πολεμουμένῃ παρ' αὐτοῦ ἀληθείᾳ προσμαρτυρεῖν μάλα τρανῶς. ἐπειδὴ καὶ αὐτός ἐστιν ὅν ἀλλος ὁ λέγων καθάπερ οὐκ ἔστιν, ὅπερ τὸ ζητούμενον ἐλάβομεν ὡς ὁμολογούμενον. Ἐπεὶ οὖν καὶ Γρηγορᾶν ὁμολογούμενον ὀκεῖνο, καὶ ἀληθὲς, λέγω δὴ τὸ ἄλλο φύσις, καὶ ἄλλο ἐνέργεια, καὶ οὐκέτι ζητούμενον, καὶ ἀμφιβαλλόμενον εἴη· αὖ, εἴληπται δὲ παρ' ἡμῶν καὶ τῶν ἡμετέρων αὐτῶν λόγων ὡς κακῶς αὐτὸς ὤρεπτο δήπου θεν, ἀλλὰ πρὸς τοῦ ὀκκλησίας κοινοῦ διδασκάλου, καὶ θεολόγου κυρίου καὶ θείου φημὶ, μὴ τοῦ τόμου τε, καὶ τοῦ ὀκκλησίας ἡ νίκη πρόφανῶς καθὰ δὴ καὶ εἰπὼν ἔφθην, καὶ δῆλον, καὶ παφὴς ὁ πρὸς διαφορᾶς θείας οὐσίας καὶ ἐνεργείας λόγος, καὶ ἀληθείας πρὸς σία, καὶ παρ' αὐτῶν τῶν ἐχθρῶν μαρτυρούμενος. καὶ ψεῦδος ὀκεῖνα πάντα, καὶ μῦθος, καὶ λῆρος, καὶ συκοφαντία, καὶ γέλως πλατὺς ἄπικρος τὰ κατ' αὐτῆς καὶ λαλούμενα, καὶ γραφόμενα, καὶ οὐδὲ λέγειν ἡμᾶς οὐδὲ γράφειν ἔξεστι πρὸς τούτων ἔδει, ὅγε καὶ παιδίον αὖ οἶμαι δικάζον εἴπεν. Ἀλλ' ἵνα μὴ δόξωμεν ἀτελῆπως τὴν ἡμέτερον καταλείπειν ἐνταῦθα λόγον, καὶ μεταξὺ τῶν ἀγώνων οἷον ἀναχωρεῖν, φέρε τοὺς προῤῥηθέντας τοῦ Πατέρων ἱερὸς λόγους, καὶ ἄφησον ὁ γρηγορᾶς ἐπ' αὐτοῖς, καὶ αὖθις δήπου κεψώμεθα. Εἰπόντι μὲν τὸν Χωοδικὸν ὅτι τόμον, καθὰ δὴ καὶ πρὸς μικρὸ δεδιχῶς ὦπται, τοῖς τῶν θεολόγων ἐν ἐπιπομῇ ῥήσεις ὅτω διεξιόντα. μᾶλλον δὲ καὶ πολυτέρον ἡμεῖς ὀκεῖα προθῶμεν ἐνταῦθα, ἐπεὶ δὴ καὶ τῶν κατηγόρων τοῦτ' ἔδοξεν. ὁ γοῦν θεοφόρος Δαμασκηνὸς πρὸς τοῦ ἁγίας τελάδος θεολογῶν, φύσεις μὲν ἐτίθησι τὸ ὄν τῆς οὐσίας καὶ φυνῶντος προσάγεται τὸ φυνώμενον, ὅμοιον κατ' οὐσίαν,

οὐσίαν, κτίσις δὲ καὶ ποίησις τὸ ἔξωθεν, καὶ ὄν τὸ οὐσίας καὶ κτίζοντος, ποιοῦντος φυέσθαι. τὸ κτιζόμενον, καὶ ποιούμενον, ἀνόμοιον παντελῶς. καὶ μὴ μικρὸν, ἀλλ' ἡ μὲν φύσις ἀνάρχος καὶ ἀΐδιος, φύσεως ἔργον οὖσα, καὶ ὄν τὸ οὐσίας αὐτοῦ προσάγουσα, ἵνα τροπὴν ὁ φυνῶν μὴ ὑπομένῃ, καὶ ἵνα μὴ θεὸς πρῶτος καὶ θεὸς ὕστερος εἴη, καὶ προθήκην δέξηται. ἡ δὲ κτίσις θεοῦ θελήσεως ἔργον οὖσα, οὐσιωδῶς ἐστι τῷ θεῷ. ἐπειδὴ οὐ πέφυκε τὸ ὄν καὶ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι προσαγόμενον, συναΐδιον εἶναι τῷ ἀνάρχῳ, καὶ ἀεὶ ὄντι. Κύριλλος δὲ ὁ μέγας θρεμμανοῖς ἀνθρωπιστάμενος ποίημα τὴν ὑὸν καὶ θεοῦ κακῶς δογματίζουσιν, εἰ τῷ φυναῦ ταυτόν ἐστι τὸ ποιεῖν φησιν, ὁ φυνῶν, ἔστι ποιῶν τὸ φυνώμενον, καὶ ὁ ποιῶν τὸ ποιούμενον. ἀλλὰ τὸ ποιεῖν, ἐνεργείας ἐστὶ. φύσεως δὲ τὸ φυναῦ. φύσις δὲ καὶ ἐνέργεια, οὐ ταυτὸν. ὄν τὸ ἄρα τῷ φυναῦ, τὸ ποιεῖν ταυτόν ἐστι. Τούτων οὖν καὶ πρὸς τοῦ θεολόγου εἰρημένων ὁ τοῦ ζωοδόχου τόμος φησὶν, οἱ διάφορον εἶναι λέγοντες τὴν θείαν οὐσίαν, καὶ τὴν θείαν ἐνέργειαν, ἐπειδὴ κατ' ὀκεῖνον τοῦ φύσεως ἐστὶ τὸ φυναῦ, ἔστι δὲ κατ' αὐτοὺς διάφορος τοῦ φύσεως ἡ ἐνέργεια, ἔσται κατ' αὐτοὺς καὶ τῆς ἐνεργείας τὸ φυναῦ. καὶ οὕτω τὰ ποιήματα ἔσονται φυνήματα αὐτοῦ, ὡς ὄν τοῦ θείας φύσεως ὄντα. Ἐπεὶ δὲ πάλιν τοῦ ἐνεργείας ἐστὶ τὸ ποιεῖν, ἡ δὲ φύσις διάφορος τῆς ἐνεργείας κατ' αὐτοὺς, τοῦ φύσεως ἔσται τὸ ποιεῖν. καὶ οὕτω κατ' αὐτοὺς τὰ ὄν τοῦ φύσεως ἔσονται ποιήματα. Μετὰ δὲ ταῦτα τὰς οἰκείας ἀπορίας πρὸς τοὺς γεγραφότας τὸν τόμον δῆθεν, μᾶλλον δὲ καὶ ἀπικρυς τῶν ἱερῶν τοῦ Πνεύματος θεολόγων, ὅτω πρὸς τὸν ἑαυτοῦ ἀγωνιστὴν πολέμιος, ὅτω πρὸς τὸν ἑαυτοῦ ἀγωνιστὴν ἀνθίστησιν. Ἀλλὰ δὲ ἐξεστοι καὶ ταῦτα φιλότης ὁ ἐρῶν, τῇ σωνήθη βωμολοχίᾳ, καὶ παρεκτροπῇ καὶ τῶν θείων ῥητῶν κεχρημένον τὸ ἀλιτήριον, οὐδὲ κύων ἀν σκυτοτραγεῖν μαθόσα πώποτόποτέ φησιν ἡ παροιμία. ἔξεστι δὲ ἀναπτύξαντι πρότερον τὴν τῶν προπεθειμένων ῥητῶν διάνοιαν, ἐπὶ τ' ἐπενηνεγμένας σωοραῦ τὰς ὀκείνου παρεκτροπὰς. ὁ μὲν Ἰωάννης φυνήσιν λέγει, τοῦτο κύριλλος φυναῦ, ὡς εἴη ταυτὸν παρ' ἀμφοῖν φυναῦ, καὶ φύνησιν. πλὴν, ὅπ ὁ μὲν, πρὸς θεοῦ φησιν. ὁ δὲ ἀπλῶς πρὸς πάσης φυνόσης φύσεως. καὶ ὥσπερ ὀκεῖνος θελήσεως φάσκει τοῦ κτίσιν, ὅτω κύριλλος ἐνεργείας τὴν ποίησιν. ὃν γοῦν λόγον θέλησις ἔχει πρὸς κτίσιν, τοῦ αὐτὸν πρὸς ποίησιν ἐνέργεια. καὶ ἐναλλάξ, ὃν θέλησις πρὸς ἐνέργειαν, τοῦ αὐτὸν κτίσις πρὸς ποίησιν. καὶ ἀνάπαλιν. ὡς κτίσις πρὸς θέλησιν, ὅτω πρὸς ἐνέργειαν ποίησις. ἐπίτε θείων ἀναλόγως καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων. καὶ οὕτω πανταχόθεν ὑγιῶς ἔχοντα δείκνυται τὰ τοῦ τεχνικῆς ἀναλογίας πρὸς τοὺς τῶν ἀγίων λόγους. Καὶ μὴν ἀποδέδεικται, ἐξελήλεγκται ἤδη τῷ λόγῳ, τίς ὁ τὰς βωμολοχίας, καὶ τὰς παρεκτροπὰς, καὶ συκοφαντίας τῶν θείων ἐργαζόμενος λόγων ἀνάδιω, ὃν δὴ καὶ ἀλιτήριον ἀξίως πρὸς τοῖς ἄλλοις προσεῖπες, καὶ τὴν προσήκουσαν δίκην αὐτὸς ἔλαχες σαυτῷ διὰ τῶν σῶν λόγων δικαίως καθὰ δὴ καὶ πρέφει. καὶ σὰ δήπου πηδικὰ, καὶ σὸς κόσμος καὶ ταῦτα σώγε τοῖς ἄλλοις, φημὶ δὴ τὰ τοῦ σῆς παροιμίας, καὶ τοῦ κυνὸς τοῦ σκυτοτραγήσης, καὶ τῷ χορῷ, καὶ τῷ καταλόγῳ τῶν αὐτοτέρωμοιλεχθέντων σῶν Διονυσίων μάλα προσήκοντα, ἵν' ἀπλῶς ἔχοις πάντα πρὸς τοῦ σῶν ψήφων, καὶ τῆς καθ' ἑτέρων ὡς ἐδόκεις ἐρεχθείας. ὅρα δὲ πῶς καὶ τοὺς λογισμοὺς καὶ διάνοιαν ὁ δέλαμος ἐστραπεὶς, ὑπότε τῆς συνόικου μανίας τε, καὶ τοῦ φθόνου, καὶ δὴ καὶ τῆς

τῆς τοῦ λέγειν ἔχειν τὶ τῶν καιρίων σαφανοῦς ἀπορίας, καθάπερ οἱ σοφιζόμενοι τῶν

ἢ ὑποστασιν, ἢ σχέσιν, ἣν αὐτὸς λέγει. Τί δ' οὖν, εἴποις ἄλλο; ἀλλὰ κτίσμα μὴ ὂν ἐρεῖς. ἄναρχον γὰρ καὶ ἀΐδιον, τῶν θεολόγων ἀκούεις αὐτῷ λεγόντων, καὶ ὂν τῆς οὐσίας καὶ Θεοῦ προσάγουσαν, τὸ ὁμοούσιον ἡὸν δηλονότι, ἵνα μὴ Θεὸς πεζῶτος, καὶ Θεὸς ὕστερον εἴη. Ἀλλ' οὐδὲ οὐσίαν αὐτῷ φήσεις. κοινὴ καὶ γὰρ αὕτη πᾶσι τετοῖς ὑποστάσεσιν. ἢ ἡνωμένος μόνου καὶ ἡοῦ. οὐτοῦ δὲ γὰρ ὁ μονογενὴς μόνος, ἀλλωστε καὶ φύσεως ἔργον, ἀλλ' οὐφύσιν αὐτῷ τῶν θεολόγων εἰπόντων. Ἀλλ' οὐδὲ ὑποστάσιν τῷ θείαν γένοιτο ἂν εἴποις ποτε. τρεῖς γὰρ αἱ θεαρχικαὶ ὑποστάσεις, Πατὴρ δηλαδὴ, καὶ ἡὸς, καὶ Πνεῦμα, καὶ οὐδὲν τῶν τριῶν γένοιτο. ἀλλ' ὁ μὲν γενῶν, ὁ δὲ γενώμενος! τὸ δ' ἐκπορευόμενον ἐκ Πατρὸς. λείπεται παιγαροῦν, σχέσιν τοῦτον λέγειν, καὶ κίνησιν θεοπρεπῆ τοῖς ἄκροις μεστεύουσαν, καὶ φύσεως ἔργον ὄφασιν οἱ θεολόγοι, προσάγουσαν ἐκ τοῦ ὁμοουσίου τὸ ὁμοούσιον. Τί δὴν διόπερ σχέσις ἐκ ἀνάρχου καὶ ἀΐδιος, ἢ ἀνύπαρκτος διὰ αὐτὸ τοῦτο, καὶ οὐδὲν ἄλλο πλὴν ἦχος, καὶ ψιλῶν ῥημάτων φωνῆς; οὕτω καὶ τοῦ φοῖτῶν αὐτὸς φιλοσοφεῖς πρὸς ἣς φιλοσοφεῖς σχέσεως. κάκεῖνος καὶ ὁ Πατὴρ, καὶ ὁ ἡὸς, σχέσεως εἰσὶν ὀνόματα. καθὰ δὴ καὶ πρὸς δρεπανεῖς φησιν ὁ τῆς θεολογίας ἐπώνυμος. ὅτε οὐσίας γράφησιν ὄνομα ὁ Πατὴρ ὥσφώτατοι, ὅτε ἐνεργείας, σχέσεως ἦ, καὶ ἐκ πῶς ἔχει πρὸς τὸν ἡὸν ὁ Πατὴρ, καὶ ὁ ἡὸς πρὸς τὸν Πατέρα. καὶ τὸ Θεὸς ἦ, καὶ τὸ Κύριος, τῶν πρὸς τὰ λεγομένων ἐστὶν ὡσαύτως ὡς ὁ αὐτὸς καὶ ταυτόφηνν. ἡ γὰρ ἐκ Θεοῦφησι κλῆσις, καὶ ἀπὸ ἐκ θέειν, ἢ αἴθειν, ἢ τυμολόγηται τοῖς περὶ ταῦτα κομψοῖς λόγοις. καὶ δαπανηθικὸν τῶν μοχθηρῶν ἕξεων, καὶ τὸ πῦρ καταναλίσκον ἐντεῦθεν λέγεται, ἀλλ' οὐ τῶν πρόσθεν λεγομένων ἐστὶ, καὶ ἐκ ἀφεστῶς. ὥσπερ καὶ ἡ Κύριος φωνὴ, ὄνομα εἶναι Θεοῦ καὶ αὐτὴ λεγομένη. ἐγὼ γάρφησι Κύριος ὁ Θεός σου. ἐκ τοῦ μου ὄνομα. καὶ Κύριος ὄνομα αὐτῷ. Τί δὴν. ἐπειδὴ ὀνόματα θεῖα τὸ Θεὸς καὶ τὸ Κύριος, καὶ σχεδὸν, καὶ τῶν πρόσθεν κατὰ τὰς θεολόγους τάξεις, εἰς τὸ ἀνύπαρκτον προσαπέμψομεν ὦ φιλόσοφε καὶ ταῦτα; τῆς ἀσεβείας. ἔστι μὲν οὖν ἡ ἄναρχος, καὶ ἀΐδιος ἐκ Θεοῦ γένεσις, καὶ σχέσις θεοπρεπὴς ἐκ Πατρὸς πρὸς τὸν ἡὸν. ἀλλ' αὐτή ἐστιν ἡ τῆς ἐκ μονογενοῦς ἡοῦ τοῦ Θεοῦ ὑποστάσεως ὕπαρξις, ἢ ὁ τρόπος αὐτῆς τῆς ὑπάρξεως, ἄγνως ὢν πάσῃ γνωτῇ δηλαδὴ φύσει, καὶ ἀνερμήνευτος, καθ' ὃν ἀλλήλων τὰ θεαρχικὰ, καὶ ὁμοούσια πρόσωπα, ἐκ Πατρός φημι, καὶ ἐκ ἡοῦ διακείνεται. ὥσπερ καὶ ἐκ Πνεύματος ἡ ἐκπόρευσις, ἀλλ' τρόπος ὑπάρξεως αὐτῆς, ὡσαύτως ἀκατάληπτός τε, καὶ ἄῤῥητος, καθ' ὃν τῆς ὁμοουσίων πατρός τε, καὶ ἡοῦ διακείνεται, καὶ αὖτω τρισὶ ἡμῖν ὁ εἷς τῶν ἁπάντων Θεὸς, καὶ γινώσκεται, καὶ πιστεύεται. σὺ δὴ τῶν θείων γραφῶν καὶ ὀλιγωρῶν, βραχὺ δὲ, ἢ καὶ οὐδένα τῆς τῶν κοινῶν διδασκάλων, καὶ πατέρων θεολογίας λόγον ποιούμενος ἐκ κοιλίας ἁπάντων φθέγγη, καὶ θεολογεῖν ὄιει, τὰ τῆς σῆς διανοίας ἀσχεδὰ, καὶ εἰδεχθῆ προτιθεὶς ἀμβλωθρίδια, καὶ νοῦ μὲν τὴν ἐναλλὰξ ἀναλογίαν, νοῦ δὲ τὴν σχέσιν. καὶ πρὸ τούτων, ὅπ τὸ ἔχειν ὁ Θεὸς ἐκ ἔχει, παιδαρίοις ἐπιδεικνύμενος, χθὲς καὶ πρότριτα τῆς σχολῆς τῶν ἐγκυκλίων, καὶ μύθων, καὶ ποιητῶν ἐκπεσῶν, καὶ γυναῖκα μὲν ἐκεῖ, καὶ ἄξιον λόγου κατορθωκὼν οὐδὲν, πλὴν ὅστις ἀπηχήματα πίνα, καὶ φωνὰς τῶν προτελείων ἐκεῖθεν λαβεῖν πρὸς σοῦ, καὶ τὸ παιδαριώδη αὐχεῖν τῶν φιλόσοφον. τὰς δὲ πονηρὰς νοῦ δόξας, ὑπὸ σοὶ μυσαγωγῶ, καὶ τῶν κατὰ Θεοῦ βλασφημίαν,

καὶ

καὶ τὴν τῆς αὐτοῦ ἐκκλησίας ἀθέτησιν. καὶ πάντ' ὀμοῦ τὰ κακὰ καὶ τῆς σφετέρας αὐτῶν κεφαλῆς ὀργιάζουσι. μᾶλλον δὲ καὶ θριαμβεύουσιν ἀναίδην, καὶ πομπεύουσι καὶ μέσης τῆς πόλεως. Εἶτα τοῖς οὕτω κακῶς τε καὶ ἀναρμόστως, καὶ πεῖρα τῶν ἱερῶν εἰρημένοις λόγων, ὥσπερ ἐκ δρεπανεῖς ὁ φιλόσοφος, καὶ μεμιμῆν ἐπιχειρῶς ὅιεται τῷ τῆς ἐκκλησίας ἐπάγει νόμῳ, ὅπ φησιν, οὐ τῆς φύσεως εἶπε τὸ γενόμενον, ἀλλ' ἐκ τῆς φύσεως, παρ' ἑαυτοῦ προσλεθεικὼς ἐκείνῳ τοῦ ἐκ, διὰ ἣν φησιν ἡ οἰκουμένη συγκέχυται, ἐπειδὴ βέλεται καταστολάζειν ὁ τόμος δῆθεν τοῦ ἐνέργειαν ὡς ἐξ αἰτίας εἶναι τῆς φύσεως, καὶ ἡὸν αὐτοῦ εἶναι σωάγη, καὶ τὸν δυσεβείας ὅλον φησὶν ἀναστρέπει μυκήσεον. ἅμα δέ φησι καὶ τοῖς λαϊκοῖς κατάγει τοῦ προσθήκην ταύτῃ σωάδει, προσλεθεῖσι τῆς ἱερᾶς ῥήσεσι, τῆς Πνεῦμα χρεοῦ λεγούσης τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον παρ' ἑαυτῶν καὶ τοῦ ἐκ, καὶ οὕτω βλασφημεῖσιν αὐτὸ καὶ ἐκ τοῦ ἡοῦ ἐκπορεύεται. καὶ βλασφημιῶν, καὶ συκοφαντιῶν ἔστις σωρὸς θηφέρει καὶ τὰς ἐξ ἁμαξῶν ἀκαιδεῖς ὕβρεις. οὐδὲ γὰρ ἔχω κατὰ λέξιν ἐκείνα προφέρειν καὶ καιροῦ, καὶ τοῦ μήκους φειδόμενος. Ἀλλὰ τὰ μὲν τοῦ πρὸς τοὺς λαϊκοὺς συμφωνίας, καὶ κοινωνίας, οὐ λέξεων ἕνεκά φημι, καὶ προθέσεων, ἀλλὰ τῶν καιροτέρων αὐτῶν, καὶ τοῦ πνεύματος ἐκπορεύσεώς τε, καὶ μετοχῆς ἐν τοῖς ἑξῆς ὑποδείξομεν, τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον πᾶν ὀνόματα θεῖα τὸ Θεὸς καὶ τὸ Κύριος, τῶν πρὸς τὰ λεγόμενα ἐστὶ, καὶ ἐκ ἀφεστῶς. ὥσπερ καὶ ἡ Κύριος φωνὴ, ὄνομα εἶναι Θεοῦ καὶ αὐτὴ λεγομένη. ἐγὼ γάρφησι Κύριος ὁ Θεός σου. τοῦ μου ὄνομα. καὶ Κύριος ὄνομα αὐτῷ. Τί δὴν. ἐπειδὴ ὀνόματα θεῖα τὸ Θεὸς καὶ τὸ Κύριος, καὶ σχεδὸν, καὶ τῶν πρόσθεν κατὰ τὰς θεολόγους τάξεις, εἰς τὸ ἀνύπαρκτον προσαπέμψομεν ὦ φιλόσοφε καὶ ταῦτα; τῆς ἀσεβείας. ἔστι μὲν οὖν ἡ ἄναρχος, καὶ ἀΐδιος ἐκ Θεοῦ γένεσις, καὶ σχέσις θεοπρεπὴς ἐκ Πατρὸς πρὸς τὸν ἡὸν. ἀλλ' αὐτή ἐστιν ἡ τῆς ἐκ μονογενοῦς ἡοῦ τοῦ Θεοῦ ὑποστάσεως ὕπαρξις, ἢ ὁ τρόπος αὐτῆς τῆς ὑπάρξεως, ἄγνως ὢν πάσῃ γνωτῇ δηλαδὴ φύσει, καὶ ἀνερμήνευτος, καθ' ὃν ἀλλήλων τὰ θεαρχικὰ, καὶ ὁμοούσια πρόσωπα, ἐκ Πατρός φημι, καὶ ἐκ ἡοῦ διακείνεται. ὥσπερ καὶ ἐκ Πνεύματος ἡ ἐκπόρευσις, ἀλλ' τρόπος ὑπάρξεως αὐτῆς, ὡσαύτως ἀκατάληπτός τε, καὶ ἄῤῥητος, καθ' ὃν τῆς ὁμοουσίων πατρός τε, καὶ ἡοῦ διακείνεται, καὶ αὖτω τρισὶ ἡμῖν ὁ εἷς τῶν ἁπάντων Θεὸς, καὶ γινώσκεται, καὶ πιστεύεται. σὺ δὴ τῶν θείων γραφῶν καὶ ὀλιγωρῶν, βραχὺ δὲ, ἢ καὶ οὐδένα τῆς τῶν κοινῶν διδασκάλων, καὶ πατέρων θεολογίας λόγον ποιούμενος ἐκ κοιλίας ἁπάντων φθέγγη, καὶ θεολογεῖν ὄιει, τὰ τῆς σῆς διανοίας ἀσχεδὰ, καὶ εἰδεχθῆ προτιθεὶς ἀμβλωθρίδια, καὶ νοῦ μὲν τὴν ἐναλλὰξ ἀναλογίαν, νοῦ δὲ τὴν σχέσιν. καὶ πρὸ τούτων, ὅπ τὸ ἔχειν ὁ Θεὸς ἐκ ἔχει, παιδαρίοις ἐπιδεικνύμενος, χθὲς καὶ πρότριτα τῆς σχολῆς τῶν ἐγκυκλίων, καὶ μύθων, καὶ ποιητῶν ἐκπεσῶν, καὶ γυναῖκα μὲν ἐκεῖ, καὶ ἄξιον λόγου κατορθωκὼν οὐδὲν, πλὴν ὅστις ἀπηχήματα πίνα, καὶ φωνὰς τῶν προτελείων ἐκεῖθεν λαβεῖν πρὸς σοῦ, καὶ τὸ παιδαριώδη αὐχεῖν τῶν φιλόσοφον. τὰς δὲ πονηρὰς νοῦ δόξας, ὑπὸ σοὶ μυσαγωγῶ, καὶ τῶν κατὰ Θεοῦ βλασφημίαν, καὶ τὴν τῆς αὐτοῦ ἐκκλησίας ἀθέτησιν. καὶ πάντ' ὀμοῦ τὰ κακὰ καὶ τῆς σφετέρας αὐτῶν κεφαλῆς ὀργιάζουσι. μᾶλλον δὲ καὶ θριαμβεύουσιν ἀναίδην, καὶ πομπεύουσι καὶ μέσης τῆς πόλεως. Εἶτα τοῖς οὕτω κακῶς τε καὶ ἀναρμόστως, καὶ πεῖρα τῶν ἱερῶν εἰρημένοις λόγων, ὥσπερ ἐκ δρεπανεῖς ὁ φιλόσοφος, καὶ μεμιμῆν ἐπιχειρῶς ὅιεται τῷ τῆς ἐκκλησίας ἐπάγει νόμῳ, ὅπ φησιν, οὐ τῆς φύσεως εἶπε τὸ γενόμενον, ἀλλ' ἐκ τῆς φύσεως, παρ' ἑαυτοῦ προσλεθεικὼς ἐκείνῳ τοῦ ἐκ, διὰ ἣν φησιν ἡ οἰκουμένη συγκέχυται, ἐπειδὴ βέλεται καταστολάζειν ὁ τόμος δῆθεν τοῦ ἐνέργειαν ὡς ἐξ αἰτίας εἶναι τῆς φύσεως, καὶ ἡὸν αὐτοῦ εἶναι σωάγη, καὶ τὸν δυσεβείας ὅλον φησὶν ἀναστρέπει μυκήσεον. ἅμα δέ φησι καὶ τοῖς λαϊκοῖς κατάγει τοῦ προσθήκην ταύτῃ σωάδει, προσλεθεῖσι τῆς ἱερᾶς ῥήσεσι, τῆς Πνεῦμα χρεοῦ λεγούσης τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον παρ' ἑαυτῶν καὶ τοῦ ἐκ, καὶ οὕτω βλασφημεῖσιν αὐτὸ καὶ ἐκ τοῦ ἡοῦ ἐκπορεύεται. καὶ βλασφημιῶν, καὶ συκοφαντιῶν ἔστις σωρὸς θηφέρει καὶ τὰς ἐξ ἁμαξῶν ἀκαιδεῖς ὕβρεις. οὐδὲ γὰρ ἔχω κατὰ λέξιν ἐκείνα προφέρειν καὶ καιροῦ, καὶ τοῦ μήκους φειδόμενος. Ἀλλὰ τὰ μὲν τοῦ πρὸς τοὺς λαϊκοὺς συμφωνίας, καὶ κοινωνίας, οὐ λέξεων ἕνεκά φημι, καὶ προθέσεων, ἀλλὰ τῶν καιροτέρων αὐτῶν, καὶ τοῦ πνεύματος ἐκπορεύσεώς τε, καὶ μετοχῆς ἐν τοῖς ἑξῆς ὑποδείξομεν, τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον πᾶν ὀνόματα θεῖα τὸ Θεὸς καὶ τὸ Κύριος, τῶν πρὸς τὰ λεγόμενα ἐστὶ, καὶ ἐκ ἀφεστῶς. ὥσπερ καὶ ἡ Κύριος φωνὴ, ὄνομα εἶναι Θεοῦ καὶ αὐτὴ λεγομένη. ἐγὼ γάρφησι Κύριος ὁ Θεός σου. τοῦ μου ὄνομα. καὶ Κύριος ὄνομα αὐτῷ. Τί δὴν. ἐπειδὴ ὀνόματα θεῖα τὸ Θεὸς καὶ τὸ Κύριος, καὶ σχεδὸν, καὶ τῶν πρόσθεν κατὰ τὰς θεολόγους τάξεις, εἰς τὸ ἀνύπαρκτον προσαπέμψομεν ὦ φιλόσοφε καὶ ταῦτα; τῆς ἀσεβείας. ἔστι μὲν οὖν ἡ ἄναρχος, καὶ ἀΐδιος ἐκ Θεοῦ γένεσις, καὶ σχέσις θεοπρεπὴς ἐκ Πατρὸς πρὸς τὸν ἡὸν. ἀλλ' αὐτή ἐστιν ἡ τῆς ἐκ μονογενοῦς ἡοῦ τοῦ Θεοῦ ὑποστάσεως ὕπαρξις, ἢ ὁ τρόπος αὐτῆς τῆς ὑπάρξεως, ἄγνως ὢν πάσῃ γνωτῇ δηλαδὴ φύσει, καὶ ἀνερμήνευτος, καθ' ὃν ἀλλήλων τὰ θεαρχικὰ, καὶ ὁμοούσια πρόσωπα, ἐκ Πατρός φημι, καὶ ἐκ ἡοῦ διακείνεται. ὥσπερ καὶ ἐκ Πνεύματος ἡ ἐκπόρευσις, ἀλλ' τρόπος ὑπάρξεως αὐτῆς, ὡσαύτως ἀκατάληπτός τε, καὶ ἄῤῥητος, καθ' ὃν τῆς ὁμοουσίων πατρός τε, καὶ ἡοῦ διακείνεται, καὶ αὖτω τρισὶ ἡμῖν ὁ εἷς τῶν ἁπάντων Θεὸς, καὶ γινώσκεται, καὶ πιστεύεται. σὺ δὴ τῶν θείων γραφῶν καὶ ὀλιγωρῶν, βραχὺ δὲ, ἢ καὶ οὐδένα τῆς τῶν κοινῶν διδασκάλων, καὶ πατέρων θεολογίας λόγον ποιούμενος ἐκ κοιλίας ἁπάντων φθέγγη, καὶ θεολογεῖν ὄιει, τὰ τῆς σῆς διανοίας ἀσχεδὰ, καὶ εἰδεχθῆ προτιθεὶς ἀμβλωθρίδια, καὶ νοῦ μὲν τὴν ἐναλλὰξ ἀναλογίαν, νοῦ δὲ τὴν σχέσιν. καὶ πρὸ τούτων, ὅπ τὸ ἔχειν ὁ Θεὸς ἐκ ἔχει, παιδαρίοις ἐπιδεικνύμενος, χθὲς καὶ πρότριτα τῆς σχολῆς τῶν ἐγκυκλίων, καὶ μύθων, καὶ ποιητῶν ἐκπεσῶν, καὶ γυναῖκα μὲν ἐκεῖ, καὶ ἄξιον λόγου κατορθωκὼν οὐδὲν, πλὴν ὅστις ἀπηχήματα πίνα, καὶ φωνὰς τῶν προτελείων ἐκεῖθεν λαβεῖν πρὸς σοῦ, καὶ τὸ παιδαριώδη αὐχεῖν τῶν φιλόσοφον. τὰς δὲ πονηρὰς νοῦ δόξας, ὑπὸ σοὶ μυσαγωγῶ, καὶ τῶν κατὰ Θεοῦ βλασφημίαν,

καὶ

καὶ γεάφει, καὶ αἱρετικοὺς ἀποκαλῶν ἅμα τοὺς τοῦτο λέγοντας. Οὐκ ἄρειον μόνον, ἀλλὰ καὶ δύνομιον ὁμοῦ, καὶ δυδόξιον, καὶ πᾶσαν τὴν ἄθεον κατ' ἐκείνους φατρίαν, πάλαι νεκρωθεῖσαν τε, καὶ μετ' ἦχου γοερμοῦ ἐκ μέσου, πειρώμενοι εἰς τὴν ἐκκλησίαν εἰσάγειν καὶ ἡσκῆσις ὡς δύπεξαις. Ἐπειδὴ φησιν ὁ πόμος, τὴν θείαν ἐνέργειαν, ὥστε δεῖξαι διὰ τούτων, ὡς ἐξ αἰτίας τῆς θείας φύσεως οὖσαν, καὶ ἡδὺν ὡς τοῦ Θεοῦ καταγκαλάζει, καὶ πᾶν ἀναστρέπει τὸ τῆς δυσεβείας μυσήριον. Καὶ ποῦ δὲ ἐν τοῦτοις λόγων ἀκήκοας βέλτιστε τοῦ ἐνεργείας εἰπόντων τοιοῦτα. Ὅπ μὲν ἡ θεία ἐνέργεια, ἐκ τῆς θείας ἐστὶν οὐσίας, οὐχ ὡς ὑὸς ἐκ Πατρὸς γεννηθεῖσα, καθάπερ αὐτὸς λέγεις συκοφαντῶν, ἀλλ' ὡς φυσικὴ δυνάμιστε, καὶ τοῦόδος, τὸ μὲν εἴρηται, τὸ δὲ αὖθις εἰρήσεται. Ἐν δὲ τοῖς τοιαῦτα εἰρήσεται ὁ πόμος τοῦ διαφορᾶς οὐσίας θείας, καὶ ἐνεργείας τὸν λόγον ποιούμενος, ἄλλοστε πολλὰς, καὶ μεγάλους τῶν ἱερῶν διδασκάλων λόγους τοιήνεγκεν, ὃς αὐτὸς ὡς μηδέτιν αρχὴν εἰρημένους παρέδραμες, καὶ δὴ καὶ τοὺς σοφοὺς τοῦτοσι διδασκάλους Ἰωάννην λέγω, καὶ κύριλλον. οὕτω τὴν διαφορὰν τῆς οὐσίας ἐναργῆ μαρτυρούντας τοῖς τῆς ἐνέργειαν, ὡς ἄλλο τὸ τῆς οὐσίας ἔργον εἶναι λέγειν, καὶ τὸ τῆς ἐνεργείας ἕτερον. καὶ τὸν αὐτὸν καὶ ἑνὰ Θεὸν διὰ μὲν τῆς οὐσίας αὐτοῦ, τὴν ἀπαρχὴν καὶ ἀΐδιον καὶ ὑφ' ἑαυτοῦ ἐνεργοῦντα φύνησιν, διὰ δὲ τῆς φυσικῆς ἐνεργείας ποιοῦντα τὴν κίνησιν, ὡς καὶ διὰ τοῦ ἄτρεπτον ἀπαγωγῆς τοῦ δρεανοῦ δηπουμίζειν τὸν μέγαν Κύριλλον. εἰ τῷ γὰρ γὰρ φησι ταῦτόνεστι τὸ ποιεῖν, ὁ γὰρ ὢν ἔστι ποιῶν τὸ γὰρ ὢν ὁ ποιῶν γὰρ τὸ ποιούμενον, καὶ ὁ ποιῶν γὰρ τὸ ποιούμενον. Κάτοιγε, εἰ καὶ τοῦ τῆς θείας ἐνεργείας ἦν ὁ λόγος, ὅπ ἐκ τοῦ Θεοῦ, ὡς ἐξ αὐτοῦ ἐστὶν, οὐδὲ ὅτωστε μανικῶς ἔδει καὶ τοῦ τοῦδε λόγου χωρεῖν, καὶ λέγειν δύθυς, καὶ συκοφαντεῖν ἀνερυθριάστως ἡμᾶς, ὅπ ὑὸν Θεοῦ φαμὲν τὴν ἐνέργειαν, ἐπειδὴ τὴν θείαν οὐσίαν αἰτίαν ταύτης ὡς φυσικῆς λέγομεν, τοῖς θεολόγοις ἀκολουθοῦντες. ἐπεὶ καὶ τῶν κινημάτων ἀπόφαμεν τὸν Θεὸν, καὶ ἐξ αὐτοῦ λέγομεν εἶναι τὰ κινήματα. καὶ Πατέρα αὐτὸν φαμὲν τῶν ἁπάντων. ἀλλ' οὐχὶ φύσει, ἀλλ' ὡς δημιουργὸν. καὶ τοὺς ἀνθρώπους υἱοὺς αὐτοῦ λέγομεν. ἀλλὰ νοῦ μὲν ὡς κίνημα. νοῦ δὲ ὡς ὑποθετικὸν χάριν. φύσει δὲ μόνον υἱὸν τὸν μονογενῆ, καὶ ὁμοούσιον υἱὸν τοῦ Θεοῦ. Τίς οὖν ἡ μανία καὶ ὁ κατὰ τῶν φυσικῶν τοῦ Θεοῦ δαιμονιώδης πόλεμος ἐστὶν, ὡς καὶ τῶν κινημάτων ἐκ τοῦ Θεοῦ λεγομένων, καὶ μηδενὸς ὄντος υἱοῦ φύσει, τὰ φυσικὰ τοῦ Θεοῦ εἰ ἐκ τῆς φύσεως αὐτοῦ λέγοιτο, ἢ καὶ υἱὸς τοῦ Θεοῦ εἶναι, ἢ μηδὲ τὴν αρχὴν εἶναι. ὥσπερ εἴπε ἔλεγε τὸν λέοντα ἢ λογικὸν εἶναι ζῶον, ἢ μηδὲ ζῶον εἶναι, ἢ τὴν συκῆν ἢ ἀειθαλὲς φυτὸν εἶναι, ἢ μὴ φυτὸν τὴν αρχὴν πεφυκέναι. Ἀλλ' αὐ μὲν τῶν θεολόγων Πατέρων τοῖς τῶν πιστῶν πολλοὶ, καὶ καλοὶ μαρτυρίαι διεξοδικώτερον ἔνεστι τοῖς ἑξῆς μοι τοῖς ἐνεχθήσονται. νοῦ δὲ καὶ εἷς, ἢ δύο τῶν κορυφαίων ὀρκήσουσιν αὐτὸ πάντων.

Ὁ γοῦν μέγας Βασίλειος δύνομίῳ τοῖς τῶν πιστῶν διαλεγόμενος, τοιάδε φησὶν ἐν τοῖς ἀντιρρήσεσι. τὸν ἔκλυν, ἢ δημιουργικῶς ἐστιν ἐξ αὐτοῦ, ὡς τὸ, εἷς ὁ Θεὸς ὁ Πατὴρ, ἐξ οὗ τὰ πάντα, ἢ γεννητικῶς ὡς τὸ, ἐγὼ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐξῆλθον, καὶ τὸ, ἐκγαστρὸς τοῦ ἑωσφόρου ἐγεννήσε, ἢ φυσικῶς, ὡς ἡ ἐνέργεια ἡμῶν ἐξ ἡμῶν, ἢ ὡς τὸ ἀπαύγασμα τοῦ ἡλίου ἐξ αὐτοῦ. Οὐ τὴν γλῶτταν χρυσοῦς Ἰωάννης ὁ διαγελεῖν ἐξηγούμενος Ἰωάννου, καὶ τὴν ῥῆσιν ἐκείνου τὴν θείαν ἐξετάζων τὴν λέγουσαν, καὶ ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν, καὶ χάριν

χάριν ἀντὶ χάριτος. Ὑποθώμεθα φησὶν εἶναι πυρὸς πηγὴν, εἶτα ἀπὸ τῆς πηγῆς ἐκείνης, μυρίους ἀνάπτεσθαι λύχνους, καὶ δὶς, καὶ τρὶς, καὶ πολλάκις. ἆρα οὐκ ἀπὸ τῆς αὐτῆς μὲν πληρότητος τὸ πῦρ, καὶ μὴ τὸ μεταδοῦναι τοσούτοις τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ; παντάπασι δῆλόν ἐστι. Καὶ μὴ μικρὸν. εἰ γὰρ ἔνθα οὐσία ἐστὶ τὸ μεταλαμβανόμενον σῶμα, καὶ μερίζεται, καὶ οὐ μερίζεται, πολλῷ μᾶλλον ὅταν περὶ ἐνεργείας ὁ λόγος ἦ, καὶ ἐνεργείας τῆς ἐξ ἀσωμάτου οὐσίας, οὐδὲν εἰκὸς πιστὸν παθεῖν. Διὰ τοῦτο ὁ Ἰωάννης ἔλεγεν ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν. Ἀλλωστε, τὸ μὲν κινὸς ὄν, οὐκ ἀνάγκη, καὶ ἐξ ἐκείνου εἶναι. οὐ γὰρ τὸ κινὸς διαπαλάσιον, καὶ ἐξ ἐκείνου ἐστὶν. οὐ γὰρ ὁ κινὸς ἀδελφὸς, ἤδη καὶ ἐξ ἐκείνου. οὐ γὰρ φίλος ἐκ φίλου. οὐδὲ δεσπότης ἐκ δούλου, καὶ ἀπλῶς ὅσα τῶν σχετικῶν καὶ πρός τι λεγομένων. τὸ δὲ ἔκλυν ἀνάγκη καὶ ἐκείνου λέγειν. ὥσπερ γὰρ ὁ Πατὴρ, καὶ τὰ κίνημα τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸ φῶς τοῦ πυρὸς, καὶ ἡ ἀκτὶς τοῦ ἡλίου, καὶ ἡ δυνάμις τοῦ δυνατοῦ, καὶ ὅσα τοιαῦτα. θαῦμα τοιγαροῦν οὐκ ἔστι, πῶς ὁ φιλόσοφος ἀκούων, ὅπ τὸ μὲν γὰρ ὢν ἔργον θείας φύσεως, τὸ δὲ ποιεῖν ἔργον θείας θελήσεως, ἐσωπήσεν, ὅπ τὸ μὲν τοῦ Θεοῦ ἐστιν ὡς ὑποστατικὸν, ἰδίωμα, καὶ χαρακτηριστικὸν τοῦ πατρικῆς ὑποστάσεως, τὸν ὁμοούσιον τὸν ὁμοούσιον, τὸ δὲ ποιεῖν, καὶ τοῦ Θεοῦ ἐστι. καὶ ἐκ τοῦ Θεοῦ ὡς φυσικὸν, οὐδὲ καὶ ἀνάρχως, καὶ ἀΐδίως, καὶ ἄμφω τοῦτοσι τῷ Θεῷ, ἐ γὰρ ἦν ὅτε Πατὴρ οὐκ ἦν ὁ Πατὴρ, οὐδὲ ἦν ὅτε ποιητὴς, καὶ δημιουργὸς οὐκ ἦν ὁ Πατὴρ ἅμα, καὶ ὁ υἱὸς, καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, εἰ καὶ τὰ κίνημα τοῦ σφόδρα καὶ ὑστεροχρόνη, τινικαῦτα τοῦ δημιουργικῆς ἐνεργείας, ἢ ἐνεργηθείσης θείας δυνάμεως καὶ τοὺς θεοφόρους ἡμῶν διδασκάλους, ὅτε ὁ Θεὸς ἐβουλήθη. Ἀλλὰ τὴν χρὴ λέγειν, ὅπερ καὶ ῥητῶς ἀκούειν οὕτω τοῦ θεολόγου φιλοσοφοῦντος, ὡς ἡ μὲν ἀΐδιος ἀρχὴ, καὶ τὸ ἀΐδιον γέννησις ἔργον θείας φύσεως ὄντα, ὁ γὰρ γεννῶν τοῦ σφόδρα τὸ γεννάμενον, καὶ ὁ κίνησις Θεοῦ θελήσεως ἔργον ὄντα, ὅσωπερ ἀΐδιός ἐστι τῷ Θεῷ, ὅτε καὶ ὁ γεννῶν ἀΐδιός ἐστι καὶ ἀΐδιον τὸ γεννώμενον, ἀλλὰ καὶ διαφέρειν δυνάμεθα τοῦ κίνησιν, τὸ δὲ θείας θελήσεως ἄκλιστον δυνάμεθα τοῦ κίνημα, ἀλλὰ δυνάμεως θείας, καὶ τοῦ τὴν διαφορὰν τῆς τε θείας φύσεως, καὶ τῆς θείας θελήσεως ἀναφλώσει τοῦ φανῶς, ὅτω τοῦ φανῆ τῆς πᾶσι κειμένου, καὶ ἑαυτὸν οἷον ἀνακηρύσσειν. Ἀλλ' ἄγε τὸν μεγαλεσάμενον ἄγγελον ἢ ἀγαθάγγελον ὡς φησὶ Γρηγορᾶ, λέγε καὶ αὖθις τὰς καὶ τῶν Πατέρων βλασφημίας, καὶ τὰ ἐγκλήματα, τὸ μεταξὺ δὲ ψεύδος τε καὶ τὸν κενῶν ὕβρεων σωθῆν καταλιπὼν συρφετόν. Ἀθανάσιόν φησιν δὴ τοῖς ῥηθεῖσιν εἰσάγει τὸ μέγαν ἐν τῷ ὀνόμῳ τῷ ὀνείῳ, ἄλλο τὸ ἔκλυν, καὶ ἄλλο τὸ ἐξ οὐ ἐστιν εἶναι λίγοντα. καὶ τοῦτο ἄρα δύο, εἰδὲ μὴ δύο εἴη, ἀλλ' δὴ ἐξ αὐτοῦ λέγοιτο, ἕξω τὸ αὐτὸ καὶ ἄπον, καὶ αἰπατὸν. γὰρ καὶ γὰρ νῶμον. ὅπερ ἄτοπον δὴ τοῦ τοῦ δέδεικται. ἔξω δὴ καὶ τοῦ δείγμα ἀνθρώπινον, τὸ πῦρ, καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ ἀπαύγασμα, δύο μὲν τῷ εἶναι καὶ ὁρᾶσθαι. ἐν δὲ τῷ ἐξ αὐτοῦ, καὶ ἀδιάρετον εἶναι τὸ ἀπαύγασμα αὐτοῦ. εἶτα τὴν τοῦ μιαροῦ καὶ ἀμαθοῦς ἑρμηνέως ἐκείνου μιαρὰν, καὶ ἀμαθεστάτην ἐπέφερεν ἑρμηνείαν, Ὥσπερ ἐν συμπεράσματος τρόπῳ. λέγων. ἐκοῦν καὶ τὴν ἐνεργείας ἐκ τῆς οὐσίας εἶναι καὶ τοὺς θεολόγους ἅπαντας πεπεισμένης, τό τε ἄλλο, καὶ ἄλλο εἶναι, καὶ δύο εἶναι, κἀντεῦθεν

τεῦθεν διεννοηθέντα ἀλλήλων ἐναργῶς ἀναπέφηνε, καὶ τὸ ἐξ οὗ, καὶ ἑκάτερον. τὸ αἴτιον δηλαδὴ, καὶ τὸ ἀπατον, ὡς ὁ πολὺς οὗτος τὰ θεῖα διδάσκει θεολογῶν. ὥσπερ πύνθου δὴ καὶ πυρὸς, καὶ ἐξ αὐτοῦ φωτὸς, καὶ μὴ φύσεως. καὶ αὐτοῦ ὄντος, καὶ ἡ φυσικοῦ, καὶ ἀπατοῦ, τό τε ἓν διὰ τὸ ἀχώριστον, καὶ τὸ διάφορον αὖθις, διὰ τὸ ἄπον καὶ ἀπατον εἴρηκεν; οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς θείας φύσεως, καὶ τῆς ἐξ αὐτῆς ἐνεργείας, τὸ ἓν καὶ τὸ διάφορον ἡμῖν ἐκληπτέον. τὸ μὲν κατὰ τὸ ἡνωμένον, καὶ ἀδιαίρετον. τὸ δὲ κατὰ τὸ αἴτιον, καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ δὴ τοῦ αἰτίου. Τοιαῦτα μὲν ὁ ἱερὸς τῶν Πατέρων τόμος, τοῖς θεολόγοις πατρᾶσι καὶ διδασκάλοις τὸ ἡνωμένον, καὶ διακεκριμένον θεολογοῦσι τῆς θεότητος διὰ φυσικῶν τε, καὶ καταλλήλων παραδειγμάτων, ὡς ἔθος ἐπόμενός τε, καὶ συνθεολογῶν, μᾶλλον δὲ καὶ τοῦτο, καθὼς ὁ τῶν ἁγίων ὑβρεσὴς ἐκεῖνος πεφύνεγκε, τοῦ τε καταδυνὴν τοῦ ἐξεργασίας ὑποτεμὼν ἐκεῖθεν, καὶ οὐδὲ αὐτὰ τὰ ῥηθέντα καὶ χώρον ἀφεὶς, ἀλλὰ καὶ τῇ λέξει σιωπήθως ἐπηρεάσας. Ἀλλὰ πρὸς μὲν τῆς καὶ τοῦ λέξιν ἐπηρείας τε καὶ πρόσκρουσις, ὁ πολὺς ὁ λόγος ταυτὸ γὰρ καὶ ἓν ἐστιν ἡμῖν εἰπεῖν, ὅτι τῆς θείας φύσεως, καὶ τῆς φυσικῆς αὐτῆς ἐνεργείας, καὶ ὅτι τῆς θείας φύσεως, καὶ τῆς ἐξ αὐτῆς ἐνεργείας, ὅπερ αὐτὸς τῆς φίλης κακοργίας αὐτεισήγαγε μεταποιήσας, ἅμα μὲν ὁ δὲ αὐτὸ βλέψαι δυνάμενος πρὸς τοῦ λέξιν, καὶ τὰ φυσικὰ τοῦ Θεοῦ, καμέναν ὁιονεὶ κατὰ τῆς αὐτοῦ δόξης ὄντα, ἅμα δὲ καὶ τὸ ὂν τῆς οὐσίας ὡς ἔγκλημα καὶ αὖθις τοῖς πατρᾶσι δῆθεν προφέρων, καθὰ δὴ καὶ φησὶ αὐτὸς εἴρηκε. τὸ δέγε καταδυνὴν τῆς ἐξεργασίας τῶν θεολογικῶν ῥητῶν, ἀναγκαῖον τοῖς ἐρημένοις ἤδη προσθεῖναι. Εἰπὼν γὰρ ὁ τῶν Πατέρων ἱερὸς τόμος καθάπερ ἠκούσαμεν ἤδη, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς θείας φύσεως, καὶ τοῦ φυσικῆς αὐτῆς ἐνεργείας τὸ ἓν καὶ τὸ διάφορον ἡμῖν ἐκληπτέον, τὸ μὲν καὶ τὸ ἡνωμένον, καὶ ἀδιαίρετον, τὸ δὲ καὶ τὸ ἄπον, καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ δὴ καὶ αὐτοῦ, τοῦ ἑαυτοῦ λόγον οὕτως ἐπάγων καταδυάζει. ὅτε γὰρ τὸ ἓν τὴν διαφορὰν ἀπελαύνει, ὅτε μὴν ὅλως ἡ διαφορὰ τὸ ἓν ἀναιρεῖται. ἀλλ' ἑκάτερον κατὰ τὰς ἁγίας δόσεῶς θεορήμενον, ἐδόκιν ὑπὸ πατέρων ἀναβεβῆναι δυνήσεται. Ἀλλ' ὁ κατηγορῶν ἡμῶν γεηγορᾶς τὸ μὴ σαφηνίζειν εἰδέναι τὰς λόγους, μὴ δὲ ἐπεξεργάζεσθαι τῇ καλῇ ταύτῃ νοῦ ἐπεξεργασίᾳ τῶν θεολογικῶν ἐντυχὼν λόγων, τοῦ καταδυνὴν ὀκείνης ὑποτεμὼν, τοῦ μὲν λήθη καὶ σιγῇ καταπελεῖ δέδωκε, τὸ ἰσχυρὸν διασκεδῶν τοῦ λόγου, καὶ τὰ νῶτα πάσειν ἐπιχειρῶν, ἐπειδὴ κατ' ὄψιν οὐδὲ ἀνεβλέπειν, μήτοιγε καὶ βάλλειν ὁ πωσοῦν δυνάσθαι. ἐπὶ τοῦ τοῦς οἰκείοις αὖθις χωρεῖ λόγοις, καὶ τὸ μιλητοῦ ἀγαθάγγελον. Τὶ δὴ φησιν ὀκεῖνος ἑξῆς. καὶ αὕτη μὲν ἡ τοῦ μιαροῦ ἑρμηνεία, πρὸς πᾶν τὸ εἰκὸς τοῦ ἔννοιαν καὶ ῥητοῦ πρὸς τοῦ ἀνύπαρκτον μεταφέρουσα, καὶ ἀνυπόστατον αὐτοῦ ἐνέργειαν. ἔπειτα πρὸς τοῦ, καὶ σωμάρων τὰ ὅμοια, καὶ τὸν μέγαν πρὸς τὸν βασίλειον, δύνομίω, τάξεως εἶδος εἶναι λέγοντα ὄκ ὂν τῆς παρ' ἡμῶν θέσεως σωιεσάμενον, ἀλλ' αὐτῇ τῇ καὶ φύσιν ἀκολουθίᾳ συμβαῖνον, ὡς τῷ πυρὶ πρὸς τὸ φῶς ἐστι τὸ ἐξ αὐτοῦ. ἐν τούτοις γὰρ πρότερον τὸ αἴτιον λέγομεν. δεύτερον δὲ τὸ ἀπ' αὐτοῦ. καὶ διαστήματα χωρίζοντες ἀλλήλων ταῦτα, ἀλλὰ τῷ λογισμῷ, τοῦ αἰματοῦ πρεσπνοοῦντες τὸ ἄπον. Οὐ γὰρ ἐνταῦθα τῆς ζωήθους κλοπῆστε, καὶ ἱεροσυλίας, ἢ βωμολοχίας κατ' αὐτὸν ὀκεῖνον εἰπεῖν ὁ χρηστὸς γεηγορᾶς ἐπελάθετο. καὶ ἐνταῦθα καὶ γὰρ τὸ τέ-

τὸ τέλος καὶ ὁιονεὶ τι συμπέρασμα τῆς τοῦ μεγάλου ῥήσεως τουτοῦ, τῆς θεολογίας ὑφελόμενος τοῦ σεπτοῦ τόμου, τῷ οἰκείῳ σκόπει, καὶ τῷ ψεύδει κατέκρυψεν. ἐπάγει καὶ γὰρ ὁιονεὶ τὸν ἑαυτοῦ λόγον ἀπαρτίζων, καὶ συμπεραίνων ὁ μέγας Βασίλειος. Πῶς ἓν εὔλογον ἐξενεῖκθαι τοῦ τάξιν, ἐφ' ὧν ἐστι πρῶτον, καὶ δεύτερον ὁ καὶ τὸ ἡμετέραν θέσιν, ἀλλ' ὄκ τῆς καὶ φύσιν ἐνυπαρχούσης αὐτοῖς ἀκολουθίας. καὶ μετ' ὀλίγον αὖθις ὁ τόμος. πάλιν τοίνυν δύνομίω τοῦ τοιαύτην διαφορὰν πανταχόθεν ἀνελεῖν πειρωμένου, ὁ μέγας Βασίλειος, πῶς φησιν ὁδεμίαν διαφορὰν καταλείπεις; ὁδὲ τοῦ ὄκ τοῖς αὐτοῖς πρὸς τὰ ἐξ αὐτῶν ἐνυπάρχουσαν; Οὕτως ἐν ἄπασιν ὁ γεηγορᾶς ἀλίσκεται ψευδόμενος, καὶ συκοφαντῶν, καὶ τὰς ἱερὰς ῥήσεις διαπαντῶν καταστέμνωντε, καὶ παραφέρων, κἀκεῖνο τῇ κακοργίᾳ πρὸς ὑθὲς, καὶ τῇ καινῇ μοχθηρίᾳ καὶ ἀταξίᾳ τῶν λόγων, τὸ τοῖς ἀνδρείοις τὰ οἰκεῖα πρεσβεύειν αὐξῆ τολμᾶν. Ἀλλ' ἀκούσωμεν ἤδη καὶ τῶν ὑπεχειρημάτων αὐτοῦ, καὶ τῆς πρὸς τοὺς ἱερὰς θεολόγους ἀπιστίας, ὃ πρὸς τῶν ῥηθέντα μύσιν αὐτοῦ, καὶ φίλον διέξεισιν. Ὁ ἱερᾶς φησιν ὅπως σκοπὸν ἔχων ὁ ἀναιδὴς τὰ τοῦ αὐτοῦ κακοργίας ῥωνήματα δημοσίᾳ κοινωνῆσθαι βεβαιῶν, ἀνωτέρω μὲν εἰς δύο, καὶ διάφορα τοῦ ἀμέλειαν τῆς θεότητος φύσιν διέλε μέρη, νοῦ δὲ βουλόμενος ἔπ καὶ ὑπερκειμένας καλέσαι, καὶ ὑφειμένας ἀκτίστους θεότητας, καὶ πρῶτον, καὶ δεύτερον τῇ φύσει, τὸ ἄπον καὶ ἀπατον, πρεσπίθησι, καὶ τὸ ἄλλο, καὶ ἄλλο, καὶ τὸ γεννῶν, καὶ τὸ γεννώμενον; ἵστε ὅ ποιεῖ, ἵνα πρῶτον μὲν, καὶ ἄπον, καὶ Πατέρα γεννῶντα δείξῃ τοῦ οὐσίαν. δεύτερον δὲ καὶ αἰτιατὸν, καὶ γεννώμενον ὑὸν τοῦ ἐνέργειαν. καὶ μετ' ὀλίγον. ἀκήκοας γὰρ τοῦ ἐκτοπον ἑρμηνείαν αὐτοῦ. τὸ γὰρ ἁγίων, ὃς αὐτὸς εἰς μαρτυρίαν ἤγαγε, πρὸς Πατρὸς, καὶ υἱοῦ λεγόντων ὁμοουσίων, ἐνέργειαν αὐτὸς ἀνάσπον ὄκ τῆς οὐσίας ἠρμήνευσε. κἀκείνων τὸ ἄλλο, καὶ ἄλλο μὴ καὶ τοῦ οὐσίαν λεγόντων, τοῦτο γὰρ οὐδὲ τοῖς δαίμοσιν ἂν ῥηθείη κατ' οὐσίαν ἄλλο, καὶ διάφορον εἶναι τοῦ Πατρὸς τὸ υἱὸν, ἀλλὰ καὶ τὸ χέσιν, καθ' ἣν ἄπον μὲν ὁ γεννῶν Πατὴρ, ἀπατὸν δ' ὁ γεννώμενος υἱὸς λέγεται. δεδίκται γὰρ ἡμῖν ἀνωτέρω χέσεως εἶναι ταῦτα, καὶ ὄκ οὐσίας ὀνόματα, αὐτὸς ἢ μὴ συνιεὶς, ἢ ἑκὼν ὑποκρυψάμενος, παρέδραμε μὲν ἀνεπεξέργαστα, ὡς οὐδὲν ὂν πρᾶγμα, μετρίαν γὰρ τοιούτων φρονεῖδα ποιεῖται. μόνας δ' ὑποσυλήσας, ἀπειλῶς τὰς, καὶ λέξεις, τοῦ τε ἄλλο, καὶ ἄλλο εἶναι. καὶ δύο, καὶ ἄπον, καὶ ἀπατὸν, εὐθὺς ἀπεπήδησε. μικρὰ μὲν φρονεῖσας τῶν δηλουμένων, ὀκείνοις τοῖς ῥήμασιν ἐννοιῶν, οὐδὲν ὂν λογισάμενος τοῦ ἐντεῦθεν ἀσέβειαν. καὶ μὴ μικρὸν. ὁρᾶς φησι, πῶς δεικνύειν ἐθέλων αὐτὸς αὐτῷ συμμαχοῦντας πάντας ἁγίους, δείκνυσι μᾶλλον, οὐδένα τῶν ἁγίων αὐτῷ συμμαχοῦντα; οὐδεὶς γὰρ τοῦ, ἀνύπαρκτον ταύτην καὶ ἀλλότρια τῆς οὐσίας οὖσαν καθ' αὐτὴν ἐνέργειαν ἄκτιστον, ἀπατὸν ὄκ τῆς οὐσίας εἶναι λέγων δείκνυται, καθάπερ τὸν υἱὸν, καὶ λόγον ὄκ Πατρὸς. βοῶν ἀεὶ καὶ διαβεβαιούμενος τοῖς ἁγίοις ἀκόλουθα δογματίζειν, δείκνυσι μᾶλλον αὐτὸς ἑαυτὸν τὰ πάντων ἐναντιώτατα λέγοντα. καὶ μετάπινα. Ἐμοὶ δὲ πυθέσθαι φησὶν ἐδόκει τουτοῦ, πῶς ὄκ τῆς θείας οὐσίας, καὶ φύσεως εἶναι νοεῖ τοῦ ἐνέργειαν. καὶ καὶ τίνα τὸν τρόπον, αἰτίαν μὲν τοῦ θείαν δογματίζει φύσιν, ἀπατὸν δὲ τοῦ ἐνέργειαν. τὸ γὰρ ἄπον, καὶ ἀπατὸν, καὶ ἀγένητον, καὶ γεννητὸν, ἅπερ ἡ τῆς γεννήσεως χέσις διὰ τοῦ ὀνομαστὶ φάσεώς τε, καὶ καταφάσεως δεῖ, καὶ πρέσγε τὸ ὄκπορδυτὸν, ἰδιόματα ἐστι σωματικὰ

ξωπικὰ. Ὁ δὲ τούτων ὑπάρξεως πρόσω τυγχὶ χαρακτηρίζεται τοῖς ὀνόμασι. καὶ μετάπινα. Ἐπεὶ δὲ ὑπερκειμένας βελόμενος ἔπι, καὶ ὑφειμένας θεότητας δογματίζειν ἀκίνητους, ἄπον ἀπάγητε, καὶ ἀπατὸν, καὶ ἅμα πρῶτον τῇ τάξει, καὶ δεύτερον, καὶ ἀγίοις μάρτυσι χρώμενος. πρῶτον ἐν ὑποδείγματι λέγουσιν εἶναι τῇ τάξει τὸ πῦρ, δεύτερον δ' αὖ τὸ ἐξ αὐτοῦ φῶς, αὐτὸς τὴν μὲν θείαν φύσιν ἀνάλογον θεῖς τῷ πυρὶ, τὸ πρωτεῖον αὐτῇ καὶ τὸ τάξεως ἐδεδώκει, δευτέραν δὲ τὴν ἐνέργειαν ἐτετάχει, ὡς ἀνάλογον τῷ φωτὶ τὸ πυρὸς, δεῖξαί ἐστιν ἐνταῦθα πρῶτον μὲν ὡς οὐδὲ ἐνταῦθα τοὺς ἁγίους συνεφαντεῖν ὁ ἀναιδὴς ἀτόλμητον εἴασε. δεύτερον δὲ ὅτι καὶ τὴν ἐνέργειαν, ἣν ἀνύπαρκτόν τε, ὡς ἀνυπόστατον δογματίζει θεότητα, ὑὸν Θεοῦ δείκνυσι νῦν. ὡς δυοῖν ἐξ ἀνάγκης γίνεσθαι θάτερον. ἢ τέσσαρας σέβειν ἡμᾶς ὑποστάσεις, ἢ διαλυοῦν τὸν ὑὸν, ἔκτε οὐσίας ἐνυποστάτου συγκείμενον, ὡς ἐνεργείας ἀνυποστάτου. Πᾶσαν ὡς ἐν κεφαλαίῳ σχεδὸν ἐνταῦθα τὴν ἰδέαν αἵρεσιν ἐξήμεσεν ὁ φιλόσοφος. ὅτε μὲν ἄκτισον, καὶ θεοπρεπῆ κὶ φύσιν ἔχειν φησὶ τὸ θεὸν ἐνέργειαν, ὅτε κτιστήν τινα γοῦν καὶ ἐπείσακτον κὶ τοὺς πρώτους ἐκείνους φημὶ νομοθέτας, καὶ καθηγητὰς αὐτοῦ τέως βαρβαρὰν καὶ ἀκινδύνως. ὡς μὴ μόνον τὸ πάλαι μονοθελητῶντες, καὶ μονοφυσιτῶν ἐκείνων, χεῖρον πολλῶν πνι ἀφικέσθαι τῷ μέσῳ καὶ ἀτοπώτερον, ἐκείνοι καὶ ὁ τὸ τὸ θεότητος θέλημα καὶ τὴν ἐνέργειαν ἅμα τὸ κτιστὸν ἔχειν οὐκ ἀπηρνοῦντο, εἰ καὶ τὰ τὸ ἀνθρωπείας φύσεως ἔχειν αὐτὸν ἀπηρνοῦντο κακῶς, ὁ δὲ τὴν φυσικὴν ἐνέργειάν τε, ὡς θέλησιν τὸ ἕνα τελεσιουργοῦντα. ὡς πανοδυράμενον θεὸν ἀφαιρεῖται πειρᾶται ὅσον τὸ ἐπ' αὐτῷ, ἀλλὰ ὡς μὴ ὄντα τὸ ὄντα θεὸν, ὡς τὸ ὄντων ἁπάντων ποιητήν τε, ὡς κύριον, δι' ὧν δογματίζει κακῶς, ᾠδὴν καταστήσαι κὶ τὴν ἱερὰν τῶν πατέρων θεολογίαν. φησὶ γὰρ ὁ θεῖος σοφώτατος μάξιμος ἐξ φυσικοῦ θελήματος, καὶ τῆς ὑποστάσεως ἐνεργείας ἀναιρούμενος ὅτε θεὸς ἔσται, ὅτε ἄνθρωπος. ἀμήχανον γὰρ ὑπόστασιν ἄμοιρον εἶναι φυσικῆς ἐνεργείας, ἧς μόνης ἐστέρηται τὸ μὴ ὄν. καὶ πάλιν ὁ αὐτός. Εἰ ὑποστάσεως τοῦ θεῷ ἡ φυσικὴ ἐνέργεια, τὰ ὑποστάσεως τοῦ ὄντα, ὡς ἀναφαίρετα, ἀνάγκη αὐτὸς, ἢ τὸ αὐτῆς τῷ πατρὶ καὶ μὴ κέκτηται ἐνεργείας αὐτὸν ὑ λέγοντας, μὴ τὸ αὐτῆς αὐτῷ λέγειν ὑσίας εἶναι, ἔνθα γὰρ ἡ κὶ φύσιν ἐνέργεια οὐκ ἔστιν, οὐδὲ ἡ φύσις ἔσται ποτ' ἂν, ἢ τὸ αὐτῆς αὐτῷ λέγοντας αὐτὸν ὑσίας, ὡς τὸ αὐτῆς λέγειν ἐνεργείας, ἔνθα γὰρ ἡ φύσις, ἐκεῖ καὶ ἡ κοινὴ κατ' αὐτὴν ἀναγκαίως ἔσται ἐνέργεια. Ἡ δὲ ὁμολογουμένως μελιχρὰ τῷ ὄντι, καὶ φιλόσοφος γλῶττα Ἰωάννης ὁ θεῖος φησι μετάγε ἐξ αὐτοῦ θείας μαξίμου καὶ αὖθις, δεῖφησι πάντως καὶ ἀλλήλαις τῆς φύσεσιν εἶναι τὰ φυσικὰ. ἀδύνατον γὰρ ἐλλείπουσι φύσεως ὕπαρξιν εἶναι. ἡ δὲ κὶ φύσιν ἐνέργεια, ὑ τὸ ὄντος ὑπάρχει. καὶ δῆλον, ὅτι ὅτε εἶναι οὔτε γινώσκεσθαι τὴν φύσιν δυνατὸν, ἐνεργείας δίχα. δι' ὧν γὰρ ἐνεργεῖ ἔκαστον τὴν οἰκείαν φύσιν πεφύκαμεν, ὅπερ ἐστὶ μὴ τρεπόμενον. Ἀλλ' ὁ φιλόσοφος ταῦτά τε. ὡς τὰ ζυγῶν, καὶ τοσόμοια τοῖς μὴ εἰς νοῦν τοῦ βαλόμενος. καὶ ὃν τοσεχῶς νῦν ἀνέγνωσεπὸν τὸ ζωόδε τόμον ἀγνοεῖν τοσοιεῖται καθάπαξ, μήτε τῶν περὶ διαφορᾶς θείας ὑσίας, καὶ ἐνεργείας λόγων αὐτοῦ μάρτυρας ὡς κινασῶν τῶν ἁγίων τοσενεγκεῖν αὐτὸν λέγων, ἀλλ' ἐπαγγέλλεσθαι μὲν καὶ μάλα πολλοὺς ᾠδάν, ᾠδὰν δὲ ὡς ἐκεῖνος φησιν ὑδὲν μᾶλλον, καὶ ἀσαφῆ, καὶ σκοτεινάπινα, καὶ τῆς

καὶ τῆς δεύσης ἄνωθ ἐξεργασίας, καὶ καταστῆς, ᾠδὰ τοσέχειν ἐκείνα πάντα, ἅτις οὐκ ἂν αὐτὸ καταγελάσαι δικαίως, τὴν θεολογίαν ἐκείνην τὴν πολλὴν καὶ μεγάλην διεξιὼν τῶν πατέρων, ἧς τὸ πλεῖστον ἡμεῖς ὑπολαβόντες ἐξ θεῖα τόμα, διεξοδικώτερον ἐν τῷ δευτέρῳ κατεστρώσαμεν λόγῳ, καὶ τὴν τοσοῦτον ἐξεργασίαν, καὶ τὴν καταστὴν τὸ θεολογικῶν λόγων, εἰ καὶ μὴ πᾶσαν μεθ' ἑαυτῆς κεκτημένην. Εἰ δέγε τοῖς εἰρημένοις ἐκείνοις ὁ καινὸς ἢ ποὶ δογματίζεις καὶ ᾠδάλογος θεολόγος ἐκ νῦν κρίνεται, ἀλλ' ἡμεῖς καὶ τὰ πλείω τοσοθήσομεν τοῖς τότε ῥηθεῖσι, καὶ δείξομεν ἔκτε τῶν θείων γραφῶν, καὶ δὴ καὶ τῶν θεολόγων πατέρων τὸν παντελῆ τῆς θείας διακρίσεως καὶ ἑνώσεως λόγον, μόνον εἰ μὴ ὡ ἄυθις ἐθέλοι βύειν ὦσαύτως τὰ ὦτα, καὶ μάτην κὶ τὴν ἀληθείας ἀφίεται τὰ βέλη ἐξ ψεύδους, ὡ τὸ συκοφαντίας. ἀλλὰ τὸ μὲν μετ' ὀλίγον. τὸ δὲ νῦν εἶναι τέως, ἴδωμεν ἵνα τὰ κὶ τῶν θεολόγων ἐγκλήματα, καὶ ἐξ σεπτὸ τόμα, ἐν οἷς τὴν καθ' ἡμῶν ὕβριν, καὶ τὴν συκοφαντίαν παναγυρίζει χορδίων σωνήθως. Τὸ αὐτόν φησι, καὶ ἀπατὸν τὸ πάλαι, καὶ τὸ ὑὸν δηλοῦντα μόνον, καὶ ὑποστατικὰ ἰδιώματα πεφυκότα, καὶ κὶ τὸ τοῦτον τὸ λόγον, ὡ ἐξ πυρὸς, ὡ ἐξ ἐξ αὐτοῦ φωτὸς εἰς ᾠδὰ δείγμα ᾠδὰ τὸ θεολόγων πατέρων εἰλημμένα, τῇ ὑσίᾳ ὡ τῇ ἐξ αὐτῆς ἐνεργείᾳ δίδωσι φέρων ὁ τόμος. κἀνταῦθεν καταδυάζει πατέρα μὲν, τὸ τελεσιουργὸν θεὸν, ὑὸν δὲ τὴν αὐτοῦ φυσικὴν ἐνέργειαν. Ὅθεν δὴ ὡ αὐτὸς τέσσαρες αὐτὸ τὸ τελῶν ὑποστάσεις. ὡ ὁ σωθεὶς τ

ἀπαθῶς ὁ γνωνῶν ἄπον ὦ φιλόσοφε. οὐδ' ὁ γνωνώμενος ἀπαθῶς ἀπαθὲς, ἀλλ' ὥσπερ
σκεῦος ἄπον ὠδὶ, οὕτω καὶ οὗτος ὠδὶ ἀπαθὲς. ἐπεὶ καὶ τὸ πνεῦμα ἀπαθὲς
ὠδὶ, καὶ τὰ κτίσματα, καθὰ δὴ καὶ φθάσαντες ἔφημν. καὶ καθὸ μὴ ἄπον, καὶ ἀ-
παθὲς ὤν μία τάυτης ἡ διαφορά. καθὸ μὲν τὸ μὴ, ὠδὶ ἄπον, τὰ δὲ ἀδὶ ἀπαθὲς,
καὶ τοῦτο καὶ ἡ διαφορά. ὅτι ὁ μὴ γνωνῶν ὅν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, τὸ δὲ ὅσπερ-
ὀυτῶς ἐξ αὐτοῦ, τὰ δὲ κτίσματα δημιουργικῶς, ἅπερ δὴ καὶ θελήσεως, καὶ δυνάμε-
ως ἔργα θείας, ἀλλ' οὐχὶ φύσεως, καθὰ δὴ καὶ φθάσαντες οἱ θεολόγοι ἐδίδαξαν.
Συνῆν τὴν γνωνῶν. καὶ τὴν γνωνώμενον μόνα λέγων εἶναι αἴτια, καὶ αἰτιατὰ ταὐτόν-
τι λέγειν δοκεῖς, ὥσπερ αὖ εἶνν τὴν οὐσίαν κατηγορουῶν καὶ λίθου, αὐτὸς μὴ
τὴν λίθον, ἀλλὰ τὸ ζῶον ἔλεγες τὴν οὐσίαν εἶναι. ἢ τὸ ζῶον ὅσπερ κατηγορουῶν καὶ
ἐλέφαντος, μὴ τὸν ἐλέφαντα, τὴν ἄνθρωπον αὐτὸς ἔλεγες εἶναι τὸ ζῶον. παρα-
καὶ δὴ τὸ λογικόν τε, καὶ τὸ ἄλογον ἡ διαφορὰ τάυτης, ὅτι τὸ μὲν ποιοῦν ζῶον. ὁ δὲ
ἄνθρωπος ποιοῦν, οὐ πᾶσα τὸ ζῶον ἁπλῶς. ἅπερ ἐν ὅσπερ τὸ ἔμψυχόν-
τε, καὶ ἄψυχον, ἀλλ' οὐ πᾶσα τὴν οὐσίαν ἡ διαφορὰ, ἐπεὶ καὶ λίθος. ὡς ζῶον οὐ-
σία. εἰ λέγοις, πᾶσα μὲν τῶν θεολόγων Πατέρων καταλλήλως εἰλῆφθαι τὴν εἰκόνα
καὶ πυρὸς, καὶ καὶ ἐξ αὐτοῦ φωτὸς. τὴν δὲ μονογενοῦς ὅν Πατρὸς σκοπουμένοις γνώσιν,
καὶ καλῶς τὸ ἀπαθὲς τε, καὶ τὸ ἄπον ὅσπερ τῶν ὡς ἐξ εἰκόνων ὅσπερ σεσημείωται
τοῖς ἀρρήτοις τε, καὶ ὑπερφυέσι. τὸ δὲ πόμον ἁμαρτάνειν καὶ τοὺς ὅσπερ θεικότας,
τὰς τὸ θεαρχικῶν ὑποστάσεων εἰκόνας τε, καὶ τὰ πᾶσα δείγματα τῆς ἐνεργείας σε-
σαφηνίσας, καὶ τὴν μὲν ἐντεῦθεν ἡόν, τὴν δὲ τρισυπόστατον θεότητα, μᾶλλον δὲ τὴν
ταύτης οὐσίαν Πατέρα ταύτης καταδυάζοντας, εἰδὴ ταῦτα λέγων ὁ φιλόσοφος,
ἀναξίως ἡμᾶς φησι τῷ πᾶσα δείγματα τῶν ἁγίων, καὶ μὴ καὶ τὸ σκοπὸν ὅσπερ κε-
κρῆθαι, σκοπεῖτε δὴ καὶ τὸ ἡμετέρου λόγου σεσὸς ταῦτα, ταυτὸ δ' εἰπεῖν καὶ ἐξ τόμου
καὶ τὸ ἁγίων, οὐδὲ ἐξῶν τὸ ὅσπερ δοκοῦντων, ἀλλὰ τὰ ὅσπερ νῶν καὶ αὖθις ἐρῶμν.
Πρῶτον μὲν οὖν ἀποδείκνυ, ὅτι τὸ ἀπαθὲς, καὶ τὸ αἴτιον, ἢ αἰτιατόν τε, καὶ ἄπον,
οὐ τοῦ Πατρὸς μόνον, καὶ τοῦ υἱοῦ, ἀλλὰ καὶ τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Πνεύματος, καὶ Θεοῦ
καὶ κτισμάτων ἐστὶν. καὶ οὐ τούτων μόνων, ἀλλὰ καὶ πλείσων ἑτέρων ἐν τοῖς κτίσμα-
σι τῶν ἐξ ἀλλήλων ὄντων, ὧν ἐστιν ἓν καὶ τὸ ῥηθὲν σκεῦνο τῶν ἁγίων πᾶσα δείγματα, τὸ
πῦρ φημι, καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ φῶς. καὶ κείσθω τοῦτο. Εἶτα κἀκεῖνο δεῖ σκοπεῖν
ἀναγκαίως. τὸ ἀθητῶν τούτων, καὶ ὑλικῶν εἰκόνωντε, καὶ πᾶσα δείγμάτων ἀθενῶν
ὄντων καὶ παθρῶν πάνυ, σεσὸς τὸ τὰ ὑπὲρ αἴθησίν τε, καὶ νοῦν εἰκονίζειν, οὐδὲν γὰρ
ἐστί φησιν ὁ τῆς θεολογίας ἐπόνυμος, ὅμοι τὴν διάνοιαν ἴσμν, ὅπῃ τῶν ὑποδειγ-
μάτων θεωρουῶν τὸ φανταζόμενον, πλὴν εἴτις ἓν τι λαβῶν τὸ εἰκόνος ὑπ' ἀγνω-
μοσύνης τὰ πολλὰ ῥίψειε. καὶ πάλιν καὶ ὡς μικρᾶς ὁμοίωσις ἀρεθῇ. φεύγει
τὸ πλεῖον ἀφένμε κάτω μὴ τοῦ ὑποδείγματος. ἐπεὶ οὖν οὕτω ἀθενῆ σεσὸς τὰ
θεῖα τὰ κάτω ταῦτα καὶ ἀνθρώπινα ὑποδείγματα, ἀναγκαῖα γεμὴν ἄλλως δι'
ἡμᾶς τοὺς σεσὸς ὀλίγον λόγον, ὡς καὶ τῷ φιλοσόφῳ τούτῳ δοκεῖ, σκεῦνο τὸ ὑποδειγμά-
των μᾶλλον ἂν εἴη ξυγγενὲς σεσὸς τὸ εἰκονιζόμενον, καὶ κατάλληλον, ὅπερ σεσπερ-
μόζει μᾶλλον, καὶ οἰκειοῦται διὰ πλειόνων, καθόσον οἰόντε. Ἴδωμν οὖν καὶ
τὴν τοῦ πυρός τε, καὶ τοῦ φωτὸς εἰκόνα, ἵνα μᾶλλον καὶ πλειονάκις σεσσήκνθοὺς
λόγους, τῇ σὺν Πατρὸς ὑπερφυεῖ, καὶ ἀϊδίῳ τοῦ υἱοῦ γνώσει, ἢ τῇ σὺν τοῦ θείας φύσε-
ως ἀρ-

ως ἀρρήτῳ καὶ ἀϊδίῳ σεσόδῳ τοῦ ἐνεργείας. ἢ μὲν σὺν τοῦ πυρὸς οὐσίας ἐστὶ τὸ
φῶς, καὶ ἢ σεσέωσιν ἐξ αὐτοῦ, καὶ πρότον ἀδιαίρετον μένει, καὶ ἢ τῇ μὲν τάξει. δεύ-
τερον δὲ πνοίᾳ θεωρεῖται, τῷ χρόνῳ δὲ οὐδαμῶς, καὶ ἢ ἡνωμένον ἅμα, καὶ διακεκριμένο-
νον ἐστὶ, τὸ μὲν τῷ ἓν καὶ ἀχώριστον εἶναι, τὸ δὲ, τῷ ἐξ αὐτοῦ εἶναι ὡς ἐξ αἰτίου, καὶ
ταῦτα πίνων ἀμυδραὶ εἰκόνα τινὰ φέρει τὸ πῦρ, καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ φῶς, ὡς ἐξ ὑλικοῦ καὶ
σωματικοῦ σωματείγματος φύναι τοῦ ὄντος πατρὸς ἀρρήτου, καὶ ἀϊδίου γνώσεως
τοῦ υἱοῦ. καθὸ δὲ πάλιν οὐδυάμις ἐστὶν ὁ υἱὸς τοῦ ἐν ὑποστάσει οὖσα ἰδία καὶ
ἐν ἑτέρῳ θεωρουμένη, ἀλλ' ὑπόστασις τελεία ὄντος τοῦ Πατρικῆς ὑποστάσεως γνωρίμως
σεσοιῶσα, ζῶντα καθ' ἑαυτὴν καὶ ὑφεστῶσα, καὶ θεοπρεπῶς ἐνεργοῦσα, θεὸς τέλειος
ὄντος θεοῦ τελείου, φῶς ὄντος φωτὸς, καὶ ζωὴ, καὶ σοφία, καὶ δυνάμις ἐνυπόστατος, ὄντος
ζωῆς, καὶ σοφίας, καὶ δυνάμεως ἐνυποστάτου λόγος ἐνυπόστατος, καὶ υἱὸς πάντα ἔ-
χων ὅσα ὁ πατὴρ πλὴν τῆς αἰτίας, καὶ ταῦτα δὲ ὄντα ἀϊδίως ἀεὶ ἀεὶ ἀεὶ ποτὲ, τὸ φῶς
τὸ ὄντος πυρός. Ἡ μὲν φυσικὴ τοῦ θεοῦ ἐνέργεια, καὶ κατ' ἐκεῖνα τὰ σεσέ-
τερα καταλλήλως ἔχουσα σεσὸς τὴν ῥηθεῖσαν εἰκόνα τοῦ φωτὸς, καὶ ὡς καὶ ὄντος τοῦ
θεοῦ οὐσίας ἐστὶ φυσικῶς, καὶ σεσεῖσθαι ἐκεῖθεν ἀδιάιρετος μένει καὶ τῇ τάξει δεύτερος
τῆς πηγαζούσης ἐστὶ φύσεως, τῷ χρόνῳ δὲ οὐ, καὶ τὸ ἡνωμένον ὁ μοῦ καὶ τὸ διακεκρι-
μένον ἔχει, καὶ τἄλλα, κἀκεῖνα τὰ ὕστερα μεθ' ἑαυτῆς οὐδὲν ἧττον ἔχουσα φαίνε-
ται. φημὶ δὴ, τὸ μὴ ὑπόστασις, ἡ οὐσία, ἀλλὰ δυνάμις εἶναι μᾶλλον, ἐν τῇ οὐσίᾳ
ὡς ἐν ὑποκειμένῳ θεωρουμένη. οὐδεμία γὰρ ἐνέργεια ἐνυπόστατός φησιν ὁ μέγας
Βασίλειος, ἰστέον αὐθυπόστατος. καὶ σεσέγε ἔτι, ὅτι καὶ μεθεκτή ἐστι καὶ τῶν ἐξ
φωτὸς φύσιν, ἀμεθέκτου κατ' οὐσίαν τοῦ πυρὸς ὄντος, ὅπερ οὐδαμῶς ἐστιν εἰκεῖν
ὅλῳ ἐξ ὑοῦ. ἀμέθεκτος καθ' ἑαυτὸν ὄντος, ὥσπερ δὴ καὶ ὁ πατὴρ, καὶ τὸ
Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Ἐπεὶ τοίνυν δέδεικται καὶ πλείονας λόγους, εἰκόνα πεφυ-
κέναι τὸ πῦρ, καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ φῶς, τῆς θείας οὐσίας, καὶ τὴν φυσικῆς αὐτῆς ἐνεργείας,
ἢ τοῦ Πατρός τε καὶ ἐξ υἱοῦ, μᾶλλον ἂν εἴη καὶ σεσφυέστερον ὄντων σῶμα δείγμα,
ἢ τούτων. καὶ εἰκότως καὶ τὴν σεσήκοντα λόγον ἢ τῶν Πατέρων Χριστοῦ ἐμνήσαντο
τούτῳ, καὶ τῷ σεπῷ δεδώκασι τόμῳ τὸ ἡνωμένον τε, καὶ διακεκριμένον. καὶ τὸ ἀδιαι-
ρέτως ὄντος τῆς θείας οὐσίας σεσιέναι τὴν θείαν ἐνέργειαν πιστεύοντες, καὶ ψευδῶς,
ἀνόπικρυς τὰ ἐξ γρηγορᾶ, καὶ κακῶς, καὶ δυσσεβῶς καὶ τῆς ὄντος κλησίας καὶ τοῦτο τὸ βέ-
λος ἀφῆκε. δεῖ δὲ καὶ τοῖς θεολογικοῖς, καὶ πατερικοῖς λόγοις πιστώσασθαι τὰ ῥη-
θέντα, ἵνα μήποτε δόξωμν ἁπλῶς τὰ παρ' ἑαυτῶν λέγειν, ἥλιον ἐνθυμήθητε, καὶ
ἀκτῖνα, καὶ φῶς φησιν ὁ τῆς θεολογίας σύλλογος, σεῖτε ἐξ ὁμοουσίου, καὶ
δὴ καὶ ἐξ ἡνωμένου, καὶ διακεκριμένου τῆς αὐτοῦ τελείου θεολογῶν. ἀλλὰ καὶ
ταῦθ' ὅφησι δέ, πρῶτον μὲν μὴ σιωθεσίας ὑπνοῦσαν τῆς ἀσωθέτου φύσεως, ὥστε
περὶ ἡλίου καὶ τὴν ἐν ἡλίῳ. δεύτερον δὲ μὴ τὴν πατέρα μὲν ὀσώσωμν, τὴν υἱὸν δὲ, καὶ
τὸ Πνεῦμα μὴ ὑποσήσωμν, ἀλλὰ δυνάμεις τινὰς ποιήσωμν, ἐνυπαρχούσας ὀλι-
γοφυεστάτας. οὐδὲ ὅφησι ἀκτὶς ἄλλου, ἀλλ' ἡλιακάπτυνες ἀποῤῥοιαι, καὶ ποιό-
τητες ὀσώδεις. Ὁρᾶς ὅπερ ἔλεγον, ὅτι τὸ ἐξ πυρός τε, καὶ ἐξ φωτὸς σῶμα δείγμα
αὐτὸ δὲ εἰπεῖν ἐξ ἡλίου καὶ τὴν ἀκτῖνος μᾶλλον τῇ θείᾳ οὐσίᾳ, καὶ τῇ ἐνεργείᾳ σεσο-
σήκασιν, ἢ τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ υἱῷ; ὁ μὲν ὑπόστασις τελεία ἐξ ὑποστάσεως τελείας.
καὶ δέ φησιν ὁ θεολόγος μὴ τὴν πατέρα μὲν ὀσώσωμν, τὴν υἱὸν δὲ, καὶ τὸ Πνεῦμα
καθ'

οὐκ καθ' ὑπόστασιν ἰδίαν εἶναι φήσωμεν, ἀλλὰ δυνάμεις τινὰς ποιήσωμεν ὑπαρχούσας, οὐχ ὑφεστώσας. αἱ δὲ θεῖαι ἐνέργειαι δυνάμεις οὐσώδεις εἰσὶν, οὐκ καθ' ἑαυτὰς ὑφεστῶσαι, ἀλλ' ὑπάρχουσαι τῇ οὐσίᾳ, ὁ δὴ μᾶλλον ἢ οἰκειότερον τὸ τοῦ ἡλίου, καὶ τὸ ἀκτῖνος παράδειγμα βάλλουσιν οἱ θεολόγοι διδάσκαλοι. Ὁ δὲ συμφυὴς τούτῳ καὶ σύμπνους ὁ μέγας φησὶ Βασίλειος καὶ ἄμφω τὰ παραδείγματα σωσαγαγὼν εἰς ἕν, καὶ τε τοῦ ἡλίου, καὶ τὸ τοῦ ἀκτῖνός φησι, καὶ δὴ καὶ τὸ τοῦ πυρὸς καὶ τοῦ ἐξ αὐτοῦ φωτὸς τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ, ἢ τῇ ἐξ αὐτοῦ προϊούσῃ φυσικῶς ἐνεργείᾳ καὶ χάριν δίδωσιν, οὕτω λέγων. ὁπεῖ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὅπου ὁ υἱὸς, καὶ ὅπου ὁ Πατὴρ. πάντα ἔχον καὶ αὐτὸ συνυποστῶμενον κατὰ τὴν φύσιν. ἢ μικρὸν. ἀλλ' ὥσπερ ἀχώριστον τοῦ πυρὸς τὸ θερμαίνειν, ἢ φῶς τὸ λάμπειν, οὕτω τοῦ Πνεύματος τὸ ἁγιάζειν. τὸ ζωοποιεῖν. ἡ ἀγαθότης. ἡ δικαιοσύνη. καὶ ὥσπερ ὁ ἥλιος ἐπιλάμπων πᾶσι σώμασι, καὶ ποικίλως ὑπ' αὐτῶν μετεχόμενος, οὐδὲν ἐλαττοῦται παρὰ τὴν μετεχόντων, οὕτω τὸ Πνεῦμα πᾶσι τοῖς ἑαυτοῦ χάριν παρέχον ἀμείωτον μένει, καὶ ἀδιαίρετον. Καὶ ὁ θεοφόρος Δαμασκηνὸς τοῦ τοῦ πυρὸς, καὶ τοῦ φωτὸς ταύτῃ εἰκόνα καὶ τοὺς προῤῥηθέντας δηλαδὴ θεολόγους ἐπὶ Πατρὸς καὶ υἱοῦ λαμβάνων, ἀτελῆ κατὰ τὰς ἤδη λεχθέντας ἡμῖν λόγους τούτῳ δίκης δείκνυσι. φησὶ γὰρ, ὥσπερ τὸ φῶς ἐκ τοῦ πυρὸς γεννώμενον, ἀεὶ ἐν αὐτῷ ἐστι, μηδαμῶς αὐτοῦ χωριζόμενον, οὕτω καὶ ὁ υἱὸς ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννᾶται μηδαμῶς αὐτοῦ χωριζόμενος, ἀλλ' ἀεὶ ἐν αὐτῷ μένων. ἀλλὰ τὸ μὲν φῶς ἐκ τοῦ πυρὸς γεννώμενον ἀχωρίστως, καὶ ἐν αὐτῷ ἀεὶ μένον, ἐκ ἔχει ἰδίαν ὑπόστασιν παρὰ τὸ πῦρ. ποιότης γάρ ἐστι φυσικὴ τοῦ πυρὸς. ὁ δὲ υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὁ μονογενὴς ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθεὶς ἀχωρίστως, καὶ ἀϊδιότως, ἢ ἐν αὐτῷ μένων ἀεὶ, ἔχει ἰδίαν ὑπόστασιν παρὰ τὸν τοῦ Πατρός. Ὅτερα πάλιν καὶ τὰ τοῦ θεολόγου τούτου ῥηθέντα πῶς παρῤῥηθεῖσι ταῦτα βάλλεται, ὅτι τῇ ἐκ τῆς θείας οὐσίας δηλαδὴ φυσικῇ παρόδῳ, καὶ ἐνεργείᾳ, ἢ χάριν μᾶλλον αὐτοῦ πυρὸς καὶ τοῦ ἡλίου, καὶ δὴ καὶ τῶν ἐξ αὐτῶν εἰκόνες προσήκουσίπως, ἢ τῇ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἀνάρχῳ τε, ἢ ἀῤῥήτῳ γεννήσει τοῦ υἱοῦ. Ὁ μὲν γὰρ μονογενὴς φησιν υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθεὶς ἀχωρίστως, καὶ ἐν αὐτῷ μένων ἀεὶ, ἔχει ἰδίαν ὑπόστασιν παρὰ τὸν τοῦ Πατρός. ἡδὲ τοῦ ἡλίου ἀκτὶς καὶ τὸ φῶς τὸ ἐκ τοῦ πυρὸς, ἀπῤῥοιαί τινές εἰσιν ἐκείνων, καὶ ποιότητες οὐσώδεις, ἢ φυσικαὶ, ἐκ ἰδίαν ὑπόστασιν ἔχουσι, ἀλλ' ἐν ἐκείναις ταῖς φύσεσι θεωρούμεναι, ὁ δὴ καὶ καταλληλόν ἐστι μάλιστα τῇ φυσικῇ τοῦ Θεοῦ ἐνεργείᾳ, καθὰ δὴ ἢ δέξας ὁ λόγος ἔφη. οὐ γὰρ ἰδίαν ὑπόστασιν ἔχει. ἀλλ' ἐν τῇ θείᾳ ἢ τριυποστάτῳ θεωρεῖται φύσει, οἷα δὴ φυσικὴν ἰδίωμα ταύτης, καὶ οὐσώδης δύναμις. ὅπερ γάρ ἐστιν ἐν ἐκείναις ταῖς οὐσίαις ἡ φυσικὴ, καὶ οὐσώδης ποιότης, καὶ τὸ συμβεβηκὸς, τοῦτ' ἐστὶν ἐπὶ τῆς θείας, ἢ ἀσωμάτου, ἢ ἀπλῆς οὐσίας καὶ τοὺς θεολόγους Πατέρας τὰ φυσικὰ ἰδιώματα. οὐδὲ καὶ ποιότητάς τινες φυσικὰς τῶν θεολόγων ἐκείνων εἰρήκασι, παφηνείας ἕνεκα, καὶ τοῦ δέξαι τὸν χριστὸν καταλλήλως τῇ διπλῇ αὐτοῦ φύσει, ἢ τὰ διπλὰ φυσικὰ θελήματα, καὶ τὰς φυσικὰς ἐνεργείας, ὡς ἵνα τῶν αὐτοῦ φύσεων φυσικῶς κεκτημένον. Ὅτε μὲν γεωργὸς μήτε τῷ ἡνωμένῳ τῆς θεότητος, μήτε τῷ διακεκριμένῳ ταύτης θεοπρεπῶς τε, ἢ θεολογικῶς ἐπιβάλλων μεδοδικοῦ, μᾶλλον μὲν ἐν ἢ τοῦ φωνὴν καὶ τοὺς λόγους καὶ τὰ ἐκείνα θεολογούντων διδασκάλων ὑπαλίζων κακῶς, εἰ καὶ τὰ τόμον,

μον, ἢ τοὺς ἐκείνον ἱερῶς ἐκτεθεικότας Πατέρας σχηματίζεται δῆθεν, καὶ ἥν μέν νην ἐδόκει πρεσβεύειν διάκρισιν, ἐπὶ τῆς θεαρχικῆς τοῦ θεότητος ἐκστάσιν, καὶ ταύτην ἀπώλεσε φεῦ. οὐδὲ γὰρ ὑποστάσεις φησὶ τρεῖς, οὐδὲ ταύτας διακεκρίνεσθαι τὸ ἵνα λέγῃ Θεὸν, καθάπερ τὸν τοῦ δυσεβοῦς ἡμῶν πίστεως ὅρον, ἢ λόγον, καὶ τὰς ἐκεῖθεν ὑπερφυεῖς ἐνιτολάς τε, ἢ ἐκδόσεις. Ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ Πατρὸς ὄνομα ἢ υἱοῦ, σχέσεως ἕνεκεν ὀνόμαται ἐκ τοῦ τὰς αἱρετικὰς τῆς θεολόγων ἐπόντων, αὐτὸς τὸ τῆς ὑποστάσεων, ἢ δὴ καὶ τὸ τῆς πρεσώπων ἀφελὼν ὄνομα, σχέσει μόνῃ διακρίνεσθαι λέγῃ τὸν Πατέρα, ἢ τὸν υἱὸν, καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα. καινοπρεπὲς, ἢ ἀήθη φωνὴν ἐπισαγαγὼν τῇ θεολογίᾳ τοῦ μακαρίας τελάδος ἀντὶ τοῦ Πατρὸς, καὶ υἱοῦ, καὶ ἁγίου Πνεύματος, ἥνφησι σχέσιν. ἢ εἰ μὴ ἐκείνῳ ἐκκλιθεὶς, φησὶ δὴ τὴν τῆς ὑποστάσεων ἱερὰν θεολογίαν, τοῖς τρισὶν ὑποστάσεσιν ἔλεγε καὶ τὸν τῆς θεολόγων, ἢ τῶν Πατέρων χρόνον διακρίνεσθαι τὴν μίαν θεότητα, οὐδὲν αὐ ἦν ἴσως καινὸν, εἰ ἢ τὴν σχέσιν τῆς προσώπων κατὰ τὰς Πατέρας ἐσῆγε. νῦν δὲ τὸ τρισυπόστατον ἀφελὼν, ἥπερ ἔστιν, καὶ τὸ ὑποστατικὴν, ἢ προσωπικὴν διαφορὰν δυσεβῶς, ἢ ἀξίως ἐπεῖν τοῦ Θεοῦ, καινοῦ τινα θεολογίαν εἰσάγει τὴν σχέσιν, σχέσει μόνῃ διακρίνεσθαι λέγων τὴν θεότητα. Καὶ τοῦτο μὲν μέχρι τούτου. μικρὸν δὲ προτὸν, ἢ φωνὴν ψιλὴν μόνην τὴν σχέσιν ταύτην ἐρεῖ, πράγματος ὅπου ἐρήμην, καὶ μὴ καθ' ὑποκειμένου τινὸς μηδαμῶς λεγομένου, τὴν λιβυκὴν ἐννοῖν αὐτὸς ἐκείνῳ, τὴν τοῦ παβελλίου φησὶ σύγχυσιν ἐπεισάγων τῇ τοῦ μεγάλης τελάδος θεολογίᾳ, ὀνόματα ψιλὰ δογματίσασαν τὸν Πατέρα, καὶ τὸν υἱὸν, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καθ' ἑνὸς ἢ τοῦ αὐτοῦ πρεσώπου μόνου λεγόμενα. Τοῦτο καὶ γὰρ ἔστιν αὐτικρυς, τὸ σχέσει μὲν διακρίνεσθαι μόνῃ τὴν ἁγίαν τελάδα, τὴν δὲ σχέσιν ἐκείνην κατὰ τὸν γεωργοῦν πράγματα μηδαμῶς εἶναι, μᾶλλον δὲ μηδὲ εἶναι καθάπαξ, πλὴν μόνης φωνῆς ψιλῆς, οὐδὴ καὶ προϊὼν αὐτὸς διὰ τοῦ ἑαυτοῦ λόγων δείξει καθάπερ ἔφην. ἡμᾶς δὲ ἀναγκαῖον ἤδη τοῦ περὶ θείας ἑνώσεώς τε, ἢ διακρίσεως καὶ τὰ ὑπερχήμενα παλαιότερον λόγον ἐκθέσθαι, καὶ διδάξαι τὸν φιλόσοφον τοῦτον, διαγγελικήν τε, καὶ ὑπολικὴν ἄνωθεν δόξαν τε, ἢ νομοθεσίαν ἐκ τοῦ ἡνωμένον ὁμοῦ, καὶ διακεκριμένον τοῦ ἱερῶς θεολογίας. οὐ τὸ καὶ τὴν θείαν οὐσίαν φησὶ μόνον, ἢ τὰς τρεῖς θεαρχικὰς ὑποστάσεις, ἢ τὰ πρόσωπα, ἀλλὰ ἢ τὸ καὶ τὴν θείαν οὐσίαν, ἢ τὴν ταύτης οὐσιώδη ἐνέργειάν τε, καὶ δυνάμιν, ἢ τὰς ἐνεργείας, καὶ τὰς δυνάμεις, ἐπειδὴ καὶ ἐνικῶς ὁμοῦ, καὶ πληθυντικῶς ἐπὶ τοῦ θεολόγων ἢ τοῦ Θεοῦ φυσικὴ δύναμις καὶ ἐνέργεια πρεσάγεται, καθὰ δὴ καὶ τοῦ λόγου προϊόντος ἡμᾶς διδάσκουσι κάλλιστα. Μᾶλλον δ' ὁ μὲν φιλόσοφος ἐκ ἔτ' ὤν, ὅτε διδάσκεσθαι καὶ μανθάνειν, ὅτε μεταμανθάνειν ἔχοι τὰ κακῶς αὐτῷ καὶ γνωσθέντα, καὶ δόξαντα. πάλαι γὰρ ἔδει ταῦτα ζητεῖν ἐπὶ τῶν εἰδότων, καὶ μανθάνειν ἀφιλονείκως ἢ μὴ μεμάθηκεν. ἀλλὰ τότε μὲν τὸ μανθάνειν ἀφεὶς δυσεβῶς, καὶ τῶν διδασκάλων δυσεβῶς καὶ χρεῖα, καὶ γλῶτταν ἐπῆρε, κατὰ πάσης θεολογίας, καὶ πάντων ἱερῶν διδασκάλων μὴ πολλῆς τοῦ ὑπονοίας χωρήσας, καὶ σήλην χεδὸν πάσης αἱρέσεως ὡς μὴ ὤφελε. τὰ οἰκεῖα ἰαυτὸν συγγράμματα καταλελοιπώς. Νῦν δὲ πρὸς τὰς πλείους ῥηθέντα τὴν τελευταίαν ὅιμοι σιγήσας σιγῶ, καὶ μήτ' ἀκούειν, μήτε λέγειν, μήτε μεταμανθάνειν τε, καὶ μανθάνειν ἔχων μεδοδικοῦ, οὐόνπα μὴ τῶν οἰκείων ἐπάρων τε, ἢ μυ-

καὶ μυσταγωγῶν μεταδιδόασι, οὐχ ὑπὲρ ἑαυτοῦ φημι μόνον, καὶ τῆς οἰκείας ἀπωλείας, ἀλλὰ καὶ πολλῷ πλέον ὑπὲρ ὧν ἐδίδαξε, καὶ διέστρεψε κάκιστα καὶ λόγοις, καὶ γράμμασιν, οὐδὲ καὶ τῶν ἄλλων πάντων βαρύτατον. οὐδὲ γὰρ φησιν ὁ πολίζων τὸν πλησίον ἀνάτροπὸν θαλερὰν, καὶ μάλιστα τῶν μεταλλαχότων κατ' ἐκεῖνον τὸν βίον καὶ σὺν τῇ παρούσῃ ζωῇ, καὶ πλὴν ἐλπίδα φεῦ ἀπολωλεκότων τῆς μεταμελείας τε καὶ διορθώσεως. Πρὸς μὲν οὖν ἐκείνους οὐδὲν ὅπερ ἔφην ὁ λόγος. ἀναγκαῖος δ' ὡς οἶμαι πρὸς τοὺς πιστεύοντας τοῖς τῶν ἀδελφῶν. καλῶ γὰρ ἀδελφοὺς ἐπὶ τὴν κοινὴν κεφαλὴν, καὶ Πατέρα διὰ φιλανθρωπίαν, καὶ πλὴν κλῆσιν, καὶ πλὴν ἄρρητον ἑνότητα μυσταγωγίαν αὐδέμενος, καὶ ἅμα τῷ τῶν πιστῶν ἀκούειν πέως αὐτοὺς ἐθέλειν, ἐλπίδας ὑρῶν ἡμῖν ἀγαθὰς διδόντας περὶ τοῦ μέλλοντος.

ΠΡΟΣΤΟΝ

Αὐτὸν φιλόσοφον γεγενεῆν λόγος ἀπερρήκασι πέμπει, περὶ ἡνωμένης, καὶ διακεκριμένης θεολογίας, καὶ περὶ διαφορᾶς ἰδικῶς οὐσίας θείας οὐσίας, καὶ ἐνεργείας, καὶ δὴ καὶ τοῦ αὐτοῦ ἡνωμένου, καὶ ὅπ ἡ μὲν ἕνωσις αὐτοῦ πεφάνμαι θεωρεῖται καὶ τοὺς θεολόγους, ἡ διαφορὰ δηλοῖ. αἱ δὲ τούτων ἀποδείξεις ἔκτε Διονυσίου, καὶ Ἱεροθέου τοῦ Διαδόχου τοῦ Ἀποστόλου ἐκ τῶν θείων γραφῶν, ἀπὸ τῶν οἰκουμενικῶν Συνόδων, καὶ πάντων ἀπὸ μέρους θεολόγων διδασκάλων.

Νῦν δ' δὴ πλὴν θείαν καὶ ὑπερφυᾶ τὴν θεότητος ἕνωσίν τε, καὶ διάκρισιν ἴδοντες τῶν λόγων, εἰ μὴ ὅπ τῶν οἰκείων λογισμῶν ἐσκοπεῦμεν, καὶ λόγων, τολμηρόν τινες ἂν ἦμεν καὶ θρασεῖς ὄντως, τοῖς ὑπὲρ ἡμᾶς πολλῶπνι τῶν μέσων καὶ καθ' ὑπερβολὴν ἀσκόπως δυσχερουῶτες. ἐπεὶ δὲ τὰ τὴν θείας θεολογίας πρὸς τὴν τῶν θεολόγων ἐκείνης λαβόντες καθόσον ἐφικτὸν πῆς πρεσκειμένας προσαρμόζομεν ὑποθέσεσι, καὶ τοῖς λόγοις, ἐκεῖνα καὶ νῦν ἐρεῦμεν, ὅσαπερ ἂν ἀκεῦσαι δυνηθείημεν, πρὸς τὴν ἐκείνων ὁδηγεμένοι χειραγωγίας τε, καὶ θεολογίας, εἰς πλὴν ἀπλανῆ τῶν θείων λόγων ἀλήθειαν. οὐχ ὅπ μὴ τὰ προσεφέρετο, καὶ ὁρισθέντα τῷ ἱερῷ τῶν Πατέρων ἐκείνῳ συλλόγῳ, πρὸς τὴν σκοπὸν ἱκανῶς ἔχει. πῶς γὰρ; ἀλλ' ὅπ καὶ μὴ τοὺς θείους λόγους ἐκείνους καὶ πλὴν λαμπρὰν τῶν ζητεμένων ἀπόδειξιν, λέγειν τι καὶ γράφειν οἱ περὶ τὸν γεγενεῆν ἔδοξάνπσι. πρὸς μὲν ἐκείνους, καὶ πλὴν τῶν πεφαγμάτων ἀλήθειαν, τὸ πρέπειν οὐδὲ γεῦφαν οἱ ἐκείνων σοφοὶ, πλὴν, ὅπ τοῖς βεβεμένοις ἐκείνων ἀκεῦν, καὶ τοῖς βαρλαάμ τε, καὶ ἀκινδυνότατα ἥδεσθαι, τέως τι λέγειν ἔδοξαν. Διὰ τοῦτο καὶ πρὸς αὐτὴν ἐκείνην πλὴν τῶν θείων γραφῶν οἱονεὶ κορυφὴν καὶ ἀκρώρειαν, διαγγελιάς φημι, καὶ ἀποστόλους, καὶ δὴ καὶ τοὺς τούτων ὁμιλητάς τε, καὶ διαδόχους, νῦν δέον ἀναδραμεῖν, καὶ πρὸς τὴν ἀποστολικῆς θεολογίας τε, καὶ διδασκαλίας ἀκεῦσαι, εἴπε ἐστὶν ἕνωσίς τε, καὶ διάκρισις δὴ τὴν θεότητος, καὶ τίς αὕτη,

αὕτη, καὶ τί μὲν περὶ αὐτῆς τοὺς τὴν ἐκκλησίας ἀπλανῶς τε, καὶ θεοπρεπῶς λέγειν δεῖ καὶ φρονεῖν, τί δὲ σπουδᾶν αὖθις κατὰ θείους δηλαδὴ νόμους. Τίνες δ' αὖ εἶεν ἄλλοι πρῶπιν θεῶν διαγγελιστῶν τε, καὶ ἀποστόλων ἀκροατὴ, καὶ μύσται, καὶ σοφοὶ μὲν τὰ θεῖα, σοφοὶ δὲ τὰ ἀνθρώπινα, θεολογίας δὲ, καὶ θεωρίας δὴ τοσοῦτον ἀναδραμόντες, ὡς μὴ μόνον μαθεῖν κατ' αὐτοὺς ἐκείνους εἰπεῖν, ἀλλὰ καὶ παθεῖν ὑπερφυῶς τὰ θεῖα, καὶ διὰ τοῦτο, καὶ ἀποστόλων αὐτοὶ χρηματίσαι καταξιωθῆναι καθηγητὴ τὰ τοιαῦτα, Τιμόθεος, καὶ Τίτος, καὶ εἴπε κατ' ἐκείνους ἄλλος τοῦτο φασι, Ὑπὲν ἐν ἄλλοις, εἰ μὴ διονυσίῳ τε, καὶ ἱεροθέῳ μετὰ τοὺς πρώτους δύθυς ἀποστόλους, ἡμᾶς αὐτοὺς ἐγχειρεῖν δεῖ, καὶ τὰ τῶν διαγγελιστῶν τε, καὶ ἀποστόλων; καθόσον αὖ δεῖ παρ' αὐτῶν καὶ διδάσκεσθαι, καὶ μανθάνειν. Ἀκούωμεν δὴ τοῦ διδασκάλου τοῦ τοῦ, καὶ θεολόγων λεγόντων, ἡ θεολογία φησὶ, τὰ μὲν ἡνωμένως παραδίδωσι. τὰ δὲ, διακεκριμένως. καὶ ὅτε τὰ ἡνωμένα διαιρεῖν θεμιτὸν, ὅτε τὰ διακεκριμένα συγχεῖν. ἀλλ' ἑπομένους αὐτῇ κατὰ δύναμιν, δὴ τὰς θείας μαρμαρυγὰς ἀναδύειν. Ἤκουσας; κανόνα τινὰ, καὶ τύπον, ἢ θεμέλιον οἱονεὶ θεολογίας ἀπλανοῦς ὁ θεολόγος ἡμῖν τοῦτονὶ δίδωσιν, ἐξίσης τό τε ἡνωμένον, καὶ διακεκριμένον θεολογοῦντα, καὶ ἑκάτερον ἀπαρεγκλίτως ἀπαιτοῦντα μετὰ τοῦ πρεσήκοντος καιροῦ, καὶ λόγου. ὅτε γὰρ τὰ ἡνωμένα διαιρεῖν φησι χρὴ, καὶ πῶς δρᾶσε τε, καὶ μακεδονίας, καὶ πῶς διαίρεσιν τὴν φύσεως, καὶ τὴν πολυαρχίαν βλέπειν; ὅτε τὰ διακεκριμένα συγχεῖν διὰ τῆς κακῆς ἑνώσεως δηλονότι, καὶ πρεσβύτας, καὶ μονοφυσίτας τε, καὶ μονοθελήτας, καὶ δὴ καὶ τοὺς μετ' ἐκείνους νενοσηκότας μᾶλλον ζῶν τῆς περιθήκης τοῦ πρὸ βαρλαάμ, καὶ ἀκίνδυνον τούτους φημὶ, καθαπερεῖπνα συμφορὰν ἐπισάγειν τῇ ἐκκλησίᾳ: Ἀλλ' ἑπομένους τῇ θείᾳ θεολογίᾳ, κατὰ δύναμιν δὴ τὰς θείας μαρμαρυγὰς ἀναδύειν. Τούτῳ τοιγαροῦν καὶ ἡμεῖς λύχνῳ, καὶ ὁδηγῷ καὶ κανόνι χρώμενοι, πρὸς τὰ ἑξῆς τῆς θεολογίας ἐκείνης χωρῶμεν. δὴ τῆς ἑνώσεως φησι τὴν θείας, ἤπε τῆς ὑπερουσιότητος, ἡνωμένον μέν ἐστι τῇ ἐναρχικῇ τριάδι, καὶ κοινὸν ἡ ὑπερέσι ὕπαρξις. ἡ ὑπέρθεος θεότης. ἡ ὑπεράγαθος ἀγαθότης. καὶ μετὰ μικρὸν. ἡ ἐν ἀλλήλαις εἰοῦσα χρὴ φαίνα τὴν ἐναρχικῶν ὑποστάσεων μονὴ καὶ ἵδρυσις, ὁλικῶς ὑπερηνωμένη, καὶ οὐδενὶ μέρει συγκεχυμένη. καὶ μικρὸν ἀνωτέρω τούτων, τὸ μὲν οὖν ἡνωμένα φησὶ τὴν ὅλης θεότητός ἐστιν, ὡς ἐν τῇ θεολογικαῖς ὑπολυπώσεσι διὰ πλειόνων ἐκ τῶν λογίων ἀπεδείξαμεν, τὸ ὑπεράγαθον. τὸ ὑπέρθεον. τὸ ὑπερούσιον. τὸ ὑπέρσοφον, καὶ ὅσα τῆς ὑπεροχικῆς ἐστιν ἀφαιρέσεως. μεθ' ὧν καὶ τὰ ἀπολογικὰ πάντα. τὸ ἀγαθὸν. τὸ καλὸν. τὸ ὄν. τὸ ζωοπόνον. τὸ σοφὸν. καὶ ὅσα ἐκ τῆς ἀγαθοπρεπῶν αὐτῆς δωρεῶν ἡπάντων ἀγαθῶν αἰτία καλονομάζεται. τὸ δὲ διακεκριμένα, τὸ τοῦ πατρὸς ὑπερούσιον ὄνομα, καὶ ῥῆμα. καὶ υἱοῦ. καὶ ἁγίου πνεύματος. οὐδεμιᾶς. ἐν τούτοις αὐτοφυῆς ἡ ὅλως κοινότητος ἐπεισαγομένης. καὶ μετάπνα. ἔστι δὲ καὶ διάκρισις ἐν τῇ ὑπερουσίοις θεολογίαις, οὐχ ἣν ἔφην μόνον, ὅπ κατ' αὐτὴν τὴν ἕνωσιν, ἀμιγῶς ἱδρυτὴ καὶ ἀσυγχύτως ἑκάστη τῶν ἐναρχικῶν ὑποστάσεων. ἀλλ' ὅπ καὶ τὰ τὴν ὑπερουσίαν θεογονίας οὐκ αὐτοφυέρει πρὸς ἄλληλα. μόνη δὲ πατὴρ τῆς ὑπερουσίαν θεότητος, ὁ Πατὴρ. οὐκ ὄντος υἱοῦ πατρὸς, οὐδὲ πατρὸς τοῦ υἱοῦ, φυλαττόντων δὲ τὰ οἰκεῖα τῶν ὑμνων διαγῶς, ἑκάστη τῶν θεαρχικῶν ὑποστάσεων.

Καὶ

Καὶ περὶ μὲν τούτων δεικνύντως. Ὁ,τε γὰρ τῆς θείας φύσεως ἡνωμένον, μᾶλλον δὲ τὸ ὑπὲρ πᾶσαν ἕνωσιν ἓν, τὸ τῶν θεαρχικῶν ὑποστάσεων διακεκριμένον διὰ βραχέων ὁ θεολόγος ἐδήλωσε, καὶ δὴ καὶ τὸ πάντα τὰ φυσικὰ, καὶ περὶ τὸν Θεὸν ἰδιώματα πανταχῶς τε, καὶ ἡνωμένως καθὰ δὴ τὸ τῆς θεότητος, καὶ τὴν ὑπαρξιν αὐτὴν, τὴν θεαρχικὴν τριάδα κεκτῆσθαι, ἅτε δὴ καὶ ἡνωμένα φυσικῶς ταύτῃ, καὶ ἀδιάστατα, τὸ δὲ διπλόα μόνῃ τὴν διαφορὰν ἔχοντα. ὧν ταμὲν, καὶ τοῖς ἀνταπλέγεσιν ὡς φασι τούτοις δοκεῖ, τὰ ἢ δὲ. Σκεπτέον ἢ ἑξῆς αὖ εἴη, καὶ εἴπερ διακεῖται ἄλλην παρὰ τὴν ὑποστατικὴν διὰ τὴν θεότητος οἱ θεολόγοι διδάσκουσιν ὅτι. ἐπεὶ καὶ τοῦτ' ἡμῖν αὖθις ἦν ὁ σκοπὸς τοῦ λόγου. χρὴ δέ φησιν ὡς οἷμαι μᾶλλον ἀναλαβόντας ἡμᾶς τὸν πανταχῆ τῆς θείας ἑνώσεώς τε, καὶ διακρίσεως σκηθέντα τρόπον, ὅσως ἂν ἡμῖν δυσκόπτος ὁ πᾶς ἡνίκα λόγος. τὸ μὲν ποικίλον ἅπαν καὶ ἀσαφὲς ἀπαναινόμενος, διακρίτως δὲ, καὶ σαφῶς, καὶ διτάκτως τὰ οἰκεῖα κατὰ δύναμιν ὁροθετῶν. Ταῦτα τῷ παρῤῥηθέντι ζωάψαντας ἡμᾶς θεολογικῷ κανόνι, ἕτως διὰ τὴν ἀκρόασιν ἰέναι δεῖ τῆς ἑξῆς πάσης τῶν θεολόγων τούτων διδασκαλίας. ἵν' ἅπερ ἐξ ἐκείνου μαθόντες ἔχωμεν, ὡς ἡ θεολογία, τὰ μὲν ἡνωμένως. τὰ δὲ διακεκριμένως παραδίδωσι, καὶ ὅ χρὴ ἅτε τὰ ἡνωμένα διαιρεῖν, ἅτε τὰ διακεκριμένα συγκεῖν, ἕτω κἀν τούτοις τε κἀκείνοις αὖθις μαθόντες, ὅτι περὶ Θεοῦ, καὶ θείας ἑνώσεώς τε, καὶ διακρίσεως ἡ πᾶσα πραγματεία τοῖς θεολόγοις, καὶ οὐδεὶς ὀκνήσῃ ἐνταῦθα περὶ κλησμάτων λόγος αὐτοῖς, ἀλλὰ νῦν μὲν περὶ τοῦ κρυφίου τε, καὶ ἀῤῥήτου τῆς ὑπερουσιότητος, νῦν δὲ περὶ τοῦ ῥητοῦ, καὶ γνωστοῦ ταύτης, ὁ δὲ καὶ πρωϊόντες παφέστερον αὐτοὶ δείξουσι, νῦν δὲ περὶ τῶν θεαρχικῶν τριῶν ὑποστάσεων, καὶ πλέον οὐδὲν, διακρίτως, καὶ διτάκτως, καὶ σιωπητῶς ἁπαντῶμεν καὶ αὐτοὶ καθόσον οἰόντε πρὸς τὴν ἀκρόασιν τῆς ὑψηλῆς ταυτησὶ θεολογίας. ἐπεὶ καὶ δυσκόπτον ἔστεται πάντα τὸν λόγον ἐπαγγέλλεται καθάπερ ἠκούσαμεν, τὸ μὲν ποικίλον ἅπαν καὶ ἀσαφὲς ἅπαν ἀπωμόμενον, σαφῶς δὲ, καὶ διτάκτως ὁροθετοῦντα τὰ οἰκεῖα. ὅθεν οὐδὲ χρήζοντα τῆς διτάξίας ἐκείνην, καὶ τοὺς ὅρους κακῶς ὑπερβαίνοντα Θεὸν μὲν ἀκούειν, καὶ θεολογεῖν, καὶ θείαν ἕνωσιν, καὶ θείαν διάκρισιν, πρὸς δὲ τὰ κτίσματα βλέπειν γελοίως πάντη, καὶ ἀμαθῶς. Φησὶ γοῦν ὁ θεολόγος ἑξῆς. καλοῦσι γὰρ ὅπερ καὶ ἐν ἑτέροις ἔφην, οἱ τῆς καθ' ἡμᾶς θεολογικῆς παραδόσεως ἱερομύσται, τὰς μὲν ἑνώσεις τὰς τῆς ὑπερῤῥήτου καὶ, ὑπεραγνώστου μονιμότητος κρυφίας, καὶ ἀῤῥήτους ὑπεριδρύσεις. τὰς δὲ διακρίσεις τὰς ἀγαθοπρεπεῖς τῆς θεαρχίας πρόοδους τε, καὶ ἐκφάνσεις. Καὶ μετάβηνα. εἰδὲ καὶ θεία διάκρισίς ἐστιν ἡ ἀγαθοπρεπὴς πρόοδος, τῆς ἑνώσεως τῆς θείας ὑπερηνωμένως ἑαυτὴν ἀγαθότητι πληθυούσης τε, καὶ πολυπλασιαζούσης, ἡνωμένα μὲν εἰσι καὶ τὴν θείαν διάκρισιν, αἱ ἄρχεται μεταδόσεις. αἱ ὑπόστασεις. αἱ ζωώσεις. αἱ σοφοποιήσεις. αἱ ἄλλαι δωρεαὶ τῶν πάντων αἰτίας ἀγαθότητι. καθ' ἃς, ἐκ τῶν μετοχῶν καὶ ἐκ τῶν μετεχόντων ὑμνεῖται τὰ ἀμεθέκτως μετεχόμενα. Εἶτα περὶ μετοχῆς εἰπὼν θείας, καὶ δὴ καὶ περὶ τῶν καὶ ἄρκα τοῦ χειροῦ θείας οἰκονομίας, βραχάσπα φιλοσοφήσας, διαφέρει. Ἀλλὰ τούτων μὲν τῶν ἑνώσεώντε, καὶ διακρίσεων, ὅσας ἐν τοῖς λογίοις θεοπρεπεῖς αἰτίας εἰρήκαμεν, ἐν τοῖς θεολογικαῖς ὑπολυπώσεσιν ἰδίᾳ περὶ ἑκάστου διαλαβόντες. ὡς ἐφικτὸν ἐξετέμεθα. τὰ μὲν ἀνελίξαντες τῷ ἀληθεῖ λόγῳ, καὶ ἀναπτύξαντες, καὶ τὸ ἱερὸν καὶ ἀνεπιθόλωτον

θόλωτον νοῦν διὰ τὰ φανερὰ τῶν λογίων θεάματα προσαγάγοντες. τοῖς δὲ ὡς μυστικοῖς, κατὰ τὴν θείαν παράδοσιν ὑπὲρ νοερὰν ἐνέργειαν διαβαλόντες.

Πάντα γὰρ τὰ θεῖα, καὶ ὅσα ἡμῖν ἐπιφαίνεται τῆς μετοχῆς μόναις γινώσκεται. αὐτὰ δὲ ὁ ποῖά ποτέ ἐστι καὶ τὴν οἰκείαν ἀρχὴν, καὶ ἵδρυσιν ὑπὲρ νοῦν ἐστι καὶ πᾶσαν οὐσίαν, καὶ γνῶσιν. οἷον, εἰ τὴν ὑπερούσιον κρυφιότητα, Θεὸν, ἢ ζωὴν, ἢ φῶς, ἢ λόγον ὀνομάσαιμεν, οὐδὲν ἕτερον νοοῦμεν, ἢ τὰς ἐξ αὐτῆς εἰς ἡμᾶς προαγομένας δυνάμεις, ἐκθεωτικὰς. ἢ ἐσοποιὰς, ἢ ζωογόνους, ἢ σοφοδώρους, αὐτὴ δὲ κατὰ τὴν πασῶν τῶν νοερῶν ἐνεργειῶν ἀπόλυσιν διαβάλλομεν. οὐδεμίαν ὁρῶντες φύσιν, ἢ ζωὴν, ἢ οὐσίαν, ἥτις ἀκριβῶς ἐμφερὴς ἐστὶ τῇ πάντων ἐξηρημένῃ καὶ πάσαν ὑπεροχὴν αὐτίᾳ. Εἶτα μεταξὺ πάλιν δι' ὀλίγων γινῶν τὸ ὑπὲρ ἡμῶν διὰ σαρκὸς τοῦ χριστοῦ θείαν οἰκονομίαν θεολογήσας, ἐπάγει κἀκεῖνα. Ταῦτα δὲ ἡμῖν τε ἐν ἄλλοις ἱκανῶς εἴρηται, καὶ τῷ κλεινῷ καθηγεμόνι κατὰ τὰς θεολογικὰς αὐτοῦ στοιχειώσεις, ὕμνηται λίαν ὑπερφυῶς. ἅπερ ὀκεῖνος, εἴτε παρὰ τῶν ἱερῶν θεολόγων παρέλαβεν, εἴτε καὶ ὅπερ τοῦ διδασκαλικῆς τῶν λογίων ἐρεύνης ζωπυρήσειν ὀκ τοῦ πολλῆς περὶ αὐτὰ γυμνασίας, καὶ πειρᾶς, εἴτε δὲ ἔκλυν ἐμυήθη θειοτέρας διαπονοίας, οὐ μόνον μαθὼν, ἀλλὰ καὶ παθὼν τὰ θεῖα, κἀκ τοῦ πρὸς αὐτὰ συμπαθείας εἰ ἄτω χρὴ φάναι, πρὸς τὴν ἀδίδακτον αὐτῶν, καὶ μυστικὴν ἀποτελεσθεῖς ἕνωσιν, καὶ πίστιν. Τὸ μὲν οὖν ἡνωμένον, καὶ διακεκριμένον τῆς θεότητος, καὶ ταύτης φημὶ τὰς φυσικὰς αὐτῆς δυνάμεις, καὶ μεταδόσεις, καὶ προόδους, καὶ μετοχὰς, καὶ προνοίας, καὶ ἀγαθότητας, καὶ δωρεὰς, τούτοις δὲ καὶ ὁ θεολόγος πολεκτικῶς καθάπερ ἠκούσαμεν ὑμνεῖ πᾶσιν ὁμοῦ τοῖς ἱεροῖς ὀνόμασι τὰ τῆς θείας φύσεως ἰδιώματα, καὶ τὰς ἐνεργείας, αὐδὴ δὲ καὶ μέρος ἐξῆς ὑμνήσει δὲ θεολογήσει. καὶ οἰκείως τε, καὶ θεοπρεπῶς τὴν ἀνάλογον καὶ συμφυᾶ προσαρμόσει θεωνυμίαν ἑκάστῳ, τοῦτο καὶ καὶ ὁ σκοπὸς αὐτῷ τοῦ παρόντος βιβλίου, αὐτόθεν ἐστὶ λαβεῖν, ὅτι τὴν ἤδη ῥηθέντων αὐτῷ. τὰ ἡνωμένα καὶ γαρφῆσι τῆς ὅλης θεότητος εἰσὶ, τὸ ὑπεράγαθον, τὸ ὑπέρθεον, τὸ ὑπερούσιον, τὸ ὑπέρζωον, τὸ ὑπέρσοφον. δὲ μετ' ὀλίγον. καὶ ὅσα ὀκ τῆς ἀγαθοπρεπῶν αὐτῆς δωρεῶν ἡ πάντων ἀγαθῶν αἰτία καταπονομάζεται. Ἐν δέγε τῇ ἀρχῇ τοῦ περὶ ἡνωμένης, καὶ διακεκριμένης θεολογίας τοῦτο φημι τοῦ λόγου ἕτω πωφῆσι. τοῦτο μὲν οὖν δὲ ἐν ἄλλοις ἐξεταθὲν ἡμῖν ἀποδέτυτο φημι τοῦ λόγου ἕτω πωφῆσι. τοῦτο μὲν οὖν δὲ ἐν ἄλλοις ἐξεταθὲν ἡμῖν ἀποδέδεικται τὰ πάσας αἰεὶ τὰς θεοπρεπεῖς θεωνυμίας, ἀμερικῶς, ἀλλ' ὅπῃ τῆς ὅλης, καὶ παντελοῦς, καὶ ὁλοκλήρου, καὶ πλήρους θεότητος ὑπὸ τῶν λογίων ὑμνεῖται. Πάλιν. καὶ ἵνα συλλήβδην φαίνῃς, αὐτὸς ὁ θεαρχικὸς λόγος ἔφη, ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἓν ἐσμεν. καὶ πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ ἐμά ἐστι. καὶ πάντα τὰ ἐμὰ σά ἐστι καὶ τὰ σὰ ἐμά. καὶ αὖθις, ὅσα ἐστὶ τοῦ πατρὸς, καὶ αὐτοῦ τῷ θεαρχικῷ πανδύμαλι κοινωνικῶς καὶ ἡνωμένως αὐτῶν ἐστιν. καὶ τὴν θείαν διάκρισιν, αἱ ἄρχεται μεταδόσεις. αἱ ὑπόστασεις. αἱ ζωώσεις. αἱ σοφοποιήσεις. αἱ ἄλλαι δωρεαὶ τῶν πάντων αἰτίας ἀγαθότητι. καθ' ἃς, ὅτι τῶν μετοχῶν καὶ ὅτι τῶν μετεχόντων ὑμνεῖται τὰ ἀμεθέκτως μετεχόμενα. Εἶτα περὶ μετοχῆς εἰπὼν θείας, καὶ δὴ καὶ περὶ τῶν καὶ ἄρκα τοῦ χειροῦ θείας οἰκονομίας, βραχάσπα φιλοσοφήσας, διαφέρει. Ἀλλὰ τούτων μὲν τῶν ἑνώσεώντε, καὶ διακρίσεων, ὅσας ἐν τοῖς λογίοις θεοπρεπεῖς αἰτίας εἰρήκαμεν, ἐν τοῖς θεολογικαῖς ὑπολυπώσεσιν ἰδίᾳ περὶ ἑκάστου διαλαβόντες. ὡς ἐφικτὸν ἐξετέμεθα. τὰ μὲν ἀνελίξαντες τῷ ἀληθεῖ λόγῳ, καὶ ἀναπτύξαντες, καὶ τὸ ἱερὸν καὶ ἀνεπιθόλωτον νοῦν διὰ τὰ φανερὰ τῶν λογίων θεάματα προσαγάγοντες. τοῖς δὲ ὡς μυστικοῖς, κατὰ τὴν θείαν παράδοσιν ὑπὲρ νοερὰν ἐνέργειαν διαβαλόντες.

Πάντα γὰρ τὰ θεῖα, καὶ ὅσα ἡμῖν ἐπιφαίνεται τῆς μετοχῆς μόναις γινώσκεται. αὐτὰ δὲ ὁ ποῖά ποτέ ἐστι καὶ τὴν οἰκείαν ἀρχὴν, καὶ ἵδρυσιν ὑπὲρ νοῦν ἐστι καὶ πᾶσαν οὐσίαν, καὶ γνῶσιν. οἷον, εἰ τὴν ὑπερούσιον κρυφιότητα, Θεὸν, ἢ ζωὴν, ἢ φῶς, ἢ λόγον ὀνομάσαιμεν, οὐδὲν ἕτερον νοοῦμεν, ἢ τὰς ἐξ αὐτῆς εἰς ἡμᾶς προαγομένας δυνάμεις, ἐκθεωτικὰς. ἢ ἐσοποιὰς, ἢ ζωογόνους, ἢ σοφοδώρους, αὐτὴ δὲ κατὰ τὴν πασῶν τῶν νοερῶν ἐνεργειῶν ἀπόλυσιν διαβάλλομεν. οὐδεμίαν ὁρῶντες φύσιν, ἢ ζωὴν, ἢ οὐσίαν, ἥτις ἀκριβῶς ἐμφερὴς ἐστὶ τῇ πάντων ἐξηρημένῃ καὶ πάσαν ὑπεροχὴν αὐτίᾳ. Εἶτα μεταξὺ πάλιν δι' ὀλίγων γινῶν τὸ ὑπὲρ ἡμῶν διὰ σαρκὸς τοῦ χριστοῦ θείαν οἰκονομίαν θεολογήσας, ἐπάγει κἀκεῖνα. Ταῦτα δὲ ἡμῖν τε ἐν ἄλλοις ἱκανῶς εἴρηται, καὶ τῷ κλεινῷ καθηγεμόνι κατὰ τὰς θεολογικὰς αὐτοῦ στοιχειώσεις, ὕμνηται λίαν ὑπερφυῶς. ἅπερ ὀκεῖνος, εἴτε παρὰ τῶν θεολόγων παρέλαβεν, εἴτε καὶ ὅπερ τοῦ διδασκαλικῆς τῶν λογίων ἐρεύνης ζωπυρήσειν ὀκ τοῦ πολλῆς περὶ αὐτὰ γυμνασίας, καὶ πειρᾶς, εἴτε δὲ ἔκλυν ἐμυήθη θειοτέρας διαπονοίας, οὐ μόνον μαθὼν, ἀλλὰ καὶ παθὼν τὰ θεῖα, κἀκ τοῦ πρὸς αὐτὰ συμπαθείας εἰ ἄτω χρὴ φάναι, πρὸς τὴν ἀδίδακτον αὐτῶν, καὶ μυστικὴν ἀποτελεσθεῖς ἕνωσιν, καὶ πίστιν. Τὸ μὲν οὖν ἡνωμένον, καὶ διακεκριμένον τῆς θεότητος, καὶ ταύτης φημὶ τὰς φυσικὰς αὐτῆς δυνάμεις, καὶ μεταδόσεις, καὶ προόδους, καὶ μετοχὰς, καὶ προνοίας, καὶ ἀγαθότητας, καὶ δωρεὰς, τούτοις δὲ καὶ ὁ θεολόγος πολεκτικῶς καθάπερ ἠκούσαμεν ὑμνεῖ πᾶσιν ὁμοῦ τοῖς ἱεροῖς ὀνόμασι τὰ τῆς θείας φύσεως ἰδιώματα, καὶ τὰς ἐνεργείας, αὐδὴ δὲ καὶ μέρος ἐξῆς ὑμνήσει δὲ θεολογήσει. καὶ οἰκείως τε, καὶ θεοπρεπῶς τὴν ἀνάλογον καὶ συμφυᾶ προσαρμόσει θεωνυμίαν ἑκάστῳ, τοῦτο καὶ καὶ ὁ σκοπὸς αὐτῷ τοῦ παρόντος βιβλίου, αὐτόθεν ἐστὶ λαβεῖν, ὅτι τὴν ἤδη ῥηθέντων αὐτῷ. τὰ ἡνωμένα καὶ γαρφῆσι τῆς ὅλης θεότητος εἰσὶ, τὸ ὑπεράγαθον, τὸ ὑπέρθεον, τὸ ὑπερούσιον, τὸ ὑπέρζωον, τὸ ὑπέρσοφον. δὲ μετ' ὀλίγον. καὶ ὅσα ὀκ τῆς ἀγαθοπρεπῶν αὐτῆς δωρεῶν ἡ πάντων ἀγαθῶν αἰτία καταπονομάζεται. καὶ ὅσα ὀκ τῆς ἀγαθοπρεπῶν αὐτῆς δωρεῶν ἡ πάντων ἀγαθῶν αἰτία καταπονομάζεται. Ἐν δέγε τῇ ἀρχῇ τοῦ περὶ ἡνωμένης, καὶ διακεκριμένης θεολογίας τοῦτο φημι τοῦ λόγου ἕτω πωφῆσι. τοῦτο μὲν οὖν δὲ ἐν ἄλλοις ἐξεταθὲν ἡμῖν ἀποδέδεικται τὰ πάσας αἰεὶ τὰς θεοπρεπεῖς θεωνυμίας, ἀμερικῶς, ἀλλ' ὅπῃ τῆς ὅλης, καὶ παντελοῦς, καὶ ὁλοκλήρου, καὶ πλήρους θεότητος ὑπὸ τῶν λογίων ὑμνεῖται.

ρηνευμένη ἑνάδα. Καὶ αὕτη ἐστὶ καθάπερ εἴρηται ἡ κατὰ τὰς ἐνεργείας ἡνωμένη θεολογία τῆς θεότητος. καὶ τὸ διακεκριμένον δ' ὡσαύτως ἠκούσαμεν ταύτης, αὐδιακρίτως καὶ θεολόγου σαφῶς, καὶ αὐτάκλως ὁρθετήσαντος καὶ τὰ ὑποχέσεν. θεία γάρ φησι διάκρισίς ἐστιν, ἡ ἀγαθοπρεπὴς πρόοδος. τῆς ἑνώσεως τὰ θείας ὑπερηνωμένως ἑαυτὴν ἀγαθότητι πληθυνούσης τε, καὶ πολυπλασιαζούσης. Καὶ πάλιν. πάντα τὰ θεῖα καὶ ὅσα ἡμῖν ἐκπέφανται τοῖς μετοχαῖς μόνοις γινώσκεται. αὐτὰ δὲ ὁποιάποτέ εἰσι κατὰ τὴν οἰκείαν ἀρχὴν καὶ ἵδρυσιν, ὑπὲρ νοῦν ἐστι καὶ πᾶσαν οὐσίαν καὶ γνῶσιν. καὶ μικρῷ πρότερον, μετὰ τὴν σεπτὴν δηλαδὴ καὶ θείαν Ἱεροθέου θεολογίαν, διακρινόμενα θεῖα εἰναύφαμεν ὡς εἴρηται τὰς ἀγαθοπρεπεῖς τὰ θεαρχίας προόδους. δωρημένη τὰ πᾶσι τοῖς οὖσι, καὶ ὑπερχέουσα τὰς τῶν ὅλων ἀγαθῶν μετουσίας, ἡνωμένως μὲν διακρίνεται, πληθύεται δὲ ἑνικῶς, καὶ πολλαπλασιάζεται αὐτεκφυτότητος. Καὶ καὶ πέμπτον δὲ κεφαλαίου καὶ παρόντος ἀρχόμενος βιβλίου, καὶ πρὸς καὶ ὄντος μέλλων θεολογεῖν, τῷ λόγῳ σκοπός φησιν. ὁ τὴν ὑπερούσιον οὐσίαν, ἡ ὑπερούσιος ὀνομαίνεται. ἄῤῥητον τὰ τοῦτο, καὶ ἄγνωστόν ἐστι, καὶ παντελῶς ἀπέκφαντον, καὶ αὐτὴν ὑπεραῦρον τὴν ἕνωσιν, ἀλλὰ τὰ ἀσυστοιον εἰς τὰ ὄντα πάντα τὰ θεαρχικῆς οὐσιαρχίας προόδου ὑμνήσει. Καὶ τάλλα, ὅσα προφὰ καὶ θεολόγου τούτου λαβόντες ἡμεῖς ἐν τῷ τρίτῳ φθάσαντες ἤδη κατεῤῥήσαμεν λόγῳ, ἡνίκα δὴ καὶ τὰ περὶ θείας δυνάμεως ἐνεκοπάμεν. νυνὶ δὲ σκοπεῖν οἶμαι δεῖ περὶ τὰ ἄλλων, τίνες οἱ διδάσκοντες ὦσι, καὶ θεολογοῦντες ταῦτα, καὶ πόθεν ἔχουσι τὰ νοήματα μαθόντες, καὶ εἰ δεῖ πείθεσθαι τούτοις ἀναμφιβόλως, ἢ μὴ. Πρῶτον μὲν οὖν, τοσαύτη τίς ἐστιν ἡ τῶν ἀνδρῶν ἀρετὴ, καὶ σοφία, καὶ καὶ θεολογικὴ δεξιότης, καὶ θεωρία. καὶ τὸ διδασκαλικὸν μὴ τοὺς ἐγκρίτους τὰ Ἀποστόλων καὶ πάντων ἀρχέδον κρατεῖ. ὁδὴ καὶ ἀρχόμενος εἶπον καὶ λόγου, ὡς εἰ καὶ μὴ τὸ μαθητεύσαι τοῖς Κορυφαίοις τὰ Ἀποστόλων καὶ πτέρυγσι τούτοις πρόσθεν, καὶ τὴν τὰ ὀκκλησιῶν ἱεραὶ πρεσβείαν τε, καὶ δημαγωγίαν ἐπ' αὐτῶν πιστεύθηναι, καὶ Ἀποστολικὸν μὲν δεσμεῖν δρόμον καὶ ἀμφοτέρους, τὸν ἕτερον καὶ τούτων, ὑπερβολὴ πρόθυμίας. ὑπερόριον γεγονόσι καὶ πρὸς ἰταλύστι, καὶ γάλλοις ἐλλώνοσι, μαρτυρικὸν δὴ πᾶσι δι' αἵματος αὐαδήσαντας στέφανον, διέγε τὰ πρῤῥηθέντα μόνα, τοῖς ἄκροις τὰ θεολόγων, καὶ διδασκάλων σωμαρθμεῖσθαι δεῖν εἶναι τὰ Χριστοῦ ὀκκλησίας. νυνὶ καὶ πρόσεσιν ὀκείνοις καὶ ἰαῦτα. ὅτωτοι μεγάλα, καὶ θαυμαστὰ, καὶ πλείστα πρὸς πᾶσιν ἄξια λόγου, μᾶλλον καὶ καὶ λόγου καὶ θαύματος κρείττω. ἰαῦ καινῷφημι συνδύασμῷ, καὶ ἰῇ πρὸς ὀκείνα συνδρομῇ, καὶ ἑνώσει, ὡς κοκμόνων τῶν ὀνομάτων, καὶ τῆς προσηγορίας αἰδέσιμοι καὶ ὑπερφυεῖς τινες εἶναι τὰ πᾶσι, καὶ τὴν ἰάτων ἱεραὶ θεολογίαν τε, καὶ τὰ δόγματα Θεοῦ φωνὰς ἀνίκρυς, καὶ λόγια ὀδύτερα καὶ νενομίσθαι, καὶ ὠνομάσθαι τῇ αὐτοῦ ὀκκλησίᾳ. καὶ ἰοιοῦτοι μὲν οἱ θεολόγοι, ὡς ἐξ ὀνύχων φασὶ δεῖξαι τὸν λέοντα, καὶ οὐδένα τῶν δυσεβῶν ἀνιερεῖν οἶμαι τοῖς ὑπὲρ αὐτῶν εἰρημένοις. πρὸς δὲ ἰάτω κακεῖνο δεῖ ζητεῖν, ὅπως τε καὶ ὅθεν ἔχουσιν ὀκεῖνοι τὰ θεῖα, καὶ ὑψηλὰ ταῦτα μαθόντες. κἀκεῖνο καὶ περὶ πόνωσιν ἢν τὰ τῆς γραφῆς ἔζω, τὸ ταῦτα ζητεῖν περὶ τῶν τοιούτων, ἕως ἂν ὁμιλητὰς αὐτοὺς εἰδῶμεν Παῦλον, καὶ Ἰωάννου τῶν ἄκρων Χριστοῦ Ἀποστόλων, καὶ θεολόγων, ὧν ὀκ ἐξ ἀνθρώπων οὐδὲ δι' ἀνθρώπων ἠκλήσθε τε τὸ διαγγέλιον, ἀλλ' ἐξ αὐτῆς ἑνώσεώς τε καὶ ὁμιλίας Χριστοῦ. ἐπεὶ καὶ οὐδὲ τοῦτο διδάξαι παρῆκαν οἱ θεολόγοι, σκοπῶμεν καὶ τοῦτο.

τοῦτο. Τρισσῶς φησι καὶ κατὰ τρόπους, τὸ λόγους τρεῖς ὁ ἱερὸς Διονύσιος αὐτόντε, καὶ τὰ κλεινὸν Ἱερόθεον τὴν θείαν ταυτηνὶ μυηθῆναι θεολογίαν, καθάπερ ἠκούσαμεν ἤδη. ἑνὶ μὲν τῷ τῶν ἄκρων Ἀποστόλων ὀκείνων ὁμιλητὰς αὐτοὺς γεγενῆσθαι. καὶ τοῦτ' ἔστιν ἀκούειν ἐν τοῖς θεολογίαις αὐτοῦ, πυκνὰ τοὺς Ἀποστόλους καὶ διδασκάλους προϊσαμένου. καὶ τὰς ἱερὰς παραδόσεις ὀκείνων, καὶ νυνὶ μὲν ὀνόματι κοινῷ θεολόγους, καὶ Ἀποστόλους, καὶ ἱεραρχὰς, καὶ καθηγητὰς, καὶ ἱεροδιδασκάλους ἀποκαλοῦντος, νυνὶ δὲ καὶ ὀνόμασι, καὶ μάλιστα Παῦλον καὶ κορυφαῖον τῶν διδασκάλων, μὴ παλαίσης ὅσης τὰ ἀξιώσεως μεμνημένου. Δευτέρῳ δὲ τῷ ὀκ τῶν θείων ἀεὶ γραφῶν, καὶ τῶν τοιούτων δοκούντων ὁρμᾶσθαι, καὶ μηδὲν ἀπαχαρεῖν, μηδὲ λογίζεσθαι μηδολιῶν πρὸς τὴν τὰ λογίων ἀκολουθίαν τε, καὶ θεολογίαν. Ἔτι καὶ πρὸς ἡμῖν καὶ νυνὶ φησιν ὁ τῶν λογίων θεσμὸς προδιορισμένος τὸ τὴν ἀλήθειαν ἡμᾶς καταδήσασθαι τὰ περὶ Θεοῦ λεγομένων, ὀκ ἐν πειθοῖς σοφίας ἀνθρωπίνης λόγοις, ἀλλ' ἐν Ἀποδείξει τῆς πνευματοκινήτου τῶν θεολόγων δυνάμεως. Καὶ αὖθις, καθόλου τοιγαροῦν ὁ τολμητέον εἰπεῖν, ὅτε μὲν ἐννοήσαι περὶ τῆς ὑπερουσίου, καὶ κρυφίας θεότητος, πρὸς τὰ θειοδῶς ἡμῖν ὀκ τὰ θείων λογίων ὀκπεφασμένα. καὶ πάλιν. τὰ δὲ ἄῤῥητα σώφρονι σιγῇ τιμῶντες, ὅπῃ τὰς ἐλλαμπούσας ἡμῖν ἐν τοῖς ἱεροῖς λογίοις αὐγὰς ἀπαστεινόμεθα, καὶ πρὸς αὐτῶν φωταγωγούμεθα. πρὸς τὸν θεαρχικὸν ὕμνον τὰ αὐτῶν ὑπερκοσμίως φωνιζόμενοι. καὶ πρὸς τὰς ἱεραὶς ὑμνολογίας τυπούμενοι, πρὸς τὸ καθορᾶν τὰ συμμέτρως ἡμῖν δι' αὐτῶν δωρούμενα θεαρχικὰ φῶτα, καὶ τὴν ἀγαθοδόσιν ἀρχὴν ἁπάσης ἱερᾶς ὑμνεῖν, ὡς αὐτὴ πρὸς ἑαυτῆς ἐν τοῖς ἱεροῖς λογίοις προδέδωκε. Καὶ πάλιν. εἰ μὲν ἄρ' ἔστι τὶς ὅλως ὁ τοῖς λογίοις αὐτανιστάμενος, πόῤῥωθεν πάντως ἔσται καὶ τῆς καθ' ἡμᾶς φιλοσοφίας. καὶ εἰ μὴ τῆς ὀκ τὰ λογίων αὐτῷ θεοσοφίας μέλει, πῶς ἂν ἡμῖν μελήσει τὰ δὴ τὰ θεολογικὴν δεξιότητα αὐτοῦ χειραγωγίας. εἰ δὲ εἰς τὰ τὰ λογίων ἀλήθειαν ἀποκοπεῖ, τούτῳ καὶ ἡμεῖς κανόνι καὶ φωτὶ χρώμενοι, πρὸς τὴν ἀπολογίαν ὡς οἰοίτε ἐσμὲν, ἀκλινῶς βαδίσμεθα. Καὶ μακρὸν ἂν εἴη, καὶ τὰ τοῦ θεολόγου τούτου πάντα νυνὶ ἑξῆς καταλέγειν, ὅπως τε, καὶ ὅπου τῶν θείων γραφῶν ἐν τοῖς αὐτοῦ μεμνημένος εἴη θεολογίας, τὰ ἱεραὶ αὐτοῦ πάσης ὁμοῦ πραγματείας ὑπ' ὄψιν ἅπασι προκειμένης, καὶ τὴν τὰ διαγγελίων, καὶ ἀποστόλων καὶ προφητῶν συμφωνίαν, καὶ ῥητῷφημι, καὶ διανοίᾳ, καὶ πᾶσιν οἷς ἔχει, λαμπρῶς ἀνακηρυττούσης. λοιπὸν ἔπι καὶ τέλειον αὐτοῖς ἐστι πρὸς τὴν τὰ ὑπερφυοῦς θεολογίας μυσταγωγίαν, ὦ δὴ καὶ τῶν πολλῶν ὑπερέχοντες διδασκάλων, τοῖς οἰκείοις μυσταγωγοῖς τε, καὶ κρυφαίοις ἀμιλλῶνται τὰ ἀποστόλων, ἡ καινὴ τὰ μυστηρίων ἄνωθεν ἀποκάλυψις δι' ἐλλάμψεως ἱερᾶς φημι, καὶ γνώσεως ἀγνώστου, καὶ ἑνώσεως νοερᾶς ὑπερφυοῦς, καὶ ἀπορῥήτου, καθ' ἣν ἀποκαλύπτεται τὰ μυστήρια τοῖς θεοειδέσιν. ἣν ὁ σοφὸς Διονύσιος ἐν μὲν τοῖς φθάσαι διδάσκων καθάπερ ἠκούσαμεν, πρὸς μὲν αὐτὸς ἑαυτὸν, ἀλλὰ τούτων μόνοις τὰ ἑνώσεώντε, καὶ διακρίσεων, ὅσα ἐν τοῖς λογίοις θεοπρεπεῖς αἰτίας ἐῤῥήκαμεν. ἐν τὰ θεολογικαῖς ὑποτυπώσεσιν ἰδίαν πρὸς ἑκάστου διαλαβόντες, ὡς ἐφικτὸν ἐξεθέμεθα. τὰ μὲν ἀνελίξαντες τῷ ἀληθεῖ λόγῳ, καὶ ἀναπτύξαντες, καὶ τὰ ἱερὸν καὶ ἀνεπιθήλωτον νοῦν, δὴ τὰ φανὰ τὰ λογίων θεάματα προσαγαγόντες. τοῖς δὲ, ὡς μυστικοῖς κὶ τὴν θείαν πρὸς δόσιν ὑπὲρ νοερὰν ἐνέργειαν δηλοῦντες. ἐν δὲ τῷ ἑβδόμῳ κεφαλαίῳ

λούμενος καὶ αὐτοῦ βιβλίου περὶ τῆς αὐτοῦ τριάδος φησὶ. καὶ ὅσα τῶν ὄντων ἀπαράλλακτον ὁ Θεὸς ὑμνεῖται, καὶ τὴν πάντων ἀνάλογον ὧν ἐστιν αἰτίαν, καὶ ἔστιν αὐθις ἡ θειοτάτη Θεοῦ γνῶσις, ἡ δὶ ἀγνωσίας γινωσκομένη, καὶ τὴν ὑπὲρ νοῦν ἕνωσιν. ὅταν ὁ νοῦς τῶν ὄντων πάντων ὑποπτὰς, ἔπειτα καὶ ἑαυτὸν ἀφεὶς, ἐνωθῇ πρὸς ὑπερφαίνοντα ἀκτῖσιν. ὁπόθεν, καὶ ὁποῖα τῷ ἀνεξερευνήτῳ βάθει τῆς σοφίας καταλαμπόμενα. περὶ δὲ τοῦ θείου Ἱεροθέου ταῦτά φησιν. εἴτε παρὸς τῶν ἱερῶν θεολόγων παρείληφεν, εἴτε καὶ ἐκ τῆς διπλωματικῆς τῶν λογίων ἐρεύνης συνεώρακεν, ἐκ τῆς πολλῆς περὶ αὐτὰ γυμνασίας, καὶ τελείας, εἴτε καὶ ἑνικῆς ἐμυήθη θειοτέρας διπτυοίας, οὐ μόνον μαθὼν, ἀλλὰ καὶ παθὼν τὰ θεῖα, καὶ κατὰ πῆς πρὸς αὐτὰ συμπαθείας, εἰ οὕτω χρὴ φάναι, παρὸς τὴν αὐδίδακτον αὐτῶν, καὶ μυστικὴν ἀποτελεσθεῖς ἕνωσιν, καὶ πίστιν. τούτων οὕτως ἐχόντων, καὶ πιστοῦτος μὴ τῆς ἱερᾶς ὅσης θεολογίας, καὶ τῶν μυστηρίων, περὶ ὧν σκοπούμεθα νυνὶ, πιστῶν δὴ τῶν θεολόγων τουτωνὶ καὶ κηρύκων, τηλικαύτης δὲ καὶ τῆς μυσταγωγίας, μεθ' ἧς ὑπὲρ τοὺς λόγους ἦλθον αὐτοὶ τούτου, ἀξιώσομεν νυνὶ ἡμεῖς τοὺς περὶ τὸν Φιλόσοφον χρηστοῦν, καὶ περὶ τούτων ἀξιοῦσιν εἰπεῖν. εἰ μὴ ὅ πείθοιν τούτοις τε πῶς ἤδη ῥηθεῖσι, καὶ πᾶσιν ἑξῆς ὅσα περὶ τῶν αὐτῶν οἱ Πατέρες ἔφασι τῆς ἐκκλησίας καὶ μέρος θεολογοῦσι διὰ παντὸς τῆς βιβλίου, ἔχομεν τὸ ζητούμενον ἤδη, καὶ οὐδὲ πυκτίων, οὐδὲ λόγων ἑτέρων χρεῖαν χρείαν. αὐτὸ δὲ τοῦτο, καὶ ἐκ ἀλλοσκοπούσεσι τοῖς θεολόγοις τούτοις ἐν τῷ παρόντι φημὶ τῶν θείων ὀνομάτων βιβλίῳ, τὸ περὶ τῶν φυσικῶν τοῦ Θεοῦ θεολογῆσαι, καὶ τὸ ἡνωμένον ὁμοῦ, καὶ διακεκριμένον αὐτῶν πρὸς τὴν θείαν φύσιν εἰπεῖν, καὶ ὀνομάσαι, καὶ ὑμνῆσαι, καὶ διδάξαι καθάπερ ἐδιδάχθησαν ταῦτα τὴν Χριστοῦ ἐκκλησίαν, περὶ ὧν δήπου καὶ ἡμεῖς νυνὶ σκοπούμεν. εἰδ' ἀπιστοῦσιν, οὐ πρὸς αὐτοὺς, ἀλλὰ πρὸς πάσαν ὁμοῦ τὴν διαγγελικὴν, καὶ ἀποστολικὴν τε, καὶ προφητικὴν θεολογίαν, καὶ τὸν ἐν αὐτῇ τε, καὶ τούτοις λαλήσαντα θεὸν, τὰ τῆς ἀπιστίας καθαιρῶς διαβάνει. καὶ τίς ἐπὶ πρόσγε τοὺς πιστοὺς λόγους ἡμῖν, καὶ ταῦτα περὶ τριάτων, ἀνὰ γάρ φησιν ὁ νόμος λαλεῖ, τοῖς ἐν τῷ νόμῳ λαλεῖ, τοῖς γοῦν ἀπιστοῦσι περὶ τῆς ὁλης θεότητος, ὅτι καὶ μονάς ἐστι, καὶ τριάς, καὶ ὅτι κατ' ἐκεῖνο μὴ ὑπερφυῶς τε, καὶ ἀῤῥήτως ἥνωται, καὶ τοῦτο ὁ διαιρεῖται ἀδιαιρέτως, καὶ ἔστιν ὑπὲρ πάντα λόγον ὁμοῦ ἐν αὐτῇ ἥτε διάκρισις, καὶ ἡ ἕνωσις, καὶ ὅτι μόνη πηγὴ τῆς ὑπερουσίου θεότητος ὁ Πατὴρ, καὶ τὰ τῆς ὑπερουσίου θεογονίας ἐκ αὐτοῦ ἀναφέρει πρὸς ἄλληλα, καὶ ὅσα τούτοις ἀκολούθως οἱ θεολόγοι φασὶ, τοῖς οὐ ἀπιστοῦσι τῇ περὶ τὴν ὑπερουσίου οὐσίας. καὶ τῶν τούτοις θεαρχικῶν ὑποστάσεων ἀποστολικὴ παράδοσις τε, καὶ θεολογία, πῶς αὐτῆς περὶ τῶν φυσικῶν τοῦ Θεοῦ διαλέγεται; καὶ τὸ πρὸς τὴν ὑπερφυᾶ φύσιν ἡνωμένον τε καὶ διακεκριμένον αὐτῶν, μὴ τῶν ἀποστολικῶν τούτων ἀνδρῶν θεολογῆ; τοῦτο καὶ ἂν εἴη τὸ καθ' ὕδατος γράφειν, ἢ διανοίειν τυφλῷ. εἰ δὲ ἐκείνη μὴ φασιν ἴσως τῇ θεολογία πιστεύειν, τούτῃ δὲ οὐδαμῶς, πρῶτον μὴ οὐδὲ πιστεύειν ὅλως αὐτοῖς ἔξεστιν ἀδυνάτα λέγουσι, καὶ σοφιζομένοις προφανῶς τοὺς ἀκροατὰς. φύσιν γὰρ ἀνάλογον τῶν αὐτῶν φυσικῶν, οὐ δὲ ἐν λογισμοῖς γοῦν δυνατὸν ἀναπλάσαι, καὶ ὑποστήσαθαι. τὰ δὲ φυσικὰ κατάλληλα δεῖ πρὸς ἐκείνα τῇ πηγαζούσῃ φύσει, ἵν' αὐτὸ τοῦτο καὶ φυσικὰ τυγχάνοιεν ὄντα, καὶ καταλλήλως δι' αὐτῶν ἐνεργεῖν τὴν φύσιν. ἔπειτα δὲ, πῶς ἐν ἐκείνοις μόνοις τοῖς πρώτοις, Ἱεροθέωτε, καὶ Διονυσίῳ θεολογοῦσι πείθεσθαι, καὶ ταῦτα περὶ τριάτων εἰπεῖν, ὧν οὐδὲ ἀρχὰς ἔστιν εὑρεῖν οὐδὲ παραδείγματα, ἀλλὰ

πίστεως

πίστεως δεῖ μόνης, καὶ ὑπακοῆς, εἰ μὴ μέλλοιμεν ἔξω τοῦ λόγου, καὶ τῆς θείας τρέχειν διδασκαλίας, ἐν δὲ τοῖς δευτέροις τούτοις, περὶ ὧν νυνὶ ἡμῖν ὁ λόγος, μὴ πολλῆς ἡμῖν τῆς ἐυστάσεως ἀπειθεῖν, ὅσα καὶ ἀρχὰς ἔνι τῶν λόγων εὑρεῖν, καὶ φυσικῶν ἀκολουθίαν ἴνα, καὶ παραδειγμάτων ἀμηγέστα βοήθειαν. εἰ μὲν γὰρ ἐν ἐκείνοις μόνοις τοῖς πρώτοις, Διονυσίοστε, καὶ Ἱεροθέωτε ἀποστόλων εἰσὶ φοιτηταὶ, καὶ διάδοχοι, καὶ τῆς ἐκκλησίας μυσταγωγοὶ, ἢ περὶ ἐκείνων μόνων εἰληφέναι τὰς παραδόσεις, καὶ τὰς θεοπνεύστους τῶν λογίων μαρτυρίας, καὶ δὴ καὶ τὰς ἱερὰς ἀποκαλύψεις φασὶ, περὶ δὲ τῶν δευτέρων τούτων, οὐδένα τῶν εἰρημένων οὐδόλιοῦν, ἔσωταῦτα καὶ τὸν ὑμέτερον λόγον, καὶ πιστεύεσθωσαν μὲν ἐν ἐκείνοις, ἀπιστείσθωσαν δ' ἐν τούτοις καθ' ὑμᾶς οἱ κρίνοι τῆς ἐκκλησίας διδάσκαλοι. φείδομαι γὰρ τὰ πλέον εἰπεῖν. εἰ δὲ ὥσπερ ἐν ἐκείνοις, οὕτω καὶ τούτοις, καὶ ἀποστόλων εἰσὶν ἀκροαταὶ, καὶ διάδοχοι, καὶ θεολόγοι, καὶ διδασκάλων ἄκροι, καὶ τῶν λογίων πᾶσαν ὁμοῦ θεολογίαν μαθόντες ἔχουσι. καὶ περὶ πάντων ὡσαύτως τὴν αὐτὴν ἀποκάλυψιν, καὶ τὴν ἄῤῥητον μυσταγωγίαν δεξάμενοι, καὶ μαθόντες, καὶ παθόντες ἐκεῖνα, καὶ διαστολῆς ἐν ἐκείνοις, καὶ διαίρεσις οὐδαμοῦ, τίς ἡ καινὴ, καὶ παράλογος αὕτη τόλμα, ὡς νυνὶ μὲν αὐτοὺς τοῖς διδασκάλοις τε, καὶ τοῖς θεολόγοις ἐγκρίνειν, νυνὶ δὲ τοὺς αὐτοὺς διαφέρειν μὴ πολλῆς τῆς ἐξουσίας. καὶ τοτὲ μὲν, Ἱεροθέοντε, καὶ Διονύσιον μὴ τῶν ἀποστόλων τε, καὶ θεολόγων ἐστάναι, καὶ διδασκάλους εἶναι, καὶ κήρυκας τῶν ὑπερφυεστάτων περὶ Θεοῦ λόγων, οὐ καὶ τὰ ὑμῖν θεολογοῦσι δοκοῦντα, τοτὲ δὲ ὑπεροχὴν αὐτῶν τε, καὶ τὴν αὐτῶν καταψηφίζεσθαι θεολογίας, ἐμὴ τῆς ὑμετέρας συμπεριφέρουσι δόξαις. ἢ πρὸς καὶ τούτοις τε, καὶ ἐκείνοις ἀληθεῖς οἱ διδάσκαλοι, καὶ δεῖ τὴν ἀληθῆ τοῦ διαγγελίου μύσιν ὡσαύτως ἐν ἀμφοτέροις αὐτοῖς παίθεσθαι, ἢ ψευδεῖς καὶ κατ' ἄμφω, καὶ δεῖ καὶ κατ' ἄμφω τούτοις ἀπειθεῖν οὐ πρὸς δὴ τοῦτο καὶ ἐκεῖνο γ' αὖ εἴη τὸ ἑτέρου μὴ μιμεῖσθαι, ψευδεῖσθαι, ἑτέρου δὲ ἀληθεύειν. ἐπεὶ οὕτωσε καὶ τὴν αὐτὴν φασιν συμφωνεῖν αὖ εἴη πρὸς ἑαυτὸν. ἄλλως τε, καὶ τὸ τῷ διδασκάλῳ νοῦν μὴ ἕπεσθαι νοῦν δ' ἀπλέγειν ἐθέλειν, καὶ ταῦτ' ἐν τοῖς ἀξιώμασι, μαθητοῦσι ἐκ αὖ εἴη. τοῦτο γὰρ ἐστιν οὐ μυσταγωγουμένου, καὶ τυπουμένου, τῆς μυσταγωγοῦ, καὶ τὴν κανόνα μᾶλλον πρὸς ἑαυτὸν ἕλκοντος, καὶ τὰς πηγὰς αὖν ποταμῶν χωρεῖν κελεύοντος αὖ πικρυς. Εἰ δὲ δὴ λέγοιεν οἱ περὶ τὴν φιλόσοφον αὖθις, ὡς ἐκείνη μὴ ἡ περὶ μοναρχίας, καὶ δὴ καὶ τῶν τελῶν θεαρχικῶν ὑποστάσεων θεολογία, παράδοσις τῇ θείᾳ κηρύττεται πάσῃ γραφῇ, καὶ οὐδεὶς ὁ ἀντιλέγων, ἢ γοῦν ἀμφισβητεῖν ὅλως περὶ τῶν ἀξιωμάτων ἐθέλῃ, τὰ δὲ περὶ πρόοδον ταυτὶ καὶ ἐνεργοῦντε, καὶ μεταδόσεων, καὶ διαφορᾶς φύσεως θείας, καὶ φυσικῶν ἰδιωμάτων, καὶ ὅσα τούτων ἑξῆς ὑμεῖς αὐτοὺς λέγειν φατὲ, ταῦτα τοίνυν ἐκ ἔστιν λαβεῖν ὡσαύτως ἐκ τῶν θείων γραφῶν. καὶ διὰ τοῦτο καὶ ὑμεῖς ἀπλέγομεν τοῦτο, ἔξω τοῦ καθ' ἡμᾶς λόγου δοκοῦσι, ψεῦδος καὶ τοῦτο. περὶ μὲν δὴ τὰ παλαιᾶς πάσης γραφῆς, μωσέως φημὶ, καὶ τῆς καθεξῆς προφητῶν, οὐδὲ ἔστιν εἰπεῖν ὅσον τὸ τῆς τελειότος ἀπέκρυψαν μυστήριον, σφόδρα δεδοικότες τὸ περὶ τὴν πολυθεΐαν ἀπεστρέφοντο, καὶ λίχνον τῶν Ἰουδαίων, καὶ διὰ τοῦτο, καὶ τὸ, Κύριος ὁ Θεός σου Κύριος εἷς ἐστι, καὶ Κύριος ὁ Θεὸς μόνος, καὶ ἐγὼ Θεὸς πρῶτος. καὶ ἐγὼ μὴ ταῦτα, καὶ πολὺ ἐμοῦ ἐκ ἔστιν, ἐκ προσώπου δηλαδὴ τοῦ Θεοῦ λεγόμενα πολὺ παρ' ἐκείνοις, καὶ τὰ παραπλήσια τούτοις. ἐμὶν δὲ αὐτὸ τοῦτο, τὸ τῆς μιᾶς φημι θεότητος καὶ τὴν μονάρ-

μοναρχίας ἐστὶ ῥητῶς ὀνειδίζειν λαβεῖν, καθάπερ νῦν παρ᾽ ἡμῖν πολιτεύεται καὶ κηρύττεται, πολὺ μᾶλλον οὐσίας ὀνειδίζειν θείας, ἢ φύσεως λόγον καὶ ὄνομα; οὐσία μὲν καὶ ὑποστάσεις Θεοῦ, ἀλλήλοις συγκέκραται, ὡς ὀνειδίζω ταύτας, καὶ ταύτας ὀνειδίζω εἰσφέρειν καὶ πᾶσιν ἀνάγκην. καὶ τούτων σωπωμένων αὖθις ἐξαναστρέφω, σωπᾶν κἀκείνω, ὥσπερ καὶ τούτης μὴ λεγομένης, μὴ δὲ ὀνείνας ἐξαναγκάζειν λαλεῖν. καὶ οὐ τοῦτο φημι νῦν, ὅτι μονάδαπε, καὶ τριάδα τὴν Θεὸν ὀνομάζω σὺν ἔγνω καὶ οἱ πρόφται. πῶς γὰρ οἱ μὴ ταῦτα μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ κατὰ χριστὸν ἱερὸν μυστήριον ἅπαντες οὕτω καὶ γνόντες τρανῶς, καὶ κηρύξαντες, μᾶλλον δὲ καὶ αὐτὰ ταῦτα, φημὶ δὴ τὰ τῆς χάριτος, καὶ παρελθόντες εἰς ἀνθρώπους τότε, καὶ τύποι, καὶ εἰκόνες καὶ ὑποδείγματα μυστικὰ γενόμενοι καὶ μέλλοντες. ἀλλ᾽ ὀνειδίζω φημὶ τέως, ὡς αἰνιγματωδῶς τε καὶ συγκεκαλυμμένως ἐρρήθη τοῖς ἀρχαίοις ὀνείνα, ὡς μὴ δὲ τὰς ἀκούοντας καὶ ὁρῶντας ἔχειν εἰδέναι πάντας ἁπλῶς τὰ μυστήρια τοῦ δυνάμει. καὶ τί χρὴ λέγειν, ὅπου γε καὶ μέχρι τοῦ σήμερον. Παῦλός φησιν ὁ μέγας περὶ τῶν χρόνων, καὶ τῶν καιρῶν ὀνείνων, ἵνα καὶ ἀναγινώσκηται μυστῆς, κάλυμμα ἐπὶ τὴν αὐτῶν κεῖται καρδίαν, ἵνα δὲ ἀν ἐπιστρέψῃ πρὸς Κύριον, περιαιρεῖται τὸ κάλυμμα. ἀλλ᾽ οὐδὲ ὀνείνα διαγγελίαν τε, καὶ τὰ ἀπόστολον, οὕτω ῥητῶς ἐστι λαβεῖν τὴν τοῦ μονάδος τε, καὶ τριάδος, οὐσίας τε, καὶ ὑποστάσεων, καὶ τὰ ἐπομένων τούτοις πᾶσιν θεολογίαν, ὡς ἐν τῇ ὀνείνα κηρύττεται νῦν. πῶς γὰρ παρ᾽ ὀνείνοις ῥητῶς κείμενον, ὅτι ὁμοούσιος ὁ υἱὸς τῷ πατρί, ἢ ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὁμοούσιον Πατρὶ, καὶ υἱῷ. πολὺ δὲ ὅτι Θεὸς εἷς τὰ τρία, ποιητὴς ἀοράτατε καὶ ὁρωμένης ἁπάσης κτίσεως. καὶ ὅτι Θεὸς μὲν εἷς τὰ τρία σὺν ἀλλήλοις νοούμενα, Θεὸς δὲ ὡσαύτως τέλειον ἕκαστον καθ᾽ ἑαυτὸ θεωρούμενον. ὁ αὐτὸς μονὰς ἀδιαίρετον, καὶ τριὰς ἀσύγχυτον, τὸ μὲν διὰ τὴν οὐσίαν, ἢ τὴν θεότητα, τὸ δὲ διὰ τὰς ὑποστάσεις, ἢ τὰ πρόσωπα, τὸ δὲ δοξάζεται. Θεὸς, καὶ Θεὸς, καὶ Θεὸς, ἀλλ᾽ εἷς, Θεὸς καὶ οὐ τρεῖς, ἐπειδὴ μία ἐν τρισὶν ἡ θεότης. διὰ τίνων διαγγελίων, ἢ ἀποστόλων ῥητῶς τὸ τῆς ὑποστάσεως ἤκουσας ὄνομα; ὅτι μία μὲν οὐσία τὰ τρία, ὑποστάσεις δὲ τρεῖς. ποῦ παρ᾽ ὀνείνοις τὸ ἀνάρχον, καὶ τὸ σωσάρχον καὶ τὸ σωσαΐδιον, καὶ τὸ ὁμοούσιον, καὶ τὴν ἐν ἀλλήλαις τῶν θεαρχικῶν ὑποστάσεων περιχώρησιν, καὶ μονὴν, καὶ ἵδρυσιν εὗρες λεγόμενα; Εἰ δὲ πρὸς τὸ χρεῶν βλέψεις οἰκονομίαν καὶ τὰ ὀνεῖ μυστήρια, δέδοικα μὴ καὶ ἀπιστήσῃς, πᾶσιν ἐντυχὼν ἀθρόοις τοῖς ὀνεῖ λαλουμένοις ὀνόμασι, καὶ ταῖς λέξεσιν, ἅπερ ἡ τῶν πραγμάτων, καὶ τῶν καιρῶν ἐξαδύρε χρεία μετὰ τοῦ πνεύματος, καὶ τύπους οἱονεὶ, καὶ κανόνας εὐσεβείας πῖς πρῶς ἐνεχείρισεν. Εἰ δὲ τὰς τῆς πίστεως ἀρχὰς, καὶ τοὺς τῆς θεολογίας ἴστασι θεμελίους ὁμῶς πάντας, καίτοιγε πρὸς τὸν λογίων ῥητῶς ὀνείνων κείμενα, ὅμως τῇ τῶν Πατέρων θεολογίᾳ τούτων θαρρεῖς πρὸς τὸν πάντας, τὸν ἄκρων ἀποστόλων ἀκροατάς τε, καὶ διδόχους αὐτοὺς εἰδὼς, διδασκάλους τε τῆς ὀνείνης πρώτους εὐθὺς μετὰ τοὺς πρώτους ὀνείνους, καὶ μύστας ἀκριβεῖς ἐξηγητὰς τῶν λογίων, καὶ δὴ καὶ ἀποκαλύψεσι θείας ὀνείνα μαθόντας τε, καὶ παθόντας, ὡς καὶ λόγια δύτερα καθάπερ ἔφην εἰπὼν τοῦ τούτων ἱερὰν πρεσειρῆσθαι θεολογίαν πῶς ἐν τῷ μέρει τούτῳ τῆς θεολογίας τοῖς αὐτοῖς ἐθαρρεῖς ὡσαύτως, καίτοιγε τῶν ἄκρων ἀποστόλων πρόδοσιν, καὶ τὴν τῶν λογίων ἱερὰν μαρτυρίαν ζωεχῶς ὑπὲρ τούτων ἀκούων βοώντων, καὶ δὴ καὶ τὰς θείας ἀποκαλύψεις. Τοῦτο καὶ ὅτι καθ᾽

καθ᾽ ἡμᾶς μόνον θεοσόφου διδασκαλίας τε, καὶ θεολογίας, καὶ τῆς ἀποστολικῆς παραδόσεως, ἀλλὰ καὶ λογισμῶν ἐστι πόρρω, καὶ εἰς αἴνιγμα πίπτειν δοκεῖ, εἰ δὲ ἀποστῶν τῇ θεολογίᾳ θαρρεῖν τῇ ἑαυτῶν, καὶ τῇ τῶν λογίων ἱερᾷ διαφήμῃ, καὶ πρεσβύτων τῷ καλῶς ὁδηγεῖν τε, καὶ φωτίζειν τε πρόθυμοῦ, ὡς καὶ τὴν μαρτυρίαν, καὶ τὰς πίστεις ὀνείνων ἐπάγειν τοῖς παρ᾽ αὐτῶν εἰρημένοις, καὶ πόρρω πᾶσιν ἀμφιβολίαν, καὶ λογισμοὺς ἀνθρωπίνους ἐλαύνειν. οὕτω καὶ γάρ φησιν ἡμεῖς τὰ θεῖα καὶ ἑνοῦν τῷ λόγῳ, καὶ διακρίνειν προθύμως, ὡς αὐτὰ τὰ θεῖα καὶ ἥνωται, καὶ διακέκριται. ὁ σχισμὸς φησιν ἐνταῦθα, καὶ λογισμῶν τε ἀμφιβολία, καὶ ὑπόνοια, καὶ λόγων ἀνθρωπίνων κλύδων, καὶ θόρυβος. ἀλλὰ θεός ἐστιν ἄνικρυς ὁ δι᾽ ἡμῶν τὴν θεολογίαν διδάσκων. τοῦτο καὶ ἡμῖν ἐστιν ἡ πρὸς λόγον πρόδηλον, τὸ οὕτω καὶ ἑνοῦν καὶ διακρίνειν τὰ θεῖα, ὡς αὐτάγε ὀνείνα καὶ ἥνωται, καὶ διακέκριται, καὶ σὺν ἄλλως. ὡς εἶναι πᾶσιν ἀνάγκην, τοὺς μὴ κατὰ τὴν τούτων θεολογίαν ἑνοῦν τάς τε, καὶ διακρίνοντας τὰ θεῖα, μὴ οὐχ ὡς αὐτὰ τὰ θεῖα ἥνωται, καὶ διακέκριται, καὶ ἑνοῦν, καὶ διακρίνειν. ἀλλὰ πῶς; ἐγὼ μὲν ὀνοῦν τὸ βλάσφημον. οἱ δὲ νοῦν ἔχοντες, οἱ δ᾽ ὀπτάζωσιν, πάντως. καὶ ἡ ἀνάγκη, καὶ θεὸν ἐπεισάγει ἀλλότριον τὴν ἀλλοτρίαν ἐνάσπιλε, καὶ διάκρισιν, καὶ διὰ τοῦτο δήπουθεν, καὶ γρηγόριος ὁ νύσσης θαυμαστὸς πρόεδρος, τοιοῦτο ἡμῖν ἔλεγεν ὁ μὲν δύνομίν θεὸς ἀναδείκνυται. Ἔδει μὲν οὖν ἐνταῦθα φανῆναι τὴν περὶ τούτων λόγον ἡμῖν, ὥσπερ εἰς ἔφεσίν τινα τὰς θείας χρησμὸς ἀναδραμόντα, καὶ τὰς ὀνείνων μὴ πλείστης ὅσης τὴν ἀξιώσεως κομιζόμενον ψήφου. ἢ, τὴν αὖπις καὶ πρόσεστι θεῷ τὸ κύριον διδόναι τοῖς λόγοις, ἀλλ᾽ ὁ λόγος βέλεται τῇ τῆς ἀληθείας πειθοῖ, καίπερ τῶν μὲν πολύμαθος λογίων αὐτῶν ῥητῶς παραγαγεῖν ὑπὲρ τῶν προκειμένων ἐνταῦθα, καὶ βεβαιῶσαι τὰ οἰκεῖα κράτεῖθεν. Εἰ μὲν οὖν κἀκείνο παρεῖν τὸ τῆς θείας φημὶ Διονυσίου βιβλίον ζωῦγε τοῖς ἄλλοις, ὃ δὴ καὶ θεολογικὰς ὑποτυπώσεις αὐτὸς ὀνόμαζε καλῶν, ζωεχῶς ἐν τούτῳ μάλιστα μέμνηται τῷ βιβλίῳ, πάλαι ἂν ἡμῖν ἀπηλαγμένοι πραγμάτων. ἐν ὀνείνῳ καὶ γάρ φησιν ὁ θεολόγος, τὰς ὀνείνων λόγων ἱερὰς μαρτυρίας αὐτῷ προτεθεῖσθαι, ὅσαι δηλαδὴ περὶ θείας ἑνώσεώς τε, καὶ διακρίσεως διελήφασιν. ὀνείνα δὲ μὴ παρόντα, μὴ δὲ ἐγνωσμένα ἴσως τῶν ἡμῖν, τὰς περὶ διαφορᾶς οὐσίας θείας καὶ ἐνεργείας, ἢ περὶ θείας ἑνώσεώς τε, καὶ διακρίσεως εἰς μνήμην ἴσως ἡμῖν διαγγελικάς τε, καὶ ἀποστολικὰς ῥήσεις ὁ λόγος ἤδη προσθήσει. δίχης δ᾽ ἄν, ἔργον εἴη καὶ τοῦτο, καὶ τῶν θεολόγων τινὰ φῆμι προσεσίας, τὸ μὴ πόρρω τῶν αὐτῶν διαγνώμης, καὶ τῶν θεολογικῶν ὀνείνων ὑποτυπώσεων, μὴ δὲ ἔξω τοῦ σκοπῶν παντάπασιν αὐτῶν βαλεῖν. Ἰωάννης τριγαρεῖν ὁ τῆς διαγγελίστῶν τε, καὶ θεολόγων κορυφαῖος, μετὰ τὴν ὑψηλὴν ὀνείνην τοῦ Θεοῦ λόγου θεολογίαν, τὸν βαπτιστὴν Ἰωάννην εἰσάγων τῷ λόγῳ τῇ ὀνείνου θεότητι μαρτυροῦντα, τοιάδε πρὸς ἰουδαίους αὐτὸν εἰρηκέναι φησὶν. οὕτω ἵνα ἴδω εἶπον, ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος, ἐμπροσθέν μου γέγονεν, ὅτι πρῶτος μου ἦν. καὶ ὅτι τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν, καὶ χάριν ἀντὶ χάριτος. Ὅπερ ὁ τούτων ὁμόνυμος ὁ χρυσόστομός φημι Πατὴρ ἐξηγούμενος, καὶ τί ποτε ἐστὶ φησι, τὸ ὅτι τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν. οὐ μεθεκτὴν φησιν ἔχει τὴν δωρεὰν. ἀλλ᾽ αὐτοπηγὴ, καὶ αὐτοπέζα ἐστὶ πάντων τῶν καλῶν, αὐτοζωὴ, καὶ αὐτοφῶς, καὶ αὐτοαλήθεια. ὅτι

ὅτι ἐν ἑαυτῷ συνέχων τῶν ἀγαθῶν τὸν πλοῦτον. ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἄλλους ἅπαν-
τας ὑπερβαλλόντως αὐτὸν, καὶ μετὰ τὸ ὑπερβαλλόντως μόνων πλήρης, καὶ οὐδενὶ ἐλαττού-
μενος ὅτι τοῦ εἰς ἑτέρους χορηγίας. ἀλλ' ἀεὶ πηγάζων, καὶ πᾶσι τούτοις μεταδιδοὺς τῶν
καλῶν, ὅπου τῆς αὐτῆς μένει τελειότητος. καὶ μετάπινα. Ὑποθώμεθα γὰρ
εἶναι πυρὸς πηγὴν. εἶτα ἀπὸ τοῦ πηγῆς ἐκείνης μυρίους ἀνάπτεσθαι λύχνους, καὶ οἷς 5
τοσούτους, καὶ τρεῖς, καὶ πολλάκις. ἄρα οὖν ὅπου τοῦ αὐτῆς μένει πληρότητος τὸ πῦρ,
καὶ μὴ τὸ μεταδοῦναι τοσούτοις τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ; παντάπασι δηλόν ἐστιν. εἰ δὲ ὅπου
τῶν σωμάτων τῶν μεριστῶν τῶν ἐλαττουμένων ὑπὸ τοῦ ἀφαιρέσεως, διαρρέονται τοιοῦτον, οὐ
καὶ μὴ τὸ παραχεῖν ἑτέροις τὰ παρ' ἑαυτοῦ, οὐδὲν παραβλάπτεται, πολλῷ μᾶλλον 10
ὅπου τῆς ἀσωμάτου, καὶ ἀκηράτου δυνάμεως ἐκείνης, τοῦτο συμβήσεται. εἰ γὰρ ἔνθα
οὐσία ἐστὶ τὸ μεταλαμβανόμενον καὶ σῶμα, καὶ μερίζεται, καὶ οὐ μερίζεται, πολλῷ
μᾶλλον ὅταν περὶ ἐνεργείας ὁ λόγος ᾖ, καὶ ἐνεργείας τῆς ἐκ τοῦ ἀσωμάτου οὐσίας,
οὐδὲν εἰκὸς τοιοῦτον παθεῖν. Διὰ τοῦτο καὶ Ἰωάννης ἔλεγε ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ
ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν. Περὶ τοῦτου τοῦ πληρώματος τῆς θεότητος, καὶ 15
» ὁ ἀπόστολος Παῦλος κελαδεῖ γράφων ἔλεγε. Βλέπετε μήτις ὑμᾶς ἔσται ὁ
» συλαγωγῶν διὰ τῆς φιλοσοφίας, καὶ κενῆς ἀπάτης, κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν ἀνθρώπων,
» καὶ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου, καὶ οὐ κατὰ Χριστόν. ὅτι ἐν αὐτῷ κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρω-
» μα τῆς θεότητος σωματικῶς. Καὶ ἐστὲ ἐν αὐτῷ πεπληρωμένοι. τούτου δὲ ἐξηγητὴς ὁ
τῆς ἐκκλησίας φωστὴρ Ἀθανάσιος ὁ μέγας ἡμῖν ἔστω, καθάπερ Ἰωάννης ἐκεί- 20
νου. Τὸν γὰρ ὁ κλεινὸς Φησὶν Ἀθανάσιος. ἵνα Θεὸν ἐν τρισὶν ὑποστάσεσι θεολογῶ-
μεν, μίαν ἔχοντα τὴν οὐσίαν, καὶ τὴν δυνάμιν, καὶ τὴν ἐνέργειαν, καὶ ὅσα ἄλλα
περὶ τὴν οὐσίαν θεωρεῖται θεολογούμενα, καὶ ὑμνούμενα. καὶ ἵνα τύπον δῶμεν τῷ λό-
γῳ, καὶ ἄθροισμα, ἢ πλήρωμα τὰ κατὰ θεολογίαν ἔχομεν, τὸ ἄκτιστον, τὸ ἀσώμα-
τον, τὸ ἄχρονον, τὸ ἄναρχον, τὸ ἀΐδιον, τὸ ἀτελεύτητον, τὸ ἄπειρον, τὸ ἄγνω- 25
στον, τὸ ἀσχημάτιστον, τὸ ἀνερμήνευτον, τὸ ἀνεξιχνίαστον, τὸ Θεὸν Θεῶν λέγεσθαι
αὐτὸν. τὸ Κύριον Κυρίων, τὸ Βασιλέα Βασιλευόντων, τὸ Παντοκράτορα, τὸ
ποιητὴν, τὸ δημιουργὸν, τὸ φῶς, τὸ ἅγιον, τὸ ζωὴν, τὸ ἀγαθὸν, τὸ ἀθάνατον,
τὸ ἰσχυρὸν, τὸ παντοδύναμον, καὶ ὅσα ἄλλα κατάτε ὑπεροχὴν καὶ ἀπολογίαν
οὐκ ἔκαστον οὐσία λέγεται, ἀλλὰ περὶ τὴν οὐσίαν ὡς ἐκ δύο, καὶ πλειόνων ὄντα ἓν ἔχοντα τὴν 30
ἀναφορὰν καὶ τὸ ὑπερβαλλόμενον ὡς ἐμάθομεν. ἃ καὶ ἄθροισμα, καὶ πλήρωμα λέ-
γεται τοῦ θεότητος καὶ τῆς γραφῆς, καθ' ἑκάστην τῶν τριῶν ὑποστάσεων ἐπίσης θεωρού-
μενα, καὶ θεολογούμενα. πάντα γὰρ ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ ἐμάθομεν, καὶ δεδόξασμαι ἐν
αὐτοῖς. Δῆλη μὲν οὖν καὶ τῶν νῦν εἰρημένων ἡ συμφωνία τῆς τοῦ μεγάλου φωστὸς
τούτου θεολογίας, πρὸς τὴν προῤῥηθεῖσαν τοῦ θείου Διονυσίου. ταὐτὰ καὶ γὰρ ἐκείνῳ
διὰ πάντων ὑπὲρ τῶν νῦν ἡμῖν προκειμένων θεολογεῖ, περὶ τὰς λέξεις, καὶ τὴν φρά- 35
σιν μόνα τινὰ διαλάττων. ἵνα δὲ καὶ ἐναργέστερον ἐπὶ τὰ τῆς συμφωνίας δια-
δειχθῇ, τὴν δεσποτικὴν ἐκείνην ῥῆσιν, ἧς ἐν τῷ τέλει τοῦ προῤῥηθείσης θεολογίας,
ὁ μέγας οὗτος ἐμνήσθη, καὶ ἡμεῖς ἐνταῦθα προθῶμεν τῷ λόγῳ, ἐπεὶ καὶ τὰ τῶν λογίων
ἄρτι σκοπούμεν. Φησὶ τοίνυν ὁ Χριστὸς πρὸς τοὺς μαθητὰς τῇ πρὸ τοῦ πάθους ἑσπέρᾳ
» τὰ τελευταῖα διδάσκων καὶ τὴν διαγγελίαν τὴν Ἰωάννου. πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ ἐ- 40
» μά ἐστι. διὰ τοῦτο εἶπον ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λαμβάνει, καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν. περὶ τοῦ

πνεύ-

πνεύματος τοῦ ἁγίου λέγων. καὶ πάλιν πρὸς τὸν ἑαυτοῦ πατέρα. τὰ ἐμὰ πάντα »
σά ἐστι, καὶ τὰ σὰ ἐμά, καὶ δεδόξασμαι ἐν αὐτοῖς, ἐν γνώσει τῇ κατὰ Νίκαιαν μεγάλῃ »
Συνόδῳ τοῖς πρὸ τοῦ ἄρειον ὁ μέγας Διαλεγόμενος οὕτως. τοιάδε φησί. πάντα »
ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ, ἐμά ἐστιν. οὐκ ἔνεκεν κτίσεων πραγμάτων τοῦτο ἔφη ὁ σωτήρ.
τὸ πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ. ἀλλ' ὅσα αὐτῷ τῇ θεότητι καὶ πατρὸς, αὐτοῦ ἴδια ἐστι
ὁ Κύριος. οἷον τὸ ἀθάνατον. τὸ ἄφθαρτον. τὸ ἄτρεπτον. τὸ ἀκατάληπτον.
τὸ δυνατὸν. τὸ παγγνωστικὸν. καὶ ὅσά ἐστιν ὁ πατὴρ, ταῦτα ἴδια καὶ ἰδιοτυγχάνει.
καὶ πάλιν πρὸς τοὺς αὐτοὺς ὁ αὐτὸς. πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ, ἐμά ἐστιν. ἀνάγκη
τοίνυν νοεῖν ἡμᾶς, ὅτι ἔστιν ἐν τῷ πατρὶ, τὸ ἀΐδιον. τὸ αἰώνιον. τὸ ἀθάνατον.
ἔστι δὲ αὐτοῦ. οὐχ ὡς ἀλλότρια αὐτοῦ! ἀλλ' ὡς ἐν πηγῇ ἐστιν ἐν αὐτῷ ἀναπαυόμενα.
ὅταν τοίνυν περὶ υἱοῦ νοεῖν ἐθέλῃς, μαθὼν, ἵνα εἰς τὰ ἐν τῷ πατρὶ, ταῦτα καὶ ἐν
τῷ υἱῷ εἶναι πίστευε. καὶ αὖθις. πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ. ἔχει δὲ τὰ κτίζειν. τὸ δη-
μιουργεῖν. τὸ ἀΐδιον. τὸ εἶναι παντοκράτωρ. τὸ ἄτρεπτον. ἔχει δὲ ταῦτα καὶ ὁ
υἱὸς, οὐκ ἐξ ἀρετῆς ὡς εἴπομεν. ἀλλὰ τῆς οὐσίας αὐτοῦ ἐστι. Ποῦ νῦν εἰσιν οἱ
λέγοντες μὴ εἶναι τὰ εἰρημένα ἐν τῷ Θεῷ πράγματα, μὴ ἄκτιστόν τὸν Θεὸν ἔχειν
ἐν ἑαυτῷ πολὺ τὸ οὐσίας; αἰσχυνάσθωσαν καὶ νῦν εἴπερ ποτὲ, καὶ μεγάλου τοῦτου
διδασκάλου, καὶ θεολόγου, καὶ πράγματα ταῦτα γραφικῶς οὕτω λέγοντος ἀκούοντες,
καὶ ἄκτιστα, καὶ μηδὲ πρὸ οὐσίαν ὄντα καὶ Θεοῦ ταῦτα, ἀλλ' ὄντα τοῦ οὐσίας αὐτοῦ πηγα-
ζόμενα, καὶ ἐν αὐτῷ ἀναπαυόμενα. οὐ γὰρ ἕνεκεν κτίσεων πραγμάτων ὁ σωτὴρ ἔφη-
σεν ἔφη τοῦτο, πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ ἐμά ἐστιν, ἀλλ' ὅσα αὐτῷ τῇ θεότητι καὶ πατρὸς, αὐτοῦ ἴδια ἐστι
ὁ Κύριος. Καὶ πάλιν, ἔστι δὲ αὐτοῦ φησιν, οὐχ ὡς ἀλλό-
τρια αὐτοῦ, ἀλλ' ὡς ἐν πηγῇ ἐστιν ἐν αὐτῷ ἀναπαυόμενα. ὥδη καὶ ὁ τῶν Πατέρων ἱε-
ρὸς ἐξαπελεθθὼν τόμος καθαρὸν καὶ πρεσφίλω, ἐσπούδη καὶ φυσικῶς φησι κίνησιν τοῦ
Θεοῦ, τὴν θείαν ἐνέργειαν ὅσαν εἰδότες κατὰ τοὺς θεολόγους, ὡς ἐκ πηγῆς ἀεννάου
φαμὲν τοῦ θείας οὐσίας προβεβλήθαι καὶ πηγάζειν, καὶ ταύτης χωρὶς οὐδέποτε θεω-
ρεῖσθαι, ἀλλ' ἀδιάῤῥετον αὐτῆς ἀεὶ διαμένειν, ἐξ αὐτοῦ τῇ θείᾳ συνυπάρχειν οὐ-
σίᾳ, καὶ ἀχωρίστως ἡνωμένην εἶναι. Καὶ πάλιν ὁ μέγας Ἀθανάσιος. ἔχει »
δὲ τὰ προειρημένα φησὶ καὶ ὁ υἱὸς, ἐκ τοῦ ἐξ ἀρετῆς ὡς εἴπομεν, ἀλλὰ τοῦ οὐσίας αὐτοῦ. »
ἐστι. ἤκουσας ὅτι τοῦ οὐσίας αὐτοῦ ἐστι; καὶ τοσοῦτόν ἐστιν ἴδια τῆς οὐσίας αὐτοῦ, ὅτι καὶ
ἐκ τούτων σωζόμενα τὸ ὁμοούσιον τῷ υἱῷ πρὸς τοῦ αὐτοῦ πατέρα. ὑπὲρ οὗ καὶ πρὸς ἀρε-
νοῦς ὁ πόλεμος ἦν ὅτε τοῖς θεολόγοις. ὁ δὴ καὶ ὁ μέγας φησὶ Βασίλειος, ὡς αὐ
τοῦ λέγων ἐνέργεια, τούτων καὶ οὐσία μία. ἐνέργεια δὲ πατρὸς, καὶ υἱοῦ μία, ὡς
τὸ ποιήσαμεν ἄνθρωπον. καὶ πάλιν. ἃ γὰρ ὁ πατὴρ ποιεῖ, ταῦτα καὶ ὁ υἱὸς ὁμοίως
ποιεῖ. ἄρα οὐσία μία πατρὸς, καὶ υἱοῦ. εἰ δὲ τοῦ οὐσίας αὐτοῦ ἐστιν ἴδια, πρόδηλον ὅτι
ὅτι εἰσὶν αὐτὰ ἡ οὐσία. εἰ δὲ ἡ οὐσία, οὐσίας τινός ἐστι. ταῦτα δὲ τοῦ θείας εἶναι οὐ-
σίας πολλάκις ὁ θεολόγος οὕτω ἔφη. ἀλλωστε ἡ μὲν, οὐσία, οὐ πολυθεωτικῶς
λέγεται ἀπὸ τοῦ. μία καὶ γὰρ. τὰ δὲ πολυθεωτικῶς ὀνομάζεται. πολλοὶ καὶ γὰρ. ἐπὶ-
πω, καὶ ῥητῶς οὕτω περὶ αὐτοῦ ὁ θεολόγος οὕτω εἰπὼν ἔφθη, ὅτι οὐκ ἔκαστον τούτων
οὐσία λέγεται, ἀλλὰ περὶ τὴν οὐσίαν. διὸ καὶ πλήρωμα τοῦ θεότητος ὁ θεῖος Παῦλος
ταῦτά φησι. καὶ πῶς ἂν, ἢ κτίσμα εἴη τὸ κατοικοῦν ἐν τῷ Χριστῷ πλήρωμα τῆς
θεότητος, ἢ ἀνύπαρκτόν τι, καὶ μὴ ὄν, κατὰ τὴν ὑμετέραν κενὴν σοφίαν.

Ταῦτα

Ταῦτα γίνωσκόντων, καὶ κείνο μάθε, ὅπ ὅτως ἔχει αὐτὰ, οὐχ ὡς ἀλλότρια τῆς φύσεως αὐτοῦ ἀλλ' ὡς φυσικὰ, ἵνα τὸ περὶ τοῦ ἔχειν ἀρετοτελικὸν φρόνημα, πόρρω τῶν περὶ Θεοῦ λόγων ῥίψῃς, καὶ ἀπομάθῃς σκεῦνο τὸ βλάσφημον, τὸ, ὅπ τὸ ἔχειν οὐ Κυρίως ὁ Θεὸς ἔχει, καὶ μεταμάθῃς μᾶλλον τὸ ὑψηλὸν, καὶ θεοπρεπὲς τοῦτο, τὸ ὅπ ὅσα ὁ Θεὸς ἔχει ὑπερουσίως ἔχει. καὶ ὥσπερ καὶ ἀγαθὸς ὢν, καὶ Θεὸς, καὶ ὢν, καὶ πάντα πάντα, καὶ τὴν ὑπερφυῆ θεολογίαν οὐ ὤνεται, οὐ ἀγαθὸς, οὐ Θεὸς, οὐ Κύριος, οὐ κοῦ σέρησιν, τοῦτο γὰρ τοῦ ἐσχάτης βλασφημίας ἐστὶ, καὶ ἀνοίας, ἀλλὰ καθ' ὑπεροχὴν, ὡς ὑπὲρ σκεῦνα πάντα ὢν, ὅτω καὶ πάντα ἔχει, καὶ οὐδὲν τῶν πάντων αὐτοῦ ἔξω. ὅρα γε μόνον αὐτὸς πάντων τῶν θείων, καὶ ἀνθρωπίνων, ῥηθείη ἢ ἀν καὶ ἐκεῖνον τὸν λόγον ὃν φασιν οἱ θεολόγοι, καὶ μηδὲν ἔχειν μηδ' αὐτὸ τοῦτο τὸ ἔχειν. οὐ κοῦ σέρησιν. ἄπαγε τοῦ βλασφημίας. τοῦτο δὴ δὴ καὶ πεπόνθασιν, οἱ μὴ Κυρίως εἰπόντες τὸν Θεὸν ἔχειν τὸ ἔχειν. ἀλλὰ καθ' ὑπεροχὴν ὑπερφυᾶ, καὶ θεοπρεπῆ καθάπερ ἔφην, ἣν δὴ καὶ ὑπερφυῆ θεολογίαν εἶπον οἱ θεολόγοι. Διὸ καὶ Ἀθανάσιος ὁ μέγας ἔφη καθάπερ ἤκουσας, ὅπ ἐστιν αὐτοῦ σκεῦνα, οὐχ ὡς ἀλλότρια αὐτοῦ, ἀλλ' ὡς ἐν πηγῇ ἐστιν ἐν αὐτῷ αὐαπαυόμενα. καὶ πάλιν. ἔχει δὴ ταῦτα καὶ ὁ υἱὸς, σὺν ἐξ ὧν ἐστὶν ὡς εἴπομεν, ἀλλὰ τοῦ οὐσίας αὐτοῦ ἐστι. τοῦ περὶ δὲ ἔχειν πένητα καὶ χαμαιζήλον σὺν δόξαν ὑπερπαίζων, καὶ σωϊκοῖς καὶ ὑπουργείοις, ἢ καὶ τοῖς ταπεινοῖς ἄλλως τούτοις, καὶ περιγείοις. ἀλλ' ὁ τοῖς περὶ Θεοῦ λόγοις τολμηρῶς περιόπτειν σε ταῦτα διδάσκων. περὶ ὧν δήπε καὶ ὁ κλεινὸς Διονύσιος, τὰ αὐτὰ ἀμφὶ πολλοῖσιν φησὶν. ἐν ἄλλοιστε πολλοῖς καθάπερ ὁλόγος ἔφη δείξας, καὶ δὴ καὶ ἐν τούτοις. Φησὶ γὰρ ἐν τῷ περὶ θείας ἑνώσεώστε, καὶ διακρίσεως αὖθις λόγῳ. ὅπ ἢ καὶ τὸν Κυρίαν ἔχει τὸν ὅλων ἡ ὅλη θεότης, περὶ μὲν τοῦ θεογόνου θεότητος, ἢ τοῦ ἡνικῆς οὐ εἰπεῖν ἐστιν ὡς οἶμαι, ποσαχῇ τοῦ θεολογίας ὑπὸ πατρὸς, καὶ ἡμῶν διαθρυλλεῖται τὸ Κύριος. ἀλλὰ καὶ Κύριος. τὸ πνεῦμα ἐστὶ. καὶ τὸ καλὸν ἢ, καὶ σοφὸν, ὑπὸ τοῦ ὅλης θεότητος ὑμνεῖται. καὶ τὸ φῶς. καὶ τὸ θεοποιὸν, καὶ τὸ ἄπον. καὶ πάντα ὅσα τοῦ ὅλης θεαρχίας ἐστὶν, εἰς πᾶσαν ἀνάγῃ τὰ λόγια τῶν θεαρχικῶν ὑμνωδίαν. καὶ μετὰ μικρὸν. καὶ ἵνα συλλήβδην φάνῃς, αὐτὸς ὁ θεαρχικὸς λόγος ἔφη, ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἕν ἐσμεν. καὶ πάντα ὅσα ἔχει ὁ Πατὴρ, ἐμά ἐστι. καὶ πάντα τὰ ἐμὰ σὰ ἐστι, καὶ τὰ σὰ ἐμά. καὶ αὖθις. ὅπ ἐστὶ τοῦ Πατρὸς, καὶ αὐτοῦ, τῷ θεαρχικῷ Πνεύματι κοινωνικῶς, καὶ ἡνωμένως ἀναλήψῃ. τὰς θεωρίας. τὸ σέβας. τὴν πηγάζαν καὶ ἀνέκλειπτον αἰτίαν, καὶ διανεμοῦν τὰ ἀγαθοπρεπῶν δώρων. καὶ ἑνὸς τὰ ἐν τοῖς θείοις λογίοις ἀμφιβόλοις ἐννοίας ἐνπεθραμμένων οἶμαι πρὸς τοῦτο αὐτεῖν, ὅπ τὰ θεοπρεπῆ πάντα, τῇ ὅλῃ θεαρχίᾳ προσέστι, καὶ τὰ θεοτελῆ λόγου. Ἀλλ' ὅπ τὰ αὐτὴν τὰ λογίων ἐξέτασιν ἔλθωμεν αὖθις. Εἰσάγῃ τὰ χρεὼν ὁ δεξιός διαγγελιστὴς, καὶ θεολόγος, μὴ τὴν ὑπὸ τῷ τυφλῷ θαυματουργίαν, ἄλλατε πλείστα τοῖς ἰουδαϊκοῖς ἀμφιλεγόμενον, καὶ δημηγορούντα, καὶ δὴ καὶ ταῦτα. οὐχ ἁρπάσει τὶς σὺν τοῦ χειρός μου, τὰ λογικὰ δηλονότι πρόβατα. ὁ Πατήρ μου ὃς δέδωκέ μοι, μείζων πάντων ἐστὶ. καὶ οὐδεὶς δύναται ἁρπάζειν σὺν τοῦ χειρὸς τοῦ Πατρός μου. ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἓν ἐσμεν. ὁ οὖ θεὸς χρυσόστομος τὸ ἐγὼ, καὶ ὁ Πατὴρ ἓν ἐσμεν εἰς ἐξήγησιν ἑαυτῷ προλιθεὶς τοῦτο, τάδε φησὶ. καὶ τὴν δύναμιν ἐνταῦθα φησι. καὶ γὰρ περὶ ταύτης ἦν ὁ λόγος ἅπας αὐτῷ. εἰ οὖ ἡ δύναμις ἡ αὐτὴ, δῆλον ὅπ καὶ ἡ οὐσία. οὐ γάρ

γάρ ἐστιν ἄλλη δι' ἄλλης ὅτε δυνάμεν μαθεῖν, ὅτε οὐσίαν. Τοῦ δὲ χριστοῦ πάλιν τὴν περὶ τοῦ τιμίου πάθους ἑαυτέρα τοῖς μαθηταῖς διαλεγομένου τὰ ὅσα καὶ διδάσκοντος καὶ τὸν αὐτὸν διαγγελιστὴν, κἀκεῖνα λέγοντος πρὸς τοὺς ἄλλους, εἰ ἐγνώκειτέ με, καὶ τὸν Πατέρα μου ἐγνώκητε ἄν, καὶ ἀπάρτι γινώσκετε αὐτὸν, καὶ ἑωρακατε αὐτὸν, λέγει αὐτῷ Φίλιππος. Κύριε, δεῖξον ἡμῖν τὸν Πατέρα, καὶ ἀρκεῖ ἡμῖν. ταύτην δὲ τὴν τοῦ Φιλίππου πρὸς ἐρωτῶν ὁ θεῖος αὖθις χρυσόστομος ἐν τῇ διαγγελικῇ σκοπούμενος ἐξηγήσεσιν, ἀκούσωμεν οἷα λέγει. Ἰδωμεν δὲ φησὶ τὶ ὁ Φίλιππος ζητεῖ ἰδεῖν. ἆρα τὴν σοφίαν καὶ πατρὸς; ἆρα τὴν ἀγαθότητα; οὐχὶ. ἀλλ' αὐτὸ τὶ ποτέ ἐστιν ὁ Θεὸς. αὐτὴν τὴν οὐσίαν. Ὅ γε μὴν διαγγελιστὴς λυκῶς μὴ τὴν τοῦ πρεσβύτου ἀποστόλων ἐκλογὴν πρὸς χριστὸν, καὶ κλῆσιν κατ' ὄνομα, καὶ τάδε φησὶ πρὸς αὐτὸν, πρὸς τὸν. καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐζήτει ἅπτεσθαι αὐτοῦ, ὅπ δύναμις παρ' αὐτοῦ ἐξέρχετο, καὶ ἰᾶτο πάντας. ὅπερ ὁ μέγας διερμηνεύων κύριλλος, εἰκότως οἱ μὲν πρὸς φῆπτόφησιν ὅτι εἶχον δυνάμεις ἀπ' αὐτοῦ ἐξερχομένας, χαίρει γὰρ θεοῦ ἐθαυματουργοῦν. ὁ δὲ Ἰησοῦς πηγὴν ὢν παντὸς ἀγαθοῦ, καὶ πάσης δυνάμεως, ἔχει δυνάμεις ἀπ' αὐτοῦ ἐξερχομένας. τοῦ δὲ αὐτοῦ πάλιν διαγγελιστοῦ, τὸ περὶ τὴν αἱμόῤῥοουν διεξιόντος τοῦ χριστοῦ θαῦμα, καὶ τοῦτον εἰσάγοντος ὅτω πρὸς τοὺς ἰδίους λέγοντα μαθητὰς; ἥψατό μου τὶς, ἐγὼ γὰρ ἔγνων δύναμιν ἐξελθοῦσαν ἀπ' ἐμοῦ, ὁ θεῖος αὖθις ἐξηγούμενος τοῦτο κύριλλος, ἐξέρχεται φησὶ δύναμις ἀπὸ χριστοῦ, ὁ τροπικῶς μεταβαίνουσα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἄλλας ἀμφιδοξούμενη. καὶ ἐν τῷ χριστῷ ἀμείωτος μένουσα. ὥσπερ καὶ τὰ μαθήματα καὶ πρὸς τοῖς διδασκάλοις εἰσὶ, καὶ τοῖς μανθάνουσι πρὸς διδόσθαι. Δῆλον μὲν οὖν, ὅτι δύναμιν ἐνταῦθα, ὁ τὴν οὐσίαν, ὅτε ὁ χριστός φησιν, ὅτε κύριλλος ὁ τὰ αὐτὸ ἐξηγούμενος. ἔγνων γάρ φησι δύναμιν ἐξελθοῦσαν, καὶ δύναμις παρ' αὐτοῦ ἐξέρχετο. καὶ ὅπ ὁ ἰησοῦς φησιν ἔχει δυνάμεις ἐξερχομένας ἀπ' αὐτοῦ. καὶ αὖθις. ἐξέρχεται δύναμις ἀπὸ χριστοῦ. τὸ δὲ ἐξερχόμενον, ὡς καὶ αὐτάρφησι τὰ θεῖα ῥήτα, ἐκεῖνος ἐξέρχεται. τὸ δὲ λέγειν, ἐκεῖνον πρὸς ἐρχεσθαι τὴν θείαν οὐσίαν, πρὸς φροσύνης ἐγγὺς. εἰ γὰρ τὴν οὐσίαν δοίημεν ἐκεῖνον πρὸς ἐρχεσθαι, σκεῦνο πάντως καὶ ἄπον τούτης ἐρεῦμεν. ὅπερ οὐ θεοῦ μόνον ἀλλότριον, ἀλλὰ καὶ πρὸς δήλως ἀδύνατον. ὅθεν καὶ Διονύσιος ὁ μέγας τὸν πάντων αἰτίαν ταύτην μᾶλλον θεολογεῖ, λέγων ὅτως. πάντα μετέχει θεοῦ προνοίας, σὺν τοῦ ὑπερουσίου, καὶ παναγίου θεότητος σκεβλυζομένης. ἄλλως τε, εἴπ τῆς θείας οὐσίας ἐρεῖπς ἄπον εἶναι, ἢ ὅτ' αὐτὸ καὶ τῶν τριῶν θεαρχικῶν ὑποστάσεων ἄπον ἐξ ἀνάγκης εἶναι κατασκευάσει, κοινὴ καὶ γὰρ ἡ οὐσία, καὶ μία πατρὸς, καὶ υἱοῦ, καὶ ἁγίου Πνεύματος. ἄπον δέπ τῶν τριῶν προσκυνητῶν ὑποστάσεων λέγειν, σὺν οἶδα ποίαν ὑπερελαύνει πονηρὰν αἵρεσιν. ὁ μόνον καὶ τὴν τετράδα τὴν ἁγίαν Τριάδα ποιεῖ, ἀλλὰ καὶ πανοδαπῶν ἐπέρων ἀπόπων ἐσμὸν ἐπεισάγει. Τί δὲ ὅπ καὶ δίδοσθαι τὴν θεῖαν σκείνην δύναμιν ὁ θεωρεῖ φησὶν ἔφη κυρίλλος. Ἡ τοῦ θεία οὐσία ὁ δίδοται φησὶν ἡκαθ' ἡμᾶς ἱεροθεολογία. ἀμέθεκτος τοῦ πατρὸς, καὶ ἄληπτος ἐξίσης ἁπάσῃ γλωττῇ φύσει. ἀλλ' ὁ κλιζήποτ' ἂν ἡ τοιαύτη ῥηθείη δύναμις, ἕως ἂν οἱ λέγοντες σωφρονῶσιν. ὁ δὲ καὶ κλίσμαγε ἂν εἴη τὸ παντὰς ἰώμενον, κατὰ τὸ διαγγελικοῦ λόγον. πῶς δὲ καὶ κλίσμαγε ἐρεῖ τὴν ἐν χριστῷ μένουσαν ἀμείωτον δύναμιν καὶ τὸ εἰπόντα τὸν

τὰ Ἰουδαϊκὰ θεολόγον, εἰμὴ μετὰ τῶν μαινομένων, καὶ συμβαπτιζόντων αὐτὸς ἐξαιθμεῖσθαι θέλοι. Ἀλλ' ἐπὶ τὴν μέγαν καὶ ἄυθις ἴωμεν Παῦλον, καὶ σκοπήσωμεν τὰ παρὰ ῥωμαίοις αὐτῷ γεγραμμένα, περὶ τῆς θείας ταύτης διωάμεως. Ὅσα καλύπτεται φήσιν ὀργὴ Θεοῦ ἀπ' οὐρανοῦ ἐπὶ πᾶσαν ἀσέβειαν, καὶ ἀδικίαν ἀνθρώπων, τῶν τὴν ἀλήθειαν ἐν ἀδικίᾳ κατεχόντων. διότι τὸ γνωστὸν τοῦ Θεοῦ φανερόν ἐστιν ἐν αὐτοῖς. ὁ Θεὸς γὰρ αὐτοῖς ἐφανέρωσε. τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται, ἥτε ἀΐδιος αὐτοῦ δυωάμις, καὶ θειότης. ἅπερ οἱ θεολόγοι πατέρες, Κύριλλός τε, καὶ Ἀθανάσιος ἀναπτύσσοντες, ἀκούσωμεν διὰ φασιν. εἶπεν ἄνω, ὅτι τὴν τοῦ Θεοῦ γνῶσιν ἠδίκησαν οἱ Ἕλληνες, κακῶς αὐτῇ χρησάμενοι. πόθεν δὲ δῆλον ὅτι γνῶσιν ἔχουσιν, νῦν φησιν. ὅτι τὸ γνωστὸν τοῦ Θεοῦ φανερόν ἐστιν ἐν αὐτοῖς. εἶτα δὲ τὸ πῶς κατασκευάζει. λέγων, ὅτι ἀπὸ τῆς διατάξεως τῶν κτισμάτων σημαίνει ὁ δημιουργός. ὡς ὁ Δαβὶδ λέγει, οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ. τὸ δὲ γνωστὸν τοῦ Θεοῦ τί ἐστιν, ἵνα καὶ μάθοις. τοῦ Θεοῦ τὸ μὴ ἐστὶν ἄγνωστον. ἤγουν ἡ οὐσία αὐτοῦ. τὸ γνωστὸν. οἷον πάντα τὰ περὶ τὴν οὐσίαν. τουτέστιν ἡ ἀγαθότης. ἡ σοφία. ἡ δυωάμις. ἡ θειότης. καὶ ἃ ἀόρατα ὁ Παῦλος λέγει, νοούμενα τοῖς ποιήμασι. τοῖς ἐν ἕλλησιν ἔδειξε τὸ γνωστὸν αὐτοῦ πᾶν, ἤτοι τὰ περὶ τὴν οὐσίαν πάντα. οὐ ὀφθαλμοῖς μὴ αἰσθητοῖς ἀόρατα εἰσι. νῷ δὲ καταληπτὰ διὰ τῆς ἐντοῖς ποιήμασιν διατάξεως. Περὶ τούτων καὶ βασίλειος ὁ μέγας περὶ δυνάμιον γράφων, οὕτω φησὶν. εἰκὼς αὐτὴν μὴ τὴν οὐσίαν ἀπερίοπτον εἶναι πάντῃ, πλὴν ἢ τῷ μονογενεῖ, καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι. ὅτι δὲ τῆς ἐνεργούσης τοῦ Θεοῦ ἀπαγγελίας ἡμᾶς, διὰ τῶν ποιημάτων τὴν ποιητὴν ἐννοοῦντας, τὴν ἀγαθότητα αὐτοῦ, καὶ τὴν σοφίας λαμβάνειν τὴν ἀλήθειαν. τοῦτο γάρ ἐστι τὸ γνωστὸν τοῦ Θεοῦ, ὃ πᾶσιν ἀνθρώποις ὁ Θεὸς ἐφανέρωσεν. Ὁ δὲ ἀδελφὸς τούτου καὶ φύσιν, καὶ τρόπον, καὶ λόγους, καὶ θεωρίαν, Γρηγόριος ὁ νύσσης φησὶ. τοὺς διαγγελικοὺς ἑρμηνεύων μακαρισμοὺς, καὶ κατ' ἐκεῖνο τὸ θεῖον ῥητὸν ῥυθμὸς, φησὶ δὴ, τὸ, μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται, ἡ θεία φύσις φησὶν αὐτὸ ὅ, τί ποτὲ ἐστι καθ' ἑαυτὸν οὐσίαν, πάσης ὑπέρκειται καταληπτικῆς διανοίας. τοιοῦτος δὲ ὢν καὶ τὴν φύσιν ὑπὲρ πάσαν φύσιν, ἄλλῳ λόγῳ καὶ ἐρᾶται, καὶ καταλαμβάνεται, ὁ ἀόρατος, καὶ ἀπερίληπτος. πολλοὶ δὲ οἱ τῆς πιστῆς καταγνόησεως τρόποι. ἔστι δὲ καὶ διὰ τῆς ἐμφαινομένης τῷ παντὶ σοφίας, τὴν ἐν σοφίᾳ τὰ πάντα πεποιηκότα κοσμικῶς ἰδεῖν. καὶ δὲ τοῦ τὴν κτίσιν βλέποντες κόσμον, ἔννοιαν οὐ τῆς οὐσίας, ἀλλὰ τῆς σοφίας καὶ τὰ πάντα πεποιηκότος ἀπατυπούμεθα. κἂν τῆς ἡμετέρας ζωῆς τὴν αἰτίαν λογισώμεθα, ὅτι οὐκ ἐξ ἀνάγκης, ἀλλ' ἐξ ἀγαθῆς προαιρέσεως ἦλθεν εἰς τὸ κτίσαι τὸν ἄνθρωπον, πάλιν καὶ διὰ τούτου καὶ πρόσω ἐωρακέναι λέγομεν τὸν Θεόν. τὴν ἀγαθότητα καὶ, οὐ τὴν οὐσίας ἐν προσοίας γινόμενοι. οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων πάντων ὁ δὴ τῇ φύσει ἀόρατος, ὁρατὸς ταῖς ἐνεργείαις γίνεται, ἔνεστι τοῖς περὶ αὐτὸν ἰδιώμασι καθορώμενος. ἀλλ' οὐ πρὸς τοῦτο βλέπει μόνον καὶ μακαρισμοῦ ἡ διάνοια, τὸ ἔκλυνον ἐνεργείας τὴν ἐνεργούσας δυνάμεις τοῦτον ἀναλογίσασθαι. γίνοιτο δὲ αὖ ἴσως καὶ τοῖς καὶ ἀνῶν τούτου σοφοῖς. διὰ τῆς κόσμου διαρμονίας ἡ τῆς ὑπερκοσμίου σοφίας τε, καὶ δυνάμεως κατανόησις. μάλιστα δὴ ὁ μέγας κατ' ἄμφω, πίστε θείαν φημὶ, καὶ τὴν ἀνθρωπίνην σοφίαν, καὶ δὴ καὶ ὁμολογεῖ τὴν τοιούτων μέχρις αἵματος

τος,

τὸ ῥηθὲν ὑποστολικὸν ῥητὸν ἐξηγούμενος, τοιάδε φησὶν. οἱ τῶν ὄντων λόγοι πρόκαταρχὴν ἐνθέντες πρὸ τῶν αἰώνων ἐν τῷ Θεῷ καθὼς οἶδεν αὐτὸς, ἀόρατοι ὄντες, ὡς καὶ ἀγαθὰ θελήματα καλεῖν τοῖς θείοις ἐστὶν ἐθος αὐόρατοι, ὑπὸ τῶν ποιημάτων νοούμενοι καθορώνται. πάντα δὲ τὰ ποιήματα καὶ Θεοῦ, καὶ φύσιν μὴ τὸ δεῖσθαι ὑπόστασιν γνωστικῶς ὑφ' ἡμῶν θεωρούμενα, τὰς καθ' ἃς γεγένηται λόγους, κηρύττει ἡμῖν ἀπαγγέλλουσι, καὶ τὴν ἐφ' ἑκάστῳ ποιήματι θεῖον σκοπὸν, ἐμπεῖς συνεκφαίνουσι. καθὸ καὶ οἱ ὀρανοὶ διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ, καὶ τὸ στερέωμα τὴν τῶν χειρῶν αὐτοῦ ἀγγέλλει ποίησιν. ἀΐδιος δὲ δυωάμις ἐστίν, καὶ θειότης, ἡ συνεκτικὴ τῶν ὄντων πρόνοια, καὶ ἡ κατ' αὐτὴν ὀνθεωτικὴ τῶν προνοουμένων ἐνέργεια. Εἰ δὲ πράγματα τὰ περὶ τὸν Θεὸν ταῦτα, περὶ ὧν ὁ Χρυσὸς ἔλεγε πρὸς τὸν ἑαυτοῦ πατέρα, πάντα τὰ ἐμὰ σά ἐστι, καὶ τὰ σὰ ἐμὰ, καὶ πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ ἐμά ἐστιν, ἐνοῦ καὶ πράγματα, καὶ ἄκλιστα, καὶ σὺν οὐσία Θεοῦ ταῦτά εἰσι καὶ τὰς ἐξηγητὰς τῶν διαγγελίων, καὶ θεολόγους τούτους, οὐδὲ καὶ γνωστὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ πολήρωμα τῆς θειότητος αὐτοῦ δυωάμιν, καὶ θειότητα ὁ ὑποστολικὸς γράφων ἐδίδαξε, λείπεται τὴν θείας φύσεως ἰδιώματα ταῦτα λέγειν, καὶ ἐνεργείας οὐσιώδεις αὐτῆς μὴ τῶν θεολόγων τούτων, βασιλείαν φημὶ καὶ μεγάλαν. καὶ γρηγορίαν. καὶ μαξίμου, καὶ δὴ καὶ τοῦ χοροῦ τῶν λοιπῶν θεολόγων. οἷς δὴ καὶ ὁ τῆς Δαμασκοῦ θεολόγος Ἰωάννης συνάδων, ἄλλα τε πολλὰ περὶ τούτων θαυμαστῶς θεολογεῖ, ἐξ ὧν δὴ καὶ ἡμεῖς ἐρούμεν καὶ νομιζόν, καὶ ὅτι αὐχήματα τῆς θεότητός εἰσι ταῦτα, ὧν αὐτὴ μετέδωκε τῷ σώματι τῷδε. Καὶ τὰ μὲν τῶν λογίων ἅλις ἡμῖν ἐχόντων, τὸ μέρον εἰπάφημι πάνυ ὀλίγα μὲν ὅτι πολλῶν. ἱκανὰ δὲ ὡς ἐγὼ φημι καὶ ταῦτα πιστώσασθαι τὴν τῶν δεχαίων ὀνείνων διδασκάλων, καὶ διὰ δόχων τῶν ὑποστόλων θεολόγων, Ἱεροθέου τε, καὶ Διονυσίου, ὅπερ ὁ λόγος ἐπέχετο δεῖξαι, καὶ πρὸς γε ἔτι καὶ Ζωσιμᾶς, καὶ συμφώνως τοῖς καθεξῆς πατράσι, καὶ θεολόγοις τὴν ὀκκλησίας ὡς μηδὲν παρὰ μέλος ἠχεῖν μὴ δὲ ἔξω τοῦ σκοποῦ βάλλειν, τούτους κἀκείνους, ἅτε δὴ καὶ ὑφ' ἑνὶ πεχνίτῃ, καὶ μυσταγωγῷ, καὶ παιδευτῇ τῶν τοιούτων ἀγωνίας ὁμοῦ πάντας, τῷ τοῦ Θεοῦ φημι Πνεύματι. Λοιπὸν δὲ αὖ εἴη καὶ πρὸς τὰς οἰκουμενικὰς ἑξῆς βλέψαι τῷ λόγῳ Ζωσιμᾶς, καὶ μαθεῖν εἰ. καὶ πνεῦμα ἐξ αὐτῶν περὶ θείας οὐσίας ἅμα, καὶ ἐνεργείας εἴπον, καὶ εἴγε καὶ διαφορά τινα θεοπρεπῆ, καὶ διάκρισιν ὑπὲρ τούτων καὶ αὖ πρὸς σκοποῦσιν, ἢ ἀπλῶς ἑνὶ, καὶ ἀδιάφορον ἴσασι ταῦτα, καὶ τὸ αὐτὸ νοῦν μὲν οὐσίαν λέγεσθαί φασι, νοῦν δὲ ἐνέργειαν, νοῦν δὲ τὴν μὲν οὐσίαν ἄκλιστον, τὴν δὲ ἐνέργειαν κίνημα τὴν θείαν. πάτερα δὲ γάρ τοῖς περὶ τὸν φιλόσοφον γρηγορᾶν νομίζεται τὰ τοιαῦτα, καὶ πίστεως ἄπτερος ὄρος, καὶ σύμβολον, ἐξ ἀκινδυνότατε, καὶ βαρλαάμ εἰς αὐτὸς ἀνάθεν καλοῦντα. τούτους καὶ δὴ καὶ πατέρας, καὶ διδασκάλους θείων δογμάτων, καὶ χριστοῦ ὀκκλησίαν, οὐκ ἄλλως ἀκριβῶς ἴσασιν, εἰ καὶ κρύπτουσιν ὑπ' ἀκμῆς τὰς προσηγορίας ὀνείνων, ἔστι δὲ ὅτι καὶ τῷ ἀνάθεμα παῤῥησίᾳ καθυπέβαλον ὑπ' ἀνάγκης, ἔνεστοῖς κοινοῖς ἡμῶν κἀκείνων συλλόγοις μάλιστα. Ἐπεὶ γὰρ τὰς ἱερὰς ὀνείνας θεσπεσίαν πατέρων συνόδους μετὰ τὰ τέσσαρα χρυσὸς διαγγελία τάξει τινὶ, καὶ ἀξιώματι ἔχειν δοκοῦσι ἢ χριστοῦ ὀκκλησία, καὶ πρὸς τούτων αὐτῶν τὴν πίστεως δυσεβῆ λαβόντες ἔχομεν ὅρον, καὶ τὰ αὐτῶν ἱερὰ δόγματα, πίστις ἡμῖν ἀπλανὴς, καὶ δυσέβεια, καὶ ὀρθοδοξία νομίζεται, ὅπερ τέφημι περὶ τὴν θεαρχικῆς, καὶ ὁμουσίου τελοῦσα. καὶ ὅπερ περὶ τὴν

διὰ

διὰ παρεκὲς οἰκονομίας, καὶ τ θεότητ ⸋ τ μονογενοῦς υἱοῦ τ Θεοῦ τ ζωαρχικῆς ταύτης τριάδ ⸋ ἑνός, οἱ αὐτοὶ φ ⸋ καθαιρέται πάσης αἱρέσεως καὶ κακοδοξίας, καὶ τ κατ' εὐσέβειαν ἀληθείας πάσης μὴ τῶν λόγων διδασκαλίαν Πατέρες τε, καὶ διδάσκαλοι, ⸋ διὰ τοῦτο, καὶ τῶν περὶ τὸν θεόν τε καὶ πάσαν ὁμολογίαν δόγμα, ⸋ ἱερέας ἅμα, καὶ βασιλέας, καὶ τοὺς ἐξ οἰαδήποτε αἱρέσεως ἀποστρέφοντας τῆς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας, καὶ πάντας ἀσπαστῶς ὑμᾶς, φέρε καὶ τὰ κείνων ἐκ μέρους ἀναλαβόντες καταδέξωμεν. Ἡμῶν οὖν ἀγία καὶ οἰκουμενικὴ πέμπτη Σύνοδος τὰ ὠφελήσαντα, ⸋ διδόμενα, καὶ διαγελῶν, καὶ τ περὶ ἐκείνους συμμορίας, μὴ πλείστων ἐνιαυτῶν περὶ τὸν κακῶς πνεύματα τούτων ἐπηρεαζομένους, ἐλεγξάμενον ὁ ὠφελήσας ἔνεκε τῆς αὐτοῦ δηλονότι συγγράμματα, σωματικὰ εἶναι τὰ κείματα τῷ Θεῷ. καὶ ἐξ ἀϊδίου ὄντ ⸋ τοῦ Θεοῦ, ἐξ ἀϊδίου εἶναι τὰ κείματα. εἰ δὲ μὴ ἐξ ἀϊδίου τὰ κείματα. ἐτέρωθεν πάντως ὁ Θεὸς ἀπὸ τοῦ μὴ κτίζειν ἐλθὼν εἰς τὸ κτίζειν. ἡμεῖς δὲ περὶ τούτου τάφησι λέγομεν. ὅτι ἐτέρωθεν καὶ τὴν φύσιν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐνέργειαν. μᾶλλον δὲ, οὐδὲ καὶ τὴν ἐνέργειαν. εἴχε μὲν φύσιν ἀεὶ τὴν δύναμιν τοῦ κτίζειν. ἐνηργήθη δὲ ἡ τοιαύτη δύναμις, ὅτε ἐβουλήθη ὁ Θεός. Ἡνωται διαφορὰν οὐσίας θείας, καὶ ἐνεργείας, περὶ τὸ θεοφόρων τούτων μυσταγωγῶν; οἱ μὲν φ αἱρεθεῖσι, διὰ τ εἰς ἄτοπον ἀπαγωγῆς, ἄτοπον φ ⸋ αὐτοῖς τε ὡς ἐδόκει, τὸ, προσεῖναι δύναμιν λέγειν τ μόνον ἀπαθῆτε, καὶ ἀτρεπτον, τοῦτο ἀτοπώτερον ἔπεσον καταδιδάξειν, ὅτι δὲ σωματικὰ τὰ κείματα τῷ Θεῷ. οἱ δὲ τ ἱερὰς Συνόδου Πατέρες, τῇ καλῇ, καὶ θεοπρεπεῖ διαφορᾷ τῆς θείας οὐσίας περὶ τὴν θείαν ἐνέργειαν, τό, τε ἀμφίκρημνον τοῦτο λύσι ζήτημα, καὶ τῶν βόθρων ἑκατέρων τῷ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίαν ἀπαλλάτταν κάλλιστα, τ ἐνεργείας, ἀλλ' οὐ τ φύσεως τοῦ Θεοῦ εἰπόντες ἔργα τὰ κείματα. διὸ, τὰ μὲν τ φύσεως τοῦ Θεοῦ ἔργα, ὅπερ ἐστὶ δηλαδὴ ἡ τ ὁμοουσίων ὑμῶν, καὶ Πνεύματ ⸋ γένησις ὑμῶν, καὶ ἐκπόρευσις, σωματικὰ μὴ εἶναι οὐ πέφυκε, καὶ διὰ τοῦτο, ⸋ ἀπαρχ ⸋, καὶ σωματικὴ ⸋ τῷ Πατρὶ ὁ υἱός, καὶ τὸ Πνεῦμα, ἵνα μὴ τρεπτὸν ὁ ἀτρεπτ ⸋ ὑπομένῃ, ἐκ τοῦ ἐξαϊδίου γένεσιν, καὶ ἐκπορεύων τὰ ὁμοούσια, ⸋ ἵνα μὴ Θεὸς πρῶτος, ⸋ ὕστερ ⸋ νομισθῇ, τὰς ἤδη διδάξαντας ταῦτα θεολόγους Πατέρας. τὰ δὲ κείματα, θελήσεως, καὶ ἐνεργείας ἔργα ὄντα, καὶ ἔξω καθάπαξ τ τοῦ Θεοῦ φύσεως, οὐδαμῶς πρὸ τοῦ ἐπενεγκεῖν ⸋ ὕστερον γενόμενα, ἀπὸ φ τοῦ μὴ ὄντ ⸋ εἰς τὸ εἶναι παρήχθη θελήσει, καὶ ἐνεργείᾳ Θεοῦ. Εἶτα καὶ τὸ ἄκτισον, καὶ ἀϊδιον τ θείας ἐνεργείας, καὶ τὸ κτίζειν ταύτῃ ἄτρεπτον τοῦ Θεοῦ σωνεκφαίνοντες οἱ θεῖοι διδάσκαλοι, οὐδὲ κτίζειν ἡ ἐνέργεια φασὶν ἐπεσθαι ὁ Θεὸς, ὡς ἐξ ἀϊδίου μὲν τοῦτο μὴ ἔχειν φυσικῶς, ὕστερον δὲ αὐτὸ προσκτίσθαι, ⸋ προσιόντα κτίζειν τοῦτο δέξασθαι. εἶχε μὲν γὰρ φύσιν ἀεὶ τ δύναμιν τοῦ κτίζειν, ὅτε δὲ ⸋ φυσικῶς αὐτοῦ πεφυκέναι, ἐνεργήθη γεμίσαι ἡ τοιαύτη δύναμις, ὅτε ὁ Θεὸς ἐβουλήθη. Τὰ δὲ τ οἰκουμενικῆς ἕκτης Συνόδου μέλλων σκοπεῖν, περὶ τῶν ἄλλων ἐκείνο λέγω. ὡς εἰ μὴ καὶ τὰ περιεχόμενα πάντ' ἐκεῖνα περὶ διαφορᾶς θείας οὐσίας, ⸋ θείας ἐνεργείας ἡμῖν ἦσαν, καὶ δὴ καὶ τὰ ἑξῆς περὶ τούτων αὐτῶν τοῖς ἱεροῖς ὡσαύτως ῥηθησόμενα πατράσι, καὶ θεολόγοις, εἴρκει τὰ παρ' αὐτῆς ταύτης μόνα τῇ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίᾳ περὶ τὸν ἐντελῆ τῆς ὑποθέσεως λόγον, οἰκου-

οἰκουμενικῆς τοῦ, ⸋ οὕτω λαμπρῶς, καὶ πρὸ πολλῶν διδασκάλων, ἐπὶ ἄλλοις ἀλλ' δὴ τοῖς περικειμένοις τόποις συγκροτηθείσης, ⸋ ταῦτα μόνα πρὸς ἔργα κεκινήκασι, ὑπὲρ οὗ καὶ θαυμάζειν οὐ μικρῶς, ἀλλὰ καθ' ὑπερβολὴν αὐτῶν γεγηθότε. καὶ τοὺς ἐκείνου Πατέρας, καὶ μυσταγωγὸς τῆς καινοφανοῦς ταύτης θρησκείας, πρὸ τοῦ ἀγώνων, καὶ τ καθορθωμάτων παρέρριψαν τῆς μεγάλης ταύτης Συνόδου, ὥσπερ μηδὲ γεγενημένης ὅλως μηδὲ τυχούσης τοῦ ἀρχοῦ, μὴ δὲ ἐν ὀνείροις μνησθέντος. μᾶλλον δὲ καὶ μνησθέντες, εἰ καὶ μὴ γράμμασιν, ἀλλὰ τοῖς ἀπὸ στόματ ⸋ λόγοις, ὡς ἐγώπιν ⸋ ἥκουσι τ περιπατούντων ἐκείνοις, κάκιστα μέτρι καὶ ἀτοπώτατα, ⸋ τῶν ὑπ' ἐκείνης καλῶς τε, καὶ δικαίας ἀποκηρυχθέντων μονοθελητῶν ἐδὲν ἄμεινον. Τῶν φ ὁμιλητῶν ἀκινδυνοῦν τινὲς, τὰ κατὰ τῆς θείας ἐνεργείας ὑπ' ἐκείνου μυσταγωγούμενοι Συνήθως, πολὲ μὲν κτίσμα Θεοῦ τὴν φυσικὴν αὐτοῦ ταύτην, ⸋ θεοπρεπῆ δυνάμενε, ⸋ κίνησιν ἀποκαλοῦντ ⸋, πολὲ δὲ τ ἐπὶ αὐτὴν εἶναι τοῦ Θεοῦ, καὶ κατ' ἐδὲν διαφέρειν, ἀλλοτε δ' αὖθις τ μονογενοῦς υἱὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα, ταῦτα καὶ γὰρ τὰ τῆς θεολογίας, βλασφημίας ἐκκειότερον μᾶλλον εἰπεῖν ἀκινδυνοῦν πρῶτα φυγεῖν, οἷς δὴ καὶ εἰσέπ τάτε ἐκείνου συγγράμματα, καὶ οἱ διάδοχοι μαρτυροῦσι παρόντα, ἐκείνου τοιγαροῦν δι' ἑαυτοῦ τοὺς ἰδίους ἀκροατὰς τὰ τοιαῦτα διδάσκοντ ⸋ τότε, καὶ τὰ τ ἁγίων ῥητὰ καὶ τοὺς περὶ θείας ἐνεργείας ἱεροὺς λόγους, ⸋ τὴν ἐκείνου παρεξήγησιν, καὶ τὴν διαστροφὴν, ἔργον ἑαυτοῦ ποιούμενοι, καὶ ἀποδόσιμα, καὶ περὶ τῆς μεγάλης ταύτης, ⸋ οἰκουμενικῆς ἕκτης Συνόδου τῶν φοιτητῶν ἥρωνιόπνεις τὶ δεῖ φρονεῖν ἐκείνους. ⸋ λέγω, ὅπου διαρρήδην τὰ ἀναθεματίσματα τῶν αὐτῷ δοκούντων ⸋ φρονεῖν, καὶ κηρυττόντων. Ὁ δὲ χρηστὸς ἀκίνδυνος ⸋, ὥσπερ ὑπὲρ λεληστρίου ⸋ ἐνταῦθα τῆς ἐν χερσὶν ὑπεστήμης, ⸋ τοῦ διαστρέφειν τε, καὶ συνθφαντεῖν τὰ πάσης διαστροφῆς τε, ⸋ συνθφαντεῖν ἀνάτερα, τοῦτο καὶ μόνον ἐνταῦθά πως καλῶς, καὶ ἀξίως τὰ τ ἰδίας κακοδοξίας τε, καὶ τῆς ἀπιστίας ἀνερυθριάστως ἀποκαλύπτει, ἀγροίκους τινὰς, καὶ βαρβάρους καὶ λόγον καὶ ἤθ ⸋. καὶ ἀμαθεῖς ἀποκαλέσας ὑμᾶς πάντας τοὺς τῆς ἁγίας ἐκείνης Συνόδου Πατέρας, καὶ μηδὲν ὑγιὲς περὶ τ περιπεμένων ἐκείνοις τότε φρονήσαντας. Συνόδου οἰκουμενικὴν ὑμᾶς πᾶσαν ὡς ἕνα τῶν αὐτελῶν, ⸋ παροράσεως ἀξίων ἀποβαλόμενος τοὺς ἁγιοφόρους τε καὶ διαφανεῖς, εἰς ἑκατὸν, καὶ ἑξήκοντα πατέρας, καὶ διδασκάλους ἀριθμήσας, Πατριάρχας ὑμᾶς περιαθημένους ἑαυτῆς ἔχουσαν πάντας, καὶ βασιλέα θαυμαστόν τε, καὶ μέγαν σύνεγε τῇ περὶ αὐτὸν πάσῃ συγκλήτῳ, καὶ σὺν τοῖς τε, καὶ περὶ τούτων, τ τῶν ἐκκλησιῶν ἁπασῶν ὑμᾶς τὸ πρεσβεῖον ἔχοντα τότε, φημὶ δὴ τ τῆς πρεσβυτέρας ῥώμης ἱερὸν πάπαν. μᾶλλον δ' ἐχέτω μόνον, ἀλλὰ καὶ δεύτερον μετ' ἐκείνου καὶ τρίτον, καὶ δὴ ⸋ τὸν ὑπ' αὐτὸς τ ἐκκλησιῶν ἱεραὶ Σύνοδον ὑμᾶς πᾶσαν, λόγοις ⸋ πρέσβεσι, καὶ ἱεροπληρηταῖς οἰκείοις, καὶ περὶ τοῦ σι Συνοδικοῖς καὶ δικαιοτάτοις μακραῖς τισι, ⸋ πολυσίχοις, ἐκ δὲ ἰδίων λογισμῶν, ἀλλ' ἐκ τῆς ἱερᾶς λογίων θεολογίας. καὶ τῆς τῶν περὶ αὐτῶν ὑμᾶς θεοπνεύστου διδασκαλίας τ ὀρθόντε, καὶ ἀπλανοῦ τῆς πίστεως βεβαιοῦντας λόγου, καὶ τὶ χρὴ λέγειν τούτους κἀκείνους, ὅπερ μὴ τὴν οἰκουμενικὴν ταύτην Συνόδον, καὶ τοὺς κατ' αὐτὴν μόνον, ἀλλὰ καὶ πάσας ὑμᾶς τάς τε περὶ αὐτῆς καὶ τὰς μετ' αὐτὴν, ὡσαύτως ἀπεβάλετο κάκιστα σὺν ἐκείνῃ, ὧν τὰς μὲν, ὡσαυτίπνα θεμέλιον ἔχειν αὐτὴ καὶ βάσιν,

βάσιν, τοῖς ὀνείνων ὅροις τε, καὶ τῆς ἱερᾶς τοῦ θεοπνεύστου δόξας, τὸ οἰκεῖον ἐποικοδομήσασι λόγον καθαπερεί πινα σύλον, καὶ πύργον ἄσειστον εὐσεβείας, οἱ δὲ μετ' αὐτοῦ ὡσαύτως αὐτοῦ ἔχον οὖθις, καὶ συναριθμήσασι τῆς τοῦ αὐτῆς, μὴ τολμήσης ὅσης τῆς ἀξιώσεως σὺ ὀνείνας ἀνακηρύξασι καὶ ταύτῃ, καὶ ὅσπερ ἀνηγόρευσον συναναγορεύσασι, καὶ ὃς ἀποκηρύξειν εἰς ἀνατρόφε καὶ αὐτὰ συναποκηρύξασι, καὶ ὅρον εὐσεβείας, καὶ κανόνα δόξης ὀρθῆς, καὶ τάθμην λογισμῶν τὰ ὀνείνης, ὡς καὶ τῆς ἐχάτας ὁδοῦς, καὶ ἀποκηρύξεσι καθυποβαλεῖν τοὺς ὀνείνα μὴ δεχομένους, ὃ δὴ καὶ τοιοῦν ὁ λόγος δείξει τοιοῦτον. Ἀλλ' οἱ μὲν ἐρρίφθων, ὅτω τοῦ τὰ καινῆς ἡμῶν πίστεως ἀξιώματα, καὶ τὰ μεγάλα τοιχεῖα τῆς εὐσεβείας κόκιστε, καὶ ἀτοπώτατα διανοηθέντες τε καὶ εἰπόντες, ὡς κἀντεῦθεν μόνοι χριστιανοῖς ἅπασιν εἶναι δῆλοι τοῦ τῶν πιστῶν καταλόγου διαγεγράψαντες σφᾶς αὐτοὺς, καὶ τοῦ ὁρόου γεγονότες ἑκόντες τῆς τοῦ Χριστοῦ μοίρας.

Ἡμεῖς δὲ οἱ τῶν τοῦ σεπτῆς ὀικλησίας, οἱ μὴ τῶν ἱερῶν εὐαγγελίων κἀκείνας ἀδόλους τὰς σεπτὰς τῶν Πατέρων Συνόδους, καὶ ὅρον, καὶ κανόνα, καὶ τάθμον τῆς εὐσεβοῦς ἡμῶν αὐτὰς ἡγούμενοι πίστεως, φέρε καὶ τὰ τῇ ἁγίᾳ ταύτῃ Συνόδῳ τοῦ τῆς ἐν Χριστῷ θείας ἐνεργείας δογματισθέντα καλῶς ὑπὸ μέρους καταδωμεν. Τῶν γὰρ τοῦ τὰ σεργίου, καὶ πύρρου, καὶ κύρου, καὶ θεοδώρου πανικαῦτα φρονούντων, τοῖς ὀρθόδοξοις ἀντικαθιστάμενοι καὶ λόγοις, καὶ γράμμασι, καὶ τὴν θεάνθρωπον λόγον τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν μίαν ἔχειν λεγόντων ἐνέργειαν, τῷ αὐτῷ ὁμοῦ τῆς παρόντος, καὶ τῆς θεότητος, ἄλλα τε τολμῶσι, καὶ μέγιστα πνεύματι θείῳ τοῦς ὀνείνης ἢ θείαν τῶν Πατέρων διεξίασι Συνόδος, καὶ τοῦς τοῖς ἄλλοις κἀκείνα. Τῷ ἑκατέρας φύσεως ἑκατέραν φησὶν ἴσμεν ἐνέργειαν, τῷ ὑποῦδη, καὶ φυσικῷ, καὶ κατάλληλον, ἀδιαιρέτως τοῦ τοῦ ἐξ ἑκατέρας οὐσίας, καὶ φύσεως, καὶ τῷ ἐμπεφυκυῖαν αὐτῇ φυσικῷ, καὶ ὑποῦδη ποιότητα. καὶ τῷ ἀμέριστον ὁμοῦ, καὶ ἀσύγχυτον θατέρας οὐσίας συνεπαγομένῳ ἐνέργειαν. τοῦτο δὴ καὶ τῶν ἐνεργῶν ὑπὸ Χριστοῦ ποιεῖ τὸ διάφορον, ὥσπερ καὶ τὸ εἶναι τὰς φύσεις τῶν φύσεων. καὶ πάλιν. κατ' ἄλλο δὴ διαλονόμενον, καὶ ἄλλο ἐνήργησεν ὁ Χριστὸς. ἵνα καὶ τῷ θεότητα, ὃ ποιεῖ ὁ Πατὴρ, ταῦτα καὶ ὁ υἱὸς ὁμοίως ποιῇ. καὶ καὶ τὸ ἀνθρωπότητα, ἃ εἰσὶ καὶ ἀνθρώπου ἴδια, ὁ αὐτὸς οὗτος ἐνήργει ὡς ἄνθρωπος. ἐπειδὴ ἀληθῆς ἐστι καὶ Θεὸς, καὶ ἄνθρωπος. ὅθεν καὶ ἀληθῶς πιστεύεται, ὅτι ὁ αὐτὸς οὗτος εἷς ὢν, ἔχει φυσικὰς ἐνεργείας, τῷ θείαν δηλαδὴ, καὶ τῷ ἀνθρωπίνῳ. τῷ ἄκτιστον, καὶ τῷ κτιστῷ, ὡς ἀληθινὸς, καὶ τέλειος Θεὸς, ἀληθινὸς, καὶ τέλειος ἄνθρωπος. εἷς ὁ αὐτὸς μεσίτης Θεοῦ, καὶ ἀνθρώπων, κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς. Ἰδὲ καὶ τὸ ἓν, καὶ τὸ διάφορον τῆς θείας φύσεως τοῦς τὴν θείαν ἐνέργειαν, καὶ τὸ φυσικὸν, καὶ τὸ ἀσύγχυτον, καὶ τὸ ἀδιαίρετον ἅμα ἡ ἁγία Συνοδος ὁμοῦ διὰ τῶν ὀλίγων τούτων ῥημάτων ἐδίδαξεν ἄριστα, καὶ ὅπ τὸ τοῦς ἀλλήλαστε, καὶ τοῦς τὰς φύσεις διάφορον τῶν ἐνεργῶν τοῦ Χριστοῦ, ὅπερ ὀνῶν ὑπὸ τελεσμάτων δείκνυται δηλαδὴ, τοῦτο καὶ δύο τὰς ἐνεργείας ἔχειν τὴν ἕνα Χριστὸν δείκνυσιν, οἷα Θεὸν τέλειον, καὶ τέλειον ἄνθρωπον, ὥσπερ φησὶ καὶ ἡ διαφορὰ τῶν φύσεων δείκνυσι τὸ δύο τὰς τοῦ Χριστοῦ φύσεις εἶναι. διαφορὰν δὲ γνῶναι τῶν φύσεων ἄλλως ὀνῶν ἔστιν ὑπὸ Χριστοῦ. εἰ μὴ ὀνῶν τῶν ὀνείνων φυσικῶν καὶ τοὺς αὐτοὺς θεολόγους. ὥσπερ καὶ τὰ ὑποστατικὰ, χαρακτηριστικὰ ὑποστάσεως, οὕτω καὶ τὰ φυσικὰ, χαρακτηρισ-

ριστικὰ φύσεως, τῆς τε θείας, καὶ τῆς ἀνθρωπείας ὡσαύτως. Φυσικὰ δὲ φαμὲν τὰ θελήματα, καὶ τὰς ἐνεργείας, οἱ αὐτοὶ καὶ τοῦτό φασι. Ταῦτα τοιγαροῦν διὰ τῶν προῤῥηθέντων ἀσφαλῶς θεολογήσαντες οἱ τῶν Συνόδου Πατέρες, καὶ δὴ καὶ τὸ ἄκτιστον ὁμοῦ τῆς θείας συνεκφήναντες ἐνεργείας, ὑπόδη καὶ τῷ αὐτῷ προσέπον, καὶ φυσικῶ, καὶ ὂν τῆς θείας οὐσίας αὐτῷ προϊέναι, καὶ ἀδιάιρετον αὐτῆς εἶναι, ἅπερ ὑπὸ κλισμάτων τὸν ἄποτε ῥηθείη, οὗ τῷ πέφυκεν, ἢ μᾶλλον, ἢ τὸ ὀνηλόνον ἐξέρχεθαι φλόγα, ἔπειτα καὶ ῥητῶς, καὶ λέξεσιν αὐτῆς ἐπήνεγκαν τοῦτο, ὁ Χριστὸς εἰ πάντες εἷς ὢν, ἔχει φυσικὰς ἐνεργείας, τῷ θείαν δηλαδὴ, καὶ τὴν ἀνθρωπίνῳ, τῷ ἄκτιστον, καὶ τὴν κτιστῷ. διὸ καὶ ἡ μὴ τῷ δευτέραν εἰκονομαχίαν τὰ τῆς αἱρέσεως κατθελῶσα μερικὴ θεία Συνοδος, καὶ λόγοις, καὶ πράγμασι κρατυνάσασι τὴν ὀρθοδοξίαν, ὅτως ἐπ' ὀικλησίας ἐπισίως ἀνακηρύτθεθαι τοῦς τοῖς ἄλλοις, καὶ τὰς τῆς οἰκουμενικῆς Συνόδου ταύτης ἐτύπωσε πράξεις. Τοῖς ὑποβαλλομένοις τὰς Ἰῶν ἁγίων Πατέρων φωνὰς τὰς ὑπὸ συνάσει τῶν ὀρθῶν δογμάτων τῆς τοῦ Θεοῦ ὀικλησίας. Ἀθανασίου, Κυρίλλου, Ἀμβροσίου, Ἀμφιλοχίου καὶ γεηγόρου, Λέοντος τοῦ ἁγιωτάτου Ἀρχιεπισκόπου τῆς πρεσβυτέρας ῥώμης, ἔπτε καὶ τὰ τῶν οἰκουμενικῶν Συνόδων πράκτικα, τῆς τετάρτης τέφημι, καὶ τῆς ἕκτης μὴ καταπαζομένοις, ἀνάθεμα.

Τούτων δ' ὅτως ἐχόντων, καὶ ὅτω μὴ τῶν οἰκουμενικῶν Συνόδων συνδεδεμένων οἱονεὶ καὶ συμπεφυκυῖαν ἀῤῥήκτως ἀλλήλας, καὶ τὰ αὐτὰ συμπνεουσῶν ἑαυτοῖς τε, καὶ τῷ κινοῦντι παντοδυνάμῳ τοῦ Θεοῦ Πνεύματι, καὶ δὴ καὶ τῶν μετ' ὀνείνας ὁμοφυῶντα, καὶ σύμπνων τουτωνὶ Πατέρων, καὶ διδασκάλων, ὅτω θεοπνεύσωστε, καὶ φεικτῶς τάστε τοῦς ἀνακηρυττόντων ἐτησίως ἐπ' ὀικλησίας ὀνείνων, καὶ τοὺς ὀνείνας μὴ κατασπαζομένους ἀποβαλλομένωντε, καὶ τῷ ἀναθέματε καθυποβαλλόντων, ἔτι γεγραῦς εἰπέμοι. καὶ νίφων, καὶ δεξιὸς, καὶ εἴπε ἔπερ κατ' ὀνείνης, τῶν Συνοδικῶν αἰτάσωντα τόμον, ἢ τὸν δεῖνάτε, καὶ τὸν δεῖνα, τοὺς τῆς Συνόδου τε, καὶ τῆς ἱερᾶς ὀικλησίας τοῦς τοῦς, ἐπειδὴ μὴ τὰς πολλὰς Συνόδους, καὶ τὰς μακρᾶς, καὶ Συνεχεῖς διαλέξεις, καὶ τοὺς πολλοὺς, καὶ καλοὺς λόγους, καὶ τὸν ἀγῶνα, καὶ τῷ διὰ λόγων τε, καὶ πραγμάτων διάπειραν, βαρλαάμ τε, καὶ ἀκινδύνῳ τοῖς πρώτοις μυσαγωγοῖς αὐτῶν. καὶ αἱρεσιάρχας, καὶ Συναποκηρύξαν, καὶ τῷ ἀναθέματι καθυπέβαλον, τοὺς ἀπειθοῦντας διατέλους καὶ πολεμοῦντας τῇ κατ' αὐθέντειαν ἀληθείᾳ τοῖς θείοις ὀνείνοις ἀκολουθοῦντες πατρᾶσι, καὶ τοῦς ὁ καὶ ταῦτα καὶ συκφαντοῦντες, καὶ ἀδικοῦντες ἡμᾶς ἔστιν καθὰ δήπου κἀν τῷ τῆς πίστεως λόγῳ. οὐδὲ τῷ ὅρον ἐξ ἑαυτῶν ὀκτιθεικότες πίστεως οἱ τῆς καθ' ἡμᾶς Συνόδου Πατέρες, ἔπειτα τοὺς μὴ πειθομένους ὀνείνῳ, τῇ καταδίκῃ, καὶ τοῦς φεικάδεσιν ὀνείνας ὑπέβαλον. πολλοῦγε καὶ δεῖ. ἀλλὰ τὴν τῆς πίστεως ὅρον τοῦ τεθεικότες, καὶ τοὺς κοινοὺς τῆς ὀικλησίας κανόνας, φημὶ δὴ τὰς ἱερᾶς ὀνείνας τῶν Πατέρων Συνόδου, τοὺς ἀπειθοῦντας ὀνείνας εἰς τέλος, οὐχ ἡμεῖς, ἀλλ' ὀνείνα μᾶλλον, καθάπερ πάλαι καὶ νῦν ὑποκηρύξασι, τῷ ἀναθέματι καθυπέβαλον. οὐδὴ καὶ ἡ καθ' ἡμᾶς τῶν πατέρων συνεξέφηνε Συνοδος, ἱερέων τε καὶ ἀγγέλων Θεοῦ πεποιηκότες ἔργον, καὶ τὴν οἰκείαν τετηρηκότες τάξιντε, καὶ τὸ χῆμα καθάπερ ἔδει, ἐπειδὴ γε ἄγγελος κυρίου παντοπρεπέστατός ἐστιν ὁ ἱεραὶς, ὅφασι τὰ ἱερὰ λόγια. ὁ σοφὸς Διονύσιος. ἐξαγγελικὸς φησὶν ἐστιν ὁ ἱεραὶς τῶν θείων κειμάτων. ἀγγέλω

γέλου δὲ ὀρθοτομεῖν τὸ εὐαγγέλιον ἀνοθεύτως τε, καὶ καθαρῶς τὸ τοῦ πέμποντος βούλημα, ὥσπερ αὖ καὶ κακία τὸ παραχαράττειν τε, καὶ νοθεύειν, εἰκάζοντα δηλαδὴ τὰ παρ' ἑαυτοῦ. ἐν μηδὲ ἱερέα, μὴ ὂν ἄγγελον τῶν θείων κηρυμάτων εἶναι δεῖν ἀξιοῦν, ἀλλὰ ψεύδην ἵνα καὶ ἀπατεῶνα, καὶ τοῦ Θεοῦ ἀλιτήριον, ὁ παρρηθεὶς ἀπεφήνατο θεολόγος. ἅπερ ἡμεῖς μήτε παθεῖν, μήτε ἀκοῦσαι βουλόμεθα, τοὺς δοθέντας ἡμῖν θείους χρησμοὺς, καὶ τὰς τῶν Πατέρων θεολογίας τε, καὶ τὰς ἀποφάσεις, καὶ θείας ἐξηγγέλαμεν νόμους. ὅθεν καὶ δεῖται τῆς ἡμῶν ἱερᾶς γραφῆς τε, καὶ τοῦ νόμου τῆς ἀπειθοῦσιν ἥτε ἀποκάλυψις αὐτοῖς, καὶ ἡ φρικώδης ἀρά. ἀλλὰ καὶ τῆς οἰκουμενικῆς ἐκείνης γραφῆς, καὶ δὴ καὶ τῶν μετ' ἐκείνην θείων πατέρων, ὅσοι τε ἰσῶς αὐτῆς πράξεις ἐκύρωσαν, καὶ ὅσοι τοὺς μὴ καταπαυσαμένους ἐκείνας τῷ γε ἐπ' ἐκκλησίας ἑτησίως ἀνέθηκαν ἀναθέματι. καθὰ δὴ καὶ φθάσαντες ἡμᾶς διὰ τοῦ λόγου αὐτῶν ἐδίδαξαν. μᾶλλον δὲ οὐχ αἱ μετ' ἐκείνην τὴν γραφὴν μόνοι, ἀλλὰ καὶ πρὸ ἐκείνης ὁμοῦ πᾶσαι καθὰ δὴ καὶ πρέφην, ἐπειδὴ καὶ σύμφωνοι πᾶσαι ἀλλήλαις, καὶ τὰ αὐτὰ καὶ φρονοῦσι, καὶ λέγουσι, καὶ πιστεύουσι, καὶ τὰ αὐτὰ εἰπεῖν κυροῦσι, καὶ μεθ' ὅσης τῆς ἀξιώσεως, ὅτε δὴ καὶ τοῦ αὐτοῦ καὶ ἑνὸς Χριστοῦ λαλοῦντος ἐν πᾶσαις. Καὶ πῶς ἂν, ἀποδράσηις ἀκριβῶν τὴν δίκην ἐκείνην, ἣ τοῦ τῆς γραφῆς ταυτησὶ, καὶ τοῦ νόμου κατάγει τὰς ἀλόγους γνώμας ἐπολήψεις, ἀλλὰ καὶ τῆς πασῶν ὁμοῦ τῶν οἰκουμενικῶν ἐξεννενεγμένην γραφῶν, οὐχ ἑπτάκις μόνον, οὐδὲ δίς τε καὶ τρὶς, ἀλλὰ καὶ πολλάκις τοῦτο, ἐπειδὴ καθηκάσιν ἐκείνων αἱ πᾶσαι, καὶ κηρύττουσιν ἅμα τὰ δεδογμένα πάσαις καλῶς, καὶ ἀνακηρύττουσι τοὺς τοῦτα φρονοῦντας, καὶ δὴ καὶ τοὺς ἀπαλέγοντας ἀποκηρύττουσιν ἐξ εὐφαμίας φοβερῶς ὁμοῦ πᾶσαι. ἀγνοῶ δὲ καὶ πῶς τῇ τοῦ Χριστοῦ μοίρᾳ, καὶ τῇ καθολικῇ τε, καὶ ἀποστολικῇ ἐκκλησίᾳ συγκαταλέγειν ἑαυτὸς ἀξιοῦσι, καὶ τοῦ πρεσβεύματος κοινωνεῖν, καὶ τὴν ἀξίας οἱ τοῦ τὰ κατεμπόρια τε, καὶ κεράλιστα, καὶ ἀπόφημι τὰ τῆς πίστεως ἀξιώματα, καὶ τοὺς ὅρους, ταῦτα καὶ δὴ αἱ οἰκουμενικαὶ πᾶσαι ὁμοῦ ζυόδοι, καθὰ δὴ καὶ αὐτὸς ἔφην πολλάκις, ὡς καὶ παῦ τοὐναντίον ἐκείνας τοῦ τὸ ἐνωμένον τε, καὶ διακεκεραμένον τῆς θεολογίας δοξάζειν, μᾶλλον δὲ οὐ μόνον ταὐτολογία καὶ φρονεῖν, καὶ δοξάζειν, ἀλλὰ καὶ πόλεμον τοῦς ἐκείνας, καὶ δι' ἐκείνων τοῦς τὴν Θεὸν, καὶ δεσπότην ἐκείνων, καὶ τὴν κοινὴν ἐκκλησίαν ὅτως ὑπερφυάτε, καὶ ἄτοπον ὑπὲρ αὐτῶν, ἢ κατ' αὐτῶν μᾶλλον εἰπεῖν ἄρχεσθε. ἀλλ' ὅπη τὸ τοῦκείμενον ἐπανέλθωμεν. Τοιαῦτα μὲν ἡ ἀναγκαλικήτε, καὶ ἀποστολικὴ τοῦάδοσις ἄνωθεν τοῦίτε τοῦ ἡνωμένου, καὶ διακεκεραμένου τῆς θεότητος, ἀλλὰ δὴ καὶ τοῦ διαφορᾶς ἰδικῶς θείας οὐσίας, καὶ ἐνεργείας, τὰ μὲν δὶ ἑαυτῶν, τὰ δὲ καὶ διὰ τῶν αὐτῶν ὁμιλητοῦντε, καὶ διδόχων Ἱεροθέου φημὶ, καὶ Διονυσίου. οἱ τοὺς θείας ἐκφαντορείας ἐκεῖθεν τοῦαλαβόντες ὥσπερ ἵνα κανόνα κάλλιστον ἀληθείας, τὰ τοῦ αὐτῶν ἐκείνων καὶ αὖθις ἐρῶ, οὕτω τὰ ἐκεῖκείμενα φρονεῖν ἐν ἑαυτοῖς ἀσπλήθωτα, καὶ ἀμείωτα, καὶ ἀτοῦάτρεπτα τοῦδοῦσιν, ὡς κἀκεῖνο θαρρῆσαι μετὰ τοῦλλήσης ὅσης τῆς ἀξιώσεως τοῦθεῖναι τῷ αὐτῶν λόγῳ, καθὰ δὴ καὶ αὐτέρω φθάσαντες εἶπον, φημὶ δὴ, τὸ, οὕτως ἡμεῖς τὰ θεῖα καὶ ἑνοῦμεν τῷ λόγῳ, καὶ διακείνειν τοῦδόμεθα, ὡς αὐτὰ τὰ θεῖα καὶ ἥνωται, καὶ διακέκριται. Καὶ τοιαῦτα μὲν τὰ τῶν λογίων, καὶ οὕτω σαφῆτε, καὶ δὶ διάκειτα, καὶ τὸ ποικίλον ἅπαν καὶ ἀσαφὲς κατ' αὐτοὺς ἰδίους ἀπαναυόμενα, οἷς δήσω καὶ οἱ μετ' ἐκείνους ἄκροι τῶν θεολόγων

ἐν τῇ

ἐν τῇ ἐξηγήσεσι τῶν αὐτῶν, ἄρξεται καὶ ὡς ἂν ἄνθρωπος ἐνθυμηθείη, σωφρόνων. Τοιαῦτα δὲ καὶ οἱ μὴ τὰ σεπτὰ φήμη λόγια, τῆς δόξεσίας ὅροι τε, καὶ κανόνες, ἀποκαλοῦσι δηλαδὴ ζυόδοι, ὡς τῶν αὐτῶν ὡσαύτως καὶ σκοπῶν, καὶ κανονίζουσι, καὶ νομοθετοῦσι τὴν ἐκκλησίαν. Δεῖ δὴ καὶ τῶν αὐτῶν διδασκάλων οἶμαι, καὶ θεολόγων ἀξίας ἐκ πολλῶν ὀλίγα ἅπτα ποιεῖθαι τοῖς εἰρημένοις. καὶ οὕτω διὰ πάντων τρανῶς τὴν συμφωνίαν δείξαντα πάντων, τὸ σωνεχὲς λόγε νοῦν εἶναι διακόψαι τὸν λόγον.

Ἀλλ' ἰδοὺ ὁ φιλόσοφός τε, καὶ μάρτυς, ποῦ τῶν ἄλλων αὖθις περὶ τοῦ λόγου, πλαθύτερον ὑποδείξων τὴν διαφορὰν τῆς θείας ἐνεργείας πρὸς τὴν θείαν οὐσίαν, ἐπειδὴ καὶ κατ' ὀπτρομήνιπτος, καὶ ἀπὸ μέρους ἥψατο τῶν αὐτοῦ λόγων διασωζομένων ὁ τῶν πατέρων ἱερὸς τόμος. Παρίτω τοιγαροῦν ἐκεῖνος, διδάσκαλος ὢν ἀρχαῖος τῆς ἐκκλησίας, τοῖς διαδόχοις μαθητοῦσι τῶν ἱερῶν ἀποστόλων, σοφός τε, καὶ μάρτυς, καὶ πανταχόθεν εἴπερ τις κεκτημένος τὸ ἀξιόπιστον. φησὶ τοιγαροῦν, ὁ τοῦ Χριστοῦ μάρτυς, πρὸς ἕλληνας τότε διαλεγόμενος. εἰ τῷ εἶναι, καὶ οὐ τῷ βούλεσθαι ποιεῖ ὁ Θεὸς, οἷον θερμαίνει τὸ πῦρ τῷ εἶναι, πῶς τὸ μὲν, ἔνεστι καὶ ἀπλῶν καὶ μονοειδὲς, διαφόρων δὲ ἀπῶν ἐστι ποιητὴς. Πρὸς δὴ τοῦτο πάντες ἑλλήνων ἀποκρινόμενοι, τοιάδε φασὶν. ἐκεῖ οἰητέον ὥσπερ ἐν ἡμῖν, ἄλλο μὲν ἐστὶ τὸ εἶναι, ἄλλο δὲ τὸ βούλεσθαι, οὕτω καὶ ἐν τῷ Θεῷ. ἀλλὰ τὸ αὐτὸ ἀπέκρυς ὑπάρχει τὸ εἶναι, καὶ τὸ βούλεσθαι ἐν τῷ Θεῷ. ὁ γὰρ ἐστι, καὶ βούλεται, καὶ ὁ βούλεται. καὶ ἔστι. καὶ ἀδιαίρετος διαίρεσις δὴ τοῦ Θεοῦ, διὰ τὸ αὐτοπάρεκτον εἶναι τὸν Θεὸν. ὥστε καὶ τὴν διαίρεσιν τοῦ εἶναι πρὸς τὸ βούλεσθαι δὴ τοῦ Θεοῦ ἀπορρίπτεον. καὶ τοιαῦτα μὲν ἐκεῖνοι σωυπάρχειν ἀξιοῦσι τῷ Θεῷ τὰ ὑπ' αὐτοῦ κλιδένα, κακῶς σωάγοντες. ἕλληνες δὲ. ἀκούσωμεν δὲ ὅπως αὐτοὺς ὁ τοῦ Χριστοῦ μαθητὴς ἐστὶ ψευδομένους ἐλέγχει διὰ βεβαιέων, καλῶς. αὐτὰ δὲ ταῦτα καὶ ὁ ἰουλιανὸς, ὁ τὴν κατ' οὐσέβειαν ἀληθείας τοῦ ἑλληνισμοῦ ψευδῶν, καὶ τὴν ἀσέβειαν κακῶς ἀλλαξάμενον, ἐν τῷ ἐγκωμίῳ φησὶ τοῦ ἰδίου Θεοῦ, τὸν ἥλιον κακῶς ἀνυμνῶν. Τοῦ Θεοῦφησὶν ὁ θεῖος ἰουλιανὸς, ἔχοντος οὐσίαν μὲν τοῦς ὑπαρξιν, βούλεσθαι δὲ τοῦς ποιήσιν, ὁ ἀπορρίπτων οὐσίας τε, καὶ βουλῆς τὴν διαφορὰν, καὶ τὴν ὑπαρξιν ἀπορρίπτει τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ποίησιν. ὑπαρξιν μὲν τὴν αὐτοῦ, ποίησιν δὲ τῶν ὄντων. καὶ πάλιν. ἡ ἄλλο τὸ ὑπάρχειν, καὶ ἄλλο τὸ ἐνυπάρχειν, καὶ ὑπάρχει μὲν τοῦ Θεοῦ ἡ οὐσία, ἐνυπάρχει δὲ ἡ βουλὴ. ἄλλη ἄρα ἡ οὐσία τοῦ Θεοῦ, καὶ ἄλλη ἡ βουλὴ. καὶ αὖθις. τὸ βούλεσθαι ἡ οὐσία ἐστὶν, ἢ τοῦσεσι τῇ οὐσίᾳ. ἀλλ' εἰ μὲν οὐσία ἐστὶν, οὐκ ἔστιν ὁ βουλόμενος. εἰ δὲ τοῦσεσι τῇ οὐσίᾳ, ἐξ ἀνάγκης, ἄλλο, καὶ ἄλλο ἐστὶν. οὐκ ἔστι τὸ ὂν, καὶ τὸ πρεσὸν, ἑαυτὸν. καὶ πάλιν. Εἰ πολλὰ μὲν βούλεται ὁ Θεὸς, πολλὰ δὲ οὐκ ἔστι, οὐκ ἄρα ταυτὸν τοῦ Θεῷ τὸ εἶναι, καὶ τὸ βούλεσθαι. Καὶ τοιαῦτα μὲν ὁ διδάσκαλος. ὅπη δὲ τὸ βούλεσθαι, καὶ ἡ βουλὴ ἐνέργεια, κίνησίς ἐστι φησὶν, καὶ πολλῶν μὲν ἑτέρων δῆλον. δείκνυσι δὲ αὐτὸ τοῦτο, καὶ ὁ θεσπέσιος ἰωάννης ὁ οὐρός φημι, ἐν ἕκτῳ καὶ τεσσαρακοστῷ κεφαλαίῳ τῆς θεολογικῶν, ὃ δὴ καὶ ὁ ἱῶν πατέρων φθάσας ἐδήλωσε τάμος. Κύριλλος δὲ ὁ σοφὸς καὶ τὴν ἀπόνοιαν δὴ τοῦ Θεοῦ φησι τὸ συμβεβηκὸς. ἐκ μὲν οὐσίας τὴν ἀφθαρτον, καὶ τὸ ἀθάνατον, καὶ τὸ ἀόρατον. εἰ μὲν ἔκασον τῶν οὐσίαν σημαίνει, ὅτι πῆ τὸ ἄ

λείπεται λέγειν αὐτῇ τῇ οὐσίᾳ συμβεβηκέναι, μέχρι μόνης φωνῆς οὕτω νοούμενα. οὐκ ἔχει γὰρ ἡ ἀνθρώπου φύσις μεῖζόν τι τοῦ καθ' ἑαυτὴν λέγειν περὶ Θεοῦ. διὸ δὴ τοῖς ἰδίοις ἤθεσιν ἐπ' αὐτοῦ κεχρήμεθα, τὰ καθ' ἑαυτοὺς, μειζόνων ὑποδείγματα ποιούμενοι, ὥσπερ οἱ ἐν μικρῷ πίνακι γραφίον καταγράφοντες κύκλον. Εἰ δὴ ταῦτα τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον, καὶ οὐδεὶς ἀνέρειπόν τε λόγος, σαφέστατον, ὡς ἡ μὲν ὀνομασία, τὸ διάφορον καὶ οὐσιῶν τοῦ Θεοῦ οὐσίας, καὶ ἐνεργείας, καὶ κηρύττουσα καλοῦσιν καὶ δυσεβοῦς, μετὰ τῶν μαθητῶν ἔφυκε τῶν τοῦ Χριστοῦ, καὶ αὐτοῦ δέφηνι τούτου τοῦ μόνου καθηγητοῦ τοιούτοις τε κακείνων. οἷδ' ὀνείνα κακῶς εἰδότες, καὶ λέγοντες, βλασφημοῦσιν ἄνικρυς εἰς χριστὸν, ἰσλιανῶτε, καὶ ἕλληνιν ἑαυτοὺς σωτάξαντες κάκιστα.

Βασίλειος μὲν οὖν, ὁ μέγας τοῦ δυνόμιον τὸν ἀγείν διάδοχον γράφων, δυνάμεώς φησι, καὶ σοφίας, καὶ τέχνης, οὐχὶ δὲ τῆς οὐσίας αὐτῆς, ἐνδεικτικά ἐστι τὰ ποιήματα. καὶ οὐ δὲ αὐτὴν πᾶσαν τοῦ δημιουργοῦ τὴν δυνάμιν ἀναγκαίως παρίστησιν. ἐνδεχομένου ποτὲ, τὴν τεχνίτην μὴ πᾶσαν ἑαυτοῦ τοῦ ἰσχυὸ ἐναποθέσθαι ταῖς ἐνεργείαις. ἀλλ' ὑφειμένοις πολλάκις ὑπὲρ τὰ ἔργων τὴν τέχνης τοῖς τόνοις χρήσασθαι, εἰ δὲ ὅλην τοῦ δυνάμιν ὑπὲρ τὸ ἔργον ἀνακινήσειε, καὶ οὕτως αὐτὸν ἀφ' τὰ ἔργων ἀναμετρεῖσθαι, οὐχὶ δὲ τὴν οὐσίαν, ἣ τις ποτέ ἐστι καταλαμβάνεσθαι. Πρὸς δ' ἀμφιλόχιον τὸν ἱερὸν ὑπισχνέλλων αὖθις, ποιοῦντων φησὶ τὰ ἀπειρεθμημένων ὄντων, περὶ τὸν Θεὸν δηλονότι, πότερον ταῦτα μιᾶς οὐσίας ὀνόματα, καὶ ἰσοδυναμεῖ ἀλλήλοις τὸ φοβερὸν αὐτοῦ, καὶ τὸ φιλάνθρωπον, καὶ τὸ δίκαιον, καὶ τὸ δημιουργικὸν, τὸ σωγνωστικὸν, καὶ τὸ αὐταποδοτικὸν, τὸ μεγαλεῖον, καὶ τὸ σεμνοτικὸν, ἢ ὅπερ αὐτῶν εἴπωμεν, οὐ περὶ τὴν οὐσίαν δηλοῦμεν. εἴπερ γὰρ τοῦτο λέγουσι, μὴ ἐρωτάτωσαν, εἰ περὶ τὴν οὐσίαν οἴδαμεν τοῦ Θεοῦ. ἀλλὰ σωσθανέσθωσαν ἡμῶν, εἰ φοβερὸν οἴδαμεν τὸν Θεὸν, ἢ δίκαιον, ἢ φιλάνθρωπον'. ταῦτα ὁμολογοῦμεν εἰ δέναι. εἰ δὲ ἄλλο τι λέγουσι τὴν οὐσίαν, μὴ σφαλογιζέσθωσαν ἡμᾶς διὰ τῆς ἀπιστίας. αὐτοὶ γὰρ ὡμολόγησαν ἄλλο, καὶ ἄλλο εἶναι τινὰ οὐσίαν, καὶ τῶν ἀπεριθμημένων ἕκαστον. ἀλλ' αἱ μὲν ἐνέργειαι ποικίλαι. ἡ δὲ οὐσία ἁπλῆ. ἡμεῖς δὲ ὀνομὲν τῶν ἐνεργῶν γινώσκειν λέγομεν τὸν Θεὸν ἡμῶν. τῇ δὲ οὐσίᾳ αὐτοῦ σεσεγγίζειν, οὐχ ὑπισχνούμεθα. αἱ μὲν ἐνέργειαι αὐτοῦ σεῖς ἡμᾶς καταβαίνουσιν. ἡ δὲ οὐσία αὐτοῦ μένει ἀπρόσιτος.

Καὶ αὖθις. Εἴπερ εἰς τὴν οὐσίαν ὀνόματα φέρουσι τὰ θεῖα ὀνόματα καταθήσομεν, οὐχὶ μόνον σώσεται, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἀνομοιομερῶν συγκείμενον τὸν Θεὸν ἀποδείξομεν, διὰ τὸ ἄλλο, καὶ ἄλλο ὑφ' ἑκάστου τῶν ὀνομάτων σημαίνεσθαι. καὶ πάλιν. ἄλλο μὲν ἡ οὐσία, ἧς ἔπω λόγος μηνυτὴς ἐξ ἀνάγκη. ἑτέρα δὲ τῶν περὶ αὐτὴν ὀνομάτων ἡ σημασία, ἐξ ἐνεργείας τινὸς, ἢ ἀξίας ὀνομαζομένων. Ὁ δὲ τῆς θεολογίας ἐπώνυμος γρηγόριος ὁ μέγας φησὶ, καὶ τὸ ἀθάνατον φησὶ πρὸς ἀρειανοὺς, καὶ τὸ ἄκακον, καὶ τὸ ἀναλλοίωτον οὐσία Θεοῦ. ἀλλ' εἰ τοῦτο, πολλαὶ οὐσίαι Θεοῦ, καὶ οὐ μία. ἢ σώσεται οὐκ τῶν τὸ θεῖον. οὐ γὰρ ἀσωθήτως ταῦτα, εἴπερ οὐσίαι. καὶ πάλιν. οὐ γὰρ δὴ τοῦτο φύσις αὐτῷ ἡ ἀπλότης, εἴπερ μηδὲ τοῖς σωθεῖσι τὸ εἶναι μόνον σωθεῖσι. καὶ αὖθις. ἄλλο γνωνῶν, καὶ γνώνησις, θέλων, καὶ θέλησις, λέγων, καὶ λόγος, εἰ μὴ μεθύομεν. τὰ μὲν ὁ κινούμενος. τὰ δὲ οἷον ἡ κίνησις.

Τὶ δὲ καὶ ὁ νύσσης θεῖος γρηγόριος σεσὶ αὐτὸν φησι γράφων δυνόμιον. καθάπερ τοίνυν φησὶ κεῖτο, ἡμακρόθυμον σφὰ δὲ Δαβὶδ εἶναι τὸν Θεὸν διδαχθέντες, οὐ τὴν θείαν οὐσίαν, ἀλλὰ τὶ χρὴ σοῦ τὸ ὑποκείμενον νοεῖν ἐδιδάχθημεν, τὸ δὲ κατ' οὐσίαν ἐπ πέρεσιν, οὐδὲν ἠπόρουν ἐν ἀδήλῳ μένει, οὕτω καὶ τὰ ἀγίας γραφῆς, τὰ μὲν λοιπὰ τῶν θείων ὀνομάτων καὶ τὸν ὄντος κατηγορούσης, αὐτὸ δὲ τὸ ὂν ἀκατονόμαστον τῷ Μωϋσεῖ παραδεικνύσης. ὁ τοίνυν τὸν ὄντος ἀκαλύπτων τὴν φύσιν, μὴ τὰ σοῦ τὸ ὂν διεξίετω, ἀλλ' αὐτὴν ἡμῖν φανερούτω, δι' ὧν λέγει τὴν φύσιν. πανὶ γὰρ ὅτιπερ ἂν εἴπις ὄνομα, σοῦ τὸ ὄν ἐστιν, οὐκ ἐκείνο ἐστιν. ἀγαθὸς. ἀληθινὸς. ἄφθαρτος. ἀλλὰ τὸ ἔστιν ἑκάστου τούτων οὐκ ἀπολείπεται. τούτου τοίνυν τοῦ ὄντος ἀγαθοῦ. καὶ ὄντος ἀληθινοῦ, καθόσον τὸν λόγον τῆς ἀποδόσεων ἐπαγγελλόμενος, μάτιος ἂν εἴη. τὰ μὲν ὑπὸ θεωρούμενα λέγων, αὐτὴν δὲ σωπῶν τὴν οὐσίαν ἣν ἑρμηνεύειν τῷ λόγῳ καταγγέλλεται. τὸ γὰρ ἀληθινὸς εἶναι, ἓν τὸ ὑπὸ θεωρούμενον ἐστὶ τῷ ὄντι. ἀλλὰ δὲ εἶναι, καὶ ἄλλος πῶς εἶναι ὁ λόγος. ὁ μὲν ἐστὶ νῦν, ἀρρήτοντα, καὶ ἀνερμήνευτον ὂν τῶν εἰρημένων ἐστὶ. Καὶ πάλιν σοῦ τὸν αὐτὸν. Ἡ κυρίως, οὐχὶ οὐσίας ὄνομα, ἀλλ' ἐξουσίας ἐστὶ. καὶ ἡ τοῦ χριστοῦ σεσημείωται, τὴν βασιλείαν ἐν δείκνυται. ἀλλὰ δὲ τὸ βασιλείας, καὶ ἕτερος ὁ τῆς φύσεως λόγος. Κύριος ἀλλὰ δὲ ὁ μέγας, τὸ σοῦ τὴν θείαν φύσιν ὀνομάτων τε, καὶ ἰδιωμάτων καὶ ἐνεργῶν τούτων μνηθεὶς ἐν τοῖς θησαυροῖς, οὕτω φησὶν. οὐδὲν δηλοῦται τὸ θείων ἰδιωμάτων. οὐκ μόνον τὸ ἀποτελεσμάτων, δηλαδὴ τὸ κοσμάτων, κατὰ τὰς ἐνεργείας ταύτας, ἀλλ' οὐ κατ' οὐσίαν ὁ Θεὸς ὁρᾶται. Ὅπ δὲ ἄλλο ἡ θεία οὐσία, καὶ ἕτερον ἡ ἐνέργεια φανερώτερον δεικνὺς ὁ αὐτὸς, ὅδε καὶ ὁ Χωσδικὸς τόμος ἤδη φῆσιν ἐπέδειξεν, οὕτω φησὶν ἐν τοῖς αὐτοῖς θησαυροῖς. τὸ μὲν ποιεῖν ἐνεργείας ἐστὶ. φύσεως δὲ τὸ γεννᾶν. φύσις δὲ καὶ ἐνέργεια οὐ ταυτὸν. οὐκ ἄρα τῷ γεννᾶν τὸ ποιεῖν ταυτὸν ἔσται.

Τούτῳ καὶ ὁ Δαμασκηνὸς θεῖος Ἰωάννης ἐπόμενος ἄλλο τὴν ἐνέργειαν εἶναι καὶ ἄλλο τὴν θείαν φύσιν ἐθεολόγησεν, οὕτως εἰπών. Δύο τὰς ἐνεργείας φαμὲν ὑπὲρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. εἶχε γὰρ ὡς θεὸς, καὶ τῷ πατρὶ ὁμοούσιος τὴν θείαν ἐνέργειαν. καὶ ὡς ἄνθρωπος γνόμενος, καὶ ἡμῖν ὁμοούσιος τὴν ἀνθρωπίνης φύσεως τὴν ἐνέργειαν. ἰσέον δὲ, ὡς ἄλλο ἐστὶν ἐνέργεια. καὶ ἄλλο ἐνεργητικόν. καὶ ἄλλο ἐνέργημα. ἐνέργεια μὲν οὖν ἐστιν, ἡ σφαιρικὴ, καὶ οὐσιώδης τοῦ φύσεως κίνησις. ἐνεργητικὸν δὲ, ἡ φύσις. ἐξ ἧς ἡ ἐνέργεια πρόεισιν. ἐνέργημα δὲ, τὸ τοῦ ἐνεργείας ἀπότελεσμα. καὶ πάλιν. ἔστι γὰρ ὅτε ἐστὶ θέλησις, καὶ ἕτερον τὸ θελητικόν. θέλησις μὲν γὰρ, ἡ θέλειν δυνάμις. θελητικὸν δὲ, τὸ τοῦ θέλησιν ἔχον. καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς. εἰ πάσα ἐνέργεια, φύσεως οὐσιώδης ὁρίζεται κίνησις. πᾶς φύσιν τὶς οἶδεν ἀκίνητον ἡ παντελῶς ἀνενέργητον, ἢ ἐνέργειαν δοῦναι, οὐ φυσικῆς δυνάμεως ὑπάρχουσαν κίνησιν.

Καὶ αὖθις. Ἐπὶ πατρὸς, καὶ υἱοῦ, καὶ ἁγίου πνεύματος, ὁ τῆς ταυτότητος τῆς ἐνεργείας καὶ τοῦ θελήματος, τὴν ταυτότητα τῆς φύσεως δηλονότι. Καὶ πάλιν. ὧν ἡ θέλησις, καὶ ἡ ἐνέργεια ἡ αὐτὴ, τούτων καὶ ἡ οὐσία ἡ αὐτὴ. ὧν δὲ διάφορος ἡ θέλησις καὶ ἡ ἐνέργεια, τούτων καὶ ἡ οὐσία διάφορος. καὶ αὖθις. Φυσικὰ δέφαμεν τὰ θελήματα καὶ τὰς ἐνεργείας. λέγω αὐτὴν τὴν θεληλικὴν, καὶ ἐνεργητικὴν δυνάμιν, καθ' ἣν θέλουσι, καὶ ἐνεργοῦσι τὰ θέλοντα καὶ ἐνεργοῦντα. Καιρὸς δ' αὖ εἴη λοιπὸν, καὶ τὸν μέγαν ἀγωνιστὴν καὶ ὁμολογητὴν τοῦ εὐσεβείας ταυτησὶ, καὶ θεολογίας, μαξίμον φημὶ τὸν σοφὸν, παρελθεῖν καὶ αὖθις τῷ λόγῳ, καὶ ὥσπερ ὑποφωνήσαι τοῖς ἑαυτοῦ λόγοις τὰ τοῖς θεολόγοις ἤδη

ἤδη ῥηθέντα πατρᾶσι καὶ διδασκάλοις, ἵν' ἅπερ αἵμασιν ὑπέγραψε πρότερον, καὶ νῦν ὥσπερ ὑπογράψῃ τοῖς γράμμασι. μᾶλλον δὲ καὶ τότε, καὶ νῦν, καὶ αἵμασιν ἰδίοις ὠσαύτως, καὶ γράμμασι. Φησὶ τοιγαροῦν ὁ μέγας, ὅτι σεκρέτου Διαλεγόμενος. Πάντως ἀνάγκη, ὅτι χρεοῦ θελήσεις λέγεσθαι. καὶ ἐνεργείας. καὶ πᾶσα ἀνάγκη: οὐδὲν γὰρ τῶν ὄντων, χωρὶς ἐνεργείας φυσικῆς ὑφέστηκεν. οἱ γὰρ ἅγιοι πατέρες φανερῶς λέγουσι μήτε εἶναι, μήτε νενόησεσθαι χωρὶς τῆς οὐσιώδους αὐτῆς ἐνεργείας τοῦ οἰκείου ἑκάστου φύσει. Καὶ πάλιν. καταλλήλως τῆς ἑαυτοῦ φύσεσιν ὁ Χριστὸς, ἤγουν ὡς ἑκάστη πέφυκεν, ἤθελέτε, καὶ ἐνήργει. δύο δὲ αἱ φύσεις αὐτοῦ, δύο δὲ καὶ τὰ φυσικὰ θελήματα, καὶ αἱ τούτων ἰσάριθμοι καὶ οὐσιώδεις ἐνέργειαι. ἐν δὲ τῷ περὶ ἀγάπης κεφαλαιώδει λόγῳ, τοιάδε περὶ τῶν ἰδιωμάτων τῆς θείας φύσεως, καὶ τῶν ἐνεργειῶν τούτων φησὶν. ὅτι ὅτι τῆς οὐσίας αὐτοῦ φησι, τὸν Θεὸν γινώσκομεν, ἀλλ' ὅτι τοῦ μεγαλουργείας, καὶ προνοίας τῶν ὄντων. Διὰ τούτων γὰρ ὡς δι' ἐσόπτρων τὸν ἄπειρον ἀγαθότητα, καὶ σοφίαν, καὶ δυνάμιν κατανοοῦμεν. Καὶ πάλιν. ἐν τῷ Θεῷ γυμνάζων ὁ νοῦς, τὰς περὶ τοῦ οὐσίας αὐτοῦ πτωχὸν λόγους ζητεῖ μὲν ὑπὸ τοῦ πόθου φλεγόμενος, ὅτι ὅτι τὸν κατ' αὐτὸν ἢ τὸν ὑπερμυθίαν δύεται. ἀμήχανον γὰρ τόπον καὶ ἀνένδεκτον πάσῃ γνωστῇ φύσει ἐξίστα. ὅτι δὲ τὸν περὶ αὐτὸν ὑπερμυθεῖ. λέγω δὴ τῶν περὶ ἀϊδιότητος, ἀπειρίας τε, καὶ ἀορισίας. ἀγαθότητός τε, καὶ σοφίας, καὶ δυνάμεως δημιουργικῆς τε, καὶ προνοητικῆς, καὶ κριτικῆς τῶν ὄντων. καὶ τοῦ πάντη καταληπτὸν αὐτοῦ μόνον, ἡ ἀπειρία. Καὶ οὕτως. θεολογεῖν μέλλων, μὴ τοὺς κατ' αὐτὸν ζητήσῃς λόγους. ἐμὴ γὰρ εὗρη ἀνθρώπινος νοῦς. ἀλλ' οὐδὲ ἄλλα τινὸς τῶν μετὰ Θεὸν. ἀλλὰ τοὺς περὶ αὐτὸν ὡς οἷόν τε Διασκέπτῃ. οἷον τοὺς περὶ ἀϊδιότητος. ἀπειρίας τε, καὶ ἀορισίας. ἀγαθότητός τε, καὶ σοφίας. καὶ δυνάμεως δημιουργικῆς τε, καὶ προνοητικῆς, καὶ κριτικῆς τῶν ὄντων. ὅτι καὶ τῷ ὑπὲρ ἐν ἀνθρώποις μέγας θεολόγος, ὁ τούτων τοὺς λόγους καὶ ποσῶς ἐξουσίσκων. Ταῦτα καὶ τὰ τῶν σοφῶν διδασκάλων, καὶ θεολόγων, ὅσον ἀπὸ μέρους φημὶ δεῖξαι τόγε νῦν εἶναι, ὅτω Διὰ πάντων καταλληλα, καὶ ζωοδὰ τοῖς τε λογίοις αὐτοῖς. καὶ δὴ καὶ τῆς καινῆς τῶν ἁγίων ζωόδοις. ἅπερ εἰ γρηγορᾶς σὺν τοῖς αὐτοῦ μυσταγωγοῖς ἀξίως ἐσκόπει, καὶ μὴ τὰς ἑαυτοῦ, ἀλλὰ τὰ χρεοῦ καὶ τοῦ κατ' αὐτὸν ἱερᾶς θεολογίας ἐζήτητε, καὶ πεῦθοι, ὅτι αὖ εἰρωνικῶς τε, καὶ γελοίως ἠρώτα πῶς ἡ θεία ἐνέργεια ὅτι τοῦ θείας οὐσίας; ἔγνω γὰρ αὖ καλῶς παρ' ἐκείνων τῶν διδασκάλων, ὅπως φυσικὸν ὅτι τοῦ φύσεως, ὥσπερ δὴ καὶ τὸ φῶς ὅτι τοῦ πυρὸς, καὶ ἡ ἀκτὶς ὅτι τοῦ ἡλίου. ὡς τὸ πηγαζόμενον ὅτι τοῦ πηγάζοντος. ὡς ἡ θερμὴ ὅτι τοῦ ἔχοντος αὐτῷ, καὶ τῷ μανθάνοντι μεταδιδομένη, καὶ πρὸς τῷ διδάσκοντι ἀμείωτος μένουσα. ὡς ἡ δύναμις ὅτι τοῦ δυνατοῦ. ὡς ἡ κίνησις ὅτι τοῦ κινοῦντος. ὡς τὸ ὁρᾶν ὅτι τοῦ ὀφθαλμοῦ. ὡς Διανοία ὅτι τοῦ νοῦ. καὶ τὰ πρὸς τούτοις καὶ τοὺς θεολόγους Πατέρας. τούτων γὰρ ἕκαστον καὶ Διακεκριμένον θεωρία ἐστὶν ὅτι τοῦ ἐξ οὗ ἐστι. καὶ ἡνωμένον ἀμερίστως καὶ τὸ ὑποκείμενον, ὥσπερ ἠκούσαμεν. Ἐν μὲν δὴ τῷ πρῶτον Διακρίσεως εἶδος ὁ τοῦ καθ' ἡμᾶς ἱερᾶς ζωόδου τόμος φησὶ. τοῦ θείας οὐσίας δηλονότι πρὸς τὴν θείαν ἐνέργειαν τὸ καὶ τὸ αὖπον καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ. Διακρίνουσι δὲ ἀλλήλων καὶ τούτοις. Ἡ μὲν θεία ἐνέργεια μετέχεται, ἡ δὲ θεία οὐσία οὐδαμῶς. Ἡ ἐνέργεια μερίζεται ἀμερίστως. ἡ δὲ οὐσία οὐδοπωσοῦν. Ἡ ἐνέργεια ὀνομάζεται. ἡ δὲ οὐσία ἀνώνυμος. Ἡ ἐνέργεια νοεῖται πάντως, ὅτι τῶν κτισμάτων δηλο-

δηλονότι. ἤγε μὴν οὐσία καθάπαξ ἀπρόσιτος. καὶ ταῦτα μὲν ὁ τόμος. ἡμεῖς δέ σοι καὶ τὰ λοιπὰ νῦν ἐφεξῆς τῷ λόγῳ προσθήσομεν, ὅσα δηλαδὴ τῇ ἑαυτοῦ σωτηρίᾳ χρώμενος ὁ κύριος παρέλιπε. Διαφέρει τοιγαροῦν ἡ θεία ἐνέργεια τοῦ θείας οὐσίας, ἐπειδὴ ἡ μὲν οὐσία ἀπλῆ ἐστι μόνον. ἡ δὲ ἐνέργεια καὶ ὡσαύτως καὶ ποικίλη. ἀπλῆ μὲν καθ' ἑαυτὸν δηλονότι. ποικίλη δὲ πρὸς τὰς τῶν μετεχόντων Διαφορὰς. Διαφέρουσι πάλιν ἀλλήλων, ὅτι ἡ μὲν οὐσία ὑπέρκειται ὡς οὐσία, καθ' ἑαυτὴν οὖσα. ἡ δὲ ἐνέργειά ἐστι καθοτέρω, ὡς μὴ καθ' ἑαυτὴν ὑφεστῶσα, ἀλλ' ὡσανεὶ ποιότης ἢ συμβεβηκὸς κατὰ τοὺς θεολόγους, πατέρας, μᾶλλον δὲ εἰπεῖν οἰκειότερον, ὡς ἰδίωμα φυσικὸν, ἐν τῇ φύσει τὸ εἶναι ἔχουσα. Ἔτι Διαφέρει ἡ θεία οὐσία τοῦ θείας ἐνεργείας τῷ τὸν μὲν εἶναι μίαν. τὰς δὲ ἐνεργείας πολλὰς. ἀγαθὸς ἐνέργειαι τοῦ πανάγματος καὶ τὸ μέγαν βασίλειον ἄρρητοι μὲν διὰ τὸ μέγεθος, ἀνεξαρίθμητοι δὲ διὰ τὸ πλῆθος. Τὸ δ' αὐτὸ καὶ ὁ θεῖος φησι μάξιμος, καὶ διονύσιος περὶ τούτων ὁ μέγας. Ἔτι Διαφέρει ἡ θεία οὐσία τῆς αὐτῆς ἐνεργείας. ὅτι ἡ μὲν ἐνέργειά ἐστι τὸ χαρακτηρίζον, καὶ δεικνύον τὸν ἑαυτὸν οὐσίαν. ἡ οὐσία δ' αὐτὸ τὸ ὑπὸ τοῦ ἐνεργείας. ὡς οὐσιώδους, καὶ φυσικῆς δεικνυμένου καὶ χαρακτηριζόμενον. ἀπὸ τοῦ ἐνεργείας γὰρ φησιν ὁ σοφὸς μάξιμος ἡ ἑκάστου φύσις χαρακτηρίζεται. τοῦ μὲν ἀκίνητου ἐνεργείας ἄκτισον δεικνύσης φύσιν. κτισὸν δὲ τοῦ κτίσης. Ἔτι Διαφέρει ἡ θεία οὐσία τοῦ θείας ἐνεργείας καὶ τὸ ὑπάρχειν, καὶ ἐνυπάρχειν, καὶ εἶναι. καὶ πρεσεῖναι. τὰ μὲν γὰρ ἐστιν ἡ θεία οὐσία καθ' ἑαυτὴν ὑφεστῶσα. ἐνυπάρχει δὲ, καὶ πρεσεῖσιν ἡ ἐνέργεια. τὸ δὲ ἄλλο, καὶ ἄλλο, καθὰ δὴ καὶ ὁ μέγας ἐκεῖνος ἤδη φθάσας ἐδίδαξεν, ἄλλο λέγων εἶναι τὸ ὑπάρχειν καὶ τὸ ὄν, καὶ ἄλλο τὸ ἐνυπάρχειν καὶ τὸ πρεσεῖν. Ἔτι Διαφέρουσιν ἀλλήλων θεία οὐσία καὶ θεία ἐνέργεια. καὶ ὅτι Διαφορὰ τὰ αὐτῶν ἔργα, καὶ οὐ τὰ αὐτὰ. ὁ δὴ καὶ ὁ θεοφόρος δαμασκηνὸς Διὰ τοῦ σωοδικοῦ τόμου πρὸ βραχέος ἐδίδαξεν. ἔργον μὲν γὰρ φησι θείας φύσεως ἡ πρεσαιώνιος, καὶ ἀϊδιος ὑπόνοια. ἔργον δὲ θείας θελήσεως ἡ κτίσις. Ἔτι Διαφέρουσιν ἀλλήλων οὐσία θεία, καὶ θεία ἐνέργεια καὶ τὸ ἄλλο, καὶ ἄλλο εἶναι τὸ δεικνύον, καὶ γνωρίζον ταύτην κἀκείνην. δείκνυσι μὲν γὰρ λανθάνουσαν τὴν οὐσίαν καὶ τοὺς θεολόγους Πατέρας ἡ ἀδιαιρέτως σωοῦσα ταύτης ἐνέργεια. ταύτῃ δὴ τῇ θείαν ἐνέργειαν δι' ἑαυτῆς δεικνύει τὰ κτίσματα. τὰ γὰρ ἄορατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται, ἤτε αὐτοῦ δυνάμις, καὶ θεότης, φησὶν ὁ Ἀπόστολος. διὸ καὶ ὁ μέγας ἔφη βασίλειος, δυνάμεως, καὶ σοφίας, καὶ τέχνης, οὐχὶ δὲ τοῦ οὐσίας αὐτῆς ἐνδεικτικά ἐστι τὰ ποιήματα. Καὶ μάξιμος ὁ θεῖος. αὖθις, ἀπὸ τοῦ ἐνεργείας ἡ ἑκάστου φύσις χαρακτηρίζεται. τοῦ μὲν ἀκίνητου ἐνεργείας ἄκτισον δεικνύσης φύσιν. κτισὸν δὲ τοῦ κτίσης. Ταῦτα γε μὴν καὶ τὰ παραπλήσια τούτοις οὐ τὴν Διαφορὰν μόνον τοῦ θείας ἐνεργείας πρὸς τὴν θείαν οὐσίαν, ἀλλὰ καὶ τὸ θεῖον, καὶ ἄπειρον, καὶ ἀόρατον, καὶ φυσικὸν, καὶ ἄκτισον, καὶ δημιουργικὸν, καὶ τὰ θεοπρεπῆ πάντα τῆς θεοῦ ἐνεργεία δι' ὀλίγων πρεσμαρτυρεῖ. Ἀλλὰ μακαρίζωμεν. καὶ πλείους ἀπαντεῖς τοῦ εἰρημένων τὰς ἀποδείξεις; μάλιστα μὲν καὶ Διὰ πολλῶν ταῦτα πάντα παρὰ τοῦ θεολόγων ἤδη φθάσαντες ἐδιδάχθημεν. καὶ μάλις' ἐν οἷς τὰ ἱερὰ σὺν ἐκείνοις διεσκοπούμεθα λόγια, καὶ δὴ καὶ τοῦ ζωόδου τὰς οἰκουμενικὰς. Ἐγὼ δὲ ἐν ὀκνήσω κἀκεῖνα προθεῖναι Διὰ τοῦ ἑξῆς λόγου, καὶ δείξαι

δείξαι πλατύτερον, τό τε θεῖον τῆς θείας ἐνεργείας, καὶ ἄκλινον, καὶ τὸ διάφορον καὶ θεοπρεπὲς τῆς θείας μεθέξεως, καὶ τοῦ τῆς ἐκτεμνομένων ἀῤῥήτως ἱερὸν, καὶ ἀπόῤῥητον θέσπιν, ἐπειδὴ καὶ ὁ τῆς ζωοδόχου σπηλαίου τόμος πρὸς αὐτὰ βλέπει, τύποις τοῖς ἐκείνου λόγοις ὥσπερ εἰς ἔρανον τοξεύων ἀντεπεξάγειν ἐτόλμησεν ὁ φιλόσοφος, καὶ τούτοις αὖπαῖς, καὶ ἡμᾶς σωτηριάσειν καθίστη ὁ ὄντως διὰ τῶν πατρικῶν αὖθις λόγων, ἄνωθεν ἐπεξιόμεθα. Νῦν δὲ ἀναγκαῖον καὶ τὴν τῆς ἑνώσεως τρόπον, τῆς τε θείας οὐσίας, καὶ τῆς αὐτῆς ἐνεργείας δι' ὀλίγων ἐνταῦθα προθεῖναι, καὶ δεῖξαι τό τε διάφορον καὶ τὸ ἐν ὑπάρξει πρόσον, καὶ μηδολιῶν ἀλλήλοις ἐν μηδένι λυμαινόμενα, ὅπερ ὁ τῆς ἀληθείας ἀεὶ πρόδδεα λόγος, τῷ διακεκερμένῳ τῆς θεολογίας ὥσπερ ὑπεστρωτόνων τὸ ἡνωμένον, καὶ δι' ἀλλήλων συγχέων ἑκάτερα. Ὅτω μὲν οὖν καὶ τὰς εἰρημένας λόγους διαφέρουσιν ἀλλήλων ἡ τοῦ Θεοῦ οὐσία, καὶ ἡ ταύτης ἐνέργεια, καθ' ἃς δὴ καὶ πρὸς θεολόγων, καὶ ἄλλο τὸ ἄλλο εἴρηνται. ὅτι δὲ καθ' ἑτέρας ἡνώνται λόγους, καὶ διὰ τούτους, καὶ εἴπως ἔστιν ὃ λέγοντες, γνοίης αὖ ὧδε. Εἴν εἰσιν ἀλλήλας καὶ τὸ ἄκλινον. καὶ τὸ ἀπερίγραπτον. καθαὰ δήπου καὶ ἀναφαίσι ὁ μέγας, ἤδη φθάσας ἐδίδαξεν, ἔνθα αὖ ἡ ἐνέργεια φανῆ λέγων, σωτεωρεῖται ταύτῃ καὶ ἡ οὐσία, ἐξ ἧς προέρχεται. ἑκάτερον γὰρ ἀπερίγραπτον, καὶ διὰ τοῦτο παντελῶς ἀλλήλων εἰσὶν ἀχώρεστα. Καὶ αὖθις ὁ αὐτὸς. ἀλλ' ἡ μὲν διάκρισις δηπουθεν. ἡ δὲ ἕνωσις πραγματική, ἀχώριστος. περὶ τὸ πανγάρφησιν ἡ ἐνέργεια. Ταύτης δὲ ἀχώριστος ἡ οὐσία καθέσηκεν. ἔν εἰσιν ἀλλήλαις ἡ θεία οὐσία, καὶ ἡ ἐνέργεια καὶ καὶ τὸ ἄπειρον. ἄπειρος γὰρ ὡσαύτως καὶ αὕτη κἀκείνη. διὸ καὶ ἡ οἰκονομικὴ πέμπη σύνοδος ὅτω πάνυ φησι, περὶ θείας δυνάμεως, εἴτουν ἐνεργείας, ποιουμένη τὸν λόγον. Εἴτις λέγοι, ἢ ἔχοι τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ πεπερασμένην, ἀνάθεμα. Εἴπ ἡνωνται ἀλλήλαις οὐσίαι, καὶ ἐνέργεια. καὶ καὶ τὸ κοινὰς εἶναι καὶ ἄμφω τῶν τεῖων ὑποστάσεων. Εἴν εἰσιν ἀλλήλαις καὶ καὶ τὸ πάντη ἀχώριστόν τε. καὶ ἀδιάστατον. περιεστι μὲν ἡ ἐνέργεια ὅτι τῆς οὐσίας. ἀλλ' ἀδιαιρέτως, καθαὰ δὴ καὶ ἡ οἰκουμενικὴ ἁγία Σύνοδος εἴρηκε φθάσαι, καὶ δὴ καὶ περὶ αὐτῆς ὁ περὶ αὐτῆς θεῖος Ἀναστάσιος, ὃν καὶ μέγαν αὖθις πρεσβύτερος ἐκεῖνος φθάσας ἡ ἐνέργεια, ταύτης δὲ ἀχώριστος ἡ θεία οὐσία καθέσηκε. καὶ πάλιν ὁ αὐτός. Φαίνω δὲ αὖ ἔγωγε τῆς τοῦ Θεοῦ φύσεως ἀχώριστον εἶναι τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ. Κατὰ τούτους τοὺς λόγους καὶ τρόπους, τούστε πρότερος, καὶ τοὺς ὑστέρους φημὶ, καὶ δύο, ἤτοι ἄλλο, καὶ ἄλλο εἰσὶν ἡ θεία οὐσία, καὶ ἡ ἐνέργεια, οὐ πράγματι καὶ τοὺς θεολόγους πατέρας, ἀλλ' ὑπονοίᾳ τῆς διαφορᾶς αὐτῶν νοουμένης ἅμα, καὶ λεγομένης, καὶ ἐν εἰσιν αὖθις αἱ αὐταὶ, οὐκ ὑπονοίᾳ, ἀλλὰ πράγματι τῆς ἑνώσεως αὐτῶν θεωρουμένης, καὶ λεγομένης. καθ' ὃν δήπου λόγον καὶ ὁ μέγας ἔφη Βασίλειος, ὅτι δὴ τῆς ἀπλῆς καὶ ἀσωμάτου φύσεως. τὸν αὐτὸν λόγον ὑπαδέχεται τῇ οὐσίᾳ ἡ ἐνέργεια. Καὶ χρὴ τούτοις ἑπόμενον καὶ πάντα τὸν ἀληθῶς εὐσεβεῖν ἠρημένον, καὶ τὰς περὶ Θεοῦ ὑπολήψεις ὀρθίστε καὶ ἀπλανεῖς ἔχοντα, κἀκείνοις καὶ τούτοις ὡσαύτως πείθεσθαι. καὶ τὸ ἡνωμένοντε, καὶ διακεκερμένον τῆς θεολογίας ἐξίσης μὴ τῶν θεολόγων τούτων πρεσβύτερον, ὥσπερ ἕνα, καὶ τρία τὸν Θεὸν, τὸ μὲν τῆς ὑποστάσεσι, τὸ δὲ αὖ τῇ οὐσίᾳ πρεσβύοντα. ὅτω καὶ εἴωτε, καὶ πολλὰ τῶν αὐτῶν εἰδότατε, καὶ πρεσβύοντα, τὸ μὲν κατ' οὐσίαν καὶ πράγματι, τὸ δὲ κατ' ὑπόνοιαν ὡς πολλάκις εἶπον οἱ θεολόγοι, ὡς εἶα

καὶ

καὶ τὸν αὐτὸν, τελειοπόστατον ὄντα Θεὸν, ἐνεργὸν, θεληματικὸν, παντοδύναμον, αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΠΡΟΣ ΤΟΝ

Τέτον, καὶ τὸν τέταρτον λόγον τοῦ αὐτοῦ Γρηγορᾶ, περὶ μετοχῆς θείας, καὶ ἐνεργείας, καὶ χάριτος, λόγος ἀπόῤῥητος ἔστος.

Ἀμφὸ δὲ ὁ τὴν μεμωρανθείσαν σοφίαν περιποιούμενος διόμενος εἶναι φιλόσοφος ἑτέρωθεν εἴτε τὴν κατ' εὐσέβειαν ἱερὰν, καὶ τὴν ταύτης θεὸν ἀνέπαυρος ἀναίδην ὤν, καὶ δίχα φείσης ἱβείζει, ἀπὸ τῆς καὶ τῶν θεολόγων μάχης τῶν τε νεῶν ὄντων, τῶν τε ἐσομένων, πρότ' ἐόντων, ὑπὲρ τὴν ἱερὰν ἐκείνων θεολογίαν, εἶτ' ἐκεῖθεν πρὸς τὴν ἄπτον χωρήσας θεομαχίαν. καὶ τολμηρᾷ, καὶ ἀκραντεῖ γλώττῃ τὴν ὑπὲρ νοῦν ἀθετῶν δυνάμιν, καὶ βλασφημίαν εἰς τὸ ὑπερφυὲς ὕψος λαλῶν τοῦ Θεοῦ, ὡς καὶ τὸ τῆς θείας ἐκείνο γραφῆς μηδὲν εἶναι πρὸς ταῦτα χρεῶν, τὸ θήσω τὸν θρόνον μου ὑπὲρ τῶν νεφελῶν, καὶ ἔσομαι ὅμοιος τῷ ὑψίστῳ, πρὸς τὴν ἐξηχεκάκου πονηρᾶς ἐρημίου δυνάμεως, ἐφορμὴν αὖ εἴη, καὶ μακρὸν μόνον, πάντα καὶ μέρος ἐφεξῆς περιθέναι, καὶ τοῖς καθέκαστον ἐπεξιέναι τῷ λόγῳ, ἀλλὰ καὶ περιπόνπως, καὶ περίεργον ἅμα, καὶ δὴ καὶ τῶν πατρικῶν, καὶ διδασκαλικῶν ἔξω νόμων, καὶ οὐδὲ ῥύπου, καὶ κηλίδος αὖ φάσιν ὀκνεῖ. πῶς γὰρ αὖ δυσεβὴς ἀκοὴ, καὶ γλῶττα συνεχῶς ἐκείνοις ἐξυπηρετοῦσα δυναδύοιεν; κἂν εἰ καὶ κατ' ἐκείνων δυσεβῶς ἑκατέρα λέγοι τε, καὶ ἀκούοι, νῦν μὲν τὰ τῶν θεολόγων ἱερὰ παραδείγματα, ὅσα περὶ αὐτῶν τέθηκε, καὶ ἀπατᾷ, καὶ συκοφαντεῖ, καὶ διαστρέφει, καὶ δι' αὐτῶν, καὶ σὺν αὐτοῖς τῷ μεγαλείῳ τῆς θεότητος ἀκραντῶς ἐνυβρίζουσιν, ὑπὲρ ἧς καὶ τοῖς θεολόγοις πάνυ σοφῶς τε, καὶ ὑψηλῶς, καὶ φιλανθρώπως ἅμα διὰ τὴν ἡμετέραν ἀσθένειαν τὰ τῶν θεοπρεπῶν εἰκόνων ἐκείνων παρείληπται. νῦν δὲ μηδὲ δυνάμιν θείαν, μηδὲ θέλησιν, μηδὲ πρόνοιαν, μήδεπ τῶν φυσικῶν καὶ ἰδίων τὸν Θεὸν ὅλως κεκτῆσθαι, μᾶλλον δὲ μηδὲ Θεὸν εἶναι σωτῆρα τεφυκέναι, ἢ κλίσιν, καὶ ἠργμένον εἶναι κακῶς δογματίζουσι, νῦν δὲ αὖθις μετὰ πολλῆς τῆς εἰρωνείας τε καὶ τῆς χλεύης τὴν παντοδύναμον, καὶ δημιουργὸν τῶν ὅλων θείαν ἐνέργειαν, τῷ τοῦ λόγου τῆς δυσεβείας πρόμαχος γρηγορείῳ τῷ πάνυ φημὶ, καὶ Θεῷ δι' ἐκείνου πρόφέρουσι. Λέγει γὰρ φησὶ τὴν ὀλμηρὰ γλῶσσα, καὶ θεομάχος πρὸς τῶν σῶν ἐνεργῶν. καὶ αὖθις, λέγει φησὶ τὰς πρὸς αὐτοῦσίας, καὶ ὑπάρξεις ἐνεργείας τε, καὶ θεότητας, καὶ τὸν πυκνὰ, καὶ συνεχῶς, καὶ πολυτάκις, ὅπερ δὲ αὖ αὐτὸς ὁ πονηρὸς τῆς κακίας ἀρχηγὸς δαίμων εἰπεῖν ἄπαξ οἶμαι τολμήσειε. μᾶλλον δὲ ἐκεῖνος μὲν, κἀκεῖνος καὶ σάρκα τὸν δεσπότην ὁρῶν, καὶ τῆς κεκρυμμένης ὑπ' αὐτὸν ἀσεμνῆς τῆς θεότητος μηδολιῶν ἀθέσθαι δυνάμενος. ὅτι τῆς παντοδυνάμου, καὶ θεοπρεπεῖς

πολὺς ἐνεργείας, δι᾽ ἧς ὁπόσα τῆς ἀνθρωπείας ψυχῆς ἀοράτως ἐκείνου ἠλαύνετο, θεὸν εἶναι, καὶ θεοῦ μὲν τὸν χρόνον ἀνεκήρυττεν. ὁ δὲ γρηγορᾶς μὴ δ᾽ ἐξ ἐκείνου γοῦν δωνηθεὶς μαθεῖν, μηδὲ τῆς φυσικῆς τοῦ θεοῦ δυνάμεως λαβὼν ἐδόλιον αἴσθησιν, καίτοιγε μηδὲ τὸ παρὸν, καὶ τὸ καθ᾽ ἡμᾶς φύσεως, ὅπερ κἀκεῖ πεπονθαμένων κἀντοῦθα, κατ᾽ αὐτῆς ἴσως γυμνῇ τῇ κεφαλῇ τὸ μιᾶς τελευπόσατε θεότητος. διὰ τὸ κατ᾽ αὐτὸν τὸ φυσικὸν τοῦ θεοῦ ὑβρεώστε, καὶ ἀναιρέσεως θεὸν ἀτόπως ὑβρίζων, μᾶλλον δὲ τὸ μηδὲ εἶναι θεὸν μετὰ τοῦ ἄφρονος ἐκείνου καταδυάζων, ὃς καὶ τὸ θεοφόρον Δαβὶδ εἶπεν ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ ὅτι ἔστι θεός. Ἐκεῖνα μὲν οὖν ἱκανῶς ἔνεστι τοῖς πεπαιδευμένοις εἰρῆσθαι. ὅτε δὲ θείας, ἐνώσεώς τε, καὶ διακρίσεως, δεικνύντως τοῖς θεολόγοις ἀποδέδοται λόγος, καὶ τὸ τῆς θείας ἐνεργείας θεοπρεπές τε, καὶ ἄκλινον, τὸ μὲν δέδεικται, τὸ δὲ μετ᾽ ὀλίγον αὖθις δειχθήσεται. ἐμὴν, ἀλλὰ καὶ γρηγορᾶς ἔδοξε λέγειν, καὶ ἀπλέγειν ἐκείνοις, οὐχ ἱκανῶς ὑπὸ τῆς ἐκείνων οἴμαι διαλελύσθαι μόνον θεολογίας, καὶ μύσης; ἀλλὰ καὶ κεῖ τὸ ἐξ λέγοντος εὖ μάλα κεφαλῆς τε, καὶ διανοίας καλῶς ἀπεστεφέφθαι, ὡς μηδὲ λέγειν ἔτ᾽ ἔχειν πρὸς ταῦτα, μὴ δὲ ἀπιβλέπειν ἐκεῖνον. πλὴν ὅπ τοῖς προτεθεῖσι κακῶς παρ᾽ ἐκείνου τῶν ἁγίων ῥητοῖς, οὐχ ὑπὲρ αὐτοῦ μᾶλλον, ἀλλὰ κατ᾽ αὐτοῦ, καὶ τοῦ αὐτοῦ δόξης, ὅσον καὶ σκοπὸν ἐπεξῆλθεν ὁ λόγος, ἕκατον ἐκεῖνα ταμιδόμενος ἄθλον, καθὰ δὴ καὶ φθάσας ὑπέχετο. Λεκτέον δ᾽ αὖ εἴη καὶ περὶ τῶν ἑξῆς ἀσαύτως καὶ θεωρητέον, ἐπομένοις καὶ αὖθις τοῖς θεολόγοις πατεράσι, τὰ προτεθέντων ἐξ ἀρχῆς κεφαλαίων ἑκάστου τὸν σκοπὸν, καὶ τὴν δύναμιν, καὶ ἅπερ ἐκείνοις ἀπλέγειν δοκῶν ἑξῆς ὁ φιλόσοφος, τὴν ἐκκλησίαν χεσοῦ, καὶ δὴ καὶ τὸν ταύτης ἱερὸν τόμον ὡσαύτως κακῶς εἴρηκεν. ἐκεῖ δὲ ἐκεῖνος οὐδὲ ἐνταῦθα τὴν τάξιν τετήρηκεν, οὐδὲ πᾶσιν ἐφεξῆς αὐτεῖπε τοῖς κεφαλαίοις, καίτοιγε καὶ τοῦτ᾽ αὐτὸ σκοπήσας ἐξ ἀρχῆς, καὶ προθέμενος ὡς αὐτὸς ἤδη φθάσας εἰρῆκε, ἀλλὰ μετὰ τὸ πρῶτον εὐθὺς ὅπερ τὸ ἕκτον μετέβη, ἀτακτῶν, καὶ συγχέων κἀνταῦθα, καὶ μὴ δὲ ἐν τοῖς μικροῖς γε τάξεις ἑαυτῷ συμφωνῶν, ἀνάγκη καὶ ἡμᾶς ἐκεῖ μεταβαίνειν, ἐλαύνοντας δικαίως τὸ ἀδίκως δικάζοντα. Ἀλλὰ πρὸ τοῦ δοκούσης ἀπλογίας τε, καὶ διαφορᾶς ἐκείνου ἀκόλουθον εἶναι νομίζω, τὸ τὰ ἀπλεγόμενα παρελθεῖν εἰς τὸ ἀγῶνα τοῦ λόγου, καὶ αὖθις, καὶ δεῖξαι τὴν τοῦ ἀληθείας ἰσχὺν καὶ τὴν ὥραν, καὶ ὧν ἐκεῖνος πρὸς ψαύομεν ἀρχῆς ἄκρης, τοῦ παντελοῦς ἀναγνώσεως οὕνεκα ἀπέσχε, πλεῖστα μὲν καὶ διὰ μακρῶν ἐνυβρίσας τοῖς μορίοις ἐκείνοις, οὐ δὲ παντὸς ἀπέπασε λόγου, καὶ πολλὴν τὸ φλήναφον, καὶ τὴν συκοφαντίαν ὡς ἔθος κατ᾽ ἐκείνων ζωπυρήσας, ἐπεξελθεῖν δὲ τοῖς πᾶσι μὴ δυνηθεὶς, μηδὲ ἀνιχνῆναι, ἀλλὰ τὸ τοῦ ἀδηλοτοῦ σκότους καὶ αὐτὸς παθὼν ἀνάκρυς τῇ τοῦ φωτὸς παρουσίᾳ μακρόθεν ἐλαυνομένου, καὶ χωρεῖν τος εἰς τὸ μὴ ὄν. ἀνάγνωθι πιγαρουῦ τὰ τοῦ τόμου. Μετὰ τοῦτόφησιν ἐζητήθη παρ᾽ ἡμῶν, ἐπειδήπερ οἱ τὴν ἐκκλησίαν ἐλαύνοντες ὅτι τοῦ οὐσίας τοῦ θεοῦ μετέχειν ἅπαντάφασιν, ὡς ἀδιαφόρου ὄντος, τῆς τε θείας οὐσίας, καὶ τῆς θείας ἐνεργείας, καὶ μηδὲν ἕτερον κατ᾽ αὐτὸς ὄντος τοῦ θεοῦ, πλὴν οὐσίας μόνης, ἡμεῖς δὲ διὰ τὰ ἁγίων ἐδιδαχθημεν γραφῶν καὶ οὐσίαν ἔχειν τὸν θεὸν, καὶ δυνάμιν, καὶ ἐνέργειαν τῆς θείας οὐσίας διαφέρουσαν, μᾶλλον δὲ καὶ δυνάμεις καὶ ἐνεργείας, οὕτω δὲ οὐ μόνον τελευπόσατος, ἀλλὰ καὶ παντοδύναμος ἔσαι, ἐζητήθη εἴ τινος μετέχουσι τὰ παν-

πάντα, τῆς θείας οὐσίας, ἢ τῆς τοῦ θεοῦ ἐνεργείας; Τοῦτο μὲν οὖν ὁ τῆς ἱερᾶς συνόδου τόμος, οὐδὲν καὶ γρηγορᾶς ἐκεῖθεν λαβὼν ἐν τοῖς αὐτοῦ πεποίηκε γράμμασι. τὰ δὲ τούτων ἑξῆς, τὰ μὲν συνταράξαντε, καὶ διασρέψας, τὰ δὲ παλαιᾶς συκοφαντίας ἔλεγχον ὄντα τοῦ καθ᾽ ἡμῶν ψεύδους, καὶ τῆς συκοφαντίας, πῶς φησὶ καὶ ἐπεσόρχεν ἐκείνοις, ὁ θεότης τελείας, καὶ ἀνυπάρκτους ἐνεργείας, καὶ αἰδέσει μεμεμαστε καὶ μεθεκτὰς, καὶ διαφερούσας τῆς οὐσίας μακροῖς τισι διαστήμασι, καὶ ἀπειράκις ἀπείροις ἀπείροις, καὶ συσσάγγας καθάπερ αὐτὸς περιέδεται καὶ μυθολογεῖ, τῆς ἐκκλησίας τε καὶ τῶν ἁγίων ζῶν μακρᾷ τῇ χλεύῃ καὶ ἐπιρρεπείᾳ καταψευδόμενος, οὕτωπως ἐκείνα πρεσφέρει κακῶς. Ἐκείνα φησὶ ζητηθέντος ὑπὸ τῆς ζωοδοτοῦ τῆς θείας ἀπεδείχθη, ὅπ πᾶν δημιούργημα τῆς ἐνεργείας καὶ δημιουργήσαντος, ἀλλ᾽ οὐχὶ τῆς οὐσίας μεταλαγχάνει. οὐ γὰρ ἡ οἰκία καὶ οἰκοδόμος, οὐδὲ ἡ ναῦς τῆς καὶ ναυπηγήσαντος μετέληφεν οὐσίας. ἀλλὰ τῆς τέχνης καὶ τῆς ἐνεργείας. Ἀλλ᾽ ἐκεῖνος μὲν ταῦτα σκεπαδήσεται δήπουθεν πρὸς ἐκείνου τῷ ψεύδει, καὶ μὴ τῶν ἀγνοούντων καὶ αὐτοὺς τοὺς εἰδότας διαλαθεῖν. ἡμεῖς δὲ τῇ φανερώσει τῆς ἀληθείας τῶν εἰρημένων αὐτίκα μάλα τὸ ψεῦδος ἐλεγχθῆναι παρασκευάζομεν. ἔχει δὲ οὕτως. Ἐζητήθη φησὶ, ἵνα μετέχουσι τὰ πάντα. τοῦ θείας οὐσίας, ἢ τοῦ καὶ καὶ θεοῦ θείας ἐνεργείας; ἡ δὲ θεία ζωοδοτοῦ ἀνεχώρησον μὲν ἴσμεν ἔφη τὴν θείαν οὐσίαν, καὶ τὴν θείαν, καὶ φυσικὴν ἐνέργειαν. οὐ γάρποτε ἐνέργεια εἴη αὐτῆς ἑαυτῆς οὐσίας χωρὶς. πεῖ μέν τοι τῶν ἐξ ἀρχῆς ὑπὸ τοῦ θεοῦ δεδημιουργημένων ἔφη, τὶς οὖν οἶδεν, εἰμὴ κατὰ τὰς ἀπλεγούσας τῇ ἐκκλησίᾳ παραδόσεσι, ὅπ πᾶν δημιούργημα τῆς ἐνεργείας τοῦ δημιουργήσαντος, ἀλλ᾽ οὐχὶ τῆς οὐσίας μεταλαγχάνει. οὐδὲ γὰρ ἡ οἰκία τῆς καὶ οἰκοδόμου, οὐδὲ ναῦς τοῦ καὶ ναυπηγήσαντος, μετέληχεν οὐσίας, ἀλλὰ τῆς τέχνης καὶ τῆς ἐνεργείας κατὰ τὴν νόησις θεολόγον. ὅπ δὲ καὶ οἱ ἅγιοι τῇ πρὸς θεὸν ἑνώσει θεοποιούμενοι, οὐ τοῦ θείας οὐσίας, ἀλλὰ τῆς θείας ἐνεργείας μετέχουσιν, ὁ μέγας ἐν θεολογίᾳ Γρηγόριος παρείκεν, γεγράφων πρὸς καὶ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χεσοῦ, ὅπ χεσὸς λέγεται καὶ τὴν θεότητα. χρῖσις γὰρ αὕτη τοῦ ἀνθρωπότητος. οὐκ ἐνέργεια καὶ τὰς ἄλλας χρισὰς ἀγιάζουσα. παρουσία δὲ ὅλου καὶ χρίοντος. Ταῦτ᾽ οὖν καὶ γρηγορᾶς ὑγιῶς τε, καὶ ἀποδεδόκτως πάλαι καὶ ἀνέγνω, καὶ ἔγνω, τό, τε φυσικὸν, καὶ ἀδιαίρετον τοῦ θείας ἐνεργείας πρὸς τὴν πατρὸς ζῶσαν αὐτὴν θείαν φύσιν, καὶ δὴ καὶ τὸ θεοπρεπῶς διαφεκεριμένον καλῶς αὖ ἐθεολόγησαν τοῦ ἐκκλησίας, ἀχώριστον ἴσμεν εἰπόσης θεολογικῶς τε, καὶ ἀποστολικῶς τὴν θείαν οὐσίαν, καὶ τὴν θείαν, καὶ φυσικὴν ἐνέργειαν, οὐ γάρποτε ἐνέργεια εἴη αὖ τῆς ἑαυτῆς οὐσίας χωρὶς, καὶ πρὸς τὴν θεολογικῶν ἐξῆς φωνῶν οἱονεὶ πνοὰς ἱερῶν ἀναλπίγγων τὴν τοῦ θεοῦ μεταχὴν κηρυπομένοις λαμπρῶς αὖ ἐμάθαινεν, ὅσον τέφημι δημιουργικὴ διὰ τῶν ἀποτελεσμάτων τε, καὶ κτισμάτων τοῦ ἐσοπποιοῦ δυνάμεως, καὶ παντουργοῦ ἐνεργείας. θέωσις πρὸς τὴν ἱερῶν εἴρηται θεολόγων, ἔργον ὑπερφυέστατον τε, καὶ ἄρρητον ὄντος ὑπόσα τοῦ πρὸς ἡμᾶς μεγίστης, καὶ φιλανθρωποπάτης διὰ σαρκὸς οἰκονομίας τοῦ μονογενοῦς ἡμῶν τοῦ θεοῦ, ἣν ὑπερφυῶς ὡς αὐτὸς οἶδε μόνος ἐνήργησε, τὸ αὐτοῦ τε, καὶ τοῦ πατρὸς καὶ τὴν κοινὴν αὐτῶν ἐνέργειαν δεδωκὼς πνεῦμα, καὶ θείας κοινωνοὺς ἐργαζόμενος φύσεως, οἷς καὶ τὸν θεολόγον διαγγελίσιν ἔδωκεν ἐξουσίαν τέκνα θεοῦ γενέσθαι. οἱ ἐκ

οἱ ὄντες ἐξ αἱμάτων, οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκὸς, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ ἐγεννήθησαν. οὐς οὖν ἐπαισχύνεται ἀδελφοὺς καλεῖν. οὐς υἱοὺς κληρονόμους Θεοῦ, καὶ συγκληρονόμους ἰδίους εἰργάσατο. ὡς ἔγραψεν πρωτότοκος ἐκνεκρῶν δι' αὐτοὺς, οὕτω καὶ πρωτότοκος ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς, αὐτοῖς φημι τοῖς γεγενῶς, ὦ θαύματος. Ἀλλ' ὁ φιλόσοφος Γρηγορᾶς, καὶ ὅσοι τὸ κέρμα τος, ἀφιλόσοφος, καὶ χαρεὶς ἐρευθήματος, μᾶλλον ἢ εἰπεῖν ἀληθῶς, ἱερᾶς φιλοσοφίας ἀπαράσης πόρρω καὶ πνεύματος, διὰ περβολὴν φιλανθρωπίας πρὸς τὴν ἡθεσίαν ἀφηνιάζουσι. καὶ οὐκ ἀφηνιάζουσι μόνον, ἀλλὰ καὶ πολεμοῦσι. καὶ ἀφαιρεῖν μηχανῇ πάσῃ τὴν θεολογίαν καὶ τὴν χάριν διαχειροῦσι. καὶ κατ' αὐτῆς ἐκείνης, καὶ τοῦ δεδωρημένου Θεοῦ καινόν τινα, καὶ ἄτοπον τὸ πόλεμον, καὶ τὸ μάχην κινοῦσι. διὸ δὴ κἀνταῦθα τὸ μὲν κακεργότατον τοῦ τοῦ τόμου θεολογίας, ὁ πρὸς τοῦ ἡνωμένου τοῦ θείας ἐνεργείας καθὰ δὴ καὶ πρόφην ἐφιλοσόφησεν ἀποτεμόμενος κακῶς ὁ φιλόσοφος, τὸ μὲν μακρὰν ἐκείνου καὶ εἰλικρινῆ, καὶ σαφεστάτην πρὸς μετοχῆς θείας τῶν ἁγίων θεολογίαν, ὡς μηδὲ τὴν ἀρχὴν εἰρημένην μηδὲ ὅσον προσδεδεγμένον, καὶ μάλιστα τὴν τοῦ χρυσῆς καὶ θεολόγου γλώττης ἐκείνην, ἐν οἷς φημι τὰ περὶ τοῦ θείας ἐνεργείας εἰρημένα διασκοπεῖ τῷ διαγγελικῷ θεολόγῳ, ὀλίγα δέ πινα τῶν εἰρημένων ἐκεῖ τῆς λοιπῆς θεολόγοις ἐκπεσόντας, καὶ κατὰ τῆς διανοίας ὁμοῦ καὶ τῶν λόγων ἐκείνων σωτήρας χωρίσας, τοιοῦτον τὸ ψευδὲς, καὶ τὸ γέλοιον, καὶ τὸ κατὰ τῶν ἁγίων ἀναιδῆ συκοφαντίαν τοῖς ἑαυτοῦ λόγοις κατέμιξε, τὸ καθ' ἡμῶν τὸ ὕβρεων ἀπέραντον φλυαρίαν, καὶ αὖθις λέγειν ἀφίημι, ὅσον αὐτίκα δὴ καὶ φανήσεται. Τὸν τοίνυν προσδιαλεγόμενον φοιτητὴν ἀγαθάγγελον ἐπαγαγὼν ὁ φιλόσοφος αὖθις, πυθανόμενον αὐτοῦ δῆθεν περὶ τῶν προκειμένων, καὶ τὸ τοῦ τόμου σωτήρας ἀναγινώσκοντα, ἄπαιθεν μὲν δοκεῖ τινῶν τῶν περὶ μετοχῆς θείας ὑψηλῶς ἐκεῖ τοῖς θεολόγοις εἰρημένων παιδεύσαι, βασιλεύοντε, χρηγορεύω, καὶ διονυσίῳ φημὶ, καὶ τοῦ τέτις ἀθανασίῳ τῷ πάνυ. πλημμελῶς μέντοι, καὶ διεφθαρμένως, καὶ τέτων αὐτῶν, ὁ δὴ καὶ μεταμικρὸν διαυτῶν ἐκείνων τοῦ λόγῳ παρελθόντων, φανήσεται. Εἶτ' ἐφεξῆς τὸ παντὸς εἰπεῖν καταλιπὼν τῆς ἀληθείας καὶ σωφρείας τῶν ἱερῶν λόγων, τῇ περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος ὑπόθεσιν θεολογία τοῦ τῆς ἐκκλησίας ἱερᾶ διδασκάλου, ἀναστασίου φημὶ τοῦ σοφοῦ, καὶ δι' ἐκείνης τῷ τῆς ἐκκλησίας ἱερῷ τόμῳ, συκοφαντῶν ἐμοῦ κἀκεῖνον καὶ τοῦτον, καὶ πολλῷ χεῖρον καὶ ἀπρεπέστερον, ἢ κύριλλον ἐν τοῖς φθάσασιν ἤδη τὸν μέγαν, τοῦ σωσοδικοῦ πάμου, τὸν προρρηθέντα θεῖον ἀναστάσιον μετὰ τῆς τοῦ πνεύματος ἱερᾶς θεολογίας προσαγαγόντος ὅτωσι λέγοντα, σωσοδά καὶ τὰ προσ τοῦ θεοπρεπεστάτου παύλου περὶ τοῦ πνεύματος εἰρημένα, τοὺς δὲ πεπιστευκότας, ναοὺς θεοῦ προσηγόρευσεν, ἔνοικον ἐχηκότας τὸν χάριν τοῦ πνεύματος, οὐκ οἴδατε ὅτι, ὅτι ναὸς θεοῦ ἐστε, καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν; καὶ πάλιν, οὐκ οἴδατε ὅτι τὰ σώματα ὑμῶν ναὸς τοῦ ἐν ὑμῖν ἁγίου πνεύματος ἐστὶν, ὃ ἔχετε ἀπὸ θεοῦ, τοῦτο δὲ αὖ λίκρυς διδάσκει τὴν θείας φύσεως εἶναι τὸ παναγιον πνεῦμα, εἰ δὲ θεοῦ ναὸς χρηματίζουσιν οἱ πιστεύσαντες, ἐπειδὴ τοῦ πνεύματος τὴν χάριν ἐδέξαντο, οὐκ τοῦ θεοῦ ἄρα τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τοῦ δὲ τέτου χάριν ἔνοικον ἐχηκότες, θεοῦ ναοὶ ὠνομάσθησαν.

Τοῦτο τοίνυν ὥσπερ τοῦ θείου πνεύματος ὅτως εἰρηκότος τοῦ διδασκάλου, ὁ τῆς προτάσεσι, καὶ τοῖς μέσοις ὅροις, καὶ συμπεράσμασι, καὶ τῇ ματαιότητι

τητι τῶν ἀθρωπίνων λογισμῶν τε, καὶ συλλογισμῶν βρενθυόμενος οὐτοσὶ ὁ φιλόσοφος, τῇ τε καταργεμένῃ σοφίᾳ τοῦ ἔξω μονονουχὶ θύων, καὶ τοῦ διαγγελίου καὶ τοῦ ἀληθινοῦ καὶ πρώτης σοφίας ὁ μιλητοῦς τὴν ἀπλότητα καὶ τὴν ἀμαθίαν ὀνειδίζων πυκνὰ, καὶ ἀμαθὴς, καὶ ἄσοφος, καὶ ἀπαίδευτος αὐτὸς καθ' ὑπερβολὴν δείκνυται τὴν τε θείαν, καὶ τὴν ἀθρωπίνην σοφίαν ὁμοῦ, τὸ ἐγκέφαλον καθαιρεῖ ἀφεσεισμένος, καὶ μὴ εἰδὼς μήτε ἃ λέγει, μήτε περὶ τίνων διαβεβαιοῦται. τὸ γὰρ δὲ διδασκάλου σκοπὸν ἀγνοήσας καθάπαξ, ὁδὸν καὶ πρὸς πάντας ἄλλου σκοπεῖν ἔοικε καὶ τοὺς θεολόγους πατέρας, καὶ μάλιστα τὸ τοὺς θείους γραφὰς καὶ δὴ καὶ τοὺς τούτων ἐξηγητάς τε καὶ θεολόγους ἀναγινώσκοντα, μᾶλλον δὲ καὶ αὐτὸν ἐκείνον τὸν ἱερὸν ἀποκηρυψάμενος τὸ ἐκκλησίας διδάσκαλον, οὐκ οἶδ' εἴτ' ἐθέλοντὶς ὑπὸ πολλῆς κακηγορίας τε, καὶ σκαιότητος, εἴτ' ἐξ ὑπερβολῆς ἀγνοίας τῶν ἱερῶν λόγων, αἰνίζεται καὶ τὸ πρόσφατον ἀμαθίστε, καὶ ἀμίητος ὢν τὰ θεῖα, δρπάζει μὲν τὸ ἐκείνου θεολογίας τὸ ἀποσολικὸν ἀποσυλήσας ῥητὸν, οὐδὲ ἐκεῖνο καθάπερ ἡμεῖς προσθήκαμεν ἄρθρον φθάσαντες αὐτέρω, καὶ ὡς αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ διδάσκαλος ἐκεῖθεν εἰλημμένον φῶς κέχρηται, ἀλλὰ προσκεκρυμμένοντε καὶ ἡμίτομον. τῇ ζωοδόχῳ δὲ καὶ τῷ τόμῳ μὴ πολλῆς τε ἀναισχυντίας προσελέσθαι, ὡς παρ' αὐτῶν δῆθεν κακῶς εἰρημένον, εἶτα τὴν ἐξῆς ἑρμηνείαν τε, καὶ κατασκευὴν τοῦ λόγου. καὶ τὸ συμπέρασμα προσῆκε τοῦ διδασκάλου, καθαπερεί πιστεύσας τεθηγμένῃ ῥομφαίᾳ, ὡς ἡμέτερον δῆθεν, καὶ τῆς ἡμῶν διανοίας καθάπερ ὤετο λαβὼν καθ' ἡμῶν, ἐκεῖνα τρανῶς διέγε τῆς καθ' ἡμῶν ἀναισχυντίας συκοφαντίας καὶ τῆς ἱερᾶς τοῦ διδασκάλου θεολογίας καὶ λέγει καὶ γράφει, ὧν αὐτὸς μόνος ἐστὶ μόνος ἀξιος ὁ λέγων καὶ γράφων, εἴπε δὲ αὐτοῦ καὶ ἐκείνῳ καὶ τῆς χρεοῦ ἐκκλησίας, μόνος ὁ διάβολος ἴσως τολμήσας. Τί γὰρ φησι; δίκαιον τὸ ὅλον καὶ κἀκείνων ἀπὸ μέρους μνησθῆναι δέγματος χάριν, οὐδὲ τὸ παντὸς ὅλον ἀγνοῦντες. Ἀπαγγέλλει μὲν ὁ ἀκροατὴς ἀγαθάγγελος ὀλίγ' ἄπαντα ἁγίων ῥητὰ, ἐκ τῶν εἰρημένων δηλονότι τῷ τόμῳ. εἶτ' ἐφεξῆς καὶ τὰ τοῦ ἀποσόλου πλημμελῶς ἄγαν σωφρόνως, ὡς εἰρημένα δῆθεν ὑπὸ τῆς ζωοδόχου καὶ ταῦτα, καθὰ δὴ καὶ πρόσθεν, ἐπάγει κἀκεῖνα. Ταῦτα δήφησι νομίσας τὰ θεῖα ῥητὰ σῶα, τῆς δυσεβείας ἀγωνιῶν, τὸ θεῖον δηλαδὴ λέγων γρηγόριον, τὰ μὲν ἄλλα καταλέλοιπέφησιν ἀνερμήνευτα, μόνῳ δὲ τῷ ὑστέρῳ τοῦ ἀποστόλου ῥητῷ βραχυσύλλαβον ἀπονομίσας κάνταῦθ' ἑρμηνείαν, ὑφ' ἕτερα κεχώρηκεν αὖθις ὁμοίως, ἢ δέ ἐστιν; εἰ δὲ θεοῦ ναὸς χρηματίζουσιν οἱ πιστεύσαντες, ἐπειδὴ τοῦ πνεύματος τὴν χάριν ἐδέξαντο, οὐκ τοῦ θεοῦ ἄρα τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. τὴν δὲ τέτου χάριν ἔνοικον ἐχηκότες, ναοὶ θεοῦ ὠνομάσθησαν. Ταῦτα καθ' ἡμῶν ὡς ἡμέτερα ὁ γρηγορᾶς προσενεγκὼν διὰ τοῦ ἰδίου ἀγαθαγγέλου, ἀκούετε δὴ τῶν ἐξῆς ὅπως καθ' ἡμῶν ὀξύς τὴν καὶ αὐτοπόστατος ῥεῖ, καθαπερεί πνα νοῦν συμφορὰν τῆς ἐκκλησίας δι' ἡμῶν τὴν τῶν ἁγίων θεολογίαν ἐλαύνων, καὶ τοῦτο λίαν ἀφρόνως καὶ μετὰ μακρᾶς τῆς ἀδολεσχίας καὶ τῆς συκοφαντίας, καὶ ὥσπερ ἐκεῖνον εἶπος. Τί γὰρ φησι. ὁρᾶς ὡφελότης, ὡς ἀεὶ τοῦ αὐτοῦ τὰ αὐτὰ παρεισκυκλῶν ἀλίσκεται, καὶ ὁμοίως ἀεὶ τὴν αὐτὴν δημοσιεύων ἀμαθίαν καὶ σφόδρα ἀδεῖται; κακοτέχνω δὲ ψυχῇ μήτε διδαχὴν ἐγγίνεσθαί ποτ' ὀρεῖν, μήτε μὴν βελήσει νέσθαί ποθ' ἁλωτὴν. ὀρεῖς δ' ἀεὶ μάθησίς τε, καὶ ἀιδὼς καὶ μόρα. ἀδὴ δ' ἐσῆλθεν εἰς τὴν αὐτὴν κακότεχνον ψυχὴν, ὅτε μήπο-

μήποτ' εἰσέλθῃ. Καὶ μεταξὺ φλυαρήσαντες καὶ ὑβρίσας τὰ πολλῷ χείρω καὶ εὐτοπώτερα τούτων, ἐπάγει. ὥστε καὶ λέγειν πολλάκις ἐπήειμι, ὡς εἰ δέκα μόνον τῶν ἐξ αἰῶνος αἱρέσεων ἐγεγένηντο ἀρχηγοί, οὐχ ἕνα τοῦτον ἀντὶ δέκα ἠγωνίσμην, ἀλλ' ἐννέα τὴν δέκα, νῦν δ' ὄντων πολλῶν καὶ δυσμετρήτων ὄντων, οὐχ ἕνα τοῦτον, οὐδὲ τὴν πολλῶν ἐκείνων ἤγημαι, ἀλλὰ παρ' ἕνα πάντας. μᾶλλον μὲν, οὐδὲ παρ' ἕνα, ἀλλὰ παρ' οὐδένα καθάπαξ ἅπαντας. πάντων γὰρ τοῦδυσεβὲς συκοφαντικὸς, οὐ μόνον. πάντας τῇ ἀμαθίᾳ καὶ ἀναιδείᾳ νενίκηκεν, ἀλλὰ καὶ οἷς βλασφημεῖ.

Ταῦτ' οὖν αὐτὸς εἶμι τῶν πάντων, ὦ γρηγορᾶ, ἢ ῥαδίως οὕτως ἐξεῦρεν, ἢ καὶ ἐξεύρων οὖν ὤκνησεν αὖ αὖθις καὶ συγγραφῇ μετὰ τοσαύτης δόξαν τῆς παθυμίας, καθάπερ αὐτὸς οὐ κατὰ σαυτοῦ φημι καὶ τῆς σαυτοῦ κεφαλῆς ὥσπερ ἑορτάζων ἐξήνεγκας. εἰ γὰρ οὐ μόνον ἐκεῖνα πάντα καθ' ἡμῶν, ὡς τὰς θείας παρεξηγημένων γραφὰς, καὶ βλασφημοῦντων ἀνάπτυρος εἰς θεόντα καὶ τοὺς ἐκείνου θεολόγους λέγῃς καὶ γράφεις, ἀναπέφαντα δ' ἅπερ ἡμεῖς λέγομεν, οὐχ ἡμῶν αὐτῶν παρεξήγησις καὶ βλασφημία καθάπερ αὐτὸς κακῶς ὑπέλαβες δήπουθεν, ἀλλὰ τῶν θείων τῆς ἐκκλησίας διδασκάλων θεοπρεπὴς ἐξήγησις καὶ θεολογία; πῶς οὐ καὶ τυφλῷ φασι δῆλον, ὡς τὰ μόνου τοῦ σταυροῦ τόμου καὶ τῆς τούτου ἐκδεδωκυίας σωτηρίας σωτῆρος, τῇ τῶν ἁγίων καὶ σφόδρα σωφρόνος θεολογίᾳ, καὶ κατὰ τὰς αἱρέσεων μάλα γνησίως ἐκείνοις συναγωνίζεται, καὶ δὴ καὶ ζωοδοξάζεται τούτοις, θεὸν ἀξίως θεολογοῦντα καὶ δοξάζοντα, τοὺς δοξάζοντας καὶ γάρμε δοξάσω φησὶ, σὺ δὲ μετὰ τῶν πολεμούντων ἐκείνοις καὶ θεῷ, τοῦτον τάξας, τῆς καταδίκης τούτων καὶ μοίρας ἕνα σεσωτὸν ἀνεργάσω, μᾶλλον δὲ καὶ τῶν ἁπάντων αἱρεσιαρχῶν ἐμοῦ καταδίκην μόνος καὶ τῆς σεσωτοῦ κεφαλῆς ἐφελκύσω. τοῦτο καὶ γὰρ αἱ σάφασι ψῆφοι καὶ ἀποφάσεις, καὶ πρὸς τούτοις, καὶ ὅσα πρὸς βραχέα ἐκεῖ καθ' ἡμῶν ἔλεγες, ὡς κατατέχιω ψυχῇ, μήτε διδακτὴν ἐγίνετο ἀκόμποτε ἀρετὴν, μήτε βελτίστη ποτὲ ἀλωτὴν, καὶ ὅπ μαθήσοιστε καὶ ἀνδρὸς, ἀρετῆς ὄντα μόρμα, τὴν κατάτεχνον οὖν εἰσῆλθε ψυχὴν. σὺ καὶ γὰρ ταῦτα καὶ τῷ σῷ καταλόγῳ τῆς ἐγκωμίων καὶ τῷ τῆς ὕβρεως στεφάνῳ καὶ μάλα πρεσήκοντα, ὃν αὐτὸς σαυτῷ καὶ τῇ σῇ κεφαλῇ, ἀλλ' οὐχοῖς κακῶς εἶπας, δικαίως ἔπλεξας, ὅπὶ καὶ σύγε αὐτὸς, οὐκ ἄλλος ἐστὶν ὁ καὶ πᾶσιν ἱερῶν λόγων ἄσκησίν τε καὶ ὅπτεμνήμην, τῶν πρὸ θύρων τῆς ψυχῆς ἀπελάσας καθὰ δὴ καὶ πρὸ ὄφην, καὶ τὴν μὲν πρεσήκουσαν αἰδῶ χρεστιανοῖς ὀπορρίψας, τῇ δὲ μεγάλῃ καὶ πρώτῃ θεολογίᾳ, ταῖς ἱεραῖς φημι καὶ θεοπνεύστοις γραφαῖς, καὶ δὴ καὶ τοῖς τῶν διδασκάλων ἱεροῖς λόγοις μετὰ τοσαύτης τῆς ἀναρχωτίας ὅπιπηδήσας, ὡς κατὰ τοῦτο δὴ καὶ μόνον, κυνικὸν σεαυτὸν ἀποφῆναι, μᾶλλον δὲ καὶ τὴν ἀναρχωτίαν καὶ χείρω πολλῷ γε ἐκείνων, οὐδὲ γὰρ ὅπὶ τοῖς αὐτοῖς. ἀλλ' ἐπανακτέον καὶ αὖθις ἐπ' ἐκεῖνα τὸν λόγον. Τὸν περὶ τῆς θεότητος τοῦ πνεύματος θεῖον ἀνατόμον πνεύματος λόγον, καὶ τῆς τριάδος ἕνα Θεὸν τὸν προσκυνητὸν βουλόμενος δεῖξαι ὁμόσπορον καὶ ὁμότιμον πεφυκότα πατρὶ, καὶ υἱῷ, ἄλλοις τε πολλοῖς ὡς εἰκὸς εἰς πρόσασιν χρῆται τοῦ λόγου, καὶ δὴ καὶ τοῖς εἰρη-
» μένοις πάλαι πρὸς κεκινθίας τῷ σοφῷ παύλῳ. οὐκ οἴδατε γάρφησιν ὅτι ναὸς θεοῦ
» ἐστε, καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν; καὶ πάλιν. οὐκ οἴδατε ὅτι τὰ σώματα
» ὑμῶν, ναὸς τοῦ ἐν ὑμῖν ἁγίου πνεύματος ἐστιν οὗ ἔχετε ἀπὸ θεοῦ; ἐντεῦθεν ὁ διδά-
» σκαλος ὥσπερ τὐνδόσμον εἰληφὼς, οὐκ ἀνθρωπίνως καθάπερεὶ γεγηγορᾶς, ἢ τῶν κατ'

κατ' αὐτόνυς μεταμορφῶν ἕτερος ἀλλὰ θεολογικῶς ὁμοῦ καὶ θεοπρεπῶς ἐξῆς συλλογίζεται, καὶ συμπεραίνει τὸν οἰκεῖον σκοπὸν καὶ τὴν ἀλήθειαν ἄρεσκε. Ταῦτα καὶ γάρφησιν αὐτίκρυς διδάσκει, τὴν θείας εἶναι φύσεως τὸ παράγον πνεῦμα. εἰ γὰρ Θεοῦ ναὸς χρηματίζεσιν οἱ πνεῦμα δόσαντες, ἐπειδὴ τοῦ πνεύματος τὴν χάριν ἐδέξαντο, οὐ τοῦ Θεοῦ ἄρα τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. πῶς γὰρ τοῦτο χάριν ἔνοικον ἐχόντες, καὶ οὐ Θεοῦ ἀνομάσθησαν. Τὰς γὰρ προτάσεις ἑκατέρας οὐν τῶν λογίων ἀληθῶς ὁ διδάσκαλος, ὅτι Θεὸς τὸ πνεῦμα συμπεραίνει τὸ ἅγιον. ὅδὴ καὶ σκοπὸς ἦν αὐτῷ δεῖξαι, αὐτὰ ἢ ταῦτα περὶ τῶν αὐτῶν καὶ ὁμέγας φησὶ βασίλειος, Θεὸν ἀποδεικνῦς εἶναι τὸ πνεῦμα, ἐπειδὴ τοὺς ἔνοικον αὐτὸ κτησαμένους, ναοὺς εἶναι Θεοῦ παῦλος ὁ θεῖος ἐδίδαξεν. ἢ ἢ καθ' ἡμᾶς τῶν πατέρων ἱερὰ σύνοδος, ἐπειδὴ σκοπὸς ἦν αὐτῇ δεῖξαι, ὅτι Θεοῦ μετεχόντων τὴν θεκμίων, οὐχ ἡ θεία ἐστὶν οὐσία τὸ μετεχόμενον. πῶς γὰρ, εἰμὴ μέλοιμεν πάντας ἡμᾶς Θεοῦ κὴ φύσιν, καὶ χεροὺς τεραστίδεσθαι, ἀλλ' ἡ φυσικὴ χάρις αὐτοῦ καὶ θεοποιὸς ἐνέργεια, καὶ τοῦτον τὸν θεολόγον πρόσγε τοῖς ἄλλοις παρήγαγε, ναοὺς Θεοῦ τοὺς πιστοὺς εἰρῆσθαι λέγοντα πρὸς τοῦ ἀποστόλου, ἐπειδὴ ἐδέξαντο τὴν τοῦ πνεύματος χάριν. Καὶ πάλιν, ναοὶ φησι Θεοῦ ὠνομάσθησαν. ἔνοικον ἐχόντες τὴν τοῦ πνεύματος χάριν. Τί οὖν ἀσυλλογίσωστε, καὶ ἀτέχνως, καὶ ἀμαθῶς ἐν τούτοις εἰρηκέναι τοὺς πατέρας φῆς ὦ φιλόσοφε, ὁ τοὺς συλλογισμοὺς ἀνὰ τοῦ διαγγελίου κακῶς προσκυνῶν, μηδὲ τοῖς αὐτοῖς γοῦν μετὰ τοῦ προσήκοντος χρώμενος λόγου. οἱ μὲν γὰρ καὶ τὰς προτάσεις, καὶ τὸν μέσον καὶ κοινὸν ὅρον, ὑπὲρ οὗ καὶ φιλοτιμούμενος ἐκεῖ διδάσκεις αὐτὸς ὡς περὶ πνεῦμα μεγίστου καὶ ὑψηλοῦ πράγματος, καὶ τὸ συμπέρασμα· καὶ ἀπλῶς ὁμοῦ πάντα, παρ' ἐκείνου τοῦ τὴν ἐκκλησίας διδασκάλου λαβόντες ἔχουσι μηδὲν παρ' ἑαυτῶν τὸ παράπαν τοῖς ἱεροῖς ἐκείνοις ῥήτοις ἐπεισάγοντες, ἀλλὰ γυμνὴν τὴν ἐκείνου θεολογίαν εἰς μαρτυρίαν τὴν κατ' εὐσέβειαν ἀληθείας εἰσφέροντες. λέγω γὰρ δὴ καὶ ταῦτ' ἤτω δὲ καὶ τὴν ἀδολεχίαν καὶ ματαιολογίαν αὐτόθεν ὑπηκροῶτο, ὡς ἂν τοῖς σοῖς ἑταίροις τε, καὶ ὁμιλητὰς δεκείς μεγάλα ἵνα λέγειν. ὑπὸ πόρρω τὴν θείας αὐλῆς τὰ τοιαῦτα, καὶ τοῦ ἀποστολικοῦ, καὶ τοῦ πατερικοῦ σωτεδείου, οἱ καὶ τῆς οἰκουμενικῆς τῆς ἕκτης προκαθημένης σωνόδου, φανέντα μόνον οὐδὲ ἀπήλασαν τοῦ θείου συλλόγου, μηδὲν κοινὸν ὅλως εἰπόντες τοῖς αἱρετοτελικοῖς, καὶ τοῖς διαγγελικοῖς, καὶ ἀποστολικοῖς λόγοις. καὶ εἰκότως. ἐπειδὴ μηδὲ κοινωνία φωλίφησι πρὸς τὸ σκότος, μηδὲ συμφώνησις χρεστῷ πρὸς βελίαρ. σὺ δὲ τὰ λέγεις πρὸς ταῦτα. τίνι τὴν συκοφαντίαν, καὶ τὴν μακραν ὕβριν, καὶ τὴν διαβολὴν τοῦ βλασφημίας, καὶ τὴν ἄκαιρον ἐκείνην καὶ ἄπαλησον περιάπτεις καταδρομῶν. πότερον ἀνάστασιν, δηλαδὴ τῷ τῆς ἐκκλησίας διδασκάλῳ, καὶ οἷς ἐκείνου ὑπὲρ τοῦ θείου πνεύματος χρώμενος ἐξηγεῖται λογίοις, ἢ τῷ σεπτῷ τόμῳ καὶ τοῖς ἐκείνου ἐκτεθεικόσι πατράσιν. ἢ κἀκείνοις καὶ τούτοις ὁμοῦ. μᾶλλον δὲ τῷ μὲν δοκεῖν, τούτοις χρώμενος προσωπείῳ, καθάπερ ὑπὸ σκηνῆς ἐν καὶ δράματος, ἐκείνοις τὴν βλασφημίαν καὶ τὴν ὕβριν πᾶσαν ἀνάπτειν τολμᾷς. ἐκείνων καὶ γὰρ οἱ λόγοι πάντες ἀλλ' οὐχὶ τούτων, καθάπερ ἐδείχθη. τῇ δ' ἀληθείᾳ, ὅτε καὶ τούτων, ὅτε κατ' ἐκείνων ὅλως τὴν τῆς βλασφημίας. ῥᾶον καὶ γὰρ τὸν οὐρανὸν, ἢ τὸν ὀφθαλμὸν τοῦτονὶ τὴν ἡμέρας τὸν ἥλιον κάπνοξδύσεις καὶ πλήξεις, ἢ ἴδοις τῆς ἀληθείας κήρυκας, καὶ τοῦτος κἀκείνους ἰδοῖς τῆς βλασφημίας ὑπευθύνους ἐργάσῃ, καὶ ἀφαρ-

ρᾳγῆς

ραφῆς τὰ τοιαῦτα λέγων καὶ γράφων, καὶ δεκαπλασιάσας τὴν ὀνηλασίαν τὴν πονηρὰν εἰς δεκάλογον ταύτην, καὶ τοῦτο δὶς, καὶ τρὶς, καὶ πολλάκις. ἀκούσατε γὰρ οἷα καὶ καθεξῆς ὁ φιλόσοφος γράφει καὶ βλασφημεῖ κατάτε τὰ ἅγιον, καὶ αὐτὸ δέφημι τοῦ ἁγίου Θεοῦ· Ἀνάσιον γὰρ φησιν ἐνέργειαν δεικνύειν ἐπαγγελόμενος ἄκτισον, τὴν μετεχομένην τε, καὶ μεριζομένην τοῖς κτίσμασι, καὶ ἀδαμῆ τὴν θείαν ἐκείνην οὐσίαν μετεχομένην τε μόνην ἄκτισον, ὃ δὴ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον καθαρῶς ἀπεφήνατο δίχα κενοῦ ἀπακρύψεως. Τὸ δὲ ἐστὶ τοιαυτίον ἄσαν, ὅπερ ἐβούλετο. Τρισὶν ἀτόποις ὁ γενόμενος ἐν τοῖς βεβαχέσι τούτοις ῥήμασι πεπίπτει, τῇ ἀποστολικῇτε καὶ πατρικῇ θεολογίᾳ φανερῶς ἀντικείμενος. τήτε γὰρ θείαν ἐνέργειαν ἀρνεῖται, καὶ διὰ τοῦτο μόνην ἄκτισον εἶναι τὴν θείαν οὐσίαν φησὶν. ἴν' ἐκείνην τὴν φυσικὴν καὶ Θεοῦ δυνάμιν εἰς τὰ κτίσματα καταπάσῃ, καὶ τὴν θείαν οὐσίαν μεθεκτὴν εἶναι λέγῃ, ὁ δὴ βαρλαάμ, καὶ ἀκίνδυνος οὗτοι μυσταγωγοὶ, πεῶτοι καὶ μόνοι πάντων καὶ πατρὸς μυσταγωγηθέντες εἰπεῖν ἐτόλμησαν. οὐδὲ γὰρ οὐδεὶς τῶν ἀρχαίων αἱρετικῶν ἀχεδὸν, πολλῶν ὄντων καὶ παντοδαπῶν τὰς αἱρέσεις ἀναδειχθέντων, ῥητῶς εἰπεῖν ἐφάνη τοῦτο πότε. καὶ τρίτον δὴ τοῦτοις ἀρνεῖται, τὸ μὴ διὰ πνεύματος ἁγίου, ταυτὸ δὲ εἰπεῖν διὰ τῆς αὐτοῦ φυσικῆς δωρεᾶς τε καὶ χάριτος τὴν θείαν γίνεσθαι μέθεξιν, πᾶσαν ἱερὰν γραφὴν, καὶ θεολογίαν θείαν τὰς τοῦτο λαμπρῶς κηρυττούσας ἀποπειρόμενος, καὶ τὰς αὐτῶν ἐπορίμους πατέρας τὴν ἐναντίαν ἱέναι διδάσκων, ὥσπερ αὐ εἴπε φησὶ τὴν ἐς σῶσιν καὶ ἐνβάτανα φέρουσαν ἱέναι σεσθέμενος, ὃ δὴ τὴν ἐς νήσους ἀπίει τὰς βρεττανικάς. Ἀλλὰ σοὶ μὴ τούτων, μεταμικρὸν ὦ φιλόσοφε. Τὸ δὲ νῦν ἔχον, λέγε καὶ σεσυλίθει, καὶ τὰς ἐξῆς βλασφημίαστε, καὶ διαστροφὰς τῆ θεολογικῶν δηλαδὴ λόγων, ἵνα καὶ πᾶσιν ὁμῶ τοῖς σὺν καὶ κακῶς εἰρημένοις, καλῶς αὐτὰ τὴν καταστροφὴν καὶ τὴν λύσιν παρ' ἑαυτῶν ἐπενέγκωσιν. ἵνα γὰρ φησὶ τὸ τελευταῖον, ἀρχὴν ποιήσωμαι, διότε τὸ ἔναυλον εἶναι μᾶλλον τῇ ἀκῇ τοῦτοῖ, ἢ ὅπω σεότερον τέθειται τοῦτοῖ, καὶ διὰ τοῦτ' ἄλλα μὴ ἐκεῖνα σὺν δεδεγμένῃ ἀνερμήνευτα, τοῦτο δὲ βεβαχυσύλλαβον μὴ, σὺν δεχεῖν δ' ἐν ἑρμηνείαν ἠνιναῦν. φέρει γὰρ τὴ θεῖον ἀπόστολον λέγοντα, οὐκ οἴδατε ὅτι τὰ σώματα ὑμῶν, ναὸς ἐν ὑμῖν ἁγίου πνεύματός ἐστιν, ὃ ἔχετε ἀπὸ Θεοῦ; (τοῦθ' ἑρμηνεύων αὐτὸς ὑποθεικῶνι κέχρη) συλλογισμῷ, μᾶλλον δ' ὃ κέχρη), ἀλλὰ βούλε) μὴ, κεχρῆσθαι) ὃ δοῦναι). εἰ δὲ γὰρ βάλλ' κὴ σκοπὸν, εἰ δὲ οἶδε τί ἐστι συλλογισμὸς, καὶ τὶ ὅρος. καὶ τὶ σεότασις, καὶ τὶ συμπέρασμα, καὶ τίνα σεὸς ἄλληλα τὴ χέσιν ἔχει ὀφείλει ταυτὶ, κατάγε τοὺς τὴ δηξήμης ὅρους. ἔχει δὲ οὕτωσὶν. εἰ ναὸς Θεοῦ τυγχάνουσιν οἱ πιστεύσαντες, ἐπειδὴ τὴ χάριν τοῦ πνεύματος ἐδέξαντο, ὅτι καὶ Θεοῦ ἄρα τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. τὴ γὰρ τούτου χάριν ἔνοικον ἐχηκότες, ναοὶ Θεοῦ ὠνομάσθησαν. ἀλλὰ ταῦτα μὴ ὡς ἡμέτερα δῆθεν καθ' ἡμῶν τὰ τὴ ἁγίου λαμβάνων ἐκείνου, καὶ συκοφαντῶν μὴ ἡμᾶς, οὕτως ἀμαχάτε. καὶ ἰταμώτατα, ὑβρίζων δ' ἀναιδῶς ὤγαν, καὶ τολμηρῶς εἰς τὴ τὴ ἁγίου θεολογίαν, ὃ τὰ σεῤῥηθέντα ταυτὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ πολλῷ τούτων ἀπαωτάτατε καὶ χείρα καθὰ δὴ καὶ εἰπεῖν ἔφην, ἃ δὴ καὶ παρῆκεν ὁ λόγος, τὸν βόρβορον καὶ τὴ συχνὴν ἀνδίαν τὴ ἐκείνου λόγων ἐκφύγων. δῆτ' ὃ τὴ ἐκείνου θεολογίαν, μᾶλλον ὃ τὸν καὶ τὴ θεότητος πολυμηρὰν βλασφημίαν τὸν λόγον ἐξῆς ἐνέγκωμεν, ὅπως τὰ τὴ καινοφανοῦς ἐκείνης αἱρέσεως, γυμνότερον καὶ αὖ-

καὶ αὖθις διαδεχθῇ. οὐκ οἶδα δ' ὁπότερόν φησιν, εἴτε τὴ ἀμαθίαν αὐτοῦ φαίνει τὴ ἀσεβείας αἰτίαν αὐτοῦ, εἴτε τὴν ἀσέβειαν, τὴ ἀμαθίας, εἴτ' ἄμφω ἀμφοῖν. ἵνα γὰρ τάλλα παρῶμεν, ποτέτω καὶ αὐτὸς ὁ κοθεν, οὐκ οἶδ' ὁπόθεν κινηθεὶς, ἐξ ὧν σεθήνεγκε μαρτυρεῖν ὑπὲρ ἑαυτοῦ γραφικῶν ἐπεσεράγκα σφέστε καὶ σεόδηλον, ὡς τὸν ἠλιθιώτατον αὐθέντην δίχα τὴ διαστοῦ ἀποδείξεως, αὐτὴν τὴ οὐσίαν τοῦ θεοῦ πνεύματος εἶναι τὴν ἐνοικεῖν ἀπορρήτως λεγομένην τοῖς τὴ ἀνθρώπων ἀξίοις, καὶ διὰ τοῦτο ναοὺς Θεοῦ λέγεσθαι αὐτοὺς. ὁ δ' ἀναίδητος ὢν αὐτὸς σεοκαθεσθεὶς ἔοικεν εἶναι. φέρει γὰρ σεὸ τούτου καθάπερ οἶδα μᾶλλον αὐτὸς ὁ καὶ τοῦτο κεκραμικὼς ἡμῖν, τὴ μέγαν ἀθανάσιον λέγοντα, ὡς τοῦ πνεύματος ὄντος ἐν ἡμῖν, καὶ ὁ λόγος ὁ τοῦτο διδάσκων ἐστὶν ἐν ἡμῖν, καὶ ἐν τῷ λόγῳ ἐστὶν ὁ Πατήρ. καὶ οὗτος ἐστὶ τὸ, ἐλθόντες πρὸς αὐτὸν ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ, καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν. ἐντεῦθεν γὰρ ἔτι γίνεται πάλιν ἄμφω, πολλῷ σαφέστερα. Τό τε δὴ τὴν τρισάδος οὐσίαν αὐτὴν ἐνοικεῖν τοῖς ἀξίοις, καὶ μονὴν παρ' ἀνθρώποις ποιεῖν, καὶ ἅμα τὰ τῆς ἀσεβείας καὶ καταρᾶτε δόγματα τοῦτο, ἐνεργείας ἄλλας σεὸ τὴν θείαν οὐσίαν εἶναι, μὴ μόνον τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀλλὰ καὶ τὴ Πατέρα, καὶ τὴ υἱὸν λεγοντος. ἢ γὰρ οὐχ ὁρᾷς, ὡς ἡ μὲν τοῦ ἁγίου μαρτυρία, τὴν τῆς ἁγίας τριάδος οὐσίαν οἰκεῖν τοῖς ἀξίοις φησὶν, αὐτὸς δὲ μὴ νοῶν, ἐς τὴν συνήθη παλινδρομεῖ κακίαν, καὶ μεταθέει τὴ νοῦ τοῦ ἁγίου εἰς τὰς ἀνουσίους αὐτοῦ, καὶ ἀνυποστάτους ἐνεργείας ἐκείνας; καὶ οὐκ ἐγκαλύπτεται ὁ λίαν ἀναιδὴς. ἀλλὰ τὸ πληθυντικὸν ἐνταῦθοι τὴ φωνῆς τὴ τριῶν ὑποστάσεων, ὡς ἀνυποστάτων ἀπείρων ἐνεργειῶν, καὶ ἀνουσίων θεοπτῶν διαστρέφειν ἐθέλων δήλωσιν ὁ τὴ νοῦ, καὶ τὴν γλῶσσαν διάστροφος, καὶ τὸν μέγαν διαβάλλει σεφανῶς Διονύσιον, εἰς μαρτυρίαν τὴ ἑαυτοῦ σεβαλλόμενος σεφανοίας, ὡς ἀκήκοας ἀνωτέρω βεβαχύ. Πληθυντικῶς γὰρ φησι σεεινεγκὼν Διονύσιος τὰς ἐλλάμψεις, ὅτι οὐσίαν ὄντας ἔδειξε τοῦ Θεοῦ. οὐδέποτε γὰρ ἐκείνην πληθυντικῶς προσαγορεύσαι δίδωσιν. ἐλλάμψεις δ' αὐτὰς φησι καλέσας, ἀπάρχας καὶ ἀτελευτήτους αὐτὰς προσειπὼν, θείας καὶ ἀκλίτους ἐνεργείας ταύτας ἔδειξεν. Ἠκούσατε οἷα τετόλμηκεν ὁ φιλόσοφος τοῖς σεὶ Θεοῦ κακῶς ἐνυβρίζων λόγοις αὐτὸς, ἐν τοῖς αὐτοῦ λόγοις φάναι σεὶ Θεοῦ; καὶ τὴ ἠλιθιώτατον γάρ φησιν αὐθέντην δίχα τὴ διαστοῦ ἀποδείξεως, ὅτι τῶν εἰρημένων δηλαδὴ τοῖς ἁγίοις αὐτὴν τὴν οὐσίαν τοῦ θείου πνεύματος εἶναι τὴν ἐνοικεῖν ἀπορρήτως λεγομένην τοῖς τῶν ἀνθρώπων ἀξίοις, καὶ διὰ τοῦτο ναοὺς Θεοῦ λέγεσθαι αὐτοὺς. Καὶ αὖθις. ἐνταῦθεν γάρ φησι γίνεται σαφέστερον, τὸ τὴν τὴ τριάδος οὐσίαν αὐτὴν ἐνοικεῖν τοῖς ἀξίοις, καὶ μονὴν παρ' ἀνθρώποις ποιεῖν. καὶ πάλιν. Ἠ γὰρ οὐχ ὁρᾷς, ὡς ἡ μὲν τοῦ ἁγίου μαρτυρία, τὴν τὴ ἁγίας τριάδος οὐσίαν οἰκεῖν τοῖς ἀξίοις φησὶν. Ἀ ὁρᾷ πεφώραται τῆς τῶν μετὰ τὴν ἔναρχον χριστοῦ παρουσίαν, καὶ πολλῶν ὄντων καὶ πολυειδῶς ὥσπερ εἴρηται βλασφημησάντων καὶ καιροὺς εἰς τὸ τὴ θεοῦ τιμὴ ὕψος, καὶ δὴ καὶ τὴν ἄῤῥητον οἰκονομίαν αὐτοῦ, ὅτως ἰταμῶς, καὶ ἀναιδῶς ὄντος πρὸς σωπείᾳ ταυτηνὶ τὴν βλασφημίαν ὡς ὁ κακοδαίμων καὶ παντολμὼν ὅτος, οὐ φρονῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ γράμμασι καὶ λόγοις ἀναπηρύττων, καὶ ὅτω τοκνὰ; ἐγὼ μὴ οὐκ οἶμαι. τὴν εἰ σεὸς βαρλαὰμ καὶ ἀκίνδυνον ἀναφέρουσι αὖθις τοῖς τῆς νέας αἱρέσεως ἀρχηγοῖς, καὶ αὐτὸ δὲ τοῦτο πατέρας. Εἰπὲ γὰρ ἡμῖν ὦ φιλό-

φιλό-

φιλόσοφε. πόθεν, καὶ τίνων ὁρμώμενος τὴν ἀρχαῖαν, ἢ καινὴν ταύτην θεολογίαν; μᾶλλον δὲ Βλασφημίαν ἐφιλοσόφησας. οἱ μὲν γὰρ τῆς ἱερᾶς θεολογίας ἐξηγηταὶ καὶ διδάσκαλοι, οἷς δὴ καὶ οἱ τῶν Ἑωῴου Πατέρες ἐρευδόμενοι τὴν νόμον ἐξέδωκαν, καθάλου φασὶν οὐ πολυμητέον εἰπεῖν, ἢ ἐννοῆσαι πεῖ τὴν ὑπερουσίαν, καὶ κρυφίας θεότητος πρὸς τὰ θεωδῶς ἡμῖν ὀνομαζόμενα ἱερῶν λογίων ἐκπεφασμένα. τὴν γὰρ ὑπὲρ λόγον, καὶ νοῦν, καὶ οὐσίαν αὐτῆς ὑπερουσότητος ἀγνωσίας αὐτῇ τῷ ὑπερέσον ὀνόματι αὐαθετέον. Καὶ πάλιν, πεῖ τούτου δὴ ὡς εἴρηται τὴν ὑπερουσίαν καὶ κρυφίας θεότητος, οὐ πολυμητέον εἰπεῖν ὅτι μόνον ἐννοῆσαι πρὸς τὰ θεωδῶς ἡμῖν ὀνομαζόμενα ἱερῶν λογίων ἐκπεφασμένα. καὶ γὰρ ὡς αὐτὴ πεῖ ἑαυτῆς ἐν τοῖς λογίοις ἀγαθοπρεπῶς παραδέδωκεν, ἡ αὐτῆς ὄνομα, τί ποτέ ἐστι ὀνόματι καὶ θεωρία, πᾶσιν ἀδιάκριτος ἐστι τοῖς οὖσιν, ὡς πάντων ὑπερουσίως ἐξηρημένη. κἀκεῖνοι μὲν ταῦτα τε καὶ τὰ πρὸς τούτοις. οὐδὲ γὰρ πάντα καιρὸς νυνὶ καταλέγειν ἑξῆς. σὺ δὲ πόθεν ἔχεις ὀνόματα λαβὼν, ὀνόματα καὶ ἄρρητον εἰδότες τὸν θεὸν καὶ ῥητὸν, καὶ ἄγνωστον καὶ γνωστὸν, ἐκ μεθεκτὸν καὶ ἀμέθεκτον τὸν αὐτὸν, τὰ μὲν ὀνόματα κατ' αὐτὸν, τὰ δὲ ὀνόματα πεῖ αὐτὸν ὡς αὐτόφασι, νοῦν μὲν καὶ ῥητῶς διὰ τῆς φυσικῆς τοῦ πνεύματος χάριτός τε, καὶ δωρεᾶς φασὶ μετέχειν γίνεσθαι τὰς ἀξίους Θεοῦ, καθὰ δόκει τὸν ἱερὸν Ἀναστάσιον τὸν Ἀποστολικῶν ἐξηγούμενον ῥήσιν, καὶ ἅπαξ, καὶ δὶς καὶ ταὐτὸ, πεῖ βεβαιόεος ἤκουσας λέγοντα. ὥσπερ δὴ καὶ τὰ πάντα μετέχειν οἱ αὐτοὶ Θεοῦ λέγουσι, καὶ τὰς δημιουργικοὺς δηλαδὴ, καὶ προνοητικὰς λόγους. μηδὲ γὰρ εἶναι τοιαῦτα ἔξω τῆς δημιουργικῆς αὐτοῦ, καὶ προνοητικῆς ἐνεργείας τε, καὶ δυνάμεως, ὅσα ἐν ἐφαπτῷ, καὶ ὅσα ὑπὸ γῆς. νοῦν δὴ καὶ Θεοῦ λέγοντες ἁπλῶς μετέχειν, εἴτε τὰ παρ' ἐκείνου δημιουργηθέντα ταῦτα ἔμψυχά τε καὶ ἄψυχα, εἴτε καὶ τὰς ἀξίας τοῦ αὐτοῦ ἠθοποιίας καὶ θεοποιοῦ ἐνοικήσεως, ἐκείνο διδόασιν ἡμῖν ἐννοεῖν, ὅπερ ἐν ἄλλοις αὐτοὶ διερμηνεύουσι καθάπερ εἴρηται, τὸ, τὰς μὲν, τοῦ φυσικῆς αὐτοῦ δωρεᾶς τε καὶ χάριτος αὐτῆς ἐκείνης ἐν μεθέξει θεοπρεπεῖ γίνεσθαι, τοῦτ' αὐτὸ καὶ χάριν πεφηνότας κατ' αὐτὰς ἐκείνας εἰπεῖν, ὅπερ καὶ φύσιν αὐτός ἐστι, καὶ διὰ τοῦτ' αὐτὸ καὶ θεὸς, καὶ ἁγίας αὐτὰς προσειρῆσθαι, τὴν πρὸς τὰν μόνον ἅγιον καὶ Θεὸν καὶ φύσιν, ἐγγύτητά τε καὶ ὁμοίωσιν. τὰ δὲ πάντα, τοῦ θελητικῆς καὶ δημιουργικῆς δυνάμεως καὶ Θεοῦ μετέχειν ὡς ἐκείνης ἔργα τε, καὶ ἀποτελέσματα, καὶ τὰ προῤῥηθέντα τοῖς θεολόγοις ἤδη πατράσι, καὶ πρόσεστι τοῦ ἐκείνου προνοίας, τὸν καὶ εἶναι διαμονὴν, καθ' ὃν γεγάασι λόγοι σωτηρίας ἑκάστῳ. Ἁπλῶς τε, καὶ πῶς φῆς, ἐνοικεῖν τοῖς ἀξίοις αὐτὸν τὸν τοῦ ἁγίου τριάδος οὐσίαν. καὶ τίς, καὶ ποταπὴ ἡ τριαύτη μετοχὴ καὶ Θεοῦ. δημιουργικὴ μὲν οὐκ ἔστιν. ἀλλ' οὐδὲ προνοητική. διόπερ πρῶτον μὲν ἐνέργειαν αὐτὸς οὐ δέχεται καὶ Θεοῦ εἶναι φυσικὴν καὶ θεοπρεπῆ. ταύτης δὲ καὶ σὲ μὴ ἔσης, οὐδὲ ἐνεργεῖν, οὐδὲ δημιουργεῖν ἐστι τὸν Θεόν. ὡς γὰρ ὑπάρχειν οὐκ ἔστι φησὶν ὁ σοφὸς Μάξιμος ὑπάρξεως δίχα, οὕτως οὐδὲ ἐνεργεῖν ἐστιν, ἐνεργείας δίχα. δεύτερον δ' ὅτι τῆς δημιουργικῆς καὶ προνοητικῆς καὶ Θεοῦ δυνάμεως καὶ ἐνεργείας, οὐχὶ οἱ ἄξιοι καὶ Θεοῦ μόνοι μετέχουσι. μᾶλλον δὲ οὐδὲ οἱ ἀνάξιοι μόνοι πρὸς τοῦτοις. ἀλλ' ἁπλῶς πάντα τὰ ὄντα. αὐτὸς γὰρ καὶ φῆσε καὶ ἐνηνόθησαν, αὐτὸς ἐνετείλατο καὶ ὀνοίθησαν. καὶ πάντα μετέχει προνοίας, ὁ ἱερὸς φησι Διονύσιος, ὀνόματι τῆς παναγίας θεότητος ὀνομαζομένης. ἀλλ' οὐδὲ τοῦ οὐσίας αὐτῆς φημι καθ' αὐτὴν ἂν εἴη ποτὲ ἡμεροχὴ. ἡ γὰρ οὐσία καθ' ἑαυτὴν αὐτὴ, εἰ καὶ

εἰ καὶ θεωρεῖται ὅτι ἐστὶ δηλονότι, καθ' ὃ δὲ ἄλλο φαμὲν οὐσίαν, καὶ ἄλλο ὑπόστασιν, ἀλλ' οὐκ ἔστι δίχα τῶν αὐτῆς ὑποστάσεων. οὐδὲ γὰρ ἄλλοθι πεφυκέναι τὴν ὑπόστασιν, οἱ θεολόγοι φασὶ πατέρες, ἢ οὐσίαν μετὰ τῶν ὑποστατικῶν ἰδιωμάτων. λέμπεται τοιγαροῦν τοῦ τριάδος οὐσίαν καὶ σὲ οὐκ ἄλλως ἐνοικεῖν ἀξίοις, ἢ καὶ τὰς θεαρχικὰς ὑποστάσεις. καὶ ταύτας γὰρ καὶ τριὰς ἡ τριὰς. εἰ δὴ αἱ τρεῖς θεαρχικαὶ ὑποστάσεις ὡς φῆς ἐνοικοῦσιν ἕκαστος τὴν ἀξίαν Θεοῦ, ὁμοῦ τὸν ἕξεις τὴν θεοῦ ἔξεις καὶ σὲ πρὸς τὸν λόγον ὁμοιοφυοῦς ὑὸς Θεοῦ, ὅσον τὸν μὲν ἕνα τοῦ τριάδος ὀνόματος ἔχειν ἐν ἑαυτῷ καθ' ὑπόστασιν ἑνωθείς. τοῦτο καὶ γὰρ ὁ πατὴρ, καὶ τὸ πνεῦμα καθ' ἑαυτὸν κεκοινωνήκασι λόγον ὁ ἱερός φησι Διονύσιος, εἰ μὴ φαίης καὶ τὴν ἀγαθοειδῆ καὶ φιλάνθρωπον ὁμοδυλίαν, καὶ πᾶσαν τὴν ὑπερκειμένην καὶ ἄῤῥητον θεουργίαν, τὴν θεοφόρων ἕκαστος, τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸν πατέρα, καὶ τὸν υἱὸν, καὶ τὸ πνεῦμα συνυπαρχόμενος ἑαυτῷ φέρει, καθάπερ αὐτὸς φῆς. καὶ τὴν τοῦ μυθολογίας καὶ τερατείας ταύτης, μᾶλλον δὲ τοῦ καινῆς καὶ ἀτόπου θεομαχίας, ἴσον ῥήσει τοῦ αὐ. καὶ ὁ μὲν προσληφθεὶς ὑπὸ τῆς παναγίας παρθένου ναὸς, καὶ καθ' ὑπόστασιν ἑνωθεὶς τῷ μονογενεῖ υἱῷ τοῦ Θεοῦ, καὶ υἱός ἐστι τοῦ Θεοῦ καὶ χρηστὸς, εἷς καὶ ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ μετὰ τὴν σάρκωσιν, ὁ αὐτὸς θεός τε καὶ ἄνθρωπος τέλειος, χρηματίζει, ἀλλὰ παρουσία τοῦ χρίοντος ἄλλως χρηστὸς ὀφῆσιν ὁ θεολόγος γρηγόριος, ἀλλὰ παρουσία τοῦ χρίοντος ὅλον. ὑποθεῖεν δὴ καὶ τοὺς πιστοὺς καὶ χάριν διὰ τοῦ πνεύματος ἑαυτῷ τε καὶ τῷ πατρὶ καὶ τὸν θεῖον ἀπόστολον ἀπεργάζεται, τοῦτο καὶ γὰρ τὸ τῆς ὑπὲρ ἡμῶν οἰκονομίας κεφάλαιον. εἰδ' οὐχ οὕτω ταῦτα καὶ τὴν ἱεραὶ δηλαδὴ θεολογίαντε καὶ μυσταγωγίαν, ἀλλ' ἡ τρισυπόστατος θεότης κατ' οὐσίαν, ἢ καὶ καὶ τὰς ὑποστάσεις ὡς αὐτὸς φῆς ἑκάστῳ τῶν ἀξίων ἐνοικεῖ, ὅτε φυσικῶς ἐστί τις ἐξ αὐτῶν υἱὸς τοῦ Θεοῦ, οὐδὲ γὰρ τὴν τοῦ υἱοῦ μόνον ὑπόστασιν ἔχειν ἐν ἑαυτῷ ὥσπερ ὁ ναὸς καθ' ὑποστάσιν ἑνωθεὶς μόνον τῷ υἱῷ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ τὰς τρεῖς ὑποστάσεις ὁμοῦ καὶ σὲ, καὶ πῶς, ἢ πῶς; ἂν εἴη υἱός, ἀλλὰ τε καὶ καὶ κατὰ φύσιν υἱοῦ, ἑνός τε καὶ μονογενοῦς ὄντος, ὅτε μὲν καὶ χάριν υἱὸς ἂν ὀνομαστοῦ. νῦν γὰρ ἂν καὶ υἱοθετηθείη ἔτι, ὁ τῇ τριάδι καὶ τὰς ὑποστάσεις καὶ σὲ ἡνωμένος. ἀλλ' οὐδὲ χρηστὸς ἂν εἴη ὅλως ποιοῦτος. ὁμοῦ γὰρ καὶ ὁ ναὸς, εἰ καὶ παρουσία ὅλου καὶ χρίοντος, ἀλλ' οὐκ ἐνεργείᾳ καὶ τὰς ἄλλας ἠγάθη χρηστοὺς, καὶ πάσας ὁμοῦ τὰς δυνάμεις καὶ τὰς ἐνεργείας τοῦ πνεύματος ἔχειν ἐν ἑαυτῷ, ἀλλ' οὐ καθ' ὑπόστασιν ἡνωμένος τῷ πνεύματι. ἢ γὰρ ἂν καὶ πνεῦμα ἅγιον ἦν ὁ χρηστὸς, καθ' ὑπόστασιν ἑνωθεὶς ἐκείνῳ, ὥσπερ δὴ καὶ υἱός ἐστιν ἀληθῆς διὰ τοῦ τριαύτου ἕνωσιν. ἀλλ' οὐκ ἔστιν. ἐν γὰρ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὥσπερ δὴ καὶ ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ μετὰ τὴν σάρκωσιν εἷς. εἰμὴ πῶς τοῦ τοῦ τοιούτου ἔστι τὴν βλέπων συναλοιφῶν, καὶ ταύτην πῶς ἂν ἔποιτο ἡδόμενος. ὁ δὲ τὸ πνεῦμα κατ' οὐσίαν ἔνοικον ἔχων ὡς αὐτὸς φῆς, ἢν μὲν ἂν καὶ πνεῦμα ἅγιον καθ' ὑπόστασιν ἡνωμένος ἐκείνῳ, εἰμὴ καὶ τῇ πατρικῇ καὶ υἱικῇ ὑποστάσει ἡνωτο καὶ σὲ. ἐπεὶ δὲ καὶ ταύτας ὡς αὐτὸς φῆς ὡσαύτως ἡνωται, οὐ μᾶλλον ἂν εἴη πνεῦμα, ἢ καὶ πατὴρ, καὶ υἱός, καὶ πνεῦμα. ἀλλ' οὐδὲ καὶ χάριν ἐστί. ἔσται χρηστὸς κατὰ σὲ. οὐ μόνον ὅτι τοῦ τριαύτου ἀπαρνῆ θεοπρεπῆ χάριν, ὥσπερ ἐστὶ καὶ ὁ πόλεμος ἐστὶ πᾶς, ἀλλ' ὅτι καὶ χάριν τοῦ πνεύματος οὐκ ἔνι χρείας, ἢ καθ'

τ καθ' ὑπόστασιν ἡνωμένον αὐτῷ καὶ σέ. Ἀλλὰ τοῦτο μὴ τ ἄτοπον αἱρεῖσθαι, μᾶλλον δὲ τὰς αἱρέσεις, ἃς δὲ ἕνι τοῖς ἀνταῦθα τ ἀρχαίων αἱρέσεων ἀναγαγεῖν καθηρῶς. οὕτω πάσας τὸ κατ' αὐτὸν ὑπερήλασεν. εἰ μήπω τ τ μακαριωνῶν φάσκοις ἐκείνη καὶ γάρπως ἔοικε. διὸ δὴ κἀκείνων αὐτὰ ταῦτα τοῦ χομένων τὰ σὰ, καὶ τὸν καὶ θεοῦ οὐσίαν συνοικεῖν τοῖς παρ' ἐκείνοις κεκαθαρμένοις λεγόντων, καὶ τ δεσποτικὸν ἐν διαγγελίοις ἐκείνην διαγρεφόντων φωνὴν, τὸν, ἐγὼ δ ὁ Πατὴρ ἐλευσόμεθα, δ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν λέγουσαν, ἣ κατ' ἐκείνων συγκροτηθεῖσα τὴν καὶ τ ὀρθοδόξων ἱερὰ ζωοδόχ, γένεταί φησιν ὑπόδημα καὶ σκλήτη, καὶ συνοικεῖ τοῖς ἀξίοις ὁ Θεός. ἀλλ' οὐχ ὡς ἔχει φύσεως ἡ θεότης. Ἀγνοῶ δ ἐγὼ, καὶ πῶς αὐ ἡ καὶ φύσιν συνοίκησις αὕτη τῶν θεαρχικῶν τελῶν ὑποστάσεων κατὰ τὸν τοῦ Γρηγορᾶ τερατείαν ἐν τοῖς ἀξίοις γίγνοιτο, καὶ τῆς οὐσίας αὐτῆς τοῦ Θεοῦ μετέχοιεν οἱ μετέχοντες. τὸ μὲν γὰρ μετέχειν, μέρος ἐστὶ τοῦ ὅλου λαμβάνειν, ὡς καὶ αὐτὸ δηλοῖ τὸ τῆς μετοχῆς ὄνομα. διὸ καὶ τὸν εἰς τοὺς ἀποστόλους τοῦ θείου Πνεύματος ὑπεφοίτησαν, ὁ θεηγόρος λυκᾶς ἐν τ αὐτῶν ἱστορῶν πεφάσκει, καὶ ὤφθησαν σαύφησιν αὐτοῖς διαμεριζόμεναι γλῶσσαι ὡσεὶ πυρός. ὅπερ ὁ θεῖος χρυσόστομος ἑρμηνεύων, καλῶς φησιν εἰπὼν, διαμεριζόμεναι. ὅτι μιᾶς φ ἦσαν ῥίζης, ἵνα μάθῃς, ὅτι ἐνεργά ἐστιν ὅτι τοῦ σκλήτου πεμφθεῖσα.

Καὶ πῶλος δὲ μέγας τὰ διάφορα χαρίσματα τοῦ θείου Πνεύματος ἀπαριθμησάμενος, πάντα δέφησι ταῦτα ἐνεργεῖ τὸ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα, διαιροῦν ἴδια ἑκάστῳ καθὼς βέλεται. ἡ οὐσία δὲ, καὶ αἱ ταύτης θεαρχικαὶ ὑποστάσεις ἀμέριστοι. διὸ, οὐδὲ μετοχὴ αὐτῶν ἂν εἴη τοῦ, εἰ μὴ κατὰ τὰς φυσικὰς αὐτῶν ἐνεργείας. ὅθεν καὶ ὁ θεῖος αὖθις χρυσόστομος τὸν διαγγελικὴν ἐκείνην ἐξηγούμενος ῥῆσιν, τὴν, ὅ φ ὅτι μέτρον δίδωσιν ὁ Θεὸς τὸ πνεῦμα λέγουσαν, ἡμεῖς φησι πάντες τοῦ τ ἀποστόλων δηλαδὴ λέγων, μέτρῳ τ ἐνέργειαν τοῦ πνεύματος ἐλαβομεν. πνεῦμα φ ἐνταῦθα τὸν ἐνέργειαν λέγει. αὕτη γὰρ ἐστιν ἡ μεριζομένη. ἕκαστος δ ἀμέτρητον ἔχει καὶ ὁλόκληρον πᾶσαν τ ἐνέργειαν. εἰδὲ ἡ ἐνέργεια αὐτοῦ ἀμέτρητος, πολλῷ μᾶλλον ἡ οὐσία. ἀλλ' οὐδ' ἡ τ ὑποστάσεων εἴωσις ὅτω γίγνεται, ὥστε ὑπόστασιν ὑποστάσει πνὶ συνελθοῦσαν, μίαν ἐξ ἀμφοῖν ἀναδεῖξαι ὑπόστασιν, αὕτη καὶ φ ἡ ἕνωσις οὐχὶ τῆ χρισοῦ ἐκκλησία, ἀλλὰ νεοφεὶς ὑποστῆσα μᾶλλον ἐστι, καθὰ δὴ καὶ πεζῶφην ἡμῶν ἐκείνη παγόνι δυάδα κακῶς. μᾶλλον δ' ἐκείνος μὴ τὰς πολύτας κακῶς ἑνώσεις ὑφαληρῶν, καὶ κ χέσιν ἡνῶθαι λέγων τὰς ὑποστάσεις, μίαν ἐξ ἀμφοῖν ὑποτελεῖσθαι τ ὑποστάσεων ἔλεγε. τῆς τε θείας, καὶ τ ἀνθρωπίνης. ἀλλὰ δι' ὑπαλὰς ἔλεγε τὰς ὑποστάσεις, ἡμῶν ἐκείνων παγόν δυάδα, καὶ τ ἕνα καὶ μὴ σάρκωσιν μονογενοῦ ἡμῶν τοῦ Θεοῦ εἰς δύο διαιρῶν κάκιστα. Γρηγορᾶς δ' ὑποσίν ἑκάστῳ τ ἀξίων τ θεαρχικὴν συνοικίζων τριάδα, μόνος αὐτὸς ἀν λέγει τὸ ὃν τοῦτο σωζόμενον, καὶ ὅσον ὑπερήλασε κακῶς καὶ ταῦτα καὶ τὸν λῆραν ἐκείνον νεόριον. ὅθεν καὶ ἡ τοῦ χρισοῦ ἐκκλησία τὸν τ δύο τοῦ χρισοῦ φύσεων ἀσύγχυτον ἕνωσιν καθ' ὑπόστασιν γενεῖσθαι διδάσκουσα, καὶ τ θείαν ὑπόστασιν τοῦ μονογενοῦς, ἀνθρώπου ὑποστάσει φησὶν συνοικῆσαι. ἦσαν φ ἂν αὖ τὸ δύο ὑποστάσεις ἐξ ἀνάγκης, καὶ δύο υἱοὶ. ἀλλ' ἐῤῥέτω φασὶ τὸ νεόρειον πῶμα, καὶ σωὶ ἐκείνῳ τοὶ τὰκείνε φρονοῦντες κακῶς, ἀλλὰ τ ἀνθρωπείαν φύσιν τελείαν, ἔνα τῆ ἑαυτοῦ ὑποστάσει ὁ μονογενὴς ὑποστῆσας

υἱὸς δ

υἱὸς δ Θεοῦ, μίαν ἀμφοτέρων τῶν αὐτοῦ φύσεων δέδεγχε τὸν ὑπόστασιν, καὶ ὅτω καὶ μεῖα τὸν ὑπόρρητον ἕνωσιν, εἰς ὁ μονογενὴς υἱὸς δ Θεοῦ ἐν δυσὶ τελείαις τῆς φύσεσι τῆτε θείᾳ φημὶ καὶ τῆ ἀνθρωπίᾳ ὁ αὐτὸς ὢν γνωρίζεται καὶ νοεῖσθαι καλῶς καὶ πιστεύεται. Ὁ δ γρηγορᾶς ὡσαύτως κοιμωμένῳ, καὶ ῥέγχοντι ἐοικὼς τοῖς ταῦτα φαντα, ἢ καὶ μεθύων ἀνδρὶ οἵνου τὸ τῆς θείας φάναι γραφῆς, τὸν μὲν τοῦ μετοχῆς θείας καὶ ἐνεργείας τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ κεκμῆκας, ὡς μηδὲ λαλοῦντας, μηδὲ ὄντας παρέχεται. μέρη δέπνα τῆς ἐκείνων κακῶς ὑποῤῥήξας θεολογίας ὡς ἔπος αὐτῷ, ἔπειτα καὶ ἐκείνοις διεσφαμμένως τε, καὶ κακῶς ὑπεφύεται, τὸν τοῦ ῥηθέντα ἐν διαγγελίοις δεσποτικὴν ἐκείνην φωνὴν, τὸν ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἐλευσόμεθα, δ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν, μετὰ μακαριωνῶν κακῶς ἐξηγούμενος. καὶ τὸ μεθεκτὴν εἶναι τοῦ Θεοῦ τὸν οὐσίαν ἐντεῦθεν σωάγ ὁιόμενος, δ μηδὲ τὸν καθ' ἐκείνων ὑφαστὸν τ καθ' ἐκείνων αὐδόμενος ἱερᾶς σωόδου, μεταξὺ τοῦ σωοδικοῦ τόμου, καὶ τ θεολογικῶν λόγων κειμένων. Ἀλλὰ καλὸν ἂν εἴη, καὶ αὖθις ἡμῶς, τὰς περὶ μετοχῆς θείας τ ἱερῶν πατέρων λόγους καὶ τὸν θεολογίαν ὅτι τοῦ τόμου περιεγκεῖν, ἐξ δὴ καὶ κακόεργος ὁ γρηγορᾶς ἀπεκρίψατο, καὶ δὴ τοῦ τ ἄλλων ἡμῖν ἀθανάσιος ὁ μέγας εἰσαγέσθω τῷ λόγῳ περὶ τ περικειμένων διδάξων, ἐπειδὴ καὶ τὰ τοῦτο τ ἄλλων ὁ γρηγορᾶς διαστώσαστε, καὶ ὑποτυλήσας κακῶς ἔκγε τοῦ σωοδικοῦ τόμου δείκνυται. μᾶλλον δ' τοῦ τὰς ῥήσεις ἐκείνας ὡς ἔχουσιν ὀκθέσθαι τοῦ θεολόγου. τὸν ἱεροσυλίαν τοῦ γρηγορᾶ, τῶν ἐκείνου λόγων ὑπολαβόντες εἰς μέσον ἑλκύσωμεν, ἵνα κἀντεῦθεν τοῦ πόσον ἐκείνος ἥκει τῆς ἀληθείας, δῆλον τοῖς πᾶσι γιγνόμενα. Φέρε τοῦ τοῦτο φησὶ τοῦς τὸν ἑαυτοῦ ἀκροατὴν ἀγαθάγγελον, καθάπερ οἶδα μᾶλλον αὐτὸς ὁ καὶ ταῦτα κεκμηκὼς ἡμῖν, τὸν μέγαν Ἀθανάσιον λέγοντα, ὡς τοῦ πνεύματος ὄντος ἐν ἡμῖν, καὶ ὁ λόγος ὁ τοῦτο διδοὺς, ἐστὶν ἐν ἡμῖν. ἐν τῷ λόγῳ ἐστὶν ὁ Πατὴρ. καὶ ὅτως ἐστὶ τὸ, ἐλευσόμεθα ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ, καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν. Καὶ ταῦτα μὴ ὁ φιλόσοφος ἀφιλοσόφως τε, ἀσχρῶς πάνυ, τὸν μὴ δ διδασκάλου τοῦ δ θείου Πνεύματος ἱερὰν χεδὸν πᾶσαν θεολογίαν ὑπεμόσε ποιήσας, καὶ ταῦτα καθ' ἡμῶν ταύτῃ τοῦ φέρων ὡς κακῶς δῆθεν, καὶ μὴ κ τ δ θεολόγου σκοπὸν αὐτῇ χρησαμένων, βεβαιοῦσαν δέπ χωρεῖν καθ' ἑαυτὸ δ πανὸς ὑποτεμόμενος λόγου, αὐτὸ δὴ τοῦτό φημι, τὸ ὑφ' τ μακαριωνῶν συληθὲν ὑπ τ θείων λογίων, ὁ δὴ κ τῇ ζωόδῳ ἥτε τοῦς τὸν ἐκείνων καταδίκιν ἐξήρκεσεν, συνοικεῖ τοῖς ἀξίοις ὁ Θεὸς, εἰ πόνταν τ πατέρων, ἀλλ' οὐχ ὡς ἔχει φύσεως ἡ θεότης. ἀλλ' ὁ τόμος αὖθις λεγέτω καὶ διεξιέτω τὰ ἑαυτοῦ, μᾶλλον δ τὰ τῶν θεολόγων πατέρων ἀσφαλῶς τε, καὶ ἀναθαύτως ὡς ἔχουσι. Καὶ ὁ μέγας φησὶν Ἀθανάσιος, ἐν τῇ πρὸς Σεραπίωνα ὑπεσολῇ, πάντα φησὶ τὰ δ πατρὸς δ ἡοῦ ἐστι. διὸ καὶ τὰ πάντα δ ἡοῦ ἐν πνεύματι διδόμενα δ πατρός ἐστι χαρίσματα. καὶ δ πνεύματος ὄντος ἐν ἡμῖν, καὶ ὁ λόγος ὁ τοῦτο διδοὺς ἐστὶν ἐν ἡμῖν. ἐν τῷ λόγῳ ἐστὶν ὁ Πατὴρ. καὶ ὅτως ἐστὶ τὸ, ἐλευσόμεθα ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ, καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν, καθάπερ εἴρηται. ἔνθα φ τὸ φῶς, ἐκεῖ καὶ τὸ ἀσκάσμα. καὶ ἔνθα τὸ ἀπαύγασμα, ἐκεῖ καὶ ἡ τοῦτο ἐνέργεια ἐν αὐτοῖς χάρις. Καὶ τοῦτο πάλιν διδάσκων ὁ Παῦλος ἔγραφεν αὖθις πρὸς τοὺς ἐν τῇ δευτέρᾳ πρὸς τῇ

πρὸς ἣν λέγων. ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ κοινωνία τοῦ ἁγίου Πνεύματος. μετὰ πάντων ἡμῶν. ἡ γὰρ διδομένη χάρις καὶ δωρεὰ ἐν τριάδι δίδοται παρὰ Πατρὸς διὰ υἱοῦ ἐν Πνεύματι ἁγίῳ. ὥσπερ γὰρ ὡς ἐκ Πατρὸς ἐστι διὰ υἱοῦ ἡ διδομένη χάρις, οὕτως ἐκ τοῦ Πατρὸς διὰ υἱοῦ ἐν Πνεύματι τῷ ἁγίῳ τὴν κοινωνίαν τοῦ δόσεως ἐν ἡμῖν, εἰ μὴ ἐν Πνεύματι τῷ ἁγίῳ. τούτου γὰρ μετέχοντες, ἔχομεν τοῦ Πατρὸς τὴν ἀγάπην, καὶ τοῦ υἱοῦ τὴν χάριν, καὶ ὑπὸ τοῦ Πνεύματος τὴν κοινωνίαν. μία ἄρα ἐκ τούτων ἡ τριάδος ἐνέργεια δείκνυται. Τί οὖν τοῦτο λέγεις ὦ γρηγορᾶ. Τίς ἐστιν ὁ καταπέμπων καὶ διαιρέων τὰς θείας γραφάς. θείας δὲ γὰρ τοὺς ἱεροὺς θεολόγους σὺ λέγεις γραφὰς σωστικῶς, μὴ ὢν αὐτὸ τοὔνομα καλῶς εἰδώς, μὴ ὢν διηπορημένος. Τίνα μὲν πεῖραι γραφαί, ὅσα τοῦ παλαιοῦ φημι καὶ ὅσα τοῦ νέου, Τίνα δὲ διδασκάλων καὶ θεολόγων λόγοι, καὶ ἐξηγήσεις καὶ ἑρμηνεῖαι μᾶλλον ἐκείνων, ἀλλ' οὐχὶ θεῖαι γραφαί. Τίς ἐστιν ὁ διαιρέων τοῦτο καὶ ἀπαλείφων, καὶ τοῦτ' ἐκ ἀνωφελῶς, ἀλλ' ὅτι καὶ ἀπαλείφει καὶ ἀπιπίπτει δι' αὐτῶν ὑπηκροῆς τῇ Χριστοῦ ἐκκλησίᾳ. Τίς ὁ τούτων αὐτοπτῆς τολμητὴς καὶ βωμολόχος καὶ ἱερόσυλος, ὃ σὺ πολλάκις ἡμῶν συνεφαπτῶν κατεψεύσω. ὁ τόμος καὶ ἡ ζωοδόχος, καὶ ὁ τούτου ἱερὸς ἐξεταστὴς γρηγορᾶς, ἢ σύ; δῆλον ὅτι σύ, καὶ οὐ δυνάμενος ἀποφυγεῖν οὐ δυνάμενος δηπουθεν ἔξεστιν, οὕτως σοι ἐξ σαυτοῦ τὰ ἐλέγχων καὶ μάλιστα λαμπρῶς ὑπόντων. ἐμοὶ δὲ καὶ θαυμάζειν ἔπεστιν ἄλλως, Τίνι ἄρα λογισμοῖς χρησάμενος γρηγορᾶς, τῇ καινοτομίᾳ ταύτῃ κατὰ τοῦ διδασκάλου λόγων οὕτω κακῶς ἐχρήσατο. ἐπεὶ γὰρ αὐτεπαῖν ἐσκέψατο πᾶσι τοῖς κεφαλαίοις ἐκείνοις, ἅπερ αὐτὸς ὑπὸ τοῦ ζωοδοκοῦ τόμου πεποίηκε λαοῖς ἑαυτῷ, πᾶσιν ἐξίσης ἐπεξελθεῖν εἶδε, καὶ πάντα διαλῦσαι κὶ μέρος, οἷς ἕκαστον ἐκείνων ἐρείδεται, ἀλλὰ μὴ τὰ μὲν πάντα παλαιὸ ὀλίγων σιγῇ παρελθεῖν, ἐνίων δὲ ὑποπεμπόμενα μόρια τοῦ παντὸς, ἑαυτοῦ δῆθεν ἔργον ποιήσαθαι, καὶ ὅτω τοὺς ἑαυτοῦ λόγους ἀπῤῥήκους ὑπηρέαψαι τοῦ τόμου ψευδῶς. ἄλλως τε ὁ μὲν τοῦ σκοπὸς καὶ τοῦ λόγου τῶν προκειμένων ἕνεκα τῆς τοιαύτης ἀνελλογίας ἐχόμεθα, τὰς ἐνστάσεις τε λύων τῷ προσαλεγομένῳ, καὶ πρὸς τὰς ὑπ' ἐκείνου προαγομένας γραφικὰς τε, καὶ θεολογικὰς μαρτυρίας ὑγιῶς τε καὶ κὶ νόμους θείους ὑπολογόμενος, εἰ δὲ τὰ παλαιὰ παρατρέχοι τὰ ἀπελεγμένα, ἀλλὰ τὸ σκοπὸν ὑπερέφω τοῦ τὸ ὑπόθεσιν διασώζων, ἐκ λυμαίνεται τῷ παντὶ. δυνάμει καὶ ὡς οἰονεὶ καὶ πρὸς πάντ' ἐκείνα τὰ ὑπολογίαν ἐκτείνει, τοῖς παραληφθεῖσι διὰ τὸ μηκος ἐδὲν ἧττον διὰ τὰ εἰρημένα καλῶς ἐπεξέρχεται. τοῦτο δὲ ὡς τοῖς θεολόγοις παρεῖσιν ἐν τοῖς ἀπῤῥήκοις ἄνωθεν ὥσπερ νενόμισται. καὶ ἡμεῖς τοῖς αὐτοῖς ὡσαύτως κεχρήμεθα, τοῖς διδασκάλοις ἑπόμενοι. ἐπεὶ μὴ ὢν ἔξεστιν ἄλλως. ὁ ὢν μήτε πρὸς τὸ σκοπὸν μήτε πρὸς τὸν λόγον ἄπκρυς λέγων μηδὲν ὑγιὲς, ἀμὶν ἐδὲ τὰς ἐνστάσεις ἐδοπωλῶν λύων, καὶ τὰ χείρον ἐκείνων πάντων καὶ ἀποπώματα, τὰ καινὰ πρὸς τὰ πίστεως ἀξιώματα, καὶ τοὺς τούτων ἐξηγητὰς καὶ θεολόγους, καὶ ταῦτα τοσούτους ὄντας καὶ τηλικούτους, Τοὺς μὲν, σωπῇ παρατρέχων. τοὺς δὲ συνεφαπτῶν, καὶ ἢ ὕβρεσι τολμηρῶς πολλῶν, ὡς δὴ τὸ τόμου καὶ ἡμᾶς δῆθεν, τὸ δὲ τὰ μὲν πολλὰ λήθης διδοὺς φέρεσθαι κύμασι, σμικρὰ δέ τινα τοῦ παντὸς ὑποκλέπων, καὶ δι' ἐκείνων κακῶς οἱόμενος ὑπτιάζειν τῷ παντὶ, ταῦτα δὴ τὰ τῷ γρηγορᾷ συχνῶς ἐν τοῖς λόγοις τολμώμενα, τὸ δὴ πιστὸς τὶ ὤπις εἰπὼν, ἀξίως τοῦ ἀνοίας αὐτοῦ καὶ τοῦ τόλμης πεποίηκε. τάτε ἄλλα φημὶ, καὶ ὅπ

καὶ ὅπ λήσειν οὕτω πεποθόλως ἐκκαστελγαίνων τοῖς θείοις τοὺς πάντας κακῶς ἤλπισε. Φέρε καὶ πρὸς τὸν σὸν σκοπὸν, καὶ τοὺς λόγους αὐτὸς διδάξον ἡμᾶς γρηγορᾶ. καὶ ὢν γὰρ ἔχομεν ἀφ' ἑαυτῶν ἀκριβῶς αὐτοὶ σωιδεῖν. ἢ πρὸς ὑπερεσῦ καὶ τοῦ τῆς δόξης. ἢ πεποὶς ἡμῶν τε καὶ τοῦ ζωοδοκοῦ τόμου. ἢ πεποὶς μηδένας ἡμῶν τοὺς θεολογικοὺς ἐρανοὺς ἐκείνους λόγους ἡγήσω. ἀλλ' ἀπλῶς οὕτω εἰκῇ παρ' ἡμῶν πεσεῤῥίφθαι. εἰ μὲν τὸ πρῶτον καινὸν αὐ εἴη, καὶ εἰς αἴνιγμα πίπτον, εἰ πάντα κάλλιον αὐτὸς κτίσῃ, ὃ δὴ λέγεται, καὶ βιβλία καθ' ἡμῶν πρὸ τὰ σωτάτων, καὶ πάντας μὲν ἐκκλησιαστικοὺς ἀνακινῶν λόγους εἰς μύθους καὶ παροιμίας, πάσας ὢν παρεξηγήσεις ὀχεδὸν ἱερᾶς ῥήσεις, εἰ καθ' ἡμῶν τὰ μὴ ὄντα συμπλάττων, τοὺς τῶν θεολόγων μεταξὺ λόγους πολλοὺς καὶ μεγάλους, καθ' ἡμῶν ὄντας παρῆκας, ὥσπερ δῆπτιδες αὐτὸς ἀπλέγων σαυτῷ, εἰς τὴν ἰδίαν ἢ πίστιν καταδιδάζων. εἰδὲ πεποὶς ἡμῶν τε, καὶ τοῦ ἀληθείας ἐκείνα νομίσας, ἔπειτα κρύπτειν ὑπ' ἀφύνης δεῖν ὤν, καὶ σιγῇ καὶ σκοτίᾳ τὸν λόγον διδόναι, καὶ πῶς ἐκ ἠφυΐης μᾶλλον, ἀδυνάτοις ὑπηκροῶν. τὸ πρὸς φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει, χρησμοὶ θεῖοι τοῦ φασι, καὶ ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος αὐνὶς εἰδέσθαι. μᾶλλον μὲν ἐν δυοῖν θάτερον ἔδεισε πράξαι. ἢ τῇ ἐκκλησίᾳ πεποιηθεῖν καὶ ὑπογράψαι τῷ ταύτης ὅρῳ, τὴν ἀλήθειαν ὡς ἔδειμεταμαθόντα, ὅτω καὶ πρὸς αὐ αὐδρὸς ἀστεῖός τε καὶ φιλοσόφου καλῶς ἐπεπράχεις ἔργον, ὑπὲρ πρὸς Θεοῦ καὶ τοῦ κατ' αὐτὸν ἀληθείας οἱ λόγοι, ἢ σιωπᾶν γοῦν, καὶ ὑποχωρεῖν, καὶ καταδύεσθαι καὶ μὴ χρύζειν. ὅτω δὲ πρὸς αὐ εἴης σαυτῷ γοῦν συμφωνῶν. εἰδὲ τὸ τέλειον, ὃ ὢν ὅτωσι τοὺς τῶν διδασκάλων λόγους, τοὺς μὲν διαστρέφειν, τοὺς ὢν καὶ ὑποκρύπτειν εἰκάπαν ἔδει. πεπράγειν μὲν οὖν καθ' ἡμῶνσι δὲ αὐκαινοῦν ἐκείνους ἐχρῆν, δὲ πῖς μὲν τὸ τιμῶν καὶ τὰ γιγνόμενα σώζειν, καταιχμῶν ὢν τοὺς εἰκῇ καὶ πρὸς τὸ σκοπὸν ἐκείνοις χρωμένους, δὲ ὅτως ἐδὲν ἧττον τῶν νικώσαν καὶ τοῦτο πεπιεῖσθαι σαυτῷ. νῦν ὢν λήρος δὲ γέλως πλατὺς ἄπκρυς πάντα τὰ πρὸς σοῦ, δὲ πάντα ὁμοδόξασι χρήματα, καὶ ἐδὲν ὑγιὲς. Ἀλλὰ σκοπήσωμεν εἰδοκεῖ. καὶ τοὺς πεῤῥηθέντας πεῖτε τὰ, καὶ θείᾳ Πνεύματος, καὶ θείας μετοχῆς Ἀθανασίου τοῦ μεγάλου φημὶ λόγους, καὶ τὰ παρ' ἡμῶνσι δὲ τοῦ φιλοσόφου πρὸς θέντες ἐκείνοις, σκεψάμεθα τῶτε διαφορὰν ὡσαύτως δὲ τὴν ὁμοίωσιν. Θεοῦ τοιγαροῦν μετεχομένου, καὶ τοῖς ἀξίοις τοῦ Πνεύματος ἐνοικοῦντος κατάτε τὰς ἱερὰς δηλαδὴ γραφὰς, δὲ τὰς τῶν διδασκάλων ἐξηγήσεις καὶ θεολογίας, καὶ αὐτὸν δέφημι γρηγορᾶν, δοκεῖ καὶ πρὸς καὶ μὴ καλῶς, ἀλλ' ὁμολογεῖν ὁπωσδήποτε τοῦτο, ἡμεῖς μὲν ὄκατ' οὐσίαν ἀλλὰ κατ' ἐνέργειαν φυσικήν τε καὶ χάριν, τὴν τοῦ Θεοῦ μετοχὴν ταύτην καὶ τὸ ὑπόῤῥητόν φαμὲν ἐνοίκησιν γίνεσθαι. τοῦτο δὲ πρὸς ἄπκρυς καὶ γραφὴν πᾶσαν καὶ διδασκαλίαν θεόπνευστον δὲ βάλεσθαι δὲ κηρύπτειν. ἐκείνο ὢν μηδαμῶς. μηδὲ πρὸς ὅλως ἐξεῖναι. ὁ δὲ γρηγορᾶς κατ' ἐνέργειαν μὲν φησι καὶ χάριν οὐδὲν. μηδὲ πρὸς εἶναι τοῦ τὸν Θεὸν φυσικόν τε καὶ ἄκτισον, μήτε δυνάμιν μήτ' ἐνέργειαν μήτε χάριν. ἀλλ' ὁπόσα ματα ταῦτα πάντα καὶ τοῦ θείας οὐσίας εἶναι λεγόμενα. τὸ ὢν μόνον οὐσίαν εἶναι. διὸ καὶ τοῖς ἀξίοις αὐτοῦφησι τὴν τοῦ θεαρχικῆς ἐνοικεῖν τριάδος οὐσίαν, δὲ ταύτῃ τὴν ὑπ' ἐκείνων δὲ κ ἄλλο μετέχεσθαι. Φέρε τοιγαροῦν Ἀθανάσιον τὸν λόγον παραγαγόντες τὸν μέγαν καθὰ δὴ δὲ πεῖφω, παρ' ἐκείνῳ δὲ δὴ τὰ ἡμέτερα θεωρήσωμεν. διαιτᾶσι δὲ πρὸς ἑκατέρος ἐκείνος καλῶς. καὶ πρῶτον τῶν ἄλλων. τοῦ δὲ

τοῦ λόγου σκοπὸν, καὶ τὴν βούλησιν τοῦ μεγάλου σκοπήσωμεν. σκοπὸς καὶ γὰρ αὐτῷ πρόσεστι τοῦ δόγματος σεμνότατον, πρὸς δὲ θείου πνεύματος ποιούμενος τὸν λόγον, ὁμοούσιον αὐτὸ, καὶ ὁμοδύναμον, καὶ ὁμόθρονον ἵν' οὕτως εἴπω, δείξαι τῷ Παρακλήτῳ καὶ τῷ υἱῷ. Ἀποδείκνυσι τοίνυν συλλογιζόμενος ἱερῶς ἐκεῖνος τῶν θείων πραγμάτων προεστηκὼς ἱερῶς αὐτῷ πάρεστι, καὶ δὴ καὶ τοῦ Ἀποστολικῆς θεολογίας, ὅπου τὰ διδόμενα τοῖς ἀξίοις ἐν τῇ ἁγίᾳ Τριάδι θεῖα χαρίσματα, πρὸς Πατρὸς δίδοται δι' υἱοῦ, ἐν ἁγίῳ Πνεύματι. οἱ δὲ τὰ αὐτὰ διδόντες ἐξ ἑαυτῶν, τῆς αὐτῆς εἰσι δυνάμεως καὶ ἐνεργείας. ὁ Πατὴρ ἄρα καὶ ὁ υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὰ αὐτὰ διδόντες θεῖα χαρίσματα, μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἐνέργειαν ἔχουσι. τῷ ὂν ἄρα, καὶ τὸ ὁμοούσιον καὶ ὁμόθρονον τοῦ θεαρχικοῦ τριάδος αὐτίκα συναποδείκνυται, ἀξιώματος ὑποκειμένου φυσικοῦ τε καὶ θεολογικοῦ, ἐξ τὰ τῆς αὐτῆς ἐνεργείας τε καὶ δυνάμεως ὄντα, καὶ τοῦ αὐτῆς εἶναι οὐσίας, ὥσπερ δὴ καὶ τὸ ἔμπαλιν, τὸ τὰ μὴ τοῦ αὐτῆς ἐνεργείας πεφυκότα, μηδὲ τοῦ αὐτῆς πεφυκέναι οὐσίας. ὅπερ αὐτῷ γε τούτῳ σώζει τοῖς λοιποῖς θεολόγοις πατρόσι πεφιλοσόφηται κάλλιστα, καὶ πρὸς τούτοις βασιλεύει τῷ σοφῷ. Πολὺ τοίνυν ἐν ἐκείνοις Ἀθανασίου εἶπεν ὁ μέγας φιλόσοφε, αὐτὴν τὴν οὐσίαν τοῦ θείου πνεύματος, αὐτὴν τὴν τοῦ ἁγίου τριάδος οὐσίαν ἐνοικεῖν τοῖς ἀξίοις, ὡς αὐτὸς φησι. τὴν μὲν γὰρ δωρεὰν, καὶ τὴν χάριν, καὶ τὴν ἀγάπην, ὅπερ ἡμεῖς λέγομεν ἄνωτε καὶ κάτω, καὶ ἁπλῶς παντάχοῦ τοῦ λόγου. τὴν οὐσίαν δὲ, πρόσ. πανταχοῦ οὐδαμοῦ. ἢ δείξον αὐτὸς, καὶ ἡμεῖς πιστώσομεν. καὶ οὐ μόνον ἀπεσιώπησεν ὁ διδάσκαλος τοῦτο καθάπαξ, ἅτε δὴ μηδὲ ὂν τὴν ἀρχὴν, ἀλλὰ καὶ τὸν θεῖον ἐκεῖνον ζῆλον, νὴ, ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἐλευσόμεθα καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν, ὅπως δεῖ νοεῖν μεταξὺ διερμηνεύει, ἵνα μὴ κατ' οὐσίαν ὑπολάβῃς τὴν Θεὸν εἶναι μεθεκτὸν κατὰ σε, κατὰ δὲ τὴν χάριν καὶ τὴν δωρεὰν μᾶλλον, ὡς αὐτὸς οὗτος ἐπέδειξε. καὶ ὅρα μοι τὸ θεολογικὸν ἐκεῖνο χωρίον, ἄνωθεν καθ' αὐτῆς φημὶ τῆς ἀρχῆς. Πῶτα φησὶ τὰ τοῦ Παρακλήτου, τοῦ υἱοῦ ἐστι. διὸ καὶ τὰ πρὸς τοῦ υἱοῦ ἐν πνεύματι διδόμενα, τοῦ πνεύματος ἐστι χαρίσματα. καὶ τοῦ πνεύματος ὄντος ἐν ἡμῖν. καὶ ὁ λόγος ὁ οὗτος διδάσκει ἐν ἡμῖν. Καὶ οὕτως ἐστὶ τὸ ἐλευσόμεθα ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ, καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν, καθάπερ εἴρηται. πάντα φησὶ τὰ τοῦ Πατρὸς τοῦ υἱοῦ ἐστι. διὸ καὶ τὰ πρὸς τοῦ υἱοῦ ἐν πνεύματι διδόμενα τοῦ Παρακλήτου χαρίσματα. Τίνα τοῦτο οὐ λέγεις εἶναι Φιλόσοφε τοῦ Πατρὸς τὰ χαρίσματα, τὰ πρὸς τοῦ υἱοῦ ἐν πνεύματι διδόμενα. κτίσματα γὰρ οὐκ εἰσί. πῶς γὰρ; ὧν ἐν ἡμῖν γινομένων, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐν ἡμῖν ὁ θεολόγος οὗτος εἶναι φησὶ, καὶ ἐν τῷ πνεύματι τὸν υἱὸν σωτῆρα Παρακλῆτον, ὁ δὴ καὶ ὁ θεῖος οὕτω σαφῶς δεικνὺς Κύριλλος, πρὸς μὲν ἑρμείαν αὐτὸ τοῦτο δηλαδὴ πυθόμενον, πῶς ἢ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ ἐνοίκησις ἐν ἡμῖν νοεῖται καὶ πράττεται, μίαν οὖσα καὶ ἀδιάφορος; καὶ μήνυσιν, ἀδοσωσιλεῖν ἔνεστι δὴ τούτῳ τὸ χαλεπὸν καὶ δυσέφικτον. πῶς γὰρ ἂν ἕτερος, ἢ διὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος θείων ἡμᾶς χαρισμάτων ἀπαπμπαλάτος ἀδ' ἑαυτοῦ, καὶ τὴν ἀῤῥήτου φύσεως κοινωνοὺς ἀποφαίνοντος. ἐν δὲ τοῖς θησαυροῖς ὁ αὐτὸς, ἀλλ' εἴπερ ἤνεσιν ὄντως ποίημα καὶ τὴν τῶν ἑτεροδόξων μανίαν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, πῶς ὅλην ἔχει τοῦ Θεοῦ τὴν ἐνέργειαν. ἐν ὅρᾳ δήλης τοσοῦτον δίμαι τοῦτο φρονεῖν ὀρθῶς ἐκβοήσεται, ὡς τολμῆσαι καὶ μόνον εἰπεῖν, τὴν θείαν οὐσίαν,

οὐσίαν, δι' ὀργάνων τινῶν ἔξωθεν εἰς τὸ εἶναι παρεισχθέντων διαπονεῖσθαι πρὸς ἐνέργειαν τὴν ἐξ αὐτῆς διαβαίνουσαν φυσικῶς πρόσεστιν τοῦ δημιουργεῖν πρὸς τὸ λαβεῖν. Ἄλλως τε, οὐδέ σύγ' αὐτός ἀν εἴμαι τοῦτο φάνης ποτὲ, τὸ διὰ κτισμάτων τὸ θεῖον ἐνοικεῖν πνεύμα φημὶ τοῖς ἀξίοις, ὁ τὴν οὐσίαν αὐτὴν τοῦ πνεύματος, καὶ αὖθις τὴν τῆς ἁγίας τριάδος οὐσίαν, αὐτοτέρω πολλάκις ἐνοικεῖν ἐκείνοις ἀπεῖν. ἢ ἆρ' ἀναγκαῖα τῶν δογμάτων τε καὶ λόγων κατασκευάσεις, εἰ ἀναῦθ' οὕτως αὐτοῖς ἐστι τοῦ σύνεγγυς λέγοις, ἢ ταὐτὸν εἶναι δοξάσεις καὶ πᾶσαν ἀνάγκην οὐσίαν θεοῦ, καὶ κτίσμα θεοῦ. ὅπερ οὐκ ἀπόλωλε ἄτοπον, ἀλλ' ἀθετεῖ, καὶ λατρείᾳ κτισμάτων, οὐκ οἶδ' εἴτε τὴν περσικὴν, εἴτε τὴν τῶν χαλδαίων σκεύνων κρὴ λέγειν. Κτίσματα μὲν οὐκ ἀν εἴεν σκεῦνα, οὐδὲ καὶ σε. ἀλλ' οὐσίαν σκεῦνα τοῦ τριυποστάτου θεότητος. μία μὲν ἡ σκεῦνη καὶ ἔστι καὶ λέγεται πανταχοῦ, καὶ τοῦτο πρῶτον καὶ κοινὸν ἀξίωμα τοῦ τῶν πρῶν ὑστεραίας, ὡς καὶ αὐτὸς ἀν εἴποις. τὰ δ' οὐχ ἕν, ἀλλὰ πολλὰ. πάντα γὰρ φησι τὰ πρὸς τοῦ Πατρὸς δι' υἱοῦ ἐν πνεύματι διδόμενα. καὶ ἡ μὲν θεία οὐσία, οὐδὶ δοτή τινι οὐδὲ χαρίζεται. πῶς ἂν. ἢ δίδοται ἂν, ἀλλ' οὐχὶ τὸ διδόμενον ἐστιν ἐκείνη; τὰ δὲ δίδοται καθάπερ ἀκούεις. χαρίσματα ἂν. διὸ καὶ ὁ θεῖος Κύριλλος, οὐκ ἄλλως ἐνοικεῖν ἔφη τοῖς ἀξίοις τὸν Πατέρα, καὶ τὸν υἱὸν, ἢ διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. πῶς δὲ τοῦτο, καὶ κατὰ τίνα τὸν τρόπον; θείων φησὶ χαρισμάτων τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἀπαπμπαλάτος αὐτοῦς. καὶ τὰ μὲν τὸν διδόντα χαρισμάτων, ὅπ θεός. ὅπερ καὶ ὁ θεῖος Ἀναστάσιος εἰπὼν ἔφη. ἢ οὐσία χαρισμάτων οὐδὲν. τὰ ἂν χαρισμάτων, οὐ τῶν χαρισμάτων ἐστίν. Ἐπεὶ τοίνυν, ὅτε κτίσματα ταῦτα, ὅτε μὴν ἡ οὐσία τοῦ Θεοῦ, καθὰ δὴ καὶ δέδεικται πρὸς τῶν θεολόγων, ἀπώλεσεν ὁ φιλόσοφος ἐν βραχεῖ, ὅτοις κατ' αὐτὸν ἀξίους τῆς τοῦ Θεοῦ ἐνοικήσεως, ἀλλὰ καὶ τὴν ἴδιον ἑαυτοῦ Θεόν. ἀλλ' οἱ πέρα, καὶ ἔξω τὸν ἀληθινὸν ὁρῆτε Θεόν, καὶ κατ' ἀλήθειαν ἔνοικον αὐτὸν ἔχοντες, καὶ διὰ ταῦτ' ἄρα καὶ θεολογεῖν αὐτὸν ἀσφαλῶς δυνάμενοι, καὶ ἤδη μὲν φθάσαντες ἐδείξαν διὰ τῶν εἰρημένων, ὡς ὅτε φύσις, ὅτε κτίσματα ταῦτα, ἵνα δὲ μᾶλλον σκεῦνα καὶ φυσικὰ, ὧν δὴ καὶ μετέχοντες ἀπορρήτως, θείας ἀποτελοῦνται κοινωνοὶ φύσεως, ὅπερ ὁ θεῖος ἀνωτέρω κύριλλος ἔλεγε, πρὸς τοῦ πνευματικοῦ τῶν ἀποστόλων σκηνεξαμένου πέτρου. δείξει δ' οἱ αὐτοὶ καὶ πλατύτερον ἔτι, καὶ πρὸς τῶν ἄλλων, ἀθανάσιος αὖθις ὁ μέγας αὐτὸς δ' ἑαυτοῦ τὰ αὐτοῦ διερμηνευέτω καὶ διδασκέτω. Πῶτα φησὶ τὰ τοῦ πατρὸς, τοῦ υἱοῦ ἐστι. Τίνα ταῦτα φησὶ θεολόγων καὶ διδασκάλων ἀκρότης. διδάξον ἔπαφέσερον ἄνωτε τοῦτο τοῦτο θεολογικῶφοῦτας. ἡμεῖς καὶ γὰρ τῆς σῆς θεολογικῆς σάλπιγγος πάλαι κωλῶς ἐπαιόμεν. Καὶ μὴν οὐδὲ αὐτοί φησιν ὁ διδάσκαλος, τῶν ὁπ τῆς ὑπεστερέτου μεν πρὸς δρεανὸς ἀνάλεξεως, ἀνήκοοι πάλαι γεγγάνεσι. καὶ νῦν ἐν τοῖς πολλοῖς ῥηθέντων μάλιστα. Τὸν ὂν μονογενῆ τοῦ θεοῦ υἱὸν εἰσαγαγὼν κἀκεῖ, τοῦτ' αὐτὸ τὸ νῦν εἰρημένον παρ' ἐμοῦ λέγοντα, πάντα ὅσα ἔχει ὁ Πατὴρ ἐμά ἐστιν, οὐχ ἕνεκεν κτισῶν εἶπον ἐγὼ πραγμάτων τοῦτο ἔφη ὁ σωτὴρ, τὸ πάντα ὅσα ἔχει ὁ Πατὴρ. ἀλλ' ὅσα ἀνῆκε τῇ θεότητι τοῦ Πατρὸς, αὐτοῦ ἵνα ἔφη ὁ κύριος. οἷον, τὸ ἀθάνατον. τὸ ἄφθαρτον. τὸ ἄτρεπτον. τὸ ἀκατάληπτον. τὸ δυνατὸν. τὸ πρόγνωστικὸν. Καὶ πάλιν, πάντα ὅσα ἔχει ὁ Πατὴρ, ἐμά ἐστιν. ἀνάγκη τοίνυν νοεῖν

νοεῖν ἡμᾶς ὅτι ἐστὶν ἐν τῷ Πατρὶ, τὸ ἀΐδιον. τὸ ἀϊδάνατον. ἔστι δὲ
αὐτοῦ οὐχ ὡς ἀλότριον αὐτοῦ, ἀλλ' ὡς ἐν πηγῇ ἐστιν ἐν αὐτῷ ἀναπαυόμενα. ἔχει δὲ
ταῦτα καὶ ὁ υἱὸς σὺν ἐξ ὀρεκτῆς ὡς εἴπομεν, ἀλλὰ τῆς οὐσίας αὐτοῦ ἐστιν.
Η"κουσας τῆς ἀπαλανοῦς τοῦ διδασκάλου θεολογίας & σοφηνείας ὁμοῦ τῶν προρρηθέν-
των αὐτῷ; πάντα φησὶν, ὅσα ἔχει ὁ Πατὴρ, τοῦ υἱοῦ ἐστιν. ἀλλ' οὐχ ἕνεκεν κλεψῶν 5
πραγμάτων ὁ σωτὴρ φησιν εἶπε τοῦτο. τῶν δὲ κλεισμάτων ἄνω ταῦτα θεὶς οὕτως,
ὡς φυσικὰ τοῦ Θεοῦ, ἄκου πῶς ἐξίσης καὶ τὸ μὴ τὴν οὐσίαν αὐτὴν εἶναι τοῦ Θεοῦ ταῦ-
τα δείκνυσιν. ὡς ἐν πηγῇ γάρ φησιν ἐστὶν ἐν αὐτῷ ἀναπαυόμενα. Καὶ πάλιν,
ἔχει ταῦτα καὶ ὁ υἱός φησιν σὺν ἐξ ὀρεκτῆς ὡς εἴπομεν. ἀλλὰ τῆς οὐσίας αὐτοῦ ἐστι.
τὰ δὲ τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ ὄντα, καὶ ὡς ἐν πηγῇ ἐν αὐτῷ ἀναπαυόμενα, πῶς οὐ εἰη τὰ 10
αὐτὰ καὶ οὐσία Θεοῦ. ἄλλο γὰρ τὸ πηγάζον, καὶ ἄλλο τὸ πηγαζόμενον, πᾶς τις οὐ
ἐγκέφαλον ἔχων εἴποι. ἡ φύσις οὖν τὸ πηγάζον κατὰ τὸν θεολόγον. τὰ δ' ὑπ' αὐ-
τῆς πηγαζόμενα ὡς φυσικὰ. ὁ δὴ καὶ ἡ οἰκουμενικὴ ζωὴ τοῦ & περὶ τῶν ἐνεργούντα,
καὶ τῶν θελημάτων ἐπεῖπε & χρεστοῦ ἔφη, πηγὴν μὲν τὰς τοῦ φύσιν, πηγαζόμενα
δὲ τὰ καταλληλα θελήματα καὶ τὰς ἐνεργείας εἰρηκῶς. Τούτων δὴ τῶν τοῦ 15
Θεοῦ φυσικῶν οἱ & Θεοῦ μετέχοντες ἄξιοι ἔνεκα τῷ αὐτοῦ πνεύματι, κοινὰ γὰρ.
ὥσπερ ἡ φύσις ἔτω καὶ τὰ φυσικὰ τῇ ἁγίᾳ Τριάδι, & ἁγίου μετέχειν λέγοντα πνεύ-
ματος. & δι αὐτοῦ καὶ σὺν αὐτῷ τὸν Πατέρα καὶ τὸν υἱὸν ὡς ἀχωρίστως ἡνωμένους
ἔχειν ἐν ἑαυτοῖς, καθὰ δήπου τῶν θεολόγων ἀκούεις λεγόντων. μετέχεται γοῦν τὸ
πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐ κατὰ τὴν οὐσίαν. οὐ κατὰ τὴν ὑπόστασιν. τοῦτο γὰρ τοῦ θεολογίας 20
ἀλλότριον, ὡς ἤδη πολλάκις ἤκουσας. ἀλλὰ κατὰ τὰ θεῖα χαρίσματα & τὰς ἐνεργεί-
ας. Πνεῦμα δὴ καὶ ἡ τοῦ πνεύματος ἐνέργεια εἴρηται, καθὰ δὴ καὶ ὁ τὴν
γλῶτταν χρυσοῦς ἰωάνης τὸν διαγγελιστὴν ἐξηγούμενος θεολόγον. περὶ βραχέος
εἰρήκει. οὐ πνεῦμα δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ πνεύματα πληθυντικῶς τὰς τοῦ θείου
πνεύματος ἐνεργείας ταύτας φησὶν ἡ θεία γραφή. ἐξελεύσεται γὰρ φησιν ὁ 25
προφήτης Η"σαΐας ῥάβδος & ἐκ τοῦ ῥίζης ἰεσσαὶ. καὶ αὖθις & ἐκ τοῦ ῥίζης ἀναβήσεται.
καὶ ἐπαναπαύσεται ἐπ' αὐτὸν, Πνεῦμα & Θεοῦ. Πνεῦμα σοφίας καὶ συ-
νέσεως. Πνεῦμα βουλῆς καὶ ἰσχύος. Πνεῦμα γνώσεως & εὐσεβείας. Πνεῦ-
μα φόβου Θεοῦ ἐμπλήσει αὐτὸν. ὅπερ ὁ μὲν θεολόγος Γρηγόριος ἀναπτύσσων
διὰ βραχέων τὰς ἐνεργείας φησὶ τοῦ πνεύματος. πνεύματος φίλον οἶμαι τῷ 30
Η"σαΐα καλεῖν. ὁ δὲ χρυσόστομος Ἰωάννης πλατύτερον περὶ τούτων διδάσκων, ἐξε-
λεύσεταί φησι ῥάβδος & ἐκ τοῦ ῥίζης Ἰεσσαὶ, καὶ ἄνθος ἐξ αὐτῆς ἀναβήσεται. καὶ
ἐπαναπαύσεται ἐπ' αὐτῷ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ. ὧδε, τὸ ὄνομα τοῦ φύσεως αὐτοῦ τοῦ πνεύ-
ματος. λοιπὸν δὲ τὰ χαρίσματα. πνεῦμα σοφίας καὶ συνέσεως. πνεῦμα βουλῆς
καὶ ἰσχύος. πνεῦμα γνώσεως καὶ εὐσεβείας. πνεῦμα αφόβου Θεοῦ. καὶ πά- 35
λιν ὁ αὐτὸς. ἐπειδήπερ τὸ δωρούμενον τὸ πνεῦμα τὸ ἁγιόν ἐστι, καλεῖται καὶ τὸ δῶ-
ρον ὁμωνύμως τῷ χαρισμαῖῳ. διὰ τοῦτο λέγει πάλιν. οὐ γὰρ ἐλάβετε πνεῦ-
μα δουλείας πάλιν εἰς φόβον. ἀλλ' ἐλάβετε πνεῦμα υἱοθεσίας. καὶ πάλιν.
οὐκ ἔδωκεν ὑμῖν πνεῦμα δειλίας. ἀλλὰ δυνάμεως καὶ ἀγάπης & σωφρονισμοῦ.
Πνεῦμα δὲ λέγει φησὶν ἐνταῦθα τὸ χάρισμα. καὶ αὖθις. εἴρηται περὶ τούτου, 40
ὅτι ἄλλο ἐστὶ πνεῦμα ἁγίου, ἄλλο χαρίσμα, ἄλλο βασιλεὺς, ἄλλο τὸ δῶρον τοῦ βα-

σιλέως

σιλέως. καὶ ταῦτα μὲν ὁ θεῖος χρυσόστομος. ὁ δὴ σοφώτατος καὶ τὰ θεῖα πολὺς
μάρτυς, τὴν αὐτὴν διασκοπούμενος σοφηνικὴν φῆσιν, τοῦδε φησὶν. ὁ μὲν
ἅγιος ἁπαντᾶς ὁ προφήτης, ἐν τῇ κατ' αὐτὸν προφητείᾳ, ἐπὰ πνεύματα τῷ σὺν
τοῦ ῥίζης ἀναστέλλαντα σωτῆρα λέγει ἐπαναπαύεσθαι. οὐχ ἑπτὰ πνεύματα & Θεοῦ
γινώσκων, καὶ οὕτω καὶ τοὺς ἄλλους διδάσκων. ἀλλὰ τὰς ἐνεργείας τοῦ
ἑνὸς καὶ & αὐτοῦ ἁγίου πνεύματος, πνεύματα καλέσας, διὰ τὸ πάσῃ ἐνεργείᾳ
ὅλον ἀνελλειπῶς ὑπάρχειν ἀναλόγως τὸ ἐνεργὸν ἅγιον πνεῦμα. Ὁ δὲ θεῖος
δόσολος τὰς διαφόρους ἐνεργείας αὐτοῦ & ἑνὸς ἁγίου πνεύματος χαρίσματα
λέγει διάφορα, ὑφ' ἑνὸς δηλονότι καὶ & αὐτοῦ ἐνεργούμενα πνεύματος. καὶ μετ'
ὀλίγα. Ταῦτα δέ φησι τὰ χαρίσματα καὶ τὸν Η"σαΐαν πνεύματα καλέσας
τὰς, ὡς οἶμαι τοῦ ἀληθείας & διαπίπτει. πανταχοῦ χαρίσματα ὅλον ὡς ἐνεργοῦν
ἀναλόγως ὑπάρχει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, εἴτε μείζονι, εἴτε ἥττονι. Ἔμαθες
διὰ τούτων πάντων, ὅτι ἐνεργητικῶς, ἀλλ' οὐχ ὑποστατικῶς, δηλονότι ἡ ἐνέργεια
ἀλλ' οὐχὶ ἡ ὑπόστασις & ἁγίου πνεύματος ἐστὶν ἡ τοῖς ἀξίοις ἐνοικοῦσα, καὶ Θεοῦ νοοῦς
τούτους ἐργαζομένη, καὶ ὅτι διὰ τοῦ θείας ἐνεργείας & χάριτος, ὅλον αὐτοῖς ἐνοικεῖ
τὸ Πνεῦμα; πανταχοῦ χαρίσματα φησὶν, ὅλον ὡς ἐνεργοῦν ἀναλόγως ὑπάρχει τὸ
Πνεῦμα τὸ ἅγιον, εἴτε μείζονι, εἴτε ἥττονι. τῷ δὲ θείῳ πνεύματι τοῦτον ἐνοικοῦντι
τὸν τρόπον ἐκείνοις, & ὁ πατὴρ & ὁ υἱὸς σώζεται ὅλος ὡσαύτως, ἐπειδὴ καὶ μία καὶ
ἡ αὐτὴ τοῖς τρισὶ φυσικὴ χάρις τε καὶ ἐνέργεια καθάπερ δὴ καὶ ἡ φύσις ὡς ἤδη πολ-
λάκις δέδεικται. καὶ τοῦτό ἐστιν ἡ θεοπνευστικὴ ἐπαγγελία ἐκείνη καὶ τοὺς πέρα μα-
θόντας τε & διδάξαντας θεοφόρους. ἡ, ἐγὼ & ὁ πατὴρ ἐλευσόμεθα καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ
ποιήσομεν λέγουσα. Τοσοῦτον δὴ τῇ θεολογίᾳ περὶ τῶν τοῦ πνεύματος & ἐνεργούντων ἐμέλησε τούτων, ὡς μὴ μόνον τὸν προφήτην Η"σαΐαν οὕτω ἑπτὰ πνεύ-
ματα προσειπεῖν ταύτας, ἐπαναπαυόμενα τῷ πάντων σωτῆρι καλάγε τὰ ἤδη ῥη-
θέντα, & περὶ τούτου τὸ θεόληπτον Ζαχαρίαν ἑπτὰ ὀφθαλμοὺς τοῦ Κυρίου ἐν πνεύ-
ματι φῶναι ταῦτας, ὁ λίθος & γάρ φησιν, ὃν ἔδωκα πρὸ προσώπου Ἰησοῦ ἑπτὰ τὸν
λίθον τὸν ἕνα ἑπτὰ ὀφθαλμοί εἰσι. καὶ πάλιν. ἑπτὰ οὗτοι οἱ ὀφθαλμοὶ Κυρίου εἰσὶν
οἱ ὅλη βλέποντες ὅλη πᾶσαν τὴν γῆν. Ἀλλὰ καὶ τὸν θεοπέσιον διαγγελιστὴν Ἰωα-
νὴν φημὶ τὸν τῆς βροντῆς υἱὸν, οὕτω τὰς ἐκκλησίας ἐν τῇ σεπτῇ προσαγορεύειν
ἀπόκαλύψει. Ἰωάννης φησὶ τοῖς ἑπτὰ ἐκκλησίαις ταῖς ἐν τῇ ἀσίᾳ. χάρις ὑμῖν
& εἰρήνη, ἀπὸ ὁ ὤν, & ὁ ἦν, & ὁ ἐρχόμενος, καὶ ἀπὸ τῶν ἑπτὰ πνευμάτων ἃ ἐστιν
ἐνώπιον & θρόνου αὐτοῦ, καὶ ἀπὸ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τὰς ἐνεργείας & πνεύματος, οὐ τὴν
τοῦ ὑποστάσεως οὕτως, ἢ μετὰ τοῦ ὑποστάσεως μᾶλλον, καὶ τοῦ οὐσίας ἀπορρήτως ὡς
αὐτὸ τὸ Πνεῦμα γινώσκει θεολογήσας. Πλὴν ὅσον ὅτι μέρος & ἡμᾶς ἐκινδύνευ-
σαν παθεῖν τῶν ἐκείνου μετέχων καὶ θεολόγων μαθόντας, ὅτι τοῦ οὐσίας τε καὶ τοῦ ὑποστάσε-
ως, μᾶλλον δὲ εἰκαίνι ἀκριβῶς & τοῦ ὑποστάσεων ὡς ἰδιώματα φυσικὰ, ταυτόν
ἡνωμένα, καὶ συμφυεῖς, & ἀχώριστα πεφύκασιν αἱ ἐνέργειαι αὗται ὡς ἡ ἀμίαντος καὶ
ἡ ἀπειρήμη & νοῦ, & ἡ δωάμις τοῦ δωατοῦ, καὶ & κινουμένου ἡ κίνησις, φασὶ δὲ αὐ-
τοὶ, καὶ ὅτι ὅλον ἐν ἑκάστῳ τὸ ἅγιόν ἐστι Πνεῦμα ὡς ἐνεργοῦν, κατὰ τούτους αὐτοὺς
αὖθις. ὅπερ οἱ μὴ βουλόμενοι μαθεῖν τυφλώττουσι περὶ τὸ φῶς ἐκεῖνο, ἅπερ ἐν χι-
μῶνι καὶ σκότει ἠλάσκοντες, ἢ τὸ τοῦ θείας μᾶλλον εἰπεῖν καὶ αὖθις γραφῆς, τυφλοὶ

μῶν-

μυωπάζοντες ὄντες, καὶ ὡς μὴ ὑπαρχόντων αὐτοῖς ὀφθαλμῶν, ψηλαφῶντες τοῖχόν φησιν. Ἤρκει μὲν οὖν καὶ ταῦτα πρὸς τὴν ἄνωθεν σκοπὸν τὸ ζητούμενον. ἀλλ' ἡμεῖς πρεσβεύσομεν τὴν τῆς ἀληθείας λόγον, καὶ τὰς λοιπὰς τῶν θεολόγων αὐθις φωνὰς τῷ λόγῳ συνεισενεγκεῖν προθύμως, καὶ δεῖξαι καὶ αὖθις τοῖς ἀνταπλέγουσι τούτοις ῥητῶς τὸ τῆς θείας οὐσίας ἀμέθεκτον, ἐπειδὴ καὶ κρύπτειν ἐκεῖνοι μάλιστα ταύτας προσδάζοντες, πενίαν ἡμῖν λόγων καὶ ἀποδείξεως, καὶ συμμαχίας ἱερῶν θεολόγων, ἐν τοῖς σφετέροις αὐτῶν λόγοις συνεχῶς ὀνειδίζουσι. μᾶλλον δὲ τὰ τῆς ζωοδόχου καὶ τῆς ταύτης ἱεροῦ τόμου καὶ ταῦθα λεγέσθω πρότερα, ἵνα καὶ τεῦθεν τὸ ψευδόμενον τῶν συκοφαντῶν οὗτοι τούτων ἐξελεγχθεὶν καταγνῶσι. Τί οὖν ὁ τόμος; ὁ γοῦν μέγας φησὶ Βασίλειος τὸν ἕνα θεολογῶν τὸν τριάδος θεὸν, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τοιάδε φησὶ. πάντα μὲν ἐστὶ πληροῦν τῇ δυνάμει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, μόνοις δὲ ἐστι μεθικτὸν τοῖς ἀξίοις οὐχ ἑνὶ μέτρῳ μετεχόμενον, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς πίστεως διαιροῦν τὴν ἐνέργειαν. Ἀκούεις; ἵνα μὴ ταῦτόν τι νομίσῃς τὸ πανταχοῦ τὸν θεὸν παρεῖναι, καὶ τὸ μετέχεσθαι, διαιρεῖ μεταξὺ τῶν ἀμφοτέρων σοφώτατός καὶ ὑψηλότατος. καί φησι. τὸ Πνεῦμα θεὸς ὤν. καὶ ἐν τῷ παντὶ, ὡς ὑπὲρ τὸ πᾶν ὤν, πάντα μὲν ἐστὶ πληροῦν τῇ τοῦ θεότητος δυνάμει, καὶ οὐδὲν τοῦ παντὸς ἄβατον καὶ κενὸν αὐτοῦ. μετέχεται δὲ οὐχ ὑπὸ πάντων. οὐ γὰρ τὸ τοῦ ἀοιδήτου τοῦδε ἡλίου φῶς, καίτοιγε πάσῃ τῇ ἀοιδήτῃ κτίσει κοινῶς ἐπιλάμπον ὡσαύτως, καὶ πᾶσιν ὡσαύτως πέφυκε μεθικτὸν. ἀλλὰ τοῖς ἐπιτηδείως ἔχουσι μόνοις, πρὸς τὴν τοῦ φωτὸς ὑποδοχὴν καὶ μετάληψιν. καὶ κείνοις οὐκ ἐξίσης, ἀλλὰ κατ' ἀναλογίαν τῆς ἑκάστου δυνάμεως. Ἰδοὺ τοίνυν ὡς ἐξ ἀμυδρᾶς αἰθητῆς εἰκόνος, καὶ ἐπὶ τοῦ ὑπερουσίου σκόπει Θεοῦ. μόνοις γὰρ ἐστί φησι μεθικτὸν τοῖς ἀξίοις, τοῖς ἐπιτηδείως ἔχουσι δηλαδὴ διὰ καθαρότητος, πρὸς τὴν ἐκείνου ὑποδοχήν τε καὶ μέθεξιν. ἀλλ' οὐδ' ἐκείνοις ἐξίσης. οὐχ ἑνὶ γὰρ μέτρῳ φησὶν ἐστι μετεχόμενον. ἀλλὰ κατ' ἀναλογίαν τῆς πίστεως διαιροῦν τὴν ἐνέργειαν. Ἅμα δὴ καὶ τὸν τῆς μετοχῆς ἀπόρρητον τρόπον καθόσον οἷόν τε τοῖς σωματοδέικνυσιν ὁ διδάσκαλος, κατ' ἐνέργειαν θείαν, τοῦ Πνεύματος μετέχειν τοὺς ἀξίους εἰπών. εἰ γὰρ ἐπὶ τοῦ αἰθητοῦ τοῦδε ἡλίου, ἔτι γὰρ ἔχομαι τῆς εἰκόνος ἐκείνης, εἰ γραῦν ἐπ' ἐκείνου οἱ τῆς αὐτίνος μετέχοντες, οὐ τῆς ὑποστάσεως, οὐδὲ τῆς φύσεως αὐτῆς τοῦ ἡλίου μετέχουσιν, ἀλλὰ τῆς φυσικῆς ἀπαρρήτου ἐκείνου, καὶ ποιότητος, καὶ ἀδιαιρέτου δυνάμεως, ὡς ἰσαυτὸ πέφυκέν τῷ ἡλίῳ καὶ ἕτερον, καὶ τοὺς προειρημένους φημὶ λόγους, πόσῳ μᾶλλον ἐπὶ τοῦ Θεοῦ τοῦ ἔσαι τοῦ ἀσωμάτου, καὶ αὐτοῦ ὡς παντοδυνάμου, ὃς καὶ κείνοις προσφόρως δυνάμεως τὸ ἰσοῦσθαι δύνασθαι δίδωσι; Διαιρεῖ γὰρ τὸ θεῖον Πνεῦμα τὴν ἑαυτοῦ ἐνέργειαν τοῖς μετέχουσιν ὁ θεολόγος φησὶ καὶ τὴν ἀναλογίαν τῆς πίστεως προσῆκε τοῦ λαβόντος. πρὸς ὃ καὶ ὁ θεῖος ἤδη χρυσόστομος εἰπὼν ἔφη, τὰ τοῦ διαγγελιστοῦ σκοπούμενος ἰωάννου. Πνεῦμα γάρ φησιν ἐν ἰσοῦσθαι τὴν ἐνέργειαν λέγει. αὕτη γὰρ ἐστιν ἡ μεριζομένη. εἰ δὲ ἡ ἐνέργεια αὐτοῦ ἀμέτρητος, πολλῷ μᾶλλον ἡ οὐσία. Ὁ δὲ μέγας ἀθανάσιος αὖθις, ἔνφησι καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμά ἐστιν, ὅπερ καὶ αἱ πᾶσαι διαιρέσεις εἰσίν. αὐτὸ δὲ ἀδιαίρετον ἐστι καὶ φύσει. Ἀλλ' ἐπὶ τὸν τόμον αὖθις καὶ τὸν μέγαν βασίλειον ἔλθωμεν. ὥσπερ αἱ τῶν προσώπων ἐμφάσεις φησὶν, οὐκ ἐν πάσαις ταῖς ὕλαις γίνονται, ἀλλ' ἐν ταῖς

ταῖς λειότητα ἔχουσι, καὶ διαφάνειαν κεκτημένοις, οὕτως οὐκ ἐν πάσαις ταῖς ψυχαῖς ἡ τοῦ Πνεύματος ἐνέργεια, ἀλλ' ἐν ταῖς μηδὲν σκολιὸν ἐχούσαις, οὐδὲ σφαγγαλιώδεις. Ὁ δὲ ἅγιος Μάξιμος, πάντα φησὶν ὅσα ὁ Θεὸς, καὶ ὁ διὰ τοῦ χάρεντος τεθεωμένος ἔσαι χωρεῖς τὸν κατ' οὐσίαν ταυτότητος. Τοὺς δὲ γε ψαλμοὺς ἐξηγούμενος βασίλειος ὁ μέγας αὖθίς φησι. τὸν μὲν ἄνθρωπον ὁ Θεὸς ἐποίησεν ἀπὸ τῆς γῆς. τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πυρὸς φλόγα. ἀλλ' ὅμως ἦγε νοῦν καὶ σωτηρίαν τὴν ἑαυτῶν κτίσιν καὶ δημιουργὸν δυνάμεις, καὶ ἐν ἀνθρώποις ὑπάρχει. ἐνεφύσησε γὰρ εἰς τὸ πρόσωπον. τουτέστι μοιραίνουσα τὸν ἰδίας χάριτος ἐνεπέθετο τῷ ἀνθρώπῳ, ἵνα τῷ ὁμοίῳ γινώσκῃ τὸ ὅμοιον. Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς ἐν τοῖς πρὸς Ἀμφιλόχιον περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. ἀνακαινίζων φησὶ τὸν ἄνθρωπον ὁ Κύριος, τὸν ἣν ἀπώλεσε χάριν ὅν τοῦ ἐμφυσήματος τοῦ Θεοῦ, ταύτην πάλιν ἀποδιδοὺς, ἐμφυσήσας εἰς τὸ πρόσωπον τῶν μαθητῶν, λέγων; λάβετε Πνεῦμα ἅγιον. Καὶ ταῦτα μὲν ὁ ζωοδόχος τόμος. Ὁ δὲ θεῖος χρυσόστομος περὶ αὐτοῦ τούτου ποιούμενος τὸν λόγον, οὐ τὴν οὐσίαν, οὐδὲ τὴν ὑπόστασιν τοῦ Πνεύματος τοῦ διὰ τοῦ ἐμφυσήματος μὴ τὴν αὐτὰς πρὸς χριστοῦ δεδόσθαι τοῖς ἀποστόλοις φησὶν, εἰ καὶ λάβετε Πνεῦμα ἅγιον εἶπεν. ἀλλ' ἐξουσίαν τινὰ τοῦ χάριν Πνεύματος τινὰ καινὴν τοῦ τρισάδος οὖσαν. Τὸν γὰρ εὐαγγελιστὴν ἐξηγούμενος θεολόγον, ὃς ἐν τῷ εὐαγγελίῳ περὶ τούτου φησὶ, τινὲς μὲν φησι λέγουσιν, ὅτι οὐ τὸ Πνεῦμα ἔδωκεν. ἀλλ' ἐπιπνοίας αὐτὸς πρὸς ἀποδοχὴν δὲ ἐμφυσήματος κατεσκεύασεν. Οὐκ ἀν δέποτε ἁμάρτοι, καὶ τότε αὐτὸς εἰληφέναι λέγων ἐξουσίαν τινὰ Πνεύματος τοῦ τοῦ χάριν, ὥστε ἀφιέναι ἁμαρτήματα. διὸ ἐπήγαγεν, ὧν ἀφῆτε, ἀφέωνται. δεικνὺς ποῖον εἶδος ἐνεργείας δίδωσι. καὶ γὰρ ἀφεσεις ἡ τοῦ Πνεύματος χάρις, τοῦ τοῦ χάριν πολυειδὴς ἡ δωρεά. τοῦτο δὲ γίνεται, ἵνα μάθῃς ὅτι Πατρὸς. καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος, μία ἡ δωρεὰ καὶ ἐξουσία, ἣν δοκεῖ εἶναι διαφέρουσα τοῦ Πατρὸς, ταῦτα καὶ τοῦ υἱοῦ εἶναι, καὶ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου φαίνεται. καὶ τὰς διαιρέσεις τῶν χαρισμάτων, Πατρὸς, τοῦ υἱοῦ, καὶ ἁγίου Πνεύματος ὁρῶμεν ὄντας. Σωίπης καὶ ναὶ ὅτι τοῦ θεολόγου τοῦ οἰκουμενικῶν τινὰ διδασκάλων καὶ ἀληθινῶς φιλοσόφων φιλόσοφε, μᾶλλον ὁ ἐξ αὐτοῦ τοῦ πρώτου τοῦ μόνου καθηγητοῦ τοῦ διδασκάλου πάντων χαρισθὲν, καὶ τὰ αὐτοῦ θείων διαγγελίων, ὅτι τὸ τοῖς πιστοῖς χορηγούμενον καὶ ἐνοικοῦν Θεῖον Πνεῦμα, οὐχὶ τοῦ Πνεύματος ὑπόστασις, οὐχὶ ἡ οὐσία αὐτὴ τοῦ ὑπερουσίου τριάδος ἐστὶν ὡς αὐτὸς κακῶς εἶπας. ἀλλὰ μοιραίας τῆς θείας χάριτος καὶ ἐνέργεια καὶ δωρεὰ καινὴ τοῦ μιᾶς τριυποστάτου θεότητος, ἐν ἁγίῳ Πνεύματι δεδομένη, καὶ διὰ τοῦτ' αὐτὸ καὶ Πνεῦμα ἅγιον λεγομένη; ἢ καὶ ἐπὶ τὴν τοῦ ὑπερουσίου οὐσίας, καὶ τοῦ τριυποστάτου θεότητος ἐνοικήσαντα καὶ μέθεξιν κακῶς μὴ μαινόμενοι ὀνειροπολήσεις καὶ μυθολογήσεις, παρεφθείσεις καὶ παραφθείσεις καὶ παρεξηγήσεις καὶ τοῦ σεαυτοῦ κεφαλῆς ἀπαπλάσσων, μόνον ἵνα μὴ καὶ θείαν ἐνέργειαν καὶ χάριν, σὺν τοῖς κεχαριτωμένοις τοῦ πιστοῖς θεολόγοις τὸν θεὸν εἶναι μεθικτὸν ὁμολογήσῃς, ἀλλὰ κατ' οὐσίαν ὡς αὐτὸς φῆς, ὑπὸ τῶν καὶ τοῦ καταπαῦ μαθητῶν σκείνων, βαρλαάμτε καὶ ἀκινδύνου, κάκιστα μυθεῖς καὶ διδάξας. Τοῦτο μὲν οὖν σὺν εἰκάζειν, ἀλλὰ καὶ ὁρᾶν ἐναργῶς ἐστιν ἐν τοῖς σοῖς γράμμασιν, ὅτι τὸ δεύτερον εἶλε σὺν μανίᾳ τῇ προθυμίᾳ, ὑπὲρ οὗ σοι καὶ ὁ μακαρίτης οὗτος πόλεμος πρὸς ἡμᾶς καὶ τὴ

καὶ τῶν τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησιῶν. ἀλλ' ἡμεῖς, εἰ καὶ μὴ σοῦ, ἀλλὰ τῶνγε ὑπὸ σὲ ἱδρυμένων
χάριν, καὶ τῆς ὑπὲρ αὐτῶν ἀγαθῆς ἐλπίδος, καὶ τὰ λείποντα τοῖς ἀρημένοις
πεποιήσαμεν. Φησὶ τοιγαροῦν ὁ Σωσθένης τόμος καὶ πάλιν, καὶ ὁ θεῖος Δα-
μασκηνὸς, ἐν τῷ περὶ πρεσβυγενῶν καὶ προσφορισμοῦ τῶν θεολογικῶν αὐτοῦ κεφα-
λαίων, τοῦτόν φησι τὸν ἄνθρωπον ὁδηγὸν ἄρρενα κατεσκεύασε μεταδοὺς αὐτῷ 5
τῆς ἑαυτοῦ θείας χάριτος, καὶ ἐν κοινωνίᾳ ἑαυτοῦ διὰ ταύτης αὐτὸν παιδοπο-
μεῖ. Καὶ πάλιν ὁ μέγας Βασίλειος ἐν τοῖς πρὸς τὸν ἱερὸν Ἀμφιλόχιον,
ὑποφαίνων ὅτως ἀπίστους τῶν ἡτοιμασμένων ἀγαθῶν παρὰ Θεοῦ τοῖς ἀξίοις, ὡς
ἀγνοεῖν ὅπ τῶν ἁγίων ὁ Στέφανος, ἡ τοῦ Πνεύματός ἐστι χάρις, δαψιλεστέρα τότε 10
καὶ τελειοτέρα παρεχομένη. Τὰ δὲ τοῦ χρυσοῤῥόου ῥεύματος, τίνας
ἀκατακλύζει τῶν ἀνιπθέτων οἰκοδομὰς, ἔδη ψάλλει σαθρῶς τε καὶ ἀσυμβάτως
παρ' αὐτῶν οἰκοδομηθείσας. ποίας τὴν ἄρδει καταχρυσοῖ τὴν εὐσεβῶς αὐτὰ
δεχομένων ψυχάς. ὧν ὁ τῆς Σωσόδου τόμος πλεῖστα λαβὼν ἔχει παρ' ἑαυτῷ.
ἀλλ' ἡμεῖς ὀλίγα λαβόντες ἐκεῖθεν διὰ τὸ μῆκος, οὐδὲν ἧττον καὶ τούτων κοσμήσομεν 15
καὶ καθαρὸν χρυσώσομεν τὴν περὶ τοῦ Πνεύματος τοιοῦτον λόγον. Τὴν γοῦν ἐν τῷ κ'
Ἰωάννου διαγγελίᾳ θεωρεσίαν ἐκείνην διεξιὼν ὁ σωτῆρος φωνὴν, ὁ πῆς ἀνὴρ εἰς
ἐμὲ λέγεται καθὼς εἶπεν ἡ γραφὴ, ποταμοὶ ῥεύσουσιν ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ὕδατο-
τος ζῶντος, τοῦτο δὲ ἐπέφηνεν ὁ διαγγελιστὴς περὶ τοῦ Πνεύματος, ὃ ἔμελλον
λαμβάνειν οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτὸν, οὔπω γὰρ ἦν Πνεῦμα ἅγιον, ὅτι Ἰησοῦς οὐδέπω
ἐδοξάσθη. Περὶ γοῦν τούτων τῶν θείων ῥημάτων, ὁ μέγας οὗτος Πατὴρ 20
Ἰωάννης ἀποφαίνει καὶ ταῦτα. Οὐκέτι προφήτης πρὸς τοῖς ἱε-
δικοῖς ἦν. οὐδὲ ἐπώπευεν αὐτοῦ τὰ ἅγια ἡ χάρις. Ἐπεὶ δὲ ἐν αὐτῷ ἐσκάλπτο μὲν
τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἔμελλε δὲ λοιπὸν ἐκχεῖσθαι δαψιλῶς, ταύτης δὲ τῆς διανο-
μῆς, δόχη μεῖζον τὴν σωρὸν ἔγνετο, οὐ μόνον δαψιλείας, ἀλλὰ καὶ μειζόνων χα-
ρισμάτων, καὶ γὰρ θαυμαστοτέρα ἦν ἡ δωρεὰ, ὡς ὅταν λέγῃ, οὐκ οἶδατε ποίου 25
Πνεύματος ἐστε, καὶ πάλιν, οὐ γὰρ ἐλάβετε Πνεῦμα δουλείας πάλιν εἰς φόβον, ἀλλ'
ἐλάβετε Πνεῦμα υἱοθεσίας. καὶ γὰρ καὶ οἱ παλαιοὶ, καὶ αὐτοὶ μὲν Πνεῦμα εἶχον,
ἄλλοις δὲ ὑπηρέτουν, οἱ δὲ ἀπόστολοι μυριάδας ἐνέπλησαν. ἐπεὶ δὲ ταύτην ἔμελ-
λον λαμβάνειν τὴν χάριν, οὔπω δὲ ἦν δοθεῖσα, διὰ τοῦτό φησιν οὔπω ἦν Πνεῦμα
ἅγιον. Ἐπεὶ δὲ περὶ ταύτης λέγων τῆς χάριτος ὁ διαγγελιστὴς, ἔλεγεν 30
οὔπω γὰρ ἦν Πνεῦμα ἅγιον, τοῦτο δοθὲν, ὅτι Ἰησοῦς οὐδέπω ἐδοξάσθη, δόξαν κα-
λῶν τὸν Σταυρὸν. ἐπειδὴ γὰρ ἐχθροὶ ἦμεν καὶ ἡμαρτηκότες, καὶ ὑστερούμενοι τῆς δω-
ρεᾶς τοῦ Θεοῦ, καὶ θεοσυγεῖς, ἡ δὲ χάρις καταλλαγῆς ἦν ἀπόδειξις, δῶρον δὲ οὐ τοῖς
ἐχθροῖς, οὐδὲ τοῖς μισουμένοις, ἀλλὰ τοῖς φίλοις δίδοται καὶ τοῖς διηρεσκηκόσιν. ἔ-
δει πρότερον προσενεχθῆναι τὸν ὑπὲρ ἡμῶν θυσίαν, καὶ τὸν ἔχθραν ἐν τῇ σαρκὶ καταλ- 35
λυθῆναι, καὶ γενέσθαι τοῦ Θεοῦ φίλους, καὶ τότε λαβεῖν τὴν δωρεάν. εἰ γὰρ διὰ τὴν
ἐπαγγελίας τοῦτο γέγονεν πρὸς Ἀβραάμ, πολλῷ μᾶλλον διὰ τὴν χάριτος. Ὁ
πάλιν ὁ αὐτὸς ἐν τῇ αὐτῆς διαγγελικῇ ἐξηγήσει, καὶ ἐφ' ἡμῶν φησιν οὐχ ἁπλῶς
τὸ ὕδωρ ἐργάζεται, ἀλλ' ὅταν τὴν τοῦ Πνεύματος χάριν δέξωνται, ἅπαντα λύει
τὰ ἁμαρτήματα. καὶ μὴ βραχέα. ἀλλὰ καὶ ἡ οἰκουμένη ἅπασα ἔλθῃ, ἡ χάρις 40
πολλίσεται, οὐ τὴν ἐνέργεια δαπανᾶται, ἀλλ' ὁμοία μένει καὶ τοιαύτη, οἵα ὑπὸ
τοῦ.

τοῦ. καθάπερ οἱ ἥλιοι καὶ οἱ λύχνοι καθεκάστην φωτίζουσι τὴν ἡμέραν καὶ οὐδα-
παναῦται, οὐ τὴν ἀπὸ τῆς πολλῆς χορηγίας ἔλαττον αὐτῆς γίνεται τὸ φῶς, οὔτω δὲ πο-
λλῷ μᾶλλον ἡ τοῦ Πνεύματος ἐνέργεια οὐδὲν ἐλαττοῦται τῶν ἀπολαυόντων
αὐτῆς. Ἔχε δὴ καὶ σκόπει. ἰδοὺ γὰρ ὁ χρυσοῦς οὗτος θεολόγος πάλιν, ἡ ὀ-
κτὼ καὶ δέκα τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου μνησθεὶς ἔνεκα τῆς διαγγελικῆς ταύτης
ἐξηγήσεως, νῦν μὴν Πνεῦμα. νῦν δὲ τοῦ Πνεύματος χάριν. πάντα δὲ δωρεὰν τοῦ-
τον, ἄλλοτε δὲ ἐνέργειαν τοῦτο φησι. δεικνὺς ὅτι τὸ χορηγούμενον πρὸς χρείας, καὶ
μετεχόμενον ὑπὸ τῶν πιστῶν θεῖον Πνεῦμα, οὐ κατὰ τὴν οὐσίαν. οὐ κατὰ τὴν ὑπόστασιν
ἑαυτοῦ χορηγεῖται καὶ μετέχεται. ἀλλὰ κατὰ τὴν χάριν αὐτοῦ καὶ τὴν δωρεὰν καὶ τὴν
ἐνέργειαν, ἥτις καὶ αὐτὴ κατάτε τὰς προῤῥηθείσας θείας γραφὰς καὶ τοὺς ἐκείνων
ἐξηγητὰς θεολόγους, Πνεῦμα καλεῖται, ἄτε δὴ φυσικὴ οὖσα καὶ διαιρέτως ὀνείνω σωσου-
σα, καὶ δι' αὐτῆς ὅλου μετεχομένου καὶ σωζόντος ὡς ἐνεργοῦντος τοῦ Πνεύμα-
τος. πρὸς ἣς δήσεις καὶ τῷ πρὸς τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ λόγῳ πρὸς βραχέα ὁ αὐ-
τὸς εἰπὼν ἔφη χρυσόστομος. Ἐπειδήπερ, τὸ δωρούμενον τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγι-
ον ἐστι, καλεῖται καὶ τὸ δῶρον ὁμωνύμως τῷ χαρισαμένῳ. διὰ τοῦτο λέγει Παῦλος, 15
οὐ γὰρ ἐλάβετε Πνεῦμα δουλείας πάλιν εἰς φόβον, ἀλλὰ δυνάμεως καὶ ἀγάπης,
καὶ σωφρονισμοῦ. Πνεῦμα δὲ λέγει φησὶν ἐν ταύτῃ, τὸ χάρισμα. Καὶ πάλιν,
εἴρηται πρὸς τούτοις φησὶν, ὅτι ἄλλο ἐστὶ Πνεῦμα ἅγιον, ἄλλο χάρισμα, ἄλλο βασι-
λεύς, ἄλλο τὸ δῶρον καὶ βασιλεύς. Ὁ αὖθις. ἵνα μάθητε ὅτι ἡ δωρεὰ πέμπει,
τὸ δὲ Πνεῦμα οὐκ ἀποστέλλεται, ὁ σωτὴρ λέγει τοῖς ἀποστόλοις, μείνατε ἐν Ἱερουσα- 20
λὴμ, ἕως οὗ ἐνδυσησθε δύναμιν ἐξ ὕψους. Ὁ λήψεσθε δύναμιν ἐπελθόντος τοῦ ἁγίου
Πνεύματος ἐφ' ὑμᾶς. ἄλλο δύναμις ἡ χορηγουμένη, ἄλλο τὸ Πνεῦμα τὸ χορηγοῦν.
πάντα γὰρ ἐνεργεῖ τὰ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα, διαιροῦν ἰδίᾳ ἑκάστῳ καθὼς βούλεται.
Ταῦτα δὲ πολλάκις καὶ ταὐτὸ, καὶ συνεχῶς καὶ πυκνῶς ὁ μέγας οὗτος τοῦ εἰκουμέ-
νης διδάσκαλος Ἰωάννης διδάσκει, εἰ καὶ μὴ πάντα καὶ μέρος ἡμεῖς διὰ τὸ μῆ- 25
κος ἑξῆς καταλέγομεν, ὀκτὼ τῶν θεοπνεύστων λογίων λαβὼν. τῶνδε ἄλλων ὡς αὐτὸς
ὑποδείξε φθάσας, καὶ δὴ καὶ τῶν εἰρημένων τοῖς ἱεροῖς ἀποστόλοις περὶ τοῦ θείου φημὶ
Πνεύματος, ἕνεκα τῆς αὐτῶν ἱερᾶς πράξεσι. Φησὶ τοίνυν ἱερῶν ὀνείνας ὁ
θεῖος Λουκᾶς. Θεασάμενος ὁ Σίμων, ὅτι διὰ τῆς θέσεως τῶν χειρῶν τῶν
ἀποστόλων δίδοται τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. τὸ δὲ αὐτὸ τοῦτο καὶ Παῦλος ὁ θεῖος παρεμβί- 30
οις δηπεσέλλων φησὶν, οὐ τὸ Πνεῦμα τοῦ κόσμου ἐλάβετε, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τὸ ἐκ τοῦ
Θεοῦ. ἐνταῦθα τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ δίδοται, καὶ λαμβάνειν τοὺς πιστοὺς, καὶ
Παῦλος καὶ Λουκᾶς ἱστοροῦσιν. ὁ δὲ κορυφαῖος τῶν ἀποστόλων Πέτρος, ὥσπερ ἐξη-
γούμενος ταύτῃ τῇ τοῦ Πνεύματος δόσει, μικρὸν προϊόντος ὀνείνου καὶ λόγου,
τὸ ἀγγυρόμενον σοῦ σοὶ εἶπε εἰς ἀπώλειαν λέγει. ὅτι τὴν δωρεὰν τοῦ Θεοῦ νομίσας 35
διὰ χρημάτων κτᾶσθαι. τοῦτ' ὀνείνο τὸ προῤῥηθὲν ἡμῖν δεικνὺς ἀπίκρυς, ὅτι τὸ
Πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ τὴν ὑπερφυᾶ χάριν. καὶ τὰς αὐτοῦ δωρεὰς, καὶ τὰς ἐνεργείας,
οὐκ οὐ τὴν ἑαυτοῦ ὑπόστασιν καὶ δίδοται καὶ λαμβάνεται. πάλιν ὁ θεῖος Λουκᾶς
ἐν τῇ πράξεσιν. ἔτι λαλοῦντος τοῦ Πέτρου τὰ ῥήματα ταῦτα ἐπέπεσε τὸ Πνεῦμα
τὸ ἅγιον ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας. ὧδε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον εἶπα μικρὸν πρόσθεν, 40
καὶ ἐξέρησαν φησὶν οἱ ἐκ περιτομῆς πιστοὶ, ὅσοι συνῆλθον τῷ Πέτρῳ, ὅτι καὶ ἐπὶ τὰ

τὰ ἔθνη ἡ δωρεὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐκκέχυται. καὶ μετ' ὀλίγον πάλιν. ἤκουσε
τοῦ αὐτοῦ λαλούντων γλώσσαις καὶ μεγαλυνόντων τὸν Θεόν. τότε ἀπεκρίθη ὁ Πέ-
τρος. μήτι τὸ ὕδωρ κωλύσαι δύναται τοῦ μὴ βαπτισθῆναι τούτους, οἵτινες τὸ
Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔλαβον ὡς ἡμεῖς, ὥστε δόλον τὴν θείαν ἐστὶν ἰδεῖν γραφὴν διὰ τῶν
τοιούτων τὰς ἑαυτῶν τελέσασαν, καὶ σκοπὸν αὐτὸ τοῦτο ποιουμένην, τὸ Θεὸν αὐτὸν εἶναι 5
νομίζειν τὴν μετεχόμενον καὶ τὰ φυσικὰ, καὶ ὑπερφυᾶ ἑαυτοῦ ἰδιώματα, ὁδὴ καὶ
πολλάκις ἤδη καὶ εἴρηται καὶ δέδεικται. εἰ δὴ ἡ τοῦ Πνεύματος αὕτη φυσικὴ χάρις καὶ
ἡ ἐνέργεια κτίσμα, καὶ διέξεισιν αὐτὸ, πρῶτον μὲν μὴ τὸν αὐτόπτην Βλασφημίας, καὶ
τοῦ καὶ τὴν θείων γραφῶν, καὶ τὴν θεολόγων πολέμου, καὶ πρός γε τὴν ἀνάγκην ἅπαν τὸ τοῦ
σκοπῶν τῷ φιλοσόφῳ πεπιεσμένοις, αὐτὸν τὸν αὐτὸν ἁγίας τελεσθὲν ἐνοικεῖν 10
διατεινομένῳ τοῖς ἀξίοις. εἰ δὲ ταυτὸν ἂν εἴη θεός τε καὶ κτίσμα, ὁ δὴ καὶ φθάσας
πρός αὐτὸν πλατύτερον ἔφην. ἔπειτα, καὶ πῶς ἡ ἐκκλησία, πρὸς τὴν ἱερῶν δο-
γμάτων δηλαδὴ διαδεξαμένη, καὶ μακεδονίκη καὶ τὴν περὶ αὐτὸν θεομάχου φατρίας,
χέρονα πολλῷ καὶ ἀτρεμέστερα φρονοῦσα περὶ τοῦ Πνεύματος ἐνεθυμήθη τὴν Σίμωνα 15
καὶ εἴπερ κατ' αὐτὸν ἔπεται, ἐπειδήπερ οἱ περὶ μακεδόνιον, δῆλον μὲν εἶπον τὸ
Πνεῦμα, ἀλλὰ πατρὸς καὶ υἱοῦ, οἱ δὲ περὶ Σίμωνα, δοῦλον ἀνθρώπων ἐνόμισαν;
ὥνιον ἐνθυμηθέντες θεοῦ τὴν χάριν αὐτοῦ. εἰ δὴ ἡ χάρις αὕτη κτίσμα φιλόσο-
φε καὶ σὲ, πῶς ἂν μετέχοι τὸ Πνεῦμα τοῦ εἰς ἐκείνου ὕβρεως, ὅπερ δεσπόσυλοι καὶ Πα-
τέρες ἐνόμισαν μετ' ἐκείνης, θεὸς ἄκτις ὤν. ἀλλ' ἐκ ἂν εἴη ἐκείνο ποτε καὶ
τὰς σὰς ὑπολήψεις, ἕως ἂν ἡ φυσικὴν ἰδίωμα, καὶ χάρις, καὶ ἐνέργεια σωτηριωτάτη, 20
καὶ ἀδιαίρετος τοῦ Θεοῦ, δι' ἧς ὅλος αὐτὸς ὡς ἐνεργῶν παρὼν δὴ καὶ με-
τέχεται φιλανθρώπως ἅμα καὶ ἀπορρήτως, καθὰ δὴ καὶ τοῖς ἱεροῖς θεολόγοις ἤδη
διὰ πολλῶν ἐκ τοῦ θείων γραφῶν δέδεικται. καὶ ταῦτα μὲν δι' ὀλίγων περὶ τῆς
θείας ἐνεργείας τε καὶ τοῦ χάριτος. καὶ τοῦ κατ' αὐτὸν τοῦ Θεοῦ μετοχῆς. ἅπερ
ἐξίσης αὐτάτε τοῦτο δεδεικόταγε ἀνεῖπ λαμπρῶς, καὶ δὴ καὶ τὸ τοῦ θείας οὐσίας ἀ- 25
μέθεκτον σωτήριος, καὶ πᾶσιν ἀνάγκην. ἀλλ' ἐγὼ δεῖν εἶναι κἀκεῖνο νομίζω τὸ
καὶ περὶ αὐτοῦ λέγε, φημὶ δὴ τοῦ τῆς θείας οὐσίας ἀμεθέκτου, βραχέα δὴ κατὰ
τὴν ὑπόχεσιν πρὸς τῶν θεολόγων πεφθέγγεται, καὶ ὅτι πρὸς ὀλίγον διαναπαύσῃ
τὸν λόγον. φησὶ τοίνυν ὁ σοφώτατος Μάξιμος, ὁ τοῖς ὅσι μὴ κατ' οὐσίαν
ὑπάρχων μεθεκτὸς, κατ' ἄλλον δὲ τρόπον μετέχεται τοῖς δυναμένοις βουλόμε- 30
νος, τοῦ κατ' οὐσίαν κρυφίου παντελῶς ἐξίστατο. ὁ πότε καὶ αὐτὸς ὁ τρόπος
καθ' ὃν θέλων μετέχεται, μόνοις διηνεκῶς τοῖς πᾶσιν ἀνέκφαντος. Ὁ δὲ
ὅν δαμασκὸς θεός Ἰωάννης τὸ θεῖον ἀκαταλήπτον φησὶν ὄν, πάντως καὶ
ἀνώνυμον ἔσται. ἀγνοοῦντες οὖν τὴν οὐσίαν αὐτοῦ, τῆς οὐσίας μὴ ὀνομάζεται.
σωμόν ὄνομα. δηλονοτὶ τῶν πραγμάτων εἰσὶ τὰ ὀνόματα. ἀλλὰ ἀγαθὸς ὢν 35
ὁ θεὸς, καὶ ὅτι μεθέξει τοῦ ἀγαθότητος αὐτοῦ παραγαγὼν ἡμᾶς ὀνόματι μὴ ὄν τος
εἰς τὸ εἶναι, καὶ γνωστοὺς ποιήσας ἡμᾶς, ὥσπερ καὶ τοῦ οὐσίας αὐτοῦ μετέδωκεν, οὕτως
καὶ τοῦ γνώσεως τοῦ οὐσίας αὐτοῦ. καὶ βλέπε τὸν σοφὸν τυτονὶ θεολόγον ἀκριβῶς
ἐν τοῖς εἰρημένοις, ὅπως πεῖτε τοῦ ἀγνώστου, καὶ ἀρρήτου τῆς θείας οὐσίας τὸν λόγον
ποιούμενος, τοῦ μὲν καὶ λόγους καὶ ἀποδείξεις παντάπασι καὶ τὸ ἐγκωμιοῦν. ὅτι δ' ἀμέ- 40
θεκτος τοιαύτην ἡ ὑπερούσιος οὐσία ἐκείνης τοῖς πᾶσιν ὁμολογημένον λαμ-

βανόν

βανόν καὶ κάμνον, οὐ μόνον οὐδὲν τοῦτο λόγον, ἀλλὰ κἀκεῖνο τὸ πεφρ-
ῆθεν μᾶλλον διὰ τοῦτο βεβαιοῖ καὶ σωίζεται, ὥσπερ οὐ τῆς οὐσίας αὐτοῦ μεμέθεκτε
λέγων, οὕτως οὐδὲ τῆς γνώσεως τῆς οὐσίας αὐτοῦ. καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς θεολό-
γος ἕτερον ἐξηγούμενος, τοιάδε φησὶ, καὶ πέρας τοῦ μυστηρίου τῆ πρὸς θεὸν νοῦσα
θεούμενον, θεούμενον δὲ τῆ μετοχῇ τῆς θείας ἐλλάμψεως, ἀκ εἰς τὴν θείαν με-
τοιούμενον οὐσίαν. εἰ γὰρ ὁ Ἥλιος ἡμῖν φησι τῶν οἰκείων ἐνεργειῶν μεταδιδοὺς μέ-
νει τῶν ἡμετέρων ἀμέτοχος, πόσῳ μᾶλλον ὁ τοῦ Ἡλίου ποιητής καὶ Κύριος;
καὶ πάλιν. τοῦτον τοίνυν φησὶ τὸν ἄνθρωπον ὁ δημιουργὸς ἄρρενα καὶ θῆλυν, 5
μεταδοὺς αὐτῷ τῆς θείας χάριτος ἑαυτοῦ, καὶ ἐν κοινωνίᾳ ἑαυτοῦ διὰ ταύτης
αὐτὸν ποιήσαμεν. ὅθεν καὶ τὴν τῶν ζώων ὀνομασίαν πρεπῶς, ὡς δούλων
αὐτῷ δοθέντων, δεσποτικῶς ἐποίησατο. Ἀθανάσιος δὲ ὁ μέγας τὰ καθ' ἑαυτὸν
διαγγελισμὸν τῆς Ἀειπαρθένου καὶ Θεομήτορος σκοπούμενος, ὡς πρὸς τοὺς Ἀπο-
στόλους φησὶ τὸ Πνεῦμα καὶ ἡ δύναμις τοῦ ὑψίστου ἐπήγγελται, οὕτω καὶ πρὸς τὴν Παρ-
θένον. καὶ ἐν τοῖς Ἀποστόλοις ἐσαρκωθήσεται κάρκωσις, δῆλον, ὅτι ἐν τῇ 10
Παρθένῳ ἡ δύναμις ἐσαρκώθη, ὅτε τὸ Πνεῦμα ἐνηνθρώπησεν. ἀλλ' ὥσπερ ἐν τοῖς
Ἀποστόλοις ἡ δύναμις πρὸς τὸ δύνασθαι κατὰ πάσης ἀπκειμένης δυνάμεως ἐγέ-
νετο, καὶ ἡ ἐπέλευσις τοῦ Πνεύματος καθ' ὅλα τὰ κοσμικῶς πρεσσόντα αὐτῷ, ἐνερ-
γοῦσα ἐν πᾶσι σημείοις καὶ τέρασι, καὶ δυνάμεσι πρὸς βεβαίωσιν τῆς Χρι-
στοῦ ἐπαγγελίας, οὕτω καὶ δὴ τῇ Παρθένῳ ἡ ἐπέλευσις τοῦ Πνεύματος ἐγένετο ἐν 15
πᾶσι τοῖς οὐσιωδῶς πρεσσοῦσιν αὐτῷ κατὰ τὴν θεαρχίαν, χάριν ἐμποιοῦν, πρὸς
τὸ ἐν πᾶσι χάριν αὐτῷ. καὶ μετὰ μικρὸν, ἀλλ' ὅπερ δυνάμεως τοῦ Πνεύμα-
τος ἐπελήθη ἡ Παρθένος. πρὸς ἁγιασμὸν μόνοι τῆς σαρκὸς αὐτῆς, καὶ πρὸς
τὸ δύνασθαι φέρειν τὸ σωτήριον κύημα. καὶ οὕτως ἀκολούθως ἐν αὐτῇ οὐδὲ δυνάμει
καὶ ἐνεργεία, ἀλλὰ καθ' ὅλον τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος, αὐτὴ ἡ ἀρχήθεν, καὶ
ὑπερέρχεται τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ὑπόστασις ἐπερχόμενη, καὶ ἐνηνθρώπησε. πρεσβυτε- 20
δείχθη φῶς, ὅτι ὥσπερ ἡ ἐξουσία καὶ βασιλεία, καὶ τὰ ἄλλα πάντα, ἃ καὶ θεολογεῖν
πρεπτέθεται ἐκ ὑπόστασιν ἕκαστον λέγεται, ἀλλὰ περὶ τὴν ὑπόστασιν κατ' οὐσίαν
ἰδία διεμηνευόμενα, οὕτω καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ ἐνέργεια περὶ τὴν ὑπόστασιν οὐσιω-
δῶς ἀναφέρεται. κοινῶς μὲν ἐφ' ἑκάστην τῶν θεαρχικῶν ὑποστάσεων, ἰδίως δὲ
καὶ ἐπ' αὐτὴν τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ τὴν μίαν σαρκωθεῖσαν καὶ ἐνανθρωπήσασαν. καὶ 30
ταῦτα μὲν οἱ θεολόγοι πατέρες οὗτοι καὶ κοινοὶ τῆς ἐκκλησίας διδάσκαλοι, οὕτω τὰ τῆς
ἱερῶν διαγγελίων καὶ ἀποστόλων ἐκδεξάμενοι, καὶ οὕτω καὶ τοὺς μαθητὰς ἡμᾶς καὶ
φρονεῖν, καὶ διδάσκειν τοὺς ἀδελφοὺς ἐκείνα διδάξαντες. καὶ οὐκ ἔδει τοὺς ἀνθλέ-
γειν τῇ ἐκκλησίᾳ πρεσειρημένους, τοῖς οὕτω φανεροῖς ἀντιπίπτειν, καὶ διαστρέφειν ἐ-
πιχειρεῖν, τὰ διαστροφῆς καὶ ἀπλοτάτας πάσης ἀνώτερα. Ἀλλ' ἵνα καὶ τοὺς 35
ἐκείνων ἑτάρους τε καὶ διδόχους εἰσαγάγωμεν νῦν τῷ λόγῳ, καὶ δείξωμεν διότι τῶν
λόγων καὶ τῆς διδασκαλίας ἐκείνων, ὅπως καὶ αὐτοὶ τὰ τῆς ἀρχαίων πατέρων καὶ διδα-
σκάλων ἐδέξαντο, καὶ ὅτι καὶ σωιόμεθα αὐτοῖς κατ' ἐκείνα, καὶ οὐδαμοῦ τῆς αὐτῶν
ἀφιστάμεθα διανοίας, ὥσπερ οὐδὲ τῆς ἐκείνων αὐτοὶ τοιοῦτοι, ἐν τῷ αὐτῷ
δηλαδὴ φθεγγόμενοι πνεύματι τὰ τοῦ πνεύματος πάντες ὁμοῦ, Γερμανὸς ὁ τῆς 40
οἰκουμενικῆς ἐκκλησίας ἱερὸς πατὴρ καὶ διδάσκαλος τῶν ἄλλων πάντων, καὶ τὴν

τῷ συμφωνίαν διὰ τῶν ἱερῶν αὐτοῦ λόγων ἐπιδεικνύτω. οὕτως καὶ ὁ μέγας καὶ
θεὸς Λαβίνους ἐπὶ τοῦ θείου Πνεύματος ἐκπορεύσεως τὴν ἑαυτοῦ ποιούμενος
λόγον, καὶ τὴν διαγγελικῶν τε, καὶ Πατερικῶν θεσπισμάτων ὅρων, ἐπειδὴ τὰ περὶ
μετοχῆς καὶ κοινωνίας Θεοῦ διασκοπούμενος ἦν, καὶ τοὺς περὶ τούτων τῶν θεολόγων ἱε-
ροὺς λόγους, ἄλλους τε πολλοὺς, καὶ τοὺς κορυφαίους μάλιστα καὶ πρεσβύτερον αὐτὸν ἐπι-
σάγει, διὰ τοῦ ἐκείνων θεολογίας τὴν καινοφανῆ τῶν Λαβίνων δόξαν ἐλέγχων, κα-
κῶς οἰομένων, τοῦ οὐσίας αὐτῆς, καὶ οὐ τοῦ οὐσιώδους ἐνεργείας καὶ τοῦ χάριτος τοῦ
Θεοῦ, τοὺς ἁγίους μετέχειν. Τὰ γοῦν παρρηθέντα περὶ τούτων Ἀθανασίῳ τῷ
μεγάλῳ ἐν τῇ περὶ τοῦ θείου διαγγελισμοῦ ὁμιλίᾳ Γερμανὸς ὁ θεῖος κομίζει διαγ-
νοὺς, ὅτιπερ διαφέρει τὴν ἑαυτοῦ γνώμην. Ὁρᾶς φησιν ὡς ὅταν λέγωσιν
οἱ Πατέρες τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον διαφοιτᾶν καὶ ἐνοικηνοῦν τοῖς ἁγίοις, οὐ τὴν ἐπόκα-
σιν αὐτῶν, ἀλλὰ τὴν χάριν φασί; καὶ πάλιν. Ὁ θεῖος φησι Κύριλλος, τὸ
περιληπτὸν ἐξηγούμενος ἐκεῖνο, τὸ ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματός μου διὰ πᾶσαν σάρκα,
εἰ μὴ ἔστι Θεὸς φησιν ἐκ Θεοῦ καὶ φύσιν ὁ υἱὸς, γεννώμενος ἐκ Θεοῦ τοῦ Πατρὸς, ἵ-
διον αὐτοῦ καὶ ἐξ αὐτοῦ καὶ ἐν αὐτῷ τὸ Πνεῦμα ἔχει, καθάπερ ἀμέλει καὶ αὐτοῦ τοῦ
Πατρὸς. Καὶ ἐν τῇ πρὸς Θεοδόσιον, βαπτίζοντα τὸν Ἰησοῦν ἐν ὕδατι καὶ ἁγίῳ
Πνεύματι, οὐ τὸ ἀλλότριον τοῖς βαπτιζομένοις ἐνιέναι Πνεῦμα δηλοῖ πρεπῶς καὶ
ἐπηρεικῶς, ἀλλ' ὡς Θεὸν καὶ φύσιν, μετ' ἐξουσίας τὴν ἀνωτάτω τὸ ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἴδι-
ον αὐτοῦ. καὶ μετ' ὀλίγα. Ἀπολύων γὰρ ἁμαρτίας τὸν αὐτῇ προσκείμενον, τῷ ἰδίῳ
λοιπὸν καταχρῆται Πνεύματι. ὅπερ ἐνίησι μὴ αὐτὸς ὁ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς λόγος
καὶ ἐξ ἰδίας ἡμῖν ἀναπηγάζει φύσεως. Οὕτω καὶ τὰ τοῦ μεγάλου Κυρίλλου, καὶ
λίξιν ὁ θεῖος ἐκθέμενος Γερμανὸς; ὅρα πῶς ἐκλαμβάνει καὶ διερμηνεύει σα-
φῶς. ἀλλ' ἐν ταύτῃ, τὴν χάριν καὶ τὴν ἐνεργαύφησι προδήλως τῆς μακαρίας
τριάδος φησὶν, ἔκτε τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου προχεομένου Πνεύματος,
καθὼς αὐτὸς ὁ προφήτης φησὶν, ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματός μου. ἵνα ἀπὸ τοῦ ταυ-
τότητος τοῦ ἐνεργείας, καὶ τὸ ταυτὸν τῆς οὐσίας παραδείξῃ. εἰ μὲν γὰρ ἐκχεῶ τὸ
Πνεῦμα μου ἔφασκεν, ἴσως ἂν ἐπελαβέτις αὐτὸν τὸν παράκλητον, ἔκτε τοῦ Πατρὸς
καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ προχεόμενον. ἐπεὶ δὲ ὅτι τοῦ Πνεύματος ἔφησε, καὶ τὴν αἰτίαν προ-
σέθηκε παρ' αὐτὸ, διὰ πᾶσαν σάρκα εἰπὼν, οὐ τὴν ἐπόκασιν. ἀλλὰ τὴν χάριν ὡς
ἔφημεν παρεδήλωσε. ὅτι μὴ δὲ ἐκείνης ἐσμὲν δεκτικοὶ. ἀλλὰ ταύτης. ἧς δὴ τοῦ καὶ
καὶ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον μετέχομεν καθὼς πίστεως καὶ καθαρότητος ἕκαστος ἔχο-
μεν. ἐκείνη γὰρ ἡ ἐκπορευομένη ἐκ τοῦ Πατρὸς οὐκ ἔστιν οὐδὲ μιᾷ οὐσία καὶ τὸ μᾶλλον,
καὶ ἧττον ληπτὴ καὶ μερικὴ. διὸ τὴν χάριν καὶ τὴν ἐνέργειαν καὶ τὴν ἔλλαμψιν καὶ τὴ
δύναμιν, ἣν φαμὲν ἐκ τῆς θείας οὐσίας πηγαζομένην εἶναι πιστεύομεν. Εἰ γὰρ
μὴ ἐστιν ἀνενέργητος καθ' ἑαυτὴν ἡ θεία οὐσία, καὶ ἀχαρέκτωτος, ἀλαμπὴς, καὶ ἀδύ-
ναμος, ἔστι δὲ καὶ δόκητος ἡ τοιαύτη χάρις. ἀλλὰ μὴν οὐδὲν δόκητον αὐτῇ
τῇ θείᾳ οὐσίᾳ, καὶ συμβεβηκός. Ἀλλὰ καλὸν ἂν εἴη φησὶν ὁ θεῖος Γερμα-
νὸς αὖθις, καὶ τὰς προβαλλομένας παρὰ Λαβίνων χρήσεις παραθέσθαι τῶν Πατέρων
ἡμῶν, καὶ γοῦν αὐτίκα τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου ἐν τῷ περὶ τῆς ἐνσάρκου Ἐπιφανείας
τοῦ Θεοῦ λόγου. Τῷ διαγγελίῳ φησὶν ὁ Ἰησοῦς ἐπαγγέλεται διδόναι ὕδωρ τοῖς
πιστοῖς, ἐν δίψῃ, λέγων τῇ Σαμαρείτιδι περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. εἰ ἤδεις τὴν δω-

ρεὰν

ρεὰν τοῦ Θεοῦ, καὶ τίς ἐστιν ὁ λέγων σοι δόσμοι ὕδωρ πιεῖν, σὺ ἂν ἤτησας αὐτὸν, καὶ ἔ-
δωκεν αὐτοῖ ὕδωρ ζῶν. Καὶ μετ' ὀλίγα λέγει αὐτῇ. Πᾶς ὁ πίνων ἐκ τού-
του τοῦ ὕδατος διψήσει πάλιν. ὃς δ' ἂν πίῃ ἐκ τοῦ ὕδατος, οὗ ἐγὼ δώσω αὐτῷ, οὐ μὴ δι-
ψήσει εἰς αὐτῶ πηγὴ ὕδατος ἁλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον. καὶ διὰ τοῦτο ψάλλει Δα-
βὶδ ἐν τῷ Θεῷ λέγων, ὅτι παρὰ σοὶ πηγὴ ζωῆς, ἐν τῷ φωτίσει ὀψόμεθα φῶς. οἶ-
δε δὲ καὶ παρὰ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ ὄντος τὸν υἱὸν, τὴν πηγὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. ὡς
καὶ διὰ Ἱερεμίου ὁ υἱὸς λέγει. δύο κακὰ πεποίηκεν ὁ λαός μου. ἐμὲ ἐγκατέλιπε
πηγὴν ὕδατος ζῶντος, καὶ ὤρυξεν ἑαυτῷ λάκκους συντετριμμένους, οἵτινες δυ-
νήσονται ὕδωρ συνέχειν. Καὶ πάλιν, τοῦ Πατρὸς ὄντος πηγῆς, τοῦ δὲ υἱοῦ πο-
μὴ λεγομένου, πόθεν λεγόμεθα τὸ Πνεῦμα. Λέγουσιν οὖν οἱ τὰ Λαβίνων δη-
λονότι φρονοῦντες, ὁ σοφὸς αὐθίς φησι Γερμανὸς, ὅτι τοῦ παρακλήτου ἐπιστάσεως
ἔστι πηγὴ ὁ υἱὸς. καὶ ἡμῖν τοῖς διψῶσιν ἀνθρώποις ταύτην πηγάζει. καὶ ὡς ὕδωρ
λαμβάνομεν καὶ πίνομεν οἱ πιστεύοντες. ἀλλ' οὐ τοῦ οὐσίας ἐστὶν φησι δεκτικοὶ. ἢ δὲ
ἀνθρωπότητος, καὶ ἀνθρωποπότητος ἡμῖν συγκείμενοι. ἀλλὰ τοῦ θείας χάριτος
καὶ δωρεᾶς. ὅπερ ὁ Κύριλλος ἐδήλωσεν, ὅτι τοῦ, οὐ ἤδεις τὴν δωρεὰν τοῦ Θεοῦ. ἧς
οὐ μόνον ὁ Πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς πηγὴ, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ παράκλητος. καὶ τοῦτο αὐτὸ
ὁ πρεσβεύθεὶς ἐν τῷ δευτέρῳ κεφαλαίῳ λέγων, λέγει δὲ ὁ προφήτης, ἐμὲ ἐγκατέ-
λιπον πηγὴν ὕδατος ζῶντος. καὶ ὁ Δαβὶδ. ὅτι παρὰ σοὶ πηγὴ ζωῆς, ἐν τῷ
φωτίσει ὀψόμεθα φῶς. ὁρᾶς ὅτι ὁ Πατὴρ πηγὴ ἐκλήθη καὶ ὁ υἱὸς, ὁμοίως καὶ
τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον; Ἄκουσον δὲ καὶ τοῦ παρ' αὐτοῦ μεγάλου αὐτέρου μικροῦ.
φησὶ δὲ αὐτὸς ὁ Κύριος. ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ ποταμοὶ ῥεύσουσιν ἐκ τῆς κοιλίας
αὐτοῦ. τοῦτο δὲ ἔλεγε περὶ τοῦ Πνεύματος, οὗ ἔμελλον λαμβάνειν οἱ πιστεύοντες εἰς
αὐτόν. καὶ ἐν τῷ Ἰωὴλ ἐκ προσώπου τοῦ Πατρὸς, ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματός μου.
καὶ διὰ τοῦτο ἐμφυσᾷ εἰς τὸ πρόσωπον τῶν μαθητῶν, λέγων λάβετε Πνεῦμα ἅγιον.
ἵνα μάθωμεν, ὅτι ἐκ τοῦ πληρώματος τῆς θεότητος ἐστὶ τὸ διδόμενον ἅγιον Πνεῦ-
μα. ἐν χριστῷ γάρ φησιν κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς.
τουτέστιν ἐν τῇ σαρκὶ αὐτοῦ. καθὰ καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς λέγει, ἡμεῖς ἐκ τοῦ πληρώμα-
τος αὐτοῦ πάντες ἐλάβομεν. τοῦτο δέ φησιν ὁ ἱερὸς Γερμανὸς ἀναπτύσσων, ἢ ἐ-
πεξεργαζόμενος δηλονότι τὰ εἰρημένα, καὶ τὸ ἐκχεῶ, καὶ τὸ ἐμφυσῶ, καὶ τὸ ἐκ τοῦ
πληρώματος, καὶ τὸ ἡμεῖς αὐτοῦ. καὶ τοῦ τοῦ τῆς θείας χάριτος καὶ ἐλάμ-
ψεως καὶ ἐνεργείας τῆς ἁγίας τριάδος αὐτοῦ δηλωτικά. Εἶτα τοῦ χρυσοστόμου
Πατρὸς μνησθεὶς ὁ σοφὸς Γερμανὸς καὶ αὖθις, νοῦν μὴ ἐν τῇ τοῦ ἀνθρώπου
τοῦ κυρίου ὁμιλίᾳ λέγοντος, ἦλθεν ὁ Χριστὸς πρὸς ἡμᾶς, ἔδωκεν ἡμῖν τὸ ἑαυτοῦ
Πνεῦμα, καὶ ἔλαβε τὸ ἡμέτερον σῶμα, νοῦν δὲ ἐν τῷ πρὸς. Πρώτῳ λόγῳ,
καὶ ὅτως ὑμᾶς φυλάξει τὸ παρὰ Χριστοῦ Πνεῦμα, εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ μελλούσης ἀπο-
λυτρώσεως, ἐπάγει τὰ παρ' ἑαυτοῦ, λέγων ὅτως. Οὐκ ἔστι δὲ ὡς ὅτι παρ' αὐτοῦ,
καὶ ἐκ τοῦ Χριστοῦ ἡ οὐσία καὶ ὑπαρξις. ἀλλ' ἡ χάρις καὶ ἡ δωρεὰ, ἧς καὶ ἡμεῖς ἐσμὲν
δεκτικοὶ. καὶ Πνεῦμα Χριστοῦ καὶ τοῦτον μεμαθήκαμεν, κατ' αὐτὸ, εἰδέναι Πνεῦ-
μα Χριστοῦ ἐκ τοῦ ἔχει, ἐκ τοῦ ἔστιν αὐτοῦ. ἔδωκε δὲ τοῦτο, ὅτε ἐνεφύσησε τοῖς μαθηταῖς.
δέδωκε δὲ πάλιν τελεώτερον. καὶ νίκησας ὁ παράκλητος διεμέρισε τὰς ἑαυτοῦ δωρεὰς
ἐν τοῖς ἀποστόλοις. εἰ γὰρ καὶ ἐστὶ διεμερίζεν, ἀλλ' ἐν καὶ ὁ υἱὸς καὶ ὁ Πατὴρ, μία
γάρ ἐστιν

ὅ ἐστιν ἡ χάρις. δέδωκε δὲ πάλιν μετὰ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Πνεύματος, καὶ ὅτι
ἐπεφοίτησεν δηλῶν τὴν ἁγίων παρθένων καὶ Θεοτόκων καὶ τοῦ ἀγγέλου φωνὴν, Πνεῦ-
μα ἅγιον ἐπελεύσεται δηλονότι σοι. ὥσπερ δηλοῖ καὶ ὁ ἱερὸς ἀθανάσιος, ἐν τῷ εἰς τὸν
εὐαγγελισμὸν παρισῶν. Ὁ δὲ μέγας φησὶν ἀθανάσιος ἐν τῷ καὶ ὀρθέου τρόπῳ
„ πάδε φησί. Δι' ὃν τοῦ Πνεύματος χάριν καὶ εἰρήνην, αὐτὴν καὶ ὁ υἱὸς 5
„ δίδωσι. μία δὲ καὶ αὕτη τοῦ πατρὸς δι' υἱοῦ, ὡς ἔστιν ἑν τὸ φῶς τοῦ ἡλίου καὶ τοῦ
„ ἀπαυγάσματος. καὶ τὸ φωτίζειν τὸν ἥλιον, διὰ τοῦ ἀπαυγάσματος γίνεται.
„ Καὶ μετάλινα. γράφει τοίνυν ὁ ἰωάννης, ἐνταῦθα γινώσκομεν ὅτι ἐν αὐτῷ μένο-
„ μεν καὶ αὐτὸς ἐν ἡμῖν, ὅτι ἐκ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ ἔδωκεν ἡμῖν. ὅτι οὖν διὰ τὸ
„ διδομένην ἡμῖν χάριν τοῦ πνεύματος, ἡμεῖς τε ἐν αὐτῷ γινόμεθα, καὶ αὐτὸς ἐν 10
„ ἡμῖν. Καὶ ἐπειδὴ τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ἐστι, διὰ τοῦτο τούτῳ νοούμενοι ἐν ἡμῖν,
„ εἰκότως ὡς ἔχοντες καὶ ἡμεῖς τὸ πνεῦμα, νομιζόμεθα ἐν τῷ Θεῷ νοεῖσθαι, καὶ
„ οὕτω Θεός ἐστιν ἐν ἡμῖν. Ἀλλὰ καὶ ὁ χρυσόστομος φησὶν ἐξηγούμενος τὸ εἴπε
„ Πνεῦμα Χριστοῦ ὅτι ἔχει, ὅτι ἔστιν αὐτοῦ, ἤφησι. Πνεῦμα Χριστοῦ ὁ ἀπόστολος, 15
„ τὰ χαρίσματα τῆς καινῆς διαθήκης φησὶ. Καὶ πάλιν ὁ σοφὸς Γερμανὸς.
ὅτι αὐτὴν τὴν οὐσίαν καὶ ὕπαρξιν τοῦ πνεύματος περιχέει τοῖς ἀξίοις ὁ Κύριος.
οὐ γὰρ λαμπὴ ἡ θεότης, εἰ καὶ μεταβάλλει. πόθεν γὰρ, καὶ ποῦ ἡ τὰ πάντα πληροῦσα
ἀλλὰ τὴν θείαν ἐμφάνειαν καὶ χάριν καὶ δυνάμιν ἀποστέλλει καὶ δίδωσιν. ἀποστολὴν
καὶ οὐδὲν ἄλλο δυνάτον νοεῖν ὁ δυσθεὴς ἀπὸ τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, ἢ τὸ ὁμόβυλον καὶ
τὸ ὁμόγνωμον, καὶ τὸ σύμπνοον, καὶ τὴν συνοδοδοκίαν τῶν τριῶν εἰς τὴν φανέρωσιν καὶ 20
ἔκδηλον ἐνέργειαν τοῦ πνεύματος. Ὅτι δέφησι. Πνεῦμα ἅγιον τὰς χάρι-
τας φησὶν ὁ λόγος. καὶ τὰς ἐνεργείας, καὶ τὰς δωρεὰς τὰς πνευματικὰς, δι' ὧν οἱ
μετέχοντες πνευματικοὶ γίνονται τῶν, καὶ λέγονται, δῆλον ἐντεῦθεν. Μία γὰρ
„ ἐστὶν ἡ ὅτι τοῦ πατρὸς χάρις διὰ τοῦ υἱοῦ ἐν πνεύματι ἁγίῳ πληρουμένη. καὶ μία 25
„ θεότης. καὶ πάλιν. ἡ δὲ διδομένη χάρις καὶ δωρεὰ ἐν τριάδι δίδοται παρὰ τοῦ
„ πατρὸς δι' υἱοῦ, ἐν πνεύματι ἁγίῳ. ὥσπερ δὲ ὅτι τοῦ πατρός ἐστι δι' υἱοῦ ἡ διδομένη
„ χάρις, οὕτως ὅτι αὖ υἱοῦ ἐστι κοινωνία τοῦ δόσεως ἐν ἡμῖν, εἰμὴ ἐν τῷ πνεύματι
„ τῷ ἁγίῳ. Τούτου δὲ μετέχοντες, ἔχομεν τοῦ πατρὸς τὴν ἀγάπην, καὶ τοῦ υἱοῦ τὴν
„ χάριν, καὶ αὐτοῦ τοῦ πνεύματος τὴν κοινωνίαν. μία ἄρα ὅτι τούτων ἡ τῆς τριάδος
„ ἐνέργεια δείκνυται. Καὶ πάλιν. οὐ γὰρ τὸ πνεῦμα ἑκάστῳ διαιρεῖ, ταῦτα 30
„ παρὰ τοῦ πατρὸς, διὰ τοῦ λόγου χορηγεῖται. διὸ καὶ τὰ παρὰ τοῦ υἱοῦ ἐν πνεύματι δι-
„ δόμενα, τοῦ πατρός ἐστι χαρίσματα. Ὁ δὲ νύσσης φησὶ θεῖος Γρηγόριος
„ ος, πᾶν ὅπερ αὖ, εἰς ἡμᾶς φησιν ὅτι θείας δυνάμεως ἀγαθὸν φθάσῃ, τῆς παν-
„ τὸς ἐν πᾶσιν ἐνεργούσης χάριτος ἐνέργειαν εἶναι φαμεν. Καὶ πάλιν ὁ θεόδω-
„ φησι Γερμανὸς. τὸ παρεχόμενον ὅτι τοῦ Χριστοῦ Πνεῦμα, ἡ θεία καὶ πνευμα- 35
„ τικὴ χάρις ἐστὶ καὶ ἐνέργεια. Καὶ παρεχεῖται ἀπ' αὐτοῦ, καθάπερ ἀμέλει
καὶ ὅτι τοῦ Θεοῦ καὶ πατρός. οὐχὶ ὑπερέσται ὕπαρξις δηλονότι. ἀλλ' ἡ χάρις.
κοινὴ τῶν ὑπερεσίαν τριάδος, καὶ ἀμερὴς καὶ ἀπλῆ. ἐν τὸ μὲν παρεχεῖται φησὶν,
καὶ ἀποστέλλειν ἐν ὀνομάζειν, καὶ πεφυκέναι, τοῦ τῶν χαρισμάτων καὶ θείου πνεύμα-
τος δηλοῖ χορηγίαν, καὶ τὴν τῶν ἐνεργῶν ἔκδηλον ἔκφασιν, ὅταν ὅτι καὶ υἱοῦ, ἢ 40
διὰ καὶ υἱοῦ λέγηται ταῦτα, ἐν τὸ ὀνομαζόμενον, τὸ ἄπειρον καὶ ἀκατά-

ληπτον ὅτι καὶ πατρὸς καὶ πνεύματος ὑπαρξιν. Καὶ πάλιν, ὁ μὲν φησὶ τῶν ἁγίων,
ἐνέργειαν ὀνομάζει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὡς ἐν αὐτῷ περιεριζομένης πάσης τῆς ὅτι
πατρὸς δι' υἱοῦ προχεομένης ἐνεργείας, εἴτε ἀγαθότητα, εἴτε σοφίαν εἴτε ἕτερον
εἴποις τῶν θείας φύσεως πλεονεκτημάτων, ὥς φησιν ὁ θεολόγος ἐν τῷ εἰς τὸν κα-
τάπλουν. Ὁ δὲ νύσσης ἐν τῷ πρὸς ἀβλάβιον, οὐδὲν τῶν τριῶν ἐνέργειαν φησιν,
ἀλλὰ μᾶλλον ἐνεργοῦ. διότι τινὲς διὰ τὸ καλεῖσθαι τοῦτο Θεοῦ ἐνέργειαν, καὶ συμ-
βεβηκὸς αὐτοῦ τὴν ἐνέργειαν νοεῖν, κακῶς ἐπέλαβον. ἀπεδείχθη οὖν φησιν ὅτι
Πνεῦμα ἅγιον, οὐ μόνον τὸν πνεύματος, ἀλλὰ καὶ τὴν μίαν καὶ ἀπλῆν θείαν χάρι-
ειν καὶ δύναμιν. ἐλαμψίντε καὶ ἐνέργειαν, τὴν ἀγαθότητα ποικιλομένου ἐν τοῖς
μεριστοῖς, καὶ ἀμερίστως πληθυνομένου, σωμάγωσαντε τὰ μεριστὰ πρὸς τὴν ἑαυ-
τῆς ἀπλότητα, ἥτις ὅτι πατρὸς δι' υἱοῦ ἐν ἁγίῳ πνεύματι τῷ πνεύματος περιχεομέ-
νη, τοῖς οὖσι τὸ εἶναι, καὶ τὸ εὖ εἶναι, κατὰ τὴν ἑκάστου δεκτικὴν δύναμιν ἐνεργεῖ. καὶ
ταύτῃ, ἢ φυσικῇ, ἢ προαιρετικῇ. οἱ δὲ μὴ οὕτω πιστεύοντες, μηδὲ εἶναι ταύτην
καὶ ὅτι καὶ ἁγίου πνεύματος ὡς καὶ ὅτι καὶ πατρὸς καὶ ὅτι καὶ υἱοῦ, ὡς καὶ τὴν ἐνέργειαν
τοῦ ἁγίου τελεῖν, ἀλλὰ τοῦτο τὴν εἶναι λέγοντες τὴν τοῦ πνεύματος ὑπόστασιν,
καὶ τὸ υἱοῦ ἔχειν τὸ εἶναι, ἀφιστῶσιν αὐτὸν, καὶ εἰς δυάδα καὶ τὴν μακεδόνιον, ἀλλ' ὑ-
κενεῖς τριάδα πιστεύουσιν. Ἀλλὰ τὰ μὲν καὶ τοῦ ὀκλησίας οἰκουμενικοῦ τοῦτο
διδασκάλου, καὶ θεοῦ φημὶ γερμανοῦ ἄλλοις ἐχόντων τόγε νῦν εἶναι. τότε γὰρ πεῖθεν θεῖ
ας ἐνεργείας καὶ χάριν καὶ ἐλάμψεως λόγον, ὅτι τῶν ἀρχαίων πατέρων καὶ θεολό-
γων λαβὼν, ἐδίδαξεν ἄριστα φυσικῇ δυνάμιν ἀποδείξας αὐτὴν πεφυκέναι τὸ ἅ-
γιάς τριάδος, διαφέρουσαν μὲν τοῦ φύσεως, σωματίδιον ὄν, καὶ συμπεφυκυῖαν,
νοουμένῃ, καὶ ἀχώριστον αὐτῆς, δι' ὧν τό τε ἡνωμένον καὶ τὸ διακεκριμένον πρὸς τὴν
οἰκείαν αὐτῆς φύσιν θεολογεῖται καλῶς, καὶ περὶ τὸ μετοχῆς αὐτῆς, θεοπρεπῶς τε
καὶ θεολογικῶς ὄντως ἐφιλοσόφησε, μὴ δὲ πνεύματος τὴν ὑπόστασιν, μὴ τὴν θείαν
οὐσίαν ὅλως εἰπὼν τὴν μετεχομένην ὑπόστασιν τῶν ἁγίων, καὶ δὴ καὶ τῶν ἄλλων κτισμάτων
ἀναλόγως εἶναι, μηδὲ γὰρ πεφυκέναι μήτ' ἐκείνην ὅλως ληπτὴν καὶ μεριστὴν, μή-
τε τὰ κτίσματα, δεκτικὰ τοιαύτην τῆς θείας οὐσίας καὶ ὑποστάσεως, ἀλλὰ τὴν
θείαν ἐνέργειαν, καὶ χάριν καὶ ἔλλαμψιν, ἁπλῆν μὲν οὖσαν καθ' ἑαυτὴν καὶ ἀμέ-
ριστον, μεριζομένην δὲ καὶ ποικιλομένην ἐν τοῖς μεριστοῖς ἀναλόγως ἀγαθότητι θείᾳ,
καὶ τὴν φυσικήν φησι, καὶ προαιρετικὴν ἐκείνων δηλονοτι ὅτι καὶ δεκτικὴν δύναμιν,
ὡς ἐν τοῖς θεῖν καὶ μίαν καὶ πολλὰς τὴν αὐτὴν καὶ νοεῖσθαι καὶ λέγεσθαι, καὶ μὴ μόνον οὐ
προσίστασθαι τὸ διακεκριμένον τοῦ τῆς θεολογίας τοῦ ταύτης ἐνιαίου, ἀλλὰ καὶ ἀνενέρ-
γητον, καὶ ἀδύναμον, καὶ ἀλαμπῆ, καὶ ἀχαρίστων καταστοχάζειν τὴν θείαν
οὐσίαν τοῦς ἐκείνα δοξάζοντας, τῆς γὰρ τοῦ διδασκάλου καὶ αὐτῆς χρήσεσμαι λέξεσι,
καὶ προσέτι μὴ Μακεδονίου εἰς δυάδα πιστεύειν τοῦτος, ὅκου εἰς τὴν ἁγίαν τριάδα,
τὰ καὶ παρ' ἡμῶν ἐν τοῖς φθάσασι δεικθέντα διὰ πολλῶν, τοῖς διαγγελιοῖστε καὶ
ἀποστολικοῖς ἐν τοῖς θεολογικοῖς καὶ πατρικοῖς ἐπομένοις λόγοις ἐν ἅπασι.
Σὺ δὲ τὰ ἐν τοῖς τοῦτα λέγῃς ὡς σοφὲ γρηγορέ. δέχη, καὶ τοῦτο τὸ ἱερὸν τοῦ κα-
θόλου τῶν πιστῶν ὀκλησίας διδάσκαλον ἐξήγησι τὴν τῶν ἱερῶν λόγων, καὶ τῶν ἀρχαίων
θεολόγων ἐκείνων, προφητῶν τε φημι καὶ ἀποστόλων ἐν τῷ μετ' ἐκείνους πατέρων ἐν
διδασκάλων, ἢ καὶ τοῦτον ἐν αἱρετικῶν ἀριθμεῖς μοίρᾳ, καὶ πᾶσαν αἵρεσιν ὑπερ-

βαίνειν τὰ τούτου λέγοντες καὶ Μακαρίου, καθὰ δὴ καὶ τὰ τῶν σωτεινοτάτων τοῦ νόμου,
ἐπειδὴ μὴ τοῖς ὀρθοτομικαῖς καὶ ἡγεμόσι ὡς αὐτὸς φησὶ, καὶ τοῖς αἰσθήσεσι τῆς ὑπηρε-
μης ὑπείνης, τὸ εὐαγγέλιον ὑποβάλλουσι. Τὰ αὐτὰ καὶ ὁ ὡς ἀληθῶς καὶ ὄντως τῆς
καθ' ἡμᾶς καὶ νοεῖ καὶ γεγράφει Ζωοδόχος, καὶ τοῦτο ἐστιν ὁ δ' ἡνίκα νοῶν τὴν διαφωνίαν ἐν
αὐτοῖς τὸ σωμόλον καὶ ἀιδεῖν, πολέσιν μὴ ὑπὸ τὴν συμφωνίαν καὶ ἀκριβεστάτην ἐν ἅπα- 5
σιν ἅτε δὴ καὶ τοῖς αὐτοῖς ἐπομβρίοις μυσταγωγοῖστε καὶ διδασκάλοις, ἐν τῷ αὐτῷ φημι
Πνεύματι. Ἀλλ' ὁ μὴ τὴν ὑπὸ τὴν ὑπὸ καὶ τοῦ, καὶ ἀνῶ, διδάσκαλος παρ' αὐ-
τῆς φημι τὴν καθολικῆς ὑπὸ τὴν ἀνακηρύττεται, ὡς καὶ τὰ ἱερὰ βίβλια συγγράμ-
ματα μαρτυρεῖ, ἐν πανδήμοις πολεσιν καὶ πανηγύρεσι, σώζε τοῖς τῶν ἀρχαίων
Πατέρων καὶ διδασκάλων, εἰς πάσας ἀκοὰς ἀναγινωσκόμενα. οὐ δ' ἐξ ἀνάγκης ἐκεί- 10
νοις ἐναρίθμιος γέγονας. οἷς τοὺς ἀγίους βίβλους κάκεισε συνεφαίνων σωνεάθη-
μησας. τοῖστε ἄλλοις, καὶ δὴ καὶ τοῖς καινοφανέσι τοῦ Δυμαστομάχοις, τοῖς λατίνοις
φημὶ βιβλίοις, ὡς ὁ θεῖος δηλαδὴ Γερμανὸς, ἔκγονος τῶν θεολόγων Πατέρων ἱκανῶς
ἐδείξεν. ἵνα καὶ τοῖς ἄλλοις κἀκεῖνο μάθῃς, ὡς οὐχ οἱ τὴν ἐνέργειαν ὑπὸ τὴν οὐσίας 15
ὡς φυσικὴν εἰπόντες, ἀλλ' οἱ ἰαυτὸ πάντη καὶ ἀδιάφορον θείαν οὐσίαν, καὶ θείαν
ἐνέργειαν φάσκοντες μᾶλλον, καὶ τὸ ἡνωμένον τῆς θεολογίας ὑπερβαλλόντες τῷ διά-
κεκριμένῳ ταύτης, μεθεκτήν τε τὴν θείαν οὐσίαν καὶ τὴν ὑπόστασιν αὐτὴν τοῦ Πνεύματο-
τος λέγοντες, τὰ τῶν σῶν συγγραμμάτων καὶ δογμάτων ἐξαίρεσιν, οἷς δήπου καὶ τὸν
λαβινισμὸν ἐπεισάγων αὐτὸς φανερῶς σὺν τοῖς σοῖς ἐπόροιστε καὶ συμμύσας, 20
ὑπὲρ οὗ καὶ νῦν ὁ πόλεμος μάλιστα πᾶς, ἐπεὶ τὸν ἐρυθρὰς ὑπὸ ἀμφίμη, τῇ
τῶν ὀρθοδόξων ὑπὸ τὴν ἀγίοις ὑπὸ φημίζων ταῦτα, καθάπερ τις ἐξεστηκὼς
σεαυτοῦ καὶ μαινόμενος. Ἐγὼ δέσοι καὶ δύστερον μὴ τοῦτον καὶ διδάσκαλον
Πατριάρχην καὶ' αὐτὸν ὑπὸ τὴν ὑπὸ τὴν λόγῳ. σοφὸν μὲν τὰ θεῖα, σοφὸν δ' ὑπὲρ σε,
καὶ τὸν καὶ σε καὶ πολλῶν νῦν τῷ μέσῳ καὶ τὰ αὐθρώπινα, εἰ καὶ βραχὺς ὁ λόγος ὑπὸ τὴν 25
τῶν πιστῶν, ἐρασῆ πεφηνότα, καὶ μύστη, καὶ μυσταγωγῶ τῆς ἀληθινῆς καὶ πρώτης σο-
φίας, γενηθέντα φημι τὸν ὑπὸ Κύριον, ὁ μέγας Κλέων ἐν πάσῃ τῇ τῶν πρεσβῶν ὑπὸ τὴν
σία δογμάτων τέφημι καὶ λόγων ἕνεκα καὶ λαμπρὸν βίον καὶ πολιτείας καὶ ἕξεως,
καὶ δὴ καὶ τῶν καλῶν καὶ πολλῶν ἀγώνων ὑπὲν, οὓς ὑπὲρ τὴν ὀρθῆς δόξης ὑπὲρ ἕξεν.
πρὸς τὰς φρονοῦντας τὰ τῶν σῶν λατίνων ἀγωνιζόμενοι. Πρὸς τὸν γιγαντῶν
γενηθέντα καὶ νῦν ὁ σοφὸς διὰ τῶν ὑπὲρ λόγων τὰς περὶ θεότητος, καὶ θείας ἐνερ- 30
γείας καὶ ἱερᾶς ἐλάμψεώστε, καὶ μετοχῆς λόγος διδάξων, καὶ τὴν συμφωνίαν αὐ-
τῶν καὶ ἡμῶν πρὸς τὰς ἀρχαίας Πατέρας καὶ θεολόγους ὑπὸδεξόμενος. Μάλ-
λον δὲ πρὸς τὸν ὑπὲρ λόγων, τὰ τῶν ἀπλεγόντων ὑπὲρ καὶ τὴν ὑπὸ τὴν ἀνθρώπινα, προ-
θέντες, ὅτι τοὺς ὑπὲρ λόγους καὶ τὴν θεολογίαν ἀκολούθως αὐτοῖς ἀνεγνώσμεθα.
φησὶ γιγαντῶν ὁ τὰ λατίνων ἐπεκδικῶν βέκκος τὰ τυνικαῦτα, πρὸς τὸν τοῦ ἁγίου 35
Πνεύματος ὑπὸ τὴν ὑπὸ τὴν ἀρχαῖον, ὅτι καὶ λέξιν. τὸ δὲ ἐστὶ τὸ χορηγούμενον
ἡμῖν διὰ τοῦ υἱοῦ; ὁ εἷς τῆς ἁγίας τριάδος Θεὸς, ὁ ὑπὸ τὴν κλῆσιν. ἤγουν αὐτὴ ἡ
οὐσία καὶ ἡ ὑπόστασις τοῦ παναγίου Πνεύματος. ἐκπορεύεται μὲν γὰρ τὸ Πνεῦμα
καὶ τὸν ἅγιον Κύριλλον ὑπὸ τὴν Θεοῦ καὶ Πατρὸς, χορηγεῖται δὲ τῇ κλίσει διὰ τὴν υἱοῦ.
εἰ δὲ τὸ ἐκπορευόμενον ὑπὸ τὴν Πατρὸς, τοῦτέστι καὶ τὸ χορηγούμενον τῇ κλίσει διὰ τοῦ 40
υἱοῦ, ἐκπορεύεται δὲ ὑπὸ τὴν Θεοῦ καὶ Πατρὸς ὁ εἷς τῆς ἁγίας τριάδος Θεὸς ὁ ὑπὲρ κλῆσιν.

κλῆσιν, ἤγουν αὐτὴ ἡ ὑπερούσιος οὐσία καὶ ὑπόστασις τοῦ παναγίου Πνεύματος.
δῆλον, ὅτι ἡ αὐτὴ χορηγεῖται καὶ τῇ κλίσει διὰ τὴν υἱοῦ, καὶ οὐχὶ ἡ χάρις μόνον. εἰ δὲ ἡ
χάρις μόνον καὶ ἡ ἐνέργεια χορηγεῖται τῇ κλίσει διὰ τοῦ υἱοῦ, ἡ αὐτὴ ἄρα καὶ ὑπεκπορεύ-
εται ὑπὸ τοῦ Πατρὸς. τὸν δὲ αὐτόφυτον ὁ θεῖος Κύριλλος χορηγεῖσθαι τῇ κλίσει διὰ
τοῦ υἱοῦ, ὅ καὶ ὑπὸ τὴν Πατρὸς ἐκπορεύεται. Οὐκ ἔστιν ὅτι λοιπὸν ἡμῖν ἡ θεία 5
οὐσία. εἰ δὲ ἐξαπέρυγα Σεραφὶμ ὑστέγοσιν ὅλως φέρειν τὴν ὑπὸ τὴν θείας φύσεως
ὑπεμπομπὴν αἴγλην καὶ λαμπρότητα, πῶς ἔχεται λόγου, τὸ λέγειν δεκτικὴν
εἶναι ὅλως τὴν ὑλάαν, καὶ ὑπέκκρον ἡμετέραν φύσιν αὐτῆς τῆς θείας οὐσίας. ἅπαξ
ἡμῖν τοῦτο κεχάρισται ἐν τῇ ἀῤῥήτῳ καὶ ἀκατάληπτῳ καὶ ὑπὲρ φύσιν ἑνώσει τοῦ Θεοῦ
λόγου, Κυρίου καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εὐδοκίᾳ Πατρὸς καὶ συνεργείᾳ τοῦ 10
ἁγίου Πνεύματος. καὶ ἡνὸ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, δύο φέρων ἐν αὐτῷ οὐσίας,
θεότητάτε καὶ ἀνθρωπότητα. ἡμῶν δὲ τοῖς κρείττοσι χορηγεῖται, οὐχὶ τοῦ παναγίου
Πνεύματος οὐσίατε, καὶ ὑπόστασις. οὐ δὲ ὑπὲρ λοιπὴ ἡ θεία οὐσία καὶ μερισὴ καὶ ποικιλ-
λομένη, ἀπαθὴ γάρ ἐστιν αὕτη, καὶ πάντη ἄχρεος καὶ ἀμέθεκτος. ἀλλ' ἡ ὁκεῖθεν
ὑπεμπομένη θεία καὶ ἀγαθοποιὸς καὶ ἐνιαία αἴγλη τε καὶ χάρις καὶ ἐνέργεια τοῦ 15
παναγίου Πνεύματος, ἡ ἀπλῶς καὶ ἀμερῶς. καὶ ἰαυτῶς καὶ ὁλικῶς καὶ ἐνιαίως
ἀεὶ πηγαζομένη ὑπὸ τῆς ὑπερθέου μιᾶς τριυποστάτου φύσεως. καὶ ταύτῃ ποι-
κιλλομένη καὶ καταμερμαριζομένη ἐν μεριστοῖς ἀμερίστως, κατὰ τὸ μέτρον ἑκά-
στου τῆς ἀρετῆς, οἱ κρείττονες ὑπαστῶνται, καὶ οἱ μὲν μᾶλλον. οἱ δὲ ἧττον ταύτην εἰς
δέχονται, καὶ θεοὶ ἐξ αὐτῆς κατὰ χάριν καὶ μέθεξιν χρηματίζεσι. καὶ ταύτην 20
τοίνυν τὴν θείαν αἴγλην καὶ χάριν, τὴν ἐνέργειάτε καὶ δωρεὰν τοῦ παναγίου Πνεύ-
ματος, Πνεῦμα ἅγιον αὐθεία γραφὴ καλονομάζεσιν. ἀλλὰ δὴ καὶ θεόπτα καὶ
Θεὸν. καὶ θεοποιὸν. ὑπὲρ τὴν ἀπλῆς καὶ ἀσωμάτου φύσεως, τὸν αὐτὸν τῇ οὐσίᾳ
λόγον ὑπὸδέχεται καὶ ἡ ἐνέργειάφησιν ὁ μέγας Βασίλειος ἐν τοῖς ἀπορρήτοις.
ἐπεὶ καὶ ἥλιον φαμὲν, οὐ μόνον αὐτὸν τὸν ἡλιακὸν δίσκον, ἀλλὰ καὶ τὴν ὑπὲρ ὑπ- 25
περμπομένην αἴγλην τε καὶ ἐνέργειαν. ὅπερ δὲ θεότητα. καὶ Θεὸν. καὶ θεοποιὸν. καὶ
αὐτοαγαθότητα. καὶ ἀγαθοποιὸν. καὶ δημιουργὸν ὑπὸ παντὸς φασιν αἱ θεῖαι γραφαὶ
τὴν θείαν ταύτην χάριν. ἐνέργειάτε καὶ δωρεὰν τὴν ὑπὲρ τῆς ὑπερούσιε Τριά-
δος πρὸς ἐρχομένην, μάρτυς καὶ ὁ ἀρεοπαγίτης θεῖος Διονύσιος. καὶ ὁ Δαμα-
σκηνὸς θεῖος Ἰωάννης. ὁ μὲν ὑπὲρ εἰς τὸ πρὸς θείων ὀνομάτων, οὕτω φησὶν. ὅτι
ἐναντιολογοῦσιν οἱ ποτὲ μὲν λέγοντες τὸν Θεὸν αὐτουσίαν καὶ αὐτοζωὴν. καὶ αὐτο-
δύναμιν καὶ αὐτοειρήνην. τὰ τοιαῦτα, ποτὲ δὲ λέγοντες αὐτὸν ὑποστάτην αὐ-
τουσίας καὶ αὐτοζωῆς, καὶ αὐτοδυνάμεως, καὶ αὐτοειρήνης καὶ τῶν τοιούτων. τὰ μὲν
ὑπὲρ ὀνομάζεται ὑπὲρ τὸν ὄντων, καὶ μάλιστα ὑπὲρ τὸν πρώτως ὄντων, ὡς εἴπῃ αὐτῶν. τὰ
καὶ ὑπερουσιῶς, ὡς ὑπὲρ τὰ πάντα καὶ τὰ πρώτως ὄντα. αὐτουσίαν τε, καὶ αὐτο-
ζωὴν, καὶ αὐτοδύναμιν, καὶ αὐτοειρήνην καὶ τὰ τοιαῦτα, λέγομεν θεϊκῶς μὲν. καὶ
ἀρχικῶς, καὶ αἰτιατικῶς τὴν μίαν πάντων ὑπεροχὴν ἀρχὴν καὶ αἰτίαν. μεθε-
τῶς δὲ τὰς ὑπὸ δομὰς ὑπὲρ θεῖε μεθέξεις. τὴν αὐτοουσίαν. τὴν αὐτοζωὴν. καὶ
αὐτοδυνάμωσιν. τὴν αὐτοειρήνωσιν, καὶ τὰ ὑπὲρ πάντα. ἅπερ δὲ πλούτος, καὶ
ἀρχικῶς καὶ πρώτως ὑπὲρ θεῖε ὑποστῆναι λέγομεν. τινὲς δὲ τὴν ἱερὸ διδασκάλων καὶ
τὴν αὐτοαγαθότητα, καὶ τὴν θεότητα ὑποστάτην φασὶ τὴν ὑπερούσιον καὶ ὑπέρ-
θεον.

θεον. αὐτοαγαθότητα λέγοντες, τὴν ἐκ Θεοῦ προερχομένην ἀγαθοποιὸν, καὶ θεοποιὸν μέθεξιν καὶ δωρεάν. Ὁ δὲ μακαριος Δαμασκηνὸς θεολογῶν Ἰωάννης ἐν τεσσαρεσκαιδεκάτῳ κεφαλαίῳ περὶ τῶν ἰδιωμάτων τῆς θείας φύσεως, οὕτω καὶ αὐτός φησιν. ὅπερ ἡ θεία ἔλαμψις καὶ ἐνέργεια μία οὖσα καὶ ἁπλῆ καὶ ἀμερὴς καὶ ἀγαθοειδῶς ἐν πᾶσι μεριστοῖς ποικιλλομένη πᾶσι τὰ τῆς οἰκείας φύσεως συστατικὰ νέμουσα μένει ἀπλῆ. πληθυνομένη μὲν ἐν τοῖς μεριστοῖς ἀμερίστως, καὶ τὰ μεριστὰ πρὸς τὴν ἑαυτῆς ἁπλότητα συνάγουσα, καὶ διαιρέουσα. πάντα γὰρ αὐτῆς ἐφίεται, καὶ ἐν αὐτῇ ἔχει τὴν ὕπαρξιν καὶ αὐτὴ τοῖς πᾶσι τὸ εἶναι καθὼς ἔχει φύσεως μεταδίδωσι, καὶ αὐτή ἐστι τῶν ὄντων τὸ εἶναι. καὶ τῆς ζώντων ἡ ζωὴ. καὶ τῆς λογικῶν ὄντων ὁ λόγος. καὶ τῆς νοερῶς ὄντων ἡ νόησις, αὐτὴ ὑπὲρ νοῦν οὖσα, καὶ ὑπὲρ λόγον, καὶ ὑπὲρ ζωὴν, καὶ ὑπὲρ οὐσίαν. Ταύτην τοίνυν τὴν ἀγαθοποιὸν καὶ μεταδοτικὴν ἀγαθότητα θείαν ἄγλιν τε καὶ ἐνέργειαν καὶ παναγὲς Πνεῦμα, τὴν καὶ Πνεῦμα ἅγιον ὀνομασμένην οἱ θεῖοι φασι Πατέρες χορηγεῖσθαι ἡμῖν, καὶ ταύτην καταδεκτικὴν ἑκάστου δύναμιν φυσικὴν, ἢ προαιρετικὴν. χορηγεῖν τοίνυν τῇ κτίσει, εἴτουν τοῖς ἀξίοις αὐτοῦ καὶ ἁγίου καὶ ἀϊδίου τὸν Πατρὸς ὄντα προβαλόμενον Πνεῦμα ἅγιον, καὶ ἐνοικηνοῦν ἐν αὐτοῖς, ἀλλὰ καὶ ὁ Πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς καθὼς αὐτὸς ὁ Κύριος λέγει, ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἐλευσόμεθα, καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιησόμεθα, καὶ Ἁγίου Πνεύματος, ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς καὶ ἐμπεριπατήσω, ἀλλ' ὅ καθ' ὑπόστασιν. ἀλλὰ καὶ τὴν μετάδοσιν τῶν θείων χαρισμάτων, καὶ τὸ ἀοίδιμον ἡλίου παράδειγμα. καὶ γὰρ καὶ ἀμέθεκτον τοῖς μετέχουσιν ἡμῖν ἐστι καὶ τὸ δίκαιον διὰ τὸ ὕψος. καὶ μεθεκτὸς πᾶσι κτίσιν, ὡς ὁ ὀρεοπαγίτης θεόφρων Διονύσιος. ὅπερ ὁ Θεὸς καὶ ὑφ' ἑκάστου τῶν μετεχόντων ὅλως μετέχεται. καὶ ὑπ' οὐδενὸς ἐν οὐδενὶ μέρει. καθάπερ κέντρον ἐν μέσῳ κύκλου πρὸς πασῶν των ἐν τῷ κύκλῳ βλεπομένων εὐθειῶν, καὶ ὥσπερ σφραγῖδος ἐν τυπώματα πολλὰ μετέχει τῆς ἀρχετύπου σφραγῖδος, καὶ ἐν ἑκάστῳ τῶν ἐν τυπωμάτων ὅλως καὶ ταυτῶς ὅσης, καὶ ἐν οὐδενὶ κατ' οὐδὲν μέρος. ὑπέρκειται δὲ καὶ τούτων, ἡ τῆς παναγίου θεότητος ἀμεθεξία. τῷ μήτε ἐπαφὴν αὐτῆς εἶναι, μήτε ἄλλην τινὰ πρὸς τὰ μετέχοντα συμμιγῆ κοινωνίαν.

Ἀκολούθως καὶ ὁ Δαμασκηνὸς θεολογῶν φησὶν Ἰωάννης. ὥσπερ ἡ Ἡλίου ἀκτὶς καὶ τὸ φῶς, ὅτε μὲν Ἡλίου χωρίζομενα, ὅτε ἀλλήλων ἀποδιαιρούμενα καταπαύει καὶ μέχρις ἡμῶν, οὕτω καὶ ὁ υἱὸς καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἀδιαστάτως ἐν τῷ Πατρὸς καὶ ἀλλήλων ἄχρις ἡμῶν συγκαταβαίνουσιν, ἐνεργοῦντες τὴν σωτηρίαν ἡμῶν. Καὶ καθάπερ ἐπ' ἐκείνων τῇ ἀκτῖνι συμπαραμαρτυρεῖ ἡ ἔλαμψις, δι' ἐκείνης ἡμῖν μεταδίδοται, οὕτω καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τῷ υἱῷ συμπαραμαρτυρεῖ, δι' ἐκείνου μεταδίδοται τοῖς ἀξίοις κατὰ τὴν μετάδοσιν τῶν χαρισμάτων. ἐνεφύσησε γὰρ φησὶν καὶ εἶπε, λάβετε Πνεῦμα ἅγιον. καὶ ὥσπερ ἐπ' ἐκείνων φῶς λέγεται καὶ ἡλίου, καὶ ἀκτῖνος, οὕτω καὶ δὴ τούτων, Πνεῦμα λέγεται καὶ Πατρὸς καὶ υἱοῦ. διὰ γὰρ τοῦ υἱοῦ καὶ ἐν τῷ υἱοῦ τοῖς ἀξίοις δωρεῖται. καὶ δεκτικοῖσιν οὖσι τοῦδε τοῦ παναγίου Πνεύματος

ματος. καὶ ἐκ αὐτῆς τῆς θείας οὐσίας καὶ ὑποστάσεως τοῦ παναγίου Θεοῦ, τοῦ ἑνὸς τῆς ἁγίας τριάδος. εἰ γὰρ τοῦτο ἦν, ἔμελλε μὴ τῶν ἄλλων ἀποσπασμάτων, καὶ ἕκαστον τῶν δεκτικῶν τοῦδε τοῦ Πνεύματος λέγειν δύο ἐν ἑαυτῷ φέρειν οὐσίας θειοτάτας καὶ ἀνθρωποτάτας, καὶ θεανθρωπον ἕκαστον χρηματίζειν, καὶ τούτων ἑνὸς μηδὲν πλέον τὸν σωτῆρα χειρὸν ἔχειν. Πρὸς τούτοις καὶ ποικιλομένην εἶναι καὶ μεριστὴν τὴν θείαν οὐσίαν, καὶ μᾶλλον καὶ ἧττον ὑπάρχειν ἐν τοῖς ὑποδεχομένοις αὐτήν. Ὁρᾷς εἰς ὅσον ἀτοπίας προάγει τὸ λέγειν, τὸν ἐκ τοῦ υἱοῦ χορηγούμενον ἡμῖν Πνεῦμα, ἢ τοῦ παναγίου Πνεύματος ἐστὶν οὐσία καὶ ὑπόστασις, καὶ ἐκ αὐτὴ ἡ θεία χάρις καὶ ἡ ἐνέργεια τοῦ παναγίου Πνεύματος; Τί δὴ ἐκ ἐστὶν ἀϊδίως ἐκ τοῦ υἱοῦ τὸ ἐξ αὐτοῦ Πνεῦμα, ἀλλὰ τὸ ἡμῖν κτίσει καὶ ἡμῖν προσγινόμενον χρὴ οἴεσθαι εἶναι τὸ ἐκ τοῦ υἱοῦ Πνεῦμα; εἰ δὲ τοῦτο, προσφάτου οὖσης, καὶ ὑπὸ χρόνον τῆς κτίσεως, πρόσφατον πάντως ἔσται καὶ τὸ ἐκ τοῦ υἱοῦ τοῦ Πνεῦμα καὶ ὑπὸ χρόνον. ἀλλὰ μὴν σωυπάρχει τῷ υἱῷ. καὶ ἀϊδίως ἐξ αὐτοῦ ἐστι καὶ ἐχ ὑπὸ χρόνον, οὐκ ἄρα χρὴ οἴεσθαι τὸ ἡμῖν τοῖς ὑπὸ χρόνον χορηγούμενον εἶναι μόνον τὸ ἐκ τοῦ υἱοῦ Πνεῦμα. ἀλλὰ τὸ ἀϊδίως ἐξ αὐτοῦ ὑπάρχον. εἰ δὲ τοῦτο, πῶς ἐκ ἔσται ἀπόδοσις καὶ παναγίου Πνεύματος τὸ ἐκ τοῦ υἱοῦ Πνεῦμα; ἀλλ' ἡ χάρις αὐτοῦ καὶ ἡ ἐνέργεια. ἡ γὰρ χάρις καὶ ἡ ἐνέργεια, ἐπὶ ἡμῖν καὶ ἡμῶν ἕνεκεν ὑπάρχει, πάντως καὶ ὑπὸ χρόνον ἔσται. Οὐκ ἔστιν οὖν τοῦτο ἡ θεία χάρις αὐτοῦ καὶ ἡ ἔλαμψις, καὶ ἡ ἐνέργεια πρόσφατος καὶ ὑπὸ χρόνον, εἰ καὶ τοῖς κτισοῖς πᾶσι καὶ ἡμῖν προσφάτως καὶ ὑπὸ χρόνον δωρεῖται. Ζωοποιὸς δὲ τῇ ὑπερουσίᾳ Τριάδι, καὶ ἀϊδίως καὶ ἀμερῶς, καὶ ταυτῶς, καὶ ὁλικῶς, καὶ ἐνιαίως ἀεὶ ἐκλάμπουσα καὶ ἀμερῶς καὶ ἀμερῶς, καὶ ταυτῶς, καὶ ὁλικῶς, καὶ ἐνιαίως ἀεὶ ἐκλάμπουσα καὶ προερχομένη ἐκ τοῦ ὑπερθέου μιᾶς τρισυποστάτου φύσεως φασιν οἱ θεοφόροι Πατέρες, καταποικίλλεσθαι εἰς τὰς ἐκδιδομένας ἐκ Θεοῦ ἀγαθοποιὸς μεθέξεις τε καὶ δωρεὰς, ὡς καὶ ἀπολύτως καὶ ἀγχηγικῶς καὶ πρώτως αὐ Θεοῦ ὑποστηναίφησιν ὁ τὰ θεία πολὺς Διονύσιος. τὴν αὐτοουσίωσιν λέγων. καὶ αὐτοζωὴν. τὴν αὐτοδύναμιν. τὴν αὐτοειρήνην. καὶ αὐτοαγαθότητα. καὶ θεότητα, καὶ τούτων ὑποστάσιν τὸν Θεὸν ἀχρόνως καὶ ἀνάρχως λέγει. τούτῳ τοίνυν ἀκολούθως καὶ ὁ θεῖος Μάξιμος οὕτω φησὶ. ζητέον τοῖς παιδαίοις, ἵνα καθήκει νοεῖν εἶναι τὰ ἔργα, ὧν ἤρξατο ὁ θεὸς ἐνεργεῖν ὁ Θεὸς, καὶ ἵνα πάλιν ὧν ἐκ ἤρξατο. εἰ γὰρ πάντων καταπαυσε τῶν ἔργων, ὧν ἤρξατο ποιῆσαι. δῆλον ὡς ἐκείνων ἃ καταπαυσεν, ὧν ἐκ ἤρξατο ποιῆσαι. μὴ πόλε δὲ ἔργα μὴ Θεοῦ χρονικῶς ἠρμόσθαι καὶ εἶναι εἰ, πάντα τὰ ὄντα μετέχοντα, οἷον αἱ διάφοροι τῶν ὄντων οὐσίαι, τὸ μὴ ὂν ἔχουσιν αὐτῶν καὶ εἶναι πρεσβύτερον. ἢν γάρ

ποτε, ὅτε οὐκ ἦν, ἔργα δὲ θεοῦ τυχὸν οὐκ ἠργμένα χρονικῶς τὰ ὄντα μεθεκτά· ὧν καὶ χάριν μετέχουσι τὰ ὄντα μετέχοντα. οἷον ἡ ἀγαθότης, καὶ πᾶν εἴπ ἀγαθότητος ἐμπεριέχεται λόγῳ. Ὁ δὲ ὡσαύτως πάντα ζωὴ, καὶ Ἀθανασία. καὶ ἀφθαρσία. καὶ ἀπειρία. καὶ ὅσα περὶ θεὸν ὑπαρξίας θεωρεῖται, ἄπτωτα καὶ ἔργα θεοῦ εἰσι, καὶ οὐκ ἠργμένα χρονικῶς. ὑπάρξαντα πρεσβύτερον ἀρετῆς, τὸ οὐκ ἦν, ὑδέποτε ἄλλα τὰ ἀρημένων. οὐκ ἦν γάρποτε ὅτε οὐκ ἦν ἀγαθὸς, καὶ τὰ μετέχοντα αὐτῶν καθ' αὐτὰ ἤρκεσε καὶ εἶναι χρονικῶς ἀναρχάτε ὄντα χρονικῶς, μὴ ἔχοντα τὸν χρόνον ἑαυτῶν πρεσβύτερον, διὰ τὸν θεὸν ἔχοντα τοῦ εἶναι μονώτατον ἀϊδίως ἡνωμένα. τὰ μὲν ἠργμένα χρονικῶς τῇ μετοχῇ τοῦ οὐκ ἠργμένου χρονικῶς καὶ εἰσὶ καὶ λέγονται, καθ' ὅπερ εἰσὶ καὶ λέγονται. Ὁρᾶς οὖν τούτων, ὅτι ἐξ ἀϊδίου καὶ ἀνάρχως ἀχρόνως ἐκλάμπει ἡ θεία αὕτη αὐγὴ, καὶ χάρις, ἐκπήγασα ἐκ Πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος, καὶ ἐνέργεια τῆς ὑπερφυοῦς καὶ πρεσβυτάτου φύσεώς ἐστιν. εἰ καὶ ὑπὸ χρόνον καὶ προσφάτως ἡ αὐτὴ ἐπιχορηγεῖται τοῖς κτίσεσι πᾶσι, καὶ πῶς ὑπὸ χρόνον ἐστιν, ἐξ οὗ; ἔφημεν ἂν εἰ ἐπορεύετο ἡμῖν καὶ ἡμῶν ἕνεκεν, εἶναι καὶ ὑπὸ χρόνον. διόπερ τὸ ἐπορεύεσθαι πρόσφατον ἐστι τῆς τοῦ παναγίου Πνεύματος ὑπάρξεως, ὥσπερ καὶ τὸ γεννᾶσθαι καὶ υἱοῦ. καὶ τὸ λέγειν ἐπορεύεσθαι ἡμῖν, ταὐτόν ἐστι τὸ λέγειν ἡμῖν ἐπορεύεσθαι, καὶ ἡμῖν τοῦ ὑπάρξειν ἔχειν καὶ δι' ἡμᾶς. εἰδὲ δι' ἡμᾶς ἔχει τοῦ ὑπάρξειν, καὶ ὑπὸ χρόνον πάντως ἐστὶ, καὶ κρείττονες ἡμεῖς ἐκείνου. ἐμὲν δὲ καὶ τὸ ἐκλάμπειν, καὶ προέρχεσθαι, καὶ προχεῖσθαι, καὶ χορηγεῖσθαι καὶ τὰ τοιαῦτα, πρόσφατά εἰσιν ἀρχικῆς ὑπάρξεως. ἀλλὰ τῆς ὅτε βούλεται μεταδόσεως τῆς θείας χάριτος καὶ ἐνεργείας. διὸ δὲ ὑπὸ χρόνον φαμὲν ἔχειν τὸ εἶναι καὶ δι' ἡμᾶς, τὴν θείαν χάριν ταύτην. καὶ ἔλλαμψιν καὶ ἐνέργειαν. ἀεὶ δὲ ἀπολύτως ἐκλάμπειν καὶ προχεῖσθαι ἐξ οὗ, ὥσπερ δῆτα καὶ ἐκ Πατρὸς ὡς ἔφημεν, καὶ αὐτοῦ δῆτα καὶ πρόσφατα καὶ θεοῦ καὶ παναγίου Πνεύματος. ἐκλάμπειν δὲ καὶ χορηγεῖσθαι τῇ κτίσει πάσῃ καὶ ἡμῖν ὑπὸ χρόνον καὶ προσφάτως, διὰ τὸ τοῦ κτίσαι πάσαν καὶ ἡμᾶς ὑπὸ χρόνον ὑπάρξαι καὶ προσφάτως. εἰδὲ ἡ θεία αὕτη χάρις καὶ ἡ ἔλλαμψις ἀδαμῶς ἡμῖν τὸ εἶναι ἔχει, ὥσπερ δῆτα καὶ ἀποδείκνυται, πῶς ὅλως χρὴ λέγειν ἐπορεύεσθαι ἡμῖν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, διὰ τὸ λέγειν τοῦς Πατέρας χορηγεῖσθαι, καὶ ἐκλάμπειν καὶ προχεῖσθαι ἡμῖν.

Τοιαῦτα καὶ Γρηγόριος ὁ σοφὸς περὶ διαφορᾶς οὐσίας θείας καὶ ἐνεργείας σοφὲ γεγηθεῖ, χάριτός τε φυσικῆς καὶ ἐλλάμψεως, καὶ μετοχῆς καὶ Πνεύματος ἱερᾶς, καὶ προόδου καὶ ἀποστολῆς καὶ μεταδόσεως, καὶ ὅσαγε περὶ τούτων αὐτῷ κατὰ μέρος ἐν τοῖς φθάσασι εἴρηται. Οὕτω τοίνυν τοῖς θεολόγοις πιστεύσαι, καὶ τῇ καθ' ἡμᾶς ἱερᾷ Συνόδῳ, καὶ δὴ καὶ τοῖς Συνοδικοῖς τόμοις προσφυᾶ καὶ κατὰ πάντα Συνάδοντα, ὡς καὶ δεδοικέναμε, μὴ τὸ καθ' ἡμᾶς ἱερῷ θεολόγῳ, γεγηθεῖ τῷ πάνυ φημὶ καὶ ταῦτα ψευδῶς ἐπιφημίσης, ἢ καὶ τῶν τῆς Συνόδου τινὶ. ἀλλ' οὐκ αὖ ἔχοις, πολλῶν τινων ὄντων καὶ γλωσσῶν καὶ βιβλίων τῶν προσμαρτυρούντων αὐτοῖς τε, καὶ τοῖς προῤῥηθεῖσιν ἐκείνοις, τὸ γνήσιον τὸ περὶ τοὺς γεγυμνασμένους. καὶ τὰ τοιαῦτα περὶ τῶν ἄλλων λέγειν, ὅπερ καὶ γεγηθεῖς αὐτὸς ἐπὶ τε τῶν βελῶν ἔξω τοῦ δεινοῦ φθόνου. καὶ τῆς καθ' ἡμῶν μανίας ἐκεῖνος, καὶ Συνάδων ἦν καλῶς τῇ ἐκκλησίᾳ χρεῶν τὰ τοιαῦτα. καὶ κατὰ τῶν αἱρετικῶν ὑπὲρ τῶν αὐτῶν τε καὶ κατὰ τῶν αὐτῶν

αὐτῶν μετ' ἐκείνης ἰσάμα, καὶ τοὺς πρεσβεύοντας τὴν κατ' εὐσέβειαν ἀλήθειας ταύτης πανταδαπαῖς τιμαῖς καὶ τοῖς τὸν λόγον τε καὶ τῶν ἐγκωμίων στεφάνοις. Ἀνδρονίκῳ τοιγαροῦν τῷ θαυμαστῷ βασιλεῖ, ἄρτι τε μὴ τοὺς ὑπὲρ εὐσεβείας ἀγῶνας, καὶ τὴν καὶ βαρλαάμ καὶ τῶν αἱρέσεων τῶν κατ' αὐτὸν ἐν ἐκκλησίᾳ καταστρεψάμενος, πρὸς τὸν ἀμείνω μεταλαχεῖν χωρήσαντα λῆξιν, καὶ μέγα καὶ θαυμαστὸν ἐνταφίου ἄπερ λαβόντα μεθ' ἑαυτοῦ τὴν τῆς εὐσεβείας ἀνακήρυξιν, καὶ τὸν ἐπιτάφιον τῆς ἐκκλησίας χειροῦ, οὕτω τοιγαροῦν ἐκείνῳ καλῶς ἀπόντα τῷδε, καὶ μὴ μυρίας διὰ ταῦτα τῆς εὐφημίας, καὶ ὁ φιλόσοφος οὐτοσὶ λόγοις τὸν ἐπιτάφιον πλέκειν, ἀφοσιούσθαι κἀκεῖνα μάλα καλῶς. Οἱ δὲ ἐκκλησίας ἱεροὶ πρεσβύται ζητήσαντες τὸν διάπορον ἀποδοῦναι, καὶ συλλήψεσι τὸ δογμάτων, οἱ ἐν ὄρεσι καὶ ἀπηλαίαις τὸ πρόβολον καὶ προασπίσιν τὸν ὑμετέρας εὐκλείας καὶ δόξης. οἱ τὸν θείων ἀσκητείων ἡγήτορες τὸν ὑμετέρας ἰσχύος ἀκρόπολιν, μνήσθητε τοὺς ὑμῶν πολυπόνους ἀγῶνας αὐτοῦ, πῶς πεπονηκότος ἤδη καθ' ἁπαξ τοῦ σώματος ἔκτε τὸν πολεμικῶν τραυμάτων, ἔκτε τὸν ἰατρικῶν καυτήρων, καὶ πρὸς θάνατον ἐντεῦθεν ἑλωνόμενος, κατεφρόνησέτε τοῦ σώματος. καὶ τὸν ἑαυτοῦ ζωῆς ἀφειδήσας, προθύμως ὑπὲρ τὸ βῆμα καὶ τοὺς ἱεροφάντας ἦκε. καὶ ὁ πρότερον ἐκεῖθεν ἀπήλαξε, πρὶν τοὺς ὑμῶν ὑμβεβεκὼς καὶ τὰ ἐκείνων ἀποφθορότα δόγματα, καὶ παρέγγραψε τὸν ἐκκλησίας ναὸν ἀγὰ σωτεῖψαντε. ὅλοις δοῦναι φθορᾶς καὶ ἀπωλείας ὀνθοῖστε καὶ κύμασι.

Ταῦθ' ὑπὲρ τὸν κατ' εὐσέβειαν ἀληθείας ὁ φιλόσοφος τότε, καὶ δὴ ταύτης ἀγωνιοῦτε καὶ πρεσβεύτε καὶ μαχαιρίτε καὶ θαυμαστοῦ βασιλέως ὄντως ἐκείνου, τὰς φρένας καὶ τὸν τῆς ψυχῆς λογιζόμενον ἐρρωμένος ἔτι, καὶ καλῶς καὶ ἀξίως ὑπὲρ τῶν καλλίστων καὶ ἀξιωτάτων τῶνδε φιλοσοφῶν. ἀεὶ δὴ καὶ τῷ πάνυ βασιλέως, ὑπὲρ δὴ γράμματα πάντα, καὶ ἐπὶ γεγυμνασμένοις δίκαιον αὐτὴν ἐγκεχαρίσθαι κατ' ἐμὴν γνώμην, ὡς αὐ τότε βασιλέως δεξιοῦ ὁμοῦ, καὶ τὸν δεξιὸν καὶ τὸν τῆς γνώμης καὶ πρεσβύτου τὸν γεγηθεῖ φιλοψευδὲς, καὶ παλίμβολον. καὶ δὴ καὶ τὸν τῆς γλώττης φωνότητα καὶ τὸν ἀκρασίαν, τραυνότερον ἀλπίγγος ἀπάσης πρόσγε τὸν ἑξῆς χρόνον ἀνακηρύττη. καὶ ὡς οὐκ αὖ εἴη ποτὲ δίκαιος ὅτος, ἐὰν δ' ἀξιόπιστος. περὶ Θεοῦ καὶ θείων δογμάτων διαλέγεσθαι καὶ λογογραφεῖν ὅλως, ὁ τοιόδε καιροῖς καὶ τοῖς πράγμασιν ἢ τὰ ἀληθέστερον εἰπεῖν μᾶλλον, δι' ἔριδος καὶ φιλονεικίαν, καὶ τὸν κακὸς πολεμόν φθόνον, ὅτω ῥᾴδιος καὶ αὐτὸν ὡς ἐν πεπτοῖστε καὶ κύβοις μεταθεὶς καὶ μεταστρέφων, ἢ διαστρέφων οἰκειότερον φαῦναι τὸν πίστιν, καὶ φαύλων οὕτω πρόσφασιν καὶ παθῶν, ἄνιον ἀπεργαζόμενος φεῦ τὸν ἀνωτάτω περὶ θεοῦ δόξαν, καὶ τὸν κοινὸν σωτηρίαν καὶ κοινὸν ἡδύς,

ΕΤΙΠΡΟΣΤΟΝ

Τέταρτον λόγον τοῦ αὐτοῦ φιλοσόφου γρηγορᾶ, περὶ τῆς τοῦ Θεοῦ φυσικῆς, καὶ ἀσυγχύτου ἐνεργείας ὅτι ἄκτιστος, λόγος ἀνταῤῥητικὸς ἕβδομος.

Ἐπεὶ δὴ τὴν περὶ μετοχῆς ἱερᾶς Θεοῦ, καὶ θείου πνεύματος ἀπορῆτε κοινωνίας τε καὶ θεώσεως λόγον, ἀφ' ὅσον ἐγχωρῶ, ἀλλὰ καθ' ὅσον ἡμῖν ἐφικτὸν, πα-
ρὰ τῶν πάτερατε καὶ ἔξωθεν μεμαθηκότων, καὶ διὰ τοῦτ' αὐτὸ καὶ θεολογεῖν καὶ διδάσκειν ἀ-
σφαλῶς ὑπεσαμμένων ἐκείνα, λαβόντες ἀποδεδώκαμεν, ἀμέθεκτον μὲν, ὥσπερ
δὴ καὶ ἄληπτον καὶ διανοίᾳ καὶ λόγῳ, καὶ ἄῤῥητον τὴν θεὸν κατ' οὐσίαν. Ὡς ἐκείνοις εἰ-
πόντες, μεθεκτὸν δὲ ἀναλόγως, καὶ ληπτὸν ἐκ μέρους κατὰ τὴν θεῖον ἀπόστολον καὶ
ῥητὸν, οὐκ ἐκ τῶν κατ' αὐτὸν, ἀλλ' ἐκ τῶν περὶ αὐτὸν, ἃ δὴ καὶ παρεπόμενα τῇ θείᾳ
φύσει, καὶ ἰδιώματα φυσικὰ, καὶ χαρίσματα τοῦ πνεύματος, καὶ φυσικὰς
ἐνεργείας καὶ οὐσιώδεις, καὶ πρεσβύδους καὶ μετοχὰς θείας, καὶ τὰ τοιαῦτα τοῖς θεολόγοις
ἔθος καλεῖν, φέρε δὴ καὶ περὶ τὸ ἄκτιστον ἴωμεν αὐτῆς τὰς οὐσιώδους καὶ φυσικῆς τοῦ
Θεοῦ θείας ἐνεργείας καὶ τοὺς περὶ τούτου τῶν ἱερῶν θεολόγων καὶ πάλιν λόγους.
κατὰ τοῦτο καὶ τοῦτ' αὐτὸ τοῖς προῤῥηθεῖσιν ἤδη συναποδεδείκται, τοῖς γε μὴ κεκιμωμέ-
νοις παντὶ καὶ ῥέγχουσιν, ἢ καὶ τὰ ὦτα βύουσιν ἀπαιδεύτῳ δίκην πρὸς τὰς ἱερὰς
ἐπῳδὰς. ἀλλ' ἐπεὶ καθάπερεὶ πτύμναν ὁ φιλόσοφος ἐκεῖθεν κρεκάμενος ὅλῃ
τούτοις ἠλθετὸς λόγοις, καὶ τὸ τῆς σεπτῆς τόμου δεύτερον ἡμῖν προφέρει κεφάλαιον, καὶ
κατ' αὐτοῦ τούτου καὶ αὖθις χρῆται τῇ γλώττῃ, καὶ ἡμᾶς ἀνάγκη κατ' ἴχνος ἐκείνῳ
βαίνειν, μᾶλλον δὲ καὶ κατὰ πρόσωπον ἀπαντᾶν καὶ ἵστασθαι σὺν τῷ σεπτῷ φημι
τόμῳ καὶ τοῖς ἐκεῖ πνεύμασι φθεγγομένοις πατρᾶσι, καὶ μὴ δ' ἀφίστασθαι.

Εἰσάγει τοίνυν καὶ πάλιν τὸν ἑαυτοῦ φοιτητὴν καὶ φίλον ἀγαθάγγελον γρηγορᾶς, τὰ
τοῦ τόμου διδάσκοντα. ὃς δὴ καὶ πρεσβύτερος, οὕτω πως φησι. Τελευτήσαντος τῷ πα-
ρεστῶτι τόμῳ τε καὶ τομογράφῳ τοῦ πρώτου κεφαλαίου, καὶ ὅσα τὰ ἐκεῖ βλασφημουμέ-
νων ὀνόματα ἐνέπασι ἐξελήλεγκται, τοιαύτῃ εὐθὺς τὸ δεύτερον κεφάλαιον ἔχει τὰ δρ-
χῆ. ἀπεδείχθη φησὶ καὶ τοῦτο, ὅτι οἱ μὴ δεχόμενοι ἄκτιστον τὴν ἀχώριστον μὲν
καὶ φυσικὴν τῆς θείας οὐσίας ἐνέργειαν, διαφέρουσαν δὲ αὐτῆς ὥσπερ εἴρηται,
κτίσματα ποιοῦσι καὶ αὐτὴν τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸν ἅγιον Μάξιμον, ἀπὸ
τῆς ἐνεργείας ἡ ἑκάστου φύσις χαρακτηρίζεται, τῆς μὲν ἀκτίστου ἐνεργείας ἄκτιστον
δεικνύσης φύσιν, κτιστὴν δὲ τῆς κτιστῆς, ἐπεὶ καὶ τὸν Δαμασκηνὸν τὸν θεῖον Ἰωάννην
φάσκοντα, ἡ κτιστὴ ἐνέργεια κτιστὴν δηλώσει φύσιν. ἡ δ' ἄκτιστος ἄκτιστον χα-
ρακτηρίσει οὐσίαν, οἱ οὐ λέγοντες κτιστὴν τὴν θείαν ἐνέργειαν, ἀφ' ἧς καὶ ἡ θεία
φύσις χαρακτηρίζεται, κτιστὴν ἐξ ἀνάγκης παρεισῶσι τὴν θείαν φύσιν, λικύθιον
ἀπώλεσεν ὁ φιλόσοφος ἐνταῦθα τὸν ἱερὸν δηλαδὴ τόμον ἀναγινώσκων, καὶ τὸν
αὐτοῦ κωμικὸν διδάσκαλον. πολὺν ὅσον ἐκεῖνος μὴ κωμῳδίαν ὑφαίνων, καὶ καὶ
τὰ ἀνατέχνων τὰ μὴ ὄντα συμπλάττων, καὶ γελωποποιῶν ὑπαιθρίδες. ὁ δ' ἀφιλόσοφος
ἐστὶ, καὶ πρεσφατος δογματικὸς, καὶ πλαστὸς αὐθημερὸν θεολόγος, οὐκ οἶδ' ἔτε

εἴτε μὴ τὴν ἀληθείας καὶ αὐτὴν τὴν τοῦ λόγου σώτειραν ἀγνοῶν, εἴτε καὶ κακερ-
γῶν ἑκὼν καὶ συγχέων, εἴτε καὶ ἄμφω ταῦτα. τοῦ γὰρ ἱεροῦ τῶν πατέρων τόμου,
καθὰ δὴ καὶ αὐτὸς ἐστὸς φησιν αὐτὸς τέρω, καὶ τοῦτο φήσαντος ἀπεδείχθη ὅτι οἱ μὴ δεχό-
μενοι τὴν φυσικὴν καὶ ἀχώριστον τῆς θείας οὐσίας ἐνέργειαν, κτίσματα ποιοῦσι τὴ
αὐτὴν τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ, εἶτα μεταξὺ τὰ προῤῥηθέντα τῶν ἁγίων εἰσαγάγοντα
ἀμφοῖν ῥητὰ πρὸς μαρτυρίαν τοῦ λόγου, καὶ οὕτω τὸ ἕτερον σκέλος καὶ διαίρεσιν
ἀπαγαγόντος, τὸ, ἡμὴν, ἀλλὰ καὶ μονοθελῆτὰ εἶσι, καὶ τὰ ἑξῆς, καὶ ἄρξαμενος
ἀποδεδωκότος οὕτω τὸν λόγον, ὃ δὴ καὶ ὁ προτεθεὶς ἐξ ἀνάγκης συμπλεκτικὸς ἀ-
πῶντες σώδεσμος, ὁ φιλόσοφος ἀκρῶς ἀποτεμόμενος ὅλον ὀκεῖνο τοῦ παντὸς,
καὶ μήτε τὴν ἀνάγκης τὴν φράσεως, μήτε τοῦ σκοποῦ καὶ τὴν συνοίας τοῦ λόγου φροντίσας
μηδολεῖν, μᾶλλον μὴ ἐν κατ' αὐτῆς ὀκείνης χωρῶν ὅσῃ δύναμις, τὰ μὴ ἀφῖκε
λήθης καὶ σιγῆς εὐθεῖς παντελοῦς, μήδ' εἰσέπειτα μνησθεὶς μηδοπωσοῦν. αὐτὸς
δ' εὐθὺς τὰς ἑαυτοῦ παρεξηγήσεις αὐτεισάγει τῷ λόγῳ, τὴν αἵρεσιν καὶ αὖθις διδά-
σκων τὸν ἑαυτοῦ ἀκροατὴν ἀγαθάγγελον, καὶ τὸν καθ' ἡμῶν, μᾶλλον δὲ τὸν καὶ
θεοῦ καὶ τῶν ἁγίων αὐτοῦ συκοφαντοῦντα καὶ τὸ ψεῦδος ὡς ἔθος. ἀδὴ καὶ ἡμᾶς
ἀνάγκη κατ' ἐκεῖνον ἐνταῦθα τοῖς ὀκείνῳ προῤῥηθεῖσι σωάψαι, καὶ οὕτω τῷ τῆς
αἱρέσεως σκότει, τὰς τὴν ἀληθοῦς θεολογίας ἀκτῖνας ὀκεῖθεν ἐπενεγκεῖν.

Οἶδάς φησιν ὦ καλὲ ἀγαθάγγελε, ὡς ἐνωθείσης τῆς θεότητος τῇ ἀνθρωπότη-
τι, σαρκωθέντος τοῦ θείου λόγου, καθάπερ δύο φύσεις, οὕτω τὸ δύο λέγοντα ἐνέρ-
γεια. ἀλλ' ἡμὲν τὴν θεότητος ἦν καὶ προῦν. καὶ ἀπαλλοίωτος οὖσα, ἀπαλλοίωτον εἶχε
καὶ τὴν τοῦ ἐνεργεῖν δυνάμιν τε καὶ θέλησιν, καὶ ἀσωλῆν. Προδέδεικται δ' ἡμῖν
πάντως, ὡς ὑπὸ τῆς ἀσωλῆς καὶ ἀσωμάτου φύσεως τὸν αὐτὸν τοῦ οὐσία λόγον εἶναι
ὅρον ὑπιδέχεται ἡ ἐνέργεια. καὶ αὐτενέργεια πρὸς τὰ ἁγίων καλεῖται, ὅταν πρὸς
τὴν ἐνεργοῦσαν θεότητα τὴν ἀναφορὰν ἔχῃ τοῦνομα. ἄλλως δ' οὐκ ἀν δόξῃ. δυοῖν
θατέρου εἴποιτ' ἂν ἑξῆς. ἢ κτίσμα εἶναι, ἢ μὴν, καθάμοι καὶ ἀκωτέρωσε τοῦ-
χῆ τὴν τὴν ἐνεργείας φωτὴν διῃρῆσθαι συμπέπωκεν, ὁμώνυμον οὖσαν. ἀλλὰ τοῦγε
παλαμᾶ καλὲ ἀγαθάγγελε. διὰ τὴν τῆς σαρκὸς κοινωνίαν, ἠλλοιῶσθαι ὁιομένῳ
τὴν τοῦ λόγου θεότητα, τρεῖς δογματίζειν ὑπὸ χρεῖσθαι νενόμικεν τὰς θελήσεις.
μίαν μὲν καὶ ὑπερκειμένην τὴν τῆς θείας οὐσίας. δεύτεραν δὴ τὴν τοῦ λόγου ὑπο-
στάσεως. ἄκτιστον μὲν καὶ αὐτὴν, ὑφειμένην δὴ. καὶ τρίτην τὴν τῆς ἀνθρωπότητος.

Εἶτα μεταξὺ πολλὰ τοιαῦτα παραληρήσας γρηγορᾶς, καὶ νῦν μὲν τὴν ἀνθρωπίαν
καὶ χρεῖσθαι θέλησιν ἄκτιστον ὡς αὐτὸς φησιν οἰόμενος ἡμᾶς λέγειν, νῦν δὴ τὴν χρεῖσιν
τρεῖς ἔχειν θελήσεις, καὶ δὴ καὶ ἀνομοίους, καὶ ὕστερον αὐτὸς ἀκτίστας ὀκεῖθεν
καὶ παρὰ τίνων τοῦ λαοῦ, τὰς ὀκδεδωκότας τὸν τόμον ἱερὰς πρεσβεῖς, πατέρας,
ἃ καὶ κατὰ μέρος διεξιέναι, καὶ πρὸ τοῦ καὶ ὅφασι σκελίας,
ὑπὸ φέρει κἀκεῖνα. Ἡμεῖς δὲ ὑπὸ τὴν ἀσωλῆς καὶ θείας ὡς ἔφημεν φύσεως μὴ δύο
νοεῖν ἔχοντες ἄκτιστα, τὰ ἁγίων διαῤῥήδην ἀπαγορεύοντων πανταχόθεν, αὐτὸν εἶναι
θέλησιν τὸν τοῦ Θεοῦ λέγομεν λόγον. καὶ τὴν θεὸν οὐσίαν καὶ θέλησιν ἀκρεῶς.

Ὄντως οὐδὲν κενοδοξίας καὶ φθόνου χεῖρον ἀπότε γίνοιτο. ταῦτα δαίμονας ἐξ ἀγ-
γέλων, καὶ διάβολον τὸν αὐτῶν ἀρχηγὸν εἰργάσατο. ταῦτα τὸν πρῶτον ἄνθρωπον ἐξέ-
στησε καὶ παραδείσου. ταῦτα τὸν κάϊν ἀδελφοκτόνον ἀπέδειξε. ταῦτα τὸν βέλλιον Ἰω-
σὴφ τὸν

οὐφ᾽ τῶν πατρικῶν ἀγκαλῶν ἀφαρπάσαντα, δοῦλον καὶ δεσμώτην εἰς αἰγυπτον ὑπερώρισε. καὶ τί χρὴ τἄλλα λέγειν. ταῦτα καὶ τὴν φερικτὴν ὀνείνου χειροκτονίαν, ὃ τῶν μαθητῶν ὃν φίλον, πρεσβύτην φῦν καὶ θεοκτόνον πεποίηκε. ταῦτα καὶ τὴν τοῦ χρηγορᾶ τυτου πάλαι καθ᾽ ὁν ψυχὴν τοῖς δαίμοσιν ἐλεεινῶς ὅλην ἐξέδοτο. ἣν δὴ αὖ, ὅ ποιαῦτα λέγων τε καὶ χράφειν ὁ δυσυχὴς πρόκριθη καὶ Θεοδότε, καὶ τ κατ᾽ δύσέβειαν ἀληθείας, μὴ ὅλῳ τοῖς ἀλάστορσιν ὀνείνοις, καὶ ποικροῖς ὀνδοθεὶς μιαιφόνοις, ὑπὸ τ πονηρᾶς συζυγίας τῶν μιαρῶν ὀνείνων παθῶν. ἐγὼ δὴ ἵνα τὸ μὲν εἴπω κἀκείνο, καὶ ὅπερ αὐτὸς ἀκροατὴς καὶ αὐτόπτης γέγονα, ἄρτι τότε πρώτως τὴν βασιλεύουσαν ταυτηνὶ τῶν πόλεων ἐξ ἄθω καὶ τ ὀνείφίλης Διαταιβῆς εἰσιὼν. καὶ τ ὀνκλησίας πρεσκασίαν ἐγχειρεῖθεὶς, ὀνείνης φημὶ τ καὶ τὴν τ θεάκης ἠεφέλφαν, ὀνιαυτῶ παρωχηκότος οἶμαι μὴ τὴν χειροτονίαν, ἐπεὶ πολλὰ πρὶν καὶ χρηγορᾶ τυτου, καὶ τ κοινῆς καὶ χεισοῦ ὀνκλησίας ἀκούων ἄνωθεν ἦν, καὶ ὡς Διαφέροιτο πρὸς τοῖς ἄλλοις ὀνείδεσι, ὀνείπλέγοι τῷ τ δύσεβείας ὀρθῷ λόγῳ, ὁ τῆς δυσεβείας μὴ τ πρῶτον ἔξαρχος καὶ πρεσβύτης ἀκίνδυνος ἦν ὀκποδὼν ἤδη κάκεισασῶ τῇ αἱρέσει τὸν βίον μετηλλαχὼς, δεῖν εἶναι πρὸς ἐμαυτὸν ἐκεκείκειν, εἰς ὄψιν τε καὶ λόγους ἐλθεῖν ὀνείνῳ, καὶ τ ἀμφισβητουμένων τε καὶ ἀνπλεγμένων τῷ φιλοσόφῳ ἠρέσθαι αὐτίκα. Ἀνήειν δ᾽ ὖν, καὶ πρεσελθὼν καὶ πρεσαγορεύσας ὡς ἔθος καὶ καθεσθεὶς, μὴ μικρὸν πρὸς τ λόγον αὐτὸν εἴλκυσα καὶ τὴν δογματικὴν τ ὀκκλησίας ὑπόθεσιν, καίτοιγε καὶ ὀκνοῶπάπως καὶ ἀναδυόμενον. ἠρόμην οὖν ὀνείνον, εἰ φρονοίητε καὶ λέγοι τ Θεὸν ἐνέργειαν φυσικὴν κεκτῆσθαι, Διαφέρουσαν τ ὑσίας αὐτοῦ. ὃ δὴ καταθεμένου, καὶ δευτέραν ἐκεῖνον πνεῦσιν, εἰ καὶ ἄκκισον καὶ θεοπρεπῆ τὴν ἐνέργειαν ταύτην δοξάζοι. ὃ δὴ, καὶ πῶς φῦ φήσαντος, ὑτωζυμπαντῶν ὁμοῦ τῶν ἱερῶν διδασκάλων καὶ φρονούντων καὶ διδασκόντων, θαυμάζειν ἰσχυρῶς ἔφην ἐγὼ, πῶς ὅτωγε τῶν πραγμάτων ἐχόντων. καὶ ὅτω τὰ τ κοινῆς ὀκκλησίας φρονῶν καὶ αὐτὸς, ἔσειτα διέκειτο τῷ τόπῳ καὶ τῇ κοινωνίᾳ, καὶ σωματορρήγνυσι μὲν ὀνείθεν πολλὰς ἑαυτῷ, δίδωσι δὴ καὶ καθ᾽ ἑαυτὸν ὑπολήψεις σὺν ἀγαθὰς, ὅ δὴ μάλαπα προσκύσας τῇ αὐτοῦ σοφίατε καὶ τῇ τάξει. τῶν δὴ ἄνωθεν εἰρημένων εἶπον ὅτωσίγε ἐχόντων καθὰ δὴ καὶ λέλεκται, ὅδὲν οἶμαι πρὸς τὰ λοιπὰ τὸ πρεσκεισάμενον καὶ ἀνλίζοιο ἔσαι, πάντων χρεῶν ἠρημένων ὀνείθεν, καὶ ὡσανείπνα εἶζαν καὶ ὀρχὴν τῶν πρὸς θείας καὶ φυσικῆς ἐνεργείας θεοῦ καὶ δυνάμεως λόγον ἐχόντων. Ἀλλ᾽ ὀνείνός φησι τῶν ἱερὸν λέγων θεσσαλονίκης ὅ μίαν ἐνέργειαν τοῦ θεοῦ καὶ τὰς θεολόγους. ἀλλὰ πολλάς τινας λέγει, καὶ διαφόρους ἀλλήλας. Ἐμοῦ δὴ καὶ ταῦτα τῶν θεολόγων, εἶναι πατέρων καὶ διδασκάλων, ἀλλ᾽ ὅ δὴ σοφοῦ χρηγορίου πρὸς αὐτὸν εἰρηνότος, ὥσπερ δὴ καὶ τά πρόρρηθέντα, καὶ πᾶσιν εἶναι ἀνάγκην, ὥσπερ ὀνείνοις, ὅτω δὴ καὶ τούτοις πείθεσθαι καὶ συμφωνεῖν τοῖς πατράσιν, εἴπερ μέλλοιμεν εἰς δύσβοῶπας τρόπον τελεῖν, καὶ μὴ πόρρωσω τ ἀληθείας ὑποπλανᾶσθαι, εἴπα καὶ τῶν θεολόγων πρὸς ἀγωνίζοντος ὀνίους τῷ λόγῳ πρὸς μαρτυρίαν τῶν ἀμφισβητουμένων, καὶ ὅσα διὰ μνήμης ἔτυχον τότε φέρων, ὁ φιλόσοφος, τῇ μὲν ἀληθείᾳ τῶν λεγομένων ἀνπλέγειν σὺν εἶχεν. ἠπάτο δὴ τῶν θεσσαλονίκης καὶ αὖθις, ὡς πολλὰς καὶ πολείσας καθ᾽ ὑπερβολὴν τὰς ἐνεργείας ὅ καλῶς λέγοντα, ὅ δὴ καθ᾽ ἡμᾶς καὶ τοὺς θεολόγους. Ἐμοῦ δὴ τὸ πρεσκεισάμενον καὶ αὖθις ἅπαν ὑπχειροῦντος λύειν ὀνείνῳ, καὶ ὡς

καὶ ὡς αὐτὰ ταῦτα τὰ τῶν ἱερῶν θεολόγων, ἡμεῖστε κἀκεῖνος καὶ φρονοῦμεν καὶ γράφομεν καὶ κηρύττομεν, ἀλλ᾽ ὀχ ἕτερα, μηδὲ φῦ ὀξεῖναι ἐπὶ τὰ αὐτὰ καὶ πάλιν καὶ πολλάκις ἀνακυκλούντα καὶ περὶ τὰ αὐτὰ στρεφόμενον εἶδον ὡσαύτως, καὶ τῶν καὶ ὃ ἀγίν κενῶν μέμψεων τῶν τ ἀδίκου γραφῆς σὺν ἀφιστάμενον, τὴν μὲν πρὸς ὀνείνον διάλεξιν καὶ τὴν ὁμιλίαν, ὡς οὐδὲν ἔχουσαν ἐπ χρήσιμον, διαλύω. πρὸς ἐμαυτὸν δ᾽ ἀπῶν, ἐπείπερ ἔλεγον, ὅ καὶ τ δύσεβείας ὁ φιλόσοφος ὡς ὁρῶ, καὶ ὃ δὴ τούτης πρόσκηκότος μᾶλλον ἰδίᾳ φέρει τὰς μέμψεις, πάθει τινὶ πρὸς κατειλημμένος οἷα δὴ καὶ ἄνθρωπος ἴσως μεταβαλήσεται μετ᾽ ὀλίγον καὶ θεραπεύσει καὶ τοῦτο πρὸς ὀνείνον ὅν. ἀλλ᾽ ὅ δυσχερὲς πρὸς μετάθεσιν, καὶ ὅτως ἔχομεν τ αὐτὸν κοινὴ μεθ᾽ ἡμῶν τὰ τ κοινῆς ὀκκλησίας καὶ πρεσβεύοντα τ κηρύττοντα, ἃ δὴ καὶ νῦν φρονοῦντε καὶ λέγων καθάπερ ὁρῶ. διὰ τὴν πρὸς τ ἄνδρα μικροψυχίαν τ διέκειτο δοκεῖ. Ταῦτα μὲν ὖν ἐγὼ καὶ διέχομεν καὶ πρεσδοκῶν ἦν, καὶ πολλοὺς ἑτέρους ὑπὲρ ὀνείνου διδάσκων. τοῖς δὲ ἄρα πᾶν τὐναντίον πρὸς τὰς ἐλπίδας ὀνείνας φῦ ἀπηντήκει. καὶ ὁ κατὰ ὃ κήρυκ ὃ λόγυ φθὴν ὀνείν, κατὰ μικρὸν αὐξηθεὶς πῆς ὃ πονηρὸν πρεσθήκας, ἐπανέρη τῷ λόγῳ, καὶ ἀπὸ τοῦ φθόνυ καὶ τ μισανθρωπίας ἐπὶ τὴν θεομαχίαν ὁ φιλόσοφος ἦκε τοῦτον, καὶ τὸ τ θείας ὀνείνο γραφῆς καὶ ἐπ᾽ αὐτῷ φημι τοῦτο πέρας εἰληφὸς δέδεικται, ὁ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ὃ ἑώρακε λέγοντος, τὸν θεὸν, ὃν οὐχ ἑώρακε, πῶς δύνατο ἀγαπᾶν. ὁρᾶτε καὶ ὃ, ὅσα πεπόλμηκεν εἰπεῖν καὶ γράψαι καὶ θεὸν καὶ τ θείων καὶ ὑψηλῶν πρὸς αὐτοῦ λόγων καὶ τ θεολογίας, ἅπερ ἔζω γεγονὼς ἑαυτοῦ, καὶ μηδὲ ἐδὼς ἃ λέγει καὶ γράφει. μᾶλλον δὴ πρὸς τοῦ καταβῆναι πρὸς τὴν θεωρίαν ὀνείνων καὶ αὖθις ἡμᾶς τ τὸν ἔλεγχον, τὰ τοῦ σωσδικοῦ τόμυ τ τὴν τ ἁγίων θεολογίαν ἠκάτε, τ ἄρχα, καὶ ἡμῖν ἀναγκαῖον πρόθεσαι τῷ λόγῳ κἀνταῦθα, ὧν ὀνείν τὰ πλεῖστα τε καὶ ἀναγκαιότερα σωνόθως πρὸς λιπὼν καὶ μηδὲ μνησθεὶς, καὶ τοῖς ὀλίγοις ὀνείνοις ὅ καλῶς, ὅ δὴ μὴ τ ἀληθείας τε καὶ τοῦ χήματος ὡς ἔχουσιν ἐπεξῆλθε. Καὶ πρῶτα μὲν τὸ τοῦ κεφαλαίου πρεσοίμιον, ὅ μικρὸν ὖν, ἐξ ἀρχῆς αὐτῆς δίθυς ἀφαιρεῖται, τ τῶν θεολόγων πατέρων ἱερᾶς μαρτυρίας, τὸ δὴ καὶ τ οἰκουμενικῆς θείας σωσδυ, ὅ δ᾽ ὖν ἐπαγγελίας ὅσῶν ἔπ καὶ ὑποχέσεσιν ἀναχόμενος. Φησὶ γοῦν ὁ τόμος. Μετὰ τοῦτο ἐζητήσαμεν ἀποδεικνῦναι πρὸς τ ἁγίων, εἰ ἔστιν ἄκτις ἡ ἀχώρητος μὲν, διαφέρουσα δὲ τῆς θείας φύσεως αὕτη ἐνέργεια, ὅπερ οἱ ἀνπλέγοντες τῇ ὀνκλησίᾳ ἤκισα ἐδέχοντο. τὸ ἀποδείχθαι καὶ τοῦτο ὑπὸ τῶν ἁγίων ἐναργῶς κηρυττόμενον. ὧν κεφάλαιον ἡ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ ἕκτη σύνοδος, καθὼς ἀνωτέρω διὰ τῶν κατὰ μέρος προτεθέντων αὐτῆς ῥητῶν μάλιστα ἱκανῶς ἀποδέδεικται. Καὶ τοῦτο μὲν ὁ φιλόσοφος καθὰ δὴ καὶ πρόφην, παντελεῖ πρὸς τέχνη σγῆ. τ δ᾽ ἐφεξῆς ἄκρος δακτύλοις, ὄφασιν ἀψάμενος, ἀδὴ καὶ ἡμῖν ἀνωτέρω πρεσκείμενα, τὸ καθ᾽ ἡμῶν ὀνείνυ διεξιοῦσι βιβλίον, ὀνείναν τοιγαροῦν πρὸς ψάμενος, μᾶλλον δ᾽ εἰπεῖν ὀικεότερον, ὀνείνα καταστεμῶν καὶ διασπαρέντας, καὶ μηδὲ τῆς ἁρμονίας τοῦ λόγυ καὶ τῆς φράσεως φειάμενος μηδολωσῶ, πρὸς τὰς καθ᾽ ἡμῶν ὡς ἔθος ἐξεπήδησεν ὕβρεις καὶ τὰς συκοφαντίας. ἀλλ᾽ ἡμεῖς ἐπαναλαβόντες τὰ κακῶς ὑπ᾽ ὀνείνυ καταληφθέντα, τὴν ὀφειλομένην ἁρμονίαν τ αὖθις τῷ λόγῳ

λόγῳ δώσομεν. Φησὶ τοιγαροῦν ὁ τῆς Συνόδου τόμος μετάγε τὰ προῤῥηθέντα, ὅτι Συναπτεδείχθη καὶ τρία, ὅτι οἱ μὴ δεχόμενοι ἄκλινον τὴν ἀχώρεστον μὲν καὶ φυσικὴν τῆς θείας οὐσίας ἐνέργειαν, διαφέρουσαν δὲ αὐτῆς ὥσπερ εἴρηται, κίνημα τε ποιοῦσι καὶ αὐτὴν τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸν ἅγιον φησι Μάξιμον, καὶ τὸν Δαμασκηνὸν Ἰωάννην. ὧν δὴ τὰς μαρτυρίας καὶ ὁ γενηφορᾶς ὁσιος τόμος λαβὼν ὀνείδισεν, οὐμὴν, ἀλλὰ καὶ μονοθελῆται εἰσὶ τῶν πώποτε ὀνείνων χείρους καὶ ἀτοπώτεροι. τὰ προσαιώνια δοξάζουσιν εἶναι τὰ κίνήματα. ἐπεὶ γὰρ δύο φύσεις ὁμολογοῦμεν δεῖν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὴν μὲν ἄκλινον, τὴν δὲ κινητὴν, οἱ μὴ λέγοντες ἔχειν τὴν θείαν φύσιν, καὶ θέλημα καὶ ἐνέργειαν ἄκλινον, ἓν θέλημα καὶ μίαν ἐνέργειαν δοξάζουσιν δεῖν Χριστοῦ. ὅπερ ἡ ἑκατονταετὴς ὁ ἀπεκήρυξε καὶ ἀνεθεμάτισε. Κἀνταῦθεν μονοθελῆται καὶ αὐτοὶ φανερῶς ἀναδείκνυνται. χείρους δὲ ὀνείνων πολλῷ, ὅσον, κἀκεῖνοι μὲν ἓν θέλημα καὶ μίαν ἐνέργειαν ἔλεγον δεῖν τοῦ Χριστοῦ. ἀλλὰ ἄκλινον, τὴν κινητὴν δήπουθεν ἀναιροῦντες. οὗτοι δὲ ἓν θέλημα καὶ μίαν ἐνέργειαν, ἀλλὰ κινητὴν, τὴν ἄκλινον φανερῶς μὴ δεχόμενοι. Ἀλλὰ καὶ τοῦ μεγάλου Βασιλείου ἐν τοῖς πρὸς ἀμφιλόχιον γράφοντος, τὰ μὲν ὀνόματα τοῦ Πνεύματος τιθῶν ὑπερφυῆ καὶ μεγάλα, ἔρωτα ἔχοντα πίνα εἰς δόξαν ὑπερβολὴν, αἱ δὲ ἐνέργειαι πίνες; ἄῤῥητοι μὲν διὰ τὸ μέγεθος, ἀνεξεύρετοι δὲ διὰ τὸ πλῆθος, πῶς γὰρ νοήσομεν τὰ τῶν αἰώνων ἐπέκεινα; πίνες ἦσαν πρὸ τῆς νοητῆς κτίσεως αὐτοῦ αἱ ἐνέργειαι; οἱ λέγοντες κινητὰς τὰς θείας ἐνεργείας φανερῶς δοξάζουσιν εἶναι κίνήματα τὰ τῶν αἰώνων ἐπέκεινα. ἐδείχθη δὲ τοῦτο, ὅτι ἄκλιτοι αἱ κοιναὶ καὶ φυσικαὶ τῆς τρισυποστάτου φύσεως θεῖαι ἐνέργειαι, διὰ δύο ἢ τριῶν μαρτυριῶν, ἀλλὰ διὰ πάσης σχεδὸν τῆς θεοπνεύστου γραφῆς. Καὶ ταῦτα μὲν ὁ ἱερὸς τόμος τόγε νῦν εἶναι. σκοπήσωμεν δὲ καὶ τὰ προῤῥηθέντα τῷ φιλοσόφῳ καὶ τοὺς περὶ ἐνεργείας Θεοῦ λόγους. καὶ τὰς ὑπολήψεις, καὶ τὴν δόξαν αὐτοῦ ἐξετάσωμεν. παρακωφέντος φησὶ τοῦ θείου λόγου, ὥσπερ δύο φύσεις, οὕτω δύο λέγοντας ἐνέργειας. ἀλλ' ἡ μὲν τῆς θεότητος ἦν, δεῖ παρεῖν. δεῖ ἀναλλοίωτος οὖσα ἀναλλοίωτον εἶχε καὶ τὴν τοῦ ἐνεργεῖν δυνάμενον καὶ θέλησιν, δεῖ ἀπεῖν. Καὶ μέχρι μὲν τούτου δοκεῖ πως ὀρθογνωμονεῖν ὁ φιλόσοφος, δεῖ πρὸς τὸν ἡμῶν λόγον ἡγωνίσθαι τέως. τὸ δὲ πρὸς ἀλήθειαν οὐχ οὕτως ἔχον ἐστὶν, ἀλλὰ μέχρι μὲν συλλαβόντες καὶ λέξεων τοῦτο δοκεῖ. ἐγκέκρυπται δὲ ταῖς λέξεσιν ὁ δόλος κακούργως ὥσπερ ὁ χαλκὸς τῷ δελεάτι. Ἐπειδὴ δὲ τοῦ σκοπός ἐστι τῷ τοῦ λόγου πατρὶ, τὴν οὐσίαν αὐτὴν εἶναι δεῖξαι τοῦ Θεοῦ, δεῖ τὴν αὐτοῦ ἐνέργειαν καὶ οὐκ ἄλλο, ἀλλὰ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν οὖσαν ὡς ἡ αἵρεσις βούλεται, καὶ τοῦτο κἀκεῖνο λέγουσι καθάπερ δεῖ τὸν πολυωνύμων, ὅπερ δὴ δεῖ παρεῖλε δεῖ τοῦ οὐσίας εἶπε τοῦ Θεοῦ, δεῖ τῶν τριῶν ὑποστάσεων, ὀνόματα μόνα δοξάσας ἐκείνας καθ' ἑνὸς ὑποκειμένου καὶ τοῦ αὐτοῦ τοῦ οὐσίας λεγόμενα, πρὸς καταβάλλει, καὶ διὰ βραχέων τινῶν λέξεων καὶ πρὸς ἀναιρεῖ τὰ τοῦ οἰκείου λόγου τε δεῖ σκοποῦ σπέρματα, ἂν δεῖ κατόπιν αὖθις αὐτὸς ἀνακαλύπτει τρανότερον. οὐ καὶ φησὶν, ὥσπερ δύο φύσεις εἰσὶ τοῦ λόγου μὴ τὴν σάρκωσιν, οὕτω δεῖ δύο φυσικαί εἰσιν ἐνέργειαι τοῦ αὐτοῦ, τῇ θείᾳ δεῖ ἀνθρωπείᾳ φύσει καταλληλοι. ἀλλὰ πῶς; οὕτω φησὶ καὶ δύο λέγοντας ἐνέργειαι. ἐκείνο αἰνιττόμενος ἀπτικρυς, ὅτι λέγοντας μὲν, ἀλλ' οὐκ εἰσὶν, ὡς ταυτὸ καὶ ἀδιάφορον οὖσης κατ' ἐκείνον οὐσίας τε καὶ ἐνεργείας, καὶ μάλιστα δεῖ τοῦ Θεοῦ

Θεοῦ. καὶ πάλιν. ἀναλλοίωτος φησὶν ἡ τοῦ Θεοῦ φύσις οὖσα, ἀναλλοίωτον εἶχε καὶ τὴν τοῦ ἐνεργεῖν δυναμένην καὶ θέλησιν, δεῖ ἀπεῖν. Τοῦτο δὲ καθαρῶς μὲν ἐστι καὶ τοῦ λόγου, καὶ τὸ δόξης αὐτοῦ τοῦ λέγοντος. ὁ δὲ μὴ εἰδὼς ἅπερ κατ' αὐτὸς αὐτοῦ λέγει, τὸ μὲν εἰπεῖν ὅτι ἀναλλοίωτον εἶχε τὴν φυσικὴν, καὶ κατάλληλον ἐνέργειαν καὶ τοὺς θεολόγους Πατέρας ἐκφεύγει, ἵνα μὴ διαφορὰν δόξῃ καὶ λέγειν οὐσίας θείας δεῖ ἐνεργείας, ἥπερ δὴ καὶ πολεμεῖν αὐτῷ σκοπὸς μάλιστα. εἶχε δέ φησιν ἡ θεότης τὴν τοῦ ἐνεργεῖν δυναμένην καὶ θέλησιν. οἱονεὶ, ἐνήργει δίχα ἐνεργείας ἃς αὐτὸς εἴπεν τυφλώττων περὶ τὸ φῶς, καὶ ἐδύνατο δεῖ ἤθελε, δίχα δυνάμεως καὶ θελήσεως ἅπερ ἀν' εἴπεν ἔλεγε, μᾶλλον δὲ αὐτὸς οὐτος κἀκεῖνα καὶ γεγράφει καὶ λέγει κατὰ τὴν ἴσην τρόπον καὶ λόγον, τὸ ζῆν φησι τὴν ζῶντα δίχα ζωῆς, καὶ τὴν λέγοντα λέγειν λόγου χωρὶς. καὶ ὅρα τὴν περικεχυμένην ἀχλὺν αὐτοῦ τοῖς τῆς διανοίας ὄμμασι. λόγοις δεῖ ὁμολογῶν τὴν τοῦ Θεοῦ φυσικὴν δύναμιν, ἥπερ ἐστὶν αὐτὴ ἡ φυσικὴ, δεῖ ἀπόδης ἐνέργεια, περὶ ἧς ὁ λόγος καὶ τὰ προῤῥηθέντα τοῖς θεολόγοις πατράσιν, ἧς μόνον ἐστέρηται τὸ μὴ ὄν φασιν ὀνείνοι, γράμμασι τοιγαροῦν καὶ αὐτὸς ἀνακηρύττων ὀνείνην καὶ ἄκων, οὐδὲ γάρ ἐστιν ἄλλως διαθέσθαι τὴν λόγον, περὶ τὴν τηλικούτων διεζιόντα, πράγμασιν ὀρνεῖται τὰ λεγόμενα παρ' αὐτοῦ, μηδὲ τοῦ θείου Παφοῦς ἀκούας Μαξίμου διαῤῥήδην οὕτωσι λέγοντος, ὡς οὐκ ἔστι ὑπάρχειν χωρὶς ὑπάρξεως, οὕτως οὐδὲ ἐνεργεῖν ἐστι χωρὶς ἐνεργείας. μᾶλλον δὲ ἀκούειν μὲν δοκεῖ καὶ αὐτὸς τῶν τοιούτων, παρακούει δὲ δεῖ ἐξηγεῖται κακῶς τὰ καλῶς εἰρημένα παρὰ τῶν θεοφόρων, τὴν οὐσίαν εἶναι λέγων αὐτὴν τοῦ Θεοῦ, ἣν δεῖ ἐνέργειαν ὀνείνοι φασι. καὶ τοιγε διέλεγεν ὁ θεολόγος ἔντε τῷ βραχεῖ τούτῳ χωρίῳ μεταξὺ τῶν ἀμφοτέρων, οὐσίας λέγω, δεῖ ἐνεργείας, καὶ διὰ τοῦ ὁμολογουμένου καὶ παρὰ τῶν αἱρετικῶν ὅτι οὐκ ἔστιν ὑπάρχειν δίχα ὑπάρξεως, ὅπερ οὐδέν ἐστιν ἄλλο πάντως, ἢ τὸ εἶναι καὶ αὐτὴ ἡ οὐσία τοῦ ὄντος, ὑπέδειξεν, ὅτι οὐκ ἔστιν ὀνείνο, οὕτως οὐδὲ τὸ αὐτοπλεγόμενον παρ' ὀνείνοις ἐστὶ, τὸ ἐνεργεῖν ἐνεργείας δίχα, ὅπερ δὴ καὶ σκοπὸς ἦν αὖθις ὀνείνῳ τῷ θεολόγῳ, καὶ ὑπὲρ οὗ τὴν ὁμολογήσαντε δεῖ τὸν μαρτυρικὸν διήνυσεν ὁ θαυμαστὸς ἄθλον. ἀλλ' ὁ φιλόσοφος, μὴ δ' αὐτὸ τοῦτο σωιδεῖν μηδὲ φιλοσοφῆσαι δυνάμενος, κάτοιγε καὶ πρόχειρον ὄν, δεῖ μὴ δὲ βαθείας τινὸς δεόμενον φρενὸς, ὡς οὐ ταυτὸν ἀν θήσοιτο καὶ παντὰ τῷ δεικνυμένῳ τὸ δεικνύον, καὶ τῷ χαρακτηριζομένῳ τὸ χαρακτηρίζον, ὡς οὐδὲ ἡ ἀλυσὶς δεῖ τὸ σκῆπτρον τῆς βασιλείας ταυτὸν, οὐ καὶ ἡ πρωϊνὴ αὐγὴ τῷ ἡλίῳ, οὐ καὶ ἡ νεφέλη τῷ ὑετῷ, ἓν καὶ ταυτὸ κατὰ παντὰ φησὶ τὴν οὐσίαν καὶ τὴν ἐνέργειαν τοῦ Θεοῦ, μὴ σωάπτων κατὰ τοὺς θεολόγους δυσεβῶς τὸ διακεκριμένον τῷ ἡνωμένῳ, μᾶλλον δὲ καὶ ἄμφω ταῦτα κακῶς ἀναιρῶν καὶ συγχέων, καὶ σύγχυσιν ἑτέραν ἐπεισάγων τοῖς ἱεροῖς λόγοις καὶ δόγμασι διὰ τῆς φύσεως φημι καὶ τῶν φυσικῶν τοῦ Θεοῦ, οὐδαμῶς ἐλάττονα τῆς τῶν μονοφυσιτῶν τε καὶ μονοθελητῶν ὀνείνων. ὁ μηδόλως ἐνέργειαν θεοπρεπῆ τὸν Θεὸν λέγων ἔχειν, ἀλλ' οὐσίαν αὐτὸν πεφυκέναι κατ' ὀνόμιον μόνην, δίχα τῶν αὐτῆς φυσικῶν, ὅτι καὶ τὸ διακεκριμένον αἀναιρεῖ μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ ἡνωμένον τῆς θεολογίας συὶ αὐτῷ. Ὑπνον γὰρ ἂν καὶ εἴη ἡ ἕνωσις, τῶν ἑνοποιούντων μελλόντων προσαιρεθέντων κατ' αὐτὸν; μᾶλλον δὲ καὶ ἡ ἕνωσις μόνον κατὰ τοῦτον τὸν λόγον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ ἓν ἀναιρεῖται, ἡ οὐσία δηλαδὴ, κατὰ τοὺς θεολόγους πατέρας. τῆς οὐσιώδους καὶ φυσικῆς ἐνεργείας ἀναιρουμένης

μένης ὁ περιρρηθεὶς φησι θεοφόρος διδάσκαλος, ὅτε θεὸς ἔσται ὅτε ἄνθρωπος· τῇ δυνάμει δὲ ἐνεργεῖν καὶ τῇ θελήσει, καὶ τὸ ἀπολλῦν προσέθηκεν ὁ φιλόσοφος, οὐχ ὡς ἀπολλυῦν τὸ θεὸν κατάτε φύσιν, καὶ ἐνέργειαν τὸ αὐτὸν εἶναι δοξάζων, ὅπερ ἐστὶν ὄντως. τὸ ἀποστολικώτατε καὶ πατερικὸν φρόνημα. ἀλλὰ, καὶ τὴν θείαν ἐνέργειαν δηπεχθῶν ἀναιρεῖν κατὰ τοῦτο, ὡς διαφόρωτε καὶ σωτήρεως ἐνθεωρημένης τῷ θεῷ δῆθεν, εἰ λέγοιμεν καὶ τὰς διδασκάλας τοῦ χριστοῦ ἐκκλησίας, καὶ ἐνέργειαν ἔχειν τὸν θεὸν φυσικῶς, τοῦ οὐσίας αὐτοῦ διαφέρουσαν ὁτωσοῦν ποτε. ὁ δὲ καὶ προϊὼν ὁ λόγος αὐτῷ δείξει πλατύτερον. Οὕτως οὐ μόνον εἰς ἄτοπον πάντη καὶ ἀδιανόητον τελοῦτα τὰ τοῦ καινῆς θεολογίας τῷ κενῷ τούτῳ φιλοσόφῳ, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀσέβειαν τε καὶ ἀθεΐαν ἡ προθυμία φέρει, καὶ οὐδὲ παράδειγμα τῆς ἀπιστίας τε, καὶ τῆς συμφορᾶς ἐστιν αἱρεῖν καθαρῶς, καὶ βλέπε καὶ τὰ ἑξῆς ἐκείνου. Προδέδεικται δέ φησι πάντως ἡμῖν, ὡς δηὶ τῆς ἀπλῆς καὶ καὶ ἀσωμάτου φύσεως, τὸν αὐτὸν τῇ οὐσίᾳ λόγον εἴτοιν ὅρον δηπεδέχεται ἡ ἐνέργεια. καὶ αὐτὸ τὸ ἐνεργοῦν προσέθηκεν τῶν ἁγίων καλεῖται, ὅταν πρὸς τὸν ἐνεργοῦντα θεότητα τὸν ἀποφορὰν ἔχει τὸ ὄνομα. ἄλλως δὲ ἐστὶ αὐ δῆπου. δυοῖν θάτερον ἔποιτ' αὐ ἑξῆς, ἢ κτίσμα εἶναι, ἢ μὴ ὄν. πότερον μὲν ὂν τὸν ὑπερούσιον οὐσίαν τοῦ θεοῦ πνεύματος, αὐτὴν τὴν κοινὴν οὐσίαν τῶν ἁγίων τελοῦσιν ἐνοικεῖν ἔλεγε τοῖς ἀξίοις, καὶ ἁγιάζειν, καὶ θεουργεῖν αὐτοὺς. ὅπου δὴ πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὰ μακαλιανῶν ἐλέγχθη νοσῶν, πρὸς τὸν κατ' ἐκείνων ἁγίας ζωοδόχου φημί. νοῦ δ', καὶ τοῖς εἰδέναι τὴν οὐσίαν τοῦ θεοῦ πάλαι κακῶς εἰπεῖν ἀνομοίοις ὀρθῶς σωκαταχθεὶς κάκιστα, τοὺς πρὶ ἀκαταλήπτου πολλοὺς καὶ καλοὺς ἐκείνους λόγους τῶν σεπτῶν θεολόγων παρ' οὐδὲν θέμενος, ἐν οἷς οὐ τὸν ἀνόδυνάμεσι μόνον, καὶ αὐτῶς φημι τῶν πάντων ὑπερκειμένας τάξεσι χερουβείμτε καὶ σεραφεὶμ καὶ θρόνοις, ἄγνωστόν τε καὶ ἄρρητον ἐκείνου φασὶν, ἀλλὰ καὶ τὰ κείμενα καὶ τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ ἀνεξεραύνητα σωῦν τῷ ἀποστόλῳ λέγουσι καὶ ἀνεξιχνίαστα.

Ὁ δὲ γεωργὸς, φαῦ τῆς πλάνης, φαῦ τῆς καινῆς συμφορᾶς, οὐ μόνον καταλήπτοῦ αὐτοῦ εἶναι τὴν οὐσίαν τοῦ θεοῦ φάσκει, ἀλλὰ καὶ πεπερασμένου. καὶ ὅρῳ περιγεγραμμένου ταύτῃ φησὶ. τὸν γὰρ τοῦ σωτῆρος βασιλείαν ῥῆσιν κακῶς ἐξηγούμενος, ἣν ἐκεῖνος πρὸς δύνομιν γράφων, εἶπεν δηὶ τοῦ ἀπλῆς καὶ ἀσωμάτου φύσεως, τὸν αὐτὸν τῇ οὐσίᾳ λόγον δηπεδέχεται ἡ ἐνέργεια, αὐτὴ δὲ λόγου τὸν ὅρον ἐνεθυμήθη κάκιστα. τὸν αὐτὸν καὶ γὰρ φησι τῇ οὐσίᾳ λόγον εἴτοιν ὅρον δηπεδέχεται ἡ ἐνέργεια. Καὶ ταῦτα τετόλμηκεν, ὁ τὴν θείαν ἐνέργειαν δρνούμενος γεωργὸς, ἵνα μὴ σ' ὑφεσιν δηὶ θεοῦ καὶ πολυθεΐαν ὡς αὐτὸς κακῶς οἴεται κατασκευάσῃ, ὠρισμένου καὶ πεπερασμένου καὶ λόγῳ περιγραπτοῦ, τὴν οὐσίαν εἰπὼν θεοῦ, ὅπερ οὐδέπω καὶ νῦν οὐδεὶς τῶν αἱρετικῶν ἐνεθυμήθη, οὐδὲ πρὸ ἤκουσαι πώποτε. περιγραπτὸν μὲν πρὸ οἱ περὶ τὸν ὠρισμένου εἰπεῖν ἐτόλμησαν τὸν θεὸν, ἀλλὰ καὶ τὴν δυνάμιν. τὴν οὐσίαν δὲ οὐδαμῶς. καὶ ἡ μὲν ἀποστολικήτε καὶ πατερικὴ θεολογία, καὶ πᾶσαν τὴν φυσικὴν δυνάμιν καὶ τὴν ἐνέργειαν θεοῦ ἀόριστον εἶναί φησιν, ὁ δὲ καὶ θεοῦ χρυσόστομος, καὶ δὴ καὶ ἀναστάσιος ὁ ἱερὸς συῦ αὐτῷ φήσαντες εἶπον πρὸ. θεὸς λόγου πρεσβεύοντος ἡμῖν αὖθις, καὶ δὶ ἑτέρων θεολόγων ὡσαύτως τοῦτ' αὐτὸ δείξομεν. ὁ δὲ γεωργὸς αὐτὸν φησι τὴν οὐσίαν ὁρίζεσθαι θεοῦ, ὅτε οἶδα πρὸ τὸν πονηρὸν δαίμονος διδαχθεὶς, κάτοιγε ἡ τοῦ πνεύματος ἱερὰ θεολογία, τὴν τῆς τελάδος ὑπερφυᾶ γνῶσιν αὐτῇ μόνῃ δίδωσι

δῶσι τῇ μακαρίᾳ τελάδι, καὶ μόνα φησὶ γινώσκουσιν ἑαυτάτε, καὶ ἄλληλα τὰ θεαρχικὰ πρόσωπα. τὰ τοῦ θεοῦ γάρ φησι οὐδεὶς οἶδεν, εἰμὴ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ. καὶ τὸ πνεῦμα πάντα φησὶν ἐρευνᾷ, καὶ τὰ βάθη τοῦ θεοῦ. Καὶ ὁ χριστὸς αὖθις, καθὼς γινώσκειμε ὁ πατὴρ, κἀγὼ γινώσκω τὸν πατέρα. καὶ οὐδεὶς γινώσκει τὶς ἐστιν ὁ υἱὸς, εἰμὴ ὁ πατὴρ. οὐδὲ τὸν πατέρα γινώσκει τὶς εἰμὴ ὁ υἱὸς, διὸ καὶ πρὸς τὸν φίλιππον εἰπόντα, κύριε δεῖξον ἡμῖν τὸν πατέρα καὶ ἀρκεῖ ἡμῖν, οὐ ἑωρακὼς ἐμέ φησιν ἑώρακε τὸν πατέρα. καὶ πῶς σὺ λέγεις δεῖξον ἡμῖν τὸν πατέρα. ὅπερ ὁ θεῖος ἀναπτύσσων χρυσόστομος, ὡς καὶ ἡμῖν ἤδη φθάσας ὁ λόγος ἐπέδειξεν, ἰδωμεν φησι, τὶ ὁ φίλιππος ζητεῖ μαθεῖν. αὐτὸ τί ποτὲ ἐστὶν ὁ θεός. αὐτὸ τὴν οὐσίαν τοῦ θεοῦ. διὸ τοῦτο ἄλλος τὶς ἐστὶν ὁ ὀρθὸς θεοῦ φιλόσοφε, εἰμὴ ὁ τοῦ πατρὸς ὅρος καὶ λόγος καὶ τὸν θεολόγον φωνὴν, ἡ ἐνυπόστατος καὶ ζῶσα σοφία καὶ δύναμις, ἡ ἀπαράλλακτος εἰκὼν, ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ θεοῦ. οὐδὲ λέγοις, τὶ ὅπερ ὁ θεόφορος φησὶ βασίλειος, ὅτι τὸν αὐτὸν δηπεδέχεται τῇ οὐσίᾳ λόγον ἡ ἐνέργεια, οὐ πρὸς ἀνάγκης ἡμῖν ἐστὶ τὸ τὰς τοῖς ἀπορίας λύειν καὶ τὰς ἐνστάσεις. οὐδὲ πρὸς ὡς μαθητὸν ἥκες πρὸς τὴν χριστοῦ ἐκκλησίαν, ἢ πρὸς αὐ καὶ ἐμαθήτευες οὕτως ἥκειν. νοῦ δ' τὴν τάξιν κακῶς ἀπεστρέψας, καὶ ἀντὶ μαθητοῦ διδάσκαλον, καὶ θεολόγον σωτὸν χειροτονήσας αὐτὸς, μᾶλλον δὲ τῶν κενῶν διδασκάλων τοῦ ἐκκλησίας καὶ θεολόγων, ἄκρον ὑβριστὴν καὶ συκοφάντην, οὐ δὲ τοῦτο τυγχάνειν δίκαιος ἂν εἴης. ἡμῖν δ' ἀρκέσει τοῦτ' αὐτὸ μόνον τοῦ μέρος εἶναι, τὸ μὴ μόνον συκοφαντοῦντα καὶ ψευδόμενον, ἀλλὰ καὶ βλασφημοῦντα καὶ τοῦ αὐτὰ τὰ θειότατάτε, καὶ ὑψηλότατα φανερῶς ἐξελελέγχθαι καὶ ἀνατοῦτα. σὺ μὲν οὖν εἶνεκα καὶ τοῦ καὶ σὲ πράγματος οὐδαμῶς. τὸ δέγε λοιπὸν χάριν τὸν θεολογικὸν ἀναπτύξομεν λόγον· καὶ τὸν σκοπὸν καὶ ἡμεῖς καθόσον οἷόν τε μικρὸν. νοῦ δ' ἐκεῖνο πρότερον ἐξετάσωμεν. Ἐπὶ τοῦ ἀπλῆς καὶ ἀσωμάτου φύσεως τὸν αὐτὸν τῇ οὐσίᾳ λόγον δηπεδέχεσθαι τὴν ἐνέργειαν ἐνταῦθά φησιν ὁ μέγας βασίλειος. οὐδὴ καὶ μὴ καλῶς μηδὲ κατὰ τὸν τοῦ διδασκάλου σκοπὸν γεωργοῦς ἀκούσας, ταὐτόν τι καὶ ἀδιάφορον, καὶ ἐν κατὰ πάντα τὴν θείαν οὐσίαν καὶ τὴν ἐνέργειαν ἐνόμισεν εἶναι. μᾶλλον δὲ αὐτὴν τὴν οὐσίαν τοῦ θεοῦ, τοῦτο κἀκεῖνο λέγεσθαι. Πρῶτον μὲν οὐ ψευδὴς μόνον ὁ λόγος, καὶ παντὸς θεολογικοῦ σκοπεῖτε καὶ λόγου μακρὸν, ἀλλὰ καὶ ἄτοπος τὶς καὶ ἀμαθὴς, καὶ γλώττης ἑλληνικῆς πόρρω. τὰ γὰρ τὸν αὐτὸν δηπεδεχόμενα λόγον, οὐκ ἂν εἴη ποτὲ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ. ἀλλὰ τοὐλάχιστον δύο. οὐδὴ καὶ ὁ μέγας ἐνταῦθά φησι βασίλειος, τὸν αὐτὸν τῇ οὐσίᾳ λόγον δηπεδέχεσθαι τὴν ἐνέργειαν εἰπὼν. οὐ δὲ πρὸ αὖτις εἴποι τοῦ καὶ ἐκκλησίας ποτὲ τὸν αὐτὸν δηπεδέχεσθαι λόγον τῇ οὐσίᾳ τὴν φύσιν δηὶ θεοῦ. οὐσία γὰρ παρ' ἡμῖν καὶ φύσις ἓν καὶ ταὐτὸ. ἀλλ' οὐ τὸν ἕροτον τῷ ἀνθρώπῳ τὸν αὐτὸν δηπεδέχεσθαι λόγον, οὐ τὴν χθόνα τῇ γῇ. δόξειε γὰρ ἂν ἀνληρεῖν ὁ ταῦθ' οὕτω λέγων. καὶ γὰρ δύο, ἢ καὶ πολλῶν, τῷ μὲν εἴδει ἀφερόντων, τῷ δὲ γένει ταὐτόν τι πεφυκότων καὶ ἓν, ἢ τῷ μὲν εἴδει ταὐτὸ, πολλὰ δὲ τῷ ἀριθμῷ, τὰ τοιαῦτα πέφυκε λέγεσθαι. ὡς ὅταν ἐλέφαντα καὶ ἵππον καὶ λέοντα τὸν αὐτὸν δηπεδέχεσθαι λόγον λέγωμεν. ὁ πόταν δηλαδὴ τὸ ζῶον κατηγορῶμεν αὐτῶν, ἢ πῶλον καὶ σιλωνὸν, καὶ ἡμόθεον τὸν αὐτὸν. ὁ ὠνηνίκα τὸν ἄνθρωπον ἔχωσι κατηγορούμενον ἑαυτῶν. Ἡ γὰρ ἄνθρωπος ἕκαστον τούτων, καὶ ἢ ζῶον

ζῶν ἕκαστον ἐκείνων, τὸν αὐτὸν ἀλλήλοις ὑπαδέχονται λόγον. ὥστε μάτην οὐκ εἴη καὶ ἀπαράδοτος, ὁ λέγων τὸ ἓν, ἑαυτῷ τὸν αὐτὸν ὑπαδέχεσθαι λόγον. μερίζειν γὰρ ἐστι κακῶς εἰς δύο τὸ ἕν. ὡς ἄπαξ ἔλεγε τὸν σωκράτη τὸν αὐτὸν ὑπαδέχεσθαι λόγον τῷ τοῦ σωφρονίσκου υἱῷ. οὕτω καὶ αὐτοῦ τοῦ ῥητοῦ φημι τοῦ σοφοῦ βασιλέως. καὶ τῶν ἐκείνου συλλαβῶν καὶ τῶν λέξεων, πόρρω τοῦ σκοποῦ τῆς διανοίας ἐκείνου βάλλων ὁ φιλόσοφος δάκνυται. τὸ καθ' ἑαυτοῦ μᾶλλον, ἀλλ' οὐ κατὰ τῆς ζωοδόου καὶ τοῦ τόμου καὶ τοῦ πίνακος τὸ βέλος. Ἔπειτα, ὅποτε ἐρεῖ γρηγορᾶς, εἰ τοὺς θεολόγους ἡμεῖς δείξομεν, καὶ αὐτὸν δέφημι τὸν ταῦτα θεολογοῦντα, βασίλειον δηλαδὴ τὸν μέγαν, οὐ τὸν αὐτὸν λέγοντας ὑπαδέχεσθαι λόγον τῇ θείᾳ οὐσίᾳ τὴν θείαν ἐνέργειαν. Καὶ δὴ πρῶτος αὐτὸς ὁ μέγας ταῦτα λεγέτω βασίλειος, καὶ τοὺς αὐτὸς ἑαυτοῦ διερμηνευέτω λόγους. Ἡ θεία φύσις φησὶν ἐν πᾶσι τοῖς ὑπονοουμένοις ὀνόμασι, καθόσον μόνον ἀσήμαντος, ὡς ὁ ἡμέτερος λόγος. οὐ εργεῖται δὲ καὶ κεῖνοι, ἀγαθόντε καὶ δίκαιον. καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα μαθόντες, ἐνεργῶν διαφορὰς ἐδιδάχθημεν. τοῦ δὲ ἐνεργοῦντος τὴν φύσιν οὐδὲν μᾶλλον διὰ τῆς τῶν ἐνεργῶν καταλαβόντες ὑπογραφὴν δυνάμεθα. ὅταν γὰρ ὑπαδέχωμεν λόγον ἑκάστου τούτων τῶν ὀνομάτων, καὶ αὐτῆς τῆς φύσεως, περὶ ἣν τὰ ὀνόματα, οὐ τὸν αὐτὸν ἀμφοτέρων ὑποδώσῃ λόγον. ὧν δὲ ὁ λόγος ἕτερος, τούτων καὶ ἡ φύσις διάφορος. οὐκοῦν ἄλλο μέν ἐστιν ἡ οὐσία, ἧς οὔπω λόγος μηνυτὴς ἐξεύρεται. ἑτέρα δὲ τῶν περὶ αὐτὴν ὀνομάτων ἡ σημασία, ἐξ ἐνεργείας τινὸς, ἢ ἀξίας ὀνομαζομένων. Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς πρὸς Ἀμφιλόχιον γράφων, τὴν μεγαλειότητά φησι τοῦ θεοῦ εἰδέναι λέγομεν, καὶ τὴν δύναμιν καὶ τὴν σοφίαν, καὶ τὴν ἀγαθότητα, καὶ τὴν πρόνοιαν, ἣ ὑπαμελεῖται ἡμῶν. καὶ τὸ δίκαιον αὐτοῦ τῆς κρίσεως, οὐκ αὐτὴν τὴν οὐσίαν. ἀλλ' ἀπαλλοῦς φησιν ὁ θεός. καθάπερ ἂν αὐτοῦ ἀπαλλοτριωθείσης, γνωσθῶν τῆς οὐσίας αὐτοῦ ἐστι. τοῦτο δὲ σόφισμά ἐστι μυρίας τὰς ἀτοπίας ἔχον. Ὁ δὲ νύσσης θεῖος γρηγόριος πρὸς δύνομιον γράφων, ἡ κυριότης φησὶν οὐχὶ οὐσίας ὄνομα. ἀλλ' ἐξουσίας ἐστί. καὶ ἡ τοῦ χριστοῦ προσηγορία τὴν βασιλείαν ἐνδείκνυται, ἄλλος δὲ τῆς βασιλείας, καὶ ἕτερος ὁ τῆς φύσεως λόγος. Καὶ πάλιν πρὸς τὸν αὐτὸν. ὥσπερ τοίνυν οἱ πόντοι, ὅτι κυριός ἐστι, διὰ μὲν τῆς κρίσεως ἐνεργούμενα περὶ αὐτὸν ἐνοούμεθα, διὰ δὲ τοῦ ἐστι τῷ ὑποκειμένῳ τὸν νοῦν ὑπιβάλλομεν, παφῶς διδασκόμενοι διὰ τούτων μὴ τὸν αὐτὸν νομίζειν τῇ ἐνεργείᾳ τὸν οὐ εἶναι λόγον, οὕτω καὶ ὅν οὐ εἰπεῖν, γνωστοῖς, ἢ ἀγέννητός ἐστι, μερίζομεν πρὸς διαλῆψιν τὴν διανοίαν. διὰ μὲν τοῦ ἔστι νοοῦντες τὸ ὑποκείμενον. διὰ δὲ τοῦ γνωστὸς, ἢ ἀγέννητος τὸ πρόσωπον τῷ ὑποκειμένῳ καταλαμβάνοντες. Μάξιμος δ' ὁ σοφὸς ἐν κεφαλαίοις θεολογῶν τοιάδε φησὶ. θεολογεῖν μέλλων, μὴ τοὺς κατ' αὐτὸν ζητήσῃς λόγους. οὐμὴ γὰρ εὕρῃ ἀνθρώπινος νοῦς. ἀλλ' οὐ δὲ ἄλλος τινὸς τῶν μετὰ θεόν. ἀλλὰ τοὺς περὶ αὐτὸν ὡς οἱόν τε διασώσει. οἷον τοὺς περὶ ἀϊδιότητος. ἀπειρίας τε, καὶ ἀορισίας, ἀγαθότητός τε καὶ σοφίας, καὶ δυνάμεως δημιουργικήν τε, καὶ προνοητικῆς καὶ κριτικῆς τῶν ὄντων. οὗτος γὰρ ἐν ἀνθρώποις μέγας θεολόγος, ὁ τούτων τοὺς λόγους καὶ, ποσῶς ἐξεύρισκον. Τί πρὸς ταῦτα φῆς ὦ φιλόσοφε; ἰδοὺ φανερῶς ἤκουσας τῶν θεολόγων τούτων διδασκάλων, λεγόντων, καὶ βασιλέως μάλιστα πρὸ τῶν ἄλλων, μὴ τὸν αὐ-

τὸν αὐτὸν ὑπαδέχεσθαι λόγον τῇ θείᾳ οὐσίᾳ τὴν θείαν ἐνέργειαν. Καὶ ὅπερ ὁ λόγος οὐχ ὁ αὐτὸς, τούτων καὶ ἡ φύσις διάφορος. καὶ οὐδένα παρ' ἡμῶν οὐ δολοῦν εἰσενήνεκται. ἀλλ' αὐτὸς οὗτος ὁ θεολόγος, τὴν μὲν τῶν πατέρων ἐκ τῶν λογίων λαβὼν, τὴν δ' ἐκ τῆς φύσεως αὐτῆς τῶν πραγμάτων, ὡς ἀναγκαῖον καὶ πᾶσιν ἀνωμολογημένην, οὕτως ἀψευδὲς ἐπήγαγε τὸ συμπέρασμα, ψευδῆ τὸν σὸν ἀπελέγξας συλλογισμὸν καὶ τὰς σὰς ὑπολήψεις τέως φημί. ἐπεὶ τοίνυν ἄλλως κατὰ τὸν προσήκοντα λόγον, οὐδὲ ὁποῖος ψευδὴς πρὸς τῆς αὐτῆς πως εἰσενηνεγμένος θεολογικῆς διανοίας καὶ γλώττης, εἰ καὶ μὴ κατὰ τὸν σόφισμα λόγον. Ἀλλὰ πῶς οἱόν τε φησὶν ὁ φιλόσοφος, ἀληθεύειν ἐν τούτῳ καὶ τοῦτο κἀκεῖνο; τοῦτο γάρ ἐστι τὴν αὐτάφασιν λέγειν ἑαυτῇ συμφωνεῖν. Ἀλλ' οὐχ ἡμέτερος ὁ λόγος ἐξῆς ὦ φιλόσοφε. σοῦ δὲ μᾶλλον τοῦ τὴν θείαν καὶ ὑψηλὴν θεολογίαν αὔξοντος. οὐκ ἐκ τῶν θείων χρησμῶν, οὐδὲ ἐκ τῶν ἀποστολικῶν τε καὶ πατρικῶν λόγων, ἀλλ' ἀπὸ τῆς σαυτοῦ κοιλίας οὕτω διανοίας ἐξηγημένος, καὶ τοὺς κοινοὺς διδασκάλους ἑαυτοῖς τε καὶ ἀλλήλοις ἐπανισάντος, καὶ τὴν ἐκείνων θεολογίαν, νῦν μὲν παρεξηγημένος καὶ συκοφαντοῦντος, νῦν δὲ ὡς ἡμετέραν διαστρέφοντος φανερῶς, καὶ μυρίας ἐστὶ καὶ ἀτόπους τῆς ὕβρεσι πλύνοντος. λέγε τοιγαροῦν καὶ τοῦτο καὶ φιλόσοφε τὰ σά. ἵνα τῶν θεολογικῶν τούτων φωνῶν ἐγγράφεις ὡς ἀληθῆ. καὶ ἵνα διαγράφεις ὡς ψευδῆ. οὐ γὰρ δὴ τὰ ἀμφοτέρας. Φράζε καὶ τοὺς σοὺς ἀνακίνει συλλογισμοὺς, καὶ τὴν μακρὰν ἐκείνην ματαιότητα, καὶ τὴν ἀδολεσχίαν, εἴγε δυνηθείης τὴν ὑποφάσιν καὶ τὴν κατάφασιν ἀληθεύειν ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ ἑνὸς δεῖξαι, καὶ μηδένα τῶν ὑπὲρ διδασκάλου λογισμῶν ἐκβαλεῖν. ἱεροὶ γὰρ καὶ ἄμφω, καὶ οὕτως πρὸς τοῦ θεολόγου, καὶ σοφοῦ, καὶ φιλοσόφου, καὶ θεοφόρου ῥηθέντες. Ἐπὶ τῆς ἀπλῆς φησι καὶ ἀσωμάτου φύσεως, τὸν αὐτὸν τῇ οὐσίᾳ λόγον ὑπαδέχεται ἡ ἐνέργεια. Καὶ πάλιν. Ἕτερός φησι τῆς οὐσίας ὁ λόγος, καὶ ἕτερος τῶν περὶ αὐτὴν ὀνομάτων, ἐξ ἐνεργείας τινὸς ἢ ἀξίας. συλλογίζου δὴ καὶ λέγε, πῶς τὰ αὐτὰ καὶ τὸν αὐτὸν ὑπαδέχεται λόγον, καὶ οὐ τὸν αὐτόν; Ἀλλ' ὁ μὲν φιλόσοφος τὸν ἐγκέφαλον νῦν εἰπέρατε, τὸ πέρας τοῦ σωθήσου καθ' ὑπερβολὴν διαστειλὰς, καὶ ἐλιγγιάσας πρὸς τὴν πορείαν τοῦ λόγου, ὅτε λέγειν, ὅτε μὴν ἀκούειν πρόθυμον ἔχει τὸ ὄν τε. ἡμεῖς δὴ τοῦτον ἀφέντες, οὐδέ ποτε ἀκούσεται, καὶ νῦν μάλιστα, πρὸς τοὺς ἀκούειν δυναμένους τὸν λόγον καὶ τὴν ὑπόχεσιν τρέψομεν, καὶ τὸν θεολογικὸν ἀναπτύξαντες νοῦν, τὴν συμφωνίαν τῶν εἰρημένων, καθόσον οἱόν τε καὶ αὖθις σὺν θεῷ δείξομεν. Καὶ δὴ πρῶτον περὶ τοῦ πρώτου λέγωμεν. Οἱ ὅροι, καθὸ καὶ τοῖς ἔξω δοκεῖ δήπουθεν, τῶν ὑποκειμένων αὐτοῖς εἰσι δηλωτικοὶ πραγμάτων καὶ φύσεως, ὡς καὶ αὐτὸ δηλοῖ τὄνομα. χωρίζει καὶ ὁ ὅρος τὸ πρᾶγμα τῶν ἄλλων κοινότητος, καὶ διὰ τῶν ἰσοδυνάμων διαφορῶν εἰς ἑαυτὸ οἱονεὶ σωσαγὴ καὶ περιγράφει. ὡς ὅταν λέγωμεν, οὐσία ἐστὶ πρᾶγμα αὐθύπαρκτον μὴ δεόμενον ἑτέρου πρὸς οὐσίαν, καὶ ἄνθρωπος ἐστι ζῶον λογικὸν θνητὸν, νοῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικόν. καὶ τὰ παραπλήσια τούτοις, ὅπερ οὐσιῶν, καὶ συμβεβηκότων φημί. ταῦτα γὰρ τῶν κοσμάτων καὶ τῶν ὕλης ἴδια. Θεὸν δ', ὅπερ μόνον ἐστὶν ἐδιδάχθημεν. τοῦτο γὰρ καὶ ἡμῖν ὁμοῦ καὶ πᾶσα, καὶ σιγῶσα βοᾷ. τί δ' ἐστὶν, ὅπερ ἐστὶ τῶν πάντων πτόλμημεν, ὅπερ μὴν ὑπερ-

ὑπαχειρήσει ποτὲ, μὴ τὸν ἐγκέφαλον καὶ τὰς φρένας διαφθαρεὶς. πῶς γὰρ ὁ μηδὲ τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς καὶ ἐξ οὗ τὸν ὅρον ἀκριβῶς ὑπτάμενος. Ἐπεὶ τοίνυν ἀκατάληπτον αὐτὸ καθ' αὐτὸ τὸ θεῖον, καὶ ἄορατον ἐστι καὶ πᾶσαν ἀνάγκην καὶ τὰς θείας γραφὰς, ἃς δὴ ἃς τοὺς αὐτῶν ἐξηγητάς τε καὶ θεολόγους. ὅτι τοῦ περὶ αὐτὸ, φημὶ δὴ τῶν φυσικῶν ἰδιωμάτων τε καὶ ἐνεργῶν, εἰ ἃς ληπτὸν ἀπὸ μέρους, ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτάφημι ταῦτα, καὶ ἀκατάληπτον καὶ ἄορατον. τότε γὰρ κείμεθα αὐτοῦ ἄδυνατος πολλὴ κατὰ τὸν παρφήτην, καὶ καθάφησι πάλι ὑπτέλλων αὖθις ῥωμαίοις, ἀνεξεραύνητα τὰ κείμαθα αὐτοῦ, καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ. Οἷς δὴ ἃς ὁ μέγας βασίλειος αὖθις ἐπάμφοτο, εἰ τὰ κείμαθα αὐτοῦ φησιν ἄδυνατος πολλῇ, καθὼς φησιν ὁ παρφήτης, καὶ αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ ἀνεξιχνίαστοι, σὺν ἄν πάντως καὶ ἀνεξεραύνητοι καὶ τὸν ὑπόστολον, πόσῳ μᾶλλον αὐτὸς, εἰ αἱ κείσεις καὶ αἱ ὁδοὶ τοιαῦτα. ἃς ὑ θαῦμα εἰ αὐτὸς ὁ θεὸς τοῦτο, ὅπερ τὰ αὐτοῦ τοιαῦθα.

Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς. τὰ μὲν ἐν ὀνόματα τοῦ ἁγίου πνεύματος, τοιαῦθα ὑπερφυῆ, ἔμφυον ἔχοντάπνα εἰς δόξαν ὑπερβολὴν. αἱ δὲ ἐνέργειαι πίνες; ἄῤῥητοι μὲν διὰ τὸ μέγεθος, ἀνεξεραέθμητοι δὲ διὰ τὸ πλῆθος. Ὁ δὲ θεηγόρος νύσης πρὸς δίνόμιον γράφων, εἰ δέπε ἀπαπαίη φησὶν ἡμᾶς τῆς θείας οὐσίας ἑρμηνείαν πνὰ καὶ ὑπογραφὴν καὶ ἐξήγησιν, ἀμαθεῖς εἶναι τοιαύτης σοφίας σὺν ἀρνησόμεθα. τοσοῦτον ὁμολογοῦντες μόνον, ὅτι σὺν ἔστι τὸ ἄορατον κατὰ τὴν φύσιν, ὑπνοία πνὶ ῥημάτων διαληφθῆναι. τὸ γὰρ μὴ ἔχειν ὅρον τὴν θείαν μεγαλωσύνην ἡ παρφητεία διαῤῥήδην κηρύσσεται, ὅτι τῆς μεγαλοπρεπείας τῆς δόξης τῆς ἀγιωσύνης αὐτοῦ σὺν ἔστι πέρας φησὶν. εἰ δὲ τὰ περὶ αὐτὸν ἀπεράντωτα, πολὺ μᾶλλον κατ' οὐσίαν αὐτὸς ὅπὶ ποτὲ ἐστιν οὐδενὶ ὅρῳ κατ' οὐδὲν μέρος διαλαμβάνεται. Ὁ δὲ σοφὸς τις κατ' εὐσέβειαν ἀληθείας ὁμολογητὴς μάξιμος μίαν φησὶ τὴν θείαν ἐνέργειαν τοῦ Χριστοῦ καὶ τοὺς θείους πατέρας ὑπεσάμεθα. ἐξ ἧς πολλαὶ θεῖαι, καὶ μίαν τὴν ἀνθρωπίνην. ἐξ ἧς αἱ πολλαὶ καὶ καθ' ἡμᾶς ἀνθρωπίναι. μίαν γὰρ τὴν θείαν αὐτοῦ ὡς θεοῦ κατ' οὐσίαν ἐνέργειαν οἴδαμεν, ἣν καὶ ὁ πατὴρ ἔχει καὶ φύσιν, καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα, ἐξ ἧς εἶπον αἱ πολλαὶ, καὶ ἀναείθμητοι, καὶ θεῖαι κυρίως παρέρχονται ἐνέργειαι. αἱ καὶ παρένοιαν. αἱ καὶ κρίσιν. αἱ καὶ συνοχὴν. αἱ κατὰ ῥύεσιν τῶν ὄντων καὶ παρόδον. αἱ θεῖαι πᾶσαι καὶ ἄορατοι. Τοῦτο ὁ θεοφόρος σωάδων Δαμασκηνὸς τοιάδε φησὶ μελῳδῶν, ὃς παρὸς αὐτὸν τὸν δεσπότην τοὺς ἰδίους λόγους ποιούμενος. Θεὸς ὢν ἀληθινὸς, δαζάρου ἔγνως τὴν κίμησιν. ὃς ταύτην τοῖς μαθηταῖς τοῖς σοῖς παρηρόδυσας. πεῤῥύμενος δέσποτα τῆς θεότητός σου τὴν ἄορατον ἐνέργειαν. Καὶ μακρὸν ἂν εἴη τὰς φωνὰς τῶν ἱερῶν θεολόγων πάσας νῦν ἑξῆς καταλέγειν, ἐν αἷς οὐ τὸ τῆς ὑπερουσιότητος μόνον τῆς θείας ἄορατον, ἀλλὰ καὶ τῶν φυσικῶν ὄντων περὶ αὐτὴν ὡσαύτως ἀνυμνοῦσι καὶ θεολογοῦσιν. ἀλλ' ὁ γρηγορὴς ὅρῳ, ὃς καταλήψει καὶ περιγραφῇ οὐ τὴν θείαν ἐνέργειαν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν θείαν οὐσίαν ὅσον τὸ καθ' ἑαυτὸν ὑποβάλλει, πᾶσαν ὁμοῦ διαγράφων κακῶς τὴν περὶ τῶν τοιούτων ἱερὰν θεολογίαν, καὶ μηδὲ εἰδὼς ἃ λέγει. τῶν γὰρ μαινομένων ἐστὶ καὶ παραφρονούντων ἄπικρυς, τόγε περὶ θεοῦ τοιαῦθα σκοπεῖν.

Ἐπὶ δὲ τὸ ἀλλότριον διάγε τῶν γραφικῶν τε καὶ θεολογικῶν φωνῶν ἀπεσκευασάμεθα, φέρε τὸ ἡμέτερον ὑποδείξωμεν. ἐπειδὴ καὶ γὰρ ἡ θεία ἐνέργεια πῶς μὲν ἐστι τῇ θείᾳ

θείᾳ οὐσίᾳ ταὐτὸν, πῶς δὲ διάφορον καὶ τοὺς παραδοθέντας λόγους τῶν συνοδικῶν φημι τόμων καὶ ἡμῖν, καὶ τῷ ἡνωμένῳ τὸ διακεκριμένον ὑ παράσαν τῆς θεολογίας, μᾶλλον μὲν οὖν ὑ θεολογεῖν ἐστιν ἀπαίσως τὸν μὴ καλῶς καὶ θεοπρεπῶς καὶ τοῦτο κἀκεῖνο καὶ τοὺς οἰκείους αὐτῶν λόγους περὶ θεοῦ δοξάζοντα, καθὰ δὴ καὶ αὐτὸ τοῦτο διὰ πολλῶν ἤδη δέδεικται, εἰκότως ὁ τῆς εὐσεβείας διδάσκαλος βασίλειος ὁ μέγας φημὶ, νυνὶ μὲν τὸν αὐτὸν λόγον ὑποδέχεσθαι τῇ θείᾳ οὐσίᾳ τῶν φυσικὴν ἐνέργειαν ταύτης φησὶ, τὸ θεοπρεπῶς ἡνωμένον τούτων θεολογῶν, καὶ δυνατὸν τάτε ἄλλα, καὶ τὸ ἄκλινον καὶ σωματίδιον καὶ ἀχώριστον τῆς θείας ἐνεργείας περὶς τὴν θείαν φύσιν λαμπρῶς, νυνὶ δ' αὖθις οὐ τὸν αὐτὸν φησὶ λόγον ὑποδέχεσθαι ταύτην σκείνῃ, τὸ διακεκριμένον σκείνης περὶς ταύτην, σοφῶς καὶ θεολογικῶς ἐμφαίνων. λόγον ἐνταῦθά τε κακεῖ λέγων, οὐ τὸν ὅρον, ὡς φησὶ τολμήσας ὁ γρηγορᾶς. ἀπαγε τῆς βλασφημίας. ἀλλ' ἀπλῶς τὰ κατ' ἀμφοτέρων, τῆς τε φύσεως δηλαδὴ καὶ τῆς ἐνεργείας λεγόμενα. ἃ δὴ ὅτως ἔχει, καὶ τοῦτο τὸ κοινὸν τῇ θεολογίᾳ δικῶν περὶ ὑ θεοῦ. Τὸ λέγεσθαί φημι περὶ αὐτοῦ πολλὰ, καὶ πολλάκις ἃ διαφόρους εἶναι τοὺς περὶ αὐτοῦ λόγους. ὅρον δὲ οὐδαμῶς, ὅπτε ἄορατος ὁ θεὸς κατάγε τοὺς παραδοθέντας λόγους, καὶ ὅπ ἀδύνατον ὅρους πολλοὺς εἶναι καθ' ἕνος τε καὶ τοῦ αὐτοῦ. ἀλλ' ἕνα, καὶ τοῦτον ὡρισμένον τε ἃ περιγεγραμμένον, ὡς μήτε πλεονάζειν μήτ' ἐλλείπειν τῷ μέτρῳ τῶν συλλαβῶν. ὅθεν καὶ τῶν περὶ θεοῦ λεγομένων, καὶ τὰ τῶν θεολόγων πατέρων φωνὰς, τὰ μὲν, τί σὺν ἔστιν ὁ θεὸς δηλοῖ, ὡς τὸ ἄναρχον, καὶ ἀτελεύτητον, καὶ ἀθάνατον, καὶ ἄπειρον, καὶ ἀπερίγραπτον, καὶ τὰ παραπλήσια τούτοις. Τὸ δὲ τὸ τί σὺν ἔστιν ὅρον νομίζειν τὴν τοῦ μὴ ὄντος αἵρεσιν, οὐχὶ τὴν τοῦ ὄντος θέσιν, μὴ καὶ μανίας εἴη λαμπρᾶς; τὰ δὲ τῆς ἀξίας τε καὶ τῆς ἐνεργείας καὶ τῶν σχέσεων ὀνόματα, ὡς τὸ πατὴρ, καὶ υἱὸς, καὶ κύριος, καὶ θεὸς, καὶ βασιλεὺς, καὶ παντοκράτωρ, καὶ δημιουργὸς πῶς ἂν εἴεν ὅρος; τοσαῦτά τε ὄντα τῷ πλήθει, ἃ δὴ ἃ τῶν περὶ αὐτὸν ὀνομαζόντα ἕκαστον, ἀλλ' σὺν αὐτὸν τὸν θεόν. ὅπερ οὐδὲ αὐτῶν σκείνων τῶν περὶ τὸν θεόν εἰσιν ἀκριβῶς ὅροι, καθ' ὧν δὴ καὶ λέγονται; Διὸ καὶ οἱ θεολόγοι πατέρες περὶ τῶν τοιούτων μέλλοντες λέγειν ἃ γράφειν, ὅρα μὲν οὐδόλοιοῦ ἐμνήσθησαν πώποτε, μᾶλλον δὲ ἃ μνησθέντες ἰσχυρῶς ἀπηγόρευσαν σκείνον, οὐ τῆς θείας δηλαδὴ μόνον φύσεως, ἀλλὰ ἃ τῆς ἐνεργείας αὐτῆς, καθὰ δὴ καὶ δέδεικται. ὑπλέγεσθαι δὲ τῷ θεῷ ταῦτ' εἶπον, οὐτωσίπως τοὺς θεολογικοὺς ὑπηγράψαντες λόγους. Περὶ τῶν ὑπὸ θεοῦ λεγομένων. καὶ περὶ τῶν ὑπὸ θεοῦ λεγομένων. καὶ αὖθις τὰ ὑπλεγόμενα τῇ θείᾳ φύσει, καὶ ἕκαστον τῶν ὑπὸ θεοῦ λεγομένων. ἃ ὅπ θεολογεῖν μέλλων, μὴ τοὺς κατ' αὐτὸν ζητήσῃς λόγους. ἀλλὰ τοὺς περὶ αὐτὸν. οὕτω καὶ γὰρ ἐν ἀνθρώποις φησὶ μέγας θεολόγος, ὁ τούτων τοὺς λόγους κἂν ποσῶς ἐξουθενήσων. ἃ ὅπ τοιοῦτα. σκείνο διδάσκοντες ἡμᾶς διὰ τούτων, ὡς ἤδη πολλάκις εἶπον, τὸ μὴ ὅρον νομίζειν τὸν περὶ θεοῦ λόγον, ἀλλ' ἀπλῶς ἕνα τῶν ὑπὸ θεοῦ λεγομένων, ἢ καὶ δύο καὶ πλείω κατάγε τοὺς παραδοθέντας φημὶ λόγους. Κάτιγε καὶ περὶ οὐρανοῦ. καὶ γῆς, καὶ δὴ καὶ ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων λέγοντες, ὅπ κτίσματα θεοῦ καὶ τῆς ὅρον τῆς οὐσίας ἑκάστου λέγομεν. καὶ περὶ τῆς ἀιδιότητος ὁμοῦ πάσης ταυτὸν κτίσεως λέγοντες, ὅπ δὲ ἀγαθότητα θείαν σὺν καὶ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι λόγῳ θεοῦ παρελθεῖν, διὰ τὸ

διὰ τ ἄνθρωπον γέγονεν, ου τὴν οὐσίαν αὐτῆς ὁρίζομεθα. ἀλλὰ λόγον τινὰ περὶ αὐτῆς καὶ τῆς αἰτίας αὐτῆς λέγομεν. Εἰ γοῦν ἐπὶ τῶν κτισμάτων τῶν ἀναισθήτων τοιούτων περασμένων λόγους τοιούς τε λέγοντες, οὐχ ὅρους αὐτοὺς φαμεν, ἀλλ' ἀπλῶς ἵνα τὰ περὶ τούτων λεγόμενα, πόσῳ μᾶλλον ἐπὶ τῆς θείας καὶ ἀκηράτου καὶ ἀορίστου φύσεως, καὶ δὴ καὶ τῶν αὐτῆς φυσικῶν; Τὸ δὲ ὢν καὶ τὸ ἀγαθὸς ἐπὶ τοῦ Θεοῦ λεγόμενα, ἃ καὶ δοκεῖ πως κατὰ τοὺς ἱερεῖς θεολόγους, οἰκειότερα τ ὑπερουσιότητι ἐκείνης τυγχάνειν, καὶ ταῦτα, ὅπ μή ἐστι, καὶ ὅπ ἀγαθόν ἐστι σημαίνει. Τίδε τ φύσιν ἐστὶ τὸ ὂν ἐκείνο καὶ ἀγαθὸν οὐδαμῶς. διὸ καὶ ἐστὶ ὄν ἐστι, οὐδὲ ἀγαθὸν, ὡς ὑπὲρ ταῦτάγε ὄν. Τὸ δὲ εἶναι τὸ δέπ, καὶ μὴ εἶναι, πῶς ἂν ποτε φύσις εἴη, καὶ Θεὸς μάλιστα; Οὕτω μὲν οὖν ὁ περὶ τοῦ λόγου τοῦ διδασκάλου λόγος ἱκανῶς δίειμαι καὶ ἡμῖν δέδεικται, ὡς οὐχὶ τὸν ὅρον ἐνθυμεῖσθαι δεῖ, τὸν λόγον ἀκούοντας, ἀλλ' ἀπλῶς τὰ περὶ τ οὐσίας, ἢ τῆς ἐνεργείας αὐτῆς λεγόμενα. δεῖ δὴ καὶ περὶ τὸ δεύτερον τ ζητημάτων ἐλθεῖν ἤδη, καὶ δεῖξαι, πῶς καὶ τὸν αὐτὸν λόγον ἐπιδέχεται τῇ οὐσίᾳ ἡ ἐνέργεια ἐπὶ ἀπλῆς καὶ ἀσωμάτου φύσεως, καὶ αὖθις ου τὸν αὐτὸν, καίτοιγε καὶ τοῦτο προαποδέδεικται. ἀλλὰ καὶ αὖθις παφηνείας χάριν εἰρήσθω.

Ἵνα δὲ καὶ σαφέστερον ἡμῖν ὁ περὶ τούτου λόγος καθάσον οἷόν τε καὶ ἀληθὲς γένηται, τ τοῦ μεγάλου Πατρὸς Βασιλείου καὶ αὖθις περὶ τούτου λόγων ἀκούσωμεν. Φησὶ γοῦν πρὸς τοὺς τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ πολεμοῦντας, καὶ μὴ δημιουργὸν αὐτὸ φάσκοντας εἶναι ἀποτεινόμενος. Εἰ τοίνυν τὸ ὑπερκόσμιον σῶμα Χριστοῦ ἐκ Πνεύματός ἐστιν ἁγίου, ἀδύνατον δὲ γένημα αὐτοῦ ὑπάρχειν, ὅπ τὸ γεγεννημένον ἐκ τῆς σαρκὸς σάρξ ἐστι, καὶ τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ Πνεύματος Πνεῦμά ἐστιν, οὐδ' αὖ πάλιν ἐξ αὐτοῦ ὡς ἐνέργεια αὐτοῦ, ὅπ ἐπὶ ἀπλῆς καὶ ἀσωμάτου φύσεως, τὸν αὐτὸν ἐπιδέχεται τῇ οὐσίᾳ λόγον ἡ ἐνέργεια, ὑπολείπεται ἄρα ἐξ αὐτοῦ εἶναι ὡς κτίσμα αὐτοῦ. Πρῶτον μὲν οὖν ὦ φιλόσοφε, σὺν ἐγρῆν ἀφιλοσόφως οὕτω καὶ ἀμαθῶς πολεμεῖνε τοῖς φανεροῖς, καὶ τὸ μὴ ὂν ἄντικρυς ὂν λέγειν, ἢ τὸ ὂν καὶ φαινόμενον αὖθις ἐξ αὐτικρύς μὴ ὄν, πρὸς ὁ καὶ παιδίον ἠρυθρίασεν αὖ.

Βασιλείου καὶ τοῦ κοινοῦ διδασκάλου τ ἐκκλησίας πίστεως ὑπόσασιν ἐξ ἁγίου Πνεύματος, καὶ τὸ ἐνυπόσατον εἰσάγοντος τοῦ Χριστοῦ σῶμα τῷ λόγῳ, καὶ τὴν διαγγελικὴν ἐκείνην ἀναβοῶσαν φωνὴν, τὴν, ὅπ τὸ γεννηθὲν ἐν τῇ ἁγίᾳ Παρθένῳ ἐκ Πνεύματος ἐστὶν ἁγίου, καὶ λέγοντος, ὅπ οὔτε ὡς γένημα αὐτοῦ ἐστιν ἐξ αὐτοῦ, τὸ δὲ γεγεννημένον ἐκ ἐξ Πνεύματος Πνεῦμά ἐστιν, ἀλλ' οὐδὲ ὡς ἐνέργεια ἐξ Πνεύματός ἐστιν ἐξ αὐτοῦ, ἐπὶ δὲ ἀπλῆς καὶ ἀσωμάτου φύσεως τὸν αὐτὸν ἐπιδέχεται τῇ οὐσίᾳ λόγον ἡ ἐνέργεια, συλλέγεις ἀναχωρῶν, ὅτι ταυτόν τι καὶ ἓν ἐστι καὶ πάντα τῇ οὐσίᾳ ἡ ἐνέργεια. καὶ τοῦτο ὁ μέγας ἐναυθά φησι βασίλειος. κάπειτα βασίλειος ὁ μέγας οὐχ ἁπλῶς, ἀλλὰ κατ' διαίρεσιν ἄνωθεν τὸν λόγον προήνεγκε. Τὸ δὲ ἔκπνοος φησιν, ἢ δημιουργικῶς, ἢ γεννητικῶς, ἢ φυσικῶς ἐστιν ἐξ αὐτοῦ, ὡς ἡ ἐνέργεια ἐκ τοῦ ἐνεργοῦντος. Τὸ οὖν ἔκπνοον ὦ φιλόσοφε ἕτερόν ἐστι τοῦ ἐξ οὗ ἐστι κατ' αὐτὸ τοῦτο, ἢ ταυτὸ κατὰ πάντα, καὶ οὐδαμῶς ἕτερον. καὶ εἰ ταῦτα οὕτως ἔχει καὶ σε, μάτην ἐλαύνεται σαβέλλιος τὰ ἐκ τοῦ Πατρὸς συναναάρχως ὄντα, τὸν υἱόν φημι καὶ τὸ Πνεῦμα. οὐχ ἕτερα καθ' ὑπόσασιν ἀλλήλων, ἀλλὰ ταυτόν τι καὶ ἓν κατὰ πάντα λέγων εἶναι. καὶ οὐ μόνον τὸ γεννητῶς ἔκπνοον, ὅφησιν ὁ μέγας

Βασί-

βασίλειος, ταύτη ἓν καὶ ἀδιάφορόν ἐστι τῷ ἐξ οὗ γεγέννηται, ἀλλὰ καὶ τὸ δημιουργικῶς αὖθις ἔκπνοον ὄν, ἓν ἀσύγχυτος καὶ ταὐτὸ τῷ παρ' οὗ δεδημιούργηται κατὰ σε, καὶ ταὐτόν τι καὶ ἓν κατ' οὐσίαν μόνον, ἀλλὰ καὶ καθ' ὑπόστασιν ὅ,τε γεννῶν καὶ τὸ γέννημα, καὶ ὁ δημιουργῶν καὶ τὸ δημιούργημα. Καὶ τίνος ἕνεκα τὰς διαιρέσεις εἰπέμοι τοῦ λόγου ταύτας βασίλειος ὁ μέγας οὕτω παρῆγε, εἰ οὕτως ἔχει τὸ πράγματος καὶ σε; ἔδει καὶ μᾶλλον εἰπεῖν ἐκείνου περὶ τοῦ κυριακοῦ σπερμάτου σώματος, ὅπ τὸ ἔκπνοον εἴτε δημιουργικῶς ἐστιν, εἴτε γεννητῶς, εἴτε φυσικῶς, ἐκ ἔστιν ἕτερον οὐδαμῶς ἐξ οὗ ἐστιν. ἀλλὰ ταὐτόν τι καὶ ἓν καὶ πάντα. καὶ οὕτω λέγων κατεσκεύασεν ἂν καὶ σε πάντως, ὅπ τὸ κυριακὸν σῶμα ἐκ τοῦ Πνεύματος ὂν τοῦ ἁγίου καὶ τοῦ θείου γεγαφὴν, ἢ αὐτὸ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιόν ἐστιν, ὡς εἶναι ταὐτόν τι καὶ ἓν κτίσμα καὶ Πνεῦμα ἅγιον, καὶ σῶμα Χριστοῦ, ἢ ἐκ ἔστιν ἐκ τοῦ Πνεύματος ἁγίου τὸ ἐκ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ὂν κατὰ τοὺς θείους γραφικοὺς, ἐπειδὴ σάρκα καὶ κτίσμα ἐστὶν, ὑπὲρ οὗ καὶ ὁ πᾶς λόγος τῷ διδασκάλῳ. Τὸ δ' αὐτὸν καὶ περὶ τῆς ἐνεργείας. εἰπὲ γὰρ οὖν οὐχ ὅπ τὸ αὐτὸν ἐπιδέχεται λόγον τῇ οὐσίᾳ. διὸ καὶ γὰρ τὸ αὐτὸν ἐπιδεχόμενα λόγον. ἀλλ' ὅπ ἓν ἐστι καὶ τὸ αὐτὸ, ποτὲ μὲν οὐσία, ποτὲ δὲ ἐνέργεια καὶ γεγενημένη ἡ αὐτὴ λεγομένη. ἀλλὰ ἀλλὰ τοῦ γέλωτος. ἴλεως δὲ ἡμῖν εἴη καὶ ὁ θεολόγος πατὴρ ἁπάντων. οὐδὲ γὰρ ἡμέτερα ταῦτα. πῶς δὲ τοῦ γεγενημένου ψευδοσοφίας τε, καὶ ψευδοδοξίας μάλιστα. οἷς καὶ ἡμεῖς ἐξ ἀπάγκης καὶ χεῖρα καὶ γλῶτταν δίδομεν, οὐχ ἵνα ζωπυρώμεθα, ἀλλ' ἵνα ἐξελέγξωμεν. Ἐκεῖνος καὶ γὰρ ὁ μέγας τὸ ἔκπνοός φησιν ἢ γεννητῶς ὡς ὁ υἱὸς ἐκ τοῦ πατρὸς, ἢ δημιουργικῶς ὡς τὰ κτίσματα ἐκ τοῦ θεοῦ, ἢ φυσικῶς, ὡς ἡ ἐνέργεια ἐκ τοῦ ἐνεργοῦντος. καὶ διὰ τοῦτο τὸ παράγγελμα τοῦ χριστοῦ σῶμα ἐκ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου ὂν, ὅτε γεννητῶς φησὶν ἐστιν ἐξ αὐτοῦ, Πνεῦμα καὶ τοῦ αὐτοῦ, ἐπειδὴ τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ Πνεύματος Πνεῦμα ἐστὶ κατὰ θείους γραφικοὺς, ὅτε φυσικῶς, ὡς ἡ ἐνέργεια ἐκ τοῦ ἐνεργοῦντος. ἐπὶ τοῦ ἀπλῆς φησι καὶ ἀσωμάτου φύσεως τὸν αὐτὸν τῇ οὐσίᾳ ἐπιδέχεται λόγον ἡ ἐνέργεια. μονονουχὶ τοῦτο λέγων ὁ διδάσκαλος, ὅπ ἐπειδὴ τὸ τοῦ χριστοῦ σῶμα, οἷα δὴ σῶμα ἀνθρώπινον, καὶ κτίσμα ἐστὶ, καὶ σύνθετον ἐκ τεσσάρων στοιχείων, ἐκ ἔστιν ἐκ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου, ὡς ἐνέργεια αὐτοῦ φυσικὴ. καὶ τὸ Πνεῦμα, καὶ ἀσώματον καὶ ἀπλοῦν. ἐπὶ τῆς τοῦ ἀπλῆς καὶ ἀσωμάτου φύσεως, τὸν αὐτὸν τῇ οὐσίᾳ λόγον ἐπιδέχεται ἡ ἐνέργεια. οἷον ὡς ἡ οὐσία ἀπλῆ καὶ ἀσύνθετος, οὕτω καὶ ἡ ταύτης ἐνέργεια ἀπλῆ καὶ ἀσύνθετος. ὡς ἡ οὐσία ἄκτιστος, οὕτω καὶ ἡ ταύτης ἐνέργεια πάρρω ἄκτιστος. ὡς ἀόρατος καὶ ἀόριστος ἡ οὐσία, οὕτω καὶ ἡ ταύτης ἐνέργεια πάσης ἀνθρωπίνης καὶ ὁρισμοῦ. ὡς ἀόρατος ἀνθρώποις ἡ οὐσία, οὕτω καὶ ἡ ταύτης ἐνέργεια. Ἐπεὶ οὖν οὐ τοιοῦτον τὸ κυριακὸν σῶμα, οὐδὲ ὡς ἐνέργεια φυσικὴ ἐστιν ἐκ τοῦ Πνεύματος. ἀλλὰ δημιουργικῶς φησιν ἐστιν ἐξ αὐτοῦ. Ἐμαθες πῶς τὸν αὐτὸν ἐπιδέχεται λόγον τῇ οὐσίᾳ ἡ ἐνέργεια ἐπὶ ἀπλῆς καὶ ἀσωμάτου φύσεως, καὶ τίς ἐστιν ὁ λόγος οὗτος, καὶ ὅπ δύο εἰσὶν ἥτε οὐσία, καὶ ἡ ἐξ αὐτῆς φυσικὴ ἐνέργεια, οὐ πράγματα καὶ τὸν ἱερὸν ἀνασάσιον, ἀλλὰ τῷ λόγῳ καὶ τὸν μέγαν βασίλειον, καὶ δὴ καὶ τὸν νοῦν θεῖον γεγενόμενον, καὶ οὐχ ἓν πάντα; Μάθε πρὸς τούτοις ἐκ τοῦ διδασκάλου λόγων κἀκεῖνο, ὅπ καὶ φυσικὴ, καὶ ἄκτιστος ἐστιν ἡ ἐνέργεια. ἡ φυσι-

ἡ φυσικῶς γάρ φησι τὸ ἔκλυσις, ὡς ἡ ἐνέργεια ὂν καὶ ἐνεργοῦντος. ἡδὲ ἄκλησις ἐνέργεια κατὰ τὸν σοφὸν Μάξιμον, ἄκλησιν χαρακτηρίσει οὐσίαν. ἡδὲ κλῆσις, κλῆσιν δηλώσει φύσιν. δεῖ καὶ γάρ φησι σώζε τῷ μεγάλῳ βασιλεῖ δηλονότι καὶ ὅτι, κατάλληλα τῆς φύσεσιν εἶναι τὰ φυσικὰ ὅτε ψύχει τὸ πῦρ, ὅτε θερμαίνει ὁ κρύος καὶ. ὅπερ ταὐτὸν ἀνείη τῷ πολλάκις ἤδη ῥηθέντι πρὸς καὶ μεγάλε βασιλεῖ σκείῳ, τὸ τὸν αὐτὸν ὑποδέχεσθαι λόγον τῇ οὐσίᾳ τῶν ἐνέργειαν. ἔδειξε δὲ καὶ ἄλλως ὁ μέγας τὸ ταύτης ἄκλησιν διὰ τῆς καὶ λόγου διαιρέσεως, τὰ μὴ κτίσματα δημιουργικῶς εἰπὼν εἶναι ὂν καὶ θεοῦ, οἷς δὴ καὶ τὸ καὶ χριστοῦ σῶμα συνῆψε, τὴν δὲ ἐνέργειαν οὐ δημιουργικῶς, ἀλλὰ φυσικῶς, διὸ καὶ τὸν αὐτὸν αὐτὴν ὑποδέχεσθαι τῇ οὐσίᾳ λόγον. Ἀλλὰ περὶ μὲν τοῦ φυσικοῦ, καὶ ἀκλήσου ταύτης πλατύτερον ἐν τοῖς ἑξῆς εἰρήσεται, οὐδὲ γὰρ ἐν τοῖς ἤδη ῥηθεῖσι, καὶ κλῆσιν εἶπεν αὐτὴν ὁ γεηγορεύς. πῶς γάρ; ὁ τὴν φύσιν αὐτὴν εἶναι λέως λέγων, οὐκ ἕτερον. ἐρεῖ εὐθὺς μετὰ τοῦτο ἄκλησμα ταύτην, ἄρα δὴ ἄκλησμα. τοιαύτη καὶ γὰρ ἡ ἐκείνου θεολογία, τὸ καὶ θεοῦ οὐσίαν φημὶ καὶ κτίσμα, καὶ μὴ ὂν τὸ αὐτὸ διδάσκειν, καθὰ τὴν ὁμωνυμίαν ὡς αὐτὸς φησι. νυνὶ δ' ἐπεὶ τὸ πῶς τὴν αὐτὸν ὑποδέχεται λόγον ἡ θεία οὐσία τῇ θείᾳ ἐνεργείᾳ, καὶ ἡμῖν ὁ λόγος ὂν τῶν πατέρων ἐπέδειξε, φέρε δὴ καὶ πῶς οὐ τὸν αὐτὸν ὑποδέχεται λόγον, καὶ τοὺς αὐτοὺς ἐπιδείξωμεν διδασκάλους, ἐπαναλαβόντες τὸν αὐτὸν λόγον ἄρτι. Ἡ θεία φύσις ἐν πᾶσι τοῖς ὑπνουμένοις φησὶν ὀνόμασι, καθὸ ἐστι, μένει ἀσήμαντος, ὡς ὁ ἡμέτερος λόγος. ἀνεργήτην γὰρ καὶ κεκρυμμένην. ἀγαθόντε καὶ δίκαιον, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα μαθόντες, ἐνεργῶν διαφορὰς ἐδιδάχθημεν. τοῦ δὲ ἐνεργοῦντος τὴν φύσιν, οὐδὲν μᾶλλον διὰ τῶν ἐνεργῶν καταγνώσεως ὑπηγεῖται δυνάμεθα. ὅταν γὰρ ἐπιδίδωσι λόγον ἑκάστου τούτων τῶν ὀνομάτων, καὶ αὐτῆς τῆς φύσεως, περὶ ἣν τὰ ὀνόματα, οὐ τὸν αὐτὸν ἀμφοτέρων ἐπιδώσει λόγον. εἰ δὲ ὁ λόγος ἕτερος, οὐτῶν καὶ ἡ φύσις διάφορος.

Οὐκοῦν ἄλλο μὲν ἡ οὐσία, ἧς οὔπω λόγος μηνυτὴς ἐξευρέθη. ἑτέρα δὲ τῶν περὶ αὐτὴν ὀνομάτων ἡ σημασία, ἐξ ἐνεργείας τινὸς, ἢ ἀξίας ὀνομαζομένων. Ὁ δὲ σύμπνους τοῦ θεολόγου, καὶ ἀδελφὸς τούτου, γεηγόριος ὁ νύσσης φημὶ, ἡ κυρίοτης φησὶν, οὐχὶ οὐσίας ὄνομα. ἀλλ' ἐξουσίας ἐστὶ. καὶ ἡ τοῦ χριστοῦ προσηγορία τοῦ βασιλέως ἐνδείκνυται. ἄλλος δὲ τῆς βασιλείας, καὶ ἕτερος ὁ τῆς φύσεως λόγος. Ταῦτα δὲ οὐ δ' ἑρμηνείας οὐδὲ πεξεργασίας τῆς τινοσοῦν δεῖται χρεῶν. ἄλλον μὲν γὰρ τόν τῆς φύσεως εἶναι λόγον οἱ θεολόγοι φασὶ φανερῶς, ἕτερον δὲ τὸν περὶ αὐτὴν ἐνεργοῦντα καὶ ὀνομάτων. μᾶλλον δὲ τῆς μὲν φύσεώς φησιν αὐτῆς οὐδεὶς οὔπω λόγος μηνυτὴς ἐξευρέθη. τῶν δὲ περὶ αὐτὴν ἐνεργῶν καὶ δὴ καὶ τῆς ἀξίας φησὶν εἶναι τὰ ὀνόματα, ἃ καὶ λόγον αὐτῶν ἐκάλεσεν. ἐκεῖνο μονονουχὶ τὸ τοῦ σοφοῦ θεολόγου καὶ μάρτυρος Διονυσίου καὶ οὔπω περὶ τῶν αὐτῶν λέγοντος, ὁ δὴ καὶ φθάσας ἡμᾶς ἐδίδαξεν, εἰ τὴν ὑπερέσον κεφιότητα λέγων, θεὸν, ἢ ζωὴν, ἢ οὐσίαν, ἢ φῶς, ἢ λόγον ὀνομάσωμεν, οὐδὲν ἕτερον νοοῦμεν, ἢ τὰς ἐξ αὐτῆς εἰς ἡμᾶς προαγομένας δυνάμεις, ἐνθεωτικὰς, ἢ ὁσιοποιοὺς, ἢ ζωογόνους, ἢ σοφοδώρους. αὐτῇ δὲ καὶ τὴν πασῶν τῶν νοερῶν ἐνεργῶν ἀπόλυσιν ὑπεβάλλομεν. οὐδὲ μίαν ὁρῶντες θέωσιν. ἢ ζωὴν, ἢ οὐσίαν, ἥτις ἀκεραίως ἐμφερὴς ἐστὶ τῇ πάντων ἐξηρημένῃ καὶ πάσαν ὑπερεχούσῃ αἰτίᾳ. Καὶ εἶνα μὲν ἀρκέντως εἰρήσθω. ἐπὶ δὲ τὸν φιλόσοφον αὖθις

αὖθις καὶ τοὺς ἐκείνου λόγους ἔλθωμεν. Ὅταν πρὸς τὴν ἐνεργοῦσαν θεότητα τὸν ἀναφορὰν ἔχῃ φησὶ τοῦνομα τῆς ἐνεργείας, καὶ τὸν αὐτὸν ὑποδέχηται λόγον τῇ οὐσίᾳ, καὶ αὐτενέργεια πρὸς τῶν ἁγίων καλεῖται. ἄλλως δ' οὐκ ἂν δήποτε. δυοῖν γὰρ θάτερον ἔπειτ' ἂν ἑξῆς. ἢ κτίσμα εἶναι, ἢ μὴ ὄν, καθάμοι καὶ ἀνωτέρω πολλαχῇ τῆς τῆς ἐνεργείας φωνὴν διηρῆσθαι συμπέπωκεν, ὁμώνυμον οὖσαν. Εἶτα μετὰ τὸν πολλὸν καὶ τῶν ἁγίων καὶ ὀρθοῦ λόγου γλωσσαλγίαν ἐκείνην, ἡμεῖς γάρ φησιν ὑπὸ τῆς ἀπλῆς καὶ θείας ὡς ἔφημεν φύσεως, μὴ δύο νοεῖν ἔχοντες ἄκλησιν, τῶν ἁγίων διαῤῥήδην ἀπαγορευόντων παντάπασιν, αὐτὸν εἶναι θέλησιν τοῦ θεοῦ γεγραμμένον λόγον. καὶ ταυτὸν οὐσίαν καὶ θέλησιν ἀκριβῶς. Πᾶσαν ἐν τοῖς ὀρθοδόξοις τὸν ἑαυτοῦ αἵρεσιν, μᾶλλον δὲ τὰς αἱρέσεις ἀθρόας ἐξήμεσε. καὶ εἰμηδὲ ἄλλοτε τῶν κατὰ τῆς εὐσεβοῦς ἡμῶν πίστεως, καὶ δὴ καὶ τῶν ταύτης θεολόγων τε καὶ διδασκάλων ῥηθέντων αὐτῷ καὶ γεγραμμένων ἦν, ἤρκεσεν ἂν ταῦτα διαγράψαι τοῦνομα τῆς βίβλου τῶν πρωτοτόκων τῶν ἀπογεγραμμένων ἐν οὐρανοῖς, καὶ καταλόγου τῆς ἐκκλησίας αὐτὸν ἐκβαλεῖν, καὶ μακαρίου θεῖαν τῶν αὐτῆς ἱερῶν πρεσβόλων. ὅρα καὶ γὰρ τὸν τῆς δυσεβείας πονηρὸν τόκον. ὅταν μὴ πρὸς τὴν ἐνεργοῦσαν φησὶ θεότητα τὸ τῆς ἐνεργείας ὄνομα τὴν ἀναφορὰν ἔχῃ. μὴ δ' αὐτὰ οὐσίας ἐκλαμβάνεται τοῖς ἁγίοις, δυοῖν θάτερον ἔπειτ' ἂν ἑξῆς. ἢ κτίσμα εἶναι, ἢ μὴ ὄν. Ἄρα τετόλμηκέτι τῶν ἀρχαίων τε, καὶ πρεσβυτέρων αἱρετικῶν τιν' ἄρα ποτὲ; βαρλαάμ μὲν καὶ ἀκίνδυνος οἱ τοῦ φιλοσόφου τούτου πατέρες καὶ ὁδηγοὶ καὶ καθηγητὰ τὸν δυσεβείαν, τοὺς μὲν πρὶν δυνόμενον τὸν γαλάτην. οὐδὲ καὶ μονοφυσίτας τε καὶ μονοθελήτας, ἐνῶ πρὸς νῦν λέγω καὶ τοὺς πρὸ τούτων αἱρεσιόντε καὶ πρεσβύτιον καὶ τὸν Πνευματομάχον μακεδόνιον, ἐν ἄλλοις τε πολλοῖς ὑπερήλασαν, καὶ δὴ καὶ τῷ εἰς κτίσιν τολμῆσαι καταγαγεῖν τὰ τοῦ θεοῦ φυσικὰ, καὶ κτίσμα φανερῶς εἰπεῖν τὴν ἐνέργειαν τοῦ θεοῦ, καὶ αὐτὴν φημι τὴν αὐτοῦ θεότητα. οὗτοι δὲ ὡς ἂν ὑπεναψιλλόσωται τῇ κακοδοξίᾳ, καὶ μὴ δόξῃ τὰ πάντα ἐκείνοις ἔπεσθαι, καὶ μάτην ὑπούρεσθαι τὸ τῆς φιλοσοφίας ὄνομα, οὐ κτίσιν μόνον ἐρῆκε τὴν ἐνέργειαν τοῦ θεοῦ. ἀλλὰ καὶ τοῖς μὴ οὖσιν αὐτὴν συνέταξε. δυοῖν γάρ φησι θάτερον ἔπειτ' ἂν ἑξῆς. ἢ κτίσμα εἶναι τὴν ἐνέργειαν τοῦ θεοῦ, ἢ μὴ ὄν. Καὶ πόθεν εἰπέμοι φιλόσοφε, τὴν θεολογίαν ταύτην ἀκήκοας. τίνων διαγγελιῶν. ποίων ὑποτόλμων καὶ προφητῶν. τίνων θεολόγων καὶ διδασκάλων ὀνομαθὼν ἔχειν ταῦτα, ὅπη τοῦ θεοῦ φυσικὴ ἐνέργεια, περὶ ἣν ταύτης ἡμῖν τε καὶ τοῖς ἡμῶν θεοφόροις διδασκάλοις ὁπᾶς λόγος, εἰμὴ αὐτὴ ἡ τοῦ θεοῦ φύσις εἴη, ἢ κτίσμα ἐστὶν, ἢ μὴ ὄν. περὶ μὲν ἐνεργείας θεοῦ καὶ κτίσματος, ἄλλα τε πολλὰ τῶν θεολόγων διδασκάλων, τὰ μὲν ἤκουσας ἤδη ῥηθέντα, τὰ δὲ καὶ μελλόντα ἀκούσας ὡσαύτως, καὶ πρὸς τοῖς ἄλλοις κἀκείνο φημι, τὸ ὅπ δεῖ τὰ φυσικὰ καταλληλα τῆς φύσεσιν εἶναι, καὶ ὅπ εἰ κτῆσι ἡ ἐνέργεια, καὶ κτῆσιν δηλώσει φύσιν, εἰ δὲ ἄκτης, ἄκτησον χαρακτηρίσει οὐσίαν. ὅπ δὲ καὶ μὴ ὂν ἔφης εἶναι τὴν ἐνέργειαν τοῦ θεοῦ, τοῦτο χρεὸν οὐδὲ βλασφημίαν, οὐδὲ αἵρεσιν ἐστὶ κυρίως εἰπεῖν. ἄνοιαν δὲ μᾶλλον καὶ μέθην. καὶ φρενῶν ἔκστασιν. καὶ πρὸς φροσύνην τοῦ λέγοντος, καὶ ὅπα τοιαῦτα. Τὴν μὲν γὰρ ἐνέργειαν οὐ θεολόγοι μόνον, καὶ θεοφόροι. καὶ σοφῶν καὶ φιλοσόφων χοροὶ, ἀλλὰ καὶ πᾶς ἁπλῶς ὁ νοῦ

νοῦ γεγυμνῷ καὶ λόγῳ, δυάμει καὶ κινήσεσι φυσικῇ, ἧς ἐστέρηται μένον τὸ μὴ ὄν. καὶ θαυμάζει αὐ εἴη, μᾶλλον δὲ καὶ γέλωτος ἀφορμὴ κατὰ τῶν ὀνείνα λεγόντων, εἰ ἡ τὸ μὴ ὄν διὰ τῆς ἑαυτῆς ἀναχωρήσεως ὁμοῦ καὶ στερήσεως ἀποδεικνῦσα μηδαμῶς ὄν. καὶ αὖθις τὸ ὄν ζωωτικᾶσα καὶ ὄν ἀποδεικνῦσα δι' ἑαυτῆς, φυσικὴ δυάμις καὶ ἐνέργεια, αὖτηνε αὐ εἴη μὴ ὄν κατὰ σὲ. ὥσπερ αὐ εἴπε ἔλεγε τῶν τὰ σώματα ζωοῦσαν ψυχήν. ἐρήμην εἶναι ζωῆς, καὶ τῶν κίνησιν καὶ τῶν δυάμιν, ἀκίνητόν τε καὶ ἀδυάτον αὖθις, ἢ καὶ τὸν τῆς ἡμέρας ποιητὴν ἥλιον, φωτὸς ἄμοιρον πεφυκέναι. Κάπειτα ὁ γεγόνει ὀνόματος μᾶλλον ἢ τοῦ ὀνειρώδους διδάσκαλος ὁ φωνὴ, ὥστε τοῖς ἄλλοις κἀκείνο θαυμασίως καὶ ὑψηλῶς ἄγαν φησὶν. ὅτι τοῦ Θεὸν ἐν σαρκὶ πεφανερῶσθαι ἡμῖν ὁ τὰς ἀποδείξεις δεῖται ζητῶν, ὥστε τὰς ἐνεργείας βλεπέτω. καὶ γὰρ τοῦ ὅλως εἶναι Θεὸν οὐκ ἄνευ ἀποδείξιν ἑτέραν ἔχει, πλὴν τοῦ δι' αὐτῶν τῶν ἐνεργῶν μαρτυρίας. Τί δὲ ὦ σοφὲ γεγορᾶ. ὁ τοῦ μὴ ὄντος ἀπεδείχθη ἡμῖν ἡ ἐν σαρκὶ παρουσία, ὁ ὑπὲρ φύσιν φανέρωσις τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ Θεοῦ; ἀλλὰ τοῦ εἶναι Θεὸν ὅλως οὐκ ἄλλην ἔχομεν ἀπόδειξιν, ἢ τὸ μὴ ὄν; ἀῦτα ὁ γὰρ αὐτὸς καταστοχάζεις. μὴ ὄν εἶναι λέγων τῶν ἐνέργειαν τοῦ Θεοῦ, καθάφησιν ὁ θεολόγος ὅτος διδάσκαλος. Ἀλλ' ὁ κενὸς τοῦ Χριστοῦ ὀκκλησίας ἥλιος ὁ διδάσκαλος, οὐχ ὅτω τὰ γιαῦδε φησὶν. ἀλλὰ πῶς; ὁ μεγέθος φησὶ ὁ καλλονῆς τῶν κοσμάτων ἀναλόγως ὁ θυεσιουργὸς καθορᾶται. καὶ τὰ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται, ἤτε ἀΐδιος αὐτοῦ δυάμις καὶ θειότης. ὅπερ οἱ θεολόγοι Πατέρες ἀναπτύσσοντες τοῖς ἑαυτῶν λόγοις καθὰ καὶ ἡμῖν ἐν τοῖς φθάσασιν ἤδη δέδεικται, τῶν δημιουργὸν αὐτοῦ δυάμιν καὶ τῶν σοφίαν ὁ τῶν θεοποιὸν ἐνέργειαν εἶπον. οὐ μὴ ὄν ἀῦτα λέγων, δῆλος εἰ θεοποιῶν, οὐ κ' τοὺς ἕλληνας γοῦν τὸ μὴ ὄν Θεὸν. ὀκεῖνοι μὲν γὰρ τοῖς μὴ ὄσι θεοῖς λατρεύοντες ἦσαν κακῶς, καθάφησιν ὁ ἀπόστολος. οὐ θεοποιῶν ὡς φῆς ὁ τὸ μὴ ὄν Θεὸν, ἀλλὰ τὸ μηδαμῇ μηδαμῶς ὄν, ὡς οὐχὶ κἀκείνης ὑπερβαίνεις τῇ ἀθεΐα. ὅθεν οὐ δίκαιος αὐ εἴης ἐπὶ δυσχεραίνειν ὥστε τὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ τόμου, λεγόντων εἰς τὸ ἀύπαρκτόν σε πιστεύειν, μηδαμῇ μηδαμῶς ὄν λέγοντα τῶν ἐνέργειαν τοῦ Θεοῦ. τὸ γὰρ μηδαμῇ μηδαμῶς κατ' ἐνέργειαν ὄν, οὐδὲν ἄλλο, ἢ μηδαμῇ μηδαμῶς καὶ φύσιν ἐστὶν, ἐπειδὴ καὶ ἀπὸ τοῦ ἑκάστου φησὶν ἐνεργείας, ἢ ἑκάστου φύσις χαρακτηρίζεται, ὁ κατάλληλα δεῖ τοῖς φύσεσιν εἶναι τὰ φυσικά. ἄλλως τε, οὐ δὲ ἐνέργειάπινα ἄλλην εἶναί φασιν οἱ αὐτοὶ θεολόγοι μέσον κτίσεως καὶ ἀκτίστου, ὅπερ οὐδὲ φύσιν. οὐ δὲ θαυμασίως καινὴν ἄλλην ἐξεῦρες ἐνέργειαν ἐξεναντίας δήπουθεν τοῖς κακῶς ὀκεῖνα θεολογήσασι, τὸ μηδέν. καὶ οὐδὲ μέχρι τῶν εἰρημένων ἤδη τῶν κενὴν ἑαυτοῦ θεολογίαν, ἢ θεομαχίαν ὁ γεγορᾶς ἴσησιν. ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν φυσικῶν θέλησιν τῆς τρισυποστάτου θεότητος, ὅσον τὸ καθ' ἑαυτὸν ἀναιρεῖ. φησὶ καὶ γὰρ αὐτὸν εἶναι θέλησιν λέγομεν τοῦ Θεοῦ λόγον, καὶ ταὐτὸν οὐσίαν εἶναι καὶ θέλησιν ἀκεραίως.

Καὶ ἡ τῆς θεολογίας ἡ κενοφωνίας ὑπόθεσις, ὡς λίαν ὑψηλὴ τε καὶ ἀσφαλὴς. Ἵνα γάρ φησιν μὴ δύο τὰ ἄκτιστα νοεῖν ἔχομεν, τῶν ἁγίων διαῤῥήδην ἀπαγορευόντων παντάπασι. Καὶ τίς ἐστιν ὁ λέγων φιλόσοφε, δύο, ἢ πολλὰ τὰ ἄκτιστα; εἰ γὰρ τοὺς λέγοντας τὰ φυσικὰ τοῦ Θεοῦ ἄκτιστα, τοῦτος φῆς δύο καὶ πολλὰ ἄκτιστα λέγειν.

λέγειν; ἀλλ' οὐχ ἡμεῖς, οὐδὲ ὁ τῆς ὀκκλησίας ἱερὸς τόμος. ἀλλ' ὁ χορὸς μᾶλλον τῶν θεολόγων Πατέρων καὶ διδασκάλων ἐστὶ, κατάλληλα δεῖ τοῖς φύσεσιν εἶναι λεγόντων τὰ φυσικὰ, καὶ ὅπου οὐδὲν τῶν ἐν τῷ θεῷ πλεῖον, ὡς οὐδὲ τῶν ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ ἄκτιστον. Τί δὴ καὶ ὁ στερρὸς τοῦ ὀκκλησίας τοῦλος ἀθανάσιος, λέγων ὡς καὶ αὐτὸς παρ' ἡμῶν εἰρημένον χθὲς ἤκουσας, ὅπ οὐχ ἕνεκεν κτίσεων πραγμάτων ἐφίστεν ὁ Χριστὸς, τὰ πάντα ὅσα ἔχει ὁ Πατὴρ ἐμά ἐστιν. ἀλλ' ὅπα αὐτῆκε τῇ θεότητι τοῦ Πατρὸς. ἴδια ἑαυτοῦ ὁ Κύριος ἔφησεν εἶναι. Τί δὲ ὁ τῆς ὀρθοδοξίας ὁμολογητὴς Μάξιμος ὁ στρφὸς, ἔστι πρᾶγμα λέγων ὑπὲρ αἰῶνας ἡ τοῦ Χριστοῦ βασιλεία. ὁ γὰρ δὴ θέμις φησὶ λέγειν ὑπὸ αἰώνων, ἢ χρόνων τῶν τοῦ Θεοῦ φθάνειν βασιλείαν. οὐ δὴ δύο καὶ πολλὰ φάσκων ἄκτιστα λέγειν, τὰς μετὰ τῆς θείας οὐσίας, καὶ τὰ φυσικὰ καὶ ἴδια ἑαυτῆς θεοπρεπῶς ἄκτιστα λέγοντας ἑαυτόν λέγεις, ὥσπερ οὐ εἰ καὶ πολλάκις ἔλεγε θεὸς τῶν ὀκκλησίαν πρεσβεύειν. διὰ τὸ, Θεὸν τέλειον ἑκάστην τῶν τριῶν θεαρχικῶν ὑποστάσεων εἶναι καὶ λέγεσθαι παρ' αὐτῆς, ἢ καὶ θαυμαστὸς πολλὰς λέγειν ὡσαύτως, τὰς ἐπὶ τοῦ Πνεύματος ἐνεργείας, ἐπὶ τὸ Πνεύματος λέγεσθαι, ἢ καὶ τρεῖς ἡμᾶς εἶναι λέγειν Ἡλίους, ἐπειδὴ ὥστε τῷ ἥλιῳ, καὶ τῶν ἀκτῖνα καὶ τὸ φῶς, Ἥλιον ἡμῖν εἴθισται λέγειν. Ἀλλ' ὥσπερ ὅτε διὰ τὰς τοῦ Πνεύματος φυσικὰς δυάμεις, πολλὰ τὰ Πνεύματα, ἀλλ' εἷς θεὸς ἡμῖν ὁ θαυμαστὸς, σὺν Πατρὶ καὶ υἱῷ δοξαζόμενος, ὡς δὲ καὶ ὁ αὐθητὸς ἥλιος εἷς, ὅτω καὶ τῶν φυσικῶν αὐτοῦ δυνάμεων λεγομένων. οὐδὴ κἀν τοῖς φθάσασιν ἡμῖν εἰρηται, ὅτω καὶ τῶν φυσικῶν τοῦ Θεοῦ θεοπρεπῶς λεγομένων ἀκτίστων, οὐ πολλὰ τὰ ἄκτιστα, οὐδὲ πολλοὶ θεοὶ κατὰ τὰς σὰς ἐρεχελίας τε καὶ συνφανίας.

Ἀλλ' ἓν τὸ ἄκτιστον, καὶ εἷς ὁ Ἰησοῦς καὶ ἐνεργὸς καὶ θελητὸς καὶ παντοδυάμος θεὸς. μᾶλλον δ' εἰ μὴ ὀκεῖνα λέγοις ἄκτιστα καὶ τῶν ἱερῶν θεολόγων, ἓν τὸ ἄκτιστον λέγεις, καὶ ἕνα τὸν Ἰησοῦν θεόν. εἷς γὰρ καὶ μόνος καὶ ἀδιαίρετος, καὶ ἀσύγχυτος ὁ Ἰησοῦς θεὸς ἀκριβῶς, ἢ θεία φημὶ φύσις σώζει τοῖς ἑαυτῆς φυσικοῖς καὶ ἰδίοις, ὥσπερ καὶ ἡ ἥλιος εἷς, ἅμα τοῖς φυσικῶς αὐτῷ σωζῶσι, τῇ ἀκτῖνι λέγων καὶ τῷ φωτὶ. εἰ δὴ τὰ φυσικῶς ὑπόντα τῷ θεῷ φαίης κτίσα, ἐκ ἓν τὸ ἄκτιστον λέγεις, καθάπερ ὑπέλαβες. ἀλλ' οὐδὲν τοῦ γὰρ φυσικῶν πεφυκότων κτίσεων οὐδεμιᾷ μηχανῇ ποτ' ἂν ἡ αὐτὴν φύσις ἄκτιστος γένοιτο. ὥσπερ οὐ δ' ἀκτίσεων ὄντων ὀκείνων, τῶν φύσιν οἱόντε συγχαίειν κτίσιν. ὡς οὐδὲ τοῦ ἀκτίνος ἀχλυώδους νυνὸς καὶ ζοφερᾶς φαινομένης, ὁ ἥλιος καὶ φύσιν αὐ εἴη λαμπρὸς, ἢ λαμπρᾶς τοῦ μπαλιν καὶ φύσιν ὑπόστασις ὀκείνης, ἀλαμπῆνα καὶ σκοτεινὸν πεφυκέναι τὸν φυσικῶς ὀκείνην ἀναβλύζοντα ἥλιον. τὸ δὲ οὐχὶ καὶ τρία ἀνάρχα καὶ σωματικὰ τῶν ἁγίων ἀκόρμο τρανῶς ἐπ' ὀκκλησίας θεολογούντων τὸν κατ' οὐσίαν ἕνα θεὸν, τὸν Πατέρα φημὶ καὶ τὸν υἱὸν καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον; πολλὰ γοῦν ὁ διὰ τοῦτο τὰ ἄκτιστα καὶ πολλοὶ θεοί; Ἀλλὰ ὁ ὑποστατικὴν ὁ γεγορᾶς οὐ φυσικὴν ἐλέγχει φανερῶς λέγων τῶν θείαν θέλησιν, τὸν υἱὸν εἶναι λέγων μόνην θέλησιν τοῦ Πατρὸς, ὅπερ οἱ μονοθελῆ πάλιν κακῶς λέγοντες ἦσαν. ὀκείνων ὁ γὰρ τὰς δύο θελήσεις ἀπαγορεύοντων ἐπὶ Χριστοῦ, ὁ λεγόντων ἄλλα τε πολλῆσα, καὶ ὅπ τῆς θελήμασιν, οἱ θέλοντες συνεισάγοντες, καὶ κίνδυνος ὁ ὀνόματος, καὶ δύο τοῦ Χριστοῦ λέγειν τὰς θελήσεις ὑποστάσεις, ὥσπερ ἄρα καὶ δύο θελή-

θελήματα, οἱ θεολόγοι πατέρες οὐθὺς ἀπεφήναντο. ἃ πᾶς θελήσεσιν οἱ θέλοντες σωεισάγοντες, καὶ τοῖς θέλουσι καὶ τὴν δικαίαν αὐτεξουσίαν αἱ θελήσεις σωεισαχθήσονται. καὶ οὕτω καὶ τὸν ὑμετερόν φησι λόγον ἑτεροθελὴς ἡ ἁγία τριάς ἔσται, τοῖς θεοῖς θέλουσιν ὡς φασὶ, τριῶν καὶ τῶν θελημάτων σωεισαχθέντων. ὁ δὲ καὶ ὁ γεννηματᾶς νῦν οὕτοι κατεσκεύασε, θέλησιν καὶ πατρὸς τὸν υἱὸν εἶναι λέγων. ὅσον ἐνυπόστατον θέλησιν, ὥσπερ δὲ καὶ σοφίαν καὶ λόγον καὶ δύναμιν καὶ τὰ τοιαῦτα, καὶ τὴν ἱερὰν θεολογίαν, ἀλλ' ἐκ αἱρέσεως τῆς μιᾶς φυσικῆς τῶν τριῶν θελήσεως, ὑπὲρ ἧς ἡμῖν καὶ ὁ λόγος. Καὶ ἀνυπόστατον δὲ κατὰ τοῦτο τὸν υἱὸν καὶ θεοῦ λέγει γεννηματᾶς, ὅπερ οὐδ' εἰς νοῦν ἐπῆλθε τοῖς μονοθελήταις ἐκείνοις. οὐδεμία γὰρ ἐνέργεια ἐνυπόστατος. Τοιγαροῦν αὐθυπόστατος φασιν οἱ θεολόγοι πατέρες. ἐνέργεια δὲ θεοῦ καὶ ἡ θέλησις αὐτοῦ κατὰ τοὺς αὐτούς. ὁ δ' αὐτὸς γεννηματᾶς, καὶ τὴν φύσιν αὐτοῦ ἀκεραίως εἶναι τοῦ θεοῦ λέγει, τοῦ αὐτοῦ φυσικὴν θέλησιν.

Καὶ εἰ ὁ υἱὸς καὶ θεοῦ γεννηματᾶ ὡς ἔφης ἐστὶν ἡ καὶ θεοῦ θέλησις, ἔστι δὲ καὶ ἡ οὐσία αὐτὴ καὶ θεοῦ, ἡ αὐτοῦ θέλησις, καὶ τοῦτο καὶ σὺ, ὁ υἱός ἐστι λοιπὸν καὶ θεοῦ, ἡ οὐσία τοῦ θεοῦ. ἐπεὶ ὅτι ἔστι τρισυπόστατος ὡς φῆς ἡ θεία οὐσία. ἀλλὰ μία ἐστὶν ὑπόστασις, ὅτι καὶ πατρὸς γνωνηθεῖσα. καὶ οὐχ ὑπόστασις θεία, μίαν μόνην ὑπόστασιν ἐγνώνησεν. ἀλλὰ τοῦ κοινὴν τῶν τριῶν οὐσίαν ὡς φῆς. ἐπεὶ ἔστιν οὐχ ἡ οὐσία ἐν τρισὶν ὑποστάσεσιν, ὡς ἄνωθεν ἐδιδάχθημεν. ἀλλ' ἡ οὐσία τῆς τρισυποστάτου θεότητος, ὅτι τῆς ὑποστάσεως γνωνηθεῖσα καὶ πατρὸς κατὰ σὲ. θέλησιν καὶ γὰρ εἰπὼν τοῦ θεοῦ τὸν αὐτοῦ λόγον μόνην, εἶτ' ἐπήγαγες, ταὐτὸν εἶναι θείαν οὐσίαν, καὶ θείαν θέλησιν ἀκεραίως. μὴ δὲ καὶ θεοῦ μαζίμου λέγοντος ἀκούσας, ὅτι αἱ ἐνέργειαι ὅσαι εἰσὶν οὐσίαι, οὐδὲ καθ' ἑαυτὰς, ἀλλ' ἐν τῇ οὐσίᾳ τυγχάνουσιν. εἰ οὖν οὐσία ἐστὶν ἡ ἐνέργεια κατὰ γεννηματᾶ, ἡ δὲ ἐνέργεια κατὰ τὸν προρρηθέντα θεολόγον, καθ' ἑαυτοῦ οὐκ ἔστιν, ἀλλ' ἐν τῇ οὐσίᾳ, ἡ οὐσία λοιπὸν κατ' ἐκεῖνον, καθ' ἑαυτοῦ οὐκ ἔστιν, ἀλλ' ἐν τῇ οὐσίᾳ, καὶ ἀπώλεσε μετὰ θεοῦ φεῦ ὁ φιλόσοφος τὸν ὅρον αὐτὸν τῆς ἁπλῶς οὐσίας, τὰ προοίμια τῆς διηγήσεως αὐτοῦ, πρᾶγμα αὐθύπαρκτον εἶναι τοῦ οὐσίαν ὁριζομένης, μὴ δεόμενον ἑτέρου πρὸς σύστασιν. καὶ τοῦτο μετὰ πολλοῦ γέλωτος καὶ τῆς τῶν λεγόντων ἀσχύνης. οὐ γὰρ φέρει ἀλλοῖον ἡ οὐσία αὕτη ἡ ἐνέργεια κατ' αὐτοὺς θεωρεῖται. ἀλλὰ φέρει τοῦ οὐσίαν, ὅτι ἔχω λέγειν εἴτε ἑτέραν, εἴτε καὶ ἑαυτοῦ. ἄλλως τε καὶ τῆς θείας θελήσεως, οὐ φυσικῆς δυνάμεως οὔσης, οὐδὲ ἐν τῇ οὐσίᾳ θεωρουμένης, οὐδὲ διαφερούσης τῆς οὐσίας κατ' αὐτὸ τοῦτο καθάφασιν οἱ θεολόγοι διδάσκαλοι, ἀλλὰ τῆς καὶ ὑπὲρ μᾶλλον ὑποστάσεως οὔσης κατὰ γεννηματᾶ τῆς καὶ θεοῦ θελήσεως, καὶ ὅτι ἄλλης, ἢ τῆς θείας οὐσίας, καὶ τῆς θείας θελήσεως ταὐτόν τι καὶ ἓν ἀκεραίως οὔσης καὶ τὸ αὐτὸν, πρός γε τοῖς ζωογονουμένοις ἄλλοις ἀτόποις, οὐδ' οὕτω τοῦ διαφορᾶ ὅκφυγεῖν ὁ φιλόσοφος δύναται.

Ἐπειδὴ γὰρ οὐσία καὶ ὑπόστασις οὐ ταὐτὸν κατάγει τὸν τῆς αἱρέσεως ἀληθῆ λόγον. ὅπερ καὶ γεννηματᾶς ἴσως ὅτι αὐ ἐγνωνθείη, εἴπερ ἡ οὐσία καὶ ἡ θέλησις ταὐτόν τι καὶ τὰ πάντα, καὶ ἀδιάφορόν ἐστι κατ' αὐτὸν, ἰδὲ καὶ κατ' αὐτὸν ἡ θέλησις αὐτὴ ἡ οὐσία οὐκ ἀπὸ πάντη ταυτὸν, ἀλλὰ διάφορόν ἐστιν, οὐ πατρὸς μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν τριῶν ὑποστάσεων ὁμοῦ. ἔπι δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον, εἰ ἡ θέλησις καὶ θεοῦ ὁ καὶ θεοῦ ἐστιν υἱὸς, ἀλλ' οὐ φυσικὴ δύναμις κοινὴ τῶν τριῶν ὡς φησιν ἡ θεολογία, οὐδ' οὕτως αὐ εἴη ταυτὸν καὶ

καὶ διάφορον οὐσία καὶ θέλησις κατὰ γεννηματᾶ, ἐπειδήγε οὐσία καὶ ὑπόστασις οὐ ταὐτὸν ὡς καὶ αὐτὸς αὐ εἴποι, ἀλλ' οὐδὲ υἱὸς καὶ πατὴρ καὶ πνεῦμα ἂν εἴη ταὐτὸν ἁπλῶς, μὴ καὶ λάθωμεν τὰ καὶ λίβυος καὶ αὐτοὶ παθόντες. Τούτων δ' οὕτως ἐχόντων, πρὸς τοῖς ἄλλοις ἀτόποις καθὰ δὴ καὶ πρόφην, οὐδὲ τὴν διαφορᾶν τῆς οὐσίας καὶ τῆς θελήσεως ὅκφυγεῖν ὁ φιλόσοφος ἐδυνήθη. καὶ μάτην ὤφελε κἀκεῖνα προσγράφειν ἑαυτοῦ. οὐδὲ γὰρ ἵνα τὴν διαφορᾶν τῆς θελήσεως καὶ τῆς οὐσίας, ἀλλὰ τὸ ἓν κατὰ πάντα καὶ ἀδιάφορον μᾶλλον κατασκεύασῃ, ὅπι τοῦ θεοῦ λόγου καὶ τοῦ οὐσίαν κατέφυγον. Ἀλλὰ μεθυόντων τε, καὶ ἐξεσηκότων, οὐχὶ σωφρονούντων, οὐδὲ φιλοσοφούντων τοῦ ἀληθινὴν φιλοσοφίαν τὰ τοιαῦτα φιλόσοφε. διὸ καὶ γεννηματᾶς ὁ λαμπρὸς τῆς θεολογίας ἀστὴρ θελήσεως υἱὸν τὸν καὶ θεοῦ μονογενῆ λόγον κακῶς ἀρειανῶν διορθώνοντε καὶ λεγόντων, ἄλλο φησὶ γενῶν καὶ γένεσις, θέλων καὶ θέλησις, λέγων καὶ λόγος, εἰ μὴ μεθύομεν. τὰ μὲν κινούμενος, τὰ δ' οἷον ἡ κίνησις. ἀκούεις ὅπ καὶ κίνησις ὅπι θεοῦ θεοπρεπὴς. καὶ ὁ κινούμενος, ἄλλο παρὰ ταύτην τοῦ κίνησιν; Διὰ τοῦτο καὶ κύριλλος ὁ θεῖος φύσις καὶ ἐνέργεια οὐ ταυτὸν ἔφη, καθάπερ ἤκουσας. καὶ χρυσόστομος ὁ μέγας ἡ σοφία φησὶν ὅν τῆς οὐσίας, οὐχὶ ἡ οὐσία ὅν τῆς σοφίας. Καὶ πάλιν, ὅταν ὁ λόγος φησὶ περὶ ἐνεργείας ἢ, καὶ ἐνεργείας τῆς ἐξ ἀσωμάτου οὐσίας. οἷς δὲ καὶ ὁ θεοφόρος Δαμασκηνὸς ἐπάμεν, τοῦ μὲν θείαν γνώνησιν, ἔργον εἶπε τῆς θείας φύσεως προαγούσης ἐξ ἑαυτῆς τὸ ὁμογενές τε καὶ ὁμοούσιον. τοῦ δὲ κτίσιν θελήσεως ἔργον οὖσαν καθάπερ ἤκουσας, μὴ ζωοποιὸν εἶναι τῷ θεῷ. Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς, ἰσέον φησὶν, ὡς ἄλλο ἐστὶν ἐνέργεια, καὶ ἄλλο ἐνεργηκὸν, καὶ ἄλλο ἐνέργημα, καὶ ἄλλο ἐνεργῶν. ἐνέργεια μὲν οὖν ἐστιν ἡ δραστικὴ καὶ οὐσιώδης τῆς φύσεως κίνησις. ἐνεργηκὸν δὲ ἡ φύσις. ἐξ ἧς ἡ ἐνέργεια πρόεισιν. ἐνέργημα δὲ τὸ τῆς ἐνεργείας ἀποτέλεσμα. ἐνεργῶν δὲ ὁ κεχρημένος τῇ ἐνεργείᾳ, ἤτοι ἡ ὑπόστασις. λέγεται δέ φησι καὶ ἡ ἐνέργεια ἐνέργημα, καὶ τὸ ἐνέργημα ἐνέργεια. Καὶ οἱ μὲν τῆς ἐκκλησίας ὑπὸ διδάσκαλοι, καὶ θεολόγοι καὶ κήρυκες τῆς κατ' εὐσέβειαν ἀληθείας φύσις καὶ ἐνέργειαν γράφασιν ὑπὸ ταὐτὸν. καὶ ἄλλο ἐνέργεια, καὶ ἄλλο ἐνεργηκὸν, καὶ ὅπι δραστικὴ καὶ οὐσιώδης τῆς φύσεως κίνησίς ἐστιν ἡ ἐνέργεια. καὶ ὅπι ὅν τῆς φύσεως ἡ ἐνέργεια προέισιν. ὁ δὲ γεννηματᾶς ἅπαν τὰ ἀναντία τούτοις διπτήδες. ὅπι ταὐτὸ, καὶ ὅν ἄλλο, καὶ ἄλλο φύσις τε καὶ ἐνέργεια. καὶ ὅπι θέλησις θεία ὅν ἄλλο. ἡ δὲ θεοῦ λόγος, καὶ ταὐτὸν οὐσία καὶ θέλησις ἀκεραίως. εἰδὲ μὴ πρὸς τοῦ οὐσίαν φησὶν ἡ θέλησις ἀναφέροιτο, ὡς εἶναι ταὐτὸν οὐσίαν δηλονότι καὶ θέλησιν, δυοῖν θάτερον ἔποιτ' ἂν ἐξῆς, ἢ κτίσμα εἶναι, ἢ μὴ ὄν. Καὶ τοιγε οἱ προρρηθέντες θεολόγοι, ὅν τὸ φύσεως εἶναι καὶ θεοῦ τὸ ἐνέργειαν καὶ τὸ θέλησιν, καὶ δραστικὴν καὶ οὐσιώδη κίνησιν ταὐτοῦ εἶπον ὅν κείνης, καθάπερ ἤκουσαμεν. καὶ πῶς ἂν εἴη τὸ ὅν τὸ ἀνάρχου καὶ θείας ποιῶν φύσεως, καὶ κίνησις ὂν αὐτῆς οὐσιώδης, καὶ δραστικὴ, ἢ κτίσμα ἢ μὴ ὄν. εἰ μὴ καὶ ἡ θεία καὶ αἰτιος φύσις, ἧς ἡ οὐσιώδης καὶ δραστικὴ κίνησις. καὶ ἐξῆς καὶ κτίσμα εἴη καὶ μὴ ὄν. Ὅτι ὅ, τε οὐσία, καὶ θέλησις, ἡ ἐνέργεια πάντη ταυτὸν καὶ διάφορον, ἀλλ' οὐδὲ κτίσμα, ἢ μὴ ὄν εἴη ἂν ἡ αὐτῇ καὶ τὸν φιλόσοφον, διὰ πολλῶν μὲν ἤδη καὶ ἀναντιρρήτων ἡμῖν δέδεικται λόγων. δεῖδὲ καὶ πρὸς τοῦ τὸ οἰκουμενικῶν σαφῶν ἔκτην ὡς εἰς ἔφεσιν ἀναδραμεῖν ἤδη πρὸ, ἐπειδὴ καὶ πρὸ τὸν τῷ χρόνῳ θεῖον. καὶ αὐθρω-

ἀνθρωπίνων ἐνεργῶντα καὶ θελημάτων ἅπας ὁ λόγος Δαμασκηνῆ, καὶ ὁ τοῦ καθ' ἡμᾶς σωτῆρος τρόπος ἐξ Δαμασκηνῆς ὁρμᾶται μᾶλλον, κἀκεῖθεν ὡσπερεὶ ἐνδόσιμον εἰληφὼς, ἔτω καὶ δὴ τὰ πρόσω τοῦ θεολογικοῦ μετάγει τοῦ ἀληθείας χωρεῖ. Μᾶλλον δ' ἐπεὶ καὶ γεγηθὼς Δαμασκηνῆς δοκεῖπως μεμνῆσθαι, διὰ τὴν ἀνάγκην ἴσως τὴν ὑπὸ τοῦ τόμου, τὰ Δαμασκηνῆ δὴ καὶ σκοπήσωμεν πρότερον. καὶ μάλιστα τὴν περὶ ἐνεργείας αὐτοῦ διαίρεσιν ὡς ὁ μονονουχὶ φωνῆς, μᾶλλον δὲ ἀκριβῶς τοῦ θείας ἐνεργείας ὡσπερεὶ τύραννος μετ' ἐξουσίας ὁρίζεται, καὶ νομοθετεῖ, τὰ πᾶς ἱεροῖς θεολόγοις περὶ τούτων θεοπρεπῶς εἰρημένα παρ' οὐδὲν θέμενος, πρὸς τῆς σωτῆρος δηλαδὴ θεωρήσωμεν. τὴν γὰρ τοῦ εἰσαγομένου παρ' Δαμασκηνῆ καὶ κατ' Δαμασκηνῆ λόγωνται καὶ ῥητῶν τῶν ἱερῶν θεολόγων πλατυτέραν ἐξέπασιν καὶ λύσιν, ἰδίᾳ μὴ τοὺς ἀνιερήτικοὺς ἰστοῦσι λόγους πειπαθεῖν πολλάκις ἐπέκεινα, ἐπειδὴ δὲ πυκνῶν σὺν ὀλίγων ἡμῖν καὶ ἀσπεράφων δεῖ πρὸς τὴν Δαμασκηνῆ ἰοῦσιν ἔρευναν, διάγε τὴν σωτήρη κλοπήν. φησὶ πιγαρωῦ ὁ ἡμῖν, καὶ τὰς παρεκτροπὰς καὶ διαστροφὰς τοῦ φιλοσόφου. Φησὶ πιγαρωῦ ὁ αὐτὸς καὶ αὖθις, περὶ ἐνεργείας μυσταγωγῶν τὸν ἑαυτοῦ ἀκραιφνὴ ἀγαθάγγελον. λέγεται μὴν γὰρ ἐνέργεια, ὁ ὑὸς καὶ λόγος τοῦ Θεοῦ. λέγεται δ' ἐν ἐνέργεια καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. σὺν ἀμφίβολον γράφησιν ὁ πολὺς ἀθανάσιος, ὅτι αὐτὸς ἐστιν ἡ τοῦ Πατρὸς ζῶσα δυνὴ, καὶ ἐνοῦσα ἐνέργεια, καὶ λόγος ἀληθινός. Καὶ πάλιν, ἑνὸς ὄντος τοῦ ὑοῦ φησὶ τοῦ ζῶντος λόγου, μίαν εἶναι δεῖ τέλειαν, καὶ πληρῆ τὴν ἁγιαστικὴν, καὶ φωτιστικὴν ζωὴν, ὅταν ἐνέργειαν αὐτοῦ καὶ δωρεὰν, ἤτις σὺν Πατρὸς λέγεται σὺν παρεδίεσθαι. Κυρίλλος δ' ὁμοίως καὶ αὐτὸς, εἰ ὁ ὑὸς ἐξίφησιν ἡ ζῶσα καὶ οὐσιώδης ἐνέργεια καὶ δυνάμις καὶ σοφία τοῦ Πατρὸς. ἐνέργεια καὶ τοῦ ὑοῦ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. ἐνέργεια λέγεται καὶ ἡ ἑκάστῳ τῶν ὄντων ἐνοῦσα φυσικὴ δυνάμις ὡς τὸ θερμαίνειν τῷ πυρὶ, καὶ ψύχειν τῇ χιόνι. λέγεται καὶ τὸ τοῦ ἐνεργητικῆς δυνάμεως ἀποτέλεσμα, ἐνέργεια, καὶ ἔργον, καὶ ἐνέργημα, ὡς ἔργα δὲ ἐνέργεια θεοῦ γῆ δὲ οὐρανὸς, καὶ τὰ ἐν τοῖς. Φησὶ γὰρ καὶ ὁ θεῖος σὺν Δαμασκηνῆ Ἰωάννης, ὡς ἡ ἐνέργεια καὶ ἐνέργημα λέγεται. δὲ τοῦναντίον ἐνέργεια τὸ ἐνέργημα, ὡς καὶ τὸ κίνημα κίνησις. καθ' ὃ σημαινόμενον δὲ τὸν οἶκον ἐνεργεῖν φαμὲν τοῦ οἰκοδόμου, δὲ τοῦ νοικοκυρῆ τὴν ὁλκάδα. ἐνέργεια λέγεται καὶ τὸ μεταξὺ χρονικὸν διάστημα τοῦ κινήσεως τοῦτο οἰκοδόμου πρὸς τὸ οἰκοδόμημενον, δὲ τοῦ νοικοκυρῆ πρὸς τὸ πλοῖον. συμβεβηκὸς ὂν καθ' αὐτὸ, καὶ χρονικῆς μεσότης τῶν ἄκρων ἀμφοῖν, τοῦτο ἐνεργοῦντος καὶ τοῦ ἐνεργουμένου, συγκαταλήγει τοῖς τῶν ἄκρων λήξεσι, καὶ σὺν ἐπ' ἐστὶν οὐδὲν. περὶ ἧς καὶ ὁ θεολόγος ἔφη θεῖος γεγονὼς, ὡς ἐνεργηθήσεται, δὲ σὺν ἐνεργήσει. δὲ ὁμοῦ τῷ ἐνεργηθῆναι παύσεται. καθάπερ δὲ ἡ μεταξὺ τοῦ ὁρωμένου δὲ τοῦ ὁρῶντος ὅρασις, δὲ ἡ μέσον τοῦ γιγνομένου δὲ τοῦ γιγνοῦ γνῶσις. Εἶτα μεταξὺ καὶ ἑτεραίτα σημαινόμενα τῆς ἐνεργείας παρεθεὶς ὁ φιλόσοφος, ὡς ὅιεται μέχρι τῆς δέκα, τὰ μὲν, σὺν τῆς ἀγίων αὐτῷ θεολογίας εἰλημμένα, τὰ δὲ, καὶ παραφθέγματα μᾶλλον αὐτοῦ, ἢ φθέγματα καὶ νοήματα, καθὰ δὴ δὲ τῶν παρρηθέντων αὐτῷ τὰ πλεῖστα, ἀδὴ καὶ ὡς κενὸν. ὄχλον ῥημάτων καὶ οὐδὲν ὄντα πρὸς τὸ παρακείμενον, ὁ λόγος ἡμῖν παρῆκεν, εἶτ' ἐπάγει κἀκεῖνα. τοιούτων τῶν τῆς ἐνεργείας ὄντων σημαινομένων περὶ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Φιλοσοφῶν ὁ θεῖος σὺν Δαμασκηνῆ Ἰωάννης, ἡ τῶν θαυμάτων φησὶ δυνάμις τοῦ θεότητος αὐτοῦ ὑπῆρ-

χεν ἐνέργεια. ἡ δὲ χειρουργία. καὶ τὸ θελῆσαι, δὲ τὸ εἰπεῖν θέλω καθαρίσθητι, τοῦ ἀνθρωπότητος αὐτοῦ ὑπῆρχεν ἐνέργεια. ἀποτέλεσμα δὲ τοῦ ἀνθρωπίνης ἐνεργείας ἡ τῶν ἄρτων κλάσις, καὶ τὸ ἀκοῦσαι τὸν λεπροῦ. τοῦ δὲ θείας ἐνεργείας ὁ τῶν ἄρτων πληθυσμὸς. καὶ ἡ τοῦ λεπροῦ κάθαρσις. Καὶ ταῦτα μὲν ὁ γεγηθὼς ἡμᾶς δ' ἀναγκαῖον σκεῖνον ἐρέσθαι. δὲ τίνος χάριν ὦ φιλόσοφε, τοῦ σὺν Δαμασκηνῆ τοιαῦτ διδασκάλου, καὶ δὴ καὶ τῷ σῷ αὐτῷ, καὶ πρὸ αὐτοῦ θεολόγων, οὓς δὲ αὐτὸς μετὰ τοῦτον αὐτὸν προφέρεις ἑξῆς, περὶ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τοῦ κατ' αὐτὸν ἐνεργείας ὡς καὶ αὐτὸς ἔφης φιλοσοφοῦντων, μὴ καὶ αὐτὸς κατ' ἐκείνους περὶ αὐτῆς ταύτης διαλέγῃ καὶ γράφεις, περὶ ἣν αὐτῆς τῆτε σωτῆρος δὲ τῷ σταυρῷ τόμῳ καὶ ἡμῖν ἅπας ὁ λόγος ὁ περὶ ἄλλης, ἀλλὰ τῶν προκειμένων ὑπόπτοδες ὥσπερ ἀφέμενος, πολλοὺς περιβάλλει κύκλους, καὶ ὀμωνύμους περιεργάζῃ φωνὰς, καὶ τὴν περὶ ἣν ὀκείνην ἀδολεσχίαν, δὲ τὰς κενὰς καὶ ἀχρήστους διαιρέσεις δὲ ἐξηγήσεις ἐπεισάγῃς τῷ λόγῳ. εἰ δὲ καὶ περὶ πάσης ἐνεργείας ὡς φῆς θείας τε, δὲ ἀνθρωπίνης ἐβουλήθης εἰπεῖν, δὲ διδάξαι τὸν σὸν ἑταῖρον, διατὶ μὴ τὸν προρρηθέντα διδάσκαλον τὸν θεῖον Ἰωάννην φημὶ μᾶλλον, καὶ τοὺς σκεῖνον περὶ ἐνεργείας λόγους καὶ τὰς διαιρέσεις δὲ τὴν θεολογίαν εἰς τὸν λογικὸν ἀγῶνα ἐσπεισήγαγες; ἐδόκει γὰρ αὐ ὅτω πάσης ὀκτὸς ὑποψίας εἶναι, καὶ τὰ εἰκότα καὶ κρὶ λόγον ποιεῖν. νυνὶ δὲ πᾶσι τοῦναντίον ἔκγε τῶν λόγων σκείνων ἐξέβη. δὲ εἰ μὴ τοῦτ' αὐτὸ προθεὶς ἦν σκείνῳ τῷ θεολόγῳ τὸ περὶ θείας ἐνεργείας φιλοσοφῆσαι φημὶ, καὶ διαστῆναι ὁμωνυμίας, καὶ θείαν καὶ ἀνθρωπείαν, δὲ κλῆσιν καὶ ἄκλησιν ἐνεργεῖν ἀπ' ἀλλήλων διελεῖν, καὶ τὸ μὲν ἐνέργεια, τὸ δ' ἀποτέλεσμα, καὶ τὰ ἀνεργήτων, καὶ τὰ ἐνεργῶν εἰπεῖν, εἶχεν ἂν πινα δὲ παραιτήσεως λόγον ἴσως σκεῖνα τὰ τοῖς. νυνὶ δὲ πρὸς σκεῖνα βλέπων ὁ διδάσκαλος πάσῃ τῇ προθυμίᾳ, καὶ τοῦτο πρέγγυα τῶν ἄλλων πεπόμενος ἐν σκείνοις, τὸ μὴ μόνον δὲ αὐτὸς αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν περὶ αὐτοῦ θεολογικῶν καὶ πατερικῶν λόγων. καὶ τὴν σκλησίαν Χριστοῦ ταῦτα διδάξαι, καὶ πᾶς ἀνιλέγεσι τοῦτις ἀπικαταστῆναι δὲ διελέγξαι, οὐδὲ παραιτεῖσθαι γνῶ συγχωρεῖ. ὅσα καὶ φῆ. περὶ μὲν τῶν ἐνεργῶν τῶν ἐν τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ τὸν ἑαυτοῦ λόγον ὁ διδάσκαλος δηγράφει. ὦ δὴ καὶ αὐτὸς σκαὶ διαγράψαις, οὐδ' αὐτέπαις ποτὲ πολλὰ ἢ περὶ θείας καὶ ἀνθρωπείας εἰπὼν ἐνεργείας δι' ὅλου τοῦ λόγου, αὖπω καὶ φῆ αἱ τοῦ ἑνὸς Χριστοῦ διτταὶ δηλονότι ἐνέργειαι, ὥσπερ δὴ καὶ αἱ φύσεις, οὐδαμοῦ τὸν ὑὸν τοῦ Θεοῦ, ἢ τὸ ὁμοούσιον αὐτοῦ Πνεῦμα ἐνέργειαν ὅλως εἶπεν. ἢ παρελθὼν αὐτὸς ταῦτα δεῖξαι, καὶ ἡμεῖς σιγήσομεν. ἀλλ' σὺν αὖπω χρόνος. Σὺ δὲ περὶ τοῦ Χριστοῦ ἐνεργείας ἀρξάμενος λέγειν, περὶ φῆ ταύτης ἡμῖν τε καὶ σοὶ πᾶς ὁ περικείμενος λόγος καθὰ δὴ καὶ πεῦφην, σκείνης φημὶ τῆς φυσικῆς ἐνεργείας, ἣν μὲν Πατρός τε καὶ Πνεύματος ὡς ὑὸς μονογενὴς ἔχει καὶ Θεὸς ὁμοούσιος, σὺν πεῦσις βαλβῖδος δίθυς, λέγεται μὲν ἐνέργεια ἔφης ὁ ὑὸς καὶ λόγος τοῦ Θεοῦ. λέγεται δὲ ἐνέργεια καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. καὶ τοῦτις ἑξῆς πᾶς θεολόγους ἀθανάσιος τε, καὶ Κύριλλον εἰς μαρτυρίαν δῆθεν ἐπεισάγῃς τῶν λόγων. καὶ ἣν ἐνέργειαν ἐν τοῖς φθάσασιν ἔλεγες τὸν λόγον εἶναι τοῦ Θεοῦ, καὶ ταὐτὸν οὐσίαν καὶ θέλησιν ἀκριβῶς, νυνὶ αὖθις μεταβαλὼν ἐνέργειαν τοῦ Θεοῦ λέγῃς σκείνης εἶναι τὸν υἱὸν καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. ἀπορίας ἀπορίας σωρεύων καὶ συγχύσεις συγχύσεσι,

σεσι, τῶν περιλαβόντων πολλῷ σκοτεινοτέρας καὶ ἀδιανοήτους. Εἰπὲ γὰρ, ἤδει καὶ ὁ σοφὸς Ἰωάννης ἐνέργειαν ἔχειν δι' οἷς περὶ αὐτοῦ θεολόγοις πατράσι ῥηθέντα τὸν ἥλιον τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ Πνεῦμα, ἢ οὐκ ἤδει; καὶ εἰ μὲν τὸ δεύτερον φῆς, βλασφημεῖς ἀνήκουστος καὶ τοῦτ' ὀκνηρὸς διδασκάλου, μηδεὶς δένα λέγων αὐτὸν ὀκνεῖν, περὶ ὧν δὴ καὶ διδάσκειν πεφύκεσαν. εἰ δὲ ἤδει, καθάπερ ἤδει, καὶ ἀδείστατ' αὐτερεῖ νοεῖν ἔχων, ἵνα χάριν μὴ καὶ αὐτὸς αὐτὰ δηλοῦτα καὶ σὲ πεύσῃσαντο, κἀπειγε τὰ περικείμενα ἰαῦτα πεποιημένα καὶ αὐτός, ὑπόθεσιν τοῦ οἰκείου λόγου, καὶ τὰ περὶ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Χριστοῦ σκοπούμενα, ὡς αὐτὸς οὗτος φησιν. ἢ γὰρ ἡμῖν, ἢ τοῖς εἰκοῦσιν ὀκείνοις φθονῶν ἀδιτήδες πάντως ὀκείνα σεσίγηκεν. εἰ δὲ ἰαῦτα καὶ ἀλάβολα ἀδεοθείς καὶ τοῦτ' ὀκνησίας εἰκεῖν διασκάλου, καὶ ἅμα τοῦ σκοποῦ καὶ τοῦ περιέσεως ὀκείνου πόρρωγε ὄντα, τὸ γὰρ περικείμενον αὐτῷ, καὶ ὁ τοῦ βιβλίου παντὸς λόγον τῷ διαγγελικήντε καὶ ἀποστολικὴν θεολογίαντε, καὶ τῷ πίστιν ἐκλεπαλαιᾶς καὶ νέας γραφῆς, καὶ δὴ καὶ τῶν περὶ αὐτοῦ Πατέρων καὶ θεολόγων τῷ Χριστοῦ ὀκνησίαν διδάξαι, καὶ μηδὲν μὲν ἐπεισαγαγεῖν παρ' ἑαυτοῦ τοῖς ἱεροῖς δόγμασι, πάντα δ' ὀκείνοις διπτρέψαντα, σωναγαγεῖν μόνον αὐτὸν καὶ σωτεμεῖν καθόσον διόντε τὰ ἀπὸ μακρῶν, καὶ προάδην ὀκείνοις ῥηθέντα, καὶ ἄτω καθ' εἱρμόν Ἕνα καὶ τάξιν ἕτοιμα τοῖς φιλομαθέσι περιθεῖναι, ἰαῦτα καὶ γὰρ αὐτὸς τοῦ συγγράμματος ἀρχόμενος εἶπεν, δῆλον ὡς ἄτ' ἀγνοῶν, ἄθ' ἡμῖν ἄτε τοῖς περὶ αὐτοῦ θεολόγοις τε καὶ διδασκάλοις φθονῶν, ἐμὴν, ἀλλ' ἀδ' αὐτὸς ἑαυτῷ καὶ ἰδίῳ σκοπῷ καὶ τοῖς λόγοις ἐναντιούμενος, ὀκείνα παρῆκεν. ἀλλ' ὡς μηδὲν περιγεγραμμένος πρὸς τὸν περικείμενον αὐτῷ σκοπὸν, καὶ τὸν λόγον ὄντα, καθὰ δὴ καὶ πρεπῶν ὁ λόγος δείξει παφέτερον. Τὴν γὰρ ἔκπτυξιν τῶν οἰκουμενικῶν ἀγίων σωτόδων τοῦ οἰκείου περιγράμματος λόγου, καὶ ὡς εἰς σκοπὸν ἀπλανῆπινα βλέπων ὀκείνην, καὶ δὴ καὶ τοὺς μικρῷ πρὸ ὀκείνης τε καὶ μετ' ὀκείνην τὰ αὐτὰ περὶ τῶν αὐτῶν φθεγξαμένους ὡσαύτως ὁμολογητὰς, καὶ θεολόγους πατέρας, ἄτω τοὺς περὶ θελημάτων, καὶ ἐνεργειῶν ὀκδέδωκε τοῦ Χριστοῦ λόγους, μηδὲν ἐλλείπων. μηδὲν περιθεὶς, μηδὲ τοῦ σκοποῦ καὶ τοῦ λόγου μηδόπως ἐκτὸς ἔξω βάλλων. Πλὴν ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ὀψέπω καὶ μόλις, καὶ μετὰ τὸ πάντα τὰ ἀπὸ σαυτοῦ τῷ περὶ ἐνεργείας ἐπεισπνεγκεῖν λόγῳ καθάπερ ἐβούλου, καὶ τοῦ μακαρίου τούτου μνηθῆναί πως ἔδοξας, φέρε σκεψώμεθα καὶ ἡμεῖς μικρὸν ἐπαναλαβόντες αὖθις τὸν λόγον, ἵνα μὲν οὖ περὶ αὐτοῦτε καὶ τῶν αὐτῶν λόγων, ἵνα δ' αὖθις περὶ αὐτοῦς ἑαυτοῦ καὶ τῶν περικειμένων τούτων φησὶ, καὶ ἄτως ἀπὸ τὰ περὶ θείας ἐνεργείας, καὶ τοῦ σωτόδου ἐλαυσόμεθα τοῦ οἰκουμενικοῦ

ΕΤΙΠΡΟΣΤΟΝ

Τέταρτον, καὶ δὴ καὶ τὸν πέμπτον λόγον τοῦ αὐτοῦ γεγραφὼς, λόγος ὄγδοος, περὶ θείας ἐνεργείας, ὅπου ἄκλιστος, καὶ ὅπου ἀσύθετον ἀπὸ ταύτην τὸ θεῖον, ἀλλ' ἀπαλὸν καὶ φύσιν.

Ὁ πάνυ ὀκδαμασκὸς θεολόγος Ἰωάννης περὶ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ φιλοσοφῶν ὥς φησι γεγραφὼς, ἡ τῶν θαυμάτων φησὶ δυνάμις τῆς θεότητος αὐτοῦ ὑπῆρχεν ἐνέργεια, ἡ ἢ χειρουργία, καὶ τὸ εἰπεῖν θέλω καθαρεύθηναι τοῦ ἀνθρωπότητος αὐτοῦ ὑπῆρχεν ἐνέργεια. Ἀποτέλεσμα ἢ τοῦ μὲν ἀνθρωπίνης ἐνεργείας ἡ τῶν ἄρτων κλάσις, καὶ τὸ ἀκοῦσαι τὸν λεπρὸν, τοῦ ἢ θείας ἐνεργείας, ὁ τῶν ἄρτων πληθυσμὸς, καὶ ἡ τοῦ λεπροῦ κάθαρσις. Ὁ ἢ θεόφωνος Κυρίλλος καὶ τὸν αὐτὸν γεγορεῖν καὶ τοῦτο, τὸ μὲν βαδίζειν ἔφη σωματικοῖς ποσὶ καὶ ἀπὸ γλώττης λαλεῖν ἀνθρωπίνης φύσεως ἔργον ἐτύγχανε. τὰ ἢ τοῦ πραγματικοῦ τὰ μέλη θεραπεύσαι, καὶ τοῦ κωφοῦ πρὸς τὸ φθέγγεσθαι ἀφαρθρῶσαι τὴν γλῶσσαν ἔργα θείας ὑπῆρχε δυνάμεως. ἀλλ' ἑκάτερον ἀνὰ θατέρου γέγονε. τὰ γὰρ ἐπεροῤῥῆπε, καὶ ἑτεροφυᾶ τὴν αὐτὴν ἐνέργειαν ἔχειν ὀκ ἄνις δόκι σωφρονῶν, ἀλλ' ὥσπερ ἀπεχοινισμένον ἔχεσι τῆς οὐσίας τὸν λόγον ἥτοι τῆς ποιότητος. οὕτω καὶ ἀνάφορον ἀποδώσεσι τὴν ἐνέργειαν. καὶ ἰαῦτα μὲν τὰ τοῦ θεολόγου, ἀδὴ καὶ φέρων αὐτὸς εἰσήνεγκε ἰῷ λόγῳ δι' ἑαυτοῦ γεγραφὼς. ἡμᾶς ἢ περὶ τοῦ καταβῆναι πρὸς τὰς ἐξηγήσεις ὀκείνας, καὶ τὴν ἐπεξεργασίαν τῶν εἰρημένων, ὀκείνο σωιδεῖν ἀναγκαῖον, πῶς ὀκ ὀρθῶς οὐδὲ μὴ τοῦ περιόντος λόγου τῶν θεολογικῶν ἅπτεται λόγων καὶ ταῦτα, ἀλλὰ σκολιῶς καὶ διεστραμμένως, καὶ ὡς ἀν' ὀ τὴν ἀλήθειαν. οὐδὲ τὸν θεολογικὸν ὀκζητῶν σκοπὸν, ἀλλὰ τὸν κανόνα πρὸς ἑαυτὸν ἕλκων μᾶλλον, καὶ τῆς αὐτοῦ δόξας καὶ τοῖς λόγοις ἕπεσθαι τὸν διδάσκαλον ἀναγκάζων. Ὁ μὲν γὰρ οὖν τοῦ περὶ ἐνεργείας ἀρχόμενος λόγου, δύο φησὶ καὶ τὰς ἐνεργείας φαμὲν ἐπὶ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. εἶχε μὲν γὰρ ὡς Θεὸς καὶ τῷ πατρὶ ὁμοούσιος τὴν θείαν ἐνέργειαν. καὶ ὡς ἄνθρωπος ὑφόμενος καὶ ἡμῖν ὁμοούσιος τὴν ἀνθρωπίνης φύσεως τὴν ἐνέργειαν. ἰσεὸν ἢ ὡς ἄλλο ἐστὶν ἐνέργεια, καὶ ἄλλο ἐνεργητικὸν, καὶ ἄλλο ἐνέργημα, καὶ ἄλλο ἐνεργῶν. ἐνέργεια μὲν οὖν ἐστὶν, ἡ πρακτικὴ καὶ ὑποστάσης τῆς φύσεως κίνησις. ἐνεργητικὸν δὲ ἡ φύσις, ἐξ ἡ ἐνέργεια πρόεισιν, ἐνέργημα δὲ τὸ τῆς ἐνεργείας ἀποτέλεσμα. ἐνεργῶν δέ, ὁ κεχρημένος τῇ ἐνεργείᾳ, ἥτοι ἡ ὑπόστασις. λεγέται δὲ καὶ ἡ ἐνέργεια ἐνέργημα, καὶ τὸ ἐνέργημα ἐνέργεια. Ὁ ἢ, τοῦ θεμελίου τούτου, καὶ τὸ ἰδιοκεφάλιστον καὶ ἀρχῆς τὸ ἐφεξῆς θλίψεσι ὀκτὰς λόγων, ὡσανεὶ διαυροιῶν ἀκριβῶς ἔκαστα, καὶ σαφηνίζοντων, καὶ ὑπόστασιν φημὶ καὶ οὐσίαν, καὶ τὴν ὀκ ταύτης οὐσιωδῶς προϊοῦσαν ἐνέργειαν, καὶ ἄλλο πρὸς ταύτην οὖσαν ὡς δυνάμιν, καὶ κίνησιν αὐτῆς οὐσιώδη καὶ δραστικὴν, καὶ χρῆσιν ὑποδεικνυόντων ταύτης τοῦ ἐνεργείας καὶ ἀποτέλεσμα, ταύτην τοιγαροῦν τὴν εἰλικρινῆ, καὶ σαφεστάτην, καὶ ἀπηρτισμένην περὶ ἐνεργείας θεολογίαν, καὶ μηδὲ

πρὸς

παιδὶ θήρευον ἐμποιεῖν δυναμένην, ὡς μηδὲ ῥηθεῖσαν τὴν ἀρχὴν μηδὲ οὖσαν ὁ φιλόσοφος παρελθὼν, μέρος τινὸς τῶν ἐξῆς ἀπεδείξατο δοκεῖ βραχυτάτου. καὶ τούτῳ μέρει τι σωάψας ὡσαύτως τῶν περὶ ἐνεργείων καὶ φύσεων τοῦ Χριστοῦ τῷ θείῳ Κυρίλλῳ, καθὰ δὴ καὶ προβραχέος ἡμῖν εἴρηται, καὶ πρὸς ἀλλήλα θεὶς ὁτιονεὶ καὶ συγκρούσας ἀλλήλοις, πειρᾶται δι' ἀλλήλων συγχεῖν ταῦτα καὶ σωταράττειν, καὶ τὴν συμφωνίαν τῶν θεολόγων ἀμφοῖν καὶ τὸν σκοπὸν ἀναιρεῖν. Ἀλλ' ἴδωμεν ἤδη καὶ τὴν ἐξήγησιν, καὶ τὰ διηχειρήματα, καὶ τὰς ἐπεξεργασίας αὐτοῦ. Ἐντεῦθεν μὲν ἀγαθάγγελε φησὶ δηλόνοτι γίνεται, ὡς αὐ Κυρίλλου ἔργα φησὶ, ταῦτ' ἐνεργείας ὁ Δαμασκηνὸς Ἰωάννης. καὶ ἅπερ Ἰωάννης ἐνεργείας ἀποτελέσματα, ταῦτα Κυρίλλου ἔργα δυνάμεως. ἐπεξεργαζόμενοι δὴ, καὶ ὁτιονεὶ συγκεφαλαιούμενοι, Ἰωάννης μὲν τὰς τῶν θαυμάτων φησὶ δυνάμεις, θεότητος ὑπάρχειν ἐνεργείας, καὶ ἐνεργήματα καὶ ἀποτελέσματα, ταὐτὸν δ' εἰπεῖν ποιήματα θεοῦ, καθὰ καὶ ἀλλαχῇ πολλαχῇ πλατύτερον γραφικῶς ἡμῖν ἀποδέδεικται μαρτυρίας. Κυρίλλος δ' αὖ προείρηκεν ἔργα, ταῦτα προϊὼν ἐνεργείας ἀπεφήνατο. ὡς εἶναι καὶ παρ' αὐτῷ τὰ αὐτὰ ἐνταυθοῖ σαφῶς καὶ ἀναμφιβόλως ἔργα καὶ ἐνεργείας. καὶ εἶναι συμπεραίνειν ἡμᾶς δι' ἀμφοῖν, καὶ ἐξ ἀμφοῖν τοῖν ἀγίοιν, αὐτὰ τὰ ποιήματα θαύματα πρὸς Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν, πῶς μὲν, δυνάμεως καὶ θελήσεως ἀκίνησιν καὶ θείας ὑπάρχειν, ὡς Θεοῦ. πῶς δὴ, ἀνθρωπίνης ἐνεργείας, ὡς ἀνθρώπου. Τὸ μὲν οὖν τὴν φυσικὴν ἐνέργειαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δυνάμειν ἀποτελέσματα τοῦ αὐτοῦ ἐνεργείας καὶ ποιήματα τὸν φιλόσοφον λέγειν καὶ διδάσκειν καὶ ταῦτα, ὑπαύτοι καινὸν, οὐδ' ἔξω τοῦ κατ' αὐτὸν ἤγμαι πράγματος. ἀνωθεν καὶ τὰ ταῦτα πρὸς τῶν γνώτων ὑπέρ καὶ φρονῶν καὶ γράφων, καὶ ὑσίαν εἰδὼς μετ' ὀνομάτων θεὸν μόνην, πάντων ἐπιλαμπούσην τῶν φυσικῶν αὐτῆς ἰδιωμάτων, ὡς ὁμοῦ παρ' αὐτῷ πάντων τοῖς κτίσμασι συναριθμουμένων. ὀξένον τοιγαροῦν, οὐδὲ καινὸν ὅπερ ἔφην, εἰ τὴν αὐτὸς αὐτοῦ πάτερον δόξαν, καὶ τὴν πίστιν βαρλαάμτε καὶ ἀκινδυνώτε μὴ τῶν ἐκείνοις γε φοιτησάντων βέλεσι σωϊσαν. Ἐκείνοις μὴν ὑμικρῶς ἔπεισμοι θαυμάζειν αὐτοῦ, καὶ μάλιστα νυνὶ, πῶς ἀναχωρήτως οὕτω καὶ ἐπαμῶς πᾶς καινοῖς περὶ Θεοῦ τῶν ἁγίων δόξαις τε, καὶ τοῖς λόγοις ὑπεπηδᾶν, ὥσπερ ἐν ὑπερβορέοις τινὶν, ἢ καὶ πᾶς ἔξω σηλῶν ἡρακλείων, καὶ πόρρωτε τῆς καθ' ἡμᾶς οἰκουμένης ὄντι, καὶ τῶν ἱερῶν ταύτης πυκλίων καὶ λόγων τοὺς ἑαυτοῦ λόγους ποιούμενοι. Εἰπὲ δὴ ἡμῖν ὦ τὰ πρὸς τὰ καὶ ἔκφυλα σοφὲ σὺ, πῶς τοῦ θεοφόρου Δαμασκηνοῦ, τὰς δύο φυσικὰς τοῦ Χριστοῦ ἐνεργείας, πᾶς διπλᾶς καταλλήλως αὐτοῦ φύσεσιν εἰσαγαγόντος τῷ λόγῳ, τὴν θείαν τε φημὶ καὶ τὴν ἀνθρωπείαν, καὶ τὰ ὁικεῖα καὶ κατάλληλα τέλη καὶ ἀποτελέσματα δεδειχότος ἑκάστης, ἡ τῶν θαυμάτων καὶ γάρ φησι δυνάμις, τοῦ θεότητος αὐτοῦ ὑπῆρχεν ἐνέργεια, ἀποτέλεσμα δὴ ταύτης ὁ τῶν ἄρτων πληθυσμὸς, καὶ ἡ τοῦ λεπροῦ κάθαρσις, ἡ δὴ χειρουργία, καὶ τὸ θελήσαι, καὶ τὸ εἰπεῖν θέλω καθαρίσθηθι τοῦ ἀνθρωπότητος αὐτοῦ ὑπῆρχεν ἐνέργεια, ἧς ἀποτέλεσμά φησιν ἡ τῶν ἄρτων κλάσις, καὶ τὸ ἀκοῦσαι τοῦ λεπροῦ, πῶς οὖν; ὅπερ εἶπον, τοῦ θεολόγου καὶ συζήτησιν ἐκεῖνα προάγοντος, καὶ ἰδίαν μὲν τὴν τοῦ φύσεως ὑσιώδη τιθέντος δυνάμιν, ἣν ἐν πᾶς ἀρχαῖς τοῦ λόγου καὶ ἄλλο πρὸς τὴν φύσιν εἶπεν αὐτὸς καὶ ὁρατικὴν, καὶ ὑσιώδη κίνησιν ταύτης, ἰδίαν δὴ τὸ

δὴ τὸ ταύτης ἀποτέλεσμα, τὸ πάλιν δηλαδὴ τοῦ δὴ τῷδε χρήσεως τοῦ αὐτῆς φυσικῆς δυναμένου τε καὶ ἐνεργείας, τὸν πληθυσμὸν ὡς ἐκείνος φησὶ τῶν ἄρτων, καὶ τὸν τοῦ λεπροῦ καθάρσιν, αὐτὸς καθαπερεῖπε βιαστὴς τῶν θεολογικῶν λόγων, καὶ τύραννον τὴν διαίρεσιν ἐκείνου σωτεραφθεὶς καὶ συγχεῖς πᾶς σοῖς λόγοις, ἀφανισμοῦν ὕτωσι δίχα παντὸς προσωπείου καὶ προκαλύμματος, ἵνα μόνον τὴν τοῦ Θεοῦ φυσικὴν ἐνέργειαν καταστοχάσῃς κίνησιν. Ἐκείνου καὶ ὧδ' ὕτω λαμπρῶς διελόντος, τὰ προρρηθέντα θεολογήσαντος ἀσφαλῶς, οὐ καθαπερεῖπε κωφὸς ἰσχυρῶς, καὶ τῶν ἐκείνου λεγομένων ἀνάθητος, ἢ τὰ πρὸς τοιούτοις τινὶ τὰ σὰ καὶ λέγειν καὶ γράφειν δοκῶν, ἐκείνα τὰ καταγέλαστα φῆς, ὡς Ἰωάννης τὰς θαυμάτων φησὶ δυνάμεις, θεότητος ὑπάρχειν ἐνεργείας καὶ ἐνεργήματα καὶ ἀποτελέσματα. ταυτὸ δ' εἰπεῖν ποιήματα θεοῦ· ὥσπερ ἀνάθητων, καὶ μηδὲ εἰδὼς ἀλέγεις. τὸ κοινὸν ἐμφύτῳ καὶ ὑσιώδει κινήσει καὶ δυνάμει θεοῦ, καὶ κτίσμασι; καίτοιγε καὶ δὶ αὐτὰ τοῦτα, τὰ κακῶς ὕτω πρὸς σοῦτε, καὶ τῶν σὺ σὶ καὶ τότε, καὶ νῦν καὶ νοούμενα καὶ λεγόμενα, καὶ ἄνω καὶ κάτω καὶ παντάχοθ τοῦ λόγου τὰς διαιρέσεις ὡσαύτως τῶν κτίσιν, ὥσπερ τῶν φύσεων φημι, καὶ τῶν φυσικῶν ἐκείνων, ὕτω καὶ τῶν φυσικῶν αὐτῶν τούτων αὖθις, καὶ τῶν ἰδίων αὐτῶν ἀποτελεσμάτων, ἵνα μήτε πρὸς τὰς ὁμωνυμίας ἐγκόπτωσιν ἄγνοια καὶ κατήκοντος καὶ πλάνη. Ἄκου δὴ καὶ τῶν ἑξῆς ὡσαύτως τοῦ αὐτοῦ διδασκάλου φημὶ. Παραδείγματι καὶ πρὸς σωτήθεις τοῖς περὶ αὐτοῦ θεολόγοις περὶ τῶν προκειμένων αὐτῷ καὶ αὐτὸς χρώμενος, ὕτω πῶς φησι· Καὶ δὴ τοῦ πεπυρακτωμένου δὴ μαχαίρας, ὥσπερ αἱ φύσεις σώζουσι τοῦ πυρὸς καὶ τοῦ σιδήρου, ὕτω καὶ αἱ δύο ἐνέργειαι, καὶ τὰ τούτων ἀποτελέσματα. ἔχει πρὸς ὁ σίδηρος τὸ τμητικὸν, τὸ δὴ πυρὸ τὸ καυστικὸν. καὶ ἡ τομὴ μὲν τοῦ σιδήρου ἐνεργείας ἐστὶν ἀποτέλεσμα, ἡ δὴ καῦσις τοῦ πυρὸς. καὶ μετ' ὀλίγον. ὕτω καὶ ἐν τῷ Χριστῷ. τοῦ μὲν θεότητος αὐτοῦ ἡ θεία καὶ παντοδυνάμου ἐνέργεια. τοῦ δὴ ἀνθρωπότητος αὐτοῦ ἡ καθ' ἡμᾶς. ἀποτέλεσμα, τοῦ μὲν ἀνθρωπίνης τὸ κεφαλῆθῆναι τὴν χεῖρα τοῦ παιδὸς καὶ ἐλκυσθῆναι. τοῦ δὴ θείας ἡ ζωοποίησις. ἄλλο πρὸς τοῦτο, κἀκεῖνο ἕτερον, εἰ καὶ ἀλλήλων ἀχώριστοι ὑπάρχουσιν ἐν τῇ θεανδρικῇ ἐνεργείᾳ. Ἠκούσας καὶ αὖθις τοῦ σοφοῦ διδασκάλου τὰ αὐτὰ περὶ τῶν αὐτῶν λέγοντος, καὶ παραδείγμασι πρὸς φυέσι καὶ καταλλήλοις καὶ ἐπεξεργασίαις καὶ διαιρέσεσιν, ὑπὲρ τὴν τῶν φύσεων πιστάν μόνην διαφορὰν, ἀλλὰ καὶ τὴν τῶν ἐνεργειῶν καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων, καὶ πᾶσαν περιαιρούντος ἀμφιβολίαν καὶ σύγχυσιν; Ὥσπερ καὶ πρὸς δὴ τοῦ πεπυρακτωμένης φησὶ μαχαίρας μὲν τοῦ διπλόης τῶν φύσεων, σιδήρου δηλαδὴ καὶ πυρὸς, καὶ τὸ διπλοῦν τοῦ ἐνεργείας ξυνημμένου ὁρῶμεν, τόγε τμητικὸν φημι καὶ τὸ καυστικὸν, τὴν τέμνουσαν ὡς αὖ ἔστοιλις, καὶ καίουσαν ἑκατέρας ὕλης φυσικὴν δύναμιν, ἀποτέλεσμα δέφησι τῆς μὲν ἐνεργείας τοῦ σιδήρου, τὴν τομὴν, τῆς δὲ τοῦ πυρὸς ἐνεργείας ἀποτέλεσμα, τὴν καῦσιν, ὕτω καὶ ἐν τῷ Χριστῷ φησι. διπλῶν οὖσῶν τῶν αὐτοῦ φύσεων, τῆς θείας δηλονότι καὶ τῆς ἀνθρωπείας, τῆς μὲν θεότητος αὐτοῦ ἡ θεία, καὶ παντοδυνάμις ὑπάρχει ἐνέργεια. τῆς δὲ ἀνθρωπότητος αὐτοῦ ἡ καθ' ἡμᾶς καὶ ἀνθρωπίνη ὑπάρχει ἐνέργεια. ἀποτέλεσμα δέ φησι, τῆς μὲν ἀνθρωπίνης ἐνεργείας, τὸ κεφαλῆθῆναι τὴν χεῖρα τῆς παιδὸς καὶ ἐλκυσθῆναι. τῆς δὲ θείας ἐνεργείας ἡ ζωοποίησις ἀποτέλεσμα. Τὰ μὲν οὖν πρὸς δὴ τοῦ θεολόγου τοῦτο πεῖπε φυσικῆς

σικῆς ἐνεργείας, καὶ οὐ τούτης ἀποτελέσματος ῥηθέντα ἐστὶν νῦν ἐστὶ πρότερον, τοι-
αὐτὰ τίνα ἐξαγγελίαν, καὶ τὴν διάνοιαν ὄντα τυγχάνει, ὡς μὴ δ' ἑρμηνείας μὴ
δ' ἐπεξεργασιῶν ἀντιπνοῆν ὅλως δεῖσθαι, σαφηνείας ὑπερβολῆ. ἐπεὶ δὴ ἐστὶ πρὸς
τὰ οὕτω σαφῆ καὶ τυφλῷ φασι δῆλα, φιλονεικίας πρόφασις οὐκ οἶδ' ὅπως ἀναχω-
τεῖν ὁ φιλόστοφος ἔγνω, καὶ ἐπεξεργάζεσθαι ἐστὶ παλιλλογεῖν, καὶ σαφηνίζειν αὖθις 5
ἐπειρατόμεθα, τὴν ἀπλότητα καὶ ἀπειρία συναρπαζομένων ὑπὸ τῆς πλάνης φι-
λόμυοι. ἰδοὺ δὴ ἐφύσεως μεταξὺ μόνον καὶ φυσικῆς ἐνεργείας, καὶ τοῦ τούτης
ἀποτελέσματος ἄρεσι διελὼν φαίνεται, καθὰ δὴ καὶ ἅπαξ καὶ δὶς πρότερον,
ἀλλὰ ἐστὶ θείαν καὶ παντοδυνάμου τῆς θείας καὶ Χριστοῦ φύσεως τὴν ἐνέργειαν εἶπεν.
οὔτε τὴν φύσιν ἐστὶν αὐτὴν ἐκείνην καὶ τὴν, ἀλλὰ τὴν ἐπιστήμη καὶ ἔμφυτον αὐτῆς 10
κίνησιν τε ἐστὶ δυνάμιν, ἐστὶ τοσούτων τῶν ἀποτελεσμάτων καὶ κτισμάτων αὖθις ἀνωκι-
σμένην καὶ ὑπερέχουσαν, ὅσῳ θεοῦ θεία ἐστὶ φυσικὴ καὶ παντοδυνάμος δύναμις. καὶ ἐνέρ-
γεια καὶ ἦτον τὸν θεολόγον φημὶ, τὸν οὐκ καὶ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι προαγομένων ὑπ' αὐτῆς.
Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς θεολόγος ἐν τοῖς αὐτοῖς. Εἰ ἡ περὶ τὰ ὄντα προνοία, καὶ
μόνον πατρὸς καὶ ἀγίου πνεύματός ἐστιν, ἀλλὰ καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ μετὰ σάρκωσιν, ἐνερ- 15
γεία δὲ τοῦτό ἐστιν, ἄρα καὶ μετὰ σάρκωσιν τῆς αὐτῆς ἐνεργείας ἐστὶ τῷ πατρί.
εἰ οὐκ τῶν θαυμάτων τοῦ αὐτῆς οὐσίας ὄντα τῷ πατρὶ τὸν Χριστὸν ἐγνώκαμεν, ἐ-
νέργεια δὲ θεοῦ τυγχάνει τὰ θαύματα, ἄρα καὶ μετὰ σάρκωσιν τοῦ αὐτῆς ἐστιν ἐνέρ-
γειας τῷ πατρί. Ὅρα πάλιν ἐνταῦθα, πῶς καὶ τὴν περὶ τὰ ὄντα τοῦ θεοῦ προ-
νοιαν ἐνέργειαν θείαν φησὶν ὁ διδάσκαλος. ἵνα μήτε τὴν οὐσίαν αὐτὴν ἐκείνην ὑπο- 20
λάβῃς εἶναι, μήτε κτίσμα θεοῦ, ἀλλ' οὐσιώδη μᾶλλον τοῦ φύσεως δυναμίντε καὶ κί-
νησιν. διὸ τὰς φυσικὰς ταύτας ἐνεργείας, οὐ μόνον προόδους τε, ἐστὶ οὐκφάνσεις,
καὶ μετοχὰς καὶ αὐτομετοχὰς ὁ δεξιὰ ἀρείου πάγου διονύσιος εἴρηκεν, ἀλλὰ καὶ προνοί-
ας αὐτὰς καὶ ἀγαθότητας εἶπεν, ὃν θεοῦ τοῦ ἀμεθέκτου προϊούσας ἀφθόνῳ χύσει καὶ
ὑπερβλυζούσας. Καὶ ἀθανάσιος δὲ αὖθις ὁ μέγας τὴν τοῦ θεοῦ δημιουργικὴν 25
ἐνέργειαν, πρόνοιαν ὡσαύτως φησὶν. Οὐκ κατ' ἄλλην λέγων, καὶ ἄλλην πρό-
νοιαν ὁ πατὴρ ἐστὶ ὁ υἱὸς ἐργάζεται. ἀλλὰ κατὰ μίαν ἐστὶ τὴν αὐτὴν οὐσιώδη τοῦ θεό-
τητος ἐνέργειαν. Ὑπὲρ ἧς καὶ τῶν οἰκουμενικῶν ζωνόδων πέμπτη, πρὸς τοὺς
τὰ ὠμεγήνους φρονοῦντας καθὰ δὴ καὶ φθάσαντες ἔφημεν ἔλεγον, ὅτι εἶχε μὲν ὁ
θεὸς ἀεὶ τὴν τοῦ κτίζειν, καὶ δημιουργεῖν δύναμιν, συνηρήθη δὲ ἡ τοιαύτη δύναμις, 30
ὅτε θεὸς ἠθελήθη, ἵνα μάθῃς οὐκ τούτων τε, κἀκείνων πᾶς ὁ τῆς ἀληθινῆς θεολο-
γίας ἐρασὴς φημι, ὅτι τὴν οὐσιώδη καὶ δραστικὴν τοῦ τοῦ θεοῦ φύσεως δύναμιν καὶ κί-
νησιν καὶ ἐνέργειαν ἄκτιστον, καὶ σωματίδιον, καὶ ἀδιαίρετον οὖσαν τοῦ πηγαζούσης φύ-
σεως, οὐκ ἀν ἡ ἐπὶ τῷ δεῖνι κτίσματι τυχὸν ἡ θαύματι χρῆσις κατὰ τὸν οἰκεῖον
ἑκάστῳ καιρὸν καὶ λόγον κτισὴν ἐργάσαιτόποτε. πῶς γὰρ ἂν οὐκ εἰσάγοι τοῦ οἰκείας φυσι- 35
κῆς ἰδιότητος, ἐστὶ τοῦτο οὐχ ἁπλῶς, ἀλλὰ πρὸς τοὐναντίον ἄπαν ἴσως; ἀδύνα-
τον καὶ γὰρ φασιν οἱ αὐτοὶ θεολόγοι πατέρες τῆς ἀκτίστου φύσεως κτισὴν εἶναι τὴν ἐ-
νέργειαν, ὥσπερ δὴ καὶ ἄκτιστον τοῦ κτισῆς, οὐδαμῶς. Ἀλλ' ἡ μὲν χρῆσις,
ὅπερ ἔφην, τοῦ θείας ἐνεργείας περὶ τόδε τὸ πρᾶγμα, ἢ ὀκεῖνο, ἢ κτιζούσης, ἢ
θαυματουργούσης τυχὸν καὶ ἄρχεται καὶ παύεται. καθὸ δὴ καὶ ὁ μέγας ἐν θεολογίᾳ 40
γρηγόριος, εἰ ἐνέργεια τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον καλάπτας ἔλεγεν, ἐνεργηθήσεται καὶ

οὐκ ἐνεργήσει, καὶ ἅμα τῷ ἐνεργηθῆναι παύσεται, τὴν φυσικὴν ἐνέργειαν ταύτην
καὶ θεοῦ κατὰ τὴν αὐτῆς αἰνιττόμενος χρῆσιν, ἀρχομένην τε, καὶ παυομένην κατ'
αὐτὴν ὡς ἤδη πολλάκις ἔφην. ἐνεργεῖται γὰρ ἡ χρῆσις, οὐκ ἐνεργεῖ. ἐπειδὴ γε
κατ' αὐτὴν αὐτὴ θεωρουμένη περὶ τὴν θείαν φύσιν ἡ συμφυὴς ταύτης ἐνέργεια, καὶ
κίνησίς ἐστι δραστικὴ καὶ παντοδυνάμος τε, καὶ παντουργὸς κατὰ τοὺς θεολόγους πατέ- 5
ρας. Ἔστι μὲν οὖν κατ' αὐτοὺς τούτους τὸ ἐνεργητικὸν ἡ θεία φύσις, ἐξ ἧς ἡ οὐσι-
ώδης πηγάζει ἐνέργεια, περὶ τὴν φύσιν αὐτὴν ὡς φυσικὸν θεωρουμένη ἰδίωμα, καὶ
ἀδιαίρετος αὐτῆς οὖσα, καὶ τὸ παντάπαν ἀχώριστος. εἰ δὲ καὶ διαφορὰν αὐτῆς
φασι περὶ τὴν οὐσίαν οἱ θεολόγοι, κατάγε τοὺς παραποδοθέντας καὶ ἡμῖν λόγους,
καὶ ἄλλο φασὶν οὐσίαν, καὶ ἄλλο ἐνέργειαν, ἀλλ' ἐπινοίᾳ φασὶ τὴν διαφορὰν ταύ- 10
τὴν οὐ πράγματι. πράγματι δὲ μᾶλλον τὴν ἕνωσιν. καὶ ὁ ὁρισμὸς κατ' αὐτοὺς
τούτους, τὴν μὲν κατ' ἐπίνοιαν διαφορὰν καὶ διάκρισιν τῆς οὐσίας τε, καὶ τῆς ἐνερ-
γείας, καὶ τὴν τῶν ἰδιοτήτων φυλακὴν, κἂν τῇ ἑνώσει γνωρίζει. διάφορα δὲ τὸ
παντάπαν ἡνωμένον οὐκ εἰσάγει. ἔστι μὲν οὖν ὅπερ εἶπον κατὰ τοὺς θεολόγους τὸ ἐνερ-
γητικὸν ἡ θεία φύσις, ἐξ ἧς ἡ οὐσιώδης. καὶ κατάλληλος ἐνέργεια θεοπρεπῶς 15
προθέσει. τὸ δὲ τῆς φυσικῆς ἐνεργείας ὑποτέλεσμα κτίσμα. εἴτε κατὰ δημιουρ-
γίαν φημὶ, εἴτε κατὰ θαυματουργίαν τινὰ λέγοιτο. ἡ δὲ τοῦ θείας φύσεως ἐνέρ-
γεια δραστικὴ, καὶ οὐσιώδης οὖσα κίνησις ἐκείνης καὶ δύναμις, καὶ πρὸς τοῦ χρήσεως δη-
λονότι τοῦ δὴ τῷδε τῷ πράγματι, ἢ ἐκείνῳ, κἂν τῇ χρήσει, καὶ μὴ τὴν χρῆσιν ἡ
αὐτὴ πέφυκεν ὡσαύτως, ἄκλινς οὖσα, καὶ ἀναλλοίωτος καὶ ἀόριστος, καὶ τὴν 20
ἑαυτῆς ἕξιν οἱονεὶ, ἐστὶ ποιότητα καὶ τὰς θεολόγους πατέρας, ἀδιαλλάκτους ἀδέποτε μενε-
τὰ θεῖα ἀδὲ ἀμείβουσα. Διὸ καὶ ὁ θεοφόρος περὶ βεμχέος περὶ ταύτης
ἔλεγον Ἰωάννης, ὡς ἡ τῶν θαυμάτων δύναμις τοῦ θεότητος αὐτοῦ ὑπῆρχεν ἐνέρ-
γεια. καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὴν περὶ τὰ θεῖα θαύματα χρῆσιν αὐτῆς, οὐκ ὑποτελέ-
σματα, καὶ κτίσματά φασιν οἱ θεολόγοι. ἀλλ' αὐτὴν ἐκείνην τὴν οὐσιώδη, καὶ ἔμ- 25
φυτον θεοῦ δύναμιν, κατ' αὐτὴν τὴν χρῆσιν ὡς ἔφην καὶ τὸ ἐνεργεῖσθαι περὶ
τῆς ἐν ἧ θεωρεῖται φύσεως φαινομένην, ἧς δηλαδὴ τὰ ὑποτελέσματα.
Εἰ οὐκ τῶν θαυμάτων καὶ γάρ φησιν ὁ αὐτὸς θεολόγος διδάσκαλος, τῆς αὐτῆς
οὐσίας ὄντα τῷ πατρὶ τὸν Χριστὸν ἐγνώκαμεν, ἐνέργεια δὲ θεοῦ τυγχάνει τὰ
θαύματα, ἄρα καὶ μετὰ σάρκωσιν τῆς αὐτῆς ἐστιν ἐνεργείας τῷ πατρί.
Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς. Εἰ πᾶσα ἐνέργεια φύσεως τινὸς οὐσιώδης ὁρίζεται κίνη- 30
σις, ὡς οἱ περὶ ταῦτα δεινοὶ διειλήφασι, πᾶσα φύσις τις οἶδεν ἀκίνητον, ἢ παντε-
λῶς ἀνενέργητον, ἢ ἐνέργειαν, μὴ φυσικῆς δυνάμεως ὑπάρχουσαν κίνησιν. μίαν
δὲ φυσικὴν τὴν ἐνέργειαν θεοῦ καὶ ποιήματος, οὐκ ἂν τις εὖ φρονῶν δοίη καὶ τὸν
μακάριον κύριλλον. Καὶ πάλιν. Εἰ μία δεσπότου Χριστοῦ ἡ ἐνέργεια, ἢ
κτισὴ ἔσται, ἢ ἄκτιστος. μέσον γὰρ τούτων οὐκ ἔστιν ἐνέργεια. ὥσπερ οὐδὲ φύσις. 35
εἰ δὲ κτισὴ, κτισὴν μόνην δηλώσει φύσιν. εἰ δὲ ἄκτιστος, ἄκτιστον μόνην χαρα-
κτηρίσει οὐσίαν. Καὶ μετ' ὀλίγον. Ἡ δὲ κατὰ φύσιν ἐνέργεια, οὐ τῶν ὄν-
τος ὑπάρχει. καὶ δῆλον, ὅτι οὔτε εἶναι, οὔτε γινώσκεσθαι τὴν φύσιν δυνατὸν ἄνευ
τῆς καὶ φύσιν ἐνεργείας. διὰ γὰρ ἐνεργεῖ ἕκαστον, τὴν οἰκείαν φύσιν πιστοῦται, ὅ-
περ ἐστὶ μὴ τρεπόμενον. Ἀκουέτωσαν δὲ καὶ τούτων οἱ περὶ χρηγόριον, καὶ μανθανέ-

θανέτωσαν, ὅπ πᾶσα ἐνέργεια φύσεώς ἐνῶ ἀσώδης ὀρίζεται κίνησις. Ἓ ὅπ οὐδεὶς
οἶδεν ἐνέργειαν μὴ φυσικῆς δυνάμεως ὑπάρχουσαν κίνησιν, καὶ ὅπ μέσον κινῆς Ἓ
ἀκίνησα τοῦ ἐστιν ἐνέργεια, οὐδὲ φύσις. Ἓ ὅπ ἡ κ᾽ φύσιν ἐνέργεια οὐ τῶν ὁπλῶν ὑ-
πάρχει. καὶ τούτων σωένλες τὰς πολὺ λόνόθον ὑπουργμένας, καὶ πεπλανημένας ἐ-
κείνας περὶ ἐνεργείας δόξας Ἓ διαιρέσεις, καὶ τὰς ἀκαλὰς ὁ μωνυμίας ἀπομαθέ-
τωσαν. πᾶσαν φ᾽ ἐνέργειαν ὁ θεολόγος εἰπὼν, καὶ ὅπ οὐδεὶς οἶδεν ἄλλην ἐνέργειαν
παρ᾽ ἐκείνην, Ἓ ὅπ μέσον κινῆς, καὶ ἀκίνησα τοῦ ἐστι, καὶ ὅπ ἡ κ᾽ φύσιν οὖσα, οὐ
τῶν ὁπλῶν ἐστι, Ἓ διαιρέσεσι καὶ ὁρισμοῖς, καὶ πυκναῖς ἀπφάσεσίτε καὶ καταφάσεσι
τὴ ἑαυτοῦ πανταχόθεν κατασφαλισάμενος λόγον, ἐκείνο λοῖς πᾶσι δέδειχεν ἐναρ-
γῶς, ὅπ οὔτε φύσις ἀπλῶς ἢ θεοῦ φυσικὴ πέφυκεν ἐνέργεια, οὔτε κίνημα, ἀλλὰ
δυνάμις θεοπρεπὴς, Ἓ κίνησις φυσικὴ, ἄκλινς ὁ ἀΐδιος, ἀόρατος, ἀναλλοίωτος,
τὴ πηγαζούσης αὐτὴν φύσεως ἀδιάῤῥεῖος, δημιουργία μόνη τὴ κ᾽ φύσιν αὐτῆς κεκλη-
μένη διαφορὰν, κ᾽ τὰ πολλάκις ἤδη λοῖς τε θεολόγοις πατρᾶσι, καὶ ἡμῖν λοῖς ἐκεί-
νων ἀκριβείας εἰρημένα. διὸ δὲ πολλὰ τὰ ἄκλιστα, καὶ πολλὰς τὰς ἀρχὰς Ἓ τὰς
δημιουργικὰς καὶ προνοητικὰς ἵσμεν δυνάμεις, κατ᾽ ἐκείνους φημὶ τοὺς ψόγους, Ἓ
συνθφάντας τὴ χρυσοῦ ἐκκλησίας, εἰ καὶ παντουργὸν καὶ πανδυνάμου οἱ θεολόγοι
τὴ θεοῦ φυσικὴν φασιν ἐνέργειαν, καὶ τὴ πρόνοιαν. ἀλλ᾽ εἷς ἡμῖν ὁ διὰ τούτων καὶ
ἐν λοῖς πρεσβεύόμενος θεὸς καὶ δημιουργὸς καὶ ποιητὴς πάντων Ἓ δεσπότης. εἷς,
τρισυπόστατος, ἐνεργὸς, θελητικὸς, παντοδυνάμος. Καὶ ὥσπερ ὅπ τὴ λαλου-
μένων, Ἓ τὴ λέγοντα λέγοντες λαλεῖν, καὶ τὴ γλῶτταν ἐκείνου, Ἓ δὴ καὶ τὴ λόγον ὡ-
σαύτως, οὐ πολλοὺς διὰ ταῦτα φαμὲν τοὺς τὰ λαλούμενα λέγοντας, ἀλλ᾽ ἕνα τὴ λέ-
γοντα, ἐπειδήπερ καὶ ἡ γλῶττα, καὶ ὁ λόγος φυσικῶς αὐτοῦ λοῦτο, καὶ εἷς ἐστιν ὁ δι
αὐτῶν τὰ λαλούμενα λέγων. κἂν εἰ καὶ ἐκείνα φαίημεν λέγειν καθάπερ εἴρηται, τὴ
μὲν, ὡς ὄργανον πρὸς τοὺς λόγους τῷ λέγοντι, τὴ δὲ λόγον αὖ, ὡς δυνάμιν τοῦ λέ-
γοντος φυσικὴν, ἐξαγγελτικὴν τῶν νοημάτων, ὡς δὲ καὶ ὀφθαλμὸν καὶ
διάνοιαν, τὸν μὲν ὁρᾶν, τὴν δὲ νοεῖν εἰ λεγομένω, οὔτε τὸν νοῦν ἀφαιρούμεθα
τὸ νοεῖν, οὔτε τὸ ὁρᾶν τὴ ὁρώντα, ἀλλ᾽ οὐδ᾽ αὖ διὰ ταῦτα δύο τοὺς ὁρῶντας τε, Ἓ τοὺς
νοοῦντας φαμὲν, ἀλλ᾽ εἷς ἐστιν ὅ τε ὁρῶν διὰ τὴ ὀφθαλμῶν, Ἓ ὁ διὰ τὴ διανοίας
νοῶν νοῦς, κἀπὶ τὴ ἄλλων αἰσθητηρίων τε, καὶ τὴ αἰσθήσεων ὡσαύτως, οὕτω καὶ
τὸν θεὸν λέγοντες ἐνεργεῖν τε, καὶ δημιουργεῖν Ἓ κινεῖσθαι θεοπρεπῶς, Ἓ προνοεῖν
τὴ ἰδίων, λέγοντες δ᾽ ὡσαύτως Ἓ τὴν φυσικὴν αὐτοῦ δύναμιν καὶ τὴν ἐνέργειαν καὶ
τοὺς θεολόγους ἐκείνα ποιεῖν, οὐ δύο διὰ τοῦτο φαμὲν τοὺς ἐνεργοῦντας, καὶ κλί-
ζοντας καὶ προνοοῦντας. ἀλλ᾽ ἕνα καὶ μόνον τὸν τρισυπόστατον θεὸν,
διὰ τῶν ἰδίων ἑαυτοῦ φυσικῶν δυνάμεων θεοπρεπῶς ἐνεργοῦντα. οὐ γὰρ
πολλὰ τὰ ἄλλα φαμὲν κατὰ τὸν θεηγόρον διονύσιον. οὐδ᾽ ἄλλων ἄλλας παρεκπικὰς
θεότητας, ὑπερεχούσας καὶ ὑφειμένας. ἀλλ᾽ ἑνὸς θεοῦ πάσας ὅλας ἀγαθὰς προσό-
δους, καὶ πᾶς παρ᾽ ἡμῶν ἐξυμνυμένας θεουμίας. Περὶ ὧν δήπου καὶ ὁ θεο-
φόρος φησὶ μάξιμος. καθὰ δὴ καὶ φθάσαντες ἔφημεν, ὅπ ὡς οὐκ ἔστιν ὑ-
πάρχειν ἀνὰ ὑπάρξεως, οὕτως οὐδὲ ἐνεργεῖν ἐστιν, ἐνεργείας δίχα.
Καὶ τὰ μὲν τοῦ θεηγόρου δαμασκηνοῦ, μᾶλλον δὴ καὶ τὴ περὶ αὐτοῦ θεολόγων πατέ-
ρων, ὧν αὐτὸς προσφυὲς, καὶ κατάλληλον κεχρημάτικε σῶμα, ὅσον καὶ ἡμᾶς ἐκ

μέρους

μέρους φημὶ σκοπῆσαι ποιοῦτα. Κυρίλλου δὴ τοῦ σοφοῦ διδασκάλου, οὐδὲ καὶ
σωπῆψε τὸν χρῆσιν γρηγορᾶς τὴ τοῦ σοφοῦ Ἰωάννου, ἐκεῖνο λέγω, ὡς αὐτὸς μὲν
ἐστι ἐπέρχις τὴ πάντων ἐστὶν, ὁ τὰ θεῖα καὶ θεοπρεπῆ θεολογῶν μάλιστα περὶ τῶν
τοῦ θεοῦ φυσικῶν. καὶ αὐτῆς δέφημι τὴ τοῦ θεοῦ ἐνεργείας, καθὰ δὴ καὶ φθάσας
ἡμᾶς ἐδίδαξεν ἄλλοτε πλεῖστα καὶ δὴ καὶ τὸ θεοπρεπέστατον ὄντως ἐκεῖνο, περὶ οὗ καὶ τὸν
πολὺ πρὸς γρηγοραῦ ἡμεῖς ἐποιησάμεθα λόγον, καθ᾽ ἡμῶν ὡς ἡμέτερον δόξαν,
καὶ κακῶς εἰρημένον ἐκεῖνο τῷ τόμῳ, προφέρουσα, Φησὶ καὶ φ᾽ ἐκεῖ, πρὸς
τοὺς ἐξ αἱρέσεως τὸν λόγον ὁμέγας ποιούμενος. εἰ τῷ γνωναῖ ταὐτὸν ἐστι τὸ ποιεῖν,
ὁ γνωνῶν ἔσται ποιῶν τὸ γνωνούμενον, Ἓ ὁ ποιῶν γνωνῶν τὸ ποιούμενον. ἀλλὰ τὸ μὲν,
ἐνεργείας ἐστὶ. φύσεως δὴ τὸ γνωναῖ. φύσις δὴ, Ἓ ἐνέργεια οὐταυτὸν. οὐκ ἄρα
τῷ γνωναῖ τὸ ποιεῖν ταὐτὸν ἔσται. ἰδοὺ φ᾽ οὐ τὴν διαφορὰν μόνον τὴ ἐνεργείας
πρὸς τὴν θείαν φύσιν ἐναργῶς ὁ διδάσκαλος ἔδειξε, φύσις εἶναι καὶ ἐνέργεια
οὐταυτὸν, ἀλλὰ καὶ δημιουργὸν αὐτὴν ἔδειξε δυνάμιν τοῦ θεοῦ. ἐνεργείας Ἓ γὰρ
φησὶν ἐστὶ τὸ ποιεῖν. πῶς. ἐπειδὴ τὸ δημιουργεῖν, τὴ ἐνεργείας ἐστὶ τοῦ θεοῦ,
ὁ θεὸς οὐκ ἔστι δημιουργὸς, ἢ δύο διὰ τοῦτο δημιουργοὶ; λῆρος τὰ τοιαῦτα, Ἓ γέ-
λως πλατυς. οἱ φ᾽ οὕτω νοοῦντες περὶ τὴ τοιούτων, καὶ λέγοντες, οὐδὲ γνωναῖ τὸν
θεὸν δύσκερῶς ἀν᾽ εἴποιεν, ἢ δύο τοὺς γνωνῶντας εἶναι, τήνδε οὐσίαν κατ᾽ ἐκείνους,
καὶ τὸν θεὸν. ὥσπερ φ᾽ οὐκ οὐσία μόνον ὁ γνωνῶν θεὸς, ἀλλὰ καὶ ὑπόστασις,
οὕτως οὐδὲ οὐσία μόνον, ἀλλὰ Ἓ φυσικὴ δύναμις καὶ ἐνέργεια. καὶ ὥσπερ τὰ τὴ
οὐσίας αὐτοῦ, οὐδὲ τὴ ὑποστάσεως αὐτοῦ ξένα εἰσὶν, εἷς φ᾽ καὶ ὁ αὐτὸς θεὸς Ἓ οὗτος
κἀκεῖνο, καὶ οὔτε οὐσία τὴ ὑποστάσεως δίχα, οὐδ᾽ ὑπόστασις αὖθις οὐσίας χωρὶς,
τηρουμένης ἑκάστη δηλονότι τὴ ἰδιότητος ἀσυγχύτου, οὕτω Ἓ τὰ τὴ οὐσιώδους ἐνερ-
γείας καὶ δυνάμεως οὐκ ἀλλότρια τὴ φυσικῶς πηγαζούσης αὐτὴν οὐσίας εἰσὶν,
ἐπειδὴ καὶ φυσικὴ καὶ ἀχώριστος δυνάμις αὐτῆς ἐστι, καὶ δι᾽ αὐτῆς ὡς ἐμφύτου, καὶ
οὐσιώδους ἐνεργεῖ, Ἓ αὐτὸς ἐστιν ὁ ἐνεργῶν, καὶ κλίζων εἷς τρισυπόστατος, καὶ
παντοδυνάμος θεὸς τὴ ἐμφύτου δυνάμεως Ἓ τὴ ἐνεργείας αὐτοῦ λεγομένης ἐνερ-
γεῖν. δεῖ Ἓ γὰρ πῶς τὰ αὐτὰ περὶ τὴ αὐτὸν πολλάκις τε Ἓ πυκνῶς ἐνεγκεῖν, διὰ
τὸ κινῶν δηλαδὴ δύσκωφόντε, καὶ δύσερι. Ἀλλ᾽ ὅπ τὸν μακάριον Ἓ αὖθις
ἐλθωμὲν κύριλλον, Ἓ ἅπερ ὁ φιλόσοφος παρ᾽ ἐκείνου λαβὼν κ᾽ τὴ ἐνεργείας
τοῦ θεοῦ, Ἓ τοῦ σωοδικοῦ τόμου πρὸς ἀγ. Τὸ μὲν βαδίζειν φησὶ σωματικῆς
ποσὶ, καὶ διὰ γλώττης λαλεῖν ἀνθρωπίνης φύσεως ἔργον ἐτύγχανε. τὸ δὲ τοῦ
πρωθαλυπικοῦ τὰ μέλη λόγῳ θεραπεύσαι, καὶ τοῦ κωφοῦ πρὸς τὸ φθέγγεσθαι διαρ-
θρῶσαι τὴν γλῶσσαν, ἔργα θείας ὑπῆρχε δυνάμεως. Ἀλλ᾽ οὐδέτερον πρὸ
θατέρου γέγονε. τὰ φ᾽ ἑτερόφυῆτε, καὶ ἑτεροφυᾶ, τὴν αὐτὴν ἐνέργειαν ἔχειν,
οὐκ ἀνῆκε δόκιν σωφρονῶν. ἀλλ᾽ ὥσπερ, ἀπεχωρισμένον ἔχουσι τὴ οὐσίας τὸν λόγον
ἤτοι τὴ ποιότητος, οὕτω καὶ διάφορον ἀποδώσουσι τὴν ἐνέργειαν. Τί δὴ καὶ
πρὸς ταῦτα φησιν ὁ φιλόσοφος, Ἓ πῶς διερμηνεύει τὴν θεολογικὴν ταυτηνὶ ῥῆ-
σιν, ἀκούσωμεν. ἐγὼ μὲν φ᾽ οὐκ οἶδα τῷ χωρίῳ τοῦ θεολογικοῦ τούτου, ἔκγε τοῖς
τοῦ διδασκάλου πυκλίοις φημὶ τέως ἐνέτυχον, ὅμως δέχομαι τόγε καὶ εἶναι τὸν
λόγον, κατ᾽ αὐτὸν τὸν κ᾽ τεθεικότα. λέγε τοιγαροῦν ὦ φιλόσοφε, καὶ πρόσθεν
τὰ πρὸ. Ἰωάννης μὲν φησὶ τὰς τῶν θαυμάτων δυνάμεις θεότητος ὑπάρ-
χειν

χειν ἐνεργείας φησὶ, καὶ ἐνεργήματα καὶ ἐνεργιῶν ἀποτελέσματα· τοῦτον δ' εἰπεῖν ποιήματα Θεοῦ, καθὰ καὶ ἀλλαχῆ πολλαχῆ πλατύτερον γεγραφηκαῖς ἡμῖν ἀποδέδεικται μαρτυρίας. Κύριλλος δ' ἀποθείκνυκεν ἔργα, ταῦτα θείων ἐνεργείας ἀπεφήνατο. ὡς εἶναι καὶ παρ' αὐτῷ τοῦτον ἐνταυθοῖ σαφῶς καὶ ἀναμφιβόλως ἔργα καὶ ἐνεργείας. καὶ εἶναι συμπεραίνειν ἡμᾶς δι' ἀμφοῖν καὶ ἐξ ἀμφοῖν τοῖν ἀγίοιν αὐτὰ τὰ ποιήματα θαύματα θείας χάριτος τοῦ Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν, πῶς μὲν δυνάμεως ἀκτίσι καὶ θελήσεως θείας ὑπάρχειν, ὡς Θεοῦ. πῶς δ' αὖ θρωπίνης ἐνεργείας ὑπάρχειν ὡς ἀνθρώπου. Ὄντως κακῶς τοὺς τῶν ἁγίων ἐκλαβὼν, καὶ συλλογισάμενος ὁ φιλόσοφος λόγους, καὶ κάκιστα συμπεράνας, ἤγαγε τὸν λόγον ὡς ὑπέλαβεν ἐφ' ἅπερ ἐβούλετο. Τὸ δ' ἐστιν ἀληθῶς πᾶν τοὐναντίον, ὡς ἤδη φθάσαντες ἐδείξαμέν τε, καὶ αὖθις σὺν Θεῷ φανᾶν δείξομεν. καὶ ὅρα τὴν κατακεχυμένην ἀχλὺν τῆς διανοίας, αὐτοῦ καὶ τῶν λόγων. ἐξαγγέλλει μὲν γὰρ πως ὀρθῶς ἐνταῦθά φημι τοὺς τῶν θεολόγων ἱερὸς λόγους, ὅσον ἐν συλλαβαῖς τε καὶ λέξεσιν. εἶτα σωφρόνων ἐθέλων ἐκεῖθεν καὶ συμπεραίνειν, ἐκ καὶ τὰς ὑποθέσεις ἀληθεῖς ἔσας. ἀλλὰ ψευδὲς, καὶ ἀκατάλληλον τὲ ἑαυτοῦ ποιεῖται συμπέρασμα. μᾶλλον δ' οὐδὲ τὰς θεωτάσεις αὐτὰς καθαρῶς τε καὶ ἀνοθεύτως, ἀλλὰ συγκεχυμένως καὶ πανηλικῶς πῶς θεωρῶν, καταλλήλως καὶ συπεράνει. Ἄκουε δή.

Ἰωάννης μὲν γὰρ φησι τὰς τῶν θαυμάτων δυνάμεις θεότητος ὑπάρχειν ἐνεργείας φησὶ, καὶ ἐνεργήματα καὶ ἐνεργιῶν ἀποτελέσματα, τοῦτον δ' εἰπεῖν ποιήματα Θεοῦ. Καὶ μὴν ἐκεῖνος ὠμακάρτε οὐχ οὕτως. Ἀλλ' ἡ τῶν θαυμάτων δυνάμεις ἔφη τὴν θεότητος τοῦ χριστοῦ ὑπῆρχεν ἐνέργεια. ἀποτέλεσμα δέφησι τούτης ὁ τῶν ἄρτων πληθυσμὸς, καὶ ἡ τοῦ λεπροῦ κάθαρσις. Οὐκ ἀποτέλεσμα γίνεται ἐνεργείας, καὶ ποίημα Θεοῦ φησιν ἐκεῖνος ὡς αὐτὸς φῆς, τὴν φυσικὴν ἐνέργειαν καὶ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ. ἀλλὰ τούτης εἶναι μᾶλλον τὸ τοιονδὶ ἀποτέλεσμα καὶ κτίσμα. Τίνας δὴ καὶ φῆς εἶναι τὰς ἐνεργείας ἐκείνας, ὧν ἀποτελέσματα λέγῃς, καὶ ποιήματα τὰς τῶν θαυμάτων δυνάμεις, καὶ τὰς τῆς θεότητος ἐνεργείας. εἰ μὲν γὰρ ἐνικῶς τὴν ἐνεργείας ἔλεγες ἐνεργήματα καὶ ἀποτελέσματα τούτας τὰς δυνάμεις καὶ τὰς ἐνεργείας, ἅπερ καὶ κτίσματα φῆς, ἔδοκεις ἂν τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ λέγειν, ἣν αὐτὸς ἔκτισεν δοξάζεις ἐνέργειαν. καὶ τέως γοῦν ἐν τούτῳ τῷ μέρει σωφρόνεις σαυτῷ. νοῦν δὴ πληθυντικῶς θεωρῶν ἐκείνας, ἐνεργιῶν φῆς, οὐδὲ ἐκείνο δύασθαι λέγειν ἐνταῦθα, οὐδὲ σωφρόνειν σαυτῷ. οὐδὲ πολλαὶ αἱ οὐσίαι τοῦ Θεοῦ, οὐδὲ πληθυντικῶς δύνασθαι θεωρῶν ἐκείνην ποτὲ. ἀλλ' ἑνικῶς. εἰ μὴ πιγε κτίσματα φαίης τὰς σὰς ἐνεργείας ἐκείνας, ὧν ἀποτέλεσματα καὶ σὲ καὶ ποιήματα, ἠδυνάμεις καὶ ἡ ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ. ὡς νοῦν μὲν, τὴν θείαν ἐνέργειαν αὐτοῦ σε θεολογεῖν εἶναι τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ, νοῦν δ' αὐτοῦ ταύτῃ ἀποτέλεσμα καὶ ποίημα βλασφημεῖν, ἐκ τοῦ δ' ὧνίνων φῆς ἐνεργιῶν κτισῶν.

Βλέπεις ὦ γρηγορᾶ, πῶς τὴν ἀληθινῆς τῶν ἁγίων θεολογίας ἐκὼν ἀποπλανήσας σαυτὸν, οὐδ' ὅπ λέγῃς, οὐδ' ὅπ γράφεις αἰθάνῃ, ἀλλὰ καὶ σαυτῷ πολεμεῖς ἐν τοῖς λόγοις τούτοις θεοδήλως, μηδὲ τοὺς σὰς γοῦν ὑποθέσεις, καὶ τὰ ἀξιώματα σωτηρεῖν δυνάμενος, ἀλλὰ κἀκεῖνα πάσῃ χειρὶ καταστρέφων, καὶ διαγράφων ἐκ τοῦ σύνεγγυς οὕτω, τοῦτο καὶ μόνον ἴσως αὖτις εἴπε δικαίως; Οὕτω καὶ τὴν σοφὸν Κύριλλον ὁ αὐτὸς

ὁ αὐτὸς εἰσάγων ὡσαύτως, τὸ μὲν βαδίζειν λέγοντα σωματικοῖς ποσὶ, καὶ διαγλώσης λαλεῖν, ἀνθρωπίνης φύσεως ἔργον ἐτύγχανε, τὸ δὲ τοῦ θαυματουργοῦ τὰ μέλη λόγῳ θεραπεύσαι, καὶ τοῦ κωφοῦ τοὺς τὴν φθέγγεσθαι διαρθρῶσαι τὴν γλῶσσαν. ἔργα θείας ὑπῆρχε δυνάμεως, οὐδὲ ἃς ἀναγινώσκει λέξεις ἀκούει καὶ ταῦτα τοῦ διδασκάλου, οὐδὲ τὴν τῶν λεγομένων διανοίας οὕτωσὶ φανερῶς θεωρεμένης ὅλως σωίνησι. Τὰ δὴ θεοπρεπῆ τοῦ χριστοῦ θαύματα θείας ἔργα δυνάμεως εἶναι θεολογοῦντος τούτου καθάπερ ἀκούομεν, ἐκεῖνος τὴν οὐσιώδη καὶ φυσικὴν τὴν θεότητος τοῦ χριστοῦ δύναμιν καὶ ἐνέργειαν, ἣν ἐν τοῖς τοῦ θείου ῥητοῖς Ἰωάννου θεὸν βραχέος ἐνέρημα καὶ θείων ἐνεργιῶν ἔλεγον ἀποτέλεσμα καὶ κτίσμα, νοῦν τὴν οὐσίαν αὐτὴν εἶναι μεταβαλὼν φησι τοῦ Θεοῦ, ἧς ἔργα καὶ ἀποτελέσματα φησι τὰ θαύματα, αὖθις καὶ ἐνεργείας Θεοῦ φησιν αὖθις λέγων τὸν θεῖον Κύριλλον. Ἐγὼ δὴ, εἰ μὲν ἀπὸ τῶν ἐνεργημάτων τε καὶ κτισμάτων θεωρίαν τὴν οὐσίας αὐτῆς ἀναβαίνειν ἦν τοῦ Θεοῦ κατ' δύνομιόν τε καὶ γρηγορᾶ, ἐδεξάμην ἂν τὸν αὐτοῦ λόγον, ὀλίγα φρονίσας τῶν λέξεων. νοῦν δὴ, οὐχ οὕτως ἔχει τὰ πιάδη φασὶν οἱ τούτων θεολόγοι τε καὶ διδάσκαλοι. ἀλλ' ἐκ τῶν ποιημάτων οὐκ θεῖν τὴν οὐσίαν, ἀλλ' θεῖν τὴν σοφίαν καὶ τὴν δημιουργικὴν δύναμιν, καὶ ἐνέργειαν μᾶλλον ἀναφέρεσθαι τοῦ Θεοῦ. φησὶ δὴ καὶ ἐν τοῖς θησαυροῖς ὁ αὐτὸς θεῖος Κύριλλος. οὐδὲν ἐπίκτητον τῶν θείων ἰδιωμάτων, ἐκ μόνοι τῶν ἀποτελεσμάτων, δηλαδὴ τῶν κτισμάτων, καὶ τὰς ἐνεργείας ταύτας, ἀλλ' οὐ κατ' οὐσίαν ὁ Θεὸς ὁρᾶται. Ἤκουσας ἀφορεῶν κτισμάτων καὶ θείας οὐσίας καὶ ἐνεργείας, μᾶλλον δὲ ἐνεργειῶν, καὶ ὅπ κατὰ ταύτας αὐτοῦ τὰς ἐνεργείας ὁ Θεὸς ἀπὸ τῶν κτισμάτων ὁρᾶται, ἀλλ' οὐ κατὰ τὴν οὐσίαν αὐτοῦ; Ἄκουε δὴ καὶ τοῦ μεγάλου Βασιλείου τὰ αὐτὰ ἀεὶ τῶν αὐτῶν ὡσαύτως διδάσκοντος. δυνάμεώς φησι καὶ σοφίας καὶ τέχνης, οὐχὶ δὴ τὴν οὐσίας αὐτῆς ἐνδεικτικὰ ἐστι τὰ ποιήματα. καὶ οὐδὲ αὐ τὴν πᾶσαν τοῦ δημιουργοῦ τὴν δυναμιναὶ ἀναγκάως παρίστασιν, ἐνδεχομένου ποτὲ, τὴν τεχνίτην μὴ πᾶσαν ἐ αὐτοῦ τὴν ἰσχὺν ἐναποθέσθαι ταῖς ἐνεργείαις. ἀλλ' ὑφειμένοις πολλάκις θεῖν τῶν ἔργων τὴν τέχνης τοῖς πόνοις χρήσασθαι. οὐδὲ καὶ ὅλην τὴν δύναμιν θεῖν τὸ ἔργον ἀνακινήσειε, καὶ οὕτως αὖ ὑπάρχοι τὴν ἰσχὺν αὐτοῦ θεῖν τῶν ἔργων ἀναμετρεῖσθαι, οὐχὶ δὲ τὴν οὐσίαν, ἥπερ ποτὲ ἐστι, καταλαμβάνεσθαι. Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς ἐν τοῖς αὐτοῖς. εἰκὼς αὐτὴν μὲν τὴν οὐσίαν ἀπεῖρον εἶναι πανὶ, πλὴν ἡ τῷ μονογενεῖ, καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι. ἐκ δὲ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Θεοῦ ἀναγομένους ἡμᾶς, καὶ θεῖν τὴν ποιημάτων τὴν ποιητὴν ἐννοοῦντας, τῆς ἀγαθότητος αὐτοῦ, καὶ τῆς σοφίας λαμβάνειν τὴν αἴσθησιν. τοῦτο δὴ ἐστι τὸ γνωστὸν τοῦ Θεοῦ, ὃ πᾶσιν αὐθρώποις ὁ Θεὸς ἐφανέρωσεν.

Ὁ δὲ γρηγορᾶς οὗτοσὶ τούτων τῶν τοιούτων ὀργίαν ὡς ἔοικε καταγνοὺς ὅμοῦ πάντων, ὡς αὖ εἰ μὴ δὲ τὴν ἀρχὴν θεῖν τῶν τοιούτων ἔρχετο, τοὺς θεολόγους καὶ ἄμφω συγκρούσας ἐκείνους ἀλλήλοις, ἰωάννην φημὶ καὶ κύριλλον, καὶ συκοφαντήσας ὅμοῦ τὴν θεολογίαν αὐτῶν, καὶ τὴν ἐναλλάξ ἀναλογίαν ἐκ τῶν λόγων αὐτῶν ὡς φέρετο συναγαγὼν, οὕτω καὶ δὴ ἐπέγραψε, κτίσμα Θεοῦ καταστοχάζει τὴν οὐσίαν, καὶ φυσικὴν τοῦ Θεοῦ δύναμιν καὶ ἐνέργειαν, καὶ ὅπ τοῦ κτίσματος τούτου, θεῖν τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ κατ' δύνομιόν φησι διαβαίνειν. Ἀλλ' ἡμεῖς τὴν ψευδῆ καὶ ἄτοπον ἀναλογίαν αὐτοῦ τῷ τὴν ἀληθείας ἀπατρέποντες ὑγιεῖ λόγῳ, φαμὲν κατὰ τοὺς θείους πατέ-

πατέρας, ὡς ἂν ὁ μακάριος Ἰωάννης δύναμιν ἔφη τῶν τοῦ χριστοῦ θαυμάτων, καὶ τὴν θεότητος αὐτοῦ ἐνέργειαν, ταύτην ὁ σοφὸς εἶπεν ὡσαύτως κύριλλος, θεϊκὴν δύναμιν. αὐτὴν δηλαδὴ τὴν οὐσιώδη καὶ φυσικὴν δύναμιν καὶ κίνησιν καὶ ἐνέργειαν τῆς θεότητος, περὶ ἧς ὁμοῦ σοφὸς Ἰωάννης, ἐκ τῶν θαυμάτων φησὶ, τῆς αὐτῆς οὐσίας ὄντα τῷ πατρὶ τὸν χριστὸν ἔγνωμεν. ἐνέργεια δέ φησι θεοῦ συγχαίνει τὰ θαύματα. Ὁ δὲ θεοπέσιος κύριλλος, τὰ ἑτεροχρῶφησι καὶ ἑτεροφυῆ τὴν αὐτὴν ἐνέργειαν ἔχειν, οὐκ αὐτὸς δοίη σωφρονῶν. ἀλλ' ὥσπερ ἀπεκρυσταλλισμένον ἔχουσι τὴν οὐσίας τὸν λόγον ἤτοι τὴν ποιότητος, οὕτω καὶ διάφορον ἀποδώσουσι τὴν ἐνέργειαν. Ἐκεῖνο μονονουχὶ λέγων, ὅπερ ὁ σοφὸς Ἰωάννης μετὰ Μαξίμου τοῦ θείου περὶ τῶν αὐτῶν φθάσας εἴρηκεν. Ἀπὸ τῆς ἐνεργείας λέγων ἡ ἑκάστου φύσις χαρακτηρίζεται, τῆς μὲν ἀκίνου ἐνεργείας ἄκινον δεικνύουσα φύσιν, κινητὴν δὲ τῆς κινήσεως, καὶ ὅτι δεῖ καταλληλα τοῖς φύσεσιν εἶναι τὰ φυσικά.

Ἦν οὖν ὁ σοφὸς Ἰωάννης ὡς εἴπομεν ἔφη τῶν θαυμάτων τοῦ χριστοῦ δύναμιν καὶ θείαν ἐνέργειαν, ταύτην ὁ ἱερὸς κύριλλος θεϊκὴν δύναμιν, καὶ τῇ θείᾳ φύσει καταλληλον ἐνέργειαν εἴρηκεν. ὃ δὲ ἀποτέλεσμα τῆς θείας ἐνεργείας ὁ θεῖος Ἰωάννης εἶπε, τοῦτο πληθυντικῶς ὁ σοφὸς κύριλλος, ἔργα θείας ἔφη δυνάμεως. καὶ οὕτως ἀναλογοῦντες καὶ συμφωνοῦντες ἀλλήλοις τε τοῖς λογίοις ὅθεν ἄρα καὶ ὥρμηνται, οἱ σεπτοὶ θεολόγοι κύριλλός τε καὶ Ἰωάννης φαίνονται κάλλιστα, καὶ τὰς κενὰς ἐκείνας ἀναλογίας, καὶ τὰς ἀσυμφώνους συμφωνίας τε καὶ συκοφαντίας ἀποστρεφόμενοι καὶ κενοῦ φιλοσόφου. Εἰ δ' ὁ φιλόσοφος οὗτος ἐνιστάμενος λέγοι, καὶ πῶς αὐτός τε κύριλλος ὁ σοφὸς, καὶ Ἀθανάσιος ὁ μέγας ἐνέργειαν θεοῦ τόντε υἱὸν καὶ τὸ πνεῦμα λέγουσιν, ὁ δῆμος καὶ πεπαιδευμένος διὰ τῶν ἐκείνων δέδεικται λόγων, αὐτὸς οὗτος παρὼν γεγηθὼς τὴν ἑαυτοῦ ἀπορίαν λυέτω. ἡμεῖς καὶ ἃ τὰ ἐκείνων καὶ δὴ καὶ τὰ τῶν θεολόγων ὁμοῦ πάντων θαυμαστῶς συνειλοχότα καὶ κεφαλαιωσάμενον, Ἰωάννην φημὶ τὸν σύρον σωγε τῇ αὐτοῦ θεολογίᾳ παραγαγόντες, καὶ τοῦτ' αὐτὸ πεζαγμαλεῖαν δεδειχότες πεποιημένον, τὸ πεῖ πάσης εἰπεῖν ἐνεργείας θείας, καὶ ἀνθρωπείας, ἐδαμοῦ τέως ἐν ταῦτα τοῦτον ἐνέργειαν εἰπόντα τοῦ θεοῦ τὸν εὑρόμενον ἢ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ τοῦ φιλοσόφου φημὶ λόγον. αὐτὸς τοίνυν ὅπερ ἔφην, τὴν οἰκείαν ἔνεστιν δίκαιος ἀνεῖν λύειν πρὸς τὰ ἄλλων. μᾶλλον δ' ἐκείνος μὲν ἅπαν τὸ αὐτοῦ πεποίηκεν ἤδη, τοὺς θεολόγους ἐπανασήσας ἀλλήλοις, καὶ συγκρούσας ὡς ἔθος, καὶ δι' ἀλλήλων αὐτοὺς καταλύσας, καὶ τὴν θεοπρεπῆ σφῶν θεολογίαν, ὅσον τὸ ἐπ' αὐτῷ, ἡμεῖς δὲ μετ' ὀλίγον θεοῦ βουλομένου, σώσε τοῖς θεολόγοις πατρᾶσι καὶ ταύτην λύσομεν. Νῦν δὲ καὶ πρὸς τὴν οἰκουμενικὴν ἁγίαν σύνοδον περὶ τῶν ἄλλων γραῶν βλέψαι, καὶ ὅ καὶ ὅ παρόντος ἔρεισμα λόγου μᾶλλον ἐκείνη, κἀκεῖθεν ὁ τῆς καθ' ἡμᾶς ὁρμᾶται μᾶλλον σύνοδον τόμος, καὶ πρὸς ἐπ γεγηθὼς καὶ αὐτὸς ἀπεδήμησε ἐν μέρει ἐκείνης δοκεῖ, πλὴν ὀλίγου τινὸς τὸ πᾶν ἐκείνης καταλιπών, καὶ τοῦθ' ὑπὸ ἀνάγκης οἶμαι συνελαυνόμενος. ἐπειδὴ μὴ δ' ἀρκέντως ἐν τοῖς φθάσασι τὸ ἐκείνης ἢ ψάμεθα λόγων, μηδὲ τὰς κλοπὰς καὶ τὰς ἐπ' αὐτῇ παρεξηγήσεις, καὶ τὰς κενοφωνίας καὶ γεγηραᾶ πρηνέγκαμεν. Φησὶ τοιγαροῦν ἐκεῖνος, τὰ τοῦ τόμου δῆθεν ὡς ἔθος αὐτῷ κατ' αὐτοῦ τοῦ τόμου προφέρων. Ὅπου γὰρ τῶν τοῦ ἕκτης ἁγίας ἐκείνης

συνόδου φησὶ πρακτικῶν, προσεκομίσθη καὶ ἑτέρα ῥῆσις, ἔχουσα δὴ λέξεως οὕτω. Καὶ ὅρα τὴν ἀναρχιαν αὐτοῦ καὶ τὴν ἄνοιαν, πῶς τὰ ἱερὰ δημοσία κλέπτων, καὶ μάλατοι τοὺς ὁρῶντας αἰδεῖται, καὶ δὲ συγκαλύπτει γοῦν τὴν ἀχρώνην σκότῳ τινὶ καὶ ἀφανίᾳ, καθάπερ ἔθος τοῖς κλέπτουσιν. Εἰ δὴ καὶ ἑτέρα ῥῆσις προσεκομίσθη ἀπὸ τῶν πρακτικῶν τοῦ ἁγίας συνόδου φησὶν ὁ τόμος ὡς καὶ αὐτὸς λέγεις, πρόδηλον ὅτι ἐκ τοῦ ῥήσεως ταύτης, ἄλλη πρὸς τοῦ τόμου προσεκομίσθη, ἐκ πολλῷ μείζων ταυτησὶ ἐκ πολλαπλασίων, ἣν αὐτὸς ἀποτεμὼν κακῶς πᾶσαν ἀπέκρυψας, ἥτις καὶ μετὰ μικρὸν ὑφ' ἡμῶν εἰς ἀχρώνην καὶ θεάμενον πρὸ ψεύδους, καὶ τοῦ σῆς συκοφαντίας προσενεχθήσεται. τὸ δ' οὖν παρὸν λέγε καὶ προσήμιζε τὰ τοῦ τόμου, καθάπερ αὐτὸς βούλει. Τὴν ἑκατέρας φύσεως ἑκατέραν φησὶν ἴσμεν ἐνέργειαν, τὴν οὐσιώδη λέγω καὶ φυσικὴν καὶ κατάλληλον, ἀδιαιρέτως προϊοῦσαν ἐξ ἑκατέρας οὐσίας καὶ φύσεως, κατὰ τὴν ἐμπεφυκυῖαν αὐτῇ φυσικὴν καὶ οὐσιώδη ποιότητα, καὶ τὴν ἀμέριστον ὁμοῦ καὶ ἀσύγχυτον θατέρας οὐσίας συνεφαρμόσην ἐνέργειαν. τοῦτο γὰρ καὶ τῶν ἐνεργούντων δῆπου χριστοῦ ποιεῖ τὸ διάφορον, ὥσπερ δὴ καὶ τὸ εἶναι τὰς φύσεις τῶν φύσεων. Καὶ μετ' ὀλίγα προϊὼν φησὶ γεγηραᾶς, πρὸς ἐκ τόμου δηλονότι καὶ τῶν ὀνομαζόμενων ἐκείνον λέγων, δῆπου φέρει συμπέρασμα τῶν ἰσοτίμων πρακτικῶν τὸ ὅρον. Ἐφησὶν, ὅτι παρέδωκεν ἡ τῶν ἁγίων διδασκαλία κηρύττειν δῆπου χριστοῦ δύο φυσικὰ θελήματα. οὐχ ὑπεναντία. ἀλλ' ἐπόμενον τὸ ἀνθρώπινον αὐτοῦ θέλημα, καὶ μὴ ἀντιπίπτον, ἢ ἀντιπαλαῖον μᾶλλον μὲν ἂν καὶ ὑποτασσόμενον τῷ θείῳ αὐτοῦ ἐκ παντὸς θελήματι. Τούτων δὴ ἀναγκαζόντων, κωφοῖς ἐνώκεσαν οἱ ἀθετοῦντες, ἐν καὶ πάντα ἀδιάφορον διατεινόμενοι τὴν θείαν τε καὶ ἄκτιστον οὐσίαν, καὶ τὴν θείαν καὶ ἄκτιστον ταύτης ἐνέργειαν. Ὁ μὲν οὖν γεγηραᾶς, οὕτω καὶ τοῖς δόξαν κακῶς δοκοῦσι καθὰ δὴ καὶ τοῖς πρὸ αὐτοῦ, καὶ τὴν τῆς ῥήσεως ἀκροτελεύτιον μόνον ἐκεῖθεν λαβὼν, τὸ δὲ πλεῖστον ἀπορρίψας ἐκείνου, καὶ μηδὲ μνησθεὶς, οὕτως ἐπεῖτα πρὸς τὰς φίλας παρεξηγήσεις, καὶ τὴν κατ' ἐκείνων τε καὶ ἡμῶν σωτήρη βλασφημίαν καὶ τὰς συκοφαντίας χωρεῖ. ἐμοὶ δὲ κάξ αὐτῶν τῶν εἰλημμένων αὐτῷ μορίων ἐκεῖθεν. δυχερῶς ἔχοντι τοῦτον ἐλεῖν, καὶ ψεύδεσιν καὶ συκοφαντίαν ἐκ τοῦ θεότητος ὑβρεσιν, ὑπὲρ οὗς ἡ ἁγία σύνοδος ἐκείνη ὅτε καθεῖλεν εὐθὺς ἀποδεῖξαι, τὸ ἀναγκαῖον εἶναι καταφαίνεται τὰ τοῦ ἁγίας συνόδου πάντα προσαγαγεῖν ἐκεῖνα τῷ λόγῳ πρότερον, εἰ καὶ μακρότερός πως ὁ λόγος, καὶ δεῖξαι τὸν τοῦ δυσεβείας καθήγορον τουτονὶ, νῦν ἐπέρποτε ἐκόντα κακοεργοῦντά τε καὶ πονηρεύομενον, ἐκ εἰς ἀσύγγνωστον ὄντως τὴν οἰκείαν θεομαχίαν, καὶ τὴν βλασφημίαν ἐκτείνοντα. Φησὶ τοιγαροῦν ὁ τῆς καθ' ἡμᾶς ἱερᾶς συνόδου τόμος. δῆπου τούτοις ἀνεγνώσθη ῥῆσις τῶν πρακτικῶν, ἔχουσα δὴ λέξεως οὕτως. Τίς γὰρ εἰ καὶ βραδὺς εἴη πρὸς τὸ νοῆσαι καὶ θεωρήσει ὅπερ καὶ πᾶσι φαίνεται, ὅτι ἀδυνάτου καὶ πρὸς τὴν τάξιν τῆς φύσεως ἐστι, δυνάσθαι εἶναι φύσιν, καὶ ἐνέργειαν μὴ ἔχειν φύσεως. ὅπερ οὐδὲ ἀπὸ τῶν αἱρετικῶν πολὺ ἐδοκιμάσθη λέγειν ὅτι πάσας τὰς ἀνθρωπίνας πανουργίας καὶ σκολιὰς ζητήσεις, καὶ τὰ τῆς ἐρήμου τῆς πίστεως, καὶ συναθροισμοὺς τῆς φαυλότητος αὐτῶν πρόφορεν ἐφεῦρον. πρὸς οὖν ὅπερ οὔτε πρὸς τῶν ἁγίων πατέρων ἐρρέθη ποτὲ, οὔτε ἀπὸ τῶν βεβήλων αἱρετικῶν τετόλμηται εἰρεθῆναι, δῆπου τοῦ παρόντος παρεπε-

προσωποποιθῆναι. ἵνα τῶν δύο φύσεων τοῦ Χριστοῦ, τῆς θείας δηλαδὴ καὶ τῆς ἀνθρωπίνης, ὧν ἕνωσιν αἰδιότητες ἀκέραιοι εἶναι γαρίζονται ἐν Χριστῷ, μίαν ἔχειν ἐνέργειαν. Τίς ποτε ὀρθῶς φρονῶν, δωνήσεται ἀποδεῖξαι. ὁ πότε ἐὰν μία ἐστὶν εἴπωσιν, ἢ χρονικὴ, ἢ ἀϊδιος λεχθήσεται. θεία ἢ ἀνθρωπίνη. ἄκτισος ἢ κτιστή. ἡ αὐτὴ ἥτις καὶ τοῦ Πατρὸς ἐστὶν, ἢ ἑτέρα παρὰ τὸν Πατέρα. εἰ πίνων μία ἐστὶ καὶ ἡ αὐτὴ, μία τε θεότητος καὶ τε ἀνθρωπότητος τοῦ Χριστοῦ κοινή ἐστιν. ὅπερ ἀλλόκοτόν ἐστι λέγεθαι. Οὐκοῦν ἐπεὶ ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὁ αὐτὸς Θεὸς καὶ ἄνθρωπός ἐστι, τὰ ἀνθρώπινα ἐνεργήσας δι' τε νῆς, ὁμοίως σὺν αὐτῷ καὶ ὁ Πατὴρ ἐνήργησεν. ἐπειδὴ ἃ ὁ Πατὴρ ποιεῖ, ταῦτα καὶ ὁ υἱὸς ὁμοίως ποιεῖ. ἐπεὶ ὅπερ ἡ ἀλήθεια φυλάττει, ἐν ὅσῳ ἀνθρώπινά ἦνα ἐνήργησεν ὁ Χριστὸς, πρὸς μόνον τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς υἱοῦ ἐπαναφέρεται. ἄτινα δὴ ἐστι τὰ αὐτὰ, οἷα τὰ τοῦ Πατρός. κατ' ἄλλο δὲ δηλονότι καὶ ἄλλο ἐνήργησεν ὁ Χριστὸς. ἵνα καὶ τὴν θεότητα ἃ ποιεῖ ὁ Πατὴρ, ταῦτα καὶ ὁ υἱὸς ὁμοίως ποιῇ. καὶ καὶ τὴν ἀνθρωπότητα. ἃ εἰσι τοῦ ἀνθρώπου ἴδια, ὁ αὐτὸς οὗτος ἐνήργει ὡς ἄνθρωπος. ἐπειδὴ ἀληθής ἐστι καὶ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος. ὅθεν καὶ ἀληθῶς πιστεύεται, ὅτι ὁ αὐτὸς οὗτος εἷς ὢν, ἔχει φυσικὰς ἐνεργείας τε θείαν δηλονότι καὶ τὴν ἀνθρωπίνην. τὴν ἄκτισον καὶ τὴν κτιστήν. ὡς ἀληθινὸς καὶ τέλειος Θεὸς, ἀληθινὸς καὶ τέλειος ἄνθρωπος. εἷς ὁ αὐτὸς μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, Κύριος Ἰησοῦς Χριστός. Ταύτην πᾶσαν τὴν περὶ τὸ ἐνεργῶν τοῦ Χριστοῦ θεόπνευστον θεολογίαν, τὴν οὕτω πλατειάντε καὶ σαφῆ καὶ ἡκριβωμένην διὰ πάντων, τὴν δὲ τε θείας οὐσίας καὶ τὸ κτισμάτων, τὴν θείαν καθαρῶς διαιρεῖσαν ἐνέργειαν, καὶ λέξεσιν αὐταῖς τὸ θεοπρεπέστε καὶ ἄκτισον αὐτῆς διαρρήδην ἀνακηρύττεσαν, καίτοιγε καὶ τηλικαύτην καὶ διὰ μακρῶν οὕτω ῥηθεῖσαν πανταχῶς ὑποσιωπῶσα γεγηγορᾶς φαίνεται, καὶ μηδὲ προσεγγίσαι γοῦν τῷ λόγῳ καὶ προσάψασθαι δυνηθεὶς, τὴν μὲν ἤπαν τὴν αὐτὸς ἑαυτοῦ πᾶσιν ἀνακηρύττων τῇ πρὸς ταῦτα σιγῇ, τῇ σωφρόνῳ δὲ καὶ τῷ λαμπρότατα καὶ προφανῆ τὴν νίκην καὶ τὸ κράτος ἀνακηρύττων καὶ ἄκων, καὶ πράγμασιν αὐτοῖς πᾶσι δεικνὺς, ὡς ἀμὲν ἀπλέγων δῆθεν λέγει καὶ γράφει, παίδων εἰσὶν ἀθύρματα καὶ ψαμάθοις παίζόντων, καὶ παῖδας ὡσαύτως ἐξαπατώντων. ἢ καὶ περπόντων, ὅτι ἄνδρας νοῦν ἔχοντας καὶ λόγον πρεσβύτας ἀληθῆ, ἐκεῖνος δ' ὁ τε ἀληθείας λόγος καὶ μόνος, ὃς καθάπερ ἐδέδεται καὶ τὸν μακάριον εἰπεῖν Παῦλον, οὕτως ἐδὲ παίζει καὶ παίζεται, δρᾷ δὲ μᾶλλον οἷς ἂν ἐγγένηται τὰ θεῖα καὶ ὑψηλότατα, ἀπὸ τε σαρκὸς ἀνάγων δῆτα τὸ Πνεῦμα, καὶ μυσταγωγῶν Θεοῦ κοινωνοὺς τοὺς μετέχοντας ἐργαζόμενος. Ὅθεν καὶ ἐδόκει δεῖν εἶναι, τὸν περὶ τῶν προκειμένων λόγον κἀμοὶ κἀν ταῦθα πεπαῦσθαι, καὶ τε εἰς τὰ πρόσω φορᾶς ἀναχεῖν ἤδη τὴν χεῖρα. ἢ τὰ δὲ ἄτις περιεργάζοιτο περαιτέρω, καὶ λέγοι καὶ γράφοι καὶ διαλέγοιτο, τοῦ προς διαλεγομένου φεύγοντος τὸν ἀγῶνα καὶ τὸ πάθος, καὶ τὴν τε ἀγωνίας ἀκμὴν οὕτω δραπετεύοντος αἷμα, καὶ καθ' ἑαυτοῦ μὴ μόνον τὰς ψήφους καὶ τὸν ἄνωθεν ἔλκοντος βραβεῖον, ἀλλὰ καὶ τὴν εἰρωνείαν καὶ τὰ σκώματα καὶ τὸν δίκαιον γέλωτα ξυμπάντων ἅμα τε θεατῶν. ἀλλὰ τὰ μὲν τε νίκης καὶ τε βραβείων, οὕτω προφανῶς μεθ' ἡμῶν. καὶ οὐδέποτε τε πάντων ἀντερεῖ μὴ τὸν ἐγκέφαλον διασεισμόν, ἢ καὶ τὴν γνώμην καὶ τὴν ψυχὴν ἄλλως διάστροφον. ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ τὴν μὲν τὴν προρρηθεῖσαν

θεῖαν τε ἁγίας σωτόδε δευτέραν ῥῆσιν, ἑξῆς ἐν τῷ τόμῳ κειμένην ὁ τοὺς ἀπορρήτικοὺς γράφων ἐκείνους λόγους ἐκεῖθεν ὑποπτάσας δίχα παντὸς ἐρυθήματος, καὶ γράφειν πρὸς ἐκείνην καὶ λέγειν καὶ ἀπλέγειν τολμᾷ, δίκαιον ἂν εἴη τοῖς αὐτοῖς καὶ ἡμᾶς ἐγχειρεῖσαι καὶ αὖθις, κἀκεῖνα προσγραφόντας τῷ λόγῳ, ἔστι καὶ πρὸς γεγηγορᾶν, καὶ τὰς ἐνάνυ παρεξηγήσεις, καὶ τὰ καθ' ἡμῶν ἐγκλήματα βλέψαι. Φησὶ τοιγαροῦν καὶ αὖθις ὁ τόμος. Καὶ πάλιν ὑπὲρ τῶν αὐτῶν παρακλικὴν προσεκομίδη ἑτέρα ῥῆσις, ἔχουσα δὴ τὴν λέξεως οὕτω. Τὴν ἑκατέρας φύσεως ἑκατέραν ἴσμεν ἐνέργειαν. τὴν ὑσσώδη λέγω καὶ φυσικὴν καὶ κατάλληλον, ἀδιαιρέτως ἐξ ἑκατέρας. προϊοῦσαν ὑσίας καὶ φύσεως, καὶ τὴν ἐμπεφυκυῖαν αὐτῇ φυσικὴν καὶ ὑσσώδη ποιότητα, καὶ τὴν ἀμέριστον ὁμοῦ καὶ ἀσύγχυτον ἑκατέρας ὑσίας συνεπιγομένην ἐνέργειαν. τοῦτο δὲ καὶ τὸ ἐνεργῶν δὴ τὸ Χριστοῦ ποιεῖ τὸ διάφορον, ὥσπερ δὴ καὶ τὸ εἶναι τὰς φύσεις τὸ φύσεων. Καὶ τὸ μὲν μέχρι τοῦδε, καὶ γεγηγορᾶς ὡσαύτως ἔνεστι τοῖς αὐτοῖς προσεκτέθειται γράμμασι. τὸ δὲ τούτων ἑξῆς, τοῦ τε μακαρίου ἐκείνης σωόδου πεφυκὸς ὄρος, τοῖς πολαβοῦσι παρ' ἐκείνου χρεὼν ταῦτα πέπαυται. πλὴν ὅσον ἐκεῖνα μὲν καὶ σεσίγηκε παντελῶς καθὰ δὴ καὶ αὐτὸς ἔφθην εἰπών. τὰ δὲ τοῦ ὄρους ταυτὶ καταπεμῶν καὶ διασαράξας, τὰ μὲν καὶ σωπῇ καὶ λήθῃ τὸ καταυτὸν δέδωκε, τὰ δὲ λαβὼν ἐκεῖθεν σωῇψε τοῖς προρρηθεῖσι καθὰ δήπου καὶ ἡμῖν ἐν τοῖς φθάσασιν εἴρηται. ὧν καὶ τὸ πάθος καὶ τὸν πόνον διελέγξει μάλα σαφῶς, ὑγιὰ παρ' ἡμῶν ἐνταῦθα νῦν τὰ τοῦ ὄρους προτεθέντα. Φησὶ τοίνυν καὶ πάλιν ὁ τόμος. Ἀλλὰ καὶ ὁ παρ' αὐτῶν ζητούμενος ὅρος ἀναγνωσθείς, εἶχεν δὴ τὴν λέξεως οὕτως. ἡ παρούσα ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ σύνοδος πιστῶς δεξαμένη καὶ ὑπείκοις χερσὶν ἀσπασαμένη τίνα τοῦ μακαριωτάτου καὶ ἁγιωτάτου πάπα τε πρεσβυτέρας ῥώμης ἀγάθωνος γνωμένην ἀναφερὰν πρὸς τὸν δεσπότην ἡμῶν βασιλέα. Καὶ μετάπινα. Ἑπομένη τε τοῖς ἁγίοις καὶ οἰκουμενικοῖς πέντε σύνοδοις, καὶ τοῖς ἁγίοις ὀρθόδοξοι πατρᾶσι, καὶ συμφώνως ὁρίζουσα ὁμολογεῖν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν ἀληθινὸν Θεὸν ἡμῶν, τὸν ἕνα τε ἁγίας καὶ ὁμοούσιον καὶ ζωαρχικῆς τριάδος, τέλειον ἐν θεότητι, καὶ τέλειον τὸν αὐτὸν ἐν ἀνθρωπότητι, καὶ πάντα ὅμοιον ἡμῖν χωρὶς ἁμαρτίας, πρὸ αἰώνων μὲν ἐκ Πατρὸς γεννηθέντα κατὰ τὴν θεότητα, ἐπ' ἐσχάτων δὲ τῶν ἡμερῶν τὸν αὐτὸν δι' ἡμᾶς καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν ἐκ Πνεύματος ἁγίου καὶ Μαρίας τε παρθένου τε Κυρίου καὶ ἀληθῶς θεοτόκου κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν Χριστὸν Κύριον μονογενῆ ἐν δύο φύσεσιν, ἀσυγχύτως ἀτρέπτως ἀχωρίστως ἀδιαιρέτως γνωριζόμενον. οὐδαμοῦ τε τῶν φύσεων διαφορᾶς ἀνηρημένης διὰ τὴν ἕνωσιν, σωζομένης δὲ μᾶλλον τε ἰδιότητος ἑκατέρας φύσεως, καὶ εἰς ἓν πρόσωπον καὶ μίαν ὑπόστασιν συντρεχούσης, οὐκ εἰς δύο πρόσωπα μεριζόμενον ἢ διαιρούμενον, ἀλλ' ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν υἱὸν μονογενῆ Θεὸν λόγον Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν, καθάπερ οἱ προφῆται ἄνωθεν περὶ αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς ἡμᾶς Ἰησοῦς Χριστὸς ἐξεπαίδευσε, καὶ τὸ τῶν ἁγίων Πατέρων ἡμῖν παρέδωκε σύμβολον, καὶ δυοφυσικὰς θελήσεις ἤτοι θελήματα ἐν αὐτῷ, καὶ δύο φυσικὰς ἐνεργείας, ἀδιαιρέτως. ἀτρέπτως. ἀμερίστως. ἀσυγχύτως καὶ τὴν τῶν ἁγίων διδασκαλίαν ὡσαύτως κηρύττομεν. καὶ δύο μὲν φυσικὰ θελήματα, οὐχ ἐναντία, μὴ γένοιτο. καθὼς οἱ ἀσεβεῖς ἔφασαν αἱρετικοὶ. ἀλλ'

ἀλλ' ἐπόμενον τὸ ἀνθρώπινον αὐτοῦ θέλημα, καὶ μὴ ἀνυπόπτον ἢ αὐτοπαλαῖον, μᾶλλον μὲν ἂν καὶ ὑποδεδομένον τῷ θείῳ αὐτοῦ καὶ πανθενεῖ θελήματι.

Καὶ ταῦτα μὲν ὁ τοῦ καθ' ἡμᾶς σωτῆρος τόμος, ὃν τοῦ οἰκουμενικῆς σωτῆρος λαβὼν. Ὁ δὲ γεγραφὼς τοὺς τῆς παροιμίας μιμεῖσθαι βουλόμενος φῶρας, δέον μὴ τῷ σοφίζεσθαι καὶ τοῦ σωτῆρος ταυτηνὶ τόλμαν ὑποχωρεῖν καὶ καὶ δύνασθαι, ἢ τοὺς ἐλέγχους ὑποφεύγειν καὶ δεδιέναι, ὁ δ' ἀναισχυντίας καὶ θράσους, μᾶλλον δ' εἰκεῖν οἰκειότερον ἀναθησάμενος ὑπερβολῇ, ἢ προσεγκαλεῖν καὶ προσεπεμβαίνειν οἴεται δεῖν, καὶ λέξεως ἀλλοίωσιν ὡς αὐτὸς ἐκεῖνός φησιν ἀπάθειαν, καὶ συλλαβῆς μιᾶς ἢν ἀποβολὴν ἢ παρόφασιν κάτοιγε τὸ λέξιν ἐν τοῖς φθάσασιν ἀμειφθῆναι, καὶ συλλαβὴν ὃν τοῦ μέσου διαδραμεῖν ὡς αὐτός φησιν, ἢ λήθη καὶ σωαρπαγῇ τῶν ἀπογραφομένων τὰς ἱερὰς ῥήσεις, ἢ τῶν πρωτοτύπων διαφορᾷ, καινὸν οὐδὲν οὐδὲ ἄπθες, ἕως ἂν ὁ τοῦ λόγου σκοπὸς, καὶ ἡ διάνοια τῶν ἐξ ἀρχῆς σωτεθεισῶν, οὐδὲν ἧττον διατηρῆται. Τὶ γὰρ φεύγε τὸν τοῦ λόγου σκοπὸν ἐναντίον ἂν ἠφόοιτο, εἰ ἀνὰ τοῦ σωεργείας ὥφη γεγραφὼς, ἐνέργειαν ὁ τόμος ἐξέδωκεν, ἤτοι ἐν ἄλλοις τῶν ἀρχετύπων ψυκτῶν δίρῶν. ταυτὸ καὶ γὰρ ἐστι σωεργίαν τε τοῦ ἑτέρας οὐσίας εἰπεῖν, σωεπαγομένην δὴ χεροῦ τῷ ἑτέραν οὐσίαν, εἰς μίαν ἄμφω τῷ αὐτοῦ σωϊόσας ὑπόστασιν, καὶ ἐνέργειαν. ὡς ἀγνοεῖν τὸν τῶν διεξιόντα διὰ τὸ τῆς ἐννοίας ἐνωσαύτως καὶ ἀδιάφορον, πότερον ἂν εἴη τούτων ἀληθῶς τῶν ἐξ ἀρχῆς εἰρημένων τε καὶ συγγραφομένων σκεῦνα. Ἔσω ἰσιγαρῶν αὐτὸ ἐνεργείας, καὶ γεγραφὼν σωεργία, καὶ τῇ πατέρας λέξει προσκείσθω, ἢ καὶ σωεκείσθω καθάφησιν ἐκεῖνος, καὶ τὸ, ἢ, ἄρθρον. οὐδὲν ἡμεῖς σωεῖς τοῦτα διαφερόμεθα. εἴθ' οὕτως εἴτε ἐκεῖνος ἔχει. τὸ δὲ κατὰ τῆς οἰκουμενικῆς αἱρέσεως ταύτης ζωοῦν, καὶ τῆς πίστεως ἀξιωμάτων τολμηρᾷ καὶ ψυχῇ καὶ γλώσσῃ χωρῆσαι, καὶ πᾶσαν ἐκείνην τῷ τῶν πατέρων θεολογίαν, σωθύμαλι θείῳ ῥηθεῖσαν, σωλὴν ὀλίγου γέπινος ἀπελάσαι καὶ σωεσρίου, τοῦ τοίνυν, καὶ τοὺς τὰ μαρκίωνος πάλαι νοσοῦντας πολλῷ τινι παρελαύνει τῷ μέσῳ, ὅσον ἐκεῖνοι μὲν καὶ συλλαβῶν καὶ λέξεων μόνων ἐχώρουν, καὶ τοῦτῳ τῆς ἱερᾶς ἐπεχείρουν λυμαίνεσθαι γραφῆς, ὅφασιν οἱ τὰ ἐκείνων ἐξηπατήτες, ὁ δὲ γεγραφὼς ὅτοι σελίδας ὅλας ὁμοῦ καὶ κῶλα καὶ χωρία μακρὰ, καὶ ταῦτα τῶν οἰκουμενικῶν ζωοῦσιν, καὶ τῶν ἀξιωμάτων ὅπερ εἶπον, ἀνεῤυθριάσας ἐκβάλλει, καὶ ἀκίνδυνον ἐν τούτῳ τὸ βαρλαὰμ ἐκείνου διάδοχον καὶ τῆς αἱρέσεως δεύτερον προστάτην, πολλῷ τινι παρελάσας τῷ μέσῳ. Ἀλλὰ τὰ μὲν ἅλις ἐχόντων τόγε νῦν εἶναι. δεῖ δὲ καὶ σωεῖς τὰς ἐξηγήσεις, καὶ τῷ τῶν ἱερῶν ὡς αὐτός φησι ῥητῶν ἀνάπτυξιν, ἐλθεῖν καὶ ἡμᾶς ἤδη καὶ φιλοσόφου.

Φέρε φησὶ καὶ τῷ δυσεβῆ προσαποδῶμεν ἔννοιαν ἀκολούθως αὐτῇ τε ὁλόκληρον ἐφεξῆς. ἔχει δὲ οὕτωσι. τῷ ἑκατέρας φύσεως ἑκατέραν ἴσμεν φησὶν ἐνέργειαν. εἴτουν τῶν καὶ χεροῦ φύσεων, δύο τὰς ἐνεργείας γινώσκομεν, τῆς τε θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος. Ταυτὸ δὲ εἰπεῖν μίαν μὲν τὴν ἀκτῆνίδε καὶ ἀσώματον καὶ ἄκτισον, ἑτέραν δὲ τῷ κτῆσιν καὶ ζωῶντον. ἐπεὶ δὲ τὰ οὐσιῶδες λέγεται τὸ τοῦ οὐσίας ἑκάστης συστατικὸν, καὶ φυσικὸν ὁμοίως, τὸ τῆς φύσεως ἑκάστης συστατικὸν, ὅθεν καὶ οὐσιάδης τε τὰ ἐνοῦσθαι ὁ υἱὸς καὶ λόγος λέγεται καὶ θεοῦ κατὰ τὸ μέγαν Ἀθανάσιον, καταλλήλως ἄρα καὶ ἁρμοζόντως γινώσκομεν, τῷ μὲν ἀκτῆνῆ οὐσίαν καὶ φυσιν,

φύσιν, ἄκτισον εἶναι καὶ ἀσώματον καὶ μίαν ἐνέργειαν, ὥσπερ ἦν σωὸ τῆς σαρκώσεως· ἦν δὲ πάντως καὶ πρόσθεν, ἀσώματον καὶ μία καὶ αὐτενέργεια. ἐπεὶ δὲ ἀναλλοίωτος ἦν ἔμεινεν ἄρα καὶ μετὰ σάρκωσιν ὥσπερ ἦν ἀσώματον καὶ μία καὶ αὐτενέργεια ἄκτισος. καὶ σὺν ἄλλη μὲν κατ' οὐσίαν, ἄλλη δὲ κατ' ἐνέργειαν. τοῦτο γὰρ δέδεικται πολλάκις, ὡς δὴ τοῦ ἀσώματος ἐκείνης καὶ θείας φύσεως, οὐδωάσαται διαστόμα τὶς γνωσθῆναι καὶ διαφορά. πῶς γὰρ τὸ πάντη ἐν διαφορὰν ἔχει πρὸς ἑαυτὸ καὶ ἐναντιότητα. καταλλήλως ἂν ἐφαρμόζομεν τῇ μὲν ἀσώματῃ ἐκείνῃ καὶ θείᾳ φύσει τὸ ἄκτισον εἶναί τε καὶ νοεῖσθαι καὶ λέγεσθαι ἐνέργειαν. τῇ δὲ σωθέτῳ καὶ ἀνθρωπίνῃ φύσει τὸ κτῆσιν καὶ ὁρατὸν ἔχειν ἐνέργειαν, ὅθεν καὶ ἀδιαιρέτως σωεῖσαν ἴσμεν ἐξ ἑκατέρας οὐσίας καὶ φύσεως, ἀναλόγως αὐτὸν εἰς τὰ φανόμενα θαύματα ποιουμένην τῷ σωεῖσθαι καὶ φανέρωσιν, κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον, ἑκάστῳ τῷ τοῦ πνεύματος φανέρωσιν σωεῖς τὸ συμφέρον δίδοσθαι φάσκοντα. Ἀκούσατε τοῦ σοφοῦ, μᾶλλον δὲ τοῦ σοφίσου τοῦτο καὶ ἀπατεῶνος καταγελάσου καὶ μωρᾶς ἐξηγήσεως. οὐδὲ γὰρ τῷ ἀληθινὸν μόνην καὶ σωρώτην. ἀλλὰ καὶ τῷ κάτω καὶ δεύλην καὶ ὑπηρέτην ταύτης σοφίαν, κακῶς ἀπολωλεκὼς φαίνεται. ἡ μὲν γὰρ οἰκουμενικὴ τῶν πατέρων ἱερὰ σωόδος τῷ ἑκατέρας φησὶ φύσεως ἑκατέραν ἴσμεν ἐνέργειαν τῷ οὐσιώδη λέγω καὶ φυσικῷ καὶ κατάλληλον, ἀδιαιρέτως ἐξ ἑκατέρας προϊοῦσαν οὐσίας καὶ φύσεως, καὶ ὅσα ἑξῆς, καθὰ δὴ καὶ φθάσαντες εἴπομεν. ὁδὲ, μήτε δέξασθαι καὶ πιστεῦσαι τοῖς καλῶς τε καὶ θεοπνεύστως εἰρημένοις βουλόμενος. μήτε σωαγράψασθαι τοὺς τοῦ λόγου τῆς ἀληθείας κήρυκας τολμῶν φανερῶς, ἐξηγήσεσι δηθεν καὶ διαστρόφοις ἑρμηνείαις, ἢ ἀσωεστάτωτε καὶ σωφῆ καὶ φανερὰν ἀλήθειαν διαγράψαι πειρᾶται, τὰ καταγέλαστα σωαφθεγγόμενος ἐκεῖνα. τῷ ἑκατέρας γάρ φησι φύσεως ἑκατέραν ἴσμεν ἐνέργειαν. ἤγουν τῶν τοῦ χεροῦ φύσεων, δύο τὰς ἐνεργείας γινώσκομεν, τῆς τε θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος. Εἶτα μεταξὺ σωεῖ οὐσιώδους εἰπὼν καὶ φυσικοῦ, καὶ τὸν ἀνιζάμενος τοῦ θεοῦ, τῷ φυσικῷ εἶναι ταύτῳ ἐνέργειαν, ὡς οὐσιωδέστι καὶ φυσικὸν, εἶτα συστατικὸν τῆς οὐσίας τε καὶ τῆς φύσεως ὡς αὐτός φησιν, ἀλλ' οὐχ ὡς οὐσίαν ζῶσαν καὶ τελείαν ὑπόστασιν, καὶ τὸν μέσον ὅρον συλεῦθεν καὶ κῶς εἰληφὼς, τῶν ὁμονύμων ὡς ὄντα, καὶ συλλογιζόμενος οὕτως ὡς ὤετο, ψευδὲς ἐπήγαγε τὸ συμπέρασμα, σωαγαγὼν οὕτωσι. καταλλήλως ἄρα καὶ ἁρμοζόντως γινώσκομεν, τῷ μὲν ἀσώματῃ οὐσίαν καὶ φύσιν, ἄκτισον εἶναι καὶ ἀσώματῃ καὶ μίαν ἐνέργειαν. Καὶ μετ' ὀλίγον. Καὶ σὺν ἄλλη μὲν κατ' οὐσίαν, ἄλλη δὲ κατ' ἐνέργειαν. Καὶ μετὰ βραχύ. πῶς γὰρ τὸ σωαύτῳ ἐν διαφορὰν ἔχει σωὸς ἑαυτὸ καὶ ἐναντιότητα. τῇ δὲ σωθέτῳ καὶ ἀνθρωπίνῃ φύσει, τὸ κτῆσιν καὶ ὁρατὸν ἔχειν ἐνέργειαν. Καὶ τὶ τούτων ἡμῖν ἔδει φιλόσοφε τοῦ συλλογισμῶν τε καὶ σωλογισμῶν, ἐξὸν αὐτόθεν τὸν τῆς πίστεως λόγον λαβεῖν, διαγγελικῶς τε καὶ ἀσωφῶς, ἀλλ' σὺν ἀποστολικῶς τε καὶ σοφιστικῶς, μᾶλλον δ' ἀσόφως οἰκειότερον εἰπεῖν σωτεθειμένον. εἰ γὰρ καὶ ἀποστόλης αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ σὸς διδάσκαλος πεῖν, καὶ τῶν σῶν λόγων τε καὶ σωλογισμῶν τούτων ἤκουε, σωληγῶν αὐ εἴπε δεῖσθαι καὶ σὲ ἐπειδὴ καὶ τοῖς μὴ λόγῳ καὶ ἀποδείξει καὶ σὲ σωεισθομένοις, ὅτως δὲ πεῶν ἐκεῖνος ἐδίκασεν. οἱ μὲν γὰρ τοῦ οἰκουμενικῆς ταύτης σωόδου πατέρες, ὅσοι διαφορᾶς τοῦ χεροῦ φύσεων καὶ ἑνώσεως ὑποστατικῆς σωιόντες, τότε, ὅδε γὰρ τὸν ἀπαλέγοντα τούτοις

τούτοις οὐδαμῶς εἶχον, παντων δηπουθεν τὰ νεστορίου τε καὶ διοσκόρου καὶ Εὐτυχοῦς μὴ πολλῆς τῆς σφοδρότητος ὑποστρεφομένων, ἀλλὰ περὶ θελημάτων μᾶλλον τῆς ἐνεργείας ἐν τῷ Χριστῷ, τοῦ ἀγῶνος αὐτοῖς ὄντος, τούτοις καὶ ὅσον οἱ σφοδρῶς πολεμοῦντες, ἁπλῶς οὕτω καὶ δίχα συλλογισμῶν ἐφόδων τε καὶ κατασκευῶν, δύο τὰς φυσικάς τε καὶ οὐσιώδεις ἐνεργείας εἶπον τοῦ Χριστοῦ, καταλλήλως ἑκατέραν ἐξ ἑκατέρας αὐτοῦ περιοῦσαν οὐσίας καὶ φύσεως καὶ τὴν ἐμπεφυκυῖαν αὐτῇ φυσικὴν καὶ οὐσιώδη ποιότητα. καὶ ὅπερ ἀδύνατον καὶ παρὰ τὴν τάξιν φύσεως ἐστὶ, τὸ εἶναι φύσιν, καὶ ἐνέργειαν μὴ ἔχειν φύσεως, ὅπερ οὔτε ἀπὸ τῶν αἱρετικῶν φησιν ἐδοκιμάσθη ποτὲ λέγεσθαι, πλὴν τῶν μονοθελητῶν ἐκείνων, καὶ μετ' ἐκείνους τε καὶ σὺν ἐκείνοις, ἀκινδυνόν τε καὶ ἐξ ἀρχῆς οὕτω. κατ' ἄλλο γὰρ φησι καὶ ἄλλο δηλονότι ἐνήργησεν ὁ Χριστὸς. ἐπειδὴ ἀληθής ἐστι καὶ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος. ὅθεν καὶ ἀληθῶς πιστεύεται ὅτι ὁ αὐτὸς ὤν, εἷς ὢν, ἔχει φυσικὰς ἐνεργείας, τὴν θείαν δηλονότι καὶ τὴν ἀνθρωπίνην. τὴν ἄκτισον καὶ τὴν κτιστὴν ὡς ἀληθινὸς καὶ τέλειος Θεὸς, ἀληθινὸς καὶ τέλειος ἄνθρωπος. Σὺ δὲ πᾶσι οὕτως φανερῶς ἀντιλέγων ὁμοῦ, καὶ μετὰ πολλῆς τῆς ἀναισχυντίας ἀντικείμενος, πρὸς τοῖς ἄλλοις ἀτόποις, κἀκεῖνο σὺν τοῖς μονοθελήταις ἐκείνοις παρρησιαζόμενος λέγεις, ὅτι δηθὲν τῆς ἁπλῆς ἐκείνης καὶ θείας φύσεως, οὐδυνάτου διπλότητος γνωσθῆναι καὶ διαφορᾶ. πῶς γὰρ φῆς τὸ παντὴ ἓν, διαφορὰν ἔχει πρὸς ἑαυτὸ καὶ ἐναντιότητα. τὴν κατ' διάνοιαν παρὰ τῶν θεολόγων ῥηθεῖσαν διάκρισιν, καὶ διαφορὰν τῆς θείας ἑνώσεως, ἤτοι τῆς θείας οὐσίας πρὸς τὴν θείαν φύσιν, φάσιν τινὰ καὶ μάχην καὶ ἐναντιότητα ἐξ ἑνὸς δοξάζων κακῶς πρὸς ἑαυτὸ, ὅπερ τότε μὲν οἱ μονοθελῆται, περὶ τὸ δύο θελημάτων τε καὶ ἐνεργειῶν τοῦ Χριστοῦ, ὡς ἀλλήλοις ἀντικαθισταμένων δηθεν καὶ ἀντιπαλαιόντων, κακῶς φρονοῦντες ἐξηλέγχθησάν τε καὶ ἀπεβλήθησαν. ὁ δὲ γεηγορᾶς νυνὶ, πολλῷ χεῖρον καὶ ἀτοπώτερον δηθὲν τῆς θείας φύσεως καὶ τῆς θείας αὐτῆς ἐνεργείας ἐνενόησε καὶ ἐδίδαξεν. Εἶτα καὶ μετ' δύνομίν τοῦ πάλαι νομοθετῶν ὡσαυτὶ καὶ αὐτὸς, καὶ διαιτῶν τῇ θέσει τῇ μονοθελοῦς ἔλεγε, ὅπερ μὴ ὄντα φαμὲν γεγενῆσθαι τὸν ἥλιον, τῇ δὲ ἐξ ποιήσαντος γνώμῃ, τὴν διαφορὰν τοῖς πᾶσιν ὁριζόμενοι, τοσαύτην αὐτῷ νέμομεν τὴν ὑπεροχὴν, ὅσην ἔχειν ἀναγκαῖον τῶν ἰδίων ποιημάτων τὸν ποιητὴν, οὕτω καὶ γεηγορᾶς ἐνταῦθά φησι, καταλλήλως ἂν ἐφαρμόζομεν τῇ μὲν ἁπλῇ ἐκείνῃ καὶ θείᾳ φύσει, τὸ ἄκτισον εἶναί τε καὶ νοεῖσθαι καὶ λέγεσθαι ἐνέργειαν, τῇ δὲ Χριστέῳ καὶ ἀνθρωπίνῃ φύσει, τὸ κτιστὴν καὶ ὁρατὴν ἔχειν ἐνέργειαν ὡς εἶναι τὰς μὲν πάλαι μονοθελήτας, τὴν ἀνθρωπείαν ἐξ Χριστοῦ φύσιν ἀρνουμένους, φυσικὴν λέγειν ἔχειν ἐνέργειαν. ἀκίνδυνον δὲ καὶ γεηγορᾶ τοῦτο, τὴν θείαν μηδαμῶς λέγειν φύσιν, φυσικὴν ἔχειν ἐνέργειαν, ἀλλ' αὐτὴν ἐκείνην μᾶλλον ἐνέργειαν πεφυκέναι τὴν φύσιν, ὃ δὴ καὶ ὁ τῆς καθ' ἡμᾶς σωτηρίας τόμος, ἤδη περὶ αὐτῶν εἴρηκεν, ἐν θεολογικοῖς λόγοις μαρτυρίαν προβαλλομένων, ἐν τῇ οἰκουμενικῇ ταυτηνὶ προϊσταμένων τοῦ λόγου σωτηρίου, πολὺς τεχνίτας φημὶ καὶ ἀγωνιστὴς καὶ λαμπρὸς τοῦ δόγματος κήρυκας, ἀλλὰ τὰ τῆς παλαιᾶς νεμηνίας αὐτῶν δόξης καὶ φαντασίας, ὥσπερ ἀξιώματα τῆς μεγάλης ἡμῶν προβαλλόντων πίστεως. καταλλήλως καὶ γάρ φησιν ἐφαρμόζομεν τῇ ἁπλῇ ἐκείνῃ καὶ θείᾳ φύσει, τὸ ἄκτισον εἶναί τε καὶ νοεῖσθαι καὶ λέγεσθαι ἐνέργειαν ὥσπερ αὐτοκράτωρ τις καὶ τύραννος αὐτοχειροτόνητος τῶν τοιούτων. Καὶ ὅρα καὶ τὴν τῆς ἀναισθησίας ἕξιν καὶ ἀνοίας κατασκευὴν, καὶ ἢ συγκεφαλαιοῖ τὸν τῆς δυοσεβείας λόγον κακῶς. ὅθεν καὶ ἀδιαιρέτως φησὶ πρεπούσαν ἴσμεν ἐξ ἑκατέρας οὐσίας καὶ φύσεως ἀναλόγως αὐτὴν, εἰς τὰ φαινόμενα θαύματα ποιεῖσθαι τὴν πρόοδον καὶ φανέρωσιν.

Καὶ εἰ μία καὶ ἡ αὐτή ἐστιν ἡ θεία οὐσία καὶ ἡ θεία ἐνέργεια φιλόσοφε, καὶ ἐν πάντι καὶ ἀδιάφορον, καὶ οὐδαμῶς οὐ δέκατ' οὐδένα τινὰ λόγον ἐστὶν ἄλλο οὐσία καὶ ἄλλο ἐνέργεια, ὡς αὐτὸς ἤδη διὰ πολλῶν, πᾶσι τοῖς ἁγίοις καὶ δὴ καὶ τῇ σωτόδῳ ταύτῃ τῇ ἱερᾷ κακῶς ἀνικαθιστάμενος κατεσκεύασας, ἐκ ποίας οὐσίας αὖθις καὶ φύσεως, ἡ οὐσία τοῦ Θεοῦ πρέπει. μὴ, καὶ οὐσίας αὐτὸς πολλάς τινας καὶ διαφόρους ἔχεις τοῦ Θεοῦ λέγειν, καὶ διὰ τοῦτο τὴν οὐσίαν ταύτην ἢν δὴ καὶ ἐνέργειαν τοῦ Θεοῦ δοξάζεις, ἐκ τῆς οὐσίας φῆς πρεπεῖναι τοῦ Θεοῦ; Ὁρᾶτε πῶς οὐκ εἶδεν ἃ λέγει, οὐδὲ τῶν αὐτὸς αὐτοῦ διανοημάτων τε καὶ ῥημάτων ἀιδάνεται, ὃ δὴ καὶ αὐτὸς εἶπον ἤδη πολλάκις; Λαμβάνει μὲν ὅθεν ἐκεῖθεν ἔστιν ὅ, καὶ χρῆται ταῖς θεολογικαῖς λέξεσιν, ἵνα καὶ δόξῃ τἀκείνων λέγειν, καὶ τοῖς δόγμασιν ἐκείνων συνηγορεῖν. τοῖς δ' ἑαυτοῦ λογισμοῖς καὶ τῇ διεφθαρμένῃ διανοίᾳ πρεπάγειν ἐκεῖνα καὶ συνιθέναι πειρώμενος, ἐπεὶ μὴ συνιέναι ταυτὶ μηδαμῶς ἀλλήλοις μὴ δ' ἐνοῦσθαι μηδὲ συμπλέκεσθαι πέφυκεν, ἐν μᾶλλον ἢ χρυσὸς καθαρὸς ὀστράκῳ φύσει. καὶ ἄργυρος κατάνυξ, καὶ πίσσα χαλκὸς, ἐκείνοις τε τοῖς θείοις κακῶς ἐναστεγάνων ὑποείζει, καὶ τὸν οἰκεῖον πρεφανῶς ἀνατρέπει σκοπὸν, ἐν δ' αὐτὸς ἑαυτῷ γοῦν συμφωνῶν. ὥσπερ καὶ ὅταν ἐνέργειαν λέγῃ τὸ χρονικὸν διάστημα τὸ μεταξὺ τοῦ ποιοῦντος καὶ τοῦ ποιουμένου, ἐν ταῖς περὶ ἐνεργείας σοφαῖς αὐτοῦ διαιρέσεσι. Διαιρῶν καὶ ὅπου ἐκεῖ τὴν τῆς ἐνεργείας φωνὴν ὡς ὁμώνυμον καθάπερ ἠκούσαμεν, τὴν μὲν τοῦ θείου Δαμασκηνοῦ διαίρεσιν, ἣν ἐκεῖνος μετὰ τῆς ἐν αὐτῷ τοῦ Πνεύματος θείας σοφίας, ὑψηλῶς δηλαδὴ καὶ θείως πεποίηται, παρῆκεν, ὡς οὐδὲν αὐτῷ συμβαλλομένην πρὸς τὸν σκοπὸν. τὴν δ' αὐτὸς ἑαυτῷ φέρων διαίρεσιν, ἀπεισήγαγε.

Καὶ πρῶτον μὲν εὐθὺς ἐν τῇ διαιρέσει τῆς ἐνεργείας σημαινόμενον τέθεικε, τὸν ἥλιον ἐξ Θεοῦ καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, περὶ οὗ δὴ καὶ ἡμῖν εἰρήσεται. εἶτα, μὴ δύο καὶ τρία, λέγεται φησιν ἐνέργεια, καὶ τὸ μεταξὺ χρονικὸν διάστημα τῆς κινήσεως. Τοῦτο οἰκοδόμει πρὸς τὸ οἰκοδομούμενον, καὶ ἐξ ναυπηγεῖ πρὸς τὸ πλοῖον. ὃ καὶ συμβεβηκὸς ἐν καθ' αὐτὸ, καὶ σχετικήν τις μεσότης τῶν ἄκρων ἀμφοῖν, τοῦτο ἐνεργοῦντος καὶ τοῦ ἐνεργουμένου, συγκαταλήγει τῇ τῶν ἄκρων λήξει. καὶ οὐκέτι οὐκ ἔστιν οὐδέν.

Ἐκ δὴ ταύτης τῆς οἰκείας θέσεως, ὥσπερ κόπτων ἀξιώματος κειμένου, καὶ πᾶσιν ὡσαύτως δοκοῦντος, ὁρμώμενος ὁ φιλόσοφος, καὶ χέσιν καὶ μὴ ὄντ' ἐδόξασε κακῶς τὴν ἐνέργειαν τοῦ Θεοῦ, ὅταν μὴ πρὸς τὴν οὐσίαν αὐτὴν ἐκείνην φησὶν ἀναφέρηται, ὅταν μὴ ταυτόν τε καὶ ἀδιάφορον παντὶ, οὐσίᾳ Θεοῦ δηλονότι καὶ ἐνέργεια λέγηται. καὶ τὸν θεολόγον εἰσάγει γρηγόριον, περὶ τῆς ῥηθείσης αὐτῷ ταύτης ἐνεργείας, ἤτοι τοῦ χρονικοῦ διαστήματος τοῦ τοῦ ποιοῦντος κινήσεως ὡς αὐτός φησιν, ἐνεργηθήσεται λέγοντα καὶ οὐκ ἐνεργήσει. καὶ ὁμοῦ τῷ ἐνεργηθῆναι παύσεται. Ἀλλὰ περὶ μὲν τοῦ θεολογικοῦ τούτου ῥητοῦ, καὶ ὅπως καὶ κατὰ τίνα χρόνον ἐχρήσατο τοῦτο τῷ σημαινομένῳ τῆς ἐνεργείας ὁ θεῖος φημὶ γρηγόριος, ἐν τοῖς φθάσασιν ἤδη παρ' ἡμῶν δέδεικται. νυνὶ δ' ἀναγκαῖον, τοῦ διαλεκτικοῦ, καὶ κενοῦ δογματικοῦ τούτου

ἰδιοῦ πυθέσθαι, πῶς τὸ μεταξὺ χρονικὸν διάστημα τῆς κινήσεως τοῦ ποιοῦντος πρὸς τὸ ποιούμενον, συμβεβηκὸς ὄνως αὐτός φησι καθ' αὑτό, ἐνέργειαν λέγεται. τὸ γὰρ χρονικὸν διάστημα φιλόσοφε, πῶς ἂν εἴη τοῦ κινουμένου κίνησις καὶ ἐνέργεια; ἡμῖν γὰρ, οὐ τὸ ὄντος, ἀλλ' ὂν τῆς φύσεως, καὶ δραστικὴ καὶ οὐσιώδης ἐστὶ ταύτης κίνησις, καὶ φυσικὴν, καὶ ἀδιαίρετον καὶ ἀχώριστον, καθὰ δίκαιον τῶν θεολόγων λεγόντων ἤκουσας. τούτοις δὴ καὶ τῷ χρόνῳ τὸ κοινὸν, καὶ τὸν τοῦ εἶναι λόγον. εἰμὴ ἄρα καὶ τὸ χρονικὸν διάστημα τοῦ γινωνοῦντος πρὸς τὴν γένεσιν, τὴν κίνησιν εἶναι λέγεις αὐτὴν, καὶ τοῦ πειρόντος καὶ τοῦ φυτεύοντος τὸν μεταξὺ πρὸς τὸ φυτευόμενον καὶ τὸ πειρόμενον χρόνον, αὐτὴν τὴν πορείαν καὶ τὴν φυτείαν εἶναι φῆς. ἀλλὰ ψεύδος ταῦτα καὶ ἀπάτη καὶ σόφισμα, μηδὲ πρόσωπεῖον γοῦν προφέρουσα. ἐν χρόνῳ μὲν γὰρ οὐσία. χρόνος δὲ ἀδιαρμῶς. Εἰ δ' ὅτι ἐν χρόνῳ ἡ ἐνέργεια τοῦ ποιοῦντος πρὸς τὸ ποιούμενον, τὴν ἀθρωπίνην φημὶ τέως. ἡ γὰρ τοῦ ἀκτίστου φυσικὴ ἐνέργεια καὶ ἄκτιστος καὶ ὑπέρχρονος, εἰ πίνων διότι ἐν χρόνῳ οὐκείνῃ, διατάττοι καὶ χρόνος καὶ σὲ, ἔξω καὶ τόπος ἡ αὐτῆ, ἐπειδὴ καὶ ἐν τόπῳ, ὥσπερ δὴ καὶ ἐν χρόνῳ. Ἀλλὰ τούτων μὲν ἄλις. δεῖ δὲ καὶ πρὸς τὰ πρόσω χωρεῖν, τὸν πρεσβυτῶν ἀκουστὰ καὶ ματαίων ἀφεμένους. Πῶς μὲν ὂν ἐνέργεια τὸ θεότητος ὁ υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα, μᾶλλον δὴ πῶς καὶ ἐνέργειά ἐστιν ὁ τοῦ Πατρὸς, καὶ οὐκ ἐνέργειαν ἀδυνὶς οἱ θεολόγοι ταῦτα φασὶ, καὶ πῶς ὁ υἱὸς καὶ θέλησις καὶ βούλησις εἴρηται τοῦ Πατρὸς οὐκείνος, ἔτι τε, πῶς ἡ θεία ἐνέργεια, καὶ μίμησις καὶ ὀχέσις ὁμοῦ, καὶ ἀμίμητός τε καὶ ἄχρετος ἡ αὐτῆ, ἐν τοῖς ἑξῆς καὶ ἡμῖν, τοῖς θεολόγοις ἑπομένοις σώζεται τῷ τοῦ σωτῆρος τόμῳ ῥηθήσεται. τὸ δὴ νῦν εἶναι, τὰ περὶ θείας ἀπλότητος, καὶ ἣν φησιν ὁ γεηγορᾶς τῷ Θεῷ διὰ τὴν ἐνέργειαν πρεσγίνεσθαι ζώθεσιν, καὶ ἡμεῖς ἤδη σκοπῶμεν. μᾶλλον δὴ, πῶς τὰ κὴ τοῦ παρεισφθαρείσης παρ' αὐτοῦ τε καὶ τοῦ αὐτοῦ βαρλαάμιτῶν Πατέρων σωθέσεως πρὸς τοῦ σωτῆρος τόμου ῥηθέντα, καὶ αὖθις ἑαυτῷ πρεσθεὶς ὁ φιλόσοφος, ἀνατρέπειν δῆθεν πειρᾶται, καὶ ἀδωμεν.

Εἰπάτω τοίνυν καὶ πάλιν τὸν ἑαυτοῦ μύθον τε καὶ φίλον ἄγγελον ἢ ἀγαθάγγελον, σωθῆναι τὰ τοῦ καθ' ἡμᾶς σωτῆρος τε καὶ τοῦ τόμου προσαγγέλλοντα. ὃς δὴ καὶ πρὸς τὰς αὐτὰς παρεξηγήσεις τε καὶ βλασφημίας καὶ αὖθις τὸν ἑαυτοῦ μυσταγωγὸν ἐκκαλεῖται, ὅτωσίπως τὰ τοῦ τόμου προσθήσει, καὶ φησὶ. Φέρε τοίνυν πρὸς Θεοῦ, μηδὲν ὑπερβεβήκαμεν, τὸν ὅμοιον καὶ τὰ ἑξῆς διασάφειμοι πρόπον. ἔχει γὰρ ὅτωσι. μὴ τοῦτό φησιν ἐζητήκαμεν πρὸς τὰ ἁγίων, εἰμηδεμίαν ἔχοι ἵνα ἀν ἐθνοεῖν σώθεσιν ἐπὶ Θεοῦ, διὰ τὴν τοῦ θείας οὐσίας καὶ ἐνεργείας διαφορὰν. καὶ τοῦτο γὰρ οἱ ἀπιλέγοντες ἰσχυρίζονται. ἀπεδείχθη δὴ πρὸς τῶν ἁγίων ἀπάντων κηρυττόμενον, ὡς οὐκ ἔστι σώθεσιν ἕνα πρὸς τοῦτο νομίζειν Θεοῦ! ὁ γὰρ θεῖος μάχιμος ἐν οἷς πρὸς πύρρον διαλέγεται φανερώτατα δείκνυσι. μήπνα σώθεσιν οὐκ τοῦ ἐνεργείας δείκνυθαι. ὁρᾶς λέγων τῷ πύρρῳ ὅτι οὐκ τούτου πλανᾶσθε, οὐκ τοῦ πάντη ἀγνοῆσαι, ὅτι αἱ σωθέσεις, τῶν ἐν ὑποστάσει ὄντων, καὶ οὐ τῶν ἐν ἑτέρῳ θεωρουμένων εἰσὶ; καὶ τοῦτο κοινὸν φρόνημα πάντων, καὶ τῶν ἔξω φιλοσόφων, καὶ τῶν τοῦ ἐκκλησίας θεοσόφων μυσταγωγῶν. εἰ δὴ τῶν θελημάτων σώθεσιν λέγετε, καὶ τῶν ἄλλων φυσικῶν, σώθεσιν λέγειν οὐκειαθήσεσθε. Εἶτα πρὸς ὃν ὁ φιλόσοφος, τὰ μὲν πρὸς δύνομιον εἰρημένα τῷ θεηγόρῳ νύσης περὶ θείας ἀπλότητος παρεχεῖ

ἐλέγχει κακοῦργος, ἔλεγχον ὄντα σαφῆ καὶ ἀνατρεπτὴν τὴν αὐτοῦ δόξης. ἐπὶ δὲ τὰ μεγάλου βασιλέως καὶ γεηγορίου τοῦ θεολόγου μεταπαιδᾶ, παρεξηγεῖσθαι καὶ διαστρέφειν σωκήθως καὶ ταῦτα πειρώμενος. Διὸ καὶ φησὶ μὴ τὰς πολλὰς καθ' ἡμῶν φλυαρίας καὶ ὕβρεις, ὅτωσι καὶ πάλιν πρὸς τὸν οἰκεῖον ἀκροατὴν ἀγγαθάγγελον. ἀνάγνωθι τὰ ἑξῆς αὐτὸς ἀγαθάγγελε, τὸ βιβλίον εἰς μέσους ἡμᾶς ἀνελίξας οὐκείνου τοῦ ἐναγοῦς, ἵν' ἐπ' ὄψιν ἐναργεστέραν τὰ λεγόμενα θήκῃ. εἰμὴ δεχόμενοι φησὶ τὴν διαφορὰν τῆς θείας οὐσίας καὶ τῆς θείας ἐνεργείας, καὶ ἀπλῶς πάντων τῶν περὶ τὴν θείαν οὐσίαν φυσικῶς θεωρουμένων, οὐκεῖνοι σώθετον ποιοῦσι μᾶλλον τὸν Θεὸν. τοῦ μεγάλου βασιλέως φανερῶς λέγοντος, εἴπερ εἰς τὴν οὐσίαν φέροντες πάντα τὰ θεῖα ὀνόματα καταθήσομεν, οὐ μόνον σωθέτον, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἀνομοιομερῶν συγκείμενον τὸν θεὸν ὑποδείξομεν. διὰ τὸ, ἄλλο, καὶ ἄλλο ὑφ' ἑκάστου τῶν ὀνομάτων σημαίνεσθαι. Καὶ τοῦ μεγάλου γεηγορίου τοῦ θεολόγου γράφοντος, ἢ καὶ τὸ ἀθάνατον καὶ τὸ ἄκακον καὶ τὸ ἀναλλοίωτον, οὐσία θεοῦ. ἀλλ' εἰ τοῦτο, πολλαὶ οὐσίαι θεοῦ, καὶ οὐμία. ἢ σώθετον οὐκ τούτων τὸ θεῖον. οὐ γὰρ ἀσωθέτως ταῦτα, εἴπερ οὐσίαι. Ἡμᾶς δὲ χρὴ πρὸς τὴν ἐξέτασιν τῶν θεολογικῶν τούτων καθεῖναι ῥητῶν, καὶ τὰς τοῦ φιλοσόφου παρεξηγήσεις, καὶ τὰ λείποντα τῷ λόγῳ προσθεῖναι, καὶ ἅπερ οὐκεῖνος κακῶς ἀφελόμενος καὶ τούτου τοῦ κεφαλαίου, καὶ ὅσπερ τῶν διδασκάλων μαρτυρίας ὑποκρυψάμενος καὶ σιγῇ καὶ λήθῃ παραπέμψας τελείᾳ, ἔπειτα καὶ ἀνεπλέγν ὡς ἐν σκιαῖς καὶ δράματι προσποιεῖται τῷ Ζωοδόκῳ τόμῳ. Φησὶ τοιγαροῦν ὁ τόμος οὗτος μετὰ τὴν προρρηθεῖσαν πρὸς πύρρον ῥῆσιν οὐκείνην τοῦ ἁγίου Μαξίμου φημὶ. Ἀλλὰ καὶ ὁ νύσης θεῖος γεηγόριος, ἐν ἑκτῷ κεφαλαίῳ τῆς εἰς τὴν ἑξαήμερον ἀναπληρώσεως, ὅτω πρὸς λέξιν διέξεισιν. Εἰ τοίνυν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ κἂν διάφορα τυγχάνῃ τὰ πρὸς ἀνάθεσιν κατασκευασμάτα πρὸς τῆς φύσεως ὄργανα, διὰ πάντων ὁ νοῦς ἐνεργῶν καὶ κινούμενος, καὶ καθαλήλως ἑκάστῳ πρὸς τὸ προκείμενον κεχρημένος, εἷς ἐστι καὶ ὁ αὐτὸς, πᾶς διαφορᾶς τῶν ἐνεργῶν συνεξαλλάττων τὴν φύσιν, πῶς οὔτις ἐπὶ Θεοῦ, διὰ τῶν ποικίλων δυνάμεων, πολυμερὲς τὴν αὐτοῦ οὐσίας καθυποπτεύσειεν; Ὁ σοφώτατος κύριλλος, ὁ αὐτὸς αὖθίς φησι τόμος. οὐ γὰρ οὐσία τὸ ἀγήρωτον φησιν, ἢ τὸ ἄφθαρτον, ἢ τὸ ἀθάνατον, ἢ τὸ ἀόρατον. εἰ γὰρ ἕκαστον τούτων οὐσίαν σημαίνει, οὐκ τοσούτων οὐσιῶν σύγκειται ὁ Θεὸς, ὅσπερ ἂν αὐτῷ φυσικῶς προσόντα φαίνηται. πολλὰ γὰρ ἐστὶν, ἃ μόνῳ μὲν αὐτῷ προσέστιν, ἑτέρῳ δὲ τῶν πάντων οὐδενί. Ἀλλ' ἐνταῦθα μικρὸν διακόψας τὴν τῶν θεολογικῶν τούτων ῥῆσιν σωέχειαν, ἐρέσθαι βούλομαι γεηγορᾶν, ὅτι χάριν ἀπρρήτοις αὐτὸς ἑαυτὸν ὑπιδοὺς λόγοις, καὶ πνα κεφαλαιωδῶς ἀφελόμενος ὀλίγα τῶν τῆ ζωοδόκῳ καὶ τῷ τόμῳ ῥηθέντων, καὶ τὴν πρὸς οὐκείνα λογικὴν μάχην καὶ τὸν πόλεμον ἀναδεξάμενος δημοσίᾳ, καὶ μόνοι καὶ τοῖς καθ' ἕκαστον ἐπεξιέναι δοκῶν, ὅτω τὰς μαρτυρίας οὐκείνων, ὡς μηδὲ τὴν ὀρχὴν ὅσας πρὸς τρέχει. καὶ ταῦτα καὶ τοιαῦτα, καὶ πρὸς τοιούτων, καὶ ὑπὲρ τηλικούτων εἰσενηνεγμένας; Οὐ γὰρ μεγάλοι μὲν οἱ μαρτυρούντες, σμικρὰ δέπνα τὰ παρ' αὐτῶν εἰσενηνεγμένα, καὶ οὐκ ἄξια τῶν εἰπόντων. ἢ καὶ ταῦτα μὲν μεγάλα καὶ ὑψηλὰ, ὑπὲρ δύτελων δέπνων καὶ τῶν τυχόντων οἱ λόγοι. ἀλλ' ὑπὲρ θεοῦ μὲν ταῦτα, καὶ τῆς ἀνωτάτω

ἀνωτάτω τοῦ σκότους δόξης. θεοφόροι δ' ἀκριβῶς οἱ λέγοντες, καὶ οὐδὲν αὐτοῖς εἴρηται τῆς σκοτόθεν δοξοπνοίας καὶ ἀγνώμης χωρὶς. ἢ γοῦν σιγᾶν ἔδοξε τὸ ὑπερχωρεῖν ὡς φιλόσοφε τοὺς τοῦ θείου πνεύματος τούτους βροντὰς, ἐπειδὴ τὸ ἀκούειν ἁπάντας καὶ σωτήριον καθάπαξ, ἢ λέγειν τοὺς τὰ προκείμενα ταῦτα τὸ ἀντιλέγειν καὶ ἐξελέγχειν, τὸ μηδὲν παραδέχειν μήδοπως ἀνοῦ τῶν προῤῥηθέντων φημὶ κεφαλαίων τέως καὶ τῶν ἐπ' αὐτοῖς θεολογικῶν ῥητῶν, ὃ δὴ καὶ ἐξ ἀρχῆς αὐτῆς προθυμήθης. νοῦ δὲ παν ἀνωφελὲς φαίνῃ ποιῶν, καὶ τοῖς αὐτὸς σεαυτοῦ λόγοις, τὸ πᾶς ὑποθέσεσιν, ὑπόνοιδες ὥσπερ ἐναντιούμενος. Ἐγὼ γὰρ τοσαύτην οἶμαι τοῦδε παντὸς καὶ νοῦν ἔχοντος, καὶ μὴ πρὸς ἔριν ἀλλὰ πρὸς ἀλήθειαν ποιουμένου τοὺς λόγους, τοῖς προῤῥηθεῖσι διηνεκῶς θεολογικοῖς ῥητοῖς ἐνορᾶσθαι τὴν δύναμιν, καὶ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ νοῦ ζητουμένου, ὡς εἴγε τὸ μόνα ταῦτα παρῆν, τὸ οὐδὲν ἄλλο τῶνδε τοῦ αὐτοῦ καὶ τῶν μετ' αὐτὰ ῥηθησομένων ὡσαύτως τοῦτο ἦν, αὐτὰ ταῦτα μόνα τοῦτο τὸν σκοπὸν ἐξαρκεῖν αὐ τοῦ λόγου, καὶ μηδένα παραράπαν ἐλλείπειν μήδοποῦ. Ὁμοῦ γὰρ τῶν θεολόγων, μηδαμῶς, διὰ τὸ ποικίλον τῶν φυσικῶν δυνάμεων, πολυμερῆπνα τὸ σώθεν ὑποπτεύεσθαί φησι τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν εἰκόνα τὴν καλλίστην σκεύνην εἰσάγων, φημὶ δὴ τὸν ἀνθρώπινον νοῦν, μηδαμῶς ταῖς ποικίλαις διὰ τῶν ἀιδήσεων ἐνεργείαις τὴν οἰκείαν ἐξαλλάττοντα φύσιν. Κύριλλος δ' ὁ σοφὸς, τὸ πολλὰ τὰ προσόντα φυσικῶς εἶναί φησι τῷ θεῷ μόνῳ, καὶ μὴ μόνην οὐσίαν αὐτὸν εἶναι καὶ σε, διχα τῶν φυσικῶν τε τὸ ἰδίων αὐτῆς, τὸ μηδὲ οὐσίας αὐτὰ εἶναι, ἵνα μὴ σώθεν φησὶν σκ τοσούτων εἴη τὸ θεῖον, ὧν τι καὶ παφέσεροντε καὶ οἰκειότερον, καὶ δὴ τὸ σωτηριώτερον γοῦν τοῦ τὸ λόγον. Ἀλλὰ σκοπῶμεν καὶ τὰ ἑξῆς ἀκολούθως τοῦ σεπτοῦ τόμου, τὸ τὰς ἐν αὐτῷ γνώμας τὸ διδασκαλίας ὡσαύτως τῶν θεολόγων. Ὁ θεῖος φησὶ χρυσόστομος, τοῦ πνεύματος τὴν χάριν, ἡ γραφή ποτε μὲν φησι πῦρ, ποτὲ δὲ ὕδωρ καλεῖ. δεικνῦσα, ὅτι σκ οὐσίας ταῦτα ὀνόματα, ἀλλ' ἐνεργείας. οὐ γὰρ σκ διαφόρων συνέστηκεν οὐσιῶν τὸ Πνεῦμα, ἀόρατον καὶ μονοειδὲς ὂν. Ὁ δὲ νύσσης τοῦτο ὀνόμεν αὖθις, τὸ ὁ διφυᾶ τὸν Θεὸν εἶναι λέγων, τὴν σοῦ, τοῦ πᾶσαν ὀνόματος ἔννοιαν, τῆ τοῦ Θεοῦ οὐσία συμφύοντος, καὶ μηδὲν ἔξωθεν τοῦτο εἶναι λέγοντος, ἀλλ' ἕκαστον τῶν τοῦ τὸ θεῖον ὀνομάτων, τῆ τοῦ Θεοῦ οὐσία ἐγκεντρίζοντος. Ὅρα δὴ καὶ τὰ δῆθεν τὸ δῆσιν εἴγε βούλει, ὡς οὐχ ὁ τόμος τε τὸ ἡμεῖς, ἀλλὰ γρηγορᾶς αὐτός ἐστιν ἀκριβῶς ὁ μετ' δύνομίου πᾶσαν ὀνόματος ἔννοιαν τῆ τοῦ Θεοῦ οὐσία συμφύων καὶ ἐγκεντρίζων, ὡσαυτὶ μέρος ἢ μέρη τὸ οὐσίας εἶναι ταῦτα τὰ θεῖα, καὶ διφυᾶ τὸν Θεὸν ποιῶν, διὰ τὸ μὴ τοσεῖναι ταῦτα τῆ τοῦ Θεοῦ λέγειν μᾶλλον οὐσία, καὶ τούτους τοὺς θεολόγους. ἐπαινετέον δ' αὖ εἴη τοῦ μάξιμον ἡμῖν αὖθις τὸν μέγαν, καὶ θεωρητέον, πῶς τὴν προῤῥηθεῖσαν αὐτῷ θεολογίαν, καὶ δὴ τὸ τὰ τ μετ' αὐτὸν, μᾶλλον δὲ τοῦ τοῦ αὐτοῦ θεολόγων, ὁ γρηγορᾶς ἐξελάβετο. Τοῦ γὰρ σωοδικοῦ τόμου καθὰ δὴ καὶ πρόφην, τὸν σοφὸν εἰσάγοντες μάξιμον, ὑτωσίπως τοῦ τὸ μονοθελήτου λέγοντα πῦρρον, ὁρᾶς ὅτι σκ τούτου πλανᾶσθε, σκ τοῦ πάντη ἀγνοῆσαι ὅτι αἱ σωθέσεις τὰ ἐν ὑποστάσει ὄντων οὐ τὰ ἐν ἑτέρῳ θεωρουμένων εἰσὶ, καὶ τοῦτο κοινὸν φρόνημα καὶ τῶν ἔξω φιλοσόφων, τὸ τῶν τῆς σκκλησίας θεοσόφων μυσταγωγῶν, εἰδὲ τῶν θελημάτων σώθεσιν λέγετε, καὶ τὰ ἄλλων φυσικῶν,

σικῶν, τὴν σώθεσιν λέγειν σκβιβαζόμεθα. ταῦτα τοίνυν εἰπόντος τοῦ θείου Μαξίμου, ἀκούσωμεν πῶς ὁ φιλόσοφος ἐπανίσταται τῷ διδασκάλῳ, καὶ ἴσι κατ' αὐτὸ χρῆται λόγοις, κατ' αὐτὸ τὸ σκείνου καὶ τῆς σκείνου θεολογίας ἡ γραφὴ πᾶσα καὶ ἡ συκοφαντία, εἰ καθαπερεί τινι προοιμίῳ καὶ προσωπείῳ τὸ αὖθις χρῆται σωφῶς τῆ σωόδῳ τε τὸ τῷ ταύτης ἱερῷ τόμῳ, τοὺς δυσεβεῖς λανθάνειν διόμενος. Μάξιμος τοίνυν ὁ θεῖος, φησὶ γρηγορᾶς, ὃν πρῶτον ὁ δυσεβὴς εἰσάγων συκοφαντεῖ, τῷ πύῤῥῳ διαλεγόμενος, καὶ σφαλερῶς κἀκεῖνον τὸν τὸ σωθέσεως σκλαβαίνοντα λόγον αὐτὸς διορθούμενος, δείκνυσι μὴ εἶναι σώθεσιν οὐδέποτ' οὐδένων συμβεβηκότων, ὑποκειμένης ἄνευ οὐσίας. καὶ μάλα εἰκότως. πῶς γὰρ ἂν σαίη γλυκύτης μέλιτος ἄνευ, ἢ τὸ οἷας δηποτοῦν οὐχ ὑποκειμένης οὐσίας, ἢ πᾶς αὖ σωτεθείη λευκότητι μελανία, καὶ θερμότητι ψυχος, μὴ ὄντα μηδὲν καθ' αὐτὰ. ὅμοιον γὰρ αὖ εἴη, ὥσπερ αὖ εἴτις μηδὲν μηδενὶ σωτιθέναι ἠξίου, τὸ γὰρ ἀποτελούμενον ἦν αὖ πάντως οὐδὲν. κατὰ δὴ τοὺς ποιότους τρόπους, καὶ πύῤῥον τῷ λόγῳ βουλόμενος σωτιθέναι θελήματα δύο ἄνευσα, χωρὶς τὸ οἷαστοῦ ὑποκειμένης οὐσίας καθ' αὐτὰ, ὑπισχνούμενος ὁ θεῖος ἔφησι μάξιμος, ὅτι αἱ σωθέσεις, οὐ τῶν ἐν ἑτέρῳ θεωρουμένων, δηλαδὴ τῶν συμβεβηκότων ἀλλὰ τὸ ἐνυποστάτων καὶ ἐνουσίων παραγμάτων εἰσὶν. εἰ γὰρ τὸ θελημάτων σώθεσιν εἴποιτέ φησι, τὸ ἀνυποστάτων ὄντων καθ' αὐτὰ, καὶ τῶν ἄλλων ὅσα καὶ φύσιν τοῖς ἀνθρώποις ἐπεται, σώθεσιν λέγειν σκβιβαζόμεθα. οἷον ὑπομνήσεως, φρονήσεως, δικαιοσύνης, καὶ τῶν ἀντικειμένων αὐτῆς ποιοτήτων. ἔτι τε θυμοῦ καὶ ὑπομονῆς, χαρᾶς καὶ λύπης, καὶ τῶν ὁμοίως ἐχουσῶν εἰς κακίαν καὶ ἀρετὴν ἁπασῶν ποιοτήτων ὑποκειμένης οὐσίας χωρὶς. τοῦτο δ' ἀδύνατον πάντως. Ἀλλὰ ψεύδος καὶ ταῦτα, καὶ ἄνοια τὸ σύγχυσις ἄνικρυς ὡς καλὲ γρηγορᾶ. καὶ καινὸν οὐδὲν' εἰ καὶ μάξιμον τὸν θεῖον καὶ σὺν αὐτῷ πάντας ὁμοῦ τοὺς λοιποὺς ἱεροὺς διδασκάλους καὶ συκοφαντῶν τὸ βρίζων, τὸ πύῤῥον τῶν ὁμοίων ὡσαύτως ἠξίωσας, καὶ τοιγε καὶ τῆς θείας αὐλῆς ἔξω καθεσηκότα, καὶ τῶν ἱερῶν λόγων. μᾶλλον δ' οὐδ' ἐκεῖνον ἐν τῆ αἱρέσει μένοντα κακῶς εἴπας. ἀλλὰ διδαχθέντα τότε τοῦ θεοῦ μάξιμου, τὸ τ τ αἱρέσεως ἰὸν καλῶς ἐξεμέσαντα, εἰ καὶ μικρὸν αὖθις κακῶς τοῦ τ ἴδιον ὑπέστρεψεν ἔμετον. Καὶ πρῶτον ἐκεῖνο τὸ ἄλλων κατεψεύσω τοῦ φανῶς τοῦ ῥηθέντος διαλόγου. οὐ γὰρ δύο τινῶν ἀνυπάρκτων ὡς φὴς θελημάτων τὸ μὴ ἐν ὑποκειμένῳ τῆ οὐσία θεωρουμένων πρεσβεύοντα σώθεσιν, ὁ διάλογος εἰσάγει τὸ πύῤῥον. τοῦτο γάρ ἐστι τὸ σκοπὸν ἀγνοοῦντος, καὶ τὸ λόγου καθάπαξ ἐκείνης τῆς διαλέξεως. ἀλλ' ὁ μὲν σκοπὸς ἦν ἐκεῖ τοῦ λόγου τῷ θείῳ μαξίμῳ, τοῦ τὸ τοῦ διαλεγόμενον πύῤῥον, δυοῖν θελήματα καὶ δυοῖν οὐσίας φέροντα τὸν χριστὸν δοξάσαι, καταλήλως τῆς δυοῖν αὐτοῦ φύσεσι τῆ τε θεία φημὶ, καὶ τῆ ἀνθρωπείᾳ. ὧν ἐκεῖνος πάτερον παντελῶς ἀπηγόρευε, τὸ ἀνθρώπινον δηλαδὴ. διὰ πολλῶν δὲ καὶ ἀναντιῤῥήτων ἀποδείξεων τοῦ τοῦ θελημάτων λόγου τῆ διδασκάλῳ καταλήψεται πύῤῥος τὸ δύο θελήματα τὸν χριστὸν κεκτῆσθαι καταλληλα τῆς δυοῖν αὐτοῦ φύσεσι, καὶ φυσικὰ, καὶ οὐχ ὑπεναντία ταυτὶ πεφυκέναι ἀλλήλοις, καὶ τὴν τ μονοθελητῶν ἐκείνων δηλαδὴ δόξαν. φησὶ καὶ τοῦ ὁ πύῤῥος ἐκεῖ λέξεσιν αὐτῆς ὑτωσὶν. ἐπειδὴ χρὴ τὰ σκ τ ἐξετάσεως ἀναφανόμενα ἀληθῆ δύγνωμόνως

μόνως ἀποδέχεσθαι, μὴ πολλῆς δυσκολίας ἔδοξεν ὁ λόγος φυσικὰ εἶναι τὰ δηλοῦντα χρηστοῦ θελήματος. ὥστε οὐκ ἀνυσίων δύο τινῶν, καὶ ἀνυπάρκτων συμβεβηκότων καθ' αὐτὰ σώθεσιν, καὶ γεηγοραῦ δοξάζων ὁ πύρρος ἦν οὐδὲ κατ' αὐτὰ δηποκώπτων αὐτὸν ὁ θεῖος μάξιμος διωρθοῦτο. ἀλλὰ τὸ δύο θελήματα τὸν χριστὸν ἔχειν, καὶ φυσικὰ ταῦτ' ἔχειν μᾶλλον αὐτὸν ἐδίδαξεν, ὃ δὴ καὶ αὐτὸς ὡμολόγησε πύρρος δι' ἑαυτοῦ, οὐκ ἀνύπαρκτα, οὐκ ἀνυσία, ἀλλ' οὐσίαν ὕπαρξιν ἑκάτερον ἔχοντα τῷ κατάλληλον ἑαυτῷ, φημὶ δὴ τῷ θείαντε, καὶ τῷ ἀνθρωπείαν, ἐν οἷς καὶ φυσικῶς θεωρεῖσθαι πεφύκασι. Ταῦτα δὴ τὰ διττὰ φυσικὰ θελήματα μὴ τὸ δέξασθαι συγχεῖν ἅθυτος ὁ πύρρος βουλόμενος, καὶ σωσάγιν εἰς ἓν θέλημα διὰ τὴν καινῆς περὶ ἄλληλα σωαλοιφῆς, καὶ σωθέσεως, οὐ καθ' αὐτὰ, πῶς γὰρ; ἀλλ' ἐν τῇς φύσεσι τοῦ χριστοῦ καὶ μὴ τῷ σώθεσιν, ἢν κακῶς ὀνείνος ὤετο, θεωρούμενα, τιάδε λέγων ἐπάγει. δωσαῖν ἂν ὥσπερ ὀν τὸ δύο φύσεων ἕνα σώθεσιν λέγομεν, οὕτω καὶ ὀν τὸ δύο φυσικῶν θελημάτων, ἕνα σώθετον λέγειν. ἵνα καὶ οἱ λέγοντες θελήματα διὰ τὴν φυσικὴν τῶν χριστῶ φύσεων διαφορὰν καὶ οἱ ἓν λέγοντες διὰ τὴν ἄκραν ἕνωσιν μηκέτι ψιλῶν λέξεων ἕνεκεν πρὸς ἀλλήλους διαφέρωνται. Πρὸς δὴ ταῦθ' οὕτω κακῶς εἰρημένα τῷ πύρρῳ, τὰ δὲ τῷ σωσοδικῷ τόμῳ ληφθέντα νῦν ὀνείθεν ὁ θεῖος μάξιμος δυσόχως ἐπάγων, ὀνείνά φησιν 'Ορᾶς ὅτι ὀν τούτοις πλανᾶσθε, ὀν τοῦ πάντη ἀγνοῆσαι, ὅτι αἱ σωθέσεις τῶν ὑποστάσει ὄντων, καὶ οὐ τῶν ἐν ἑτέρῳ θεωρουμένων εἰσὶν; Ἐκ δὴ τούτων ὁ θεῖος μάξιμος ὥσπερ τῷ πύρρῳ φημὶ τότε, οὕτω καὶ τοῖς περὶ γεηγοραῦ νῦν ἐναργέστατα δέδειχεν, ὅτι σώθεσιν τὴ καθ' ἑαυτὰ ὑφεστῶτων φυσικῶν τοῦ χριστοῦ, ἀλλ' ὡς ἐν ὑποκειμένῳ τῇς φύσεσιν ὀνείνα θεωρουμένων οὐκ ἔνι ποτὲ οὔτε πρὸς ἄλληλα γενέσθαι, οὔτε πρὸς τὸ αὐτοῖς ὑποκείμενον, τὰς φύσεις δηλαδὴ. αἱ γὰρ σωθέσεις φησὶ τῶν ἐν ὑποστάσει ὄντων ἰδία, δηλονότι τῶν φύσεών εἰσιν, οὕτω δὲ γὰρ αἱ τοῦ χριστοῦ δύο φύσεις ἀλλήλαιν σωελθοῦσαι μίαν αὐτὴν τὴν σώθετον ὑπόστασιν ἀπετέλεσαν, ἀλλ' οὐ τῶν ἐν ἄλλῳ θεωρουμένων, καὶ μὴ ὑφεστώτων καθ' ἑαυτὰ, δηλονότι τῶν φυσικῶν. Εἰ δὴ τῶν θελημάτων σώθεσιν λέγετέ φησιν ὁ σοφὸς μάξιμος αὖθις, καὶ τῶν ἄλλων φυσικῶν σώθεσιν λέγειν ὀνειδιαθήσεσθε, εἴπερ δύσωσάρτητον τὸν τῆς οἰκείας δόγματος δείξαι λόγον βούλεσθε, τουτέστι τοῦ κλοῦς. καὶ τῆς ἀκλίσου. τῆς ἀπείρου καὶ τοῦ πεπερασμένου, τοῦ ἀορίστου καὶ τοῦ ὡρισμένου. τοῦ θνητοῦ καὶ τῆς ἀθανάτου. τῆς φθαρτοῦ καὶ τοῦ ἀφθάρτου, καὶ εἰς ἀτόπους ἐξενεχθήσεσθε ὑπολήψεις. Ὁ δὴ καὶ ὁ φιλόσοφος ὑπὸ σεφανῶς ὀν τῶν πιστῶν πεπανθὼς ὤπτα. οὐ μόνον δὲ γὰρ τὰ μονοθελητῶν ὀνείνων, ἀλλὰ καὶ τὰ χείρω πολλῷ καὶ ἀτοσωότερα πρεσβεύων κακῶς δείκνυται. ὅσω τῷ μὴ ὀνέργειαν ὀνείνοι, καὶ τῷ θέλησιν τοῦ χριστοῦ τὴ ἀνθρωπίνην ἠρνοῦντο, οὗτος δ' οὐ τῷ ἀνθρωπίνην, ἀλλὰ τῷ θείαν, ἣν μὴ πατὴρ ἔχει δηλονότι καὶ πνεῦματος. Καὶ ὁ μὴ πύρρος ὑπὸ σεισθεὶς ὑπὸ τοῦ θείου μαξίμου, καὶ ἄμφω τὰς θελήσεις ὡμολόγησε τοῦ χριστοῦ, καὶ φυσικὰς αὐτὰς ἀνείπεν, ὁ δὲ γεηγοραῦς οὐ θέλησιν, οὐδὲ βουλὴν, οὐδ' ἐνέργειαν φυσικὴν μὴ πατρὸς ἔχειν καὶ πνεύματος ἔχειν, ἀλλ' αὐτὸν εἶναι ταῦτα τὸν χριστόν φησι μόνον, καὶ μηδὲν μηδαμῶς τῶν φυσικῶν ἰδιωμάτων σεσεῖναι τῇ θείᾳ φύσει, ἵνα μὴ σύνθετος φύσιν ὀν τοσούτων ὁ θεὸς αὐτῷ νομισθείη. διὸ καὶ τὸν θεῖον ἔνιοι τοῖς σεβρήθεῖσι κάκιστα συκο-

φαντεῖ

φαντεῖ μάξιμον, ὃ δὴ καὶ αὐτοῖς φθάσαι σεσέστε κύριλλον, καὶ Ἰωάννην τὸν σύρον. καὶ δὴ καὶ τὸν σοφὸν πεποίηκεν ἀνασάσιον. Τοῦ γὰρ ἱεροῦ μαξίμου σεὸς πύρρον εἰρηκότος καθάσσερ εἰπόντες ἔφθημεν, ὅτι εἰ τῶν θελημάτων τοῦ χριστοῦ δηλονότι σώθεσιν λέγετε, σεῦ γὰρ ὀνείνων ὁ διάλογος ἦν αὐτοῖς, καὶ οὐκ ἄλλων, καὶ τῶν ἄλλων φυσικῶν σύνθεσιν λέγειν ὀνειδιαθήσεσθε, εἶτ' ἐφεξῆς ἀπαριθμοῦντος τὰ τῶν δύο φύσεων αὐτοῦ διαλαῦ ἰδιώματα καθάπερ ἐν τοῖς φθάσαι εἴρηται, τουτέστι τὸ κλοῦς καὶ τὸ ἄκλιστον, τὸ ἄπειρον καὶ τὸ πεπερασμένον, τὸ ἀόριστον καὶ τὸ ὡρισμένον, καὶ δὴ καὶ τὰ σεφαλαίωσα τούτοις, ὁ φιλόσοφος, καθασσερεῖτις ἐξεστηκὼς ἑαυτοῦ καὶ σεφαλαίων. καὶ μηδὲ εἰδὼς ἃ λέγει καὶ σεῦ νόνων, τὰ καταγέλαστα ὀνείνα δίχα νοὸς ἐρυθήματος φθέγγεται. φησὶ γὰρ. Εἰ γὰρ τῶν θελημάτων σύνθεσιν εἴποιτε φησὶ, τῶν αὐτοσάτων ὄντων καθ' αὐτὰ, καὶ τῶν ἄλλων, ὅσα κατὰ φύσιν τοῖς ἀνθρώποις ἕπεται, σώθεσιν λέγειν ὀνειδιαθήσεσθε. οἷον, δηκήμης φρονήσεως. δικαιοσώνης, καὶ τὰ ἀπικειμένων αὐτῆς ποιοτήτων. ἔπτε θυμοῦ καὶ δηθυμίας. χαρᾶς καὶ λύπης, καὶ τὰ ὁμοίως ἐχουσῶν εἰς κακίαν καὶ ἀρετὴν ἁπασῶν ποιοτήτων ὑποκειμένης οὐσίας χωρεῖς. Ἠκούσατε τοῦ φιλοσόφου, καὶ διαλεκτικοῦ τὰς ἐξηγήσεις καὶ διαλέξεις, καὶ ὅπως καὶ αὐτὰς τὰς ὑποθέσεις ἀνατρέπει τὰ διδασκαλικῶν λόγων, καὶ τὸν σκοπὸν τὰ περαγμάτων, καὶ ταῦτα φανερῶς οὕτω σεσκέμμενα καὶ βοῶντα, ὡς μηδὲ τοὺς σφόδρα σεσοῦδας, καὶ ἀμαθεῖς ὀνείνων ἀκηκοότας ἀν' ὀν δοιάζειν καὶ ὑποστοῦ ἔχειν; ἐγὼ δὲ καὶ ἕλληνας οἶμαι τοὺς αὐτοῦ μυσαγωγοὺς, ἤγε τῇ ἀγωνίᾳ τούτων τὰ λόγων καὶ τῇ ἀκροάσει καὶ αὐτοὶ παρόντες ἐτύγχανον, βαρυτάτας ἀν' ἐξεύρεγκεῖν τὰς κατ' αὐτοῦ ψήφους, ὡς μηδὲν ἢ τὴν καὶ εἰς αὐτὴν εὐβείζοντος, καὶ παρανομοῦντος τῷ φύσιν τὰ λόγων. ἀρεστοτέλης δὲ καὶ σεληγῶν εἶπεν ἀν' ἄξιον εἶναι τοῦτον καθὰ δὴ καὶ πεῦφην, ἀνάγκην λόγου μήτ' αὐτὸν δηπεάμενον, μήτε τοῖς ἐδόσι τε, καὶ λέγουσιν ἕπεσθαι σεφάπαν εἰδότα. Ἀλλ' ὀνείνα μὴ ἀρκούντως εἰρήθω. ἐπεὶ μὴ δ' ἐπεξεργασίας, μηδὲ μακροτέρων ὀνείνοις τὰ παρ' ἡμῶνγε δεῖ λόγων, οὕτω γυμνῆς σεσκεμμένης πᾶσι τὰ ἀληθείας, καὶ παρ' ἑαυτῆς ἀναντίρρητον ἐχούσης τὸ ἰσχυρὸν, ὡς μηδ' ἂν ἕνα μηδένα τὰ πάντων σεσλήνγε δὴ γεηγοραῦ τοῦτο μόνον σεφάπαν ἐρίζειν ἔχειν, ὥσπερ δὴ καὶ τὰ τούτου φανερῶς ἐξελεγχθέντα, καὶ μηδὲν ἄλλο μηδολοιοῦν, σεσλὴν ἀπάτη, καὶ ψεῦδος ὄντα σεφανές. Ἐπὶ δὴ τὰ μέγαν βασίλειον, καὶ τοὺς ὀνείνου σεὸς δυνόμενον λόγους ἰτέον ἀν' ἡδὴ βῆμῶν εἴη, καὶ τοὺς ἐκ' αὐτοῖς ἀκουστέον λόγους τοῦ φιλοσόφου, καὶ οἷς ὑπὸ καὶ πάλιν γεηπάμμος, ἀντεπεξιέναι καὶ τοῦτος δοκεῖ τῇ καθ' ἡμᾶς σωόδῳ τε, καὶ τῷ τόμῳ. Ἀλλὰ δὲ τοῦτο σωαπεδείχθη φησὶν, ὁ σωοδικὸς δηλαδὴ τόμος, ὅτι οἱ κατὰ τοὺς ἀνθιλέγοντας μὴ δεχόμενοι τῷ διαφορὰν τὰ θείας οὐσίας καὶ τὰ ἐνεργείας, καὶ ἁπλῶς πάντων τὰ σεῦ τῷ θείαν οὐσίαν φυσικῶς θεωρουμένων, ὀνείνοι σώθετον ποιοῦσι μᾶλλον τὸν θεὸν. τοῦ μεγάλου βασιλείου φανερῶς λέγοντος, εἴπερ εἰς τῷ οὐσίαν φέροντες πάντα τὰ θεῖα ὀνόματα καταθήσομεν, οὐ μόνον σώθετον, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἀνομοιομερῶν συγκείμενον τὸν θεὸν ὑποδεξόμεν, διὰ τὸ, ἄλλο δὲ ἄλλο ὑφ' ἑκάστου τὰ ὀνομάτων σημαίνεσθαι. Καὶ τὰ μεγάλου γεηγορίου τοῦ θεολόγου γεάφοντος, ἢ καὶ τὸ ἀθάνατον. καὶ τὸ ἄκαιρον. δὲ τὸ ἀναλλοίωτον, οὐσία θεοῦ. ἀλλ' οὐ τοῦτο, πολλαὶ οὐσίαι θεοῦ, καὶ οὐ μία. ἢ σώθε-

σώθετον ἐκ τούτων τὸ θεῖον, οὐχὶ ἀσωθέτως ταῦτα, εἴπερ οὐσίαν. Πρὸς δὴ τοῦ τούτων ἐξήγησιν, ἢ τοῦ σωθῆναι μᾶλλον ἀνατροπὴν ὡς ὅλεθρον γεηγορᾶς ἰὼν, ἀκούσωμεν οἷα δὴ φησί. Καὶ μὴν δὴ τούτων οὕτω πεπεκτεθέντων ὦ καλὲ ἀγαθάγγελε, μὴ οὐ θεμιτὸν ἂν, ἡμῖν ἢ, σιγήσαντάς τε, καὶ ῥαστώνῃ χαρισαμένους, μὴ ἐξαιρεῖσθαι τὸν ἐνόντα πειρᾶσθαι τρόπον, τοῦ μιαροῦ συκοφαντίας τοὺς τοῦ ἐκκλησίας φωνήματος, μὴ δ' ἐξελέγχειν τοῦ ἀμαθίαν αὐτοῦ διαῤῥήδην.

Καὶ μετάπινα. Βασιλεὺς ὁ μέγας οὐκ αὖθ' ἣν ὁ μιαρὸς ὑποτοῦ διάνοιαν ἐξελάβετο ταῦτα, ἀλλὰ τοῦ δύνομίου τοῦ δυσεβοῦς ἀναπτέπων κακόνοιαν. Φῶς γὰρ ἀχράντον ἀκούων δύνομιν τὸν Πατέρα λεγούσης τοῦ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας, ἢ ταὐτὸν εἶναι δεῖν ἔλεγον ἄμφω σημαίνειν, ἢ ζώθετον εἶναι συμβαίνειν τὸν Θεὸν ἐξαναγκάσης, εἴπερ γάρ φησιν ἕτερόν τι εἴη τὸ φῶς ὡς τὸ ἀχράντον, ἀναγκαίως ἡμῖν σώθετον ὁ Θεὸς ἀποδειχθήσεται. Καὶ μικρὸν, ὁ μέγας φησὶ Βασίλειος ἀκαιρῶν, τάδε κατὰ λέξιν διέξεισιν. εἰ μὴ ὡς μέρος τοῦ οὐσίας τὸ ἀχράντον ἐλαμβάνομεν εἶχεν ἂν δύνομίν χώραν ὁ λόγος, σώθετον εἶναι λέγων τὸ ἐκ διαφόρων συγκείμενον εἰ δ' οὐσίαν μὴ Θεοῦ τὸ φῶς νοοῦμεν, ἢ τοῦ ζωὴν, ἢ τὸ ἀγαθὸν, ὅλον ὅπερ ἐστὶ ζωὴν ὄντα, καὶ ὅλον φῶς καὶ ὅλον ἀγαθὸν, παρεπόμενον δ' ἔχει ἡ ζωὴ τὸ ἀχράντον, πῶς οὐκ ἀσώθετος ὁ καὶ τοῦ οὐσίαν ἀπολοῦς; οὐ γὰρ δὴ οἰδεικνῦσι τοῦ ἰδιότητος αὐτοῦ τρόποι τὸν τοῦ ἀπολότητος αὐτοῦ λόγον ἀποδιαλυπήσουσιν, ἢ οὕτωγε πάντα, ὅσα περὶ Θεοῦ λέγεται, σώθετον ἡμῖν τὸν Θεὸν ἀναδείξει. καὶ ὡς ἔοικεν εἰ μέλλοιμεν τοῦ ἀπλοῦ καὶ ἀμεροῦς ἔννοιαν διασώζειν, ἢ οὐδὲν ἐρεῦμεν περὶ Θεοῦ, πλὴν τὸ ἀχράνυτον, καὶ ἀποδιωσόμεθα αὐτὸν ὀνομάζειν, ἀόρατον. ἄφθαρτον. ἀναλλοίωτον. δημιουργὸν. κριτὴν, καὶ ὅσαπερ εἰς δοξολογίαν ἀποδιαλαμβάνομεν, ἢ δεχόμενοι τὰ ὀνόματα ταῦτα, τί καὶ ποιήσομεν. πότερον εἰς τοῦ οὐσίαν ἀπαντα φέροντες καταθήσομεν; οὐκοῦν οὐχὶ μόνον σώθετον, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἀνομοιομερῶν αὐτὸν συγκείμενον ἀποδείξομεν. διὰ τὸ, ἄλλο καὶ ἄλλο, ὑφ' ἑκάστου τούτων τῶν ὀνομάτων σημαίνεσθαι. Εὖγε ὦ καλὲ γεηγορᾶ, ὅτι τοῦ τοῦ διδασκάλου τοῦτο, Βασιλείου φημὶ τοῦ πάνυ σοφοῦ τοῦ σὸν ὁμόφρονα ῥῆσιν ἄνωθεν φέρων ἡμῖν ἀνέγνως ἐν ταῦθα, ἵνα καὶ τρανότερον ἐξελεγχθείη ὥσπερ τὰ δύνομίου δηλαδὴ πότε, οὕτω δὴ καὶ τὰ σὰ νῦν, παρ' αὐτοῦ δὴ τούτου τοῦ λαμπροῦ θεολόγου φημὶ, ὁ μὴν ἀφ' τοῦ καθ' ἡμᾶς σωτῆρος τόμος, τῇ δεύσῃ καὶ ταῦθα σωτομίᾳ χρώμενος, τὸ τέλος τοῦ θεολογικῆς ταυτησὶ ῥήσεως ἐκεῖθεν ἐξείληφε, τῶν κατεπειγόντων μόνων καὶ ἀναγκαίων αὐτὸς γινόμενος, ἀποδιαπέμπων δ' εἰς τὸ πλάτος ἐκεῖνο τοὺς βουλομένους. οὐ δὴ κἀκεῖνα ἰδοῦσις ἀποθεὶς, τοῦ ἄλλης κακοεργίας ψέγεσθαι δίκαιος ὢν, τοῦ ἀπαγγελίας ἐπαινεῖσθαι ταυτησίσως αὖ εἶης δίκαιος. καὶ δὴ σκοπῶμεν ἐξ αὐτῶν φημι τούτων τῶν εἰρημένων, πλὴν ἀκριβῆ πρὸς δύνομιν συμφωνίαν τοῦ γεηγορᾶ. Εὐνόμιος μὴν τὸν τοῦ Πατρὸς ἀχράντον κατ' ἐξουσίαν ἰδίαν ἐν οὐσίας ὑποθέμενος λόγῳ, ἐβούλετο δὴ ἐντοῦθεν διὰ τοῦ γεηνητοῦ ὑῷ κατασκευάζειν τὸ τοῦ οὐσίας ἀνόμοιον, τὰ ἀπολεγόμενα φυσικῶς τῷ Θεῷ, φῶς φημι, καὶ ζωὴ, καὶ ἀγαθὸν, καὶ τὰ ἀποσόμοια τούτοις, ἢ ταὐτόνι τε καὶ ἀδιάφορον ἔλεγον εἶναι τῷ ἀχράντῳ, τῇ οὐσίᾳ φημὶ κατ' ἐκεῖνον, ἢ εἰ μήπω τοῦτόγε εἴη, μηκέτι ἀπολοῦ, ἀλλὰ σώθετον εἶναι τὸν Θεὸν. γεηγορᾶς

γεηγορᾶς δ' οὐσίν ὁ ἑτέρος ἐκείνου, οὐ τὸ ἀχράντον κατ' ἐκεῖνον, οὐσίαν λέγων Θεοῦ, ἀλλὰ τοῦ τοῦ Θεοῦ θέλησιν, καὶ τοῦ ἐνέργειαν, καὶ ἀπλῶς πάντα τὰ τοῦ θείας φύσεως ἰδιώματα, οὐ φυσικὰ καὶ πρὸς τοῦ Θεὸν εἶναι λέγων καὶ τοῦ ἀποστολικήν τε, καὶ πατρικὴν θεολογίαν, ἀλλὰ τοῦ οὐσίαν αὐτὴν πάντη τε καὶ πάντως εἶναι τοῦ Θεοῦ ταῦτα, μηδεμιᾶς ὑπονομένης αὐτοῖς διαφορᾶς, μήτε πρὸς τοῦ οὐσίαν αὐτὴν, μήτε μὴν πρὸς ἄλληλα, εἰ μὴ ταῦθ' οὕτως εἴη, κινδυνεύειν φησὶν ἐντοῦθεν ἀναιρεῖσθαι τὸ ἀπλοῦν τοῦ Θεοῦ, καὶ σώθεσιν πρὸς τὴν θείαν σωτάγεσθαι φύσιν. ἀκριβῆ τὴν πρὸς τοῦ τοῦ ὁμόδοξον δύνομιον ἑαυτοῦ καὶ ταῦτα συμφωνίαν δεικνὺς, καὶ ἄλλος αὐτὸς ὢν διὰ πάντων. διὸ καὶ πρὸς ἀμφοτέρους τούτους ὧδέπως ὁμέρας φησὶ γεάφων βασίλειος. Ἀλλ' ὁ δύνομιος, ταὐτὸ δ' εἰπεῖν ὅτι καὶ γεηγορᾶς, τὴν τῶν ἰδιωμάτων ἀνάθεσιν πρὸς τὴν οὐσίαν μετακομίσας, ἐντοῦθεν τοῦ ἀφορμὴν τοῦ ἀσεβείας ἐφέλκεται, ὥσπερ παῖδας ἡμᾶς μορμολυττόμενος τοῖς σοφίσμασιν. ὅτι εἴπερ ἕτερόν τι εἴη τὸ φῶς τὸ ἀχράντον, ἀναγκαίως ἡμῖν σώθετος ὁ Θεὸς ἀποδειχθήσεται. ἐγὼ δὴ φημι. ὅτι εἰ μὴ ἕτερον εἴη τοῦ ἀχρωνήτου τὸ φῶς, οὐκ ἔστι τῷ ὑῷ δυνατὸν ὑπολεγεσθαι, ὥσπερ οὐδὲ αὐτὸ τὸ ἀχράντον. Εἶτα μικρῷ πρόσθεν ὁ διδάσκαλος, ἀλλὰ μὴν, πρόσγε τὸ σώθετον ἀναφανήσεσθαί φησι τοῦ Θεὸν, εἰ μὴ ταὐτὸν ληφθείη τῷ ἀχρωνήτῳ ταυτὸ δ' εἰπεῖν τῇ οὐσίᾳ τὸ φῶς, οὐσίαν καὶ ὡς εἶναι τὸ ἀχράντον δύνομιος ἔφησεν, ἐκεῖνό φησιν εἰπεῖν ἔχομεν. ὅτι εἰ μὴ ὡς μέρος τοῦ οὐσίας τὸ ἀχράντον ἐλαμβάνομεν, εἶχεν αὐτοῦ χώραν ὁ λόγος, σώθετον εἶναι λέγων τὸ ἐκ διαφόρων συγκείμενον. εἰ δὴ οὐσίαν μὴ Θεοῦ τὸ φῶς νοοῦμεν, ἢ τὸν ζωὴν, ἢ τὸ ἀγαθὸν, ὅλον ὅπερ ἐστὶ ζωὴν ὄντα, καὶ ὅλον φῶς. καὶ ὅλον ἀγαθὸν, παρεπόμενον δὴ ἔχει ἡ ζωὴ τὸ ἀχράντον, πῶς οὐκ ἀσώθετος ὁ καὶ τοῦ οὐσίαν ἀπολοῦς. καὶ τὰ τούτων ἑξῆς, ὅσα δὴ γεηγορᾶς ἐκ τοῦ μεγάλου λαβὼν, καθ' ἑαυτοῦ καὶ τοῦ αὐτοῦ δόξης ἤδη φθάσας ἐξέθετο. Ἀλλ' αὐτὸς, ἰδοὺ φησι καὶ βασίλειος ὁ μέγας, τὸ φῶς, καὶ τὸν ζωὴν καὶ τὸ ἀγαθὸν οὐσίαν εἶναί φησι τοῦ Θεοῦ, ὁ δὴ ἐκ αὐτὸς σὺν ἐκείνῳ φημὶ. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο ψεύδος ὦ βέλτιστε. πῶς γὰρ οὖν, ὁ πρὸ μικροῦ πρὸς δύνομιν λέγων, ὅτι ἐκεῖνος πρὸς τὴν τῶν ἰδιωμάτων ἀνάθεσιν πρὸς τὴν οὐσίαν μετακομίσας, ἐντοῦθεν τὴν ἀφορμὴν τοῦ ἀσεβείας ἐφέλκεται, ἐκ ἰδίωμα φυσικὸν τὸ φῶς προσειπὼν, καὶ διασύρων τὸν, φύσιν αὐτὸν Θεοῦ πρὸς μικρῷ καταστοχάζειν, μικρῷ πρόσθεν δύθος αὐτὸς εἶπεν αὖ αὐτὸ οὐσίαν εἶναι Θεοῦ, καὶ ταῦθ' ὅτι ὧν ἐκεῖνος ὁ λέγων, ὅτι ἄλλη μὴν ἡ οὐσία, ἧς ὕστερον λόγος μνυτὴς ἐξευρέθη, ἑτέρα δὲ τῶν πρὸς αὐτὴν ὀνομάτων ἡ σημασία, ἐξ ἐνεργείας τινὸς, ἢ ἀξίας ὀνομαζομένων. Ὁ δὴ καὶ διονύσιος ὁ μέγας καὶ ὑψηλὸς τὴν θεολογίαν ἤδη φθάσας ἡμᾶς ὡσαύτως ἐδίδαξεν.

Εἰ τὴν ὑπερούσιον κρυφιότητα λέγων, Θεὸν, ἢ ζωὴν, ἢ οὐσίαν, ἢ φῶς, ἢ λόγον ὀνομάσωμεν, οὐδὲν ἕτερον νοοῦμεν, ἢ τὰς εἰς ἡμᾶς ἐξ αὐτῆς προαγομένας δυνάμεις, ἐκθεωτικὰς, ἢ ζωοποιὸς, ἢ ζωογόνους, ἢ σοφοδώρους, αὐτῇ δὲ καὶ τὴν πασῶν τῶν νοερῶν ἐνεργειῶν ἀπόλυσιν ὑπεβάλλομεν. οὐδεμίαν ὁρῶντες θεάσιν. ἢ ζωὴν, ἢ οὐσίαν, ἥτις ἀκριβῶς ἐμφερής ἐστι τῇ πάντων ἐξηρημένῃ καὶ πᾶσαν ὑπερβοχὴν αἰτία. ἄλλως τε οὐδὲ πολλαὶ οὐσίαι Θεοῦ, ἢ ἐκ πολλῶν ἡ οὐσία σύγκειται τοῦ Θεοῦ, εἰ δ' ὁμοῦ καὶ τὸ φῶς, ἐκ ἡ ζωὴ, καὶ τὸ ἀγαθὸν, οὐσία εἴη τοῦ Θεοῦ. τὰ μὴν πολλὰ

πολλὰ, μία δ' ἐκείνη. Ὅρα δὲ καὶ τὸν λόγον ὅπως ὁ διδάσκαλος ἀμφιβόλως καὶ οὐχ ὁμοιοτρόπως προσάγει. ἢ τὸ φῶς γάρ φησιν, ἢ τὴν ζωὴν, ἢ τὸ ἀγαθόν. Καὶ πάλιν, ὅλον ὅπερ ἐστὶ ζωὴν οὖσα, καὶ φῶς, καὶ ἀγαθόν. τὸ δὲ, τοῦτο, ἢ ἐκείνο, ἢ ἄλλο, καὶ τὸ ὅλον ὅπερ ἐστὶ, δείκνυσι τὸ μὴ κυρίως ὂν ἐκείνης ὁποῖόν τί ἐστιν εἰπεῖν ἀγνοούσης, τοῦτο γὰρ αὐτὸ καὶ κοινὸν τῆς ἡμῶν πίστεως ἀξίωμα. καθ' ὑπόθεσιν δὲ μᾶλλον τὸν λόγον προάγουσα, καὶ τὴν ὑπόθεσιν δ' αὐτὴν αὖθις ἀναιρούσης τὴν ἑαυτοῦ, τῷ ἐπαγαγεῖν, ὅλον ὅπερ ἐστὶ. τὸ δὲ καὶ λόγοις, καὶ λογοειδέσι ἄνωθεν ἔθος, ἐν τοῖς ἀγνοουμένοις, οὕτω τὴν τοῦ λόγου χρείαν ἀναπληροῦν. Γρηγόριος γοῦν ὁ τῆς θεολογίας ἐπώνυμος, τὴν περὶ δημιουργίας τῶν ἀγγέλων ποιούμενος λόγον, ἐπειδὴ τὸ πεφυκὸς, καὶ τὰς οὐσίας ἐκείνων ἀγνοοῦν ἦν, εἴτε νοεράφησι πνεύματα, εἴτε πῦρ οἷον αὔυλον καὶ ἀσώματον, εἴτέ πνα φύσιν ἄλλην ὅπ ἐγγυτάτω τῶν εἰρημένων, ταύτας ὑποληπτέον. καὶ περὶ τοῦ πρωτοπλάστου πάλιν ὁ αὐτὸς, καὶ τοῦ παραδείσου, τοῦτον ἐθετομόφησιν ἐν τῷ παραδείσῳ, ὅστις ποτε ἦν ὁ παράδεισος οὗτος, τῷ αὐτεξουσίῳ χρήσας. Εἰδέτις ὅτι τῶν ἐνεργειῶν λέγει καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν οὐσίαν αὐτῶν, τὰ θεῖα διαβαίνειν ὀνόματα, οὐ διαφερόμεθα. μᾶλλον μὴ ἓν καὶ συμφρονοῦμεν καὶ ζηλοῦμεν τοῖς οὕτω ταῦτα καὶ φρονοῦσι, καὶ λέγουσι, θεολόγοι καὶ φῶς, καὶ τῶν ἡμετέρων λόγων καθηγεμόνες τε, καὶ διδάσκαλοι, ἐπεὶ καὶ τὸ Θεὸς καὶ τὸ λόγος, καὶ δὴ καὶ αὐτὸ τὸ τῆς οὐσίας ὄνομα, κἀτοιγε τῶν ἐνεργειῶν ὄντα καὶ τούτους αὐτοὺς, καὶ δὴ αὐτὴν τὴν οὐσίαν αὐάγκαι, διὰ τὸ ἀκείνης ἀνώνυμόν τε καὶ ὑπερώνυμον. Ἀλλ' ὁ Φιλόσοφος οὐχ οὕτω φησὶν, ἀλλ' ὀνόματα ταῦτ' εἶναι πραγμάτων ἔρημα, οὐ κατὰ τὴν ἐνεργειῶν, καὶ τῶν ἄλλων φυσικῶν ἰδιωμάτων λεγόμενα τοῦ Θεοῦ. πῶς γὰρ φησιν οὐσίας ὄντος τοῦ Θεοῦ μόνης, καὶ φυσικὸν οὐδὲν οὐδαμῶς παρεπόμενον κεκτημένης, εἰδὴ φησι καὶ δύνομις, καθ' ἧς δήπου καὶ τὰ ὀνόματα λέγεται, μᾶλλον δ' ὅπερ αὐτὴ ἡ τοῦ Θεοῦ οὐσία κατ' αὐτούς φημι τούτου ἐστὶ; κἀτοιγε καὶ τὴν μέγαν Βασίλειον αὐτὸς ἡμῖν αναγνοὺς δι' αὐτοῦ πρὸ βραχέος οὕτωσὶ λέγοντα, εἴπερ εἰς τὴν οὐσίαν φέροντες πάντα τὰ θεῖα ὀνόματα καταθήσεμεν, ἡμῖν σωθήσεται, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἀνομοιομερῶν συγκείμενον τὸν Θεὸν ἀποδείξομεν, διὰ τὸ, ἄλλο, καὶ ἄλλο ὑφ' ἑκάστου τῶν ὀνομάτων σημαίνεσθαι. Καὶ πρὸς φέρει τὸ πρὸς δυσάθεον αὐτοῦ φημι τούτου τοῦ διδασκάλου, πάντα τὰ θεοπρεπῆ λέγον ὀνόματα καὶ νοήματα, ὁμοίμως ἔχει πρὸς ἄλληλα, τῷ μηδένι περὶ τὴν τοῦ ὑποκειμένου διαφωνεῖν σημασίαν. οὐ γὰρ ἐπ' ἄλλο τι ὑποκείμενον τὴν διάνοιαν χειραγωγεῖ τοῦ ἀγαθοῦ ἡ προσηγορία, ἐφ' ἕτερον ἢ τοῦ δικαίου καὶ τοῦ σοφοῦ καὶ τοῦ δικαίου, ἀλλ' ὅσπερ αὖ εἴποις ὀνόματα, ἓν διὰ πάντων ἐστὶ τὸ σημαινόμενον. καὶ Θεὸν εἴπης, τὸν αὐτὸν ἐνδείξω, ὃν διὰ τῶν λοιπῶν ὀνομάτων ἐνόησας. Καὶ ταῦτά φησι γρηγορᾶς, οὐ μᾶλλον τῇ δικαιοσύνῃ καὶ τῷ ταύτης ἀπλέγλν τίμῳ προσηρμόσθη, ἢ τὸν μέγαν ὡς ὤετο δεικνὺς ἑαυτῷ αὐτὸν καθιστάμενόν τε καὶ ἀπλέγοντα. τοῦ γὰρ αὐτοῦ κἀκεῖνα καὶ ταῦτα, εἰ καὶ δοκεῖ τὰ ἡμέτερα προσβάλλεσθαι δῆθεν. μὴ σωϊεὶς, ὅπ ἐκεῖ μὴ ὁ μέγας, ἄλλο καὶ ἄλλο λέγων τὸ σημαινόμενον ὑπὸ τῶν θείων ὀνομάτων, τὸ τοῦ Θεοῦ διακεκριμένον ὑποσημαίνει διὰ τὴν τῆς φυσικῶν αὐτοῦ θεολογίας. ἐνταῦθα ἢ τὸ ὑποκείμενον ἓν εἶναι λέγων τοῖς ὀνόμασι, καὶ τοῖς πράγμασι πᾶσιν, ἐφ' ὧν

ὧν τὰ ὀνόματα, τὸ ἡνωμένον θεολογεῖ τοῦ Θεοῦ καὶ ἀδιαίρετον καὶ ἀσύγχυτον, ἐπειδὴ καὶ μία ἡ τοῦ Θεοῦ οὐσία, ἡ δὴ καὶ τὰ περὶ αὐτὴν οὐσώδη ἀχωρίστως τε καὶ ἀδιαστάτως παρέπεται, καθ' ὧν δηλαδὴ καὶ τὰ θεῖα ὀνόματα, καὶ εἷς ὁ διὰ πάντων τε καὶ ἐν πᾶσι τελεσιουργός τε καὶ παντοδυνάμης Θεὸς ἡμῖν γνωριζόμενός τε καὶ προσκυνούμενος. Ὁ δὴ καὶ Διονύσιος ὁ μέγας ἐν τοῖς περὶ τῶν θείων ὀνομάτων τούτων ὡσαύτως Φιλοσοφῶν, καθὰ δὴ καὶ αὐτοὶ φθάσαντες ἔφημεν, τὸν ἄλλο ἢ εἶναί φησι τἀγαθὸν φαμὲν, καὶ ἄλλο τὸ ὄν, καὶ ἄλλο τὴν ζωὴν, ἢ τὴν σοφίαν, οὐδὲ πολλὰ τὰ αἴτια, καὶ ἄλλων ἄλλας παρεκτικὰς θεότητας ὑπερεχούσας, καὶ ὑφειμένας. ἀλλ' ἑνὸς Θεοῦ τὰς ὅλας ἀγαθὰς προόδους, καὶ τὰς παρ' ἡμῶν ὀξυμενεμένας θεωνυμίας. καὶ τὴν μὲν εἶναι τὴν παντελοῦς τοῦ ἑνὸς Θεοῦ προνοίας ὀνομαστικὴν, τὰς δὲ τὰ ὁλικωτέρων τοῦ αὐτοῦ, καὶ μερικωτέρων. Ἀλλ' οὐ δ' ἐκείνο σωτιδεῖν ὁ Φιλόσοφος οὐδαμῶς ἐδυνήθη, ὡς τὰ ὀνόματα ταῦτα τὰ τοῦ Θεοῦ φυσικῶν ἰδιωμάτων, ἔχει μὲν καὶ ἡ θεία φύσις ἰδία κατ' αὐτῆς ἐκείνης ὡς αἰτίας αὐτῶν λεγόμενα, ἔχει δὲ καὶ ὡς ὑπερώνυμα, ὅτι τὰ ἰδίων αὐτῆς καὶ φυσικῶν ὀνομαζόντων ἡμῶν ταύτην ἀπορεῖα φυσικοῦ πνος ὀνόματος. ὅτε μὲν οὖν κατὰ τούτους τοὺς λόγους ἐπ' αὐτῆς τὰ φύσεως τὰ τῶν φυσικῶν ἰδιωμάτων ταύτης ὀνόματα λαμβάνοντες λέγομεν, ἓν ἐστι τὸ δηλούμενον ὁ Θεὸς, κατ' αὐτὴν δηλονότι τὴν οὐσίαν. οὐ γὰρ ἐπ' ἄλλο τι ὑποκείμενον, φησιν ὁ διδάσκαλος χειραγωγεῖ τὴν διάνοιαν τοῦ ἀγαθοῦ ἡ προσηγορία, ἐφ' ἕτερον ἢ τοῦ δικαίου, καὶ τοῦ σοφοῦ, καὶ τοῦ δικαίου. ἀλλ' ὅσπερ αὖ εἴποις ὀνόματα, ἓν διὰ πάντων ἐστὶ τὸ σημαινόμενον, ὁ Θεὸς. κατ' οὐσίαν, ὅπερ ἔφην ἐκεῖνον. ὅταν ἢ τὰ θεῖα ταῦτα ὀνόματα, κατ' ἐκείνου λέγηται τῶν τῆς θείας φύσεως ἰδιωμάτων, ὧν καθ' ὑπαρξιν, καὶ κυρίως εἰσὶν ὀνόματα, τιμικαῦτα, οὐ προς ἕνὶ καὶ τὸ αὐτὸ ὑποκείμενον βλέποντες ταῦτα λέγομεν. Τοῦτο καὶ ἡ τῆς δυνάμεως συγχύσεως, καὶ τῶν κατ' αὐτὸν ἴδιον, ὃ δὴ καὶ διαφόρων ὁ μέγας ὁποσὶ Βασίλειος ἐν τοῖς φθάσασι σώγε τὰ δελφῷ Γρηγορίῳ, πολλῶν φησιν ὄντων τῶν θείων ὀνομάτων, πότερον ταῦτα μιᾶς οὐσίας ὀνόματα, καὶ ἰσοδυναμεῖ ἀλλήλοις, τὸ φοβερὸν αὐτοῦ καὶ τὸ φιλάνθρωπον καὶ τὸ δίκαιον, καὶ τὸ δημιουργικὸν. τὸ προγνωστικὸν καὶ τὸ αὐτεξουσιαστικὸν, τὸ μεγαλεῖον καὶ τὸ προνοητικὸν, ἢ ὅπερ αὖ τούτων εἴπωμεν, οὐ τὴν οὐσίαν δηλοῦμεν. εἰ γὰρ τοῦτο λέγουσι, μὴ ἐρωτάτωσαν εἰ τὴν οὐσίαν οἴδαμεν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ πιστωθανέτωσαν ἡμῶν, εἰ φοβερὸν οἴδαμεν τὸν Θεὸν, ἢ εἰ δίκαιον, ἢ φιλάνθρωπον. ταῦτα ὁμολογοῦμεν εἰδέναι. εἰ δὲ ἄλλοι λέγουσι τὴν οὐσίαν, μὴ παραλογιζέσθωσαν ἡμᾶς διὰ τὴν ἀπλότητα. αὐτοὶ γὰρ ὠμολόγησαν, ἄλλο καὶ ἄλλο εἶναι, τήνδε οὐσίαν, καὶ τὰ ἀπηριθμημένων ἕκαστον. ἀλλ' αὖ μὴ ἐνέργειαι ποικίλαι, ἡ δὲ οὐσία, ἁπλῆ. Ὅταν οὖν καὶ τούτους τοὺς διδασκάλους δὴ τὰ φυσικῶν τοῦ Θεοῦ ἐνεργειῶν οἰκεῖα αὐτῶν ὀνόματα λέγηται, τότε οὐκ ἓν ἐστι τὸ ὑπ' αὐτῶν σημαινόμενον. ὅτε γὰρ ἡ οὐσία τοῦ Θεοῦ σωθήσεται ἐκ τούτων, ὅτε ἰσοδυναμεῖ ἀλλήλοις τὰ τοιαῦτα καθάπερ ἀκούεις. ἀλλ' ἕκαστον τῶν ὀνομάτων ἑνὶ τῶν φυσικῶς τῷ Θεῷ προσόντων προσφυῶς ὑποσημαίνει κατὰ τὸν αὐτὸν αὖθις διδάσκαλον. Εἰ ταῦτα καὶ γάρ φησι πάντα πρὸς ἓν σημαινόμενον τείνει, ἀνάγκη πᾶσα ταυτὸν ἀλλήλοις δυνάσθαι τὰ ὀνόματα, ὡς δὴ τὴν πολυωνύμων. Καὶ μὴ βραχὺ. Καὶ ταύτης τὴν ἀνήφοιτο τὴν συγχύσεως ἀτοπώτερον,

τερον, ἀφελόμενον τὴν ἰδίαν ἑκάστου τῶν ὀνομάτων σημασίαν, ἀπονομοθετεῖν τῇ κοινῇ χρήσει, καὶ τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ πνεύματος; Καὶ πάλιν. Πῶς οὐχὶ μανία παφῆς μὴ ἴδιον σημαινόμενον ἑκάστῳ τῶν ὀνομάτων ὑποβεβλῆσθαι λέγειν, ἀλλὰ πᾶσαν τὴν ἐνέργειαν πάντα ταυτὸν δύνασθαι ἀλλήλοις διορίζειν τὰ ὀνόματα;

Ἀλλ' ἀκούσωμεν καὶ αὖθις τοῦ γεγηγορότος, πῶς μὲν ἡμᾶς τε, καὶ τὴν συνοδικὴν συκοφαντεῖ τόμον, ἀνερυθριάσας τὰ ἑαυτοῦ πεῖσαι δυσχερῶν αἰσχύνη τοῖς αὐτῶν ἀναγρέψας, πῶς ἢ καὶ τοῖς τῶν θεολόγων ἀπεναντίας διὰ πάντων ἵστασθαι λόγοις, ἐκείνα βλασφημῶν, καὶ ὑβρίζων ἀνάδην, ἅπερ ἐκεῖνοι θεολογοῦσί τε καὶ ὑμνοῦσιν, ὡς ἴδια μόνου Θεοῦ. Φησὶ πιθανῶς τὸν ἄκροατὴν ἑαυτοῦ σωφρόνως καὶ πάλιν διδάσκων ἄγγελον. Εἰ γὰρ καὶ τῶν ὀνομάτων τὰ πλείστα τῆς διαιρέσεως τὰς γονὰς ἐξ ὁμοουσιοποιοῦ ἐνεργείας λαμβάνει, ἀλλ' οὐδαμοῦ περὶ τὴν ἐνέργειαν τὸ σημαινόμενον ἵστησι τὴν ἐννοίας. ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἐνεργούσης ἀνατρέχει φύσιν, καθάπερ σκιᾶς τινος ὁμοῦ καὶ τῆς ἐνεργείας σωεπινοουμένης. οὐ διὰ τὴν τῶν ὀνομάτων τοίνυν διάφορον ἀναγωγὴν, καὶ τὴν τῶν νοημάτων τῶν ἀπὸ τῶν ὀνομάτων ἡμῖν ἐγγινομένων διαφορὰν, διάφορον ἤδη πρὸς ἑαυτὸν καὶ σύμφυτον καὶ τὴν Θεὸν, ὡς ὁ παλαμᾶς. ἀλλ' ὥσπερ, ὁ συκοφαντήμων ἐν αὐτοῖς διδάσκει βασιλεύων. Καὶ βλέπε τὴν αὐθάδη συκοφάντην ὅπερ ἔφην καὶ βλάσφημον, πῶς τὴν μὲν ἑαυτοῦ βλασφημίαν, ἡμῖν περιθεῖναι πειρᾶται, τὰ δὲ τῶν ἁγίων προσβάλλεσθαι δοκῶν καθ' ἡμῶν, κατ' ἐκείνων ὅλῳ χωρεῖ. αὐτοῖς γὰρ τούτοις, πάντα τὰ θεῖα ὀνόματα. καὶ δὴ καὶ τὰ παρεπόμενα τῇ θείᾳ φύσει, ἀδὴ καὶ φυσικὰ καὶ οὐσιώδη τοῦ Θεοῦ τῇ θεολογίᾳ πεφιλοσόφηται, οὐσίαν εἶναι τοῦ Θεοῦ λέγοντος, καὶ μηδεμίαν ἐνεῖναι διαφορὰν, σύμφυτον οἱ θεολόγοι κατασκευάζειν ἐντεῦθεν αὐτὸν τὸν θεὸν διὰ τῶν οἰκείων ἀπέδειξαν λόγων, καθὰ δὴ καὶ φθάσαντες ἀπεδείξαμεν, ἐν οἷς δήπου καὶ ὁ θεηγόρος νύσσης πρὸς γε τοῖς ἄλλοις, πρὸς αὐτόνους, καὶ τὸν αὐτοῦ καθηγητὴν δύνομιον ἔλεγε, τὶς δίφυα τὸν θεὸν εἶναι λέγων, πλὴν σοῦ, πᾶσαν ὀνόματος ἔννοιαν τῇ τοῦ Θεοῦ οὐσίᾳ συμφύοντος, καὶ μηδὲν ἔξωθεν προσεῖναι λέγοντος, ἀλλ' ἕκαστον τῶν περὶ τὸ θεῖον ὀνομάτων, τῇ τοῦ Θεοῦ οὐσίᾳ ἐγκειντερίζοντος; Ὁ δὲ πόρνης αἰκιληφὼς πρόσωπον, καὶ ἀπαναισχυντήσας πρὸς πάντας ἁγίους, τὸ τῆς θείας καὶ ταῦθα φανῆναι γραφῆς, ἐκ παντὸς θεολογικὸν ὁμοῦ, καὶ πατερικὸν διαπτύσας λόγον, εἰ γὰρ καὶ τῶν ὀνομάτων φησὶ τὰ πλείστα τῆς διαιρέσεως τὰς γονὰς ἐξ οὐσιοποιοῦ ἐνεργείας λαμβάνει, ἀλλ' οὐδαμοῦ περὶ τὴν ἐνέργειαν τὸ σημαινόμενον ἵστησι τὴν ἐννοίας. ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἐνεργούσης ἀνατρέχει φύσιν. Καὶ πάλιν. οὐ διὰ τὴν τῶν ὀνομάτων τοίνυν φησὶ διάφορον ἀναγωγὴν, καὶ τὴν τῶν νοημάτων διάφορον ἤδη πρὸς ἑαυτὸν νοοῦμεν καὶ τὸν θεὸν καὶ σύμφυτον, ὥσπερ ὁ παλαμᾶς. ἀλλ' ὥσπερ ὁ συκοφαντήμων ἐν αὐτοῖς διδάσκει βασιλεύων. Καὶ τοιγαρ συκοφάντα καὶ ψευδολόγε, τοῦτ' αὐτὸ τῇ σωσόφῳ καὶ ἡμῖν ἐστι τὸ ἀναδαζόμενον ἔνεκα τῷ μέρει τούτῳ τοῦ λόγου, τὸ τῆς σωφρόνος ἀνωτέρω τὸν θεὸν δεῖξαι, καὶ τὸ ἀπολωλὸς αὐτοῦ διὰ τῶν θεολόγων ἀνακηρύξαι, καθὰ δὴ καὶ δέδεικται.

Βασιλεύων δ' ὁ μέγας, ὡς χημαιζόμενος αὐτὸς ἔπεσθαι, καὶ πρόσωπον ἀνιλεγής μᾶλλον, ἐκείνα πρὸς σὲ καὶ τὸν καθηγητὴν δύνομιον ἔλεγε πρὸ βραχέος, διὰ τοῦ σωσοδικαίου τόμου, τὸ, εἴπερ εἰς τὴν οὐσίαν φέροντες ἅπαντα κατα-

καταθήσομεν τὰ ὀνόματα, οὐ μόνον σώθετον, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἀπομοιομερῶν συγκείμενον τὸν θεὸν ἀποδείξομεν, διὰ τὸ ἄλλο καὶ ἄλλο ὑπ' ἑκάστου τῶν ὀνομάτων σημαίνεσθαι. Τίς οὖν ἐστιν ὁ συκοφαντῶν γεγηγορὼς τοῦτον τὸν μέγαν, τίς ἐστιν ὁ σώθετον ποιῶν τὸν θεὸν; οὐ, ὁ πάντα τὰ περὶ τὸν θεὸν θεῖα ὀνόματα βλασφύων τῇ θείᾳ οὐσίᾳ, μᾶλλον δ' αὐτὰ ταῦτα τὴν θείαν εἶναι λέγων οὐσίαν, βλασφημεῖν περὶ αὐτὴν φυσικὸν θεωρεῖσθαι, ἢ ἡμᾶς, ὅτι σοὶ τῷ λαμπρῷ θεολόγῳ τούτῳ, καὶ δὴ καὶ τοῖς ἅμα αὐτῷ διδασκάλοις ὑπὲρ τούτων αὐτῶν δύνομίῳ τε, βλασφόρῳ, σύγε αὐτῷφημι τρίτῳ μετ' ἐκείνους οὖσι πολεμοῦντες; δῆλον ὅτι σὺ, βλασφήμε καὶ τοὺς τῆς ἀληθείας τούτους ἐλέγχους, καὶ τὰ βέλη τοῦ δωματοῦ διαφύγοις, κἂν μυρίους πανταχόθεν περιβάλλῃ κύκλους τοῦ ψεύδους, κἂν τὴν ἄδου κοιμῶν μετὰ τῶν σῶν διδασκάλων ὑπέλθῃς. Τί οὖν φησιν αὖθις ὁ τῆς κατ' εὐσέβειαν ἀληθείας πολέμιος οὗτος. Ὁρᾶς φησιν ὅσως ἡ θεία καὶ ἀπλουστάτη φύσις ἐκείνη πολλοῖς μὲν καὶ διαφόροις ὀνόμασι, καὶ διαφόρων ἐννοιῶν σημαντικοῖς ὀνομάζεται, εἰ δὲ τὸ ὑποκείμενον τοῖς πᾶσιν ὀνόμασιν ἐστι τὸ διὰ πάντων ὀνομαζόμενον, καὶ οὐσιώθετον ὅ, τί ποτέ ἐστιν ἐκεῖνο, διὰ ταῦτα γένεται; ἐν ταῦτα λόγοις μὲν ὁ γεγηγορὼς χρηματίζεται, τὸν σώθεσιν δὴ τοῦ θεοῦ αἱρεῖν, ἢν αὐτὸς καὶ ἡ κατ' αὐτὸν συμμορία τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας κατηγορεῖ. οὕτως μὴν αἱρεῖ τοῦτον, ὡς οὐσίας μόνης τοῦ θεοῦ πεφυκότος, τῶν δ' ἀπονεμομένων καὶ λεγομένων οὐσιωδῶς περὶ αὐτὸν μηδαμῇ μηδαμῶς ὄντων πλὴν ψόφου μόνου φωνῆς. ὁ δὴ καὶ πεθιόντος αὐτῷ τῷ λόγῳ δείξει πολλοῦ πλείστερον. ὁ δὲ μέγας βασιλεύων ὁ φιλόσοφε λέγων καθάπερ ἤκουσας πρὸς τὸν σὸν μυσαγωγὸν δύνομιον, ἄλλο μὲν ἡ οὐσία, ἧς ἔστω λόγος μηνυτὴς ἐξεύρεθη, ἑτέρα δὲ τῶν περὶ αὐτὴν ὀνομάτων ἡ σημασία ἐξ ἐνεργείας τινὸς, ἢ ἀξίας ὀνομαζομένων, ἅπερ ληρεῖνοι δοκεῖ; Ἀκούετε δὴ καὶ τοῦ ἑξῆς πρὸς τὸν οἰκεῖον διδάσκαλον συμφωνίαν τοῦ γεγηγορότος. Ὅτε γὰρ ἄλλο φησὶν οὐδὲν ἴδιον ὑποκειμένην οὐσίαν ἐκείνην σημαίνει, ὅτ' αὖ σώθεσιν οὐδεμίαν δυνάμει δρᾶν, ὅτ' ἀνάλυτης οὐσίας τὰ πάντα καθ' αὐτὰ, ὅτε μὴν μετὰ τῆς οὐσίας αὐτὰ. διὰ τὸ μήτε ὡς ἄλλας οὐσίας παρ' ἐκείνην ἴδια λαμβάνεσθαι, καθάπερ δύνομι. διὰ τὸ φάσκειν τὸ ἀληθινὸν οὐσίαν εἶναι, μήτε ὡς μέρη οὐσίας αὐτῆς τῆς μιᾶς καθάπερ ὁ δυοστεβὴς παλαμᾶς ἀμαθῶς νοεῖ λέγων, ἕτερα μὲν εἶναι τῆς θείας φύσεως, φυσικὰ δὲ, τυτέστι μέρη ἐκείνης. Σὺ μὲν ὦ κενὲ θεολόγε, εἰ καὶ μὴ κατ' αὐτὸ τοῦτο τῷ σῷ διδασκάλῳ συμφωνεῖς δύνομίῳ, οὐσίας, ὡς καὶ αὐτὸς ἔφης τὰ πρεσσόντα τῷ θεῷ φυσικῶς λέγοντι, ἀλλὰ κατ' ἐκείνο καὶ μάλα δὴ συμφωνεῖς, ἐν οἷς φανερῶς λέγει, ὅτε ἄλλοσε οὐδὲν τυτωνὶ πρὸς τὸν ὑποκειμένην οὐσίαν σημαίνει. οὐσίαν δίχα τῶν φυσικῶν εἶναι τὸν θεὸν σὺ ἐκείνῳ λέγων. ἡμᾶς δὲ πότε μέρη τῆς ἁπλῆς τε, καὶ ἀμερεῖς οὐσίας ἔγως εἰπόντας εἶναι τὰ παρεπόμενα ταύτῃ; μᾶλλον μὲν οὖν καὶ τοιαῦτον ἅπαν εἰπόντας τοῦ βασιλέως τυτυτ τοῦ μεγάλου πολλάκις ἤκουσας ἤδη, εἰ μὲν ὡς μέρη τῆς οὐσίας τὰ ἀληθινὸν ἐλαμβάνομεν λέγοντος, εἶχεν ἂν δύνομίῳ χώραν ὁ λόγος, σώθετον εἶναι λέγων τὸ ἐκ διαφόρων συγκείμενον. εἰ δὲ οὐσίαν μὲν θεοῦ τὸ φῶς τοῦ θέμεθα, ἢ τὴν ζωὴν, ἢ τὸ ἀγαθὸν, ὅλον ὅπερ ἐστὶ ζωὴν ὄντα. καὶ ὅλον φῶς. καὶ ὅλον ἀγαθὸν, παρεπόμενον δὲ ἔχει ἡ ζωὴ τὸ ἀληθινὸν, πῶς οὐκ ἀσώθετος ὁ κατὰ

κατὰ τὴν οὐσίαν ἀπλῆς; οὐ γὰρ δὴ τοῖς διακριτικοῖς τῆς ἰδιότητος αὐτοῦ τρόποις τὴν τῆς ἀπλότητος αὐτοῦ λόγον παραλυπήσουσιν, ἢ οὕτως ἅπερ περὶ Θεοῦ λέγεται σωθέτον ἡμῖν τὸν θεὸν ἀναδείξει. ὡς ἔοικεν, εἰ μέλλοιμεν τὴν τοῦ ἀπλοῦ καὶ ἀμεροῦς ἔννοιαν διασώζειν, οὐ δὲν ἐρροῦμεν περὶ Θεοῦ πλὴν τὸ ἀόριστον, καὶ παραιτησόμεθα αὐτὸν ὀνομάζειν ἄορατον, ἄφθαρτον, ἀναλλοίωτον, δημιουργὸν, κριτὴν, καὶ ὅσα νῦν εἰς δοξολογίαν παραλαμβανόμενοι, οὐδεχόμενοι τὰ ὀνόματα, ταῦτα, τί καὶ ποιήσομεν, πότερον εἰς τὴν οὐσίαν ἀπαντᾶ φέροντες καταθήσομεν; ὅτι οὐχὶ μόνον σωθέτον, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἀνομοιομερῶν αὐτὸν συγκείμενον ὑποδιέξομεν, διὰ τὸ, ἄλλο καὶ ἄλλο ὑπὸ τῶν ὀνομάτων τούτων σημαίνεσθαι. Καὶ πολὺς μὴν ἀυτάθιον τὴν ἰατρὸν ἐν πᾶσι τοῖς ὀπτανομένοις ὀνόμασι καθ' ἕστι μένει ἀσύμπαντος ὡς ὁ ἡμέτερος λόγος. ἀνεργέτην γὰρ καὶ κριτὴν, ἀγαθόντε καὶ δίκαιον, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα μαθόντες, ἐνεργῶν διαφορὰς ἐδιδάχθημεν. πολὺ δὲ ἐνεργοῦντος τὴν φύσιν, οὐδὲν μᾶλλον διὰ τὴν τῶν ἐνεργῶν καταστήσεως ὀπτανῶναι δυνάμεθα ὅταν γὰρ ὑποδιδῶ τις λόγον ἑκάστου τούτων τῶν ὀνομάτων, καὶ αὐτῆς τὴν φύσεως, περὶ ἣν τὰ ὀνόματα, οὐ τὸν αὐτὸν ἀμφοτέρων ὑποδώσει λόγον, ὧν δὲ ὁ λόγος ἕτερος, τούτων καὶ ἡ φύσις διάφορος. Περὶ δὴ τὸν ἱερὸν ἀμφιλόχιον περὶ τῶν τὰ αὐτὰ δοξαζόντων ὡσαύτως, καθὰ δὴ καὶ εἰπόντες ἔφθημεν, μὴ ἐρωτάτωσαν φησιν, εἰ τὴν οὐσίαν οἴδαμεν τοῦ Θεοῦ· ἀλλὰ πιστωθανέσθωσαν ἡμῶν, εἰ φοβερὸν οἴδαμεν τὸν Θεὸν, ἢ εἰ δίκαιον, ἢ φιλανθρωπον. ταῦτα ὁμολογοῦμεν εἰδέναι, εἰ δὲ ἄλλοτε λέγουσι τὴν οὐσίαν μὴ παραλογιζέσθωσαν ἡμᾶς διὰ τῆς ἀπλότητος. αὐτοὶ γὰρ ὁμολόγησαν, ἄλλο καὶ ἄλλο εἶναι τήν τε οὐσίαν, καὶ τὰ ἀπηριθμημένα ἕκαστον. ἀλλ' ἀμφὶ ἐνέργειαι ποικίλαι. ἡ δὲ οὐσία ἁπλῆ. ἡμεῖς δὲ ὅτι τὰ ἐνεργῶν γνωρίζειν λέγομεν τὸν Θεὸν ἡμῶν. τῇ δὲ οὐσίᾳ αὐτῇ προσεγγίζειν οὐ δυνάμεθα. ἀμφὶ γὰρ ἐνέργειαι αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς καταβαίνουσιν, ἡ δὲ οὐσία αὐτοῦ μένει ἀπρόσιτος. Ὁ δὲ τοῦτο σύμπνους ἀδελφὸς ὁ νύσσης θεῖος γρηγόριος πρὸς δύνομιον γράφων, τίς οὕτω φησὶ ταπεινὸς τὴν διάνοιαν, καὶ τὰ θείων δογμάτων μεγαλοφυΐας ἀμύητος, ὥστε τὰ ὄντων αἰτίαν εἰς νοῦν λαβὼν, μὴ καὶ ταύτὸν ἀθρόαν πάντων καὶ συγκεκροτημένην τὰ περὶ τὸν θεὸν διστεῶς νοουμένων ἀναλαβεῖν τὴν διάνοιαν, ἀλλὰ τὸ μὲν ὕστερον, τὸ δὲ καταρχὰς, ἕτερον δέπ διαμέσου κατάπνα τάξεως ἀκολουθίαν προσγενέσθαι νομίζειν; Καὶ μὴ βραχύ. ὅτε γὰρ χείρων, ὅτε βελτίων ὁ προσθήκης γινόμενος, ἀλλ' ὁ αὐτός ἐστιν ἀεὶ, ὁ δὲν οὐδὲν περὶ αὐτὸν ὅτε προσθέστερον, ὅτε νεώτερον. ἢ ὅτως ἂν ἀρετῆς πρεσβύτερος ἑαυτοῦ, καὶ νεώτερος, εἰ μὴ πάντοτε πάντα ἐστὶν ὁ Θεὸς, ἀλλὰ κατάπνα τάξιν καὶ ἀκολουθίαν, τὸ μὲν ἐστὶ, τὸ δὲ γίνεται. σώθεσιν δὲ περὶ αὐτὸν οὐδεμία. ἀλλ' ὅπερ ἀνῆ, ὅλος ἐστὶ. καὶ δὲ τὴν αἱρέσεως λόγον, εἰ πρότερον ἀληθινὸς ὢν μὴ ταῦτα γίνεται Πατὴρ, οὐδὲ μιᾶς σωρείας ὀπτηδεύμάτων περὶ αὐτὸν νοουμένης, οὐδὲν ἄλλο, ἢ ὅλος ἑαυτοῦ ὅλος, πρεσβύτερός τε, καὶ μεταβολέστερος γίνεται, Κύριλλος δὲ ὁ μέγας. εἰ ὅπερ ἄνφησιν ὑπάρχει μόνῳ τῷ θεῷ, τοῦτο πάντως αὐτοῦ ἔσται καὶ οὐσία, ὁ δὲ πολλῶν ἡμῖν οὐσιῶν συγκείσεται. πολλὰ γάρ ἐστιν, ἃ μόνῳ μὲν αὐτῷ καὶ φύσιν ὑπάρχει, ἑτέρῳ δὲ τῶν ὄντων οὐδενὶ. καὶ γὰρ βασιλεὺς καὶ Κύριος, καὶ ἄφθαρτος, καὶ ἀόρα-

ὅρατος, ὁ πρὸς τούτοις ἕτερα μυρία περὶ αὐτοῦ λέγουσιν αἱ θεῖαι γραφαὶ. εἰ τοίνυν ἕκαστον τῶν αὐτῷ προσόντων ἐν οὐσίας τάξει κείσεται, πῶς οὐκ ἔσται σώθεστος ὁ ἀπλοῦς. ὅπερ ἐστὶν ἐννοεῖν ἀτοπώτατον. Καλῶς μὲν οἱ διδασκάλων καὶ θεολόγων ἄρισε ταῦτα, καὶ τὴν θεῖα δηλονότι θεσμά. ἀλλ' ἐπεὶ γρηγορᾶς οὐκοῦν μὴ τὸν κατ' αὐτόν τε ὁ περὶ αὐτὸν φαλείας, οὐσίας μὲν ἀπαγορεύουσιν ὥσφασι ὁ αὐτοὶ ὁ εἶναι, ὁ λέγεσθαι τὰ τοιαῦτα, καὶ τὴν βλασφημίαν, δύνομίῳ τε ὁ τῆς κατ' αὐτὸν ὑπορρίπτουσι μόνοις, ἐξ ἀϊδίου δ' ὡς ἰδιότητας τῇ θείᾳ παρεπεσθαι φύσει λεγόντων ἡμῶν οὐκ ἀνέχονται τοσοῦτον σώθεσιν εἶναι τοῦ τὸν θείας αὐτοὶ λέγοντες φύσεως, καὶ πόρρω διὰ τοῦτο τὸν θείας αὐλῆς, δίκαιος ἂν εἴης ὁ αὐτὸς παφέστερον περὶ ἐκείνων καὶ αὖθις διδάξαι, καὶ δεῖξαι τινά ποτέ εἰσιν ἐκεῖνα τὰ πολλὰ καὶ μυρία, ἃ περὶ μόνου τοῦ Θεοῦ λέγουσιν αἱ θεῖαι γραφαὶ, καθὰ δὴ καὶ πρόφης. τάχα γὰρ καὶ τάχ' ἐστὶν ἐκεῖνο τὸν σῆς ἱερᾶς θεολογίας, ὅπερ τὸν συμμορείας τὴς ἐκείνης ἀκούσας πάλαι, μυριάδας θεῶν προσκυνεῖν ἐσυκοφάντει τὴν καθ' ἡμᾶς ἐκκλησίαν, ὦ μιαρᾶς γλώσσης, καὶ τοῦτο πρὸς ἀκόφυλον, καὶ πολέμιον αὐτῆς γράφων, ὁ διδάσκαλον τὸν ψαλδοπροφήτην αὐχοῦντα.

Ἀλλ' ἐγώφησιν ὁ θεσπέσιος Κύριλλος καὶ φύσιν ὑπάρχειν εἶπον τὰ τοιαῦτα τῷ Θεῷ, μόνῳ τούτῳ πρεσεῖναι. τὰ δὲ καὶ φύσιν προσόντα, καὶ ἰδιώματα τὸν θείας φύσεως πεφυκότα, ὅτε φύσις εἰσὶν, ὅτε τὸν φύσεως μέρη. ὅλος γάρ ἐστι τούτων ἕκαστον φαμὲν ὁ Θεός. ὅτε σώθεσιν ὁκ τούτων ἂν ποτε νοοιτο τὸν παρεπομένων τῇ θείᾳ φύσει, καὶ κατ' ὀπίνοιαν ὀπτεωρουμένων αὐτῇ. ἵνα δὲ κἀπὶ παφέστερον γνοίης. ἄκουε δὴ τὸν καὶ πρὸς τοὺς ἐξ δύνομίου πάλαι ῥηθέντων μοι. κατ' ὀπίνοιαν εἶπον ὀπὶ τοῦ Θεοῦ τὸ ἀληθινὸν. ὁ γὰρ οὐσία τὸ ἀληθινὸν, καὶ τὸ ἄφθαρτον, καὶ τὸ ἀθάνατον καὶ τὸ ἀόρατον. εἰ γὰρ ἕκαστον τούτων οὐσίαν σημαίνει, ὁκ τοσοῦτον οὐσιῶν συγκείσεται ὁ Θεὸς, ὅσπερ ἂν αὐτῷ φυσικῶς προσόντα φαίνηται. εἰ τοίνυν οὐχ ὅσα προσεῖναι λέγεται καὶ φύσιν τῷ Θεῷ, ταῦτα πάντα ἔσται αὐτοῦ καὶ οὐσία, λείπει λέγειν αὐτῇ τῇ οὐσίᾳ συμβεβηκέναι, μέχρι μόνης φωνῆς οὕτω νοούμενα. ὁκ ἔχει γὰρ ἡ ἀνθρώπου φύσις μείζονα τὴν καθ' ἑαυτὴν λέγειν ὀπὶ Θεοῦ. διὸ τοῖς ἰδίοις ἤθεσιν ἐπ' αὐτοῦ κεχρήμεθα, τὰ καθ' ἑαυτοὺς μειζόνων ὑποδείγματα ποιούμενοι, ὥσπερ οἱ ἐν μικρῷ πίνακι οὐρανὸν καταγράφοντες κύκλον, μηδὲν γὰρ κατ' ὀπίνοιαν συμβεβηκὸς νοοῦντες ὀπὶ Θεοῦ, μήτε μὴν οὕτω τοῦ νοεῖν ὀπιτρέποντες, πολλῇ δυσχερείᾳ περιπεσεῖται πάντως, καὶ μυρίων ὑμᾶς νοημάτων ἀθέσμων περιεσήξει θόρυβος. Τοιαῦτα μὲν τὰ τῶν ἱερῶν διδασκάλων καὶ θεολόγων, καὶ οὕτω τὸν σώθεσιν ὀπὶ Θεοῦ καὶ νοῦσι, καὶ ὑπβάλλον. λέγεται καὶ γὰρ, ὥσπερ ἀκούεις, τεμχῶς ὑπονοεῖται τὸν σώθεσιν ὀπὶ Θεοῦ. Ἢ ὅταν ὡς οὐσίαι διάφορα λέγων τὰ φυσικῶς ὀπονούμενα τῷ Θεῷ προσεῖναι, ἢ ὅταν ὡς μέρη τὸν οὐσίας, ἢ ὅταν οὐχ ὡς οὐσιώδη καὶ φυσικὰ, ἀλλ' ὡς ὀπίκτητα. Ἀλλὰ τὰ μὲν πρῶτον οὐ μόνον ἀδυνάτου, ἀλλὰ καὶ τεραστῶδές τε καὶ ἀλλόκοτον, καὶ διὰ τοῦτο πάρρω θεοῦ καὶ τὸν περὶ θεοῦ λόγων, οὐ δ' ὅσον αὐτὸς ἐνθυμηθῆ. εἰ γὰρ ἕκαστόν φησι τὸν προσόντων τῷ θεῷ φυσικῶν, ἐν οὐσίας τάξει κείσεται, ὁκ πολλῶν ἡμῖν οὐσιῶν συγκείσεται ὁ ἀπλοῦς. ὅπερ ἐστὶν ἐννοεῖν ἀτοπώτατον. Τὸ δὲ δεύτερον, οὐδὲν ἧττον τοῦ πρώτου δυσεβές, μᾶλλον δὲ καὶ ἀσεβὲς. οὐ σώθεσιν καὶ γὰρ ἐπιστάσει μόνον τῇ ἁπλῇ τοῦ θεοῦ φύσει. ἀλλὰ

ἀλλὰ καὶ μερισμὸν τῷ ἀμερίστῳ, καὶ λύσιν τῷ ἀκηράτῳ τε, καὶ ἀφθάρτῳ, καὶ μόνῳ δοτῆρι τῆς ἀφθαρσίας. σώθεσις καὶ γὰρ ἀρχὴ στάσεως, ἡ δὲ λύσεως. εἰ γὰρ ὡς μέρος φησὶ τῆς οὐσίας τὸ ἀγήλυνητον, καὶ ἀόρατον, καὶ ἄφθαρτον, καὶ ἀναλλοίωτον, καὶ τὰ τοιαῦτα τοῖς λάβοιμεν, οὐ μόνον σώθετον, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἀνομοιομερῶν συγκείμενον τὸν Θεὸν ἀποδείξομεν. Τὸ τοίνυν καὶ ἀρειανοῖς ὁμοῦ καὶ δυνομιανοῖς καὶ τοῖς τὰ μακεδονίου φρονοῦσι μάλα τοιούτοις, οἷς δήπου καὶ βαρλαάμ σὺν ἀκινδύνῳ τε καὶ γενναίᾳ μὴ πολλῆς ἑαυτοὺς τοῦ τοιούτου θυμίας σωπῶν, αὐτόθεν ἔχον δηλονότι πᾶσι τὸ ἀσεβὲς, ἅτε δὴ καὶ εἰς κλίσμα καταστῶν τὸν Θεὸν διὰ τὴν αὐτοῦ φυσικῶν, Ὧν γὰρ ἡ ἐνέργεια κλῖσίν φασιν οἱ θεολόγοι πατέρες ὁμοῦ, τούτων καὶ ἡ φύσις κλῖσις, ὧν δὲ ἄκλιτος ἡ ἐνέργεια, τούτων καὶ ἡ φύσις ἄκλιτος. Διὸ καὶ ἀθανάσιος ὁ μέγας, σύγε τῷ σοφῷ βασιλείῳ, μὴ γίνοιτο δηλαδὴ τὸν τοῦ πνεύματος εἰπεῖν φθάσαντες ἔλεγον. ἔστε γὰρ τὸ ἄγιον, ἔστε τὸ ἄφθαρτον, ἔστε τὸ ἀγαθὸν, ἔστε ἄλλο τι τοῦ Θεοῦ θεωρουμένων λέγω δηλαδὴ τῷ ἁγίῳ πνεύματι. ἀλλὰ φύσει ἅγιον, φύσει ἀγαθὸν, φύσει ἀθάνατον. Καὶ πάλιν. Τὰ καθ' ὑπεροχὴν καὶ αἰτιολογίαν πάντα φησὶν, οὐχ ἕκαστον οὐσία λέγεται, ἀλλὰ τοῦ τῆς οὐσίας, ἃ καὶ ἄθροισμα καὶ πλήρωμα θεότητος λέγεται καὶ τὴν γραφὴν, καθ' ἑκάστην τῶν ἁγίων τριῶν ὑποστάσεων δηλαδὴ θεωρούμενα, καὶ θεολογούμενα. Ὁ νυσσηνὸς θεῖος γρηγόριος, ὁ δὲ καὶ τοῦ βραχέος ἤκουσας αὐτοῦ λέγοντος, ζωθεσίς φησι τοῦ τοῦ Θεοῦ οὐδεμία. ἀλλ' ὅπερ ἂν ᾖ, ὅλος ἐστὶ. καὶ ὁ τοῦ τοῦ αἱρέσεως λόγον, εἰ τοιούτερον ἀγήλυνητος ὢν, μὴ ἵνα γένεται πατὴρ, μηδεμίας σωρείας δηλαδὴ πνευμάτων τοῦ αὐτὸν νοουμένης, οὐδὲν ἄλλο, ἢ ὅλος ἑαυτοῦ πρεσβύτερος καὶ μεταγενέστερος γίνεται.

Κυριλλός γε μὴν ὁ σοφὸς οὐδὲν δηλαδὴ τῶν θείων ἰδιωμάτων φησὶν. ὅτι μόνοι τῶν ἀποτελεσμάτων, δηλαδὴ τῶν κτισμάτων, καὶ τὰς ἐνεργείας ταύτας, ἀλλ' οὐ κατ' οὐσίαν ὁ θεὸς ὁρᾶται. ὁμοῦ τε συναναρχα τῷ θεῷ καὶ χρόνον ὑποδεικνύς τὰ αὐτοῦ ἰδιώματα, διὰ τὸ μὴ δηλαδὴ τὰ εἶναι, καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων, ἤτοι τῶν κτισμάτων ῥητῶς αὐτὰ δεῖξας, καὶ ἰδιώματα καὶ ἐνεργείας τὰ αὐτὰ τῆς θείας φύσεως εἶναι δεικνύς, καὶ ὅπ ἀπὸ τῶν κτισμάτων οὐ κατ' οὐσίαν ὁ θεὸς ὁρᾶται κατ' δυνομίου τε καὶ γρηγορᾶν, ἀλλὰ καὶ ταύτας μᾶλλον τὰς ἐνεργείας. Τοσαῦτα τὸ βραχὺ τοῦ θεολόγου χωρίον ἐκεῖνο, καὶ παῦτ' ἐν ὀλίγῳ συναβὸν ἔχει. οὕτω τοιφανῶς πλὴν ὑπονοουμένην δηλὴ θεοῦ σώθεσιν, καὶ καὶ τοῦς εἰρημένους τρεῖς λόγους οἱ θεολόγοι πατέρες πόρρωπω τῶν πεφύρων ἀπελαύνουσι τὸν ἐκκλησίας χειρῶν. ὁ γὰρ γρηγορᾶς οὗτοι καθάπερ τις αὐτόνομος τύραννος οὐ νόμους αὐθρωπίνους, καὶ θεσμὰ διαζόμενος, ἀλλὰ νόμους ἄπτερυς θείους, καὶ τοὺς τῶν ἱεροὺς διδασκάλους καὶ κήρυκας, καὶ πᾶσιν ἀπειανίας ἱσάμενος. καὶ τοσούτους καὶ τηλικούτους τῶν θεολόγων ὁμοῦ τοιαλογιζόμενος λόγους, καὶ τοῖς νομοθέτης αὐτονομοθετῶν ἄπτερυς, αὐτὴν εἰναί φησι τὴν θείαν φύσιν τὰ φυσικῶς ταύτῃ τοιούτοντα καὶ μὴ δὲ ἡνίκα νοῦ ἐνεῖναι διαφορὰν, ἢ οὕτωγε σώθετον εἶναι τὸν θεὸν κατὰ πᾶσαν ἀνάγκην. μηδὲ γὰρ ἐγχωρεῖν φησιν ἄλλως.

Καίτοιγε φιλόσοφε τοῖς αὐτὸν αὐ εἴπωμι, καὶ φυσικὸς λόγος, καὶ τὴν τῶν αὐθηλῶν, καὶ ὁρωμένων ἡμῶν τάξιν, ἀλλ' οὐχὶ θείας γραφὰς μόνον, καὶ θεολογικοῦστε

κοῦστε καὶ πατρικοὺς ἀνατρέπειν λόγους οἷς λέγειν δηλαδὴ χειρεῖς. εἰ γὰρ δὴ τῶν αὐθηλῶν ἀνὴ γίνοιτό ποτε σώθεσις τοῦ κινουμένου διὰ τὴν κίνησιν, οὐδὲ τοῦ δηλαδὴ μοι διὰ τὴν δηλαδὴ μην, καὶ τοὺς τῶν ἐμῶν φιλοσόφων καὶ θεολόγων δηλαδὴ λόγους, πῶς ἂν, ἡ θεοπρεπὴς δυνάμις τε καὶ κίνησις, ταῦτα καὶ γὰρ ἡ θεία ἐνέργεια, σύνθετον ὡς αὐτὸς φάσκεις τὸν παντοδυνάμον θεὸν ἐργάσαιτο. Ἀλλ' ἀκίνδυνος τε καὶ γενναῖος, καὶ ἡ κατ' αὐτὸν ἄγεται συμμορία, ὡς ἐπειδὴ ἡ ἥλιος ἡ ἀκτὶς, καὶ ἡ ζωοῦσα φυσικῶς τῷ πυρὶ θέρμη, ἔστε ἡ διάνοια τοῦ νοῦ, καὶ τὰ τοιαῦτα τούτοις, ὡς μέρη τῆς οἰκείας σώσεσι φύσεσι, εἰ καὶ ἀχωρίστως ἐκείναις σώσεσι, καὶ τῇ φύσει τοῦ θεοῦ, λοιπὸν ὡς μέρη σώσεσι τὰ αὐτῆς φυσικὰ, καὶ ὅτι πολλῶν λεγόντων φησὶ λοιπὸν, καὶ διαφόρων ἀλλήλοις τε καὶ τῇ φύσει, καθ' ὑμᾶς ὁ θεὸς σύγκειται. καὶ μὴν τοιοῦναντίον ἅπασαν τῶν ἱερῶν θεολόγων λεγόντων ἠκούσατε, ὅπ ἔστε ὡς οὐσίας, ἔστε ὡς μέρη τῆς οὐσίας λαμβανόντι τὰ φυσικῶς παρεπόμενα ταύτῃ, ἵνα μὴ μόνον σώθετον, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἀνομοιομερῶν συγκείμενον καταστοῦσι τὸν θεὸν. ὅλος καὶ γὰρ ἐστιν, ὁ θεὸς οὐσία φησὶ, καὶ ὅλος ἐνέργεια, καὶ οὐχὶ μέρος μὴ ὑπὸ ἐστιν οὐσία, μέρος δ' ἐνέργεια καθάπερ ὑπέλαβες, ἵνα καὶ μεριστὸς εἴη διὰ ταῦτα καὶ σώθετος. ἀλλ' ὥσπερ ὅλος ἐστὶν ὁ πατὴρ ἐν τῷ υἱῷ. καὶ ὅλος ὁ υἱὸς ἐν τῷ πατρὶ, ὡς δὲ καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὅλον ἐν πατρὶ καὶ υἱῷ, καὶ ὁ πατὴρ ἅμα καὶ ὁ υἱὸς ὡσαύτως ἐν τῷ πνεύματι, καὶ τῆς οὐσίας καὶ τῆς δυνάμεως δηλαδὴ λόγον, καὶ τὸ ὁμόθεον, οὕτω καὶ ὅλος ἐστὶν ὁ θεὸς ἐν τῷ προσλήμματι τῆς σαρκὸς καὶ τῆς ὑποστάσεως τοῦ υἱοῦ δηλονότι, οὐ κατ' ἐκεῖνον τὸν τῆς ὁμουσιότητος λόγον, ἡ γὰρ ἀεὶ καὶ τὸ προσλήμμα φύσει θεὸς ἦν, ἀλλ' ἐνέργεια φησὶ σαρκώσεως, δηλονότι καὶ τῆς οἰκονομίας λόγον τῶν σαρκώσιν ἐνεργῶν. Πάρεστιν μὴν καὶ τοῖς ἡοθεσιμμένοις. καὶ θεουργημένοις τῷ πνεύματι ὅλος ὁ ἀπολοῦστε καὶ ἀμερὴς. τὸ ὑπερφυὰ καὶ ἀπόρρητον ἐν αὐτοῖς ἐνεργῶν θέωσιν, διὰ τὸ ὅλος φησὶν ὡς ἐνεργῶν ἑκάστη τῶν ἐνεργῶν. καὶ παντὶ παρεῖναι χαρίσματι, εἴτε μείζονι, εἴτε ἥττονι.

Εἰ δ' ὅπ τοῖς κτίσμασιν ὡς μέρη τῆς οὐσίας ἐν εἰσὶν αἱ φυσικαὶ δυνάμεις ὄνειναι; διὰ τοῦτο νομίζεις αὐτὸς κἀπὶ τοῦ τῆς κτίσεως δεσπότου, ὡς μέρη τοιοῦνα τὰ φυσικὰ τούτου τῇ φύσει, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ζωθεν φαντάζῃ κἀκῶς τὸ μόνον ὑπὲρ πᾶσαν ἀπολόγητα, οὐ μᾶλλον ἀνοῦ κἀπαγελαῦ τῆς ἀνοίας, ἢ τῆς ἀμαθίας τε, καὶ τῆς ἀθλιότητος οἰκτείρειν πᾶς τις νοῦν ἔχων δίκαιος εἴη' αὐ. μᾶλλον καὶ γὰρ ἀνιστρέψαντες δικαίως αὐ ἡμεῖς εἴποιμι, ὅπ οὐχ οὕτω τὰ τοῦ θεοῦ, ἐπειδὴ γε οὕτω τὰ τῶν κτισμάτων. καὶ μέρος αὐ εἴποιμι καὶ τοῦτο τῆς θείας εἶναι θεολογίας τὸ κάλλιστον ὁμοῦ. καὶ δηλοδοξότατον, τὸ μὴ συμβαίνειν φημὶ τοὺς τῶν κτισμάτων λόγους τοῖς τοῦ θεοῦ, ἵνα μὴ καὶ τὸ κτίσμα θεὸς, ἢ ὁ θεὸς κτίσμα, τῶν ἀγεννήτων τέρων ἔστιν οἷς κἀκῶς νομίζοιτόπε καὶ λέγοιτο. διὰ τοῦτο γὰρ θεὸς ὅτι τῆς οὐσίας ἡὸν, ἀλλ' οὐχ ὡς τὰ σώματα. τοιοῦτόν τι πνεῦμα τοῦ σώματος καὶ φύσιν. ἀλλ' οὐχ ὡς ἡμεῖς. θεὸς γὰρ. κτίζει τὴν ὁρωμένην πᾶσαν, καὶ ἀόρατον κτίσιν, ἀλλ' ὅτι μὴ ὄντων, καὶ λόγῳ μόνῳ. πούποτε τοῦτο κἂν τοῖς γνωρίμοις ἤκουσας. τοῦτο δὴ κἂν τοῖς φυσικοῖς τοῦ θεοῦ σκοπῶν, ἀπλαίσως καὶ καὶ θείους θεολόγους δηλαδὴ νόμους. Ἔχει φυσικὰς ὁ θεὸς δυνάμεις καὶ ἐνεργείας, ἀλλ' οὐχ ὡς τῆς φύσεως μέρη, τῶν κτισμάτων γὰρ τοῦτο καὶ τῆς κάτω σωθέσεως. ἐπεὶ καὶ τῷ ἐνεργεῖν

γεῖν

γεῖν πως πάσχει τὰ κτίσματα. ὁ δὲ Θεὸς ὑπὲρ ταῦτα πάντα, Θεὸς ἦν, εἰδ' ἐρωτᾶς πῶς, ὑπὲρ τὸ πῶς τοῦτο φαμὲν, ὅθεν καὶ πολλοί φησι τὰ περὶ αὐτοῦ ζητήσαντες, οὔτε τὸ πῶς ἐδυνήθησαν μαθεῖν, καὶ τὴν πίστεως ἐξέπεσον. εἰπέ μοι σὺ πρῶτον, πῶς ἐκ γυναικὸς γεννᾶται Θεός. πῶς ἄνθρωπος ἐκ παρθενικῶν αἱμάτων, ἀνδρὸς καὶ πορφᾶς δίχα συνίεται, πῶς γεννηθεὶς ἐκ παρθένου, παρθένον αὐτὴν μὴ τόκον διατηρεῖ τὴν παρθένον. Εἰδὲ θέλει, τὰ μικρὰ ταῦτα καὶ κάτω, τοὺς τῆς γεννήσεώς φημι καὶ συμπήξεως λόγους καὶ τρόπους, τοὺς περὶ ψυχῆς τε καὶ νοῦ, καὶ τοῦ ταύτης δεσμοῦ πρὸς τὴν ὕλην, καὶ τὸ γεώδες τουτὶ κρᾶμα, ἵνα τὰ πολλὰ παραλείπω διὰ τὸ μῆκος, καὶ τότε κἀγώσοι τὴν περὶ τούτων ἀποδώσω λόγον καὶ τὸ πῶς ἴσως ἐρῶ. εἰδ' ἐκείνων, καὶ τῶν προσομοίων ἐκείνος, ἀγωνιῶν σαυτῷ προσμαρτυρῶν ἐκ ἀσχολίας, πῶς δὴ τοῖς ἰταμός εἰ, καὶ φιλόνεικος πέρα καὶ μέτρου καὶ καταλήψει τὰ ὑπὲρ κατάληψιν ὑποβάλλῃ δηχθεῖς, καὶ τοὺς λόγους καὶ τὴν διδασκαλίαν κακῶς ὑπερβαίνειν τῶν θεολόγων, μυρίας καὶ ἀναπόδασκαίς εἰσι περιπίπτεις τῆς ἀτοπίας; Καὶ γοῦν ἀκούεις τοῦ σοφωτάτου Μαξίμου καὶ πάλιν, νοῦν μὲν τὸ δυσθεώρητόν τε, καὶ ἀκατάληπτον τῶν θείων τοῖς ἀνθρώποις φησὶ πραγμάτων καὶ λόγων, νοῦν δ' αὖθις καὶ τὸ ληπτόνοι καὶ ῥητὸν ἀπὸ μέρους αὐτῶν, δι' ὀλίγων τινῶν ὡς ἔνι φιλοσοφοῦντος. Εἰπὼν καὶ γὰρ φησι θεία καὶ τὴν ἀληθῆ λόγον ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ ἀμερῶς ὅλον δι' ἑαυτῆς ἐν ἑκάστῳ, καθ' ὑπερβολὴν κέκτηται λόγον ἰδικῶς ὑποσημαίνει, τὸν ἀκριβῶς ἐστὶν ὁ νοῶν τε, καὶ εἰπεῖν δυνάμενος, πῶς ἐν πᾶσί τε καινῶς ὅλος καὶ ἐν ἑκάστῳ τῶν ὄντων διαζόντος, ἀμερῶς τε καὶ μεριστῶς ἐστὶν ὁ Θεὸς, μήτε ποικίλως συναπαστελλόμενος τῶν ὄντων οἷς ἔνεστιν, ὡς ἐν ἀπείροις διαφοραῖς, μήτε αὖ συστελλόμενος καὶ τὴν ἑνὸς διάζεσιν ὑπαρξιν, μήτε συστέλλων καὶ τὴν μίαν πάντων ἑνικὴν ὁλότητα τῶν τῶν ὄντων διαφορᾶς. ἀλλὰ πάντα ἐν πᾶσίν ἐστιν ἀληθῶς, ὁ μήποτε τὴν οἰκείας ἀμερεῖς ἀπλότητος ἐξιστάμενος; Καὶ πάλιν. Ἐπὶ τοῦ Θεοῦ. τὸν ὢν. καὶ τὸ ἀγαθὸς. καὶ τὸ Θεὸς. καὶ τὸ δημιουργὸς. καὶ τὸ ὑπερέσι. καὶ τὸ ἄπειρος καὶ τὸ ἀθάνατος. καὶ τὰ τοιαῦτα, ἃ λέγομεν ἀσώδεις διαφορᾶς. ἵνα μὴ ζωθεὶς αὐτὸν ἐκ τούτων δογματίζωμεν. ἀλλὰ προσηγορίας, τινῶν μὲν ἐκφανικὰς τῶν θεωρημένων περὶ αὐτὸν. ἀδενὸς ὢν τῆς καὶ τὴν οὐσίαν αὐτοῦ καὶ φύσιν δηλωτικὰς. τινὰ μὲν πρέποντα τῇ θείᾳ φύσει σημαίνουσιν, οὐκ αὐτὴν ὢν τὴν φύσιν μηνύουσιν. ὅπερ ἴδιον ἀσωδῶν καὶ συστατικῶν διαφορῶν. Ἀκούεις καὶ τοῦτο τοῦ σοφοῦ θεολόγου τὸ ἀμέριστον. καὶ μεριστὸν τοῦ Θεοῦ. τὸ μὲν κατὰ φύσιν, τὸ δὲ κατὰ τὴν φυσικὴν ἐνέργειαν διδάσκοντος; ὅδὴ καὶ τὴν θεῖον χρυσόστομον ἐν τοῖς φθάσασι φανῶσι, τὴν εὐαγγελικὴν ἐξηγούμενον Ἰωάννην, καὶ ὅπως πάντα ἐν πᾶσι καθ' ἑκάστην τῶν οἰκείων ἐνεργειῶν ἐστιν ὅλος, ὁ μήποτε τὴν οἰκείας ἀμερεῖς ἀπλότητος ἐξιστάμενος, εἰ δὲ τοῦ πῶς λόγον, καὶ τὸν τρόπον τῶν γινομένων ἐδεῖς ἐστι τῶν πάντων ὁ δυνάμενος ὑποδεῖξαι; Καὶ τὰς ἀσώδεις ὢν διαφορᾶς δὴ τῶν περὶ Θεοῦ φυσικῶς λεγομένων διὰ τὴν ἐκεῖθεν εἰσαγομένην σύνθεσιν ὁ διδάσκαλος ἀπορρίπτων, προσηγορίας τινῶν ἐμφανικὰς τῶν περὶ Θεὸν νοουμένων, κατὰ τοὺς περὶ αὐτοῦ θεολόγους, βασιλεύον τὸν μέγαν καὶ κύριον τὸν σοφὸν ταῦτά φησι. τινὰ μὲν πρέποντα τῇ θείᾳ φύσει σημαίνοντα, οὐκ αὐτὴν ὢν τὴν φύσιν μηνύοντα. ὅπερ ἴδιον φησι τῶν ἀσωδῶν

ἀσωδῶν καὶ συστατικῶν διαφορῶν. ὡς αὖ οἱ περὶ τὸν φιλόσοφον. οὐκ ἴστε γοῦν τοῦ ὄντος φιλοσόφου τε, καὶ σοφοῦ διδαχθῶσι, πότε καὶ πῶς ἡ ζώθεσις γέγονεν τε καὶ λέγεται, ὅπερ πόρρω θεοῦ τοῦ περὶ θεοῦ λόγων ἡμῶν τε, καὶ τῶν ἡμετέρων διδασκάλων αὐτῶν, καὶ ὡς αὐτοὶ μᾶλλον εἰσὶν οἱ μὴ μόνον σώθεν, ἀλλὰ καὶ ὁμοιομερῶν συγκείμενον τὸν θεὸν ποιοῦντες. ἐδαμοῦ καὶ ὁ μεθ' δύνομίας φησὶ γρηγορᾶς, περὶ τὴν ἐνέργειαν ἴσῃ τὸ σημαινόμενον τοῦ ἐνόντος τὰ θεῖα ὀνόματα. ἀλλ' δὴ τὴν ἐνεργοῦσαν ἀνατρέχει φύσιν. καὶ ἡμῶν ἅμα κατηγορῶν, ἀμαθῶς ὡς ὀνείνος νομίζει λεγόντων, ἕτερα μὲν τοῦ θείας φύσεως εἶναι τὰ παρεπόμενα τοῦ δηνούμενα ταύτῃ, φυσικὰ ὄ, καὶ ὅπερ τὸ ἀθάνατον, τὸ ἄφθορον, τὸ ἀπλοῦν, τὸ ἀκατάληπτον, καὶ τὰ ὁμοῦ τοῦτος, ἄκλεσι μὲν λέγομεν, οὐκ οὐσίαν ὄ τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ περὶ τὴν οὐσίαν αὐτοῦ θεωρούμενα μᾶλλον, σώζει τοῖς ἱεροῖς θεολόγοις τοῦτος καὶ διδασκάλοις ἡμῶν. Σὺ ὄ αὐτὸς ὦ φιλόσοφε, μήτε οὐσίας εἶναι τὰ περιόντα ταυτὶ φυσικῶς τῷ θεῷ, μηδαμῶς μετ' δύνομίας λέγων ὡς φῆς, μήτε μὴν μὴ βασιλεύειν τε καὶ Μαξίμου, οὐδὲ καὶ τὴν λοιπῶν διδασκάλων τὴν χρῆσιν ὀνομασίας, ὡς καὶ ἡμεῖς δήπουθεν, φυσικὰ ταῦτα λέγειν ἀνεχόμεθα τοῦ θεοῦ, καὶ ἰδιώματα τὴν θείας φύσεως, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ κατὰ δόξαν, καὶ αἵρεσιν ἐγκαλῶν τοῖς τε θεολόγοις, καὶ ἡμῖν διὰ ταῦτα, περὶ τὴν ὀνείνων διδασκαλίας ταῦτα πάντα λαβόντες ἡμεῖς ἔχομεν, τὰ ταῦτα φῆς εἶναι; ἢ μηδὲν μηδαμῇ, τοῦτο μὲν οὖν καὶ πολλάκις εἴρηκας ἤδη, ὡς ὅτε μὴ οὐσία τοῦ θεοῦ εἴη ταῦτα, μηδὲν εἶναι πλὴν ψόφου μόνου ῥημάτων, τῷ ἀέρι ζωδιαλυομένου. ὡς εἶναι καὶ σὲ, ταυτὸν τὸν οὐσίαν τοῦ θεοῦ καὶ τὸ μηδαμῇ μηδαμῶς ὄν. ἀλλὰ τρέπειν καὶ τὴν τῆς κεφαλῆς τὸ βλάσφημον, καὶ πόρρωσε καὶ τὴν διανοίας καὶ τὴν γλώττης τῶν δυσεβῶν γίνοιτο. Δῶρο δὴ καὶ τὰ λείποντα τοῦ τὴν αἱρέσεως πρὸς τὴν θεοβλίου, καὶ σαυτόν τε καὶ ἡμᾶς ἀπαλλαττε τὸ τίμερον εἶναί φημι τέως τὴν ἀγωνίας. παλαμᾷ φησὶ τοῦτο. καὶ τὴν ἐκείνου παρανοίας, λέγω ὅπερ τὸ ἄναρχον, τὸ ἀθάνατον. τὸ ἄπειρον. τὸ ἀπλοῦν. τὸ ἀκατάληπτον. τὸ προγνωστικὸν. τὸ δημιουργικὸν. τὸ προνοητικὸν. τὸ δίκαιον. τὸ ἀγαθὸν. τὸ στερεὸν. τὸ ἅγιον. καὶ τὰ τοιαῦτα, ἄκλεσι μὲν εἰσι θεότητες, οὐκ οὐσία δὲ θεοῦ, ἀλλὰ περὶ ταύτην θεωρούμενα. Ἀρ' οὐ προδήλως ἐνταῦθα γρηγορᾶς ὡσπερεὶ πρόσωπον τοῖς ἱεροῖς θεολόγοις ἡμᾶς περιθεὶς, δ' ἡμῶν τε τολμηρῶς εἰς ἐκείνους εἴον τοῖς ἱεροῖς θεολόγοις ἡμᾶς περιθεὶς, δ' ἡμῶν τε τολμηρῶς εἰς ἐκείνους ὑβρίζων, καὶ δ' ἐκείνων αὖθις εἰς τὸν ἐκείνων θεὸν, ἣν ἀπαρνεῖσθαι προστοιεῖται σώθεσιν τὴν θείας οὐσίας, διὰ τῶν ἑαυτοῦ λόγων καταδικάζει νοῦν, ἐμόνον σώθετο, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἀνομοιομερῶν συγκείμενον τὸ καθ' ἑαυτὸν δεικνὺς τὸν θεὸν, καὶ τὸν μέγαν φημὶ βασίλειον; Δεχόμεθα καὶ τὰ ταῦτα τὰ περὶ τὸν θεὸν θεῖα ὀνόματα, πρὸς δύνομιον ἤδη φθάσας ὁ διδάσκαλος ἔφη, τὶ καὶ ποιήσομεν. πόρρω εἰς τὴν οὐσίαν ἅπαντα φέροντες καταθήσομεν; οὐκοῦν ἐχὶ μόνον ζώθετον, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἀνομοιομερῶν αὐτὸν συγκείμενον ἀποδείξομεν, διὰ τὰ ἄλλα καὶ ἄλλα ὑπὸ τῶν ὀνομάτων τούτων συμαίνεσθαι. Κύριλλος δ' αὖθις ὁ θεῖος, καὶ Μάξιμος ὁ σοφὸς, ὁ μὲν οὐκ οὐσία τὸ ἀόρατον ἔλεγεν, ἢ τὸ ἄφθαρτον. ἢ τὸ ἀθάνατον. ἢ τὸ ἀόρατον. εἰ δὲ ἕκαστον τούτων, οὐσίαν σημαίνει, ὁ τοσούτων οὐσιῶν σύγκειται ὁ θεὸς, ὅσαπερ αὖ αὐτῷ φυσικῶς προσόντα φαίνεται. Καὶ πάλιν. Πολλὰ ἐστιν ἀμόνῳ μὲν τῷ θεῷ καὶ φύσιν ὑπάρχει, ἑτέρῳ δὲ τῶν

τῶν ὄντων οὐδενὶ. εἰ δοίνωι ἕκαστον τῶν αὐτῷ προσόντων ἐν οὐσίας ἰδέᾳ κείσεται, πῶς σκέψασθαι σώθητι ὁ ἀπολοῦς. ὅπερ ἐστὶν ἐννοεῖν, ἀτοπώτατον. Τοῦ δέγε θείου Μαξίμου, περὶ ἐραχέος ἐπόντος ἠκούσαμεν, ὅτι τὰ τοῦ Θεοῦ τοῦτα ὀνόματα, ὧν ἕνια καὶ νῦν μέρος σκεῦ καταλέγει, οὐ λέγομεν φησὶν οὐσιώδεις διαφορὰς, ἵνα μὴ σώθετον αὐτὸν ἐκ τούτων δογματίσωμεν. ἀλλὰ προσηγορίας, ἡνῶν μὸ ἐμφανικὰς τῶν θεωρουμένων περὶ αὐτὸν. οὐδενὸς δὲ τῆς καὶ ἡ οὐσίαν αὐτοῦ καὶ φύσιν δηλωτικὰς. ἡνὰ μὸ πρέποντα τῇ θείᾳ φύσει σημαίνουσιν, ὅσα αὐτὴν ἢ τὸν φύσιν μηνύουσιν, ὅπερ ἴδιον τῶν οὐσιωδῶν καὶ συστατικῶν διαφορῶν.

Κατὰ τούτων τῶν ἰσχυρῶντε καὶ ἀπαραλογίστων ἐλέγχων τῆς αἱρέσεως, γεηγορᾶς μαινόμενος ἀκρατῶς, καὶ μὴ ἔχων ὅπως κατ' αὐτῶν ἐμείνῃ τῆς κακίας ἰὸν, ἐπιφρίπει καὶ κατὸ τὸν τῶν πιστῶν ἐκκλησίαν, καὶ τὸ περὶ τοὺς πολεμάχους τούτους, καὶ διδασκάλους, καὶ ῥήτορας τῆς ἀληθείας ἀκραιφνὲς φίλτρον, καὶ τὸν αἰδῶ, τὰ τῆς συκοφαντίας ἡμῖν καὶ τοῦ ψεύδους βέλη, ἐπὶ ὅλην ἐπαφίησι τὸν φαρέτραν τῆς δυσεβείας, πρὸς κολονὸν ὄφασι διακηρυπόμενος. Ἀλλὰ καὶ τοῦ τῆς ἐκκλησίας ἐρείσμαι, ἀθανασίου φημὶ τοῦ μεγάλου, καλὸν αὖ εἴη διακοῦσαι καὶ ταῦθα ἐπάλιν, εἰ μὴ καὶ αὐτὰς ἐκείνου μὴ τῆς διανοίας ἐπὶ τὰς λέξεις ὁ συκοφάντης λαβὼν ὡς ἡμέτερα δῆθεν, κατ' ἐκείνου τὸν βλασφημίαν ἐκχεῖ. φησὶ γοιγαρουῶ ἔτω καὶ λέξιν ὁ μέγας. τὸ ἄκτιστον. τὸ ἀσώματον. τὸ ἄχρονον. τὸ ἀνάρχον τὸ ἀΐδιον. τὸ ἀτελεύτητον. τὸ ἄπειρον. τὸ ἄγνωστον. τὸ ἀδιαφθόρον. τὸ ἀνεξιχνίαστον. τὸ θεὸν θεῶν λέγεσθαι αὐτὸν. τὸ κύριον κυρίων. τὸ βασιλέα βασιλευόντων. τὸ παντοκράτορα. τὸ ποιητὴν. τὸ δημιουργὸν. τὸ φῶς. τὸ ἄγιον. τὸ ζωὴν τὸ ἀγαθὸν. τὸ ἀθάνατον. τὸ ἰσχυρόν. τὸ παντεδύναμον. καὶ ὅσα ἄλλα κατάτε ὑπεροχὴν καὶ ἀπολογίαν, οὐχ ἕκαστον οὐσίας λέγεται. ἀλλὰ περὶ τὴν οὐσίαν. ἃ καὶ ἄθροισμα καὶ πλήρωμα θεότητος λέγεται καὶ τὴ γραφὴν, καθ' ἑκάστην τῶν τριῶν ὑποστάσεων ὁλόκληρος θεωρούμενα καὶ θεολογούμενα. πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ ἐμά ἐστι, καὶ δεδόξασται ἐν αὐτοῖς.

Ὡς σκέπτου καὶ τῶν διδασκάλων μόνον ὁπαλίζει γεηγορᾶς καὶ ταῦθα ἡ βλασφημον γλῶσσαν, ἡμᾶς προσποιούμενος. ἀλλὰ καὶ καὶ τὴ χριστολικῶντε καὶ εὐαγγελικῶν θείων χρησμῶν, καὶ αὐτοῦ δέφημι τοῦ λαλοῦντος ἐν ἐκείνοις χριστοῦ, ὃν δήπου καὶ ὁ θαυμάσιος οὗτος θεολόγος, ὅτι τέλει τῶν ἑαυτοῦ λόγων πεῦβάλετο μάρτυρα. θεότητας δ' εἶπε τοὺς διδασκάλους καὶ ἡμᾶς λέγων τὰς ἐνεργείας καὶ τὰ φυσικὰ τοῦ Θεοῦ, οὐχ ὅπου λεγόμενα παρ' ἡμῶν ἤκουσεπώποτε. πῶς γὰρ; ἀλλὰ θορυβεῖν ὡς μάλιστα τὸν ἀκροατὴν βουλόμενος. ὡς τῶν ἀξιωμάτων, καὶ μάλιστα τῆς μοναρχίας, ἀναιρουμένων δῆθεν, περὶ ὧν δὴ καὶ μετ' ὀλίγον ὡσαύτως ἐρεῦμεν. ἐπάγει καὶ γὰρ οὕτωσιν. Αὐτὸς γὰρ ἐστιν ὁμερίζων τὴν μίαν καὶ ἀμερῆ θεότητα τὴν μόνην ἄκτιστον, εἰς πολλὰς ὑπάρξεις μὲν, διαφόρους δὲ καὶ ἀκτίστους θεότητας, καὶ πῆ μὲν ἀλλήλας ἀπ' ἀλλήλων διϊστῶν, πῆ δ' ἀλλήλας ἀλλήλαις συγκεραννὺς τῷ λόγῳ, τὰς μήτ' ὄσας, μήτ' ἐσομένας, μήτε γενομένας καθ' αὐτάς ποτε, ἀλλ' ὀνόματ' ὄσας μόνον ἔρημα πραγμάτων. καὶ οἷον εἰπεῖν ἀεροβατοῦντα στρατόπεδα κτύπων ψιλῶν, ἔσραν μὲν ὅσα ἐχόντων δ' ὁ πονοῦν βαρείας δὲ μόνον, καὶ δυσήχε κραυγῆς τὰς ἡμῶν ἀκοὰς ἐμπιπλάντα.

καὶ ὁμοῦ

καὶ ὁμοῦ τῷ πληθύοντι διαῤῥέοντα ῥᾶστα δέεται. Καὶ μὴν ὦ φιλόσοφε, πρὸς ἐκεῖνον αὖθις ἔγωγ' αὖ εἴποιμι, δεδεικτῆ κάλλιστα καὶ διὰ πολλῶν ἤδη τοῖς σοφοῖς τουτοισὶ διδασκάλοις καὶ θεολόγοις, τίς ἐστιν ὁ τῆς μερισμὸν, καὶ τὸν σώθεσιν, καὶ πᾶσαν ὁμοῦ τὸν σύγχυσιν ἐπεισάγων κακῶς τῇ θεότητι. ὁ δήπου καὶ νῦν ὡσαύτως ἐν τοῖς σοῖς λόγοις τούτοις ποιεῖς, τῷ ἡνωμένῳ τε καὶ διακεκριμένῳ τῆς θεότητος δυσεβῶς ἐνυβρίζων ὁμοῦ, καὶ τοὺς ταῦτ' ἀρνικότας θεοσεβῶς βλασφημῶν δὴ ἡμῶν. Αὕτη μὲν οὖν ἐστιν ἡ τελεωτάτη περὶ Θεοῦ δόξα καὶ θεολογία. μᾶλλον δὲ βλασφημία τοῦ γεηγορᾶ. καὶ οὕτω τὸν θεὸν διὰ τῆς ἀναιρέσεως τῆς αὐτοῦ φυσικῶν ἰδιωμάτων τοῖς μηδαμῆ μηδαμῶς ἔσι σωαρίθμει. ὅδὴ καὶ τοῦ κακοῦ μάλιστα ἴδιον οἶδεν ὁ λόγος, καθὰ δὴ ἐκ ἄνωθεν ὅπερ σωσοδικὸς τόμος ἔδειξεν αὐτὸν διαῤῥήδην φρονοῦντα, καὶ δὴ καὶ αὐτὸς αὐτὸν ἔτος πολλάκις, διέγε τῶν ἰδίων αὐτοῦ λογων. πλὴν ὅσον ἐνταῦθα καὶ μὴ μείζονος τῆς εἰρωνείας τε καὶ τῆς χλεύης, καὶ τῆς καὶ Θεοῦ μανίας τε καὶ τῆς ὕβρεως εἶεν. Ἀλλὰ περὶ μὲν ὧν αὐτὸς ἀναπλάττει θεοτήτων, σωρεχῶς ἄνω καὶ κάτω γράφων αὐτὰς ἐν τοῖς λόγοις, ἐκπεμπτυπῶν τὰς τῶν ἀκριβαστῶν ἀκοὰς, καὶ τὰ δύθεν ἡμᾶς ὑπαιτίνας παῦδας οἰόμενος μορμολύττεσθαι, μετ' ὀλίγον καὶ ἡμεῖς σώγε τῷ σωσοδικῷ φήμι τόμῳ ἐδὴ καὶ πῆς θεολόγοις πατρᾶσιν ἐρεῦμεν, καθόσον οἷόντε. τὸ δὴ νῦν εἶναι χρὴ διὰ τῶν αὐτῶν φήμι διδασκάλων καὶ αὖθις ὅσὸ μέρος αὐτῷ δείξαι, ὅπ καὶ ὄντα τὰ παρεπόμενα ταῦτα τῇ θείᾳ φύσει, καὶ οὔτε οὐσίαι καὶ τὸν αὐτοῦ διδάσκαλον δυνόμιον δηλαδὴ, οὔτε μὴν σκιαπτνεῖς ἰδιοῦπόστατοι, καθ' ἑαυτὰ καὶ τὰ ἀσοφὸν τοῦτο σοφὸν θεωρούμενα, τὰς πλατωνικὰς ἰδέας πῆ φαντασθέντα καὶ τεῖτον ἐνταῦθα μετ' ἀκινδύνου, ἀλλὰ περὶ τὴν θείαν φύσιν ὡς φυσικὰ μᾶλλον ἐν οὐσιώδη, ζωαϊδίως τε ἐν ἀδιαιρέτως καὶ θεοπρεπῶς νοούμενα, καὶ τὰ ὀνόματα μόνον ὄντα, πραγμάτων ἔρημα, οὐδὲ ὁμοῦ τῷ πληθύοντι διαῤῥέοντα ῥᾶστα, καὶ τὸν ἀπὸ κοιλίας φωνοῦντα Ἰουτονὶ θεολόγον. Φησὶ τοιγαρουῶ ὁ μέγας καὶ πάλιν βασιλεῖ, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον αὔξησιν ὀζητεῖ, τελειότατον ὄν, διὸ καὶ παρ' αὐτῷ πάντα τέλεια. ἀγάπη. χαρὰ, εἰρήνη. μακροθυμία. χρηστότης. σοφία. σωτηρία, βουλὴ. ἀσφάλεια. εὐσέβεια. γνῶσις. ἁγιασμὸς. ἀπολύτρωσις. πίστις. ἐνεργήματα δωρεμάτων. χαρίσματα ἰαμάτων, ἐν ὅσα τοῖς πνευματικοῖς. οὐδὲν ἔχον ἐν ἑαυτῷ ἀπίκτητον, ἀλλ' ἀϊδίως πάντα ἔχον, ὡς πνεῦμα θεοῦ, καὶ ἐξ αὐτοῦ πεφηνὸς. ἅπου αὐτὸν ἔχον ὡς πηγὴν ἑαυτοῦ, κἀκεῖθεν πηγάζον. πηγὴ δὲ καὶ αὐτὸ τῆς θεοειρημένων ἀγαθῶν. ἀλλὰ τὸ μὲν ἐκ θεοῦ πηγάζον ἐνυπόστατον ἐστι. τὰ δὲ ἐξ αὐτοῦ πηγάζοντα ἐνέργειαι αὐτοῦ εἰσιν. Ἤκουσας; πάντα τὰ θεοειρημένα φησὶν, αὐτοῦ ἔχει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὡς αὐτὸν ἔχον ἑαυτοῦ τὸν θεὸν, καὶ ἐξ αὐτοῦ πηγάζον. ἀλλὰ πηγάζει δέ φησι καὶ αὐτὸ τὰ θεοειρημένα, φυσικῶς δηλονότι, καθὸ ἐνεργείας. ἀλλὰ τὸ μὲν φησιν ὡς ἐνυπόστατον ἐκ θεοῦ πηγάζει. τὰ δὴ, ὡς ἐνέργειαι φυσικαὶ. ὑπὸ δὲ μία δὲ ἐνέργεια ἐνυπόστατος καὶ τὸν αὐτὸν αὖθις διδάσκαλον. Ἄκουε δὴ καὶ αὖθις αὐτοῦ, ἵνα καὶ κεῖνο μάθῃς, ὅπ καὶ σοφία ἔστι καινὴ πατρίτε, καὶ υἱῶ, καὶ τῷ ἁγίῳ δηλονότι πνεῦμαπ, δι' ἣν δὴ καὶ ὁ υἱὸς εἴρηται σοφία τοῦ θεοῦ ἐνυπόστατος μάλιστα, ἀλλ' οὐ διὰ τὸ σοφίαν αὐτὸν λέγεσθαι, ἢ οὐσιώδης καὶ καινὴ σοφία καὶ δυνάμις τῶν τελῶν ἀναιρεῖται καὶ τε. Εἰ δὲ γινώσκει φησὶν ὁ πατὴρ τὴν ὅλον ὅλου ὅσα

ὥστε καὶ τὴν ἐναποκειμένην αὐτῷ σοφίαν πᾶσαν δηλῶσαι, καὶ τὸ ἴστιν μέτρον καὶ γνωδήσεται σὺν τοῦ υἱοῦ δηλονότι, μὴ πάσης τῆς ἐνυπαρχούσης αὐτῷ σοφίας, καὶ τῆς προγνώσεως τῶν μελλόντων. Καὶ πάλιν, χειρός φησι Θεοῦ δυνάμις, καὶ Θεοῦ σοφία. ὅλης τῆς πατρικῆς δυνάμεως ἐναποκειμένης αὐτῷ δηλονότι. ὅθεν ὅσα βλέπει τὰ πάλαι ποιούντα, ταῦτα καὶ ὁ υἱὸς ὁμοίως ποιεῖ. Κύριλλος δὲ ὁ μέγας, εἰ μὴ ζωή φησι καὶ φύσιν ἐστὶν ὁ υἱός, πρὸς ἀληθείας λέγων, ὁ πεμψάντων εἰς ἐμὲ ἔχει ζωὴν αἰώνιον. εἰ δὲ ὡς φύσει προσοῦσαν αὐτῷ τὴν ζωὴν, καὶ ἀπροσδόκητον ἐπαρχεῖν δώσειν τοῖς εἰς αὐτὸν πιστεύουσιν ἐπαγγέλλεται, πῶς ἐνδέχεται νοεῖν σὺν ἔχοντα τὸν υἱὸν εἰληφέναι ταύτην παρὰ τοῦ Πατρός. ἀλλ' ὡς προείρηται, προελθὼν ἐκ τοῦ Πατρὸς, πάντα τὰ αὐτοῦ καὶ φύσιν ἐπάγεται. εἰ δὲ τῶν προσόντων τῷ πατρὶ καὶ ἡ ζωὴ. σὺν σὺν ἐπείπερ τῷ υἱῷ ἡ ζωοποιὸς δύναμις. ἀλλὰ καὶ φύσιν αὐτῷ πρεσοῦσα καὶ ἀπροσδόκητος, ὥσπερ καὶ τῷ πατρί. Ποῦ νοῦν εἶσιν οἱ τὰ τοῦ σοφοῦ διδασκάλου ἰστοῦ συκφαντοῦντες, καὶ λέγοντες, ὅτι ἀχ ὡς φυσικὸν ἰδίωμα, καὶ ἐνέργειαν λέγει πρόσεινα τῷ Θεῷ τὴν ζωὴν, ἀλλ' αὐτός ἐστι μόνος ἡ ζωὴ τοῦ Πατρὸς ὁ υἱὸς; Ἀκουέτωσαν. ὅτι φύσει πρόσεστι καὶ ἀπροσδόκητος τῷ υἱῷ ἡ ζωὴ. ἄλλο δέφασιν εἶναι τὸ ὄν, καὶ ἄλλο τὸ πρόσειν, κατὰ τοῦ Θεοῦ. προελθὼν γάρ φησιν ὅτι τοῦ Πατρὸς ὁ υἱὸς, πάντα τὰ αὐτοῦ καὶ φύσιν ἐπάγεται. εἰ δέφησι τῶν προσόντων τῷ πατρὶ καὶ ἡ ζωὴ. ὡς ἂν μὴ οὖν μὴ δόξῃ ἀπίκτητον, καὶ καὶ μετοχὴν ἔχειν καὶ αὐτὸς τὴν ζωὴν, καὶ ζωὴ καὶ αὐτοζωὴ θεολογεῖται. ἵνα δὲ μὴ δυνάμις οὕτως νομισθείς, σὺν ἐν ὑποστάσει συγχαίων ἰδία καὶ ζωὴν ἔχειν τὴν αἰώνιον εἴρηται, διδόναι ταύτην τοῖς πιστεύσιν εἰς αὐτὸν. ὥσπερ δὴ καὶ σοφίαν ἔχων, καὶ ἀθανασίαν, καὶ φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον, καὶ αὐτοῦ χορηγὸς πᾶς ἀξίοις ὢν, αὐτός ἐστιν αὐθις ἡ τοῦ Θεοῦ σοφία καὶ δυνάμις, καὶ ἡ ἀθανασία, καὶ τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν.

Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς θεῖος Κύριλλος. πάντων ἐν, ὅσα δὴ καὶ πρόσεστι τῷ πατρὶ καὶ φύσιν. καὶ ἐν υἱῷ κειμένων φυσικῶς τε καὶ ἀπροσδόκητος, τὰς σὺν ἔσται πόιημα λέγων αὐτὸν πᾶς ἀφύκτοις τῆς δυσεβείας ἐγκλήμασιν ἔνοχος; πῶς γὰρ σὺν εἶεν ἀλλήλοις ὁμοφυῆ τὰ τῆς αὐτῆς ὄντα φύσεώς τε, καὶ ἀπροσδόκητος ἐνεργείας;

Καὶ αὖθις ὁ αὐτὸς. σοφὸν μὲν τὸ λέγειν μηδὲν συμβαίνειν τῇ οὐσίᾳ τοῦ Θεοῦ, διὰ τὸ ἔχειν αὐτὴν ἐξ αὐτῆς τὸ τέλειον. ὁρῶμεν δὲ ὅτι πολὺς ἡμᾶς ἀναγκάσει λόγος, ὡς συμβεβηκότα πάσχειν νοεῖν δὴ Θεοῦ, καὶ εἰ μὴ πάντως σωέβη. Τί γὰρ ἐρεῖμεν ἐννοοῦντες, ὅτι πρὸ μὲν τῆς διακοσμήσεως τοῦδε τοῦ παντὸς ἦν μὲν κατ' οὐσίαν δημιουργὸς, ἔπαυε δὲ τῆς ἐνεργείας, διὰ τὸ μὴ τῶν ὄντων τι παρῆχθαι πρὸς ὑφέσιν. ἐπειδὴ δὲ ἐποιήθη τὸ πᾶν, γέγονεν ὥσπερ καὶ δημιουργὸς. καὶ τρόπον τινὰ συμβέβηκε τοῦτο αὐτῷ, καὶ ἐνεργείᾳ ὀφθῆναι τοιοῦτον. Εἰ τοίνυν νοεῖται τινα τῶν πραγμάτων ὡς ἀπεσυμβεβηκότα Θεῷ, πρόσθεν πρὶν τοῦ μηδὲν συμβεβηκέναι λέγειν τῷ Θεῷ τὸ ἀφθόνητον διατείνεσθε, ἐν τῷ τοιῷδε σχήματι φαινομένων τινῶν, ὅσπερ ἐστὶν κατ' οὐσίαν αὐτῷ; Προσέχες πῶς ἑμίαν καὶ δύο, ἀλλὰ καὶ τρεῖς καὶ πολλάκις, φυσικὰ μὲν φησιν ὁ σοφὸς ὑποσὶ θεολόγοι, καὶ οὐσιώδη τὰ περὶ τὸν Θεὸν καὶ σὺν ἐπείσακτα, ἀλλὰ φυσικῶς καὶ οὐσιωδῶς πρεσόντα. εἰ μὲν αὐτὴν γε τὴν οὐσίαν ὄντα ταυτὰ, ὡς καὶ συμβεβηκότα νομίζειν οἰονεὶ ταῦτα τῇ τοῦ Θεοῦ οὐσίᾳ εἰ καὶ μὴ σωέβη τέως; μὴ, τῆς ἡμετέρων ταυτὰ λόγων τε, καὶ τῆς διαγνώμης, ὥσπερ

ὥσπερ δήπου τὰ σὰ; ἆρ' οὐχὶ πατέρων ἱερῶν ταῦτα λόγοι καὶ θεολόγων, Πνεύματι θείῳ τὰ τοῦ Πνεύματος φθεγξαμένων, καὶ λόγῳ Θεοῦ τὴν τῶν λογίων ἱερὰν ποιησαμένων θεωρίαν τε, καὶ ἀνάπτυξιν; ὡς ἐκαθ' ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ τούτων αὐτῶν μᾶλλον ἡ τὴν βλασφημία τε, καὶ συκφαντία, κατὰ δὴ καὶ πρόφην, καὶ τοῦ ἐν αὐτοῖς λαλήσαντος Πνεύματος, ἧπερ δὴ ἀφεθήσεται φησιν ὁ Κύριος, ὅτε ἐν τῷ νῦν αἰῶνι ὅτε ἐν τῷ μέλλοντι, τοῖς μὴ μεταμελομένοις δηλαδὴ, μηδὲ ἐπιστρέφεσι. Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς θεῖος Κύριλλος ἐν τοῖς αὐτοῖς θησαυροῖς. εἰ σωίθετον ὅιεδε γίνεσθαι τὸν Θεὸν, διὰ τὸ φύσιν καὶ κρίσιν ἔχειν, ἧπερ θέλησιν, ὁρᾶτε καὶ τοῦτο. ἔχει τὸ θυμωνῶν ὁ Πατὴρ φυσικῶς. ἔχει καὶ τὸ κτίζειν δι' υἱοῦ δημιουργικῶς. καὶ ἀπροσδόκητος τοῦτο σωίθετός ἐστι. μιᾶς γὰρ φύσεως τὰ τιμῶντα καρπός. ὁ δὲ αὐτὸς κρατήσει λόγος ἐπείτε τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ ἀφθάρτου καὶ ἀορᾶτου, καὶ ὅσα πρόσεστι τῇ θείᾳ φύσει. Μάξιμός γε μὴν ὁ σοφὸς πρὸς Ἰωάννην ἐπίσκοπον περὶ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ χριστοῦ γράφων, διὰ τοῦτό φησι δύο φύσεις οἱ θεοφόροι πατέρες σκήρυξαν ἐπὶ, τοῦ ἑνὸς χριστοῦ, ἐπειδὴ τὰς οὐσιώδεις τῶν φύσεων ἐώρων ἐπ' αὐτοῦ δυνάμεις τε, καὶ ἐνεργείας. τὴν μὲν θεότητος αὐτοῦ τῶν θαυμάτων ἐνέργειαν ὅσαν ἐγίνωσκον. τὴν δὲ αὐτοῦ ἀνθρωπότητος τῶν παθημάτων ἐνέργειαν ὡσαύτως ἠπίσαντο. ἑκατέρα γὰρ φύσις τοῦ ἑνὸς χριστοῦ καὶ υἱοῦ τῶν ἰδίαν αὐτῆς καὶ φυσικὴν ἐνέργειαν ἔχουσα, φυσικῶς ἐνεργεῖ, καὶ καὶ φύσιν ἦν ἐνεργὴς, ἀλλ' οὐδαμῶς ἀνενέργητος, ἢ ἀκίνητος. ἡ γὰρ ἀκίνητος φύσις, καὶ ἀνενέργητος οὐχὶ ὑπαρξιν ἔχει τῶν ὁιανοῶν. οὐ φύσις ὅλως ἡ οὐσία καθεστήκεν. σὺν σὺν εἰς πίστωσιν τοῦ δὴ χριστοῦ φύσεων τὰς οὐσιώδεις τῶν φύσεων ἐνεργείας οἱ θεόσοφοι πατέρες ἐκήρυξαν, ἵνα μηδεμίαν αὐτὸν νεκρὰν, καὶ ἀνενέργητον δογματίσωσιν, ἀλλὰ ζῶσαν κυρίως, καὶ ἐνεργῆ καὶ ἐνδυάμενον. Ἰδοὺ καὶ τὰ μονοφυσιτῶν νοσεῖν ὁ θεολόγος οὗτός φησι διαρρήδην τοὺς μὴ τὰς οὐσιώδεις, καὶ φυσικὰς ἐνεργείας ὁμολογοῦντας τοῦ χριστοῦ, οὐ τὰς φύσεις μὲν αὐτὰς ὅσας, οὐ μὴν ἔξω τῶν φύσεων, ἀλλὰ φυσικὰς καὶ καταλλήλους πᾶς φύσεσιν, ὧν χωρεῖς φησιν οὐ δ' αἱ φύσεις ἀν εἴεν ποτε. Διὸ καὶ πάλιν φησὶ, καταλλήλως πᾶς ἑαυτοῦ φύσεσιν ὁ χριστὸς, ἤγουν ὡς ἕκαστα πέφυκεν, ἤθελέτε καὶ ἐνήργει. δύο δὲ αἱ φύσεις αὐτοῦ. δύο οὖν πάντως καὶ τὰ φυσικὰ θελήματα, καὶ αἱ τούτων ἰσάριθμοι καὶ οὐσιώδεις ἐνέργειαι. Ὁ δὲ κοινὸς τῶν θεολόγων ὁμοῦ πάντων οἷον ἐξηγητὴς καὶ διάδοχος, καὶ τῶν λόγων αὐτῶν ἑρμηνεύς, καὶ γλῶττα καθάπερ κοινὴ. Ἰωάννης ὁ σύρος φημὶ, ὥσπερ φησὶ τοῦ αὐτοῦ καὶ ἑνὸς χριστοῦ φύσεων ὁ ἀριθμὸς, εὐσεβῶς νοούμενος καὶ λεγόμενος, οὐ διαιρεῖ τὴν ἕνα χριστὸν, ἀλλὰ σωζομένην καὶ ἐν τῇ ἑνώσει παρείσης τῶν φύσεων τὴν διαφορὰν, οὕτω καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν οὐσιωδῶς προσόντων ταῖς αὐτοῦ φύσεσι θελημάτων καὶ ἐνεργειῶν, κατ' ἀμφω γὰρ τὰς φύσεις θελητικὸς ἦν, καὶ ἐνεργητικὸς τῆς ἡμῶν σωτηρίας, οὐ διαιρεσιν εἰσάγει, μὴ γένοιτο. ἀλλὰ τὴν αὐτοῦ δηλοῖ καὶ μόνον καὶ τῇ ἑνώσει φυλακὴν καὶ σωτηρίαν. φυσικὰ γὰρ καὶ οὐχ ὑποστατικὰ φαμὲν πάντα θελήματα καὶ τὰς ἐνεργείας. λέγω δὴ αὐτὴν τὴν θελητικὴν καὶ ἐνεργητικὴν δύναμιν, καθ' ἣν θέλει καὶ ἐνεργεῖ τάτε θέλοντα καὶ ἐνεργοῦντα. Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς, ἐπὶ τοῦ αἱρεῖς, καὶ τοῦ θελήματος καὶ ἐνεργείας καὶ τοῦ θελήματος φησιν, ὅτι τὴν ταυτότητος τῆς ἐνεργείας καὶ τοῦ θελήματος τῷ ταυτότητα τῆς φύσεως ἐπιγινώσκομεν. Καὶ αὖθις. ὧν ἡ θέλησις καὶ ἡ ἐνέρ-

ἡ ἐνέργεια ἡ αὐτὴ, τούτων καὶ ἡ οὐσία ἡ αὐτὴ. ὧν δὴ διάφορος ἡ θέλησις καὶ ἡ ἐνέργεια, τούτων καὶ ἡ οὐσία διάφορος. Ἐκ δὴ τούτων τε τοιούτων, τί δὴ ἔτι δεῖ περιεργάζεσθαι καὶ περιδιατείνειν, δείκνυται γεηγορᾶς εἰ, καὶ τοῖς τῶν θεολόγων πεποιεῖται πρὸς ἡμᾶς χρῆται λόγοις ἀνθρωπείας εἵνεκα δόξης, καὶ τοῦ μὴ δόξαι παρανομεῖν εἰς τὰ θεῖα, εἰς αὐτάντα ταῦτα παρανομῶν περιφανῶς καὶ πᾶσι θεολόγοις, καὶ διδασκάλοις, καὶ τῇ κοινῇ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίᾳ. τε λόγοις καὶ πράγμασιν ἀντιλέγων, καὶ πολεμῶν ζωῇ τοῖς αὐτοῦ μυσταγωγοῖς καὶ πατράσιν, ἀκινδυνώτατα φημι τῷ πρὸς τὴν οἰκουμενικὴν θείαν ἐξυβρικότι σύνοδον ἀνεύθυνος, καὶ δὴ καὶ τοῖς ὁμιλητὰς τε μύσταις ἐκείνοις, ὧν ἔνιοι τε λόγοις ἰδίοις, καὶ γράμμασι τὴν πρὸς τοὺς ἱεροὺς τῆς ἐκκλησίας πατέρας ὑποταγὴν, καὶ συμφωνίαν ἀπεῖπον, οὐδὲν εἰρηκότες καινὸν, εἰ καὶ τοῖς πατράσιν ταῦθ' ὅτως ἐλέχθη. μηδὲ γὰρ πρὸς ἀνάγκης ἡμῖν φησιν εἶναι τὸ τοῖς ἐκείνων ἄγεσθαι παντάχοθ λόγοις, ἐπεὶ μὴ δ' εἰς τὸ ὄνομά φησι τῶν πατέρων ἡμεῖς βεβαπτίσμεθα. Ἡμεῖς δὲ τῶν τοῦ κοινοῦ δεσπότου καὶ Κυρίου ἡμῶν πρὸς τοὺς πρώτους αὐτοῦ μαθητὰς, καὶ διδασκάλους ἡμῶν μεμνημένοι θείων ἐντολῶν τε καὶ διατάξεων, πορευθέντες εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα λέγοντος, μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, καθὼς ἀπέστειλέν με ὁ πατήρ, κἀγὼ πέμπω ὑμᾶς, καὶ ὅ λέγω ὑμῖν ἐν τῇ σκοτίᾳ, κηρύξατε εἰς τὸ φῶς, καὶ ὃ πρὸς τὸ ὦς ἠκούσατε, κηρύξατε ἐπὶ τῶν δωμάτων, καὶ ὅτι ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου, καὶ τὸ ἅλας τῆς γῆς, καὶ λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, καὶ τὰ πρακτέα τούτοις, καὶ βδεχόμεθα καὶ προσκυνοῦμεν, καὶ ὅλῃ ψυχῇ τὴν αὐτῶν τε, καὶ τῶν σεπτῶν ὁμιλητῶν τε, καὶ διδαχῶν αὐτῶν θείων πατέρων καὶ διδασκάλων καταπαιζόμεθα θεολογίαν, ὀκφαντορικὴν μεμαθηκότες αὐτὴν τῶν θείων λογίων, καὶ δι' αὐτῆς ὁδηγηθέντες πρὸς τὴν ἀληθινὴν πίστιν τε ἀρχικῆς καὶ μακαρίας τριάδος, τε μιᾶς τελειοποιούσης καὶ παντοδυνάμου θεότητος, μεθ' ἧς καὶ βέβηλον καὶ ἀλλότριον ἀπελαύνομεν πρὸς θεοῦ δόγμα τῶν ἀπιστούντε, καὶ κοιλίας φρονούντων, τῶν τε παλαιῶν φημι πάντων, καὶ τούτων δὴ τῶν καινῶν καὶ προσφάτων, καὶ ὁπαδῶν ἐκείνων, οἱονεὶ πινῶν ἀπλόγων, καὶ ἀκεφαλαιώστων καινῶν γνωμῶν ἐκείνων ἀπὸ λύμη καὶ διαφθορᾶ τοῦ μὴ κοινοῦ τε ἐκκλησίας ἐστὶ αὐ εἴπωμι, εἰ δὴ ὁ τε κοινῆς τε πίστεως σωτηρίας κηδόμενος τοῦτο συγκεχωρήκει, τῶν δὲ κακῶς ἐκείνοις ὡς μὴ ἄφελεν ἐπομένων, καὶ ὡς ἐν πέτρῃς, καὶ κύβοις τίσι τὰ τε δυσεβείας τε, καὶ τε σφετέρας αὐτῶν σωτηρίας τρεφόντων. Δεῖ δὴ μήδ' ἐκείνο τελέως ἡμᾶς ἐνταῦθα παραδραμεῖν, ὡς αὖ μὴ καὶ δόξῃ τε παρεκβαίνειν ἐκ τε σωπῆς ἐκατήρος. τοῦ γὰρ ζωοδόχου τόμου σώζει τοῖς πρόρρηθεῖσι καὶ τὸ μέγαν ἐν θεολογίᾳ προενεγκόντος Γρηγόριον, τοῖς περὶ Δυνόμιον τὸ ἀγένητον καὶ γεννητὸν οὐσίας εἶναι παραληρεῖν, καὶ τὸ τῆς θεότητος ἐκβάλλειν ὑπερβεῖν τὸ ὑπὲρ διὰ τὸ τῆς οὐσίας ὑπῆθεν ἀνόμοιον, τοῖς τοίνυν ὁ τῆς θεολογίας ἐπώνυμος ἀντικαθιστάμενος, καὶ δείξαι θέλων, ὡς ἐστὶ οὐσία τὸ ἀγένητον καὶ τὸ γεννητὸν, ἀμφὶ περὶ τὴν αὐτὴν οὐσίαν καὶ ἄμφω, διὰ τοῦ καὶ παρ' ἐκείνοις ὁμολογουμένου αὐτοῦ λύει τὸ πρόβλημα, τὰ τε μεγάλου φημὶ βασιλέως πρὸς τοὺς αὐτοὺς καὶ αὐτὸς ὡσαύτως λέγων ἐκεῖνα. ἢ γὰρ ἦν τὸ ἀθάνατον, καὶ τὸ ἄκαιρον, καὶ τὸ ἀναλλοίωτον οὐσία θεοῦ. ἀλλ' εἰ τοῦτο, πολλαὶ οὐσίαι θεοῦ, καὶ οὐμία. ἢ σιώπητον ἐκ τού-

τῶν τοῦ θεῖον. οὐ γὰρ ἀσωμάτως ταῦτα, εἴπερ οὐσίαι. Καὶ τοῖς μὴ πρὸς δυνόμιον οὐδὲν τῶν ἀναφυομένων ἐντοῦθεν δυοῖν ἀτόπων ἐδόκει, εἰ τε πρὸς τὸ ἀγένητον τε καὶ τὸ γεννητὸν τῆς ἐβλασφήμουν. ὅτε γὰρ πολλὰς οὐσίας ἔχειν τὸν πατέρα, ἢ τὸν υἱὸν ἐβούλοντο, εἰ καὶ κατ' οὐσίαν κακῶς αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων διαιροῦντες ἦσαν, ὅτε σώζεσθαι εἶναι τὴν μίαν ἐκ διαφόρων οὐσιῶν. οὐδὲ καὶ ὁ θεολόγος τοῖς διαφέρει προσμαρτυρῶν, καὶ λέγων, ταῦτα μὴ φασι. κοινὰ γὰρ καὶ ἄλλων, ὁ δὴ μόνον θεοῦ καὶ ἴδιον, τοῦτο οὐσία. Ὁ δὴ φιλόσοφος ὅτοσι, λόγοις μὴ χορρίπτειν ἐκείνα δοκεῖ, καὶ εἰς δυσεβοῦντας λέγειν τελεῖν, τοὺς ἢ πολλὰς οὐσίας, ἢ ζωόθετον τὴν τοῦ θεοῦ μίαν οὐσίαν ἐκ πολλῶν λέγοντας, πράγμασι δ' ἀλίσκεσθαι τοῦτα φρονῶν ἄπιστος, αὐτῷ ἐκείνοις ἀπαγορεύειν δοκεῖ. ὁ γὰρ μηδὲν οὐσιῶδες

ΠΡΟΣΤΟΝ

Πέμπτον καὶ ἕκτον λόγον τοῦ αὐτοῦ φιλοσόφου γρηγορᾶ, λόγος ἀπτῤῥητικὸς ἔνατος, περὶ θεότητος καὶ Θεοῦ καὶ θείας αὐθις ἐνεργείας καὶ θεώσεως ὅπερ ἄκλιτος.

Ἤκει δὴ λοιπὸν ὁ λόγος ἡμῖν ἐπ' αὐτὸ τὸ τοῦ λόγου κεφάλαιον, καὶ τὴν ἄκραν οἰονεὶ κορυφὴν καὶ ἀκρόπολιν ξυμπάσης ἅμα τῆς ὑποθέσεως, τῆς τῆς μιᾶς φημι καὶ ἀπλῆς καὶ ἀνάρχου θεότητος λόγον, πρὸς ἣν καὶ τοῖς ἐπηρεασταῖς ὁ πόλεμος χεδὸν ἅπας, καὶ τὰ τοῦ ψεύδους καὶ τῆς συκοφαντίας βέλη, καὶ ἡ κενὴ δὲ ἀλλόκοτος πολυθεΐα τε καὶ πολυαρχία, ἡ μηδὲ ἐντοῖς ἀσεβέσιν ἔθνεσι χώραν ἔχει πω νῦν. ἀ πρὸς τὰς καθ' ὧν ὁ πόλεμος ὄντα μᾶλλον, ἀλλὰ πρὸς τὰς κακῶς πολεμοῦντας καὶ ψευδομένους καὶ τῆς ἀληθείας. χεδὸν μὲν ἤδη καὶ περὶ τούτου τὸ πρῶν ἡμῖν εἴρηται. οὐκ ἐν τοῖς προτέροις μόνον φημὶ τῆς πρὸς γρηγορᾶν τουτονὶ λόγοις, ἐν οἷς δὲ τὰς καὶ ἐξ ὀνόματος ἐπέσκηπτον καὶ ἐπέσκηπτον ἀνυποστάτους καὶ ψευδεῖς αὐτοῦ λόγους σὺν τοῖς θεολόγοις πατράσιν ἱκανῶς ἐξηλέγξαμεν. καὶ δὴ καὶ τῷ δευτέρῳ τῶν πρὸς τὴν αὐτοῦ καθηγητὴν ἀκίνδυνον, ἀλλὰ κἀν τοῖς ὑστέροις γε τοιοῦτοι, ἐν οἷς περὶ θείας ἐνεργείας καὶ θεοποιοῦ μετοχῆς, καὶ κοινωνίας ἀπορρήτου καὶ θεώσεως, τῆς πολὺν πρὸς βραχέα ἐποιούμεθα λόγον. Οὐμὴν, ἀλλ' ἐπεὶ δὲ τῶν ὃν τοῦ σωοδικοῦ τόμου σεσυλημμένων τῷ γρηγορᾷ κεφαλαίων, ἕν ἐστι καὶ τὸ περὶ θεότητος καὶ μοναρχίας τοῦτο, πρὸς ὃ δὴ καὶ αὐτὸς νῦν ἰδίᾳ τῆς λόγον ὁρᾶσθαι ποιούμεθα. ὃν καὶ πεικτυπῶν ἄνωθεν ἐθορύβει τὸ λογικὸν τοῦτο θέατρον, δῆμόν τινα φανταζόμενος θεοτήτων αἴνω καὶ κάτω τῆς μηδαμῶς ὄντα καθάπερ οἱ λυσσῶντες τῆς ἐν τῇ φιάλῃ φασὶ κυνός, τὴν φαντασίας αὐτοῖς ὑπόγε τῆς ἐνούσης μανίας ἀναπαλαιτούσης τὰ μὴ ὄντα, δεῖν εἶναι νομίζω καὶ τῶν περὶ τούτου λόγων ἡμᾶς ἀκοῦσαι καὶ αὖθις, καὶ τὸν Ζωοδικὸν ὡσαύτως αὐτοῖς ἀπῃσῆσαι τόμον Ζώγε τοῖς θεολόγοις πατράσι. καὶ οὕτω μετὰ τῆς ἀληθείας ἐξελέγξαι σὺν Θεῷ φαῦλα καὶ ταῦτα τὴν κενὴν διαβολὴν καὶ τὸ ψεῦδος. Εἰσάγει τοίνυν καὶ πάλιν ὁ γρηγορᾶς τὸν φοιτητὴν ἀγαθάγγελον. οὕτωσὶ τὰ τοῦ τόμου πρὸς αὐτὸν ἐξαγγέλλοντα. μὴ ταῦτα ζητηθῆναί φησι παλαμᾶς ἐν τῷ τόμῳ πρὸς τοὺς ἀρχιερέων καὶ γραμματέων, ὁ πόσοι τὴν παλαμικὴν πληροῦσι θίασον, εἴγε ἡ αὐξίσις, καὶ ἄκλιτος αὕτη ἐνέργεια θεότης ἰδίᾳ πᾶσιν τοῖς ἁγίοις προσαγορεύεται. καὶ ἀνεφάνη δὲ τοῦτο πᾶσι τοῖς θεολόγοις κηρυττόμενον. καὶ αὐτίκα κομίζει τῆς τοῦ μεγάλου βασιλέως πρὸς Εὐσάθιον τὴν ἰατρὸν ἀπόκρισιν ἔνια πρὸς ἀπόδειξιν. ἔστι δὴ ταῦτα. Ἡ τῆς ἐνεργείας ταυτότης ἀπὸ πατρὸς δὲ υἱοῦ δὲ ἁγίου πνεύματος δείκνυσι σαφῶς τὸ τῆς φύσεως ἀπαράλλακτον. ὥστε κἂν φύσιν σημαίνῃ τὸ τῆς θεότητος ὄνομα, κυρίως δὲ τῷ ἁγίῳ πνεύματι τὴν προσηγορίαν προσαρμόζεσθαι ταύτην, ἡ τῆς οὐσίας κινότης σωτίθεται. ἀλλ' οὐκ οἶδα ὅπως ἀπὸ τοῦ τῆς φύσεως ἔνδειξιν τὴν προσηγορίαν τῆς θεότητος φέρουσι οἱ παῦτα καταπτοεύ-

πτοεύζοντες. Καὶ μετάπινα. Οὐκοῦν ἐξουσίας τινὸς, εἴτε ἐποπτικῆς, εἴτε ἐνεργητικῆς ἔνδειξιν ἡ προσηγορία φέρει. Ἡ δὴ θεία φύσις ἐν πᾶσι τοῖς ὑπερουσίοις ὀνόμασι καθόλου μένει ἀσύμπαντος, ὡς ὁ ἡμέτερος λόγος. διεργάζεται δὲ κρίτιν, ἀγαθόντε καὶ δίκαιον, καὶ ὅπερ ἄλλα τοιαῦτα μαθόντες. ἐνεργειῶν διαφορᾶς ἐδιδάχθημεν. Τοῦ δὴ ἐνεργοῦντος τὴν φύσιν, οὐδὲν μᾶλλον διὰ τῶν ἐνεργειῶν κατανόησεως ὑπερωνύμου δυνάμεθα. Ἄλλοτε ἄλλας ὁ φιλόσοφος ἐξαλλάττων μορφὰς ἰδεῶν ἐν τοῖς ἀπτῤῥητικοῖς τούτοις, δὲ πανοδαπός τις καὶ τὴν μυθεύμενον πρωτέα φαινόμενος ἐν τοῖς λόγοις, ἢ καθάπερ ἐν σκηνῇ καὶ δράματι διάφορα σωρεχῶς ἑαυτῷ περιτιθεὶς τὰ πρόσωπεῖα καὶ τὰ σχήματα, καὶ ποτὲ μὲν τὸ τραγικὸν, ποτὲ δὲ τὸ κωμικὸν μετὰ τῶν γελωποιῶν ὑποδυόμενος σχῆμα καὶ τὴν ὑπόκρισιν, καὶ νῦν μὲν συκοφαντῶν, νῦν δὲ κλέπτων, καὶ ἱερόσυλον, καὶ ὕβριστὴν, ἁρπαγὴν καὶ ἅρπαγα τῶν θείων λόγων αὐτὸς ἑαυτὸν δεικνύς, ἀρτίως ἑτέραν ἐτράπετο, δὲ πρὶν μὲν ἀπόστας καὶ ταύτης αὐτῆς ἐν τοῖς φθάσασι. νυνὶ δὲ ὅλος ταύτης ὑπόμενος ἐναργέστερον.

Δικαζομένου δὲ τοῦ πρικεμένου χῆμα, δὲ τῆς δικαστικῶν ὑπαβαίνειν μέλλων πρὸς θύραν, τὸν μὲν δικανικὸν μελετᾶν ὡς εἰκὸς λόγον. καὶ συνηγόρους μισθοῦσθαι καὶ διαλόγους καὶ μάρτυρας ἑαυτῷ τῆς λεγομένων προσαποδάξειν οἷα δὴ νόμος ἐν τοῖς τοιούτοις, δὲ βραχύπινα λόγον ποιεῖται χεδόν. πλὴν ὅσον πρὸς τὴν συνήθη μόνον συκοφαντίαν, καὶ τὸ ψεῦδος ὁρᾶν αὖθις. ὧν δὲ ἀπόρρητα πέφυκεν ἐδαμῶς, τούτου μὴν ἀνικεμένου ἐξ αὐτῆς δύνοις ἐξιοῖ τὴν εἰσόδον. παντὰς ὁμοῦ μάρτυρας καὶ νόμους, τύπους ἐγγεγράφους καὶ συνηγόρους ἔξω θυρῶν ἀπολιπόντα, γυμνὸν ὄντως ἔπειτα πάντων καὶ ἄπλον εἰσέναι τὴν ἀγωνίαν. μᾶλλον δὲ οὐκ ἀξιοῖ γρηγορᾶς ταῦτα μόνον. ἢ ἆρ' ἂν οὐδ' ἐλήφει ποτὲ, μηδενὸς ὄντος τοῦ συγχωροῦντος. Ἀλλ' αὐτὸς ὅτος ἐπεισπεσὼν μὴ τῆς σωήθους ἰσαμότητος καὶ ἀναρχωτίας, πάντας μὲν ἀπελαύνει χεδὸν καὶ θείους ὁμοῦ νόμους, καὶ συνηγόρους, καὶ μάρτυρας τοῦ πρὸς αὐτὸν ἀνικεμένου. ἑνὶ δὲ τῶν μαρτύρων μόνῳ τὴν εἰς τὸ δικαστήριον δῆθεν εἴσοδον συγχωρήσας, ὁρᾶτε δὴ, πῶς δὲ αὐτῷ τοῦτῳ τὸ πλεῖστον πρικόπει τῶν λόγων, καὶ τῶν καιριωτέρων ἀφαιρεῖται καὶ ἀναγκαιοτάτων, καθαπερεί τις ἀναιδὴς καὶ ὑβριστὴς τύραννος, καὶ μηδὲ πρὸς τὸ μεγαλεῖον ὁρῶν καὶ τὸ ὕψος αὐτοῦ τε φημι τῶν πραγμάτων, ὑπὲρ ὧν καὶ οἱ λόγοι, καὶ δὴ δὲ τοῦ μαρτυροῦντος. Ἀποκόπει μὲν δὴ καὶ τὴν ἀρχὴν αὐτὴν δύνοις τῆς προῤῥηθείσης φημὶ ῥήσεως βασιλέως τοῦ μεγάλου. εἶτα μεταζύπινα τῶν ἐκείνης εἰπὼν, δὲ ὅσπερ ἦν αὐτῷ βουλομένῳ, τὸ πλεῖστον αὐτῆς ὡς μηδὲ ῥηθὲν τυναρχὴν, λήθης ἀφῆκε φέρεσθαι ῥεύμασιν. Ἀλλ' ὁ Ζωοδικὸς ἡμῖν ἄνωθεν ταῦτα λεγέτω τόμος. καὶ ὑγιῶς τε καὶ ἀπαραλλάκτως τὰ ἑαυτοῦ δὲ αὖθις διεξιέτω. αὐτίκα γὰρ φησιν ὁ μέγας βασιλεὺς ἐν τοῖς καθ' δύνομίν, δὲ αὐτὸ φησι τὸ τῆς θεότητος ὄνομα, εἴτε τὴν ἐποπτικὴν εἴτε τὴν πρακτικὴν ἐξουσίαν σημαίνει, οἰκείως ἔχει πρὸς τὸ ἀνθρώπινον. τοῦ δὴ, μηδὲ μνησθεὶς ὅλως ὁ γρηγορᾶς, τοῦ ἑξῆς ὡς ἐξαιρεῖται δήλιν ἄρχεται. Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς ἐν τῇ πρὸς Εὐσάθιον τὸν ἰατρὸν ἀπόκρισιν, οὐκοῦν φησιν ἡ τῆς ἐνεργείας ταυτότης ἀπὸ πατρὸς καὶ υἱοῦ δὲ ἁγίου πνεύματος, δείκνυσι σαφῶς τὸ τῆς φύσεως ἀπαράλλακτον, ὥστε κἂν φύσιν σημαίνῃ τὸ τῆς θεό-

τῆς θεότητος ὄνομα. Κυρίως καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι τὴν προσηγορίαν προσαρμόζεσθαι ταύτην ἡ τῆς οὐσίας καινότης σιωπᾶσθαι. ἀλλ' οὐκ οἶδα ὅπως δὴ τὴν τῆς φύσεως ἔνδειξιν τὴν προσηγορίαν τῆς θεότητος φέρουσιν οἱ πάντα κατασκευάζοντες. καὶ μετάπινα, οὐκοῦν ἐξουσίας τινὸς εἴτε ἐποικτικῆς, εἴτε ἐνεργητικῆς ἔνδειξιν ἡ προσηγορία φέρει. ἡ δὲ θεία φύσις ἐν πᾶσι τοῖς ὀνομαζομένοις καθὸ ἐστὶ μένει ἀσύγκριτος ὡς ὁ ἡμέτερος λόγος. διεργήσιν δὲ καὶ κατὰ τὴν ἀγαθότητα καὶ δίκαιον, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα μαθόντες, ἐνεργῶν διαφορὰς ἐδιδάχθημεν. τοῦ δὲ ἐνεργοῦντος τὴν φύσιν οὐδὲν μᾶλλον διὰ τῆς τῶν ἐνεργειῶν καταγνώσεως δεδιδάγμεθα. Μέχρι τούτου φαίνεταί πως δυνατὸν ὁ λόγος, ὅσον πρὸς τὴν ἐξαγγελίαν καὶ τὴν δήλωσιν τέως φημί, τὰ δὲ τούτων ἑξῆς φροῦδα παρ' ἐκείνῳ καὶ χαμαιρρίφῆπινα, καὶ ἐκτρώματα οὐδὲ τὴν φυσικὴν ἁρμονίαν αὐτῶν οἰδεθέντα πρὸς τὰ σύμφυτα ἀδιάστασα. φησὶ τοιγαροῦν ὁ μέγας καὶ θεῖος, κατασκευάζων τὰς προρρηθέντας αὐτὸς ἑαυτοῦ λόγους. Ὅταν γὰρ ἀποδιδῶσι λόγον ἑκάστου τῶν ὀνομάτων, καὶ αὐτῆς τῆς φύσεως, πρὸς ἣν τὰ ὀνόματα. οὐ τὸν αὐτὸν ἀμφοτέρων ἀποδώσει λόγον. ὧν δὲ ὁ λόγος ἕτερος. Τούτων καὶ ἡ φύσις διάφορος. οὐκοῦν ἄλλο μὲν ἡ οὐσία, ἧς οὔπω λόγος μηνυτὴς ἐξευρέθη, ἑτέρα δὲ τῶν περὶ αὐτὴν ὀνομάτων ἡ σημασία, ἐξ ἐνεργείας τινὸς ἢ ἀξίας ὀνομαζομένων. καὶ πάλιν ὁ αὐτός φησι μέγας Βασίλειος ἐν τῇ αὐτῇ διατάξει. εἴτε ἐνεργείας ὄνομα ἡ θεότης, ὡς μίαν ἐνέργειαν πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος, οὕτω μίαν φαμὲν εἶναι καὶ τὴν θεότητα. Ἀλλ' ἐνταῦθα μικρὸν τῶν λόγων τοῦ μεγάλου διαλύσαντες τὴν συνέχειαν, καὶ πολλάκις ἤδη ῥηθείσης γνώμης τοῖς θεολόγοις, καὶ περὶ τῶν ἄλλων αὐτῷ φημι τούτῳ, τὸ φιλόσοφον ἀναμνήσωμεν, κατάλληλα δεῖ πᾶσι φύσεσιν εἶναι λεγόμενα τὰ φυσικά, καὶ μήτε ψύχειν τὸ πῦρ, μήτε θερμαίνειν τὸ κρύσταλλον, ὡς εἶναι τὸ μὲν ἀκίνητον φύσεως ἄκλιτον τὴν ἐνέργειαν, κλιτὴν δὲ τὸ κλιτῆς, μέστιν δὲ κλιτῆς καὶ ἀκίνητον οὐκ ἔστιν ἄλλη ἐνέργεια, οἱ αὐτοὶ θεολόγοι καὶ τοῦτό φασιν. ὅπου δὲ τὸ τόμον αὖθις καὶ τὸ μέγαν Βασίλειον ἐπανέλθωμεν. εἴτε καὶ κατὰ τὸν πολλῶν φησι δόξας φύσεως ἐνδεικτικόν ἐστι τὸ τῆς θεότητος ὄνομα, διὰ τὸ μηδεμίαν διείσκειν ἐν τῇ φύσει παλλαγὴν, οὐκ ἀπεικότως μιᾶς θεότητος τὴν τριάδα ὁμολογοῦμεν. Ἀλλὰ τοῖς μὲν, οὐδ' ἐπεξεργασίας οὐδὲ σαφηνείας ἐνταῦθα χρεὼν δεῖ, οὕτω τε καθαρότητος καὶ δικρινείας λαμπρῶς ἔχουσι, καὶ πολλάκις ἔγε τοῖς φθάσασιν ἤδη ῥηθεῖσι καὶ ἱκανῶς ἐπεξεργασθεῖσιν ἡμῖν, ἐν οἷς δήπου καὶ τὴν περὶ θείας ἐνεργείας τε καὶ ἀπλότητος ἐποιούμεθα λόγον, πολὺν ὀλίγων γίνεσθαι, οὐδὲ καὶ μικρὸν ὡσαύτως ἐρρύμη. δεῖ δὲ καὶ τοὺς ἀπελαθέντας τοῦ λογικοῦ καὶ δογματικοῦ τούτου δικαστηρίου πρὸς τοῦ ἱερεῦ συνηγόρους τοῦ λόγου τὴν δυσεβείας καὶ μάρτυρας, οὔτε δὴ καὶ θεολόγους καὶ διδασκάλους αὐτῆς πάλαι πεφηνότας καὶ κήρυκας, καὶ αὖθις πρὸς τὴν λογικὴν ἀγωνίαν καὶ τὸ στάδιον κατελθεῖν, καὶ τὰ σφῶν αὐτῶν ἀναστηρῶσαι συνδίκη. Εἰσαγέτω τοιγαροῦν, καὶ λεγέτω καὶ τὰκείνων ὡσαύτως καὶ πάλιν ὁ τόμος. καὶ ὁ ἅγιος ἀναστάσιός φησι, τοιάδε πρὸς τούτων φησὶν· ἡ Θεοῦ προσηγορία, προδήλον ὅτι ἐνεργητικὴ τυγχάνει. οὐ γὰρ αὐτὴν τὴν τοῦ Θεοῦ οὐσίαν. παρίστησιν. ἀδύνατον γὰρ τοῦτο γνῶναι ἀλλὰ τὴν θεωρητικὴν αὐτοῦ ἐνέργειαν ἡμῖν παρίστησι καὶ δηλοῖ τὸ Θεός, Καὶ πάλιν ὁ αὐτός.

τὸ Θεὸς ὄνομα οὐ τὴν οὐσίαν τῆς θεότητος σημαίνει. ἀκατάληπτος γὰρ αὕτη καὶ ἀνώνυμός ἐστιν. ἀλλ' ὅτι τῆς θεωρητικῆς αὐτοῦ ἐνεργείας Θεὸς εἴρηται, ὡς φησὶν ὁ ἅγιος Διονύσιος. ἢ ὅτι τοῦ θέειν ἤγουν διατρέχειν, ἢ ὅτι τοῦ αἴθειν ὅ ἐστι φλογίζειν. Ὁ δὲ αὐτὸς μέγας Διονύσιος, εἰ τὴν ὑπερούσιόν φησι κρυφιότητα, Θεὸν, ἢ ζωὴν, ἢ οὐσίαν, ἢ φῶς, ἢ λόγον ὀνομάσαιμεν, οὐδὲν ἕτερον νοοῦμεν, ἢ πᾶς εἰς ἡμᾶς ἐξ αὐτῆς προαγομένας δυνάμεις, ὅτι θεωτικὰς, ἢ οὐσιοποιοὺς, ἢ ζωογόνους, ἢ σοφοδώρους. αὐτῇ δὲ καὶ τὴν πασῶν τῶν νοερῶν ἐνεργειῶν ἀπόλυσιν ὑπεβάλλομεν, οὐδεμίαν ὁρῶντες θέωσιν, ἢ ζωὴν ἢ οὐσίαν, ἥτις ἀκριβῶς ἐστιν ἐμφερὴς τῇ πάντων ἐξηρημένῃ καὶ πᾶσαν ὑπερέχουσα αἰτίᾳ. καὶ πάλιν ὁ αὐτός φησι. Θεότης ἐστὶν ἡ πάντα θεωμένη πρόνοια. Ὅτι δὲ ἡ ἐνέργειά ἐστι, καὶ ἐξ ἄλλων μὲν τοῦτο γνώριμον. μάλιστα δὲ καὶ ἐξ ὧν ὁ μέγας ἀθανάσιος γράφει λέγων, οὐ κατ' ἄλλην, καὶ ἄλλην πρόνοιαν ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς ἐργάζεται, ἀλλὰ κατὰ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν οὐσιώδη τῆς θεότητος ἐνέργειαν. ἀλλὰ καὶ ὁ μέγας Διονύσιος πάλιν ἐν τῇ πρὸς γάϊον δευτέρᾳ ἀπορίᾳ θεότητά φησιν εἶναι τὸ χρῆμα τοῦ θεοποιοῦ δώρου, καὶ τὸ ἀμίμητον μίμημα τοῦ ὑπερθέου καὶ ὑπεραγάθου, καθὸ θεούμεθα καὶ ἀγαθυνόμεθα. Τοσούτους καὶ τηλικούτους τῶν περὶ θεότητος λόγων ἐξηγητάς τε καὶ μάρτυρας ὁ τοὺς ἀπορρήτους οὐσιῶν, καὶ ἡμῶν προσαποιούμενος ξενωθῆναι, τυραννικῶς καὶ μὴ πολλῆς διαπύσας τὴν κακοργίας, εἶτα καὶ θορυβεῖ καὶ ἀναγχωτεῖ, καὶ μὴ παλαίσης ὅσης ὑπαιδὰ τὴν ἀναιδείας, μήτε γραφικαῖς ἀποδείξεσι, μήτε θεολογικαῖς τινι μαρτυρίαις συνεφαντῶν ἡμᾶς μηδαμῶς πρόσθεν τοὺς λόγους, ἀλλ' ὁπόθεν καὶ παρ' ἑαυτῶν ὁπωσοῦν θεατίσματα τούτοις προφέρειν. ὁρᾷς καὶ αὐτὸς γάρ φησι πρὸς τὴν ἀκροατὴν ἑαυτοῦ καὶ μυσταγωγὸν ὁμοῦ καὶ ἀγαθάγγελον, ὡς οὐδεμίαν ὀκεῖν προσομίλει ποτὲ σωσαρομένην ἁγίων αὐτῷ μαρτυρίαν, ἀλλ' ὥσπερ χρησμοὺς δογματίζει τὰ δεδογμένα οἱ, καὶ ἀναγκάζει τυραννικῶς σέργεσθαι οἷς ἐντυγχάνει πᾶσι, καὶ μὴ δ' ὑπ' οὐδενὸς ἀνικλέγεσθαι οἷς ἀνιπλέγει, καὶ οὐχ ὅπως καὶ δεῖται συγκείμενα οὕτω, ἀλλὰ καὶ δυοῖν ἀλίσκεσθαι θάτερον ἀεὶ δρῶν. ἢ γὰρ πάντων ὁμοῦ καταψηφίζεσθαι τῶν ἁγίων, συμφωνεῖν μὲν αὐτοὺς ταῖς αὐτοῦ βλασφημίαις αὐθαδιζόμενα. Ἵνες δ' ὀκεῖνοι καὶ πῶς καὶ ποῦ συμφωνοῦσιν οὐ λέγων, ἢ καὶ ἐνιαχοῦ προσομοίζων ἔνια πρὸς μαρτυρίαν δῆθεν τῶν αὐτοῦ κενοφωνιῶν, διείσκεται μηδαμοῦ νοῶν, ὡς καθ' ἑαυτοῦ προσομίζων αὐτὰ φωρᾶται πρόφως. Καὶ παρίημι τὴν ἐφεξῆς τῶν ῥημάτων αὐτοῦ κενὸν ὄχλον καὶ τὴν ἄπληστον φλυαρίαν, τὴν ὥρας, καὶ τοῦ μήκους τοῦ λόγου φειδόμενος· πλήνγε ὅτι καὶ τῶν εἰρημένων ἔκδηλος πᾶσιν ἡ τοῦ φιλοσόφου καὶ ταῦθα λογογραφία τε καὶ ἀπλογία, καὶ ὅπως ἀληθείας τε, καὶ τοῦ ὄντως ὄντος μόνου φρονίζει. καὶ μὴν οὐδὲν οὐ δ' ἀπάδον τῇ ψυχῇ, καὶ τοῖς αὐτοῦ τρόποις, τὸ τοιαῦτα καὶ συρράπτειν καὶ γράφειν καὶ ψεύδεσθαι δημοσίᾳ μὴ πολλῆς νῦν καὶ λαμπρᾶς τὴν ὑπεμελείας. ὁ γὰρ τοῦ θεοῦ, καὶ τὴν κατ' εὐσέβειαν ἀληθείας, οὕτω τοῖς καὶ λόγοις καὶ γράμμασι καὶ πανταχόθεν τῷ δυναμένῳ, καὶ ζῶν, καὶ ἀπογεγονὼς κατακρατῶν ψευδόμενος, συνεφαντῶν, καὶ μηδεμίαν ὑπερβολὴν καταλείπων, πῶς ἀπόστε τὴν ὀκεῖνα κηρυττόντων τε καὶ γραφόντων, καὶ καθ' ὁπδηποτοῦποτε φέσιμο; τοῦτο γὰρ οὐ εἴη καὶ ἐναντιωμένῳ πως, καὶ ἀπλέγοντι ἐκείνῳ. εἰ καὶ κατὰ τὴν αὐτὸς αὐτοῦ κεφαλῆς διὰ πάντων ὀκείνων πε-

εφαν-

ριφανῶς ῥίπτει τὰ ἔθνη. Τοῦτο καὶ φανερῶς αὐτὸ εἴη τὸ τοξεύειν εἰς οὐρανόν.
Ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ μαρτυριῶν ἱερῶν ἀπορία, καὶ θεολογικῶν συμμαχίας ἔνδειαν λόγων ἡμῖν ἐγκαλεῖ ψευδόμενος, ἀνάγκη καὶ ἡμᾶς ὡσαύτως ἀπαντιλέγειν ταῦτα, ἵνα καὶ μᾶλλον ὁ συκοφάντης αἰσχύνηται καὶ ἀλγῇ. τοῦτο φημὶ καὶ πέπεικεν ἄνωθεν, πυκναῖς τε, καὶ ἀλλεπαλλήλοις ταῖς τε τῶν λογίων, καὶ δὴ καὶ ταῖς τῶν σοφῶν ἐξηγητῶν τε, καὶ θεολόγων αὐτῶν μαρτυρίαις, καὶ πόρρωγε τοῦ σιωπήθους ἴσως κεχρῆνθαι διὰ παντὸς τοῦ βιβλίου, τῶν τε ἄλλων ἕνεκα. καὶ δὴ, καὶ τοῦ καὶ ταύτῃ ὃν πρὸς οὐσίας ἀποκλίσαι φημι τῷ κατηγόρῳ τοῦ λόγου τὴν θύραν. Ἀλλὰ πρὶν παρελθεῖν τοὺς ἱεροὺς τῶν διδασκάλων λόγους ὀκνήσωμεν εἰ δοκεῖ καὶ αὐθις τῶν τοῦ φιλοσόφου λόγων, καὶ τῆς κατ' αὐτοῦ τε καὶ ἡμῶν ἐνστάσεως, καὶ τῆς καθαρομῆς καὶ τῶν σιωπήθων παρεξηγήσεων, ὅτινα δή ποτε εἴη. καίτοιγε φανερὰ δικαίοις κρίταις, καὶ ἀπελαύνεται τοῦτον ἔδει καὶ νῦν εἴπερ ποτὲ τοῦ ἀγῶνός τε καὶ τῶν λόγων, φανερῶς οὕτως δὴ ψεύδεσι, καὶ συκοφαντίαις τηλικαύταις ἐκαλωνεύετο, καὶ ταῦτ' ἐν τοῖς χρημάτων τε καὶ κτημάτων, καὶ πλέθρων γῆς, καὶ ἀγρῶν, καὶ ξενωνοικιῶν καὶ ὀνηλικωνοῦ ἀνθρωπίνων, ἀλλὰ τοῖς Θεοῦ, καὶ τῶν ὀλύμπου πραγμάτων ὄντος τοῦ λόγου. Ἀλλ' ἔστω δὴ πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ταῦτα, καὶ συγχωρείσθω καὶ αὖθις τὸν λόγον τε, καὶ τὴν πάροδον χρηστέον, ἵνα καὶ μᾶλλον λαμπρότερόν τε, καὶ φανερώτερον τῷ τῆς ἀληθείας λόγῳ διελέγχοιτο τὰ τοῦ ψεύδους. Τοὺς μὲν οὖν τοῖς μοναρχίας, καὶ μιᾶς θεότητος αὐτοῦ λόγους, οἷς δὴ καὶ τοὺς τῶν θεολόγων ἱεροὺς λόγους προσάγει, τῷ διακεκριμένῳ τοῦ θεολογίας τὸ ἐνιαῖον ταύτης ὑπεραλλόντων, καὶ τοὺς ἱεροὺς διδασκάλους ἑαυτοῖς τε, καὶ ἀλλήλοις ἐναντιοῦσι, ὅσπερ δὴ τοῖς καταδόξοις ἄνωθεν νόμος, παρήσειν μοι δοκῶ τόγε νῦν εἶναι, πολλάκις ἡμῖν ἐν τοῖς φθάσασιν ἱκανῶς ἐξετασθέντας ἤδη, καὶ τοὺς προσήκοντας λόγους, καὶ τοὺς ἐλέγχους δεξαμένους τὴν ἀλήθειαν. Ἄλλως τε, καὶ πιθανὸν αὖ εἴη, καὶ τοῦ προσήκοντος ἔξω λόγου, τοῖς ἕνα καὶ μόνον εἰδόσι τῷ ἰσοπάσχοντον θεὸν παντοδυνάμων, καὶ πλὴν αὐτοῦ μηδ' ἐν ὀνείροις ποτὲ φαντασθεῖσι μηδένα, νῦν τοῖς μοναρχίας μακρότερα καὶ ἀτέλεστα σχεδὸν εἰσαεὶ διαλέγεσθαι. διὰ τὰς γραφὰς τοιγὰρ δηλαδὴ καινοφωνίας, καίτοιγε μηδὲ τῶν ἀπίστων ἐθνῶν ἑνὸς μηδενὸς σχεδὸν καθὰ δὴ καὶ πεῦφην, μὴ τὸν δηλῆς Χριστοῦ παρουσίαν, τὸν ἕνα τοῦ παντὸς θεὸν τοσοῦτον ἠγνοηκότος, εἰ καὶ μὴ πάντων ὑγιῶς καὶ γνησίως, τοῦτο δὴ καὶ μόνης τῆς τῶν ἀληθῶς εὐσεβούντων φατρίας, καὶ τοῦ καθ' ἡμᾶς φημι κόμματος. σκοπήσωμεν δ' εἴπερ καὶ τῶν λόγων καὶ ἀπολογίας ἠξιωσεν ἀξίων εἶναι δοκούντων παρ' αὐτοῦ λέγεται.
Πολλὰ τοίνυν τοῖς μοναρχίας, καὶ τοῦ τῆς θεότητος ἅπερ ἔφην ἐνιαίου τοσαῦτα τῶν γραφῶν, καὶ τοὺς θεολόγους καλέσας καὶ αὐτὸς δῆθεν εἰς μαρτυρίαν, ὡς αὖ ἀμφιβόλου κατ' αὐτὸν τοῦ πράγματος ὄντος, καὶ πολλῆς δεομένου τῆς μαρτυρίας, ὥσπερ εἰ καὶ τὴν αὐθητὸν τοῦτον ἥλιον διὰ μακρῶν ἔπαιδεν διηχειρημάτων τε καὶ μαρτυριῶν, ὡς εἰς ἐστιν ἀποδεῖξαι καὶ μόνος, ἢ καὶ ὁποσφαιροειδὴς, ἀλλ' ἐστεγάγωνος ἢ στεγλήνη. καὶ σκιαμαχήσας, καὶ μακεράτινα φαληρήσας καὶ ὑβρίσας ὡς ἔθος, εἶτ' ἐπάγει κἀκεῖνα. Καὶ πρῶτος μοί φησι πατὴρ τῶν βασιλεῖς, δὴ αὐτῆς ἐκείνης τῆς πρὸς αὐξάθιον ἀπιστῆς, τὸν τοῦτο συκοφαντίαν ἐλέγχων. ἐν φανερῶς ἀκίνητον ἐνεργείας ὁμέγας ἐνταῦθα φησι βασιλεῖς, ἀλλὰ τοῖς τῆς ποικίλων ἐνεργημά-

τῶν τε καὶ θαυμάτων, ὡς αὐτὸς αὖ ἐν τῇ αὐτῇ ταύτῃ διέξεισιν ἀπιστολῇ λέγων, ὡς ἀνάγκη τῇ ταυτότητι τῆς ἐνεργείας τὸν νομὸν τῆς φύσεως συλλογίζεσθαι. ἀγιάζει, ζωοποιεῖ, φωτίζει, καὶ παύει ποιεῖ τὰ τοιαῦτα ὁμοίως ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ὁρᾷς οὖν, πῶς τὴν ἁγιασμὸν, καὶ τὴν ζωοποίησιν, καὶ τὴν φωτισμὸν, καὶ τὴν παύλησιν, καὶ τὰ τοιαῦτα τοῦ θεοῦ ποιήματα, θεότητας ἀκίνητους φησὶ παλαμᾶς; Κάπειτα ἔστι ἀδεῖται, πρὸς ἀπόδειξιν αὐτὰ δὴ ταῦτα πρωτείνων τῶν αὐτῷ βλασφημουμένων. Ἀλλὰ καὶ ταῦτα διεφθαρμένως καὶ ταῦτα ἐνενόησας καὶ πεφήνας ὦ φιλόσοφε, καὶ τοῦτον τὸν μέγαν συκοφάντων ὥσπερ δὴ καὶ ἡμᾶς. καὶ πρῶτον ἐκεῖνο ψεύδος δύθυς, ὅπου τοῦ ἀκίνου ἐνεργείας ὁμέγας ἐνταῦθα φησι βασιλεῖς, ἀλλὰ τοῦ ἐνεργημάτων, ἀποτελεσμάτων δηλαδὴ καὶ κτισμάτων, ὥσπερ αὐτὸς ἐπείληφας. Δεικνύτω τοιγαροῦν αὐτὸς ἐκεῖνος δι' ἑαυτοῦ, πότερον τοῦ φυσικῆς ἐνεργείας θεοῦ, ἢ τοῦ κτισμάτων ἄλλων ὁ λόγος αὐτῷ. καίτοιγε τὰ προρρηθέντα τοῦτῳ διὰ τοῦ τόμου τῆς αὐτῆς ἀπιστολῆς ὄντα δηλονότι κἀκεῖνα, οὕτω τὰ τῆς φυσικῆς θείας ἐνεργείας διατρανοῖ, ὡς καὶ παν ἀποφαίνειν τὴν ἀνταπλεγόντων ἀθρόον σῶμα, καὶ μὴ χρύζειν ἐαν. πλὴν ἀλλὰ προσπεσέτω κἀκεῖνα. καὶ τὴν τῆς ἀληθείας ἰσχὺν ὅτι τοῦ κτισμάτων καὶ αὖθις δεικνύτω. Φησὶ τοίνυν ἀνωτέρω μικρὸν, καὶ ταύτην δήφημι τὴν ἀπιστολὴν, ἐαν ἴδωμεν διαφερόσας ἀλλήλων τὰς ἐνεργείας τὰς παρὰ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐνεργουμένας, διαφόρους εἶναι καὶ τὰς ἐνεργούσας φύσεις, ὅτι τῆς ἑτερότητος τῶν ἐνεργειῶν σοχαζόμεθα. οὐδὲ γὰρ ἐνδέχεται τὰ διεστῶτα καὶ τὴν τῆς φύσεως λόγον πρὸς τὴν ἐνεργειῶν εἶδος ἀλλήλοις συνενεχθῆναι. οὔτε ψυχὴ τὸ πῦρ, οὔτε θερμαίνει ὁ κρύος ἀλλ. ἀλλὰ τῇ τῶν φύσεων διαφορᾷ, καὶ διαχωρίζονται ἀπ' ἀλλήλων καὶ αἱ παρὰ τούτων ἐνέργειαι. ἐαν δὲ μίαν νοήσωμεν τὴν ἐνέργειαν πατρός τε καὶ υἱοῦ καὶ πνεύματος ἁγίου, ἐνμηδενὶ διαφέρουσαν ἢ παραλλάσσουσαν, ἀνάγκη τῇ ταυτότητι τῆς ἐνεργείας τὸν νομὸν τῆς φύσεως συλλογίζεσθαι. εἶτ' ἐφεξῆς καὶ τὰ τῶν φυσικῶν ἐνεργειῶν εἴδη καὶ μέρος ὁμέγας ἀπαριθμούμενος, ἁγιάζει φησὶ, καὶ ζωοποιεῖ, καὶ φωτίζει, καὶ παύει. καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα ὁμοίως ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. Σωπῆσας νῦν εἰπέμοι γοῦν ὦ φιλόσοφε, ὅτι τοῦ φυσικῆς ἐνεργείας τε καὶ δυνάμεως ὁ λόγος ἅπας τῷ διδασκάλῳ, ἀλλ' ἐστοῦ κτισμάτων τε καὶ κτισμάτων ὡς αὐτὸς ἐκαλῶς ἐπείληφας; ὅτι ἐνδέχεται γάρ φησι τὰ διεστῶτα καὶ τὸν φύσεως λόγον πρὸς τὸ τῶν ἐνεργειῶν εἶδος ἀλλήλοις συνενεχθῆναι. ὥσπερ ἐδὲ ψυχὴ φησὶ τὸ πῦρ, οὐδὲ θερμαίνει ὁ κρύος. Φυσικῶν φανερὰ ἑκατέρω τούτων καὶ ὅτι ἐπείπαιον, τῷ μὲν ἡ θερμότης, τῷ δὲ ἡ ψυχρότης. ὥσπερ δὴ καὶ τῷ θεῷ τὸ ἁγιάζειν τε, καὶ ζωοποιεῖν, καὶ φωτίζειν, καὶ τὰ παύλησια τοῦτο ὅτι ἔξωθεν ἀλλὰ φυσικῶς καὶ ἐσταδῶς αὐτῷ πρόσεστι. Ὁ δὲ γρηγορᾶς μὴ τὴν πρὸς τὸν παλαμὰν ἐκείνον μαρκίωνα φανερὴ καὶ τοῦτο παραιτέμενος μίμησιν, ὁ καὶ τοῖς ἄλλοις ἐπεβαίνων αὐτὸν, ἵνα μόνον τὴν ἑαυτοῦ καὶ τῶν πατέρων αὐτοῦ πονηρὰν φύσιν δόξαν. κτίσμα τὸν θεὸν διὰ τῶν αὐτοῦ φυσικῶν τε, καὶ ἰδίων ἀποδείξῃ, πρὸς τοῦτο μεταξὺ τῶν τοῦ διδασκάλου λόγων παρ' ἑαυτοῦ τὸ, ποιεῖ, καθάπερ ἠκούσαμεν. ἁγιάζει καὶ γάρφησι, ζωοποιεῖ, φωτίζει, παύλησι καὶ ποιεῖ τὰ τοιαῦτα ὁμοίως ὁ πατὴρ καὶ ὁ

καὶ ὁ υἱὸς καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. Ὡς εἶναι τὴν αἰωνιότητα, καὶ ἀμφοτέρους τοῦτο. Καὶ τῶν θεολογικῶν τε, καὶ πατριαρχικῶν φημι λόγων ἐπηρεασήντε, καὶ συνεφάντιν, τοῖς πρὸ ἑαυτοῦ δηλαδὴ προθήκαις καὶ ὑφαιρέσεσι, καὶ τῶν ἀνοθευτῶν ἀνελόντες ὕβρεσιν, τὰς οἰκείας ἀσχημίας καὶ τὴν πόλμαν ἐκείνοις κακῶς προσάπτοντα. Ἀλλ' ὅλῃ τῇ αὐτῶν ὅλῃ σολῇ, καὶ τὴν μέγαν αὖθις βασίλειον ἴωμεν. Φησὶ καὶ ὅ τι ἐπάγων δίθυς μικρὸν μετ' ἐκεῖνα. Ὡσαύτως δὴ καὶ τὰ ἄλλα πάντα καὶ τὸ ἴσον ἐνεργεῖται τοῖς ἀξίοις πρὸς τοῦ πατρός τε καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. πᾶσα χάρις καὶ δύναμις, ἡ ὁδηγία, ἡ ζωή, ἡ προσκύνησις, ἡ πρὸς τὸ ἀθάνατον μεταβολή, εἰς ἐλευθερίαν μετάστασις, καὶ εἴπ ἄλλο ἐστὶν ἀγαθὸν, ὁ μέχρις ἡμῶν καταβαίνει. ἡ δὲ ὥσπερ ἡμᾶς οἰκονομία, ἔντε τῇ αἰδήτῃ κλίσει καὶ νοητῇ, ἐδὲ αὐτὴ, τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐνεργείας καὶ δυνάμεως ἔξω καθέστηκε. καὶ μικρὸν. ὁ δὲ σωτηρίαν, καὶ τὰ ὥσπερ ἡμᾶς μὲν πατρὸς καὶ υἱοῦ τῇ δυνάμει τοῦ πνεύματος οἰκονομεῖσθαι, ἐναργεῖ τεκμηρίῳ τῷ καὶ τὴν οἰκείαν ζωὴν ὑπερειδόμενος, περὶ τούτων διϊσχυρίζεται. Καὶ πάλιν. Οὐκοῦν ἄλλο μὲν τί ἐστιν ἡ οὐσία, ἧς ἔπω λόγος μνυτὴς ἐξεδυρέθη, ἑτέρα δὲ τῶν περὶ αὐτὴν ὀνομάτων ἡ σημασία, ἐξ ἐνεργείας τινὸς, ἢ ἀξίας ὀνομαζομένων. τὸ μὲν οὖν ἐν ταῖς ἐνεργείαις μηδεμίαν εἶναι διαφορὰν ὅτι τῶν ὀνομάτων κοινωνίας δεόμεθα. τοῦ δὲ κατὰ τὴν φύσιν πρόδηλος οὐδεμίαν καταλαμβάνομεν ἐναργῆ τὴν ἀπόδειξιν, καθὼς εἴρηται τῶν ἐνεργῶν ταυτότητος, τὸ κοινὸν τῆς φύσεως ὑποσημαινούσης. Ἰδοὺ δὴ τόνυν, τοῦ τῆς θείας ἐνεργείας ὀνόματος νῦν μὲν ἐνικῶς, νῦν δὲ πληθυντικῶς ἐν τοῖς εἰρημένοις ἡμῖν ὅτι τοῦ ἱερᾶς ἐκείνης σοφίας, πλὴν ἢ πεντεκαίδεκα μνηθεὶς ὁ μέγας βασίλειος, παρελθὼν εἴγε δύναιτο γεγραφὰς, δείξάτω, πρὸ τῶν εἰρημένων. μᾶλλον δὲ καὶ τοῦ σοφίας πάσης ὁ μέγας ὥσπερ βασίλειος, ἄπαξ γοῦν ἐνέγκαμα, ἢ ἀποτέλεσμα, ἢ ποίημα ταύτῃ πρεσεγκὼν ὡς αὐτός φησιν; ἀλλ' ὅτι οὐ ἔχει. καίτοιγε τὸ τοῦ ἐνεργήματος ὄνομα, καὶ κοινὸν ἐστιν ἑκατέραις τῇ τε φυσικῇ φημι ἐνεργείᾳ τοῦ θεοῦ, καὶ τῷ ταύτης ἀποτελέσματι, καὶ τὸν θεῖον ἀπόστολον. ἑκάστῳ γὰρ φησι δίδοται ἡ φανέρωσις τοῦ πνεύματος πρὸς τὸ συμφέρον. εἶτα διὰ τὴν μέρος ἀπαριθμημένων ἐκεῖ χαρισμάτων τοῦ πνεύματος, τὴν τοῦτο φανέρωσιν ὥσπερ εἰς τοῦμφανέστερον καὶ αὐτὸς ἄγων, ἄλλῳ δέφησι δίδοται χαρίσματα, ἰαμάτων ἐν τῷ αὐτῷ πνεύματι. ἄλλῳ δὲ ἐνεργήματα δυνάμεων, καὶ ὅσα ἑξῆς. πᾶσι δέ φησι ταῦτα ἐνεργεῖ τὸ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα διαιροῦν ἰδίᾳ ἑκάστῳ καθὼς βούλεται. Καὶ πάλιν, διαιρέσεις φησὶ χαρισμάτων, καὶ διαιρέσεις ἐνεργημάτων εἰσὶ. τὸ δὲ αὐτὸ πνεῦμα, καὶ ὁ αὐτός ἐστι θεὸς, ὁ ἐνεργῶν τὰ πάντα ἐν πᾶσι. διό καὶ ὁ ὅσιος δαμασκηνὸς θεολόγος, λέγει φησὶ καὶ ἡ ἐνέργεια ἐνέργημα. καὶ τὸ ἐνέργημα ἐνέργεια. ὡς καὶ τὸ κίνημα κίνησις. Βασίλειος δ' ὁ μέγας ἐνταῦθά φημι τέως, ἐδὲ τῷ μέσῳ τούτῳ χρώμενος ἐδοπωσοῦν ὀνόματι φαίνεται, πεικάζων ὡς ἔοικε τὰς λαβὰς, καὶ τὰς προφάσεις τῷ τε γεγραφᾷ καὶ τοῖς κατ' αὐτὸν πάντοθεν, καὶ διὰ πάντων πρὸς τὴν ἀλήθειαν σωτηλαύνων. καὶ σόπερ κἀκεῖνα. Πάντα φησὶν ὁ μέγας καὶ τὸ ἴσον ἐνεργεῖται τοῖς ἀξίοις πρὸς πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος, πᾶσα χάρις καὶ δύναμις. Εἶτα μεταξὺ καὶ τάλλα κατ' ἐδος καθάπερ ἠκέστηκεν ἀπαριθμησάμενος, ἑξῆς δὲ φέρει

φέρει. καὶ εἴπ ἄλλο ἐστὶν ἀγαθὸν, ὁ μέχρις ἡμῶν καταβαίνει. εἶτα πᾶσα χάρις καὶ δύναμις, καὶ τὸ πᾶν ἀγαθὸν, ὁ μέχρι τῶν ἁγίων ὅτι θεοῦ καταβαίνει, τοῦτο τοῦ ἐνεργείας ἀποτέλεσμα καὶ ποίημα φῆς εἶναι, καὶ τὴν φυσικὴν ἐνέργειαν καὶ δύναμιν τοῦ θεοῦ, ἐν ἁγίῳ χορηγουμένην πνεύματι; Πάνυ μοι δοκεῖν ἄγαν εἶναι μᾶλλον καὶ τὸ πρόπαν ἀνήκοος τοῦ πνεύματος χαρισμάτων καὶ δωρεῶν, ἢ πρὸ αὐτὸ τὰ τοιαῦτα περὶ ἐκείνων διενοεῖ. καίτοιγε διὰ τοῦτο καὶ τὸ μέχρις ἡμῶν καταβαίνειν ἐστέθηκεν ὁ διδάσκαλος, ἵνα σε διδάξῃ τὴν πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην ἐχαλιὰν συγκατάβασιν τοῦ τῆς θεότητος ὕψους, καὶ ὅπ τὸ ἄνωθεν καταβαῖνον μέχρις ἡμῶν ἐποίημα, καὶ ἀποτέλεσμα θεία καὶ μᾶλλον χάρις, καὶ φυσικὴ θεοῦ δύναμις, ἧς ἐνεργήματα, καὶ ἀποτελέσματα τὰ κτιστὰ πάντα, εἴτε οὐσίας δηλονότι τῶν ὄντων, εἴτε καὶ τὰ τῆς οὐσίας ἀναλόγως δωρήματα. Τί δὴ ἡ ὥσπερ ἡμᾶς οἰκονομία ἡ ἐν τῇ αἰδήτῃ καὶ νοητῇ κλίσει. ὅτι ἀκούεις ὅτι καὶ αὐτὴ τῆς ἐνεργείας καὶ τῆς δυνάμεώς ἐστι τοῦ ἁγίου πνεύματος, καὶ ὅτι τὰ ὥσπερ ἡμᾶς μὲν πατρὸς καὶ υἱοῦ οἰκονομεῖται τῇ δυνάμει τοῦ πνεύματος; μὴ ποίημα καὶ ἀποτέλεσμα καὶ τί ἐστιν ἔργον, καὶ ἀποτέλεσμα ἡ οἰκονομία τῶν ὥσπερ ἡμᾶς; ἀλλὰ τὴν φύσιν αὐτὴν εἶναι οὐ λέγεις τὴν ἐνέργειαν, καὶ τὴν δύναμιν τοῦ ἁγίου πνεύματος, οὐχὶ τὴν φυσικὴν, καὶ σφάσικὴν τῆς φύσεως κίνησιν, ἧς καθ' αὐτοὺς δὴ τοῦτους τοὺς θεολόγους μόνον ἐστέρηται τὸ μὴ ὄν; ἀλλ' ὁ συγγραφόμενος, καὶ θεολογῶν ταῦτα διδάσκαλος οὐχ οὗτω βέλτιστε βέλτιστε. ὡς πᾶσιν εἶναι ἀνάγκην πῶς ἐκείνου πάθεσθαι μᾶλλον, ἢ πῶς σοῖς, τὴ γάρ φησιν ἐπάγων αὖθις ἐκεῖν. Οὐκοῦν ἄλλο μὲν τί ἐστιν ἡ οὐσία, ἧς ἔπω λόγος μνυτὴς ἐξεδυρέθη. ἄλλο δὲ τῶν περὶ αὐτὴν ὀνομάτων ἡ σημασία, ἐξ ἐνεργείας τινὸς, ἢ ἀξίας ὀνομαζομένων. Οὐκ εἶπεν, ὅτι ἄλλο μὲν ἡ οὐσία, ἄλλα δὲ τὰ τῆς οὐσίας ὀνόματα, καθὰ δήπου γεγραφᾶς ὑποσπουδῶν διαθρυλλεῖ πολλαχοῦ. ἀλλὰ πῶς; ἄλλο μὲν φησιν ἡ οὐσία, ἧς ἔπω λόγος μνυτὴς ἐξεδυρέθη. καὶ διὰ τοῦτο καὶ ὑπερώνυμος, καὶ ἀνώνυμος πρὸς τοῦ ἱερῶν θεολόγων ὑμνεῖται. ἑτέρα δέ φησι τῶν περὶ αὐτὴν ὀνομάτων ἡ σημασία. ὁτονεὶ τὰ περὶ αὐτὴν ὑπὸ τοῦ ὀνομάτων σημαινόμενα ἐξ ἐνεργείας τινὸς, ἢ ἀξίας ὀνομαζομένων. ὡς τὸ, θεὸς δηλονότι, καὶ δημιουργὸς, καὶ παντοκράτωρ, καὶ κύριος, καὶ βασιλεὺς. Ὅρα γοῦν καὶ τὴν τοῦ μέγαν, ὅπ ὅτε ἡ φύσις αὐτὴ καθ' ἑαυτήν ἐστιν ἡ τὰ θεία ἐφ' ἑαυτῆς δεχομένη ὀνόματα, ὅτε τὰ ὀνόματα πραγμάτων εἰσὶν ἄμικτα καὶ γεγραφᾶ, μέχρι ψιλῶν προϊόντα μόνων τοῦ λέξεων. ἀλλὰ τοῦ προσόντων τῇ θείᾳ φύσει ὑσιωδῶς ὀνόματα τοῦτα πέφυκεν, ἐξ ἐνεργείας τινός φησιν, ἢ ἀξίας ὀνομαζομένων. διὸ καὶ Μάξιμος ὁμοῦ καὶ Ἰωάννης ὁ σύρος οἱ μὴ τοῦτόν φημι θεολόγοι τοῦ μέγαν, ἄλλο τὴν οὐσίαν καὶ ἄλλο τὴν ἐνέργειαν. καὶ δὴ καὶ οὐσιώδη καὶ φυσικὴν ταύτην εἶπον, ἔκτε τῶν λογίων αὐτῶν, καὶ πρὸς τοῦ θεολόγου τοῦτο λαβόντες, ὡς καὶ πᾶς λέξεσιν αὐτῆς σώζοντοῖς νοήμασι τοῦτο κεχρῆσθαι, καὶ τοῖς ἀπαθέτοις φημὶ διαλεγόμενοι, καὶ γεγράφοντες, καὶ διδάσκοντες, καὶ θεολογοῦντες. Φησὶ γὰρ ὁ μὲν θεόληπτος Μάξιμος πύρρῳ διαλεγόμενος τῷ μονοθελήτῃ, ἵνα πῶς πρὸ πρὸ θεῖσιν ὑπ' αὐτοῦ πολλοῖς καὶ μεγάλοις καὶ ταῦτα πρεσθῶμεν. τῷ γοῦν πύρρῳ περὶ ἀποτελεσμάτων τε, καὶ ἐνεργημάτων. καὶ κρεῖττον ἢ καὶ γεγραφᾶ τοῦτον εἰπόνι, οὐ περὶ τοῦ ἔξω χρεστοῦ ἐστιν ὁ λόγος ἡμῖν, ὁ θεῖος Μάξιμος, ἀλλὰ περὶ

περὶ τῶν αὐτῷ τῷ Χριστῷ, ἤγουν περὶ τοῦ φυσικοῦ τῶν ὄντων τοῦ Χριστοῦ λόγου, εἴτε ἐλλιπὴς ὢν τῆς ἑνώσεως, εἴτε ἀνέλιπὴς μεμένηκε. καὶ εἰ ἐλλιπὴς, οὐ δυνατὸν ἐλλιποῦς φύσεως ὕπαρξιν εἶναι. εἰ δὲ ἀνέλιπὴς, ἢ ἐν αὐτῷ φημι δὴ τῷ συγκαλικῷ τῆς οὐσίας λόγῳ ἡ ἐνέργεια θεωρεῖται, ἢ τῶν ὄντος τυγχάνει. ὅπερ δὲ τῶν ὄντος τυγχάνει ἡ κατὰ φύσιν ἐνέργεια, δῆλον, ὅτι τοῦ ἀΐδιον μὴ τῶν ἔργων δύναται τὴν φύσιν εἶναι. ἀΐδιον δὲ τῆς κατὰ φύσιν ἐνεργείας, ὅτε εἶναι τὴν φύσιν ὅτε γινώσκεσθαι δυνατὸν. οἷς γὰρ ἕκαστον φυσικῶς ἐνεργεῖ, πιστεύεται ὅπερ ἐστὶ μὴ τρεπόμενον. καὶ αὖθις. ἡ γὰρ ἐνέργεια φυσικὴ ὅσα, φύσεως ὑπάρχει συγκλικὸς καὶ ἔμφυτος χαρακτὴρ. καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς ἐν τοῖς αὐτοῖς. Οὐδὲν τῶν ὄντων κατὰ φύσιν μόνον τὰ ἐναντία ποιεῖν πέφυκεν. οὐ γὰρ θερμαίνει τὸ πῦρ καὶ ψύχει, ὅτε ψύχει ὁ κρύσταλλος καὶ θερμαίνει. ὅτε ξηραίνει ἡμῖν καὶ ὑγραίνει, ὅτε ὑγραίνει τὸ ὕδωρ καὶ ξηραίνει. εἰ οὖν ἐπ' οὐδενὸς τῶν πάντων τῶν θεωρεῖται, πῶς τὸν παρκαθέντα λόγον, καὶ οὐσιωδῶς γνόμενον ἀθρόον μιᾷ ἐνεργείᾳ τάτε θαύματα, καὶ τὰ πάθη λόγῳ φύσεως ἀλλήλων διαφέροντα ὁμοτελέσιν λέγοντες, οὐ δεδοίκατε; καὶ αὖθις πάντες οἱ Πατέρες διαρρήδην κοινῇ εἶπον, καὶ ἐδίδαξαν τὰ τῆς αὐτῆς ὄντα οὐσίας, καὶ τῆς αὐτῆς εἶναι ἐνεργείας. καὶ τὰ τῆς αὐτῆς ὄντα ἐνεργείας, τῆς αὐτῆς εἶναι οὐσίας. καὶ ὅπερ τὰ τῇ οὐσίᾳ διαφέροντα, καὶ τῇ ἐνεργείᾳ διαφέρουσι. καὶ τὰ τῇ ἐνεργείᾳ διαφέροντα, καὶ τῇ οὐσίᾳ διαφέρουσιν. Ὁ δ' ἐν δαμασκῷ θεῖος διδάσκαλος ἐν τοῖς θεολογικοῖς δύο φησὶν ὅτι Χριστοῦ τὰς ἐνεργείας λέγειν ἀναγκαῖον, διὰ τὸ δηλὸν τῆς φύσεως. ὧν γὰρ ἡ φύσις παρηλλαγμένη, τούτων διάφορος καὶ ἡ ἐνέργεια. ὧν δὲ ἡ ἐνέργεια παρηλλαγμένη, τούτων ἡ φύσις διάφορος. καὶ τὰ ἀνάπαλιν ὧν ἡ φύσις ἡ αὐτὴ, τούτων καὶ ἡ ἐνέργεια ἡ αὐτὴ. καὶ ὧν ἡ ἐνέργεια μία, τούτων καὶ ἡ οὐσία μία καὶ τοὺς θεηγόρους Πατέρας. Καὶ πάλιν. Οἱ δὲ ἅγιοι Πατέρες συμφώνως εἰρήκασι, τὰ τῆς αὐτῆς οὐσίας, καὶ τῆς αὐτῆς εἶναι ἐνεργείας. Καὶ αὖθις. Δεῖ πάντως καταλληλα ταῖς φύσεσιν εἶναι τὰ φυσικά. ἀδυνάτον γὰρ ἐλλιπῆς φύσεως ὕπαρξιν εἶναι. ἡ δὲ κατὰ φύσιν ἐνέργεια οὐ τῶν ὄντος ὑπάρχει. καὶ δῆλον ὅτι ὅτε εἶναι ὅτε γινώσκεσθαι τὴν φύσιν δυνατὸν ἀΐδιον τῆς κατὰ φύσιν ἐνεργείας. δι' ὧν γὰρ ἐνεργεῖ ἕκαστον τὴν οἰκείαν φύσιν πιστεύεται. ὅπερ ἐστὶ μὴ τρεπόμενον. καὶ πάλιν ἐν τοῖς αὐτοῖς. εἰ μία καὶ Χριστοῦ ἡ ἐνέργεια ἡ αὐτὴ τῶν θείων καὶ ἀνθρωπίνων ποιητικὴ, οὐδὲν δὲ τῶν ὄντων ἐν τοῖς κατὰ φύσιν μόνον τὰ ἐναντία ποιεῖν δύναται. οὐ γὰρ τὸ πῦρ ψύχει καὶ θερμαίνει, οὐδὲ ξηραίνει καὶ ὑγραίνει τὸ ὕδωρ, πῶς ὁ φύσει ὢν θεὸς, καὶ φύσει νόμῳ ἀνθρωπος πάτε θαύματα, καὶ τὰ παθήματα μιᾷ ἐνεργείᾳ ἐτέλεσε; καὶ αὖθις. Εἰ πᾶσα ἐνέργεια φύσεώς ἐστιν οὐσιώδης ὁ εἰζεῦ κίνησις, ὡς οἱ περὶ ταῦτα δεινοὶ διειλήφασι, πολὺ φύσιν τις εἶδεν ἀκίνητον, ἢ παντελῶς ἀνενέργητον, ἢ ἐνέργειαν ἄρρηκτον οὐφυσικῆς δυνάμεως ὑπάρχουσαν κίνησιν; Τί δὲ περὶ τούτων ὁ λαμπρότατος φημὶ τῆς ἐκκλησίας καὶ φωστὴρ καὶ ὁδηγὸς Κύριλλος; Εἰρήνην φησὶ τὴν ἐμὴν ἀφίημι ὑμῖν. Εἰ τοίνυν ἑαυτοῦ τῆς εἰρήνην φησὶν, ὡς ἴδιον, ἀγαθὸν, καὶ φυσικὸν ὑπάρχον αὐτῷ, πῶς οὐ σαφὲς ὅτι περὶ οὐ μετοχικῶς δηλῶν τὴν ἡμῶν τὰ Πατρὸς ἐξαίρετα διαβαίνει, ἀλλ' οὐσιώδης ἕλκει λόγῳ δηλῶν γεγενημένον τὰ τοῦ γενήσαντος ἴδια; Καὶ πάλιν. Πάντων οὖν ὅσα δὴ καὶ πρέσεσι τῷ πατρὶ κατὰ φύσιν καὶ ἐν υἱῷ κειμένων φυσικῶς τε καὶ οὐσιωδῶς, τὰς

ὅσα ἔσται πόιημα λέγων αὐτὸν τοῖς ἀφύκτοις τῆς δυσφημίας ἐγκλήμασιν ἔνοχος. πῶς γὰρ ὅσα εἶεν ἀλλήλοις ὁμοφυῆ τὰ τῆς αὐτῆς ὄντα φύσεώς τε καὶ ἐνεργείας; Καὶ οἱ μὲν διδάσκαλοι ταῦτα καθάπερ ἤκουσας. Σὺ δὲ τί τοῖς τούτοις αὐτοὺς φῆς ὦ φιλόσοφε; ἰδοὺ γὰρ καὶ φυσικήν σοι, καὶ οὐσιώδη τὴν θείαν ἐνέργειαν τοῦ θεοπρεπῆ; καὶ ἄκλινον, καὶ ἔμφυτον, καὶ οὐ τῶν ὄντος τῆς φύσεως, καὶ τῇ θείᾳ φύσει κατάλληλον καὶ χαρακτηριστικὴν ταύτης. διὰ πολλῶν ὁμοῦ τοῦ μακρῶν λόγων οἱ θεολόγοι ἀπέδειξαν. τοῦ ὅπερ περὶ ταύτης αὐτῆς τῆς θεοῦ φυσικῆς ἐνεργείας καὶ τούτοις ὁ λόγος, περὶ ἧς τοῦ μεγάλου πατρὶ βασιλείῳ φημὶ. καὶ διὰ τοῦτο τοῦ τὰ παραδείγματα τοῦ τὰς λέξεις αὐτοῦ, σωρεχῶς εἰς μαρτυρίαν τῶν οἰκείων λόγων λαμβάνουσι τοῦ τῶν ἱερῶν πατέρων καὶ διδασκάλων πυκνὰ παρεβάλλον μαρτυρίαν, αὐτόντε ἥστον παρὰ τῶν ἄλλων τὴν μέγαν, καὶ τὸν σοφὸν μετ' αὐτοῦ Κύριλλον, τοῦ δὴ τοῦ τοὺς παρὰ αὐτῶν ἥτε, καὶ μετ' αὐτοὺς αἰνιττόμενοι, τὰ αὐτὰ περὶ τῶν αὐτῶν ἐν τῷ αὐτῷ θεολογήσαντας Πνεύματα, ὅδε καὶ ἡμῖν ὁ λόγος ὑπέσχετο δεῖξαι. Μᾶλλον δὲ, πηγὴν τὰς τῶν ἄλλων ἀνεροῦσαν ἐνταῦθα καὶ περιεργάζεσθαι μαρτυρίας, ἐξὸν αὐτὸν αὖθις τὴν μέγαν, ἐξηγησάντε, καὶ μαρτυρία τῶν οἰκείων παρελθεῖν λόγων, καὶ διὰ τοῦ αὐτοῦ τὰ αὐτοῦ πιστώσασθαι. Φησὶ πιγαρουῦ ἐν τοῖς περὶ θεοῦ δύνομιον ὁ μέγας βασίλειος αὖθις. τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον αὔζησιν οὐ ζητεῖ, τελειόπαγον ὄν. διὸ καὶ παρ' αὐτῷ πάντα τέλεια. ἀγάπη. χαρὰ. εἰρήνη. μακροθυμία. χρηστότης. σοφία. σώφρων. βελὴ. ἀσφάλεια. εὐσέβεια. γνῶσις. ἁγιασμὸς. ἀπολύτρωσις. πίστις. ἐνεργήματα δυνάμεων. χαρίσματα ἰαμάτων, καὶ ὅσα τούτοις παραπλήσια. οὐδὲν ἔχον ἐν ἑαυτῷ ἐπίκτητον. ἀλλ' ἀΐδιος πάντα ἔχον ὡς Πνεῦμα θεοῦ, καὶ ἐξ αὐτοῦ πεφηνὸς. ἄπον αὐτὸν ἔχον ὡς πηγὴν ἑαυτοῦ, κἀκεῖθεν πηγάζον. πηγὴ δὲ αὐτὸ τοῦ παρὰ πηγάζον ἀγαθῶν. ἀλλὰ τὸ μὲν ὅν θεοῦ πηγάζον ἐνυπόστατον ἐστι. τὰ δὲ ἐξ αὐτοῦ πηγάζοντα ἐνέργειαι αὐτοῦ εἰσι. σωφρὸν δὲ τούτοις ὁ μέγας φιλόσοφος ἀθανάσιος περὶ τοῦ θείου φημὶ Πνεύματος, μὴ γνωριστὸν φησιν ἐπικτητὸν ἐπὶ τοῦ Πνεύματος εἰπεῖν. ὅτε τὸ ἅγιον. ὅτε τὸ ἄφθαρτον. ὅτε τὸ ἀγαθὸν, ὅτε ἀλλό τι τοῦ θεοῦ θεωρουμένων, λέγω εἶναι ἐπίκτητον τῷ ἁγίῳ Πνεύματι. ἀλλὰ φύσει ἅγιον, φύσει ἀγαθὸν, φύσει ἀθάνατον, ὡς Πνεῦμα θεοῦ, καὶ ἐξ αὐτοῦ πηγάζον, εἴπαν ὁπόταν ἐνεργούμενον. Ἤκουσας γεηγορεῦ, πῶς ὁ μέγας βασίλειος τοῦ περὶ θεοῦ λόγων σαφῆ καὶ ἀπλοῦν λόγον ὁπείνον καὶ ἐπὶ σαφηνίζει καὶ διαλυκάνει, ὅτε μὲν τοῦ τὸν καθηγητὴν δύνομιον, καὶ τοῦ τὸν ὁπείνον ὁμοῦ καὶ τοῦ τὸν σὺν μετ' αὐτοῦ θαυμασίου τοῦ παύου τὸν λόγον ποιούμενος, οἱ αὐτοὶ καὶ ἐστι παντάχοθ, καὶ περὶ τοῦ αὐτῶν ὡσαύτως ἀεὶ φθέγγονται, τῷ θείῳ δηλαδὴ ἐμπνεόμενοι Πνεύματι. φυσικῶς τε γάρ φησι, καὶ ἀΐδιος τοῦ τῷ θεῷ τὰ περὶ αὐτὸν θεωρούμενα, αὐτὰς τὰς θείας ἐνεργείας τε ἐξ αὐτοῦ πηγάζειν ὡς φυσικὰ, καὶ μηδὲν τούτων ἐπίκτητον εἶναι παρ' αὐτῷ. Τί οὖν ὦ φιλόσοφε ταῦτα, περὶ ὧν ὁτοσοῦτος λόγος τοῖς θεολόγοις, καὶ ἡ θεολογία, τε ἡ θεοπρεπὴς ἀλάθεια. εἰσὶ τὰ, ἢ κτίσμα τοῦ ἀπλῶς εἰσιν ὄντα, καὶ διάκενος ἠχος ῥημάτων πραγμάτων ἔρημος; οὐ μὲν οὖν ἐν ταῦτα μόνον καὶ τὰ τοιαῦτα διατελεῖς περὶ τούτων φρονῶν. ἀλλὰ καὶ μακράτινα πρὸς εἰρωνείαν, καὶ τὸν ὕβριν καταχεῖ τῶν φυσικῶν τούτων ἰδιωμάτων τοῦ θεοῦ, καὶ ἀνυσίους καὶ ἀνυπάρκτους θεότητας ἀναιχμωτῶν λέγεις αὐτὰ, καὶ ἡμῖν δῆθεν ἐμπαί-

ἐμπαίζων τε καὶ καταμωκώμενος, μᾶλλον δὲ καὶ Θεὸν Βλασφημῶν ἀναίδην, καὶ τοὺς ἐκείνου μύστας καὶ θεολόγους, οὗτοι καὶ ἡμῶν ἡ θεολογία, πρὸς τὴν σῶν ἀνουσίων καὶ ἀυπάρκτων ἐνεργῶν λέγῃς, ὦ μιαιφαῖς καὶ ψυχῆς, καὶ γλώττης, μηδὲ πρὸς ἐξ οὐρανοῦ δείσας πτηνῆρας, μηδὲ τοὺς τοῦ μέλλοντος πυρὸς ἀσχέτους καὶ φοβεροὺς ῥύακας εἰ τοὺς ὑβριστὰς καὶ σὲ τὴν θεότητος μιμοῦσιν. οἱ δὲ καθηγηταὶ τῆς εὐσεβείας οὗτοι καὶ ἀπλανεῖς τῶν περὶ Θεοῦ λόγων διδάσκαλοι, μηδὲ εἶναί φασιν ὅλως Θεὸν δυνάμενα, οὐχὶ τὴν φυσικῶν ἰδιωμάτων αὐτοῦ. ἐπεὶ μηδὲ φύσιν ποτὲ τοῦ διανοεῖν σωτεύειν, οὐχὶ τὴν αὐτῆς φυσικῶν. ἐγὼ δ' ἐμαυτὸν οὐκ οἶδ' ὅπως ἔλαθον, εἰς τοὺς περὶ θείων ἐνεργῶν καὶ αὖθις ἐξενεχθεὶς λόγους, καίτοιγε καὶ πολλοῦ τῶν τε πλήθει καὶ τῷ μεγέθει σύνοιδε τοῖς θεολόγοις διδασκάλοις περὶ τούτων εἰπεῖν ἐν τοῖς φθάσασιν, ὡς μηδὲ τὴν καθ' ὑπερβολὴν ἐρεσκὸν καὶ πολέμιον ἀπαλλάγην ἐκείνοις ἔχειν. Τοῦτο δ' ὁ περὶ Παλαμᾶν φησὶ, καὶ ἀπαλλάγην δοκῶν αὖπις, δηπὸ τὰ αὐτὰ συνεχῶς ἄγων τὸν λόγον καὶ περικαλούμενος, καὶ τῆς ἡδονῆς λαμβάνων ὡσανεὶ μηδέποτε κόρον. Ἀλλ' δηπὸ τὸν αὐτὸν καὶ αὖθις, καὶ δὴ καὶ τὴν ἀπαλλαγόμενον ὑπ' αὐτοῦ, βλασφημούμενον περὶ θεότητος ἐπανέλθωμεν λόγον. φησὶ τοιγαροῦν περὶ τὴν οἰκεῖον ἀκροατὴν πάλιν ὁ γρηγορᾶς.

Ὁρᾷς πῶς ἐκ τῶν γνωμῶν θαυμάτων καὶ πραγμάτων ἐτυμολογούμενα τὰ ὀνόματα, παρωνύμως λέγονται κἀπὶ τοῦ Θεοῦ; Τοῦτο δέ ἐστιν ὃ καὶ ὁ μέγας φησὶ Βασίλειος, ὅτι μόνην τὴν ἐνεργοῦντος τὴν δύναμιν διὰ τῶν ἐνεργῶν καταινοήσεως ὀπιγνῶναι δυνάμεθα. ὁ δὲ παλαμᾶς ἅπαντ' ὡς εἴρηται τὰ ἐκ τῶν τοιούτων ἐνεργῶν πολυγάμενα ὀνόματα, καθάπαξ ἀκλίτους μὴ ὀνομάζει θεότητος, ὁρωμένας δ' αἰθητοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ διαφόρους ἀλλήλων τε ἅμα, καὶ τῆς θείας ἐκείνης φύσεως. Πάλιν δὲ τὴν οἰκείαν μετ' δύνομίν καὶ ἐστὶ ἐπανέρχεται σύγχυσιν, ὅφησι πρὸς ἐκείνον, καὶ δι' ἐκείνου καὶ πρὸς τοῦτον αὖθις ὁ μέγας Βασίλειος. Τὰ γὰρ ἤδη καὶ φυσικὰ τοῦ Θεοῦ, κλίσματα σωνήθως καλέσας, ὃ δὴ καὶ τῆς αἱρέσεως αὐτοῦ τὸ κεινὸν καὶ καθόλου γνώρισμα, ἀπὸ τῶν κλισμάτων. ἐπὶ αὐτὴν τὴν οὐσίαν ἀναφέρεται τὰ ὀνόματα λέγει, διαπλῶς βλασφημῶν. τῷ τε εἰς κλίσιν καταπαῦ φημι τὰ πρόσωπα τῷ Θεῷ φυσικῶς, καὶ δ' αὖπαλιν καὶ ζῶν αὐτοῖς τὴν ἀδιαιρέτως πηγάζουσαν αὐτὰ φύσιν καὶ τοῦτους τοὺς θεολόγους. καὶ τῷ μὴ ἀπὸ τῶν κλισμάτων δηπὸ τὴν θείαν ἐνέργειαν καὶ τὴν δύναμιν, ἀλλ' ἐπ' αὐτὴν ἀναγκάζεται τὴν θείαν οὐσίαν, ὃ δὴ καὶ τοῦ δύνομίν καὶ τὸ καθ' ἑκάστου πονηρᾶς δόξης καθαρός ἐστι τόκος. Ἀλλ' ἀσχωνέτω καὶ ἄμφω τοῦτος Παῦλος ὁ μέγας, ῥωμαίοις οὕτοσὶ γράφων. ὃ δὴ καὶ εἰπόντες ἔφθημεν, ὅτι τὸ γνωστὸν τοῦ Θεοῦ, φανερόν ἐστι τοῖς ἀνθρώποις, ὁ γὰρ Θεὸς αὐτοῖς ἐφανέρωσε. τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται, ἥτε ἀΐδιος αὐτοῦ δύναμις καὶ θειότης. ὅπερ ὁ θεῖος Μάξιμος ἀφηνίζων, ταῦτα φησὶ τὰ ποιήματα τοῦ Θεοῦ, κατὰ φύσιν μὲν τοῦ δεῖσθαι δι' ἡμῶν γνωστικῶς ὑφ' ἡμῶν θεωρούμενα τοὺς καθ' οὓς γεγόνασι λόγους κρυφίως ἡμῖν ἀπαγγέλλουσι, καὶ τὴν ἐφ' ἑκάστῳ ποιήματι θεῖον σκοπὸν, ἑαυτοῖς συνεκφαίνουσι. καθ' ὃ καὶ οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ, καὶ τὸ στερέωμα τῶν χειρῶν αὐτοῦ ἀναγγέλλει ποίησιν. αὐτοῦ δὲ δυνάμις ἐστὶ καὶ θειότης ἡ συνεκτικὴ τῶν ὄντων πάντων, καὶ ἡ κατ' αὐτὴν ἐκθεωτικὴ τῶν πεποιημένων ἐνέργεια.

Βασίλει-

Βασίλειος δ' αὖθις ὁ μέγας αὐτὸ τοῦτο διαπορῶν, πρὸς τοῦτο πάλιν δυνάμενος τοιάδε φησὶ. τὸν δὲ ἐξαίρετον τῆς γνώσεως τοῦ μονογενοῦς, ἢ τοῦ ἁγίου Πνεύματος καταλείψουσιν, εἴπερ αὐτοὶ τὴν οὐσίας αὐτῆς ἔχουσι τὴν κατάληψιν. οὐδὲ δὴ τὴν δυνάμεως, καὶ τὴν ἀγαθότητος, καὶ τὴν σοφίας τοῦ Θεοῦ τῷ μονογενεῖ τὴν θεωρίαν παρεκνεύμαντες, συμμετρον ἑαυτοῖς φήσουσι τῆς οὐσίας τὴν κατανόησιν. πᾶν γὰρ ὅσον τὸ ἐναντίον εἶκος, αὐτὴν μὴν τὴν οὐσίαν ἀπερίληπτον εἶναι παντὶ, πλὴν ἢ τῷ μονογενεῖ, καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι. ἐκ δὲ τῶν ἐνεργῶν τοῦ Θεοῦ ἀναγομένους ἡμᾶς, καὶ διὰ τῶν ποιημάτων τὴν ποιητὴν ἐννοοῦντας, τῆς ἀγαθότητος αὐτοῦ καὶ τῆς σοφίας λαμβάνειν τὴν αἴσθησιν. Τοῦτο γάρ ἐστι τὸ γνωστὸν τοῦ Θεοῦ, ὃ πᾶσιν ἀνθρώποις ὁ Θεὸς ἐφανέρωσε. καὶ πάλιν πρὸς τὴν αὐτὸν. δυνάμεως φησὶ καὶ σοφίας καὶ τέχνης, οὐχὶ δὲ τὴν οὐσίας αὐτῆς ἐνδεικτικά ἐστι τὰ ποιήματα. καὶ οὐδὲ αὐτὴν πᾶσαν τοῦ δημιουργοῦ τὴν δύναμιν ἀναγκαίως παρίστησιν. Θέαμοι δὲ καὶ τὴν ἀνάθησιν τοῦ κενοῦ Τοῦτο τὴν θεολογικῶν λόγων ἐξηγητοῦ. οὐ μόνον γὰρ ἐκείνων οὐδύνασται σωτεῖναι, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς αὐτὸν καὶ τοὺς οἰκείους ἀγνοεῖ λόγους, μὴ εἰδὼς ἅπερ λέγει.

Τοῦτο δὲ γὰρ φησίν ἐστιν, ὃ δὲ ὁ μέγας φησὶ Βασίλειος, ὅτι μόνην τοῦ ἐνεργοῦντος τὴν δύναμιν διὰ τῆς τῶν ἐνεργῶν καταινοήσεως ὀπιγνῶναι δυνάμεθα. καὶ εἰ μόνην, ὡς δὲ αὐτὸς συμμαρτυρεῖν ἐπαῦθα τῷ μεγάλῳ δοκεῖς, τοῦ ἐνεργοῦντος δύναμιν, διὰ τῆς τῶν ἐνεργῶν καταινοήσεως ὀπιγνῶναι δυνάμεθα, ἔχομεν τὸ ζητούμενον, καὶ λόγος οὐδεὶς ἔτι. ἐπειδὴ δὲ ἡμεῖς αὐτὸ δὴ τοῦτο πρὸς τοῦ διδασκάλου τοῦτο παραδοθέντες φαμὲν, ὅτι δυνάμεως καὶ σοφίας ἐνδεικτικά ἐστι τὰ ποιήματα.

Ἀλλ' ἐγώφησι γρηγορᾶς, τὴν οὐσίαν εἶναί φημι ταύτης τὴν δύναμιν, ἀλλ' οὐκ ἄλλην καὶ ἄλλην. οὐδὲ διαφορὰν ἐννοῶ τὴν διανοῶ μεταξύ. Τοῦτο οὖν λέγεις, ὅτι μόνην τοῦ Θεοῦ οὐσίαν ὁπ κ τὴν ἐνεργῶν καταινοήσεως ὀπιγνῶναι δυνάμεθα; ἐκ τὸ ἄλλο τῷ Θεῷ καταλιμπάνων ἄγνωστον σοὶ, μόνην λέγεις ὀπιγνώσκειν τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ. ἀλλ' ὁ μέγας Βασίλειος οὐχ οὕτω ταῦτα βούλεται βέλτιστε. τὸ γὰρ φησιν ἐξαίρετον τῇ γνώσει τοῦ μονογενοῦς, ἢ τοῦ ἁγίου Πνεύματος καταλείψουσιν, εἴπερ αὐτοὶ τὴν οὐσίας αὐτῆς ἔχουσι τὴν κατάληψιν. καὶ πάλιν, δυνάμεως φησι καὶ σοφίας καὶ τέχνης, οὐχὶ δὲ τὴν οὐσίας αὐτῆς ἐνδεικτικά ἐστι τὰ ποιήματα καθάπερ ἤκουσας, εἴπερ ἤκουσας. καὶ ὅτι εἰκὸς τὴν μὴν φύσιν αὐτὴν ἀπρόσιτον εἶναι παντὶ, ἐκ δὲ τῶν ἐνεργῶν τοῦ Θεοῦ πρὸς αὐτὸν ἀναγομένους ἡμᾶς, τὴν ἀγαθότητος αὐτοῦ καὶ τῆς σοφίας λαμβάνειν τὴν αἴσθησιν. Εἶτα πόθεν ὦ φιλόσοφε κἀκεῖνον λογίων, ἢ διδασκαλικῶν ὁρμώμενος ἐξηγήσεών τε καὶ λόγων, τὴν περὶ τοῦ ἡλιοτὴν, καὶ πλήρεις θεολογίαν ἐξήνεκας, ὅτι κ τὴν ἐνεργῶν καταινοήσεως ἤτοι τὴν κλισμάτων ὡς αὐτὸς φῆς, ἄλλην γὰρ ἐκ οἶδα πλὴν ταύτης ἐνέργειαν, μόνην ἐδυνήθης γνῶναι τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ. ποῖός σε πονηρὸς δαίμων ἐμυσαγώγησε ταῦτα, τὸ οἴεσθαι καὶ γὰρ φησιν ὁ μέγας Βασίλειος, καὶ ὅτι παντῶν Θεοῦ αὐτὴν τὴν οὐσίαν ἐξευρηκέναι, πολλῆς ὑπερηφανίας ἐστὶ καὶ φυσιώσεως. κεδὸν γὰρ καὶ αὐτὸν ἀπαρεύπλουσι τὴν μεγαληγορίαν τὴν εἰπόντα, ἐπάνω τῶν ἀστέρων θήσομαι τὸν θρόνον μου.

Καὶ ὁ νύσσης θεῖος γρηγόριος πρὸς δύνομιον οὕτω φησὶν. ὁ μὲν Θεὸς ἔστι καθ' ἑαυτὸν ὁ, τί ποτε καὶ εἶναι πιστεύεται. ὀνομάζεται δὲ παρὰ τῶν πιστῶν, ἀπὸ τῶν ἐνεργειῶν αὐτοῦ ὅ ἐστιν, ἀλλ' ἐξ ὧν ἐνεργεῖν περὶ τὴν ζωὴν ἡμῶν πεπίστευται. καὶ Θεὸν γὰρ

γὰρ αὐτὸν λεγόντες, τὸν ἔφορον καὶ ἐπόπτην καὶ διορατικὸν τῶν κεκρυμμένων ὑπονοοῦμεν. Ὁ δὲ θεῖος χρυσόστομος οἱ σοφιστὰί φησιν, οὐ μόνον τὸ τοῦ οὐσίαν εἶναι θεὸς ἀγνοοῦντες φαίνονται, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς σοφίας αὐτῆς πόση τίς ἐστιν, ἀποροῦσι. καίτοιγε οὐκ οὐσία ἀπὸ τῆς σοφίας, ἀλλ' ἡ σοφία ὄντως οὐσία. ὅταν οὖν μηδὲ ταύτην δυνάμενοι καταλαβεῖν μὴ ἀκεραιείας, πόσης ἀνοίας. τὸ τὴν οὐσίαν αὐτὴν νομίζειν δυνάσθαι τοῖς οἰκείοις ὑποβάλλειν λογισμοῖς. ὁ δὴ καὶ γεγηγορὼς ὑπὸ μὴ τῶν ἀνομοίων ἐκείνων ἄνωθεν πέπονθεν, οὐ τοὺς θεολόγους τουτοὶ μόνους, ἀλλὰ καὶ προφήτας ἅμα καὶ ἀποστόλους, μᾶλλον δὲ τὰς ἀνωτάτω περὶ θεὸν δυνάμεις αὐτά φημι τὰ χερουβίμ. καὶ τὰ σεραφίμ ὑπὸ τῶν ἄγαν ἀπονοίας τε, καὶ ἀνοίας κάτω κεκαταλειπόν, καὶ μόνον κακῶς αὐτὴν διόμενον εἰδέναι τὴν ἀκατάληπτον καὶ ἀπερμήνευτον καὶ ἀπερινόητον οὐσίαν τοῦ θεοῦ; καὶ τὸ τούτων ἔτι κεκρυμμένον, ὅτι διανοίας οὕτω καὶ ἀπονοίας εἶχον αὐτὸς, εἰθ' ἡμῖν ἐγκαλεῖ, καὶ τοῖς ἡμετέροις τὴν φύσει ἀόρατον θεὸν, ὁρατὸν ταῖς ἐνεργείαις γίνεσθαι σώζοντα τῷ σοφῷ γρηγορίῳ, καὶ τοῖς λοιποῖς λέγουσι θεολόγοις, ἐνίοις τοῖς περὶ αὐτὸν ἰδιώμασι καθορώμενον. Ἐκεῖνο δὲ πόθεν ἔχεις λαβὼν ὦ φιλόσοφε, ὅτι τὸν τοῦ θεοῦ φυσικώτατα καὶ ἄφθορον ἐνέργειαν, ἣν δὴ καὶ πληθυντικῶς οἱ θεολόγοι πάντες ὀνομάζουσι καὶ θείας ἐνεργείας αὐτάς φασι, καὶ παρεπόμενα, καὶ ἰδιώματα τοῦ θείας φύσεως, πόθεν οὖν ἀκριβῶς ἔχεις, ὅτι θεότητας ἡμεῖς ταύτας φαμὲν ἀκτίσας, καὶ ἰδία καὶ χωρὶς τοῦ θείας φύσεως ὄντας ὡς φῆς τὰς αὐτὰς, καὶ ὑποστάτας αὐ, καὶ ἀνυπάρκτους κατὰ ταὐτὸ; Σοὶ δὲ καὶ μόνῳ καὶ τοῖς ἀλλοκότῳ διανοίᾳ τὰ περιττὰ καὶ καινὰ καὶ ἀλλήλοις ἀσύμφωνα ταυτὶ ἀναπλάσματα, ἃ δὴ καὶ ἀλαθυλλεῖς παντάχοῦ καὶ λέγων, καὶ γράφων, καὶ διδάσκων τὰς παῖδας, καὶ παίζων ἐν ὑπαικτοῖς, καὶ γελοποιῶν ὡς ἔθος, καὶ συκοφαντῶν τὴν χριστοῦ ἐκκλησίαν, τῷ ἄτοπον πονηρὰν καὶ δαιμονιώδη ταυτηνὶ συκοφαντίαν, καὶ τοὺς μὴ κακέργους καὶ πονηροὺς ἐπαινίσας τῇ κατ' εὐσέβειαν ἀληθείᾳ, τὰς τῶν ἀπολυσέρων καρδίας τηκήσων, καὶ θορυβῶν, καὶ πολυώπινα τὸ πάλον καὶ τὴν ἀπιδίαν ἐπάγων αὐτοῖς, κατατέμνων τε καὶ παραφθείρων τὰ τοῦ χριστοῦ μέλη, καὶ ἔνοχος τοῦ σώματος αὐτοῦ γινόμενος καὶ τοῦ αἵματος καὶ τὰς πάλαι χριστοκτόνους ἐκείνους. ὧν δεινότητος μὴ ἡ τόλμα, καὶ μέχρις αὐτῶν ὑρανῶν ἐλάσαι τῷ μεγέθει, δεινοτέρα οὖν ἡ ἀπώλεια, τὰ γὰρ μέλλοντα σιωπῶ. Ἡμεῖς μὲν γὰρ καὶ λέγοντες καὶ γράφοντες καὶ διαλεγόμενοι καὶ κοινῇ καὶ ἰδίᾳ, καὶ πάντοτε καὶ πανταχοῦ, μίαν ἴσμεν θεότητα πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος, καὶ θεὸν ἕνα καταγγέλλομεν, ἀκτίστον, ἐνεργῆ, θελητικὸν, παντοδύναμον. καὶ τοὺς μὴ οὕτω φρονοῦντας, ὡς τοὺς ὑγιοῦς ἡμῶν πίστεως ἀλλοτρίους τῷ ἀναθέματι καθυποβάλλομεν, καὶ τὰ τῶν θεολόγων ἡμῶν πατέρων διδασκαλίαν τε καὶ παράδοσιν. Οὐ γὰρ ὡς οἱ ἑβραῖοι σέβομεν ἕνα θεὸν ἐν μιᾷ ὑποστάσει τῶν καθ' ἡμᾶς φησι σοφῶν, οὐχ ὡς ὁ σαβέλλιος, οὐχ ὡς ὁ ἄρειος, καὶ δυνόμιος. ὃς καὶ ταῦτα παραλαβὼν κατεσκέδασεν, ἅπερ νῦν οἱ περὶ γρηγοραῖ καὶ ἀκίνδυνον διδάσκουσίτε καὶ γράφουσιν, ὅτι ὁ θεὸς μόνον οὐσία ἐστὶ, καὶ διὰ τὸ ἀπλοῦς εἶναι, ἢ τελέως ἐστὶν ἄληπτος ἢ τελέως ληπτὸς, διὸ καὶ πᾶν θεῖον ὄνομα τοῦ θείας οὐσίας ἐστὶ σημαντικὸν, καὶ ἀπὸ τῶν κλισμάτων, ἐπ' αὐτῷ τοῦ θεοῦ τὴν οὐσίαν ἡμᾶς ἀνάγειν. μὴ σωιέντες δὲ γεγήρα νύσης, λέγοντος,

ὁ ἀόρα-

ὁ ἀόρατος τῇ φύσει, ὁρατὸς ταῖς ἐνεργείαις γίνεται τοῖς περὶ αὐτὸν ἰδιώμασι καθορώμενος. καὶ τοῦ μεγάλου βασιλείου σοφίας, καὶ τέχνης, καὶ δυνάμεως φάσκοντος, ἀλλ' οὐχὶ τὴν οὐσίας αὐτῆς ἐνδεικτικά ἐστι τὰ ποιήματα. οὐκοῦν πιγαρουῶ κατ' ἐκείνους ἡμεῖς ἕνα σέβομεν θεόν. ἀλλὰ σέβομεν ἕνα θεὸν ἀκτιστόν τε, ἐνεργῆτε καὶ παντοδύναμον. ἕνα μὲν κατὰ τὴν οὐσίαν, ἀκτιστόν τε οὖν καὶ γνωριζόμενον ὑποστάσεσιν. ἐνεργῆ δὲ, καὶ παντοδύναμον ὡς ἐνεργείας ἔχοντα καὶ δυνάμεις. ἄκτιστον δὲ καὶ κατὰ τὴν οὐσίαν, καὶ κατὰ τὰς ὑποστάσεις, καὶ κατὰ τὰς δυνάμεις, καὶ κατὰ τὰς ἐνεργείας. οὐ δὲ καὶ τῶν ἐν τῷ θεῷ κτιστὸν, ὡς οὐδὲ τὸν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τὸν ἄκτιστον, φησὶν ὁ θεῖος καὶ σοφὸς μάξιμος. Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς περὶ τῶν αὐτῶν. ταῖς πνευματοκινήτοις τῶν ἁγίων πατέρων ἐπάρμοι ψήφοις; καὶ ταῖς ἐφ' ἡμῶν τινοδικαῖς ὑποφάσεσιν, ὑποβαλλόμεθα, καὶ ἀναθέμασι καθυποβάλλομεν καθάπερ πρότερον, οὕτω καὶ νυνὶ, εἰμὴ μετεμελήθεεν, τοὺς δύο θεοὺς λέγοντας θεότητας κτιστὴν καὶ ἄκτιστον, καὶ τὴν μὲν θείαν φύσιν μόνην ἄκτιστον θεότητα, τὴν δὲ λαμπρότητα τοῦ θείας φύσεως, καθ' ἣν καὶ ὁ κύριος ἐν ταβὼρ πεπείρανε τοὺς μαθητὰς, καὶ πᾶσαν δυνάμιν καὶ ἐνέργειαν θείαν, καὶ πάντα τὰ περὶ τὴν θείαν φύσιν θεωρούμενα καὶ θεολογούμενα, θεότητα κτιστὴν. ἡμεῖς δὲ μίαν θεότητα προσκυνοῦμεν, καὶ πρεσβεύομεν καὶ παντὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ καὶ ἁγίου πνεύματος. οὐκ ἐν οὐσίᾳ δὲ μόνῃ, ἀλλὰ καὶ δυνάμει, καὶ ἐνεργείᾳ ἀκτίστῳ, καὶ πᾶσι τοῖς περὶ τὴν οὐσίαν θεωρουμένοις καὶ θεολογουμένοις. καὶ αὖθις. Οὐδὲ θεότητας λέγομεν ἡμεῖς. οὐδ' ὑπερκειμένην, καὶ ὑφειμένην, ἀλλὰ μίαν, οὐκ ἐν οὐσίᾳ δὲ μόνον, ἀλλ' ἐν τῇ αὐτῇ πάντων τελειότητι θεωρουμένην, ὡς καὶ ὁ νύσσης θαυμάζει γεγηγορὼς φησι. τίνων τούτων; αὐτεξουσιότητος. σοφίας. ἀγαθότητος. δημιουργικῆς. θεοπρεπεῖς. θελητικῆς δυνάμεως. Καὶ τοιαῦτα μὲν ἡμεῖς ἰδία τε, καὶ κοινῇ τοῖς τε ἡμετέροις ὁμιλοῦντες, καὶ τοῖς ἐναντίοις διαλεγόμενοι, καὶ λεγόμενα καὶ γεγραμμένα ὥσπερ ἔφην. ἵνα δὲ καὶ σωφρονικῶς καὶ λόγοις καὶ γράμμασιν εἴπωμεν, ἴσασι μὲν καὶ ἡ μεγάλη καὶ θαυμαστὴ πόλις αὕτη, μᾶλλον δὲ τὸ τῆς πόλεως πλεῖστον καὶ κάλλιστον, ὅσοι φημὶ τοτε τοῖς ἐκεῖ λεγομένοις παρῆσαν. οὐδὲ γὰρ ἐν γωνίᾳ φησὶ πέπρακται ταῦτα. καὶ ὁ σωφρονικὸς δὲ νόμος παρὼν, τὰ μὲν ἤδη δεδήλωκε. τὰ δὲ καὶ σαφῶς δηλώσει. τὶ δὴ ὁ νόμος φησὶ; Πολλῶν μεταξὺ λόγων κινηθέντων, ἤρξαντο οἱ διαφερόμενοι τῆς κατὰ θεσσαλονίκης κατηγορίας. ἡ δὲ ἦν τοιάδε. ὡς ἄρα ἔνιοι τῶν ἑαυτοῦ συγγραμμάτων γράφει πολλάκις δύο, καὶ πολλὰς θεότητας, καὶ ταύτας ὑπερκειμένας τε, καὶ ὑφειμένας. τὸν τὸν τὸ λόγον πολλάκις εἰπόντων καὶ παρικροτησάντων, καὶ ταύτας δὴ τὰς φωνὰς καταχωμένων, ὁ δυσεβέστατος βασιλεὺς ἐπὶ τούτοις ἠνέσθω ἡμῖν φανερὸν ἐκέλευσε, πότερον τὰ λαληθέντων ἐν αὐλαῖς ποιεῖσθε τὰς λέξεις αὐτὰς, ἢ τὰ διὰ τὰ λέξεων δηλούμενα πράγματα, ἢ καὶ ἀμφότερα. εἰ μὲν δὴ ὁ πόλεμος περὶ τὰ πράγματα, τὴν σκιὰν τοῦ πράγματος πολεμεῖς, τῇ λέξει παρακαθήμενος. ἐξετασέον γὰρ δὴ αὐτὰ γυμνὰ τὰ πράγματα. καὶ παρὰ τῶν θεολόγων τὴν ἐν τούτοις ἀλήθειαν ζητητέον. εἰ δὲ τοῖς πράγμασι τῶνθα σωεληλύθαμεν. οὐδὲ περὶ τὰ ὀνομάτων καὶ τὴν θεολόγων ζυγομαχήσομεν, κίνδυνον οὐδένα εἰδότες περὶ τὰς λέξεις, ἕως ἂν ὀνοῦς ὑγιαίνειν δοκῇ.

Ἐπὶ

Ἐπὶ τούτοις ὁ Θεσσαλονίκης λέξεων ὀλίγων ἐμοὶ λόγων ἔφη, οὐ τὸν ἐν ῥήμασιν ἡμῖν, ἀλλ' ἐν πράγμασιν ἡδύσεβεια, καὶ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον. περὶ δογμάτων, καὶ πραγμάτων τὸν ἀγῶνα ποιεῖσθαι. καθάπερ δὴ τῶν πραγμάτων ὁμοφωνῶ, πρὸς τὰς λέξεις οὐ διαφέρομαι. πρὸς δὲ τὴν πρὸς τῶν αὐτοπλεγόντων προφερομένην κατηγορίαν, ἐκεῖνο λέγω. δύο μὲν ἐγὼ θεότητας, ἢ πολλὰς καὶ διαφόρους ὑπὸ τὴν ἁγίαν τριάδος, καὶ ἄλλην μὲν εἶναι τοῦ Πατρὸς, ἄλλην δὲ τοῦ Υἱοῦ, ἄλλην δὲ τοῦ Πνεύματος, ὅτε ἐφρόνουν, ὅτε φρονῶ, ὅτε μὴν φρονήσω τῇ χάριτι τοῦ Χριστοῦ. ἀλλὰ καὶ τοὺς οὕτω φρονοῦντας καθυποβάλλω τῷ ἀναθέματι. ἀλλ' οὐδὲ ἀλλοτρίφημι θεότητα, ἐκτὸς τῆς τριυποστάτου θεότητος, ὅτε οὐσίαν θείαν, ἢ ἀγγελικὴν, ὅτε ὑποστάσιν καὶ τὸν μέγαν Διονύσιον. ἀλλ' ἐνεργείας θείας, καὶ προόδους τινὰς φύσει προσούσας ἐξ αἰδίου τῷ θεῷ, τῷ τῆς θεότητος ὀνόματι προσηγόρευσα τοῖς ἁγίοις διόμου σύμφωνα λέγων. Ἀλλ' οὐδὲ ταῦτα εἶπον αὖ, εἰ μὴ πρὸς ἀνάγκην ἦλθον παρὰ τοῦ ἀπλεγόντος, καὶ καὶ ἀπαρνήσασθαι, καὶ πρὸς ἐκεῖνον ἀγωνιζόμενος, μόνην ἄκλινον λέγουσα θεότητα τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ, πᾶσαν δὲ δυνάμιν, καὶ ἐνέργειαν θείαν τῆς οὐσίας διαφέρειν εἰς κόσμου καταπαύσεως. ἀλλὰ καὶ τοῦτ' εἶπον οὐ πολλὰς ἐντεῦθεν σωζόντων θεότητας, ὡς αὐτοὶ καταψεύδονται. καὶ δῆλον ἐκ τῶν ἐμῶν συγγραμμάτων τῶν τε ἄλλων, καὶ τῆς ὁμολογίας. ἐν πᾶσι γὰρ οὕτω τοῦτο πρόσεστι παρ' ἐμοῦ, ὡς ὑπὸ τῶν αὐτοπλεγόντων μὲν λεγόμενον, ὑπ' ἐμοῦ δὲ μὴ συγγόμενον. μίαν γὰρ οἶδα θεότητα τὴν αὐτὴν τριυποστάτον, καὶ παντοδύναμον καὶ ἐνεργῆ, πλὴν ὅτε περὶ τὰ λέξεων τότε ὁ σκοπὸς ἐμοὶ, ἀλλ' ἅπας ὁ ἀγὼν περὶ τῶν πραγμάτων, ὅτε νῦν περὶ ὀνομάτων, καὶ συλλαβῶν διαφέρομαι. ἀλλὰ τῶν πραγμάτων εὐσεβῶς ἀνακηρυχθέντων Χριστοῦ χάριτι, ἕτοιμός εἰμι πᾶν, ὅπερ αὐτὴ θεία γραφὴ περὶ τῶν λέξεων διαγνῶ, στέρξαι καὶ ἀποδέξασθαι. ἐφ' οἷς ὅτε εὐσεβεστάτης καὶ γαληνοτάτης βασιλεὺς, καὶ ἡ θεία γραφὴ τῆς Θεσσαλονίκης ἀποδεξάμενοι διὰ πάντων τὴν εὐσεβοῦς διανοίας, ἢ περὶ τὰ θεῖα κεχρημένος διατελεῖ, καὶ μάλιστα τὴν εὐγνωμοσύνης αὐτὸν ἐπαινέσαντες, θεότητας μὲν δύο, ἢ πολλὰς, ἢ ὅλως ἀριθμὸν θεοτήτων μήτε λέγεσθαι, μήτε μὴν νοεῖσθαι ἀσφαλῶς διωρίσαντο. μηδὲ γὰρ εἰρῆσθαι τοῦτο παρὰ τῶν θεολόγων, διαφορὰν μόνοι οὐσίας θείας, καὶ θείας ἐνεργείας, ἢ καὶ θείων ἐνεργειῶν, καὶ μάλα νοεῖσθαι καὶ λέγεσθαι προσεταξάντο. διαρρήδην δὲ τοιούτου δόγματος παρὰ τῆς ἐκκλησίας κεκηρυγμένου, ὡς καὶ κατωτέρω δειχθήσεται. ὁ δὲ θεσσαλονίκης, προθύμως καὶ λίαν ἀσμένως τοῦτο κατεδέξατο. Τούτων οὕτω παρ' ἡμῶν καὶ νομιζομένων, καὶ λεγομένων, καὶ γραφομένων, ἰδίαις καὶ σωζοδικῶς ἀνακηρυχθέντων ὁμοῦ καὶ γραφέντων, καὶ τυπωθέντων, οὐχ ἁπαξ μόνον ἀλλὰ καὶ δὶς καὶ πολλάκις δίκαιον αὖ εἴη τὸν γεηγοραῖ αὐτὸν ἐκεῖνον παρεμόντα τῷ λόγῳ δεικνύναι, πρὸς τίνας οἱ περὶ μοναρχίας τε, καὶ πολυθεΐας αὐτῷ λόγοι. καὶ ἡ μακρὰ σκιαμαχία, καὶ ὁ τετραυτόδης καὶ φασματώδης ἐκείνου πόλεμος. οὐδὲ γὰρ πρὸς τοὺς τὰ εἰρημένα φρονοῦντας τε, καὶ κηρύττοντας, πῶς γὰρ ; εἰμήτι καὶ τὰ δὶς δύο πέντε τὸν λόγον. καὶ τὰ δὶς ἑπτὰ δέκα. καὶ τὰ ζῶον λογικὸν θνητὸν νοῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικὸν, λίθον ἄψυχον. ταῦτα καὶ γὰρ καὶ τὰ παρόμοια τούτοις μεθυόντων, οὐ νηφόντων αὖ εἴη, μᾶλλον δὲ καὶ ἐξεστηκότων τινῶν καὶ παραφρονούντων. ἀλλ' ὅτι μὲν οὐ πρὸς ἡμᾶς ἐκεῖνα, δῆλον αὐτόθεν παντ-

θεν παντὶ τῷ μὴ τὴν ἐγκέφαλον βεβλαμμένῳ. Εἰ δ' ὅτι τὸν τῆς θεότητος ὄνομα οὐ τῇ φύσει τοῦ Θεοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῇ ταύτης ἐνεργείᾳ μᾶλλον προσήκειν εἴπομεν, τοῖς ἱεροῖς ἑπόμενοι θεολόγοις, ἐπεὶ καὶ τῶν ἐνεργειῶν οἱ αὐτοί φασιν οὐ τὰ θείας εἶναι φύσεως τὰ θεῖα ὀνόματα πάντα, καὶ τὴν Θεὸς φωνὴν ἐνεργητικήν τε καὶ χρεικήν φασι, καθὰ δὴ καὶ φθάσαντες εἶπον. τὸ γὰρ ὑπερούσιον, καὶ ὑπερώνυμον, καὶ ἀνώνυμον καθ' αὑτὸ, εἰ διὰ τοῦτο τοίνυν διθεΐαν οἱ περὶ γεηγοραῖ ἡμῖν ἐγκαλοῦσι καὶ πολυθεΐαν, οὐ καθ' ἡμῶν μᾶλλον, ἢ καὶ τὴν διδασκάλων δῆλοι τυγχάνουσι τοῦ γκλήματα, καὶ τὴν βλασφημίαν προφέροντες, ὧν ἐπιμαθόντες ἡμεῖς ἔχομεν ἐκεῖνα. Καὶ τοῦτο μὲν οὖν αὖθεν ἔργον τῷ γεηγορᾷ, καθὰ δήπου καὶ ὁ λόγος ἡμῖν πολλακις δεδειχὼς ὤφθη, τῷ προσωπείῳ καθαπερεῖπνι καὶ τῆς ὄψεως τῶν ἁγίων ἡμῖν γεωμένῳ, ἔπειτα βάλλειν ὅλῃ καὶ χειρὶ, καὶ γλώττῃ οὐ καθ' ἡμῶν μᾶλλον, ἢ κατ' ἐκείνων, μᾶλλον δὲ τῷ μὲν δοκεῖν καθ' ἡμῶντε κἀκείνων ὁμοῦ, τῇ δὲ ἀληθείᾳ καὶ τῆς αὐτὸς αὐτοῦ κεφαλῆς. Ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ τοῦτόγε πρὸς τοῖς ἄλλοις, μᾶλλον δὲ καὶ πρὸ τῶν ἄλλων πάντων χρεὸν, αὖθις καὶ κάτω γεηγοραῖς ἡμῶν καταψεύδεται, τὸ, μηδένας ὡς αὐτὸς φησι τῶν ἁγίων μάρτυρας ἡμᾶς προφέρειν τῶν δογματικῶν ὑφ' ἡμῶν περὶ Θεοῦ λεγομένων, ὁρᾶς καὶ τὸν ἔλεγε πρὸς τὴν αὐτοῦ φοιτητὴν πρὸ βραχέος, ὡς οὐδὲ μίαν ἐκεῖνος προσαιρεῖ ποτὲ συναιρομένην ἁγίων αὐτῷ μαρτυρίαν, ἀλλ' ὥσπερ χρησμοὺς δογματίζει τὰ δεδογμένα ἡμῖν, καὶ ὅσα πάντων οὐ μόνον φησὶ καταψεύδεται τῶν ἁγίων, συμφωνεῖν μὲν αὐτοὺς ταῖς αὐτοῦ βλασφημίαις αὐθαδιζόμενος. Τίνες δ' ἐκεῖνοι, καὶ πῶς, καὶ πῶς συμφωνοῦσιν οὐ λέγων, ἐπεὶ τοίνυν οὕτω καὶ τοῖς προδήλοις τούτοις ἀκρατῶς, καὶ καθ' ὑπερβολὴν ἀναχωρεῖ γεηγοραῖς, ἀναγκαῖον αὖ εἴη, τάτε σωεπιγμένως μικρὸν πρόσθεν ὑπὸ τὸ τόμου ῥηθέντα τῶν περὶ θεότητος θεολογικῶν ῥητῶν, πλατύτερον ὑφ' ἡμῶν προστεθῆναι καὶ αὖθις, καὶ δὴ καὶ τὰ λείποντα καὶ ξυγγνῶ τοῖς εἰρημένοις ἐξ αὐτῶν φημι τούτων προστεθῆναι τῷ λόγῳ. Καὶ πῶς ἡμῖν ὁ νύσσης θεὸς Γρηγόριος εἰσαγάγω τῷ λόγῳ, τοιάδε πρὸς δυνόμιον ἐν τοῖς ἀπρρήτοις λέγων. Καὶ αὐτὸ τὸ τῆς θεότητος ὄνομα, εἴτε τὴν ἐποπτικὴν, εἴτε τὴν προνοητικὴν ἐξουσίαν σημαίνει, οἰκείως εἶχε πρὸς τὸ ἀνθρώπινον. ὁ γὰρ τὴν δυνάμιν προσαχὼν τοῖς ὅσοι τοῦ εἶναι, θεὸς καὶ ἐπόπτης τῆς ὑπ' ἐκείνου γεγονότων ἐστὶ. καὶ μετ' ὀλίγον. Ἐπειδὴ τοίνυν τὸ κεφάλαιον τῆς συμφορᾶς ἡμῶν τοῦτο ἦν, τὸ ἐκκηρυχθῆναι τοῦ ἀγαθοῦ Πατρὸς τὸ ἀνθρώπινον, καὶ τῆς θείας ἐπόψεώς τε, καὶ κηδεμονίας ἐξωγλυέσθαι, διατοῦτο, ὁ πᾶσαν τὴν λογικὴν κλίσιν ποιμαίνων, καταλιπὼν ἐν τοῖς ὑψηλοῖς τὴν ἀπλανῆτε, καὶ ὑπερκόσμιον ποίμνην, τὸ πεπλανημένον πρόβατον τὴν ἡμῶν λέγω φύσιν ὑπὸ φιλανθρωπίας μετέρχεται. τὸν γὰρ καινὸν ἐκεῖνον ἄνθρωπον τὸν τοῦ Θεοῦ κλιθέντα, ἐν ᾧ κατῴκησε τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς, τοῦτον διὰ καθαρότητα τῆς συγγενείας τοῦ Πατρὸς τῆς φύσεως ἡμῶν προστικειώσας, πᾶσαν τὴν κοινωνὸν τοῦ σώματος, αὐτοῦ καὶ συγγενῆ φύσιν πρὸς τὴν αὐτὴν χάριν συνεφελκύσατο. καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς, ἐν τῷ περὶ θεότητος ἤγουν καὶ πνεύματος λόγῳ. φασὶ τινες φύσεως εἶναι σημαντικὴν τὴν θεότητα. ἡμεῖς δέ φαμεν, ὅτι ὄνομα σημαντικὸν ἡ θεία φύσις ἢ τὸν ἔχει, ἢ ἡμῖν τὸν ἔχει. ἀλλ' εἴτε λέγεται εἴτε παρὰ τὴν ἀνθρωπίνης συνηθείας, εἴτε παρὰ τὴν θείας γραφῆς τὴν περὶ αὐτὴν ἀποσημαινόντων ἐστὶν,

ἔστι. αὐτὴ γὰρ ἡ θεία φύσις ἄφραστός τε, καὶ ἀνεκφώνητος μένει, ὑπερβαίνουσα πᾶσαν τὴν διὰ φωνῆς σημασίαν. Λαβέτωσαν γὰρ τὴν αὐσήτου αὐτῶν βλασφημίας τὴν ὄφιν κατήγορον· ὃς δείκνυσιν ὅπερ τὸ τῆς θεότητος ὄνομα τῆς ὁρατικῆς ἐνεργείας τὴν σημασίαν ἔχει. συμβιβάζων γὰρ ἄψασθαι τῶν ἀπηγορευμένων, τοῦτο ἐπαγγέλεται, ὅπ αἰοιγήσονται ἡμῶν οἱ ὀφθαλμοὶ, καὶ ἔσεσθε ὡς Θεοὶ. Ὁ ἐφὰς ὅπ τὴν θεατικὴν ἐνέργειαν συμμαρτυρεῖ τῇ φωνῇ τῆς θεότητος; εἰ γὰρ ἐστι θεάσασθαί τι, μὴ τῶν ὀφθαλμῶν ἀνοιγέντων. σκοτεινὸν ἀχὶ φύσιν, ἀλλὰ τὴν θεατικὴν δύναμιν ἡ τῆς θεότητος συσκηνεία παρέχειν. Ὁ δ' αὐτὸς ὅτι καὶ θεολόγος καὶ πρὸς ἀβλάβειαν τῆς ἁγίας γράφων τριάδος, ὁμολογουμένως φησὶ Θεὸν τὸν Πατέρα, Θεὸν τὸν υἱὸν, καὶ Θεὸν τὸ Πνεῦμα, πῶς εἰ λέγομεν τρεῖς θεοὺς, ἀλλ' ἕνα Θεὸν; ἐπεὶ τὸ Θεὸς ὄνομα ἐνεργείας ἐστὶ δηλωτικὸν, πρὸς τὸ θέειν πανταχοῦ, ἢ θεᾶσθαι, ἢ ἄθειν τὴν μοχθηρίαν ἡ τυμολόγηται, καθὸ μιᾷ ἕκαστον πρόσωπον ἀπηρτισμένην ἔχει τὴν τοιαύτην ἐνέργειαν. ἀπηρτισμένον ἔχει πάντως καὶ τὸ δηλωτικὸν αὐτῆς ὄνομα, καὶ κυρίως ἔσται, καὶ κληθείη Θεός. καθὸ μία καὶ ἀπαράλλακτος ἐν τοῖς τρισὶν ἡ αἱρημένη ἐνέργεια, μία καὶ ἡ θεότης καὶ εἷς θεὸς ἐν τρισὶν ὑποσάσεσιν. δῆλον γὰρ τῆς ἀκτίνος τριάδος ἐστὶν εὑρεῖν ὄνομα δηλοῦν τὴν φύσιν αὐτῆς. καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς Θεὸς ἐνεργωτικὰ δηλοῖ φησι. θεότης γὰρ ἐνεργείαν. οὐδὲν γὰρ τῶν τριῶν ἐνέργεια, ἀλλὰ μᾶλλον ἐνεργοῦν ἕκαστον αὐτῶν. Ἀκούσεις ὀρθοδόξου τοῦ θεολόγου τούτου, πῶς διὰ παντοδαπῶν λογισμῶν καὶ ἐνστάσεων, καὶ γραφικῶν περὶ τούτων μαρτυριῶν, ἀποδείκνυσιν οὐ μόνον τὸ τῆς θεότητος, ἀλλὰ καὶ τὸ τοῦ Θεοῦ ὄνομα ὡς ἐξ αὐτῆς πεφυκότος. μὴ τῆς φύσεως εἶναι τῆς θείας αὐτῆς, ἀλλὰ τῆς φυσικῆς αὐτῆς ἐνεργείας μᾶλλον, εἴτε τῆς ἐπιστατικῆς φησιν, εἴτε τῆς προνοητικῆς, ἢ τῆς πανταχοῦ θεούσης, ἢ ἀθούσης ἤτοι φλεγούσης τὴν μοχθηρίαν; καὶ τοσοῦτον ἀπαγορεύει τὸ τῆς φύσεως αὐτῆς τοῦ Θεοῦ πρόσωπον εἶναι τοὔνομα, ὅπ καὶ βλασφημίαν αὐσήτον κατηγορεῖ τῶν οὕτω περὶ τούτων φρονούντων, καὶ τὴν ἀρχέκακον ὄφιν κάτηγορον αὐτοῖς ἐφίσησι διὰ ταῦτα. λαβέτωσαν καὶ γάρφησι τῆς αὐσήτου αὐτῶν βλασφημίας τὸν ὄφιν κατήγορον

Τί οὖν καὶ αὐτὸς αὐσήτως κατ' ἐκείνους τοὺς τότε, μᾶλλον δὲ μακρῷ κἀκείνων αὐσηρότερος, τούς τε τῶν λοιπῶν θεολόγων, καὶ δὴ καὶ τοὺς τοῦ μεγάλου τούτου λόγους διάζη, πρός γε τοιαῦτον ἅπαν αὐτοὺς φιλονεικῶν περιτρέπειν, καὶ οἱονεὶ μαχομένους αὐτοὺς ἑαυτοῖς καὶ ἀλλήλοις ἀποδεικνύειν. ἔφης καὶ ὁ τῶν θεασέσπον τυτονὶ θεολόγον πρὸς ἕλληνας γράφοντα, τὸ Θεὸς ὄνομα σημαντικὸν οὐσίας εἰπεῖν, ἀγνοῶν, ὅπ καὶ αὐτὸ τὸ τῆς οὐσίας ὄνομα κατ' αὐτοὺς τούτους τοὺς θεολόγους τῆς οὐσιοποιοῦ δυνάμεώς τε καὶ ἐνεργείας, οὐ τῆς ὑπερουσίου κρυφιότητός ἐστιν ὄνομα. ὑπερώνυμος ὁ ἐκείνη καθάπερ ἀκούεις καὶ ἀνώνυμος. ὅτε δὴ καὶ τὴν διὰ φωνῆς πᾶσαν ὑπερβαίνουσα σημασίαν. ἄλλως τε καὶ τὸ τῆς οὐσίας ὄνομα, οὐ μόνον ἐπὶ αὐτῆς τῆς οὐσιοποιοῦ δυνάμεως, καὶ δὴ καὶ ὅπ τοῦ ὑπερουσίου ἐξ αὐτῆς φησι ταύτης τῆς ἐνεργείας τοῖς θεολόγοις τούτων λαμβάνεται. καθὸ δὴ καὶ ἡ ζωὴ, καὶ τὸ φῶς, καὶ ἡ εἰρήνη, καὶ ὁ ἀγαθὸς, καὶ τὰ παραπλήσια τούτοις, ἀλλὰ καὶ ἐφ' ἑκάστῃ τῶν τριῶν ὑποσάσεων ὅροις αὐτοὺς τῷ περιέρματι τῆς οὐσίας ἠρωμένους, καὶ δὴ καὶ ἐπ' αὐτῆς τῆς θεότητος ὅλης, οὐσίαν θείαν λέγοντας ὅλον ὁμοῦ τὸν Ἰησοῦν θεόν

θεόν. φύσιν δηλονότι, καὶ ὑποστάσεις, καὶ φυσικὰ πάντα καὶ οὐσιώδη. τὰ παρεμπόμενα δηλαδὴ κατ' αὐτοὺς τούτους τοὺς θεολόγους τῇ θείᾳ φύσει. τῷ δὴ, καὶ πᾶσιν ἀπλῶς ἔθος ὡσαύτως ἔνεστι γράμμασι καὶ ὁμιλίαις κεχρῆσθαι. ὡς ὅταν τὴν ἀγγελικὴν τυχὸν λέγωμεν, ἢ τὴν ἀνθρώπειαν οὐσίαν. οὐ γὰρ δὴ οὐσίαν τετηνικαῦτα φαμεν οὕτω λέγοντες ὑποστάσεων καὶ φυσικῶν ἐνεργειῶν καὶ δυνάμεων δίχα. ἀλλὰ φύσιν δηλονότι ζωὴ τοῖς ἀδιαιρέτως ταύτῃ ζωοῦσι, φημὶ δὴ πᾶς ὑποστάσεσι. καὶ τοῖς φυσικοῖς πᾶσι καὶ οὐσιώδεσι. Καὶ τοῦτον τοιγαροῦν τὸν λόγον καὶ γρηγόριος ὁ μέγας, πρὸς ἑλληνικὰς περὶ θεότητος καὶ μοναρχίας διαλεγόμενος, καὶ βουλόμενος αὐτοῖς δεῖξαι τὸν παρ' ἡμῶν πρεσβευόμενον τριυπόστατον θεὸν, οὐ πολλοὺς θεοὺς καὶ τὸν ἑλληνικὸν ὕθλον, ἀλλ' ἕνα πεφυκότα, μιᾶς φησιν οὔσης τῆς θείας οὐσίας, ἐνὸς τοῦ πρὸς δηλοῦντος αὐτὴν ὀνόματος τοῦ θεὸς, εἷς κυρίως ἐστὶ θεὸς τῷ λόγῳ τῆς οὐσίας ἀληθῶς. Τοῦτο γὰρ ἔλεγον, οὐ τὴν θείαν οὐσίαν ἐνταῦθα διαιρῶν τῶν τριῶν αὐτῆς ὑποστάσεων καὶ τῶν φυσικῶς, πολλοῦ γε καὶ δεῖ. οὐ γὰρ δὴ μόνον εἷς ὁ θεὸς, ἀλλὰ καὶ τρία. τὸ μὲν τῇ οὐσίᾳ. τὸ δὲ τῇ ὑποστάσει. πῶς ἂν οὖν ὑγιαίνειν ὁ διδάσκαλος νομισθείη τὰ θεολογικά. οὕτω γε καὶ σὲ τοῦ τῆς οὐσίας ὀνομαζομένου ἐνταῦθα λόγου, ἐπ' αὐτῇ φημι μόνῃ τοῦ ὑπερουσίου τῶν τε φυσικῶν, καὶ τῶν ὑποστάσεων δίχα. ἐρεῖ καὶ ὁ δίθυς πρὸς αὐτὸν τις ἀπλέγων, ὡς οὐχ εἷς ἐστιν ὁ θεὸς. ἀλλὰ καὶ τρία, καὶ οὐπαύγε ἀληθὴς ὁ περὶ τοῦ ἑνὸς οὐσιοῦ τοῦ λόγος. ἀλλ' οὐχ οὕτω τὸν τῆς οὐσίας ἐνταῦθα λόγον ἐξειλήφειν ὁ διδάσκαλος. ἀλλὰ καθάπερ ἡμεῖς πρὸ βραχέος ἔφημεν μάλιστα. οὐσίαν ὅλον εἰπὼν ὁμοῦ τὸν ἕνα τριυπόστατον, καὶ παντοδύναμον θεὸν, οὕτω καὶ ὁ καὶ ὁ τῆς θεολογίας ἀπαύγασμα διασώζεται τῷ διδασκάλῳ σκοπὸς, μηδεμιᾶς ἢ ζηνοσιοῦ ὑπεφυμένης αὐτὸν λογίας. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ κἀκεῖνόγε δεῖ πρὸς τοῖς εἰρημένοις τούτοις σκοπεῖν. ὅπ πρὸς ἕλληνας ὁ θεολόγος τὸν ἑαυτοῦ ποιούμενος λόγον, ὑπὲρ μοναρχίας τε ἐνιστάμενος τὸν ἀγῶνα, καὶ κατὰ τῶν ἐκείνων πολυαρχίας, καὶ πολυθεΐας χώρων, οὐδεὶς εἶναι νενόμικε διαφορὰν οὐσίας θείας, καὶ ἐνεργείας εἰσάγειν τὸν γενοῦ εἶναι, καὶ λαβάσλινας καὶ πρόσεις μέχρι γοῦν συλλαβῆς τε, καὶ λέξεως τοῖς πολυθέοις ἐκείνοις διδόναι, καὶ οὕτω γε τὴν θεολογίαν ὥσπερ δίκτυδες συγχέειν δοκεῖν. ἀλλὰ τὸν ὑπερώνυμόν τε καὶ ἀνώνυμον θείαν οὐσίαν, ὅπ τῆς φυσικῆς αὐτῆς ἐνεργείας φημὶ δὴ τὸν θεότητος ὀνομάζει, καθάπερ δὴ καὶ οὐσίαν τὴν αὐτὴν ὅπ τῆς οὐσιοποιοῦ δυνάμεως ταύτης, ὁ δὴ καὶ ἄνωθεν τῇ θεολογίᾳ νενόμισται πάσῃ τῇ τε παλαιᾷ φημὶ καὶ τῇ νέᾳ καθὰ δὴ καὶ πρόσθεν, οὐδὲ γάρ ἐστιν ἄλλως καλεῖν τὴν ἀνώνυμον. Πρὸς δέγε πιστὸν ἀνδρὰ φημὶ δὴ τὸν ἀβλάβειον, δεῖσαν αὖθις τῷ κλεινῷ τούτῳ διδασκάλῳ περὶ τῶν αὐτῶν γράφειν ὁμοίως, οὐχ ὡσαύτως φαίνεται κεχρημένῳ τῷ λόγῳ. ἀλλὰ τὴν θείαν ἐνέργειαν θεοπρεπῶς διακρίνας τῆς θείας οὐσίας τῷ λόγῳ, καὶ τὴν κατὰ φύσιν ὑποδείξας διαφορὰν, τῷ μὲν θείαν οὐσίαν ὑπὲρ πᾶν ὄνομα πεφυκέναι τὴν δὲ ταύτης φυσικὴν ἐνέργειαν ὀνομάζειν, καὶ τὴν μοναρχίαν ὅπ ταύτης καὶ τὴν ἕνα καὶ μόνον τριυπόστατον θεὸν λαμπρῶς ἀποδείκνυσι, καθὸ μὲν γάρ φησιν ἕκαστον πρόσωπον ἀπηρτισμένην ἔχει τὴν τῆς θεότητος ἐνέργειαν, ἀπηρτισμένον ἔχει πάντως καὶ τὸ δηλωτικὸν αὐτῆς ὄνομα. καὶ κυρίως ἔσται καὶ κληθείη Θεός. καθὸ μία καὶ ἀπαράλλακτος ἐν τοῖς τρισὶν ἡ αἱρημένη ἐνέργεια, μία καὶ ἡ θεότης,

της, καὶ εἷς Θεὸς ἐν τρισὶν ὑποστάσεσιν. Ἐπὶ δὲ τοῦ ἀκτίστου Τριάδος οὐκ ἔστιν οὐσίαν ὄνομα δηλοῦν τὴν φύσιν αὐτῆς. οὕτω καὶ ἐστὶν ὁ φιλόσοφός τε καὶ μάρτυς, καὶ εἴτις τῶν διδασκάλων ἕτερος, οὐδὲ τῶν τοιούτων φασὶ καὶ οὐκ ἄλλως, οὐδὲ δὴ ὅιονται καθὰ δὴ καὶ καθεξῆς ἐπὶ πλανότερον ἀφ' ἑαυτῶν αὐτῶν θεολόγων ὡσαύτως ἀφωδειχθήσεται. Ἀλλ' ἵνα καὶ ἐξ αὐτοῦ φημι τοῦ παρὰ τοῖς Ἕλλησι λόγου τοῦ θεηγόρου νόσης, ἐξ οὗ καὶ τὴν ἔνωσιν τοῦ καὶ τῆς ἀληθείας δηλοῦν λόγου κομίζειν ὁ θεηγόρος οἴεται, νῦν τὸν ἡμέτερον ἀποδείξωμεν λόγον, φέρε κἀκεῖνα παρεθῶμεν εἰς μέσον. Ἡ καὶ τὴν οὐσίαν φησὶ μονὰς τῆς ἁγίας Τριάδος, δηλονότι καὶ καὶ τὸ Θεός ὄνομα, δηλωτικὸν δὲ τοῦτο τῆς οὐσίας, οὐ τὸ τί αὐτῆς παρεισῶν δηλονότι. ἐπεί περ ἀπερινόητον καὶ ἀκατάληπτον τὸ τῆς θείας οὐσίας. ἀλλ' ὅπόσον ἰδιώματος πρεσόντα αὐτῇ λαμβανόμενον, φανερὰ δηλοῖ αὐτῷ, καθάπερ τὸ χρεμετιστικὸν καὶ τὸ γελαστικὸν ἰδιώματα ὄντα φύσεων, λεγόμενα σημαίνει τὰς φύσεις, ὧν πέρ ἐστιν ἰδιώματα. ἔστιν τοίνυν ἰδίωμα τῆς ἀϊδίου οὐσίας, ἥτις ἐστὶ πατὴρ καὶ υἱὸς καὶ ἅγιον Πνεῦμα, τὸ πάντα ἐποπτεύειν καὶ θεωρεῖν καὶ γινώσκειν. καὶ ταῦτα μὲν, ὅσον κἀκ τῶν ῥηθέντων λόγου τῷ θεηγόρᾳ δείξαι, ὅτι τὸ τῆς θεότητος ὄνομα εἰ καὶ τῆς οὐσίας ὁ θεολόγος οὗτος εἰνάφησιν, ἀλλ' ὅπόσον ἰδιώματος ταύτῃ πρεσόντος ἐστὶ λαμβανόμενον, ἐπείπερ ἀπερινόητόν ἐστι τοῦ τί τούτης καὶ ἀκατάληπτον. Ὅρα δὴ καὶ τὸ περὶ τῆς καθόλου θείας ἐνεργείας ἐκείνου τοῦ αὐτοῦ θεολόγου φιλόσοφε.

Θεός φησιν ἐνεργοῦντα δηλοῖ. θεότης δὲ ἐνέργειαν. οὐδὲν δὲ τῶν τρισὶν ἐνέργεια, ἀλλὰ μᾶλλον ἐνεργοῦν ἕκαστον αὐτῶν. ἵνα μάθῃς, μὴ νοῦν μὲν τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸ Πνεῦμα τὴν θείαν ἐνέργειαν εἶναι λέγειν κακῶς, νοῦν δ' αὐτὴν τοῦ θείαν οὐσίαν, ἐνέργειάν τε, καὶ αὐτενέργειαν, καὶ τοῦ θείαν θέλησιν αὐτοῦ ταύτου τοῦ οὐσίαν ἀκριβῶς. τὰ μὲν καθ' ἑαυτὰ, ἀλλ' ἐν τῇ παραζούσῃ ταῦτα θείᾳ οὐσίᾳ ὑφεστῶτα. καὶ θεωρούμενα, ὅτε μὲν αὐτοῦ τοῦ θείαν οὐσίαν, τοτὲ δὲ τὰς αὐτῆς θεαρχικὰς ὑποστάσεις κακῶς φανταζόμενός τε καὶ λέγων, καὶ μηδὲ τὴν κατ' διάνοιαν γοῦν ἐνοῶν θεοπρεπῆ τάτων διαφορὰν, οὐδὲ καὶ διεθρύλλεις βλασφημῶν ἐν τοῖς φθάσασι, καὶ πάντα θεολογικὸν καὶ πατρικὸν φαλογιζόμενον λόγον.

Σκόπειμοι δὲ καὶ τὴν μέγαν ἐξῆς αὖθις βασίλειον, τὰ αὐτάσσει πρανότερον περὶ τῆς αὐτῶν ὡσαύτως διαλεγόμενον. πολλὰ δὲ περὶ διαφορᾶς ἐνεργείας θείας καὶ φύσεως πεφῆκεν, ὡς καὶ ἡμῖν ἐν τοῖς φθάσασιν ἤδη πολλάκις εἴρηται, εἰτ' ἐπάγει κἀκεῖνα. Οὐκοῦν ἡ τῆς ἐνεργείας ταυτότης δῆλα πατρός τε καὶ υἱοῦ καὶ Πνεύματος ἁγίου, δείκνυσι σαφῶς τὸ τῆς φύσεως ἀφανάλλακτον, ὥστε καὶ φύσιν σημαίνει τὸ τῆς θεότητος ὄνομα. Κυρίως καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι τὴν πεσσηρεφείαν ἐφαρμόζεσθαι ταύτῃ, ἡ τῆς οὐσίας κοινότης σωτίθεται. Ἀλλ' οὐκ οἶδα ὅπως δῆλα τοῦ τῆς φύσεως ἔνδειξιν τοῦ πεσσηρεφείαν τῆς θεότητος φέρουσι οἱ πάντα κατασκευάζοντες, ὥσπερ οὐκ ἀκριβότερον φανὰ τῆς γραφῆς ὅτι χειροτονητὴ φύσις ἐγένετο, μωσῆς καὶ τῶν ἀγγέλων ἐχειροτονήθη θεός, οὕτω πεὸς αὐτὸν εἰπόντος καὶ χρηματίζοντος, ὅτι θεόνδε δέδωκα τῷ Φαραώ. οὐκοῦν ἐξουσίας τινὸς, εἴτε ἐποπτικῆς, εἴτε ἐνεργητικῆς ἔνδειξιν ἡ πεσσηρεφεία φέρει. ἡ δὲ θεία φύσις ἐν πᾶσι τοῖς δηνουμένοις ὀνόμασι, καθόσον μένει ἀσήμαντος ὡς ὁ ἡμέτερος λόγος. Καὶ μετ' ὀλίγον. Εἴτε οὖν ἐνεργείας ὄνομα ἡ θεότης, ὡς μίαν ἐνέργειαν πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ πνεύματος ἁγίου, οὕτω

οὕτω μίαν φαμὲν εἶναι καὶ τὴν θεότητα. εἴτε καὶ κατὰ τὰς τῶν πολλῶν δόξας, φύσεως ἐνδεικτικόν ἐστι τὸ τῆς θεότητος ὄνομα, διὰ τὸ μηδεμίαν διείσκειν ἐν τῇ φύσει πολλαχῶν. οὐκ ἀπεικότως μιᾶς θεότητος τὴν τριάδα ὁριζόμεθα.

Ὅτι μὲν οὖν ἐκ τοῦ κρυφίου τῆς ὑπερουσίου θεότητος ἡ θεότης ὄνομα, πῶς δὲ καθάπαξ ἀῤῥήτου καὶ ἀνωνύμου; ἀλλὰ τῆς ἐσωδῶς πεφυκύσης αὐτῇ ἐνεργείας, οὐ πολλῶν οὕτω δῆλον ἰωντε νοῦν, τῶν τε πρότερον ὑπὸ τῶν θεολόγων ἐπὶ μέρους ῥηθέντων, εἰ καὶ κατὰ αὐτιφάσκουσιν ὁ μέγας ἐστὶ πεὸς τὸ αὐτιλέγοντα πεφάγων τὸν λόγον, Εἴτε καὶ φύσεως ἐν δεικτικὸν ἐστὶ φησι τοὔνομα τῆς θεότητος καὶ τὰς τῶν πολλῶν δόξας, ὅπερ διὰ πολλῶν ἀνεσκεύασε πρότερον, καθ' ὑπόθεσιν ὅιονεὶ συγχωρῶν ὕστερον, ἵν' ὁ τῆς οὐσίας ὁ τῆς μιᾶς θεότητος λόγος αὐτῷ τὸ ἰσχυρὸν ἔχῃ. ἄλλως τε καὶ εἰδὼς ἐπὶ τῶν ἐνεργῶν δῆλα τὴν θείαν οὐσίαν ἀναφερόμενα τὰ θεῖα ὀνόματα, διάτε τὸ ὀνείνης ἀνώνυμον καθάπερ ἤδη πολλάκις εἴρηται. καὶ ὅτι ὅπερ αἱ οὐσιώδεις ἐνέργειαι καθ' ὑπαρξίν εἰσίτε καὶ λέγονται. Θεὸς. ζωὴ. φῶς. εἰρήνη. σοφία. δύναμις, καὶ τὰ ζυγγενῆτε καὶ ἀκόλουθα τούτοις, ταῦτα κατ' αἰτίαν τὸ ὑπερέχον ἐστίτε καὶ λέγεται, ὁ δὴ καὶ Διονύσιος ὁ μέγας φησίν. Ἐρωτητέον δὴ ἤδη τοὺς περὶ γρηγοραῦτε καὶ ἀκίνδυνον ἑξῆς, τίς αὖ ἡ θεότης εἴη, ἣν οἱ μεγάλοι τῆς ὀκλησίας οὗτοι διδάσκαλοι. βασίλειος ὁμοῦ καὶ γρηγόριος, οἱ καὶ τὴν νοῦν καὶ τὴν σοφίαν ἀδελφοὶ καθάπερ δὴ καὶ τὰ σώματα, τὴν μὲν φύσιν ἀπεγραφόμενοι εἶναι, τῆς φύσεως μᾶλλον ἐνέργειαν λέγουσιν. ἆρ' ἡ θεότης ἐστὶν αὕτη, καθ' ἣν δήπου καὶ Θεός ἐστιν ὁ Θεὸς, ἡ θεότης ἐστὶν ἑτέρα κατ' αὐτοὺς παρὰ τοῦ Θεοῦ κλῆσεα, καὶ ἀγγέλοις ὁμοῦ, καὶ θεοειδέσιν ἀνθρώποις διδομένη. πιστὸν καὶ δὴ τὸ τῆς αὐτῶν θεολογίας ὑψηλόντε καὶ πεῖνενοημένον, ἵνα μὴ δύοφησι θεότητες ἄκτισι καὶ νοοῖντο καὶ λέγοιντο. διὸ καὶ Διονύσιον τὴν ἐξαιρέτου πάνυ σοφὸν παρεξηγούμενοι θεολόγον, ὑποστάτην τοῦ αὐτῷ φυσικῶς πεφυκόντων λέγοντα τὸν Θεὸν, τῶν τε ἄλλων φημὶ, καὶ δὴ καὶ τῆς αὐταγαθότητος καὶ θεότητος, πεφυκείας καὶ ἀγαθότητας αὐτὰ θεολογοῦντα, μεθεκτῶς ὁν Θεοῦ τοῦ ἀμεθέκτου πεφυκύσας ἀφθόνῳ χύσει καὶ ὑπερβλυζούσας, πεῖ ὧν δήπου καὶ ἡμεῖς ἐν τῷ πρώτῳ τῶν πεφυτέρων πρὸς γρηγορᾶν λόγων διαλαβόντες πλατύτερον ἔφημμ, καὶ τοῖς ὑπὸ οὖν σὺν ὀνείνοις οἱ σφοὶ φαλογιζόμενοι τὴν διδάσκαλον, καὶ κλίσιν ἰωντε ἄλλων φυσικῶν, καὶ δὴ καὶ τῆς ἑαυτοῦ θεότητος τεραστιόμενοι τὴν Θεὸν, ἐρωτάθωσαν ὅπερ εἶπον. πίς ἐστι ἡ θεότης αὕτη, πεῖ ἧς πῖς διδασκάλοις ὁ λόγος. μᾶλλον δ' ὀνείνοι μὲν πολλάκις καὶ διὰ πολλῶν, κλίσμα ταύτην εἰρήκασιν εἶναι θεοῦ, ἐπειδὴ τῆς οὐσίας αὐτοῦ πώς ἐστι διαφέρεται. τὸ δὴ ταύτης ὁ πώς ποτε διαφέρον, κλίσμα πᾶν κατ' αὐτοὺς.

Ἡμᾶς δ' ἀνάγκη καὶ πάλιν ψαυδομένους αὐτοὺς καὶ θεομαχοῦντας ἐξελέγξαι καὶ τὸ τῶν σωτήθους. καὶ πεῖ πῶνγε τῆς αὐτοπατάτων αὖ εἴη, καὶ πᾶσαν αἰδίας τε καὶ φαλαπεῖς παρόντων ὑπερβολὴν, τὸ τὴν πεόνοιαν καὶ ἀγαθότητα καὶ ἐποπτικὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ καὶ τάτους τοὺς θεολόγους, τὴν πῶς ἑαυτῆς μετόχους θεοποιοῦσαν ἀῤῥήτως καὶ θεουργοῦσαν, καὶ κοινωνοὺς θείας ἀποδεικνῦσαν φύσεως, τῆς φύσεως ἀποξενοῦν τολμᾶν τοῦ Θεοῦ, καὶ τῇ δούλῃ κλίσει σωφρεθμεῖν. ὥσπερ αὖ εἴπε ἔλεγε, μὴ χρυσῷ τὰ χρυσούμενα σώματα, μολύβδῳ δὲ μᾶλλον καταχρυσοῦσθαι, ἡ καὶ τῷ ἡλίῳ μὴ τῆς φυσικῆς ἀκτῖσιν ἐνοῦσθαι τοὺς καταλαμπομένους. ἀλλὰ τῇ τῶν ὀκβαλαν-

βαλανείων τε, καὶ ὀσφρήσεων καμινιαίας φλογὸς· ἔπειτα κἀκεῖθεν αὖ εἴη τὸ ζητούμενον ἐναργὲς, εἰ καὶ τὴν αἱρετικῶν σκέψιν ἀκούσαιμι, πῶς ἐν δηλαδὴ καὶ τοῖς θεολόγοις ὁ λόγος τότε περὶ ποίας αὐτοῖς τοῦ Πνεύματος θεότητος ἦν ὁ λόγος. περὶ τῆς φυσικῶς τῷ Θεῷ προσούσης, ἢ περὶ ἧς ἐνοσοῦν ἄλλης ὡς οἱ παρόντες φασὶν εἶναι κλήσης. ἠρώτοῦν δὴ αὖ καὶ ἡμῖν ἐνταῦθα τὰ παρὰ τῆς τῶν ἐναντίων μαρτυρίας καὶ τὸ ἀδόμενον δήπουθεν ἀξιοπιστότερον. Τί γοῦν περὶ σκείνων ὁ μέγας ἔφη βασίλειος. Ἐκκαλύπτουσι φησι φανερώτερον τὸν τοῦ λόγου σκοπὸν, ὅτι μὴ τοῦ Πατρὸς καταδέχεσθαι τὸ Θεὸν εἶναι. καὶ τὸν ἡῶν σωσάντων ἡμᾶς τῷ τῆς θεότητος ὀνόματι σωλθέμεν. τὸ δὲ Πνεῦμα πατρὶ καὶ ἡῷ συναριθμούμενον, μηκέτι καὶ τὴν τῆς θεότητος συνοίκα συμπαραλαμβάνεσθαι. Καὶ πάλιν. τὶς ὁ λόγος, τὸν τοῖς ἄλλοις ὀνόμασι κοινωνίαν πρὸς πατέρα τε καὶ ἡῶν συγχωρούντας τῷ Πνεύματι, μόνης ἀποχωρίζειν αὐτὸ τῆς θεότητος. εἰ δὲ μικρότερόν φησι καὶ τὸν ἐκείνων λόγον ἐστὶν, ἢ ὥστε τοῦ τῆς θεότητος ὀνόματος πρὸς πατέρα τε καὶ ἡῶν τὴν κοινωνίαν χωρῆσαι, οὐδὲ ἄλλα τινὸς τῶν θεοπρεπῶν ὀνομάτων μετέχειν ἄξιον. Καὶ αὖθις. Ἀλλὰ λέγουσι φύσεως ἐνδεικτικὴν εἶναι τὴν προσηγορίαν ταύτην, ἀκοινώνητον ἢ εἶναι πρὸς πατέρα καὶ ἡῶν τὴν τοῦ Πνεύματος φύσιν, καὶ διὰ τοῦτο μηδὲ τῆς καὶ τὸ ὄνομα τοῦτο κοινωνίας μετέχειν. Καὶ πάλιν. ὥστε κατὰ φύσιν σημαίνει τὸ τοῦ θεότητος ὄνομα, Κυρίως καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι τὴν προσηγορίαν ἐφαρμόζεσθαι ταύτην ἡ τοῦ οὐσίας κοινότης σωλίθεν. ἀλλ' ὅτι οἶδ' ὅπως ὅτι τὴν τοῦ φύσεως ἔνδειξιν τὴν προσηγορίαν τῆς θεότητος φέρουσι οἱ πατέρες καταστοχάζοντες. Ὁ δὲ νύσσης θεῖος γρηγόριος φύσεώς φησιν εἶναι λέγουσι σημαντικὴν τὴν θεότητα. οἱ τὰ μακεδονίου δηλονότι τότε νοσοῦντες. ἡμεῖς δὲ φαμὲν, ὅτι ὄνομα σημαντικὸν ἡ θεία φύσις οὐκ ἔχει. καὶ μετ' ὀλίγον. Λαβέτωσαν δὲ τοῦ αὐτοῦ βλασφημίας, καὶ τὸν ὄφιν κατάγορον. συμβαλλόντων γὰρ ἄψασθαι τῶν ἀπαγορευομένων, τοῦτο ἐπαγγέλλεται, ὅτι ἀνοιγήσονται ὑμῶν οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ ἔσεσθε ὡς θεοὶ. Ὁρᾶς ὅτι τὴν θεαλικὴν ἐνέργειαν προσμαρτυρεῖ τῇ φωνῇ τοῦ θεότητος; οὐκοῦν φησιν, οὐχὶ φύσιν, ἀλλὰ τὴν θεαλικὴν δύναμιν, ἡ τοῦ θεότητος προσηγορία παρείσηται. Καὶ τοιαῦτα μὴ τὰ τῶν Πνευματομάχων, ὥς φασιν οἱ διδάσκαλοι, τοιαῦτα καὶ τούτων αὖθις, πρὸς σκείνους περὶ τοῦ θεότητος δηλονότι τοῦ Πνεύματος. Ἐξ ὧν οἶμαι τοῖς πᾶσιν ὁ σκοπὸς ἑκατέρων γίνεται φανερὸς. τῶν μὴ τῆς θεότητος τοῦ Πατρός τε καὶ τοῦ μονογενοῦς ἀλλοτρίωσιν κάκιστα βεβλημένων τὸ Πνεῦμα, ἐπειδὴ καὶ τῆς φύσεως σκείνων ἀλλότριον αὐτοῖς ἐνομίζετο. τὸ δὲ τῆς αἱρεσείας αὖ διδασκάλων, τὴν τῆς φυσικῆς ἐνεργείας ταυτότητα, τοῦτο καὶ ἂν εἶναι τὴν τῆς θεότητος προσηγορίαν πρανῶς ἀπὸ τῆς θείας γραφῆς ἀπέδειξαν. καὶ τὸ τῆς φύσεως πρόσρησιν αὐτῶν κοινὸν. ὥστε καὶ ἄμφω δι' ἀλλήλων ὁμοῦ κάλλιστάτε καὶ ἀσφαλέστατα δείκνυται. διὰ μὴ τοῦ τῆς φυσικῆς ἐνεργείας δηλαδὴ τῆς θεότητος κοινοῦ, τὸ κοινὸν καὶ ἡνωμένον, μᾶλλον δὲ καὶ ἀκριβῶς ἓν τῆς φύσεως. διὰ δὲ τῆς φύσεως αὖθις ἑνὸς, τὸ κοινὸν καὶ ἀκριβῶς ἓν τῆς μιᾶς τῶν τριῶν θεότητος. ὡς ἐντεῦθεν ἕνα θεὸν δισεβῶς ἐν τρισὶ προσώποις γνωρίζεσθαι, ὁμοούσιον, ὁμοδύναμον, συνεδρεύοντα, μίαν ἔχοντα τὴν φυσικὴν ἐνέργειαν καὶ θεότητα, καὶ διὰ τοῦτο καὶ θεὸν ἕνα τὰ τρία τὸ πρεσβυτάτον πεφυκέναι,

ναι, ἐπειδὴ μία τῶν τριῶν ὥσπερ ἡ φύσις, οὕτω δὴ καὶ ἡ θεότης κατ' αὐτὸς δὴ τοῦτο τοὺς θεολόγους. Σὺ δ' ὁ μὴ βαρλαάμ τε καὶ ἀκίνδυνον, μᾶλλον δὲ καὶ σὺν σκείνοις κακῶς ἔσεις κομμάσας αὖθις τῇ χεισοῦ σκυκλησία. Τί καὶ πρὸς ταῦτα λέγεις, εἰπὲ. ἰδοὺ γὰρ αὐτὴν ἐξηλέγχθης τὴν μίαν τοῦ τριάδος θεότητα, κλῆσιν εἶναι δοξάζοντες καὶ διδάσκοντες, καθ' ἣν ὁ θεός ἐστι καὶ λέγεται, ὅπερ οὐδὲ παῖς ἀρχαίοις αἱρετικοῖς σκείνοις οὐδέσιν ἐπῆλθεν εἰπεῖν. εἰ γὰρ ἡ ἀεὶ οὖσα θεότης, καθ' ἣν ἐστι θεὸς ὁ θεὸς, οὐκ ἔστιν ἀεὶ, ὁ θεὸς ὁ ἀεὶ ὤν, οὐκ ἔστιν ἀεὶ θεὸς καὶ σὺ. καὶ τὸν ἑξῆς αὐτὸς φιλόσοφε σιώπαγε. τὸ ἀεὶ ὂν, οὐκ ἔστιν ἀεὶ, καὶ ὁ θεὸς οὐκ ἔστι θεὸς, ἢ καὶ οὕτως. ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τῇ μιᾷ φυσικῇ ἐνεργείᾳ εἷς καὶ τοὺς θεολόγους θεὸς. ἡ δὲ ἐνέργεια αὕτη κτισὴ καὶ σὺ, τῇ μιᾷ ἄρα καὶ κτισῇ ταύτῃ καὶ σὺ ἐνεργείᾳ εἷς θεὸς κλῆσις θεὸς. ἢ πάλιν οὕτως, εἰ τὰ πολλὰ καὶ κλῆσα καὶ σὺ ὁ θεός, τοῦτο καὶ ὁ αὐτὸς τὰς τοῦ θεοῦ φυσικὰς ἐνεργείας λέγεις, ἐν αἷς καὶ τὴν σὴν δήπου θεότητα, τὸ ἓν καὶ ἄκλιστον, οὐ θεὸς ἐξ ἀναγκαίου. εἰ δὲ τὸ ἓν καὶ ἄκλιστον οὐ θεὸς καὶ σὺ, κυρίως τὸ ὂν πάλιν οὐκ ὄν, καὶ ὁ θεὸς οὐ θεὸς καὶ σὺ. οὕτω διὰ πάντων οὐδυσεβὴς μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀσεβὴς καὶ ἄθεος ὢν ἐξηλέγχθης, καὶ τὴν θεταῦτε, καὶ πολυθεταν, μᾶλλον δὲ καὶ τὴν ἀθεταν αὐτὴν ἀκριβῶς καὶ τοὺς ἐμοὺς φιλοσόφους τε καὶ θεολόγους ἐκφυγεῖν οὐδωνήσῃ φιλόσοφε, ἕως ἂν καὶ κλῆσιν ἐπεισάγῃς, καὶ ἀλλοκοτόντινα, καὶ τεραλῴδη θεότητα, καὶ εἰς κλίσμα καταστὰς τοῦ θεοῦ φυσικά. Ἀλλ' ἐγώφησιν ὁ φιλόσοφος τὴν διθεταν ἐκφύγων μάλιστα, καὶ τὴν πολυαρχίαν τε καὶ ἀθεταν ὑφορώμενος, ἵστε παρ' ὑμῶν λεγομένας ἐνεργείας καὶ τὴν θεότητα, εἰ μὴ τὴν οὐσίαν σημαίνοι τοῦ θεοῦ, κλεστὰς εἶπον, ἓν μόνον εἰδὼς ἄκλιστον αὐτὴν τὴν οὐσίαν τοῦ θεοῦ, τὰ δὲ περὶ τὴν οὐσίαν πάντα κτιστὰ. κἀγὼ τοῦτ' αὐτὸ καὶ οὐκ ἄλλο γε εἶναι φημὶ. τὸ διθεταῦτα καὶ πολύθεον, καὶ ἄθεον ἐργασάμενον, ὅπερ τὰ μὴ οὐσώδη τοῦ θεοῦ πάντα, καὶ δὴ καὶ τὴν φυσικῶς αὐτῷ προσοῦσαν ἀρνῇ θεότητα, κτισὴν δ' αὐτὸς αὐτεισάγας θεότητα, οὐκ οἶδα τίνι θεοῦ καὶ πόθεν ἤκουσας. ὥστε εἰ μὴ κλῆσιν ἔχοι θεότητα καὶ σὺ ἡ τοῦ θεοῦ θεότης ἤτοι ἡ φύσις, οὐδὲν ἐμποδὼν εἶναι πρὸς τὸ μίαν εἶναι θεότητα, εἰ θεαλικὴν καὶ προνοητικὴν ἔχοι δύναμιν ὁ θεὸς, ἤτοι θεότητα. ἄκλιστον καὶ ζωοποιόν, καὶ ἀχώριστον τῆς οὐσίας αὐτοῦ, καθ' ἣν καὶ θεὸς ἐστι τε, καὶ λέγεται δηλονότι κατὰ τοὺς θεολόγους, καὶ πάλλα τὰ προσόντα αὐτῷ φυσικῶς. τοῦτ' αὐτὸ τὴν πολυθεταν τε, καὶ πολυαρχίαν εἶναι καὶ σὺ. Καὶ τὶς ἂν ἀξίως καταγελάσῃ τῆς ἀνοίας καὶ ἀπονοίας ἅμα, καὶ δὴ καὶ τῆς ἀμαθίας τῆς σῆς, εἰ μὴ κτισὴ θεότης πρέσεσι τῷ θεῷ λέγοντος, μίαν εἶναι θεοτητα. τὸ ἄκτιστον καὶ τὸ κτιστὸν, εἰ καὶ φυσικὴν ἔχει καὶ οὐσιώδη δύναμιν, ἧς ἀνάδ οὐδὲ θεὸς εἶναι, μᾶλλον δὲ εἶναι δύναται τοσαῦτα κατ' αὐτούς τε τοὺς θεολόγους, καὶ δὴ καὶ τὴν φυσικὸν καὶ ἀληθῆ λόγον, διθεταν τε καὶ πολυθεταν ἐντεῦθεν εἰσάγεται. καὶ τοιγε, καὶ πολλάκις ἤδη παρ' ἡμῶν τε καὶ τῶν ἱερῶν ἡμῶν διδασκάλων, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτῶν τῶν λογίων ἔχεις ἀκούσας, καὶ αὐτὸς δ' ὁ ζωοδόκος τόμος παρρήδην ἀνακηρυχθέντε καὶ βεβαιωθὲν δείκνυσι τὸ μηδαμῶς δύο θεότητας, ἢ πολλὰς νοεῖσθαι καὶ λέγεσθαι, μηδὲ φρίττεσθαι φησι τοῦτο τοῖς θεολόγοις, οὐσίας μὴ τοι θείας καὶ ἐνεργείας θείας διαφορὰν καὶ νοεῖσθαι καὶ λέγεσθαι παρρήδην ἀνακηρυττομένου καὶ τοιούτου δόγματος πρὸς τὸ θεολόγων

γων, καὶ δὴ καὶ τῶν λογίων αὐτῶν. καὶ πρὸς τούτοις, ὅτι ἡ θεότης ἡ θεία ἐνέργεια, ἢ ἡ τοῦ θεοῦ θεότης ἐνέργεια, οὐδὲν ἢ οὐδὲν ὁλοσχερῶς οὐδὲ πρὸς τούτοις διαφερόμεθα, ὥσπερ οὐδὲ καὶ τοῖς καινοῖς διδασκάλοις τῆς ἐκκλησίας ὁ λόγος νυνί.

Εἰ δὲ καὶ ὁ λόγος αὐτοῦ τε ἡμῶν προσλυσεῖ τὴν ἀλήθειαν, εἰ θεότης κατ' αἰτίαν ἡ ὑπερώνυμός τε καὶ ἀνώνυμος τοῦ θεοῦ λεγομένη οὐσία, ἢ καὶ φύσιν δύναμιν καὶ ἐνέργειαν ἑαυτῆς, φημὶ δὴ τὴν θεαρχικὴν καὶ θεονοητικὴν καὶ θεοποιὸν ἐνέργειαν, θεότητα καθ' ὑπαρξιν ἔχει καλουμένην. καὶ οὕτω μία, καὶ οὐ δύο καὶ πολλαὶ ἡ θεότης ἐστὶ τοῦ παντὸς καὶ τοῦ ἀγίου πνεύματος. ἐπειδὴ καὶ τοῦ αὐτοῦ καὶ ἑνός ἐστι θεοῦ, καὶ ἡ φύσις καὶ ἡ φυσικὴ καὶ ἀχώριστος δύναμις καὶ ἐνέργεια καὶ θεότης, καὶ εἷς θεὸς τοῦτο κἀκεῖνο, καὶ οὐσία τοῦ θεοῦ μία καὶ ἀδιαίρετος μὴ τῶν οὐσιωδῶς συνόντων αὐτῇ, ὑποστατικὸς, ἐνεργὸς, θελητικὴ παντοδύναμος.

Ἢ καὶ τὸ ὑποστατὸν αὐτὸς ἀρνήσῃ τὴν θεότητος, ἵνα μὴ τρεῖς εἰσαγάγῃς θεοὺς, ἐπεὶ δὴ καὶ θεὸς ἕκαστον τῶν θεαρχικῶν προσώπων, καθ' ἑαυτὸ θεωρούμενον. ἀλλ' οὐ καταδέξῃ τὸν λόγον, ἐπειδὴ τοῖς μὴ ὑποστάσεσι τρία τὸν θεὸν ἴσμεν, τῇ δὲ οὐσίᾳ καὶ τῇ δυνάμει καὶ τῷ τῆς θεότητος λόγῳ ἓν; πῶς οὖν ἐνταῦθα μὴ ὅσον καὶ προσωπα συγχαίνει καὶ καθ' ἑαυτὰ ὑφεστῶτα, οὐ τρεῖς ἀναγκάζῃ νοεῖν θεοὺς, καίτοιγε καὶ καθ' ἑαυτὸ θεὸν ἕκαστον ὃν ὅπερ ἔφην, ἀλλὰ θεὸν ἕνα τὰ τρία καὶ νοεῖς καὶ λέγεις, ἐκεῖ δὲ καὶ τῶν φυσικῶν τοῦ θεοῦ μηδαμῶς καθ' ἑαυτὰ ὑφεστώτων, ἀλλ' ἐν τῇ πηγαζούσῃ θεωρουμένων ἀδιαιρέτως οὐσίᾳ, οὐχ ἕνα νοεῖς καὶ λέγεις θεὸν τὴν οὐσίαν τοῦ θεοῦ μὴ τῶν προσόντων αὐτῇ φυσικῶς, καὶ θείων γραφῶν μάλιστα καὶ σωφόδων καὶ θεολόγων ὁμοῦ πάντων ἀνακηρυττόντων ταυτὶ, καὶ Χρύσοστομῷ ἡνωμένῳ τοῦ θεολογίας καὶ τὸ διακεκριμένον ἄριστα διδασκόντων, οὐ μόνον δὴ τοῦ οὐσίας φημὶ καὶ τῶν τριῶν ταύτης προσκυνητῶν προσώπων, ἀλλὰ καὶ τῆς αὐτῆς αὖθις οὐσίας καὶ τῶν φυσικῶν ταύτης ἰδιωμάτων τε, καὶ ἐνεργῶν, ὧν δηλαδὴ μίαν καὶ τὴν θεότητα φασὶν; Ὅτε δὲ χάριν ἀγαθότητας μὴ πολλὰς, καὶ σοφίας, καὶ ζωὰς, καὶ ὄντα, καὶ φῶτα φυσικὰ τὸν θεὸν οὐ λέγεις. καίτοιγε τῶν θείων ὀνομάτων τούτων, ἀπὸ τῶν φυσικῶν ἰδιωμάτων τοῦ θεοῦ, καὶ ἀπὸ τὴν ὑπερώνυμον οὐσίαν ἀναγομένων ἢ φησὶν ἡ θεολογία, οὐδὲ καὶ καὶ τῶν ὑποστάσεων ἡμῖν ὁ λόγος καὶ ταῦθα, πῶς οὖν ἀπὸ μὲν πάντων ἐκείνων τὸ ἑνιαῖον τηρεῖς, μίαν λέγων σοφίαν, μίαν ζωὴν, μίαν εἰρήνην, ἓν φῶς τὸν θεὸν, ἀπὸ δὲ τῆς θεότητος μόνης, ἐπειδήπερ ὅν τῆς οὐσιώδους αὐτῆς ἐνεργείας, καὶ ἡ ἀνώνυμος οὐσία μεταλαμβάνει τοὔνομα, καθὰ δήπου καὶ ἐπ' ἐκείνων, δύο καὶ πολλὰς φαντάζῃ θεότητας, καὶ ἀναπλάττεις κακῶς τὰ μὴ ὄντα, τὰ μὲν ἀπαγορεύομενα ὁρητῶς τῇ θεολογίᾳ σωφόνων φιλονεικῶν, τὰ δὲ πρεσβεύομενά τε καὶ κηρυττόμενα, καὶ γραφόμενα πάσῃ σπουδῇ τε καὶ σὲ διαγράφων; ὥσπερ ἀεὶ καὶ τὴν ἀκτῖνα λεγόντων ἀκόων ἥλιον, ἢ καὶ τὸν μὴ ὄντα παντὸς ἕνα θεὸν, ταῦτα μὲν ὁδοιπορῶν παρεδέχου, διθεΐαν τε τῶν λεγόντων, καὶ διπλῶν φαντασίαν ἡλίων καταγινώσκων, αὐτὸς δὲ τὴν τῶν νυκτὸς σωφόντων σκιὰν τῷ λαμπρῷ τοῦτο τῶν ἡμέρας ὀφθαλμῷ, ἥλιον ἔλεγες ἀμφότερα μᾶλλον ἕνα, καὶ τῷ θεῷ καὶ πάλιν τὸν πρωτότοκον υἱὸν ἰσοδυνάμει σωλυθεὶς, ἕνα θεὸν ἔλεγες εἶναι τοῦτον κἀκεῖνον. ἔνθα καὶ τοῦ ἐγὼ καὶ τοῦτον εἶναι νομίζω, τὸ ταὐτά τε ὁιεσθαι καὶ λέγειν, καὶ τὸ, θεότητα κλῆσιν κατὰ

τὰ

τὰ τε γρηγορᾶν καὶ ἀκίνδυνον προσάγοντα τῇ ὑπερθέῳ οὐσίᾳ. ἕνα θεὸν ἔπειτα καὶ μίαν θεότητα νομίζειν τὸν θεὸν καὶ τὸν κόσμον. Οὐκ ἐγὼ δὴ μόνον, ἀλλ' οἶδ' ὅτι τῶν δὴ φρονούντων ἕκαστος. Ἀλλὰ τὸν μὲν ἄλις. ὡς αὖ δὴ νοήσῃς, ὅτι μὴ τοῦ θεότητος μόνον τὰ προειρημένα φασὶν οἱ σοφοὶ ταύτης θεολόγοι καὶ ῥήτορες, οὐδὲ ταύτην εἶναι μόνην ἐνεργητικὴν ὡς αὐτοί φασι φωνὴν λέγουσιν, ἀλλὰ καὶ καὶ αὐτὸν τὸν θεὸς, ὡσαύτως καὶ καὶ ταυτὰ δήπουθεν, ἄκουε δὴ καὶ τῶν ἑξῆς παρ' αὐτῶν ἐκείνων φημὶ. φησὶ τοίνυν ὁ μὲν νύσσης θεῖος γρηγόριος πρὸς Δυνόμιον γράφων, ὃ δὴ καὶ εἰπόντες ἔφημεν, ὁ θεὸς ἐστὶ καθ' ἑαυτὸν, ὅπ ποτε καὶ εἶναι πεπίστευται. ὀνομάζεται δὲ πρὸς τῶν ἀπηκαλουμένων τοῦ αὐτὸ ὄ ἐστιν, ἀλλ' ἐξ ὧν ἐνεργεῖν πρὸς τὸν ζωὸν ἡμῶν πεπίστευται. καὶ θεὸν μὲν αὐτὸν λέγοντες τὸν ἔφορον, καὶ ἐπόπτην καὶ διορατικὸν τῶν κεκρυμμένων ἀπενοοῦμεν. Καὶ πάλιν πρὸς τὸν αὐτὸν ὁ αὐτὸς. Ἀλλὰ καὶ τὸν θεὸς φωνὴν ὅτι τὸν ἐποπτικῆς ἐνεργείας κεκραγτικέναι κατελαβόμεθα. ὥστε καὶ διὰ τούτου μεμηνύκαμεν τὸν θείας φύσεως ἐνέργειαν διδαχθέντες, τὸν οὐσίας αὐτῆς ἐν πρόνοιαν διὰ τῆς φωνῆς ταύτης τοῦτο ἐγνώκαμεν. Καὶ αὖθις πρὸς τὸν αὐτόν. Ὁ δὲ τὸν δυνάμιν προσαχὼν τοῖς οὖσι δὲ εἶναι, θεὸς καὶ ἐπόπτης τῶν ὑπ' ἐκείνου γεγονότων ἐστὶ. Τῷ πρὸς ἀβλάβειον ὁ αὐτὸς πάλιν τὸ θεός φησιν ὄνομα, ἐνεργείας ἐστὶ δηλωτικὸν. πρὸς γὰρ τὸ θεῖν πανταχοῦ ἢ θεᾶσθαι ἢ αἴθειν τὸν μοχθηρίαν ἠτιμολόγηται. Ἀναστάσιος δ' αὖθις ὁ τοῦ σινᾶτου, ὁμοιοτρόπως φησὶν ἡ θεὸς προσηγορία ἐν τῇ γραφῇ εἴρηται. διθῶς. φύσει καὶ σχέσει. φύσει μὲν ὁ ποιητὴς. σχέσει δὲ καὶ χάριν καὶ οἱ δίκαιοι λέγονται θεοὶ. πρόδηλον δὲ, ὅτι ἐνεργητικὴ τυγχάνει ἡ θεὸς προσηγορία, οὐχὶ δὲ οὐσιώδης. Οὐ γὰρ αὐτὴν τὴν τοῦ θεοῦ οὐσίαν παρίστησιν. ἀδυνάτον γὰρ ταύτην γνῶναι. ἀλλὰ μόνην τὴν θεωρητικὴν αὐτοῦ ἐνέργειαν ἡμῖν παρίστησι καὶ δηλοῖ τὸ θεὸς.

Ἰστέον φησὶν ὅτι αἱ δύο προσηγορίαι τοῦ χριστοῦ, λέγω δὴ τὸ θεὸς καὶ ἄνθρωπος ἐνεργητικῶς λέγονται, ὅτι τῶν οἰκείων αὐτῶν ἐνεργῶν οὕτως ὀνομαζόμεθα. καὶ γὰρ τὸ θεὸς οὐ τὴν οὐσίαν τοῦ θεότητος σημαίνει. ἀκατάληπτος γὰρ αὕτη καὶ ἀνώνυμός ἐστιν. ἀλλ' ὅτι τοῦ θεωρητικῆς αὐτοῦ ἐνεργείας, θεὸς εἴρηται ὡς φησιν ὁ ἅγιος Διονύσιος. ἢ ὅτι τοῦ θεῖν ἤγουν διαθεῖν, ἢ ὅτι τοῦ αἴθειν ὅ ἐστι φλογίζειν. ὁμοίως καὶ τὸ ἄνθρωπος οὐκ αὐτὴν τὴν φύσιν δηλοῖ, ἀλλὰ τὸ ἄνω ἀθρεῖν τὴν ὠπα, τουτέστιν ἄνω ὁρᾶν τὴν τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν ἐνέργειαν. εἰ οὖν αἱ δύο προσηγορίαι τοῦ χριστοῦ φύσεων ὅτι τῶν οἰκείων ἐνεργῶν τὰ ὀνόματα ἔχουσι θάμβος τῆς τῶν αἱρετικῶν πωρώσεως, πῶς τὰς οὐσιώδεις αὐτοῦ ἐνεργείας ἀπαρνούμενοι οὐκ ἀναχύνονται; Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ Διονύσιος ὁ μέγας οὗτος ἐν θεολόγοις, ὃν δὴ καὶ ὁ θεοφόρος ὕπνος εἰς μαρτυρίαν ποιεῖται τοῦ θεότητος ἐαυτοῦ λόγων, ἄλλα τε πλεῖστα περὶ τοῦ τριάδων φησὶ. καθὰ δὴ καὶ ἡμῖν ἐν τοῖς φθάσασιν εἴρηται, καὶ δὴ καὶ τὸ ἀοίδιμον ὄντος ἐκείνου. Εἰ τὸν ὑπερούσιον καὶ γάρφησι κρυφίοτητα, θεὸν, ἢ ζωὴν, ἢ οὐσίαν, ἢ φῶς, ἢ λόγον ὀνομάσωμεν, οὐδὲν ἕτερον νοοῦμεν, ἢ τὰς εἰς ἡμᾶς ἐξ αὐτῆς προαγομένας δυνάμεις, ἐνθεωτικὰς, ἢ οὐσιοποιοὺς, ἢ ζωογόνους, ἢ σοφοδώρους. καὶ ὅσα ἐξῆς ἀκολούθως ὡσαύτως εἴρηται τῷ μεγάλῳ τούτῳ.

Ἐνταῦθα, τὸν γρηγορᾶς ἐρεῖ, καὶ ὁ πρὸς ἀθεΐαν καὶ ἀπώλειαν ὁδηγὸς αὐτοῦ καὶ πλάνης ἀκίνδυνος; ὄντως ἐμαστιώθη καὶ τούτων ἡ ἀσωτεία καρδία καθάφησι

πάλαι

πάλαι τοὺς τῶν Ἑλλήνων σοφοὺς ὁ Ἀπόστολος. καὶ φάσκοντες εἶναι σοφοὶ ἐμωράνθησαν, ἐπειδὴ καὶ οὗτοι τῷ τοῦ ἑνὸς καὶ μόνου Θεοῦ δόξαν κτισμάτων λατρείας καὶ πολυθεΐας καὶ ἀθεΐας κατ' ἐκείνους ἀχεδὸν ἠλλάξαντο. ἰδοὺ γὰρ τῷ τῆς θεότητος ἐνταῦθα φωνὴν ἀφέντες οἱ θεολόγοι, καὶ πᾶν τῶν αὐτηλεγόντων ἀφελόντες σφάπεπασμα καὶ σκιὰν, οἷς ἑαυτοὺς κατάγει τὰ τῆς ἐρπετῶν ἰοβόλα σφαβύουσιν ἐκεῖνοι κακέργαι, θεότητας, ἀναπλάττοντες τὰς μὴ οὔσας, καὶ θεοποιοῦντες ἀκρίβως ἑαυτοῖς τὰ κτίσματα, σοὶ αὐτῷ τῷ Θεῷ θεολογοῦσι ῥητῶς, ἀπὸ τῆς φωνῆς τῆς θεότητος ἀπὸ τοῦ Θεοῦ φωνὴν ἀπήτησε ὅσπερ μεταθέντες τὸν λόγον. Τί οὖν σοφοὶ, καὶ καθηγηταὶ τῆς κενῆς ταυτησὶ πίστεως ἢ ἀπωλείας. ἆρα κτίσις καὶ οὐτος ὁ Θεὸς, οὐ οἱ τῆς ἀσεβείας οὗτοι καθηγηταὶ θεολογοῦσιν ἐνταῦθα, ἐπειδὴ μὴ καταδέχονται πάντες ὁμοῦ καθάπερ ἠκούσατε τὸν θεῖον ἀπόστολον τοιοῦνομα, τῆς ὑφ' φυσικῆς ἐνεργείας εἶναι τοῦ Θεοῦ μᾶλλον καὶ λέγεσθαι. ὁ δὲ καὶ ἀπὸ τῆς θεότητος φθάσαντες ἤδη πολλάκις εἶπον; ἀπὸ μὲν οὖν τοῦ τῆς θεότητος ὀνόματος ἐπειδὴ μὴ τὸν οὐσίαν αὐτὸν ἀλλὰ τὸν οὐσιώδη ταύτης ἐνέργειαν μᾶλλον εἶναι τοῦτ' εἶπον οἱ θεολόγοι διὰ πολλῶν, ἐκφεύγοντες αὐτοὶ πάντες τῆς φυσικῆς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ λόγον ἐξίσης, καὶ τὸ κτίσιν ἀπῆθεν βλασφημῆσαι τοῦ Θεοῦ τὸν θεότητα, ἀπὸ βαθεῖας κακῶς εἰς βαθύτερον ἐξωλισθήσαντες βόθρον. οὐ μόνον κτίσιν ἔχειν εἰπόντες θεότητος τὸν θεὸν, ὅπερ φεύγειν προσποιεῖσθε, ἀλλὰ καὶ δύο θεότητας δογματίσαντες αὐτὸν ἔχειν, μίαν μὲν ἄκτισον τὴν οὐσίαν αὐτοῦ, δευτέραν δ' ἐκ οἶδα ποίαν καὶ πόθεν, πλὴν ὡς αὐτοί φασι κτίσιν, καὶ ἄθλιοι ἀθεΐαν τινὰ καὶ πολύθεοι καὶ ἄθεοι γεγονότες, καὶ τῇ κτίσει ἀναρρήδην κελεύοντες λατρεύειν σφᾶς τὴν κτίσαν τα, ἢ καὶ μᾶλλον κτίσαντος ὤφελε. Ἐνταῦθα δὴ, τί σοὶ τῷ Θεῷ λέγετε; πότερον δύο εἰσὶ καθ' ὑμᾶς καὶ ἐνταῦθα θεοὶ; ὁ μὲν ἄκτιστος, ὁ δὲ κτιστὸς, ὁ δὲ καὶ ἀπὸ τῆς θεότητος ἔφητε, ἢ ὁ αὐτός τε καὶ εἷς θεὸς, ποτὲ μὲν ἐστὶν ἄκτιστος, ποτὲ δὲ, κτιστὸς; ἐλεοῦ γρηγορᾶ τῶν ἀσεβῶν ἢν αὖ ἐθέλῃς, ἐπειδὴ μὴ καὶ τῶν δύο ἀφυγεῖν δυνατὸν, καταγε τὰ σὰ δόγματα, καὶ τὰς ὑποθέσεις φημὶ. ἢ τὸ δύο δοξάσεις θεὸς, τὸ μὲν ἄκτιστον ὡς λέγεις, τὸν δὲ κτιστὸν, κατ' ἐκείνους δήπου, ὡς ὁ Ἑλληνικὸς ὕθλος ἀνέπλασε πάλαι δημιουργηθέντας ὑπὸ τοῦ ἑνὸς ἐκείνων καὶ πρώτου, ὃς καὶ πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε σφᾶς τὸν ἐκείνοις ποιητῶν καὶ μυθολόγων εἴρηται, ἢ τὸν αὐτὸν ἄκτιστόν τε ἅμα καὶ κτιστὸν δοξάσεις ὁμοῦ. ναὶ μὲν τοῦτο, ναὶ δ' ἐκεῖνο γινόμενον ἢ λεγόμενον, ἀλλόκοτόν τινα, καὶ τερατώδη καὶ φασματώδη, καὶ μηδὲ πλάσμασι γοῦν, καὶ μύθοις ἐγνωσμένον ποτὲ, καὶ τὸν παρ' ἐκείνοις ὑπαλόνφημι τῶν θεῶν, ποτὲ μὲν εἰς κύκνον, ποτὲ δ' εἰς χρυσὸν, εἰς ταῦρον δ' αὖθις μεταβάλλοντα. καὶ δὴ καὶ τὰ σφαπήσα τούτοις ὅσαγε ὁ ἐν ἐκείνοις πάλαι διεθρύλησε πλάσμα, ὧν ὁ σὸς κτισάκτις οὗτος Θεὸς ὑπερέχει τῇ καινοτομίᾳ καὶ καινοφωνίᾳ φημὶ, πολλῷ νῦν καὶ καθ' ὑπερβολὴν τῷ μέσῳ. Ταῦτα καὶ τὰ παιῶτάσε ἢ τῶν μετεώρων ἐδίδαξε συχνὴ καὶ χρονία μελέτη, ἢν ἀστρονομίαν ἢ ἀστρολογίαν αὐτὸς φὴς μὴ χαλδαίωνται καὶ περσῶν, καὶ οὐκ οἶδ' ὁνόματι νοῶ ἄλλων. ταῦτα τῶν ἀστέρων οἱ δρόμοι καὶ αἱ ζωόδοι καὶ ἀποστάσεις, καὶ ὁ ἰσημερινὸς, καὶ ὁ τροπικὸς, καὶ ὁ ζωδιακὸς, καὶ αἱ ζῶναι, καὶ οἱ πλάνητες, καὶ αἱ σφαῖραι, καὶ οἱ ἀστρόλαβοι, καὶ ὁ μακρὸς ἐκεῖνος καὶ ἀδιέξιτος λῆρος καὶ κύκλος, ὃν σφᾶς πᾶσαν ἔστρεφες τὸν ζῶνν, ἐμφιλοσοφῶν ἀφιλοσόφως, καὶ θύων

μονονουχὶ

ων μονονουχὶ τοῖς μηδέσι, καὶ τὰ μάταια κακῶς πεποιωκῶν, ὑφ' ὧν ἐκτραχηλιθεὶς εἰς τέλος καὶ τὰς φρένας διαφθαρεὶς ἄθλιε, καὶ αὐτῷ ἐπεχάταν τῷ ἀληθινῷ εἰς θεὸν πίστιν καὶ τὴν δυσέβειαν φεῦ ἠρνήσω, τὴν ἀπωλότητος καὶ ἀναγγελίαν καταπύστας, καὶ τὴν ἐν πνεύματι διδασκαλίας τῶν ἀλιέων καὶ σκηνοῤῥάφων, καὶ ἀγροίκων ἡμῶν καταρχηπάμβρος ἄρχει, καὶ κακὸν ἐνταφίον σαυτῷ, καὶ σήλιν δυσεβείας καὶ ἀθεΐας τοῖς σοῖς καταλιπὼν τοῖσι λόγοις τῇ ἐκκλησίᾳ, σήλην ἀεὶ μὲν καθαιρεμένην τοῖς δυσεβέσιν, ἀεὶ δὲ τοῖς ὑπὲρ δυσεβείας καὶ ἀθεΐας σηλιτεύουσι σοῖς ἀγῶνας καὶ δρόμους. καὶ τὸ δὴ χεῖρον ἔπι καὶ ἀπαπώτερον τοῦτον, ὅτι καὶ τοῖς ἐζωγρημένοις καὶ πεπλανημένοις κακῶς ὑπόσοι, καὶ τῶν σῶν τοῦτον λόγων, ἐμπύρευμάσι καθαπερεὶ σφᾶς πέμπουσιν ἐκεῖσε τὴν ἠπιμασμένης ἀτελευτήτου φλογὸς, ὀδὴ καὶ δακρύων τίνωντε, καὶ ὅσων σὺν ἄξιον; Εἶτα καὶ θεολογεῖν ἐτόλμησας ἀπὸ τοῦτοις, οἰκειότερον δ' εἰπεῖν μᾶλλον θεομαχεῖν, καὶ θεολόγοις ὁμοῦ πᾶσι καὶ θεοφόροις παλαιοῖς τε καὶ νέοις ἀπάντοις κακῶς αὐτηλεγεῖν. σὺν δὲ ἀνθρωπείας διανοίας τε καὶ σοφίας, καὶ ἀπανοίας δὲ μᾶλλον καὶ ἐνοικοῦντος αὐτοῖς ἀγαθοῦ πνεύματος. τὰ τῆς θεότητος αὐτοῦ μυηθεῖσιν, ὧν αἱ διδασκαλίαι καὶ οἱ λόγοι καὶ τὸ τῆς θεολογίας ὑπερφυὲς κεράτος, ὧν ὁ φθόγγος εἰς πᾶσαν ἐξῆλθε τὴν γῆν ἀποστολικῶς εἰπεῖν, καὶ εἰς τὰ περάτα τῆς οἰκουμένης τὰ ῥήματα. οἱ καὶ σὲ καὶ τοὺς σοὺς σηλιτεύοντες ἀξίως νυν τὴν λόγους, τρόπαιον ἀνάγραπτον ἀναστήσουσι καὶ τῆς βλασφημίας τε καὶ θεομαχίας, μηδενὶ μηδέποτε καθαιρεμένον εἰς αἰῶνας. μὴ λόγῳ μὴ χρόνῳ, μὴ τρόπῳ τῶν πάντων ἑνὶ μηδενὶ. λέγε τοιγαροῦν καὶ πεποίθει καὶ τὰ ἑξῆς τῆς βλασφημίας τε καὶ θεομαχίας αὖθις βιβλίον, ἵνα καὶ ἡμεῖς αὖθις ἀπαντήσωμεν αὐτοῖς ἢ αὖ πτήσωμεν τὰ τῆς πνεύματος ἔμψυχα ταῦτα πυκτία. ὀργὰ καὶ ὑπὸ αὐτοῖς ὁ λόγος ἔπεσε ταῦτα.

ΠΡΟΣΤΟΝ

Αὐτὸν φιλόσοφον γρηγορᾶν, ὅτι ἄχρονος καὶ ἀμίμητος ἡ θεία χάρις καὶ θεώσεις τῇ ἀνθρωπείᾳ φύσει, εἰ καὶ πνεύματι ἀγίῳ ἐν σχέσει καὶ μιμήσει γίνεται ἡ αὐτή. καὶ πῶς καὶ κατὰ τίνας τοὺς λόγους, ὁ υἱὸς καὶ Θεὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ ἐνεργεῖν λέγονται καὶ Πατρὸς πρὸς τὰ θεολόγων, καὶ αὖθις ἐστὶν ἐνεργεῖν οἱ αὐτοί. Λόγος δέκατος.

Τοιαῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα κατὰ τὴν μιᾶς παντοδυναμίαν, καὶ ἀκτίστου θεότητος καὶ τῶν ταύτης ἱερῶν θεολόγων κακῶς πεφιλοσοφηκότα τῷ γρηγορᾷ, καὶ αὖθις ὁ πλάστος σκεῦος ἐμιλητὴς καὶ φίλος εἰσάγεται ἀγαθάγγελος, λέγων ὧδε. ὅτι λογόνυκά φησι τὸν καὶ πρὸς τὸν κεφαλαίῳ τῷδε παρέχεται παλαμᾶς. ὃν καὶ αὐτὸν οἱ αὐτόμοι δεδώκασι θιασῶται, καὶ ἅμα καὶ ἐν βαβυρείῳ σκείνῳ μυηθέντες φωτὸς ὡς εἰώθασιν, ὡς ἀμύχανος ἀκροπόλεως, καὶ πάντοι σφόδρα πολεμίοις δυσανάκλεστοι. χρεὼν οὖσι μηδὲ ταῦτα τὴν ἀνήκουσης ὡς πορρωτάτω λιπαρῶν θεωρίας, τῷ ἀνήκουσιν καὶ τύποις ἐρρωθυμηκότι παραδοῦναι τὴν ἀναλύσεως ἑορτήν. καὶ μετ' ὀλίγον, ἔχει γὰρ οὕτωσι. σχέσις ἐστὶ φησὶ καὶ ἡ καὶ Θεοῦ πρόνοια πρὸς τὰ προνοούμενα, καὶ ἡ προγνωσις αὐτοῦ πρὸς τὰ προγινωσκόμενα. καὶ οἱ δὲ ἀΐδιοι ἐν τῷ Θεῷ προορισμοὶ, πρὸς τὰ προοριζόμενα. ἀλλ' ἑκάστῳ τούτων σὺν ἐμποδίον ἐστὶ τὸ σχέσιν εἶναι, πρὸς τὸ ἄκτιστον εἶναι. ὥς' ὁ δ' ἡ θεοποιὸς δωρεὰ αὕτη ἡ θέωσις ἐστὶ κτιστὴ, διόπερ σχέσις ἐστὶ πρὸς τὰ θεούμενα.

Ἀλλ' ἐνταῦθα ὁ φιλόσοφος τὴν σωφρόνη κλοπὴν καὶ βωμολοχίαν, οὐχ ὡς ἔθος αὐτῷ καὶ αὖθις ἐργάζεται. ἀλλὰ προκόψας καταμικρὸν ὅτι τὸ χεῖρον ὡς ἔοικε, καὶ πολὺ κρείττων αὐτὸς ἑαυτοῦ γενοὺς, κατ' αὐτὰ δὴ τοῦτό φημι, ὅτι τὸ μεῖζον πολλῷ καὶ ἀστεῖον σκεῦνα προσάγει, ἐν τοῖς προτεθειμένοις ὑφελόμενος κεφαλαίων ἐξολοκλήρου σχεδὸν, καὶ πάσας ὁμοῦ τὰς ἐπ' αὐτῷ μαρτυρίας ἀποκρυψάμενος τῶν ἁγίων, πολλάς τινας καὶ μεγάλας οὔσας. πλὴν ὅτι μὴ καὶ καθάπαξ ἀποκρύψαι καὶ ἀφανίσαι παντελεῖ τὴν ὑπόθεσιν σὺν οἷ δ' ὅπως παραδοῦναι διέγνω, θείας δυνάμεως καὶ ἄκοντα τοῦτον σωσθέντος πρὸς τοῦτα, μήπω καὶ λάθῃ πλείστοις καὶ τῆς ἀληθείας τοῦτο κακουργῶν καὶ πονηρεύομενος. διὸ καὶ ἡμᾶς ἀνῶθεν ἀναλαβεῖν ἀναγκαῖον σκεῦνα, καὶ ὅπως ἔχει, πᾶσα καὶ παραδάτεται προσθεῖναι τῷ λόγῳ, τὸ ἱερὸν αὐτόφημι τὸν σκεῦνον παραγόντας καὶ πάλιν. Ἐπὶ τούτοις φησὶν, ἐπειδὴ τὴν τοιαύτην δωρεὰν τοῦ Παναγίου Πνεύματος καὶ ἐνέργειαν, δηλαδὴ τὴν θεῶσιν, καθ' ἣν οἱ ἅγιοι θεοῦνται, θεότητα παρὰ τῶν ἁγίων προσαγορευόμενον, οἱ τῷ Θεσσαλονίκης ἀπελέγχοντες, λέγουσιν εἶναι θεότητα κτιστὴν, κατασκευάζοντες σκεῦθεν τοῦτο, ὅτι τοῦ ὑποστάτου αὐτῆς εἰρῆσθαι παρὰ τοῦ μεγάλου Διονυσίου τοῦ Θεοῦ. καὶ μίμημα καλέσαι ταύτην καὶ τῶν μετεχόντων σχέσιν, δυσεβῶς μὴν αὐτὸς λέγων ἀπεφήνατο ἡ ἱερὰ Ζωοδόκος. ὅμως ζητηθέντος καὶ τούτου παρὰ τοῦ θείας σωφίδος. εἴπερ εἰπέτις τῶν ἁγίων

ἄκτιστον εἶναι τὴν θέωσιν, καὶ εἴπερ ἡ σχέσις καὶ τὸ μίμημα καὶ τὸ ὑπόστασις, καὶ ὅπου τῶν ἀκτίστων λέγεται, προσεκρεμόθησαν ῥήσεις τῶν ἁγίων, σὺν ἀεὶ ὅπου τῶν κτίστων δηλοῦσαι λέγεσθαι ταῦτα. Ὁ μὲν μέγας Βασίλειος ἐν τοῖς ἀπορρήτοις φησὶν, ὅτι πατρικὸς βούλοις δρόσος, οὐχ ὁμοίως πάντες βούλοις καὶ τὸν ὑπόστασιν. καὶ τῷ πρώτῳ καὶ τὸν ἑξαημέρου, ἵνα δειχθῇ φησὶν ὅτι ὁ Κόσμος τεχνικόν ἐστι κατασκεύασμα, προκείμενον πᾶσιν εἰς θεωρίαν, ὥστε δὲ αὐτὸν τὴν τοῦ ποιήσαντος αὐτὸν σοφίαν διαγινώσκεσθαι, σὺν ἄλλη τινὶ φωνῇ ἐχρήσατο ὁ σοφὸς μωϋσῆς περὶ αὐτοῦ. ἀλλ' εἶπεν ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν, οὐχὶ ἐνήργησεν οὐδὲ ὑπέστησεν, ἀλλ' ἐποίησε. καθότι πολλοὶ τῶν φαινομένων συνυπάρχειν ἐξ αἰδίου τῷ Θεῷ τὸν Κόσμον, οὐχὶ γεγενῆσθαι παρ' αὐτοῦ συνεχώρησαν. Συμπεπείσθαι δὲ ὅπου τούτοις, ὅτι καὶ τὸ ἐνεργεῖν καὶ τὸ ἐνεργεῖσθαι, οὐ μόνον διὰ κτίσεων, ἀλλὰ καὶ διὰ αἰδίων καὶ ἀκτίστων δυνάμεις λέγεσθαι, ἐπεὶ καὶ τὴν χάριν ἐνεργουμένην ἀκούοντες οἱ διαφερόμενοι, κτίσιν αὐθὺς εἶναι νομίζουσιν. Ὁ δὲ μέγας ἐνθεολογία γρηγόριος, ἔσω φησὶ καὶ ἐνεργείας ὄνομα τὸ, Πατὴρ, εἰ τοῦτο δοκεῖ. οὐδὲ οὕτως ἡμᾶς αἱρήσεται. αὐτὸ τὸ τοῦτο ἐνεργικὸν ἂν εἴη τὸ ὁμοούσιον. καὶ ὀνύσης τὸν θεῖον γρηγόριον, ἀστεῖος θεὸς ὀνομάζειν φησὶ δυνάμεθα, τὸν τὴν θεαλικὴν καὶ ἐπαικὴν ἐνέργειαν συνημμένως καὶ ἀδιακρίτως ἀλλήλων, ἐφ' ἡμῶν καὶ πάσης τῆς κτίσεως ἐνεργοῦντας. Περὶ δὲ μιμήματος εἶπεν ὁ Θεσσαλονίκης, ὡς ὁ μέγας Διονύσιος, τὸν μιμήματος τὸ ἀμίμητον προσέθηκεν. ὥστε τὸ θεοποιὸν δῶρον, οὐ μᾶλλον μίμημα, ἢ ἀμιμησία. φησὶ δὲ καὶ ὁ θεολόγος γρηγόριος, μίμημα εἶναι τοῦ Πατρὸς τὸν υἱὸν, γράφων ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν περὶ υἱοῦ, εἰκὼν τοῦ Πατρὸς ὁ υἱὸς, ὡς ὁμοούσιος. καὶ ὅπου τοῦτο σκεῦθεν, ἀλλ' σὺν ὁκτώτε Πατὴρ. οὕτω γὰρ εἰκόνος φύσις μίμημα εἶναι τοῦ ἀρχετύπου καὶ λέγεται. ὥστε τὸ μίμημα, σὺν ἐμποδίζει πρὸς τὸ ἄκτιστον εἶναι τὴν θέωσιν. Τούτῳ πάσαν ὁμοῦ τὴν ἱερὰν τῶν ἁγίων θεολογίαν, καὶ δὴ καὶ τὴν σωφρόνικὴν ἐπεξεργασίαν, ὡς μηδὲ ῥηθέντα μηδὲ τηναρχὴν ὄντα, παραδραμὼν ὁ φιλόσοφος, τὸ ἑξῆς τοῦ λόγου τεμμάχιον, ὥσπερ ἐῶν κωμῳδίων τὰ τῆς σύστασίας, καὶ τὰς πρεπέζας ὡς ἀπόπολυ παρεδρεύοντα, τῇ κλοπῇ παραμίξας τὴν ἀναρχωτίαν, καὶ ἀφαρπάσας ἱπαμῶς κατ' σκεῦνα τὴν πρεπέζης καὶ λόγου, πρὸς ἀνάπρεσιν ἑαυτῷ, οἰκειότερον δ' εἰπεῖν παράγραμα καὶ καταπάτημα μᾶλλον, ὁ δὴ καὶ φθάσας ὁ λόγος ἔφη προτίθεσι, λέγων ὧδε, σχέσις δέ ἐστι καὶ ἡ τοῦ Θεοῦ πρόνοια πρὸς τὰ προνοούμενα. καὶ ἡ προγνωσις αὐτοῦ πρὸς τὰ προγινωσκόμενα, καὶ ὁ δὲ αἰδίου ἐν τῷ Θεῷ προορισμὸς, πρὸς τὰ προοριζόμενα. ἀλλ' ἑκάστῳ τούτων, σὺν ἐμποδίον ἐστὶ τὸ σχέσιν εἶναι πρὸς τὸ ἄκτιστον εἶναι, ὥστε οὐδὲ ἡ θεοποιὸς δωρεὰ καὶ πάθεμα, αὕτη ἡ θέωσις ἐστὶ κτιστὴ, διόπερ σχέσις ἐστὶ πρὸς τὰ θεούμενα.

Τοῦτο γρηγορᾶς ἱπαμῶς ἀφαρπάσας καθάπερ ἔφην σὺν τὴν πρεπέζης τοῦ λόγου, φεύγει κατὰ τοὺς κυνὸς σκεῦνος ὑποστρόφους τοὺς τῆς πρεπέζας ὡς ἔθος ἐφεστηκότας καὶ ὑπηρετουμένους, τὴν καταστικῶν τῶν θεολογικῶν καὶ πατερικῶν καταλιπὼν λόγων, ὥσπερ δὴ καὶ τὸ πρότερον. ἀλλ' ἡμᾶς ἐπαγαγεῖν ἀνάγκη κἀκεῖνα, καὶ τὴν ἡμέτερον λόγον κατασκεύασι καὶ αὖθις, διὰ τῶν πολεμικῶν λόγων. ὅπερ ἐστὶ παραρρῶν ὁ σωφρόνικος τὸν καὶ τὰ προρρηθέντα κατασκεύαζων. ὅπερ γὰρ ἄκτιστός ἐστιν ἡ θέωσις, παφῶς καὶ ζωτόμως πρὸς ἀσήσει καὶ ὁ θεῖος Μάξιμος. γράφων,

φων, ἡ θεία χάρις εἰ καὶ ἀπόλωσιν δίδωσι τοῖς κατὰ χάριν μετέχουσιν, ἀλλ' οὐ καταπάλησιν. μόνει γὰρ καὶ τῇ μεθέξει τῆς ἀπολωλότων αὐτῆς ἀκαταπάλητος, ὅτι κατὰ φύσιν ἀς ἀφθόνητος ἔχει τὴν ἀπειρίαν. Καὶ πάλιν. Τοῦτό ἐστι τὸ τοῦ Θεοῦ διαγγέλιον. πρεσβεία Θεοῦ πρὸς ἀνθρώπους διὰ τοῦ σαρκωθέντος, καὶ μισθὸν δωρουμένου τοῖς πειθομένοις αὐτῷ τὴν ἀφθόνητον θέωσιν. Οὕτως ὁ κενὸς οὗτοι φιλόσοφος λέγει καὶ Δαμαλέγιος, καὶ ἀπρόβλητος ὡς αὐτὸς πεφυτόμενος ξυνεθίσι λόγους. ὃν οὐδ' ἔχω πῶς ὀνομάσω, εἴτε θαυματοποιόν τινα καὶ περιποιόντα καὶ σοφιστὴν, καθάπερ τοὺς ἐπὶ τῶν θεάτρων φασὶ πάλαι, τὰς τῶν θεωμένων ὄψεις ὡς ἐπὶ πολὺ μαγγανείαις καὶ περιτείαις τινὶ σοφιζόμενος καὶ κλέπτοντας, ἢ καὶ τοὺς ἐπὶ τῆς σκηνῆς καὶ τῆς ὀρχήσεως κωμῳδοποιούντας καὶ γελωτοποιοῦς αὐθις ἐνείνους, ἀλλοτριόπνοα σεσωπεῖα καὶ σχήματα περιτιθέντας ἑαυτοῖς τὰ μὴ ὄντα, σεσῆγε τὴν τῶν θεατῶν διαλαθὴ πέρψιν. ἐκείνους γὰρ ὅμως τοῦτον ἐν τοῖς ἑαυτοῦ λόγοις μιμεῖσθαι, κἀκεῖθεν τὸν φιλόσοφον ἐφελκύσασθαι τὴν ἀχημοσύνην ταυτηνὶ καὶ τὴν περιτείαν, καὶ ταῦτα σεσὸν τὸν τῆς ἱερᾶς ἐκκλησίας καὶ τῶν ταύτης διδασκάλων τε καὶ θεολόγων Δάμαλον. ἢ γὰρ ὑπερτείαν καὶ σοφιστείαν, καὶ σεσωσεῖον καὶ γέλως ἀπίκρυς τὰ παρ' αὐτοῖς σεσὸν Θεοῦ, λέγειν μὸν καὶ λογογραφεῖν καὶ ἀπαλέγειν δῆθεν σεσοιημένοις, τὰ δ' ἀπαλεγόμενα καὶ τὰς ἱερᾶς ἀποδείξεις ταύτων χεδὸν ὁμῶς πάντ' ἐκ μέσου ταθέντος, εἶτα μετὰ πολλῆς τῆς ἀδείας ἅμα καὶ τῆς αἰσχυντίας καὶ καθ' ἡμῶν τε καὶ τῆς κοινῆς ἐκκλησίας βοῶντος, ὡς οὐδενὶ λέγομεν οὐδ' ἀποδείκνυμεν τὸν καιρόν, μᾶλλον μὸν οὐ ὡς αὐτὸς ἀναιδῶς συκοφαντεῖ καὶ καταψεύδεται τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, καὶ ταυτηνὶ ἅπαν ἀναποδείκτως λέγομόν τε καὶ γραφόμενον, καὶ ὅσον εἰς ἀπάτην φέρει καὶ ψεῦδος; καὶτοιγε. καὶ τῆς καθ' ἡμᾶς ἱερᾶς σωτῆρος τόμος, εἰ μὴ σεσὸς γνῶσιν ἦλθεν αὐτῷ καὶ Δαμάσκειν, μηδὲ τὰ παρ' αὐτοῖς σεστεθέντα σεσὸς ἀνατροπὴν ἑαυτῷ κεφάλαια ἐν χερσὶν ἀσφαλῶς εἶχεν, ὡς αὐτὸς φησιν ἑαυτὸν ἐξαπατῶν καὶ καταψευδόμενος. καὶτοιγε τοῖς ἰδίοις ἀγαθαγγέλοις; οὐδ' οὕτως αὐτὰς δικαίας ἐξέφυγε μέμψεις καὶ τὰς εὐθύας ἐκείνοις κακῶς ἀπαλέγειν ἐπιχειρῶν. ὧν αὐτὸς φησιν οὐδαμῶς τὴν εἴδησιν ἔχει, καὶ ταῦτ' ἐν τοῖς σεσὸ Θεοῦ καὶ τοῖς θείοις καὶ ὑψηλοῖς δόγμασι καὶ τοῖς λόγοις. ἀλλὰ ψεῦδος καὶ ταῦτα καὶ ἀπάτη καὶ εἰρωνεία, καὶ οὐδὲν ὑγιές, τοῦ τῆς σωτῆρος καὶ τῆς ὑποθέσεως καὶ τῶν λόγων σεσκαθημένου τότε θαυμαστοῦ Βασιλέως, οὐδὴ καὶ πεῦφην, μὴ τὴν τῆς σωτῆρος Δάλυσιν αἰτησαμένου τῷ Δαλεκτικῷ ταύτῳ δεδωκότος τὴν τόμον, ὡς ἐξεῖναι καὶ πολλάκις ἀναγινώσκειν καὶ μελετᾶν, καὶ σκέπτεσθαι καὶ μεταγράφειν τὰ αὐτοῦ μὴ πολλῆς τῆς ἀδείας, οὐδὴ καὶ πεπόηκεν, ἑνὸς μηδενὸς οὐ κωλύοντος ὄντος. Ἀλλὰ φέρε σκεψώμεθα καὶ αὖθις τὰς δοκούσας ἀπολογίας αὐτοῦ, καὶ τὴν κῆρυν τῆς ἀληθείας καὶ τῆς κεφαλαίου ταύτης σκιαμαχίαν τε, καὶ τὴν σωτήρια συκοφαντίαν. ἐξῆν δήπου καὶμοί φησι τῆς αὐτοῦ θέτου μιμησαμένῳ πρόπον, ἀλλ' ἀπὸ πάντα πάσιν ἀποδείξεως πάσης Δὰ βραχέων ὁ ἐλέγξαι πόδεν εἶναι καὶ μὴ εἶναι, καθάπερ τυραννικὰ θεάτρισμα καὶ ἀποφάσεις βραχυσυλλάβους, καὶ οἷας Διονύσιος ὁ τῆς σκελίας πάλαι συρακουσίοις ἐπέπαυτο τύραννος. Καὶ πάλιν ὁρᾶς τὸ σκέψου ἐνταῦθα φησι θέατρισμα, καὶ χωρὶς προτάσεων συμπέρασμα; χρῆν μὲν γὰρ καὶ αὐτὸς ὁμολογεῖ τὴν θέωσιν

εἶναι καὶ θεοποιὸν δωρεὰν τοῦ Πνεύματος σεσὸς τὰ θεόμενα. ἔσται αὐτοκρατορικῶς ἐστὶ θεότητα συμπεραίνει καὶ ἀποφαίνεται ἄκλιστον. διόπερ φησὶ καὶ ἡ τοῦ θεοῦ σεσύγνωσις σεσὸς τὰ σεσυγνωσκόμενα, χρέος ἐστὶ. ἄκλιστός ἐστιν. ὅμοιον ὥσπερ καὶ εἰ ἔλεγεν, ὅτι ὁ ἴσος λογικὸν. ὅτι καὶ ὁ βοῦς. διὰ ἀδυνάτων συνάγων ἀδυνάτα. πόθεν γὰρ ταῦτα καὶ σεσὸς τίνος ἐνδόσιμον εἴληφεν, ἢ θεογραφικῆς ὑφηγήσεως ἢ τεχνικῆς ἐπιστήμης τῶν ἔξω σοφῶν, ἐξ ὧν καὶ τοῖς θείοις πατρόσιν ὁ τῆς γλώττης ῥυθμός. ἢ σαύτως οὐδ' ὁθενοῦν. ἀνάγκη τίνων φησὶν ἡμᾶς σεὶ χρέσεως πρῶτον εἰπεῖν τί ἐστι καὶ ὁποῖα πόιαν κατηγορίαν ἀνάγεται ῥητορικῶς.

Οὐκ ἄρα μόνον ἐν τοῖς φθάσασιν ὁ λόγος ἡμῖν, καὶ ψυχὴν καὶ συκοφαντῶν καὶ σοφιστὴν καὶ περιπλόγον καὶ γελοιαστὴν, τὸν καινὸν ἔλεγε φιλόσοφον τινὶ, μᾶλλον δὲ σεσὸς τοῖς ἐρημίοις καὶ δυσεβέστε, καὶ θεομάχος οὐδὲν ἧττον καὶ νῦν ἀνάπεφαται, νῦν μὸν τὰ θεῖα καὶ ὑπερφυᾶ κωμῳδῶν καὶ χλευάζων, νῦν δὲ καὶ τῇ μεμωραμμένῃ σοφίᾳ καὶ τοῖς τῶν ἔξω ματαίοις λογισμοῖς τε, καὶ λόγοις ἀφρόνως τε, καὶ ἀμαθῶς ὑπάγλν θειρύμενος τὸ τοῦ Χριστοῦ σπόν Εὐαγγέλιον. πίστει καὶ χάριν κυριχθέντε καὶ βεβαιωθὲν μόνῃ. μηδὲ ἐξαιρέτου τὸν ἀποστόλων τε καὶ κηρύκων ἐκείνου, Παύλου φημὶ μεγάλου θέλων ἀκούειν, ὁ λόγος μου καὶ τὸ κήρυγμα μου λέγοντος, οὐκ ἐν πειθοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις, ἀλλ' ἐν ἀποδείξει Πνεύματος καὶ δυνάμεως. οὐχὶ ἐμώρανε γὰρ φησὶν ὁ θεὸς τὴν σοφίαν τοῦ Κόσμου τούτου καὶ πάλιν. τὰ μωρὰ τοῦ Κόσμου ἐξελέξατο ὁ θεὸς, ἵνα τοὺς σοφοὺς καταισχύνῃ. ὁ δὴ τῆς μεμωραμμένης καὶ κατηχυμένης καὶ καταργηθείσης σοφίας οὗτοι φίλος, τοὺς τῆς ἀληθινῆς τε καὶ ὄντως σοφίας μαθητάς τε καὶ φίλους καὶ διδασκάλους καὶ κήρυκας αὐθις ἐκείνης, τοὺς πίστει καὶ πείρᾳ καὶ δυνάμει Πνεύματος ἐπιμελεῖσθαι τοῦ ἐκείνου, καὶ παθόντας ὅμως καὶ μαθόντας, ὡς μηδὲ τὴν ἀρχὴν σεὶ τούτων εἰδόντας, μηδὲ ὄντας τὸ καθ' ἑαυτὸν παρωσάμενος ὅμως πάντας, ἐπὶ τὰς ἀποστολικὰς κατηγορίας τὴν Χριστοῦ ἐκκλησίαν αὐθις καλεῖ, ἵνα μάθωμεν φησὶν ὑπὸ ποίαν κατηγορίαν ἀνάγεται ῥητορικῶς ἢ χρέσις, καὶ Δὰ τὴν ἐπιστημονικῶν ὡς αὐτὸς φησι λόγων ἐκείνων τὰ τοῦ σωτῆρος Θεοῦ διδαχθῶμεν μυστήρια. μάταιος καὶ νεκρὸς ὄντως, ὁ σεσὶ τῶν ζώντων ἐρωτῶν τὰ νεκρὰ καὶ τὴν μέγαν εἰσεῖν ἡσυχίαν. ἐκ εἰδὼς ὡς ἐπὶ τοῦ Θεοῦ κατάγε τοὺς ἐμοὺς καὶ αὖθις εἰσεῖν θεολόγους, καὶ τὰ ἄκρως ἐναντία καὶ τὰ κὰ φύσιν ἀλλήλοις μαχόμενα, καὶ ζωὲ ἔχετε, καὶ σὲ ἐνδε ἀλλήλοις ὑπὲρ πάντα καὶ λόγον καὶ νοῦν, ὥσπερ τῷ ὄντι φημὶ τὸ μὴ ὄν, καὶ τῷ σοφῷ τὸ ἄσοφον, καὶ τῷ δυνατῷ τὸ ἀδύνατον, καὶ τῷ φωτὶ τὸ σκότος καὶ τὴν καταφατικὴν δηλονότι καὶ ἀποφατικὴν θεολογίαν. οὕτω δὴ καὶ τῷ ἀγαθότητε καὶ ἀληθείᾳ ἡ χρέσις ἐξ ἀνεπιτρόπου καὶ τὴν πατρὸν. μᾶλλον δ' ἀναγκαῖον μικρὸν ἄνωθεν καὶ πάλιν ἀναλαβεῖν, καὶ σαφηνίσαι τὸν αὐτὸν λόγον. Πρόθεσις ἦν ἐνταῦθα τῇ σωτῆρος καὶ τῷ κατ' αὐτὴν ἱερῷ τόμῳ, καθὰ δὴ καὶ σεὸ βραχέος εἰπόντες ἔφθασαν, τὸ δεῖξαι τὴν θεοποιὸν ἐνέργειαν τε καὶ θέωσιν, θεότητα σεσὸς τῶν θεολόγων πολλαχῶς λεγομένην τῶν αὐτῶν λόγων, οὐδὲ τοὺς τὰ βαρλαάμ τε καὶ ἀκινδύνου φρονοῦντας ἀρνεῖσθαι δυνάσθαι ταύτην, ὅσον ἐπίγε τῇ περφορᾷ καὶ τῇ λέξει τέως φημὶ. εἰς κτίσμα γε μὴν καὶ αὖθις ἐπιχειρεῖν καταστῆσαι ἀθέως. ἐπειδὴ φησι Διονύσιος ὁ τοιούτων ἱερὸς καθηγητής καὶ θεολόγος μίμημα, καὶ χρέσιν ταύτην περοσείπεν εἶναι τὴν θέωσιν.

θείαν. Καὶ τοιόνδε μὲν τὸ πρότεθὲν τῆς σωτόδου κεφάλαιον, ἐν τ ἑπτὰ πε-
φυκὸς σκείων, ἅπερ ὁ τοῦ θεοῦ φθάσας εἴληφε γρηγορᾶς ὡς αὐτὸς ὁ κεῖνός φησι,
καὶ τοιαύτη τοῦ τ αὐτοῦ συμμορφίας ἡ κ τοῦ κεφαλαίου γραφὴ, ἣν καὶ τοῖς αὐτάγ-
κης ἦν ὁπόθεν τῆς σωτόδου τε καὶ τῷ τόμῳ λύειν. καὶ δὴ σκοπεῖν ἀξιῶ τάς τε προτά-
σεις τὸ συμπέρασμα τ λογοποιῶν τε καὶ σοφιστῶν τούτων, τὸ δὴ καὶ τὴν αὐθείαν καὶ 5
ἀπλανῆ τ σωτόδου λύσιν. Οἱ μὲν γὰρ τὴν μὲν ἐλάττονα τ προτάσεων ὥς-
φασιν ὁ τοῦ θείου Διονυσίου λαβόντες, μίμημα καὶ σχέσιν προσειρηκότος τὴν θεο-
πρεπῆ δωρεὰν τοῦ Πνεύματος καὶ ἐνέργειαν, παρὰ δὲ σφῶν αὐτῶν μετὰ
πολλῆς τ ἀδείας εἰσενεγκόντες τὴν μείζονα, οὐδὲ γὰρ ἔχουσιν ὁ τῶν θεολόγων
δεῖξαι τὸ μίμημα, τὸ τ σχέσιν δηλοῦ θεοῦ κλήσματος ῥηθέν ποτε, εἰ μήπου τοὺς 10
τ ἑλλήνων σοφοὺς ὥς φησιν ὁ φιλόσοφος οὗτος οὐρανικῶς ἐπεισενέγκαι τῇ θείᾳ φιλο-
σοφίᾳ. καὶ πάλιν, ὃ δὴ καὶ πεποιηκὼς, οὐ κλῆσμα μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀνύπαρκτον καὶ
μηδὲν ὑποδεικνύειν ἐπιχειρεῖ ταῦτα, τὴν γοῦν μείζονα τῶν προτάσεων ὡς ἔφην
κάκιστα λαβόντες παρ ἑαυτῶν ψεύδηπε προφανῶς, καὶ μηδαμῶς πρὸς τοὺς ἱε-
ροὺς βλέψαντες λόγους, οὐ ψευδὲς μόνον, ἀλλὰ τὸ δυσεβέστατον, καὶ ἄθεον ἐπήγα- 15
γον τὸ συμπέρασμα, κλῆσιν ὑποφηνάμενοι τὴν θεόπνευστον τοῦ θεοῦ. ἡ καθ' ἡμᾶς
ἱερὰ τοῦ Χριστοῦ σωτόδος τὴν μὲν ἑτέραν τ προτάσεων, οὐ κ τοὺς συνῳδοὺς φη-
μὶ τούτους, ἀλλὰ καὶ τὴν ἱεραν δεξαμένη θεολογίαν, ἀμίμητον τὸ μίμημα, καὶ
σχέσιν ἄχετον οἱ θεολόγοι ταύτην φασὶ, τὴν δ' ἑτέραν ὡς νόθευτον καὶ ψευδῆ, καὶ
τ ἱερᾶς θεολογίας ἐξόρισμον ὑποῤῥίψασα, οὐδαμοῦ καὶ τὸ κεῖνον τὴν τοιαύτην 20
θεοπρεπῆ σχέσιν τε, τὸ μίμησιν οὐδὲ κλῆσιν, πολλοῦγε δεῖ τὸ ἀνύπαρκτον τὸ μὴ ὄν,
κ γρηγορᾶν φημι τοῦτον, καὶ ψευδὲς ἅμα καὶ δυσσεβέστατον τῶν τούτων συμ-
πέρασμα καθὰ δὴ καὶ πρότερον λαμπρῶς ἀπέδειξαν· λέγω δὴ τὸ κλῆσμα κατ'
κείνους σωσάγον τ θεοπνεύστου τοῦ Πνεύματος δωρεάν τε τὸ χάρεν τὴν ἱεραν θέωσιν,
αὐτὴν φημὶ τὴν καθ' ὕπαρξιν θεότητος τοῦ θεοῦ, καθ' ἣν ὁ μόνος κ φύσιν θε- 25
ὸς τοὺς πολλοὺς κ χάρεν τούτους θεοὺς, ὥσπερ φύσιν ἐργάζεται, καὶ οὐ τούτων
ὑποδείξεις οὐ λίαν ἀξιόπιστοι καὶ θεοπρεπεῖς. ὅτε γὰρ ὑποφαίνουσι οἱονεὶ τουρανικὰ
καὶ σκελικὰ θεωρήματα κ τ ἄνωθεν συνῳδὰ φημὶ τῶν ἁγίων τοῦτον, ὅτ' ὁ τ καταργουμένης κείνα τ μεμορφωμένης ἀπλῶς τῶν ἔξω σοφίας. ἀλλ' 30
ἐξ αὐτῶν δηλαδὴ τῶν θεολήπτων Πατέρων καὶ θεολόγων, Διονυσίου τέφημι καὶ Γρη-
γορίου ὁμοῦ τῶν σοφῶν. καὶ ζῶν κείνοις καὶ μετ' κείνους Μαξίμου τοῦ τ θεολο-
γίας τε καὶ ὁμολογίας σεβάσου σύλλ, οὐ καθ' ὑπεροχὴν λόγου τε καὶ σοφίας ἀνθρω-
πίνης κ τ κοινὸν φημι διδάσκαλον παῦλον, ἀλλ' ἐν ὑποδείξει τ δυνάμει Πνεύ-
ματος θείου παθόντων ὁμοῦ καὶ μαθόντων. καὶ δὴ καὶ δειξάντων κείνα καλῶς. 35
Οὗς ὁ μὲν φιλόσοφος γρηγορᾶς ἀφανεία καὶ σιγῇ παντελεῖ δεδωκὼς, μὴ τ θείας
καὶ ὑψηλῆς κείνης θεολογίας, ἅτε δὴ καὶ μηδὲ ἀνιβλέψας δυνηθεὶς πρὸς τὰς
θείας κείνας ἀκτῖνας, ὥσπερ οὐδ' αἱ γλαῦκες αὗται τ οἱ ἀσπάλακες πρὸς τὰς
αὐθιτὰς τοῦ ἡλίου μαρμαρυγὰς, ἔπειτα καὶ ἀναισχυντεῖν καὶ ἐπαίρεσθαι τῇ τε
καθ' ἡμᾶς ἱερᾷ ζωοδόῳ, καὶ τῷ τούτης θεοειδεῖ τόμῳ οὐμάλα ὁ ἀναιδὴς αὐδεῖ- 40
ται. οὐδὲ ἐρυθριᾷ. ἡμᾶς δὲ καὶ μάλα πρόνοῳ, καὶ διὰ πολλῶν ἐδείξαμεν ἤδη
θεολογοῦντας κείνους, οὐ μόνον ἄχετον καὶ ἀμίμητον ὄντα τὴν μίμησιν, καὶ τὴν
σχέσιν

σχέσιν κείνην, ὡς μὴ μᾶλλον μίμημα τοῦ σχέσιν, ἢ ἀμίμητόν τε καὶ ἄσχετον πε-
φυκυῖαν. ὡς ὑπὲρ τοῦτο καὶ κεῖνο κατὰ φύσιν ὄντα, καὶ ὅπερ τὸ μίμημα, καὶ δὴ
καὶ τὸ ἐνεργεῖν ἅμα καὶ ἐνεργεῖσθαι. τοσαύτην κἀπὶ τῶν θείων τε καὶ ἀκτίστων ἴ-
σχυσι χώραν, ὡς τὸ μὲν καὶ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ μονογενοῦς ἀσφαλῶς κείνοις εἰρῆσθαι.
εἰ αὐτὴ τοῦ φησὶν εἰκόνος φύσις, μίμημα εἶναι τοῦ ἀρχετύπου, τὸ δὲ τῆς ἐνεργεί-
ας ὄνομα καὶ πρὸς τὴν πατρικὴν ὑπόστασιν κατὰ τῶν ἀρειανῶν ἐνστατικῶς ἀναχω-
ρῆναι τότε. ἔστω καὶ γάρ φησι τὸ Πατὴρ καὶ ἐνεργείας ὄνομα κατὰ τὸν ὑμέτερον
λόγον, οὐδ' οὕτως ἡμᾶς αἱρήσετε. αὐτὸ δὲ τοῦτο ἐνεργοῦν οὐ εἴη τὸ ὁμοούσιον.
καὶ ταῦτα ζῶν τούτοις φημὶ, ὅσα δὴ περὶ τῶν αὐτῶν ὡσαύτως οἱ ῥηθέντες θεο-
λόγοι φθάσαντες ὑποδιδάσκουσιν. οὐ μόνον τοιγαροῦν ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα τοὺς κοι-
νοὺς τῆς ἐκκλησίας πατέρας καὶ διδασκάλους λαμπρῶς τεθεολογηκότας καὶ ἡμῖν
ὁ λόγος, ὅπερ ἔφην. ὑπέδειξεν, ἀλλὰ καὶ ῥητῶς οὕτωσι τὴν θεοπνεύστου τοῦ Πνεύ-
ματος χάριν, τὴν ὑπερφυᾶ τῶν θεομύρων ὑπεθέσιν ἄκτιστον καὶ ἄναρχον καὶ
χρόνον εἰπάντας, ὡς ἀχρόνοτόν τε καὶ ἄπειρον ὄντα, καὶ φυσικὴν ἰδίωμα τοῦ θεοῦ. μόνον
καὶ γάρ φησιν ὁ θεοφόρος Μάξιμος καὶ τῇ μεθέξει τῶν ὑπολαυόντων αὐτῆς
ἀκατάληπτος. ὅτι κατὰ φύσιν ὡς ἀγένητος ἔχει τὴν ἀπειρίαν. καὶ τοῦ-
τό φησιν ὁ αὐτὸς εἶναι τὸ τοῦ θεοῦ εὐαγγέλιον, τὸ διὰ τοῦ σαρκωθέντος ἡμῖν
μεθὸν δεδωρῆσθαι τοῖς πεισθεῖσι αὐτῷ τὴν ἀγένητον θεώσιν. ᾧ δὴ καὶ
προσγράφων ἔζωθεν ὡς ἔθος αὐτῷ, ἀχρόνοτον λέγω φησὶ θέωσιν, ἣ κατ' εὐδο-
κία ὑπόστατον ἔλαμψιν. ἥτις οὐκ ἔχει χρόνον, ἀλλ' ἀνεπινόητον ἐν τοῖς ἀξίοις
φανέρωσιν. Τούτοις δ' ὁ γρηγορᾶς καθ' ὑπερβολὴν ὡς ἔοικε δυσχεραίνων
καὶ παθαινόμενος, ἅτε δὴ μὴ τῆς κατηγορίας τῆς ματαίας τούτου σοφίας πεφυκόσι
συμβαίνειν, πίστει καὶ πέρα γινωσκομένοις μόνον. ὁ δὴ καὶ πολλάκις εἰπόντες ἐφυ-
μνοῦ, οὐτοίγε λόγοις ἀνθρωπίνοις καὶ ὑποδείξεσιν, οὐ μόνον ἀφανείᾳ καὶ σιγῇ κρύπτει
καθὰ δὴ καὶ πρόσθεν, ἀλλὰ καὶ κατ' κείνων μανίαν τε, καὶ τὴν ὕβριν μὴ πο-
λλῆς τ ἀναισχυντίας ὁμοῦ. καὶ τ συνῳδοῦ τίας ἡμῖν ὑπόφερει ἀναποδείκτως ἡ-
μᾶς δογματίζειν λέγων, καὶ καθαπερεῖπνα τουρανικὰ θεωρήματα, καὶ ὑποφα-
νάσεις ταῦτα προφέρειν. αὐτοὶ δ' εἰσὶν οὐχ ἡμεῖς, εἰ καὶ ἡμεῖς ἕτερον τρόπον
ὡς μαθηταὶ σὺν κείνοις, οἱ τὰ θεία ταῦτα δ' ὑψηλὰ, θεῖῳ δηλαδὴ φθεγγόμενοι
Πνεύματι. οἱ δὴ δ' πλατύτερον περὶ τ αὐτῶν διήμων ὡσαύτως καὶ αὖθις ἐρῶσιν
αὐτίκα, ἵνα καὶ μᾶλλον ἀλγῇ γρηγορᾶς, δ' εἴπε φημὶ κατ' αὐτὸν ἕτερος ἀνιά-
τως ἔχων. Μάξιμος τοίνυν ὁ μέγας. καὶ πάλιν ἵνα τ θεολογικῶν ὡς
ἔθος κείνῳ ῥητῶν ἐξηγούμενος, ὁ διὰ πάντων φησὶν ὑπὲρ θεῷ νοούμενος
ἄνθρωπος, ὅτε κ φύσιν, ὅτε κ σχέσιν ἔχει τὸ εἶναι, ἢ καλεῖσθαι θεός, ἀλ-
λὰ κ θέσιν δ' χάρεν γίνεσθαι καὶ ὀνομάζεσθαι. ἡ γὰρ χάρις τ θεώσεως ἄσχε-
τός ἐστι παντάπασιν, οὐκ ἔχουσα τὴν διανοῦν δεκτικὴν ἑαυτῆς ἐν τῇ φύσει δυνά-
μιν. ἐπεὶ οὐκέτι χάρις ἐστὶν, ἀλλὰ τ κ τὴν φυσικὴν δυνάμιν ἐνεργείας
φανέρωσις. δ' ὅτωγε πάλιν οὐκ ἐστι παράδοξον τὸ γινόμενον, εἰ κ δεκτικὴν δυνάμιν
φύσεως ἡ θέωσις ἦν, φύσεως γὰρ ἀν εἰκότως ἔργον, ἀλλ' οὐ θεοῦ δῶρον ἡ θέωσις
ἔσται. δ' δυνήσεται φύσει θεὸς ὁ τοιοῦτος ἔσται, καὶ κυρίως προσαγορεύεσθαι.
οὐδὲ γὰρ ἄλλο καθέστηκεν ἡ κ φύσιν ἑκάστου τ ὄντων δυνάμις, ἢ φύσεως πρὸς ἐνέρ-
γειαν

γέαν ἀνωδράβατος κίνησις. πῶς δὴ καὶ ἐξίσταται ἑαυτοῦ τὴν θεκμήριον ἡ θέωσις, εἰ τοῖς ὅροις τῆς φύσεως αὐτὴν περιείληπται, σωϊδεῖν οὐκ ἔχω. ἐρωτητέον οὖν παῦθα δὴ τοὺς περὶ τὴν φιλόσοφον γεγηραῦ, τί περὶ τὸν θεοποιοῦ καὶ πνεύματος δωρεᾶς τε καὶ χάριτος τὸ θέωσεως ὁν τῶν ῥηθέντων τούτων τοῖς θεολόγοις παρέσται σωάγωσιν. ἡ μὴν καθ' ἡμᾶς ἱερὰ σύνοδος, περὶς τὴν ἔνεσιν αὐτῶν ἱσταμένη τότε, ἀπὸ τοῦ μιμήσεώς τε καὶ σχέσεως, κλίσμα ψευδῶς τε καὶ δυσεβῶς ὡς εἴρηται σωαγόντων τὴν τοῦ Θεοῦ θεότητα καὶ τὴν θέωσιν, ἐν ἀδυνάτων ἀδύνατα σωῆξε καθά φησι γεγηρᾶς, γελωτοποιῶν, καὶ τὴν ἐσθῆτα ἑαυτῷ καὶ τὴν ὄνον ἀξίως ἑαυτοῦ ἐπεισάγων. ἀλλὰ διὰ τὴν καὶ τοῖς ἐχθροῖς τε καὶ δυσεβέσι γνωρίμων, τὰ τοῖς κατ' ἀλήθειαν εὐσεβέσι τοῖς ἀνωμολογημένα πᾶσι καλῶς ὑπέδειξε, σχέσις ἐστὶν εἰπεῖν καὶ ἡ τοῦ Θεοῦ βούλησις, τὰ βουλόμενα, τοῦ ἡ βούλησις αὐτοῦ πρὸς τὰ βουλησόμενα, καὶ οἱ ἐξ αἰῶνος ἐν τῷ Θεῷ βουλεσμοὶ πρὸς τὰ βουλευόμενα. ἀλλ' ἑκάστῳ τούτων, οὐκ ἐμπόδιόν ἐστι τὸ σχέσιν εἶναι πρὸς τὸ ἄκλιστον εἶναι. ὥστε οὐδὲ ἡ θεοποιὸς δωρεὰ τοῦ Πνεύματος, αὐτὴ ἡ θέωσίς ἐστι κλῖσις, διόπερ σχέσις ἐστὶ πρὸς τὰ θεόμενα. Καὶ ταῦτα μὴν ἡ Σύνοδος καὶ ὁ Παύτης ἱερὸς τόμος, κατ' ἀπαρεμφάτοις βεβάγοντες τὴν ἑαυτοῦ καὶ τὴν περὶ σχέσεως καὶ μιμήσεως τέως ὀνείνων βεβόασιν, καὶ τὴν ὑπόρειαν λύσαντες. οἱ δὲ θεολόγοι πατέρες οὐκ καθάπερ ἀκούομεν, οὐ μόνον ἀόρατον καὶ ἄπειρον, καὶ ἀκατάληπτον ταύτην φασὶν, ὡς Θεοῦ δηλονότι φυσικὸν ἴδιωμα, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν σχέσιν καὶ τὴν φυσικὴν ἕξιν, καὶ τὴν κατάληψιν αὐτῆς ἰσχυρῶς ἐνίστανται. ἄσχετος γὰρ φησιν ὁ θεόληπτος Μάξιμος ὁ Γρηγορίου δηλαδὴ καὶ πάνυ. τὰ γὰρ ὀνείνου διερμηνεύει φιλοσόφων, ἄσχετος τοίνυν ἐστὶ παντάπασιν ἡ τοῦ θέωσεώς φησι χάρις, οὐκ ἔχουσα τὴν διανοητὴν δεκτικὴν ἑαυτῆς ἐν τῇ φύσει δυνάμιν. Καὶ πάλιν. Εἰ καὶ δεκτικὴν δύναμιν φύσεως ἡ θέωσις ἦν, φύσεως ἂν εἰκότως ἔργον ἦν, ἀλλ' οὐ Θεοῦ δῶρον. καὶ αὖθις.

Οὐκ ἔχομεν φησι φύσει δεκτικὴν τοῦ θεώσεως δύναμιν. καθ' ὅπερ καὶ ὡς φύσιν ἡ φύσις καταληπτικὴν οὐ κέκτηται δύναμιν. καὶ ὅσα δὴ φθάσαντες περὶ Βραχέως οἱ θεόλογοι πολυπλησίως τούτοις εἰρήκασι κατ' ἔνεσιν, ὅπερ εἴπον, τὴν σχέσιν καθάπαξ ἀπαγορεύοντες δῆθεν τοῦ θεώσεως. Τί οὖν φασιν οἱ περὶ γεγηρᾶν πρὸς ταῦτα. ἐπειδὴ μὲν τὴν καθ' ἡμᾶς σύνοδον γνώμην, καὶ τὸν ἱερὸν οὐ πολυδέχουσι τόμον, τῇ μιμήσει ξυμβιβάντας τὸ ἀμίμητον, καὶ τῇ σχέσει τὸ ἄσχετον μὴ Διονυσίου φημὶ τοῦ σοφοῦ, ἀλλὰ καὶ μακράνοιαν καὶ ἀναίδυτον τὴν εἰρωνείαν αὐτῶν καταχέουσιν. ὡς δὲ ἀδυνάτων δῆθεν ἀδύνατα σωαγόντων, ἀπολογείδωσαν αὐτοὶ καὶ συλλογιζέσθωσαν, καὶ τὰ οἰκεῖα συμπεραιτέτωσαν εἴγε δύνανται, πρὸς τὰς τῶν θεολόγων ἱστάμενοι τούτων ἐνστάσεις, ἄσχετον καθάπαξ θεολογούντων τὴν θεοποιὸν τοῦ Πνεύματος δωρεάν τε καὶ θέωσιν. οὐκέτι καὶ νῦν ἐγὼ πρὸς γεγηρᾶν τουτονὶ καὶ τοὺς κατ' αὐτὸν, περὶ τῆς ἀκλίσεως τε, καὶ τῆς κλίσεως κατ' αὐτοὺς τῆς θεώσεως ποιούμενοι τὸν λόγον, ῥητῶς διὰ πολλῶν ἀποφανθέντος τοῦ ταύτης ἀκλίσου, πρὸς τὰ σεπτῶν τούτων θεολόγων. ἀλλὰ περὶ τὴν σχέσεως τέως καὶ τὴν μιμήσεως, ἐξ ὧν αὐτοὶ συνήγαγον καὶ τὸ κλίσμα κακῶς. ἰδοὺ γὰρ ἄσχετος καὶ ἀκατάληπτος. καὶ δεκτικὴν οὐδαμῶς ἐλέγκουσα δύναμιν ἡ θέωσις ἐν τῇ ἀνθρωπείᾳ φύσει, οἱ πεθεωμένοι θεολόγοι φασὶν οὗτοι. Φράζε τοιγαροῦν γεγηρᾶ, ἵνα καὶ αὖθις περισείσωσε

σείσωσε κἀν σε, σχέσιν αὐτὴν φησι καὶ μίμησιν οἱ τῶν θεολόγων ἄκρος περισείρηκε Διονύσιος, καὶ τοῦτο δὴ καὶ αὐτός φημι σὺν ὀνείνῳ. ἀλλ' οὐ σὺν ὀνείνῳ τοῦτο βέλτιστε φῆς. ἢ γὰρ σὺν ὀνείνῳ λέγων, καὶ ἀμίμητον καὶ ἄσχετον ἔλεγες κατ' ὀνείνον, καὶ πῶς οἷόν τε φησὶ καὶ τοῦτο κἀκείνο; εἰμὴν γὰρ ἄσχετος, οὐ σχέσις. εἰ δὲ σχέσις, οὐκ ἄσχετος. οὐδὲ γὰρ οἷόν τε φησὶ τὴν αὐτίφασιν συμφωνεῖν ἑαυτῇ. εἰς τὰς πρότερας καὶ πάλιν ὑστέρας ἐμπέπτωκεν ὁ φιλόσοφος. ὅπερ καὶ γὰρ ὀνείν περὶ τῆς καθόλου θείας ἐνεργείας πέπονθε, τὸν αὐτὸν ὑπεδέχεσθαι λόγον ἀκούσας αὐτὴν πρὸς τῶν θεολόγων τῇ θείᾳ φύσει, καὶ οὐθις οὐ τὸν αὐτόν, τοῦτο δὴ καὶ ταῦτα περὶ τῆς θεοποιοῦ ἐνεργείας καὶ χάριτος, καὶ σχέσιν τὴν αὐτὴν πρὸς τῶν ἁγίων ἀκούων καὶ ἄσχετον. Τοιαῦτα καὶ γὰρ τὰ τῶν θυμοσόφων, καὶ ψευδοσόφων τουτονὶ τοῖς φυσικοῖς καὶ ἀνθρωπίνοις λογισμοῖς ὑπαγόντων τὰ θεῖα, καὶ μὴ πεθομένων τοῖς Πνεύματι θείῳ καὶ παθοῦσι, καὶ μαθοῦσι, καὶ διδάσκουσι ταῦτα. οἷς δήπου καὶ ἰωάννης ὁ τῆς γλώττης χρυσοῦς, ὥσπερ ἐπεγκαλῶν καὶ καταγελῶν ὡς μάλιστα τῆς ἀνοίας, ἐν τοῖς περὶ τῆς θείας μεταμορφώσεως λόγοις, ἀλλ' οὐδὲ ἐρρέθησαν φησὶν οἱ ἀπόλωτον, καὶ θηριόδικῶν περιφέροντες γλῶσσαν, καὶ εἰ ἀθέατος ἡ θεϊκὴ τοῦ Θεοῦ λόγου δόξα, πῶς ἐπέδειξεν αὐτὴν τοῖς ὑποσόλοις; εἰ γὰρ ὁρατὴ, οὐκ ἀθέατος. εἰ δὲ ἀθέατος, οὐχ ὁρατή. Ὡς δὲ καὶ ὁ νῦν ὁσιος θεὸς Γρηγόριος ἐν τοῖς ὑπὲρ τοῦ πρωτομάρτυρος θείου Στεφάνου λόγοις περὶ τοῦ ἐν Πνεύματι θείας αὐτοῦ θεωρίας διεξιών, ἄλλατε πλείστα περὶς Πνεύματος μαχόμενος ὑποτεινόμενος εἶπε, καθὰ δὴ καὶ ἡμῖν ἐν τοῖς περὶς γεγηρᾶν τουτονὶ πρότερος πολυτίμητον εἴρηται, καὶ δὴ κἀκείνα. οὐκ ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει τε καὶ δυνάμει μόνον ὁ Στέφανος, τὸ θεῖον βλέπει. ἀλλὰ περὶς τοῦ τοῦ Πνεύματος χάριν ἀναπεφθείς, δι' ὀνείνου ὑψώθη περὶς τοῦ Θεοῦ κατανόησιν. δέδεικται τοίνυν σαφῶς φησιν, ὅπ ὅσον τὸ Πνεῦμά ἐστιν, ὀνείν καὶ ὁ Κύριος καθορᾶται, καὶ ἡ παρεικὴ δόξα καταλαμβάνεται. Εἰ δὲ καὶ τούτων ὁ φιλόσοφος θεολογούντων τε, καὶ διδασκόντων τὰ θειότατα, καὶ ὑπερφυᾶ ταῦτα διακυείντε, καὶ μανθάνειν ἐβλέπετο, οὔτ' ἂν περὶ τοῦ φωτὸς τῆς θείας μεταμορφώσεως ὀνείνα δήπου τὰ καταγέλαστα μὴ τὸν ἀπόλωτον περιφερόντων γλῶσσαν κακῶς ἐλεγίτε καὶ ἔγραφεν, ὅπ εἰμὴν οὐκ εἶδον οἱ περὶ τὸν πέτρον ἐν τῷ ὄρει τὸ τῆς μεταμορφώσεως τοῦ Χριστοῦ φῶς, θεῖον ὄντως καὶ ἄκτιστόν ἐστιν, εἰδὲ εἶδον, οὐκέτι θεῖον, οὐδ' ἄκλιστον. κτίσμα καὶ γὰρ τὸ τοῖς ἀνθρωπίνοις ὀφθαλμοῖς ὁπόσπερ καθορώμενον, ὅτε τὴν θεοποιὸν τοῦ Πνεύματος δωρεὰν, αὐτὴν φημι τὴν θέωσιν, ἀμήχανον ἂν ἔλεγε καὶ σχέσιν καὶ ἄσχετον εἶναι καὶ ταυτὸ, διὸ καὶ κλῖσιν ἐξ ἀνάγκης ὡς αὐτός φησιν εἶναι, κἀπειγε τὴν θείων διδασκάλων ἀκοῶν, τὸ μὲν δοξαζόντων τε καὶ λεγόντων ῥητῶς, τὸ δ' αὖ ἀπαγορεύοντων ὡσαύτως. Τὸ μὲν σὺν ἄσχετον ὦ φιλόσοφε καὶ ἀμίμητον τοῦ θεώσεως διὰ πολλῶν τε πολλῶν, καὶ καλῶν ὧν θεολόγοι φθάσαντες λόγων ἔδειξαν. καὶ δὴ καὶ μικρὸν ἀνωτέρω νῦν ὅτε τοῦ θεολόγου ἐπώνυμος Γρηγόριος ὁ θεόσοφος φησὶ περὶ θεώσεως θείας τὸν λόγον ποιούμενος, καὶ Μάξιμος ὁ σοφὸς σὺν αὐτῷ σοφῶς τε καὶ ἀξίως ὀνείνα τὰ ὀνείνα σκοπούμενος. ὅπως δ' ἡ αὐτὴ καὶ ἐν σχέσει πάλιν, καὶ σχέσις καὶ μίμησις εἴρηται, τὸν αὐτὸν αὖθις λεγόντων ὡσαύτως ἄκρε. μᾶλλον δὲ καὶ ἤκουσας εἰπόντων ἤδη γραῦς, ἀλλ' οὐ σωῆκας, διὸ καὶ πάλιν τὸν αὐτὸν ἄκρε

ἄκου. ὁ διὰ πάντων φησὶν ὑπήκοος θεῷ γνώμης ἀνθρωπος. ὅτε μὲν φύσιν, ὅτε δὲ σχέσιν ἔχει τὸ εἶναι ἢ καλεῖσθαι θεός. ἀλλὰ πῶς ὦ διδασκάλων ἄριστε καὶ θεοειδέστατε. πόρρω δὲ ἀλλ' τὸν ἀκρῆ μόνῃ τοῦτ' ἔχεις μαθὼν. εἰπὲ τοιγαροῦν. μᾶλλον δὲ ἀμφότερον λέγετε καὶ διδάσκετε. καινὰ καὶ ἀμφοτέρων ταῦτα· καὶ θέσιν φησὶ καὶ χάριν. ὁ τοιοῦτος λέγεταί τε καὶ ὀνομάζεται θεός. τὸ μὲν ὀνομάτων ἔφημι, τὰ μὲν οὐσίας εἶναι λέγεται. τὰ δὲ σχέσεως. τὰ δὲ χάριτος ἢ ἀπωλείας. χάριτος οὖν εἰπεῖν εἶναί φασι τοῦνομα, ὅταν θεὸς ὁ ἄνθρωπος τοῖς λογίοις ὀνομάζηται, ὁ διὰ πάντων ὑπήκοος θεῷ γνώμης ἄνθρωπος. καὶ τὸ ἐγὼ εἶπα θεοί ἐστε. ὅτε καὶ φύσιν, ὅτε καὶ σχέσιν ἔχων τὸ εἶναι, ἢ καλεῖσθαι θεός. ἀλλὰ καὶ θέσιν καὶ χάριν γνώμης τε, καὶ ὀνομαζόμενος. Καὶ μετ' ὀλίγον οἱ αὐτοὶ πάλιν. τὸν ἔστι παραδόξον φασὶ τὸ γινόμενον, εἰ καὶ δεκτικὴν δύναμιν φύσεως ἡ θέωσις ἦν. φύσεως γὰρ ἀνεικότως ἔργον, ἀλλ' ὑπὸ θεοῦ δῶρον εἴη. καὶ δυνήσεται καὶ φύσει θεὸς ὁ τοιοῦτος ἔσεσθαι. καὶ κυρίως προσαγορεύεσθαι. καὶ πάλιν. μόνης τὴς θείας χάριτος ἴδιον τοῦτο πέφυκεν εἶναι τὸ ἀναλόγως τοῖς ὑπὸ χαρίζεσθαι θέσιν, λαμπρυνούσης τὴν φύσιν τῷ ὑπὲρ φύσιν φαίνειν, καὶ τὸ οἰκείων ὄρων αὐτὴν ὑπὲρ ἄνω καὶ τὴν ὑπερβολὴν τῆς δόξης ποιούσης. ὥστε καὶ τοὺς θεοειδεῖς διδασκάλους τούτους φιλόσοφε, ἐν μὲν τῇ ἀνθρωπείᾳ φύσει ἐδεμίαν τῆς θεώσεως σχέσις καὶ μίμησις καὶ ἕξις. Πνεύματος δὲ θείᾳ δυνάμει καὶ χάριτι, ὥσπερ καὶ διανοίᾳ καὶ ὀφθαλμοῖς ὑποπίπτει καὶ τοὺς θεοφόρους τούτους καὶ θεολόγους, καὶ τοιγὰρ καὶ ὑπὲρ φύσιν καὶ νοῦν καὶ φύσιν ὄντα, οὕτω δὴ ἐν σχέσει καὶ μιμήσει καὶ ἕξει ἢ ὑπὲρ ταῦτα καὶ φύσιν ὄντα, ἐν τῇ δυνάμει καὶ αὐτὰ γίνεται Πνεύματος. καὶ πάλαιον αὖ εἴη καὶ σοφὸν τὸ θεῖον σκοπούντα καὶ τοὺς λόγους, εἰ τὸ θεῖον δηλαδὴ Πνεῦμα τὰ ἑαυτοῦ αὖθις καὶ ὁρᾷ καὶ νοεῖ, καὶ λαμβάνει καὶ ἔχει λόγοις, οἷς οἶδεν ἐκεῖνο πᾶς τὴν θεοειδῶν διανοίας κατ' ἐνέργειαν ἀπόρρητος ἀνακινούμενον, καὶ τὰ ἑαυτοῦ ποιοῦν ἐκείνων, καὶ διὰ τούτων αὐτῶν φημι τὴν θεουργουμένων βλέπον τὰ ἑαυτοῦ, οὐ διανοίᾳ μόνῃ, ἀλλὰ καὶ ὀφθαλμοῖς ὧν οὐ θαύματος, ἔξω γεγονότα τὴς φύσεως τῇ θεουργῷ δυνάμει καὶ χάριτι, ὁ δὴ καὶ τῇ μελέτῃ χριστοῦ δηφανείᾳ, λαμπρότερόν τε καὶ θεοειδέστερον ἔσται τοῖς θεουμένοις, ὧν ὁ μόνος καὶ φύσιν θεός, ἐν μέσῳ θεῶν ὄντων καὶ χάριν ἴσασι. λάμψει καὶ γὰρ φησιν ὡς ὁ ἥλιος, αὐτὸς ὁ τὴς δικαιοσύνης νοητὸς ἥλιος δηλαδὴ χριστὸς ὁ ταῦτα προλέγων, οὐδὲ γὰρ ἡλιακὴ φωτὸς ἐκεῖ χρεία καὶ λόγος. ὁ δὴ καὶ τῇ τὴς θείας μεταμορφώσεως ὄρους ἐνήργησε, τὸ μέλλον ἐντεῦθεν ἐκεῖνο προδεικνύς. καὶ τοὺς ἀρραβῶνας, καὶ τὰ προοίμια τοῖς ἀξίοις δωρούμενος. διὸ καὶ Μάξιμος ὁ θεόληπτος ἐν τοῖς αὐτοῖς τοῦ τῶν ὅλων αὖθις σώζει τῷ σοφῷ θεολόγῳ φιλοσόφων, τῇ κατὰ θεόν φησι προκοπῇ, τὴν ἀνθρωπίνης φύσεως ἴσης τοὺς ἀγγέλους ἀνελλιπῶς γνωρίζης κατὰ τὴν τῶν ἐν τοῖς οὖσι λόγων προγνωστικὴν δυνάμιν, ἢ τῆς ἀληθοῦς σοφίας ἀπέρρωγε χύσις δηγνυμένη καὶ τὸ θεμιτὸν, ἀκραιφνῶς λοιπὸν τὴν τοῦ θεοῦ, καὶ ἀμεσιτεύτως παρέχει τοῖς ἀξίοις ἀδιάγνωστον καὶ ἀπερμήνευτον ἔννοιαν. καὶ τέλος δὴ πᾶσι τούτοις τὴν κλῆσιν φύσιν τῇ ἀκλίσῳ διὰ τῆς ἀγάπης ἑνώσας, ὡ θαύματος τοῦ τοῦ ἡμᾶς τοῦ θεοῦ φιλανθρωπίας, ἐν τοῦτο δείκνυσι δ' ἑαυτὸ ὁ ἄνθρωπος, καὶ τὴν ἕξιν τῆς χάριτος ὅλος ὅλῳ τοῦ-

χωρήσας

χωρήσας ὁλικῶς τῷ θεῷ, καὶ γνώμης πᾶν, ὅπερ ἐστὶν ὁ θεός, πλὴν τὸ κατ' οὐσίαν ταυτότητος, καὶ ὅλον αὐτὸν ἀπιλαβὼν ἑαυτὸ τὸν θεὸν, καὶ τὸ ἐπ' αὐτὸν τὸν θεὸν ἀναβάσεως, οἷον ἔπαθλον αὐτὸν μονώτατον κτησάμενος τὸν θεὸν, ὡς πέρας ὄντα τῶν ἐπ' αὐτὸν κινουμένων οὐδεμόνα, καὶ ἄπειρον. Καὶ πάλιν ἐν τοῖς αὐτοῖς ὁ αὐτός. Ἡ ψυχὴ γίνεται θεὸς τῇ μεθέξει τὸ θείας χάριτος. πασῶν τῶν καὶ νοῦν καὶ ἀθάνατον ἐνεργούσαν αὐτήν τε πασαμένη, καὶ τὰς τοῦ σώματος σωματικὰς ἐνεργείας, σωθεωθέντος αὐτῇ καὶ τὴν ἀναλογοῦσαν αὐτῷ μέθεξιν τῆς θεώσεως, ὥστε μόνον τὸν θεὸν διὰ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος φαίνεσθαι, νικηθέντων αὐτοῖς τῇ ὑπερβολῇ τὸ δόξης. τῶν φυσικῶν γνωρισμάτων. Καὶ μετ' ὀλίγα. Ὡς εἶναι τὴν ψυχὴν καθὼς φησιν ὁ μέγας Διονύσιος, εἰκόνα καὶ φανέρωσιν τοῦ ἀφανοῦς φωτὸς. ἐσόπτρον ἀκραιφνὲς. ἀλώβητον. ἄχραντον. ἀκηλίδωτον. εἰσδεχόμενον ὅλην εἰ θέμις εἰπεῖν τὴν ὡραιότητα τὸ ἀγαθοτύπου θεοειδείας. ἰδοὺσι καὶ τρίτον ὁ θεολόγος Μάξιμος ὡς ὁρᾶς ἐπεισήγαγε θεολόγον, αὐτὸν σκεῦνον φημι τὸν σοφὸν Διονύσιον, ὃν περ αὐτὸς ἔλεγεν ἔπεσθαι τοῦ βραχέος. σχέσιν καὶ μίμησιν τὸν ἄχετον καὶ ἀμίμητον λέγοντα θέωσιν. εἰγοῦν ἀληθῶς, καὶ μὴ καθ' ὑπόκρισιν καὶ ἀπάτην ἀκολουθεῖν σχηματίζειν τὸ, τοῖς τρισὶν ἔσω νοῦν ὁμοῦ μᾶλλον, καὶ διδάσκει καὶ πίστιν τοῖς τε θείοις καὶ ὑψηλοῖς τοιούτοις λόγοις τοῖς τοῦ θεοῦ θεώσεως φημι μυσταγωγίας καθ' ὅσον οἷόν τε. τοῖς τούτοις πῶς ἀνθρωπος χρηματίζει θεὸς καὶ χάριν, δι' ὑπερβάλλουσαν μόνον καὶ φύσιν θεοῦ φιλανθρωπίαν. πόρρω δὲ καὶ ἔξει μαθόντες οἱ θεοφόροι οὗτοι θεολογοῦσι αὐτὸ. καὶ λόγοις ἀπλῶς οὐδὲ σοχασμοῖς. ἐγὼ δέσμι καὶ τέταρτον, καὶ πέμπτον δὴ τούτοις θεολόγος ἐπεισίσω τῷ λόγῳ τὰ αὐτὰ τοῦ τῶν αὐτῶν ὡσαύτως ἐρωῶντας ἐν τῷ αὐτῷ δηλαδὴ Πνεύματι. ἵνα τὸ πλοῦτον κατεῦθεν καταμάθῃς τὸ χάριτος, ἔνθε λόγοις ὡσαύτως καὶ πράγμασιν. Ὁ μέγας τοιγαροῦν Ἀθανάσιος τοὺς τοὺς ἐξαίρετον τοῦ τῆς ἐνσάρκου Χριστοῦ λέγων οἰκονομίας, τοιάδε φησὶν. ὁ λόγος τοῦ Πατρὸς ἑνωθεὶς σαρκὶ γέγονε σάρξ. ἵνα οἱ ἄνθρωποι ἑνωθέντες Πνεύματι, γένωνται ἓν Πνεῦμα. αὐτὸς οὖν ἐστι θεὸς σαρκοφόρος, καὶ ἡμεῖς ἄνθρωποι πνευματοφόροι. ἀπαρχὴν λαβὼν ὅν τῆς οὐσίας τῶν ἀνθρώπων, ἣν ἐστι μορφὴ δούλου. καὶ ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γεγονώς, ἔδωκεν ἡμῖν ὅν τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς ἀπαρχὴν ἀγίου Πνεύματος. ἵνα γνώμεθα οἱ πάντες εἷς υἱὸς θεοῦ ἐν ὁμοιώματι τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ. αὐτὸς οὖν ὁ ἀληθινὸς υἱὸς τοῦ θεοῦ τοὺς πάντας φορεῖ ἡμᾶς, ἵνα πάντες φορέσωμεν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ. Κύριλλος δ' ὁ σοφὸς ἐπεδήμησέ φησιν ὁ τοῦ θεοῦ λόγος, ἵνα εἰς ἑαυτὸν ἀναλαβὼν τὰ ἀνθρώπινα, τὰ ἑαυτοῦ τῇ φύσει χαρίσηται. δίδωσι μὲν τῇ ἀνθρώπων φύσει τὰ ἑαυτοῦ. ἀναλαμβάνει δὲ τὰ τῆς ἀνθρωπότητος ἴδια. ἀλλ' ὅτε ἡμεῖς δυνησόμεθα τὴν τοῦ φύσιν δουλείαν, οὕτε μὴν ὁ υἱὸς ἀπωλέσει τὸ τοῦ φύσιν ἀξίωμα. Καὶ πάλιν ὁ αὐτός. Ὥσπερ ἐστὶ φησὶν ὁμοίως ὁ υἱὸς, ὅτω καὶ σωθελητὴς τῷ ἰδίῳ γνωρίζεται. καὶ ἐμφανίσει ἑαυτὸν τοῖς ὁσίοις, οὐ τοῦ μόνῳ τὴν ἐν ἐλπίσει νοουμένῳ δηγνῶσιν. ἀλλ' ἐξαίρετός τις αὐτοῦ τὸ ἐλλάμψεως ὑπάρξει τρόπος, οἱ μὲν καὶ ἀπολύσεροι τῶν ἐν ψυχοῖς καὶ ἀζητήτοις λογισμοῖς ἔχουσι τὴν πίστιν. οἱ δὲ τέλειοι τὴν διὰ τοῦ πνεύματος λήψονται δαδουχίαν. καὶ αὐτὸν ἐν ἑαυτοῖς αὐλιζόμενον τοῦ Κύριον, τοῖς τὸ διανοίας

δικτύας ἐπαθροίσουσιν ὀφθαλμοῖς διὰ τῆς ἀγίου πνεύματος, οἷς δὴ καὶ ὁ μέγας αὖθις σωφάδων Μάξιμος, διπλοῦ εἶναι τοῦ γνώσιν φησι. τοῦ μὲν ἐν λόγῳ κειμένου, καὶ θείοις νοήμασι, κατ' εἶδος παρεῦσαν τὴν αἴσθησιν τῶν νοηθέντων οὐκ ἔχουσαν. τοῦ δὲ κατ' ἐνέργειαν. μόνην ἔχουσαν δίχα λόγου καὶ νοημάτων ἀληθῶν, τὴν κατ' εἶδος ἀπόλαυσιν. μακάριον ἢ τὴν θεοειδῆ καὶ θεοφόρον ὄντως, καὶ πλήρη τῶν παντοδαπῶν χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος πολυήσημον, ὅσῳ καὶ τὴν θεοειδέστατον νοῦν ἐκεῖνον, αὐτωνύμου φημὶ τὴν καθηγεμόνα τοῦ ἡμῶν ἔχει μεθ' ἑαυτοῦ ὁ μιλητής τε, καὶ σωσκηνὴς τῶν μεγίστων χρημάτων ἐκείνῳ; καὶ δὴ καὶ συμεώνην μετ' ἐκεῖνον τοῦ ἀλλαντωνύμου καὶ σοφὴν καὶ ἡδίστην γλῶτταν τῆς ἐκκλησίας, χρόνοις μὲν ὕστερον παρελθούσαν, πάντας δ' ὁμοῦ χρεὼν καὶ ἀρχαίους καὶ νέους, ὅσοι δηλαδὴ τῆς Χριστοῦ ἐκκλησίαν, καὶ ἱδρῶσι καὶ πόνοις, καὶ ἰδίοις σωτέρησιν αἵμασι, δυνάμει λόγου καὶ Πνεύματος χάριτι κοσμήσασάν τε καὶ ὠραΐσασαν. Τὶ οὖν σὺ αὐτοῖς τούτοις ὁ θεῖός φησι μακάριος. Ἡ πλείαν τοῦ Πνεύματος ἔλλαμψις, ἐχοῖον νοημάτων μόνον ἀποκάλυψίς ἐστιν, ἀλλ' ὑποστατικὴ φωτὸς ἐν ταῖς ψυχαῖς βεβαία καὶ διηνεκὴς ἔλλαμψις. τὸ γὰρ, ὁ εἰπὼν ἐκ σκότους φῶς λάμψαι. ὃς ἔλαμψεν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν. καὶ τὸ, φώτισον τοὺς ὀφθαλμούς μου μήποτε ὑπνώσω εἰς θάνατον. καὶ τὸ, ἐξαπόστειλον τὸ φῶς σου καὶ τὴν ἀλήθειάν σου, αὐτά με ὁδηγήσουσιν εἰς ὄρος ἁγίόνσου, καὶ τὸ, ἐσημειώθη ἐφ' ἡμᾶς τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου. καὶ πάντ' ὅσα τοῦτοις παραπλήσια, τὰ αὐτὸ παρίστησι. τῶν μακαρίων δέφησι παύλῳ τὸ λάμψαν ἐν τῇ ὁδῷ φῶς, δι' οὗ καὶ εἰς τρίτον οὐρανὸν ἥρπαστο, καὶ μυστηρίων ἀλαλήτων ἀκουστὴς ἐγένετο, οὐ νοημάτων τις ἡ γνώσεως φωτισμὸς ἦν. ἀλλὰ δυνάμεως τοῦ ἁγιαθοῦ Πνεύματος καθ' ὑπόστασιν ἐν τῇ ψυχῇ ἔλλαμψις. οὐ τὴν ὑπερβολὴν τῆς λαμπρότητος, οἱ τῆς σαρκὸς ὀφθαλμοὶ μὴ διενεγκόντες, ἀπετυφλώθησαν. δι' οὗ πάσας τε γνῶσις ἀποκαλύπτεται, καὶ Θεὸς πρὸς ἀλήθειαν τῇ ἀξίᾳ καὶ φιλομόνῳ ψυχῇ γνωρίζεται. Καὶ πάλιν. ἐπειδὴ πᾶς λογισμὸς φησι διὰ φαντασίας ἀδήτων, νοῶν εἰσέρχεται ἐν τῇ καρδίᾳ, τότε αὐγάζει αὐτὴν τὸ μακάριον φῶς τῆς θεότητος, ὅταν παύσῃ δικαιρήσῃ ἀπὸ πάντων, καὶ ἀσχημάτιστος ἐκ τούτων γένηται. εἴπερ ἡ λαμπρότης ἐκείνη καὶ τέρψιν τῶν πάντων νοημάτων προφαίνεται τῷ καθαρῷ νῷ. Ἀκούεις ὦ γεηγορᾶ καὶ τούτων ὁμοῦ τῶν θεοφόρων, οἷα περὶ τοῦ μακαρίου φωτὸς τῆς θεότητος, περὶ αὐτῆς φημι τῆς θεοποιοῦ δωρεᾶς τοῦ Πνεύματος καὶ θεώσεως, ὥσπερ καὶ ὁ λόγος ἡμῖν ἄνωθεν, παθόντες τε καὶ μαθόντες φιλοσοφοῦσι, τὰ τῆς θείας γραφῆς ἐκεῖνα, πρὸς κατηγορίαν τοῦ λόγου προφέροντες; δι' ὧν πάντων ἐξίσης τὸ μήτε τὴν θείαν οὐσίαν ἐκεῖνο περιχέναι λαμπρῶς ἀποδείκνυται, μήτε νοημάτων καὶ γνώσεως, φωτισμόν τινα καὶ ἀποκάλυψιν, ἀλλ' ὑποστατικὴ φωτὸς φησι βεβαίαν καὶ διηνεκῆ ἐν ταῖς ψυχαῖς ἔλλαμψιν, καὶ δυνάμεως τοῦ ἁγιαθοῦ Πνεύματος καθ' ὑπόστασιν ἐν τῇ ψυχῇ ἔλλαμψιν. δι' οὗ μάλιστα πάσαί τε γνῶσις φησιν ἀποκαλύπτεται, καὶ Θεὸς πρὸς ἀλήθειαν τῇ ἀξίᾳ καὶ φιλομόνῳ ψυχῇ γνωρίζεται. αὐτὸ τοῦτ' ἐκεῖνό φημι, περὶ οὗ πολλάσί τε ἄλλα καὶ κάλιστα πρὸ βραχέος ὁ θεῖος Μάξιμος ἔλεγε, καὶ δὴ καὶ ἀπόρρητον τοῦτο προσείρηκε θέωσιν. ἀπόρρητον ἢ λέγω θέωσιν φήσας τὴν κατ' εἶδος ἐνυπόστατον ἔλλαμψιν, ἥτις οὐκ ἔχει ῥήσεσιν, ἀλλ' ἀνεπινόητον ἐν τοῖς ἀξίοις φανέρωσιν.

εἰδὲ

εἰδὲ λέγοις, ὡς πῶς ὑποστατικοῦ φωτὸς ἔλλαμψιν, καὶ κατ' εἶδος ἐνυπόστατον ἔλλαμψιν οἱ θεοφόροι τοῦτό φασι, καίτοιγε τὸ μέγαν ὑμῶν ἐν τοῖς φράσασι πρεσβευνεγκόντων βασίλειον, οὐδεμίαν ἐνέργειαν λέγοντα ἐνυπόστατον εἶναι, καὶ Μάξιμον αὖθις τὸν σοφὸν, αἱ ἐνέργειαι οὐκ εἰσὶν οὐσίαι λέγοντα, ἀλλὰ περὶ τὴν οὐσίαν γνῶθι φιλόσοφε, ὡς οὐ διαφωνοῦσιν οὐδ' ἐναντιοῦνται ἑαυτοῖς τε καὶ ἀλλήλοις οἱ θεολόγοι. ἀλλὰ καὶ συμφώνοι μάλα καλῶς ὥσπερ δὴ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ὁμοῦ φημι πᾶσιν, οὕτω δὴ καὶ ἐν τούτῳ ὑποστατικὸν τὸ φῶς τὸ κατ' εἶδος ἐνυπόστατον ἔλλαμψιν εἰρήκασιν ὡς ἤκουσας, οἱ διδάσκαλοι τὸ φῶς τὸ θεότητος τοῦτο, τοῦ φωτὸς τῶν νοημάτων καὶ τὸ γνώσεως διαροῦντες, δι' οὗ πᾶσα γνῶσις φησιν ἀποκαλύπτεται, καὶ Θεὸς πρὸς ἀλήθειαν τῇ ἀξίᾳ ψυχῇ γνωρίζεται. ὁδὴ καὶ Μάξιμος ὁ σοφὸς περὶ βραχέος διδάσκων ἔλεγε διττὴν εἶναι τὴν γνῶσιν. τὴν μὲν ἐν λόγῳ κειμένην καὶ θείοις νοήμασι, κατ' εἶδος παρεῦσαν, τὴν αἴσθησιν τῶν νοηθέντων οὐκ ἔχουσαν. τὴν δὲ κατ' ἐνέργειαν. μόνην ἔχουσαν δίχα λόγου καὶ νοημάτων ἀληθῶν τὴν κατ' εἶδος ἀπόλαυσιν. Ἄλλως τε, καὶ οὐσίαν μὲν ἀπαγορεύουσιν οἱ θεολόγοι τὴν θείαν ἐνέργειαν εἶναι. ὡς δὲ καὶ ὑπόστασιν ἅμα καὶ ἐνυπόστατον, τοιοῦτον αὐθυπόστατον. ἐν τῷ ἴσμεν καὶ τοῦτο, τὸ σημαινομένων τοῦ ἐνυποστάτου διαφόρων ὄντων. ἐν ὑποστάσει δὴ καὶ ὑποστατικὸν αὖθις, καὶ ἐνυπόστατον εἶπον τοῦτο, ἐπειδὴ ἐν τῇ περιυποστάτῳ θεωρεῖται θεότητι καὶ τοῦτο οἷον ὑπόστασιν ἔχει, φυσικὸν αὐτῆς καὶ ἀδιάφορον ὂν ἰδίωμα, καὶ ἐνυπόστατον εἰκότως καὶ κατὰ τοῦτο πρὸς τὸ θεολόγων λέγειν. Οἱ δὴ περὶ γεηγορᾶν χρέσιν ἄχρεον, καὶ ἀμίμητον μίμημα τὸ θεοποιὸν τοῦτο τοῦ Πνεύματος δωρεὰν πρὸς τοῦ σοφοῦ Διονυσίου λεγομένων ἀκούοντες, καὶ μήτε τούτων καθὸ δεῖ σωιέντες, μήτε μὴν τὰ περιρρηθέντα ἰσοτίθεως καὶ ὑψηλῶς τοῖς θεολόγοις τε καὶ θεοφόροις καὶ ἰσοῦθ' οὕτω πολεῖσά τε καὶ ὑπερφυᾶ πεφυκότα τούτοις σωάπτοντες, εἰς ἀλλοκότους πνοὰς ἐξεκυλίσθησαν φαντασίας, καὶ δόξας, νοῦν μὲν εἰς κλύσμα καταπαύοντες. νοῦν δὴ μηδὲ πρᾶγμα τοῦτο κακῶς, ἀλλὰ χρέσιν μόνον ἀπλῶς διόμενοι. ὅπερ οὐδὲ τοῖς ἀρχαίοις ἐκείνοις μονοθελήταις ἐπῆλθεν εἰπεῖν. καὶ δῆλον ἐκεῖθεν. καὶ ὃν μονοθελήτα πύρρου πρὸς τὸ σοφὸν εἰπόντος Μάξιμον ἐν τῷ διαλόγῳ, ὅτι οὐφύσεως λόγῳ τὴν μίαν ἐνέργειαν προσεῖναί φαμεν τῷ χρεῖῳ, ἀλλ' ἑνώσεως τρόπῳ, ἄλλοτε πολεῖσά φησιν ὁ διδάσκαλος ἐκεῖ διὰ τὸ εἰς ἄτοπον ἀπαγωγῆς καταλύων τὴν αἱρετικὴν τοῦτον δόξαν. καὶ δὴ κἀκεῖνα. Ἐπειδή φησιν ἡ ἕνωσις χρέσις ἐστὶ καὶ οὐ πρᾶγμα, σχέσις ἄρα καὶ οὐ πρᾶγμα ἡ τοῦ χρεῖου ἐνέργεια. καὶ ὁμὴ οὕτω διὰ τὸ εἰς ἄτοπον ἀπαγωγῆς, ὅπερ ἔφην, πρᾶγμα τὴν ἐνέργειαν ἀπέδειξεν οὐσαν τοῦ θεοῦ, καὶ οὐ χρέσιν ἀπλῶς καὶ γεγορᾶν. τοῦ προσδιαλεγομένου πύρρου μὴ μόνον ἐκ αὐτεπάγγελτος οὐδὲν πρὸς τὸ λόγον, ἐδόκει καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν ὡσαύτως ἐκεῖνα, διὸ καὶ ἀπὸ τῶν δοκιμούτων καὶ ὁμολογουμένων κἀκείνοις τὴν εἰς ἄτοπον ἀπαγωγὴν ἐποιεῖτο, οὐδὲ τὸ ἔζεσιν ἄλλως, οὐ μόνον τοιγαροῦν αὐτεπεῖν ὁ πύρρος οὐκ ἐδυνήθη, ἀλλὰ καὶ συνέθετο τοῖς ῥηθεῖσιν ὑπὸ τοῦ θείου Μαξίμου, τὸ πρῶτον οἶμαι τὴν θείας ἀληθείας ἀλαζονεύεις. πάντων καὶ γὰρ φησι τῶν πρωτεθέντων τὴν ἀναστροφὴν δεόντως ὁ λόγος ἐποιήσατο, καὶ οὐδὲν ὅλως ἐλλείπει. καὶ πρὸς τὸ τέλος πάλιν τοῦ διαλόγου, ἐπαληθεύας φησὶ καὶ ἡ περὶ τῶν ἐνεργειῶν ζήτησις, ἄτοπον ἔδειξε τὴν μίαν ἐνέργειαν. καθ' ὁιονδήποτε τρόπον δὴ χρεῖου λεγομένην. ἀλλὰ

συγγνώ

συγχώμην αὐτῷ καὶ ὥσπερ ἐμαυτῷ Ἑλλὴν βεβαπτισμένῳ. ἐξ ἀγνοίας φῶς, εἰς τὰς αὐτὰς ταύτας ἐξηνέχθημεν ἐννοίας καὶ διηχειρήσεις. Οἱ δὲ περὶ τὸν φιλόσοφον γεηγοραῖ ταῦτα μὲν οὐδ' εἰς νοῦν ὅλως βαλέσθαι βούλονται, οὐδ' ὅτι τούτων τε κἀκείνων οὕτω πολλῶν τε καὶ ἰσχυρῶν ὄντων, ὥσπερ ἑαυτῶν γνῶ τὰ πρόσκειται βεβουλεῦσθαι. ἀλλ' ὥσπερ ἐν νυκτὶ βαθείᾳ καὶ σκοτομήνῃ τῇ δεκαπέμπτῃ περιπλανώμενοι, καὶ ἑαυτοῖς καὶ ἀλλήλοις συγκρούοντες ἄρχεται, τοὺς περὶ κρίσεως ἀπλῶς διδάσκειν τὴν Χριστοῦ διήγησιν πειρῶνται λόγους. καὶ ταῦτ' ὄντων ἑλληνικῶν λόγων. ἀγνοοῦντες πρὸς τοῖς ἄλλοις κἀκεῖνο περιφανῶς, ὅτι κρίσιν ἄχρετον τὴν θέσιν οἱ πατέρες προσεῖπον, οὐχ ὡς μὴ πρᾶγμα πεφυκυῖαν, καὶ κρίσιν ἁπλῶς οὖσαν τοῦ ὁρᾶν ἄκρων, τοῦτο δρῶντός φημι καὶ τοῦ πάσχοντος. πολλοῦ γε δεῖ. ἀλλ' ὡς δυνάμει θείᾳ πνεύματος σχετὴν νενομίκασι τὴν ἄσχετον. ἀλλ' ὁ τῶν ὁμωνυμιῶν ἀκριβὴς ἐξεταστὴς γεηγοραῖς τὴν ὁμωνυμίαν ἀγνοήσας κἀνταῦθα, ὅτι καὶ τὸ σχετὸν σχέσις ὁμωνύμως ὠνομάσθη τοῖς θεολόγοις, ὅπερ δὴ κατὰ τοῦ τῆς ἐνεργείας ὀνόματος πέπονθε πρότερον, ἡ τῆς θείας ἐνεργείας χρῆσιν ἐνέργειαν τῶν θεολόγων καλούντων, ἐνέργεια γάρ φησι φυσικὴ τὰ τοῦ Χριστοῦ θαύματα, ἐξ ὧν ὁ ὑὸς ὁμοούσιος ὢν δείκνυται τῷ πατρί. ὥσπερ οὖν ἐκεῖ, οὕτω δὴ καὶ ταῦθα τὴν ὁμωνυμίαν ὁ φιλόσοφος ἀγνοήσας, τὸ δρῶν, ταυτὸν δ' εἰπεῖν τὸ σχετὸν, αὐτὴ τῆς δράσεώς τε καὶ πείσεως, ταυτὸ δ' εἰπεῖν τῆς τῶν ἄκρων σχέσεως ἐξελάβετο. καὶ διαβὰς μὴ μόνον οὐ θεοπρεπῆ καὶ ἄκριτον αὐλ' οὐδὲ πρᾶγμα τὴν θείαν ἐνέργειαν καὶ τὴν θεοῖς ἐνόμισεν, ἥτις ἄρα καὶ δραστικὴ καὶ οὐσιώδης τῆς φύσεως κίνησις παρὰ τοῖς θεολόγοις ὠνόμασται. ὅθεν καὶ τὴν ταύτης δρῶσιν, καὶ χρῆσιν, καὶ σχέσιν, οὐχ ἁπλῶς, ἀλλὰ θεοπρεπῶς καὶ ταύτην κατὰ τοὺς θεολόγους εἔδει νοεῖν καὶ λέγειν.

Ὅτι δὲ καὶ πρᾶγμα ταύτην ἐνεθυμήθησαν οἱ θεολόγοι τὴν θείαν ἐνέργειάν τε καὶ θέσιν, καὶ τὸ σχετὸν σχέσιν ἄσχετον ἐν πνεύματι πεσαγόρευσαν, διὰ πολλῶν μὲν ἤδη καὶ καλῶν ἔδειξαν ἤδη λόγων. ὅτε γὰρ ἡ θέσις κατ' αὐτοὺς τὰ, καὶ τὰ δρᾶ καὶ ἐξίσησιν ἑαυτοῦ τὸν θεόμενον, καὶ ἀνθρώνητός ἐστι θέσις. καὶ κατ' εἶδος ἐνυπόστατος ἔλαμψις καὶ φῶς ὑποστατικὸν, καὶ τἄλλα δὴ τὰ διὰ πολλῶν εἰρημένα τῷ θεῷ μαξίμῳ καὶ τοῖς λοιποῖς, ὅτι ἄλλο κατανοεῖν καὶ ὁρᾶν ἔχει, εἰ μήπερ τὸ ἐγκέφαλον ὑπὸ διασείσας, ἢ ὅτι τὸ σχετὸν θείῳ πνεύματι σχέσιν ἄσχετον οἱ θεολόγοι ὠνόμασαν, οὐχὶ τὴν ἁπλῶς σχέσιν, τὴν χρῆσιν αὐτῆς δηλαδὴ, ἤτοι τὴν διάθεσιν καὶ δρῶντός τε καὶ πάσχοντος, ὅρα δὴ κἀκεῖνα. Χείσιν φησὶ τὴν ἀνθρωπότητος ὁ θεολόγος Γρηγόριος ὅτι χεῖσθαι τὴν θεότητα. εἰδὲ χείσις, καὶ σχέσις ἂν εἴη καὶ χείοντος παντὸς πρὸς τὸ χειώμενον. τὶ οὖν. εἰ σχέσις ἡ χείσις αὕτη. οὐ πρᾶγμα καὶ τὸν φιλόσοφον διὰ τοῦτο; τὴν ἀθεΐας. αὐτὴ καὶ γάρ ἐστιν ἡ ἐνυπόστατος καὶ μονογενοῦς ὑπὸ τοῦ θεοῦ θεότης. ἡ τὴν προσληφθεῖσαν αὐτῷ καθ' ἕνωσιν ἀπόρρητον ἀνθρωπότητα χείσασα. διὸ καὶ χείσιν αὐτὴν προσειπὼν ὁ θεολόγος, ὁμωνύμως δηλαδὴ τῇ πρὸς τὸ χρῆσθαι σχέσει καὶ χείοντος, αὐτὴν ἐκείνην οὖσαν εἶναι τὸ χείσαν δείκνυσι. χρῆσις γάρ φησιν εἴρηται διὰ τὴν θεότητα. χείσις φῶς αὐτὴ τὴν ἀνθρωπότητος. οὐκ ἐνέργεια καὶ τοὺς ἄλλους χρῆσις ἀναζάσσει. παρουσία δὴ ὅλου καὶ χρίοντος. ἧς ἔργον ἀνθρωπον ἀκέσαι τὸ χρῖον, καὶ ποιῆσαι θεὸν τὸ χριόμενον. Ἀθανάσιος δὲ ὁ μέγας

μέγας πρὸς τὸν ἐπίσκοπον περιπίωνα γράφων, καὶ χρίσμα καὶ σφραγίδα τὸ Πνεῦμα λέγει τὸ ἄγιον. καίτοιγε αὐτὸ τὸ χρῖόν τε καὶ σφραγίζον ὂν, ὅν τῆς θείας λαβὼν τοῦτο γράφῃς. χρίσμα καὶ γάρ φησι λέγεται τὸ Πνεῦμα καὶ σφραγίς. ὁ μὲν φῶς Ἰωάννης γράφει, καὶ ὑμεῖς τὸ χρίσμα, ὃ ἐλάβετε παρ' αὐτοῦ, μένει ἐν ὑμῖν, καὶ οὐ χρείαν ἔχετε, ἵνα τὶς διδάξῃ ὑμᾶς περὶ πάντων. ἐν ᾧ τῷ προφήτῃ ἡσαΐα γέγραπται, Πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμὲ, οὗ εἵνεκεν ἔχρισέ με. ὁ δὲ παῦλος φησιν. ἐν ᾧ καὶ πιστεύσαντες, ἐσφραγίσθητε εἰς ἡμέραν ἀπολυτρώσεως. τὸ δὲ χρίσμα, τὴν δύναμιν καὶ πνοὴν τοῦ χρίοντος ἔχει. καὶ οἱ χριόμενοι τοῦτο μεταλαμβάνοντες λέγεται, Χριστοῦ δύναμις ἐσμεν. ἡ δὲ σφραγὶς τὴν μορφὴν Χριστοῦ καὶ σφραγίζοντος ἔχει. καὶ ταύτης οἱ σφραγιζόμενοι μετέχουσι, μορφούμενοι κατ' αὐτήν. λέγοντος καὶ ἀπόστολε, τεκνία μου οὓς πάλιν ὠδίνω, ἄχρις οὗ μορφωθῇ Χριστὸς ἐν ὑμῖν. οὕτω δὲ σφραγιζόμενοι, εἰκότως κοινωνοὶ θείας φύσεως γινόμεθα, ὡς εἶπεν ὁ πέτρος. καὶ οὕτω μετέχει πᾶσα ἡ κτίσις καὶ λόγου ἐν τῷ Πνεύματι. καὶ διὰ τοῦ Πνεύματος λεγόμεθα πάντες μέτοχοι Θεοῦ. Καὶ ταῦτα μὲν ὁ διδάσκαλος, ἀπόστολους τε καὶ προφήτας ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ, καὶ ὑμεῖς τὸ χρίσμα ὃ ἐλάβετε ἀπ' αὐτοῦ λέγοντας, ἐν ὑμῖν μένει, οὐ χρείαν ἔχετε, ἵνα τὶς διδάσκῃ ὑμᾶς· ἀλλ' ὡς τὸ αὐτὸ χρίσμα διδάσκει ὑμᾶς περὶ πάντων. καὶ ὅτι πιστεύσαντες ἐν τῷ Χριστῷ, ἐσφραγίσθητε τῷ Πνεύματι τῆς ἐπαγγελίας τῷ ἁγίῳ, ὅς ἐστιν ἀρραβὼν τῆς κληρονομίας ἡμῶν. ὅπως δὲ τοῦ λόγου μετέχουσιν ἐν Πνεύματι οἱ μετέχοντες, καὶ τίνας τοὺς λόγους τοῦτο λαμβάνοντες, Θεὸν ἔχειν ἐν ἑαυτοῖς λέγονται, ἱκανῶς ἐν τῷ περὶ θείας μετοχῆς λόγῳ, διαγγελισάτω καὶ ἀπόστολοι καὶ προφῆται, καὶ θεολόγων τε καὶ διδασκάλων χορὸς μετ' ἐκείνους, ἐν οἷς καὶ ὁ θεσπέσιος οὗτος, φθάσαντες ἡμᾶς πολυτρόπως ἐξεπαίδευσαν, ἐνεργείᾳ καὶ δυνάμει καὶ χάριτι θείᾳ τὴν ἱερὰν ἐκείνην καὶ ἀπόρρητον μετοχὴν, καὶ τὴν κοινωνίαν εἰπόντες καὶ τὴν ἕνωσιν γίγνεσθαι. Δέδεικται τοιγαροῦν διὰ πάντων τούτων τοῖς θεολόγοις καὶ μάλα τεκμαίρω, ὡς ἡ θεοποιὸς οὖν πνεύματος χάρις τε καὶ ἐνέργεια, ἡ θεότης αὐτὴ φημι τοῦ Θεοῦ, ἡ τῆς θεωμένων ἀπόρρητος θέωσις. ἄσχετος μὲν ἐστι κατὰ φύσιν τῇ αὐθυπαρξίᾳ φύσει, μηδόλως παρ' ἑαυτῆς ἐχούσῃ δεκτικὴν ταύτην δύναμιν. πνεύματος δὲ θείου δυνάμει, καὶ σχετὴ καθὸ δὴ καὶ νοητὴ καὶ θεωρητὴ καινῶς ἄγαν καὶ ὑπερφυῶς γίνεται. καὶ διατοῦτο μὴ μόνον σχέσις καὶ μίμησις, ἀλλὰ καὶ ἄχρετος καὶ ἀμίμητος πρὸς τῶν ἱερῶν εἴρηται θεολόγων.

Οὐ διὰ τοῦτο δὲ μόνον, ἀλλ' ὅτι μηδὲ σχέσις ἁπλῶς ἐστι, δράσις δηλονότι καὶ πάσις τοῦ δρῶντός τε καὶ τοῦ πάσχοντος. ὀδοκεῖ τοῖς ἐπηρεασταῖς ταύτης, τὴν αὐτῆς χρῆσιν αὐτὴν εἶναι ταύτην ἁπλῶς διὰ τὴν ὁμωνυμίαν ὁμοίως κακῶς, κἀντεῦθεν μηδὲ πρᾶγμα τὴν θεοῦ φυσικὴν λογιζομένοις δυνάμιν καὶ θεότητα, καὶ τοιγε τὴν αὐτὴν ὄντα ἑτέρῳ λόγῳ καὶ ὄντα ἄλλῳ, εἴτε καλῶς τε καὶ ἀπαίσως ἐθέλοι νοεῖν. ὁ δὲ καὶ ὅτι τοῦ τῆς ἐνεργείας ὀνόματος καθὰ δὴ καὶ πρέφει, ἡμᾶς οἱ θεολόγοι ἐδίδαξαν. Ἄλλως τε καὶ ἡ ποιοῦντος πρὸς τὸ πάσχον διάθεσις, ἣν δὲ καὶ σχέσιν ἁπλῶς καὶ χρῆσιν φαμὲν τοῦ σχετοῦ, πῶς ἂν καὶ ἄσχετος εἴη, σωιδεῖν οὐκ ἔχω. τὸ δὲ ἄσχετον πρᾶγμα ὂν, εἴη δηλονότι πρὸς τὸ σχετὸν ἀπαλλαγέν, ἀλλ' ἡ διάθεσις ἁπλῶς ὂν δύο ἄκρων, τοῦτο ποιοῦντος φημι

φημι καὶ τοῦ πάσχοντος. ὥσπερ οὖν τὸ σχετὸν, οὐκ ἄνευ εἴποι ποτὲ μὴ πεῦγμα πεφυκέναι τοῦ σχέσιν ἰόν, ἡ δὴ καὶ ἁπλῶς ἐστι καὶ λέγεται σχέσις, ὡς ἂν τὸ ἄσχετον, οὐδέποτε τῆς ἐρεῖ μὴ πεῦγμα πεφυκέναι, σχέσει τε καὶ μιμήσει μηδαμῶς ὑποπίπτον. ὥστε κἀκ τῶν συλλαβῶν αὐτῶν φημι καὶ τῶν λέξεων, δηκνύντος τοῦ θαυμαστοῦ Διονυσίου δεδεῖχθαι, μὴ τοῦ σχέσεων ἁπλῶς τε καὶ μιμήσεώνε τε καὶ διαθέσεων, ἀλλὰ τοῦ πεῦγμάτων θείων καὶ ὑψηλῶν, αὐτῶν φημι τῶν φυσικῶν καὶ θεῖα τοῦ θεόδων τε καὶ δυνάμεων αὐτῷ πεφυκέναι τὸν λόγον, σχέσεώνε τε καὶ μιμήσεων ἀσχέτων τε καὶ ἀμιμήτων ὁμωνύμως εἰρημένων αὐτῷ, διὰ τὸ χάριν καὶ δυνάμει Πνεύματος θείου, καθὰ δὴ καὶ πολλάκις εἶπον οἱ θεολόγοι, ὑπερφυῶς ἐν σχέσει τε καὶ ταῦτα γίνεσθαι. Καὶ ταῦτα νῦν ἐγὼ λέγω, διὰ τοὺς θηρευτὰς τῶν συλλαβῶν καὶ τῶν λέξεων, καὶ τῶν ὁμωνυμιῶν ἀκροσφαλεῖς ἐξετασάς τε καὶ ῥήτορας. ἐπέτειγε ἄλλως οὐδὲ βραχυῖ αὖ κατ' ἐμαυτὸν ἐποιησάμην τοιαυτὶ λόγον. διὰ τοῦτο πλὴν φημι μόνον ἀδολεσχίαν, καὶ τοὺς ἐπαλλήλους τῶν λόγων τοιούτοις λόγοις καὶ τὰς ταυτολογίας, ἀλλ' ὅπερ καὶ ἀσεβοποιοὺς, καὶ ζωοφθόρους, καὶ σοφοδώρους, καὶ κακοποιοὺς καὶ εἰρηνοποιοὺς καὶ τῶν θεουργημένων θεοποιοὺς, καὶ ἀνάρχους, καὶ αὐτεξουσίους ἐπὶ πᾶσι τὰς φυσικὰς τάσσουσι καὶ θεῖα τοῦ θεόδους τε καὶ δυνάμεις, διὰ παντὸς ὀνεῖ τοῦ βιβλίου τοῖς ἀκούουσιν ὁ μέγας τοῦ σεμνοῦ Διονύσιος, τὰς τῶν αὐτοθέτων γλωσσαλγίας κενὴν φλυαρίαν ὁμοῦ πάσας ἀπέδειξεν. ἀλλὰ καὶ Μάξιμος ἅμα καὶ Ἰωάννης οἱ θεολόγοι, μετ' ὀνείνου ἐξ ὀνείνου μαθόντες, δημιουργὸν καὶ παντοδυνάμου τὴν θείαν ἐνέργειαν ἀπεκάλεσαν, μία γὰρ καὶ ἡ πολυειδὴς αὐτοῦ καὶ πολυώνυμος κατ' αὐτοὺς αὐθις τούτους, ἀδὴ καὶ ἡμῖν ἑπομένοις αὐτοῖς ἐν τῷ τοῦ θείας ἐνεργείας βιβλίῳ πλατύτερον εἴρηται. Ἀλλὰ μὴ πολλοὶ θεοὶ καὶ θεότητες διὰ τούτους τοὺς λόγους, ὃ κακῶς καὶ ἀθέως τινὶ ἐδόξεν; Οὐδαμῶς τοῦτο φίλον, οὐδαμῶς. ψευδὲς καὶ γὰρ καὶ συκοφαντία καὶ τοῦ ὀνκλησίας χρεῖος, πολὺ τὸ δυσσεβὲς ὁμοῦ καὶ ἀμαθὲς καὶ μωρὸν δηπουρομένη καὶ τῶν οὕτω τοῦτο νοούντων τε καὶ λεγόντων. Εἰς γὰρ ἡμῖν ὁ διὰ πάντων περιυπόστατός τε καὶ παντοδυνάμου θεὸς καὶ νοούμενος καὶ λεγόμενος. ἁπλοῦς μὲν, καὶ ἄληπτος καὶ ἀμέθεκτος. ἅμα καὶ ἀθεώρητος καὶ ἀόρατος καὶ ὑπερώνυμος, καὶ ἀμέρεις, καὶ ἄσχετος, καὶ ἀμίμητος καὶ τὴν οὐσίαν, μᾶλλον δ' εἰπεῖν ἀκριβέστερον σαφῶς τοῖς θεολόγοις τούτοις καὶ τὸ τῆς ὑπερουσιότητος κρύφιον. ἁπλοῦς δ' αὖθις ὁμοῦ καὶ πολυειδὴς ὁ αὐτὸς καὶ τοὺς αὐτοὺς διδασκάλους, καὶ πάλιν καὶ λεπτός πως καὶ μεθεκτὸς καὶ θεωρητὸς καὶ ὁρατὸς ἐν Πνεύματι, ὀνομαζόμενος καὶ μεριζόμενος ἀμερίστως καὶ τὴν θείαν ἐνέργειαν, καὶ ἐν σχέσει καὶ μιμήσει κατ' αὐτὴν φημι ταύτην ὁ ἄσχετος καὶ ἀμίμητος ἐν τῷ αὐτῷ γινόμενος Πνεύματι. θεοποιοῦντε τοὺς θεουμένους, οὐ τῷ ἀλήπτῳ καὶ ἀμεθέκτῳ καὶ ἀῤῥήτῳ τῆς ὑπερουσίας καὶ κρυφίας θεότητος, πῶς γὰρ; τῇ δ' αὐτοῦ φυσικῇ δυνάμει, καὶ ἐνεργείᾳ, καὶ χάριτι, ἣν δὴ καὶ θεότητα καὶ θέωσιν καὶ θεοποιὸν δωρεὰν τοῦ Πνεύματος ἡ θεολογία καλεῖ, καθὰ δὴ καὶ διὰ πολλῶν ἤδη πεφιλοσόφηται τοῖς θεολόγοις. κτίσμα μὲν οὖν ἔσται θεοῦ. πῶς γὰρ ἂν καὶ εἴη τοῦτό ποτε, φυσικῶς ἐν αὐτῷ πεφυκὸς, καὶ μετόχοις ἐργαζόμενος θεοῦ, καὶ κοινωνοὺς θείας φύσεως, καὶ θέσει καὶ χάριτι θεοποιοῦσα τοὺς θεουμένους; Οὐ γὰρ ἂν ποτέ φασιν οἱ ταύτης μέτοχοι θεολόγοι καὶ θεοὶ κατὰ χάριν. διὰ τοῦ τῆς θείας φύσεως

φύσεως ἀλλοτρίου θεουργηθεῖεν οἱ θεουργούμενοι, ἀλλὰ διὰ τοῦ ζυγγενοῦς καὶ οἰκείου μᾶλλον τῆς θείας φύσεως. οὐδὲ θεοποιήσει ποτὲ τὸ κτίσμα τοὺς τοῦτο μετέχοντας. οὐδὲ θεὸς ἂν ὀνείνοιο κληθείη ποτὲ. ὁ θεότητα κτισὴν, ὡς οἱ κακοὶ θεολόγοι φασὶ τοῦ θεοῖσχόμενος. εἰ γὰρ θεὸς ὀνείνός φησιν, οὐ κτίσμα. μεθ' ἡμῶν γὰρ τὸ κτίσμα τοῦ θεοῦ. εἰ κτίσμα ἦ, οὐ θεὸς. ἢ γοῦν θεότης καὶ θεὸς εἰς ἀληθῶς ἄκτις τὸ παρ' ἡμῶν λεγόμενόν τε καὶ πρεσβευόμενον, τὸ ζητούμενον ἔχομεν. πόῤῥω πάσης διθετάς τε καὶ πολυθετάς καὶ κτισμάτων ἅμα λατρείας ἡνωμένων καταλόγου, ἢ τὸν θεὸν κτισὸν σωτειράζουσιν οἱ κτισὴν θεότητα κάκιστάτε καὶ ἀτοπώτατα παρεισάγοντες, ὅπερ οὐκ ἂν γένοιτό ποτε. εἰ κτίσμα τοῦ θεοῦ, καὶ μεθ' ἡμῶν τὸ κτίσμα τοῦ θεοῦ ὁ θεολόγος φησὶ. κτίσμα μὲν οὖν ὅπερ εἶπον οἱ θεολόγοι, τὸν θεοποιὸν τοῦ θεοῦ θεότητά τε καὶ θέωσιν, ἀμέθεκτον εἶναί ποτε, καὶ λέγεσθαι. ἀλλ' οὐδὲ σχέσιν ἁπλῶς, ἣν διὰ θεσίν φασι τοῦ ποιοῦντος τοῦ ποιούμενον. ὅθεν δὴ καὶ οἱ τοῦ γρηγορᾶ ὡρμημένοι κακῶς, οὐ τοῦ τὰ κτίσματα μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῦ τὸ ἀνύπαρκτον καὶ μηδὲν αὐτὸν κατασταῦ ἐπεχείρησαν κάκιστα. οὐμὴν διαστῆσαι καὶ θεότης τίς ἐστιν ἑτέρα τοῦ θεοῦ, οὐσία τις ἢ ὑπόστασις, ἢ ἀλλόπ τι ἐστὶν οὐκ οἶδ' ὅπ καὶ φῶ, καθ' ἑαυτὸ ὡς ὑφεστώτε καὶ θεωρούμενον. ὃ δὴ καὶ φαντασθέντες αὐτός τε καὶ οἱ αὐτοῦ θεολόγοι καὶ πατέρες βαρλαάμ φημι καὶ ἀκίνδυνος, κακῶς τὸν διθετὰν τῆς τῶν πατέρων ἀκοῆς φέροντες ἐπεισήγαγον. ἀλλ' αὐτή ἐστιν ἡ τοῦ θεοῦ φυσικὴ δύναμις καὶ θεότης, ἀδιαιρέτως ἡνωμένη τε καὶ ξυμπεφυκυῖα τῇ φύσει, ὡς τῷ πυρὶ τὸ θερμαίνειν καὶ τῷ κρυσταλλῳ τὸ ψύχειν. καὶ τὰ πολλάκις ἐν τοῖς φθάσασι ῥηθέντα τοῖς θεολόγοις. μᾶλλον δ' ὑπὲρ ταῦτα καὶ ἕν πως τῇ θεία φύσει. διανοίᾳ καὶ οὐ πεῦγμαῖ τὸν θεὸς ὀνείνην διαφορὰν ἔχουσα. οὐ γὰρ τὸ εἰδέναι ταῦτα Μάξιμός φησιν ὁ μέγας, οὐδ' ὁ ἀριθμὸς, καὶ διαίρεσιν ἐπεισάγει μὴ γνόιστ. Ὁ δ' αὐτὴ καὶ οὐκ ἄλλη τίς ἐστιν ἡ τοῦ θεοῦ θεότης, φυσικῶς μὲν αὐτῷ παρεσοῦσα καὶ ἀδιαιρέτως ὡς ἐνέργεια φυσικὴ καὶ οὐσιώδης, μεθεκτὴ δὲ καὶ τοῖς ἀνθρώποις παρεσγινομένη. καὶ τοὺς μετέχοντας θεουργοῦσα, ὡς ἡ θερμότης ἔντε τῷ φυσικῶς κεκτημένῳ πυρὶ, καὶ τοῖς θερμαινομένοις, καὶ τὰ μαθήματα φασιν οἱ θεολόγοι διὰ τοῖς διδάσκουσιν ἅμα καὶ τοῖς διδασκομένοις. καὶ μεταδιδόμενα καὶ τῶν διδασκόντων οὐ διαιρέμενα. καὶ πολλάκις μὲν ἤδη φθάσαντες ἔδειξαν ὅτι διὰ τῶν ἑαυτῶν λόγων. δείξουσι δ' οὐχ ἧττον οἱ αὐτοὶ καὶ νῦν δ' ὀλίγων· Βασίλειος μὲν οὖν ὁ μέγας τοῦ θεοῦ δύνομιον τοῦ πατρὸς γράφων, ἣν τοῦ τεπὴ φησι ζωὴν εἰς ἄλλου ὑπόστασιν τὸ Πνεῦμα, οὐ χωρίζεται αὐτοῦ. ἀλλ' ὥσπερ πυρὸς, τὸ μὲν ἐστιν ἡ σωῦσα θερμότης, τὸ δὲ, ἣν παρέχει τῷ ὕδατι, ἡ ἵνι τοῦ πιόντων, οὕτω καὶ τὸ Πνεῦμα, καὶ ἐν ἑαυτῷ ἔχει τὴν ζωὴν. καὶ οἱ μετέχοντες αὐτοῦ ζῶσι θεοπρεπῶς ζωὴν θείαν καὶ οὐράνιον κεκτημένοι. Ὁ δὲ τούτῳ συμφυὴς ἀδελφὸς ὁ νύσσης φημὶ θεῖος Γρηγόριος, ἁρμονίᾳ τοῦ τελειότητος δηπτέλλων. ἐπειδήφησι κατὰ τὸ τοῦφηλικὸν λόγον ἀπηλλοτριώθησαν τὸ ζωοποιοῦ μήτρας διὰ τὸ ἁμαρτίας οἱ ἄνθρωποι, τοῦτο χάριν τὴν ἀπαρχὴν τὸ κοινῆς φύσεως ὁ χριστὸς ἀναλαβὼν διὰ ψυχῆς τε καὶ σώματος ἁγίαν ἐποίησε. πάσης κακίας ἀμιγῆτε καὶ ἀδιάδεκτον αὐτὴν ἐν ἑαυτῷ διασώσας. ἵνα ταύτῃ ἄνω θεὶς διὰ τὸ ἀφθαρσίας, συνεπασάσηται δι' αὐτῆς πᾶν τὸ συγγενὲς καὶ τὴν φύσιν αὐτῆς καὶ ὁμόφυλον, καὶ τοῦ σδέξηται

τοὺς

τοὺς ἀποκηρύκτους εἰς ὑποθεσίαν, καὶ τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν τῆς θεότητος μετουσίαν. καὶ ὁ αὐτὸς ἐν τῷ αὐτῷ πάλιν. μία τῇ φύσει ἡ καθαρότης, ἥτις ἐν τῷ χρόνῳ, καὶ ἡ ἐν τῷ μετέχοντι θεωρουμένη. ἀλλ' ὁ μὲν, πηγάζει. ὁ δὲ μετέχων, δρέπεται. καὶ αὖθις. ὥσπερ τὴν ἑαυτοῦ ἄνθρωπον τῇ δυνάμει τῆς θεότητος ἑαυτῷ ὁ Χριστὸς συνωκείωσεν, οὕτω καὶ τὴν καθ' ἕκαστον συνάπτει τῇ συναφείᾳ τῆς θεότητος, εἰ μηδὲν ἐπάγοιντο τῆς πρὸς τὸ θεῖον συμφυΐας ἀνάξιον. Ἡ δὲ χρυσὴ τρόπον καὶ θεοκίνητος γλῶττα. πρὸς τὸ παφέστερον οἱονεὶ φέρουσα ταῦτα. καὶ τίς ἡ μετεχομένη θεότης ἐπιδεικνύουσα καθόσον οἷόν τε διὰ τῆς διαγγελικῆς ἐξηγήσεως, ὅτι τοῦ πληρώματος αὐτοῦ φησιν ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν. ἆρ' οὖν δὴ τὴν αὐτῆς μόνῃ πληρότητι τὸ πῦρ, καὶ μὴ τὸ μετὰ δοῶσι τοσούτοις τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ; πανταχοῦ δῆλόν ἐστιν. εἰδὲ ἔνθα οὐσία ἐστὶ τὸ ἐπικείμενον καὶ σῶμα. καὶ μερίζεται καὶ οὐ μερίζεται, πολλῷ μᾶλλον ὅταν περὶ ἐνεργείας ὁ λόγος ᾖ, καὶ ἐνεργείας τῆς ἐξ ἀσωμάτου οὐσίας, οὐδὲν εἰκὸς τοιοῦτον παθεῖν, οὐχοῦτοι τοίνυν εἰσὶ καὶ τὰς ἀντιθέτους γλώσσας καὶ θορυβοῦσας, οἱ τὴν διθεΐαν κακῶς ἐπεισάγοντες. ἀλλ' οὐδ' ἡμεῖς οἱ καλῶς ἐν ἅπασι τούτοις ἑπόμενοι, ἀλλ' ἐκεῖνοι μᾶλλον οἱ πρὸς τὴν θείαν καὶ ἀνωνύμῳ φύσει, καὶ κτισὴν ἔχειν θεότητα τὸν Θεὸν, οὐκ οἶδ' ὅθεν, καὶ ὅπως καινοτομήσαντες, κἀντεῦθεν ὑφειμένοι καὶ ὑπερκειμένῳ τυραννικῶς ἐπεισαγόντες τῷ ὄντι, τοῦτο καὶ ὄντως ἀληθῶς ἡ τῶν οὐσιῶν ἐργάζεσθαι διαφορὰ πέφυκε, τὰ κτιστὸν δηλονότι καὶ ἄκτιστον, ὅδὴ καὶ ὁ μέγας ἤδη φθάσας εἴρηκε Διονύσιος.

Καὶ τοῦτο δὴ τὸ καινόν ἐστι καὶ τερατείας ἁπάσης καὶ ψεύδους ἔμπλεων, ὅτι τὴν διθεΐαν ὁμοῦ καὶ τὴν τοῦ κτίσματος λατρείαν. καὶ δὴ καὶ τὸ ὑπερκείμενον ὄντως κατ' οὐσίαν καὶ ὑφειμένον Βαρλαάμ τε καὶ ἀκίνδυνος ἄνωθεν, καὶ οἱ περὶ γεγορεῖν τουτονὶ σὺν ἐκείνοις κακῶς κεῖ τὴν τῆς εὐσεβείας καὶ τοῦ τούτου ὑγιοῦς λόγου καινοτομήσαντες, ἔπειτα τοῖς ἱεροῖς θεολόγοις καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ χρῆσθαι κάκιστα τὴν ἐκεῖθεν ἀμορφίαν, καὶ τὸ ἀρχαῖον μὴ πολλῆς τῆς συκοφαντίας ὁμοῦ καὶ τῆς ἀναιδοκωμῳδίας ἐπάγεσι, πολλοὶ τὴν κενοδοξίαν, καὶ τὸν τῶν λογισμῶν σύγχυσιν ἐντεῦθεν τοῖς πολλοῖς ἐπεγείροντες, καὶ τῶν πεζῶν ἐκκλησίας μετ' ὀρέων φημὶ καὶ πεδιάδων καὶ μακεδονίας, καὶ τῆς κατ' ἐκείνους τε, καὶ μετ' ἐκείνους πολυθέου καὶ θεομάχου συμμορείας, διαιροῦντές τε καὶ συγχέοντες. τοῦτο γὰρ δὴ κἀκείνοις τὸ πρόχειρον εἰς καταγορείαν ἦν τότε καὶ τῆς ἐκκλησίας χρῆσθαι. ἐπειδὴ φησι πολλοὺς θεοὺς καὶ πολλὰ πρεσβεύουσιν ἄκτιστα. οὕτω τὸ τῆς Γραφῆς ὁμοούσιον καὶ ἰσόπαρον καθ' ἡμῶν διαφέροντες, ἐπειδὴ τὴν μίαν ἐκεῖνοι τρισυπόστατον θεότητα, κακῶς εἰς διαφόρους οὐσίας καὶ ἄκτιστα καὶ κτιστὰ διαπτύοντες, ἔπειτα μοναρχίαν δῆθεν, καὶ τὴν ἕνα προσεβάλλειν θεὸν, ἀκριβῶς ἐνόμιζον. ὁ δὲ καθ' ἡμῶν νῦν ὠσαύτως οἱ ἐκείνων ὁπαδοὶ πρεσβάλλονται καὶ ὁμόφρονες, θεοπρεπῆ διαφορὰν οὐσίας θείας καὶ ἐνεργείας σωφρὸν πρεσβεύοντων τῇ θείᾳ θεολογίᾳ, καὶ τὴν οὐσίαν ὑπερκεῖσθαι θεοπρεπῶς τῶν θείων λεγόντων ταύτης δυνάμεων. οἱ τὰς κτιστὰς θεότητας πολυπρᾶς καὶ διανοίᾳ καὶ γλώττῃ καὶ νοῦ σοῦ ἐκείνοις ἥπερ ἔφην εἰσάγοντες. καὶ τὸν κατ' οὐσίαν ὑπερκείμενόν τε καὶ ὑφειμένον. φημὶ δὴ τὸν κτιστὸν καὶ τὸν ἄκτιστον. Ἡμεῖς δ' ὑπερκεῖσθαι θεοπρεπῶς λέγοντες τὴν θείαν οὐσίαν τῆς ἑαυτῆς ἐνεργείας. καὶ κατωτέρω ταύτην ἐκείνης ὡς ἀρχῆς καὶ αἰτίας καὶ οὐσίας αὐτῆς λέγοντες, οὐκ εἰς ἄκτιστα καὶ κτιστὰ,

κτιστὰ, καὶ κυρίως ὑπερκείμενα καὶ ὑφειμένα διαιροῦμεν κατ' ἐκείνους τὴν μίαν καὶ ἀδιαίρετον θεότητα. ἀλλὰ μίαν ἴσμεν καὶ κηρύττομεν θεότητα ἄκτιστον καὶ ἀΐδιον τοῦ ἑνὸς τρισυποστάτου καὶ πανταδυνάμου Θεοῦ καὶ διαῤῥαγῶσιν οὐ τὰς κτιστὰς καινοτομοῦντες θεότητας, καὶ τὸ κακῶς τε καὶ δυσεβῶς κατ' οὐσίαν ὑφειμένον καὶ ὑπερκείμενον, ὁ Βαρλαάμ ὁ τῆς αἱρέσεως πρῶτος ἀρχηγὸς κατὰ τοῦ τῆς εὐσεβείας, ὅπερ ἔφην, λόγου καινοτομήσας, τοῖς αὐτοῦ διαδόχοις καὶ μετ' αὐτὸν ἀρχηγοῖς καὶ πολυδαιδάλοις τῆς αἱρέσεως αὐτοῦ κακῶς κατέλειπε. Μᾶλλον δὲ κἀνταῦθα τοῦ σωφρόνου καὶ τοῦ τῆς ἱεροῦ τόμου καλοῦ αὐτὸν εἶναι διακοῦσαι καὶ αὖθις, καὶ οἷς ἄνωθεν γεγορεῖς ἀπιλέγειν ἐπεβάλλετο δῆθεν. Τί οὖν ὁ τόμος. Μετὰ δὴ τὸ φανῆναί φησι καὶ τὴν θείαν ἐνέργειαν θεότητα ὀνομαζομένην, ἐζητήσαμεν ἀποδεῖχθῆναι παρὰ τῶν θεολόγων, εἰ τοῦ θείας ἐνεργείας ταύτης καὶ τῶν οὐσιωδῶς περὶ αὐτὴν θεωρουμένων ὑπέρκειται κατ' οὐσίαν ὁ Θεός. καὶ ἀνεφάνη τοῦτο παρὰ πάντων κηρυττόμενον τῶν ἁγίων. σωματεδείχθη δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι οἱ μὴ τοῦτο παραδεχόμενοι, ὄντως πολύθεοί εἰσι. πολλὰς λέγοντες θεότητας, ὡς μὴ ἀναφέροντες εἰς ἓν ἄπειρον καὶ μίαν θεότητα τὰ περὶ τοῦ Θεοῦ οὐσιωδῶς θεωρούμενα. Ὁ γὰρ μέγας Βασίλειος ἐν τοῖς ἀντιῤῥητικοῖς φησιν. Ἔστι τὶ τάξεως εἶδος, οὐκ ὂν τοῦ παρ' ἡμῶν θέσεως σωτικὸν μόνον. ἀλλ' αὐτῇ τῇ κατὰ φύσιν ἀληθείᾳ συμβαῖνον, ὡς τῷ πυρὶ πρὸς τὸ φῶς ἐστι τὸ ἐξ αὐτοῦ. ἐν τοῖς τοιούτοις γὰρ πρότερον τὸ ἄνω λέγομεν. δεύτερον δὲ τὸ ἀπ' αὐτοῦ. οὐ διαστήματα χωρίζοντες ἀλλήλων ταῦτα, ἀλλὰ τῷ λογισμῷ τοῦ ἀκατοῦ προσεπινοοῦντες τὸ ἄνω. πῶς οὖν ἄλογον κρυεῖσθαι τὴν τάξιν ἐφ' ὧν ἐστι πρῶτον καὶ δεύτερον, οὐ κατὰ τὴν ἡμετέραν θέσιν, ἀλλ' οὐκ τοῦ κατὰ φύσιν αὐτοῖς ἐνυπαρχούσης ἀκολουθίας. ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς προς ἀμφιλόχιον γράφει. αἱ δὲ ἐνέργειαι Πνεύματος. Τίνες; ἄῤῥητοι μὲν διὰ τὸ μέγεθος. ἀνεξαρίθμητοι δὲ διὰ τὸ πλῆθος. πῶς γὰρ νοήσομεν τὰ τῶν αἰώνων ἐκείνα. Τίνες ἦσαν αὐτοῦ πρὸς τὸν νοητὴν κτίσιν αἱ ἐνέργειαι. πόσαι δὲ αἱ ἀπ' αὐτοῦ πρὸς τὴν κτίσιν χάριτες. Τίς δὲ ἡ πρὸς τοὺς αἰῶνας τοὺς ἐπερχομένους δύναμις; ἣν μὲν γὰρ καὶ ἐν τῷ ὑῷ καὶ τῷ πατρὶ πρὸ τῶν αἰώνων. ὥστε, κἂν νοήσῃς τὰ τῶν αἰώνων ἐκείνα, καὶ τοῦτό ἐστι τοῦ Πνεύματος, κατωτέρω τὰς προσωνύμους ἐνεργείας τοῦ Πνεύματος ἀποφαινόμενος εἶναι. ἐν δὲ τῷ πρὸς Θεότητος υἱοῦ καὶ Πνεύματος λόγῳ. ὀνόσης θείας Γρηγορίου φησὶν. ἡ μὲν θεία φύσις ἄφραστός τε καὶ ἀνεκφώνητος μόνοις, ὑπερβαίνουσα πᾶσαν τὴν διὰ φωνῆς σημασίαν. οὐκοῦν ἐγὼ φύσιν, ἀλλὰ τὴν θεολογικὴν δύναμιν τοῦ Πνεύματος ἡ τοῦ Θεότητος προσηγορία παρίστησιν. ὁ δὲ μέγας ἀθανάσιος ἐν τῷ κατὰ ἀρειανῶν δευτέρῳ λόγῳ τὰ αἱρετικῶν λεγόντων τὸ θελήσεως εἶναι τὸ υἱὸν, ἀλλ' οὐ τοῦ φύσεως τοῦ πατρὸς. εἰ τὸ βούλεσθαι φησι περὶ τὸ μὴ ὄντων διδόασι τῷ Θεῷ, διὰ τὸ ὑπερκείμενον τοῦ βουλήσεως οὐκ ἀπηνώκασι τοῦ Θεοῦ; καὶ τῷ Γαΐῳ καὶ τῶν αὐτῶν, τὸ μὲν ἀπικείμενον οὐ τεθεωρήκασιν, ὥσπερ γὰρ ἀνάκειται τῇ βουλήσει τὸ προσαγόμενον, οὕτως ὑπέρκειται καὶ προηγεῖται τοῦ βούλεσθαι τοῦ κατὰ φύσιν. καὶ κατὰ μακεδονίου γράφων ὁ αὐτὸς γνωσκέ φησιν, ὅτι τὸ Θεὸς εἶναι δεύτερόν ἐστι τοῦ φύσεως. καὶ γὰρ καὶ ἡμεῖς ἐκ μιμήσεως ὑψούμεθα τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸν Παῦλον, Θεοὶ μὲν γινόμεθα. τοῦ δὲ αὐτῆς φύσεως ὑψούμεθα οὐ δυνάμεθα. Ὁ δὲ θεῖος Μάξιμος πάντων φησὶ τῶν ὄντων

καὶ μετεχόντων καὶ μεθεκτῶν, ἀπείρακις ἀπείρως ὁ Θεὸς ὑπερεξήρηται.
Ἀλλὰ καὶ ὁ μέγας Διονύσιος ἐν τῷ περὶ θείων ὀνομάτων δωδεκάτῳ φησὶ. καὶ-
θόσον ὑπερέχει τὰ ὄντα ἄγια ἡ θεία ἡ Κύρια ἡ βασιλικὰ. καὶ αὖ
τῶν μετεχόντων αὐτομετοχαὶ, καταπεσεῖν ὑπερίδρυται πάντων τῶν ὄντων ὁ
ὑπὲρ πάντα τὰ ὄντα. καὶ πάντων τῶν μετεχόντων καὶ τῶν μεθεκτῶν, ὁ ἀμέθεκτος 5
πάντα. καὶ τῇ δευτέρᾳ περὶ γάμου ἐπιστολῇ, πῶς φησιν ὁ πάντων ἐπέκεινα καὶ
πάντα. καὶ τῇ δευτέρᾳ περὶ γάμου ἐπιστολῇ, πῶς φησιν ὁ πάντων ἐπέκεινα καὶ
ὑπὲρ θεαρχίαν ἐστὶ καὶ ἀγαθαρχίαν; εἰ θεότητα καὶ ἀγαθότητα νοήσας αὐτὸ τὸ χρῆ-
μα καὶ ἀγαθοποιοῦ καὶ θεοποιοῦ δώρου. καὶ τὸ ἀμίμητον μίμημα καὶ ὑπερθέου καὶ
ὑπεραγάθου. καθ' ὃ θεόμεθα καὶ ἀγαθοῦμεθα. καὶ πρὸ, εἰ τοῦτο ἀρχὴ γένεται
καὶ θεοῦ ἀπὸ καὶ ἀγαθοῦ ἀπὸ τοῖς θεουμένοις καὶ ἀγαθουομένοις, ὁ πάσης ἀρχῆς ὑπερ- 10
ἀρχικὸς. καὶ τί οὕτω λεγομένης θεότητος, ὡς θεαρχίας καὶ ἀγαθαρχίας ἐστὶν
ἐπέκεινα. Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς. μεθιστέον δὴ τοῦ ὄντος ὄσον καὶ ὄντος ὄντος
θεολογικοῦ ὀνωνυμίαν. τοσοῦτον ἀπομνήσομεν. ὅπερ τῷ λόγῳ σκοπὸς, ὑπὲρ τοῦ
ὑπερούσιον οὐσίαν, ἢ ὑπερούσιος σημαίνειν. ἀῤῥήτου πρὸ τοῦ καὶ ἄγνωστον, καὶ παν-
τελῶς ἀνέκφαντον καὶ αὐτοῦ ὑπεραῖρον τοῦ ἑνώσιν. ἀλλὰ τοῦ ἀσυγκρίτου εἰς τὰ 15
ὄντα πάντα τῆς θεαρχικῆς ἀσυγκρίτου πρόοδον ὑμνήσαι. Ὁ θεῖος Μάξι-
μος ἐν τοῖς χολίοις πρόοδον φησιν ἐνταῦθα τὴν θείαν ἐνέργειαν, ἥτις πᾶσαν οὐσίαν
παρήγαγε. Τὰ δὲ ἑξῆς τῆς θεολογίας ὅλα καὶ σοφοῦ κεκρυμμένα, ἕκτε τῶν
περὶ ἀκαταλήπτου φημὶ λόγων αὐτοῦ, ἐν οἷς τοὺς πρόφητας πρόσωπα οὐ μόνον τὴν
θείαν οὐσίαν ἀγνοοῦντας, ἀλλὰ πρὸς ταύτῃ καὶ τὴν σοφίαν τὴν ἐξ αὐτῆς ὄσαν. καὶ 20
δὴ καὶ ἐκ τῆς διαγγελικῆς ἐξηγήσεως, ἐν ᾗ τὸ θεολογικὸν ἐκεῖνο ῥητὸν ὁ αὐτὸς ἐξη-
γεῖται. ὃ δὲ ἐκ μέτρου δίδωσιν ὁ Θεὸς λέγων τὸ Πνεῦμα τῷ υἱῷ δηλονότι. Ἰαῦ-
τα πίνων ὁ λόγος ἡμῖν ἐνταῦθα παρῆκε καὶ ταῦτα καὶ τὸ μὴ ὄντα καὶ ξωηρμένα
τοῖς προῤῥηθεῖσι λόγοις τῶν θεολόγων, ἐπειδὴ καὶ φθάσαντες ἐν τοῖς περὶ ἐνεργείας
ἡμῶν λόγοις, ἤδη καὶ ἰαῦτα καὶ λέξιν ἀκριβῶς ἐξεθέμεθα. Ὅμως οὖν γεν- 25
γορᾶς καὶ ταῦτα πλὴν ὀλίγων σωιήθως ἀπεσιώπησεν. ἡμῖν δ' ἐκεῖνα καθάπαξ λεί
πει ἃ ἔδει διεξελθοῦσι, καὶ ξυγγνῶ καὶ κατάλληλα προδεῖναι τοῖς ῥηθεῖσιν ἀναγκαῖον
ἐκ τῶν φημι θεολόγων, ἵνα μὴ κἀνταῦθα θεσπίζειν ἡμᾶς αὐτοκρατορικῶς οἱονεὶ
καὶ ἀναποδείκτως θεολογεῖν ὁ χρηγορᾶς καὶ αὖθις συνεφαντεῖν ἔχοι, καὶ ὡς οὐδένας
τῶν ἀγίων, τοῖς ἡμετέροις λόγοις συμμαχοῦντας προφέρομαι. Διονύσιος
τοίνυν ὁ ἐξ Ἀθηνῶν τῆς ἱερᾶς ἐκκλησίας φωστὴρ, ἵνα τῶν προῤῥηθέντων καὶ αὖθις ἐ-
πανελάβωμεν πινα, ἐν τῷ περὶ θείων ὀνομάτων, τοιαῦτά πινα περὶ τῶν νῦν ἡμῖν
προκειμένων φιλοσοφεῖ. πνὲς φησι τῶν θείων ἱεροδιδασκάλων ἡμῶν, καὶ τῆς ἀπε-
ραγαθότητος καὶ θεότητος ὑποστάσεις φασὶ τὴν ὑπεράγαθον καὶ ὑπέρθεον. ἀγαθό-
τητα καὶ θεότητα λέγοντες εἶναι τὴν ἀγαθοποιὸν καὶ θεοποιὸν ἐκ θεοῦ προελθοῦσαν 35
δωρεὰν. καὶ αὐτοκάλλος τὴν αὐτοκαλλοποιὸν χύσιν. καὶ ὅλον κάλλος καὶ μερικῶς
κάλλος, καὶ ὅλως καλὰ καὶ ἐν μέρει καλὰ, καὶ ὅσα ἄλλα καὶ τὴν αὐτὸν εἴρηται καὶ
εἰρήσεται τρόπον, δηλοῦντα προνοίας καὶ ἀγαθότητας μετεχομένας ὑπὸ τῶν ὄντων,
ἐκ θεοῦ καὶ ἀμεθέκτου προϊούσας ἀφθόνῳ χύσει καὶ ὑπερβλυζούσας. ἵνα ἀκριβῶς ὁ
πάντων ἄπειρος ἐπέκεινα ἢ πάντων. καὶ τὸ ὑπερούσιον καὶ ὑπερφυὲς πάντῃ ὑπε-
ρέχῃ τῶν καθ' ὁποιοῦποτε οὐσίαν καὶ φύσιν. Ἀθανάσιος δ' αὖθις ὁ μέγας
ἐν τῷ

ἐν τῷ πρὸς Ἀρειανοὺς δευτέρῳ λόγῳ, εἰ τὰ ἐκτὸς φησι καὶ μὴ ὄντα πρότερον βου-
λόμενος ὁ Θεὸς δημιουργεῖ, πολλῶν πρότερον εἴη αὐ Πατὴρ. εἰ γὰρ τὸ βούλεσθαι
περὶ τῶν μὴ ὄντων διδόασι τῷ Θεῷ, διατὶ τὸ ὑπερκείμενον τῆς βουλήσεως οὐκ ὁμο-
γνώσκουσι καὶ Θεοῦ. ὑπεραναβέβηκε δὴ τῆς βουλήσεως τὸ πφυκέναι καὶ εἶναι αὐτὸν
Πατέρα καὶ ἰδίου λόγου. Καὶ πάλιν. Δευτέρον ἐστὶ καθὰ πρεσβεῖον τὸ
δημιουργεῖν καὶ γεννᾶν τὸν Θεόν. ὁμοῦ γὰρ υἱὸς ἴδιον καὶ ἀληθῶς ἐκ τῆς μακαρίας ἐ-
κείνης καὶ ἀεὶ οὔσης οὐσίας ἐστὶ. τὰ δὲ ἐκ βουλήσεως αὐτῆς ἔξωθεν σωιτεύμενα γίνε-
ται. ὁ δὲ νοῦς θεολογικὸς γρηγόριος, οὕτω πρὸς δύνομιον γράφων φησὶ. ταῦτα τοί-
νυν μαθόντες ἀπὸ τοῦ Παύλου. θαῤῥοῦντες ἀποφαινόμεθα, ὅτι οὐμόνον τὰ κτί-
ματα τοῦ Θεοῦ τῆς τῶν ἐρευνᾶν ὑπερβαινόντων δυνάμεως ἐστιν ὑψηλότερα, ἀλλὰ
καὶ αἱ τῆς γνώσεως ὁδοὶ μέχρι τοῦ νοῦ καὶ ἀνεπίβατοι μένουσι. καὶ μετ' ὀλίγον.
Ταῦτα τοίνυν ἐκ τῆς ἀποστολικῆς μεγαλοφυΐας μαθόντες, ἀναλογιζόμεθα
διὰ τῶν εἰρημένων, ὅτι εἰ τὰ κρίματα ἀνεξερεύνητα. καὶ αἱ ὁδοὶ ἐκ ἐξιχνιάζονται.
καὶ ἡ τῶν ἀγαθῶν ἐπαγγελία πάσης ὑπέρκειται τῆς ἀπὸ κοσμικῶν εἰκασίας, πόσῳ
μᾶλλον τῷ μέτρῳ καὶ τὸ ἄφραστον καὶ ἀπεριόριστον. ἄνω ἐστὶ καὶ ὑψηλότερον
αὐτὸ τὸ θεῖον τοῦ περὶ αὐτὸ νοουμένου; Τί δ' ὁ σοφὸς τῷ ὄντι καὶ θεοπρεπὴς
Κύριλλος, πρὸς Ἀρειανοὺς φησι γράφων. ἐλαττόν ἐστι τὸ Θεὸν εἶναι τοῦ Πατέρα
εἶναι τὸν Πατέρα καὶ Θεόν. ἡμῖν γὰρ Θεὸς. πρὸς τὰ δοῦλα τοῦ σχέσιν ἔχει. ἡδὲ
Πατὴρ. πρὸς τὸ ἴδιον καὶ ὁμότιμον υἱόν. Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς. Εἰ μέγαλ
χαρίζεσθαι νομίζουσιν οἱ χρισομάχοι τῷ Θεῷ, Πατέρα μὲν ἐξ ἀρχῆς οὐχ ὁμο-
λογοῦντες αὐτὸν, Θεὸν δὲ εἶναι διδόντες, ἀκκέτωσαν ὅτι λίαν ὑβρίζουσι πράγμα-
τα ἀξιολογωτέρα τοῦ θείαν ἀποστεροῦντες φύσιν. Θεὸς μὲν γὰρ ὡς πρὸς τὰ δοῦ-
λα, καὶ τὰ γεγενημένα ἔχοντα τοῦ οὐσίαν ἔχει τοῦ σχέσιν. Πατὴρ δὲ ὡς πρὸς υἱόν. οὐ
λέγοντες τοίνυν ὅτι Θεὸς μὲν ἦν ἐξαρχῆς, οὔπω δὲ καὶ Πατὴρ. τοῦ πρὸς τὰ δοῦλα
σχέσιν προσάπτουσι τῷ Θεῷ καὶ μείζονα ἀποστεροῦντες αὐτὸν. κρεῖττον γὰρ τὸ
Πνεῦμα γενήματα εἶναι. Καὶ μετάπινα. Εἰ μὴ τὸ Πατὴρ ὄνομα
κυριώτερόν πως ἐστὶ καὶ ἀξιολογώτερον δηλοῦ Θεοῦ, ἢ τὸ Θεὸς, ὅτε χάριν ὁ σωτὴρ
οὐκ ἐκέλευσε βαπτίζειν εἰς ὄνομα Θεοῦ καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματα. ἀλλὰ τὸ
ἀληθέστερον σημαίνων τῆς θείας φύσεως ἀξίωμα, εἰς Πατέρα φησὶ καὶ υἱὸν, καὶ
εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον; καὶ πάλιν. Οὐκ εἶπεν, ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ ἑώρακε τὸν
Θεὸν, ἀλλὰ τὸν Πατέρα, τὸ μεῖζον ἀποιέμων αὐτῷ, καὶ οὐ τὸ ἔλαττον. ἐκεῖνον
πρῶτον ἔρω Πατὴρ, καὶ οὕτω Θεὸς, ἢ καὶ ἅμα καὶ ξωηρμένως. Ἰδοὺ δέδει-
κται τοῖς θεολόγοις ἀκριβῶς διὰ πλειόνων φιλόσοφε, ὅτι οὐ μόνον ἡ τοῦ Θεοῦ οὐσία
τοῦ περὶ αὐτὴν οὐσιωδῶς θεωρουμένων καθὸ οὐσία καὶ πηγὴ καὶ ῥίζα καὶ αἰτία ὑπέρκει-
ται, τὴν φυσικὴν δηλονότι τάξιν τηρεῖται, ἀλλὰ καὶ ταῦτα δὴ ταῦτα τὰ περὶ
Θεὸν φυσικῶς θεωρούμενα, τήν τε πρὸς ἄλληλα κατὰ τὸ σημαινόμενον ἐκ
ἀρνεῖται διαφορὰν, καὶ δὴ καὶ τὸ πρῶτον ὡσαύτως, καὶ τὸ δεύτερον καὶ τὸ
μεῖζόν τε καὶ τὸ ἔλαττον, καθὰ δὴ καὶ τὸ Πατὴρ καὶ Θεὸς, καὶ τὸ υἱὸς καὶ Κύριος πρὸς
τὴν αὐτὴν οὐσίαν, καὶ τὰς αὐτὰς θείας ὑποστάσεις, κατ' αὐτοὺς δὴ τοῦτο φημι
τοὺς ἱεροὺς θεολόγους θεωρούμενα, ἀλλ' οὐχὶ πρὸς τὸ κινούντα καὶ ἄκινον καὶ φυσικὴ
τάξις αὕτη, καὶ ἡ ἀκολουθία φέρει καὶ τὴν δυσεβῆ καὶ ἀτακτοῦντα, καὶ ἀνακόλουθον
ὄντως

ὄντως Βαρλαὰμ καὶ ἀκινδύνου, καὶ τὰ αὐτὰ φρονούντων ἐκείνοις. ὑπερκειμένην ὄντως καὶ ὑφειμένην θεότητα. ἐῤῥέτωσαν μὴ τὴν ἑλληνικῆς πολυθεΐας, οἱ τὰ τοιαῦτα δοξάζοντες. ἐπὶ πολλοῖς τὰ εἰπὰ λέγομεν, καὶ ἄλλων ἄλλας παρεκλικὰς θεότητας ὑπερεχούσας καὶ ὑφειμένας, μὴ τὴν λογικῆς τε καὶ πολιτικῆς θεολογίας φαμὲν καὶ ἡμεῖς. ἀλλ' ἑνὸς Θεοῦ τὰς ὅλας ἀγαθὰς πρεσβείας, καὶ τὰς παρ' ἡμῶν ἐξευμενεμένας θεονομίας. διὸ καὶ Γρηγόριος ὁ καθ' ἡμᾶς ἐστὶ σοφὸς θεολόγος τε καὶ τὴν ἀληθινῆς καὶ πρώτης σοφίας φιλόσοφος, τὸ δύο λέγειν εἶναι θεότητάς φησιν ὑπερκειμένην τε, καὶ ὑφειμένην ἐχ ἡμέτερός ἐστι λόγος. ἀλλὰ τοῦ Βαρλαὰμ. καὶ μαρτύρειν ἀπαράγραπτα τὰ ἐκείνου συγγράμματα καὶ τὴν ἀνθράκων οἱ πλεῖστοι.

Τὸ γὰρ τῶν τοιούτων ἐκεῖνον ἄρξαι, οἱ σωειδότες πολλοὶ. αὐτὸς δὴ ὁ σωοδικὸς ὑποδείκνυσι τόμος. ἀλλ' ὁ μὲν Βαρλαὰμ τοῦτο πεποίηκεν, εἰς τὸ κλῆσιν δεῖξαι τοῦ ἐπ' ὄρους παραδειχθείσαν τοῦ χειρὸς θεότητα, καὶ τὴν θεαλικὴν τοῦ Πνεύματος δύναμιν, ὡς οὐκ οὔσης μιᾶς ἀκτίνος θεότητος. εἰ ἀκτὶς εἴη καὶ ἡ τοῦ θείας φύσεως λαμπρότης καὶ δύναμις. ἡμεῖς δὲ ἀκτῖνον μὴ τοῦ θείας φύσεως, καὶ τὴν ἐκφανεῖσαν ἀπόῤῥητος ἐκεῖθεν θείαν αὔγλην αὐτοκηρύξαμεν. ὡσαύτως δὲ καὶ τὴν δύναμιν, καὶ τὸ διακεκριμένον τοῦ θεότητος μὴ πρεσβεύσασθαι τῷ ἑνιαίῳ ταύτης, συμφώνως τοῖς θεολόγοις ἐδείξαμεν. εἰ γὰρ καὶ διεκρίνοχεν ἡ ἐξουσία τοῦ οὐσίας ὡς ὁ μέγας φησὶ Βασίλειος, ἥτε θέλησις, καὶ ἡ τοῦ θείας φύσεως λαμπρότης, καὶ αὐτῶς ἡ δύναμις τοῦ θείας φύσεως, ἀλλ' οὐκ ἔστι χωριστὴ τοῦ φύσεως ἡ τοῦ φύσεως λαμπρότης καὶ δύναμις. οὐ δ' ἑνὶ τοῦ ἑτέρας ἢ ἑτέραν διαφήσαντα καταλαβεῖν ἢ λειπομένην τοῦ ἑτέρας ἔρημον. ἀλλ' ὁ δύναμιν ἢ λαμπρότητα βαλλόμενος ἐπὶ νεῦν, αὐγὴς καὶ τὴν φύσιν, ἧς ἑκάτερον τούτων, ἀχωρίστως συγκατενόησε. καὶ πολλῷ μᾶλλον ἐπὶ τῶν θείων, ἐφ' ὧν καὶ πολὺς θεοσόφους πατέρες, αἱ ἑνώσεις τῶν διαιρέσεων ὑπερβαίνουσι καὶ πρωτοκατάρχεσι, μήτ' ἀναιροῦσαι ταύτας, μήτ' ἐμποδίζουσαι τοῦ τούτων μηδὲν. ὅτως ἡμῖν εἷς θεὸς ἐν μιᾷ θεότητι.

Πολλοὶ εἰσιν οἱ τὴν δίψαν ἡμῶν ἀκραιφνῆ καταψευδόμενοι γλώσσῃ, οἱ πικροὶ συκοφάνται, οἱ κατήγοροι τῶν ἐπαινουμένων, τὰ καινοφανῆ, καὶ δυσειδῆ τοῦ πονηροῦ πλάσματα. ἔστι μοναρχίαν ἀθεοποιά τινα, καὶ τῆς δυσεβοῦς τε καὶ πολυθέου δόξης ὅτωσι φυναίως καὶ ἀδελφικῶς καὶ λόγοις καὶ λογισμοῖς ἱεροῖς καὶ γράμμασιν ἱστάσι; καὶ βάλλειν μὲν ὅτως ἰσχυρῶς δίψαν τε καὶ πολυθεΐαν καὶ τὰ κακῶς ὑφειμένα καὶ ὑπερκείμενα, φημὶ δὴ τὴν εἰς κλῆσιν καὶ ἄκλιστα καταπομπὴν τῆς μιᾶς θεοσυποστάτου, καὶ παντουργοῦ καὶ παντοδυνάμου θεότητος σὺν τοῖς κακοῖς πατρίσι τε καὶ δημιουργοῖς τοιούτων. δίψαν δ' αὐτὸν αὖ, ὥσπερ ἐκ μεταμελείας ἰνὸς, ἡ λήθης ἢ αἰδοῖας, ἢ ἐκ οἶδ' ὅπ καὶ φῶ, πρεσβεύειν ἐθέλειν κακῶς; λῆρος τὰ τοιαῦτα πλατύς, καὶ ἀναιδησία τῷ ὄντι καὶ αἶδοια τοῦ αὐτὰ καταψευδομένων τοῖς ἱερῶν τεύχεσι διδασκάλων καὶ θεολόγων, τὴν σφετέραν αὐτῶν πλάνην, καὶ τὰ αἰσχος, καὶ τὸ ἐξ ἀπονοίας ὀλέθριον ὄντως πῶμα, τοῖς ἐλέγχοις τούτων καὶ καταλύτας ὥσπερ ἐξ αὐτοτρόφου κακῶς ὑπεφημιζόντων εἰς ἐξαπάτην, καὶ διαστροφὴν τῶν πολλῶν, τοῦτο καὶ φῦτῆς δυσεβείας ὁ κολοφὼν, καὶ τὸ κάκιστον καὶ αὐτοπρόσωπον ὄντως τούτης ἐμπόρδιμα καὶ κεφάλαιον. Ἀλλ' ὅπερ ἔλεγον οὐκ εἰς κλῆσιν καὶ ἄκλιστα, καὶ ὑπερκειμένας, καὶ ὑφειμένας, καὶ ἀνίσους καὶ μαχομένας ἀλλή-

λαις ἀγὰ θεότητας, κατάγε τοὺς τοῦ Βαρλαὰμ καὶ ἀκίνδυνον καὶ γεωργοῦ-φημι τοῦτον, καὶ τὴν θείαν οὐσίαν ὡς οὐσίαν τε καὶ πηγὴν καὶ αἰτίαν ὑπερκεῖσθαι λέγειν τὴν ἐξ αὐτῆς. Πῶς γὰρ; ὑπέρκειται μὲν γὰρ φυσικῶς καὶ ἀδυνατοῦς τοῦ δυνάμεως, καὶ ὀνῶς τοῦ λόγου τε καὶ τοῦ διηγήμης, καὶ τὸ πῦρ τοῦ φωτὸς, καὶ τοῦ ἀκτῖνος ἥλιος. ἔτι τε τοῦ ὕδατος ἡ πηγὴ, καὶ ἀπλῶς τοῦ γεγενημένου παντὸς τὸ γενῶν. καὶ τοῦ αἰτιατοῦ τὸ αἴτιον. ἀλλ' οὐδὲν τοῦτο καὶ τὰ προσαγόμενα τοῦ προσαγόντων αὐτὰ φυσικῶς ἀλλοτρίωται. διὰ αὐτὸ μὲν οὖν τοῦτο μᾶλλον ὡς αὐτοῖς ἑαυτῶν φυσικῶν ἐκείνοις σωῆται, ὅτι γὰρ ὁμοιοῦν τὸ ὁμοιοῦν καὶ καταλληλα φυσικῶς καὶ πᾶσαν ἀνάγκλιν προσάγεσθαι, τὸ δεύτερον καὶ κατώτερον καὶ ἔλαττον οὐχὶ πρὸς τὸν τοῦ φύσεως ἀλλοτρίωσιν, ἀλλὰ τῇ θέσει καὶ τῇ τάξει φυσικῶς κατ' διάνοιαν ἔχοντα. ἢ οὐδὲ τῷ ἡλίῳ τούτῳ δώσεις ὑπερκεῖσθαι τῆς φυσικῶς ἐξ αὐτοῦ προϊούσης ἀκτῖνος; οἱ ἐμοὶ θεολόγοι διδάσκαλοι καὶ τοῦτό φασιν, οὐδὲ δεύτερον ἐκείνου καὶ ἥπιον, καὶ κατωτέραν ταύτῃ ἐρεῖς, καὶ τοιγε καὶ τῇ αἰσθήσει βλέπων αὐτῷ κάτω μεθ' ἡμῶν γινομένῳ, καὶ τοῖς σώμασι πᾶσιν ὁμοῦ τοῖς ἐμψύχοις καὶ ἀψύχοις καταλλήλως συγγινομένῳ, καὶ τὰ οἰκεῖα προσφυῶς τε καὶ οἰκείως γινομένῳ ἑκάστοις. ἢ καὶ τῆς ἐκείνου διεπασμένῳ καὶ ἀπερρηγμένῳ, καὶ ὑστερουμένῃ ταύτῃ ἐρεῖς διὰ ταῦτα φύσεως, ὡς εἶναί ποτε καὶ ἥλιον ἐννοεῖν ἀκτῖνος δίχα, ὥσπερ αὖ εἰ καὶ νοῦν ἐνθυμήθης εἶναί ποτε διανοίας χωρὶς; ταῦτα δὴ τὰ τεραστώδη φημὶ καὶ ἀλλόκοτα, καὶ τοιγε καὶ τῇ αἰσθήσει λεπτῷ ἔχων τῷ τῆς ἀκτῖνος πρὸς τὸν ταύτης αἴτιον ἥλιον φυσικῷ ἕνωσιν, καὶ τὸ ἀδιάῤῥηκτόν τε καὶ ἀδιάστασον, καὶ καθάπαξ ἀχώριστον. εἰ δ' ἐπὶ σωμάτων καὶ ὕλης καὶ νοητῶν ἅμα, καὶ αἰσθητῶν ἕνεσιν ὁρῶν τὰ τοιαῦτα, πῶς ἐπὶ τῆς ἀύλου καὶ ἀπαθοῦς, καὶ πάντα νοῦν ὑπερεχούσης παντοδυνάμου θεότητος οὐκ ἂν εἴη, καὶ πολλῷ μείζον ἐκείνων ἀπαραμίλλως καὶ ὑψηλότερον, καὶ τοῦτ' αὐτὸ θείως τε καὶ θεοπρεπῶς, καὶ κατ' αὐτοὺς τούτους φημὶ τοὺς τῶν ἀθεάτων τε καὶ ἀῤῥήτων ὑψηλοὺς ἐν πνεύμασι θεωλάς τε καὶ θεολόγους;

Καὶ τί τ' ἄλλα χρὴ λέγειν, ὅσον γε μὴ μόνον ἐπὶ τῆς φύσεως καὶ τοῦ φυσικῶν τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν θεαρχικῶν ὑποστάσεων, ὡσαύτως τὰ αὐτὰ καὶ ἔστι καὶ λέγεται. ὁ Πατήρμου καὶ γὰρ φησιν ὁ θεαρχικὸς λόγος, μείζων μέν ἐστι. καὶ τοιγε ὡς αὐτὸς οὗτος αὖθις φησὶν, αὐτός ἐστιν ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ θεοῦ, ὁ ὢν ἐν τοῖς κόλποις τοῦ Πατρὸς. καὶ ἐγὼ καὶ ὁ Πατήρ φησιν ἕν ἐσμεν. καὶ οὐκ ἀναιρεῖ τοῦτ' ἐκεῖνο. οὐδὲ προσίστασθαι τῇ θείᾳ θεολογίᾳ τὸ δοκοῦν ἐναντίον. τὸ μὲν γὰρ ἐστι τῇ φύσει καὶ τῇ θεότητι. καὶ τοῖς φυσικοῖς πᾶσιν ἀπλῶς. τὸ δὲ τοῖς ὑποστάσεσιν καὶ τῷ αὐτῷ. μείζων καὶ γὰρ φησιν ὁ Πατὴρ καὶ υἱοῦ οὐ τῇ φύσει, τῷ αὐτῷ δὲ. ἀλλὰ δὲ τοῦτο, κἀκεῖνο ἄλλο. εἰ καὶ ἄμφω καὶ τὸν αὐτὸν, καὶ καὶ τὸν οἰκεῖον ἑκάτερον λόγον ὁρᾶται θεός. εἰγοῦν καὶ ἐπὶ τῶν ὑποστάσεων τῶν καὶ καθ' ἑαυτὰς ὑφεστηκυῖαν καὶ θεωρουμένων τὸ μεῖζόν τε καὶ τὸ ἔλαττον καθορῶμεν. οὐ προσίστασθαι τὸ πρᾶγμα οὐδὲ πολεμεῖ τῇ φυσικῇ τῆς θεότητος ἰσότητι, ἀλλ' ἔστιν ὁ αὐτὸς καὶ μείζων καὶ ἴσος. τὸ μὲν τῷ τοῦ αἰτίας. τὸ δὲ τῷ τοῦ οὐσίας λόγῳ, πῶς ἐπὶ τῶν φυσικῶν τοῦ θεοῦ τῶν μὴ καθ' ἑαυτὰ μηδαμῶς ὑφεστώτων, ἀλλ' ἐν τῇ φύσει θεωρουμένων ὡς οὐσιωδῶν καὶ οἰκείων; καὶ ταύτῃ μόνῳ πηγὴν καὶ ὕπαρξιν κεκτημένων, τὸ κατωτέρω διὰ ταῦτα καὶ δεύτερον, καὶ ἥπιον ταύτης εἰρῆσθαι τῆς πρὸς τὴν αἰτίαν αὐτὸν φύσιν ὁμοιότητος καὶ συμφυΐας καὶ

φυσικῆς

φυσικῆς ἀξίας τε καὶ ἑνώσεως ἀποῤῥήξει ταῦτα καὶ διαστάσει, ἵνα μὴ Θεὸς ὑπομείνῃ μόνον κατάγειν τὰς θεομαχοῦντάς φημι Ἰουδαίους καὶ πρὸς αἱρέσεις. Καὶ ἴστω εἰς κτίσματα καὶ ἄκτισα, καὶ κακῶς ὑφεστῶτα καὶ ὑπερκείμενα διαστάσεως, ἀλλὰ καὶ κτίσις, ὅσον τε κάτω καὶ ἀνθρωπεία, καὶ ὅσον τῶν ἄνω καὶ ὑπερκόσμια, τὴν ὑμνουμένην ἀφαιρεθείη Θεοῦ κοινωνίαν τε καὶ τὴν θέωσιν. οὐδὲ γὰρ ἂν εἴη φασὶν οἱ ἱεροὶ θεολόγοι καὶ θεοφόροι διαμένοντα κτίσματα θεουργεῖσθαι τοὺς θεουμένους, ὥσπερ οὐδὲ διὰ τῆς οὐσίας αὐτῆς ἐκείνης χωρεῖσθαι καὶ συμπλέκεσθαι μηδενί τινι μηδαμῶς πεφυκύας. ἀλλὰ διὰ τῶν ἐσταυρωμένων, καὶ φυσικῶς, καὶ ἀχωρίστως δηλονότι προσιόντων αὐτῇ. καὶ ταῦτα μὲν εἰς τοσοῦτον.

Ἐπεὶ δὴ γεηροφὰς τὴν κοινὴν καὶ θεοπρεπῆ καὶ φυσικὴν τριάδος ἐνέργειαν, ἢ τὰς ἐνεργείας κακῶς ἐξαρνούμενος ἐνεργείας ἰδικῶς τοῦ Πατρὸς μόνον τὸν υἱὸν φησι καὶ τὸ Πνεῦμα, παρ' ἀκινδυνίαν καθηγητοῦ τὰ τοιαῦτα καὶ ἴστω λαβὼν, ἀνάγκην καὶ περὶ ἴστε βραχέα τινὰ περὶ τῶν θεολόγων ὡσαύτως εἰπόντας, ἵνα τὰ ἑπεῖτα διανακαινώσῃ τὸν λόγον. καὶ δὴ πρῶτον ἐκεῖνο γεηροραῦ ἐρωτήσωμεν τίνος χάριν περὶ τοῦ κοινῶς τῇ θεαρχικῇ τριάδι πρεσούσης φυσικῆς ἐνεργείας τε καὶ δυνάμεως, ἡμῖν τε καὶ τοῖς θεολόγοις ὄντος ἐν ταύτῃ τῷ λόγῳ, περὶ γὰρ αὐτῆς ταύτης τῶν τε οἰκουμενικῶν φημι συνόδων ἡ πέμπτης τε καὶ ἕκτης. καὶ δὴ καὶ θεολόγων ἄλλος χορὸς πρός τε ἴστων καὶ μὴ ταύτας, τὸν πολὺν ἐν τοῖς φθάσασιν ἐποιοῦτο λόγον, οἷς δὴ καὶ γεηροφὰς ἔπεσθαι καὶ συνηγορεῖν δῆθεν δοκῶν, νοῦν μὲν αὐτὴν εἶναι κοινὴν τῆς θεαρχικῆς τριάδος τὴν οὐσίαν, τὴν θέλησιν ἔλεγε, καὶ τὴν ἐνέργειαν ἀκριβῶς. νοῦν δ' αὐτοποιήματα καὶ κτίσματα τὰς ἐνεργείας ἔλεγε τοῦ Θεοῦ, καὶ ποτὲ μὲν ὀχέσιν, ποτὲ δὲ καὶ μὴ ὄν, πλὴν ἤχου καὶ κτύπου ῥημάτων μόνου; πῶς οὖν ὥσπερ ἐκ μεταμελείας νοῦν πάντων ἐκείνων ἀφέμενος, ὑπὲρ ὧν καὶ τὴν πολὺν πρὸς τοὺς θεολόγους τε, καὶ τὴν σώδον ἐποιεῖτο λόγον, διαστρέφων, παρεξηγούμενος, πάντα λίθον ὅφασι κινῶν καὶ τὴν ἀληθοῦς ἐκείνων θεολογίας, περὶ τὴν σεπτῶν ὑποστάσεων ἡμῖν διαλέγεται, τῆς πατρικῆς λέγων ὑποστάσεως ἐνεργείας εἶναι μόνας τὴν υἱὸν, καὶ τὸ Πνεῦμα; Καὶ τίς αὖ τὰ ἀτόπων ἐξαριθμήσειε τὴν φορὰν τῶν ἐκβαινόντων ἐκ τῶν σῶν ἰστωνὶ λόγων φιλόσοφε; εἰ γὰρ τῆς πατρικῆς μόνης ὑποστάσεως καὶ σὲ ἐνέργειαν μόναι τὸ Πνεῦμα σὺν τῷ υἱῷ, ὑποστατικὸν ἰδίωμα λοιπὸν καὶ σὲ, ὁ φυσικὴν ἡ ἐνέργεια καὶ πᾶσα ἀνάγκη μὴ τῶν τριῶν μίαν, ἀλλὰ τρεῖς διαφόρους εἶναι τινὰς τὰς ἐνεργείας. κἀντεῦθεν, καὶ τρεῖς οὐσίας τοῖς τρισὶ συνεισάγεσθαι πρεσώποις, καὶ τὸ τῆς τριάδος ἑτεροούσιον ἐντεῦθεν μετ' ὀρθοῦ τε, καὶ μακεδονίου συγκατασκευάζειν. ὧν δὴ ἡ ἐνέργεια παρηλλαγμένη σύνοιδε τὰδελφῷ Γρηγορίῳ, καὶ δὴ καὶ τοῖς λοιποῖς θεολόγοις ὁ μέγας ἤδη πολλάκις φθάσας ἔφη βασίλειος, ἴστων καὶ ἡ οὐσία παρηλλαγμένη. ὧν δὴ φύσις ἡ αὐτὴ, ἴστων καὶ ἡ ἐνέργεια ἡ αὐτὴ. εἰ δ' ὁ μὲν πατὴρ ἐνεργείας ὡς φῆς μόνας ἔχει τὴν υἱὸν καὶ τὸ Πνεῦμα, τὰ δὲ σὲ ἔχουσι, πρῶτον μὲν κἀκεῖνοι τὸ καὶ τὴν οὐσίαν ἀνόμοιον παρεισάγουσι. ἔπειτα μὴ μόνον σὲ εἰσὶ συνδημιουργοὶ τῷ πατρὶ, ἀλλ' οὐδὲ ὅλως εἰσὶ Μάξιμος ὁ θεοφόρος φησὶ. φύσιν καὶ γάρ φησιν ὁ αὐτὸς τὴν διανοῦ οὐδεὶς οἶδεν ἀκίνητον, ἢ ἀνενέργητον. μόνον καὶ γὰρ τὸ μὴ ὂν ἐστέρηται τῆς φυσικῆς ἐνεργείας τε καὶ δυνάμεως, ὁ αὐτὸς θεολόγος καὶ αὖθις Ζώνῃ Διονυσίῳ καὶ τοῖς λοιποῖς διδασκάλοις

φησὶν.

φησὶν. Εἰ δ' ὁ φιλόσοφος αὖθις λέγοι, μὴ δεῖσθαι τὸν υἱὸν καὶ τὸ Πνεῦμα τῆς ἐνεργείας, αὐτενέργειαν ὄντα, ἔδει καὶ τὸν Πατέρα καὶ τὸν αὐτὸν λόγον τοῦτο, αὐτὸ πεφυκέναι, καὶ μηδεῖσθαι τῆς φυσικῆς ἐνεργείας, αὐτενέργειαν ὄντα.

Εἰ δ' ἐκείνῳ μὲν πρέσεστι ταῦτα, τοῖς δ' οὔ, πάλιν εἰς ἑαυτὸ τῷ φιλοσόφῳ καὶ πᾶσαν ἀνάγκην ὁ λόγος περιτρέψαιτο. ἢ γὰρ οὐσιώδεις εἰσὶν αἱ ἐνέργειαι αὗται, καὶ διήρηνται κατ' οὐσίαν ὁ υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα καὶ Πατρὸς, τὰς αὐτὰς οὐσιώδεις ἐνεργείας μὴ κεκτημένοι, ἢ τῆς πατρικῆς ὑποστάσεως ἰδίωματα πεφυκέναι, ἑτεροθελῆ, καὶ τῇ φυσικῇ ἐνεργείᾳ διαφέρουσαν ἀποδείξουσι τὴν ἁγίαν τριάδα, κἀντεῦθεν αὖ καὶ τὸ τῆς οὐσίας ἀνόμοιον παρεισάγοντα, καθὰ δὴ καὶ φθάσας ὁ λόγος ἔδειξεν. ἄλλως τε καὶ καὶ μὴ θαυμαστὸ βασιλεῖ λέγοντος οὐδεμία ἐνέργεια ἐνυπόστατος. Μαρξίμου δὲ τοῦ σοφοῦ αἱ ἐνέργειαι οὐκ εἰσὶν οὐσίαι, ἀλλὰ περὶ τὴν οὐσίαν. καὶ περὶς ἴστις καὶ θεοφόρου Δαμασκηνοῦ, πᾶσαν ἐνέργειαν φυσικῆς εἶναι δυνάμεως ἀποτέλεσμα φάσκοντος, δῆλον ὡς ὁ φιλόσοφος μόνας ἐνεργείας εἶναι λέγων τοῦ Πατρὸς τὸν υἱὸν καὶ τὸ Πνεῦμα, καὶ αὐτὸ, καὶ ἀνυπόστατα, καὶ ἐν ἑτέρῳ θεωρούμενα, καὶ φυσικῆς δυνάμεως ἀποτελέσματα ταῦτα κατασκευάζει. ἀλλὰ τρέποιτο τὰ βλάσφημα ταῦτα καὶ ἀπηχῆ καὶ τὸ αὐτὸ κεφαλῆς. Ἐὰν γεηροφὰ τὴν οὐσίαν καὶ Θεοῦ, μόνην εἰκὼν θέλησιν εἶναι καὶ ἐνέργειαν ἀκριβῶς αὐτοτέρω, ἢ κτίσμα καὶ μὴ ὂν εἶναι τὴν ἐνέργειαν, εἰ μὴ τοῦτ' ἀκριβῶς εἴη, πῶς μὴ μικρὸν τὸν υἱὸν καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἄκτιστον μόνην ἐνέργειαν, καὶ θέλησιν εἶναι φῆς καὶ Πατρὸς, ἆρα καὶ Πατρὸς οὐσία εἰσὶν ὁ υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα; Καὶ μὴν ὑποστάσεις μὲν διπλᾶς ἐκ μιᾶς ὑποστάσεως ἴσμεν τῆς πατρικῆς, τὴν μὲν φυσικῶς τὴν δὲ πρόσπον ἕτερον. ἢ δὲ οὐσία μία καὶ ἡ αὐτὴ τῶν τριῶν ὄσα, αὐτῶν μὲν ἐστι καὶ λέγεται. ἐξ αὐτῶν δὲ, ἢ ἕκπτωσις αὐτῶν, οὔτ' ἐστὶν οὔτε λέγεται, οὐδ' ἤκουσέ τις μέχρι καὶ τήμερον. Τί δὲ χρὴ λέγειν ὅπου καὶ εἰς κτίσμα καὶ ὀχέσιν καὶ μὴ ὂν ἐκεῖ καταγαγὼν τὴν θείαν ἐνέργειαν, εἰ μὴ αὐτὴ τοῦ Θεοῦ ἡ οὐσία εἴη ἀκριβῶς καὶ σὲ, μεταβαλὼν αὖθις, τὸν υἱὸν καὶ τὸ Πνεῦμα μόνα φῆς ἐνεργείας εἶναι τοῦ Θεοῦ. εἰ ταυτόνυν ἐν ὄσα σωάγων οὐσίαν τε Θεοῦ καὶ ὑποστάσεις. ἐὰν δὴ καὶ κτίσμα καὶ ὀχέσιν τὸ μὴ ὂν. ὡς μηκέτι σωάγεσθαι καὶ τὰ περιεριμένα τὴν δυσσέβειαν, μᾶλλον δὲ τὴν ἀσέβειαν τὴν ἀθεΐαν ἐκ τῶν σῶν λόγων, ἀλλ' αὐτόθεν κηρυττομένην εἶναι λαμβάνειν. ἀλλ' ἐκ ἀπὸ αὐτὸς ἐμαυτοῦ ταῦτα λέγω φησὶ γεηροφᾶς. Ἀθανάσιος δ' ὁμοῦ καὶ Γρηγόριος καθὰ δὴ καὶ ἀνωτέρω ἔφην. καὶ πολλοῦ γε τῶν θεολόγων ἄλλοι σὺν τούτοις, ἐνέργειαν τοῦ Πατρὸς εἶναι λέγουσι τὸν υἱὸν καὶ τὸ Πνεῦμα. ἢ γοῦν κἀκείνους ὁμοῦ τοῦ τῶν διδασκάλων ἔκβαλε καταλόγου, ἢ ἕως αὖ ἐκεῖνοι διδάσκαλοι τῆς χρείας ἐκκλησίας εἰσὶ καὶ θεολόγοι, οὐδὲ τὰ ἡμέτερα ταῦτα διαγράψαι δυνήσῃ τῆς ἐκείνων ἠρημένα διδασκαλίας, κἀκεῖθεν ἔχοντα τοιοῦδε ἴσμεν. πολλοῦ μὲν τ' αὖ ἦν ἄξιον ὦ φιλόσοφε τὸ καὶ σὲ, καὶ πεταγμάτων αὖ ἡμῖν ἀπηλλαγμένοι καὶ ἡμεῖς πάλαι, εἰ τοῖς θεολόγοις ἐβούλου διδασκάλοις ἀκολουθεῖν ὡς φῆς ἄνωθεν. νοῦν δὲ ποιεῖ μὲν τοῦτο τοῖς λόγοις, καὶ ὑποκείνη τὴν συμφωνίαν τὴν πρὸς ἐκείνους, ἀνοπτίπλεις δ' ἀληθῶς πανταχοῦ καὶ ἀνιπλέγκτῃ τῇ ἐκείνων θεολογίᾳ, ὥσπερ ἄνωθεν εἰς τοῦτο παρεσκευασμένος σεαυτὸν. Οὕτω τὸ ἡνωμένον ὁμοῦ καὶ διακεκριμένον τῆς τε θείας οὐσίας. καὶ τὴν ἐνεργείας συμφώνως ἐκείνων διὰ πολλῶν τε, καὶ καλῶν λόγων καὶ δὴ καὶ γραφικῶν ἀπο-

κῶν ἀποδείξεων πεισθέντων καὶ κηρυττόντων, καὶ Θεὸν ἕνα πρεσβύτατον, ἄναρχον ἄκτισον ἐνεργὸν θελητικὸν παντοδύναμον διδασκόντων ἀποστολικῶς τὴν χριστοῦ ἐκκλησίαν, οὐ καὶ οἱ μετὰ τὸ διδαχθὲν ἀποτεμόντες, καὶ πόρρω πως ῥίψαντες τῶν τῆς θεολογίας ὀρίων, τῷ ἑνιαίῳ κατ' ἐκείνου, καὶ δὴ καὶ τῶν ἀμφοτέρων καλῶς θεολογούντων ὁμοῦ, κακῶς χρῆσθαι, τῇ μοναρχίᾳ συνιστάμενοι δῆθεν, μᾶλλον δὲ δι' ἑκατέρων αἱρούντες ἑκάτερα, καὶ τὴν ἀποποιήτῳ σωτηρίᾳ, καὶ τῇ αὐδοῖ τῇ πρὸς τὸ ἕνα δῆθεν Θεὸν τὴν κτίσιν θεόπτα καὶ τὸ πολυθέαν καὶ ἀθέτα εἰσάγοντες φανερῶς. καὶ οὕτω καὶ τὸν αὐτὸν λόγον διαδέχεσθαι τῇ οὐσίᾳ τὴν ἐνέργειαν, καὶ αὖθις οὐ τὸν αὐτὸν, τῶν ἀνῶν θεολόγων εἰπόντων πατέρων, ἑκάτερον μετὰ προσήκοντος λόγου, τὸ πρῶτον ἀφελόντες ὑμεῖς, κακῶς ἐχρήσασθε καὶ δὴ δευτέρου, ταυτὸν καὶ ἀδιάφορον πάντῃ καὶ πάντως οὐσίαν θείαν καὶ ἐνέργειαν αὖθις κατασκευάζοντες. ἔνθα δὴ καὶ αὐτὸ τοῦ λόγου τὸ ὅρον κακῶς ἐδέξασθε, οὐ τὸ ἀόριστον μόνον καὶ ἀπερίγραπτον ἐνέργειαν, ἀλλὰ καὶ τὴν θείαν καὶ ἀνώνυμον καὶ ἄῤῥητον οὐσίαν τοῦ Θεοῦ, ὅρῳ καθυποβαλεῖν σὺν ἐκείνῃ τεταλαιπωρήκοτες. Οὕτω τῇ ἐν Πνεύματι σχέσει τε καὶ μιμήσει τὸ θείας ἐνεργείας τὸ ἄσχετον ὁμοῦ, καὶ ἀμίμητον θεωρεῖσθαι σωμληφθέντων ἐκείνων, καὶ τῷ καθωτέρῳ καὶ δευτέρῳ, καὶ ἤπερ καὶ τὴν αἰτίαν, τὸ ἴσον καὶ συμφυὲς καὶ ἀχώριστον, διὰ τὸ φυσικόν τε, καὶ ἄκτιστον ἐπαναγόντων, ὑμεῖς τῇ μὲν σχέσει καὶ τῇ μιμήσει κατάτε καὶ ἀσχέτου καὶ ἀμιμήτου χρησάμενοι τῷ δ' αὖ κατωτέρῳ καὶ ἤπερ ἀς αἰτίας ὄντι καὶ τὸ τῆς φύσεως ἀδιαιρέτου, καὶ ἀκτίστου, καὶ ἴσου, πόλεμον ὅσον τὸ καθ' ἑαυτοὺς φημι καινὸν ἐπεισηγάγετε τοῖς φυσικοῖς διώγμασι τοῦ Θεοῦ, καὶ τῇ τούτων αὐτῷ καὶ κοινῇ φύσει, τὸν ἕνα προσκυνούμενον καὶ παντοδύναμον καὶ ἄναρχον ποιητὴν καὶ δεσπότην Θεὸν τοῦ παντὸς, εἰς κτίσιν καὶ ἄκτιστον καταστήσαντες θεότητα, καὶ ἄρειον ὁμοῦ καὶ μακεδόνιον καὶ τοὺς κατ' ἐκείνους μετὰ τῶν ἀκτίστων καὶ κτιστῶν καὶ αἰτίων θεοπτῶν καὶ φύσεων ἡμῖν ἐπεισηγάγοντες. Κατὰ δὴ τὸν αὐτὸν λόγον τὸν θεολόγων πρῶτον κἀνταῦθα τὸν ἡνῶν τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ Πνεῦμα, νῦν μὲν ἐνέργειαν τοῦ Πατρὸς ἀσυγχύτως ὑφεστῶσαν καὶ ζῶσαν εἰπόντων, διότι τὸ ἀπαθὲς τὸ ἐκείθεν πρόδρομον καὶ ἀκέραιον. τοιοῦτον καὶ ἡ φυσικὴ ἐνέργεια, καὶ δὴ καὶ ὡς τὸ παθητικὴς ἐνεργείας πάσης ἐν ἡμῖν, καὶ Πνεύματι φυσικῶς ὄσης, καὶ πρόσεστι διὰ τὸ σωματοειδὲς κατὰ χρόνον καὶ ἄκτιστον. νῦν δὲ μηδὲν τῶν θείων προσώπων ἐνέργειαν εἰρηκότων, ὡς καθ' ἑαυτὰ ὑφεστῶσαν, ἀλλ' ἐν ἑτέρῳ θεωρουμένων, καὶ ἐνεργούντων μόνον, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἐνεργουμένων, ὥσπερ ἡ ἐνέργεια. οὕτω τοιγαροῦν τῶν κοινῶν διδασκάλων ἐκ τῶν κλάδων καὶ τῶν τοῦ θεολογούντων, θάτερον ὡς ἔθος ἀποβαλόντες ἡμεῖς, θατέρῳ κατ' αὐτὸ κακῶς χρῆσθε, μόνας ἐνεργείας ἀκτίστους εἶναι δογματίζοντες τοῦ Πατρὸς τὸν καὶ τὸ Πνεῦμα, ὅθεν δὴ καὶ τὸ ἀνυπόστατον καὶ ἀνύπαρκτον, καὶ τὸ μυθικὸν τῶν ἀτόπων ἐσμὸν συγκατεσκεύασθε κατάγα τὰ προῤῥηθέντα. ἀλλ' οὐχ οὕτως οἱ θεολόγοι διδάσκαλοι βέλτιστε. Ἄκου γοῦν. Ἀθανάσιος μὲν οὖν ὁ μέγας, ἐν δὴ καὶ τῶν ἄλλων αὐτὸς προέσθαι μᾶλλον δοκεῖς, ἐνέργειαν τοῦ Πατρὸς λέγοντα τὸν καὶ τὸ Πνεῦμα, πρὸς Χρεικανοὺς τὸν λόγον πεποίηκος. καὶ τὸ τοῦ υἱοῦ ὁμόπτωτον καὶ ὁμοούσιον πρὸς τὸν αὐτὸν Πατέρα βεβλημένος δεῖξαι, δυνάμεις εἶναι φησιν ὑμᾶς ὥσπερ καὶ ὁ Πατήρ. ἀλλ' ἵνα δειχθῇ ὅπερ ἐστὶν αὐτὸς ὁ πατὴρ

ὁ Πατὴρ, διὰ τοῦτο τοῦ Πατρός ἐστι δυνάμεις καὶ ἐνέργεια. ὁ μὲν γὰρ Πατὴρ ἀπαθῆς, αὐτὸς δὲ παθητὸς τοῦ Πατρὸς ἔχει τὸ εἶναι δυνάμεις. πάλιν πρὸς τοὺς ἕλληνας ὁ αὐτὸς, ὁ παντοδύναμος καὶ παντέλειος τοῦ Πατρὸς λόγος, ἐμβὰς τοῖς πᾶσι καὶ παντὸς τὰς ἑαυτοῦ δυνάμεις ἐφαπλώσας, τὰ πάντα εἰς ἑαυτὸν συνέχει καὶ συσφίγγει. Ὅρας τοιγαροῦν τὸ μέγαν αὐτόν σοι τοῦ ἑαυτοῦ λόγου ἐξηγητήν τε καὶ ἑρμηνέα λαμπρὸν καθιστάμενον, καὶ πῶς καὶ κατὰ τίνας τοὺς λόγους ἐνέργειαν καὶ δυνάμιν εἶναί φησι τοῦ Πατρός τὸν υἱόν; καὶ ὅπ τὰς αὐτὰς καὶ αὐτὸς τῷ παλαιὸ δυνάμεις ἔχει καὶ ἐνεργείας, ὡς οὐσία καὶ τελεία ὑπόστασις καθ' ἑαυτὸν ὤν, καὶ σὺν ἐν ἑτέρῳ θεωρούμενος, κατὰ τὴν οὐσιώδη καὶ φυσικὴν ἐνέργειαν φημι τῶν θείων, καὶ συνδημιουργῶν καὶ συνέχων τὸ παῦ, ἅμα τῷ πατρὶ καὶ τῷ Πνεύματι; κοινὰ γὰρ ὥσπερ τῷ υἱῷ ταῦτα, οὕτω καὶ τῷ ὁμοουσίῳ καὶ ὁμοτίμῳ Πνεύματι.

Καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ὁ μέγας δυνάμιν ὑπέδειξεν ὄντα τοῦ Πατέρα. ὥσπερ δὴ καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τὸ Πνεῦμα διὰ τὸ τῆς οὐσίας καὶ τῆς θεότητος ἓν, ἐκ τῆς θείας λαβὼν καὶ τοῦτο γεγραφῆς. ὄψεσθε γὰρ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ Θεοῦ καθήμενον ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως τοῦ Πατρὸς δηλονότι, τοῖς ἰουδαίοις ὁ Χριστὸς ἔλεγε περὶ ἑαυτοῦ. Βασιλεὺς ὁ μέγας δύνομίῳ διαλεγόμενος, καὶ τὸ τοῦ υἱοῦ βουλόμενος ἄκλιστον δεῖξαι, εἰ Χριστός φησι Θεοῦ σοφία καὶ δυνάμις, ταῦτα ὁ ἄκλιστα, καὶ ὁ Χριστὸς πάντως. τὸ δὲ καὶ τῷ Πνεύματι προσήκειν πᾶς τις ἂν δύσεβὴς εἴποι, καὶ τὸν αὐτὸν λόγον. οὐ δὲ κἀντεῦθεν καὶ τὸ τοῦ Θεοῦ σοφίας καὶ δυνάμεως ἄκλιστον μάθε. ταυτὸ δ' εἰπεῖν τοῦ τοῦ Θεοῦ φυσικῆς ἐνεργείας, μήτε τοῦ οὐσίας αὐτῆς ἐκείνης οὔσης καὶ ὄντος, καὶ οὕτω φυσικῶς ἐχούσης τὸ ἄκλιστον, ὡς καὶ τῷ μονογενεῖ τοῦ Θεοῦ υἱῷ κἀντεῦθεν αὐτὸ τοῦτο μαρτυρεῖσθαι, καὶ τοῦτο καὶ τοῖς τὰ ἀρείου φρονοῦσι δοκεῖν, καίτοι γε κλίσμα κακῶς τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ δοξάζουσιν. οὐδὲ γὰρ ἐκ τῶν μὴ δοκούντων ἐκείνοις, ἀλλ' ἐκ τῶν ἀνωμολογημένων τε καὶ δοκούντων, ὁ μέγας διηχεῖν, εἰς ἀνάγκην καὶ μὴ βεβλημένους ἦγε τοῦ πείθεσθαι. καὶ πάλιν πρὸς τὸν αὐτὸν δύνομιον ὁ αὐτός. Χριστὸς φησι Θεοῦ δυνάμις καὶ Θεοῦ σοφία. ὅλης τῆς πατρικῆς δυνάμεως ἐναποκειμένης αὐτῷ δηλονότι. ὅθεν ὅσα βλέπει τὸν Πατέρα ποιοῦντα, ταῦτα καὶ ὁ υἱὸς ὁμοίως ποιεῖ. Τί δὲ καὶ ὁ νύσσης θεῶν γρηγόριος; Θεός φησιν, ἐνεργοῦντα δηλοῖ. θεότης δὲ ἐνέργειαν. Οὐδὲν δὲ τῶν θείων ἐνέργεια, ἀλλὰ μᾶλλον ἐνεργοῦν ἕκαστον αὐτῶν. ἀκούεις, ὡς οὐδὲν τῶν θείων ἐνέργεια, ἀλλὰ μᾶλλον ἐνεργοῦν ἕκαστον τῶν θείων; τὰ μὲν γὰρ ὑποστάσεις ὄντα καθ' ἑαυτὰ τέλειαι, σὺν ἐνεργοῦσιν. ἡ δὲ φυσικὴ ἐνέργεια δύναμις οὖσα καὶ κίνησις δραστικὴ τοῦ ἐνεργοῦντος, ἐνεγείει μὲν καὶ κινεῖται παρ' αὐτό. δρᾷ δὲ καὶ ἐνεργεῖ ἐν τῷ δεκτικῷ ταύτης. διὸ καὶ ἐνεργὸς καὶ παντουργὸς καὶ ὑποποιὸς καὶ δραστικὴ πρὸς τῶν ἱερῶν θεολόγων ὑμνεῖται. σὺν ἄλλη κατ' αὐτὸ τοῦτό φημι τέως, πρὸς τὴν κινοῦσαν συγχαίνουσα φύσιν, ταυτόν τε καὶ ἕν. καθ' ἑτέρους δ' ὡς ἤδη πολλάκις ἔφημεν λόγους ἔχουσα τὸ διάφορον. πρὸς ἀβλάβειον δ' αὖθις ὁ αὐτὸς διδάσκαλος γράφων, τὸ θεὸς ὄνομα τοῦ θεωρητικῆς καὶ προνοητικῆς καὶ κοσμικῆς ἐνεργείας εἰπὼν τοῦ Θεοῦ, ἑξῆς ὑπαφέρει κἀκεῖνα. Καθὸ μὲν ἕκαστον πρόσωπον ἀπηρτισμένῳ ἔχει τὴν τοιαύτην ἐνέργειαν, ἀπηρτισμένον ἔχει καὶ τὸ δηλωτικὸν αὐτῆς ὄνομα. καὶ Κυρίως ἔχει καὶ κληθεῖν Θεός. Καθὸ δὲ μία καὶ ἀδιάλλακτος ἐν τοῖς πρόσιν ἠρημέ-

ἡ εἰρημένη ἐνέργεια, μία τε ἡ θεότης. Καὶ πάλιν ὁ αὐτός.

Οὐ τρεῖς θεὸς φησιν ὀνομάζειν δυνάμεθα τὴς τῆ θεαρχικῆ, τε ἐποπτικῆ δυνάμεσι καὶ ἐνέργειαν, σωπηρῶς καὶ ἀδιακρίτως ἀλλήλων ἐφ' ἡμῶν τε πάσης τῆς κτίσεως ἐνεργούντας. Κύριλλος δ' ὁ σοφὸς, ἰσοδυνατῶς φησι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τε ὁμοούσιον τῷ θεῷ, τὴν θείαν ἐνέργειαν ἔχον ἐν ἑαυτῷ φυσικῶς, δέδεικται μὴν οὖν ἱκανῶς ἤδη τοῖς θεολόγοις πατράσι καὶ πάνυ τὴς λόγους ὅτι τὰς καὶ τὸ Πνεῦμα δυνάμεις καὶ ἐνέργειας τε πατρὸς εἶναι λέγουσι. ἡμεῖς δὲ κἀκεῖνο δῆπου σαφῶς δέδεικται καὶ λίαν. ὅτι καὶ τὴν τριῶν ὑποστάσεων ἑκάστη δυνάμεις τε τε ἐνέργειαι εἰσι καὶ λέγεται καθ' ἑαυτὴν ὑφεστῶσαι. ὥσπερ δὴ καὶ ζωὴ, καὶ σοφία, τε φῶς τε τὰ παραπλήσια τούτοις, ἵνα μὴ μετοχὴ νομιζῶσιν ἔχειν ταῦτα καὶ τὴς ἄλλους δυνατούς τε καὶ σοφὲς καὶ ζῶντας. ὃ δὴ καὶ τοῖς φθάσασιν ἡμῖν εἴρηται. λέγουσι δ' αὖθις καὶ δυνατοὶ καὶ ἐνεργοὶ, τε σοφοὶ καὶ ζῶντες ἕκαστα τῶν τριῶν, ἵνα μὴ σοφίαν, καὶ δυνάμιν, καὶ ἐνέργειαν καὶ ζωὴν ἀκούοντες αὐτῶν ἕκαστον εἶναι, μὴ οὐσίαν καθ' ἑαυτὴν ὑφεστῶσαν τε οὖσαν, ἀλλ' ἐν ἑτέρῳ θεωρουμένῳ νομίσωμεν δυνάμιν. ὅπερ ἐστὶν ἡ φυσικὴ ἐνέργεια. λέγεται δὴ καὶ ἡ θεαρχικὴ τριὰς ἅμα καὶ σοφία καὶ δυνάμις, ὥσπερ δὴ τε θεὸς καὶ ζωὴ καὶ λόγος καὶ φῶς. ὃ δὴ καὶ φθάσαντες ὡσαύτως οἱ θεολόγοι ἐδίδαξαν, διὰ τὸ ταὐτὸ ἔχειν ἀσυγκλάστως ἕκαστον τῶν προσώπων ἰδίαν τε καὶ ὁμοῦ πάντα. διὸ τε πρὸς Δυνόμιον αὖθις ὁ μέγας φησὶ Βασίλειος. Εἰ καὶ τὴν οὐσίαν ὁ υἱὸς ἀσυγκλάστως ἔχει, ἀσυγκλάστως ἕξει καὶ τὴν δυνάμιν. ὧν δὴ ἡ δυνάμις ἴση, ἴσπερ πάντως τε ἡ ἐνέργεια. Χρυσὸς καὶ θεοῦ δυνάμις τε θεοῦ σοφία. Διονύσιος δὴ ὁ μέγας δυνάμις ἐστὶ φησὶν ὁ θεὸς, ὡς πᾶσαν ἐν ἑαυτῷ δυνάμιν περιέχων καὶ ὑπερέχων. ὅτως ἡ δύναμις καὶ ἡ ἐνέργεια τοῦ θεοῦ φυσικήτε καὶ οὐσιώδης οὖσα οὐ μερίζει τὰς ὑποστάσεις, ἑνοῖ δὲ φυσικῶς μᾶλλον εἰς μίαν θεότητα ἑκάστητε τῶν τριῶν ὑποστάσεων ὡσαύτως καὶ ὁμοῦ ταῖς τρισὶν ὡς ἑνὶ παρεῖναι θεῷ, καὶ τὰ περῤῥηθέντα δῆπου τοῖς θεολόγοις. Διὸ τε Μάξιμος ὁ σοφὸς πρὸς τὰς ὑποστατικὰς, ἀλλ' οὐ φυσικὰς κακῶς λέγοντας πάλαι τὴν θείαν ἐνέργειαν, τὴς φησὶν ὑποστατικὴν ἐνέργειαν εἴρηκέ ποτε, καὶ πόθεν τοῦτο καὶ παρὰ τίνος λαβόντες προφέρουσι; Καὶ πάλιν.

Οὐδὲν τῶν φυσικῶν εἰς ἄτομον προηγουμένως, ἀλλ' εἰς τὴν αὐτὴν φύσιν καὶ τὴν οὐσίαν ἔχει τὴν ἀναφοράν. Οἰμοὶ, ἀλλὰ καὶ ὁ τοῦ Δαμασκηνοῦ θεῖος Ἰωάννης αὐτὸ τοῦτο δεικνύς ὡς ὅτε ὑπόστασις, ὅτε μὴν ὑποστατικὰ πέφυκεν ἡ θεία δύναμις καὶ ἡ ἐνέργεια, ὥσπερ οὐδὲ οὐσία ἁπλῶς, ἀλλ' οὐσιώδη καὶ φυσικὰ μᾶλλον, ὡς αὐτῇ τῇ θείᾳ οὐσίᾳ προσόντα φυσικῶς, τοιάδε περὶ τούτων φυσὶ. Φυσικὰ τε οὐχ ὑποστατικὰ λέγομεν τὰ θελήματα καὶ τὰς ἐνεργείας, λέγω δὴ αὐτὴν τὴν θελητικὴν καὶ ἐνεργητικὴν δύναμιν, καθ' ἣν θέλουσι τε ἐνεργοῦσι τὰ θέλοντα τε ἐνεργοῦντα. εἰ γὰρ ὑποστατικὰ δῶμεν εἶναι ταῦτα, ἑτεροθελεῖς τε ἑτεροενεργεῖς τὰς τρεῖς ὑποστάσεις τῆς ἁγίας Τριάδος εἰπεῖν ἀναγκασθησόμεθα. Καὶ πάλιν.

Ἡ τοῦ Χριστοῦ φησι θεία θελήσις ἀπαρχός ἐστι, καὶ παντουργὸς ἐπομένη ἔχουσα τὴν δύναμιν, μονονουχὶ πρὸς τὴν φιλόσοφον τοῦτον ἰσάμενον, ταυτὸν οὐσίᾳ καὶ θέλησις ἀκριβῶς κακῶς φιλοσοφοῦντα. Καὶ αὖθις ὁ θεῖος Δαμασκηνὸς, ὥσπερ τῶν τοῦ αὐτοῦ καὶ ἑνὸς Χριστοῦ φύσεων ὁ ἀριθμὸς δυσεβῶς νοούμενός τε καὶ λεγόμενος

μενος οὐδαμῶς εἶναι τὴν ἕνα Χριστόν, ἀλλὰ σωζομένου τε ἐν τῇ ἑνώσει παρείσης τῶν φύσεων τὴν διαφορὰν, οὕτω τε ὁ ἀριθμὸς τῶν οὐσιωδῶς προσόντων ταῖς τοῦ Χριστοῦ φύσεσι θελημάτων καὶ ἐνεργειῶν, κατ' ἄμφω τὰς φύσεις θελητικὸς ἦν, τε ἐνεργητικὸς τῆς ἡμῶν σωτηρίας, οὐ διαίρεσιν εἰσάγει, μὴ γένοιτο. ἀλλὰ τὴν αὐτῶν δηλοῖ καὶ μόνον καὶ τὴν ἑνώσει φυλακτικὴν καὶ σωτηρίαν. φυσικὰ γὰρ καὶ οὐχ ὑποστατικὰ φαμὲν τὰ θελήματα καὶ τὰς ἐνεργείας. λέγω αὐτὴν τὴν θελητικὴν καὶ ἐνεργητικὴν δυνάμιν, καθ' ἣν θέλουσι καὶ ἐνεργοῦσι τὰ θέλοντα καὶ ἐνεργοῦντα.

Καὶ πάλιν. Εἰ πᾶσα ἐνέργεια φύσεώς πνος οὐσιώδης ὁρίζεται κίνησις, πῶς τὰς ἐνέργειαν ὅρηκεν οὐ φυσικῆς δυνάμεως ὑπάρχουσαν κίνησιν; Οὕτω σαφῶς καὶ ἀσφαλῶς διὰ πολλῶν τε καὶ καλῶν λόγων οἱ θεολόγοι, ὡς τε ἡμᾶς ὀλίγον μέρος φημὶ τὸ κατ' αὐτοὺς ὑποδεῖξαι κἀνταῦθα, καὶ αὖθις τὴν περὶ φυσικῆς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ λόγον ἐδίδαξαν, καὶ ὅπ μὴ κατὰ τοῦτον, ἀλλὰ καθ' ἑτέρας μάλιστα λόγους, ὁμονογενοῦς τοῦ Θεοῦ τε τὸ αὐτὸ Πνεῦμα, τοῦ πατρὸς ἐνέργειαν εἰρήκασι. εἰδὲ ταῦθ' οὕτω καλῶς τε κατὰ σώζοντα λόγον ὑποδέδοται τούτοις, καὶ οὐδεὶς ἀντερεῖπότε νοῦν ἔχων, οὐ μάτην ἄρ' οὐδ' ἡμῖν ὀνοῦς ἐξετάζουσι τὰ περῤῥηθέντα θέντα τε, τε καὶ τὴν αὐτὴν ξυμμορίαν περὶ τούτων αὐτῶν φημι.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΤΩ

Θεοσεβείας μεταμορφώσεως καὶ τοῦ κατ' αὐτὴν τῆς θεότητος φωτὸς, καὶ τῆς θεώσεως ὑπερφυοῦς αὐθις καὶ μετοχῆς τῆς θεοπρεποῦς καὶ φυσικῆς καὶ πνεύματος χάριτος λόγος ἑνδέκατος.

Μὴ ἀποκείνω ἄφρονι καὶ τὴν ἀφροσύνην αὐτοῦ φησὶν ὁ σοφὸς σολομών. εἴποι μὲν οὖν ἄν τις καὶ πρὸς ἠθικὴν διδασκαλίαν τὴν πρεσοιμιακὴν σωφήθως ἀποβλέπουσα λόγον, ταῦτ' εἰρηκέναι. τὸ γὰρ μὴ ἀποδιδόναι κακὸν ἀντὶ κακοῦ, καὶ τὸ λοιδορούμενον δίλογεῖν, ταυτόνπως ἂν εἴη τῷ μὴ ἀποκείνεσθαι ἄφρονι κατὰ τὴν ἀφροσύνην αὐτοῦ. πρεσοίμιον ἄντις εἶπε τοῦτο τῆς διαγγελικῆς πολιτείας, καὶ μεθόριον οἷον γραμματικὸν πρὸς τὸ Πνεῦμα. καὶ μὲν καμαιζήλου καὶ ταπεινοῦ τῆς νομικῆς ἀπάγειν διδασκαλίας, ὀφθαλμὸν ἀπαιτούσης ἀντὶ ὀφθαλμοῦ, καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος. ἠρέμα δὴ τῆς ἀκροατὴν τῷ καὶ Εὐαγγελίου προάγων ὕψει, καὶ τὰ ὑψηλότερα καὶ μικρὸν φιλοσοφεῖν παίδων, μέχρις ἂν εἰς τὴν ἄκραν ἐκείνην ἀναγάγῃ κορυφὴν τῆς διδασκαλίας Χριστοῦ φημι καὶ τῆς ἀπαθείας, τῷ τύπτοντί σε λεγούσης δὴ τὴν δεξιὰν σαγόνα στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην. καὶ τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι, καὶ τὴν χιτῶνασι λαβεῖν, ἄφες αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον. καὶ εἴτις σε ἀγκαρεύσει μίλιον ἕν, ὕπαγε μετ' αὐτοῦ δύο. καὶ τέλος τὸ τῆς φιλοσοφίας ἀκρότατον ἐκεῖνο καὶ ὄντως ὑπερφυὲς. ἔσεσθε λέγει ὑμεῖς τέλειοι, ὥσπερ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς τέλειός ἐστιν. ἔχει μὲν οὖν καὶ ταῦτα καλῶς, καὶ σὺν ἔξω καὶ σκοπὸν φαίη ἂν καὶ λόγος. ἀλλ' ἐμὲ πρὸς μείζονα λόγον καὶ ὑψηλοτέραν ἄγει θεωρίαν ὁ τοῦ σοφοῦ λόγος. διὰ τὸ ὀλίγων τοῖς τῶν ῥημάτων τὸ μέγα καὶ θαυμαστὸν διδάσκων τὸ μὴ συμπεριφέρεσθαί φημι τοῖς λαλοῦσιν εἰς τὸ ὕψος τοῦ θεοῦ βλασφημίαν δὴ μακρὸν, μηδὲ τῷ ἄφρονι συμπαίζειν καὶ συλλαλεῖν δὴ πολὺ, ὃς κατὰ τὸν θεῖον Δαβὶδ εἶπεν ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ οὐκ ἔστι θεός. καὶ διὰ τοῦτό φησι καὶ ὁ σοφὸς διδάσκων ἔλεγε Παῦλος, αἱρετικὸν ἄνθρωπον μὴ μίαν καὶ δευτέραν νουθεσίαν παραιτοῦ, εἰδὼς ὅτι ἐξέστραπται ὁ τοιοῦτος, καὶ ἔστιν αὐτοκατάκριτος. ὅθεν καὶ πλείους αὐτοῖς τῶν θεολόγων διδασκάλων, καὶ φησὶν τῶν ἄλλων τοὺς τῶν ἀποστόλων κορυφαίους αὐτοὺς, ὡς δηλονὸτι τοῦτο τὸ μέρος ἀποποιουμένους τῶν λόγων. ὅπ μὴ πᾶσα ἀπάγκη διὰ τοὺς ἀναιδῶς καὶ πρόσωπον δηποῦντας τε καὶ διαζομένους, μᾶλλον δὴ τὴν τῶν μαθητευομένων προκοπὴν καὶ σωτηρίαν. Ἐπεὶ οὖν καὶ ἡμεῖς δὴ τὴν φιλόσοφον τοῦτον, καὶ τοὺς αὐτοῦ λόγους καὶ πᾶσαν ἐλθόντες ἀπάγκιν ἐταμῶς οὕτω καὶ ἀναιχμώτως τοῦτε σωόδῳ τῶν πατέρων δηπόνται. καὶ τῷ σεπτῷ τῆς δυσεβοῦς ἡμῶν πίστεως ὄρῳ, καὶ δι' αὐτῶν τῶν θεολόγων πατέρων χορῷ, καὶ τῷ παρ' αὐτῶν θεολογημένῳ Θεῷ, τοὺς ἀνηρρήκικες εἰς μακρὸν καὶ ἄκοντες ἐξετείναμεν λόγους, δεῖν ἔγνωμεν ἤδη καὶ πρὸς λιμένα καὶ εἰρήνην ἐκ τῆς μακρᾶς χειμῶνος ἐκείνης, καὶ τῆς πολέμου καταγαγεῖν ἤδη τοῦτον. καὶ τὴν χεῖρα τῆς εἰς τὸ πρόσω φορᾶς ἐπιχεῖν.

χεῖν. καὶ μάλιστ' ὅτι καὶ τῆς κεφαλαίας πᾶσιν ἐκείνοις καθεστῶσιν ἐξῆν ἐπεξῆλθεν ὁ λόγος, σώζοντος τοῖς θεολόγοις πατρᾶσιν, ἀδὴ καὶ γραφῆς ἀποβαλόντας τοῦ τῆς ἐκκλησίας ἱεροῦ τάμου, εἰς ἀπατεῶνα δῆθεν ὡς αὐτός φησιν ἑαυτῷ πεῦθήκεν, εἰ κρίκειν καὶ τὸ παλιλογεῖν τε καὶ ψεύδεσθαι, καὶ ἀκρατῶς, καὶ ἀφιλοσόφως ἐφ' ὕβρει καὶ λοιδορίᾳς τὴν ἀγίαν ἀκρατῶς ὑπὲρ ἧς φερομένην ἔχει τὴν γλῶσσαν, τῶν ἀνόπων καὶ ἄθεις ἀπείζ ἔχεται. Τὸ μὲν καὶ ποτοῦ βάλλειν, καὶ κρίειν καὶ τοῦ πρόσκοντος ἐχόμενον λόγου φεύγειν εἰδὼς ἐδαμῶς. τὸ δὴ πῶς καὶ εἰδότας ἐκείνου καλῶς ἅμα καὶ λέγοντας, κακῶς δὴ πνεῖν λέγειν αὐτὸς καὶ συκοφαντεῖν, ἀκρῶς εἰ πέρ τις τῶν πάντων ἠσκημένος καὶ μηδενὶ κινεῖ τῶν παλαιῶν τε καὶ νέων, ὁ φιλόσοφος τῶν δὴ τοιούτοις πρὸς χωρῶν ἴδιμα πρὸς τοῦτο. εἰ δὲ δόκοιτε καὶ ἡμῖν ἔδοξε μάλιστα μὴ ἀποκείνεσθαι τῷ ἄφρονι καὶ τὴν ἀφροσύνην αὐτοῦ. ἵνα μὴ ὁμοιωθῶμεν ἐκείνῳ, κατὰ τὴν σοφὴν παροιμίαν. πρὸς γὰρ ἐκεῖνον καὶ τοὺς ἐκείνου λόγους ἱκανῶς ἔχει καὶ τὰ λεχθέντα, ἵνα μὴ φαίνηται σοφὸς παρ' ἑαυτῷ, τοῦτο καὶ γὰρ ὁ σοφὸς παροιμιακὴς δηφέρει λέγων, ἀλλὰ ἀποκείνε ἄφρονι πρὸς τὴν ἀφροσύνην αὐτοῦ ἵνα μὴ φαίνηται σοφὸς παρ' ἑαυτῷ. Ὅπ μὲν οὖν ἀπλέγειν δοκῶν γραφῆς τῷ σωοδικῷ τόμῳ, πεῖπ θείας κρίσις καὶ θείας ἐνεργείας διαφορᾶς φιλοσοφῶν τε καὶ τοῦτο τῆς θεότητος τε πέρι καὶ χάρεως καὶ μιμήσεως, καὶ δὴ καὶ τοῦ ἀρχέτου καὶ ἀμιμήτου καὶ ἀκτίσου τῆς ὑπερφυοῦς, καὶ ἀρρήτου θεώσεως, καὶ τῆς δευτέρας εἶναι ταύτῃ, καὶ κατατέρω τὴν τοὺς θεολόγους τῆς αἰτίας αὐτῆς φύσεως, καὶ ὅτι μὴ τὸ τῆς Θεοῦ Πνεῦμα σωὸ τῷ ὑῷ τῆς πρεσβυτέρου θεότητος εἶσιν ἐνεργοῦν φυσικῶς, εἰ καὶ πρόσπον ἕτερον ἐνυπόστατοι τοῦ Πατρὸς δυνάμεις τε καὶ ἐνέργειαι καὶ ταῦτα τοῖς θεολόγοις ἔστιν ὑπλέγεν, καὶ τοῦτο φοῖς τοῖς πρεῤῥηθεῖσι τῷ τόμῳ, μᾶλλον δὴ ταῖς πρὸς τὴν τόμον οἰκείας ἀντιλογίαις ὁλοκληροῖς ὑπ' σωῴψεν, ὅπα τοίνυν αὐτιλέγειν ἐκείνοις ὁ φιλόπτος πρεσποιούμενος, ἀκρατῶς καὶ τὴν ἱερᾶς ἐβλασφήμησε θεολόγας καὶ τῆς ταύτης σοφῶν διδασκάλων, ὅσοι τε φησὶ τὴν παλαιᾶς, καὶ ὅσοι τὴν νέας, ἱκανῶς ἡμῖν ἔκτε τῆς λογίων αὐτῶν ὅιμαι, καὶ δὴ καὶ τῶν αὐτὰ διδαχθεὶς νησαύτων, καὶ διδαξάντων πατέρων, ὅσον εἰς ἡμετέραν, ἡκέ φημι τέως δυνάμιν, ἐξελήλεγκται. Λοιπὸν δ' ἂν εἴη τοῦτε πρὸς τὴν θείας Χριστοῦ μεταμορφώσεως ἑξῆς τῆς φιλοσόφου σκοπῶσιν, καὶ ἀπὸ τὴν τῆς πρεσήσεώς τε, καὶ ἐτεκνώσατο φωνῆς ἃ αὐτὸς διέξεισι, καὶ ὅπως, καὶ κατὰ τὴν λόγον τοσοῦτον τῶν αὐτοῦ πρεσόδων καὶ φυσικῶν ἐνεργῶν τὴν θεόν φησιν ὁ σοφὸς Διονύσιος. μᾶλλον δ' ἐπεὶ καὶ πρὸς τούτων ἱκανῶς ἡμῖν τε πρὸς αὐτὸν ἐν τοῖς πρότερος τεισὶν εἴρηται λόγοις. ἔρχομαι τὰ φημι τῶν καὶ τὰς πρὸς αὐτῶν τῆς φιλοσόφου λόγους πεποιημένοις, ἡμῖν, ἀλλὰ καὶ Γρηγόριος ὁ σοφὸς δηλαδὴ γλῶσσα καὶ θεολόγος. ἐπὶ τῷ εἴῳ παρὼν καὶ ἡμῖν, ἐν τοῖς καὶ αὐτὸς βιβλίοις τοῖς αὐτοῖς ἐπεξῆλθε, τῶν ἐνταῦθά τινων δηπολαῖς τε καὶ ἀξιώσεσι κοινωνήσαντων ἐκείνου, πρὸς τὸν πρὸς ὡς ἂν εἴη, καὶ ἀφελία κενὴ καὶ τρίβὴ χρόνου τὰ τοῖς αὐτοῖς ἐπεξιέναι καὶ αὖθις, καὶ τὴν λόγον εἰς ὐδὲν ἀναγκαῖον πρεσαχολεῖν. Πλὴν ὅσον δηπκέψασθαί φημι καὶ ἡμᾶς ἀπὸ μέρους καὶ ταῦθα τὰ πρὸς τῆς θείας μεταμορφώσεως, ἀληθέστερον δ' εἰπεῖν τὰ καὶ τῆς θείας, καὶ ὑπερφυοῦς μυστικῆς μᾶλλον ἐκείνης πλήρεως συγγεγραμμένα τῷ φιλοσόφῳ, ἐπεὶ μὴ δ' ἐνεῖχομεν πω δόξα καὶ πρὸς τὰ τῆς βιβλίῳ καὶ τοῖς αὐτοῦ γράμμασι, πλὴν ἀκοῆς καὶ φωνῶν τινων μόνων, ἀπ' ἄλ-

ἀπ' ἄλλων εἰς ἄλλους τότε διαδιδομένων, καὶ οὕτω καὶ πρὸς ἡμᾶς ἐλθόντων, οἷς δήπου τὴν ἡμέτερον ἀντεξήταμεν λόγον σκέψιν. Ἐπεὶ δὴ νῦν καὶ τὸ βιβλίον, καὶ ὁ κατὰ τὴν μυστικὴν λόγον εἰς χεῖρας ἡμῖν ἦκε σύνταξις τοῖς ἄλλοις, ὀλίγα ἵνα καθάπερ εἶπον ὡμιληκότες καὶ τούτοις, καὶ ὅσον μὴ τοὺς ἔπειτα ἐντυγχάνοντας τῷ συγγράμματι τῷδε παραλυσῶσιν, τὰ περὶ τούτου παραλιπόντες ἐνταῦθα λόγον μεταξὺ κείμενον, οὕτω τελείως ἔπεται καὶ τὴν ἡμέτερον τουτονὶ καταπαύσαμεν λόγον.

Δεῖ δὴ καὶ τὴν παραβεβῶσαν ἀκολουθίαν τε καὶ τὴν τάξιν, καὶ ἐνταῦθα τὰ περὶ τῆς θείας μεταμορφώσεως εἰρημένα τῷ σωματικῷ τόμῳ παρεθεῖναι, καὶ οὕτω γεγραφὼς αὖθις παρελθεῖν μὴ τὴν αὐτὴν λόγων καὶ τῶν σωμάτων ἀπολογίας ἢ θεομαχίας.

Τὶ σὺν ὁ τόμος. Μετὰ τοῦτό φησιν ἐζητήθη δεικθῆναι παρὰ τῶν ἁγίων ὅτι τε ἄκτιστον ἐστὶ τὸ φῶς τῆς τοῦ Κυρίου μεταμορφώσεως, καὶ ὅτι οὐκ ἔστι τοῦτο ἡ οὐσία τοῦ Θεοῦ. καὶ πάντες σχεδὸν εἶπον, ὅτι ἀπεδείχθη τοῦτο κατὰ τὴν τετάρτην συνέλευσιν. ἐν ᾗ παρόντες οἱ ἀντιλέγοντες τῇ συνόδῳ, νοῦν μὲν κτιστὸν εἶναι τοῦτο, καὶ φάντασμα, καὶ παραστάσμα, καὶ ἴνδαλμα φανερῶς βλασφημοῦντες ἔλεγον, νῦν δὴ καὶ τοῦτο δυσεβῶς ἔλεγον ἄκτιστον καὶ οὐσίαν εἶναι Θεοῦ. παρενέχθη γὰρ ἐν συνόδῳ τῇ σωτελούσῃ ὁ τῆς θεολογίας ἐπώνυμος Γρηγόριος γράφων, οὐδεὶς ἔστιν ἐν ὑποστάσει καὶ οὐσία Κυρίου κατὰ τὸ γεγραμμένον, καὶ οὐσίαν Θεοῦ οὐδέν ἐστιν ἑώρακεν. Καὶ ὁ θεῖος Μάξιμος γράφων ἐν ἑβδόμῳ κεφαλαίῳ τῆς τρίτης τῶν θεολογικῶν κεφαλαίων ἑκατοντάδος, ὁ τοῖς οὖσι μὴ κατ' οὐσίαν ὑπάρχων μεθεκτὸς, κατ' ἄλλον δὲ τρόπον μετέχεσθαι τοῖς δυναμένοις βουλόμενος, τοῦ κατ' οὐσίαν κρυφίου παντελῶς ἐστὶν ἐξίστασθαι. καὶ ὁ θεῖος χρυσορρήμων εἰς τὸν αὐτὸν ἑορτὴν γράφων, ἐν τῷ ὄρει φησὶ μεταμορφωθεὶς ὁ σωτὴρ μικρῶς πως ὡς δεσπότης ἔδειξε τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς, τὴν ἀθεάτου θείας αὐτοῦ βασιλείας τὸν δόξαν, ἀλλ' οὐδὲ ἐρῶσιν οἱ ἀπόστολοι, καὶ φιλοτιμούμενοι παρεφέροντες γλῶσσαν. καὶ εἰ ἀθέατος ἡ θεία αὐτοῦ δόξα, πῶς ἐπέδειξεν αὐτὸν τοῖς ἀποστόλοις. εἰ δὲ ὁρατὴ, οὐκ ἀθέατος. εἰ δὲ ἀθέατος, οὐχ ὁρατὴ. διὸ ἄκυρα σωστέον. ἐνταῦθα ὁ Χριστὸς τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς ἐπέδειξε τὴν ἀθεάτου αὐτοῦ βασιλείας τὸν δόξαν, καὶ οὐκ ἐπέδειξε. ἰστέον μικρὸν παρήνοιξε τὸν θεότητα, καὶ οὐχὶ τελείως. τὸ μὲν πληροφορῶν, τὸ δὲ φειδόμενος. πληροφορῶν μὲν οὖν, ἔδειξεν αὐτοῖς τὴν ἀθεάτου βασιλείας τὸν θείκὸν δόξαν, οὐχ ὅσην ἦν, ἀλλ' ὅσον ἐδύναντο φέρειν οἱ σωματικοὺς ὀφθαλμοὺς παρεφέροντες. φειδόμενος δὲ καὶ οὐχὶ φθονῶν, οὐκ ἔδειξεν αὐτοῖς τὸν πᾶσαν δόξαν, ἵνα μὴ ζῶν τῇ ὁρᾶσει καὶ τὸ ζῆν ἀπολέσωσιν. Ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ ἅγιοι ἔλαμψιν αὐτὸ λέγοντες, καὶ λαμπρότητα καὶ χάριν, καὶ θέωσιν, καὶ θεότητα παραδεικνύθεσαν, μικρὸν τερπνοτέραν καὶ ὄψεως, καὶ φῶς ἀπρόσιτον καὶ φυσικὸν ἀκτίνα καὶ ὁδὸν ἀνάρχον. βολίδα θεότητος, ἀστραπὴν θεότητος, καὶ τὰ τοιαῦτα. παρενέχθη δ' ἐν συνόδῳ τῇ σωτελούσῃ καὶ ὁ τῆς τοῦ σωματικὸς πτῶτος τόμος. ὃς τοῦτο φιλοσοφῶν καὶ βεβαίως ἀνέδειξεν ἄκτιστον, καὶ οὐκ οὐσίαν. διὰ πολλῶν τῶν τῆς θείας γραφῆς μαρτυριῶν, καὶ τῶν τῆς Γερασμακαρίου καὶ ἀοιδίμου βασιλέως ἡμῶν κυροῦ ἀνδρονίκου καὶ παλαιολόγου συμφώνων τοῖς ἁγίοις ῥημάτων, καὶ θεοσεβῶν θεωρημάτων. παρὸς ὑπὸ ἱερὸν καὶ θεῖον τόμον ἀπικειμένους ἰδόντες τότε καὶ ἀπιλέγοντας τοὺς

καὶ τῷ ἱερωτάτῳ θεσσαλονίκης ἀπικειμένους, ἀπεβαλλόμεθα τοῦτο. ὡς νῦν μὴ κτιστὸν τὸ φῶς τὸ τοῦ Κυρίου μεταμορφώσεως, νῦν δὲ λίαν ἀνόητος οὐσίαν εἶναι τὴν θεμένους τοῦ Θεοῦ, καὶ ὡς μὴ στέρεον τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ καὶ δυνάμιν ἄκτιστον καὶ ἐνέργειαν, ἀλλὰ πάσας τὰς κοινὰς δυνάμεις τε, καὶ ἐνεργείας τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἀφθόνως εἰς κτίσμα καταπαύοντας, καὶ πολυθέους ὀνομάζοντας τοὺς ἄκτιστον ἀνομολογοῦντας τὸν Θεὸν μὴ κατ' οὐσίαν μόνον, ἀλλὰ καὶ καὶ τὰς ὑποστάσεις, καὶ καὶ τὰς κοινὰς τῶν τριῶν ὑποστάσεων θείας δυνάμεις καὶ ἐνεργείας. τὰ δὲ καὶ τὴν μνημονευθεῖσαν αὐτέρω τετάρτην συνέλευσιν, καὶ τὸν τοῦ σωματικὸν πτῶτον τόμον, ὧδέπως ὁ αὐτὸς ἱερὸς διέξεισι τόμος.

Ταύτησι καὶ σύνοδον συγκροτηθείσης δευτέρας ἧς προεκάθητο καὶ ὁ νῦν κρατῶν καὶ ἅγιος ἡμῶν αὐτοκράτωρ ὁ κῦρος Ἰωάννης ὁ καντακουζηνός, ἐξηλέγχθη ὁ ἀκίνδυνος τὰ αὐτὰ τῷ βαρλαὰμ καὶ φρονῶν καὶ λέγων, καὶ τῶν μοναχῶν κατηγορῶν. δι' ὧν καὶ τὴν αὐτὴν τῷ βαρλαὰμ ἐπεστάσατο καταδίκην, τόμον προσθεὶς τοῦ σωματικὸν καὶ τοῦ βαρλαὰμ σκέψιν βλασφημιῶν. δι' ὑπαντὸς δὲ χριστιανικὸν πληρώματος ἀποκέκραται. ὡς αὐτὸς ὅτος ὁ σωματικὸς τόμος διέξεισι, πολλῶν τε ἕνεκεν, καὶ ὅτι τὸ φῶς τοῦ Κυρίου μεταμορφώσεως τοῖς σωσαμένοις αὐτῷ μακαρίοις μαθηταῖς, καὶ ἀποστόλοις ὀφθὲν, κτίσιν ἐπεχείρει δεικνύναι καὶ πλειστὸν, καὶ τῶν αἰδίων φώτων, πλέον ἔχον οὐδὲν. οὐχ ὅτος δὲ μόνον ὁ βαρλαὰμ τῷ σωματικῷ ἀποκεκήρυκται τόμῳ, ἀλλὰ ταῖς αὐταῖς ἐπιτιμίαις ἔνοχον ἑαυτὸν καθίστησι, καὶ εἴτις σκέψιν ἐπόμενος τοῖς μοναχοῖς καὶ τῇ σκληνσίᾳ τοῦ Θεοῦ πολεμεῖ. φησὶ γὰρ ἐπὶ λέξεως. ἀλλὰ καὶ εἴτις ἕτερός τις τῶν ὑπὸ τοῦ βαρλαὰμ βλασφήμως καὶ κακοδόξως, καὶ τῶν μοναχῶν, μᾶλλον δὲ καὶ τὴν σκληνσίας αὐτῆς λαληθέντων ἢ συγγραφέντων, φανείη πάλιν τῶν μοναχῶν κατηγορῶν, ἢ ὅλως ἐν τοῖς τοιούτοις καταπόνῃ, τῇ αὐτῇ καταδίκῃ παρὰ τὴν ἡμῶν μετριότητος καθυποβαλλόμενος, ἀποκηρυκτὸς ἔσται καὶ αὐτὸς καὶ ἀποτετμημένος τὴν ἁγίας καὶ καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς σκληνσίας, καὶ τοῦ ὀρθοδόξου τῶν χριστιανῶν συνήματος. Καὶ τοιαῦτα μὲν ὁ ἱερὸς τόμος τὴν σύνοδον τὴν καθ' ἡμᾶς πρὸ τοῦ θεοτάτου φωτὸς φήμι τὴν θείας χάριν μετὰ μορφώσεως, καὶ δὴ καὶ τῶν καταρχὰς ἐξυβρικότων εἰς αὐτὸ βλασφήμῳ καὶ θεομάχῳ γλώσσῃ βαρλαὰμ τε καὶ ἀκινδύνου, καὶ τὴν κατ' αὐτὸς πονηρὰς συμμορίας, καὶ τοιαύτην ἔλαχον ἀξίως σκέψιν τὸν θείκὸν ἢ πολεμηθεῖσα παρ' αὐτῶν χάριν σκληνσίας, σώζοντος τοῖς εὐσεβέσι καὶ πιστοῖς βασιλεῦσιν. Ἰδωμὲν δὲ καὶ γεγραφὼς τοτονὶ πρὸς τῶν αὐτῶν οἷα λέγει καὶ γράφει, καὶ εἰ σύμφωνός ἐστι κἀνταῦθα διὰ πάντων τοῖς αὐτοῦ διδασκάλοις, ἢ καὶ προσεξεύρεν καὶ προσφιλοτιμήσατο τῇ σκέψιν διδασκαλίᾳ, πρὸς τῆς ἑαυτοῦ φιλοσοφίας τε καὶ τῆς ὑπερβολῆς καθῶν, κάτοιγε καὶ ἀπαναίνεται σφόδρα γεγραφὼς, καὶ καθυπερβολὴν δρνεῖται τὴν σκέψιν μυσταγωγίαν. καὶ εἴγε παρὼν ἦν ἔτι, κἂν τοῖς ζῶσι διατελῶν, πλέον ἂν ἤλγησεν ἐγκαλούμενος ταῦτα, ἢ τὴν αἵρεσιν, καὶ τὴν ἀποκήρυξιν, καὶ τὴν χωρισμὸν χριστοῦ, καὶ τὴν χριστοῦ σκληνσίας. ἀλλὰ καὶ τοῦτ' αὐτὸ δεῖγμάγε ἀνεῖη πρὸς τῆς τε πρὸς τοὺς ἀρχαίους τὴν αἱρετικῶν ἀκριβοῦς αὐτοῦ συμφωνίας, καὶ ἀκίνδυνόν φήμι τοτονὶ, ἐλαυνόμενος καὶ πρὸ ὀλίγου τὴν πρὸς τὴν ὀρθοδόξου τῶν πιστῶν σκληνσίας ὡς τὸν τοῦ βαρλαὰμ καὶ αὐτὸς ἀπίκρυς καὶ φρονῶν καὶ

ἐπικ-

ἐπεκδικῶν ταύτας τὰς προθυμίας, ὁ δὴ τοὺς ἐξ αἱρέσουτε καὶ μακεδονίου καὶ σαβελλίου καὶ τοῦ μετ' αὐτοὺς αἱρεσιαρχῶν ἅπερ ἔφην μιμούμενος, τὴν καθηγητὴν βασιλεὰ πολλάκις ἐπέβαλε τῷ υἱῷ θεοῦ ἀναθέματι, καίτοιγε μηδενὸς ὄντος ἐξ ἀνάγκης ἀναγκαστοῦντος τάγε τοιαῦτα, κλέπτων καὶ σοφιζόμενος, καὶ τρόπῳ καινῷ τὴν αἵρεσιν, καὶ τὴν πρὸς τὴν καθηγητὴν ἐξομοίωσιν ἀποκρύπτων. ἤδη καὶ γεγονεῖς πρὸς ἀμφοτέρους αὖθις κατὰ ταυτὰ ποιῶν ὡσαύτως ἐφάνη. λόγοις μὲν ἀποκρυπτόμενος καὶ ἄμφω καὶ μηδὲ ποιήματα προσποιούμενος ἐπαινεῖν ἐθέλειν, ἔργῳ δὲ τὰ ἐκείνων αἰσχυνόμενος καὶ ἀνδρὶ ἄλλο, ἢ βασιλεάμ τε καὶ ἀκίνδυνος καὶ ἐν τοῖς γράμμασιν. Ἀλλὰ καιρὸς ἂν εἴη λοιπὸν καὶ τὰ περὶ τῆς θείας χριστοῦ μεταμορφώσεως τὴν φιλόσοφον λέγειν, καὶ τὴν οἰκείαν αὐτοῦ δόξαν ἐμφαίνειν αὖθις, καὶ τὰ συγγράμματα. λέγει παγαρωῦ γεγονεῖς. Ἀλλ' ὅρα δὴ καὶ τὰ πλείω καὶ μείζω φησὶ τῆς ἀστραπῆς ἐξῆς, ὅπερ καὶ τὴν μεταμόρφωσιν τοιοῦτον, χέσιν ἔσαν καὶ μεταμορφοῦντος θεοῦ λόγου, καὶ μεταποιοῦντος εἰς λαμπρότητα πρόσγε τὸ μεταμορφούμενον καὶ μεταποιούμενον σῶμα τὴν μορφὴν, θεότητα καὶ αὐτὴν ἰδίαν ἐδογμάτισε νέαν, ἄκλινόν τε καὶ τῆς θείας οὐσίας ἑτέραν. δέον, εἰ μὴ τῆς θείας οὐσίας ἕτερον εἴη τὸ φῶς ἐκεῖνο καὶ ὑφειμένον, μὴ εἶναι λέγειν θεότητα ἄκλινον. εἰ δ' οὐχ ἕτερον, αὐτὴν εἶναι λέγειν λοιπὸν τὴν θείαν οὐσίαν, ἀπορρήτοις τρόποις πρὸς δεικνυθεῖσαν, ἀλλ' αὐτὸς οὐκ οἶδεν τὰ αὐτὰ μὴ τοῖς εἰκονομάχοις καὶ αὐτὸς βεβλασφημηκὼς δηπαν, πρὸς δὲ μεῖζον πολλῷ τῆς ἀστραπῆς καὶ τὸ εἰωθὸς αὐτῷ τὴν ὑπερβολὴν ἐξενηνοχὼς; ὡς δὴ οὐχ ἥσεται προεῖδοσιν ἡμῖν. τὴν σωθὴν συνεφανίαν ὁ γεγονεῖς καὶ νῦν ἀναμίξας τῇ σωτείκῳ πάλαι κακοδοξίᾳ καὶ βλασφημίᾳ, τὴν ἑαυτοῦ λόγον καθ' ἡμῶν καὶ αὖθις ὁπλίζειν δοκεῖ. καὶ τὸ μὲν τῆς συνεφανίας τε καὶ ψεύδους, δῆλον δῆλον αὐτόθεν. τίς γὰρ ἡμῶν εἴπε τοιοῦτον τῆς μεταμορφώσεως ὡς αὐτός φησι θεότητα ἄκλινον ἰδίαν. καίτοιγε πολλὰ τοῦτο καὶ φθάσαντες ἡμεῖς ἤδη τὰ τῆς ἱερῶν λέξιν ἐξεθέμεθα τόμων, τοῦτο καθ' ἡμᾶς φημὶ τοῦτο, καὶ δὴ καὶ ἐν τοῖς πρόσθεν οἰκείαν ἐν τῷ θεοῦ σκηνήσαι πάλαι καλῶς ἐξενηνεγμένον, ὅσα δηλαδὴ καὶ ὁ τόμος οἰκείων ἐμνήσθη τῆς ἡμετέρας σωσόδου.

Λεγέτω γεγονεῖς παγαρωῦ, πόθεν τῶν τόμων οἷς ἀνέπλεγν αὐτὸς πρεσποιεῖται, λεγόντων ἤκουσε θεότητα τὴν μεταμόρφωσιν εἶναι καθ' ἑαυτὴν ὑφεστηκυῖαν ἰδίᾳ κεχωρισμένην τῆς θείας φύσεως. ἅπερ καὶ νῦν τὴν ἐγκέφαλον βασανισθεὶς ὁ φιλόσοφος, οὐκ οἶδεν οὐδ' ὅ τι λέγει καὶ γράφει. καθάπερ δὴ τὴν ἡμετέρας σκηνῆς τότε σωσόδου πρὸς τῶν ὁμοδόξων πρεσβευθεὶς εἰς τοὺς καθ' ἡμῶν τε, καὶ τὴν ὀρθῆς δόξης λόγους, σκάμμα πρὸς ἀληθῶν δὴ μακρὸν, καὶ ψελλίζων ἀβασάνιστα, καὶ κεχεδὸν ἄναρθρα καὶ ἀσυνέτα πᾶσιν ὁμοῦ τοῖς συνελεγμένοις, ἡνίκα καὶ τὸ θαβώρειον ὄρος ἄκρον λέγειν ἡμᾶς δῆθεν εἰπών, εἰς τὴν κατ' αὐτὸν κεκίνηκε γέλωτα, πάντας ὁμοῦ κεχεδὸν τοὺς τῇ συνόδῳ τότε παρόντας. ἀλλὰ τὸ μὲν ψεῦδος, καὶ ἡ καθ' ἡμῶν συνεφανία, τοιαύτη, μικρῷ δὲ λόγῳ προϊόντος αὐτῷ καθάπερ ἤκουσμεν, καὶ τὴν τοῦ δεσποτικοῦ φωτὸς βλασφημίαν ἀνακαλύπτει. λέγων, ὡς εἰμὶ τῆς θείας οὐσίας διαφέρον εἴη καὶ ὑφειμένον, μὴ εἶναι λέγειν αὐτὸ θεότητα, μηδὲ ἄκλινον. εἰδὲ τῆς θείας οὐσίας οὐχ ἕτερον, αὐτὴν εἶναι λέγει λοιπὸν τὴν θείαν οὐσίαν, ἀπορρήτοις τρόποις πρὸς δεικνυθεῖσαν. ὡς εἶναι καὶ τοῦτον δὴ τὸν κενὸν

τὸν κενὸν θεολόγον καὶ αὐτοχειροτόνητον διδάσκαλον τῶν θείων δογμάτων, τὸν τῆς θεότητος ἀπρόσιτον τοῦτο φῶς, τὴν φυσικὴν καὶ ἀχώριστον τοῦ θεοῦ δόξαν, ἢ κλίσμα καὶ φάσμα καὶ ἴνδαλμα, ὃ δὴ κατὰ τὴν σωσόδου τότε σωγε τῇ αὐτῇ συμμορείᾳ διαρρήδην εἰπόντες ἐάλωσαν, ἢ τὴν οὐσίαν αὐτὴν τοῦ θεοῦ. τοῦτο καὶ τὸ τῆς αἱρέσεως κεφάλαιον ἄνωθεν, καὶ ἔστο διαδεξάμενος ὁ φιλόσοφος παρὰ τῆς αὐτοῦ μυσταγωγῶν καὶ πατέρων τῆς πλάνης, τὴν οὐσίαν αὐτὴν εἶναι διδάσκει τοῦ θεοῦ. τὸ τοῖς ἁγίοις ἀπόρρητοις τρόποις ὁρώμενον θεῖον φῶς. ὁρατὴν ὁπωσπώποτε τὴν οὐσίαν καὶ θεοῦ, τολμηρᾷ καὶ δαιμονιώδει γλώσσῃ τε καὶ χειρὶ λέγων καὶ γράφων, ὁ τοῖς εἰκονομάχοις ἡμῖν καὶ τὴν ἐκείνων δυσσέβειαν, καθαπερεῖπεν ψελλιζομένοις παμπόλυ μορμολύκειον δηπεῖν. Ἀλλὰ πρὸς εἰς ἐκείνους ἡμᾶς ἐμβαλεῖν τοὺς λόγους καὶ τὴν αὐτοῦ τε καὶ κείνων ἀδολεσχίαν. ἀκούσωμεν καὶ τῶν ἑξῆς αὐτοῦ λόγων, καὶ ἵνα φησὶν αὐτὸς εἶναι τὴν μεταμόρφωσιν, τῆς καὶ καὶ τοῦ θείου φωτὸς ἀφέμενος πρὸς βραχὺ βλασφημίας, δῆπτὴν μεταμόρφωσιν καὶ πάλιν ἐπαίνεσι. μᾶλλον δὲ κατ' αὐτῆς ἐκείνης, καὶ τῶν περὶ αὐτῆς ἱερῶν λόγων, μηδὲ εἶναι ταύτην μηδὲ γνωρισθῆναι κακῶς σωσάγων χεδὸν, ἐξ ὧν αὐτὸς λέγει. ἐπάγει καὶ τὰ ἑτῶσι. νῦν δ' ἐξεπαστέον τί ἐστι μορφὴ, καὶ τί τὸ γένος αὐτῆς. φωνὴ τὸ ὁμώνυμος ἔσα ἡ μορφὴ, δῆπτὴ μὲν θεοῦ λεγομένη, ἑαυτὸν δυνάμενη τῇ οὐσίᾳ, καθὰ καὶ τοῖς θείοις τῆς ἐκκλησίας φωστῆρσι νενομοθέτηται. Ἐπὶ γεμὶν τῶν ἀθέτων μορφή ἐστι τὸ πρὸς τὴν δῆπτὴν φάνταν ποιὸν τύπωμα. πρὸς ὃ βλέποντες ἀμορφόνγε λέγομεν, καὶ δύσμορφον τὸ ὑποκείμενον ζῶον τυχὸν, συμβεβηκὸς γάρ ἐστιν ἐν ὑποκειμένῳ τινὶ θεωρούμενον ἡμορφή. μένει δὲ ἔχουσα τὴν ποιότητα, τέταρτον κατὰ διαίρεσιν εἶδος ἀριθμεῖται ταύτης, ἐπεὶ καὶ ἡ κίνησις συμβεβηκὸς ἔσα καὶ αὕτη, θεωρεῖται μὲν καὶ ἐν οὐσίᾳ καὶ ποσῷ καὶ τόπῳ, θεωρεῖται δὲ, μᾶλλον καὶ τῇ ποιότητι, τὸ πολυειδὲς ἐργαζομένη τῆς ἀλλοιώσεως. ἤδεώς αὖ ἐροίμιν ἔγωγε πολλαμοῦ, τὰ αὖ εἶναι νοεῖν τὴν μεταμόρφωσιν. οὐδὲν γὰρ ἡ λέξις ἕτερον παντὸς δηλοῖ, ἢ μορφῆς ἀλλοίωσιν καὶ μεταποίησιν. εἰ μὲν οὖν τῆς οὐσίας λέγοι τῆς θείας, τὰ αὖ ἀσεβέστερον εἴη τοῦ μεταποιοῦντος λέγοντος τὴν δῆπτὴν τοῦ θείου ὅρους μεταμόρφωσιν τοῦ χριστοῦ, καὶ δυοῖν τῶν ἀποστατῶν θάτερον παντὸς εἰσάγοντος. ἢ τῆς θείας οὐσίας τὸ ἀναλλοίωτον δηλαδὴ καθαιροῦντος εἰς τὸ ὑφειμένον, καὶ διάφορον ταύτης, ἢ διαιροῦντος ἐξ ἀμαθοῦς, καὶ κακοτρόπου γνώμης εἰς δύο θεοτήτων ἀκτίσιν διχοτομήματα, τὴν ἄκλινόν τε, καὶ ἀμερῆ καὶ ἁπλῆ, καὶ τὴν μὲν λέγοντος ὁρατὴν. τὴν δ' ἄορατον. καὶ τὴν μὲν μεθεκτὴν, τὴν δ' ἀμέθεκτον. καὶ τὴν μὲν ὑφειμένην, τὴν δ' ὑπερκειμένην, ὃ καὶ τὴν τοῦ εἰκονομάχου ὑπερβέβηκεν αἵρεσιν, ὡς εἰρήσεται πολυπλατύτερον. εἰ δ' ἐξ ὅλων ὅλη μεταβεβλῆσθαι φάσκει τὴν δὲ λόγῳ μορφῶν κατ' αὐτὸς ἀκριβῶς εἰπεῖν τοὺς εἰκονομάχους δῆπτὴν φῶς ἄρρητόν τε καὶ ἄκλινον, καὶ θεότητα ξένην, ζητητέον, πῶς τὸ κλῖνον μεταχεχώρηκεν ἑαυτοῦ πρὸς τὸ ἄκλινον, καὶ τὸ ἠργμένον πρὸς τὸ ἄναρχον, καὶ τὸ χρονικὸν πρὸς τὸ ἄχρονον, καὶ τὸ πεπερασμένον πρὸς τὸ ἄπειρον; Πάλιν ὁ τῆς μὲν εὐαγγελικῆς φιλοσοφίας ἀποστὸς φιλόσοφος ἐπὶ, τῇ δὲ ὀνόματος ἐναμβρωσάμενος δῆπεῖμη, καὶ τούτῳ μετ' ἐκείνης ἀπωλέσας ἐγκαταλείψει δικαίᾳ θεοῦ, δῆπτὰς ὁμωνυμίας αὐτοῦ, καὶ τὰς διαιρέσεις ὥσπερ δὴ καὶ τοῖς φθάσαν χωρεῖ, μὴ εἰδὼς ἅπερ λέγει. πρὸς φῆς πρὸ-

φῆς προσθέμενος ἐξετάσαι, καὶ εἰπεῖν ὡς αὐτός φησι περὶ τοῦ νοῦ αὐτῆς. καὶ φωνὴν ὁμώνυμον αὐτὴν καλέσας, ὅπερ μὴ Θεὸν φησιν αὐτὴν λεγομένην, ταυτὸν δύναται τῇ οὐσίᾳ, καὶ περὶ νομοθεσίαν τῆς τοῦ σωκλησίας φωσήρων. ὅπερ ὑπὸ τῶν αἱρετικῶν μορφὴν εἶναι τὸν περὶ τὴν ὑπόφασιν ποιὸν τύπωμα. Τί δὲ ὁ φιλόσοφος, πρὸς ὁποῖον εἴπωμεν αὖ. ἐγὼ καὶ ἡ ἀνθρώπου μορφὴ οὐσία ἀνθρώπου ἐστὶν ὥσπερ ὅπερ καὶ ἡ τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἡ τοῦ προσώπου μόνον ἰδέα, καὶ τὸ περὶ τὴν ὑπόφασιν ποιὸν τύπωμα τοῦτό ἐστι τοῦ ἀνθρώπου μορφή; καὶ πῶς ὁ μὴ τὴν σοφίαν τοῦ λόγου λαλῶν, ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ σοφίαν ἐν μυστηρίῳ τοῦ ἀποκεκρυμμένην, ἣν προώρισεν ὁ Θεὸς πρὸ τῶν αἰώνων, πῶς οὐκ ἔστι ὁ ἀληθινὸς φιλόσοφος καὶ σοφὸς τὰ περὶ τοῦ οἰκονομίας φιλοσοφῶν τοῦ Χριστοῦ, ὃς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων φησὶν, οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ, ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκένωσε, μορφὴν δούλου λαβών. ἢ τὴν τοῦ προσώπου μορφὴν μόνην, καὶ τὸ περὶ τοῦ ὑποφαίνειν ποιὸν τύπωμα, κατὰ σὲ καὶ οὗτος ἀπελήφεναι τοῦ δούλου φησὶ τοῦ Χριστὸν, ἀλλ' οὐχὶ τέλειον τοῦ Ἀδάμ, σάρκα φημὶ καὶ ψυχὴν καὶ νοῦν. τὸ δὲ ἄρα τῶν δυσεβῶν οὐδὸ δοῦρο πεπόλμηκε μηδενὶ. οὐδὲ τοῦ ἤκουσέ ποτε. Ἄνουν μὴν καὶ ἄψυχον οἱ περὶ τοῦ σύρον ὑπολινάριον ἀναλαβεῖν κακῶς εἶπον τοῦ Χριστὸν σάρκα. ὡς δὴ τοῦ θεότητος ἀπὸ ψυχῆς λογικῆς αὐτῷ. τὸ δὲ προσώπου μορφὴν μόνην ἀνθρώπου, καὶ τὸ περὶ τὴν ὑποφαίνειν ποιὸν τύπωμα μόνον ἀναλαβεῖν τοῦ Χριστὸν, οὐκ οἶδ' εἴπερ τῶν πάντων ἐνεθυμήθη πολὺ σοῦ. διὸ καὶ Ἰωάννης ὁ τὴν γλῶτταν χρυσοῦς τοῦ προῤῥηθεῖσαν ὑποστολικὴν ἐξηγούμενος ῥῆσιν, καὶ πρός τινας ἀρχαίους αἱρετικοὺς μάρκελλόν τε, καὶ φωτεινὸν, καὶ σωφρόνιον τὸν λόγον ποιούμενος, οὐχὶ τὴν ὑπόστασιν τοῦ Θεοῦ λόγου, τὴν δ' ἐνέργειαν μόνην ἑνωθῆναι σαρκὶ λέγοντας, πῶς φησι λέγεις, ὅπ ἐνέργειαν; μορφὴν τοῦ Θεοῦ φησὶ, μορφὴν δούλου ἔλαβεν. ἡ μορφὴ τοῦ δούλου ἐνέργεια δούλου ἐστὶν, ἡ φύσις δούλου; πάντως δήπου φύσις δούλου, οὐκοῦν καὶ ἡ μορφὴ τοῦ Θεοῦ, Θεοῦ φύσις. οὐκ ἄρα ἐνέργεια. καὶ ὁ μὴ τὸν οἰκουμένης διδάσκαλος οὗτος καθάπερ ἀκούεις, ὡς ὁμολογούμενον καὶ τοῖς ἀντιλέγουσι τῷ τὸν δυσεβείας λόγῳ τοῦτο λαμβάνων, ὅπ ἡ μορφὴ τοῦ δούλου φύσις δούλου, διὰ τοῦτο καὶ τὸ παρ' ἐκείνων ἀντιλεγόμενον ὑποδείκνυσιν, ὅπ εἰ τοῦτο, οὐκοῦν ὡσαύτως κἀκεῖνο, ὅπ καὶ ἡ μορφὴ τοῦ Θεοῦ φύσις Θεοῦ. μορφὴ τοῦ Θεοῦ φησι, μορφὴν δούλου ἔλαβεν. ὁ τῷ πᾶσι ὑποστολικοῖς καὶ παλαιοῖς διδασκαλίας ἀπικείμενος ἐστὶ γεηγορᾶς πανταχοῦ. ὅπ μὴν Θεοῦ ταυτό φησιν ἡ οὐσία δοῦναι τῇ μορφῇ, ἐπ' ἀνθρώπων ὁ ἀδαμῶς. ἀλλὰ μορφὴ φησιν ἐστὶν ἐπ' αὐτῶν, τὸ περὶ τὴν ὑποφαίνειν ποιὸν τύπωμα μόνον. καὶ τοὺς τοῦ οἰκουμένης διδασκάλους οἰόμενος ἔχειν μεθ' ἑαυτοῦ, οἷς ἐν ἅπασι πολεμεῖ. Ἐπεὶ οὖν ὁ Χριστὸς μορφὴν ἀναλαβὼν δούλου, οὐ τὴν τοῦ προσώπου μορφὴν ἀνέλαβε μόνην, τοῦτο τοῦ φασματωδέστερον καὶ τερατωδέστερον ἂν εἴη καὶ μόνον ἐννοῆσαι, ἀλλὰ τελείαν ἀνέλαβεν ἐν ἰδίᾳ ὑποστάσει τὴν τοῦ ἀνθρώπου φύσιν, τελείαν αὐτὴν καὶ μετεμόρφωσεν ἐν ἑαυτῷ, τῷ τοῦ οἰκείας θεότητος καταλαμπρυνάσας φωτί. τὸν ἀμαυρωθεῖσαν καὶ τοῦ ἐν Ἀδὰμ φύσιν πρὸς Χριστὸν φησιν ὁ τοῦ οἰκουμένης σοφὸς μελῳδὸς, μεταμορφωθεὶς, ἀπαστράψας πάλιν πεποίηκας. μεταστοιχειώσας αὐτὴν εἰς τὴν τοῦ θεότητος δόξαν τε καὶ λαμπρότητα. ὅδὴ καὶ πλατύτερον προϊόντος ἡμῖν τοῦ λόγου, διὰ τῶν αὐτῶν θεολόγων δειχθήσεται. Οὕτω μὴν οὖν ἡ περὶ μορφῆς ἐξέ-

φῆς ἐξέτασις, καὶ τὰ ὁμώνυμα τοῦ φιλοσόφου ὡς ψεύδηται καὶ ἀνυπόστατα, διαῤῥυέντα καὶ αὖθις ὀίχεται. ἴδωμεν δὲ καὶ τὰς ἐξῆς περὶ τοῦ μεταμορφώσεως διαιρέσεις καὶ πεύσεις αὐτοῦ, καὶ οἷς αὐτὸς τὴν θείαν ἀγνέμενος χριστοῦ μεταμόρφωσιν, ἔπειτα δυσσέβειαν ἡμῖν ἐγκαλεῖ, καὶ τὴν περὶ εἰκονομάχους ὡς αὐτὸς φησι συμφωνίαν.

Ἡδέως αὖ φησιν ἐρώμην ἔγωγε παλαμᾶν, τὰ αὖ εἶναι νοείν τοῦ μεταμόρφωσιν. οὐδὲν γὰρ ἡ λέξις ἕτερον δηλοῖ, ἢ μορφῆς ἀλλοίωσιν καὶ μεταποίησιν. εἰ μὴν οὖν τοῦ οὐσίας λέγει τῆς θείας, τὰ αὖ ἀσεβέστερον εἴη τοῦ μετοιστῶν λέγοντος τὴν ὑπὲρ τοῦ θείου ὄρους μεταμόρφωσιν τοῦ χριστοῦ. εἰ δ' ἐξ ὅλων ὅλην μεταβεβλῆσθαι φάσκει τοῦ δούλου μορφὴν κατ' αὐτὸς ἀκριβῶς εἰπεῖν τοὺς εἰκονομάχους ὑπὲρ φῶς ἀῤῥητόντε, καὶ θεότητα ξένην. ζητητέον φησὶ, πῶς τὸ κτίστον μετακεχώρηκεν ἑαυτοῦ πρὸς τὸ ἄκτιστον, καὶ τὸ ἠργμένον πρὸς τὸ ἀνάρχον, καὶ τὸ χρονικὸν πρὸς τὸ ἄχρονον, καὶ τὸ πεπερασμένον πρὸς τὸ ἄπειρον. ἡμεῖς δὲ πρὸς τὸ ψεῦδος αὐτοῦ τοῦ διαιρέσεως, καὶ τοῦ ἀσυλλογίστου τούτου ἐξελέγξαι συλλογισμοῦ, οὕτως ἀντερωτήσωμεν τὸν φιλόσοφον, αὐτὰ φημι ταῦτα λαβόντες τὰ σκέμματα καθ' ἡμῶν λήμματα.

Καὶ εἰ οὐδὲν ἕτερον ἡ μεταμόρφωσίς ἐστιν ὡς αὐτὸς φῆς, ἢ μορφῆς ἀλλοίωσις καὶ μεταποίησις, καὶ τὸ μὴν τὴν ἀναλλοίωτον τοῦ Θεοῦ οὐσίαν ἠλλοιῶσθαι λέγειν, ὡς καὶ αὐτὸς λέγει πᾶσαν ἀσέβειαν ὑπερβέβηκε, τὸ δ' αὖ ὅλων ἐξ ὅλου μεταβεβλῆσθαι φάσκειν τὴν τοῦ δούλου μορφὴν ὑπὲρ φῶς ἀῤῥητόντε. καὶ ἄκτιστον, καὶ θεότητα ξένην τῶν δυσεβῶν εἰκονομάχων ἐστὶν ἴδιον, τρίτον λοιπὸν λείπεται καὶ ἀσεβὲς καὶ πᾶσαν ἀνάγκην ὡς αὐτὸς δήπου σωφρὼν διαῤῥῶν, τὸ λέγειν μηδαμῶς ὑπὲρ τοῦ ὄρους γεγενῆσθαι τοῦ μεταμόρφωσιν τοῦ χριστοῦ, ἵνα μὴ θατέρα τῶν εἰρημένων ἀσεβειῶν ἐξ ἀνάγκης περιπέσῃ πᾶς ὁ γεγενῆσθαι λέγων τὴν μεταμόρφωσιν. Λέγομεν οὖν ταύτην οὐχ ἁπλῶς ἡμεῖς, οὐδὲ ἡ παγκόσμιος ἐκκλησία χριστοῦ. ἀλλ' διαγγελιστῶν καὶ ἀποστόλων χορὸς, οὐ σεσοφισμένοις μύθοις ἐξακολουθήσαντες, ὅφησιν ὁ μακάριος πέτρος, ἀλλ' ἐπόπται γενηθέντες τοῦ αὐτοῦ μεγαλειότητος, καὶ τοῦ παντοκράτορος φωνῆς τε καὶ μαρτυρίας αὐτόκοοι, σὺν αὐτῷ φησιν ὄντες ἐν τῷ ὄρει τῷ ἁγίῳ. μᾶλλον δὲ καὶ χριστὸς αὐτὸς ἐκείνος πρὸ τούτων ὁ μεταμορφωθεὶς, ὃς καὶ βασιλείαν ἑαυτοῦτε καὶ τοῦ πατρὸς τὸ μέγα καὶ ὑπερφυὲς τῆς μεταμορφώσεως τοῦτο μυστήριον. τοῖς μαθηταῖς ἔφη προλέγων. Ὁ δὲ γεηγορᾶς ἐπειδή φησιν ἡ μεταμόρφωσις οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν, ἢ μορφῆς ἀλλοίωσις καὶ μεταποίησις, τὸ δὲ, ἢ τὴν θείαν οὐσίαν, ἢ τὴν ἀνθρωπείαν τοῦ χριστοῦ λέγειν μεταπεποιῆσθαι, ἑκάτερον ἀσεβές, τὸ λειπόμενον ὁ βουλόμενος σωφρονείτω καὶ γεηγορᾶν. ὅπ καὶ πᾶσαν ἀνάγκην οὐ μετεμορφώθη χριστὸς. Τοιαῦτα τὰ τοῦ λογικῆς ὑπερήμης, καὶ τῶν διαιρέσεων, καὶ τοῦ συλλογισμῶν τοῦ σοφοῦ γεηγορᾶ. οἷς ἐγκαυχώμενος αὐτὸς, ἀμαθίαν καὶ ἀγροικίαν τοῖς τοῦ εὐαγγελίου μυσταγωγοῖς τε, καὶ μύσταις διὰ παντὸς ἐγκαλεῖ τοῦ βιβλίου. Οὕτω φανερῶς ἀνικείμενον ἑαυτὸν δείκνυσιν εὐαγγελιστοῦς τε καὶ ἀποστόλους. καὶ αὐτῇ δέ φημι τῇ ἐνυποστάτῳ θεοῦ σοφίᾳ. τῷ πάντων κοινῷ διδασκάλῳ καὶ δεσπότῃ χριστῷ. ὁ τῶν θείων γραφῶν ἄγνοιαν καὶ τὴν ἀμαθίαν πυκνὰ προφέρων ἡμῖν. Πρώτιστα μὴν οὖν ἔπω τοῖς γράμμασιν ἐντετυχηκότες αὐτοῦ πρὸς τὸν βίον. πολλῶν τινων τῶν ὑμετέρων ἐκείνῳ λεγόντων ἠκούομεν, ὡς ἄρα διδάσκει γεηγορᾶς περὶ τοῦ μεταμορφώσεως θείου φωτὸς, ὅπ ἡμῖν οὐχ ὑφέρθη, τοῖς ἀποστόλοις ἐκεῖνο, θεῖον

θεῖον καὶ ἀκίνητόν ἐστιν εἰδ' ὀρατὸν ὀκείνοις ὁπωσδήποτε γέγονεν, ἐξ ἀνάγκης τοῖς κόσμασιν ὀκεῖνο συναριθμήσομεν. ὀκατέρωθεν ἀνταλέγων τῷ Εὐαγγελίῳ Χριστοῦ, καὶ ὁρατθῆναι τοῖς Ἀποστόλοις θεία δηλονότι δυνάμει διδάσκοντα. τὴν Βασιλείαν Ἀποκαλοῦντι Θεοῦ, ἣν οὐ θέμις λέγειν ἀπὸ χρόνου τε καὶ αἰώνων φθαρήναι, καὶ τὰς ἱερὰς τῶν θεολόγων φωνάς. Ὥσπερ οὖν καὶ λόγος ἡμῖν ἐν δυσὶ βιβλίοις καταδυνάμιν ἐξεδόθη τοῦ νικᾶν. νυνὶ δὲ τοῖς συγγράμμασι τούτοις ἐντυγχανόντες ὀκείνοις, μηδὲ τὴν ἀρχὴν γεγονέναι τοῦ Χριστοῦ μεταμόρφωσιν, διὰ συλλογισμῶν τε, καὶ διαιρέσεων ὡς μὴ ὤφελεν ὁρῶμεν αὐτὸν ἀθέως κατασκευάζοντα. Ἀλλὰ πρὸς ὀκεῖνον ἐπανέλθωμεν αὖθις, καὶ τὴν περὶ μορφῆς καὶ μεταμορφώσεως ὀκείνου συλλογισμόν. Προϋπέθετο τοίνυν ὁ φιλόσοφος καθάπερ ἠκούσαμεν ἤδη τὴν μορφὴν αὐτοῦ καὶ τὸ ταύτης ἐξεταζόντες γένος, ὡς δὴ μὲν θεοῦ λεγομένη, ταυτὸν δυνάσθαι τῇ οὐσίᾳ. δὴ δὲ τῶν ἀληθῶν, μορφήεστι τὸ περὶ τὴν ὑπεφάνειαν ποιὸν τύπωμα. δέον οὖν τὰς ὀικείας αὐτὸν λαβόντα πρότασεις καθὰ δέπει καὶ προϋπέθετο, καὶ τὴν μέσον ὅρον αὐτῆς δεδωκότα κοινὸν καὶ τοὺς συλλογιστικοὺς αὐτοῦ νόμους, ὅτως ἐπαγαγεῖν ἀληθὲς καὶ τὸ ὀκεῖθεν συμπέρασμα. ὅπ ὁ μεταμόρφωσιν τοῦ Χριστοῦ λέγων, ἐξ ἀνάγκης τὴν ἀνθρωπείας ἀλλοίωσιν λέγει μορφῆς, ταύτης καὶ γὰρ τὸ τρεπτὸν καὶ φύσιν, ἀλλ' οὐκ ὀκείνης. ὁ δ' ἐπεὶ τὸ συμπέρασμα τοῦτο πρὸς ἡμῶν, ἀλλ' οὐ καθ' ἡμῶν ὀκβαῖνον κατεῖδε, τοῦ γέλωτος καὶ τὴν ὀκεῖθεν αἰσχύνης ὀλίγα φρονήσας, ἵνα συκοφαντήσῃ μόνον καὶ ὑβρίσῃ σωθῆς, ὅρα πῶς αἰσχρὰ καὶ καταγέλαστα συλλογίζεται. μορφὴ φησιν ἐπὶ μὲν τὴν θεότητος τοῦ Χριστοῦ τὴν οὐσίαν σημαίνει, ἐπὶ δὲ τὴν ἀνθρωπότητος τὸ περὶ τὴν ὄψιν ποιὸν τύπωμα. ὁ ἄρα λέγων μεταμόρφωσιν ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ, τὴν οὐσίας αὐτοῦ λέγει τροπὴν καὶ ἀλλοίωσιν, εἴτε τῆς θείας, εἴτε τῆς ἀνθρωπείας. οὐ τί ἂν φησιν ἀσεβέστερον γένοιτο; ὅτως οὐκ εὐαγγελιστῶντε καὶ Ἀποστόλων μόνον καὶ αὐτοῦ καταψεύδεται χρηγορεῖς τοῦ Χριστοῦ. τὸ πᾶσιν ὁμοῦ σκοφαντῶν ὑβρίζει τὴν ὀκκλησίαν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς κάτω ταύτης καὶ δήλης σοφίας, ἐφ' ᾗ μέγα φρονεῖ, φανερῶς ὅτω καὶ δίχα πάντοτε ἐρευθήματος καταψεύδεται, οὐκ ἀμαθῶς αὐ εἴποιμι μᾶλλον, ἢ φθόνῳ καὶ μανίας ὑπερβολῇ, ὑφ' ὧν ἄρα καὶ βλαπτόμενος καὶ πεφυκὼς κακῶς ὀκτρεμαεῖς, δι' ὑπερβολὴν ἀπονοίας, τὰ καταγέλαστα ταυτὶ τοῦ αἰσίας ἀποφθέγγεται ῥήματα. δι' ἃ δήπου τοὺς εἰκονομάχους ἡμῖν, τὴν ὀκείνων χειρομάχον αἵρεσιν ἀπεσείη, καὶ τὴν θαυμαστὸν ὁμολογητὴν, καὶ μάρτυρα τοῦ ἀληθείας ἐπεισάγει τῷ λόγῳ θεόδωρον, διὰ πολλῶντε καὶ καλῶν λόγων τὴν ὀκείνων δυσσέβειαν ἐξελέγχοντα, καὶ δεικνύντα τὴν ἀνθρωπείαν τοῦ Χριστοῦ φύσιν, παύτα μὲν τὰ φυσικὰ τῆς θεότητος πεπλυτηκυῖαν αὐχήματα, διὰ τὴν καθ' ὑπόστασιν τῆς θεότητος ἀχώριστον ἕνωσιν, οὐκ ὀκτοῦσαν δὲ ἑαυτῆς, οὐ δ' εἰς θεότητα μεταποιηθεῖσαν, ὅτε τὴν θείαν φημὶ φύσιν, ὅτε τινὰ ταύτης ἑτέραν καὶ κεχωρισμένην, τίς γὰρ ἂν καὶ εἴη ὀκείνη; ἀλλὰ καὶ μὴ τὴν θεότητος χρίσιν καὶ τὸ ὁμόθεον, ἀνθρώπου μένουσαν φύσιν. διὸ καὶ πρὸς τὴν δυσσεβείας ὀκείνης προσηκόντα τὴν ὑπὲρ τοῦτον ὁ θεωνᾶς ποιεῖται λόγον, καθὰ καὶ χρηγορεῖς αὐτὸς ἐν τοῖς ὀικείοις διέξεισι γράμμασι, καὶ καταπαμψεύδεται φησιν ἀσεβεῖς ἐπὶ φῶς ἄῤῥητον καὶ ἀπεκδίηγητον, καὶ τῷ θεῷ λόγῳ πρέπον, τὴν οὐσίαν μεταβεβλῆσθαι μορφὴν ἐν τῷ ὄρει. Ἀκούσας χρη-

γορᾶ τὴν εἰκονομάχου δυσσέβειαν, μᾶλλον δὲ τὰς δυσσεβείας; καὶ μεταβεβλῆσθαι γάρφησιν ἐν τῷ ὄρει τὴν ἀνθρωπείαν τοῦ Χριστοῦ φύσιν, καὶ ἐπὶ φῶς ἰδιοῦπόστατόν τε μεταβεβλῆσθαι. ταύτην φησὶ. καθὰ δὴ καὶ πρωΐων ὁ τὴν ὁμολογίας ἐπωνυμίαν δείξει πλατύτερον, ἀποίαν οὐκ ὑπέρβεβηκεν ἀσέβειαν, ἐπάγει πάλιν. καὶ ὁ μὲν ἀσεβὴς λόγος τοιοῦτος, καὶ οὕτως ἔχων, καὶ τὸ πᾶν αὐτῷ ἐνταῦθα τὴν ἀσεβείας ἐξήρτηται. ὅποι δ' αὐτῷ φέρει τὰ τῆς καινῆς ταύτης διδασκαλίας καὶ τοῦ δόγματος, ὡς ἔνι μάλιστα σωτρωμένα σκεψώμεθα. καὶ ὁ ποῖος δὴ, καὶ ὅσος ὁ τῆς μετεβολῆς πρόσωπος, ὑπισκέψασθαι πειρασώμεθα. Πᾶν τὸ μεταβαλλόμενον ἢ κατ' οὐσίαν μεταβάλλεται, ὃ δὴ περὶ ψύσιν καὶ φθορὰν θεωρεῖται, ἢ κατὰ τὴν ἐν αὐτῷ. καὶ τοῦτο δίχως. ἢ γὰρ καὶ ποσὸν μεταβάλλεται, καθ' ὃ ἡ αὔξησις καὶ ἡ μείωσις δείκνυται, ἢ κατὰ τὸ ποιόν, ἐξ οὗ ἐμφαίνεται ἡ ἀλλοίωσις. εἰ μὲν οὖν καὶ τὸ ποιὸν μεταβέβληται, κεκίνηται μὲν πρὸς ἀλλοίωσιν. ἢ δέ ἐστι μεταχηματισμὸς χαρακτηρόμενον, ἢ καὶ τὴν τοῦ ὑποκειμένου πράγματος ἐξαλλαγὴ, χωρισῶς, ἢ ἀχωρίστως συμβαίνουσα. ἅπερ ἀλλοῖον μὲν, καὶ διάφορον τοῦ πρότερον δείκνυσιν. οὐ μὴν δὲ, ἀλλὰ τὸ ἀλλοιούμενον ἀπεργάζεται. οὐ γὰρ οὐσιωδῶς μετέβαλεν, ἀλλ' ἐκ τοιούδε τὸν αὐτὸν τοιόνδε κατὰ τὸ ποιὸν γενέσθαι πεποίηκε. τοῦτο δ' οὐκ ἔστιν ἐξ ὅλων ὅλον μεταβεβλῆσθαι, τὸ δὲ ὑποκείμενον παντῶς ὑπομένει σωζόμενον. οὐδὲ καὶ τὸ ποσὸν, αὔξησιν ἢ μείωσιν ἐδέξατο. ἀλλ' οὐδὲ ἄλλο τι πρὸς τὸ ἐξ ἀρχῆς ὑπάρξαν ποιεῖ, ἀλλ' ὁπωσοῦν τὸν τοσόνδε καὶ τὸ πηλίκον ἠλέσθαι πεποίηκεν. οὐκοῦν, οὐδὲ καὶ τοῦτον τὸν τρόπον, ἐξ ὅλων ὅλη μεταβέβληται ἡ μορφή. Λείπεται οὖν λέγειν, καθ' αὐτὴν μεταβεβλῆσθαι περὶ τὴν οὐσίαν δηλαδή. ὡς ἀνάγκην εἶναι πᾶσιν ὁπηλίωσεως εἰς φθορὰν, καὶ κατὰ τὸν, εἰς τὸ μηδαμῶς εἶναι κεχωρηκέναι. Ἐξίσης ὁ τῆς ἀσεβείας ὁμολογητὴς τότε πρεσηκόντα τῆς τῶν εἰκονομάχων αἱρέσεως ἀσέβειον ἐξελέγχει, καὶ χρηγορᾶ τουτονί. τὴν μὲν, διὰ τῆς εἰς ἄπειρον ἀπαγωγῆς, οὐμεταμόρφωσιν οὐδὲ περὶ τὸ ποιὸν ἀλλοίωσιν θείαν δείξας αὐτὸν εἰπόντα τὴν τῆς ἀνθρωπείας τοῦ Χριστοῦ φύσεως θέωσιν, ἀλλὰ τῆς οὐσίας αὐτῆς μεταβολὴν, ὡς ἀνάγκην εἶναι πᾶσιν ὁπηλίωσεως εἰς φθορὰν καὶ τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸ μηδαμῶς εἶναι κεχωρηκέναι. τοῦ δὲ χρηγορᾶ τὰς περιπαιμμίας διαιρέσεις, καὶ τοὺς συλλογισμοὺς ἐξελέγχει, ἕτερα μὲν περιϋπολιθεμένου περὶ τε μορφῆς, καὶ μεταμορφώσεως, ἕτερα δὲ σωμάζοντός τε καὶ συμπεραίνοντος. δι' ὧν οὐκ ἡμᾶς ὡς φέρει τοῖς εἰκονομάχοις συμφώνους, ἀλλ' ἑαυτὸν ἀποδείκνυσι, καὶ πολλῷ τὴν δυσσεβείας ὀκείνων χείρω τε φρονοῦντα τε λέγοντα, ὅσῳ κακῶς μὲν ὀκεῖνοι γεγένηνται τὴν μεταμόρφωσιν ἐξειλήφασιν, οὐδ' ἀπαρνεῖται καθάπαξ αὐτὴν ἀσεβῶς, μηδὲ γεγένηται, μηδὲ πεφανερῶσθαι τοῦ Χριστοῦ θεότητα μετὰ ἰδιάων διατεινόμενος ἀπίκρυς, οὐδὴ καὶ φθάσας ὁ λόγος ἔδειξε, τοῦ τῶν χρειανοῦ τε εἰκονομάχου δυσσεβεῖς τοῖς πρεσβαβοῦσιν ἀπαυπενεγκόντος. ὅπ τὴν θνητότητα, καὶ τὴν φθορὰν ἀπεδύσατο τὸ τοῦ Χριστοῦ δηλονότι σῶμα, ὁ τῆς ἀληθείας ὁμολογητὴς καὶ διδάσκαλος, πρόθες εἰβέλει φησὶν, ὅπ τε εἰς τὸ ἄπειρον τὸ ὁρατὸν μέτεσι, τε εἰς τὸ ἄχρονον τὸ ὑπὸ χρόνον, καὶ τὸ κίνητον εἰς τὸ ἄκινητον. καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα αὐτίκα. ἀλλ' οὐ τὴν θνητότητά τις γράφει. οὐδὲ τὴν μεταμορφωσιν αὐτὴν καθ' αὐτὴν. οὐ γὰρ ἄνευ σώματος ὑφ' ἑαυτὴν ποτε θεωρηθήσεται.

ἐπεὶ

ἐπεὶ μηδὲ λυθήσης, ἢ μελανότης ὑποκειμένου δίχα ὑποστῆναι οὐ. ὡς δὴ καὶ μεταβέβληται ἡ μορφὴ σκέπη καὶ τὸ εἰδος εἰς θεότητος φύσιν, ὡς οὕτως νομίζει. καὶ δὴ ἀμήχανον τοῦτο γενέσθαι, ἤδη καὶ πρόσθεν εἴρηται καὶ μαρτυρεῖ ἡ ἀλήθεια αὐτὸ, κἀκεῖνο ὡσαύτως ἐπισκεμμένων τῶν πραγμάτων φύσιν, καὶ τῶν δογμάτων ἡμῶν τὸν ὀρθότητα, τὸ ἀσύγχυτον καὶ ἀνεπίληπτον: ἀλλὰ μεταμεμόρφωται φησὶν ὁ δυσσεβής. καὶ ἀπηθανάτισται, καὶ ἄφθαρτον καὶ ἄκτιστον γέγονεν. 5

Εἶτα μεταμορφωθέν φησιν ὁ διδάσκαλος. καὶ ἀπαθανατισθὲν μεμόρφωκε σῶμα, ἢ δὲ; εἰ μὲν δὴ μεμόρφωκε, μάτην ὁ τοῦ δυσσεβοῦς ὁρᾶται λόγος, καὶ οὐδὲν ἡμῖν πεπόνθαμεν ἔσται. εἰ δὲ μεμόρφωται, ἄρα οὐδ' ἀθανασίαν καὶ ἀφθαρσίαν ἐνδέδυται. Οὐδὲ δὴ εἴχεν εἰς ὃ μεταμορφωθήσεται. Οὐδὲ ἦν, ὃ τὸν Ἀθανασίαν ἐνδύσεται, ὅτι ὄντος ἐν ὧ τοῦτο θεωρηθήσεται. 10

Ἀλλ' ἄτοπον τὸ ἐννοεῖν τοιοῦτο, μᾶλλον δ' ἀδύνατον. Καὶ πάλιν ἀπὸ τοῦ καὶ τὴν μεταμόρφωσιν τρόπον ἀποσεμνύων ὁ δυσσεβὴς δηλονότι τὴν δουλικὴν μορφὴν πλέον ἢ καλῶς εἶχε, καὶ ταύτην ἡμῶν ἢ μηδὲ χρεὼν ἐτέμνεν. καὶ τὴν μεταβολὴν ἐνθεῦθεν καταρξάμενος, πρὸς ἣν τὸν τὴν μορφὴν τὸ εἶδος ἀπεσκευάσθαι λέγει, καὶ μεταβεβλῆσθαι εἰς θεότητα, ὡς καὶ ἐν τοῖς μετέπειτα δηλώσει τὰ παρ' αὐτοῦ σκηπτήμματα τηλαυγέστερον. Καὶ ἔτι μᾶλλον καὶ πρόσθεν ἀπὸ τοῦ τὴν θνητότητα ἀπὸ δεδύσθαι, καὶ τὴν φθορὰν ἀπονίψασθαι, καὶ εἰς τὴν τοῦ θεοῦ δόξαν μετεσκευάσθαι. ἀλλὰ τὸ μὲν φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι δεῖν ἀφθαρσίαν, τὸ θνητὸν ἀθανασίαν, ὁ μέγας μυσταγωγεῖ ἀπόστολος. τὸ δὲ σῶμα ἀσωματότητα ἐνδύσασθαι, ἢ τὸ κτιστὸν γενέσθαι ἄκτιστον, ἢ τὸ πρόσκαιρον εἰς ἀπροσκαιρίαν μεταστήσεσθαι, ἔπω μέχρι καὶ σήμερον ἤκουσα. Ταῦτα καθ' ἡμῶν ὡς ὤετο χρηγορᾶς τοῖς ἑαυτοῦ λόγοις σωράσας τε, καὶ πρόθυμος, ἔλαθεν ὅφασι καθ' ἑαυτὸ κεκινηκὼς τὰ ἀνάγυρον. πρὸς δὲ τὴν θείας μεταμορφώσεως σκέψιν σὺν τοῖς ἱεροῖς θεολόγοις λεγόντων ἡμῶν, ὅτι μεταμορφοῦται Χριστὸς, οὐχ ὅτι ὄντα ἦν προσλαβόμενος, οὐδὲ εἰς ὅπερ ὄντα ἦν μεταβαλλόμενος, ἀλλ' ὅπερ ἦν τοῖς οἰκείοις μαθηταῖς ἐκφαινόμενος, διανοίγων τούτων τὰ ὄμματα, καὶ ὄντα τυφλῶν ἐργαζόμενος βλέπουτας, καὶ ὅπνῳ καθαρᾷ θῆ τὰ τοῖς ἀνθρωπίνοις ἀθέατα ὄμμασι. σῶμα γήϊνον θείαν ἀπαυγάζον λαμπρότητα. σῶμα θνητὸν δόξαν πηγάζον θεότητος. ὁ γὰρ λόγος ἀρξὶ. ἢ ἀρξὶ λόγος ἐγένετο. εἰ καὶ μὴ τὴν οἰκείας ἐξεισήκει ἑκάτερον φύσεως. καὶ πάλιν, τοῦτό φησιν ἑορτάζομεν σήμερον, ἢ τὴν φύσεως θέωσιν. τὸν εἰς τὸ κρεῖττον ἀλλοίωσιν. ἢ δὴ τὰ ὑπὲρ φύσιν τὴν καὶ φύσιν ἔκστασιν καὶ ἀνάβασιν. Καὶ αὖθις. Ὃς δὴ καὶ ὑπερβαλλόντως δὴ τοῦ ὄρους ἐξήστραψεν, οὐ τόπῳ νοούμενος ἑαυτὸ διαυγέστερος ἢ ὑψηλότερος. ἄπαγε. ἀλλ' ὅπερ καὶ πρότερον ἦν. τοῖς τελουμένοις τῶν μαθητῶν, καὶ μυουμένοις τὰ ὑψηλότερα καὶ ἀλήθειαν θεωρούμενος. καὶ ὅπ τὴν κεκρυμμένην ἀστραπὴν ὑπὸ τὴν σάρκα τὴν ἐσπάδουσαν Χριστὸ, καὶ θείας ἀπειρείας ἐν ἀήρῳ ὑπέδειξας ὄρει διεργέτα. Ταῦτα πιγαροῦν, καὶ τὰ πρὸς πλήσια τούτοις μετάγε τὴν θείων ὑμνωδῶν καὶ διδασκάλων τοῦ μυστηρίου λεγόντων ἡμῶν, καὶ πῶν τοῦ δόλου μορφὴν ὑπὸ τὴν θείας μορφῆς τὴν ἀνθρωπείαν οὐσίαν ὑπὸ τὴν οὐσίας δηλαδὴ τοῦ θεοῦ ἐν τῇ μιᾷ τοῦ Χριστοῦ ὑποστάσει οὐ μεταβεβλῆσθαι καὶ μεταποιῆσθαι, δεδοξάσθαι δὲ μᾶλλον καὶ ἠλλοιῶσθαι τὴν ὑπὲρ φύσιν δόξαν τε καὶ ἀλλοίωσιν.

λοίωσιν. Διὰ τῆς φυσικῆς καὶ ἀχωρίστου δόξης καὶ θεότητος ἐκείνης, σαρκὸς φυσικῶς μένουσαν αὐθις, ψυχῇ λογικῇ τε καὶ νοερᾷ καὶ φύσιν ἐψυχωμένην, ὡ θαύματος καὶ γάρ φησιν ὁ αὐτὸς θεολόγος πάντα νοῦν ὑπερβαίνοντος, ὅτι ἔξωθεν ἡ δόξα τῷ σώματι προσεγίνετο, ἀλλ' ἔνδοθεν ὅτι τῆς ἀῤῥήτου λόγου ἐνωμένης αὐτῷ καθ' ὑπόστασιν τοῦ θεοῦ λόγου ὑπερθέου θεότητος, ὁ χρηγορᾶς ὁ δὴ καὶ εἰπὼν ἔφθασε. τὴν μὲν θείαν μορφὴν οὐσίαν προσεπῶν θείαν. τὴν δὲ ἀνθρωπείαν μορφὴν ὅτι οὐσίαν, ἀλλὰ τὸ πρὸς τὴν ὑπεφάνειαν ὡς αὐτὸς ἔφη ποιὸν τύπωμα. εἶτα συλλογισάμενος κακῶς τε καὶ ἀμαθῶς, ἐξ ὧν αὐτὸς ἤκουσα προϋπέθετο, τοιοῦτόμα τῆς μεταμορφώσεως. τὴν μεταμόρφωσιν αὐτὴν δὲ μᾶλλον Χριστοῦ, ἢ τῆς τοῦ θεοῦ φύσεως τροπὴν καὶ μεταβολὴν, ὅτι οἶδα εἰς ὃ τι δυσσεβῶς καὶ ἀθέως εἶναι σωμήγαγεν. ἢ τῆς ἀνθρωπείας φύσεως καὶ τοὺς δυσσεβεῖς εἰκονομάχους, ὅλης ἐξ ὅλου μεταβολὴν. ὡς εἶναι πᾶσιν ἀνάγκην τῷ φιλοσόφῳ, ἐξ ὧν αὐτὸς δῆπου καὶ ὠρέσατο κακῶς καὶ σωμελεγήσατο, ἢ μηδαμῶς γεγῆσθαι τὴν Χριστοῦ μεταμόρφωσιν λέγειν, οὐδυσσεβῶς φημι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀθέως ὁδὴ καὶ πεῦφλον, ἢ τοῦτο φαύλοτατα, θατέρα τὸν τοῦ αὐτοῦ διαιρέσεως δυσσεβείαν ἐξαναγκάσας εἰπεῖν. ἢ τὴν καὶ φύσιν ἀναλλοίωτόν τε καὶ ἄτρεπτον θεὸν, ἀλλοιωτὸν κατασκευάζοντα, καὶ τρεπτὸν καὶ τὴν αὐτὸ συλλογισμὸν, ἢ τὴν ἀνθρωπείαν τοῦ Χριστοῦ φύσιν, ὅλην ἐξ ὅλου μὴ τοῦ δυσσεβοῦς δυσσεβίς, καὶ τὴν εἰκονομάχων μεταβεβλῆσθαι καὶ τραπῆναι κακῶς λέγοντα. τοῦθ' ὅπερ τῇ τοῦ Χριστοῦ σκηνῇ καὶ τῇ τῶν πατέρων ἱερᾷ σωόδῳ, καθαιρεῖ τὸς ἐξεσηκὼς ἑαυτοῦ καὶ μεθύων, μὴ πολλῆς τῆς ἀναισχυντίας τε, καὶ τῆς συκοφαντίας φέρων προσέρριψεν. Εἰ δὲ μορφῆς ἀλλοίωσιν δὴ τὸ λαμπρότερον τοῦ Χριστοῦ μεταμόρφωσιν μεταξὺ τῶν αὐτοῦ λόγων φησὶ χρηγορᾶς, ἐτωσίως τὴν ἑαυτοῦ μύθῳ διδάσκων καὶ λέγων. ὅπ μὴ οἰῶ τοῖς εἰκονομάχοις ἢ τοῦ σωτῆρος μεταμόρφωσις δὴ τοῦ ὄρους, ἐμορφῆς ἀλλοίωσις δὴ τὸ λαμπρότερον ἐνομίθη, ἀλλὰ καὶ τοῦτο. πρῶτον μὲν ἤκισα συνάδοντός ἐστιν ἑαυτῷ. οὐδὲ γὰρ εἶχον ὅλως τι τοιοῦτον οἱ περὶ τὴν μεταμορφώσεως ὅροι, καὶ αἱ διαιρέσεις αὐτοῦ, καὶ οἱ συλλογισμοὶ. ἔπειτα καὶ τὸν δὴ τὸ λαμπρότερον τοῦτον τὸν ἀλλοίωσιν τὴν μορφῆς τοῦ Χριστοῦ, ἢν ὡς μὴ φρονοῦντων τὴν εἰκονομάχων δῆθεν κατηγορεῖ, ὅτι ἀλλοίωσιν τῆς δεξιᾶς τοῦ ὑψίστου, οὐδὲ τῶν καὶ φύσιν δὴ τὰ ὑπὲρ φύσιν ἔκστασιν καὶ ἀνάβασιν, οὐδὲ τὴν φύσεως θέωσιν, τὸν λαμπρότητα τὴν μορφῆς τοῦ Χριστοῦ δοξάζων λέγει. οὐδὲ γὰρ ἔμαθε τὰ τῆς θεολόγων φρονεῖν ἀληθῶς, καὶ λέγειν ἐκεῖνα, ὅπ πεπώκασιν οἱ ἀπόστολοι τῇ δόξῃ τοῦ φωτὸς τοῦ ἡλίου ἀτενίσαι μὴ δυνηθέντες, διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν φῶς ἀπρόσιτον. ἀνέβη γάρ φησιν εἰς τὸ ὄρος ὁ Ἰησοῦς καὶ μετεμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν. πῶς δὲ μετεμορφώθη. παρηνοίξε λέγει ὀλίγον τῆς θεότητος, καὶ ἔδειξεν αὐτοῖς τὴν ἐνοικοῦσαν θεὸν. καὶ ἔλαμψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος. Καὶ πάλιν. Πληροφορῶν μὲν φησιν ὁ Χριστὸς τοὺς ἀποστόλους, ἔδειξεν αὐτοῖς τὴν ἀθεάτου βασιλείας τὴν θεϊκὴν δόξαν, οὐχ ὅσητις ἦν, ἀλλ' ὅσον ἐδύναντο φέρειν ὁ σωματικοὺς ὀφθαλμοὺς περιφέροντες. φειδόμενος δὴ καὶ οὐχὶ φθονῶν. ὅτι ἔδειξεν αὐτοῖς τὴν πᾶσαν δόξαν, ἵνα μὴ σὺν τῇ ὀρείσει καὶ τὸ ζῆν ἀπολέσωσι. καὶ ὅπ Χριστὸς ἀνάγει φησὶ τοὺς μαθητὰς εἰς τὸ ὄρος, τὴν ὑπερκεφάλαιον, πρὸς δὲ δείξων τῆς οἰκείας θεότητος δόξαν τε καὶ λαμπρότητος, εἰς ἣν μικρῷ πρότερον μυστικώτερον, καὶ νῦν

νῶν ἐμφανέστερον διὰ τῆς μεταμορφώσεως αὐτοῦ μετεστοιχείωσε τὴν ἀκήρατον φύσιν, γῆν, καὶ εἰς γῆν ἀπελθόντα. τοῦτο τοίνυν ἑορτάζομεν σήμερον, τὴν τῆς φύσεως θέωσιν, τὴν εἰς τὸ κρεῖττον ἀλλοίωσιν, ἢ δὴ τὰ ὑπὲρ φύσιν τῇ κατὰ φύσιν ἔκστασιν καὶ ἀνάβασιν. Οὐ τούτοις τοίνυν, καὶ τοῖς τοιούτοις δυσεβῶς ὁ φιλόσοφος ἐπεσωάδειν ἐθέλων, μορφῆς ἀλλοίωσιν δὴ τὸ λαμπρότερον εἶπε τὴν μεταμόρφωσιν τοῦ Χριστοῦ, πολλοῦγε καὶ δεῖ. ἀλλ' αὐτὸς μὴ κλίσμα καὶ ἴνδαλμα, σιωγῇ τὴν κατ' αὐτὸν ἑταιρίᾳ φησὶ τὸ θεῖον καὶ ἀπρόσιτον τῆς τοῦ Χριστοῦ μεταμορφώσεως φῶς. τὴν φυσικὴν τῆς θεότητος δόξαν, τὴν κοινὴν βασιλείαν αὐτοῦ τε καὶ τοῦ πατρὸς. Μᾶλλον δὴ καὶ κλίσμα τὸ αὐτὸ καὶ ὐσίαν λέγει θεοῦ. καὶ τούτῳ σωιάδων ἀκινδύνως τῷ οἰκείῳ καθηγεμόνι. συγκαταδικάζει δὴ τοῖς εἰκονομάχοις, ὐδὲ τὴν σωιόδον, καὶ τὴν νῶν ἐκκλησίαν ἀπολῶς μόνον. ἀλλὰ καὶ πάντας ἐμοὺς θεολόγους ἱεροὺς, καὶ πατέρας, τοὺς ἐκείνα θεολογοῦντας πρὸς τοῦ θεῖα καὶ ἀπρόσιτα φωτὸς, καὶ θεότητος καὶ θέωσιν, καὶ φυσικὴν θεοῦ δόξαν, καὶ τὰ τούτοις ἑπόμενα καλοῦντας αὐτὸ. ἐπάγει καὶ φῶς. Τὸ μὲν σωτήριον φησι σῶμα τοῖς εἰκονομάχοις ἐνομίζετο πρὸς τὸ ἄκλιστον μεταβεβλῆσθαι καὶ ἄφθαρτον. τὸ δὲ φανὲν τηνικαῦτα φῶς θεότης ἄκλιστος καὶ ἀκίνητος εἶναι. Τότε μὲν δὴ τοῦ ὄρους, οἷον ἀρχῆς γενομένης τῇ ἀκλινότητι τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἀφθαρσίᾳ, ὡς ἐν ἀρραβῶνος πρόσωπῳ. μετὰ δὲ θάνατον καὶ πρὸς οὐρανοὺς ἀνάβασιν, τελέως ἤδη γενέσθαι καὶ φύσει ἄκλιστον. Καὶ ὅρα τὸν ἐν τοῖς βραχέσι τούτοις ῥήμασι σκολιὸν καὶ ποικίλον τῆς κακοηθείας καὶ τοῦ ψεύδους, καὶ τῆς θεομαχίας αὐτοῦ. ἐγένοντο καὶ οἱ περὶ ταῦτα σοφοί, τὸ δὲ καλὸν ποιῆσαί τε, καὶ εἰπεῖν οὐκ ἔγνωσαν. τὸ μὲν οὖν μεταβεβλῆσθαι καὶ μεταπεποιῆσθαι διὰ τὴν μεταμορφώσεως τοῦ Χριστοῦ σῶμα, πρὸς τὸ ἄφθαρτόν τε καὶ ἄκλιστον πρὸς δυσεβίας, καὶ τῶν εἰκονομάχων λαβὼν, ὅπερ δὲ θεότης καὶ ἄκλιστον τὸ θεῖον τῆς μεταμορφώσεως ἐκείνης φῶς ὡς ἰδίωμα φυσικὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅτε ὑπόστασις καθ' ἑαυτὸ ὅτε ὐσία. ἀλλ' ἐν τῇ ὐσίᾳ μᾶλλον ὡς δόξα φυσικὴ, καὶ λαμπρότης ὁρώμενον τοῦ Θεοῦ.

Ταῦτα τοίνυν ὁ τῆς θεολογίας ἀγῶν ἁρπάσας, καὶ πρὸς ἀρραβῶνα τοῦ πνεύματος τοῦ προφρῆσθαι πρὸς τῶν ἄνωθεν θεολόγων. ὁ τοῦ ὑποστόλου τῶν λαβόντων, καὶ συγκαταμίξας τῇ δυσεβείᾳ τὴν μεγάλην θεολογίαν τοῦ πνεύματος. καὶ συγχέας καὶ συνταράξας, καὶ τὴν τοῦ θεοῦ πνεύματος χάριν, καὶ τοὺς θεομάχους ἰουδαίους πάλαι κατεγνωκὼν εἰς βεελζεβοὺλ, ὅτω τὴν τῆς εἰκονομαχίας αἵρεσιν καὶ τὴν καταδίκην ὡς αὐτὸς εἴπεν τῇ καθ' ἡμᾶς σωιόδῳ, καὶ τῇ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίᾳ δι' ὧν κακῶς τε καὶ ἀμαθῶς σωιήγαγε, πρὸς πεῖραν ἐπιχειρεῖ. ὐ μᾶλλον ἡμῶν, ἢ τῆς θείας γραφῆς, καὶ τὸν ἐκείνην ἐξηπατήτων πάλαι μετὰ τοῦ πνεύματος. τὰ γὰρ αὐτὰ κατηγορῶν. παρ' ὧν δήπου καὶ ἡμεῖς ταῦτα λαβόντες ἔχομεν. ἐπάγει καὶ φῶς ὐτωσίπως ἐκείνα μεταμικρὸν. Πρόσεχε μὴν τὴν θείας εἰκονομαχίας τοῦ παλαμᾶ, ἣν δὴ καὶ τὸν σκοπμώτατον τοῦ παρόντος εἶναι γνώσεις ἀγῶνος, ἔξεστι μὲν καὶ σοὶ δήπου παρεξετάζοντι σωσραῦ, ὡς καὶ αὐτὸς τὰ αὐτὰ τοῖς αὐτοῖς βλασφημεῖ, εἴπερ ὁρᾷ τὰς τῆς κακίας ῥίζας αὐτὰς, καὶ τὴν πρώτην βλάσην. ἔξεστι δ' ὐχ ἧττον συνορᾶν καὶ ὅσην αὐτὸς πεποίηται τὴν προθήκην, βλάσῃ βλάσην ἐφόρων. καὶ ἀνομίαν ἐπενεγκὼν ἀνομία. Ἀρ' ὐχὶ προδήλως ἐνταῦθα γεγονὼς τὴν ἀνομίαν, καὶ τὴν δυσεβείαν καὶ τὸ ἄθεον ὄντως ἐξέρρηξε τοῦ οἰκείου φρονήματος, ἀνομίαν τῶν ἁγίων

θεολόγων προσειπὼν, ῥίζαν κακίας. καὶ βλάσην πονηρὰν δὴ βλάσῃ; ἐκείνα γὰρ ἀπόκρυφα βλασφημεῖ τὴν ἀνομίαν εἶναι καὶ τὴν τῆς κακίας ῥίζαν τε καὶ τὴν βλάσην. ὁ τῆς ἀνομίας τε, καὶ τῆς ἀπωλείας ὄντως υἱὸς, ἀεὶ τῆς φυσικῆς τοῦ Θεοῦ δόξης, τοῦ ἀνάρχου καὶ ἀπροσίτου φωτὸς τῆς τοῦ Χριστοῦ φημι θεότητος. πρὸς τῶν ὑποστολικῶν τε καὶ θεολογικῶν φωνῶν λαβόντες ἡμεῖς ἐκηρύξαμεν. Ἵνα δὴ ταῦτα φῶς φησιν ἡ προδεικθεῖσα θεότης δὴ τοῦ ὄρους τοῖς μαθηταῖς. μικρὸν πρότερον καὶ ὄψεως. καὶ ὅπερ ἦν Χριστὸς μετὰ τοῦ σώματος ὡς ὁ ἐμὸς λόγος. τοιοῦτος δὲ, οἷος ὤφθη τοῖς μαθηταῖς ἐν τῷ ὄρει, ἡ παρεδείχθη, ὑπερνικώσης τὸ σαρκίον τῆς θεότητος. Καὶ εἶδόν φησι τὸν κάλλος αὐτοῦ πέπλος καὶ οἱ υἱοὶ τῆς βροντῆς ἐν τῷ ὄρει ὑπερλάμπον τὴν τοῦ ἡλίου λαμπρότητα, καὶ τὰ προοίμια τῆς ἐνδόξου αὐτοῦ παρουσίας ὀφθαλμοῖς λαβεῖν κατηξιώθησαν. καὶ ὅπερ τὸ ἀπρόσιτον φησι, καὶ ἄχρονον φῶς τὴν οἰκείαν σάρκα μεταμορφῶσαν. τῷ ὑπερβάλλοντι τῆς οἰκείας φωτοβλυσίας ὑπερουσίως ἐλάμπρυνε. τὴν δὲ ἀκτῖνα τῆς ἀμώμου σαρκὸς ἐκείνης φέρειν ὐδυνηθέντες, ἢ ὅν τῆς τοῦ λόγου θεότητος ὃς ἦν σαρκὶ καθ' ὑπόστασιν ἡνωτο. διὰ ταύτης ὑπὲρ φύσιν ἐκήρυξε, πίπτουσιν δὴ πρόσωπον ὡς τοῦ θαύματος. Τί δὴ ὁ λέγων, σήμερον φωτὸς ἀπρόσιτου ἄβυσσος. σήμερον ἄγγελος θείας χύσις ἀπερόρατος ἐν θαβὼρ τῷ ὄρει τοῖς ὑποστόλοις αὐγάζεται. Ἰσοῦς Χριστὸς τὸ φίλον ἐμοὶ καὶ πρόσωπον καὶ ὄνομα; Καὶ μετάπινα. Ἀνάρχως μὲν γὰρ ὁν τοῦ πατρὸς ὁ Χριστὸς γνωνθεὶς, τὴν φυσικὴν ἀκτῖνα ἄναρχον κέκτηται τῆς θεότητος. ἐκ ὕστερον τὸ εἶναι, ὐδ' αὐτὴν τὴν δόξαν προσλαμβανόμενος. ὁν πατρὸς μὲν οὐκ ἄναρχός ἐστιν, ἀλλ' ἄχρονος. καὶ τὴν οἰκείαν κεκτημένος τῆς δόξης λαμπρότητα. καὶ σαρκωθεὶς ὁ αὐτός ἐστιν, ἐντὸς τῆς οἰκείας μορφῶν φανότητος. καὶ δοξάζεται μὲν ἡ σάρξ ἅμα τῇ ὁν τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι προσαγωγῇ. καὶ ἡ τῆς θεότητος δόξα, δόξα καὶ τοῦ σώματος γίνεται. εἰς γάρ ἐστι τοῦτο κἀκείνο Χριστὸς τῷ πατρὶ ὁμοούσιος. καὶ ἡμῖν συμφυὴς καὶ ὁμόφυλος. Εἰ καὶ τοίνυν ὐδέποτε τὸ σῶμα τὸ ἅγιον ἀμέτοχον τῆς θείας δόξης ὑφέστηκεν, ἀλλ' ἐξ ἄκρας ἑνώσεως τῆς καθ' ὑπόστασιν, τὴν δόξαν τῆς ἀορατοῦ θεότητος τελείως πεπλούτηκεν. ὡς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν εἶναι δόξαν τοῦ λόγου καὶ τῆς σαρκὸς, ἀλλ' ἀφανὴς ἡ δόξα ὑπάρχουσα ἐν τῷ φαινομένῳ σώματι τοῖς μὴ χωροῦσι τὰ τῶν ἀγγέλων ἀθέατα, τῆς σαρκὸς δεσμίοις ἀορατος ἐχρημάτιζε. καὶ μετ' ὀλίγα.

Καὶ τὸ σῶμα λάμπει ὡς ὁ ἥλιος. τοῦ δὲ σώματος ἡ τοῦ φωτὸς ἔκλαμψις γέγονε. καινὰ δὲ πάντα τοῦ ἑνὸς σεσαρκωμένου θεοῦ λόγου γεγένηται. τότε τῆς σαρκὸς, καὶ τῆς ἀπειρόπου θεότητος. ἕτερον δ' ἐξ ὧν τὰ τῆς δόξης αὐχήματα, καὶ ἕτερον, ἐξ ὧν καινὰ τὰ πάθη γνωρίζεται. ὁνικὰ δὴ τὸ θεῖον, καὶ μεταδίδωσι τῆς οἰκείας λαμπρότητος καὶ δόξης τῷ σώματι. καὶ ἐν πάθεσι, πάθος μόνον ἀμέτοχον. Τὶ δ' ἐκεῖνος ὁ τοῖς μὲν χρόνοις ἀρχαιότερος, ἢ δὴ θεολογίαν σύμπνους καὶ σωῳδὸς, ὡς τῷ αὐτῷ δηλαδὴ κινούμενος πνεύματι. Ἀναγαγὼν ὁ Χρυσόστομος τοὺς μαθητὰς κάτωθεν ἄνω, ὐ τοσοῦτον τοπικῶς, ὅσον θεωρητικῶς, τουτέστι χωρητικοὺς ποιήσας τοῦ ὑπερβαλλουσῶν ἐλλάμψεων, τότε μετεμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν. καὶ πάλαι μὲν τοῦ μετεμορφώθη Ἰησοῦς ὁ σωτὴρ, οὐκ ἐνώπιον ἀνθρώπων, ἀλλὰ τοῦ ἰδίου Πατρὸς. ὅτε ὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ. καὶ ἐκένωσεν ἑαυ-

σεν ἑαυτὸν, μορφὴν δούλου λαβὼν, ὁ ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων. τότε τοίνυν τὴν θείαν μορφὴν, μορφῇ δούλου μεταμορφωθεὶς περιεκάλυψε. νῦν δὲ τὴν μορφὴν τοῦ δούλου πρὸς τὴν φυσικὴν μορφὴν ἀποκαθίστησιν, οὐκ ἀποθέμενος μὲν τὴν οὐσίαν τὴν δουλικὴν, φανερώσας δὲ αὐτὴν τοῖς φυσικοῖς ἰδιώμασιν. ἀλλ' ὁ δ' αὖθις τῶν θεοφόρων ὡσαύτως, ἀθρόον μεταμορφῶσαι χρεὼν φησὶν ἔμπροσθεν τῶν μαθητῶν, καὶ τὴν μορφὴν ἐξαλλάττεται, καὶ χιτῶνα φωτὸς ἐνδυσάμενος, θέαν ἀστράπτουσαν ἔδειξεν. ὧν θαύματος, ἐξ ἀνθρωπίνης μορφῆς ἀκτῖνες ἐφέροντο, θεϊκαῖς ἐνεργείαις πεμπόμεναι. καὶ πάλιν. Οὗτός ἐστι φησὶν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς, ἐπείνου δούλους ἔκλυσα, τοῦτον υἱὸν ἐκ τῆς οὐσίας ἐγέννησα. ἐμός ἐστιν υἱὸς, καὶ δούλου μορφὴν δι' ὑμᾶς περιβέβληται, ἀπρόσιτον ἔχει τὸ φῶς, καὶ δι' ὑμᾶς τοὺς ἀκάθαρτους ἐμέτρησεν. ὦ μακαρίων ὀμμάτων τῶν χρεὼν νυμφικῶς ἐστολισμένον θεωρούντων. ὦ μακαρίων ὀφθαλμῶν τὴν φοβερὰν ἡμέραν τῆς κρίσεως ἐν ἡμέρᾳ θεωρούντων τῷ σχήματι. ἀ γὰρ ἄγγελοι τρέμοντες ὅψονται, ταῦτα χαίροντες ἔβλεπον. ὁ δέγε τῷ δεσποτικῷ θεολόγῳ σφόδρα τὸ ὑπόμνημα ζωωθεὶς, τοιάδε πρὸς ἐπείνους φησὶ τῆς θείας δόξης καὶ χρεοῦ μεμνημένος μεταμορφώσεως. πρὸς τὸ ὅρος τε ἀνιόντι χρεὼν σωπᾶν εἰσι. (θέας ἀξιοῦν) ὡς ὑπὲρ λόγον (θαυμασῆς, αὐτὸν τὴν δόξαν θεόπτα παραγυμνωθεῖσαν ἰδὼν, καὶ ἀρανίου φωνῆς ἀκούει.

Οὕτως ἡμεῖς σὺν τοῖς θεολόγοις πατράσι καὶ διδασκάλοις τῆς ἐκκλησίας χρεοῦ τὰ τῆς θείας αὐτοῦ θεολογεῖμν μεταμορφώσεως, οὐκ ὄκνοθεν λογισμοὺς ἐξουθενοῦντες καὶ ἀπὸ κοιλίας φωνοῦντες ὄφιν ἡπατᾶς ὁ μέγας, κατάτε τὸν ἀρειανὸν δυσέβειον, καὶ τοὺς ἐπείνῳ πειθόμενοι εἰκονομάχους. καὶ δὴ καὶ γρηγοραῦ λυχνοῦ. τοὺς μὲν κακῶς τε καὶ δυσεβῶς εἰπόντας, ὅλην ἐξ ὅλου μεταβεβλῆσθαι τὴν ἀνθρωπείαν φύσιν θεοῦ καὶ χρεοῦ φύσιν (μεταπεποιῆσθαι ὑπὸ φῶς ἄρρητον καὶ ἀνεκδιήγητον, καὶ τῷ θεῷ λόγῳ πρέπον, οὐκ οἶδα τί, καὶ ποῖον ἐπείνο τὸ φῶς, ὅπερ ἐν ἰδίᾳ ὑποστάσει τε καὶ οὐσίᾳ τεραστούργον) σῶμα τὸν θεὸν λόγον, καὶ ἡ ἀνθρωπεία φύσις εἰς ποίησιν, (δυνάμιν θείαν μετέβαλλε, μὴ καθ' ἑαυτὴν, ἀλλ' ἐν τῇ πηγαζούσῃ φύσει θεωρουμένην, καὶ δ' ἀν' ἐν τῷ κόσμῳ ἦν, καὶ ἀνθρώποις σωῶν, (τὰ τῆς θεότητος ἅμα, καὶ τὴν ἀνθρωπότητος φυσικῶς ἐνεργῶ, ἐῶν λέγειν ὅπ καὶ ἔπαιζε, (ἐστωρεῖτο, καὶ ἔθνησκε, (ἀνίστατο, καὶ χερσὶν ἐψηλαφᾶτο τῶν μαθητῶν. καὶ τὰς πληγὰς οἰκονομικῶς ἐν ἑαυτῷ ὑπεδείκνυ. πεσόμενος τὸ ἀνθρώπινον.

Ὁμοίως δὲ καὶ γρηγοραῦ ἐπείνα φαμὲν, καὶ ὁριζόμεθα μορφὴν ὑπὲρ μὲν θεοῦ μόνον τὴν οὐσίαν εἶναι, ὑπὲρ δὲ τὴν ἀνθρώπων, καὶ τὴν οὐσίαν ὡς ἐπείνος φησὶν, ἀλλὰ τὸ πρὸς τὴν ὑπεφάνειαν ποιὸν τύπωμα. ἵνα μὴ μόνον ἡ θεοῦ μορφὴ, τὴν δούλου μορφὴν ἀνειληφῶς, μὴ λέγοιτο, τοῦτο δέφημι τὴν οἰκονομίας χρεοῦ, καὶ τὴν σωτηρίας ἡμῶν τὸ κεφάλαιον. ἀλλ' ἵνα καὶ φάσμάτι καὶ τεραστώδες εἴη τὸ σωμαγίμενον πρὸς τὸν φιλοσόφων κακῶς, καὶ πῆς τῶν φαντασιασῶν, καὶ εἰκονομάχων δόγμασι σύμφωνον, ὅπ τὸ πρὸς τὴν ὑπεφάνειαν ποιὸν τύπωμα τῆς ἀνθρωπείας οὐσίας, καὶ ὑποστάσεως ὁ θεοῦ μονογενὴς, ὑός τε (λόγος μεθ' ἡμῶν διὰ ἡμᾶς γενόμενος ἔλαβεν, ἢ ὅπ μηδὲν γέγονεν ὅλως ἡ χρεοῦ μεταμόρφωσις, ἵνα μὴ προσῇ φησι. (ἀλλοίωσις ἐξ ἀνάγκης ἡ τῆς θεότητος, ἢ τῆς ἀνθρωπότητος λέγοιτο χρεοῦ. τοιαῦτα καὶ γὰρ τὰ τῆς θεολογίας, ἢ χρεομαχίας τοῦ καινοῦ λυχνοῦ θεολόγου, ἃ δὴ (

δὴ (φθάσας αὐτὸς ἀπὸ τῶν οἰκείων ὅρων τε, (συλλογισμῶν ἔδειξεν. ἀλλ' ἐπείνοφαμὲν, τοῖς προῤῥηθεῖσιν ἱεροῖς θεολόγοις (διδασκάλοις ἑπόμενοι, ὡς ἡ θεοῦ μορφὴ τὴν δούλου μορφὴν ἀνειληφῶς ἐπείνῳ παρθενικῶν αἱμάτων ὑπὲρ τὴς τῆς φύσεως νόμους πνεύματος ἀγίου δυνάμει, καὶ ἅμα τότε προσλήψιν ἐπείνης ἀπορρήτως ἐργασαμένη, καὶ τὴν ἕνωσιν, (τὴν θέωσιν, ὡς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν εἶναι δόξαν τοῦ λόγου καὶ τῆς σαρκὸς, τοῦ μὲν φυσικοῦ καὶ ἀϊδίους αὐτὴν οὐκ ἐξέστησεν, οὐδ' ὅλην ἐξ ὅλου μετέβαλέτε καὶ μετεποίησε. πῶς γὰρ ἂν ὁ αὐτὸς υἱὸς ἀνθρώπου, καὶ υἱὸς εἴη θεοῦ καὶ τοῦ αὐτοῦ δηλαδὴ θείους χρησμοὺς. τέλειος ὁ αὐτὸς ἐν θεότητι καὶ ἀνθρωπότητι; Τί δ' ἂν εἴη (τὸ τὰ πάθη δεχόμενον ἐν αὐτῷ καὶ τὸν θάνατον, εἰ μὴ τὸν ἀνθρώπον ὅλον ἐν ἑαυτῷ φέροι συμφυῶς, καὶ ἡνωμένον ἀδιαιρέτως καὶ τὴν ἰδίαν ὑπόστασιν τῆς θεότητος. ἀλλὰ μόνον ὅλον ἄνθρωπον κατὰ φύσιν ὅλον θεὸν καθ' ἕνωσιν ἀπόρρητον ἀπειργάσατο. ἐπείνικα γὰρ τὸ θεῖον. καθὰ δόξαν τῶν θεολόγων λεγόντων ἡ κόσμου, (μεταδίδωσι τῆς οἰκείας λαμπρότητος καὶ δόξης τῷ σώματι, (ἡ δόξα τῆς θεότητος, δόξα (ἐξ σώματος γίνεται. ἀλλ' ἐπεὶ τοῖς ἀνθρωπίνοις ὀφθαλμοῖς ἀχώρητον ἦν τὸ ὑπὲρ φύσιν μυσήριον, τότε μὲν ὡς ὑπὸ παραπετάσματί τινι τῇ σαρκὶ τὸ ἄστεκτον, (ἀπρόσιτον ὑπεκρύπτετο φῶς, καὶ γὰρ ἀνθρώποις αὐτὸν ὡς ἄνθρωπον (σωτεῖναι. καὶ πιστεῦσαι τὴν σάρκα τέως καὶ λόγοις καὶ πράγμασιν, εἰ καὶ ἔστε τοῖς καθαροῖς τῷ καρδίᾳ, ὥσπερ φῶς δι' ἐσόπτρου πινός, ἢ δι' ὑελίνων ὑμένων καὶ τὴν ἐπόπτου θεολόγου, ἔστιν ὡς διεφαίνετο. ἐπεὶ (ὁ (σωτὴρ ἐγγὺς ἦν καὶ ὁ θάνατος, καὶ ὁ πρόσωρισμὸς ὑπ' ἐπείνου καιρὸς ἐπ' ἐπείνα. καὶ δὴ παρεκάλει, ἔστε προλέγων μὲν ὁμοῦ πᾶσι τοῖς μαθηταῖς, καὶ προαναφωνεῖ τῷ θείῳ τούτῳ μυσηρίῳ φανέρωσιν μὴ πλείσης ὅσης τῆς ἀξιώσεως. βασιλείαν ἀποκαλῶν ἑαυτοῦ καὶ πατρὸς, ὑπᾶσιν, ἀλλαίοσιν ἐξ αὐτῶν ὀφθησομένῳ καὶ πρὸ τῆς φυσικῆς τοῦ σώματος λύσεως. ἀμὴν γὰρ φησι λέγω ὑμῖν. εἰσί τινες τῶν ὧδε ἑστῶτες, οἱ οὐ μὴ γεύσωνται θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσι τὴν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ. Καὶ μεθ' ἡμέρας ἓξ τοὺς ἐκλεκτοὺς τρεῖς τῶν οἰκείων ἀπολεξάμενος μαθητῶν, ἀναφέρει αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν κατ' ἰδίαν, καὶ μετεμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν. οὐκ ἀμείψας, οὐ μεταχημαγίσας, οὐμεταποιήσας τὴν τοῦ δούλου μορφὴν. οὐτότε γὰρ μόνον ἑαυτοῦ διαγίνεται ὑψηλότερος. οὐ γὰρ ἔξωθεν ἡ δόξα φησὶ τῷ σώματι προσεγένετο. ἀλλ' ὅπερ ἦν τοῖς μαθηταῖς ἐκφανόμενος. Διανοίγων γὰρ τῶν ὀμμάτων τῇ ὑπερφυεῖ δυνάμει δηλονότι καὶ πνεύματος ἀνθρωπίνας τυφλὰς ὄντας πρότερον πρὸς ἐπείνα τῷ ζόφῳ ἐξ ὑπκειμένου τοῦδε σαρκίου, καὶ τῷ προβλήματι. νῦν ὑπερφυῶς ἐργαζόμενος βλέποντας. Καὶ τοῦτό ἐστι τὸ μετεμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν. μόνων (ὁ θεάνθρωπος λόγος ὑπὲρ τὴς οἰκείας φανότητος, παρὸ τοσοῦτον ἐνεργεῖτο, τοῖς ἀποστόλοις καθωρᾶτο φαινόμενος καὶ ὅπ παρήνοιξεν ὀλίγον τὴν θεότητός φησιν Ἰωάννης ὁ τὴν γλῶτταν χρυσοῦς, καὶ ἔδειξεν αὐτοῖς τὴν ἐνοικουσῶν θεόν. καθόσον ἐδύναντο φέρειν οἱ σωματικοὶ ὀφθαλμοὶ περιφέροντες, ἀλλοιωθέντας δηλαδὴ τῇ δυνάμει, (ἐνεργείᾳ ἐξ πνεύματος. αὕτη καὶ γὰρ φησιν ἡ ἀλλοίωσις τῆς δεξιᾶς ἐξ ὑψίστου. ταῦτά ἐστιν ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὐς οὐκ ἤκουσε, καὶ ὑπὲρ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη ποτὲ οὕτως ἐν αἰῶνι τῷ μέλλοντι πάντοτε σὺν

κυρίῳ

κυρίῳ ἐσόμεθα, χερσὶν ὁρῶντες, τῷ φωτὶ ἀστράπτοντα τ θεότητος.

Οὕτω καὶ τ θεῖον μελῳδὸν καθορᾶται ἀποστόλοις τὰ ἀθέατα θεότης ἐν σαρκίῳ, ἐν τῷ ὄρει θαβὼρ ἀστράπτουσα. οὕτω συγκραθεὶς ἀσυγχύτως ὁ θεοῦ θεὸς λόγος, ἀνθρώπου ὑπέδειξεν ἡμῖν θεότητος καταφλέγοντα μὴ ἁμαρτίας, ψυχὰς δὲ φωτίζοντα. Οὕτως ὁ χερσὶν ἀοράτοις πλάσας κατ' οἰκείαν εἰκόνα χριστὸς τ ἄνθρωπον ἐν τῷ πλάσματι τῷ ἰδίῳ τὸ ἀρχέτυπον κάλλος ὑπέδειξεν. οὕτως ἡ ἀναλλοίωτος φύσις τῆς τροτέα μιχθεῖσα, τ ἐμφερεῖς αὐλὴ θεότητος φῶς ἀναγυμνοῦσα τοῖς ἀποστόλοις ἀπορρήτως ἐξέλαμψε, καὶ δὴ τέλει τ αἰώνων ὡς ἐν ἑσπέρᾳ φησὶ διὰ σαρκὸς λάμψαντος τῷ κόσμῳ, καὶ μέχρις ἅδου κατελθόντος, καὶ τὸ ὀνείσε σκότος λύσαντος. ἐπειδὴ καὶ γάρ φησιν αὖθις ὁ τὴν γλῶτταν χρυσοῦς Ἰωάννης, πολλὰ πεῖ κινδύνων διελέχθη τοῖς μαθηταῖς ἐ θλίψεων, ἐ πειρασμῶν παντοδαπῶν καὶ θανάτων, καὶ τὰ μὴ ἦν αὐτοῖς ἐν πράγμασι, πρὸ ὀφθαλμῶν κείμενα καθ' ἑκάστω, ἡ τῶν ἀγαθῶν ἀπόλαυσις ἐν ἐλπίσιν ἐπ ἐ προσδοκίᾳ, βελόμενος ἐ τὴν ὄψιν αὐτῶν πληροφορῆσαι, καὶ δεῖξαι τὶ ποτέ ἐστι τὸ προσδοκώμενον ὀνείσε, καὶ τὶς ἡ ἀπόρρητος ἐ θεοπρεπὴς δόξα, ὡς ἦν ἐγχωρῶν, καὶ καὶ τὸ παρὸν αὐτοῖς δείκνυσι ἐ ἀποκαλύπτει. Καὶ πάλιν. Ἐπειδὴ ἀδήλων ἦν φησι τοῖς ἀκούσι τέως τὸ ῥῆμα τ βασιλείας, διὰ τοῦτο ἀνελθὼν ἐν τῷ ὄρει, μετεμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν, παρανοίγων αὐτοῖς τῶν μελλόντων τὴν δόξαν. ὁ δὲ γρηγορᾶς καὶ βασιλείαν ἀκούων θεοῦ, κακῶς ἂν οἶδ' ὅπως μετ' ἀκινδύνου καὶ κάκις ἀπολωλότος καὶ ταύτῃ εἰς κλύσμα παρανοεῖ, τὸν θεὸν τολμηρᾷ ἐ διανοίᾳ, καὶ γλώττῃ λέγοντες οἱ πάλαιοι εἶναί ποτε βασιλείας χωρὶς. πεῖ δὲ καὶ βραχέα τινὰ παρὰ τῶν θεολόγων διδασκάλων εἰπεῖν πρὸς ὀνείνους ἂν ἄκαιρον εἶμαι. Χρυσόστομος τοιγαροῦν ἐ πάλιν ὁ θεῖος, τὰ θεοφόρου δαβὶδ' σκοπούμενος, τὸ τίνων φησὶν ὁ δαβὶδ' βούλεται. λέγων ὁ κύριος ἐβασίλευσεν. εἰ γὰρ ἀεὶ βασιλεύει, πρὶν τὸ ἐβασίλευσε. δέον εἰ ἄρα βασιλείαν ὑμνῶν ἤθελε, διὰ τί ἔφη ὁ κύριος ἐβασίλευσεν. ὡς δεχθὶ λαβοῦσης τῆς βασιλείας. εἶτα πότε δεχθὶ λαμβάνει βασιλεία θεοῦ πρόσφατον, καὶ ἦν ποτε θεὸς, ὅτε μὴ ἦν βασιλεύς; καὶ πῶς; οὐδὲν δὴ θεοῦ πρόσφατον. οὐ προσλαμβάνει δεξιόσαν, ἀν ἐνδύεται βασιλείαν, ἀλλ' ἐξ αἰώνος βασιλεύς, ἐξ αἰῶνος δεσπότης, ἐξ αἰῶνος δημιουργός, ὡς φησιν ὁ μακάριος μωϋσῆς. Κύριος βασιλεύων τὸν αἰῶνα καὶ ἐπ' αἰῶνα. ἐ ἐπ. εἰτοίνυν ὁ μακάριος μωϋσῆς πρὸ πολλῶν χρόνων χρόμενος ὑμνεῖ δαβὶδ τ βασιλείαν ἀνήρυξε τοῦ θεοῦ, τὶ βούλομαι ὁ μακάριος δαβὶδ, ὡς πρόσφατον τὴν δεχαίαν κηρύττει, λέγων ὁ κύριος ἐβασίλευσεν; ἢ δῆλον, ὅτι τὴν σωτῆρος ἐρμηνεύει οἰκονομίαν. διπλῆ γὰρ ἡ σωτῆρος βασιλεία. ἡμὴ προαιώνιος, καὶ δεχθὶ ἀν ἔχουσα. ἡ μὲν τὸν αἰῶνας. δεχθὶν ἀπὸ τ οἰκονομίας λαμβάνουσα. καὶ μὴν βασιλεὺς ἀεὶ ὢν, γίνεται καὶ κατὰ σάρκα βασιλεύς. τὸ μὴν ἔχων καὶ φύσιν. τὸ δὲ λαμβάνων καὶ τ πλάσιν τ ἀνθρωπίνην. Ὁ δὲ τ δυσεβείας ὁμολογητὴς καὶ διδάσκαλος Μάξιμος, ὀιδαμοῦ καὶ τὴν γραφὴν ὑπεραιωνίου φησιν. ὅπερ ὅπ μὴν ἐστιν ἐσήμανε. τὶ δὲ τοῦτό ἐστιν ἂν ὀνόμασε. καὶ τὸ κύριος βασιλεύων τ αἰῶνα καὶ ἐπ' αἰῶνα. καὶ ἔπ. ἀκοῦν ἔστι πρᾶγμα ὑπὲρ αἰῶνας, ἡ ἀκραφνὴς τοῦ θεοῦ βασιλεία. οὐ γὰρ δὴ θέμις εἰπεῖν

ἤρθαι ἢ φθαρέντα ὑπὸ αἰώνων, ἢ χρόνων τὴν θεοῦ βασιλείαν. ἵνα δὲ μὴ νεμίσης, ἄλλην μὴν εἶναι τ θεοῦ βασιλείαν, ἣν οἱ θεοφόροι οὗτοι παρὰ τ θείας λαβόντες γραφῆς εἶπον, ἄλλην δὲ τ τῶν οὐρανῶν βασιλείαν τὴν ἡτοιμασμένην τοῖς δικαίοις ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. καὶ τ λόγον αὐτὸ φημι ἁγιορείτου, ἀπισχυρίζεται λέγων αὐτοὺς, ταύτην δὲ πρεσβεύομεν εἶναι τῶν σωζομένων κληρονομίαν, ἐ μονὴν καὶ τόπον, ὡς ὁ ἀληθὴς παραδίδωσι λόγος. καὶ πάλιν ὁ αὐτός. ἡ δὲ θεοῦ φησι βασιλεία τῶν πιστόντων τῷ θεῷ φυσικῶς ἀγαθῶν καὶ χάριν ἐστὶ μετάδοσις. ἐ τὸ εἶδος αὐτὸ τ φυσικῆς ὑπαρξάτης τ φορεσαύτων τὴν εἰκόνα ἁγιορείτου ἐπιφανείας.

Ὁ δὲ σωσικτὴς καὶ σωσιδὸς τούτῳ, θαλάσσης ὁ θεοφόρος φησὶ, αὐτὸς φησιν ὁ θεὸς καὶ ἀπέραντος καὶ ἄορατος. καὶ αὐτὰ ἀγαθὰ καὶ ἀπέραντα καὶ ἀνεκλάλητα τοῖς αὐτῷ ὑπακούσιν ἐπηγγείλατο. Καὶ πάλιν. Ὑπὲρ αἰῶνας εἰσί φησι ἐ πρὸ παντὸς αἰῶνος, καὶ ὑπὲρ νοῦν ἐ λόγον τὰ ἀποκείμενα ἀγαθὰ τοῖς κληρονόμοις τ ἐπαγγελίας. Τὶ δὲ περὶ τούτων αὐτῶν καὶ Ἀθανάσιος φησιν ὁ μέγας ἀκούσωμεν. οὕτω φησὶ παῦλος πρὸς τιμόθεον. συγκακοπάθησον τῷ εὐαγγελίῳ κατὰ δυνάμιν θεοῦ τοῦ σώσαντος ἡμᾶς καὶ καλέσαντος κλήσει ἁγίᾳ οὐ κατὰ τὰ ἔργα ἡμῶν, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἰδίαν πρόθεσιν καὶ χάριν, τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν ἐν χρίστῷ ἰησοῦ πρὸ χρόνων αἰωνίων, φανερωθεῖσαν δὲ νῦν διὰ τῆς ἐπιφανείας τοῦ σωτῆρος. πῶς δὲ πρὸ χρόνων αἰωνίων ἐλαμβάνομεν μήπω γεγονότες, ἀλλ' ἐν χρόνῳ γεγονότες, εἰ μὴ ἐν τῷ χρίστῷ ἦν ἀποκειμένη ἡ εἰς ἡμᾶς φθάνουσα χάρις. οὐδὲ γὰρ ὁ δ' ἐν ἄλλῳ θεμελιωθῆναι τ ζωὴν ἡμῶν ἔπρεπεν, εἰ μὴ ἐν τῷ κυρίῳ τῷ πρὸ τ αἰώνων ὄντι. διὸ καὶ οἱ αἰῶνες γεγόνασιν, ἵν' ὡς ἐν αὐτῷ αὐτῆς οὔσης δωρηθῶμεν καὶ ἡμεῖς αἰώνιον κληρονομήσωμεν ζωὴν. Βασιλεύει δ' ὁ μέγας πολλὰ πεῖ δι' παντουργοῦ καὶ παντοδυνάμου τ θείου πνεύματος ἐνεργείας καὶ χάριτος πρεσβεύων, ὑπαφέρει κἀκεῖνα. τὶς γὰρ οὕτως ἀνήκοος τ ἡ τιμασμένων ἀγαθῶν παρὰ θεοῦ τοῖς ἀξίοις, ὡς ἀγνοεῖν ὅπ καὶ τ δικαίων ὁ στέφανος, ἡ δὲ πνεύματος ἐστὶ χάρις, δαψιλεστέρα τότε καὶ τελειοτέρα παρεχομένη κὴ τ ἀναλογίαν τ ἀνδραγαθημάτων, τ πνευματικῆς δόξης διανεμομένης ἑκάστῳ, ἐν γὰρ τῇς λαμπρότητι τ ἁγίων, μονὰὶ πολλὰὶ παρὰ τῷ πατρὶ. ἰστέον ἀξιωμάτων διαφοραί. Καὶ μετάπινα. Πῶς οὖν δυνατὸν νοῆσαι χωρὶς δὲ ἁγίου πνεύματος ὑπαπελεῖσθαι τ κρίσιν. ὅπερ γε ὁ λόγος δείκνυσιν, ὅπ αὐτός ἐστι καὶ τὸ τῶν δικαίων βραβεῖον, ὅταν αὐτὸ δὲ ἀρραβῶν παραδοθῇ τὸ τέλειον. ἐπεὶ δ' εἰς τ περὶ τοῦ ἀρραβῶν δὲ θείου πνεύματος λόγον. ὁ τ ἁγίων λόγος πρέχων δυνάμεως ἄγαν κατήντησε, φέρε καὶ τὰ περὶ ἰστε ῥηθέντα τοῖς ἀποστόλοις καὶ διδασκάλοις ἀπὸ μέρους σκοπήσωμεν. ἐπειδὴ ἐ τ περὶ δὲ θείου ἀρραβῶνος ἰστε λόγον καθάπερ ἐν τοῖς φθάσασιν ἠκούσαμεν γρηγορᾶ λέγοντος διακωμωδεῖ. οὐ τὴν σιώδου καὶ ἡμᾶς μάλλον, ἢ διδασκάλους καὶ πατέρας καὶ ἀποστόλους, τοῖς εἰκονομάχοις κἀν ἰστῷ συγκαταδικάζων. Βασίλειος μὴν οὖν ὁ μέγας πρὸς τοῖς ἤδη ῥηθεῖσιν αὐτῷ καὶ τῇ μεγάλῃ τ μυστικῶν τελετῇ τὰ χαρίσματα δὲ θείου πνεύματος αὐτυμνῶν, τὸ τ ὑιοθεσίας φησὶ χάρισμα, ὁ ἀρραβὼν τ μελλούσης κληρονομίας, ἡ ἀπαρχὴ τ αἰωνίων ἀγαθῶν, ἡ ζωοποιὸς δύναμις, ἡ πηγὴ δὲ ἁγιασμοῦ, πρὸς δὲ ἀποστόλου ἰστα λαβὼν. Ὁ δὲ θεῖος χρυσόστομος τὸ ἀποστολικὸν ἐκεῖνο σκοπούμενος,

πνεύματος. τὸ λέγον ὁ βεβαιῶν ἡμᾶς καὶ δοὺς ἡμῖν τὸν ἀρραβῶνα, τοιάδε φησὶν. ἀρραβῶνά σοι δίδωμι, ποῖον ἀρραβῶνα; τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. καὶ Πνεύματος τὴν χορηγίαν. ἀλλὰ λέγων τοῦ Πνεύματος, ἔδωκε τοῖς ἀποστόλοις τὸν δακτύλιον. λάβετε. δότε πᾶσιν. εἰς δακτύλιος μεμίζεται καὶ οὐκ ἀναλίσκεται. μάθε Πνεύματος χορηγίαν, ἔλαβε πέτρος, ἔλαβε παῦλος Πνεῦμα ἅγιον, παρῆλθε τὴν οἰκουμένην. ἁμαρτωλοὺς ἀπήλλαττεν ἁμαρτημάτων, κωφοὺς διορθοῦτο, γυμνοὺς ἐνέδυε, νεκροὺς ἤγειρε, λεπροὺς ἐκάθαιρε, δαίμονας ἀπήλαυνε, τῷ Θεῷ διελέγετο, ἐκκλησίας ἐφύτευε, ναοὺς κατέσκαπτε, τὴν κακίαν ἔλυσε, τὴν ἀρετὴν ἐφύτευσε, τοὺς ἀνθρώπους ἀγγέλους ἐποίησε. ταῦτα πάντα, ἀκμὴν ἀρραβών. ἐπλήρωσε τῷ λόγῳ τὴν οἰκουμένην ἅπασαν.

Πᾶσαν ὅταν λέγω, ὅσην ἥλιος ἐφορᾷ γῆν, θάλασσαν, ὄρη, καὶ νάπας, καὶ βυθοὺς. τοιῆλθε γὰρ καθάπερ ὁ παῦλος ἑνὶ σώματι πολλῶν. ὁ σκηνοποιὸς. ὁ σμίλην μεταχειριζόμενος καὶ δέρματι ῥάπτων. καὶ αὕτη ἡ τέχνη, κώλυμα τῆς ἀρετῆς οὐκ ἐγένετο. ἀλλ' ὁ σκηνοποιὸς δαιμόνων ἰσχυρότερος, βασιλέων λαμπρότερος, στρατοπέδων δυνατώτερος. φιλοσόφων σοφώτερος ὁ ἄσημος. πόθεν ἔλαβε τὸν ἀρραβῶνα, ἐβάστασε τὸν δακτύλιον καὶ τοιέφερεν. ἔβλεπον πάντες, ὅπερ βασιλεῖς ἠρμόσατο τὴν φύσιν ἡμῶν. εἶδεν ὁ δαίμων, καὶ ἀνεχώρει ἰδὼν τὸν ἀρραβῶνα. σκιὰν ἔβλεπε καὶ ἀνεχώρει. ἱμάτια ἔβλεπε καὶ ἐδραπέτευεν. ὠδύναμις Πνεύματος. ἐψυχίου δέδοικεν. ἐσώματα, ἀλλὰ ἱμάτιον. ἐχ ἱμάτιον, ἀλλὰ σκιὰν. τοιέη ὁ παῦλος τὴν οἰκουμένην τὰς ἀκάθαρτας ἀνασσῶν τῶν ἁμαρτημάτων, τὰ σπέρματα καταβάλλων τῆς δυσεβείας, καθάπερ ἀροτὴρ ἄρας τὸ ἄροτρον ἔχων τῆς διδασκαλίας. ποῦ ἦλθε; τοῖς θρᾴκας, τοῖς σκύθας, τοῖς ἰνδοὺς, τοῖς μαύρους, τοῖς γότθους, πρὸς θηρία, καὶ μετέβαλε πάντας. πόθεν; ἀπὸ τοῦ ἀρραβῶνος. πῶς ἤρκεσεν ἡ τοῦ Πνεύματος χάρις; ἰδιώτης γυμνὸς. ἀνυπόδετος. ὁ δοὺς τὸν ἀρραβῶνα τοῦ Πνεύματος. διαλεῖν λέγει, καὶ πρὸς ταῦτα τίς ἱκανός; ἀλλ' ἡ ἱκανότης ἡμῶν ἐκ τοῦ Θεοῦ, ὃς καὶ ἱκάνωσεν ἡμᾶς διακόνους καινῆς διαθήκης. οὐ γράμματος, ἀλλὰ Πνεύματος. εἴδες τὸ Πνεῦμα πόσα ἐποίησεν; ἐν ᾧ τῷ τοῦ νεκρῶν ἀναστάσεως πάλιν ὁ αὐτὸς. διαλεγόμενος καὶ ὁ παῦλος ποιήσας ἀξιόπιστον τὴν τοῦ ἀναστάσεως λόγον. ἀπὸ τοῦ τοῦ Χριστοῦ ἀναστάσεως ἀπὸ τοῦ Θεοῦ εἶναι τὴν δημιουργοῦσα, ἐπάγει καὶ τοῦτο τὸ ῥητὸν, λέγων, ὅτι καὶ ἀρραβῶνα ἡμῖν ἔδωκεν, οὐ χρημάτων, οὐδὲ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, ἀλλ' ἀρραβῶνα Πνεύματος. ὁ δὲ ἀρραβῶν, μέρος ἐστὶ τοῦ παντός. καὶ ὥσπερ τοῦ παντὸς πρὸς. καθάπερ καὶ τῶν συμβολαίων, ὁ τὸν ἀρραβῶνα δεξάμενος ὥσπερ τοῦ παντὸς δαρρεῖ λοιπὸν καὶ πεπίστευκεν, οὕτω καὶ οὐ λαβὼν ἀρραβῶνα τοῦ Πνεύματος τὰ χαρίσματα λέγω, μηκέτι ἀμφίβαλε τοῦ τὸν ἀποκειμένων ἀγαθῶν. Καὶ μετ' ὀλίγον. Πλὴν ἀλλ' ὅτε σὺ τοῦ Πνεύματος ἔρημος γέγονας χάριτος. ἀλλὰ πολλὰ καὶ ἔτι νῦν μένει τοῦ δωρεᾶς ἐκείνης τὰ σύμβολα, αὐτῶν τούτων τῶν ἀπηριθμημένων πολλῷ μείζονα καὶ θαυμαστότερα. οὐ γὰρ ἐστιν ἴσον σῶμα τελευτῆσαν ἀναστῆναι καὶ ψυχὴν νεκρωθεῖσαν ὑπὸ τῶν ἁμαρτημάτων ἀπαλλάξαι τῆς ἀπωλείας ἐκείνης, ὃ διὰ τοῦ βαπτίσματος γίνεται. οὐκ ἔστιν ἴσον νόσημα ἀπελάσαι παρεὸς, καὶ ἁμαρτῶν φορτίον καταπονῆσαι.

οὐκ ἔστιν ἴσον ὄμμα πεπηρωμένον διορθῶσαι, καὶ ψυχὴν ἐκποιησμένην φωτὶ καταλάμψαι. εἰ δὲ μὴ ἦν ἀρραβὼν τοῦ Πνεύματος καὶ νῦν, οὐκ ἂν σωθέντες βάπτισμα. οὐκ ἂν ἁμαρτημάτων ἄφεσις ἔγνετο. οὐκ ἂν δικαιοσύνη καὶ ἁγιασμός. οὐκ ἂν ὑιοθεσίαν ἐλάβομεν. οὐκ ἂν μυστηρίων ἀπελαύσαμεν. σῶμα δὲ καὶ αἷμα μυστικὸν οὐκ ἂν ποτε γνοίτε τοῦ Πνεύματος χάριτος χωρὶς. οὐκ ἂν ἱερέας ἐχρήσαμεν. Οὐδὲ δὲ ταύτας δυνατὸν τὰς χειροτονίας ἄνευ ἐκείνης τῆς δημιουργίας γένεσθαι. Καὶ ἄλλα καὶ πολλὰ ἔχοιτις ἂν εἰπεῖν τοῦ Πνεύματος χάριτος σύμβολα. ὥστε, καὶ σὺ ἀρραβῶνα τοῦ Πνεύματος ἔχεις. καὶ νέκρωσιν ἀπέθου ψυχῆς, καὶ πήρωσιν λογισμῶν καὶ τὸν ἀκάθαρτον ἀπεδύσω βίον.

Ἀκούεις χρηστοῦ καὶ ἀποστόλων, τῶν φιλοσόφων φημὶ καὶ σοφῶν τούτων τὴν ἀληθινὴν καὶ πρώτην σοφίαν, ὅσα τοῦ τοῦ ἀρραβῶνος καὶ τὴν ἀπαρχῆς τοῦ Πνεύματος τοῦ θείου φιλοσοφοῦσιν, οὐ τεχνικαῖς ὑπερήμαις καὶ μεθόδοις ἀνθρωπίνης σοφίας ταῦτα διδαχθέντες, ἀλλ' ἐπόπται καὶ μέτοχοι χρηματίσαντες τοῦ τοῦ Θεοῦ φυσικῆς δόξης καὶ χάριτος, καὶ τοῦ μεγαλείου ἐκείνου μὴ Πέτρου φημὶ καὶ τῶν ἡμῶν τὴν βροντῆς. εἰ δὲ βέλει καὶ ἀκούσαντος τοῦ πτοήσαντος τάγματος τῶν ἀποστόλων, τῆς μακαρίας ὁμοῦ δωδεκάδος ἐν εἴδει πυρίνων πόσα γλωσσῶν τὴν ἐξ ὕψους ἐνδεδυκότων δυνάμιν καὶ τὴν μεγάλην ἐκείνος αὐτοὺς τοῦ σωτῆρος ἐπαγγελίαν, δι' ἧς κόσμον καταφωτίσαντες ἅπαντα, τὸν θεὸν τὴν τῶν ἀπαγγελμάτων πηγὴν, ἐκ τοῦ ζόφου τῆς ἀγνωσίας καὶ τῆς πλάνης ἐκκαθήραντον τῶν εἰδώλων; Τί γοῦν τοῦ θείου ἀρραβῶνος δοκεῖ, τοῖς ἀποστόλοις καὶ διδασκάλοις καταμερισθέντος. καθάπερ ἀκούεις, καὶ τὰ ὑπερφυῆ καὶ λόγον ἄπαντα καὶ φύσιν νικῶντα, καὶ ἐνεργήσαντος καὶ ἐνεργοῦντος. κτίσμα μὴ οὖν θεὸν τοῦτον ἐκ ἂν εἴποις ποτὲ, εἰ μὴ μέμηνας πρόφανῶς καὶ παραπαίεις. διὰ αὐτάτε φημὶ ταῦτα τὰ παρ' αὐτοῦ θεοπρεπῶς ὑπὲρ φύσιν τελούμενα, καὶ ὅτι τοῦ Πνεύματος μόνον εἶναι τὴν ἀρραβῶνα, ἀλλὰ καὶ Πνεῦμα ἅγιον εἶναι τὴν αὐτὸν τῆς ἱερᾶς θεολογίας ἀκούεις λεγούσης. πῶς ἂν οὖν μὴ μακεδονίου κτίσμα καὶ αὐτὸς νῦν οὕτω φανερῶς βλασφημῶν τολμήσης τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ. ἀλλὰ τί; τὴν οὐσίαν ἢ τὴν ὑπόστασιν τοῦ Πνεύματος τοῦτον ἐρεῖς; ἀλλ' οὐχ οἷόν τε. μᾶλλον δὲ ἂν εἴποιμι σφαιροειδῆ τὴν γῆν, καὶ κῶνον τὸν οὐρανὸν ὄντα, κέντρου λόγον πρὸς ἐκείνου ἔχειν τὴν σφαῖραν, ἢ τὸν λαμπρὸν ὀφθαλμὸν ἥλιον τὸν ἡμέρας τὸν ἥλιον, οὐκ ὄπισθεν, ἀλλ' ἐκ τῆς σελήνης λέγων ἔχειν τὸ φῶς δόξας ἀπίστου λέγειν ἴσως, ἢ τὰ τοιαῦτα. καὶ παρίημι λέγειν νῦν. ὅτι οὐχὶ οὐσία τοῦ θεοῦ, οὐδὲ ἡ ὑπόστασις ἐστὶ τὸ διδόμενον. οὐδ' ἐκείνων οἱ μετέχοντες πεφύκασιν ὅλως μετέχειν, ἀλλὰ τῆς χάριτος καὶ τῆς ἐνεργείας. διὸ καὶ ἐκείνο δίδοται ἡμῖν, ὃ καὶ λαμβάνομεν τῇ δυνάμει τοῦ Πνεύματος, οἱ θεολόγοι καὶ τοῦτό φασι. τοῦτο τοίνυν οὐ πρὸ τοῦ ἡμεῖν νῦν τέως. καὶ τοιγὰρ καὶ κοινὸν ἀξίωμα πάλαι τῆς ἐκκλησίας χρῖσμα. ὅτι τε ἱκανῶς ἡμῖν καὶ διὰ πολλῶν ἐν τοῖς φθάσασιν εἰρηκότες καὶ ἀποδεδείκαμεν ταῦτα. καὶ ἵνα μὴ συκοφαντήσῃς ἡμᾶς αὖθις, ὅτι τὰ ἐν ἀρχῇ ζητούμενα λαμβάνομεν ὡς ὁμολογούμενα. οὕτω καὶ ἡ θεολογία τε, καὶ σοφία τοῦ ἀξιωμάτων διάσκοπεῖν, ζητουμένα τὰ ταῦτα, καὶ οὐχ ὁμολογούμενα καὶ κείμενα φανταζομένη κακῶς. κείσθω μὴ οὖν ταῦτα. ἐκείνο μὴν ἐρέσθαι τέως ἐνταῦθα τὸν φιλόσοφον βέλομαι. Καὶ εἰ τοῦ Πνεύματος ἀρραβὼν ἡ οὐσία καὶ ἡ ὑπόστασις ἐστὶ τοῦ Πνεύματος, ὡς

τος, ὡς αὐ αὐτὸς φάσης, ἀλλ' οὐχ ἡ χάρις καὶ ἡ ἐνέργεια. πῶς ἐστιν ἀρρεβών; καὶ ποῖον ἄρα ἐστὶ τὸ ὅλον, οὗ τινος ἀρρεβών ἐστιν ὁ ἀρρεβών, ὃν οὐ λέγεις αὐτοῦ τὴν οὐσίαν καὶ τὴν ὑπόστασιν εἶναι καὶ Πνεύματος. ὁ μὲν γὰρ Ἀπόστολος ἀρρεβῶνα τοῦ Πνεύματος εἶπε τοῦτο καὶ ἀπαρχὴν τοῦ Πνεύματος; ἔχομεν γὰρ φησὶ τὴν ἀπαρχὴν, οἱ τοῦτον ἐξηγούμενοι θεολόγοι καθάπερ ἤκουσας, καὶ ἀπαρχὴν τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν, καὶ ἀρρεβῶνα, καὶ δακτύλιον, καὶ μέρος καὶ ὅλον, καὶ πᾶν ὑπὲρ καὶ πρὸς δοκωμένου παντὸς, καὶ ἀσφαλῆ φασι τοῦτον ἀρρεβῶνα. ἅμα δὴ καὶ μεταδοθῆναι τοῦτον πᾶσι τοῖς καὶ τοῦ δεδωκότος φασὶν ἀποστόλοις καὶ διδασκάλοις. καὶ τοῦτον αὐτὸν ἐν ἐκείνοις ἐνηργηκέναι τε, καὶ ἐνεργεῖν πάντα τὰ καινὰ καὶ ὑπερφυᾶ, καὶ θεῷ δυνατὰ μόνῳ. τὴν οὐσίαν καὶ τὴν ὑπόστασιν καὶ Πνεύματος ἀμήχανον ἀρρεβῶνα τινὸς εἶναι. τίνος καὶ πῶς; ἀλλ' οὐδὲ μέρος καὶ ὅλον. ὅτε γὰρ μερίζεται κατ' οὐσίαν καὶ ὑπόστασιν ὁ Θεὸς, ἀλλὰ καὶ ἑκάστη τῶν θεαρχικῶν ὑποστάσεων τέλειός ἐστι Θεὸς, καὶ ὑπερτελὴς, καὶ ἀμέριστος. λέγε τοιγαροῦν ὦ φιλόσοφε, καὶ ὁρίζου, καὶ συλλογίζου, καὶ συμπέραινε τοῖς σοῖς δημηγορικοῖς μεθόδοις εἴγε καὶ δυνάσαι. ὧν ἡμεῖς ἀμαθεῖς οἱ καὶ διαγγελίου τε καὶ τῶν σκηνοποιῶν καὶ ἁλιέων μαθηταὶ, πῶς δυνάσθαι τὰ τοιαῦτα καὶ εἶναι καὶ λέγεσθαι, ἵνα καὶ αὐτὸς ποτε μὴ νικηθείμεν καὶ πάλαι νυκτερινοῦ μαθητοῦ τοῦ τῆς αὐτοσοφίας ἀκούσης, οὐ εἰ ὁ τῆς τῶν οὐρανίων σωμάτων κινήσεως, καὶ τῶν μετεώρων ὡς ἂν αὐτὸς εἴποις φρονιστὴς καὶ δημαγωγὸς. καὶ ταῦτα ἐγινώσκεις; μᾶλλον δ' ὅμοιον μὴ ἀπὸ νυκτερινοῦ τῆς ἡμέρας καὶ καὶ φωτὸς καὶ μαθητὴς καὶ υἱὸς καλῶς γέγονεν, ἀπὸ καὶ γράμματος ἀναβὰς ἐπὶ τὸ Πνεῦμα ταχέως, καὶ τῇ ἐνυποστάτῳ Θεοῦ σοφίᾳ τὴν ἀληθινὴν καὶ πρώτην σοφίαν μυσταγωγηθεὶς, καὶ ἀπὸ φαινομένης καὶ νομικῆς. μαθητὴς καὶ ὁ παιδὸς ἀναδειχθεὶς καὶ χριστοῦ. οὐ τῇ σκιᾷ προσκαθήμενος ἐπὶ καὶ τῷ γράμματι, μᾶλλον δὲ καὶ τοὺς τύπους καὶ τὴν ἀλήθειαν ὁμοῦ διαστρέφων ἑκών, οὐκ ἂν ποτέ τι καίνον εἴποις, οὐδὲ καὶ Πνεύματος ἄξιον. Ἀλλὰ δοῦρο καὶ καὶ μυσταγόγει τὸν λόγον ὀνομαστὶ καὶ αὐθις παρ' διαγγελιστῶν τε καὶ ἀποστολικῶν, καὶ τῶν τούτων ἐξηγητῶν τε καὶ θεολόγων, μᾶλλον δὲ αὐτὸ σοῦ πάλιν οἱ τὰ αὐτὰ διδεξάμενοι ταῦτα, καὶ ἀκούειν καὶ σωτήρειαν δυνάμενοι. κατ' οὐσίαν μὲν οὖν καὶ ὑπόστασιν, ὥσπερ ἀγνωστός τε καὶ ἄρρητος, οὕτω δὴ καὶ ἀμέριστος καὶ ἄληπτος ὁ Θεός. καὶ τοῦτο κοινὸν ἀξίωμα τοῦ δόγματος ἡμῶν πίστεως. κατὰ δὲ τὴν φυσικὴν αὐτοῦ χάριν καὶ ἐνέργειαν, καὶ τὴν παντοδαπὴν τοῦ αὐτῶ φυσικῶς προσόντων θείαν πρόοδον, καὶ ποικίλως μεταδοσιν καὶ μερίζεται πολυειδῶς ὁ ἀμέριστος, καὶ ποικίλλεται ὁ ἁπλοῦς, ὥσπερ δὴ καὶ ῥητὸς καὶ λεπτὸς διὰ φιλανθρωπίαν ἔστιν ὡς γίνεται. πανταχοῦ μὲν ὅλος παρὼν, καὶ ὑπὲρ τὸ πᾶν ὤν, καὶ οὐσία καὶ ὑποστάσει, καὶ δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ, ἀμέριστος καὶ ὁ αὐτὸς καὶ πάντα καὶ εἷς, σωζομένης ἑκάστη τῶν θεαρχικῶν ὑποστάσεων ἀσυγχύτου δηλονότι τὴν ἰδιότητα. ἐν καὶ ἀληθῶς καὶ θεία τὰ προσκυνούμενα. μερίζεται δὲ καὶ ποικίλλεται, καὶ καλεῖται διαφόροις ὀνόμασι, καὶ μεταδίδοται κατ' ἐκεῖνο δηλονότι, καθὸ καὶ ῥητός ἐστι διὰ φιλανθρωπίαν, καὶ λεπτός τε καὶ μερισὸς. τὴν φυσικὴν δυνάμιν φημὶ καὶ ἐνέργειαν καὶ χάριν. ὅθεν καὶ Ἰωάννης ὁ τὴν γλῶτταν χρυσοῦς τὴν διαγγελικὴν ἐξηγούμενος ῥῆσιν ἐκείνην, τὴν λέγουσαν, οὐκ ὀκ μέτρου δίδωσιν ὁ Θεὸς τὸ Πνεῦμα, ἡμεῖς γὰρ πάντες φησὶ μέτρῳ τὴν ἐνέργειαν τοῦ Πνεύ-

τοῦ Πνεύματος ἐλάβομεν. Πνεῦμα γὰρ ἐνταῦθα τὴν ἐνέργειαν λέγει. αὕτη γάρ ἐστιν ἡ μεριζομένη. οὐ τοῦ δὲ ἀμέτρητον ἔχει, καὶ ὁλόκληρον πᾶσαν τὴν ἐνέργειαν. εἰ δὲ ἡ ἐνέργεια ἀμέτρητος, πολλῷ μᾶλλον ἡ οὐσία, ὁρᾶς καὶ τὸ Πνεῦμα ἄπειρον; ὁ τοίνυν πᾶσαν τοῦ Πνεύματος δεξάμενος τὴν ἐνέργειαν, ὁ τὰ τοῦ Θεοῦ εἰδὼς, ὁ λέγων ὃ ἠκούσαμεν λαλοῦμεν, καὶ ὃ ἑωράκαμεν μαρτυροῦμεν, πῶς ἂν εἴη δίκαιος ὑποπτεύεσθαι; ἀν μὲν ἐν τῷ δεσποτικῷ ναῷ, καθὰ δήπου καὶ παῦλός φησιν ὁ μέγας, ἅπαν τὸ πλήρωμα κατῴκηκε τὴν θεότητα, ὥσπερ κατ' οὐσίαν ὅλος, καθ' ὑπόστασιν ὅλος ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ Θεοῦ, οὕτω καὶ τὰς δυνάμεις καὶ τὰς φυσικὰς ἐνεργείας ὅλος, καὶ ὅσα δηλαδὴ θεωρεῖται θεολογούμενα. καὶ ὑμνούμενα πρὸς τὴν θείαν οὐσίαν, ἀν καὶ ἄθροισμα, καὶ πλήρωμα τῆς θεότητος οἱ θεολόγοι φασὶν. ἡμεῖς δὲ κατὰ τὴν διαγγελικὴν θεολόγον ὀκ τοῦ πληρώματος ὑπὸ πάντες ἐλάβομεν. ὅπερ ὁ αὐτὸς ἀναπτύσσων θεῖος χρυσόστομος, μεθεκτὴν φησιν ἔχειν τὴν δωρεὰν. ἀλλ' αὐτοπηγὴ καὶ αὐτοείζωα ἐστὶν πάντων τῶν καλῶν, αὐτοζωὴ καὶ αὐτοφῶς καὶ αὐτοαλήθεια. οὐκ ἐν ἑαυτῷ συνέχων τὰ ἀγαθὰ τὸν πλοῦτον, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἄλλους ἅπαντας ὑπερβαλλόμενον αὐτὸν, καὶ μὴ τὸ ὑπερβαλλόμενον μένει ὡς πλήρης, καὶ οὐδενὶ ἐλαττούμενος ὀκ τῆς εἰς ἑτέρους χορηγίας. ἀλλ' ἀεὶ πηγάζων, καὶ πᾶσι τούτων μεταδιδοὺς τῶν καλῶν, θεῖ τῆς αὐτῆς μένει τελειότητος. ὃ δὲ ἐγὼ φέρω, μεθεκτόν ἐστι. παρ' ἑτέρου τὸ ἔλαβον αὐτὸ, καὶ μικρόν τι καὶ πανταχοῦ, καὶ οἱονεὶ σταγὼν ἀστελὴς πηγὴς ἄβυσσον ἄφατον, καὶ πέλαγος ἄπειρον. ἐν δὲ τῷ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα λόγῳ πάλιν ὁ αὐτὸς μέγας τῆς ὀκουμενίας διδάσκαλος τοιάδε φησὶ, τοῦτο τὸ σῶμα τὸ δεσποτικὸν, καὶ ἡ σὰρξ ἡ ἁγία λαβοῦσα καὶ ἁγίου Πνεύματος τὴν ἐνέργειαν, οὐκ ἔλαβεν ὡς θεὸς τὴν ἀπόλυτον καὶ τῶν προφητῶν μίαν χάριν ἢ δυτέραν. ἀνθρωπος καὶ πάντα χωρήσας ἢ δυνάμεν. διὸ λέγει πάλιν. μὴ πάντες ἀπόστολοι; μὴ πάντες προφῆται; μὴ πάντες χαρίσματα ἔχουσιν ἰαμάτων; ἐφ' ἡμῶν καὶ μερίζεται τὰ δῶρα. ἐν δὲ τῇ σαρκὶ τοῦ Χριστοῦ ὅλα τὰ χαρίσματα. ὅλαι αἱ δωρεαὶ ἦσαν καὶ τὴν τοῦ σαρκὸς οὐσίαν. καὶ πρόσεχε. ἐπλήρωσε πρῶτον τὸν ἴδιον ναὸν πάσης χάριτος. εἶχε χαρίσματα νοσούντας ἰᾶσθαι. δαίμονας ὀκβάλλειν. νεκροὺς ἐγείρειν. προφητεύειν, τὰ τὴν ἀληθείας ἐργάζεσθαι. πάντα ἐδύνατο. καὶ εἶχε τῶν χαρισμάτων τὸ πλήρωμα. ἀφὸ ἐπληρώθη ἡ σὰρξ ἡ δεσποτικὴ πάντων τῶν χαρισμάτων. χρεία δὲ ἦν πάντως ἡμᾶς λαμβάνειν ὀκ μέρους ὡς ἀποδεξαμένης ἀπὸ τοῦ κυριακοῦ σώματος. χορηγεῖται καὶ ἀπόστολος καὶ προφήτης ἐξ αὐτοῦ Ἰωάννης ἐμαρτύρει. ὅτι ἐν αὐτῷ ὅλον τὸ πλήρωμα. καὶ παῦλος. ἐν ᾧ κατῴκησε πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς. ὀκ εἶπεν ἁπλῶς, ἐν ᾧ κατῴκησεν ἡ θεότης, ἀλλὰ τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος. τυτέστι πᾶσα ἡ δωρεὰ τῆς θεότητος. καὶ ἵνα μήτις νομίσῃ, ὅτι ἐν τῷ θεῷ λόγῳ κατῴκησε, λέγει, ἐν ᾧ κατῴκησε πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς. ἐν τῇ σαρκὶ αὐτοῦ πᾶν τὸ πλήρωμα, σοφίας, σωτέρας, δυνάμεως, σημείων πάσης ἐνεργείας. λοιπὸν ἀπὸ τοῦ πληρώματος δανειζόμεθα πάντες. μαρτυρεῖ Ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς, κἀγὼ ὀκ ἤδειν αὐτὸν, ἀλλ' ὁ πέμψας με βαπτίζειν, ἐκεῖνός μοι εἶπεν, ἐφ' ὃν ἂν ἴδοις τὸ Πνεῦμα καταβαῖνον καὶ μένον. ὀκ εἶπε χαριζόμενον αὐτοῦ δῶρον ἕν. ἀλλὰ μένον ὅλον, ὅς ἐστιν ὁ βαπτίζων ἐν Πνεύματι ἁγίῳ. εἶτα βυλόμενος

μῶν δεῖξαι ὁ Ἰωάννης, ὅτι οὐχ ὡς ἄνθρωπος ἔλαβε χάριν ὁ σωτήρ, λέγων. ὅτι οὐ μέτρου δίδωσιν ὁ Θεὸς τὸ Πνεῦμα. ὁ Πατὴρ ἀγαπᾷ τὸν υἱόν, καὶ πάντα δέδωκεν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ. ἡμεῖς δὲ πόθεν λαμβάνομεν. καὶ οὐ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν. ἐκείνου τὸ πλήρωμα. ἡμεῖς δὲ τοῦ πληρώματος. πῶς. ἀφ' οὗ ἐπλήρωσε τὸν δεσποτικὸν σάρκα. ἀπ' αὐτῆς ἤντλει ὡς ἀπὸ πηγῆς, καὶ ἐδάνειζε τοῖς ἀνθρώποις τὸν δωρεάν. Τίς οὖν ἐστιν αὕτη ἡ δωρεὰ, καὶ ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος καὶ ἡ ἐνέργεια τῆς τοῦ, ἡ πληρώσασα τὸν ναὸν ἐκεῖνον, τὸ δεσποτικὸν φημι σῶμα, ἀφ' οὗ ἡ οὐσία, καὶ ἡ ὑπόστασις ἐστι τοῦ ἁγίου Πνεύματος; Καὶ μὴν ὁ διδάσκαλος οὐ βούλεται τοῦτο. ἐφ' ἡμῶν γάρ φησι μερίζει τὰ δῶρα. ἄνθρωπος πάντα χωρῆσαι οὐ δύναται. ἐν δὲ τῇ σαρκὶ τοῦ Χριστοῦ ὅλα τὰ χαρίσματα, ὅλαι αἱ δωρεαὶ ἦσαν. ἃ καὶ διερμηνεύων ἐξῆς, εἶχε χάρισμά φησι νοσούντας ἰᾶσθαι. δαίμονας ἐκβάλλειν. νεκροὺς ἐγείρειν. καὶ ὅσα ἑξῆς. ἄλλως τε. καὶ ἡ οὐσία καὶ καὶ ἡ ὑπόστασις τοῦ Πνεύματος μία καὶ οὐ πολλαὶ. ἰδίαι δὲ πολλαὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ διαφέρονται ἀλλήλων. ἅπαν γὰρ τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σὺν τῷ ἀποστόλῳ, καὶ ὁ χρυσοῦς οὗτος διδάσκαλος λέγει ταῦτα, καθάπερ ἤκουσας. καὶ ὅτι οὐ πάντες προφῆται, οὐδὲ διδάσκαλοι. ὅτε πάντες χαρίσματα ἔχουσιν ἰαμάτων. καὶ ὅτι ἀφ' οὗ φησιν ἐπληρώθη τοῦτον ἡ δεσποτικὴ σάρξ. ὥσπερ ἀπὸ πηγῆς ἤντλει καὶ ἐδίδου καὶ ἀποστόλοις καὶ προφήταις ἐκεῖθεν. πῶς οὖν οὐ οὐσία καὶ ὑπόστασις εἰ τὰ θεῖα ἐκεῖνα χαρίσματα. τὰ καθάπερ ἀπὸ δεξαμενῆς αὐτλήμα τῆς δεσποτικῆς σαρκὸς καὶ χορηγήμα τοῖς ἁγίοις. Ἀλλὰ μὴ χέσις ἐστὶ ταῦτα καὶ οὐχὶ πράγματα καθάπερ ἔφης ἡκίσματα; πρὶν μὴ οὖν τὸ χέσεως αὐτόθεν καταλάβε. οὐδὲ γὰρ σέβειν αὖτις εἴποι ψιλὴν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος. ὃ κατῴκησεν ἐν τῷ Χριστῷ σωματικῶς. καὶ ὅθεν ὡς ἀπὸ πηγῆς αὐτλῶν, ἐχορήγει καὶ ἀποστόλοις καὶ προφήταις καθάπερ ἤκουσας· καὶ Μάξιμος ὁ μέγας τῷ πυρρῷ διαλεγόμενος καθάπερ ἤκουσας, οὐχέσιν, ἀλλὰ πράγμα τὸν τῆς θεότητος φυσικὸν ἐνέργειαν ἔφησεν, οὐ' ἐκείνου προς τοῦτον αὐτεπόνου. ὡς καὶ πρὸς τοῖς ἐχθροῖς ὁμολογούμενον. εἰ καὶ ἡ χρῆσις τῆς ἐνεργείας ἤδη καὶ χέσις ὄντως ἐστὶν, καὶ ἐνέργεια πρὸς τῶν θεολόγων εἴρηται. καθὰ δὴ καὶ εἰπόντες ἔφθημεν. πρὸς δὲ τὸ κίσμα, τὸ αὖ εἴποιμι. τοῖς ἡμῖν τότε σύγγραμμα καὶ ὁ σύλλογος γέγονε τοιούτων ἐρεχελιῶν τε καὶ πραληρημάτων. καὶ μικρὰ καὶ τοῖς ναυλῶσι καὶ ἰλιγγιῶσιν ἐοίκαμεν, ὑπὸ τῆς συχνῆς ἀηδίας. καὶ τοῦ σωδυασμοῦ τὰ τοιαῦτα σωρεχῶς ἐξεμουσίων. Πρῶτον μὲν τὸ ἐκεῖνο γελοῖον, μᾶλλον δὲ καὶ φρίκης καὶ συγολῆς οὐ τῆς ψυχῆς ἄξιον αὐ εἴη, τὸ κίσμα τὴν μᾶθαι τὸν δεσποτικὸν ναὸν τὴν μᾶ λέγειν, καὶ ἅπαν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος τὸ κίσμα φάσκειν. καὶ ταῦτα τῇ ὑποστάσει τοῦ Θεοῦ λόγου καὶ τοῦ Πνεύματος καθ' ὑμᾶς σωματοῦμενα, καὶ συναριθμούμενα. τὸ τε δεσποτικὸν σάρκα πληροῦν, κἀκεῖθεν ὡς ἀπὸ πηγῆς προϊόντα, τῶν ποικίλων καὶ παντοδαπῶν χαρισμάτων ἀποστόλους τε, καὶ προφήτας πληροῦν. εἶτα καὶ τοῦ διδάσκαλου τὸν βαπτιστὴν Ἰωάννην προάγοντος ἤκουσας ἐκείνῳ μαρτυροῦντα καὶ λέγοντα, ὅτι ὁ πέμψας με βαπτίζειν ἐκεῖνός μοι εἶπεν, ἐφ' ὃν ἂν ἴδοις τὸ Πνεῦμα καταβαῖνον καὶ μένον. ὁ δὴ καὶ σαφηνίζων αὐτὸς ὁ διδάσκαλος αὖθις, ὅτι εἰπέ φησι χαριζόμενον αὐτῷ δῶρον ἓν. ἀλλὰ μόνον ὅλον. εἶθ' ὥσπερ ἀπτῆδες ἀπάγωνσε τὸν κισμάτων ὑπονοίας ὁ διδάσκαλος, καὶ δεικνὺς ὅτι τὰ

δῶρα

δῶρα ταῦτα τοῦ Πνεύματος, τὰ φυσικὰ τοῦ Θεοῦ ἐστι. καὶ διὰ ταῦτα καὶ Πνεῦμα ἅγιον εἴρηται, τὸν διάγγελιστὴν Ἰωάννην ἐφίστησιν οὕτω λέγων. Εἶτα βεβλόμεθα δεῖξαι ὁ Ἰωάννης, ὅτι οὐχ ὡς ἄνθρωπος ἔλαβε χάριν ὁ σωτὴρ λέγει. ὅτι οὐ μέτρου δίδωσιν ὁ Θεὸς τὸ Πνεῦμα, καὶ οὐ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν. ἐκείνου τὸ πλήρωμα. ἡμεῖς δὲ τοῦ πληρώματος. πῶς. ἀφ' οὗ ἐπλήρωσε τὸν δεσποτικὸν σάρκα ἐξ αὐτῆς ἤντλει ὡς ἀπὸ πηγῆς, καὶ ἐδάνειζε τοῖς ἀνθρώποις τὴν δωρεάν. Ὅρᾳς ὦ φιλόσοφε, ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιόν εἰσι ταῦτα, καὶ τὰς φυσικὰς θείας ἐνεργείας, καὶ τὰ χαρίσματα μεριζόμενον ἀμερίστως καὶ ἀποστόλους καὶ προφήτας, καὶ διδασκάλους χειροτονοῦν δι' αὐτῶν, ἀλλ' οὐ κίσματα; εἰ δὲ τὸ Πνεῦμα ταῦτά ἐστι καθάπερ οὗ ἐστι, τῷ δὲ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα βλασφημοῦντι οὐκ ἀφεθήσεται οὔτε ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι. δεσποτικὴ τοῦτό φησιν ἀπόφασις. τὸ ἑξῆς αὐτὸς ἂν εἴη σκοπεῖν δίκαιον. αὐτὰ δὲ εἰσι τὰ τῆς θείας φύσεως ἰδιώματα. τὰ φυσικῶς τῷ ἁγίῳ Πνεύματι προσόντα χαρίσματα, περὶ ὧν ὁ μακάριος παῦλος κορινθίοις ἔλεγε γράφων, ὅτι πάντα ἐνεργεῖ τὸ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα, διαιροῦν ἴδια ἑκάστῳ καθὼς βούλεται. καὶ ὅτός ἐστιν ὁ ἀρραβὼν καὶ ἀδακτύλιος, καὶ ἡ ἀπαρχὴ. καὶ τὸ μέρος τοῦ ὅλου τὸ καταμεριθὲν ἀποστόλοις τε καὶ προφήταις καὶ διδασκάλοις, καὶ παντὶ Πνευματικῷ πληρώματι, δι' οὗ πάντες εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας, καὶ θεογνωσίαν, καὶ θεῖον φωτισμὸν ἀνειλκύσθημεν. ὅπερ ἀρχὴν τοῦ ἐσχάτου φανερώσεως καὶ πρὸς ἡμᾶς ἐπιδημίας λαβὸν διὰ τοῦ ὁμοθέου σαρκὸς τοῦ Θεοῦ λόγου, εἶτα καὶ μὴ τοῦ αὐτοῦ πρὸς οὐρανὸς ἄνοδον καὶ ἀποκατάστασιν, εἰς σὲ ἄνωθεν καλὸν, καὶ χορείας ἀποστόλων δοξάμενον ὀφείλεις τῶν σοφῶν θεολόγων καὶ μελῳδῶν, ἐξ αὐτῶν καὶ μέθεξιν τοῖς πιστοῖς τὴν χάριν ἐφήπλωσεν. Ἀλλ' ἴσως ἐρεῖς, ὡς οὐ πρὸς τοῦ θείου φωτὸς τοῦ μεταμορφώσεως, οὐδὲ πρὸς τοῦ καὶ τὴν πεντηκοστὴν ἐπιδημίας τοῦ θείου Πνεύματος, διαγγελιστὰς καὶ ἀποστόλοις εἴρηται πάντ' ἐκεῖνα, καὶ αὐτῷ φημι τῷ σεπτῷ βαπτιστῇ. πρὸς ὃν δήπου καὶ Ἰωάννης ὁ τὸν γλῶτταν χρυσοῦς ἄρτι τὸν πολὺν ἐποιεῖτο λόγον. διὸ καὶ τοῦτον αὐτὸν ἀναγκαῖον σὺν τῷ μεγάλῳ καὶ ἄυθις παρελθεῖν πάλιν, καὶ δείξαντα τὰ καὶ λόγοις ἱεροῖς, καὶ ἀσκήσει καὶ χρόνῳ καὶ μελέτῃ καὶ πείρᾳ, καὶ πρὸς τούτων ἁγίου Πνεύματος χάριν πεφυκικῶς τε καὶ ἀποστολικῶς αὐτῷ ἐγνωσμένα, τὰ ῥηθέντα διὰ πολλῶν οὕτως ἐπισφραγίσῃ. τὰ δὲ πρὸς ἀληθείας γεγραμμένα τῷ ἀποστόλῳ σκοπούμενον, ἡμεῖς φησι πάντες ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ τὴν δόξαν Κυρίου κατοπτριζόμενοι, οὐ τὴν παλαιὰν ἐκείνην, ἀλλὰ τὴν μίαν, τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμεθα ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν, καθάπερ ἀπὸ Κυρίου Πνεύματος. καὶ μετολίγον. τὸ δὲ ἐστὶ τὴν δόξαν Κυρίου κατοπτριζόμενοι, τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμεθα. παφέστερον μὲν τοῦτο ἐδείκνυτο, ἡνίκα τὰ σημεῖα τὰ χαρίσματα ἐνήργει. πλὴν οὐδὲ νῦν δύσκολον αὐτὸ καταδεῖν τῷ πιστοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχοντι. ὁμοῦ γὰρ βαπτιζόμεθα, καὶ ὑπὲρ τὴν ἥλιον ἡ ψυχὴ λάμπει, τῷ Πνεύματι καθαιρομένη. καὶ οὐ μόνον ὁρῶμεν εἰς τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖθεν δεχόμεθά τινα αὔγλην. ὥσπερ ἐν εἰ ἄργυρος καθαρὸς πρὸς τὰς ἀκτῖνας κείμενος, καὶ αὐτὸς ἀκτῖνας ἐκπέμψειεν, οὐκ ἀπὸ τοῦ οἰκείας φύσεως μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ λαμπηδόνος τοῦ ἡλιακῆς, οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ καθαιρομένη. καὶ ὀργύρου λαμπροτέρα γινομένη, δέχεται ἀκτῖνα

ἀπὸ

ἀπὸ τῆς δόξης τοῦ Πνεύματος, καὶ ταύτην ἀπαστράπτει. διὸ καὶ φησὶ καταπλεγόμενοι, τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμεθα ἀπὸ δόξης τοῦ Πνεύματος εἰς δόξαν τὴν ἡμετέραν τῆς ἐγγινομένην. καὶ τοιαύτην, οἵαν εἰκὼς ἀπὸ Κυρίου Πνεύματος.

Καὶ πάλιν. Βούλεσθε δείξω τοῦτο καὶ ἀπὸ τῶν ἀποστόλων αὐθεντικώτερον; ἐνόπτρον πτῶλον, ἢ τὰ ἱμάτια ἐνήργει. πέπτον, ἢ αἱ σκιαὶ ἴσχυον. ἢ τῷ αὐ. εἰ μὴ βασιλέως ἔφερον εἰκόνα καὶ ἀστράπτοντα ἦσαν αὐτῶν αἱ μαρμαρυγαὶ, πόθεν τὰ ἱμάτια αὐτῶν καὶ αἱ σκιαὶ ἐνήργουν. Βασιλέως τῷ Χ τὰ ἱμάτια, τοῖς λησταῖς ἐστὶ φοβερά. θέλεις ἰδεῖν καὶ Δαβὶδ τοῦ σώματος λάμποντα ταύτην, ἀτενίσαντές φησιν εἰς τὸ πρόσωπον Στεφάνου, εἶδον ὡς πρόσωπον ἀγγέλου. ἀλλ' ἴδεν τοῦτο πρὸς τὴν ἔνδοθεν ἀστράπτουσαν δόξαν. ὅπερ τῷ Μωϋσῆς ὑπὸ τοῦ προσώπου εἶχε, τοῦτο οὗτοι ὑπὸ τῆς ψυχῆς προέφερον. μᾶλλον δὲ καὶ πολλῷ πλέον. τὸ μὲν τοῦ Μωϋσέως, ἀθηπνικώτερον ἦν. τοῦτο δὲ, ἀσώματον. Τούτῳ σωωδὰ καὶ Βασίλειος ὁ μέγας Φιλοσοφῶν περὶ τοῦ θείου τούτου φωτὸς, καὶ δεικνὺς ὡς αὐτὸ τοῦτ' ἐστὶ τὸ μέγα τῆς μεγάλης Τριάδος ἀποστίλβον φῶς ὑφυσικὴ τοῦ Πνεύματος ἐνέργεια, ἢν ὁ Χριστὸς πρότερον μὲν, τοῖς λεγάσι τῶν ἀποστόλων ὑπὸ τοῦ ὄρους, ὕστερον δ' ἐν τῷ ὑπερῴῳ τοῖς δύο καὶ δέκα κατέπεμψεν ἐν εἴδει πυρίνων γλωσσῶν, ὁ δὴ καὶ ἀγγέλους καὶ προφήτας καὶ ἀποστόλους, δι' ἄρρητον οἰκονομίαν τε καὶ φιλανθρωπίαν θεουργεῖ καὶ φωτίζει παρὸν, ἐν μὲν τοῖς ἀσκητικοῖς αὐτοῦ λόγοις, ὥ σύμφωνος κοινωνία νύμφης πρὸς τὴν νυμφίον φησὶ, μίμησαι ταύτην ὦ τέκνον μίμησαι, πρὸς μηδὲν ἕτερον ἀφορῶν, ἢ πρὸς τὴν πόθεν πῦρ ἦλθον βαλεῖν ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ τί θέλω εἰ ἤδη ἀνήφθη. ἔστι γὰρ πύρωσις Πνεύματος, ἀναζωπυροῦσα καρδίαν, διότι ἄυλον καὶ θεῖον πῦρ, φωτίζειν μὲν ψυχὰς εἴωθε, καὶ δοκιμάζειν ὥσπερ ἄδολον χρυσὸν ἐν καμίνῳ, κακίαν δὲ ἀναλίσκειν ὥσπερ ἀκάνθας καὶ καλάμην. ὁ γὰρ Θεὸς ἡμῶν, πῦρ καταναλίσκον ἐστὶ. ἐδόξε ὀκδίκησιν ἐν φλογὶ πυρὸς τοῖς μὴ εἰδόσιν αὐτὸν, καὶ τοῖς μὴ ὑπακούσι τῷ εὐαγγελίῳ αὐτοῦ. Τοῦτο τὸ πῦρ ἐνήργησεν ἐν τοῖς ἀποστόλοις, ἡνίκα ἐλάλουν πυρίναις γλώσσαις. τοῦτο τὸ πῦρ παῦλον περιέλαμψαν, τὴν μὲν αἴσθησιν τῆς ὄψεως αὐτοῦ ἠμαύρωσε. τοὺς δὲ ὀφθαλμοὺς τῆς καρδίας ἐφώτισεν. οὐ γὰρ χωρεῖ σαρκὸς ὅρασις ὀκείνου τοῦ φωτὸς τὴν δυνάμιν. τοῦτο τὸ πῦρ ὤφθη Μωϋσῇ ἐν τῇ βάτῳ. τοῦτο ἐν εἴδει ὀχήματος τὸν ἥλιον ὀκ τῆς γῆς ἀνήρπασε. Τούτου δὲ πυρὸς τὴν ἐνέργειαν ζητῶν ὁ μακάριος Δαβὶδ ἔλεγε, δοκίμασόν με Κύριε καὶ πείρασόν με. πύρωσον τοὺς νεφρούς μου καὶ τὴν καρδίαν μου. ἴδετε τὸ πῦρ τὴν καρδίαν κλέπτα καὶ δὲ σὺν αὐτῷ ἐθέρμανε. λαλοῦντος δὲ σωτῆρος αὐτοῖς μὴ τὴν ὀκνεκρῶν ἀνάστασιν. καὶ οἱ ἄγγελοι δὴ καὶ τὰ λειτουργικὰ Πνεύματα ἴδετε τοῦ πυρὸς μετέχουσι. καὶ τὸ γεγραμμένον ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ Πνεύματα καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πυρὸς φλόγα. τοῦτο τὸ πῦρ τὴν ἐν τῷ ὀφθαλμῷ δοκὸν κατακαῦον, καθαρὸν τὴν νοῦν ἀποκαθίστησιν. ἵνα τὸ κατὰ φύσιν ἀπολαβὸν διορατικὸν, μὴ τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ κάρφος ὁρᾷ, ἀλλὰ δικαίως τὰ τοῦ Θεοῦ θαυμάσια κατανοῇ, καὶ τὴν λέγοντα. ἀποκάλυψον μου τοὺς ὀφθαλμούς μου, καὶ κατανοήσω τὰ θαυμάσια ὀκ τοῦ νόμου σου. Τοῦτο τὸ πῦρ δαιμόνων ἐστὶ φυγαδευτήριον, καὶ κακίας πάσης ἀναλωτικὸν. ἁμαρτίας ἀναιρετικὸν. ἀπαστάσεως δυνάμις καὶ ἀθανασίας ἐνέργεια. ψυχῶν ἀγῶν φωτισμὸς; καὶ λογι-

καὶ λογικῶν δυνάμεων οὐσιώσις. ἴδετε καὶ ἡμεῖς δυζώμεθα φθάσαι καὶ εἰς ἡμᾶς. ἵνα πάντοτε ἐν τῷ φωτὶ περιπατοῦντες, μηδέποτε καὶ πρὸς βραχὺ παρεκκλίνωμεν. Ἐν ᾗ τῇ κῇ τὸν προφήτην ἠκούσαν ἐξηγήσει. τί δὲ φησὶν, ἡμέρα δέ ἐστιν αὕτη ἐν ᾗ ἐπιλάμψει ὁ Θεὸς μὴ δόξης, αὐτὴ ἣν ποιεῖ ὁ τῆς δικαιοσύνης ἥλιος, ὁ Κύριος ἡμῶν. ὁ διδάσκων περὶ ἑαυτοῦ· ὅπερ ἐώς ἐστὶν ἐν τῷ κόσμῳ, φῶς τοῦ κόσμου ἐστὶ, διὸ καὶ παρήνει ἐργάζεσθαι ἕως ἡμέρα ἐστὶ. Καὶ πάλιν. Λογιζόμεθα δὲ ταῦτα ἐπαγγέλλεσθαι τοῖς ἀξίοις τῆς ἀπαστάσεως, ἅτε πολλῶν μονῶν οὐσῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Πατρὸς, καὶ Δεσπόρου κληροδοσίας ἀπεκλήρου ἐν τῇ γῇ τῆς κληρονομίας, ἣν κληρονομήσουσιν οἱ πραεῖς. Ἴδετε, πνεῦμα μὲν ἐν τῇ φαιδρότητι τοῦ καὶ Θεοῦ ὑπεφανείας, πνεῦμα δὲ, ὑπὸ τὴν σκέπην τῶν οὐρανίων δυνάμεων ἀναστάσον). καὶ ἄλλοι ἐν τῇ δόξῃ τῇ ἀπὸ τοῦ φωτὸς, ὡς ἀπὸ καπνοῦ καλυφθήσονται). Ἰάχω δὲ, αὐτὴ μὲν τῇ σῶν ὑπιλάμψει τὸ φῶς, τὰ δὲ περικύκλω αὐτῆς ὑπιλάμψει νεφέλη ἡμέρας. ἥπερ σῶν ἄλλοθεν ἔχει τὴν γένεσιν, ἢ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ φωτός.

Καὶ μετ' ὀλίγα. Ὁ πόσα τὴν κῇ τὴν μεταμόρφωσιν τοῦ Κυρίου ἡ φωτεινὴ νεφέλη τοὺς μαθητὰς περιέσωσα. Καὶ αὖθις. Οὕτω τοίνυν ὁ λαὸς ὁ ἐν τῇ ἐθνικῇ ἀγνοίᾳ ἐσκοτωμένος, εἶδε φῶς, οὐχ οἷον τὸ ἀπὸ πυρὸς. οὐδὲ οἷον τὸ ἀπὸ ἀστέρων ἢ σελήνης. οὐδὲ οἷον τὸ ἡλιακὸν ἢ ἀστραπαῖον. ἀλλὰ φῶς μέγα. ὃ καὶ νοητοῖς ὑπιλάμπει καὶ αἰθητοῖς. ὃ καὶ παλαιοὺς σώζει. καὶ ἀγγέλους φωτίζει, καὶ ἀνθρώπους φαιδρύνει καὶ πᾶσιν ἐπαρκεῖ, καὶ ἐπ' ἑαυτοῦ τοὺς αὐγοὺς ἔχει ὑπερτεινομένους πρὸς τὸ πλεῖον. Ὁ θεῖος αὖθις χρυσόστομος, τὰ σώματα τῶν ἀπηρεσκήτων τῷ Θεῷ φησι τοσαύτην ἐνδύσεται δόξαν, ὅσην οὐδὲν ἰδεῖν ἔνι τούτοις τοῖς ὀφθαλμοῖς. καὶ τούτων ἡμῖν σημεῖα πολλὰ καὶ ἴχνη ἀμυδρὰ, καὶ ἐν τῇ παλαιᾷ καὶ ἐν τῇ καινῇ δοθῆναι παρεσκεύασεν ὁ Θεὸς. ὅτι μὲν τὸ πρόσωπον τοῦ Μωϋσέως τοσαύτη κατελάμπετο δόξῃ τότε, ὡς ἀπρόσιτον εἶναι τοῖς τῶν ἰσραηλιτῶν ὀφθαλμοῖς. ἐν δὲ τῇ καινῇ τότε πολλῷ πλέον ἐξέλαμψε τὸ τοῦ Χριστοῦ. ἀλλὰ τὰ μὲν ἤδη ἐρρήθη. ἐπανέλθωμεν δ' αὖθις πρὸς τὸν φιλόσοφον τὸν καὶ θεοπόλιν φωτὸς ἀκουσόμενοι λόγους ὀκείνου καὶ τὴν φιλοσοφίαν. εἰπόντα καὶ ὅτι τὴν ὁμολογουμένην καὶ κήρυκα τῆς εὐσεβείας αὖθις θεόδωρον, τοιάδε περὶ τῆς μεταμορφώσεως θείου φωτὸς πρόσετε τὸν παμφίλου εὐσέβιον καὶ τὸν ἀνωνυμάχους λέγοντα.

Ἀλλ' ἐπαναστέον φησὶ τὸν λόγον, καὶ ζητητέον τί ἂν εἴη τοῦτο τὸ φῶς, οὐ γὰρ πω σαφῶς, ὅτι ἔστιν ὁ ψευδάδας ἐπέδειξε νῦν, ὅτι μὴ τῷ θεῷ λόγῳ πρέπον προσθεὶς. εἰσύστερον δὲ ἐρεῖ ὀκδηλότερον. ὅμως πρὸς τὰ δεδογμένα αὐτῷ ἐν τῷ παρόντι τὸν λόγον ἡμεῖς ἐξετάσωμεν. ἆρα οὐσία τις καὶ ὑπόστατον, καθ' αὑτὸ ὑφεστὼς καὶ μὴ δεόμενον ἑτέρου πρὸς ὕπαρξιν, ἢ ποιότης ἀσώματος καὶ ἀνάρτος, ἐν ἄλλῳ τὸ εἶναι, οὐκ ἐν ἑαυτῷ θεωρούμενον ἔχουσα. Ἀλλ' εἰ μὲν οὐσία ἐστὶ, πότερον ἀγγελικὴ, ἐπεὶ καὶ ἀγγελος φῶς, καὶ τοῦ πρώτου καὶ ἀνωτάτω φωτὸς μαρμαρυγὴ καὶ ἀπόλαμψις ἀλλ' οὐκ αὐ τοῦτο εἴποι. καὶ μετ' ὀλίγα. Εἰ δὲ θεία οὐσία, πῶς εἰς τοῦτο μετῴκηται. εἰ μὲν ἐν ἰδίᾳ ὑποστάσει καὶ καθ' ἑαυτὴν θεωρουμένη μεταλαθοῦσα καὶ οἷον ἄλλο καὶ ἰδιαζόν ἀπεμορφωμένη πρόσωπον, καὶ εἰς τὴν τοῦ λόγου ἀπαστέπον ἐμφέρειαν μηδεμιᾷ τῶν ἐν τῇ τριάδι νοουμένων συμπαρυποστάσα καὶ συμφυεῖσα, ἴστασθαι αὐτῷ ἡ τριὰς ἀπατελέσαι. Καὶ ὁρᾶτε ὡς φιλόπονος περὶ τὴν θείαν οὐσίαν

οὐσίαν δυσέβειαν, πληθυόντων ἀφθονίᾳ ὑποστάσεων καὶ αὔξων τὰ ἀπλήθωτα καὶ ἀμείωτα, καὶ πάσης τῆς ὑπωστιοῦν ὑφέσεως καὶ πλεονασμοῦ παντάπασιν ἀνεπίδεκτα. εἰδ' εἰς τὸν τοῦ λόγου συγχεθεῖσα, καὶ οἷον ζωογονηθεῖσα παρῆλθεν ὑπόστασιν, μὴ πλείονα τῆς δυνωμοσύνης, προσδηλοῦν καὶ αὔξησιν τοῦ λόγου αὐτῇ δίδοσιν ὑποστάσει. ἥτις οὐκ ἄλλη παρὰ τὸν Πατρὸς οὐσίαν τῇ φύσει ἐστί. τῷ χαρακτηριστικῷ δὴ μόνον τῆς ἰδιότητος καὶ τὸν ἡνῶσθαι διαφέρουσα. οὕτω πρὸς τὸν ὑπερπτήρη καὶ ἀπροσδεοῦς καταδαψιλεύομενος φύσιν τοῦ ἑαυτοῦ σαφῶς ἐκπομπεύει μανίαν. Ὥστε σώθεσιν ὅπου τῆς ὑπερκαλωμένης καὶ πάσης ἀπλότητος ὑπερέκεινα οὐσίας ὑπνοεῖν, ἐξῆς καὶ πάθος ἐξ ἀνάγκης ἕψεται ὅπου τὸν μακαρίας καὶ ἀπαθοῦς θεότητος. Καὶ μετ' ὀλίγα. Ὑπόλοιπον δ' οὖν ἐστιν εἰπεῖν, εἰ ποιότητα τοῦτο ἀσώματον ἢ αὐτόσιον εἶπε, τὶ συμβαίνει. οἷον λαμπρότατον οὐσίας καὶ ἀπαύγασμα εἰς ἣν ἡ μορφὴ ἐκείνη μεταβέβληται, ἀλλ' οὐδὲν ἧττον ἡ πασῶν ἐφάτη ὕβρις καὶ ἀτοπία. τῷ θείῳ προσλεπτρίψεται σώματι. λωβίσαιτο γὰρ ἂν, τὸν τοῦ εἶναι λόγον. καὶ ταύτῃ τὸ αὐύπαρκτον εἰσαχθήσεται. ἄλλως τε, οὐδ' ἔνεστι ποιότητα ὑποκειμένου δίχα καθ' ἑαυτό, ὅπου ποτέ ἐστι φανεικθῆναι, κἂν τῶν οὐσιωδῶν αὐτοῦ εἴπητις, ἢ καὶ εἰς οὐσίαν ἀνάγεται. ὡς δ' ὅπου παραδείγματος εἰπεῖν, οὐκ ἂν τὸ λογικόν τε συσκίᾳ ὑποκειμένου αὖθις ὄντι τὸ ζῶον, εἰ μὴ προτέρου τὸ ὑφιστὸ οὐσίαν ἔμψυχον αὐθυπτικοῦ. Καὶ πάλιν. Ἀλλὰ τὸ μὲν φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν καὶ τὸ θνητὸν Ἀθανασίαν ὁ μέγας μυσταγωγεῖ Παῦλος. τὸ δὲ σῶμα ἀσωματότητα ἐνδύσασθαι. ἢ τὸ κτιστὸν γενέσθαι ἄκτιστον. ἢ τὸ περιγραπτὸν εἰς ἀπεριγραψίαν μεταπλασθῆναι. ὅπου καὶ νενίκηκεν. Πρῶτον μὲν οὖν ἐκεῖνο πρὸς γεηγοραῖ καὶ αὖθις εἰπεῖν ἔχομεν, ὡς οὐδ' ἐν ταύταις τοῖς διδασκάλοις τοῖς λόγοις. ὡς ἔχει καλῶς πεπόθηκεν. ἀλλὰ καὶ τούτοις πολεῖσάπινα τῶν ἀναγκαίων ὑφεῖλεν ὡς ἔθος αὐτῷ, τῇ τοῦ λόγου λυμηνάμενος ἀκολουθίᾳ καὶ τάξει.

Ἀλλ' ἐξεταστέον καὶ αὐτὰ δήπουθεν τοῦτα τέως τὰ προτεθέντα καὶ τὸ σκοπὸν καὶ τοὺς λόγους θεωρητέον τοῦ διδασκάλου, καὶ κατ' τίνος ἐνταῦθα τούτους παρήγαγε γεηγοραῖς. ἐγὼ γὰρ οἶμαι, καθ' ἑαυτὸ καὶ τῶν ὁμοδόξων τε καὶ καθηγητῶν τάγε τοιαῦτα πεθενεγκεῖν αὐτὸν, οὐκ οἶδ' εἴτ' ἀγνοῶν, εἴτε καὶ τὴν αἵρεσιν παίζων. δείξει καὶ ὁ λόγος αὐτός. Θεόδωρος μὲν οὖν ὁ μέγας πρὸς τὸν παμφίλου αὐσέβειον ἀνωθεν τὸν οἰκεῖον ξυνιθεὶς λόγον τε καὶ τὴν δόξαν, καὶ δὴ καὶ τοὺς ταῦτα τιμῶντας εἰκονομάχους. πάλαι γὰρ αὐσέβειαν ζώντες τοῖς χριστιανοῖς ὑπόδων ἦν, ἐκείνα πρὸς αὐτοὺς αἰτιᾶται γεάφων. ὡς ἐπεὶ τὸ θεῖον καὶ Χριστοῦ σῶμα ἔνεστι τῇ αὐτοῦ μεταμορφώσει μεταπεποιῆσθαι καὶ μεταβεβλῆσθαί φατε πρὸς θεῖόν τι φῶς, ὅπερ ὑμεῖς λέγετε, ζητητέον φησὶ τὶ ἂν εἴη τοῦτο τὸ φῶς, τὸ παρὰ τὸν Θεὸν ὂν καὶ τὸν ἄνθρωπον ἕτερον. ἢ γὰρ οὐσία φησί τις ἔσται, ἐν ἰδίᾳ ὂν ὑποστάσει, καὶ μὴ δεόμενον ἑτέρου παρὸς οὔσαν, ἢ ποιότης ἀσώματος καὶ ἀνούσιος, ἐν ἄλλῳ τὸ εἶναι ἔχουσα. Εἶτ' ὑπαιμφίεσι σοφῶς καὶ λογισμοῖς καὶ πυθμενικοῖς ἀποδείξεσι χρησάμενος ὁ σοφὸς καθάπερ ἠκούσαμεν, διὰ τῆς ἀτοπόντος καὶ ἀδυνάτου ἀπαγωγῆς, ἔωλα καὶ ψυδῆ καὶ οὐδὲν ὑγιὲς παῦθ' ὁμοῦ τὰ τῶν ἀνιδέτων ἀπέδειξε. Σκεπτέον δ' ἑξῆς αὖ εἴη, τίνες αὖ εἶεν, οἵγε τοῖς χριστιανῶν καὶ εἰκονομάχων ἀνεχόμενοι τοῦτοις ἐγκλήμασιν. ὁ σωσοδικὸς τόμος καὶ οἱ τοῦτον ὑπερθέμενοι

θέμενοι θεολογικῶς τε καὶ ἀποστολικῶς, ἢ ὁ τῆς ἱερᾶς Χριστοῦ ἐκκλησίαν τὰ τοιαῦτα γεαφόμενος γεηγορᾶς. Λεγέτω πιγαρουῶ αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ τόμος καὶ αὖθις ὀλίγα τὰ ἤδη ῥηθέντων, καὶ δεικνύτω τὰ μὲν οἱ Πατέρες ἐπ' ἐκείνης εἶπον τῆς ἱερᾶς συνόδου περὶ Γρηγορᾶ φωτὸς Χριστοῦ φημι τοῦτο. τὸ δ' αὖθις ὁ φιλόσοφος ὅτι σὺν βαρλαάμτε καὶ ἀκινδυνῶ, τοῖς αὐτοῦ καθηγητῆς. Προηνέχθη φησὶν ἐν τῇ τεπάρτῃ ζωελδύσει γρηγόρι ὁ τῆς θεολογίας ἐπώνυμος γεάφων, οὐδεὶς ἔστι ἐν ὑποσήμασι καὶ οὐσία κυρίῳ καὶ τὸ γεγραμμένον, καὶ οὐσίαν θεοῦ ἢ εἶδεν ἢ ἐξηγόρευσε. Καὶ ὁ αὖθις φησι Μάξιμος γεάφων, ὅτι τοῖς οὐσι μὴ κατ' οὐσίαν ὑπάρχων μεθεκτὸς, κατ' ἄλλον δὲ τρόπον μετέχεσθαι τοῖς δυναμένοις βουλόμενος καὶ κατ' οὐσίαν κρυφίου παντελῶς οὐκ ἐξίστατο. Ὥστε οὐκ οὐσία θεοῦ τὸ τῆς μεταμορφώσεως καὶ Χριστοῦ φῶς. οὔτε ὀρατὴ οὔτε μεθεκτὴ ἡ οὐσία καὶ θεοῦ. ὅπερ ὅ τε τόμος καὶ πᾶσα ἡ καὶ Χριστοῦ ἐκκλησία σώζει τοῖς θεολόγοις τούτοις, καὶ πᾶσιν ἱεροῖς λόγοις ὁμοῦ, καὶ δοξάζομεν καὶ κηρύττομεν. καὶ ὁ χρυσορρήμων Ἰωάννης, ὁ τόμος αὖθις φησι, γεάφων εἰς τὴν τῆς θείας μεταμορφώσεως ἑορτὴν ἐν τῷ ὄρει φησὶ μεταμορφωθεὶς ὁ σωτὴρ, μικρῶς πως ὡς δεσπότης ἔδειξε τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς τὴν ἀθεάτου θεϊκῆς αὐτοῦ βασιλείας τὴν δόξαν. Καὶ πάλιν. Ἐνταῦθα ὁ Χριστὸς τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς ἐπέδειξε τὴν ἀθεάτου αὐτοῦ βασιλείας τὴν δόξαν καὶ οὐκ ἐπέδειξε. τοῦτέστι μικρὸν παρήνοιξε τὴν θεότητα, καὶ οὐχὶ τελείως. πληροφορῶν μὲν γάρ φησιν, ἔδειξεν αὐτοῖς τὴν ἀθεάτου βασιλείας τοῦ θείου δόξαν, οὐχ ὁσηλίς ἦν, ἀλλ' ὅσον ἐδύναντο φέρειν ὁισωμαλικοὺς ὀφθαλμοὺς προφέροντες. φειδόμενος δὲ καὶ οὐχὶ φθονῶν, οὐκ ἔδειξεν αὐτοῖς τὴν πᾶσαν δόξαν, ἵνα μὴ σὺν τῇ ὁρᾶσει καὶ τὴν ζωὴν ὀπλέσωσιν. Ἀλλὰ καὶ πάντες φησὶν οἱ ἅγιοι, ἔλαμψιν αὐτὸ λέγουσι λαμπρότητα, καὶ χάριν καὶ θέωσιν, καὶ θεότητα μικρὸν στερροτέραν καὶ ὕψους. καὶ φῶς ἀπρόσιτον καὶ φυσικὸν ἀκτῖνα καὶ ὑοῦ ἄναρχον, βολίδα θεότητος, ἀστραπὴν θεότητος καὶ τὰ τοιαῦτα. Ἃ δὴ καὶ ἡμεῖς σὺν τοῖς αὐτὰ θεολογησάντων ἁγίων λαβόντες εἰς πλάτος ἐξεθέμεθα πρὸ βραχέος. ἐξ ὧν δήπου καὶ αὖθις συνῆκται, οὐσίαν μὲν μὴ εἶναι τοῦτο θεοῦ. οὐ μόνον ὅπου οὐ ὁρᾶται οὔτε μετέχεται τοῦ θείου καὶ καὶ θεοῦ οὐσία, κατάγε τὰ πολλάκις ἤδη καὶ θείας γεαφῆς καὶ θεολόγοις ὁμοῦ πᾶσι ῥηθέντα. ἀλλ' ὅπου οὐδὲ μεμέλεται ἡ θεία οὐσία, οὐδὲ ἔστι μέρος ἐκείνης λέγειν. ἢ μέγα καὶ μικρὸν. ἀλλὰ τὴν θείας ἐνεργείας τε καὶ ἐλλάμψεως ἑνὶ τούτῳ, μεμελζομένης καὶ μετεχομένης, καὶ οἱονεὶ σμικρωνούσης ἑαυτὴν. οὐ διὰ τὴν οἰκείαν φύσιν, ἀλλὰ διὰ τὴν δυνάμιν καὶ τὴν ὑπτηδειότητα τῶν ὑποδεχομένων. καθὰ δήπου καὶ ὁ θεῖος χρυσόστομος ἔλεγον ἐν τοῖς φθάσασι, τὴν θείας ἐνεργείας εἶναι τὸ μεμέλεσθαι γεάφων, ἀλλ' οὐ τὴν θείας οὐσίας. ἀμέριστος γὰρ ἐκείνη. καὶ βασιλεὺς ὁ μέγας σὺν τούτῳ, πρὸς γε τὸν ἀδελφὸν φημι γεηγορίῳ καὶ τοῖς λοιποῖς θεολόγοις. διὸ καὶ δόξαν μὲν φυσικὴν καὶ χάριν καὶ ἔλλαμψιν καὶ τὰ τοιαῦτα, πρὸς τὸν θεολόγων συνηκὰ λεγομένην αὐτὴν ἀκούει. οὐσίαν δὲ καὶ φύσιν οὐδαμῶς. οὐ μὴν αὐτὸν τούτην φαμὲν οὐδ' ἀνυπόστατον καὶ τοὺς παλαιοὺς ἐκείνους χρειανοὺς καὶ εἰκονομάχους, καὶ τὸν ὁπαδὸν ἐκείνων τοῦτον γεγοραῖ. εἰ γὰρ καὶ οὐσία μὴ ἔστι καθ' ἑαυτὴν, οὐδ' ἐν ἰδίᾳ θεωρεῖται ὑποστάσει, ἀλλ' ἔχει τὴν θείαν οὐσίαν. ἣς ἐστι φυσικὸν ἴδιωμα, ἀδιαίρετον καὶ ἀχώριστον ἐκείνης. ἣς αὖθις ὡς

ὑπόδους τε καὶ φυσικῆς ἐνεργείας καὶ δυνάμεως, οὐδ' ἡ οὐσία πέφυκεν εἶναι τοπαρέξαν. τῶν ὑποδούς καὶ τῆς ἐνεργείας ἀναρμόζης, Μάξιμος ὁ μέγας διδάσκει σαφῶς τοῖς λοιποῖς θεολόγοις, οὔτε θεὸς ἔσται, οὔτε ἄνθρωπος. ἔχει δὲ καὶ τὰς θεαρχικὰς τρεῖς ὑποστάσεις, οὐχ ὡς ὑποστατικὸν ἴδιωμα ταύτας σωῤῥαστικὰ. ἤγαρ ἂν μία τινὶ τρεῖς τῶν τριῶν, ἀλλ' ὡς φυσικὸν καὶ οὐσιῶδες μᾶλλον ταῖς τρισὶν ὁμοίμως καὶ ἴσως πάντα προσοῦσα.

Διὸ καὶ τῷ ὑπερουσίῳ θεῷ λόγῳ φυσικῶς ὅλη σαρκοῦται, δόξα καὶ τοῦ σώματος ἀνανθρωπήσαντος αὐτοῦ δηλαδὴ γίνεται καὶ τὰ προῤῥηθέντα τοῖς θεολόγοις. διὰ τὴν καθ' ὑπόστασιν ἕνωσιν καὶ τὴν θέωσιν καὶ προσλήμματος. ἐπειδὴ θεὸς εἷς καὶ υἱὸς μονογενὴς ὁ αὐτὸς καὶ μία τὴν ἕνωσιν ἡ πάρκωσιν. Ὁ δὲ σοφὸς γεγραφὼς ἀνάσσον καὶ ἀνυπόστατον ταύτῃ φησὶν, οὐχ ὡς μὴ ὄντα καθ' ἑαυτὴν ὑπόστασιν καὶ οὐσίαν, ἀλλ' ὡς ἀνύπαρκτον καὶ μηδὲν ὄντα πλὴν ψιλῆς μόνης φωνῆς. ὁδὴ καὶ φθάσας αὐτὸς διὰ τῶν οἰκείων ἔδειξε λόγων, ταῦτα τοίνυν καὶ τὰ τοιαῦτα λεγόντων ἡμῶν ἅμα τοῖς σοφοῖς θεολόγοις καὶ διδασκάλοις Χριστοῦ, καὶ μετ' εὐσεβείας καὶ τὰς περὶ βαρλαάμτε καὶ γεγραφὼς ὑποτρεφομένων ἐξέσης, δεικνύτωσαν παρελθόντες καὶ εἴτοι, τίνας τὰς ὑπολήψεις καὶ τὴν δόξαν ἔχουσι περὶ τοῦ Χριστοῦ θείας μεταμορφώσεως, καὶ ἐξ κατ' αὐτὴν θείας φωτὸς. Μᾶλλον δ' ὁ μὲν γεγραφὼς, τὸ μὲν φθάσας δέδειχεν ἤδη ἐξ οἰκείας φρονήματος καθάπερ ἡκέσαμεν, ἡ πρόσφορον καὶ μεταβολὴν τοῦ ἑτέρας τῶν οὐσιῶν τοῦ Χριστοῦ μετ' εὐσεβείας φήσας τὴν ἐξ Χριστοῦ μεταμόρφωσιν εἶναι, ἡ τούτων μὴ ὄντων διὰ τὸ τοῦ δυσσεβείας ἡ ἀσεβάσας ἄτοπον, μηδὲ γεγενῆσθαι τὴν ὑμνουμένην μεταμόρφωσιν ὅλως. τοῦτο καὶ ὁ αἱ διαιρέσεις καὶ οἱ συλλογισμοὶ σωῆγον αὐτῷ τότε, καθὰ δήπου καὶ ἡμῖν ἐν τοῖς φθάσασι δέδεικται. δείξει δ' ὁ φιλόσοφος μετ' ὀλίγον καὶ τὰ τούτοις ἑπόμενα, νῦν μὲν οὐσίαν Θεοῦ λέγων ἐκεῖνο τὸ θεῖον φῶς, ὃ δὴ καὶ αὐτὸ φθάσας εἴρηκεν ἤδη, νῦν δὲ κτίσμα.

Ὁ δὲ τόμος αὖθις διὰ βραχέων λεγέτω, τί περὶ τῶν τοιούτων καὶ οἱ περὶ βαρλαάμτε καὶ ἀκίνδυνον. οἷς δήπου καὶ γεγραφὼς πλωικαῦτα σωτηρῶν ἦν, ὅτι τοῦ ζωόδου καὶ λέγοντες καὶ φρονοῦντες ἐάλωσαν. ἐζητήθη φησὶ δεῖχθῆναι διὰ τὸ ἁγίων, ὅτι τε ἄκτιστόν ἐστι τὸ φῶς τοῦ Κυρίου μεταμορφώσεως καὶ ὅτι ἐκ ἔστι τοῦτο ἡ οὐσία τοῦ Θεοῦ. καὶ πάντες ἐξεδόν εἶπον, ὅτι ἀπεδείχθη τοῦτο καὶ διὰ τὴν τεπάρτην σωέλευσιν. ἐν ᾗ παρόντες οἱ αὐτιλέγοντες τῇ ἐκκλησίᾳ, νῦν μὲν κτιστὸν εἶναι τοῦτο, καὶ φάντασμα καὶ ὑποπέτασμα καὶ ἴνδαλμα, φανερῶς βλασφημοῦντες ἔλεγον, νῦν δὲ καὶ τοῦτο δυσσεβῶς ἔλεγον ἄκτιστον καὶ οὐσίαν εἶναι Θεοῦ. εἶτα μεταξὺ τὰ προῤῥηθέντα τῶν ἁγίων διεξελθὼν ὁ τόμος ῥητὰ, προσηνέχθη δέφησιν ἐν ἐκείνῃ τῇ σωελεύσει ὁ δὴ τούτοις σωοδικὸς πρῶτος τόμος. ὃς τοῦτο φιλοσεβῶς καὶ βεβαίως ἀπέδειξεν ἄκτιστον καὶ οὐκ οὐσίαν διὰ πολλῶν τῶν ἐκ τῆς θείας γραφῆς μαρτυριῶν, καὶ τῶν ἐξ πρισμακαρίσου καὶ ἀοιδίμου Βασιλέως ἡμῶν ἐκείνου κυροῦ Ἀνδρονίκου τοῦ παλαιολόγου συμφώνων τοῖς ἁγίοις ῥημάτων, καὶ θεοσεβῶν θεσπισμάτων, πρὸς ὃν ἱερὸν καὶ θεῖον τόμον ἀπκειμένους ἰδόντες τότε, καὶ ἀντιλέγοντας τοῖς καὶ τῷ ἱερωτάτῳ θεσσαλονίκης ἀντικειμένοις, ἀπεβαλόμεθα τούτοις, ὡς νῦν μὲν κτιστὸν τὸ φῶς τοῦ ἐξ Κυρίου μεταμορφώσεως, νῦν δὲ λίαν ἀνόητος οὐσίαν εἶναι τιθεμένοις ἐξ Θεοῦ, καὶ ὡς μὴ σέργοντας ἔχειν τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ καὶ δυνάμιν ἄκτισον καὶ

σον καὶ ἐνέργειαν, ἀλλὰ πάσας τὰς κοινὰς δυνάμεις τε καὶ ἐνεργείας ἐξ Πατρὸς καὶ ἐξ υἱοῦ καὶ ἐξ ἁγίου Πνεύματος ἀφρόνως εἰς κτίσμα καταπαύοντας.

Εἶτα μετ' ὀλίγον καὶ περὶ τοῦ προμνημονευθέντος ζωοδικοῦ πρώτου τόμου προσπθεὶς ὁ τοῦ καθ' ἡμᾶς ἐστος ζωόδου τόμος, ὧδέπη φησὶ. Τούτῳ καὶ ζωόδου συγκροτηθείσης δευτέρας, ἧς προσεκάθητο καὶ ὁ νῦν κρατοῦς καὶ ἁγιος ἡμῶν αὐτοκράτωρ ὁ Κύριος Ἰωάννης ὁ καντακζηνός, ἐξηλέγχθη ὁ ἀκίνδυνος τὰ αὐτὰ καὶ φρονῶν καὶ λέγων, καὶ τοῦ μοναχῶν κατηγορῶν. διὰ καὶ ἡ αὐτὴ τῷ βαρλαάμ ἐπεπαύσατο καὶ ἀδικίαν. Τόμου προεβάντος ζωοδικοῦ καὶ τῶν τοῦ βαρλαάμ ἐκείνου βλασφημιῶν. διὰ παντὸς τοῦ χριστιανικοῦ πληρώματος ἀποκέκοπται ὡς αὐτὸς ἐστος ὁ ζωοδικὸς τόμος διέξεισι. πολλῶντε ἄλλων ἕνεκεν, καὶ ὅπ τὸ φῶς τοῦ ἐξ Κυρίου μεταμορφώσεως τὸ τοῖς σωαναβᾶσιν αὐτῷ μακαρίοις μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις ὀφθὲν, κτιστὸν ἐπεχείρει δεικνύναι καὶ προσεργαστὸν, καὶ τῶν ἀόδηντῶν φώτων ἔχον πλέον οὐδὲν. οὐχ οὕτος δὲ μόνον ὁ βαρλαάμ τῷ ζωοδικῷ ἀποκεκήρυκται τόμῳ, τῷ πρώτῳ δηλαδὴ, ἀλλὰ τῆς αὐτῆς ἀπιμίας ἔνοχον ἑαυτὸν καθίζησι, καὶ εἷς ἐκείνῳ ἐπάρμος, τοῖς μοναχοῖς καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ πολεμεῖ. Καθὸ μὲν οὖν οἱ περὶ βαρλαάμτε καὶ ἀκίνδυνον καὶ ἡ ἀδοχον καὶ πρόμαχον αὐτῶν τυγνὶ γεγραφὼς, οὐσίαν εἶναι Θεοῦ λέγουσι τὸ φῶς τῆς ἐξ Κυρίου μεταμορφώσεως, θατέρα τῆς καὶ διαίρεσιν ἐξ σοφῶφημι θεοδώρου αἰαφύομμένων ἀτόπων αἱρέσεων καὶ ἀσέβιον πεπίπτουσι. πολὺ ὅσον οὐκ εἰς σῶμα τρεπῆναι τὴν θείαν οὐσίαν καὶ ἔτι κατ' ἐκείνην φασὶ ἡ διαίρεσιν, ἀλλὰ σωαναπραθεῖσαν οὐκ οἶδ' ὅπως καὶ συγχεθεῖσαν τῇ ἐξ Κυρίου σαρκὶ, ἔπειτα καὶ ὁρατὴν δι' ἐκείνης γενέσθαι. ἔχουσι δέπ καὶ πλέον ἐκείνων ἤτοι, τὴν κοινὴν οὐσίαν αὐτὴν τοῦ ἀσυποστάτου θεότητος εἶναι λέγοντες ἡ συμφυρεῖσαν καὶ ὁραθεῖσαν ἐν τῷ χριστοῦ σώματι, μὴ ταύτην ἐκείνων λεγόντων καὶ ἡ ἐξ διδασκάλου λόγον. ἐτέραν πνα θεῖαν, εἰς ἣν καὶ μεταβεβλῆσθαι κατ' ἐκείνους τὸ ἀνθρώπινον ἐξ χριστοῦ. καθὸ δὴ πάλιν μὴ τῶν ἀόδηντῶν τυπνὶ φώτων ἐν οἱ περὶ ἀκίνδυνον τὸ ἐξ χριστοῦ θεῖον φῶς λέγουσίτε καὶ γεράφουσιν. οἷον ἡλιακὸν καὶ ἀστρῶον, ἢ ἀστεραπαῖον, ἢ τῶν ἐξ περιγείου τούτου πυρὸς, ἀλλὰ θεῖον μόνον φῶς ὡς ἐκείνοί φασιν. οὐ μόνον φυσικὸν καὶ σωαΐδιον τῇ ἐξ Θεοῦ φύσει· ἀλλ' ἠγμένον ἐκ θεωρίας τοιηνικαῦτα διὰ τοῦ χριστοῦ σώματος, ἠγμένον οὐ ἐξ φαίνεσθαί φησι τοῖς ἀξίοις, ἀλλὰ ἐξ εἶναι καθάπαξ, ὁ δὴ καὶ σωδιαωνίσειν κατ' ἐκείνους. ἀτελεύτητα σωεσόμενον τῷ χριστῷ, καὶ τούτου καὶ τοὺς θεοειδεῖς ἔσεσθαι μετόχους, τοιαύτης τοῦ θεώσεώς τε καὶ θεότητος καὶ' ἐκείνον μετέχοντας, ἢν ἐπ' ἐσχάτων τὸ τοῦ θεολογίας σκότος ἀπέπλασεν ἀκινδύνου, καὶ δὴ ταῦτα τοῦ ἑτέρας ἀντέχον τῆς αἱρέσεως. ἃς ὁθεῖος θεόδωρος διαιρῶν ὡς ἔφθην εἰπὼν καὶ τῆς εἰκονομάχων πρόνεγκεν. οὐσίαν γάρ τινα καὶ ὑποστάσιν ἰδιοῦφασιν ἐκείνο τὸ φῶς, καὶ θεότητα, οὐ συνυποστᾶσαν ἀλλὰ παρυποστᾶσαν τότε πρώτως ὡς αὐτοί φασιν ἐν θαβωρίῳ τῇ ὑποστάσει τοῦ θεανθρώπου λόγου, ὡς γενέσθαι τότε χριστὸν ἐξ ἐκείνου ἢ τριπλοῦν ἀντὶ διπλοῦ, διὰ τὴν καὶ τὰς φύσεις διπλόοῦ φημὶ, ἢ δύο ἀνθ' ἑνὸς διὰ τὸ τοῦ ὑποστάσεως μοναδικὸν, καὶ τετράδα ἡ θείαν καὶ ὑπερούσιον ἀναδεχθῆναι τριάδα, τῇ προσθέσει ἐξ καινοῦ τούτου καὶ προσφάτου φωτὸς. Καὶ ὁρᾶτε φησὶν ὁ σοφὸς αὖθις θεόδωρος, ὡς φιλόπονος περὶ τὴν θείαν

θείαν φύσιν δυσέβειαν. ταυτὸ δ' εἰπεῖν ἀκίνδυνός τε καὶ γενναῖος, πληθυόντες ἀφθονίᾳ ὑποστάσεων καὶ αὔξοντες τὰ ἀπλήθυντα καὶ ἀμείωτα, καὶ πάσης τῆς ὑποστάσεως ὑφέσεως καὶ πλεονασμοῦ παντάπασιν ἀνεπίδεκτα. Ὅτι μὴν οὖν καὶ δρειανοῖς καὶ εὐνομιανομάχοις τὰ γενναῖα καὶ ἀκινδυνία πολυτρόπως συμβαίνει, τὰ καθ' ἑκείνων ἤδη ῥηθέντα τῷ θαυμασιῷ θεοδώρῳ δείκνυσιν ἐκδηλότατα, ὃ παρ' ἡμῶν, ἀλλὰ παρ' αὐτοῦ φημι γενναῖα καθ' ἡμῶν τῷ λόγῳ παρεισαχθέντα, καθάπερ αὐτὸς ἔτι κακῶς ὑπείληφεν. Ὅτι δὴ καὶ ὑπερβαίνει δέδεικται μὴν ἤδη σὺν ἑκείνοις καὶ τοῦτο πολλάκις. δείκνυσι δ' ὡς ἕνι τὸ κύσμα μάλιστα πρόσφατον ἑκεῖνο τὸ φῶς κἀκ τῆς θαυμαστῆς ἠργμένον τῶν περὶ ἀκίνδυνον διαῤῥήδην ὡς ἔφην εἰπόντων. ὅθεν καὶ ἡ κτισὶ θεότης ἐκ τῆς κτισμάτων φύσει ἡ δουλεία, καὶ ἡ δόξα τοῦ τῇ κτίσει κάκιστα λατρεύειν πρὸς τὴν κτίσαντα, τὰ παλαιωθὴ τῆς φύσεως ἡμῶν ἀῤῥωστήματα, ὧν ὁ τῆς θεοῦ μονογενοῦς λόγος, φιλανθρωπίας ὑπερβολῇ καθ' ἡμᾶς γεγονώς, ἡμᾶς ἠλευθέρωσε. κἀκεῖνα δὴ πῶς γεάφων σὺν ἤκουσας ὦ φιλόσοφε τῆς φιλοσόφου ταύτης θεοδώρου τῆς πάνυ φημὶ πρὸς δυσέβειαν λέγοντος. ὅτι ἐκ ἄγγελος φῶς. ἐκ τῆς πρώτης ἀνωτάτω φωτὸς μαρμαρυγὴ ἐκ ἀπόλαμψις. μονονουχὶ τὰ τῆς θεολόγου γρηγορίου διὰ βραχέων γενῶν φιλοσοφοῦντος ἑκεῖνα, θεὸς μόν ἐστι φῶς τὸ ἀπρόσιτον, ἐκ ἀκρότατον λέγοντος, ὅτε νῷ καταληπτὸν ὅτε λόγῳ ῥητὸν, πάσης φωτεινὸν λογικῆς φύσεως, τοῦ ὂν νοητοῖς. ὅπερ ἐν αἰθηταῖς ἥλιος. ὅσον αὖ καθαιρόμεθα φανταζόμενον, ἐκ ὅσον αὖ φανταδῶμεν ἀγαπάμενον. ἐκ ὅσον αὖ ἀγαπήσωμεν αὖθις νοούμενον. αὐτὸ ἑαυτοῦ θεωρηκότε ἐκ καταληπτικὸν ὀλίγα τοῖς ἔξω χεόμενον. φῶς δὴ λέγω τὸ ὂν πατρὶ ἐκ υἱῷ ἐκ ἁγίῳ πνεύματι θεωρούμενον, ὧν πλεῖστος ἡ συμφυΐα ἐκ τὸ ἓν ἔξαλμα τῆς λαμπρότητος. Δεύτερον φῶς ἄγγελος. ἐκ πρώτου φωτὸς ὑπόῤῥοιπος ἡ μετουσία. τῇ πρὸς αὐτὸν νεύσει ἐκ ὑπουργίᾳ τῆς φωτισμὸν ἔχουσα. σὺν οἶδα εἴτε τῇ τάξει τῆς τάσεως μεριζομένῃ τῆς φωτισμὸν, εἴτε τοῖς μέτροις τῆς φωτισμοῦ πλὴν τάξιν λαμβάνουσα. Καὶ πάλιν. Φῶς ἐν ἀπρόσιτον καὶ ἀπρόσβατον ὁ θεὸς, ὅτε δεξάμενον, ὅτε παυσόμενον, ὅτε μετρούμενον. ὀλίγοις ὅσον ἐστὶ θεωρούμενον. οἶμαι δὴ, οὐδὲ ὀλίγοις. ἐκ φῶτα δεύτερα τῆς πρώτης φωτὸς ἀπαυγάσματα. αἱ περὶ αὐτὸν δυνάμεις ἐκ τὰ λειτουργικὰ πνεύματα. Καὶ μικρὸν. Τοῖς μὴν ἀΐδιοις αὐτός ἐστι φῶς καὶ σὺν ἄλλο. τὶ γὰρ ἔδει φωτὸς δευτέρου τοῖς τὸ μέγιστον ἔχουσι. τοῖς κάτω δὴ ἐκ περὶ ἡμᾶς πρώτου σκιλάμπει τοῦ φωτὸς τούτου δυνάμιν. ἄρα οὖν ἐστι φῶς, καὶ οἱ περὶ τὸν βαρλαάμτε, καὶ ἀκίνδυνον, καὶ γενναῖον τουτονὶ μὴ βούλωνται. καὶ πρὸς τῆς ἀΐδιοτοῦ καὶ ὑπὲρ τὸν ἀΐδιοτόντε καὶ νοητὸν ξύμπαντα κόσμον ὄν, καὶ πάσης φωτεινὸν λογικῆς φύσεως καθάπερ ἥκουσας. τοῦτο σὺν νοητοῖς ὄν, ὅπερ σὺν αἰθητοῖς ἥλιος. τὶ δὴ ἔδει φησὶ δευτέρου φωτὸς, τουτέστιν αἰθητοῦ τοῖς τὸ μέγιστον ἔχουσι. τὶ οὖν ἐστι τοῦτο τὸ φῶς ὦ φιλόσοφε. προστρήσομαι δὴ. αἰθητὸν μὴν οὖν σὺν αὖ ἔχοις εἰπεῖν, τὸ πρὸς τῆς αἰσθητοῦτε ἐκ νοητοῦ κόσμου παντὸς ὄν, ἀλλ' οὐδὲ νοητὸν ἀπλῶς. ὅτε λόγῳ ἐκ γὰρ φησι ῥητὸν, ὅτε νῷ καταληπτὸν. Πῶς οὖν ἀπλῶς αὖ εἴη νοητὸν τὸ ἄῤῥητόντε καὶ ἀκατάληπτον. Ἐπεὶ γοῦν ὁ θεός ἐστι τοῦτο τὸ φῶς, ἐκ τοῦτον τῆς θεολόγου, θεός ἐστι φῶς τὸ ἀπρόσιτον καὶ ἀκρότατον ῥητῶς περὶ τούτου λέγοντα. καὶ ὅτι τοῖς ἀΐδιοις αὐτός ἐστι φῶς ἐκ σὺν ἄλλο. τὶ δὴ ἔδει φωτὸς δευτέρου τοῖς τὸ μέγιστον ἔχουσι.

ἔχουσι, τῶν κτισῶν ἐξαναάγκης σὺν ἔστιν. ἀλλ' ἡ οὐσία τοῦτό ἐστι τῆς θεοῦ; ἐκ πῶς τὸ τοῖς καθαιρομένοις καὶ ἀγαπῶσι κὴ τούτων αὖθις φανῆναι τὴ θεολόγου νεύμενον ὅσον αὖ ἀγαπήσωσι. καὶ ὀλίγα τοῖς ἔξω χεόμενον. ἐκ πῶς ὑπόῤῥοιπος ἡ μετουσία τῆς πρώτου τούτου φωτὸς ἄγγελος. καὶ αὖ περὶ θεὸν πᾶσαι δυνάμεις τῆς πρώτου φωτὸς ἀπαυγάσματα. εἰ γὰρ δὴ τοῦτο κὴ σὲ δοίημεν, καὶ νοητὴν δόξαν καὶ μεθεκτὴν τὴν θείαν, σὺν ἀγγέλοις μόνον, ἀλλὰ ἐκ τοῖς τῶν ἀνθρώπων θεοειδέσι κατ' αὐτὰ δὴ ταῦτα τὰ περῤῥηθέντα τῷ θεολόγῳ κατασκευάσομεν μεριζομένοντε, καὶ χειρμίλιν καὶ μετρημένον τὴν ἀμέριστον, ἐκ ἄῤῥυστον ἐκ ἀμέτρητον, καὶ περσέπι καίπερ θεωρουμένην ὀλίγοις ὅσον τίς ἐστι, τὸ πάντων ὑπερφυῶς ἀτεπότατον, ἐκ τῶν τῆς δυσεβείας δογμάτων ἔκφυλον ἐκ ἀλλότριον. Ἀλλ' ἐχ ἔτωγε περὶ τούτων ὁ ἐμὸς ἐστοσὶ θεολόγος καὶ φιλόσοφος φιλόσοφε βέλε). ἀλλὰ πῶς; ἄκουε. θεὸν φράσαι μὴν φησιν ἀδυνάτον ὡς ὁ ἐμὸς λόγος. νοῆσαι δὴ ἀδυνατώτερον. τὸ μὴν γὰρ νοηθὲν πάχα οὐ λόγος δηλώσειεν. εἰ ἐκ μὴ μετρίως, ἀλλ' ἀμυδρῶς γε τῷ μὴ πάντη διεφθαρμένῳ τὸ ὦτα ἐκ νωθρῷ τὴν διάνοιαν. τὸ δὴ τοσοῦτον πρῶγμα τῇ διανοίᾳ περιλαβεῖν πάντως ἀδύνατον καὶ ἀμήχανον. μὴ ὅπ τοῖς καθαιρεθεῖσι ἐκ κάτω νεύουσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς λίαν ὑψηλοῖς τε ἐκ φιλοθέοις, καὶ ὁ μόνος πάσῃ γενητῇ φύσει. ἀκούεις; σὺν ἄῤῥητον μόνον εἶπε τὸν θεὸν κατ' οὐσίαν φημὶ, ἀλλὰ καὶ ἀνεννόητον. οὐχὶ τοῖς τυχοῦσιν ἁπλῶς, ἀλλὰ ἐκ προφήταις ἐκ ἀποστόλοις, καὶ πᾶσιν ὁμοῦ τοῖς ἁγίοις. μᾶλλον δὴ καὶ αὐτῆς τῆς ἀγγελικαῖς φύσεσι. τοῦτο καὶ γὰρ ἐδήλωσε. τὸ, καὶ ὁμόνοος πάσῃ γενητῇ φύσει προσθεὶς. Καὶ πάλιν. Θεὸν ὅτι ποτε μέν ἐστι τὴν φύσιν καὶ τὴν οὐσίαν, οὔτέ τις τῶν ἀνθρώπων εὗρε πώποτε, οὔτε μὴ εὕρῃ. Καὶ μετὰ μικρὸν. Τὸ δὲ νῦν εἶναι, βραχεῖά πις ἀπόῤῥοια παν τὸ εἰς ἡμᾶς φθάνον, καὶ οἷον μεγάλου φωτὸς, μικρὸν ἀπαύγασμα. Ὁ δήπου καὶ ὁ τὴν γλῶτταν χρυσοῦς Ἰωάννης τὸν ὁμώνυμον διαγελιστὴν ἐκ θεολόγον πρὸς βραχέος ἐξηγούμενος ἔλεγε. Τοῦτο ἐκ ἐν τοῦ λεγόντος ὅτι τῆς πληρώματος αὐτοῦ πάντες ἐλάβομεν, ὁ διδάσκαλος ἀναπτύσσων, οὐ μεθεκτόν φησιν ἔχει τὴ δωρεὰν, ἀλλ' αὐτοπηγὴ καὶ αὐτόῤῥιζα ἐστὶ πάντων τῶν καλῶν. ὃ δὴ ἐγώφησι φέρω μεθεκτόν ἐστι, παρ' ἑτέρου ἐν ἔλαβον αὐτὸ, καὶ μικρόν τι τῆς παντὸς, καὶ οἱονεὶ σταγὼν δυτελὴς πρὸς ἄβυσσον ἄφατον, καὶ πέλαγος ἄπειρον. εἶτα καὶ τὸ τῆς πυρὸς ἐπενεγκὼν σκεῦνο παράδειγμα, οὐδὲ δὴ τῶν σωμάτων τῶν μεριστῶν φησι τῶν ἐλαττουμένων ὑπὸ τῆς ἀφαιρέσεως διρέθη τι πιεῖν ὁ ἐκ μὴ τὸ πρᾶγμα ἑτέρους τὰ παρ' ἑαυτοῦ οὐδὲν παραβλάπτει, πολλῷ μᾶλλον δὴ τῆς ἀσωμάτου καὶ ἀκηράτου δυνάμεως σκεῦνος τοῦτο συμβέβηκε.

Εἰ ἐν ἔνθα οὐσία ἐστὶ τὸ μεταλαμβανόμενον ἐκ σῶμα, ἐκ μεριζόμενον ἐκ οὐ μεριζόμενον. πολλῷ μᾶλλον ὅταν περὶ ἐνεργείας ὁ λόγος ἤ, καὶ ἐνεργείας τῆς ἐξ ἀσωμάτου οὐσίας, οὐδὲν εἰκὸς τοιοῦτον παθεῖν. διὸ καὶ Ἰωάννης ἔλεγε, σὺν τῆς πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν. Καὶ τοῦτ' αὐτό ἐστιν ὃ καὶ ὁ θεολόγος περὶ μικρῶν δήπουθεν, νῦν μὴν, περὶ τῶν ἀγγέλων δευτέρου φῶς ἄγγελος ἔλεγε. τῆς πρώτου φωτὸς ὑπόῤῥοιπος ἡ μετουσία. Καὶ φῶτα δεύτερα τοῦ πρώτου φωτὸς ἀπαυγάσματα αἱ περὶ αὐτὸν δυνάμεις καὶ τὰ λειτουργικὰ πνεύματα. νῦν δ' αὖθις καὶ περὶ τῶν κατ' αὐτόν φημι τοῦτον ἱερῶν ἐκ θεοειδῶν ἀνθρώπων, τὸ δὴ νῦν εἶναι

νοῦ εἶναί φησι Βραχεῖάπις ἀπόρροιαν παῦ τὸ εἰς ἡμᾶς φθάνον, καὶ οἷον μεγάλου φωτὸς μικρὸν ἀπαύγασμα. τοῦ αὐτῆς ταύτης λέγων τ φυσικῆς θείας ἐνεργείας, ἧς δίδωσι Ϛ τὸ μερίζεσθαί φασιν οἱ αὐτοί. Καὶ πάλιν ὁ αὐτός. Ἰακὼβ ὁ, κλίμακα μὴν ὑψηλὴν ἐφαντάσθη τινά, καὶ ἀγγέλων ἄνοδον καὶ κλίμακος εἰλεῖφεν μυστικῶς, ἴσως, ἵνα τ ὑπὲρ ἡμῶν ἀλειφθέντα λίθον προσδηλώσῃ. Καὶ μεθ' ὀλίγον. Ἐκεῖνο δέ φησιν, ὅτε αὐτός, ὅτέπερ ὑπὲρ αὐτὸν μέχρι σήμερον ἐκαυχήσατο τῶν δώδεκα φυλῶν ὧν Πατὴρ ἦν, ὅτι Θεοῦ φύσιν ὅλην ἡ ὄψιν ἐχώρησε. διὸ Ϛ ἀνώνυμος καθ' ἑαυτὴν ἡ τοῦ Θεοῦ φύσις Ϛ καὶ τοῦτόν φησι τ θεολόγον, ὡς ἄγνωστός τε Ϛ ὑπερώνυμος. τὸ θεῖον γάρ φησιν ἀκατονόμαστον. καὶ τοῦτο δηλοῦσιν οὐχ οἱ λογισμοὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἑβραῖοι οἱ σοφώτατοι καὶ παλαιότατοι. ὅτε τὸν ἀέρα ἐπνιγόμενος ὅλον πώποτε, ὅτε οὐσίαν Θεοῦ παντελῶς ἡ νοῦς κεχώρηκεν, ἡ φωνὴ τελέλαθεν. ἀλλ' ὅν τῶν τοῦ αὐτὸν σκιαγραφοῦντες τὰ κατ' αὐτὸν, ἀμυδραίνοντα καὶ ἀθενῆ, Ϛ ἄλλου ἀπ' ἄλλου φαντασίαν συλλέγομεν. Καὶ ὅτι τὸν ἄρτον ἡμῖν θεολόγος, οὐχὸς δῶρε τὸ παν. οὐδὲ γὰρ ἔχετο τὸ παν ὁ δεσμός. ἀλλ' ὃς αὐ ἄλλου φαντασθῆ πλέον, καὶ πλεῖον ἐν ἑαυτῷ συναγάγῃ τὸ τ ἀληθείας ἴνδαλμα ἢ ἀποσκίασμα, ἢ ὅπερ κ ὀνομάσαιμεν. Περὶ τούτων Ϛ Διονύσιος ὁ μέγας φθάσας εἴρηκεν ἤδη, πάντα τὰ θεῖα, Ϛ ὅσα ἡμῖν ἐκπέφανται, πᾶς μεθοχαῖς μόναις γινώσκεται. αὐτὰ ὁ ποιάποτε ἐστι κατὰ τὴν οἰκείαν δοχλὴν καὶ ἰδρυσιν, ὑπὲρ νοῦν ἐστι καὶ πᾶσαν οὐσίαν Ϛ γνῶσιν. οἷον εἰ τ ὑπερούσιον κρυφιότητα, θεὸν ἢ ζωὴν ἢ οὐσίαν ἢ φῶς ἢ λόγον ὀνομάσαιμεν, οὐδὲν ἕτερον νοοῦμεν, ἢ τὰς ἐξ αὐτῆς εἰς ἡμᾶς προαγομένας δυνάμεις, ἐνθεωτικὰς ἢ ἀποτοιούς, ἢ ζωογόνους ἢ σοφοδώρους. αὐτῇ ὁ κατὰ τὴν πασῶν τ νοερῶν ἐνεργῶν ἐπίλυσιν ἀπεκάλεσεν. Καὶ πάλιν. Τὸ ἓν, τὸ ὑπεράγνωστον. τὸ ὑπερούσιον. αὐτὸ τὸ ἀγαθὸν ὅπερ ἐστ τ τριαδικὴν ἑνάδα φημί. τ ὁμόθεον Ϛ ὁ μοάγαθον, ὅτε εἰπεῖν ὅτε ἐννοῆσαι δυνατόν. Ἀλλὰ καὶ αὐ τ ἀγίων δυνάμεων ἀγγελοπρεπεῖς ἑνώσεις, ἃς εἴτε ἀπεβολὰς εἴτε προδοχὰς χρὴ φάναι τ ὑπερεγνώστου καὶ ἀφανοῦς ἀγαθότητος, ἀῤῥητοτέρεσι καὶ ἄγνωστοι, καὶ μόνοις αὐτοῖς ἐνυπάρχουσι τοῖς ὑπὲρ γνῶσιν ἀγγελικὴν ἡξιωμένοις αὐτὸν ἀγγέλοις. Ἰωάννης ὁ θεοειδὴς ἀγγελομιμήτως ὡς ἐφικτὸν ἐνεργοῦντες νόες, ἐπειδὴ κατὰ πάσης νοερᾶς ἐνεργείας πάσασιν ἡ τοιάδε γίνεται τ ἐκθεωμένων νοῶν πρὸς τὸ ὑπέρθεον φῶς ἕνωσις, ὑμνοῦσιν αὐτὸ κυριώτατα. Μετὰ τ πάντων τ ὄντων ἀφαιρέσεως. τοῦτο ἀληθῶς καὶ ὑπερφυῶς ἐλλαμφθέντες ἐκ τ πρὸς αὐτὸν μακαριωτάτης ἑνώσεως, ὅτι πάντων μόνον ἐστ τῶν ὄντων ἄπειρον. αὐτὸ ὁ οὐδὲν, ὡς πάντων ὑπερουσίως ἐξῃρημένον. Ὥστε δέδεικται μετὰ πάντων τ εἰρημένων τοῖς τὰ θεῖα ταυτὰ καὶ παθοῦσι Ϛ μαθοῦσι καλῶς, ὅτι κατ' οὐσίαν μόνον ὁ Θεὸς, ὅτ' ἔστιν ὅτε λέγεται φῶς, ὥσπερ δὴ Ϛ τ' ἄλλα τῶν θείων καὶ ὑπερφυῶν ὀνομάτων, εἰμήτι κατ' αἰτίαν αὐτὸν λέγοιτο. λέγεται δὲ καὶ τοῦτον τ λόγον Ϛ πάντα, ὡς αἴτιον πάντων ἐκείνων. κατ' ἐνέργειαν ὁ φυσικὴν Ϛ χάριν καὶ ἔλλαμψιν, καὶ ἔστι Ϛ λέγεται φῶς, τὸ ἀπρόσιτον καὶ ἀκρότατον, καὶ ὅσα δὴ τοῖς θεολόγοις ἐν τοῖς φθάσασιν ὕμνηται. καὶ τοῦτό ἐστι τὸ τ τριάδος φυσικὸν καὶ ἀνάρχον καὶ ἀπρόσιτον φῶς, καθ' ὃ καὶ φῶς οἰκεῖν ἀπρόσιτον ὁ Θεὸς. πρὸς τ θείας γραφῆς λέγεται, καὶ ἀναβάλλεσθαι φῶς ὡς ἱμάτιον, καὶ ἡ λαμπρό-

λαμπρότης τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐφ' ἡμᾶς φησιν ὁ θεῖος Δαβίδ, Ϛ σημειωθήτω ἐφ' ἡμᾶς τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου πρὸς τ Θεὸν ὁ αὐτὸς αὖθις, καὶ πρὸς τοῦτοις. τὸ πρῶτον καὶ μέγιστον φῶς τ ἀσωμάτων Ϛ ἀϊδίων δυνάμεων, οἱ μετέχοντες ἐκεῖνοι, δευτέρου φωτὸς εἴτουν αἰθηρίου καὶ κτιστοῦ καὶ τ προῤῥηθέντα θεολόγον οἰδέον, πῶς ἴδοι φωτὸς δευτέρου φησὶ τοῖς τὸ μέγιστον ἔχουσιν. ὁ δὴ καὶ θαυμαστὸν καὶ δοξολογίαν καὶ προφὼ ἀπῶν εἶναι θεολόγος φησὶν ἕτερος, τὸ κ τ μεταμόρφωσιν αὐτοῦ μνῶν ἐν χρόνοῦ μυσήριον, τοῦτο λέγων θαυμάζουσιν ἄγγελοι. τοῦτο δοξολογοῦσιν χαρὰ ἄγγελοι. τοῦτο πᾶσα τῶν ὑπερκοσμίων ἡ νοητὴ βασιλεία σμηνῶν ἀύλως ἑστιωμένη. τεκμήριον ἐναργέστατον τε Ϛ ἀψευδέστατον πίστεως τ περὶ ἡμᾶς ἐν λόγῳ φιλανθρωπίας. τοῦτο Ϛ Χριστὸς ὁ τ δικαιοσύνης ἥλιος ἀνάρχως ὡς φυσικὴν περιέχομεν ἀκτῖνα. Ϛ δόξαν ἔμφυτον τ οἰκείας θεότητος, δοξάζει μὴν τοῦτο Ϛ τὴν ἀνθρωπείαν ἑαυτοῦ φύσιν ἅμα τῇ προσλήψει ταύτης ἀῤῥήτως κ τὴν καθ' ὑπόστασιν ἕνωσίν τε κ θέωσιν. κ ἡ δόξα τ θεότητος, δόξα κ ἐν σώματι γίνεται. Ἐκφαίνει δ' ἄρτι πρώτως τοῖς μαθηταῖς ἐν τῷ ὄρει μεταμορφούμενος τὸ μυστήριον, ὅθεν Ϛ κ τ ἀψευδῆ τῶν θεολόγων μυσταγωγίαν, ὁ προῤῥηθεὶς φησὶ θεολόγος, ὥσπερ ἐκτίνος ἀεννάου πηγῆς, κ ἀπειρόδωρον χάριν, τ ἀκηράτου θεώσεως εἰς ἡμᾶς τὸ μέγα πρόσεισι δῶρον. διὸ κ θεολόγος ἕτερος ἤδη φθάσας ἐδίδαξεν, ἀνάρχως λέγων ὅν ἐν Πατρὸς γνωνηθεὶς ὁ Χριστὸς, τὴν φυσικὴν ἀκτῖνα ἄναρχον κέκτηται τ θεότητος. ὅν Πατρὸς μὴν γάρ φησιν, ἀλλ' ἀνάρχως καὶ ἀχρόνως ἐστὶ τὴν οἰκείαν κεκτημένος τ δόξης λαμπρότητα, κ σαρκωθεὶς ὁ αὐτός ἐστιν, ὅτε τ οἰκείας μένων φανότητος. κ τοῦτό ἐστί φησι τὸ μετεμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν. Μένων γὰρ αὐτὸς ἐν ταυτότητι. παρὸ τοπεῖν ἐφαίνετο, ἕτερος νοῦ τοῖς μαθηταῖς ὁρᾶτο φαινόμενος. ὁμοῦ ὁ Ϛ τὸ τ θείας φύσεως διδάσκων ἀόρατον. κ τὸ τ ἀῤῥήτου ταύτης ἐνεργείας κ ἐλλάμψεως ὁρατὸν αὖθις ἐν Πνεύματι, καὶ ὅτι καὶ τῷ μέλλοντι τούτῳ συνδιαγωνίσεσι τῷ τ δικαιοσύνης ἡλίῳ Χριστῷ συνεκλάμποντες ἀγγελικῶς οἱ θεοειδεῖς κ τὴν τούτου ὑπόχεσιν, τότε οἱ δίκαιοι λάμψουσιν ὡς ὁ ἥλιος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Πατρὸς λέγοντος, θεὸν μέν φησιν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε καθὸ πέφυκε φύσεως. Ϛ ὃ ὁ ἑώρακεν, ἐν Πνεύματι τοῦτο τεθέαται. αὕτη ἡ ἀλλοίωσις τῆς δεξιᾶς ὑψίστου. ταυτά ἐστιν ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, Ϛ ὃς οὐκ ἤκουσε, κ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη πώποτε.

Οὕτως ἐν αἰῶνι τῷ μέλλοντι πάντοτε σὺν κυρίῳ ἐσόμεθα, Χριστὸν ὁρῶντες τῷ φωτὶ ἀστράπτοντα τῆς θεότητος. Καὶ πάλιν. Ὡς γὰρ ὁ θεῖος ὄντως καὶ θεηγόρος Διονύσιος ἔφησεν, οὕτως ὁ δεσπότης ὀφθήσεται τοῖς ἑαυτοῦ τελείοις θεραπεύουσιν, ὃν τρόπον ἐν ὄρει θαβὼρ τοῖς ἀποστόλοις ὀφθείσεται τούτοις τοῖς θεοφόροις καὶ ὁ θεοφόρος ἅμα καὶ θεολόγος Ϛωάδων ἔφη γρηγόριος, ἥξει μέν φησιν ὁ Χριστὸς μετὰ τοῦ σώματος ὡς ὁ ἐμὸς λόγος. τοιοῦτος δὲ οἷος ὤφθη τοῖς μαθηταῖς ἐν τῷ ὄρει ἡ παρεδείχθη, ὑπερνικώσης τὸ σαρκίον τῆς θεότητος. ὁ δὴ καὶ Ἰωάννης ὁ θεόπνευστος εὐαγγελιστὴς, μετὰ τῶν θείων ἀποκαλύψεων αὖθις καὶ μυούμενος καὶ ὑψηλῶς διδάσκων, οὐ χρείαν ἔχει φησὶν ἡ ἄνω Ἱερουσαλὴμ τοῦ ἡλίου οὐδὲ τῆς σελήνης, ἵνα φαίνωσιν ἐν αὐτῇ. ἡ γὰρ δόξα τοῦ Θεοῦ ἐφώτισεν αὐτὴν. κ ὁ λύχνος αὐτῆς τὸ ἀρνίον, καὶ πεπερα-

πεπατήσουσι τὰ ἔθνη διὰ τοῦ φωτὸς αὐτῆς. Καὶ μετώπινα. Καὶ ὄψονται φησὶ τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν. καὶ νὺξ οὐκ ἔσται ἐκεῖ, καὶ χρείαν οὐκ ἔχουσι λύχνου καὶ φωτὸς ἡλίου, ὅτι κύριος ὁ Θεὸς φωτιεῖ αὐτοὺς, καὶ βασιλεύσουσιν εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Οὕτω τὸ θεῖον καὶ ἀΐδιον καὶ ἀπρόσιτον καὶ ἀκήρατον καὶ φυσικὸν καὶ ἀδιάλειπτον φῶς τοῦ θεότητος. τὴν φυσικὴν καὶ σωματοειδῆ καὶ ἀπέστερον αὐγὴν αὐτοῦ καὶ δόξαν καὶ χάριν τε καὶ ἐνέργειαν, οἱ θεοειδεῖς ἔτι καὶ φωτοειδεῖς ὁμοῦ πάντες καθαπερεί πνες λύχνοι καὶ λαμπάδες, ἢ πυρσοὶ διάφοροι λαμπρῶς ἀναφθέντες ὑπὸ τοῦ μακαρίας ταύτης ἀστραπῆς καὶ θεώσεως, καὶ ἀθανάτου καὶ ἀθανάτισμον καὶ ὑπερκόσμιον καὶ ἀτελεύτητον καὶ ἄπειρον καὶ δόξαν διαιωνίζουσαν ἀγγέλων τε καὶ ἁγίων, καὶ πάντως καὶ Χριστὸν θεὸν πληρώματος ὡς ἰδίωμα φυσικὸν τοῦ καὶ Θεοῦ φύσεως ἐν ἁγίῳ Πνεύματι ἀνεκήρυξαν. ἀλλ' ἐπειδὴ γεγραφὸς ἐστι καὶ τὴν ὁμολογητὴν καὶ γραπτὸν ἐν τοῖς φθάσασιν ἤδη ἀθανεγκὼν θεόδωρον, τοὺς κατ' δυσεβίας τε καὶ τὴν εἰκονομάχων ἐκείνου λόγους ἡμῖν ἐπενεγκεῖν ἀναθεὶς κατὰ τοῦ ἑκατὸ κεφαλῆς μετὰ σφοδρᾶς μᾶλλον τοῦ ῥύμης ἐκείνους ἔλκυσεν, οὐ ταυτὰ μόνον, ἀλλὰ καὶ πολλῷ χείρονα τὴν εἰκονομάχων. διὰ ταῦτα ἐκείνων καὶ φρονῶν καὶ γράφειν ἐξελεγχθεὶς, καθὰ δήπου, καὶ ὁ λόγος ἡμῖν φθάσας ἔδειξε, φέρε καὶ τὰ ἀθὶ τοῦ θείας χαρακτὸ μεταμορφώσεως καὶ καθ' αὐτὴν μεγάλου φωτὸς καὶ διδασκάλου ἤτου ἀθέντες, ἴδωμεν εἰ καὶ ταῦτα σύμφωνα τοῖς ἤδη ῥηθεῖσι τοῖς ἀπὸ αὐτοῦ θεολόγοις πατράσι καὶ διδασκάλοις ὄντα τυγχάνει. δίκαιον γὰρ αἰεὶ καὶ ἀκραῖόν καὶ τοῦτοις πείθεσθαι τὸν φιλόσοφον μᾶλλον, ὅσῳ καὶ πρῶτος αὐτὸς ἔλκυσεν αὐτὰ ἀπὸ τοῦ λόγου, καὶ ταῦθεν ὡς μάλιστα τοὺς καὶ καὶ θεοῦ φωτὸς ἑαυτοῦ λόγους, καὶ τὸ καθ' ἡμῶν αὐτοῦ ἤλπισε πρόσωπον. Καὶ δὴ πάλιν θεόδωρος αὖθις ὁ θεῖος, τοὺς ἀπὸ δυσεβίαν τε καὶ τοὺς εἰκονομάχους ἑαυτοῦ λόγους διδάξων, καὶ ἀπὸ τοῦ καὶ θεοῦ φωτὸς αὐτὸς δοξάζει τοῦ καὶ χαρακτὸ θείας μεταμορφώσεως. ἐπειδήφησι τὴν ἀθὶ κινδύνων λόγον τοῖς μαθηταῖς ὁ σωτὴρ ἀπόστερον διεξήρχετο, ὅσπερ θέλει ὀπίσωμου ἐλθεῖν ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν λέγων καὶ ἀράτω τὴν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθέτωμοι· καὶ τὰ τοῦτοις ἀναπλήσια, ἵν' δὴ δήπου βαρύτατα καὶ δύσεις τὰ δηπαθήμα, ἵνα μὴ τῇ δυσχερείᾳ τῆς λεγομένων ἀποκάμοιεν, ἀπαρρώνυσιν αὐτῶν τὰ φρονήματα, καὶ τὴν ἐν ἐλπίσι κειμένων καὶ μελλόντων ἐκκαλύπτων ὑπ' ὄψιν ἄγει δύμαλα τὴν λαμπρότητα. διὸ δὴ ὡς ἐνεχώρουν οἱ τοῦ μυστικῆς ταύτης ἐποψίας θεατὴ, τὴν δόξαν ἐκείνην, μεθ' ἧς μέλλει δηπὶ σωτηρία τῶν αἰώνων ἥκειν, ἀναδείκνυσι. καθ' ἣν καὶ αὐτοὶ συλλαμπρυνθήσονται, τῶν ἄθλων ταύτῃ ἀνάδοσιν ἐκδεχόμενοι. ἵνα καὶ μᾶλλον ἐν τοῖς κινδύνοις θαρροῖεν, καταφρονοῦντες τῶν ἐν χερσὶ, καὶ οὐδενὶ λόγῳ τοῖς ἀπεκδοκωμένοις παρεξετάζοντες, οὐδὲ ἄξια κείνοντες τὰ παθήματα καὶ νῦν καιροῦ, ἀπὸ τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλύπτεσθαι. Ἀκέραιε ὦ γεγραφὲ καὶ τοῦτο καὶ διδασκάλου καὶ ὁμολογητοῦ τῆς δυσεβείας, ὅπως τοῖς ἀπὸ αὐτοῦ θεολόγοις πατράσι καὶ ἀποστόλοις, ἀλλὰ δὴ καὶ τῆς θείας γραφῆς διὰ πάντων ἐστὶ σύμφωνα; καὶ οὕτω γὰρ ἀποκάλυψιν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν τὴν μεταμόρφωσίν φησι καὶ Χριστοῦ, καθόσον ἦν ἐγχωρῶν τοῖς μακαρίοις ἀναδεχθεῖσαν μαθηταῖς, καὶ τοιοῦτον αὐτοῖς ἀφῆναι τὸν Χριστὸν. ὁποῖα ἄρα καὶ μὴ τὴν σωτήλειαν ἥξει τῶν παρόντων, καὶ ὅπ καὶ αὐτοὶ

αὐτοὶ καὶ οἱ κατ' αὐτοὺς τε καὶ μετ' αὐτοὺς τῇ αὐτῇ σωεκλάμψουσι δόξῃ, λαμπόντες ὡς ὁ ἥλιος καὶ τὴν Χριστοῦ λόγον, καὶ ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ τοῖς ἁγίοις ἀποκαλυφθησομένη πότε δόξα, ἧς οὐκ ἄξια τὰ παθήματα καὶ νῦν καιροῦ καὶ τὴν μακάριον αὖλον. Ἄκουε δὴ καὶ τῶν ἑξῆς τοῦ διδασκάλου λόγων. εἰδὲ δεῖ θαρρήσαντα φησὶν εἰπεῖν, καὶ ὑψηλοτέρων τινῶν καὶ μυστικωτέρων ἅψασθαι, οὐ μόνον οὐκ ἐξέστηκεν οὐδὲ μεταβέβληται ἡ φύσις ἡ καθ' ἡμᾶς, ἀλλ' ἤδη καὶ εἰς τὸ ἐξαρχῆς ἀναπεφοίτηκε λαμπρυνθεῖσα, καθ' ὃν τρόπον ἀρχὰ καὶ δημιουργὸς ἔκτισεν, τὸ δὲ τῆς ἁμαρτίας ἐπείσακτον αἶχος ἀποτιναμένη, καὶ εἰς τὸ ἀρχαῖον ἀναδραμοῦσα ἐν Χριστῷ κάλλος, καὶ ὡς αὖ εἴποιμι εἰς ἑαυτὴν ἐπανελθοῦσα, ὡς εἴπε ἴδοι χρυσὸν ὑλήπως τῆς ἀτιμοτέρα συγκαταμεμιγμένον, ἔπειτα δύμαλα διὰ πυρὸς ἀνακαθαρθέντα, δηπὶ τὴν οἰκείαν ἐπανιόντα λαμπρότητα. ὁ δὲ ὑπόχρεως ὢν διὰ τὴν τῆς ἐντολῆς τήρησιν, τὴν Ἀθανασίαν λέγω καὶ ἀφθαρσίαν ἀναδύσασθαι οὐ πεπλήρωκε. Τοῦτο χρεὼν διὰ τὴν οἰκείας συγκαταβάσεως ὀνεσώσατο. οὐκοῦν οὐ ταυτὸν ἡ μεταβολὴ τῆς καινοπρεπείας. Σὺν μὴν ὅμως ὦ φιλόσοφε καὶ διδασκάλου λέγοντος ἀκούσας, ὅπ εἰς τὸ ἐξαρχῆς ἀναπεφοίτηκεν ἡ φύσις ἡμῶν λαμπρυνθεῖσα, καθ' ὃν τρόπον ἀρχὰ καὶ δημιουργὸς ἔκτισεν, τὸ δὲ τῆς ἁμαρτίας ἐπείσακτον αἶχος ἀποτιναμένη, καὶ εἰς τὸ ἀρχαῖον ἀναδραμοῦσα ἐν Χριστῷ κάλλος, οὐδὲν ὑψηλότερόν φαντασθείη καὶ θεῖον, οὐδὲ τῆς ἀρχὰ θεοῦ δημιουργηθείσης ψυχῆς καὶ καὶ νοῦ πλέον τι διανοηθῆναι δυνήσῃ; Οὐδὲ γὰρ τὸ εἰς τὸ ἀρχαῖον ἀναδραμεῖν αὐτὴν κάλλος, καὶ ταῦτ' ἐν Χριστῷ δυνασωπήσει ποτὲ, οὕτως ἐναργῶς εἰρημένον ἀρχὰ καὶ θεολόγου. οἱ δὲ θεολόγοι πατέρες τὰ καὶ μετ' αὐτοὺς θεολόγου τε καὶ πατρὸς δι' ὀλίγων σαφηνιοῦσι, καὶ δείξουσι τί τὸ ἀρχαῖον ἐκεῖνο κάλλος ἦν ἐν τῷ πρωτοπλάστῳ, ὅπερ τῇ ἀρχαίᾳ βάσει διαῤῥυὲν, μᾶλλον δὲ ἀποπάν, ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ καὶ Χριστοῦ πάλιν ἐπανῆλθεν, ὃ δὲ καὶ διὰ τῶν ἱερῶν Χριστοῦ παθημάτων, πᾶσιν αὖθις πιστοῖς ἀπεδόθη. Καὶ δὴ κύριλλος ὁ μέγας παριὼν ἐκεῖνα λεγέτω. τὴν ἀνθρώπου ποίησιν, καὶ εἰς τὸ εἶναι ἀναγωγὴν φησιν ἐξηγούμενος ὁ μακάριος Μωϋσῆς, εἰληφέναι τὸν θεὸν χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς διϊχυρίζεται, καὶ πλάσαι μὴν τῇ παντεργῷ δυνάμει τὸ ὁρώμενον τοῦτο καὶ σώματος σχῆμα, ἐμφυσῆσαι δὲ καὶ εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς, ὡς γενέσθαι τὸν ἄνθρωπον εἰς ψυχὴν ζῶσαν, τὸ δοθὲν τοιγαροῦν ἐμφύσημα θεῖον τῷ πεπλασμένῳ, οὐκ αὐτὴν εἶναι φαμὲν τὴν ψυχὴν, ἢ δὲ ἀπεφήνατο ἢ ὡς ἐκ τοιαύτης προελθοῦσα φύσεως. ἀλλὰ τὴν καὶ ἀγίου Πνεύματος μετουσίαν ἐν τεθεῖσαν ἐξαρχῆς τῇ ἀνθρωπείᾳ ψυχῇ. πᾶσα γὰρ ἡ τελειότης τοῖς πεποιημένοις διὰ τοῦ Πνεύματος. ὅθεν καὶ κατ' εἰκόνα θεοῦ τὸ τεχνηθὲν ἐπαίνη ζῶον, ὡς διὰ τὴν μετουσίας καὶ Πνεύματος πρὸς αὐτὸν μεμορφωμένον. ἀλλ' ὅπερ ὁ μακάριος Μωϋσῆς ἐμπεφυσῆσθαι πρὸς καὶ θεοῦ τῷ ἀνθρώπῳ διϊχυρίσατο, τοῦτο χρεὼν ἀνανεῶν ἐν ἡμῖν μὴ τὴν ὀνεκρῶν ἀνάστασιν, ἐνεφύσησε τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς, λέγων, λάβετε πνεῦμα ἅγιον. ἵνα πάλιν ἀναμορφωθέντες εἰς τὴν ἐξ ἀρχῆς εἰκόνα. συμμόρφοι φανώμεθα τῷ πεποιηκότι διὰ τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος μετοχῆς. Ὅταν τοίνυν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐν ἡμῖν γένηται, συμμόρφους ἡμᾶς ἀποδεικνύει θεοῦ. Βασιλεὺς δὲ ὁ μέγας καὶ περὶ τούτου τοὺς ψαλμοὺς ἐξηγούμενος, ἀπακαινίζων φησὶ τὸν ἄνθρωπον ὁ χρεὼν, καὶ ἣν ἀπώλεσε χάριν διὰ τοῦ ἐμφυσήματος, ταύτην ἀποδιδοὺς, ἐνεφύσησε

νεφύτευσέ φησιν εἰς τὸ πρόσωπον. Τότε μόραν τινὰ τῆς οἰκείας ἐναπέθετο χάριτος, ἵνα τῷ ὁμοίῳ δηλονότι τὸν ὁμοιον. οἷς δὴ καὶ Δαβὶδ ὁ θεῖος ὄντως καὶ πεφωτισμένος καὶ πεῖρα καὶ λόγοις ἐπόμενος, δυοῖν φησιν ἡ χάρις ἡ ἁγία Δι' βαπτίσματος τελειοῦται. ὧν τὸ μὲν ἀπείρως τοῦ ἑνὸς ὑπερβάλλει. ἀναλαμπίζει γὰρ ἡμᾶς ἐν τῷ ὕδατι, καὶ τὸ κατ' εἰκόνα λαμπρύνει, πᾶσαν τὴν ῥυπίδα τῆς ἁμαρτίας ἡμῶν ἀποῤῥύψασα. τὸ δὲ ἕτερον ὑποδέχεται, ἵνα σοὶ ἡμῖν ἐργάσηται, ὅτε γοῦν ἄρξεται ὁ νοῦς ἐν πολλῇ αἰθέσει φυέσθαι τῆς Χρηστότητος καὶ παναγίας Πνεύματος, τότε ὀφείλομεν εἰδέναι, ὅτι ἄρχεται ἡ χάρις ὥσπερ ἀπεζωγραφεῖν εἰς τὸ κατ' εἰκόνα τὸ καθ' ὁμοίωσιν. ὥστε ἡμῖν αἴσθησις αὕτη δηλοῖ ἡμᾶς μορφοῦσθαι τὸ καθ' ὁμοίωσιν. τὸ δὲ τέλειον τῆς ὁμοιώσεως ὑπὸ βασιλείας φωτισμοῦ γνωσόμεθα. Καὶ πάλιν. Τῷ Πνεύματικὴν ἀγάπην ἐδωρήσατο κτήσασθαι, εἰ μὴ ἐν πάσῃ πληροφορίᾳ φωτισθείη παρὰ βασιλέως Πνεύματος. ἐὰν μὴ τελείως τὸ καθ' ὁμοίωσιν Δι' θείας φωτὸς ἀπολάβῃ ὁ νοῦς, πάσας μὲν τὰς ἄλλας ἀρετὰς ἔχειν δύναται. τῆς δὲ τελείας ἀγάπης ἐπ' ἄμοιρος μένει. Ἀλλ' ὅπερ τὸ θεῖον καὶ αὐθις Θεόδωρον ἐπανέλθωμεν. ἡμεῖς φησι καὶ Ὁ ἀποστολικὸν κήρυγμα, ἤτοι τὸν ἀναλήσας τὸ διδασκαλίον τεθεωμένον τὸ πεύλημμα δυσεβῶς πεπιστεύκαμεν. ἐπειδὴ τὴν μὲν φθορὰν καὶ τὴν θνητότητα ἀπημφίεσται. μετεποιήσαντο δὲ ὅπερ τὸ βέλτιον. τὴν δὲ θείων μαρμαρυγῶν τὰς λαμπηδόνας ἐδέξατο, πεθεωμένον τῇ δωρεᾷ καὶ χάριτι καὶ ἐνοικήσαντος αὐτῷ Θεοῦ λόγου. καὶ καθὸ Θεοῦ σῶμα ἁγιόν ἐστι. ζωοποιὸν. φωτὸς ἀφεγγοῦς πεπληρωμένον. πάντων τῶν καλῶν κεκοινωνηκὸς, καὶ πάντων αὐτοῦ τῶν πλεονεκτημάτων καταπλουτοῦν καὶ κοσμούμενον. καὶ γέγονεν ὅπερ τὸ χρῖσον Δι' τῆς χρίσεως. ἐκ τῆς οἰκείας ἐξιστάμενον ἰδιότητος. οὐδὲ εἰς θείαν μεταφοιτῆσαν οὐσίαν. Καὶ ἵνα παραδείγματι ἀμυδροτέρῳ καὶ παχυτέρῳ, ἡμῖν δὲ οἰκειοτέρῳ χρήσωμαι, οὐδὲ ἀλλοῖος ἢ ὅτι τὰ καθ' ἡμᾶς τοῖς ὑπὲρ ἡμᾶς δηλοῦσθαι ἐξῆν, ὥσπερ τὸ ἡλιακὸν σῶμα ὄχημα τῷ προσπόνῳ φωτὶ παρὰ τοῦ δημιουργοῦ κατασκευασθὲν, ἐπειδὴ ἥνωτο αὐτῷ ἐγκεκρᾶθαι τὸ φῶς οὐδενὸς μέρους ἀλαμποῦς ὑποφαινομένου τὸ μὲν εἶναι σῶμα ὅτι ἀπώλεσε. τῇ λαμπρότητι δὲ τοῦ ἐμπεφυκότος φωτὸς ὅλον δόλου πειωγάζεται, οὕτως ὡς ὅτι μικρῶν τὰ μεγάλα τεκμήρασθαι, καὶ τὸ Χριστοῦ σῶμα ἐπειδὴ ἡφθορὰ τὰ ὅτι τῆς φθορᾶς ἀπελήλαται συμπτώματα, τῇ τῆς θεότητος δόξῃ καὶ τῷ φωτὶ, δόλου ὅλον καταλαμπρύνεται. οὐ τῷ μὴ εἶναι σῶμα ἀλλὰ τῷ εἶναι καὶ Δι' σώζεσθαι πολλῷ καθαρώτερον. οὕτως ὁ τῆς δυσεβείας ὁμολογητὴς, σύμπνους τε καὶ σύμφωνος ἐν πᾶσιν ἐστὶ τοῖς περὶ αὐτοῦ θεολόγοις πατρᾶσι καθάπερ ἔφθην εἰπὼν, ἅτε δὴ καὶ τῷ αὐτῷ καὶ ἐμπνεόμενος καὶ φθεγγόμενος Πνεύματι. μετεποιήσθαι καὶ κατ' ἐκείνους ἤτοι τὸ βέλτιον καὶ οὕτως φησὶ τὸ Χριστοῦ σῶμα, τῶν θείων μαρμαρυγῶν τὰς λαμπηδόνας δεξάμενον, τῇ δωρεᾷ καὶ χάριτι καὶ ἐνοικήσαντος αὐτῷ λόγου. καὶ καθόφησι Θεοῦ σῶμα, ἁγιόν ἐστι. ζωοποιὸν. φωτὸς ἀφεγγοῦς πεπληρωμένον. εἶτα μὴ τὸ ἡλιακὸν παραδείγματι, ὃ δὴ καὶ ὁ ἐκ Δαμασκοῦ θεοφόρος Ἰωάννης περὶ τῆς Χριστοῦ μεταμορφώσεως λογογραφῶν ὡσαύτως ἐχρήσατο. οὕτω καὶ τὸ Χριστοῦ φησι σῶμα. ἐπειδὴ ἡ φθορὰ τὰ ὅτι τῆς φθορᾶς ἀπελήλαται συμπτώματα. τῇ τῆς θεότητος δόξῃ τὰ τῷ φωτὶ δόλου ὅλον καταλαμπρύνεται. μάθε καὶ ἐνταῦθα τοιαρουῦ χρηγορᾶ,

ὡς ὅτε

ὡς ὅτε κλίσμα τὸ τῆς θεότητος ἐστὶ φῶς, καὶ καθὰ τοῦτον φημὶ τὸν θεολόγον, ὃν αὐτὸς δήπου καὶ κεῖ τῆς σῆς πεφήνεγκας κεφαλῆς. φῶς γὰρ αὐτό φησιν ἐκ ἁπλῶς, ἀλλ' ἄφραστον καθάπερ ἀκτῖνες, καὶ λαμπηδόνα θείας μαρμαρυγῆς, καὶ δόξαν θεότητος καὶ φῶς. ὅλον δόλου καταλαμπρύνον τὸ χρῖσον σῶμα, ὅτε δὴ κλίσμα καθὰ τοῦτους τοὺς λόγους τὸ τῆς θεότητος φῶς, ἀλλ' οὐδὲ οὐσίαν τοῦτο θεοῦ καθὰ δὴ καὶ τοῦτ' αὐτὸ κακῶς αὐτὸς ἐν τοῖς φθάσασιν εἴρηκας, Δι' ἃ τὰ προῤῥηθέντα ταῦτά φημι τοῦτο τῷ θεοφόρῳ. ἐὰν δὴ ἐὰν τὰ ἑξῆς αὐτῷ πλατύτερον ῥηθησόμεθα. δεῖ γὰρ κἀκεῖνα προσεθῆναι τοῖς εἰρημένοις. εἰ καὶ μακρότερός πως ὁ λόγος, καὶ ἀποδεικθῆναι, γρηγορᾶν καὶ τοὺς περὶ αὐτοῦ τε καὶ κατ' αὐτὸν ὁμοῦ πάντας ὅτι εἰκονομάχους μόνον, καθὰ δὴ ἐὰν μικρῷ πρότερον, ἀλλὰ καὶ ὀρθιανοὺς δήπου μετ' δυσεβείας, κατ' οὐσίαν ὁρατόν τε, καὶ μεθεκτὸν τὸν θεὸν λέγοντας ὡς αὐτὸς οὗτος ὁ θαυμαστὸς θεόδωρος Δι' τῶν οἰκείων παρελθὼν λόγων ἐὰν αὖθις δείξει πρόσεστον. τὸν γοῦν ὀρθιανόν τε ἐὰν εἰκονομάχον δυσεβεῖν τῷ λόγῳ παραγαγὼν οὕτωσὶ γράφοντα. Θεὸν Κύριον τὸν σωτῆρα ἡμῶν ὁμολογοῦντες, ὡς Θεὸν ἰδεῖν δυναμεθα, πάσῃ πυκνῇ καθαίροντες αὐτοὶ τὰς ἑαυτῶν καρδίας, ὡς ἂν ἴδοιμεν αὐτὸν κεκαθαρμένοι. μακάριοι γὰρ οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται. εἰδὲ ὅτι πρεσβείας πρὸς τῆς μελλούσης πρόσωπον εἰς πρόσωπον ὄψεώς τε καὶ θέας τοῦ σωτῆρος ἡμῶν τὰς εἰκόνας αὐτοὶ πρεσπολοῦ λέγεται. ἵνα μᾶλλον ἀγαθὸν ζωγράφον αὐτοῦ βασιλέως λόγου ἔχοιμεν, ἀν οὕτω γένοιτο ὁ τῆς δυσεβείας ὁμολογητὴς τὸ βασιλέως πρεσθεὶς, ὁ γὰρ ἐνῶν φησιν εἰς ὅσον αὐτῷ τὰ τῆς βλασφημίας θεομαχοῦντα ἀρετῆ. ἤτε γὰρ εἰς τὴν μονοφυῆ παροινία διὰ μυρίων ὅσων αὐτῷ πεπραγμάτου λόγων, κλίσμα γὰρ παντελοῦ τὸ ποίημα τεραστίου εἶναι, καὶ ὁ πρὸς τῆς σαρκώσεως αὐτοῦ τὸ βασιλέως σώματος ἀπείρη παρ' αὐτῷ λόγος. τὸ οὖν δοκεῖ ὑποπτεύειν, ὅτι ὡς πρὸς τὴν θείαν οὐσίαν ὑποτεινόμενον τὰ τῆς φθέγγεται. καὶ κατασβαρδύεται μὴ ὁ δείλαιος. οὐχ ἑτέρως ἢ ὡς θεὸν ἰδεῖν. ὅπερ οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν, ἢ θεὸν ἀπλῶς καὶ ὡς ἔχει φύσεως ἰδεῖν. ὑπερεκτείνεται δὲ τῶν ἁγίων ἀξίας, καὶ μείζονα τοῦτον διάπτα καθαρώτερον τὸ διοπτικώτερον πρὸς τὴν θείας φύσεως ἐποπτείαν ἰδεῖν κατεπαγγέλλεται. ὃν ὁμοῦ θεολογῶν ἀπεφήνατο, Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε. ἕτερον δ' αὖ τῆς αὐτῆς θεηγορίας ἐχόμενον, ὃν εἶδεν οὐδεὶς ἀνθρώπων, οὐδὲ ἰδεῖν δυνατόν. ἀλλὰ μὴν καὶ ὁ ἐν θεόπτοις κεράτος ἤκουεν, ἐμὲ ἴδη ἄνθρωπον τὸ πρόσωπόν μου καὶ ζήσεται. ἀλλὰ τίς οὕτω τὴν τῶν θεολόγων μεγαλόνοιαν ὑπερβέσῃ. καὶ τί λέγω τούτων ἐμὲ καὶ τὰς ὑπερκοσμίους δυνάμεις ὑπεραναβέβηκε, καταλιπὼν κόσμον καὶ σῶμα καὶ πάσης ὑλικῆς καταφρονήσας σχέσεως, καὶ ὑπερβὰς τὰ ὁρώμενα, ὥστε ὑπὲρ τὴν κλίσιν γενέσθαι τῶν ὑπουρανίων ὑπερκύψαι δυνάμενος, καὶ ἰδεῖν θεόν. καὶ οἷός ἐστὶ τὴν οὐσίαν κατανοῆσαι, τὶς δὴ ἄλλος, ἢ δυσεβεῖς, ὃς καθαροῖς καρδίας ὄμμασι καὶ ἀμιγεῖσι πάσης ἀνθρωπίνης καὶ ὑλικῆς ἀπαθείας. τὴν ὑπερούσιον καὶ τοῖς Σεραφὶμ ἀθεώρητον οὐσίαν θεάσασθαι μόνος ἀπαυθαδίζεται κενεαῖς ἐλπίσιν ὑπερφυσώμενος. ὃν δὲ παχέως καὶ σαρκικῶς κἀνταῦθα τὰ θεοπρεπῆ δόγματα ἐνδέχεσθαι λόγια. ὁ τοῦ δέλου μορφὴν εἰς τὸ ἀθέατον καὶ ἀνυπόστατον θέμενος, πρόσωπον τῇ θείᾳ περιάπτει φύσει, ὃ καταδεῖν ὀφθαλμοῖς καθαροῖς ἐξηπάτηται. Πόσα γλῶσσα πονηρὰ καὶ θεομάχος

πρὸς

πρὸς ἀσέβειαν ἠκονημένη τοιαῦτα ἐφθέγξατο, οὐ μὴν ὁ τῆς ἁμαρτίας δεσπότης καὶ
πεῦτος καὶ Θεὸς προχειρισάμενος τετέλμηκεν. οὗτος ἔθετο εἰς οὐρανὸν τὸ στόμα αὐτοῦ,
καὶ ἡ γλῶσσα αὐτοῦ διῆλθεν ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ ἀδικίαν εἰς τὸ ὕψος ἐλάλησεν.
Ἀλλ' ἡμῖν ἀποπληκτος ἐξεγήγερται διάνοια πόρρω Θεοῦ καὶ τῆς χριστιανῶν θεοσο-
φίας ἀπελαυνέσθω. ἐπεὶ δὴ τὸ ἀλλότριον διηλέγξαμεν, ἐπὶ τὸ ὑψηλὸν αὐτοῦ δεῖξαι 5
ἐπαγγέλμαι τῷ λόγῳ. καὶ οἷα ὁ ἀληθὴς περὶ τούτου λόγος ἔχει. Ὅποτέ ἐστι τὸ ὄ-
ψεσθαι Θεὸν τοὺς καθαροὺς τῇ καρδίᾳ, ἡμᾶς διδάσκων, ἀναληψόμεθα. καὶ
πρακείσθωσαν ἡμῖν τῶν διδασκάλων πάλιν αἱ φωναί, τῶν Πνεύματι Θεοῦ εἰδότων
λαλεῖν μυστήρια. ἃς δὴ ὡς ἕνι μάλιστα ἐπιτεμόμενοι, συνενέγκωμεν ἐν βραχεῖ.
τῶν δὲ πλείονων εἰρημένων ἐννοιῶν πλὴν πείσαιεν, τῶν οἰκειοτέρων τῷ σκοπῷ ἀν- 10
θελημμένοι καθόσον οἷόν τε. Ὡς ἡμῖν θεία φύσις οὐτὸ ὅπ ποτέ ἐστιν οὔτε νῷ
ληπτὴ, οὔτε λόγῳ ῥητὴ. ἄληπτος γὰρ ἐστι καὶ ἀνέκφρασος καὶ ἀνεπιχείρητος,
καὶ πάσης ἀορασίας ὑπερέκεινα, πᾶσάν τε γνῶσιν καὶ νόησιν ὑπερεκβαίνουσα.
Πρὸς ἣν πᾶσα νοερὰ δύναμις ἀποπαύει. καὶ πᾶσα γνωστικὴ πεῖρα ἴσαι. οὔτε
γὰρ λόγος. οὔτε γνῶσις. οὔτε δόξα. οὔτε φαντασία αὐτῆς ἐστι. πᾶσι γὰρ ἄβατός 15
ἐστι καὶ ἀπρόσιτος. καὶ πάντων τῶν ὄντων ἐξῃρημένη, καὶ ὑπὲρ ταῦτα τὰ ὄντα
ὑπερκείσθω ὑπερεμφυμένη. καὶ ἧς οὐδεὶς λόγος αὐ ἐφίκοιτο. ἀμήχανον γὰρ τοῖς
ὑπὲρ λόγον ἐπιβατεύειν. τούτῳ σιγὴ μᾶλλον, ἢ λόγος πρείσσων. ἡμῖν δὲ
ὅπ ἐστιμόνον, ὅσα τῶν περὶ αὐτὸν γινώσκεται. ἐμφάσεις τινὰς καὶ ἀπηχήματα ἀμ-
υδρὰ, καὶ ταῦτα τοῖς κεκαθαρμένοις τὸν νοῦν ἀπολάμπουσα. τοῦτ' ἔστιν ὅπερ ὁ 20
καθαρὸς τὴν καρδίαν κατόψεται; τῶν ὀρεκτῶν τὸ ἔσχατον. τὴν μακαριότητος τὸ
ἀκρότατον. τῶν ἀγαθῶν ἡ πηγὴ πάντων, ἡ ἀνελάττων καὶ ἀκένωτος. τὸ ἄῤῥητον
φῶς. ἡ ἀπρόσιτος δόξα. πῶς οὖν θεάσαιτο τὸ ποθούμενον; ὁρατὸς μὲν
Θεὸς ὁ φύσει ἀόρατος. ὅτι τῶν περὶ αὐτὸν θείων ἐνεργειῶν καὶ δυνάμεων, ὅσαι
πρὸς τὸ ὑψηλὸν καὶ ἀνηγμένον ἐπαίρουσιν ἡμῶν τὴν διάνοιαν, καὶ πρὸς τὴν τῆς θείας 25
κατανοήσεως ποδηγοῦσι μεγαλειότητος. γίνεται. οὐ τί εἶναι τὴν οὐσίαν ἀκαλύπ-
τουσα. τὴν δὲ τῆς ἀγαθότητος μεγαλεῖον ἡμῖν ὑποφαίνουσα. ἀλλ' οὐ τὸ γινώσκειν περὶ
Θεοῦ μόνον μακάριον. τοῦτο γὰρ καὶ διὰ τῆς τοῦ Κόσμου σοφίας πολλοῖς ἐξε-
νίκετο. Ἀλλὰ τὸ ἐν ἑαυτῷ πνεῦ ἔχειν τὸν Θεὸν μακάριον. κατὰ
τὸ ἐντὸς ἡμῶν εἶναι τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ κηρυσσόμενον. τὸ γὰρ ἡμῖν χω- 30
ρητὸν τῆς κατανοήσεως μέτρον ἐν ἡμῖν ἐστιν. οὕτως γὰρ ὁ πλάσας ἡμᾶς τοῦ
ἐξαρχῆς Θεὸς, τῇ τῆς φύσεως ἡμῶν κατασκευῇ, τῆς ἰδίας φύσεως ἐνετύ-
πωσε τῶν ἀγαθῶν τοὺς χαρακτῆρας καὶ τὰ μιμήματα. Ἀλλὰ
ταῦτα ἡ κακία ἐπεισελθοῦσα, ἀπημαύρωσε καὶ ἄχρηστα πεποίηκε. τοῖς ἀρχαῖοις
ἐγκαταχρύψασα περικαλύμμασιν. εἰ τίνων τὴν ἐπεισελθόντα τὰς διὰ τὴν ἁμαρ- 35
τίας ῥύπον δι' ἐπιμελείας εἶεν ἀποκλύσηται, καὶ τὴν ἐντὸς ἀνθρώπου ἐν καρδίᾳ ὁ
λόγος κατονομάζει διακαθαροῖ, ἀναλάμψοι πάλιν τὸ θεοειδὲς κάλλος, καὶ
ἐν τῷ ἰδίῳ κάλλει, τὴν φύσεως τὴν θείας καθορᾷ τὴν εἰκόνα ὡς φῶς ὁ κατεῤῥυπωμένος
σίδηρος, εἰ τὸν ἰὸν ἀποξεσθείη καὶ καθαρθείη, αὐγὰς ἀποπεμψάσας πρὸς τὴν ἥλιον
ἐκλάμψειν, οὕτω δὴ καὶ τὴν ἰώδη ῥύπον ἐπειδὰν ἀποσμήξειε τὴν διὰ πονηρῶν ἔργων 40
ἐπανθήσαντα τῇ μορφῇ, πάλιν ἀναλήψεται τὴν πρὸς τὸ ἀρχαῖον ἀμοιότητα καὶ ἀγα-

θὸς ἔσται.

θὸς ἔσται. Τῷ γὰρ ἀγαθῷ ὅμοιον τὸ ἀγαθὸν πάντως. ἐκεῖν αὐτὸ βλέπων ἐν ἑ-
αυτῷ, τὸ ποθούμενον βλέπει. καὶ οὕτως γίνεται μακάριος ὁ καθαρὸς τῇ καρδίᾳ,
ὅπ πρὸς ἰδίαν καθαρότητα βλέπων, ἐν τῇ εἰκόνι καθορᾷ τὸ ἀρχέτυπον. ὥσπερ
γὰρ οἱ ἐν τοῖς κατόπτροις καθορῶντες τὴν ἥλιον, καὶ μὴ πρὸς τὴν οὐρανὸν ἀτενίζοι-
εν, οὐδὲν ἔλαττον αὐτὸν ὁρῶσιν ἐν τῇ τοῦ κατόπτρου αὐγῇ τὴν πρὸς τὸν ἡλιακὸν ἐνα- 5
τενιζόντων κύκλον, οὕτως καὶ ὁ ἀτενῶν πρὸς κατανόησιν τοῦ ἀπροσίτου φωτὸς, εἰ
δὴ τὴν ἐξαρχῆς ἐγκαταστοιχειωθεῖσαν χάριν τοῦ εἰκόνος ἀναδεξαμένου, ἐν ἑαυτῷ
τὸ ζητούμενον ἔχει. καθαρότης γὰρ καὶ ἀπάθεια καὶ κακοῦ παντὸς ἀλλοίωσις,
ἡ θέωσίς ἐστιν. εἰ οὖν ταῦτα ἐν αὐτῷ, ὁ Θεὸς πάντως ἐν αὐτῷ. ὅταν ὦν ἀμιγὴς
πάσης κακίας καὶ πάθους ἐλεύθερος καὶ παντὸς κεχωρισμένος μολυσμοῦ ὁ ἐν 10
αὐτῷ λογισμὸς, μακάριος οὗτος τῆς ὀξυωπίας, ὅπ τὸ τοῖς μὴ καθαροῖς ἀθέατον
ἐκκαθαρθεὶς κατενόησε, καὶ τῆς ὑλικῆς ἀχλύος τῆς τῆς ψυχῆς ὀμμάτων
ἀφαιρεθείσης, ἐν καθαρᾷ τῇ τῆς καρδίας αὐθείᾳ τηλαυγῶς βλέπει τὸ μακάριον
θέαμα. τοῦτο δέ ἐστιν ἡ καθαρότης. ὁ ἁγιασμὸς. ἡ ἀπλότης. ταῦτα τὰ τοι-
αῦτα φωτοειδῆ τῆς θείας φύσεως ἀπαυγάσματα, διὼν ὁ Θεὸς καθορᾷται. τὸ 15
δ' ὅπως καθαρὸς ἵνα γίνεται τῇ καρδίᾳ, διὰ τῆς εὐαγγελικῆς διδασκαλίας μαθεῖν
ἔξεστι. Τούτων οὕτως εἰρημένων, καὶ ὁ τῆς ἀληθείας Χριστοῦ λόγος οὐ διαπε-
σεῖται, καὶ τῶν θεολόγων ἡ δόξα οὐ διαψευσθήσεται. ὧν οὐδὲν σωτῆρος εὐσέβει-
τα ἀπὸ κοιλίας ῥυσθεῖ καὶ δυσοῴδη ἀεὶ ἀπεροῦγεται. τῶν βλασφήμων δογμάτων
οὐδαμῶς ἀφιστάμενος. ἴσως τις ἂν ἀκαίρως ὑπολήψεται πρὸς τὸ γεῶδες καὶ 20
ὑλικὸν φρόνημα τῶν τῇ ἀρειανικῇ πολυθεΐα ἢ ἀθεΐα εἰπεῖν δικαιότερον κεκρατη-
μένων ἀποβλέπων, ὅπ Θεὸν ἐκεῖνον ἀπεκδέχεται. οὐ κτίσιν εἶναι δοξάζουσι, καὶ
τῶν ὡς κτίσμα αὐθητῶς προσκυνοῦσι πρὸς πρόσωπον ἰδεῖν ἐπαγγέλλεται. ἀλλὰ
ταυτὶ μὴ ὧδε ἐχέτω. Τί πρὸς ταῦτα φασὶν οἱ τὰ βαρβαρικά τε καὶ ἀκινδύνως
διεκδικοῦντες σώζειν τὸν γρηγορᾶ λεγόμενον, ὃς καὶ τὸν σοφὸν θεολόγον θεόδωρόν φημι 25
τοῦτον τὸν μέγαν καθ' ἡμῶν εἰς μαρτυρίαν προήνεγκεν δι' ποιῶν ἐν μάλαστα γινω-
σκόμενον καὶ ἡμῖν πρότερον, ὅσον ἐπὶ τοῖς θαυμασταῖς φημι τέως τούτοις συγγράμ-
μασιν. οὐδὲ γὰρ οὐδ' οὗτος ἀνέχεται τὸ παντάπαν καθάπερ ἀκούεις, σώζειν τοῖς πρὸ
αὐτοῦ θεολόγοις πατρόσιν. ὡς δὴ καὶ μάρτυρας καὶ σωτῆρας τοῦ ἑαυτοῦ προτέτα-
λόγων, ἢ ῥητὸν, ἢ ὁρατὸν, ἢ διανοίᾳ ληπτὸν, κατ' οὐσίαν ὅλως τὸν Θεὸν πεφυκέναι. 30
καὶ ἐμόνον τοῖς τῶν ἀνθρώπων θεοειδέσι καὶ τὴν διάνοιαν ὑψηλοῖς, ἀλλὰ καὶ τοῖς
πρεσβύταις αὐτοῖς φησι τῶν ἀγγέλων Χερουβίμ τε, καὶ Σεραφὶμ, καὶ ἁπλῶς πάσῃ γε-
νητῇ φύσει. δι' ὧ δήπου καὶ ἀοίατον ὁμοῦ καὶ ἀπόνοιαν τὴν ἐχάτην τῶν περὶ δυσέβειον
ὁμέγας κατηγορεῖ, μᾶλλον δὲ καὶ πολυθεΐαν τε καὶ ἀθεΐαν καθάπαξ. καὶ ἀρει-
ανῶν εἶναι τοῦτ' φησιν ἴδιον τὸ κτίσμα τὸν Θεὸν ὑπειληφότων κακῶς. τοῦτον καὶ 35
γὰρ φασὶ τὸν παρ' αὐτῶν οὕτωσὶ δοξαζόμενον, καὶ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον, κατ'
αὐτὴν δηλαδὴ τὴν οὐσίαν ἰδεῖν ἐκδέχονται. ὅτε δὴ κτίσμα καθ' αὐτοὺς πεφυκότα.
οἷς δὴ καὶ οἱ περὶ ἀκίνδυνόν τε καὶ γρηγορᾶ ὥσπερ δικτηνδὸν ἑαυτοὺς συγκατέλεξαν.
καὶ ἰαύτης εἶναί τε καὶ ἀκούειν πῶς ἂν εἴποιμι ἐφιλοτιμήσαντο τὴν συμμορίας τε καὶ
τὴν τάξεως, κτίσμα σὺν αὐτοῖς μὴ τῶν θεοκτόνων ἰουδαίων βλασφημοῦντες τὴν
δεσπότην τὴν κτίσεως κάκιστα, καὶ δόξαν αὐτὸν καὶ φῶς καὶ θεότητα περικείθαι κτι-

σθῶ

ειν φάσκοντες ἔνεστι τῇ μελλούσῃ φρικτῇ παρουσίᾳ λύεσθαι, καὶ δὴ καὶ τῇ θεοφανείᾳ πάλαι τοῦ ἐν τῷ Ἰαβωβείῳ. ἐπειδὴ καὶ τοιοῦτον ἥξειν οἱ αὐτοὶ πάντες ὁμοῦ θεολόγοι τοῦτόν φασιν. οἷος ὤφθη τοῖς μαθηταῖς ὅπου τοῦ ὄρους, ὑπερνικώσης τὸ σαρκικὸν τῆς θεότητος. ἀλλ' οὗτοι κύσμα καὶ λύτρον κἀκεῖνόφασι. καὶ κύσμαλι τεθεῶθαι λὺς τεθεωμένοις καὶ ὅτε καὶ νῦν καὶ εἰσέπειτα, οὐκ οἶδα τίνι τούτῳ καὶ πῶς θεουργεῖν δυναμένῳ τὰ θεουργούμενα. ἀλλ' ὁ διδάσκαλος οὗτος, ὁμοῦ καὶ τῆς θείας γραφῆς καὶ τοῖς παλαὶ αὐτοῦ διδασκάλοις τε καὶ θεολόγοις ἑπόμενος ἄριστα. κατ' οὐσίαν μὲν ὅπερ ἔφην, καὶ ἄῤῥητον καὶ ἄόρατον. ἀληπτόντε καὶ ἀνεννόητον εἶναι τὸν θεὸν ἐθεολόγησεν. ὁρατὸν δ' ὅν τῶν περὶ αὐτὸν θείων ἐνεργῶν καὶ δυνάμεων, ὅσαι πρὸς τὸ ὑψηλὸν καὶ ἀνήγμενον φησὶν ἐπάρσιν ἡμῶν πλὺ διάνοιαν, καὶ πρὸς τὴν τῆς θείας μεγαλειότητος ὁδηγοῦσι κατανόησιν. εἶτα καὶ τὸ κακῶς ὅν τῶν κυριακῶν εἰλημμένοντε καὶ τεθεωρημένον λόγων τῷ εὐσεβίῳ. τὸ, μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ ὅτι αὐτοὶ τὸν θεὸν ὄψονται φημι, καλῶστε καὶ τοῖς ἀρχαίοις θεολόγοις συμφώνως αὐτὸς ἐξηγούμενος, πῶς ἐστι φησιν, ὅπερ ὁ καθαρὸς πλὺ καρδίαν κατόψεται, τῶν ὀρεκτῶν τὸ ἔσχατον, τῆς μακαριότητος τὸ ἀκρότατον. Ἰῶν ἀγαθῶν ἡ πηγὴ πάντων, ἡ ἀνελλάπτος καὶ ἀκένωτος. Τὸ ἄῤῥητον φῶς, ἡ ἀστεροπὴ δόξα. Τί οὖν ἐστι ταῦτα κενὲ θεολογεῖν καὶ ἰῶν οὐρανίων μυστηρίων ἐξηγεῖσθαι ὑποχθόνιε; ἐπειδήγε πλὺ οὐσίαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἄφραστον καὶ ἀνεννόητον καὶ ἄληπτον καθάπαξ πρέπει τοῖς λοιποῖς θεολόγοις, καὶ ὁ διδάσκαλος οὗτός φησιν. ἄληπτος γάρ φησιν ἔστι καὶ ἀνέκφραστος καὶ ἀνεπιχείρητος, καὶ πάσης ἀορασίας ὑπερέκεινα. πρὸς ἣν πᾶσα νοερὰ δύναμις ἀποπαύει. καὶ πᾶσα γνωστικὴ πρόοδος ἴσαι. οὔτε γὰρ λόγος οὔτε γνῶσις, οὔτε δόξα, οὔτε φαντασία αὐτῆς ἐστι. καὶ οὐδεὶς αὐφησι λόγος τοιούτης ἐφίκοιτο. ἀμήχανον γὰρ τοῖς ὑπὲρ λόγον ὑπεβαλλόμεν.

Ἐπεὶ οὖν ἡ οὐσία οὐκ ἔστι ταῦτα τοῦ θεοῦ, ἐπεὶ μηδὲ γνῶσις μηδὲ φαντασία μηδὲ λόγος ἔστιν ὅλως αὐτῆς, λέγε ποῖον ἐστὶ τὸ τῶν ὀρεκτῶν ἔσχατον. καὶ τοῦτον τὸν θεολόγον, τὸ μακαριότητος τὸ ἀκρότατον, ἡ ἀκένωτος πηγὴ τῶν ἀγαθῶν, τὸ ἄῤῥητον φῶς, ἡ ἀστεροπὴ δόξα. τὰ οὕτως ὑψηλὰ καὶ ὑπερφυᾶ ταῦτα, καὶ οὐδὲ τοῖς τυχοῦσιν ἁπλῶς πρεσπιπτὰ δίχα πνεύματος. ἥκουσας μὲν καὶ πάλαι καὶ ἀκύρτων πέρα ταυτὶ καὶ παθόντων ὁμοῦ καὶ μαθόντων θεολόγων, ἐκεῖνα τὰ μυριόλεκτα καὶ τὰ ἐπάντα λεγόντων πρὶ αὐτὸν ἔνγε τοῖς περὶ τὸ θείας μεταμορφώσεως φημι λόγοις, ἐξ ὧν δήπου καὶ τὰ φυσικὰ πεφυκέναι καὶ λέγεσθαι τοῦ θεοῦ ταυτὶ πρὸς τῶν ἱερῶν διδασκάλων μανθανόμεν, διὸ καὶ ὁ θεός ἐστι ταῦτα εἰ καὶ μὴ κατ' οὐσίαν, ἀλλὰ κὰ χάριν τε καὶ ἐνέργειαν. μακάριοι γάρ φησιν ὁ δεσπότης λόγος οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ ὅτι αὐτοὶ τὸν θεὸν ὄψονται. κατ' αὐτὰ δὴ ταῦτα λέγων τὰ τῆς θεότητος φυσικὰ, καθ' ἃ δὴ καὶ ὁρατὸς διὰ φιλανθρωπίαν τοῖς κεκαθαρμένοις καὶ κὰ φύσιν ἀόρατος γίνεται. Οὐμὲν, ἀλλὰ καὶ τοῦτο τοῦ διδασκάλου πρὸς τὴν αὐτὴν ὡσαύτως πρὸς βραχέος λέγοντος ἤκουσας. τὸ γὰρ τοῦ θεηγόρου νύσσης ἐκεῖνο λαβὼν, οὐ τὸ γνωναίτι πρὸς θεοῦ φησι μόνον μακάριον, τοῦτο γὰρ καὶ διὰ τοῦ κόσμου σοφίας πολλοῖς ἐξεγένετο. ἀλλὰ τὸ ἐν ἑαυτῷ τινὰ ἔχειν τὸν θεὸν μακάριον, καὶ τὸ ἐντὸς ἡμῶν εἶναι τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ κηρυσσόμενον. τὸ γὰρ ἡμῖν χωρητόν φησι τῆς κατανοήσεως μέτρον, ἐν ἡμῖν ἐστιν. οὕτως γὰρ ὁ πλάσας ἡμᾶς ἐξαρχῆς θεὸς,

θεὸς, τῇ τῆς φύσεως ἡμῶν κατασκευῇ, τῆς ἰδίας φύσεως ἐνετύπωσε τῶν ἀγαθῶν τοὺς χαρακτῆρας καὶ τὰ μιμήματα. Εἰ τοίνυν τὴν εἰσελθόντα νῦς ῥύπον φησὶ διὰ τῆς ἁμαρτίας, δι' ὑπομελείας εἶν ἀποκλύσει, καὶ τὴν ἐντὸς ἄνθρωπον ὃν καρδίαν ὁ λόγος κατονομάζει διὰ καθαροῦ, ἀναλάμψει πάλιν τὸ θεοειδὲς κάλλος. καὶ ἐν τῷ ἰδίῳ κάλλει, τῆς φύσεως τῆς θείας καθορᾷ τὴν εἰκόνα. τὴν πρὸς τὸ ἀρχαῖον ἀναλαμβάνων ὁμοιότητα πάλιν. καὶ ἀγαθὸς ὢν. τῷ γὰρ ἀγαθῷ ὅμοιον τὸ ἀγαθὸν πάντως. Οὕτω οὖν αὐτὸ βλέπων ἐν ἑαυτῷ, τὸ πεθέμενον βλέπει. καὶ οὕτως γίνεται μακάριος ὁ καθαρὸς τῇ καρδίᾳ, ὅτι πρὸς τὴν ἰδίαν καθαρότητα βλέπων, ἐν τῇ εἰκόνι καθορᾷ τὸ ἀρχέτυπον κατάγει τοὺς ὁρῶντάς φησιν ἐν κατάπτρῳ τὸν ἥλιον καὶ εἰ πρὸς ὑρανὸν μὴ βλέποιεν. ὁ γὰρ ἀπόνων φησὶ πρὸς κατανόησιν τοῦ ἀπρεσθείτε φωτὸς, αὐτῆς δηλονότι τῆς θείας φύσεως, εἰ ὅτι τὴν ἐξαρχῆς ἐγκατασκευασθεῖσαν χάριν τῆς εἰκόνος ἀναδραμεῖται, ἐν ἑαυτῷ τὸ ζητούμενον ἔχει. ὅταν οὖν φησιν ἀμιγὴς παντὸς κακοῦ, καὶ παντὸς μολυσμοῦ κεχωρισμένος ὁ ἐν αὐτῷ λογισμὸς ἢ, καθαρός τε καὶ ἀπαθὴς καὶ κακοῦ παντὸς ἐλεύθερος, μακάριος οὗτος τῆς ὀξυωπίας, ὅτι τὸ τῆς μὴ καθαροῖς ἀθέατον, ἐκκαθαρθεὶς κατανόησε. βλέπει τηλαυγῶς τὸ μακάριον θέαμα. Ἀλλ' ἡμεῖς φασιν οἱ πεεὶ γεηγορᾶν καὶ ἀκίνδυνον καθαρότητα καὶ ἀπάθειαν, καὶ κακοῦ παντὸς ἀλλοτρίωσιν καὶ τὴν τῆς διδάσκαλον ἀκούοντες εἶναι τῆς θέωσιν, καὶ πρεσόπ καὶ ἀγιασμὸν, καὶ ἀπλότητα, ἐπειδήπερ ἀνθρώπων εἶναι αὐτοδαίων ἔργα ταῦτα γινώσκομεν, καὶ διὰ τὴν καὶ κύσματα, ἀλλ' οὐχὶ φυσικὰ τοῦ θεοῦ, καὶ καθάπερ ὑμεῖς φατε τῆς θείας φύσεως ἰδιώματα καὶ πλὺ θέωσιν ἐξαναγκῆς κύσμα θεοῦ πεφυκέναι σωάγμενον, ἐπειδὴ καὶ ταύτῃ εἶναι τῶν θεολόγων ἐκεῖνα λεγόντων ἀκούομεν, νῦν ἡμεῖς ἐοίκαμεν ἀνθρώπῳ πρὸς τὴν θηρίον ἀγωνιζομένῳ δεινὸν, καὶ χεροὶν οἰκείαις ἑλεῖν, ἢ καὶ ἀνελεῖν αὐτοδόνλι. ὃς δὴ καὶ μὴ τοὺς μακροὺς δρόμους καὶ τοὺς ἀγῶνας ἐν οἰκείῳ τὸ θηρίον κατακλείσας μικρῷ, διπλοῦς φέρουσι τὰς ἐξόδους, δυσχερῶς ἔχει πανὶ καὶ ἀμηχάνως πρὸς τὴν ἐκείνου σύλληψιν, νῦν μὲν τῇ μιᾷ νῦν δὲ θατέρᾳ τῶν ἐξόδων ὑπαπιδῶν τοῦ θηρίου, καὶ διαλήπτως τῷ ἀγωνιστῇ τὴν πάλιν καὶ τὴν ἀγῶνα καταστοχάζονται. τὸ δὲ ψυχοφθόρον τοῦτο θηρίον, ἡ πολυκέφαλος αἵρεσις, αὐτὴν ἄνωθεν λέγουσα τὴν θείαν οὐσίαν ἐνοικεῖν τοῖς ἀνθρώποις, καὶ ὁρατὴν καὶ ληπτὴν τοῖς κεκαθαρμένοις γίνεσθαι, καὶ τοῦτ' αὐτὸ καὶ οὐκ ἄλλο καὶ τὸ κυριακὸν ἐκεῖνο καὶ δὴ βλέπεσθαι. τὸ, ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἐλεύσομεθα καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν, αὐτὴν τὴν τῆς μακαρίας τριάδος κατάπτα τὰς ὑποστάσεις καὶ τὴν οὐσίαν ἐνοίκησιν διδάσκον ἡμᾶς ἀπέκρυψε. πρὸς ὧν δήπου καὶ τὴν πολὺ ἐκείνον πρὸς τοὺς αὐτῆς αἱρετάς τε καὶ μύστας πρὸς βραχέος ἐποιήσαμεθα λόγον, τότε ἄλλα καὶ δὴ καὶ τὰ μακκαλιανῶν αὐτοὺς φρονεῖν ἐναργῶς ἐκ τῶν παλαιῶν καὶ ἀποστολικῶν ἐξελέγξαντες λόγων, ἡ γὰρ ἐκείνα διὰ πολλῶν ἰσχυριζομένη πρότερον αἵρεσις, καὶ πολυθεΐαν ὑπεκαλοῦσα τοῖς μὴ τὸ δυσεβὲς καὶ ἀλλόκοτον ἐκεῖνοι πρεσβεύουσι, νῦν ὥσπερεὶ μεταβαλοῦσα, ἢ καὶ ἑαυτῆς οἷον ἐκλαθομένη, κύσματα λέγει τὰ τῆς θείας φύσεως ὑπερφυᾶ ἰδιώματα. ὧν ἐνοικοῦντων τοῖς ἀξίοις, ὁ φυσικῶς κεκτημένος ἐκεῖνα θεὸς ἐνοικεῖν πρὸς τὴν θείας θεολογίας καὶ λέγεται καὶ πιστεύεται.

Ἀλλ' ὥσπερ ἐπ' ἐκείνου τοῦ θηρίου καὶ τοῦ οἰκίσκου, εἰ λίθοις ἔξωθεν ὑπεκυλίσας,

τῆς ἐξόδων ἑτέραν διφυῶς ἀποφαίνει, φάσιν αὖ ἐντεῦθεν τῷ ἀγωνιστῇ τῷ καὶ
ἐν θηρίοις νικῶν ἐργάσασθαι, τὴν ἑτέρας τῆς ἐξόδου διχερῶς ἐχομένου, καὶ τεῦθεν σημαίνω
τὴν δρασμὸν θηναίως ἀπεργασθαι, οὗτω καὶ ταῦτα, τὴν ἀκρογωνιαῖον λίθον Χριστὸν,
διὰ τῶν ἑαυτῶν θεολογίας οἱ σημαίνει μύται καὶ σύμμαχοι θατέρα τῆς ἐξόδου ἀσφα-
λῶς διαφήσαντες, Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε λέγοντα, καὶ τὸ τῆς θείας οὐσίας ἀ- 5
καταλήπτόν τε καὶ ἄῤῥητον σημαίνει διὰ τῶν ἑαυτῶν θεολογίας πολυτρόπως κατα-
σκευάσαντές τε καὶ ἀποδείξαντες, οὕτως ἔσται ἡμῖν τοῦ τῆς πονηρᾶς αἱρέσεως
ἀναίρεσιν, σὺν Θεῷ δ' ὁ λόγος, εἰ περ καὶ φάσιν κατασκευάσουσι, τῶν ἑτέρας ἀντεχο-
μένοις διχερῶς τῆς ἐξόδου, μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ λεγόντες ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν
ὄψονται. δι' οὗς δήπου καὶ μεθεκτὸν τὸν Θεὸν, οὐδὲ διὰ κτισμάτων. πῶς γὰρ; ἀλλὰ διὰ τῶν σημεί- 10
ων δηλαδὴ φυσικῶν ἰδιωμάτων οἱ αὐτοὶ δείξουσι θεολόγοι καὶ αὖθις. μᾶλλον δ' ἐκεί-
νοις καὶ ταῦτα διὰ πολλῶν αὐτοῖς ἤδη καὶ πολλάκις σωαποδέδεικται κάλλιστα. δειχ-
θήσεται δ' ἀπὸ μέρους ὡς αὐτῶς ὥσπερ ἐν ἀπολόγοις καὶ νῦν. πρῶτον μὲν οὖν καὶ γνω-
λοῖον ἂν εἴη, καὶ αἰσίας ἢ καὶ μανίας σημεῖόν γε τὴν ἐχάτης, τὸ τὴν μονογενοῦς τοῦ Θεοῦ
υἱὸν καὶ Θεὸν αὐτὸν σημεῖνον εἶναι δι' ἑαυτοῦ μακαρίζοντα τὰς τῶν καρδίαν κε- 15
καθαρμένας ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται, πρὸς τῶν τοιαύτων ἔπειτα θεωρίαν καὶ ὅρασιν
κτίσματα καὶ γεγονότα αὐτοῖς προτιθέναι. ἢ γὰρ τὰ κτίσματα ταῦτα Θεὸς,
εἰ ταῦτ' οὕτως ἔχειν δοίημεν κατ' αὐτὸν, καὶ τίς αὖ τὸ δυσεβεῖν ἐλομένων τῇ κτίσει
λατρεύειν πρὸς τὰ κτίσματα; καίτοιγε καὶ τῶν αἰσθητῶν πάντων κτισμάτων αὐτὸς
πεφυκὼς τὸ μέγιστόν τε καὶ τιμιώτατον, ἢ ὁ Θεὸς ἔσται κτίσμα κατ' οὐσιοῦντα τὰς 20
δόξαι ἀνὰς, ὁ καὶ προσδοκώμενος σημείοις κατ' ἀξίαν ὀφθήσεται, καθὰ δὴ καὶ Θεό-
δωρος ὁ σοφὸς ἤδη φθάσας ἔφη. καὶ οἱ τὸν Θεὸν ἰσχυριζόμενοι πρότερον κατ' ἀξί-
αν τε καὶ ὑπόστασιν τοῖς κτίσμασιν συνοικεῖν. καὶ παντ' ὀμοῦ κατασκευάζοντες
ὁμόθεάτε καὶ ὁμοούσια, νυνὶ εἰς κτίσμα καὶ τὸν Θεὸν αὐτὸν καταστῆσαν ἐπιχειροῦσιν
ὥσπερ ἐξανιστορῶν. ἐπεὶθ' ὅτι καθαρότης μὲν καὶ ἀπάθεια καὶ ἁγιασμὸς καὶ ἀπολύ- 25
της ἡ θέωσις, ὡς φῆς ἥκουσας. τὸ δ' ὅτι τοῖς μὴ κεκαθαρμένοις ἀόρατον ὁ κεκα-
θαρμένος ὁρᾷ. καὶ ὅτι πρὸς τὴν οἰκείαν καθαρότητα βλέπων ἐν τῇ εἰκόνι καθορᾷ
τὸ ἀρχέτυπον. καὶ ὅτι ἐν καθαρᾷ τῇ τῆς καρδίας αὐθείᾳ, τυλαυγῶς βλέπει τὸ
μακάριον θέαμα, καὶ ὡς σημεῖνα πάντα τὰ φωτοειδῆ τῆς θείας φύσεως ἀπαυγάσ-
ματα τὸν Θεὸν δι' ἑαυτῶν δείκνυσι, πῶς σὺν ἥκουσας, καίτοιγε καὶ πάντ' σημείνοις ὁ- 30
μοῦ συγκείμματα καὶ συλλαλήματα; Πῶς δὴ καὶ τοὺς θεολόγους διὰ πολλῶν ἐν
τοῖς φθάσασιν εἰπόντας ἀϊδίως ἔχειν ταῦτα τὸν Θεὸν, καὶ μηδὲν δεήκτητον εἶναι παρ
αὐτῷ τῶν τοιούτων; ἀλλ' ἀνάρχως σὺν τῇ θείας φύσεως ταῦτα πηγάζειν ἀπλῶς οὕτω-
σὶ παρῆλθες. ὥσπερ οὐδ' εἰπόντας οὐδὲ μνηθέντας ταυτὶ. καθαρότης δὴ καὶ
ἀπάθεια καὶ κακοῦ παντὸς ἀλλοτρίωσις ἡ θέωσίς ἐστι φησὶν ὁ διδάσκαλος, ἢ ὅπερ διὰ 35
τούτων αὐτῶν ἐλθεῖν ἀνάγκη πᾶσα τὸ θεόμενον πρότερον, οὕτω γὰρ ἂν καὶ σὺν ἄλ-
λος δεινοῦ χάοι πρὸς τὴν τῆς θεότητος κοινωνίαν καὶ μέθεξιν, ἢ ὅπερ τῷ τεθε-
ωμένῳ παντὶ τῶν τοιούτων θεωρῶν δοκεῖν μὴ πολλῆς μέτεστι τῆς πρὸς οὐσίας, καὶ
ὥσπερ τις πλούτος καὶ θησαυρὸς ἀκένωτος αὐτῷ πρόσεστι τὰ τοιαῦτα, ὅθεν μὴ,
κἂν τῆς οἰκείας πρὸς Θεοῦ δηλαδὴ κἀνταῦθα σωαιρομένης, κτισαμένῳ πρότε- 40
ρον, τῷ δὲ τελειοποιῷ Πνεύματι, τὴν σκέπην ἕξιν καὶ κατόρθωσιν ἐσφράντε
καὶ ἀπεί-

καὶ ἀπείρεστον ἐχήκοτ, ὅθεν ἄρα καὶ καὶ χάριν ἡ θέωσις καὶ τὸ μέγαν αὖθις εἰ-
πεῖν Μάξιμον. πάσχομεν καὶ ἐν τοῖς φθάσασιν ἔλεγον ὅτι, ὡς ὑπὲρ φύσιν
ὄσον καὶ χάριν, ἀλλ' ἐποιοῦμεν τὴν θέωσιν. εἰ δὲ ἔχομεν φύσει δεκτικὴν τῆς
θεώσεως δύναμιν. Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς. Θεώσεως, οὐδὲν γνωτὸν καὶ φύσιν
ἐστὶ ποιητικὸν. ἐπεὶ μηδὲ Θεοῦ καταληπτικὸν. μόνης γὰρ τῆς θείας χάριτος 5
ἴδιον τοῦτο πέφυκεν εἶναι, τὸ ἀναλόγως τοῖς οὖσι χαρίζεσθαι θέωσιν. λαμπρυ-
νούσης τὴν φύσιν τὸν ὑπὲρ φύσιν φωτὶ, καὶ τῶν οἰκείων ὅρων αὐτὴν ὑπεράνω καὶ
τὴν ὑπερβολὴν τῆς δόξης ποιούσης. Καὶ αὖθις. Εἰ τὸ παρ' ἡμῶν γί-
νεσθαι πεφυκὸς κατὰ δύναμιν ἔχομεν φυσικὴν, οὐκ ἔστι δὴ τῶν παρ' ἡμῶν κατὰ δύ-
ναμιν γίνεσθαι πεφυκότων ἡ θέωσις, οὐκ οὖσα τῶν ἐφ' ἡμῖν. οὐδεὶς γὰρ ἐν τῇ φύσει 10
τῶν ὑπὲρ φύσιν λόγος, ἄρα τῆς ἡμῶν δυνάμεως οὐκ ἔστι πρᾶξις ἡ θέωσις.
ἧς οὐκ ἔχομεν κατὰ φύσιν τὴν δύναμιν. ἀλλὰ μόνης τῆς θείας δυνάμεως.
οὐκ ἔργων ὑπάρχουσα δικαίων τοῖς ἁγίοις ἀντίδοσις, ἀλλὰ τῆς τοῦ πεποι-
ηκότος ἀφθονίας ἀπόδειξις, τοῦτο θέσει ποιήσουτες τοὺς ἐραστὰς τῶν καλῶν,
ὅπερ αὐτὸς ὑπάρχων φύσει δεικθήσεται, καθ' οὓς δέδεται λόγους, ἵνα καὶ 15
τελείως γνωσθῇ, καὶ μείνῃ παντελῶς ἀκατάληπτος. Ἀκούεις ὡς οὐ
μόνον οὐκ ἔστι παράξις τῶν δικαίων ἡ θέωσις ὡς ὑπείληφας, πάσχομεν γάρ φησιν
ὡς ὑπερφύσιν ὄσον καταχάριν. ἀλλ' ἐποιοῦμεν τὴν θέωσιν. καὶ ὅτι θεώσεως οὐδὲν
γνωτὸν καταφύσιν ἐστὶ ποιητικὸν, ἐπεὶ μηδὲ Θεοῦ καταληπτικὸν. ἀλλ' ὅτι καὶ τῶ
ἔργων τῶν δικαίων οὐκ ἔστιν αὕτη τοῖς ἁγίοις ἀντίδοσις, ἀλλὰ τοῦ πεποιηκότος 20
ἀφθονίας ἀπόδειξις. καὶ ὅτι μόνης τῆς θείας χάριτος ἴδιον τοῦτο πέφυκεν εἶ-
ναι, τὸ ἀναλόγως τοῖς οὖσι χαρίζεσθαι θέωσιν, ποῦ γοῦν ἐνταῦθα τὰ τῶν ἀνθρώπων
ἔργα καὶ τὰ κτίσματα, ὅπερ ὑμεῖς κακῶς καὶ τῶν φυσικῶν καὶ ἰδίων καὶ
Θεοῦ πλανώμενοι φαντάζεσθε. ὅτι γὰρ φυσικὰ καὶ ἴδια καὶ Θεοῦ ταῦτα καὶ τῆς ἀνθρω-
πείας φύσεως ὑπερφυῶς ὑπεράνω, πρὸς τοῖς ἄλλοις θεολόγοις πολλοῖς καὶ ὁ μέ- 25
γας οὗτος δι' ὀλίγων κἀνταῦθα δείκνυσι. ὑπὲρ φύσιν τὴν ἡμετέραν τὸν Θεὸν
εἶναι λέγων, καὶ μόνης τῆς θείας χάριτος ἴδιον τοῦτο πεφυκέναι, λαμπρυνούσης
τὴν φύσιν τῷ ὑπὲρ φύσιν φωτὶ, καὶ τῶν οἰκείων ὅρων αὐτὸν ὑπεράνω, καὶ τὸν ὑπερ-
βολὴν τῆς δόξης ποιούσης. καὶ ὅτι τοῦτο θέσει τοὺς πεφιλομένους ὁ ποιητὴς ἐργάζε-
ται, ὅπερ αὐτὸς ἐστι καταφύσιν, καθ' οὓς δέδεται λόγους. τοῦτο δ' ἐστὶ καὶ τοὺς 30
λοιποὺς ἱερὸς διδασκάλους, καὶ δὴ καὶ τὸν θεοφόρον ἐπόντα σοφὸν τοῦτον
Θεόδωρον. ἡ ἀγαθότης. ἡ καθαρότης. ὁ ἁγιασμὸς. ἡ ἀπολύτης. πάντα τὰ
τοιαῦτα φωτοειδῆ τῆς θείας φύσεως ἀπαυγάσματα, δι' ὧν ὁ Θεὸς καθορᾶται.
καὶ πρὸ τούτων καὶ μετὰ τούτων. ὅπερ ὁ αὐτὸς εἰπὼν ἔφη διδάσκαλος, τὸ ὀρεκ-
τῶν τὸ ἔχατον. τῆς μακαριότητος τὸ ἀκρότατον. τῶν ἀγαθῶν ἡ πηγὴ πάντων 35
ἡ ἀνελάττωτος καὶ ἀκένωτος. τὸ ἄῤῥητον φῶς. ἡ ἀπρόσιτος δόξα. εἰ δὲ τὸν
ἐπεισελθόντα νύφη διὰ τῆς ἁμαρτίας ῥύσιν δι' ἀπιμελείας βίου ἀποκλύσαι τὸ,
καὶ τὸν ἐν τοῖς ἄνθρωπον ὃν καρδίαν ὁ λόγος ὀνομάζει διακαθάρσει, ἀναλάμψει
πάλιν τὸ θεοειδὲς κάλλος. καὶ ἐν τῷ ἰδίῳ κάλλει τῆς φύσεως τῆς θείας καθορᾶ
τὴν εἰκόνα. τὸ δὲ τὸ θεοειδὲς ἐστι κάλλος σκεῦνο, ὅπερ τοῖς δι' ἀπιμελείας βίου κα-
θηρημένοις τὸν ἐν τοῖς ἄνθρωπον, οὐκ ἔξωθεν ἀπιλάμπει, ἀλλ' ἔνδοθεν ἀναλάμ-
πει μᾶ-

πει μᾶλλον καὶ οἷον ἀληθᾶ καὶ ἀνακαινίζεται, ἐν ᾧ καὶ ὡς ἰδίῳ νυνὶ πεφηνότι κάλλε-
τῆς φύσεως τῆς θείας καθ' ὁρᾶ τὴν εἰκόνα. Τί ἄλλο, ἢ τὸ τῆς εἰκόνος μέγα
καὶ πρῶτον ἀξίωμα ἢ τοῦ θείου Πνεύματος φυσικὴ χάρις, ἢ δι' ἐμφυσήματος
δηλαδὴ θεόν ἄνωθεν ἐν τοῦ ἀνθρώπου δοθεῖσα. εἶτα διὰ μὲν τοῦ παρα-
κοῆς ὑποπεσοῦσα καὶ τοῦ πρώτης ἁμαρτίας ἐκείνου, τῇ τοῦ παρουσία καὶ τῇ σαρκὶ καὶ τῷ 5
πάθει καὶ τῇ ἀναστάσει χριστοῦ. πρότερον μὲν ἀπὸ μέρους αὖθις ἐν τοῖς αὐτοῦ
μαθηταῖς ἐμφυσηθεῖσα καὶ ἀνακαινισθεῖσα. ὕστερον δ' αὖ ἐν τῷ ὑπερώῳ λαμπρότε-
ρόν τε καὶ δαψιλέστερον ἐν εἴδει πυρίνων γλωσσῶν ἀναλάμψασα, καὶ καταφω-
τίσασα καὶ ἁγιάσασα δι' ἐκείνων τὰ σύμπαντα, τὸ κάλλος τοῦ ὄντως δωρητοῦ φησιν
ὁ μέγας βασίλειος, ἡ νοητὴ καὶ θεωρητὴ αὐτοῦ θεότης, τὸ κάλλος κατ' αὐτὸν 10
αὖθις, ὅπερ εἶδον ἐν τῷ ὄρει πέτρος καὶ οἱ υἱοὶ τοῦ βροντῆς, ὑπερλάμπον τὴν
τοῦ ἡλίου λαμπρότητα, καὶ τὰ πρόσωπα τῆς αὐτοῦ βασιλείας, ὀφθαλμοῖς σαρκι-
κοῖς ἐδωρήθησαν. πρὶν δὴ καὶ ὀθεῖος οἶμαι Δαβὶδ ἔλεγε φράσας, πρίζω-
σιν τὴν ῥομφαίαν σου δι' τοῦ μηρούς σου δωρατὶ τῇ ὀραιότητί σου καὶ τῷ κάλλει σου.
Διὰ μὲν τοῦ μηροῦ τὴν σάρκα αἰνίττεται, διὰ δὲ τῆς ῥομφαίας, τὸ τομώτερον ὑπὲρ 15
πᾶσαν μάχαιραν δίστομον αἰνιττόμενος τοῦ Θεοῦ λόγον, καὶ μέχρι μερισμοῦ σαρκὸς
καὶ Πνεύματος διικνούμενον, διὰ δὲ τῆς ὡραιότητος αὖ τοῦ κάλλους, τὴν ὑπὲρ
ἥλιον ἀπολάμψασαν τοῦ θεανθρώπου λόγου ταύτην νοητὴν τοῦ θεωρητὴν αὐτοῦ θεότητα.
δι' ἧς δὴ ἐκείνου καὶ νῦν, ἀνακαινίζει μὲν ἀπὸ μέρους καὶ λαμπρύνει καὶ ἀναγεοῖ τὸ
ἐν αὐτοῖς θεῖον, ὅσοις δι' ἀπιμελείας καὶ καθάρσεως βίου, καὶ τὴν εἰκόνα ἔστε καλω- 20
μένου σοῦ καὶ τοῦ ἀρχέτου τὴν ἐξ ἁμαρτίας προσγενόμενον ἰὸν ἀποπλύσασθαι προ-
σηκόντως. εἰσέτι δὴ καὶ σωανυψώσει καὶ σωθεώσει πρανότερον, καὶ ἄλλους
ἡλίους αὐτοὺς ἀπεργάσεται κατὰ τὴν μακαρίαν ὑπόσχεσιν. καὶ συμμόρ-
φους ἀποδείξει τοῦ ἑαυτοῦ φυσικῆς δόξης. χρυσὸς ὁ μέγας φησὶ τοῦ δικαιο-
σύνης ἥλιος ὁ δόξαν θεῖον ἐμφύσημα κύριλλός τε ὁ θεῖος καὶ πρὸ τούτου βασίλειος 25
ὁ μέγας ὁμοῦ διὰ τῶν καλλίστων ἐκείνων λόγων φράσαντες, ἡμᾶς ἐδίδαξαν κάλ-
λιστα, ὧν δηλαδὴ τῇ διδασκαλίᾳ, καὶ ὁ τοῦ εὐσεβείας ὁμολογητὴς, θεόδωρος ὁ θεῖος
κατ' ἴχνος ἑπόμενος, πάντα ἄλλα συμφώνως ἐκείνοις καὶ πάντα θεολογεῖ. καὶ πρὸ
τοῦ θεοῦ κάλλους τοῦ ἄνωθεν τῷ ἀνθρώπῳ δοθέντος, καθάπερ ἤκουσας οὕτω διέξεισι.
τὸ ἐν αὐτῷ τινα ἔχειν τὸν θεὸν, μακάριον, καὶ τὸ ἐντὸς ἡμῶν εἶναι τὴν βασιλείαν 30
τοῦ θεοῦ κυριοσόμενον. τὸ πρὸς ἡμῖν χωρητὸν τῆς κατανοήσεως μέτρον, ἐν ἡμῖν ἐ-
στιν. οὕτως πρὸς ὁ πλάσας ἡμᾶς ἐξαρχῆς θεὸς τῇ τοῦ φύσεως ἡμῶν κατασκευῇ τοῦ
ἰδίας φύσεως ἐνετύπωσε τῶν ἀγαθῶν τοὺς χαρακτῆρας καὶ τὰ μιμήματα. ἀλλὰ
ταῦτα ἡ κακία ἐπεισελθοῦσα. ἀπημαύρωσε καὶ ἄχρηστα πεποίηκε, τοῖς αἰσχροῖς
ἐγκατακρύψασα προκαλύμμασιν. Εἰ τοίνυν τὴν ἐπεισελθοῦσαν τὰς διὰ τῆς 35
ἁμαρτίας ῥύπον δι' ἀπιμελείας βίου ἀποκλύσοιτο, καὶ τὴν ἐντὸς ἄνθρωπον, ὃν καρ-
δίαν ὁ λόγος κατονομάζει διακαθαίροι, ἀναλάμψει πάλιν τὸ θεοειδὲς κάλλος,
καὶ ἐν τῷ ἰδίῳ κάλλει τῆς φύσεως τῆς θείας καθορᾷ τοῦ εἰκόνα. Εἶτα καὶ τὴν τοῦ
σοῦ εἰκόνα τούτοις ἐπάγει καθάπερ ἤκουσας. τοῦ μὴ τὸν τοῦ ἰώδη ῥύπον ἀποπλυθῆ-
ναι καὶ καθαρθῆναι, αὐγὰς ἀποπηδώσας πρὸς τοῦ ἥλιον ἐκδιδόντος, ἀλλὰ δὴ καὶ 40
τὴν τοῦ

ἥλιον τοῦ κατόπτρου, ἐν ᾧ φησιν οἱ καθορῶντες τὸν ἥλιον, οὐδὲν ἔλαττον ὁρῶσιν αὐτὸν
ἐν αὐτῷ, τῶν πρὸς τὸν ἡλιακὸν κύκλον ἀτενιζόντων. τὰ τῶν περὶ αὐτοῦ πατέρων
καὶ διδασκάλων μονονυχὶ λέγων ἐκεῖνα καὶ αὖθις, βασιλείαν τέ φημι τοῦ μεγάλου καὶ
δὴ καὶ χρυσορρήμονος. ὁμοῦ γὰρ τὰ περὶ τῆς μετοχῆς τοῦ θείου Πνεύματος θεῖα
καὶ ὑψηλὰ φιλοσοφῶν ἐκεῖνα καθὰ δὴ καὶ φράσαντες, ἔφημμι, οὕτω φησὶ.
Καθαρθέντα δὴ οὖν ἀπὸ τοῦ αἴσχους, ὃ ἀνεμάξατο ἀπὸ τῆς κακίας, καὶ εἰς τὸ ἐκ φύ- 5
σεως κάλλος ἐπανελθόντα, καὶ οἷον εἰκόνι βασιλικῇ τὴν ἀρχαίαν μορφὴν διὰ κα-
θαρότητος ἀποδόντα, οὕτως ἐστὶ μόνως προσεγγίσαι τῷ παρακλήτῳ. ὃν ὥσπερ ἥλι-
ος κεκαθαρμένον ὄμμα παρακαλεῖν, δείξεισι ἐν ἑαυτῷ τὴν εἰκόνα τοῦ ὁρᾶ-
τος. ἐν τῷ μακαρίῳ τῆς εἰκόνος θεάματι, τὸ ἄρρητον ὄψει τοῦ ἀρχετύπου κάλλος.
Καὶ μικρόν. Καὶ ὥσπερ τὰ διαφανῆ καὶ λαμπρὰ τῶν σωμάτων ἀκτῖνας
αὐτοῖς ἀπαποστέλλει, αὐτάκτε γίνεται φιλαμπῆ, καὶ ἑτέραν αὐτὴν ἀφ' ἑαυτῶν
ἀποτίλλει, οὕτως αἱ πνευματοφόροι ψυχαὶ, ἐλλαμφθεῖσαι παρὰ τοῦ Πνεύματος,
αὐτάκτε ἀποτελοῦσι πνεύματικαὶ, καὶ εἰς ἑτέρους τὴν χάριν ἐξαποστέλλουσι.
Καὶ μικρόν. Ἐντεῦθεν πρὸς θεὸν ὁμοίωσις τὸ ἀκρότατον τῶν ὀρεκτῶν
θεὸν γενέσθαι. Χρυσόστομος δ' αὖθις ὁ θεῖος τὰ πρὸς κορινθίους περὶ τῶν
αὐτῶν γεγραμμένα τῷ σταθῷ πάλιν σκοπούμενος, τί ἐστι φησι, τὴν δόξαν κυρίου
κατοπτριζόμενοι, τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμεθα. παφέστερον μὲν τοῦτο ἐδεί-
κνυτο, ἡνίκα τῶν σημείων τὰ χαρίσματα ἐνήργει, πολὺ δὲ νῦν δύσκολον αὐτὸ
καταδεῖν τῷ πιστὸς ὀφθαλμοὺς ἔχοντι. Ὁμοῦ τε γὰρ βαπτιζόμεθα καὶ ὑπὲρ τὸν
ἥλιον ἡ ψυχὴ λάμπει τῷ πνεύματι καθαρομένη. καὶ ὁ μόνον ὁρῶμεν εἰς τὴν δόξαν
τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖθεν δεχόμεθα τινα ἀγγλίαν. Καὶ τούτοις ὁ θαυμά-
σιος διαφέρει τὴν καλλίστην ἐκείνην τοῦ καθαροῦ χρυσοῦ εἰκόνα, πρὸς τὰς ἀκτῖ-
νας κειμένου τὰς ἡλιακὰς. καὶ ἀκτῖνας παρ' ἑαυτοῦ ἀπεμπόντος οὐκ ἀπὸ τοῦ οἰκείας
φησὶ φύσεως μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ ἡλιακῆς λαμπηδόνος, ᾗ δὴ καὶ τὴν ψυχὴν
προσβάλλει τὴν θείαν ἀκτῖνα τοῦ πνεύματος δεχομένην, καὶ ταύτην ἀπεμπέμπου-
σαν. καὶ τοῦτο βουλευόμενος φησὶ τὸν σοφὸν παῦλον κατοπτριζόμενοι λέγοντα τὴν
αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμεθα ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν τὴν ἡμετέραν. τὴν ἐγ-
γινομένην φησὶ καὶ οἵαν εἰκὼ ἀπὸ κυρίου πνεύματος. οὐ δὴ καὶ καταμέ-
ρος ἐν τῷ τελίῳ τῶν προτέρων πρὸς γρηγορᾶν τουτονὶ λόγων ἡμῖν εἴρηται
μάλιστα. Νεῦλος γεμὶν ὁ μέγας ὁμηδὲν ἥττον τὰ θεῖα θεωρητικὸς ὁμοῦ καὶ φιλόσοφος. ἢ τὰ λογικὰ καὶ ἀνθρώπινα, νοῦ κατάστασίς-
φησιν ἐστὶν. ὕψος νοητὸν, οὐρανίῳ χρώματι παρεμφερὲς. ᾧ καὶ τὸ τῆς ἁγίας τριάδος καὶ τὸν καιρὸν τοῦ προσευχῆς ἀπαγίνεται φῶς. ἔστω σωαδῶν καὶ
Ἰσαὰκ ὁ θεῖος ὁ ἀπὸ σύρων θεωρητικός φημι καὶ φιλόσοφος, καὶ τὸν καιρόν φημι
τοῦ προσευχῆς, ὁρᾶν τὸν ἑαυτοῦ καθαρότητα τὸν κεχαριτωμένον νοῦν ὁμοίαν τῇ
ἐπουρανίῳ χρόιᾳ, ἥτις θεοῦ ὑπὸ τοῦ γερουσίας τοῦ ἰσραὴλ ὠνόμασται τόπος, ἡ
νίκα ὤφθη αὐτοῖς ἐν τῷ ὄρει. καὶ πάλιν. καθαρότης ἐστίφησι νοὸς, ἐφ'
ᾗ διωγάζει ἐν τῷ καιρῷ τοῦ προσευχῆς τὸ φῶς τοῦ ἁγίας τριάδος. Οὕτω
διὰ πάντων ἀποσολοίτε καὶ θεολόγοι τὴν ἐκκλησίαν χριστοῦ καὶ διαφόρους αἱρέσεις καὶ
χρόνους τοῦ εὐσεβείας λόγον μυσαγωγοῦντες, σύμφωνοι καὶ σωαγωνισταὶ καὶ
ὁμόφρο

ὁμόφρονες διατελοῦσιν ἀλλήλοις. τῷ αὐτῷ καὶ ὁδηγούμενοι καὶ πειθόμενοι καὶ ἀγόμενοι πάντες ὁμοῦ πτοιούμαι. ὥνπερ δὴ καὶ Θεόδωρος εἴπερ τις ὢν τῆς ἀρίστης χορείας καὶ τῆς λαμπρᾶς καταλόγου, ἐπεὶ καὶ ὁμολογίᾳ καὶ μαρτυρικοῖς αἵμασι καὶ θανάτῳ τοὺς καλλίστους ἐπεσφράγισε λόγους τῆς θεολογίαν, οὐ μάλα καὶ σὺν ἀγαθῇ νυνὶ τῇ τύχῃ τῶν λογικῶν τοῦτον καὶ δογματικὸν ὑπεισῆλθεν ἀγῶνα. μικρᾷ τῷ χάριτι ἐν τούτῳ τέως ὁμολογεῖν ἔχω τῷ φιλοσόφῳ, καίτοι γε μὴ μόνον οὐκ ἐπαινῶν, ἀλλὰ καὶ τὰ πλεῖστά τε καὶ μέγιστα μεμφόμενος ἐν τοῖς ἄλλοις, ὅτι φημὶ τὴν μέγαν τοῦτον τῆς δυσεβείας διδάσκαλον μετὰ τῆς ἱερᾶς θεολογίας παρῆχεν εἰς μέσους. ὃς οὐ μόνον τὰ τῶν εἰκονομάχων πεῖ τῆς θείας Χριστοῦ μεταμορφώσεως. μᾶλλον δὴ καὶ πολλῷ χείρω καὶ ἀποπώτερα τοῦτον αὐτὸν ἐξήλεγξε τὸν πανδιαγάνου φρονοῦντα, ἀλλὰ τὸ θρασὺν ἀπέδειξεν δυσεβίας. ὁρᾷ τοῦ πε κατ' ἐκεῖνον τὸ ῥητοῦ καὶ λαμπροῦ δοξάζοντος τοῦ Θεοῦ τοῦ υἱόν καὶ κακῶς. καὶ οὐ μόνον τοῦ φυσικοῦ τοῦ Θεοῦ δόξαν· τὸ ἄῤῥητον φῶς. τὸ τῶν ὀρεκτῶν ἔσχατον. τοῦ ὑπερφυοῦς τὸ ἀπῤῥήτον θέωσιν. τὰ τῷ αὐτῷ τε τῷ πρὸς αὐτὸν τὸ αὐθις ἐρῶ πρὸς τὰ κτίσματα κακῶς κατασπῶντα. καὶ δι' αὐτοῦ τε καὶ σὺν αὐτοῖς τοῦ θείαν υἱόν ἣς ἀφάσματα ταῦτα. ἀλλὰ τὸ Θεὸν εἰσάγοντα κτιστὸν ἁπλῶς μετ' δυσεβείας τε καὶ τῶν δρειανῶν, οὓς ἐκδέχονται θεόδωρος αὖ εἶπεν ὁ θεῖος. πρόσωπον πρὸς πρόσωπον κατ' αὐτοῦ ἰδεῖν τὴν υἱόν, ἅτε δὴ καὶ κτίσμα πεφυκότα φησὶ καὶ οὕτως ὁρώμενον. καὶ τὶ ἂν γένοιτο τούτου ἐκδοξότερόν τε καὶ λαμπρότερον τῆς θαυμαστῆς νίκης. Τί δ' ἄνω ἔτι πρὸς διαλείβοι τὰ τοῦ δεσποτικοῦ φωτὸς. καὶ τὴν ὑπερφυοῦς ἐκεῖθεν θεώσεως πληρήματα τοῦ κενοῦ φιλοσόφου, ὅταν ὁ πρὸς τὴν καθ' ἡμῶν μαρτυρίαν τε καὶ τὰς κατηγορίας ὑπ' ἐκείνου προβληθεὶς υἱὸς μάρτυς τὸ ὁμολογητὴς τοῦ Χριστοῦ ἀληθείας. ὑπάθιον ἐκ πολλῆς πρεσβείας τοῦτον αὐτὸν ἐξελέγχει πάντα ἐκεῖνα, καὶ τὸν χορὸν τῶν παρ' ἡμῶν εἰσαχθέντων ἱερῶν θεολόγων εἰς μαρτυρίαν ὁμοῦ πάντα σωωδὸν ἔχων, μᾶλλον δ' ἐκείνοις αὐτὸς ὁμοῦ πᾶσι σωηχῶν τὸ τῆς θεολογίας παναρμόνιον μέλος. τῇ δωάμει τὸ ἐνεργείᾳ τὸ χάριτι καὶ παντοδωάμου τὸ προσκυνητοῦ Πνεύματος.

ἀμήν.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ

Ἐν τῷ ἁγίῳ ὄρει τοῦ ἄθω μοναστῶν, καὶ τῶν ἱερῶς καθ' ἡσυχίαν ἀσκούντων.

λόγος δωδέκατος.

Ἐνταῦθά με βουλόμενον σῆσαι τὸν λόγον. ὁ δὴ καὶ τοῖς φθάσασι πρεσφήν, ἢ κὶ τῶν ἐμῶν τουτονὶ φιλοσόφων καὶ θεοφόρων ἅπασι μανία καὶ λαμπρὰ τοῦ ψευδοσόφου τοῦτου μάχη, θεομαχία δ' εἰπεῖν οἰκειότερον μᾶλλον, ἐπέχει. τὸν ναζιραίων θεὸν καὶ τὴν θεὰν φανὰν γραφοῦ, τὸν ἐσταυρωμένων τὴν σάρκα σὺν τοῖς παθήμασι καὶ τὴν ἀπθυμίαις, τῶν σταυρωμένων χριστῷ μὴ παύλου δηλαδὴ τοῦ σκεύους τὸν ἐκλογῆς, ὡς καὶ σὺν ἐκείνῳ δυνάσθαι δήπου λέγειν ἕκαστον τούτων Χριστῷ συνεσταύρωμαι, ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγὼ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός. ὃ δὲ νῦν ζῶ ἐν σαρκὶ, ἐν πίστει ζῶ τῇ τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. τοῦ ἀγαπήσαντός με καὶ παραδόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ ἐμοῦ. καὶ ὅπ δυχαριστοῦμεν τῷ πατρὶ τῷ ἱκανώσαντι ἡμᾶς εἰς τὴν μερίδα τοῦ κλήρου τῶν ἁγίων ἐν τῷ φωτὶ. ὃς ἐῤῥύσατο ἡμᾶς ἐκ τῆς ἐξουσίας τοῦ σκότους, καὶ μετέστησεν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ υἱοῦ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ. διὸ δὴ καὶ μᾶλλον ὁ τοῦ θείου φωτὸς τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ πολέμιος οὗτος, τὴν ἀκήρυκτον τοῦτον καὶ τῶν φωτοειδῶν καὶ θεοειδῶν ἐκείνων ὡς ἐξ ἄλλης ἀρχῆς ἐκπεφυκέναι πεποίηκε πόλεμον.

Βαρλαάμτε μιμούμενος ἐκεῖνον τὸν πρῶτον πολέμιον τοῦ θείου τούτου φωτὸς, καὶ ἀρχηγὸν τῆς ποικίλης καὶ παποδαπῆς ταύτης αἱρέσεως. μᾶλλον δ' ὁμῶ καὶ βαρὺς βαρλαάμ πρὸς τῶν λατίνων ἐκκλησίαι καὶ φὺς καὶ τραφεὶς, ἀπερῤῥωγυῖα πάλαι κακῶς τὸ ὄντως χριστοῦ ἐκκλησίας, ἐξότου δηλαδὴ πρὸς τὴν ἀποστολικήν τε καὶ πατρικὴν νεωτερίσασα πίστιν, ὑπερόψια καὶ τύφῳ καὶ τῷ τῆς γνώμης αὐθεκάστῳ τε θρασεῖ τὰς ἀκαλὰς ἐκείνας καταφωνίας τῇ θείᾳ θεολογίᾳ τολμηρῶς ἐπεισήγαγε. παρ' ἐκείνοις τοιγαροῦν βαρλαάμ ὅπερ ἔφην τὸν ἀγωγῆς καὶ παιδείας τυχὼν, ἀμείνω ἀλλὰ καὶ λόγους ἐκμελετήσας τοὺς ἔξωθεν, ἀπαρέργως, ὡς τούτοις ἐνδοξοτέρων ἢ τοῖς ἱεροῖς ἔχειν μᾶλλον. ἐς ἀδε τὴν ἀρχὴν ὀρθῶς ἤσκησε, καινὸν ἀδὲν, οὐδ' ἔξω τοῦ κατ' αὐτὸν ὡς ἐγώφημι λόγου τὸν τῷ πράγματος, εἴγε τοῖς ἡμῶν ἱεροῖς δολερῶς τε καὶ κακομηχανῶς ἐμπαίζαι βουληθεὶς μὴ τῷ πρεσωπείῳ τὸ καὶ τοῦ σχήματος, τῶν μὴ, πρὸς τῶν ἡμῶν ἀληθινῶς σοφῶν τε καὶ φιλοσόφων, τὸν λόγοις καὶ γράμμασι καὶ ζωοδοτοῖς ἱεραῖς ὅλαις ἀπεγυμνωμένων, πρὸς ἢ τὴν λαϊνικαῖς καὶ πατρίοις δόξαις, ἔτι καὶ τὰ τῶν ἑλλήνων πονηράτε καὶ ἄθεα δόγματα, μὴ σωκρατοῦς τε καὶ πλάτωνος καὶ τῶν ἀπὸ τῆς σοφῆς κάκιστα νοσῶν ἐλεγχθεὶς, αἰσχρῶς ἐπανῆλθε πρὸς τὰς ἰδίας, παθὼν ἅπερ ἤλπισε δράσειν ἑτέρους, καὶ τὴν ἥτταν καὶ τὴν αἰσχύνην, καὶ τὴν παύδημον ἐκεῖνον οὐκ ἐνεγκὼν θείαμβον. γεηροῦς δ' οὗτος ἐν βαρβάρων πρὸς τὴν τῶν πόλεων βασιλίδα ἰωαννὴ, καὶ τὴν μεγάλην ἔλθων τῶν ἐκκλησιῶν χριστοῦ μητέρα. τῆς γὰρ παφλαγόνων ὥρμηπο γῆς. καὶ ἀγωγῆς καὶ παιδείας ἐνταῦθα, καὶ μύσης ἑλληνικῆς μετασχὼν, ὡς καὶ τὴν μεπώρων ἀσκήσαι πνα δόξαι, καὶ ὀνόματος ἀμοιρήσαι πνος. μᾶλλον δὴ καὶ πολλῷ καὶ κατ' αὐτὸν πράγματος ὑψηλο-

ὑψηλοτέρου καὶ μείζονος. τὸ μὲν βάρβαρον ἦθος ἀμηχάνου καὶ τὴν φωνὴν ὑποβαλεῖν ἔ-
χει. τὴν δὲ τρόπωνος καὶ γνώμης τὸ βάρβαρον οὐ μόνον οὐκ ἔχειν ὑποβαλεῖν, ἀλλὰ καὶ
παρεξεργάσατο καὶ παρέθηκεν οὐκ παύσασθαι πολλοῦ δεῖν τοῦ ὁμοφύλων χείρων τὰ
τοιαῦτα φανείς, ὡς μηδὲ παραβάλλειν ἐξεῖναι. μᾶλλον δ' οἱ μὲν, εἰ καὶ
βάρβαροι τὴν γλῶτταν ἄλλως καὶ τὸ ἦθος ὄντες τυγχάνουσι, τῆς ἀγωγῆς τε καὶ τῶν 5
πατρίων οὕτω ταῦτα χορηγούντων, ἀλλὰ καὶ τρόπων εἰσὶ χρηστῶν καὶ καλοκαγαθίας
καὶ ἀρετῆς φρονήσει καθόσον οἷόν τε. εὐσεβείας τε πρὸ τῆς ἄλλων, καὶ τῆς ὑποτολι-
κῶν τε καὶ παλαιῶν δογμάτων παιδεύεσθαί τε καὶ φύλακες ὡς καὶ αὐτῆς ὑπὲρ τούτων
μὴ παλείσκεσθε τῆς φιλοτιμίας ἐν τῷ δεῖν καιρῷ παραχόνται πῶς ἂν εἴποις ἡδέως ἀφί-
σασθαι τῆς ψυχῆς. ὁ δὲ καὶ κατεξανέστη τῆς καὶ θρασυμανίας καὶ παιδαγωγησάσης καὶ 10
λόγων καὶ ὀνόματος μεταδόσης ὡς μὴ ὤφελεν ἐκκλησίας, καὶ τὰ δεινότατα καὶ
ἀπόκρυφα καὶ πόρρω πάντως παραδείγματος ἀκολάσω καὶ τολμηρᾷ γλώττῃ
καὶ τῆς χειρὸς νύμφης ὑβρίζει. καὶ βαρλαάμ κατ' αὐτόν φησι τοῦτο τὴν μυσταγωγὸν
τῆς τοιούτων παρενεγκών. ὅσον ἐκεῖνος μὲν εἰς τὴν ἱερὰν ἡσυχίαν καὶ τοὺς παιδαγω-
γοὺς ἐκφαύλων κινῶν ἀρχῶν ὑβρίζειν ἀρξάμενος, ἐπεὶ τὴν θεολόγον τοῦ Γρη- 15
γορίου γλῶτταν ἀπηρέσασαν ἰσχυρῶς ἔχει, πρὸς τὰς αὐτόθεν ἐκείνας δίζας καὶ
τὰς αἱρέσεις ἐξεκυλίσθη, ἐν τῷ πορίζειν ἀπολογίας τῶν παρεσημαρτημένων, ἑαυτῷ δη-
θεν ἁμαρτάνων ὑπὲρ πᾶσαν συγγνώμην. καὶ πάσης ἀπολογίας ὁμοῦ καὶ παραιτή-
σεως καταπαύει ἀποστερούμενος. καὶ νῦν ὅσον οὐ παρὸς τὴν ἱεροσυλίαν καὶ τοὺς σεπτοὺς
ἱεραρχάς τε καὶ μυσταγωγοὺς τῶν ἱερῶν ἀπαναισχυντήσας ὥσπερ μυστηρίων ἐκείνος, 20
ἀλλὰ καὶ Κυρίους τὸν κατ' αὐτὸν αὐτοὺς ἐποιεῖτο δίκης, καὶ τῶν δογματικῶν καὶ θεο-
λογικῶν δοκιμαστὰς λόγων, καὶ τῶν ἀπτλεγκτων καὶ κερτὰς ἅμα καὶ κολαστὰς, εἰ καὶ
τρόπον ἕτερον οὐ καλῶς οὐδὲ δικαίως ὤετο ταῦτα. Ὁ δὲ μύστης οὗτος ἐκείνος
καὶ τὴν πλάνης ἀπάδοχος, ὑβρίζει μὲν ὡς ἱερέας θεοῦ καὶ ποιμένας ὁμοῦ πάντας
καὶ διδασκάλους. καὶ δὴ καὶ θεὸν τὸν ὑπ' αὐτῶν τούτων δυσεβῶς ὁμοῦ καὶ θεοπρε- 25
πῶς θεολογούμενόν τε καὶ κηρυττόμενον. ὅσα καὶ ὁ λόγος ἡμῖν ἔφη δείξας ἐκ
μέρους. ὑβρίζει δ' ἀκριβῶς εἰς τὴν ἱερὰν ἡσυχίαν ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἀθλητῶν τε καὶ
ἀσκητῶν. μᾶλλον δ' οὐκ εἰς τὴν ἡσυχίαν μόνην, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀρετὴν ὁμοῦ πᾶσαν.
ὅση τε τῆς θεωρίας καὶ ὅση τῆς πράξεως, τὴν ἱερὸν ἄθωτον λόγῳ ὤεσθεὶς, τὸ μόνον ὡς
ἀληθῶς ἁπάσης τῆς ἀρετῆς κοινὸν ἐργαστήριον τῶν καθ' ἡμᾶς τις ἔφη σοφῶν, τὸν 30
τῆς ἐκκλησιαστικοῦ, τῆς οἰκουμένης πῶς ἂν, εἴποιμι ὁμολογουμένως ἐξειλεγμένον μάλιστα
χῶρον τὴν ἱερὸν κτῆμα. τὸ μέγα καὶ θαυμαστὸν ὄντως τῆς ἀρετῆς παγκράτιον.
τῶν ὀλύμπου πραγμάτων τὴν ἀποφερόντων νομέα. μᾶλλον δ' οὐκ οἶδ' ὅπ τις ἂν
εἰρηκὼς εἴπειν ἀκρέσαι. ἡ δὲ τῆς ἐπαινούντων ἀρετὴ πᾶσαν ὑπερβολὴν ἀμβλύνει.
ἂν δήπου καὶ βασιλὺς ὁ σοφὸς, εἴπω τότε δὲ σκήπτρου καὶ κράτους ἐπειλημμένος 35
ἄρτι πρώτως ἐπιδεδημηκὼς τοῖς ἐκεῖ, καὶ τὴν ἀρετὴν μετ' ὑπερβολῆς ἀποθαυ-
μάζων τῶν ἐνοικούντων, Ἕλληνες μὲν ἔλεγον ἐν μύθοις φασὶν ἄτλαντά τινα τῶν μετὰ
κρόνον θεῶν καθηρημένων, ταύτην ὑπὸ τῆς ἀρξάντων τὴν δίκην κατεψηφίσθαι,
τοὺς τῆς γῆς ἀνέχειν κίονας ὡς ἂν πίεζοιτο τῷ ποσῷ βάρει. ἐγὼ δὲ τοῦτον φάσκω
ἂν, καὶ τῆς ἀληθείας ἐμοὶ συμμαρτυρούσης, ταύτην τὴν τιμὴν λαχεῖν. δεῖν 40
τῆς πολλῆς φιλοσοφίας ἕνεκα θεοῦ, τὸ τὴν γῆν ἀνέχειν, δυχαῖς ἐλευμένοις
αὐτῇ

αὐτῇ τὸ θεῖον. τὴν γοῦν οὕτως ὑπὸ μεγάλωντὲ καὶ σοφῶν ἀνδρῶν καὶ θαυμαστῶν
ὁμοῦ βασιλέων μεθ' ὑπερβολῆς θαυμαζόμενον θαυμαστὸν ἄθω, διὰ τὸ θεῖον τῆς
ἀρετῆς φημι, καὶ τῆς ἀγιότητος τῆς πρεσσείκων, εἰῶ δὲ νῦν τοὺς παρὸ ἡμῶν συγγρα-
φέας τε καὶ σοφοὺς λέγω, οὐδὲν ἧττον εἰμὴ καὶ μᾶλλον τῆς νῦν ἰόντων τεθαυμακότας,
ὁ γρηγορᾶς εἰς μέσους παρηχὼς ὅπερ ἔφω, οὐδέν φησιν ἀρετῆς ἴχνος. διὰ τοῦ 5
οἰκείου ἀγαθαγγέλου, οὐδὲ μόνον γὲν ἀγαθοῦ καὶ λείψανον παρὰ τοῖς ὁσίοις ἐκεί-
νοις καὶ ὁπῆν δύρειν, εἰ μὴ καὶ παῦφησι τοῦναντίον. εἰκότως. οὐδὲ γὰρ
οὐδὲ τοῖς ὀφθαλμοῦσιν ἔζεστι βλέπειν πρὸς τὰς ἀκτῖνας, μᾶλλον δὲ καὶ
περωμμένοις ἐνατενίζειν, εἰς σκότος αὐτοῖς ἀνπωτίζαται τὰ τῆς αὔγλης. καὶ
νυκτερίσιν ὡσαύτως ἀθέατον τὸ λαμπρὸν ἰστοῖ δὲ φωσφόρου. ὡς δὲ καὶ γρηγορᾶ 10
καὶ τοῖς ὁμιλητὰς ἐκείνου τῆς αἱρέσεως κοινωνοῖς ἀθέατον παρὰ πᾶν τὸ λαμπρότα-
τον τὸ ὑπερφυὲς φῶς τῆς παντοδαπῆς ἀρετῆς φημι τῶν ὁσίων ἐκείνων, πυρσοῦπ-
νος φιφανὲς δίκην, οὐ τοῖς ἐκεῖ νοητῶς διὰ παντὸς μόνον φαῦνον, ἀλλὰ καὶ γῇ καὶ
θαλάττῃ καὶ νήσοις τὸ πόλεσι, τὸ ἔθνεσι καὶ βαρβάροις καὶ εἰς τὰς τῆς οἰκουμένης ἐ-
σχατιὰς ὑπερφυῶς ὑπερβαῖνον, καὶ πᾶσιν ὁμοῦ περικυκλούμενόν τε θαυμαζό- 15
μενον τοῖς τῆ ἡ ρας αὐ φημι μόνον ὑ κατὰ
σαχοῦ ὑ κατὰ ἀλλὰ ἀπίσοις ὑπὸ
οις τῶν ον καὶ λων ὑπὲρ καπρῖν
ὀκ τῶν εως καὶ ομένων τοῦ πτακτι
τῆς ἀρετῆς ομαι. ὑ νησεία ἥπς καὶ ὑ
ὑῆς. ὡς νασιῶν ὁρῶν ἐκείνων μὲν, πρὸς
αντὲ καὶ καὶδὴ καὶ μον ἰησοῦν ὕστερον καὶ τῶν ἡ
ὑν ἄμιλ αι, τὰς ἀ. παρελαύνειν εἰας ὑπὲρ 20
πτύδειν ὅτε τούτῳ καὶ τῷ νον ἄπαξ. ἀλλὰ καὶ
ἀκις ἑκάστης τοῦ πρίτρο πρὸ αὐτοῦ
ἀθλεῖν ἔχειν τὴν βίον, ὥσπερ ἐδ' ἐκ γῆς καὶ πηλοῦ, ἀλλ' ἄσαρκείπνες καὶ ἀνεί-
μονες ὄντες καὶ τὴ ἀνθρωπον ὑπερφυῶς ὑπερβαίνοντες; οὐκ ἀγρυπνία ἐ σάσις
παννυχ, ἡ ψαλμῳδία καὶ μέλη καὶ γραφῶν θείων καὶ λόγων ἱερῶν ἀνάγνωσις
νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν; μέλη μυστικὰ, καινῶστε καὶ ᾠδὸν ὑπὲρ λόγον ἀδόμενα 30
μὴ τὴ θαυμαστῆς συμφωνίας τε καὶ ῥυθμοῦ καὶ σχήματος καὶ καινῆς ἑορτῆς τῆ ἠθῶν
ἐκείνων, ποίας ἐ παρεῖνα σειρῆνας. πίνας ὀρφέας. ὕμνας τὴν ὑφ' ἡλίῳ μελῳδοῦστε
καὶ μυστικὸς ἐ λῆρον ὁμοῦ πάντας ἀποδεικνύτα τῷ τῆ πνευμαϊκῆς πρεσβύτη χάριν
καὶ τὴ μύσης. Τὶς τὴ πνεύμαϊ καρπῶν ἐ μὴ πολλῆς τῆς δαψιλείας ἐν
ἐκείνοις βρύει τοῖς μακαρίοις, ἀγάπη. χαρὰ. εἰρήνη. μακροθυμία. Χρη-
στότης ἀγαθωσύνη. πίστις. πραότης. ἐγκράτεια. καθ' ὧν οὐδὲ νόμος ἐστὶν ὡς 35
ὑπὲρ νόμον δηλαδὴ ζῶσι καὶ τὴ μακάριον πᾶλον εἰπεῖν. εἰῶ δὲ νῦν χαμυ-
νίας λέγω καὶ ἀλυσίας καὶ κλίσεις γονάτων ζωυχεῖς. χειρῶν ἔργα καὶ πόνους
πυνημερίνους. καὶ τὸν ἐνδύμασι τὰ ὑποδήμασι καὶ τροφαῖς ὡσαύτως δυπελέστε καὶ
ἀτυφονεῖ. καὶ πῶν σκληρὰ ἀγωγὴν ὁμοῦ πᾶσαν οἷς ἐντρυφῶσιν οἱ γηγενεῖς παρὰ
πάντα τὴ βίον φιλοσοφοῦντες. ἐπεὶ δὲ τῶν καρπῶν δὲ πνεύμαϊ μὴ δὲ ἀποστόλου
τοῦ βραχέος μνημονεύων ὁ λόγος. καὶ ἀγάπης ἐμνήσθη τῆς ἄκρας κορυφῆς τῆ
ἀρετῶν

ἀγαθῶν δηλαδὴ, τὸ δ' κατ' αὐτὸν καὶ θείους φασὶν χρησμοὺς εἰς θεόντας καὶ τὸν πλησίον διήρηται, τῆς μὲν πρὸς θεὸν θεὸν ἀγάπης αὐτῶν, μάρτυρες καὶ αὐτάφημι ταῦτα τὰ προῤῥηθέντα. τὸ δὲ πρὸς τὸν πλησίον, θαυμάσαιμ' ἂν ἔγωγε, εἴπνες τῶν ὑπὲρ γῆς νῦν ὄντων ἀνθρώπων, εἰς ἀμιλλά ποτ' ἐλθεῖν ἂν, ἐκείνοις φιλοτιμήσαιντο. ὡς εἰ μηδένα τῶν εἰρημένων τούτοις προσῶν, ἐκ ταύτης ἂν παντάχοθ' ἐβοήθουν. νῦν δὲ, πρόσεστιν ἐκείνοις ἐκ πολλοῦ καὶ βελτίονος καὶ αὐτὴ, ὅτω δήτοι λαμπρὰ καὶ μανικήτης, καὶ ἄτοπος χρῆσθαι, ὡς μηδὲ λέγειν δύχερῶς ἔχειν ἐν ὅστις μᾶλλον ἐδοκιμοῦσιν οἱ προφανεῖς ἐπὶ τοῖς ποιήτων ἐργάσι, πότερον ἐν ἐκείνοις ὁμοῦ πᾶσιν, ἢ τῆς τοῦ μακαρίας ταύτης ἀγάπης. μᾶλλον δ' ἐπεὶ φθάσαντες ἐκείνα καλῶστε καὶ ὡς ἐχρῆν ἤσκησαν καὶ μέρος, ὡς μηδένα καὶ ὁπηοῦν τοῦ προσήκοντος ἐλλελείφθαι. διὰ ταῦτ' ἄρα καὶ τοῦ κορυφαίου τουτουὶ τῆς ἀγάπης, ῥᾶστα καὶ μετὰ παντὸς τοῦ προσήκοντος ἔσχον ἐπιλαβέσθαι, μηδὲ γὰρ ἐξεῖναι τῆς ἄκρας ἐπιβῆναι τῆς κλίμακος, μὴ διὰ τῶν βαθμίδων καθ' εἱρμόντινα καὶ τάξιν πρότερον ἀνιόντα, μηδὲ τὸν ὀροφὸν ἐπιτεθῆναι τῷ οἴκῳ, τῶν τοίχων τε καὶ τῶν τοίχων, ἀνενδεῶς ἂν ὑποβληθέντων. Καὶ ὅρμοι πᾶσιν ὁ τὰ θαυμασίων ἐκείνων ἀνδρῶν προεργαζόμενος καὶ φιλοκερδῶν, τὸ κοινωνικὸν αὐτῶν ἐν ἅπασι καὶ φιλάλληλον. τὴν φιλοξενίαν. τὴν φιλαδελφίαν. τὴν ἐπιμέλειαν τῶν νοσούντων. τὴν περὶ τοὺς πτωχούς τε καὶ ἀπόρους προθυμὶ, καὶ παιδαπὶ προμήθειαν. τὸν τῶν ξένων μὴ τὴν ἄκρας φιλοτιμίας ὑποδοχὶ τε καὶ φιλοφροσύνη, ὅστιτε διὰ ξενῶν, καὶ ὅστι διὰ θαλάττης παρ' ἐκείνοις κατάγοντα πρὸς πάντα καιρόντε καὶ χρόνον. ὅπως ἐκείνα μόνον ποιοῦντα τὰ ὄντα, ἀλλ' ἔστι ἐκ τῶν ἀναγκαίων ἐκείνοις ἐξίσαντα θαυμαστῶς ἐν τῷ τῆς χρείας καλοῦσι, ἐκ ἕλληνι μόνον ἀνδράσι καὶ ὁμοφύλοις, ἀλλὰ καὶ βαρβάροις ἀκριβῶς, καὶ τὴν καθ' ἡμᾶς ἱερῶν ἀπερῤῥωγόσι πάλαι καὶ ἔργοις καὶ λόγοις. καὶ ἐκ ἴδιοις γε μόνοις, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀπίστοις αὐτοῖς φημι, καὶ χρεὶν ἀγνοοῦσιν, ἐκ διὰ φόβον ὡς ἂν εἴποιμι καὶ τὸ δεικνύμενον ξίφος. καὶ τὴν μανίαν τὴν καθ' ἡμῶν. πῶς δ', οἱ καταγνώντας ἐκείνους τὰ σκάφη πολλάκις δεχόμενοι τοῖς κύμασι, καὶ τὴν πεῖρῶν τῆς ὑφάλοις, ἢ τὰς ναῦς ὁμοῦ φθείροντας, καὶ τὸ ξίφος τὴν δεπόντων, ἐ μόνον ὅτι ἐχθρόνι καὶ πολέμιον ἐνεδείξαντο πώποτε. ἀλλὰ καὶ τροφὰς, καὶ ὑποδήματα καὶ οἰκήσεις ὥρα χειμῶνος παρέχον δεῖ μακρὸν, εἶτα καὶ τὰ πεπονηκότα τῶν πλόιων ἐκείνοις, καὶ ἀναλώμασιν ἀκέραιοι καὶ χερσὶ καὶ πόνοις ἰδίοις. ἔτι δ' ὅτε καὶ μὴ ἔχουσι τῶν νεῶν τὴν οἰκείων διδόντες, εἶτ' δεῖ πᾶσι καὶ τὴν ἐφοδίων ὡσαυείπνες πατέρες, καὶ φρονῖσι δαψιλῶς ὅτι τὴν ἐνόντων μεταδιδόντες, ἔτω παμνίζοντάς τε καὶ κροτοῦντας ὀπέμπουσιν οἴκαδε. ὡς ἐκείνους εἶναι τοὺς μακαρίους, καὶ μόνους τὴν δεσποτικῆς ἐντολῆς ἄκρους ἐργάτας ἐξ ἄρχῆς τῶν νῦν ὄντων πάντων ἀνθρώπων, παντὶ τῷ ἀτοῦτίσε δίδε διαῤῥήδιν ἔτωσι παντὶ κελεύσης, καὶ μόνους τοὺς θεοφιλεῖς ἴστε καὶ μίμησιν ἐλεεῖν θεῖαν, καὶ οἰκτίρμονας μόνους πεφυκέναι κατ' ἐκείνον καθόσον οἶόντε, ὃς ἀνατέλλει τὴν ἥλιον αὐτοῦ δεῖ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς, καὶ βρέχει δεῖ δικαίης καὶ ἀδίκους. Καὶ ταῦτα μὲν ὅσοι καὶ συρήματα, καὶ συλλόγους καὶ σωοικίας ἱερὰς τῶν μακαρίων διαζῶσιν ἐκείνων. Εἰ δὲ καὶ πρὸς τοὺς πάντη μεμονωμένους τε καὶ ἐρημικὰς ἀπίδοις. ὅσοιτε πρὸς τοῖς εἰρημένοις φρονῖσιηείοις, καὶ ὅστι καὶ τὸν ἔρημον ἐπήξαντο τὰς

καλύβας

καλύβας, ἐν ὄρεσι πλανώμενοι, καὶ σπηλαίοις, καὶ τῆς ὀπαῖς τὴν γῆς, ὀρεσίτροφόμενες, καὶ θηρσίτε καὶ πτηνοῖς τὴν δίαιταν ὄντος ἐφάμιλλοι, θαυμάσεις μὲν καὶ τὸν μόνωσιν. καὶ τὴν ἐρημίαν, καὶ ἀκτησίαν καὶ ἀτροφίαν, καὶ τὴν πρὸς ἡλίαντε καὶ Ἰωάνην, καὶ δὴ καὶ τοὺς ἀσωμάτους ἀχεδὸν ἄμιλλαν τὴν γηγενῶν. ἐκπλαγήσῃ δὲ μᾶλλον ἢ τὴν σαρκὸς τῆξιν, καὶ τὸν νέκρωσιν τῶν μελῶν, τάς τε τῶν δακρύων ἀενναόις φημὶ πηγὰς, καὶ τὸν τῆς θεοργοῦ ταπεινώσεως ὁμοῦ καὶ ἀγάπης ἄκρον, δι' ὧν ἐκεῖνοι μετὰ τῆς σωματικῆς καὶ τὴν ψυχικὸν ἡσυχίαν καὶ τὴν εἰρήνην τὴν λογισμῶν καὶ πᾶν ὅ,τι θεῖον καὶ ὑψηλὸν κατορθωκότες ὁμοῦ. πρὸς τὸ ἀρχαῖον ὑπερφυῶς ἐπανῆλθον κάλλος, κάλλιστα καὶ μὴ ἐξ γιγνομένου πάντος, διὰ πτοσδυχῆς νοεροῦς καὶ ἀδιαλείπτωγε ἀποδόντες τὴν εἰκόνα τὸ κατεικόνα, καὶ τῷ ἀκροτάτῳ τῶν ἐφετῶν, τῷ ἀληθινῷ τῆς μακαρίας τριάδος φωτὶ, μακαρίως τε, καὶ ὑπερφυῶς σωαφθέντες ἅμα καὶ θεωθέντες. Ἀλλὰ τούτων ἁπάντων ἕνα μηδὲν ἧπερ ἔδει σωιδὼν ἐξηγεῖς, μὴ δ' ὑπὸ τῶν κακῶς ἀγόντων πάθῶν τοῦτε φθόνε φημὶ καὶ τῆς κενοδοξίας, ὑφ' ὧν δηλαδὴ καὶ πρὸς τὴν ἄτοπον. καὶ πονηρὰν ἐξεκυλίσθη δυσέβειαν, αἴνω βλέπειν δωάμενος ἀδδηφαγίας πνὰς, καὶ γαστριμαργίας καὶ τὴν θεοφόρων ἐκείνων σωιέρει, καὶ κόρον καὶ μέθω, καὶ ἀμελείαν ὕπνε. καὶ ἀ μηδ' ἀνῆς μηδὲ τὴν καὶ κόσμον γωναῖζίτε καὶ πασὶ σῦζῆν ἠρημένων, καὶ σμικρὸ γοῦν πνα καὶ ὀπωσοῦν δίλαβείας ἀπποιημένων καταπεῖνοτε πρεσαχθείη, καὶ ὅτως ἀνακεκαλυμμένη τῇ κεφαλῇ, καὶ δίχα προσωπείε ἑνὸς. ὀδὲ, καὶ τὰ χείρω καὶ ἀτοπώτα ἴστε πρεσπίθηνον. ἐνείρας τε καὶ πρεβιβασμὸς, καὶ πυρῶν ἑνῶν αἰθηπτῶν θεωρίας. καὶ πρῤῥήσεις ψαῦδεῖς, καὶ πλάνας πεπλανημένῳ καὶ πρὸφόρῳ ὄνῳ καὶ λογισμὸς καὶ γνώμῳ δικαλῶν τοῖς ἁγίοις. καὶ οἷς αὐτὸς μᾶλλόν ἐστιν ὑποδίθωμ, ὡς μὴ μιρὸν ὅτι τῶν αὐτῶν λόγων καὶ τοῦτο διαδειχθήσεται. τὰ ταῦτα συγκλώθων τε καὶ συῤῥάπτων, καὶ τοῖς γράμμασι ξωπθεὶς, ἵν' ὅτι τῶν ἑκατέρων ἄκρων τὴν ἀποστολικὴν πολιτείαν καὶ τὸ κήρυγμα, καὶ τὴν πίστιν, καὶ τὸ χριστοῦ διαγγέλιον μὴ ἰουλιανοῦτε, καὶ κέλσε, καὶ δὴ καὶ ἐλύμα, καὶ σίμων τῶν ἀρχαίων καὶ αὐτὸς ἐξορχηπάμενος καὶ ὑβρίσας. ὀνόμασι δύμοιρήσῃ καὶ λόγε, πρεσηκόντων τῷ τοιούτῳγε καταλόγῳ. δυοῖν καὶ τὸν ὄντοιν ἡμῖν, ἀ τὴν ὑγιᾶ πίστιν, καὶ τὸ χριστοῦ ξωίσῃσιν διαγγέλιον καὶ τὸ κήρυγμα. δογμάτων ὀρθῶντε φημι, καὶ τῶν ἀπαίσων περὶ θεοῦ λόγων, ὅστιτε περὶ τῆς μακαρίας καὶ ἀρχικῆς καὶ ὁμοουσίου τριάδος, καὶ ὅσοι τῆς διὰ σαρκὸς περὶ ἡμᾶς οἰκονομίας ἐξ ἐνυποστάτου θεοῦ λόγου ἑνὸς τὴν μακαρίας ταύτης τριάδος. καὶ δὴ καὶ πολιτείας θεοπρεποῦς καὶ ἱερῶν ἔργων. ἐπειδὴ πίστις νεκράπς καὶ ἀκίνητός ἐστι καὶ γε τὸ εἰρηνικὸν, ἔργων ὑστεροῦσα τῶν καταλλήλων, ἐπειδὴ τούτων ἑκατέρων ἄκροι τεχνίται καὶ μύσται καὶ μυσταγωγοὶ τοῖς ἀπὸ χριστοῦ καλουμένοις ἡμῖν, ἱερωσύνη τέφημι καὶ μοναδικὴ καθεστήκασι πολιτεία ἀγγελικαῖς καὶ αὐλοις τάξεσιν ἑκατέρας μὴ τὴν ὕλης ὑπὲρ φύσιν ἀμιλλωμένη, καθαίρεσιτε καὶ φωτίζεσθαι καὶ ἁγιοῦσθαι τὸ πλάσμα τῷ πλάσαντι, καὶ τὴν εἰκόνιγε καλῶς ἀποδοῦσα τὸ κατεικόνα, τὰς ἐν ἑκατέροις κορυφαῖς ἀπαλαῶν γηγενῶν ὄτοσίν, ἱεράρχας τέφημι καὶ ποιμένας λαῶν, καὶ δὴ καὶ τὰς τῶν νοερῶς ἡσυχίας καὶ πρεσευχῆς πρεσδεσεῖς, καὶ θεοῦ θεωρίαν καὶ ἕνωσιν, ἀγάπη τελεία καὶ νήψει διὰ βίου παντὸς ἀμεληθὶ περαγματευομένους, ἴστοις πιγαρῶν γηγενῶν ἔργον ἑαυτοῦ

καὶ τῶν

καὶ τῶν οἰκείων λόγων πεποιημένῳ ψεύδει καὶ συκοφαντίᾳ καὶ τῇ κατὰ Χριστοῦ παρεφανεῖ μανίᾳ, πῶς ἂν εἴποις ἐστομωμένων καὶ τεθηγμένων, οὕτω σαφῶς τε καὶ ζωτόμως εἴστε τὸ Χριστοῦ διαγγέλιον καὶ τὴν πίστιν καὶ πᾶσαν ὁμοῦ τὴν ἐκκλησίαν διαρρήδην τὰ πάντων ἀίρεσιάτε καὶ ἀτοπώταῖα καθυβρίζει. Διὰ μὲν τῶν πρεσβύτων ἱερέων καὶ διδασκάλων, καὶ τῆς ἱερᾶς δεσμίμης αὐτῶν καὶ θεολογίας, εἰς τὴν ἀσέβειαν ἐξυβρίσας ἀτόπως. Διὰ δ' αὖ τῶν θεοφόρωντε καὶ θεοειδῶν ἐκείνων, ὅσοι δηλαδὴ νήψει καὶ σεσοβυχῇ, καὶ τῇ τοῦ Θεοῦ σεσέχει θεωρίᾳ, τὴν ἀποστολικὴν καὶ πατρικὴν καὶ θεοπρεπῆ πολιτείαν κατὰ ταὐτὰ μυκτηρίσας καὶ καθυβρίσας. μᾶλλον δὲ καὶ ἑκατέρων ἑκάτερα, ἐπειδὴ καὶ ξυμπεφυκότά πως ἀλλήλοις ταῦτα, καὶ ἀχωρίστως γε ξωσημμένα, ὡς μήτε πίστιν εἰλικρινῆ καὶ δογμάτων ἀκέραιαν, καὶ θεολογίαν ἄσωτον σωτεσάσα πολιτείας ἱερᾶς ἀνάδ, μήτε πολιτείαν διαγγελικὴν αὖθις καὶ σῶμα καὶ νοῦν, καὶ πράξιν, καὶ λόγον κεκαθαρμένα, καὶ τὸ Διὰ πάντων τυτωνὶ καπυρίσθαι, καὶ σώζοντα λόγον ἔχειν δογμάτων ὑγιῶν δίχα καὶ τῶν προσόντων ἅπερ ἔφην περὶ Θεοῦ διανοημάτων καὶ λόγων, ἐν τῷ σωθαχόντι τῆς χρείας. ψυχῆς γάρ πως καὶ σώματος οἱονεὶ καὶ ταῦτα πρὸς ἄλληλα λόγον ἔχει. εἰμὴπ καὶ πλέον ἔχομεν λέγειν, ὡς καὶ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν νενεκρωμένων τῇ ἀπ' ἀλλήλωνγε διαιρέσει καὶ τῇ τομῇ. οὕτω γεηγορᾶς καὶ βαρλαάμ τὴν καθηγήν ἐν τοῖς τοιούτοις ὑπεραχὼν πολλῷ πνι τῷ μέσῳ, οὐδὲ τοῖς ἀρχαίοις αἱρετικοῖς τε καὶ κακοδόξοις σωβαλλεσθαι δίκαιον αὖ εἴη, τὴν κατὰ τοῦ διαγγελίου καὶ τοῦ Χριστοῦ παντοδαπῇ ταύτῃ μάχῃ, τοὺς μὲν, παραδοκιμηκὼς ἅπαντας ἐκ πολλοῦ πάνυ τοῦ περιόντος, ἰουδαίοις ἢ καὶ ἕλλησι μόνοις ἐν ἐκείνοις ἀμιλληθεὶς. Οὐδὲ ἀν οὐδ' οἱ κτίσμαγε τὸν υἱὸν καὶ Θεοῦ, καὶ τὸ Πνεῦμα μετ' ἀρείυτε καὶ μακεδονίου τολμηρῶς τε καὶ ἀθέως εἰπόντες, καὶ τῆς διαγγελικῆς καὶ γεηγεραῆ κατεξανέστησαν πολιτείας, καὶ τοῦ παντὸς ὑτωσὶ κατωρχήσαντο. πολλῶγε καὶ δεῖ. ἀλλ' ἐδόκει καὶ χρῆμα καὶ σεσωσωῆον γοῦν δυσεβείας τι σεφέρειν, καὶ ἱερέας ἀιδεῖσθαι, καὶ πολιτείαν ἀείσιν, καὶ τοὺς αὐτῆς ἐπαινεῖν χορυτὰς. ὡς καὶ γρηγόριον τὸν θεολόγον φημὶ γλῶτταν ἐν τοῖς περὶ τοῦ Πνεύματος τοιάδε σεὸς ἐκείνους εἰπεῖν. ποσοῦτον ὑμῶν σεὶ ἔχομαι. καὶ τοσοῦτον ὑμῶν ἀιδοῦμαι τὸν δυνάσμον ταύτῃ σολλῷ, καὶ τὸ γεῶμα τῆς ἐγκρατείας, καὶ τὰ ἱερὰ ταῦτα συνέμματα, καὶ τὴν στεμνὴν παρθενίαν καὶ κάθαρσιν, καὶ τὴν πάνυχον ψαλμῳδίαν, καὶ τὸ φιλόπωχον καὶ φιλάδελφον καὶ φιλόξενον, ὥστε καὶ ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ Χριστοῦ καὶ παθεῖνι ὡς κατάκριτος δέχομαι, μόνον εἰσαύτε μεθ' ἡμῶν, καὶ κοινὴν τὴν Γελάδα δοξάσωμεν. ὡς οὐδὲν ἀπεικὸς οὐδ' ὁ λόγος ἡμῖν ὑτσὶν ἔσχεν, ἕλλησί τε καὶ ἰουδαίοις τοὺς ὑβρεῖς καὶ τῆς πολιτείας ὁμοῦ καὶ τῶν δογμάτων σωτεταχόσι τῶν ἱερῶν, ὧν τοῖς μὲν, σκάνδαλον, τοῖς δὲ μωρία κατὰ Ἰέσυγε αὐτοὺς, ὁ δὲ Χριστὸς σωτὴρ ἐνομίσθη. ἐπεὶ δὲ καὶ τὸ τῆς ἱερᾶς σεσεβυχῆς θεῖον μυστήριον, καὶ τὴν δεῖα Πνεύματος μυστικὴν ἐνέργειάν τε καὶ ἐπωψίαν εἰς τὴν βεελζεβοὺλ ἀνάγων, ἢ κατάγων ἐκειότερον εἰπεῖν μᾶλλον ὁ μάτμος ὑτσὶν, ἰουδαϊκῶς τε καὶ φαρισαϊκῶς καὶ αὐτό φημι τοῦτο, μασκλιανοὺς καὶ δυχίτας τινὰς ἀποκαλεῖ τοὺς θεοειδεῖς ἐκείνους. ἐρωτητέον αὐτὸν καὶ πάλιν, τίνες ἂν εἶεν οἱ τὰ μασκλιανῶν τε καὶ ὧνφησιν δυχιτῶν φρονοῦντες, οἱ Πνεύματι καὶ νῷ προσδυχόμενοι, καὶ ψάλλοντες ὅτι καὶ τὴν σοφὸν πωῦλον, καὶ τὸν τοῦ νοῦ ἐπτικὸν ἀποκαθαίροντες πρά-

τες πράξει καὶ λόγῳ, σεὸς τὴν ὑποδοχὴν τοῦ τοῦ Πνεύματος ἐνεργείας τε καὶ ἐλλάμψεως καὶ τοὺς θεοειδεῖς καὶ φωτοειδεῖς πατέρας ἐκείνους, νοῦ κατάστασίς ἐστι λέγοντας, ὑψηνοητὸν, ἐρανίῳ γεώμαθι παρεμφερὲς, ᾧ καὶ τὸ τῆς ἁγίας τριάδος καὶ τὴν καιρὸν τῆς προσδυχῆς ἐπιγίνεται φῶς. καὶ ὡς καὶ τὴν καιρὸν τῆς προσδυχῆς ὁ κεχαριτωμένος νοῦς ὁρᾷ τὴν ἑαυτὸν καθαρότητα ὁμόιαν τῇ ἐπουρανίῳ χροιᾷ, ἥπερ θεοῦ ὑπὸ τῆς γεωσίας ἱστορεῖται ὠνόμασται τόπος, ἡνίκα ὤφθη αὐτοῖς ἐν τῷ ὄρει. καὶ ὅπερ καθαρότης ἐστὶ νοὸς, ἐφ' ᾗ διαγράζει ἐν τῷ καιρῷ τῆς προσδυχῆς τὸ φῶς τῆς ἁγίας τριάδος. οἱ δὲ τὰ ποιοῦτα φρονοῦντές τε καὶ πάσχοντες μακαρίως μὴ τῶν μακαρίων τυτωνὶ γεηγορᾶ τοῖς σοῖς αὖ εἶεν δίκαιοι συγκαταλέγεσθαι μασκλιανοῖς, ὅπερ αὐτὸς ἐν τοῖς σοῖς λόγοις ἀξιοῖς, ἢ σύγ' αὐτὸς μᾶλλον, ὁ τὰ κείνων κακῶς καὶ φρονῶν καὶ γεράφων; σὺ πάντως. καὶ ὅτι κατ' ἀγνοθείας ὡς ἐγ' ὠμαίπστε τὰ σὰ παιδικά. ἔλεγες καὶ ὦ ἐν τοῖς φθάσασιν, αὐτὸν εἶναι τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ μεθεκτὴν τοῖς ἀνθρώποις, αὐτὸν τὴν αὐτοτάτω θείαν τριάδα, τὸν πατέρα δηλαδὴ καὶ τὸν υἱὸν καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. ὃ καὶ τὸν δημιουργικὸν καὶ προνοητικὸν καὶ ζωοποιὸν καὶ παντουργὸν δυάμειν. ὃ καὶ τὸν εἰρηνοποιὸν καὶ καλοποιὸν καὶ σοφοποιὸν καὶ θεουργὸν, καὶ φυσικὴν χάριν τε καὶ ἐνέργειαν μετεχομένην καὶ ἐνοικοῦσαν τοῖς ἰδίοις ποιήμασιν. ἀλλὰ ποτὲ μὲν καὶ τὴν οὐσίαν αὐτὸν, ποτὲ δὲ καὶ τὰς ὑποστάσεις. ὁπηνίκα δὴ καὶ τὸ δεσποτικὸν ὄνειρο σεὸς τοὺς σοφοὺς ἀποστόλους ὑπὲρ ἀθανασίου τῆς λαμπρᾶς καὶ θεολόγου φωνῆς μὴ τῶν ἑταιροτάτων μασκλιανῶν κακῶς ἐλεγχθεὶς ἐξηγούμενος. τὸ, ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἑνόσμεθά φημι καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν. ἔπ καὶ τὴν κατ' αὐτῶν συγκροτηθεῖσαν τοῖς ὀρθοδόξοις ἱερὰν σύνοδον σὺν αὐτοῖς δεῦρον καὶ κεφαλῆς ἔχετε, γνήσιαι λέγεσθαι δεδημία τοῦ σωκλήτου, καὶ ἐνοικεῖ τοῖς ἀξίοις ὁ Θεὸς, ἀλλ' οὐχὶ ἔχει φύσεως ἡ θεότης. ὅπ καὶ τὴν ἱερὰν καὶ θεοδίδακτον καὶ θεουργὸν σεσεβυχὴν. ὡς τὰ τῶν δεπρρήτωντε καὶ σκαῶν αὐτοῖς ἐγκαλεῖς, δυχίτας τινὰς σεφέρων τοὺς κακῶς φρονοῦντας αὐτῇ. καὶ δὲ ἐκείνων αὐτὸν τέφημι ταύτῃ, καὶ δὴ καὶ τοὺς θιασώτας αὐτῆς μετὰ σολλῆς τῆς ὀνοίας ἢ ἀνοίας ὑβρίζων, δοκεῖς οὐ μόνον ἄγνοστε καὶ ἀμαθὴς ἱερᾶς αὐτὸς σεσεβυχῆς εἶναι καὶ τῶν ταύτης καλῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ὑπὲρ αὐτῆς γεησμῶντε καὶ τῆς λαμπρᾶς ἅμα καὶ ζωεχοῦς διδασκαλίας ἢ μὴδ' ἀκηκοέναι τὴν αρχὴν ζωεχῶς. ἢ καὶ ἀκηκοὼς, λήθην ἐκείνων ἀχεῖν ἔκεντὶ καὶ σεβαλογήσεσθαι τοῖς ἄλλοις καὶ ταυτὰ. καὶ οὐ τοῦτόγε μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς πεθαρχοῦσί τε καὶ γεωμένοις, αὐτὸ δὲ τοῦτο σεσεγκαλεῖν. ὁ μόνον καὶ σεὸς ἑαυτὸν αὐτὸς ὁ Χριστὸς ἀναχωρῶν σωεχῶς καὶ σεσεβυχόμενος φαίνεται νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν, ποτὲ μὲν τοὺς πρεσβύτας τρεῖς ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ τῶν ἱερῶν μαθητῶν ὥσπερ δὴ τοῦ θαβωρίου τότε, ὁπηνίκα δὴ καὶ σεσευχομένους, τὸ τῆς θεότητος ἀσεβέστατον ἐξέλαμψε φῶς, καὶ ἡ τοῦ πατρὸς ἐξεφάνη βασιλεία καὶ τὴν ὑπερφυᾶ καὶ θαυμαστὸν αὐτοῦ σεβρήσιν. ἧς σὺν ἐνεγκόντες τὴν ἄγλωσιν οἱ μαθηταὶ, ἔπεσον δὴ σεσωσπον αὐτῶν κὴ τοῦ θείου γεησμοῦ καὶ ἐφοβήθησαν σφόδρα. ποτὲ δὲ καὶ κὴ μόνας αὐτὸς ἑαυτῷ συγκινόμενος μόνῳ, καὶ τύπους ἡμῖν δοὺς ἡσυχίας καὶ σχολῆς ἅμα καὶ σεσεβυχῆς ἱερᾶς, ὃ δὲ τῶν τοιούτων αὐτὸς ἐδεῖτο θεὸς ὤν, ἀλλὰ καὶ λόγοις ὡσαύτως ἐκπαιδεύων τὰ γε τοιαῦτα, νῦν μὲν γεηγορεῖτε καὶ σεσεβυχεῖτε

χεσθε πρὸς τοὺς μαθητὰς ἔλεγε, καὶ ἀγρυπνεῖτε οὖν ἐν παντὶ καιρῷ δεόμενοι, ἵνα καταξιωθῆτε ὃν φυγεῖν πάντα τὰ μέλλοντα γίνεσθαι. καὶ σταθῆναι ἔμπροσθεν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. νυνὶ δὲ τὸν βαβολικῶς αὐτοὺς ἐνήχει καὶ τὸν αὐτὸν διαγγελικὴν εἰς τὸ δεῖν αὐτοὺς πάντοτε προσεύχεσθαι, καὶ μὴ ὀκνακεῖν, τὸν δὲ ῥήμασιν αὐτοῖς τοὺς τοῦ προσευχῆς ἱερεὺς ὑπέγραφε τύπους. αἰτησαμένων τῶν μαθητῶν, οὕτω λέγων προσεύχεσθε ὑμεῖς. ὧν δὴ καὶ Παῦλος ὁ σοφὸς μαθητὴς κατ' ἴχνος ἑπόμενος, ἀδιαλείπτως προσεύχεσθαι φησιν. ἐν παντὶ εὐχαριστεῖτε. Καὶ αὖθις. Τῇ προσευχῇ φησι προσκαρτεροῦντες, τῇ χρείᾳ τῶν ἁγίων κοινωνοῦντες, καὶ προσεύξομαί φησι τῷ Πνεύματι. προσεύξομαι δὲ καὶ τῷ νοΐ. Δαβὶδ μὲν οὖν ὁ τῆς παλαιᾶς θεολόγος μελῳδός. εὐλογήσω φησὶ τὸν Κύριον ἐν παντὶ καιρῷ. διὰ παντὸς ἡ αἴνεσις αὐτοῦ ἐν τῷ στόματί μου. καθ' ἑκάστην ἡμέραν φησὶν εὐλογήσωσε καὶ αἰνέσω τὸ ὄνομάσου. καὶ αἴνεσιν κυρίου λαλήσει τὸ στόμαμου. εὐλογείτω πᾶσα σὰρξ τὸ ὄνομα τὸ ἅγιον αὐτοῦ. καὶ πρὸς τὸν Θεὸν αὖθις. Ὁ ὁποῖοσ εὐλογηκάτωσαν σέφησι. καὶ αἰνεῖτε τὸν Κύριον πάντες οἱ ὅσοι αὐτοῦ. τοὺς τοιούτοὺς Πνεύμαν θείῳ προσκυνηπόμενον εἰπέρπνας μάλισα. Ὁ δὲ νέας θεολόγος, μνημονευτέον θεοῦ φησι μᾶλλον ἢ ἀναστενακτέον. Πρὸς δὲ τοὺς ἐγκαλοῦντας τὸν τῆς ἱερωσύνης φυγὴν μὴ τὴν ἐπάνοδον αὖθις ὑπολογούμενος ὁ αὐτὸς ἐδὲν ἐδόκιμοι τοιοῦτόν φησιν, οἷον μύσαντα τὰς αἰσθήσεις, ἔξω σαρκὸς καὶ κόσμου γενόμενον, εἰς ἑαυτὸν συγραφέντα, μηδενὸς τῶν ἀνθρωπίνων προσαπτόμενον ὅτι μὴ πᾶσα ἀνάγκη, ἑαυτῷ προσλαλοῦντα καὶ τῷ θεῷ. ζῆν ὑπὲρ τὰ ὁρώμενα, καὶ τὰς θείας ἐμφάσεις ἀεὶ καθαρὰς ἐν ἑαυτῷ φέρειν ἀμιγεῖς τῶν κάτω χαρακτήρων καὶ πλαναμένων, ὄντως ἔσοπτρον ἀκηλίδωτον θεοῦ καὶ τῶν θείων ἀεὶ γινόμενον. φωτὶ προσλαμβανόντα φῶς καὶ ἀμαυροτέρῳ τρανότερον, ἤδη τε καὶ μέλλοντι αἰώνος ἀγαθὸν καρπούμενον. Ὁ δὲ σωασκητὴς αὐτῷ τῶν τοιούτων καὶ σύμπνους, βασίλειος ὁ μέγας φησὶ περὶ καθ' ἡσυχίαν διατελλων αὐτῷ βίου. εὐχαί φησι τὰς ἀναγνώσεις διαδεχόμεναι. νεαρωτέραν τὴν ψυχὴν καὶ ἀκμαιοτέραν τῷ πρὸς θεὸν πόθῳ κεκινημένην παραλαμβάνουσι, εὐχὴ δὲ καλὴ. ἡ ἐν ἀρετῇ ἐμποιοῦσα καὶ θεοῦ ἔννοιαν τῇ ψυχῇ. καὶ τοῦτό ἐστι θεοῦ ἐνοίκησις, τὸ διὰ τὴν νίκης ἐνισχύμενον ἔχειν ἐν ἑαυτῷ τὸν θεόν. οὕτω γινόμεθα ναοὶ θεοῦ, ὅταν μὴ φρονῶσι τὸ συνεχὲς τῆς μνήμης διακόπτειν, ὅταν μὴ τοῖς ἀπροσδοκήτοις πάθεσιν ὀνοῦ ὀκταράσσῃ. τὸν δὲ τὴν ὀκκλησίας ἱερόν τε καὶ φιλόσοφον στόμα Ἰωάννης ὁ σύρος φημὶ τὰ τὴν θείας χρεοῦ θεολογῶν μεταμορφώσεως, μήτηρ προσευχῆς ἡσυχία φησὶ. προσευχὴ δὲ θείας δόξης ἐμφάνεια. ὅταν τὸν τὰς αἰσθήσεις μύσωμεν, καὶ ἑαυτοῖς καὶ θεῷ συγγενώμεθα, καὶ τὴν ἔξωθεν τοῦ κόσμου περιφορᾶς ἐλευθερωθέντες. ἐντὸς ἑαυτῶν γενώμεθα. τότε τρανῶς ἐν ἑαυτοῖς τοῦ θεοῦ τὴν βασιλείαν ὁρώμεθα. ἡ βασιλεία γὰρ τῶν οὐρανῶν, ἥτις ἐστὶ θεοῦ βασιλεία, ἐντὸς ἡμῶν ἐστιν. Ἰησοῦς ὁ θεὸς ἀπεφθέγξατο. δοῦλοι μὲν γὰρ φησι φόβῳ καὶ πόθῳ δι' αἰτήσεως τῷ δεσπότῃ προσίασι. καὶ τὴν πρὸς θεὸν ὀκνηρίας τε καὶ ἑνώσεως ἡ προσευχὴ τῷ νῷ γίνεται πρόξενον, τρέφουσα τοῦτον δι' ἑαυτῆς καὶ ῥωννύουσα. δεσπότης δέ φησι πῶς προσεύξεται. ἢ πῶς δεόμενον πλασήσεται. ἢ δῆλον, ὡς τὸ ἡμέτερον οἰκειούμενον πρόσωπον, καὶ παιδαγωγῶν ἡμᾶς, καὶ ὁδοποιῶν πρὸς τὴν διὰ προσευχῆς πρὸς θεὸν ἀνάβασιν, καὶ διδάσκων, ὡς τὴν θείας δόξης ἡ προσευχὴ καθίστατο πρόξενον.

οἷς δὴ

οἷς δὴ καὶ Ἰωάννης ὁ τὴν ἀσκητικὴν κλίμακα σωτάδων δημιουργὸς καὶ διδάσκαλος, Ἰησοῦ μνήμη φησὶ κολληθήτω πνοὴ σῆς ῥινὸς, καὶ τότε γνώσῃ ἡσυχίας ὠφέλειαν. Καὶ αὖθις. Ἰησοῦ φησὶν ὀνόματι μάσιζε πολεμίους. Καὶ μακρὸν ἂν εἴη καὶ τοῦ παρόντος καιροῦ καὶ τὴν ὥρας ἔξω, τὰ κὶ μέρος ἐφεξῆς λέγειν τὰ περὶ τὴν ἱερᾶς δηλαδὴ προσευχῆς τοῖς θεοφόροις τούτοις ὡσαύτως ῥηθέντα, οὐδὲ καὶ κανόνες καὶ νόμοι ὁποῖοί τινές εἰσι τοῖς τὴν ἱερὰν μελέτην καὶ θαυμαστὴν ταύτην φιλοσοφίαν, πρὸς τὴν πρωτότυπον ὀκείνον θεῖον κανόνα, τὴν ἕνα πάντων καθηγητὴν ἀπαθυόντα. τίνας οὖν φησι γρηγορᾶς τοὺς δίχίας εἶναι καὶ μασαλιανὲς. τοὺς νυνὶ τὴν ἱερὰν προσευχήν τε καὶ νῆψιν ἱερῶς μελετόντας ὁσίους, καὶ μίμησιν τούτων τὴν θεοφόρων, ἢ τούτους μᾶλλον τοὺς ὁδηγοὺς τὴν τοιούτων, ὁ τὰ σπέρματα πρόξαχῶν, καὶ τὴν φυτῶν αὐτῶν φησίπις τὴν ἔξω. ἢ καὶ τούτους κἀκείνους, τὴν τὰ αὐτῶν ὑπεύθυνοι καὶ γρηγοραῦ καὶ ὅτοι κἀκεῖνοι. καὶ δεῖ καὶ ταυτὰ τὴν ἴσην ἑκατέροις δίκην λαγχάνειν. τὸ τὰ ὅπ καὶ πρὸς τὴν κοινὸν ἀναπτέχει ταυτὶ δεσπότην κατὰ πᾶσαν ἀνάγκην. νυνὶ ἀφίημι λέγειν, τὴν ὑπερβολὴν τοῦ φιλοσόφου βλασφημίας ἀποποιούμενος. ἀλλὰ πρὸς ὀκείνον ἐπανίμεν δὴ καὶ αὖθις. εἰπὲ τοιγαροῦν ὦ φιλόσοφε πρὸς τὴν ἀσέρων, καὶ ἀριθμῶν, καὶ γραμμῶν καὶ συλλογισμῶν, πόθεν κἀκεῖνος ἀξιολόγου τοῦ ἀρχῆς τε καὶ τὴν αἰτίας ὁρμώμενος, τοὺς τῆς μακαρίας καὶ θεοειδοῦς προσευχῆς τούτους ἐργάτας, τοῖς δίχίταις ὀκείνοις οἷς λέγεις σωῆψας, μᾶλλον δ' αὐτοὺς ὀκείνους καὶ ὀκ ἄλλους φῆς εἶναι τούτους. ἆρ' ἐπειδὴ τὸ ἀδιαλείπτως προσεύχεσθαι, καὶ μὴ μόνας ἑαυτοῖς τε, καὶ θεῷ συγγίνεσθαι διὰ βίου καθόσον οἷόν τε πρεπὴν πρὸς πάντα ποιοῦν τὴν βίον. ἀλλὰ ταῦτα χρεοῦ τε, καὶ τὴν πρώτων κύτοῦ μαθητῶν πρὸ βεραχέος ἐδείχθη πρεπὸ δάσμαθάτε καὶ πρὸς αγγέλματα. ἀλλὰ διὰ τὴν προσευχὴν, καὶ τὴν περὶ αὐτὴν ἀκάματον ὀκείνην πρεπὴν, δεῖ καὶ τοὺς θεοφόρους τούτους καὶ ταυτὰ τοῖς αἱρετικοῖς ὀκείνοις ἐλαύνεσθαι φαίης ἂν αὐτός; Καὶ εἰ ταῦθ' οὕτω δεῖ γίνεσθαι, καὶ τὴν σὴν ὑψηλὴν ταυτηνὶ φιλοσοφίαν τε καὶ διδασκαλίαν. ὅτου χάριν μὴ καὶ τὴν θεοπρόδοτον προσευχὴν, καθ' ἣν καὶ πατέρα τὴν θεὸν ὑπερφυῶς ὁ πιστοὶ καλεῖν ἐδιδάχθημεν, τὴν τὴν ὀκκλησίας ὀκβάλλεις πρὸς θύρων, ἐπειδὴ καὶ μασαλιανοὶ ταύτῃ μᾶλλον ἡμῶν διὰ βίου πάντος χρῶνται, πᾶσαν ἄλλην δίχὶν ἱερὰν καὶ ψαλμῳδίαν πρόσκιτέμενοι. δεῖ καὶ σὲ μηδὲ θεὸν ἕνα καὶ μόνον τὴν καὶ παντὸς σέβειν δεσπότην, μηδὲ μοναρχίας ἀνὴπποιεῖσθαι. ἐπειδὴ καὶ ἰουδαίοις καὶ ἀχαμψοῖδαις, καὶ δὴ καὶ τοῖς ὀκ τὴν ἄγαρ ὁμοῦ πᾶσιν αὐτὸ τοῦτο δοκεῖ, καὶ θεὸν ἕνα καὶ κύριον πρεσβεύκσι καὶ παντὸς. συνεκβαλλέσθω δὴ καὶ μωσῆς καὶ προφῆται ζῶν αὐτῷ πάντες, καὶ θεολόγοι τὴν παλαιᾶς, τοῦτο δέφημι τὸ μακρίων, ἐπειδὴ καὶ ἰουδαίοις δοκεῖπως ταῦτα σεπτὰ. ἀλλὰ καὶ τὸ τῆς τριάδος ὑπερφυὲς διαγραφέσθω καὶ ταυτάσι μυσήριον. διὰ τὸ πλῆθος καὶ τὴν διαφορὰν τῶν προσώπων. ὡς ἂν μὴ τὴν ἑλληνικὴν πολυθεΐαν καὶ αὐτὸς δόξας πρεσβεύειν. τὶ δὴ. οὐχὶ καὶ οἰδάμμονες ὑὸν θεοῦ τὴν χριστὸν ἀπεκάλουν διαπρυσίῳ φωνῇ. τὴν ἡμῖν καὶ σοὶ λέγοντες ὑὲ τοῦ θεοῦ. καὶ οἶδάσι τὶς εἰ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ; ἆρ' οὖν διὰ ταῦτα καὶ τὴν οὐράνιον καὶ θεόπνευστον ταύτην θεολογίαν τε καὶ ὁμολογίαν ἀρνήσῃ, καὶ ἄθεος ἔσῃ, καὶ δαιμόνων καὶ ἰουδαίων ἀπιστότερός τις, καὶ χείρων τάγε πρὸς τὴν δυσέβειαν, καὶ τὴν ἀπωτάτω περὶ θεοῦ φημι δόξαν τε καὶ λατρείαν,

τρείαν, ἐπειδήγε κἀκείνοις οὕτω ταῦτα δοκεῖ. εἰ δὲ μὴ καλῶς μηδὲ δεῖ σώζοντα λόγον; ἢ ἀγνοεῖς, ὅτι σόφος ἐστὶν ὁ τοῦ ψεύδους πατήρ, καὶ φῶς ὑποκρίνεται, καὶ εἰς ἄγγελον μεταχηματίζεται φωτὸς, κλέπτων εἰς ἑαυτὸν ὁ μακαρισμὸς τοῦ θεοῦ δόξαν καὶ σφετερίζόμενος; οὕτω σοφίας ἀποκείλαντος τοῦ θεοῦ πάλαι διὰ τὴν γένους ἡμῶν σωτηρίαν, τοὺς ψευδοσοφίας ὑπεῖνος τὸ ψεῦδος διδάσκοντας ἀπαπέσειλεν. οὕτως ἐν αἰγύπτῳ μωσῆτε καὶ ἀαρὼν τοῖς ὑπουργοῖς τοῦ θεοῦ τερατείων, τοὺς τοῦ ἰαννήτε καὶ ἰαμβρεῖ θαυματοποιούντας καὶ μάγους αὐτέσησεν. οὕτω τοῖς ἀποστόλοις συγκατέμιξε τοὺς ψευδαποστόλους, καὶ τοὺς πλανοῦς καὶ ἀπατεῶνας, τοῖς ὁδηγοῖς καὶ διδασκάλοις τῆς ἀληθείας. καὶ τὰ χρὴ τ' ἄλλα λέγειν, ὅπεγε καὶ χριστοῦ τοῦ πάντων δεσπότου, καὶ ταυτὰ δηλαδὴ συγχορεῦτας. τὸν αὐτόχειρον αὐτεπάξει τὸ τελευταῖον καὶ τοῦ αὐτοῦ φημι θεῖον λόγον, ἐγὼ ἦλθον ἐπὶ τὰ πάλαι πρὸς ἰουδαίους ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρός μου, καὶ οὐ λαμβάνετέ με, ἐὰν ἄλλος ἔλθῃ ἐν τῷ ὀνόματι τῷ ἰδίῳ ἐκεῖνον λήψεσθε. Ταῦτα μὲν οὖν οὐ καθάπαξ ἀγνοεῖν χρεῶς, ὡς αὐτὸς ἐγὼ τέως ὤιομαι. κακουργεῖ γὰρ μᾶλλον ἑκὼν καὶ τοῦ ἐκκλησίας καὶ τοῦ θεοῦ, συμπράττων κατ' αὐτὰ δὴ ταῦτα τῷ πρεσβυτέρῳ δαίμονι. καὶ διάβολος ἄλλος τοῖς ἀπὸ χριστοῦ καλουμένοις γεγόνεν. ἀ ὃ ἐκεῖνος τὴν ἱερῶν ἀποστολήσας λόγων πανούργως τοῖς ἰδίοις αὐτοῦ σωῆψεν, ἵνα κλέπτῃ τῷ φαινομένῳ, καὶ μὴ γυμνὸν τὸ τοῦ πλάνης προκείμενον ἄγκιστρον, αὐτόθεν ἀπελαύνει τὸ θήρεμα, ταῦθ' ὁ σωτεράτης αὖθις ὅτι ἐκείνου καὶ τοῦ ἐκκλησίας χριστοῦ λαμβάνων ἐκεῖθεν, τὴν τῶν δαιμόνων λατρείαν διπρεάφειν αὐτῇ πρόδοξα καθάπερ ἐξ αὐτεπρόφου ὑ τοὺς λησταῖς τε καὶ ἱεροσύλους ἐκείνους κακίζων καθάπερ ἔδει, ἀλλὰ τοὺς τοῖς σφετέροις αὐτῶν ἱεροῖς καὶ νόμοις ἱερεῖς δηλαδὴ καὶ θεσμὰ θεῖα χρεωμένους, ἐπειδήγε κακῶς ἐκείνοι τῶν ἀποσυλήσαντες, κάκιστα καὶ ὡς ἐκ ἔξεστι φέρουσιν. ὁ δ' αὐτὸς ἀμοι δοκοῖη καὶ βασιλέα κακίζειν ὡσαύτως, διὰ τὴν ἀλυρηδόνα τε καὶ τὴν τῆς κεφαλῆς στέφανον. ἐπειδὴ καὶ τῶν ἐπιβούλων τε καὶ τυραννῶν πολέμοις καὶ κυρὶς ἐξεκρίνετο κακῶς τυποῖς χρήσασθαι, καὶ τῷ θεῷ μὴ κατάλληλον εἶναι τοιοῦτο φάσκειν, διὰ τὸ καὶ ἔθνεσι καὶ δαιμονίοις παρ' ὧν τὴν νικωμένου ἐπιπεθεῖσθαι πάλαι κακῶς, καὶ τῷ χριστῷ μὴ προσήκειν τὸ μέγαν τοῦ τῆς θεότητος ὁμοῦ καὶ τῆς ἀνθρωπότητος πρόσρημα, διὰ τὴν ἀνάχρεον. Ἀλλὰ λῆρος ταῦτα καὶ γέλως καὶ πλάνη, καὶ ἀθετᾶς κολοφὼν ἀπέκρυς. τὸ δὲ καινὸν ὦ κενὲ σὺ κωμῳδὲ, καὶ μῶμε τὴν ἱερῶν ἄλλο καλοῦν ἔχεις ἐν τοῦτοις κἀκείνοις, ὥστε καὶ καινοποιεῖν ἅπαν τὸ κατ' αὐτοὺς, ἐκτὸς ἐμὴ τὰς συκοφαντίας ἐκείνας αὖθις καὶ τὸ πρεσφανὲς καὶ ἀλλόκοτον λέγοις ψεῦδος, αὖ δὴ καὶ φθάσας ὁ λόγος ἤδη καλῶς μὴ τὴν ἀληθείας ἐξήλεγξεν. ἐκεῖνοι μὲν ὦν, πᾶσαν ἄλλην ἱεραὶ δύχηντε καὶ δέησιν, καὶ ψαλμῳδίαν ἀπαγορεύοντες θεῖαν ἥπερ ἔφην, μόνῃ τῇ ἀσεβείᾳ πρόσαντέχουσιν ὥςφασι πρόσευχῇ. οἱδ' ἡμέτεροι καὶ θεοῦ ἕνεκα πρόσευχόμενοι μὲν νοερῶς καὶ καθ' ἑαυτὸν ἀεὶδήποτε, καὶ τοῦτ' ἐστὶν αὐτοῖς φημι πρέργα μάλιστα τὸ ἀδιαλείπτως προσεύχεσθαι, καθὰ δὴ καὶ φθάσας ὁ σοφὸς παῦλος μὴ χριστοῦ τοὺς τὰ ἐκείνου πολιτευομένους τε, καὶ ἀσεβεῖν τούτους ἐδίδαξε.

Σωεύχον δὴ καὶ πάντα καὶ ἀλλήλοις καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ χριστοῦ, νοῦ μὲν, ὡς γλυκέα τῷ λαρυγγίμου τὰ λόγιάσου ὑπὲρ μέλι τῷ στόματίμου λέγοντες, καὶ τὸ στόμαμου

λαλήσει σοφίαν καὶ ἡ μελέτη τῆς καρδίας μου σωφρόνων, καὶ ἀνοίξω ἐν παραβολαῖς τὸ στόμαμου, φθέγξομαι προβλήματα ἀπαρχῆς, νοῦ δ' αὖθις δίλογον ἡ ψυχήμου τὸν κύριον, καὶ πάντα τὰ ἐντός μου τὸ ὄνομα τὸ ἅγιον αὐτοῦ, καὶ εὐλογεῖ ἡ καρδίαμου λόγον ἀγαθὸν, λέγω ἐγὼ τὰ ἔργαμου τῷ βασιλεῖ, καὶ αἰνέσεν κυρίου λαλήσει τὸ στόμαμου, καὶ εὐλογείτω πᾶσα σὰρξ τὸ ὄνομα τὸ ἅγιον αὐτοῦ, καὶ ὅσα ἐξῆς τοῦ θαυμαστοῦ φημι τοῦτου προφήτου. οὐδὴ καὶ προφέρεσιν ἐν τῇ γλώττῃ μάλιστα νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν, καὶ πρυφήνιμα θεῖα, καὶ ἀμβροσίαν καὶ νέκταρ ἱερὸν τὰ τοῦτου ποιοῦσιν, νύκτας ὅλας ἐν τούτοις ἀγρυπνοῦσι διαγινόμενοι ζωεχῶς, καὶ μυστικοῖς ἱεροῖς καὶ ἀποστόλων καὶ μαρτύρων ὁμοῦ καὶ πατέρων ἐμπαιγνυζόντες μνήμαις, κρουκῶτές τε τὰ τῶν ἱερῶν ἐπ' αὐτοῖς μελῳδῶνται καὶ μυστικῶν τοῦτον νὶ, καὶ τίνας ἀνθρωπίνας ἑορτάζετε καὶ πανηγύρεις τῇ ἀσεβῆ καὶ ζωοφόρμῃ καὶ τῇ πνευματικαῖς ἐκκλησίᾳ ἀποκρύπτοντες χάρισι. καὶ μακαριανοὶ μὲν οἱ σοὶ καὶ δίχιτα φιλόσοφε, οὕτως ἀφιλοσόφως καὶ τοῦτ' αὐτὸ φαύλως τε καὶ μοχθηρῶς πρὸς τὴν μελέτην τῶν θείων γραφῶν καὶ τῶν ἄλλων ἱερῶν πάντων ἔχουσι λόγων, ὡς μὴ μόνον ἀγρεῖν σόνλινα καὶ κενὶν, ἀλλὰ καὶ πονηρὰν ἀποκαλεῖν τὴν περὶ ταῦτα ἀσεβῆν καὶ μελέτην τὰ δὲ πονηρὰ πλάσματα. τοῖς δ' ἡμετέροις τοῦτοισι σοφοῖς τε, καὶ φιλοσόφοις διονεῖπε ψυχὴ, καὶ ζωικὴ δύναμις ἡ τοῦτων ἀνάγνωσις καὶ μελέτη διὰ βίου καθέρκεν, ὡς ἡκάστησα τὸν νόμον κύριε, ὅλην τὴν ἡμέραν μελέτημά ἐστι μοῦ δαβὶδ λέγει, καὶ λύχνος τοῖς ποσίμου ὁ νόμος σου, καὶ φῶς τοῦ πρίβοιμου, καὶ πεπυρωμένον τὸ λόγιόν σου σφόδρα, καὶ ὁ δοῦλος σου ἠγάπησεν αὐτὸ, καὶ μὴ δὲ σοφὸν σολομῶν τὸν αὖθις σόμα δικαίου ἀποκάζει σοφίαν, καὶ σοφία κύριου φωτεῖ πρόσωπον ζωεῦ τοῦ, καὶ τὰ παραπλήσια τούτοις. Οἷς δὴ καὶ οἱ τὸν νέας ἐπόμενοι θεολόγοι, καὶ τὸν πρόξεως ἅμα καὶ θεωρίας τυτοιστὶ τοῖς ἡμετέροις διδάσκαλοι, ὁμοῦ ἡδυφήμοσί φησι τὰ τοῦ θεοῦ λόγια ὡς κηρία μέλιτος. καὶ τὴν ζωέσιν ἐπικαλεσάμιν, καὶ τῇ σοφίᾳ ἔδωκα φωνήμου. Ὁ δ' αὖ πρὸς τοῦτον αὖ τὴν ἀπέλλων, μεγίστη φησὶν ὁδὸς πρὸς τὸν καθήκοντος αὕρεσιν, ἡ μελέτη τῶν θεοπνεύστων γραφῶν. ἐν ταύταις γὰρ καὶ αἱ τῶν πράξεων ὑποθῆκαι διείσκουσι, καὶ οἱ βίοι τῶν μακαρίων ἀνδρῶν ἀνάγραπτοι παραδιδόμενοι, οἷον εἰκόνες ζυνὲς ἔμψυχοι τὸν καὶ θεὸν πολιτείας τῷ μιμητὴ τὰ ἀγαθῶν ἔργων πρόκειν. πίνω πρὶ ὅπερ αὖ ἕκαστος ἐνδεῶς ἔχοντος ἑαυτὸ αὐθάνη ἐκείνῳ πρὸς διαπείσων ὁ νοῦς, οἷον ἀπόπνου καινοῦ ἰατρείᾳ τὸ πρόσφορον δίρισκει τῷ ἀῤῥωστήματι φάρμακον. καὶ τοῖς μὲν δίχιτας τοῖς σοῖς, οἷα δὴ καὶ ἐρεννύσις, καὶ κακὸς ἰωνὸς τὰ τῶν χειρῶν ἔργα λελόγισται, μηδὲ δὲ ἀποστόλου διακόναν ἐθέλουσι, θεσσαλονικεῦσι καὶ πᾶσιν ὁμοῦ τοῖς πιστοῖς δὲ ἐκείνων νομοθετοῦντος. τὸ τὴν λόγιν μηδὲ βρωμάτων μὴ δ' ἐστάσεως ἅπτεσθαι, καὶ ὅπερ χρείαις μου καὶ τοῖς ἐσι μετ' ἐμοῦ φησι διηκόνησαν αἱ χεῖρες αὗται, καὶ πάντα ὑπέδειξα ὑμῖν, ὅτι οὕτω κοπιῶντας ἀντιλαμβάνεσθαι δεῖ τῶν ἀσθενῶν.

Βασίλειος δ' αὖθις, ὁ τῆς ἀσκήσεώς τε καὶ ἡσυχίας μέγας διδάσκαλος, τὸ μακαριώτερόν φησι τοῦ τῶν ἀγγέλων χορείαν ἐν γῇ μιμεῖσθαι, αὖθις μὲν ἀρχομένης ἡμέρας εἰς δύχας ὁρμῶντα, καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς γεράζοντα τὸν ποιητὴν, εἶτα ἡλίου καθαρῶς λάμψαντος ἐπ' ἔργα τρεπόμενον, πάντα τὸν αὐτῷ τὸν δίχης συμπαρόντος, καὶ τοῖς ὕμνοις ὥσπερ ἄλαν πρὸς ἀρτύειν τὰς ἐργασίας τὸ φιλαρὸν καὶ ἄλυπον

καὶ ἄλυπον τῆς ψυχῆς κατάστημα, αἷς τοῦ ὕμνων παρηγορίαι χαρίζονται. οἷς δὴ καθαπερεί τινι σάθμῃ καὶ κανόνι τῆς φιλοσοφίας ἐκείνης οἱ καλοὶ αὐδασταὶ χρώμενοι, τὴν ἡμῶν τὴν αὐτουργίαν ἐντῷ τῆς χρείας καλοῦσι. τὴν συζυγίαν ταύτῃ τοὺς ἱερεῖς ὕμνους τε καὶ τὴν προσευχὴν, ὡς τὴν αὐτοὶ δήπου πεῖρα μαθόντες ἔχομεν παρ' ἐκείνοις ὄντες πάλαι τοῖς μακαρίοις, τῆς τῆς ἀμαλείας κατὰ νοῦν ἔχοντας προσευχῆς ἴσα δὴ καὶ αὐτῆς τῆς πνοῆς καταγε τὰ προῤῥηθέντα, ὡς μήδ' ἐναιόντων, μηδὲ κοιμωμένων ἀφίεσθαι τῶν. ἀλλὰ τοὺς μὲν διὰ τὴν τῆς φύσεως ἀνάγκην καθεύδειν, τὴν δὲ καρδίαν ἀποστολικῶς γρηγορεῖν, διὰ τὴν σωθεῖσαν ὑπερφυᾶ καὶ ἀκάμαντον τῆς πνεύματος χάριν. διὰ ταῦτα καὶ τοὺς μὲν, ἀγάπη χαρακτηρίζει, τὴν χαρά. τὴν εἰρήνη τὴν πραότης ὁμοῦ τὴν ἐγκράτεια, τὴν ἀπλῶς οἱ τῆς πνεύματος πάντες καρποὶ, δαψιλῶς ἐν αὐτοῖς βρύοντες. τὸν δὲ τῦφος, καὶ ὑπερηφανία, καὶ ἀκρασία γαστρὸς τὴν ὀφθαλμῶν πλάνη καὶ ὑπόκρισις καὶ ὀργὴ καὶ θυμὸς καὶ ἀταξία καὶ προπέτεια γλώσσης. καὶ ὕβρεις τὴν γέλωτες ἄστεμνοι, καὶ ὅσα τῆς αὐτοῦ πνεύματος ἐνεργείας γνωρίσματα πέφυκε. ποία γὰρ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος, ἢ τὶς συμφώνησις χριστῷ πρὸς βελίαρ φησὶν ὁ κοινὸς τῆς ἐκκλησίας διδάσκαλος; ὡς ῥᾴδιον αὖ ὁ πίθηκος ἄνθρωπος εἶη διὰ τὸ μιμεῖσθαί πως τὸν ἄνθρωπον, ἢ πέρδαλις ἡγαλὴ διὰ τὸ τῆς χρήματος ἀμυδρὸν. εἴπεν αὖτις ἀπήχημα τὴν εἴδωλα τῶν ἁλμάτων, ἢ τοὺς δυχίτας ἐκείνους, οὕσπερ γρηγορᾶς, ἡσυχίας τινὸς ἐργάτας εἶναι καὶ προσευχῆς. Εἶεν. Ἀλλ' ἐπειδὴ κἀκεῖνα τοῖς θεοφόροις τούτοις γρηγορᾶς ἀθέσμως προσεγκαλεῖν οἴεται δεῖν, ἐδεμίαν ἐδαμῆ τὴν γλώττης λαμβάνων φειδὼ, καὶ τῆς ψεύδους καὶ τὴν ἁπλότητα συκοφαντίας, ἔφη καὶ τοὺς τῆς ἡσυχίας τυτυσὶ καὶ τῆς νυκτερᾶς προσευχῆς αὐδαστὰς, καὶ μὴ τὸν τὴν γαστρὸς κόρον, τὴν τὴν ἀδηφαγίαν τε καὶ οἰνοφλυγίαν, ὕπνῳ μακρῷ πνίγειν τὴν θανάτου γείτονι καταλήλως τῇ μέθῃ χρωμένους, φαντασίας τινὰ τὴν ὀνείροις προσέχειν, κἀκεῖθεν προλέγειν καὶ μαντεύεσθαι τοῖς τὴν μελλόντων πειρᾶσθαι. τοῦδε τῶν ἑαυτοῦ μαστιγιαστῶν καὶ τοῦ αὐτὸ τοῖς τοῖς εἰρημένοις λαβὼν, οὐδὲ τοῦτο σιγῇ παρελθεῖν δεῖν εἶναι νομίζω. Καίτοιγε καὶ τοῦτο, τοῖς ἄλλοις ἤδη συνεξελήλεγκται, τὴν οὐδὲν τοῖς εἰρημένοις ἐλλείπει χρεῶν, τοῖς τοιοῦτον ἐπιδεικνῦσι ζῶν βίον, ὁποῖον ὁ τῆς ἀληθείας ἡμῖν διὰ πάντων ὑπέγραψε λόγος, τὸ κοινὸν τοῖς τὰς ἀδδηφαγίας καὶ τὸν κόρον τὴν μέθην. τὴν δὲ καὶ τὰς μαστιγιαστὰς φαντασίας καὶ τοὺς ὀνείρους τῆς φιλοσόφου. ἀλλ' ἵνα τοῖς τῷ μηδὲν ὑγιὲς τὴ, μηδὲ τῆς ἀληθείας ἐχόμενον μηδεπωποτοῦ αὐτὸν λέγειν καὶ τούτοις, τὴν ὑπὸ δίθυρον ἐκ τῶν αὐτοῦ λόγων μάλιστα δείξωμεν τὰ τοιαῦτα, τοῦτο γὰρ δὴ τὴν ὁ λόγος ἡμῖν φθάσας ὑπέχετο, τοὺς μὲν τὴν ἁγίων ἐκείνων ἱερᾶς προφητείας· εἴτε τὴν κοινῶν τὴν ἰδίων πολλάκις τὴν πάλαι τὴν νῦν πνεύματι γινομένας ἀγίῳ, παρήσειν μοι δοκῶ τοτήμερον εἶναι, καὶ βασιλεῦσι καὶ ἰδιώταις, τὴν μοναστᾶς καὶ τοῖς πεῦχεσι τὴν ἱερέων, καὶ πᾶσιν ὡς εἰπεῖν ὅσας γνωρίμους. αἱ τὴν ἀπιόντων ἐντεῦθεν σοροὶ, τὴν τὰ ἐκεῖ θαυμαστῶς ἐνεργούμενα τοῖς ἐγγὺς ὁμοῦ τὴν τοῖς πόῤῥω, πᾶσιν ἐν βεβαιεῖ τὴν γῆν καταχόντα τὴν θάλασσαν, τὴν χώρας καὶ πόλεις ἑλληνίδας ὁμοῦ τὴν βαρβάρους, καὶ προφήτας τὴν θεοφόρους. τὴν σημείων καὶ δυνάμεων τὴν ἰαμάτων, καὶ πάντων ὁμοῦ τὴν ἀποστολικῶν χαρισμάτων πλήρεις αὐτοὺς καὶ παρόντας καὶ ἀπογεγονότας λαμπρότητι καὶ διαπρεπεῖ ἀνακηρύττει. οἷς δήπου

δήπου καὶ γρηγορᾶς καὶ οἱ καθ' αὐτὸν ἀπιστοῦσι μόνοι, καινὸν οὐδὲν οὐδὲ τῆς καθ' αὐτοὺς ἔξω ποιοῦντες πράγματος, οὐδὲ τὸν ἐξ ἀρχῆς ἐδοκοῦν ὑπερβαίνοντες προθυμίαν τε, καὶ τὸν ἔνεκεν. οἱ γὰρ τῷ θεῷ μὴ διδόντες τὸ γ' εἰς αὐτοὺς ἥκον ἐνέργειαν κεκτῆσθαι τὸν κατὰ φύσιν, ἀλλ' ἀρκεῖσθαι μονονυχὶ κελεύοντες αὐτὸν ψιλῇ μόνῃ τῇ φύσει, μὴ μόνοιγε καὶ φυσικά τινα σωεπινοεῖν ταύτῃ, ἵνα μὴ ζωθετός τις, καὶ πολλαπλοῦς ὁ ἁπλοῦς αὐτοῖς γένοιτο, ἢ πρὸς πολυθεΐαν ὡς αὐτοί φασι διὰ τῶν φυσικῶν ἐξολισθήσειαν τοῦ θεοῦ, πῶς ἂν τὰ τῆς θείας ἐνεργείας ἀποτελέσματα, καὶ ἐνεργήματα δέξωνται, τὴν μηδὲ τὸν ἀρχὴν κατ' αὐτὸς ὄντας; Τοῦτο γάρ ἐστι τὴν γρηγορᾶν ἐκ τοῦ μηδαμῶς ὄντος γίνεσθαι μηδέν. καὶ οἱ πάντα καὶ θεολογικόν τε καὶ γραφικὸν, καὶ πατρικὸν ὁμοῦ λόγον, καὶ δὴ καὶ τὰς τῶν πραγμάτων ἀναγραφόμενοι φύσεις, νοητῶν ἅμα καὶ αἰσθητῶν, εἰκότως ἂν καὶ κατ' αὐτῶν ἀναχωρεῖν τῶν καινῶς γινομένων, καὶ πᾶσιν ὀφθαλμοῖς ὁμοῦ τε καὶ γλώσσαις ὁρωμένων καὶ βιβλαλυμένων, καὶ δὴ καὶ λογογραφουμένων ὑπ' αὐτῶν ἐκείνων φημὶ τῶν ὁρώντων, μεθ' ὅσης ἂν εἴποις τὴν ἀξιώσεως καὶ τῆς σχήματος. ἀλλ' οἱ περὶ γρηγορᾶν ἢ μηδὲ γεγενῆσθαί φασι τὸν ἀρχὴν τὰ θαύματα τῶν ἁγίων ἐκείνων, ἀλλὰ ψεύδος εἶναι κενὸν καὶ πλάσματα. καὶ ὅλον ῥημάτων ἁπλῶς τὰ περὶ ἐκείνων λεγόμενα πάντα, καὶ οἱ πάσχοντες δὴ σεντόρειόν τι χρεὸν καθ' ἑκάστην βοῶσι, καὶ οἱ τούτων θεαταὶ καὶ λόγοις, καὶ γράμμασι μεγαλοπρεπῶς ἀνακηρύττουσι ταῦτα, καὶ ἀναπλήτε καὶ δύσις, καὶ ἤπειρος ἅμα καὶ θάλασσα κροτῇ καὶ παιανίζῃ τὸ κατ' ἐκεῖνα, μηδὲ τὸν βέλεσθαί φησιν ἡμᾶς μηδεπωποτοῦ τὰ πιαῦτα, μηδὲ θαυμάτων ἐθέλειν ἀξιοῦν ὅλως τὴν δεῖνα, μηδὲ τῷ καταλόγῳ τοῦδε πάνυ ἐγγράφειν, ἢ εἰ τοῦτόγε καθ' ὑμᾶς φησιν ἐξ ἀνυπερόφου νικῶν, καὶ δυνάμεις ἐκεῖ, καὶ θαύματα γίγνοιντο παρ' ἐκείνοις, καὶ ἄλλως γε ὁπηνοῦν τὸν ἔστι διαθέσθαι τὴν λόγον, δεδόσθω λοιπὸν ἐκείνα τῷ βεελζεβὺλ ὁμοῦ πάντα καὶ τῇ ἐκεῖθεν ἐνεργείᾳ τε καὶ δυνάμει. τοῦτο καὶ γάρ φησι τῇ τῶν σοφῶν δεδόχθαι μᾶλλον βουλῇ, καὶ τοῖς καθ' ἡμᾶς θεολόγοις καὶ ῥήτορσι τούτοις τῶν θείων, καὶ ταῦτα δεῖ μᾶλλον κρατεῖν πάντων, καὶ ψήφισμα τοιοῦτο θαυμαστὸν τοῖς σοφοῖς κατ' ἐκείνων ἐξενηνέχθαι, τὸ πάντας ὁμοῦ φεύγειν ἐκείνα καὶ τὸν σορὸν καὶ τὰ ἐργάτας ἐκείνων, ὡς τὴν ἀπικειμένης δυνάμεως καὶ τὴν ἐνεργείας ὄντα. Οἴμοι. Τίς δώσει τῇ κεφαλῇ μου ὕδωρ καὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς μου πηγὰς δακρύων, καὶ κλαύσομαι τὸ ζωτήριμα τῶν σοφῶν τῆς λαοῦ μου; δίκαιον τὸν καὶ ἡμᾶς ἐνταῦθα τὴν τῆς θείας ἱερεμίου θρῆνον ἀναλαβεῖν. Εἶπον τὸν ἐν ἑαυτοῖς σοφιζόμεθα, καὶ τὰ τὴν ἀληθινῆς καὶ πρώτης σοφίας μακρὰν ἀπέστη ἀπ' αὐτῶν. διὰ τὸ ἀκαταλήπτον φημι. καὶ δυστέκμαρτον τούτης καὶ τὴν τῆς σοφοῦ λόγον, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀπιστίαν τε καὶ τὴν ὕβριν μᾶλλον. καὶ τὸ πεῖον τὴν ἀπαιδευσίας. φείδομαι γάρ τι πλέον εἰπεῖν, αἰδούμενος τὴν δυλάβειαν. Ἰουδαίων μὲν οὖν τοῖς πεῦχεσι πάλαι, τὰς τῆς χριστοῦ θείας δυνάμεις καὶ τὰ θαύματα τῷ βεελζεβὺλ, καὶ τῇ ἐκεῖθεν δυνηθέφειν τετολμήκασι δυνάμει, τὴν δίκην ἀπαραίτητον χριστὸς ἔστεσθαι πεῦφη, νῦν τε, καὶ τῷ μέλλοντι ἐκείνῳ αἰῶνι διὰ τὴν εἰς τὸ πνεῦμά φημι βλασφημίαν. μηδὲ τὸν ἀφεθήσεσθαί φησί ποτε τὴν ἁμαρτίαν αὐτοῖς, μηδὲ συγγνώμης δεῖν τούτοις τυχεῖν. καίτοιγε καὶ τῆς σωματικὴν νέφος, καὶ τοῦ πεβλήματος τὴν σαρκὸς ἐκείνοις τότε πεσεσαμένων. καὶ τὸν δὴ θεὸν κἀκεῖνον τὴν χρεὼν

τὸν χρεὼν ὁμολογεῖν ἠρημωμένοι, πάς τοῦτο δυνάμει ἐπίστα καὶ τὰ θαύματα τῷ δαιμονίῳ προσήκον, ἀλλὰ κακῶς ἐκείνου δηλαδὴ πρότερον λέγοντες, καὶ ὡς οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ Θεοῦ. οὕτω δὲ κατ' ἐκείνων ἑαυτοῖς τε καὶ τοῖς αὐτῶν ἀκολούθως ἐχώρουν. ἀλλ' ὁ χρεὼν τὴν μὲν κατ' αὐτοῦ βλασφημίας, καὶ συγγνώμην ἐδίδου διὰ τὴν σαρκα. ἀσύγγνωστόν γε μὴν ἄλλως αὐτοῖς εἶναι τὰς κατ' ἐνεργείας τοῦ θείου Πνεύματος ἔλεγε τῇ ἐναντίᾳ κακῶς διαγράφουσι ταῦτα δυνάμει. Οἱ δὲ περὶ γεννοραῦν Θεὸν ἕνα τρισυπόστατον ὁμολογοῦντες τῶν πάντων δεσπότην, ἔπειτα τὴν αὐτοῦ φυσικὴν ἐνέργειαν, καὶ τὸ παντοδύναμον βλασφημοῦντες, ὅσῳ δεινότεροί τε ἀποπώτερα κακεργοῦσιν ἐκείνων. ἐμὴν, ἀλλ' εἰ καὶ Γρηγόριον οὗτοι τὸν ἱερὸν, ὥσπερ ἐκεῖνοι πότε χρεὼν κακῶς ἔγνωσαν λέγειν, ὡς οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ Θεοῦ, ὅπερ τὸ πάβ- 10 βαστον ὑπνεῖ, καὶ δαιμόνιον ἔχει. τί αὐτοῦ ἀκούετε, καὶ τὰ παραπλήσια τούτοις, ἀλλ' ἔδει μὴ διὰ τὴν πρὸς ἐκείνον ἔχθραν τε καὶ τὴν ἔριν, καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ βλασφημεῖν, καὶ τὴν ὑπερφυᾶ δύναμιν τούτου καὶ τὴν ἐνέργειαν, φανερσαϊκῶς ἀπάγειν, ἢ κατάγειν μᾶλλον εἰς δαίμονας. οὕτω δὴ ἂν καὶ παραίτησίς τις ἴσως πρεσθῆν. νοῦν δ' ἐπέκεινα πάσης συγγνώμης τὰ τὰς εἰς Θεὸν βλασφημίας καὶ τὴν χρεὼν 15 λόγον μὴ μεταμελομένοις ἀξίως. Καὶ σκαιὸν μέντοι καὶ φαῦλον ἄλλως, καὶ διανοίας ἀνόητον καὶ λογισμῶν, καὶ ὀδὲ ἀκῆμα γοῦν ὑποσώζον τι λόγου, τὸ, δαίμονας ἐν τῇ τῶν ὑποκομένων στρατοῖς θαύματα διενεργεῖν ὅλως οἰεσθήτε καὶ λέγειν, ἀνθρώπους ὁσημέραι μὴ τοσαύτης ἐκεῖ τὴν ἀνοδὸς θεραπεύοντας τὰ δεινόματα πάχοντας, ὧν γε καὶ τὴν ἐξώλειαν ἡδέως ἂν μᾶλλον ἐπίστευον καὶ πάντες, ὅσους τὴν ἐκεῖ 20 κείμενον ἀνακηρυχθῆναι τοῖς πᾶσι γένοιτο, ὡς ἂν οἱ περὶ γεννοραῦν εἴπειεν οὗτοι. ἵνα τί γένοιτο; καὶ τί τοῖς δαιμονίοις πρὸς κέρδος ἐντεῦθεν; ζωιδεῖν οὐκ ἔχω. γόητα μὲν γὰρ καὶ φαρμακοῖστε, καὶ μάγοις ἐπ περιοῦσιν, ἑαυτοὺς ἀπιδιδόντας τοὺς δαίμονας ἴσμεν. οὐχ ὑπὲρ ἀνθρώπων, πῶς γὰρ; ἀλλὰ κατ' ἀνθρώπων μᾶλλον, ὡς ἂν αὐτούς τε τούτους, οἷ ὧν ἐνεργοῦσι τὰ οἰκεῖα, κακῶς ὑφ' ἑαυτοὺς ἔχοιεν, καὶ 25 δι' αὐτῶν ἑτέρους, ἢ τὴν ψυχῆς ἢ τὴν σώματος κίνδυνον, ἢ καὶ ἄμφω ταῦτα καταστρεβλάζοιεν. τοῦτο καὶ γὰρ αὐτοῖς ὅπερ ἔφην εἶναι τὸ πεφυκότατον. ἀνθρώποις δ' ἀπροῦσιν ἐντεῦθεν, ἐνεκεν μὲν τῶν σωμάτων καταλιπόντα τὰ σώματα, τὴν δὲ ψυχαῖς πρὸς ἑτέραν λῆξιν μεταχωρήσασιν, οὐτ' ἂν ἔχοιεν ὥσπερ τοῖς ζῶσιν ἐκείνοις κεχρῆσθαι, οὐδὲ γὰρ δυνατὸν ὅλως ἐν πολλοῖς δεῖ ἐν ὑφ' ἑαυτοὺς ἐκείνους ἔχειν 30 ποιεῖσθαι, ἢ καὶ διὰ τούτων ἑτέρους κακοῦν. εἰδὲ τοῖς μὲν οὐδὲ προσλαλεῖν, οὐδὲ κεχρῆσθαι τούτοις καθάπαξ οἷόν τε, τὴν δὲ σωρεῖς ὡς οὐτοί φασι προσεδρεύοντες τῶν ὀστῶν, ἀνθρώπους μὲν δὴ ποιοῦσι καθ' ἑκάστω πονήρως ἔχοντας τῶν σωμάτων, ἔστι δ' ὅτε καὶ τὴν ψυχῶν. ὅπερ οὐκ ἀπ' ἔπη, ὡς οὐδὲ τὸ σκότος φῶς, οὐδὲ γλυκὺ τὸ πικρὸν, μήτε γὰρ βέλτιστα τὰ τῶν ἀνθρώπων τούτους ἐχθρὸς, μήτε δυνάσθαι τὸ παράσαν, τελευταῖα δ' αὐτοῖς καὶ τὴν νοσούντων θεραπεία πρὸς δόξαν καὶ αἶνον Θεοῦ, ἔλαθον οἱ δαίμονες τοιοῦτον καὶ γεννοραῦν αὖθις ἐφ' ἑαυτοὺς μεριθέντες καὶ σφᾶς αὐτοὺς ἐκβάλλοντες τὰ ἰδίας δρχῆς, τῷ τοῖς μὲν ἀνθρώποις καὶ τοῦτον αὐτόνφημι πρέζειν τὴν σωτηρίαν σὺν πολλῇ πάσῃ, τῷ δὲ θεῷ παντοχόθεν τὴν δόξαν καὶ τὸ κράτος, καὶ τὴν αἶνον ζωάγειν ὥσπερ δεῖ πνεῦδες, καὶ μὴ πολλῆς τῆς ἀγωνίας 40 τὴν δρχῆς αὐτῷ συγκροτεῖν. καὶ εἰ ὁ σατανᾶς αὐτὸς ἑαυτὸν ἐκβάλλει, καὶ ἐφ' ἑαυτὸν

ἑαυτὸν ἐμερίσθη καὶ τὴν δεσποτικὸν λόγον, πῶς ἡ αὐτοῦ βασιλεία σταθήσεται; οὕτως ἐμόνον ἱερῶν ἀλλότρια, καὶ πρὸς τὴν βλασφημίας καὶ δυσσεβείας μεσὰ τὰ καὶ τῶν ἁγίων τῶν τε πρὸ ὀνόματων φημι τούτων, καὶ δὴ καὶ τῶν ἀπόντων κἀντούτοις λεχθέντα τοῖς πρὸ γεννοραῦ, ἀλλὰ καὶ λογισμῶν ἥπερ ἔφην ὑγιαινόντων καὶ διανοίας μακρὰν, καὶ μηδὲ σώζοντα λόγον ἔχοντα πρόσφατον, μὴ δ' ἑαυτὰ γοῦν, μηδὲ ἰδὲ λέγοντας αὐτὸς δυνάμει πείθειν. Καιρὸς δ' ἂν εἴη λοιπὸν καὶ τὴν ὑπόχεσιν καὶ ὑπόθεσιν εἶναι δεῖξαι τὴν αὐτὸν ὀνεῖρος τε καὶ φάσμασι πονηρῶν δαιμονίων τὰ μήτε ὄντα, μήτ' ἐσόμενα μυσαγωγούμενον, καὶ τὴν αἵρεσιν ὥσπερ ἐξ δρχῆς ἠπάσατο μυσαγωγηθεὶς ὑπ' αὐτῶν, οὕτω δὴ καὶ πρόσφατον ἔπειτα καὶ τὰ δηπόντα δυσχερῆ φέρειν ὑπὲρ αὐτῆς διδασκόμενον ὑπ' ἐκείνων αὐτῶν αὖθις, ὡς πολλὴν μὲν ὑπὸν τὴν ἀπεκείμενόν ἐνθεῦθεν ἀμοιβὴν αὐτῷ, καὶ τοῖς κατ' αὐτὸν, πλείστην δ' ὅσην ἐξ αὐτοῖς ρόφα τοῖς δυσεβέσι τὴν δυσπάθειαν ὡς αὐτὸς φησι μὴ τὴν καταστροφῆς. φησὶ πιγαρωῦ πρὸς τὴν ἑαυτοῦ μύσηνε καὶ μυσαγωγὸν ἀγαθάγγελον ἐν δηλόγοις τοῦ κὴ τὴν δυσεβείας αὐτοῦ συγγράμματος ὧδὶ γεννοραῦς. Ἐπεὶ δὲ πόρρω νυκτῶν τὰ τὴν ὁμιλίας ἡμῖν ὡς ὁρᾶς ἐκτέτακται, καὶ δέον ἀπέναισε καθαδδόντων, οἷς τὰ τὴν ἡμετέρας δηπέτρεπται φυλακῆς, φέρε καὶ πρὸς τὴν συμβεσμμένων βραχέα τὴν ἐνόντα διέλθωμεν τρόπον. ἐὰν δὲ ἄξιον ἔτε σύγε ἀγνοεῖν, ἔθ' οἷς μέλλεις φίλοις ἡμῶν ὁμιλεῖν καὶ σωσάθλοις, ἵνα μὴ πρὸς τὸ τὴν ἐλπίδος ἀποβλέποντες ἄδηλον, ἀχθωνται. τετύχηκε γάρμοι ῥιφέν τι πρὸς δεσμωτήριον ἤδη ἰστὶ, πρὸς κεχύσθαι μακρὰν ἀθυμίαν, πάνυ κεντοῦσαν καὶ ὁ δωωσάμενος τὸ λογιζόμενον τῆς ψυχῆς. ἐχ ὅπ πάσχων αὐτὸς διετέλουν ἐργόμενος. ἀλλὰ τοὺς τὴν ἐκκλησίας ὁρῶν ὑψηλοὺς χειμῶνας καὶ τὴν θείων δογμάτων, καὶ τὸ πλῆθος ἀεὶ ἐλαυνόμενον, καὶ τὸ μὲν δεσμούμενον, τὸ δ' ἐξόρεστον γινόμενον. καὶ τὸ μὲν κάμμορον γόνυ τῇ βάσαλ διὰ τὸ ἐλιμὸν βίαιον, καὶ τὴν τὴν οἰκείων ἀφαίρεσιν, καὶ τὸ σῶζον ἡν ὑδαμοῦ. Τοιούτων τοίνυν τινικαῦτα μεσὸς γενόμενος λογισμῶν, ἔνδακρύς τε γεγύνημαι, καὶ πολλὰ τῷ Θεῷ προσδοξάμενος καθίστας, κἀπὶ τὴν δεξιᾶς ἐρείσας τὴν κεφαλίν, ὕπνῳ λεπῷ σπεχέθω, καίμοι ἔδοξεν ὄναρ τὴν φίλων τις δπεσὰς, χαῖρε φάσκειν, καὶ μὴ ἀθύμει, Θεὸν, ὑπὲρ δὲ τοῖς ἄθλοις ἐγκαρτερεῖς τυπτοῖ, κρείττον ἔχων δπίκυρον. ὅψει γὰρ σὺν εἰς μακρὰν ἰστὶ τοὺς τὴν δυσεβείας διώκτας, ἐχ οἷα μόνον ὑμῖν ἐπήνεγαν πάσχοντας τὰ δεινὰ, ἀλλὰ, καὶ μακρῷ χετλιώτερα. ὀκπολεμωθήσονται γὰρ κατ' ἀλλήλων, βασιλεὺς καὶ Πατριάρχου καὶ κατ' δπισκόπων, καὶ αὖ κατ' ἀλλήλων δπίσκοποι. καὶ τοῖς ἀλλήλων ἀναθεματισμοῖς καὶ τοῖς οἰκείοις πολιτεσσοῦν. καὶ ἐξωσθήσεν μὲν τὴν θρόνων ὁ Πατριάρχης, αὐτεισαχθήσεν δ' ἕτερος. Καὶ μετ' ὀλίγον. Τὰ ὅμοια πείσεν καὶ αὐτὸς. καὶ ὁ βασιλεὺς τὴν βασιλείαν ἅμα ζημιώσεν σὺν ἀτιμία ποικίλῃ. καὶ πρόγε ἰστὶν ὁ πολαμᾶς τοῖς βαρβάροις ἁλώσεν. καὶ μὴ ὅπ τὰ ἔχθιστα, ὅπ μὴ τὰ ἀλχιστα πείσεν. ὁ δὲ πολέως τὴν δπισκόπων σεισμῷ κλονηθείσης τὴν ῥωμαίων γῆς βιαίῳ, αὐτῆς δπισκοπῶς καὶ οἰκίας συγχωθήσεν. καὶ ἀνταίδροις φάναι τῆς πόλεσι. καὶ ἰστ' ἂν εἴη καθαίρεσις ὀκ Θεοῦ σφίσι δικαία. αὐθ' ὧν αὐτοὶ καθεῖλον ἀδίκως. ὑπὲρ δυσεβείας ἀγωνισαμένων ὀρθῶς δπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων καὶ σοφῶν, καὶ ὅσοι ὁμότροποι τὴν δυσέβειαν. Οὕτω γεννοραῦς ὑπὸ τῷ κακῶς φιλοθέν τι πάλαι φιλοψευδεῖ

ψευδεῖ δαίμονι, ὥσπερ τῷ αἱρέσεν πρίν, οὕτω δὴ καὶ τὰ ψευδῆ ταῦτα σοφιληρήματα ψευδῶς μυσταγωγηθεὶς, ἐν ᾧ τούτῳ τέως ἀληθεύων ὁρᾶν, ὅπ σοφὸς καὶ φίλος δαιμονίου τοὺς σοφοιβασμοὺς καὶ τὰς ψευδοπροφητείας ταύτας δι' ὀνείρων ἔχει μαθὼν, ἐκεῖνα προφανῶς ἐάλωκεν, αὐτοῖς θεοφόροις ἐκείνοις ἐγκαλῶν αὐτὸς ἔφη ψευδῶς. καὶ πῶς αὐτὸς ἑαυτὸν ψήφοις, καὶ πῶς ὑποφάσεσι καὶ τῇ καταδίκῃ, δικαίως ἐπαίθω γίνεν. μέθης καὶ ᾗ καὶ ἀδηφαγίας καὶ σαλάνης μασαλιαῖς αὐτὸς τοὺς καθ' ὕπνους χρησμοὺς καὶ τὰς προῤῥήσεις ἔφη, τοὺς μακαρίους συκοφαντῶν ἐκείνους. Εἰ γοῦν οὕτω ταῦτα καὶ κατὰ τὰς σὰς ἔχει φιλόσοφε ψήφους, καὶ οὐδεὶς αὐτερεῖ, σὺ δ' ὡς αὐτὸς φῆς σοφὸς τοὺς σοὺς ἑταίρους, ὕπνῳ καὶ ὀνείροις περὶ σοφὸν καὶ φίλους δαιμονίου τοὺς προῤῥηθέντας ψευδεῖς ἐμυσταγωγήθης χρησμοὺς, πῶς οὐχ ὅπερ αὐτὸς λέγω μὴ πολλοῦ πάνυ καὶ σφόδρα γίγνεται, καὶ πῶς αὐτὸς σαυτοῦ ψήφοις καὶ πῶς ὑποφάσεσιν ἐπαίθωσον σαυτὸν καθισᾶς; μᾶλλον δ' εἰ μὴ ἀδηφαγία καὶ γαστρὸς ἐνισχημοῦ κόρῳ καὶ πευφῇ καὶ οἰνοφλυγία, καὶ ὕπνῳ βαθεῖ, καὶ κάρῳ τὰ τοιαῦτ' ὁ φιλόσοφος ὀνειροπολῶν ἐφαντάζετο, ἵνα οὐ καὶ τὸ τῆς γαστρὸς κόρῳ καὶ τῇ μέθῃ ταῦτα λογίσαιτο, τῆς αὐτόθεν αὐαδιδομένης ἀχλύος, τῷ φαντασικῷ τῆς σύγχυσιν ἐμποιούσης, καὶ τὰ μὴ ὄντα καὶ ὁρᾶν καὶ ἀκούειν ὥσπερ ποιούσης αὐτὸν. ἐπειδ' ὡς αὐτός φησι, καὶ πενθῶν καὶ δακρύων ἦν, καὶ τῷ κλαυσῷ καὶ γοερῷ, καὶ περιχαρῆῳ καὶ ὁρατῷ. καὶ καθ' ὑσίαν αὐτὸ θεῷ καὶ τὸ σοφὸν φανῆναι θεόδωρον. μετ' δυσεβίας δὲ δυχῆς πεσών, δῆλον ὡς σφόδρα τοῦ φιλοσόφου μόνης ἐνεργείας ταύτας δεδεγμένος ἀναπέφηνε τοὺς χρησμοὺς, Πνεύματι πλαίης σωσαπαχθεὶς καὶκῶς ὡς μὴ ὤφελε, καὶ τὴν ἐναντίας ἐνεργείας χωρητικὸν ἑαυτὸν καταστήσας ὅλον ὡς ἔφην, ἐπειδὴ τὴν παντεργὸν ἀπωσάμενος καὶ Πνεύματος ὅλην ἐνέργειαν, τὰ δηνεκῆ καὶ σφόδρα πάντ' ἐκεῖνα γνώμης ἀκεραίας καὶ γλώττης ὡς οὐκ οἶδ' ἅπς ἄλλος τὴν κατ' αὐτὸν πολιτικῶς καὶ θεραστέως ἄγαν εἰς αὐτὸν ἐξέβεσε τὸν θεότητα. καὶ ὅραμοι καὶ καὶ χρησμοδοτοῦντος αὐτῷ δαιμονίου τὴν ἀμαθίαν καὶ τὸν φιλοψευδῆς. τὴν μὲν ᾗ διαφορὰν τοῦς ἀλλήλους τῶν ὑποσκόπων ἤδη, μᾶλλον δ' ἐν τῶν ὑποσκόπων εἰ χρὴ τἀληθὲς εἰπεῖν τοῦς ἀλλήλους ἢν ἡ διαφορά, ἀλλὰ τὸ Ζωόδου τοῦς τὴν Πατριάρχου μόνον ἐκεῖνον, σωσαπαχθέντα κυφότητι, καὶ γνώμης τοιπετείᾳ καὶ θεράσει τῆς τῶν πολιτικῶν πραγμάτων καινοπρμία, καὶ τῆς κατάλυνων ἀπεχθείᾳ τοῦς ἀμὴ ἐχρὴν ἐξολοθρεύσαντα. ἐφ' ᾧ καὶ ταῦτ' ἐγένετο σωπᾶ. καὶ ὅπ μὴ οἱ Πατριάρχαι τὸν θρόνων ἀπελαθήσονται, τὴν ἑαυτοῦ μυσταγωγὸν, ὡς αὐτὸς ἐτός φησιν ὁ μυσταγωγούμενος, διδάσκει. ὅπ δ' ἐπανελθοῦσον πάλιν, καὶ λόγοις καὶ ἔργοις καὶ συγγράμμασι τὴν αὐτοῦ ζηλιτόσεσιν αἵρεσιν, ἵνα τὸ δ' ἐδὲ μήμης ἐδὲ γένεν ἀξιοῖ. Κάτοιγ' ἐγὼ χρηστοῦ καὶ τοῦτ' ἐκείνοις τοῖς κεῖσθαι, ἵνα σώζων τὴν αἵρεν ὁ λόγος τῷ σῷ διδασκάλῳ, καὶ μὴ ὥσπερ ἐξ ἡμισείας τὰ τὴς διδασκαλίας ὄντα τυγχάνῃ, καὶ πλανῶντα μᾶλλον ἢ διδάσκοντα τὴν μυσταγωγούμενον. Νῦν δὴ τὰ μὲν γνώμα τότε καὶ ὁρώμενα λέγεις, εἴτε καὶ ὁ σὸς πλάνος ἐκεῖνος ὡς αὐτὸς ἔφηθα δήπου, εἴτε καὶ οὐκ ἐκεῖνος ὁμοῦ. περὶ δὲ τὴν μελλόντων. ὁδὴ καὶ φθάσας ὁ σὸς φίλος τε καὶ διδάσκαλος ἐπηγγείλατο, τοσαῦτα ἐδὲν ὑγιές. ὥσπερ δὴ καὶ τὰ κὰ τοῦ σοφοῦ βασιλέως ἐκεῖνα. καὶ δὴ καὶ κὰ τοῦ μεγάλου γρηγορίου φημὶ τοῦ Παπᾶ ὄντα τοῦ ψεύδους ἄπκρυς, καὶ ποίαν οὐχ ὑπεραίρον-

τα συκοφαντίας ὑπερβολὴν. μᾶλλον δ' ὁ μὲν σὸς καθηγητὴς τὰ τοιαῦτα καὶ φίλος ἐκεῖνος, οὐδὲν οὐδοιοῦν ἐκ προγνώσεως εἰδέναι δεδωκημένος. ποία καὶ ᾗ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος, παῦλός φησιν ὁ πεφωτισμένος, ἀλλὰ ἐσχασμοῖς ἔστιν ἐκ τῶν φαινομένων τὰ μέλλοντα τεκμαιρόμενος, κἀκ τούτου ψευδόμενος τὰ πολλὰ, τοῦτ' αὐτό φημι τὸ καὶ τοῦτα ζωήθης πέπονθε, κακῶς ἤπερ ἔφης καὶ ζῶ ἀπμία ποικίλη τὴν τετιμημένον τυπωνὶ ζημιώσεσθαι προσδοκήσας τὴν βασιλείαν, εἴπερ καὶ μὴ σόν ἐστι πλάσμα τὸ πᾶν καὶ ἐξ σοῦ φθόνου, καὶ τὸ φιλοψευδῆς καὶ φιλολοιδόρου γλώσσης, ἐκτῆς πρὸς ἀλλήλους διαφορᾶς τὴν βασιλέων τὰ μὴ ὄντα κακῶς συμπλαττόμενος, καὶ προλέγειν προσποιουμένης τὰ σοὶ κατ' ἀχλύν τε καὶ βέλησιν, ὁ θαυμαστὸς ἐπὶ βασιλεὺς πάλαι τῷ θείῳ πόθῳ καὶ τῷ τὴν ἀναχωρήσεως ἔρωτι κάτοχος ὢν, ὡς ἄλλοι τὸ πλεῖστοι τῶν φίλων, καὶ αὐτοὶ τὴν ἄλλων μάλιστα σωίσμου, ἐν τοῖς μάλιστα πρεφηνότες αὐτῶν, ὁ μὴ δὲ σύγ' αὐτὸς ἀγνοεῖς οἶμαι, καὶ κοινωνοὶ τοῦ πρὸς τὴν ἀναχωρήσεώς τε καὶ ἡσυχίας ὄντες αὐτῷ καὶ πράγμα καὶ βουλόμενοι, ζωγενικολάῳ τῷ πάνυ φημὶ. Τοὺς γοῦν τοιούτους λογισμοὺς ὅπερ ἔφην ἄνωθεν παρ' αὐτῷ κεκυρωμένους ὥσπερ φέρων ὁ βασιλεὺς, καὶ διὰ τοῦτ' ἄρα καὶ τοῖς τὴν ἀρχῆς πράγμασι πάνυ τοι δυχεραίνων, καὶ πῶς ἂν εἴποις ἀχθόμενος, εἰ καὶ ἄλλως τὰ τοιαῦτα συμπεσόντα, τῷ σκοπῷ καὶ τῷ τῆς ψυχῆς βουλομένῳ πρόσεστι, καιρὸν καταλλήλου λαβόμενος, τὸ πάλαι σπουδαζόμενον τε καὶ φιλούμενον, καὶ πρὸς πέρας ἐξήνεγκε θαυμαστὸν. οὐ μόνον τὴν τῆς ἀρχῆς, καὶ τῆς κοινῆς τῶν πραγμάτων οἰκονομίας καὶ διεξαγωγῆς ἀπάθειαν, ζημίαν οὐχ ἡγούμενος, ἀλλὰ καὶ ζημίαν διὰ τὴν ἰησοῦ νέκρωσιν, καὶ τὴν πρὸς τὴν ἀναχώρησιν ἔρωτα πάντα μᾶλλον ἐκεῖνα καλῶς ἡγούμενος, ἀλλὰ κόσμον αὐτῷ πρὸς κέρδος εἶναι καὶ δόξης νενόμικε. καὶ οὐμόνον ἀδοξίαν οὐδενικοῦ ἐντεῦθεν οὐ προσπεριψάμενος ἑαυτῷ, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἀληθινὴ καὶ πρώτη πρὸς θεοῦ δόξη, καὶ τὴν κάτω καὶ ἀνθρωπείαν οὕτω δαψιλῶς ἔχων παρεπομένην, ὡς καὶ τοὺς πρὶν ἀγνωμονοῦντας, δύνους οὐδ' ὅσον εἰπεῖν νῦν ἔχει, καὶ τοὺς ἀδίκως πότε μισοῦντας νῦν φιλοῦντας διηνεκῶς καὶ κάκις ἀπολουμένου φθόνου, καὶ ἐξ ψεύδους κάλλις ἀπελαθέντων, καὶ εἰς ἑαυτὸν ὥσπερ ἐπανιόντας τὴν ἀληθείας. καὶ ὅτε πρότερον μὲν οἱ ὑπὸ χέρα καὶ τὸ ὑπήκοον, ὡς δεσπότην ἑαυτῶν προσκυνοῦντες ἦσαν. εἰ δὲ μὴ καθαρῶς πάντες, ἀλλὰ τὰ προῤῥηθέντα, νῦν δὲ καὶ πάντες μὲν χρεὼν καθαρῶς μετάγε τὴν καθηκούσης δύνοιας τε καὶ ἐξ φίλτρου. Πρὸ δὲ πάντων καὶ ὑπὲρ πάντας, καὶ βασιλεῖς καὶ βασιλίδες ὁμοῦ καὶ τὸ χρυσοῦν ἅπαν τυπὶ γένος, φιλοδυντες μὲν ὡς παῖδες πατέρας, μᾶλλον δὲ καὶ τὴν φύσιν αὐτῶν, καὶ τοὺς ἐκεῖθεν ἱμέρους καὶ τοὺς δεσμοὺς ὥσπερ παρεκέναι φιλονεικοῦντες τῷ πρὸς τὸν ἐξ φίλτρου, ἵνα δὲ ὑμᾶς καὶ τὴν αἰδῶ, καὶ τὸ σέβας. καὶ τὴν ὑπακοὴν καὶ πάνθ' ὁμοῦ τὰ τοιαῦτα, ἐσόμενα καὶ σφόδρα καὶ ἔξω παντὸς ὑπονέμοντες. Τὰ μὲν οὐ λέγοντες, τὰ δ' ὑποιοῦντες, ἀπὸ πρὸς θεραπείαντε καὶ ὑμῖν φέρει τὴν τούτου; μᾶλλον δὲ πάντα μὲν ἐκεῖνα καὶ σφόδρα καὶ λέγοντες καθ' ὑπερβολὴν, οὐδὲν δὲ τῶν ἀξίων διόμενοι λέγειν καὶ σφᾶς. Τοιοῦτός ἐστιν ὁ τῶν πραγμάτων νυνὶ σῶ θεῷ βασιλεύσε καὶ κύριος. τοὺς φῶς νῦν ὄντας πάντας ἀνθρώπους, καὶ φρονήσει καὶ ἀγχινοίᾳ, καὶ καλοκαγαθίᾳ καὶ χρηστότητι τρόπων, καὶ συγγνώμῃ τῇ πρὸς τοὺς πταίοντας, καὶ τῷ φιλοδώρῳ τῆς

γνώμης τε καὶ τῆς δεξιᾶς ἐκ πολλοῦ καὶ πολιόνου νικῶν. ὡς μηδὲ παραβάλλειν ἐξεῖναι. καὶ τῇ πρὸς τὴν Πατέρα καὶ βασιλέα θαυμαστῇ ταύτῃ γνώμῃ, καὶ τῇ αἰδοῖ καὶ τῷ πολιόνῳ καὶ φίλτρῳ τὸν πρὸς αὐτὸν φιλοδωρεῖται νικᾶν ὁμοῦ πρὸς τὰς ἐξ ὀφθαλμῶν αὐτῷ καὶ μάλα δὴ λαμπρῶς ἀμιλλώμενος, καὶ τὸ κράτος καὶ τοῖς ἐρημίοις τούτοις ὥσπερ φιλονικῶν φέρεσθαι καὶ πάντων καθάπερ δὴ καὶ τοῖς ἄλλοις, καὶ παράδειγμα θαυμαστὸν τοῖς ἐξ αὐτοῦ βασιλεῦσι, καὶ δὴ καὶ τοῖς τὰ δεύτερα φέρουσι τῆς βασιλείας τῶν παίδων ὁμοῦ πᾶσι πρεσκείσθαι. Ἔρεισμα γοῦν τῆς ἀρχῆς. καὶ θεῖαν βελὴν, καὶ ψυχήν τινα τῶν πραγμάτων καὶ τῆς ζωῆς, καὶ τῆς βασιλείας ἑαυτῆς τε, καὶ τῶν παίδων καὶ παιδαγωγῶν καὶ πεδαστῶν καὶ κηδεμόνα καὶ πατέρα καὶ φύλακα τῶν καὶ ἡγεῖται. καὶ τὰς γνησίας ὁμοῦ πάντας ἡγεῖσθαι πείθει. τοσοῦτόν εἰσι πρὸς ἀλλήλους οἱ θαυμαστοὶ βασιλεῖς, καὶ πιστοῖς δεσμοῖς ἀλλήλοις ζωδέδεται φίλτρῳ, καὶ ὁμονοίᾳ καὶ συμψυχίᾳ, ἣ τὸν οἶδ' ὅπῃ καὶ φῶ. φθόνῳ μὲν καὶ ζήλῳ καὶ μίσει καὶ τῆς ἐκ καλῆς ὑπονοίας καὶ πάντων ὁμοῦ τῶν τοιούτων καλῶς ἀπεληλαμμένων ἐκεῖθεν. τῆς δὲ τῶν βασιλέων ἀρετῆς γυμνῆς ἅπασιν ἐκφανείσης ἀθρόον, καὶ τὸ παντοδαπὸν ἑαυτῆς κάλλος, καὶ τὴν ἰσχὺν ἅμα καὶ τὴν εὐπρέπειαν ἐκ πολλοῦ καὶ πολιόνου ἐμφανιζούσης, οἷς ἐκ καλῶς ὁ κακὸς ἐπεσκότει φθόνος, καὶ τὸ ψευδὸς δὴ μακρὰ, ἀδὴ καὶ τὴν φθορὰν φεῦ τοῦ γένους ἡμῶν, καὶ τὴν παναλεθείαν ἄνωθεν εἴργασται. ἅπερ καὶ γεγηρᾶς οὗτοι κάκιστον νενοσηκὼς ὡς μηδὲν φέλειν, ἐπεὶ δὲ καὶ τὴν ποθουμένην αὐτῷ διαφορὰν ἑώρα τότε τῶν βασιλέων, ἅμα καὶ τοῦ φίλου δαιμονίου τὴν συνεργουμένην δι' ἑαυτοῦ διαίρεσιν καὶ τὴν τάσιν, καὶ δὴ καὶ τὰ παρεπόμενα τούτοις ἐκεῖνον μυσαγωγοῦντος, τὰ μὴ τ' ὄντα, μήτε γεγενημένα, ψευδῶς καὶ τὴν ἑαυτῶν γνώμην πρεσφήσειν πότε. τῆς δὲ τῶν πραγμάτων ἀληθείας ἥπερ ἔδει νῦν ἐκφανείσης, ψεῦσαι καὶ ἀπατεῶνες καὶ πλάνοι καὶ βασιλέων ἐχθροὶ καθὰ καὶ θεοῦ πρότερον, ἐκ ἀπεικότως αὖ. ἤτοι καὶ ἄμφω πρὸς πάντων καλοῖντο. καὶ τὰ χρὴ πάλαι λέγειν, ὅπερ καὶ τῆς δυσεβείας αὐτοῦ τε καὶ τῶν κατ' αὐτὸν συμμαχήσειν τε καὶ ὑπερμαχήσειν, καὶ πρεσήσεσθαι τὴν θαυμαστόν τε καὶ φιλόχρεον ἤλπισε βασιλέα, τὴν μηδὲν ἧττον τοῦ δυσεβείας, καὶ τοῦγ' ὑπὲρ τοῦ ἐκκλησίας τοῦ ἱερᾶς πατρικῆς ζήλου καὶ τοῦ πρεσβῆς. ἢ δ' Ἀφοδήμαι καὶ δὲ σκήπτρῳ κληρονόμον ὀφθέντα; ἀλλ' ὁ γεγναῖος ἤτοι μὴ τοῦ παλαιᾶς βασιλείας καὶ τῶν δὲ Θεοῦ βασιλείαν κάλλιστά γε καὶ ὡς ἐχρῆν ἀπηγνοῦς, κἀκ τῶν ἀγκαλῶν τοῦ θαυμαστῆς μητρός τε καὶ βασιλίδος, καὶ τῆς ταύτης εἰλικρινῆ πρὸς θεὸν πίστιν, καὶ τὴν ὑπὲρ δὲ ὀρθοῦ λόγου ζῆλον καθαπερεῖπνα πανοπλίαν καὶ σκεύη ἐνειμένος βασιλικῶν, τὴν Πνευμαλικῶν καὶ μάλα καλῶς ἐπέγνω μητέρα τὴν χρεοῦ ἐκκλησίαν φημὶ. καὶ τῆς ταύτης διδασκάλων εὐσεβῶς τε καὶ φιλοθέως ἄγαν ἐξηρτημένος, καὶ τοῖς καὶ κεφαλῶν ὁμοῦ καὶ ψυχὴν ὑπολαθεὶς καθάπερ ὁρῶμεν, τὰς θαυμαστὰς πρὸς αὐτῶν ὁμολογίας ἐκείνας λαμπρῶς δὴ τὰ ἔργων ἐκφάνει, τοῦς πρὸς ἀκίνδυνόν τε καὶ γεγηρᾶς λύκους δεδειχὼς μάτην χανόντας, καὶ πᾶσι τοῖς τὰ κείνων φρονοῦσιν ὁιμώζειν εἰπών. Ἀλλὰ τοῦτων μὲν ἄλις. Γεγηρεὼς δὲ πρὸς μεγάλου τὰ ἐμῶν φημι θεσσαλονικέων διδασκάλου τε καὶ ποιμένος, καὶ ὧν ἡ τολμηρὰ καὶ δεδεμένη γλῶττα καὶ τὰ ἀληθείας καὶ ἀλήπτου ψυχῆς ἐκείνης ἀκολάστως τε καὶ μοχθηρῶς, καὶ ἀξίως ἑαυτῆς δι' ὀλίγων εἶπε κἀν τοῦτοις ἐκεῖνο καὶ δὴ λέγω. ὡς πέμπει μὲν ὁ

Θεὸς δὲ ἀχμαλωσίας πρὸς ἀχαμψίδας κἀκείνου, ὥστερ δὴ καὶ τοὺς ἀποστόλους πάλαι πρὸς τὸ κήρυγμα. καὶ τὴν τῶν ἐθνῶν σωτηρίαν διὰ τοῦ ἐκκλησίας διαγμοῦ δηλαδὴ καὶ μὴ τὴν ἀναίρεσιν Στεφάνου καὶ θεοῦ. διὰ τὴν ἐναντίων σοφῶς πλέκων τὰ ἐναντία, ἵνα καὶ θαυμασιώτερα φῆσι φαίνεται. ἐκεῖ δ' ὁ μέγας γεγόμμος, λεγέτωσαν οἱ ζωιεδότες καὶ νῦν, οἱ καὶ ἐν ἔργοις τε καὶ λόγοις καὶ διαλέξεσι τοῦς πρὸς τοὺς σοφούς τε καὶ πεσόχοντας ἀχαμψιδῶν ἀνεφαίνη. μᾶλλον δὴ καὶ λέγουσι καὶ γεράφουσι, καὶ κηρύττουσι μάλα πρεπῶς τὰς ζωιεχεῖς πρὸς ἡμετέρας διδασκαλίας καὶ παραινέσεις, τὴν μεγάλου καὶ λόγου πρὸς μυθίαν, τὰς λύσεις τὴν ἀμφισβητουμένων. τὰς τὴν γεραφῶν θαυμαστὰς ἐξηγήσεις. τοὺς τὴν καινῆς ἐκείνης αἱρέσεώς τε καὶ δυσεβείας ἐλέγχους, τὴν θεολογίαν τοὺς ὑπὲρ τὴν μιᾶς τρισυποστάτου θεότητος καινοὺς καὶ ὑπερφυεῖς λόγους, τοὺς περὶ τὴν θείας χρεοῦ γεννήσεως, τῆς τε ἄνω καὶ ὑπὲρ χρόνον, καὶ δὴ καὶ τὴν ἐν χρόνῳ καὶ καὶ σάρκα. τοὺς περὶ σωρεοῦ καὶ θείων εἰκόνων, καὶ τύπων, καὶ παλαιᾶς διαθήκης καὶ νέας καὶ νόμου, καὶ περιτομῆς, καὶ ἱερωσύνης τὴν πάλαι. καὶ ὅπ καὶ καὶ φύσιν ὁ υἱὸς ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος καὶ χρεοῦς καὶ Θεός, ἐπεὶ καὶ κρεῖττος ὁ αὐτὸς ὁμοῦ πάντων ἀνθρώπων ὄφιν Ἀβραὰμ ὁ πατριάρχης ὑπὲρ σοδόμων πάλαι πρεσβεύων καὶ μωυσῆ φανὲν τὴν μέγαν, ὅπερ οὐχ ἑβραίοις μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀχαμψιδῶν καὶ ταὐτὰ φῆσι δοκεῖ. καὶ τὴν χρὴ κατὰ μέρος καταλέγειν νῦν ἑξῆς πάντα, πραγματείας ἑτέρας ὄντα καὶ ἱστορίας ἔργον, δι' ὧν ἡ θαυμαστὴ καὶ ἐρανία καὶ φιλόσοφος γλῶττα. Τίνας μὲν ὅσα ἐφήρεκεν ἐκεῖ τὴν πρῶν πρὸς τὸν ὑγιὰ φῆμι λόγον, ποίας δ' ὅσα ἔλυσεν ἀμφιβολίας τὴν διαζόντων, πόσα δὴ καὶ οἷα θαύματος ὅσα ἐπλήρωσε τὰς ψυχὰς τὴν σωτέσι καὶ ἀξιώματα παρ' ἐκείνοις πρεσχόντων; δι' ἃ δήπου καὶ πληγὰς καὶ ῥαπίσματα καὶ κόρρης καὶ ὕβρεων φορητὸν πρὸς τὴν ἀπιστατῶν καὶ ἀλιτηρίων ὑπέρ χρεοῦ, καὶ τὴν αὐτοῦ ἐκκλησίας, ὅσα ἐνεγκόντων τὴν ἡδίστων, καὶ τὴν δὴ πάντων ἀνεχύνην. ἀναίμακτος ἀθλητὴς καὶ σεφανίτης καὶ μάρτυς τὴν χρεοῦ παθημάτων ἐκεῖθεν καλῶν πρὸς ἡμᾶς σὺν λαμπρᾶπνι τῇ πομπῇ καὶ τοῖς κρότοις καὶ τῆς δηπνικίοις, ὅσα δηπγείοις υἱοῖν ἠδὲ παρ' ἀνθρώπων φθαρτῶν δηπτελεσμένοις, ἀλλ' ἀφθάρτων καὶ ἐρανίων ἀγγέλων ἀοράτως πρεπεμπόντων, καὶ τὴν αὐτοῦ κάθοδον, καὶ τοὺς ἄθλους τοὺς ἱερὰς καὶ τοὺς ὑπὲρ τὴν δυσεβείας ἀγῶνας καὶ δρόμους, καὶ τὴν καινὴν ὁμολογίαν, ὕμνοις καὶ μυσικαῖς ᾠδαῖς ἀνακηρυττόντων, ὡς καὶ καλιόνου πρὸς τὰς τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων ταύτης λιμένας, ζωιεξακόεδωήπτι τῶν δυλαβῶν τότε τὰς ὕμνους παρ' ἀγιαλοῖς ἐσκέσιν, οἱ καὶ τὸ καινὸν ἐκεῖνο τὴν καινῆς ᾠδῆστε καὶ μέλος ὑποθαυμάζοντες, καινὸν μὲν καὶ ἄπτον ἔλεγον εἶναι, εἰ πρὸς τῆς αἰχμαλωσίας, καὶ τῶν βαρβάρων μελῳδοὶ, καὶ τοιοῦτοι κατάγοιν παρ' αὐτοῖς. ἐπεὶ δὴ τῆς νηὸς εἰς τὴν γῆν καλιόσης. Γεγηρεὼς ὁ θεὸς σὺν τῷ πληρώματι τὴν ναυτῶν ὑποβαίνοντες καθορῶντο μόνοι, τότε δὴ καὶ οἱ τῆς ἱερᾶς ἐκείνης ᾠδῆς ἀκροατὴ καὶ τῶν ὕμνων σωπῶν, ὡς ἐκ ἀνθρωπίνης, ἀλλ' ἀγγελικῆς ἥσαν ἐκείνου δωμάμεως ἔργα, καὶ θεοῦ θαυμαστῶς κἀνταῦθα τὴν ἑαυτοῦ βέλομμον δοξάζειν θεράπον τὸ. Ἀλλ' ὁ πρὸς τὴν ὄντως σοφίαν ἀσωτεῖ φιλόσοφος ἤτοι, σὺν γε τῷ φίλῳ δαιμονίῳ, ἀλώσεται φῆσι παλαμᾶς, καὶ δὲ τὰ ἔχθιστα μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ ἄρχιστα πάσεν. ἀπηχθημένοι καὶ δηπῆρῆποι καὶ ἀκχρείπνες πρὸς ἀλήθειαν ὄντες

αὐτοὶ, καὶ τοὺς ὑπὲρ Χριστοῦ κωμῳδοῦντες ἀγῶνας, καὶ τοὺς ἀθλητὰς καὶ στεφανίτας αὐτοῦ συκοφαντοῦντες, καὶ τοὺς ἁγίους ἀναιδῶς οἱ εὐαγεῖς διασύροντες. ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὕτως. Καλὸν δ' αὖ εἴη λοιπὸν, ἐπειδὴ καὶ τὸν λόγον διαναπαύσαι δεῖ τῶν μακρῶν ἀγώνων, καὶ δρόμων καὶ λῃξάντα τὸν καινὸν τουτονὶ πόλεμον, ὥσπερ ἐν ὁπλόγοις ἀναλαβεῖν τε καὶ λογίσασθαι διὰ βραχέων τινῶν, τὰ παρὸς τὸν φιλόσοφον ἡμῖν τουτονὶ καὶ τοὺς καθ' ἡμῶν καὶ τὸν δυσσεβείας αὐτοῦ λόγους διὰ μακρῶν εἰρημένα. Ὁ μὲν οὖν πρῶτος ἡμῖν τὸν παρὸς γεγηορᾶν τουτονὶ λόγον, ἐπειδὴ παρὸς τὸν αὐτοῦ πρῶτον ἀπιδὼν, οὐδένα παρὰ τῶν παρεσκευμένων αὐτὸν δύρε λέγοντα, οὐδὲ δογματικῆς εὐδοκιμοῦ ἀπόμνημον ὑποθέσεως, ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο μόνον συκοφαντίαν ὄντα καὶ ὕβριν τὸν κατ' αὐτοῦ τε καὶ τῶν παρὰ αὐτὸν συγκροτηθείσης ἡμῖν ἱερᾶς ζυνόδου, καὶ δὴ καὶ τὸν ἐκκλησίας ὁμοῦ πάσης, ἐμοί, ἀλλὰ καὶ βασιλέας αὐτὸς καὶ τοὺς παρεσκευασμένους αὐτοῖς καὶ γνόος σώσαι τῇ συγκλήτῳ διαβάλλοντα πάσῃ, καὶ νῦν μὲν διαγμὸν καὶ κάθαρσιν καὶ φυλακὰς παρεκαλεῖν τοὺς γεγηορᾶν καὶ φρουροῦντας, καὶ πυκτίων ἱερῶν ἀφαίρεσιν ἐγκαλοῦντα τὰ μηδαμῶς ὄντα, νῦν δὲ ψῆφον ἄδικον καὶ διαγμὸν δυσσεβείας τὸν τῆς δυσσεβείας ὀνομαζόμενον καθαίρεσιν, καὶ μηδὲν μὲν δυσσεβὲς ὡς αὐτός φησι βλασφημῶν, μηδὲ δικαίου τὸν ἱερὰν ζυνόδον εἰπεῖν τε καὶ πράξαι, ὡς καὶ τοὺς παρεκαλεῖν τε καὶ παρεσκευάς, ψευδός φησι καὶ δυσσέβειας κατηγορήσας αὐτῶν, σιγῇ τὸν ἑαυτῶν ὀνομάζων γνώμιον, καὶ τὸν τῆς δυσσεβείας ζωογόνον, διὰ τὸν ἐξουσίαν καὶ τὸν ὑπακούμενον φόβον, ἐμοὶ οὐδ' αὐτὰ φησι τὰ λαληθέντα γοῦν ὀνεῖ καὶ πεπραγμένα καταλήθειαν δοθῆναι τῷ τόμῳ. καὶ κακουργήσατε καὶ ἀμαθίᾳ τὸν ὀνείνον συγγραψαμένων, οὐδὲ φῶ εἶναι παρ' ἡμῖν τὸν λέγοντα καὶ γράφειν εἰδότων μετ' ὑπερόμης οὐδένας, ἀλλ' ὑπὸ σκαπανῆς ὡς αὐτός φησι, καὶ κώπης, καὶ ἀγροικικοῦ βίου παραχθῆναι πάντας ὑ καλῶς οὐδὲ δικαίως ὑπὸ τὸ βῆμα, ὡς μηδ' αὐτὸ τοῦτο γοῦν ἔχειν εἰδέναι, ὅποτε ἄρα τὸ τῆς ὑποκοπῆς ἀρῆμα, καὶ τὶς ὁ σκοπὸς καὶ τὸ ταύτης ἐπάγγελμα, μήποτε καὶ ἄλλων ἔχειν ἡγεῖσθαι καὶ διασώζειν, καὶ τέλος διωγμὸν ὀνεῖ καὶ τῆς ζυνόδου καὶ τὸν πρεσβύτερον ἱερέων Θεοῦ, καὶ γεγηορεῖν καὶ σοφοῦ μάλιστα, καὶ πληγάς τε καὶ μάστιγας καὶ φορυτὸν ὕβρεων ἀφορήτων, καθαπερεί πνα πρᾶγμα πολῆμα καὶ τὸν ἐγκέφαλον διασεσεισμένον δύρηκότες τὸν γεγηορᾶν, καὶ φανταζόμενα καὶ κάκιστα συγγραψάμενον, ἐξελέγξαμεν αὐτὸν ὀνεῖ κατὰ μέρος πάνθ' ὁμοῦ τὰ τοιαῦτα ψευδόμενον καὶ παραληρούντα, ὡς μηκέτι μήδ' ἐν τοῖς μείζοσι, καὶ καιροτέροις ἄξιον εἶναι πιστεύεσθαι καὶ ὁ πρωτοῦ τοῦτον, τὸν οὕτω τῶν ἐλαττόνων τε καὶ σμικρῶν καταψευδόμενον τουτωνὶ, καὶ μετὰ τοσαύτης φανᾷ τῆς προθυμίας, ὡς μηδεμίαν ὑπερβολὴν καταλείπειν. Ὁ δεύτερος τῶν λόγων πρὸς τὸν δεύτερον βλέπων τοῦ φιλοσόφου, περὶ διαφορᾶς μὲν οὐσίας θείας καὶ θείας ἐνεργείας ἐνίστα τὸν ἀγῶνα. ἐπεὶ δ' ἀντιλέγων ὑ πρὸς τὰ τοῦ ζυνοδικοῦ τόμου καθεξῆς πάντα, ἀλλὰ πρὸς κεφαλαιώδη ζητήματά τινα τὸν ὑποθέσεως ἑστὰ τὸν ἀριθμὸν ὄντα τὸν λόγον ἔφη προσαγαγεῖν βάλεσθαι, πρὸς ταῦτα καὶ ὁ λόγος ἡμῖν βλέπων, πρῶτον μὲν τὸν ζυνοδικὸν εἰσάγει δι' ἑαυτοῦ τόμου, τὸν ἀπαρέθμησιν τουτονὶ τὸν κεφαλαιωδῶν ζητημάτων ποιούμενον. εἶθ' ἑξῆς τὰ περὶ διαφορᾶς οὐσίας θείας καὶ ἐνεργείας εἰσαγαγὼν καὶ μέρος τοῦ αὐτοῦ ζυνοδικοῦ τόμου, ἅπερ ὁ γεγηορᾶς ἀπέκρυψε καὶ-

ψε κακουργῶν, γραφικοῖς τε καὶ θεολογικοῖς ἐρειδόμενα λόγοις, καὶ πᾶς τὸν ὀκτεθεικότων πατέρων ἀρίστας ἐπεξεργασίας τε καὶ κατασκευάς. ἐνταῦθα λήγει τοῦ δρόμου. βραχέα ἄπα πρὸς τὸν φιλόσοφον ὑπὲρ τὸν εἰρημένων εἰπὼν τῇ ζυνόδῳ τε καὶ τῷ τόμῳ. Ὁ δὲ τέτταρα τὰ περὶ διαφορᾶς θείας οὐσίας καὶ ἐνεργείας σκοπούμενος καὶ αὐτὸς, τὸν περὶ θείας δυνάμεως τὸν φυσικῶς τῷ Θεῷ προσούσης ἐξετάζει λόγον, τὸν δρεοπαγίτην θεῖον εἰσάγων Διονύσιον. Τούτῳ καὶ ὁ γεγηορᾶς ἀνέπλεγων διὰ τοῦ ζυνοδικοῦ τόμου, κλῆν ὑποδεικνύναι πειρᾶται τὸν φυσικὴν τοῦ Θεοῦ δύναμιν. ἐν οἷς καὶ τὸν θεοφόρον Δαμασκηνὸν σώζει τῷ προρρηθέντι θείῳ Διονυσίῳ συκοφαντῶν ἐλέγχειν πρὸς τοῦ ἀληθοῦς λόγου. φησὶ γὰρ, μὴ κυρίως. μηδὲ κατὰ φύσιν ἔχειν τὸν Θεὸν τὸν τοῦ ἔχειν δύναμιν, καὶ τούτους τοὺς ἁγίους εἰδεναί τε καὶ διδάσκειν. εἶναι γὰρ τοῦτο τῶν κτισμάτων ὡς αὐτός φησιν ἴδιον. ἐξελέγχει δ' αὐτὸν ὁ λόγος ἐν τούτοις, νῦν μὲν τὰ σαβελλίου φρονοῦντα, λέγοντος, μὴ κυρίως καὶ ὑποστατικῶς ἔχειν ἰδίον τὸ πνεῦμα τὸν Θεοῦ εἰ τὸ λέγεται. νῦν δὲ τοῖς τοῦ δρᾶν καὶ δύνομίου σωσαπαγόμενον. ὀνείνων καὶ γάρ ἐστι τὸ ἑτεροούσιον, καὶ τὸ, ὡς οὐσίας πρὸς οὐσίαν ἔχειν τὸν Θεὸν τὸν ἑαυτοῦ ἰδίου καὶ τὸ πνεῦμα, καὶ τὰς τοῦ φιλοσόφου δηλονότι φιλοσόφους καὶ πατρικείας. Τῷ δὲ τετάρτῳ τὸν λόγων περὶ διαφορᾶς ὡσαύτως οὐσίας θείας καὶ ἐνεργείας, καὶ δὴ τὸ δυνάμεως αὐτοῦ φυσικῆς τὸν ὁρμὴν ἔχουσι ἐξελέγχειν γεγηορᾶς, οὐ κακουργῶς μόνον τοῖς ἐν τῷ ζυνοδικῷ τόμῳ, ἀλλὰ τὸ λίαν ἀμαθῶς ὑπεβάλλων. καὶ πρῶτον μὲν ὁ λόγος αὐτὸν ἐλέγχει, οὐ τὰ δρᾶν καὶ μακεδονίου νοσοῦντα μόνον, ἀλλὰ καὶ τούτους ὑπερελάσαντα τῇ δυσσεβείᾳ. ὅσον ὁ μὲν τὸν ὑὸν τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ διαιρεῖν τὸν παρελκῆς οὐσίας τολμῶντες, καὶ κυρίως οὐδὲ φυσικῶς, ἀλλὰ κὶ μετοχὴν καὶ ἐπείσακτα κεκτῆσθαι τὰ τὸν θείας φύσεως ἔλεγον ἰδιώματα. ὁ δὲ τὸν αὐτὸν τὸν πατέρα, τὸν τελειοπόστατον ὀμοῦ λέγω θεότητα, οὐ κυρίως φησὶν ἔχειν ταῦτα, ἀλλ' ἢ δυνάμεις καὶ ὑστεροῦν ἢ ψιλῶν εἶτα πρῶτον ὁ λόγος δείκνυσι γεγηορᾶν νῦν μὲν δύνομίῳ σωσάδοντα, ἐνοῖς καὶ ὀνείνων καὶ ἐτός φησι, μὴ ἄλλο μὲν οὐσίαν νοεῖν, ἄλλο δὲ δύναμιν, ἄλλο δ' ἐνέργειαν καὶ σοφίαν, ὡς καὶ τὸν ὀκκλησίας τοῦτ' αὐτὸ κατηγορεῖν ἔχειν, καὶ τὸν οὐσίας καὶ ἀλλήλων διαφορᾶς πως εἶναι ταῦτα λεγούσης. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἄκτισα καθὸ φυσικὰ τοῦ θεοῦ. νῦν δὲ καὶ νεστορίῳ, καὶ μονοφυσίταις ὁμόφρονα τὸν αὐτὸν, ὡς καὶ οὐσίαν τὴν ἕνωσιν λέγοντα, καὶ δὴ καὶ χαλκοῦν, ὥστε δύαδα τελείων ὑποστάσεων ἑνωθῆναι. εἶτα γρῆσιν δίρων ὀνεῖ τοῦ ἁγίου κυρίλλου, περὶ διαφορᾶς θείας οὐσίας, καὶ θείας ἐνεργείας θεολογούσαν, καὶ ταύτην εἰς δύο κακῶς διελών, καὶ τὸ μὲν ὀνείνης τῷ γυνήσιον δεδωκὼς, τὸ δὲ παρεμψας τῷ τόμῳ καὶ ἡμῖν ὡς ἡμέτερον δῆθεν, εἶτα καὶ ὀνείνου χωρεῖ καὶ ἡμῶν ἀκεραίως. ἐν τούτοις γοῦν ἐξελέγχας αὐτὸν ὁ ἡμέτερος λόγος, ὡς κακουργοῦν, ὡς ἀμαθῆ, ὡς τὸν ἁγίων ὕβριν καὶ βλάσφημον ὀνόματος, εἶτα καὶ συκοφαντοῦν αὐτὸν ὑποδεικνυσι τοῦτο θεοῦ κυρίλλου καὶ ἰωάννου φημὶ τοῦ σοφοῦ. δῆτα τούτοις τὸν περὶ αὐτοῦ καὶ ἀπατοῦ λόγον κινήσας, καθ' οὗ γεγηορᾶς καὶ ὁ αὐθις τοὺς ἱεροὺς θεολόγους ἀθανασίου τε καὶ βασίλειον συκοφαντεῖ, ὡς δῆτα πατρὸς καὶ υἱοῦ τῷ αἰτίου τε, καὶ ἀπαλῷ μόνῳ γεγωμένους, ἐξελέγχει τοῦτον καὶ αὐθις ἐξ αὐτῶν τε τοῦτων τὸν θεολόγων πατέρων, καὶ δὴ καὶ τὸν ἄλλων. καὶ ψεύσην ὀμοῦ καὶ βλάσφημον, ὡς δῆτα τὸν θείας οὐσίας καὶ τὸν φυσικῆς ἐνεργείας μᾶλλον, καὶ οἰκειότερον τῇ τοῦ αἰτίου τε καὶ αἰτιατοῦ

πρόσω-

προσηγορία χρωμένων αὐτῶν. πρὸς δέγε τοῖς ῥηθεῖσιν ἀόποις, καὶ τῶν μονοθελητῶν τε καὶ μονοφυσιτῶν ἀποδείκνυσι πολλῷ χείρονα καὶ ἀτοπώτερα κατασκευάζοντα γεηγορεῖν ὁ λόγος, ὅσον ἐκεῖνοι μὲν τὸ τῆς θεότητος ὁμολογοῦντες φυσικὸν θέλημα καὶ τὴν ἐνέργειαν. τὸ τῆς ἀνθρωπότητος δὲ Χριστοῦ κακῶς ἀπηρνοῦντο. ὁ δὲ τὸ τῆς ἁγίας Τριάδος ἀπαρνεῖται διαῤῥήδην θέλημα καὶ τὴν ἐνέργειαν, καὶ ἁπλῶς πάντα τὰ φυσικῶς αὐτῇ προσόντα. Τῷ πέμπτῳ τοίνυν ἡνωμένης καὶ διακεκριμένης θεολογίας καὶ διαφορᾶς αὖθις θείας οὐσίας καὶ θείας ἐνεργείας διεξιόντι, καὶ δὴ καὶ δι' ταύτης ἡνωμένα, καὶ τὸ μὲν θεωρεῖσθαι πράγματι λέγοντι, τὴν δὲ διαφορὰν διανοίᾳ καὶ πράγματι. αὐτῶν ἀποδείξεις ἔκτε Διονυσίου καὶ ἱεροθέου τῶν ὁμιλητῶντε καὶ διαδόχων τῶν ἱερῶν ἀποστόλων εἰσὶν, ἀπὸ τῶν θείων γραφῶν, ἀπὸ τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων. καὶ δὴ καὶ τῶν ἱερῶν διδασκάλωνε καὶ θεολόγων ἐκ μέρους. συναποδείκνυν δὲ τῷ λόγῳ κἀκεῖνο, ὅπερ ἐμόνον ἐκτὸς τῆς ἕκτης οἰκουμενικῆς συνόδου οἱ τὰ γεηγορεῖ καὶ ἀκινδύνως νοσοῦντες ἐξελέγχον. χείρω καὶ ἀπωτέρω φρονοῦντες τῶν μονοθελητῶν ἐκείνων, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ πασῶν ὁμοῦ τῶν συνόδων τῶντε καθόλου καὶ τῶν μερικῶν, ἐπειδὴ καὶ ἀλλήλας εἰσὶν αἱ πᾶσαι σύμφωνοι καὶ βεβαιοῦσαι ἀλλήλας. διὸ καὶ πρὸς πασῶν ἐστὶν ἡ ἀρὰ καὶ ἡ ἀποκήρυξις ἐπενηνεγμένη τοῖς τοιαῦτα φρονοῦσιν ἐκείναις, ἀλλ' ἔχει καθ' ἡμᾶς ἀπλῶς συνόδοι καὶ οἱ τόμοι. τὰ κείνων καὶ ὧν ἐκφαίνουσιν ὅτοι, μηδὲν παρ' ἑαυτῶν εἰσφέροντες, ἢ μόνῳ τῇ ὁμολογίᾳ καὶ τῇ συμφωνίᾳ ἐκείνων. πρὸς δὲ τούτοις καὶ τὰ ἀειμνήστου ἐλέγχον νοσοῦντες καὶ τῇ οἰκουμενικῇ πέμπτῃ ἁγίᾳ φημὶ σύνοδον, πρὸς ἐκείνον ἐπόδσαν, ὡς εἶχε μὲν ὁ Θεὸς ἀεὶ τὴν κτίζειν δύναμιν, ἐνηργήθη δὲ ἡ τοιαύτη δύναμις, ὅτε αὐτὸς ἐβουλήθη. ὅθεν οὐδ' ἐπεράπη Θεός φησιν ἀφ' ἑτέρου εἰς ἕτερον.

Τῶνε μὴν ἕκτῳ πρόσεστε τὸ τρίτον καὶ τὸ τέταρτον τῶν γεηγορεῖ βλέπουσι, καὶ πρὸς μετοχῆς θείας καὶ ἐνεργείας ἀγωνιζομένῳ, καὶ αὖθις ὁ αὐτὸς ἐλέγχει, πάτε ἄλλα διὰ τῶν λεπτοῦ καὶ μεθεκτοῦ τῆς θείας οὐσίας βλασφημῶν εἰς Θεὸν ἀτόπως, καὶ δὴ καὶ τὸ τῆς αὐποχείας μέγαν ἀνάστασιν σύνεγε τῷ σωοδικῷ τόμῳ συνφαντῶν καὶ ἀκεραίως ὑβρίζων. τὰ γὰρ πρὸς τῶν θείων Πνεύματος εἰρημένα τῷ σοφῷ διδασκάλῳ τούτῳ συλήσας ἀπὸ τῶν τόμων, καὶ τούτοις ὡς ἡμετέροις δῆθεν χρησάμενος, τὰ αὐτῶν καὶ συνφαντεῖ καὶ συνυβρίζει τούτοις, ὥσπερ δὴ καὶ τοῖς τῶν ἁγίων κυρίλλου πρότερον. οὐμὲν, ἀλλὰ καὶ Ἀθανάσιον σὺν ἐκείνῳ τὸ μέγα μεθεκτὸν τὴν τῶν Πνεύματος οὐσίαντε καὶ ὑπόστασιν, καὶ δὴ καὶ αὐτὴν τὴν ἁγίαν ὡσαύτως Τριάδα συνφαντῶν λέγειν ἐκεῖνον. οὐ τὴν θαυμασίως προθεὶς θεολογίαν ὁ ἡμέτερος λόγος, αὐτόθεν ἐξελέγχει τὸ γεηγορεῖ, καὶ ψεύδεται καὶ συνφαίνεται τῶν ἁγίων, καὶ δὴ καὶ τὰ μακαρίων καθαρῶς καὶ τοῖς φρονοῦντας. πρὸς δέγε τοῖς εἰρημένοις, καὶ λαλίνοις ἀκριβῶς πρίτε προόδε καὶ χάριτος καὶ φυσικῆς ἐνεργείας καὶ ἑλλάμψεως καὶ θεοῦ μετοχῆς σωηγορεῖν, μᾶλλον δὲ καὶ λαλῖνον αὐτὸν ἀπίκρυς τὰ τοιαῦτα πεφηνότα, μηδηκινοσοῦν προσούσης διαφορᾶς. Τοῦ ἑβδόμου πρὸς τὸ τέταρτον καὶ αὖθις τοῦ φιλοσόφου λέγοντος λόγον περὶ φυσικῆς καὶ οὐσιώδους ἐνεργείας θεοῦ ὅπ ἄκλιτος, ἀναδείκνυται μὴ μόνον κτίσμα ταύτῃ αὐτὸς λέγων ὡς ἔθος αὐτῷ, ἀλλὰ καὶ μὴ ὄν, ὅταν μὴ πρὸς τὴν οὐσίαν αὐτῆς φησιν ἀναφέρῃ τὄνομα. ταύτῃ καὶ γάρ φησιν οὐδέναι μόνῃ θεοῦ ἐνέργειαν. τὰ δὲ παρ' αὐτῆς πανθ' ὁμοῦ κτίσματα. θέλησιν δὲ

φυσικὴν κοινὴν τῆς ἁγίας Τριάδος μηδαμῶς πεφυκέναι, ἀλλὰ τὴν οὐσίαν αὐτῆς εἶναι θέλησιν, καὶ τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ μόνα. δείκνυται δ' ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ γεηγορεῖς πρὸς τοῖς εἰρημένοις, οὐμόνον τὴν τοῦ Θεοῦ ἐνέργειαν, ἀλλὰ καὶ τὴν οὐσίαν σὺν αὐτῇ πρεσβευόντων καὶ ὡρισμένῳ φανερῶς λέγων. Τοῦ δὲ ὀγδόου τῶν λόγων τῷ τετάρτῳ καὶ αὖθις τοῦ γεηγορεῖ καὶ δὴ καὶ τῷ πέμπτῳ, περὶ θείας ἐνεργείας πρὸς διαλεγομένῳ καὶ ἔπ, ὅπ ἄκλιτος, καὶ ὅπ οὐ σύνθετον διὰ ταύτῃ τὸ θεῖον καθ' αὐτὸν τὸ κατὰ φύσιν ἀπλοῦν, ἀποδείκνυται γεηγορεῖς, οὐμόνον σύνθετον καὶ κτιστὸν διὰ τῆς ἐνεργείας κατασκευάζων τὸν Θεὸν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἱεροὺς θεολόγους, Κύριλλόν τε καὶ Ἰωάννην τὸν Δαμασκηνὸν συνφαντῶν καὶ αὖθις, οὐ κατ' διάνοιαν φημι μόνον, ἀλλὰ γραπτὸν καὶ καθ' αὐτὰ τὰ ῥητὰ, οὐ τοῦτος δὲ μόνος, ἀλλὰ καὶ τὴν ἕκτην οἰκουμενικὴν ἁγίαν σύνοδον ὅλην, Μάξιμόν τε τὸν τῆς θεολογίας καὶ ὁμολογίας σοῦλον, καὶ βασίλειον καὶ ἀθανάσιον ὁμοῦ τοὺς μεγάλους. ἐν οἷς οὐ τὰ μονοφυσιτῶντε καὶ μονοθελητῶν ἀπρεβάζων μόνον καὶ αὖθις ἐλέγχεται, ἀλλὰ καὶ δυνάμει ἄλλα αὐτὸς ἀναδείκνυται. οὐ μὴν, ἀλλὰ καὶ ἄρει ἄμα καὶ μακεδόνι, μᾶλλον δὲ καὶ πολλῷ χείρων καὶ ἀτοπώτερος ἐκείνων. ὅσον ἐκεῖνοι μὲν κατ' οὐσίαν τὸν υἱὸν καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Πατρὸς διαιροῦντες, ὁδὲ καὶ φθάσαντες ἔφημν, εἰς κτίσμα καταφέροντες ὅσον τὸ κατ' αὐτοὺς τὸν Θεὸν ἦσαν. γεηγορεῖς δ' οὗτοι καὶ εἰς τὸ μὴ ὂν τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ καταπαῦν ἐπιχειρεῖ διὰ τῶν φυσικῶς πρεσόντων αὐτῇ. οὐ μὴν, ἀλλὰ καὶ τὰς πλατωνικὰς ἰδέας καὶ μάλα πρεσβεύων ἐλέγχεται, ἰδιοὐποσάτους τὰς ἀνυποσάτους ἑαυτῷ δοξάζων ἐνεργείας, καθάπερ σκιόκινας ὡς αὐτός φησι τῇ οὐσίᾳ παρεπομένας. ὁ δὲ λόγος ἡμῖν οὗτοι δείκνυσι διὰ τῆς ἱερᾶς τῶν ἁγίων θεολογίας, πότε, καὶ τίνας τοὺς λόγους νοηθεῖν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ σύνθεσις. εἰς ἡ μὲν σκληρία τοῦ Θεοῦ ἀποσείεται, τοῖς ἱεροῖς ἑπομένη διδασκάλοις. ὅγε μὴν γεηγορεῖς ἀπειθῶν τούτοις, ἐξ ἀνάγκης ἐκείνοις ἁλίσκεται, σύνθετον ποιῶν τὸν Θεὸν. Ὀνάτος δὲ ὁ δέκατος πρὸς τὸ πέμπτον μὲν καὶ αὖθις, ἀλλὰ δὴ καὶ τὸ ἕκτον ἐνίσταται τοῦ γεηγορεῖ λόγον, περὶ τε θεότητος καὶ θεοῦ καὶ θείας ἐνεργείας αὖθις δὲ θεώσεως, δεικνύντες ὅπτε ἄκλιτος, δὲ ὅπ ἄχρετος καὶ ἀμίμητος τῆς ἀθρωπείας φύσει, εἰ δὲ πνεύματι ἁγίῳ, ἐν χρέσει δὲ μιμήσει γίνεται, δὲ πῶς καὶ τίνας τοὺς λόγους, δὲ ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ δὲ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ ἐνέργειαι τοῦ Πατρὸς λέγονται πρὸς τῶν θεολόγων, δὲ αὖθις σὺν ἐνέργειαι, οἱ αὐτοὶ. δὲ ὅπ καὶ αἱ τρεῖς θεαρχικαὶ ὑποστάσεις. καὶ κοινῇ καὶ ἰδίᾳ, καὶ σοφίᾳ καὶ δύναμις ὡσαύτως λέγονται, διὰ τὸ φυσικῶς καὶ μὴ μεθεκτῶς ἔχειν ταῦτα, καὶ τὴν φυσικὴν αὖθις δύναμιν καὶ ἐνέργειαν, κοινῶς καὶ ἡνωμένως ἔχουσιν ὡς ὁμοούσιοι δὲ ὁμόθεοι. ἀποδεικνύσι δ' αὖθις τὸν φιλόσοφον, καὶ τὸ μέγαν συνφαντοῦντα βασίλειον ὥσπερ δὴ καὶ τοῖς φθάσασι, δὲ τοὺς ἄλλους θεολόγους πατέρας. φησὶ δὲ γὰρ, ὡς οὐ περὶ φυσικῆς ἐνεργείας θεοῦ φησιν ὁ διδάσκαλος πρὸς δυσάθιον γράφων, ἀλλὰ περὶ ἀποτελεσμάτων μόνον ἤτοι κτισμάτων. οὐ μὴν, ἀλλὰ καὶ ὁμόφρονα δεικνύσι καὶ αὖθις αὐτὸν ὄντα, πρεσβείῳ τε ἅμα καὶ χρείῳ καὶ μακεδονίῳ, μὴ δυοτέραν καὶ κατωτέρω τὴν θείαν ἐνέργειαν ὁμόμυον σύνεγε τοῖς θεολόγοις πατρόσι τὴν παραζύσης αὐτῆς θείας φύσεως, ὡς καθ' αἰτίαν ὑπερκειμένης καὶ μείζονος, ἀλλὰ θεότητος καὶ θεοῦς διαφόρους ἀλλήλων ἐντοῦθεν σωάγοντα, ὁδὲ τοῖς πορρήθεισι παλαι-

οἷς αἱρεσιάρχαις ἐκείνοις ἐδόκει, διὰ τὸ τῶν θείων ὑποστάσεων δηλονότι διάφορον πρὸς τὴν ἐκκλησίας χριστοῦ καλῶς πεφρονημένον. Ὁ ἑνδέκατος τὰ περὶ τῆς χριστοῦ διεξιὼν ἐν βαβυλῶνι θείας μεταμορφώσεως καὶ ἐν καὶ αὐτῷ τῆς θεότητος φωτὸς, περί τε θεώσεως ὑπερφυοῦς αὖθις, καὶ μετοχῆς τῆς θεοποιοῦ καὶ φυσικῆς καὶ πνεύματος χάριτος, δείκνυσι τὴν γραφὴν, μηδὲ νοεῖσθαι τὴν μεταμόρφωσιν ὅλως χριστοῦ λέγοντα, ἢ τραπῆναι καὶ μεταβληθῆναι τὴν ἀνθρωπείαν μορφὴν, ἢ τὸ εἶδος καὶ χριστοῦ, ζώντος πῶς εἰκονομάχοις, καὶ ἀποστέρει τὸν Θεὸν καὶ ῥητὸν καὶ ὁρατὸν, οὐκ ἐκ τῶν περὶ αὐτὸν καὶ τὴν ἱερὰν μυσταγωγίαν, ἀλλὰ κατ' αὐτὴν τὴν οὐσίαν δοξάζοντα μετ' εὐσεβείας καὶ τῶν θρεπτανῶν, καὶ κλῆσιν καὶ ὁρατὸν εἰσάγοντα σὺν ἐκείνοις θεὸν, ὃν δήπου καὶ κατ' οὐσίαν ἰδεῖν ἐκδέχονται καὶ προσκυνῆσαι, φησὶν ὁ γραπτὸς θεὸς θεόδωρος, ὑπ' αὐτοῦ καὶ χριστοῦ προβληθεὶς καὶ ἡμῶν δηθεν καὶ καὶ τῆς ἀληθείας λόγοι. διέξεισι δ' ὁ λόγος ἐν τούτοις καὶ περὶ τοῦ ἀπροσίτου φωτὸς τῆς θεότητος, καὶ μετοχῆς ἱερᾶς αὐτοῦ καὶ θεοφανείας καὶ ἐλλάμψεως θείας τῆς διδομένης τοῖς ἁγίοις ἐν πνεύματι, νοῦν μὴ ὅτι μέρος ὡς ἐν ἀρραβῶνος μέρει, κατάπερ τὸν θεῖον παῦλόν φημι καὶ τοὺς μετ' ἐκεῖνον θεολόγους καὶ διδασκάλους, ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι δαψιλεστέρας τε καὶ τελεωτέρας, λάμψουσι ὡς οἱ δίκαιοι ὡς ὁ ἥλιος χριστὸς φησιν ὁ τὴν δικαιοσύνης ἥλιος, ἐν τῇ βασιλείᾳ καὶ πατρὸς αὐτῶν, καὶ ἰσάγγελοι ἔσονται καὶ υἱοὶ θεοῦ, τὴν ἀπαθείας υἱοὶ ὄντες.

Ὅγε μὴν δωδέκατος ὑπεσὶ καὶ τελευταῖος τῶν ἄλλων ὑπὲρ τὸν ἐν τῷ αἰῶνι ἔρει τῷ ἄθω μοναζῶν καὶ τῶν ἱερῶς καθ' ἡσυχίαν ἀσκούντων τὰ τὴν εὐαγγελικῆς πολιτείας βεβαιότερα ζωποιεῖς, καὶ συνεφαίτιν καὶ βλάσφημον καὶ ὑβρεῖν ἄτοπον τῶν αἰῶνι κἀντεῦθεν τὴν γραφὴν ἐξελέγχει, καθάπερ δὴ κἀν τοῖς ἄλλοις. καὶ ὑ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ ὑπεύθυνον πάντ' ἐκείνην ἀκριβῶς, ὅσα τῶν αἰῶνι ψευδῶς κατηγορεῖ. πεπλανημένους καὶ ψευδοπροφήτας, καὶ μαστιγοῦς τούτους ἀποκαλῶν. εἶτα καὶ ὑπὲρ τῶν θειοτάτων ἀπολογούμενος βασιλέων, ὑὸ ὃν ὑὸ τούτων ἡ φιλοψευδὴς καὶ φιλολοίδορος ἀπέχετο γλῶσσα, ἐμοὶ, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ γραγγείου καὶ καθ' ἡμᾶς φημι θεολόγου καὶ κοινοῦ τὴν ἐκκλησίας χριστοῦ διδασκάλου. καὶ δὴ καὶ τὴν εἰς ἀσίαν ἀχμαλωσίας, καὶ τῶν ἱερῶν αὐτοῦ θαυμάτων βράχεα ἅπτα διαλεχθεὶς, ἔνεστι καὶ ἀνακεφαλαιώσει ταύτῃ κἀπαπαύει τὴν δρόμον, μικράπνοα καθάπερ ἐν ὑπολόγῳ πρέσγε τὴν θαυμαστὸν εἰπὼν βασιλέα, τὴν καὶ τὴν ἀρχὴν πρὸς τοῦτα κεκινηκότα. Τοιοῦτα τὰ πρὸς γραφὴν ἡμῖς καὶ τὰ ἐκείνου καὶ τὴν εὐσεβείας καὶ τὴν ὀρθῆς περὶ θεοῦ δόξης καὶ τῶν ταύτης προαγωνιστῶν τε καὶ προμάχων θεόπαλε βασιλεῦ. δεῖμε καὶ ὡς ὥσπερ ἀρχόμενον. ὅτω καὶ λήγοντα καὶ λογικοῦ τούτου δρόμου, πρὸς σὲ καὶ αὖθις ἀπιδεῖν τὴν ἄπον τούτων, καὶ τῷ πάντ' ἀρίζω σοὶ τὸ πᾶν δηλῆσαι. εἰμὴν ἀρκούντως καὶ καὶ σὴν ἔχοντα γνώμην, καὶ καλῶς πρὸς ταῦτα προτρεψαμένου, τῷ θεῷ χάρις, καὶ σοὶ τῷ καλέσαντι. εἰ δὲ τὴν ἐλπίδα ἐνδεέστερον, καὶ ὅτω χάρις. ὑὸ ὡς ψευτῶς οἶδα, γραφικοῖς τε καὶ θεολογικοῖς ἀπλισμένα πάντοθεν λόγοις, καὶ τὰ τὴν ἀληθέτων οὐκ ἀποτρέφοντα καὶ διαλύοντα μόνον ἐκ πολλοῦ πάνυ τοῦ πρόσθεν, ἀλλὰ καὶ τὴν αὐτῶν πρὸς τὴν κεφαλῆς, οὐ πρὸς τὴν πάμπολὺ καὶ ἀθρὸν πεφυκότα. τῇ τε λαμπρᾷ καὶ ψευδοῦς ὑπερβολῇ, καὶ τῷ νυχελεῖ καὶ ἀμαθεῖ καὶ κόφῳ καὶ ταῦτα συγγραψαμένου. ἐξ ἀπιστρόφου τὸ δυχερὲς καὶ ὑ πάνυ-

τοι ῥᾶστον

τοι ῥᾶστον ἄλλως πρὸς τὸν ἀπάντησιν ἔχοντα, τῇ τε ἀταξίᾳ φημὶ καὶ ἀνάρμοστίᾳ τῶν προβλημάτων τε καὶ συλλογισμῶν καὶ φιλοσόφου, καὶ τῇ συνεφαπτίᾳ καὶ τῷ συχνῷ ψεύδει κατά τε τὴν θεολογικῶν τε καὶ πατρικῶν λόγων, καὶ τὴν ζωόδη βασιλέων ἡμῶν. ἐμοὶ, ἀλλὰ καὶ τῷ πᾶσιν ὡς εἰπεῖν αἱρεσιν ἐνταῦθα συνειλοχέναι. καὶ μηδὲ ἰουδαϊσμοῦ καὶ δοξῶν ἑλληνικῶν φέρεσθαι. καὶ μὴ καὶ τούτων οἷς λέγει τε καὶ φρονεῖ κοινωνεῖν, οὐδὲ καὶ ὁ λόγος ἡμῖν ἐν τοῖς φθάσασιν ἔδειξεν. ὡς καὶ θαυμάζειν τοὺς μετ' ὀπτήμης ἐνυγχάνοντας τῷ βιβλίῳ, ὅπ καὶ ζωαγαγεῖν ἐδωκήμιμο τὸ σκοπὸν καὶ τὸν θέσιν ὅν τὴν γεγραμμένων τῷ φιλοσόφῳ, καὶ τάξιν τινὰ δοῦναι τέως τῇ τοσαύτῃ ἀταξίᾳ καὶ συγχύσει, καὶ ὅτω καὶ κατ' ἐκείνων ζώγε τοῖς γραφικοῖς καὶ θεολογικοῖς λόγοις χωρῆσαι, καὶ τοῦτ' αὐτὸ πρῶτον ἐξ ἑαυτῶν τῷ ἀντιπάλῳ χαρίσασθαι, τὸ καὶ δόξαι τὶ λέγειν ὅλως ἐκείνου καὶ καὶ λόγου τὴν ἀληθείας, καὶ ἀπιλέγειν ὁπωσοῦν οἷς δήπου καὶ πρὸς θεῖν, ὅπερ οὐκ ἀν φησιν δύχερῶς πῶς λαβεῖν ὅμωνθείη, τὰ ἐκείνου μόνα διεξιὼν καθ' αὐτά. Ἀλλ' ἐπεὶ δὴ γραφῶν πρὸς τὴν σύγκρισιν καὶ ἀλλεπαλλήλοις αὐτοῦ καθ' ἡμῶν συνεφαπτίαις, καὶ μαρτυριῶν ἱερῶν ὑπορίαν, καὶ συμμαχίαν θεολογικῶν λόγων, πυκνὰ μὴ πολλῆς τὴν ἀπαιχωνίας ἡμῖν ἐγκαλεῖ τοῦ ἀμαθίαν ὑὸ τὴν ἔξω παιδεύσεως καὶ σοφίας μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν ἡμετέρας ταύτης καὶ ἱερᾶς πολιτείας πολιάπτων, ὧν ἐκείνου τὴν μὴν, καὶ καθάπαξ ἀμύητός τε καὶ ἄγευς καὶ ἀπαπέφηνε, τοῦ δὲ πλημμελῶς τε καὶ ἀμαθῶς μελετήσας. ὡς ἐκ τῶν αὐτοῦ δήπου δέδεικται λόγων, ὑὸ δὲ ταύτης ἀπωνιατόν τὴν ἐπαινετῶν καὶ χρησίμων, πρὸς ἀνάγκης ἡμῖν ὥσπερ γέγονε, πάτε ὑὸ τόμου, καὶ δὴ καὶ τὰ τὴν θεολογικῶν τε καὶ πατρικῶν λόγων εἰς πλάτος ἐν τοῖς λόγοις, καὶ πέρα ὑὸ ζωνήθης ἴσως ἐκθέσθαι, ὑπὲρ ὃ καὶ ὑδεὶς οὐ ἡμῖν οἶμαι νεμεσήσαι δικαίως, πρὸς τε γραφὴν, καὶ τὴν ἐκείνου κατὰ τὴν ἀληθείας καὶ ἡμῶν σκοπὸν βλέπων. ἐγὼ μὴν οὖν οἶμαι καὶ τὰς πρὸς γραφὴν πρὸς ἀπολογίαν δῆθεν εἰσαχθείσας ὑὸ τὴν ἀληθείας λόγου θεολογικὰς ῥήσεις πάσας, ἢ τὰς ἀναγκαιοτέρας ἐκείνων, τὰς μὴν ἤδη λελύσθαι πρὸς ὑὸ λόγου, τὰς δέγε πλείας ἐκείνων, καὶ κὴ τὴν κεφαλῆς ὑὸ κακῶς γεγραμμένου τεθεάφθαι. καθὰ δὴ καὶ πεῦφω, καὶ μηδὲ τρόφαν ἐνδεῖν. Εἰ δέοιτο καὶ πρὸς ἀλέλειπται τῶν ἐξετάσεως δεομένων ἴσως, ὑὸ ἐκείνοις ἐπεξελθεῖν ὁ λόγος ἔπειτα κατοικήσει, τὴν πρὸς σκέψης σχολῆς καὶ αὖθις λαβόμενος, εἴτ' διὰ τὴν τινῶν ἔλεν δηλαδὴ καὶ τὴν ἔνεσιν. ἱκανῶς ὡς ἡμῖν ἄλλως ὁ λόγος ἔχει, κατ' αὐτόν φημι τὴν τὴν ἀληθείας σκοπόντε καὶ λόγον. Εἰ δέπου καὶ ὑὸ σχήματος, καὶ ὑὸ καθ' ἡμᾶς βεβλομένου παρεκβαίνειν τὰ ὑὸ λόγου δοκεῖ, καὶ ὑὸ φιλοσόφου καὶ τὴν ἀναιχωνίας ἐκείνου χωρουῦσα, κανὸν ὑδὲν ὑὸ ἔξω ὑὸ λόγου φιλόχρεστε βασιλεῦ, εἰ διὰ πούτου καὶ τοιούτου βορβόρου τὴν ἐκείνου φημὶ λόγων, ὁ λόγος ἡμῖν παρεῶν, ὀλίγα τινὰ ῥαντίζοιτο. καὶ τοῦτ' εἴσεται καλῶς, ὁ τῷ βιβλίῳ τῷ κὴ τὴν ὑγιοῦς πίστεως ἐντυγχανῶν ἐκείνου. ὃς ὑ τοῦτο μᾶλλον, ἀλλ' ἐκείνο καὶ λίαν ἐπαινέσεται καὶ θαυμάσει. τὸ, μεταλείως ἡμᾶς ὑτωσὶ καταπολὺ τὴν κατ' ἐκείνον πραγμάτων ἐν δεέστερόν πως τῷ λόγῳ χρήσαθαι, ὡς μηδὲ πρὸς βάλλειν ἐξεῖναι, χριστοῦ δηλαδὴ καὶ τὴν ἐκείνου πρόδοντας ἱερᾶς εἶναι φαταίας, καὶ τὴν ὁ ἐκείνη μεμνημένους ἱερῶν παραινέσεών τε καὶ λόγων, μακάριοι λεγόντων ἐστὲ ὅταν ὀνειδίσωσιν ἡμᾶς καὶ διώξωσι καὶ εἴπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν ψευδόμενοι ἕνεκεν ἐμοῦ. αὐτῷ ἡ δόξα ζωὴ τῷ παντὶ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμὴν.

ΛΟΓΟΙ ΔΥΟ

ἃς ἀνοφέρουσι πρὸς Ἰοὺς ὀρθοδόξους πινὲς τῆς μοίρας ὄντες τοῦ
ἀκινδύνου ὧν ὁ μὲν πρῶτος ἐστὶ περὶ ῥήσεως πινὸς τοῦ ἁγίου
βασιλέως ὁ δὲ δεύτερος περὶ τοῦ ὁποῖον ἦν τὸ ὁρασθὲν
φῶς τοῖς ἀποστόλοις ἐν τῷ ὄρει θαβώρ
ὁ πρῶτος λόγος.

Ἄγε δὴ καὶ πάλιν φίλων ἀνδρῶν δυσφήμους καὶ φιλομαθέστατε πρὸς τὰς λύσεις ἴωμεν τῶν σῶν ζητημάτων. μᾶλλον δὴ πᾶς τῶν ἀπλεγόντων μηχανᾶς καὶ προβλήμασι τῶν δοκούσης καθ' ἡμῶν ἐνστάσεσι καὶ λαβαῖς, τοὺς δὲ λόγους τεχνίτας τε καὶ σοφιστὰς ζωιήθως καὶ ἡμεῖς ἀποφήσωμεν, ὑπερβαίνοντας καθάπερ πάλαι τῶν νῦν τῇ δυνάμει δὲ πνεύματος μηχανάς τε τείχη καὶ ὀχυρώματα καὶ παῦ ὕψωμα τῶν ἀνωτέρων ἀποστολικῶς εἰπεῖν καὶ τῶν γνώσεως δὲ θεοῦ ἐπαιρόμενον, καθαιροῦντας δ' οἰκειότερον εἰπεῖν μᾶλλον ταῦτα καὶ κατασρέφοντας τῷ κτύπῳ καὶ τῇ βροντῇ τῶν ἐκείνου νοητῆς σάλπιγγος, οὐδὲν ἧττον, ἢ τὰ ἱεριχούντια τείχη σάλπιγξιν ἐπὶ τῶν ἱερεῖσι καὶ ἡμέρας καὶ περιόδοις Ἰησοῦς ὁ μέγας τοῦ θεοῦ σρατηγὸς πάλαι μὲν μωσέα φημὶ τὸν ἀοίδιμον, ἀδηλαδὴ καὶ τὸν ἐσύστερον ἐκλάμψασαν τῶν ἐπὶ τῶν δὲ πνεύματος χαρισμάτων ὑπερφυᾶ ζωσφρομῶν περιφυῶς ὑπεσήμανε. τὰ τῶν πολλῶν ὀχυρώματα πάντα τείχη τε καὶ περιβλήματα, καὶ πάλαι καὶ νῦν θεοπεσῶς κατασρέφεσαν. ἢ οὐ γέτλιον αὐ εἴη κωμῳδῆ, τὰ οὐχ ὅπως γε θείας δυνάμεως, ἀλλὰ καὶ δὲ σώζοντος ὡς ἄπτις φαίη λόγοι πωθήσαν ἀνάξιον, τοὺς μὲν τοῦ πνεύματος λαλεῖν κατὰ τὸν εἰπόντα χωρὶς πνεύματος, τὰ δὲ δὲ πνεύματος ὄργανα, τοὺς θεολόγους φημὶ ἰέτους ἐν πνεύματι τὰ δὲ πνεύματος λέγειν δοκεῖν, τὰ ὑπὸ τὸ μόδιον ὡσπερεὶ τῶν ἡμῶν σωπῆς τῶν τῆς διδασκαλίας αὐτῶν πυρσὸν καὶ τὸ θεῖον φῶς κρύπτεσθαι. Διττῶν τοιγαροῦν ὄντων τῶν τηνικαῦτα πεστεθέντων παρ' ὑμῶν πεβλημάτων, ἃ πρὸς τῶν αὐτικειμένων ὡς ἔφητε τῷ καθ' ἡμᾶς ἠκόσατε λόγῳ, φέρε τὸ πρότερον ἐκείνων. τὰ ἡμεῖς τῷ λόγῳ πρῶτον εἰς μέσον ἑλκύσωμεν. Ἔφης τὰ ἡμέτερα, μᾶλλον δ' αὐτὸς ἡμᾶς ἀφαιρεῖν ἐκείνους, τοῖς τῶν θεολόγων δῆθεν ὑπιθεμένους πολλαχοῦ λόγοις, ὡς τὰ μεταποιεῖν καὶ ἀφαιρεῖν ἐνίοις φανερῶς πρὸς τὸ βελόμενον ἡμῶν τὴν γνώμην καὶ τὴν δόξαν μετασκευάζοντας, ὥσπερ δὴ τὰ τοῦ θαυμαστοῦ βασιλέως φησὶν ἐκεῖνο, ὃ πρὸς δίνομιον ἀπικαθιστάμενος εἴρηκεν, ἀνόμοιον εἶναι κατ' οὐσίαν τῷ πατρὶ τὸν υἱὸν φάσκοντα. Ὁ δὲ τετοκὼς βῶλος δρόσον φῆσας καὶ τὴν τοῦ λόγον, οὐχ ὁμοίως πάντα βῶλος καὶ τὸν υἱὸν ὑπεσήσατο. Ἀλλ' ὡς μὲν οὐχ ἡμῖν, ἀλλ' ἐκείνοις ἀνῶθεν ἔθος ἰαυτὶ μάλιστα τοῖς ἐπὶ ὀρθῶς καθ' ἡμῶν ἐκείνα πεοϊχομένοις, ἔλεγχοι κατ' αὐτὸν ἰσχυροὶ πάντα καθ' ἡμῶν τὰ δυσεβείας αὐτῆς συγγραφέντα πρότερον, τὰ δὴ τὰ διαστραφέντα παρ' ἐκείνων βιβλία τῶν θεολόγων, μέχρεν δὲ δεῦρο παρόντα τε καὶ ὁρώμενα. ὅθεν οὐ λόγων οὐδ' ὑπερχειρημάτων ὑπὲρ τοιού-

τῶν πιστῶν ἡμῖν δεῖ, παρ' ἑαυτῶν κεκτημένων τὸ ἔλεγχον. ὑπὸ δὲ τῶν πρὸς θεοῦ τεθέντος ἐξέπασιν ῥηθὲν μᾶλλον ἔλθωμεν. Τοῦ μεγάλου βασιλέως ἐκεῖνο κατὰ λέξιν οὕτως ἀπόντος. ὁ τετοκὼς βῶλος δρόσον καὶ τὸν τοῦ λόγον, οὐχ ὁμοίως πάντα βῶλος καὶ τὸν υἱὸν ἐτεκνώσατο, πρὸς τὸ ῥητὸν ἡμᾶς ὀσμικρόν τινα καὶ ὑπιβυλλῶ καὶ τὸν κακοῦργον ἐργάσθαι, τὸν μὲν ἐτεκνώσατο τελειοτάτην λέξιν ἐξελόντας ἐκεῖθεν, τοῦτο δ' αὐτὸ ἐπαγαγόντας τὸν ὑπεσήσατο, ἵνα διὰ τοῦ μονογενοῦς πεφωνῶν καὶ ἀκτίσιν θεώσεως δῆθεν, τὸ δὲ ὑπὸ τὸν ἀκτίσιν λέγεσθαι ταύτῃ αὐτὸ συγκατασκευάσωμεν ὑπὸ τῶν ἠργμένων χρονικῶς καὶ κτίσεων ἀεὶ τιθεμένων μόνων, ὅπερ ἐκεῖνοι νομίζουσιν. οἱ μὲν οὖν τὰ θεοῦ φυσικὰ ἰδιώματα καὶ τὰς ἱερὰς τῶν θεωνυμίας, ἅπερ ὁ τῆς θεολογίας γνώμων θεοπρεπῶς ἀνυμνῶν Διονύσιος, δωρεὰς θεοῦ καὶ πρόοδον καὶ ἐνεργείας καὶ μετοχὰς τε καὶ παραδόσεις, καὶ ἐλλάμψεις τε καὶ ὑπὲρ θεῖον καὶ ὑψηλὸν καὶ τοὺς αὐτὸν μυσταγωγήσαντας θεολόγους ὡς αὐτὸς ἐκεῖνός φησι προσηγόρευσε. ταῦτ' οὖν ἐκεῖνοι πρὸς δόδοντες τολμηρᾷ γνώμῃ τε καὶ γλώττῃ κατασσῶν εἰς τὰ κτίσματα, καὶ ταύτῃ δὴ τῇ λέξει τῇ ὑπεσήσατο κακῶς ὑπιφύσαν, τὸ ἔκλυσε σημαίνειν αὐτὸν πρὸς τὸν ἀκόλουθον λέγοντες, καὶ ὑποσάτιν τὸν κτίσιν ὡσαύτως ἀεὶ λέγεσθαι, καὶ μηδὲν ἄλλο πρὸς δηλοῦν τοῦτο, ἐπειδήπερ τὰ τῶν αὐτοῖς ὁσεπὸς ἐκεῖνος θεολόγος καθ' ὅλου δὲ σεπτοῦ βιβλίου ἐκείνου φαίνεται χρώμενος. καὶ νῦν μὲν ὑπεσήσατο καὶ ὑπέσησε λέγων, νῦν δ' ὑποσάτιν αὐτὸν ἐκεῖνον ὀνομάζων ἑκάστης ὡς οἰκείας ἐνεργείας τε καὶ δυνάμεως καὶ προνοίας ἐξ αὐτοῦ προβεβλημένης, πρὸς μετοχὴν τοῦ καὶ λόγον οἰκεῖον ἑκάστοτε θεοῦ κατ' αὐτὸν μετεχόντων φημὶ δὴ τῶν κτισμάτων, ὅσα τε νοητὰ καὶ ὅσα ὑπὸ τὸν αἴσθησιν. Ἡμεῖς δὲ τὸν μὲν ἄκλυστόν τε καὶ ἄχρονον τῶν φυσικῶν τινὶ δυνάμεων καὶ προνοιῶν δὲ θεοῦ, καὶ τοιγε διὰ πολλῶν ἐν πολλοῖς ἤδη πρότερον δείξαντες ὑπαρέργως, κἀνταῦθα δὲ ὀλίγων αὐτίκα τῷ λόγῳ γνωρίσομεν, τὸν τούτων ἐξηγητάς τε καὶ θεολόγους ἀναγόντες αὖθις εἰς μέσον καθέσον εἰόντε. πρὸς δὲ τὸν τὸν λέξιν τὰ ταύτης διαστροφὸν καὶ τὸν μετάθεσιν ἡμῖν ἐγκαλοῦντας, τέως τὸν λόγον περέψωμεν. Λέγετε τοιγαροῦν ἡμῖν ὦ μακάριοι, πόθεν κἀκεῖνος ὑμεῖς ἀξιολόγου τὰ αὐτίας ὁρμώμενοι, τὸν γραφὸν ἡμᾶς ταύτῃ γραφεῖτε. οὐδὲ γὰρ σμικρὸν οὐδὲ τῶν τυχόντων ὡσαύτως εἰκάσαι τὸ ἔγκλημα, τῶν μεγίστων μὲν οὖν καὶ ἀτοπωτάτων ὡς μάλιστα. καὶ οὐχ ἡμῶν μόνον καὶ τῆς τῶν δυσεβῶν αὐλῆς καθαιρεσεῖ ἐπιβλητόντε καὶ ὑπερόρων, ἀλλὰ καὶ ψεύσας καὶ συκοφάντας καὶ κακοῦργος, καὶ φθόνου καὶ δόλου καὶ ὑπιβουλῆς ἔσι αὔτως ἁμάρτοι πλήρεις πρὸς πρὸς τὸν τοιούτων ἐργάτας, καὶ πρὸς πειρατάς τε καὶ λωποδύτας, πολλῷ τῶν καὶ γῆν τε καὶ θάλατταν τοῖς ἐμπόροις τε καὶ ὁδίταις ληστρικῶς ἐπιόντων χείρους, πρὸς θήσω δ' ὅπ καὶ λόγων, καὶ γραμμάτων κατήλυς, καὶ λόγων οὐχ ἁπλῶς, ἀλλὰ λόγων γε θείων καὶ σεπτῶν αὐτικρυς, καὶ πρὸς αὐτὸν δηλαδὴ θεῷ καὶ τὸν οἰκειοτάτων ἐκείνῳ διεξιόντων, διὸ δήπε καὶ τὸν ἱεροσύλων πρός γε τοῖς εἰρημένοις τοὺς τοιούτους ἀριθμεῖν ὄντως αὖ εἴη δίκαιον. οἷς δὴ καὶ βασιλεῖ ὁ μέγας ἐν τοῖς πρὸς δίνομιον χαλεπαίνων ἐν δίκῃ, μαρκίωνος ἔργον εἶναι δυσεβοῦς φησὶ καὶ τὸν τὰ ἐκείνου ζηλόωντων τὸ τοῖς ἱεροῖς ὑπιθέσθαι γράμμασι, καὶ τὰ μὲν ὑφαιρεῖν, τὰ δὲ καὶ παρ' ἑαυτῶν προσιθέναι. Ἵνα γνῶ ὑμεῖς ἔχετε δεῖξαι τῶν δὲ καθ' ἡμᾶς συλλόγου ποτὲ τοῖς τοιούτοις ἐαλωκότα. λέγε καὶ δείκνυ

δείκνυντε κακουργήσαντα καὶ τὰ βιβλία καὶ τοὺς λόγους αὐτοὺς τοὺς ταῦτα πεπόνθατας, εἴγε καὶ δυνατὸν. ἀλλὰ ταῦτ' μὴ ἔστι μὴ ἔχοις. πῶς γὰρ τὸ μηδαμῆ μηδαμῶς ὄν, οὔτε δὴ μηδὲ γεγονὸς παρ' αὐτῶν πώποτε. ἐρεῖς δ' πάντως ὡς οὐκ ἔστως αὐτὸς ἀνέγνως, οὐδὲ τὸ ἐπιστήσατο λέξιν, ἀλλὰ τὸ ἐτεκνώσατο μᾶλλον δῶρες αὐτ' αὐτῆς ἐν τοῖς τοῦ μεγάλου λόγοις κειμένη, καὐτοῦθεν ζωπυρεῖς ὡς εἰκὸς τὸ πρὸς τὸ ἡμετέρων ταυτὶ μεταπεποιῆσθαι. κἀκεῖνο δ' ἐθαυμάσατε, πῶς οὐκ ἐνεθυμήθης πρὸς ταῦτα, ὡς τοῖς ἡμετέροις ἔξεστι τὰ σὰ λήμματα ταῦτα λαβοῦσι, τωτάσι ζωπυραγεῖν ὅπῃ τοῖς αὐτοῖς ὡσαύτως; ἐρουσι καὶ ὅτι σὲ δήπου τὸ πολὺ μᾶλλον καὶ δικαιότερον ἔστι, ὡς οὐχ ὡς ὑμεῖς φατε ἀλλ' ἐπιστήσατο μᾶλλον δῶρηται παντάχου, καὶ μάρτυρες ἡμῖν ἀπεδείξαντο, βιβλία καὶ λόγοι πάντες οἱ περὶ ταύτων, καὐτοῦθεν ζωπυρεῖν ὡς εἰκὸς ὑφ' ὑμῶν μεταπεθεῖσθαι τὸ λέξιν, τὸ ἐτεκνώσατο δολερῶς αὐτεπαγγόντων. πεδὲ σοῦ καὶ τὰς τοιούτων ἀναλέξεων ἀφορμὰς ἔχουσι λαβόντες εἰκότως. Εἰ μὲν οὖν ἀναγκαῖον ἐρεῖς τὸ πεδὲ σοῦ ζωπυρούμενον, ἀναγκαῖον τὸ παρ' ἐκείνων φήσεις ὡσαύτως. καὶ πῶς οἶόν τε καὶ ἄμφω. ἢ πῶς δυνατὸν, τὸ αὐτίφασιν λέγειν μὴ αὐτικεῖσθαι. θάτερον γὰρ τὸ μερῶν ἀνάγκη πάντως αὐτιπίπτειν θατέρῳ. εἰ δ' οὐκ ἀναγκαῖα φῆς λέγειν τοὺς ἡμετέρους, ἐνδέχεσθαι γὰρ καὶ μὴ εἶναι τοῦθ' ἅτως ἔχον, αὐτὸ τοῦτ' ἐξ ἀνάγκης ἐρουσι κἀκεῖνοι. καὶ δείξουσιν οὐκ ἀναγκαῖον ὄντα πρότερον τὸ σὸν λόγον. καὶ μάτην ἐπ' ἀδήλοις καταπρέχονταί τε ἀνθρώπων ὡς ὁμοπίστοις ὁμολογουμένοις, εἰ μὲν γὰρ πάσας αὐτὸς διελθὼν τὰς ὀκεῖνα φερούσας ἱερὰς βέλτους, ὅσας ἡ μεγίστη πόλις αὐτὴ φημὶ φέρει τέως πάσας ἅτως ἐχούσας δῶρες καθ' ὃν ὑμεῖς ἀναγινώσκετε τρόπον, οὐδ' ἅτω μὲν οὖν δῆθεν ὅπῃ δόλῳ καὶ κακουργίᾳ καὶ μάλιστα περὶ τὰ τοιαῦτα, ἀναβάλλειν ἀπεικέπως ἔδει τοὺς ἡμετέρους. εἰκὸς καὶ ἐν ἄλλαις ὀκκλησίαις καὶ πόλεσι βέλτοις ἑτέραις τοῦτο ὑμιληκότας. ὅθεν καὶ τὰ κὴ τῶν ἱερῶν δογμάτων κινεῖσθαι πεδὲ καὶ καταβροῦ βαρλαὰμ αὖθεν τὸ δρχεῖν ἔχει, ἅτως ἐντετυχηκέναι τῷ λόγῳ καὶ τῇ γραφῇ μεγάλου, καθὰ δήπου καὶ παρ' αὐτῶν ἀναγινώσκεταί τε γράφεται. καὶ πεθῆκε πάντως τοῦτο κὴ νοῦσε λαβεῖν, καὶ λογίσασθαι τὰ εἰκότα. οὐ μὴν οὐδὲ τὰ τῆς ὀκκλησίας τῆς πόλεως ταυτησὶ διελθὼν πάντα ποκία τὰ τοὺς ἐρημοῦς δηλαδὴ τοῦ μεγάλου φέρουσα λόγους, μηδ' ἀκριβῆ τούτων πάντων ἔχων τὴν γνῶσιν, ἀφ' ἑνὸς τινος ἡδυσῖν, ὡς αὐ αὐτὸς φαίης, ἀμφισβητῶ δ' ἔγωγε καὶ περὶ αὐτῶν τούτων, τοιαύτῃ καὶ τηλικαύτῃ τῇ κατὰ τῶν καθ' ἡμᾶς ναζιραίων τοιουτονὶ γραφῇ ὡς ἔτυχεν ἐνεστήσω. Οὕτω μὲν οὖν οὐκ ἀναγκαῖος ὁ λόγος ὃν δέδεικται τὸ κατὰ τῶν ἡμετέρων λαβῆς ταύτης, καὶ ἅτω τῇ ἄδικον μέμψιν οἱ παρ' ὑμῶν διωκόμενοι φεύγουσιν. ἵνα δὲ μηδὲ ἐνδεχόμενον ὄντα ζωποδείξωμεν τοῦτον, ἀλλὰ ψεῦδος αὐτῆκρυς μᾶλλον καὶ συκοφαντίαν τὸ ἀληθείας, φέρε πεδιασήσωμεν ἐξ αὐτῶν δηλαδὴ τῶν τοῦ σοφοῦ Πατρὸς λόγων, ὡς ἡ μὲν ἐτεκνώσατο λέξις, οὐ πεοσφυὴς ὅπῃ Θεοῦ. οὐδ' οἰκεία νενόμισται τούτῳ, διὸ μηδὲ γνησίαν ταύτην εἶναι δεῖν ὀκείνου νομίζειν, εἰ καὶ πεδάλιστα ὡς αὐτὸς φασιν δῶρη κειμένη τὸ αὐτιγράφων, οὐδ' ἐπεστήσατο, καὶ φίλη καὶ ζωήθης καὶ πολυτρόπως ἐξαναγκῆς τὸ γνήσιον κεκτημένη. δύνομίῳ δ' ὁ σοφὸς οὗτος πεδὲ τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ Θεοῦ προσαλεγόμενος τῷ γαλάτῃ, γνωριτόντα καὶ γνώνημα

γνώνημα συγχνῶς, ἀλλ' οὐχ ἡδὺ ὀκείνου ἀπόκαλουῦτι, καὶ τὴν καινοπρέπειαν καὶ τὸ ἄνθος τοῦ φωνῆς διὰ πολλῶν ἐξελέγχων, εἶτ' ἐπάγει κἀκεῖνα. διὰ τοῦτο δίκαιον ἔστε κοινὴ ζωήθεια τὴν προσηγορίαν ἐπίμασε τοῦ γνώνημαι, καὶ ἡ θεία γραφὴ παραιτεμένη φαίνεται, καὶ μάλιστα ὅπῃ τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. ἀλλὰ καὶ τὴν τέκνου προσηγορίαν ὡς πολὺ τὸ ἀνθρώπινον ἔχουσαν οὐ προσήκατο. δηλοῖ δ' ὁ ἀπόστολος, Ὅρᾶς πῶς ὁ διδάσκαλος ὅπῃσιν τῷ γνώνημαι καὶ τὴν τοῦ τέκνου προσηγορίαν ὅπῃ Θεοῦ παρεῖσαν; μᾶλλον δ' οὐκ αὐτὸς ἔστι μόνος, ἀλλὰ καὶ τὴν κοινὴν εἰσάγει συνήθειαν μὴ τὸ θείας γραφῆς ἀπεμάζουσαν ταύτην ὡς ἀναξίαν Θεοῦ, καὶ πολὺ τὸ ἀνθρώπινον ἔχουσαν. πῶς οὖν ἂν ἀπεβάλλετο λέξιν καὶ ταῦτα μεθ' οὕτω μεγάλης τοῦ καταφορᾶς καὶ τοῦ αἰτίας ἀξιολόγου, μικρὸν ὅπῃ τοῦ αὐτοῦ πρὸ ὧν αὐ λόγου, πάλιν ὥστε ὁν μεταμελείας προσήκατο, τὸ μάλιστα πρὸς πολέμιον τὸ θεομάχον ἔτω δίκαιον γράφων καὶ νοημάτων καὶ λέξεων καινοπρέπειας ἐναμβρωσόμενον. ὃ δὴ καὶ πυκνῶς ὀκεῖ καὶ γνώμως ὁ γνωμῶν βάλλων αὐτὸν ἐξελέγχει, τὸ καινοτόμον; τὸ ἀπὸ κοιλίας πάντα φθεγγόμενον ἄπκρυς ἀποδείκνυσιν. οὐδαμῶς πάντως, εἴγε καὶ τὸ ἀκριβείας ὡς μάλιστα φρονοῦζων εἴπερ τις φαίνεται παντάχου ὁ ἠκριβωμένος ἔτοσι καὶ ἅπᾶς τῶν ἐν ἅπασι θεολόγοις. Ἥκει μὲν οὖν καὶ τοῦτο μόνον εἰς ἀποδοξίν τοῦ λόγου τοῦ ἀληθείας. τὸ δὲ νόθον καὶ παρεγγράπτου λέξεως ὀκείνης διαγραφείσης. ἐξαναγκῆς τὸ γνήσιον δείκνυται τοῦ παρ' ἡμῶν ἀναγινωσκομένου καὶ γραφομένου, ὡ δὴ καὶ βίβλοι πᾶσαι σχεδὸν ὁμοῦ καθάπερ ἔφθην εἰπὼν ἤδη προσαρμοζουσιν, ὡς αὐ δ' ὀκ πεθεισίας τοῦ ξύμπασαν ἄλλω πεφάσιν ἀνέλωμεν ἀπλεγόντων, ἐπεὶ τὸ ἀλλότριον ἀπεσκευασάμεθα καὶ τὴν τοῦ ἀπόνου, καὶ τρόπον ἕτερον τὸ ἡμέτερον, μᾶλλον δ' τὸ τοῦ ἡμετέρου πατρόστε τοῦ διδασκάλου συνήσομεν, τοῖς αὐτοῦ καὶ αὖθις καὶ τὴν αὐτὸν συκοφαντούντων χρησάμενοι λόγοις. φησὶ γοῦν ὁ σοφὸς ἔτωσι πεῖ τοῦ ὀκ πατρὸς ἀνάρχου γνώνησεως τοῦ υἱοῦ πρὸς τὴν αὐτὸν δύνομιον αὖθις γράφων. εἰκόνα νοεῖν χρὴ τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀοράτου καὶ τὰς τεχνικὰς ταύτας, ὕστερον ἀπεργαζεῖσαν πεῖ τὸ δρχέτυπον, ἀλλὰ ζωυπάρχουσαν καὶ ζωυφεστηκῶν τῷ πρωτοτύπῳ ὑποστήσωμι τῷ εἶναι τὸ δρχέτυπον ἔσω. Καὶ πάλιν πεῖ τὴν αὐτὸν. Ἀλλ' εἴπερ αἰῶνες πάντες κάτωπε τὴν γνώνησεως τοῦ μονογενοῦς νοοῦν, αὐτὸ ὀκείνου ὄντες ποίημα, μάτην ὁ ὅπῃζητῶν τὴν ὑποστάσεως τοῦ υἱοῦ τὰ πρεσβύτερα. οὐδὲν ἂν ἀλλοιότερον ἐρωτᾶ ἢ εἰ πεῖ τοῦ Πατρὸς ἐπιπνεύσαιτο, πότερον ὑπῆρχε πεῖ τὴν ἰδίας συστάσεως ἢ οὐχί. ἐν δὲ τοῖς πεῖ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἔτω θεολογῶν ὁ αὐτὸς αὐθίς φησι. τοῦτο τὴν καὶ πῶν ὑπόστασιν ἰδιότητος σημεῖον ἔχει τὸ Πνεῦμα, τὸ διὰ τοῦ υἱοῦ γνωρίζεσθαι, καὶ ὀκ τοῦ Πατρὸς ὑφεστάναι. ἤκουσας, πῶς οὐχ ἁπαξ μόνον, ἀλλὰ καὶ δὶς κατ' αὐτὸ καὶ τρὶς καὶ πολλάκις ὁ θαυμαστὸς βασίλειος ὅπῃ τῇ τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ Θεοῦ πεφωνίῳ γνωνίσθαι καὶ ὑπάρξει, καὶ δὴ τὴν πεῖ τῇ πεῖ τοῦ ὁμοουσίου Πνεύματος τῇ ὑπεστήσατο, τὸ ὑπέστησεν ἐρρήσατο λέξει; τὸ καινὸν ὁμοῦ τε καὶ χάριεν, ὅπῃ κἀπὶ τοῦ αὐτοῦ ἑνὸς καὶ ταὐτὸ λέγουτε καὶ βιβλίῳ, διὰ τὸ τὰς πάς δίκαια πεῖ τὴν πόλεις τὸ ὑπολήψεις, ἵν' εἰμὴ τῷ πεῖ τέρῳ πίθοιμι, τὸ δεύτερόν τε διδάξῃ, εἰδὲ τὸ τοῦ δευτέρου πεῖ δικνύσεις, τὸ τρίτον γοῦν τὸ μετ' αὐτὸ πεῖς τὴν τοῦ διδασκάλου σκοπὸν, καὶ τὸν ἦχον τῆς ἐν ὀκείνῳ λαλούσης Πνευματικῆς σάλπιγγος ἀφυπνίσῃ καὶ διεγείρῃ. Οὐκ ἄρα παρὰ τῶν ἡμετέρων ὡς αὐτὸς συκοφαντῶν, ἔφης μεταβέβληται καὶ διέφθαρται τὰ τῶν θεολόγων βιβλία.

βλέα. πολὺ τῆς σῆς ἑταιρείας δὲ μᾶλλον, οἷς αὐτόθεν ἔθος ταυτὶ κακουργεῖν, καθὰ δὴ καὶ πεῦφω. καὶ εἰ βούλει καὶ αὐτάσσι παρελθόντες ὑποδείξομεν τὰ πυκνὰ, τὰς τῶν μαχαιρίων περιφέρονται λαθραίας καταπομάς τε, καὶ πολυξέσεις. μᾶλλον δ' ὀνείνα μὲν καὶ αὐτὸς οἶδα, ξυνοιδάγε κακῶς τοῖς κακῶς εἰργασμένοις. ὧν δίκαιον καθηγητὴν καὶ πολέμαχον μὴ τὸν πρῶτον αὐτῶν καθηγητὴν, καὶ τὸν ἀρχηγὸς δόξης πολέμιον, σαυτὸν ἡμῖν ἄρα δεικνύεις. δηλὴ τὸν σοφὸν βασίλειον καὶ τοὺς ὀνείνου λόγους ἴωμεν αὖθις. Τοὺς γοῦν περὶ δημιουργίας Θεοῦ μεγάλου μωσέως ὁ μέγας ἐξηγούμενος λόγος, κατ' αὐτὰς εὐθὺς τὰς τῆς ἐξηγήσεως ἀρχὰς δείκνυσιν, ὡς οὐκ δηλὴ τὸν κόσμων, ἀλλ' δηλὴ τὸν ἀκίνησιν μάλις' αὐτὸς ἡ ὑπεσήματο καὶ ὑπέστησε χρῆται λέξει. τὸ γὰρ ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν εἰς ἐρμηνείαν πεθεὶς ἑαυτῷ, καὶ πολλὰ μὲν πεῖ ἀρχῆς, ἵνα δὴ καὶ πεῖ τὸ ἐποίησε διελθὼν, εἶτ' δηφέρει. ἵνα δειχθῇ ὅπι ὁ κόσμος ὢν τεχνικὸν ἐκ κατασκεύασμα πεκείμενον πᾶσιν εἰς θεωρίαν, ὥστε δι' αὐτὸν τὸν ποιήσαντα αὐτὸν σοφίαν δηλονότι πεκνώσκεσθαι, οὐκ ἄλλη τινὶ ἐχρήσατο φωνῇ ὁ σοφὸς μωϋσῆς πεῖ αὐτὸ. ἀλλ' ἢ εἶπεν. ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν. οὐχὶ ἐνήργησεν. οὐδὲ ὑπέστησεν. ἀλλ' ἐποίησε. καθόπι πολλοὶ τῶν φαντασθέντων ζωϋπάρχειν ἐξ ἀϊδίου τῷ Θεῷ τὸν κόσμον, οὐχὶ γεγονέναι παρ' αὐτὸ ζωεχώρησαν. ἀλλ' ὁιονεὶ ἀποκίασμα τῆς δυνάμεως αὐτὸ ὄντα, αὐτοματόως παρύπεσῆναι. καὶ ἄπιον μὲν αὐτὸ ὁμολογοῦμεν Θεὸν, ἄπιον δὲ ἀπεθαυμάσιος, ὡς τὴν σκιᾶς τὸ σῶμα, καὶ τὴν λαμπηδόνα τὸ ἀπαυγάζον. τοιοῦ δὴ ἀπαιτῶν ἐπαινορθούμενος ὁ πεφυκὼς. τῇ ἀκριβείᾳ ταύτῃ τῶν ῥημάτων ἐχρήσατο, εἰπὼν ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεός. ἴστέον οὐχὶ αὐτὸ ἴστο τὴν αἰτίαν τοῦ εἶναι σαρέχειν. ἀλλ' ἐποίησεν. Ἀκούεις ὦ βέλτιστε πῶς ὁ σοφὸς βασίλειος νοεῖ τε καὶ διδάσκει καὶ ταῦτα τὴν ἐπέσησε λέξιν; ἐπειδή φησιν ὅι τῶν ἑλλήνων σοφοὶ, οὐκ ἴσην, ἀλλ' ἄπιον ἐξ ἀϊδίου τὸν Θεὸν νομίσαν τῶν κτισμάτων, ζωαταλαβὰ ταῦτα τῷ ποιητῇ φάσκοντες. διὰ ἴστο μωϋσῆς ὁ σοφὸς οὐκ εἶπεν ἐνήργησεν, ἢ ὑπέστησεν ὁ Θεός. ἀλλ' ἐποίησε, μονονουχὶ ἴστο λέγων. ὅπι τὸ μὲν ἐποίησε, τοῦτ' αὐτὸ ποίημα ἐκ κτίσμα ἐστὶ ποιητοῦ τὸν κόσμον παρείσηι. τὸ δὲ ἐνήργησε καὶ ὑπέστησεν, ἐπεὶ μὴ τὸν πρόπον δηλοῖ τῆς ἐστὶ ὑποσάτου ὑπάρξεως, ἀλλ' ἄπιον ἀπολῶς αὐτῷ ἐστὶν δείκνυσι μόνον, ἐν δυνάμει διαίτω διὰ τὸν ἀκίνησιν ἐν ἄμφω ταυτὶ λέγεσθαι, ἐν λεγέτω γε, καὶ ὡς δηλονοτιεῖσιν μάλισα δηλὴ ἴστων. διὰ ἴστο καὶ μωϋσῆς ὁ μέγας ἴσωπησὶ τῆς λέξεσιν δηλὴ τὸν ἐστὶ Θεοῦ κτισμάτων οὐκ ἤνέχετο χρήσασθαι. οὐ γὰρ εἶπε φησὶν ἐνήργησεν ἢ ὑπέστησεν, ἵνα μὴ ἄκπτα καὶ ζωαταλαβὰ Θεῷ πῆς ὀνείνα νομίσῃ διὰ τὴν λέξεων δηλαδὴ ἴστων, καὶ τοὺς ἑλληνικὸς ὕθλους. ἀλλ' ἐποίησε. τὴν ἀπάτην διορθούμενος ἴσαυτῇ, καὶ κόσμα Θεοῦ διδάσκων εἶναι τὸν κόσμον. μάθε τοιαρουῦ, ἢ καὶ εἰδὼς μὴ κακούργως τε ἐν φιλονείκως, ἀλλ' ἀπολῶς τε ἐν ἀληθῶς ἐν καὶ τὴν ὀκκλησιαστικὴν τε καὶ πατερικὴν ζωήθειαν, εἰδὲ βέλει, ἐν καὶ τὴν σὴν γραμματικὴν τε καὶ σοφίαν πῆς λέξεσι χρῶ. ἐν μὴ δίεξιν τε ἐν ἄκαιρον ἔνεσιν ἴσωτάτε κἀκεῖνα πεφακρύεσθαι θέλε, καὶ κενήνικα σαυτῷ, καὶ τοῖς μὴ σὺν λέξεών τε καὶ νοημάτων τέμνειν ὁδὸν. μᾶλλον δ' ὀκνικὴν μόνον, ἀλλὰ καὶ πολὺ τὸ βλαβερὸν ἔχουσαν. τὸ γὰρ ὑπεσήματο καὶ ὑπέσησε καὶ ἐνήργησε, καθὰ δὴ ἐν φράσωτες εἴπομεν, τὴν ὑπαρξιν μόνην ἀπολῶς, καὶ τὸ ἔκτιν

ἔκτιν ἀλλὰ τὸ ὑποσὰν καὶ ἐνεργηθὲν εἶναι, ἀλλ' ἐν ἐν τῇ πιάδε ὑπαρξιν, καὶ τὸ τοιουδὶ αἰπατὸν παρείσηιν. εἰ γὰρ μὴ ἴσθι ὅτως εἶχεν, ἀλλὰ καὶ τὸν πρόπον αὐτὸν ἅμα τῆς ὑπάρξεως καθ' ὑμᾶς γε αὐτοὺς ἐδήλα καθὰ δὴ καὶ τὸ ἔκτισε καὶ ἐπόιησε, ἵνα χάρεν, τὸ μὲν ἐνήργησε καὶ ὑπέσησεν ὁ σοφὸς πεφρηπόσατο μωϋσῆς εἰπεῖν; ἵνα μὴ ζωαταδιόντες ὑπολάβῃ τὸν κόσμον κατάπινας ὁ πεῖ βραχέος ὁ μέγας εἰρήκει βασίλειος, τὸ δὲ ἐπόιησεν, ἅτε καὶ τὸν πρόπον δηλοῦν τῆς τῶν ποιημάτων ὑπάρξεως, ἐν οἰκεῖον τῷ ποιητῇτε καὶ τοῖς κτίσμασιν ὂν, αὐτοφύμενον. ἆρ' οὖν καὶ τυφλῷ φασι δῆλον; ὁτέ τὸν λέξεων ὁμοῦ καὶ τὸν τῶν σημαινομένων αὐτῶν διάφορον; ἄλλωστε, εἰ τὸ ὑπέσησεν αὐτὶ ἐκτίσεν ἦν ταυτόχρονον καὶ τοὺς λέγοντας, ἐν πᾶσιν ὑποσάσιν ἐξ ἀνάγκης ἔδει πεφυκέναι κτίσμα, ἐν μηδεμίαν εἶναι μηδαμῶς ἄκτισον. ἢ πῶς αὖ ἡ χρονικὴν ἀρχὴν ἔχουσα ὑπαρξις ἄκτιστόν τι καὶ ἄναρχον ὅλως παρήγαγεν. ὡς γὰρ ὂν ἐν ἐποίησέτε καὶ ἔκτισεν, οὐκ ἔστιν ἐννοήσαι, ποτὲ τῶν ἀκτίστων καὶ ἔξω χρονικῆς ἀρχῆς ὑφεστάμενον, ἀλλ' εὐθὺς ποιήματά τε καὶ κτίσματα νοούμενα ἀκολούθως τὰς λέξεις ἐκείνας ἀκούοντες, ὅτως ἐρεῖν δήπου κἀκεῖ ὑπέσησε καὶ ὑπέστη, καὶ πᾶσιν ὑποσάσιν κτίσμα καὶ εἶναι προφανῶς καὶ νομίζεσθαι, εἴπερ κατ' ἐκείνους ταυτόνι καθάπαξ καὶ ἀδιάφορον τὸ ἔκτισε τῷ ὑπέσησεν. Ἀλλ' ἡμεῖς ὦ βέλτιστε πρὸς ἐκείνους αὖ αὖθις εἴπομεν οὐχὶ μίαν καὶ δύο μόνον, ἀλλὰ ἐν πρεῖς ὁμολογοῦμεν καὶ προσκυνοῦμεν ὑποστάσεις ἀκτίστους. καὶ διὰ τοῦτο ἐν πρεσβύτατον ἴσμεν τὸν ἕνα καὶ μόνον κατὰ φύσιν Θεὸν τῶν ἁπάντων ἄκτιστον, μᾶλλον δὲ καὶ κτισμάτων ἁπάντων ποιητὴν καὶ δεσπότην, οὐ κατὰ τὴν φύσιν μόνον, ἀλλὰ ἐν κατὰ τὰς ὑποστάσεις αὐτὰς, ἐν δὲ ἐν τὰς φυσικὰς δυνάμεις ἐν πάντα τὰ φυσικὰ ἰδιώματα. οὐ γὰρ οὐδὲν τὸν ἐν τῇ θείᾳ φύσει τοιοῦτόν κτίσιν κατὰ τοὺς θεολόγους πατέρας, ὡς οὐδὲ τῶν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ φυσικῶν δηλαδὴ καὶ ἰδίων τὸ ἄκτιστον. καὶ μήπι νομίσῃς ὑποστάσεις λέγειν ἡμᾶς τὰς φυσικὰς καὶ θεοῦ δυνάμεις τε καὶ πρόοδους, καὶ τὰ ἰδιώματα. μηδὲ τὸν λόγον ἐλκύσῃς κακῶς πεῖς τὸ ἄτοπον, ὅτι καὶ ὑπεσήματο καὶ ὑπέστησε ζωάγοντα τὴν ὑπόστασιν, ὥσπερ ἐν τὸ ποίημα ἀπὸ καὶ ἐπόιησεν. οὐδεμία γὰρ ἐνέργεια φησιν ὁμέγας βασίλειος ἐνυπόστατος, ἴστέον αὐθυπόστατος. καὶ πάλιν αὐτὸς τὰς θείας ἀπαριθμησάμενος ἐνεργείας κατ' ὄνομα, ὅτως ἐκάλει. ταῦτα πάντα ἀϊδίως ἔχει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ὡς πνεῦμα Θεοῦ καὶ ἐξ αὐτὸ πεφυνὸς, ἀλλὰ τὸ μὲν, ὁ τοῦ Θεοῦ πηγάζον, ἐνυπόστατον ἐστὶ τὰ δὲ ἐξ αὐτὸ πηγάζοντα, ἐνέργειαι αὐτὸ εἰσι. Καὶ ὁ σοφὸς Μάξιμος αὖθις. Αἱ ἐνέργειαί φησιν, οὐκ εἰσὶν οὐσίαι, οὐδὲ καθ' ἑαυτὰς, ἀλλ' ἐν τῇ οὐσίᾳ τυγχάνουσι, καὶ ἔχα ταύτης τὸ εἶναι οὐκ ἔχουσι. Διονύσιος δ' ὁ σοφὸς. ὧδὴ καὶ ἀνέλεγετε πρὸ τῶν ἄλλων ὑμεῖς πάντων μάλιστα, ζωεχῶς τὸν Θεὸν ὑποστάτιν τῶν φυσικῶν ἑαυτὸ λέγοντα, περὶ τούτων αὐτῶν ὧδέπη φησίν. οὐκ οὐσίαν τινὰ θείαν ἢ ἀγγελικὴν εἶναι ταῦτα φαμὲν. Καὶ πάλιν. Οὔτε ζωελόντα εἰπεῖν ἀρχικὰς τῶν ὄντων, καὶ δημιουργικὰς οὐσίας καὶ ὑποστάσεις. Καὶ μετ' ὀλίγον, ἀλλ' αὐτοείναι ἐν αὐτοζωὴν, ἐν αὐτοθεότητά φαμὲν, ἀρχικῶς μὲν ἐν θεϊκῶς ἐν αἰπαπικῶς τὴν μίαν πάντων ὑπεράρχιον καὶ ὑπερούσιον ἀρχὴν καὶ αἰτίαν. μεθεκτῶς δὲ τὰς ἐκδιδομένας ὑπὸ θεοῦ ἀμεθέκτου πεφυκικὰς δυνάμεις· τὴν αὐτουσίωσιν. αὐτοζώωσιν. αὐτοθέωσιν. ὅπερ οὖν ἐλέγομεν, οὐδ' ἡμεῖς ὑποστά-

ὑποστάσεσιν τῆς θεοῦ φυσικὴν δύναμιν καὶ ἐνέργειαν λέγομεν, διὰ τὸ ὑποστάτην αὐτῆς τὸν θεὸν λέγεσθαι, ὥσπερ καὶ οἱ προῤῥηθέντες εἶτοι διδάσκαλοι. πῶς γὰρ τὴν ἐν τῇ φύσει θεωρουμένην καὶ ἐν ἑκείνῃ τὸ εἶναι ἔχουσαν, καὶ ἀχώριστον οὖσαν ἑκείνης, διὸ καὶ ἐνυπόστατον ταύτην μᾶλλον φαμεν, ὡς ἐν τῇ θείᾳ θεωρουμένην ὡς ἔφην καὶ μηδαμῶς οὖσαν ταύτης χωρὶς. ἐν ᾧ καὶ τοῦτο καθὰ δήπου καὶ αὐτὸς οἶδα τῶν καὶ ἐνυποστάτου σημαινομένων, καθ' ὃ πᾶσα ὑπαρξις εἴτε σωματικὴ, εἴτε ἀσωματος ἐνυπόστατον λέγεται, καθὸ δηλονότι ὑφέστηκεν. ἐπειδὴ καὶ κατὰ τοῦτον τὸν λόγον καὶ ἡ οὐσία καὶ τὸ συμβεβηκὸς ἐνυποστατα λέγονται, εἰ καὶ μὴ κυρίως. Ἀλλ' ἐμὲν περὶ τῶν λέξεων ἡμῖν λόγος καὶ τῶν διδασκάλων αἱ περὶ αὐτῶν μαρτυρίαι ἄλις ἐχόντων, ἐγκύψωμεν δ' εἰ δοκεῖ καὶ πρὸς αὐτὸν ἤδη τὸν σκοπὸν τοῦ λόγου, δι' ὃν ἄρα καὶ τῶν λέξεων καὶ τῶν χρωμένων ἑκείναις μετὰ τὸ σώτης ἀγωνίζη τὴν εὐψυχίας, ἵνα γνῶμεν ἐκ μέρους τέως τίσι βλέπει Ἰωάννα. καὶ τίνων πρὸς πολεμῶν τε καὶ πρὸς ἐστάμενος, τὴν μάχιμ Ἰωάννου ἀνείλε. μᾶλλον δ' αὐτὸς εἰπὲ σὺ καὶ διδαξον Ἰωάννα, ἵν' ἔχωμεν εἰδότες μὴ παρ' ἑτέρου τὰ καὶ ἀλλὰ πρὸς σοῦ δηλαδὴ καὶ τῶν σῶν λόγων. Διονυσίου φησὶ τοῦ μεγάλου περὶ ὄντος καὶ σοφίας, καὶ ζωῆς καὶ φωτὸς καὶ εἰρήνης καὶ τῶν πάντων ἐν τοῖς ἑαυτοῦ λόγοις πολλῶν διεξιόντος καὶ κτίσμα θεοῦ Ἰωάννα δεικνύντος, πρώτως μὲν ὄντα καὶ πρὸ τῶν ἄλλων ὄντων δηλαδὴ τῶν ἄλλων κοσμάτων, ὑποστάντα καὶ καὶ Ἰωάννα πρὸς θεοῦ, καὶ ὑποστάτην κτίσμα τούτων αὐτῶν πεφυκότα, πρὸς μετοχὴν οἰκείως ἑκάστῳ τῶν μετ' αὐτὰ κτισμάτων ἰωνὶ προβαλλόμενόν τε καὶ διανέμοντα. οὕτω τίνων εἰπόντος ἑκείνου, ἡμεῖς οὐ τῶν ὄντος εἶναι Ἰωάννα φαμὲν. οὐ καὶ θεοῦ κτίσμα, ἀλλὰ φυσικὰ καὶ ζωαὶ μᾶλλον τῇ φύσει ἑκείνου δυνάμεις καὶ προνοίας θεοῦ καὶ πολλάς τινας λέγοντες ἐνεργείας, καὶ πολλὰ τὰ ἄκτιστα παρεισάγοντες, ἅπερ ἡμεῖς λέγομεν οὐ μεμαθήκαμεν. ἐν ᾧ καὶ μόνον ἄκτιστον ἴσμεν, τὸν θεοῦ φύσιν. τὸ δ' ἑκείνης ὁπωσδήποτε διαφέρον, ἅπαν κτιστὸν. Εὖγε ὅπου τὸν χρηστὸν ἀκίνδυνον παρεισήγαγες ἡμῖν αὖθις μὴ τὸν μακρᾶς ἑκείνης ἀδολεσχίας, καὶ τὸν καὶ τὸν θεότητος καὶ τῶν ἰωάννου θεολόγων συνῳδαν ἴσας καὶ τὸν σοφισμάτων. ὅπου γὰρ ἑκείνου ἰωάννου καὶ δὴ καὶ βαρλαάμ οὐ τὰ σπέρματα καὶ τὰς ἀρχὰς τὸν πλάνης αὐτῷ συνῳδαχόντος, πλεῖστοι μὲν καὶ κάλλιστοι τῶν ἀνθρώπων οἱ μάρτυρες ἰώτων. ἢ καὶ πάντες χαίρειν ὅτι καὶ λέγειν ὁ πάσσοφος καὶ ἀκούειν εἰδότες. οἱ δὲ λόγοι μάλις' ἑκείνων καὶ τὰ συγγράμματα, παρ' ἡμῖν ὄντα. Ἐγὼ μὲν οὖν ἵνα τέμον τέως ἐξείπω, οὐκ ὤμνυσε φανερῶς ὅτι τὸν καὶ ἀπερυθριάσας ὁμόφρονά τε καὶ ὁμιλητὴν ἀκίνδυνον σωτὸν ἐθέλειν δεικνῦναι, καὶ μάλιστά γε δὴ πιστοῖς, ὅπου τὰ μαθὴς ἑκείνου καὶ ἀνάσκητος θείας τε πάσης καὶ ἀνθρωπίνης χαίρειν σοφίας, καὶ ὅπου καὶ πολλάκις ὑπὸ ζωνόδων πατέρων ἱερῶν καὶ βασιλέων ὤπτα, καὶ πάσης ἅμα τὴν σεπτὴς ἐκκλησίας ἐπ' ἑκείνοις ἐξεληλεγμένος τε καὶ ἐκβεβλημένος. οὐ πείθων μόνον ἀλλὰ καὶ ἀπογεγονὼς διὰ τῶν οἰκείων λόγων δηλαδὴ καὶ δογμάτων, καθὰ δὴ καὶ ὠμεγένης καὶ ἑκατ' αὐτὸν πάλαι. οὐ καὶ μὴ πολυετῆ τινα χρόνον τὴν σφετέρας αὐτῶν τελευτῆς ζωνόδῳ πατέρων ἱερῶν τε καὶ βασιλέων, σὺν μεγίσταις τισὶ καὶ παλαμναιοτάταις δόξαις τῶν ἱερῶν ἀποκηρυχθέντες ἐξεβλήθησαν πρὸς βόλων, μὴ τὴν διεφθαρμένων καὶ κακίστων αὐτῶν συγγραμμάτων. ὁ δήπου καὶ ἀκινδύνως καλῶς ἄρα καὶ ζῶν δίκη καθάπερ ἔφην συνέβη, δὴ

βη, δὴ τοῖς αὐτοῖς, μᾶλλον δὲ καὶ χείροσι βλασφημίαις ἐκαλωκόπει καὶ διὰ Ἰωάννου τοῦ τὸν δύσεβῶν ἱεροῦ συλλόγου, ζώντα τοῖς ὁμόφροσι μεγίσταις καὶ φρικωδεστάταις ἅμα τοῖς δόξαις ἀποκηρυχθέντα. Διὰ Ἰωάννου μὲν οὖν οὐκ ὑπελάμβανον ὅπερ ἔφην ἐκείνασε σωτὴν τοῖς ἑκείνου προσάγειν ἐθέλειν, καὶ τὸν κατ' αὐτὸν οἰκειοῦσθαι. ἀλλὰ πρὸς τῇ ἀδοξίᾳ καὶ τῇ προδήλῳ ταύτῃ καταγνώσει, καὶ τὴν φρικτὴν ἀποκήρυξιν καὶ τὴν κοινὴν τῶν σεπτῶν ἐκκλησιάσας ἀρὰν ὅλῳ ποδὶ φεύγειν, οἷς ἑαυτοὺς καθυποβάλλουσιν οἱ τὰ ἑκείνου φρονοῦντες καὶ τὰς παιδήμους ἑκείνης διαλέξεις καὶ ἀποφάσεις, πνεύματι δηλαδὴ θείῳ καὶ πάλαι καὶ νῦν λαλουμένας. ἐπεὶ δὲ πεζάγμασιν αὐτοῖς ὡς μὴ ὤφελε τοῦθ' ὁρῶντα, πρὸς τὸν μὲν αὖ εἶη καὶ τοῦ καιροῦ καὶ τὸν χρείας γε πόρρω, τὸ πρὸς τῶν αὐτῶν καὶ αὖθις τὰ αὐτὰ λέγειν ἐθέλειν πρὸς τοὺς μὴ βουλομένους ἀκούειν. ἢ ἀν αὖ εἴγε ἐβούλοντο τὴν πολλῶν καλῶν ἑκείνων λόγων τε καὶ διαλέξεων ἀκοὴν ὁτοῦν ἐπεδίδοσαν πάλαι. ἢ ἀν αὖ δὴ ἑκείνου πειθέντες, ἐταπεινώθησαν ὑπὸ τὴν κρατεραὶν θεοῦ χεῖρα, καὶ τῷ πνεύματι καλῶς ὑπετάγησαν τῷ ἁγίῳ τῷ διὰ τοῦ χοροῦ τῶν θεολόγων λαλοῦντι. οὐ γὰρ αὐτοί γέ εἰσιν οἱ λαλοῦντες καὶ ταῦτα κατὰ τὸν χορεῖον φαῦλα λόγον, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ τὸ λαλοῦν ἐν αὐτοῖς. ὡς ἀν δὴ μὴ δόξαιμεν ἀτελῆπαν τὴν ὁμιλίαν καὶ ἡμεῖς ταυτηνὶ καταλείπειν ἐνταῦθα· τοὺς μὲν καθόλου περὶ τῆς θείας ἐνεργείας καὶ θεότητος λόγους, καὶ τοὺς περὶ τούτων αὐτῶν ζητοῦντας, εἴτε τὰ βιβλία καὶ τοὺς πολλοὺς καὶ καλοὺς ἑκείνου παραπέμψομεν λόγους, ἀλλοιοτε λογογραφηθέντα σοφοῖς, καὶ μεγάλοις πνεύματος καὶ λόγου δυνάμει μετὰ τοὺς ἀρχαίους διδασκάλους φημὶ καὶ πατέρας τοῦ λόγου, καὶ ἡμῖν αὐτοῖς ὑπαρέργως. τὸν δ' ὑπεσήσατο λέξιν, καὶ ὅπως τὸν θεὸν ὑποστάτην τῶν φυσικῶν ἑαυτοῦ δυνάμεων τε καὶ μετοχῶν αὐτῶν μνεῖ πυκνῶς ὁ θεολόγος ἑκεῖνος, ὁ δήπου καὶ σκοπὸς ἄνωθεν ἦν τῷ λόγῳ, καὶ αὖθις ἐνεγκόντες εἰς μέσον καὶ τὸν τοῦ λόγου σκοπὸν παρ' ἑκείνου ζητήσαντες καὶ μαθόντες καθόπερ οἷόν τε, τὸν περὶ τούτου τέως ἐνταῦθα καταπαύσομεν λόγον. Σὺ μὲν οὖν τὸν οἶδ' ὅπως κτίσιν ὑποστήσαι φῆς τὸν θεὸν τὰς φυσικὰς ἑαυτοῦ δυνάμεις, καὶ διαφέρει καὶ κτίσιν τὸν ὑποστάτην αὐτῶν ὑπολαμβάνων λέγεις ὡς αὐτῶν. οὐδ' αὐτὸν ἑκείνον τὸν σοφὸν τέως αὐδάμενον θεολόγον, ἐξηγούμενον τὰ οἰκεῖα, καὶ ἑαυτὸν δηπηδὲς ἐμπεδοῦντα καὶ σαφηνίζοντα, καὶ πᾶσαν ἀμφιβολίαν καὶ ἀπλοκὴν ἐκ μέσου θέντα. ἑκεῖνος δ' αὐτὸς ἀκούσομεν δι' ὀλίγων τινῶν, ἃ περὶ τούτων αὐτῶν λέγει. Πρὸς γάρ τοι τὸν ἱερὸν τὴν μάθεσιν τὸν περὶ τὸν θεῶν ὀνομάτων τε καὶ πραγμάτων τουτονὶ ποιούμενος λόγον, τάδε καὶ λέξιν ἐν ἑνδεκάτῳ φησὶ κεφαλαίῳ. Ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ ἀλλοτέρου δι' δηποτοῦν ἐπίθεν τίποτε ἄρα φημὶ τὸ αὐτοείναι, τὸν αὐτοζωὴν, καὶ αὐτοσοφίαν, καὶ πρὸς σεαυτὸν ἔφης ἀποῤῥῆσαι, πῶς τὸν θεὸν, ποτὲ μὲν αὐτοζωὴν φημι, ποτὲ δὲ τὸν αὐτοζωῆς ὑποστάτην, ἀναγκαῖον ὠήθη ἱερὲ θεοῦ ἄνθρωπε, καὶ ταύτησε τὸν ἀποδείας τὸ ἐφ' ἡμῖν ἀπολῦσαι. πόσα ἄπτε ἐπείρατο, τὸ τὸν ἀπορουμένων δὴ τὸν καὶ μεγάλου θεολογίας, αὐτὸν ἑκεῖνον τὸν πατέρα τῶν λόγων ἐξηγητὴν καὶ διδάσκαλον νῦν ἀρέσθαι. καὶ ἰδοὺ πάρεστιν ἀμφοτέρωθεν καὶ πρὸς ἑκάστα παντὶ τῷ βουλομένῳ τούτου τυγεῖν, ἱκανῶς καὶ ὡς ἀμφοτέρους ἔδει, τῷ διδάσκοντι φημὶ καὶ τῷ μανθάνοντι ταῦτα, τὸν λύσεων πάλαι γεγενημένων διὰ τὴν ἐρωτήσεως τούτου, ἀλλὰ καὶ πρὸς εἰς τὰς δὲ διδασκάλου λύσεις καὶ ἡμᾶς

ἡμᾶς ἑαυτὲς καθεῖναι, ἀναγκαῖον οἶμαι σκέψασθαι καὶ σαφέστερόν πως μαθεῖν ὅσα τῶν εἰρημένων. Ἵνα τὰ πρὸς τὸν σοφὸν Διονύσιον διαπορηθέντα τῷ ἀποστόλῳ τούτῳ. ἐπεὶ καὶ θεῖος καὶ σοφός καὶ ὑψηλὸς ὁ ἀνὴρ τὰ θεῖα, καὶ τῶν ἀνελθόντων καὶ ὁμιλητῶν πάλαι δηλαδὴ καὶ σκιᾶς τοῦ σκοτίου ὅτι καὶ ὁ πρεσβύτερος, ὑφ' οὗ δὴ καὶ τέκνον ἀγαπητὸν καὶ συναθλητής τε καὶ συναπόστολος καὶ παρηκολουθηκὼς σκέψει τῇ διδασκαλίᾳ, καὶ συνεργάτης αὐτῷ καὶ συμπορευτὴς καὶ ἀναγνώστης καὶ παντὸς μαρτυρεῖ. καὶ οὐκ ἀπὸ προσδοκίας ἀλλὰ προθυμίας ἐν Πνεύματι δίχα τινὸς πρὸς αὐτῶν ἔργων ἔρευναν καὶ τὰς πράξεις συνεχῶς ἐποιεῖτο. Τίς οὖν ἡ ἐρώτησις. ἠκούσαμεν ἤδη πρὸς βραχέα πρὸς αὐτὸν εἰπόντος καὶ διδασκάλου, ἐπειδὴ καὶ ἀλλοτέρου δ' ὑπεσόλης ἐπύθου ὅτι ἄρα φημὶ τὸ αὐτοεῖναι. τινὰ αὐτοζωὴν, τινὰ αὐτοσοφίαν. καὶ πρὸς ἑαυτὸν ἔφης ἀπορήσας, πῶς τὸν Θεὸν, ποτὲ μὲν αὐτοζωήν φημι, ποτὲ δὲ, καὶ αὐτοζωῆς ὑποστάτην, ἀναγκαῖον ὠήθην ἱερὲ καὶ Θεοῦ ἄνθρωπε, καὶ ταύτης σε καὶ ἀπορίας τὸ ἐφ' ἡμῖν ἀπολῦσαι. Τί οὖν ἐστιν ἐνταῦθα τὸ διαπορούμενον τῷ σοφῷ τιμοθέῳ. μὴ τινὰ αὐτοζωὴν, ἢ τινὰ αὐτοσοφίαν ἢ τὸ αὐτοῦν καὶ οὕτως κατάτινας τῶν ἀνῶν λεγόντων νῦν ὑπείληφε κτίσμα; εἰ τοῦτο ἦν καὶ ὅτως ἐνομίσθη τοῦτο, τὸ τὸ ἀπορούμενον ἦν, καὶ τίς ἡ πρὸς τὸν διδάσκαλον πεῦσις. ἢ μακρῶν ἔδει λόγων τε καὶ συλλογισμῶν, ὥστε μαθεῖν, ὅπερ καὶ ἀνθρωπείας ζωῆς, καὶ σοφίας καὶ κτίσεων ὄντων ἀπλῶς πάντων, ὁ Θεός ἐστι ποιητής τε καὶ κτίσης. Ἰστὸν καὶ δὴ, ἐδὲ τὸν θανάσιμον καὶ ἀγρόικον οἶμαι πρὸς ἑνὶ μηδενί ποτ' ἂν διαπορηθέν ὡς καὶ διδασκάλου δεῖσθαι πρὸς τοῦτο. μήτοιγε οὐκέτι τῷ πλήρει σοφίας θείας ἅμα καὶ ἀνθρωπίνης, καὶ διδασκαλικῆς καὶ ποιμαντικῆς πρεσβείας καὶ παντοδαπῶν καὶ Πνεύματος χαρισμάτων καὶ ἐξιωμένῳ. Ἰωτὰ καὶ γάρ ἐστι Ἰστὸν τῷ διαπορουῦτά τινα εἰ τῶν κτισμάτων ἑαυτὸ ποιητής ἐστιν ὁ Θεός, ἔπειτα πρὸς Ἰστὸν πρὸς τὸν εἰδότων πυνθάνεσθαι ἀλλ' ὅπερ Ἰστ' ἄπτε τὸν ἐξεσκότων εἶπεν ἄπκρυς καὶ πρὸς φαγόντων, καταίωτὰ δήπου κἀκεῖνο. ἔκκυγε πρὸς κτισμάτων καὶ κτίσεως ἧπερ ἔφυν ἡ ἀμφισβήτησις ἦν Ἰστῷ.

Ἀλλ' ἐπεὶ τὸ μὲν εἶναι καὶ τὸν ζωὴν καὶ τὴν σοφίαν, λεγόμενα δὴ τῶν κτισῶν αὐτῶν μετεχόντων ὄντων φημὶ, καὶ ζώντων καὶ σοφῶν, καὶ ἐπ' αὐτοῦ καὶ θεοῦ λεγόμενα ἤδει κυρίως ὡς αὐτὸν πάντων ἐκείνων, τὸ δὲ αὐτοῦν καὶ τὸν αὐτοζωὴν καὶ αὐτοσοφίαν καὶ τὸ πρόσωπον ἰδοῦσα, θεοῦ μόνου ὄντα. καὶ τῇ ἀξίᾳ μόνῃ καὶ τῇ δυνάμει ἐκείνῃ πρεσήκοντα τῇ ὑπὲρ πᾶσαν δύναμιν καὶ ἀξίαν, οὐδὲ ἔξωθεν καὶ κατὰ μετοχὴν κἀκείνῳ πρέσει τὰ τοιαῦτα, ἀλλ' αὐτὸς μᾶλλόν ἐστιν ἐκεῖνα. ἐγὼ γάρ εἰμι πρὸς ἰσδάμου φησὶν ὁ χριστὸς τὸ φῶς κόσμου, καὶ πρὸς τὸν μάρτυρα αὐθις, ἐγώ εἰμι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωὴ. καὶ πάλιν παῦλος ὁ σοφὸς πρὸς ἐφεσίους, χριστός ἐστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν, ὁ ποιήσας τὰ ἀμφότερα ἕν, καὶ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ λύσας. καὶ τῷ μωϋσῇ πρότερον ὁ Θεὸς εἰς αἴγυπτον ὑπὲρ τοῦ Ἰσραὴλ πεμπομένῳ, ἐγὼ εἰμί φησιν ὁ ὤν, καὶ αὐτὸ τοῦτ' ἐρεῖς τοῖς τὸν ἀποστείλαντάσε καὶ τοῦμὸν ὄνομα πρὸς σοῦ πυθομένοις, ἐπεὶ ταῦθ' ὁ σοφὸς τιμόθεος ἤδει, πρὶν μὲν τῶν ὁμολογουμένων τοιτωνὶ καὶ κειμένων καθαπερεῖ πινων θέσεων καὶ ἀξιωμάτων, ὅτε διαπορεῖ πρὸς ἑαυτὸν, πῶς φῶ, ὅτε μαθεῖν δεῖται πρὸς τοῦ διδασκάλου. ἐκεῖνο δὲ μᾶλλον διαπορῶν πυνθάνεται παρ' ἐκείνου, πῶς ἅπερ τὸν θεὸν αὐτὸν ἀξίως τε καὶ θεοπρεπῶς ὀνομάζει καὶ δυνάμεν ἀνθρωπείαν, ἰδοὺ αὐτὸν ὑποστάτην αὖθις τὸν αὐτὸν

καλεῖ

καλεῖ καὶ χορηγὸν καὶ δοτῆρα. Ὅθεν καὶ ὁ μέγας ἐκεῖνος τῶν σοφὸς θεολόγος, οὐδέν τι πρὸς κτισμάτων ἀδοτοῦν διαλέγεται πυθομένῳ τῷ φίλῳ, εἰδὼς ἀκριβῶς ἐκεῖνον τὸν ἱεραν ὑπεσήμιν τε καὶ σοφίαν ἐκείνου, μεθ' ἧς ἐκ παιδὸς ἐτρέφη πρὸς τῷ τοῦ οἰκουμένης θαυμαστῷ διδασκάλῳ. ἀλλ' ἀναλαβὼν μᾶλλον τὴν παντελῆ διάκρισίν τε καὶ ἕνωσιν τοῦ θεότητος, ἵνα κατ' αὐτὸν ἐκεῖνον τὸν διδάσκαλον εἴπω, περιεκτικῶς ἐκτίθεται καὶ διδάσκει, κἀξ αὐτῆς καὶ πρὸς αὐτὰς πρέσεισι τὰς κὶ μέρος θεωρυμίαστε καὶ τὰς λύσεις τῶν ζητημάτων ἐκείνου, μέρος αὐτάς τε κἀκείνας ὔσας τοῦ κατ' αὐτὸν ἡνωμένης καὶ διακεκριμένης πάσης θεολογίας. Τί οὖν φησι μετ' ἐκεῖνα, τὴν ἀπορίαν ὡς ἐπηγγείλατο τούτῳ λύων. ἵνα τὰ μυριόλεκτα φησὶ καὶ νῦν ἀναλάβωμεν, ὅτι ἔστιν ἓν ἀν τίον, αὐτοδύναμιν ἢ αὐτοζωὴν εἶναι τὸν Θεὸν, καὶ τοῦ αὐτοζωῆς ἢ εἰρήνης, ἢ δυνάμεως ὑποστάτην. τὰ μὲν ὂν ἐκ τῶν ὄντων καὶ μάλιστα ἐκ τῶν πρώτως ὄντων, ὡς αὐτὸ πρὸ πάντων τῶν ὄντων λέγεται. τὰ δὲ ὡς ὑπὲρ πάντα καὶ τὰ πρώτως ὄντα ὑπερὼν ὑπερουσίως. τὰ δὲ ὅλως φῆς τὸ αὐτοεῖναι λέγομεν, ἢ τὸ αὐτοζωὴν, καὶ ὅσα ἀπλῶς καὶ ἀρχηγικῶς εἶναι, καὶ ἐκ Θεοῦ πρώτως ὑφεστηκέναι νοήσαμεν; ἰστὸν δέφαμεν ἐκεῖνο ἔστιν ἀγκύλον, ἀλλ' ἀληθὲς καὶ ἀπλῶς τὸ ἀφασάφησιν ἔχον. οὐ γὰρ οὐσίαν τινὰ θείαν ἢ ἀγγελικὴν εἶναί φαμεν τὸ αὐτοεῖναι, τοῦ εἶναι τὰ πάντα ὄντα αἰτίαν. μόνον γὰρ καὶ εἶναι πάντα τὰ ὄντα καὶ αὐτὸ τὸ εἶναι, τὸ ὑπερούσιον ἀρχὴ καὶ αἰτία καὶ ἄπειρον, καὶ μετ' ὀλίγον, ὅτε συνελόντα εἰπεῖν ἀρχικὰς τῶν ὄντων καὶ δημιουργικὰς οὐσίας καὶ ὑποστάσεις, ἀσύνεις καὶ θεὸς τῶν ὄντων, καὶ δημιουργὸς αὐτοχειρίαστοι ἀπεσταλμένοι. καὶ μετὰ μικρὸν, ἀλλ' αὐτοεῖναι. καὶ αὐτοζωὴν καὶ αὐτοθεότητά φαμεν, ἀρχικῶς μὲν καὶ θεϊκῶς καὶ ἀπλαῖκῶς τὴν μίαν πάντων ὑπεραρχίον, καὶ ὑπερούσιον ἀρχὴν καὶ αἰτίαν. μεθεκτῶς δὲ τὰς ἐκδιδομένας ἐκ Θεοῦ τοῦ ἀμεθέκτου θεωνυμικὰς δυνάμεις, τὴν αὐτοουσίωσιν, αὐτοζώωσιν, αὐτοθέωσιν, ὧν τὰ ὄντα οἰκείως ἑαυτοῖς μετέχοντα, καὶ ὄντα καὶ ζῶντα καὶ ἔνθεα καὶ ἔστι καὶ λέγεται καὶ τὰ ἄλλα ὡσαύτως. ἀκούεις πῶς ὁ διδάσκαλος ἑωυτὸν ἐξηγεῖται; μᾶλλον δὲ πρὸς τὸν λύσεις ἐπεξεργάσασθαι ταύτας, καὶ τὰ ῥηθέντα συνεπυγμένως ἀναπτύξαι καθόσον οἷόν τε, σκεψώμεθα, πῶς τὰ τοῦ ἡνωμένης τε καὶ διακεκριμένης θεολογίας καὶ τὰ περὶ θείων ὀνομάτων παρ' αὐτοῦ θεολογούμενα ἰστὰ καὶ γεραφόμενα, οὐχ ἁπλῶς μόνον ὡς πολλάκις τότε λεγόμενα παρ' αὐτοῦ τε, καὶ τῶν θεοφόρων ἀποστόλων καὶ διδασκάλων, ἀλλὰ καὶ μυριόλεκτα καινοτέρῳ τινὶ τρόπῳ πρεσεῖπε, τὸ μετ' ὑπερβολῆς περὶ αὐτὰ συχνὶν πρόθυμον καὶ μελέτην αὐτοῦ τε καὶ τῶν κατ' αὐτὸν καὶ ὑπὲρ αὐτὸν θεολόγων ἐμφαίνων, καὶ ὅσαι καὶ ταῦτα στοιχεῖα καὶ βάθη τινὰ δεικνὺς τοῦ μυστηρίου τοῦ καθ' ἡμᾶς πίστεως, καὶ θεολογίας συνεκτικὰς χρεδόν πάσης ὅσον τε καὶ τὸ τοῦ μεγάλης, καὶ ἀρχικῆς φημι τελάδος ἡνωμένον ἅμα καὶ διακεκριμένον, καὶ ὅσον καὶ τὸ τοῦ διὰ πρωτὸς οἰκονομίας χρεστὸν μυστήριον, ὅθεν δὲ τοῦ πνεύματος μεστοὶ καὶ θεῖαι καὶ ὑπερφυεῖς ἐνέργειαι, καὶ ἡ δαψιλὴς χύσις τῶν χαρισμάτων καὶ τε τὰ ἄνωθεν διὰ τοῦ θαυμαστοῦ ἰωὴλ θεῖαν ἐπαγγελίαν μὴ ταῦτα φήσαντος ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου δὴ πᾶσαν σάρκα, καὶ τὴν ἐσύστερον ἀποστολήν τε καὶ φανέρωσιν διὰ χριστοῦ τῶν αὐτῶν αὖθις καὶ τὸν ἑαυτὸν λόγον, ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πατρός μου ἐφ' ὑμᾶς

ἐφ' ὑμᾶς, ὑμεῖς δὲ καθίσατε ἐν τῇ πόλει Ἱερουσαλὴμ, ἕως οὗ ἐνδυσησθε δύναμιν ἐξ ὕψους, φησὶ τοὺς ἰδίους μαθητὰς εἰρηκότος. Οἷς τοσοῦτόν γε δέοντο οἱ πολλοὶ τῶν νῦν ὄντων ἀξίως φροντίζειν, καὶ τὰ θεῖα θεοπρεπῶς αὐτόθεν παρὰ τῶν εἰδότων καὶ διδάσκεσθαι καὶ μανθάνειν, ὡς καὶ σωπᾶσθαι τὰ μυστικόλεκτα ταῦτα δεῖν εἶναι, καὶ τοὺς τῆς ἀληθινῆς ζωῆς καὶ τῆς αὐτοφωτὸς καὶ τῆς αὐτοσοφίας ἐν σκότει πολὺ κατακρυπτεσθαι λόγους τολμηρῶς φεῦ παρ' ἐνίων εἰρῆσθαι. μὴ εἰδότων καὶ τὸ εἰρημένον, μήτε ἃ λέγουσι, μήτε περὶ τίνων βεβαιοῦται. ἀλλ' ὅτι τὸ προκείμενον ἐπανίωμεν αὖθις, τῆς ἑρμηνείας ἀκουσόμενοι παρὰ Θεοῦ διδασκάλου, ἵνα τὰ μυστικόλεκτα φησὶ καὶ νῦν ἀναλάβωμεν, τοῦτ' ἔστιν ἐναντίον, αὐτοδυνάμιν, αὐτοζωὴν εἰπεῖν τὴν Θεὸν καὶ τῆς αὐτοζωῆς ἢ εἰρήνης ἢ δυνάμεως ὑποστάτην. τὰ μὲν γὰρ ὄντα τῶν ὄντων καὶ μάλιστα ὄντα τῆς πρώτως ὄντων, ὡς ἁπαξ παντῶν τῶν ὄντων λέγει. αὐτοδυνάμις φησὶ καὶ αὐτοζωὴ, καὶ ὅπερ ταῦτα περὶ ἡμῶν ὁ Θεὸς λέγει, ὡς ἁπαξ τὴν ὑπάρξεως αὐτῶν τε τῶν, ἀλλὰ δὴ καὶ τῶν δευτέρως καὶ κατα χρηστικῶς λεγομένων ὄντων πάντων, δηλαδὴ τῶν κτισμάτων. αὐτὸς καὶ γὰρ μόνος ἐστὶν ὑποστάτης καὶ ἁπαξ τῶν τε εἰρημένων μετοχῶν, δηλονότι τῶν δυνάμεων καὶ ἐνεργειῶν ἑαυτοῦ, καὶ τῶν μετεχόντων αὐτῶν, λέγω δὴ τῶν κτισμάτων. τὰ δέ φησι λέγει, ὡς ὑπὲρ πάντα καὶ τὰ πρώτως ὄντα, ὑπερῶν ὑπερουσίως. Τῆς αὐτοζωῆς δέ φησι πάλιν καὶ αὐτοειρήνης καὶ αὐτοδυνάμεως ὁ Θεὸς λέγει ὑποστάτης, ὡς μὴ ταῦτα κατ' οὐσίαν ὤν, ἀλλ' ὑπὲρ ταῦτα μᾶλλον. Διατοῦτο καὶ καὶ καὶ τὸ ὑπερῶν ὑπερουσίως προσέθηκεν, ἵν' ἐμφήνῃ ὡς αὐτὰ μὲν ὄντα καθ' ὑπαρξιν. αὐτὸς δὲ ὑπερῶν μᾶλλον ὡς ὑπερουσιος καὶ ἁπαξ αὐτῶν. ζηλεῖς δέ φησι τὸ ὅλως λέγειν ὑπάρχειν τὸ αὐτοείναι ἢ τὴν αὐτοζωὴν, καὶ ὅπερ λέγομεν ὅτι Θεοῦ πρώτως ὑφεστηκέναι, καὶ ἀπολύτως καὶ ἀρχηγικῶς εἶναι; τὸ δὲ φαμεν ὅτι ἔστιν ἀγκύλον, τουτέστιν αἰνιγματώδες τι καὶ δυσνόητον, ἀλλ' οὐδὲ, καὶ ἁπλῆν τὴν διάφαν ἔχον. ταῦτα δέ φησιν ὁ διδάσκαλος, δεικνὺς ὅτι τὸ μὲν εἶναι καὶ ἡ ζωὴ τῶν κτισμάτων πάντων τῶν τε λογικῶν φημι καὶ ἀλόγων, καὶ δὴ καὶ τῶν ἄλλων, οὐκ ἀπολελυμένως ἔχει τὸ εἶναι καὶ ζωὴ εἶναι, ὡς ἢ πρότερα ταῦτα ἐκείνων εἶναι, ὧν ἐστιν ὑπαρξις καὶ ζωὴ δηλονότι, ἢ δυνάσθαι καὶ ὁπωστιοῦν αὐτὸ ἐκείνων τῶν δεικτικῶν αὐτῶν, ὅλως καθ' ἑαυτὰ ζῆν ἢ ὑπάρχειν. εἰ δὲ τοῦ Θεοῦ δωρεαὶ καὶ φυσικαὶ δυνάμεις ἐκεῖναι εἰ ὑπ' αὐτοῦ πρὸς μετοχὴν τῶν κτισμάτων προβαλλόμεναι, οὐ συμπεπλεγμένως κινεῖ τῶν μετεχόντων κτισμάτων ἔχουσι τὸ εἶναι, ἀλλ' ἐν τῇ οὐσίᾳ τοῦ Θεοῦ θεωρούμενα καθάπερ εἴρηται, ἀπολελυμένως εἰσὶν ὡς φυσικὰ τοῦ Θεοῦ. ἀνάπτια γὰρ ὥσπερ ἡ φύσις τοῦ Θεοῦ. ὡς δὲ καὶ τὰ αὐτοῦ φυσικὰ καὶ τὸ πολυκινὲς λεγόμενον ἄπορον.

Οὐκ ἀπολύτως δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀρχηγικῶς ἔχουσι τὸ εἶναι καὶ τὴν ζωὴν, καὶ τὰ ἄλλα πάντα ὅσα περ εἰσὶν, ὡς τὴν ἀρχὴν ἔχοντα πάντων τῶν ὄντων καὶ ζώντων, μεθεκτῶς ἐχόντων ἐκεῖθεν ταῦτα, καὶ ἀποτελεσμάτων ὄντων τῶν θείων ἐνεργειῶν, καὶ δυνάμεων ἐκείνων. τούτων καὶ τῶν μετοχῶν ὁ αὐτὸς οὗτός φησι θεολόγος τὰ ὄντα οἰκείως ἑαυτοῖς μετέχοντα, καὶ ὄντα καὶ ζῶντα καὶ ἔνθεα καὶ ἔστι καὶ λέγεται, καὶ τ' ἄλλα ὡσαύτως. ὡς αἰ καὶ τὴν οἰκείαν ἀποτέλεσμά τις λέγοι τῆς οἰκοδόμου τέχνης, καὶ τὴν περίοικον καὶ τὸ τεύχαστον τῆς χαλκοδικῆς ὡσαύτως, τῶν μὲν τεχνῶν δηλονότι παρυφεστώσων ἐν τῇ διανοίᾳ, καὶ τῇ ψυχῇ τοῦ τεχνίτου, παραγομένων δ' ἐκεῖθεν εἰς

θεν εἰς ἐνέργειαν, ὁπόταν ἐκεῖνος δηλαδὴ βουληθῇ, καὶ ἐν τῇ ἐνεργείᾳ καὶ μετὰ τὸ ἀποτέλεσμα πρὸς τῶν κεκτημένων τεχνίτη μόνων ἀδὲν ἦτον ὡσαύτως.

Ἡ μόνοι θέωσις καὶ ἡ κατ' αὐτὸν μετοχὴ, καὶ ὑπὲρ τὰ προρρηθέντα. αὐτῆς γὰρ ἐκείνης τοῦ Θεοῦ φυσικῆς ἐνεργείας καὶ τοῦ χάριτος μετέχουσιν ἐναργῶς οἱκεχαριτωμένοι τε καὶ τεθεωμένοι, διὸ καὶ ὁμοίωσις εἴρηται Θεοῦ τοῦτο, καὶ θεοὶ χρηματίζουσι κατ' αὐτόν γε τὴν χάριν οἱ πνεύματι καταξιούμενοι τῆς ὑπερφυοῦς δωρεᾶς ταύτης, καὶ πρὸς ἑτέρους ἐκπέμπουσι ταύτην, ὡς καὶ ὁ μέγας φησὶ περὶ τοῦτο βασίλειος. ἔνθε τοῖς ὑπὲρ τὸν θεῖον πνεύματος λόγοις. Αἱ πνευματοφόροι ψυχαὶ γάρ φησιν ἐλλαμφθεῖσαι πρὸς τὸν πνεύματος, αὐτάς τε ἀποτελοῦσαι πνεύματα, καὶ εἰς ἑτέρους τὴν χάριν ἐξαποστέλλουσι. Καὶ αὖθις.

Ὡς ἡ δύναμις τοῦ ὁρᾶν ἐν τῷ ὑγιαίνοντι ὀφθαλμῷ, οὕτως ἡ ἐνέργεια τοῦ πνεύματος ἐν τῇ κεκαθαρμένῃ ψυχῇ. καὶ ὡς ἡ τέχνη ἐν τῷ ἀναλαβόντι αὐτὴν, οὕτως ἡ χάρις τοῦ πνεύματος ἐν τῷ ὑποδεξαμένῳ, ἀεὶ μὲν συμπαρεῖσα, οὐχὶ δὲ καὶ ἐνεργοῦσα δηνεκῶς. εἶτα καταδικάζων αὖθις τὸν λόγον ὁ ἱερὸς Διονύσιος, καὶ δεικνὺς πῶς δύσεις καὶ ἀπλῶν τὴν Δαμάφησιν ἔχων, ἐπάγει. ἐπὶ πᾶσαν κινὰ θεῖαν ἢ ἀγγελικὴν εἰναί φαμεν τὸ αὐτὸ εἶναι, καὶ εἶναι τὰ ὄντα πάντα ἀλλήλων. μόνον δὲ καὶ εἶναι πάντα τὰ ὄντα, καὶ αὐτὸ τὸ εἶναι, τὸ ὑπερούσιον ἀρχὴ οὐσία καὶ ἄπειρον. καὶ ὅσα τούτων ἑξῆς ἤδη φθάσας ὁ διδάσκαλος εἴρηκε, τὴν μὲν ἑλληνικὴν ὕθλον τὴν πολυθεΐας μὴ τὴν πλατωνικῶν ἰδεῶν ὀκτὼ βάλων, καὶ πρόσγε ἐπὶ τὴν τῶν ἀγγελικῶν λεγομένην αἵρεσιν, ἀγγέλοις τὸ πᾶν ὡς θεοῖς κοινὸν ὑποκεῖσθαι ληρεῖσιν, ἵν' δὲ ὅπερ καὶ ταῦτα, τὸ δ' ἄπειρον πάντων καὶ ὑπερούσιον καὶ ἀμέθεκτον τοῦ Θεοῦ κατ' αὐτόν γε τοῦτο διδάσκων, καὶ τὸ μεθεκτὸν ὡσαύτως αὐτοῦ καὶ κοινωνικὸν ἐν τοῖς κτίσμασι. καὶ τοὺς ὀκδεδομένους ἐξ αὐτοῦ προνοητικὰς δυνάμεις καὶ αὐτομετοχὰς ταύτας, ὧν φησι τὰ ὄντα οἰκείως ἑαυτοῖς μετέχοντα καὶ ἄντα καὶ ζῶντα καὶ ἔνθεα καὶ ἔστι καὶ λέγεται καὶ πάλλα ὡσαύτως. Οὕτω κάλλιστα καὶ σοφώτατα τῶν τὸν τοὺς ἑκατὸν λόγους ὁ σοφὸς ἐξηγήσατό τε καὶ ἐδίδαξεν, αὐτόντε τὸν ἐρωτῶντα, καὶ μετ' ἐκεῖνον πάντας τοὺς βουλομένους, ὡς μηδένα γρίφον καὶ ἀσαφὲς αὐτοῖς ἐναφεῖναι μηδόλως τοιοῦν, καὶ τὴν ἑαυτοῦ λόγον. Σὺν δὴ τοῦτοις ὦ ἑταῖρε πρὸς τοῦτα. Ζωῆκας νῦν γοῦν καὶ αὐτὸς τῶν σοφῶς τε καὶ εὖ θέως ὡς αὐτός φησι παρ' αὐτοῦ λεγομένων, ἢ τὸ ὑπέρσησε καὶ τὸ ὑπεσήσατο καὶ τὴν ὑποστάτην αὐτὴ τοῦ κτίσου λαμβανῶν, καὶ αὖθις πρὸς τὰ αὐτὰ τρέφη καὶ ὡς περὶ κτισμάτων ἔτι διανοῇ τῶν θείων τούτων καὶ ὑψηλῶν ὀνομάτων τοῦ Θεοῦ καὶ πραγμάτων. καὶ οὐδ' αὐτὸ τοῦτόσε πρὸς δύλάβειαν ἄγει τέως, τὸ καὶ ὀνόματα τοῦ παντὸς Θεοῦ ταῦτα πρὸς εἰρῆσθαι, καὶ ὅπερ καὶ θεῖα ταῦτα ζωοεχῶς ἀποκαλεῖ. καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν λόγους, ὕμνους πολλάκις ὁ μέγας οὗτος προσαγορεύει. καὶ οὐχ ἁπλῶς ὕμνους, ἀλλ' ὕμνους αὐτῆς τῆς μακαρίας καὶ παντὸς Κυρίας Τριάδος, ἣν μόνην ὡς δεσπότιν ἡ ξύμπασα τῶν νοητῶν τε καὶ ἀϊδίων ὑμνεῖ κτίσις. Τὶ δὴ τῶν κτίσεων αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ θεῖόν τις ἢ κοινὸν καλούμενον εἰπέμοι ποτὲ καὶ θεοπρεπῶς ἀνυμνούμενον πρὸς τῶν ἱερῶν θεολόγων. πῶς δὴ καὶ κτισμάτων καὶ σε τὰ ὄντα μετέχοντα, ὄντα καὶ ζῶντα. καὶ ἔνθεά εἰσι. μὴ πρότερον ὄντα δηλαδὴ πιστὰ καὶ κατ' ἐκείνα, καὶ Θεοῦ λέγοντο μετέχειν. καὶ εἰ τοῦτο ὅτως ἔχει, ταυτὸν ἄρα Θεός τε καὶ κτίσις, καὶ

σις, καὶ οὐδέν τι τὸ μέσον ποιητὴς καὶ ποιήματος ἀδαμῶς, ἀλλὰ φύρδιν καὶ ἀναμὶξ τοῦτα κἀκεῖνα, καὶ πάντα ὁμοῦ χρήματα. τί δ' ὅτι καὶ εὐνοίας καὶ ἀγαθότητος ὁ διδάσκαλος τὰς θείας δυνάμεις ταύτας φησὶ, εὐθὺς ὅτι καὶ ὑπερουσίας, καὶ μετεχομένας ὑπὸ τῶν ὄντων. Τὶς ἄρα τῶν τῆς θείας αὐλῆς, τὴν εὐνοιαν καὶ τὴν ἀγαθότητα καὶ Θεοῦ χρονικῶς ἠργμένην καὶ κτισὶν εἶπε ποτὲ; Τίνος δὴ καὶ αἱ ἀνωτάτω καὶ πρὸ Θεὸν δυνάμεις μετέχουσι κτίσεώς εἰσι, καὶ σοφαὶ καὶ καλαὶ καὶ ἀγαθαὶ εἰσὶ, καὶ ζῶσι θείαν ζωὴν; Τὶ ταῦτα τῶν ἰδεῶν ἀποδέουσιν ἐκείνων, ἃς ὁ καὶ Χρίστωνος ἑλληνικῶς τε καὶ μυθικῶς ἀναπλάσας ἐξέθετο; μᾶλλον δ' ἀκριβῶς γε σκοποῦντι, καὶ χείρονα πολλῷ τῶν ἐκείνου, τὰ διαθρυλλούμενα νῦν. ἐκεῖνος μὲν καὶ ὁ ἐσὼ αὐτῶν τε καὶ μετ' αὐτὸν σοφιστής, καὶ ὅστις δηλαδὴ τῆς σοφίας, εἰ καὶ κατ' ἄλλο πρὸς ἀλλήλους διαφέροντες πρὸς ἄλληλα, ἀλλ' οὐδέ ποτε τὸ αὐτοῖν, ἢ τὴν αὐτοζωὴν, ἢ τὸ αὐτοφῶς ἔζωθεν ἔχειν τὸ εἶναι καὶ ζῶν καὶ φῶς εἶναι εἰρήκασιν. ἀλλ' αὐτὰ ταῦτα καθ' ὕπαρξιν, εἰ καὶ κακῶς τε καὶ ἀθέως εἴπον εἶναι, ἅπερ καὶ λέγεται, καὶ μάλιστ' ὁ πρεσβεύθεις καθηγητὴς τῶν τοιούτων, καὶ τούτῳ διαφέρειν τῶν λεγομένων ὄντων τε καὶ ζώντων καὶ φωτεινῶν, τὸ αὐτὸ ὄν, καὶ τὴν αὐτοζωὴν, καὶ τὸ αὐτοφῶς, τῷ μὴ ἄλλο πρότερον ὄντα, μεθεκτῶς ἑτέρωθεν ἔχειν τοῦθ' ὅπερ λέγουσι εἶναι, ἀλλ' ἐκ τούτων μᾶλλον καὶ μετοχὴν ἔχειν τὰ ὄντα τὸ εἶναι καὶ τὰ ζῶντα τὸ ζῆν καὶ τὰ φωτὸς δεκτικὰ τὸ φῶς. Ἀλλ' ἀκούσωμεν αὖθις διὰ βραχέων καὶ τῶν ἑξῆς πρὸς τούτων αὐτῶν τοῦ σοφοῦ φημι διδασκάλου λόγων. καὶ τί δεῖ φησι πρὸς τούτων λέγειν, ὅπερ ἐπίνευσε τῶν θείων ἡμῶν ἱεροδιδασκάλων, καὶ τὴν αὐτοαγαθότητα καὶ θεότητα ὑποστάσει φασὶ τὴν ὑπερούσιον καὶ ὑπέρθεον. αὐτοαγαθότητα καὶ θεότητα λέγοντες εἶναι, τὴν ἀγαθοποιὸν καὶ θεοποιὸν ἐκ Θεοῦ προελθοῦσαν δωρεάν. Καὶ μετ' ὀλίγον. Καὶ ὅσα ἄλλα καὶ τὴν αὐτὸν εἴρηται καὶ εἰρήσεται πρόπον, δηλοῦντα εὐνοίας καὶ ἀγαθότητας, μετεχομένας ὑπὸ τῶν ὄντων. ἐκ Θεοῦ δὲ ἀμεθέκτου προελθούσας ἀφθόνῳ χύσει καὶ ὑπερβλυζούσας, ἵν' ἀκριβῶς ὁ πάντων αἴτιος ἐπέκεινα πάντων, καὶ τὸ ὑπερούσιον καὶ ὑπερφυὲς, πάσῃ ὑπερέχῃ τῶν καθ' ὁποιάν ποτε οὐσίαν καὶ φύσιν.

Καὶ ταῦτα μὲν ὁ μέγας οὗτος θεολόγος, ὁ τῶν πρώτων μὴ χρῆσιν θεολόγων καὶ ἀποστόλων διδάσκαλος αὖθις. Σὺ δὲ φίλων Ἀνδρῶν ἄρασε πρὸς σὲ καὶ αὖθις ὥσπερ ἀρχόμενον, οὕτω δὴ καὶ τελευτῶντα χρὴ βλέψαι τὸν λόγον, οὐ τοιγαροῦν ἤδη πεπυθάνει καὶ μάθοις παρ' αὐτῶν ἐκείνων φημὶ τῶν αὐτοπλεγόντων, τὶ πρὸς ταῦτά φασι, καὶ μάλιστα πρὸς τὸ οἱονεὶ συγκεφαλαίωσιν ταυτηνὶ τῶν διὰ μακρῶν εἰρημένων παλαιοῦ τοῦ μεγάλου. ἰδὲ δὴ εἰπὲ καὶ τὴν αὐτοαγαθότητα καὶ θεότητος αὐτῆς, τὸ ὑπερούσιον καὶ ὑπέρθεον ἀκούομεν ὡσαύτως ὑποστάσει λεγόμενον πρὸς τούτου θεολόγου. μᾶλλον δ' ὑπὲρ ἑαυτὸν πρώτου λαβὼν ἔχει ταυτηνὶ τὴν θεολογίαν ὡς αὐτός φησιν οὗτος. ἀλλὰ πρὸς τὸ ἱερὸν ταυτὶ διδαξάντων αὐτὸν, τῶν πρώτων ὅπερ ἔφην ἀποστόλων καὶ θεολόγων. Τί οὖν ἐρῶμεν, ἢ τί φήσομεν εἰπὲ τέως πρὸς τοῦτο. καὶ αὐτῆς τῆς ἑαυτοῦ θεότητος κτίσιν τὸν Θεὸν νομιεῖμεν, καὶ Θεὸν προσεροῦσιμεν, ἠργμένην χρονικῶς ἔχουσαν τὴν θεότητα καὶ κτίσιν; καὶ πότερον ἐπερώτησον αὖθις καὶ αὐτὸς ὁ θεὸς ὃν φασι κτίσιν ἔχειν τὴν θεότητα, κτιστός ἐστι ζῶν αὐτῇ, ἢ αὐτὸς μὲν ἐστιν ἄκτιστος ὡς θεὸς, τὴν δὲ θεότητα κέκτηται κτίσιν. καὶ εἰ μὲν τὸ πρότερον εἴποιεν, αὐτόθεν

αὐτόθεν τὴν ἀσέβειαν καὶ τὸ ἄθεον δείξουσι, τῇ κτίσει φανερῶς λατρεύοντες πρὸς τὴν κτίσαντα καὶ ἔνα μὲν πρεσβυνοῦντες, ἀλλὰ κτισὸν. καθάπερ εἰδωλόνυμα καὶ χειρῶν ἔργον, ἢ τῶν κτισσῶν τῶν ὑπὸ κόσμου καὶ λυομένων στοιχείων ἕν. εἰδὲ τὸν μὲν Θεὸν λέγοιεν ἄκτισον εἶναι, μηδὲν δὲ ἀναχέσθαι ποτ' αὐ αὐτοὺς κτίσμα τί γε λατρεύειν, τὴν θεότητα αὐτοῦ κτισὴν πεφυκέναι, ἀπὸ γὰρ τῆς ἐνεργείας, ἑκάστην οὐσίαν χαρακτηρίζεσθαί φασιν οἱ θεολόγοι πατέρες, τὴν μὲν ἀκτίστου ἐνεργείας, ἄκτιστον δεικνύουσι φύσιν, κτισὴν δὲ τῆς κτισῆς, πρὸς τῷ ἀδυνάτῳ τοιγαροῦν ὅπερ ἔφην, ἰδοὺ καὶ Θεῶν ὄχλος καὶ ἡ κάκιστ' ἀπολυμένη τῆς πολυθεΐας εἴσοδος αὖθις, καὶ ἑλληνικὸς λῆρος, ὃν αὐτοὶ συνεφανταῦτες ἐγράψαντο πάλαι τὴν χρηστὴν ἐκκλησίαν. Δύο καὶ φῶς φασι δοξάζουσι καὶ προσκυνοῦσιν, ὑπὸ ὑπόστασιν διαφέροντα. καὶ τοῦτον καὶ τὴν λόγον οὐ δύο μόνον, ἀλλὰ καὶ τρία προσκυνοῦμεν οἱ εὐσεβεῖς, τὸν πατέρα δηλονότι καὶ τὸν υἱὸν καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ἀλλὰ δύο προσκυνοῦσιν ὅπερ εἴπομεν, κατ' αὐτὸ τὸ εἶναι, ἀλλήλων ἀπεξενωμένα καὶ διαφέροντα. τοῦτο καὶ γάρ ἐστι τὸ κτισὸν καὶ τὸ ἄκτιστον. καὶ πρὸς τὴν πολυαρχίαν οὐδὲν τὴν τῆς κτίσεως λατρευόμενον ὡς αὐτοί φασιν αὖθις ἐκφεύγουσι, τὸν μὲν Θεὸν προσβεύοντες ἄκτιστον, κτισὴν δὲ τὴν αὐτοῦ θεότητα. εἰδὲ λέγοιεν μὴ ταύτην εἶναι τοῦ Θεοῦ τὴν θεότητα, εἶναι μὲν κἀκείνην φαμὲν ἄκτιστον, ἄλλην δὲ ταύτην εἶναι θεότητα κτίσμα τε Θεοῦ προφυκῆναι, καὶ πρὸς Θεοῦ χορηγηθεῖσαν τοῖς δεομένοις. πάλιν οὖτως ἐπερωτάσθωσαν. καὶ εἰ σὺν ἔστιν ἡ θεότης ἐκείνη σοφώτατοι δὲ Θεοῦ ὡς θεότης καὶ τὸν ὑμέτερον λόγον, ἀλλ' ὡς κτίσμα, τίνος ἄλλου Θεοῦ ἐστιν, ἢ καὶ Θεὸν ἕτερον ἔκτισεν ὁ πάντων Θεὸς, κἀκείνου δὲ κτισοῦ Θεοῦ ἐστι καὶ ἡ κτισὴ αὕτη θεότης. καὶ εἰ τοῦδ' οὕτως ἔχει, ἰδοὺ κατ' αὐτοὺς πάλιν, σὺν ἄρχει καὶ δυνάμει μόνον καὶ ἡ κατ' ἐκείνους ἐπανίσταται πονηρὰ συμμορία, ἀλλὰ καὶ Θεῶν ἅμα καὶ θεοτήτων εἰσάγεται σμῆνος, ἀκτίστων τε καὶ κτισῶν. κἀκεῖνο εἰ καὶ τὸν αὐτὸν ταύτῃ εἰπὲ τὴν θεότητα, τῷ Θεῷ ἐνοῦται οἱ ἅγιοι, αὕτη γάρ ἐστιν ἡ θέωσις, τὸ θεοποιὸν δῶρον, ἣν δὴ καὶ αὐτοθεότητα καὶ θεαρχίαν ἀλλαχοῦ φησι καὶ ἀγαθαρχίαν ὁ αὐτὸς θεολόγος, ἧς οἱ θεούμενοι μετέχοντες, καὶ χάριν ἐνοῦται τῷ μόνῳ καὶ φύσιν Θεῷ, καὶ θείας κοινωνοὶ φύσεως, καὶ θεοὶ καὶ τὸ εἰρημένον ἀποτελοῦνται. πῶς δὲ καὶ ἀλλοτρίαν τοῦτον τῆς φύσεως τοῦ Θεοῦ, λέγω δὴ τὴν κτισῆς θεότητος, ἡ θέωσις καὶ ἡ ἕνωσις τοῦ Θεοῦ γίνεται. ἰδοὺ μονογενὴς υἱὸς τοῦ Θεοῦ δι' ἄφατον φιλανθρωπίαν γενόμενος ἄνθρωπος, ὑπὲρ πάντα καὶ λόγον καὶ νοῦν ἐν ἀγίῳ πνεύματι τοῖς ἀνθρώποις ὑπερφυῶς ἐχαρίσατο; Διὸ δήπου καὶ Κύριλλος ὁ σοφὸς θεολόγος ὑπὸ τοῦ ἑρμείου ἐρωτηθεὶς, ὅπως οὐ ἐν ἡμῖν ἡ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τὸν αὐτὸν λόγον ἐνοίκησις νοεῖται καὶ πεπόηται, μία τις οὖσα καὶ ἡ διάφορος, οὐδ' ὁπωσοῦν φησιν ἔνεστι τοῦτο τὸ χαλεπὸν ἢ δυσέφικτον. πῶς γὰρ οὐ ἑτέρως, ἢ διὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος, θείων ἡμᾶς χαρισμάτων ἀναπιμπλάντος δι' ἑαυτοῦ, καὶ τὴν ἀρρήτου φύσεως κοινωνοὺς ἀποφαίνουσι. καὶ πάλιν ἐν τοῖς θησαυροῖς ὁ αὐτὸς. ἀλλ' εἴπερ ἰδοῦ φησιν οὕτως ποίημα καὶ τὴν τῶν ἑτεροδόξων μανίαν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. πῶς ὅλως ἔχει τοῦ Θεοῦ τὴν ἐνέργειαν. οὐ γὰρ δήπου τοσοῦτον οἶμαι δὲ σωφρονεῖν ὀρθῶς ἐκβοήσεται, ὡς τολμῆσαι τοῦτο καὶ μόνον εἰπεῖν, τὴν θείαν οὐσίαν, δι' ὀργάνων ὑλῶν ἔξωθεν εἰς τὸ εἶναι παρενεχθέντων διακονεῖσθαι πρὸς ἐνέργειαν. τὴν ἐξ αὐτῆς διαβαίνουσαν φυσικῶς, πρὸς-

πρός τινα τῶν ἐπιτηδείων πρὸς τὸ λαβεῖν. Ἄλλως τε εἰ μὴ κτίσμα κατὰ τὸν ἡμέτερον λόγον, οὐκ ἂν εἴη θεότης. εἰ δὲ θεότης καὶ θέωσις, καὶ θεαρχία κατὰ τὸν ἱερὸν τῶν θεολόγων χορὸν, πῶς κτίσμα; μακρὰν γὰρ κατὰ πολὺ ταῦτα, καὶ κατὰ διάμετρον ὡς εἰπεῖν ἀλλήλοις ἀντίκειται. ἢ οὐκ ἀκύεις εἰπὲ τοῦ θεολογίας θαυμαστοῦ Γρηγορίου πρὸς τοὺς κτίσμα τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ πάλαι κακῶς φάσκοντας λέγοντος. εἰ μὴ θεὸς, οὐ κτίσμα, μεθ' ἡμῶν γὰρ τὸ κτίσμα τῶν θείων, εἰ κτίσμα ἦ, οὐ θεός. ἤρξατο ἢ χρονικῶς. ὃ ἦ ἤρξατο, ἦν ὅτε οὐκ ἦν. εἰ ἦ πρεσβύτερον τὸ οὐκ ἦν, τοῦτο οὐ κυρίως ὄν. τὸ ἦ μὴ κυρίως ὄν, πῶς θεός; ἀλλ' ὀνείνοι θεόντε τὸ κτίσμα μηδένα διαφέρειν φασὶν αὐτικρυς τὸ κακῶς ὑπολαμβάνον, μᾶλλον ἢ καὶ κακῶς ὑπολαμβάνον φαῦ δὴ ὧν λέγουσι παρεισάγοντες αὖθις καθάπερ ἔφην ἀκίνδυνον μὴ τῶν μακρῶν ὀνείνων ληρημάτων, τὸ πολυθέοις πλάνης, καὶ τὸ τῶν κτισμάτων λατρείας ἅπερ ὀνείνοι ἑαυτὸν ζωιστὰς δῆθεν τῶν δυστεῶν καταψεύδωσιν, εἰ καὶ λαθεῖν πωδάσαν οὐκ ἴσχυσεν. ἆρ' ἀγελᾶς ἢ καταγελᾶς μᾶλλον ἵν' οἰκειότερον εἴπω τὸ συφίλων Ἀνδρῶν δ' ἡγεῖσθε, τὸ πολυθεΐας ἀβελτηρίας ἢ πωδηνόιας, ἢ ἀναισθησίας, ἢ οὐκ οἶδ' ὅ τι τὸ φῶ, τὸν ὀνείνα φρονεῖν καὶ λέγειν πεφρικόνων; ἐμοὶ ἦ καὶ θαυμάζειν ἰσχυρῶς ἔπεισι, πῶς καὶ λίθοις αὐτὸς ἢ τῶν δυστεῶν πληθὺς καθάπερ οἱ τὸ πρὶν δαθὰν καὶ ἄβειρον πάλαι ξένῳ περὶ θυμιάσαντας βάλλουσιν, ἢ τὸ καὶ κρημνῶν πορίπτουσι, θεοτητα καὶ θεὸν κτίσον, μὴ πλὴν σωτήριον δὲ χρυσοῦ σάρκωσιν καὶ τὸ πάθος καὶ τὴν ἀνάστασιν, δι' ὧν ἡ τῶν κτισμάτων λατρεία καθάπαξ ὀν μέσῳ γέγονε, τῇ ὀνκλησίᾳ χρυσοῦ κακῶς παρεισάγειν ἐθέλοντας. ἕως ἂν αὐ θεότητα κτίσιν ὅλως λέγωσιν, ὅτε μὲν τὴν πολυθεΐαν, ὅτε μὲν τὴν τοῦ κτίσματος λατρείαν ὀνφδύζοντ, καὶ τὸ σαγρεῖτε τὸ χρυσίπ πε φιλοσοφίαν, καὶ τὴν τῶ ἐρανίων σωμάτων πωδὰ πάντα τὸ βίον ὀνμελετήσωσι φύσιν τὸ κίνησιν. Ἡμεῖς δ' ἕνα πωδὰ τὸ ἁλιέων τὸ καὶ σκυτέων μαθητῶν τε τὸ διδασκόχων διδαχθέντες θεὸν, ἄκτισον πρεσυπόστατόν τε τὸ πανπδύναμον, μίαν τε τὸ ἄκτισον ἔχοντα τὴν θεότητα, αὐτὸν ὡς ποιητὴν προσκυνοῦμεν πάντων ὁρατῶν τε καὶ ἀοράτων μόνον, μηδὲν ὂν ἑαυτῷ κτισὸν φέροντα, τὸ ὂν κτίσιν πᾶσαν, ὡς δούλην κάτω τεθέντα μετὰ τὸ προσκυνούντων ἡμῶν, καὶ καὶ τῇ χάσει καὶ πάζει τὸ ὑλικῶν ἡμῶν ὡς ἀϋλά τινα διαφέρουσιν.

Ο ΔΕΥΤΕΡΟΣ

Λόγος

Ἐπεὶ ἦ τὰς περὶ τὰς λέξεις καθ' ἡμῶν συκοφαντίας τε καὶ καινοτομίας καὶ τὰς ἀκαλὰς περὶ θεότητος καὶ τῶν αὐτῆς θεολόγων ἐξηγήσεις ὀνείνων, διαβρα χέων ἐξηλέγξαμεν καθόσον οἷόντε, φέρε τῷ φωτὶ τὸ δόξης πρὸς πρόσωπον τὸ λάμψαντος ἐπ' ὄρους δεσπότου καὶ τὸ προφητικὸν τὸ ἡμεῖς ὁδηγούμενοι λόγον. καὶ πρὸς τὸ δεύτερον. τὸ τελευταῖον ἐλθωμεν ἤδη τῶν ζητημάτων. Τὶ οὖν ἐστὶ τὸ περὶ δεσποτικὸν τοῦτο φωτὸς τὸ ἀπροσίτου φημὶ καὶ φυσικῆς τὸ θεότητος δόξης, τῆς ἀϊδίου τὸ συναναρχοῦ ταύτῃ λαμπρότητος καὶ ἀνεσπέρου ἀκτῖνος, παρ' ὀνείνων ὡς ἔφης λεγόμενον. εἰ μὴ τὸν εἶδον ὀνείνο τὸ φῶς φησι τοῖς ὀφθαλμοῖς θεὸν δ' ὅρους ὅτε τότε χερσὶ συναναβαίνοντες ὑπόπτολοι. θεῖόν τε τὸ ἄκτισον ἦν πάντως, καὶ διαβοῦτο κἀκεῖνοι, σῶμα τὸ σωματικοὺς ὀφθαλμοὺς περιφέροντες, ὀνείνο προσβλέψαι τοπαράπαν οὐκ ἐδυνήθησαν. πῶς γὰρ ἀν τῇ κτιστῇ φύσει τὸ ἄκτιστον φῶς χωρητὸν ὅλως γένοιτο. εἰ μὴ ἴδοι ἄνθρωπος τὸ πρόσωπόν μου πρὸς μωϋσῆν ὁ θεός φησι πάλαι καὶ ζήσεται. καὶ ὁ διαγγελιστὴς ὕστερον αὖθις, θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε. εἰ δὲ εἶδον ὀνείνο τὸ φῶς φησιν, αὐτόθεν δῆλον ὅτι καὶ κτιστὸν τὸ γενόμενον καὶ ὑπογνόμενον, ἠργμένοντε καὶ πεπαυμένον. τοιαῦτα καὶ γὰρ τοῖς ἀνθρωπίνοις ὀφθαλμοῖς πρὸς ὅρασιν ὑποπίπτοντα. ἐπεὶ καὶ τῷ ὁμοίῳ καθορᾶσθαι τὸ ὅμοια πέφυκεν. Ἰοὺ ἰού. καὶ πῶς ποτ' ἄρ' ὀνείνός ἐστιν, ὁ καὶ νῦν τὰ καινὰ ταῦτα λέγων. καὶ πρὸς τοὺς ἐπ' ὄρους ὑψηλοὺ τὸ ὀνκλησίας φημὶ. λαμπρᾷ τῇ φωνῇ κηρυτομένοις διαγγελικοὺς λόγους. τοὺς εἰς πᾶσαν γῆν ὑποστολικῶς εἰπεῖν ἐξελθόντας, τὰ πέρατα τὸ οἰκουμένης ἀστραπῆς δίκην, ἢ μᾶλλον ἀκτίνων ἡλιακῶν φαῦλα πάλαι διαφορομένοις, ἀμφιβόλως ἐτῶσι τὸ ἀμαθῶς διακείμενοι. εἰ δὲ ἐξ ὑπερβορέων τε καὶ τὸ πρὸς αὐίχοντα ἥλιον, ἢ καὶ τῶν τὰς βρεταυνικὰς νήσους καὶ δὴ καὶ τὸ ἑσπέριον πρεσβυτικόντων ὠκεανὸν, ἄρτι πρὸς ἡμᾶς τε καὶ τὴν καθ' ἡμᾶς οἰκουμένην ἀφῖκται, οὐδ' ὅτω μόνον αὖ. ἐπαγκεσμίοις σεισμοῦ καὶ τὸ οἰκουμενικῆς μεταθέσεως καὶ τὸ βροντῆς ὀνείνης τὸ διαγγελικῶν φωνῶν, αὐτίκα. ἰοὺ. Ἐνεπλήσθη καὶ γὰρ κὶ τὸ μέγαν εἰπεῖν ἅπασαν ἡ σύμπασα γῆν ὁ γνῶναι τὸ κύριον. ὡς ὕδωρ πολὺ κατακαλύψαι θαλάσσας. διὸ δήπου τὸ νῦν μὴ ὁ αὐτὸς ἐνθάδε ὀν πρόσωπον φησὶ θεοῦ, ἐπ' ὄρους ὑψηλοῦ ἀνάβηθι ὁ διαγγελιζόμενος σιὼν. ὕψωσον ἰσχύϊ τὸ φωνήσω, ὁ διαγγελλιζόμενος Ἱερουσαλὴμ. ὑψώσατε μὴ φοβεῖσθε, νῦν δ' ὀνείθεν ὁ θεοπάτωρ αὖθις Δαβὶδ, αὐτὸς δι' ἑαυτοῦ τὸ παγκόσμιον τοῦτο φθάσας προκαταγγέλλει λαμπρῶς κήρυγμα, ἀκούσατε ταῦτα πάντα τὰ ἔθνη βοῶν, ἐνωτίσασθε πάντες οἰκαπικοῦντες τὸν οἰκουμένου, εἴτε γηγενεῖς τὸ οἱ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων ὁμοῦ τὸ αὐτὸ πλέσιον καὶ πένης. ἀλλὰ μὴ τὸ προσηλύτων τίς ἐστιν ὀνείνος, καὶ τὸ ἐδὸν ἄρτι πρώτως τὸ ἱερᾶς αὐλῆς ὑπερβεβηκὼς καὶ νῦν ἐρχόμενος εἰς μυστήρια προσκυνεῖν θεοῦ, καὶ ἔπω τὸ θείων φωνῶν ὀνείνων ἐθὰς, οὐδ' ἐν ἕξει τῶν ἱερῶν γεγονὼς. τὸ διαβῆτε τὰς τὸ ψυχῆς αἰσθήσεις ἀγυμνάστους ἔχων ἔπι πρός γε τὸ τοιού-

τοιούτων ἀπόληψιν; τί γὰρ πως μᾶλλον ἔοικεν. εἰδέναι τούτων φάσις ἀδέστερον, λείπεται πάντως ἐκόντας κακουργεῖν ἐθέλειν ἐκείνον, καὶ τῷ φωτὶ τὸ σκότος πολυμηρῶς ἐπεισάγειν, τῷ φωτὶ φημι τῷ ἀληθινῷ καὶ τὸν τῶν βροντῶς υἱὸν φαῦλα τῷ φωτίζοντι πάντας ἀνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον. Καθὰ δέπου καὶ Βαρλαὰμ ὁ ὁσιοκαλαβρίας ἐκεῖνος τοὺς ὁσιοὺς μοναχοὺς τῶν ἑλλήνων σοφίας ὠρμημένους ἑαυτοῦ λόγους τοῖς θεοπνεύστοις λόγοις ἀντιτάττοντας τολμήσας, καὶ μωρὸς ὄντως καὶ ἀνόητος τοῦ καὶ χειροῦ σκληρότας ἐν παγκοσμίῳ θεάτρῳ χεῖρον ἐξελεγχθεὶς ὑπὸ ἐκείνοις, καὶ τῷ μὴ δυσπροφίτῳ, καὶ τῷ τῶν ὀρθῶν λόγων ὁμολογίαν ποιησάμενος τέως πρόσωπον, φόβῳ τε καὶ ἀπορίᾳ καὶ κακῶς πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἀντιλέγειν ἔχειν, πρὸς ἢ τὸ ἴδιον ἔμεσον καὶ τὸ παλαιόν τε καὶ ὑπόφορον κατεδόξιαν ἐπανίων ἀφρῶν αὖθις. Ἀλλὰ τοὺς γε πιστοὺς, τοὺς ἀν ὠφελήσειέ ποτε λόγος. ποία δ' ἂν καὶ φωνὴ καθικέσθαι δυνηθείη τὸν τῆς ψυχῆς, καὶ τῶν ὅλων ἐκείνων, πρὸς τὸν τῆς ἀληθείας λόγον ἑκόντα βεβυσμένων, κακείνα μόνον πρὸς ἐκεῖνον λεγόντων. ἀπόστησον ἀπ' ἐμοῦ ἦχον ὠδῶν σου, καὶ φωνὴν ὀργανόνσου σου οὐκ ἀκούσομαι. ἀλλ' ἐγὼ σὺν χάριν ὦ φίλος, ἢ πρὸς τούτων αὖθις λέγειν ὀκνήσω. οὐκ ἐγὼ δὴ μᾶλλον αὐτὸς, οὐδὲ γὰρ τὰ παρ' ἐμαυτοῦ καὶ νῦν ἔρχομαι λέξων, ἀλλὰ τὰς ἀγγελικάς τε καὶ πνευματικὰς σάλπιγγας ἐκείνας αὖθις ἀνακινήσων, τὸ μέγα τε καὶ ἀξιάκουστον ζωήθως ἐνηχήσας μέλος τοῖς ὠσὶ κεκτημένοις, ὥστε ἀκούειν καὶ τοὺς ἐκεῖθεν ἱερεύς. φημι χρησμὸς καὶ τὰς ὑποθήκας. ὁ ἔχων καὶ γὰρ φησιν ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. Ἀλλὰ περὶ τὴν ἀγγελικῶν τε καὶ δεσποτικῶν ἅψασθαι ἐκείνας τοῦ τοῦτο λόγων, ἐκείνο τὸ προσαλεγόμενον, ἢ διδάσκοντα. ταῦτα ἢ δέως αὐτὸς ἀνέρομαι. εἰ πάντῶ θαυμάσιε τὸ μὴ ὁρώμενον ἄκλυστον καὶ σε, οὐδὲ ὁ ἄγγελος ὡς ἂν αὐτὸς εἴποις, οὐδὲ ὁ δαίμων κλυεῖ. ἀόρατοι γὰρ. τί δὴ καὶ ὁ σὸς νοῦς καὶ ἡ ψυχὴ, ἆρ' ἐπειδὴ καὶ ταῦτα μὴ πέφυκας ὁρᾶν, ἄκλυστα διὰ τοῦτο τοῦτο καὶ θεία; ἐκ πῶς οἶόν τε, εἰ μὴ καὶ τούτων βούλοιο τὴν δημιουργίας τὸν θεὸν ἴσως αὐτὸς ἀφελέσθαι, μᾶλλον δὲ τὰ τοῦ θεοῦ κτίσματα τῆς τοσαύτης ἀποστερῆσαι τιμῆς, οὐδὲ γὰρ μικρὸν αὐτοῖς οὐδὲ τοῦτο ἤπου σὺ καὶ τὴν ἐν ἀρχῇ τῆς κτίσεως ζῶν γε τῷ οὐρανῷ ποιηθεῖσαν γῆν, ἄκπιστον κατὰ πολλὴν τὴν ἐξουσίαν ἐρεῖς, ἐπειδὴ καὶ ταύτην ἄορατον ὁ τὰ πρὸς τὴν τοῦ κόσμου φιλοσοφῶν θεωρίας ἔφησεν εἶναι τὴν ὑπόκειμένα, εἴτε διὰ τὸ ὑπόπολάζον αὐτῇ ζῶν τῇ ἀβύσσῳ σκότος τῇ τοῦ φαῦλος ἀπουσία, εἴτε διὰ τὸ μηδέπω τὸν ὁρῶντα παρεῖναι, ἢ ἐκ δὶ ἀμφοτέρων. ἀλλ' ἐχ ὅτως ἔχει σεφώπαλε. ὅτε γὰρ ἄνθρωπος ἄκπιστα πόλε τὰ θεοῦ δηλαδὴ κτίσματα σωφρονῶν εἴποι, ὅτε πάντα τοῖς ἀνθρωπίνοις ὀφθαλμοῖς ἀόρατον, πάντως καὶ ἄκλυστον. ἀλλὰ τὸ μὴ ἄκπιστον, ἐκ ἀόρατον ἐξαναγκῆς, ἐπειδὴ καὶ θεῖον. καὶ ὑπὲρ πᾶσαν γνωτὸν φύσιν ἀνέκρυς. ἐπεὶ δὴ τὸ ἀόρατον ἤδη καὶ ἄκλυστον. οὐδὲ γὰρ ἀνάγκη. ἐπειδὴ ἐκ τῶν κτισμάτων ἀόρατα πολλὰ πρὸς τοῖς εἰρημένοις καὶ διαφόρῃς αἰτίας καὶ λόγους. Ἀλλὰ ταῦτα μὴ, ὥστε καὶ τὸ δοκοῦν λογικὴν τούτῳ ἔνεστιν ἐκ τῶν σοφῶν καὶ λόγου διαίρεσιν καὶ τὸ θεμέλιον σαθρὰ καὶ οὐκ ἀληθεύοντα δεῖξαι. ὅπερ δὴ τὸ προκείμενον ἐπανέλθωμεν αὖθις.

Ματθαῖος μὲν οὖν ὁ τῶν ἄλλων μαθητῶν πρῶτος ὅπερ τὸ ἀγγελικὴν ἐλθὼν συγγραφὴν πρὸς τὴν ἐξήγησιν ἦκεν τοῦ μυστηρίου τὸν θείας μεταμορφώσεως, ἐξ πρότερον ἡμέρας τὸν ἄπον καὶ μυστηρίου χριστὸν αὐτὸν ἐκείνον εἰσάγει πρὸς ἑαυτὸν τοῖς

ἀποστόλοις οὕτω προλέγοντος. ἀμὴν λέγω ὑμῖν. εἰσίν τινες τῶν ὧδε ἑστώτες, οἵτινες οὐμὴ γεύσωνται θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ, ἤκουσας; ἕως ἂν ἴδωσί φησι χριστὸς ὁ ἀψευδὴς προφήτης καὶ δεσπότης καὶ μέλλοντος. σκοπεῖν, εἴδεν. οὐδὲ γὰρ ἔνεστιν τὴν αὐτοαλήθειαν τὴν ἐπαγγελίαν ποτὲ ψεύσασθαι. ἄκουε δὴ διέψευσται. Καὶ μεθ' ἡμέρας φησὶν ἐξ παραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς τὸν Πέτρον καὶ Ἰάκωβον, καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ ἀναφέρει αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν κατ' ἰδίαν, καὶ μετεμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν. πρόσεχες; ἔμπροσθεν αὐτῶν φησι μετεμορφώθη. ἵνα τὴν δόξαν τοῦ μεταμορφώσεως αὐτοῦ πάντως ἴδωσιν, οὐχ ἵνα μὴ ἴδωσι. τί γὰρ ἔδει καὶ προλέγειν καὶ τῶν ἄλλων αὐτοὺς μαθητῶν σκλέγεσθαι, καὶ κατ' ἰδίαν ἀναφέρειν εἰς τὸ ὄρος καὶ μεταμορφοῦσθαι ἔμπροσθεν αὐτῶν, εἴγε τὴν τοῦ μεταμορφώσεως ἔμελλον δόξαν ἀποκρύπτειν αὐτῶν ἔμελλεν. ὅθεν δῆλον, ὅτι καὶ εἶδον τὰ τοῖς ἀνθρώποις ἀόρατα ὄμματα, καὶ τοῦ μυστηρίου κεκοινωνήκασι τοῦ θεότητος. διὸ καὶ πάντα ἐκεῖνα γέγονεν. ὅθεν καὶ καταβαίνοντων αὐτῶν ἐκ τοῦ ὄρους, φησὶν αὖθις ὁ αὐτὸς εὐαγγελιστὴς, ἐνετείλατο αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς λέγων, μηδενὶ εἴπητε τὸ ὅραμα. ἕως οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ, ὥς ἐκεῖνα καὶ σωσαῦ αὐτοὺς καὶ λέγειν αὖθις καὶ καιρὸν ὁ δεσπότης ἐπέταττεν. οὐχ ὅπερ ἐκεῖ εἶδον. πῶς γὰρ, ἀλλ' ὅπερ ὡς αὐτὸς φησιν ἑωράκασι. μηδενὶ γὰρ φησιν εἴπητε τὸ ὅραμα. Μάρκος δ' ὁ μετ' ἐκεῖνον εὐαγγελιστὴς τε καὶ μαθητὴς δεύτερος καὶ μάρτυς τοῦ χριστοῦ παθημάτων, ἀκούσωμεν οἷα θεολογεῖ περὶ τούτου τοῦ μυστηρίου. ἀξιόπιστος καὶ γὰρ καὶ αὐτὸς, οὐ μόνον διὰ τὰ προλεχθέντα, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ Πέτρου δηλαδὴ τοῦ κορυφαίου τοῦ μαθητῶν καὶ υἱὸς ὁμιλητὴς χρηματίσας, καὶ παρ' ἐκείνου ταῦτά τε τὴν εὐαγγελικὴν κατὰ μέρος ἀκροάσασθαι πᾶσαν ἱστορίαν, οὐ παρ' ἑτέρων ὡς αὐτός φησιν ἐκεῖνος μεμαθηκότος, ἀλλ' αὐτόπτου τοῦ μεγάλης τοῦ θεοῦ δόξης ἐν βασιλείᾳ γεγενημένου. οὐ γὰρ σεσοφισμένοις φησὶ μύθοις ἐξακολουθήσαντες, ἐγνωρίσαμεν ὑμῖν τὴν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ δύναμιν καὶ παρουσίαν, ἀλλ' ἐπόπται γενηθέντες τοῦ αὐτοῦ μεγαλειότητος. ἔχεις ἰδοὺ καὶ Πέτρον τὸν κορυφαῖον, ἐπόπτην ἑαυτὸν μαρτυρούντα τοῦ μυστηρίου, μᾶλλον δ' οὐκ αὐτὸν ἑαυτὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς σὺν αὐτοῦ τότε ζῶντας. οὐ γὰρ εἶπεν ἐπόπτης, ἀλλ' ἐπόπται γενηθέντες τοῦ αὐτοῦ μεγαλειότητος. ζῶν αὐτῷ φησιν ὄντες ἐν τῷ ὄρει τῷ ἁγίῳ. καὶ τοὺς συμφοιτητάς τε καὶ φίλους ἑαυτῷ κἂν τοῖς λόγοις ζωνάπτων, καὶ τὰ ἴσα κἀκείνοις προσμαρτυρῶν. κἀκεῖνα μὴν ὁ θεοφόρος Πέτρος. Ἀκούσωμεν δὴ ἤδη καὶ τοῦ θαυμαστοῦ Μάρκου, οἷα τοῦ παρὰ τοῦ διδασκάλου τοὺς πρὸς αὐτὸν φησι τούτων γράφων εὐαγγελίζεται. τὸν χριστὸν παραλαβὼν καὶ τὸν ἱερὸν μαθητὴν καὶ αὐτὸς οὗτος εἰσάγων, τὰ αὐτὰ τοῖς προλαβοῦσι περὶ τοῦ αὐτοῦ θείας μεταμορφώσεως δείκνυσι τοῖς δώδεκα προσαναφωνοῦντα. ἀμὴν γάρ φησιν λέγω ὑμῖν, εἰσίν τινες τῶν ὧδε ἑστηκότων, οἵτινες οὐμὴ γεύσωνται θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσι τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ἐλεύθυθαν ἐν δυνάμει. καὶ ὅπερ μεθ' ἡμέρας ἐξ ἀναφέρει αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν κατ' ἰδίαν μόνους, καὶ μετεμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν. Εἶτ' ἐκεῖθεν προϊὼν μὴ τὴν ἐξήγησιν δηλονότι τοῦ μυστηρίου, καταβαίνοντων δὴ αὐτῶν φησιν ὄρους, διεστείλατο αὐτοῖς, ἵνα μηδενὶ διηγήσωνται, ἃ εἶδον, εἰμὴ ὅταν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ, δι' ὧν οὐ τοῖς

προῤῥηθεῖσι τῷ σοφῷ Ματθαίῳ μόνον εἴπερ ἔφλω φαίνεται ὁ υἱός καὶ πάντα συνάδων, ἀλλὰ καὶ πλέον τι πρὸς τῷ τέλει τοῦ λόγου ῥυόμενος, διὰ τοῦ εἶδον λέξεως τὸ ζητούμενον αὖθις ἡμῖν παφηνίζει. Ὁ γὰρ Ματθαῖος ὅραμα γράφων εἶπεν ὀνεῖ, καταβαινόντων γάρ φησιν ὀνοῦς. ἐνετείλατο αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς λέγων, μηδενὶ εἴπητε τὸ ὅραμα. Τοῦτ' αὐτὸ καὶ ὁ Μάρκος διηγούμενος ὁ καλὸς, καταβαινόντων ἀυτῶν φησιν ἀπὸ τοῦ ὄρους, διεσείλατο αὐτοῖς, ἵνα μηδενὶ διηγήσωνται ἃ εἶδον. αὐτὸ τοῦτο δεικνὺς καὶ τὸ φίλον Ματθαῖον διὰ τοῦ ὁράματος εἰρηκότα. ἐπαφηνίζων ἔτι πλέον τὴν λέξιν ἐπὶ τῷ προῤῥήσει ὀνείνῳ τοῦ Χριστοῦ. καὶ διὰ τὴν ταυτότητος ὡσαυτὶ τὴν λέξεως ταυτησὶ, δεικνὺς ἀληθῶς ὀνειρῶσιν εἰς ἔργον, ἐπὶ πᾶσιν ἡνίκα νοῦν προειλῶν ὥσπερ ὑπόπτοις προέφασιν τὴν ἀμφιβαλλόντων. ἀλλὰ ἐπὶ τοῦτο ὑπὲρ τούτοις μάρτυς Λουκᾶς ὁ σοφὸς ἡμῖν εἰσαγέτω, οὗ ὁ ἔπαινος ἐν τῷ διαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ πανοῦλός φησιν ὁ μὴ Χριστὸν καθηγητὴς τούτου, ἵν' ὑπὲρ δύο ἢ τριῶν μαρτύρων σταθῇ παν ῥῆμα καὶ τὸ εἰρημένον. Τούτῳ καὶ ὁ αὐ ἁρμόσειε μάλιστα τῷ σεπτῷ μυστηρίῳ καὶ τοῖς ὑπὲρ αὐτοῦ λόγοις τὸ πᾶν λέγεσθαι ῥῆμα, καὶ περὶ αὐτοῦ τούτου καὶ τὴν νομοθέτην μωσῆν οἶμαι προσεικεῖν μᾶλλον ὀνείνῳ, καὶ τὸν πολιὸν τὰ θεῖα Μάξιμον φάναι. Διὰ τοῦ μυστηρίου τὴν μεταμορφώσεως καὶ γὰρ φησιν οὕτως, ὀπτασιδιδόμεθα πανὶ εἴδει θεολογίας ἀσφαλοῦς, καὶ τοὺς τῶν μυστηρίων πυθμαλικοὺς λόγους. Τί οὖν φησι καὶ ὁ προῤῥηθεὶς διαγγελιστής τε καὶ διδάσκαλος οὗτος, τὴν δεσπότην καὶ αὐτὸς εἰσαγαγὼν κατ' ὀνείνους, τὰ αὐτὰ τοῖς ἀποστόλοις προειπόντα περὶ τοῦ μυστηρίου, λέγω δὴ ὑμῖν φησιν ἀληθῶς. ὅτι εἰσίν τινες τῶν ὧδε ἑστηκότων, οἵτινες οὐ μὴ γεύσωνται θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσι τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. εἶτα τὴν ἱερείας αὐτῷ προῤῥήσεις τὴν περὶ τοῦ παντὸς μυστηρίου, ὃν πέτρος φησὶ τοῖς σὺν αὐτῷ, ἡνίκα βεβαρυμμένοι ὕπνῳ. Διαγρηγορήσαντες δὲ, εἶδον τὴν δόξαν αὐτοῦ. Ἄρα καὶ νῦν ἀκούει τὴν συμφωνίας καὶ τοῦ φθόγγου τὴν λαμπρῶν τούτων διαγγελίου κηρύκων τοῦ εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξελθόντος καὶ τὴν οἰκουμένης διαλαβόντος τὰ πέρατα. ὃς τίς ποτέ ἐστιν ὁ τὴν ἐπ' ὀνείνοις ἀμφιβολίαν ὑποκρινόμενος καὶ λέγων, ὅτι εἰ μὴ ἐχωρήθη τοῖς ἀποστόλοις τὸ τοῦ Χριστοῦ φῶς, πάντως καὶ ἄκλιστον, εἰδ' ὀνείνοις ὠρέθη, δῆλον ὅτι κλιστόν; Ἄρα ζωῆκε τὴν ἀπλῶς οὕτω καὶ πυκνῶς παρὰ τὴν διαγγελισῶν λεγομένων, μᾶλλον δ' αὐτὸν τὸν δεσπότην καὶ διδάσκαλον εἰσαγόντων πρὸς τοὺς μαθητὰς νῦν μὴ ἕως ἂν ἴδωσι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον λέγοντα ἐν τῇ ἑαυτοῦ καὶ τῇ τοῦ πατρὸς βασιλείᾳ, μία καὶ ἀμφοῖν αὕτη καθὰ δήπου καὶ ἡ θεότης, νῦν δ' αὖθις καταβαινόντων αὐτῶν ὀνείνου τὴν αὐτὸν ὡσαύτως αὐτοῖς ἐντελλόμενον μηδενὶ τῶν παντῶν ἐξειπεῖν ἅπερ εἶδον ἕως ἂν αὐτὸς ὀνεκρῶν ἀναστῇ, ὅτι μετεμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν, καὶ διαγρηγορήσαντες ὅπερ ὀνείνου τοῦ ὁρᾶν αὐτῷ, εἶδον τὴν δόξαν αὐτοῦ παρὰ τῶν αὐτῶν διαγγελισῶν ὡσαύτως λεγόμενον, ἢ ὀνείνου τὴν σαλπίγγων καὶ τὴν λαμπάδων καὶ τὴν φωνῶν καὶ τῶν ἤχων ἰσχυροτέρων ἡμῖν δεῖπν ἐξ οὐρανοῦ, ἀ καὶ τὴν βαρυκάρδιον ἰσραὴλ νομοθετούμενον ὑπὲρ τοῦ σινᾶ ἐξίστη πάλαι, καὶ φείκηστε καὶ δέος ἐδείκνυ μεγὸν, ὡς καὶ πρὸς τὴν μέγαν δημαγωγόν τε καὶ νομοθέτην λέγειν ὀνείνον. λάλησον σὺ ἡμῖν, καὶ μὴ λαλήτω πρὸς ἡμᾶς ὁ Θεὸς, ἵνα μὴ ἀποθανώμεν; Μᾶλλον δ' ὀνείνους μόνον, καὶ τοιούτους ὄντας. καὶ σκιὰ μόνον καὶ τὴν σαλπίγγων καὶ τῶν φωνῶν τὴν πυθμαλικῶν

μαλικῶν τούτων οἱ τύποι, οὕτω φρονήσατε, καὶ διαστεθεῖναι πρὸς τὰ ὁρώμενα τοῦτε παρέστησαν. οἱ δὲ, τὴν τῶν πραγμάτων ἰδόντες ἀλήθειαν, καὶ αὐτὸν καταξιωθέντες καὶ πάλαι προκηρυχθέντος ἀμυδρῶς παρ' ὀνείνοις πυθμάτος, οὐδ' αὐτῆς τὴν φωνῆς ἀκούσι, μέγα τι καὶ διάτορον παρόντος καὶ προκηρυττόντος καὶ πυθμάτος, καὶ πυκνῶς τε καὶ σφοδρῶς τὰ αὐτὰ περὶ τὴν αὐτῶν ὑπηχοῦντος, ὥσπερ οἱ ἐν καταλοχῇ τινι καὶ κάρῳ, ἢ καὶ ἱλιγγιῶντες καὶ ναυτιῶντες καὶ στρεφόμενοι τὴν κεφαλὴν. Τὸ γὰρ ἕως ἴδωσι καθάπερ ἔφθην εἰπὼν, καὶ τὸ εἶδον πολλάκις ἀκούοντες, τὴν θείων ὀνείνων φωνῶν καὶ τὴν ἤχων ὑγιῶς ἀναδεδεγμένοι τὴν δύναμιν, ἀλλ' ἀντὶ ἐκείνων ἀμφισβητοῦντες μᾶλλον, τὸ εἰμὶ εἶδον καὶ τὸ εἰδὲ σὺν εἶδον γελοίως εἰσάγουσι. καίτοι γε τῶν ἱερῶν ὀνείνων φωνῶν οἱ διαγγελισάντες καὶ κήρυκες, Χριστὸς δ' αὐτὸς εἰκεῖν οἰκειότερον μᾶλλον ὁ τούτων δεσπότης τε καὶ διδάσκαλος, οὐχ ὅτι μόνον εἶδον, ἀλλὰ καὶ τὸ εἶδον καθόσον οἷόν τε ἦν μαθεῖν ὀνείνου τε καὶ ἡμᾶς τοὺς μετ' ὀνείνου, ἐδίδαξε. Βασιλείαν καὶ τὴν ἑαυτοῦ τε καὶ τοῦ ἰδίου πατρὸς τὴν δόξαν τὴν ἑαυτοῦ μεταμορφώσεως καθάπερ ἠκούσαμεν ἤδη προέφησε. βασιλείαν τὴν πατρὸς καὶ υἱοῦ, ταυτὸ δ' εἰκεῖν καὶ ἁγίου πνεύματος, κλησὶν εἶναι καὶ ὑπὸ χρόνον, τίς αὖ εἴποι ποτε, μὴ καὶ τὸν υἱὸν αὐτὸν ζῶν τῷ πατρὶ καὶ τῷ πνεύματι κλίσμα λέγων ἑλληνικῶς καὶ ἀθέως.

Ἀλλὰ καὶ ταῦθ' οὕτως εἰπόντα καὶ διδάξας καφῶς, οὐδὲ μέχρι τούτου, τὴν περὶ τοῦ μυστηρίου διδασκαλίαν ἵστησι. μᾶλλον δὲ καὶ φθάσας ἄνωθεν ἐναργέστερον ὑποδείκνυσι, τίς ἡ ἐν δυνάμει ὀφθησομένη μεταμικρὸν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ τε καὶ τοῦ Πατρὸς βασιλεία, ἐπὶ τὸ καινόνγε καὶ ἄπηρες τοῦ ὁράματος. προείπων καὶ δὴ τὰ περὶ τοῦ ἰδίου σωματος καὶ τοῦ θανάτου τε καὶ τὴν ἀναστάσεως, καὶ τοὺς μαθητὰς ὑπὲρ τὰ ἴσα δὲ ἑαυτοῦ προτρεψάμενος, καὶ δείξας ὡς οὐδὲν ὀδοπορικὸν ἀνθρωπίνῳ ὠφελεῖ, καὶ εἰ τὸν κόσμον ὅλον κερδήσειε ζημιωθεὶς τὴν ἰδίαν ψυχὴν, οὐδὲ ἔστι τι τῶν πάντων φησὶ παράδοξον αὐτοῖς ἰσοστάσιον, μέμνηται ξενημένους τούτοις καὶ τὴν βασιλείας ἑαυτοῦ τε καὶ τοῦ πατρὸς, μεθ' ἧς ἐν τῷ μέλλοντι καθὸ θεὸς ὑπὲρ ἀγγέλοις προπομπεύσει τε καὶ δορυφόροις ἐλθόντα, τὰς καθηκούσας ἀμοιβὰς, καὶ τὴν τῶν ἐπάθλων διανομὴν τοῖς ἀθλοῦσι ταυτὶ ποιησόμενος. μέλλει καὶ γάρ φησιν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεσθαι ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ, καὶ τότε ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὴν πράξιν αὐτοῦ. Ἐπεὶ οὖν τοῖς λόγοις μὲν παρ' αὐτοῦ ταυτὶ πολλάκις ἦσαν ἀκηκοότες δηλαδὴ οἱ ἀπόστολοι, καὶ ὅτι τοῦ Θεοῦ ἐστιν ὁ υἱὸς. ἴσοι τε καὶ ὁμόσημοι πάντες μοι παρεδόθη καὶ γάρ φησιν ὑπὸ τοῦ πατρός μου, καὶ οὐδεὶς ἐπιγινώσκει τίς ἐστιν ὁ υἱὸς, εἰ μὴ ὁ πατὴρ, καὶ τίς ἐστιν ὁ πατὴρ, εἰ μὴ ὁ υἱὸς, καὶ ᾧ ἐὰν βούληται ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι. Καὶ πάλιν. Καθὼς γινώσκει με ὁ πατὴρ, κἀγὼ γινώσκω τὸν πατέρα, καὶ τὸν, ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἕν ἐσμεν, καὶ ὅσα τοιαῦτα. καὶ περὶ βασιλείας δὲ καὶ τῶν ἐν τῷ μέλλοντι ἀμοιβῶν πολλοῦ τινα καὶ μέγιστα προειπὼν ὡσαύτως αὐτοῖς ἔφη, ὑμεῖς καὶ γάρ φησιν οἱ ἀκολουθήσαντές μοι, ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ ὅταν καθίσῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καθίσεσθε ἐπὶ δώδεκα θρόνους, κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ ἰσραὴλ, καὶ ὅτι λάμψουσιν οἱ δίκαιοι ὡς ὁ ἥλιος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρὸς αὐτῶν, καὶ ἰσάγγελοι ἔσονται καὶ υἱοὶ Θεοῦ, καὶ πολλὰ τοιούτοις. Ἐπεὶ τοίνυν λόγοις μὲν ἦσαν ὅπερ εἶπον ἱκανῶς ταῦτα μεμαθηκότες, πεῖρα δὲ χρεὸν ἐδαμῶς, δικαίως ὁ Χριστὸς ἐν ταύτῃ μὴ τὴν τοῦ

βασιλείας ἑαυτοῦ καὶ τῶν μελλησόντων ἀμοιβῶν σκιάν ἐπαγγελίαν δοῦναι τοῖς δικαίοις καταστολίζων τὸν λόγον, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, εἰσίν τινες ὧδε ἑστῶτες, οἵτινες, οὐ μὴ γεύσωνται θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσι τὴν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ. ἢ ἕως ἂν ἴδωσι τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς ἄλλους εἰωθεῖν διαγγελιστὰς, ὅπου τὴν πεῖραν αὐτὴν τῶν προῤῥηθέντων θείων καὶ ὑψηλῶν ἔλκων, καὶ τὴν θείαν τῆς ἐπαγγελθείσης αὐτοῦ βασιλείας. διὸ καὶ τῶν μυστικῶν τῶν ὑπὲρ νοῦν τούτων θεοπρεπῶς ὑπ' αὐτοῦ μεθ' ἡμέρας ἓξ ἐνεργουμένων ὅπου καὶ ὄρους. καὶ ὁ Πατὴρ ἄνωθεν βεβαιῶν τὰ τῷ Χριστῷ προῤῥηθέντα. καὶ δεικνὺς ὅτι καὶ υἱός ἐστιν ὁμοούσιος αὐτῷ καὶ γε τὰ αὐτοῖς παρ' αὐτοῦ λαληθέντα. καὶ ὡς αὕτη ἐστὶν ἡ προῤῥηθεῖσα παρ' αὐτοῦ βασιλεία ἧς αὐτὸς ἐπηγγείλατο πρὸ βραχέος αὐτοῖς τὴν θέαν, καὶ ὅτι κοινὴ καὶ Πατρὸς αὕτη. καὶ Δαταῦτ' ἄρα καὶ καὶ καὶ Πατρὸς εἴρηται καὶ καὶ υἱοῦ βασιλεία, τούτοις τοιγαροῦν κἀκεῖνος προσμαρτυρῶν Πνεύματι τῷ ἰδίῳ ὅτι τὴν νεφέλης καὶ γάρ φασι τὴν λαμπρᾶς σκιεινῆς τὴν φωνὴν σκεραγίναι, σύμβολον τοῦ Πνεύματος οὔσης. οὗτός ἐστι φησὶν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς ἐν ᾧ εὐδόκησα, αὐτοῦ ἀκούετε. Τάτε ἄλλα διακελεύομενος αὐτῷ πειθηνίους καὶ εἴκοντας ἡμᾶς ἑαυτοῦς παρέχειν, καὶ περὶ τὸ μυστήριον οἶμαι τοῦτο πρόγε τῶν ἄλλων, ὥστε μὴ τὰ τῶν χαρακτῆρων ὑφάσματα καὶ τὴν μέγαν εἰπεῖν Ἰωάννου, τοὺς ἀνθρωπίνους φημὶ λογισμοὺς καὶ τὴν μωραν θείας πάλαι σοφίας τοὺς λόγους τῆς θεοῦ σοφίας τοῖς ὑπερφυέσι λόγοις τολμᾶν παρυφαίνειν, οὐδὴ καὶ βαρλαὰμ ὁ λατῖνος καθάπερ ἔφθην εἰπὼν ἄρχεται πεπονθὼς πρότερον ὅπου, ἀλλ' αὐτοῦ μόνου καὶ τὴν ἄνωθεν κατάφασιν, διάτε τῶν αὐτοῦ θείων διαγγελίων καὶ τῶν τούτων ἐξηγητῶν τε καὶ θεολόγων ἀκούειν. Ἤρκει μὲν οὖν καὶ Ἰαῦτα, καὶ κρείττονος γε πάντως ἔχει τοῖς ἀκούειν δυναμένοις. καὶ ζωΐτεναι τῶν διαγγελικῶν λόγων ἡ σὺν πειθοῖ σία αὐτῇ πανταδαπὴ δήλωσις, καὶ σαφήνεια καὶ θεία τοῦτ' μυστήριον ὅπου τε καὶ εἶδον οἱ ἀπόστολοι τοῦτο, καὶ ὅπου θεῖον καὶ ἄκτισον, καὶ ὅπου φυσικὴ δόξα καὶ βασιλεία θεοῦ καὶ οἱονεί τις ἀρχὴ τὴν λαμπροτέρου τε καὶ τελεώτερον ζῶν τοῖς ἀπόστολοις καὶ ξύμπαντες αὐγῶν ὁμοῦ καὶ δικαίων χορὸς κοινωνήσουσι λάμποντες καὶ τὴν αὐτοῦ πρόῤῥησιν ὡς ὁ ἥλιος. καὶ ἰσάγγελοι καὶ υἱοὶ θεοῦ χρηματίζοντες. ὅπερ ἔφθην εἰπὼν ἱκανῶς τε καὶ ἀξίως καὶ σώζοντος λόγου πάντα δεδήλωται. ὡς αὖ καὶ τὰς δοκούσας πάσας λαβὰς καὶ τὸ πειθήνιόν τε καὶ φιλόπονον τῶν τινῶν ἀδολεσχίας ὅν πειθοῖ καὶ αὖθις ἐγκώψωμεν, πρὸς καὶ καὶ τοὺς ἀγνοουμένους πλατύτερον ὡς μάλιστα διδάξωμεν τὸ μυστήριον. ἵνα μὴ τοῖς ὑπ' ἐκείνων παῤῥιπτουμένοις πρεσκόμμασι συμπαροδίζοιντο. τοὺς μὴ τοὺς πρώτους διαγγελιστὰς καὶ ἀποστόλους Χριστοῦ μαθητὰς ἐδεῖν ἤτον αὐτοῦ καὶ διαγγελιστὰς, τοὺς διδασκάλους μὴ τοὺς πρώτους ἐκείνους πατέρας τε καὶ διδασκάλους πρὸς τῶν αὐτῶν ἐρωτήσωμεν. ὅπως μὴ δόξωμεν τῶν πάντα ῥαδίων ἀφ' ἑαυτῶν τι παρεισάγειν τῷ λόγῳ, καὶ ζωάγειν ἐκεῖνον δῆθεν, πρός γε τὸ τῶν γνώμης βουλόμενον. ἐπερώτησον καὶ γὰρ φησι διὰ τοῦ θείου Δαβὶδ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τῶν πατέρας σου καὶ ἀναγγελοῦσι τοὺς πρεσβυτέρους σου καὶ ἐρήσουσι. Παρέτω τοιγαροῦν πρῶτος τῶν ἄλλων πρὸς τούτων διδάξων, ὁ μὲν ἀξιώματος εἴπερ τις ἐξηγητὴς τῶν διαγγελίων Χριστοῦ, τὸ χρυσοῦν τῆς ἐκκλησίας φημὶ στόμα, Ἰωάννης ὁ κοινὸς τῶν οἰκουμένης διδάσκαλος.

Οὗτος τοιγαροῦν τὸν διαγγελιστὴν Ματθαῖον ἡμῖν ἐξηγούμενος, ἀκούσωμεν οἷα φησὶ περὶ Χριστοῦ καὶ τῆς αὐτοῦ θείας μεταμορφώσεως. ἐπειδή φησι πολλὰ περὶ κινδύνων διελέχθη καὶ θανάτου καὶ τοῦ πάθους τοῦ ἑαυτοῦ καὶ τῆς τῶν μαθητῶν σφαγῆς. καὶ τὰ αὐχηρὰ ἐπέτασεν ἐκεῖνα, καὶ τὰ μὲν ἦν ἐν τῷ παρόντι βίῳ καὶ ἐν χερσὶ, τὰ δ' ἀγαθὰ ἐν ἐλπίσι καὶ προσδοκίαις. οἷον τὸ σάζειν ψυχὰς τοὺς ἀπολλυμένους αὐτῷ, τὸ ἔρχεσθαι αὐτὸν ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. τὸ ἀποδιδόναι τὰ ἔπαθλα. βουλόμενος καὶ τὴν ὕψιν αὐτῶν πληροφορῆσαι, καὶ δεῖξαι τίς ποτέ ἐστιν ἡ δόξα ἐκείνη, μεθ' ἧς μέλλει παραγίνεσθαι, ὡς ἐγχορεύειν αὐτοῖς μαθεῖν καὶ κατὰ τὴν παρόντα βίον δείκνυσιν αὐτοῖς καὶ ἀποκαλύπτει ταύτῃ. ἵνα μήτε ὑπὸ τῶν οἰκείων θανάτωμήτε ὑπὸ τοῦ δεσπότου λοιπὸν ἀλγῶσι. κάτεχε δήμοι Ἰαῦτα παρὰ σαυτῷ ἀσφαλῶς καὶ μάλιστα τῶν ἄλλων ἐκεῖνα, τὸ ὅπου βουλόμενος τὴν ὄψιν αὐτῶν πληροφορῆσαι, καὶ ὅπου δεῖξαι θέλων τίς ποτέ ἐστιν ἡ δόξα ἐκείνη, μεθ' ἧς μέλλει παραγίνεσθαι ἐν τῇ δευτέρᾳ δηλονότι παρουσίᾳ αὐτοῦ, ὡς ἐγχορεύειν αὐτοῖς μαθεῖν καὶ τὴν παρόντα βίον ἀποκαλύπτει καὶ δείκνυσιν αὐτοῖς διὰ τῆς ἰδίας μεταμορφώσεως, ἄνωθε δήμοι καὶ πάλιν τῆς αὐτῆς χρυσῆς σάλπιγγος μεγάλη καὶ θαυμαστὸν πεῖ τῶν αὐτῶν διηχήσης, καὶ οἷον ἐξ οὐρανοῦ φθεγγομένης καὶ διδασκούσης τὰ θεῖα μυστήρια. τὰ δὲ τοῦ σοφοῦ Δαβὶδ ὁ σοφὸς ἐξηγούμενος, ἀνέβη φησὶ εἰς τὸ ὄρος ὁ Ἰησοῦς. καὶ μετεμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν. τί ἐστι μετεμορφώθη, παρήνοιξε λέγει ὀλίγον τῆς θεότητος, καὶ ἔδειξεν αὐτοῖς τὸν ἐνοικοῦντα θεὸν καὶ ἔλαμψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος. τὰ δὲ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένετο λευκὰ ὡς ἡ χιών. ἠθέλησε δεῖξαι τὴν λαμπηδόνα αὐτοῦ ὁ διαγγελιστής. καὶ λέγει ἔλαμψεν. ἔλαμψε πῶς; ἔλαμψε φανερῶς, εἰπέ μοι, καὶ πῶς; ὡς ὁ ἥλιος. ὡς ὁ ἥλιος λέγεις; ναὶ. διὰ τί; οὐκ ἔχω ἄλλο ἄστρον φανερὸν καὶ λευκόν. λευκὸς ἦν ὡς χιών. οὐκ ἔχω ἄλλην ὕλην λευκοτέραν. ὅπου δὲ ἐχθὲς ἔλαμψεν, ὅπου δὲ ἐξῆς δείκνυται, καὶ ἔπεσον χαμαὶ οἱ μαθηταί. εἰ δὲ ὡς ἥλιος ἔλαμψεν, οὐκ ἔπεσον οἱ μαθηταί. ἥλιον μὲν γὰρ ἔβλεπον καθ' ἡμέραν καὶ οὐκ ἔπεσον. ἀλλ' ἐπειδὴ ὑπὲρ τὸν ἥλιον ἔλαμψε καὶ ὑπὲρ τὸν χιόνα, διατοῦτο μὴ φέροντες τὴν λαμπηδόνα κατέπεσον. Καὶ μετ' ὀλίγον. Τοῦτο εἰπόν φησιν, ἵνα μὴ τῇ δυσελείᾳ τῆς λέξεως ἐναπομείνῃς. ἐδεξάσατο τὸ πῶμα τῶν μαθητῶν. καὶ ἔπεσον χαμαὶ. ἐκαρώθησαν καὶ κατεχώνυτο, ἀναστήσας ἤγειρεν αὐτοὺς, καὶ ἦσαν βεβαρυμένοι, τῇ δὲ ὑπερβολῇ τῆς λαμπηδόνος οὐκ ἤνεγκαν, ἀλλὰ κάρος ἔλαβε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν. Οὕτω τὸ φαινόμενον φῶς ὑπὲρ ἥλιον ἦν. ἔχεις ὅτι καὶ νοερὸν τοῦτο διδασκάλου σαφέστερον καὶ αὖθις μαθών, τί ἐστι τὸ μετεμορφώθη. ὅπου παρήνοιξε φησὶν ὀλίγον τῆς θεότητος καὶ ἔδειξε τὸν ἐνοικοῦντα θεὸν. ὅπου τὸ ὑπὲρ πάντων ἀληθινοῦ φωτὸς φύσιν λαμπρότερον ἀναμίξας ἦν ἐκεῖνο τὸ φῶς, καὶ ὅτι καὶ ὀφθαλμοῖς εἶδον αὐτὸ οἱ ἀπόστολοι. καὶ διὰ τοῦτο καὶ τῇ ὑπερβολῇ τῆς λαμπηδόνος κάρῳ ληφθέντες ὡς ἥκουσας, ἔπεσον χαμαί. ὅπερ ὁμηδαμῶς ἐκείνῳ πρεσορῶν, οὐκ ἂν πάθοι δηλονότι ποτέ.

Εἰδ' ἐκεῖνοι λέγοιεν αὖθις, λέγουσι, τὸ ἀναχυντοῦντες καὶ τοῦτο. ὅτι εἰ καὶ ἴδοιεν τοὺς ἀπόστολοι τὸ φῶς ἔφησαν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ὀφθαλμοῖς εἶπον ἰδεῖν, ἀλλ' οὐ φυσικὴν δόξαν ὡσπερ ὑμεῖς, ἀλλὰ δόξαν μόνον τοῦτο φασὶ, μάλιστα μὲν καὶ γελοῖον πως καὶ ἀδιανόητον τοῦτο καθάπαξ ἐστὶ, κἀκείνης δήπου τοῖς πρὸς τὸ ἀκριβοῦν καὶ

τῶν περὶ αὐτὸν ἐρημίοις πολλάκις προσόμοιον, τὸ τ Θεὸν ἐνεργεῖν μὴ τὰ καὶ τοῦ, κεκτῆσθαι γε μὴν ἐνέργειαν ἀδαμῶς. ὡς ἂν εἰ καὶ ὑπάρχειν αὐτὸν ἔλεγον, ὑπάρξεως χωρὶς, καὶ λέγειν μὴ, λόγον δὴ μὴ κεκτῆσθαι. ἀλλ' ὅμως τὸ τῶν θεολόγων τούτων ὑπερφυὲς ὁμοῦ καὶ φιλάνθρωπον, οὐδὲ τοῦτον ἀπαξιώσει τὸ λόγον, καίτοι γε φαύλως οὕτω καὶ μικρῶς ἔχοντα, ἀλλὰ καὶ λέξιν ὑποδείξει τὸ ζητούμενον, 5 πρόφηκικῶς ὡς ἔοικεν ἄνωθεν καὶ τὴν μίμησιν ἀνύπερθε θείαν πρὸς τὸν σὸν συγκαλοῦντες μικρόψυχον ἢ φιλόνεικον, καὶ τὸ φυσικὸν ἑρμηνεύσουσι τοῦ θειότητος ταυτησὶ δόξης ἅμα καὶ τοῦ λαμπρότητος. οὐμὲν, ἀλλὰ καὶ ὅπερ προοίμιον τοῦτο τοῦ μελλούσης αὐτοῦ βασιλείας καὶ δόξης καὶ πάλιν ἐρεῖσι, καὶ τὸ πρῶτον εἶδον καθόσον οἷόν τε προσδήσουσιν, εἰ καὶ ἄρρητον ἀνθρώποις τοῦτο καὶ ἀνερμήνευτον αὖθις καθὸ πέφυκε. 10

Βασίλειος πιπαρουῶ ὁ τ νοῦ ἅμα καὶ τῆς σοφίας ὑπερφυὴς, καὶ πνεύματος τὰ παῦτα καὶ παθὼν καὶ μαθὼν, οὕτω πῶς φησι τοὺς ἱερὸς Δαβὶδ ψαλμοὺς ἐξηγούμενος. Εἶδον δὴ τὸ Χριστοῦ κάλλος, πέπτωκε καὶ οἱ υἱοὶ τοῦ βροντῆς ἐν τῷ ὄρει ὑπερλάμπον τοῦ ἡλίου λαμπρότητα, καὶ τὰ προοίμια τῆς ἐνδόξου αὐτοῦ παρουσίας, ὀφθαλμοῖς σωφαλεῖν κατηξιώθησαν. ἔχεις ὅπερ ἐζήτεις, μᾶλλον δ' ὥσπερ ἠπίστεις, καὶ σωφὰ μεγάλα τούτου μαθὼν αὐτῆς φημι λέξεσιν, ὅτι καὶ ὀφθαλμοῖς εἶδον τὸ τοῦ θεότητος Χριστοῦ φῶς οἱ ἀπόστολοι. Ἄκουε δήμοι καὶ τῶν ἐξῆς σφὰ τοῦ χρυσῆς γλώττης αὖθις πλατύτερον. φησὶ καὶ ὁ αὖθις περὶ ταύτης λογογραφῶν τῆς θείας μεταμορφώσεως. Ἐνταῦθα περὶ τοῦ δευτέρας αὐτοῦ παρουσίας τῆς ἐνδόξου λέγει. ἀλλὰ περὶ τοῦ ἐν τῷ ὄρει μεταμορφώσεως. καὶ ὁ ἐν τῷ ὄρει μεταμορφωθεὶς ὁσωτὴρ, μικρῶς πῶς, ὡς δεσπότης ἔδειξε τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς, τοῦ ἀθεάτου θειότης ἑαυτοῦ βασιλείας τὴν δόξαν. Ἀλλ' αὖθις ἐρεῖσιν οἱ ἀπόλωτον καὶ θηριόδικον περιφέροντες γλῶσσαν. Καὶ εἰ ἀθέατος ἡ θειότης τοῦ θεοῦ λόγου δόξα, πῶς ὑπέδειξεν αὐτὴν τοῖς ἀποστόλοις. εἰ δὲ ὁρατὴ, οὐκ ἀθέατος. εἰ δὲ ἀθέατος οὐχ ὁρατὴ. διὸ ἄκουε ζωοτεῶς. Ἐνταῦθα ὁ δεσπότης χριστὸς τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς ἐπέδειξε τῆς ἀθεάτου θειότητος αὐτοῦ βασιλείας τὴν δόξαν, καὶ οὐκ ἐπέδειξε. τουτέστι μικρὸν παρήνοιξε τὴν θεότητα, καὶ οὐχὶ τελείως. τὸ μὴ, πληροφορῶν. τὸ δὲ φειδόμενος. πληροφορῶν μὴ δὲ, ἔδειξεν αὐτοῖς τῆς ἀθεάτου βασιλείας τὴν θειοτὴν δόξαν. οὐχ ὅσην ἦν, ἀλλ' ὅσον ἠδύναντο φέρειν οἰσωματικὸς ὀφθαλμοὺς περιφέροντες. φειδόμενος δὲ καὶ οὐχὶ φθονῶν, οὐκ ἔδειξεν αὐτοῖς τὴν πᾶσαν δόξαν, ἵνα μὴ ζῶν τῇ ὀργῇ καὶ τὴν ζῶν ἀπολέσωσιν. 15 20 25 30

Ὁ δὲ γε τῆς ἐκκλησίας ὁμοῦ καὶ τοῦ θεολόγος γυναῖκος κρατηρύστε καὶ περὶ μαχος Ἀθανάσιος ὁ μέγας φημὶ, καθαπερεί πνι σφενδόνη τῷ τῆς ἀληθείας λόγῳ χρηαμένος, οὐ περὶ σολαῖς τε καὶ λίθοις καθάπερ ὁ μέγας πάλαι Δαβὶδ, ἕνα τὸν ἀρχηγὸν τῶν ἀλλοφύλων καὶ γῆς βάλλει καὶ νεκρὸν ἀπεργάζεται. ἀλλὰ τοὐναντίον μιᾷ βολῇ μᾶλλον, τοὺς περὶ τῶν καθ' ἡμᾶς ἀλλοφύλων περιστάτας, ὡς τοὺς περιστάτας πάλαι τῶν αἰγυπτίων μωσῆς τῷ σκότῳ καὶ τῷ βυθῷ τῆς δικαίας σιγῆς αὐθωρὸν αὐτοῖς λόγοις τε καὶ δόγμασι δίδωσιν. Ἀρειανοῖς καὶ ὁ ὁ μέγας γράφων ζωηθῶς, καὶ τὰ εἰωθότα διαλεγόμενος, ἀσαθὴς φησι καὶ ἐν τοῖς παθήμασι τοῦ σαρκὸς ὁ χριστὸς. ὡς θεὸς νικήσας θανάτου. ἀναστὰς τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ. ἀνελθὼν εἰς τὸν οὐρανὸν ἐν δόξῃ φυσικῇ καὶ οὐκ ἐν χάριτι ἐρχόμενος. ἐν τῷ ἑαυτοῦ θεότητι.

τῆς ἐμφανῶς ἐκλάμπων ἐκ τοῦ ἐκ Μαρίας σώματος αὐτοῦ καὶ ἁγίου τὴν δόξαν τὴν ἀπόρρητον. ὡς καὶ δὴ τοῦ ὄρους ἐδέξεν ἀπὸ μέρους, διδάσκων ἡμᾶς, ὅτι καὶ πρότερον καὶ νῦν ὁ αὐτός ἐστι. καὶ μετ' ὀλίγον. ἀναλλοίωτος ὢν ἀεὶ καὶ μεταβολὴν ἀδεμίαν ἔχων περὶ τὴν θεότητα. Καὶ πάλιν. Οὐδεὶς ἀνθρώπων δυνάμενος θεοῦ ἀστὴν γυμνὴν ἰδεῖν ἀδαμῶς, ὅθεν πρόδηλον, ὅτι ἀστὴν τοῦ θεοῦ ἔβλεπον οἱ ἅγιοι, ἀλλὰ τὴν δόξαν, ὡς καὶ πρὶν ἀποστόλων γράφαντα, ὅτι διαγρηγορήσαντες ὁ πέτρος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, εἶδον τὴν δόξαν αὐτοῦ. Ἀείθμειμοι σὺν αὐτῷ καταβληθέντων τὰ πτώματα. ὁ γὰρ τὸν ἐρημίων καὶ ὁ μὴ λέγων φυσικὴν τοῦ θεοῦ τὴν δόξαν, καὶ ὁ κλῆσιν αὐτὴν λέγων, ἅμα πεπτώκασι. καὶ ὁ λέγων τὴν ἀστὴν εἶναι τοῦ θεοῦ τὴν δόξαν ἐκείνου καὶ τὸ φῶς, πέπτωκε. καὶ πρὸ τούτων τε καὶ σὺν τούτοις ὁ λέγων, ὅτι εἶδον ἐκείνο τὸ θεῖον φῶς οἱ ἀπόστολοι. Διαγρηγορήσαντες δὲ σὺν τῷ διαγγελιστῇ καὶ ὁ μέγας ἀστὸς φησιν εἶδον τὴν δόξαν αὐτοῦ. Ταῦτα καὶ Γρηγόριος ὁ τοῦ θεολογίας καὶ σύμπνους ὁμοῦ καὶ ἐπωνύμος παρελθὼν διδασκέτω. καὶ δεικνύτω Δὶς βραχέων, Ὅποτε ἄρα τὸ μυσήριον ἐκεῖνο τοῦ θείας μεταμορφώσεως. καὶ δὲ ἀπολιναρίου καὶ σύρε πρὸς κληδόνιον γράφων ἀστοῦ, εἴπερ ἀποτεθείσθαι νῦν φησι τὴν σάρκα λέγει καὶ γυμνὴν εἶναι τὴν θεότητα σώματος, ἀλλὰ μὴ μὴ δὲ προσλήμματος καὶ εἶναι καὶ ἥξειν, μὴ ἴδοι τὴν δόξαν τοῦ παρουσίας. ποῦ γὰρ τὸ σῶμα νῦν, εἰ μὴ μὴ δὲ προσλαβόντος. ἀλλ' ἥξει μὴν γε μὴ δὲ σώματος, ὡς ὁ ἐμὸς λόγος, τοιοῦτος δὴ, οἷος ὤφθη τοῖς μαθηταῖς ἐν τῷ ὄρει ἢ παρεδείχθη, ὑπερνικώσης τὸ σαρκίον τοῦ θεότητος. Καὶ αὖθις. Φῶς ἡ σωφαδειχθεῖσα θεότης δὴ δὲ ὄρους τοῖς μαθηταῖς, μικρὸν σεῤῥοτέρα καὶ ὄψεως. Ἀκούεις καὶ τοῦτο τοῦ λαμπροῦ διδασκάλου, τοῖς περὶ αὐτοῦ θεολόγοις ὁμοῦ καὶ διαγγελιστοῖς συμφωνοῦντος; τοιοῦτος ἥξει χριστὸς φησιν ὅπὶ τοῦ μελλούσης αὐτοῦ παρουσίας, οἷος ὤφθη τοῖς μαθηταῖς ἐν τῷ θαβωρίῳ, τὰς τῆς σαρκὸς φυσικὰς κινήσεις τε καὶ δυνάμεις ὑπερνικώντος δὲ φωτὸς τῆς θεότητος. Οὐκοῦν ὤφθη τοῖς ἀποστόλοις, καὶ εἶδον αὐτὸν τοῖς ἑαυτῶν ὀφθαλμοῖς, πνεύματι θείῳ διανοιγείσιν, ἀλλ' οὐχ ὥς τινες φασιν οὐκ εἶδον. τὸ δὴ ἢ παρεδείχθη καὶ ἢ σωφαδειχθεῖσα θεότης περιέθηκε, πρὸς δὲ, καὶ τὸ μικρὸν σεῤῥοτέρα καὶ ὄψεως, ὁμοῦ τε τὴν ὑπερβολὴν τῆς θειοτῆς ἐκείνης σωφαδηλῶν ἀστραπῆς καὶ λαμπρότητος, καὶ ὅπ μέρος τι καὶ ὅσον ἐκείνων ὑπερφυῶς φέρειν ἐδύναντο, ἀλλ' οὐχὶ πᾶσαν αὐτοῖς τὴν τῆς θεότητος δόξαν ὑπέδειξε. περὶ ὧν δήπου καὶ Ἰωάννης ὁ χρυσοῦς τὴν γλῶτταν περὶ βραχέος καθάπερ ἠκρισας ἔλεγε, νῦν μὴν ὅπ πεπτώκασιν οἱ μαθηταὶ, καὶ ἐκαρώθησαν καὶ κατεχώνυντο, τὴν γὰρ ὑπερβολὴν τῆς λαμπηδόνος οὐκ ἤνεγκαν, ἐπεὶ τὸ φαινόμενον ὑπὲρ ἥλιον ἦν. νῦν δ' αὖθις, ὅπ τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς ὁ χριστὸς, τῆς ἀθεάτου βασιλείας ἐπέδειξεν ἐνταῦθα τὴν δόξαν καὶ οὐκ ἐπέδειξε τοῦτοις μικρὸν παρήνοιξε τὴν θεότητα, καὶ οὐχὶ τελείως, οὐχ ὅσην ἦν, ἀλλ' ὅσον ἐδύναντο φέρειν, οἰσωματικὸς ὀφθαλμοὺς περιφέροντες. τὸ μὴν πληροφορῶν, τὸ δὲ φειδόμενος. ἀλλὰ καὶ Διονύσιος ὁ μὴ τοὺς πρώτους θεολόγους καὶ ἀποστόλους καὶ μαθητὰς ἐκείνων καὶ φίλος καὶ θεολόγος καὶ ἄλλος ἀπόστολος, τὸ κοινὸν ὑποδεικνὺς τοῦ ἐν τῇ μεταμορφώσει τοῦ θεοῦ δόξης πρὸς τὴν μέλλουσαν αὐτοῦ δόξαν καὶ βασιλείαν, τότε φησιν, ὅταν ἄφθαρτοι καὶ ἀθάνατοι γενώμεθα, καὶ τοῦ χρυσοειδοῦς καὶ μακαριώτατης ἐφε-

της ἐφικώμεθα λήξεως, παντὸς τε ζῶν κυείν καὶ τὸ λόγιον ἐσόμεθα. τῆς μὲν ὁ-
ρατῆς αὐτοῦ θεοφανείας ἐν παναγνοις θεωρίαις ἀποπληρούμενοι, φανοτάτης μαρ-
μαρυγαῖς ἡμᾶς περιαστραπούσης, ὡς τοὺς μαθητὰς ἐν ἐκείνῃ τῇ θειοτάτῃ μεταμορ-
φώσει. τῇ ἀνοητῇς αὐτοῦ φωταδοσίας, ἐν ἀπαθεῖ τε αὐλῷ τῷ νῷ μετέχοντες, τε
ὑπὲρ νοῦν ἑνώσεως ἐν ταῖς τῶν ὑπερφανῶν ἀκτίνων ἀγνώστοις καὶ μακαρίαις ἀπο-
βολαῖς. ἐν θειοτέρᾳ μιμήσει τῶν ὑπερουρανίων νόων. ἰσάγγελοι γὰρ ὡς ἡ τῶν
λογίων ἀλήθεια φησὶν ἐσόμεθα καὶ υἱοὶ θεοῦ, τοῦ ἀπαστάσεως υἱοὶ ὄντες. ἵνα δὲ
καὶ τι σαφέστερον εἴπω καὶ νοῦν φημι, καὶ τὸ λέξιν πρὸς τοῦ θεοῦ φωτὸς τούτου μά-
θοις, καὶ γνοίης, ὡς οὐ τῶν κλιτῶν τοῦπόγε καὶ τὸ κάτω, ἀλλὰ τοῦ θεοῦ μᾶλλον καὶ τοῦ
προῤῥηθέντος, τε φῶς ἀληθινὸν καὶ ἀπρόσιτον τε κοινὸν τῇ κοινῇ φύσει τοῦ ὑπερφοῦς
καὶ μακαρίας τριάδος, δι' οὗ δὴ καὶ χριστὸς αὐτὸς μὲν πατρός τε καὶ πνεύματος
ὀνομάζεται ταῦτα, φῶς τε γὰρ ἀληθινὸν τε φῶς ἀπρόσιτον αὐτὸν ὡς αἴτιον τε πη-
γὴν τοῦτο καλοῦμεν. Ἄκουσον τε αὖθις τοῦ θαυμαστοῦ βασιλέως, οἷα περὶ τοῦτο
φησὶ, πρὸς δύνομιον δηλαδὴ τὸ ἀνόμοιον γράφων. Καὶ εἰ ἀληθινὸν φῶς φη-
σὶν ὁ υἱὸς, ἵν' τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν τὸ φωτίζον πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν
κόσμον. ὁ δὲ θεός φησι φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον. τὸ γὰρ ἀπρόσιτον πάντως καὶ ἀληθι-
νὸν. τὸ δὲ ἀληθινὸν ἀπρόσιτον. ὅπότε καὶ πεπτώκασιν οἱ ἀπόστολοι τῇ δόξῃ τοῦ φω-
τὸς τοῦ υἱοῦ αὐτενίσαι μὴ δυνηθέντες, διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ἀπρόσιτον φῶς. φῶς δὲ τε
τὸ πνεῦμα, ὃς ἔλαμψε ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν διὰ πνεύματος ἁγίου. πῶς οὖν
οὐ πρεσβύτερον τοῦ αὐτοῦ τοῦ τριάδος εἶναι φύσιν, ὁπότε εἰς τὸ φῶς ἀποδέδεικται.
Εὖγε τοῦ ζωτόμου ταυτησὶ τε σαφοῦς τε ἠκριβωμένης θεολογίας τοῦ σοφοῦ διδασκάλου. εἰκότως ἄρ' ἔλεγεν ὁ καλὸς ἐκεῖνος ἑταῖρος καὶ σύμμυστος καὶ ὁμόπνευστος αὐτῷ θεολόγος, φιλοσοφῶν περὶ τούτων ἔνεκε τοῖς ὑπὲρ νοῦν λόγοις, ὅταν τοῖς ἀπῤῥήτοις αὐτοῦ λόγοις ἐντύχω, τὸ σοδομιτικὸν ὁρῶ πῦρ, ὃ τεφροῦται γλῶσσαι πονηραὶ καὶ παράνομοι. ἢ τὸν χαλαῖνα πύργον, κακῶς μὲν οἰκοδομούμενον, καλῶς δὲ λυόμενον, οὐ περὶ τὰ ἀπλεγεστῶν τότε γλωσσῶν μόνων λέγων, ἀλλὰ καὶ περὶ τὰ νῦν ἀπίκρυς, καὶ τῆς τοῦ μονογενοῦς δόξης οὐδὲν ἧττον κινουμένων καὶ τούτων, καὶ διὰ τὰ φυσικῶν πολεμούντων τῇ θείᾳ φύσει, καὶ ταῦτά τε κἀκείνων καταπαύομεν πειρωμένων, καὶ κάτω τιθέναι μὲν τὴν κλιτῆς φύσεως. Ἀλλ' ὁ μέγας ἐκεῖνος ὄντως τε ἀληθινὸν ἐκεῖνό φησι καὶ ἀπρόσιτον, τε δόξαν φυσικὴν τοῦ θεοῦ, ἐπειδὴ τε δι' αὐτοῦ καθά φησι τὸ τοῦ τριάδος ὁμούσιον δείκνυται. Τούτοις καὶ ὁ θεοφανὴς τοῦ ἐκκλησίας μελῳδὸς τε διδάσκαλος ὁ τῆς κρήτης Ἀνδρέας φημὶ καὶ πάντα ζωάδων, ἀκόρεστος οἷα φιλοσοφεῖ, τε πῶς διερμηνεύει καθόσον οἱόντε τὸ μέγα τοῦτο μυστήριον. Τοὺς ἐκκείτους τῶν ἀποστόλων φησὶν ὡς ἐγγυτέρως ἤδη τῇ πρὸς αὐτὸν οἰκειότητι συμπαθῶν ὁ χριστὸς δὴ τὸ ὄρος ἀνάγει τὸ ὑψηλὸν. τὰ ποιήσων, ἢ τὶ διδάξων; τὸν ὑπερεστεφάνωσεν παθήματι δοξάζων τῆς οἰκείας θεότητος δόξαν τε καὶ λαμπρότητα, εἰς ἓν μικρῷ πρότερον μυστικώτερον, τε νῦν ἐμφανέστερον διὰ τῆς μεταμορφώσεως αὐτοῦ μετεσχηκέναι τὸν ἀκόρεστον φύσιν, γῆ τε καὶ καὶ εἰς γῆν ἀπελθόντα. τοῦτο τοίνυν ἑορτάζομεν σήμερον τὸν τῆς φύσεως θέωσιν, τὸν εἰς τὸ κρεῖττον ἀνάβασιν. τὸν δὴ τὰ ὑπὲρ φύσιν τῶν καὶ ἔκστασιν καὶ ἀλλοίωσιν. Διατοῦτό φησι τοὺς ἐκκείτους τῶν ἀποστόλων ὁ χριστὸς δὴ τὸ ὄρος ἀνή-

γαγεν,

γαγεν, ὥστε τὸν τοῦ οἰκείας θεότητος αὐτοῖς ἐπιδεῖξαι δόξαν τε καὶ λαμπρότητα, ἧς τὸν ἀνθρωπείαν φύσιν ἠξίωσε, μυστικῶς μὲν καὶ ἐν ἀπορρήτοις τοσοῦτον ὁ πηνίκα δηλονότι συλληφθεὶς ἐν τῇ γαστρὶ. ὅλῳ ἑαυτῷ τὸν ἄνθρωπον ὅλον ἥνωσε, νῦν δὲ διὰ τοῦ μεταμορφώσεως αὐτοῦ φανερώτερον. διὸ τε τοῦτο ἑορτάζομεν φησι σήμερον, τὸν τοῦ ἡμετέρας φύσεως θέωσιν, τὸν πρὸς τὰ ὑπὲρ φύσιν ἀλλοίωσιν αὐτῆς καὶ ἀνάβασιν. Μάθετοίνυν καὶ τοῦτο καὶ διδάσκαλον, καὶ λόγῳ τε πάρα διδαχθέντος τοῦτο καὶ διδάσκοντος, ὅτι τε φυσικὴ δόξα τε λαμπρότης τοῦτο τὸ φῶς τοῦ θεότητος, καὶ θέωσις τοῦ ἀνθρωπείας φύσεως, καὶ πρὸς τὰ ὑπὲρ φύσιν ἀλλοίωσις τε αὐτὸ τοῦτο ἑορτάζουσιν οἱ τὸν θείαν μεταμόρφωσιν ἑορτάζοντες, φη-
μὶ δὴ τὸν τοῦ φύσεως θέωσιν. ἵν' ὁ καθ' ὑπόστασιν ἑνωθεὶς τοῦτῃ μονογενοῦς τοῦ θεοῦ υἱὸς, ξένως καὶ ὑπὲρ φύσιν εἰργάσατο. Ἄκουε δήμου καὶ τῶν ἑξῆς, τοῦ θεοφόρου φημὶ τοῦτο, πρὸς τὸν αὐτὸν θεολογοῦντος πλατύτερον. ὅθεν κατὰ τὸν ἀψευδῆ φησι τῶν θεολόγων μυσταγωγίαν ὥσπερ ἐκεῖνος ἀεννάου πηγῆς καὶ ἀπειρόδωρον χάριν, τοῦ ἀκηράτου θεώσεως εἰς ἡμᾶς τὸ μέγα πρόεισι δῶρον. τοῦτο θαυ-
μάζουσιν ἄγγελοι. Τοῦτο δοξολογοῦσιν ἀρχάγγελοι. Τοῦτο πᾶσαν τῶν ὑπερκοσμίων νοητὴν διακόσμησις αὐλῶς ἐπωμνύει, τεκμήριον ἐναργέστατόν τε καὶ ἀψευδέστατον τοῦτο τοῦ περὶ ἡμᾶς τοῦ λόγου φιλανθρωπίας.
Βαβαὶ. τοῦδ' ὅπερ θαυμάζουσιν ἄγγελοι, ὃ δοξολογοῦσιν ἀρχάγγελοι, ὅπερ αὐλῶς πρέφει πᾶσαν τὸν τῶν ὑπερκοσμίων νοητὸν διακόσμησιν, τοῦτο οἱ κάτω
τε τοῦ φθαρτῆς ὕλης τε καὶ γῆς τε κόνεως, τῇ κλίσει τολμηρᾷ γλώττῃ συναριθμοῦσι τε μὴ τὴν ἠργμένων τε πεπαυμένων γινομένων τε τε ἀπόντων εἰς γῆν ἕλκουσι. τε ταῦτα πρὸς τὴν αὐτῶν φύσιν καὶ ἀπειρόδωρον χάριν εἰς θέωσιν ὥσπερ ἐξ ἐαννάου πρεσεῖον τοῦ ὑπερφυοῦς ἐκείνης καὶ μακαρίας τοῦ θεοῦ φύσεως. ὁδὴ καὶ τεκμήριον ὡς αὐτὸς φησιν οὕτως ἡ τῶν ὑπερκοσμίων ἀγγέλων τάξις φύσις ἐναργέστατόν τε καὶ ἀψευδέστατον τοῦ περὶ
ἡμᾶς τοῦ λόγου φιλανθρωπίας. τε τίνων οὖν ἄξια ταῦτα σκηπῶν καὶ πρηστήρων εἰπέμοι. μᾶλλον δὲ καὶ ποταμῶν πυρίνων τε τε γέεννης, καὶ ξυμπαντῶν ἀπολῶς ὁμοῦ τῶν ἡνιμασμένων τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. Ἀλλ' ἐπὶ μικρὸν εἰδοκεῖ τῷ τοῦ διδασκάλου τούτῳ λόγῳ καὶ αὖθις πρὸς καρτερήσωμεν. ἀπόδειξις δέ-
φησι τῶν λεγομένων αὐτὸ αὖ εἴη τὸ μακάριον πάθος ἐκεῖνο καὶ πολυύμνητον, ὅπερ
ὅπου τοῦ ὄρους πεπόνθασιν οἱ ἀπόστολοι. ἡνίκα τὸ ἀπρόσιτον καὶ ἄχρονον φῶς τῶν οἰκείαν σάρκα μεταμορφῶσαι τῷ ὑπερβάλλοντι τοῦ οἰκείας φωτοβλυσίας ὑπερουσίως ἐλάμπρυνε. τὸν δὴ ἀκτῖνα τοῦ ἀμώμου σαρκὸς ἐκείνης φέρειν οὐδυνηθέντες, ἢ ὅτι τῆς τοῦ λόγου θεότητος ὃς τῇ σαρκὶ καθ' ὑπόστασιν ἥνωτο διὰ ταύτης ὑπὲρ φύσιν ἐπήγαζε, πίπτουσι καὶ πρόσωπον ὤν τοῦ θαύματος κατ' ἔκστασιν τελεωτάτου τοῦ φύ-
σεως, ὕπνῳ βαρεῖ καὶ φόβῳ κρατούμενοι. μύσαντες τὰς αἰσθήσεις, πᾶσαν νοεραν κίνησιν τε ἀπλήψιν παντελῶς ἑαυτῶν ἀποπαύσαντες. οὕτω καὶ τοῦ θεῖον ἐκείνον καὶ ὑπέρφωτον καὶ ἄορατον γνόφον, τῷ θεῷ ζωοειδούντο. ἰδόντες καὶ φυσικὴν τοῦ θεοῦ δεικνὺς τὸν θείαν ταυτὴν τοῦ φωτὸς ἀκτῖνα, διὰ μέσης παγάζουσαν τῆς ἡνωμένης αὐτῷ σαρκὸς, τε τοῦ τοῦ ὑποδεξαμένων αὐτὸν ἀποστόλων ὑπερφυοῦς με-
τοχῆς ὁ ταῦτα τε παθὼν καὶ μαθὼν ὡς ἐφικτὸν διαλέγεται. ἐμόνον ὑπὲρ ὀ-
φθαλμὸν δύναμιν καὶ πᾶσαν ἀπολῶς αἴσθησιν, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ πᾶσαν νοεραν

ἀπίληψιν

ἀπίληψιν καὶ ἐνέργειαν ἐκείνου λέγων ὁρᾶσθαι τοῖς ἀποστόλοις. οὐδὲ τὸν
μακάριον φανῆναι δαμασκηνὸν αὐτὰ ταῦτα μελῳδικῶς ἀνυμνοῦντα, νῦν
καθορᾶσθαι ἀποστόλοις τὰ ἀθέατα θεότητος ἐν παρεικίῳ, ἐν τῷ ὄρει
θαβὼρ ἀστράπτουσα. οὐδὲ πρὸς γε
τὸν φίλον ἡμόθεον περὶ μυστικῆς διαλέγεσθαι μέλλων θεο-
λογίας, φθάσας εἰρήκει. οὐ γὰρ λέγων ὦ φίλε ἡμόθεε
περὶ τὰ μυστικὰ θεάματα ζωντόνῳ διαπρίβῃ, τὰς αἰσθήσεις ἀπόλιπε τὰς νοε-
ρὰς ἐνεργείας τὰ πάντα αἰσθητὰ τὰ νοητὰ,
τὰ πάντα ὅσα ἐστὶ καὶ ὄντα, καὶ περὶς
τὴν ἕνωσιν ὡς ἐφικτὸν ἀγνώστως ἀνα-
τάθηκε δὲ ὑπὲρ πᾶσαν οὐσίαν καὶ
γνῶσιν. τῇ δὲ ἑαυτοῦ καὶ
πάντων ἀχρέτῳ καὶ
ἀπολύτῳ καὶ
θαρρῶς
ἐκ:
κάσει, πρὸς τὴν ὑπερούσιον δὲ θείου πότου
ἀκτῖνα, πάντα ἀφελὼν καὶ
ἐκ πάντων ἀπολύ:
θεὶς, ἀναχθή:
σε.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ἀλλὰ καιρὸς ἀν εἴη λοιπὸν τὸ ὁιονεὶ τέλος τε καὶ σφραγῖδα, ἣ καθάπερ
ἀπόλογόν τινα τῶν ἱερῶν θεολόγων εἰπεῖν, τὸ θαυμαστὸν φημι σύρον Ἰωάννην
ἀναγαγεῖν εἰς μέσον τῷ λόγῳ, τὰ παρ' ἐκείνου καθόσον οἱόντε διδαχθῆναί τε
καὶ μαθεῖν. Τί οὖν ὁ καθ' ἡμᾶς φιλόσοφός φησιν ὅτος περὶ θείου μυστηρίου τέ-
τε γεράφωντε καὶ φιλοσοφῶν; σήμερον φωτὸς ἀπρεύστου φησὶν ἄβυσος. σήμε-
ρον αἴγλης θείας χύσις ἀπριόρεος ἐν θαβὼρ τῷ ὄρει τοῖς ἀποστόλοις αὐγάζε-
ται Ἰσοῦς χριστὸς τὸ φίλον ἐμοὶ καὶ πρεσβῦμα τὸ ὄνομα. Καὶ μετ' ὀλίγον.
Σήμερόν φησι Μωϋσῆς δὲ δεσπότου τὴν οἰκονομίαν αὐγάζει. ἰὼ τυπικῶς πάλαι
μεμυσταγώγηται. τοῦτο δὲ αὖ φαίη ἔγωγε δηλοῦν θεοῦ τὰ ὀπίσθια, τὸ τρανῶς τὴν
δόξαν ὁρᾶν τὴν θεότητος, σκεπασθεὶς ὑπὸ τὴν τοῦ πέτρας ὀπὴν, ἣ φησιν ἡ γραφή.
Πέτρα δέ ἐστιν ὁ χριστὸς ὁ σαρκωθεὶς θεὸς λόγος τὸ κύριος. καθάπερ παῦλος
ὁ θεῖος διαρρήδην ἡμᾶς ἐξεπαίδευσεν ἡ γὰρ πέτρα φήσας ἰὼ ὁ χριστὸς. ὃς τὴν ἑ-
αυτοῦ σαρκὸς ὥσπερ ἥνα σμικροτάτην ὀπὴν παρεμνέωξε, τὸ φωτὶ ἀπλέτῳ καὶ ἀ-
πάσης τερπροτέρῳ ὄψεως, τοὺς παρόντας κατήσραψε. Καὶ πάλιν
Νῦν ὥρᾶθη τὰ τοῖς ἀνθρωπίνοις ἀθέατα ὄμμασι. σῶμα γήϊνον, θείαν ἀπαυ-
γάζον λαμπρότητα. σῶμα θνητὸν δόξαν πηγάζον θεότητος. ὁ δὲ λόγος,
σὰρξ. ἡ σὰρξ τε λόγος ἐγένετο, εἰ τὸ μὴ τὴν οἰκείας ἐξεισήκει ἑκάτερον φύσεως.
Ὦ θαύματος παντὸς νοῦ ὑπερβαίνοντος. οὐκ ἔξωθεν ἡ δόξα τοῦ σώματος
προσεγλύετο, ἀλλ' ἔνδοθεν ὁ τὴν ἀρρήτῳ λόγῳ ἡνωμένος αὐτῷ καθ' ὑπόστασιν τοῦ
θεοῦ λόγου ὑπερθέου θεότητος. Καὶ μετά τινα. Τελείους δὴ εἶναι
τοὺς τὴν θείαν δόξαν εἰκὸς κατοπτεύοντας, τὴν ἀπαντῶν ἐπέκεινα. τὴν μόνην
ὑπερτελῆ τὸ προτέλειον. γίνεσθε γάρ φησι τέλειοι, ὡς ὁ πατὴρ ἡμῶν ὁ οὐράνιος
τέλειός ἐστι. καὶ πάλιν Ἰωάννου ὁ χριστὸς εἰς τὸ ὄρος παραλαμβάνει, ὡς τῆς
θεολογίας παρθένον τὸ καθαρώτατον ὄργανον. ὅπως τὴν ἄγγελον δόξαν τοῦ υἱοῦ
θεασάμενος, ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεὸν, τὸ θεὸς ἦν
ὁ λόγος βροντήσειεν. ὅθεν τὸ βροντῆς υἱὸς ἀνηγόρευται. ἀκούεις τὸ σοφοῦ διδα-
σκάλου τοῦτο τὴν τῆς θείας μεταμορφώσεως δόξαν, τὸ κατ' αὐτὴν τῆς θεότη-
τος φῶς ὥσπερ ἀστέρας τοὺς παρόντας παιδεύοντός τε καὶ σαφηνίζοντος; μᾶλ-
λον δ' ἂν ἀποφηνικῆς ἄνωθεν χάριτος ἔγωγ' ἂν φαίη τῷ μεγάλῳ παυλῷ τότε
τὸ μέρος ἑτωσὶ διδυκεινεῖσθαι, καὶ θεοπρεπῶς ἐξαγγέλλεσθαι, τοῦ πνεύματος
αὐτῷ τὴν καρδίαν ἀφανῶς πρὸς τὸν λόγον ὑποκινοῦντος διὰ τοὺς νῦν ἀγνοοῦντας,
καὶ δὴ καὶ τοὺς φιλονεικοῦντας πρὸς τὴν ἀλήθειαν. τῆς δὲ ἑαυτοῦ σαρκὸς φησιν ὁ χρι-
στὸς ὥσπερ ἐπὶ τῆς πέτρας τῷ μωϋσῆ τυπικῶς πάλαι σμικροτάτην ὀπὴν παρεμνέω-
ξε, τὸ φωτὶ ἀπλέτῳ, τὸ πάσης ὄψεως ἰσχυροτέρῳ τοὺς παρόντας ἐκεῖ κατήσρα-
ψε. καὶ ὅπερ τότε τοῖς ἀποστόλοις ὥρᾶθη τὰ μὴ δυνάμενα καὶ φύσιν ὁρᾶσθαι τοῖς
ἀνθρωπίνοις ὄμμασιν, ὥστε τοῖς ἀποστόλοις ὥρᾶθη. ἀλλ' οὐχ ὥς τινές φασιν οὐχ ὥ-
ρᾶθη. Τίνα δὴ ταῦτα; σῶμά φησι γήϊνον, θείαν ἐκπέμπον λαμπρότητα. σῶ-

μα θνητὸν, δόξαν πηγάζον θεότητος. ὥστε οὐκ οὐσία θεοῦ ἐστὶν ἐκεῖνο, ἀλλὰ δόξα καὶ λαμπρότης μᾶλλον ἐκείνης ὧν μιαρὲ, καὶ αὐοίας μετὲ καὶ φθόνε, ὃς εἴς ποτε εἶ ὁ ταῦτα τολμηρῶς λέγων, καὶ ὁρατὴν οὐσίαν θεοῦ καθαπερεῖπε ἐξεσηκὼς καὶ σφαπάων φεῦ φαντάζομαι, ὅπερ οὐδὲ ὁ τῆς κακίας δύρετὴς δαίμων, ὅλως τετόλμηκε πώποτε. ὦ δὲ θαύματος φησιν. οὐκ ἔξωθεν ἡ δόξα τῷ σώματι προσεγένετο, ἀλλ' ἔνδοθεν ὅτι τῷ ἀῤῥήτῳ λόγῳ ἡνωμένης τοῦ θεοῦ λόγου ὑπερθέου θεότητος. Ἀκουέτωσαν δὴ καὶ τούτων οἱ τὰ εἰπόντα θεολόγων τὰ ἀχάριστα κτίσματα, τὰ δὲ πονηρὰ πλάσματα, οἱ καταπαῦ δυσχεραίνοντες εἰς κτίσμα τὸ ἀπρόσιτον φῶς ἐκεῖνο τὸ πηγάζον ἔνδοθεν ὅτι τῆς ὑπερθέου τοῦ λόγου θεότητος, τὴν θείαν δόξαν, τὴν ἄχρονον φησι, τὴν πάντων ἐπέκεινα, τὴν μόνην ὑπερτελῆ καὶ παντέλειον. ὥσπερ γὰρ ἡλίου δύνοντος ἀκτῖνες, καὶ ἀνδρεῖος μὲν τὴν ψυχὴν, ῥωμαλέος δὲ τὸ σῶμα καὶ ἀγαθὸς τὰ πολέμια ὁ Πνεύμαχος οὕτως ὁ πολίτης καὶ στρατηλὸς τῆς Χριστοῦ παρατάξεως, τὴν Πνευματικὴν εἴτοι εὐαγγελικὴν πανοπλίαν ἐνδεδυμένος, καὶ τὸ τοῦ λόγου ξίφος λαβὼν ἐν χερσὶν, ἀθρόος τε κατὰ μέσην εἰς πηδᾷ τῶν πολεμίων τὴν φάλαγγα, καὶ μὲν ὀντέμνει τὴν κεφαλὴν, τὴν δὲ βάλλει κατὰ τῆς καρδίας καιρίως. τοῦ δὲ ἀμφὶ τὴν ἐγκάτων τε, καὶ τὴν πολάγχνων ἐλαύνει τὸ ξίφος, καὶ ὕπτιον εἰς γῆν ἀνατρέπει νεκρὸν, τοὺς δὲ ζῶν ἐκείνοις πάντας, καὶ ὑπ' ἐκείνοις τραυματίας ὁμῶ καὶ δραπέτας ἐργάζεται. εἰς δισχίλιοι χιλίους τῇ δυνάμει δὲ Πνεύματος τὸ θαυμαστὸ φανῆναι μωσέως. ἐπειδὴ ὁ Θεὸς ἐπέδοτο αὐτὸς, καὶ ὁ Κυρὸς παρέδωκεν αὐτοὺς.

Ἀλλ' ἡμεῖς ἀκούσωμεν καὶ αὖθις αὐτοῦ. Ἐν ὄρει τοίνυν βαβὼν τοὺς ἐν ὕψει τῶν ὀρεινῶν ἀναπεέποντας ὁ Χριστὸς σφαλαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ, ἔμπροσθεν αὐτῶν μεταμορφοῦται, ὁ ἀεὶ ὡσαύτως δεδοξασμένος καὶ λάμπων τῇ ἀστραπῇ τῆς θεότητος ἀνάρχως μὲν ὢν ὅτι πατρὸς ἡνωμένος, τὴν φυσικὴν ἀκτῖνα ἄναρχον κέκτηται τῆς θεότητος, οὐχ ὕστερον τὸ εἶναι, οὐδ' αὖ τὴν τὴν δόξαν προσλαμβανόμενος. ὅτι πατρὸς μὲν ὤν, ἀλλ' ἄναρχος καὶ ἄχρονος ἐστὶ τὴν οἰκείαν τῆς δόξης κεκτημένος λαμπρότητα. καὶ σαρκωθεὶς, ὁ αὐτός ἐστιν ἐντὸς μέσων τῆς οἰκείας φανότητος. καὶ δοξάζεται μὲν ἡ σὰρξ ἅμα τῇ ὅτι καὶ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι σφαγωγῇ. καὶ ἡ τῆς θεότητος δόξα, δόξα καὶ σώματος γίνεται, εἷς γὰρ ἐστὶ τοῦ κἀκεῖνο Χριστὸς, τῷ πατρὶ ὁμοούσιος, καὶ ἡμῖν συμφυὴς καὶ ὁμόφυλος εἰ καὶ τοίνυν οὐδέ ποτε τὸ σῶμα τὸ ἄγιον ἀμέτοχον τῆς θείας δόξης ὑπέστη, ἀλλ' ἐξ ἄκρας ἑνώσεως τῆς καθ' ὑπόστασιν, τῆς ἀοράτου θεότητος τελείως πεπλήρωκεν, ἀλλ' ἀφανὴς ἡ δόξα ὑπάρχει ἐν τῷ φανερῷ σώματι τοῖς μὴ χωροῦσι τὰ καὶ ἀγγέλοις ἀθέατα, τοῖς σαρκὸς δεσμίοις ἀόρατος ἐχρημάτιζε. μεταμορφοῦται τοίνυν, οὐχ ὅτι μὴ ὢν προσλαβόμενος. οὐδὲ εἰς ὅπερ οὐκ ἦν μεταβαλλόμενος. ἀλλ' ὅπερ ἦν τοῖς οἰκείοις μαθηταῖς ἐκφανόμενος. διανοίγων τούτων τὰ ὄμματα, καὶ ἐκ τυφλῶν ἐργαζόμενος βλέποντας. καὶ τοῦτό ἐστι τὸ μετεμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν. μόνων γὰρ αὐτὸς ἐν ταυτῷ τῷ, παρὸ τὸ πρὶν ἐφαίνετο, ἕτερος νῦν τοῖς μαθηταῖς ἐωρᾶτο φαινόμενος. Καὶ μετ' ὀλίγον. Καὶ ἔλαμψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος. τὶ φῆς ὦ εὐαγγελιστὰ; τὰ συγκείνεις τὰ ὄντως ἀσύγκριτα; τὶ σφαλίῃς καὶ σφαλλεῖς τὰ ἀληθῶς ἀσφαλῆ; ὁ δεσπότης ὡς ὁ οἰκέτης ἔλαμψε; τὸ

ψε; τὸ ἀπόῤῥητον καὶ ἀπρόσιτον φῶς, ὡς οὗτος ὁ ὑπὸ πάντων καθορώμενος ἐξήστραψεν ἥλιος; ἀλλ' οὐ σφαλλόμαι φαίη αὖ, οὐδὲ συγκείνω τὸ μόνον μονοχοῦς καὶ μηδενὶ εἰκαζόμενον τῆς θείας δόξης ἀπαύγασμα. ἀλλὰ παρὸς δεσμοῖς φθεγγόμενος, τῶν σωμάτων ὅπερ κάλλιστόν ἐστι καὶ λαμπρότατον πρὸς σφόδρα δεῖγμα φέρω, οὐ παντελῶς ὁμοίωμα. ἀμήχανον ὡς ἀσφαλέστατος ἐν τῇ κτίσει τὸ ἄκτιστον εἰκονίζεσθαι. Καὶ μετ' ὀλίγον. Ἔστι μὲν οὖν τὸ σῶμα τὸ ἅγιον πεφυκὸς οὐ δὲ ἐν θαβὼρ ἱστάμενον ἔξω δὲ ὄρους ἐφικνεῖται. ἡ δὲ θεότης ἀχώριστος. ἐν πᾶσιν οὖσα, καὶ πάντων ἐπέκεινα. καὶ τὸ σῶμα λάμπει ὡς ὁ ἥλιος. ὡς δὲ σώματος ἡ δὲ φωτὸς ἔκλαμψις γέγονε. καινὰ δὲ πάντα δὲ ἑνὸς σαρκωμένου θεοῦ λόγου γεγένηται, τότε τὸ σαρκὸς καὶ τὸ ἀπεριγράπτου θεότητος. ἕτερον δὲ ἐξ οὗ τὰ τὸ δόξης αὐχήματα, καὶ ἕτερον ἐξ οὗ καινὰ τὰ πάθη γνωρίζεται, ἐκείνικα δὲ τὸ θεῖον, καὶ μεταδίδωσι τὸ οἰκείας λαμπρότητος καὶ δόξης τῷ σώματι, καὶ ἐν πάθεσι πάθος μόνον ἀμέτοχον. Καὶ μετὰ τινα. Ἐνταῦθεν ἡλίας αὐτέφησιν, οὗτός ἐστι, οὐ ἐν λεπτῇ αὔρᾳ τῷ Πνεύματι ἀσώματον τοπάλαι τεθέαται. Θεὸν μὲν δὲ οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε, καθὸ πέφυκε φύσεως. καὶ ὁ δὲ ἑώρακεν, ἐν Πνεύματι τοῦτο τεθέαται. αὕτη ἡ ἀλλοίωσις τὸ δεξιᾶς τοῦ ὑψίστου. ταῦτά ἐστιν, ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη πώποτε. οὕτως ἐν αἰῶνι τῷ μέλλοντι πάντοτε ζῶ κύριῳ ἐσόμεθα. χρεὼν ὁρᾶντες, τῷ φωτὶ ἀστεράπτοντα τὸ θεότητος. Εἰς πολὺ τάχα μήκους τὰ τὸ μαρτυρεῖν ἡμῖν ἐξεπόδη τὸ θεολόγων, καὶ μάλιστα τὰ δὲ τελεσταῖα τούτου φημὶ διδασκάλου, μᾶλλον δὲ καὶ πρώτου, καὶ μέσου καὶ τελευταίου, ἐπεὶ καὶ τούτων ὁμοῦ πάντων αὐτῷ πρόσκειται. καὶ μόνῳ ἄξιῳ οὐτοσὶ ταῦτα καλεῖσθαι, ὕστερον μὲν ἐπὶ τὸ λέγειν ἐλθὼν, καὶ μετ' ἐκείνους πάντας τῷ χρόνῳ, τὰ παρ' ἐκείνων γεμίσας καὶ σοφίᾳ, καὶ μελέτῃ, καὶ πείρᾳ, καὶ Πνεύματος ἁγίου δυνάμει συνελοχὼς εἰς ἑαυτὸν πάντα, καὶ πανδαπός τις ἐξηγητὴς, καὶ θεολόγος καὶ σόμα καινὸν ὡσαεὶ γεγονὼς τὸ σεπτῆς ἐκκλησίας θεολόγων ὁμοῦ πάντων, ὃ δὴ καὶ πρότερον ἔφην, ὡς αὐτὰ ταῦτα μαρτυρεῖ τὰ ἐκείνου. λόγοι τέφημι, καὶ μέλη, καὶ μέτρα καὶ ἡ φιλόσοφος καὶ θεολόγος ἐκείνη μάλιστα βίβλος, μυσήριον εὐσεβείας ἀῤῥήτου, καὶ θεῖος λιμὼν καὶ παράδεισος, καὶ οὐρανὸς ἐπίγειος ἡμῖν πεφυκυῖα. Οὐδὲν οὖν ἀπρεπὲς οὐδ' ἔξω δὲ σκοποῦ καὶ δὲ προσήκοντος λόγου πάντως. εἰ καὶ ἡμεῖς τὰ παρ' ἡμῶν αὐτῶν ὡς μάλιστα σωπῶντες ἐνταῦθα, γυμνὰς αὐτὰς τὰς τῶν θεολόγων εἰσάγομεν ἐξηγήσεις. τὸ ἰσχυρόντε καὶ ἀξιόπιστον κατασκευάζοντες ἐντεῦθεν τῷ λόγῳ. καὶ τοιγε εἰ καὶ βουλομένοις ἡμῖν αὐτοῖς λέγειν ἐξεῖν τὰ παρ' ἑαυτῶν δήπουθεν, οὐκ ἂν ἔξω δὲ κατ' αὐτοὺς πράγματος, οὐδὲ τὸ διδασκαλίας καὶ τὸ λόγων αὐτῶν εἴπομεν ποτε πόῤῥω. Τὶ γὰρ ἔχομεν, ὃ μὴ παρ' ἐκείνων ἐλάβομεν; ἢ πῶς ἐρεῖμεν, ὃ μὴ παρ' αὐτῶν ἐκ πρώτης ὄψεσι τὸ πειχὸς, καὶ εἰς τὴν δὲ τὴν ἡλικίαν μαθόντες ἔχομεν; ἐκείνων καὶ γὰρ τὰ ἡμέτερα πάντα, καὶ λόγοι φησὶ καὶ σοφίαι καὶ πάδευσις, εἴτε καὶ σοφίας ἡμῖν ὅλως τὶ μέτεσι, καὶ ἁπλῶς πᾶν ὅ,τι τὶς ἂν φῇ τὸ πιούτων, τὸ τούτοις αὐτοὺς καὶ τὰ παρ' αὐτῶν ὑπὲρ τὸ ἄρρ τυπὸν ἀχεδὸν πλέομεν. Ἀλλ' ἄμεινον ἐξ αὐτῶν ἐκείνων τῶν τε νοημάτων φημὶ, καὶ δὴ καὶ τὸ λέξεων, τούς τε παιδευομένους ἡμᾶς ὀρθῶς ταῦτα μανθάνειν, καὶ τοὺς ἀπλέγοντας αὖθις ἐπιστομίζεσθαι. ἡμεῖς δὲ καθαπερεῖ-

καθαπερεί τινες ὑπηρέται καὶ σκευοφόροι, καὶ δώσομεν τοῖς ἐκείνων λόγοις καὶ αὐθις ὑπηρετήσομεν, λέγοντες ὅπως αὐ καὶ ὅπτι. καὶ ὅσον τὸ ἐν ἐκείνοις ἰθυὴν πνεῦμα, πνεῖ ᾗ ὅπῃ θέλει καὶ ἡνίκα καὶ ὅσον κἄγε τὴ δεσποτικὸν λόγον ὡς οἱ αὐτοὶ καὶ τὴ πάφασιν. Ἀλλὰ σύμοι φίλοι καὶ τούτων ὅπερ ἔφθω ἀκριβέστερον αὖθις μάθετε, ὡς οὐκ ἀγνοια μᾶλλον καὶ ἀπειρία, ὅσον κακοεργία τε καὶ φιλονεικία, καὶ τὸ μὴ τοῖς ἱεροῖς ὑπείκειν τύποις πατρᾴοις ἐθέλειν, ἢ ἔνεκεν ἐκείνοις καὶ τὸ πρὸς ἢ φανερὸν ταύτῃ ἀληθῆν κακῶς ἀνελέγθη ἔχθν ἐνεργάζεσθαι πέφυκε. μᾶλλον δὲ καὶ ἀγνοίας οὐκ ἄτης ἁμάρτι τὴν ἀπιστίαν, καὶ ἢ ἄκαιρον ἔρεν αὐτοῖς εἰπὼν πρόξενον, ὥσπερ ἐν σαθερᾷ μεσημβρίᾳ μέσον τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων ἐστῶσι, καὶ συκφαντεῖν ἐκείνοι τὸ φῶς περιφθόνοις, καὶ πάσης γῆς κεχυμένον, καὶ φωλίζον διαγγελικῶς εἰπεῖν, παῖζα ἄνθρωπον. ἄρα γὰρ ὁ Διαῤῥήδην ἤκουσιν κἀνταῦθα ἢ θεολόγοι τούτοι βοῶντες, ὅπερ ἀπάρχως καὶ χρόνον ἐκ ἢ Πατρὸς ὁ υἱὸς πέφυκεν, τὴν φυσικὴν ταύτην ἀκτῖνα τὴ θεότητος ἀπαρχὸν κέκτηται; καὶ ὅπ ἕτερον μὲν ἐν αὐτῷ τὸ ἀνθρώπινον σῶμα, ἕτερον δ' ἡ θεότης ἁπαντοδυνάμεις, ἀλλ' ἐπεὶ μία ἐξ ἀμφοτέρων ὑπόστασις, καὶ εἷς ὁ Χριστὸς ὁ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος ἄμα τοσέμθος. Διατοῦτο καὶ ἡ τὴ θεότητος δόξα, δόξα τὴ ἐν σώματι γένεται. καὶ τὸ ἄπειρον ἐκεῖνο φῶς ἐκ τὴ θεωθείσης λάμπει σαρκὸς, ὥσπερ δὶ ὑελίνων ὑμένων, ὅφησιν ὁ μέγας Βασίλειος, ἐν κρείττονος ἐκνικήσαντος δηλαδὴ τὴ θεότητος, τὴ σαρκὶ μεταδόντος τὴ οἰκείας δόξης τε καὶ λαμπρότητος; κἀκείνοι ὃ πῶς ἐζωῆκαν οἱ σοφοὶ λαμπρῶς τε καὶ ἀνεκαλύπτως ὅτως ἀκούοντες, ὅτι μεταμορφῆ χρεὼς, ἐχ ὁ ὅτι τὸ πρὸς λαβόμενος, ἐξ εἰς ὅπερ ἐκ τὸ μεταβαλλόμενος. ἀλλ' ὅπερ τοῖς μαθηταῖς ἐκφανόμενος, Διανόιγων τούτων τὰ ὄμματα, καὶ ἐκ τυφλῶν ἐργαζόμενος βλέποντας; καὶ ὅτι ἐ πρὸς βάλλει, ἐξ συγκρίνει φησὶν ὁ διαγγελιστὴς χρεὼν καὶ τὸ τούτου ἄρχον φῶς καὶ ἀστέστον πρόσγε τὴ αἰθηνὸν τοῦτον ἥλιον, ἐπειδή φησιν ἀμήχανον ἀπρόσβαλείπτως ἐν τῇ κλίσει τὸ ἄκλιστον εἰκονίζεσθαι. ἀλλ' ὅτος φιλανθρώπως καὶ ἢ τὴ μετοχῆς τρόπον συγκατασκευάζει καθόσον οἷόντε καὶ συμπροσδείκνυσι τοῖς ἀπλάστοις ὁρῶσιτε καὶ ἀκούσιν. ὅπερ γάρφησιν ἀπάρχως ἐν ὡς Θεὸς πρότερον τὴ σαρκὸς καὶ μὴ τὴν ἐνανθρώπησιν ἐν τῇ μεταμορφώσει τοῖς μαθηταῖς ἐξεφάνεν, Διανόιγων τούτων τὰ ὄμματα, καὶ ἐκ τυφλῶν ἐργαζόμενος βλέποντας. Ὥστε καὶ μὴ τὴν φυσικὴν ἐνέργειαν τὴ ὁρᾶσθαι, τυφλῶν οὐδὲν ἄμεινον πρὸς τὴν θέαν ἢ ἀπρόσιτε φωτὸς ἐκείνου καὶ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους κἀκεῖνοι δέκεντο. ἐ γὰρ ὀφθαλμοῖς ἀνθρωπίνοις, ἀλλ' ἐ διανοίᾳ τὰ ὑπερνοῦ ὑποπίπτει μυήμενα. ταῦτα καὶ μὴ ἢ ἀποστόλου φησὶν ὁ θεολόγος ὅτος εἶναι, οὐ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε καὶ ὡς οὐκ ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη ποτέ. Πνεύματι δὲ θεῖῳ τὴ ὀφθαλμῶν αὐτοῖς διανοιγέντων ἢ μεταπλασθέντων, εἶδον ὑπερφυῶς τὰ τοῖς ἀνθρωπίνοις ἀθέατα ὄμματα. καθὰ δήπου καὶ Ἡσαΐας ὁ προφήτης. ὥπτον αὐτῷ παρὰ Θεοῦ προστεθῆναι ζητῶν αὐτὰ ἐνενόησε. πῶς γὰρ, ὅπου οὐδὲ ἄγγελοι αὐτὰ ἤδεσαν.

Τὴν δὲ κατὰ τὸν Ἡσαΐαν θείαν πάλιν ἐξηγούμενος ὅρασιν, οὕτω φησὶ τὸν προφήτην εἰσάγων περὶ ἑαυτοῦ λέγοντα, εἶδον τὸν Κύριον καθήμενον ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ καὶ ἐπηρμένου. πῶς εἶδεν, οὐκ οἶδα. ὅπ μὴ γὰρ εἶδεν, εἶπε. τὸ δὲ πῶς, ἐσιώπησε.

δέχομαι τὰ εἰρημένα, ἐπολυπραγμονῶ τὰ σεσιγημένα. καὶ ἀνοῶ τὰ ἀπεκαλυφθέντα, ἐ περιεργάζομαι τὰ συγκεκαλυμμένα. Διὰ τοῦτο γὰρ συγκεκάλυπται, πέπλος χρυσοῦς ἐστιν ἡ τῶν γραφῶν δίηγησις. ὁ ἡμῶν χρυσὸς, ἡ κρύπτη χρυσοῦς. ἐ παρυφαίνω τὴ ἀναχυνῶν τὰ ὑφάσματα. τὴ ἐμῶν λογισμῶν τὴν ἀθένειαν οἶδα, μὴ μέπτερε ὅρια αἰώνια θῆσιν, ἃ ἔθεντο οἱ πατέρες σε. ὅρια κινεῖν οὐκ ἀσφαλὲς, καὶ πῶς ἃ παρέθηκεν ἡμῖν ὁ Θεὸς μεταθήσομεν. βέλει μαθεῖν πῶς εἶδε τὴ Θεὸν; χρυσοῦ καὶ αὐτὸς προφήτης. καὶ ἐν ἑτέρῳ πάλιν οὕτω φησὶ. τὸ δὲ πῶς ὁρῶσιν οἱ προφῆται ταῦτα, ἅπερ ὁρῶσιν, οὐκ ἡμέτερον εἰπεῖν, οὐδὲ γὰρ δυνατὸν ἑρμηνεῦθῆναι λόγῳ τὴ τρόπον τὴ ὄψεως. ἀλλ' ἐκεῖνος μόνος οἶδε παφῶς ὁ τῇ πείρα μαθὼν, εἰ γὰρ φύσεως ἔργα πάθη πολλάκις οὐδεὶς ἂν πρεσβεύσειε λόγῳ πολλῷ μᾶλλον τὴ τρόπον τὴ Πνεύματος δυνάμεως. εἰ δὲ ἀμυδραῖς εἰκόσιν ὑπεχρησάμθμον δεῖ κατατολμῆσαι, οὐκ ὥστε τὸ σαφὲς παρεῖσθαι, ἀλλ' ὥστε αἰνιγμάτων παρεῖναι, ἐμοὶ δοκεῖ ἑαυτὸ καὶ ὅπῃ τὴ προφήτων γένεσθαι. οἷον εἰ καθαρῶν ὑδάτων φύσις ἡλίου ἀκτῖνας δεξαμένη καταυγασθείη, οὕτω καὶ τὴ προφήτων τὰς ψυχὰς καθαιρομένας οἰκείᾳ ἀρετῇ πεσῶν, ὑποδέχεται τὴ Πνεύματος δωρεὰν. καὶ πρὸς τὴν λαμπηδόνα ποιεμένας ἐκείνην, οὕτω καὶ τὴ μελλόντων δέχεται τὴν γνῶσιν.

Αὐτὰ δὲ ἑαῦτα σχεδὸν καὶ τὸ θεολογίας σῶμα τὸ χωρηκικώτατον δοχεῖον τὴ Πνεύματος ὁ μέγας φησὶ Βασίλειος, πρὸ τῶν αὐτῶν φησὶ. πρὸ γὰρ τὴ ἐνεργείας καὶ τὴ μετοχῆς καὶ οὕτος φιλοσοφῶν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, οὕτω πῶς φησι. καθαρθέντα δὴ ἀπὸ τὴ ἀρχῆς, ἀπεμάξατο ἀπὸ τὴ κακίας, καὶ εἰς τὸ ἐκ φύσεως κάλλος ἐπανελθόντα, καὶ οἷον εἰκόνι βασιλικῇ τὴν ἀρχαίαν μορφὴν διὰ καθαρότητος ἀποδόντα, οὕτως ἐστὶ μόνως προσεγγίσαι τῷ πρόσκλήτῳ. ὁ δ' ὥσπερ ἥλιος κεκαθαρμένον ὄμμα προσλαβὼν, δέξεται ἐν ἑαυτῷ τὴν εἰκόνα τὴ ἀοράτου. ἐν τῷ μακαρίῳ τὴ εἰκόνος θεάματι, τὸ ἄῤῥητον ὄψει τοῦ ἀρχετύπου κάλλος. Διὰ ταύτης ὑμνῳδῶν αὐάσεως, χειραγωγία τὴ ἀθενουντῶν τῶν προκοπῶντων τελείωσις. ἵστε τοῖς ἀπὸ πάσης κηλῖδος κεκαθαρμένοις ἐκλάμπει τῇ πρὸς αὐτὸ κοινωνίᾳ Πνευματικὴς ἀποδείκνυσι καὶ ὥσπερ τὰ Διαφανῆ καὶ λαμπρὰ τὴ σωμάτων ἀκτῖνος αὐτοῖς ἐπεισπεσούσης, αὐτάπτε γίνεται πρὸς λαμπῆ καὶ ἑτέραν αὐγὴν ἀφ' ἑαυτῶν ἀποβάλλει. ὅτως αἱ Πνευματοφόροι ψυχαὶ ἐλλαμφθεῖσαι πρὸς τὴ Πνεύματος, αὐταί τε ἀποτελοῦσι Πνευματικαὶ, καὶ εἰς ἑτέρους τὴν χάριν ἐξαποστέλλουσι. Καὶ μεταμικρὸν. Ἐνταῦθεν ἡ πρὸς Θεὸν ὁμοίωσις, τὸ ἀκρότατον τὴ ὀρεκτῶν Θεὸν γενέσθαι. τὰ πρὸς κορυφὴν ἄνω μὴν αὖθις γεγραμμένα τῷ ἀποστόλῳ λαμπρῶς ὁ λαμπρὸς χρυσόστομος ἐξηγούμενος, ἀκούσωμεν οἷα πρὸς τὴ χάριτος καὶ τὴ μετοχῆς τὴ θείου τούτου φωτὸς λέγει. ἡμεῖς δὲ πάντες ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ τὴν δόξαν Κυρίου κατοπτριζόμενοι, τὴν παρουσίαν ἐκείνου, ἀλλὰ καὶ τὴν μόνον τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμεθα ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν, καθάπερ ἀπὸ Κυρίου Πνεύματος. καὶ μετ' ὀλίγον. τὸ δέ ἐστι τὴ δόξαν Κυρίου κατοπτριζόμενοι, τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμεθα. σαφέστερον μὴν τοῦτο ἐδείκνυτο, ἡνίκα τὴ σημείων τὰ χαρίσματα ἐνήργει. πλὴν οὐδὲ νῦν δύσκολον αὐτὸ καταδεῖν τοὺς πιστοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχοντα. ὁμοῦ τε βαπτιζόμεθα καὶ ὥσπερ τὴ ἡλίου ψυχὴ λάμπει, τῷ Πνεύματι καθαιρομένη, καὶ ἐ μόνον ὁρῶμεν

νον ὁρῶμῃ εἰς τ δόξαν τ Θεȣ, ἀλλὰ καὶ ὀνειῆτην δεχόμεθά τινα αἰγλιν. ὥσπερ γὰρ ἀργυρος καθαρὸς πρὸς τὰς ἀκτῖνας κείμενος, καὶ αὐτὸς ἀκτῖνας ἐκπέμψειεν. οὐκ ἀπὸ τ οἰκείας φύσεως μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς λαμπηδόνος τῆς ἡλιακῆς. ȣτω δὴ ἡ ψυχὴ καθαιρομένη, καὶ ἀργύρȣ λαμπροτέρα γινομένη, δέχεται ἀκτῖνα ἀπὸ τ δόξης τ Πνεύματος, καὶ ταύτην ἀνεκπέμπει. διὸ καὶ φησὶ, κατοπτριζόμενοι τ αὐτȣ εἰκόνα μεταμορφούμεθα ἀπὸ δόξης τ Πνεύματος εἰς δόξαν τ ἡμετέραν τ ἐγγινομένην. δι ταύτην οἵαν εἰκὸς ἀπὸ τ Κυρίȣ Πνεύματος. Καὶ πάλιν. Βέλφοι δείξωτε δι ἀπὸ τ ἀποστόλων ἀληθικώτερον; ἐννόησον πάλιν. ȣ τὰ ἱμάτια ἐνήργει. πέτρον, ȣ αἱ σκιαὶ ἴσχυον. ȣ γὰρ ἀν εἰμὴ βασιλέως ἔφερον εἰκόνα. δι ἀφεστότοι ἦσαν αὐτȣ αἱ μαργαρυγαὶ, τοσȣτον τὰ ἱμάτια αὐτȣ δι αἱ σκιαὶ ἐνήργησαν. Βασιλέως γὰρ δι τὰ ἱμάτια τῆς λησταῖς ἐστι φοβερά. θέλῃς ἰδεῖν καὶ ἀφ' τ σώματος λάμπȣσαν ταύτην; ἀτενίσατέ φησιν εἰς τὸ πρόσωπον Στεφάνȣ, εἶδον ὡς πρόσωπον ἀγγέλȣ. ἀλλ' ȣδὲν ἦτον πρὸς τὴν ἔνδοθεν ἀστράπτȣσαν δόξαν. ὅπερ γὰρ Μωϋσῆς ἐπὶ τ προσώπȣ εἶχε. τȣτο ȣτοι ἐπὶ τ ψυχῆς περιέφερον. μᾶλλον δὴ δι πολλῶ πλέον. τὸ μὴν γὰρ Μωϋσέως ἀληθικώτερον ἦν. τȣτο δὴ ἀσώματον, καὶ καθάπερ πυραυγὴ σώματα, ἀπὸ τ λαμπρῶν σωμάτων ἐπὶ τὰ πλησίον ἀπορρέοντα, καὶ ὀνείνοις μεταδίδωσι τ οἰκείας αὐγῆς, ȣτω δὴ καὶ ἐπὶ τ πιστῶν συμβαίνει. ἀφαδὴ τȣτο τ γῆς ἀπαλλάττον δι τȣτο πάσχοντες, καὶ τὰ ἐν ὀνείροις ὀνειροπολȣσιν. οἶμαι, καλόν ἐστιν ἐνταῦθα καὶ ξενάζας πικρὸν, ὅπ τοσαύτης ἀπολαύοντες διεργεσίας ἐδὲ τὰ λεγόμενα ἴσμεν, ἀφ' τὸ ταχέως ἀπολιώμενα τὰ πράγματα, καὶ πρὸς τὰ αἰώνια ἐπείγομεν, αὐτὴ γὰρ ἡ δόξα ἡ ἀπόρρητος δι φρικώδης, μέχρι μὴν μιᾶς δι δυτέρας ἡμέρας ἐν ἡμῖν μένει, λοιπὸν δὲ αὐτȣ καταβέννυται, τ χειμῶνα ἐπάγοντες τ βιωτικῶν πραγμάτων, καὶ τῇ πυκνότητι τ νεφῶν ἀπικρυόμενοι τὰς ἀκτῖνας. χειμὼν γὰρ τὰ βιωτικὰ, δι χειμῶν σκυθρωποτερα. Ἤκȣσας τ κοινῆς καὶ συμφώνȣ φιλοσοφίας τε δι θεολογίας ἐκ μέρȣς τ ἀποστολικῶν Ἀνδρῶν τȣτων, ὧν πεῖρα τὰ θεῖα ταυτὶ δι ὑπερφυὰ καὶ μαθόντων δι διδασκόντων; μαθήτωσαν πιγαρωῦ οἱ δι ναῦ ἐπὶ κακῷ τῷ σφετέρῳ φιλονεικȣντες, εἴγε μὴ ζωέχȣσι καὶ ȣτοι τὰ ὦτα καὶ τ σφὸν γρηγόρεον φανῆναι, δι ὅπ εἶδον ἐπὶ ȣ ὄρȣς οἱ ἀπόστολοι ἐν χειρῷ τὴν ὑπερφυᾶ τ θεότητος δόξαν αὐτȣ. δι γὰρ ἐκ ἀνθρωπεία δυνάμει, ἐδὲ φυσικαῖς αἰδήσεσιν, ἀλλὰ Πνεύματι θείῳ τὰ ὑπὲρ φύσιν εἶδον, πρὸς τ αὐτȣ χάριν ἀνακραθέντες, ἐπεὶ δι ἐν τούτῳ μόνῳ πέφυκε ταυτὶ καθορᾶσθαι. δι ἀμνοίζαντες πρὸς ταῦτα τὰ ὦτα, τὴν γλῶτταν ἐκκρέτωσαν μᾶλλον, ὥστε ἀφ' μὴν ὀνείνων δέχεσθαι τὰ εἰρημένα καὶ κατανοεῖν τὰ ἀπεκαλυφθέντα, καθάφησιν ὁ χρυσȣδς Ἰωάννης, τῇ δ τ γλώττης σιγῇ μὴ πολυπραγμονεῖν τὰ σεσιγημένα, μηδὲ πειεργάζεσθαι τὰ συγκεκαλυμμένα. ἀφ' τȣτο γάρ φησι συγκεκάλυπται. μηδὲ τ ἐκ πρὸς ἐν τοῖς ὑπὲρ ἀνθρωπείαν καὶ ἀφάνειαν δι γλῶτταν ἐρώτησιν παρεισάγειν, ἵνα μὴ τ πίστεως τελείως ἐκπέσωσι καὶ τ χρυσȣῦ διδάσκαλον ἀνθυς. Οὕτω καὶ τὰ πρὸς Νικοδήμȣ πρὸς Χριστὸν ἀφορȣμένα πάλαι διεξιὼν, διδάσκαλον αὐτὸν καλεῖ φησι, καὶ ἀπὸ Θεοῦ ἐληλυθέναι λέγει καὶ ȣδὲ ἐν τὰ λεγόμενα, ἀλλὰ τ πολλȣς θορύβȣς ἐπεισάγȣσιν λέζιν φθέγγη πρὸς τ διδάσκαλον; τὸ γὰρ πῶς τȣτο, τ ȣσφόδρα πεδȣόντων ἐστὶν ἐπαπόρησις. ἐπεὶ

ἐπεὶ καὶ ἡ σάρξ ἀφατȣτο ἐγέλασεν ἐπειδὴ τὸ πῶς εἶπε. δι ἄλλοι πολλοὶ τȣτο ζητήσαντες, τῆς πίστεως ἐξέπεσον. Καὶ μετ' ὀλίγον. Οὔτε δὴ τὸ πῶς εἰδόντες ὅι ταῦτα ζητοῦντες, καὶ πίστεως ἐκπεσοῦντες τῆς ὀρθῆς. ἀφ' τȣτο δι ἐστι, δι' ἀπορίαν τ τρόπον ἐπιζητεῖ. Καὶ μετάπινα. Ὁρᾶτε πῶς ὅταν τοῖς οἰκείοις λογισμοῖς ἐπιχειρήσωσι τὰ Πνευματικὰ, κατεγέλασε φθέγγεται, καὶ ληρεῖν δοκεῖ καὶ μεθύειν, ὅταν πειεργάζηται πρὸς τὸ τȣ θεȣ δοκεῖν τὰ εἰρημένα, καὶ μὴ δέχηται τὴν τ πίστεως συγκατάθεσιν; ἤκȣσε γνώμην, ἀλλὰ Πνευματικὴν ἐκ ἐνόησεν. ἀλλ' εἰς τὴν ταπεινότητα καθέλκȣσε τ σαρκὸς τὸ εἰρημένον. καὶ τὸ μέγα δόγμα ȣτω καὶ ὑψηλὸν, τ φυσικῆς ἀκολȣθίας ἐξήρτησε. ἀφ' τȣτο ληρωδίας πλάττει λοιπὸν καὶ ἀπορίας κατεγελάσȣς. Ἀλλ' ὦ τ κακȣργίας τοῦ πονηρȣ δαίμονος, πῶς πανταχόθεν τὰς παγίδας ἵσησι δι τὰ θήρατρα. πῶς ὡς λέων ὠρυόμενος καὶ τὸ εἰρημένον πάντοθεν περιέρχεται, ζητῶν τίνα καταπίῃ. οἱ μὴν ἀπειθȣσι φανερῶς ἀπιλέγοντες ἥπερ ἄφθη τῇ ἀληθείᾳ δι τοῖς ἱεροῖς αὐτῆς λόγοις δι θεολόγοις. καὶ πολυπραγμονοῦντες μὴν τὰ σεσιγημένα. δι πειεργαζόμενοι τὰ συγκεκαλυμμένα. μὴ δεχόμενοι δὴ τὰ εἰρημένα, μηδὲ κατανοȣντες τὰ ἀπεκαλυφθέντα, τὰ γὰρ αὐτὰ πεῖ τῶν αὐτῶν καὶ ἀνθις φθέγξομαι δι πολλάκις. οἱ δὴ μὴ τ ἐχθρῶν μὴν ὠφασιν ἐκ ἐθέλȣσιν ἴσασθαι, ȣδὲ πολεμεῖν τοῖς ὑγιαίνȣσι λόγοις, ἢ τοῖς πειπολεμȣσί τε δι πειθίσμενοις ὀνείνων. ἀλλὰ δι πειπέτταν ὠφασι, δι φλυαρίαν κατηγορȣσι μακραν τ ὀνείνα πεπάτην τε, δι λέγειν πειεπρημένων συντελȣσί γε μὴν ȣδὲ σμικραν τὸν λόγον τ ἀληθείας, ȣδὲ τοῖς ἀγωνιζομένοις ὑπὲρ αὐτȣ ζωαίρουσι καθόσον δίονται, μέγα μὴν οὐ ἴσ, εἰμὴ δι τὰς χεῖράς τε καὶ τ πειθυμίαν αὐτȣ ἐκκλύειν οἷς λέγειν ἔπαδȣον, καὶ τȣς μὴν καθαίρειν ἐπιχειρεῖν καινόφωνι τρόπῳ, τȣς δὴ τ ἐναντίων ἐντȣῦθεν συγκροτεῖν ἴσως καὶ μὴ βȣλόμενοι καὶ πᾶσαν ἀνάγκην. Τί γάρφασι; Σιγάτω φησὶ ταῦτα κἀκεῖνα. καὶ μήτε κινεῖν καὶ ἠρεμεῖν καὶ πεπαυμένον, μήτε μιὼ ἄκινον καὶ φυσικὴ τȣ θεοῦ δόξα, καὶ θεότης λεγέτω τὸ τ μεταμορφώσεως τȣ χριστȣ φῶς, ȣτω γὰρ ἔσται πᾶσιν εἰρήνη, τȣτων τε κἀκείνων σιωπωμένων, κἀντȣῦθεν τ ἀφορμῆς τ σκανδάλων γιγνωμένης ἐκ μέσȣ. Εὖγε τ ἐπινοίας ταυτησὶ, δι τ πειδῆς τ ὑπὲρ τ θαυμασίας εἰρήνης, μᾶλλον δὴ πειὸ τȣ γυμνάσαι τὸ ζήτημα ἰστὶ, δι τ λόγον, ἐκείνȣσε πειὸ τ ἄλλων ἐρέσθαι βȣλομαι. ὁς τίς ποτε εἶ ὁ ταῦτά τε καὶ τὰ τȣτοις πεισόμενα λέγων. Λέγεμοι τίνων ὦ κάθε, πειὸς τ ἀληθείας αὐτῆς, ἣν πρεσβȣόμῃ. ἀπλῶς πᾶσιν εἰρήνην δεῖ ἔμεν καὶ κατασκȣάζειν, δι πειδάζειν ὑπὲρ πάσης δι ἀγωνίζεσθαι, ἢ τ μὴν τοιάδε ζητεῖν εἰρήνην, τ δὴ λοιπῶν κατολιγωρεῖν; δι εἰ μὴν τὸ δȣτερον εἴποις, ὀρθῶς πάντοτε λέγεις ἐν τȣτῳ, καὶ αὐτὸς πίθεμαι, δι ζωπίθεμαι τῷ λόγῳ πειθȣμῶς. δι ἔδειγε πάντως καὶ τȣτον τ λόγον, μὴ δὴ σε τ εἰρήνην ἀπλῶς πειθεμεῖν, καὶ ταῦτα πεῖ Θεȣ καὶ δογμάτων θείων ὄντος τȣ λόγȣ, ἀλλὰ τὴν τȣ Θεȣ πάντως εἰρήνην. ȣτω καὶ ὁ κύκεῶν ἐπὶ τ σωρὸν ἀπὼν πειὸς τȣς ἑαυτȣ μαθητὰς ἔλεγε. εἰρήνην ἀφίημι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν. δι ὅπ ȣ καθὼς ὁ κόσμος δίδωσιν, ἐγὼ δίδωμι ὑμῖν. εἰ δὴ τὸ πειέτερον λέγοις, θαυμάσαι μ' ἂν ἔγωγε, εἰ δι ἑαυτὸν δώσαιμι καὶ τὸν εἰπόντα σοφὸν πείθειν ȣτος ὁ λόγος. εἰ γὰρ ἁπλῶς εἰρήνη πᾶσα καλὸν ὅπως ἂν ἔχοι, πῶς ὁ τ εἰρήνης νομοθέτης

θέτης χριστὸς, ἡ αὐτοειρήνη, οὐκ ἦλθον βαλεῖν φησιν εἰρήνην ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλὰ μάχαιραν. πῶς ἡ λίθος προσκόμματος αὐτὸς σκεῦος, καὶ πέτρα σκανδάλου ἐστὶν ἐν σιὼν γένεται, δηλονότι τοῖς ἀπειθοῦσι. τὰ δὴ τοῦ σκεύους μαθητῶν ὁ χορὸς. ὡς καθαιρούμενοι σπασαὶ καὶ λυμεῶνες, καὶ φθόροι διὰ τὸ θεῖον πανταχόθεν ἠλαύνοντο κήρυγμα, καθ' ἡμέραν ὡς εἰπεῖν ἀποθνήσκοντες; οἱ δὲ οἰκουμένην καὶ γὰρ φησιν ἀναστατώσαντες, καὶ ἐνθάδε πάρεισι κἀκεῖσε ἐξῆν αὐτοῖς σιωπῶσι τὸν λόγον εἴπερ ἐβούλοντο, καὶ τὰ ἴδια πράττουσιν εἰρηνικὸν ἕλκειν βίον. ἀλλ' ἀνθέλκουσι σκεύους μᾶλλον οἱ δὲ χριστοῦ λόγοι, ἰδὺ ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς ἄρνας ἐν μέσῳ λύκων εἰπόντος. καὶ αὖθις. ὅς τις οὖν ἔχει φησὶ μάχαιραν, πωλύσω τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ καὶ ἀγορασάτω, τοὺς ἐκδεξομένους αὐτοὺς ἀγῶνας καὶ πολέμους ἀνιττόμενος. ὡς οὐ μόνον οὐκ ἀναδύεσθαι οὐδὲ δεδιέναι σκεύους δεῖ, ἀλλὰ καὶ παρασκευάζεσθαι πόρρωθεν καὶ προμελετᾶν τὸν ἀγῶνα, εἰ δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ ἔργου ὕστερον καθάπερ ἔφημεν οὐ πολλοῦ δεῖ πεσόντος ἐξέβη. ἐμοὶ ἀλλὰ καὶ ἀνδροφόνοι καὶ λῃσταὶ, καὶ προδόται καὶ τοιχορύχοι, μάλιστα συμφωνοῦσιν ἀλλήλοις ἐπὶ κακῷ, καὶ εἰρηνεύουσιν, ὡς καὶ προκινδυνεύειν ἀλλήλων ἐν τῷ δεῖν καιρὸν παρασκευάσαι. οἷς ἄμεινον αὖ ἰοῦ, εἰ δ' ὅσον αὐτὸς καὶ φησιν, εἰ τοῦ ἐπαινουμένου διάσωσιν εἶλοντο, αὐτὸ τῆς κάκης ἀπολωλυμένης σκεύους εἰρήνης. Ἀλλ' ἵνα τούτους τέως ἀφέντες, ἐπὶ τὰ οἰκειότερα πάλιν καὶ ξυγγενῆ τοῖς προκειμένοις τὸν λόγον ἐνέγκωμεν. οὐχ οἱ τὰ δρόμου πάλαι πρεσβεύοντες, καὶ κατὰ τὴν δόξης ἱστάμενοι τοῦ μονογενοῦς, μὴ τὴν ἥττων ἑαυτῶν καὶ τὴν τῆς δυσεβείας λαμπρὰν ἀναχαρίζειν, τῇ τῆς ὁμοουσίου διανοίᾳ τε καὶ φωνῇ λαμπρῶς πολεμοῦντες τοῦτο μόνον ἐξελεῖν ἡμᾶς τῆς πίστεως κακῶς ἐζήτουν συμβόλου. κἀντεῦθεν συμφωνεῖν σκεύους ἡμῖν κατὰ πάντα, καὶ τὴν οἰκουμένην παύσασθαι πόλεμον, καὶ πᾶσαν σκυλησίαν ἄγειν εἰρήνην; Οἱ δὲ τοῦ μακεδονίου κατὰ τὴν θεότητος τοῦ προσκυνητοῦ πνεύματος διαδεξάμενοι λύσσαν, οὐ μὴ τοὺς μακρὰς σκεύους κατὰ τῶν δυσεβῶν ἀγῶνας καὶ δρόμους, τὴν ἄλλα παραιτησάμενοι τέως, τοῦ Θεὸς μόνον φωνοῦ ἐζήτουν σκεύους. τὸ ἄγεραφον τούτου καὶ ἄθεον δῆθεν ἐπὶ τοῦ πνεύματος καὶ οὔτι προβαλλόμενοι καὶ τοὺς πρότερον. Ἀλλ' οὐ πρόσκαιρα τὰς φωνὰς ταύτας οἱ τότε τοῦ ὀρθοῦ λόγου προσάπτειν. οὐδ' ὤνιον ταύτας εἵλοντο θέσθαι τὸν σκεύους ἐπαινουμένου εἰρήνης οὐδ' αὖ ρες ἐντεῦθεν ὡς ἔκλυνον δρόχης καθαιρέτας θυέσθαι τὸν δυσεβείας. καὶ πάσῃ, ὡς πολλοὺς ὕστερον καὶ μέχρι πρὸς σφαγῆς καὶ ἀγχόνης διαγωνίσασθαι θυναίως ὑπὲρ αὐτοῦ τούτου, τῶν κρατούντων φοῦ κάκιστα πεῖσαμένων τῆς δυσεβείας. Ἡρέκλειος δ' ἐξαπατηθεὶς ὡς μὴ ὤφελεν ὕστερον πρὸς τὸν κακῶν πρεσκυνῶν τοῦ λόγου, καὶ μίαν ἐνέργειάν τε καὶ θέλησιν τοῦ θεανθρώπου λόγου δοξάσας, καὶ μὴ λογιζόμενος ὀρθῶς τὸ διπλοῦν ἐν αὐτῷ τῶν φύσεων. ἢ γὰρ οὐ τοῦτο καὶ δοὺν ὥσπερ ἔδει, καὶ τὸ διπλοῦν τοῦ ἐνεργείας ἀκαλύθως ζωεῖδεν, ἐπεὶ πρὸς τὸν ὀρθὰ φρονούντων πατέρων; ἀλλὰ δὴ καὶ τῶν ἑπομένων σκεύοις, χεδὸν δ' οἱ πάντες πλὴν ὀλίγων τινῶν ἦσαν. ἀπορρίπτουσιν ὡς ἐναντίαν τῷ τοῦ δυσεβείας ὀρθῷ λόγῳ τὴν δόξαν εἶδεν σκεύοις, τοῦ μὴ καταγνοῦς, οὐδὲ προσέχειν ἐπὶ τὸ πρόσπαν ἠξίου. τὴν δὲ παχεῖαν μετάθεσιν ἀναχωροῦμεν αὖθις κυφότητι γνώμης, μέσην τινὰ δῆθεν χωρεῖν ἔγνω γελοίως, μᾶλλον δὲ καὶ σφαλερῶς

σφαλερῶς καὶ ἀπικινδύνως ἄγαν. Θέσεισμα γοῦν πᾶσι προσέθησι δημοσίᾳ μήτε μίαν ἐνέργειάν τε καὶ θέλησιν, μήτε δύο τολμᾶν ἐπὶ χριστοῦ μηδένα λέγειν τοῦ παντὸς. ἢ τιμᾶν αὐτῷ τὸν ἐκκρίτων αὐτίκα. οὐδὲν ἀπέκρυς διαφέλλων σκεῦος ἀναμέσον ἁγίου τε καὶ βεβήλου, ἵνα μὴ λέγω χριστοῦ καὶ βελίαρ, καὶ μὴ τοῦ διεστεμμένης καὶ τὸν ὀρθῶν πρὸς χριστοῦ τιθεὶς δόξαν, καὶ τὸν ὑγιαίνοντα λόγον τῇ νόσῳ τοῦ αἱρετικῆς αἱρέσεως συγκαταδικάζων. Ὁ δὲ καὶ οἱ τὰ κατὰ Νεστορίου φασὶ τότε φρονοῦντες, γέλωτος ἀφορμὴν καὶ χλεύης ἐποιοῦντο καὶ τὴν σκυλησίας, οἱ χαλκηδονῖται λέγοντες, ὅτω πρὸς ἡμᾶς καλεῖν ἠξίουν σκεῦοι τότε; διὰ τὴν θαυμασίνφημι ζωοδοτὴν τὴν χαλκηδόνι, λαμπρῶς ἀποκηρύξασιν τὰ κατὰ Νεστορίου, οἱ χαλκηδονῖται γοῦν ἔλεγον καὶ σκεῦοι, πρώτω μὲν δύο κατὰ αὐτοῖς ἑνὸς ἐνὸς ἔλεγον ἐνεργείας, ὡς καὶ θελήματα πρὸς ταύτας διπλᾶ. εἶτα πρὸ ὀλίγου μεταβαλόντες ἀθρόοι, μίαν ἔφασκον ἐνέργειάν τε καὶ θέλησιν σκεῦον κεκτῆσθαι. νοῦ δ' ἀφνίδιον ἀπολωλεκότες καὶ ἄμφω, ὅτε δύο λέγεσθαι παρεκινοῦσιν τῶν ἐν αὐτοῖς συγχωροῦσι τοῦ πρόσπαν ἔχειν σκεῦον, ἀλλ' οὐδεμίαν. Καὶ ταῦτα μὲν σκεῦοι τότε, οἱ κακοὶ τὸν σκαμέτρου κακῶν δικαίως καταγελῶντες. σκοπεῖτε δὲ μὴ καὶ νοῦ αὐτοὶ, κἀτοῦ μὴ κατ' σκεύους κακοὶ πεφυκότες, ἐπὶ τὸν ἴσον γέλωτα καὶ τὴν καταδίκην τοὺς πρεσβύτας προκαλεῖσθε καὶ ὀρθοῦ λόγου, σιωπᾶσθαι παραινοῦντες ὡσαύτως καὶ ταὐτὸ καὶ ταῦτα κἀκεῖνα. τὸν γὰρ σκεῦος οἶδε τῶν πάντων, ὡς οἱ πλεῖστοι τῶν αὐτοκειμένων τῷ καθ' ἡμᾶς δυσεβεῖ λόγῳ οὐ δυσεβεῖς μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀσεβεῖς φημι, ῥαδίως αὖ ἡμῖν ἐπείσαντο καὶ πρὸς ὁμόνοιαν ἦλθον εἰ σιωπῶντας ἡμᾶς μόνον ἔσχον, οὐ τὸ πᾶν διαγγέλιον. οὐδὲ τὰς δογματικὰς φωνὰς φημι πάσας. Ἔπειτα, τί καὶ ποιήσομεν τοῖς ἱεροῖς σκεύοις μελωδοῖς τε καὶ θεολόγοις καὶ μυσταγωγοῖς, πόρρωθεν ἡμᾶς πρὸς τὸν τελετῶν, καὶ τὴν λαμπρότητα καὶ τὴν κοινωνίαν καὶ μεγάλου φωτὸς σκεῦος λαμπρᾷ τῇ φωνῇ καλοῦσιν, οὐ τὸν διὰ λόγων φημὶ μόνων καὶ τὴν θεοπεσίων ᾠδῶν καὶ ὕμνων σκεύων, ἀλλὰ καὶ τὴν τούτων ὑψηλοτέραν ἔπ καὶ μείζω, τὸν δὲ αὐτοῦ φημι τὴν παγμάτων. ὁμοῦ γὰρ, ἔνθεν ἡμᾶς συγκαλούμενος πρὸς τὸν νοητὴν ὁδόν τοῦ τὴν θεοπρεπῆς μεταμορφώσεως ὄρους, δόξαν ἀναβῶμεν φησὶν εἰς τὸ ὄρος κυρίου, καὶ θεασώμεθα τὴν δόξαν τὴν μεταμορφώσεως αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρός. φωτὶ προσλάβωμεν φῶς, καὶ μετάρσιοι γενόμενοι τῷ πνεύματι, τελάδα ὁμοούσιον ὑμνήσωμεν εἰς τοὺς αἰῶνας. ὡς ἐντεῦθεν προσκυνοῦμεν μάλιστα καὶ τοῦ καθαρῶς ζῶν τοῖς αὐλοῖς ἀγγέλοις θεὸν ἀκαταπαύστως ὑμνεῖν, ἔνγε τοῖς ἀπεράντοις σκεύοις αἰῶσιν. ὁ δὲ αὖθις σκεῦθεν, δεῦτε μοι πάθεσθε λαοὶ ἀναβαίνοντες εἰς τὸ ὄρος τὸ ἅγιον τὸ ἐπουράνιον αὐλῶς σῶμεν ἐν πόλει ζῶντος θεοῦ, καὶ ἐποστρέφωμεν νοῦ θεότητα αὐλὸν πατρὸς καὶ πνεύματος, ἐν ᾧ μονογενεῖ ἀπαστράπτουσιν. Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν ἄπον μυσταγωγὸν χριστὸν τὸν ἑαυτοῦ λόγον στέφων, καὶ τὰ αὐτῷ θεοπρεπῶς ἐπὶ τῇ σφετέρα μεταμορφώσει τελεσθέντα μελωδῶν καὶ διερμηνεύων, ἵνα σου δείξῃς ἐμφανῶς φησὶ τὸν ἀπόρρητον δεύτερον καταβασιν, ὅπως ὁ ὕψιστος θεὸς ὀφθήσῃ ἐπὶ τῶν μέσῳ θεῶν, τοῖς ἀποστόλοις ἐν θαβώρ, μωσεῖ καὶ ἠλίᾳ τε ἀρρήτως ἔλαμψας. Καὶ αὖθις. Ὁ χερσὶν ἀφορήτοις πλάσας κατεικόνασε χριστὸν τὸν ἄνθρωπον, ἐν τῷ πλάσματι τὸν ἀρχέτυπον κάλλος ὑπέ-

λῳ ὑπέδειξας, οὐχ ὡς ἐν εἰκόνι, ἀλλ' ὡς αὐτὸς ὢν κατ' οὐσίαν, ὁ Θεὸς χρήματα
ὑσσας καὶ ἀνθρώπῳ. Ὁ δὴ φίλῳ τούτῳ καὶ ζωῳδὸς καὶ ζωωδὰ διὰ πάντων
καὶ μελῳδῶν καὶ θεολογῶν καὶ φθεγγόμενος. οὕτω πως φησὶν αὐτῷ τῷ μεταμορ-
φωθέντι Χριστῷ, καὶ τοὺς μακαρίους ἐκείνους θείῳ δηλαδὴ προσορῶν πνεύματι.
ὅλον τὸν Ἀδὰμ φορέσας Χριστὲ, τὸν ἀμαυρωθέντα ἀμείψας ἐλάμπρυνας πάλαι 5
φύσιν, καὶ ἀλλοιώσει τὸν μορφῆς σὺν ἐθεώρησας. Καὶ πάλιν.
Ἡ ἀπαλλοίωτος φύσις τῇ βροτείᾳ μιχθεῖσα, τὸν ἐμφεροῦς αὐλὴν θεότητος φῶς
προσγυμνοῦσα, τοῖς ἀποστόλοις ἀπορρήτως ἐξέλαμψεν. Ἀλλ' ἐνταῦθα μι-
κρόν τι καὶ αὖθις τοὺς ἐπηρεαστὰς ἐκείνους ἐρέσθαι βούλομαι τὸν θεότητος.
Εἴπατε πιπαρουῦ βέλτιστοι, ἆρ' ἡ θεότης αὕτη, ἣν ὁ θεοφόρος Κοσμᾶς ἐν- 10
ταῦθά φησι. Χριστοῦ ἐστιν ἰδία καὶ θεοῦ, ἢ τίνος ἐρεῖτε; Χριστοῦ πάντως.
πρὸς ὃν ἐκείνους ὁ λόγος, οὐ πρὸς ἄλλους. τί δὴ ἡ φύσις αὕτη; καὶ πῶς οἷόν τε;
εἰ μὴ καὶ φύσεις δύο καινοτομῆσαι θεϊκὰς βούλοιθε, καθάπερ δὴ καὶ τὰ ἄλλα. πρὸς
τῶν δύο φύσεων ὁ θεολόγος εἰπὼν ὅτος Χριστοῦ πρότερον, ἡ ἀπαλλοίωτος
καὶ γάρ φησι φύσις ἡ θεϊκὴ δηλονότι, ἐκείνης καὶ τὸ ἄτρεπτον μόνης, τῇ βροτείᾳ 15
φύσει μιχθεῖσα, εἶτ' ἐπάγει, τὸν ἐμφερῆς αὐλὴν θεότητος φῶς προσγυμνοῦσα.
τί οὖν, ἐπεὶ μὴ φύσις ἡ θεότης αὕτη καὶ τοῦτον τὸν θεολόγον, διὰ τί ποτε καὶ πόσμα;
καὶ μία αὕτη ἐστὶν ἡ Χριστοῦ θεότης. καὶ ἐμφερῆ ταύτῃ ἀκούεις ὅταν τῇ θεϊκῇ
αὐτοῦ φύσει, καὶ τὸ φῶς αὐτῆς ἀπορρήτως τοῖς ἀποστόλοις ἐκλάμπον καὶ ἄχρονον καὶ
ἀπρόσιτον, καὶ πατρικὸν τοῦτο τὸ φῶς Χριστοῦ, μᾶλλον δὲ καὶ υἱοῦ καὶ πνεύ- 20
ματος ἅμα, καὶ τὴν ἀνθρωπείαν ὑπερφυῶς θεουργήσαν φύσιν. καὶ τοὺς προφρη-
θέντας θεολόγους συμφώνως ταυτὰ διὰ πολλῶν εἰρηκότας. καὶ κατ' αὐτὸν
τοῦτον αὖθις, ἐν ἀπροσίτῳ φωτὶ λέγοντας ὡς σὲ κατοικεῖ πέτρα θαβὼρ ἐν ὄρει
ἐξαιρέτῳ καὶ ὑψηλῷ, χριστὲ ἀνεβόησε. Καὶ πάλιν, ἐν τῇ ἀπροσίτῳ δόξῃ κατ'
ὄρος ἐκφανθὲν ἀπορρήτως θαβὼρ τὸ ἄρρητον, καὶ ἄδυτον φῶς Πατρὸς τὸ ἀπαύ- 25
γασμα, τὸν κτίσιν φαιδρύνον, τοὺς ἀνθρώπους ἐθέωσε. Καὶ αὖθις.
Ἱεροπρεπῶς ἑστῶτες μωσῆς τε καὶ ἠλίας ἐν ὄρει θαβὼρ, τὸν θείας χαρακτῆρα
τρανῶς ὑποστάσεως Χριστὸν βλέποντες, ἐν Πατρικῇ ἐξαιρέτῳ δόξῃ ἀνέμελ-
πον. τούτῳ δὴ ἐπέμοι Χριστοῦ τῇ θεότητι, τῇ Πατρικῇ αὐτοῦ δόξαν τῇ
ἀπρόσιτον, καὶ τὸ κατ' αὐτῇ ἀπρόσιτον φῶς, κτίσμα λέγετε εἶναι; ἕνι δὴ ἡ θεό- 30
τητι κτιστὴν ὅλως λέγειν; καὶ ἤκουσά ποτε τοῦτο λεχθὲν ἐξ αἰῶνος παρὰ τοῖς ἀσε-
βεῖν βουλομένοις, ἡ μὴ τῇ κτίσει λατρεύσουσιν, ἀλλὰ τῷ κτίσῃ καὶ δεσπότῃ τὸν κτί-
σεως μᾶλλον; καὶ τίς ἂν τὸν τόλμης ἀνάσχοιτο ταύτης. ποία δὴ καὶ διανοῖα
μὴ φείξει καὶ ὑποπηδήσει τούτων τὸν λόγων. Ἀλλὰ πρότερον οἶμαι τὸν πρὸς ἐκεί- 35
νους πολλάκις, τὰ αὐτάτε καὶ περὶ τῶν αὐτῶν λέγειν, ὥσπερ δηπουδὲς, μὴ ζωώντας
τῶν λεγομένων. πρὸς δὴ τοὺς ἀκούοντας ὑμᾶς αὖθις τρέψω τὸν λόγον.
Ταῦτα σγαῦ ἔστιν ὅλως εἰπέμοι τὰ τὸν Χριστοῦ ἐκκλησίαν τῶν ἀπ' ἄκρων γῆς εἰς ἄ-
κρα διήκουσαν ὑπερφυῶς πάλαι πεπλαβόντα, ἀδὴ καὶ ῥωμαῖοι. καὶ σκύθαι. καὶ
πέρσαι καὶ σαυρομάται. καὶ γότθοι. καὶ ἰνδοὶ. καὶ αἰθίοπες. βρεταννοίτε. ἰσπανοὶ.
καὶ γερμανοὶ. καὶ γαλάται. καὶ μυρίων ἐθνῶν φῦλα, τὴν σφετέραις αὐτῶν ἄδουσι
διαλέκτοις Χριστὸν ὑμνοῦντες, καὶ τῶν ἀπόρρητον περὶ ἡμᾶς οἰκονομίαν ἐκείνω
καὶ παγ-

καὶ παγκόσμιον σωτηρίαν. Διὰ τοῦτο γάρτοι καὶ τοὺς ἁρμονικοὺς τῶν τοῦ λόγους,
καὶ τὰς ὑπὲρ τὴν μυστικὴν μελῳδίας τε καὶ τοὺς ὕμνους ζωοεχεῖς ἐξευθέμιον δηπουδὲς
τῶν σοφῶν διδασκάλων ἐκείνων, ἐς ἐκκλησίαν πάντων ἐθνῶν τῶν τῷ διαγγελίῳ
Χριστοῦ δηλαδὴ πειθαρχούντων πανδημεὶ μετὰ πλείστης ἄδει τὴν προθυμίας, καὶ
5 μᾶλλον τῶν ἡμετέρων ζωοῦντες τῶν λόγων τούτων καὶ τῶν νοημάτων, ὅσῳ
καὶ τὰπεινότερόν πως, καὶ παχύτερον πρὸς τὴν γλωσσῶν καὶ τὴν διαλέκτων ἐκείνων λα-
λεῖται, τὴν ἑλληνικῆς γραμματικῆς καὶ τὴν μούσης διαζεύχθεντα. κἀντεῦθεν καὶ
γυναιξὶ καὶ παισὶ, καὶ βαναύσοις καὶ πενεσταῖς, καὶ δούλοις γνωστὰ μᾶλλον τῶν παρ'
ἡμῖν μὴ τὴν σεπτῶν διαγγελίων καὶ ταῦτα καθεστηκότα, ὡς πρότερον αὐ ἐκείνους τὴν
10 ψυχῆς καὶ ἐν πεφυκότος, ἢ τὰ ἄνωθεν καὶ ἐκ πατέρων ἐγνωσμένων αὐτοῖς ἱερῶν λό-
γων τὸν λόγωντε καὶ ὕμνων ἐκεῖνα. ἐγὼ δὴ καὶ τὰς μεγάλας ἀποφάσεις τε καὶ πρό-
ρήσεις ἐκείνας ὡς μάλιστα ἐν Χριστοῦ δέδοικα μὴ καὶ πρὸς ἡμᾶς ἀπικρὺς λέγοιντο,
νυνὶ μὴ τοὺς τῶν ἰουδαίων γραμματεῖς τε καὶ διδασκάλους ταλαιζόντων ὑπὲρ
τούτων καὶ ὑποκριτὰς ἀποκαλοῦντος. ἐκεῖ γάρ φησιν ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φα-
15 ρισαῖοι ὑποκριταὶ, ὅτι ἤρατε τὴν κλεῖδα τὴν γνώσεως, αὐτοὶ οὐκ εἰσήλθετε, καὶ
τοὺς εἰσερχομένους ἐκωλύσατε. νυνὶ δὴ πρὸς τοὺς μαθητὰς, ὃς τις ὁμολογήσει ἐν
ἐμοὶ λέγοντος ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὁμολογήσω κἀγὼ ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν
τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς, ὃς δ' ἂν ἀρνήσεταί με ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ἀρνή-
σομαι αὐτὸν κἀγὼ ἔμπροσθεν τοῦ πατρός μου. εἰ δὴ καὶ δόξαν ὡς αὐτός φησιν οὐ
20 λαμβάνει παρὰ ἀνθρώπων θεὸς δηλαδὴ πεφυκὼς, ἀλλ' ἔγνωκα ὑμᾶς πρὸς τὸ
πιστεύειν αὐθίς φησιν, ὅτι τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ οὐκ ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς. καὶ ἐμωσῆς
ἐκεῖνος ὁ μέγας καὶ ὁ μετ' αὐτὸν αὖθις τὰ πρὸς θεὸν ἀπαρὼν, καὶ πίστει καὶ σημείοις
ὑπερφυέσιν ὁμοῦ κολάσαντες αἴγυπτον. τὴν ἰσραὴλ ἐν χειρὶ κραταιᾷ τὴν αἰγυπτίων
ῥυσάμενοι, θάλασσαν ξύλῳ καὶ τύπῳ μυστικῷ μείζονος ἀξίωντες. τὸν τύραννον
25 φαραὼ πανστρατὶ βυθίσαντες, στύλῳ πυρὸς καὶ νεφέλης ἐν ἐρήμῳ τὴν λαὸν ὁδηγή-
σαντες, πετροῖς ἐξ οὐρανοῦ χορηγήσαντες. ὕδωρ τὸν μὴ γλυκαίνοντες. τὸ δ' ἐξ
ἀκροτόμου πέτρας πολυδόξως ἀναβλύσαι ποιήσαντες. τί μὴ τὸ μεῖζον καὶ ὑπερφυέ-
στατον λέγω. θεῷ συλλαλοῦντες ἀμέσως καθαπερεί τις φίλος πρὸς φίλον, ἵνα
κατ' ἐκείνους αὐτοὺς εἴποιμι. εἰ τίνων οἱ τοσούτων ἐκεῖνοι καὶ τηλικούτων ὑπερφυ-
30 ῶς ἠξιωμένοι πολλὰ τοῦ παντὸς φέροντος τῷ ῥήματι τὴν δυνάμεως. μετ' ἐκείνα
πάντα καὶ δὴ καὶ τὴν ὑπερφυᾶ ἐν θεοῦ θεωρίαν, τοῦ τε ἄρρητον ἐκεῖθεν τὴν ὕψους
ἀλλοιώσαν τε καὶ δόξαν, καὶ δὴ καὶ τὸ ἐν ἔθνους πάντος κράτος, καὶ στρατηγίαν ὁμοῦ
καὶ νομοθεσίαν ἐγγραφόντε καὶ ἄγραφον καθαπερεί τινες τὴν καθαδίκων μὴ τοῦ τὴν ἐπα-
γγελίας ἰδεῖν γῆν, μηδὲ τὴν ὑμνουμένου πάλαι κληρονομίαν ἀπολαῦειν ζῶν τοῖς
35 ἀπειθήσασι φαῦ ἐκείνοις κατεδικάζοντο, ἀναβαίνε δὴ εἰς τὸ ὄρος πρὸς μωσῆν
ὁ θεὸς ἔλεγε καὶ τελούτα. τὸ δ' αὐτὸ τοῦτο καὶ μικρῷ πρόσθεν πρὸς ἀαρὼν δηλαδὴ
τὴν ἀδελφὸν ἐδὲν ἦτον τὴν ἀξίαν ἢ καὶ τὸ σῶμα, ὅτι δὲ μὴ εἰσέλθητέ φησιν εἰς τοῦ
γῆν ἣν ἔδωκα τοῖς υἱοῖς ἰσραὴλ ἐν καταοχέσει, διότι ἠπειθήσατε τῷ ῥήματί μου
ἐν τοῖς υἱοῖς ἰσραὴλ δηπὶ ἐν ὕδατος ἀντιλογίας κάδης ἐν τῇ ἐρήμῳ σὶν, διότι οὐχ
40 ἡγιάσατέ με ἐν τοῖς υἱοῖς ἰσραὴλ, εἰ τίνων μωσῆς ὁ νομοθέτης, ἢ τῶν προφητῶν
κορυφὴ, ὁ τηλικοῦτος θεοῦ φίλος ἅμα καὶ θεωρὸς, τοιαύτας ὑπεῖχε τὰς δίκας
ζῶντ'

ζωὴν ἀδελφῷ μὴ δοξάσαντες τὸν Θεὸν διὰ τοῦ ὕδατος ἐνώπιον τοῦ λαοῦ, τοῦτο καὶ γὰρ ἐστι τὸ ἐξ ἡνιάσατε, μὴ γὰρ ὅν τὸ πέτρας ταύτης ἐξάξομεν ὕδωρ ὁ μωυσῆς ὀργιζόμενος ἔφησε, γογγύζοντι, καὶ ἀποδυσπετοῦντι τῷ ἰσραὴλ, ὑποτε ἄρα προσδοκᾶν δεῖ καὶ τίνων ἐκ ὑπολυθησόμενοι ἔσεσθαι τῶν κολάσεων, μᾶλλον δὲ πῶς μὴ τὸν ἀληθινῆς ἐπαγγελίας ἐκπεσεῖται τῆς τῶν πραέων δηλαδὴ γῆς ἐν τῷ μέλλοντι, ἧς ἡ τῆς ἐπαγγελίας ἐκείνη πάλαι αἴγυπτος ἦν, καὶ μὴ τῶν ἀγνωμόνων τε καὶ θεοκτόνων ἰουδαίων ἀποβληθήσεσθαι τοὺς παραπλησίως ἐκείνοις εἰς αὐτὸν βλασφημοῦντας ἀνάδιν τὸν παρὰ πάντος ἱεροῦτε καὶ θεολόγου στόματος ἄνωθεν ἱεροπρεπῶς ὑμνουμένην δόξαν τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, μετὰ τὸ φῶς τοῦ κόσμου, μετὰ τὴν λαμπρὰν ἀνατολὴν τοῦ δικαιοσύνης ἡλίου τοὺς παγκοσμίους τε μερισμοὺς καὶ φωτισμοὺς τοῦ πνεύματος, καὶ τὰ μεγάλα κηρύγματα καὶ τὴν παγγενῆ τῶν ἀνθρώπων σωτηρίαν τῇ σαρκὶ καὶ αὐτοὺς προσκυνοῦντας κατ' ἐκείνους, καὶ ἀπιθοῦντας τῇ θεότητι χεῖρον ἐκείνων, ὅπερ οἱ δαίμονες φησὶν ἡμεγάλη γλῶττα καὶ θελόγος. ὑφορῶμαι δὲ πρὸς τούτοις ἐκ ἡῆτον καὶ τὸ δεσποτικὸν κατορύξαντα τάλαντον, καὶ τὴν ἐκείνου φοβεραὶ καταδίκιν. ἔδει καὶ γάρ σέ φησι πονηρὲ δοῦλε καὶ ὀκνηρὲ. βαλεῖν τὸ ἀργύριόν μου τοῖς τραπεζίταις, καὶ ἐλθὼν ἐγὼ, ἐκομισάμην αὐ τὸ ἐμόν ζωὴν τόκῳ. ἀργύριον δ' ἔγωγε τὸν τὴν βασιλικὴν αὐτικρυς φέρον εἰκόνα, τοὺς ἀγγελικούς τε καὶ δεσποτικοὺς φαίη αὐ λόγους τοὺς τὴν ἄρρητον ἡμῖν ἐκείνου μεταμόρφωσιν ὑποζράφοντας, τοῦ τὴν ἀνθρωπείαν ὑσίαν ἐν ἑαυτῷ δεδειχότος τὸν ἀρχέτυπον κάλλος τὴν θείας εἰκόνος ἀναλαβοῦσαν, καὶ μεταστοιχειώσαντος αὐ τὴν εἰς τὴν τὴν αὐτοῦ θεότητος λαμπρότητά τε καὶ δόξαν, τὸ ἀπρόσιτον καὶ ἀναλλοίωτον καὶ ἀΐδιον καὶ ἀνέσπερον καὶ φυσικὸν ἐκείνου φῶς τὸ θεουργήσαν τὴν ἡμῶν φύσιν καὶ τοὺς ἱεροὺς θεολόγους, ὑπὲρ ὃ πρᾶξις πᾶσα χριστοῦ καὶ ἅπαν μυστήριον, ὁδὴ καὶ δόξαν αὐτὸς καὶ βασιλείαν ἑαυτοῦ τε καὶ τοῦ πατρὸς φήσας ἐδίδαξεν, ὃν καὶ παύσομαί ποτε ταῦτα καὶ τὰ πιαῦτα καὶ λέγων καὶ γράφων. καὶ λαμπρόντε καὶ ἀφπτύσιον ἀνακηρύττων τοῖς ἐγγύς τε καὶ τοῖς μακρὰν πᾶσιν, εἰ καὶ σόμαμοι εἰν' καὶ γλῶττα καὶ φύσιν ἀποστεμία, τῷ βυλομένῳ μοι τὴν ψυχῆς καὶ τῆ προθυμία ταύτης ἀποὺς ὑπηρεσίαν ἐκ ἐξαρκοῦντα τοῦ λόγου. σκοπῶν δὲ πρὸς τοῖς εἰρημένοις κακεῖνο, ὁδὸν καὶ ἀπὸ βραχέος εἰπὼν ἔφην, ὅτι μὴ πρὸς μόνους τοὺς λόγους ἡμᾶς οἱ θεολόγοι τοῦ μυστηρίου. ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτὰ φήμι τὰ πράγματα. καὶ τὴν ὑψηλοτάτην ἐκείνην θεωρίαν τε καὶ τὴν πεῖραν ἅπαντας προκαλοῦται. ἐπειδὴ καὶ κοινὸν τῇ ἀνθρωπείᾳ φύσει παρὰ τοῦ χριστοῦ τὸ τὴν θεώσεως γέρας, καὶ φόνος ὐδεὶς ἀναβάσεως καὶ τὴν εἰπόντα. καὶ τὶς ἂν ὑπεραπολογήσαιτο λόγος τῶν μηδὲ πίστει τοὺς ὑπὲρ τούτων τε λόγους προσπεμμένων, ὧν ἔδει καὶ τὴν θείαν δηλαδὴ βουλὴν καὶ τοὺς ἱεροὺς λόγους τῶν διδασκάλων, καὶ τὴν πεῖραν κεκτῆσθαι. τοῦτο καὶ ὅ οἶτε πρὸς βραχέος ῥηθέντες ὑπέδειξαν θεολόγοι διὰ τῶν ὑμνων καὶ μυστηρίου, καὶ μὴν καὶ διὰ τῶν αὐτῶν λόγων ἐναργέστερον οἱ αὐτοὶ δείξουσιν αὖθις. Παρίτω τοιγαροῦν καὶ αὖθις ἀνδρέας ὁ μέγας, πρὸς τὸν αὐτῶν ὥσπερ ἐν ὅπλοις βραχέα διαλεξόμενος. ὡς δ' ἔγωγέ φησιν οἶμαι, πρὸς τοῦτο βλέπει καὶ τὸν μεταμορφώσεως ὁ σκοπὸς, καὶ τοῦτον παρ' ἡμῶν ὑμνεῖσθαι τὸν τρόπον τὸ μυστήριον βούλεται. βούλεται γὰρ ζωοῦντας ἡμᾶς καὶ βάθους κατ' αὐτὸν πεπραγμένων καὶ εἰρημένων, τῇ γνώσει δραστικωτέραν ὑπιστάσαντας τὴν χάριν, μιμήσει καὶ

σει καὶ μεταμορφωθέντος, καὶ ἐν ἡμῖν αὐτοῖς ἐνεργοῦσαν, τὸ θαυμαστὸν δὴ τοῦτο καὶ ξένον μυστήριον. καὶ ἰωάννης αὖθις ὁ θαυμαστὸς τὴν ἐκκλησίας φιλόσοφος, δεῦτε τοίνυν φησὶ καὶ ἡμεῖς τῶν μαθητῶν ζηλώσωμεν τὸ ὑπήκοον καὶ καλοῦντι χριστῷ, προθύμως ἑψώμεθα. καὶ τὸν παθῶν τὸν ὅχλον ἐκπιναζώμεθα, καὶ θεοῦ ζῶντος ἡδὸν ἀδεπαιχνίτως ὁμολογήσωμεν. καὶ τὴν ἐπαγγελίας γεγονότες ἐπάξιοι, πρὸς τὸ ὄρος τῶν ὀρείων τοῦ ἀγάπαν ἀναφοιτήσωμεν, καὶ θεαπὴ τὴν δόξης καὶ ἀκουσαὶ τῶν ἀπορρήτων γενώμεθα. ὄντως γὰρ μακάριοι ὡς ὁ κύριος φησιν οἱ τῶν ὁρώντων ὀφθαλμοὶ, ὅτι βλέπουσι, καὶ τὰ ὦτα ὅτι ἀκούουσι, ἃ πολλοὶ προφῆται καὶ βασιλεῖς ἐπεθύμησαν ἰδεῖν καὶ ἀκοῦσαι, καὶ οὐκ ἔτυχον τὴν ἐφέσεως. καὶ πάλιν ταῦτα τὰ θεῖα προσάγματα πάσῃ φυλακῇ τηρήσωμεν, ὡς ἂν καὶ ἡμεῖς τὴν θείας αὐτοῦ καταπτυφήσωμεν ὠραιότητος, τὴν αὐτὴν γλυκυτάτης ἐμφορούμενοι γεύσεως. νυνὶ μὲν ὅσον ἐφικτὸν τοῖς τὸν γεῶδες τοῦτο πεφορτισμένοις σκῆνος καὶ σώματος, ἔπειτα πανότερόντε καθαρώτερον, ὅταν ἐκλάμψωσιν οἱ δίκαιοι ὡς ὁ ἥλιος, ὅτε τῶν ἀναγκῶν ἀπαλλαγέντες καὶ σώματος, ὡς ἄγγελοι ζῶν κυρίῳ ἄφθαρτοι ἔσονται. ἐν τῇ μεγάλῃ καὶ ὀπφανεῖ ἐξ οὐρανῶν ἀποκαλύψει αὐτὸν καὶ κυρίου καὶ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ. Γρηγόριος δ' αὖθις, ἡ μεγάλη καὶ φιλόσοφος γλῶσσα τὴν ἐκκλησίας, τὸν θεῖον καὶ θαυμαστὸν στεφάνου, καὶ τὴν ὑπὲρ φύσιν ἐκείνου θεωρίας αὐτῷ ῥηθέντα, δι' αὐχῆς καθάπερ ὑπισφεραγίζων. γένοιτο δέ φησιν ἡμᾶς μὴ θεατὰς μόνον γενέσθαι, ἀλλὰ καὶ μετόχους τὴν χάριτος. πληρωθέντας καὶ ἁγίου πνεύματος καὶ καθαίρεσιν τῶν ἀνομιῶν ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ. Ἀλλ' ἰωάννης ἡμῖν ὁ καὶ γλῶτταν χρυσοῦς καὶ διάνοιαν αὖθις παρελθέτω τῷ λόγῳ, καὶ ἡμῖν ὑπισφραγίσων τὸν λόγον. ὡς ἂν ὁ αὐτὸς καὶ ἀρχὴ καὶ τέλος ἡμῖν εἴη τῶν διδασκάλων ἐνταῦθα τοῦτον κοσμῶν ἑκατέρωθεν. φησὶ γοῦν, ἐπειδὴ πρὸ ἄδηλον ὢν τοῖς ἀκούσι τέως τὸ ῥῆμα τὸ περὶ βασιλείας, διατοῦτο ἀνελθὼν ἐν τῷ ὄρει μετεμορφώθη ἔμπροσθεν τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, προσανοίγων αὐτοῖς τὸν μελλόντων τὴν δόξαν, καὶ ὡς ἐν αἰνίγματι καὶ ἀμυδρῶς ὑποδεικνὺς οἷον ἔσται τὸ σῶμα τὸ ἡμέτερον. ἀλλὰ τότε μὲν μὴ ἱματίων ἐφάνη, ἐν ᾗ τῇ ἀναστάσει, οὐχ οὕτως. οὐ γὰρ δεῖται τὸ σῶμα ἡμῶν ἱματίων, οὐδὲ στέγης, οὐδὲ ὀρόφου. οὐδὲ ἄλλου τῶν τοιούτων οὐδενὸς. εἰ γὰρ ὁ ἀδὰμ πρὸ τὴν παραβάσεως γυμνὸς ὢν οὐκ ἠχαίνετο, δόξῃ ἠμφιεσμένος, πολλῷ μᾶλλον τὰ σώματα τὰ ἡμέτερα. ὅσῳ καὶ ὑπὲρ λῆξιν ἀμείνω βαδιεῖται, οὐδενὸς τούτων δεηθήσεται. διὰ δὴ τοῦτο καὶ αὐτὸς αἰσιάμενος τὰ ἱμάτια, ὑπὲρ τὸν τάφου καὶ τὴν σταυροῦ κεῖσθαι εἴασε, γυμνὸν ἀπαστήσας τὸ σῶμα δόξης ἀφάτου καὶ μακαριότητος ἐμπεπλησμένον. Ταῦτ' οὖν εἰδότες ἀγαπητοὶ καὶ διὰ λόγων παιδευθέντες καὶ δι' ὀφθαλμῶν διδαχθέντες, τοιαύτην ὑπιδεξώμεθα πολιτείαν, ἵνα ἐν νεφέλαις ἁρπαγήσωμεν, ἀεὶ μετ' αὐτοῦ διατρίβοντες ὦμεν σωζόμενοι τῇ αὐτοῦ χάριτι, καὶ τὴν μελλόντων ὑπολαύοντες ἀγαθῶν. Ἀλλ' ὅμως πρὸς τὴν θαυμαστῶν τούτων μυστηρίων λόγος ὠφίλεσθαι τὸ γλυκύμοι καὶ πρᾶγμα καὶ ὄνομα, δι' ὃν ἄρα καὶ τὴν ἀγῶνα τοῦτον προθύμως ἐνεστήκαμεν, ἱκανῶς σοι πρὸς τῶν ὑπηρετοῦντα καὶ διανόημα αὐτῶν εἴργασται καὶ λόγου, διδασκόντων, ἃ παρ' αὐτοῦ καλῶς ἐδιδάχθη-σαν, οὐδὲν ὑπὸ τὴν καὶ λόγου φωνῆς ἐναργέστερόν τε καὶ ὑψηλότερον. μᾶλλον δ' ἅπερ τῇ πείρᾳ καλῶς ἔγνωσαν παθόντες κατ' αὐτοὺς τούτους εἰπεῖν τὸ μακάριον ἐκείνο πάθος

νο πάθος καὶ πολυύμνητον. ἔχεις δὲ καὶ ἤδη μαθὼν παρ' αὐτοῦ φημι τῶν πρώτων
μαθητῶν τε καὶ εὐαγγελιστῶν καὶ λόγου. καὶ δὴ τε τῶν μετ' αὐτούς τε καὶ κατ' αὐτοὺς θεο-
λόγων τούτου καὶ διδασκάλων, ὅπου βασιλεία τε καὶ δόξα Θεοῦ, τὸ τῆς μεταμορφώσεως
θεῖον μυστήριον. ὁδὴ τε ὀφθαλμοῖς ἰδεῖν ὅπου καὶ ὅρκος ἠξιώθησαν οἱ ἀπόστολοι. καὶ
ὅπου οὐχ ἁπλῶς βασιλεία τε καὶ δόξα, ἀλλὰ δόξα φυσικὴ καὶ θεότης καὶ προοίμιον τοῦ ἐν
τῷ μέλλοντι φανεισομένης ἐν χριστῷ βασιλείας τε καὶ δόξης, ἧς δήπου τε τοὺς αὐτοὺς τε
θεωτὰς ἅμα καὶ κοινωνοὺς καὶ μετόχους ἐργάσεται, ἄλλους ἡλίους καὶ ἴσους ἀγγέλων,
τε καὶ ἀπτελῶν θεοῦ, καὶ τὸ ὑπόχειρον. ἔγνως, ὡς οὐδὲν τῶν κτισμάτων ἐκεῖνο,
οὐδὲ τῶν φαινομένων τε καὶ δυομένων ἢ λυομένων, ἀλλὰ φῶς ἄχρονον τε καὶ ἀπρόσιτον,
καὶ φυσικὸν καὶ θεοῦ. ἔμαθες, ὅπου φυσικὸν μὲν ἦτο, τε καὶ οὐσίας ἀχώριστον. οὐχ ἡ φύσις δὲ

ἤκουσας, ὅπου τὸν ἀνθρωπίνοις ὀφθαλμοῖς
ὁρῶσιν ἐκεῖνο τὸ φῶς οἱ ἅγιοι. καὶ, τὸ μὴ μόνον ὑπὲρ αἴσθησιν πεφυκὸς, ἀλλὰ τε
ὑπὲρ πᾶσαν ἀνθρωπίνην διάνοιαν. ἀλλὰ πνεύματικὸν καὶ ὑπερφυές. ἔγνως ὅτι
πᾶσιν ἐκεῖνο, ὅπου τοῦ τὸ τῆς μεταμορφώσεως μυστήριον βούλεται, ὥστε τῶν ἐν αὐτῷ
πεπραγμένων καὶ εἰρημένων πρὸς χριστοῦ, καὶ βάθους αἰθανομένους ἡμᾶς, καὶ τὴν τῶν
παθῶν ἀκαθαρσίαν τῆς ψυχῆς ἀπορρίψαντας, κἀντεῦθεν πρὸς τὸ τῆς ἀγάπης
ὕψος ἀρθέντας νῦν μὲν ἀμυδρότερον καθόσον οἷόν τε, θεωτὰς χρηματίσαι πνεύ-
ματι θείῳ τῆς θεοπτοῦ ταύτης χάριτος. ἐν δὲ τῷ μέλλοντι λαμπρότερόν τε
τε καὶ ὑψηλότερον, μεταλαχεῖν ταύτης

τὸ ἡδὺ καὶ θεοῦ κατ' ἀλήθειαν χρηματίσαι καὶ ἄνθρωπον, ὅπως τὸν ἄνθρωπον θεὸν
ἐργάσηται κἀμὲ τῇ κοινωνίᾳ καὶ θεοποιοῦ τούτου φωτὸς τε καὶ χάριτος.
Καὶ δὴ ἀληθῶς ἡ τοῦ ἀνθρωπείας φύσεως θέωσις, ἧς οἱ θεόμενοι καταξιοῦται, τῇ μετο-
χῇ καὶ ἁγίου πνεύματος. Τὴν μὲν δὴ ἀπαρχὴν ἡμῶν τῇ καινῇ μίξει τοῦ θείας φύσεως
τε τῇ ἑαυτοῦ ὑποστάσει, ὑπὲρ λόγον ὑποστήσας ἐθέσε. τοὺς δὲ τοῦ ὄντως ὑιο-
θεσίας ἀξιωμένους διὰ ἐκείνου δηλαδὴ καὶ θεωμένους τῷ πνεύματι, τῇ κοινωνίᾳ καὶ
μετοχῇ θεουργεῖ τοῦ αὐτοῦ θεοπτοῦ χάριτος, υἱοὺς θεοῦ καὶ θεοὺς καὶ ὁμοίους
ἑαυτῷ κατ' αὐτό φημι τοῦτο, τε αὐτοὺς ὁμόνους καὶ φύσει θεοὺς ὑπερφυῶς ἐργα-
ζόμενος. Καὶ δὴ τοῦτο καὶ Ἰωάννης ὁ τοῦ βροντῆς γόνος, νοῦν φησι τέκνα
θεοῦ ἐσμεν. καὶ οὔπω ἐφανερώθη τί ἐσόμεθα. οἴδαμεν δὲ ὅτι ἐὰν φανερωθῇ ὅμοιοι
αὐτῷ ἐσόμεθα. τὴν ἐν τῷ μέλλοντι τελεωτέραν τοῦ θεοπτοῦ ταύτης χάριτος
μετοχὴν τε καὶ κοινωνίαν τοῦ κατ' αὐτὸν ἀνιτύμενος. δι' ἧς ὡς ὁ ἥλιος ὁ νεῦ κατὰ τὴν
καὶ χριστοῦ

καὶ χριστοῦ λόγον λάμψουσιν αὐτῷ τῷ τοῦ δικαιοσύνης ἡλίῳ χριστῷ. τῷ τεθεωμένῳ
ἐκείνου φημὶ ἐξομοιούμενοι σώματι, ὃ δὴ καὶ ὁ τὴν γλῶτταν χρυσοῦς Ἰωάννης πρὸ
βραχέος ἐν ὁπτοῖς φανερώτερον καθάπερ ἤκουσας ἔφησεν. οἱ μὲν ἐν ἀρετῇ καθα-
ρότητος βίου, κἀνταῦθεν ἀξιοῦς ἑαυτοὺς τοῦ θείου πνεύματος ἐνοικήσεως
καταστήσαντες, ἔχουσιν ἤδη καθάπερ ἐν ἀρραβῶνος μέρει τὰς ἀρχὰς τοῦ μελλό-
σης θέωσεως, ἀναστάντες, τῇ τῆς ψυχῆς φημι μεγάλῳ καὶ πρώτῳ ἀνάστασιν,
καὶ πρὸ τῆς τοῦ σωμάτων κοινῆς ἀναστάσεως. ἡμῖν δὲ οἷς ὁ τῆς ἁμαρτίας ἔπ καὶ τοῦ
παθῶν ζόφος ὑπισκοτεῖ, μήπω διὰ μετανοίας εἰλικρινοῦς τοῦ φραγμὸν ἰουπνὸ
διαπτύσασιν, ἡ πίστις μόνη τοῦ μυστηρίου, καὶ ἡ φιλία τοῦ ἐκείνου κηρύκων καὶ ἡμῶν
διδασκάλων, καθάπερ ἐνέχυρόν τε τῆς ἐλπιζομένης ἐκείνης μακαριότητος ὑπο-
λείπεται. καὶ τὸν ἄπειρον ἅμα φιλανθρωπίαν τοῦ δεσπότου καὶ νῦν τρέφουσι.
δι' ἣν δήπου καὶ θεὸς ὢν ἄνθρωπος ἐγένετο, τε πρόσεπ καὶ μεσίτας τε καὶ πρε-
σβύτας ἐκείνου καθ' ἡμᾶς ἐνιστάμενοι πράγματος, κἀνταῦθεν, ὡς ἂν ἐκ-
πεσόμεθα καθάπαξ τῆς πρὸς τὸν κοινὸν φύσιν κοινῆς καὶ ὑπερφυοῦς δεσπότου φι-
λοτιμίας τέως ἐλπίζοντες ἐν τῷ μέλλοντι. εἰ καὶ διὰ ῥαθυμίαν φαῦλε τῆς ἐπι-
βούλου σαρκὸς ταύτης ἀσθένειαν, πρὸς δὲ, καὶ τῶν ἀσάρκων τε καὶ ἀπόνδων
ἐκείνων ἐχθρῶν τοῦ ἐπήρειαν, ἢ ἔστι οἷδ' ὅπ καὶ φῶς, τῆς ἐν τῷ παρόντι μεγάλης
καὶ μυστικωτάτης ἐκείνης καὶ πνεύματος χάριτος ἀμοιρήσαμεν. καὶ δὴ αὐτὸ τοῦτο
μάλις' ἔγωγ' αὐ αὐτὸς φαίνω. καὶ τοῦ κοινοῦ καὶ ἀνθρωπείου γένους πολέμιον, πρὸς
τῷ τέλει καὶ παρόντος αἰῶνος

ὡς μὴ ὤφε κὴ ὁ φωνῆς ἱερᾶς ἄκουε εἰν ῥαδίως μηδὲ
διδάσκεσθαι πρὸς τοῦτο τὸ ζυόλον. καὶ κενοθῶμεν ὅσον τὸ κατ' αὐτοὺς τὸ μέγα τῆς
μεγάλης οἰκονομίας χριστοῦ μυστήριον, τοῖς δ' ἀγνώμοσι τε θεοκτόνοις φαῦλε ἰουδαίοις,
μετ' ἀχείστε καὶ νεστορίου τοῦ πάλαι τῆς χριστοῦ μοίρας ἀπερρωγότων κάκιστα θύραν
ἀνοίγον, καὶ ἀφορμὰς ὑφαύλας διδόναι τῆς κοῦ καὶ μονοφυοῦς ὕβρεως. τοῦτο καὶ
ὑπαρξῶσα τῆς φυσικῆς αὐτοῦ δόξης καὶ τῆς θεότητος ἀθέτησις ἄπικρυς. ἀλλ'

θεωτῶν τὸ λόγοις καὶ αὐτὸς καθάπαξ χε, καὶ μηδὲ
χάρειν αυ σλέγε κοῦ τοῦ ὑπερήθιον εἰπεῖν θεολόγον, ἕως
αὖ ὑπὸ

αὖ δὴ τῆς αὐτῆς ἀπολογίας δηλαδὴ μνήμην ἐθέλουσιν, εἴπερ καὶ γάρ φησιν ἔρχεται πρὸς ὑμᾶς, καὶ ταύτῃ τῇ διδαχῇ ἐφέρετ, μὴ λαμβάνετε αὐτὸν εἰς οἰκίαν, καὶ χαίρειν αὐτῷ μὴ λέγετε. ὁ γὰρ λέγων αὐτῷ χαίρειν κοινωνεῖ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ τοῖς πονηροῖς, καὶ ἐν τοῖς τοῦ παραινοῦσι σιγῶν καὶ τὰς νουθεσίας τῆς δικαιοσύνης ἡλίκα τῷ λόγῳ κρύπτειν ἀκλινῶς, τὴν νῦν ὅλως προσέχε. ἔνδοξον γάρ καὶ λαμπρὸν ὄντως καὶ τὸ εἰρημένον, τὰ ὑπὲρ ἡμῶν ἀνακηρύττειν ὑπερφυᾶ ταῦτα τοῦ Θεοῦ ἔργα, ὥσπερ αὖ καὶ τὸ μυστήρια κρύπτειν τῶν κάτω τετανὶ βασιλέων, καλόν. ἄλλως δ' ὅπ καὶ μηχανήτης ἄλλη καὶ τοῦτο καὶ παμμηχάνου καὶ σκολιοῦ δρακοντος, τὴν τῆς ἀπιστίας ἰόν, ἑτέρῳ καινοτέρῳ τρόπῳ νυνὶ καὶ τῶν πολλῶν ἐνιέναι καρδίαις κάκιστα ἀποδίδοντος. οὐδὲ μνῶν ὑποστολικῶς εἰπεῖν ἐν οἷς ἔμαθες, καὶ ἐδιδάχθης τούτοις τε κἀκείνοις ὅπερ ἔφην ὑποποιεῖ, καὶ σεαυτὸν γυμνάζων διὰ παντὸς πρὸς εὐσέβειαν καὶ τὴν αὐτὸν ὑπόστολον τούτοις τοῖς λόγοις. ἐπὶ καὶ τὸ δεσποτικὸν ἐπεργάζου τάλαντον ὡς πιστὸς καὶ φρόνιμος ὤν, αὔξων αὐτὸ καθεκάστῳ τῇ τοῦ πρὸς σοῦ διδασκομένου τε καὶ ὠφελουμένου προθυμίᾳ. οὕτω καὶ ὅ ἐξέσαι βέλτιστε μόνος, ὀλίγα νυνὶ διὰ τῆς καλλίστης

ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ

Ἤτοι γεωργίᾳ καὶ σχολαρίᾳ, πρὸς τινα τῶν φίλων ἐρωτήσεως
περὶ τοῦ μακαρίου Θεοδώρου καὶ γεραποῦ βήσεως, ἀφῆς
οἱ ἀκίνδυνοι καὶ θορυβοῦσιν. ἔπι δὴ καὶ περὶ ὧν καὶ
αὐτὸ σοφίζον δὴ περὶ καὶ ἀγίου Πνεύματος.

Χάρις πολλήσι τοῦ εἰς ἡμᾶς εὐνοίας ἄρτι φίλων, ἣν πολλοῖς τεκμηρίοις ἀληθέσιν ἐπιφάνων, μάλιστα τῷ θαρρεῖν ἡμῖν περὶ τῶν μεγίστων δεικνύεις; ποιοῦτο δ' εἰσὶ τὰ πρὸς τὴν ἱεραν πίστιν ἀνήκοντα, περὶ ἃ τῇ ζωοεχεῖ μελέτῃ καὶ τῇ πρεπούσῃ, εἰ καὶ μὴ τῶν ἐπιτιμωμένων, ἡδωνῆς ἀποδεῖξαι σαυτὸν. ἐπεὶ μὴ δὴ πολλοὶ εἰσὶ πάρ' ἡμῖν ἐπιτήμονες, ὡς αὐ ἔγωγε φαίην τοῦ κοινῆς δυσυχίας καὶ τοῦ ἡμῶν ζωὴ τοῖς ἄλλοις ἀφελουμένης, ἀλλὰ τῶν ἀρκούντων πεπαιδευμένων, εἷς ἔδοξας εἶναι, καὶ. πολλοὶ δὴ εἰσὶν ἐν ἡμῖν, οἱ ταύτῃ ἔχοντες ἐπιδεικνῦναι τὴν ἕξιν. οἱ δὴ καὶ τὴν πρέπουσαν ζῆλον προσειληφότες πρὸς πᾶς τὴν ἀπιθέτων προπετείας γενναίως ἐνίσαν. τὸ μὲν δύσοχως κείνειν περὶ ὧν ἐκεῖνοι καινοτομοῦσιν, ἐκ τοῦ πεπαιδεῦθαι πάνυ καλῶς καὶ δήπου καὶ ἀρίστοτέλει δοκεῖ. τὸ δὲ μήτε συγκαθιέναι, καὶ πάνθ' ὑπὲρ τοῦ πατρίου δόξης ὑφίσαθαι, ἐκ τοῦ εἰλικρινοῦς πρὸς Θεὸν ἀγάπης ἐπιφερόμενοι. τὸ δὲ. καὶ τοὺς ἀπιθέτους, μηδὲν ὑγιὲς, μήτε φωνεῖν, μήτε ποιεῖν, ἢ μόνον ἐξ ὧν αὐτοὶ κατορθοῦσι πεπεισμένοι βεβαίως, ἀλλὰ καὶ οἷς ἐκεῖνοι διαμαρταίνουσιν. ἴσασι γὰρ πάντας τοὺς ἐπὶ τοῦ νέας θεολογίας ταύτης, ὑφ' ὧν μὲν πεισθῆναι λέγουσι λόγων, καὶ οὓς ἀποθέσθαι πρότερον ἐν ὑπάρχοντας, τούτων ἥδε-

τέρων ἐπαίοντας, οὐχ ὅπως κείνειν ἑαυτοὺς δυναμένους. αὖ δὴ οἴκοθεν ἐφυλείσκειν αὐχοῦσιν, οὐδὲ ἀμείνω τῶν ποιητικῶν μύθων εὑρίσκοντας, ἵνα μὴ λέγω τὸ χεῖρον, οὓς δὴ τοῦ παλαιστρίας συμπλάττουσι τὰ γραφίδια. αὖ δὴ καὶ τὸ οἰκείων προγόνων καὶ τοῦ ὀκείνων ἀπωθαδίζοντας πίστεως, πόρρω συγγνώμης ἐξαρμαρταίνοντας. τῷ δὴ τὰ δόγματα, καὶ τὴν πίστιν ἀνθρωπίνης ἡμῖν ποιεῖσθαι πάρεργον πάντας ὁμοῦ, τούτοις προσαρμόνους ὄντω, τούτοις συγχωρήσαντας αὐτοῖς, πᾶσιν ὡς καὶ αὐτοῖς φαῖεν δυσέβειαν παρελαύνοντας. ταῦτ' ἴσασι καὶ βοῶσιν οἱ πάρ' ἡμῖν πεπαιδευμένοι, καὶ καλοὶ τῶν χρίσεων προγόνων ἡμῶν ἔκγονοι, καὶ τούτων χάριν ἀλγοῦσιν. δὴ τοῦτοιστε μνησικακούντων σφίσι καὶ ἀμυνομένων, τῶν τοῦ ἑτέρας μοίρας προτεταμένων ἀνέχονται. ἴσασι γὰρ ὥσπερεὶ γέρας τοῖς μὴ τοῦ ἀληθείας οὖσιν ἐξελεγμένοι δοῦναι τοῦ ἀληθείας αὐτῆς, τόγε ἐν τοιούτοις διωγμοῖς ἐξεπάζεσθαι. ὅπερ οὐκ αὖ ἴσω, εἰ μὴ τὰ χείρω προειρημένοις, καὶ ἡδυάμενος καὶ βλάπτειν προσῆν, καὶ διὰ τοῦτο τῇ πονηρίᾳ καὶ τῇ δυνάμει τῶν ἄλλων, εἰς τὸ σφᾶς αὐτοὺς ὑποφῆναι μακαρίους ὑποχρεῶν δὴ, αὐδράσιτε καὶ χριστιανοῖς προσῆκον ἀναλαμβάνοντες φρόνημα, οὐδὲ προς βίαν ἐλπίζοντες τὰς τῶν ἀνθρώπων δόξας μεταποιεῖν ἀσεβεῖς εἶναι ὄντως, ὁμόνοον χρεὸν ὁ Θεὸς ἀφῆκεν ἐλεύθερον ἐν ἀνθρώποις, τοῦτ' ἐπικήρυκας ἀνάγκαις, καὶ μορμολυκείοις νυνὶ καταδουλοῦσθαι πειράμενοι. καὶ πρὸς τοῦτοις τὴν ἑαυτῶν ἐλέγχουσιν ἀσεσίαν, ὅπ τῶν ἀνελευθέρως καὶ βιάζεσθαι δυναμένων εἰσὶ, καὶ τοῦ ἐν τῇ ψυχῇ δόξαν ὑποδέκης, ἣ τινὸς ἐλπίδος πρότεινε, ἐγὼ δ' εἰ καὶ πορρῶθεν τοῦ τῶν τοιούτων μελέτης ἄλλοις ἐξέσιν, τὸ δοκεῖν νυνὶ πεφυγμάτων ἐπιθυμεῖν ὀκτρεπόμενος, ἄλλως τε καὶ τοῦ λέγειν χρείας ὀκτὲ παρούσης. καὶ πρὸς τούτῳ ζωοειδὰ ἐμαυτῷ τῶν πεπαιδευμένων ὑμῶν οὐδὲν ἔχουτι πλέον, οὐδὲ καὶ τοὺς ἀπιθέτους οἶδα ψηφιζομένους πρὸς ἐμοῦ, ὧν ἀμφοῖν ἕνεκα σπουδῇ παρῆλθον ἄνω τὸν πόδιν. πρὸς ἥνγε μηδετέραν τοιούτοις τῶν προφάσεων ἰσχυὸν ἔχειν ἐνόμισα. φίλος δὲ εἰ σαφὴς ἐν τοῖς πρώτοις, ὅθεν ἔτε μέμψεσθαι φύσεις ποιοῦτος ὤν, εἴπεσι τοῦ ὑποθέσεως καὶ τὴν ἐλπίδων ἔλαθον εἰκεῖνμε συμβαίν, καὶ τὸ κινδυνῶν νυνὶ ὑπελθεῖν ὡς αὖπ σι χαρισάμιν τῶν ἀναγκαίων, ὡς χρέος αὖ ἀπαιτήσεις. οὐδὲ μιαῖσμοι τοίνυν ὑποφυγῆς, ἑκὼν ἄκων ὑφίσαμαίσι τὸ ἔργον. οἷς ὀκ χρέοκει ὅ,τε λόγος καὶ τὰ ἐν αὐτῷ πάντα μέλει. εἰ μελήσειν νυνὶ τοῦτοις τούτων ἕνεκα διώκειν ἡμᾶς, καὶ κακῶς ποιεῖν, ἀλλ' ἡμῖν μὴ καὶ ὧν πράττειν μέλλουσιν οὐδαμῶς, τοῦδε, τὸ δέον ἅπαν ποιεῖν, καὶ ἔπεῖ τις κίνδυνος μέλει. δεῖν δὴ ἐν τῷ φωτὶ καταγγέλειν, καὶ δὴ τῶν δωμάτων ἅπερ ἠρέματε καὶ μυστικῶς ἐδιδάχθημεν. οὐδὲν δὲ δεδίοτας, ὑπὸ τῶν τὸ σῶμα λυμαινομένων, τῆς δὲ ψυχῆς οὐδεμίαν ἐχόντων δυνάμιν ἅπτεσθαι, διδάσκει μὲν ὁδεσωτὴς ἡμῶν, ἐνάγει δὲ ὁ Παῦλος τῷ καθ' ἑαυτὸν ὑποδείγματι, ᾧ διεμαρτύρετο μὴ τὸ Πνεῦμα λέγον, ὅπ δεσμὰ καὶ θλίψεις αὐτὸν μένουσι κατὰ πόλιν. πάντα δὲ ταῦτα κεῦφα ἐδόκει, οὐδενὸς γάρ φησι λόγον αὐτῶν ποιεῖσθαι. μηδενὶ γὲν τῶν ἐχθρῶν φορτικὸν δοκείτω, τῷ ἡμετέρῳ δεσπότῃ καὶ τῷ θορυφαίῳ τοῦ ὑποστόλων, καὶ ἡμᾶς θέλειν τὸ πείθεσθαι, ἀλλ' ὀκείνων ὀλίγη φροντίς.

Δύο τοίνυν ἐζήτησας, ὧν θάτερον μὴ ἦν, τὸ πρὸς τοὺς ὀκκηρύκας τούτους ἀκινδυνιαστὰς, μᾶλλον δὴ ἀκινδυνιστὰς, ἡμᾶς αὖ ὑποκείνεσθαι δέοι, ἐπειδὰν ἡμῖν τοῦ

μακα-

καὶ μακαρίου Θεοδώρου τοῦ γραστοῦ ῥῆσιν προσφέρουσιν, ἐν ᾗ δοκεῖ, τὸ διαφέρειν οἴεσθαι τὴν οὐσίαν καὶ τὴν ἐνέργειαν ὅπερ τοῦ Θεοῦ, εἰς τοὺς αἱρετικοὺς ἀπορρίπτειν. ὡς αὐτὸς δήπου ταύτην εἶναι διόμνυσι ταύτα. ἑτέρωθι δὲ τοὺς αὐτοὺς τούτους ἔφησθα πρὸς καὶ καινοῦν Πνεῦμα διαπορεῖν. διαπὶ πατρὸς μόνου ἐστὶ καὶ ἐκ τοῦ ἑνὸς τὸ αὐτὸ καὶ ἓν Πνεῦμα ἅγιον οὗτοι γραφῆς διδασκούσης, ἡμεῖς δ' οὐ μόνου καὶ πατρὸς ὑφίστασθαι ὁμολογοῦμεν αὐτὸ, οὐ τοῦ υἱοῦ τὴν αἰτίαν ἔχειν ὁρνύμεθα. δοκεῖ γὰρ εἴπερ ἓν ἐστὶ καὶ ταὐτὸν ἐν ἀμφοῖν καὶ ὡσαύτως, δεῖν αὐ αὐτὸ καὶ ἐξ ἀμφοῖν προϊέναι εἴπερ ὑφίστασθαι. ὧν πρὸς τοῦ δευτέρου δ' ἐλαττόνων πρῶτον εἰπόντες. ἑτέρωθεν, ὁ δὲ οὐ πρέπουσι, τὸ πλέον τρέψομεν καὶ λόγου. Ἀρκεῖ μὲν οὖν εἰς λύσιν τῆς ζητήσεως ταύτης εὐσεβοῦσι ψυχῇ, τὸ τῶν γραφῶν οὐ τοῦ πατρὸς μόνου τὸ Πνεῦμα κηρύττειν, οὐ τοῦ υἱοῦ μόνου, ἀλλὰ μόνον Πνεῦμα υἱοῦ, καὶ Πνεῦμα Χριστοῦ λέγειν αὐτὸ. οὐ τὸ Πνεῦμα διχάζουσιν, οὐχ ἥττον μὲν ἐν τῷ υἱῷ, μᾶλλον δ' ἐν τῷ πατρὶ τοῦτ' εἶναι διδάσκουσιν, ἀλλὰ τῷ μὲν οὐ τοῦ πατρὸς τὸ ὁπόθεν ὡς ὁσίαν φανερούσαν πρὸς τοῦ κατ' οὐσίαν ἑνότητα. τῷ δὲ υἱοῦ λέγειν μόνον αὐτὸ, τὴν φύσιν οἰκείωσιν μόνην καταστήσασθαι τῆς τίνος ἕνεκα τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, Πνεύματος Θεοῦ λέγει, καὶ Πνεῦμα οὐ τοῦ Θεοῦ, καὶ Πνεῦμα οὐ τοῦ πατρὸς, οὐ τοῦ υἱοῦ δὲ οὐδαμοῦ φησὶ, ἀλλ' ἢ μόνον Πνεῦμα υἱοῦ, οὐ γὰρ δὴ μάτην οὕτω διέσελε. τὸ γραφῆς τίνων οὕτω διαστελλούσης, τολμηρὸν ἐστὶν ἡμᾶς μηδὲν διαφέρειν οἴεσθαι, τὸ, Πνεύματι υἱοῦ εἰπεῖν, καὶ Πνεῦμα οὐ τοῦ υἱοῦ, ἀλλὰ δεῖ τῶν γραφικῶν λέξεων ἐχομένους ἐπ' αὐτῆς τὸν τῆς πίστεως τοῦτον δρόμον ἀνύειν, ἕως ἂν ἡμῖν τὸ τέλειον ἀποκαλυφθῇ. Οὐ γὰρ ἡμεῖς τοῦγε ἀγάθων πάντα δυσεβέστεροι, ἢ τῆς γραφικῆς διανοίας ὑπεβολώτεροι ὃς ἐν τῇ πρὸς Βασιλέας ἐλέγεν ὑπιστολῇ, τοῖς ὑπὸ τῆς ἕκτης Συνόδου παλαιᾶς σύγχρονος ὤν. ἓν ἐξαίρετον διὰ παντὸς ἔχειν δυχόμενοι καὶ πειδάζοντες, ἵνα μηδὲν παρὰ τὰ κανονικῶς ὡρισμένα μεταθῇ. μηδὲν ἀλλαγῇ, ἢ προσθῇ, ἀλλὰ ταῦτα καὶ ῥήμασι καὶ νοήμασιν ἀπαράτρεπτα φυλαχθῶσιν. Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος, δυσεβοῦς εἶναι φησι διανοίας, τὰ ὑποσωσηθέντα ἐν τῇ γραφῇ δυλαβεῖσθαι καὶ ὑπεφημίζειν τῷ ἁγίῳ Πνεύματι. καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς. οὐ φησὶ ἐκεῖνο γ' ἂν εἴποι φησὶν, δυνόμιος δηλονότι, ὅτι ἔξεστιν αὐτῷ, ἐν τοῖς περὶ τηλικούτων λόγοις παραγωγὰς τινας καὶ παραχαρακτηρισμοὺς τῶν ὀνομάτων ὑπονοεῖν. εἰ γὰρ καὶ ἀργοῦ λόγου δυθυώδας ὑφέξομεν ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἤτοι τὸ περὶ τηλικούτων καινοτομεῖν ἀν δύθιον ἡμῖν ἀφεθήσεται; τάχα γὰρ τὸ μὲν ὡς πρέπον ὑπὸ Θεοῦ καὶ πατρὸς λέγεσθαι παρὰ τοῦ θείου δεδιδάγμεθα λόγου, τοῦτο δὲ οὐχ ἁρμόζον τῷ μονογενεῖ, διὰ ὧν ἀπεπώσηται τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐνεδείξατο. Ὁ δὲ μέγας ἀθανάσιος πρὸς αὐτὸν. ὑμῖν παραινοῦμεν φησὶ, ὅπερ καὶ ἑαυτοῖς παραινοῦμεν, τὴν παραδεδομένην πίστιν φυλάττειν, ὃν πρέπουσι δὲ τὰς βεβήλους κενοφωνίας. ὁ μὲν γὰρ ζητῶν τὰ ὑπὲρ ἑαυτὸν φησὶν ὑπικίνδυνος, ὁ δὲ τοῖς παραδοθεῖσιν ἐμμένων, ἀκίνδυνος. ὁρκοῦσιν οἱ πρεῖς οὕτοι μάρτυρες δεῖξαι, ὅτι μηδενὸς ἡμῖν διδασκάλου τὴν γραφικὴν ταύτην διάστιξιν ἀναπτύσσοντος, ἐλθεῖν ἡμᾶς, ἃ μὲν ἡ γραφὴ λέγει κηρύττειν, ἃ δὲ σεσώπηκε, καὶ αὐτοὺς σιωπᾶν, καὶ οἷς ἐκείνη διώρισεν ἐφησυχάζειν. τοῦτέστι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐ πατρὸς μόνου, καὶ ἐκ οὐ πατρὸς ὁμολογεῖν, ἐκ οὐ υἱοῦ δὲ μὴ λέγειν, ἀλλὰ μόνον οὐ υἱοῦ. οὕτω γὰρ ἐκείνη διέστιξεν.

Ἀλλὰ

Ἀλλὰ νυνὶ ὁ πλέον ἐστὶν, ὁ μέγας Βασίλειος, ὅτι δὴ τῶν καλῶν μαρτύρων ἡμῖν ὁ μέσος, ἐν τῇ πρὸς τὸν ἀδελφὸν ἐπιστολῇ, τῇ διαστίξει τῆς γραφῆς ταύτης ἐφαπτόμενος φαίνεται, καθάπερ τις ἀγαθὸς καὶ δυνώμων. ὥσπερ τὴν ἄλμαν ἐνίων καὶ πρεπειδὼς ἐσωμόλω, καὶ πόρρωθεν ἀναιρῶν, φησὶ γὰρ οὕτωσι καὶ ὁ τὸ Πνεῦμα μόνου εἰπὼν, συμπεριέλαβε τῇ ὁμολογίᾳ, καὶ τὸ οὗ ἐστὶ Πνεῦμα. τοῦ Χριστοῦ γὰρ, καὶ τὸ ἐξ οὗ ἐστὶν, ἐκ τοῦ Θεοῦ γὰρ καθὰ φησὶν ὁ Ἀπόστολος. Καὶ ὁ χρυσόστομος Πνεῦμα Θεοῦ. καὶ Πνεῦμα φησὶ τὸ ἐκ τοῦ Θεοῦ. ἵνα μήποτε ἀκούσαντες ἡμεῖς Πνεῦμα Θεοῦ, νομίσωμεν δὶ οἰκειότητα λέγεσθαι Πνεῦμα Θεοῦ, εἰπάγει ἡ γραφὴ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ πρεπίθησι τῷ Θεῷ τὸ ἐκ τοῦ Θεοῦ. ἄλλο μὲν τὸ, Θεοῦ, καὶ ἄλλο τὸ ἐκ τοῦ Θεοῦ. Τούτοις συμφώνως ὁ ἱερὸς δαμασκηνὸς Ἰωάννης, ἐκ τοῦ υἱοῦ μὲν τὸ Πνεῦμα οὐ λέγομεν φησὶ, Πνεῦμα μὲν υἱοῦ ὀνομάζομεν. Εἰ πίνων ἀπλῶς μὲν καὶ παντοχῇ τῶν λέξεων τῶν γραφικῶν ἔχεσθαι παραινοῦσιν ἡμῖν, τὰς δὲ βεβήλους παραιτεῖσθαι καινοφωνίας, καὶ αὐτοὶ οὕτω ποιεῖν ἰσχυρίζονται, οὕτω δὲ ποιοῦσιν οὐδὲ τῷ πρεπκειμένῳ. καὶ πολλῷ δήπου σαφέστερον, οὐ ἔθεντο νόμον τιθέσι, καὶ διαφέρειν ἡμῖν τὸ ἐκ τοῦ Θεοῦ, τὸ τοῦ Θεοῦ διορίζοντες, ἃ καὶ ἄμφω πρὸς τοῦ Πνεύματος λέγονται. ὥστε, τὸ Πνεῦμα υἱοῦ τὸ Πνεῦμα ἐκ τοῦ υἱοῦ διαφέρειν, ὧν ἑτέρου μὲν λέγεται, θάτερον δὲ οὐ λέγεται, διόπερ μηδὲ ἐστὶν. εἰ γὰρ ἔπρεπεν αὐτῷ πρεσβυτερία τοιαύτη φησὶν ὁ Βασίλειος, οὐ καὶ ἐσωπήθη πρὸς τοῦ Πνεύματος, τὴν λοιπὸν δυσεβῆν βεβλόμενος. λογισμοὺς τινὰς ἀνθρωπίνους κομιεῖ, ὥστε ἐνοῦσι καὶ ζωάψαι κακῶς, ἅπερ ἡ θεία γραφὴ διώρισεν ὀρθοτάτα δήπου, οἱ διδάσκαλοι τοῖς ταύτης ἑπόμενοι νόμοις οὕτω φανερῶς διορίζουσι καὶ μέμψεται τοῖς μὴ προσέχειν αὐτῷ βεβλομένοις. ἢ τὴν τὰς τοιαύτας κινῶν ὑπερίας, ὅπου ἡ τῆς γραφῆς αὐθεντεία ζωίσαται τοῖς δυσεβῆν βεβλομένοις, οὐ δόξει ταύτης καταφρονεῖν. Πρὸς Θεοῦ δὲ πόθεν ἐχόμεν ὅτι τὸ Πνεῦμα ἐκ τοῦ πατρὸς ἐστὶ, καὶ ἐκ τοῦ πατρὸς, ἀρ' ἐκ τῶν ἀνθρωπίνων λογισμῶν; πόθεν πεπιστεύκαμεν, ὅτι καὶ ἐκ υἱοῦ ἐστὶ τοῦτο, πότερον φυσικοῖς πιστεύοντες λόγοις; οὐδαμῶς, ἀλλ' ἡ ἐκ Πνεύματος διδασκαλία πιθανωτέρα πάντων ἐστὶ τοῦθ' ἡμῖν ὁ σημέρα κηρύττει τὰ δόγματα. αὕτη τίνων ἐστὶ ἀνεφείσατο καὶ τοῦτο, ἅπερ ἦν ἀληθὲς. ἐπεὶ δὲ διορίζει σαφῶς οὕτωσι. καὶ υἱοῦ μὲν λέγει Πνεῦμα, ἐκ τοῦ υἱοῦ δὲ οὐ λέγει, καὶ ἡμᾶς οὐ χρὴ περαιτέρω πολυπραγμονεῖν, μηδὲ τὸ ὑπὸ τοῦ λόγου σιωπωμένου συμβαῖνον, οἰεσθαί τι πράττειν δυσεβές τε καὶ δίκαιον. εἰ γὰρ ἐνταῦθα τῇ τοῦ λόγου πιστεύσομεν ὁδηγίᾳ, διὰ τὸ μὴ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ταύτῃ πιστεύσομεν, ὡς ἂν οὕτω καὶ περὶ τὴν πίστιν ἅπασαν κινδυνεύσομεν, ὁ πᾶσα παθεῖν ἀνάγκη τοὺς τῷ φυσικῷ λόγῳ παντὶ πιστεύοντας. ἢτοι καὶ τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς εἶναι τὸ Πνεῦμα, καὶ τὸ τοῦ Θεοῦ πατέρα καὶ υἱὸν εἶναι καὶ Πνεῦμα. καὶ πάντα ταῦτα φρεῦδα ἐξ ἡμῶν ἔσται καὶ διαπτύσεται τοῖς ἀνθρωπίνοις λογισμοῖς, καθάπερ αὔραις ὑποχωρήσαντα. οὐδὲν ὅ οἷς ἡ πίστις ἡμῖν πρεσβεύουσι καὶ τοῖς κοινὸν. Ἡμεῖς πίνων ἐκ τοῦ υἱοῦ τὸ Πνεῦμα οὔτε πιστεύομεν οὔτε λέγομεν ὑφεσάμεν. οὐδὲ γὰρ ἡ γραφὴ τοῦτο ἐκδιδάσκει, ἐκ τοῦ υἱοῦ δὲ λέγομεν ὡς ὠκειωμένον καὶ φύσει αὐτῷ, ὅπερ καὶ τῇ γραφῇ καὶ τῷ βασιλεῖ δοκεῖ. καὶ πρὸς τοὺς ἐναντίους ὁρκεῖν ἠγούμεθα τὴν ἐκ τῆς γραφῆς καὶ τῶν εἰρημένων ἀπαντήσιν. Ἵνα δὲ μὴ δοκῶσι τὰ λεγόμενα σεμνὸν, διὰ ὧν ὑπορεῖσι σκόπει τὴν ἀπάτην σφίσι καὶ λόγου. ἐπειδὴ φασὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον πατρὸς ἐστὶ καὶ υἱοῦ

καὶ υἱὸς πνεῦμα, καὶ ἓν ἐστι. καὶ ὡσαύτως ἐν ἀμφοῖν, ὅπερ ὑπωδῶς δηλονότι. Διότι μὴ καὶ ὁ υἱὸς αἰτία ἐστὶν αὐτοῦ ὥσπερ καὶ ὁ πατήρ. ἐοίκασι γὰρ τριαύτῃ τινὰ συμπλοκῇ ἀκηλυθέναι. τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἓν ἐστι καὶ ταὐτὸν πατρὸς καὶ υἱοῦ, καὶ ὑπωδῶς ἐστὶν ἐν αὐτοῖς, οὐκοῦν ἄμφω τοῦτο ὑφιστῶσιν, ἢ ἄμφω τοῦτο εἰσὶν αἴτια. τὸ γοῦν κωλύει καὶ ὅτι πολλῶν ἄλλων τοῦτ' ἀξιοῦν ἔπεσθαι. ἀδὴ τὰ αὐτὰ πρεσβεύειν λέγεται καὶ ἀμφοῖν, οἷον ἡ θεότης μία καὶ ἡ αὐτὴ ἐστὶν ἐν ἀμφοῖν καὶ ὡσαύτως, ἔστιν γοῦν ταύτης ὁ πατήρ τε ἅμα καὶ ὁ υἱὸς αἴτιος, ὅτι ἡ αὐτὴ ἐστὶν ἐν ἀμφοῖν, καὶ πρὸς πάντων τῶν κοινῶν αὐτῆς ὁ αὐτὸς ἔσται λόγος. Ἔστι δὲ πρὸς ὀδενὸς αὐτῶν τοῦτ' ἀληθὲς δήπου. ἀλλὰ τοῦναντίον ἐστὶν ἀληθὲς, ὅτι τῶν αὐτῶν ὄντων ἐν ἀμφοῖν καὶ ἀπαραλλάκτως, ὅμως ὁ πατὴρ τούτων ἁπάντων μόνος ἐστὶν αἴτιος τῷ υἱῷ, ὁ δὲ υἱὸς ὀδενὸς τούτων αἴτιος ἑαυτῷ, καὶ τοῦτο τοίνυν ὀδὲ ἴδιον πνεύματος ἐστὶν αἴτιος. Διὰ ταῦτ' ἄρα καὶ μόνη πηγῆς ὑπερουσίου θεότητος ὁ πατὴρ εἴρηται τῷ Διονυσίῳ, ὡς ἐξ οὗ ἐκείνης τὴν ὑποστάσεως τῶν ἄλλων θείων τε ὑποστάσεων ἀναβλήζουσῶν, καὶ τὴν αὐτῆς προσόντων ἁπάντων, αὐτῶν δὲ ἑκατέρας τῷ ἐξ αἰτίας εἶναι γνωριζομένης, καὶ τὰ αὐτὰ πάντα τῷ πατρὶ, τὴν μὲν γεννητῶς ἐχούσης, τὴν δὲ ἀλλόνδινα τε [illegible], ἅπερ οὐκοῦν καὶ αὐταῖς ἔχει καὶ πηγαίως. σκόπει δὲ καὶ τῆδε.

Τὸ αὐτὸ πνεῦμα πατρὸς ἐστὶ καὶ υἱοῦ καὶ ἓν ἐστὶν ἐν ἀμφοῖν. φασὶ δὲ αὐτοὶ τὴν υἱὸν αἴτιον εἶναι αὐτοῦ. οὐκοῦν τοῦ πατρικοῦ πνεύματος αἴτιος ἐστὶν ὁ υἱὸς κατ' αὐτοὺς, εἴπερ ἐστὶν ἓν ὡς πρότερον εἴρηται. καὶ ὀδὲν μᾶλλον δὲ ἐν αὐτῷ, ἢ δὲ ἐν τῷ πατρὶ. ἀλλ' ὅπερ ἐστὶν αἴτιον τινὸς ὑπάρχοντι τινὶ τῶν ἀπλῶν, καὶ αὐτοῦ ἐστὶν αἴτιον, ᾧ τοῦτ' ὑπάρχει. πιθανὸν δ' ἐστὶν ὁ πατὴρ, ἁπλοῦς γὰρ ἐστὶ, καὶ ἁπλῶς ἁπλοῦς. οὐκοῦν ὁ υἱὸς ταύτην ἔσχεν αἴτιος τοῦ πατρὸς, τοῦ ἐν αὐτῷ πνεύματος αἴτιος ὤν. τοῦτο δὲ ὀδεὶς δεδίεναι πρὸς τοῦ πατρὸς. πιθανὸν μὲν οὖν πᾶσα ἀνάγκη ὅτι τοῦ πνεύματος τοῦ ἐν τῷ υἱῷ αἴτιος ὤν, καὶ αὐτοῦ τοῦ υἱοῦ αἴτιος ἐστιν. Ὁρᾶς οὖν κρημνῶν ὑπεκφάλλει ἡ ἀκηλυθία ἐκείνη. τοὺς μὲν διδυλαβουμένους αὐτῷ; ὁρᾶς ὁπόσον ἐστὶν δηλονότι κίνδυνον ἀξιοῦν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ εἶναι πιστεύειν. Διὰ τὸ λέγεσθαι, αὐτὸ τοῦ υἱοῦ εἶναι, ταῦτα οὖν ὡς ἔοικεν. οἱ τὴν ἐκκλησίας διδάσκαλοι δυλαβούμενοι, τοῦ υἱοῦ μὴ λέγουσιν εἶναι, ὅτι τοῦ υἱοῦ δὲ λέγουσι. καὶ πρὸς αὐτῶν ἡ θεία γραφὴ καθὰ προείπομεν.

Ἄκουε δὲ καὶ τὴν τοῦ μακαρίου Θεοδώρου ῥήσεως ἐφεξῆς, πρὸς ἣς δὴ μάλιστα καὶ πτόργου πωποθάνη; αὐτῷ δὲ πρῶτον τῷ ῥήσει ἡμῶν ἐκθέσθαί σοι χρὴ. φησὶ πίνων ἐκεῖνος, ὁ προφητικῇ τινι προγνώσει καὶ χάριτι ἅπαντα, τοιαῦτα ἔπραττεν ὁ δεσπότης, καὶ τοῖς μαθηταῖς παρῄνει, ὥς περ βλέπων τὰ ἔμπροσθεν, ὡς θεὸς δὲ παρὼν ἅπασιν. ὁ δὲ ἐνεργείᾳ ψυχῇ καὶ τινας τῶν πάλαι λοιδορησάντων, κενώσει μὴ τοὺς ὀφθαλμοὺς τὴν ἑαυτοῦ ὑποστάσεως, κατὰ τοὺς καιροὺς τὴν θείας σαρκώσεως, εἶναί τε ὑπωδῶς ἐν ἡμῖν. ἐνεργείᾳ δὲ καὶ ἀξίᾳ μόνῃ πρὸς τὸν θεὸν καὶ πατέρα, ἐπεὶ ἕτερον κάπα. ἕτερον ἐνέργειαν, ὥς περ δὴ τῶν σωματικῶς θεωρουμένων. κἄτω δὴ ὁ δὴ τοῦ θείου λόγου ἐπέθεντο, ὅπερ τοῖς δυσεβέσιν ἀπείρηται. δὴ γὰρ τῶν ἀπόρων καὶ ἀσωμάτων, ἐν ὀδενὶ διαφέρειν ἴσασιν. ὁ δὲ διορισέον ταῦτ' ἀλλήλων, ἵνα μὴ ζωθετον τὸ ὑπὲρ πᾶσαν ἀπόρητα νοῦτο. ἔτι γὰρ ἡ θεία ὑσία ἀνενέργητος ἂν ἀν ποτε, ὅτε ἀνέστος ἡ ἐνέργεια. ὁ πατήρμου γάρ φησι ἕως ἄρτι ἐργάζεται

κἀγὼ ἐργάζομαι. ἡμῖν γὰρ τὸ ὑπερουσίως εἶναι αὐτὸν, καὶ ἀεὶ ὡσαύτως εἶναι, καὶ ἀπαρεγκλίτως δὴ τὴν ἑαυτοῦ μονιμότητος καὶ ἱδρύσεως ἴσασθαι δηλοῖ. ἢ δὴ πᾶς ἐν τοῖς ὅσι προνοητικὰς προόδους καὶ ἀῤῥήτους οἰκονομίας παρίστησι. κάθ' ἃς ἀνεκφοιτήτως τὴν οἰκείας ἀπλότητος προτῶν, πρακτικοῦ τινὰ τῶν ὅλων ἐργαζόμενος πρόνοιαν. ἀλλ' εἰ καὶ μὴ ἀνθρώπων κεχρημάτικεν ὡς ἀληθῶς ἄνθρωπος, τῶν πατρικῶν ὅσι ἀπελείπετο κλῆπον, καὶ ὁ πατὴρ ἦν ἐν αὐτῷ, καὶ αὐτὸς ἦν ἐν τῷ πατρὶ. ἡμῖν οὖν ῥῆσις τοιαύτη. Πῶς δὴ δεῖ ταύτας καὶ τὰς ἄλλας ἐξηγεῖσθαι ῥήσεις τῶν διδασκάλων, δεῖ γὰρ τοῦτο προτεπάχθαι τῶν ἄλλων. ὁμέας ἡμῖν Ἀθανάσιος ἀριστάρχε ἐν τῷ κατὰ ἀρειανῶν πρώτῳ νομοθετεῖ. φησὶ γὰρ, δεῖ δὴ ὡς ἐπὶ πάσης τὴν θείας γραφῆς προσήκει ποιεῖν, καὶ ἀναγκαῖον ἐστὶν, οὕτω καὶ ταύτα, κάθ' ὃν εἶπεν ὁ ἀπόστολος καιρὸν. καὶ τὸ πρόσωπον καὶ τὸ σχῆμα, δι' ὅπερ ἔγραψε πιστῶς ἐπιλαμβάνειν. ἵνα μὴ πρὸς ταῦτα, ἢ καὶ πάρ' ἑτέρου ταῦτα ἀγνοῶν ὁ ἀναγινώσκων, ἔξω τὴν ἀληθινῆς διανοίας γένηται. ὅταν μὲν γὰρ τῶν τοιούτων ἔχῃς τὴν γνῶσιν καλῶς, ὀρθὴν ἔχει καὶ ὑγιάζουσαν τὴν διάνοιαν τὴν πίστεως. Ἐὰν δὲ πάρ' ἑτέρου τις ἐπιλαβάνῃ τούτων, δίθυς εἰς αἵρεσιν ἐκπίπτει. καὶ κυριλλος δὲ ὁμοίως ἐν θησαυροῖς. δεῖ φησὶ τὴν εἰς ἔρευναν τῶν θείων ἐκβαίνοντα γραφῶν, τὸν καιρὸν τηρεῖν κάθ' ὃν λέγεται τὸ δηλούμενον καὶ τὸ πρόσωπον πάρ' ὅ, ἢ πρὸς ὅ, ἢ δι' ὅ λέγεται. οὕτω γὰρ ἂν ἀπαλανὴς ἡ διάνοια φυλαχθείη τοῖς ὀρθῶς ἐθέλουσι νοεῖν. τὰ αὐτὰ δὲ καὶ πάντες οἱ διδάσκαλοι καινῶς ἀξιοῦσι. τούτῳ τῷ κανόνι καὶ ἡ Χριστοῦ ἐκκλησία στοιχοῦσα, τὰς ἐνίων διδασκάλων ῥήσεις προσφυῶς τοῖς καιροῖς καὶ τοῖς ἄλλοις τότε πρεσβεύσεσιν ἐπιλαμβάνουσα, εἰ καὶ τῷ τῶν ῥημάτων ἤχῳ δοκοῦσα τοῖς περιεσαῖς τούτοις καινοτόμοις τινὰ ζωηγεῖαν παρέχεσθαι. τὸ δὲ τὴν ἀληθείας φρόνημα, ἔκτε τῶν καινῶν τὴν πίστεως ὑποθέσεων, καὶ ἐκ τὴν καινῆς τῶν διδασκάλων ἀπάντων καὶ συμφώνου γνώμης ἀθροίζουσα διδάσκει φρονεῖν ἡμᾶς τὴν θείαν οὐσίαν καὶ τὰς ἐνεργείας αὐτῆς πραγματικῶς διακρίνεσθαι, τουτέστιν ἐκ τῆς τοῦ πράγματος φύσεως οὐκ ἀπ' διάνοιαν μόνῳ, τοῖς δὲ κατ' διάνοιαν μόνῳ αὐτὰ διακρίνουσιν, ὡς μηταλοίας καὶ ἀμαθέσι πρὸς τοῦτο μήτε προσέχειν καὶ πολεμεῖν. ταύτῃ δὲ τῇ δόξῃ καὶ διδασκαλίᾳ τὴν ἱερᾶς ἡμῶν μητρὸς τὴν ἐκκλησίας ἀκηλυθῶν καὶ ὁ μακάριος ἐκεῖνος τὴν ἐφεσίων προέδρος Μάρκος, ἐν τῷ κατὰ τοῦ καλέκα συγγράμματι, τὴν προπεθειμένῳ τοῦ μακαρίου Θεοδώρου ῥῆσιν ἐξηγεῖται πάνυ δικαίως τε καὶ σοφῶς, καὶ ὡς αὐ αὐτὸς ὁ τὴν ὀρχὴν ζωθεὶς. καὶ ἀχρεῖον οὐδεμιᾶς δεῖ προσθήκης, οἷς ὁ θαυμασὸς ἐκεῖνος πατὴρ διωρίσατο. Οἰμῶν δὴ πρὸς βαρλαὰμ καὶ ἀκίνδυνον τὴν θείαν οὐσίαν τῶν ταύτης ἐνεργῶν, καὶ τελειοτήτων λόγῳ τουτέστιν διανοίᾳ μόνον διέκρινον, πραγματικῶς ἀδύνατον φάσκοντες εἶναι διακεκρίθαι. ἡγοῦντο γὰρ οὕτω πάντα πράγματα ἂν εἶναι ἐν τῷ θεῷ, καὶ ζωίθετον αὐτὸν εἶναι κινδυνεύειν, ὡς ἐν ἑαυτῷ πολλὰ πράγματα ἡνωμένα περιέχοντα. φεύγοντες οὖν τὸ ζωίθετον νομίσαι τὸ θεῖον, κατ' διάνοιαν μόνῳ, ταῦτ' ἐνόμισαν διακρίνεσθαι, ἡγούμενοι γὰρ ἄρα ὡς ἔοικε, τίς ἐστιν ὡς ἀληθῶς, ἡ τὴν διανοίας διάκρισις. Ὅτι ὅρων ἐστὶν ἐν τῇ ψυχῇ καὶ ὑπ' αὐτῆς πεποιημένων ἢ πεπλασμένων. καὶ ὅτι τὸ διακεκρίθαι πραγματικῶς, τὸ μὴ ἐστὶ, τὸ πράγματα εἶναι τὰ διακεκριμένα. ὡς ὑφεστῶτα καὶ ὄντα καὶ ἄτομα. τὸ δὲ, τὸ θάτερον μὴ εἶναι πρᾶγμα ὅτως,

μα ὄντως, ἑκάτερον δὴ τὸ πράγματος εἶναι, καὶ ἐν τῷ πράγματι, ἢ καὶ ἄμφω τὸ πράγματος εἶναι, ὅθεν εἶπεν, τὰ ἀδεῶς σφᾶς δεδιέναι περὶ τὴν συνθέσεως δεδιότας. ἐπεὶ ἐστὶν ἀληθὲς, ὅτι τὰ τῷ θεῷ ἀποδιδόμενα πραγματικῶς ἀποδίδοντα καὶ ἐκάτερα δύνασιν ἡμετέραν, ἔστιν ἄρα σύνθεσις τούτων τε καὶ ἐκ τούτων ἐν τῷ θεῷ. ἡγούμεν γὰρ ὡς ἔοικε περὶ τοῖς ἄλλοις τὰ δὲ τόδε. ὡς ὅθεν ἄπεστι τὰ περὶ τὸ συνιθέναι ζητούμενα, ἀνάγκη καὶ τὴν σύνθεσιν ἐκεῖθεν ἀπεῖναι καὶ παρεῖναι γε ἔνθαγε πάρεισιν. οἷον δεῖ μὴ τῶν συνιθέντων ἕκαστον εἶναι πεπερασμένον, ἀλλὰ τὴν θείαν οὐσίαν ἄπειρον εἶναι πάντες πιστεύομεν. καὶ πάλιν καὶ τούτων ἕκαστον δύνασθαι μέρος εἶναι τινός, ἀμερὲς δὴ τὸ θεῖον καθάπαξ εἶναι, καὶ μέρος οὐδενὸς εἶναι δύνασθαι. καὶ ἡμέτερον ἐστὶ φρόνημα. καὶ πολέω δὴ ἄλλα ζητεῖν εἰώθασι περὶ τὴν σύνθεσιν οἱ περὶ ταῦτα δεινοί. ἀλλ' ἀρκεῖ τὰ ταῦτα χάριν ὑποδείγματος εἰρημένα, οἷς ἅπασιν ἔνεστι καὶ τὸ τῶν συνιθέντων ἕκαστον πεπᾶγμα εἶναι πεποιηκέναι. ἐν δὴ τῷ θεῷ ἥτε οὐσία καὶ ἡ ἐνέργεια τοῦ πεπάγματος εἰσὶ καὶ τῷ πεπάγματι. φημὶ δὴ ἐνέργειαν, εἴτε τὴν ἔνδον, εἴτε τὴν ἔξω.

Πεπάγματα δὴ εἰσὶ κυρίως ἐν τῷ θεῷ αἱ τρεῖς τὰ μακαρίας ἐκείνης ἑνάδος ὑπὲρ λόγον καὶ νοῦν πιστευόμενα ὑποστάσεις. αἳ μὴ οὖν φεύγοντες ἠρνοῦντο τὰ ἀληθῆ, ἐξίω αὐ αὐτοῖς τούτων ἀπηλλάχθαι. καὶ μὴ τὰ ἀληθείας ἐσώσιν. ὅτε γὰρ διὰ τὰς τρεῖς ὑποστάσεις τὸ θεῖον συνίστασθαι εἶναι ἀνάγκη, ὅτε διὰ τὰ ἐν αὐτῷ πραγματικῶς ὄντα καὶ θεωρήματα. ἐφόσον ἑκατέρωθεν ἄπεισιν, τὰ λοιπὰ τῶν περὶ τὴν σύνθεσιν ζητουμένων. οὐ δὴ ἡμάρτανον τῇ τὰ δυνάμεις ἀρκούμενοι διακρίσει, ἵστο σφᾶς ἐκ πολλῆς ἀίσεως ἐλελήθει. αὐτῶν γὰρ ἕνεκα τὰ αὐτῶν σοφῆς θέσεως. κινδυνεύομεν οὖν πανάλλως περὶ θεοῦ τὰς πολλὰς ἐκείνας συνιθέναι προτάσεις εἰ καὶ τῶν περὶ θεοῦ λεγομένων ἑκάστῳ μηδὲν ἀποκρίνοιτο ἐν τῷ πράγματι, ἀλλ' ὅροι τινὲς εἶεν ταῦτα ὑπὸ τὰ ἡμετέρας ἐκλισμένοι ψυχῆς. ὁδὲ θεὸς οὐσία μόνον ἀνένεργητος εἴη, διὰ τὸ μήτε ἐνέργειαν εἶναι ἐκεῖ, ἢ ἐνέργειαν, ἢ οὐσία προσεῖναι καὶ περὶ τὰ ἡμετέρας νοήσεως, μήτ' ἐκ τῆς ἡμετέρας δυνάμεως δύνασθαι ταύτην δήπου προσίθεσθαι ἀλλὰ τοῦτο ψεῦδος περιφανῶς καὶ ἀδύνατον, τὸ γὰρ ἐνθένδε αὖ καὶ περὶ τὴν ἱερὰν γραφὴν ἀνατέχει, ἥτις ἡμῖν πρώτην τὰς προτάσεις ταύτας συνάθησιν. ὅτι ἀγαθὸς ἐστὶν ὁ θεὸς φάσκουσα, καὶ ὅτι ἀληθὴς, καὶ ὅτι δίκαιος: ἐν δικαιοσύνας ἠγάπησε, καὶ πάντα δὴ τὰ τοιαῦτα. οὐ τὴν ἡμετέρων δυνάμεων δήπου σοχαζομένη, ἐν ταύτῃς ὁδοποιοῦσα, ἀλλὰ πιστεύειν ἡμᾶς ἐκδιδάσκουσα, ὡς ἔστιν ἐν τῷ θεῷ ἡ δικαιοσύνη, εἴπερ καὶ ἀλλοθίπου, ἐν ἡ ἀγαθότης καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ τἄλλα ὡσαύτως. κινδυνεύουσι δ' αὖ τόγε πρότερον τῇ ἱερᾷ συμβαίνειν γραφῇ τὴν ἐκείνων κρείττονος θέσεως. Ὅλως δὲ λόγου μὴ ἐστὶ κυρίως διάκρισις, ἥτις ὑποκειμένου καὶ κατηγορουμένου μόνον ἐστὶν ἢ τοιούτων. αὕτη γὰρ ἐστὶν ἐν τῇ ψυχῇ μόνον. καὶ οὐδαμῶς ἐν τῷ πράγματι, ὅτι κατηγορία δήπου καὶ ὑπόθεσις ψυχῆς ἐστὶν ἔργον. ὁ γὰρ πέτρος ἐκεῖ ἐστὶν ἐν τῷ πέτρῳ, ὡς πράγματι ἐν πράγματι. ἓν γὰρ ἐστὶν ἀριθμῷ ὁ πέτρος καὶ ἀδιάφορον, ἀλλ' ἐν τοιαύτῃ τινὰ ἀφέλασιν δυνάμεθα πλάττειν καὶ ἀληθῆ, ὅτι ὁ πέτρος πέτρος ἐστὶν. ἐν ᾗ τὸ μὴ ἐστὶν ὑποκείμενον, τὸ δὲ αὖτε κατηγορούμενον. ταύτῃ δὴ δήπως ἐν διακεκριμένα. Σκόπει τίνων, εἰ καὶ ὁ θεὸς ὄντως ἀληθὴς ἐστὶν ἢ δίκαιος, ὡς ὁ πέτρος πέτρος ἐστὶ μανό-

ἐστὶ μανόμενος μήτ' αὖ ἀξιοῖν τοῦτο, τοῖς μὴ τοῖς ὅροις ἐκείνοις ἐν οἷς ἡ τοῦ λόγου διάκρισις τρέφεται, γοῦν αὖ ποτε σχολὴ τὴν ἡμετέρας ψυχῆς πεπιεσμένης. ἡ τοῦς τοιούσδε ὅρους δύνατο πλάττειν, ὥστε ἐν αὐτοῖς διακρίσιν, οὐσία δὴ θεοῦ ἐνέργεια, καὶ ἡ ἐν τούτοις διαφορὰ καὶ πεπιεσμένης ἁπάσης ψυχῆς καὶ νοῦ παντὸς ἔσται. οὐ γὰρ αὐθίσται τῇ ἐνεργείᾳ τῇ θείᾳ, εἴτε τῇ ἔνδον, εἴτε τῇ ἔξω, τὸ εἶναι ἢ τὸ ὑπάρχειν ἢ τὸ πεφάνεσθαι, καὶ πάντα νοῦν ἀναιρεῖσθαι συμβαίη, ὃς ταῦτα τὴν θείας ἐνεργείας κατηγορεῖ. οὐδέ γε τοιούτης ἕνεκα κατηγορίας ἐστὶ, τὸ τὴν θείαν ἀγαθότητα ἐν τῷ θεῷ εἶναι, ἢ τὸ ἀπολελυμένως μὴ οὕτω ὑπάρχειν ἐκεῖ, γοῦν ἢ ὑποβολὴ ἀναφορικῶς καὶ παρότητα καὶ ὑότητα. ἀλλὰ ταῦτα καὶ μὴ νοήματα, οὐδὲν ἧττον ἐστὶ καὶ ἔσται ὄντως ἐν τῇ τοῦ πεπάγματος φύσει. Πέτρος δὴ ὑποκείσεται αὐτὸς ἑαυτῷ. καὶ ἑαυτὸ κατηγορήσει, καὶ ταύτῃ διακριθήσεται. οὐδαμῇ οὐδαμῶς ἀπαλλαττόμενος τὰ ταῦτα πεφυκύας πεπάττειν ψυχῆς.

Οὔτε πίνω τῇ θείᾳ γραφῇ, ὅτε τῷ λόγῳ συμβαίνοντα ἠξίουν, οἱ περὶ Βαρλαὰμ καὶ ἀκίνδυνον, καὶ ἅμα τοῖς διδασκάλοις πᾶσι μαχόμενα. ὧν τὰς ῥήσεις διρήσεις ἐν τῷ τοῦ μακαρίου παλαμᾷ συγγράμματι, ἐν ᾧ πρόσωπους τινὰς διακρίσεως τῆς οὐσίας τοῦ θεοῦ καὶ τῆς ἐνεργείας αὐτοῦ πεποιηθεὶς τὰς τῶν διδασκάλων ῥήσεις τούτοις βεβαιούσας ἐπάγει μάλιστα πρόφυσις. Νῦν δ' ἀπόχρη τὰ εἰρημένα, ὅτε τὴν ἀκινδυνιστῶν πεφασήσησι φρόνημα, καὶ ὡς εἶχεν ἄτοπον. ἡ δὲ τοῦ χριστοῦ ἐκκλησία τὴν ἱερὸν θεολόγον γρηγόριον. τὴν ἑαυτῆς πεφεσηκυῖαν δογμάτων, ὑπερασπίζειν ἐκείνῳ πολλαχῶς τούτων πεφεσήκεν. τὴν μὴ τὴν θεοῦ ἀνθρωπίνας δυνάμεις σεμνύνεσθαι, ὥσπερ μηδεμιᾶς ἔργῳ σεμνότητος πεφυσῆσις αὐτῷ πόρρω τὴν δυσεβοῦς ὑπολήψεως ἔκρινεν εἶναι. Εἶναι δέπνα καὶ πάζιν ἐν διάκρισιν ἀληθῆτε καὶ πεπαγματῶδη τὴν θείας οὐσίας καὶ τὴν ἐνεργείας αὐτοῦ. ὡς καὶ αὐτοῖν ἀμφοῖν οὐσῶν ἀληθεία. ἐν πέπαγμαι. καὶ τὴν ἑκατέρου πτέπουσα τρόπον πεφανῶς ἀνεκήρυττεν. οὐχ ὅτι λέγοντες εἶναι πέπαγμα τὴν θείαν οὐσίαν, τοῦ πεθείαν ἐνέργειαν, ὡς ἑκάτερον ὑφεστώς τε ἐν ἄτομον, ὃ δὴ πολλοῖς ἐπῆλθεν ὑπονοεῖν, καὶ διὰ τοῦτο τὰς συνθέσεις ἐπῆγον, καὶ τὴν πολυθεΐαν, ἀλλὰ τὸ πεπάγμαι εἶναι καὶ ἐν τῷ πεπάγμαι ταῦτα φρονοῦντες καὶ κηρύττοντες, καὶ ὅλως πεπαγματικάπινα, καὶ τῇ τοῦ πεπάγματος φύσει διακεκινόμενα. Ταύτῃ δὴ τὴν διάκρισιν τὸς ἀγνοεῖ. πολὺ μὴ τὴν διακρίσεως ὑπερηρμένῳ ἐκείνης. ἢ πεφεσεῖχον οἱ περὶ Βαρλαὰμ καὶ ἀκίνδυνον, τοιούτοις ἤπερ ἐν ὅροις γραφῇ πεποιημένοις ὑπὸ τοῦ νοῦ, ἢν δὴ κυρίως ἴσμεν λόγου διάκρισιν. τὴν δὲ πεπαγματικῆς ἐκείνης, αὖθις ἀδρανεστέραν, ἢ τὰ θεῖα διακρίνεται πεφόωπα. ταῦτα δὴ διακρίνειν ἐκεῖ εἰδότες οἱ μητρομαλοῖαι. ὅτι μὴ δυναμένῳ τὴν θείαν ἐνέργειαν διακρίνεσθαι τὴν θείας οὐσίας. ὡς τὰς ὑποστάσεις ἀλλήλων ἑώρων. πάνυ καλῶς τοῦθ' ὁρῶντες εἰς τὴν τοῦ λόγου διάκρισιν αὖθις κατωνέχθησαν, ἑνὸς μὴ ἀπαλλαγέντες κρημνοῦ, ἄλλῳ δὴ ἐμπεπτωκότες, τὴν ἴσον ὄλεθρον φέρουσι. οὐδ' ἐκεῖνο γοῦν ἐννοήσαντες τὸ τοῦ ἱερὸν βασιλείου ἐν τῇ πεφεσεῖς αὖθις ἐξαίθιον ὑπεσλῆ ἐκεῖνον φησὶν ἐξ οὐσίας τινὸς, εἴτε ἐπιστικῆς, εἴτε ἐνεργητικῆς ἐδείξεν ἡ πεφεσηκυῖα φέρει τὴν θεότητος δηλονότι, ἡ δὴ θεία φύσις. ἐν πᾶσι πᾶς ὑπονοουμένοις ὀνόμασι, καθὸ ἐστὶ μόνον ἀσήμαντος, ὡς ὁ ἡμέτερος λόγος. ἀνεγείτω γὰρ ἐκ τοῦ, ἀγαθὸν καὶ δίκαιον, ἐκ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα μαθόντες, ἐνεργῶν διαφορὰς

φορᾶς ἐδιδάχθημεν. Σὺ δὲ ἐνεργείᾳ τὴν φύσιν οὐδὲν μᾶλλον διὰ τῶν ἐνεργειῶν καταγνόησεως δυνάμεθα. ὅταν δὲ ἀποδιδῷ τις λόγον ἑκάστου τούτων τῶν ὀνομάτων, καὶ αὐτῆς τῆς φύσεως τὴν ἡνωμένην ὀνόματα. οὐ τὴν αὐτὴν ἀμφοτέρου ἀποδίδοσι λόγον. ὧν δὲ ὁ λόγος ἕτερος, τούτων καὶ ἡ φύσις διάφορος. οὐκοῦν ἄλλο μὲν ἐστὶν οὐσία, ἧς οὔπω λόγος μηνυτὴς ἐξευρέθη, ἑτέρα δὲ ἡ τοῖς αὐτῇ ὀνομάτων σημασία, ἐξ ἐνεργείας τινὸς, ἢ ἀξίας ὀνομαζομένων. Ἰδοὺ παφῶς ὁ διδάσκαλος αὐτοῖς ἀποδείκνυσιν εἴπερ ἐβούλοντο γινώσκειν, ὅπως ἡ οὐσία τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ ἐνέργεια οὐ τὸ τῆς πράγματος φύσεως, καὶ ἔπι μᾶλλον εἰδικῶς ὡς εἰπεῖν διαχείνεται. ἄλλος μὲν γὰρ ἐστὶ νοητὴς οὐσίας λόγος φησὶν, ἄλλος δὲ ὁ τῆς ἐνεργείας. ὧν δὲ ὁ λόγος ἕτερος καὶ ἡ φύσις τούτων διάφορος. ἡ φύσις ἄρα τῆς θείας οὐσίας, καὶ τῆς θείας ἐνεργείας, οὐχ ἡ αὐτὴ ἐστιν. φύσιν λέγων, τὴν φυσικῶς ἐνσημαινομένην τῷ λόγῳ, τὸ τὴν εἶναι λέγοντι τοῦ ὁρισμοῦ ἰδιότητα. δι' ὧν ἐστὶν αὐτὸ, ἡ ἐνεργεῖ ἢ ἔχει, ὡς ἄρα δήπου καὶ πέφυκεν, οὐ οἶμαι τρόπον, τὸ φύσει καὶ τὸ θέσει καὶ κατ' ὄνομαν. ὅτι τε ὁ διδάσκαλος ἐν τοῖς καὶ νόμιμον, καὶ ἄλλοι τὸ διδασκάλων ἐν τοῖς ἰδίοις ἀποδιαιρεῖσι συγγράμμασιν. ἀρκεῖ γὰρ οὕτω τοῦνομα τῆς φύσεως, ἀναπτύξασι καὶ τὴν παρεῖσαν χρείαν. ἐμβαθύνας δὲ αὐτῷ, καὶ τὰς ὑψηλοτέρας μεθόδους. λίαν ἐστὶ καὶ ἔργον. εἰ τοίνυν καὶ τὸν μέγαν βασιλέα, ὅν τῆς Σχέσεως διακρίνεται, ἥτις οὐσία τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ ἐνέργεια αὐτοῦ. καὶ τοῖς λόγοις τοῖς τοῦ τὴν εἶναι δηλοῦσι, πῶς οὐ καθόδηλον ἐστὶν ἁμαρτάνειν τοὺς καὶ τὴν ἡμετέραν δυνάμεις αὐτὰ διακρίνοντας. ἀλλαμοῦ καὶ τοῦ τῆς Σωθέσεως δεῖς ἀπαλλάττοντας σφᾶς. αὐτόν γε τοῦτον τὸν διδάσκαλον. ἄλλον αὖ εἴπερ ἐβούλοντο, καὶ τὸν ἱερὸν Μάξιμον. ὁ μὲν γὰρ, ἐν 6. λόγοις καὶ νόμιμον ἐγκαλοῦντα αὐτῷ τὴν Σώθεσιν, ὅτι μὴ αὐτὴν τὴν θείαν οὐσίαν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν ἐνέθη τὸ ἀόριστον. οὐ γὰρ δὴ ὁ δεικνὺς τὴν ἰδιότητα αὐτοῦ τρόπον φησὶ. τὴν τῆς ἁπλότητος τρόπον καταλυτήσουσι. Μάξιμος δὲ ἐν ιγ. κεφ. τῆς καὶ πύρρον διαλέξεως ὁρᾶς φησὶν, ὅτι ἐν τούτοις πανάδε, ἐν Σ πάντη ἀγνοήσει, ὅτι αἱ Σωθέσεις τῶν ἐν ὑποστάσει ὄντων, καὶ οὐ τῶν ἐν ἑτέρῳ θεωρουμένων εἰσὶ, καὶ τοῦτο κοινὸν φρόνημα πάντων καὶ τῶν ἔξω φιλοσόφων. καὶ τῆς ἐκκλησίας θεοσόφων μυσταγωγῶν. ἐν ὑποστάσει ἔνα καλῶν, ἅπερ ἅμα ὅλα ὑπὸ τοῖς αὐτῶν ὀνόμασιν ἀναθρώσκουσιν, ὡς ἔχουσιν αἱ πρῶται οὐσίαι, καὶ τὰ μέρη τῶν οὐσιῶν τούτων, ἢ τὸ ὑποκείμενον καὶ τὸ κοινὸν συμβεβηκὸς καὶ τὰ τοιαῦτα. ὁ δὲ ἱερὸς θεολόγος Γρηγόριος, οὐχ ὅτας ἐν ὑποστάσει τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ. καὶ τὴν σοφίαν ἔλεγεν εἶναι χωρὶς, καὶ τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν ἀλήθειαν, ὡς ἔστιν εἰπεῖν τὸν πέτρον καὶ τὸν παῦλον, ἢ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα, ἢ τὴν χεῖρα καὶ τὴν κεφαλὴν. ἀλλ' ὡς τὴν νῦν καὶ τὴν θέλησιν ἐν ἀνθρώπῳ, ἃ μήτε χωρίζεσθαι δυνάντα, καὶ ὅμως θάτερον αὐτῶν, οὐδ' ὁρισμὸς ἐστὶ θατέρου. οὐδ' ὁρισμοῦ μέρος, καὶ φυσικῶς ὑπάρχουσι τῷ ἀνθρώπῳ, ὡσπερεὶ τινες αὐτοῦ τελειότητες. ὧν αὖθ οὐδ' ἀνθρωπος εἴη. οὔτω ἔχοντα καὶ πραγματικῶς δήπου εἰσὶν αὐτῷ, τῷ γε ὁλοκληρεστέρῳ τῶν σημαινομένων Σ πράγματος. ἡμῖν δὲ τῶν δοξῶν ἀμφοτέρων διαφορὰ πολύτιμος ἐστιν. Ἐῶ μὲν δὴ τὰς ἄλλας διαφορὰς τῶν ὑβριστῶν ὀνείνων, ἐν αἷς ἴσ, ὅτι τὸ πλειστάκις τὴν ἡμέτερον δεσπότην ἐν θαβωείῳ φῶς κλίσμα εἶναι ἐπίθεντο, ἢ ὀνόμ Σ ἡλιακὸν πεσεληλυθὸν φωτὸς, ἢ τότ' δθὺς τῆς χρείας ἕνεκα δημιουργ-

δημιουργηθὲν, καὶ πάλιν ἀπογενόμενον. ὧν θάτερον μὲν ἀνάξιον χριστοῦ, καὶ τῆς ἀληθινῆς ἐκείνου θαυματουργίας. θάτερον δὲ, ὅτ' ἀναγκαῖον, καὶ ἅμα ἀδύνατον, τίς δὲ ἀνάγκη δημιουργεῖν φῶς ὀθνεῖον, ἀλλ' οὐ τὸ οἰκεῖον ἀπακαλύπτειν.

Τί δὲ ἐστὶν ἡ δὲ καὶ τὴν ἐκκλησίας κηρυττομένη ἀλήθεια; ὅτι τὸ θαῦμα ἐκεῖνο θεότητος ἀποκάλυψις ἦν, τῇ χρείᾳ καὶ τῷ καιρῷ πρόσφορος πεθαυματουργημένη, καὶ τὸ φῶς ἀξέενον· οὐδ' ἐπείσακτον ἦν, ἀλλ' οἰκεῖον, καὶ τὴν χριστῷ προσωπικῶς συνημμένης θεότητος, ὃ δὴ τὴν μὲν ἔμπροσθεν χρόνον. καὶ μὴ ταῦτα πάλιν ἐλάνθανεν. ἐπὸ τῇ σεγανότητι τῆς σαρκὸς ὡς οὕτως εἰπεῖν κεκρυμμένον. καὶ τοι καθάπαξ ἄπειρον, καὶ σωματικοῖς ὀφθαλμοῖς φυσικῶς ἀόρατον ὂν. τότε δὲ δεδόξωται διὰ δεσποτικὸν διέδραμε σώματος καὶ διήστραψε, καὶ τὴν οἰκείαν ἔνδοθεν ἐξέπεμψεν αὔγλιν, εἴτε μόνης τῆς ἁγίας σαρκὸς ἐκείνης βελτιωσίνιν πεπονθείας τοιούτῳ θαύματι πεπεισαν. ὡς αὐ εἴτε φαίη σδήρεον σκεῦος μηχανῇ τινι γλυφείσῃ δεδυλικα διαφανὲς, καὶ τὴν ἔνδον πυρὸς αὔγλιν ἐκπέμψαι, τοῖς πέριξ ταύτῃ βλέπουσιν, ἠδύνατο δὲ δήπου τῇ ἑαυτοῦ περὶ τὰ τοιαῦτα χαρίζεσθαι, ἐπὰ καὶ αὐτὸς ἦν ὁ ταύτην ὕστερον μέλλων δοξάζειν, καὶ εἰς ἀπαθῆ καὶ κυφότητα μεταποιεῖν καὶ λεπτότητα. εἴτε καὶ τοῖς ἀποστόλοις δεικνυθεισῶν πως αὐτίκα τῶν ὄψεων, ὅτε δὲ ἀπεικὸς ἦν, καὶ τοῦτο σωεληλυθέναι τῇ χρείᾳ Σ θαύματος, καὶ ἅμα πρεσπῆναι. τίνες ταύτης ἡ γεμόνες τῆς δόξης; ὁ θεολόγος Γρηγόριος, ὁ μέγας βασίλειος, ὁ χρυσόστομος, ὁ δαμασκηνὸς· καὶ ἕτεροι πολλοί.

Ἐπαίειμι πρὸς τὸ Σ Θεοδώρου Σ γραπτοῦ ῥητείδιον. πρῶτον ἐπεισίμοι θαυμάζειν αὐτῶν τὴν σκαιότητα, δραπτόμενοι δὲ τὰ Σ Θεοδώρου, οὐ πρεσκοποῦσι τὸν μέγαν βασίλειον, ὃς καὶ ἐν τῷ πρὸς ἀμφιλόχιον λόγῳ παιδεῖ πρεσκεῖθησιν, μὴ ἐρωτάτωσαν εἰ τὴν οὐσίαν οἴδαμεν Σ Θεοῦ ἀλλὰ πωθανέτωσαν, εἰ φοβερὸν οἴδαμεν τὸν Θεὸν, ἢ δίκαιον, ἢ φιλάνθρωπον, ταῦτα ὁμολογοῦμεν εἰδέναι, εἰδὲ ἄλλοτε λέγουσι τὴν οὐσίαν, μὴ πολυλογιζέσθωσαν ἡμᾶς διὰ τὴν ἀπλότητα. αὐτοὶ δὲ ὁμολόγησαν, ἄλλο καὶ ἄλλο εἶναι τὴν οὐσίαν καὶ τῶν ἀπηριθμημένων ἕκαστον. ἀλλ' ἅμα ἐνέργειαι ποικίλαι ἡ οὐσία αὐτὴ, ἡμεῖς δὲ καὶ τὴν ἐνεργειῶν γνωρίζειν λέγομεν τὸν Θεὸν, τῇ δὲ οὐσίᾳ αὐτοῦ προσεγγίζειν οὐχ ὑπισχνούμεθα. ἅμα δὲ ἐνέργειαι αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς καταβαίνουσιν, ἡ δὲ οὐσία αὐτοῦ μένει ἀπρόσιτος. ὁρᾶς τὸν μέγαν βασίλειον πῶς ἐλέγχει τοὺς ἀνομοίους; Σκοπείσθω δὲ πανοῦ τὸ Σ γραπτοῦ λόγιον. Σ Μαξίμου μόνον ἡμῖν δεήσει τὴν μέθοδον ὑφηγημένου τῆς ἐξηγήσεως. φησὶ γοῦν ἐκεῖνος ἐν τῇ εἰς τὴν λυχνίαν θεωρίᾳ. οὐ πάντοτε καὶ πάντα τὰ τοῦ αὐτοῦ ὀνόματα ἔχοντα κατὰ ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν πάντως νοηθήσεται τρόπον, ἀλλ' ἕκαστον τῶν λεγομένων πρὸς τὴν ὑποκειμένου δηλονότι τῷ τρόπῳ τῆς ἁγίας γραφῆς δυνάμιν νοητέον, εἰ μέλλοιμεν ὀρθῶς Σ σκοποῦ τῶν λεγομένων κατατυχάνειν, οὕτω δὴ καὶ τὰ τῶν διδασκάλων, ὡς καὶ τὰ τῆς ἁγίας γραφῆς ἐξηγεῖσθαι δεῖ ῥήματα καὶ μὴ τῆς αὐτῆς ἑκάτερα δεξιότητος. εἰ καὶ μείζον τοῖς γραφικοῖς σέβας ἀποδοτέον ἐστὶν. Λέγω γοῦν καὶ τὸν ἅγιον Μάξιμον τοῦ μὲν ἄλλο, καὶ ἄλλο εἰπεῖν εἶναι τόδε καὶ τόδε. καὶ αὖθις ταὐτὸν εἶναι τόδε τῷδε, τὸν αὐτὸν ἐκφώνησιν ἔχοι. ὅτε δὲ πᾶσαν ταυτότητα νοήσαμεν ἐν τοῖς αὐτοῖς, ὅτε πᾶσαν διαφορὰν δὲ τῶν ἑτέρων, ἀλλ' ἑκατεροῦ τὴν οἰκείαν, τρόπον δὲ διαφορῶντα καὶ διακρίσεων ἐν τοῖς πράγμασιν

μασιν οὐκ ὀλίγοι, ὧν ἔνιοι καὶ τοῖς θείοις ἀναλογικῶς ἐφαρμόζουσι. ὡσαύτως δὴ καὶ τὰυτὸν τόδε τῷ δε λέγεσθαι πολυτρόπως. εἰ μὴ οὖν αὐτὸ πρόθεσις ἦν ἡμῖν περὶ διακρίσεως ἁπάσης εἰπεῖν καὶ ἑνώσεως, ἐδεῖτ' ἂν πάντα διελεῖν ἀκριβῶς, νυνὶ δ' ὅτε τοῦτο προτεθειμένον ἡμῖν. εἰ ἅμα δὲ καὶ τούτων ἀκριβῶς λόγος πολὺ τὸ τῆς παρούσης χρείας ὑπερβαίνοντας μέτρον, ὅρκῶν ἠγούμεθα δεῖξαι τοὺς ἀκινδυνιστὰς φαύλως ἐξηγημένους τὰ ἄγιον. Οὐ γὰρ ὡς αὐτοὶ βούλονται ἁπλῶς ὀνεῖν καὶ ὀνειδίζειν τὸ τῆς οὐσίας καὶ τῆς ἐνέργειαν τοῦ Θεοῦ ἄλλο εἶναι καὶ ἄλλο, ὡς ἂν πᾶς τοὺς τρόπους πάντας τὰ ἑτερότητος ἐξ αὐτῶν ἀναιρῶν, ὡς δὴ πάντῃ εἰ καὶ πάντως τὰ αὐτῶν ὄντων. ἴσως γὰρ οὐδ' αὐτοῖς αὐτοῖς τοῦτο ζωῆδεν, εἴγε εἰ καὶ τὰ αὐτὰ διάκρισιν τούτων ὑφέασιν, ἔγω δὴ ἡ ὑσῶν, ἀλλ' ἀναιρεῖ μόνον τρόπον διαφορᾶς. ἔπω δὴ καὶ πάντα τρόπον ταυτότητος πάθησιν ἐπ' αὐτῶν, εἰ μὴ καὶ πᾶν τοὐναντίον. Ἀλλὰ πρῶτον τίνα ἑτερότητα φαύλην ἡγεῖται καὶ ὑποβεβολεῖ σκοπητέον. τίνα δὲ ἄλλῳ, εἰ μὴ ἦν αὐτὸς ὡς ὀνῆ αἱρετικῶν ποτὲ εἰσαγομένου. προτίθησιν. ἐγὼ γὰρ ὡσπέρ τις αὐτὸ τοῦτο προθέμενος πῶς μόνον ἂν ταὐτὸν εἰπεῖν πῶς δὴ ἑαυτόν, ἀλλὰ παρέργως εἰς τὰ περὶ τούτου λόγον εἰσέρχεται εἰ αἱρετικοῖς τισιν ἐπιτιμᾷ, ὅτι τὴν οὐσίαν καὶ τὴν ἐνέργειαν τοῦ θεῖου λόγου διήρουν, ὡς αὐτὸς αὐτὸ θι διαῤῥήδην ὀνόματι, τουτέστιν ὅτι τὴν οὐσίαν καὶ τὸν λόγον ἔνδον τῆς ἀνθρωπίνης προσέγραφον φύσεως. τὴν τῷ λόγῳ προσεληλυθότα, πανταχοῦ δὴ ἔφασκον αὐτὸν εἶναι κατ' ἐνέργειαν μόνην. ἡγεῖται δὲ τὰ κατ' ὀνείνων ὑπτιάζουσιν, καὶ πρὸς ὃς ὁ ἀγὼν ἦν αὐτῷ διαβεβήκειν. ὡς δὴ εἰ τῆς κακοδοξίας, ἀμφοτέρων ἀχρεῖον τὰ αὐτὸν ἐχθρὸς θεμέλιον. Ἐκείνων τοίνυν ὑπωδῶς ὅτω διακρινόντων τὰ θείαν οὐσίαν εἰ τὴν ἐνέργειαν (τὰ δὲ ἀλλήλων χωριζόμενα ὑπωδῶς διακρίνοντες) ὁ μακάριος Θεόδωρος τὸ ἕτερον εἶναι τὴν οὐσίαν. εἰ ἕτερον τὴν ἐνέργειαν ἀπαιρεῖσθαι λέγει τοῖς δυσεβέσιν. ὅτως ἕτερον δηλονότι ὡς ὀνείνοι διώριζον. Τουτέστιν ὑπωδῶς. ὥσπερ εἴπνος προτιθέντος τὰ πέτρον καὶ τὰ πωῦλον, ἄλλο καὶ ἄλλο εἶναι τῷ εἴδει. αὐτὸς ἐνισάμην ὅτι οὐκ ἔστιν ἄλλο καὶ ἄλλο, τουτέστιν ὅτως ὡς αὐτὸς ἀξιοῖ, εἰ οὐκ ἀνῆκε ἔχειμε διαβάλλειν πρὸς νῦν ἔχοντα δικαστᾶς. ὅτι ταῦτα λέγων ὑδὲ τῷ ἀρχαιῷ διαφέρειν αὐτὸς βούλομαι. Οὕτω τοίνυν καὶ ὁ διδάσκαλος ὅτος πιστεύει μηδὲν ἄλλο καὶ ἄλλο τὴν οὐσίαν καὶ τὰ ἐνέργειαν τοῦ Θεοῦ, ὡς ὀνείνοι τοῦτ' ἐφλυάρουν. ὧν τὰ δόξαν ὀκτέθεικεν ὀχ ἁπλῶς. ἔφασκον δὴ ὀνείνοι διαφέρειν ὑπωδῶς. Ὅτι δὴ καὶ διὰ τοῦτο τὰ ζώθεσιν ὀνείνοις ἐπάγει καλῶς, δῆλον ἐστὶ, τὰ δὲ ὑπωδῶς διαφέροντα ἀ καὶ ἄλλοις μὴ γινώσκοντα τρόποις. εἰ αὐτῇ δὴ τῇ ὁδῷ τοῦ χωρισμοῦ, ἐπειδὰν ἅμα ἦ, ζώθεσιν δύπτα ποιοῦσιν, ὡς ψυχὴ ἀνθρώπου καὶ σῶμα. ὅτε μὴ ἀλλήλων χωρίζονται, ὑπωδῶς διακρίνονται, τὸ μὴ ὂν ὅτω τὰ οὐσίαν τοῦ Θεοῦ λόγου καὶ τὰ ἐνέργειαν διηρῆσθαι, καλῶς ὑποδοκιμάζει, ἀδυνάτον εἶναι λέγων ἀπηλλάχθαι τὸ θεῖον ζωῆσιος. ὅτω τὰ οὐσίας αὐτοῦ καὶ τὰ ἐνεργείας διορίζεσθαι δυναμένων, ὡς' εἶναι, ἢ τὰ οὐσίαν τὰ ἐνεργείας χωρὶς, ἢ τὰ ἐνέργειαν τὰ οὐσίας διωκισμένην. Ἐκεῖνοι δὲ τῇ οὐσίᾳ μόνον. ἀλλὰ καὶ τῇ ὑπάρξει καὶ τοῖς εἶναι διώριζον. οὐ μήτοιγε εἰ πάντη ταυτίζει ταῦτα ὡς μηδὲ τοῖς ὁρισμοῖς διαφέρειν. μὴ δὲ τῇ φύσει τοῦ πράγματος διακρίνεσθαι. ἀλλὰ μόνον ἐν τῇς διανοίαις ἡμῶν διχάζεσθαι. ὅτε γὰρ ἀνάγκη τὸ τοῦτο ζωάγειν, ἀλλ' εἰκὸς

ἀλλ' εἰκὸς ἂν ἦν ταὐτὸν μὴ τὰ ἑτερότητα ἢ διάκρισιν αἰαιρεῖν αὐτὸν, ἑτέραν δὲ ἴσως τιθέναι τινὰ. εἰ εἰ μὴ φανερῶς αὐτὸν προσεῖθεν, ἀλλ' ἠγάπα μόνον αἰαιρεῖν τὰ σὸν ὅσον, καὶ ἅμα τὰ ἑαυτοῦ δείκνυσιν ἐναργῶς γνώμην, διαιρεῖ δὲ αὐτὰ εἰ διακρίνει τοῖς λόγοις τοῖς τὰ τὴν εἶναι δηλοῦσι, καὶ ἴδιον ἑκατέρου λόγον αὐτῶν ὑποτίθεσιν. ὧν δὴ ὁ λόγος ἕτερος, εἰ ἡ φύσις διάφορος, ταῦτ' ὀνόματος πράγματος φύσεως, οὐκ ὀνόματος ἡμετέρας διεπονόχασι θέσεως, καὶ τοῦ νοεῖσθαι μόνον ὑφ' ἡμῶν πως διακεκριμένα. ὅτως ὁ θεῖος ὅτος ἀνὴρ τῷ μεγάλῳ διδασκάλῳ ζωώσεν ἕτερον εἶναι τὴν οὐσίαν, καὶ ἕτερον τὰ ἐνέργειαν προφανῶς ὑποδεχομένῳ. Οὔτε γὰρ ὀνείνος διώριζε κατὰ τοὺς ὑρχαίους αἱρετικοὺς, ὡς ὁ Θεόδωρος ἐλέγχει πάνυ καλῶς, ὅτ' αὐτὸς ὁ Θεόδωρος ἐνοῦν ἐβούλετο, καθὼς ὅτι ζωώσουσιν οἱ μυριόλογοι. Τουτέστι πᾶσι τρόποις ἑνοῦν, ὡς ἂν καὶ αὐτὸς ἕτερόν τινα τρόπον τὰ αὐτὰ τοῖς αἱρετικοῖς ὀνείνοις νοοῦν, ἢ ἐνέργειαν λέγων τὰ Θεὸν μόνον εἶναι ἀνούσιον, ἢ οὐσίαν ἐνεργείας χωρὶς, ὅπερ ἔπεται τῇ τοῦ λόγου διακρίσει προδήλως. Ὅπ δὴ καὶ ὅτω, τὸ μὴ ἄλλο καὶ ἄλλο τοῦ Θεοδώρου, εἰ τὸ ἄλλο καὶ ἄλλο τοῦ βασιλέως ζωέρχονται, καὶ ὅπ οὐ πάντα καὶ πάντοτε τὰ τὴν αὐτὴν ὀνομάζουσιν ἔχοντα, κατὰ τὰ αὐτὸν δεῖνοῦν τρόπον, ἀλλ' ἔκαστα κατὰ τὴν ὑποκειμένην τῷ λόγῳ τότε δυνάμιν, ἀπαλεῖσον θεάσθαι τοὺς ἐναντίους, μὴ δὴ ταῦτα θεωροῦντας καλῶς, αὐτὸς γὰρ ἐν μὴ τοῖς ἔναγχος εἰρημένοις ἔλεγον, ὡς ὅταν ὑποδιδῶ τις λόγον ἑκάστου τῶν τῷ Θεῷ προσόντων, καὶ τὰ φύσεως αὐτοῦ ἢ ταῦτα θέσεσιν, οὐ τὸν αὐτὸν ὑποδώσει λόγον, ὥστε οὐ τὸν αὐτὸν ἔφη λόγον, τὰ οὐσίας εἶναι καὶ τὰ ἐνεργείας ἐν τῷ Θεῷ. ἄλλοθι δέ φησιν ὡς ὅτι τὰ ἁπλῶς καὶ ἀσωμάτου φύσεως, τὰ αὐτὸν τῇ οὐσίᾳ ὑπιδέχεται λόγον ἢ ἐνέργεια. Εἰ μὴ οὖν ἡ τοῦ λόγου ταυτότης καὶ τὰ αὐτὸν ἐν ἑκατέρᾳ τῇ ῥήσει νοηθήσεται τρόπον, ἢ ἑτέρᾳ δήπου τῶν ῥήσεων ὡς ψευδομένη ὀνομληθήσεται. ἀδυνάτον γὰρ τὰ αὐτὸν εἶναι λόγον τὰ οὐσίας τοῦ Θεοῦ καὶ τὰ ἐνεργείας, καὶ μὴ εἶναι τὰ αὐτὸν ὡσαύτως νοουμένου τοῦ ταύτης λόγου, εἰ μὴ μέλλοι πάνυ ὁμοῦ γίνεσθαι χρήματα. ἀλλ' ἐπειδὴ ἀδυνάτον ἐστὶν ἀνυπόφορον εἶναι τὰ μέγαν διδάσκαλον, δεῖ νοεῖν ἑκάτερον κατὰ τὰ ὑποκειμένῳ ἑκάτερον τῷ λόγῳ χρείαν καὶ δυνάμιν ὡς ὁ μάξιμος λέγει. Ἔνθα μὴ γὰρ ἀξιοῖ ἄλλον εἶναι λόγον τὰ οὐσίας τοῦ Θεοῦ, καὶ ἄλλον τὰ ἐνεργείας αὐτοῦ, τὰ ὁρισμὸν δηλονότι, ἢ τὰ φύσιν τοῦ πράγματος. ἔνθα δὴ τὰ αὐτὸν φησὶν ὑπιδέχεσθαι λόγον τῇ οὐσίᾳ τὰ ἐνέργειαν ὑπὸ Θεοῦ, τουτέστι τὰ τὰ ὑπάρξεως τρόπον, τὰ αὐτὸν ἀμφοῖν εἶναι πανταχοῦ τοῦ τῇ οὐσίᾳ προσόντος ἀξιώματος, καὶ πρὸς τὰ ἐνέργειαν διαβαίνοντος, ὡς γάρ ἐστιν ἡ φύσις. ὅτω δὴ καὶ ἡ ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ. τουτέστι, ἀπαίρετε καὶ ἀκλίνου, εἰ αἰδίου τὰ φύσεως ὅσης ὀνείνης, καὶ ἡ ἐνέργεια ὅτως ἐστὶ, σύστοιχον δὲ ὀνεῖ δεῖ τῇ φύσει τὴν ταύτης εἶναι ἐνέργειαν, ὀχ ὥσπερ ὑπὸ τῶν ἄλλων, ἀπαντῶν πραγμάτων αὐτὸ μόνοι ἕκαστον οὐσία ἐστὶν, ἢ ἡ ἐνέργεια αὐτοῦ καὶ οὐσιώδης ἡ. ἐν τῷ τοῦ συμβεβηκότος ἔστιν ὑλεῖ. Τοῦτο δὴ δῆλον ἐντεῦθεν αὐ γνοῖτο, ἡ οὐσία τοῦ Θεοῦ ἄπειρος ἐστὶν εἰδικῶς. ἀλλ' ἡ τοῦτο ἐνέργεια εἰδικῶς μὴ οὐκ ἔστιν ἄπειρος. οὐ γὰρ οἷόντε πλείω εἶναι τὰ ἄπειρα. τῷ δὴ μίαν μὴ τῆς οὐσίας ὕπαρξιν ἔχειν ὅσης ἀπείρου, ἄπειροι εἰσὶν ὥσπερ ἡ θεία οὐσία καὶ ἡ θεία ἐνέργεια, ἡ μὴ αὐτὰ τῷ ἀπείρῳ εἰ οὐκ ἀπείρῳ διενονόχασιν, οὐ δὲ ἐστὶν ὀκ τοῦ τὰ ἐνεργείας λόγου τῇ ἀγαθότητι τοῦ Θεοῦ, τὰ ἀπείρῳ εἶναι. ἀλλὰ

διὰ τὴν οὐσίαν. Τῇ γὰρ οὐσίᾳ τοῦ Θεοῦ τοῦθ' ἁρμόττει καθ' ἑαυτὴν καὶ δι' ἑαυτὴν, τῷ γὰρ τὸ αὐτὸν τῆς ὑπάρξεως τρόπον ἔχειν τῆς θείας τοῦτ' ἀναγκαζούσης ἀπολότητος, ἔντε ἄπειρον εἶναι ἄμφω, καὶ εἷς Θεὸς τῆς εἰδικῆς διακρίσεως. ὅτε διαίρεσιν ὀνεῖ πραγμάτων ὅτε ζωΰζεσιν δυναμοῦν ἐργάζεται, ἀτ' ἐφ' ἑνὸς ὑποκειμένου καὶ ἀπολυτάτου τοῦ θείας φύσεως ἱδρυμένης. Οὐ πίνων ἐν τῷ λέγειν τὴν ἐνέργειαν τοῦ Θεοῦ τὸν αὐτὸν ὑπεδέχεται τῇ οὐσίᾳ λόγον, τουτέστι πάντα τὰ τῆς ὑπερφυοῦς ἐκείνης οὐσίας σεμνὰ, καὶ πρὸς τὴν αὐτῆς ἐνέργειαν διαβαίνειν, ἠγνόησεν ὁ διδάσκαλος ἑαυτὸν εἰρηκότα, ἄλλον μὲν εἶναι τὸν λόγον τῆς οὐσίας, ἕτερον δὲ τὸν τῆς ἐνεργείας, οὗ ἡμᾶς ἐχομένους ὀνείνου καὶ λόγου, τοῦτον χρὴ παραλείπειν, ἢ πάνθ' ὁμοῦ ποιεῖν χρήματα. Τίς γὰρ νοῦν ἔχων ἐρεῖ τὸ ἄπειρον καὶ τὸ πεπερασμένον ὑπονοίᾳ διακεκρίσθαι, ἄγε μὴ πεποίηται ὑπὸ τῆς ψυχῆς ἀλλ' ἔστι τε αὐτῆς ἄνω, καὶ ἡ αὐτὰ διακέκριται, καὶ ὁμοῖζον ἐστὶν ἀπφαλικῶς πως. ὥστε οὐδὲ ἡ θεία οὐσία, καὶ ἡ θεία ἐνέργεια, ἡ οὐσία, καὶ ἡ ἐνέργεια λόγῳ διακριθήσεται. ὧν τῇ μὲν τὸ ἄπειρον, τῇ δὲ, τὸ πεπερασμένον, ἢ τοιαῖσδε περιόκασιν. ἀλλ' εἴδετε δηλονότι, καὶ τῇ μὲν πράγματι φύσει διακριθήσεται. ἓν δέ τι ἄλλως ἔσονται, καὶ ἀπολύσαιον δηλαδὴ τῇ ὑπάρξει. εἰ καὶ μὲν ἐστὶν ἐν τοῖς οὖσι τοῦτο παράδειγμα.

Ταῦτά σοι περὶ τοὺς ἀκινδυνεύοντας τούτους καὶ λαλινόφρονας, οἱ αὐτοὶ φῶμφω νοσοῦσιν, ἀπολυτέρόν τε καὶ δικαιότερον λεγόδω. εἰ δὲ χρήμε πάλιν τὴν λέγειν, τῇ τε χρείᾳ, καὶ τῇ τῶν πολλῶν ἕξει, τῶν γε ἐντυγχανόντων αὐταῖς σύμμετρον ἀπεδίδομεν τὴν τῶν λύσεων δυνάμιν. Εἰ γὰρ καὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης πολὺ φαυλότερον ἐστὶ τὸ καθ' ἡμᾶς, ἀλλ' ἐξῆνεται. καὶ ὑπὲρ τοὺς παρόντας λόγους δρθῆναι, τοῦτο δ' ὅτι αὐ ζωφέρειν ἄλλως, καὶ ὁ ἐμὸς γὰρ ἰησοῦς. μικρὸν φησὶν ἀπὸ τῆς γῆς ἐπανα-γαγὼν τοὺς ὄχλους ἐδίδασκεν, ἔργῳ παραινῶν ἡμῖν ἔνθα τῆς ὠφελείας ἡ χρεία καὶ τῆς ἀπολότητος, μηδένα καιρὸν εἶναι δεῖσθαι καὶ τοῦ ὑπεδείξεως.

Σὺ δὲ τῶν Ἀνδρῶν τούτων, μὴ τοσοῦτον μίσει τὴν ἀπὸ τοῦ ἀληθείας φυγὴν, ὅσον τὸ τοῦ αἱρέσεως διμετάπτωτον, καὶ τὴν αὐχηρίαν τῆς σωειδήσεως. ὅπ καθάπερ μεγάλων κακῶν δίκας εἰσπραττόμενοι τὴν ἐκκλησίαν, καὶ τοὺς προγόνους ἡμῶν, τὰ μέχρι καὶ νῦν ἐν ἡμῖν κρατήσαντα δόγματα μισοῦσι καὶ ἀποστρέφονται, τοῖσδ' ὑπερορίοις πᾶσι ἐνασμενίζουσι νεωτερίσμασιν. ὥστε καὶ πάντ' αὖ εἴπερ ἐξῆν αὐτοῖς μετέπλασαν τὰ ἡμέτερα, ὥσπερ ῥάδιον ὂν ὅρας μαθεῖν παρ' ἡμῶν. καὶ ταῦτ' ἐν τοιοῖς καιροῖς, ἐν οἷς χρὴ νῦν ἐστὶν ἡμῖν πρὸς δυσέβειαν, τὰ ἐκείνων ἴχνη καὶ ζωοραῖ καὶ διώκειν. Ὁ δ' αὐτοὶ πράττουσι, πᾶς τὶς αὖ φάη κρίνειν εἰδὼς, ἢ ἀμφοφείας, ἢ μεγάλης τυγχάνει μύησεως. Κἄτοι γὼ μὴ δυνάσθαι ταῦτα μεταποιεῖν, κρυόμενοι πρύμναν τὰ πάτρια προστοιοῦντα, ἀλλ' οὐδένα τῶν νῦν ἐχόντων λανθάνουσι προστιθέμενοι. αὐτοὶ γὰρ εἰσὶν οἱ νεοτεριστὰς ἡμᾶς εἰπόντες ἐν παν-δήμῳ θεάτρῳ, διότι πεδίαμμι μὴ εἶναι τὴν ὑὸν τοῦ Θεοῦ τοῦ παναγίου Πνεύματος ἄπον. δόγμα πάσης ἀνάγκας ἀληθινὸν, καὶ τοῖς ἡμετέροις πατρᾶσι καὶ διδασκάλοις, λόγοις τε καὶ αἵμασι διεκδικηθὲν, ὑπὸ τῶν αὐτῷ ποτὲ μαχεσαμένων ὑποστατῶν. οὓς τε τῆς αἱρεσίας ποιναῖς καθυπέβαλλεν. τὸ δὲ δόγματος τοῦναντίον, ἀρχαῖον εἶναι διὰ τὴν διττὴν ἀρχὴν. τὸ δίνομιανὸν διὰ τοῦ Πνεύματος ὕφεσιν, καὶ ὑπολιναέριον διὰ τοὺς βαθμοὺς τῶν θείων προσώπων. καὶ ἰὼ αὐτοὶ κακῶς πλάττουσιν

ἀπαξίαν μᾶλλον ἢ πάξιν, καὶ σύγχυσιν ἐμφέρειν, καὶ ἄλλοις πολλοῖς ἀτόπωις δοκεῖ πεπίπτειν. Αὐτοὶ γίνωσκεν οἱ νεοτεριστὰς τὸν ἑαυτῶν μητέρα καλέσαντες, οἱ πολλοῖς δυσεβέσι πολλῶν ἀνθρωπίνων πειρασμῶν ἄπτοι γεγυμνωμένοι, οἱ καὶ παντὸς ὀρθοδόξου συγγεγραφότες συγγράμματος. Τοὺς ἐν πάσῃ τῇ γῇ χριστιανοὺς τὸν καινοτομίαν ταύτην πειρώμενοι πείθειν. πῶς ἂν λήσουσιν ἐξαπατῶν τοὺς ἀπλουστέρους βυλόμενοι. τὴν ἀναγκασμένας ταύτας καὶ καιρικὰς πεποιήσεσιν; εἰδὲ βέλονται πεδιθῆναι. ἀπαχέδωσαν πράττειν, ὃ δοκεῖ τοῖς νόμοις τοῦ ἐκκλησίας. Μίσει πίνων αὐτοὺς ἅπαντας ἕως αὖ ὦσι πιστοὶ, καὶ τοῖς μὲν αὐτῶν ἡγεμόσι τοῖς ἐκκηρύκτοις ἐκείνοις, ὧν αὐτοὶ τοῖς σοφίσμασιν ἠκολούθησαν ὃν δὲ μὴ δύνασθαι κρίνειν, ὡς αὐτοὺς κακοῦ τοσοῦτον γεγυμνωμένοις, ἐπαρῷ δικαίως ἐκεῖνα, ἃ καὶ ἡμήτερ ἡμῶν ἡ δὲ χριστοῦ ἐκκλησία ἀμφιεστὲς ἐπαρᾶται, ζωάδειν γὰρ ἡμᾶς δεῖ τῇ μητρὶ, εἰ μὴ βυλόιμεθα τοῖς ἐκείνῳ χρέσιν δρυεῖσθαι, τοῖς δὲ νῦν τὰ ἐκείνων ἐκθειάζουσιν ἀσεβήματα, ἕως ἔπ πρίεσιν, οὐχὶ γλυέσθαι βελτίως, καὶ μετάμελόν τινα λαβεῖν, καὶ τοῦτον κανονικῶς ὑπδείξασθαι. αὐτὴ ἡ ἡμετέρα μήτηρ ἡ καθολικὴ τῶν χριστιανῶν ἐκκλησία καὶ πεφρόνηκε τὸν δρχὶν τὸν φρονεῖ, καὶ μέχρι τοῦ χθὲς γλυμμένης ζωαρπαγῆς, ὁμοῦ πάντες ἐφρόνουν οἱ τοῦ ἐκκλησίας ταύτης υἱοὶ. τούτων ἔχω βεβαίως, μήτε λατίνους μήτε πάντας ἀνθρώπους, μήτε τοὺς ἀγγέλους αὐτοὺς, εἰδέναι καὶ παῦλον εἰπεῖν ἐξελεῖν τὸ δυάσθαι, βέλπόντε καὶ ἀληθέστερον πεπεισμένος.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΤΗΣ

Ὀρθῆς περὶ τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος ὑποστάσεως δόξης, καὶ τοῦ δρχαίου καὶ ὡμολογουμένου τῆς ἐκκλησίας φρονήματος ὡς ἐν τόπῳ ὁμολογίας.

Πρόλογος.

Γεώργιος ὁ σχολάριος τὸ δυτελέστατον τοῦ Θεοῦ κτίσμα, εἰς ἀΐδιον τῶν ἐν τυγχανόντων πληροφορίαν. ἐπειδὴ χαλεπὸν ἐστὶ τοῖς δυσὶ τοῦ χεῖν, ἀ περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ τῆς ὀνοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς κατ' οὐσίαν αὐτοῦ ὀνοματοδύσεως φθάσας ἐνδεδώκειν, ἐντυγχάνειν πολλοὺς φοβοῦντας δι' ἀπορίαν τῶν τοιούτων λόγων, ἢ ὀκνηρίαν, τὸ πλῆθος τῶν ἐν αὐτοῖς ἐξητασμένων χρησίμως, καὶ μάλιστα ἐν τῷ δευτέρῳ. εἰκὸς δέ τι καὶ νοῦς αὐτοῖς ἐν τυγχάνουσας, ἢ ἐξ ἀγνοίας, ἢ πάθους ἑτέρου νοὸς κινημένου, πολλὰ τῶν ἐν αὐτοῖς εἰρημένων χρησίμως, εἰς τὸ δοκοῦν αὐτοῖς πραγματεύειν καὶ ἀναβάλλειν ὡς ἐναντιόμενα πρὸς ἑαυτὰ, ὁ δὲ καὶ τῶν δρχαίων διδασκάλων ὑπὸ πολλῶν, καὶ τοῦ πρόσθεν χρόνου ἐτολμήθη. καὶ νῦν, ἐγὼ δὲ πρὸς ἐμὲ φανερῶς τῆς ἀναβολῆς γινομένης ὀνοῦ ἔχοιμι διελέγχειν μὲν αὐτοὺς ψευδομένους, ἐμὲ δὲ ἐν πᾶσι τὸ αὐτὸ τῆς ἀληθείας μέλος ἀνακρυόμενον, καὶ μηδαμοῦ πρὸς ἐμαυτὸν ἀναφωνοῦντα δεικνύναι, τὴν ἔννοιαν ζωαθροίσας ὡς

σας ὡς δίοντε εἰς ἓν σύμπασαν τῶν πολλῶν λόγων ἐκείνων, καὶ ἐπ τῶν διαλέξεων, τῶν πρὸς ἱερωσύνην ποτὲ ἐγγράφως ἢ ἀγράφως μοι γενομένων, συντομώτατον τῆς ἐμῆς γνώμης καὶ δόξης ἀπόδειξιν, καὶ ὥσπερ τινα ὁμολογίαν τῆς πίστεως τῆς ἐμῆς, ἣν ἀκριβῶς τοῖς τῶν Πατέρων ὅροις καὶ λόγοις εἴληφα τῇ Σ Θεοῦ χάριτι πεφωτισμένῳ καὶ καθέξω καὶ τελευταίως ἕως ἀναπνοῆς πᾶσι τοῖς τε τὰ αὐτὰ φρονοῦσι, καὶ τοῖς ἑτεροδόξοις ἐκτίθεμαι. καὶ εἴτε γένοιτο συνόδῳ, εἴτε μὴ γένοιτο, εἴτε ἐκ τῶν ὁμοδοξούντων μόνον ἡμῖν, διανζητοῦμεν γένοιτο σκεψομένοις περὶ τῶν ἀνιπδοξούντων καὶ διορθωσομένοις τὰ κάτ' αὐτοὺς εἴγε βέλοιντο, καὶ τὰ τέκνα τῆς μητρὸς ἡμῶν τῆς ἐκκλησίας οὕτω συναγαγεῖν, εἴτε καὶ ἐκ τῶν ἑτεροδόξων ὡς ἔνιοι βέλοντο δηπὶ τῇ τῆς ἀληθοῦς καὶ πατρίου δόξης καταστροφῇ, καὶ βεβαιώσει τῶν ἐν φλορεντείᾳ πρώην ἀσυπετῶς συγκεχωρημένων, εἴτε ἐξ ἑκατέρων καὶ ὁπωσοῦν. καὶ εἴτε παρέσομαι ζῶν, εἴτε καὶ τελευτήσαιμι, εἴτε ζῶν οὐ παρέσομαι. καὶ ὅπ αὖ συμπεραν θείη, εἴτε τὸ Πάτριον ἡμῶν φρόνημα, εἴτε καὶ ἄλλο π, δίδωμι Θεῷ καὶ ἀγγέλοις, καὶ πᾶσιν ἁγίοις πλὴν ὁμολογίαν τῆς ἐμῆς πίστεως οὕτως, ἀσυνυπόπτωτος μένου Σ ἐν Κωνσταντινουπόλει συμβόλου τῆς πίστεως. εἴτην Σ ἐν νικαίᾳ, καὶ τῷ αὐτοῦ ἐν τῇ τρίτῃ Σινόδῳ διορισθέντων, ἀσυνυπόπτωτος μὴ ἀφεθεῖναι ῥῆμα, μήτε ἀφελεῖν ἀπ' αὐτοῦ ἢ κατὰ διάνοιαν ἢ καὶ λέξιν. οὓς δὴ διορισμοὺς καὶ αἱ λοιπαὶ οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι ἐπαναλαμβάνουσι, καὶ ἔργῳ διετήρησαν. καὶ ἀσυνυπόπτωτος τῶν συμπερασμάτων τῆς οἰκουμενικῶν Συνόδων, οἷς πᾶσι σωτίθεμαι ὡς θείαις ἀποφάσεσιν δίκαιοῦσι. ἔπτε τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀσυνυπόπτωτος θεμένων τελευταίων Σινόδων, τῆς τε κατὰ τοῦ βέκκου μεγάλης καὶ καθολικῆς ἐκκλησίας τῶν ὀρθοδόξων Συνόδου, καὶ ὧν ἐκείνη διέξεισι καὶ ἀποφαίνεται. καὶ τῆς βαρλαάμ καὶ ἀκινδύνου τῆς ἐκκηρύκτων. ὧν καὶ αὐτῶν τῶν Σινόδων τῇ ἀποφάσει τίθεμαι ὅλη ψυχῇ καὶ ἀσυνθέσει. ἔπ ἀσυμφωνοῦσι πάντων, ἀφρονεῖ ἡ καθολικὴ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐκκλησία, καὶ ἐφρόνει ἀσύγκριτον ἡ σύμπασα ὁμοῦ ἀεὶ τῆς ἐκκλησίας ἱερῶν μυστηρίων, δι' ὧν ἡ ἐν Χριστῷ κεκρυμμένη τῶν ὀρθῶς πιστευόντων μετ' ἀγάπης τελεῖται ζωή, ἀεὶ τῆς Σ ἁγίου Πνεύματος ἐπιστάσεως ἀεὶ οὐ διαμφισβητοῦμεν λαοῖνοις πενταπλασίοις χρεῶν ἔπεσι. οὕτω πιστεύω καὶ οὕτως ὁμολογῶ.

Μέρος πρῶτον.

Ἐν ᾧ λύονται τοῖς τῶν ἁγίων ῥητοῖς συμφώνως αἱ ἀσυγκρίτου τῶν ἑτεροδόξων θέσεις καὶ ῥητὰ, ἀμάλιστα ἔλκουσι τὰ ἀπλάνα βία ἀεὶ τὸ συνηγορεῖν ἑαυτῶν ἐκείνοις.

Κεφάλαιον πρῶτον.

Ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ Σ Πατρὸς ἐκπορεύεται οὐκ ἐκ Σ υἱοῦ, ὥσπερ οὐδὲ ὁ υἱὸς, οὐκ ἐκ Σ Πνεύματος γεγένηται, ἀλλ' ἐκ Σ Πατρὸς μόνου.

Ὅτι ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ, ὡς ἀσυγκρίτου τὸν ἑαυτοῦ λόγον εἰς ἰδίαν ὑπόστασιν, οὕτω καὶ τὸ ἀνάγιον ἑαυτοῦ Πνεῦμα προάγει εἰς ἰδίαν ὑπόστασιν, ἅπερ ὡς ἐξ αὐτοῦ προϊόντα ἄμφω φυσικῶς καὶ καὶ τὸ προσεχὲς, ὁ μὲν υἱὸς γεννητῶς, τὸ δὲ Πνεῦμα ἑτέρου τινὰ πρόπον ἄῤῥητον ἡμῖν καὶ ἀκατανόητον. τῷ δὲ ἐκπορεύεσθαι σημαινόμενα ἡμῖν ὑπὸ τῆς ἀληθείας εἰς αὐτὸν τὸν Πατέρα ὡς εἰς ἕνα αἴτιον, ἐν τῇ αὐτῇ τῆς οὐσίας ἑνότητι ἀνάφερόντα. καὶ ὥσπερ δὴ τῶν ἀνθρώπων ἔχει, ἐν οἷς οὐκ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ

αὐτοῦ προσώπου καὶ τὸ προσεχὲς ἔχουσι πάντες τὸ εἶναι, καὶ διὰ τοῦτο πληθυόντων, ὡς τὰ ἀπατὰ, οὕτω δὴ καὶ τὰ ἄπτα. Περὶ μὲν Σ θείου λόγου νῦν ὁ σκοπὸς, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. ἐκπορεύεται τοίνυν οὕτως εἴτουν ὑφίσταται τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τῆς πατρικῆς ὑποστάσεως, ἥπερ ἐστὶν ὡσανεὶ πρωτότυπον φῶς. ἐξ οὗ δὴ αἰτίαν Σ εἶναι καὶ τῆς ὑποστάσεως, ἑκάτερον τῶν Σωαϊδίων καὶ ὁμοουσίων ἔχει φώτων. ὅτε υἱὸς Σ Θεοῦ δηλαδὴ καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, διὰ τῆς τῆς ὑπερουσίου γονιμότητος ἔκφανσιν. ἥπερ ἐστὶν ὑπόστασις ἀῤῥήτως καὶ ἀπαθῶς ὑποστάσα ἐν αὐτῇ τῆς οὐσίας ἑνότητι, ὑπερφυῶς τε καὶ ὑπὲρ λόγον τοῦ ἑαυτῆς λόγου τε καὶ τοῦ Πνεύματος, ὡς ῥίζα, καὶ ὡς πηγὴ, καὶ ὡς πηγαία θεογόνος θεότης, καὶ ὡς φώτων Πατὴρ, διόπ μόνῳ αὐτῷ ταῦτα πρέσεσιν, οὔτε δὲ τῷ υἱῷ, οὔτε τῷ Πνεύματι. καὶ οὕτως ἐκ Σ Πατρὸς μόνου προϊέναι τὸ Πνεῦμα προσόμοιον κάτ' αἰτίαν καὶ καθυπόστασιν, ἐκ Σ Πατρὸς μόνου λεγόντων ἐκπορεύεσθαι τοῦτο πάντων καὶ ὑφίσταται, ὡς αὐτοῦ καὶ ὡς πηγῆς καὶ μηδενὸς ἐκ Σ υἱοῦ ὄντος, οὐκοῦν ἐξ ὧν ἴσμεν ἁγίων. λέληθε δὲ ἡμᾶς τῶν τῆς ἐκκλησίας γνωρίμων οὐδεὶς. ὧν τὰς βίβλους ἔχομεν καὶ τῶν φωνῶν ἐπατόμεν.

Κεφάλαιον δεύτερον.

Ὅτι ἐκ Σ υἱοῦ πρέπει δίδοται καὶ μετέχεται. μᾶλλον δὲ καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ πρέπει λέγεται ὅτι χρονικῶς παρ' αὐτοῦ καὶ δι' αὐτοῦ δίδοται.

Λέγεται μὲν οὐ ποτὲ καὶ ἐκ Σ υἱοῦ πρέπει, ἀλλὰ κυρίως ἐκ Σ Πατρὸς πρέπει, ὅτι ἐκ Σ Πατρὸς ἐκπορεύεται λέγεται, τουτέστιν ἐξ αὐτοῦ ὑφίσταται καὶ τὸ εἶναι λαμβάνειν. ταύτῃ γὰρ τῇ λέξει ἀφωρισμένως τὸ Σ Πνεύματος ὕπαρξιν ἐπάχθη καταστημαίνεσθαι, καὶ τὸ ἐν διαγγελίοις πρέδοσιν. λέγεται δὲ καὶ ἐκ Σ υἱοῦ πρέπει, καὶ ἐξ ἀμφοῖν ἐκ Πατρὸς δι' υἱοῦ, ὥσπερ καὶ πέμπεται καὶ χορηγεῖται καὶ δίδοται, καὶ πνεῖται, καὶ ἐκχεῖται, ἀλλ' εἰς ὑπόστασιν καὶ μόρφωσιν κτίσεως, οὐκ εἰς τὴν ἰδίαν ὑπόστασιν, ἄλλο τοῦτο. καὶ ἄλλο ἐκείνο βουλομένου Σ λόγου. καὶ ἑαυτὸ γὰρ δίδωσιν ἐν τῇ δι' ἐκείνων τῶν ῥημάτων νοουμένῃ πρόδοσιν τε καὶ ἐκφάνσει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ πνεῖ ἑαυτὸ καὶ πέμπει καὶ χορηγεῖ, ἐν τῇ ἀϊδίῳ προόδῳ, οὐ πρέσεσιν ἐξ ἑαυτοῦ, εἴγε μηδὲ ὑφίσταται ἑαυτὸ. καὶ ἐν μὲν τῇ ἀϊδίῳ λαμβάνει, ἐν τῇ χρονικῇ δίδωσι. καὶ ἐν ἐκείνῃ μὲν ἀπολελυμένως, ἐν ταύτῃ δὲ δι' αἰτίαν. καὶ ἐκεῖ μὲν εἰς ἑαυτὸ, ἐνταῦθα δὲ εἰς ἡμᾶς τε καὶ ἐν ἡμῖν. οὐκοῦν διὰ ταῦτα τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ Πατρὸς πρέσεσιν ἀϊδίως, τουτέστιν ὑφίσταται, δι' ἀμφοῖν δὲ καὶ ἐξ ἀμφοῖν πρέσεσι χρονικῶς, τουτέστιν προχεῖται, καὶ χορηγεῖται, καὶ δίδοται, καὶ μετέχεται. οὐκ αὐτὸ μόνον μετεχόμενον, ἀλλὰ δι' αὐτοῦ τῆς Πνευματικῆς χάριτος, σὺν αὐτῷ δηλαδὴ, καὶ Σ υἱοῦ καὶ Σ Πατρὸς μετεχομένων ὡς ἐγχωρεῖ ἀνθρωπίνῃ φύσει, τουτέστιν εἰς τὴν ἐφικτὴν κοινωνίαν τῆς ὅλης θεότητος, τῇ κοινῇ αὐτῆς χάριτι τῇ ἀναλλοιωτικῇ καὶ φωτιστικῇ ἡμῶν ἀναφερομένων.

Κεφάλαιον τρίτον.

Ὅτι τὸ πεφυνέναι δι' υἱοῦ λέγεται, οὐ τὸ ὑφίσταται δι' αὐτοῦ ἀπαιτικῶς βούλεται.

Ἐκπορευόμενον τοίνυν τουτέστιν ὑφισάμενον ἐκ Πατρὸς, ὅμως πεφυνέναι λέγεται καὶ πέφυνε δι' υἱοῦ, διχῶς ὑφ' ἡμῶν νοουμένου Σ πεφυνέναι, καὶ ἀπὸ τῶν εἰπόντων. πρῶτον μὲν καὶ μάλιστα ὅτι γνωρίζεται δι' υἱοῦ, τουτέστιν Σ υἱοῦ γνωριζομένου αὐτὸ γνωρίζεται.

ρίζει) ἡ μὲν ἰδιότης καὶ θέσις προσώπου, ἣν ἐμφαίνει τὸ ὄνομα αὐτοῦ, διακρίνει ἀπ' ἄλλου θείου προσώπου. καὶ διακρίνουσα φανερῶς τε αὐτὸ, καὶ τὸ διακρίνειν) συμφανεροῖ τὴν ἑαυτῆς ἐνεργείαν, ὡς πέρ τινι φωτὶ πρὸς τὴν ἐκ καταλύψεως ἡμῖν ἐγγινομένην τῶν θείων ὑποστάσεων καταγνόησιν, τὸ φυσικὸν τῆς ἡμῶν διανοίας σκότος ἐλλάμπουσα καὶ ὁδηγοῦσα. καὶ διὰ τοῦτο ἡ καὶ υἱὸς ὑπόστασις, ὀνόματι μὲν τῷ πατρὶ ἰδιότητος ἀπηγορευμένη, ἐναργέστερον παρίστησι ἡμῖν τὴν καὶ Πνεύματος ἰδιότητα, ἡ καὶ μονογενὴς υἱὸς διακέκριται. ὡς οὖν τὴν καὶ υἱὸν προσεπινοίας τε καὶ προσεκφορᾶς ἐν τῷ λόγῳ φανερώτερον ἡμῖν ὑποδιδόντος τοῦ Πνεύματος λόγον, κατ' αὐτὸ γὰρ τὸ γινώσκεσθαι ἡμῖν καὶ πιστεύεσθαι ἄλλον τινὰ τρόπον, καὶ ὑπὸ γνωστῶς προσίεσθαι τοῦτο ὀνόματι καὶ τὸν πατρὸς ἀῤῥήτως καὶ ἀνενδότως, καὶ οὕτω καὶ τρόπῳ τὸν αὐτὸν προσόδῳ φυλαττομένῳ. ὡς τίνων διὰ ταῦτα καὶ Πνεύματος ἡμῖν μὴ τὸν μᾶλλον γνωριζομένου τε, καὶ καταλαμβανομένου, δι' ὃ πεφηνέναι τὸ Πνεῦμα καλῶς λέγεται. ἄλλως δὲ σὺν τῷ υἱῷ τε ἐστὶ καὶ σὺν αὐτῷ προέισιν ὀνόματι Πατρὸς, ὥσπερ ὁ υἱὸς γνωρίζεται ὀνόματι τοῦ Πατρὸς, οὕτως αὐτὸ ὀνόματι τοῦ Πατρὸς προβαλλόμενον.

Κεφάλαιον τέταρτον.

Ὅτι ἡ καὶ υἱοῦ μεσιτεία οὐκ ἀναγκάζει καὶ τὸν υἱὸν ἀρχὴν καὶ προβολὴν ἢ προβάλλοντα εἶναι πρὸς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον.

Ἡ δὲ καὶ υἱοῦ μεσιτεία, ὅτω καὶ αὐτὸν ὁμολογοῦμεν ἐν τῷ θείῳ λουτρῷ, καὶ εἰς τὴν ταύτην τῶν θείων ὀνομάτων βαπτίσμεθα ζωταξίν, αὐτὸν μὲν μονογενῆ δείκνυσι, τὸ δὲ Πνεῦμα τὸν φυσικῆς πρὸς τὸν Πατέρα σχέσεως, λυτέον τῆς ἀμέσου πρὸς τὸν αἰτίαν ἀναφορᾶς οὐκ ἀπείργει. καὶ καθὼς εἴρηται, ὅτε δύνατον λέγεσθαι οὐκ καὶ υἱοῦ προσεχῶς ὑφισᾶσαν τὸ Πνεῦμα, ὥσπερ οἱ αἱρετικοὶ νομίζοντες εἶναι δεύτερον, τρίτον ἐφλυάρουν εἶναι τῇ φύσει καὶ τῇ οὐσίᾳ. καὶ οὐκ καὶ υἱοῦ προσῆχθαι καὶ δημιουργικῶς τὸν κατ' μόνου τῶν ὀνομάτων τὴν ζωταξίν τρίτον παρ' ἡμῖν οὐκ φερόμενον, καὶ κατὰ τὴν ἰδίων ὀνομάτων ἀπολαβίαν ἕνεκά γε καὶ μὴ συγχεῖσθαι τὰς ἰδιότητας, τρίτον εἶναι. καὶ τῶν βαθμῶν τὴν φύσεως, καὶ τὴν οὐσίας πεδόσαντες, ὥσπερ μέσον τινὰ τῷ υἱῷ διεγρόμενον, καὶ διὰ τὸν προσεχῶς ὂν ἐξ αὐτοῦ. καὶ κατ' ἐνίους, καὶ ἐξ αὐτοῦ μόνου, τῆς προαιτικῆς καὶ ποιητικῆς δυνάμεως καὶ ὡς προσθείη τὸ Πνεῦμα εἰς τὸν υἱὸν κενωθείσης ἀπείσης καὶ ἀναλωθείσης οὐκ καὶ Πατρὸς. ὅτω γὰρ ἐφλυάρουν παχέως τὴν καὶ υἱοῦ μεσιτείαν, καὶ τὴν καὶ Πνεύματος τρίτον κατονομασίαν, οὐχ ἧττον καὶ κακοῦργοι νοήσαντες, ὡς ὅπερ τῶν Χριστιανῶν τρίτων καταταγμένων τῷ, καὶ διασήματι χρόνου, καὶ διαδοχῇ τὴν γνωσίας, καὶ δραστηριότητι δυνάμεως, καὶ ἀξιώματος μεγαλείῳ, καὶ τοιούτῳ τινὶ ἐν σφίσιν ὄλῳ τι μεσιτεύειν.

Οὐ γὰρ ζωεῖδον ἀζωιδεῖν ἐχρῆν τοὺς μέλλοντας διαφυλάττειν τὰ τῆς πίστεως ἀκίνητα δόγματα. ὁ γὰρ υἱὸς καὶ Θεοῦ καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ οὐκ καὶ Θεοῦ, ὥσπερ ἀκτὶς τῆς ἐξ ἡλίου δίδυμος, καὶ ὑῤῥυτος ποταμὸς οὐκ μιᾶς πηγῆς, καὶ βλαστὸς θεόφυτος οὐ ῥίζης μιᾶς, καὶ δύο αὐγὴ καὶ εἴπ συμβάλοιτ' ἂν πρὸς τὸ δεῖξαι τὸ Πνεῦμα καὶ τὴν υἱὸν ζωαρίσχοντα καὶ τῇ ὑποβλέψει τῆς κοινῆς αἰτίας ἐξ ἧς ζωαρίσχεται τὰ δεύτερα. φέροντα ὡς αἰτιατὰ μόνον, καὶ κατ' ἄλλο τι τῶν πάντων οὐδὲν, ὅτως οὐκ καὶ Θεοῦ καὶ Πατρὸς προϊέναι νοοῦντας. ἀλλ' ὡς ὑπεργεῖ ἡμῖν ἡ νόησις καὶ ὁ λόγος, μεταβατικῶς ἀμφότερα ἐνεργοῦντα ζωάμα οὐκ εἶναι νοεῖν καὶ λέγειν, ὡς ἐν αὐτῷ τὸ νοεῖν

τὸ νοεῖν καὶ λέγειν ὅτι ζωάμα, δυνάμεθα μὴ καὶ θάτερον θατέρου προνοεῖν καὶ προσεκφέρειν, δυοῖν ὄντων καὶ τὰς ὑποστάσεις. ὅτ' ἐγχωρεῖ τὸ Πνεῦμα προτεπάχθαι καὶ υἱοῦ ἐν τῷ τῆς ἀπαρεμθμήσεως τῶν θείων προσώπων εἱρμῷ. ἐνοεῖτο γὰρ αὖ εἶναι Πατὴρ, καὶ ὁ υἱὸς οὐκ αὖ μονογενὴς ὑπεδείκνυτο, λυτέον οὐ μόνον καὶ μόνου γεννημάτος. καὶ ἡ ὅτω καινοτομηθεῖσα αὖ μεσιτεία τοῦ Πνεύματος εἰς μείζονα αὖ ἀπεκαλύψεν ἀτοπίαν, εἴγε ἡ ἀληθὴς τοῦ Θεοῦ μεσιτεία πρόσκημα τοῖς μὴ καλῶς νοοῦσιν ἐγίνετότε, καὶ νῦν ἔτι τρόπον ἕτερον γίνεται. Κἀντεῦθεν ἐστὶ, τὸ μήτε λέγεσθαι τὸν υἱὸν καὶ Πνεύματος, ὡς τὸ Πνεῦμα λέγεται καὶ υἱοῦ, μήτε τὸν υἱὸν διὰ τὸν Πνεύματος προϊέναι λέγεσθαι, ὅτε αἰδίως, καὶ τοιγὰρ ἐν ἀλλήλοις εἰσὶν ὡς οὐκ αὖ ἐκκύλυε καὶ δι' ἀλλήλων λέγεν ταῦτα, ἐφόσον υἱότητι μόνον αὐτὸ διακέκρικεν καὶ γνωρίσει, αὐτὸ γε ὄντος ὑπορδυτοῦ καὶ Πνεύματος, ἀλλ' ὅπερ τῷ αὐτῷ καὶ θεογόνῳ, ὅτε χρονικῶς, καὶ τοι ἐπέμφθη ὁ υἱὸς καὶ Θεοῦ πρὸς καὶ Πατρὸς καὶ καὶ Πνεύματος, ὥστε καὶ ὑπὸ Πατρὸς διὰ Πνεύματος εἶπεν αὖτις αὐτὸν πεμφθῆναι οἰκείως. Ἀλλὰ διὰ τὰ εἰρημένα καὶ φυγὴ τῶν ἐντεῦθεν αὖ ἀκολουθησάντων αὐτόπων ὅ λέγεται, ἀλλὰ τῷ τὸν υἱὸν προθεωρεῖσθαι καὶ προεκφέρεσθαί γε τοῦ Πνεύματος, αὖτε ἰδιότητες καὶ πάθη ὁμῶς σώζονται τὰ τῆς πίστεως ἀκίνητα δόγματα. Προθεωρεῖται γὰρ καὶ Πνεύματος ὁ υἱὸς ὅ τῇ ὁδῷ καὶ λόγου τὸν φύσεως, ἀλλὰ τῇ ὁδῷ καὶ αἰτίας λόγου, ὃς τὰς θείας ὑποστάσεις διέκρινεν ἐν τῇ αὐτῇ τὴν οὐσίας ἑνότητι. Λέγω δὲ ὁδὸν καὶ αἰτίας λόγου, τόν τε ἀναλῶς εἶναι καὶ τὸ αἰπαλῶς, καὶ τὸ ὠδίνως αἰπαλῶς, καὶ ὅσα τῆς τοῦ αὐτοῦ παρωνυμίας εἰσὶ. ταῦτα γὰρ πάντα τοῦ λόγου τῆς φύσεως ὑποδιήρηται. οὔτε ὡς αἰτιος ἀλλὰ μᾶλλον ὡς ὠδίνως αἰπατὸς ὡς υἱὸς δηλαδὴ, διότι ἡ τοῦ υἱοῦ προσηγορία καὶ τοῦ Πατρὸς, οὐδὲν πρόσεται μέσον διὰ τὰ εἰρημένα. ὁδὲ Πατὴρ τοῦ υἱοῦ προσεπνοεῖται τῷ τῆς αἰτίας λόγῳ ὡς αἴτιος, ὅπ ἐξ αὐτοῦ τὸ εἶναι ὁ υἱὸς ἔχει. ὡσαύτως καὶ τοῦ Πνεύματος, τῷ αἴτιος αὐτοῦ εἶναι ὁ Πατὴρ ὡς προβάλλων πρότεθεώρηται). ἀλλ' ὅγε υἱὸς προεπνοεῖται καὶ Πνεύματος τὸν τὸ Πνεῦμα οὐ γνωνῆτῶς ὡς αὐτὸς ὑπὸ Πατρὸς αἰπαστὸν εἶναι καὶ ὑφεσᾶσαν, ἀλλ' ἕτερον τινὰ τρόπον, ὃ σημαίνοιτ' αὖ, τῷ μὴ μὴ τὸν Πατέρα ὁμολογεῖσθαι δίθυς παρ' ἡμῶν, καὶ ταύτῃ τὰς δύνομίν καὶ τὴν καὶ τὴν ἐν τῇ τριάδι ἑνότητος αἰπθέσεις διακεκρίμεθα. ὃς τὸν καὶ τὴν καὶ τὴν αἰτίας λόγον καὶ τρόπον πεδόμενον τριάδα ἐν ἑνότητι φύσεως, εἰς τὴν ἐν τῇ φύσει διαφορὰν φέρων ἐπίθεν, καὶ τὰς καὶ τὴν αἰτίας λόγον καὶ τρόπον προθεωρίας τε καὶ προσαρθμήσεις, διὰ τὸ τὴν ὑποστάσεων ἀσύγχυτον γνωμένας εἰς ὑπεροχὰς καὶ ὑφέσεις ἀξιωμάτων καὶ φύσεων ἀμαθῶς τε καὶ κακοῦργος ἐλάμβανε. καὶ κλίμακα φύσεων ζωίσῃ ὡς ἀξιωμάτων ἕτεροι. καὶ ἄλλοι αὖ πρὸς ὁδῶν μηχανᾶς ὑπὸ τὸ ἀπᾶδον ὑπηχωνῶντες τοῦ δόγματος. Καὶ ἕτερον δέ τινα τρόπον πεφηνέναι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, δι' ὃ φαμὲν καὶ νοεῖμεν τὰς λέγοντας, ὅπ δι' ὑπὸ τοῖς ἀνθρώποις ἐφανερώθη, τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ καὶ τὴν χάριν τοῖς ἀποστόλοις πρότερον μὲν διὰ τοῦ ἐμφυσήματος. εἶτα καὶ ἐν τῷ τῶν πυρίνων γλωσσῶν εἴδει τελειότερον καὶ πληρέστερον δεδωκότος, καὶ ἐπιμορφότας, ζωοεκχέοντός τε καὶ ζωδιανέμοντος τὸν τριάδιν χάριν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, καὶ αὐτοῦ δὴ τοῦ Πνεύματος. καὶ τὸν τὴν χάριν ἔκχυσιν, καὶ τὸν δι' αὐτῆς μέθεξιν τῆς θεότητος τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ Πνεύματος

ἐνεργούντων καινῇ, καὶ ὡς ἑνὸς Θεοῦ ἐνεργοῦντος. καὶ οὕτω γοῦν διὰ τοῦ πεφανέναι λέγεται καὶ ἐκλάμπειν, ὡς δι' οὗ φανερούμενον, καὶ τῇ κλίσει μεταδιδόμενον.

Κεφάλαιον πέμπτον.

Ὅτι ἐν τῷ δι' οὗ ἐκ Πατρὸς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεσθαι λέγεσθαι εἰ καὶ πανίσως εἴρηται, ἀλλ' ἡ ἑνότης τῆς οὐσίας καὶ ἡ σχέσις τῶν αἰτίας τῇ δι' οὗ προσθέσει σημαίνοντα ὡς οἱ λατῖνοι βούλονται, καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ λέγοντες ἐκπορεύεσθαι, καὶ τἄλλα τὰ ἐν τῷ φλωρεντιακῷ ὅρῳ.

Ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ ἐκ τοῦ Πατρὸς διὰ υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι εἰ καὶ πανίσως εἴρηται, οὕτω καὶ τοῦτο νοεῖν εὐσεβῶς ἀναγκαζόμεθα, διὰ τὴν πρὸς τοὺς εἰπόντας εὐλάβειαν, εἰ καὶ μὴ ποιούμεθα τοῦτο κήρυγμα, ὅτε γένεσθαι δεῖ, ἀλλ' ὡς δόγμα μόνον εὐσεβῶς νοεῖσθαι, οὕτω δεῖ καὶ ἐκ τῶν εἰπόντων εἰρημένον. καὶ ἐπειδὴ τὸ ἐκπορεύεσθαι, τὸ λαμβάνειν τὸ εἶναι καὶ τὸ εἶναι καὶ τὸ προάγεσθαι εἰς ἰδίαν ὑπόστασιν ἐτάχθησαν, αἰτίδιον μὲν ταύτῃ νοεῖται ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ, ἀλλ' οὐχ ὅτι καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ ὑφίσταται τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. ὥσπερ καὶ τὰ ὄντα λέγεται διὰ υἱοῦ γεγενῆσθαι, ὅτε μηδὲν διαφέρει, καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ γεγεννῆσθαι λέγειν αὐτά. εἰ δὲ τοῦτ' ἀληθὲς ἦν διὰ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι, ἐλέγετ' ἄν ποτε ἁπλῶς ὅτωσὶν ὥσπερ καὶ διὰ τοῦ υἱοῦ γεγεννῆσθαι τὰ ὄντα, ἀλλ' οὐ τί ἐστιν οὕτω διὰ τοῦ υἱοῦ, ὅτε λέγεται, ἀλλ' ἀεὶ ἐκ πατρικοῦ ζωηφόρου προσώπου τε καὶ ὀνόματος, ἐκ τοῦ Πατρὸς δι' υἱοῦ λέγεται ἐκπορεύεσθαι. εἰ δὲ πανίσως, ἄλλως ἢ οὐδέ ποτε, ἵνα μὴ καὶ ἕνα τῶν ὅλων τὸ Πνεῦμα προσαγορεύῃ τὸ δι' οὗ γεγονότων. τούτων γὰρ μόνον ἀρχὴ ἐστὶν ὁ υἱὸς μία μετὰ Πατρὸς καὶ Πνεύματος, καὶ πρώτη πρός γε αὐτά, εἰ καὶ διὰ τὸ εἶναι ἀξιοαρχὴς αὐτὸς οὐ λέγεται πρώτη, ἀλλ' ἢ δευτέρα, ὅτε τὸ Πνεῦμα δεύτερον αὖπιν ἢ τρίτον, μόνον ἢ ὁ Πατὴρ αἰτία λέγεται πρώτη, τῷ δὲ τῆς θεότητος ἀρχικῷ καὶ πηγικῷ εἶναι τῶν πάντων αἰτίας. ὡς γὰρ ἐστὶ μὴ δι' υἱοῦ καὶ Πνεύματος πάντων αἰτία ὡς Θεός, οὕτως ἐστὶν υἱοῦ τε καὶ Πνεύματος μόνος αἴτιος τῆς παρουσίας καὶ γενικότητι εἶναι τῶν δι' αὐτοῦ

νεπαρμόσας τῷ λόγῳ χρώμεθα. Σωπᾶσθαι πίνω τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τῷ υἱῷ, τῷ τὸ ὁμοουσίῳ λόγῳ, ἀλλ' οὐ τῷ τὸ αἰτίας. Τὴν αὐτὴν τὴν Σωσάφειαν, καὶ τὴν ἀσυγχυσίαν ἐν ἀριθμοῦ ταυτότητι τὸ καὶ φύσιν ἑνότητι νοουμένης, τὰ δὲ αὐτοῦ σημαίνουσιν ἕνιοι παρεκβάντες, τῷ ὃν τοῦ πατρὸς ὃν πορεύεσθαι ὡς εἴρηται. Σωπᾶσθαι δὴ τῷ πατρὶ καὶ τῷ τὸ αἰτίας λόγῳ, διὸ καὶ ὃν πορεύεσθαι ὃν τοῦ πατρὸς εἴρηται καὶ πορεύεται.

Κεφάλαιον ἕκτον.

Ὅτως πνεῦμα υἱοῦ λέγεται καὶ ἐστὶν υἱοῦ ὡς ὁμοούσιον οὐχ ὡς ὂν τοῦ υἱοῦ τὸ ὑπαρξιν ἔχον, ἀλλὰ τοῦ πατρὸς καὶ κατ' ἄμφω. αὐτὸς γὰρ εἰς μάκαρ γνωνήτωρ υἱοῦ, τὸ πνεύματι τεθεολόγε.

Εἰ γὰρ καὶ ὡς ἐντιμόν τοῦ υἱοῦ νοεῖται τὸ ὅτω τεθφέρε διὸ τὸ υἱοῦ πνεῦμα λέγε, ἀλλ' ἕτερον ἴνα τρόπον ἐστὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ ἕτερον τοῦ πατρός. τοῦ μὲν υἱοῦ, ὡς αὐτῷ γε συγκαταλαμβανόμενον, τὸ δὲ αὖ τὸ μετ' αὐτὸν γνωριζόμενον, ὡς καὶ τεθέτερον εἴρη. τοῦ δὴ πατρὸς ὡς τὸ πατρικῆς αἰτίας ἐξῃρημένον ἔχον τὸ εἶναι ἐντῷ καὶ λέγε ὧν τε χάτερον διὰ χατέρα γνώσκεται διὰ ἴνα σφίσιν ἐνυπάρχουσαν ἀμοιότητα, τὸ ὧν χάτερον ὃν χατέρα πρὸς τοῦτο ἐστὶν, ἀδελφὸς μὲν καὶ ἀδελφοῦ ὡς ἴσον ἴσῳ ἀλλήλων ἔρωτα, ὅπερ δὲ ἀλλήλων γνώσκον, τοῦθ' ὃ τῆς ἀναφορικῆς πρόσεως, πατὴρ δὴ τὸ υἱὸς ἐν ἀνθρώποις. καὶ ταύτῃ μόνον ἀλλήλων ἔρωτα, ἀλλ' ὅτι καὶ χάτερον χατέρῳ τοῦ εἶναι αἴτιον ἐστὶν. εἰς πᾶσι σωάδει καὶ τὸ τὸ θεῖον ἀπόστολον, πνεῦμα μὲν θεοῦ τοῦτ' εἰπεῖν, καὶ ὃν θεοῦ. υἱοῦ δὴ τὸ πνεῦμα τὸ χριστοῦ μόνον τῷ καθηγεμόνι τὸ ἱερᾶς ἡμῶν ἀληθείας ἐπόμενον, ἑαυτοῦ μὲν εἰρηκότι εἶναι τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃν δὴ τοῦ πατρὸς ὃν πορεύεσθαι.

Καὶ μὴ τὸ πῶλον δὴ τοῦ ἀγομένου ὃν εἰκὼν τῷ πνεύματι, ὅτω τὰς ἀναφορὰς διελέσθαι. υἱοῦ μὲν πνεῦμα φαμένου αὐτὸ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὡς ὡκειωμένον καὶ φύσει, ὡς ἴδιον, ὡς ὂν ἀλήθειαν καὶ τὸ τῆς οὐσίας λόγον, ὡς ὁμοούσιον υἱῷ καὶ ὁμόθεον, καὶ τὸ σύμπαν εἰκεῖν, διὰ τὴν φυσικὴν συγγένειαν τῆς θεότητος. Πνεῦμα δὴ τοῦ πατρὸς, ὡς ὂν τοῦ πατρὸς ἀφιεμένου καὶ τὸ εἶναι λαμβάνον φυσικῶς, ὡ δὴ καὶ ἐκ τῆς οὐσίας ἐκείνης σωέπει. Διὰ τὴν τῆς οὐσίας πίνω ἑνότητα, ὃν πατρὸς τὸ ἅγιον πνεῦμα ὁμολογοῦντες, τὸ δὲ υἱοῦ παρεκείρομεν τοῖς ὅτω εἰπεῖν τε καὶ φρονεῖν διδασκάλοις ἑπόμενοι, καὶ τε λέγειν καὶ νοεῖν. ὁ μὲν γὰρ ὡς ὂν τοῦ υἱοῦ τὸ ὑπαρξιν ἔχον, μόνον τὸ ἄπος ὁ πατὴρ. ὁδὲ υἱὸς ὃν ἐστὶν αἰτίας τοῦ ἁγίου πνεύματος ὃν παρόδεως, ἀλλ' ἔχει πάντα τὰ τοῦ πατρότητος πλὴν τὸ τῆς αἰτίας ἰδιότητα πρὸς τὴν τοῦ πρόσεσιν θείαν ὑπόστασιν, ἀρχὴ τὸ ἐστὶν ἄλλως τῶν ὄντων ὡς ἄπος ὁ δημιουργός. Πῶς τὸ αὐ ἔχει τὸ αἰτίαν τοῦ θεότητος, ὃς ὅλον υἱὸς ἐστὶ μάνον, καὶ γνώνιμα. ὁ δὴ πατὴρ μόνον πατὴρ ἐστὶ, τοῦτο μόνος γνώνιμος τὸ πρεσβύς, τοῦτο τὸ ἀρμόζει μόνον ὅπερ πρόπρεσ πηγὴ αὐτὰ γνώνιμος. διόπερ γνώρισμα ἴδιον τῆς πατρικῆς ἐστὶν ὑποστάσεως ἡ τοῦ συμφυῶν καρπῶν ἐν αὐτῷ τεθαγωγὴ διὰ τοῦ ἐν αὐτῷ γνωριμότητος. οὐδενὸς τῶν νῦν ἐχόντων παραγωγῆς, μή ποτε φαίνοιτο ἐνδέοντι καὶ φύσει τοῦ πατρὸς ὁ υἱὸς, διὰ τὸ μὴ τεθεῖσθαι τοῦτο τὸ γνώρισμα τοῦ τοῦ πατρὸς ὑποστάσεως, καὶ τὴν ἰδιότητα τῶν πάντων δὴ τῶν θεοπεσεῶν. Ἐξῆν αὐ τὸ τεθαδάγματα τοῦ εἶναι τεθαρρεῖν ὡς οἴδε τὸ ὃν πατρὸς δὲ υἱοῦ τὸ πνεῦμα τεθεῖναι λέγεσθαι, πῶς αὐ νοεῖτο καὶ λέγοιτο.

ἀλλ' χρῆται τοῖς τῶν ἁγίων ὑποδείγμασι χρῆσθαι. ὡς τίνων ἡ ἔλαμψις τοῦ ἡλίου τεθέασι διὰ τὸ ἀκτῖνος, ἐστὶν σὺν αὐτῇ τε καὶ ἐν αὐτῇ, τὸ αὐτῆς δηλονότι διαφανείας, διὸ δὴ καὶ εἰς ἡμᾶς σωδίκει, καὶ ὡς ἐκείνη συμπαρομαρτεῖν δὲ ἐκείνης ἡμῖν μεταδίδοται. ἢ ὡς ὃν τοῦ ἡλίου τὸ φῶς διὰ τοῦ ἀναυγάσματος. ὅτω δὴ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὃν τοῦ πατρὸς ἐστὶ δι' υἱοῦ. καὶ ἔπ δὲ υἱοῦ ἐστὶν ἐν πατρὶ. ἐστὶν ὁ κεχωρισμένον τοῦ υἱοῦ, ἐὸ αὐτὸς αὐτοῦ, ἀλλ' ἐν αὐτῷ γε οὐδὲν ἧττον ἢ σὺν αὐτῷ τεθεῖον καὶ ὑφισάμενον ὃν πατρός. ὅπ τὸ αὐτῷ τῷ υἱῷ φύσιν καὶ οὐσίαν ὃν τοῦ πατρὸς λαμβάνει τρόπον ἕτερον, καὶ ὅτως ἡνωτάτε αὐτῷ καὶ διακέκριται καθαρῶς, τὸ καὶ φύσιν ἑνότητι.

Κεφάλαιον ἕβδομον.

ἐλίγα ὃν πολλῶν εἰς ἄ, ἢ ἐξ ὧν τὸ λαμπρὸν ἔχειν δόγμα, ἅπερ πάντα ἀπόβλητα.

Ταῦτ' ὅτω τοῖς εἰπόντας πειθόμενος τοῖς ἐστὶ καὶ τοῦ τὸ ἐν τῷ θεῷ καὶ πατρὶ εἶναι τὸ πνεῦμα τὸ υἱοῦ ἅμα ἔρχεμαι διὰ τὸ εἰρῆσθαι, ἐν πατρὶ δὲ υἱοῦ εἶναι αὐτὸ, ὡς τινες ἀμαθῶς τῶν τεθέσιν ταύτῃ αὐτὰ τοῦ ὃν. καὶ τοῦ αἰτίας μόνης βιάζοντες πανταχοῦ, καθάπερ ἐν δεήμασιν οἱ πλεονέκται καὶ βίαιοι, καὶ τοῖς νόμοις οἱ σοφισταὶ πράττουσιν. ὅτω πίνω τὸ ὃν τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς αἰτίου πιστεύων τοῦ πανάγιου πνεύματος ἔκφανσιν, εἴτουν ὑπόστασιν, τὰ δ' ἄλλα τὸ ἑνότητα τοῦ οὐσίας ἐν υἱῷ καὶ πνεύμασι τάττων. εἴτε τοῦ τὸ αἰδίου ὑπάρξεως, εἴτε τοῦ τὸ πνευματικῆς κοίσεως καὶ λέγεσθαι χάριτος. Ἀποβάλλομαι τὸ αἰπαπαίπον ἐν τῇ μακαρίᾳ Ἱεραδὶ, τὸ καινὴν ταύτην μίξιν ἐν ἑνὶ προσώπῳ. Ἀπορρίπτω τὸ μέγιστον, καὶ τὸ μεῖζον, καὶ τὸ μέγα, ἐν τῇ Ἱεραδὶ, τὸ ἀπολινάρειον κλίμακα. Ἀποδοκιμάζω τὸ ἕνα ὑφεστῶτα θεὸν εἶναι τὸ πατέρα καὶ τὸ υἱὸν, ἐξ οὗ τὸ πνεῦμα προπέμπεται τὸ ἅγιον, καὶ τὴν ἐντοῦθεν ἐπομένην δυάδα ἐν τῇ θεάρχῃ. Οὐ θέλω τὸν δύο προσώπων ὑφεστῶτων, ἢ πάδε εἰσὶ τὰ πνεῦματα ὑείσθαι, καὶ τοῦς ἑκάτερον αὐτῶν ὡς αἰτίαν προάγεσθαι ἀναφέρεσθαι, καὶ τὴν ἐντοῦθεν ἐπομένην δυαρχίαν. Οὐ δέχομαι τὸ τοῦ τέρον νοεῖν τὸ θεὸν εἶτα θέλειν, τὴν πολεμάρχα καὶ βαλεντίνειον ἀδόκιμον συζυγίαν, τῷ προτετάχθαι κακῶς, καὶ ὑποτετάχθαι. Οὐδὲ τὰς πρώτας καὶ δευτέρας ἐντελεχείας ἐν τῷ θεῷ εἰς τὰ ἔνδον, καὶ σημεῖα ποικίλα νοήσεων. ἢ ὡς ἀνύπαρκτα καὶ ψόφους κενοὺς μηδὲν ἀπαγγέλλα δόγμα καὶ πράγματα, ἢ ἅπερ ἔχοιεν Σωσεπαρμένῳ τῷ λόγῳ τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸ ὑπάρξιν, οὐδὲν διαφέροντα τῶν ὑπτότων ἐκείνων θέσεων, αἱ πόρρωθεν καλῶς ὃν τοῦ ἐκκλησίας ἀπερρίφθησαν. Ἀποπαύομαι καὶ τὸ διάκρισιν τῶν ὑποστάσεων εἰδῶν ἐν τῇς θείας ὑποστάσεσι, καὶ τῶν ὑποστάσεων αὐτῆς δηθεωρημένων ἢ ἐπομένων. Οὐκ ἀρέσκομαι τῷ μὴ αὐ διακεκρίνθαι τὸ υἱὸν καὶ τὸ πνεῦμα, εἰ μὴ χάτερον ὃν χατέρα ποιοῖ. Ἀποδοκιμάζω τὰς πρωτότητας, καὶ δευτεροτότητας, καὶ τριτότητας, καὶ ἀκροτότητας, καὶ μεσότητας. τὰς σωιεσώσας τὸ υἱὸν τοῦ θεοῦ καὶ παναγίου πνεύματος ἄπορ. καὶ τὰ τῶν ἀνδολαβῶς καὶ σκαιῶς αὐτῆς κεχρημένων. ἀνήκεστοι γὰρ αἱ τοιαῦται θέσεις καὶ ξένοι, καὶ τεθεῖσθαι ὑγιεῖς φέρουσι, ἀλλ' δοκοῦσθαι μόνον τοῦς κατασκευῶν δόγματος ὃν πολλήψεως ἐπαινεμένοις τοῖς νῦν σέρεσι μᾶλλον, ἢ τὴν ἀληθείαν καὶ ὑγιῆς τὸ πίστεως λόγου.

λόγου. Ἐπείθοντο μέντοι τοῖς δι' ἀπολογίας, ἢ πονηρίαν, ἢ ἀπειρίαν αὐτῶν ὑπειλήφεσαν, αὐτὰ δὲ δεδοκιμασμένα καὶ παλαιὰ καὶ πρώτα φρονήματα. Μισῶ τὰς παρεξηγήσεις αἷς τινὲς πῖς ῥητοῖς τῶν ἁγίων ἀποδιδόντες, ἅπερ ἐν τοῖς πρὸς τοὺς αἱρετικοὺς ἀγωνίσμασιν οἰκείως τῇ χρείᾳ καὶ λόγου μεθοδεύοντες εἶπον, δόγμα ποιοῦντες ταύτας, καὶ πίστιν.

Κεφάλαιον ὕγδοον.

Ὅτι τὸ μὴ ζωιδεῖν ἢ μὴ βλέπεσθαι, ὅτι τὰ μὲν ἀγωνιστικῶς οἱ ἅγιοι λέγουσι καὶ οὐ βούλονται ταῦτα δόγματα εἶναι, τὰ δὲ διδασκαλικῶς, ἃ βούλονται δόγματα εἶναι, γέγονεν ἄπιστον τοῖς αἱρετικοῖς διαβαλλεῖν τοὺς ἁγίους καὶ ἀπενεχθῆναι.

Πείθομαι τῷ μεγάλῳ βασιλείῳ ἐν τῷ περὶ πίστεως λόγῳ, οὕτως περὶ ἑαυτοῦ καὶ ἀκριβῶς τῶν ἄλλων ἁγίων διεξιόντων, ἕως μὲν οὖν φησὶ ἀγωνίζεσθαι πρὸς τοὺς ἐπανισταμένους καὶ καιρὸν αἱρέσεις ἐχρῆν, ἑπόμενοι τοῖς πρεσβυτέροις ἀκόλουθον ἡγούμην, τῇ διαφορᾷ τοῦ διαπειρομένου ὑπὸ τοῦ διαβόλου ἀσεβείας τοῖς αὐτηγέτοις φωναῖς κωλύειν, καὶ ἀναπτέρειν τὰς ἐπαγομένας βλασφημίας καὶ ἄλλοτε ἄλλας, ὡσαὶ ἡ χρεία τῶν νοσούντων κατηνάγκαστο, καὶ ταύταις πολλάκις ἀναφέρεις μὲν, ὅμως δ' οὖν οὐκ ἀπεξενωμένας τῆς κατὰ τὸν γραφικὸν εὐσεβοῦς διανοίας. Ὥσπερ οὖν καὶ ὁ ἀπόστολος πολλάκις πεποίηκεν ἑλληνικοῖς ῥήμασι χρήσασθαι πρὸς τὸν ἴδιον σκοπὸν μὴ παραιτησάμενος, νυνὶ δὲ πρὸς τὸν κοινὸν ὑμῶν τε καὶ ἡμῶν σκοπὸν ἁρμόττον ἐλογισάμην ἐν ἀπολογίᾳ τῆς ὑγιαινούσης πίστεως τὸ διάταγμα, τὸν ὑμετέρας ἐν χριστῷ ἀγάπης πληρῶσαι, καὶ εἰπεῖν αὐ ἐδιδάχθην πρὸς τὸν θεοπνεύστου γραφῆς, φειδόμενος μὲν τῶν ὀνομάτων καὶ τῶν ῥημάτων ἐκείνων, οὐ λέξεσι μὲν αὐταῖς, οὐκ ἐμφέρει τῇ θείᾳ γραφῇ, διάνοιαν γεμίσω αὐτὸν ἐκείνῳ τῷ ἐγκειμένῳ τῇ γραφῇ διασώζει. ὅσα δὲ πρὸς τὸν ξένον τῶν λέξεως, ἐπὶ τὸν νῦν ξένον ἡμῖν ἐπεισάγω, καὶ οὐκ ἔνεστιν ὑπὸ τῶν ἁγίων κηρυττόμενον εὑρεῖν, ταῦτα ὡς ξένα καὶ ἀλλότρια τῆς εὐσεβοῦς πίστεως παντάπασι παραιτούμενος. καὶ μετ' ὀλίγον. πᾶσαν μὲν οὖν ἀλλοτρίαν τοῦ Χριστοῦ διδασκαλίας φωνὴν καὶ ἔννοιαν οὕτως ἡμεῖς πάντες καὶ νῦν ἀποφεύγειν ἐγνωκάμεν, καὶ δὲ σκοπὸν ὡς πρεπὸν δὲ νῦν ἡμῖν τε καὶ ὑμῖν πρόκειμαι κατὰ πολὺ διαφέροντος τῶν ὑποθέσεων ἐκείνων, ὑφ' ὧν ἄλλοτε ἄλλως ἐπὶ τὸ γράψαι τι, ἠναγκάσθημεν. διόπερ ὁτὲ μὲν αἱρέσεως ἔλεγχος καὶ ἀναιρεσιν τοῦ διαβόλου μεθοδίας ἐπαιδεύετο, νῦν δὲ τοῦ ὑγιοῦς πίστεως ὁμολογίαν καὶ φανέρωσις ἀπὸ πρόκειται, ἐκεῖνον ὅτε δὲ λόγου χαρακτὴρ ὁ αὐτὸς ἡμῖν ὁτὲ καὶ νῦν ἁρμόζειν. ὡς οὐκ ἂν λάβοι μὲν χείρας ἄνθρωπος σκεύη τὰ αὐτὰ πολεμῶν τε καὶ γεωργῶν, ἄλλα δὲ σκεύη τῶν ἐν ἀδείᾳ, τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἐπιτήδεια ἐκπονούντων. καὶ ἄλλα μὲν ἀπαιτοῦντα ἐν πολέμῳ πρὸς ἀπαιτούμενον, ὅτως οὐκ ἂν εἴποι τὰ αὐτὰ ὁ διδασκαλῶν ἐν τῇ ὑγιαινούσῃ διδασκαλίᾳ, καὶ ὁ τοὺς ἀντιλέγοντας ἐλέγχων. ἄλλος μὲν εἶδος λόγου ἐλεγκτικοῦ, καὶ ἄλλο εἶδος λόγου διδασκαλικοῦ, ἄλλη ἡ ἀπολογία τῶν ἐν εἰρήνῃ τοῦ εὐσέβειαν ὁμολογούντων, καὶ ἄλλοι οἱ ἱδρῶτες τῶν πρὸς τὰς ἀντιθέσεις τῆς ψευδωνύμου γνώσεως ἱσταμένων. Ὥστε τοῦτο ἂν τῷ ἱερῷ καὶ ἡμεῖς οἰκονομοῦντες τοὺς λόγους ἡμῶν ἐν κρίσει παντάχοῦ πῖς πρὸς φυλακὴν ἢ οἰκοδομὴν τῆς πίστεως

πίστεως ἀπολογίας χρησάμεθα. ποτὲ μὲν τοῖς ἐν μεθοδείᾳ τοῦ διαβόλου καταλύειν πειρωμένοις αὐτὸν ἀγωνιστικώτερον ἀνθιστάμενοι, ποτὲ δὲ τοῖς οἰκοδομεῖν βουλομένοις ἐν αὐτῇ ἀπολογίᾳ ἀπολογίαν καὶ οἰκειότερον αὐτὸν ἐξηγούμενοι, ἐκ δὲν ἄλλο ποιοῦντες, ἢ ἐκεῖνο τὸ πρὸς τοῦ ἀποστόλου εἰρημένον, εἰδέναι πῶς δεῖ ἡμᾶς ἑνὶ ἑκάστῳ ἀποκρίνεσθαι. Οἶδα πάντων ἐκ τῶν αὐτὸν τὸ μέγαν βασίλειον συγχωρήσαντα τῷ δυνομίῳ τὸ πρίτον εἶναι τῷ ἀξιώματα, ὡς ἂν καὶ οὕτω πειπρέψας τὸ δυσεβῆ, ὅτι πρεσβείας καταβάλη τὸ ψεῦδος. Οἶδα καὶ τὸν θεολόγον Γρηγόριον περὶ τοῦ μείζονος ἐν τῇ πρὸς ἀρειανοὺς διαλέξεσιν οὕτως λέγοντα, ἡ ὅλον ὅτι τὸ μεῖζον ἐστὶ τῇ αἰτίας, τὸ δὲ ἴσον τῆς φύσεως, καὶ τοῦτο ὑπὸ πολλῆς ἀγνωμοσύνης συγχωρήσῃμεν ἡμεῖς, συγκαθιέντες δηλονότι τῷ λόγῳ, ἵνασε ἐκ αὐτῶν ἐλέγξωμεν, εἶτα ἐπάγω, ταῦτα μὲν πρὸς τοὺς τὸ μεῖζον καταπαίζοντας.

Καὶ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον δύρεν τίς ἂν πολλαχοῦ τῇ χρείᾳ τῶν ἀγώνων συγκαθιέντα, οἷς ἐντυγχάνοντες οἱ πρὸς ἡμᾶς διενηνεγμένοι ἐκ τοῦ πάτριον ἀλήθειαν, καθάπερ αἱμέαν τῇ ἀθενεστέρας σαρκὶ προσφύοντα, καὶ μικρόν τι παρεξηγήσεως χρῶμα προστεθεικότες, εἶτα ἐκφυσικόντινα λόγον διπμορφώσαντες, διπκενώσεν καθ' ἡμᾶς μυσηρὰν δόξαν, ὅσον τὸ παν ἔχειν ἐντεῦθεν. ἐκ πολλὰς χειρωσάμενοι δι' ἀμαθείαν τῶν πιστῶν ἐκ αἰχμαλώτων ἀσήμαντον, σοφιστῶν καὶ θεολόγων ἔργον πεποιηκότες. Ἀλλ' ὁ μέγας Διονύσιος, ἔστι φησὶ τῶν μὴ τὰ θεῖα φρονεῖν ἐθελόντων, τὸ μὴ τῇ δυνάμει τοῦ σχοπεῖν προσέχειν, ἀλλὰ τῇ λέξεσι.

Καὶ ὁ μέγας Ἀθανάσιος ἐν τῷ κὶ ἀρειανοῦ τρίτῳ, δεῖ δέφηπνῶς διπ πάσης τῆς θείας γραφῆς σκοπεῖν ποιεῖν, ἐκ ἀναγκαῖον ἐστιν, οὕτω καὶ ἐν τούτῳ. κάθ' ὃν εἶπεν ὁ ἀπόστολος καιρὸν καὶ τὸ πρόσωπον, ἐκ τόπον, διόπερ ἔγραψε πρὸς τὸν καταμαθεῖν, ἵνα μὴ σφὰ τοῦτο, ἢ καὶ παρ' ἑτερόνι τούτων ἀγνοῶν ἀναγνώσκων. ἔξω τὸν ἀληθινῆς διανοίας ἠλίου. καὶ μετ' ὀλίγον ὅταν μὲν ἐν τῶν πιστῶν ἔχῃ τις καλῶς τὸν γνῶσιν, ὀρθὴν ἔχει καὶ ὑγιαίνουσαν τῆς πίστεως τὴν διάνοιαν, ἐὰν δὲ παρεκπεσόντις ἐκλαμβάνει τούτων, οὐδὲ εἰς αἵρεσιν ἐν πίπτει. Ταὐτὸ δὲ τοῦτο καὶ κύριλλος, καὶ Μάξιμος καὶ ὁ χρυσόστομος συμβαλλόνται.

Κεφάλαιον ἔνατον.

Ὅτι ἀνόητον ἢ δυσεβὲς, ἢ φιλόνεικον, καὶ κατὰ τῶν ἁγίων αὐτῶν, ἑνόμενος ἁγίου ἢ δυσεῖν δόξαν ὁπωσοῦν ἐρῆμόν αὐτῷ, πρόλημα γραφῶν ζωοδόων ἐκ τοῦ κοινῆς θεολογίας καὶ ὁμολογίας τῶν πολλῶν διδασκάλων.

Καὶ πάνυ ἐκ σαφῶς εἰρημένον τὸ σφὰ τῶν ἁγίων. εἰ μὴ καὶ τοῦ κοινοῦ ὑποληψεσι ζωοδόων, εἰ μὴ καὶ τῶν δυνάμεθα πρὸς τὸν ἀληθῆ κανόνα τοῦ ἀληθείας ἔλκοντες δέχεσθαι μηχανῇ τινι, ἀφετέον τοῦτο μετὰ τοῦ πρὸς τὸν εἰπόντα τιμῆς. οὕτω γὰρ αὐγουστῖνος ἐν τῇ πρὸς τὸν φουρτουνάτον διπστολῇ συμβουλεύει καλῶς. οὐδὲ τοὺς ὠνλινωνοῶ φησὶ διαλέξεις κὰν καθολικοὶ τινες, ἄνδρες ὦσι καὶ πρεσβύτεροι, ὥσπερ τὰς κανονικὰς γραφὰς ἔχειν ὀφείλομεν, ὡς μὴ ἐξεῖναι καὶ ἡμῖν, σωζομένης τῆς ἀφελομένης αὐτοῖς τιμῆς, τὶ τῶν ἐν τοῖς αὐτῶν συγγράμμασιν ἀποδοκιμάζειν καὶ διαστύειν, εἰ ποτέπ φερόσαιμεν ὁ ἄλλως φρονοῦσιν, ἢ ἡ ἀλήθεια ἔχει τῇ τοῦ θεοῦ βοηθείᾳ, ἢ παρ' ἄλλων, ἢ παρ' ἡμῶν νοηθεῖσα. ἐγὼ γοῦν τοιοῦτο εἰμὶ, ἐν τοῖς περὶ τῶν ἁγίων συγγράμμασιν, οἷς εἶναι

εἶναι θέλω τοὺς τὰ ἡμέτερα μετιόντας. Διὸ Θωμᾶς, ἐπεὶ τὸ αὐγουστῖνον εὗρεν λέγοντα τὴν ψυχὴν καὶ ἀνθρώπου δημιουργηθῆναι μὴ τῶν ἀγγέλων πρὸ τοῦ σώματος, μὴ ταῦτα τὴν ἰδέα βουλήσει ῥέψαι αὐτοῦ πρὸς τὸ σῶμα πρὸς τὸ ὑπουργῆσαι τῇ βουλήσει. καίτοι καὶ πρὸς πασῶν τῶν ψυχῶν δοκεῖ φρονεῖν ὁ πολλῶν τεκμηρίων, ἀλλ' ἐνόησε θωμᾶς πρὸς τὸ βέλτιον μεταρρυθμίζειν πειρᾶται τὴν δόξαν. οὕτω τοίνυν διέρισκον αὐτὸν πεφρονηκότα τοῖς ἄλλοις ἁγίοις τίθεται μᾶλλον, εἰ τὴν ἀληθῆ δόξαν ἐδόξαζον. Ὡσαύτως καὶ περὶ τῶν οὐρανίων σωμάτων. ἱερωνυμόν τε καὶ αὐγουστῖνον οὐκ ὀρθῶς ὑπειληφότας δίρων (ὁ θωμᾶς) ἔμψυχα γὰρ αὐτὰ πεφρονήκεσαν. καὶ μᾶλλον ὅγε ἱερώνυμος, τῇ βασιλείᾳ τοῦ δαμασκηνοῦ τὴν ἡμετέρων δόξῃ τίθεται μᾶλλον, εἰδὼς τὴν καθολικῆς ἐκκλησίας ταῦτα δόξαν εἶναι. ὁ δὲ ἐλαύθανεν αὐτὸν ὅτι πρὸς τὴν πέμπτης συνόδου καὶ ἡ προὐπαρξις τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν. καὶ τὸ ἔμψυχα τὰ οὐρανία σώματα εἶναι. καὶ αἱ ἰδέαι, τὰ ὠρισμένως ἁπλῶς εἰπεῖν ψιλὴ δόγματα, μᾶλλον δὴ τῶν μανιχαίων καὶ πλάτωνος ἀναθέματι καθυποβλήθησαν.

Καὶ ὁ νύσσης δὴ γρηγόριος, αὐγουστίνῳ τῷ μακαρίῳ συνάδων ἐν τῇ περὶ τῆς ἐξαημέρου ὁπολογίᾳ, τὸ δὴ ἡμέτερα φησὶ ὡς ἐν γυμνασίᾳ τινὶ σχασικῶς διηκριβωμένα τοῖς ἐντυγχάνουσι προκείσθω, μηδεμιᾶς μηδενὶ διὰ τοῦτο βλάβης προσγινομένης, ὅτι περὶ τὴν καινὴν ὑπόληψιν ἐν τοῖς λεγομένοις διέρισκοιτο. ἐγὼ δόγμα τὸν λόγον ποιήσομαι, ὥστε ἀφορμὴν δοῦναι τοῖς διαβάλλουσι, καὶ ὁμολογοῦμεν γυμνάζειν μόνον ἑαυτὸν τὴν διάνοιαν τοῖς προκειμένοις νοήμασιν, ἢ διδασκαλίαν ἐξηγητικὴν τοῖς ἐφεξῆς ὑποτίθεσθαι. Διὰ ταύτην δὴ ἄρα τὴν δύνωμοσύνην αὐγουστῖνός τε καὶ ὁ νύσσης τοῖς τῶν μακαρίων τιμῶν δὴ τιμᾶς, καίπερ δοξῶν αὐτῶν ἐνίων ὑποδοκιμαζομένων, τοῦτο δ' οὐκ ἀν εἶχον τὸ γέρας, εἰ φιλονεικοῦς τῆς ἰδίας γνώμης αὐτείχοντο. Τούτῳ τοίνυν τῷ κανόνι καὶ ἡμεῖς συνιόντες τῶν διδασκάλων, ἐξετάζοντες καὶ πρόσωπα, καὶ καιρὸς, καὶ χρεία, τοῖς ἁγίοις εἰρημένων, καὶ τὴν ἀληθείας σὺν θεῷ δὴ εἰρήσθω ἢ ἀπόστολος, ὅθεν καὶ τὰς ῥήσεις ὀνείνας τῶν διδασκάλων. ἃς παρεξηγοῦνται τινὲς σοφιστικῶς, ἢ ἀμαθῶς, εἰς τὴν ἀληθείας σκοπὸν ἡμεῖς. καὶ εἰς τὴν ὑποτάγιν τοῦ χριστοῦ καλῶς καὶ ἀδιάσεως ἠχμαλωτίσαμεν. μᾶλλον δὴ καὶ τοῖς αὐτῶν αὐθις τῶν διδασκάλων λέξεσιν ἐναργῶς ἔξωθεν βεβαιοῦμεν τὴν ἡμετέραν περὶ αὐτῶν, καὶ ὧν εἰρήκασι γνώμην, ὧν οὐκ ἔστιν ἀξιολογωτέρους μάρτυρας εὑρεῖν ἐν τοῖς ἑαυτῶν. Ἅμα δὴ καὶ τοῖς ῥήσεις τῶν διδασκάλων, αἱ τὐναντίον τοῖς τινῶν παρεξηγήσεσι κηρήσεσιν ἐναργῶς συμπεθείκαμεν, ὡς αὐ πανταχόθεν ἐν τῷ παρόντι τῆς πίστεως ἡμῶν, ὥσπερ δὴ λογικῷ τινι τῶν πολλῶν λόγων καὶ ἀγώνων λιβέλῳ πάντα ἔχη καλῶς, τῶν τε ἀλλοτρίων φρονημάτων ἐξωθεμένων καὶ τῶν οἰκείων προσιθεμένων ὡς ἐν μιᾷ τινὶ σειρᾷ ὑποδείξεως τῆς διὰ τῶν ἁγίων γεγενημένης πρὸς ἑκατέραν τὴν χρείαν. καὶ σὺν θεῷ οὐδὲν ἡμέτερον εἴρηται, ἀλλὰ τῶν διδασκάλων εἰσὶ πάντα ῥήματά τε καὶ δόγματα.

Κεφάλαιον δέκατον.

Ὅτι οὐ μὴ τὸ σχισθῆναι λατίνους πατέρες ἡμῶν καὶ τὰ πρεσβεύματα ἐδίδασαν, καὶ ὀνείνων ταῦτα κρίσεις εἰσὶ.

Ἐπὶ τούτοις ὁ καὶ μεῖζον ἐστὶ πρὸς πληροφορίαν τῆς ἐμῆς συνειδήσεως, καὶ τῇ ἐμαυτοῦ γνώμῃ στοιχῶν, οὕτω τὰς τῶν ἀρχαίων διδασκάλων δέχομαι ῥήσεις, ἀλλὰ πολλοῖς

πολλοῖς καὶ μεγάλοις πρὸς ἐμοῦ διδασκάλοις ἐν τοσούτῳ χρόνῳ τοῦ σχίσματος, ὁ τὰς τῶν διδασκάλων ῥήσεις οὕτω δεχόμενοι ἀπώμοσον ἡγούμενον τὴν ἐν τῷ συμβόλῳ προσθήκην. καὶ τοῦτο τοῖς ἑαυτῶν συγγράμμασιν ἔδειξαν ἀσφαλιζόμενοι τοὺς οἰκείους τῆς πίστεως ὥσπερ προειδόμενοι τὴν ἐσομένην ἰδιωτίαν, ἢ ἀδιαφορίαν περὶ τὴν πίστιν τῶν ἐσομένων ἀνθρώπων, ἐξ ὧν ἀμφοτέρων προήχθησαν νεῶν οἱ πολλοὶ, τὸ πάτερον ἡμῶν δόγμα, ἢ ἀγνοήσαι ἢ καταφρονήσαι δεινῶς. Ἰωάνν φημὶ τὸν διδάσκαλον. τὸν ῥόδου νεῖλον. τὸν σκοῦ τῆς ἐκλογῆς, τὸν σοφώτατον βασιλέα καὶ χριστιανικώτατον μανουὴλ. τὸν μακάριον νεῖλον τὸν θεσσαλονίκης. τὸν κωνσταντινουπόλεως νεῖλον. τὸν παλαιάρχην κάλλιστον. τὸν παλαιάρχην φιλόθεον. τὸν νικαίας θεοφάνη. τὸν παλαιάρχην γρηγόριον ἄνδρα οὐδὲν τῶν ἀρχαιοτάτων ἐλάττω τὸν ἐπ' αὐτοῦ σιωδόν ἱερὰν, ὑπὲρ οὗ διδομήκοντα λογάσι συγκεκροτημένῳ, διαπτύσσουσιν τὰ νῦν ἐκ τῶν ἡμετέρων ἡσὶν αὐυμνούμενα. τὸν μακάριον θεσσαλονίκης γρηγόριον. τὸν γερμανὸν παλαιάρχην, καὶ τὸν ἐπ' αὐτοῦ ἐψηφισμένον καὶ ὑπ' αὐτοῦ (σιωπῶ τὸν ἐκ τῶν ἐχθρῶν μαρτυρίαν, τὸν βαρλαάμ) τὸν νικαίας δυσεράπον. παρίημι τὸν ῥωσίας Ἰωάννην. τὸν φερωνύμως χρηστὸν, λέοντα τὸν βελγαρίας. θεοφύλακτον τὸν αὐτῆς. τὸν μεθώνης νικόλαον. νικήταν τὸν οἰκουμενικὸν ἐπωνομασμένον διδάσκαλον. τὸν ὕπατον τῶν φιλοσόφων ψελλὸν. ἄλλους ἀναριθμήτους. μέχρι καὶ δὴ τὸν σοφώτατον βασιλέα λέοντα, καὶ τὸν μακάριον φώτιον ἐν πάσῃ τάξει καὶ σχήματι πάντι κατατεταμένους. οἱ πάντες πολλοῖς καὶ ἠρχαίοις βιβλίοις ἐπιστωσωζομένοις ἐλέγχουσι, τὸν τὸν ἡὸν τοῦ θεοῦ λόγον, ἢ αὐτὸν τοῦ ἁγίου πνεύματος ὑποφηναμένους ἐν τῷ συμβόλῳ τῆς πίστεως, καὶ πτεύοντας τὸν ἐν φλωρεντείᾳ πρώην ὠροθετημένα.

Καίτοι τοιούτων συγγραμμάτων, τὰ μὲν, μὴ τὴν πόλιν ἀπαλλαγῆναι τῆς ἰταλικῆς δουλείας τὴν ἡμετέραν, τὰ πλείω γεγόνασιν, ἔνια δὴ τοὺς λατίνων διαφυγόντα χεῖρας τὰ τῶν ἀρχαιοτέρων πρεσβεύσαντα. πόσα δὴ εἰκὸς ἐστὶν ἔργον γεγονέναι πρὸς ὑπὸ λατίνων, ὑπὲρ ἐξήκοντα ἔτη κατεχόντων τότε τὴν πόλιν, ἢ ἐμέλλον αὐτὰ πρεπίδοσεσθαι, μὴ πολλῆς αὐτοῖς ἀπιμωνῶν σριμύτητος. Τοὺς δὴ μὴ συγγραψαμένους, οὐκ ἐπελθὼν αὐτοῖς ὁσῶς ποτε τοῖς πιστοῖς ἐμφιλοτιμηθῆναι ἀποδάσμασι, τὶς αὐ ἀριθμήσειεν; ἢ φημὶ τοὺς παλαιοτέρους μεγάλῳ ῥοῖ, καὶ μεγάλῳ τότε δυνάμει ἔχοντας, ἀλλὰ τοὺς μικρῷ πρὸ ἡμῶν καὶ τοὺς ἐφ' ἡμῶν. Νικόλαον τὸν καβάσιλαν, ἄνδρα πνεύματι καὶ σοφίᾳ τοῖς ἀρχαιοτάτοις ἐξισωθέντα. τὸν παπιάρχιν δύθυμιον. τὸν χαρτοφύλακα βαλσαμῶν πάσης σοφίας καθηγεμόνα γεγενημένον ἐν πρώτοις. μελιτινιώτην τὸν τῶν διδασκάλων διδάσκαλον, τὸν θεσσαλονίκης ἰσίδωρον, ἢ καὶ συμεῶν. ἄλλους μυρίους. ὧν οἱ νῦν ὄντες ἡμεῖς σκύβαλα.

Γελοῖοι οὖν ἐσόμεθα εἴπερ ὁ πλάτων ἐν θεαιτήτῳ, ἡμᾶς μὴ ἡγούμενοι λέγειν τὰ φαύλως ὄντα, παμπαλαίους καὶ καὶ πανσόφους ἄνδρας ὑποδεδοκιμασκότες. ἀλλ' ἡμεῖς μὴ τοιγε εἰς τοσοῦτον προσοίσομεν κίνδυνον. εἰ καὶ κυδώνιος φαίη τὶς, καὶ καλέσαν οὐδὲν θαυμαστὸν ἐν τῷ πυδυμαϊκῷ λητῷ τὴν σκυλήσεως, καὶ κυίδας βλασήσαι καὶ ἀκαίθας, καὶ πονηρὰ ἄλλα σπέρματα. τοιοῦτοι καὶ ὁ βέκκος ἐβλάσησεν. ἀλλ' ὑπὲρ ἑβδομήκοντα λογάδες τὴν σκυλήσεως, κατὰ λέξιν αὐτοῦ τὰ δόγματα ἀκυρῶσιν, ὧν ἡ ψῆφος ἐλέγχει σωζομένη, τοὺς νῦν καὶ μετ' ὀνείνους ἀφυνιάζοντας, τοσοῦτον ὀνείνοις ἐοικότας, ὅσον τοῖς ζῶσιν οἱ ἀνδριάντες, εἰ μὴ δέοι καὶ χεῖρον

χεῖρον ἐκείνων, ἐπεὶ καὶ λελήθασιν ἑαυτοὺς ὄντες τοιοῦτοι. Ἀφέντες οὖν τοὺς σάχυς, πᾶς κινδυνεύσομεν, ἀφέντες τὴν δύναμιν τοῦ Χριστοῦ λειμῶνα πολύτοις ἔτεσιν οὖσαν διηνεκῆ πεποιησόμενον ὅτι Δαβὶδ, θαυμαστόν τι δόμης ὑπερτείνοντα, δυσὶ τισὶν, ἢ τρισὶ, τοῖς ἀποκεκομμένοις τε καὶ καταπεπατημένοις ἀρκεσθησόμεθα; καίτοι καὶ τὴν κηδεύειν καὶ τὴν σκέπην φοιτητὴν καλέσαν τὸ διωχθῆναι τῆς ἀκινδυνιαστῆς αἱρέσεως, καὶ βαρλααμιτῶν ἕνεκα, τοῖς λατίνοις ὠκείωσε, καὶ τοῖς σκέπαν τοῦ τὴν σπουδάσεως δόγμασιν, οὐκ ἔχοντας ἀλλοθίπου καταφυγεῖν. Εὐλογον γὰρ καὶ λατίνας τὴν αἵρεσιν σκέπειν, ὑπερκαῶς ἀσμαίζοντας μᾶλλον ἢ ἐκηδεύνης, οὐ τῶν θωμᾶ λατίνων σφοδρότερον ταύτης γίγονεν ἐρευνῆς, οὐ ῥωμαῖοι ταῖς τῶν μακαρίων τιμᾶς ἐν ἴσῳ τοῖς ἀρχαίοις διδασκάλοις τιμῶσι. περὶ δὲ τούτου τὰ περὶ τὴν σπουδάσεως τῶν ῥωμαίων δόγματα οὐδὲν ὑγιὲς ἔφασκον ἔχειν. Τοσοῦτον οὖν σκῦν ἡμετέρων καθηγεμόνων τοσαύτην τὴν ἰσχὺν ἔχει.

Μέρος δεύτερον.

Ἐν ᾧ σπουδάζεται ἀλέγεται οἱ ἅγιοι δογματικῶς περὶ τὴν σπουδάσεως καὶ ἰδίᾳ καὶ ζωοδικῶς τῷ ἡμετέρῳ δεσπότῃ ἑπόμενοι, τῷ πρώτῳ διδασκάλῳ ἡμῶν, καὶ τῷ παύλῳ μετ' αὐτόν.

Κεφάλαιον πρῶτον.

Ὅπερ τοι οἱ ῥηθέντες ἅγιοι πατέρες ἡμῶν τοῖς ἀρχαίοις ἁγίοις, καὶ τοῖς ζωοδοῖς, καὶ τοῖς ζωοδικαῖς γραφαῖς ἠκολούθησαν, αὐτῶν δὲ καὶ ἡμεῖς δόπερ

Ἀλλ' ἐπειτοιγε καὶ ἡμῖν κεκυκηνία δύναμιν δέδωκεν ὁ θεὸς, καὶ τοῦτο γυμνάζοντες ὅσον ἐγχωρεῖ, καὶ τὰς κειμένας μύτοιγε γινομένας, ἀρείσκομεν τοὺς ἡμετέρους μὴ τὸ σχίσμα λατίνων πατέρας, μὴ μόνον τοῖς διδασκάλοις συμφώνως, ἀλλὰ καὶ ταῖς ἱεραῖς γραφαῖς καὶ ζωοδοῖς, καὶ οὐδὲν ἀπάδον ὑφηγουμένους, ἡμῖν. ὅθεν οὐκ ἀπὸ τοῦ τοὺς πατέρας μόνον δίλαβείας ἀγίμεθα, καὶ τὴν σκείνων σοφίαν περιστάμεθα μόνον καὶ ἀρετὴν. ὡς ἄρα χρὴ τὴν ἰδιωτῶν τοὺς σωφρονεστέρους ἀπατεθεῖσθαι, ὅπ μὴ τὸ σχίσμα λατίνων, τὸ δόγμα τοῦτο καλῶς κεκείκασι, καὶ τὴν περὶ τὴν σπουδάσεως τοῦ παναγίου πνεύματος δόξαν, σκ πάντος ἐνοχλοῦντος ἀκύρου ἀπαναθάραντες. καὶ ἡμῖν βρῶμα ἕτοιμον παρεδεδοκότες αὐτάρκως, ἡγούμενοι περὶ τὴν ἀλήθειαν, καὶ τὴν ἐν αὐτῇ σωπείαν τοῖς οἰκοθεν κείνειν μὴ δυνάμενοι, ἀλλὰ καὶ τολμῶντες τὶ κρίνειν περὶ αὐτῶν, τῇ θεόθεν ἡμῖν σκπεμφθείσῃ δυνάμει, μικρᾷ μὴ ἄλλως, μείζονι δὲ τὴν ἄλλης ἡμῶν προαιρέσεως. ἀρίσκομεν αὐτοὺς τῇ τοῦ χριστοῦ χάριτι, τὴν ὄντως βασιλικὴν ὁδὸν τεταφότας, ἣν ὁ βασιλεὺς ἡμῶν καὶ δεσπότης καὶ διδάσκαλος Ἰησοῦς, ὁ τὴν ἀληθείας ἔφορος καὶ οἱ σκείνου σποροφόροι, καὶ σπαρεῖσαι, τῷ σκείνου πνεύματι ἡγούμενοι ἐβάδισαν. καὶ οὕτω τὰς τῶν ἀρχαίων καὶ πρώτων διδασκάλων ῥήσεις σκδεξαμένους, ὡς ταῖς κανονικαῖς συμφέρει γραφαῖς, καὶ τοῖς ἀποστόλοις καὶ ταῖς ζωοδοῖς, καὶ τοῖς ἐν αὐταῖς ἀπερέψασι διδασκάλοις τὴν πίστεως. Αὐτίκα γὰρ ὁ μὲν τὴν ἀληθείας διδάσκαλος καὶ τὴν τοῦ πνεύματος σκπορεύσεως πρῶτος, καὶ μόνος, καὶ ἄριστος, καὶ ἱκανώτατος ἑρμηνεὺς ἡμῖν γεγόνεν Ἰησοῦς. τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον παρὰ τοῦ πατρὸς μὲν σκπορεύεσθαι εἶπε, πέμπεσθαι δὲ παρὰ τοῦ πατρὸς δι' αὐτοῦ, τοῦτο γὰρ ἐστιν, ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ πατρὸς. ἐλεύσεται γάρ-

φησιν ὁ παράκλητος πεμπόμενος ἐξ ἐμοῦ παρὰ τοῦ πατρὸς, τοῦτέστιν σκ πατρὸς δι' ἐμοῦ, πνεῦμα τῆς ἀληθείας ἐστὶ τοῦτέστιν ἐμοῦ. κοινὸν ἔργον τῆς τριάδος αὐτοῦ τοῦ δι' αὐτοῦ γνησιομυῆν περὶ ἐμοῦ μαρτυρία, περὶ τὴν τριάδος ἐπίγνωσιν ἀναγομένων τῶν πιστούντων. τοῦτο μόνοιγε τὸ πνεῦμα παρὰ τοῦ πατρὸς σκπορεύεται, ὅθεν κἀγὼ ἐξῆλθον. σκ τοῦ πατρὸς γὰρ ἐξῆλθον αἰδίως καὶ ἥκω εἰς κόσμον. Εἰ γὰρ ἐξ ἀμφοῖν πέμπεται εἰς τὴν κτίσιν, πέμπεται ὡς καὶ ἐρχόμενον οὐδὲν ἧττον αὐτεξουσιωτικῶς, ἀλλ' εἰς τὴν ἰδίαν ὑπόστασιν σκ τοῦ πατρὸς σκπορεύεται. Ἀρα τῷ μὴ πρὸς μέλος ἀν ἀσαι τοὺς σκείνου μαθητὰς, γνησίως ἄρχει καὶ νῦν εἰς τὴν τοῦ πνεύματος ἀϊδιον σκπόρευσιν, καὶ τὴν χρονικὴν ὑποστολὴν. ἄλλοις καὶ ὅσοις καὶ ὅροις ἡμῖν ἐπόλμων προσαιδόναι. διὸ τοῦτο οὐδ' ἐπόλμησαν, ἀλλὰ ζωοδοῦσι πάντες τῷ κορυφαίῳ, ἢ δεσπῶν φῶς, ὡς ἄλλοι μεταξιόντες τὴν ἀληθείας ἀπεστοῦν. Ὁ γὰρ νύσσης γρηγόρος ἐν τῷ περὶ δυνόμιον, ὁ κύριος ἡμῶν φησιν Ἰησοῦς χριστὸς, ὑπὲρ νῆς ὤφθη, καὶ τοῖς ἀνθρώποις ζωαναστρέφη, ἵνα μηκέτι οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰς ἑαυτῶν γνώμας περὶ τοῦ ὄντος δοξάζωσι, τὰς γνωμοῦσας αὐτοῖς ὑπὸ κοχασμῶν γενῶν ὑπονοίας δόγμα ποιούμενοι, ἀλλὰ πεισθέντες ὅπ ἀληθῶς θεὸς ἐφανερώθη ἐν σαρκὶ, σκεῦνο μόνον τὴν δυσεβείας ἀληθινὸν μυστήριον εἶναι πιστούσωμεν, ὃ δὴ αὐτοῦ ἡμῖν τοῦ λόγου καὶ θεοῦ παρεδόθη. ἐξ δὲ ἑαυτοῦ τοῖς ἀποστόλοις λαλήσειν τῷ, καὶ σκόπει τὴν συμφωνίαν αὐτῶν, πᾶς τις νοῦν ἔχων καὶ εἰδὼς δυσεβεῖν. Ὁ μακάριος ἀπόστολος παῦλος, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ θεοῦ εἶναι φησὶ καὶ σκ θεοῦ, τοῦ πατρὸς δηλονότι, ἀλλ' οὐδέ ποτε σκ υἱοῦ λέγει, ἐξ υἱοῦ πνεῦμα μόνον καὶ ἐξ χριστοῦ. εἶτ' σκοπὸν ὁ ἱερὸς χρυσόστομος καλῶς ζωοῦν, τὸ μὲν λέγεσθαι ἐκ θεοῦ φησὶ, τὴν οἰκειότητα μόνην δηλοῖ, τὸ δὲ σκ θεοῦ τὴν αἰτίαν, σκοπεῖ ἄλλο ἐκ θεοῦ, καὶ ἄλλο τὸ σκ θεοῦ. Ἐν τῇ περιόδοις ἐκ ἁγίου Ἀνδρέου λέγει, εἰρήνην ἡμῖν τὴν πᾶσι τοῖς πιστοῦσιν εἰς ἕνα θεὸν πατέρα, καὶ εἰς τὸν ἕνα υἱὸν αὐτοῦ τὸν κύριον Ἰησοῦν χριστὸν, καὶ εἰς ἓν πνεῦμα ἅγιον σκ πατρὸς σκπορευόμενον καὶ μένον ἐν τῷ υἱῷ. Γρηγόριος ὁ θαυματουργὸς. ἓν πνεῦμα ἅγιον σκ θεοῦ τὴν ὑπαρξιν ἔχον, καὶ δι' υἱοῦ πεφηνός, δηλαδὴ τοῖς ἀνθρώποις. Ἡ πρώτη ζωοδοκία. δέχου μίαν θεότητα τοῦ πατρὸς τοῦ γεννήσαντος τὸν υἱὸν ἀπεκφράσεως, καὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ γεγεννημένου ἐξ αὐτοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος τοῦ σκπορευομένου ἐξ αὐτοῦ τοῦ πατρὸς. ἰδίου δὲ ὄντος τοῦ υἱοῦ καθὰ φησὶν ὁ ἀπόστολος εἴπε πνεῦμα χριστοῦ σκ ἔχει, ὅτι σκ ἔστιν αὐτοῦ. Ὁμέγας Ἀθανάσιος συμφώνως αὐτῇ ἐν τῇ περὶ σταυρώσεως διπολῇ περὶ τοῦ πνεύματος, σκ οὐν κακῶς φρονοῦντες περὶ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, οὐδὲ περὶ τοῦ υἱοῦ καλῶς φρονοῦσιν, εἰ γὰρ ἐφρόνουν ὀρθῶς περὶ τοῦ λόγου, ἐφρόνουν ἂν ὑγιῶς καὶ περὶ τοῦ πνεύματος, ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς σκπορεύεται, καὶ τοῦ υἱοῦ ἴδιον ὂν παρ' αὐτοῦ δίδοται, τοῖς μαθηταῖς, καὶ πᾶσι τοῖς πιστοῦσιν εἰς αὐτόν. αὕτη ἐστὶν ἡ ὑγιὴς περὶ τοῦ πνεύματος δόξα, ἥπερ ἡ τοῦ χριστοῦ ἐστὶν ἀπόκρυς αὕτη διδασκαλία. Ὁ αὐτὸς ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ καὶ μονταστικῇ διαλέξει. ὥσπερ οὐδὲν ἐστὶ φησὶ μέσον νοῦ καὶ λόγου καὶ σοφίας, οὕτως οὐδὲ μέσον πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος. νοήσαι δὲ τὸ πνεῦμα τέλειον ἐν τελείᾳ ὑποστάσει παρὰ πατρὸς σκπορευόμενον. Ὁ αὐτὸς ἐν ἑτέρᾳ διαλέξει, πατρὸς δὲ καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος οὐδὲν παρυπάρχει, ἀλλ' σκ ἐξ πα-

Ἰρὰς ὁ υἱὸς γνωσθήσεται καὶ τὸ Πνεῦμα ἐκπορεύεται. Καὶ πάλιν. ἐὰν δὲ ἄγγελον συνέπαθε τῇ θεότητι, ἀλλ' κλίσμα σωμάτων αὐτῷ καὶ τῷ Πατρὶ, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ὁ αὐτὸς τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται καὶ ἐκ τοῦ αὐτοῦ, λαμβάνει τὸ ἴδιόν.

Ὁ αὐτὸς ἐν τῷ λόγῳ, ἐν ᾗ ἀρχὴ πᾶς δυάς εἰς ἕνα θεόν. τὸ δὲ ἅγιον Πνεῦμα ἐκπόρευμα ὂν τοῦ Πατρὸς, ἀεὶ ἐστὶν ἐν τῷ χεραὶν τοῦ πέμποντος Πατρὸς καὶ τοῦ φέροντος υἱοῦ. Ὁ αὐτὸς ἐν μυς. κεφ. τῶν περὶ τῆς φύσιν ἱστορία τῶν τριῶν θείων προσώπων. Τί ἐστι θεὸς; ἡ πάντων ἀρχὴ καὶ τὸ ἀπόρρητον λέγοντα εἰς θεὸς ὁ Πατὴρ ἐξ οὗ τὰ πάντα, καὶ ὁ λόγος ἐξ αὐτοῦ γεννητῶς καὶ τὸ Πνεῦμα ἐξ αὐτοῦ ἐκπορευτῶς. εἶτα πάσα ἡ κτίσις διὰ τοῦ λόγου ἐν Πνεύματι ζωῇ δημιουργικῶς.

Ἡ δευτέρα ζωοδόχος καὶ μακεδονίου, λέγοντος εἶναι τὸ Πνεῦμα ἐκ μόνου τοῦ υἱοῦ δημιουργικῶς, φησὶν καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸ Κύριον τὸ ζωοποιὸν τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον. τὸ ζῶν Πατρὶ καὶ υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ ζωοδοξαζόμενον. τὸ αὐτὸ δὲ καὶ αἱλοιπαὶ μέχρι τῆς. οὐδὲν οὔτε περὶ τοῦ Πνεύματος εἰσπεῖν. Ἱκανώτατα δὲ ἀνεπύχθη, ὅσοντε εἰς τὴν οὐσίαν τοῦ Πνεύματος, καὶ ὅσον εἰς τὴν τοῦ ὄντος ἐστὶν αὐτῶν. καθὼς οὔτε περὶ τῶν ἐν ἑκάστῃ ἐζητημένων, ἀλλ' οὐ μὴν τὴν τρίτην πᾶσιν τοῖς διορισμοῖς αὐτῆς τοῖς περὶ τοῦ μὴ δεῖν οὐδὲν προσθεῖναι τῷ συμβόλῳ ἐνέμεινεν. καὶ ἔργῳ πεπληρωκέναι, καὶ λόγοις ἑκάστῃ ἴσον αὐτὸ, ὁμοίως τῇ τρίτῃ ἀποφηνάμενοι. Ἡ δὲ τρίτη καὶ ἀναργέστατα ἔδειξεν. ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεσθαι μόνον τὸ πνεῦμα πεπιστεύκεσαν, ὅπ τοῦ συμβόλου τοῦ νεοφανοῦς ἀπεγραμμένου, ἐν ᾧ λέγεται μὴ ἔχειν τὸ πνεῦμα τὸ ὑπάρχειν οὐ υἱοῦ, αὐτεῖπεν οὐδὲν ταύτῃ τῇ δόξῃ περὶ τοῦ πνεύματος. τοῖς δὲ περὶ τῆς οἰκονομίας ἐπαγομένοις ἐπαφεῖκε μόνοις τὸ ἔλεγχον. Ὁ Γρηγόριος ὁ θεολόγος ἐν αὐτῇ τῇ δευτέρᾳ σωτόδῳ γεγονὼς τῶν τῶν παρὼν, τὸ δὲ ἐκπορευτὸν πνεῦμα θεοῦ εἰπεῖν φησὶ, μέσον αἰφανεῖν τῆς οὐσίας διαφέρεσεως, καὶ ἀφῆκε κρεῖττόνος ἢ κατὰ σε θεολόγου τοῦ σωτῆρος ἡμῶν εἰσαγόμενον, εἰμὴ τὸ φωνὴν σκεῦνην τῶν σῶν τῶν εὐαγγελίων διὰ τῆς Τριτήνου διαθήκην. τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὁ αὐτὸς τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται. ὃ καθόσον μὲν ἐκεῖθεν ἐκπορεύεται υἱοῦ κτίσμα καθόσον δὲ γεννητὸν, οὐχ υἱὸς, καθόσον δὲ ἀγεννήτου καὶ γεννητοῦ μέσον. Θεὸς.

Ὁ αὐτὸς. διὰ τοῦτο ἐπὶ τῶν ἡμετέρων ὅρων ἱστάμενοι τὸ ἀγέννητον εἰσάγομεν, καὶ τὸ γεννητὸν, καὶ τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον. ὥσπερ φησὶν αὐτὸς ὁ Θεὸς λόγος. Ὁ μέγας Βασίλειος ἐν τῇ πρὸς τὸν ἀδελφὸν ἐπιστολῇ. ἐπειδὴ τοίνυν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀφ' οὗ πᾶσα ἐπὶ τὴν κτίσιν ἡ τῶν ἀγαθῶν χορηγία πηγάζει, καὶ υἱοῦ μὲν ἤρτηται. ὡς ἀναστάτως συγκατατεταμένον, καὶ ἐξ οὗ πατρὸς αἰτίας ἐξήρτηται τὸ εἶναι, ἔθεν καὶ ἐκπορεύεται. τοῦτο γνωρισμὸν, τὸν τῆς ὑποστάσεως ἰδιότητος σημεῖον ἔχει, τὸ μὲν τοῦ υἱοῦ καὶ σὺν αὐτῷ γνωρίζεσθαι, καὶ ὅτι ἐκ τοῦ πατρὸς ὑφεστάναι. ὁ δὲ υἱὸς τὸ ὅτι ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον πνεῦμα, δι' ἑαυτοῦ καὶ μεθ' ἑαυτοῦ γνωρίζων, μόνος μονογενῶς ἐκ τοῦ ἀγεννήτου φωτὸς ἐκλάμψας, εὐδεμίαν καὶ πολλάζον τῶν γνωρισμάτων τὴν κοινωνίαν ἔχει πρὸς τὸν πατέρα, ἢ πρὸς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀλλὰ τοῖς ἀρρήτοις σημείοις μόνοις γνωρίζεται. Ὁ αὐτὸς. Κυρίως ὁ υἱὸς ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐκπορεύεται, ἐκ τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ ὁ υἱὸς πρὸς τοῦ πατρὸς ἐξῆλθε, καὶ τὸ Πνεῦμα ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐκπορεύεται ἀλλ' ὁ μὲν υἱὸς ἐκ τοῦ πατρὸς γεννητὸς, τὸ δὲ Πνεῦμα ἄρρητος ἐκ τοῦ Θεοῦ.

Ὁ αὐτὸς. ἀφέλωμεν πιστεύειν ὡς ἐβαπτίσθημεν, ἐβαπτίσθημεν δὲ εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς

Πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἀλλ' ὁ μὲν Πατὴρ ἀγέννητος, ὁ δὲ υἱὸς γεννητὸς, ὡς ἐξ ἡλίου φῶς, καὶ ἐκ τοῦ νοὸς ὁ λόγος, τὸ δὲ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπόρευμα τοῦ Πατρὸς, ἴδιον δὲ τοῦ Πατρὸς ἡ ἀγεννησία καὶ τὸ καλεῖσθαι Πατὴρ, ἴδιον δὲ τοῦ υἱοῦ, τὸ καλεῖσθαι υἱὸν. τὸ γεννᾶσθαι ἐκ τοῦ Πατρὸς, ἴδιον δὲ τοῦ Πνεύματος τὸ καλεῖσθαι Πνεῦμα ἅγιον. καὶ τὸ ἐκ Πατρὸς ἐκπορεύεσθαι. Ὁ αὐτὸς. καὶ ὁ τὸ Πνεῦμα μόνον εἰπὼν συμπεριέλαβε τὴν ὁμολογίαν ταύτην, καὶ τί ἐστὶ τὸ Πνεῦμα. τοῦ Χριστοῦ φῶς. καὶ τί ἐξ οὗ ἐστὶν, ἐκ τοῦ Θεοῦ φῶς, καθὼς φησὶν ὁ ἀπόστολος. πνεῦμα τὸ τῆς πατρικῆς ἐκπορευόμενον ὑποστάσεως, καὶ αὐθις. ἐξ αὐτοῦ μὲν ἐκλάμπον, τῷ δὲ τῆς ὑποστάσεως ἔχον ἐκ τοῦ πρωτοτύπου φωτὸς. καὶ αὐθις. ἐκ μὲν τοῦ Θεοῦ τῶν ὅλων καὶ αὐτὸ τῶν αἰτίων ἔχον τοῦ εἶναι, ὅθεν καὶ τὸ μονογενὲς ἐστὶ φῶς. διὸ δὲ τοῦ ἀληθινοῦ φωτὸς ἐκλάμψαν. Ὁ Μάξιμος ἐν τῇ ἐξηγήσει τοῦ ἱεροῦ Διονυσίου. τοῦ οἰκείου ἀπαυγάσματος εἰς ὕπαρξιν ἐλθόντος, καὶ τοῦ παναγίου πνεύματος προσκυνητῶς καὶ ὑπερεμφανῶς ἐκπορευομένου ἐκ τοῦ πατρὸς, ὡς μυσταγωγεῖ ὁ Κύριος. Ὁ αὐτὸς ἐν τοῖς αὐτοῖς. Ἰστέον τοῦ μὲν υἱοῦ, τὸ ἐκ πατρὸς ἀνέκφραστον ἀπαυγασμὸν, τοῦ δὲ ἁγίου πνεύματος τὸν ἐκ πατρὸς ἀπενόητον ἐκπόρευσιν. Ὁ αὐτὸς ἐν τῷ περὶ μακεδονιανῶν λόγῳ. ἀλλ' ὁ μὲν υἱὸς, ἐκ τοῦ ὑποστάσεως τοῦ πατρὸς γεγέννηται, διὸ ἴστο μονογενὴς υἱὸς. τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται. Ὁ αὐτὸς ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ καὶ μαυιχαίῳ διαλέξει. τὸ δὲ πνεῦμα ἐκ τοῦ ὑποστάσεως ἐκπορεύεται τοῦ πατρὸς, ὁ χρυσόστομος Ἰωάννης, ὥσπερ ὁ υἱὸς ἐπήγασμα ἑαυτῷ. ἐγὼ καὶ τοῦ πατρὸς ἐξῆλθον καὶ ἥκω. ἴστο καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι δίδωσιν, ὃ καὶ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται, ἀγαθὸν οὐ γέγραπται οὐδὲν φρονεῖν. Ὁ Κύριλλος ἐν τῷ κατὰ ἰουλιανοῦ. τὸ πνεῦμα ἀρρήτως ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται, δι' υἱοῦ δὲ χορηγεῖται τῇ κτίσει. Ὁ αὐτὸς ἐν τοῖς εἰς τὴν λευκαῖ ἐξηγήσεσι. πολλὰ σκεῦνο φαμὲν ἀγυμνὸς καθαρὸν ὁ λόγος ἐβαπτίζετο, καὶ πνεύματος ἁγίου μετέχει ἦν. ἴσμεν γὰρ ὅτι καὶ θεὸς ἐστὶ καὶ ἀσώματος, καὶ ἁγίων ἅγιος, ὁμολογοῦσι γὰρ ὅτι ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν. ἐκπορεύεται μὲν γὰρ ἐκ τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἔστι δὲ καὶ ἴδιον τοῦ υἱοῦ, καὶ γὰρ εἴρηται πολλαχοῦ πνεῦμα Χριστοῦ, τὸ ἐκ θεοῦ καὶ πατρὸς ἐκπορευόμενον πνεῦμα, καὶ μαρτυρήσει λέγων ὁ παῦλος, ποτὲ μὲν, ὑμεῖς δὲ οὐκ ἐστὲ ἐν σαρκὶ, ἀλλ' ἐν πνεύματι, εἴπερ πνεῦμα θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν, εἰ δέ τις πνεῦμα Χριστοῦ οὐκ ἔχει, οὗτος οὐκ ἔστιν αὐτοῦ. καὶ πάλιν. ὅτι δὲ ἐστὶ ἡμῖν, ἐξαπέστειλεν ὁ θεὸς τὸ πνεῦμα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν κράζον ἀββᾶ ὁ πατήρ, οὐκ ἔτι ἐκπορεύεται μὲν ὡς ἔφην ἐκ τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, χορηγεῖ δὲ αὐτὸ τῇ κτίσει, καὶ δίδωσι τοῖς ἀξίοις, ὡς φύσει καὶ ἀληθῶς υἱὸς, ὁμονοηθνὴς αὐτοῦ λόγος, καὶ τοῖς τοῦ πατρὸς ἀξιώμασι διαπρέπων.

Ὁ αὐτὸς ἐν τῇ ἐξηγήσει τοῦ ὅταν ἔλθῃ. φίλη πιμαρεῖ ἡμῖν ἡ ἀλήθεια, καὶ τὰ ἐκ τῆς ἀληθείας δόγματα, καὶ αὐτοῖς ἐκείνοις ἡμεῖς οὐχ ἑψόμεθα, πλὴν τῶν ἁγίων πατέρων ἰχνηλατοῦντες πίστιν, ἴδιον εἶναι φαμὲν τοῦ υἱοῦ τὸ προσκλητὸν ἴστέα τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ ἐκ ἐκπορευόμενον ἔξωθεν, οὐδ' ἀπόκτητον ἐν αὐτῷ, καθάπερ ἐστὶν ἐν τοῖς τῆς ἁγιότητος δεκτικοῖς, οἷς καὶ ἐκ μὴ ὄντων ἡ γένεσις, ἀλλ' ὁμούσιον αὐτοῦ, καθάπερ ἀμέλει καὶ τοῦ πατρὸς. οὕτω γὰρ ἀν εἶν εἰς πολύθεον ἡμῖν

ἡμῖν μυθολογίαν ἢ τῶν ἐκκλησιαστικῶν δογμάτων διηγήσεται δυνάμεις, ἀλλ' εἰς ἕνα θεότητος λόγον ἡ ἁγία τριὰς ἀνασφίγγεται. Ἐν ταὐτῷ τοιγαροῦν καὶ τὴν οὐσίας τὴν ἑνότητα τοῦ δεικνύς ἑαυτὸν τε φησὶ καὶ τὸν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, Πνεῦμα τὴν ἀληθείας τὴν παράκλητον εἶναι λέγων, παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον φησὶν, ἀπελέγχεται σαφῶς καὶ ἀναμφιλέκτως, θεομάχον ὁλοκλήρως τὴν χριστομάχον. 5 ὁ γὰρ ὅλως ἐμπαροινεῖν ἐθελήσας τῷ υἱῷ, πεπαλαιωμένως καὶ ἀνόητος, εἰς αὐτὸν νοῦν τὴν ἐξ ὑπερ ἐστὶν. ὅταν τοίνυν ἔλθῃ ὁ παράκλητος τὸ Πνεῦμα τὴν ἀληθείας, ἤτοι τὸ ἐμὸν, ὁ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται, ἐκεῖνος μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ. Ὁ αὐτὸς ἐν τῇ θ. λύσει μέμψεως τοῦ θεολογείτου. ἐκπορεύεται μὲν γὰρ ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ τὸν τοῦ σωτῆρος φωνῶν, ἀλλ' οὐκ ἀλλότριον ἐστὶ τοῦ υἱοῦ, παρὰ γὰρ ἔχει μὴ τοῦ Πατρός. 10 Καὶ πάλιν ἐν τοῖς πρὸς ἑρμείαν. πρὸ τῆς πάντων μὲν ἐξ ἰδίας αὐτοῦ φύσεως ὁ Πατὴρ, χορηγεῖ τοῖς ἀξίοις καὶ αὐτὸς ὁ υἱός. Ὁ αὐτὸς ἐν τῇ πρὸς Ἰωάννην τὴν ἀποχέας ἐπιστολῇ. κατ' οὐδένα τρόπον παλεύεσθαι πρόξενον ἀνεχόμεθα τὴν ὀρθοδόξαν πίστιν, ἥτις τὸν τῆς πίστεως σύμβολον τὸν παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων ἡμῶν Τῶν ἐν Νικαίᾳ Συνελθόντων καὶ καιρὸς, ὅτε μὴν ἐπιτρέπομεν ἑαυτοῖς ἢ ἑτέροις, ἢ λέξιν ἀμείψαι τῶν ἐγκειμένων ἐκεῖσε, ἢ μίαν γοῦν παραβῆναι συλλαβὴν, μεμνημένοι τοῦ λέγοντος, μὴ μέτιμε ὅρια αἰώνια, ἃ ἔθεντο οἱ Πατέρες σου, οὐ γὰρ ἦσαν αὐτοὶ οἱ λαλοῦντες, ἀλλ' αὐτὸ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ὁ ἐκπορεύεται μὲν ἐξ αὐτοῦ, ἔστι δὲ οὐκ ἀλλότριον τοῦ υἱοῦ κατὰ τὴν οὐσίας λόγον. Οἱ δὲ τὰς ἄλλας τοῦ Κυρίλλου ῥήσεις παρεξηγούμενοι, καὶ πρὸς τὴν ἑαυτῶν βιαζόμενοι δόξαν, ἐν αἷς καὶ τοῦ Νεστορίου μηχανῇ πάσῃ σεραλεύεται, πάσχουσιν ὅφησιν ἀθανάσου πάσχειν, οὐς μήτε πρόσωπα, μήτε καιρὸς, μήτε αἰτίας σκοπουμένους ταῖς τῶν γραφῶν ἐξηγήσεσι. οἷς ἐπιτιμῶν καὶ αὐτὸς Κύριλλος αὐτῇ λέξει φησὶν. ὅταν δέλωνες τὰ ὀρθὰ διαστρέφειν εἰωθότων τὰς ἐμὰς παρατρέπωσι φωνὰς εἰς τὸ αὐτοῖς δοκεῖν, μὴ θαυμαζέτω τοῦτο ἡσὶ ὁσότης. εἰδέναι ὅτι καὶ ὁ ἀπὸ πάσης αἱρέσεως ἐκ τοῦ θεοπνεύστου γραφῆς τὰς τῶν ἑαυτῶν πλανῆς συλλέγουσιν ἀφορμὰς, τὰ διὰ τῶν ἁγίων πνευμάτων ὀρθῶς εἰρημένα τοῖς ἑαυτῶν κακονοίαις παραφθείροντες, ἰδίαις κεφαλαῖς τὴν ἄσβεστον ἀπαντλοῦντες φλόγα. Ἐπὶ τούτοις ὁ μακάριος Δαμασκηνὸς. τοῦτο ἡμῖν φησὶ τὸ λατρευόμενον, παντὸς υἱοῦ γνωρίζω ἀγένητος, υἱὸς δὲ πατρὸς γνώριμα ὡς ἐξ αὐτοῦ γεγεννημένος, πνεῦμα ἅγιον τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς, ὡς ἐξ αὐτοῦ ἐκπορευόμενον. ὅπερ ἐστὶ τοῦ υἱοῦ λέγεται, ὡς δι' αὐτοῦ φανερούμενον καὶ τῇ κτίσει μεταδιδόμενον, ἀλλ' οὐκ ἐξ αὐτοῦ ἔχον τὴν ὕπαρξιν. παρίημι τὰς ἄλλας αὐτοῦ ῥήσεις φανερωτάτας οὔσας. Ὁ μακάριος κρήτης Ἀνδρέας. καὶ γὰρ οὐδὲ ἔστιν ἄλλως, ἢ ἐν τῷ υἱῷ τὸν πατέρα, ἢ ἐν τῷ πατρὶ τὸν υἱὸν ἐνεπτέλεσθαι, ἢ ἐν τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ, ὁ πρὸς τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον μὲν, υἱῷ δὲ κατ' οὐσίαν ἐμφιλοχωρεῖ καὶ ἀναπέπαυται ὡς ὁμοούσιον ἀμφοῖν καὶ ὁμόθρονον καὶ ὁμόπυρον. Παρίημι τὰς μακαρίου Θεοδώρου τοῦ γραπτὰ, καὶ τοῦ ἁγίου Πατριάρχου ῥήσεις Νικηφόρου, ἀλλ' ἀντὶ τούτων ἀκούσεται αὐτοῦ πρὸς λαβεῖν τὴν ζ. Σύνοδον, ὥσπερ ἐπιφανίζουσαν. ἐκθεμένη γὰρ ἐν τῷ ἑαυτῆς ὅρῳ τὸν τῆς πίστεως σύμβολον τελουμένα φησὶν. ἡμεῖς τὴν ἀρχαίαν θεσμοθεσίαν τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἐπακολουθοῦμεν.

θοῦμεν, ἡμεῖς τοὺς θεσμοὺς Τῶν Πατέρων φυλάττομεν, ἡμεῖς τοὺς προσκείμενοι τὴν ἀφαιροῦντας ἐκ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἀναθεματίζομεν. Ταῦτα δὲ ἡμετέρα διεπότα τὰ τοῦτο μαθητῶν τὰ τῆς οἰκουμενικῶν Συνόδων. τὰ τὴν αὐτοῦς διαπρεψάντων Πατέρων, ἐν οἷς τε εἰς τὸ κοινὸν ὡμολόγουν, καὶ ἐν οἷς ἴδια τὴν κοινὴν πίστιν παρεδίδουν τοῖς μαθηταῖς, ὡς ἐν ἱερείας τρόπῳ διεξιόντων καὶ διδασκόντων ἡμᾶς. καλῶς ἄρα καὶ οἱ μὴ τῷ ἐν συμβόλῳ γεγενημένῳ προσκείμενοι Πατέρες ἡμῶν, διὰ πολλῆς ἐν τοσούτοις χρόνοις ἐπιστασίας, λόγοις τε καὶ συγγραφαῖς, τὰ αὐτὰ ἔδοξαν αὐτῷ τῷ ἐκ Δυνεχόμενοι. ὅτε μὴ πρὸς τὸν αὐτὸν τοῖς προειρημένοις φέρουσαν νοῦν. Τὰς δὲ ῥήσεις αἷς οἱ τὴν προσθήκην διεκδικοῦντες παρεβιάζοντο, πρὸς ἴδιον εὐσεβοῦς τὴν κοινὸν κανόνα τὴν πίστεως εἰλκυσαν πάνυ ἐκνόσως. ἐκ αὐτοβαίνουσας καὶ βία ἑλκομένας ὥσπερ ἐν ἴδιας τὴν ἄλλων παρεξηγήσεσι. Τούτοις καὶ ὁ μακάριος Χρυσοφώνησε Μάρκος ὁ τὴν ἐφεσίων ποιμένα, ἐξαρχος τὴν ἐν φλωρεντίᾳ τὴν ἡμετέρων Συνελεύσεως, καὶ μόνος ἡγωνισμένος ὑπὲρ τὴν τῶν Πατέρων δόξης, καὶ μόνος ἐν τῇ καλῇ ἐνστάσει διαμεμενηκώς, καὶ τοῖς πεπονθόσι τὴν ἐπαγωγὴν μεταβολῆς γενόμενος αἴτιος. Τοῦτα ἐφρόνουν οἱ ἐφ' ἡμῶν ἱεροὶ καὶ σοφοὶ ἄνδρες. οὐκοῦν οἷδ' ὅπως ἐν βραχεῖ χρόνῳ, τὴν ἀποδημίας ἐκείνης μελετωμένης παντὸς ἁρπαγέντων εἰς τὴν τῶν θεοειλεφότων μακαρίων χορόν.

Τί λοιπὸν ἰδεῖν, ἢ τὰ γεγενημένα συμβαίνειν, ἀρκεῖ γὰρ οὕτως εἰπεῖν, οὕτως καὶ αὐτὸς φρόνῳ τῇ τοῦ Χριστοῦ χάριτι, τῷ μὲν μὴ πάντων ἀνθρώπων εἰρήνῃ ζητῶν καὶ ἀνχόμενος, ἀλλὰ τὴν Πατέρων ἀληθείαν ἐπεσιέμενος. καὶ ἐν αὐτῇ ἐνεδρεύειν πᾶσιν ἀνθρώποις, εἴγε βούλοιντο βουλόμενος. ἀλλωστε καὶ Διαφυλάττειν ἐμαυτὸν ἀπὸ τὴν μὴ τὰ αὐτὰ φρονούντων, οὕτως εἴδως τοὺς τὴν ἐκκλησίας νόμους κελεύοντας, καὶ τὸ σύμπαν εἰπεῖν πεποιθεμένων ἀπάντων ἐκείνων, ὡς ἐν ἀρχῇ τὴν παρούσης ὁμολογίας.

Πιστεύω ψυχῇ, καὶ γλώσσῃ ὁμολογῶ, τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα γνωνὸν ἐκ τὴν οὐσίας αὐτοῦ, τὸν αὐτοῦ λόγον ἀῤῥήτως. καὶ πεπιστεύκειν ἐκ τὴν αὐτῆς οὐσίας αὐτοῦ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀπερῤῥήτως, Συναΐδια καὶ ὁμοδόξα καὶ ὁμόθεα πρόσωπα. διακεκριμένα μὲν ἀλλήλων ἀποστικῶς, τὸ γνωνεῖσθαι καὶ ἐκπορεύεσθαι, ἤτοι τῷ διαφόρῳ τρόπῳ τὴν ἐκ τοῦ Πατρὸς ἀποστάσεως, ἐν ἀλλήλοις ὄντα καὶ τὴν φύσιν, ὡς τὴν αὐτὴν ἀριθμῷ οὐσίαν λαμβάνοντα. ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ ἅμα, καὶ τῇ αὐτῇ πρὸς τὴν αἰτίαν ἀναφορᾶτε καὶ τάξει. ὁ δὴ ἐν τῇ ἀριθμήσει τὴν προσώπων τῇ διαπροθέσει δηλῶ, λέγων πιστεύειν εἰς Πατέρα καὶ υἱὸν ἐξ αὐτοῦ, καὶ Πνεῦμα ἐκ Πατρὸς δι' υἱοῦ. εἴπε ὅτι μὴ γνωνῆτος προθεωρούμενος τοῦ λόγου καὶ προσεκφωνούμενος. εἴπε ὅτι ἐν υἱῷ διὰ τὴν οὐσίας ἑνότητα. Μόνην δὴ τὴν ὑπόστασιν τοῦ Πατρὸς ἀρχὴν καὶ αἰτίαν οἶδα υἱοῦ τε καὶ Πνεύματος, καὶ ἑκατέρου χωρὶς, εἴπε ἐπηρεάζει τῷ λόγῳ καὶ ἀμφοτέρων ὁμοῦ καὶ μόνον αἰτίαν ἤτοι ἀγένητον καὶ ἀναίτιον. τὸν δὴ υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, αἰτιατὰ μόνον ὡς ἐξ ἀρχῆς τοῦ Πατρὸς. οὐδαμῶς δὲ αἴτιον οὐδέτερον ἤτοι ἐν τῇ θεότητι, ἢ ἀρχὴν καὶ θατέρῳ τὸ εἶναι διδόν, ἀλλὰ μὴ τοῦ Πατρὸς μίαν ἀρχὴν ὄντα τὴν ὅλων, πάντα γὰρ ἐκ τοῦ Πατρὸς δι' υἱοῦ ἐν Πνεύματι. Αἴτιον δὴ τοῦ Παναγίου Πνεύματος τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ἢ ἀρχὴν, ἢ προβολέα, καὶ δυνάμει φρονεῖν. οὐτε ὡς Θεὸν, τὸ πνεῦμα φοβούμενος. οὐτε ὡς υἱὸν, τὴν μοναρχίαν αἰδούμενος, καὶ τὴν ἐν τῷ θεογόνῳ καὶ καρπογόνῳ καὶ γονίμῳ πατρικὴν ἰδιότητα. Οὔτε τῇ ἑνότητι τῇ ζηλουμένῃ ἐπ, καὶ ἀνηκέστῳ

κέσῳ. τῆς περιβλητικῆς δυνάμεως πρὸς τὰ αὐτὰ ἐπανακαμπτούσης, καὶ τὸ αὐτὸ δέος ὑπτιούσης καὶ ἑκατέρωθεν. οὔτε τοῖς οὕτω φρονοῦσι κοινωνήσῃ ποτέ, ἀλλ' εἴπερ τὰ ἐν Φλωρεντείᾳ ὡροθετημένα, περὶ οὗ καὶ τὸν ὑὸν τοῦ Θεοῦ δεχόμεν καὶ αὖθις καὶ πρὸς περιβολέα εἶναι τοῦ Πνεύματος, καὶ τὸν ὑπαρξιν καὶ ὅτι μὴ ἔχειν ὡς δεχόμεν καὶ αὖθις τὸ Πνεῦμα. ἀκυρῶν βεβαίως, ἀναμφιβόλως, ἀνυποκρίτως καὶ ἐγγράφως, ὡς ἀδενὶ τῶν ἁγίων εἰρημένα, ἔτε τοῖς οἰκουμενικαῖς Συνόδοις, ἔτε τοῖς ἱεραῖς γραφαῖς. Καὶ δὴ καὶ τὸν κακὸν τῆς Δόξης προθέσεως παρεξήγησιν, εἶτα ὁμολογήσειν ἐμοὶ ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ Πατρὸς, ὡς ἀπαρχῆς καὶ αἰτίας ὑφεστώσης αὐτὸ συμφυῶς. ἔνθα δέποτε λέγεται καὶ ἐκ Πατρὸς δι' ὑοῦ προιέναι, νοείν τοῦτο Δόξῃ τὸ Συναφὲς τῆς οὐσίας, καὶ τὸν ταύτης ἑνότητα, ὡς σὺν τῷ ὑῷ τε καὶ ἐν τῷ ὑῷ τὸ εἶναι λαμβάνον, καὶ μίαν οὐσίαν μὴ τοῦ ὑοῦ λαμβάνον, ἐκ τοῦ Πατρὸς ἅμα ἐν Διαφορότητι ὑποστάσεων, τούτῳ ἑνοῦσθαι ὅσον ἐν τῷ περὶ τοῦ Πνεύματος ζητήματι, περὶ οὗ τῶν ἄλλων ἄλλα αὖ εἶεν λόγα. Ὡς ἐν σωρῷ τίνων τὸν ἡμετέραν γνώμην, ἐκτέθεικα. μᾶλλον δὲ τὸν πάντων τῶν ἁγίων καὶ τῶν Πατέρων ἡμῶν, διὸ ἠθόμην τινῶν ἀγνοεῖν λεγόντων τὸ Πατρῷον ἡμῶν δόγμα. Ὅπῳ ποτε γὰρ τοῦτο σφίσι συμβαίνει τῷ ἔρωτι τῆς ἀληθείας, καὶ τῇ ἀγάπῃ τῆς πλησίων ὠφελείας κεκινημένῳ, δεῖν ὥμην αὐτοὺς μὴ περιιδεῖν, ὥσαν μὴ λόγον ὠφλήσωμεν ὑπὲρ αὐτῶν. καίτοι τοῖς πεδαιοτέροις δοκεῖ τὰ ἐνδυσὶ τοῦχεσι ἐπιξειρησαμένως ἐκτεθεῖμθαι. καὶ περὶ αὐτῶν δοκοῦσι τὰ τῶν ἡμετέρων διδασκάλων βιβλία πολλὰ καὶ γνωσία, φανερόν τα ἱκανῶς τὸ δόγμα τὸ Πάτρῳον. Ἀλλ' εἰδὲ καὶ τῶν μὴ πιστῶν ποιήσαιθαι πρόνοιαν, ὥστε Δι' πάντων τὸ ἡμέτερον αὐτοῦ θῆναι καλῶς ἅπαν σὺν Θεῷ φάναι, ὡς αὖ ἔχοιμι καὶ αὐτὸς εἰπεῖν τι ὠφέλιον ποιῆσαι καὶ ὃ πεποίηκα. τῇ δόξῃ τῆς ἀληθείας, καὶ τῇ τῶν Πατέρων τιμῇ. Τὶ ὠφέλιον τοῖς ἐκείνων παισὶν ὑφηγήσαιθαι, καὶ σκοπῷ τινὶ ἀθρωπίνῳ, ὑφεισάμενοι τὴν ὁδηγίας, ὑστέρα ἐν τοῖς ὑστάτοις χρόνοις ἐν τῇ τάξει τῶν δυναμένων. Τὶ λέγειν περὶ πίστεως ὑπὸ τῆς Θεοῦ προνοίας καταπεπαγμένῳ, καὶ εἴπερ ἐπ' ὠφελείᾳ αὐτοῦ τε ἐμοῦ καὶ τῶν συμφωνούντων. Ἔσται δὴ ὅπ ἀδυνάτον ἐστὶ, τοὺς τὴν δυαγγελικὸν φωνὴν προθέμενοι, τῶν ἀνθρωπίνων σοφισμάτων, ἀνοδίας ἢ κινδύνου παρεμβῆναι τινὸς, τοῦ γὰρ πεποιηκὼς καὶ λοιπὸν σιωπῷ. ἐὰν τῷ Θεῷ δοκιμοτέρους τῶν τῆς ἀληθείας δογμάτων, καὶ τῆς ἐκκλησίας αὐτὸ ὡς αὖ αὐτὸς ἄμεινον εἰδείη. Πάντας πρὸ καλῶν, καὶ πᾶσιν δυχόμενοι μὴ ἀμελῶς, ἢ κοσμικῶς, ἢ ἀπίστως τὰ τοιαῦτα μεταχειρίζειν ἢ σκοπεῖσθαι. μήτε τοῖς ὑπ' ἐνὸς τούτων τῶν παθῶν, ἢ καὶ πάντων ἀγομένοις σωτήρεσθαι. Τολμήσει δὴ οὐδεὶς γραμνὸς ὢν, καὶ ἀναιτήσει τῆς ἡμετέρας ὁμολογίας ἀπαιτεῖν τι, αὖ μὴ πατρολοίας ἢ καὶ μητρολοίας, καὶ τῆς τῆς ἐκκλησίαν καταξάνασι τὴ μητέρα σοφιστὰς ἐξ ἡμῶν, ὡς μὴ ὠφεῖλεν ἀπασχεῖν, ἀπὸ τῆς γνησίων ταύτης ἡῶν τῶν δυσεβῶς ὑπὲρ ταύτης τραυματισμένων τεθέμενοι. ἢ ἀπαλλάξτις ἄλλως καὶ παιδαγωγόδεσι πρόσεχηκὼς φλυαρήμασιν, αὐτὸ μεμεσωμένῳ φρονήματι τῶν ἱερῶν Πατέρων ἡμῶν. περὶ δὴ τῶν μὴ ὄντων ἐκ τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας ποτὲ οὐδὲν λέγω. ἔτε πρὸς τοῖς ἐκείνων νόμοις ἡμεῖς, ἔτε ἐκεῖνοι τοῖς νόμοις ἡμῶν ὑπόκειντα ἐξ ὅτε τὴν ἰδιορρυθμίαν ἠπάσαντο. αὕτη ἐστὶν ἡ τῆς ἐμῆς πίστεως ὁμολογία. ἔτω πιστεύω τὸν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς τοῦ Παναγίου

Πνεύμα.

Πνεύματος ἐκπορεύσιν εἶναι ὑπόστασιν. Περὶ δὲ τῆς ἐκκλησιαστικῆς διορθώσεως ἄλλα αὖ εἴη λόγα. διορθῶσιν τὰ κατ' αὐτὴν ὁ Κύριος ὡς αὐτὸς ἔχει θέλημα, καὶ δυχόμεθα ἡμεῖς εἰ καὶ μὴ δυνάμεθα, ὅπ αὐτῷ πρέπει δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν.

Κεφάλαιον Δεύτερον.

Τοῦ αὐτοῦ περὶ τῶν ῥητῶν τῶν δυτικῶν ἁγίων ἅπερ οἱ λατῖνοι προφέρουσιν ἐκ τῶν παρὰ σφίσιν βιβλίων ὡς λέγουσι τῶν λατινοφρόνων ἐρμηνευσάντων, ὡς νῦν παρεμάδεν ταῦτα. Ἀπόκρισις σύντομα καὶ πρακτική.

Ἐπειδὴ λατῖνοι, καὶ οἱ τὰ αὐτὰ φρονοῦντες αὐτοῖς περὶ τῆς ἁγίου Πνεύματος ἐκπορεύσεως, παριζονταί τινα ἀπὸ τῶν δυτικῶν ἁγίων, καὶ μάλιστα τοῦ αὐγουστίνου, βοήθειαν ὡς φασὶ καὶ θεμέλιον τῆς κακῆς ἐν Φλωρεντείᾳ συμβάσεως τοῦτον ὑπεβάλοντο, τὸν τῶν διδασκάλων ὡς ὤοντο συμφωνίαν. τῶν ἀσιανῶν καὶ τῶν ἐκ τοῦ ἑσπέρας, ὡς ἐν τῷ Φλωρεντιακῷ ὁρῷ τῶν λατίνων κεῖται. δεῖ καὶ περὶ τούτων ἡμᾶς βεαχέσι ῥήμασι πληροφορῆσαι πάντας σαφῶς τὸν ἀληθῆ καὶ δικαίαν κείσιν, ἐπεὶ πλατύτερον ἐν τοῖς δυσὶ βιβλίοις ἡμῶν, περὶ αὐτῶν πεπραγματόδεν. ὅσον μὸν ἐν πρὸς τὰς ἡμῶν ἰδίας ζωιεδήσεις, ὅιτινες ἐσμὸν ὑοὶ γνήσοι τοῦ καθολικῆς ἐκκλησίας, καὶ εἶναι βουλόμεθα, καὶ διάδοχοι ἀληθεῖς τῆς τῶν Πατέρων ἡμῶν δυσεβείας, οὐδὲν ποιεῖ τὸ τῶν ῥητῶν ἐκείνων τῶν δυτικῶν, οὐδὲ φρονεῖζειν ἡμᾶς περὶ αὐτῶν χρὴ, ὅσον ἐν τῇ παρούσῃ ὑποθέσει. Πρῶτον μὸν ὅπ τὸν πίστιν ἡμεῖς οὐκ ἐκ τῶν ἁγίων ἐκείνων, ἀλλ' ἐκ τῶν ἀνατολικῶν ἔχομν, ὧν τὰς βίβλους κεκτήμεθα, καὶ τῆς φωνῆς ἐπαιτόμεν, καὶ δρκοῦ ἐστὶν ἡμῖν συμφωνεῖν περὶ τῆς τοῦ Πνεύματος ἐκπορεύσεως, οἷς συμφωνοῦμν καὶ ἑπόμεθα ἐν τῇ καθόλου πίστει, καὶ μάλιστα ὅπ οὐ τοῖς τῆς οὐσίας διδάσκαλοι ἀξιωματικότεροι εἰσὶ, γραταυσάμενοι κατὰ τῶν αἱρέσεων καὶ ἐν ταῖς οἰκουμενικαῖς παραγενομένοι Συνόδοις, ἄλλοτε ἄλλοι κατὰ καιροὺς καὶ τὸν πίστιν καὶ τὸ ταύτης σύμβολον εἰς τὴ σύμπασαν τῶν χριστιανῶν ἐκκλησίαν ὥπερ νομοθέτῃ τινὲς παρεκπέμψαντες. Δεύτερον ὅπ τοῦτο τὸ περὶ τῶν δυτικῶν ἁγίων ἀεὶ ἐλαλεῖτο ὑπὸ λατίνων μετὰ τὸν ἐν τῷ συμβόλῳ πρὸς θήκην αὐτῶν εἰς αὐτῶν ἐξαιτίασιν, καὶ οὐδὲ ποτε τοὺς ἡμετέρους Πατέρας τοῦτο ἐτάραττεν, ἢ ἔπειθεν, βελτίω δόξαν ἔχειν περὶ τῆς λατινικῆς καινοτομίας. πάντες γὰρ οἱ ἡμέτεροι Πατέρες, ἐν τοῖς ἑαυτῶν συγγράμμασι καὶ λατίνων ὁπολογίας τινὰς τιθέασι, καὶ περὶ τῆ ῥητῶν τῆ δυτικῶν, ἃ λατῖνοι προφέρουσιν, ὥστε ἀεὶ προφέρονται ὑπ' ἐκείνων. δεῖ γὰρ δρκεῖν ἡμῖν τὴ τῆ ἡμετέρων Πατέρων κρίσιν τοσούτων καὶ τηλικούτων ἐν πενταγενεσίοις χρόνοις ὀχεδόν, ἢν ὁ κρίσιν αὐτῶν, περὶ τῆ ῥητῶν ἐκείνων, εἰ μὴ ἔχομν καὶ ὁπὸ τῆ συγγραμμάτων λαβεῖν αὐτῶν, ἀλλ' ὁπὸ τοῦ ἔργου, τουτέστιν τῆς βεβαιότητος πρὸς τὴ καινοτομίαν ἐνεστώσης δρκούντως ἔχομν, οἷς τὸ Συνοδὸς ὑδιέφθειρεν. ἀλλ' ἐπειδὴ ἐκ περουσίας δεῖ ἔχειν τὴ ὁπολογεῖσθαι πρὸς τοὺς προφέροντας ὥστε μέγα δικαίωμα τὸν αὐγουστῖνον τὴ μακάριον, καὶ τὰ ἐκείνου ῥητὰ, καίτοιγε οἱ πλείους, ὅπ αὐγουστῖνον οἴδασιν, ὅπ τὰ ἐκείνου, ἀλλὰ φωνῆς ὅτω πρὸς λατίνων δεξάμενοι, ὅπ καὶ οἱ δυτινοὶ ἄγιοι μαρτυροῦσιν αὐτοῖς ἐπαχθεῖς ἡμῖν γίνονται διὰ κυφότητα ἢ ἀπιστίαν τῶν ἀληθῶν, ἕτοιμοι ὄντες πανὶ λόγῳ πιστεύειν, καὶ τῷ φαινομένῳ προσίθεσθαι.

εἰς Τρία

εἰς ἱερὰ ἢ τὰ ὥσπερ τῶν ῥητῶν ἐκείνων ἀπολογίαν μεριζόμενα.

Τὸ πρῶτον ἐστὶν ὅτι οὐδὲν πρὸς ἔχομεν περὶ τῶν ῥητῶν γνησιότητος, καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἔστι νοῦν ἐχόντων ἀφέντας τὰ γνήσια καὶ πρὸς τοῖς ἀμφιβόλοις προσέθεσθαι. πολλοῦ γὰρ ὑπόψιαν ἔχει τὸ περὶ τῶν ῥητῶν ἐκείνων, καὶ βεβαιοῦσιν εἰς τὴν ὑποψίαν ταύτην ἡμᾶς ἐκ ὀλίγα. Πρῶτον μὲν ὅτι οὐχ οὕτως ἐν τοῖς κανονικοῖς γεγραφοῖς, καὶ διὰ τοῦτο ἐκ αὐ ἐκεῖνοι τοῦτ' εἶπον οἱ ἅγιοι, ὅτε γινώσκεται ἐκ τῶν γεγραφῶν ἀναγκαίως, ἢ γὰρ ἄπας καὶ τὰ ἀσπανῶν ἁγίων τοῦτο γινῆται. Δεύτερον ὅτι καὶ κρημνώδες ἐν καὶ ἀπικίνδυνον, διὸ καὶ ἀπαιτοῦσιν αὐτὸ οἱ τὴν ἀνατολὴν διδάσκαλοι πάντες, ἐκ αὐ ἐκεῖνοι λέγειν ἐθάρρησαν. ὁ γὰρ ἱερώνυμος φησὶν, ὅτι ἐν τῷ τὴν ὑποστάσεως ὀνόματι τοῦτο τὸ ἀπλουστέρας ἀπαιτεῖν ὁμολογεῖν πλείους οὐσίας, ὥσπερ καὶ πλείους ὑποστάσεις, διότι ἡ ὑπόστασις ἀπὸ τοῦ ὑφεστάναι τοῖς συμβεβηκόσι νοεῖται, οὐ χάριν καὶ τέθειται τοῦ ἀρχαίου, τὴν οὐσίαν σημαίνειν Κυρίως. πῶς οὖν αὐτὸς ἱερώνυμος, ἢ ὁ μετ' αὐτὸν αὐγουστῖνος οἱ δεδοικότες τὸν τὴν ὑποστάσεως ὄνομα, ἵνα μὴ παρόφασιν διαφορᾶς παρέχωσι τοῖς λαοῖς. ἔδοξαν αὐ αὐτοὶ μέλι πολλὰ ἐγκρυπτον, καὶ χαλεπὰ δηλητήρια, τὸ γὰρ δεινὸν οὐκ ἔπεστι τοῦτο τεθέντος, ἡ δυναρχία. Εἰ προσωπικῇ δυνάμει διηρημένῃ προάγουσιν ὁ υἱὸς καὶ ὁ Πατὴρ, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἢ Ζωαλοιφὴ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ. Εἰ προσωπικῇ δυνάμει μιᾷ προάγουσιν, ἢ ὕφεσις τοῦ Πνεύματος. Εἰ οὐσιώδει δυνάμει τοῦτο προάγουσιν ἀκοινωνήτως πρὸς τὸ Πνεῦμα, ἢ τετραὰς τῶν θείων ὑποστάσεων, καὶ εἰ βέλεγε καὶ ἡ ἀπειρία. Εἰ οὐσιώδει δυνάμει τοῦτο προάγουσι κοινωνητῇ πρὸς τὸ Πνεῦμα ἢ τὸ πρώτιστον ἀρχὴ εἶναι τὸ Πνεῦμα ἐν τῇ θεότητι ἢ μᾶλλον μηδεμίαν εἶναι ὑπόστασιν Κυρίως αἰτίαν, ἀπιστρεφόμενος ἐν αὐταῖς τὴν θεογονίας, ἀλλὰ τοιαῦτα ἔπονται. οὐ γὰρ ἁρμόττει τῇ παρούσῃ τοῦ λόγου χρείᾳ ἐξιστορεῖν. ὅσα δὲ τοῖς ῥηθεῖσι βιβλίοις ἐπεξείργασται. Τῷ ὄντι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ὅσα μόνου τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται, οὐδὲν ἄτοπον ζωῶσι. Πᾶσα μὲν οὖν ἡ ἀλήθεια τὴν πίστεως βεβαιοῦται τοῦτο τῷ δόγματι. εἰ γὰρ καί τινες φλυαροῦσιν, ὅτι ἔποιτο αὐ ἐν τοῦθεν μὴ εἶναι τὸν υἱὸν ἀληθῆ Θεὸν, μὴ καὶ αὐτὸν τὸ Πνεῦμα προσβάλλοντα. Τοῦτοις μὲν οὐδ' ἀπόκρισεως ἐχρῆν ἀξιοῦν, ἀλλ' ἵνα μήτινας ἁπλουστέρας παραστῶσι ταῦτα λέγοντες, ὁ Κύριος παρίτω τοῦτο τοὺς δέκα ἀπαλάπτων πάντας ἀθρόως. ἐκ αὐ τοῦ εἴποι νοῦν ἔχων φησὶν ἀνόμοιον φαίνεσθαι τῷ πατρὶ τὸν υἱὸν, ἐπεὶ μὴ καὶ αὐτὸς ἐγένησεν, μὴ ὁ υἱὸς γέγονε Πατὴρ, ἀλλὰ μᾶλλον διὰ τοῦτο θαυμαστὴν ἵνα καὶ ἀκριβεστάτην ὄψεται τοῦ Πατρὸς ἐν τῷ υἱῷ τὴν εἰκόνα. ὥσπερ γὰρ ὁ Πατὴρ ἄτρεπτός τε καὶ ἀναλλοίωτος ὢν, ἀεὶ μένει Πατὴρ, καὶ εἰς υἱὸν οὐ μεταβάλλει, οὕτως ὁ ἐξ αὐτοῦ λόγος υἱὸς προελθὼν, μένει τοῦθ' ὅπερ ἐστὶ, τοῦ πατρὸς τὸ ἀναλλοίωτον, καὶ διὰ τοῦτο δεικνύων ἐν ἑαυτῷ, ὅμοιος ὢν καὶ τοῦτο τῷ πατρὶ. Οὐκοῦν μωρία ἐστὶ τὸ λέγειν ἀνόμοιος αὐ εἶναι ὁ υἱὸς τῷ πατρὶ μὴ ἄπας ὢν καὶ αὐτὸς τοῦ Πνεύματος. ὅμοιος μὲν οὖν ἐστὶ διὰ τοῦτο, μένων ἐν τῇ ἑαυτοῦ ἰδιότητι, καὶ μὴ ἁρπάζων τὴν πατρικὴν ἰδιότητα, ἥτις ἐστὶν ἡ ἀγεννησία, εἴτουν ἡ αἰτία τῶν ἐξ αὐτοῦ, εἰδὲ μὴ. διὰ τὶ μὴ τέμνουσιν ὅτοι, μὴ καὶ τὸ Πνεῦμα ἀνόμοιον ἦ, ὃ σέβουσι τὸν γνωστὸν καὶ τὸ προβάλλειν, οὐ καλῶς σεβόντες, εἴγε καὶ τῷ υἱῷ τὸ προβάλλειν μεταδιδόασιν. εἰ δὲ καὶ

δὲ καὶ τὸ προβάλλειν αὐτικείμενον ἐστὶ τῷ προβάλλεσθαι, οὕτω δὲ ἀποκρίνονται σοφιζόμενοι ὡς δεχθήσεται, ἀλλὰ τὸ γνωστὸν ἐκ ἔστιν αὐτικείμενον τῷ προβάλλεσθαι. ὥσπερ οὖν κατ' αὐτοὺς ὁ υἱὸς ἐστὶ καὶ προβολεύς. διὰ τὸ μὴ αὐτικεῖσθαι τῷ γνωστὸν τὸ προβάλλειν, οὕτω καὶ τὸ Πνεῦμα, τοῦ λάχιστον αὐ εἴη γνωστὸν, διὰ τὸ μὴ αὐτικεῖσθαι τῷ προβάλλεσθαι τὸ γνωστὸν, οὐδὲν ἧττον ἢ ἐκεῖνα ἐκ αὐτίκειται κατ' αὐτοὺς ἐν υἱῷ. Πῶς οὖν ὁ προσθήλως τῷ Πνεύματι μάχον ὂν τὴν υἱὸν δοκοῦντες σέβειν κακῶς, καὶ τὴν ἰσότητος λόγον ἐν τοῖς θείοις προσώποις λύουσιν; Ἐπανερχόμενος πάνυ λέγω ὅτι οὐκ αὐ αὐγουστῖνος καὶ ἱερώνυμος ἔδοξαν μέλι τοσαῦτα δηλητήρια κρύπτειν. πολλῷ μᾶλλον ἐχρῆν αὐτοὺς φοβηθῆναι εἰπεῖν τὸν μηδεὶς εἴπε τὸν ἐν τῇ ἀνατολῇ διδασκάλων οὓς ἐκεῖνοι εἶχον παράδειγμα, ἢ ἐπαίνοις ἔλεγον τοὺς ὑποστάσεις. Τρίτον βεβαιοῖ ἡμῖν τὴν περὶ τῶν ῥητῶν ὑποψίαν, ὅτι ἱερώνυμος καὶ αὐγουστῖνος ὁμολόγουν τοῦ τὴν καθολικῆς ἐκκλησίας ὁμολογίαν, καὶ τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκήρυττον σύμβολον, καὶ σὺν αὐ ἐκεῖνοι εἰκὸς αὐτοὺς, ἀλλὰ μὴ ὁμολογεῖν ἐν κοινῷ καὶ παῤῥησίᾳ, ἀλλὰ ἰδίᾳ συγγράφειν. Τέταρτον, ὅτι οἱ λατῖνοι προσέθεσαν τῇ θεολογίᾳ τοῦ Χερσοῦ τοῦ δεσπότου ἡμῶν καὶ τῶν οἰκουμενικῶν ζωόδων τῇ πίστει μόνοι, τὸ θαυμαστὸν ἦν προσθεῖναι αὐτοὺς καὶ ἐν τῷ τῶν διδασκάλων αὐτῶν βίβλοις, ὧν τὸ ἀξίωμα ἔλαττον ἐστὶ τῶν οἰκουμενικῶν ζωόδων. Πέμπτον, ὅτι ἐν τῇ φερρίᾳ πρὶν ἀπελθεῖν εἰς τὴν Φλωρεντίαν, καὶ προδοῦναι τὴν ἀλήθειαν ἀφωνῶς σωιηγμένων πάντων ἡμῶν ἐν μιᾷ ἀκροάσει, οὐέγνω ὁ τῶν λατίνων ὅτε ὑπεραπολογούμενος ἀρχιεπίσκοπος ῥόδου Φρὰ Ἀδρέας, ὅσα τῶν πράξεων τοῦ ζ. ζωόδου ἐν βιβλίῳ λατινικῶς γεγραμμένῳ. ὅτι τὸ Πνεῦμα ὅσα τοῦ Πατρὸς καὶ υἱοῦ ἐκπορεύεται, καὶ ἡμᾶς πλατυτέρως ἐγελάσαμεν γέλωτα, ἢ γὰρ τοῦ παρασίου ὁμολογία τὴν πράξεσιν ἐγκειμένη, ὅσα Πατρὸς δὲ υἱοῦ λέγει ἐκπορεύεται, οὐκ ὅσα Πατρὸς καὶ υἱοῦ. ὅθεν καὶ αἰδεσθέντες, κατέγνωσαν αὐτοὶ τοῦ ῥηθέντος ἀπισκόπου καὶ ἐξέβαλον τοῦ ὑπὲρ αὐτῶν διαλέγεσθαι. ἵνα δὲ τὸ βιβλίον ἐκεῖνο οὕτω γεγραμμένον ὁμολογουμένως ὡς ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἐκείνου ἀναγνώθη διεφθαρμένως. Ἕκτον, ὅτι εἰ καὶ μὴ διεφθάρησαν πρότερον τὰ βιβλία, πρὸς τὸν ἐν τῷ συμβόλῳ προσθήκης, ἀλλ' ὕστερον τοῦτο πεπονθέναι τοῦτο, καὶ λίαν εἰκὸς ἐστὶ, καὶ ἑωτέρου ἄλλο καὶ τοῦτο εἰκὸς. οἱ γὰρ μεταγράφοντες τὰς τῶν διδασκάλων βίβλους ἐν λατίνοις, ἰδιῶται ὄντες οἱ πλείους ἔνθα διέρισκουσι τὴν περὶ τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐκπορεύσεως, μεταγράφουσιν αὐτὸ κὴ τὴν τῆς διδασκαλίας ὁμολογίαν, καθὼς διέρισκουσιν αὐτὸ κείμενον, διόμενοι αὐτὸ ἐσφάλθαι, κανόνι χρώμενοι τῷ ἐν τῇ ἐκκλησίας ἀδομένῳ συμβόλῳ, καὶ ὅτω πάντα τὰ βιβλία πρὸς τὴν προσθήκης μετεπλάσθησαν τύπον. καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα τὴν περὶ τῶν ῥητῶν ἐκείνων ὑποψίαν ἡμῖν ἐνεργάζουσι.

Δεύτερον λέγομεν, ὅτι πάντα τὰ βιβλία τὰ παρ' ἐκείνοις, οὐδεμίαν ἐδέξαντο μεταβολὴν, ὅτε ἔκλινον κακουργίας, ὅτε ἐκ τῶν μεταγραφόντων ἰδιωτικὴς προβαλούσης τὴν ὁμολογίας αὐτῶν σωιήθειαν. λέγω ὅτι εἰ καὶ αὐγουστῖνος λέγει ὅτι ἐκπορεύεται τὸ Πνεῦμα καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ, ἐκ ἀνάγκη ὅτω καὶ τὴν καθόλου ἐκκλησίαν μεταβαλεῖν διὰ τὴν αὐγουστῖνον φρονεῖν. ἐκείνη γὰρ αὐγουστῖνῳ τοὺς τὴν πίστεως λόγους, καὶ ἑκάστῳ τῶν ἄλλων ἁγίων, καὶ ἐκ αὐτὴν ὑπὸ αὐτοῦ χρὴ κανονίζεσθαι. οὐδὲ ἀνάγκη, διότι αὐγουστῖνος εἶπεν οὕτως. καὶ οὕτως ἔχειν, τοῦτο γὰρ τὸν

κανονικαῖς μόνον γραφαῖς, καὶ τῆς οἰκουμενικαῖς ζωοδόοις τοῦ γένους πεφύλακται. καὶ
ἀπὸ μιᾶς τούτων οὐκ ἔξεστιν οὐδενὶ ἀναχωρεῖν ὀρθοδόξῳ. ἄγιον δέ τινα καὶ δύο δι-
λαβῶς παραιτεῖται, ἐν οἷς μὴ συμφωνεῖται κοινῇ δόξῃ. εἴτε ὑπὸ τὴν ἐν τῷ λέγειν
καὶ τῶν αἱρετικῶν ἀνάγκης, εἴτε ὁπώς ποτε εἴη τοῦτο συμβαῖν αὐτῷ, ἀνδὸς τοῦ
τῆς ὑπερβολῆς φιλονεικίας, εἰ καὶ ἐφιλονείκησεν οὐδ' ἀνεῖται ἄγιος. καὶ τοῦτ' ἐστὶ 5
τὸ διακρίνειν αἱρετικοὺς καὶ ὀρθοὺς διδασκάλους, οὐτὸ τοὺς μὴ μηδὲν ἀπάδον δοξάσαι
καὶ εἰπεῖν τούτους ἁγίους, τοὺς δ' ὑπαχθῆναι τῷ ψεύδει τούτους αἱρετικοὺς, ἀλλὰ τῷ
φιλονεικῆσαι διήλωται. ἀφιλονείκως οὖν πᾶς τοῦ συνόδου πολλοὶ πολλὰ πρὸς τὴν
κοινὴν ἐφρόνησαν δόξαν, οἷς ἡμεῖς ἐπιθέμεθα, καὶ ὅμως αὐτοὺς ὡς ἁγίους ἀνυ-
μνεῦμεν καὶ διδασκάλους, διότι μὴ πεφιλονεικήκασι πρὸς τὴν σύνοδον. ἔχοντες οὖν 10
αὐτοὺς διὰ τοῦτο ἁγίους, ὅμως οὐκ ἀναγκαζόμεθα φρονεῖν ἐκεῖνα ὡς αὐτοὺς ἕκαστος
εἶπε μᾶλλον, ἢ ὡς οἱ πλείους τῶν ἁγίων, ἢ ὡς ἡ ζωόδοι, ἢ ὡς ὑψηλοτέρας σκέ-
ψεις τῶν ταῦτα ἐξετάζοντων πληροφορεῖν ἡμᾶς. Οὕτως ὁ μέγας Γρηγό-
ριος θαυμαστοεργὸς εἶπεν ἐν ὀκτάδι τῆς πίστεως, ὅτι ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς, δυνάμει
μὲν εἰσὶ δύο, ὑποστάσει δὲ ἕν. καὶ ἐξαιρέτως αὐτὸν ὁ μέγας Βασίλειος ἐν τοῖς ἀ- 15
σκητικοῖς, ὅτι οὐ δογματικῶς εἶπε τοῦτο, ἀλλ' ἀγωνιστικῶς. Ὁ αὐτὸς δὲ Βα-
σίλειος καὶ τοῦ Διονυσίου τοῦ Ἀλεξανδρείας καὶ μάρτυρος φησὶν, ὅτι οὐ πάντα θαυ-
μάζομαι τοῦ ἀνδρὸς, ἀλλ' ἔστιν ἃ καὶ παντελῶς διαγράφομαι, σχεδὸν γὰρ ταυτησὶ
τοῦ νοῦ θρυλλουμένης ἀσεβείας τῆς καὶ τὰ ἀνόμοιον λέγω ὅτι ἐστὶν ὅσους ἡμεῖς
ἴσμεν, ὁ πρῶτος ἀνθρώπους τὰ σπέρματα τοῦ κακοῦ. αὖπον δὲ οἶμαι οὐ πονηρίᾳ 20
γνώμης, ἀλλὰ τὸ σφόδρα βούλεσθαι ἀνυπεύθυνον τῷ παβελλίῳ. Καὶ αὖθις περὶ
τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ θαυματουργοῦ φησὶ ὁ αὐτὸς, ὅτι πολλὰς ἂν δύροις
ὀκνεῖ φωνὰς, ἢ ὡς ἐν τοῖς τοῦ Γρηγορίου συγγράμμασιν τοῖς νῦν αἱρετικοῖς μεγίστοις
παρεχομένας ἰσχύν, ὡς τὸ κτίσμα καὶ τὸ ποίημα καὶ εἶπε τοιοῦτον. Καὶ Γρηγόριος
ὁ νύσσης τῷ ὑπακούσαι καὶ τὸ τέλος τοῦ κολάσεως ἐναργῶς φρονεῖν φαίνεται, εἰ καὶ 25
Μάξιμος ὁ ἱερὸς καλῶς ποιῶν τὰ ἀπηχὲς τοῦ ὀνείνου λέξεως, μηχανᾶς τινὰ πρὸς τὸ
δυσβοήνων μεταρρυθμίζειν πράττειν. Καὶ αὐτὸς αὐγουστῖνος, τὴν ψυχὴν καὶ ἀν-
θρώπου καὶ πρώτου Ἀδὰμ δημιουργηθῆναι δοξάζει πρὸ τοῦ σώματος, καὶ ἰδίᾳ βου-
λήσει ῥέψαι αὐτὴν πρὸς τὸ σῶμα ὥστε ὑπουργῆσαι τῇ χρείᾳ. Καὶ ἱερώνυμος μετ'
αὐτοῦ ἔμψυχα φησὶ τὰ ἀγγεῖα σώματα. Ταῦτα δὲ ὡς ὠριγένους καὶ μανιχαίων δόξα 30
καὶ πλάτωνος ἐν τοῖς σκήσεσι ἀπεβεκολήθησαν ἐν τῇ πέμπτῃ ζωόδῳ, ἢ δὴ
ζωόδος μετὰ τὰς ἄγας τούτας πολὺ γέγονε. Διὸ καὶ Θωμᾶς ὁ τῶν λατίνων
διδάσκαλος ἔνθα δὴ δύροι αὐγουστῖνον τὸν μακάριον καὶ ἱερώνυμον διαφωνοῦντας
τῷ κοινῷ τοῦ σκήσεως δόγματι, βασίλειον καὶ δαμασκηνὸν, καὶ Γρηγόριον τὸν μέγαν
τὰς ἡμετέρας ποιούσας, καὶ τούτοις μᾶλλον ἀκολουθεῖ, πάνυ καλῶς ποιῶν. 35
οὗ δὲ λάχιστον καὶ ἡμᾶς μιμεῖσθαι ἐρῶ, εἰ μηδὲν ἕτερον ἠδεμὸν λατίνον ὄντα,
ὡς μήτε ἑνὶ πρὸ πάντων ὑπεῖναι, καὶ τοῖς πάλαι ἀκριβεστέροις, καὶ ἐν τῷ πρὸ τοῦ
σκηπτικῆς μᾶλλον ὑπεῖναι. Ὅπου δὲ ἐν δέχεται τινὰ διδάσκαλον διαμαρ-
τεῖν ἕνεκα τοῦ ἀκριβείας ἀνδὸς αἱρέσεως, εἰ μὴ πεφιλονείκηκε διακριθείσης αὐτοῦ
τοῦ δόξης ἐν τῷ κοινῷ, καὶ αὐτὸς αὐγουστῖνος μάρτυς ὁ ἱερὸς. καὶ ὅπ αὐτὸς ἡμῖν 40
συμβουλεύει. μὴ προσιέναι τοῦ αὐτοῦ, ἐν ᾧ τοῖς πλείοσι ἢ τῷ κοινῷ κανόνι διαφω-

φωνῶν φαίνοιτο. ἀνδὸς γὰρ τοῦ πρὸς τὴν φυγεῖν ἀπεκαλυμμένων αὐτῷ, ὧν μέρος
τῇ ὁμολογίᾳ ἡμῶν ἐνεπάξαμεν, πρὸς μὲν ἱερώνυμον λέγων μόνοις ταῖς κανονι-
καῖς λεγομένοις τοῦ γραφῶν βίβλοις, ταύτας ἀποδιδόναι μεμάθηκα τὴν τιμὴν, ὥστε
μηδένα πλανυθῆναι τοῦ ἐκείνου συγγραφομένων βεβαίως πιστεύειν. τοὺς δ' ἄλλους
ὅτως ἀναγινώσκω, ὥστε καὶ ὁπωσηῦν ἀγνοσύνῃ καὶ διδασκαλίᾳ διήνεγκαν, μὴ διὰ 5
τοῦτο ἀληθεῖς νομίζειν, ὅπ ὅτως ἔγραψαν ἢ ἐνόησαν. Καὶ αὖθις ὁ αὐτὸς
ἐν τῇ πρὸς τὴν αὐτὸν ἱερώνυμον ἀπολογίᾳ. ἐγὼ μόνοις ἐκείνοις τοῦ συγγραφέων οἱ
ἤδη κανονικοὶ προσαγορεύονται μεμάθηκα τοῦτον τὸν φόβον, καὶ τούτῳ τὴν τιμὴν
ἀπονέμειν, ὡς μηδένα τοῦτων τολμᾶν πιστεύειν ἐν τῷ γράφειν πλανηθῆναι. καὶ
εἴτω οὖν προσκόψαιμι τοῖς αὐτῶν συγγράμμασι δοκοῦντων ἐναντίον εἶναι τῇ ἀλη- 10
θείᾳ, οὐδὲν ἄλλο ὑπολαμβάνω, εἰμὴ ἢ ψευδεπίγραφον εἶναι τὰ βιβλίον, ἢ μὴ
πρόσωπον τοῦ ἐρμηνέα τοῖς εἰρημένοις, ἢ ἐμὲ ἢκιστα νοεῖν ὀρθῶς ἀμφιβάλλω.
τοὺς δ' ἄλλους ὅτως ἀναγινώσκω, ὥστε καὶ ὁπωσοῦν ἀγνοσύνῃ καὶ διδασκαλίᾳ λάμ-
πουσιν, οὐ διὰ τοῦτο ἀληθεῖς ὑπολήψομαι, ὅπ ὅτως ἐφρόνησαν αὐτοὶ, ἀλλ' ὅτιμοι
τὴν τῆς ἀληθείας μὴ ἀνυφηγεγόμενον ἀποδεῖξαι ὀρθῶς ἢ δὲ ἄλλων συγγρα- 15
φέων, ἢ διὰ κανονικῶν καὶ ἀποδεικτικῶν λόγων. Καὶ αὖθις ὁ αὐτὸς, ἐν τῇ πρὸς
νικητὴν τοῦ νικώντων ἀπολογίᾳ. μὴ θέλε ἀδελφὲ καὶ τοῦ θείων μαρτυρίων, ὅτω μὴ
πολλῶν, ὅτε οὖν λαμπρῶν, ὅτω οὖν ἀναμφισβητήτων ἀγείρειν ἀκοφαντείας ὀκ τῶν
συγγραμμάτων τοῦ ἡμετέρων ἢ τοῦ ἀπιστόπων, ὥσπερ ἱλαρίου, ἢ κυπριανοῦ καὶ ἀγεμι-
πίνου πρὸς τὴν δοκάτου διαιρέσεως. Πρῶτον μὲν ὅτι τοῦτο τὸ μὴ τῶν συγγραμ- 20
μάτων διακέκριται τοῦ σεβασμιότητος τῶν κανονικῶν γραφῶν, οὐ γὰρ ὅτως ἀναγι-
νώσκονται, ὡς μαρτυρίας ἐξ αὐτῶν προφέρεσθαι, καὶ μὴ ἐξεῖναι ἀπεναντίας
φρονεῖν, ἐνθα ἄλλως ἴσως φρονοῦσιν, ἢ ἢ ἀληθείας ἀπαιτεῖ. Καὶ ὅτι οὖν αὐ-
γουστῖνος ὁ μακάριος πολλὰ λέγει μὴ διϊσχυριζόμενος, ἀλλ' ὥσπερ ἐν ἀμφι-
βόλῳ καταλείπων, ἢ διὰ τὸ προκεῖσθαι ἔτι καὶ τῷ φαινομένῳ ἀλόγῳ, μὴ μόνον
τῇ πρόδοσει τοῦ πίστεως, ἢ διὰ τὸ μήπω ὑπεῖναι τοῦ αὐτῶν ὑπόπτου τῷ κοινῷ τοῦ
σκηπτικοῖς δοκεῖ, ἅτε ὀψὲ ἡλικίας ὀκ τῶν μανιχαίων, τοῦτον οὖν εἰπεῖν πλα-
τωνικῆς αἱρέσεως σχεδὸν, εἰς τὴν ἀληθῆ πίστιν ἐλθὼν, ὑπὸ ἀμβροσίου κατηχη-
θεὶς εἴπερ ἀληθῆ λέγουσι τῶν λατίνων οἱ τοῦτο ἱστορούντες ἡμῖν. πρὸς καὶ αὐ-
τὸς ὁ θωμᾶς ἐν τοῖς θεολογικοῖς αὐτοῦ βιβλίοις ποιεῖ πολλαχοῦ αὐτῇ λέξει λέγων,
τοῦτο οὖν τὸ ἀπηχὲς δηλονότι οὐ φησὶν αὐγουστῖνος διϊσχυριζόμενος, ἀλλ' ὥσπερ ἐν
ἀμφιβόλῳ καταλείπων. πεκμηριοῖ οὖν οὐχ ἧττον καὶ τὸ τῶν ἀναζητήσεων βιβλίον,
ἐν ᾧ πολλὰ διορθοῦται τοῦ πρότερον ἐρημένων, καὶ συγγεγραμμένων αὐτῷ, ὅτε δή-
που ὕστερον ἀκριβῶν πάντα οἷόν τε ἦν αὐτῷ, διὰ τὸ ὀψὲ τοῦ πίστεως ἀφίσεσθαι ἄρξα-
σθαι. Ταῦτα δὲ οὐδενὶ τῶν ἡμετέρων διδασκάλων ὅτω ξυμβέβηκεν.
Ἰσχυρίζονται οὖν διὰ τοῦτο ὅτοι ἐν οἷς λέγουσιν ἅπασιν ἕκαστοι, τόγε δὴ τῇ αὐτῶν
δόξῃ καὶ γνώμῃ, εἰδότες ὅτι καὶ τοῖς ἄλλοις ὅτω δοκεῖ, πολλοὶ εἴπερ τοῦ αὐτῶν δι-
ανοίας μόνης πρὸς τὴν δόξαν, οὐδενί πω εἰπεῖν πρὸς αὐτοὺς ἐπελθόν, τότε δὴ καὶ παρα-
τεῖν οὖν τοὺς ἀκροωμένους δικαίως, ὁ δὴ καὶ αὐγουστῖνος ποιῶν δέδοικεν. Οὐκοῦν
ἵνα συμπεραίνω τὸ δεύτερον τοῦτο κεφάλαιον, ὅτε ἀνάγκη, διότι αὐγουστῖνος ὅτως
ἐφρόνησε μόνος, ἢ καὶ ἄλλός τις σὺν αὐτῷ σχαπάμμος δυλαβῶς ὡς ἄρα ἠδύ-

νατο διὰ τοῦτο περὶ πάντων τῶν φανερωτάτων διδασκάλων τε καὶ ῥητόρων, καὶ ὁ πολέμιος ἐστὶ τῶν Ζωιόδων καὶ τῶν γραφῶν, αὐτόν τε καὶ τὴν αὐτοῦ διδασκαλίαν ποιήσασθαι, ὅσου ἡμῖν δοκεῖ ὁμολογεῖσθαι τὰ αὐτοῦ σκήπτρα εἴτε καλῶς δοκοῦν, εἴτε καὶ μή, δοκεῖ μόνοις οὕτως. Οὔτε εἴπε τοῦτο κείνει περὶ αὐγουστίνου οὕτως, ἀνδραποδώδες τι ἀφίησι κάτ' αὐτοῦ, ἀπέιπε τοῦτο, ἀλλὰ μᾶλλον ὅπερ αὐτὸς βούλεται γε καὶ συμβουλεύει ὡς δέδεικται. Καὶ ὁ περὶ Γρηγορίου ἑκατέρου καὶ Διονυσίου ἀξιοῦμεν καὶ τοῦ αὐγουστίνου νόμους, τὰ αὐτὸς οὕτω κεχρῆσθαι τοῖς περὶ αὐτοῦ φησι, τὰ ὅπερ μὴ ἐξαμαρτάνειν. ἐξαμαρτεῖν μὲν οὐ ἐν εἰς τὰ μείζω νομίζει, εἰ μὴ οὕτως ἐποίει. Ὅθεν οὐδεὶς νῦν ἔχων αἰτιάσαιτο αὐ ἡμᾶς δυνάμεως οὕτω τὸν ἱερὸν αὐγουστῖνον ἐν τῷ περικειμένῳ ζητήματι ὑπερβαίνοντας, αὐτ' αὐτοῦ τοῖς πολλοῖσι δικαίοις καὶ μείζοσι ὑπεμνήσθη, αὐτῷ μόνοις καὶ οὕτω τὸ πρῶτον σέβας ἀποφυλάττοντας.

Τρίτον λέγω ὅπ δυνάμεθα καὶ τὰ ῥητὰ τῶν ἁγίων τῶν δυτικῶν ὡς γνήσια σέργειν, καὶ συμφώνους αὐτοὺς ἀποδυκνύναι τοῖς ἀσιανοῖς θεολόγοις, οἷς περὶ τοῦ πνεύματος λέγουσι, κεχρίμεθα δὲ πρὸς ἄμφω ταῦτα ἑδηγῶ τῷ μακαρίῳ Μαξίμῳ. Ἐν ᾧ τῇ πρὸς μαρῖνον ὑπιστολῇ φαίνεται ὁ Μάξιμος καὶ πρεσμαρτυρῶν τοῖς ῥωμαίοις πατρῶσι τὸ καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ, καὶ συμβιβάζων αὐτὸ καὶ σωάπτων τῇ γνώμαις τῶν ἀσιανῶν διδασκάλων. καὶ εἰ μὲν δέχονται γνήσιον εἶναι τὴν ὑπιστολὴν οἱ λατῖνοι αὐτῆς αἱ λέξεις ἡμᾶς διαλλαττέτωσαν. εἰ δὲ νόθον αὐτὴν εἶναι λέγουσι, τὴν μόνην μαρτυρίαν τῶν γνησίων τῶν ῥητῶν, αἱ λέγουσι συνεκβάλλουσιν. ὥστε καὶ ἡμῖν λοιπὸν εἶναι ἐν τῷ πρώτῳ τε καὶ δευτέρῳ κεφαλαίῳ τοῖς εἰρημένοις ἴσασθαι λέγουσιν, ὡς ἢ ἐκ εἶπεν αὐγουστῖνος τὸ, καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ, διὰ τὰ ἐν τῷ πρότερῳ μέρει εἰρημένα. η εἰπὼν δυνάμεως παραιτητέος ἐστὶ διὰ τὰ δεύτερα. Ἀλλ' ἡμεῖς ποσόν τον ἀπέχομεν περὶ τὰ τοιαῦτα φιλονείκως ἔχειν, ὥστε καίτοι τοῦ ὑπιστολῆς ὑπάνου περὶ ἡμῶν ὄντος, τὰ τοῦ ἡμετέρας ἐνστάσεως ἔρμαιον αὐτὴν ποιούμεθα, ὡς δυναμένῳ δυσεβῶς συνάπτειν ἡμᾶς. ἀμφιβάλλομεν τὸν ὀδαμῶς μὴ γνήσιον ἢ, πολλοῖς τε ἄλλοις τεκμηρίοις ἐν ἀμφοῖν τῶν βιβλίοιν ἐξεπασμένοις, καὶ ἑνὶ τῷ δε μείζονι, ὅπ εἰ τὰ μὴ Μαξίμου ἐστὶν ὑπιστολὴ τοιαύτη τοῦ Μαξίμου γ' αὐτῶ, ἢ ἀλλόντος τῶν ὁμοίων ὄντα ποιαύτη. Συμβαίνει τὸν τῶν διδασκάλων ταύτων γνώμας τῶν ἡμετέρων. καὶ εἰ τῶν ῥητῶν τῶν ῥωμαίων πατέρων συγχωρεῖ πόρρω τῆς ἡμετέρας αὐτῶν εἰδήσεως, ἀλλ' ὅπ οἱ ῥωμαῖοι πατρὲς πιστὸν ἔνεκα τοῦ πνεύματος εἶπον συγχωρεῖν, συμφώνως αὐτὸς ἀποδείκνυσι τοῖς ἀδελφοῖς, μηχανῇ ῥαδία τε ἅμα τὰ ἀληθεῖ, τὰ ἧς ἐπέκεινα οὐδὲν ἐστὶν ὅτε φρονεῖν ὑπὲρ λέγειν ὑγιὲς ὑπνοοῦν.' Ἐπεὶ τοίνυν ἐντεῦθεν μάλιστα, ἀληθὴς ἡμῖν ἡ ὑπιστολὴ δοκεῖ, ἐπεὶ τὰ ἄλλοις τρόποις ἀναντιῤῥήτοις. ἐν τῷ πρότερῳ καὶ δευτέρῳ τῶν ἡμετέρων βιβλίων ἐπεξειργασμένοις, περὶ αὐτοῦ μὲν οὐ παύομεθα μαχόμεθα τοῖς ἀμφιβάλλουσι. καὶ αὖθις τὰ παρ' αὐτῆς βοηθήματα, τὴν τῶν διδασκάλων συμφωνίαν ζητοῦμεν. τὰ αὖθις τὰ ἐξ αὐτῆς μαρτυρίας περὶ τῶν ῥήσεων τῶν ῥωμαίων πατέρων, πρεσβεύομεν αὐτὰς προφέρουσι τοῖς λατῖνοις, χαιρεζόμενοι ἡμεῖς αὐτοῖς πλέον διαφερομένοις μάτην, καὶ ἐξὸν μὴ διαφέρεσθαι εἴπερ ἠθέλοντο. Ἡ αὐτὸ ἡμῖν χαρίζονται προσλαμβάνειν αὐτὰς θελομένοις τῇ διὰ τὰ ὑπιστολῆς μαρτυρία καὶ συμφω-

συμφωνία. Δεχόμενοι τοίνυν καὶ ἀμαρτύρως τὴν τῶν ῥητῶν ἐκείνων γνησιότητα, ὡς ἐν τῷ λατινικῷ ἰδιώματι συμπεφερομένα εἰσὶ διὰ τὴν τοῦ εἰρήνης ὑπθυμίαν. δεῖν ὅμως αὐτὰ ἀξιοῦμεν ὁμόλογα δεικνύναι τοῖς τῶν πατρικῶν ἀγίων τρόπῳ δικαίῳ. εἰ δ' αὖ οὕτως ἀεὶ τὰ ἀσαφέστερα δεῖν ἕλκειν εἰς τὰ σαφέστερα, καὶ τὰ πορρωτέρω τῶν ἀρχῶν, διὰ τῶν ἐγγυτέρων ἢ ὁμοιοτέρων τοῖς πρώτοις κανονίζειν, εἰ μέλλοι τις μὴ σοφίζεσθαι.

Δῆλον δ' ἐστὶν ὅπ τὰ τῶν ἡμετέρων διδασκάλων περὶ τοῦ πνεύματος ἐκπορεύσεως ῥητὰ σαφέστερα εἰσὶ τῶν λατινικῶν, ἐκ τριῶν αἰτιῶν πρεσβύσης αὐτοῖς τὸ πολύσημος σαφηνείας. Μιᾶς μὲν ὅτι ἡ τῶν ἑλλήνων φωνὴ πολὺ ἐστὶν εὐρυχωροτέρα τὸ λατίνων καὶ σαφεστέρα. ἄλλως τε καὶ ὅτι ὥσπερ πηγὴ ἐκείνης αὕτη ἐστί. τοῦτο τὸ αὐγουστῖνος ἐν τῷ περὶ τριάδος ὁμολογεῖ, καὶ Ἀθανάσιος καὶ Γρηγόριος ὁ θεολόγος λέγουσι, ὅι τὴν σενότητα τὸ φωνῆς τὸ δυτικῶν ἀπῶν καὶ ῥήσματος καὶ ἡδυομένου τότε ἐν τῷ περὶ ὑποστάσεως καὶ προσώπου ζητήματι, τὸ σωτομίας ἕνεκα παρελέφθησαν ἐν ταῦτα αἱ ῥήσεις τὸ ἁγίων πρόδηλοι καὶ εἰσὶν ἄπασι. Δευτέρας αἰτίας ἕνεκα σαφέστερον διειλέχθησαν οἱ ἀπὸ τὸ ἀσίας διδάσκαλοι, ὅπ αὐτῶν ἦν ὁ πρὸς τὰς αἱρετικὰς πόλεμος, καὶ ἐπὶ αὐτοῖς διωρισμένως τὰ σαφῶς διαλέγεσθαι, φανερώσεώς τε τὸ ἀληθείας ἕνεκα, καὶ δεδιόσι τὰς ὀκ τῶν αἱρετικῶν λαβάς, ὑπφυομένων τῷ ἀδοξίᾳ τὸ λέξεων. Τρίτης δὲ ὅπ καὶ τῶν λατίνων ἰδίωμα ὀκεράτιστον εἶναι ἐν τῷ διαλέγεσθαι, ὅπ τὸ καθολικωτέρας καὶ ἡνικωτέρας κέχρηται λέξεσι πρὸς τὸ σημαίνειν τὰ θεῖα περὶ τούτων ὕσης αὐτῶν τὸ διαλέξεως, ὥσπερ τὰ τῷ ὀνόματι τὸ ἀρχῆς κέχρηται ὑπὲρ τὸ θείων αὐτὸ τὸ αἰτίου, ὡς κοινοτέρῳ. διόμνυμι τὰ ἴσως καλῶς, ὅπ διὰ τῶν πιστῶν τὰ θεῖα μᾶλλον καὶ οἰκειότερον σημαίνουσι, πρὸς τὴν τῶν ἀκουόντων ἀσφάλειαν, καὶ ὑπερόμισιν τὸ αἰθισαμένων τῇ ἀληθείᾳ ἐνδεεστέρως. οἱ δὲ παρ' ἡμῖν γεγυμνασμένοι διδάσκαλοι, εἴπε καὶ ἀμείνονα κείνοντες ὅτως, εἴτε τὰ τῷ ἰδιώματι τὸ γλώσσης παρηκολουθηκότες, τοῖς ἰδικωτέροις ὀνόμασι κέχρηται, καὶ ὥσπερ περὶ τῶν ἄλλων ὅτω δὴ τὰ τῶν θείων, τοῖς μάλιστα ἐφαρμόζουσι τῇ πρεσθέσει ἑκάστῳ ὀνόμασι διειλέχθησαν.

Ὅθεν τὰ τῶν δυρωπαίων δεῖ ἕλκεσθαι εἰς τὰ τὸ ἀσιανῶν, τὰ διὰ τούτων τὰ ἐκείνων ἐξηγεῖσθαι, ὡς δὴ σαφεστέρων ἀναντιῤῥήτως, ἐπεὶ δὲ καὶ ὁμοιότερα εἰσὶ τοῖς πρώτοις, καὶ ταῖς ἀρχαῖς τουτέστι ταῖς κανονικαῖς γραφαῖς τὰ τῶν ἡμετέρων διδασκάλων. Παρὰ ταῦτα δεῖ κείνειν ἐκείνα, ὥσπερ κανόνι τινὶ τούτοις ἐκείνων χρωμένους. Ἐῶμεν δὲ ὅπ καὶ μείζονα ἀκριβείας δοκοῦσιν εἶναι οἱ ἐν τῇ ἀσίᾳ θεολογήσαντες οὐ πάνυ τοῖς ἔξω λόγοις θαῤῥήσαντες ἐν τῇ περὶ τῶν θείων ἱστορίᾳ, οὐδὲ ἐφιέντες τῇ ἀνθρωπίνῃ σοφίᾳ πολύ, ἢ αὐγουστῖνος κατεχρήσατο δι' αἰτίας τὰς ἐν τῷ πρότερῳ τῶν βιβλίων ἡμῖν ὑπδεδειγμένας. ἐπαινετὰς μὲν τότε, οὐχ ὥστε δὲ καὶ δόγμα ποιεῖσθαι τὰ δι' ἐκείνας ἀλόγως αὐτῷ πεφιλοδοξήσαν, ἀφέντας τὸ μετ' ἀκριβείας πρεσέχειν, τῷ πρὸς καινῷ κανόνι τῆς πίστεως, καὶ ὅσοι αὐτοῦ ἀπαρίξ ἔχονται ἅπερ ὀκ ἔξεστι πολυπραγμονεῖν, ὀκ ἐφιέντες τῇ ἀνθρωπίνῃ πολυπραγμοσύνῃ. Οὗτοι δ' εἰσὶν οἱ τὸ ἡμετέρας ὀκλησίας διδάσκαλοι. Καὶ ἵνα μήτω ψυχρὰ ταῦτα δοκοῖη περὶ αὐγουστίνου λεγόμενα, καὶ τοῦτο μακάριος ἐστὶ καὶ σοφὸς καὶ ἐπαινετὸς τὸ

πιώτης φιλοτιμίας. Ψευκτὶ δ' αὖ εἶεν δικαίως, εἰ μὴ ὡς αὖ αὐτὰς Βελτιθείη τοῖς αὐτοῦ χρωμένοις. Καὶ εἴτις μὴ φρονεῖ καὶ λέγῃ τὴν αὐγουστῖνον μακάριον καὶ ἅγιον εἶναι, ἀνάθεμα. ὅμως ὡς εἰρῆται τὰς ἀσαρδόντας ἢ κακούργους ἀκοὰς καὶ ψυχὰς φυλαττόμενοι αὐτῶν μάλιστα χαίρειν. ἡμῶν δὲ ἀσαρδοῦσα τυνὸς ὑκαθάψεται, ἕως αὖ μετάτε τὴν ἀληθείας αὐτῆς καὶ τὴν ἁγίων τῶν ἑκατέρωθεν ὥμμο ὀρθῆ καὶ ἀκιβδήλω καὶ κεκανονισμένῃ, καὶ πολλὰς ἐχούσῃ τὰς συγκόσεις. διάτῃ καὶ διακρίσει τῶν ἐν αὐτοῖς διαφόρων δοκούντων. διὰ ταῦτα τοίνυν ὑπὲρ τὴν δυνικῶν, πρὸς τὰν ἀσιανῶν, ἀλλὰ μᾶλλον κοινῇ πάντ' ὀμῶν τὰν ἑσπερίων καὶ ἀσιανῶν διδασκάλων, ῥητέον ὅλι δεῖ τῷ τὴν πίστεως ἐφαρμόζεσθαι κανόνι, καὶ ὕτω γε ποιητέον.

Οἱ ἀπὸ ἀσίας τοίνυν διδάσκαλοι λέγουσιν ὅτι Πατρὸς ὅτι πορεύεται τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ ὐδεὶς εἶπεν ὅτι Πατρὸς καὶ ὑιοῦ ὅτι πορεύεται. πάντες δὲ λέγουσιν ὅτι Πατρὸς διὰ ὑιοῦ δίδοται, καὶ πέμπεται, καὶ χορηγεῖται καὶ τὰ τοιαῦτα, ἐν οἷς οὐκ αἰτίαν νοεῖται ἀπὸ τοῦ προσώπου πρὸς τὸ πρόσωπον, ἀλλὰ μᾶλλον ἐξ ἀμφοῖν αἰτία πρὸς τὸ ἔξω ἀποτέλεσμα. καὶ διὰ τοῦτο, ὐ μόνον ὅτι Πατρὸς διὰ ὑιοῦ, ἀλλὰ καὶ ὅτι Πατρὸς καὶ ὑιοῦ λέγουσιν ἁπλῶς, μὴ προσθέντες τὸ Πατρὸς, πέμπεται ἢ δίδοται τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὥσπερ καὶ διὰ ὑιοῦ λέγεται γεγένηται τὰ ὄντα, ὅτε δὴ καὶ ἑαυτὸ δίδοναι καὶ πέμπειν τὸ Πνεῦμα πιστεύεται. Ταῦτα δὴ καὶ τῷ κοινῷ κανόνι τὴν πίστεως ἀκριβῶς συμφωνεῖ ὡς ἐν τῇ προεκτεθειμένῃ ὁμολογίᾳ καλῶς δέδεικται. Τούτῳ τοίνυν τῷ κανόνι τὴν πίστεως ἑπόμενοι, ᾧ καὶ ὁ τύπος τῶν ἀσιανῶν συμφωνεῖ καλῶς διδασκάλων, ἔνθα λέγεται ὑπὸ τῶν ἑσπερίων Πατέρων ὅτι τὸ Πνεῦμα πρόειστν ὅτι Πατρὸς καὶ ὑιοῦ, βούλεται γὰρ αὐτοῖς τὸ προκείμενον ὅπερ ἡμῖν τὸ πρόειστν, ἀναπτύσσωμεν τὴν τοιούτοις αὐτῶν πρόσταστν οὕτως, ὅτι οὐ Πατρὸς καὶ τοῦ ὑιοῦ πρόειστν, ἀλλ' ὅτι μὲν οὐ Πατρὸς ὑφιστάμενον, εἴτουν ὅτι πορευόμενον, ὅτι δὲ οὐ ὑιοῦ ταὐτὸν δὲ εἰπεῖν ἐξ ἀμφοῖν, ἤγουν ὅτι Πατρὸς διὰ ὑιοῦ, χορηγούμενον, ἢ διδόμενον, δίοτι φυσικῶς ἐστὶν ἐν αὐτῷ, καὶ ὁμοούσιον ἐστὶν αὐτῷ, καὶ οὕτω συμφωνοῦσιν ἀμφότεραι τῶν ἁγίων ἀμοιβαῖαι ἐν τῷ κανόνι τὴν ἀληθείας καὶ ἄλλως ὐδαμῶς. ἐν ᾧ τῷ καὶ τὴν ὑιὸν αὖπον εἶναι ἢ ἀρχῷ τοῦ Πνεύματος, ὐ συμφωνοῦσιν. Οἱ γὰρ ἀναπολιοὶ πάντες ἀρνοῦνται τὴν ὑιὸν αὖπον εἶναι, ἢ ἀρχῷ, ἢ προβολέα τοῦ Πνεύματος, καὶ μόνῳ τῷ πατρὶ τὰ τοιαῦτα ἅπαντα ἀποδίζουσιν. εἰ δὲ τὰ τὴν ἑσπερίων Πατέρων ῥητὰ, ἄλλως νοεῖται ἑρμηνεύεται, κακῶς ἑρμηνεύεται, καλῶς δὲ γνησίως ἑρμηνεύόμενα τοῖς τὴν ἄλλων ἁγίων συμφωνεῖν δύνανται τὰ προειρημένα. Ἐν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὅτι τοῦ Πατρὸς μὲν ὑφέστηκεν, ὁμοούσιον δὲ ἐστὶ τῷ ὑιῷ, καὶ ὅτως ὡς ἐν ἀλλήλοις εἶναι τὴν ὑιὸν καὶ τὸ Πνεῦμα, ὡς καὶ ὁ Πατὴρ καὶ ὁ ὑιὸς ἐν ἀλλήλοις εἰσὶν ἡ τῆς πίστεως ὑπόθεσις λέγει. Τούτῳ τοίνυν τῷ κανόνι ἑπόμενοι οἱ ἅγιοι οἱ παρ' ἡμῖν, ἔστιν ὃ λέγουσιν ὅτι Πατρὸς διὰ ὑιοῦ ἐκπορεύεται τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τουτέστιν ἅμα τῷ ὑιῷ καὶ σὺν τῷ ὑιῷ καὶ ἐν τῷ ὑιῷ. καὶ ὐδίχα τοῦ ὑιοῦ, καὶ σὺν ὅτι τοῦ ὑιοῦ, ταῦτα δὴ τῶν ἁγίων εἰσὶ πάντα φωναὶ, τὸ ἴσον δυνάμενα πᾶσι, καὶ ταῦτα πάντα, ἢ διὰ τοῦ θέσις δύνανται. Ταῦτα δέφασιν ὐ καὶ τὴν ὑιὸν αὖπον ἢ ἀρχῷ τοῦ πνεύματος νοοῦντες, ἢ ζωαίπον τῷ πατρὶ. ταῦτα δὴ καὶ τοῦ φανερῶς ἀπαρνεῖται, ὡς ἄτοπα δήπου καὶ ψευδῆ καὶ ἀσύστατα καὶ ἀδύνατα. ἀλλὰ τὸ ζωαφὲς τὴν ὐσίας καὶ ἀπαλλάκτον περιεσάοντες. Εἰ τοίνυν καὶ τὴν τινῶν ἑρμηνείαν τὴν φαύλων ἑρμηνεύοιτο

ὐδαίμο ὅτως τὰ τὴν ἑσπερίων πατέρων ῥητὰ, ὅπ ὅτι καὶ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ ὑιοῦ ἐκπορεύεται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὥς εἶναι τὸ μὲν ὅτι καὶ τοῦ ὑιοῦ, καὶ τὸ δὲ ὅτι ὑιοῦ, μὴ τὴν αἰτίαν καὶ τὴν δόσιν εἶναι, ἀλλὰ τὴν ζωάφειαν καὶ τὸ συμπεφυσιῶσθαι δηλοῦν, καὶ ὅτως ὁ ἀπὸ τὴν ἑσπέρας τοῖς ἀσιανοῖς ζωάσουσι διδάσκαλοι, καὶ πάντες ὁμῶ τῷ κανόνι τὴν πίστεως. ἄλλως δὲ εἴπε ὅποιοι συμβιβάζειν αὐτὰς, ἀμαθίαν τοῦ λόγου τότε ἄλλα καὶ τοῦ θεολογικοῦ, ἢ πονηρίαν νοσεῖ. ἄλλως γὰρ αὐτὰς ἀδύνατον καὶ ἀλλήλοις καὶ τῇ πίστει ζωεληθεῖν, καὶ πάντες ἄγγελοι φαῖεν εἴγε οἶόντε ἦν τοὺς ἀγγέλους εἰπεῖν ποτὲ τὰ μὴ ὄντα, καὶ αὐτῇ τῇ τοῦ πνεύματος διδασκαλίᾳ μὴ συμφωνεῖν. Οὕτω δὲ καὶ ἡμέτεροι πατέρες καθηγεμόνες αὐτὰς ζωεβίβαζον πολὺ ἀξιώτεροι τὴν νῦν πολιμώντων ἐκείνοις ἀντινομοθετεῖν, εἴτις καὶ τοιοῦτος ἐστὶν. Ἡ γὰρ ἐν φλωρεντείᾳ συμβίβασις τὴν ἁγίων, ἡ διὰ τοῦ ἐκεῖ ὅρου γεγενημένη καὶ τὴν λατίνων ὅσα ἀρχαῖον ὅρημα. ἐξότου προσέθεσαν τῷ συμβόλῳ τὴν πίστεως. Τοιαῦτα γὰρ δήπου λαβόντες ἐν νῷ τὸν προσθήκιν ἐποίουν, ὑπογραφεῖσα δὲ ὑπὸ τὴν ἡμετέρων ἐγκαταλείψει τοῦ Θεοῦ, νὴ τὸν ἱεραν ἀλήθειαν, Νεστοριανοὺς τοὺς ἡμετέρους προγόνους ἀποδείκνυσι πάντας, ὡς αὐτοὶ λατῖνοι λέγουσι Νεστοριανὸν εἶναι τὸν τῶν προγόνων ἡμῶν ἐνιστάντα καὶ δόξαν καὶ τοὺς ἀσιανοὺς διδασκάλους ὁ πλέον ἐστὶν. Τοδὲ ἐπέκεινα τὴν κακῶν ὐ λέγω φειδόμενος. Ἡμεῖς τοίνυν εἰ καὶ φειδόμεθα λέγειν, ὁπόσα ἡμῖν ὑποβάλλει τὸ ζωειδὸς, περὶ τὴν διαφωνίας ἐκείνης τὴν διδασκάλων, ὅτω γὰρ χρὴ μᾶλλον λέγειν ἢ συμφωνίας, ἀλλ' ἁπλῶν τοῦτο λέγομεν, ὅπ ὅπ συμφωνεῖν ἐκείνη ἐστὶν, ὅτ' ἄλλως δυνατὸν συμφωνεῖν, ἢ ὡς ἡμῖν νῦν εἴρηται, καὶ περὶ ἡμῶν τοῖς ἡμῶν πολὺ ἀμείνοσι, καὶ περὶς τούτῳ καὶ θειοτέροις. Εἰδέπις λέγοι ὅπ, ἀλλὰ βίαιον ἐστὶν αὕτη ἡ συμφωνία, ὅτ' ψεύδεται. πολὺ γὰρ αὖ ἦν βεβαιότερον διὰ τῶν σαφῶν τὰ ἀσαφέστερα ἐξηγεῖσθαι, καὶ κανονίζειν τὰ διὰ τὴν ἀκριβεστέρων τὰ ἧττον τῶν τοιούτων ὁπώς ποτε. ἀκριβέστερον δὲ ἔχουσι δήπου, τὰ ταῖς κανονικαῖς γραφαῖς, καὶ τὴν τῶν χριστιανῶν ζωόδοις ζωάδοντα, οἷον εἰσὶ τὰ τῶν ἀσιανῶν διδασκάλων. ἢ ὅτι τὴν γλώττης ἰδιώματος ἢ πλείονι δήπουσία, ἢ ἄλλας τινὰς αἰτίας, μὴ προσεσαμένας τῇ τὴν ἄλλων διδασκάλων δύσεβείας καὶ ἀγνοτήτι. ἀλλὰ καὶ εἰ μηδεμία ἦν μηχανὴ, ἕλκεσθαι τὰ τὴν ἑσπερίων διδασκάλων πρὸς τὸν κοινὸν ὁμολογίαν τὴν πίστεως, γραφαῖς καὶ ζωόδοις καὶ διδασκάλοις τοσούτοις τοῖς ἡμετέροις ἐρειδομένοις, ὡς ἡμεῖς καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν αὐξιόμεθα, μᾶλλον αὖ εἰλόμεθα μετ' ὀλιγοδείας παραιτήσασθαι τοὺς ἑτέρους, καὶ τοῦ ὑπερορίας τύπῳ καὶ γλώττῃ, ἢ πάντας ὁμοῦ καὶ ἀλλήλων καὶ τὴν ἱερᾶς γραφῆς ἀπορρήξαι.

Προήχθη γὰρ ὅπερ ἐφειδόμην εἰπεῖν, τοῦτο δ' αὖ ἐν τὴν ἀποκρίσεων ἔχεσθαι τὴν δυστέρας. Εἰ δέ τω τοῦτο δοκεῖν φορτικὸν καὶ τοι πρότερον ἀπολελόγηται, αὐτιτίχομεθα αὖ τὴν πρωτέρας τὴν ἀποκρίσεων, καὶ δηλονότι ὐδεὶς αὖ ἡμᾶς, ἢ θράσος ἢ τόλμης ἐγράψατο, ἢ φιλονεικίας τὴν κανονικαῖς ἐρειδομένας γραφαῖς, καὶ τὴν οἰκουμενικαῖς ζωόδοις, καὶ τὴν διδασκάλων τοῖς γνωριμοτέροις, ὧν τὰς βίβλους ἔχομεν καὶ τὴν φωνὴν ἐπαιτοῦμεν. καὶ οἷς χάριν ἔχομεν ὑπὲρ πάντας τὴν πίστεως, ὅτι τοῦτοις μόνοις κεχρήμεθα χρεὸν ὁδηγοῖς, καὶ μηδὲν τοῦτοις πᾶσιν, ὅτε προσθήκας ὅτ' ἀφαιροῦντας, τὸν δὲ λοιπὸν πολυπραγμοσύνῳ ἐῶντας ὅτι ἐλπίδι κέρδους ἀμφιβόλῳ πολλὴν ἐγκρύπτει τὴν κίνδυνον. Οὐδὲς αὖ ὅν ὅτως ἔχοντας ἐγράψατο.

Εἰ δὲ διὰ τὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς εἰρήνης καλὸν καὶ περαιτέρω ἐθέλειν τολμῶμεν μετ' ἀσφαλείας, τολμηρὸν μὲν ποιοῦντες, τὸ δέχεσθαι θεολογίαν ἢ μαρτυρίαν ἀμάρτυρον, καὶ ταῦτα τῆς μόνης μαρτυρίας αὐτῶν ἐκβαλλομένης ὑπὸ τῶν διαφερομένων, λέγω δὴ τῆς ὀρθοδόξου καὶ Μακεδόνος. ἀσφαλὲς δὲ ποιοῦντες τὸ δέχεσθαι τὰ ποιαῦτα ῥητὰ, καὶ τὴν τύπον τῆς καθολικῆς πίστεως, καὶ ἐπὶ τὸ τύπον τῶν διδασκάλων τῶν παρ' ἡμῖν. Εἰ πίνω διὰ τὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς εἰρήνης καλὸν, καὶ τὴν τοῦ Χριστοῦ δόξαν τῇ αὐξήσει τῆς ἐκκλησιαστικῆς εἰρήνης συναυξανομένῳ, καὶ μέχρι τούτου προσήκομεν ἡμεῖς τε καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν ἐν τοῖς αὐτῶν συγγράμμασιν, ὃ περαιτέρω δυσεβὲς ἐστὶ προελθεῖν, τουτέστιν ἀπεναντίας τῆς ἡμῶν ἀγαθῆς συνειδήσεως, καὶ ὥσπερ μύσαντας τοὺς τῆς ψυχῆς ὀφθαλμοὺς προσέθημι δόξαν αἰήκουσιν, ὑπὸ συμφωνίας δηθεν τῶν ἀγίων ἀδίκῳ καὶ ἀδυνάτῳ, καὶ τὸ σύμπαν φανῆναι σεσοφισμένῃ, τὸ μὲν ἡμέτερον καὶ τῆς ἡμετέρων προγόνων ὁποῖον ἐστίτε καὶ οἷοι, ὁ Θεὸς ὁρᾷ, καὶ τῆς ἀνθρώπων οἱ δικαιότεροι. Εἰσὶ δήπου καὶ ἐν λατίνοις αὐτοῖς, πολλοὶ τῷ ἔνδον συνειδήσιν ἡμᾶς δικαιώσοντες, εἰ καὶ μὴ φανερῶς τολμήσουσι τοῦτο ποιεῖν, νόμοις μητρὸς αἰδούμενοι, ὃ φεῦ καὶ τῆς ἡμετέρων τινὲς, ὁ ποιοῦν λόγον, προσθήκη τῶν μόνον συμφορᾶς ἐν τοῖς χαλεπωτάτοις χρόνοις ἡμῖν καὶ δυσυχεστάτοις. ἅμα δὲ δῆλον ἐξ αὐτῶν τῶν λατίνων ἐστὶν, ὅτε τε ἠδικήκασι καὶ νῦν ἀδικοῦσιν ἡμᾶς, τῆς τῆς ἐκκλησίας εἰρήνης. καὶ οὐ προσέθηκαν μόνοι αὐτῶν ἄλλων πατριαρχῶν, καὶ ἐν ἡμῖν οἱ τέσσαρες πατριάρχαι σὺν αὐτοῖς προσέθηκαν, καὶ δυνάμενοι τοῦτο ποιεῖν καὶ δικαιότερον, ὅτε τε τολμῶν, καὶ ὅτε τἀληθὲς αὐ προσεπάθουν, ἀλλ' ἕνεκα τῆς εἰρήνης, καὶ τοὺς τῶν πατέρων δεδιότες ὅρους τοῦτο σὺν ἔπραττον.

Ἀνάγκης καταπειγούσης λέγουσι προσθεῖναι, καὶ νῦν αὐτάγκης οὔσης ἐκβαλεῖν σὺν αὐφαιροῦσι. Ἀμαρτύρους προσφέρουσιν μαρτυρίας, καὶ καθ' ὧν πολλαὶ καὶ μεγάλαι δικαίως ὑποψίαι κεκινῶν τ' αὐ, καὶ τῶν ἁγίων ἀπείπε τοῦτο, ἀλλὰ καὶ τῶν ῥητῶν, ἅπερ εἰς τοὺς ἁγίους ἀναγεγράφασι, καὶ ἡμεῖς αὐτοῖς πιστεύομεν διὰ τὸ τῆς εἰρήνης καλὸν. Διβάλλουσι τὸν μόνον τοῦ αὐτῶν μαρτυρίαν τὸν διαφορῶν καὶ Μακεδόνος διὰ τὴν Σωκρατικὴν καὶ τῆς αὐτῶν παρεξηγήσεως διαφυσίαν καὶ διδασκάλου καὶ ἡμεῖς ἀνεχόμεθα. Δέον οὖν μὴ φρονεῖσθαι λοιπὸν αὐτῶν, καταφεύγομεν διὰ τοὺς κοινοὺς κανόνας τῆς πίστεως, ἐξηγητὴν καθιζόμενον τῶν ῥητῶν εἰ ἀληθῶς εἰσὶ τῶν ἁγίων, τὸν ἡμέτερον ἰησοῦν, τὸν μακάριον παῦλον, καὶ διαλαλοῦς αὐτοὺς ποιούμεθα τῆς ἐρεῖ. Καὶ πρὸς αὐτοῖς τοὺς οἰκουμενικοὺς Σωσόδους καὶ ὑδόλους προσέχουσιν, ἀλλ' ἀξιοῦσι καὶ τὸν ἔχατον ἡμᾶς αὐτοῖς ὑποδεῖναι κεφαλὴν τῶν.

Καὶ ἐπειδὰν λύωσι τὸ ζήτημα τοῦτο μὴ φωνῆς γραφῶν καὶ ἁγίων ἀναμφισβητήτως, ἀλλ' ἰδίοις τῶν νεωτέρων ῥήμασιν ὑποκλίνειν ἀξιοῦσι τοὺς κεφαλὰς, καὶ τοῖς μὴ ὑποκλίνουσιν ἀχθοῦ, ὥσπερ νόμῳ δυναδόντων, ἀλλ' ἀγνώσει καὶ συνειδήσει, ἢ μὴ προσεκεστέραν ἐχόντων τῶν ἰδίων μητέρα, οἷς μᾶλλον χρὴ δυναδεῖν τοῖς νόμοις, καὶ ὃς ἔθετο τοῖς τούτων μὴ ὑπερβαίνειν θεμιγγὺς. Ἀλλὰ ἠρώτα Θεὲ βασιλεῦ καὶ τῇ ῥωμαϊκῇ ἐκκλησία ἑρμὴ πρὸς τὸν εἰρήνην τῆς ἐκκλησίας δικαιοτέρα, ἵνα καὶ αὐτῇ τὸν πρότερον διδῶμεν δύναμιν. νῦν δὲ ὅσα ἐχρῆν τοῖς τῶν ἐπερέων διδασκάλων καὶ πατέρων ἐπεῖν πρὸς τοὺς οἰκείους τῇ μητρὶ ἡμῶν τῇ ἀνατολικῇ ἐκκλησία, καὶ τῇ δόξῃ αὐτῆς καὶ διδασκαλίᾳ, ὡς αὐ μὴ θορυβῶν δια-

σειομένων αὐτοῖς τῶν τοιούτων ῥητῶν, ὑπὸ τολμεόνων ὀλίγα εἰρηθῆναι τῷ Θεῷ, ᾧ ἡ δόξα καὶ αἰνῶ εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν.

Κεφάλαιον τέλειον.

Ὅτι ἀδύνατον ἐστὶ καὶ τὸν υἱὸν προβολέα εἶναι καὶ Πνεύματος, ἢ προβάλλοντα αὐτὸ μὴ καὶ Πατρὸς, ἤγουν ἀδύνατον ἐστὶ καὶ ὑπὸ αὐτὸ ὑπορρεῖν.

Καὶ ὅπου ὀρνεμένοι τὸ ποιεῖν δύο ἀρχὰς, ἢ ὑποτάσσειν τὰς ὑποτάσσεις οἱ ἐκεῖνο δοξάζοντες, οὐδὲν ἧττον εἰσὶν ἀπεόδεκτοι, εἰ καὶ τοῖς ἰδιώταις δοκοῦσι τὰ λέγειν.

Ὅπου καὶ τὰς τῆς πίστεως ὑποθέσεις, ἀδύνατον ἐστὶ καὶ τὸν υἱὸν καὶ Θεοῦ, προβολέα καὶ ἄπον εἶναι τοῦ Παναγίου Πνεύματος, πολλοῖς μὲν συλλογισμοῖς, ἐν τῷ α. καὶ β. τῶν βιβλίων ἐδείχθη τῶν ἡμετέρων, δυσωπόστως δὲ δείκνυοι' αὐ ἐνὶ τῷ μάλιστα λόγῳ. Εἰ καὶ ὁ υἱὸς προβάλλει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὑποστατικῶς μὴ καὶ πατρὸς, ὡς ἀρχὴ δηλονότι τοῦτου καὶ ἄπου, ὡς ἐν τῷ τῆς φλωρεντείας ὅρῳ δηλοῦται, ἢ καθὸ εἰσὶν εἷς Θεὸς ὁ πατὴρ, καὶ ὁ υἱὸς προάγουσιν αὐτὸ, ἢ καθὸ εἰσὶν ὑποστάσεις δύο, διόπερ ἐν πατρὶ καὶ υἱῷ, ἥτε τῆς οὐσίας ἑνότης, καὶ ἡ τῶν ὑποστάσεων διάκρισις, θεμέλιοι τινὲς τῶν αὐτοῖς ὑπαρχόντων πάντων, εἴτε κοινωνητῶς, εἴτε ἀκοινωνήτως εἰσὶ, καὶ πολλὰ ταῦτα ἄμφω οὐδὲν ἕτερον ἐστὶν.

Ἀλλὰ καθὸ ἐν εἰσὶ τῇ οὐσίᾳ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐ προάγουσι, δυοῖν ἕνεκα καὶ κατ' αὐτοὺς τοὺς λατίνους. καὶ μὲν τὸ θαυμαῖ ὅπου οὕτω δημιουργοῦσιν αὐθέαι ὑποστάσεις τὸν κόσμον καθὸ εἰσὶν εἷς δηλονότι Θεὸς, διὸ καὶ εἷς δημιουργὸς ἐστὶ τῆς κτίσεως. καὶ ὁ τὸ σκότος, διόπερ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον προῆλθε αὐ ἑαυτὸ, ἔστι δὲ ἐν τῇ οὐσίᾳ μετὰ πατρὸς καὶ υἱοῦ, καὶ ἐν ταύτῃ τῇ προτάσει τῇ ὅτι ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς ἐν εἰσὶ τῇ οὐσίᾳ, καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον περιέχεται ἐν τῇ αὐτῇ τῆς οὐσίας ἑνότητι ὂν. ἐπεὶ τοίνυν, ἢ ἑαυτὸ προάξει τὸ πνεῦμα, ἢ κτίσμα ἔσται, καὶ τῆς θείας ἔξω ἑνότητος εἰ καθὸ ἐν εἰσὶ τῇ οὐσίᾳ προβάλλουσιν αὐτὸ ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς, βλάσφημα δὲ σκεῦνα, προδήλως, σκῦν οὐδὲ προάγουσιν αὐτὸ οὕτως. Ἀλλ' οὐδὲ καθόσον εἰσὶν ὑποστάσεις δύο προάγουσιν αὐτὸ. καθάπερ γὰρ εἴπε ἐστὶν ἐν αὐτοῖς τῷ λόγῳ τῆς φύσεως ἑνὸς καὶ ἀδιάκριτον, οὕτω καὶ εἴπε εἶπ ἐν αὐτοῖς τῷ λόγῳ τῶν ὑποστάσεων διῆν ἔσται καὶ διακεκριμένον, καὶ οὕτως σὺν αὐ εἶεν μία ἀρχὴ καὶ Πνεύματος ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς, διὸ καὶ οἱ τῆς ἐκκλησίας διδάσκαλοι σὺν τῆς τοῦ πατρὸς ὑποστάσεως αὐτὸ φασὶν σὺν προβάλλεσθαι, ἀποκλείοντες τὸν υἱὸν, σὺν τῆς καὶ υἱοῦ ὑποστάσεως οὐδὲς εἶπε.

Ἐπεὶ τοίνυν καὶ τὸ δύο ἀρχὰς εἶναι ἐν τῇ θεότητι βλάσφημον, ἐπειδὴ εἰ προάγουσι τὸ πνεῦμα καθόσον εἰσὶ διακεκριμένοι, οὕτω καθὸ εἰσὶ δύο ὑποστάσεις, σὺν οὐδὲ προάγουσιν αὐτὸ οὕτως. Οὐδενὸς δὲ ἄλλου πρόσου καταλειπομένου καὶ ἀφείπε ὡς ἀδύνατον ἐστὶ καὶ ἐκ καὶ υἱοῦ ὑφίστασθαι τὸ πνεῦμα ὅπερ καὶ ἐκ καὶ πατρὸς.

Πρὸς δὴ τοῦτον τὸν λόγον, οἱ χαλεπτέροι ἀποκείνοντο, ὅτι προάγουσιν ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὕτε καθὸ εἰσὶν ἐν τῇ οὐσίᾳ, οὕτε καθὸ εἰσὶ διακεκριμένα καθάπαξ, δεδίασι γὰρ τῇ τῶν ἀτόπων σκεύνων ἐπιγωγῇ ὡς ἔοικεν, ἀλλὰ καθὸ ἐν εἰσὶ τῇ προβληλικῇ δυνάμει. Ἀλλ' αὕτη ἡ ἀπόκρισις πρῶτον μὲν ἐστὶν ἀναπόδεικτος. τὸ γὰρ μίαν εἶναι προβληλικὴν δύναμιν, ἢ ἐνέργειαν ἐν πατρὶ καὶ υἱῷ, οὐδαμοῦ δύρηται τῶν γραφῶν, ἢ τῶν ἁγίων. Δεύτερον ἐστὶ σοφιστικὴ.

σικὴ, λύειν ἢ περᾶται αὐτῷ τῷ ζητουμένῳ, τοῦτο καὶ ἐστὶν αὐτὸ τὸ ζητούμενον, εἰ δὲ αὐτῷ τῷ πατρὶ προβληματικῶς δύναμιν καὶ ὑιὸς ἔχει. Τέτον ὅτι πρὸς τὰς αὐτὰς καὶ μείζους ἀπορίας ἐπανακάμπτει. Ζητοῦμεν γὰρ πόθεν ἔχει τὴν ἑνότητα αὕτη ἡμία προβληματικὴ δύναμις, ἡ ἐν πατρὶ καὶ ὑιῷ. πότερον ἐκ τῆς ἑνότητος τῆς προσωπικῆς, πᾶσα γὰρ δύναμις ἐν τοῖς θείοις, ἢ οὐσιώδης ἐστὶν, εἴτεν τῆς οὐσίας, ἢ ὑποστατική, εἴτεν καὶ προσώπου. Εἰ μὲν δὴ ἐκ τῆς ἑνότητος τῆς οὐσίας ἀνίσχει καὶ ταύτῃ ἔπεται, ὥσπερ ἄρα καὶ ἡ δημιουργεῖν δύναμις, ἢ καὶ ἑαυτὸ προάξει τὸ Πνεῦμα, ἐν τῇ αὐτῇ ἑνότητι τῆς πίστεως ὂν, καὶ διὰ τοῦτο ἢ αὐτῷ δύναμιν ἔχειν, ἢ εἰ μὴ ἑαυτὸ προάξει κτίσμα ἔσται, καὶ οὐκ ἐν τῇ αὐτῇ τῆς οὐσίας ἑνότητι, δυνάμεως ποιαύτης ἐστερημένον. Εἰ δὲ προσωπικῇ ἑνότητι ἕπεται, προσωπικὴ οὖσα ὡς ἢ καὶ γνωναῖ δύναμις ἐν πρόσωπον ὁ Πατὴρ ἔσται καὶ ὁ ὑιὸς, καὶ ὡς ἓν πρόσωπον τὸ Πνεῦμα προάξει. μηχανῇ δὲ οὐδεμιᾷ ἓν πρόσωπον ὁ Πατὴρ καὶ ὁ ὑιὸς δύναται νοεῖσθαι ἢ λέγεσθαι, ὥστε ἑωλός ἐστιν ἡ ὑπόκρισις.

Ἄλλοι λέγουσιν ὅτι ὁ Πατὴρ καὶ ὁ ὑιὸς προάγουσι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὔτε καθὸ εἰσὶν εἰς καθ' ἑαυτὸ, οὔτε καθὸ εἰσὶ δύο καθ' ἑαυτὸ, ἀλλὰ καθὸ εἰσὶ δύο εἷς, ἢ ἡ προβληματικὴ δύναμις ἁρμόττει αὐτοῖς, καθὸ εἰσὶ δύο, καὶ καθὸ εἰσὶν ἕν, φύσιν γὰρ σημαίνουσι μὴ ἰδιότητα καὶ ὡς μὲν σημαίνουσιν ἰδιότητα οὐδὲν ἀδύνατον ὑπάρχειν αὐτῷ ὑποκειμένοις δυσὶν, ἐφόσον μίαν ἔχουσι φύσιν, ὡς δὲ σημαίνουσι φύσιν, ἓν εἰσὶ τὰ τοιαύτῳ φύσιν ἔχοντα. Αὕτη δὲ ἡ ὑπόκρισις ἀρχὴν ἢ αὐτὴ οὖσα τῇ προτέρᾳ, περιττός ἐστιν, ὡς ἀλέξανδρον ἵνα καὶ ἀναφερομένη, καὶ κατ' οὐδὲν ἢ τὸ αὐτὸ ἐστὶν ὁ Πατὴρ καὶ ὁ ὑιὸς, δύο καὶ εἷς, ἢ ὡς αὐτοὶ μᾶλλον λέγουσι δύο εἷς. Ἡ πάντα ἂν μιγνύοιτο ἀλλήλαις πανελλίως, ὥστ' οὐδὲ κατὰ τὴν μίαν ὡς αὐτοὶ φασὶν προβληματικὴν δύναμιν. Ἔπειτα ἡμία αὕτη δύναμις αὐτοῖς, φύσιν μετὰ ἰδιότητος σημαίνουσα, πῶς ἂν ὑπάρχοι δυσὶν ὑποκειμένοις μίαγε οὖσα, δεῖ γὰρ μᾶλλον αὐτὴν διττὴν εἶναι ὡς τὰ ὑποκείμενα, εἴγε προσωπικὴ εἴη καὶ μὴ τῆς φύσεως ἰδιότης, ἡ μία οὖσα καὶ προσωπικὴ, ἑνὸς ἂν ἴσως προσώπου δόξαν, ἀκινήτως ἐν αὐτῷ γε ὁρισθεῖσα οὖσα καὶ ἐστὶν. Ἀκινήτως δὲ δεῖ εἶναι τὰς τοιαύτας ἰδιότητας. Ἢ πῶς ἂν ἰδιότητες μένοιεν κινούμενοι καὶ μεταπίπτουσι καὶ τὸ θεολόγον Γρηγόριον. Διττῆς δὲ τῆς δυνάμεως οὔσης καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ὑποκειμένων, οἷς τὴν δύναμιν αὐτοὶ διδόασι, καὶ δύο δοχαὶ καὶ Πνεύματα ἔσονται τὰ διττὴ δυνάμει προάγοντα. ὡς δὲ ἀδύνατον ἐν δυσὶ προσώποις θείοις εἶναι ἵνα δύναμιν μίαν, ἐὰν μὴ ἢ οὐσιώδης καὶ φυσική, ὅτω καὶ δύο δυνάμεις εἶναι ἀμὴ ἀνυπκειμένας, ἢ διαφόρους εἴδει, ἢ οὐδέτερον προσήκει τῇ ὡς αὐτοὶ φασὶ μιᾷ δυνάμει ἐν Πατρὶ καὶ ὑιῷ. πῶς δὲ πλείους ἡμία ἔσται. Εἰ δὲ ἀνάγκη τοιαύτας εἶναι δύο γε οὔσας, πῶς ἂν εἶεν κατ' αὐτὰς ἕνα εἰς αὐτὰ ὑπάρχουσιν. Ἀρχὴ δὲ ἑκατέρα ὡς αὐτοὶ φασὶ, διὰ τὴν δὲ προβάλλειν δύναμιν, ἵν' ἀχ οἷόν τε εἶναι μίαν ἐν ἀμφοῖν, ὥστε καὶ αὐτὰ μίαν ἀρχὴν εἶναι ἀδύνατον, ἐν τῷ προβάλλειν εἴγε προβάλλουσιν ἄμφω.

Ἐπεὶ δὲ ἀνάγκη μίαν ἀρχὴν εἶναι εἴγε προβάλλουσιν, ἀδύνατον ἐστὶ λοιπὸν ἄμφω προβάλλειν. λέγοντέστε μηδὲν ἄτοπον εἶναι μίαν ἰδιότητα ἐν δυσὶν ὑποκειμένοις ὑπάρχειν, μίαν ἔχουσι φύσιν καὶ ἀριθμῷ μίαν, ἢ μὴ τῷ λόγῳ τούτῳ καὶ τὰς

τὰς φυσικὰς ἰδιότητας περιλαμβάνουσι, τουτέστι τὰς θεοπρεπεῖς καὶ κοινὰς ἀληθεῖς λέγουσιν, ἀλλ' οὐ συμπεραίνουσιν. ἡ γὰρ προβληματικὴ δύναμις μηδὲ τῷ Πνεύματι προσοδοῦσα, οὐκ ἔστι ταύτη. Εἰ δὲ προσωπικὴν ἰδιότητα ἐν τῷ λόγῳ νοοῦσι, νομοθετοῦσιν ἐοίκασιν. οὐδεμίαν δὲ δείξουσι προσωπικὴν ἰδιότητα ἐν δυσὶν ὑποκειμένοις μίαν εἶναι τῷ ἀριθμῷ, εἰ μὴ τὴν ζητουμένῳ φαῖεν αὐτὴν, τὴν προβληματικῷ γελοίως. Οὔτε τὴν τὸ πέμπειν τὸ Πνεῦμα δύναμιν ἐροῦσι, κοινὴ δὲ ἐστιν, ὅτι τὸ Πνεῦμα καὶ ἑαυτὸ πέμπειν λέγει, καὶ ἑαυτὸ διδόναι. οὐδὲ αἰτίαν τὸ πέμπειν πρὸς τὸ πεμπόμενον νοεῖται πρόσωπον ἐξ ἀνάγκης, ἀλλὰ μᾶλλον ἐξ ἀμφοτέρων, μᾶλλον δὲ ὅλης τῆς θεότητος, αἰτία πρός τι ἐξωτερικὸν ἀποτέλεσμα, καὶ ἀγγελίας φησὶ καὶ Θωμᾶς μετ' αὐτόν. Ἀλλ' οὐδ' ἔχει τὴν προβληματικὴν δύναμιν κοινὴν Πατρὶ καὶ ὑιῷ τιθέναι, ἕως ἂν μὴ κοινὴ ἢ τῷ Πνεύματι. Διονυσίου βασιλέου καὶ πάντων ἁγίων ἀξιούντων, τὰ κοινὰ Πατρὶ καὶ ὑιῷ κοινὰ καὶ τῷ Πνεύματι εἶναι, θεοπρεπῆ δὲ εἰσὶ τὰ τοιαῦτα, καὶ τῆς θείας φύσεως ἰδιώματα, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὸ Πνεῦμα μετέχειν αὐτῶν ἀνάγκη. Ἢ οὐδ' ἂν εἴη δυσὶ κοινὰ, ἀλλ' ἐν ἑνὶ προσώπῳ ἂν δείξοιτο μόνον, διὰ τὸ παῦ ὁ μὴ προσκαλεῖται τὴν θείαν φύσιν, ἢ τὰς τρεῖς ὑποστάσεις διέλθοιεν ἑνὶ προσήκειν μόνῳ προσώπῳ, καὶ μὴ ὑπερβαίνειν, μηδὲ εἰς ἕτερον μεταβαίνειν, εἰ μὴ μέλοι καὶ δυσὶ εἶναι τὸ παρ' ἡμῶν λαμβανόμενον. Τὸ δὲ λέγειν ὡς καὶ τὸ ἀγένητον καὶ τὸ ἀπαθὲς δυσὶ προσώποις ἑκάτερον προσεῖναι, οὐδαμῶς τὴν ὑπερφυᾶ ἐπείνην ἑνάδα καὶ τριάδα ποιεῖ πρὸς τὸν λόγον οὐδὲν, οὐ γὰρ ἔσεται ἐπείνα τῷ προβάλλειν, τὸ μὲν γὰρ ἀπαθὲς καταχρήσιμα ἐστὶ μόνον, ἢ κοινόν ἐστιν, ἢδὲ ἔργῳ ἐστὶν ἐν υἱῷ καὶ Πνεύματι, γνωνὸν ἐστὶ καὶ ἐκπορευτὸν, δύο ὄντα καὶ εἴδει διαφέροντα. Τὸ δὲ προβάλλειν πρᾶγμα ἐν ἐν Πατρὶ καὶ υἱῷ λατινοι λέγουσι, καὶ μίαν ἐνέργειαν εἴδεσι καὶ ἀριθμῷ. πολλῷ δὲ πλείων διαφορὰ ἐναντίοτε καὶ ἐκπορευτοῖς, οἷς κοινόνι, ἀλλ' οὐχ ὡς Ζωωνύμοις ὀνοματοθέτοις ὄνομα ὑποτίνων τὸ ἀγένητον, ὡς εἴπε λίθοντε καὶ ἵππον ἄλογον ὀνομάζει, τὸ μὲν ὅτι μετέχει τοῦ ἀπικειμένης λόγῳ διαφορᾶς, τὸ δ' ὅτι καὶ τοῦ ὑνὸς πάντα κεχώρεται. καὶ ὡς ἀνθρωπος εἴποι, τὸ μὲν σερηλικῶς, θάτερον δὲ ἀποφαλικῶς, οὐκοῦν προσωπικὴ μὲν οὖσα μία ἑνὶ προπροσώπῳ προσέσται τῷ πατρικῷ, τοῦ φύσεως δὲ οὖσα μία ἰδιότης, μιᾷ τῇ θείᾳ φύσει προσέσται, ἀλλὰ τὸ δεύτερον ἀδύνατον, τοῦ Πνεύματος ἕνεκα. Τὸ πρῶτον ἄρα ἀληθὲς.

Ἢν δέ τινες ἐπινοήσωσι τὴν προσωπικῶν διάκρισιν, καὶ αὕτη συφιστικὴ ἐστὶ, τὸ ζητούμενον λυθεῖσα ὡς δοχὴν, καὶ ἄτοπος καθ' αὐτὸν, καὶ πολλῶν ἀτόπων δοχὴ ὡς ἐν ἄλλοις ἐλήλεγκται. Τουτέστιν ὅτι τὴν προσωπικῶν, τὰ μὲν ὑποστατικὰ, τὰ δὲ ὑποστάσεσι τῷ προσώπῳ ἐπόμενα, ὡς ἀνθρωπῳ δηλονότι, τὸ μὲν λογικὸν, τὸ δὲ γελαστικὸν. Καὶ μὴν, οὐδὲ ἐπειδὰν λέγωσιν, ὡς προσῆν αὐτῷ Πνεύματι τὸ προβάλλειν, εἰ μὴ ἐναντίον ἦν τῷ αὐτῷ λόγῳ, λύουσι μᾶλλον τὴν ἀπορίαν καὶ φεύγουσι, τὸ δὲ μὴ προσεῖναι τῷ Πνεύματι τῷ προβάλλειν καὶ τοῦτο αὖπον λέγουσιν. ὅπως δὲ τούτου ὅτως ἔχοντος, ἐνέσται καὶ τῷ υἱῷ τὸ προβάλλειν μὴ Πατρὸς οὐ λέγουσι; τουτέστι τὴν μὲν ἀκολουθίαν οὐκ ἐλέγχουσι, πῶς γὰρ; τοῖς τῶν ἁγίων λόγοις ἐρειδομένῳ, οἱ φασὶν εἶπε κοινὸν ἐστὶ πατρὶ καὶ υἱῷ τοῦτο καὶ τῷ Πνεύματι κοινὸν εἶναι. ὅπερ δὲ ἄτοπον ἐστὶ τὸ καὶ τῷ Πνεύματι τοῦτο προσεῖναι, καὶ ὅτου χάριν, ὥσπερ ἡμῖν Ζωαγωνιζό-

γωνιζόμενοι λέγουσιν. οὐκ εἰδότες ὅτι, ὥσπερ τῷ Πνεύματι μὴ προσέστι διὰ τὸ συμβαίνειν μηδαμῶς τῷ λόγῳ καὶ Πνεύματος, κἀκείνῳ προσῶ οὐ τοῦτο, οὕτως οὐδὲ τῷ υἱῷ προσέστι διὰ τὸ ἀνάγκην εἶναι προσεῖναι αὐτῷ καὶ τῷ Πνεύματι, εἰ τῷ υἱῷ προσείη, τοῦτο ἂν ἀδυνάτου εἶναι, κἀκείνῳ προσῶ αὐτῷ τῷ υἱῷ, εἰ μὴ τοῦτο οὐκ ἦν. Καὶ ὡς ἔοικε διὰ τὸ μὴ εἶναι τὸ Πνεῦμα προβολέα εἶναι ὡς ἀδύνατον, συγχωροῦσι τὸν υἱὸν προβολέα εἶναι, δι' οὐκείνου ἀκολουθῆ, ἐναντίως πολὺ τοῖς τῶν λόγων νόμοις. Δέον μᾶλλον ὅτι πεθέντος τοῦ υἱοῦ προβολέα εἶναι, δεῖ εἶναι τὸ Πνεῦμα τοιοῦτον εἶναι, ὅπερ ἀδύνατον, κἀκείνο ἀδυνάτου ὑπολαμβάνει τοῦθ' ἑπεται. Τοῦ δ' ἀκολουθίαν ἐμόνον ὁ τῆς πίστεως λόγος βεβαιοῖ, εἰ δὲ διδάσκαλοι τοῦ τηρεῖν τε, ἀλλὰ εἰ αὐτοὶ λατινίζει συμμαρτυροῦσιν, ἢ τι ἄλλο, ἢ ἐν διδόντων ἐστὶ τῇ ἀκολουθίᾳ τὸ λέγειν, ὅτι προσῶ αὐτῷ εἰ τῷ Πνεύματι τὸ προβάλλειν, εἰ μὴ οὐκ ἦν ἐν τῷ Πνεύματι ἰδιότης. ἀλλ' ἡμῖν οὐδὲν διαφέρει, εἴτε διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν, εἴτε δι' ἑτέραν κεκώλυται καὶ ἀδυνάτως ἔχει ἕως αὐτοῦ τοιοῦτον γένηται, πρὸς τὸ κἀκείνο δεῖξαι ἀδύνατον ὡς τοῦθ' ἑπεται. Εἰ δὲ λέγοιεν λατῖνοι ὅτι πλὴν τοῦ προβάλλειν ἐνόει οἱ ἅγιοι, ψευδὴς ἡ ὑπόνοια, ἐναντίον γὰρ, μόνῳ πατρὶ τὸν Πατέρα, καὶ μόνον αἴτιον λέγουσι, καὶ πάντα τὰ Πατρὸς ἔχειν τὸν υἱὸν πλὴν τῆς αἰτίας, καὶ πολλὰ τοιαῦτα δι' ὧν δεικνύουσιν ἐβουλόμενοι κοινὸν εἶναι Πατρὶ καὶ υἱῷ τὸ προβάλλειν. οὐκ ἐβούλοντο δὲ, ὅτι ἢ δεῖν ὡς ἀνάγκη τοῦτο καὶ τῷ Πνεύματι οὕτω δοθῆναι αὐτὸν παρ' αὐτῶν, διὰ τὸ πᾶσαν ἐνέργειαν ἐν τοῖς θείοις μὴ ἐμζομένῳ ἐν προσώπῳ ἑνὶ, ἀλλ' ὑπερβαίνουσαν πρὸς ὅλον τὴν θείαν φύσιν ἐκτείνεσθαι; καὶ τὴν τρισὶν ὑποστάσεσιν εἶναι κοινὸν. Καὶ αὖθις εἰ φαῖεν ὅτι τὸ Πνεῦμα Πατρὸς εἶναι, καὶ Πνεῦμα υἱοῦ εἶναι, κοινὸν ἐστὶ δήπου Πατρὶ καὶ υἱῷ, ἀλλ' ἐν τῷ Πνεύματι, ἐν ᾧ ἐστὶν ἑαυτῷ τὸ Πνεῦμα καὶ τοῦτο μάτην ἐρεῖν. εἰ μὲν γὰρ ἐκείνου λέγουσιν ὅτως. ὡς ἐξ ἀμφοῖν καὶ Πνεύματος προβαλλομένου, τότε ζητούμενον αὖθις λαμβάνει, εἰ τοῦ Πνεῦμα υἱοῦ λέγεται τῇ γραφῇ, ὡς ταὐτὸν καὶ φύσιν τῷ υἱῷ καὶ ὁμόκοιον, ὅτω γὰρ πάντες οἱ ἱεροὶ ἐξηγοῦνται, τοῦ Πατρὸς δέφασιν ὡς ὂν καὶ Πατρὸς ὑπορρεόμενον, οὐκ ἔτ' ἂν εἰ τῷ Πνεύματι εἴη κοινὸν, εἴγε καὶ ἐν ἐκείνοις ἐστὶ διάφορον, ὅτι καὶ Πατρὸς μόνου εἶναι ὡς ἐξ οὗτος, καὶ υἱοῦ ὡς ὠκειωμένον καὶ φύσιν αὐτῷ. Εἰ δέ τις τὸ Πατρὸς εἶναι λέγεσθαι, τοῦ καὶ φύσιν ἑνότητα δηλοῦν βούλοιτο τὴν αἰτίας τῷ ὂν Πατρὸς σημαινομένης, συγχωρούμεν ὅτι κοινὸν ἐστὶ Πατρὶ καὶ υἱῷ τὸ λέγεσθαι αὐτῶν εἶναι τὸ Πνεῦμα, ὅτω δὴ καὶ ἑαυτοῦ εἶναι τὸ Πνεῦμα δώσομεν πάντως, ὡς καὶ ἐκείνοις ταὐτὸν ἐστὶ καὶ φύσιν, ὅτω καὶ ἑαυτῷ ταὐτὸν ἐστὶ καὶ φύσιν καὶ καθυπόστασιν, ἔντε δὲ καὶ τῷ ἐχάτῳ τῆς ἀμεταβλησίας. Ἐπεὶ τοίνυν ἅπερ ὑπὸ κεφάλαιον πρὸς τὸν λόγον λατῖνοι ὑποφυγαὶ εἰσὶν ἀπεχνῶς τῆς ἀληθείας ἐκείσοι, διὰ τὸ δυλόειν καὶ θέλειν, ἢ προελήφθησαν δόξῃ, καὶ οὐδὲν ὑγιὲς ἢ παρεσέχοντα. διὸ λόγως ἄρα καὶ διὰ τῶν φανερωτάτων τῆς πίστεως ἀρχῶν, ἅμα δὴ καὶ σωτηριωτάτη ὁδῷ, δέδεικται ἀδύνατον εἶναι, καὶ ἄτοπον, τὸ καὶ τὸν υἱὸν αἴτιον εἶναι ἢ προβολέα τοῦ ἁγίου Πνεύματος μὴ τοῦ Πατρὸς, τοσούτων ὂν διαιρέσεως ἀκολουθούντων αὐτόθεν, καὶ ἀδυνάτων αὐτῷ, καὶ τοι καὶ πλείω τῶν εἰρημένων ἀκολουθεῖ τῷ δόγματι ἄτοπα, καὶ οὐδενὶ ἀχεδὸν ἄλλῳ τοσαῦτα, ὡς ἄλλοις τε πολλοῖς πρὸς ἡμῶν, καὶ ἡμῖν ἐν δυσὶ βιβλίοις δέδεικται τοῖς προειρημένοις. Ἀλλ' ἡμῖν ἀρκοῦν ἔδοξε καὶ εἰς τὸ σαῦτα τὴν θέσιν ἀπενεγ-

κεῖν, ὧν ἑνὶ τὸ τοιοῦτον τὴν λατινικὴν θέσιν ἐνιαχομένῳ ἀποτρέπειν χρεὼ. Ἐνέχοιτο δ' αὖ ἑνὶ τούτων διὰ τὸ ἀναγκαῖον καὶ δὲ καὶ λόγου, καὶ τὴν ἀθένειαν τοῦ πρὸς αὐτὸν ὡς εἴρηται ἀποκρίσεων, σοφίσμασι περὶ πειρῶνται λύειν αὐτόν. Καλῶς ἄρα θέσιν τοιαύτην ἀρνούμεθα καὶ τῶν πεθέντων οὐδενὶ ἐθέλομεν κοινωνεῖν νόμοις ἐκκλησιαστικοῖς ἑπόμενοι, οἱ τῶν ἑτέρα φρονούντων πρὸς καὶ θέσιν, διεσκεδάσαι κελεύουσι. Χαλεπὸν δὲ τὸ ψεῦδος, καὶ δεῖ αὐτὸ φυλάττεσθαι φρονεῖν, καὶ τοῖς φρονοῦσι συναναμίγνυσθαι, οὐ μόνον ὅταν ἀπίκρυς καὶ κοὐ προηγούμενον λόγον τῇ ἀληθείᾳ τῆς πίστεως μάχηται. ὡς ὅταν τὶς λέγῃ μὴ εἶναι τὸν Θεὸν ἕνα, ἢ μὴ παρκωθῆναι τοῦ Θεοῦ λόγον, ἀλλὰ καὶ ὃ πεθέντος ἐπεταίνει ἐναντίον τῇ πίστει, ἕπεσθαι δὲ καὶ τῇ πρὸς τὸν ὀκποροῦσεως καὶ Πνεύματος δόξῃ λατίνων ἔνα τῶν ἐναντίων τῇ πίστει, οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι, καὶ διδάσκαλοι, καὶ ἰδίᾳ δεικνύουσι, καὶ ζωοδικῶς ἀποφαίνονται, καὶ ἔργῳ βεβαιοῦσι τοὺς λόγους, οὐ φιλονείκως, ἀλλ' ὂν ζωοδόσεως ἀγαθῆς ἀπερρωγότες λατίνων, διὰ τὸ δόξαν ταύτην αὐτῶν πεντακοσίοις χεδὸν ἔτεσι, καὶ αὐτῷ ἱερονύμῳ συμβούλῳ κεχρημένοι καὶ φεύγειν ἀπὸ ταύτης τῆς δόξης, τοιαύτης γε οὔσης ὡς ἀληθῶς. Φησὶ γὰρ ὀκεῖνος εἰ καὶ ἀποδίδομεν τῷ Πατρὶ ἀξιώματος τῷ τῆς ἀρχῆς λόγῳ, οὐδὲν μέν τι πρὸς ὑπαγωγὴν ἢ ἐλάττωσιν κατά τινα τρόπον ἀφορῶντες ἀποδίδομεν τῷ υἱῷ, ἢ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, διὰ τὸ φυλάττεσθαι τὰς τῆς αἱρέσεων ἀφορμάς. Ὃν τρόπον φησὶ καὶ ἱλάρειος ἐν τῷ η. περὶ τριάδος, τῷ τῆς δεσπότου ἀξιώματι, μείζων ἐστὶν ὁ Πατὴρ, ἀλλ' ὂν ἐλαττῶν ὁ υἱὸς, ὃ δίδοται ἐν καὶ ταὐτὸν εἶναι. Ἐκέχρηντο δὲ ἄρα καὶ τοῖς οἰκειοτέροις ἅπασι διδασκάλοις τοῖς ἀσπανοῖς λέγω ὁδηγοῖς, τοῦ τὰ δέοι φρονεῖν καὶ ποιεῖν. Ἐκεῖνοι γὰρ πάντες οὐκ ἐπίθεν τὴν λατινικὴν ταύτην θέσιν ἀδαμῶς, καὶ ἀπεπήδων ὡς κρημνοῦ τινὸς φανεροῦ, καὶ ταναντία ταύτῃ μᾶλλον ἐθεολόγησαν ἐναργῶς. δι' ὧν ἁπάντων ἔδειξαν αὐτὴν φαύλην ἡγούμενοι. Τοσούτοις οὖν καὶ ἡμεῖς κεχρημένοι συμβούλοις ὡς αἱρέσεων ἀφορμὴν τὴν δόξαν φυλαττόμεθα ταύτην, ὅτε βούλομεθα τοῖς λαοῖς μέλι διδόναι, ὃ πολλὰ ἐγκέκρυπται δηλητήρια, κατ' αὐτὸν αὖθις φάναι τὸν ἱερώνυμον. Εἰ δὲ ἀποθέμεθα ὑποβάλλουσι τὰς αἱρέσεις ἐκείνας πάσας, οὐχ ἱκανοποιοῦσιν ἡμῖν, ἔθος γὰρ ἐστὶν ἀεὶ τῶν καινοτομούντων οὕτω ποιεῖν. καὶ ἔθος ἐστὶ τῶν τῆς ἀληθείας ἀπεστερημένων, αὐτοῖς μὴ προσέχειν οὕτω ποιοῦσιν. ἐν γὰρ ταῖς εἰς ἄτοπον ἀπαγωγαῖς οἱ πρὸς τὴν ἀλήθειαν διαφερόμενοι, ἐπεὶ μὴ ἠδύναντο λύειν τὴν ἀκολουθίαν, τῇ ὀργνίσει τοῦ ἀτόπου ἐπειρῶντο, αἰτίας τε αὐτοὺς ἀπαλάττειν. καὶ τὸ ἡγούμενον βεβαιοῦν, ἐδόκουν δὲ τοῖς ὀρθὰ φρονοῦσιν ἀνεκτότεροι μὲν, διὰ τὴν ὀργνίσιν καὶ ἀτόπου, οὐ μὴν προσδεκτοὶ, εἰ μὴ τὸ ἡγούμενον ὀργνίσαντο, ὡ ἔστεπε τὸ ἄτοπον ἐκεῖνο, ἐξ ὑγιαινούσης ἀκολουθίας. Παραδείγματος χάριν, οἱ τοῦ τύρρου, ἓν θέλημα καὶ μίαν ἐνέργειαν τιθέντες ἐν τῷ Χριστῷ, ἐπεὶ ἐνεκαλοῦντο τὸ ὑπὸ τῶν ὀρθοδόξων, τὸ δὲ μίαν φύσιν τιθέναι, αὖθις ἐν τῷ ἡμετέρῳ δεσπότῃ ὂν τοιαύτης ἀκολουθίας, ὅτι τῇ ἑνότητι τῆς ἐνεργείας, καὶ ἡ ἑνότης αὖ ἀκολουθήσειεν τῆς φύσεως, διὰ τὸ καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν φύσεων, καὶ τὸν ἀριθμὸν εἶναι τῶν καὶ φύσιν ἐνεργῶν. ἐν τῷ παρόντι δὲ διαγωνιζόμεθα τιθέναι ταῦτα ἠκριβωμένως, ἀλλ' ὡς ἐν τύπῳ μόνον χάριν. ὀκεῖνοι τοίνυν μὴ δυνάμενοι λύειν τὴν ἀκολουθίαν, πρὸς τὴν ὄρνησιν καὶ ἀτόπου κατέφυγον, καὶ τοι ὤοντο λύειν, καὶ πολλὰ λέ-

λὰ λέγοντες, ἀλλ' ὡς σοφιζόμενοι ἀπεπίμποντο. προσείχε δὴ τῇ τοιαύτῃ δρνήσει τῶν ὀρθὰ φρονούντων οὐδεὶς, ἀλλ' ἀπήτουν ἐξ αὐτῶν μᾶλλον τὴν ἄρνησιν τῆς μιᾶς ἐνεργείας, ἢ τὴν θεμένη, εἰ καὶ αὐτοῖς ὁμολογούμενον ἄτοπον ἡ ἑνότης τῆς φύσεως ἐν Χριστῷ εἴπετο. ἅτε τὸ δρνεῖσθαι τὸ ἐπόμενον ἔξω αὐτοὺς αἰτίας εἶναι. ὅτε τὸ ὑποπτον δυλαβείας πρὸς τὴν δόξαν ἐκείνων κεκινεῖσθαι δοκεῖν. ἐβούλοντο γὰρ ἐντεῦθεν τὴν ἀνθρωπίνων θέλησιν καὶ ἐνέργειαν ἐν Χριστῷ δεικνύναι ὑποτεταγμένην τῇ θείᾳ τάξει. ὅτως ἀσυγχύτως ἔπτω, ὥστε καὶ ἓν αὐτὰς γίνεσθαι. ἠνόει δὲ, καὶ εἰδὼς διδασκόμενοι μαθεῖν ἤθελον, ὅτι τὸ ἁπλῶς ἓν, καὶ τὸ τῇ τάξει ἓν διενήνοχε. καὶ τὸ μὲν δεύτερον μόνον δυσέβειν αὐ λέγοντες, τὸ δὲ ἁπλῶς ἓν νοήσαντες, ἢ νοθέναι δοκοῦντες, καὶ τὴν ἑνότητα τῆς φύσεως συνεσάγκασι. καὶ οἱ τὴν μίαν φύσιν νοήσαντες ἐν τῷ Χριστῷ ὅτε πάθος ἔλεγον προσώπων τῇ θεότητι τοῦ Χριστοῦ, ὅτε καὶ τὰ φαντασίαν αὐτὸν πεπονθέναι. ἢ ψιλὸν ἄνθρωπον γεγονέναι, ἐφ' ὃ ἥκουον ὑπὸ τῶν δυσεβούντων φέρειν τὴν θέσιν αὐτῶν, ἀλλὰ ταῦτα καὶ ἀπαθέμαν καθυπέβαλλον.

Καὶ τὸ κινητικὸν δὴ αὐτῶν ἀληθῶς εἶχε νοῦν φαντασίαν, ἐν ᾗ ἠρνοῦντο τὴν ἀληθῆ συνδρομὴν τῶν δύο φύσεων ἐν Χριστῷ, ἢ μετὰ τὴν ἕνωσιν συγκεχύσθαι πάντας, καὶ εἰς μίαν ἀπκεκεραῦσθαι φύσιν, δπτῆδον ὅτωσι φανερῶς, ἀλλὰ φύσιν καλοῦντες τὴν οὐσίαν ἐν τὸ εἶδος. οὐκ ἠνέχοντο δύο τοῦ θένα φύσεις ἐν Χριστῷ. ὅοντο γὰρ ἀδύνατον ἐν δυσὶν εἴδεσι καὶ τοῦθ' ὅτως καὶ ὅλῳ καὶ παντὶ διακεκεμμένοις μίαν εἶναι ὑπόστασιν τὴν τοῦ Χριστοῦ ἐν θεότητι, δηλονότι καὶ ἀνθρωπότητι, τοῦναντίον γὰρ μᾶλλον ὅοντο ἀληθέστερον εἶναι αὐ πλείας ὑποστάσεις τῆς αὐτῆς φύσεως τοῦ κοῦ τὸ εἶδος μετέχει. ἐπεὶ δὴ ὁ θεάνθρωπος μόνος τοῦ, καὶ οὐδεὶς αὐτῷ τοῦ θεανθρωπότητος κοινώνει, ὅτε οἷόν τε ἐστὶν ἐν τῷ παντὶ αἰῶνι κοινωνῆσαι τινὰ συνδεδεμένῃ. ἔλεγον ἐπ' αὐτοῦ τὴν τε φύσιν καὶ τὴν ὑπόστασιν, καὶ αὐτὸν εἶναι τὴν θεάνθρωπον, καὶ τὴν αὐτοῦ θεανθρωπότητα. ὥσπερ λόγος χάριν ἥλιον καὶ ἡλιότητα, ἑνὸς ὄντος ἡλίου, ὡς δὴ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων μοναδικῶν. εἶναι δὲ τὴν μὲν θεανθρωπότητα φύσιν, ὑπόστασιν δὴ τὴν θεάνθρωπον, καὶ ὅτω δύο φύσεις ἐν Χριστῷ, τὴν θεότητα καὶ τὴν ἀνθρωπότητα εἰς μίαν φύσιν συνελθεῖν τὴν θεανθρωπότητα. ὥσπερ ψυχὴν καὶ σῶμα ἄνθρωπον εἰς ἀνθρωπότητα. Ἀλλ' οἱ μὴ τῆς ἀληθείας ἐστόχοι, καὶ ταύτης ἀπέτυχοι γεγονότες ὁν Θεοῦ τοῖς Χριστιανικοῖς λαοῖς, ὅτε τῇ δρνήσει τῶν ἀτόπων ἐκείνων προσεῖχον, ἀλλὰ μᾶλλον ἀπῄτουν τὴν ἄρνησιν τῆς μιᾶς φύσεως, ἢ τὴν θεμένη, τὰ ἐκείνοις ὁμολογούμενα ἄτοπα ἕπεται, ὅτε εἴπ καὶ ὑπερεῶς πρόσεστι τῷ τοῦτων κινητικῷ τοῦτ' ἐσκόπουν, καίτοι καὶ τοῦτο πολλῆς γέμει πλανάης, εἴπς ἐξετάζει καλῶς, ἀληθείας νοῦς ἀπκεχρωσμένης χροιᾷ. ἀλλ' εἰ καὶ παντάπασιν ὀρθὸν τοῦ, μέλι τοῦτο νομίζον εἶναι πολλὰ ἐγκρύπτον ὡς ἀληθῶς δηλητήρια, καὶ δρχὴν πολλῶν καὶ μεγάλων αἱρέσεων, καὶ διὰ τοῦτο ὁν ἐβούλοντο συγχωροῦντες αὐτῷ, τὰς αἱρέσεις ἐκείνας ἀπανεῦν, ἃς ἐκελεύσαν πολλῶν ἱδρύτων τῇ ἐκκλησίᾳ ἐδέησεν. Ἡνόει δὲ ἄρα οἱ πεῖ τὴν δύτυχῆ, ὅτε διδασκόμενοι μαθεῖν ἤθελον, εἰ φύσεις εἰς μίαν φύσιν συνελθεῖν, ἀτελεῖς καὶ μὴ ἐχούσας εἶδος πεπληρωμένον, ἐγχωρεῖ. ὥσπερ εἰς μίαν φύσιν τὸ ἀνθρώπινον εἶδος δηλονότι ψυχὴ καὶ σῶμα συνέρχεται ἀνθρώπῳ, ὧν ἑκάτερον εἶδος ἔχει πεπληρωμένον, ὡς ἑκάτερα φύσις καὶ οὐσία ἀν εἴη κυρίως, ἀλλ' ἢ μόνον ὡς δρχαὶ φύσεως, καὶ μέρη τοιαῦτα εἴδεις

εἴδεις καὶ ὕλης ἔχοντα λόγον, τελείας δὴ φύσεις εἰς μίαν συνελθεῖν, ὥσπερ ἡ θεία καὶ ἡ ἀνθρωπίνη ἐστὶν, ἀμήχανον ἐστὶ μὴ τοῦ ἑτέρας, ἢ καὶ ἑκατέρας φθειρομένης δήπτε, καὶ τὸ δρνεῖσθαι ταῦτα κείνεις ἠρνοῦντο δὴ. Οὐκ ἔπεισε δὲ δυσεβεῖς προσήκασθαι τὴν τῶν ἀτόπων τοῦτων δρχὴν, ἀλλ' αὐτὴν μᾶλλον ἀπῄτουν δρνεῖσθαι, τοῦτέστιν δρνεῖσθαι μὴ φύσιν μίαν ἐν τῷ ἡμετέρῳ γεγενέναι δεσπότῃ, μὴ τὴν τῶν δύο φύσεων ἕνωσιν, ὁμολογεῖν δὴ, ὅτι καὶ συνῆλθον ἐν τῷ Χριστῷ δύο φύσεις ὡς ἀληθῶς, καὶ δύο μὴ τὴν ἕνωσιν ἔμειναν, ἅτε εἰς ἓν πρόσωπον καὶ μίαν ὑπόστασιν συνελήλυθεῖαι ἀτρέπτως καὶ ἀμιγῶς. Ταῦτα δὴ πᾶσι συμβέβηκε τοῖς ὁπωσοῦν περὶ τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν κοινὴν πίστιν διεννενεγμένοις ἐν πλείονί τε καὶ μείζονι ἀποστάσει ὁμοίως, καὶ πᾶσιν ἐκείνοις οἱ τῶν δρχαίων δογμάτων ἐχόμενοι, τὴν ἴσον τοῖς αἱρημένοις πρόσωσι ἐρρήσαντο. Οὐδ' ἡμᾶς τοίνυν οἱ καὶ τὸν υἱὸν τοῦ Πνεύματος αὐτὸν λέγοντες μετὰ τοῦ Πατρὸς δυνάσθαι πείθειν, ἢ τὴν δόξαν προσήκασθαι, ἢ ἐφ' ὅσον διαφερόμεθα κοινωνεῖν αὐτοῖς, καὶ μυριάκις τὰ ἄτοπα ἐκκηρύττωσιν, ἐφ' ἃ οἰόμεθα τὸ δόγμα φέρειν αὐτῶν. οὔτε τοὺς Πατέρας ἡμῶν ἔπεσθαι, ἐξ αὐτῶν τῶν τοῦ προφήτης, καιρῶν οὕτως ἐξαιτούμενοι σφᾶς αὐτοὺς, καὶ τὴν κοινωνίαν παρ' αὐτῶν ἀπαιτοῦντες. Οὔτε τὸ μάλιστα κινήσαν αὐτῶν, ἢ τὸν υἱὸν πρὸς τὸν Πατέρα καὶ φύσιν ἀκραιφνὴς ὁμοιότης, ἢ ὁμοουσιότης πρεσβυτέρα, καὶ παρ' ἀμφοῖν ὁμοίως τῇ τοῦ Χριστοῦ χάριτι δυνάσθαι πείθειν ἡμᾶς, καὶ καινοτομίαν τοιαύτην προσήκασθαι, ὡς ἀναγκαίως συνημμένῳ αὐτῇ. ὁμοούσιον μὲν πρεσβύτερον εἶναι τὸν υἱὸν τῷ πατρὶ, ἀλλὰ τοῦ πατρικοῦ ἀξιώματος διέργον αὐτὸν διδασκόμεθα παρ' αὐτοῦ τε καὶ τοῦ αὐτοῦ, τοῦτο δὴ ἐστὶν ὡς αὐτοὶ φασι μέτ' αὐτοῦ ἡ δρχὴ καὶ τὸ ἄπτον, τὸν ἐξ αὐτοῦ τοῦ Πατρὸς φυσικῶς προϊόντων θείων προσώπων, τοῦ λόγου τε καὶ τοῦ Πνεύματος. Καὶ ἡμᾶς μὲν ἐν τῷ συμβόλῳ λέγοντες ὁν Πατρὸς ὁν πορεύεσθαι τὸ Πνεῦμα μόνον, καὶ οὐδὲν προσθέντες ἐν αὐτῷ, καὶ τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ ὁμοούσιον εἶναι τῷ Πατρὶ, καὶ τὸ Πνεῦμα Πατρὶ καὶ υἱῷ συμπροσκυνούμενον εἶναι καὶ συνδοξαζόμενον συνομολογοῦμεν, ὥς' ὁν αὐ ἡμᾶς δύναιτο πείθειν οὐδεὶς. Οἱ δὲ ὁν τοῦ υἱοῦ τὸ Πνεῦμα προβάλλεσθαι προσθέντες, οὐ συνομολογοῦσιν ἐν ταύτῷ, καὶ τὴν τῶν ἀτόπων ἐκείνων πάντων φυγὴν, ὡς αὐ ἀκίνδυνον ποιοῦντο τὸ κήρυγμα τοῖς σωτηρφορμένοις αὐτῷ, τῶν συνέπεσθαι δοκούντων ἐλαυνομένων, εἰ καὶ ἐδόκουν μόνον ὁν ὄντα τοιαῦτα. νυνὶ δὲ παντὸς μᾶλλον ἀκολουθεῖ, πολλὰ μὲν τῇ δόξῃ, τοῖς δ' αὐτῇ θεμένοις, ἓν τι ὁν πάντων τοῦ ἐλάχιστον ὅπερ προσήκει τῷ θεμελίῳ τοῦ δόξης, ὃν ὁν πάντων αὐ ἔλοιντο, ἀγνοοῦσι δὴ καὶ ὅτε διδασκόμενοι μαθεῖν ἀνεχόμενοι. Ὡς τὸ εἶναί τι ἕκτινος, καὶ τὸ εἶναι τινὸς, ὁν ἐξ ἀνάγκης συνέρχονται, ἀλλ' ἔστιν ὃ χωρίζονται. δίον συνέρχονται μὲν, ἐπειδὰν ἀναφέρωμεν τὸ Πνεῦμα πρὸς τὸν Πατέρα, ἐχ ὡς ταὐτὸ δύνασθαι, ἄλλο γάρ φησιν ὁ χρυσόστομος τὸ Θεοῦ, καὶ ἄλλο τὸ ὁν τοῦ Θεοῦ, πεῖ τοῦ Πνεύματος τὸν λόγον ποιούμενος, ἀλλ' ὡς συναληθεύειν. χωρίζονται δὲ ἐπειδὰν ἀναφέρωμεν τὸ Πνεῦμα πρὸς τὸν υἱόν. ὅθεν καὶ οἱ τοῦ Β. Συνόδου Πατέρες τὸν ἀπαρτισάσης τὸ σύμβολον, διὸ καὶ αἱρετικοὶ Σύνοδοι ἐφησύχασαν ὡς ἀνενδεῶς ἔχοντες, ὁμοούσιον μὲν τιθέασι τῷ πατρὶ τὸν υἱὸν καὶ τὸ Πνεῦμα ἀμφοῖν προσκυνεῖσθαι καὶ συνδοξάζεσθαι, ὁν δὴ τοῦ υἱοῦ λέγουσιν ὁν πορεύεσθαι, ἀλλ' ὁν τοῦ Πατρὸς λέγουσι μόνον. Καὶ ὁ τοῦ Θεοῦ λό-

γος αὐτὸς, καὶ ὁ μακάριος αὐτοῦ μαθητὴς Ἰωάννης. Πνεῦμα μὲν ἀληθείας καλεῖ, εἴτεν αὐτοῦ τοῦ λόγου, ἐκπορεύεσθαι μὲν ἐξ αὐτοῦ διωρίσατο τοῦ Πατρός. Καὶ πάλιν τὸ χρῆσθαι φάσκα, ἐκ τοῦ Θεοῦ μὲν εἶναι λέγων τὸ Πνεῦμα καὶ τοῦ Θεοῦ. Τῷ μὲν τὴν αἰτίαν σημαίνων, τῷ δὲ τὴν Φυσικὴν συγγένειαν τοῦ θεότητος, ἐκ τοῦ ὑποῦ δὲ δὴ δαμῶς λέγων, ἀλλ' ἢ μόνον Πνεῦμα ὑποῦ καὶ Πνεῦμα χρῆσθαι. καὶ ὅλως τὸ εἶναι τὸ ὁμοούσιον ἑτέρῳ τινὶ, οὐκ ἐξ ἀνάγκης καὶ αὖθις θάτερον θατέρου εἶναι εἰσάγει. διὸ καὶ τῇ μὲν ἑνότητι τῆς οὐσίας ἐν Πατρὶ καὶ υἱῷ καὶ Πνεύματι ὑπυμαίνεται, τὸ μὴ καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ ὑφεστάναι τὸ Πνεῦμα. ἢ προελθεῖν αἰπατῶς ἐγχωρεῖν, ὁμοούσιόν τε εἶναι αὐτῷ, ὡς τῷ αὐτῷ ἀριθμῷ λαμβάνον οὐσίαν ἐκ τοῦ Πατρὸς, ἐκπορευόμενον, ἢν ὁ υἱὸς ἐκεῖθεν λαμβάνει γονίμως, τῷ τι καὶ τὸ υἱοῦ Πνεῦμα λέγεται εἶναι καὶ μὴ εἶναι αὐτοῦ πρόβλημα, ἢ ἐκπόρευμα, τὸ δὲ καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ ὑφεστάναι ἂν πολλαῖς ἀληθείαις λυμαίνεται, ὡς κωῖτε εἴρηται καὶ ἐν ἄλλοις διὰ πλειόνων τε καὶ σαφέστερον ἀποδεδείκται, ὧν χρὴ ἀναγκαίως ἀπὸ τοῦ μὴ παρεκβαίνειν ἡμᾶς. Ἐφρόντιζον δ' ἂν καὶ λατῖνοι εἰ μὴ τῇ πρεσβείᾳ ἐδόκουν αὐτὸ τοῦ ἀκριβείας καὶ τοῦ δικαίας τε καὶ πρεσβυτάτης εἰρήνης τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ χρεοῦ. Ἀλλ' ἡμεῖς τόντε υἱὸν ὁμοούσιον τῷ πατρὶ, καὶ τὸ Πνεῦμα ὁμοούσιον τοῦ υἱοῦ πιστεύοντες εἶναι, καὶ Πνεῦμα υἱοῦ τὸ τοῦ Πατρὸς εἶναι Πνεῦμα πιστεύοντες, καὶ ὡσαύτως τόγε εἰς τὴν τοῦ φύσεως ἕνωσιν ἑνότητα, τῇ πατρικῇ μόνοις ὑποστάσει προσκόντων διαφερόντως, εἴτεν προσωπικῶς ἀρμοττόντων, θήσης τότε Πνεῦμα καὶ τὸν υἱὸν δυσεβῶς ἐκκλείομεν, τῷ ἀκοινωνήτῳ τῶν ἰδιαζόντων ἐνθεωρουμένων ἑκάστῳ, καὶ τὴν ἀληθινὴν τελάδα δεικνύντες, καὶ τὴν ἀκραιφνεστάτην αὐτὴν ἑνότητα ὑπερεστέοντες, ὡς διὰ ταύτην ὅσον πιαύτην, οὐκ ἀν τὴν τελάδα σωθησομένης, εἰ μὴ τὸν ἰδιωμάτων ἀμιγὲς παρὸν διακείνοι.

Ταῦτα δὴ εἰσὶν ὅσα τοῦ Πατρὸς, τόντε λόγον γενναῖον, καὶ τὸ Πνεῦμα προβάλλειν, καὶ ὡς εἰπεῖν σωελόντες, ἢ δρχὴ, ἢ τὸ πηγαῖον, ἢ τὸ αἴτιον, ἢ τὸ καρπογόνον, ἢ τὸ γόνιμον, ταῦτα δὴ εἰσὶ τὸ αὐτὸ δωάμενα πάντα, ἔνεστι τῷ προκειμένῳ, καὶ ὡς ταὐτὸ δωαμένοις, οἱ διδάσκαλοι κέχρηνται μόνῳ τῷ Πατρὶ ταῦτα διαρρήδην διδόντες, καὶ ὅτε τὴν γόνον προβολέα, ὅτε τὸ Πνεῦμα πιστεύομεν ἐγχωρεῖν τυγχάνειν γονήτορα, ἕως αὖ ὁ Πατὴρ μόνος, Πατὴρ ἢ, Ἰστέον γονήτορ καὶ προβολεύς.

Κοινωνεῖ δὴ ὁ Πατὴρ τῷ ἰδίῳ υἱῷ τὴν ἰδίων ἀγαθῶν, ὅ τε ἐν αὐτοῖς αὐτοῦ ἰδιότητος, ὧν ἔχει, τῷ Ἰστέον εἶναι πάντων δρχὴ καὶ πηγὴ τοῖς ἐξ αὐτοῦ προελθοῦσι συμφυῶς καὶ ζωαϊδίως, ὡς δὴ καὶ τῷ Πνεύματι, ὅτε τοίνυν καὶ τοῦ Πνεύματος κοινωνεῖ τῷ υἱῷ, καὶ ὡς ἐστὶν ἐν τῷ Πατρὶ συμφυῶς καὶ ὑπερηνωμένως τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, κἀκεῖνο ἐξ αὐτοῦ προϊέναι ἀῤῥήτως, καὶ διακείνεσθαι πιστεύομεν. Οὕτω καὶ ὁ υἱὸς λαμβάνει Ἰστέον γονήτορα ἐν Πατρὸς τῇ φύσει ζῶον, ἅτε τὴν αὐτὴν ἀριθμῷ φύσιν ἔχον, ἀλλ' ὅ λαμβάνει παρὰ τοῦ Πατρὸς τὸ προβάλλειν τὸ Πνεῦμα, καὶ ἐφιστάνειν, Ἰστέον δὴ λαμβάνειν αὐτὴν τὴν περικὴν ἰδιότητα. Οὔτε λαμβάνει προβεβλημένον, ἅμα δὴ πάντα ὁρᾷ καὶ ζωαϊδίως ἐστὶ τὸ λαμβάνειν τὸν υἱὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς, τὸ γονήτορα ἔχειν, ἢ ἔχοντα γεγονῆναι. οἱ διδάσκαλοι καλῶς φρονοῦντες ἐνόησαν. Καὶ τὸ, τὸν Πατέρα ἔχειν τοῦ τὸν υἱὸν ἔχειν ὅδαμῶς ἐστὶ πρότερον, οὐδὲ γὰρ ἢ τοῦ πρότερα τάξις ἐν τοῖς συναϊδίοις τε καὶ συμφυέσιν ἐστὶν, ἀλλ' ἢ μόνον ἡ τοῦ αἰτίας, καὶ διὰ τὴν αἰτίαν τάξις ἐστὶ. Ἰστέον ἢ τὸ προαγαγεῖν τε καὶ προε-

θελκλυθέναι, ἢ τὸ διαφόρως προελκλυθέναι ὧν θάτερον μὲν τῷ Πατρὶ πρὸς τὰ ἐξ αὐτοῦ, θάτερον δὴ τοῖς ὁν τοῦ Πατρὸς ἁρμόττει πρὸς ἄλλα. Ὥσπερ οὖν ἔχει τὸ εἶναι πρὸς τοῦ Πατρὸς ὁ υἱὸς καὶ σὺν αὐτῷ πάντα, ἀλλ' οὐκ ἔστι τούτων αὐτῷ ἑαυτῷ ὅθ' ὅλως, τούτῳ δὴ μόνῳ διακείνεται τοῦ Πατρὸς ἐπεὶ τῷ ἔχειν πάντα καὶ ὡσαύτως τῷ Πατρὶ πῶς ἂν διακείνοιτο; ὅτω καὶ τὸ Πνεῦμα ἔχειν οὐκ τοῦ Πατρὸς ἀπαλλάκτως ὡς ὁ Πατὴρ, συμπεφυκότε καὶ ζωοδῆκον αὐτῷ πρὸς τοῦ Πατρὸς, ὅδὲν ἧττον οὐκ ἔστιν τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ, ὅθ' ἑαυτοῦ, ὅθ' ὅλως. εἰ δὴ αὐτοῦ ὅλως τοῦ Πνεύματος, τὸ γοῦν οὐκώλυε ταύτῃ καὶ τοῦ Πατρὸς αὐτὸν αὐτὸν εἶναι, τοῦ ἐν Πατρὶ Πνεύματος αὐτὸν ὄντα. ὅτε δὴ οἷόν τε λέγειν αὐτὸς, ὅτι τὸν ἐν Πατρὶ υἱὸς αὐτοῦ ὢν, οὐκ ἔσται καὶ αὐτοῦ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ, ἐργάσης αὐτὸς τῆς ἀπλῶς ἀπλότητος τοῦ Πατρὸς, ὅτε δυώαντα λέγειν, μὴ ταὐτὸν εἶναι καθάπαξ, τὸ ἐν Πατρὶ τοῦ υἱοῦ Πνεῦμα ἅγιον. ὅτε πεδύσει δήπου μὴ ἐνοειδῶς καὶ ἄμφω προβάλλειν τὸ Πνεῦμα, εἴγε καὶ διὰ τοῦτο διῃχυρίζονται, μίαν ἄμφω τοῦ Πνεύματος δρχὴν εἶναι, οὐκοῦν ἀνάγκη τοῦ Πατρὸς αὐτὸν εἶναι τὸν υἱὸν τοῦ ἐν Πατρὶ Πνεύματος αὐτὸν ὄντα ὡς εἴρηται, Ἰστον δὴ δὲ χρὴ πρεῖγε τοῦ Πατρὸς πρὸς τὸν υἱὸν δεδιέναι. Φρονεῖν μὲν οὖν ὅτωσὶ τοῦ πάσα ἀνάγκη, ὅτι τοῦ Πνεύματος τοῦ ἐν τῷ υἱῷ αὐτοῦ ὢν τοῦ αὐτοῦ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ ἐστὶν, ὡς εἰ μὴ δὲ ὅδὲν ἕτερον, δι' αὐτόγε Ἰστον, οὐκ ἐχρῆν ὅτεσθαι τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ, ἵνα μὴ τὰ τῆς θεογονίας αὐτῆς ρέφεσθαι κινδυνεύοι. τὸ δὴ ὅλως αἰζιῶν, συμπεφάγγν Ἰστῷ Πατρὶ τὸν υἱὸν, τὸ Φυσικῶς αὐτὸ καὶ ζωαϊδίως οὐκ Πατρὸς συμπεφυῶν Πνεῦμα ἅγιον, ἵνα ἔχει δυπρέπειαν. ὥσπερ δὴ ἐν πᾶσιν, ἐν οἷς ἐστὶ τὸ κὴ χρόνον πρότερον, τῇ τοῦ αἰτίας τάξει ζῶον, ἀδυνάτου ἐστὶ Ἰστον καὶ ἀνακόλυθον, ὅτως ὅδὲν ἧττον, καὶ ἐν οἷς ἡ κὴ τὴν αἰτίαν τάξις ἐστὶν, ἀνδρὸς τοῦ χρονικῆς προτήσεως, ἀκατεπὴ γνοῖτ' ἂν τοῦ τοιαύτης τάξεως τῆς ὀρθῶς λογίζεσθαι δυναμένοις, τὸ, τὸ αἰπαπὸν τῇ ἑαυτοῦ αἰτίᾳ συνυφιστάνειν τὸ ζωαλλατὸν καὶ ζωαλλατοῦ Πατρὶ αὐτῷ τῷ κοινῷ συνάπτον γίνεσθαι, συμπεφυῶτόν τε ἀϊδίως, καὶ πρὸς τὴν κοινὴν αἰτίαν προσεχῶς τεταγμένε, τόγε εἰς τὴν ἐκείνης δύναμιν ἥκον Ἰστάλιχιον, τοῦτο δὴ καὶ λατῖνοι διδόασι. Τοσούτων τοίνυν ἑπομένων τῇ θέσει λατίνων, δεῖ δὴ δὲ ἐλαττόνων ὡς ἐξ δρχῆς πυθέμεθα συμπεραίνειν, ἢ πάντα Ἰστῶν δεῖ σκηρύττειν αὐτὸς ἐν τῷ συμβόλῳ καὶ τὴν καινοτομίαν πεποίηνται. καίτοι λήσει τὶ καὶ τὰ τόπων σωσηθὲν, ἴσως πρὸς τε ἡμῶν καὶ αὐτῶν δυνάμενον πολέμου ἂν δικασία δυείσκεσθαι, τῷ δὴ ψεύδει πολέμῳ τὰ ἄτοπα ἕπεται, ἢ καὶ τὴν πηγὴν αὐτῶν ὁν μέσε ποιεῖν, καίτοι καὶ τὸ πρότερον οὐκ δρκεῖ, εἰ καὶ οἷόν τ' ἂν γένεσθαι, τῶν τε εἰρημένων καὶ πολλῶν ἄλλων ἕνεκα, οὐκοῦν δέοι γ' ἂν τὸ δεύτερον πεάτιν. Τὸ δὴ τὴν πεβέλλειον ζωαλοιφὴν σκηρύττειν καὶ τὸ διῃνὸν τοῦ δρχῆς καὶ τὰ τοιαῦτα καὶ ὁν τοῦ υἱοῦ τὸ Πνεῦμα προβάλλεσθαι κηρύττοντας καὶ τὸν υἱὸν δρχὴν εἶναι κατ' αὐτὸς τοῦ Πνεύματος. αἴτιον δὴ ὡς ἂν γραικοὶ φαῖεν αὐτοίφασι, καὶ ὁν τοῦ υἱοῦ τὸ Πνεῦμα τὸ ὑπαρκτικὸν εἶναι ἢ τὸ ὑφεστὸς εἶναι ἔχειν, εἰ καὶ ταῦτα ἐπαγγέλονται ἐξιᾶσθαι, σοφιστικῶς καὶ πρὸς δηκρυόμενοι τὰς ἐνδεῖαι πεθυμουμένας αὐτοῖς ἀλόγως τε καὶ ἀνδυλαβῶς, ὥσπερ δὴ καὶ Ἰστὰς τὰναντία Ἰστῶν λέγοντας διδασκάλους οἷς ἡμεῖς ἐρεσδόμεθα παρεξηγοῦνται σοφιστικῶς πεᾶγμα πᾶσι τοῖς ὁμοίως πεπονθόσι σωωθισμένον. Τοῦτο τοίνυν ὅδένα τῶν νεῶν ἐχόντων καὶ

εἰδότων

εἰδότων καὶ ὁμολογουμένως ἐντεθραμμένων δογμασίν τε καὶ πράγμασιν ὑπαρχόντων βελτίω δόξαν περὶ αὐτῶν ἔχειν, ἢ ἣν οἱ πατέρες ἡμῶν περὶ αὐτῶν δικαίως ἐφρόνουν καὶ φειδοῖ σιγάθω, τὰ δὲ βιβλία κηρύττει, ἡμεῖς δὲ χαρὰν ἔχομεν τῷ φωτίσαντι ἡμᾶς ἁγίῳ πνεύματι, περὶ τὸν υἱὸν τοῦ πατρὸς ὑπερδόξου. ᾧ δόξα καὶ τῷ ὁμοουσίῳ καὶ τῷ πατρὶ, τῇ μακαρίᾳ τριάδι ἐν ἑνότητι φύσεως ἄκρᾳ, νῦν τε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

Γεωργίου τοῦ σχολαρίου κατὰ τῆς πρὸς θήκης ἣν ἐν τῷ συμβόλῳ τῆς πίστεως προσέθηκαν οἱ λατῖνοι.

Ὅθεν μὲν καὶ ὅπως δὴ τὴν ἐν τῷ συμβόλῳ προσθήκην οἱ λατῖνοι κεκίνηνται, ἄλλης ἂν ἠνοίετο χρείας ἐξετάζειν καὶ σκοπεῖν. προσέθεσαν δὲ ὁπωσοῦν ποτε δόγμα τῷ συμβόλῳ τῆς πίστεως ἐμικρὸν, οὐδὲ μικρᾶς ἐρεύνης δεόμενον. οὐ γὰρ μικρὸν, εἴτε προσαγὼ ὁ τοῦ θεοῦ λόγος ἑτέραν θείαν ὑφίστασιν, ὡς αὐτὸς ὁ τοῦ θεοῦ προσάγειν ὑφίστασις καὶ θεία, εἴτε καὶ μὴ. καὶ ἀλλ' ἔστι τῶν λατῖνων ἀπεχέτω κοινωνίας ἡ τῆς οὐσίας σύμπασα καθυφίωσις. οὐκ εἰς δύο μὲν, οὐδὲ καθαπαξ, ἀλλ' ἐπὶ πολλαῖς ἐπιστολαῖς, καὶ πρεσβείαις, ἐπὶ πολλοῖς ἔτεσι διορθώσασθαι πειρασθέντες, ἀπέκαμόντες καὶ τῆς ἰατρείας ἀπέγνωσαν. νῦν τοι καὶ ἄλλων ἕνεκα ἐνεκάλουν, ὁνείνοις πότερον οἱ πατέρες ἡμῶν οἷον εἰ καὶ τὸ τῆς ἀζύμων καινοτόμημα. ἀλλ' ὥσπερ κρωνὶς, καὶ δι' ὧν οὐκ ἔπ ἦσαν αἰνεκτὶ τῶν καινοτομιῶν, ἡ ἐν τῷ συμβόλῳ γνωρίμη προσθήκη τὴν διάστασιν δικαιότερον ἐπηνώγκασε.

Τρία δὲ ταῦτα δεινὰ πᾶς ἐνάσια πατριάρχας ἐδόκει περὶ λατίνων, οὐδὲ τὴν προσθήκην πεποιημένων. ὅπτε προσεπάθειν τῷ συμβόλῳ τῆς πίστεως πρᾶγμα πεσσαρσιν οἰκουμενικαῖς συνόδοις μὴ τὴν πρίτην πεφυλαγμένον, καὶ τοὺς ὀνείνης ὁρισμοὺς. καὶ ὅπ μόνοι τοῦτο ἐτόλμων, καὶ ὅτι δόξαν προσετίθεν ἥκιστα γνώριμον. μέχρι τοίνυν τούτου τὸ πάθημα τῶν λατίνων ἐστὶ. καὶ τὸ λόγον δὲ σχίσματος οἱ καινοτομοῦντες ἀπὸ δὲ μέζονος μέρους τῆς ὀκκλησίας. οὐχ οἱ μὴ βουλόμενοι συγκαινοτομεῖν καὶ συγκινδυνεύειν ὀφείλουσιν. ὅπ δὴ καὶ αὐτοὶ λατῖνοι τότε συνόδεσιν ἑαυτοῖς ἠδικήκασι, τεκμήριον ἐναργὲς, ὅπ πατριαρχῶν εἴδωλα τεσσάρων, οὐδὲ κεχειροτονήκεσαν, ἄλλων τοὺς ἀληθεῖς θρόνους ἐχόντων, αὐθεντικὰς δυνάμει καὶ πλήθει τε σοφίας καὶ τῶν ἄλλων πάντων καλῶν. εἰ μὲν δὴ ἠδυνάτο μόνος ὁ ῥώμης καινοτομεῖν τὸν ἰσῶν τῶν πατριαρχικῶν εἰδώλων ἡ χρεία. καὶ εἰ μόνος ὁ ῥώμης οἰκουμενικὴν συγκροτεῖν δυνάμενος συνόδου, καὶ τὰ περὶ τὴν πίστιν ὁρίζειν, τὶ ταύτης ἔδει τῆς πλάσεως. εἰδ' ὑπογὰς τῶν ἀληθῶν πατριαρχῶν συνεργείας καὶ κοινωνίας πατριάρχας δημιουργεῖ, ὡς οὐκ ἂν ἄλλως οἰκουμενικὴν ἔχων δύναμιν, ὁ κοινῶν καὶ τὴν προσθήκην φαύλως ἐποίει, οἰκουμενικῶς ταύτην ποιούμενος. εἰ δὲ τοὺς πατριάρχας πότερον πλάσας εἶτα προσέθη, κῆμα γοῦν οἰκουμενικὸν εἶχεν

ἂν εἶχεν ἂν ἡ προσθήκη, νοῦν μὴ τὴν προσθήκην καὶ τὴν διαίρεσιν τοὺς πατριάρχας χειροτονῶν, εἰ μὴ μάτην τοῦτο ποιεῖ, τὴν προσθήκης ὡς ἀδίκως νομοθετῶν καταψηφίζει. Καὶ αὐτὸς τὸν πατριάρχας χειροτονεῖν, ὅσον ἐστὶν εἰς φιλονεικίας ἀπόδειξιν πᾶς νοῦν ἔχων σκοπείτω, πόθεν ἐξὴν τῷ ῥώμης ἀρχιερεῖ, πατριάρχας χειροτονεῖν; οὐδαμοῦ δήπου, οὐδ' ὅν μὴ συμφωνεῖν αὐτῷ τοὺς λοιποὺς πατριάρχας, εἴτε δικαίως εἴτε καὶ φαύλως οὔλογον ἂν εἴη πεῖθειν αὐτὸν ὅπερ οὐκ ἔξεστι. μᾶλλον δὲ ἂν ἦν οἰκουμενικὸς πατριάρχης, εἴπερ σωέβαινε τοὺς ἄλλους πάντας κατοδοξεῖν ὡς αὐτός φησι, μόνος τὰς ὀρθοδόξους ποιμαίνων, καὶ μόνος πατριάρχης ὢν ἐν αὐτοῖς, ἢ σωαρεθμίους ἔχων τοὺς πεπλασμένους. ἕτερον γάρ τινα τρόπον ἀμαρτήσεται καὶ τῆς ἀληθείας ἀφεσεῖται, ὁ τὰ μὴ ὄντα πλάττειν βούλομενος. Ἀντίρροπον δὲ τῆς πάπα φιλονεικίας ἡ ῥαθυμίας, οἱ τῆς ἀνατολῆς πατριάρχαι, καὶ βασταδοῦς ἑκάστοτε σὺν αὐτοῖς, τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν μεγαλοψυχίαν ἐπεδείξαντο καὶ τούτῳ τῷ μέρει. δυνάμενοι δὲ ἀναπλάττειν, πολλῷ ῥᾶον καὶ δικαιότερον, ἢ ὀκεῖνος τοὺς τέσσαρας, οὔτε τοῦτο ἐποίουν, οὔτε συνόδου συνεκρότουν ἄνευ ὀκείνου, δι' ἧς αὖ ἔμελλον ψηφίζεσθαι τἀναντία πάνυ τοῦτο δυνάμενοι. ἀλλὰ μᾶλλον συνόδῳ κοινῇ, καὶ πρὸς θήκην ἐζήτουν ἐξεταθῆναι σχολῆς αὐτῇ δεδομένης πρότερον, ὡς εἰκὸς ἦν καὶ δίκαιον. οὐδὲ, μέχρι μὲν ἤδεσαν τὴν καθολικὴν ὀκκλησίαν, καὶ σοφίᾳ καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσιν ἰσχύουσαν, οὐκ ἐθάρρουν τὴν κρίσιν, ἐπεὶ δὲ εἶδον ἡμᾶς πάντα ἀποβεβληκότας σχεδὸν, ἑαυτοὺς δὲ ἠυξημένους τοῖς ἅπασι, καὶ τὴν οὐρανὸν ὁμοῦ τῇ χειρὶ κρατύνειν ἐπειδὰν βουληθῶσι, τότε δὲ προσωπείῳ δικαιοσύνης καὶ λόγων οἰκουμενικῶς ἐπεθύμησαν ὑπικουρεῖν τὴν προσθήκην, ὡς αὐπαύσειν καὶ τοῖς ἑαυτῶν συνειδήσεσι πικρῶς ἐλεγχόμενοι. ὅτε γὰρ ὠφελεῖν ἐβούλοντο τὴν προσθήκην εἴγε δυνηθείημεν φαυλίζειν αὐτὴν, ὅτ' ἐνόμισαί ποτε δωνήσεσθαι τὴν ἡμετέρας δόξης. ὑπεραγωνιεῖσθαι γυναῖκας ἡμᾶς, ἀλλὰ τὸ αἶχος ἀφελεῖν ἐβούλοντο μόνον τὴν καινοτομίας ὀκείνης ὑπὸ πάντων σφίσι προφερομένης, καὶ ἀλήθεστ' ἤθελον καὶ τοῖς ἡμετέραις ἐνδόσεσι καὶ συνθήκαις τὴν νεωτερισμὸν βεβαιοῦντες, καὶ σφίσιν αὐτοῖς καὶ τοῖς ἄλλοις, μένειν ἀνέγκλητοι δὲ λοιπόν.

Οὕτω δὴ τὴν ἐν λυγδούνῳ πεποίηκασι συνόδον. καὶ λοιπὸν ἦν τοὺς ἡμετέρους πρέσβεις ὀκεῖ φανερωμένους, φανέντας ἐνδοῦναι τὸ δίκαιον, ἐξηπατηκότος γὰρ δὲ βασιλέως τὴν ὀκκλησίαν, ὡς οἰκονομικὴν ποιησομένου δὴ ὀκείνων τὴν ἕνωσιν. Μιχαὴλ ἡ τῶν μὴ ταῦτα βασιλέων τῶν παλαιολόγων ἀρχὴ, πρέσβεις δὲ ἐλόμενος, τὸ βάθος αὐτὸ τῆς γνώμης ὑπεμένος, οἱ λατινισμὸν φανῆ καὶ συγχώρησιν τῶν δοκούντων πάντων λατῖνοι, αὐτὰ τῆς βουλευθείσης οἰκονομίας ἐπαιήκοντες ἤνεγκαν. ὁμοῦ τε κεχαρισμένοι τῷ πεπομφότι, καὶ τῷ ὀκεῖθεν ἐνισχυμένοι τιμαῖς τε καὶ δωρεαῖς.

Ὁ δὲ βασιλεὺς δεῖ δὴ καὶ τοῦτο προσθῆναι τὴν τῶν λατίνων ἀποτρεπόμενος ὄμνυαν, ὥστε δὴ αὐτὸς μνησικακήσειν εἰρπασμένος ἀπ' αὐτῶν τότε τῆς πόλεως, προδοσίᾳ τῆς ἀληθείας, ἠβουλήθη τὴν ἀρχὴν ἀσφαλίσασθαι τὴν ἑαυτοῦ καὶ τῶν παίδων, διὸ καὶ ζήλῳ θειοτέρῳ ἑνωθείσης τῆς ὀκκλησίας μὴ τὴν αὐτοῦ πολεμοῦν, ἢ ἐν λυγδούνῳ πρᾶξις ὑπὸ μεγάλης καὶ λαμπρᾶς σύνοδον καλῶς ἀνατέρασθαι, ἧς ἡ ψῆφος μόνον ἂν ἐλέγχει τοὺς μὴ δὲ μετ' ὀκείνην σωφρονεῖν βουλομένους, καὶ τὰ πάτερα πάλιν ἀνεκηρύττετο δόγματα, ἕως ἡμᾶς μὲν αὖθις ἡ χρεία τῆς βοηθείας, καὶ τὸν τῶν ἐχθρῶν

ἐχθρῶν ὑποκείμενον δέον, ἵνα μὴ λέγωμεν τὴν θείας χειρὸς ἐγκατάλειψιν. τὴν δὲ δυσφήμου τὴν εἰς τὴν θρόνον ἐπανόδου πάλιν ἐλπίδα, καὶ τὴν λύσειν τὴν κατ' αὐτὴν συνεσῶσαν ἐν βασιλείᾳ τῇ πόλει, καὶ πάντα μηχανωμένου κατ' αὐτὴν σωφρόνα, ὡς τὴν Ἰταλικὴν σωτήλασαν σωφρόνα. Τὰ μὲν δὴ καὶ τὴν σωφρόνα ἐκείνην, ὅπως τε ἤρξατο, καὶ διὰ τίνων μέσων, καὶ ὅσον κατεστύτησε. σαφῆ τὰ ἀγαθαῖς εἰσὶ σωεδήσεσι, καὶ τοῖς ἐλέγχειν ἔκασα βουλομένοις ὡς ἀληθῶς, οὐ λόγων μακρῶν, ἀλλὰ βιβλίων δεῖ πολυσίχων. κεφαλαίῳ δὲ τοῖς δε τὴν πρὸς Θεὸν ἡμῶν ὁμολογίαν ἐρεῖδομεν, ὑπέρτε τοῦ μὴ βλέπειν νῦν ἐνοῦσιν λατῖνοι. ἴσμεν αὐτίκα σφόδρα σφόδρα τοῦ σφόδρα γενομένους, οὐ τὰς ἡμετέρας σεσεγόνας καὶ διὰ τὸν τῶν ἠδικημένων καὶ σωφανομηθεῖσιν οὐ τῶν ἠδικηκόσι πρὸς κεῖσθαι βουλόμεθα. ἴσμεν καὶ νῦν λατῖνας αὐτίκα ὄντας σφόδρα σφόδρα. Διατὶ δὴ τὸν αὐφαιρεῖσι σεσφήκιν ὁσῶς ποτε ῥωμένον ἵνα τὴν ὑπκλησίαν δυνηθῶσι σωάψαι. καὶ εἴπερ ἠδύνατο πρὸς τὴν θέναι μόνον ὁ πάπας, διατὶ μὴ μὴ πάντων αὐφαιρεῖσθαι δυνήσεται. καὶ εἰ τὴν πρὸς τὴν κίν ἐποίησεν, αὐάγκης κατεπειγόσης ὡς λέγεσι, διατὶ μὴ νῦν αὐφαιρεῖ τὸ σεσεπθεμένον, ὑκείνης μὲν πεπαυμένης τὴν αὐάγκης, ἑτέρας δὲ ἐπαναγκαζούσης καὶ μείζονος. Ὅτι δὴ καὶ καταψεύδονται τὴν αὐάγκης ἣν λέγουσιν, ἄλλης αὖ εἴη χρείας δεικνῦσα, καὶ τὸν τὴν δεξιοδόξων αὐτὴν σεσεπίθεσιν, τὴν αὐπλεγόντων μὲν αὐτοῖς τοῖς καινοτομοῦσι, συμφωνούντων δὲ ἡμῶν τοῖς τὰ κοινὰ τηρῶσι καὶ σέργουσιν ὃς φασὶ Νεστοριανὸς γεγονέναι, οἱ δὴ, δρειανὸς, ἡμῶν τε κἀκείνων καταψευδόμενοι. πῶς δὴ δρειανῶν τοῦτο, ἢ Νεστοριανῶν εἰ μήτις ὑπὸ τὸν πῦρ ψυχρὸν εἶναι μέλλοι πιστεύειν; κάθ' ἡμῶν γοῦν καὶ τὸ ὁμοφρόνων ἡμῖν τότε, ὑν σφίσι τὴν πρὸς τὴν κίν πεποιημένοι τὴν κάθ' ἡμῶν αὐαχωρίαν, αὐάγκιν τινὰ κατεπείσαζαν αὐτὸς αὐτῶν τῷ, ὑδοκεῖν τὶ λέγειν τῆς ἄφρονι. ἀλλὰ τοῦτο μὲν ὡς εἴρηται, πραγματείας αὖ εἴη μείζονος, σκοπεῖν ἀκριβῶς καὶ δεικνῦσα. Εἰ δὴ τὰ νῦν λατῖνων ὁ πάπας αἰδεῖται καὶ σκανδαλίζειν οὐ βούλεται, μὴ καὶ φαῖεν ὡς ἄρα κακῶς οἱ μὴ τὴν πρὸς τὴν κίν ἀποτεθνηκότες δεῖσθαι, ὑπὲρ τοῦ ἀπωλείας εἰσὶ. Διατὶ μὴ καὶ μᾶλλον ἡμεῖς φοβησόμεθα τὴν θεὸν καὶ τοὺς ἡμῶν προγόνους αἰδεσθησόμεθα, ἀλλὰ τοσούτῳ τῆς αὐδυθυμίας προσλειψόμεθα μέμψιν. ὥστε δοκεῖν ὑκείνους ἀπολωλέναι πόσοις ἔτεσιν αἰληθῆ μεμαχημένους πρὸς τὴν κίν, ὑπὲρ τεθνηκότας ὑν αἱρέσει χαλεπωτάτῃ τοῦ τὸ πνεύματος ἄρθρον. Καὶ εἰ τὴν καινοτομίαν ὑκείνῳ, ὁ μακρὸς χρόνος, διατὶ μὴ πολλῷ μᾶλλον ἡμῖν τὸ μῆκος τοῦ χρόνου τῷ ἐπαινετῷ ἔνεστιν μέλλει κυρῶν πρὸς Θεοῦ; Εἰ δὴ καὶ ἀληθὲς ἐστὶν ὅφασιν ὡς αὐάπτυξις ἐστὶν ὁ πρὸς τὴν κίν τὸ ὑν τοῦ ἡοῦ, οὐδ' ἀφαίρεσιν ὑν τοῦ συμβόλου ποιήσονται δήπου ἀλλὰ καὶ τὴν λέξεως ὑκείνης ἀφηρημένης, μένει πάλιν δυζυμελὲς, καὶ οὐδαμῶς ἠδικημένον τὸ σύμβολον ἢ ἐξαπαταῦν ἡμᾶς βούλονται λέγοντες αὐάπτυξιν ὑκεῖνο τυγχάνειν καὶ μὴ πρὸς τὴν κίν. Εἰ δὴ μὴ δὴ αὐάστυξιν ἰσχύσειν ἀφαιρεῖν, ἕνεκα τὴν εἰρήνης ὡς αὐτοὶ φαῖεν, πῶς αὐτὸ πλημμήσομεν πρὸς τὴν κίν ἐν τῇ πίστει ποιεῖν, ὡς αὐτοὶ φαμὲν καὶ πεπείσμεθα τὸ ὑκείνων εἶναι πρὸς τὴν κίν; Εἰδέ τις οἴοιτο τὴν ζωοδικὸν ὑκεῖνον ὅρον μένοντα καὶ πιστεύόμενον παρ' ἡμῖν, δεήσει δὲ δῆλον πιστεύεται, ἕως αὖ μηδὲν αἰαιρῶν ὑκεῖνον ζωτεθῇ παρ' ἡμῖν, καὶ ἡμῶν ὑπὸ τοιούτης ζωθήκας ἠναμένων λαῖνοις. ἀλλό τι δύνασθαι, ἢ τὸν

ἢ τὸν ἐν τῷ συμβόλῳ πρὸς τὴν κίν ὁμολογεῖν ἡμᾶς καὶ σιγῶντας. καὶ εἴπε ὅσοι τοὺς κοινωνοῦντας ὁπωσοῦν τοῖς προτεθεικόσιν ὑκ τοῦ μὴ κοινωνεῖν ἐν ἐγκλήματι, καθάπαξ ἀσωλῆς ἐστὶ. Καὶ εἴπε τὸν τὸ ὀνομάτων ἐν τοῖς θείοις ἀναφορὰν μὴ τελείαν ἔνωσιν λέγοι καὶ κοινωνίαν, ἢ τὸ τὸ δογμάτων συμφωνίας ἀπόδεξιν, πάλιν εἰμὴ τὴν προσκαίρως ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς ἀληθείας οἰκονομοῖτο, καὶ προϋποκειμένης τῆς τὸ ὀρθῶν δογμάτων ἀνακηρύξεως, ὡς δίλογίω τὸ κυείλλῳ δοκεῖ, ὅτι ἔοικεν ἄλλης θρησκείας νόμοις προσέχειν, ἢ χριστιανισμὸν εἰσάγειν καινότερον. Εἰ δὲ λέγοι τὸ τὴ ἡμετέραν πίστιν ἐπαινεῖν οἱ λατῖνοι, ὃ τὴ ἡμετέρων σφασύρει τοὺς πέσσυς ἀκούοντας, ἡμετέραν πίστιν φασὶ, τὸν ὑκ τοῦ Πατρὸς ὑκπορευόμενον, ὅπερ ἐν τῷ συμβόλῳ τὸ πίστεως κάθ' ἑκάστω ὁμολογοῦμεν, παρὲς οὐ ἐστὶν, ὅπ τοῦτο καὶ πάνυ πιστεύουσι τὸ τοῦτον ὅπ καὶ τὸν ὑκ τοῦ ἡοῦ προσθήσουσιν. Ἀλλ' ἡμεῖς ἀναπτύοντες, ὡς αὐτοί φασιν ἀνάπτυσιν, λέγομεν καὶ πιστεύομεν καὶ τὸν ὑκ τοῦ ἡοῦ, ὡς αὐτοὶ φασὶ καὶ ὑκ τοῦ ἡοῦ, πολὺν διαφέροντες, ὅπ αὐτοὶ μὲν ἀναπτύουσιν ἐν τῷ συμβόλῳ, τὸ φασὶν, ἡμεῖς δὲ ἔξω τοῦ συμβόλου τοῦτο ποιοῦμεν, οὐδ' αὐτοὶ τοῦτο ποιοῦντες ἀφ' ἑαυτῶν, ἀλλὰ τοὺς διδασκάλους καὶ πάντας αὐτοὺς ἀληθινοὺς, ὅτως ἀζιοῦντας διείκονοντες. τὸ διότι ταῖς παρ' ἡμῖν ἀναπτύξεσιν ἐπεβάλοντο φανερῶς. Διὰ τοῦτο τὴν ἀνάπτυξιν αὐτῶν οὐ τὴν ἐπαινέσαμεν οὐ τὴν ἐπαινοῦμεν. Νῦν δὲ ὑποληφθέντες οἱ λατῖνοι, ὅπ τὴν τὴν ἡμετέρων διδασκάλων ἀνάπτυξιν ἀκυροῦμεν, ἢ τὸν τοσούτοις ὅπιστεύομεν ἔτεσι. τὴν τέμεθα δὴ τὴν αὐτῶν ἀναπύξει, ὅτω φασὶν ἐπαινεῖν τὴν ἡμετέραν πίστιν, ἢ πιστεύειν ὥσπερ ἡμεῖς. Τοῦτο δὴ τὸ ἐναντίον μᾶλλον ἐστὶ καὶ δοκεῖ τοῖς ἔχουσι νοῦν, ὅπ πιστεύσομεν ὑκείνοις ὁμοίως τὴν ἡμετέραν δόξαν ἀπολελοιπότες καθάπαξ, οὐ τὸ ὑκ πατρὸς ὑκπορεύεσθαι, τοῦτο γὰρ κοινὸν ἐστὶν ἀμφοῖν. ἀλλὰ τὸ ὑκ τοῦ ἡοῦ, σεῖ τοῦτο γὰρ διζήσεται, ἢ ἰδοὺ λέγομεν αὐτοῖς ὅσως νοοῦμεν τὸ ὑκ τοῦ πατρὸς ὑκπορευόμενον, καὶ ὅσως ἐννοοῦσι οἱ ἡμέτεροι σεσέγονοι καὶ διδάσκαλοι, ὡς οὐκ ὑκ τοῦ ἡοῦ δηλονότι, σεῖ τοῦτο γὰρ ἴσ ἡμῖν καὶ λατῖνοις ἡ σύμπασα μάχη. Εἰ τοίνυν φαῖεν καὶ αὐτοὶ οὕτω πιστεύειν, σήμερον αὐτοῖς ἑνοῦμεθα, ἀλλ' ὑκ αὖ οὕτω φαῖεν. ὑκῶν εἰ λέγοι πιστεύειν ὁμοίως ἡμῖν σεῖ τοῦ Πνεύματος, σοφίζονται τὰς ἀσωλεστέρας καὶ σφασύρουσιν. εἰ δὴ δεινὸν δοκεῖ αὐτοῖς τὸ καὶ ἡμᾶς αὐαπτύσειν, καίτοι μετ' εὐσεβείας τοῦτο ποιοῦντων, καὶ τὴν κοινῆς ὁμολογίας εὐδαμῶς ἀπομένων, ἐχόντων δὴ σφόδρα τὴν πρώτης τολμηκότας αὐτὸ, καὶ ὡς ἀληθῶς ὑπ' αὐάγκης αὐαπτυσόντων, αὐτοί τε παυέσθωσαν αὐαπτύσειν, καὶ ἡμᾶς σχολὴν τὴν αὐαπτύξεσι δώσομεν, ἕνεκα τὴν ἀγάπης καλοῦ. καὶ τὸ μὲν πότερον αὕτ ἐστὶν ὁ ἡὸς τοῦ πνεύματος εἰμὶ, ἢ ζητείσθω σφὰ τὴν βουλομένων εὐδόξως, ἢ σιγάσθω σφὰ πάντων ὁμοίως. οὐδ' ὑκκλησία κοινὴ τὴν ἡὸν αὐτὸν τοῦ Θεοῦ διαλαθεῖν ποιείσθω τούτης τὴν ἔριδος. οὐκ ἔχουσάν τῶν ὑκείνου φωνῶν, ἢ ἀσφαλέστερον, ἢ ἱερώτερον, μᾶλλον δὴ τὴν ὑκκλησίας τοῦτο καλῶς πεποιηκείας ἐν τῇ δευτέρᾳ ζωόδῳ καὶ ἡμῶν αὐτῇ σεσεθομένων καὶ τὴν ὑκκλησίαν τὴν ῥώμης, οὕτω πράττειν ἐχρῆν, καὶ οὕτωγε πράττει, βουλομένη πράττειν τὰ δέοντα. Πανταχόθεν οὖν αἰτίας τὴν μάχης ταύτης τοὺς λατῖνους ὁρῶντες νοῦτε καὶ σεῦτερον, μεθ' ἡμῶν δὴ καὶ τὴν ἡμετέρων πατέρων εἰδότες πάντα τὰ δίκαια, πολλαῖς ἐλπίσι ζωέσομεν οὐδὲν λόγον ὀφλήσειν ὅπ οὐ μέλλοντα βήματα, ὑπὲρ οὐ μὴ βούλεσθαι τοῖς αὐτοῖς οὐ δεινὸν κοινωνεῖν.

Εἶτα

Εἶτα κανόνας ἔχομεν ἐκ τῶν ἁγίων καὶ τύπους, πῶς δεῖ προσέχειν τῇ πίστει ἣς ἐκ
ἔστιν ὅσον ἐπιβαίνειν, κατ' ἐκείνους γοῦν τοὺς κανόνας, ὑπεκίνδυνον ἡμῖν δοκεῖ,
καὶ πλάνης μεστόν. ἀφέντας τὴν εὐαγγελικὴν διδασκαλίαν, ἐν ᾗ λέγεται τὸ Πνεῦμα
ἐκ μὲν παρὸς ἐκπορευόμενον Πνεῦμα τῆς ἀληθείας καὶ παρ' αὐτοῦ πέμπεσθαι καὶ τὴν
Ἀποστολικὴν ὁμοίως διδασκαλίαν ἐν ᾗ λέγεται τὸ Πνεῦμα μὲν Θεοῦ εἶναι καὶ ἐκ μὲν
Θεοῦ, μὲν δὲ υἱοῦ εἶναι μόνον λέγεται ἐκ δὲ υἱοῦ. τὰς τῶν Πατέρων ἐξηγήσεις, ἃς
ὑπέτυπον καὶ ἀπεξεσμένως τοῖς γραφικοῖς χωρίοις ἰδίοις ἀπέδωκαν τὴν τῆς α.
Συνόδου διδασκαλίαν ἐν ᾗ προδήλως σχεδὸν ἐκ μὲν Πατρὸς μόνου τὴν ὕπαρξιν ἔχειν τὸ
Πνεῦμα τὸ ἅγιον καταφάνεται. τὰ ἀκόλουθα τῆς β. Συνόδου, ὅτε τὸν περὶ μὲν Πνεύ-
ματος ἐζήτουν πρόχειρα καὶ ἱκανώτατα διωρίζοντο, ὅσοντε εἰς τὴν οὐσίαν ἥκει μὲν Πνεύ-
ματος, καὶ ὅσον εἰς τὴν μὲν ὅσον ἐστὶν αὐτῶν. τὰς τῶν ἄλλων Συνόδων ὑπεκυρώσεις τῆς
ἀληθείας. τῶν ἡμετέρων διδασκάλων πάντων τὰς ἐναργεῖς ἀποφάσεις. καὶ πρὸς
τούτοις λόγους ἱκανοὺς καὶ ἀμυνάμεις ἐκ τῶν ἀρχῶν λαμβανομένους τῆς πίστεως.

Οὐδίκαιον τοίνυν ἅπαντα ἀφέντας, δόξαν προσήκασθαι, μήτε ἐκ τῶν κανο-
νικῶν γραφῶν, μήτε ἐκ τῶν μὲν χρόνου προσβαίνων τὴν ἰσχὺν ἔχουσιν, μήτε ἐκ τῶν
παρ' ἡμῖν διδασκάλων ὧν τὰς βίβλους ἔχομεν, καὶ τῶν φωνῶν ἐπαιτοῦμεν, μήτε λό-
γοις μαρτυρουμένοις, ἀμὴ σοφιστικοῖς, καὶ ἐκ τῶν κοινῶν ἀρχῶν ὁρμωμένοις, ἀλλ'
ἐκείνων ἃς ἐκ ἴσμεν, πόθεν εἰσὶν. Ἀλλὰ φασὶν ὅτι τοῦτ' αὐγεῖν ὁ μακάριος λέγει, ἀλλ' ἡμεῖς εἰς τὴν ἐκκλησίαν πιστεύομεν, ἣν αἱ κανονικαὶ γραφαὶ Συνιεῖσι καὶ αἱ κοιναὶ τῶν πιστῶν Συνόδοι τὴν ἐκκλησίαν χριστὸν πειστάνουσι, ἐκ εἰς αὐγεῖνον, ἐκ εἰς δαμασκηνὸν, οὐδ' αὐτῷ τῷ δαμασκηνῷ προσέχομεν αὐ ἐν τούτῳ τῷ μέρει, ἀμὴ τὴν κοινῆς εἶχεν δόξης, ὥσπερ ἐν τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἔχεται. Ἀλλ' οὐδ' δίδωσι δίκαιον ὧν ἡμᾶς ὁ Θεὸς, τὴν κοινὴν καὶ ὁμολογουμένην οὐβελομένους πίστιν ἀφεῖναι καὶ γνώμην τινὸς προστεθεῖσθαι τῶν διδασκάλων χωρὶς. εἰ καὶ Δὶ' τοῦτο κολαζησόμεθα δήπου, ὅτι μὴ προσέχομεν γεγονεῖν τῷ νύσσης, τέλος κολάσεως δογματίζοντι, ἀξιωματικῶν ὄντι, καὶ ταῦτα καὶ ἀπὸ Συνόδων μαρτυρουμένῳ. καὶ δίκας ἀυθις ὑφέξομεν. ὅτι μὴ παραιτούμεθα μὴν τὰς Συνόδους καὶ τὰς γραφὰς, προσέχομεν δὲ Διονυσίῳ τῷ ἀλεξανδρείας καὶ μάρτυρι, καὶ Γρηγορίῳ τῷ νεοκαισαρείας τῷ μεγάλῳ θαυματουργῷ καὶ διδασκάλῳ τῆς πίστεως, οἵτινες ἠχοῦσιν ἐν τοῖς ἰδίοις λόγοις, αἱρετικάτατα δόγματα ἀπὸ τῆς τῶν λόγων ἀνάγκης, καθὼς αὐτοὺς ὁ μέγας ἐξαιτεῖται Βασίλειος. Καὶ αὐγεῖνος δὲ αὐτὸς ἡμῖν ὁ μακάριος, τὸ τοιοῦτον παραδίδωσι κανόνα σαφῶς, καὶ οὕτω κεχρῆσθαι παραγγέλει τοῖς αὐτοῦ καὶ τῶν ἄλλων ἑκάστου διδασκάλων συγγράμμασιν. οὐδ' αὐτῷ γοῦν φανείημεν αὐγεῖνῳ βαρεῖς ὑπὲρ τοῦ χοροῦ τῶν ἁγίων, ἐν οἰκείῳ τῷ βίῳ, εἴπερ οὐ ἡμῖν δέδωκε κανόνα τηρεῖν, καὶ ταῦτ' ἔκαστα δείξομεν οὕτως ἔχοντα μὴ μόνον τοῖς ἐξ ἡμῶν ἀμφιβόλοις, ἀλλὰ καὶ λαϊνοις αὐτοῖς καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις. καίτοι καὶ τὸν αὐγεῖνον αὐτὸν Συνωδὸν τοῖς ἡμετέροις διδασκάλοις εἶναι πεπείσμεθα. ἀλλὰ τὰ οἰκείνου ῥητῶν ἐκ γεγράφοντες οἱ λαϊνοι δεικνύουσιν, αὐτοὶ καὶ ἐκ γεγράφασιν ὡς φασὶν, καὶ ἑρμηνεύουσιν ὡς σφίσι συμφέρει. καὶ ἐξηγοῦνται καθὼς αὐτοὶ βέλονται. Τίς οὖν ἡμῖν ἔσται πρὸς τὸν Θεὸν ἀπολογία, τὰ μὲν κοινὰ καὶ συνήθη παραιτουμένοις, ὅπ ἀλλὰ λαϊνοι ἡμῖν ὁ δεῖνα προσφέρει καὶ μακαρίου ῥῆσιν αὐγεῖνου τῷ προφέροντι πι-

σεύειν ἀνεξετάστως ἐθέλουσιν αὐτοῦ τε καὶ λαϊνου τὴν βίβλον ἔχοντος ἐκ ἡμῶν, αὐτοῦ τοῦτον ἐξηγουμένου καὶ τὴν ἐξήγησιν δοκιμάζοντος. καὶ τῶν πραγμάτων οὐ συνηγορούντων ἀπάντων. ἐναντιουμένων μὴν οὖν, σκοπείτω τὸν λόγον πᾶς ὁ δικάζειν ὀρθῶς βουλόμενος. Ἐπὶ τοίνυν τοιούτων θεμελίων τὴν πρὸς λατίνους ἕνωσιν εἴπερ ἱδρύειν ἐβουλόμεθα πάντες, τίς ἂν ἡμᾶς ἐξείλετο λόγος καὶ μὴ μηπραλοίας εἶναι δοκεῖν καὶ φαύλους ὑπτεύπους τοῖς μεθ' ἡμᾶς, καὶ τοῖς ἡμῖν νῦν προσέχουσι, τὴν ἡμῖν παραδεδομένης πίστεως γίνεσθαι. ὅπου γε καὶ θνητοῦ τινὸς ὑπερπαδόντος πράγματος οὕτω κακῶς, ἐμέλομεν αὐ τοῖς περὶ τούτων νόμοις, καὶ ταῖς τῶν νοῦν ἐχόντων ἀνθρώπων ψήφοις ἀλίσκεσθαι. ἔπειτα εἰμὴ νῦν πρῶτον ἤρχετο τὰ τοιαῦτα ζητεῖσθαι, καλῶς αὐ εἶχεν ἡμᾶς σκοπεῖσθαι τοῖς ἀρχαίοις διδασκάλοις τί περὶ τούτων δοκεῖ, νῦν δὲ πεντακοσίοις σχεδὸν ἔτεσι τοῦ χρίσματος ὄντος, οἱ τοσούτων χρόνων Πατέρες ἡμῶν καὶ διδάσκαλοι ταυτὶ καλῶς ἐξηπάτησαν, ὧν τὰς ψήφους πάτε ἔργα μαρτυρεῖ, καὶ τὰ αἵματα οὐ πολλοὶ πρὸς τὴν λατινικὴν ὑπομαχόμενοι κεχύκασι δόξαν, καὶ βίβλοι καὶ συγγράμματα καὶ διδασκαλίαι πανεισῶσι μυρίαι. οὐ δεῖ τοίνυν ἡμᾶς ἐξηπατᾶς τῶν ἀρχαίων γίνεσθαι διδασκάλων, ἀλλὰ μᾶλλον ἀγαθὸς εἶναι μαθητὰς καὶ δυνάμενοι τῶν ἡμετέρων Πατέρων. οἱ τοῖς τῶν ἀρχαιοτέρων καλῶς ἐπέκυσαν δόγμασιν. εἰ γὰρ ἡμῶν τῶν νῦν ὄντων ἴση καθάπαξ ἴσῃ, ἥτε σοφία καὶ ἀρετὴ, ταῖς τῶν ἡμετέρων Πατέρων χρόνῳ, τολμηρὸν αὐ ἴσῃ καὶ ὅτως ἄλλως ἐξηγεῖσθαι τὰς γραφὰς, καὶ τὰς ἀρχαιοτέρους Πατέρας λέγω δὴ τοὺς πρὸ τοῦ χρίσματος, ἢ ὡς οἱ μὴ τὸ χρίσμα Πατέρες ἡμῶν ἐξηγοῦνται, ἐκ αὐτῶν αὐτῶν ὄντων τοῦ χρίσματος, ἢ ἡ τοῦ χρόνου προσθήκη, πολλοὺς ἐκφάνεται διδασκάλους, καὶ μείζω τὴν ἀρετὴν αὐτῶν, καὶ τὴν σοφίαν ἐδείκνυεν αὐ, ὅσω τῶν ἑκατὸν τυχὸν οἱ δεκάκις τοσοῦτοι, μείζονος εἰσὶν ἀξιώματος, ἅμα καὶ τοῦ χρόνου δυναμίν τινα τῶν αἰείσων αἱρετικὴν ἔχοντος. Εἰ δὲ τὰς αὐτὰς πολλάκις περὶ τῶν αὐτῶν βουλευσαμένους ὁρῶμεν, ἄμεινον ἐξαιρεῖσθαι τὸ δέον τῶν ἅπαξ βουλευσαμένων, πόσῳ μᾶλλον καὶ ὡς ἐν πλείονι χρόνῳ τὴν αἵρεσιν ἐπεκτείνεσθαι. Νῦν δὲ πολλῶν μὴν γενεῶν παραδεδομένων μὴ τὸ χριθῆναι λατίνους μέχρι καὶ νῦν, ἐν ἑκάστῃ δὲ μυρίων γενομένων ἐναρέτων τε καὶ σοφῶν ἐν γένει μεγάλῳ τῷ ἡμετέρῳ, καὶ πολλὴν τὴν δύναμιν ἔχοντα, καὶ πανδὴν περὶ τὰ καλὰ, ἡμεῖς οἱ νῦν ὄντες καὶ περὶ τούτων πλημμέλοντες, οἱ καὶ ἀναγκαζόμενοι κρίνειν, οὐδὲ πολλοσὸν ἐσμὸν μέρος δυνάμει καὶ πλήθει, τῶν ἐν ἐσχάτῃ ταύτῃ τῇ περιοχεῖ γενεᾷ, οὓς εἴδομεν καὶ οἷς ὡμιλήσαμεν. πῶς οὖν ἐν τῇ ἐσχάτῃ τερηφανείας αὐ ἐπὶ καὶ μωρίας αἱρέσει καὶ κρίσει, τοσοῦτον διαμάχεσθαι χρόνου τοὺς μηδένας ἡμᾶς ἢ πειρᾶσθαι τὴν κρίνειν ἀπεναντίον οἷς ἐνπεφύκαμεν, κεκριμένοις ἀπὸ τοσούτων ἐν τοσούτῳ χρόνῳ Πατέρων. Εἰ δὲ καὶ ἐβουλόμεθα φαύλῳ ὅτου περὶ πάντων εἴδησιν ἔχοντες τοῖς ἀπὸ ἡμᾶς ἐγχειρεῖν, πῶς ἐκ αὐ ἔδει τοὺς νῦν ἔχοντας, καὶ γνησίους τὴν μητρὸς ἡμῶν τὴν ἐκκλησίας ἡμᾶς λήρους ἡμᾶς ἡγεῖσθαι καὶ μηπραλοίας. Πῶς δὲ καὶ ἀκαπακρινοῦσιν ἡμᾶς αἱ σύμπασαι γενεαὶ καὶ τὴν μέλλουσαν κρίσιν, δὴ τὴν πλάνης αὐτὰ μὴ οὖσαι, τοὺς ἀπὸ τὴν ἀληθείας καλουμένους, ὡς ἔνιοι βέλονται καὶ καταναγκάζουσιν, ἡμεῖς δὲ οὐδὲ τὴν κεχωρισμένη τῶν ἡμετέρων ἑκάστου Πατέρων ἐπιείδομεν κρίσει, ἀλλὰ καὶ ἡν-

ἰδοῦ ὁμοῦ πολλάκις Ζωελθόντες πεποίηνται. Παρείμεθα τὴν ὀγδόην οἰκουμενικὴν Ζώοδον τὴν ἐπὶ Φωτίου ἤτοι τὴν ζ. ὁνίρωσε καὶ τὴν τῶν οἰκουμενικῶν Ζωόδων Ζωνήθειαν, καὶ αὐτὸν τὸν μακάριον ἀνεκήλωσε Φώτιον, καὶ πάσης προσηνίκης, ἢ κατὰ διάνοιαν ἢ καὶ λέξιν κατεψηφίσατο, καὶ ἰοὺς ὁπότε πολὺ πολμήσοντας ἐν τῷ συμβόλῳ ποιεῖν, κατεδίκασε πρέσβεων τῶν τοῦ πάπα παρόντων, ἧς δὴ Ζωόδου καὶ κανόνες ἐν τοῖς τῶν ἱερῶν κανόνων τόμοις κείνται ἵνες, ὑπὸ τὴν ὁικλησίας πάσης τὸν ὀρθοδόξων σεμνόμενοι. Παρείμεθα τὰ ἐπὶ τῶν κομνηνῶν λαληθέντα καὶ πεπραγμένα. Τὰ ἐπὶ λάσκαρι καὶ Γερμανοῦ λατίνων ποτὲ τὴν πόλιν ἐχόντων.

Ἀλλ' ἐπὶ Ἀνδρονίκου τοῦ παλαιολόγου δευτέρου, Ζώοδος οἰκουμενικὴ συνάπτει καὶ τὴν καινοτομίας ἣν ὁ Πατὴρ ἐπενόησε, καὶ πολλοῖς ἐπείδασεν ἱδρύσασθαι τρόποις, ἀλλ' οὐκ ἴσχυσε, τοῦ Θεοῦ πολλοῖς σημείοις καὶ ἔργοις τὴν ἀλήθειαν φανερώσαντος. Ἡ Ζώοδος τοίνυν ἐκείνη ἀναθεμῶ Πατέρων ἱκανῶ συγκεκροτημένη, ποίαν ἐκ λιθίνου ψυχῶ κινήσει ἐπαχέσθαι τὴν ὀρθίως ἡνῶν γεγενημένης ἑνώσεως, ἵνα λογισμὸν δώσεβῆ καὶ Πατέρων εἰδότα σώζειν θεσμοὺς, προσέχειν ἀφήσει τοῖς ἐν Φλωρεντείᾳ Ζωαθεμένοις. Εἰ δὲ μεγίστην ἐκείνου φήσει τὶς εἶναι τὴν Ζώοδον, εἰ μὴ ἐκ λατίνων ἦν καὶ ἐστὶ, περοῖς τοῖς ἰδίοις ἀλώσεται, ὡς ἐν οἰκουμενικὰς ἡγοῦνται καὶ καλοῦσι λατῖνοι, τὰς μὴ τὸ ἀχίσμα γνωρίζας σφίσι Ζώόδους, τὰς ἐν πολέτῳ καὶ λεγδάνῳ καὶ ἄλλαις πόλεσιν, κρείττους ὄσας ἀχεδὸν ἀριθμοῦ, καίτοι τὴν τεσσάρων Πατριαρχῶν ἐπαρόντων, ἐδὲ ζυνεπιψηφιζομένων τῷ πάπα. Φαίη γὰρ, ὡς ἀπεχισμένων ἡμῶν, τὸ λειπόμενον μέρος τὴν ὁικλησίας οἰκουμενικὸν ἦν καθολικὸν, ἡ δὲ ἔλλειψις τῶν χισμαλικῶν, ἐχ ὑφαίρεσιν ποιεῖται τὴν οἰκουμενικὴν, καλῶς γε, ὁτὴν καὶ μὴ χισμαλικῶν ὄντων τῶν ἐλλειπόντων δηλαδὴ τῶν λατίνων, ἡ οἰκουμενικὴ θεοσηγεία θεσσῶ ἀλὶ τὴν αὐτὴν ταύτην αἰτίαν, δικαιότερον ἡμῖν ἔτω ταῦτα κρίνειν θεσήκει, τὴν ἐξαρχῆς εἰρημένων ἕνεκα. Εἰ δ' ὁ πάπας τὴν τῶν Πατριαρχῶν ἔχων, εἴδωλα, τὴν οἰκουμενικὴν ἁρπάζει θεσηγείαν, διότι μὴ τὰς Ζώόδους ἡμῶν οἰκουμενικὰς νομιζῶμεν καὶ ὀνομάζωμεν αἷς ἡ τῶν Πατριαρχῶν θεσίν ἐν πᾶσιν ἀλήθεια. εἰ δ' ὁν τὴν ἡμετέρων ἐστὶν ὁ ταῦτα φάσκων, καὶ πολλῷ χεῖρον τὴν λατίνων ἀλίσκεται, ἅπερ ἐκεῖνοι διδόασιν ἑαυτοῖς, τούτων ὑποστερῶν αὐτὸς τὴν μητέρα καίτοι καθόλου μὴ ἀξιοῦσιν οἱ λατῖνοι καλῶς, ἑαυτοῖς δὲ οὐ καλῶς ἐφαρμόττουσι τὸ λεγόμενον. τὸν γὰρ τὰς ὀρθὰ φρονοῦντας θεὶ ἀπάντων τούτους εἶναι μόνους ἐκκλησίαν χριστοῦ, καὶ ὁποσοιοῦν ὦσιν οἱ τούτων ἀπερρωγότες. Τοῦτ' ἀληθὲς μὴ λέγουσιν, αὐτοῖς ὁ ἐρωτῶν, ἀλλὰ μᾶλλον ἡμῖν. ἔστε γὰρ ἀπερρώγαμεν. ἀλλ' αὐτοὶ ποτὲ χεῖρον ἐφρόνουν ἐκ ὁμολόγουν, ἡνῶν πεφρονήκασιν ὕστερον, μὴ τὴν τῆς προσθήκης καιρὸν. Ἀλλ' ἔνιοι τῶν ἡμετέρων, ἔτω δεινῶς ἀναχωροῦσι κατὰ τῆς μητρὸς ἀπᾶν, καὶ μεμήνασιν, ὥστε λατῖνοι τῶν ἄλλων εἵνεκα ὑπερσέβοντες, ἐνθάδε ἐκ ὧν φελοῦν τ' ἀν, τῷ κάτ' ἐκείνοις θεδιδάγμαδι, τοῦτο θεδιερέχουσιν ὡς μικρὸν, ἐν τούτῳ χεδὸν τὴν συμπάσης κρίσεως ὄσης καὶ πολλοῖς ἄλλοις τρόποις ἀληθεστάτοις, οἰκουμενικῶ ἐκείνῳ τῷ Ζώόδου γενόνεναι πεισθόμενοι τῷ κὴ ἐν Βίκκου γεγενημένῳ, τὴν δ' ἐν Φλωρεντείᾳ ταυτῷ τὴν ὑστέραν, οὐδ' ἐξῶ ἡμῖν πεάπειν ὑπὸ τὴν Ζώόδου κωλυομένης ἐκείνης καὶ τῶν πραγμάτων φανερῶς πειθόντων ὑσυχάζειν ἡμᾶς, καὶ ἐν Θεοῦ σημεία πολλὰ καταπέμποντος, ὥστε νοῶ ἡμᾶς λαβεῖν ἐκ τὴν

μελλού-

μελλούσης αἰσχύνης ἐκ βλάβης ἑαυτοὺς ἀπαλλάττειν. ὧν δὴ σημείων φανερῶν ὄντων, οὐ ποιούμεθα μνήμιν ἐν τῷ παρόντι, ἡμεῖς δὲ θεὸς ταῦτα δὴ λογισμὸν ὑγιᾶ καὶ σημεῖον ἅπαν ἀπὸ θεοῦ. καὶ πᾶσιν θεοφυλακῶ ὁν τῶν πατέρων ἡμῖν θεογεγενημένῳ, ἀνεπίσροφοι γεγονότες, ὥσπερ ἀμβλυώττοντες, ἢ καφδύοντες θεὸς παν ὁπῶν τῶν Ζώόδων ἐκείνῳ ζωεσηκάμεθα. Τὸ μὲν σωματικὸν, τὴν οἰκουμενικῶν Ζωόδων ἔχουσιν ἴχνη. εἰ ἐ μηδὲ τοῦτ' ἀκριβῶς, ἄλλης Ζωόδου τότε σωεσηκείας, ὑπὸ δίθωνον ἀγώσης τὴν πάπαν, καὶ νῦν ὡς βεβαιοτέραν ἐλόμενοι παντὶ δικαίῳ καὶ λόγῳ τὰς θεῖ ἐν σωιέναι συμβάσεις μέτ' αὐτῆς ἐπεποιήμεθα θεότερον, τὸν ὁ πνεύματικὸν ὁν ἔχουσιν ἐδαμῶς. παρείμεθα τάλλα, οὐ φῦ θεσθεσις ἡμῖν ἐν τῷ δε τῷ λόγῳ τῶν θεοσώσων κατηγορεῖν. ἀλλ' ὁν νῦν ὑπεραχημένον ὁν τὴν βασιλικῶν πρέσβεων, ὅπ μὴ τὸ γραικὸς ὁνεῖ θεθεμένοι καὶ τὰ σωτεθέμενα ἐν τοῖς δύο μηνῶν ἡ ἕνωσις ἐξάπαντος ἠνώσεν, καὶ τούτου ἐν κεφαλαίῳ θεοῦποτεθεμένου ἐν τῷ δεκρέτῳ, τὰ ἄλλα θεσηρμόσθετο πάντα. Τὶς νοῦν ἔχων ἐ συνορᾶ ταῦτα τί γε ἐβέλετο. οὐδ' ὅτως ἦσαν ἀπλοῖ λατῖνοι, ὥστε τὰ χρήματα ἀναλῶν μάτην αὐτῶν, μὴ βεβαίας ὄσης αὐτοῖς, τὴν ἐν παῦθ' ὑπὲρ ἑαυτῶν πράξειν ἐλπίδος. ἀλλ' ἐπὶ τὸ τελευταῖον ἐρχόμεθα, τὰ γὰρ μεταξὺ παρίεμεν ἅπαντων εἰδότων τὰς μηχανὰς ἐκείνας, τὰς ὑπὸ σκότον μεταχειρίσεις καὶ πραγματείας, τὰς δόλους, τὰς περιόδους, τὰς ἐκτοπίσεις. ἀλλὰ ψῆφον σωέθεντο, καὶ δογματίζουσιν, ὅπ ὁ υἱὸς ἐκ θεοῦ καὶ πνεύματος ἐστὶν ἀΐδιος καὶ υἱός. ὅπ ἀρχὴ. ὅπ τὸ πνεῦμα τὴν ὕπαρξιν ἐκ καὶ υἱοῦ ἔχει. ὅπ θεμιτῶς καὶ δίλόγως ἡ θεοσηγία αὐτὴν τῷ συμβόλῳ θεσστέθη τὴν πίστεως. Ποῦ τούτων δεχθέντων, ὁν ἐν τῇ φεραρίᾳ. θεῖ τὴν προσηνίκης, τοὐναντίον ἅπαν ἐδέχθη; οὐ πολλὰ παρεκάλουν οἱ λατῖνοι, τὰς θεῖ καὶ μηδεῖν προσηθέναι διορισμὸς, μηδεὶς ὑπήκοον ἀναγινώσκεσθαι πάντων καὶ τὰς ἐπὶ τούτων ποινὰς. ἡμᾶς δὴ τὶ ἔδει τότε ποιεῖν, οὐ ῥηγνύναι χιτῶνας; οὐ βοᾶν; οὐ μαρτύρεσθαι, ὁν ἐν τῇ πειόδοις καὶ τῇ ἀγοραῖς τῇ ἐκεῖ ἀναγινώσκειν ἐκεῖνα, ἅπερ ἐμέλομεν δι' ἐκείνων ἄγχειν τὰς ἀνδρας, καταχρίειν ὡς θεδεβεκότας, καὶ ὅτω νικᾶν, καὶ τὸ πλῆθος ἅπαν λατῖνων ἔχειν συμμάχους. ἀλλ' ἐχαρισάμεθα αὐτοῖς, τὸ μηδὲν ἐκείνων εἰς μέσον προθεῖναι, καὶ ὑποκληθέντος καὶ πλήθους, ὀλίγοις αὐτοῖς τοῖς τῶν δεινῶν αὐτοῖς, ὑπ' ὀδόντα μάτην ἀνεγινώσκετο. Ὡς ἂν εἴπις τοῖς πολεμίοις χαρίσαιτο ζῆτοῦσι, τὸ ῥίψαντα τὴν τῶν ὅπλων ἰσχὺν γυμνὸν αὐτοῖς δοῦναι τὸ σῶμα θεὸς τὰς βολὰς. ὅτω καὶ ἡμεῖς τοῖς λατῖνων δεσπόσοις, ἕτοιμον ἐδόθημεν βρῶμα τὰς τῶν Ζωόδων ἀφωρισμοὺς, ἐκείνων δεηθέντων σιγήσαντες. ἀλλ' οὐδ' ὅτω τῷ νικῶσιν ἔχον ἐκεῖνοι, τοὐναντίον μὴ ὁν ὁ μακαρίας μνήμης ἐφέσω. γνναίως ἠγώνισται καὶ καλῶς, καὶ τὰ παρ' ἐκείνων παντα σοφιστικῶς δεπκεχρωσμένα ἠλέγχοντο. καὶ τοῦτο πάντες ὅτως ἐφρόνουν οἱ τὴν Ζώόδε. Πῶς τίνων δίλόγως καὶ θεμιτῶς γνέσθαι τὴν πεοδήκῃν ψηφίζοντας. μᾶλλον δὲ ἐχ ὅτως ἂν ἐψηφίσαντο αὐτοὶ καὶ θεοστεθεικότες, καὶ νῦν ὄντες κύριοι ψήφε. Ζωθεμένων δὴ ἐκείνων τῷ ψῆφον ὡς ἀσφίσιν ἤρεσκεν, οἱ ἡμέτεροι θεόμαχοι θεὸς τὰς ὑπογραφὰς ἐκαλοῦντο, μηχαναῖς ἀῤῥήτοις πειθόμενοι. Τὸν δὲ ἡμὸν ὁ θεοῦ, ποῦ τὶς δύρίσκοι ὁ πνεύματος ἅπον καὶ ἐρχὴν ὄντα, καὶ τάλλα ὅσα ἐκεῖ πεοσήθεντα. ποῦ τὴν γραφῆς ἢ τῶν διδασκάλων δῦρη κέμμα.

ἐ ὁ

ἐκ οἴκοθεν ἐρῶν τὰ τοιαῦτα ὁροθετεῖν, μᾶλλον δὲ καὶ τοὺς γραικοὺς φασὶν, ἀπάντων τὸν ὑὸν τοῦ Θεοῦ τοῦ Πνεύματος εἶναι. εἰ μὴ οὖν τοὺς τῶν γραικῶν διδασκάλους βούλονται λέγειν, δεικνύτωσαν αὐτοῖς, καὶ ἕξουσιν αὐτοὺς πειθομένους ἡμᾶς. εἰδέναι τοὺς νῦν ὄντων γραικῶν, εἴτ' ἐν τῇ Συνόδῳ παρόντες, εἴτε καὶ μὴ ταῦτα, πάρ' ἑαυτῶν ἴσως δογματίζουσιν, ἀνάξιον οἰκουμενικῆς Συνόδου τῆς θεολογίας ταύτης τὸ βάθος. Πῶς δὲ καὶ φαίνεται ἠνομημένη περὶ τούτων ἐξέτασις ἐν τῇ Συνόδῳ τοῦ Φλωρεντίας; μᾶλλον δὲ τὸ τοῦ πάπα δεκρέτον, αὐτὸς γὰρ ἐστὶ νομοθετῶν, οὐχὴ Συνόδου, ὃς καὶ πρότερον μόνος τὴν προσθήκην ἐποίει. πῶς συμφωνεῖ ταῖς πράξεσι τῆς Συνόδου; πῶς ὁ τῶν ἀγωνισμάτων ἐκείνων ἀθροίζεται, εἴτε τῶν ἐν Φερραρίᾳ πρότερον, εἴτε τῶν ὕστερον ἐν Φλωρεντίᾳ γενομένων, εἰ μὴ καὶ τὰ ὑπομνημονεύματα ἐκεῖνα μεταποιήσαντες πρὸς τὸ σφίσι δοκοῦν. οἵονται ἀφαιρεῖσθαι τὰς μέμψεις; τὸν δὲ ψῆφον αὐτῶν πότε συνελθόντες Συνοδικῶς ἐψηφίσαντο; ἀλλ' ἐν γωνίᾳ μᾶλλον συσκιασάμενοι ἕκαστον χωρὶς ἔπειθον ὑπογράφειν. ὡς εἴρηται πρόσθεν οἷς λέγω ὅτι δύσπεπτος ὑπουργούντων τῶν ἡμετέρων τῷ δράματι. εἰ δὲ τ' ἀληθῆ λέγω, ἐν ἡμῖν αὐτοῖς τὸ δεινὸν ἅπαν ἐπεράτετο, τοῖς δὲ λατίνοις ἤρκεσεν ἡ τῶν πραγμάτων ἀνάγκη καὶ τὸ συγκεχύσθαι τὰς ἡμετέρας προσμάχας. καὶ τοὺς μὲν, ἄδου κυνῶν ὑπελθεῖν, ὅτι ἀπορία λόγων. μᾶλλον, ἠδέει τοῦ δοκεῖν αὐτὰς ἀτίας εἶναι τοῦ σχίσματος τῶν πλείστων παραδεδομένων. τὰς δὲ πάντα πρέσθαι λατίνοις εὐθὺς, μηδὲν προσειδομένας τὸ ἐσομένων, ἀλλ' ἐλπίσαντας ὅτι καὶ ἄλλοτε μὴ λατίνων τὴν καθόλου πίστιν προσθεῖεν ἀβασανίστως ἅπαντες δέξονται. αἱ δὲ τ' ἀμοιβῶν ἐλπίδες, ὅτι ἠφίεσαν πρεσαθρῆσαι παντάχόθεν τὸ δέον, δι' ἃ καὶ καλῶς ποιοῦντες, ἀνάξιον οἰκουμενικῆς Συνόδου τῇ ψήφῳ πρεσέθεσαν χῆμα. Ποία δὲ ψῆφος οἰκουμενικὴ ὅταν τε ἄρχεται, καὶ ὅταν τελευτᾷ; ποία τ' οἰκουμενικῶν ἀποφάσεων ὁ τὸ σύμβολον τοῦ πίστεως προσεκτίθησι, ὁ τ' πρὸ ἐκείνης Συνόδου βεβαιοῖ; αὐτὸ δὴ νῦν σκοπουμένη, ποίαν ἐπεκύρωσε τ' Συνόδων, τὸ ἐβδόμου; καὶ νῦν οὐχ ὁμοίως ἐκείνῃ ψηφίζεται. τὸ ἐναντίον μὲν ἅπαν. ἀλλ' ἐῶ μὲν τοῦτο τέως, ὅτι ἐκείνου ἀπεκυροῖ, ἀλλὰ τὸ τοῦνο ὀγδόου τὸ ἀπὸ φωτὸς τὸ οἰκουμενικοῦ; καὶ μὴν ἐκείνῃ τοὐναντία νενομοθέτηκεν. ἀλλ' ἐῶ μὲν καὶ τοῦτο τέως, ὅτι ἐκείνου ἀπεκυροῖ, τὸ ἐν λουγδούνῳ πίναν βεβαιοῖ τὸ λατινικὸν; ἢν δὲ καὶ ἡ βέκκα μεγάλη καὶ ἀληθὴς ἐκύρωσε Συνόδου. ἐν οἰκουμενικὴν ὁ δύσεβὴς ἔδειξε λογισμὸς, καὶ πολὺ πρέσθερον δεικνῦναι δυνήσεται τῆς χρείας καλέσας. Αὐτῆς γὰρ τ' Συνόδου τὸν ψῆφον, ἧπερ ἀναγνοῖν καλῶς, εἴσεται ποῖόν τι τὸ χῆμα λαβόντες ἐντοῦθεν ἐξέπεσον οἱ μέλλοντες τὰς πρὸς πίστεως κρίνειν, καὶ ὅτου νῦν μεταδιδόασι χήματος, τοῖς αἱρεμένοις σφίσι προσέχειν. ἀλλ' ἐῶμεν καὶ τοῦτο. Τίς ὀρθὸς Συνοδικὸς ἔχει τὸ δεῖνα πάπαν ἢ Πατριάρχην πίστιν ὁρίζοντα, καθάπερ ὅτος, ἀλλ' ὁ τὸν Συνόδου πᾶσαν; σκοπείτω δὲ ἕως ὅπου ἐστὶ τὸ διάφορον τ' ἐν Φλωρεντίᾳ Συνόδου, καὶ τ' καὶ βέκκα γενομένης ἐν κωνσταντινουπόλει. ἐκείνη τῶν οἰκουμενικῶν Συνόδων τῇ πίστει παντάπασι συμφωνεῖ, τε τε ἄλλων, καὶ τ η. αὕτη πάσας διαφωνεῖ, καὶ σὺν ταῖς ἄλλαις καὶ κείνη, ἐκείνη πρὸ μὲν καὶ ὁ πάπας ἀλεξανδρείας, οἱ δ' ἄλλοι Πατριάρχαι καὶ συνήνουν, καὶ τὸν ψῆφον ὡς δύσεβῶς καὶ ἐνθέσμως γεγενεῖαν ἠπαίζοντο. Ταύτῃ δὴ

παρῆσαν μὲν τῶν Πατριαρχῶν τοποτηρηταὶ, ἀλλὰ γράμμασιν ἐκείνων καὶ ὅρκοις ἐδέδεντο ἡμῖν δὴ τοῖς ἀρχαίοις μόνοις τὸν ἕνωσιν συγχωρεῖν, ἀντεχομένων δὲ τ πρὸς θήκης λατίνων, μηδὲν συγχωρεῖν καὶ ἐπαινέσαι. καὶ ταῦτα τὸ δοκοῦν ἑαυτοῖς, ὁ τὸ τοῖς πεπομφόσιν ἀρέσκον ἀφαπεραγμένων. οἱ Πατριάρχαι μὲν μὴ. δὴ τ πρότερας γνώμης ἐκείνης, τοῖς δὲ καλοῖς αὐτῶν ἀπηρέπεις καὶ τοῦ Πατρίου δόγματος ἀμοιβὰς ἀπέδοσαν τὰς ἀξίας, καὶ μέχρι νῦν ἀποδιδόντες ὁ πάσχουσι. Ἐκείνης τ ἐν κωνσταντινουπόλει Συνόδου ταῖς ψήφοις πάντες ἐνέμειναν ὅτε τὸν ψῆφον ἐξεννηνοχότες αὐτοὶ, καὶ πάντες οἱ μὲν ταῦτα. τ δὲ ἐν Φλωρεντίᾳ συνόδου τὸν ψῆφον, ὃς πεποιηκότες ἠκύρωσαν, πλὴν ὀλίγων ἢ τεσσάρων, ὧν μέχρι καὶ νῦν ἰσχυρογνωμονούντων ἢ δοκούντων ὁ πώς ποτε πάντες μετέγνωσαν, καὶ πρὸς τὸν πάτριον δόγμα ἐπανεληλύθεσαν δόξαν. μᾶλλον δὲ ταῖς γνώμαις καὶ ταῖς ψυχαῖς, ὁ δέ ποτε ταύτης ἀπέρησαν, ἀλλ' ἐνέδοσαν τῷ καιρῷ παθόντες ὑπ' ἔξω συγγνώμης καθάπαξ, οἷς καὶ χάριν ὀφείλομεν.

Εἰ δὲ αὐδόμενοι τὸ δόξαι μεταβεβλῆσθαι μέχρι τέλους ἐν σφίσιν, ἔκρυπτόντες καὶ ἀνεξέλεκτον εἶναι τὸν ἀκόσμον ἀπὸ τ ἀληθείας φυγὴν, καὶ τὴν τ πατρίου δόξης ἐμπαθῶς ἐξήνεγκαν ψῆφον, καὶ ἐδόκει τὰ τ συνάξεως ἐκείνης καὶ νόμους προσθῆναι, καὶ πλὴν τ ἐδόκουν αὐτὸν, καὶ τῶν συνειδότων αὖ ἡ τῶν γεγενημένων φύσις ἐλάνθανε. καὶ εἰ μὲν ἐμμένοντες καὶ πλεῖστον ποιούντες ἑαυτοῖς, ἠθέτουν τὰ πεπραγμένα, εἶχεν αὖ ἀπορίαν ἐκ ὀλίγου τὰ τ μεταβολῆς, νῦν δὲ ἀπαλλάσσόμενοι καὶ κακῶς πάσχοντες, φεύγουσιν ἀπὸ τ κακῶν αὐτοῖς συγκεχωρημένων, ἢ τοῦ μᾶλλον ἀρέσκοντες, ἢ τῇ τ ἀληθείας σιγῇ, καὶ σφᾶς αὐτοὺς ζημιοῦν, καὶ τοὺς ἄλλους προσαφαφθείρειν. ἴσως δὲ τῇ τ ἀνδρῶν ἀρετῇ, τὸ σύμπαν πρέπει λογίζεσθαι. ἐναντίον μὲν ὄν, τὸ μὲν σύμπαν τ ἀγαθῆς καὶ θεοῦ προνοίας ἐστὶν, ἐκ ἀξιοῦντος ἡμᾶς ἀπερρωγέναι τ ἀληθείας καὶ τ χορεῖ τ πατέρων, καὶ διὰ τοῦτο τοὺς ἄνδρας ἐπὶ ταῦτα κινήσαντος. ἔχει μέντοι τινὰ καὶ τὸ τ ἀνδρῶν τούτων ἔπαινον, διὰ τὸ ἐπὶ τὰ βελτίω ῥοπὴν τ θελήσεως. εἰδέναι αὐτοὺς ὡς ἐκ εἰδότας φησὶν ἀφίσασθαι τ ἑνώσεως, ἐκεῖν, ὡς ὑπ' οὐδὲν εἰδότων πεπραγμένας ταῖς συνθήκαις ἐκείναις, ὁ χρὴ πρὸς ἐκείνα, καὶ τοὺς πρὸς ἐχόντας ἀνάγκη πᾶσα πλανᾶσθαι, τῇ τ μηδὲν εἰδότων ψήφῳ στοιχοῦντας. αὐτοὶ δὲ ἦσαν οἱ πάντα πεπραχότες ἐκεῖνα, ἢ τίνες ἄλλοι, τὸν ὑὸν τοῦ Θεοῦ ψηφίζοντες τοῦ Πνεύματος αὐτόν, ἐν ταῖς ψήφοις ἐκείναις; ὁ γὰρ Συνόδου ἐρῶμεν τοὺς λατίνους ἀνδρὸς τούτων τῶν ἡμετέρων, ἐκεῖνοι δὲ πρὸ τ ἐν Φλωρεντίᾳ Συνόδου τὸν πρὸς θήκην ἐπήνουν τ ἑαυτῶν, καὶ τοὺς ψέγοντας μυρίοις ἔβαλον σκόμμασιν. Ἀλλ' ὁ δὲ τοὺς τρεῖς ἐκείνους ἢ τέτταρας τοὺς πάντων αὐτὰς καὶ νῦν, ταῖς ψήφοις ἐμμένοντας, μετὰ λατίνων ὁμοῦ Συνόδου ὁρᾶσθαι. ὅτοι γὰρ καὶ πρὸ τὸν τῶν Πατριαρχῶν γνώμην πάντα ἐποίουν, ὧν ἦσαν ὑπήκοοι. καὶ νόμος ὁ δὲ τὸς ὑπηρέτει, προσέχειν αὐτοῖς ἐν τούτῳ τῷ μέρει, εἰ καὶ τὰ ἄλλα γενναῖοι τινὲς εἰσὶ καὶ πολλῆς ἀξίοι. ἀλλὰ πρὸ τούτων μὲν ἀρκέτω σιγᾶν. Οἱ πολλοὶ δὲ καὶ ὀγδόην τ Σύνοδον ἐκείνην ὀνομαζοῦσι. πρώτην μὲν ὄν ἐχρῆν προσαγορεύειν δικαίως, ἄλλη γὰρ ἀρχὴ Συνόδων ἐστὶ, τῶν ἴσως ὑπὸ κακῶν χείρονι γενομένων, καὶ τ σειρᾶς ἐκείνης ἀπέρρηκται. καὶ ὡς ἔοικε δόξαν μὴ πάνυ τ οἰκουμενικῆς αὐτῇ πρέπει προσηγορίας, ὁ δ' ἐξεῦρον καλῶς, ὅπως

δεῖ ταύτην ἀριθμεῖν καὶ καλεῖν. πῶς γὰρ ὁ γὰρ ὁδὸν, ἢ μὴ τὴν ὁδόν. πῶς δὲ ἐννάτην, ἢ τὴν ὁδὸν πολέμιον. ἐννάτην μὲν οὖν ἐστὶ σκάλεσιν, ἔτι δὲ λόγος ἐστὶν, ὁδὸν δὲ καλοῦσι μὲν, ἀλλ' οὐκ ἔστι τοιαύτη, ἀλλὰ ὡς τοῦτ' ἐς ποῦ τον. Ἀνάγκην δὲ ἡδεμίαν ὁρῶμεν, ἅπινες πεπεράσασι φαύλως, καὶ μεταμελόν. ὅτι τοῦτο ἔχει αὐτὸς, ἡμᾶς αὐτὰ τὰ ἔργα, κἀκείνους μὲν μετανοεῖν ἐπ' ἐκείνοις φρονίμως, ἡμᾶς δὲ μηδὲ ταῖς ἐκείνων μετὰ μελείας διδάσκεσθαι, δόξαν ἔχειν τὴν ἀληθῆ περὶ ὧν πεποιήκασι, ὡς οἷς αὐτοὶ κήρυκες εἰσὶν οἱ πεποιηκότες. εἰ δὲ γὰρ ἐν ἀνθρωπίνοις πράγμασι καὶ περὶ καιροῖς, οὕτω τὸ συμφέρον ἔδει θεωρεῖν, ἐχολήγει ἐν τοῖς θείοις δόξεμεν εἰσεβεῖν πιστῷ λογισμῷ χρώμενοι. Ἀλλ' οὐδ' εἰ τὸ δεινὸν ἐξεργασμένοι ὅσοι περὶ ἐσμὲν, ἀνάγκην ἔχομεν δυναδίειν μέχρι παντὸς οἷς ἐρώσμεν ἡμῖν αὐτοῖς ἐξημαρτηκόσι, καὶ εἴπς ἡμᾶς ἐπαναγκάζει τοῦτο ποιεῖν, πολέμιον τὸν ἡμῶν σωτηρίας, καὶ τὸν ἑαυτοῦ δήπου κεκρήσεται. ὅσοι μὲν οὖν τὸ δεινὸν ἐκεῖνο πεποιηκότες ἐσμὲν, ἐκκείμεθα ταῖς ψήφοις τῆς ἐκκλησίας, καὶ λαβοῦσα κατάστασιν δικαζέτω, ὡς μηδὲν τὸν ἐκ τῶν κανόνων κειμένης ἡμᾶς ἀξιούτω φιλανθρωπίας. ἀρκέσει γὰρ περὶ δυτυχίαν ἡμῖν, καὶ τὴν ἐλπίδα τὸν ἐκ Θεοῦ συγγνώμης ὑπὸ τῶ πταίσματι, ἡ τὸν ἐκκλησίας ἐλθοῦσα, ἵν' ἡμᾶς ἐρωτεχέσμεν.

Οἱ δὲ μὴ μεταχόντες τῶν ἔργων ἐκείνοις αὐτοὶ γοῦν τὸν Πατρίου δόξης ἀμεταστάτως ἐχόμεθα, ἵν' περιδράσσωμαι τῶν ἄλλων σωφρονιζόντες. ἐπὶ δὲ διὸ πολλαὶ ἐρώδοι ψῆφον ἤνεγκαν ἐκ ὀρθῶς, περὶ τῶν ἐν αὐταῖς ζητηθέντων, ἀνάγκη τὸς ἵν', τοὺς ψηφισαμένους ἀεὶ πλανᾶσθαι ὡς μηδέ ποτε περὶς τὸν ἀλήθειαν ἐπανέρχεσθαι, ἢ τοῦτον ἐπανιόντων, τοὺς ἄλλους δυσμενεῖν αὐτοῖς, ὅπ μὴ πτῶμα βούλονται κεῖσθαι μέχρι παντὸς, καὶ ἑαυτοῖς καὶ τοῖς ἄλλοις ὀλέθρον ἐκείνοι τε περὶς τὴν ἀλήθειαν ἐπανήεσαν χαίροντες, καὶ τοῖς ἄλλοις χαίρειν ὑπὸ τῶν πεπλανημένων ἐποίει μεταβολῆ, ὠφελεῖσθαι τὰ μέγιστα. καὶ ὡς δὴ τοῦτο πολλάκις συμβαίνον τε καὶ δυναμένου συμβαίνειν, ὡς νόμους ἡ ἐκκλησία περὶ τοιοῦτόν τι πεισμένων ἔθετο ὡς τετήρηκεν ὑπὸ τὸν χρείας αὐτὸς. καὶ τούτων πλήρεις αἴθ' ἱστορίαι, ὡς τὸν διδασκάλων οἱ λόγοι, καὶ περὶ τε πάντων ὁ μέγας Γρηγόριος, τὸν μέγαν ἀθανάσιον ἐπαινῶν πολλὰ τοιαῦτα διέξεισιν. Ἡ μὲν οὖν σύνοδος οὐδὲν ἡμῖν ἀνάγκης ἐπάγει, περὶς τὸ μὴ λαλίνων ἡνῶσθαι, οὕτω τὸν κάτ' ἐκείνῳ πεσόντων, ἀεὶ ὄνομα μόνον ἀχεδὸν ἐστὶ τοῖς ἀπλουστέροις μόνον φόβον ἐμβάλον ἐπειδὰν ὑπόπτευσιν, οὐδένα δὲ τὸν ἐρρωμένον ἐχόντων τὸν λογισμὸν δυνάμενον καταπλήττειν. Ἡ πόσοι ἐρωτελδύσεις, πόσων ἀνθρώπων πᾶσι δυνήσεται τοὺς ἔχοντας νοῦν, ὅπ τὸ πῦρ ὀκ ἔστι θερμὸν. πόσοι δὲ πιστῶν ἐρώδοι τὸς καλῶς προσέχειν εἰδότας πᾶσαι δυνήσεται, ἢ ὅπ ὁ Πατὴρ καταβέβηκεν ὑπὸ τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τοῦ Πνεύματος καταβαίνος ἐπ' αὐτὸν ὡς περιστερᾶς. ἢ ὅπ τὸ τοῖς ἀποστόλοις ἀφειμένον ἐμφύσημα εἶχεν ὑποστικῶς αὐτῷ ἐρωτημένην τὴν φύσιν τοῦ Πνεύματος. ἢ ὅπ ψυχὰς τοῖς μαθηταῖς ἐνῆκε διπλὰς, πόρρωθεν εἰθισμένα τοῦτο σφῶν τοῦ θείας φυσήματος. ἢ τι τοιοῦτον. καίτοι τοὺς λόγους εἰκὸς ἐστὶν δίρεθῆναι περὶ τούτων γυναῖκες, τοὺς παιδῆναι γυνὰς ὑπ' αὐτῶν, ἀλλὰ τὸν νῦν ἐχόντων οὐδὲς τὴν διαγγελικὴν διδασκαλίαν ἀφεὶς, ὑπερφυῶς γυνὰ διδάσκουσαν δόγματα, καὶ τὰς τοῦ χριστοῦ παραινεσάμενος λέξεις, τὸν οἰκεῖον τοιούτας σκοπὸν, ἐπ' ἄλλα γυνὰ τὴν ἀπωλείαν τῶν ἀνθρωπίνων ὀντοπεῖ λογισμῶν,

ἀκολυ-

ἀκολουθίας τοῖς δυλόγοις δοκούσης πεισόμενος. Ἀν δὲ ταῖς ἐρωδοῖς ἐκείναις, μηδ' ὀκτὼ ἄλλων πραγμάτων ἐμφαίνεται τὸ πρὸν ἱκανῶς, τὸς αὐταῖς ἐπεσέζει θαρρούντως. πιστὸν δὲ καὶ τὸν ἐρωδὸν ταύτης ἑκατέρωθεν ἵν', ὅκοθέν τε ὑπὸ νενομοθέτηκε, καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσι συγκέχυται φανερῶς. Εἰδέτις ἀξιοῖ λαλίνος μόνος σοφωτέρος ἡμῶν εἶναι, καὶ διὰ τοῦτ' ἀξιοπιστότερος, εἰ καὶ φαίνοιντο μόνοι τὰ περὶ τοῦ Πνεύματος ἐψηφισμένοι τε καὶ τοῖς ψήφοις ἐμμένοντες, τοῦτ' ἄλλο μὲν ἐστὶ λόγος δεῖ δὲ καὶ τούτου ἀδεινῶ δεικνύσθαι μὴ τὸν ἀληθείας. Εἰ μὲν πίνω, νῦν πρῶτον τοῦτ' ἐκινήθη τὸ ζήτημα, ἐνεθυμήθημεν αὖ ἴσως, ὡς ἔνιοι λέγουσιν, ὅτι λαλίνος σοφωτέρος ὄντας ἡμῶν, εἰκὸς ἐστὶ καὶ τὴν ἀλήθειαν ἄμεινον ἡμῶν ἐρωρᾶν περὶ τὰ ἀμφισβητούμενα ἑκάστε, καὶ διὰ τοῦτο δεινῶς διδασκάλοις αὐτοῖς, ἀπὸ αὐ ὑπαγορεύσειαν πείθεσθαι. νῦν δὲ τοῦναντίον ἐστὶν, ὅτι τὸν μὲν περὶ θήκιν ὀλίγα εἰδότες ἐποίουν, ταῖς δὲ τοῦ λόγου μηχαναῖς ὕστερον αὐτὴν ὑπεδικοῦν, πολὺ μὴ τὴν περὶ θήκιν τοσαῦτα ὑπὸ λόγοις αὐξήσαντες. εἰ δὲ πατέρες ἡμῶν αὐξοῦντες ὑπὸ σοφίας τότε καὶ ταῖς ἄλλαις δυνάμεσιν αὐτέλεγον αὐτοῖς πρεσθεῖσι, τότε ἄλλα καὶ τὸ πρεσθευμένον ὀκ ὀρθῶς ἔχειν κείνοντες. χάρις αὖ δὲ εἴη τοὺς μὴ νῦν ὄντας λαλίνος, σοφίᾳ τῇ ἐκείνων, καινοτομίας ὑπὲρ δικεῖν πατρικῆς, ἡμᾶς δὲ ἐν τοσαύτῃ λόγων πενίᾳ καὶ ἀσθενείᾳ, τὴν τῶν πατέρων ἡμῶν σοφωτάτων ὄντων ἕνεκεν αἱρεῖν μετὰ λόγων γυναίων γεγενημένων. Καίτοι καὶ νεωστὶ κινηθέντος αὖ τοῦ ζητήματος, οὐ τοσοῦτον ἔδει διὰ τὴν ἀμάθειαν θαρρεῖν, ὅσον δὲ αὐτὴν ταύτην, δυλαβεῖσθαι τε καὶ φυλάττεσθαι τὴν ἐξαπάτην. ἀλλ' ἔδει γ' αὖ δὴ ἀσφαλῆς ἱσταμένης τὸν καινῆς ἡμῖν καὶ λαλίνοις ποτὲ πίστεως, τὸν ὀκ τὸν πρὸς ταύτης καὶ τοῦ χρίσματος κίνδυνον, καὶ τὴν ὀκ τὸν καινοτομίας ἀμφιβολίαν, εἰς τὰς αὐτὰς ἀπορρίπτειν ἐθέλειν, καὶ μὴ βέλεσθαι κοινωνεῖν δόξης, ἵν' ὀκ ἔτι κείνειν δυνάμεθα τὸν περὶ τοῦτο δεινότητος ἡμᾶς ἀπολειπούσας. ὀδηγίας δὲ τοσαύτης ἡμῖν, ὀκ τὸν πατέρων προϋπαρχούσης, ἵνα συγγνώμην ἔχομεν, τῇ ἑαυτῶν ὀλιγομαθίᾳ, κείσιν οὕτω μεγάλε πράγματος ὑπερέψαντες ὡς τ' ἄλλότε κείνειν περὶ αὐτὸ, ἢ τοῖς ἡμετέροις προγόνοις καὶ διδασκάλοις πᾶσιν ἐδόκει. Εἰ δὲ τοῖς νῦν σοφωτέροις ἡμῶν ἐν παντὶ πεισόμεθα πράγματι, τὴν περὶς τὸς οἰκειοτέρος ἅμα καὶ σοφωτέρος ἀναφορὰν ἀπορρίψαντες, ὅρα καὶ περὶς τὴν ὀρθομίαν μετατίθεσθαι δόξαν, εἰ δὲ βέλει καὶ τὴν περσῶν, ὑπὲρ ἑβδομήκοντα γὰρ διδασκάλος ὡς ἀκριβῶς ἴσμεν ἡ τῶν ἀρμένιων ἐκκλησία πλητεῖ, τὴν ἀριστοτελικὴν φιλοσοφίαν οὕτως ἠσκηκότας καλῶς, ὡς μηδενὸς ἐν δεῖν οὐδένα αὐτῶν, τῶν ἐν λατίνοις πάνυ τὰ τοιαῦτα εἰδότων. ἐν δὲ πέρσοις καὶ πλείος τούτων εἰσὶν, οἱ περὶ τὴν φυσικὴν καὶ μαθηματικὴν ἠσχολημένοι σοφίαν, ὑπὸ τὴν λογικῆς μεθόδοις πάνυ καλῶς. δείσει γοῦν περὶς ἐκείνος σοφωτέρος ὄντας ἡμῶν μεταλήψεσθαι εἰ συμβαίη ποτὲ τοῖς ἐκείνων ἡμᾶς διαλεγομένος, ἐνδιδόναι τὴν τῶν λόγων πλεκτάνας. ὁ πᾶσα παθεῖν ἀνάγκη τούτο συμβαίνον, καὶ ὀκ ἄτις φαίη τοῦτο· νοῦν ἔχων καὶ πιστεύειν εἰδὼς.

Ὥσπερ οὖν περὶς ἐκείνας τὰς δυσεβείας, τῇ τῶν πατέρων ἀρκούμενοι κείσι, οὕς σοφωτάτος γεγενῆσθαι νομίζομεν. ὡς περὶς τούτοις θεοφιλεῖς, γυναῖκας ἱστάμεθα. τὸ μὴ καὶ πρὸς ἄλλα πᾶσαν διαφορὰν μείζωτε καὶ ἐλάττωτ' αὐτὸν σημαίνομεν πρόπον,

πον, περὶ ἧς ἴσμεν τοσούτοις ἔτεσι τοὺς ἡμετέρους Πατέρας καὶ διδασκάλους, μετὰ πολλῆς ἐρεύνης τὰ ὄντα δοξάσαντας, καὶ γνώμην περὶ λαπίνων εἰληφότας, ἣν ποτὲ ἔχον καὶ τοῖς ὑπομνήμασιν ἡμῖν καταλείψαι ταύτην παιδεύσαντας, ὅπως αὐ συμφωνῶμεν αὐτοῖς, καὶ μηδὲν παρὰ μέλος τὴν αὐτῶν πίστεως ᾄδωμεν.

Ἀλλ' εἰδὲ χάριν ἔχειν ὀφείλομεν μᾶλλον τοῖς τοὺς περὶ βόλους ἡμῖν ἱδρυσαμένοις ἡμῖν, ὑπὲρ ὧν φυλαττόμεθα, ἢ τοῖς τοὺς θεμελίους τῆς εὐσεβείας καὶ παιδεύσεσι ποιοῦσι, ὑπερβαίνειν βουλομένοις, ὁποῖοί τε περὶ τῶν ὀψιγόνων ἐλευθερίας πάντα ἐποίουν. καὶ ἔτι πολλῷ πλείω καὶ τὴν ἀξιοπάστην ἐν τοῖς τῶν ἀνθρώπων λόγοις ἔσαν ὁρῶντες, ἀπαθεῖς ἡμᾶς ἐπαύσασαν ἐξ αὐτῶν ἀφασώσασθαι. Ὥσπερ ἐν ἀνοηπόταν πάντων αὐτῆμεν, τὰ τὴν ἀσφάλειαν ἡμῖν καὶ τὴν ἐλευθερίαν διδόντα τείχη ταῖς καθαιρεῦντες, οὕτω καὶ πολλῷ μᾶλλον τὰ πανδημαικὰ τείχη ταῖς περιδιδόντες, ὅσῳ καὶ περὶ μειζόνων ὁ κίνδυνος ἔσται. τὸ τέλος εἴτην ἡμεταβολὴ τοῦδε τοῦ κόσμου ἐγγὺς ὡς ἐν τῷ πραγμάτων ἐστὶν ὁρᾶν. εἰδὲ καὶ μὴ ἐξ σύμπαντος κόσμου τὸ γὲν ἡμέτερον γένος καὶ ἡ πατρὶς αὕτη, ἐν ταῖς ἐσχάταις ἀναπνοαῖς κεῖσθαι ἐστὶν, αὐ μὴ τὸ θεῖον χεῖρα ὑπερέχῃ, εὐβουλόμεθα τοίνυν ῥιψάσπιδες ἐν τῷ τέλει φανῆναι, καὶ τῶν περὶ γόνων δειλότεροι. γενναιοτέρους μὲν εἶναι καὶ φανέσθαι δεῖ, ὃ καὶ ἐκεῖνοι περὶ ἡμῶν ἐξαιρέτου τηλικούτων ἡμῖν ἐρώντων παραδειγμάτων, καὶ τὴν πίστιν ὁμοίως διαφυλάττειν, ἐν πολλῷ μείζοσι δυσχερείαις. Καὶ εἴπερ δυοῖν περισσῶν κακῶν, δεῖν ἐλέσθαι τὸ ἔλαττον λέγοι, οὕτω τὴν τῶν πραγμάτων δυσκολίας πειθόμενος, καὶ τῷ δέει τὴν ἀπιστίας μικρόν τι παρεκκλίναι τὴν ὀρθῆς ἀξιοῖ πίστεως, ὁ μὲν ἀδιαφόρως ἔχει πρὸς πάντα περὶ δήλως, τῶν δὲ πιστῶν, ἡ τοιαύτη κρίσις ἐστὶν. Ἡμεῖς δὲ ἴσμεν, ὅτι καὶ μικρόν τι ὀρθῆς ἐκκλίνοντα πίστεως, ἅπας νόμον αἱρετικὸν εἶναι βούλεται, ὡς τοῖς περὶ ταῦτα πεπειραμένοις ἐστὶ σαφές. καὶ ὅτι τὴν μὲν ἀληθείας ὅσης μιᾶς, ἔνεστι τῇ περὶ τὸ θεῖον δόξῃ καὶ πᾶσι πράγμασι, τὰς περὶ ἕκαστον πλάνας ἀναριθμήτους εἶναι συμβέβηκε, βαθμῷ πινὶ καὶ τάξει τὴν ἀληθείας ἀπωκισμένας. δεῖ δὲ μὴ τὴν ἀληθείας εἰς τὴν αἰώνιον εἰσέναι ζωὴν, ἀκάθαρτον γάρ φησιν ὃ μὴ διέλθῃ δι' αὐτῆς, εἴτε καὶ νοῦν, εἴτε καὶ θέλησιν τὸ αἰσχρὸν ἔχοι καὶ τὴν ἀκάθαρσίαν. εἰδὲ μέλλοι τὴν αἰωνίαν τυγχάνοι ζωὴν, ὁμικρόν τῆς ὀρθῆς δόξης ἐκκλίνων, καὶ ὁμετ' ἐκεῖνον οὐθὲν τῷ αὐτῷ λόγῳ τὴν δόξαν, τῆς ἴσης ἀποκόσεως ὅσης, πρὸς τὴν μὴ ῥύπον ταύτης ἠξιωμένον, καὶ ὁμετ' ἐκεῖνον ὁμοίως. καὶ οὕτω τὴν τοῦ τῆς αἰωνίου ζωῆς. οἱ τὴν ὁποσηνοῦν πλανώμενοι πλάνῃ, πάντες ὁμοίως κἂν τε μέγεθος καὶ σμικότητα. εἰδὲ τοῦτο ἀδύνατον, ἐκνεῦν καὶ τὴν μικρόν τι τῆς ἀληθείας ἐκ πρεσαιρέσεως ἀποκλίνασα σώζεσθαι τὴν ἀμηχανῶν ἐστὶν. ἡμᾶς δὲ ἐν τῷ ἀσφαλεστάτῳ τὴν πίστεως ἱδρυμένους, οὐδεὶ τηλικοῦτον ἐκνεῦσας ἀναδέχεσθαι κίνδυνον, εἰ καὶ μικρόν τι μέλοιμεν ἐξαπέπεσθαι. Εἰ δέπε ἡμῶν πωθάνοιτο, καθάπερ εἰώθασι πολλοὶ τοῦτο ποιεῖν, εἰ τοὺς λαπίνους αἱρετικοὺς ἡγούμεθα, φαμὲν ἐκεῖ ἐστιν ἡμέτερον ἐν τοσούτῳ πενία καὶ ἀσθενείᾳ πραγμάτων, πρεσβυτερίας ὑπεῖθαι τοιαύτας, ἐκκλησία τοσοῦτον ἐχούσῃ κράτος, καὶ μηδὲ τοῖς ἡμῶν ὑπείκειν ἀξίωσιν νόμοις, ὥσπερ οὐδ' ἡμεῖς, νοῦν τοῖς αὐτῆς, ἀλλ' ὀρκῶν ἐστὶν ἡμῖν τῶν Πατρίων ἔχεσθαι διδαγμάτων καὶ νόμων, πρὸς οὐδένα δὲ τῶν ἄλλων διαπληκτίζεσθαι. ἐκεῖνοι

ἐκεῖνοι δ' ὁποῖοι πολὲ εἰσὶν, οἷδε τὲ ὁ Θεὸς ἐμέλλησε ἀποκαλύψει ἡμέρᾳ, καὶ ὅπερ ἐνδέχοιτο αὐτοὺς μετὰ τῆς ἀληθείας ἐξαῦαι τῇ πίστει πρεσβευκότας, ἀλλ' οὐδὲ τὸ ἡμέτερον ἄξιον ἔσαι ψόγου παρὰ Θεῷ δικαστῇ ποσὶ τοῖς πειθομένοις δικαίοις. οὐδὲ τὴν ἐκείνων δόξαν τὴν ἀληθείας ἀφεσαῦαι συμβαίη. ὥσπερ ἐν ἡμῖν ἐπιδείξαι, πόσον τῆς κινωνοῦσιν ἔχειν τὴν κίνδυνον, ἢ τὴν ἀληθεσέρας καὶ κοινῆς καὶ πατρίου δόξης ἀποθέσις. ἀλλὰ λόγου καὶ ἔαῦα γεγενημένη. Τὶς γὰρ λόγος ὑπὸ τῶν λαπίνων ἐξαιρεμένος ἔπεισε τινὰς τὴν ἡμετέρων σφίσι πρεσθέσθαι, ἀλλὰ τὰ πλαστὰ ἐκείνα καὶ ὑπὸ λαπίνων ἀεὶ πειθόμενα, καὶ αὐτοὶ φέρουσιν εἰς μέσον καὶ ὑπ' αὐτῶν πιστεύθαι φασὶ, ταῦτα δὲ ὑπὸ τὴν ἡμετέρων καλῶς ἐξελήλεκται. Πατέρων καὶ διδασκάλων. πρῶτον μὲν, ἐν ὅπερ εἴρηται, καὶ τὸ μικρόν τι τὴν ἀληθείας ἀποστεπωκένα ἐκόντας. ἐν ἴσῳ δὲ καὶ πρὸς τὴν μεγίστην δυσσέβειαν ἐκκυλισθῆναι νομίζομεν. εἴπερ δ' ἀμφοτέρων ὁμοίως ἀνάγκη τὴν ἀληθινὴν ἐκπίπτειν ζωῆς. ἔπειτα τὴν μὲν ὅλης πίστεως ὁ Θεὸς προνοήσεται, ἐν ᾧ ἡμέτερον ἐστὶν αὐτὴν προνοεῖν, ἑκάστῳ δὲ ἡμῶν τὴν ἑαυτοῦ σωτηρίας ἐπιμεληπέον ἐστὶν. Εἰ δὲ καὶ μέλλοιμεν τὴν πίστιν ἔργοις ὅπως αὐ πρεσωθείη τοῖς ἄλλοις ἐπιμελεῖσθαι, δεικνύτω τὶς ἡμῖν ὁ βουλόμενος. καὶ ζίφη, καὶ κρημνοὺς, καὶ πανδεινὰ καὶ τὴν προθυμίαν ἡμῶν ὅτως ὄψεται, εἰ μόνον ὀψόμεθα φανερῶς, ὅποτοῖς σωματικοῖς κινδύνοις ἡμῶν ἡ πόλις αὕτη τὴν τὴν ἐχθρῶν δυλείας ἀπαλλαγήσεται. ἢ τὴν βουλευομένων τὴν ἐπηρεπεόντων ταύτης τὴν πόλεως ὑπὲρ σωτηρίας αὐτῆς ὠκνήσαμεν ποτε. ἀλλ' οὐχὶ καὶ πλέον πάντων ἀξιόν. εἰς τὴν χρείαν ἕτοιμοι παρεσκόμεθα. τὸ δὲ πρεσθιδόναι τὴν τὴν πίστεως ἀξιῶν ἐκόντας. ὡσαὶ ἡ πόλις αὕτη, καὶ δι' αὐτῆς ἡ καθόλου σώζοιτο πίστις, ὁ βουλόμενος ἐπαινείτω. μᾶλλον δὲ εὐχόμεθα καὶ τὸν νοῦν ἐπαινοῦντας ταῦτα, μεταβαλομένους τὴν ὀρθὴν λαβεῖν γνώμην, εἰδὲ καὶ ἔτι τοῖς αὐτοῖς ἐπιμένειαν. ἀλλ' οὐχ ἡμεῖς γε τὴν γνώμην ταύτην ποτὲ θησόμεθα, οὐδὲ βουλησόμεθα τὴν οἰκουμένην, εἰ δίον τε εἴη συμπασαν δι' ποιεῖν. αὐτοὶ τῷ Θεῷ καὶ τῇ ἀληθείᾳ προσκρούοντες θανασίμως. καὶ τὴν αἰώνιον κόλασιν τὰς ψυχὰς ἡμῶν περιζενοῦντες. Εἶτα καὶ τὴν πόλιν ἡμῶν σύμπασαν ὁρῶμεν κινωνοῦσαν ἡμῖν τὴν γνώμης ταύτης, πολὺ ὀλίγων τὴν ἀναιδείας μεσὸν. φασὶ γὰρ πάντα αὐ ὑπεσῆναι μᾶλλον, ἢ τὴν Πάτερον χρονήσαθαι δόξαν, καὶ τὸ τὴν πολεμίων δέος, οὐδὲν αὐτοῖς πρὸς τὴν πίστιν εἶναι δοκεῖ. εἰ γὰρ καὶ μηδὲν τὴν ἄλλων ἠδυάνατο σωσοραῖ, ἀδεῖ τὰς νοῦν ἔχοντας καὶ ὑγιῶς πιστεύειν εἰδότας, ἴσῃ γοῦν σὺν αὐ ποτε βουληθεῖεν χείρας ἐπαίτων ἀνθρώπων ἐν τούτῳ τῷ μέρει φαίνεσθαι. Ποῖον γὰρ ἔθνος βουλεύσατό ποτε, σύμπαν ὁμοῦ τὴν πίστιν καὶ τὴν θρησκείαν ἀμεῖψαι τὴν ἑαυτοῦ, μόνον ἵνα τοῖς ἔξωθεν εὑροῖ. καταγόντα μὲν οὖν τὴν ἰδίας πίστεως πρὸς τὴν ἀληθῆ μετατέθεσαν, μὴ κινδυνεύειν καὶ σφαγῶν ἕνεκα αἱρόμενοι, καὶ πάντα πρεοίμενοι ῥαδίως, ὑπὲρ τοῦ τὴν ἀληθείας τυχεῖν. μᾶλλον δὲ εἰ δεῖ πάλιν λέγειν, τὶς ἐνοτωῦν γένοιτο, πιστὸν πρεβαλλόμενος πρόβλημα, ὑ πυρὸς αὐ γένοιτο καὶ λίθων ἔργον αὐθὺς; ὥστε καὶ ἡμεῖς πάνυ δέδιμεν, μὴ ἕνεκα πολλῶν ἡμῖν συμφορῶν αὔτοι ὀν Θεοῦ καταστῶν. καὶ ὡς αὐ ἐπήγαγον δίκην, οἵτινες ἦσαν οἱ σωφρονοῦντες ἐν τοῖς δεινοῖς ἐκείνοις αὐθιώσιν, ταύτῃ ἐπενέγκῃ χαλεπήναν τὸ θεῖον. ἀλλὰ τὸ πάνυ βραχεῖς εἶναι τὸν ταῦτα παρρησιαζόμενος. τὸ δὲ πλεῖστον τὴν πόλεως σωφρονεῖν καὶ τὴν πίστεως ἀλαβῶς λίαν αὐτέχεσθαι, καὶ πάντα ἑτοίμως ἔχειν ὑπὲρ αὐτῆς προδιδόναι. ἔνεστιν ἡμῖν

ἡμῖν τὰς ἀγαθὰς αὐ ἐλπίδας παρέχειν. Εἶτ' οὐδὲ συμπορῶμεν, πῶς αὐ γένοιτο ἡμῖν ὁ κλαίων ἀφορμὴς ἀεὶ παρεῦσα βοήθεια, εἴγε καὶ ἐμέλομεν πάντων ἐθνῶν περὶ τοῦτο φαίνεσθαι χείρους, τὸ προσκαίρων τὴν πίστιν ἀναμειβόμενοι. ἢ δεικνύτω τὶς ἡμῖν προφανῶς οὕτωσι, μὴ σκιᾶς καὶ ὀνείρους λεγέτω. τὸ μὲν οὖν πλθῆναι κακῶς, ἴσως αὖ ποτε καὶ συνέβαινεν ἡμῖν ἐγκαταλείποντος τοῦ Θεοῦ, τὸ δὲ περὶ τὸ σκεῦος ἐλπιζομένης βοηθείας θαρρεῖν, οὐ καὶ οἱ ταῦτα λέγοντες πεῖσαι ἢ προσποιοῦνται πείσειν, ἵνα τοὺς ἄλλους ἐξαπατῶσιν, ἀμήχανον αὐ ἦν ἡμῖν τοῖς τ' ἀκείνων πάντ' εἰδόσι καλῶς καὶ τὴν βοήθειαν λογιζομένοις, ὁπόση τὶς αὐ γένοιτο ἱκανὴ ἀπαντᾶν τοῦ δεινεκῶς ἡμᾶς πιέζοντος δέος. Ὅθεν εἰ καὶ μηδὲν ἄλλο τοῦτ' ἐμοὶ δεδιέναι, μὴ καὶ τὸ δεινὸν ὑποσάῃ τὶς, καὶ τοῦ καλοῦ ἀμάρτοι, εἰ καὶ τὸ καλὸν εἶναι μέλλοι τὸ δυσεβῶς περιζόμενον, ὅπῃ συμβαίνειν εἰκὸς τοῖς μὴ μετὰ Θεοῦ τὰ τοῦ Θεοῦ πράττουσιν. Ὁρᾶτε δὴ καὶ τὰς βοηθείας, ἃς ἡμῖν ὁ πάπας παρέσχετο μετὰ τὸ κλίναι γόνυ τὰς ἡμετέρας δεσποίνας σκεῦ, εἰ καὶ μὴ παρ' ἑκατὸν, ἔκγε τὴν ἡμῖν ποτε προσηκόντων, ἅπερ ἐπανασρέφειν αὐτὸν ἐχρῆν οὐθὺς λυθέντος τοῦ σχίσματος, ὡς εἶχεν ἐλπίζειν, καὶ εἰ μὴ τοὺς ἄλλους ἔπεισεν ἀποδιδόναι τὰς νήσους ἡμῖν, καὶ τὰς πόλεις τὰς ἐν ἑλλάδι, καὶ αὐτὸς τὰς σκληπασικὰς εἰσόδους ἀπέπεσε τὰς παρ' αὐτὸν πεμπομένας ἐξελάσας ποιμένας. καίτοι σαφὲς ἐστὶν, ὡς εἰ μηδὲν ἕτερον ἐποίει τοῦ πγῶν πράττων, ἠδυνάτ' αὖ τὰ μέγιστα βοηθεῖν τὰς προσόδους τῶν σκληπιῶν συμπάσας ἀποδιδοὺς τὴν ἐν κερκύρᾳ, τὴν ἐν σικελίᾳ, τὴν ἐν κρήτῃ, τὴν ἄλλων νήσων, ἃς ἐξ ἡμῶν ἔχεν ἀρπάσας, καθάπερ ἄλλοι τὴν τῶν νήσων ἀρχὴν, ἀλλ' ὅτε οὐδὲν τούτων ἐποίησε δήπου. καὶ δὴ τὴν πόλιν τὴν παρεῶν ἀναληφθῆναι πάλιν ἡμῖν σφόδρα ἐμνησικάκει, καὶ τὴν θυμὸν αὐτοῦ θεραπεύοντες, ἴσως τὰ τὰ ἐχαρίζοντο τοῦ πεπόντων οἱ τὴν πόλεως ἄρχοντες, ἕως τῇ τὴν βαρβάρων χειρὶ τὴν πόλιν σκεύλω ὁ Θεὸς ἀφαδὲς, τῷ μὲν, ἤμβλυνε τὸν ὀργὴν, τοῖς δὲ κακῶς θεραπεύοσι, νῦν ὡς ὅιμαι ἐνέθηκεν ὡς μᾶλλον αὖ ἔη φοβεῖτέον τὸν Θεὸν καὶ θεραπευτέον, ἢ τὰς τὴν ἀνθρώπων ἀπειλὰς, εἰ καὶ καὶ παῦ γένοιντο δίκαιον. Ἐῶλος οὖν ἐστὶ καὶ ὁ τὴν σκλαίνων ἐλπιζομένης βοηθείας ἡμῖν λογισμὸς. ἀλλ' ἐμέλλοιμεν ἀπηλάχθαι δουλείας, φυλακτέον τὴν πίστιν ἣν περιλήφαμεν, καὶ τοῖς ἄλλοις ἔργοις ἐξιλεωτέον τὸ θεῖον. συμβούλοις πολέσι καλλίοσι χρηστέον περὶ τὴν ὅλων. μετ' ἰσότητος καὶ δικαιοσύνης καὶ λόγου παντὸς τὰ κοινὰ διοικεῖν δρκτέον, καὶ ἀπλουστέον σκ τούτων ἑκάστοις, ὅσα δεῖ καὶ δίκαιον ἐστὶ, καὶ περὶ τὰς κοινὰς χρείας ἁπῖσης χορηγητέον. καὶ τῶν δυναμένων σώζειν ἡμᾶς ἁπμελητέον, ἐπαγρυπνοῦντας τῇ τούτων ἀρέσειτε. καὶ ποιήσει. Πρὸ δὲ πάντων σωέδεον ποιητέον, ᾧ μελλήσει μὴ Θεοῦ περὶ ἀπάντων, καλῶς τούτων δὲ πρεσβευτεθεμένων, καὶ τὴν περὶ λατίνας εἰρήνην πραγματευτέον, καὶ εἴπερ δίδοντε εἴη. καὶ τὴν μὴ πάντων ἀνθρώπωντε καὶ ἐθνῶν, οὐκ ἡμᾶς σωεξαδικοῦντας, ἢ συμπαθαινομένας καὶ ὅλως περὶ τὰ χείρω μεθισαμένους, ἀλλὰ περὶ τὰ παρ' ἡμῖν ἀσεβῆτε καὶ δίκαια, καὶ τὰς ἄλλας ἕλκοντας ἐγκεβόλοιντο πείθεσθαι, καὶ μὴ βελομένους, εἰς τὸν δίκλιν ἐκείνην πάθαπεμπέον. αὐτοὶ δὲ περὶ ἡμᾶς αὐτὰς δικαίως σωθώμεθα καὶ καλῶς, τοῖς τὴν πατέρων σωδεέμενοι νόμοις, καὶ μὴ ποιῶμεν ἀλλήλους, ὅπερ οἱ λατῖνοι ποτὲ πεποιήκασι καὶ ζητέντων ἡμῶν καταθεμένους τὸν προσθήκλν, εἶτα

δικάζεσθαι σὺν ἐβούλοντό ποτε συγχωρεῖν ἕως τὴν ἡμῶν ἀσθενείας δεραζάμενοι, καθάπερ ὑποχειρίους τοῖς ἑαυτῶν πεποίηνται νόμοις, ἀλλ' ἓν γεγονότες σῶμα, καὶ ὑπὸ μιᾷ κεφαλῇ τῷ χρεῖσῷ, ὃν μέχρι καὶ χθὲς, πάντες ὁμοίως ἐσεβόμεθα, καὶ τὴν καλῶς φρονούντων ἀναπτρέπτως, εἰ μήπῃς φιλονεικεῖν ἐθέλοι πρὸς τὰ φανόμενα. τούτων ἀπάντων πάντες ὁμοῦ, καὶ τοιαύτην δόντες πληροφορίαν ἀλλήλοις ὡς δεῖ τοῦτον δίδοσθαι φανερῶς οὐ συνεσκιασμένως. ἀληθῶς οὐκ ὑποκριτικῶς. οὕτω γὰρ οἱ τὴν σκληπσίας βούλονται νόμοι, τότε δὴ καὶ περὶ τῶν πρὸς λατίνους ἡμῖν διηγῶν σκεψόμεθα. καὶ πάντες ὁμοῦ τὴν πρὸς ἐκείνους ἀπολογίαν ὑποησόμεθα, καθάπερ ἁρμόττει χριστιανοῖς ὑπὸ μητέρα μίαν τελοῦσι. καὶ πάντα ἡμῖν οὕτως ἀπαντήσει τῷ Θεοῦ τὰ καλὰ, καὶ ἐν ἑαυτοῖς καὶ πρὸς τοῖς ἔξω. δρκεῖ γὰρ τοσοῦτον εἰπεῖν. ἀλλ' ἐπειδὰν ἑκάστου τοὺς λόγους τὰς ἡμᾶς ἀπαντοῖν, καὶ πῶς ἂν ἕκαστα διαθεθῇ καλῶς σὺν Θεῷ. καὶ ἡμεῖς ἕτοιμοι διδόναι καὶ ἰδίᾳ καὶ παῤῥησίᾳ, καὶ πείθειν μὴ Θεοῦ πάντας τοὺς ὀρθῶς τε καὶ Θεὸν εἰδότας περὶ πάντων τούτων λογίζεσθαι. Ταῦτα πολλάκις ἀνηνέγκαμεν καὶ τῷ βασιλεῖ, κἀκεῖνος ἴσμεν καλῶς τὰ περὶ τὴν ἐν Φλωρεντίᾳ ὑπ' αὐτοῦ γεγενότων ἐφρόνει. καὶ πῶς τῆς ἡμετέρας ἠσμίζειν ἀποκείσεσι. καὶ ὅπως οὕτ' ἐπανάγκαζε. καὶ ἐβούλετο τὸ πάτριον ἡμᾶς διαφυλάττειν δόγμα καλῶς, καὶ ἐπαίνει τοῦτο πεπόνθας, ἐμίσειτε τοὺς ἄλλους διακειμένους. ἡμεῖς τούτων μάρτυρες πάντες. ὑπὸ τῆς ἐκείνου φωνῆς καὶ γλώττης ἕκαστος πάντα εἰδότες, ἀλλὰ περὶ τὴν ὀρχῆς δεδιὼς ἀδεέστι δέος, καὶ μὴ δόξῃ λαΐνοις ἀηδὴς λελυμένων τὴν κακῶν ὑποχέσεων τὴν τῆς ψυχῆς ἀσφάλειαν φοῦ πεφεύγμεν. οὐκ ἠνείχετο φανερὰν τὴν ἰατρείαν τῆς ψυχῆς ἐξεργάσασθαι, καὶ σῶσαι πολλοὺς, τοὺς ὑπὸ τῇ πεθεποιήσει τοῦ βασιλέως τέως ἀπολυμένους. Χάρις ἐν ἐκείνῳ καὶ οὕτω πολλὴ, ὅπ τὴν τῆς σωειδήσεως ἔλεγχον οὐ πείθεσθαι, ὡς οἱ πολλοὶ τὴν ὀρχόντων πράττουσιν, ἀλλὰ τοῦτον πρὸ πάσης ἀνάγκης πεποιημένος, εἰ καὶ μὴ φανερῶς οὕτωσι καθάπερ ἄρα ἐχρῆν, καὶ ὡς οἱ τὴν σκληπσίας νόμοι κελεύουσιν; ἀλλὰ τρόποις ἄλλοις ἐδείκνυ τὴν δῆτ τοῖς πεπραγμένοις ἀχθόμενον, καὶ μηδὲν αὐτοῖς σωεγνωκότα χρηστὸν, παρέμενε καὶ ἄλλα τὴν σκείνου μεταμελείας τεκμήρια. ἀλλὰ βουλόμενος τὸ πῶμα σκεῦος μεθέως γοῦν ἐξιάσασθαι, καὶ αὐτοῦ καὶ τὴν ἄλλων, οἱ τοῖς ἐν Φλωρεντίᾳ σωπεθεμένοις ἑαυτὸς ὑπέγραψαν, δέδωκεν ἡμῖν ἄδειαν, ἐν τῷ ξυλαλᾷ λεγομένῳ παλαΐῳ πολλάκις σωελθεῖν, καὶ δοῦναι ἀπόκρισιν περὶ τὴν ἐνώσεως παρόντος λεγόντος καὶ μεγάλῳ ἀνάγκῃ ἐπάγοντος ὑπὲρ τὴν ἑνώσεως. καὶ ἡμῶν ὠρέμως καὶ ἐσκεμμένως τὴν ἀπόκρισιν δεδωκότων αὐτῷ, πρὸς τὴν ἔταξεν ὑπογραφῆναι τὴν τόμον σκεῦνον, ἢ τὴν τὴν πίστεως λίβελλον, ὃν καὶ ὑπογεγραμμένον λαβὼν, αὐτεῖπε μὲν οὐδὲν οὐδ' ἠνόχλησε φανερῶς, ἑνὶ δέπνει τὴν πρωτάτων ἐξεῖπεν, ὡς ἄρα ἡδόμενος ἐμαυτοῦ, μέγα τὴν τὴν σωειδήσεως ἀπῤῥίψαντος ἀχθοῦς. αὐτὰ γὰρ τὴν κακῶν σκείνων ὑπογραφῶν, ἀνθυπογράψαι τῷ τὴν ἀληθείας ἐποίησα δόγματα τοὺς ἱεροὺς τούτους ἄνδρας, καὶ εἰ μηδενὶ βελτίονι καὶ ἰσχυροτέρῳ τρόπῳ δωνηθείω τὴν πληγὴν σκείνου ἀκέσασθαι τὴν ψυχῆς. οὕτω γοῦν ὁ τρόπος τῷ καιρῷ πρόφορος ὢν, ἱκανὸς δίμαι δόξει τῇ θείᾳ φιλανθρωπίᾳ. πάντα μὲν εἶπεν σκεῦος, μηδὲν δὲ πλέον ὠφελήσαι τὴν σκληπσίαν βουληθεὶς, ἐν αὐτῇ τῇ πεθεποιήσει τοῦ λαΐνισμοῦ τὸν ὀρχὸν ὁμοῦ καὶ τὸν ζωὸν ἀπεβάλετο.

βάλλον. Καὶ τοῦτο μὲν τῆς ὀκνηρίας ὑμῶν ἐστερήθη δικαίως, ἧς ἐπεδείκνυτο πεφρόνηκεν. εἰ δ' ἔστι τι πλέον αὐτῷ πρὸς τῆς θείας φιλανθρωπίας διὰ τὴν πρὸς ἡμᾶς ἡμερότητα, καὶ τὰς ἔνδον μεταμελείας, ὑπὲρ τῶν κακῶς αὐτῷ καινοτομηθέντων, ὁ Θεὸς ἀνείδεη, ὅτως ἂν καὶ ἡμῖν ἔκπτε μέχρι καὶ νῦν. ὁ τόμος ὀκεῖνος εἰς αἱρετικὸν τῶν ὠροθετημένων ὄρκεῖ σύμφωνος ὢν τῇ ψήφῳ τῆς ἱερᾶς ὀκείνης καθολικῆς καὶ ἁγίας ἕκκλησιαστικῆς καθελούσης αὐτὸν κανονικῶς, ἕως ἀνήκει ἄλλο τι δοῖη Θεὸς. εἰς πανδημόνυνα τῆς ἀληθείας φανέρωσιν. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν.

ΤΟΥΑΥΤΟΥ
ΓΕΝΑΔΙΟΥ.
Τοῦ σχολαρίου.
Κατὰ τῆς συμωνιακῆς αἱρέσεως ἢ ἀπιστίας.

Τοὺς ὀκ τῶν αἱρέσεων τούτων βαρβάρων ἐπελθόντας ἡμῖν συμφορὰς, καὶ οὓς πρὸ τοῦ μέλλοντος δέδιμεν, πανταχόθεν ἡμῖν τῆς δυνήσεσθαι φέρειν ἐλπίδος ἐλελοιπότας. ἄλλοι ἐπ' ἄλλῳ αἰτίαν ἀναφέρειν πειρῶνται. οἱ δὲ καὶ πάσης ἐρήμης τοιαύτης, ἰσχυροτέρας εἶναι νομίζοντες, ἐσκοπεῖται μὲν τὰς αἰτίας, καὶ τὴν ἡγεῖται ῥᾳδίως ἂν δίρειν δυνήσεσθαι, τὰ δὲ τῶν ἀπεγνωκότων ἀλγεῖν, καὶ δὲ ἀλεωρήνυνα λοιπὸν ἐλπίζουσι τῶν δεινῶν, καὶ δ' ὀκ ἐν τῷ Θεῷ, πολὺ ὅσον δηποθοῦνται μάτην τὸ θεῖον, ἔδει γὰρ μὲν ἐξαμαρτάνειν ὤρεγε, τὸ δ' αὖ πειοῦσιν δύμφορες ἀν φανείη, καὶ τὰ πιεῖν πρῶτον δίρόντας, εἶτ' ὀκεῖθεν τὴν δηκυείαν αὐτεῖν. ἀλλὰ νῦν ἐκ δὲ σφᾶς αὐτὰς λελήθασιν δηπὸ τοῦ Θεοῦ εἰκῆ πρέχοντες. ἐγὼ δὲ πρὸς ἐμαυτὸν πολλάκις περὶ τούτων σκεψάμενος, καὶ δὶς δίος τε ὂν ἐν ποσαῖς τῶν δεινῶν ὑπερβολαῖς ἡρεμεῖν ἀκοῇ, καὶ μνήμῃ, καὶ ὄψει, καὶ προσδοκείαις συλλεγομένας, ἔτε τῆς μόνης τούτων αἰτίας, δίμαι διαμαρτάνειν, ἔτ' ἀδυνάτου τὴν ἐπανόρθωσιν εἶναι. Δι' ὃ μὲν ἐν ἔγωγε ταῖς ἐσχάταις χειρανὲς πεπεισμένον νομίκα συμφορᾶς, τὸ τῆς συμωνίας ἐστὶ δυσέβημα. τὰ μὲν γὰρ ἄλλα τῶν ἡμετέρων ἁμαρτημάτων, τὰ μὲν εἰς τὴν πλησίον τὸ βλάβος ὀκτείνοντα, δι' ἃ δ' εἰς τὴν φύσιν διαγνομένα ἐπομένως τὸν Θεὸν ὀκπολεμοῦσιν ἡμῖν, τὴν δικαίως τῶν ἀδελφῶν ἡμῖν δηπεποιήκοντα καὶ τὴν φύσιν, ὡς κοινῷ πατρὶ καὶ καθηγεμόνι πάντων πεποίηκε. Ὃ δὴ καὶ τοῦτο πλέον ἐστὶν εἰς παροξυσμὸν, ὅτι τὸ νόμων ἡμῖν ἐξ αὐτοῦ τεθειμένων, ἐφ' ἑκάστῃ τῶν χειρόνων, τῶν βελτίκνων ἐνεργῶν. τῶν μὲν σὺν πολλοῖς τοῖς πεπτεπτικοῖς, τὴν εὐδαιμονίαν ὑπισχνουμένων, ἢ τὸ τέλος ἡμῶν ἐστι. Τῶν δ' ἀπεπτεπτικῶν τε καὶ τὰ ἔσχατα ἐπαπατειομένων τοῖς ὀκ ἀξιοῦσι πεπείχειν, εἰ τὰ ἀιδίωντε καὶ καθόλου καλῶν, τὰ φθαρτὰ καὶ πεπόυλα ταῦτα διαμεβόμεθα. καὶ λόγον ἄρα συμβαίνει, ἐξ νομοθέτου δοκεῖν ἡμᾶς κατηγορεῖν, ὑπὲρ τῶν πάθωτε καὶ τῶν δέει σωφρονεστέρως ἐχρῆν περὶ τὰς αἱρέσεις γίνεσθαι τῶν ἰδίων. τὸ δὲ τῆς συμωνι-

συμωνιακῆς ἀγῶνα, ἀμέσως ἡμᾶς ὀκπολεμεῖ τῷ Θεῷ. εἰς ὃν ἐμελλομεν δυσεβεῖν, εἶτα περὶ τὴν τῶν ἁμαρτανομένων δεῖσθαι συγγνώμης, εἴπερ ἐκ οἷόν τε ἐστὶν ἐν μηδενὶ ἁμαρτάνειν ὄντας ἀνθρώπους, τούτῳ δυσεβῶς διακηρυττόμεθα, ἐ νόμων ἐλευθερίαν πατοῦντες. τὰ δὲ τὰ νόμων ὕστερα δήπου, ἀλλὰ δυσεβεῖς λοιδορίας περὶ τὴν θείαν λαμβάνοντες, καὶ πληροῦντες μὲν ἔργῳ μετ' ἀναιδείας αὐτοὶ. πείθοντες δὲ καὶ τοὺς ζωόντας ζωοεξαμαρτάνειν, καὶ τὰ χείριστα κακῶν εἰς τὴν χριστιανῶν θρησκείαν εἰσάγοντες. Καὶ κτείνοντα μὲν τινὸς ἀδίκως, ἢ ἀσελγαίνοντα, ἢ συκοφαντοῦντα, ἢ διαρπάζοντα, ἐ τὸ σύμπαν τῆς πολιτείας σῶμα νοσεῖ, καίτοι καὶ ταῦτα δεῖ τιμωρεῖσθαι τοὺς ἐφεξῆς, καὶ μὴ φροντίζωσιν ἐπ' αὐτοὺς ἡ δίκη τοῦ Θεοῦ πολλάκις ἠνέχθη. τὸ δὲ τῆς συμωνίας ἀσέβημα. πάνδεινα ἐστὶν ὄλεθρα, καὶ συμφορᾶ κοινωτάτη, καθάπερ τῶν νοσημάτων ὁπόσα τοῖς καμνωτέροις ἐνοκήψαντα τὸ πᾶν σῶμα ζωοδιαφθείρει. τῆς γὰρ χριστιανικῆς πολιτείας τὰ θεοφιλέστατα φθεῖρον διὰ τῶν λοιπῶν ἐδῶ βαδίζον εἰς δύσιν, καὶ πάντα ἐφεξῆς ἀφίησι τοῦ Θεοῦ. καὶ ἐδὲν ὅτως δηπόδημιον νόσημα τὰς πόλεις τῶν νοσημάτων κενοῖ ὡς ἠχαλεπὴ νόσος αὕτη, τὰς τῶν ἐκλωκότων ψυχὰς, τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων. Προαίρεσις γὰρ ἐστὶ καὶ πρᾶξις μετ' αὐθαδείας ἀνθιστομένη τῷ θείῳ, καὶ διὰ τοῦτο συγγνώμης ἐν ἑδετέρῳ τῶν βίων τυγχάνουσα ὁμοίως οἷς ἡ φθορὰ τῆς πίστεως ἔνεστι. διόπερ ἐκ ὡς ἁμαρτάνουσιν ἀλλ' ὡς ἀσεβέσι τὸ θεῖον εἰκότως κέχρηται τοῖς τολμῶσι καὶ τὰς δηπθυμίας αὐτῶν ἐπάγει τὰς δίκας, καὶ διδόασιν ἀπίστοις καὶ μιαροῖς μὲν τῶν σωμάτων καὶ τὰς ψυχὰς λυμαίνουσι τῶν δεκλυόντων. παρώργισαί με φησὶν ἐν τοῖς εἰδώλοις αὐτῶν, κἀγὼ παραζηλώσω αὐτοὺς ἐπ' οὐκ ἔθνει. δηπὸ ἔθνει ἀσυνέτῳ παροργιῶ αὐτούς. Ἀλλ' ὅπερ μὲν μέγιστον ἐστὶ τῶν ἁμαρτημάτων ἡ συμωνία καὶ ἀτεχνῶς ἀσέβημα πάνδεινον, καὶ ὡς δι' ἕνα τοῦτο πάντα ἐπῆλθε τοῖς χριστιανοῖς τὰ δεινὰ καὶ τὰ τῆς ὀκκλησίας ἡμῶν καὶ τὰ βασιλείας εἰς ἐσχάτην ἦλθε κενότητα πρώτης αὐτῆς ἐμφαίνει καὶ πάθος ἂν κακῶς πράττειν διὰ τοῦτο δεῖπον ἔδει τὸ σύμπαν ἔθνος, ἄλλως τε καὶ τῇ κοινωνίᾳ τοῦ μίσους τῶδε δυσπραγεῖν, αὐτὰ τὸ πάθος πείθει πάντας ἰσοφρονεῖν, ὡς μηκέτ' ἂν δεῖν ἡμᾶς τῇ ὑπερβολῇ αὐτοῦ τῆς πονηρίας λόγοις ἄλλοις δεικνύναι, καὶ ταῖς πρὸς τὰ λοιπὰ τῶν παθῶν παραθέσεσιν, ἀλλ' ἐξαρκεῖν αὐτοῦ τῇ φύσει δηπδεικθεῖσαν τῶν ἐπομένων ἀπάντων τοῖς καὶ ὁπωσοῦν ζωμορῶσι διδάσκαλον γίγνεσθαι. νῦν δὲ δὴ τοῖς πλείοσιν ἀγνοεῖται τὸ δυσέβημα τοῦτο διὰ τὸ μὴ βούλεσθαι δήπου τὰ τοιαῦτα εἰδέναι. Συμωνία τοίνυν αἵρεσις πρὸς τὸ πρῶτον τῆς πίστεως ἐστὶν ἄρθρον, ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ καὶ βαθμοὺς ἱεροὺς, καὶ εἰσόδους τὰς ὀκ τῶν ἀνθρωπίνων εἰς τὸ θεῖον λειτουργικῶν, καὶ πνεύματος χάριν ὠνείδισθαι ἢ ὀκποδίδοσθαι ζωιστομένη. αἱρετικὸς μὲν ἐστὶν ἅπας, ὁ περὶ τὴν τῆς πίστεως ἄρθρον, ἢ κατ' ἀθεΐαν ἢ πλανῶς πλανώμενος, ὁ δὲ συμωνιακὸς, περὶ τὴν ἑνότητα τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς πίστεως πονηρὸς ἐστὶν, ὀκοῦν αἱρετικὸς πεοδήλως ἐστὶ. καὶ φρονεῖ μὲν ὀκ ἐναντία τῇ ἑνότητι τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς πίστεως, πεάθει δὲ ταῦτα πῶς ὅτω φρονοῦσι ἄπασι, ἀδιλαβῶς πρὸς τὸν ἕνα Θεὸν καὶ γνώμιμα καὶ πρᾶξιν δηπδεικνύμενος. διὸ περὶ τὴν θρησκείαν μᾶλλον ἢ τὴν δόξαν ἐστὶν ἁμαρτωλός. τῆς μὲν γὰρ θρησκείας ἐστὶν, ὑπονέμειν τῷ Θεῷ τὴν ὀφειλομένην δοξάβειαν, ὡς ἕνι καὶ μόνῳ πάντων αὐτῷ, εἰ

λίω. εἰ γὰρ ἐγὼ φησὶ Πατὴρ, πῶς ἐστὶν ἡ ὑμήμου, καὶ τοῦτο λόγος ἐστὶ τῆς ὀρθῆς πίστεως, τοσέβειν δίλαβῶς τε καὶ ὀρθοδόξως τὸν ἕνα Θεόν. εἷς Θεὸς μία πίστις ὁ παῦλος φησὶ. Ὁ δ' εἰς ὠνήντε καὶ πᾶσιν τὸ τῆ Πνδυμαλικῶν πεωγμάτων ἀξίωμα καθαιρῶν ἀδιλαβὴς ἐστὶ πεῖ τ Θεοῦ, ἤτοι δ' ἐστὶ τὸ σιμωνίαν νοσῆσαι, εἰ ἡ θρησκεία μὴ ἐστὶν ἐνέργεια πίστεως, πεῖ δὲ ταύτῃ πονηρὸς ὁ τοιοῦτος. τὰ λοιπὸν ἢ πεῖ τῆ πίστιν ἐξαμαρτάνειν ἴσν γε τοιοῦτον τοῖς τ αἱρετικῶν καὶ δυσεβούντων ὅροις ἐγκλείεσθαι. τοῦτο μὴ ὂν καὶ τοῖς ἑξῆς ὀνδηλότερος ἔσται.

Ὕλη δέγε τ τοιαύτης κακοπραγίας τὰ Πνδυμαλικά τε καὶ ἱερὰ γίγνεται πάντα, ὧν τ ἐλδυθερίαν ἀναιδῶς πεοδιδόασιν οἱ χρημάτων ὤνια ποιοῦντες τὰ πάσης ὠνῆστε καὶ πράσεως ὑπερκειμένω ἔχοντα φύσιν, τὰ μὴ γὰρ ὄν τ γῆς ἐστὶ, Σοφία δὴ τὴ ψυχὴ καὶ εἴπ Πνδυμαλικῶν ἀγαθὸν τὸ δώρημα τέλειον ἄνωθεν κάτεισιν. ὅτε δεσπόζει τῶ Πνδυμαλικῶν ἀγαθῶν ὐδεὶς ἐν ἀνθρώποις. ὥς' ἂν δεηθῆναι αὐτῶν χρημάτων Δαθέσθαι καθάπερ ὧν ἐσμὴ κύριοι. Ταῦτα πεπράκασιν ὐδεὶς ἡμῖν ἐγκαλεῖ, ἀλλ' οἰκονόμοι μόνον εἰσὶν οἱ τῆ Πνδυμαλικῶν πεθεσῶτες, ὅτω γάρφησιν ὁ παῦλος ἡμᾶς λογιζέσθω ἀνθρωπος ὡς Δακόνυς Χριστοῦ καὶ οἰκονόμυς μυστηρίων Θεοῦ, Δακονίας δὴ καὶ δεσποτίας ὄν τ ὀλίγον τὸ μέσον. ὅτε τῆ τῶν Πνδυμαλικῶν χαρίτων δρχῆ ζωάδει τὸ χρημάτων αὐτὰς ἀπκαταλλάττεσθαι. διόπερ αὐγυσῖν χάριν τ μὴ πεῖκα διδομένων ὐδ' εἶναι χάριν φησὶ. καὶ ὁ δεσπότης ἡμῶν, δωρεὰν φησὶν ἐλάβετε, δωρεὰν δότε. ὡς τῷ πεῖκα λαβεῖν τοῦ καὶ πεῖκα δοῦναι συμβαίνεται, ἀλλ' οἱ τῶν ἱερῶν τε, καὶ Πνδυμαλικῶν ἀγαθῶν τὴν πρᾶσιν τολμῶντες, καὶ ἀπίμητον ὕλιν καὶ ἧς ὐδένα τ ἀνθρώπων ἐστὶ σὺν δίσεβείᾳ δεσπόσαι, γνήσιοις ἡμήμασι πεῖσβάλλοντες καὶ τῆ σφῶν αὐτῶν ὑποβάλλοντες ἐξουσία. ἴσγε ἄλλο ἢ τὴν ἰδία νοσοῦσι δυσέβειαν, εἰ μὴ καὶ χεῖρον αὖπις φαίη μένεσθαι τούτυς, ὅπ καὶ μὴ πολλοὺς τοὺς πεῖ τούτων τεθέντας νόμυς, καὶ μὴ τ ὄτω φανερὰν τ ἀληθείας ὑπόδειξιν, καὶ ἐν καιροῖς τ ἀκρίβειαν ἀπαραιτήτως εἰς πεαττομένοις. Οὐ μόνον δὲ τὸν ἰδία ἐξισῶται ὁ τοιοῦτος, ἀλλὰ, τ Σίμωνος μάγυ πεοαίρεσιν, ἧς καρπὸς ἐστὶ τὸ θεοσυγὶς τοῦτο πάθος· καὶ παρ' οἷς τὴν ὀρχὴν καὶ τὴν ἐπωνυμίαν οἱ τῷ πάθει τῷδε δυναδόντες ἔχυσιν, ἐρασὴς ἀγαθοῦ πράγματος ἀλλ' ὄν Δαστρόφυ γνώμης γεγονημένος. ὅ γὰρ ὀρεκτὴ καὶ πίστει ἤλπισεν, ἀλλ' ὄν τούτων ἔρημος ὤν, ἠβυλήθη ὑρανίων χάριν Δὰ γενέων ὠνήσασθαι μεταλλῶν. ἦσαν δ' ἂν καὶ οἱ μαθηταὶ Σ Χριστοῦ τῆς σίμωνος γνώμης εἴγε συνεχώρυν αὐτῷ ταῦτα. ἀλλ' ὅ τοῦτο, ὄν γὰρ ἀγάπης θείας τὰς θείας ὀνείνας ἐγγεγυμνωμένας δωάμεις ἑώρων. διὸ καὶ εἶπεν ὀκορυφαῖος, τὸ ὀργύριόν σου σὺν σοὶ εἰς ἀπώλειαν. ὅπ καὶ πρῶτον μὴ ἐνταῦθα Σ σίμωνος τὴν πονηρίαν ἐν αὐτῇ τῇ ῥίζῃ κατέκεινε τὸ ὀργύριον, καλῶς ζωαπόλωται τοῖς ὑπὲρ τῶν ἱερῶν διδομένοις χρήμασιν αἱ τῶν διδόντων ψυχαὶ, ἀνιάζια γὰρ τῶν ὑπολυμένων λαμβάνυσιν πεοσκάρυς ὑμάς τε καὶ ὠφελείας, καὶ ὅσα τῷ βίῳ τῷδε συγκαταλύονται, ἡ δὴ τῆς πεὸς Θεὸν ἀνδιλαβείας ὠφειλομένη σφίσι ποινὴ τῷ κλήρῳ τῶν ὑπολυμένων ταῦτα ζωτάττει. ἤτοι δ' εἰσὶν οἱ τὰς ἐν ᾅδυ δίκας ὑπέχοντες ὅ τῆς ὑσίας ἀναλλαγὴν, ἀλλὰ Σ δι' εἶναι καὶ τῆς ἀληθινῆς ὑφιστάμενοι ζωῆς ἔκπλυσιν.

Ἐπεὶ δὴ ὑπὸ τῶν διδόντων εἰς τοὺς λαμβάνοντας μεθίσταται ὁ ῥύπος τῆς πονηρίας εἰκό-

ως εἰκότως καὶ οἱ λαμβάνοντες ζωαπόλλυνται, καὶ τοῖς αἰωνίοις δεσμοῖς δεσμοῦνται μὴ τὴν ὑμὴν, ὅδὴ ψυχῶν ἐστὶν ὄλεθρος. καθάπερ ὀνεῖνοι ζυναπολλύσι τοῖς χρήμασι τὰς ψυχὰς, ὅτε τὴν ζητυμένω χάριν κερδαίνοντες, τῷ δυσεβῶς ἐλπίσαι ταύτην λαβεῖν αὖ, καὶ εἴπς ἐνὴν αὐτοῖς πεότερον ὑποβάλλοντες. ἡ γὰρ ἀγάπη φησὶ ὅ χαίρει τῇ ἀνομία. καὶ πεὸς τούτοις τοῖς κάτω κολασηρίοις καὶ τῇ βίβλῳ τῶν ὑπολυμένων οἰκτρῶς ἐγγεγραφόμενοι. Ὁ δὲ μέζον ἐστὶν ὅπ μὴ τὸ δύναντε καὶ λαβεῖν, ἀλλὰ τὸ βυληθῆναι μόνον, καὶ πεὸς τὴν ὠνὴν ἢ τὴν πρᾶσιν ἐξορμηθῆναι ἀπηρτισμένον τ τῆς σιμωνίας δέχεται λόγον, ὃ δὴ πᾶσι τοῖς τῆς καρδίας πεόσεσιν ἁμαρτήμασιν, αὐτῷ συλληφθῆναι μόνον τ ὑπόεσιν ἔχει, ὡς καὶ τοῖς Σ λόγυ καὶ τοῖς τοῦ ἔργυ ὑπυργίαν ἀπαρτίζει τὸ εἰδος. ἰδὰ γὰρ ὁ σίμων τῇ τ δυσεβοῦς ἐμπορείας ἐλπίζει τὸ πᾶν τ πονηρίας ἐξειργάσθαι καὶ θανάσιμος ἡμαρτηκέναι τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ ζωαπολωλέναι τ τοιοῦτον χρήμασιν.

Εἰ μὴ γὰρ διόντε ἐπὶ κτᾶσθαι τ χάριν διδόντα χρυσίον ὅ τὸ βυληθῆναι μόνον ἀπέχρησεν αὖ εἰς τὸ μορφῶσαι τ πονηρίαν, ἀλλ' ἔδει καὶ τ λαβόντα μὴ τ ὑμὴν ἀνπιδιδόντα δὲ τὴν χάριν πεοσεῖναι, ἐπειδὴ ἀδώατον αὐτὴν πεοσγένεσθαί τε Δὰ χρημάτων, ὅτε τ Θεὸν διδόναι τὸ δωαμένω μὴ πεῖκα, Δὰ τὸ δεῖσθαι μηδενὸς εἰς ὐδὲν ὅπερ αὖ ἠθέλη λαμβάνων. ἢ τῷ τ ἁμαρτίας τ ἀγνοτάτην χάριν πεσδύοντος. ὅτε τὰ θεόθεν εἰληφότα ταύτην ἀνθρώπυ δωαμένω ταύτην ᾧ ἐνδιδόναι τῶν ὠνεῖσθαι βυλομένων τινὶ, ὐδὲ ᾧ αὐτῷ πεσφέρει λοιπὸν ἀλλὰ μετὰ τὸ συγκαταθέναι πεὸς τὴν πρᾶσιν αὐτὸν ἔρημον ὄχεται λελοιπυῖα. ὅθεν ὄν αὖ ἔχει τ μὴ δ αὐτῷ πεοσούσης μεταδιδόναι χάριν. ἄρα καὶ τὸ βυληθῆναι μόνον ἁμάρτημα, ὅ ᾧ ὀνήσω φησὶ τὴν δωρεὰν ἀλλ' ὅπ ἐνόμισας, εἶπα τὸ ὀργύριον μὴ τ γνώμης ἐπόησας. Μιαίνεται δὴ ὁμοίως ὁ ζωδεσμῶν. ὄν τοῦν καλῶς ἐποίυν οἱ χρυσῆ μαθηταὶ μὴ τ γνώμης καὶ τὸ ὀργύριον βδελυπόμενοι· εἰ γὰρ καὶ μὴ ὄν κοινωνεῖν μήδε τὴν χάριν ἐλάμβανεν ὄν τῶν ἀλλ' ἐδόκυν αὖ αὐτῷ κοινωνεῖν Σ δόγματος, καὶ τ κὴ Σ πνδύματος φλασφημίας, εἰ τὰ χρήματα ἐδέξαντο. τὰ γὰρ πεῖκα πεοσειλημμένα ὅ τοῖς ὀργάνοις τ.

Καὶ τ τ γνώμης ἐλδυθερίαν μικροπρεπῶς ἐξυβρίζειν, καὶ τ Σ σίμωνος ἀπώλειαν πεόφασιν ἰδίας δίκληρίας ποιεῖσθαι ἅπερ τοῖς τ πλησίων ὀλέθροις ἀσμένιζοντας. ἢ ἐμπαιγμόν τινα τῇ καθαρότητι Σ κηρύγματος ἀναμιγνύναι, καὶ σοφίζεσθαι τὰς ἐξ ἀνθρώπων ὠφελείας καὶ ὑμᾶς διδόναι πεοσποιεμένυς, ἅπερ εἴδεσαν τοιοῦτοτρόπως ὅ δωάμενα δεδόσθαι. ἢ νομίζειν ὄν τοιούτων τὸ ὅτω δυσεβῶς συλλεγομένων χρημάτων, ἅμεινόν τι πράξειν ἐξαναλίσκοντας. ἀλλ' ὅχι μᾶλλον, ἀσεβήσειν μὴ εἰς Θεὸν, ὀψὲ δὴ. Καὶ εἰς Θεὸν ἐγκαταλειφθήσεσθαι. Δὰ ταῦτ' ἄρα τὸ ὡς ὑπόκριμνῶ πι ἀνεχώρησαν. Εἶτα δεικνῦναι θέλων ὁ πέτρος ὡς ὄν κρκεῖ τὸ ζητῆσαι μόνον, ἀλλὰ μὴ δίσεβείας φησὶ, ὄν ἔστι μερὶς, πεοφηλικῶς ὡς εἰπεῖν ἀθανόμενος τ ἀπορρήτων δυσεβημάτων, διὸ καὶ ὄν ἠμελεῖν ὀκείνυς τε καὶ οἱ Δάδοχοι τούτων καὶ τ αἱρέσεως ταύτης ἀνδεκνότερον ἴσασθαι. ἥδεσαν γὰρ τ τ ἀληθείας ἐχθρὸν πολλοὺς ἐγερσῆν τὸ βίῳ σίμωνας, οἱ τὸ θεραχῆς τὰ χειρωνῶν ἐμπλήσουσι πράγματα. Εἴπς φησὶν Ἐπίσκοπος Δὰ γεννάτων τ ἀξίας ταύτης ἐγκρατὴς γίνοιτο ἢ πρεσβύτερος ἢ Δάκονος,

ἀφίκου καθαιρείσθω. αὐτὸς καὶ ὁ χειροτονήσας, καὶ ἐκκοπήσθω, καὶ τῆς κοινωνίας παντάπασιν ὡς ὁ σίμων ὁ μάγος ὑπ' ἐμοῦ πέτρου. καὶ αὖθις, ὥσπερ Ἐπίσκοπος κοσμικοῖς ἄρχουσι χρησάμενος δι' αὐτῶν ἐγκρατὴς ἐκκλησίας ἐγένετο, καθαιρείσθω καὶ ἀφορίζέσθω· καὶ οἱ κοινωνοῦντες αὐτῷ πάντες. οἱ δὲ τοῖς ζωοδόχοις ὁμοῦ φέρεσαι πάσας τοῖς τοῦ ἀποστόλου ἐθισμένας κανόσι χαλεπὸν ἀριθμεῖν, εἴνεκα δὲ τούτων καὶ ἀναθέμασι σφοδρῶς καθυποβάλλεται. μηδεὶς φησι χειροτονῶν ἐπὶ χρήμασι σφιζέσθω τὸ πρᾶγμα διὰ τὸ μὴ σφολαμβάνειν ἅμα λαμβάνειν. ἀλλὰ μὴ ταῦτα λαμβάνειν. λαμβάνειν φησὶ τὸ, ὅτε δήποτε λαβεῖν. τοῦτο δὲ φιλαργυρία. ἡδὲ εἰδωλολατρεία. μήτε οὖν τοῦ χρυσοῦ τὰ εἴδωλα σφοπμάσθω, μήτε τὰ ἴδια μιμήσασθε. σφοδιδόντες ὑπολήμμα. τὸν ἄπαξ ὑπὲρ ἡμῶν σταυρωθέντα. ἐκεῖ δὲ τὰ χωρία καὶ αἱ χεῖρες. τοῦ τὰς καρποὺς τοῦτο δεχομένων. ἀκελδαμὰ. τουτέστιν αἵματος ἡμὴ σφοσαγορευθήσεται. ὁ ζ. ζωόδοι ἐξάρχων τοῦ σώματος τῶ ῥώμης ἀποστέλλων ἀδελφῶ, τοὺς ὑπὲ χρήμασι τὸν χειροτονούμενον διδόντας δυσεβεστέρους μακεδονίου καὶ τοῦ σὺν αὐτῶν πνευματομάχων ἀποκαλεῖ, καὶ εἰς ταὐτὸν ἴδια τίθησι τῶ σφοδότη. Ἐγὼ δὲ μάλιστα τὸ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον βλασφημίας εἶδος τὸ συμφωνίαν λόγοις σφῶν ἐπόμενος τίθεμαι, διὰ τοῦτο μήτε ἐν τῷ νῦν αἰῶνι μήτε ἐν τῷ μέλλοντι συγχωρεμένων. οὐ γὰρ οἱ τῷ τοῦ δαιμονίου ἄρχοντι τὰ τοῦ πνεύματος ἀναθιθέντες ἔργα, μόνη τῇ τοῦ πνεύματος ἠνείχοντο βλασφημία. οὐδ' οἱ τὸ ἐξ αἰγύπτου φυγὼν τῷ εἰδώλῳ τὸ χαίρειν ὑπηρεάψαντες αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, ὃς ἐνταῦθα μὴ ἐνόλασεν ἱκανῶς ὁ Θεὸς τετρισχιλίων κατ' σκέλιν τὸ ἡμέραν ἐμπεσόντων, εἰς ὃ τὸ μέλλον αὐτοῖς τὸ ἀκριβεστέραν δίκιν ἠπείληκεν· ἐγὼ δὲ ἐν ἡμέρᾳ φησὶν ὀργῆς ἐπιστρέψομαι τὸ ἁμαρτίαν αὐτῶν ταύτιν. Ἀλλὰ τούτων οὐδὲν ἦπον βλάσφημοι καὶ πονηροὶ περὶ τὸ θεῖον φαίνονται πνεῦμα, οἱ χρημάτων αὐτὸ νομίζοντες εἶναι. ὥστε τῷ μέτρῳ τοῦ χρυσίου τὸ μέτρον τοῦ δωρεᾶς ἐπικαλεῖ. ὅθεν καὶ ταῦτα κἀκεῖ τὰς ἐχάτας τείνουσι δίκας. Ὅπ δὲ χαλεπὸν ἐστὶν ἰατρεύθηναι τόδε τὸ πάθος ὥστε συγγνώμης τυχεῖν, ἐναργὲς ἐστὶ τῷ βουλομένῳ σκοπεῖν, ἐναποθνήσκουσι γὰρ καὶ οὐθ' οἱ τὰ χρήματα λαβόντες ἀναδιδόασιν, οὐθ' οἱ δεδοκότες παραιτούμενοι, ἀλλ' αἴρεσι καὶ τῇ βαρύτητι τῶν κανόνων ὑπὸ κανόνα δίκιν τοὺς σφετέρους σφίσιν ἐξαπατῶν τε τοῦ αὐτὸν κρημνὸν ἕλκουσιν, οἱ δὲ ἱεροσυλοῦσι τὰ κακῶς μὴ ζωωγμένα. δυσεβῶς δὲ ἐξαναλωθέντα, δυσεβέστερον αὖθις ἐχθρὸν ὑποσωάγοντες ὑπὲ ταῖς συμφοραῖς αἰδίοις ἑαυτῶν τε σωαιτίων τοῦδε τοῦ μίσους. Ἆρ' οὖν ἔμελεν ὑπεροραῦ ἡμῶν ὁ Θεὸς, ἕως τοὺς καὶ τὸ θεῖον νόμον ἀναχωρεῖν, καὶ τὸ τοῦ πνεύματος ἀναιδῶς ὑπεφυομένους τὰ τῶ ἱερῶν κανόνων ἔτεμε ξίφη, τὸ δὲ λοιπὸν ἅπαν ἐσωφρόνειτε. καὶ Θεοῦ καὶ τῶ θείων νόμων ὑπέρδικον ἦν, ὅπως οὐ εἶχε λόγον, οὐκοῦν οὐδὲ πρεπόμενα. ἀλλ' ἦρχον μὴ τοῦ πλείστου τῆς οἰκουμένης οἱ παρ' ἡμῖν ἄρχοντες, τὰ δὲ τῆς ἐκκλησίας ἤνθη πάνυ σεμνῶς. εἰ δὲ καὶ ὕστερον· ἄρ' οὖν ἐνεκόρει τὸν Θεὸν τῶν ἰδίων νόμων ὑπέρδικον γίνεσθαι, δρκοῦσι γὰρ εἰς ὁδοῦν καὶ ἄλλο καὶ δάκρυον τοῖς τῶν δεινοτέρων σωαιθανομένοις οὐ πρὸ τῆς αὖθις δίκης αἰκίαι, ἢ τὰς ἀνομίας ἡμῶν ἐν ῥαδῳ καὶ μάστιξιν ἐπιστρέψεσθαι. ὅθεν καὶ ὡς πρόσθεν, οὕτω δὲ πεπλήρωκεν ἔργῳ. οὕτω καθηκεμένας ἡμῶν ἐν τάχει καὶ ὁ φασι μέχρις ὁσῶν τε

καὶ μυελῶν, ὡς εἶναι πρόδηλον δυσυχίας εἰς τὸν βίον τὸ ῥύν ἡμῶν μὴ τὴν αὐτὴν τιμῶν ἀπαντῶν δακρύων τοῖς πόρρωθεν ἐρῶσιν ὑπόθεσιν.

ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ

Τοῦ χολαρείου.

Κατὰ τὴν τῶν λατίνων ἐν σαββάτῳ νηστείας. καὶ περὶ τοῦ, ὅτι οὐδὲν ἐν μ, τελείαν ῥυέσθαι μυσαγωγίαν, ὡς ὅν τῶν θείων κανόνων ἡ ἀπόδειξις πέφυκεν, ἐπὶ τῶ τὲ περὶ γάμων ἱερέων.

Η πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπη κατὰ φησὶν ὁ ἀπόστολος μακροθυμεῖν ἡμᾶς ἐπαιδεύει, ἐπεὶ καὶ ἀπεργαζομένη τοὺς ταύτῃ ἀσπαζομένους χρηστοὺς, οὐ λογίζεσθαί τι κακὸν, ἀλλὰ τῇ δικαιοσύνῃ καὶ ἀληθείᾳ μετὰ τῶν αὐτοῖς ὁμοφρόνων συγχαίρουσας δείκνυσι. τιγαρῶν οὐ χρὴ τινὰ φυσιοῦσθαι, καὶ τῷ τῶν θείων γραφῶν παροτρύνεσθαι, ἀλλὰ τὰ ὀρθῶς καὶ δικαίως παρὰ τε τῶν ἀποστόλων καὶ θείων δογματισθέντα πατέρων, κρατεῖν ἀσφαλεστάτους ὀφείλει. πολλὰ μὴ θεαρέσκεια τῶν γραικῶν ἐκκλησία κρατεῖται ἃς ἤδη καὶ εἴρηται. ἃ καὶ ἐν ταῖς ἱεραῖς ὑμῶν βίβλοις γέγραπται ὦ ἄνδρες λατῖνοι, καὶ καὶ ἀτάκτως ψέγουσι πρόπνοιν τῶν ἐξ ὑμῶν ἀναβαλλόμενα ὡς ἀποκρυφα, καὶ ἐν τῇς ῥωμαϊκοῖς ὑμῶν βίβλοις, ἃς ἀπὸ ῥώμης ὁ ῥηθεὶς καρδηνάλις ἐν κωνσταντινουπόλει κομίζων ἦν, αὐτὸς πολλάκις ἐγκύπτων εὗρον, σὺν ἄλλοις ἐκεῖσε τοὺς τῶν θείων ἀποστόλων καὶ πατέρων κανόνας, ὅσπερ ὑμᾶς ἐν τοῖς νεωστὶ γλυμμένοις δεκρέτοις ἀποκρύφοις σημειοῦσθε, ὡς καὶ ταῦτα ἔγνωμεν. ἀπηγόρευον δὲ, μὴ νηστεύειν τοῖς σάββασιν, εἰ μὴ τῷ ἑνὶ καὶ μόνῳ. μήτε μὴν προσφέρειν τὴν ἁγίαν τεσσαρακοστὴν θεῖον ἄρτον, ἀλλ' ἢ ἐν σαββάτῳ καὶ κυριακῇ. Καὶ πρῶτον, ὅπ οὐ χρὴ νηστεύειν τὸ σάββατον. Κανὼν ἀποστολικὸς. Εἴπε κληρικὸς, ἢ λαϊκὸς εὑρεθῇ, τὴν κυριακὴν ἡμέραν, ἢ τὸ σάββατον νηστεύων, πλὴν τοῦ ἑνὸς σαββάτου, εἰ μὲν κληρικὸς εἴη καθαιρείσθω, εἰ δὲ λαϊκὸς ἀφορίζέσθω.

Ὅπ δὲ τῶν ἀποστόλων οἱ, τε ὕπνι κανόνες εἰσὶν, ἔξεστι τοῦτο μαθεῖν ἀπό τε τῶν θείων πατέρων, καὶ ἀπὸ τῶν οἰκουμενικῶν ἁγίων ζωοδόων, ὡς τοῦτοις ἁρμοδίως σωιχούντων, ὧν καὶ τὰ δόγματα πρὸς τοῦτων ἀναλαμβάνοντα, ἰδὲ καὶ γράφομεν. Καὶ πρῶτον ὁ θεῖος βασίλειος, ἕνεκεν τῶν αὐτοῦ

λόγων, οὐ ἡ ὀργή. παρακαλεῖτε φησὶν ἱερεῖς. φανερὸν δείκνυσιν ὅτι οὐ νηστεύτεον τοῖς σάββασι, καὶ φησὶν, ἤδη οὖν σαυτὸν ἄξιον παρασκεύασον τῆς σεμνοτάτης νηστείας, μὴ τῇ σημερινῇ μέθῃ, τῷ αἰωνίῳ διαφθείρης ἐγκράτειαν. κακὸς ὁλοσυρμὸς, πονηρὰ ἡ ὀπτυμία, ἐπειδὴ πέντε ἡμερῶν νηστεία ἡμῖν παρεκκήρυκται, σήμερον ἑαυτὸς τῇ μέθῃ καταβαπτίσωμεν. οὐδεὶς γυναῖκα σεμνῷ νόμοις γαμικοῖς ἐπάγεσθαι μέλλων, παλλακίδας καὶ ἑταίρας παρεστιάσεις εἰστικίζει. οὐ γὰρ ἀνέχεται ὁ νόμιμος, τῷ μετὰ τῶν ἐφθαρμένων συνοίκησιν. Καὶ ὁ θεῖος χρυσόστομος ἐν τῇ ια ὁμιλίᾳ τῆς ἑξαημέρου αὐτοῦ οὕτω φησὶν. τοῖς τὸν δρόμον τῆς νηστείας δεξαμένοις καθάπερ σταδιοδρόμοις, ὁ καταγώγιος ὁ ἀκτὰς, καὶ αἰγιαλὸς ὁ λιμένας, τὰς δύο ταύτας τοῦ ἑβδομαδικοῦ, ἃς σάββατον καὶ κυριακὴν βραχύν διανανεύσθαι κεχάρισται ὁ δεσπότης, ἵνα ὁ τὸ σῶμα μικρὸν ἀνέντες ὑπὸ τῶν πόνων τῆς νηστείας, καὶ τὴν ψυχὴν παραμυθησάμενοι, πάλιν παρελθεῖν τὰς δύο ταύτας ἡμέρας, τὴν αὐτῆς ὁδοῦ μὴ παρεθυμίας ἅπτωνται, οἱ τὴν καλὴν ταύτην καὶ ἐπωφελῆ ὁδοιπορίαν ποιούμενοι. Καὶ πάλιν ὁ θεῖος, ἵνα καὶ ὁ τῶν μεγάλων καὶ ὑμετέρων ἀνδρῶν, ταῦτα παρασήσωμεν, ἄκουσον ἐν τῷ τοῦ μεγάλου ἀμβροσίου λόγῳ, ὃν αὐτὸς συνετάξατο, φησὶν. ὦ ὁ σεβασμιώτατος ὀπισκοπος ἀμβρόσιος, πάσης ἐγκρατείας πάνυ, ἠγρύπνειτε πολλὰ, καὶ ἐπόνει τῇ πανημερινῇ νηστείᾳ τὸ σῶμα ὁ ἀντεικνοῦς εἰ μὴ τῷ παβάτῳ καὶ τῇ κυριακῇ, καὶ ὅτε παφανῶν μαρτύρων ὦν ἠθέλιον. ἀλλὰ καὶ τὶς ἄλλος μείζων, νηστείᾳ καὶ ἐγκρατείᾳ καὶ πάσῃ ἀρετῇ κεκοσμημένος, τῶν νῦν ἢ τότε τοῦ θείου τούτου ἀνδρός. Ἡ οὖν σύνοδος ἡ ἐν τῷ πρώτῳ καὶ βασιλικῷ παλατίου, καὶ μάλιστα αὐτοκράτωρ τοὺς τῶν θείων κανόνων ποιητὰς ἐν νς. κεφαλαίῳ. ἐπειδὴ μεμαθήκαμεν φησὶ τοὺς ἐν τῇ ῥωμαίων πόλει ἐν ταῖς ἁγιωτάταις τοῦ τεσσαρακοστῆς νηστείαις τοῖς ταύτας σάββασι νηστεύειν παρὰ τὴν δοθεῖσαν ἐκκλησιαστικὴν ἀκολουθίαν, ἔδοξε τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ, ὥστε κρατεῖν καὶ ἐπὶ τῇ τῶν ῥωμαίων ἐκκλησίᾳ ἀπαραλύτου τὸν κανόνα τὸν λέγοντα. εἴπερ κληρικὸς ἀρεθῇ τὴν ἡλίαν κυριακὴν νηστεύων, ἢ τὸ σάββατον πλὴν τοῦ ἑνὸς. οὗτος ἀποκλεὶς ὀβεβαιωθεὶς παρὰ τοῦ συνόδου. Ἀλλ' ὦ λαοῦνοι γίνεσθε ὑμεῖς κρεῖττον καὶ εἴπατε ὅτι πεπεῖνον δίκαιον, τοῖς θείοις καὶ ἱεροῖς ἐκείνοις ἀνδράσιν, ἢ ἑτέροις ὑμῖν; οἶδα ὅτι φήσουσιν, ὅτι πάντα τὸν καιρὸν ἡ νηστεία καλόν. σύμφημι. ἀλλὰ τὸ καλὸν ὅταν μὴ καλῶς γένεται, οὐκ ἔστι καλόν. ἰδὲ παρεκάλεσε τῇ ῥωμαίων ἐκκλησίᾳ ἡ σύνοδος αὕτη. πείσθε τὸν κανόνα τοῦτον, καὶ κρατεῖτε αὐτὸν ἀπαραλύτου. μακάριοι τοίνυν οἱ κρατοῦντες τὰ ἐκείνων δόγματα, ἀνάξιοι δὲ πάλιν οἱ παραβαίνοντες. ἀλλὰ τοῦτο φασὶ οἱ κυρίως παράβασις, πρέσθεπς ὦ καλῶ. ὁ γὰρ μὴ ἐθίων φησὶν ὁ ἀπόστολος, κυρίῳ οὐκ ἐθίει καὶ δίκαιος τῷ θεῷ. καὶ πάντως. ἀλλὰ καὶ ὁ μὴ ἐθίων ἔφη κυρίῳ οὐκ ἐθίει, καὶ δίκαιος τῷ θεῷ. ὥστε λοιπὸν ἐγὼ ἐθίων κυρίῳ ἐθίῳ καὶ δίκαιος τῷ θεῷ. φυλάττων καὶ τὰ θείων ἀποστόλων καὶ πατέρων τὰ δόγματα. οὐδ'

ἵνα δὲ ταῦτα ἀκούσητε. Ἐπίσκοπος φασὶν οἱ θεῖοι ἀπόστολοι ἐν τῷ ε. κανόνι αὐτῶν, ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος τὸν ἑαυτοῦ γυναῖκα μὴ ἐκβαλέτω προφάσει εὐλαβείας, ἐὰν δὲ ἐκβάλοι, ἀφορίζεσθω, ὑπομένων δὲ καθαιρεσθω. ὁποία δὲ ὀφείλει εἶναι ἡ τῶν ἱερωμένων σύζυγος, εὖ ἰσθι. κανόνι πάλιν οἱ αὐτοὶ διατάσσονται λέγοντες, ὀχήραν λαβὼν, ἢ ἐκβεβλημένην, ἢ ἑταῖραν, ἢ οἰκέτιν, ἢ τὴν ὑπὸ σκηνῆς, οὐ δυνάται εἶναι ὑπόσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ ὅλως τοῦ καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ. βρβανὸς δὲ ὁ τῆς ῥώμης ὑπόσκοπος, βίβωνι τῷ ἰωλιείας ὑπεσκόπῳ γράφων, οὕτω φησὶν, διγάμους καὶ χηρῶν ἄνδρας ἀπὸ τῶν ἱερῶν βαθμῶν, καὶ τὴν κοινὴν τῆς ἐκκλησίας σωτηρίαν τῇ ἀξιόσει τοῦ ἡμετέρου ὀφφικίου ἀφορίζομεν. Ἀλλὰ καὶ θεῖος ἀπόστολος τιμοθέῳ γράφων οὕτω φησὶν. εἴπερ ὑπόσκοπος ὀρέγεται, καλοῦ ἔργου ὑπτυμεῖ, δεῖ οὖν τὸν ὑπόσκοπον ἀνεπίληπτον εἶναι, μιᾶς γυναικὸς ἄνδρα. καὶ πάλιν διάκονοι ἔστωσαν μιᾶς γυναικὸς ἄνδρες, τέκνων καλῶς προϊστάμενοι καὶ τῶν ἰδίων οἴκων. Τίτῳ δὲ πάλιν, τούτου χάριν φησὶ κατέλιπόν σε ἐν κρήτῃ, ἵνα τὰ λείποντα ὑπιδιορθώσῃ, καὶ κατὰ πόλεις καθίσῃς πρεσβυτέρους ὡς ἐγώσοι διετεταξάμην. εἴπερ ἐστὶν ἀνέγκλητος μιᾶς γυναικὸς ἀνὴρ τέκνα ἔχων πιστά. Ἀλλ' ἴσως ἐρεῖτε. ὅτι τὴν ἐκκλησίαν λέγουσιν οἱ ἀπόστολοι, οὐκ ἔστι δὲ οὕτως. εἰ δὲ μήγε οὐκ ἀν εἴπον, εἴπερ ἐκβάλοι τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα προφάσει εὐλαβείας, τουτέστι τὸ σωφρόνον. Κατὰ δὲ τὴν ἑκτὴν σύνοδον, τὴ ἐρεῖτε λεγούσης οὕτως ἐν τῇ ῥωμαίων ἐκκλησίᾳ ἐν τάξει κανόνος ὑπαδεδόσθαι διέγνωμεν, τοὺς μέλλοντας διακόνους ἢ πρεσβυτέρους τὸν ἐκκλησίας ἀξιοῦσθαι χειροτονίας, καθομολογεῖν ὡς οὐκ ἔτι τοῖς ἑαυτῶν συνάπτονται γυναιξὶ, ἡμεῖς τῷ ἀρχαίῳ ἀκολουθοῦντες κανόνι τὸν ἀποστολικὴν ἀκριβείας καὶ τάξεως, τὰ τῶν ἱερατικῶν ἀνδρῶν καὶ νόμους συνοικεῖσθαι, ὁ ἀπὸ τοῦ νῦν ἐρρῶσθαι βελόμεθα. μηδαμῶς αὐτῶν, τὸν πρὸς τοὺς γαμετὰς συνάφειαν διαλύοντες. ἢ ἀποστεροῦντες αὐτοὺς τὸν πρὸς ἀλλήλους καὶ καιρὸν τὴν προσήκουσαν ὁμιλίας. καὶ μέτ' ὀλίγα. εἴπερ οὖν τολμήσῃ πάντας τοὺς ἀποστολικοὺς κανόνας κινεῖν, ἵνα τῶν ἱερωμένων πρεσβυτέρων φαμὲν, ἢ διακόνων, ἀποστεροῦν τὸν πρὸς τὸν νόμιμον γυναῖκα συνάφειαν καὶ κοινωνίαν καθαιρείσθω, ὡσαύτως καὶ εἴπερ πρεσβύτερος ἢ διάκονος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα προφάσει εὐλαβείας ἐκβάλοι, ἀφορίζεσθω. ὑπομένων δὲ καθαιρείσθω, τὶ δὲ πρὸς τοῦτο φασὶ; πῶς τὰ πατέρων ὅρια μεταθεῖναι τολμᾶτε; μηδὲν τοῦ ὑπομένου κίνδυνον ὑφορώμενοι. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐν γάγγρας σύνοδος, εἴπερ διάκριν. φησὶ πρεσβυτέρου γεγαμηκότος, ὡς μὴ δρῆναι λειτουργήσαντος αὐτοῦ, μεταλαμβάνειν προσφορᾶς, ἀνάθεμα ἔστω. Ὁ δὲ ἅγιος αὐγουστῖνος αὖθις, πρεσβυτέρους πάπομεν φησὶ, μηδέπς αἱρέσεις χειροπονίας ποιήσῃ. μὴ δίγαμον, ἢ τὸν μὴ παρθένον μνηστευθέντα, ἢ ἀγράμματον. Οὐκ οἶδατε δὲ καὶ τοῦτο ὅτι πολλοὶ τῶν ἀφιερωσάντων ἐν τῷ θρόνῳ τῆς ῥώμης, ἐκγάμων ἱερέων τὸν ἡγεμόνα ἔχουν, φηλίξ ὁ ὁσιώτατος πάπας, τῇ ἡγούσῃ ῥωμαίων ἐπάρχων, ὁν πατρὸς φήλικος ἱερέως ἦν. ἀγαπητὸς δὲ τῇ ἡγούσῃ ῥωμαίων, ὁν πατρὸς γορδιανοῦ πρεσβυτέρου τὴν πηγὴν ἔχει. γελάσεος αὖθις τῇ ἡγούσῃ ἀφρικανὸς, ὁν πατρὸς βαλερίου ὑπατικοῦ ἐγηνήθη. ὡς πολεῖσι μάλιστα ἕτεροι δρῆνοι, οἵτινες ἐξ ἱερέως ἡνωνήθεντες, τῷ ἀποστολικῷ θρόνῳ διέπρεψαν, πρόσβλέψατε τοίνυν ὦ δεῖ λαοῦνοι καὶ τοῦ δικαίου

αὐτέχε

αὐτέχεσθε, τὰ ἀρχαῖα ἃ ἔθη κρατείτω, ὡς αἱ Ζωιόδοι διωρίσαντο δογματίσαντες. Βλέπετε μήπως τὸ τοῦ παύλου ῥητὸν, ὁ πρὸς Τιμόθεον γράφει, ἐν ὑμῖν πληρωθῇ. μάλιστα δὲ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου ἔτεροι λέγουσι, ὅτι ἐν ὑστέροις καιροῖς ἀποστήσονται τινες τῆς πίστεως, προσέχοντες Πνεύμασι πλάνης καὶ διδασκαλίαις δαιμόνων ἐν ὑποκρίσει ψευδολόγων κεκαυτηριασμένων τὴν ἰδίαν συνείδησιν κωλυόντων γαμεῖν καὶ τὰ λοιπὰ. Ἐπιμένομεν τοίνυν τοῖς λόγοις τῆς πίστεως, καὶ τῇ καλῇ διδασκαλίᾳ τῶν ἀποστόλων, ἣ παρεκλήθημεν ἐξ ἀρχῆς, καὶ ἡμεῖς καὶ οἱ ἐν ταῖς Ζωιόδοις πατέρες ἡμῶν. πρὸς ὃν ὁ λόγος ἐκείνων καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος, εἰς τοῦτο καὶ κοπιῶ ὀφείλομεν, καὶ τὰ ἐκείνων ἐντελεῖν δόγματα, μηδὲν τῶν παρ' ἐκείνων δογματισθέντων ἀφαιροῦντες, θέσπισμα γὰρ τοῦτο, τξζ. πατέρων, τῶν ἐν νικαίᾳ συναχθέντων τὸ δεύτερον, ἧς καὶ αἰδεσιμωτάτου ὁρώμης ἡγεῖτο ἁγία πέτρου πρεσβυτέρου καὶ ἡγουμένου τῆς ἁγίας σάββα, ἐν ᾗ καὶ ἐν τῷ πρώτῳ αἰτοῦν κανόνι οὕτω φασί. τοὺς θείους μὲν κανόνας ἀσπασίως ἐνστερνιζόμεθα, τῶν τε ἁγίων ἀποστόλων καὶ τῶν ἑξῆς οἰκουμενικῶν ζωιόδων, καὶ τῶν τοπικῶν, πρὸς δὲ καὶ τῶν ἁγίων πατέρων ἡμῶν ὡς ἐξ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐμπνευσθέντων, καὶ ὡς ἀναθεμάτων ἀναθεματίζομεν. καὶ μετείληφα. μηδένι προσθέντες, ἢ ἀφαιροῦντες πρὸς τῶν ἁγίων ἀποστόλων, καὶ τῶν θεοφόρων πατέρων ἐντεθέντων καὶ ὁρισθέντων.

Ποίῳ δὲ κλοιῷ ὑποκείται ἀφορισμῷ, ὁ πρὸς τὴν θέναι πειρώμενος, ἢ ἀφαιρεῖν τῶν παρ' ἐκείνων ἐντεθέντων, αὐτοὶ ὑμεῖς εἴπατε, ἐγνέδε πάντων τούτων κεφαλαὶ, τὰ κρείττονα σωτηρίας ἐχόμενα ἀσπασάμενοι. εἰδ' οὐβέλοιδε κείναι ταῦτα, ὁ δὴ πάντων θεὸς, διὰ παύλου μάλιστα λέγει, ἔσται γὰρ καιρὸς ὅτε τῆς ὑγιαινούσης πίστεως καὶ διδασκαλίας οὐκ ἀνέξονται, ἀλλὰ κατὰ τὰς ἰδίας ἐπιθυμίας, ἐπισωρεύσουσιν ἑαυτοῖς διδασκάλους κνηθόμενοι τὴν ἀκοὴν, καὶ ἀπὸ μὲν τῆς ἀληθείας τὴν ἀκοὴν ἀποστρέψουσιν. ἀλλὰ μὴ ἡμῖν γένοιτο ἑτέρα διδασκαλία ἐγκύψαι, εἰ μὴ τῆς τῶν ὀρθοδόξων ἁγίων πατέρων ἐν χριστῷ Ἰησοῦ.

Περὶ ψευδῶν.

Ἐκ τῆς πρώτης βίβλου τῶν ἀποστολικῶν διατάξεων, κεφαλαίου γ. ἀπαγορεύοντος. ἐπειδὴ φησὶν τοὺς πιστοὺς ψευδεῖς τρίχας διαφθείρειν, καὶ τὴν μορφὴν τοῦ ἀνθρώπου παρὰ φύσιν ἐξαλλάσσειν. οὐκ ἀπαμαδαρώσετε γάρφησιν ὁ νόμος τοὺς πώγωνας ὑμῶν, τοῦτο γυναικεῖν διπρεπὲς, ὁ κτίσας ἐποίησε θεὸς, ἀνδράσιτε ἀνάρμοστον ἐδικαίωσε, οὐ δὲ ταῦτα ποιῶν δι' δρέσκειαν, συναντιμόμενος τῷ νόμῳ, βδελυκτὸς γένοιο παρὰ θεῷ τῷ κτίσαντί σε κατ' εἰκόνα ἑαυτοῦ, ἐὰν οὖν θέλῃς θεῷ δρέσκειν, ἀπόχου πάντων ὧν αὐτὸς μισεῖ· εἰ δὲ λέγῃς ὅτι ἡ ἐκκλησία τῆς ῥώμης τοῦτο παρέλαβεν, ἐπειδὴ ὅπερ οἱ ἀσεβεῖς εἰς ὕβριν τοῦ ἀποστόλου πέτρου ἐποίουν, τὰ ἐκείνου ἀλλοντες πώγωνα, τοῦτο ἡμεῖς εἰς μνήμην ἐκείνου πεπόιημεν, οἷάπερ καὶ τὸ κείρεσθαι κυκλικῶς τὰ τῶν ἱερέων κεφαλὴν. ἀλλὰ τοῦτο τὸν ἀκάθινον στέφανον παρελάβομεν πάντως, καὶ ὅτι τὸ μὴ τρέφειν τρίχας τὰς ἄρρενας παράγγελμα ἔκτε παλαιᾶς καὶ νέας ἐστὶ γραφῆς, ὥσπερ τοὺς ζυρᾶσθαι τὰ πώγωνα. τίς δὲ ὁ ὅρος καὶ τοῦ ἀποστόλου παραδόσεως δογματίσας, εἰ καὶ αὐτὸ ζωιόδος, οἴδαμεν, τὸ ἀφανὲς ἐλέγομεν.

Γεωρ.

ΓΕΩΡΓΙΟΥ

Γεμιστοῦ πρὸς τὸ ὑπὲρ λατίνων δόγματος βιβλίον.

Τὸ ὑπὲρ λατίνων βιβλίον τοῖς ἡμᾶς ἥκον, ἄρχεται μὲν τοῦ τῆς σφετέρας δόξης ἀμύνειν ἀπὸ τῆς τῶν πατέρων προβολέως προεπινοεῖσθαι. ὅπερ δὲ ἀπὸ ταύτης τῆς ὑποθέσεως καὶ ἀπὸ ταύτης ὁρμώμενοι, καὶ ὁ βάλοντες οἴονται, εἰς τὸ βιβλίον σωθέντες συμπεραίνειν. ταύτῃ ἀκολούθως καὶ τῶν ἐν τοῦ πνεύματος ὑπάρξεως ἀξιοῦντες προεπινοεῖσθαι. καὶ ἐντεῦθεν προσλαμβάνοντες καὶ τὴν ἀξίωμα, τῇ μὲν ἑλληνικῇ θεολογίᾳ καὶ μάλα φίλιον, τῇ δὲ ἐκκλησίᾳ πολεμιώτατον. ὡς ὧν ἀδιωάμεις διάφοροι, καὶ ταῦτα αὐ εἴη τῆς οὐσίας διάφορα, οἴονται δεῖν καὶ τὴν ἐν αὐτῷ προεπινοούμενον τῆς τοῦ πνεύματος ὑπάρξεως, κοινωνῆσαι τῷ πατρὶ, καὶ τοῦ τοῦ πνεύματος προβολῆς, ἵνα μὴ τῆς προβλητικῆς δυνάμεως οὐ κεκοινωνηκὼς καὶ τῇ οὐσίᾳ διενέγκῃ. καὶ οὕτοι μὲν οὕτως. ἡμεῖς δὲ τὸ μὲν προτετάχθαι τὸν υἱὸν τοῦ τοῦ πνεύματος ὑποστάσεως, οὐκ ἀναπαξιοῦσιμεν, πρίτον καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ χριστοῦ ἐν τῇ τοῦ βαπτίσματος παραδόσει, τοῦ πνεύματος ἠριθμημένου τὸν δ' ἀλογωτάτην αἰτίαν, κάθ' ἣν αὐ δέοι, πρίτον, τὸ πνεῦμα ἀριθμεῖσθαι, λαπῖνοι μὲν αὐ βέλοιντο σιγᾶσθαι, ἡμεῖς δὲ φαμὲν αὐ, ἐπειδὴ δύο πρόοδοι τοῦ πνεύματος ὁ τοῦ τοῦ ἐκκλησίας ἀρχῶν ἔστιν διρεῖν, τὴν μὲν τῆς ὑπάρξεώστε αὐτοῦ καὶ ὑποστάσεως αἰτίαν, τὴν δὲ, πρὸς ἡμᾶς τε καὶ τὴν καταπεμπτικὴν, αὕτη δ' ἡδυτέρα τοῦ πνεύματος πρόοδος, ὑπὸ τοῦ υἱοῦ καὶ διὰ τοῦ υἱοῦ, ἐν ταῖς τοῦ ἐκκλησίας ἀρχαῖς διείσκεται γινομένη. δέοι δ' αὐ τὸ πέμπτον πρὸς τὸ πεμπόμενον, καὶ ἀξίωμάτι ἔχειν, διὰ τοῦτο καὶ τὸ πνεῦμα μὴ τὴν υἱὸν τετάχθαι τῷ ἀριθμῷ, εἰ καὶ μὴ τῇ φύσει. ὡς δὴ δύο τὰς τοῦ πνεύματος προόδους, ἐκ τοῦ τοῦ ἐκκλησίας ἀρχῶν ἔστιν διρεῖν αἱ τοῦ κυρίου δηλοῦσι φωναὶ, ὅταν ἔλθῃ ὁ παράκλητος, ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ πατρὸς, τὸ πνεῦμα τοῦ ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται. τὸ μὲν, ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ πατρὸς, τὴν πρὸς ἡμᾶς πέμψιν δηλοῖ, τὸ δὲ, τὸ πνεῦμα τοῦ ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται, τὴν τοῦ ὑποστάσεως δηλοῖ πρόοδον. Ἀλλὰ λαπῖνοι ταύτην τὴν καὶ τὴν πρὸς ἡμᾶς πέμψιν πρόοδον, βέλοιντο μὲν αὐ σιγᾶσθαι, ἵνα μὴ τὰς τῶν πατέρων φωνὰς, αἷς αὐτοὶ οἴονται, ἐκ τοῦ υἱοῦ δεικνῦναι τὸ πνεῦμα ἐκπορευόμενον, καὶ ταύτην τὴν πρὸς ἡμᾶς πέμψιν, ἐκλαμβανόντων τῶν ἡμετέρων αἱαμφισβητήτων μαρτυριῶν χωρῶσιν. οὐ δυνάμενοι δὲ ταύτην ἀφανίσαιτο, καὶ τῆς ἐκκλησίας ἐξελεῖν, σμικρύνσι. χρονικήν τε καλοῦντες καὶ ὀψιγενῆ, καὶ τῷ τοῦ θεοῦ υἱῷ οὐσιωτάτιον. ἀλλ' εἰ μὲν καὶ τὴν δημιουργικὴν δύναμιν ἐν τῷ θεῷ οὐσιωτάτιον αὐτῷ εἶναι ἀξιώσουσι, μὴ δὲ τὴν ἐν τῷ υἱῷ τοῦ πνεύματος πρὸς τὴν κτίσιν πεμπτικὴν δύναμιν σωματίδιον αὐτῷ ἀξιούντων εἶναι, εἰδ' ἐκεῖνο οὐκ αὐ φαῖεν· μὴ δὲ τοῦτο λεγόντων, ἔχοντα δὲ τὸν υἱὸν σωματιδίως ἐν ἑαυτῷ, τὴν τοῦ πνεύματος πρὸς τὴν κτίσιν πεμπτικὴν δύναμιν, εἰκότως καὶ τοῦ πνεύματος προτετάχθαι τῷ ἀριθμῷ τοῦ πατρὸς. οὕτωτε καὶ τοιαῦτα πρόγοντος τὰ ἐξ αὐτοῦ, ἵνα καὶ ἐν αὐτῇ τῇ τριάδι τάξις ἡ. ὡς οὐδολοῦν τῶνγε ἀριθμητῶν, ὅλου τὰ ἐξ αὐτοῦ τάξις ἀπείη

ὅλον

ὅλον καλῶς. τοῦτο μὴν οὐ οὕτως ἐχέτω. Τὸ δ' ἀξίωμα ἐκεῖνο, τὸ, εἰ καὶ αὐτὰ
κάμεις διάφορος; καὶ αὐτὰ αὖ εἴη τῆς οὐσίας διάφορα, πῶς ἡ τῆς ἐκκλησίας, ὡς γ'
ἡμῖν αὐτέρω εἰρήκαμεν πολεμιώτατον. ἡ μὲν γὰρ ἑλληνικὴ θεολογία, ἕνα θεὸν τὸν ἀ-
νωτάτω τοῖς οὖσιν ἐφιεῖσα, ἓ ἄτομον ἕν, ἓ ἔπειτα πολλοὺς αὐτῷ παῖδας, διδοῦσα,
πτέρυγας τε ἄλλους ἄλλων, καὶ αὖ ὑποδεεστέρους, οὓς καὶ ἄλλον ἄλλῳ αὖ, μείζονι 5
ἢ μείονι καὶ παντὸς τοῦδε μέρει ἐφίεσιν, ὅμως οὐδένα αὐτῶν τῷ πατρὶ ἴσον ἢ ὡς
δυνατήσιον ἀξιοῖ εἶναι. Καὶ γὰρ ἑτέρους τε ἅπαντας οὐσίας, καὶ πολὺ ὑποδε-
εστέρους ποιεῖ, καὶ θεότητος ὡσαύτως. ἀεὶς γὰρ τῷ παῖδας τε τοῦ θεοῦ καὶ
θεοὺς καὶ αὐτοὺς καλεῖν, ἔτι καὶ ἔργα ἅμα καὶ αὐτοῦ θεοῦ καλεῖ. οὐκ ἀξιοῦσα δήπου γε
καὶ θεοῦ γονήσεως δημιουργίαν διακρίνον, ὅτι μὴ τὴν βούλησιν φύσεως. ὅλως δ' εἰ- 10
πεῖν μὴ δ' οὐσίας ἐνέργειαν. ἑτέρους τὴν θεότητός τε καὶ οὐσίας ὑποδεεστέρους τοὺς
καὶ αὐτοῦ θεοῦ παῖδας, ἤγε ἡ ἑλληνικὴ θεολογία ποιεῖ. οὐδενὶ ἄλλῳ ἢ ἐκείνῳ.
ἐπερειδομένη τῷ ἀξιώματι, ὡς εἰ καὶ δυνάμεις διάφοροι, καὶ αὐτὰ αὖ εἴη τῆς οὐ-
σίας διάφορα, κρίνουσά τε μεγίστην δυνάμεως διαφορὰν, τὴν καὶ αὐτοῦ δι' αὐτὸ ὄν-
τος, ἀεὶς τὸ δ' ἕτερον ἤδη ὄν. Ἡ μὴν ἐκκλησία, δῆλη ἐστὶ, τοῦτο τὸ ἀξίω- 15
μα οὐ ἀποσεμνύει, οὐ καὶ αὖ τὸ ὑὸν ἴσον τῷ πατρὶ, ἢ οὐσίας τε αὐτῆς, εἰ τὸ ἀξίωμα
τοῦτο ἀποσέτο ἀπέφαινεν. πῶς καὶ αὖ ὁ πατὴρ καὶ γε ὑὸν οὐ διάφορον εἴη τὴν δυνά-
μιν, εἰ ὁμῶς, αὐτὸς δι' αὐτὸν δυνατά τε εἶναι καὶ ἐστὶν, οὐδ' οὐκ αὐτὸς δι' αὐτὸν,
διὰ τὸν πατέρα ἐστὶν. ἔτι δὴ, εἰ ὁμῶς γονυπετὴς εἴσε γονυπετὴς, ὁ δὴ ὅτε
ἴσε ὅτε οὐκ ἴσε γονυπετὴς, ὡς' αὖ μηδὲ τὴν οὐσίας εἶναι τὴν αὐτῆς, εἰ ὧν αὐ 20
δυνάμεις διάφοροι, καὶ αὐτὰ αὖ εἴη ταῖς οὐσίαις διάφορα. Ἀλλὰ λαθίνοι,
μὴ ἀξιώμαθι τὴν ἐκκλησίας πολεμιωτάτῳ τὴν σφετέραν ἀεπέτειαν τε καὶ καινοπ-
μίαν σωιστάντων. ἀλλ' ἐκ τῶν τὴν ἐκκλησίας ἀρχῶν, τοῦτο πειράσθων δεικνύναι,
εἰ δὴ μὴ δίοιτ' εἰσὶν, ἡμεῖς δὴ δείξομεν, οὐ ταῖς τὴν ἐκκλησίας ἀρχαῖς σωιωδὸν ὂν
τὸ καινοπόμημα. Μίαν οὐσίαν πατρὸς καὶ υἱοῦ ἁγίου πνεύματος, ἤγε ἐκ- 25
κλησία ἀξιοῖ εἶναι, ἀεόσωπα δὲ τρία, ἰδιότησίν ἕκασον τῶν ἄλλων διακρινόμενον. καὶ τὰ μὲν, πῶς τρεῖς ἐφαρμόσιόντα, καινάτε εἶναι, ἓν ἀριθμῷ ἕκάστον αὐτῶν, αὐτὸν τὴν οὐσίαν καὶ φύσιν, τὴν δημιουργίαν τὴν κτίσεως, τὸν ἀεόνοιαν τὴν καὶ παντὸς ἀρχὸν, ἅπαν ὅ,τι τοιοῦτον εἴη αὖ εἰπεῖν. τὰ δὴ μὴ τοῖς τρεσὶ δυνάμενα ἀεσσαρμόσιεν ἀεσσωπικάτε καὶ ἴδια ἑκάστῳ εἶναι, καὶ ἀδόλιῶν αὐτῶν ἐν πλείοσιν, 30
ἢ ἑνὶ ἀεσσώποις θεωρούμενον. τὸ γάρτοι αὐτατὸν, τοῖς μὲν τρεσὶ κοινὸν οὐκ ὂν.
τοῖν δὴ δυοῖν μόνοιν, οὐ ταὐτὸν αὖ ἀριθμῷ εἴη ἐπ' ἀμφοῖν, εἰ τῷ μὲν πα γονυπῶς,
τῷ δ' ἐκπορευτῶς ἀεόσται, τούτων οὕτως ὑποκειμένων. ἀεσεισήφθω καὶ τὸ ἀξίω-
μα, οὐ τὴν ἐκκλησίαν πολεμίων, ἀλλὰ καὶ μάλα φίλιον. ὡς οὐκ ἔστιν, ὅπ
αὐτὸ ἑαυτὸ δύαται ἀεβάλλειν, ἀλλ' ἕτερον ἀεὶ δ' εἶναι καὶ γε ἀεβαλλόντος τὸ 35
προβάλλομενον, ἓ ὅλως αἰτίαν αἰτεῖν. Ἐπὶ δὴ τούτοις σκοπῶμεν καὶ ἃ φασὶ
λαθίνοι καὶ ἄλλ' ὅσα ὧν φασὶ συμβαίνειν, εἰ σωιωδὰ ταῖς τὴν ἐκκλησίας ἐστὶν
ἀρχαῖς, ὅν πατρὸς φασὶ ἓ υἱοῦ μιᾷ ἀριθμῷ προβολῇ, τὸ πνεῦμα ἐκπορεύεσθαι.
οὐκοῦν εἰ μὲν κὴ τὸν οὐσίαν κοινὸν ἔσον, ὅτε πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς, μιᾷ προβολῇ τὸ
πνεῦμα προβάλλουσιν, ὥσπερ ἄρα ἀξιοῦσιν αὐτοὶ ἐν τῷ βιβλίῳ, ἤτοι καὶ αὐτὸ 40
ἑαυτὸ τὸ πνεῦμα προβάλλει, κοινὸν αὐτοῖς, ἓ αὐτὸ ἔχον τὴν οὐσίαν. ἢ εἰ διασαίη

πατρὸς

τα. δύο δ' ὠλαθίνε νηστεύων μηκέτι καλῶς, τῷ δὴ θυμιώ τὴν κανόνων ὑπό-
λειψιν. εἰ δὴ ἐρεῖτε, καὶ ὑμεῖς οἰγεμικοὶ διὰ τὸ σάββατον ὅπερ μέγα φατὲ
νηστεύετε; λέγομεν αὖ πάλιν, ὅτι ἐν τῷ α, βιβλίῳ τὴν κανονικῶν διατάξεων,
τὴν ὑπὸ κλήμεντος πάπα ῥώμης γεγραφεισῶν, ἐν ᾧ καὶ μαρτύρων διηγήσεται.
Ἰαῦτα φασὶν οἱ κανόνοι. τετράδα δὲ καὶ παρασκευὴν ἀεσσέβαζεν ἡμῖν νηστεύειν
ὁ κύριος. τὴν μὲν διὰ τὴν ἀεόδοσιν, τὴν δὲ διὰ τὴν σταύρωσιν καὶ τὸ πάθος.
αὐτὸ δὴ νηστεύειν τὸ σάββατον παρέδωσεν, καὶ ὅτι δεῖ τὸ σάββατον νηστεύειν,
καταπαυσὶς δημιουργίας ὑπάρχον, ἀλλ' ὅτι ἐκεῖνο μόνον χρὴ νηστεύειν, καὶ
δημιουργεῖ ἔτι ὑπὸ γῆν ὄντος. ὅτι δὴ ὁ προδηλωθεὶς κανὼν τῶν κανόνων
ἐστὶν, δῆλον ἔκτε τὸ ς. Ζωιόδε, καὶ κατὰ τὸν ὑμετέρων ἐστὶ τοῦτο δεικνύ-
κων. Τίνες δὴ οὗτοι; ἱερώνυμος ὁ σοφὸς ὑμῶν, καὶ ὀθεῖος αὐγουστῖνος,
οἵτινες, οὐ σάββατον νηστεύειν πρεσείχοντο, ἀλλὰ τετράδα καὶ παρασκευὴν,
καὶ τὴν τὸν κανόνων ἀεράδοσιν. καὶ δὴ μὲν θεῖος ἱερώνυμος λέγει. τετράδα
δὲ καὶ παρασκευὴν χωρὶς μεγάλης ἀνάγκης, οὐκ ὀφείλει λυθῆναι νηστείαν,
ὅτι τῇ δ' ὁ ἰούδας τῇ κυρίου προδοσία σωνέθετο, καὶ τῇ παρασκευῇ ἐσωρώ-
θη ὁ κύριος. ὁ δὴ αὐγουστῖνος, παραδεδομένον κρατοῦμεν φησὶν ὑπὸ τῶν
πατέρων ἵνα τὴν δ. καὶ τὴν παρασκευὴν ὑπὸ βρώσεως κρεῶν ἀπεχώμεθα.
διότι ἐν τῇ δ. ἡμέρᾳ, ὁ ἰούδας τὸν κύριον ἀεέπρακε, καὶ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ
παρ' ἰουδαίοις τὴν τιμὴν ἔλαβε. τῇ δὲ παρασκευῇ οἱ ἰουδαῖοι ἐν τῷ σταυρῷ τὸν
κύριον ἔθεντο. ἀλλὰ καὶ μακάριος βενέδικτος, ἐν τοῖς τῆς μοναχικῆς κα-
τασταύσεως κανόσιν αὐτοῦ, καὶ μάλιστα ἐν μα. κανόνι ῥητῶς λέγει τετάρτην
καὶ παρασκευὴν νηστεύουσιν ἕως ἐνάτης. τὰς δὴ λοιπὰς ἡμέρας ἐν ὥρᾳ 5.
ἀριστώτωσαν οἱ ἀδελφοὶ, ὁρᾶς ὅτι ὁμοφωνοῦσιν οὗτοι, τοῖς τῶν ἀποστόλων
κανόσιν, καὶ οὐδὲν σάββατον παρὰ τὰς δύο φασὶν ἡμέρας νηστεύειν παρε-
λάβομεν. τὰς λοιπὸν ὁ τοῦτο ὑπὲρ τοὺς ἀποστόλους, ὑπὲρ τοὺς κοινοὺς πατέ-
ρας φανεὶς, ἵνα νηστεύοντε τὸ σάββατον ἐδογμάτισεν; ἀλλὰ περὶ τούτου
δρκεῖ τοσαῦτα.

Περὶ τοῦ μὴ δεῖν ἐν τῇ τεσσαρακοστῇ λειτουργεῖν καθημέραν.

Πῶ παρελάβετε τελείαν θυσίαν ἐν ταῖς ἁγίαις τῶν νηστειῶν ἡμέρας κάθ'
ἑκάστην ποιεῖν, πλὴν σαββάτῳ καὶ κυριακῇ; λαθίνοι. μὴ οὐκ ἔστ
καλὸν; καὶ μάλιστα ἐν τῇ ἁγίᾳ τεσσαρακοστῇ, ὅτε καὶ μᾶλλον καταπενυγ-
μοῖ ἐσμὸν; γεγαμὼς. οὐ πάντως καλὸν τὸ καλὸν. τὸ δὴ θυμιώτερον
καὶ παναγίας σώματος καὶ χριστοῦ; ἀλλὰ τὸ καθεκάστην ἀχαριστείας κοινω-
νίαν λαβεῖν, φησὶν ὑμῶν αὐγουστῖνος, ὅτε ἐσθίνω, ὅτε ψέγω. οὐκ
ἐσθίνω δὴ τὴν ἀπαλῶς καὶ πάντα καινοία τὰ θεῖα τελεῖν. αἱ δὴ τὴν ἁγί-
ας τεσσαρακοστῆς ἡμέραι, πένθους καὶ κατανύξεως εἰσὶ καὶ νεκρώσεως τῶν
σωμάτων, ἡμῶν, ἵνα σύμφυτοι γιγώμεθα τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου τοῦ

χριστοῦ

χριστοῦ, καὶ τῆς ἀναστάσεως ἐσόμεθα. οὐ χαρᾶς δὲ ἀναστάσιμοῦ τῆς ἐν τῇ θείᾳ λειτουργίᾳ τελείως τελουμένης. πλὴν εἰ τὸ βούλεσθε δίχα εὐφροσύνης καὶ θεκάστου μετέχειν, ἔξεστιν ὑμῖν χρεῶσθαι προηγασμένης, ἐν ταῖς τῆς τεσσαρακοντημέρου, ὥσπερ τῇ ἁγίᾳ καὶ μεγάλῃ ποιεῖτε Παρασκευῇ, καὶ μὴ κατὰ τὰ σινόδων ποιεῖν, ἅπερ οὐκ ἔστι κωλύουσιν. διὸ τὰ ἐν λαοδικίᾳ σινόδου πατέρες ἐν κεφαλαίῳ νᾳ. ὅτι οὐδεὶ ἐν τῇ τεσσαρακοστῇ, μαρτύρων γενέθλιον δοξοτελεῖν. ἀλλὰ τὰ ἁγίων μαρτύρων μνείαν ποιεῖν, ἐν τοῖς σάββασι καὶ ταῖς κυριακαῖς. τὸ πάλιν ὅτι οὐδεὶ ἐν τῇ μ. ἄρτον προσφέρειν, εἰ μὴ ἐν σαββάτῳ, καὶ κυριακῇ μόνον. ἀλλὰ τὸ ἐν τῇ σινόδῳ τῇ οἰκουμενικῇ ἐν κεφαλαίῳ νγ. ἐν πάσαις ταῖς τὰ ἁγίας τεσσαρακοστῆς τὰ νηστειῶν ἡμέραις παρεκτὸς σαββάτου καὶ κυριακῆς, καὶ τὰ ἁγίας τοῦ διαγγελισμοῦ ἡμέρας, γινέσθω ἡ τὰ προηγασμένων ἱερὰ λειτουργία. Οὕτω πίνων καὶ σφαλαβόντες ἡμεῖς, σάββατον λειτουργοῦμεν τὸ κυριακῷ, καὶ τὴ γ. ὥραν τὰ ἡμέρας. ὅτε εἰς τὰς θείας χοροστάσας κατῆλθε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, διὸ καὶ προσκομίζοντες ἐν αὐταῖς, ἁγιάζομεν τὰ δῶρα, ἐξ ὧν ἐδεκάντωσε ἔχομεν τῇ ἑβδομάδι ὅλῃ. καὶ ἐν τῷ Θεῷ συμπεραίνοντες πᾶσαν ὑμνολογίαν ἐν τῷ πληρώματι τοῦ λυχνικοῦ, εἰπόντες τὰς τετυπωμένας τοῦ μεγάλου βασιλείου δίχας, ὑψοῦμεν τὰ ἅγια λέγοντες. τὰ προηγασμένα ἅγια τοῖς ἁγίοις, καὶ οὕτω τελεῖται ἡ τάξις τὰ θείων ἱεροτελετῶν, φυλαττομένων καὶ τὰ χοροστατικῶν διατάξεων, καὶ τὰ ἱερῶν κανόνων τὰ ἁγίων σινόδων, μηδὲν ἀπάδον τῇ ἐκκλησίᾳ προσφέροντες.

Περὶ τοῦ γάμου τὰ ἱερέων.

Πλὴν οὐδὲν θαυμαστὸν, εἰ μεταλάβοιτε ἀπὸ τὰ τὰ ἐκκλησίας ὀρθῶν δογμάτων, καὶ πειρᾶσθε δοθεῖναι ζυγὸν δίκαιον τὰ τεάχηλον τοῦ καλοῦ τούτου πληρώματος, τὰ τὰ βασιλέως, ὃν οὔτε οἱ πατέρες ὑμῶν τὰ ἡμῶν, οἷς ὁ καρδιογνώστης θεὸς ἐμαρτύρησεν αὐτοῖς δοὺς αὐτοῖς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, βασάσαι σὺν ἴσχυσαν. ὅτιον ἐστὶ τὸ ὑστερῆσαι τοὺς τοῦ ἱεραλικοῦ καταλόγου, τοῦ ἡμίου γάμου, καὶ τὰ ἀμιάντου κοίτης, ὃν τὰ ὁ μακάριος παῦλος, καὶ πάντες οἱ θεῖοι χοροστάται ἐνομοθέτησαν, οἱ τοῦ θεῖοι πατέρες ἐν ταῖς σινόδοις σύρωσαν. ἐξ ὧν καὶ οἷς τὰ μὴ προσεθήκατε, τὰ τοῦ ἀφαιρεῖτε, μὴ δεδιότες τὸ δικαίωμα σκείνων. Οὐκ οἶδαμεν τοῦ πόθεν τοῦτο ποιεῖν ἀνέχεσθε. τοῦ μὴ τὸ γάμου κωλύοντος τοὺς ἱερεῖς ἐπεισάκτοις συνοῦναι, τοῦ ἱέτου κανόνος τὰ ἐν νικαίᾳ σινόδου τοῦ κωλύοντος, ἐπέσκηπτον λέγοντος, μηδεὶς ἐχέτω, εἰ μὴ εἴη μήτηρ ἢ ἀδελφὴ. καὶ τὰ προσώπων, ὧν πᾶσα χοροστασία χοροδιδάσκεται, καὶ ταῦτα μὴ εἰς δέχεσθε παρανόμως γινόμενα παρὰ δικαίως νενομοθετημένα, βδελυκτέα παρ ὑμῶν λογίζεται.

πατρὸς καὶ υἱοῦ ἐν τῷ προβάλλεσθαι, εἰς ἑτέραν οὐσίαν ἐκπεσεῖται, καὶ σὺν ἔτι αὐτοῖς ὁμοούσιον μένει, εἰ δὲ τὰ τὴν κοινὴν οὐσίαν, ἀλλὰ μὴ προσωπικῶς αὐτὸ προβάλλεται εἰ γὰρ μὴ προσωπικῶς ὅτε πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς τὸ πνεῦμα, ἀλλὰ μὴν τὰ τὴν κοινὴν αὐτοῖς οὐσίαν προβάλλεσθαι ἡ οὐσία αὐτοῖς ἔσται ἡ προβάλλεται. ὥστε αὖ καὶ εἰς ἑτέραν οὐσίαν τὸ πνεῦμα, καὶ θεὸν ἕτερον ἐναργέστατα ἐκπίπτειν. εἰ δ' ὅτι οὐ τοῖς τρισὶ προσώποις τὸ προβάλλειν διόντε ἐφαρμόττειν. οὐ γὰρ οὐδὲ τῷ πνεύματι, διὰ τοῦτο ἄξιον καὶ προσωπικὸν αὐτὸ φάναι, σὺν ἔτι διόντε μιᾷ ἀριθμῷ προβολῇ, τὸν πατέρατε καὶ υἱὸν τὸ πνεῦμα προβάλλειν, εἰ μὴ καὶ τῶν προσώπων τὰ συναλοιφὰ προσάψει αὐτοῖς. Εἰ δὲ δύο τῷ ἀριθμῷ αἱ προβολαὶ, ἀμήχανον μὴ οὐ διαφωνήν τινα ἔχον τὸ γε πνεῦμα προσίεναι, τὸ μὲν ὅτι σὺν τῆς ἑτέρας, τὸ δ' ὅτι σὺν τῆς ἑτέρας προβολῆς ἴσχεν, οὐ δὲ οὐδ' εἰ μὴ αὖ ὅλως ὁ υἱὸς τοῦ πνεύματος, ἀλλὰ σωαίτιος ἔσται ὡς αὐτοὶ φασὶ, συγκαλύπτοντες ἑαυτῶν τὴ ταυτότητα τοῦ δόγματος, οὐ τὸ αἴτιος ὅλως ἔσται. τὸ δὲ σωαίτιον καὶ αἴτιον δήπου. ἰσοῦστον μόνον τοῦ ἀπλῶς αἰτίου διαφέρον, ὅτι οὐ μόνον, ἀλλὰ σὺν ἄλλῳ κυριωτέρῳ αἰτίῳ, αἴτιον καὶ αὐτὸ ἐστὶν. ὥστε εἴτε αἴτιος ὁ υἱὸς ἀπλῶς τοῦ πνεύματος, εἴτε σωαίτιος, δόσει τὶ καὶ αὐτὸς ὑποσωνεῖν ἐς τὴν ὕπαρξιν. εἰ δὲ οὐδολεῖν δόσει. οὐτ' αὖ αἴτιος εἴη ἁπλῶς, οὔτε σωαίτιος, ἀλλ' ὁ πατὴρ αὐτὸ αὐτάρκως προβάλλει, ἐπεὶ οὐδ' αὖ αὐτάρκως αὐτὸ ὁ πατὴρ προβάλλει. εἰκαίτινος σωαιτίου ὅλως δέοιτο οὕτω δὴ τὸ πνεῦμα, τὸ μὲν ὅτι σὺν τοῦ πατρὸς, τὸ δ' ὅτι σὺν τοῦ υἱοῦ ἔχον. τὸ διαφωνὴν ἅμα ἔχει, τὸ κινδυνεύσει ὁ θεὸς αὐτὸ τετράδος, τετρᾶς ἀναφανήσεται διὰ τὴ τοῦ πνεύματος ταύτην διαφυλὴ. Ἐς ταύτα τῇ ἐκκλησίᾳ ἀσύμβατα, ἡ λαλίνων αὖτη ἀπάγει δόξα. ἢ οὐ οὐχ ἀπλῶν τὸ πνεῦμα αὐτοῖς μένει, ἢ εἰ δυοῖν προβολαῖν, ὁ πατήρ τε αὐτὸ καὶ ὁ υἱὸς προβάλλεται, εἰ μὴ προσωπικῶς αὐτὸ προβάλλεται, σωαλοιφὴ ἔσται τοῖς προσώποις, καὶ ὁ θεὸς αὐτὸ τετράδος δυὰς αὖ. εἰ δὲ καὶ τὸ κοινὸν τὴ οὐσίας προβάλλεται, ὡς αὐτοί φασι, εἰς ἑτέραν αὐτοῖς οὐσίαν τὸ πνεῦμα ἐκπεσεῖται, τούτων τὸ μὲν εἰς σαβελισμὸν. τὰ δὲ εἰς μακεδονισμὸν ἐκβλέποντα, σὺν ἄδηλα ἐστὶν. Εἰ δὲ πρὸς ταῦτα λαλῶνοι ἔξαρνοι μὲν εἰσὶ, μὴ δοτῶν αὐτῶν συγχωρεῖν, τὴ δὲ τὸ πνεῦμα ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι δόξης οὐ μεθίεται, φαυλότατόν τι πάσχουσιν, ὥσπερ αὖ. εἰ δὶς πέντε λέγοντες, ἔξαρνοι ἦσαν μὴ δέκα λέγειν. ἢ τρεῖς τέσσαρα. μὴ δώδεκα. ἐν γὰρ ταῖς ἐς ἄτοπον ἀπαγωγαῖς, τὸ τέτε τῷ ἀτόπῳ οὐ συγχωρεῖ, ὅταν ἐξ ἀρχῆς ὑποθῶσιν, ἢ τὸ ἄτοπον ἕπεται, ἀπόθηται. εἰ δὲ τὰ μὲν πείχεται, τῷ δὲ προφανῶς ἀτόπῳ μόνῳ οὐ συγχωρεῖ, συγχωρεῖτε ἅμα καὶ οὐ συγχωρεῖ τῷ αὐτῷ. κάπε ἄτοπος ἐστὶ καὶ καταγέλαστος αὐτὸς ἑαυτῷ διαφωνῶν, ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐς τοσοῦτον; Πῶς δ' οὐχὶ κἀκεῖνο ἄτοπον τῶν ἐν τῷ βιβλίῳ, τὸ τὰ πατέρα τὸν υἱὸν τῆς γεννητικῆς φάσκειν δυνάμεως μεταδιδόναι ἐν τῷ γεννᾶν, καὶ τῷ πνεύματι τῆς προβλητικῆς αὖ ἐν τῷ προβάλλειν, ὅτε τὸν υἱὸν γεννητικὸν γεννῶντα, ἀλλ' ἀεὶ γεννητὸν μόνον, ὅτε τὸ πνεῦμα ἐκπορευτικὸν προβάλλον. ἀλλ' ἐκπορευτὸν μόνον, ὃ δὲ λεληθοῖ αὖ αὐτὰς ὡς πολὺ διαφέρει, γεννητικὸν, γεννητὸ, καὶ ἐκπορευτικὸν ἐκπορευτὸ, ἢ ἑκόντες αὖ κακεργοῦσιν ἡμᾶς φανακίζειν προσηκμένοι. Ἐπὶ δὲ κἀκεῖνο πῶς σὺν ἄγνωμον αὐτῶν, τὸ τῆς ἡμετέρας ἐγκαλεῖν,

ἐγκαλεῖν, ὡς τὰ τῶν ἁγίων ὀβελίζουσιν ἢ νοθεύουσιν, ἢ ἀγνοημένοις, αὐτοὶ μᾶλλον τοῖς τοιούτοις ὄντες ἔνοχοι. ὅταν τὸν μὲν Δαμασκηνὸν Ἰωάννην ἀκυρῶσι, Διονυσίου δὲ τοῦ ἀρεοπαγίτου ὑπεροχημένου μὲν τοῦ νοῦ ἢ νωμένης τε καὶ Διακεκαθαρμένης θεολογίας εἰπεῖν, ὡς αὐτὰ τὰ θεῖα τοῦ στόματος ἥνωτό τε καὶ Διακεκάθαρτο, τοῦ τοιούτου ἡνῶ καὶ Πνεύματος Διακαίστως μνηθέντος, κόμπον καταψηφίζοντες. Ἰουστίνου δὲ καὶ μάρτυρος, καὶ Γρηγορίου, τοῦ θεολόγου, οὐδὲ σιωπῶσι, καὶ μὲν ὥσπερ ὁ υἱὸς φάσκοντος ὑπὸ καὶ πατρὸς, οὕτω καὶ τὸ πνεῦμα ὑπὸ τοῦ πατρὸς, τοῦτο τὸν, τὸ μὲν γνωστῶς εἶναι, τὸ δὲ πνεῦμα ὑποπτευτῶς. τοῦ δ' αὖ τοῦτο ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ καὶ υἱῷ τοῦτο ἀτίας. τοῦτο ὅσα ἔχει ὁ υἱὸς καὶ Πνεύματος. τοῦτο τῆς γνωνήσεως. Κυρίλλου δὲ μὴ ὑπερρέφοντος τοὺς τὴν Θεοδωρήτου τοῦ τούτου μέμψιν, οὐκ αὐτὸς αὐτοῦ, οὐδ' ἐκείνῳ αὖ βλασφημίαν ἀντεγκαλέσαντος, ἀλλὰ συνεφαντεῖ θαυτῷ φάσκοντος. καὶ τοῦτο τὸ ἔγκλημα τοῦ φανῶς ἐξάρνου ὄντος. Ὅλως δὴ, πολὺ ῥᾷον τοῖς ἡμετέροις, τοὺς τῆς ἐκκλησίας πατέρας συμφώνους ἀλλήλοις ἀποφαίνειν, ἢ λατίνοις. τοῦτο μὲν τῇ ὁμονυμίᾳ τῆς ἐκπορεύσεως, καὶ τῷ διπλῷ τῶν Πνεύματος πρόσθων. τοῦτο δὲ τῇ Πνεύματος αὖ ὁμωνυμίᾳ, Πνεύμαθος καὶ τῆς Πνεύματος χάριτος καλουμένης, Πνεύματος ἁγίου, ὡς ἐκεῖθεν δῆλον. ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ καθὼς εἶπεν ἡ γραφὴ, ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ῥεύσουσιν ὕδατος ζῶντος. τοῦτο δὲ εἶπε περὶ Πνεύματος. οὗ ἔμελλον λαμβάνειν οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτὸν, οὔπω γὰρ ἦν Πνεῦμα ἅγιον, ὅτι Ἰησοῦς οὐδέπω ἐδοξάσθη, εἰ δὲ τοῦτο περὶ αὐτῆς τῆς ὑποστάσεως Υἱὸς τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου ὑπολήψεται, κινδυνεύσει οὐ μόνον ἐκ τοῦ ἡοῦ φανῆναι αὖ τὸ Πνεῦμα ἐκπορεύεσθαι, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς κοιλίας τῶν πιστῶν. Ἀλλὰ δὲ ἐγὼ οὐ τοῦτο δέδια μήποτε κρείττους τῶν ἡμετέρων, ἐν τοῖς περὶ ἀμφισβητουμένου τούτου λόγοις φανῶσιν, οὐδὲ δὲ μέχρι νῦν ἐφάνησαν. καίπερ πολλὰ κάμνοντες ἐν τοῖς περὶ τούτου σοφίσμασιν. ἐπεὶ ἐν Ἰταλίᾳ ὅτε οἱ ἡμέτεροι ἐκείνοις συνέθεντο, οὐ τῷ λόγοις ἠπάτησθαι καὶ συνέθεντο, ἀλλ' ἴσμεν ὃν τρόπον καὶ συνέθεντο, διὰ τοῦτο οὐδὲ ἀλόγως οἱ πολλοὶ τῶν συνθεμένων, οὐδ' οἷς συνέθεντο ἐνέμειναν. ἀλλ' ἐκείνους δέδια τῶν ἡμετέρων, οἷς δοκεῖ καὶ εἰ δυσεβέστερα εἶναι τάγε πάτρια ἡμῖν, ἀλλ' ὅμως τὰ λατίνων τοῦ αὐτῶν αἱρετέα, διὰ τὸ τοῖς πράγμασιν λυσιτελήσειν τὸ δοκεῖν. Ἴσως δ' οὔτε καὶ οὕτως ἔχοι, ὥστε καὶ ἀμφοτέρων μὲν ὁμοίως καταφρονεῖν, ὁ δ' ἀμελήσας τυχὸν τὸ κράτιστον ἐν τοῖς τοιούτοις ζητεῖν, τοῦτο τοῖς πράγμασι μόνον σωιοίσειν τὸ δοκεῖν, ὅπερ δεῖν τὸν αἵρεσιν ποιεῖσθαι. ἐῷ μὲν οὖν λέγειν, ὡς οὐκ αἰεὶ τὰ ἡμῖν λυσιτελεῖν δοκοῦντα, καὶ διὰ τέλους λυσιτελεῖ, ἀλλ' ἔστιν ὅτε καὶ τῆς βλάβης αὐτὰ τὰ αὐτοπάτορα κατέστη. ἐμὴν ἀλλ' ἐμοὶ ὁ λόγος οὕτως, τὸ τοῖς πράγμασι σωιοίσειν τὸ δοκεῖν, ἐν τοῖς τοιούτοις δεῖν αἱρεῖσθαι, οὐδὲν ἄλλο δοκεῖ βέλεσθαι, ἢ μὴ νομίζειν τοὺς τοῦτα ἀξιοῦντας τὸν Θεὸν τῶν ἀνθρωπίνων πρόνοιαν. Καὶ ἄλλως δὲ γνοίη αὖ τις τοὺς πολλοὺς τῶν ἡμετέρων, τούτῳ τῷ τὸ δόξαν νοοῦντας, ἐκ τοῦ μηδέποτε ἐκ πολλοῦ ἡμῖν κακῶς τῶν πράγματων φερομένων, βέλτιστα προθέσθαι. τὸ αὖ τῶν ἡμῖν ἁμαρτανομένων ἐπανορθωσάμενοι, εἴτε ἐν δόξαις, εἴτε δὴ ἐν ἔργοις τὸν Θεὸν ἱλασόμεθα. παρ' ὃ δὴ οὐδὲ θαυμάζειν ἄξιον, εἰ ὁ Θεὸς τοὺς μὲν ἡμῖν ἐναντίους πάμπολυν αὔξειν χρόνον, ἡμᾶς δ' φθίνειν ἐάσας, ἐς οὕτως ὀλίγιστον συνέστειλε. δῆλοι γὰρ

εἰσὶν

εἰσὶν οἱ πολλοὶ ἐκείνων τὸν τὸν Θεὸν τῶν ἀνθρωπίνων προνοεῖν δόξαν πολὺ τῶν ἡμετέρων εὐσεβεστέρων ἔχοντες ἐν ταῖς ψυχαῖς. οὔκουν αὖ τοῦ ἐκείνοις τοῦτο τὸ δυσεβήματος, ἀλλὸ πανταχόθεν ἁμαρτάνοι τὸ ἀσέβημα, οὐθ' ἡμῖν ὀρθοῖ τοῦ αὖ τοῦτο τὸ ἀσεβήματος, ἀνταχόθεν δυσέβημα. οὐ γὰρ ἐν τοῖς περὶ ὀλίγου ἀξίων τὸ δόγμα, ἀλλ' ὅσον ἢ ἐφιστάναι ἡμᾶς τὸν Θεὸν τῇ ἡμῶν αὐτῶν ἀρχῇ, ἢ ἐκβάλλειν. οὔκουν ἀπεικότως τοὺς ἐκβαλλόντας αὖ αὐτῶν τὸν σφῶν ἀρχῆς, καὶ φθίνειν ἐᾷ, ἐπαιώνιοι συλλαμβάνων εἰς τὸ σώζεσθαι. Εὕροι δ' ἄν τις καὶ τὸν ἐκ παντὸς ἐν μνήμῃ χρόνου ἡμῶν, τὰ μὲν ἠυξημένα, σὺν τῇ τοῦ θείου προνοίας δόξῃ ἠυξημένα, τὰ δὲ φθινόντα αὖ, σὺν τῇ ταύτης τὸν δόξης ἀποβολῇ καὶ φθινόντα. Τούτων τεκμήριον ἐναργὲς, τὸ ἐπορκοῦντας μὲν αὔξεσθαι, τοὺς δ' ὅρκων ἀρξαμένους ὀλιγωρεῖν φθίνειν.

Οὔκουν οὐδ' ἡμῖν ἐλπὶς ἐς σωθήσεσθαι, μὴ εἴπερ εἰς τὸν Θεὸν μέγα, ἢ ἐν, ἢ πολέω, εἴτε δὴ ἐν δόξαις, εἴτε ἐν ἔργοις ἁμαρτάνοιτο ἐπανορθωσαμένοις. Μέχρι δ' αὖ οὗτος ἔχομεν ὡς ἔχομεν. οὔτε εἰ λαθόνοις ὁμολογήσαμεν οὔτ' εἰ δεισπινοῦν ἀνθρώπων σωθείημεν αὖ. ἀλλ' ὁ Θεὸς δοίη, οὐ περὶ τούτου μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ τὸν ὅλων πραγμάτων τὰ κρείττα ἡμῖν βουλευσαμένοις ἐλέσθαι.

ΑΠΟΤΟΥΛΙΒΕΛΛΟΥ

Τῆς πίστεως.

Ὃν ἔδωκεν ὁ κωνσταντῖνος ἱερεὺς ὁ ἀπὸ ἀγγλίας ὁ μπόμων ἐλθὼν εἰς κωνσταντινούπολιν καὶ τὸ ϛπξ. ἔτος.

Ἐν ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀμήν. Ἐγὼ κωνσταντῖνος πλάτερς καὶ ἀλλοίως τζέσης ἀγγλικὸς, πρεσβύτερος ὁ ἀχρεῖος Ἰησοῦ ἱερεὺς, τῇ κωνσταντινουπολίδι καθέδρα πατριαρχικῇ ἀξιωτάτῃ, τῇ κεφαλῇ τὸν ἱεροσύνας τε ὀρθοδόξου καὶ καθολικῆς ἐκκλησίας, σεβασέας ὁ κηρυκτέας, τῇ ἐν θεοῦ πρεσβυτέρᾳ, τοῦ μὲν ὀφειλομένης, τοῦ δὲ καὶ τὴν ἀλήθειαν διὰ σεβείας δηνεκοῦς ἐπιστάσης, τοῦ μὲν ὀφειλομένου τὸν καὶ ἑτοίμου, ὁ ὁμολογίας διαβεβαίαν πρόθυμίαν, γράφω, ὁ τὸν διαγγελικῆς διδασκαλίας τῷ ἐρρωμενεστάτῳ ἀξιώματι βεβαίωθη, ὅπ ὁ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται, ἥτις δὴ πίστις καρδίᾳ πιστεύεται εἰς δικαιοσύνην, καὶ στόματι ὁμολογεῖται εἰς σωτηρίαν. λόγῳ βραχυτάτῳ ἐν τῷ συμβόλῳ πεπεμμένως τεθεῖσα, καὶ τὸν αἱρετιζόντων ἐνέδρας, δι' ἃ ὁ ἀναγκαῖον ἑκάστῳ τὸν τῷ ἁμαρτεῖν καὶ ἁμνῆσαι πεπορφυρομένων ταύτην αὐτῶν βεβαίᾳ πρόοπτοῦσθαι θεμελίῳ τὸν σωτηρίας διαγνώσεται. τοῖς κατ' ἀρετὴν τὸν πιστῶν ἔργοις ἐνδιαπτέψῃσαν, ὡς αὖ εἰς πίστιν ἐκ πίστεως προϊόντες ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, τῇ ἱερωτάτῃ τοῦ βαπτίσματος πηγῇ, ζῶεν ἀναγεννώμενοι, καὶ τῷ Χριστῷ καθάπαξ ἀρέσκοιεν, διόπ χωρὶς πίστεως, ἀρέσκειν ἀδύνατον ἐστὶ τῷ Θεῷ. Ἀλλ' ἔνιοι φαῦλ μεταχηματίζοντες ἑαυτοὺς εἰς ἀγγέλους φωτὸς. τοὺς ὅρους τοῦ δεῖ θεμελίου, οὓς οἱ πατέρες αὐτῶν ἔθεντον, ἀπεναντίας,

πίας τῆς θείας ἐντολῆς, μεταποιοῦσι καὶ μεταπλάττουσιν. ἐπεὶ κατ' αὐτὸν τὸν θεμέλιον οὐδεὶς δύναται θεῖναι παρὲξ τοῦ κείμενον. ἀλλὰ εἰ ἄγγελος καταβαίνων ἐξ οὐρανοῦ, ἄλλο διαγελίζοιτο φησὶ, ἀνάθεμα ἔστω. Πιστεύω γὰρ ἀληθῶς, ὡς ἐν τῇ Σμύρνῃ ἐκείνη τῇ μὴ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ σωτηρίᾳ, ὡς ἐκ τῶν πραγμάτων γέγονε δῆλον, εἴπερ ὁ διάπλαγχνος ἡμῶν παρὼν Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτῇ ἐκείνῃ τῷ ἄλλως διαγελιζομένῳ καὶ παρελαβόμην, καὶ ὀφωσοῦν ἀξιώμαται λαλάμπων ἐν, καὶ τόπον ἱερὸν προκαθήμενος. οὗ πρόπον εἰρήκει τότε ἐν τῷ τῶν μαθητῶν χορῷ ὁ ἰσχαριώτης, πρὶ ἢ ἔρηται, ὅτι εἷς ὑμῶν καὶ τὰ ἑξῆς. Καὶ τίς ἐστιν ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος; ἡ πηγὴ τῶν σκανδάλων. ὁ πιστεύων δύνασθαι μόνον ἑαυτὸν μεταβάλλειν νόμους καὶ χρόνους. ὁτὰ φυλακτήρια πλατυνῶν ἐν τοῖς ψευδέσι προσθήκας ἐν τῇ τῶν πίστεως ἀπλότητι. οὐκ ἔργων προσθήκας ἢ πλοκὴν νομοθέτου τὸν πίστιν σημείζων. Ἐστὶ πρὸς τοὺς ἐκ νόμου καὶ Θεοῦ τὰ θαύματα κατανοοῦσι μὴ καὶ προφήτου καλῶς ὀφθαλμοῖς ἀνακεκαλυμμένοις, ἀλλὰ τυφλοῖς παρρησιάσομαι, ὡς ὅσον αὐτὸν κεφαλὴν τῶν καθολικῆς ἐκκλησίας ἢ ποιμένα προσαγορεύει, τοὺς ποιμένας μᾶλλον ταπεινοῦν ἐστιν, ἢ φησὶ Δανιὴλ μὴ τοῦ σαοὺλ, ὃς διὰ τὰς τοσαύτας τῶν ἐντολῶν καὶ Χριστοῦ πρόσβασεις, μᾶλλον ἢ διαρρήκας ἐνεργείας, οὐκ ἐν καθέδρᾳ μεγαλειότητος ἱδρυμένος, ἀλλ' ὑπὲρ καθέδρα λοιμῶν. οὐκ ἐν οἴκῳ Κυρίου, ὅπου κατοικοῦσιν ἐν ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ οἱ τοῖς αὐτοῖς ἤθεσι προσέχοντες εὐσεβεῖς, ἀλλ' ἐν τῇ τῶν πονηρευομένων συναγωγῇ, ὅλῳ τῷ γένει καταμιαίνων, τῇ πρὸς δόσει τῆς ἀληθείας. ἀλλ' ἐὰν μὴν τῷ κόσμῳ ὑπὸ τῶν σκανδάλων, ἀνάγκη μόνοι ἐστὶν ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα οὐ φεῦ ἐκ μακρῶν ἤδη χρόνων τῆς γῆς κατεκράτησεν, ὡς οἱ ἐκλεκτοὶ πρὸς εἰρήκεσαν ἐκ Θεοῦ. ἐκ τῶν τῆς ἐπιστασίας δηλόνοτι καιρῶν, ὧν ὁ ἀπόστολος πρόεγνω παρέσεσθαι, καὶ φυλάττεσθαι τοῖς πιστοῖς παρεγγύησε. διὰ ὃν ὑπὲρ τῷ Κυρίῳ πεποιθὼς, ἐφοβήθησαν τὸ ποιήσειμοι, ἄνθρωπος. Τὸν τοιοῦτον τῆς ἐκκλησίας λύκον, καὶ τῶν νόμων τῶν Χριστοῦ πρόσβασιν, ἐκ πολλῶν φεύγειν χρόνων ἐνεστήκειν καὶ κατ' αὐτοῦ βοᾶν, καὶ τὰ τοῦ Χριστοῦ παρέβαινε ἀδιαστείρων οὐ ποιμαίνων, ἀπὸ τῆς ἀληθοῦς ἀφίστη νομῆς, ἀπὸ τῶν ἐκείνου σιαγόνων ἐλεύθερον τῇ τοῦ Χριστοῦ περιφόρεσθαι χάριν, καὶ μάλιστα ἐν τῷ κόλπῳ τῆς μητρὸς καταστὰς, τοσοῦτον ἐλεύθερώτερον ὅσον τὸ εἰδωλομὸς αὐτοῦ φεύγων, ἐκ μιᾶς πόλεως κατὰ τὸ γεγραμμένον εἰς ἑτέραν, εἰς τὴν βασιλίδα ταύτην δηλονότι καὶ τῆς ἀληθοῦς ἱερωσύνης καὶ ἁγίας ἐκλεκτῆς τῶν ὀρθοδόξων πίστεως κεκοσμημένων τῷ ἀξιώματι καταπέφευγα. Τίς γὰρ ἐλέγχειν τὰ τοσαῦτα δεινὰ τὸν οἰκουμένην σκανδαλίζοντα δειλιάσει, εἴπερ ὁ ταῦτα ποιῶν ἐλεγκτέος ἐστὶν; εἰ γὰρ ἐβούλετο ποιμὴν εἶναι ὡς ἀληθῶς, ἐχρῆν αὐτὸν καὶ τὸν τῶν ἀπόστολον ἀνεπίληπτον εἶναι. ἐμάλιστα ὅσῳ καὶ τῆς ἐκκλησίας κεφαλὴν προσηγόρευσε, καὶ ἐκ ὡς περ ἅλας μεμωραμμένον. ὅπερ ἐδὲ ῥιφῆναι ἐστὶν ἄξιον. Τίς ἐξ ἡμῶν ἐλέγξειμε φησὶ περὶ ἁμαρτίας; ἀλλὰ διότι ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν οὐδὲ εὑρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ, κατηγορηθῆναι οὐκ ἠδύνατο. ἥτις δὴ κεφαλὴ Ἰησοῦς, τὴν ἐκκλησίαν αὐτῆς μετὰ τὴν δόξαν τῆς ἰδίας ἀνόδου οὐκ ἀφεῖκεν ἀκέφαλον, ἀλλὰ πολὺ ὕψωσεν ἐνδοξότερον, ὅσῳ μείζονι μεγαλειότητι, καὶ ὕπερ πάντας τοὺς ἀγγέλους ἀστράψασαν, τῇ δὲ Θεοῦ δεξιᾷ πρὸς καθημένη τὴν ἐκκλησίαν ταύτην ἀπόνως ἰθύει, αἰθησίνοι καὶ κίνησιν αὐτῇ δίδω-

τῇ δίδωσιν, ὅτε νύμφη ἠγαπημένη δι' ἣν ἐκεῖ ἀγάπη καὶ πνευματικῷ δεσμῷ τῆς ἀληθείας ἀχωρίστως συνημμένη τῇ ἑαυτῆς κεφαλῇ. Τίς γὰρ νοῦν ἐν τῇ ἑαυτοῦ ἐκκλησίᾳ παρέχει ταπεινοτέρους ποιμένας διὰ τῆς ταπεινῆς θύρας εἰσερχομένους εἰς τὸν τοῦ Χριστοῦ μαύδραν ἢ ἔστος ὁ Ἰησοῦς; Πλείους γὰρ μεθ' ἡμῶν εἰσὶν ἢ μετ' ἐκείνου τοῦ Πάπα. εἰ μόνον τοὺς ὀφθαλμοὺς μὴ τοῦ Παιδὸς τοῦ Ἑλιοσάν κεκαλυμμένους ἐκ ἔχομεν. εἰ ὁ Κύριος ἀεὶ ἐν μέσῳ τοῦ μικρὸν ποιμνίου μεθ' ἡμῶν ἐστι συνιστάμενος. Τίς καθ' ἡμῶν; Ἀποκηρύξωμεν τὰς πονηρίας καὶ τὸν βίον, τοῦ θεμελίου τοῦτο τῆς πίστεως, καὶ τοῦ πνεύματος ἀκούσωμεν τοῦ ἁγίου λέγοντος, ὑπὲρ δικαιοσύνης ἀγωνίζεσθε μέχρι θανάτου. Εἰ οὐ ἰουδαῖος ὢν, ἐθνικῶς ζῆς καὶ οὐκ ἰουδαϊκῶς, πῶς ἀναγκάζεις ἰουδαΐζειν τὰ ἔθνη; ὡς αὐ ἐν τῇς ματαιότησιν αὐτῶν ἐπαναχύνοιτο, τὰ πλείω νοῦν σιωπῶ. Εἰ δέπος ἐκατ' ὀπίγνωσιν ἴσως ἐρεῖ, ὡς ἐξ ἄλλης ἴνος αἰτίας γέγραφα ταῦτα, καὶ διάπνα πονηρίαν ἰδίαν ἐκείνη ἀπαήχθημαι, πρινὴ καὶ ἔπιμον ἐμαυτὸν ἀποδίδωμι ἐν τῷ τοῦ δικαίου τόπῳ, καὶ μέχρι θανάτου δίκην ὑφέξοντα. εἰ καὶ παρέσεσθα ὑπὲρ τῷ Ἰησοῦ Χριστῷ πεποιθὼς λέγω, ὅπισθόμεθά ποτε πρὸ τοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ, ὃς μάρτυς καὶ κριτὴς ἐστὶ τῶν ἀνθρωπίνων ἔργων καὶ δικάσεων.

Ἔγραφον ἐζητήθημοι ὁμολογία, διὸ καὶ λέγω.

Καὶ πρῶτον πρὸς τὴν ἁγίας Τριάδος, τὴν ἑνιαίας οὐσίας τὴν θεότητος, καὶ τῶν τριῶν ἰδιοτήτων, ἥτις δηλαδὴ τὴν καὶ ἀπλουστάτη τριὰς τὴν μακαριότητος ἐστὶν οὐ ἡδυέστατον αὐτικείμενον, ἅτε καὶ ἀρχὴ καὶ τέλος παντὸς ἀγαθοῦ, καὶ ἀρχικωτάτη τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν ἀπονίπτεται. Ὅπερ ἡ ἁγία ἐκκλησία καὶ οἱ θεολόγοι πεφρονήκασι φρονῶ καὶ αὐτὸς ἀπλυπραγμόνως, διὰ τὸ καθάπερ πᾶς ἐν τῇ θεωρίᾳ τῆς ἀμέτρου μεγαλειότητος εἶναι. ἔστος δὲ ἐστὶν ὁ χειμάρρους τῆς ἀνεξαλίπτου ἡδονῆς τῆς Ἱερουσαλὴμ, οὗ ὁ ποταμὸς ἀπεραντὸν ἐδεδώκαμεν. καὶ τὸ φρέαρ τὸ ὑψηλὸν καὶ βαθὺ, ὅπερ ἐδώκαμεν ἀπαλλεῖν. διὰ τοῦτο ἐν τῇ ἀνθρώπου καρδίᾳ μὴ δυνάμενον ἀναβῆναι, πῶς τῇ γλώττῃ ποιήσεται; διὸ σιωπηρῶς ἐμαυτὸν ὑποτάττω τῇ ἐκκλησίᾳ. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἐπαίρετόμου τὸ φρονῶ περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐκπορεύσεως εἶπον, ὅτι τῷ κατόπτρῳ τοῦ εὐαγγελικῆς ἀληθείας ἐνατενίσας, ἐθαυμαζόμην, πῶς ὁ πάπας ἐτόλμησε ποιεῖσθαι. ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ μέγας διδάσκαλος χολάρος, ὁ στέφανος τοῦ ὀρθοδόξου τῶν χριστιανῶν ἐκκλησίας. τὸ πολλῶν ἐπαρχιῶν θάμβος, ἐξέθηκέμοι τὸν ἑρμὸν τοῦ πράγματος, δηλονότι τὸν τοῦ καθαρείου ποιήσης χρόνου, ὅσα ἐντοῦθεν ἀνεφύη κακὰ, κατενόησα Θεοῦ χάριν, ὅτι ὁ πάπας διὰ τὸ ὑψοῦν ἑαυτὸν ὡς τὸ καὶ Θεὸν ὀνομάζειν, ὅτι αὐ τύχοι πεποιηκὼς, εἰς τὸν τῆς πλάνης βόθρον ἐμπέπτωκεν. ἐπὶ πλείοσιν ὑπαχειρήμασιν οὐ σοφιστικῶς, ἀλλὰ ταληθέστατα συμπεράνεται ἀποδεικτικῶς καὶ λόγῳ καὶ ῥητῷ ἁγίων ἀνδρῶν καὶ φωτὸς μὴ ἀπέδειξεν ἐναργέστερον. ὅτι ἐκείνου τοῦ πατρὸς. ἐπὶ καὶ τὰς τῶν ἐναντίων ἀντιθέσεις χιμαιρώδεις τε καὶ γελοίας ἀποδεικνὺς, ὅθεν ἀληθῶς πεδύω πάσης ἀμφιβολίας ἀνειρημένης καὶ τὴν μαρτυρίαν τοῦτο οὐ πράγματος, τὴν ἀνθρωπίνοις ἀνεξερεύνητον λογισμοῖς τὸ ῥητὸν οὐ Ἰησοῦ. Ἐπὶ πεδίῳ τὰ τῆς πίστεως ἄρθρα. Ἅτινα διεξῆλθον μέχρι τοῦ τάφου. ἐτάφη, ὡς αὐ ἡ τῆς ταφῆς μνήμη τῇ νέᾳ διαθήκῃ μαρτυρίαν πρὸς τὴν τοῦ ζωῆς πρά-

παράχη καινότητα, ὥσπερ ἡ παρθενικὴ γαστὴρ μέλλουσα τίκτειν. ἥτις δὴ τὰφή καὶ τοῦ βαπτίσματος τύπος καὶ τὸν ἀπόστολον ἰῶ. ἐδιδάχθημεν γὰρ καὶ τὴν δυάμιν τῆς ἑλληνικῆς λέξεως τοῦ βαπτισμοῦ, ὡς ἐν τῷ τῶν ῥωμαίων ἔθει διηβρεχόμεθα, ἀλλὰ μᾶλλον ἐμβυθιζόμεθα· εἰ καὶ ὁ βαπτισέος. Διὰ τῆς δεξιᾶς τὴν ἐχάτην μακαριότητα, καὶ διὰ τῆς καθέδρας, ἐννοεῖται τὴν δικαστὴν ἐξουσίαν. 5

Ὅς τοῖς τὴν ἐκκλησίαν συγχέουσι, δώσει καὶ τὰ ἔργα αὐτῶν. τοσαῦτ' ὅσον ψυχῶν πεφονεύκασι τῷ ψεύδει τῆς διδασκαλίας, τοσοῦτο καταδέγμαλι τῆς καὶ τὴν ζωὴν σκολιότητος, καὶ τὸ φρικωδέστερον, ἐκδικήσει τὸ αἷμα αὐτῶν ἀπ' αὐτῶν, βοῶν καὶ ζητῶν τὴν ἐκδίκησιν, τοσοῦτοι τὸ λόγον ἐκεῖ· πέτρα πολὺ αὐστηρότερον. ὁ μὲν φῶς μὴ τὴν ἁμαρτίαν ὑπήκοον τῷ χριστῷ, θεὶς εἰς τὴν ἑαυτῆς τόπον τὴν μάχαιραν, ὡς ἂν μὴ ἐκδικήσειε τὸν τῆς διδασκάλων διδάσκαλον. οἱ δὲ ἐκβάλλοντες αὐτὴν ὑπὲρ τῆς μηδενὸς ἀξίων πολεμοῦσι καὶ διαμάχονται, οὐχ ἵνα τῷ χριστῷ τι κερδήσωσιν, ἀλλ' ἐῶ παραδήλως λέγειν τὸ βλάσφημον. Πιστεύω εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὡς ἐν τῷ θείῳ συμβόλῳ. οὐ πιστεύω εἰς τὴν πάπαν, ὅπερ οἱ ἡμέτεροι ὁμολογεῖν ἀναγκάζομθοι. καὶ μὴ ἴστω ποιῶσιν, αἱρετικοὶ δυσφημοῦνται. καὶ φῶς τὸ αὐγουστῖνον, ἄλλο τὸ πιστεύειν εἰς τὴν θεόν, δηλονότι πιστεύειν αὐτὸν θεὸν εἶναι, καὶ ἄλλο τὸ πιστεύειν θεόν, τοῦτο φανήσεται παρὸς τὴν οὐσίαν. ἐπεὶ πιστεύουσι καὶ οἱ δαίμονες τὴν θεόν, οὐκ εἰς τὴν θεόν. καὶ ἄλλο τὸ πιστεύειν τῷ θεῷ, ὅτι δηλονότι τὰ αὐτοῦ ῥήματα ἀληθῆ εἰσὶν. οὐκ ἔξεστιν ἑνὶ εἰς τινα πιστεύειν, εἰ μὴ εἰς πατέρα ἡῶν καὶ ἅγιον πνεῦμα, οὐκ εἰς πάπαν. ἀλλ' ὥσπερ ὁ πάπας αὐθήσεται τῇ τῆς ζωῆς ἁγιότητι, καὶ τῆς διδασκαλίας ἀληθείᾳ, οὕτω δὴ καὶ τὴν πάπαν πιστεύω πέτρα διάδοχον εἶναι.

Μετὰ τῶν ἄλλων ὁ πάπας καὶ συμωνιακὸς ἐστιν. Ὡς ὁ γρηγόριος πάπας. ἐν τῷ αὐτῷ κάρτιλον ῥῆγα τῆς φεραγίας ἰσχυρίζεται συγγράμματι. τοὺς δὲ ἄλλους αἱρετικοὺς ἀναθεμάτων καὶ κατ' αὐτῶν ὑπῶν μάλιστά φησι, τοῖς συμωνιακοῖς ἀνθίστασο, ὅτι δὲ εἰσὶ τῶν αἱρετικῶν ἀπάντων οἱ μέγιστοι. Ἀλλὰ τούτων ἀφειμένων ἁπάντων, λέγωτε τὸ πεπίστευκα, τοὺς αἱρετικοὺς μὴ δυνάσθαι τῆς ἐκκλησίας κεφαλὴν εἶναι. ὅπου οὐδὲ μέλος τῆς ἐκκλησίας δύνανται εἶναι, μήδ' ἐν ἐκκλησίᾳ ὅλως τυγχάνειν, ὅτε δὲ αἱρετικοὶ εἰσὶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ πῶς δὲ οἱ μὴ ἀγαπῶντες τὴν κύριον; ὅτως οὐ δὲ οἱ σχισματικοὶ, ὅτε μήδ' αὐτοὶ τὴν πλησίον ἠγαπηκότες, ἀλλὰ τὴν ἀδελφικὴν ἀγάπην, τὸν ἐν χριστῷ σύνδεσμον λύοντες. Ἁγίων κοινωνίαν καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. ἀπὸ μὲν τῆς ἁγίας τριάδος, ἀξιωματικῶς. ἀπὸ δὲ τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ χριστοῦ ὑπαξιωματικῶς τε καὶ ἀποτελεστικῶς. καὶ ἀπὸ τοῦ ἱερέως ὑπηρετικῶς, εἴτεν μυστηριωδῶς γινομένου. Πάντα τοίνυν τὰ μὴ ἐνεργῶς ἐνυπάρχοντα ἐνταῦθα, ἐν δὲ ἐκείναις ταῖς οἰκουμενικαῖς ζυνόδοις παρεγχόμενα, ἀποσυνεκροτήθησαν καὶ τῆς διαφόρων ἀκανθῶν τῆς αἱρέσεων, ὧν τὴν βλάστιν οἶδον ἀκελαδαμὰ πιστεύω βεβαίως ἐξ ὅλης καρδίας.

Μετὰ ταῦτα ἐρωτηθεὶς παρὰ τῶν ἐπὶ μυστηρίων τῆς ἐκκλησίας ἐν οἷς εἰσι δύο θεωρητέα, πρῶτον μὲν αὐτὴ ἡ τοῦ Ἰησοῦ χριστοῦ διατύπωσις, καθόσον δηλονότι ὑπὸ τοῦ χριστοῦ ἐν τῇ αὐτοῦ καθαριότητι τὸ ὑπὲρ νενομοθετημένα εἰσὶν, ἢ τετυπωμένα καὶ παραδεδειγματισμένα. Δεύτερον δὲ παρὰ αὐτοῦ τὰς ἔξω αἰσθήσεις, ὅσα μὴ ἀπήνεγκα ἐκ τῶν ἀνθρώπων ἐφθάρηται, ἀναρρῦνα μᾶλλον τῶν τῶν ἀνθρώπων αἰσέ-

βειαν καὶ τὴν θέρμιν ἢ αὔξανα. ὧν τὴν παράβασιν φεῦ ἡ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία πολέμονος ὑμᾶς, ἢ τῶν ἐντολῶν τοῦ χριστοῦ. Πρῶτον μὲν τοῖς τὸ βάπτισμα πιστεύω, ὡς ἡ ἐκκλησία τῶν γραικῶν φρονεῖ καὶ κρατεῖ, πολλάκις φῶ ἀντεῖπον, καὶ ἀπήρεσκέμε ἀεὶ ὁ τῆς ῥώμης τύπος ἐκεῖνος, ὅπ βαπτίζουσιν ὕδατι ὀλίγῳ καὶ παχυτάτῳ εἰλισμένῳ, ἀλλ' ἐπειδὴ ἠρωτήθη παρὰ τῆς μορφῆς τῶν ῥημάτων ἐκείνων τῆς παραφορᾶς, ἀπεκρινάμην. βαπτίζω ἐγώσε καὶ τὰ ἑξῆς. αὐτὰ δὲ τοῦ διδασκάλου εἰπόντος μοι ἀλλ' ἡ ἡμετέρα τῶν γραικῶν ἐκκλησία λέγει βαπτίζεται ἐν τρίτῳ προσώπῳ τὸ θεμέλιον τοῦ λόγου τούτου παρεθέντος ὂν τοῦ Ἰωάννου ῥήσεως, ἐγὼ βαπτίζω ὑμᾶς ἐν ὕδατι, οὐκ ἀποτελεσματικῶς, ἀλλ' ἐκεῖνος βαπτίσει ὑμᾶς ὁ χριστὸς, δηλονότι ἐν πνεύματι. καὶ ὅτι ἄτε πάλιν ἄτε ἀπολλὼς ὁ ἀγγελικὸς οὐδὲν εἰσὶ δηλονότι, ὅσον παρὰ τὸ ἀρχαιοειδὲς ἀποτέλεσμα, ἀλλ' ὁ τῶν αὔξησιν διδοὺς ἐστὶν ὁ χριστὸς. καὶ πανταχοῦ ἐν τῷ τρίτῳ προσώπῳ ὀνομάζεται καὶ τὰ ἑξῆς. Ἔτι παρὰ τῆς κοινωνίας ἑκατέρου τοῦ εἴδους δηλονότι τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ χριστοῦ, καὶ τὴν αὐτὴν νόμον καὶ τὴν τῶν ἀποστόλων παράδοσιν μέχρι τῆς ζωτελείας τῶν αἰώνων, πλεῖστον ὁ πάπας ἠδίκηκε τῶν ἀλήθειαν, διότι τὸ αἷμα τῆς ἀθήκης κοινὸν ἠνήσατο, τοῖς τῶν χριστιανῶν αὐτὸ διδόναι δήμοις ἀπαγορεύμενος, ἰουδαϊκὸν μιμησάμενος ἔθος μὴ τοῦ ἀζύμου μόνον κοινωνῶν τοῖς λαοῖς, ὡς ἂν εἰ σφῶτερος ὢν τοῦ χριστοῦ, τὰ ἐκείνου μυστήρια βελτίω ποιεῖν τε καὶ μεταπλάττειν ἠδύνατο. ἀλλὰ τοῦτο, ὥσπερ οὐδὲ ὑπὸ τῶν εἴδεα τοῦ ἄρτου τὸ τοῦ χριστοῦ σῶμα πίνεται, οὐδὲ τὸ αἷμα, ὑπὸ τῶν εἴδεα τοῦ ἄρτου ἐδίεται, οὕτως οὐδέτερον ὑπὸ τῶν εἴδεα τοῦ ἄρτου πίνεται, καὶ ὑπὸ τῶν εἴδεα τοῦ οἴνου ἐδίεται. καὶ φανερώτατα ἐλέγχεται ἐν τούτῳ τοῖς τῶν αἰώνων ῥητοῖς, ὅτι παραγμαλικῶς αἱρέσει μεγίστῃ ἐμπίπτει, καὶ ταῖς θείαις ὀρᾶς, ὑπακατάρατος γράφησιν, ὁ θεός. ὁ μὴ ἀναμένων ἐν πᾶσι τοῖς γεγραμμένοις ἐν τῷ βιβλίῳ, καὶ ταῦτα ἔργῳ τηρῶν. καὶ αὖθις. μὴ προσθῆτε τῷ ῥήματι ὃ λαλῶ ὑμῖν μὴ δὲ ἀφέλητε. καὶ ὁ κύριος, ὃς ἐὰν λύσῃ μίαν τῶν ἐντολῶν τούτων, καὶ διδάξῃ οὕτως τοὺς ἀνθρώπους, ἐλάχιστος κληθήσεται. ὅπερ ἐξηγήμενος ὁ γρηγόριος, οὐκ ἐλάχιστος φησὶν, ὥστε ἐκεῖσε ἀφικέσθαι. ἀλλ' ὡς ἐλάχιστος ἀποδοκιμάζεσθαι, καὶ εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον ἀπορρίπτεσθαι. Ἔτι ὁ πάπας. κακῶς φρονεῖ καὶ λέγει, μὴ ἐξεῖναι τινὶ τοὺς κανόνας ἐξετάζειν αὐτοῦ, καίτοι τοῦ χριστοῦ ὑποθέντος ἐξετάσει τὰ ἑαυτοῦ τάτε ῥήματα. ὡς ἐν τῷ Ἰωάννῃ λέγεται, εἰ μὴ λαλῶ τὰ ῥήματα τοῦ πατρός μου μὴ πιστεύετέ μοι. εἰ δὲ μήτε τὰ ῥήματα τοῦ ἐν οὐρανοῖς πατρὸς ἡμῶν λέγει, μήτε τοῖς ἀγαθοῖς ἔργοις τὸν νόμον τοῦ χριστοῦ βεβαιοῖ, τίς οὕτω τυφλὸς, ὥστε πιστεύειν αὐτοῖς.

Οἱ αὐγουστῖνος φησὶ, ἐν τῷ περὶ χριστιανικῆς διδασκαλίας, τὴν ἡμετέραν θρησκείαν, ἣν ὁ δεσπότης ἡμῶν Ἰησοῦς, ἐν τῇ τῶν μυστηρίων λαμπρότητι, ἐλαθέρα εἶναι ἠθέλησεν, ἔνιοι δυλικῶς πέζουσιν ἄχθεσιν ὑπὸ Ἰουδαῖον, ὥστε ἀπεκλοτέρα τῶν ἰουδαίων ἔζειν δοκεῖν. Οἱ πιστοὶ ὀφείλουσι φεύγειν τοὺς λύκους καὶ τοὺς λησταὶς τοὺς ἄλλοθεν, οὐκ ἐνταῦθεν εἰς τὴν τοῦ χριστοῦ ποίμνην εἰσερχομένους. ἀλλ' ἀκολουθεῖν τῷ ἀληθινῷ ποιμένι, καὶ τὴν αὐτοῦ φωνῆς ἀκούειν καὶ τὴν αὐτοῦ, ἀπὸ τῶν νόθων φεύγειν καὶ ἀλλοτρίων. Ἐπὶ τῶν ἁγίων διδασκάλων ἀπόφασις, ὑπὲρ ποῦ ἐστὶν ὑπὸ τῶν πιστῶν ἀπολυθῆτεα, καὶ φυλακτέα, ἐφόσον ὁ χριστὸς ἐν αὐτοῖς λαλεῖ. καὶ

καὶ ἐφόσον ἀλέγουσιν ἀθραύστως ἐν τῷ τοῦ Χριστοῦ ἐρείδειν δυνάμει, συνεπτυγμένως, ἢ ἀνεπτυγμένως καὶ τὴν δίκην ἣν ὁ Χριστὸς νενικηκέναι πιστεύεται. Διόπερ ὁ ἅγιος ποτέμν Δαλέγονται ὑποθετικῶς, ἤτοι μετὰ διορισμοῦ, ποτὲ δὲ δοξαστικῶς, ἄλλοτε δὲ ἀποδεικτικῶς, ἄλλοτε δὲ δόξης ὡς δὲ πίστεως, ἄλλοτε ἀγωνιστικῶς, ἄλλοτε καταγελικῶς, ἐνίοτε δὲ αὐτὰς συμβαίνει ὁμονύμως Δαλέγεσθαι.

Ἔκθεσις δοθεῖσα τῷ μεμακαρισμένῳ ἱερεῖ Κωνσταντίνῳ.

Ἡ ἱερὰ τῶν ὀρθοδόξων σύναξις ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει, τοῦ Πατριαρχικοῦ καθέδρας δεσπόσασα τοῦ τῶν κάθ' ἡμᾶς ἐκκλησιαν πατριαρχεύσης, ἐν ἑνότητι τῆς συμφωνίας τῶν τοῦ ἀνατολῆς ἁγιωτάτων τῶν ὀρθοδόξων Πατριαρχῶν, εἰς πληροφορίαν τῆς θείας χάριτος συνημμένων τῇ πίστει τοῦ καθολικῆς ἐκκλησίας ἀνὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, καὶ μάλιστα μὲν τοῖς δυτικοῖς καὶ ὑπερορίοις τῶν λατίνων δυσφυεστάτοις οὖσιν. καὶ εἰς τελειότητα τοῦ ὑγιοῦς αὐτῶν πίστεως, ἐν τῇ φανερᾷ πρὸς τὴν ἡμετέραν ἐκκλησίαν τῇ μητέρᾳ τῶν ὀρθοδόξων Συναφείᾳ καὶ ὑποταγῇ, ὡς δὲ τοῦ νῦν βεβαίως ἐλπίζομεν. Ὁ δεσπότης ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, ἡ τοῦ ἡμετέρας σωτηρίας ἐλπὶς, παῦ ὃ δίδωσί μοι ὁ Πατὴρ πρὸς ἐμὲ ἥξει φησὶ, καὶ τὸν ἐρχόμενον οὐ μὴ ἐκβάλλω ἔξω, ὡς κεφαλὴ τοῦ ἐκκλησίας αὐτοῦ, καὶ διδάσκαλος κατασὰς, Δὰ τῆς φεικώδους ἐκείνης καὶ λογισμοῖς ἀνθρώπων ἀνεξερευνήτου οἰκονομίας. βούλεται καὶ Ταύτην τὴν ἐκκλησίαν ὑπὸ τῷ ἀέρι τοῦτο κανόνι μὴ πρεσβυμίας δηπτελεῖσθαι πολλῆς, ὅπως ἂν εἴτε γνήσοι αὐτῆς ἢ οἱ βελτίοιντο διδασκαλίᾳ πίστεως ὀρθῆς, καὶ ὑγιαίνοντος βίου, μὴ μόνον διδάγμασιν, ἀλλὰ καὶ παραδείγμασιν, καὶ τοὺς προσόντας τῇ ἀληθείᾳ καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ προσφύεσθαι θέλοντας ἀλαβῶς ὡς ὂν τοῦ Θεοῦ πρὸς τοῦτο κεκινημένους, παρ' οὗ καὶ τὸ θέλειν ἡμῖν ἐστὶ καὶ τὸ ἐνεργεῖν καὶ τὸ μακάριον πᾶλον. τούτους ἐναγκαλίζοιτο ἀσμένως, καὶ τῇ ἀσφαλείᾳ τῶν ἀσεβῶν ἑαυτῆς πλάγχνων ἐγκατοικίζοιτο, τὸ ἐν τοῦθεν καὶ αὐτῶν ὡς γνησίων τέκνων δηπμελοῖτο, τοῦτον οὐκ ἐπαύσατο ἡ καθολικὴ ἐκκλησία τὸ κανόνα Δατηρεῦσα, οὔτέ ποτε παυσεται, ἀλλ' ὡς σῶμα Χριστοῦ καὶ σύσωμος τοῦ οὐρανίου κεφαλῆς ἐκείνης τῇ αὐτῇ δύμμοιρία τοὺς δι' αὐτῆς τῷ Χριστῷ προσόντας ἐναγκαλίζεται. ἐντοῦθεν πρὸς τὸ τῶν πρωτοτόκων ἐκκλησίαν ἀσφαλῶς παραπέμπει. ὅτι φανεῖσιν ἡ τοῦ Χριστοῦ βασιλεία ἐπὶ ὁ ἡμέτερος Ἰησοῦς ποτὲ, τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ παραδώσει καὶ τὸ πᾶλον. καὶ οὗς κατῆλθε μεταφέρσων Δὰ τοῦ θαυμαστῆς ἐκείνης οἰκονομίας, καὶ τῶν Ταύτης ἔργων τε καὶ καρπῶν μέχει τοῦ τοῦ αἰῶνος Σωτελείας ἀνθησόντων τε Δὰ τοῦ ἐκκλησίας καὶ αὐξηθησομένων. Ἐπεὶ τίνων καὶ νῦν ὁ αἰδέσιμος ἱερεὺς καὶ διδάσκαλος κωνσταντῖνος προσήνεγκεν ἑαυτὸν τῇ βασιλίδι Ταύτῃ τῶν πόλεων, ἔρωτι ὡς ἔοικε καὶ ζήλῳ τοῦ ἀληθοῦς πίστεως, καὶ τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ δέδωκεν ἑαυτὸν. τὰ μὲν ὑπ' αὐτῆς διδαχθησόμενον. τὰ δὲ δηπδείξοντα αὐτῇ ἑαυτὸν, ὀρθῶς τε καὶ ἀσφαλῶς πεπεισθήσεται, ὡς ἂν ὄντως ἐν τοῖς κόλποις τοῦ ἁγίας μητρὸς ὑποδεχθείη. καὶ ἡμεῖς τοιαύτῃ ποιοῦμεν καὶ δοκιμασίαν σὺν ἀξιώσει ἐπεστρέψαμεν, τῷ σοφωτάτῳ διδασκάλῳ αἰδεσιμωτάτῳ ἐν Χριστῷ ἡμῶν ἀδελφῷ καὶ τοῦ θείας καὶ ἀνθρωπίνης δηπσήμης καθηγεμόνι κύρ γνωσίῳ, ὃς καὶ μὴ πολυημέρου δοκιμασίας τε καὶ πειρᾶς πείραν λαβὼν τοῦ ἀνδρὸς ἐν ἅπασι τοῖς κεφαλαίοις τοῦ πίστεως, ἐπληροφορήθητε αὐτὸς, καὶ ἡμᾶς ἐπληροφόρησεν ὅπ ὑγιαίνοντα αὐτὸν εὗρεν ἐν τῇ πίστει, ἅμα

ἅμα, σὺν ἐπαίνοις πολλοῖς, τοῦ αὐτοῦ θέμιν πρὸς τὴν πίστιν διεξιὼν εἶτα τοῦ Σωηγμένων ἡμῶν δηπτηδες ἐν τῷ πανσέπτῳ ναῷ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῷ σωτεγγυς τοῦ μεγάλης ἐκκλησίας τοῦ ἁγίας σοφίας, ἔνθα εἰώθημεν Συνιέναι. τότε δὴ τοῦ πεσοτάγματος τοῦ γαληνοτάτου τοῦ εὐσεβεστάτου Κυρίου βασιλέως τῶν ῥωμαίων τοῦ αὐτοκράτορος ἀεὶ αὐγούστου Κυρίου κωνσταντίνου τοῦ παλαιολόγου Σωήλθομεν ἐκεῖσε δόσαντες τῷ ἱερεῖ τῷ αἰδεσίμῳ αἰδεῖ ἀκρόασιν. καὶ ἀμέσως πίνων ἐλθὼν παρεστὰς πάντων ἡμῶν τοῦ αὐτοῦ δὴ τοῦ προειρημένου σοφωτάτου διδασκάλου κύρ γνωσίου, σύμαθί τε πολλὰ διεξῆλθε, τοῦ λίβελλον πίστεως ἐν εἴδει ἀναφορᾶς πρὸς τὴν ἱερὰν Ταύτην σύναξιν δέδωκεν. ὧν δὴ πάντων κοινῶς ἀκουσθέντων ἀναγνωσθέντων, ἐξετασθέντων, διερέθη πρός τε τὰ τοῦ πίστεως ἄρθρα, καὶ τὰ ἱερὰ τοῦ ἐκκλησίας μυστήρια. καὶ τὰς τοῦ ἑπτὰ οἰκουμενικῶν μεγάλων Συνόδων ἀποφάσεις. ὑγιῶς ἔχων τοῦ ὑγιῶς φρονῶν. ἐπεὶ ταύτῃ οὕτω παρηκολούθησε, μετέσχω ἐλάβομεν ἡδονὴν ἐν Κυρίῳ, διὸ καὶ ἐν ἀγάπῃ πολλῇ αὐτὸν πρεπεπεξεδάμεθα. Τοῦτο μὲν τοῦ ἀληθοῦς ὁμολογίας ἣν ἡμῖν δέδωκε, τὰ μὲν τοῦ πότερον ὀρθῶς πεφρονηκώς. τὰ δὲ καὶ τοῦ τῇ σοφωτάτῃ ὑποτυπώσει τοῦ εἰρημένου σοφωτάτου διδασκάλου πειθοῦς ἑτοιμότατα, ἐν οἷς ἐτύγχανε δὴ ἄγνοιαν τῶν τοῦ ἁγίας ἐκκλησίας τοῦ κωνσταντινουπόλεως ἐθῶν τε καὶ διατάξεων, αὐτῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας εἰσὶν, ἀλλοίως πότερον Δαπθεμένου. Τοῦτο δὲ καὶ τοῦ ὑπὲρ τοῦ καλοῦ Τούτου ἔργου πόνον αὐτοῦ, καὶ σὺν αὐτῷ κινδύνων μεγάλων ἀναλογισάμενοι. Ἀλλ' ὅ μᾶλλον ἐστὶν, καὶ ἐφ' ᾧ μάλιστα καὶ ἀμέτρως ἐφράσθη-μεν, ὅπ καὶ πολλοὺς ἡμῖν ἐν τῇ αὐτῇ τῆς ἀληθοῦς πίστεως καὶ θρησκείας δόξῃ προσήνεγκεν, ἔνθε μολοβλαχίᾳ δηλονόπ ὂν τῶν ἐκείσε ἐπηλύδων, ἐν τοῖς Ἰονοικοῖς καὶ ἔγγροις ἐν μπουλγαρίᾳ πατέσας, καὶ ἐν ἀγγλίᾳ διϊσχυριζόμενοι πατέσας ἐν τοῖς εἰρηνικοῖς γνῶσι τοὺς ὁμοίως αὐτῷ φρονοῦντας εἶναι. μᾶλλον δὲ τοὺς τῇ ὀρθοδόξῳ πίστει προσέχοντας, ἐν ᾗ καὶ αὐτὸς δέδεικται συμφωνῶν, ὡς ἐν τῇ αὐτοῦ ἐγγράφῳ ὁμολογίᾳ φαίνεται. εἰ δὲ ἐφ' ἑνὶ Ἰσοῦν ἐφράσθη, πόσῳ μᾶλλον ἐχρῆν, ὅπ τοσούτῳ πλήθει χριστιανῶν τοῖς δόγμασι τῆς ἀληθείας συμφωνοῦσι, ἀπὸ τῶν τόθων καὶ παρεγγράφων ἀφισαμένῳ. Ζητήσαντες τοῦ εἰρηνικοῦ κωνσταντίνου ἵνα γράμμα τῆς ἁγίας ταύτης σωάξεως αὐτῷ δοθῇ μαρτυρῶν αὐτῷ τὰ πιστεύσα ὅσα δὴ καὶ προείρηται, καὶ πρὸς τούτοις πεῖ τῆς ἀληθεστάτης τοῦ Χριστοῦ πίστεως, ἣν ἡ ἐκκλησία αὕτη ἀπαρχῆς κεκράτηκε καὶ κρατεῖ τῇ αὐτοῦ χάριτι ἀμετατρέπτως πληροφορῶν πάντας τοὺς πρειρημένους πρὸς ὃς ἔρχεσθαι μέλλει ὡς αὐ καὶ αὐτοὶ τοῦ ὁμοίαν αὐτῷ λαβόντες εἴδησιν καὶ βεβαίωσιν ἑτοίμως τε καὶ μὴ χαρᾶς πρὸς τοὺς κόλπους τῆς ἁγίας μητρὸς δεξάμενοι διὰ ὑποταγῆς, γνόντες Ταύτην εἶναι τοῦ ἐκλεκτῶν τοῦ Θεοῦ μητέρα, τὴν καὶ ἀεὶ πηγὴν τοῦ ὀρθῆς πίστεως, καὶ διδάσκαλον τῇ οἰκουμένῃ γεγενημένην. ἡμεῖς καὶ τοῦ μακάριον παῦλον, ὡς ἐὰν τροφὸς θάλπῃ τὰ ἑαυτῆς τέκνα, οὕτως ἱμειρόμενοι καὶ αὐτῶν, δίδοκεῖμεν μεταδοῦναι αὐτοῖς ἅπασιν, οὐ μόνον τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς, διόπ ἀγαπητοὶ ἡμῖν ἐν Χριστῷ καὶ εἰσὶ καὶ ἔσονται πιστοὶ ὄντες, ὅθεν καὶ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ τοῦ δοθεῖσαν ἡμῖν, ἐποικοδομοῦμεν τῷ δοθέντι ἡμῖν θεμελίῳ, παρ' οὗ οὐδεὶς θεῖναι δύναται, καὶ τὰ κεκρυμμένως, ὑπὸ τοῦ ἀποστόλων καὶ προφητῶν ἐν τῇ ἀληθεστάτῃ ἱερουσαλὴμ δόγματα παραδίδομεν, τῷ τε ῥηθέντι κύρ κωνσταντίνῳ, καὶ δι' αὐτοῦ πᾶσι

πᾶσι πρὸς ὃς ἂν ἡ παρεῦσα γραφὴ προσαχθῇ, ὡς ἂν ἐν τῷ ἀκρογωνιαίῳ λίθῳ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ συναρμολογηθέντες ἡμῖν ἅπαντες, εἰς ἂν ἅγιον προσκλήτου χάριτος ἐμπνεύσειεν, οἰκοδομηθῶσιν μετάθεσιν καὶ πυξίδιον εἰς ναὸν ἅγιον ἐν Κυρίῳ.

Ἡ ἁγία τρίνυν ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἡ μήτηρ πάντων τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν πιστεύει καὶ διδάσκει τῶν μωρῶν καὶ ἀπαιδεύτων ζητήσεων καὶ καινοτομιῶν, αἳ μὴ μόνον εἰς οὐδὲν χρήσιμον, ἀλλὰ καὶ ὅλη καταστροφῇ τῶν ἀκουόντων καὶ εἰς σκάνδαλον μέγα τῶν δυσεβεστέρων καὶ παραχίνω τῆς εἰκουμένης ἐγένοντο, τῶν ἁπασῶν παρητημένων καὶ ἀποδεδοκιμασμένων ὅτως. Πιστεύομεν εἰς ἕνα μόνον ἀληθινὸν Θεόν, Τριάδα ὑποστάσεσιν ἄτρεπτον προσώποις γνωριζόμενον καὶ Μονάδα νοούμενον. διαιρούμενον ἰδιότησιν, οὐ θεότητι. καὶ ἡνωμένον φύσει, ἀλλὰ ἰδιότησι. τὴν αὐτὴν Θεὸν μονάδα ἐν τριάδι, καὶ Τριάδα ἐν μονάδι. μονάδα δηλαδὴ τρισυπόστατον, καὶ τριάδα ὁμοούσιον. τὸν Πατέρα δηλονότι τὸν υἱόν, καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα. ἐξ οὗ, καὶ δι' οὗ, καὶ ἐν ᾧ πάντα τὰ ὁπωσοῦν ὄντα ὑπέστη καὶ γέγονεν ὡς ἐξ ἑνὸς Θεοῦ καὶ μιᾶς ἀρχῆς. ὃς ἐστὶ μόνος δημιουργὸς πάντων τῶν ὄντων, καὶ μόνος συνέχων αὐτά. καὶ μόνος αὐτῶν προνοούμενος. καὶ μόνος αὐτὰ κυβερνῶν. καὶ ἀμέσως, ὅσον εἰς τὸν κυβερνήσεως ἥκει λόγον, εἰ καὶ τῇ ἐκπληρώσει τῆς θείας προνοίας καὶ κυβερνήσεως ἕνεκα τῶν αὐτοῦ κτισμάτων ὑπουργικῶς τε καὶ ὀργανικῶς αὐτῷ λειτουργεῖται. καὶ τὸν μὲν Θεὸν καὶ Πατέρα προσκυνούμενον ἀγένητόν τε καὶ ἄναρχον καὶ ἀνάλλοιον. τὸν υἱὸν αὐτοῦ καὶ τὸ Πνεῦμα ἐξ αὐτοῦ τοῦ Πατρὸς προηγμένα, ἐν τῇ αὐτῇ τῆς θείας ἑνότητι, τὸν μὲν υἱὸν καὶ γέννησιν, τὸ δὲ Πνεῦμα τὸ ἅγιον κατ' ἐκπόρευσιν, ἄῤῥητόν τε καὶ ἀνεκφάντον. καὶ τὰ τρία ὁμοῦ αὐθις, ἓν ἄναρχον καὶ ἀγένητον καὶ τῇ φύσει, ὡς ἕνα Θεὸν ἀΐδιον καὶ ὑπὲρ χρόνον. καὶ χρόνου καὶ κινήσεως καὶ παντὸς κινουμένου, ἢ ἐν χρόνῳ ὄντος δημιουργοῦ. καὶ μόνον ἀΐδιον, καὶ μίαν καὶ πρώτην πάντων αἰτίαν. Πιστεύομεν τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ὃς ἐν ἀρχῇ λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Θεὸς ἦν, καὶ ἔστι τῷ Πατρὶ ὁμοούσιος. Ἦτον ὁν τῆς ἀειπαρθένου Μαρίας οὐδαμῶς πέρματος, ἀλλὰ δυνάμει Πνεύματος ἁγίου συλληφθέντα, καὶ ἐν αὐτῷ τὴν ἀνθρωπίνην ὑποστήσαντα φύσιν, τουτέστι σάρκα ἐμψυχωμένην νοερᾷ καὶ λογικῇ ψυχῇ καὶ νοερᾷ, καὶ προσλαβόντα ἐξ αὐτῆς τὴν ἀειπαρθένου μητρὸς, Θεὸν σεσαρκωμένον, ὁν ἄνθρωπον θεοφόρον, ἐν δυσὶ τελείαις φύσεσι καὶ ἐνεργείαις, ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν κατ' ὑπόστασιν ὅλον Θεὸν, καὶ ὅλον ἄνθρωπον τὸν αὐτόν. εἰ καὶ μήτε κατὰ τὸ σῶμα Θεὸν, μήτε κατὰ τὴν θεότητα ἄνθρωπον. τὴν φρικτὴν ἐκείνην οἰκονομίαν ἀπεραίωθεν. τὴν ἁγίας καὶ μακαρίας τριάδος ὅλης, ἐν αὐτῷ τῷ υἱῷ καὶ Θεοῦ ἀπεσταλμένης αὐτοῦ, ὑπὲρ τῆς τῶν αἰώνων προωρισμένης, καὶ ἐν οἷς ἐδόκησε καιροῖς ἐπεξεργασμένης ἀνακλήσει καὶ βελτώσει τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, εὐδοκίᾳ καὶ καὶ Θεοῦ Πατρὸς, καὶ συνεργείᾳ καὶ ἁγίου Πνεύματος, ὁ καὶ Θεοῦ λόγος ἐνηνθρώπησε, καὶ πάντα τὰ εἰς αὐτὸν καὶ τῶν αὐτοῦ γεγραμμένα πεπλήρωκεν, ὑπήκοος μὲν τῷ Πατρὶ νενόμενος μέχρι θανάτου, καὶ ἑκὼν ὡς Θεὸς πάντα κατὰ δεξάμενος. Πιστεύομεν αὐτὸν ἀληθείᾳ ὡς ἀληθῆ Θεὸν τὰ θεῖα ἀπεπράξαθαι, καὶ ἀληθείᾳ ὡς ἄνθρωπον ἀληθῆ τὰ ἀνθρώπινα ὑποστῆναι. παθεῖν μὲν καὶ τὴν ἀνθρωπότητα, καὶ σταυρωθῆναι καὶ ἀποθανεῖν καὶ ταφῆναι, ὡς ὁ Θεὸν ἀποστήσαντα τὸν ἑαυτὸν

αὐτὸν ἐν ἀφθάρτῳ καὶ ἀθανάτῳ καὶ δεδοξασμένῃ σαρκὶ, καὶ τὰς ἐν ἅδῃ κατεχομένας λυτρωσάμενον ψυχὰς σωσανενεγκεῖν. ψυχῇ καὶ θεότητι ταύταις ὑφαμένον. καὶ τοῖς μαθηταῖς ἀναλαμβανόντα ἑαυτὸν εἰς οὐρανὸς ὀφθῆναι ὡς ἀληθῶς. ὅσον τὸν ἀνθρωπίνῳ αὐτοῦ φύσιν καὶ ἐν δεξιᾷ Θεοῦ Πατρὸς καθέδρα τε ὑμνεῖται.

Καὶ ὁκεῖθεν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον αὐτοῖς καταπέμψαι, ἵνα τοῖς πάσας αὐτοῖς τὰς Πνευματικὰς ἐνιδρύων χάριτας, εἰς προκοπὴν τῆς φυτᾶ τοῦ κηρύγματος. ἥξειν τε πάλιν αὐτὸν Θεὸν καὶ ἄνθρωπον μὴ δόξης, ὃν ἀνελήφθη πρόπον κρινοῦντα ζῶντας καὶ νεκροὺς καὶ ἀποδώσοντα ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἴδια ἔργα. καὶ τοὺς μὲν τὰ ἀγαθὰ μὴ τὴν ὀρθῆς πίστεως πράξαντας, εἰς τὸν αἰώνιον ζωὴν, καὶ τὸν ἀΐδιον αὐτοῦ καὶ ἀτελεύτητον αὐξόντα βασιλείαν. τοὺς δὲ ἐν θανασίμοις ἁμαρτήμασιν ἀκμὴ μετανοίας ἀποτεθνηκότας. ἢ τὸν ὀρθῆ πίστει συζήσαντας, εἰς κόλασιν αἰώνιον ἀπεμψοντα. Πιστεύομεν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον Θεὸν εἶναι ἀληθῆ, Κύριον ζωοποιὸν. ὃν τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον. καὶ ἐν τῷ υἱῷ αἰωπαυόμενον Πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ συμπροσκυνούμενον. Πνεῦμα Πατρὸς καὶ υἱοῦ, ὡς ἀμφοῖν ὁμοούσιον. ἀλλὰ ὁν τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, ὡς ὁκεῖθεν ὑφιστάμενον, ὅθεν καὶ ὁ υἱὸς γεγέννηται. ὁν τοῦ ἐκπορευόμενον καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ υἱοῦ. ὡς ὁ τῶν ῥώμης ἀρχιερεὺς, ἀπὸ τῶν λοιπῶν Πατριαρχῶν προσθεῖναι ἐθάῤῥησε τῷ συμβόλῳ, οὐ δὴ προσθήκῃ ὁν οἴδαμεν πόθεν ἐστὶν. οὔτε τῶν κανονικῶν γραφῶν, οὔτε ὁν τῶ οἰκουμενικῶν ζωόδων ἔχει τὸ κύρος. ἀλλὰ μὴν καὶ πάντες οἱ τῆς ἐκκλησίας διδάσκαλοι, μόνον ἄκτιστον καὶ ἄρχιον ἐν τῇ θεότητι τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ Πατρὸς θεολογοῦσι, τὸν δὲ υἱὸν καὶ τὸ Πνεῦμα μόνον αἰτιατὰ ἐν τῇ θεότητι, καὶ μόνα αἰτιατὰ καὶ ἐξαρχῆς τοῦ πατρὸς. ὅσοι δὲ ῥήσεις τῶν διδασκάλων ταῦτα διδάσκουσι, καὶ κατὰ τῆς νέας ταύτης προσθήκης τρεπτάζοντα ἐναργῶς. βασίλειος δηλονότι καὶ Γρηγόριος. καὶ Μάξιμος. καὶ δαμασκηνὸς. καὶ ὅσοι τῶν ἀρχαιοτέρων ἀθανάσιος. οὐ καὶ σύμβολόν τι προσπεπλασμένον κομίζουσιν, ἐλεγχόμενον τῇ ἀρχαιότητι τῶν πάρ ἡμῖν πρωτοτύπων. καὶ Γρηγορίου τοῦ θαυματουργοῦ. καὶ Διονυσίου. καὶ πάντων ἁπλῶς τῶν ἁγίων, οἱ τὰς οἰκουμενικὰς ἐκείνας ἐπλήρων ζωόδους. οὐκ ἀνάρμοστοι τῷ παρόντι καταλύειν καιρῷ. ἀλλ' ἡμεῖς τούτοις μᾶλλον τοῖς διδασκάλοις, καὶ πρὸ αὐτῶν τῷ ἡμετέρῳ δεσπότῃ, καὶ τῷ μακαρίῳ παύλῳ προσέχομεν τὸν τῇ πρόοδῳ τοῦ Πνεύματος, ἅπερ δὴ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις τῆς πίστεως, ἢ τοῖς βιαίοις καὶ ἀναποδείκτοις τῶν ἀνθρώπων καὶ ὑπικινδύνοις πρόσεσι. Τοῦτο δὴ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐν ᾧ ἐσφραγίσθημεν εἰς ἡμέραν ἀπολυτρώσεως, ἵνα τὸ διαιρεῖν καὶ ἐνεργεῖν τὰ τῆς θεότητος ὅλης χαρίσματα, ἑκάστῳ πρὸς τὸ συμφέρον καθὼς βούλεται, τὸ ὁδηγεῖν εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν, καὶ σημεῖον τοὺς πιστεύοντας πρὸς γνῶσιν ἀληθῆ, καὶ ὁμολογίαν ἀκριβῆ. καὶ λατρείαν εὐσεβῆ, καὶ προσκύνησιν Πνευματικὴν Θεοῦ Πατρὸς, καὶ ἐξ μονογενοῦς υἱοῦ αὐτοῦ, καὶ αὐτοῦ δὴ ἐξ Πνεύματος. ἵνα ὁν Πατρὸς δὶ υἱοῦ πέμπεται καὶ δίδοται τοῖς ἀξίοις λαμβάνειν. ἵνα τέσιν ὑπὸ τῶν ἀξίων μετέχεται. διεγειρόντων τῶν Πνευματικῶν χαρισμάτων πρὸς τὴν ἐφικτὴν τοῖς ἀνθρώποις κοινωνίαν τῆς ὅλης θεότητος αὐτοῦ δηλονότι καὶ ἐξ υἱοῦ. καὶ ἐξ Πατρὸς. ὡς ἐν ἡμῖν ὁν Πατρὸς δὶ υἱοῦ ἐν Πνεύματι ἥκει τὰ Πνευματικὰ δῶρα. δὶ ὧν πρὸς τὴν θείαν υἱοθεσίαν ἀνακαλούμεθα. ἵνα καὶ ἡμεῖς ἐν Πνεύματι δὶ υἱοῦ πρὸς τὴν Θεὸν αἰνοῦντες καὶ Πατέρα τῇ ὁν

τῶν Πνευματικῶν χαρισμάτων σωσάρσει τῇ ὑποθεσίᾳ τῆς ὅλης θεότητος καὶ λιὼ δόξα
μεθα, ἐφ' ὅσον διὰ τῆς πνευματικῶν χαρισμάτων, καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῶν μυστηρίων
καὶ τῆς ἐν αὐτοῖς κεκρυμμένης ζωῆς βεβλεμμένοι, καὶ σύμμορφοι γινόμενοι τῷ Χριστῷ,
ἐν μεθέξει γινόμεθα τῆς θεότητος νῦν μυστικῶς, εἰς ἐλπίδα βεβαίαν τῆς ἐν τῷ
μέλλοντι τελειοτέρας μεθέξεώς τε καὶ ἀπολαύσεως. Καὶ ταῦτα μὲν τῆς πέμψε-
ως ὁρίσκοντες τοῦ Πνεύματος ἐν πᾶσι γραφαῖς, καὶ ἐν τοῖς ἁγίοις, οἱ ἐκ τῆς ῥω-
μαϊκῆς ἐκκλησίας ἐν ἠδὴ πέμψει, καὶ ἑαυτὸ πέμπει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, διὰ
τοῦτο καὶ ἐν τῇ αἰδίῳ προόδῳ τοῦ Πνεύματος. ἐν ᾗ προάγει ἑαυτὸ τὸ Πνεῦμα τὸ
ἅγιον, ἐκ τοῦ Πατρὸς δι' υἱοῦ ὑφίσταται. καὶ ἐκ Πατρὸς καὶ υἱοῦ τοῦτο νομοθετοῦσι.
καὶ ἀρχὴν τοῦ Πνεύματος καὶ τὸ υἱὸν λέγουσι μὴ τοῦ Πατρὸς, ἐν τῷ γινώσκειν τοῦτο
λαμβάνοντα καὶ πιστοῦτα ἅπερ τῇ πίστει προσιέασιν, ἐκ ἔχοντα τὸ πρὸν ὅθεν δεῖ,
καὶ πολλῶν ἀτόπων ἐρμὸν ἐπαγόμενα. Ἀλλ' ἡμεῖς ἴσμεν διακρίνειν, ἐκπόρευσιν δόσεως. καὶ χάριν ὑποστάσεως θείας. καὶ χρονικὴν ἀπολὴν αἰδίου ὑπάρξεως. καὶ ὁ μεῖζον ἐστι κοινὴν πίστιν, καὶ θεμέλιον ἀρραγῆ, ἀνθρωπίνων λογισμῶν
καὶ δημοσίων αὐτῶν διακρίνομεν. εἰδότες ταῦτα δεινὰ καὶ δυσφαλῆ εἶναι ὡς γέγραπται, ἢ πῶς ἡ προσθήκη αὐτῶν ἐκ δυσκίνδυνος; ἐμὲν ὂν ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ
ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύεται, ἢ ὡς ὑφίσταται καὶ λαμβάνει τὸ εἶναι, καθὸ εἰσὶν εἷς Θεός,
ἢ καὶ αὐτὸ ἐκπορεύεται ἐξ ἑαυτοῦ, εἷς καὶ μετ' αὐτῶν Θεὸς ὤν. ἢ εἰ τοῦτο ἀδύνατον,
ἐκ ἔσται ἐν τῇ ἑνότητι τῆς θείας οὐσίας. εἰ δὲ μὴ καθὸ εἰσὶν εἷς Θεὸς, ἀλλὰ κα-
θὸ εἰσὶ δύο πρόσωπα, δύο ἀρχαὶ τοῦ Πνεύματος ἔστωσαν. ὡς ἂν εἴη ἐν ἐν αὐ-
τοῖς τῷ λόγῳ τῆς μιᾶς οὐσίας. ἓν ἐστὶ καὶ διάκειται ἐν ἀμφοῖν, οὕτω καὶ εἴη ἐστὶ
τῷ λόγῳ τῆς ὑποστάσεων, διακεκριμένον ἐστίν. εἰ δὲ τῷ λόγῳ τῆς ὑποστάσεων, μία
εἴη ἀρχὴ, ἡ καθολικὸς αἵρεσις ἀκολουθήσει. ἀλλ' αὐτοὶ τὰ μὲν ἄτοπα ἀποβάλλονται τὰ δηλούντα αὐτοῖς. τὴν δὲ θέσιν τῆς τούτων αἰτίας διαφυλάττουσι, καὶ λύσεις
τῆς ἀκολουθιῶν τούτων δηνοῦσιν, αἱ μᾶλλον εἰσὶ φυγαὶ τοῦ ζητήματος, ἢ λύσεις τῆς
ἀκολουθιῶν. καὶ τὸ ἐν ἀρχῇ ἐν ταῖς πολείσαις αὐτῶν, ὥσπερ ἐξὸν πλάττειν πίστεις
ἥνικα βούλοιτο, ἀλλ' οὐ τῶν θεόθεν ἀποκεκαλυμμένων κρατεῖν, ἀλλ' ἐπαίνῳ αὐ
τοῖς τὸ προκείμενον. δεῖ πρὸς τοῦτο πιστεύειν τοῖς ἐπὶ μυστηρίοις τῆς ἐκκλησίας, ἀληθέστατα εἶναι καὶ ἀναγκαιότατος πρὸς σωτηρίαν, ὥστε αὐτῶν μὴ δύνασθαι ἡμᾶς τῆς Πνευματικῆς ἀπολαύειν ζωῆς. Πρῶτον τῷ βαπτίσματος ἐν ᾧ ἀφίεν-
ται τὰ προγονικὰ ἁμαρτήματα καὶ τὰ κατ' ἐνέργειαν ἐν ὅσοις καὶ ταῦτα ἐστιν, δι' οὗ
Πνευματικῶς ἀναγεννώμενοι ὁ δοιπόροι πρὸς τὸν αἰώνιον ζωὴν, αὖθις γινόμεθα,
εἰ μόνον καὶ τῆς ἐκκλησιαστικὴν πρόοιτο. διότι ἅπαν μυστήριον τῆς ἐκκλη-
σιαστικὴν μὴ σῶζον πρόδοσιν, οὐ δύναται ἔχειν τὸν λόγον, καὶ τὸ εἶδος τοῦ μυστηρίου.
ἐν ᾧ δὴ μάλιστα ταῦτα προστηρεῖται ἀνείη, ἵνα μὴ δηκρέχηται ὁ βαπτιζόμενος,
ἀλλὰ τῷ ὕδατι καταδύηται. μήδε ὕδατι ἠλισμένῳ. μὴ δὲ τὰ ῥήματα οὕτω προ-
φέρηται ὡς τὰ ἐκείνων, βαπτίζω ἐγώ σε. ἀλλὰ βαπτίζεται ὀνόματα εἰς τὸ ὄνο-
μα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Δεύτερον τῷ τοῦ μυστηρίου, ἐν
ᾧ τὴν Πνευματικὴν ἰσχὺν ἀναλαμβάνομεν, τοῦ δυνάσθαι παρρησίᾳ κηρύττειν, ὅπερ
ἐν τῇ καρδίᾳ πεδύσεμεν παντὸς φόβου, καὶ πάσης αἰδοῦς ἀπεκλαμμένων.
Τέλειον. τῷ τῆς θυσίας, ἐν ᾧ Πνευματικῶς τρεφόμενοι, σωτηρόμεθά τε καὶ αὔ-
ξομεν

ξομεν ἐν τῇ καὶ Πνεῦμα ζωῇ τοῦ ἀληθοῦς σώματος τοῦ Χριστοῦ μεταλαμβάνοντες,
καὶ τοῦ ἀληθοῦς αἵματος, οὐ τοῦ ἑτέρου μόνον, ὡς ἡ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία ἔκλι-
νων χρόνων ἐκαινοτόμησεν. ἀλλὰ καὶ ἀμφοτέρων ὁμοῦ καὶ τῶν μυστηρίων τρόδοσιν,
ὑπό τε αὐτοῦ Χριστοῦ, καὶ τῶν ἀποστόλων αὐτοῦ. Εἰ δὲ ἐν ἐνζύμῳ καὶ μὴ ἐν ἀ-
ζύμῳ, ὅ ἐστιν ἀληθῶς ἄρτος, καὶ τοῦτο τὸ ἔθος ἐκ τῶν ἀποστόλων ἡ τοῦ Χριστοῦ
ἐκκλησία παρείληφεν ὡς ἐκ πολλῶν καὶ ἀναντιρρήτων ἱστοριῶν καὶ τεκμηριῶν σαφὲς
ἐστὶ. πλήν τε τῆς ἰουδαίων δημιξίαν ἀποστρεφομένη καὶ τὴν ἀπολιναρίου δυσέβειαν
ἐνφασὶ τὴν δι' ἀζύμων ἐπαινεῖν μᾶλλον θυσίαν, ὡς τῇ ἑαυτοῦ δόξῃ συμφέρουσαν,
δηστρυε ἢ τὸν Χριστὸν σάρκα ἄνευ ψυχῆς ἀνειληφέναι τῆς θεότητος ἀρνούσης ἀντὶ
ψυχῆς. οὕτω καὶ τὰ ἄζυμα ἔχειν, τῆς ἐν τῷ ἀληθεῖ ἄρτῳ ζωτικῆς ἐστερημένα
δυνάμεως. Τέταρτον τῷ τῆς μετανοίας, δι' οὗ τὰ κατ' ἐνέργειαν ἁμαρτημάτων
ἀφιεμένων, τὰ ἀγαθὰ αὖθις ἀναλαμβάνονται ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, τὰ διὰ τῆς ἁμαρ-
τίας ἀπολωλότα, ἥτις δὴ μεταλάνοια, ἐν τῇ συντριβῇ τῆς καρδίας καὶ τῇ ἐξομολο-
γήσει τοῦ σώματος συνίσταται μάλιστα, καὶ ἐν τῇ ἱκανοποιήσει τοῦ ἔργου. ὅτε μὴ εἴργοι
ἡ τοῦ θανάτου τελείωσις. Πέμπτον τῷ τοῦ γάμου, ἕκτον τῷ τῆς ἱερωσύνης, καὶ
ἕβδομον τῷ τῆς τελευταίας χρίσεως, ὅπερ ἡμῖν εὐχέλαιον ὀνομάζεται.
Εἰ δὲ ἕνεκεν τὰ συμπεράσματα τῶν οἰκουμενικῶν ἐπὶ τὰ συνόδων, οὐ κατὰ θεοῦ
χάριν καὶ προνοίαν, πρὸς βεβαίωσιν τῆς διαγγελικῆς πίστεως καὶ πολιτείας κατὰ
τὰ αἱρετικῶν συνεκρωτήθησαν ἐν διαφόροις χρόνοις καὶ τόποις. Ἐπεὶ δὲ αὗται
αἱ ἐπὶ τὰ οἰκουμενικὰ συνόδοι καὶ μερικῶν συνόδων τινῶν ἐδέξαντο συμπεράσμα-
τα, καὶ ταῦτα ὡς μείζονι ὑποφάσει τῇ τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων κεκριμένα αἱρέσεν
καὶ ἀποδεχέσθαι χρὴ. Ὧν ἡμὲν πρώτη τῶν οἰκουμενικῶν, τὸν ὑὸν ἀνεκήρυξε Θεὸν
ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ καὶ ὁρᾶν, κτίσμα δὲ Θεοῦ φλυαροῦντος αὐτὸν εἶναι, ἡ δυ-
τέρα τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀνεκήρυξε Θεὸν ἀληθῆ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον,
τῷ ὂν ὑῷ ὁμοούσιον καὶ μακεδονίου ἐκ τοῦ υἱοῦ προῆχθαι βλασφημοῦντος τὸ Πνεῦμα
καὶ δημιουργικῶς, διὸ καὶ τὸ τοῦ Πνεύματος αὕτη ἀνέπυξεν ἄρθρον, ὅσον τε
εἰς τὴν οὐσίαν αὐτοῦ ἥκει, καὶ ὅσον εἰς τὴν αἰτίαν αὐτοῦ τῆς ὑπάρξεως. ἣς δὴ ἀπέπυξε-
ως ὁ ῥώμης καθαφρονήσας ὡς ἀτελοῦς, μόνου, αὐτοῦ τοῦ οἰκουμένης παθεταρ-
χῶν, τὸ δὲ ἐκ τοῦ υἱοῦ πεσεθεῖναι πεθέλετο, καὶ τοῦτο τῶν πολλῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ σκαν-
δάλων ἀρχὴ γέγονεν. ἡ τέτη τὸν Χριστὸν ἀληθῆ Θεὸν καὶ ἄνθρωπον ἀνεκήρυξε τὸν
αὐτὸν ἐν ἑνότητι ὑποστάσεως καὶ νεστορίου, ἄλλον λέγοντος εἶναι τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ,
καὶ ἄλλον τὸν Χριστὸν κατὰ ὑπόστασιν. ἡ τετάρτη καὶ πέμπτη, τὸν ἡμέτερον ἰησοῦν ἀ-
νεκήρυξαν ἐν δυσὶ φύσεσιν ἀληθῶς μονούσης καὶ μὴ τὴν ἕνωσιν, καὶ διοσκόρου καὶ
δυτυχοῦς, οἱ ζωνελθεῖν ἐφλυάρων ἐν αὐτῷ τὰς δύο φύσεις εἰς μίαν φύσιν ἐκ εἰς
μίαν ὑπόστασιν. ἡ πέμπη δὲ καὶ τὰς ὀρθοδόξους ἀπεκήρυξε φλυαρίας, τὰς πλα-
τωνικὰς ἰδέας δηλαδὴ, καὶ τὰς τῶν ψυχῶν προϋπάρξεις, καὶ τὴν λῆξιν ποτὲ τῆς κολά-
σεων. ἡ ἕκτη δύο θελήματα ἐκήρυξεν ἐν Χριστῷ τῷ ἡμετέρῳ δεσπότῃ, καὶ σεργίου,
κύρου, ὀνωρίου, πύρρου, πέτρου, παύλου, καὶ θεοδώρου, καὶ μακαρίου, οἱ μίαν
ἐν τῷ Χριστῷ θέλησιν ἐπάθον. τὰ δὲ τῇ τάξει ἓν, ἀπλῶς ἓν εἶναι λέγοντες, καὶ τοὺς
τὸν δύτυχοῦς καὶ διοσκόρου πάλιν ὑποστρέφοντες αἵρεσιν, εἴπερ τῇ ἑνότητι τῆς φυσι-
κῆς ἐνεργείας καὶ ἡ τῆς φύσεως ἑνότης ἀκολουθεῖ. ἡ ἑβδόμη τὸ τοῦ τὰς εἰκόνας
ἄρισον

ἄρισον τῆς ἐκκλησίας ἔθος, καὶ χρησιμωτάτου τε ἅμα καὶ δυσεβέστατον ἀπ' αὐτοῦ τῆς ἀποστολικῶν χρόνων ἠργμένον, ἐκύρωσέτε καὶ ἐβεβαίωσε, ὑπόπτων δυοσεβῶν βασιλέων δεινῶς περὶ τῆς Χωόδου ταύτης πολεμηθέν. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ τὰ τῆς οἰκονομίας ἐβούλοντο ἐξαλείφειν ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων μνήμης καλὰ παφῶς ταῖς εἰκόσι διατυπώματα ἰδιάων ἔχοντες φρόνημα καὶ ὑπὸ δυσεβείας περικαλύμματι δυσεβοῦντες, ὡς σαφὲς ἐστὶν ἐξ ἀληθεστάτων ἱστοριῶν καὶ τὰ ἑξῆς διὰ τὴν μὲν ἐν Πνεύματι καὶ ἀληθῆ λατρείαν τῇ μακαρία Τριάδι δεῖν φαμὲν ἀποδίδοσθαι, τῆς δὲ σεβασμίας εἰκόσι, τιμὴν καὶ ἀσπασμὸν καὶ γονάτων κλίσεσι σὺν δυλαβείᾳ ὡς ἅμα τῇ ἀληθινῇ τῶν ἐν ταῖς εἰκόσι φαινομένων τύπων καὶ χαρακτήρων τιμῇ, καὶ τῆς ἀοράτου ψυχῆς ἔνδον διὰ πίστεως τὸν ἐν Πνεύματι λατρείαν ἀποδιδόσης τῷ μὴ ὁρωμένῳ Χριστῷ, καὶ αὐτὸν λογιζομένης ὁρᾶν διὰ πίστεως τὸν ἐν σαρκὶ ὀφθέντα Θεόν. ὥσπερ καὶ τοὺς τόπους ἔστησαν οἱ πόδες αὐτοῦ τιμῶμεν καὶ προσκυνοῦμεν. ἔτι καὶ τὸν σταυρόν. ὡς τὸν σάρκα σταυρούντα. ἡμεῖς γὰρ τὰς ἀληθινὰς ὑπάρξεις τιμῶντες τοῖς εἰκονίζομασιν. ἔτι καὶ τὸν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου καὶ τῶν ἀποστόλων Χριστοῦ καὶ τῶν ἁγίων, ἀκαπερεύμεν τοὺς τῆς ψυχῆς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὰς πρωτοτύπους μορφάς, οὐ μέχρι τῆς ὕλης καὶ τῶν χρωμάτων καὶ τῆς γραφικῆς ἐμφερείας ἐρείδομεν τὸν διάνοιαν. καὶ τῇ μὲν τῆς εἰκόνος ἐξ Θεοτόκου ἡμῶν τιμῇ, ἀνταποκρινομένῳ τὴν ἔνδον προσκύνησιν καὶ λατρείαν προσφέρομεν τῷ Θεῷ, τῇ δὲ εἰς τὰς τῶν ἄλλων ἁγίων εἰκόνας τιμῇ τὴν ἐνδοτέραν διάθεσιν καὶ τιμῶ, ὅπερ καὶ αὐτοὺς ὡς ἐξ Θεοῦ φίλους γνησίους τιμῶμεν καὶ προσείπομεν, καὶ ὡς ἐγγυτάτω ὄντας ἐξ Θεοῦ, διὸ καὶ τὰ λείψανα αὐτῶν τιμῶμεν ἐν τῇ γῇ, ὧν τὰ πνεύματα ἐν οὐρανοῖς τὴν ἀκήρατον δόξης τετύμηται, μᾶλλον δὲ καὶ ὑπὸ ἐξ Θεοῦ νομίζομεν αὐτὰ τετιμῆσθαι καὶ ἐν αὐτοῖς τεκμηρίοις προδηλώματα, καὶ ἰαματικῶν καὶ ἁγιαστικῶν χάριν, ὃν τὴν παρὰ αὐτὰ δυλαβείας τοῖς ἀνθρώποις ἄνωθεν καταπέμπεται ὥσπερ καὶ ζῶσιν ἐπετέλουν οἱ μακάριοι. Αὗται αἱ ἐπὶ τὰ Χωόδοι τὴν οἰκουμένην ἐξεκάθηραν, δι' αὐτὰς ἡ ἐξ Χριστοῦ ἐκκλησία τῇ αὐτοῦ προσκυνοίᾳ τὴν ἀληθῆ πίστιν δεδοκιμασμένως τε καὶ ἀναπτῶτος κρατεῖ. ὁπόσοι τοίνυν ἐν χριστιανοῖς τὴν καθολικὴν ἐξ Χριστοῦ πίστιν βεβαίως τε καὶ γνησίως ἀσπάζεσθε, ὁπόσοι τῇ αὐτοῦ χάριτι φωτιζόντες τὰς καινοτομίας ἐκφεύγετε, ἑνωθέντες μὲν τῆς ἁγίας μητρὸς ἡμῶν τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, ἐν ᾗ δρκεῖ ἡμῖν ἡ τῆς ἀληθείας διήγνωσις, καὶ τὸ ἀπὸ τῶν σκανδαλιζόντων φυγεῖν, ἀλλὰ δεῖ πάντως καὶ τὴν καθολικὴν τῶν ὀρθοδόξων ἀ : . . . . . ἐν τῷ κόσμῳ διαζητήσαντες εἰς ταύτην καταφυγεῖν. καὶ ταύτῃ προσλακτίσαι, καὶ ἐν τοῖς κόλποις αὐτοῖς βιβάσθεσθαι. αὕτη γὰρ ἐστὶν ἡ ἀπαρλικὴ ἐκκλησία, τέτρασι σύλοις τῆς πατριαρχικοῖς θρόνοις ἐρειδομένη; ὧν ὁ τῆς κωνσταντινουπόλεως ὑπερκάθηται, ἐν τύφῳ, ἐν δεσποτείᾳ, ἐν δὲ τοῖς κοσμικοῖς φαντασίαις προσέχων, ἀλλὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς δυτάξιας ἀρχαίῳ καὶ κεκανονισμένῳ ἀξιώματι, καὶ τῇ ἐξ ὀρθοῦ λόγου διδασκαλίᾳ. ὅπου ἡ καθολικὴ πίστις τηρεῖται, ἐνταῦθα ἐστὶ τὸ σχῆμα τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, καὶ ὅπου τὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ἀποστόλων ἀδιαφθόρως φυλάττονται καὶ κηρύττονται δόγματα, ἐκεῖ ἡ καθολικὴ πίστις τηρεῖται. ἐκεῖν ἡ ἀπαρλικὴ ἐκκλησία μήτηρ τῶν ὀρθοδόξων ἐστὶ καὶ διδάσκαλος. αὐτὴ οὐδὲν διαγγελίζεται παρ' ὃ παρελάβομεν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλο τι διαγγελιζομένους σὺν ὑμῖν ἀπαναίνεται, καὶ εἰς τὴν ἐξ ἀποστόλων παραπέμπει

ψῆφον. αὕτη τὸν τῶν ἱερωτάτων ἀποστόλων σύμβολον, μὴ τὴν δυσεβοῦς αἱρεσιάρχου πρώτης οἰκουμενικῆς Χωόδου περὶ τὴν ὁμοουσιότητος ἐξ ἡμῶν τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα, καὶ τὴν δευτέρας Χωόδου περὶ τὴν θεότητος ἐξ Πνεύματος. καὶ τὴν ὑπὸ Πατρὸς αὐτοῦ ὑπεπορεύσεως κρατεῖ καὶ κηρύττει, μηδὲν ἕτερον προσθεῖναι, μή τι καινοτομοῦσα τῆς προσθεῖναι. διόπερ οὐ μὴ τὴν δευτέραν Χωόδον οἰκουμενικὰς Χωόδους πᾶσαι ὑπὸ ποινῇ ἀναθέματος κεκωλύκασι προσθεῖναι τι λοιπὸν ἐν τῷ συμβόλῳ, ὡς ἐν τελεστάτῳ ὄντι, καὶ μηδεμιᾶς ἀναπτύξεως λοιπὸν δεομένῳ. καὶ ἔργῳ τὸ κώλυμα πεπηρήκασιν. οὐδὲ μία τῶν μὴ τὴν δευτέραν Χωόδον προσέθηκεν, ἀλλὰ πᾶσαι ἔτω τὸ σύμβολον ἀνεγίνωσκον, ὡς ἐν ταῖς τῆς ἀποστολικῆς τῶν ἐκκλησίας ἀναγινώσκεται. αὕτη τὰ τῆς ἐκκλησίας μυστήρια οὐδὲν προσθεῖναι τῇ ἐξ Χριστοῦ, καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ παραδόσει, οὔτε μεταποιῆσαι τοῖς πιστοῖς προσλάβησι. αὕτη τὰς τῶν οἰκουμενικῶν ἐκείνων Χωόδων ἀποφάσεις διεκδικεῖ, οὐ διὰ τὰ αὐτῶν μόνον ἀξίωμα, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν φανερωτάτην ἀλήθειαν, τὴν ἐν ἐκείναις συμπεραινθέντων. ὧν τῷ προθέρῳ τὸ δεύτερον ἕπεται, διὰ τὸ πιστεύειν εἶναι τοὺς τότε συνελθόντας ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ, τυπικὴν ἐν τῷ τῆς εἰρηνικῆς ἀληθείας ὀνόματι καὶ ὁ Χριστὸς ἐν μέσῳ αὐτῶν γενόμενος, τὴν ἀληθείας αὐτῆς ὁ δηγὸς ἐνῴκει καὶ διδάσκαλος. τὸν ἐάσας αὐτοὺς ὑπὲρ τὴν ἀληθῆ διάνοιαν τὰ αὐτοῦ διαθηκῶν ἐναχθῆναι, μὴ δεῖναι ἄλλον θεμέλιον παρὰ τὸν κείμενον, οὐ τοιαῦταν ἄλλας ζωοβῆ ζωόδους, πρεσβυτέρου τε καὶ δεῖ τὴν ἡμετέρων καιρῶν. ὅπερ πραγματείας κοσμικῆς, οὐ Πνεύματικῆς συγκεκροτημένας, ὑπὸ τὴν θείας ἐγκαταλάψεως τοῦ τῆς ἀληθείας κανόνος πορρωτάτω, καὶ ἀπαδόντα τὰ ἑαυτῶν ἐξηνεγκαν δόγματα. ἀπαρῶς εἰπεῖν ἡ ἀπαρλικὴ ἐκκλησία, μόνη καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ ἐστὶν ἐκκλησία. Ὅσοι πίνων αὐτῇ σύμφωνοι, σωφρονεῖτε ταύτῃ ἄνωθεν, ἵνα πάντες ἓν ὦμεν. εἰς οἰκοδομὴν ἐξ σώματος ἐξ Χριστοῦ, καὶ πολλῷ πλείους καὶ μείζους τοὺς ἀπὸ τῆς ὀρθῆς πίστεως καρποὺς. καὶ διὰ τὴν σώδεσμον τοῦτον ἀποδώσετε τῷ Κυρίῳ γεωργῷ καὶ οἰκοδεσπότῃ τῶν ἡμετέρων ψυχῶν τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ. ἐφ' ᾧ τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ πληθυσθεισῶν καινοτομιῶν ἐστὶ, ὥσπερ καὶ ἡμεῖς, ποτὲ δυνήσεσθε πλέον ἢ μέθ' ἡμῶν ἡνωμένοι, καὶ εἴπνα πρὸς τὴν ἐνταῦθα γεγραμμένων ἀμφιβολίαν ἡ ἀπορίαν ἔχετε, ἔτοιμος ἐστὶν ἡ ἱερὰ αὕτη ἐκκλησία, πρός τε τούτων, καὶ πάντων τὴν ἄλλων λόγον ἀποδοῦναι ὑμῖν, ἱκανοποιοῦσα καὶ θεραπεύουσα τὰς ὑμῶν διανοίας τῇ ἐξ Θεοῦ χάριτι, ἐπειδὰν πέμψητε εἰς αὐτὴν, καὶ ἐλπίζομεν ἐν Κυρίῳ ἐν ἅπασι συμφωνήσομεν. ἐξ κανόνος τῆς πίστεως σωαρμόζοντες ἀλλήλων τὰς γνώμας. καὶ σωεξισοῦντες. ὅθεν καὶ γένηται. καὶ ἐν τοῖς κόλποις τῆς ἀληθοῦς μητρὸς τῆς ἀπαλάγχνου καὶ ἀσεβοῦς σωαχθεῖεν, οἱ τῆς ἀληθοῦς ζηλωταὶ πίστεως. ὡς αὖ καὶ αὐτὴ μετ' ἀμφοῖν ὑμᾶς ἀποδεξαμένη μὴ τὸ πληροφορηθῆναι τὴν πίστεως ἡμῶν. βεβαιότερον, φανήσεται ὅσον εἰς αὐτὴν ἥκει. περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν ἀστοθείας ἀποκόπους καὶ ποιμένας ἐγκαθιστῶσα πνευματικοὺς. τὰ ἄλλα ὅσα τῇ ἀληθινῇ προσήκει μητρὶ τῶν γνησίων ἡμῶν ἀπεμεληθῆναι. εἰς δόξαν ἐξ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἡμῶν, ᾧ πρέπει δόξα καὶ αἶνος εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν.

ΤΟΥ ΤΙΜΙΩΤΑΤΟΥ.

Δικαιοφύλακος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας κυρίου Θεοδόρου τοῦ ἀγαλλιανοῦ, ἀπασκοῦ τοῦ ὑπὲρ τῆς δόξης λαπίνων βιβλίου, Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου.

Χάρις πολλὴ τῷ πάντα ἀρίστῳ καὶ σοφῷ Χρυσοστόμῳ, ὅτι καὶ τοῦδε ἡμᾶς ἀπηλλάξεν, ἐμφανίσας, ἐν οἷς πρὸς τὸν θαυμάσιον μέγαν δίκαιον γράφει τὸ τῆς ῥητορικῆς ἐκκλησίας φρόνημα, ὅπως τε συμβήσεται τῷ νῷ, καὶ τίνι τρόπῳ ζωώσεται τῇ τῆς ἀνατολῆς ἐκκλησίᾳ ἐν τῷ περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος ζητήματι, ὥστε καὶ τὴν ἡμῖν φρονεῖσθαι καὶ κηρύττεσθαι ὀρθῶς καὶ αὐτὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ὡς αὕτη διδάσκει, ἐκ τούτου μόνου λαμβανόντων ὡς ὁμολογούμενον αὐτό. καίτοι πολλοῖς καὶ γνωρίμοις ἀπελεγμένον καὶ ἐλεγχόμενον λόγοις, ὑπὸ πολλῶν τῶν ἐν πᾶσι τῆς ἀνατολῆς ἐκκλησίαις, οὐχ ἧττον ἐνσοφίᾳ ἢ ἀγιωσύνῃ διαλαμψάντων. τὰ δὲ τῶν ἁγίων ἔργα, καὶ πρὸς τὴν νῦν μεταρρυθμίζων, καὶ ταῦτα πρὸς τοιοῦτον καὶ τηλικοῦτον αὐτὰ γράφων ἄνδρα, ὡ πολὺ μέτεστι τῆς ἐν τοῖς τοιούτοις γνώσεως, ὡς καὶ αὐτὸς μαρτυρεῖ. καταγνοὺς ὡς δίκαιον, οὐχ ὅπερ αὐτὸς καὶ ἡμῶν πάντων τῶν τοιούτους διδασκάλους μελόντων, ἀλλὰ καὶ τῶν πρὸ ἡμῶν σοφῶν καὶ ἁγίων ἀνδρῶν ἀρρωστίαν, ὧν ἔνιοι τοῖς παλαιοῖς κείνοις φωστῆρσιν, ἴσως καὶ πᾶς τις εὐφρονῶν θείᾳ δικαίως. εἰ μήτε τῆς φωνῆς ἢ τῆς θεολογίας, μήτε τοῦ σκοποῦ ἐπαίειν οἵοίτε ἐβούλοντο, ἢ σὺν ἠθέλησαν ὁ καὶ χρέος, ἀλλ' αὐτοὶ ἑαυτοῖς ἀπωλείας αἴτιοι ψυχικῆς καὶ πᾶσιν ἡμῖν τοῖς ἐφεξῆς εἶλον τὸ γεγενέναι, ὁ τῆς ἀλάστωρ καὶ βάσκανος, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν φρενῶν σκοτεπωκέναι νεανιεύσαιτο. Ὡς ἐμοὶ τοῦτο τὸ δέος ἠνώχλει τὰ μάλιστα καὶ ἠνία τὴν ψυχήν, δώσαθαι γνώμας λέγοντας ἀποδείξαι τὴν λαμπροτάτην δόξαν ἐν τοῖς ἁγίοις πυθομένῳ, μᾶλλον δὲ διατεινομένοις καὶ ὅλως ἔχει φάσκοντας τἀληθές. ἡμᾶς δὲ μὴ ἐπαίειν ἀλογίᾳ τε φερομένοις, καὶ ἄλλοις πάθεσιν, ὥστε καὶ τῇ μὲν ἐμαυτοῦ περὶ τῶν τοιούτων εἰδήσει, ἥνπερ ἐκ πολλοῦ τοῖς τοιούτοις ἐκμελετῶν, σωιελόχειν μὴ πεπεῖσθαι, τὰς δὲ τῶν ἄλλων, ὅσοι περὶ τῶν τοιούτων διαλέγονται ὑπολοπάζειν καὶ ὡς εἰκεῖν δέος ἐδεδίειν ὑμικρὸν, εἰ οὕτω μὲν ὡς αὐτοὶ λέγουσιν ἔχει. τῷ δὲ μὴ δώσαθαι μὲν αὐτὸς ὅκοθεν νοῆσαι, ἑτέροις δ' ἔπεσθαι οὐκ ὀρθῶς ὑπηγουμένοις ἔξω τοῦ ὀρθοῦ φρονήματος διρεθείην. καὶ ἐν τῷ μεγίστῳ κινδύνῳ. ἀλλὰ νῦν ἐν τούτοις πᾶσιν τὸν τοῦ λόγου ἰχνεύειν θεασάμενος, καὶ τὴν ἐλπίδα τῆς τῶν ἐκκλησιῶν ἑνώσεως ἐπὶ τούτοις σαλεύειν καταγνόντας, ἐπεὶ καὶ διὰ τοῦτο ἠγοῦνται τινὲς τοὺς σοφωτέρους ἐπιπάσεσθαι, τοὺς μὴ τοιούτους καὶ ἀληθεστέρους ἴσως εἶναι πεπείσθαι. ἐθαυμάσαμεν ὅπως σοφοὶ ἄνδρες νοῦν καὶ παιδείας οὐ ἔχοντες, καὶ πεῖρα θεολογίας πεπεβεβηκέναι δοκοῦντες. τοιούτοις τοῖς τῆς πίστιν καὶ τῆς τῶν πατέρων θεολογίαν κρίνειν καὶ ταλαντεύειν πειρῶνται, ἢ αὐτοὶ σφᾶς αὐτοὺς ἀπατῶντες, ἢ ἄλλους ῥαδίως ὑπ' αὐτῶν τοῦτο πείσεσθαι νομίζοντες. ἀπήλλαγμαι δ' ὡς ἔφην καὶ τοῦ δέους, βέλτιον τῇ παρεῖᾳ δόξῃ σφαλεχθεὶς. πέφυκε γὰρ πῶς τὰ τῶν ἐναντίων ἐλεγχόμενα τοὺς τούτοις διαφερομένους βεβαιοτέρους, ἢ καὶ φιλονεικοτέρους ποιεῖν. Καὶ ὁ μὲν οἰκοδόμην καὶ ἀπόμενος ἐλέγχου, δόξειεν ἂν ἴσως ἐνεχειρεῖν τινὶ πάθει τοῦτο ποιεῖν, ἐφ' ᾧ τὰ μὲν καλῶς ἔχοντα διαστρέφειν καὶ παρερμηνεύειν, τοῖς δὲ παθητέρους ὑπτιεύειν, καὶ πρὸς τοῦτο μόνον τείνειν τὸν σκοπὸν,

σκοπὸν, ὅπως ἱκανῶς δόξειε τὸ ἀνταγωνιστὸν ἑλεῖν, ἐγὼ δὲ τοῦτο ἐν οἰκοδόμῃ πεπράγμαι ἀπεικὸς εἶναι νομίζων καὶ ἄδικον. τῆς γὰρ ἀληθείας ἐστὶ κατάγνωσις καὶ τῆς σωιειδήσεως φθορὰ, οὐχ ἥκιστά γ' ἐν οἷς περὶ πίστεως γίγνονται λόγοι καινοτόμος πράγματος καὶ μείζου καὶ κεφαλαίου τῶν πάντων, οὐδόπον ἡγοῦμαι τοῦτο καὶ ἀσεβὲς, μὴ ἀπαθεῖ καὶ καθαρῷ νοεῖν τὰ περὶ τούτων καταστοχάζεσθαι, ἀλλὰ πρὸς ἔρωτα ἢ φιλονεικίαν, ἢ ἄλλοτι τῶν ἀνθρωπίνων τοὺς λόγους ποιεῖσθαι. τῷ τοι καὶ τὴν ἀλήθειαν αὐτὴν, ἐν τούτοις μαρτύρομαι, ὡς ὅσαμοι καθαρῶς ὑπαγορεύει τὸ σωιειδὸς, ἀφ' ὧν ἔχω μαθὼν, πρὸς τῶν προσκυνουμένων σοφῶν καὶ ἁγίων ἀνδρῶν. καὶ τῶν κοινῶν τῆς εὐσεβείας διδασκάλων, καὶ τῶν ἀρχῶν τῆς πίστεως λέξεων ἔρχομαι. ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, οὐδ' ἐξ οἰκείαν δικαστηρίαν τὴν ψῆφον αὐτὸς ὅισω, πρὸς θεὶς δὲ μόνον ταῦτα πᾶς τῶν ἁγίων γραφᾶς, ἅντε νῦν τούτων τῷ ἐκείνων παραξετάσας, δικαστὰς τοὺς δυνώμονας καὶ ἀπαθῶς τὰ παρόντα διελοῦσομένους πρόσεσθαι. ἐς καὶ ἀξιῶ μὴ τῇ λέξει προσέχειν ἀφελῶς ἔχουσαν, τὸν δὲ νῦν ἐξετάζειν, καὶ τὴν ἀλήθειαν ἀπιζητεῖν. Τῶν μὴ εἰς τὸν ἐνδοξότατον μέγαν δοῦκαν ἐγκωμίων, κἀγὼ χάριν ὁμολογῶ σὺν πᾶσι τοῖς ἄλλοις αὐτῷ, κοινῇ τε γὰρ ἅπαντες ὀφείλομεν τὰς χάριτας τῷ τοιούτῳ ἀεὶ, προθύμῳ τε ὄντι περὶ τὰ κοινὰ καὶ ἐπωφελεῖ, καὶ ἰδίᾳ ἕκαστος διὰ τὸ πρὸς ἕκαστον εὔνοιαν αὐτοῦ, κοινὸν πρυτανεῖον ἑαυτὸν ἀγαθοῦ καὶ πάσης χρείας καὶ βοηθείας ἑκάστῳ προσχωρούμενον. τὰ δὲ κατ' αὐτὸ ταῦτα ἐγκώμια, αὐτὰ πολλῶν καὶ μεγάλων τῶν προσηκόντων αὐτῷ, βραχέα καὶ αὐτὸς εἶναι ὁμολογῶ, καὶ ἀνθρώπῳ πεφεισμένως ἄγαν, ἐν ἄκροις ὡς εἰπεῖν δακτύλοις τούτων ἁψαμένῳ, τῷ βραχυτάτῳ τὸ ἐνεστηκότα ξυγχωρῆσθαι χρόνον. καὶ τῷ μήπω τὸ καιρὸν ἥκειν τὸ ἐγκωμίων τὸ τελεωτέρων ἴσως, τοῖς δὲ ἀγαθοῖς ἅπας ἀεῖται καιρὸς εἰς ἔπαινον. τὸ δὲ χάριν τὸ αὐτὸ καλῶν, τὸ μὴ μόνον ἐφιεσθαι τοῖς δόγμασιν οἷόνπερ ὄντα, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις ἀνακοινοῦσθαι περὶ τούτων, οὐ μόνον οἷς σωφρόνιδεν ὑγιῶς φρονεῖν, ἀλλὰ καὶ τοῖς μὴ οὕτως ἔχουσιν, ἵν' ἐκ πάντων τὸ καλὸν καὶ τὸ σοφὸν μέλιτταν ἀναλέγοιτο. οὐ χάριν αὐτὸς αὖ φαίλιν ὡς αὖπις εἴποι, ἀλλὰ θαυμαστὸν καὶ θαυμαστὸν, καὶ λογίας ὄντως ἴδιον ψυχῆς, ὅθεν καὶ τὰ περὶ τούτων ἀφειμένῳ ἰτέον ἤδη μοι ἐστὶ πρὸς τὰ θεολογικώτερα. οὐ περιέργως τοῦτο ποιοῦμι, ὅστε νοῦ, οὔτ' ἄλλοτε, πεῦργον τοῦτο γε τυγχάνων πάντως, οὔτ' ἀμελῶς, εἴπερ τὸν ἄλλοι τοῦτο πρὸς τῆς τέλειας ἄξιον, εἰμήπω περιέργως θεολογεῖν, καὶ περιεργότερον ἐπὶ θεολογήσων, εἴποι τις τὸ μηδὲν ἀναγκαῖον λέγοντα, ἢ ἐρευνᾶν, καὶ τῆς ἱερᾶς θεολογίας ἄξιον. τοῦ δὲ φησὶ τὰ τῆς θεολογίας;

Ἀργυρόπυλος.

Τελῶν ὄντων ἐν τοῖς θείοις πρόσωπων καὶ τὰς θεολογικὰς ὑποτυπώσεις καὶ τὰς παρὸς ἡμῶν, καὶ θείου Πνεύματος, ἡνωμένων μὲν τῇ οὐσίᾳ, διακεκριμένων δὲ ταῖς ἰδιότησι χρήματι.

Ἀγαλλιανὸς.

Ὁ μὲν θεμέλιος ὡς εὐσεβὴς καὶ ἀληθὴς καὶ θεολογικώτατος ἀρχήτε καὶ ὑπόθεσις τῆς πίστεως ἀληθεστάτη, εἰ καὶ τὰ ἐποικοδομούμενα αὐτῷ σύμφωνα τοῖς τῆς ἀρχηγικοῖς, καὶ οἷς ἔπεσθαι προστεταγμεθα ὑπτεθείη. διακείνεσθαι γάρ φησι τὸ θεῖα πρόσωπα τῇ ἰδιότησι. καλὸν οὖν πύθεσθαι πρὸς τῶν θεολόγων Πατέρων.

ὑπὸν εἰσὶν αἱ τοῦ προσώπων ἰδιότητες, αἳ καὶ διακρίνουσι τὰ πρόσωπα καὶ οὐδὲ μεταπίπτειν πεφύκασιν, ἀμιγεῖς τε καὶ ἀκοινώνητοι καταπνομάζονται. λυδία γὰρ τις αὐλὴ πρὸς τὰ ἑξῆς ὁτὲ κίβδηλον ἐμφαίνουσα, καὶ τὸ ἀλικρινὲς. εἰ γὰρ τηρέσει τὴν θέσιν. τὴν ἀρχὴν, καὶ τὸ ἄπτον ἔνδον ἐν τῇ θεότητι ὡς ἰδιότητα τοῦ πατρὸς αὐτῷ μόνῳ φυλάξει, εἰ καινὰ νομοθετήσει πατρὶ καὶ υἱῷ. πάντως τὰς θεολογικὰς ὑποτυπώσεις πρασαλδύσει. Αὐλικὰ γὰρ ὁ θεολόγος γρηγόριος. αἱ ἰδιότητες φησὶ πατρὸς μὴ ἀνάρχου καὶ ἀρχῆς ἀπηνοιγμένου καὶ λεγομένου. καὶ ὁ ἕτερος Διονύσιος, μόνη πηγὴ τοῦ ὑπερουσίου θεότητος ὁ πατήρ. καὶ κύριλλος, εἰ γνώρισμα τῆς τοῦ πατρὸς ὑποστάσεως ἡ καρπογονία, αὕτη θεογονία. φυσικῆς ἐστὶ πάντως ἰδιότητος αὐτοῦ. καὶ ὁμέγας βασίλειος ἴδιον τοῦ πατρὸς ἡ ἀγεννησία καὶ τὸ καλεῖσθαι πατὴρ. ὅπερ ἀναπτύσσων ὁ γρηγόριος ἴσον ἐστὶ φησὶν ὁ πατὴρ γεννήτωρ καὶ προβολεύς. ἴδιον δὲ τοῦ υἱοῦ τὸ καλεῖσθαι υἱὸν, καὶ τὸ γεννᾶσθαι ἐκ τοῦ πατρος. ἴδιον δὲ τοῦ πνεύματος, τὸ καλεῖσθαι πνεῦμα ἅγιον, καὶ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεσθαι. ἀλλὰ ταῦτα μὴ ὡς ἔφην, κεῖσθωσαν ὡσαυτέως γνώμων καὶ κανὼν, πάρ' οὗ τὴν ἐφεξῆς αὐτὸ συμπεραινόντων κατάδηλον ἔσται τὸ ἐφαρμόζον, τὶ δὲ τὰ ἐφεξῆς;

Ἀργυρόπουλος.

Παράγει μὲν τὸν υἱὸν ὁ πατὴρ, προάγουσι δὲ τὰ δύο, υἱός τε καὶ πνεῦμα ἅγιον.

Ἀγαλλιανὸς.

Τίνι τῶν θεολόγων ἠκήκοας ἄνθρωπε, ταύτῃ τῇ λέξει χρησαμένου τῷ προάγει, ταύτῃ δὲ οὐ μόνον τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀλλὰ καὶ τὸν μονογενῆ κοῖσμα φρονεῖν δοκεῖς. ἢ ἀγνοεῖς ὅτι τὸ προάγειν ἐν τοῖς τοιούτοις λεγόμενον, τὸ ἔξω ἑαυτοῦ καὶ τῆς φύσεως τὶ ποιεῖν ἐστὶ τοῦ θεοῦ, ὡς ἡ λέξις ἐμφαίνει. προάγει γὰρ φησὶ τὰ σύμπαντα. καὶ παρήγαγε τὸν κόσμον ἀπὸ τοῦ μὴ ὄντος. διὸ καὶ οἱ διδάσκαλοι τὴν ἐκκλησίας τῷ προάγει καὶ τῷ πρόεσι μᾶλλον ἐχρήσαντο ἢ τὴν ἔνδον θεολογίας. τῇ δὲ τοιαύτῃ προθέσει μᾶλλον ἔγνωσαν τὴν τοῦ ἐνδοτέρων γένεσιν προόδων ἐμφαίνειν. ἠκριβωμένας δὲ δήπου καὶ τὰς λέξεις εἶναι δεῖ τῶν θεολογούντων. ἵνα μήθ' ἑκόντες μήτ' ἄκοντες κακοῦ δόξαν περὶ σφῶν αὐτῶν προσχῶσι, καὶ ὧν πεύθεντο.

Ἀργυρόπουλος.

Οὔτε δὲ ἀφ' ἑαυτῶν ἔδει ταῦτα εἶναι, ἵνα μὴ ἑτέρότης γένηται φύσεως ὅτ' ἐξ ἀλλήλων προάγεσθαι οἷς αὐτὸ τὶ ἑαυτὸ προάγειν ἀμήχανον.

Ἀγαλλιανὸς.

Καὶ τοῦτο οἶμαι ἀτέχνως ἅμα καὶ πιθανῶς εἴρηται. ἔδει δὲ μᾶλλον εἰπεῖν, ὡς ὅτ' ἀφ' ἑαυτῶν ἔδει ταῦτα εἶναι. οἷς αὐτὸ τὶ ἑαυτὸ προάγειν ἀμήχανον. καὶ ἅμα ἵνα μὴ ἑτέρότης γένοιτο φύσεως. ὅτ' ἐξ ἀλλήλων προϊέναι, ἵνα μὴ ἐξ ἀλλήλων ἀρχὰ εἶεν, καὶ ὅτως ἀδεμία εἴη ἀρχὴ, μηδενὸς ὄντος ἀγεννήτως καὶ ἀναιτίως. ἢ καὶ ὅτω χριστιανικώτατον ὄν, καὶ ὅτ' ἐξ ἀλλήλων, ὅτ' ἐξ ἑαυτῶν εἶναι ταῦτα φαμὲν. ὅτω τοῦ γραφῆς διδασκούσης, καὶ δὴ γρηγόριος ὁ θεῖος πολὺ βέλτιον ὢν θεολόγος, διὰ τοῦτο, ἀπὸ τῶν ἡμετέρων ὅρων ἰσάμενοι φησὶ τὸ ἀγέννητον εἰσάγομεν, καὶ τὸ γεννητὸν, καὶ τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον, ὥσπερ φησὶν αὐτὸς ὁ θεὸς λόγος. τῷ δὲ τῆς γραφῆς ἐρείδεται ἀξιώματι καὶ τοῖς ἐκεῖθεν πεπηγόσιν ὅροις ἐμμένειν φησὶ, οὐδὲ καὶ τὸ ἐκ πατρὸς

ἐκπορευόμενον προσεθεικῶς, πᾶσαν καινοφωνίαν τῶν τοῦς ὅρους τούτους παρεξιόντων ἀνεῖλεν.

Ἀργυρόπουλος.

Ἓν οὖν φησὶ δι' αὐτὸ τόγε προάγον, τὰ δὲ λοιπὰ προαγόμενα.

Ἀγαλλιανὸς.

Καλῶς ἔχει τοῦτο, πλὴν τῆς λέξεως, εἰ μέχρι τούτου σαφῆς. εἰ γὰρ ἓν ἐστὶ τὸ προάγον ἐν τοῖς τρισὶ, τοῦτο δ' ἐστὶν ὁ πατὴρ, καὶ μόνος εἴπερ ἓν, οὐκ ἄρα ὁ υἱὸς, οὐδὲ μὴν οὐδὲ υἱὸς ὁ πατήρ. τὸ δ' αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν προϊόντων, δύο εἰσὶ τὰ προϊόντα ὁ υἱὸς καὶ τὸ πνεῦμα, οὐκ ἄρα ὁ υἱὸς προάγει. τοῦτο δὲ γρηγορίῳ δοκεῖ τῷ θεολόγῳ ἐν τοῖς πρὸς ἡρωνα λέγοντι. ἀληθῶς πατέρα τὸν πατέρα, ὅπ μόνως, ἰδιοπρόσωπος ἦν. καὶ μόνος, οὐ μὴν συζυγίας. καὶ μόνος, μονογενὴς ἦν. καὶ μόνον ἀληθῶς υἱὸν τὸν υἱόν. ὅπ μόνος καὶ μόνος, καὶ μόνον, εἰ μὴν πατὴρ καὶ ὅλον υἱὸς. εἰ δὲ μόνως πατὴρ, ὁ πατὴρ, καὶ οὐ μὴν συζυγίας τοῦτο δὲ ἐστὶν ὁ πατὴρ γεννήτωρ καὶ προβολεύς, καλῶς ἂν εἴχεσι μέχρι τούτου σῆναι, καὶ τοῖς ὅροις τούτοις ἐμμένειν. οὐδὲ προϊὼν τὴν καινὴν μίξιν ὑπονοήσεις τὸ γεννηταγένητον, καὶ ἀπατοαάπτον. ἢ κατὰ σὲ φάναι, προαγομένοπροάγων. ὅταν δὲ φῇς προαγόμενον μὴ προάγῃ νοθεύσεις τὸ συμπροαγόμενον προσωπον. τέρατάπινα προαδιδοὺς, καὶ θεολογίαν αἰνίκνυσιν, ἀλλ' ὑπερέπεσε ἀθανάσιος ὁ μέγας ἐν τῷ περὶ αἰδίου ὑπάρξεως λέγων. ἔσται τὸ αὐτὸ ἄπτον καὶ ἀπαπτὸν, γεννῶν καὶ γεννώμενον, ὅπερ ἄπτον, καὶ ὁ θεολόγος καινὴν μίξιν ὀνομάζων τὸ γεννηταγένητον. τί γὰρ ἐν τῷ μέλλῃ κρύψεις τὸ δηλητήριον, ἀλλ' ὅπ οὐ δίθυς ἀπακαλύψεις, ἔδει γάρ σε λέγειν μᾶλλον δίθυς, ἓν μὲν εἶναι τὸ προάγον, ἓν δὲ τὸ παραγόμενον καὶ παραγόμενον, ἓν δὲ τὸ παραγόμενον μόνον, ὡς ὅπ τῶν λόγων σε φανήσει φρονῶν. ἀλλ' ὡς ἔοικε τὸ μὲν ἀληθῆς τυθῆναι θεμέλιον ὅπ τὴν ἀνάγκης τῆς ἀληθείας ἐστὶ, τὸ δὲ σύμφωνα, ἢ μὴ τοιαῦτα, ἐποικοδομεῖν τῆς ἡμετέρας ἐν τοῖς τοιούτοις πέρας ἢ προαιρέσεως. τί τὸ ἐνθεῦθεν;

Ἀργυρόπουλος.

Παράγων δὲ ὁ πατὴρ, προαγικὰς δήπουθεν ἔχει δυνάμεις διακεκριμένας πως καὶ αὐτὰς, οἷς δι' αὐτῶν διακεκριμένα παράγει πρόσωπα, τὸν μὲν ἢ τοῦ υἱὸν, τὸν δ' ὧν πάλιν ἢ προάγει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον.

Ἀγαλλιανὸς.

Τοῦτο ἐστὶν ὁ θεμέλιος τῆς καινοτομίας τῆς τῶν ἁγίων θεολόγων. τὰς γάρποτε τῶν θεολόγων εἴρηκε προσεῖναι τῷ πατρὶ δυνάμεις προαγικὰς ἐν αὐτῷ διακεκριμένας; δι' ὧν προάγει τὰ θεῖα πρόσωπα, οὐδὲς δήπου. τῆς δὲ καινοτέρας ταύτης θεολογίας ἐστὶν εὕρημα, καὶ ὡσπερεὶ θεμέλιος καὶ δόγματος τούτου καὶ καινοδοπροϋποθέντων τῶν τοῦτο κατασκευαζόντων ἐν τῷ πατρὶ, ταύτας ἃς αὐτοὶ λέγουσι δυνάμεις προαγικὰς, τάξει νοῦν προσούσας αὐτῷ. ὥστε τὸν μὲν εἶναι προτέραν δεῖν, τὸν δὲ δευτέραν, ἵν' ὅτω προάγοιντο τὰ θεῖα πρόσωπα. προλαμβανούσης δηλαδὴ τῆς γεννητικῆς δυνάμεως καὶ ὑφεστώσης τὸν υἱὸν, ἵνα φθάσῃ συμπροάγειν τῷ πατρὶ τὸ θεῖον πνεῦμα, κοινοποιουμένης τὸν ἑτέρας προαγικῆς δυνάμεως, τὸν λεγομένης προβολικῆς τῷ υἱῷ, τῷ φθάσαι ταύτῃ λαβεῖν ἐν τῷ γεννᾶσθαι. τοῦ δὲ πνεύματος ἀποκλειομένου, τῷ λαχεῖν ὑστεροφυεστέρας δυνάμεως τὸν προαγούσης αὐτῷ,

αὐτῷ, καὶ διὰ τοῦτο μὴ ἔχοντα δυνάμεν φυσικὴν καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ πατέρα, ἀλλὰ κατ' αὐτὸ τοῦτο ἐλεεινῶς ὄντα. οὐ πόσης ἔχοντας βλασφημίας, πάντες οὐκ εἰδέναι δὲ καὶ μετεῖναι ἐν τοῖς τοιούτοις εἴδησιν ἔχοντες. ἀλλ' ἔδει δήπου τούτους τὰς δυνάμεις καὶ πρόσεισιν ἢ οὐσιώδεις καὶ φυσικὰς, ἢ προσκτικάς. οὕτω γὰρ μεμαθήκαμεν πρὸς τοῦ ἱερᾶς θεολογίας πάντων τοῦ δι' ἡμῶν θεωρουμένων ἢ λεγομένων ἐν τῇ προσευχῇ τελεῖν, τὰ μὲν οὐσιώδη εἶναι, τὰ δὲ προσκτικά. καὶ τὰ μὲν ἀπὸ τοῦ λόγου τοῦ οὐσίας ἀνέχοντα κατηγορεῖσθαι καὶ τῶν τελῶν προσώπων. ὅσα γάρ φησιν ὁ ἱερὸς Διονύσιος ὅτι ὁ Πατὴρ ὁ αὐτὸς ἤτοι ὁ υἱὸς, τῷ θεαρχικῷ Πνεύματι κοινωνικῶς καὶ ἡνωμένως ἀναπέμψει τὰς θεουργίας, τὸ σέβας, τὴν παιδείαν καὶ ἀνέκλειπτον αἴτιαν, καὶ διανομὴν τῶν ἀγαθῶν δώρων. καὶ οὐδένα τῶν τοῖς θείοις λόγοις ἀναστρεφομένων ἐννοεῖν ἐντεθραμμένων, οἶμαι πρὸς τοῦτο αὐτερεῖν, ὅτι τὰ θεοπρεπῆ πάντα τῇ ὅλῃ θεαρχίᾳ πρέσεσι καὶ τὸν θεοτελῆ λόγον. ὅσα δὲ τῆς προσάσεσι πρόσκεται, ἢ ἰδιαίτερα προσάσεσιν, ἀκοινώνητα παντάπασιν εἶναι καὶ ἀμιγῆ, ὡς ἰδιότητας, οὐδεμιᾶς ἐν τούτοις αὐτεφοφῆς, ἢ ὅλως κοινότητος ἐπεισαγομένης φησὶν ὁ αὐτὸς Διονύσιος. πῶς γὰρ ἂν καὶ μένοι ἰδιότης κινουμένη καὶ μεταπίπτουσα. μέσον δέ τι τούτων ἡμῖν οἱ θεολόγοι τῆς σκοπιᾶς ἐπαρέδωκαν, ἀλλ' ἡκαμὴ αὕτη θεολογία ἑκατέρωθεν ὁρῶσα ὡς ἐπιπόρτα, καὶ καὶ μὴ ὁμολογεῖ, ἢ μὴ νοεῖ, ἵνα μὴ ἑτεροούσιον ἀποφήνῃ τὸ Πνεῦμα. εἰ οὐσιώδεις εἴποι τὰς δυνάμεις ταύτας μὴ μετέχον καὶ αὐτὸ τοιαύτης τινὸς φυσικῆς δυνάμεως. μήτε τῇ δυναρχίᾳ ἐπιπόσῃ τῷ προσκτικὰς αὖ προσεισιέναι, ὥσπερ ἐν μεταιχμίῳ ἵστησιν ταύτας, ἀλλ' οὐδέτερον αὐτῶν ἐπιμαρτυρεῖ, ἕως ἂν ἀρχὰς ὠνομάσῃ καὶ γονιμότητας κοινὰς πατρὶ καὶ υἱῷ, ἡ μὲν τῷ Πνεύματι, ἐναντίως τοῦτο τοῖς διδασκάλοις, τὰ κοινὰ πατρὶ καὶ υἱῷ, κοινὰ καὶ τῷ Πνεύματι λέγουσιν.

Ἀργυρόπουλος.

Ἡ κοινὰς μὲν καὶ τῷ Πνεύματι, ἀλλ' ἐν ἐκείνοις μὲν μὴ τῆς ἐνεργείας, ἐν τούτῳ δὲ δίχα ἐνεργείας.

Ἀγαλλιανός.

Τί τούτου περιττοτέρου ἤκουσεν ἄνθρωπος.

Ἀργυρόπουλος.

Ἀρχὰς δέ φησι καὶ γονιμότητας μήτε φυγούσας, μήτε φυγομένας, ἐκείνου ἐν προσάσεως ἴδιον.

Ἀγαλλιανός.

Καὶ τί ἡ πολὺ πρεσβὺ δυνάμεις ἀποκεῖν, καὶ ἀρχὰς αὐτὰς ὀνομάζειν καὶ γονιμότητας, ὅτι μηδὲς τῶν θεολόγων ἐτόλμησεν, εἴπερ ἴδιον προσάσεως τὸ φεύγειν ἢ φεύγειν, καὶ πῶς ὑπόσαι ἀρχαὶ, ὅσαι καὶ προσάσεις αἱ φεύγουσιν. ἢ τίνα δύναμιν ἔχουσι αἱ ἐξαιρεμένοι αὗται δυνάμεις, ἃς προσάσεις ἀμέμπτως σωαλλοίφειν, ὡ ὑπαβέλιος ἐξαιρῶν δεδώκασι, ἐφ' ᾧ καὶ αὐθῶς γενέσθαι τοῦ καθαιρέματος. πρόσον δὲ ἄλλον ἡμῖν φυλάξουσιν ἡ τοιαύτη τῶν δυνάμεων ἀποκοιὰ καινοτέραν καὶ αἰνίκεσον τῆς ἀγίοις. ὡς ἂν εἴποι τις γενηθεῖσα τὸν υἱόν, διὰ τῆς μιᾶς δυνάμεως ὁ Πατὴρ, εἶτα σπαζόμενον καὶ τῆς ἑτέρας αὐτοῦ. δι' αὐτῆς μὴ ὁ Πατὴρ προάγειν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὑστερίζον καὶ γένεσιν, μὴ δὲ μετέ-

χοντ' τινὸς τῶν δυνάμεων, ὥσπερ λόγῳ μόνῳ δρακεῖν τὸ ζωαρκὲς καὶ τὸ ἄγγρονον καὶ τὸ ὑδέτερον ἑτέρου λέγεσθαι. μὴ σκοπῶν ὅπως καὶ ἀπὸ τῶν θέσεων ταῦτα ἐμφάνοιντο συμφωνοῦσιν τοῖς λόγοις, ἀλλὰ τοὐναντίον μᾶλλον αὐτοῖς συμπεραίνεσθαι. Δυνάμεις δὲ διακεινομένας εἰπόντα, καὶ τὸ πρόσον ἔδει προσθεῖναι τοῦ διακείσεως. ἔγχομεν γὰρ ἂν ἀν ἀπιγνώσκειν αὐτὸν ἐν τίνι γένει διακείσεως. τῶν δυνάμεων διάκεισιν πάθησιν, ὡς ἔκγε τοῦ λόγου πραγματικῶς αὐτὰς διακείνειν, δι' αὐτῶν γάρ φησι διακεινόμενα πρόσωπα φυλάττειν. ἴσως ἐν ἐοικέναι βέλοιτ' ἂν, ὡς τῷ διακεκείσθαι, οὕτω καὶ τῷ τρόπῳ τοῦ διακείσεως, ἐπεὶ καὶ προεπινοεῖ τὴν γνωστικὴν τοῦ πρόβλητικῆς, ὡς καὶ ὅτι πρότερον ἐστὶν δήπου, ὡς τὸ γνωστὸν καὶ ὑπερβολῆς λέγειν πρότερον. εἰδ' ἄλλό τι βέλοιτο λέγειν, ὀλίγον τῷ λόγῳ βοηθήσει. ἀρχὰς δέ φησιν ἔσας τε καὶ δυνάμεις καὶ γονιμότητας. Παρεγχθήτω τις τῶν ἁγίων ταῦτα λέγων καὶ ἀρχὰς καὶ γονιμότητας; ἀλλ' οὐκ ἔστιν, αὐτὸς δὲ πρὸ ὧν ὥσπερ ὑπομεμαθήκαμεν τοῦ Πατρὸς οὐσίαν εἶναι φήσει τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν δυνάμιν τοῦ προαγωγῆς τῶν θείων προσώπων. εἶθ' ὥσπερ τοὺς θεολόγους δεδιὼς, μήτε προάγειν, μήτε προϊέναι τὴν οὐσίαν φάσκοντας, ξωωεῖναι φήσει τὴν οὐσίαν, καὶ ἀλλ' ἄπτα τὴν διαφορὰν παιδεύσας τῶν δυνάμεων.

Ἀργυρόπουλος.

Ταῦτα δὲ νῦν ἀνεῖεν καὶ βούλησις.

Ἀγαλλιανός.

Οὐκ οἶδ' ἐξότου τοῦτο λαβὼν, εἰ μὴ ἀπὸ ταὐτὸν βούλεται τὴν δυνάμιν εἶναι καὶ τὴν οὐσίαν, καὶ οὐσίας ἐρεῖ τὴν μίαν οὐσίαν, ὥσπερ καὶ ἀρχὰς καὶ δυνάμεις ὅσας καλεῖ. εἰ δὲ βούλεται τοῦτο, τῷ μὲν τῷ Πατρὶ ὠφελιζομένῳ, οὐσίαν εἶναι τὴν ἀρχὴν τῶν ἐξ αὐτοῦ προϊόντων προσώπων. ταύτας δὲ τὰς δυνάμεις καὶ γονιμότητας ὡς ξυνεῖναι τῇ οὐσίᾳ λέγει, καὶ νῦν τε καὶ βούλησιν ὀνομάζει καινοτρόπως ὡς ἰδιότητας ἀπεθεωρεῖσθαι τῇ οὐσίᾳ, ἵν' αὐτὴ μὴ τοῦ ἰδιότητος εἰς ὑπόστασις ἀρχὴ πρωτικὴ. ἀπὸ ποίας ἀνάγκης ἀποδείξει ταύτας τὰς ἰδιότητας κοινοῦσθαι καὶ τῷ υἱῷ, τῷ Πνεύματι ἢ μὴ; οἶμαι πολλὰ καμὼν οὐδείξει, θέσει δὲ μόνον πολλὰ σαθρὰ καὶ βεβαπτίνδωκα, καὶ τῇ σωφιστείᾳ τῶν θεολόγων ἄγνωστα. Γονιμότητας δὲ τίς ποτε τῶν ἁγίων εἶπε; πηγαίαν μὲν οὐν ἴσως θεότητα, καὶ μόνον πηγὴν, καὶ ῥίζαν, καὶ αἰτίαν, καὶ θεογόνον τὸν Πατέρα μεμαθήκαμεν, ἐνικῶς προφερόντων ταῦτα τῶν θεολόγων, τῷ μίαν γονιμότητα πάντας δυσεβῶς νοεῖν ἐν τῷ Πατρὶ, καὶ μίαν προσκτικὴν δύναμιν τῷ τοῦ ἔξεως πρόσῳ, τῇ πρὸς τὰ προαγόμενα φυσθέσει μόνον κατὰ τὸ τοῦ ἐνεργείας λόγον διχαζομένῳ. αὐτίκα γὰρ ὁ ἀρεοπαγίτης λέγει, ὡς Τριάδα δὲ διὰ τὴν ὑπερουσιότητα τοῦ ὑπερουσίου γονιμοτάτην ἔκφανσιν, ἐξ ἧς πᾶσα Πατρικὴ ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς ὀνομάζεται, ὃν φησὶν ὁ Μάξιμος ἐξηγούμενος, γονιμότητα φησὶ τὸν Πατρικὴν ὑπὲρ ἔννοιαν πρόοδον, εἰς ἔκφανσιν τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. καὶ αὖθις ὁ Διονύσιος. ὅπου καὶ τὴν κυρίαν ἔχει τὸν ὅλων ἡ ὅλη θεότης τοῦ θεογόνου θεότητος, ἢ τοῦ υἱῆς, οὐδὲ εἰπεῖν ἐστὶν οἶμαι. ὅσα τῷ Διαζωκλικῷ δείκνυσιν, ὅπου βέλεται τῷ υἱῷ προσεῖναι ὅλως τὸ θεογόνον. καὶ ὁ μέγας ἀθανάσιος, μόνος ἀγλυνητὴς καὶ μόνος πηγὴ θεότητος ὁ πατήρ. καὶ ὁ θεολόγος, Γρηγόριος, εἰς ἓν αἴτιον τὸν πατέρα υἱοῦ καὶ Πνεύματος ἀναφερομένων. καὶ ὁ

Κύριλ-

Κύριλλος, πῶς οὐ ζωὴ τὸ ῥίζαν ἔχον τῆς ζωῆς καὶ πηγὴ ὡς πέρυσι τῆς ἀκήρατον
καὶ παντὸς ἐπέκεινα γνώσεως, καὶ Θεοῦ φύσεως. καὶ αὖθις εἰ γνώρισμα τοῦ καὶ πα-
τρὸς ὑποστάσεως ἡ καρποφορία αὕτη θεολογία, φυσικῆς πάντως ἐστὶν ἰδιότης αὐτή.
ὅθεν δῆλον ὡς οὐ βούλονται οἱ διδάσκαλοι δύο γνωρίσματα, καὶ δύο δυνάμεις διακε-
κριμένας καὶ ἀρχὰς τεταγμένας εἶναι ἐν τῷ παιδὶ, ὡς ἀνάξιον τῆς θεολογίας καὶ 5
δικινδυνον. οὐδὲ τὴν γεννητικὴν δύναμιν καὶ ταύτῃ προσεπινοουμένην, καὶ τὴν
προβληματικὴν μαθόντες πρότερον, εἶτα τὰ κατ' αὐτὰς προαγόμενα προσηγορεύ-
κασιν, ἀλλὰ μᾶλλον ὑὸν Θεοῦ μαθόντες εἶναι τὸν λόγον αὐτοῦ, καὶ πνεῦμα ἅγιον
ἀρρητόνυμα τρόπον, καὶ αὐτὸ τὴν ὕπαρξιν ἔχον, ἐξ αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς,
εἰκότως καὶ δυνάμιν ἵνα διὰ τὴν τοῦ λόγου σαφήνειαν ἐννόησιν τῷ Πατρὶ καρπογό- 10
νον. καὶ γονιμότητα τῇ πρὸς τὰς καρπὰς ὑποβλέψει διχαζομένου δύο ὄντας. ἐν
δὲ τῷ Πατρὶ τῷ τῆς ἕξεως τρόπῳ σωρευημένως τε καὶ ἐνοειδῶς νοουμένου. καὶ πο-
λλῷ μᾶλλον ἢ φησὶ πρὸς τῆς τῶν ὄντων δημιουργίας ὁ ἱερὸς Διονύσιος, ὅτι τὰς πάντων
αἰτίας ἐν ἑαυτῷ μονοειδῶς ὁ θεολόγος λόγος προείληφεν. Καὶ ὁ Κύριλλος φη-
σὶ, διὰ μιᾶς δυνάμεως τὸν Θεὸν τὰς ποικίλας τῶν ὅλων φύσεις δημιουργεῖν, διὸ 15
καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ προϊέναι φυσικῶς. οὐ τάξει νοῦ τοιαύτης προϊέναι ἐθέασιν, ὅια
οὐ εἴη τῶν ἄλλων τῶν ἀφ' ἑνὸς προϊόντων, ἐν οἷς τὸ τῷ πρώτῳ πλησιέστερον, αἴτιον ἐστὶ
τρόπον τινὰ τῶν πορρωτέρω, οὐδὲ προεπινοεῖται τὴν γεννήτορα καὶ προβολέως ἐν αὐτῷ
τῷ Πατρὶ. οὐδὲ τὴν γεννητικὴν καὶ προβληματικὴν δυνάμεως. οὐδὲ ἄλλό τι τῶν τοιούτων
παρέδωκαν ἡμῖν, πᾶσαν τὴν θεολογίαν ἠκριβωκότες. πῶς γὰρ οἱ ἅμα τε καὶ ἀμέ- 20
σως προϊέναι καὶ ἄμφω καὶ προσεχῶς ὁν καὶ Πατρὸς διδάξαντες, τό γε εἰς τὴν γόνιμον
καὶ προαγωγικὴν ἥκον δύναμιν καὶ Πατρὸς. ὁ γὰρ Διονύσιος, οὐ ῥίζαν καὶ σέλεχος
καὶ ἄνθος εἶπεν, ἀλλ' ὅτι ὁ υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα βλαστοὶ θεόφυτοι, ὁν μιᾶς δηλο-
νότι αἰτιῶντες ῥίζης ἅμα καὶ ἀμέσως καὶ προσεχῶς ἄμφω. ἢ δύο ἄνθη, ἐν ἑνὶ
βλαστῷ δηλαδὴ, ὅτε βλαστὸν τὸν Πατέρα δεῖ νοεῖν, ἅμα δύο ἄνθη προάγοντα, 25
μηδέτερον θατέρου πρότερον ἢ προσεχέστερον. ἢ ὑπερούσια φῶτα ὁν μιᾶς λαμ-
πάδος ἀναλάμποντα. καὶ ταῦτα φησὶ πρὸς τῶν ἱερῶν λογίων παρειληφέναι, ὁν
ἀφ' ἑαυτοῦ νομοθετεῖν. καὶ Γρηγόριος ὁ θεολόγος πρὸς διάγειν γράφων φη-
σὶν, οἱονείπνες καὶ Πατρὸς ἀκτῖνες ἀπεστάλησαν εἰς ἡμᾶς ὅτε Φεγγώδης Ἰησοῦς καὶ
τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. Καὶ μετολίγον, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ σωτὴρ ὁ ἡμέτερος 30
καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἡ δίδυμος τοῦ καὶ Πατρὸς ἀκτὶς, τῷ ὡς ἐξ ἑνὸς δηλαδὴ ἡλίου
καὶ Πατρὸς ἅμα ἀπαστράπειν ἄμφω. ἀλλὰ καὶ δίῤῥυπον ποταμὸν ὠνομάζει τὸν
υἱὸν καὶ τὸ πνεῦμα ὁν μιᾶς πηγῆς καὶ Πατρὸς δηλαδὴ προϊόντα. Καὶ οἱ ἄλλοι δὲ
πάντες τοῖς πιστοῖς γράφοντες ὁμοίως, οἷς αὐ ἐμφήνειαν ἅμα τὴν προαγωγὴν εἶ-
ναι υἱοῦ τε καὶ πνεύματος, καὶ ἀμέσως καὶ προσεχῶς ὁν καὶ Πατρὸς. καὶ ἄμφω τὰ 35
δεύτερα φέροντα τῇ ὑποβλέψει τοῦ κοινῆς σφῶν αὐτῶν αἰτίας, ἐξ ὧν συμπροτάσ-
σουσιν ὡς αἰτιατὰ μόνον κατ' ἄλλο δ' οὐδὲν. Ἀλλ' ἡ ἄῤῥητος καὶ Θεοῦ σοφία τὴν
ἀθένειαν τῆς ἡμετέρας εὐθύς φύσεως, καὶ ὅπ ἐγχοῖά τε ἔσται ἡ ἡμετέρα νόησις, καὶ
ὁ λόγος σωμάτων ὁν εἶναι νοεῖν τε καὶ λέγειν. οὐδὲ γὰρ οὐδὲ ἐν αὐτῷ τῷ νοεῖν καὶ λέ-
γειν ὅπ σωμάτων τὸ δι' ἐστὶ, καὶ τὸ δι' δυνάμεθα. μὴ καὶ θάτερον θατέρου προνοεῖν καὶ 40
προεκφέρειν δυοῖν ὄντων καὶ τῆς ὑποστάσεως. διὰ τοῦτο τὴν τάξιν ταύτην παρέδο-

κεν ἐν τῷ περὶ τοῦ βαπτίσματος λόγῳ. λόγοις ἴσως καὶ ἄλλοις πολὺν ἀναγκαίοις καὶ
δυσεβέσι προσαχθέντος τοῦ υἱοῦ τοῦ πνεύματος ὑποστάσεως, καὶ τὴν μέγαν βα-
σίλειον ἐν τῇ πρὸς τὰς κανονικὰς φάσκοντα. γίγραπται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὁν τοῦ
Θεοῦ, εἰ δὲ ὁν τοῦ Θεοῦ πῶς πρεσβύτερον ἐστὶ. τὸ δὲ ἐστὶ, τὴν δὲ καὶ παρουσία ἑνὸς
ὄντος τοῦ ἀγωνήτου, ἀλλ' ὅπ λέγεν τοῦ ἀγωνήτου αὐτότερον. ἀλλ' οὐδὲ τοῦ μόνο- 5
γενοῦς πρότερον, οὐδὲν τῷ μέσον υἱοῦ καὶ Πατρὸς. Ἔνθα καὶ ἄλλοι ὑποδίδασι
αἰτίαν τοῦ μὴ λέγεν πρότερον τὸ πνεῦμα τοῦ μονογενοῦς, καὶ οὐ τοῦ αὐτοῦ ὡ εἴρηκεν
ὅπ τοῦ Πατρὸς. ὁ γὰρ ὑμῖν ἡ αἰτία κωλύει, οὐ γάρ τι αὐ εἴη πρότερον τὸ δὲ
ἐστὶν. ἐνταῦθα δὲ οὐ τοιοῦτον πέφυκε φησὶν, ἀλλ' ἡ ἄμεσος χέσις τοῦ Πατρὸς ὀνό-
ματος τοῦ υἱοῦ, εἶτα ἐπάγει, ὥστε ἡ περὶ τὴν τάξιν καινοτομία, αὐτῆς τῆς
ὑπάρξεως ἀθέτησιν ἔχει, καὶ ὅλης τῆς πίστεως ἄρνησιν. τὴν δὲ παιαύτην τάξιν ἔλα- 10
βεν ὑπὸ τῆς θείας γραφῆς. παραλαβὼν γὰρ ἔφη, πορευθέντες βαπτίζετε εἰς τὸ ὄνομα τοῦ
Πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. ταύτην οὖν τὴν τάξιν τὴν διὰ τὰ εἰρημένα
τοῖς θείοις ὀνόμασι μενομένου δεῖν φησὶν ἀκαινοτόμητον εἶναι, καὶ μήτε ἐν τῷ βαπ-
τίσματι μήτε ἀλλαχοῦ μεταποιεῖσθαι. Οὐ μὴν οὖν τάξιν εἴρηκεν ὁ διδάσκαλος, 15
ἢ ἄλλος τῶν θεολόγων, ὡ ἐξοῦσιν ἡ καινὴ αὕτη θεολογία βαθμοῖς τοῖς καὶ
παρηγήσεσι ζωπυρουμένου, τῷ παρεστέραν εἶναι δηλαδὴ τοῦ παραγωγοῦ, ὡς αὐτός φησι
τοῦ υἱοῦ τοῦ Πνεύματος ὑποστάσεως, τῷ παρεγείσθαι τὴν γεννητικὴν δύναμιν ἐν τῷ
Πατρὶ, ἀρχὴν οὖσαν τοῦ υἱοῦ, τοῦ παρεβληματικῆς ἀρχῆς οὔσης τοῦ Πνεύματος. οὐδὲ 20
τῷ, πρότερον εἶναι τὴν γεννήτορα τοῦ προβολέως, τῷ προηγεῖσθαι τὸν νοῦν ἤτοι τὴν μνή-
μην, ὡς ὁ παρὰ τοῦ ὁν ὁ λόγος ἔφη τοῦ βουλήσεως. Ταῦτα γὰρ οὐδὲ εἰς νοῦν τοῖς
θεολόγοις ἀνέβη. πῶς γὰρ ἂν εἰς μυρίας ἀτοπίας ὁν φέρονται; καὶ τὴν ἀτο-
πίας καὶ αὐτὸς φοβηθὲν μεγαλαυχῶν, ἔστιν οὗ τὴν προεπίνοιαν ὑπερρώννυσι. λέγουσι
μὴ οὖν οἱ ἄγιοι προεπινοεῖσθαι τὸν Πατέρα τοῦ υἱοῦ ὡς αὔπνον, ἵνα τὴν τοῦ χρόνου προήγη- 25
σιν ἀνέλωσιν. ἀλλ' οὐ διὰ τὸ προεπινοεῖσθαι καὶ αὔπνον φασὶ τοῦ υἱοῦ. ἀλλ' αὔπνον μὴ
εἶναι ὑπόκειται, καὶ τὸ προεπάχθαι ὡς αὔπνον ὡσαύτως. τὸ δὲ πρότερον τὴν χρόνον.
τῷ προτέρῳ τοῦ ὑπνοίας διακρίνοντα. ἐφ' ὧν δὴ καὶ τὴν αἰτίαν τάξις ἀμφισβητεῖ-
ται, ἡ προεπίνοια πρὸς τὸ δεῖξαι ταύτην τὸν ἐξαρκεῖ. ὑπὸ δὲ τῶν δυνάμεων ἃς φη-
σὶν, ἡ προεπίνοια δὲ πολλῷ μᾶλλον ἀλυσιτελὴς πρὸς τὴν χρείαν αὐτῷ, εἰ καὶ δοίη 30
τὴς εἶναι δύο δυνάμεις ταύτας ἐν τῷ Πατρὶ. Ἀλλ' αὐτὸς ὡς διὰ τὰς δυνάμεις,
ἴσως γνωριμωτέρας ὔσας ἡμῖν τοῦ Θεοῦ τὰς ὑποστάσεις. καὶ τὰς τούτων προόδους,
ὑπογνωσκόντων ἡμῶν, ὑπὸ τῶν δυνάμεων ἐν πείρειν ἄρχεται τὸ ψεύδος, ὡς αὖ
ὑπὸ τῶν προσώπων ἀναφανῆ, καὶ τὸν ὅλον καὶ μόνον υἱὸν καὶ τὸν θεολόγον, ὃν καὶ
αὐτὸς πρότερον ἀληθεύων εἴρηκε μόνον προαγόμενον, ὅσον ὁν ἤδη ἀπεκαινίσας 35
ἑαυτοῦ, καὶ τοῦ ἀληθείας, προβολέα καὶ αἰτίαν τοῦ ἀρχῆς ἀπεργάσεται, καὶ ὑπὸ τοῦ
τάξεως καταπολύσει ταῦτα, ὅπ τοῦ Πατρὸς δεύτερος ὁ υἱὸς, πρῶτος δὲ τοῦ
Πνεύματος, λέγει δὲ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ τὰς δυνάμεις τὰς προαγούσας,
ἢ τὰς αἰτίας, ὅπ ἡ μὴ προηγεῖται, ἢ ὑστερίζει. καὶ εἰ μὴ προσεχέστερος τοῦ Πα-
τὴς τὰς δυνάμεις, ὡ φησὶν εἶναι τοῦ οὐσίαν, ὁν καὶ οὐσία. τὸ δὲ πορρωτέρω, καὶ 40
ἄλλα πολὺ βλάσφημα καὶ χείρονα τούτων πᾶς τις ὀρθῶς τε καὶ ἀπαθῶς σκοπῶν

ὑπάρχοντα τῷ λόγῳ φωράσι. καὶ πρὸς Ἀγαλλιανὸν λέγει·

Ἀργυρόπυλος.

Ἀλλὰ μὴν τοῦ Πατρὸς ὑποστάσεως τὴν αὐτῆς οὐσίας ὅτε προσάγει τὰ πρόσωπα, καὶ τὴν οὐσίας μιᾶς οὐσίας αὖ πάλιν ἀρχῆς καὶ δυνάμεως, τὰ προσαγόμενα τὰ αὐτὰ αὖ ἰῶ πάντη πάντως, μᾶλλον δὲ ἓν ἀν ἦν Ἰωάνν τὸ προσαγόμενον πρόσωπον, εἰ μὴ ἡ οὐσία, καὶ ἀλλ' ἄτοπα ζωῆν δι' ὧν διαφορότητος ἡνοῦντο αἱ δυνάμεις αἷς ἡνῶν καὶ Πνεῦμα προσάγεται, ἰὰ ἂν ἄρα νοῦς ἀν εἴη καὶ βούλησις.

Ἀγαλλιανός.

Ἀνάγκη ἰαῖς ἀρχαῖς συμφωνεῖν καὶ τὰ τέλη. καὶ ὁ παρὰν ἐκεῖν λόγος ἐκ ψευδῶν κεκινημένος ἀρχῶν, τοιοῦτον ἔχει καὶ τὸ ἀποτέλεσμα. προϋποτίθησι γὰρ τὰ χρόνον εἰσάγοντα εἰς τὴν αἰδίου ἀπόδειξιν. ὅτε γὰρ φησι προσάγει τὰ πρόσωπα ἐκεῖ χρόνος ἐν τούτοις. ἀεὶ γὰρ ἦν προηγμένα καὶ ἀεὶ προέισι, μᾶλλον δὲ ἦν ἀπαρχῆς προηγμένα. τοῦτο γὰρ ἔχομεν μαθόντες παρὰ τοῦ θεολογικωτάτου Γρηγορίου, παρὰ ἐκείνου τὰ αἱρετικῶν ἀπαντήσαντος πειρατικῶς ἐρωτῶντα περὶ τῆς θείας γεννήσεως καὶ εἰπόντος, ἀλλ' ἦν ἀπαρχῆς γεγεννημένος ὁ υἱὸς δηλονότι, ἵνα σου ῥᾳδίως φύγωμεν τὰς περιέργους ἐκζήσεις καὶ φιλοχρόνους, κἀκεῖνος καὶ αὐτὸς ἑαυτοῦ σωφρονόμενος, τὸ αἰδίου παντελοῦς προσδιορίζεται, ὡς εἴπε λέγει χρονικῶς πάλιν αἰδίως. τῷ μὲν αἰδίως ἡμέρᾳ ἀληθεῖ ὄντι, περὶ δὲ θατέρου μὴ φρονοῦντα εἰ ταῖς λόγοις ἀκολουθεῖ, τῷ σφόδρα βούλεσθαι τὴν οἰκείαν συγήσασθαι δόξαν. καὶ ὡς παρολαβὼν ἔλεγε δυνάμεις διακεκριμένας, ὡς αὐτῷ τῷ διακεκρίσθαι ταύτας, διακεκριμένα καὶ τὰ θεῖα προϊέναι πρόσωπα. ἰδὲ νυνὶ ταυτίζει, ἢ ἑνοποιεῖ, ἵν' ὡς ἔοικε τῇ ἐπεισαγωγῇ τῶν ἄλλων τῶν σωζόντων τὴν οὐσίαν τὸ δεῖν νοῦς καὶ βούλησις διχάσῃ ταύτην, τὸ μὲν αὐτῆς προεπινοεῖσθαι, τὸ δὲ ὑστερίζειν νομοθετήσῃ.

Ἀργυρόπυλος.

Καὶ ὁ νοῦς ἀρχὴ καὶ δυνάμις ὤν, ὡς αὐτὸς ἀξιοῖ διὰ γνώσεως ἐνεργῶν, ἅμα τῇ οὐσίᾳ προσάγει τὴν ἡνῶν πρότερον. εἶθ' ἡ βούλησις σωζόμενα τῇ οὐσίᾳ διὰ προβολῆς παρέστη τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον.

Ἀγαλλιανός.

Οὕτω γὰρ φησιν αὐτῆς λέξεσιν.

Ἀργυρόπυλος.

Ὁ μὲν ἅμα τῇ οὐσίᾳ ἀρχὴ καὶ δυνάμις ὤν, δι' ἐνεργείας τὴν γνώσεως προσκυνικὴ καὶ ἁγίου, διὸ καὶ λόγος ὁ καὶ Θεοῦ υἱὸς ὑπὸ τοῦ θεολόγου βροντῆς ὠνόμασται. νοῦς γὰρ γνώμα λόγος, ἡ δ' αὖ σωζόμενα τῇ οὐσίᾳ ἡ βούλησις ἀρχὴ καὶ δυνάμις οὖσα δι' ἐνεργείας τὴν προβολῆς, ἡ πνεύσεως προσκυνικὴ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ὑποστάσεως.

Ἀγαλλιανός.

Ἀλλὰ καὶ ἐσμὸς ἡμῖν ἀρχῶν ἐκ τῶν λόγων τούτων ἀναφαίνεται, καὶ ἡ ὑπόστασις καὶ αἱ δυνάμεις καὶ ἡ οὐσία καὶ νοῦς ἐπὶ νοῦς. ἡ γὰρ πολυαρχόντων χρῆμα ὁ Πατὴρ ὅσον ἐκ τῶν λόγων τούτων, ὥσπερ καὶ πολυδυνάμων πρότερον, ἢ ἐν τῷ τὸ εἶναι διακεκριμένα τὴν οὐσίας, ἐν εἰσὶ πάντως τῷ πράγματι, λαλοῦντων φαίεν τινές. πῶς ἡ χρεία καὶ σωζόμενον ταῦτα καὶ διαιρεῖν καὶ κάτω στρέφειν; ἄρκει γὰρ εἰπεῖν

εἰπεῖν ὅτι ὁ Πατὴρ τῇ οὐσίᾳ προσάγει τὴν υἱὸν καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὅδε φυλάττοντες ἡμεῖς, τὸ συμβαῖνον ποιοῦντες σκοπήσωμεν, τὰ δὲ ἄλλα παρέλκει. ἤδη δὲ καὶ δυνάμιν τὴν νοῦν καλεῖ καὶ ἄλλῳ ἀρχῷ, πρὸς τὴν γνωμικῷ δήπου δυνάμιν, ἐπεὶ προσάγει τὴν νοῦν καὶ τὴν βούλησιν, διαφόρους γίνεσθαι φησὶ τὰς δυνάμεις. ταύτας δὲ αὖθις τὴν οὐσίαν ἐρεῖ ποιοῦν, οἷς ἔφεσιν μεμερίσθαι τὴν οὐσίαν. Εἶτα δυνάμιν μὲν ἐν Θεῷ Πατρὶ λέγει τὴν νοῦν, νοῦς δὲ γνώνημα τὴν λόγον, ὅθεν ἄρα γνώνημα τοῦ δυνάμεως ὁ λόγος, ὅπερ οὐδείς ποτε εἴρηκεν, ἀνθρώπινον δὲ τοῦτο. ἀλλ' ὁ θεολόγος γρηγόριος ἐν ε. τῷ περὶ υἱοῦ, ὀνομάζεταί φησιν ὁ υἱὸς λόγος, ὅπ οὕτως ἔχει πρὸς τὴν πατέρα ὡς πρὸς νοῦν λόγος. Εἰ τὴν μὲν δυνάμιν τὴν οὐσίαν εἶναι φησὶ, τὴν δὲ οὐσίαν ἔλεγε μήτε γεννᾶν μήτε γεννᾶσθαι λέγων καλῶς. Βούλησιν δὲ εἰπὼν τὸν ἐν τῷ Πατρὶ προσκυνικὸν καὶ ἁγίου Πνεύματος δυνάμιν καὶ ἀρχὴν, δόξοκεῖ τὴν ἕνα τὴν Τριάδος, τὴν προσκύνησιν λέγω, τοῖς κτίσμασι σωαριθμεῖν; Ταύτῃ γὰρ διακείνεται τὰ θεῖα πρόσωπα τῶν κτισμάτων, ὅπ τὰ μὲν ἐκ τῆς φύσεως, τὰ δὲ ἐκ τῆς βουλήσεως εἰσὶ καὶ Θεοῦ. καὶ τὰ μὲν πρόσαγε τῷ πεφυκέναι ὁ Θεός. τὰ δὲ πρόσαγε τῷ βούλεσθαι. προσάξομεν δὲ καὶ τοὺς διδασκάλους τοῦτο μαρτυρήσοντας. ἰωάννης ὁ φιλόσοφος καὶ μάρτυς τὴν ἀληθείας οὕτω φησὶ. καὶ Θεοῦ ἔχοντος οὐσίαν μὲν πρὸς ὑπαρξιν, βούλησιν δὲ πρὸς ποίησιν, ὁ ἀπορρίπτων οὐσίας καὶ βουλῆς τὴν διαφορὰν, καὶ τὴν ὑπαρξιν ἀπορρίπτει καὶ Θεοῦ, καὶ τὴν ποίησιν, ὑπαρξιν μὲν τὴν αὐτοῦ, ποίησιν δὲ τῶν ὄντων. καὶ ὁ θεῖος μάξιμος ἐν τῷ εἰς τὸν ἅγιον Διονύσιον ἐξηγήσεσι φησὶ, κυρίως καὶ ἀκινήτου καὶ ὡσαύτως ἔχοντος λέγεται, ἢ εἰς τὰ ὄντα βούλησις αὐτοῦ καὶ αἱ πρόοδοι τῆς εἰς πάντα προνοίας αὐτοῦ. καὶ ὁ Δαμασκηνὸς, ἔργον μὲν θείας φύσεως ἡ προσαγωγὴ καὶ ἀΐδιος γένεσις καὶ ἐκπόρευσις, ἔργον δὲ θείας θελήσεως ἡ κτίσις. καὶ ἡ ε. ζώσδος τῶν οἰκουμενικῶν οὕτω λέγει. ὁ Θεὸς φησὶν ὁ ὢν ἐμπρόσθεν καὶ μὴ κτίζειν ἐλθὼν εἰς τὸ κτίζειν, πάντως ἐπέρα ἀφ' ἑτέρου εἰς ἕτερον, ἡμεῖς δὲ λέγομεν ὅπ οὐ κατὰ τὴν φύσιν ἐπέρα, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐνέργειαν. μᾶλλον δὲ οὐδὲ κατ' αὐτὴν, εἴχε γὰρ ἀεὶ τὴν δυνάμιν καὶ κτίζειν καὶ δημιουργεῖν, ἐνηργήθη γὰρ ἡ τοιαύτη δυνάμις ὅτε ἠθελήθη. Οὐζωάδει τοῖς πατράσι τούτοις καὶ οὗτος οἷς περ αὐτοὶ περὶ τῶν κτισμάτων ἀποφαίνονται, ταῦτα καὶ αὐτὸς περὶ τῆς προόδου τοῦ ἁγίου Πνεύματος λέγων. ὅτε γάρ φησι προσάγει τὸ Πνεῦμα ὁ Πατὴρ ἡ σωζοῦσα τῇ οὐσίᾳ βούλησις ἀρχὴ καὶ δυνάμις δι' ἐνεργείας τῆς προβολῆς, ἡ πνεύσεως, γίνεται παρεγκλικὴ αὐτοῦ τῆς καὶ ἁγίου Πνεύματος ὑποστάσεως. ἀλλὰ τὰ μὲν ἐν τούτοις ἄτοπα, μᾶλλον δὲ βλάσφημα πᾶσι δῆλα καὶ οὐδὲ πολυλογεῖν. διχάζει δὲ καὶ τὴν βούλησιν καθὸ ἐστὶν ἀρχήπνων, εἰς αὐτεξούσιον αὐτὴν διελὼν καὶ ἠναγκασμένην τινὰ, οὐκ οἶδα ποίαν τινὰ λέγων ἑκατέραν, προϊοῦσι γὰρ φησιν, οὐχ ὡς ἀρχὴ αὐτεξούσιος, ἀλλ' ὡς ἀναγκαία καὶ φυσικὴ δυνάμις καὶ ἀρχὴ, εἶτ' ἐπάγει.

Ἀργυρόπυλος.

Διὸ πρὸς τῶν θεολογούντων ἀγάπη τὸ θεῖον κέκληται Πνεῦμα, τῆς γὰρ ἀγάπης ἡ δυνάμις βούλησις.

Ἀγαλλιανός.

Καλῶς ἄρα ἐλέγομεν, μᾶλλον δὲ οἱ θεολόγοι, ἡ πρὸς τὴν δημιουργίαν κτίσις καὶ τῶν ὅλων Θεοῦ, καὶ ἀκινήτου ἐστὶν ἡ βούλησις αὐτοῦ. ἤτις οὐ μιᾷ τῶν θείων ὑποστάσεων

σάσεων ἀφώρισται, κοινὴ δὲ ἐστιν ἐνέργεια καὶ μία δύναμις ἡ δημιουργική. ἰδοὺ γὰρ τὸ θεῖον πνεῦμα κεκλημένον ἀγάπην, δύναμιν ἔχει συμφυικὴν ἑαυτοῦ πρὸς βούλησιν, καὶ οὐδέποτε τὸν ῥύπον τοῦτον ἀπονίψον λαμπροῦ καὶ λέγω κύσμα τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐπεὶ καὶ ἐκ τῆς βουλήσεως καὶ θεοῦ δοξάζεται συμφύεται.

Ἀργυροπούλου.

Πρώαδε δέφησι τὰ λεγόμενα παῖς τῶν θεολογούντων φωναῖς, οὐχ ἥπαν δὲ τοῖς εἰρημένοις ὑπὸ καὶ ἱερᾶ αὐγουστίνου ἐν τῷ περὶ τριάδος βιβλίῳ, ἐν οἷς καὶ μνήμην μὲν τοῦ γεννητικὴν, βούλησιν δὲ τοῦ πνευστικὴν ἐκάλεσε δύναμιν.

Ἀγαλλιανοῦ.

Φεῦ τῆς συκοφαντίας. καὶ τίνες τῶν θεολόγων τὰς φωνὰς ταύτας παρέδωκαν οἷς σπουδὴ τὰ λεγόμενα; οὐδεὶς ὅλως. ἀναβάλλει γὰρ καὶ τὸν μακαριώτατον αὐγουστῖνον, ὡς δυνάμεις καλοῦντα καὶ παῖδας τοῦ μνήμιν καὶ τὴν βούλησιν, τοῦ μὲν γεννητικὴν, τοῦ βούλησιν δὲ πνευστικὴν. οὐ γὰρ διωρισάμεθα τῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων, ὅσαι ἡμεῖς ἴσμεν, ὅτι ταῦτα λεγόμενα, μᾶλλον δὲ τοὐναντίον ἅπαν. σπουδὴ γὰρ κἀκεῖνος τοῖς λοιποῖς ἁγίοις τῆς βουλήσεως καὶ θεοῦ λέγων τὰ κύσματα. ἐν γὰρ κεφ: καὶ περὶ τριάδος βιβλίῳ καταγέλαστος φησὶν ἡ δύνομις ἀναλεκτικὴ ἐξ οὗ δύνομιανοὶ αἱρετικοὶ ἀνεφύησαν. ὃς μὴ δωνηθεὶς νοῆσαι, ἢ μὴ βουληθεὶς πιστεῦσαι, τὸν μονογενῆ καὶ θεοῦ λόγον διὰ τὰ πάντα ἐγένετο, καὶ θεοῦ υἱὸν εἶναι φύσει, ἰστέον ὅτι τῆς οὐσίας καὶ πατρὸς γεννηθέντα, οὐ τῆς φύσεως ἢ τῆς οὐσίας εἶπεν εἶναι υἱὸν, ἀλλὰ τῆς θελήσεως καὶ θεοῦ. συμβεβηκύαν δηλονότι τῷ θεῷ βουλόμενος μαρτυρῆσαι θέλησιν κατ' ἣν ἐγένετο τὸν υἱόν. Πῶς οὖν αὐτὸς τῶν αἱρετικῶν καταγελῶν ταῦτα λεγόντων, τοῖς ὁμοίοις ἂν περιέπεσεν; ἢν γὰρ ἂν δήπου καταγελαστότερος. ὁ δὲ λέγει περὶ μνήμης καὶ θελήσεως ὅτι ἀπὸ τῆς γραφῆς ἔχειν ἀναστένει, ἀφ' ἑαυτοῦ δὲ σπουδάζειν ἀπόβλω τινὶ λογισμῷ ἀπὸ τῆς κτίσεως εἰκόνος καὶ θεοῦ, ἢ ἔστιν ὁ ἄνθρωπος, εἰκασίαν τινὰ παραδιδοὺς καὶ ἀκτίστου θεοῦ παρακαλῶν. ἐν γὰρ τῷ αὐτῷ κεφαλαίῳ ὅπερ ἔναγχος ἐμνήσθημεν, οὕτω φησὶν. ἀλλὰ περὶ τῆς κτίσεως ἣν ἐποίησεν ὁ θεὸς, ὁπόσον οἴοιτε γίνεσθαι διδάξαμεν τοὺς λόγον περὶ τῶν τοιούτων πραγμάτων ἀναστήσαντας, ὡς τὰ ὁρατὰ αὐτοῦ διὰ τῶν γεγονότων καθόσον δύνασθαι νοήματα καθορῶν, καὶ μάλιστα διὰ τῆς λογικῆς, ἢ νοερᾶς κτίσεως, τῆς γνωμῆς κατ' εἰκόνα θεοῦ, δι' οὗ ὥσπερ δι' ἐσόπτρου ὁπόσον δύνασθαι, εἴγε δύνασθαι βλέπειν τὸν θεὸν τὸν τριάδα ἐν τῇ ἡμετέρᾳ μνήμῃ, καὶ τῇ νοήσει, καὶ τῇ θελήσει. ταῦτα δὲ τὰ τρία ἐν τῷ αὐτῷ νοῦ φυσικῶς θεόθεν καθεστηκότα, ἕκαστος ζωηρῶς θεωρεῖ, καὶ πόσον μέγα ἐστὶν ἐν αὐτῷ, ἔνθα πέφυκε καὶ ἀΐδιος καὶ ἀμετάβλητος οὐσία μνημονεύεσθαι καὶ βλέπεσθαι, καὶ ἐπιθυμεῖσθαι. ἀναμιμνήσκεται γὰρ διὰ τῆς μνήμης, βλέπεται διὰ τῆς νοήσεως, περιβάλλεται διὰ τῆς ἀγάπης, καὶ παραπάσιν ἀγείρει τῆς ἄκρας τριάδος τὴν εἰκόνα. καὶ αὖθις ἐν τῷ κγ. κεφ: καὶ γὰρ καὶ μνήμη καὶ ἀνθρώπου, καὶ μάλιστα ἡν οὐκ ἔχει τὰ κτίνη, ἰστέον κατ' ἣν τὰ νοητὰ πράγματα ὅτι περιέχεται, ὡς μὴ πρὸς αὐτὸν διὰ τῶν καὶ σώματος αἰσθήσεων ἔρχεσθαι, καὶ τὸ μέτρον ἑαυτῆς ἔχει ἐν τῇ δεῖ τῆς τριάδος εἰκόνι, ἀσυγκρίτως μὲν ἀπόμοιον, ὅμως δὲ ὁποιανδήποτε καὶ πρὸς ὁμοιότητα. ἔτι δὲ καὶ ἡ νόησις καὶ ἀνθρώπου, ἡ διὰ τῆς τοῦ λογισμοῦ προθέσεως ὁπόθεν μορφωμένη, ἐπειδὴ

ἐπειδὴ οὐ γινώσκεται λέγεται, καὶ μηδὲ μιᾶς γλώττης ἀλλὰ καρδίας ἢ λόγος, ἔχει ἐν τῇ οἰκείᾳ μεγάλῃ ἀνομοιότητι καὶ τίνα ὁμοιότητα καὶ ἡδονὴ. Καὶ δὴ καὶ ἡ καὶ ἀνθρώπου ἀγάπη ὁπὸ τῆς γνώσεως προϊοῦσα καὶ τὸν μνήμην σωζόμενα καὶ τὸν νόησιν, ὡς ἂν κοινῇ τῷ πατρίτε καὶ τῷ γεννήματι. ὅθεν ὅτε πατὴρ, ὅτε γέννημα εἶναι νοεῖται, ἔχει ἐν τῇ δεῖ τῇ εἰκόνι εἰ καὶ λίαν ἀνόμοιον ὁμοιότητα τινὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος. καὶ οὕτως. πρὸς δὲ καὶ ἁγίου πνεύματος, οὐδὲν ἐν τῷδε τῷ αἰνίγματι, ὅπερ ὅμοιον ἂν αὐτῷ δοκεῖν ἀπέδειξα, ὅτι μὴ τὴν θέλησιν ἡμῶν, ἢ τὴν ἔρωτα, ἢ τὸν ἀγάπην, ἥτις ἐρρωμενεστέρα ἐστὶ θέλησις. καὶ ἐν τῷ κε. πάλιν. ἰδοὺ τὸ ὄνομα τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ ἁρμόζει, ὥσπερ καὶ ἡ ἀγάπη, τί δὲ ἐστὶν ἕτερον ἀγάπη, ἢ θέλησις. καὶ πάλιν ἐν τῷ αὐτῷ κεφ: ὁπόκοις ἂν ἐν αὐτῇ τῇ κτίσει, ἥτις ἐσμὲν ἡμεῖς ὅμοιόν τι σκιάνω τῷ πράγματι ἀποδεῖξαι ἡθέλησα, τῇ ὁποιαδήποτε ἐννοίᾳ ἡμῶν, σὺν ἀπορρώσῃ φράσις ἐπαναλήθησεν, εἰ δὲ ἐν αὐτῇ τῇ ἐννοίᾳ ἀπηχεῖσθαι τὴν ἐμαυτοῦ μᾶλλον ἡδόμην ἢ τελειώσαντος, καὶ ἐν ἑνὶ μὲν προσώπῳ ὅπερ ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος ἀρρήκτοις ἢ εἰκόνα τὴν ἄκρας τριάδος, καὶ ἐν τρεπῷ πράγματι; ὡς τὰ τρία σκεῦνα ῥᾶον νοεῖσθαι δύνασθαι. Οὕτω μὲν ὁ διδάσκαλος περὶ εἰκόνα καὶ θεοῦ ἢ ἀνθρώπου τὴν γραφῆς ἤκουσε λεγούσης, ἀπὸ τὴν πιστοῦς εἰκόνος εἰκασίαν τινὰ παραδίδωσιν ὅσον οἱόν τε δι' αὐτῆς τὸν ἀρχέτυπον ἐννοεῖν, καὶ ἀπὸ τῶν ἐγκαθησκώτων τῷ καὶ ἀνθρώπου νοῦ θόθεν φυσικῶς, τὰ δὲ ἐστὶ μνήμη καὶ νόησις καὶ θέλησις, ἃ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ περιπῷ ὄντα καὶ ὑπὸ χρόνου, οὕτω καὶ αὐτὰ θεωρεῖται, ὡς δὲ ἐσόπτρου τινὸς φησὶ τὸν δυνάμενον εἴγε δύναται τὰ ἐν τῇ αἰδίῳ καὶ ἀμεταβλήτῳ οὐσίᾳ ἀναγωγικῶς, περὶ πρόσωπα θεωρεῖν καὶ νοεῖν. εἰ καὶ μεγάλη ἀνομοιότης ἐστὶ τούτων πρὸς ἐκεῖνα, ὅσον μόνον τὸν ἐξετασιν καὶ ἀνθρώπου ἰδεῖν ἔχειν τινὰ ἰσχύσιν ἐν ταῖς περὶ θεοῦ ἐννοίαις, καὶ ἐφηθῆναι καταλήψιν τινὰ, εἰ καὶ λίαν ἀμυδράν, ἢ καὶ πάντα ἀνόμοιον, ἀπὸ τῶν κάθ' αὐτὸ περὶ ἐκείνου πορισμόν. οὐμόποιγε ἀπὸ τῆς γραφῆς ἔχειν ταῦτα προσλίθησιν, ἀφ' ἑαυτοῦ δὲ μᾶλλον διδάσκειν τοὺς καὶ λόγον περὶ τῶν τοιούτων πραγμάτων ἀνθρώπειον ἀπαιτοῦντας φησὶ. καὶ οὐδὲ τελείως τὸ μὴ ἐπαναλθεῖν ἀπορρώσαν τὴν φράσιν, μόνον δὲ ἀπηχεῖν τῇ ἐννοίᾳ Ὅθεν δῆλον ὡς ὁ παρὼν διδάσκαλος ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ νοῦ τὴν μνήμην καὶ τὴν νόησιν καὶ τὴν θέλησιν, ἣν δὲ ἔρωτα καὶ ἀγάπην προσωνομάζει ὡς δυνάμεις οἷδε καὶ ἐνεργείας, ἐν δὲ τῇ μακαρίᾳ τριάδι, οὐχ ὡς δυνάμεις νοεῖ, ἀλλ' αὐτὰς τὰς ὑποστάσεις οὕτως ὀνομάζει. ἢ γὰρ μνήμη καὶ ἀνθρώπου φησὶν, μήτε σύγκρισιν ἔχουσα, μήτε ὁμοιότητα, ἔχει ὅμως ὁποιανδήποτε ὁμοιότητα καὶ πατρὸς, καὶ ἡ ἐν ἡμῖν νόησις, ἥτοι τὸ καὶ νοῦ καὶ τῆς μνήμης ἀποτέλεσμα, ὁ ἐνδιάθετος δηλαδὴ λόγος, οὐχὶ ὁ προφορικὸς τῆς γλώττης. εἰ καὶ ἀνόμοιον ἔχει τινὰ ὁμοιότητα καὶ ἡδονὴ. καὶ ἡ καὶ ἀνθρώπου ἀγάπη ἢ θέλησις ἔχει ὁμοιότητα καὶ ἁγίου πνεύματος. καὶ τοῦτο φησὶ τὸ ὄνομα τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ ἁρμόζει, ὥσπερ καὶ ἡ ἀγάπη, τί γὰρ ἐστὶν ἕτερον φησὶν ἀγάπη ἢ θέλησις. ταῦτα δὲ ὅτι ἀπὸ σκοπὸν τῶν λοιπῶν διδασκάλων, ἢ μάλιστα τῶν ἀναβολικῶν φιλοσοφῶν. εἰσὶ γὰρ οἱ τὸν πατέρα νοῦν προσηγορεύκασι, καὶ τὸν υἱὸν λόγον ὁ τῆς βρονῆς υἱὸς, ἢ ἀγάπην τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὴν ἀγάπην γὰρ πρὸς ἀνθρώπου ἐρρωμενεστέραν φησὶ θέλησιν αὐγουστῖνος. ἀλλ' οὐ τὴν θέλησιν, ἥτοι τὸν βούλησιν δύναμιν πνευστικὴν τῆς ἀγάπης εἴρηκεν, ἥτοι τὸν ἁγίου πνεύματος, ὁ γὰρ τοῦτο

τοῦτο φάσκων μακεδόνιος αἱρετικός. Ὥστε ὁ βλέπων τοῦτο τὰ ὀνόματα ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς, τοῦτο τὴν μνήμην σημαίνει τῶν αὐγουστίνων. τὸ δὲ βλέπων ὁ υἱὸς καὶ ὁ λόγος, τοῦτο καὶ ἡ νόησις σημαίνει τῶν αὐτῶν, καὶ ὁ βλέπων τὸ πνεῦμα τὸ ἡ ἀγάπη, τοῦτο καὶ ἡ θέλησις ὁμοίως. ταῦτα δὲ τὰ ὀνόματα ἰδιότητας φασὶν οἱ θεολόγοι σημαδηλοῦν τὰς ἐν τῇ οὐσίᾳ τὰ πρόσωπα διακρινούσας ἐκεῖνα, καὶ τὰς πρὸς ἄλληλα σχέσεις καὶ αὐταφορὰς ἐμφαίνειν αὐτῶν. αἱ δὲ ἰδιότητες φησὶ βασίλειος ἐν δευτέρῳ τῶν πρὸς εὐνόμιον, οἰονεί πινες μορφαὶ καὶ χαρακτῆρες ὑπεωρημένοι τῇ οὐσίᾳ, διαγνῶσι μὲν τὸ κοινὸν τοῖς ἰδιάζουσι χαρακτῆρσι, τὸ δὲ ὁμοφυὲς τῆς οὐσίας ἀδιακόπτουσιν. οἷον κοινὸν μὲν ἡ θεότης, ἰδιώματα δὲ πατρότης καὶ υἱότης. ὅν δὲ τῆς ἑκατέρου συμπλοκῆς τοῦτο κοινοῦ καὶ ἴδιον ἡ κατάληψις ἡμῖν τῆς ἀληθείας ἐγγίνεται. καὶ ὁ γρηγορεωπαγίτης. διακεκεμμένα φησὶ τὸ τοῦ πατρὸς ὑπερκόσμιον ὄνομα καὶ χρῆμα καὶ υἱοῦ καὶ πνεύματος, ἀδεμιᾶς ἐν τούτοις αὐτοτροφῆς, ἢ ὅλως κοινότητος ἐπαγομένης. καὶ γρηγόριος ὁ θεολόγος, αὐτόφησι τὸ μὴ γεγεννῆσθαι, καὶ τὸ γεγεννῆσθαι, καὶ τὸ ἐκπορεύεσθαι, τὸν μὲν πατέρα, τὸ δὲ υἱόν. τὸ δὲ τοῦ ὅπερ λέγεται πνεῦμα ἄγιον προσηγόρευσιν, ἵνα τὸ ἀσύγχυτον σώζηται τῶν τριῶν ὑποστάσεων. καὶ ὁ νύσσης ἡ ὑπόθεωρημένη ἑκάστη τῶν ὑποστάσεων ἰδιότης τρανῶς καὶ καθαρῶς τὸ ἕτερον ὑπὸ τοῦ ἑτέρου διέστησι. Τούτων οὕτως ἐχόντων καὶ τῶν ὀνομάτων τούτων πρὸς τὸ διαστῆσαι καὶ διακρίναι τὰς ὑποστάσεις ἤτοι τὰ πρόσωπα ἐν τῇ τῆς οὐσίας ἑνότητι, πρὸς τῶν θεολόγων ἐξευρημένων. οὔτε γὰρ τὸ παλὴρ εἴπης, ἢ τὸ νοῶ, ἢ τὸν μνήμην, οὔτε ἀγάπην, ἢ τὸν θέλησιν, οὐχ ὡς δυνάμεις ἑνοῦσας ἢ σωοῦσας. καὶ ὅλως τῇ οὐσίᾳ ὑποδιδομένας νοήμα. οὕτω γὰρ ὥσπερ μία οὐσία καὶ ἓν πρόσωπον διὰ τὰς δυνάμεις, ὅτε μὲν πατὴρ, ὅτε δὲ υἱὸς, ὅτε δὲ πνεῦμα λεγόμενον ὡς ὁ βασίλειος ἐφλυαρεῖ, ἀλλ' ὡς ἰδιότητας διακρινούσας μόνον τὰ πρόσωπα ὡς τῶν ἀγίων ἀκήκοας αὐτὸς ὦ βέλτιστε, καὶ καινὲ θεολόγε, τίνων δ' ἄλλων θεολόγων φωναῖς ξυνάδειν φῆς τὰ σοὶ εἰρημένα. Τὶς γὰρ οὕτω σοφὸς ἐθεολόγησε τὸν πατέρα φήσας δυνάμιν ἔχοντα τὸν υἱὸν, ἢ τὸν μνήμιν γεννητικὸν, δι' οὗ τῆς παρεμφάνειν τὸν υἱόν. εἶτα τὸν θέλησιν καὶ δι' αὐτῆς αὖ προφήνειν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὡς αὐτὸς ἠξίωσας θεολογῆσαι, μὴ σωιεὶς ὅτι αἱρετικῶν εἰσὶ ταῦτα φωναὶ εἰ μὴ σὺ καὶ αὐτὸς τούτοις τίθη, καὶ ἄλλους σωαρπάσαι ὑπχειρεῖς. Καὶ τὸν μακάριον οὖν συκοφαντεῖς αὐγουστῖνον, τὰ ἐκείνῳ καλῶς καὶ ὀρθῇ διανοίᾳ λελεγμένα διαστρέφων καὶ παρερμηνεύων, ἢ μᾶλλον εἰωθὼς πλάττων αὐτὸς, τὰ μηδόλως εἰρημένα ἢ ἐκείνῳ, ἢ τοῖς ἄλλοις θεολόγοις, οὐδὲ καὶ ἐν τοῖς ἐφεξῆς φανήσεται. ἀλλ' ἄγε μακάριε κύριλλε καὶ τὸν τὸν πατὸν, τὸν υἱὸν εἶναι φησὶ ἕτερόν τινα τρόπον. ἐν ᾧ ζ. τὸν θησαυρῶν, ἀλλὰ τὰ μὲν ὡς ποιήματα φησὶν ἐκ βουλήσεως γενόμενα, ὁ δὲ υἱὸς ὡς αὐτὸς ὢν ἡ βούλησις ἀεὶ ἀϊδίως ἐν τῷ πατρὶ. τοσοῦτον ἀπεῖχε δυνάμιν τινα πνευστικὴν τὸν βούλησιν ἐννοεῖν αὐτὸς ὁ τὸν υἱὸν βούλησιν καὶ πατρὸς λέγων, ὡς αὐγουστῖνος ἄλλον τρόπον τὸ πνεῦμα, ἄλλοι δὲ τὸν πατέρα ὡς ὁ αὐτὸς φησι. τινὲς δὲ ἵνα μὴ υἱὸν τὸν βουλῆς ἢ τὸν θελήσεως τοῦ θεοῦ λέγοιεν τὸν μονογενῆ λόγον, αὐτὸν τὸν πατέρα τὸν βουλὴν ἢ τὸν θέλησιν εἰρήκασιν εἶναι, εἰ δ' ἄρα δυναμιν τινα τὸν βούλησιν θείη τὶς ἐν πατρὶ καὶ ἐνέργειαν, ἢ αὐτὴ ἐστὶ πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ πνεύματος βούλησις. καὶ ἀρχὴ τῶν κλισμάτων ποιόδε νοεμένη οὕτως ἐστὶ·

Ἀργυρό-

Ἀργυρόπυλος.

Φανερὸν οὖν φησὶ ὅτι τὸν εἰρημένων ὅτι ὁ πατὴρ πηγαία θεότης, καὶ μόνον αἴτιον, καὶ μόνη πηγὴ τῆς ὑπερουσίου θεότητος, καὶ μόνος γνωνήτως ἅμα καὶ προβολεύς.

Ἀγαλλιανός.

Φεῦ τῆς κακουργίας, καὶ ποῦ τῶν θεολογικῶν βιβλίων ταῦθ' οὕτω κείμενα εὗρηκας ἄνθρωπε. ἢ πόθεν ταῦτα ἔχεις μεταπλάττειν προσθήκας τε καὶ ὑφαιρέσεις. οὕτω φῶν ἀν. ὁ μόνον τὰ τῆς παρούσης θεολογίας, ἀλλὰ καὶ πᾶσι γραφὴ καὶ παν πρόβλημα εἰς τοὐναντίον ἀν μεταιρεῖν ὅρα τινὸς ἔξωθεν μεσεμβολήσαντος. δυώπαν γὰρ ὁ μόνον λέξις, ἀλλὰ συλλαβὴ καὶ προσθέσεις εἰς ἐναντίαν ἔννοιαν μεταρμόσαι τὸν λόγον. ἴσμεν ἴσως ἡμεῖς τὸν ἱερὸν διονύσιον λέγοντα, ὅτι πηγαία θεότης ὁ πατὴρ καὶ μόνη πηγὴ, ἵνα καθάπερ εἷς ἐστὶν ὁ πατὴρ, οὕτω καὶ ἑνὶ αὐτῷ δείξει προσήκουσαν τὴν τῶν συμφυῶν προσώπων ἀνάδοσιν, καὶ μηδενὶ ἑτέρῳ τῶν θείων προσώπων ἐφαρμόσαι τὸ τῆς αἰτίας, ὥσπερ οὖν οὐδὲ τὸ τῆς πατρότητος ὄνομα. σὺ δὲ μεταξὺ τοῖν δυοῖν τούτοιν ῥητοῖν κακούργως τὸ μόνον αἴτιον προσέθηκας, πρὸς τὸ θεολόγων τοῦτο λαβών. ὅιδαμεν τὸν δαμασκοῦ τρανῶς οὕτως εἰπόντα, μόνος αἴτιος ὁ πατὴρ. ἀλλ' ὅν δρέσκεισι τοῦτο, οὐδὲ συμβαίνεισι τῷ σκοπῷ, ἐν θέντι καὶ κακουργήσας αὐτὸ ἑκατέρωθεν τὰ τοῦ διονυσίου τέταχας, ἵνα κακοῦσα τὸν κακουργίας μετάσχοιεν, καὶ πρὸς ἄλλον πνὰ μεταπέσοιεν νοῦν, ὡς μὴ τοῦ οἰκείου ὡς ἴσως αὐτὸς ἀξιοῖς ὑγιαίνοντος. τὶ δέσι, καὶ βούλεται τὸ μόνον αἴτιος ὁ πατὴρ. ἵν' ἴσως νοηθεῖη. ὁ γὰρ υἱὸς αἴτιος καὶ αἰπατὸς. Εἶτ' ὅν διλαβῆ τὸν ἐν θεολόγοις γεγηγορότα καινὶν μίξιν λέγοντα τὸ αἰπαταπάτον, ἀλλὰ καὶ μόνως γνωνήτως ἅμα καὶ προβολεύς; ἴσως ὅπερ ὑφείλε ὑπὸ τοῦ δαμασκηνοῦ ἐδωρήσω τοῖς τοῦ γρηγορίου, λέγω τὸ μόνος. καὶ τὸ ἅμα ὁ προσέθηκας συκοφαντῶν τὸν θεολόγον, καὶ κὴ τὴν σπύραν τὸ μέλλον ἐμοῦν, τὸ καθαρὸν τῆς θεολογίας σωθολοῖς, ἵνα λάθης διαδεῦς, ἀλλὰ φορέσωμεν ἡμεῖς σε τὸ σόφισμα. Γρηγόριος ὁ μακάριος ὅπερ ὁριζόμενος τὰ θεῖα πρόσωπα τὰ ἐν οἷς ἡ θεότης, ἢ μᾶλλον εἰωθὼν κάτ' αὐτὸν ἡ θεότης, τοῦτο ἐστὶ φησὶν ἡμῖν ὁ πατὴρ, ὁ υἱὸς, καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα, ὁ μὲν γνωνήτως καὶ προβολεύς, τὸν δὲ, τὸ μὲν γνώνημα, τὸ δὲ προβλεμα. ὁ δὲ καὶ ἀλλαχοῦ σαφέστερον εἰρήκει λέγων, διὰ τοῦτο ὑπὸ τῶν ἡμετέρων ὅρων ἱστάμεθα, τὸ ἀγνώνητον ἱστάμεθα, καὶ τὸ γνωνητὸν, καὶ τὸ ὅν τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον. ἀλλ' αὐτὸς τὸν πιστὸν ὅρων ὥσπερ κάταγνοὺς θεολογικώτερος ὢν τυχὼν, ἕτερον αὐτεισάξας ὅρον εἰπὼν, ὁ πατὴρ μόνος γνωνήτως ἅμα καὶ προβολεύς, ἵν' εἴη ἴσως νοούμενον, ὁ γὰρ υἱὸς προβολεὺς εἰ μὴ γνωνήτως. Ἀλλ' δυσεβὲς ἐστὶ διανοίας τὰ ὑποσωσηθέντα ἐν ταῖς ἁγίαις γραφαῖς διαβεῶσθαι, ὑπεφημίζειν τῷ ἁγίῳ πνεύματι. ὅν ἀκούσας καὶ κυρίλλε λέγοντος, μὴ μέτεστε ὅλα αἰώνια αἰῶνα ὁ πατέρες σε, ἢ φῆσαν αὐτοὶ οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ. εἰ δὲ σὺ τὰς ὅν τῶν πατέρων πεπηγότας ὅρους κινεῖς, καὶ ἄλλα πρὸς τὸν σκοπὸν ἐκείνων νομοθετεῖς, ὅν δῆλον, ὅτι ὅν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ πνεύματος λαλεῖς; Ἡμεῖς τὸν ὅν τοῦ πατρὸς ἐκείνου τεθέντα ὅρον μετακινοῦμεν, ἀλλὰ τὸν πατέρα γνωνητὸν ὄντα πιστεύομεν, γνωνητὸν καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τὸν προβολέα τοῦ ἁγίου πνεύματος. τὸν υἱὸν γνωνητὸν ὅν πατρὸς. καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορευόμενον καὶ αὐτὸ ὅν πατρὸς, ὡς ἐκείνος ὡρίσατο. ὑπὸ τοῦ

θεοῦ

Θεοῦ λόγου διδαχθεὶς, ἐπάγει φῶς ὥσπερ φησὶν αὐτὸς ὁ Θεὸς λόγος. Ἰδοὺ τοῖς σωαδελφοῖς ὁ τοῦ νυοσαέων λέγων, ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον καὶ Πατρὸς, ἐξ οὗπερ ὁ υἱὸς γεννᾶται καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεται, διὸ καὶ Κυρίου τὸ ἕνα αἵματον μὴ τῶν αὐτοῦ αἱματῶν, ἵνα Θεὸν φαμὲν πεφαρμακωτῶς. Καὶ ἐστὶ εἶπε μὴ καὶ σωαγίου καὶ τοῦ αἵματοῦ οὐδ' ἀλλότριον τῶν τοιούτων. Προβολέα φῶς τὸν υἱόν, οὐδενὸς τῶν ἁγίων ἠκούσαμεν λέγοντος, οὐδὲ ζωαύγιον οὐδὲ αἱματοφόρον, οὐδ' ὀργίου καὶ ἁγίου Πνεύματος, οὐδέν τι τῶν ὁμοίως. Ἀποφάσκουσι δὲ μᾶλλον τὰ τοιαῦτα ἀπ' αὐτοῦ, λέγοντες, ἐκ καὶ υἱοῦ δὲ τὸ Πνεῦμα οὐ λέγομεν. καὶ τὸν υἱὸν οὐ λέγομεν αἵματον. καὶ πάντα ὅσα ἔχει ὁ Πατὴρ καὶ υἱοῦ, πλὴν τῆς αἰτίας. σὺ δὲ ταῦτα ποιῶν ἀναιρήσεις δι' ὧν ποιεῖς. οὐ φῶς δυνάμεται ταῦτα συὶ ἐκείνοις σώζεσθαι.

Ἀργυρόπυλος.

Τῷ μόνον αὐτὸν ἐν τοῖς θείοις εἶναι τὸν μόνον παράγοντα, αὐτὸς γὰρ μόνος ἐστὶν ὁ παράγων τῆς εἰρημένης δυνάμεσιν ὡς πηγὴ καὶ ἀρχὴ καὶ αἰτία, καὶ ὅπου οὐ εἴποι τὸν τοῦ ὁμοίων.

Ἀγαλλιανός.

Ὁ δὲ υἱὸς ὡ ἐέλκυσε ποίας ἄλλας δυνάμεσι παράγων τὸ Πνεῦμα ὡς αὐτὸς φῆς; εἰ μὲν φῶς ἄλλας δυνάμεσι, καὶ ἄλλως ἐστὶν ἀρχὴ καὶ αἰτία ὁ υἱὸς, πρὸς τῷ καὶ ἑτέρας οὐσίας μεταχωρεῖν καὶ τοῦ σὺν θέσιν ὥστε καὶ τυφλῷ δίλη ἡ δυναρχία. εἰ δὲ τοῦ αὐτῆς ἐστὶν οὐσίας, ὡς καὶ σὺ πρὸς ἐρεῖς, ὥσπερ ἐν σωαυδίσει τοῦ βλασφημίας γεγενῶς, καὶ τὰς δυνάμεις ταύτας κοινὰς ἀπεργάσῃ παρὰ καὶ υἱῷ, ὥσπερ ἐξόν-σι πάντα ποιεῖν καὶ μεταποιάζειν. Τί καταψεύδη σαυτοῦ καὶ τοῦ ἁγίου νοῦ, ἢ δοκεῖς λήσειν ἡμᾶς τὸν κτύπον μόνον πραγματευόμενος; τὸ δοκεῖν τοῖς ἀπλουστέροις σωφρονεῖν καὶ τοῦ ἁγίου ἐξέχεσθαι μηδὲν δὲ ὑγιὲς φρονῶν. Πῶς γὰρ ἔσται μόνος εἰ μὴ καὶ υἱοῦ; εἰ δὲ τῆς δυνάμεσι πῶς οἷόν τε; ἢ φῶς αἱ ὑποστάσεις σωειληφυῖαι διὰ τὸ δυνάμεων πρεπάζεσι τὸ Πνεῦμα, καὶ οὕτως ἀναζῆ πρὸς ἑλλιμένος, ἢ αἱ δυνάμεις ἔσονται ἡ αἰτία καὶ ἁγίου Πνεύματος ὁ καὶ χείρων. Ἀλλὰ καὶ ἡ μηχανὴ καὶ σοφίσματος καταγέλαστος. μόνως γὰρ φησὶν ὁ πατὴρ ἐστὶν ἐν τοῖς θείοις ὁ μόνον παράγων, ἅτε καὶ υἱοῦ κατ' αὐτὸν καὶ παράγοντος καὶ παραγομένου. ἵνα δείξῃ τοὺς πατέρας τοῦτο σκοπεῖντας, ἐπειδὰν λέγεσι, ὡς ὁ πατὴρ μόνος αἰτία καὶ μόνη πηγὴ, καὶ πῆς οὕτως ἀπλῆς, ὥστε ἢ τοσαύτην ἀπλότητα τῶν πατέρων καταγνῶναι, ἢ ἐκείνων οὕτω διορίζομένων σαφῶς θέλειν ἀμφισβητεῖν. Εἰ φῶς αὐτός οἶδεν ὅτι τὸ λαοδικικὸν ἐκλείψει συμπέρασμα, ἀν μὴ προστεθῇ τῷ μόνος τοῦ αἴτου καὶ μόνος αἰτία, ἐκεῖν, ἠγνοοῦντες οἱ ἄγιοι λέγν καλῶς, λέγεσιν αἴτιον μόνον τὸν πατέρα, ὅνι καὶ πως αἰτία καὶ καὶ υἱοῦ ἐν τῇ θεότητι ἔνδον, ἢ εἰ μὴ ἠγνόουν, ὅπερ οἶδεν αὐτὸς, σιγῶντες ὅπερ αὐτὸς προσέθηκε, τῷ λαοδικικῷ συμπερασμαῖ καὶ κατ' αὐτὸν μάχεται. Εἶτα καὶ λόγον ἀν εἶχεν ἡ προσθήκη, καὶ μόνος υἱὸς, εἴτις ἐν ὁ λέγων τὸν υἱὸν παράγοντα εἶναι, καὶ παραγόμενον, καὶ αἴτιον καὶ αἰτιατὸν, ἢ τὶ τοιοῦτον. νοῦ δὲ μηδενὸς τοῦ λέγοντος πῶς πολμᾷ προσθήκας ἀῤῥήτοις τοῦ φανερὸν νῦν μεταπλάττειν τῶν παλαιικῶν ῥήσεων.

Ἀργυρόπυλος.

Φανερὸν δέφησι ὅτι αἱ εἰρημένα δύο δυνάμεις, ἡ θεία οὐσία πάντως ἐστὶ, καὶ τὸ ὁμο-

τὸ ὁμοδίδυμα τῷ Θεῷ, νοῦς τε καὶ βούλησις, νοῦς δὲ ἄρα καὶ βούλησις πλειότητες.

Ἀγαλλιανός.

Καὶ πόθεν ἐστὶ φανερὸν, καὶ τῆς τῶν θεολόγων ταῦτα ἐτύπωσεν; ἀλλὰ καὶ ἔστι τὸ μέρος ἐλέγχειν, ἐπειδὴ καὶ ἄλλης ἅπτεται παραγματείας ἐάσω τόγε νῦν, τὸ δὲ ἐνθάδε θεωρήσωμεν.

Ἀργυρόπυλος.

Δυοῖν δὲ ὄντοιν τοῖν φανερομένοιν πρόσωπον υἱοῦ τε καὶ θείου Πνεύματος, ὁμὼ πρέσεσιν ἐκ καὶ Πατρὸς ἢ Πατὴρ, διὸ καὶ πρὸς αὐτὸν ἀναφέρεται τῇ υἱότητι, υἱὸς γὰρ Πατρὸς, ὥσπερ καὶ Πατὴρ ὁ Πατὴρ υἱοῦ λέγεται. τὸ δ' αὖ πάλιν ἐκ καὶ αὐτοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται, οὐχὶ ἢ Πατὴρ, ἀλλ' ἢ προβολὴς δήπου καὶ προβάλλων καὶ πνέων καὶ ὅπου τὸ ὁμοίας ὄντος τυγχάνει δυνάμεως.

Ἀγαλλιανός.

Ἐπειδὴ ὡς ἐν πορίσμαι τάξει, καίτοι μηδαμοῦ πρότερον συμπεραναμένος τὰς τῶν χριστιανῶν ἀρχὰς πέφυκε, καὶ ταύτας μέθ' ὑπαλλαγῆς καὶ προσθήκης καὶ τὸ συμφέρον αὐτὸ, ἢ τόγε ἀληθέστερον φαίνεται δὴ ἐλάβεν τῇ σφετέρᾳ προσλαμβάνει, ὅπ ὁμὼ υἱὸς πρέσεσιν ἐκ Πατρὸς, ἢ Πατὴρ ἐκείνος. τὸ δὲ Πνεῦμα ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ Πατρὸς ἢ προβολὴς ἐκείνος, εἰ καὶ αὐτὸς ἀφελῶς, ἀλλ' ὅπ τῇ λέξει δηλοῖ, πάσχει δὲ πιαῦτα μυρία ἐν τοῖς λόγοις ἰδοὺ τοῖς. Εἶτα ἐπάγει ὅπ ὁ Πατὴρ προεπινοεῖται καὶ προβολέως, ἵνα καὶ τὸν υἱὸν προεπινοούμενον δείξῃ καὶ Πνεύματος, κἀκ τοῦτο καὶ προβολέα. ἀλλ' ἐκ εἰπροεπινοεῖται ὁ υἱὸς καὶ Πνεύματος ἐξ ἀνάγκης καὶ αἴτιος, εἴη γὰρ ἂν οὕτω καὶ ὁ Πατὴρ καὶ προβολέως αἴτιος προεπινοούμενος. εἰ δὲ καὶ ἀμυδρότερον ταῦτα διενήνοχεν ἐν Πατρὶ, ἢ υἱὸς καὶ Πνεῦμα τὰ πεφαγόμενα οὐδὲν διαφέρει. ἐν ὁποίῳ φῶς τοῦτο τοῦ διακρίσεως, ὁ Πατὴρ ἔσται αἴτιος καὶ προβολέως ἐν τῷ παρὸν. ἀλλὰ τοῦτο ἀδύνατον, ἐκεῖνο δὲ ἐκείνο ἀναγκαῖον. εἰ φῶς ὁ Πατὴρ προεπινοεῖται καὶ υἱοῦ ὡς αἰτία αὐτοῦ, ἐκ ἀνάγκη καὶ τὸν υἱὸν προεπινοεῖσθαι διὰ τὴν αἰτίαν, οὐ φῶς ἐστὶ τὰς ἀνάγκη ἢ τοῦτο ποιῶν, εἰ φῶς ὡ ἔγνωσαν ἀν αὐτῷ οἱ πάλαι θεολόγοι. Καὶ δῆλον ἀπὸ καὶ ἱεροῦ βασιλέως λέγοντος πρὸς μὲν καὶ υἱοῦ πρὸς τὸν Πατέρα, πῶς ἂν προεπινοηθείη ὁ υἱὸς τὴν ἰδίας αἰτίας, πρὸς δὲ καὶ Πνεύματος πρὸς τὸν υἱὸν, οὐ τὸν αὐτὸν ἀποδίδοντος λόγον. εἰ φῶς ἐφρόνει τοῦτο καὶ ἔλεγεν, ἀλλὰ τί φησὶ πῶς ἂν διαμνηθείη ἡ ἄμεσος σχέσις καὶ υἱοῦ πρὸς τὸν Πατέρα. καὶ αὖθις ἐν τῇ πρὸς τὰς κανονικὰς. ἀλλ' οὐδὲ καὶ μονογενοῦς πρότερον τὸ Πνεῦμα δηλονότι τὸ ἅγιον, οὐδὲν φῶς μέσον υἱοῦ καὶ Πατρὸς. καὶ ὁ θεολόγος Γρηγόριος, δεδοικὼς τὸν Πατέρα προλιμῆσαι καὶ υἱοῦ διὰ τὸν θρόνον, μὴ θρόνον αὐτὸν ἐλαττόνων ὑποφήνῃ, ἐπάγει, θέλω φησὶ τὸν υἱὸν προλιμῆσαι τοῦ Πνεύματος ὡς υἱὸν, οὐ μὴ ἐν ὡς θρόνον καὶ αὐτὸν, τὶ φῶς ἐκώλυεν εἰ ἐφρόνει τοῦτο εἰπεῖν, ὡς θρόνον καὶ αὐτὸν μὴ καὶ Πατρὸς καὶ ἐκεῖ ἐδιδάχθη τοῦτο παρὰ τοῦ Πατρὸς. ὅθεν δῆλον ὅπ οὔτε ἄπτον ἐφρόνουν οἱ θεολόγοι τὸν υἱὸν, οὐδὲ διὰ τοῦτο ἐδόξαζον προσεκφωνεῖσθαι αὐτὸν καὶ Πνεύματος. Ἐπεὶ δ' ἀμωγήπως τάξιν ἔδει τινὰ ἐν τῇ ἐκφωνήσει τῶν θείων ὀνομάτων εἶναι, μᾶλλον εἰκὸς ἦν τὸν υἱὸν τοῦ Πνεύματος προτετάχθαι, διὰ ἄλλατε πολλὰ, καὶ διὰ τὸ πλειονεκτεῖν θρόνον αὐτῶν, τῷ πρὸς τὸν υἱὸν αὐτὸν ἀναφερομένῳ προσηγορεύθαι ὀνόματι τῷ πατρικῷ δηλονότι, καὶ δῆλον ἐκ τῶν

τῶν ἁγίων, ὡς υἱὸν λεγόντων, καὶ οὐδὲν μέσον υἱοῦ καὶ πατρὸς, καὶ τὰ τοιαῦτα, ὡς αὖθις δὲ ὀδαμῶς, οὐ γὰρ ἐδόκει τοῖς ἁγίοις τοῦτο, πάντες δὲ τῷ πατρὶ μόνῳ τοῦτο μαρτυροῦσιν.

Ἀργυροπέλεκυς.

Ὡς γὰρ καὶ προβολέως ὁ πατὴρ προεπινοεῖται, καὶ μὴν τὸ ἀΐδιον καὶ, ἅμα δὲ κατ' ἐκεῖνο πατήρ τε καὶ προβολεὺς συναΐδιος, τοιοῦτος ὤν, καὶ ἀεὶ τὸ δύνασθαι καὶ προάγειν. πρότερον δὲ τὸν υἱὸν προάγει τοῦ πνεύματος ἤδη νοούμενος ὑφεστηκέναι τῇ πρὸς τὸν υἱὸν ἰδιότητι τῇ πατρότητι, οὕτω καὶ ὁ υἱὸς αὖ πάλιν προεπινοεῖται τοῦ πνεύματος.

Ἀγαλλιανός.

Καὶ ὅτι ποίας ἀνάγκης ἐφάνη, ἢ διὰ τίνος τῶν θεολόγων ἀπεδείχθη ὅτι ὁ πατὴρ προεπινοεῖται καὶ προβολέως; εἰ δὲ διότι ὁ υἱὸς καὶ προβλήματος προεπινοεῖται; εἰ μὴ δὲ ὁ υἱὸς προεπινοεῖται ἐξ ἀνάγκης ὡς αἴτιος, πῶς ὅτι τοῦ τὸν γεννήτορα προεπινοεῖσθαι τοῦ προβολέως ἐξ ἀνάγκης τοῦ γεννήματος ὁ υἱὸς ἔσται αἴτιος. τοῦτο γὰρ ἕνεκα τοῦ γεννήτορος πρὸς τὸ προβολέα τάξιν προϋποτίθησιν, καὶ εἰμὴ οἱόντε ἐστὶν, ἢ μίαν εἶναι τοῦ προακτικὴν δύναμιν ἐν πατρὶ, ἢ ἓν εἶναι τὸ γεννήτορα καὶ προβολέα διὰ τὸ προεπινοεῖσθαι τοῦ δυνάμου τῆς δυνάμεως, ἵν' ἐντοῦθεν καὶ ἡ προεπίνοια τῶν προϊόντων προσώπων ἀκολουθήσῃ καὶ ἡ τάξις ἡ ἐν αὐτοῖς, πῶς ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς μία ἔσται ἀρχὴ καὶ πνεύματος, ἐν οἷς τὸ προβάλλειν καὶ ἡ ἀρχὴ καὶ τὰ τοιαῦτα, ἅμα καὶ προεπινοεῖσθαι ἐστὶν, οὐ γὰρ ἀρνήσαιντο προεπινοεῖσθαι τοῦ ἐν πολεῖ δυνάμιν τὸ ἐν ἀμφοῖν, εἴγε μὴ ἢ τὸ πατέρα ὅλως ἀρνήσαιντο καὶ υἱοῦ προεπινοεῖσθαι. Εἶτα εἰ μὴ τὸ πατὴρ ὡς τὸν αἴτιον νοεῖ, προεπινοεῖται μὴ ὅτι καὶ προβολέως, προεπινοεῖται δὲ ἄρα καὶ καὶ γεννήτορος, ὃν τρόπον τὰ κοινότερα τῶν ἧττον κοινῶν προεπινοεῖται ἐν τῇ τελεωτέρᾳ ἐνεργείᾳ καὶ νοῦ, ἐναντίως ἢ ἐν τῇ ἀτελεστέρᾳ συμπίπτει, καὶ ἐντοῦθεν οὐκ ἂν εἴη τις ἀνάγκη ὥστε καὶ τὸ υἱὸν ἄπον εἶναι καὶ πνεύματος, ἅματε γὰρ ἔσται γεννήτωρ καὶ προβολεὺς, ὡς τὰ ἀνεπιδιηρημένα, καὶ ἅμα υἱὸς καὶ πνεῦμα διὰ τὸ τὴν αἰτίας τάξιν καὶ υἱοῦ προθεωρουμένου τῇ ὑπονοίᾳ ὡς ἔφημεν. εἰ δὲ τὸ πατὴρ ὡς τὸ γεννῶντα νοεῖ, πῶς ὁ πατὴρ προεπινοεῖται καὶ προβολέως. εἰ μὴ γὰρ ἢ ὁ πατὴρ πρὸς τὸ υἱὸν λέγεται, ταύτῃγε καὶ ὁ προβολεὺς προεπινοεῖται καὶ γεννήτωρ καὶ, ἢ πρὸς τὸ προβλήματα καὶ αὐτὸς λέγεται. καὶ τοῦθεν ἀδεμία ἀνάγκη πρὸς τὸ τὸν υἱὸν πρότερον εἶναι ὡς αὐτὸς ἀξιοῖ. εἰ δὲ ὡς ἔζεις τινὲς ἢ ἐνέργειαι νοούμεναι ταῦτα ἐν πατρὶ τὴν τάξιν ἔχουσι ταύτην, προεπινοοῦνται γάρ ὡς εἰσὶν ἐν τῷ πατρὶ, τῶν ὡς πρὸς τὰ προϊόντα ἔχουσιν. ἢ λέγεται, τί τούτου γοῦν αὐτὸ ἀτοπώτερον; οὐδὲ γὰρ πολλῶν ἄλλων τῶν συμβαινόντων, ὥσπερ ἡ διαφορὰ καὶ γεννᾶν καὶ προβάλλειν ἐν τῷ πατρὶ. ἐν τῷ ἀδενεσέρῳ γοῦν τῶν διακείσεων ὅσα, καὶ κατὰ τὰς λατίνας ἐν τοῖς προαγομένοις ἰσχυρότερον διαλάμπει παραμαλικῶς διακεινομένοις, οὕτω καὶ ἡ προεπίνοια οὐκ ἔτ' ἂν ἡ αὐτὴ εἴη ἔντε γεννήσει καὶ προβολεῖ καὶ υἱῷ καὶ προβλήματι, ἀλλὰ πολλῷ ἔσται αὐτὴ ἐκείνης ἰσχυροτέρα, καὶ οὐκ ἔτ' ἂν εἴη προεπίνοια μᾶλλον, ἢ ἄλλη τις προήγησις τῶν ὑπηγορευομένων, ἢν καὶ αὐτὸς ἔοικε βούλεσθαι, ἢ ἃ βούλεται αὐτῷ, ὅπερ ὁ πατὴρ πρότερον προάγει τὸν υἱὸν καὶ πνεύματος, καὶ ὅπερ ὑφέστηκεν τῇ πρὸς τὸν υἱὸν ἰδιότητι, πρὶν

ἂν προβάλῃ τὸ πνεῦμα. οὕτω καὶ ἐναργῶς ἀξιοῖ. ταῦτα δὲ πῶς ἀκούσας, οὐκ εὐθὺς ἀπὸ πάντας ἀρειανοὺς ἐνόησεν; τί γὰρ ἄλλο ἐκεῖνοι ἔλεγον, ἢ ὅτι ὁ θεὸς πρότερον μὲν τὸν υἱὸν, εἶτα τὸ πνεῦμα παρήγαγον, ἔνιοι δὲ ὅτι ὁ υἱὸς οὗτος παρήγαγον, οὐδὲ καὶ ἐκεῖνοι χρόνῳ τὴν διαφορὰν ἐπέθεν ἀπλῶς, ἐξ ἀϊδίου καὶ ἔλεγον γεγενῆσθαι τὸν υἱὸν, καὶ τὸ πνεῦμα προελθεῖν οὐκ ἐν τῷ παντὶ τῷδε ἀλλὰ τοιαύτας τινὰς προεπινοίας πρέποντες οὐκ ἀσεβῶς, ἐξ ἀνάγκης καὶ τὴν κατ' οὐσίαν ἀσήμον διαφορὰν, ἀλλ' εἴπερ εἴδησαν πῶς δεῖ τὴν προθεωρίαν καὶ τὴν προεπίνοιαν λέγειν, καὶ πῶς τὸ πρόλεγε τάχθαι, καὶ ὅπως τὸ πρότερον οὐδενὶ τρόπῳ ἐστὶν ἀληθῶς οὔτε νοῦν, οὔτε λέγειν ὑπὲ τῶν θείων, οὐκ ἂν εἰς τοιαύτας φλυαρίας ἐξώκειλαν, πῶς δὲ καὶ οὐκ ἄτοπα πολλὰ, τί τῶν ἐν τῷ ἀγωνίτῳ, οἷον τῷ προβάλλειν ὕστερον εἶναι λέγειν τῶν ὄντων καὶ γεννᾶν τινος; ἔστω γὰρ ὅτι ὁ γεννήτωρ καὶ προβολέως προεπινοεῖται, ἀλλ' οὐχ ὅγε υἱὸς διὰ τοῦτο καὶ προβολέως, ἵν' ἢ ὁ προβολεὺς ἢ τὸ προβάλλειν κοινὸν πατρὶ καὶ υἱῷ, ἀλλὰ μᾶλλον ἄμφω τὰς αἰτίας, εἰ καὶ δοίημεν ἐν ἑαυτοῖς ἔχειν τάξιν τινὰ, ἢ τοιάς δὲ αἰτίας μόνον προεπινοεῖσθαι τῶν αἰπατῶν, ἄλογον αὖ εἴη μᾶλλον, ὅπερ τὰ τῶν κατ' αὐτὰς προαγομένων προσώπων τάξεως λαμβανόντων ἡμῶν τὴν περὶ αὐτῶν ὑπόνοιαν ὅσον τὸ ἐφ' ἡμῖν, ἐκεῖ δὲ μηδεμίαν ἀνάγκην εἶναι πιστεύειν καὶ ἔχειν οὕτως, ὡς ἡ ἡμετέρα προϋπόληψις ὑπόνοια, ἄρρητος καὶ ἀνενόητος ὁ τρόπος καὶ ἡ τάξις τῶν θείων ἐκείνων προόδων τῶν θεολόγων λεγόντων ἀκούομεν, καὶ τὸ περὶ τούτων ζητεῖν, αἱρετικῶν εἶναι ἢ ς. τῶν οἰκουμενικῶν ἀπεφήνατο. τούτῳ τῷ τρόπῳ καὶ τῆς δόξης καὶ δύνομίας φρενοβλαβείας ἀμεταχήσωμεν. καὶ γὰρ αὐτὸς δύνομαι ἐν τοιούτων πόνων προεπινοιῶν κακῶς τιθεμένων ὥσπερ ἀφορμῶν ὁρμώμενος, τὴν κατὰ τὸν τῆς αἰτίας λόγον, καὶ τρόπον τινῶν ὑποστάσεων ἐν ἑνότητι φύσεως διάκρισιν, εἰς τὴν φύσιν διαφορὰν μετέφερε καὶ τὰς ἀπὸ τοῦ λόγου τὰς αἰτίας προθεωρίας καὶ προαιρεθμήσεις, αὐτὸ ἀσύγχυτον ἐργάζονται τὰ ὑποστάσεων ὑπερθέσεις καὶ ὑφέσεις ἀξιωμάτων καὶ φύσεων, θαυμαστῶς ἔλεγε, βαθμούς τινας φύσεων σωτεπθὲ ὡς ἀξιωμάτων ἢ προόδων ἕτερον, ὃν ἀπορραπίζων ὁ νόος τῆς Γρηγόριος φησὶν, εἰ μὴ τινα χρονικὴν ἔμφασιν ὑπερεπίθει τὰ τοῦ μονογενοῦς ὑποστάσεως, ὁ τὸν πατέρα τοῦ υἱοῦ μόνῳ τῷ τὰ αἰτίας λόγῳ προθεωρῶν, εἰκότως αὐτὸ τὰ ἀϊδιότητι ἡμῖν περὶ υἱοῦ λόγου εἰκινδυνεύετο, εἶτα ἐπάγει, ὁ δὲ αὐτὸς ἡμῖν καὶ περὶ τοῦ πνεύματος λόγου, ἐν μόνῃ τῇ τάξει τὴν διαφορὰν ἔχων, ὡς δὲ σωπᾶται τῷ πατρὶ ὁ υἱὸς, καὶ ἐξ αὐτοῦ τὸ εἶναι ἔχων, οὐχ ὑστερίζει καὶ τὴν ὕπαρξιν, οὕτω πάλιν καὶ τοῦ μονογενοῦς ἔχεται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀπόνοια μόνη καὶ τὰ τὰ αἰτίας λόγον προθεωρουμένου τὰ τοῦ πνεύματος ὑποστάσεως, ὥστε τοῦ λόγου τὰ αἰτίας ὑπεξηρημένου, ἐν μηδενὶ τὴν ἀγίαν τριάδα πρὸς ἑαυτὴν ἀσύμφωνον ἔχειν. τὸ γοῦν τὴν ἐν ἑκάστῳ τὰ προσώπων λόγον τὰ αἰτίας μόνον προθεωρεῖν τῇ ὑπονοίᾳ, καὶ προλέγεται τὰ θεῖα πρόσωπα, αὐτὸς δὲ ἐστὶν ὁ διδοὺς τὰς ἰδιότητας, αἷς διακείνονται, ἢ τοῦ αὐτὸ τὸ λαμβάνειν ἐκ τοῦ πατρὸς πάντα μὴ τὰ φύσεως τελεῖν ἢ πρὸς αὐτὸν ἰδιότης αὐτοῖς, τῆς ἀρρήτου τῶν τρόπων διαφορᾶς, καὶ αὐτὰ διακεινόμενα ἀλλήλων. καὶ ὁ μὲν πατὴρ τῶν ἐξ αὐτοῦ διακείνεται κατὰ τὸ ἄπον καὶ ἀπατον, ὡς ὁ αὐτὸς ἀξιοῖ Γρηγόριος λέγων, τὴν καὶ τὸ ἄπον καὶ ἀπατον διαφορὰν οὐκ ἀρνούμεθα. ἐν ᾧ μόνῳ διακείνεται τὸ ἕτερον καὶ ἕτερα καὶ λαμβά-

καταλαμβάνειν, ἀλλὰ τὸν ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἄλλῃ τινὶ διαφορᾷ, καὶ οὐδὲν αὐτὴν διακρίνει· ἄλλως γὰρ φησὶ διαφορὰν ἐννοῦμεν, ἣν ἐντοῦθα λόγον φησὶ τῆς αὐτίας. ὡς συμφώνως φράσας ἔφη καὶ ὁ υἱὸς ἐν τοῦ Πατρὸς, οὕτω καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐν τοῦ Πατρὸς, πλείστῃ διὰ τοῦ πρόσω τῆς ὑπάρξεως. ἐγίνετο τῷ ἡμετέρῳ νοῖ ἡ προσεπίνοια ἢ προθεωρεῖ τὸν υἱὸν τοῦ Πνεύματος. ἐν δὲ ταῖς ἀρρήτοις ἐκείναις καὶ ἀϊδίοις προόδοις, οὐκ ἀσεβὲς εἰ μὴ ὅπερ εἰπεῖν, ἀλλ' οὐδ' ἐπινοῆσαι τι πρότερον ἢ ὕστερον, μᾶλλον δὲ οὐδ' ἐπινοῆσαι ὁιόςτε γένοιτο οὐδεὶς τὴν πρόπον νοῦς τῶν προόδων ἐκείνων, ὅπου δὲ χρόνος οὐκ αὐτῶν ἐμεσίτευσεν, οὐ θεατὴς παρίων, οὐχ ὁ διηγούμενος ἐστὶν, πῶς φαντασθῇ ὁ νοῦς, πῶς δὲ ὑπηρετήσῃ ταῖς διανοίαις ὁ λόγος, διὰ τοῦτο σιωπῇ τιμᾶν ἐκείλεύθημεν τὰς θείας ἐκείνας προόδους. προϊέναι δὲ μόνον ἅμα ἀϊδίως καὶ σιωπαῖδίως ἀρρήτως καὶ ὑπὲρ λόγον πεφύκειν τὰ θεῖα πρόσωπα. καὶ γὰρ ἔχομεν μαθόντες παρὰ τοῦ διδασκάλων ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἤρτηται τοῦ υἱοῦ, ὡς ἀδιαστάτως συγκαταλαμβάνεται, καὶ δι' αὐτοῦ καὶ μετ' αὐτοῦ πρίν τι καινόν τι καὶ ἀνυπόστατον διὰ μέσου παρεμπεσεῖν νόημα, εὐθὺς καὶ σωνημμένως καταλαμβάνεται, οὐχ ὑστερίζον καὶ τὴν ὕπαρξιν μὴ τὸ υἱὸν, ὥς ποτε τὸ μονογενὲς εἶχε τοῦ Πνεύματος νοεῖσθαι. ἡ γὰρ τοῦ υἱοῦ μεσιτεία, ἑαυτῷ μὲν τὸ μονογενὲς φυλάττει, τὸν δὲ Πνεῦμα τοῦ πρὸς τὸν Πατέρα σχέσεως οὐκ ἀπείργει. ὥσπερ γὰρ ὁ υἱὸς ὡς γέννημα ἀμέσως καὶ προσεχῶς ἐκ Πατρὸς ὡς Πατὴρ οὕτω καὶ τὸ Πνεῦμα ὡς βλέμμα ἀμέσως καὶ προσεχῶς ἐστὶν ἐκ Πατρὸς ὡς προβολέως. ὡς ὁ υἱὸς γάρ φησι ἐκ τοῦ Πατρὸς, οὕτω καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ Πατρὸς, πλείστῃ δὴ τοῦ προσω τῆς ὑπάρξεως. καὶ ὁ Γρηγόριος. φύσις δὲ τοῖς Τρισὶ μία, ἕνωσις δὲ ὁ πατὴρ ἐξ οὗ καὶ πρὸς ὃν ἀνάγεται τὰ ἐξῆς. οὐχ ὡς ξενοπρεπῶς, ἀλλ' ὡς ἔχεσθαι. καὶ ὁ νύσσης ἐνός. τοῦ πρὸς εὐνόμιον. τοῦ υἱοῦ καθὼς εἴρηται μέθ' ἑαυτοῦ τὸ πνεῦμα τοῦ ζωῆς τε καὶ ἀληθείας ἐνδεικνυμένου. καὶ ὁ Κύριλλος σωνῆπται φησὶ πρὸς ἕνωσιν τῷ υἱῷ τῷ τῆς ὁμοουσιότητος λόγῳ, καὶ ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ πατρὸς ἐκπορεύεται. καὶ ὁ Διονύσιος ῥίζαν μὲν ἐπικαλεῖ τὸν πατέρα, βλαστὸν δὲ τὴν αὐτὴν τὰ ἐξ αὐτοῦ. ἐτάξει τοιαύτῃ τινὶ καὶ ἐκ διαδοχῆς προϊόντα, ἀλλ' ἅμα καὶ ἀμέσως, ἄμφω ἀλλήλων ἔχόμενα καὶ τοῦ ῥίζης ὑπερφυῶς διὰ τὸ πάντα ἄϋλον καὶ τὸ ἄπειρον. Τούτων οὕτως ὑποκειμένων, ὡς τοῦ δυσεβείας ἀρχῶν καὶ τοῦ θεολογίας θεμελίων, οἷς ὁ λόγος τοῦ ἀληθείας ἐπικοδομεῖται, καὶ τὸ ὑγιὲς δόγμα ἀναφαίνεται, ὅπου ὁ πατὴρ μόνος αἰτία καὶ πηγὴ καὶ ῥίζα καὶ ἀρχὴ. οὕτω δὴ μόνῳ προσαρμόζονται τὰ τοιαῦτα καὶ τὴν δαμασκὸν θεορρήμονα ὡς ἰδιότης αὐτοῦ. καὶ κατ' οὐδένα τρόπον μεταπίπτουσιν οὐδὲ κοινοποιοῦνται τινὶ τοῦ ἐξ αὐτοῦ, τοῦτο δὴ μόνον αἰτιατὸν ἐξ αὐτοῦ, ἐν οὐδέτερον τούτων ζωαίνιον τοῦ λοιποῦ τῷ πατρὶ, καὶ οὐδαμῶς θάτερον θατέρου, πρότερον οὐδὲ ὕστερον, ἅμα προϊόντα καὶ ἀμέσως ἄμφω. ἐχομένως καὶ σωνημμένως. ὥστε ἐφηρμόσθαι μόνως τῷ υἱῷ τὸ πνεῦμα καὶ τὴν τῶν ὁμοίων τάξιν μόνον, ἐφηρμόσθαι δὲ τῷ πατρὶ καὶ τὴν φύσιν καὶ τὴν αἰτίαν, ὡς ἐφήρμοσται καὶ ὁ υἱὸς τῷ πατρὶ. τοῦ Κυρίλλου τοῦτο βοῶντος ἐν τοῖς πρὸς ἑρμείαν. Αἱ θέσεις ἐκείνων καὶ αἱ προηγήσεις τῶν δωμάμεων, καὶ τὴν ὑποστάσεων διὰ αὐτὰς καὶ τὴν αἰτιῶν, καὶ αἱ προεπίνοιαι καὶ αἱ τάξεις τῶν προόδων, καὶ τὸ πρότερον προάγεσθαι τὸν υἱὸν, καὶ ὅσα τοιαῦτα. τὰ μὲν βλάσφημα πάντως καὶ ἀπάδοντα τῶν ἱερῶν διδασκαλίας τῶν ἁγίων, καὶ ἔξω τοῦ φρονήματος.

φήματος τοῦ ὀρθοῦ. τὰ δὲ καὶ ὑπὸ αὐτοῦ δόκοντα τίθενται, καὶ ἐφ' οἷς τίθενται σωνῆσαν τὴν βλασφημίαν ἔχει. Πολλὰ γὰρ ἂν ἄτοπα εἰπὼν ἐν τούτῳ τῷ λήμματι, καὶ τῇ ὡς αὐτῷ δοκεῖ τούτῳ ἐπ' ἐξεργασίᾳ, ἓν εἶπε φρονίμως δι' οὗ πάντα ἀνέτρεψεν, ὅτι οὐδαμῶς ἄλλο ἄλλου πρότερον ἐν τοῖς θείοις. ὃ καὶ ἡμῖν ἀναγκαῖον εἴρηται, ὅτι καὶ ἀϊδιότητι καὶ φύσει καὶ νῷ, αἰθεῖαι ὑποστάσεις ἅμα εἰσὶ, καὶ τὸν ἔχει χώραν ἐν αὐταῖς οὐδενὶ τρόπῳ τὸ πρότερον καὶ τὸ ὕστερον. εἰ καὶ πάλιν ταύτην αἰτεῖ τὴν ἀλήθειαν τὸν οἶδ' ὁ πατήρ, καὶ τὸν μὲν πατέρα πρότερον τῶν δυοῖν. τὸν δὲ υἱὸν τοῦ θεοῦ πνεύματος πρότερον εἴρηκε, τὸν αὐτὸν δὲ ἅμα πρότερον καὶ ὕστερον ἀναλέθως. Εἰ γὰρ τοῦ πνεύματος πρότερον ὁ υἱὸς, τὶ αὖ εἴη τοῦ πατρὸς λεγέτω, καὶ τὸ πνεῦμα ὕστερον ὂν τοῦ υἱοῦ. τὶ αὖ εἴη ἀπὸ τοῦ πατρὸς, ἀλλαβόμενος γὰρ ἴσως διὰ τὸ ἀσυνηχὲς τὴν φωνῆς. πρῶτον εἰπὼν καὶ δεύτερον καὶ τρίτον ἄλλοις ὀνόμασιν εἰς τὴν αὐτὴν ἀτοπίαν ἐξέπεσεν. ἀλλ' ἡμεῖς καὶ τὴν νόσης γρηγόριον ἐν τοῖς κατ' δύνομίν, οὐδέπω καὶ νῦν ταύτης ἠκούσαμεν τὴν σοφίας ἢ τὸ δεύτερον καὶ τρίτον ἐκ τινος ἀκηλεθίας λεγόμενον εἰς τὴν τῶν ὑποχειρίων καὶ ὑποτεταγμένων ἀνωθεῖται πάξιν. Διχῶς γὰρ λέγεται φησὶν ὁ υἱὸς, τουτέστιν ἁπλέγεται τῷ πατρὶ, καὶ τρίτον λέγεται τὸ πνεῦμα, τουτέστιν ἁπλέγεται τῷ υἱῷ ἐκ τινος ἀκηλεθίας, ἀκηλεθεῖ γὰρ παρὰ υἱὸς, ὥστε καὶ πνεῦμα υἱῷ, καὶ δι' υἱοῦ τῷ πατρὶ, ἀλλ' οὐ λέγομεν ἢ τὸν υἱὸν εἶναι δεύτερον, ἢ τὸ πνεῦμα τρίτον, οἷς ἕπεται τὸν υἱὸν μὲν ὕστερον εἶναι τοῦ πατρὸς, πρότερον δὲ τοῦ πνεύματος. καὶ ὅσα ἄλλα τοῦ τὸν φύσεων εἰσάγει κατ' δύνομιν διὰ τὴν ἀναφορὰν. Πολὺ δὲ διαφέρει τὸ, λέγοντά τινα πλείω τινὰ, τὸ μὲν λέγειν δεύτερον τὸ δὲ τρίτον καὶ τὸ λέγειν ὅτι τοῦτο ἐστὶ γ. ὥσπερ οὐδὲ ταὐτὸν ἐστὶ τότε, ἐν οἷς ἡ τῶν αἰτίας τάξις ὁμολογουμένως ἐστὶ, τὸ αἴτιον τοῦ ἐξ αὐτοῦ προσεπινοεῖν, καὶ ἅμα τῆτε φύσει ὧν ὡς μίαν ἔχοντα φύσιν, καὶ τῷ νῷ διὰ τὴν ἀναφορὰν, καὶ τὸ ἐν οἷς ἡ τῶν αἰτίας τάξις ἀμφισβητεῖται, θάτερον θατέρου πρότερον ἀποφαίνειν πειρᾶσθαι. ἵνα καὶ ἡ τῶν αἰτίας ἐν αὐτοῖς τάξις ἀποδειχθῇ. Δεῖ γὰρ καὶ πρότερον ὀνεῖ καὶ τὸ ὕστερον ἐνὶ τῷ τῶν ἄλλων τρόπων διείρεσθαι χρόνῳ δηλονότι ἢ φύσει. εἰ δὲ καὶ νῷ, οὕτως αὖ καὶ ἡ τὴν αἰτίαν τάξις, οὐκ αὖ ἐμφαίνοιτο ἐν αὐτοῖς. αὐτὸς οὖν εἰπὼν, οὐδαμῶς ἄλλο ἄλλου πρότερον, ἴσως εἴποι τις αὖ τῷ χρόνῳ, δυοῖν αἰτίαν πρόσθεσθαι, δι' ὧν ὁ πατὴρ πρότερον τοῖν δυοῖν, ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἁγίου πνεύματος. Ὅπου τάξις ἐστὶ φησὶ τῶν ὑποστάσεων διὰ τὰς προόδους, ὅπου τὸ γεννᾶν τοῦ προβάλλειν, καὶ τὸ γεννᾶσθαι τοῦ προβάλλεσθαι πρότερον, καὶ διὰ τοῦτο οὕτω τελέσχαται καὶ τὰ θεῖα πρόσωπα καὶ τῶν καὶ τὸ αὐτὸ νῦν τοῦ ἀϊδιότητος ἅμα πατρὸς ὄντος υἱοῦ τε καὶ θείου πνεύματος, ταύτας καὶ δήπου τὰς προηγήσεις καὶ θέσεις οἱ ἐξ ἀρείου καὶ δυνομίου ὑπολαθέμενοι τὰς ἐξῆς φλυαρίας σωέρραψαν ὡς δεδήλωται. ἃς οὕτως ἀναιδῶν οὐκ ἀπαξιοῖ δήπου, τοιαῦτα τὴν ἐκκλησίαν αἰξιῶν δέχεσθαι δόγματα, ἴδωμεν καὶ τὰ ἑξῆς.

Ἀργυρόπουλος.

Ἀλλαμὴν καὶ ἐκεῖνο τοῖς εἰρημένοις προσθεῖναι δίκαιον θεολογικώτατον ὄν, ὅτι ὁ πατὴρ ἑκάτερον τῶν θείων προσώπων. ἴσον ἑαυτῷ πάντῃ πάντως καὶ ὅμοιον, τῇς αὐτῆς τῷ ἀριθμῷ τελειότητι. πάντα γὰρ ὅσα πρόσεστι τῷ πατρὶ αὖθις πατρότητι καὶ ἅμα καὶ πνεύσε-

πνεύσεως. Ὁ ὅσαπερ αὐτοῖς κοινῶς ἐφαρμόττει, κοινὰ καὶ τοῖς ὁμοπατρὸς εἶναι ὁ θεολογικὸς ᾠδαῖος λόγος.

Ἀγαλλιανός.

Ἰδοὺ κατ' ὀλίγον ἰσοκρήνυπται τὸ καρπὸν τοῦ λήμματος ἐκείνου, ὅτι ὁ γεννήτωρ προεπινοεῖται τοῦ προβολέως. οὐκ ἀφίστατο δὲ καὶ τοῦ κακουργίας, ἀλλ' ἐν μὲν τῇ πατρὸς καὶ ἑνὸς διακρίσει χωρίζει τὸ παιρότητα τοῦ πνεύσεως, ἐν δὲ τῷ πατρὸς καὶ πνεύματος συνάπτει πατρότητα καὶ πνεῦσιν. χωρίζει γὰρ ὡς πρότερον, ὅτε βούλεται τὸ πατρότητα καὶ πάλιν συνάπτει κατ' οὐσίαν. ὡς αὖ ἐπ' αὐτῷ κείμενον, τὸ μὲν υἱὸν προβολέα ποιεῖν, καὶ γεννήτορα δὲ, τὸ δὲ πνεῦμα μήτε προβολέα μήτε γεννήτορα. καὶ εἰδὼς ὅτι, ἢ ἀμφω δεῖ μὴ μετέχειν τοῦ ἐν τῷ πατρὶ προσόντων ὑποστατικῶν ὁπωσοῦν, εἴπερ ἐξαρκεῖ τῷ πνεύματι πρὸς τὸ καὶ φύσιν ἑνότητα καὶ τὸ θεοπρεπῶν κοινωνία. τὰ γὰρ θεοπρεπῆ πάντα τῇ ὅλῃ θεαρχίᾳ πρόσεστι καὶ τὸ θεοτελῆ λόγον ὁ ἱερὸς φησὶ Διονύσιος, κάν τι μήτε γεννῶντι μήτε προβαλλόντι. ἢ εἴγε δεῖ διὰ τὴν ἀναγκαίαν κοινωνίαν τοῦ φύσεως κάτινος μετέχειν τοῦ μὴ κοινῶν ὁπότερον οὐκ ἀπέκειται. δεήσει καθάπερ τῷ υἱῷ τοῦ πνεύσεως μέτεστιν, ὡς μὴ ἀπικειμένης αὐτῷ. οὕτω καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ γεννήσεως, ὡς μὴ ἀπικειμένης αὐτῷ μετέχειν. ἄλλως γὰρ ἔνεστι τοῖς κοινότησι θάτερον τῶν προκειμένων προσώπων ὑπερέχειν θατέρου, ὁ δὲ τοῦ ἰσότητος αὐτῆς ἐκλείπεται λόγος. Εἰ δὲ ὅπερ τοῦ θέσεως τῆς τάξεως ἐπάξει τὶς τὸν λόγον τῷ προηγεῖσθαι λέγων τὸν γεννήσιν τοῦ προβολῆς, καὶ διὰ τοῦτο προϋφίστασθαι τὸν υἱόν, εἶτα τὸ πνεῦμα, κἀντοῦθεν ἀδυνάτως ἔχειν τὸ πνεῦμα κοινωνεῖν τοῦ γεννητικῆς δυνάμεως. Ἀλλὰ ταῦτα βλάσφημα ἀπεδείχθησαν, ὁ αἱρετικῶν φρονήματα. τοῦ ναυτικὸν δὲ μᾶλλον ἀπέδειξαν οἱ θεολόγοι τῆς σφῶν αὐτῶν χρήσεσιν. ἃς φθάσαντες ἐξεθήκαμεν, ὁπισωμημένως καὶ ἐχομένως. καὶ μετὰ τοῦ υἱοῦ τεθεῖσι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐχ ὑστερίζον κατὰ τὴν ὕπαρξιν, ἀλλ' ὁμοῦ τοῦ πατρὸς ἔχουσι δηλονότι, ὡς ποτὲ τὸν υἱὸν δίχα τοῦ πνεύματος νοηθῆναι. καὶ τοῦθεν ἀνάγκη ἦν, εἴπερ ὁ κοινωνεῖ τῆς πνεύσεως ὁ υἱὸς τῷ πατρὶ, τῷ μὴ αὐτικεῖσθαι τῇ γεννήσει, κοινωνεῖν καὶ τὸ πνεῦμα τῆς γεννήσεως τῷ μὴ αὐτικεῖσθαι τῇ πνεύσει, ἵν' εἴη θεὸς ἴσος τὸ πνεῦμα, θεῷ τῷ υἱῷ καὶ πατρὶ, καὶ ὁ υἱὸς ἴσος θεὸς, θεῷ τῷ πατρὶ καὶ τῷ πνεύματι, ὡς τοιοῦτον καὶ αὐτὸς τὰ λεγόμενα. Εἰ δὲ συνάπτον τὸ πνεῦμα τῷ πατρὶ ἐν τῇ τοῦ υἱοῦ γεννήσει ἀσεβὲς αὖ εἴη λέγειν, καὶ τὸ συνάπτον λέγειν τὸν υἱὸν ἐν τῇ τοῦ πνεύματος προβολῇ τοιοῦτον δήπου. Ὁ δὲ θεολογικὸς λόγος, ὁ πατρότητα καὶ πνεῦσιν ᾠδαῖδωσι τὰ διακρίνοντα τὰς θείας ὑποστάσεις, ὥστε τῇ πατρότητι διακρίνεσθαι τοῦ υἱοῦ τὸν πατέρα εἶπε τῇ πατρότητι καὶ πνεύσει τοῦ πνεύματος, ὁ γὰρ εὐσεβὲς ἔδοξε τοῖς θεολόγοις διακεκριμένα ταῦτα νοεῖν ἐν τῷ πατρὶ. μᾶλλον μὲν οὖν ἔδοξεν εὐσεβὲς, ἵνα τὸ μοναδικὸν τῆς αἰτίας εἰλικρινῶς κηρύττωσι, καὶ μίαν γονιμότητα δεῖν νοεῖν ἐν τῷ πατρὶ, ὡς μίαν ἀρχὴν αὐτὸν ὄντα, τῇ τοῦ τὰ πρεσβύτατα ᾠδαθέσει διχαζομένων ὡς δεδήλωται. Δεῖ γὰρ πάντοθεν τὴν δυναρχίαν ἐκκλίνειν. διὰ τοῦτο καὶ ὁ θεῖος Διονύσιος ὑπερόσιον γονιμότητα εἴρηκε τὸν πατέρα, ὅπερ ἐξηγούμενος ὁ σοφὸς Μάξιμος λέγει, γονιμότητα φησὶ τὴν πατρικὴν ὑπερέννοιαν τοῦ θεοῦ εἰς ἔκφανσιν τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. καὶ τῶν ἄλλων διδασκάλων ὁ μὲν παγκάλων θεότη-

θεότητα καὶ θεογόνον, ὁ δὲ καρπογόνον, ὁ δὲ αἰτίαν, ὁ δὲ ῥίζαν, ὁ δὲ ἀρχήν. ὁ δὲ ἄλλο τι τῶν ἰσοδυναμούντων λέγει τὸν πατέρα. Διακρίνεσθαι δέφασι τὰ θεῖα πρόσωπα. τὸ πατέρα μὲν τοῦ ἐξ οὗπερ τῇ καὶ τὸ ἄπορον καὶ ἀπαρὸν διαφορᾷ. τὰ δὲ ἐξ οὗπερ ἀλλήλων, τῷ τρόπῳ τῆς σφῶν αὐτῶν ὑπάρξεως, ἤτοι τῷ λόγῳ τῆς ἑκατέρου αἰτίας, τῷ γεννητῷ δηλονότι καὶ τῷ ἀκπορευτῷ. δῆτα τῶν ἡμετέρων τὸ ὅρων φησὶν ἰσάριθμοι τὰ ἀγένητον εἰσάγομεν, καὶ τὸν γεννητὸν καὶ τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, ὥσπερ φησὶν αὐτὸς ὁ θεολόγος, ταῦτ' ἔν εἰσιν ἃ ᾠδαῖδωσιν ὁ θεολογικὸς λόγος, ἃ δὲ φησὶν ὅτως ὑδαμῶς, ὅτι δ' ἄνευ τῶν ἰδιοτήτων, πάντα τὰ ἄλλα κοινὰ τοῖς τρισὶ, καὶ λίαν ἀληθὲς, καὶ ᾠδαῖδεδομένον κοινῇ, καὶ ᾠδαῖ πάντων ὁμολογούμενον. ἑξῆς δέ φησι.

Ἀργυρόπουλος.

Αὐτὰ μὲν γὰρ ἤτοι πατρότης, καὶ πατρότης ἅμα καὶ πνεῦσις καὶ ὅσα παρέπεται τῇ πατρότητι, καὶ αὖ πάλιν πατρότης τε καὶ πνεῦσις σχέσεις εἰσὶ μόνον ἀτελειότητες, ὥσπερ καὶ ἡ υἱότης, ὁ ἡ ἐν τῷ πνεύματι πνεῦσις.

Ἀγαλλιανός.

Πρὸς ὀφαμὲν ὅτι πατρότης καὶ πνεῦσις ἐν τῷ πατρὶ, ἑαυτέον γὰρ τὴν πατρότητος ἄλογον ἐπαναδίπλωσιν, ἀ σχέσεις μόνον εἰσὶν, ἀλλὰ καίτοι τελειοτάτων ἔχουσι τάξιν. σχέσεις γὰρ εἰσὶν ὡς ἀναφοραὶ. ὡς δὲ πρόσωπα συστατικαὶ ὁ τελειότητές πως εἰσὶν ἀ τοῦ φύσεως, ἀλλὰ τοῦ κατ' αὐτὰς ὑφιστάμενα πρόσωπα, καὶ ὥσπερ εἰδοῦς ἀτομικῶν. εἰδὲ ἐξ ἀμφοῖν τὸ πατρικὸν ὑφίσταται πρόσωπον, ἑκάτερον δὲ τοῦ προαγομένων ὁμοῦ μιᾶς τοῦ ἀπικειμένης, θαυμαστὸν μὲν ὑπερφυῶς, ἀλλὰ τοῦ πίστεως ἐστὶν ἀπόθεσις, ἣν μετ' εὐλαβείας ὑποδέχεσθαι χρὴ, ἀ λόγῳ ταύτῃ ἀνθρωπίνῳ διωρισμένας ᾠδαῖδομεν εἰς τὰ μέγεθα. καὶ ἵνα μόνον ἐνεάσωμεν μόνον ὑποστατικὸν τοῦ πατρὸς τὴν πατρότητα, καὶ ὅτω τὴν προβολὴν ἢ τὴν πνεῦσιν κοινοποιήσωμεν τῷ υἱῷ, ἐπεισοδιῶδες τι καὶ παρέλκον αὐτὴν ὑποφαίνειν, ὅπερ οὐδὲ τὰς διδασκάλους διείσκομεν διακεκριμένως, καὶ ὡς δύο ταῦτα νοοῦντας ἐν τῷ πατρὶ, ἀλλ' ὡς μίαν ὑποστατικὴν ἰδιότητα, ἢ προσωπικὴν τελειότητα, ὑποδιδόντας αὐτῷ τὴν πατρότητα, ἢ τὴν καρπογονίαν, ἢ τὴν θεογονίαν, ἢ τὴν αἰτίαν, ἢ τὴν τοιῶν. οὐδὲ γὰρ ἐκεῖνο γρηγόρει, τὸ πατὴρ ὄνομα, εἰς γεννήτορα αὐτέπυξε καὶ προβολέα.

Ἐν μὲν γὰρ τῇ πρὸς τὸν υἱὸν ᾠδαθέσει δηλοῖ τὸν γεννῶντα, ὅταν δὲ ἁπλῶς λέγεται πατὴρ, ὡς ἄπιον φησὶ τὸν ἐν υἱῷ καὶ πνεῦμα θεωρουμένης θεότητος ὑπαμβάνει. διὰ τοῦτο καὶ μόνος πατὴρ, ἤτοι μόνος ἄπιος καὶ οὐ μὴ συζυγίας, ὡς τοίνυν ὑφιστῶσι τὸ πατρικὸν πρόσωπον, πατρότης καὶ προβολὴ, ἀ δὴ κοινῶς αὖθις ὑπὸ τοῦ τὸ πατρότητος, ἢ καὶ βέλεγε τοῦ τὸ ἀγεννησίας ὀνόματι τὸ πατρικὸν χαρακτηρίζουσι πρόσωπον καὶ τελειότητες εἰσὶ τοῦ προσώπου τοῦ πατρικοῦ τρόπον τινὰ. ἀ δὲ μόνον τῆς φύσεως τελειότης ἢ ἐστὶν ἁπλῶς ὅτιοῦν, ἀλλὰ καὶ τοῦ ὑποστάσεως ἢ ἔστι τὸ δέτι, διὸ καὶ ἰδιότητας οἱ διδάσκαλοι, τὰς μὲν τῆς θείας καλοῦσι φύσεως, τὰς δὲ ἑκάστης τῶν ὑποστάσεων. ὡς γοῦν τελειότητες τινὲς ὄσιν αἱ ὑποστατικαὶ ἰδιότητες, ἢ εἰσὶ συστατικαὶ προσώπων, ὁ ἀρχαὶ τοῦ ἐνεργειῶν, εἰσὶ καὶ τοῦ δυνάμεων καὶ πρόσοδων ἔτι. εἴτε τοῦ ἐνεργητικῶς, εἴτε τοῦ παθητικῶς νοουμένων, ὁ ὅτως εἰ τὸ πατρικὸν ὑφίστησι πρόσωπον ἐν τῷ ἀκοινωνήτῳ εἶναι ἡ θεογονία ὁ ἡ πατρότης, ὁ ἡ τοῦ θεότητος ἀρχὴ

ἀρχὴ καὶ τὸ ἄπορον. καὶ ὅπερ βούλοιτο τῶν τοιουτοτρόπων, ὧν ἕκαστον παρωνυμίας ἕνεκα εἰς πατρότητα καὶ πανδοῦν διαρθρῶμεν. τὰς εἰδικῶς λεγομένας διὰ τὰ προσαγόμενα. ἡ δὲ ὑποστατικὴ ἰδιότης ἀρχὴ τῶν τοῦ προσώπου ἐνεργῶν ἐστι καὶ δυνάμεων, ἣ πιάδε προσωπον ἐστί, σημαίνης ὕσης ἀκοινωνήτου, καὶ ταῦτα πάντα ἀκοινώνητα εἶναι χρή. Καὶ τῶν μὲν ἰδιοτήτων τῆς φύσεως κοινωνουμένων τοῖς ἐκ Πατρὸς, ἀληθὲς ἐστιν εἰπεῖν. ὅπερ τῷ πρόπῳ διενήνοχε μόνον. καὶ τῷ μὲν πατρὶ παγαίως καὶ αἰτίως καὶ τὰ τοιαῦτα, ἀγαθότης γὰρ καὶ σοφία καὶ δημιουργικὴ δύναμις καὶ τὰ τοιαῦτα, ἓν εἰσὶν ἀριθμῷ, ἐν πατρὶ καὶ υἱῷ καὶ ἁγίῳ πνεύματι. μετὰ ταύτης μέντοι τῆς εἰρημένης διαφορᾶς, ὅτι ἐκεῖθεν εἰσὶν αὐτῆς συμφυῶς. τῆς δὲ τῆς ὑποστάσεως ἰδίων ἀκοινωνήτως ὄντων ἐν τῷ πατρὶ κόμπῳ ἄλλῳ καὶ κτύπῳ μόνον ἐκεῖνα πάντα τὰ ῥήματα, ὅσα συμφορήσας ἐπέθηκεν. ἐνθένδε καὶ ὡς ἐλήλεγμαι καὶ τοῖς πρόσθεν εἰρημένοις, ἑαυτόν ἡμῖν ἐστιν αὐτὰ σωτομίας φρονεῖζεν.

Ἀργυροπυλος.

Παρέγων πίνω ὁ πατὴρ τὸν υἱὸν δίδασιν αὐτῷ τὴν θείαν οὐσίαν, καὶ ὅσα πως αὐτῆς τελειότητες, ὥστε καὶ τὴν γεννητικὴν, καὶ τὴν προβληματικὴν ἅμα δυνάμεις, τὸν γὰρ αὐτῆς οὐσίας τὰ πρόσωπα, καὶ τὰς αὐτὰς ἔχει δήπουθεν τελειότητας.

Ἀγαλλιανὸς.

Ὑπέρδυνε καὶ πῶς ὦ θαυμάσιε γεννητικὸν ἄρα καὶ προβληματικὸν τὸ πρόσωπον τοῦ υἱοῦ ἢ τοῦ ἁγίου πνεύματος; ἢ ἔσται τι γεννητικὴν δύναμιν ἔχον. οὐ γεννητικὸν, ἢ γεννητικὸν τι ἔσται, ἐν τοῖς θείοις γεννῶν δὲ οὐδέ ποτε, ἀλλὰ ψαύει καὶ ἐστὶ τὸ καθόλου. δίδωσι μέντοι τὴν θείαν οὐσίαν αὐτοῖς ὁ πατὴρ, καὶ ὅσαι τῆς φύσεως τελειότητες, οὐ μὴν τὴν γεννητικὴν ἢ προβληματικὴν δύναμιν, οὐ γάρ τε φύσεως ἁπλῶς εἰσὶ τελειότητες, ἀλλὰ τοῦ πατρικοῦ προσώπου ὡς ἰδιότης αὐτοῦ, διὸ καὶ ἀκοινωνήτως εἰσὶν ἐν τῷ πατρὶ ὡς δέδεικται. τὰ γὰρ θεοπρεπῆ μόνον ὅλῃ τῇ θεαρχίᾳ προσέστι, καὶ τὰ ὅλῃ τῇ θεαρχίᾳ πρέποντα ταῦτ' ἀεὶ ἦν αἰθεοπρεπεῖς τελειότητες. ὅσα δὲ μὴ ὅλῃ θεαρχίᾳ προσέστι, προσωπικαὶ εἰσὶν ἰδιότητες, καὶ ἅπερ ἰδίως ἑνὶ πρέπει προσώπῳ. οὐκ ἂν τῆς φύσεως λέγοιντο τελειότητες, ἐπεὶ τὰ θεῖα πρόσωπα, πάντα αὐτὴ διαλαμβάνει. ἀλλὰ μᾶλλον ὡς ἐν τῷ προσώπῳ εἰσὶν ἐκείνῳ, καὶ ὅτως ἂν εἴεν μᾶλλον προσωπικαὶ.

Ἀργυρόπυλος.

Ἀλλαμὴν, ὅθ' υἱὸς παρήγετο ἐκ πατρὸς, ἐννοεῖται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ πατρὸς ὡς προβολέως προβεβλῆσθαι, προεπινοεῖται γὰρ ὁ πατὴρ ἢ πατὴρ, τοῦ προβολέως ἢ προβολὺς ὡς ἐλέγετο.

Ἀγαλλιανὸς.

Ἀλλὰ τοῦναντίον ἀπέδειξεν ὁ λόγος, ὅτι τοῦ υἱοῦ προϊόντος ἐκ τοῦ πατρὸς ἢ γεννήτωρ ἐστὶν ὁ πατὴρ, ἅμα καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ αὐτοῦ πατρὸς ὡς προβολέως φύεται. καὶ ἐν τῷ παλαιῷ μὲν ὁ γεννήτωρ οὐ προεπινοεῖται ἢ ἐν παλαιῷ, ἀλλὰ διότι τὸν υἱὸν τοῦ πνεύματος προεπινοεῖται ἐκ τοῦ τῶν ὀνομάτων ἀκολουθίας τοῦ παλαικοῦ καὶ υἱικοῦ συνελαμβάνης τοῦ γεννικῆς τοῦ πατρὸς σημασίας. ἢ σημαίνει τὸ ἅπαν, εἰς τὸ εἰδικὴν ἢ βούλεται τὸ γεννῶντα. ἐντεῦθεν καὶ τὸν γεννήτορα τοῦ προβολέως προεπινοεῖται. δεῖ γὰρ ὡς πρὸς τὸ ἐπινοούμενον. ὁ πατὴρ πρόσωπον ἀναφέρεται. τοῦτο καὶ ἐν τῷ πα-

τρὶ προεπινοεῖν ἡμᾶς τοῦ ὡς πρὸς τὸ λοιπὸν ἀναφέρεται, ὡς ἂν οἰκείως πάντα ἀποδιδοῖτο, καὶ τῆς προεπινοίας αὐτῆς. καὶ μηδὲν ἀπάδον. τῆς ἰδιότητος τοῦ προσώπου συμβαίνει διὰ τὸ μὴ δύνασθαι τὰ ἅμα ὄντα καὶ προϊόντα, νοεῖν ἅμα καὶ λέγειν, ἀλλ' ἐφεξῆς, ὃς ἐστὶν ὁ τρόπος τῆς ἡμετέρας νοήσεως. οὐ διὰ τὸ τὴν γεννητικὴν δύναμιν φθάνειν ἐν τῷ παλαιῷ τελειωμένῳ τῷ ἔργῳ πρὶν ἂν ἐν αὐτῷ, καὶ ἡ προβληματικὴ ἔργῳ τελειωθῇ. ὁ δὲ πέπονθε θαυμάσιον οἷον, προεπινοεῖ γὰρ ἐν παλαιῷ τὴν πατρότητα τοῦ προβολῆς, ὡς καὶ ἐν πατρὶ τῷ προτέρῳ καὶ ὑστέρῳ διακεκινημένας δήπου, καὶ τάξει τὸν μὲν προηγεῖσθαι, τὸν δ' ἐπιγίνεσθαι πρεσβύτερον ἀκολουθῶς; ἢ τάξει τῆς δυνάμεως καὶ τοῦ ἐνεργοῦντος κατ' αὐτὸν, ὅπερ ἐξέβαλλεν αὐτὸν εἰς τὸ μηδὲ ὅλως εἶναι πατρότητα καὶ προβολὴν ἐπιφαίνεσθαι, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι ἐκεῖνο ἀληθεύειν οὐ τὴν ἡμέτερον αὐ χεῖρον. ὡ δὴ σύμφωνα, καὶ τὸ ὅτε παρήγετο ὁ υἱὸς, καὶ τὰ παιῶν δύνασθαι ἀκοῦσαι φορητά. καὶ ὡ καὶ ὁ θεῖος ἐν θεολόγοις γρηγόριος διαθεὶς ἐπικρίνασθαι πρὸς τὰς τῶν αἱρετικῶν ἐρωτήσεις ὡς ἐν τῷ α'. διέξεισι τὸν πολὺ υἱόν. πότε γεγένηται ὁ υἱὸς, καὶ πότε τὸ πνεῦμα ἐκπεπόρευται πυνθανομένων ὑπὲρ τοῦ πότε ἀπεκρίνατο, εἰ δεῖ καὶ νεανικῶς εἰπεῖν ἔφη, ὅτε ὁ πατὴρ ἐγεγένηται, καὶ ὅτε ὁ πατὴρ ἐκ ἐκπεπόρευται, ἀλλὰ γεγένηται ὑπὲρ χρόνον καὶ ὑπὲρ λόγον. εἶθ' ὥσπερ τὸν λόγον ἐπιδιορθούμενος ὁμολογεῖ βεβιάσθαι. τὸ γὰρ ὅτε φησὶ καὶ πρὸ χρόνου καὶ μὴ ταῦτα καὶ ἀπαρχῆς, ἐκ ἄχρονα καὶ ὅλα μάλιστα διαζόμεθα.

Εἰ δὲ ἐκεῖνος ὁ πιστὸς καὶ τηλικοῦτος θεολόγος τῷ ὅτε χρηματίζει καὶ ταῦτα μέθ' ἑτέρων, μέθ' ὧν δεῖ πρέπον αἱρέσεων δηλοῖ ἢ θέσιν, οὐ δ' οὕτω θαρρεῖ πόρρω τυγχάνειν αἰτίας ἐν τῇ τοῦ ὑπὲρ χρόνον προσάσει χρονικὴν ἔμφασιν εἰσαγαγὼν, ὁ παρὼν οὗτος θεολόγος. ἵνα θαρρῶν. τῷ ὅτε παρήγετο ὁ υἱὸς. καὶ τῷ ὅτε ὁ πατὴρ προήγε τὸ πνεῦμα, καὶ τῷ πότερον, ὁ πατὴρ προήγε τὸν υἱὸν τοῦ πνεύματος ἐχρήσατο, ἀποσαφέστατα τὰς αἰδίους καὶ ὑπερχρόνους ἐκείνας πρόοδους ἐν χρόνῳ γίνεσθαι παρεισαίνειν. ἢ τὰς αὐτὸν ἐξαιρήσεται λόγος δεινοῦ τοῦτο ἀσεβήματος, χρονικὰς τὰς θείας προόδους τὴν γεννησιν δηλαδὴ καὶ τὴν ἐκπόρευσιν, εἰς λέγω λεθέμενος.

Ἀργυρόπυλος.

Οὐκοῦν καὶ ὁ υἱὸς οὗτ' ὁ πατὴρ ὡς προβολὺς προήγε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸν αὐτὸν τὸν χρόνον προήγε πατρὸς διὰ γεννήσεως δύναμιν τὴν προβληματικὴν δηλαδὴ συνεπινοηθήσεται τῷ παλαιῷ πρὸ τοῦ τοῦ πνεύματος πρόοδον μίαν οὖσαν. ἐκ πατρὸς δὲ υἱοῦ δηλαδὴ μιᾷ δυνάμει καὶ ἀρχῇ τῇ ἐν παλαιῷ καὶ υἱῷ.

Ἀγαλλιανὸς.

Καὶ τίς ἀνάγκη τοῦτο ποιεῖ. ὅτε γὰρ χρόνῳ ἐκεῖ μεταλαμβάνει, ὅτε τοῦ φησὶ προβληματικὴν δύναμιν κοινοποιεῖσθαι τῷ υἱῷ δυνατὸν ἐστὶ τὴν ἰδιότητος ὅσον τοῦ πατρὸς, ἤδη διὰ τὴν αἰτίων ἀποδέδεικται. ὅθεν καὶ τὸ δὲ υἱοῦ διαπέπωκεν αὐτῷ. οὐ γὰρ δύναται δηλοῦν τὴν ἐν παλαιῷ, καὶ υἱῷ μίαν ἀρχὴν, αἰτίαν τὴν πρόοδον τοῦ πνεύματος.

Πῶς γὰρ ἐπειδὴ ὅτε συναπτῶς ὁ υἱὸς διείσκεται καὶ συμπροβολὺς, ἢ προβολὺς καὶ ἄπτω, ὅτ' ἀνάγκη τὴν ἀνωτέρω συναλοιφῆς ἢ δυναρχίας. καὶ τὴν ἄλλων δεινῶν τῶν συνεζευγμένων τῷ δόγματι, ὥστε ἄλλόν βούλεται τὸν υἱοῦ οὐ τὸν αἰτίαν δηλοῦν. τὸν ἔπ.

Ἀργυρό-

Ἀργυρόπουλος.

Μιᾷ δηλαδὴ δυνάμει τε καὶ ἀρχῇ τῇ ἐν Πατρὶ καὶ υἱῷ, ἐν μὲν ἐκείνῳ πηγαίως οὖσα, καὶ ἀνάρχως, καὶ μὴ παρ' ἄλλου, ἐν δὲ τῷ υἱῷ διδομένη διὰ γενήσεως ἐκ Πατρός, ὡς ἐξ ἀρχῆς ἀνάρχου καὶ πατρός. καὶ αἰτίας, ἐξ ἧς ἑκάτερα τυγχάνει υἱός τε καὶ πνεῦμα ἅγιον.

Ἀγαλλιανός.

Πάντα μὲν οὖν τὰ κοινὰ Πατρὶ καὶ υἱῷ, κοινὰ καὶ τῷ Πνεύματι. καὶ κοινὸν Πατρὶ καὶ υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι, τὸ μὴ γεγονέναι καὶ ἡ θεότης. υἱῷ δὲ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι, τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς εἶναι, ἢν δ' αὖ κοινὸν τῷ υἱῷ τὸ προβάλλειν εἰ ἦν καὶ τῷ Πνεύματι. ἔστι δὲ ἀλλ' ἴδιον τῷ πατρὶ, τὰ δὲ ἴδια ἀκοινώνητα. ὥστε οὐδὲν αὐτῷ λυσιτελεῖ ὁ διορισμὸς οὗτος τῶν κοινῶν, πλὴν κόμπου μόνον πρὸς ἐξαπάτην τῶν ἀπλουστέρων.

Ἀργυρόπουλος.

Ὥστε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον εἰκότως ἐκ Πατρὸς ἐκπορεύεσθαι λέγεται δι' υἱοῦ καὶ τὴν ξυνεπιφημίαν θεολογίαν.

Ἀγαλλιανός.

Καὶ πῶς συνεπιφημίαν θεολογίαν τῷ δι' υἱοῦ; ἀνεπίκλητον γὰρ ὑπὸ Λατίνων. Τῷ ἐξ υἱοῦ. εἴπερ οἱ Λατῖνοι διθυρόμενοι ἐν τῷ καὶ ἐξ υἱοῦ. ὅτι τὸ δι' υἱοῦ καταφεύγουσι. καὶ Λόγον ἀπολογίαν ποιοῦντες τοῦ δόγματος.

Ἀργυρόπουλος.

Ποίαν μέμνησο καὶ ταύτην καὶ πῶς ἔχουσαν, οὐ χρεία λέγειν ἐν τῷ παρόντι, καὶ ὅπως παρεξηγοῦνται τὸ δι' υἱοῦ. ἀλλ' ἀρκεῖ τοσοῦτον ἐνταῦθα λέγειν, ὅτι ὡς ἀπαφέστερον τὸ δι' υἱοῦ καὶ γνωριμότερον καταφεύγουσι, καὶ μᾶλλον ἀνεπίκλητον.

Ἀγαλλιανός.

Ἡ ἐζητήσεις λέγειν ἀβέλει, τὰ ἀνεπίκλητα σύνεπιφημία καλεῖν, ἐπειδὰν ἀληθεῖς καὶ τῶν Λατίνων αὖ. ἀλλ' ἀρκεῖ ἡμῖν ὁ Κύριλλος δεῖξαι, πῶς τὸ σύνεπιφημον μᾶλλον ἔστιν, ἔνθα λέγει τὸ ἀσυγχύτως ἐξ ἀμφοῖν, ἢ ἐκ Πατρὸς δι' υἱοῦ προχεόμενον Πνεῦμα. ἢ ὁ Κύριλλος ἠγώνισεν αὐτὸ καὶ ἀναπτύσσειν, μᾶλλον συμπτύσσων, ἢ ἄλλως δεῖ ἔχειν τὸ δι' υἱοῦ πρὸς τὸ ἐξ ἀμφοῖν, ἢ τὸ ἐξ υἱοῦ ἐν τῷ λόγῳ περὶ τῆς αἰδίου προόδου καθ' ὑμᾶς, καὶ ἄλλως ἔνεκα περὶ τοῦ καὶ Πνεύματος μεθέξεως ἐκ Πατρὸς δι' υἱοῦ γνωρίμης, περὶ ἧς ἐκεῖ Κύριλλος πραγματεύεται. τόγε εἰς τὸ καὶ ἀπαφέστερον καὶ ἀπαφεστέρου λόγον, ἀλλὰ τοῦτο μὲν εἰς ποσοῦτον.

Πῶς δὲ καὶ οὐ λέγεται ποτὲ δι' υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι ἁπλῶς, ὥσπερ ἐκ δι' υἱοῦ γεγεννῆσθαι τὰ ἐνταῦθα λέγεται; ἢ δῆλον ὅτι ἐκεῖ μὲν δύσεβὲς ἐστι λέγειν μίαν εἶναι δυνάμει δημιουργικὴν ἐν Πατρὶ καὶ υἱῷ ἐκ χώραν ἔχει ὁ διορισμὸς ἐκεῖνος. καὶ κοινοποιεῖται μὲν ἡ δυνάμις τῷ υἱῷ, κοινοποιεῖται δὲ δι' αὐτὸ καὶ τῷ Πνεύματι. καὶ διὰ τοῦτο ἐκ Πατρὸς δημιουργεῖσθαι λέγεται ἡ κτίσις καὶ ἐξ υἱοῦ, καὶ ἐκ Πατρὸς δι' υἱοῦ ἐν Πνεύματι. καὶ ἕκαστον τῶν τριῶν προσώπων δημιουργὸς ἐκ ἅμα εἰς πάντα δημιουργός. καὶ οὐδὲ ἐκ μόνου τοῦ Πατρὸς ἔχει χώραν λέγειν εἶναι τὴν κτίσιν, διὰ τὸ τὴν δυνάμιν τοῦ δημιουργεῖν, οὐχὶ Πατρὶ προσήκειν τῷ Πατρὶ, ἀλλ' ἢ Θεῷ. εἷς δὲ Θεὸς ἡ τριάς. ἐνταῦθα δὲ οὐχ οἷόντε λέγεσθαι μίαν δύναμιν προβλητικὴν ἐν Πατρὶ καὶ υἱῷ

υἱῷ μὴ κοινῶν οὖσαν καὶ τῷ Πνεύματι, εἴη δὲ αὖ αὐτὸ ἑτέρας οὐσίας, λειπόμενον τῆς κοινῆς δυνάμεως. καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲν δεινὸν ἐκ μόνου τοῦ Πατρὸς λέγειν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐπειδὴ τὸ προβάλλειν, ὥσπερ καὶ τὸ γεννᾶν τῷ πατρὶ μόνῳ προσήκει ἢ ἀγεννήτῳ καὶ θεολόγῳ καὶ ἀρχῇ καὶ αἰτίᾳ πιστόν. ἐπεὶ γὰρ εἰς αἰτίας ἡ τριάς, εἶδον ἐν τῇ θεότητι δηλαδὴ ὡς εἰς δημιουργὸς τῆς κτίσεως, διὰ τοῦτο εἰς αἰτίας ὁ πατὴρ μόνος, οὐδὲ μετὰ συζυγίας καὶ τὴν θεολόγον γρηγόριον, ἀλλ' οὗτος τὴν ἐναντίαν δόξαν τοῖς ἁγίοις φερόμενος.

Ἀργυρόπουλος.

Οὐδὲ ἐκ μόνου Πατρὸς, ἵνα μὴ νομίζοιτο ὁ υἱὸς αὐτῷ ἀνόμοιος, μὴ τὰς αὐτὰς ἔχων τελειότητας τῷ Πατρὶ. καὶ διὰ τοῦτο μὴ δ' ὁμοούσιος, ὅπερ οὐδαμῶς ἀπέοικε τῇ καὶ ὀρθῇ αἱρέσει τὴν ἐν υἱῷ ἀλλοτριώσῃ τῆς θείας φύσεως καὶ Πατρὸς.

Ἀγαλλιανός.

Ἀλλ' ὦ τὰν, οὐ τὴν ἐν υἱῷ ἠλοτρίω μόνον τὴν θείας ὁ αἱρεῖται φύσεως, ἀλλὰ καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα. μακεδόνιος οὐδὲν ἧττον αἱρετικὸς ἢ ὁ αἱρεῖται περὶ καὶ πνεύματος μόνον τοῦτο νοσῶν. εἴπερ οὖν ἡμεῖς ὀρθοδοξοῦντες τῷ υἱῷ τὰς καὶ Πατρὸς τελειότητας, ἀς ἴσως καὶ φυσικὰς εἶναι πιστεύεις, σοὶ πάντως οὐχὶ ἀπολείπεται λόγος ὡς διὰ θεραίσεις τὴν μακεδονίου μανίαν. ἀλλ' ἡμῖν οὐ λόγους ἀποδιδοῦσι τοὺς περὶ τούτου λόγους, κἂν τὰ ἁγίων κυρουμένους, ἔνεστι ῥαδίως τὸ ἔγκλημα διαλύσασθαι. οὐ τοιαύτῃ θέσει ἐνισχημένος καὶ οὕτως ἔχειν οἰόμενος ὡς ἀπολίθης τοὺς λόγους, οὐχ οἷός τε ἔπι ποτὲ τὴν μακεδονισμὸν ἐκφυγεῖν. Αὐτὸς γὰρ ἀπεφήνατο πρότερον, ὡς ὧν αἱ δυνάμεις διάφοροι, καὶ αὐτὰ ἂν εἶεν ταῖς οὐσίαις διάφορα, εἰ οὖν ὄντος ὅτι δεῖν προσεῖναι τῷ υἱῷ τὰς δυνάμεις καὶ τελειότητας καὶ πατρὸς, πάσα ἀνάγκη προσεῖναι καὶ τῷ πνεύματι. εἶτα ἔσται ὁ υἱὸς γνωστικὸς καὶ προβλητικὸς. ὁμοίως καὶ τὸ πνεῦμα γνωστικὸν καὶ προβλητικὸν, κἂν εἰ μὴ εἰκὴ γνωτῶν ἑκάτερον καὶ προβάλλον. Εἰ καὶ ὁ υἱὸς ἐνεργήσει καὶ τὴν ἑκατέραν τὸ δὲ Πνεῦμα κάτ' οὐδετέραν, οὐδὲ Πατὴρ κάτ' ἄμφω. ὧν δὲ αἱ ἐνέργειαι διάφοροι, καὶ αὐτὰ ἂν εἴη ταῖς οὐσίαις διάφορα, καὶ πολλῷ μᾶλλον ὡς καὶ τῶν δυνάμεων, ἕνεκά γε τῶν ἐνεργῶν οὐσῶν, σκόπει, πῶς τὸ πρᾶγμα ἔχει. ὥστε οὐ μόνον μακεδόνιος, ἀλλὰ καὶ ἄρειος αὐτὸς ἀναπέφηνας, καὶ οὐδεὶς ἐξαιρήσεται λόγος οὐδὲν τούτου. Ἡμεῖς δὲ τοῦτο γνωνὰν καὶ τὸ προβάλλειν τελειότητας ὑποστατικὰς φαμὲν οὐ πατρικοῦ πρόσωπον, ὡς τῇ οὐσίᾳ μὲν σωσούσας τοῦ Πατρὸς. ἀλλ' ἢ ἐστὶν ἐν πατρὶ αὐτῇ, ἰδιότητα αὐτοῦ, πρὸς τῶν θεολόγων ἀκούοντες, τὴν δεχόμεν, καὶ τὸ θεογόνον, καὶ τὴν καρποφορίαν, ἐν οἷς γνωνὰν καὶ προβάλλειν ἐστὶ, καὶ διὰ τοῦτο ἀνάγκη μηδέτερον τούτων, ἢ γὰρ τὸ γνωνὰν ἢ τὸ προβάλλειν, μὴ δ' ἑτέρῳ κοινωνεῖσθαι τῶν ἐξ αὐτοῦ προσώπων, ἀλλ' αὐτῷ μόνῳ προσεῖναι. Τὰ γὰρ θεοπρεπῆ πάντα τῇ ὅλῃ θεαρχίᾳ πρέπει, οἷς σύμφωνος γρηγόριος κοινὸν λέγων Πατρὶ καὶ υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι τὸ μὴ γεγονέναι καὶ ἡ θεότης. καὶ ὁ μέγας ἀθανάσιος ἐν τῷ κὰ θεραπεῶν πρώτῳ. Φέρε πίνω, ἴδωμεν φησὶ τὰ τοῦ Πατρὸς, ἵνα καὶ τὴν εἰκόνα ὑπογράψῃ εἰ αὐτοῦ ἐστιν, αὐτὸς ἐστὶν ὁ πατὴρ. ἀθάνατος, βασιλεὺς, δυνατὸς, φῶς, παντοκράτωρ. Θεὸς, κύριος, κτίστης, καὶ πάντων. Ταῦτα δεῖ εἶναι ἐν τῇ εἰκόνι, ἵνα ἀληθῶς ὁ τὴν ἑωρακὼς ἤδη τὸν πατέρα.

τέρα. Εἰ δὲ εἴδησαν οἱ ἅγιοι ἀκινδύνως ἔχειν τὸ ἄπορον ἢ σωμάτιον τῷ Πατρὶ πιστεύειν τὸ υἱὸν, καὶ ὅτι δίκτυ περιγένεται αὐτῷ τὴν ἰσότητα καὶ ὁμουσιότητα πρὸς τὸ Πατέρα, ἐν τίσιν ἄλλοις ἁγῶσι τύπῳ αὐ ἐρρήσαντο. ἢ πόθεν ἄλλοθεν ἐν τοῖς κατὰ Νεστορίου λόγοις ἐπεχείρουν αὐ πρεσβύτερόν τε καὶ γνωριμώτερον, ἢ ὅτι τύτυ. ἀλλ' εὐδαμοῦ τὸ πιστῶν λόγων πολλῶν ὄντων πιστὸν τὸ διρίσκεται. ὁ δὲ χῶς ἀπίσχυρον παρώφθη, εὐδ' ὡς ἐν παρέργῳ τὸ χρείας ὂν. εἰ γὰρ ἦν ἀληθὲς, πάντων αὐ ἦν ἰσχυρότερόν τε καὶ πρεσβυτάτερον. ἀλλὰ ἡ μύρια τὶς διρήσει ἐν πᾶσι τὸ ἁγίων γραφαῖς, ἃ τὸ ὁμοούσιον τῇ Ἁγίᾳ Τριάδι κατασκευάζουσιν ἀπὸ τὸ θεοπρεπῶν ἀξιωμάτων κοινῶν ὄντων, εὐδαμοῦ ἡ ἀπὸ τὸ ἀποστολικῶν τελειοτήτων καὶ τὸ ἰδιοτήτων, εὐγὰρ πεφύκασι κοινοποιεῖσθαι, μᾶλλον μὴ ἐν αἱρέσεσι καὶ βλασφημίαις ἔδοξεν ἀρχὴ τύτο τοῖς ἁγίοις, ὅθεν καὶ πάντες ἀπεπήδησαν τύτυ ὡς ἀπὸ πυρός. Εἰ πίνυν μόνη πηγὴ τὸ ἀγαθότητος θεότητος ἐστὶν ὁ Πατὴρ καὶ ἰδιότης αὐτοῦ ἐστὶ τὸ εἶναι ἀρχὴ καὶ αἰτία τὸ ἐν ὑῷ τὸ Πνεύματι θεωρημένης θεότητος. τὸ μόνος αὐτὸς κηρύττεται, ἐξ αὐτοῦ ἡ ἐστὶ τὸ Πνεῦμα καὶ εὐχ ἑτέρωθεν, ὅτι τοῦ υἱοῦ γὰρ τὸ Πνεῦμα εὐ λέγωμεν, δέον εὐδὲν ἐστὶν ἄλογον μὴ νομιθείη τὶς ἀρειανός, ὅτι τοῦ Πατρὸς μόνυ λέγων ἐκπορεύεσθαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. Πῶς γὰρ εἰ καὶ λίαν ἀσεβὲς καὶ τῇ τὸ διδασκάλων θεολογία σύμφωνον τὸ λεγόμενον, αὐτὸς ἡ ἄρα ὁ λίαν δεδιὼς τὸ ὀνομαζόντων τὸ τὸ εὐσίας ἀνόμοιον, καὶ λίαν τῷ πιστῷ κρημνῷ δι' ὧν ὑπενοήκας περιπέπτωκας.

Ἀργυροπουλος.

Διὰ τοῦτο οἱ τὸ ὀνομαζόντας διδάσκαλοι, καὶ ἡ καθολικὴ ζ. Ζωοδόχου ὅτι τοῦ Πατρὸς ἀπεφήνατο δι' ὑῷ τὸ ἅγιον ἐκπορεύεσθαι Πνεῦμα, εὐχ ὡς αἰτίου καὶ υἱοῦ ὄντος, εὐδ' ὡς ἀρχῆς ἁπλῶς τὸ προβολέως τὸ καὶ Πνεύματος ὑποστάσεως, ἀλλ' ὡς σωμαῖον καὶ ἀρχῆς καὶ ἐξ ἀρχῆς.

Ἀγαλλιανός.

Καὶ ταῦτα ὑπὸ συκοφαντείας τὸ διδασκάλων εἴρηται καὶ τὸ ζ. Ζωοδόχου, ἐπεὶ ἢ ὅτ' ἀρχῶ, ὅτε σωμάτιον τὸ υἱὸν καὶ ἁγίου Πνεύματος ἐφρόνησαν ἢ εἴπέ τὶς τὸ ἁγίων ὡς ἔκγονε τὸ εἰρημένων ἀποδέδεικται, πῶς δίοντ' αὐ ἦν ἐν τῷ δι' υἱοῦ σωμαῖον τῷ πατρὶ τὸ υἱὸν νοεῖν καὶ ἁγίου Πνεύματος; ἀλλ' ὅτι μόνοι τὸ διδασκάλων θεολογοῦντες, τῷ δι' υἱοῦ ἐχρήσαντο, καὶ τὶς ἰῶ ὁ εὐσεβὴς τύτων νοῦς, ἄλλοι πρὸ ἡμῶν ἐξηγήσαντο. χαρίεν δ' αὐ ἰῶ εἰ λαϊκοὶ αἴπον ἁπλῶς καὶ ἀρχῶ ἔλεγον τὸ υἱὸν, ἵνα καὶ χεῖρον πάντων αἱρετικῶν ἐδυσεβοῦν. τοῦτο γὰρ εὐδὲ πλάσις ἐστὶν, ἀλλὰ σωμάτιον καὶ ἀρχῶ ἐξ ἀρχῆς φρονοῦντες τὸ υἱὸν ἐλέγχονται κακῶς τὸ τοῦτο φρονοῦντες. ἢ ἢ τοῦ Γρηγορίου ῥῆσις. ἢ ὅτι τὸ ἀρχῆς ἀρχὴ, εὐδὲν αὐτοῖς βοηθεῖ, αὐτὸ τύτυ ἐξηγημένυ καὶ λεγόντων, ἀρχῶ ἡ τῶν ὅλων, ὁ καὶ κυρῶν ἑτέρα τύτυ ῥῆσις, τῇ πάντα ὅσα ἔχει ὁ Πατὴρ ἐξ υἱοῦ πλὴ τὸ αἰτίας. ἀρχῶ δὲ ἐξ ἀρχῆς τὸ υἱὸν ἐξ Πνεύματος, ὅτ' αὐτὸς, ὅτ' ἄλλος τὶς τὸ θεολόγων εἴρηκεν. Εἰ μὴ ἢ ὡμολογεῖτο ἀρχὴ ἐξ Πνεύματος ὁ υἱὸς, ἵνα αὐ ἡ ἀρχὴ ἐξ ἀρχῆς ἡ σωμάτιος. ἐπεὶ ἡ ὅτε ἀρχὴ ὅτε αἴπος, ὅτε ἄλλο τὶ τὸ πιστῶν λέγεται, πάντα ἢ τὰ πιστὰ τῷ Πατρὶ μόνῳ πρεσβυτέρῳ, ὁ ἡ υἱὸς μόνος υἱὸς ἐστὶ, καὶ μόνος καὶ ὅλον υἱὸς, ἄμμον, εὐδὲ σωμάτιος εὐδὲ ἀρχὴ

ἀρχὴ ἐξ ἀρχῆς ἔνδον ἐν τῇ θεότητι. μόνος ἢ αἴτιος ὁ Πατὴρ, ἀρχὴ ἡ τὸ κτίσεως ὁ υἱὸς καὶ τὸ θεολόγου Γρηγόριον.

Ἀργυροπουλος.

Οὐδὲ ὡς μὴ ὅτι τὸ ὄντος μόνου τοῦ Πατρὸς μόνως πρόγνω τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἢ ἢ αὐ εὐδὲ τὸ υἱὸν αὐτοῦ Υἱοῦ ἑτέρου προσώπου γνωρίσαι μόνος ὁ Πατὴρ ἐδώκατο. ὅις τὸ αὐτῆς ἐστὶ τελειότητος τὸ πρόγνωμμόνων ἑκάτερον καὶ δυνάμεως. Πατὴρ ἢ αὐτάρκως γνωῶ τὸ υἱὸν, καὶ τὸ Πνεῦμα προβάλλει τὸ ἅγιον.

Ἀγαλλιανός.

Ἀπήλλαξας ἡμᾶς πραγμάτων ταῦτα, εἰπὼν ἄνθρωπε, εἰ ἢ αὐτάρκως ὁ Πατὴρ γνωῶ ἢ προβάλλει, ὅτι οὖν παρέλκει τὸ ἢ τὸ υἱὸν λέγειν προβάλλειν. πρὶν ὂν ἐν τοῖς θείοις εὐδὲν, ὅπερ γε εὐδὲ ἐν τοῖς φυσικοῖς εἰκῇ τὶ τιθέναι δεῖ. εἰ ἡ ἀπὸ τὸ δημιουργίας πρόσθεμα τὸ λόγου ἀποδόσεις λέγων, ὅτι ὁ Πατὴρ αὐτάρκως δημιουργεῖ, λέγεται. ἡ ὅμως ἢ ἐφ' ἑκατέρῳ τὸ λοιπῶν προσώπων τὸ δημιουργεῖν. ἀλλὰ ἀκύσης ὁ Πατὴρ καθὸ ἐστὶ Θεὸς ἔχει ἐν ἑαυτῷ καὶ τὸ υἱὸν καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ ὥσπερ μόνος εἷς καὶ τέλειος ἐστὶ Θεὸς, οὕτω ἢ μὴ ἐξ υἱοῦ καὶ ἐξ Πνεύματος εἷς καὶ τέλειος ἐστὶ Θεὸς. ταὐτὸ ἡ τοῦτο πιστεύεται ἀπαλλάκτως καὶ ἐφ' ἑκατέρου τὸ λοιπῶν, πᾶς γοῦν ἰδιότητι ἀφικνείνονται, τῇ ἡ θεότητι ἓν εἰσὶν. Ἕκαστον οὖν τὸ τριῶν προσώπων ἢ Θεὸς ἐστὶ δημιουργὸς ἡνωμένως καὶ ἀχωρίστως τῶν ἄλλων, καὶ ἀφ' τοῦτο αὐτάρκως, διότι ὅλη ἡ θεότης ἐστὶν ἡ δημιουργοῦσα ἢ τελείως ἐστὶν ἐν ἑκάστῳ. προβάλλει ἡ ὁ Πατὴρ, οὐχ ἢ Θεὸς, οὐ ἢ ὅλη ἡ τριάς, ἀλλ' ἢ πρόσωπον ἐστὶν ἀρχικόν τε καὶ γεγόνον. εἰ γοῦν μὴ αὐτὸς μόνος προβάλλει, ἀλλὰ μετάπνος ἑτέρου προσώπου, ὅτι αὐτάρκως μόνος, ἢ εἰ αὐτάρκως, παρέλκει τὸ λοιπὸν, καὶ δῆλον ὅτι μόνος αὐτάρκως γνωῶ τὸ υἱὸν καὶ σε. Τὶς γοῦν ἡ ἀποκλήρωσις ὅτι τὸ Πνεῦμα οὐ μόνος προβάλλει. εἰ ἡ τὰς ἄλλας ὑποθέσεις λέγῃς ἤγουν τὰς προσηγήσεις καὶ προσεπινοίας, ἕωλοι ὑπεῖναι ἀπάτασμά τε καινὸν, καὶ αἱρέσεων ἀρχαὶ ἀπεδείχθησαν. μᾶλλον μὴ οὖν ἐγώφημι ὡς εἴγ' ἐγχωρεῖ ὡς ἐγχωρεῖ προσεπινοίας ἐν τοῖς πιστοῖς εἶναι. ὡσπερ ὅταν εἴπω γνώστορα, προσεπινοῶ τὸ γνωῶν καὶ ἢ προβολέα, οὕτω ὅταν εἴπω προβολέα προσεπινοῶ τὸ προβάλλον καὶ γνωῶντος, ἅμα ἡ ἐστὶν ὁ Πατὴρ γνώστωρ καὶ προβολεὺς, ὡς ἤδη φθάσαντες ἀφ' τὸ ἁγίων ἀπεδείξαμμν. Καὶ ἐπεὶ ὁ Πατὴρ οὐχ ἢ πατὴρ; ἀλλ' ἢ προβολεὺς προβάλλων, ὥσπερ ἐπεὶ δ' αὐ λέγεται ὅτι πατρὸς ἐκπορεύεται προσεπινοῶ τὸ προβολέα, οὐ ἀφ' τοῦτο ἡ ἀναγκάζομαι, καὶ τὸ Πνεῦμα πατέρα καὶ υἱοῦ νοθεῖναι, καινοποιημένης τὸ γνωστικῆς αὐτῷ δυνάμεως τοῦ πατρὸς. οὕτως οὐδ' ἐν τοῖς ὑῷ τὸ προσεῖναι αὐάγκη τὶς ἀφ' τὸ προσεπίνοιαν καὶ υἱοῦ προβολέα καὶ αὐτὸν νομίζειν ἢ σωμάτιον. Εἰ μὴ ἢ ὡς αἴτιος προσεπινοεῖται, τοῦτο δεικτέον τὸ ἁγίων λεγόντων, καὶ αὐτίκα ἢ τὸ δυνάμεως κοινωνία ἔψεται. κοινὴν εἶναι τὸ δύναμιν καὶ προβάλλειν, λεγόντων τινῶν ἁγίων, καὶ αὐτίκα φανεῖται καὶ ὁ υἱὸς καὶ πνεύματος αἴτιος, ἢ σωμάτιος τῷ πατρὶ. τὸ ἡ προσεπινοεῖσθαι. ὅτι δρᾶσι πρὸς τοῦτο, οὐ ἢ εἰ καὶ ὁ πατὴρ προσεπινοεῖται καὶ υἱοῦ καὶ καὶ πνεύματος τῇ τὸ αἰτίας τάξει, αὐάγκη καὶ τὸν υἱὸν ὅτω προσεπινοεῖσθαι πνεύματος, ἕως αὐ μήτέ τὶς τὸ θεολόγων τοῦτο λέγει σαφῶς, καὶ λόγος τὸ πιστῶς προσεπινοίας ἀποδιδῶται παρ' ἡμῶν, κεχωρισμένος τὸ

κατ'

κατ' αἰτίαν ἀναφορᾶς. ἕως γὰρ οὐ ἡμεῖς μὴ, μὴ ἀδυναῖῶμεν λόγον διδόναι. ὅμοιος ἢ τὸν ἀναγκαίως δεικνύντα, νικῶμεν. εἰ δὲ ἐκεῖνο μὴ τὸν ἀνάγκη. Τοῦτο ἢ ἐγχωρεῖ, αἱ ἢ ὑποθέσεις τῆς πίστεως πᾶσαι καὶ αἱ γραφαὶ τῶν ἁγίων καὶ αὐ συνῳδοῦσι τῷ ἡμετέρῳ ζωογωνίζοντι λόγῳ, τοῦτο δὴ ζῶν ἐστὶν ἀληθές.

Ἀργυρόπυλος.

Διὸ ζῆλος ἀδελφῶς μὴ καὶ πεπυγμένως. φαίη δ' αὖ καὶ πατρικῶς καὶ Κυρίου ὁν ἐκ τοῦ Πατρὸς πεφυκέναι φησὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐξ ἑνὸς ἢ οὐχ οὕτω καὶ ἐξ αὐτοῦ τῇ αὐτῇ πρόσεστι δυνάμει καὶ πρόοδοι.

Ἀγαλλιανός.

Ἰδοὺ καὶ ἕτερον λάκκον ὤρυξε καὶ ἐνέπεσεν εἰς αὐτὸν τὸ ψαλμικὸν, ἀπακεκαλυμμένη κεφαλῇ, τὸ δηλῶν τοῦ δεσποτικοῦ. καὶ πρῶτον μὲν ὅπως ἐνίων ἀπαιτοῦς ὑποφθείρει τοὺς νοῦν ἁγίων φωνὰς συμφορήσας, πρόσταξεν Κυρίου, ἐξ ἀδελφικῶς, καὶ πατρικῶς, καὶ δεσποτικῶς εἰπὼν ὁν τοῦ Πατρὸς προϊέναι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, εἶτ' ἐπήγαγεν ἐξ ἑνὸς ἢ οὐχ οὕτως. Ἀλλ' οἱ ταῦτα ἀπόντες ὡ βέλτιστε, οὔτε ἀΐδιον, οὔτε δεσποτικὸν, οὔτε σωτήριον, οὔτε προβολέα, τὸν ἑνὸν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐδογμάτισαν. ὥστε ταῦτα τὰ διῤῥήματα διαφόρως κεῖται τῶν ἁγίων εἰρημένα, αὐθ' ἑνὸς ἐστὶ καὶ μόνου. ὁ ταῦτ' ἂν δύναιτο τὸ Κυρίου ὁν ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται, τῷ μόνου ὁν ἐκ τοῦ Πατρὸς ἔχειν τὴν ὕπαρξιν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, διὰ γὰρ τῶν τοιούτων διῤῥημάτων ἀποκληροῦσι τὴν ἑνὸν τοιαύτης αἰτίας, μόνον τὴν πρὸς τὴν κίνησιν πρόοδον τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐξ αὐτοῦ δοξάζοντες ἐν χρονικῷ ἀποστολικῷ εἴποιτε ἂν ὑμεῖς μὴ τοῦ θεμοῦ. οὐ ἢ τὴν ξενεπυγμένην ἐκείνων θεολογίαν, καὶ τὸ σοὶ δοκεῖν ἀνέπτυξας δόγμα κυρῶν, κἀκείνοις ἄγνωστον, καὶ πᾶς λόγοις τοῦ ὀρθοδοξίας αἰτίαλον. πῶς γὰρ ἂν καὶ ἐφρόνουν τοῦτο οἱ θεόπτοι Πατέρες ἐκεῖνοι, μήτ' ἐκ τοῦ θείας παραδόσεως τοῦτ' εἰληφότες, μήτ' ἀπὸ τοῦ ἀποστολικῆς διδασκαλίας, μήτε παρὰ τοῦ ἐκκλησίας αὐτῆς, τοῦναντίον μὲν ὑπὸ ὅρον εἰληφότες μυρίοις δεσμοῖς καὶ ἀπειρίοις κατωχυρωμένον, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ Πατρὸς μὲν ἐκπορεύεσθαι, Πατρὶ ἢ τὲ υἱῷ συμπροσκυνεῖσθαι τε καὶ συνδοξάζεσθαι καὶ φρονεῖν καὶ κηρύττειν. Λίαν δὲ καὶ πολυμηχάνοι δοκεῖ ἡ ἐπαγωγὴ αὐτῶν ἐπήγαγες, ἐξ υἱοῦ ἢ οὐχ οὕτως εἰπών. ἐκ τούτου γὰρ τὸ δηλοῦν τοῦ αἰτίας πρόδηλον. εἰ μὲν ἄλλως μὲν ἐστὶν ὁ Πατὴρ ἀρχὴ ἢ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἄλλως ἢ ὁ υἱός, τὸ δ' ἄλλως καὶ ἄλλως διαφορὰν εἰσάγει; οὐ ἢ τοῦθ' οὕτω πεῖθεις, πεπεπωκὰς τὴν δυναρχίαν δήπου. πῶς γὰρ ἡ αὐτὴ τὲ μία εἶη ἂν ἀρχὴ, διακεκεκμμένων ὄντων τῶν προσώπων. προσαγόντων ἢ καθὸ εἰσὶν ἓν τῇ οὐσίᾳ. τὲ διαφόρων ὄντων τῶν προσώπων τοῦ προσαγωγῆς. τὸ ἢ τῇ αὐτῇ δυνάμει καὶ προβολῇ ταὐτόμοι δοκεῖ δυνάσθαι τῷ φανῶν τινὰ, δύο τέκνωσας συνελθόντας τῇ ἐνοφίσιν αὐτοῖς μιᾷ δυνάμει τοῦ αὐτῆς τέχνης μίαν κλίνην συνθεῖναι, ὁ πόσης βλασφημίας, ὁ χαλεπὸν συνιέναι τοὺς σώφρονας.

Ἀργυρόπουλος.

Ὅθεν τὲ εἶπε τὴν υἱὸν ἀρχὴν τὲ αἰτίαν φησὶν, ἢ ἐξυγχωρεῖ λέγων τοῦ τοῦ Πνεύματος ὑποστάσεως καθάπερ ἐν τῷ ὅρῳ τοῦ ἱερᾶς καθολικῆς η. Συνόδου τοῦ ἐν Φλωρεντίᾳ γέγραπται. οὐχ ἁπλῶς ἀρχὴν οὐ δι' αἰτίαν βέλεται εἶναι αὐτὸν, ἀλλ' ἀρχὴν ἐξ ἀρχῆς τὲ αἰτίας, ἢ αἴτιον ὡς σωματικόν.

Ἀγαλ-

Ἀγαλλιανός.

Ὡς χαίρειν αὐτῷ τὸ Συνόδου τοῦτο, εἴγε δεῖ τοῦτῳ οὕτω καλεῖσθαι, καὶ ὅσα προσέθηκεν ἔτος ἀκεῖν, ἀλλὰ μὴ τοῦναντίον ἅπαν, εἰ σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ τοῦτο τὴν βλασφημίαν ἐξενηνόχει.

Ἀργυρόπουλος.

Ἁπλῶς ἀρχὴν καὶ αἴτιον τὸν υἱὸν δογματίσαι, οὕτω γὰρ αὐ καὶ πᾶσιν αἵρεσιν τῇ δυσεβείᾳ ὑπερηκόντισεν.

Ἀγαλλιανός.

Εἰ γὰρ καὶ δύο αἰτίας ποιεῖ τὸν υἱὸν καὶ συναίτιον, καὶ διὰ μέσης αὐ ὑποστάσεως θείας ὑφίσταται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐθέσπισεν τὸ δὶ υἱοῦ προϊέναι οὕτως ἐκλαμβανομένη, καὶ συνταττει τὸ πνεῦμα τοῖς ὅλοις, ὧν ἐστὶν ἀρχὴ ἐξ ἀρχῆς ὁ υἱός. ἀλλ' ἴσως ταῦτα εἰς ἀτοπίαν ἐκείνων ἐλάτω. εἰ δέγε δύο βλασφημίαι προκείνοντο μείζωνται τὲ ἐλάττων, καὶ διὰ τὸ ἡ ἐλάττων αἱρετέα. ὅτι ἡ ἑτέρα σφοδρῶς ἀπείρηται, εἴπερ ὅλως καὶ τῇ ἱερᾷ θεολογίᾳ βαθμὸς εἶναι δεῖ τῶν τοιούτων. ἐπεὶ τῇγε δυνάμει, ἐπίσης πάντα τὸ κεφάλαιον ἀπέλυσι κατὰ τὴν θεολόγον Γρηγόριον ἐν τῷ πρώτῳ τῶν εἰρηνικῶν φάσκοντα. τὸ πεπόνθαι τὶ τῶν τριῶν, ἢ ἀποξενῶσαι. ἴσον ἡμῖν τὸ πᾶν ἀνελεῖν, καὶ κὴ πάσης χωρεῖσαι γυμνῇ τῇ κεφαλῇ τῆς θεότητος. ἀλλὰ τὸ ὁ πολιτικὸς φησὶ νόμος, αἱρετικὸς ἐστὶ καὶ τοῖς αἱρετικῶν ὑπόκεται νόμοις. ὁ μικρὸν γοῦν τὶ τῆς ὀρθῆς πίστεως παρεκκλίνων.

Ἀργυρόπυλος.

Ἀνυφάσει γὰρ οὐ παρεπέπλεν, εἰ οὕτως ἐνόει ταυτὶ, καὶ ἐξ υἱοῦ τὸ Πνεῦμα. κηρύττουσα.

Ἀγαλλιανός.

Καὶ πάνυ μὲν ἐν τῇ αὐτῇ ἀνῃφάσει παρεπέπλει καὶ νῦν. Θεὸν ὁμολογοῦσα τὸ Πνεῦμα, καὶ κτίσμα οὐ ποιοῦσα. ὅπερ φέρει τοῦτο ἐσῳδὸς καὶ φυσικῆς δυνάμεως, καὶ διὰ τοῦ κοινῆς Πατρὶ καὶ υἱῷ τῆς προβολικῆς. τὲ ἐπὶ διαφορᾶν ἀρχῶν παραδιδοῦσα, τὴν μὲν πατέρα λέγουσα ἀνάρχον ἀρχὴν, τὸν δὲ υἱὸν ἀρχὴν ἐξ ἀρχῆς. ἥπερ διαφορὰ τὴν δυναρχίαν εἰσάγει πρόδηλος.

Ἀργυρόπυλος.

Μίαν αὐτὴ φησὶ ἀρχὴν πρεσβεύειν καὶ ἁγίου πνεύματος.

Ἀγαλλιανός.

Ἀλλ' ὁ θεολόγος Γρηγόριος οὐχ οὕτω παραδίδωσιν, οὐδὲ ἀνάρχον ἀρχὴν φησὶ τὴν πατέρα, ἵνα χώραν ἔχῃ ἡκαμνὴ αὐτῇ θεολογία. καὶ ὁ υἱὸς ἀρχὴ ἐξ ἀνάρχου εἶη ἔνδον ἐν τῇ θεότητι, ἀλλ' ἰδιότητα καὶ παλαιὰν πρόσωπα τὸ ἀνάρχον καὶ τὴν ἀρχὴν νοεῖ λέγων, αὐ ἢ ἰδιότητες πατρὸς μὲν καὶ ἀνάρχου καὶ ἀρχῆς ἀπονομῶν, υἱοῦ δὲ λεγομένου, υἱοῦ ἢ ἀνάρχου μὲν ἀδαμοῦ, ἀρχῆς ἢ τὸ ὅλων. εἶτα πῶς ἀδύο ἀρχὰς ποιεῖ, ἓν πρόσωπον τὸ πνεῦμα πρὸς δύο ἀναφέρεται πρόσωπα ὑποστατικῶς τὲ προσωπικῶς. αἱ γὰρ ἔνδον ἀναφοραὶ προσώπων εἰσὶν, οὐκ οὐσίας τε καὶ δυνάμεως.

Ἀργυρόπυλος.

Εἰ δὲ τούτων ὑφ' ἡμῶν εἰρημένων ἐς ἀπορεῖ. πρῶτον μὲν πῶς ἓν ὁ υἱὸς ἀγνοεῖ καθάπερ

καθάπερ δὴ καὶ προβάλλει τὰ αὐτῆς μεταλαγχάνων γονικῆς δυνάμεως τῷ παιδὶ, ἢ πῶς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὅτε προβάλλει ὅτι γονὰ τῶν δυνάμεων ἑτέρων ὄντων ἐν αὐτῷ καθάπερ ἐν πατρὶ καὶ υἱῷ.

Ἀγαλλιανός.

Ἤδη νυν ἀνακεκαλυμμένῃ τῇ κεφαλῇ τὸ ἀπόρημα ἐξερρήξεν ὅτι ὁ υἱὸς ἔχει τὴν γονικὴν δυνάμιν τοῦ Πατρὸς μετὰ τοῦ προβλητικῆς, ὡσαύτως καὶ τὸ Πνεῦμα καὶ σκόπει τὸ καταναγκάσαι αὐτὸν. συναιδούμενος ὅτι, εἰ ὁ υἱὸς ἔχει τὴν προβλητικὴν, δεῖ καὶ τὸ Πνεῦμα τὴν γονικὴν ἔχειν, καὶ αὐτὴν ἐπὶ τὴν προβλητικὴν, ὡς καὶ ὑπὲρ ἡμῶν ἀεὶ λέγεται δεῖν ἀληθεῖν ὡς ἄπαξ. εἰ ὁ υἱὸς εἴη πεποιολοῦς καὶ οὐκ ἔχων ὑποφυγεῖν, ἀσυγχωρεῖ τούτοις ὡς μὴ οὐτόποις, καὶ ἵνα δείξῃ ταῦτα μὴ ὄντα ἄτοπα, ἀδυναμίας μᾶλλον ἢ δυνάμεις ὑποτίθεται τοῖς θείοις προσώποις καὶ σεμνύνεσις καὶ τὰ τοιαῦτα. Ἀπορίας γὰρ δῆθεν ὑπεθέμεθα δύο, ἵνα ταῖς λύσεσι κυρώσῃ τὰ ἀποφήματα, οἷς αὖπις ἐπαπορήσειε δικαίως, θεραπείας καὶ λύσεις ἀπφέρει, δοκούσας μὲν, οὐκ οὔσας δὲ, ὡς οὐδὲν μᾶλλον λύεσθαι τὰς ὑποπείας, ἢ συνδεῖσθαι καρτερώτερον. καὶ πρὸς μὲν τὴν πρώτην, τῶν ὑποπειῶν ἢν καὶ φθάσαντες νυν ἐξεθέμεθα λύσιν ὑποτίθεται ταύτην.

Ἀργυρόπολις.

Τοῦ Πατρὸς τὸν υἱὸν γεννῶντος, τῇ γονικῇ δυνάμει καθάπερ ἐλέγομεν, ἡ γένεσις συνῆπται τῇ ἑαυτῆς δυνάμει ὁ υἱὸς καὶ τὰ ἑξῆς.

Ἀγαλλιανός.

Πρὸς αὖ δὴ καὶ ἡμεῖς ἀνταποκρινόμεθα λέγοντες ὅτως. μίαν γένεσιν οἶδεν ὁ λόγος καλεῖν ἐν Πατρὶ καὶ υἱῷ. οὐχ ὡσαύτως ἐν ἀμφοῖν θεωρούμενον. ἡ μὲν γὰρ ἀπὸ τοῦ γεννᾶν εἰλημμένη, ἐνεργητικὴ ἐστὶ καὶ σωαίδουσα τῷ συμπεπλεγμένῳ γνωστικῷ τῷ Πατρὶ ὀνόματι, ἡ δὲ ἀπὸ τοῦ γεννᾶσθαι καὶ συμφωνοῦσα τῷ υἱὸς ὀνόματι γεννητικὸν ὑπόστασιν σημαίνοντι, οὐ γεννητικήν. Ὡσαύτως οὖν καὶ ἡ δυνάμεις ἡ πρὸς τὸ γεννᾶν διαφέρει τῆς πρὸς τὸ γεννᾶσθαι δυνάμεως. ὧν ἡ μὲν ἐστὶν ἐν τῷ Πατρὶ. ἡ δὲ ἐν τῷ υἱῷ. καὶ καθάπερ τὸ εἶναι τοῦ Πατρὸς τὸ εἶναι τοῦ υἱοῦ, ἓν ἐστὶ καὶ ταὐτὸ, ἀλλ' ὑπόκειται τῷ υἱῷ εἶναι Πατρὶ, οὐδὲ τὸ ἀνάπαλιν. ὅτως εἰ τοῖς ἄλλοις πᾶσι θεσμοῦ εἶναι τὴν γεννητικὴν δυνάμιν ἐν Πατρὶ τὸν υἱῷ καὶ τὴν γένεσιν, ἀλλὰ τοῖς ὅροις διαφέρουσιν ἀναφορικῶς διακεκινημένοις. ὡς καὶ τὰ ἄλλα πάντα ἓν ἐστὶν ἐν Πατρὶ καὶ υἱῷ, πλὴν τοῦ μὲν καὶ τὴν τοῦ διδόντος ἀναφορὰν, τῷ δὲ καὶ τὴν τοῦ λαμβάνοντος, καὶ ὅτως ὅτε τὴν ἐν τῷ Πατρὶ γένεσιν ἢ ἐν Πατρὶ δεῖ εἶναι ἐν τῷ υἱῷ, ἵνα μὴ Πατὴρ ὁ υἱὸς εἴη, ὅτε τὴν ἐν τῷ υἱῷ ἢ ἐστὶν ἐν υἱῷ δεῖ εἶναι ἐν τῷ Πατρὶ, ἵνα μὴ υἱὸς ὁ Πατὴρ γένοιτο.

Ἀργυρόπουλος.

Ὡς δὲ καὶ τὴν δυνάμιν τὴν γεννητικὴν.

Ἀγαλλιανός.

Εἰ μὲν οὖν ὁ Πατὴρ ἐδίδου τῷ υἱῷ τὴν γένεσιν, ἢ γεννᾶ καὶ τὴν πρὸς αὐτὴν δυνάμιν, ἔδει αὖ καὶ τὸν υἱὸν γεννᾶν, εἰ δὲ μὴ γεννᾶ ὁ υἱὸς, οὐδὲ τοιαύτην αὐτῷ δίδοσι δυνάμιν καὶ ἐνέργειαν, ἀλλ' ἢ ἄρα τὰ ἀπεικειμένου πῶς ἦγον τὸν γεννᾶσθαι δυνάμιν, καὶ τὴν παθητικὴν γένεσιν. Τοῦτο δὲ λέγουσι ὅτι ἡ γένεσις συνῆπται τῇ ἑαυτῆς δυνάμει ἢ ὁ υἱὸς γεννᾶται ὅτι ὁ Πατὴρ, πατέρα γέννησιν τὸν πατέρα δύναμιν δεῖ νοεῖν τὸν ἐνεργητικῶς λαμβανομένου, ἢ τὸν παθητικῶς, μὴ διορισαμένου τοῦτο, ἄπορος πάντως ὁ λόγος ἐστὶν. ἀλλὰ καὶ τοῦς θεμελίους τὸν πίστεως, καὶ ὡς ὑπαγορεύει τὰ ἀληθῆς, δυσεβεῖς αὖ εἴη λέγειν ὡς ὅταν ὁ λόγος περὶ τὸν πατέρα τὸν ὑπόβλεψιν ἔχῃ, ὀκλαμβάνειν δεῖ τὴν δυνάμιν τὸν τὴν γένεσιν ἐνεργητικῶς, ἴδιον τοῦ ἐστὶ τοῦ Πατρὸς τὸ γεννᾶν. ὅταν δὲ περὶ τὸν υἱὸν, καὶ δυνάμιν τὸν γένεσιν παθητικὴν δεῖ νοεῖν, ἴδιον τοῦ αὐτοῦ τὸ γεννᾶσθαι καὶ τοῦς θεολόγους, γεννώμενον τοῦ, τὸ εἶναι λαμβάνει διὰ γενέσεως, καὶ διὰ τοῦτο υἱός. Οὐκ δυσεβεῖς δ' αὖ εἴη λέγειν, ὅτι τὸ γεννᾶν λαμβάνει διὰ γενέσεως, οὐ τοῦ τὸν Πατὴρ. ὁ δὴ τὸν τοῦτο ἀναγκαζόμενον ὁμολογεῖν, λέγει τὴν γεννητικὴν δυνάμιν δίδοσθαι τῷ υἱῷ, οὐχ ὡς δυνάμιν ἀλλ' ὡς τελειότητα. δρκεῖ μὲν οὖν ἴσως ὅτι καὶ αὐτὸς ὁμολογεῖ μὴ ὡς δυνάμιν τὴν γεννητικὴν δίδοσθαι τῷ υἱῷ, ἀλλ' ὡς τελειότητα. ἔλεγε δ' ὅμως ἐς δεῦρο, ὅτι τὴν γεννητικὴν δυνάμιν ἔχει ὁ υἱὸς, ἤτοι τὴν τοῦ γεννᾶν, ἀνυφάσκων ἑαυτῷ. καὶ οὐ μέχρι τούτου, ἀλλὰ καὶ τῷ Πνεύματι μεταδίδοσθαι φησὶ τὴν γεννητικὴν τε καὶ προβλητικὴν. τοῦ δὴ ὅτι ὅτι παθὼν τὸν πόθεν κινηθεὶς εἰς τοσαύτην ἀτοπίαν ἐμπεσεῖν. τὸν τὰς θείας ὑποστάσεις ὅτως ἀλιμάσαι δυνάμεων ἀνενεργήτων κοινωνοὺς ἀξιώσας αὐτὰς εἰπεῖν, ἐν τρόπον καὶ τὸν βρέφος λέγομεν δυνάμει γραμματικὸν, ὡς τὸ Πνεῦμα οὐ τὸν δυνάμεως προελθεῖν. ἢ δυνάμει ὅτε ἐγεννᾶτο ὁ υἱὸς, ὅσον τὴν ἐνέργειαν ἐχούσῃ συνημμένην αὐτῇ, ἀλλὰ τοῦ υἱοῦ γεννηθέντος ταύτην λαβούσῃ, τὸν ὅσα τοιαῦτα ἐπεραστοῦτο. Νομίσειε δ' αὖπις ἴσως ὅτι, ἵνα μὴ ἡ τοῦ οὐσίας ἑνότης διαστασθείη δεδιὼς τὸν λόγον ὅτω διέθετο, καὶ τὰς δυνάμεις ταύτας τελειότητας τοῦ φύσεως ἡγούμενος, δπίσης τῇ θείᾳ τὸν προσώπων τρεμάδι διενείματο. ἀλλ' οὐκ δπίσης, εἴπερ τῷ Πατρὶ μὲν μόνῳ μὴ τοῦ ἐνεργείας, πῖς δὲ λοιποῖς ἀπεφάκτυς καὶ κοινὰς δίδοσι, διὸ καὶ σφόδρα παρεπέπωκεν, ὅθεν λίαν ἐξέφυγε. πῶς γὰρ ἂν τοῦ αὐτῆς εἴη οὐσίας, τὰ μὴ τῇ αὐτῇ τελειότητι δπίσης ἐνεργοῦντα; εἰ δὲ δρκεῖ παρὰ τὸν ἑνότητα τῆς οὐσίας, τὸ ἔχειν τὸν υἱὸν τὴν γεννητικὴν ἀδὶ ἐνεργείας, διότι σωέζουσι τῇ γεννήσει, τὸ δὲ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔχει καὶ ἀμφοτέρας δίχα καὶ αὐτὸ τῶν ἐνεργῶν, πῖς ἡ ἀνάγκη δὲ ἔχειν τὸν υἱὸν τὴν προβλητικὴν μὲν τοῦ ἐνεργείας, πολλῶν ἐντοῦθεν ἀτόπων φυομένων. ἐσώζετο γὰρ ἂν καὶ ὅτως ἡ τοῦ οὐσίας ἑνότης ἢ σωαγωνίζεσθαι δοκεῖ, παρὰ τὸν καὶ τὰ ἄτοπα σωπᾶσθαι. ἀλλὰ μᾶλλον εἰ σώσειν ἡ γένεσις τῇ ἑαυτῆς δυνάμει, ἢ δὲ γένεσις κατ' ἐνέργειαν οὐδέδοται τῷ υἱῷ οὐδὲ τῷ Πνεύματι, οὐδὲ ἡ δυνάμις αὐτῆς, οὐδὲ τῷ υἱῷ ἄρα ἅμα τῷ πρεσβύτῃ ὡς ὁ λόγος διὰ τῶν ἀγίων ἀπεδόθη. Εἶθ' ὥσπερ αὐτὸς ἑαυτὸν ἀνατρέπων ὡς μεταδίδωσιν ὁ Πατὴρ τοῖς δυσὶ αὐτοῦ τῶν δυνάμεων, ὡς τελειοτήτων μόνον οὐχὶ δυνάμεων. καὶ τὶς αὖ εἴη τελειότης ἐν τῷ Θεῷ, μὴ καὶ ἔργῳ τελειωμένη, ἢ κάθ' ἣν οὐδέποτε ἐνεργεῖ, ἢ ἐνέργεια ἐστὶ. πότερον οὖν ἦν βέλτιον τὰς πρεσβυτικὰς δυνάμεις τῶν θείων προσώπων ἑνὶ προσώπῳ τῷ πατρικῷ ἀφωρίζειν, ἵν' ἐκεῖνο μόνον ἢ πρεσβύτον, τὰ δὲ λοιπὰ προσαγόμενα. καὶ ἐν ὀρχῇ ἔλεγε καλῶς τοῦτο λέγων, τὰς δ' ἀνταποκρινομένας παθητικὰς ὑποδιδόναι τούτοις, οὐχ ἧπον δυναμένας εἰς τὸν τῆς ἰσότητος λόγον. οὐδὲν γὰρ εἰς ἡμὴν τοῦ γεννᾶν Θεὸν, τὸν ὑπὸ Θεοῦ γεννᾶσθαι. ὡσαύτως δὲ καὶ περὶ τοῦ Πνεύματος. ἢ ἵνα μόνον καὶ τὸν υἱὸν προβολέα κατασκευάσῃ τὰς προσαγωγικὰς δυνάμεις.

νάμεις, αἱ ὡς ἰδιότητες ὑποστατικαὶ, καὶ τοῦ πατρικοῦ προσώπου ευστατικαὶ, καὶ τῷ πατρὶ μόνῳ λογίζονται, δοῦναι τοῖς ἐξ αὐτοῦ προϊοῦσι. καὶ μὴ τὸν πατέρα στερῆσαι τῶν ἑαυτοῦ. ὅτε καὶ πᾶς ἐξ αὐτοῦ προϊόντας ὑποστάσεις καθυβρίζει, δυνάμεων αὐτὰς ἀνενεργήτων μετόχους ἀπονέμων, καὶ μυρίων δεινῶν καὶ βλασφημιῶν ἀναπλῆ τὸ σύγγραμμα. ἀλλὰ πάλιν ὥσπερ ὑπὸ τῆς ἀληθείας σωφελαυνόμενος αὖθις ἀθαρρεῖ λοιπὸν τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ Πνεύματος ἀδέδωκεν. ἢ τὰ ἄλλα βλέπων λέγων ὅτι ὁ υἱὸς διὰ τοῦτο γεννᾶ, οὐδὲ τὸ Πνεῦμα ἢ γεννᾶ, ἢ προβάλλει, διότι σώζεσιν αὐτῶν πρόοδον ἐνέργειαν τῶν ἑαυτῶν δυνάμεων. εἰσὶ δὲ ἄρα ἐν τῷ πατρὶ, ὥσπερ αἱ ἐνεργητικαὶ πρόοδοι· αἱ δὲ μεταδίδοται, οὐδὲ αἱ σύζυγοι τούτων δυνάμεις ἵνα μὴ ἄπρακτοι καὶ κεναὶ ὦσιν ἐν αὐτοῖς. ὅτε οὖν ὅτε τὸ Πνεῦμα οὐδέτερον ἔχει δύναμιν, ὅτε τὸν γεννᾶ, ὅτε προβάλλει, ὅτε τὸν υἱὸν δὲ ἔχειν οὐδετέραν, ἐπεὶ μηδὲ τοῦ ἑτέραν. ἢ τὸν ἄμφω, ἢ μηδ' ἑτέραν, ὥσπερ ἐν τὸ Πνεῦμα. ἀλλ' ἐπενόησεν αὐτὸς ἀνάγκην, ἢ παρέχει τὸν υἱὸν ἔχειν τὴν προβολικὴν δύναμιν τὴν ἐν πατρὶ αὐτῷ διδομένην διὰ γνωρίσεως.

Ἀργυροπουλος.

Αὐτὴ τοῦ τοῦ υἱοῦ παρῆκται, μήπω νοημένου τοῦ Πνεύματος ὑποπεσεῖσθαι, καθάπερ πρόσθεν ἐλέγομεν, ὑπὸ πατρὸς δίδοται τῷ υἱῷ μήπω τοῦ πατρὸς ὡς προβολέως αὐτῇ τὸ Πνεῦμα προάγοντος.

Ἀγαλλιανός.

Τὶ φῆς ἀνθρωπε ξυμβαίνει ἄρα τῇ ἡμετέρᾳ νοήσει αἱ θεῖαι καὶ ἀκατανόητοι πρόοδοι, τῶν ὑποστάσεων ἐκείνων τῶν θείων, καὶ χρόνος ἐνταῦθα θεωρεῖται καὶ τὸ πότερον καὶ ὕστερον. τὶ τοῦ ἄλλο βλέπεις τὸ δέδοται τῷ υἱῷ, μήπω τοῦ πατρὸς ὡς προβολέως τὸ Πνεῦμα προάγοντος; ἀλλὰ ταῦτα μὴ ὡς προεληλεγμένα καὶ αὐτεξέλεγκτα, καὶ προδήλως βλάσφημα. οὐδὲ πολλῶν δέονται λόγων. πρὸς δὲ τὴν δευτέραν τῶν ἀπορειῶν καὶ τὴν λύσιν αὐτῆς ἴωμεν. Πῶς οὖν οὐδὸ δύο ἀρχαὶ δυοῖν ὄντων τῶν προβαλλόντων, ἢ πῶς οὐ ξωαλοιφὴ εἰ δύο μία ἀρχή; πρὸς δὴ τὴν τοιαύτην ἀπορίαν, ἐπάγει μὴ πολλὰ, δοκῶν λύειν αὐτὴν, οὐδὲν ἧττον ἐστὶν αὐτῶν. διαιρεῖ μὴ γὰρ τὴν ἀρχὴν εἰς δύναμιν, ἢ προάγει τὸ προαγόμενον πρόσωπον, καὶ εἰς τὸ πρόσωπον αὐτὸ ὁ προάγει, καὶ συμπεραίνων φέρει, μηδὲν εἶναι ἄπορον, μὴ τοῦ βλάπτεσθαι τὸ μοναδικὸν τῆς ἀρχῆς, εἰ δύο λέγοιντο πρόσωπα προβάλλοντα καὶ δύο ἀρχαὶ ὡς πρόσωπα, ἐπεὶ μιᾷ δυνάμει καὶ τῇ αὐτῇ τῷ ἀριθμῷ προβάλλουσιν. Ἐρείδει τὸν λόγον καὶ πῶς; πρεῖς ἀρχὰς εἶναι λέγων τῆς κλίσεως, τοῦ Πατέρα καὶ τοῦ υἱὸν καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, μιᾷ τοῦ ὅμως δυνάμει δημιουργεῖν, διὸ καὶ ἕνα εἶναι δημιουργὸν καὶ καθομοιότητα τούτου φησὶ, μηδὲν κωλύειν καὶ δύο ἀρχὰς τοῦ Πατέρα λέγειν καὶ τοῦ υἱὸν, καὶ δύο προβάλλοντας. ἕνα τοῦ ὅμως προβολέα, τῷ μίαν ἐν ἀμφοῖν προβολικὴν εἶναι δύναμιν. ὡσανεὶ ἔλεγεν ὅτι πρεῖς οὐ λέγοιν τὸν Θεοὶ ὡς ἱερὰ πρόσωπα, μία ὅμως θεότης. Ἀλλὰ τοὐναντίον ἅπαντες ἅγιοι λέγουσιν εὐσεβῶς, ὅτι αἱ πρεῖς ὑποστάσεις εἰσὶ μία τῆς κλίσεως ἀρχὴ, ὅτι καὶ τὴν ἑνότητα τῆς οὐσίας αὐτῶν ἡ δημιουργικὴ πρόσεσιν αὐτῶν δύναμις καὶ ἐνέργεια. εἰ καὶ μὴ τῇ οὐσίᾳ προάγουσι τὴν κλίσιν εἰδικῶς, ὥστε ἐνταῦθα πρόδηλον ἡ τῆς ἀρχῆς ἑνότης ἐν τοῖς ἱεροῖς, ὅτι καὶ πρόδηλον ἡ τῆς δυνάμεως κοινωνία, ὅτι οὐ καὶ

τὰς ὑποστάσεις, ἀλλὰ καθὸ ἐν εἰσὶ τῇ οὐσίᾳ τῆς κλίσεως προάγουσιν, ὥστε καθὸ ἐν εἰσὶ τῇ δυνάμει, ὅτι οὐ ἧττον. οὐ γὰρ διόντες τὴν προβολικὴν ταύτην δύναμιν οὐσιώδη φασὶ ἐφόσον οὐ πρόσεσι τοῦ Πνεύματος, προσωπικὴν ἢ ἐστὶν οὐσιώδες, καὶ ὅλη τῇ θείᾳ φύσει προσῆκον, προσωπικὴν δύναμιν ἐν πατρὶ καὶ υἱῷ μίαν εἶναι οὐδὲ ἀπόπον, οὐσιώδη καὶ ὅλῃ τῇ θείᾳ φύσει προσήκουσαν ἢ ἀδιαλείπτον. μέλλοι γὰρ αὖθις, ἢ καὶ αὐτὸ τὸ Πνεῦμα προβάλλειν, ἢ ἔρημον οὐσιώδους δυνάμεως ὂν, μὴ ἐν τῇ ἑνότητι τοῦ Πατρὸς καὶ υἱοῦ οὐσίας εἶναι. Εἰ μὴν οὐ διόντες τὴν προβολικὴν δύναμιν ὑπάρχειν καὶ τῷ υἱῷ, καὶ μήτε ἢ τοῦ Πνεύματος θεότης ἐκινδυνεύετο, μήτε ἢ τῶν προσώπων διάκρισις. οὐδὲν οὖν τὸν χαλεπὸν, διὰ τὴν διαιρεσιν τὸν τῆς ἀρχῆς. πόθεν τινὰ μίαν ἀρχὴν τοῦ Πνεύματος εἰπὼν τὸν Πατέρα καὶ τὸν υἱὸν, ὅτι τῇ κοινῇ καὶ μία οὐσία τοῦτο πρόσεστιν αὐτῷ. ἐπεὶ καὶ οὐδὲ ἀπόπον ὑπάρχειν τῷ υἱῷ τὴν ταύτην δύναμιν, διὰ τὸ τὰ νῦν εἰρημένα. καὶ ἄλλων πολλῶν ἕνεκα, οὐ βραχὺ λείπεται χάριν σωτηρίας. οὐ διότι ἠδυνάτο αὐτὸν πρόσω, μία εἶναι ἐν ἀμφοῖν, εἴγε καὶ ἀμφοῖν παρῆν, διὰ τοῦτο πρόσωμεν καὶ τῷ υἱῷ ταῦτα προσεῖναι, βραχὺ φαῦλον θέμεν ὀνεῖνα, διόπερ ἀδύνατον ἐστὶ πρεσσεῖναι καὶ τῷ υἱῷ ταύτην μέγιστα ὄντα, καὶ οὐχ ὅτι παρῴθεν, οὐ νέκια καὶ ἐν τοῖς εἰρημένοις ἐστὶ καὶ διὰ τὸν ἀγίων ἀποδέδεικται. ὅτιον τὸ, ἰδιότητα τοῦ Πατρὸς εἶναι τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ ἄπτον, καὶ τὸν γόνιμον, καὶ τὰ τοιαῦτα καὶ τοὺς θεολόγους, οἷς οὐ ζωάδει, τὸν καὶ τὴν υἱὸν πρεσβυτέρα εἶναι τοῦ Πνεύματος, ἢ ἄπτον, ἢ ἀρχὴν, ἢ σωαίτιον, ἢ ὅσα τοιαῦτα οἱ τῶν θεολόγων τῶν ἀγίων φαφθέγγοντες ἀδιαφαλῶς λέγουσιν. ὥσπερ οὖν εἰ διὰ τὰ πρόσωπα ἱερὰ ὄντα πρὸς ἐλέγομεν Θεοὺς, τὴν πολυθεΐαν σὺν αὐ ἐξεφύγομεν, καὶ ὅπόσον τῇ μιᾷ θεότητι καταφύγομεν, οὔτως οὐδὲ λαϊνοι τὴν δυαρχίαν ὀνφαζῆκαν, ἕως δύο πρόσωπα δύο προβάλλοντας λεγόντες, καὶ διαῤῥαγῶσι, μίαν ἐν ἀμφοῖν δύναμιν προβλητικὴν εἶναι βοῶντες. ὥσπερ τοῦ ὀνείνο πᾶσι τοῖς ἁγίοις ἀσεβὲς ἔδοξεν εἶναι, οὕτω καὶ τοῦτο πᾶσι σεσιώπηται. Οὐκοῦν ἐπεὶ τοῖς τοιούτοις οὐχ ἱκανῶς λύεται ἡ ἀπορία καὶ τὸ δύο ἀρχὰς λέγειν τὸν Πατέρα καὶ τὸν υἱόν. Φαῦλον ἐστὶ καὶ αἱρετικὸν, καὶ τὸ μίαν ἀρχὴν τὰς δύο λέγειν ὑποστάσεις, καὶ τὴν συκοφαντίαν οὐ διαπέφυγεν, οἷς ἄρα πεπίπτει ὁ ταῦτα ἀξιῶν. Καὶ δὴ τὸν λόγον τελειῶν πολλὰ μὴ πεῖ ἑαυτοῦ μεγαλορρήμονεῖ. ἐνίοντε κατεπαίρεται τὴν ἐναντίαν δόξαν τούτῳ φερομένων, κοινωνοῖς τοῖς ῥήμασι λεληθότως τούτων καθαπτόμενος. ὧν ἡμῖν λόγος οὐδεὶς τοῖς γε σώφρασιν ἀφιεῖσι τὴν κρίσιν τούτων, ἐφ' ᾧ πότερα πότερος προσήκει διαγνῶναι. ἡμεῖς δὲ πρὸς τὴν καθόλου ὕλην τὸν μεταξὺ ἡμῶν τε καὶ λαϊνων διαφορᾶς τὴν παρόντα λόγον ἐνεργήσαμεθα, ἵνα ἢ κατασκευάσωμεν τὸ ἑαυτῶν συμπέρασμα, ἢ τὸ ἐκείνων ἀνέλωμεν λόγοις καὶ διηκριβήσασι καὶ ἀπαγωγαῖς. αὐδὴ καὶ πρὸς τὰς λύσεις ἥρμοπεν οὖν τὸν ἀπορειῶν, ἃς ὡς ἐξ ἡμῶν τίθησιν. ἀλλὰ πρὸς τὰς ὑποθέσεις διῶν ὅτι καὶ ἤλπισε καταστρεφεῖν ὁ δῶ προβαίνων, τὴν δόξαν λαϊνων τὰ δοκοῦντα μὴ τὴν ἀληθείας πρὸ θέμεθα. πρὸς τὴν τῶν ἁγίων θεολογίαν ταύτας προβαλόμενοι. σὺν Θεῷ δὲ ἐρῶ. ἐδείξαμεν αὐτὰς διὰ τὴν διδασκάλων ἀπαιδεύσας καὶ ἀνειδέντες, καὶ ἀστοχία τινὰ συμπεραμάσας καὶ βλάσφημα. συνωδὰς ἢ μᾶλλον πολλαῖς τὴν αἱρέσεων, ἢ καὶ αἱρέσεων ἀρχάς. ἀρκεῖ γὰρ ἐν τῷ παρόντι μηδὲν ἀναγκαῖον δεῖν ὑπόθεμεν. τὸ δὲ ἐπαπορεῖν τῇ λαϊνικῇ δόξῃ, καὶ αὐτοὶ λύσεις μεμη-

μεμηχανήκασι σκοπεῖν, πολλοῖς τε ἄλλοις γεγονέναι ἔργον, καὶ ἡμῖν ἴσως ποτὲ γενήσεται.

ΕΚ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΑΛΕΙΣΗΣ

ὁμηθέσεως τ καθολικῆς πίστεως παρὰ τ πάπα Γρηγορίου πρὸς τ ἁγιώτατον Παλερμάρχην κωνσταντινουπόλεως κὺρ γερμανὸν τ οἰκουμενικὸν διὰ Ἰωάννου βασιλέως καὶ βασιλίζης.

ὁ Γρηγόριος.

Πατὴρ ἐστὶ πλήρης θεὸς ἐν ἑαυτῷ, ὁ υἱὸς πλήρης θεὸς ἀπὸ τ πατρὸς γεννητῶς. καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον πλήρης θεὸς ἀπὸ τ πατρὸς καὶ τ υἱοῦ ἐκπορευόμενον. καὶ μετ' ὀλίγα. διόπερ ὅσπερ ἀπιστεῖν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεται ἀπὸ τοῦ υἱοῦ ἐν ὁδῷ ἀπωλείας ἐστὶ. καὶ διὰ τὰ τέλη. ταύτην τὴν πίστιν ἔχομεν καὶ ἔστως ὁμολογοῦμεν, καὶ φρονοῦμεν καὶ πιστεύομεν.

Ἀνάρρησις παρὰ τ ὀρθοδόξων.

Καὶ οἱ μὲν λαμπροὶ οὕτω φρονοῦσι, καὶ διδάσκουσι περὶ τ πνεύματος τοῦ ἁγίου, ἡ θεόπνευστος γραφὴ οὐχ οὕτως. καὶ μάρτυς αὐτὸς πιστὸς καὶ ἀληθινὸς, καὶ αὐτάληθεια, καὶ αὐτοσοφία τ πατρὸς, ὁ εἷς τ ἁγίας τριάδος, οὕτω παρὰ διδοὺς τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ μαθηταῖς, καὶ δι' αὐτῶν πᾶσιν ἡμῖν, τὸ πνεῦμα τ ἀληθείας ὃ παρὰ τ πατρὸς ἐκπορεύεται. Καὶ ὁ ἅγιος μέγας ἀπόστολος πέτρος. τῇ δεξιᾷ τ υἱ τ θεοῦ ὑψωθεὶς, τό τε ἐπαγγελίαν τ ἁγίου πνεύματος λαβὼν παρὰ τ πατρὸς ἐξέχεε τοῦτο ὃ ὑμεῖς βλέπετε καὶ ἀκούετε. Καὶ ὁ μέγας ἀπόστολος παῦλος. ἔσωσεν ἡμᾶς ὁ θεὸς διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας. καὶ ἀνακαινίσεως πνεύματος ἁγίου, ὃ ἐξέχεεν εἰς ἡμᾶς πλουσίως, διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ τ σωτῆρος ἡμῶν. Καὶ ὁ ἀδελφόθεος Ἰάκωβος. πᾶν δώρημα τέλειον. ἄνωθεν ἐστὶ καταβαῖνον παρὰ τ πατρὸς τ φώτων, Καὶ ὁ ἰσαπόστολος μέγας Διονύσιος. τὰ τ ὑπερουσίου θεότητος οὐκ ἀπιστρέφει πρὸς ἄλληλα, μόνη δὲ πανὴ τ ὑπερουσίου θεότητος ὁ πατὴρ, οὐκ ὄντος υἱοῦ τ πατρὸς, οὐδὲ πατρὸς τ υἱοῦ. Καὶ ὁ θεολόγος Γρηγόριος, πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ, τοῦ υἱοῦ ἐστὶ, πλὴν τ αἰτίας. πάντα δὲ ὅσα τ υἱοῦ, καὶ τ πατρὸς πλὴν τ υἱότητος. εἶπε δὲ τ αἰτίας, ἐπεὶ αὐτὸν αἴτιον οὐκ οἶδε τ πνεύματος, καὶ ὅτι ἡ ἐνδότης ἀκίνητος, ἢ πῶς ἂν ἐνδότης μένει κινουμένη, καὶ μεταπίπτοι; Καὶ ὁ μέγας βασίλειος. οὐ δύο θεοὶ, οὐδὲ οὐ δύο πατέρες, ὁ οὐ εἰς δυνάμεις ἐπάγων δύο, δύο κηρύττει θεοὺς. Καὶ ὁ δαμασκηνὸς. πνεῦμα υἱοῦ λέγομεν, οὐκ ἀπὸ τ υἱοῦ οὐ λέγομεν. Καὶ πάλιν. πάντας. Ἰησοῦς καθ' ἕκαστον τ ἁγίων ἀπαριθμεῖν. ἡ ἁγία καὶ δευτέρα οἰκουμενικὴ συνόδος τῶν ἁγίων πατέρων, ἐν τῷ ἁγίῳ συμβόλῳ τ πίστεως, οὕτως ἐδογμάτισε. τὸ ἅγιον πνεῦμα, καθὼς ὁ κύριος ἐν τῷ εὐαγγελίῳ παρέδωκε τοῖς μαθηταῖς, ὅτι παρὰ τ πατρὸς ἐκπορεύεται, ἀεὶ ἐν τ υἱοῦ. τῇ δὲ ἀληθείᾳ τοῦτο τὸ δόγμα, τὸ πιστεύειν ὅτι καὶ ἐν τ υἱοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεται, θεωμάτιον ἐστὶν αἱρετικοῖς, μαθητοῖς μένεντος. ὡς ὁ ἅγιος καὶ μέγας μαρτυρεῖ κύριλλος, μὴ καὶ ἄλλων ἁγίων. καὶ ὁ τοῦτο οὕτως δογματίζων καὶ διδάσκων. καὶ μάλιστα ὅτι καὶ τ ἁγίου πνεύματος ἐστὶ τοῦτο τὸ δόγμα, ἀναθεματίζεται παρὰ τοῦ ἁγίου ἀποστόλου παύλου, ἀποφηναμένου, ἐὰν καὶ ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ εὐαγγελίζεται ὑμῖν, παρὸ εὐηγγελισάμεθα, ἀνάθεμα ἔστω. ὡς προειρήκαμεν ἄρτι, πάλιν λέγω εἴτις εὐαγγελίζεται ὑμῖν παρὸ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔστω. Ἔχει δὲ καὶ τὰς ἀρετὰς τῶν ἁγίων ζωοδόων πασῶν, καὶ τὸ ἀνάθεμα, ὡς τολμήσας προσθῆναι τι εἰς τὸ ἅγιον σύμβολον. Ὁ θεὸς ἀπόστολος ἐν τῇ πρὸς γαλάτας ἐπιστολῇ, τοὺς τ θεοῦ καὶ ζωαρχικοῦ πνεύματος καρποὺς ἀπαριθμούμενος, οὐχ ἁπλῶς τ ἀγάπῃ προέταξεν, ἀλλ' ἐπειδὴ ὡς ἐγὼ οἶμαι, τὰ μὲν ἄλλα, ἡ χαρὰ λέγω, καὶ ἡ εἰρήνη. καὶ ὅσα καθεξῆς ἀπαριθμεῖται τ ἀγάπης ἐστὶ προσεχῶς γεννήματα, αὐτὴ δὲ ἡ ἀγάπη, καρπὸς προσεχέστατος, καὶ οἷον πρωτότοκον γέννημα, καὶ οἰκειότατον δῶρον τ πνεύματος πέφυκεν, ἐξ ἧς καὶ ἡ εἰρήνη, καὶ πνευματικὴ χαρὰ, καὶ μακροθυμία, καὶ χρηστότης. καὶ παῦ εἴπ ἀγαθὸν τοῖς κεκτημένοις αὐτὸν ἐγγίνεσθαι πέφυκεν. ὅθεν εἰκότως κεφάλαιον νόμου τε καὶ προφητῶν ὑπὸ τ λογίων ἡ θεία ἀγάπη ὑμνεῖται, ὡς αἴτιον, καὶ τέλος τ ὁσίων θεοῦ εἰς ἡμᾶς φοιτώντων ἀγαθῶν. δεῖ τοίνυν εἰ μέλλομεν πρὸς τ πανάγιον πνεύματος εἰς λόγους ἰέναι, ἀπηλλαγμένους παντάπασιν αὐτοὺς ἀποφῆναι τ καρπῶν τ ἐναντίου πνεύματος, μίσους λέγω καὶ φιλαυτίας, καὶ φιλονεικίας, καὶ τῶν ποιούντων παθημάτων, ὑφ' ὧν ὁκηλυφλούμενον τὸ τ ψυχῆς κοῦρον, ἐξαθενεῖ καταπλεῖν πρὸς τ ὄντος ἀλήθειαν. πλήρεις δὲ πνευματικῆς ἀγάπης γίνεσθαι, ὑφ' ἧς πρός τε ἀλλήλους, καὶ πρὸς τ θεὸν ἑνούμενοι, καὶ διὰ τ ἑνώσεως τὸ ἡγεμονικὸν καθηρμόσμενοι, πρὸς τ ἐγγυρεῖν καταλήψιν τε ἄλλων καὶ τ περὶ πνεύματος δογμάτων, ὑπτιδείως ἔχομεν. οὐ δέομαι περὶ τ ἁγίου πνεύματος δεῖς νῦν ἦλθε πρὸς τ ὑμετέραν ἀγάπην δι' ἐξελθεῖν, ταῦτ' ἐστὶ.

Τῶν περὶ θεολογίας δογμάτων, ὅσα μὲν σαφῶς ἐν τοῖς λόγοις ἔχομεν διωρισμένα, ταῦτα κινεῖν οὐ θέμις, ἀλλὰ φυλάττειν δεῖ ἀμείωτα καὶ ἀναυξῆ, καὶ ἅπερ κανόνα, καὶ ἀρχαῖς ὁμολογουμένας αὐτῆς χρεῖαν πρὸς τ τ ζητουμένων δογμάτων ὅρεσιν. ὅσα δὲ κάθ' αὐτὰ μὲν ὁκ ἔστι γνώριμα, οὐδὲ λόγοις ἀποφανθέντα, ἀλλ' ὁκ ἐν τῶν ἤδη ὁμολογουμένων συμπεραίνεσθαι αὐτὰ πειρώμεθα, οὕτω ποιητέον περὶ αὐτῶν, κατὰ τὸν ἐμὸν κρίσιν. ὑποθέμενοι αὐτὰ, καὶ οὕτω, καὶ ἀνεπιμόνως, ἤτοι καταφατικῶς, καὶ ἀποφατικῶς, σκοπεῖν χρὴ, τὰ ἐξ ἑτέρας τῶν ὑποθέσεων συμβαίνοντα, καὶ εἰ ὁκ τῶν συμβαινόντων πῆς ὑποθέσεσιν ἀναιρεῖ θαύμα τῶν πρὸς φῶς κειμένων συμβαίνει. καὶ ὁποτέρα τῶν ὑποθέσεων, τοιαῦτ' ἂν φανείη ἀνελοῦσα, ὑφ' ὧν οὐδὲν τῶν ὁμολογουμένων συμπίπτει ἀναιρεῖται, ταύτην πρὸ τῆς ἑτέρας αἱρεῖται, καὶ μόνον ἀληθῆ κρίνειν. ἐπεὶ δὲ μόνον αὐτῆς περὶ θεολογίας, ἡ πιστὴ μέθοδος χρησιμωτάτη πρὸς τὸν τ ἀληθοῦς ὅρεσιν. ἀλλὰ καὶ περὶ πάσαν ἁπλῶς φιλοσοφίαν. οὕτω μόνως καταψόμεθα ἐν ἑκάστοις τὸ ἀληθὲς καὶ τὸ ψεῦδος ἐὰν περ δυνάμεθα περὶ παντὸς τ προτεθέντος, καὶ οὕτω κἀκείνως ὑπηχειρεῖν. καὶ ἑκατέρων τ ἀντιφάσεως μορίων. διασκοπεῖται τὰ ἑπόμενα. ἐπεὶ δὲ περὶ τ θεαρχικοῦ πνεύμα-

πνεύματος, ὅτι μὴ ὅτι τοῦ πατρὸς ὑπορρέοντα, σαφῶς ἔχομεν διωρισμένον, καὶ περὶ τούτου διαφερόμεθα. πότερον δὲ ὅτι μόνου τοῦ πατρὸς, ἢ καὶ τοῦ υἱοῦ ἔχει τὸ ὑπαρξιν. οὐ σαφῶς, οὐδὲ ῥητῶς ἐν τοῖς λογίοις κεῖται, ἀλλ' ἐξ ἄλλων τοῦτο δεικνυόντες εὑρεῖν ἑκάτεροι, εἰς ἐναντίας ἐπεφέρετο δόξας, δεῖ τὸν ἀληθείας ἐπιμελούμενον, μηδένα ποιούμενον λόγον, ὅπως τε περὶ τοῦ δοξάζουσιν, οἷς σωτεφάνη κάθ' αὐτὸν, ἑκατέραν τῶν ὑποθέσεων διασκοπεῖν, ἣν εἰρήκαμεν τρόπον. ἵνα τὴν ὑποθέμενον ὅτι ὁ μόνου τοῦ πατρὸς ἔχει τὸ ὑπαρξιν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. καὶ πάλιν ὅτι καὶ τοῦ υἱοῦ, κοινῶν ἑκάτερα τῶν ὑποκειμένων. ἵνα ἐξ ἀνάγκης ἕπεται. εἶτα διελόμενος χωρὶς τὰ ἑκατέρα ὑποθέσει ἑπόμενα, θεωρῶν ὁπότερα αὐτῶν ὁμόλογα ἢ μαχόμενα τοῖς ὁμολογουμένοις ἐκ τῶν δογμάτων. οἶμαι γὰρ ὅτι τοιαύτης ζητήσεως, ῥᾶς' ἂν εὑρεῖν τὴν ἀλήθειαν. Ταῦτ' ἄρα καὶ αὐτὸς τὴν ἀληθείας ἐφιέμενος, σκεψάμενος πολλάκις κάτ' ἐμαυτὸν τὸ προκείμενον ζήτημα καὶ τὸν εἰρημένον τρόπον, ὅσα μὲν ἐθεασάμην ἄτοπα, καὶ ἀδύνατα συμβαίνοντα, ὅτι μὴ ὑποκεῖται καὶ ὅτι μὴ υἱοῦ ὑπορρέοντα τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ὅπερ πολλὰ τῶν ὁμολογουμένων δογμάτων ἀναιρεῖται συμβαίνει ὅτι ταύτης τῆς ὑποθέσεως ἐν ἰδίῳ ἐξετάσαι σωτάγματι, ὅτι ὑποκειμένου ὅτι μόνου τοῦ πατρὸς ἔχειν τὸν ὕπαρξιν, οὐδὲν ἄτοπον συμβαίνει λέγειν, οὐδ' ἀναιρεῖται τι τῶν ὁμολογουμένων. ἐν τῷ παρόντι ὅτι φήσομεν.

Τοίνυν ἐστὶ πρὸς ἅπαντα σκοπεῖν ἐξ ἀνάγκης τὸν τῆς ὑποκειμένης ὑποθέσεως ὁμολογίαν, ἢ διαφωνίαν, ἐν μὲν τῇ τοῦ οὐσίας ταυτότητι. δεύτερον δὲ ἢ τῶν προσώπων διαφορά. καὶ τρίτον, τὰ ἐν τῇ θείᾳ γραφῇ περὶ θεολογίας ῥητά. οὐδενὶ δὲ τῶν τριῶν φαίνεται θεωρῶσι μαχομένη, ἀλλ' ὥσπερ παντάχοθεν τὸ ἀληθὲς ἅπαν ἑαυτῷ σύμφωνον, ὅταν καὶ ταῦθα, ὅτε ὅτι μόνου τοῦ ὑποκείσθαι μόνον ἄτοπον εἶναι τὸν πατέρα, ἀναιρεῖται τῶν εἰρημένων τριῶν, ὅτε ἕκαστος αὐτῶν ἀναιρεῖσθαι συμβαίνει τὸ μόνον εἶναι τοῦ πνεύματος ἀρχὴν τὸν πατέρα. Ὅπερ μὲν ἂν ἢ κάτ' οὐσίαν, ταυτότης οὐδὲν ἡμῖν ἐμποδὼν καθίσταται πρὸς τὴν προκειμένην ὑπόθεσιν, ἐντεῦθεν δῆλον. οἱ θεῖοι πατέρες ἡμῶν, πάντα τὰ περὶ Θεοῦ λεγόμενα, εἰς δύο μέρη διεῖλον, εἴτε φυσικὰ ἰδιώματα, καὶ προσωπικά. τὰ μὲν οὖν κοινῇ καὶ ἀπλῶς καὶ τῶν τριῶν προσώπων λεγόμενα, ὡς τὸ ἄκτιστον, τὸ ἀγαθὸν, τὸ παντοδύναμον, καὶ τὰ τοιαῦτα, φυσικὰ ἰδιώματα προσηγόρευσαν. τὰ δὲ μὴ κοινὰ, ὡς τὸ γεννητὸν, τὸ ἀπορρεῖν καὶ τὰ τοιαῦτα, προσωπικά. εἰ γίνοιτο τὸ αἴτιον εἶναι τοῦ πνεύματος, ἀδύνατον ὑπάρχει τῷ πνεύματι, οὐ γὰρ προβάλλει ἑαυτὸ, οὐκ ἀνεῖπε τὸ πιστεῦον, τῶν φυσικῶν λεγομένων ἰδιωμάτων, λέπεται δεῖν εἶναι προσωπικὸν, οὐκοῦν μόνῳ τῷ πατρὶ ὑποτεθὲν ὑπάρχειν τὸ εἶναι ἀρχὴν τοῦ πνεύματος, οὐ πεῖ αὐτοῦ τε καὶ τοῦ υἱοῦ διαφορᾶν φυσικῶν, ἀλλὰ μόνον προσωπικῶν, τοῦτο οὐ ἀληθὲς. εἰ μὲν γὰρ ἦν τὸ προβάλλειν τὸ πνεῦμα τῶν φυσικῶν ἰδιωμάτων, οὐ μόνον ἦν ἀναγκαῖον καὶ οὐκ ἐν τοῦ υἱοῦ ὑπορρέεσθαι, ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτοῦ, διὰ τὸ μηδεμίαν εἶναι κάτ' οὐσίαν ἐν τοῖς διαφορᾶν. ἐπεὶ δὲ προσωπικὸν ἐστὶ, οὐκ ἀνάγκαῖον διὰ τὸ ταὐτὸν τῆς φύσεως καὶ τῆς οὐσίας καὶ τὸ υἱὸν ἀρχὴν εἶναι τοῦ πνεύματος. οὐ γὰρ ἔχει πρὸς τὸ πατέρα προσωπικὴν ταυτότητα, ἀλλὰ κάτ' οὐσίαν. Ἐπὶ ὥσπερ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον μήτε γεννῶν μήτε προβάλλον ἐξ ἑαυτοῦ ὁμοούσιον ἐν ἑαυτῷ πρόσωπον, ἀλλὰ μόνον ὂν ἀπατὸν, οὐκ ἐλαττοῦται κάτ' οὐσίαν, ἢ

κάτ'

κάτ' ἀξίαν τοῦ πατρὸς, ἀλλ' ἔστιν οὐχ ἧττον ἰσότιμον καὶ ὁμοούσιον αὐτῷ. οὕτω καὶ τοῦ υἱοῦ πρὸς τὸν πατέρα σώζεσθαι ὑπολαμβάνεται, τὸ αὐτὸ τῆς οὐσίας καὶ τῆς ἀξίας, καὶ οὐκ μόνου τοῦ πατρὸς τὴν ὑπαρξιν ἔχει. εἰ δὲ υἱὸς ἐλάττων γίνεται τοῦ πατρὸς, οὐκ τοῦ μὴ εἶναι πνεύματος αἴτιος, ἀνάγκη πᾶσα καὶ τὸ πνεῦμα ἔλαττον γίνεσθαι καὶ πατρὸς καὶ υἱοῦ, οὐκ μὴ εἶναι, μήτε ἑαυτοῦ, μήτε υἱοῦ αἴτιον. ἀλλὰ μὴν σώζεται τοῦ πνεύματος ἡ πατέρα ἰσότης, καὶ μόνον ὄντος αὐτοῦ ἀϊδιοτοῦ. διὸ καὶ ἀληθὲς ἐστιν ὅπερ ὑμεῖς λέγετε ὅτι παλαί ποτε φυέντων γενῶν, κατὰ τοῦ μονογενοῦς ἰσοτιμίας. καὶ τὴν ἀνισότητα διϊσχυριζομένων οὐκ μὴ οὐκ ὑπορρέεσθαι ἐξ αὐτοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἡ ῥωμαίων ἐκκλησία διορθωμένη τὴν ὑπόληψιν ταύτην, καὶ τὴν υἱὸν αἴτιον εἶναι τοῦ πνεύματος ἐδογμάτισεν. Εἰ μὲν οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι ὀρθῶς ἐφρόνουν περὶ τοῦ πνεύματος, καὶ ἴσον αὐτὸ ὑπελάμβανον εἶναι τῷ πατρὶ, ἔδει πρὸς αὐτοὺς ἀπαντᾶν λέγοντας, ὦ ἄνθρωποι καθάπερ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, μόνον ἀπατὸν εἰδότες, οὐχ ἧττον ἴσον ἡγεῖσθε τῷ πατρὶ, οὕτω καὶ τὸν υἱὸν, οὐδεμία ἀνάγκη ἐλάττονα τοῦ πνεύματος νομίζειν, καὶ μόνως ὄντα ἀπατὸν. εἰ δὲ τὰ μακεδονίου νοσοῦντες, ἔλαττον καθάπερ καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ πατρὸς ὑπελάμβανον, ἔδει ἡ μηδόλως αὐτοῖς περὶ τούτων διαλέγεσθαι, ἢ μὴ μόνον ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τοῦ πνεύματος καινῷ λόγῳ ὁμολογεῖσθαι. καὶ μὴ οἷς ἐπειρῶντο ἴσον δεικνύειν τὸν υἱὸν, ἔλαττον τὸ Πνεῦμα, καταλιπεῖν. Ὅπερ μὲν ἂν. ὅτι κάτ' οὐσίαν ταυτότητος, οὐκ ἀναγκαῖον καὶ τὸν υἱὸν ἀρχὴν εἶναι τοῦ πνεύματος. δεῖ πόσον ἡμῖν διορίσω. Ὅπερ δὲ, οὐ δὲ ἢ τῶν προσώπων διαφορὰ ἀναιρεῖται ἡμῖν ὅτι ταύτης τῆς ὑποθέσεως ῥάδιον σωιδεῖν. αἱ μὲν γὰρ προσωπικαὶ διαφοραὶ τοῦ αὐτοῦ πρὸς ἑκάτερον τῶν ἀπατῶν, φανερὸν ὅτι σώζονται. Ὅπερ δὲ αἱ πρὸς ἄλληλα τῶν ἀπατῶν διαφοραὶ οὐκ ἀναιρεῖται, δῆλον ἐντεῦθεν. εἰ μὲν γὰρ ὅτι μόνου τοῦ πατρὸς τὸν υἱὸν καὶ τὸ Πνεῦμα ποιεῖναι λέγοντες, τὸν αὐτὸν ἐνομίζομεν εἶναι τῆς πρὸς δὲ πρὸς τὴν πρὸς ἀλλήλους τῶν τριῶν προσώπων λεγόμενα, ὡς τὸ ἄκτιστον. τὸ παντοδύναμον. καὶ τὰ τοιαῦτα, φυσικὰ ἰδιώματα προσηγόρευσαν. τὰ δὲ μὴ κοινὰ, ὡς τὸ γεννητὸν, τὸ ἀπορρεῖν καὶ τὰ τοιαῦτα, προσωπικά. εἰ γίνοιτο τὸ αἴτιον εἶναι τοῦ πνεύματος, ἀδύνατον ὑπάρχει τῷ πνεύματι, οὐ γὰρ προβάλλει ἑαυτὸ, οὐκ ἀνεῖπε τὸ πιστεῦον, τῶν φυσικῶν λεγομένων ἰδιωμάτων, λέπεται δεῖν εἶναι προσωπικὸν, οὐκοῦν μόνῳ τῷ πατρὶ ὑποτεθὲν ὑπάρχειν τὸ εἶναι ἀρχὴν τοῦ πνεύματος, οὐ πεῖ αὐτοῦ τε καὶ τοῦ υἱοῦ διαφορᾶν φυσικῶν, ἀλλὰ μόνον προσωπικῶν, τοῦτο οὐ ἀληθὲς. εἰ μὲν γὰρ ἦν τὸ προβάλλειν τὸ πνεῦμα τῶν φυσικῶν ἰδιωμάτων, οὐ μόνον ἦν ἀναγκαῖον καὶ οὐκ ἐν τοῦ υἱοῦ ὑπορρέεσθαι, ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτοῦ, διὰ τὸ μηδεμίαν εἶναι κάτ' οὐσίαν ἐν τοῖς διαφορᾶν. ἐπεὶ δὲ προσωπικὸν ἐστὶ, οὐκ ἀνάγκαῖον διὰ τὸ ταὐτὸν τῆς φύσεως καὶ τῆς οὐσίας καὶ τὸ υἱὸν ἀρχὴν εἶναι τοῦ πνεύματος. οὐ γὰρ ἔχει πρὸς τὸ πατέρα προσωπικὴν ταυτότητα, ἀλλὰ κάτ' οὐσίαν. Ἐπὶ ὥσπερ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον μήτε γεννῶν μήτε προβάλλον ἐξ ἑαυτοῦ ὁμοούσιον ἐν ἑαυτῷ πρόσωπον, ἀλλὰ μόνον ὂν ἀπατὸν, οὐκ ἐλαττοῦται κάτ' οὐσίαν, ἢ

ἀξίας

ξεως ἔτι, ἀλήθός τε καὶ ἄγνωστος. καὶ πάλιν. ὅτι μὲν διαφέρει γέννησις ὑπορράσεως, εἴδαμεν, τὸν δὲ τῆς διαφορᾶς τρόπον, ὅλως οὐκ εἴδαμεν.

Ἡμῖν δὲ διάφορον ἡγεμόνιοι εἶναι τὸ τῆς ὑπορράσεως τρόπον καὶ τῆς γεννήσεως, καὶ παντελῶς ἄγνωστον, τοῖς τε ἁγίοις ὁμοφωνεῖν συμβαίνει, καὶ πρόσεστι δὲ αὐ ἔχειν τοῖς δεῖξαι, ὥστε ὑπὸ τούτου ἀναιρεῖσθαι τὸν τῇ ὀνκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ ὁμολογουμένων δογμάτων. εἴπερ καὶ μὲν πρὸς τοὺς ἁγίους τοῦτο ὁμολογίας ὀλιγωρεῖ, πρὸς δὲ τὸν τοῦ κόσμου ἀποβλέπων φύσιν, ἀδυνάτου εἶναι τὸ γενέσθαι, καὶ τὸ προσβάλλεσθαι διαφορὰν πρόσωπον ποιεῖν, ἐπεὶ δὲ τὸ γενέσθαι, καὶ προσβάλλειν ἐν ἑνὶ ἔνεστι προσώπῳ, προσωπικὴν ποιοῦσι διαφορὰν, ἐρόμενοι πρὸς αὐτὸν, ὅτι οὐκ ἀναγκαῖον τοῖς ἐστι λέγειν, εἰ Θεῷ ταῦτα ἔπεσθαι. εἰ δὲ ὁ, ἀδυνάτου ὑπάρχει τοῖς ἐστι, καὶ τῷ Θεῷ ἤδη τοῦ ἀδυνάτου, πάντων γὰρ τῶν ὄντων ἕτερον ὄνεστι θεὸν, οὐκ ἀνάγκη λοιὰς αὐτοὺς ἔχειν τοῖς ἐστι τῶν προσόδων λόγους. Διὸ εἰ ὁ θεολόγος Γρηγόριος τῶν μακεδονιανῶν διαπορουμένων, πῶς δυνατὸν ὀνομάζειν αὐτὸ τὸ μὲν εἶναι γέννημα, τὸ δὲ ἐκ γέννημα, εἶτα ὁμοῦ πάλιν ὀνομαστικῶς πρὸς αὐτοὺς λέγει, δόξαν καὶ τὸν Θεὸν ἄλλον, καὶ φύσιν Θεοῦ, καὶ δώσουσι τὴν αὐτὴν Γεράδα μὴ τῶν αὐτῶν ὀνομάτων. εἰ δὲ εἷς Θεὸς, μία φύσις ἀνάγκατάτω, πόθεν προσδήσουσι τὸν ὁμοίωσιν. Εἰ καὶ καθ' ὑμᾶς εἰ μὲν τούτῳ μόνῳ διαφέρει γέννησις ὑπορράσεως, τῷ τὸν μὲν εἶναι ὀνομάζειν μόνον τοῦ πατρὸς, τὸν δὲ οὐκ ὀνομάζειν, ἀλλὰ καὶ ὀνομάζειν τοῦ Υἱοῦ, καὶ οὐδενὶ ἄλλῳ, ἔστι καὶ τὸ πνεῦμα ἁγίου, ὁ Υἱὸς ἔστι καὶ πατὴρ, καὶ οὐκ ἔστι Υἱὸς μόνον, καὶ μόνος Υἱὸς ὠνόμασται οἱ πατέρες, καὶ τούτῳ ὁ Υἱὸς δοίσει τοῦ πνεύματος. τῷ τὸν μὲν εἶναι ἑνὸς προσώπου Υἱὸν, τὸν δὲ, δύο. Εἰ δὲ οὐ μόνον διαφέρουσιν ἀλλήλων γέννησις ὑπορράσεως, τῷ τὸν μὲν. εἶναι ὀνομάζειν τοῦ πατρὸς, τὸν δὲ ὀνομάζειν καὶ Υἱοῦ, ἀλλ' ἔστι καὶ τὸν, τὸν τρόπον τοῦτον διαφορᾶ, φανερὸν ὅτι καὶ καθ' ἡμᾶς διαφερουσῶν καὶ τὸν τρόπον τοῦ γεννήσεως καὶ ὑπορράσεως, σάζεται ἡ τοῦ Υἱοῦ πρὸς τὸ πνεῦμα προσωπικὴ διαφορᾶ, διὸ εἰ ὁ θεολόγος ἕτερον εἰόμενος τὸν τοῦ ὑπορράσεως τρόπον, τοῦ γεννήσεως, φησὶ, πνεῦμα οὖ, ἀληθῶς τὸ πνεῦμα, πρεσβὺν μὲν ὂν τοῦ πατρὸς, οὐχ ὑϊκῶς οὖ, οὐδὲ γὰρ γεννητῶς, ἀλλ' ὅτε ἄρα ἡ τοῦ οὐσίας ταυτότης, ὅτε ἡ τῶν προσώπων διαφορᾶ, ἀναγκάζει ἡμᾶς ὁμολογεῖν, καὶ τὸν Υἱὸν, ὀρθῶς εἶναι τοῦ πνεύματος. Λείπεται οὖν σκέψασθαι εἰ τῶν λογίων, ὅτι ἐναντιοῦσθαι δοκεῖ, τῇ ὀνομάζειν πατρὸς τοῦ θεοῦ πνεύματος ὑπορράσει. Φανερὸν γὰρ ὡς ἀποδοθείσης ἐκάστῳ προσφόρου, καὶ οἰκείας ἐξηγήσεως, ὡς οὐδὲν ἀδυνάτου ἡμῖν συμπεσεῖται, διὰ ταύτην τὴν ὑπόθεσιν. Δύο οἶδα τοῦ πνεύματος ἐν τοῖς λογίοις προσόδους, μίαν μὲν, τὴν ἀπολύτως δὴ τοῦ τρόπον τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ λεγομένου, ἥτις οὐχ ὁρᾶται ἐν τῇ πρὸς ἡμᾶς σχέσει, ἀλλ' ἔστι καθ' αὐτὴν καὶ αἰώνιος, καθ' ὃν εἴρηται τὸ, ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ὑπορράσεται. ἐνταῦθα γὰρ τὸ ὑπορράσεσθαι, οὐ τὸ πρὸς ἡμᾶς πρόσεστιν, ἀλλὰ τὸ αἰωνίως ὂν τοῦ πατρὸς, ὡς ἐξ αὐτοῦ ἔχει τὴν ὕπαρξιν, καὶ ἐστὶν ἐνταῦθα ἡ ὑπορράσις, ὄνομα τοῦ τρόπου τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἁγίου πνεύματος, ὥσπερ καὶ ἡ γέννησις, ὄνομα τοῦ τρόπου τῆς ὑπάρξεως τοῦ Υἱοῦ. μία μὲν οὖν αὕτη τοῦ πνεύματος πρόσοδος. ἑτέρα δὲ, καθ' ἣν πρὸς ἡμᾶς λέγεται, προϊέναι καὶ ἐπ' ὠφελείᾳ ἡμῶν, ὡς τὸ ὀνομάζειν ὑπὸ τοῦ πνεύματος μὴ δὴ πᾶσαν σάρκα. καὶ τὸ, ἐξέ-

χεε τοῦτο, ὃ νῦν θεωρεῖτε. καὶ τὰ ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸ πνεῦμα τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν, καὶ ὅσα τοιαῦτα. Ταῦτα γὰρ δηλοῖ μὲν προσόδους ἰνὰς πρὸς ἡμᾶς τοῦ θείου πνεύματος, καὶ ὀνομάζει ὀνομάσεις, δὴ βεβαιώσει, καὶ ἀγωγῇ τοῦ λογικῆς φύσεως, οὐ μὴν ἐν ταύταις γε ταῖς προσόδοις τὸ ἴδιον τοῦ ὑποστάσεως αὐτοῦ χαρακτηρίζεται. οὐδὲ γὰρ ἂν λέγοιτο πρὸς τοῦ τὸν κόσμον γενέσθαι πρὸς ἡμᾶς προϊέναι, καὶ πέμπεσθαι, καὶ δίδοσθαι ἡμῖν, καὶ ὑφ' ἡμῶν λαμβάνεσθαι, καὶ μετέχεσθαι, καὶ μήπω εἰς τὸ εἶναι ἡμῶν ἐλήλυθότων. Ὥστε δύο εἰσὶ τοῦ πνεύματος πρόσοδοι, μία μὲν ἡ ὑπολειπομένη, ἥτις ἐστὶ καὶ ὄντος, καὶ μὴ ὄντος τοῦ κόσμου, ἑτέρα δὲ ἡ πρὸς ἡμᾶς, πρὸς ἀναγωγὴν ἡμῶν καὶ τελείωσιν. καὶ μὲν ἐν τῇ πρότερον τῶν εἰρημένων προσόδων ὀνομάζεται μόνον Πατρὸς ἐρόμενον τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ὑπορράσεσθαι, ὥσπερ καὶ τὸν ἐξ αὐτοῦ μόνον γεννᾶσθαι. ὅσα δὲ τῶν λογίων δοκεῖ σιωπᾶν καὶ ὀνομάζειν τοῦ Υἱοῦ, ἢ διὰ τοῦ Υἱοῦ αὐτὸ προϊέναι, ὡς τὸ πέμψω ὑμῖν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. καὶ τὸ ἐνεφύσησε καὶ εἶπε, λάβετε Πνεῦμα ἅγιον. καὶ τὸ ὀνομάζειν ἐμὲ λήψεται καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν καὶ τὰ τοιαῦτα. ἔπ' οὖν εἴπε τῶν ἁγίων ποιῶν εἴρηκέ τι, ἅπαντα ὀνομάζομεν καὶ τὸν τοιαύτην ὁδὸν τὸν πρὸς ἡμᾶς, καὶ οὐδὲν ἡμῖν οὕτω διοριζόμενοι ἄτοπον συμβήσεται. καὶ γὰρ τὴν τοιαύτην πρόσοδον, οὐ μόνον καὶ οὐκ τοῦ Υἱοῦ προϊέναι πρὸς ἡμᾶς λέγεται, ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτοῦ, ὡς τὸ, ὅταν δὲ ἔλθῃ ὀνείνος τὸ Πνεῦμα τοῦ ἀληθείας ὁδηγήσει ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. Τοῦτο γὰρ τὸ ἀφ' ἑαυτοῦ ἥξειν δηλοῖ, ἃ δὲ αὐτὸς διανοῦμαι πρὸς Ταύτης τοῦ πρόσοδον ὀνομάζεται τῶν λογίων ἐρεύνης, Ταῦτα ἐστί. Τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, λέγεται πρὸς ἡμᾶς προϊέναι καὶ πέμπεσθαι, καὶ δίδοσθαι καὶ ὀνομάζεσθαι, καὶ διανέμεσθαι, καὶ μερίζεσθαι, καὶ ὑφ' ἡμῶν λαμβάνεσθαι, καὶ μετέχεσθαι, οὐ τῷ αὐτὸ εἶναι κατ' ὑπαρξίν, καὶ κατ' οὐσίαν πεμπόμενον καὶ διδόμενον, καὶ ὀνομαζόμενον, καὶ διανεμόμενον, καὶ μεριζόμενον, καὶ λαμβανόμενον καὶ μετεχόμενον. ἀλλὰ τοῖς δωρεαῖς αὐτοῦ καὶ προνοίαις πέμπεσθαι καὶ λαμβάνεσθαι καὶ μετέχεσθαι, λέγεται αὐτὸ κατ' αἰτίαν ταῦτα πάσχειν, ὡς ἄπορον τῶν διδομένων καὶ λαμβανομένων, καὶ μετεχομένων χαρισμάτων. ὥσπερ γὰρ ἀπαθὴς ὁ Θεὸς, ὡς φησὶν ὁ θεῖος Διονύσιος λέγεται φῶς, καὶ ζωὴ καὶ σοφία, οὐ τῷ αὐτὸς εἶναι ταῦτα κατ' ὑπαρξίν, ἀλλὰ κατ' αἰτίαν, τῷ εἶναι τούτων αἴτιος, οὕτω καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον μερίζεσθαι καὶ μετέχεσθαι, λέγοιτ' ἂν, τῷ ἄπορον εἶναι τῶν μεριζομένων καὶ μετεχομένων χαρισμάτων. Καὶ οὐδὲ ταῦτα ἀπ' ἐμαυτοῦ λέγω, ἀλλ' αὐτὸς ὁ θεῖος Διονύσιος, περὶ ἑνὸς αὐτῶν, τοῦ μετέχεσθαι φησὶν, ἡ θεία φῶς τῇ μὲν οὐσίας ὑπὲρ οὐδενὸς τῶν ὄντων μετέχεται, καὶ τῆς δωρεαῖς ὑποπαύεται. ὥσπερ πίναν μετέχεται μὲν ὑπὸ πάντων τῆς δωρεᾶς, τῇ δὲ οὐσίᾳ ἀμέθεκτον καθόλου ἐστὶ τὸ πνεῦμα, οὕτω καὶ διδόσθαι, καὶ μερίζεσθαι, καὶ λαμβάνεσθαι ὑπολαμβάνεται. οὐ τῇ οὐσίᾳ ἀλλὰ τῆς δωρεᾶς, καὶ προϊέναι δὴ πάντα ταῖς ἐνεργείαις. Ἐπεὶ δὲ πάλιν τῶν τελῶν ὑποστάσεων μία ἐστὶν ἐνέργεια, καὶ πᾶσα πρὸς ἡμᾶς ἀγάθοπρεπὴς πρόοδος καινὴ ἐστὶ τῶν τελῶν ὡς ἑνὸς Θεοῦ, καὶ κοινὰ τὰ χαρίσματα, εἰκότως ἡ θεολογία προϊέναι πρὸς ἡμᾶς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον δὴ σωτηρίᾳ ἡμῶν, καὶ ὀνομάζει τοῦ Υἱοῦ, καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ προσδίδωσιν. ἐπεὶ καὶ ὁ Υἱὸς γεννᾶται μὲν ὀνομάζει τοῦ Πατρὸς, εἰς ὃν τὸν ὂν τὸν κόσμον ὀνομαφυῆναι λέγεται καὶ πρὸς τοῦ πνεύματος. ὡς τὸ ἀπεστάλκεμε ὁ Κύριος καὶ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ. καὶ τὸ, Πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμὲ οὗ

ἕνεκεν

ἕνεκεν ἔχρισέ με, εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς ἀπέσταλκέ με. ἐπεὶ γὰρ πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος μία ἐστὶ βουλὴ, καὶ θέλησις, καὶ εὐδοκία, καὶ δημιουργικὴ δύναμις, ἐλήλυθε ὁ υἱὸς εἰς τὸ δὲ τὸ ἐμφανῆ κόσμον, διὰ παρακύψεως, τῇ κοινῇ ταύτῃ βουλῇ, καὶ θελήσει καὶ εὐδοκίᾳ. καὶ ἡ θεία αὐτοῦ σὰρξ ἐν αὐτῷ ἐδημιουργήθη, ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ τε καὶ πατρὸς, καὶ τοῦ πνεύματος δημιουργικῆς δυνάμεως, εἰκότως ἀπεστάλθαι πρὸς ἡμᾶς καὶ ὑπὸ τοῦ πνεύματος λέγεται. ὥστε ἐπεὶ τὸ πνεῦμα θέλον τοὺς ἀποστόλους ἐφώτισε, καὶ φωτίσαν αὐτοὺς ἐνήργει δι' αὐτῶν τὰ παραδοξα, θέλημα ὂν, καὶ ἐνέργεια αὐτοῦ τε, καὶ πατρὸς καὶ υἱοῦ, ἔδει μὴ μᾶλλον ὑπὸ τοῦ πατρὸς, ἢ ὑπὸ τοῦ υἱοῦ, ἀπεσταλθαι πρὸς αὐτοὺς λέγεσθαι, ἵνα μὴ δηλὴ τὸ πατέρα μόνον, καὶ τὸ πνεῦμα ἀναφέρωσι τὰς τοιαύτας διεγερσίας, ἀλλὰ καὶ δηλῶ ὑιὸν, ἵστε πεποιθότες ἀληθῶς, ὡς πᾶν ἀφικνούμενον εἰς ἡμᾶς ἀγαθὸν ἐκ Θεοῦ, κοινὸν ἐστὶ τῶν τριῶν τὴν θεαρχίας ὑποστάσεων. Εἶτα καὶ ἴστε σκοπεῖν, ὡς ἀκούσαντες οἱ ἀπόστολοι πρὸς τοῦ Πνεύματος, ὅπερ μετ' αὐτῶν εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ διδάξει αὐτοὺς πάντα, καὶ τέως μὴ δυναμένους βαστάζειν τὰ λεγόμενα, ἐκεῖνο ἐλθὸν ὁδηγήσει αὐτοὺς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν, εἰ μὴ καὶ τούτων ἤκουον τῶν ῥημάτων, καὶ πέμψω λέγω. καὶ ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται, τάχ' αὐ ἐνόμιζον, μεῖζον καὶ ἡμῶν τὸ πνεῦμα, καὶ προσδρόμου τάξιν πρὸς τὸ πνεῦμα ὑπέλαβον αὐτὸν ἔχειν, μὴ δυνάμενον αὐτοῖς δοῦναι τὸ τέλειον. ἵνα τοίνυν μὴ ἴστε πάθωσι, καὶ πέμψῃ αὐτός φησι τὸ πνεῦμα, καὶ ἐξ αὐτοῦ λήψεσθε, ἅπερ αὐ αὐτοῖς ἀναγγείλει. Εἶτα ἵνα μὴ ταραχθῶσιν ἐπειδὴ οὐκ εἶπεν ὅτι οὐκ ἐκ πατρὸς λήψεται, ἐπάγει πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ, ἐμὰ ἐστι. διὰ τοῦτο εἶπον ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται, καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν. ὥσπερ οὖν εἰ ἔλεγον, ἐξ ὁλόμην μὴ εἰπεῖν, ὅτι οὐκ τοῦ πατρὸς λήψεται. ἀλλ' ἐπεὶ τὰ τοῦ πατρὸς πάντα ἐμά ἐστιν, οὐδὲν διαφέρει καν ἐξ ἐμοῦ λέγω αὐτὸ λήψεσθαι, ἅπερ αὐ ἡμῖν ἀναγγελεῖ. ἀνήγγελε δὲ αὐτοῖς ἵνα, τῶν ὄντων γνῶσιν, τῶν τῶν μελλόντων προγνῶσιν, τῶν τῶν δεόντων αἵρεσιν, τῶν ἀκριβῆ κατάληψιν ὧν αὐτὸς ὁ Κύριος ἐδίδαξεν. σκεῦος γάρ φησι διδάξει ὑμᾶς πάντα, καὶ ὑπομνήσει ὑμᾶς πάντα, εἶπον ὑμῖν, ὥστε κατοῦ φησιν ὁ σωτὴρ, ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐξ ἐμοῦ λαβὸν τὸ εἶναι, ἀναγγελεῖ καὶ σ' ὑμῖν. οὐδὲ περὶ τῆς ὑπάρξεως καὶ πνεύματος ἐστὶν ἐν τούτοις ὁ λόγος, ἀλλὰ περὶ ὧν τοῖς μαθηταῖς ἀνήγγελεν, ἃ εἰσὶ κοινὰ τῶν τριῶν. Καὶ περὶ καὶ ἐμφυσήματος δὲ ἐρῶμεν, ὅτι οἱ ἀπόστολοι τοῦ καὶ δεσμεῖν τε καὶ λύειν ἐξουσίαν ἐλάμβανον, κελεύει δὲ αὐτοῖς ὁ σωτὴρ λαβεῖν πνεῦμα ἅγιον, ἀναφέρων τὸ διδόμενον ὅτι τὸ πνεῦμα, καὶ δεικνὺς, ὥσπερ ἃ αὐ αὐτοῖς διδῷ, ταῦτα καὶ ὑπὸ τοῦ πνεύματος δίδοται, φησὶν οὖν, λάβετε, ὅπερ ἐγώ τε καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὑμῖν δίδωσιν. οὐ γὰρ ἄλλα μὲν αὐτὸς ὑμῖν δίδοσιν, ἄλλα δὲ τὸ πνεῦμα, ἀλλὰ τὰ αὐτὰ. Θεὸς δὲ κατ' αὐτὸν ὅτε δίδωσι ὡς εἴρηται, ὅτε λαμβάνεται, τῶ δὲ δίδοσθαι καὶ λαμβάνεσθαι τὰς αὐτοῦ δωρεὰς, λέγεται αὐτὸς καὶ δίδοσθαι καὶ λαμβάνεσθαι. Τὸ δὲ ἐγὼ, καὶ ὁ πατὴρ ἕν ἐσμεν, καὶ τὰ ἐμὰ πάντα τὰ, καὶ τὰ τὰ ἐμὰ, ὑπολαμβάνειν εἰρῆσθαι περὶ ὧν αὐ καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, εἶπεν ὁμοίως. τὸ δὲ λοιπὸν, περὶ τῶν εἰς αὐτὸν πιστευσάντων. τοῦτο δὲ δῆλον, εἴτις ἑκάτερον τῶν ῥητῶν τούτων, ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ ἐθέλοι σκέψασθαι, δεσποτεία δὲ καὶ δυνάμις ἡ αὐτὴ τῶν τριῶν. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τὸ λέγεσθαι τὸ πνεῦμα τοῦ υἱοῦ, ἐναντίωσθαι

ἡμῖν

ἡμῖν ἂν δόξειε, τὸ γὰρ τοσαύτῃ πρὸς τὴν υἱὸν κεκτημένον ἕνωσιν, ὡς ὅλον δι' ὅλου αὐτοῦ χωρεῖν, καὶ ἅμα αὐτῷ, ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἔχειν τὴν ὕπαρξιν, μήτε τόπῳ, μήτε ἀξίᾳ μήτε οὐσίᾳ, μήτε δυνάμει, μήτε ἐνεργείᾳ, μήτε θελήσει αὐτοῦ διειρημένον, εἰκότως ἂν αὐτοῦ λέγοιτο, καὶ εἰ μὴ ἔχον ἐξ αὐτοῦ τὴν ὑπάρξιν. Καὶ καθόλου ἐκ παρησίας, ἑκάστου τῶν παρ' ἡμῖν προβαλλομένων ῥητῶν, ἐπ' ἀναιρέσει τῆς ἡμετέρας ὑποθέσεως δίρειν λόγον, ἐξ οὗ οὐδὲ μία ἡμῖν ἀπαντήσει δυσκολία, πρὸς τὴν ἐκ μόνου τοῦ πατρὸς ἐκπόρευσιν. Οὐδὲν ἄρα τῶν ὁμολογουμένων ἀναιρεῖται, ἐκ τοῦ μόνον τὸ πατέρα ἄπον νομίζεσθαι υἱοῦ καὶ Πνεύματος, ἀλλὰ καὶ ἡ ἰδιῶν περιῶν ἑνὸς, καὶ ἡ τοῦ ἑνὸς εἰς τὰ τρία διάκρισις, καὶ τὰ περὶ θεολογίας ῥητὰ, συμφώνως ἅπαντα διατηρεῖται καὶ σώζεται. Εἰ μὴ γὰρ ἑωρῶμεν ἀτοπόν τι συμβαῖνον ἐκ ταύτης τε τῆς ὑποθέσεως, κατὰ τῶν ἐν θεολογίᾳ ὁμολογουμένων ἀναιρούμενον, οὐκ ἂν αὐ αὐτὴν ὑπεθέμεθα. ἀλλὰ συμφώνως ἂν ὑμῖν καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ ὁμολογήσαιμι τὴν τοῦ Πνεύματος ἐκπόρευσιν, πολλῷ αἱρετώτερον ἡγησάμενοι καὶ πρὸς ὑμᾶς, καὶ πρὸς τὴν ἀλήθειαν εἰρηνεύειν, ἢ ἀμφοτέροις καὶ τε ἡμῶν αὐτῶν κεφαλῆς μάχεσθαι.

Εἰ δὲ, ἐκ μὴ ὑποκεῖσθαι ἐκ μόνου πατρὸς τὰς πρόσοδους, οὐδεμία δυσχέρεια ἅπαντα, ἐκ δὲ τοῦ σωμάτου λέγειν τὸ ἀπατόν, πολλὰ τῶν ὁμολουμένων ἀναιρεῖσθαι συμβαίνει, ὡς ἐν ἄλλοις ἡμῖν δέδεικται, ἀνάγκη μόνον τὸν πατέρα ἀρχὴν, καὶ ἄπον ὀνομάζειν υἱοῦ καὶ Πνεύματος, καθάπερ καὶ ὁ θεῖος φησι Διονύσιος, ὅτι μόνη πηγὴ τῆς ὑπερουσίου θεότητος ὁ πατὴρ ἐστιν. Ἀλλὰ μὴν καὶ τοῖς κατὰ φιλοσοφίαν δόγμασι, μᾶλλον αὐ συμφωνοῖν ἡ ἡμετέρα ὑπόθεσις. τὸ γὰρ τὰ πολλὰ τῇ πρόσοδῳ, ἓν εἶναι τῇ ἀρχῇ, καὶ τὰ ἀπατὰ τῇ πρὸς τὸ αἴτιον ἑνοῦσθαι ἀναφορᾷ, δόγμα ἐστὶν ἀρχαῖον, καὶ παρὰ τοῖς πάλαι φιλοσοφήσασιν ὁμολογούμενον. καὶ διὰ πάσης φιλοσοφίας διῆκον, ἤδη δὲ καὶ τοῖς τῆς ἐκκλησίας πολλαχοῦ ἐν χρήσει γενόμενον. τούτῳ τῷ δόγματι ἡμῖν ἡμετέρα ὑπόθεσις, οὐκ ἂν ὁμοφωνίη. αὐτάπαλιν ἡνωμένη, τὸ αἴτιατον ἕνωσιν εἶναι τῶν αἰτίων. καὶ τὰ αἴτια διὰ τοῦ ἐξ αὐτῶν ἐνοῦσθαι ἀλλήλοις δοξάζουσα, σύμφωνος ὁ ἡ ἡμετέρα ἑνοῦσα τὸν υἱὸν, καὶ τὸ πνεῦμα ἀλλήλοις, τῇ πρὸς τὸν πατέρα ὡς μόνον αἴτιον ἀναφορᾷ. διὸ καὶ ὁ θεολόγος Γρηγόριος, ἀκηλεθῶς τῷ δόγματι τούτῳ φησὶν, ἕνωσις ὁ πατὴρ, ἐξ οὗ, καὶ πρὸς ὃν ἀνάγεται τὰ ἑξῆς. καὶ πάλιν. ἡμῖν ὁ εἷς Θεὸς, ὅτι μία θεότης καὶ πρὸς ἓν τὸ ἐξ αὐτοῦ τὴν ἀναφορὰν ἔχει, πάλιν καὶ τοὺς ἀριθμητικοὺς, ἡ δυὰς οὐκ ἀρχὴ, ἀλλὰ μονὰς ἀρχὴ δυάδος, οὐκοῦν ἡμῖν μὴ ἐν διαφωνεῖ ταῦτα, μόνον τὸ ἓν ἀρχὴν εἶναι τῶν δύο ὑπολαμβάνουσιν, ἡ ὁ πρὸς ὑμᾶς τούτων μάχη, φανερά, ἀνάπαλιν ἡνωμένους τὰ δύο ἀρχὴν εἶναι ἐξ ἑνὸς, ἀναγκαῖον ἄρα οὐ τὸ πρὸς πάντα ἀληθῆ συμφωνίας ἀληθεστάτην νομίζειν τὴν ἡμετέραν ὑπόθεσιν.

Ὅτι μὴν ἐν ὑποκειμένου οὐ μόνης αἰτίας καὶ ἄμφω τὰ αἰτιατὰ ἰσοτίμως ἔχειν τὴν ὕπαρξιν, οὐδὲν ὅλως ἀδυνάτον ἔπεται, οὐδέν τι τῶν ἀναγκαίων ἀναιρεῖται δογμάτων, ἱκανῶς δίμαι δέδεικται. εἰ γὰρ σώζεται μὴν ἡ τοῦ οὐσίας ταυτότης, οὐκ ἀναιρεῖται ὁ ἡ τῶν προσώπων διαφορὰ, τὰ δὲ τῶν λογίων ἐναντιοῦσθαι δοκοῦντα, προσφόρῳ τυχόντα ἐξηγήσει, οὐ μαχόμενα δείκνυται. ἐκφύγοι αὐ ἡ προκειμένη ὑπόθεσις τὴν εἰς ἀδυνάτον ὅλως ἀπαγωγὴν. ὅτι δὲ οὐχ ὑπόθεσις ἁπλῶς τὸ τοιοῦτον, ἀλλ' ἀνάγκη πᾶσα τοῖς εὐσεβεῖν αἱρουμένοις ἐκ μόνου τοῦ πρώτου αἰτίου προάγειν τὰ ἐκεῖ-

τὰ ὀνείδεν ἀῤῥόνως λάμψαντα, μὴ ταῦτα σκεπτέον. Ἰδὲ γὰρ ἔτι λοιπὸν τῆς σκέψεως ἐστὶν, ἃ δεικθέντος τέλος ἀν ἔχοι ἡ ἐξ ἀρχῆς ὑπόθεσις. Πῦρ δόμῳ ἴσον εἶναι τ υἱὸν καὶ πάντα τῷ πνεύματι, καὶ τοῦτο τῷ υἱῷ μηδ' ἕτερα αὐτῶν ἢ ἕτερα μείζονα, ἢ θειότερα, ἢ ἡμιωτέρα ὄντα. καὶ διὰ ταῦτα πῦρ δόμῳ ὅτιπερ ὅσην ταυτότητα, ἢ διαφορὰν ἔχει πρὸς τὸ πρῶτον αἴτιον θάτερον αὐτῶν τοσαύτην ἔχει καὶ τὸ λοιπὸν, εἰ μὴ, φανερὸν, ὡς ἦτον ἔσται καὶ μεῖζον καὶ ἡμιωτέρον, καὶ θειότερον ὁπότερον ἂν αὐτῶν, πλείονα μὲν πρὸς τὸ πρῶτον αἴτιον ἔχοι τὴν ἕνωσιν, ἐλάττονα δὲ τὴν διαφορὰν, ὀνκῶν ἀναγκαῖον πῦρ δόμῳ τοσαύτην εἶναι καὶ ἕνωσιν, καὶ διαφορὰν ἢ ἑτέρα τῶν ἀπάντων πρὸς τὸ πρῶτον αἴτιον, ὅσπερ ἐστὶ καὶ ἢ λοιπῶν, ἵνα σώζηται ἡ πρὸς ἄλληλα τούτων ἰσότης. Τούτου τοίνυν ὑμῖν πῦρ δόμῳ, ἐπεὶ τὸ πρῶτον αἴτιον τελεῖ τούτοις διαφέρει ἢ ἁγίου πνεύματος, τῷ τε αὐτῷ, καὶ τῷ γεννᾶν καὶ τῷ προβάλλειν, οὐδενὸς γὰρ τούτων τῶν τελῶν κοινωνεῖ αὐτῷ. τὸ πνεῦμα, ἀναγκαῖον πῦρ δόμῳ ὅτι, καὶ ἢ υἱοῦ τῆς τριάδος τούτοις διαφέρει. Εἰ γὰρ πάντα μὲν τὰ κοινὰ τῷ πρώτῳ καὶ αὐτῷ πρὸς τὸ πνεῦμα, κοινὰ εἰσὶν αὐτῷ καὶ πρὸς τὸν υἱὸν, τὸ δὲ προβάλλειν ᾧ διαφέρει ἢ πνεύματος, ὑπάρχει καὶ τῷ υἱῷ, φανερὸν ὡς ὁ υἱὸς καὶ πλείονα ἑνώσει τῷ πρώτῳ αὐτῷ, καὶ ἥττον διαφέρει αὐτοῦ, ἢ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὅπερ ἡμῖν ἤκισα πεπίστευται. Ἔτι εἰ ὁ πατὴρ μόνον ἐστὶν ἐν τῇ τριάδι ἄπορος, τὸ δὲ πνεῦμα μόνως ἀπαλὸν, ὁ δὲ υἱὸς καὶ ἄπορος καὶ ἀπατὸς, πρὸς δὲ τὸ μόνως ἄπορον πλείονα κοινωνίαν ἔχει, ἢ καὶ ἄπορον καὶ ἀπατὸν, ἢ τὸ μόνως ἀπατὸν, πλείονα ἄρα κοινωνίαν ἔχει πρὸς τὸ πρῶτον ἄπορον ὁ υἱὸς, ἢ τὸ πνεῦμα, ὅπερ ἄπορον, ὀνκ ἄρα ὁ υἱὸς, καὶ ἄπορος ἀπατὸς, ἀλλὰ μόνον ἀπατός. Ἔτι, ἐπεὶ ὅσῳ ταυτότητα ἔχει πρὸς τὸ πρῶτον ἄπορον ὁ υἱὸς, τοσαύτῳ ἔχει καὶ τὸ πνεῦμα, εἰ ἔστι τὸ ταυτὸ πατρὶ καὶ υἱῷ, ὅπερ ὀνκ ἔχει τὸ πνεῦμα, ἀνάγκη εἶναι τὸ ταυτὸ πατρὶ καὶ πνεύματι, ὅπερ ὀνκ ἔχει ὁ υἱός. ὀνκ ἔστιν ἄρα ταυτότητα πατρὶ καὶ υἱῷ, ὅπερ ὀνκ ἔχει τὸ πνεῦμα. ὥσπερ ἄρα οὐ λαμβάνει τὸ πνεῦμα ὀνκ ἢ πρώτου αἰτίου, τὸ γεννᾶν τὴν υἱὸν, οὕτως οὐδὲ ὁ υἱὸς λαμβάνει ἐξ αὐτοῦ τὸ προβάλλειν τὸ πνεῦμα. Ἔτι ἐπεὶ τὸ πνεῦμα προσωπικῶς διαφέρει ἢ πατρὸς, ἔστι δὲ ἡ διαφορὰ, τῷ τὸ μὲν εἶναι ὀνκπορευτὸν, τὸν δὲ προβολέα, ἄρα τὸ προβληθὲν, προσωπικὴ ἐστὶ διαφορά. ἐπεὶ οὖν ὁ υἱὸς προσωπικῶς ταυτότητα ὀνκ ἔχει πρὸς τὸν πατέρα, ὀνκ ἂν εἴη καὶ αὐτὸς προβολεύς. Ἔτι, εἰ ἔστι καὶ ὁ υἱὸς προβολεύς, ἢ δύο προβολεῖς πατὴρ καὶ υἱὸς, ἢ σωαμφότεροι εἷς. εἰ μὲν οὖν δύο, δύο ἀρχαὶ, εἰ δὲ εἷς, μία ὑπόστασις πατὴρ καὶ υἱὸς, ταῦτα δὲ ἄτοπα, ὀνκ ἄρα καὶ ὁ υἱὸς προβολεύς. Ἔτι, ἐπεὶ μὴ ἢ προβλήματος ἐστὶν ὑπόστασις ὁ ἢ θεοῦ λόγος, μηδεμίαν ἔχων πρὸς ἑαυτὸν προσωπικὴν διαφορὰν, δείσει, ἢ καὶ ὡς ἀνθρωπος ἄπορος εἶναι τοῦ πνεύματος, ἢ μὴ δὲ ὡς θεὸς εἶναι, ἵνα μὴ εἰς δύο διαιρεθῇ πρόσωπα. μόνον ἄρα τὸ πρῶτον ἄπορον, ἀρχὴ καὶ πηγὴ υἱοῦ καὶ πνεύματος. Ἐστὶ δὲ ὡς ἐν κεφαλαίῳ προβαλεῖν, τὸ ἅπαν τῆς ἡμετέρας δόξης πιστὸν. Τὸ πρῶτον τῆς τριάδος πρόσωπον, τρία ἔχει ἴδια, οἷς διαστέλλεται πρὸς τὰ λοιπὰ δύο πρόσωπα, τὸ ἀναίτιον, τὸ γεννᾶν, καὶ τὸ προβάλλειν. ἃ δὲ ἀδύνατον ἑνὸς πολλὰ εἶναι ἴδια. ἓν μὲν δὲ ἴδιον πολλῶν εἶναι ὀνκ ἐγχωρεῖ, πολλὰ δὲ ἑνὸς, οὐδεὶς κωλύει λόγος. τούτων δὲ τῶν τριῶν ἰδίων, τὸ μὲν ἀναίτιον ἔχει κάθ' αὐτὸν, τὰ δὲ

λοιπὰ σχέσεις εἰσὶν, ἃς ἔχει πρὸς τὰ ἐξ αὐτοῦ ὑπαρξιν ἔχοντα. ἀναίτιον γὰρ ὀνκ ἄλλο, οὐδὲ πρὸς ἄλλο λέγεται. ἀλλ' ἐπειδὴ οὐδὶ ἄλλο, οὐδὲ ἐξ ἄλλης αἰτίας ἐστὶν, ὅπερ ἐστὶ, καὶ ἔχει ἅπερ ἔχει καθάπερ ὁ υἱὸς καὶ τὸ πνεῦμα. ἀλλὰ, τὸ αὐτῷ πρώτως εἶναι καὶ ἔχειν, ἐστὶ καὶ ἔχει, γεννήτωρ ἢ, ἤτοι πατὴρ ἐστὶ πρὸς τὸν υἱόν, οὐδὲ ὁ υἱὸς κοινωνεῖ αὐτῷ τῆς σχέσεως ἣν ἔχει πρὸς τὸ πνεῦμα. τὸ γὰρ ὁ εἶναι καὶ τὸν υἱὸν εἶναι προβολέα, διότι ὀνκ ἔστι πρὸς αὐτὸν τὸ πρῶτον αἴτιον προβολὰς, ἀλλ' ἤθες. ὅτε δὲ ἂν εἴη καὶ τὸ πνεῦμα γεννήτωρ, οὐδὲ ἐστὶ πρὸς αὐτὸ τὸ πρῶτον αἴτιον πατὴρ. ἀμφοῖν δὲ τῶν αἰτιατοῖν κοινὸν μὲν τὸ ἐν ἀλλήλοις ὄντα, ἀνεκφοιτήτως, καὶ ἰσοτίμως, ὀνκ ἢ πρώτου αἰτίου ἔχειν τὴν ὑπαρξιν. ἴδιον δὲ ἢ μὲν υἱοῦ ἡ γέννησις, ἢ δὲ πνεύματος ἡ ὀκπόρευσις, τρόπος δὲ γεννήσεως καὶ ὀκπορεύσεως, ἕτερος μὲν, ἄγνως δὲ ἡμῖν παντάπασι καὶ ἀνεκφραστος. οὐδὲ γὰρ νοήσει καὶ θελήσει διακρινομὲν ἀλλήλων γέννησιν καὶ ὀκπόρευσιν. θέλησις μὲν γὰρ καὶ νόησις ἡ αὐτὴ τῶν τριῶν, τούτων δὲ ἑκάτερον ἰδιόνυμον ἐστὶ. ταῦτα μὲν ἂν τὰ ἴδια, τὰ δὲ λοιπὰ πάντα κοινὰ, ἡ οὐσία, ἡ δυνάμις, ἡ ἐνέργεια, τὸ θέλημα ἡ ἐξουσία, ἡ δεσποτεία, ἡ κυριότης, ἡ τῶν ὄντων πάντων προνοια. καὶ ὅσα ἄλλα τῆς μιᾶς θεότητος εἰσὶν ἰδιώματα, καὶ γνωρίσματα.

Αὕτη ἡ ἐμὴ περὶ τριάδος πίστις, καὶ δόξα. ἣ σωανεπεφάνη ὀνκ παιδὸς καὶ μέχρι δὲ σωέζουσα. δόξομαι δὲ αὐτῇ ὀνκ σωαποθανεῖν, καὶ μετ' αὐτῆς τῷ ἀδεκάκῳ φρικτῷ βήματι δὲ χριστοῦ σὺν καθαρᾷ πολιτείᾳ παρασταθῆναι.

Ὁ πάπας Γρηγόριος.

Ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς μία εἰσὶν ἀρχὴ δὲ ἁγίου πνεύματος, ἐπεὶ ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς ὀν προβληθεῖσι δυνάμει ἕν εἰσὶν, ὀνκ ἔστι δὲ ἄτοπον μίαν ὑπάρχειν δύναμιν ὀν ὑποκειμένοις δυσὶν, ὥσπερ μία ἡ φύσις πέφυκε. καὶ αὕτη ἡ προβληθεῖσα δύναμις, ἐστὶ μία καὶ ἡ αὐτὴ τῷ ἀριθμῷ, ἔνθε πατρὶ καὶ υἱῷ, πλὴν ὁ υἱὸς τὴν δύναμιν ἔχει ταύτην παρὰ τοῦ πατρὸς. ὅθεν ὥσπερ ἔχει μὲν τὴν θεότητα παρὰ τοῦ πατρὸς, ὅμως ἔστιν εἷς θεὸς μετὰ τοῦ πατρὸς, οὐσαύτως ἔχει μὲν τὸ κράτος καὶ τὴν σοφίαν παρὰ τοῦ πατρὸς, ὅμως ἐστὶν ἓν κράτος καὶ σοφία πατρὸς, οὐ υἱοῦ, οὕτω δὴ καὶ παρὰ τοῦ πατρὸς ἔχει τὴν προβληθεῖσαν δύναμιν, κάθ' ἣν προβάλλει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ τοῦτο διαῤῥήδην φησὶν ὁ χριστὸς, ὀν τῷ καὶ Ἰωάννου πέντε καὶ δεκάτῳ κεφαλαίῳ, λέγων ὅτως τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὀκπορεύεται παρ' αὐτοῦ, ὀκεῖνος ἐμὲ δοξάσει, ὅτι ὀκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται, καὶ ἀναγγελεῖ ἡμῖν. βολόμενος δὲ ἐμφανίσαι ὅπερ αὐτὸς ὁ υἱὸς ἔχει παρὰ τοῦ πατρὸς, καὶ ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐξ αὐτοῦ ὀκπορεύεται, παρὰ χρῆμα φησὶ μὴ τὰ πρεσβυρηθέντα ῥήματα, πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ ἐμὰ ἐστὶ. διὰ τοῦτο εἶπον, ὀκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν.

Οἱ ὀρθόδοξοι.

Ἡκιστα ἡμῖν τοῦτο δυσεβὲς νομίζεται, ἀλλ' ὁμοίως ἄτοπον τοῦθ' ἡγούμεθα, ὡς αὖ εἰπεῖς, ὅτι ὁ προβολὰς, καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, μία εἰσὶν ἀρχὴ ἢ υἱοῦ ὅτε γὰρ σὺν τῷ πνεύματι τὸ πρῶτον αἴτιον ἀρχὴ ἐστὶ τοῦ υἱοῦ, ὅτε σὺν τῷ υἱῷ

ἀρχὴ ἐστὶ τοῦ Πνεύματος.

Ὁ πάπας γεννήτορος.

Ὅτι ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱὸς ἐν προβολικῇ δυνάμει εἰσίν.

Οἱ ὀρθόδοξοι.

Τίς ἀνάγκη ἵνα ἡ προβολικὴ δύναμις ὑπάρχῃ ἐν τῷ Πατρὶ, ὑπάρχῃ καὶ ἐν τῷ Υἱῷ. εἰ μὲν γὰρ ἰδιότητι μία οὐσία Πατρὸς καὶ Υἱοῦ, ἔξει ταύτην καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὁμοούσιον ὄν. εἰ δὲ ἐπειδὴ ὁ Πατὴρ οὐκ ἐστι πρὸς τὸν Υἱὸν προβολὴς, ἔξει καὶ τὸ πνεῦμα τὴν γεννητικὴν δύναμιν, διὸ οὐκ ἐστι πρὸς αὐτὸ τὸ πρῶτον εἶπον γεννήτωρ. ἀλλ' ὅτε τὸ πνεῦμα γεννήτωρ ἐστὶ, διὰ ταύτην γε τὴν αἰτίαν, οὐθ' ὁ Υἱὸς προβολὴς. εἰ δὲ ἀδυνάτων ἄλλως τὸ πνεῦμα διαφέρειν προσωπικῶς τοῦ Υἱοῦ, ἔσται καὶ αὐτὸ Υἱὸς, ὅπερ ἄτοπον. Δι' ἣν γὰρ τῶν τελῶν Υἱοῦ θείη τις αἰτίαν καὶ τὴν Υἱῷ τὴν προβολικὴν δύναμιν, ἢ διὰ τὴν κατ' οὐσίαν ταυτότητα ἣν ἔχει πρὸς τὸ πρῶτον εἶπον, ἢ διὸ τοῦτο οὐκ ἔχει πρὸς αὐτὸν τὴν προβολικὴν δύναμιν, ἢ ἵνα σώζηται ἡ τοῦ Υἱοῦ πρὸς τὸ πνεῦμα προσωπικὴ διαφορά. διὰ μὲν οὖν τὴν κατ' οὐσίαν ταυτότητα, οὐκ ἂν εἴη καὶ ὁ Υἱὸς προβολὴς, μὴ ἔχοντος τὸ τοιοῦτον καὶ οὗ Πνεύματος, ὄντος οὐκ ἤδη ὁμοουσίου τῷ πρώτῳ αἰτίῳ. οὐδέ γε διὰ τὸ μὴ ἔχειν τὸ πρῶτον εἶπον τὴν προβολικὴν δύναμιν πρὸς τὸν Υἱὸν, μεταδοίη ἂν αὐτῷ ταύτης, ἢ οὐ μεταδοίη καὶ τῷ Πνεύματι τὴν γεννητικῆς δυνάμεως μὴ ὢν πρὸς αὐτὸ γεννήτωρ, ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἀναιρεῖται τὸ διαφέρειν προσωπικῶς τοῦ Υἱοῦ τὸ πνεῦμα. ἢ οὐ ὁμολογήσετε τοῦτον τὸν τρόπον ὑπορρεῖν τὸ πνεῦμα ἐκ οὗ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ, ὅνπερ καὶ ὁ Υἱὸς γεννᾶται ἐκ τοῦ Πατρὸς, ἢ ἕτερον. εἰ μὲν οὖν ὁ αὐτὸς ἐστὶν ἑκατέρας τῶν προόδων τρόπος, ἔσται καὶ τὸ πνεῦμα Υἱὸς. καὶ ἐν Ἰωάννῃ ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱὸς εἷς Πατὴρ. εἰ δὲ τοῦτο ἄτοπον τοῖς εὐσεβεῖν ἐθέλουσιν, ἀνάγκη ἕτερον ὑπολαμβάνειν τὸν τῆς ὑπορρύσεως τρόπον καὶ τὸν γεννήσεως. Υἱοῦ δὴ ὄντος ἑτέρως, σώζεται ἡ οὗ Πνεύματος πρὸς τὸν Υἱὸν προσωπικὴ διαφορά. κἂν μὴ ἔχῃ καὶ αὐτὸ τὸν ὑπαρξιν.

Ὁ πάπας γεννήτορος.

Οὐκ ἔστι δὲ ἄτοπον μίαν ὑπάρχειν δυνάμιν ἐν ὑποκειμένοις δυσὶν, ὥσπερ μία φύσις πέφυκεν.

Οἱ ὀρθόδοξοι.

Ἀλλ' οὐκ ἀναγκαῖον. ἐπεὶ οὗ πρώτου αὐτοῦ καὶ οὗ Υἱοῦ μία ἐστὶ φύσις, ἵνα καὶ ἀμφοτέροις ἡ προβολικὴ ὑπάρχῃ δύναμις. μία γὰρ φύσις ἐστὶ οὗ προβολέως καὶ οὗ Πνεύματος, ἀλλ' οὐχ ὑπάρχει καὶ ἀμφοτέροις ἡ γεννητικὴ δύναμις.

Ὁ πάπας γεννήτορος.

Καὶ αὕτη ἡ προβολικὴ δύναμις ἔστι μία, καὶ ἡ αὐτὴ τῷ ἀριθμῷ ἔν τε Πατρὶ καὶ Υἱῷ, πλὴν ὁ Υἱὸς τὴν δύναμιν ἔχει ταύτην παρὰ οὗ Πατρὸς, ὅθεν ὥσπερ ἔχει μὲν τὴν θεότητα παρὰ οὗ Πατρὸς, ὅμως ἔστιν ἓν κράτος, εἷς Θεὸς μὴ οὗ Πατρὸς. ὡσαύτως ἔχει μὲν τὸ κράτος καὶ τὴν σοφίαν παρὰ οὗ Πατρὸς, ὅμως ἔστιν ἓν κράτος καὶ σοφία. Πατρὸς καὶ Υἱοῦ. οὕτω δὲ παρὰ οὗ Πατρὸς ἔχει τὴν προβολικὴν δύναμιν, καθ' ἣν προβάλλει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, πλὴν ἡ αὐτὴ ἐστὶ τῷ ἀριθμῷ, ἔν τε πατρὶ καὶ Υἱῷ προβολικὴ δύναμις, καθ' ἣν προβάλλουσι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον.

Οἱ ὀρ-

Οἱ ὀρθόδοξοι.

Τοῦτο οὐκ ἀποδεικτὸν ἐστὶ οὗ εἶναι καὶ τὸν Υἱὸν προβολέα, ἀλλὰ δεικνύει μόνον, ἐάνπερ ὁ Υἱὸς ἦ προβολὴς, πόθεν αὐτῷ τοῦτο καὶ πῶς. δῆλον γὰρ ὡς ὑπάρχει καὶ τῷ Υἱῷ, τὸ προβάλλειν οὐκ οὗ Πατρὸς, οὐ αὐτὸ ἔχῃ καθάπερ καὶ τἄλλα, καὶ ἐὰν εἴη αὐτῷ καὶ τῷ Πατρὶ τὸ τοιοῦτον. ἐπεὶ δὲ δέδεικται μὴ ἀναγκαῖον εἶναι καὶ αὐτὸς ἔχειν τὴν προβολικὴν δύναμιν φανερὸν, ὡς οὔτ' οὐ οὐκ τοῦ Πατρὸς ταύτην ἔχοι, οὔτε τῷ ἀριθμῷ μία οὐ εἴη αὐτῷ τε καὶ τῷ Πατρὶ. καὶ γὰρ εἰ καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον εἶχε τὴν γεννητικὴν δύναμιν, πάντως οὐ οὐκ τοῦ πρώτου αἰτίου εἶχεν αὐτὴν, καὶ μία οὐ ἦν αὐτοῖς ἡ τοιαύτη δύναμις, ἐπεὶ δὲ ταύτην οὐκ ἔχει, μάταιον ἂν εἴη λέγειν, πόθεν τε, καὶ πῶς αὐτὴν ἔχει. εἶτα ἡ μὲν σοφία καὶ ἡ θεότης καὶ τὸ κράτος καὶ τὰ τοιαῦτα, τῶν τρισὶν ὑπαρχόντων εἰσὶν, ἡδὲ προβολικὴ δύναμις προσωπικὴ ἐστὶ διαφορὰ, τεθεῖσα ἐν μίᾳ τῷ ἀριθμῷ ὑπάρχειν πατρὶ καὶ Υἱῷ, ποιεῖ τὰ δύο πρόσωπον ἕν.

Ὁ πάπας Γρηγόριος.

Καὶ τοῦτο διαῤῥήδην φησὶν ὁ Χρυσὸς ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην πέντε καὶ δεκάτῳ κεφαλαίῳ λέγων, ὅπως τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον οὐκ πορεύεται παρ' αὐτοῦ, οὐκ ἐν οὗ ἐμὲ δοξάσει ὅτι οὐκ οὗ ἐμοῦ λήψεται, καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν, βεβόμβηται δὲ ἐμφανίσαι ὅτι πρὸς οὗ οὗ Πατρὸς οὗτ' ἔχει, τὸ οὐκ πορεύεσθαι δὲ αὐτοῦ τὸ Πνεῦμα, πρόῤῥημα φησὶ, μὴ τοῦ προειρημένου ῥήματα, ταῦτα ὅσα ἔχει ὁ Πατὴρ ἐμοὶ εἰσὶ, διὰ τοῦτο εἶπεν ὅτι οὐκ οὗ ἐμοῦ λαμβάνει, καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν.

Οἱ ὀρθόδοξοι.

Ἐν τούτοις οὐ τοῦτο φησὶν ὁ σωτὴρ, ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον δι' ἐμοῦ λαβὸν τὸ εἶναι, ἀναγγελεῖ οὗ θ' ὑμῖν, ἀλλ' ἐπεὶ εἶπεν ὅταν ἔλθῃ ἐκεῖνος τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁδηγήσει ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν, ἵνα μὴ νομίσωσιν ὅτι οὐ δυνάμει τοῦτο αὐτὸς ποιεῖν, ταῦτα ἐπάγει τὰ ῥήματα λέγων, ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει ὅτι οὐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται, καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν. Τοῦτέστιν ἅπερ ἂν ἀναγγείλῃ ἡμῖν τὸ Πνεῦμα ὁδηγοῦν ὑμᾶς ὅτι τὴν ἀλήθειαν, οὐκ ἐμοῦ ταῦτα λήψεται. εἶτα, τὰ ἀναγγελόμενα ὅτι τὴν πρώτην ἀναφέρων αἰτίαν, καὶ δεικνὺς ὡς ταῦτα κοινὰ εἰσὶ τῶν τριῶν. ἐπάγει πάντα ὅσα ἔχει ὁ Πατὴρ, ἐμὰ ἐστὶ, διὰ τοῦτο εἶπον, ὅτι οὐκ οὗ ἐμοῦ λαμβάνει. καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν, ὡς ἂν εἰ ἔλεγε μὴ θαυμάσητε, ἐπειδὴ οὐκ εἶπον, ὅτι οὐκ οὗ Πατρὸς λήψεται τὸ Πνεῦμα, ὅπερ ἂν ἀναγγείλει, οὐδὲν γὰρ διαφέρει. πάντα γὰρ τὰ οὗ Πατρὸς ἐμὰ, ὥστε οὐ μόνον τὴν ὑπάρξεως οὗ Πνεύματος ἐστὶν ἐν τούτοις ὁ λόγος, ἀλλὰ καὶ ὧν τοῖς ὑποσόλοις ἀνήγγελε.

ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΤΙΝΟΣ ΓΡΑΙΚΟΥ

δηλονότι, μόνης λατίνης σωτομοτάτη πραγματεία περὶ τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐκπορεύσεως.

Θαυμάζω ἐκ τοῦ μεγαλυχόντος, ἃ μόνος τὴν ἀγωνιστήν δεσπότιν τὴν οἰκουμενικὴν Πατριάρχιν, ἀπεστείλατε γράμματα, καὶ δημοσίως ἀπάγνυς αὐτὰ, καὶ γνῆς ἀκριβῶς. οὐκ εἶχον ὅπου τρέπομαι, πότερον δὴ γέλωτα, ἢ δὴ δάκρυα,

κρυα. τὸ μὲν ᾗ δὴ θεῖς ⸋ μωρὸν τῆς γραφῆς καὶ ἄπακτον καὶ ἀνακόλουθον τῶν ἐν θυμυμάτων καὶ γελοῖον, καὶ ἀνόητον τ νοημάτων, ὅπῃ γέλωτα προκαλοῦντα μεθ' ἐνθυμήμαμον μάλιστα ὅτι πάντων ἀθρόων διόμμυοι σοφώτατοι εἶναι, οὐδὲ τοὺς παρ' ἡμῖν ἐπαγομμύους, καὶ ὅρα πρώτως μαθημάτων ἀπομμύοις, μιμεῖσθαι καὶ τὸ γράφειν δώσαδε. τὸ δὲ γὲ ὑπερβάλλον τ βλασφημιῶν, καὶ τ μ θ τ ἀποπημάτων, ὅπῃ θερμὰ δάκρυα παρεκάλουν, ⸋ ὀλοφύρεσθαι παρεκίνουν τ ὑμετέραν πώρωσιν, καὶ ᾗ ἀληθινὴ φωτὸς στέρησιν. ἀ ᾗ ὡς ἐπανορθωμμ ⸋. τ ὑπὸ ἀληψιν τ δύο ἀρχῶν, ἐπάγετε, ⸋ ἐπεκδιδάσκεις, ταῦτα ἀπαπώτερά τε, ⸋ μᾶλλον βλάσφημα τυγχάνοντα τ τ δύο ἀρχῶν δόξης. Δύο μὲν οὖν ἀρχὰς ὁμολογεῖν, ἴσως οὐκ ἄτοπον εἰ περ τ ἑτέραν νοῇ τις ἐκ τ ἑτέρας, σώζεται ᾗ ὅτωγε τὸ μοναρχίας δόγμα. εἴρηκε δέπω καὶ ὁ θεῖος Γρηγόριος πρὸς αὐτὸ, ὅτι τ ἀρχῆς ἀρχὴ, μίαν ἢ ἀρχὴν ὁμολογεῖν εἶναι τ Πατέρα, καὶ τ υἱὸν ὅτως ὡς σὺ λέγεις, οὐδεὶς ἐθελήσειε μὴ μακεδονιανὸς ὤν. λέγεις ᾗ δήπου ὅτι, ὥσπερ ὁ Πατὴρ ⸋ ὁ υἱὸς, εἰσὶν ἁπλῶς μία οὐσία, μία φύσις, μία θεότης, καὶ εἷς Θεὸς, οὕτω καὶ εἷς προβολεὺς, καὶ μία ἀρχὴ, καὶ ἓν ἄπον εἰσὶν ἄμφω τοῦ ἁγίου Πνεύματος. λέγεις ἢ ὅτι ⸋ ἡμεῖς, οἱ μὴ λέγοντες προβολέα καὶ τ υἱὸν, διακείνομμι τ οὐσίαν καὶ τὴν θεότητα, Πατρὸς καὶ υἱοῦ. σὺ μὲν ταῦτα λέγεις, ἐγὼ δὲ τὴν σὴν οἰκτείρω τυφλότητα ὅτι, τοῖς τοῖς λόγοις χωρίζων τὸ πνεῦμα τ ταυτότητος τ οὐσίας Πατρὸς, καὶ υἱοῦ ὀρθοδοξεῖν ὑπολαμβάνεις, ἢ σὺκ αἰδαίνῃ ὤθλιε, ὅπ ἀναγκαῖον ἐστὶν ὃν τοῦτων τ λόγων, ἢ εἶναι ⸋ τὸ πνεῦμα προβολέα ἑαυτοῦ, ἢ μὴ εἶναι θεὸν ὁμοούσιον Πατρὶ ⸋ υἱῷ. εἰ ᾗ ὁ Πατὴρ, καὶ ὁ υἱὸς καθὸ εἰσὶν εἷς Θεὸς, ⸋ μία οὐσία, καὶ τοῦτο εἰσὶ ⸋ εἷς προβολεὺς, ἐπεὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐδενὸς ἐστὶ προβολεὺς, διαφέροι ἂν καὶ τ οὐσίαν. ⸋ τὴν θεότητα Πατρὸς καὶ υἱοῦ, καὶ σὺκ ἂν εἴη ὁμοούσιον αὐτοῖς. Φεῦ εἰς οἷον βυθὸν βλασφημίας κατενέχθης, ὁ τοῦ ὕψους τ θεολογίας ἀψάμμο ⸋. ⸋ τ ἄκρων τ σοφίας ὑπεκλημμμό ⸋. εἰ ᾗ ἐστὶ τὸ πνεῦμα ὁμοούσιον Πατρὶ ⸋ τῷ, ὥσπερ ⸋ ἐστὶ, δεῖ πάντα ὅσα εἰσὶ κοινὰ Πατρὸς καὶ υἱοῦ διὰ τοῦτον τ οὐσίας, κοινὰ εἶναι ⸋ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἀπαραλλάκτως, εἰ ἢ ἐστὶ τις κατ' οὐσίαν ταυτότης Πατρὶ, ⸋ υἱῷ, ἢς οὐ κοινωνεῖ ⸋ τὸ Πνεῦμα, σὺκ ἂν εἴη αὐτοῖς ὁμοούσιον. ἴστω μὲν δὴ τοιοῦτον, καὶ ὅτως βλάσφημον. Ὃ ἢ μάλιστα τ σὴν παρείσηι σιώπην, καὶ τ σὴν ἀπακηρύττει σοφίαν, τοῦτ' ἔστιν ὅτι θερμπτόων τῷ ὑπόληψιν τ δύο ἀρχῶν, καὶ ταύτας φεύγων, πολυφανέστερον ἔτι, καὶ λαμπρότερον αὐτῶς πολιτεύεις. ἐξῶν ᾗ λέγεις τ ἀναγκαιοτάτων ἐν τυγχάνει ὁμολογεῖν πάλιν δύο ἀρχὰς. Ἔστι γὰρ μία μὲν ἀρχὴ καὶ υἱοῦ, ἥτις ἐστὶν ὁ Πατὴρ μόνος, καὶ αὕτη μία τῷ ἀριθμῷ, ἤγουν ὡς ἓν πρόσωπον. ⸋ πάλιν ἔστι μία ἀρχὴ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἥτις συμπεριλαμβάνει τ πατέρα ἅμα, καὶ τ υἱόν. καὶ αὕτη μία τῷ ἀριθμῷ, οὐ ᾗ ἓν πρόσωπον ὁ Πατὴρ, καὶ ὁ υἱὸς, ἀλλὰ μία τῷ εἴδει, ἤγουν τῇ οὐσίᾳ. ἄλλη ἄρα ἡ μία ἀρχὴ καὶ υἱοῦ, καὶ ἄλλη ἡ μία ἀρχὴ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, εἴπερ ἡμὲν ἓν δηλοῖ πρόσωπον, ἡ δὲ δύο. ⸋ ἡ μὲν, μία ἐστὶ τῷ ἀριθμῷ, ἢ δὲ, μία τῇ οὐσίᾳ καὶ τῇ φύσει ὡς σὺ λέγεις. Ἢ εἰ εἰσὶν ἡ αὐτὴ ἀρχὴ τ δύο, ἤγουν υἱοῦ, ⸋ Πνεύματος, ἐπεὶ ἡ ἀρχὴ καὶ υἱοῦ ἓν ἐστὶ πρόσωπον, ⸋ ἡ ἀρχὴ καὶ Πνεύματος ἄρα ἓν ἔσται πρόσωπον. ἔστι δὲ μία ἀρχὴ καὶ Πνεύματος ὡς

σὺ λέγεις, Πατὴρ καὶ υἱὸς Πατὴρ ἄρα καὶ υἱὸς, εἷς εἰσὶ πρόσωπον, ὅπερ ἄτοπον. Πάλιν, ἐπεὶ καὶ ἁγίου Πνεύματος μία ἀρχὴ ἐστὶ Πατὴρ, ⸋ υἱὸς, εἰ εἰσὶν ἡ αὐτὴ ἀρχὴ καὶ τοῦ υἱοῦ, συμβαίνει τ υἱὸν ἡγεῖσθαι ⸋ ἐξ ἑαυτοῦ, ὅπερ καὶ αὐτὸ ἄτοπον, ἄλλη ἄρα ἐστὶν ἡ μία τοῦ υἱοῦ ἀρχὴ, ⸋ ἄλλη ἡ μία τοῦ ἁγίου Πνεύματος. δύο ἄρα ἀρχὰς ἀναγκάζει ἡμᾶς ἡ σὴ σοφία ὁμολογεῖν. Ἐπεὶ δὲ διαβάλλεις ἡμᾶς, ὡς χωρίζοντας τ υἱὸν κατ' οὐσίαν τοῦ Πατρὸς, δοῦρο μικρὸν ἀποκείνεμαι, ἐρωτῶν τι σε. πότερον τὰ ἴδια τ θεαρχίας πρόσωπα ὁμολογεῖς, ἓν εἶναι κατ' οὐσίαν, ἢ οὔ; ὁμολογῶ, ὅτως ὥσπερ ὁ Πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς ἓν εἰσὶ κατ' οὐσίαν, ἢ ἄλλως μὲν Πατρὶ καὶ υἱῷ ὑπάρχει τὸ ἓν εἶναι κατ' οὐσίαν, ἄλλως δὲ τοῖς τρισὶ, καὶ οὐ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον; οὐκ, ἀλλ' ὡσαύτως, καὶ τ αὐτὸν τρόπον, οὐ μᾶλλον ἄρα ἡ κατ' οὐσίαν ταυτότης ὑπάρχει Πατρὶ καὶ υἱῷ, οὐδ' ἧττον, ἀλλ' ὅση καὶ ὁποία τοῖς ἐστὶ Πατρὶ καὶ υἱῷ, τοσαύτη καὶ τοιαύτη, μᾶλλον δὲ ἡ αὐτὴ ὑπάρχει καὶ τοῖς τρισὶν, ἢ οὐχ ὁμολογεῖς ὅτως; ὁμολογῶ ὅτως ἔχειν. σὺκοῦν, εἰ κατ' οὐσίαν ἐστὶ κοινὸν Πατρὶ καὶ υἱῷ τὸ προβάλλειν τὸ Πνεῦμα, καὶ ὑπάρχει ἴδιον αὐτοῖς διὰ τ ταυτότητα τ οὐσίας, προβάλλουσι ⸋ τὰ ἴδια πρόσωπα τὸ πνεῦμα, ⸋ ἔσονται τὰ ἴδια εἰς προβολεὺς, εἴπερ πᾶσαν κατ' οὐσίαν ταυτότης, ἣν ἔχει ὁ Πατὴρ πρὸς τ υἱὸν, ἔχουσι καὶ τὰ ἴδια πρόσωπα. εἰ γὰρ μὴ ἐστὶ καὶ τὰ ἴδια πρόσωπα, ὑπάρχει τοῖς κατ' οὐσίαν ταυτότης πᾶσι καὶ υἱῷ, ἥπερ οὐχ ὑπάρξει τοῖς τρισὶ, καὶ σὺκ ἀληθῆ εἰσὶν, ἀνωμὶ ὁμολογῶ. σὺκ ἀποκείνη, οὐδίδως πρὸς ταῦτα λόγον, ἢ δηλονότι αἰδόμμι τοῦτ' ὅτω σιωπάγεσθαι σιωπᾶς ὑπ' αἰχμῆς; Δοῦρο πάλιν ἀποκείνεμαι, ἄρξομαι ᾗ σὺκ τ στὶ ὁμολογμμένων. ἄρα τὸ ἀγένητον πρόσωπον, καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ἓν εἰσὶ κατ' οὐσίαν, ἢ οὐχ ἓν; ἓν. ὅτως ὥσπερ τὸ ἀγένητον πρόσωπον, ⸋ ὁ υἱὸς ἓν εἰσὶ κατ' οὐσίαν, ἢ ἄλλως; ὅτως. οὐ μᾶλλον ἄρα ὁ Πατὴρ, καὶ ὁ υἱὸς ἓν εἰσὶ κατ' οὐσίαν, οὐδ' ἧττον, ἢ ὁ Πατὴρ ⸋ τὸ Πνεῦμα, ἀλλ' ὁπόσης ⸋ τ αὐτὸν τρόπον ὅτως; ὅτως. σὺκοῦν ὃν τρόπον ὁ Πατὴρ, ⸋ ὁ υἱὸς εἰσὶν εἷς Θεὸς, μία οὐσία, καὶ μία θεότης, ὅτω καὶ εἴπις λάβοι ὑπνοία τ Πατέρα καὶ τὸ πνεῦμα μόνα, ἔσονται ⸋ αὐτὸ εἷς Θεὸς, μία οὐσία, μία θεότης, ἀνάγκη σὺκ τ ὁμολογμμένων. Τοῦ πίνω ἀγένητα πρόσωπα, γενήτορ ὄντ πρὸς τ υἱὸν, ⸋ προβολέως πρὸς τὸ Πνεῦμα, καὶ ἀμφοῖν ἴδιον ἐχόντων πρὸς αὐτὸ τῷ αὐτῷ ταυτότητα, διὰ ποίαν αἰτίαν, ὁ μὲν υἱὸς διὰ τ πρὸς τὸ ἀγένητον πρόσωπον ταυτότης, ἀναγκάζεται εἶναι προβολεὺς, τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔχον καὶ αὐτὸ τ αὐτῷ ⸋ ἴσιν ταυτότητα ὡς ἐδείχθη, σὺκ ἀναγκάζεται εἶναι γενήτωρ. ἀλλὰ ἴστω μὲν καὶ μὴ ὂν γενήτωρ, οὐ κωλύεται εἷς Θεὸς εἶναι μὴ καὶ ἁγένητος, ὁ δὲ υἱὸς μὴ ὢν προβολεὺς, κωλύεται εἷς εἶναι Θεὸς μὴ καὶ αὐτός;

Λατῖνος.

Ὅτι σὺκ εἴρηται πρὸς τ γραφῆς, υἱὸς Πνεύματος, ἀλλὰ πνεῦμα υἱοῦ πολλαχοῦ.

Ὀρθόδοξος.

Ἀλλ' οὐ τοῦτ' ἐρωτῶ ὠφέλησε, εἰ εἴρηται τῇ γραφῇ γενήτωρ τὸ πνεῦμα, εἴπ μὴ, οὐ διόπ σὺκ εἴρηται ὑπὸ τ γραφῆς γενήτωρ τὸ πνεῦμα, διὰ ἴστω σὺκ ἔστι γενήτωρ, ἀλλὰ διόπ σὺκ ἔστι, διὰ ἴστω σὺκ εἴρηται. οὐ τίνων τοῦτ' ἐρωτῶ, ἀλλ' ἔχων ὁμολογμμένον ὑπ τ γραφῆς, ὅπ σὺκ ἔστι γενήτωρ ἡ πατὴς τὸ πνεῦμα,

δυνατὸν μαθεῖν, καὶ διδαχθῆναι παρὰ σοῦ καὶ πάντα εἰδότος, καὶ τὰ ὕψη τῆς θεολογίας ἐρευνήσαντος, ὡς δὴ τέρατον ἀναβαίνοντος οὐρανὸν, καὶ ἀπορρητότερα, ἢ κατὰ τὴν θεῖον ἀπόστολον ῥήματα ἀκούσαντος. Διὰ ποίαν αἰτίαν ἢ κατ' οὐσίαν Υἱωτόν τινα, οὕτως ἐνυπάρχουσα Πατρὶ ἡ πνεῦμα Υἱῷ, ὥσπερ πατρὶ, καὶ Υἱῷ, οὐκ ἀναγκάζει καὶ τὸ πνεῦμα γεννήτορα εἶναι, καθάπερ δὴ καὶ τὸν Υἱὸν προβολέα;

Λαΐνος.

Ὅτι τὸ γεννᾶν, ἴδιον ἐστὶ καὶ πατρός.

Ὀρθόδοξος.

Τί οὖν κωλύει, καὶ τὸ προβάλλειν, οὐκ ἴδιον ἐστὶ καὶ προβολέως, ὥσπερ τὸ γεννᾶν καὶ γεννήτορος; πῶς οὖν οὐ πειθανῶς αὐτὸ ἑνὶ προσώπῳ, ἀλλὰ δυσὶν αὐτὸ ἀπονέμεις, προβολέα λέγων τὸν πατέρα, ἅμα καὶ τὸν Υἱὸν, ἢ δηλονότι, καὶ τε ὁ πατὴρ μόνος ἢ προβολεὺς, καὶ τε καὶ ὁ Υἱὸς, ὡς ὑμεῖς λέγετε, εἴτε εἷς, εἴτε δύο εἰσὶ. Καὶ ἀμφοτέρως τὸ προβάλλειν ἴδιον ἐστὶ προβολέως; Οὕτως οὖν εἴ τις ὁμοίως ὑμῖν πάντα τολμῶν ἐθελήσει εἰπεῖν καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον πατέρα εἶναι, οὐκ ἀναιρεῖ τὸ γεννᾶν ἴδιον πατρὸς, κἂν τε ὦ πλείους ὦσι πατέρες, κἂν τε εἷς, οὐδενὸς ἄλλου γίνεται τὸ γεννᾶν, ἢ πατρός. Ἀλλ' ἔοικας μήπω παφῶς καταμαθεῖν ὁ παρὰ σοῦ διδαχθῆναι βέλομαι. οὐ γὰρ τοῦτο ζητῶ γνῶναι, εἰ ἴδιον ἐστὶ πατρὸς τὸ γεννᾶν, τοῦτο μὴ γὰρ πάνυ καλῶς δέδεμαι, ὅτι τὸ γεννᾶν οὐδενὶ ἄλλῳ προσήκει, ἢ πατρὶ, ἀλλ' ἐπεὶ τὸ ἀγέννητον πρόσωπον, πρὸς τῷ εἶναι ὅπερ ἐστὶ, ἐπὶ καὶ Πατὴρ ἐστὶ, καὶ προβολεὺς, καὶ ἔστιν ἀγέννητον μὴ κάθ' αὐτὸ, Πατὴρ ὢν, καὶ προβολεὺς πρὸς ἕτερα λέγοντες, αὐτὸ ἀγέννητον, τὸν τρόπον δηλοῦμεν τὸ αὐτὸ ὑπάρξως ὅπ ἔστιν αὐτὸ κάθ' ἑαυτὸ καὶ οὐδὲ ἄλλο. ὅταν δὲ Πατέρα, ἢ προβολέα αὐτὸν ὀνομάζομεν, οὐδηλοῦμεν πῶς ἐστὶν αὐτὸ ἀλλ' ὅπ ἑτέρων ἐστὶν αἴτιον, καὶ ἑτέροις δίδωσιν ὕπαρξιν. διὰ τὸ ἕκαστον πρῶτον εἶναι κάθ' αὐτὸ, καὶ ἔχειν ἰδιὰ ὑπαρξιν. καὶ οὕτω πρὸς ἕτερον ἔχειν σχέσιν. ἐπεὶ οὖν ταῦτα οὕτως ἔχει, διδάξόμε καὶ μὴ φθονήσῃς, Διὰ ποῖαν αἰτίαν, μόνον μὴ τὸ ἀγέννητον πρόσωπον ἐστὶ Πατὴρ, καὶ ἔστιν ἴδιον αὐτὸ τὸ, Πατέρα εἶναι οὐ μόνον ὢν ἐστὶ προβολεὺς, ἀλλὰ τῷ μὴ υἱῷ μεταδίδωσι καὶ προβολέα εἶναι, Διὰ τὸν πρὸς αὐτὸν ἰδιότητα, τῷ ὢν Πνεύματι οὐ μεταδίδωσι καὶ Πατέρα εἶναι, ἔχων καὶ πρὸς αὐτὸ τὸν αὐτῷ ἰδιότητα; τὸ μὴ τῷ γεννᾶν ὅπ ἴδιον ἐστι Πατρὸς οἶδα, τὸ ὢν πατέρα εἶναι, Διὰ τί μᾶλλον ἴδιον ἐστὶ καὶ ἀγεννήτου προσώπου, ἢ τὸ προβολέα εἶναι, οὐκ οἶδα, ἐὰν μὴ σὺ ὁ θεολογικώτατος ἐπαιδίδαξής με.

Λαΐνος.

Εἴκας ἀνθρωπε μὴ τὸν πᾶν τῆς δεσπολῆς ἀνεγνωκέναι, εἰ τὸν ἀνέγνως αὐτῷ ἅπασαν, δῦρες ἂν ὧν ἀπορεῖς τὰς λύσις. εἰ τὸν ἐνθυμηθείης τῷ νόησιν, καὶ τὸν θέλησιν, ὅπ ὁ μὲν υἱὸς γεννᾶται τρόπῳ ἐννοίας, τόδε Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεται ἀγάπης τρόπῳ καὶ θελήσεως, ἅπερ παφέκται ἐν τῇ δεσπολῇ γραφῇ. εἰ οὖν ταῦτα ἐνθυμηθείης, θαυμασίως δυρήσεις, τούτων ἁπάντων τὰς λύσεις, ἐστὶ τὸν πάνυ πειεκεμμένος ὅτι ὁλόγος, καὶ τῷ θεολογικωτάτῳ θαυμᾷ δυρημένος.

Ὀρθόδοξος.

Καὶ ἀνέγνων τὸν λόγον τοῦτον, καὶ ἀκριβῶς αὐτὸν κατέλαβον καὶ θαυμάσιόν μοι ἐγνωσμένον

ἐγνωσμένον τὸν πρώτως, αὐτὸν δυρόντος, εἴτε σὺ εἶης, εἴτε θωμᾶς, εἴτε ὁς ἂν ἦς, ἀλλὰ μικρᾶς μοι ἀπορίας ἐρώτα αἴτησον, ἵν δηλονότι σὺ ἀκούσας ἄρτι πάντων λύσεις. Τίς αὕτη; ἥδε. τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον θέλει καὶ νοεῖ, ἢ ἀόριστον Υἱγχάνει ὄν; Καὶ θέλει καὶ νοεῖ. Οὕτω θέλει καὶ νοεῖ καθάπερ ὁ Πατὴρ, ἢ ἄλλον μὲν τρόπον ὁ Πατὴρ θέλει καὶ νοεῖ, ἄλλον δὲ τὸ Πνεῦμα; Οὐκ, ἀλλὰ τὸν αὐτὸν τρόπον. Καὶ ὅταν ὁ Πατὴρ νοῇ καὶ θέλῃ, τότε καὶ τὸ Πνεῦμα, ἢ καὶ ἅμα; Ἅμα. Καὶ ἃ νοεῖ καὶ θέλει ὁ Πατὴρ, αὐτὰ καὶ τὸ Πνεῦμα ἢ ἕτερα; Τὰ αὐτά. Τί δὴ καὶ ὁ υἱὸς πρὸς τῷ ἐθέλειν καὶ νοεῖ, ἢ καὶ ἐν Γ ἀόριστον τὸ ἐρώτημα; Καμιδῆ ἀόριστον. Οὕτω δὴ καὶ ἅμα τὰ αὐτὰ νοεῖ καὶ θέλει, ἅπερ ὁ Πατὴρ καὶ τὸ Πνεῦμα, ἢ ἄλλως καὶ οὐχ ἅμα. Καὶ ἕτερα; Οὐκ, ἀλλὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως, καὶ ἅμα. Μία ἄρα νόησις, καὶ ἓν θέλημα Πατρὸς καὶ υἱοῦ, καὶ Πατρὸς καὶ ἁγίου Πνεύματος καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος. Οὕτω. Τί δὲ, ἐὰν μὴ ἐρωτῶσι διδαζόντος πρὸς ἑνὸς προσώπου, ἀλλὰ πρὸς τῆς Τριάδος αὐτῆς, ὡς ἑνὸς Θεοῦ, ὁμολογήσεις ὅτι καὶ ὁ εἷς τρισυποστάτος Θεὸς, καὶ νοεῖ καὶ θέλει τὰ αὐτὰ, ἅπερ ἰδίως τὸ ἓν πρόσωπον, καὶ ἅμα καὶ ὡσαύτως; Πάνυ μὲν οὖν. Δοῦρο πρὸς τὴν Τριάδος αὐτῆς (ὦ λαΐνε) διδαζον καμὲ Διὰ ποίαν αἰτίαν καὶ υἱοῦ, καὶ καὶ ἁγίου Πνεύματος νοούντωνται, καὶ θελόντων τὰ αὐτὰ, ἅπερ καὶ ὁ Πατὴρ, καὶ ἅμα καὶ ὡσαύτως, οὐκ μὲν τὴν θελήσεως καὶ τῆς νοήσεως καὶ Πατρὸς, ἀναφύονται δύο πρόσωπα, οὐκ ὢν τῆς θελήσεως καὶ τῆς νοήσεως ἑκατέρου Υἱοῦ, καὶ προέρχονται ἀναδύο; ἢ Διὰ τῆς αὐτῆς οὔσης ἐνοίας καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἥπερ καὶ τοῦ Πατρὸς, καὶ λέγεται ὁ υἱὸς γεννᾶσθαι τρόπῳ ἐννοίας καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. ἢ ἐπεὶ καθὼς γινώσκει ὁ Πατὴρ τὸν υἱὸν, οὕτω καὶ ὁ υἱὸς τὸν Πατέρα, Διὰ τὸ μὲν νοεῖν αὐτὸν τὸν ἐπ' αὐτὸν, τὸν δὲ γεννᾶν οὐκ ἀντιστρέφει, ἑαυτὸν ὂν τῷ νοεῖν; καὶ ἔτι καὶ οὐκ ὄντος θελήματος Πατρὸς καὶ ἁγίου Πνεύματος, ὅπερ Πατρὸς καὶ υἱοῦ, διὰ τὸν μὲν καὶ νοῦν θελήματος πατρὸς καὶ υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι φατὲ τὸ Πνεῦμα, ἐξ ἑαυτοῦ δὲ καὶ λέγεται ἐκπορεύεσθαι; ὁ δὲ ἔτι μᾶλλον ἀπορῶ. ἐπεὶ ὁ εἷς ἐν τριάδι Θεὸς τὰ αὐτὰ θέλει καὶ νοεῖ, ἅπερ διδαζόντος λέγομεν τὸ ἓν πρόσωπον, καὶ ἅμα καὶ ὡσαύτως, Διὰ τὸν οὐκ ἀναφύονται καὶ ἐν τούτοις ἕτερα δύο πρόσωπα ὁμοφυῆτε καὶ ὁμοούσια; ταῦτα ἐγὼ ἀπὸ τῆς σοφίας μαθεῖν ἀξιῶ, ἵνα σοφὸς ὢν αὐτῆς γνώμενος, τὰς ἄλλας γραικὰς καταπείσω, ἃς ἀληθῆ Υἱγχάνεν ὄντα, ἃ πρὸς τὴν πίστιν ὑμῖν κεκαινολόμηται.

Λαΐνος.

Ἐγὼ μὲν ἑτοίμως ἔχω ἁπάντων Υἱοῦ ἀπόδοναι σοι τὰς λύσεις, καὶ οὐδὲν τῆς πιστῶν ἐμοὶ ἄπορον, καὶ ἀν ὢν ὁ μεγάλου ἀρχιερεύς ἐν ταῦθα, καὶ δὴ τῆς πιστοῖς ἀπεφάλλω, εἰ μὴ τὰ πιστὰ ἀκριβῶς δηλώσω, ἀλλὰ σέγε καὶ ἔγωγε καινοῦ ἀπορίας, ἐπ' ἀπορίας οὐκ σωφρόνοντα, οὐδέποτε ἑκόντα εἶναι καταπεφθῆναι τοῖς ἐμοῖς λόγοις. διὸ βέλτιόνμοι δοκεῖ πρὸς σὲ εἰπεῖν σωφρόνων, καὶ ἀληθῆ λόγον, ὃν καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους γραικὸς παρήγγελμαι λέγειν, ὅτι τὰ δὲ λέγει ὁ πάπας, ἐὰν θέλητε, καὶ εἰσακούσητέμου, τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς φάγεσθε, ἐὰν δὲ μὴ θέλητε, μὴ δὲ εἰσακούσητέμου, μάχαιρα ὑμᾶς κατέδεται, τὸ γὰρ στόμα τοῦ πάπα ἐλάλησε ταῦτα.

Ὀρθόδοξος.

Ἀπήλαξάς με πραγμάτων ὧ βέλτιστε, καίτοι τούτου χάριν εἰδὼς, τοῦ μὴ πρότερον μέμφομαι, ὡς δὴ ἴδοι, ὅτι τοῦ ζητουμένου ὅτι ἔχω τὸ ξίφος ἔργον ὑπὲρ ἀληθείας ῥηθέν, ἵν' τῷ καὶ εἴη τῶν χριστιανοῖς πρεσβευόντων τὸ τελεώτατον, εἰ θανάτῳ τὸν ἀποθανόντα ὑπὲρ ἡμῶν ἀμειψάμεθα. εἰμήν τοι τὰ τῶν ἰταλῶν ὡς ἐν κεφαλαίῳ φαῖεν φρονήματα, ἓν μὲν, ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὅτι καὶ παρὰ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύεται. ἓν δὴ, ὅτι ἐξ ἀμφοῖν ἔχει τὴν ὕπαρξιν πατρός τε καὶ υἱοῦ δηλαδὴ. ἔτι δὲ, ὅτι ἀμφω ταῦτα τὰ πρόσωπα, ἓν εἰσὶν οὐσίᾳ τῇ ὑποστάσεως αἴτιον. ὧν δ' αὐτὰ ταῦτα καὶ τὸ ἀπαλλάκτον, ἔτι καὶ βέκκος φρόνημα τοῦτο. Ἐρωτώμενος ὁ βέκκος ὅθεν ὁρμηθεὶς, εἰς ποσῶν βλασφημίας ὠλίσθησε βάραθρον, ἵνα ἀνίας σωτελάσῃ αὐτὸν εἰς τοῦτο ἀποκείνεται. Τινὰς; μάλιμόν τε τὸ σφὸν ὁμολογήσω. Ἰωάννου τὸ ἐκ δαμασκοῦ. καὶ παράσον τὸ μέγαν ἐν ἱερεῦσι. τὸ πνεῦμα φησὶ τὸ ἅγιον, ἐπειδήπερ φασὶν οὐ σὺν ἔστιν εἰπεῖν μὴ ὀρθῶς εἰρηκέναι, δι' υἱοῦ ἐκ πατρὸς ἐκπορεύεσθαι, ὡς ὕπαρξιν εἶναι δι' υἱοῦ τῷ πνεύματι, οὐδὲ υἱοῦ ἐκ πατρὸς ἐκπορεύεσθαι φάσκοντες αὐτὸ δογματίζουσιν. εἰ δὲ δι' υἱοῦ ὑπαρξις ἔστιν αὐτῷ, καὶ ἐξ υἱοῦ δηλονότι ὕπαρξις αὐ εἴη αὐτῷ, οὐ μόνον ὅτι ἐναλλάττειν ἀλλήλας ἐνίοτε. ἔτι διαφόρως ἔχειν αἱ προθέσεις αὐτῷ καταλαμβάνονται πατέρας εἰς τὸν ἑτέρας χρῆσιν προσλαμβανομένης. ἀλλ' ὅτι καὶ κατὰ φύσιν ὕπαρξιν προσώπου τελείου, διάλυσιν ὁμοφυοῦς καὶ αὐτοῦ γε προσώπου τελείου ἀμήχανον καὶ νοῆσαι, εἰ μὴ κυρίως ἐξ ἐκείνου εἴη δι' ὅπερ ἔχειν ἔτι τὴν ὕπαρξιν, λέγεται. καὶ ὅτως ἡμεῖς φησὶ τῶν τῶν ἁγίων φωναῖς ὁ δηγήσομαι, δυσεβεῖς καὶ μάλα δικαίως καταγνωσθήσεσθαι ἰταλοὶ. τὸ δὴ κατ' ἐκείνους δόγμα, ὡς πατέρων θείων σὺν ἀπαναγνόμεθα φρόνημα, ἐκπορεύεσθαι λέγοντας τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἵνα καὶ πάλιν ἐρῶ τὰ αὐτὰ σαφηνείας μείζονος ἕνεκα, καὶ τὴν ὕπαρξιν τοῦ ὑποστάσεως ἔχειν κατὰ τὸν υἱόν, ἔτι αὐτὸν δὴ τὴν ἰδίαν ἔχειν αἴτιον. αἴτιον μὲν ὅν, ὅτι τὴν ὕπαρξιν ἐξ αὐτοῦ. ἐξ αὐτοῦ δὴ τὴν ὕπαρξιν, ὅτι καὶ φυσικῶς δι' αὐτοῦ, τέλειον ὂν διὰ τελείου ἤπερ εἴρηται πρόσωπον. δι' αὐτοῦ δὴ τὴν ὕπαρξιν, ὅτι δι' αὐτοῦ σὺν πατρὸς ἐκπορεύεται. καὶ τὸ ἐκπορεύεται πρόσω ἀναπόρρητος ὑπάρξεως. ὅπῃ δὲ αὐτοῦ καθ' ἕνα καὶ τὴν αὐτὸν λόγον αἴτια δύο καθεσάσαι μὴ δυνατὸν, ἓν αὖ πάντως ὁ πατήρ τε καὶ ὁ υἱὸς εἶεν ἐξ πνεύματος ἄμφω. σωάγοντος τὴν ἑνότητα ἐξ ἀπαλλάκτου τοῦ ἐξ ἑκατέρας ὑπάρξεως, ἀμὲν ὃν ὁ βέκκος φησὶ δικαιῶν ἑαυτὸν ἀπομήσαντα, ταῦτα ἐστὶ, καὶ τοιαῦθ' ἕτερα. Ἡμεῖς δὴ τοῦ τῶν ἁγίων πατέρων ἀκολουθοῦντες δόγμασι, μὴ τοῦ ἴσης διανοίας τόπος ὑπερελθόμεθα, εἴπον μὲν ὃν ἐκεῖνοι πρὸς ἐξ πνεύματος ἐλλαμφθέντες, διὰ ἐξ υἱοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐκπορεύεσθαι μήτε διὰ ἐξ υἱοῦ ἐπῆλθεν εἰπεῖν οὐδενὶ, ἀλλ' ἐκλάμπειν, φανερεῦσθαι, πεφηνέναι, προϊέναι, γνωρίζεσθαι, τάλλα ὅσα φανέρωσιν ἁπλῶς, εἴτιν ἔκφασιν διὰ ἐξ υἱοῦ παρίεσιν, ἀλλ' οὐχ ὑπάρξιν, ἵν' μόνος ἐκ ἐξ πατρὸς ἔχειν ὁμολογεῖται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. Ζηλῶς τοῖς τῶν τοῖς ἀποδείξεις; ἐγώσοι πρόχειν ἕτοιμος. Αὐτίκα ὁ πολὺς καὶ μέγας βασιλεὺς, ἐν λόγῳ τετάρτῳ τῶν ἀπορρήτων, τὰ δὲ κατὰ ῥῆμα φησὶ, τὸ μὲν ἐκ θεοῦ εἶναι, πανῶς ἐκήρυξεν ὁ ἀπόστολος λέγων, ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἐκ θεοῦ ἐλάβομεν. καὶ τὸ δὲ υἱοῦ πεφηνέναι σαφὲς πεποίηκεν υἱοῦ πνεῦμα ὀνομάσας αὐτό. καὶ τοῦ πρὸς Γρηγόριον τὸν τοῦ ἀδελφὸν ἐπιστολὴ, διαφορᾶς οὐσίας καὶ ὑποστάσεως τὸν λόγον ποιούμενος, οὕτω γράφει. ὁ δὲ υἱὸς τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον πνεῦμα δι' ἑαυτοῦ γνωρίζων μόνος, μονογενῶς ἐκ ἐξ ἀγένητος φωτὸς ἐκλάμψας, οὐδεμίαν καὶ τὸ ἰδιάζον τῶν γνωρισμάτων, τὴν κοινωνίαν ἔχει πρὸς τὸν πατέρα, ἢ πρὸς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀλλὰ τοῖς εἰρημένοις μόνοις σημείοις γνωρίζεται, οὔροις αὐ αὐτὸν καὶ πρὸς τοὺς κανονικοὺς ἐπιστέλλοντα, ὧ δέπως λέγοντα. ἀλλ' οὐδὲ ἐξ μονογενῶς πρότερον τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐδὲν γὰρ μέσον υἱοῦ, ἐκ πνεύματος, εἰ δὴ μὴ ἔστιν ἐκ θεοῦ, διὰ χριστοῦ δὲ ἐστὶν, οὐδ' ἔστι τόπος πρόσω. Ἀκόλουθα βασιλείῳ, καὶ ἀδελφὸς ὁ ἐξ δε φησὶ. καὶ ἄγε φησὶ, πολὺ πρὸς πάντα τάλλα πλεῖστα τὴν ἐνέργειαν, φησὶ δὴ ὅμως. τὸ ἀπαλλάκτον τὴν φύσεως ὁμολογοῦντες, τὴν καὶ τὸ αἴτιον καὶ αἴτιατὸν διαφορᾶν ἐκ ἀρνούμεθα, ἐν ᾧ μόνῳ διαφερόνεσθαι τὸ ἕτερον τοῦ ἑτέρου καὶ καταλαμβανόμενον. τῷ τὸ μὲν εἶναι αἴτιον πρεσβύειν, τὸ δὲ ἐκ ἐξ αἴτιου. καὶ ἐξ ἐξ αἰτίας ὄντος, πάλιν ἄλλῳ διαφορᾶν ἐννοοῦμεν, τὸ μὲν γὰρ προσεχῶς ἐκ ἐξ πρώτου, τὸ δὲ διὰ ἐξ προσεχοῦς ἐκ ἐξ πρώτου, ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἐν τῇ πρὸς ἀβλάβιον ἐπιστολῇ. ἐν εἴκοσιν δὲ καὶ δευτέρῳ κεφαλαίῳ τῶν κατ' δύνομίν, ἔτι αὖ ἐν ἕκτῳ ἔτι εἴκοσιν ἔτι ἕκτῳ, ἔτι τριακοσῷ τῶν αὐτῶν, πρὸς τὸν υἱὸν φησὶ, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὴν καὶ τὸ αὐτὸν σωτηρία σωτηρίομενον, ἔτι ἐν τῷ τὴν αὐτὸν τοῦ ὑπάρξεως ἐκ ἐξ θεοῦ τῶν ὅλων ἔχειν, ἀφίεσιν πάλιν ἐν τῷ ἰδιάζοντι, ἐν τῷ μήτε μονογενῶς ἐκ ἐξ πατρὸς ὑποστῆναι, καὶ ἐν τῷ δὲ αὐτοῦ ἐξ υἱοῦ πεφηνέναι. καὶ πάλιν. Πατὴρ μὲν ὁ ἀνάρχος ἔτι ἀγένητος, ἔτι ἀεὶ πατὴρ νοεῖται, ἐξ αὐτοῦ δὴ καὶ τὸ πρόσεχὲς διαφανῶς ὁ μονογενὴς υἱὸς τῷ πατρὶ συνεπνοεῖται, δι' αὐτοῦ δὴ καὶ μετ' αὐτοῦ πρὸς καινόντε, καὶ ἀνυπόστατον διὰ μέσου παρεμπεσεῖν νόημα, οὐδὸς ἔτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον σωμημένως καταλαμβάνεται, οὐχ ὑστερίζον καὶ τὴν ὕπαρξιν μὴ τὴν υἱόν, ὥστε ποτὲ καὶ τὴν μονογενῆ δίχα ἐξ πνεύματος νοηθῆναι, ἀλλ' ἐκ μὲν ἐξ θεοῦ τῶν ὅλων καὶ αὐτὸ τὴν αἰτίαν ἔχον ἐξ εἶναι, ὅθεν καὶ τὸ μονογενὲς ἐστὶ φῶς, διὰ δὴ ἐξ ἀληθινοῦ φωτὸς ἐκλάμψαν, οὔτε διαστήματι, οὔτε φύσεως ἑτεροτήτι ἐξ πατρὸς. ἢ ἐξ μονογενῶς ἀποτέμνεται. Καὶ πάλιν αὖ. Ἐξ ἀγενήτου ἡλίου, ἄλλον ἥλιον ἐννοοῦμεν, ὁμοῦ ἢ ἐξ πρώτου ὑπνοίᾳ γενητῶς αὐτῷ σωεκλάμπουσα, καὶ τὰ πάντα ὡσαύτως ἔχοντα, κάλλει, δυνάμει, λαμπηδόνι, μεγέθει, φαιδρότητι, ἔτι πάσιν ἅπαξ τοῖς περὶ τὸν ἥλιον θεωρουμένοις. Καὶ πάλιν. Ἕτερον τοιοῦτον φῶς, καὶ τὴν αὐτὸν πρόπον, ἡ γρονικῷ νυνὶ διαστήματι ἐξ γενητοῦ φωτὸς ἀπολαμπόμενον, ἀλλὰ δι' αὐτοῦ μὲν ἐκλάμπον, τὴν δὴ τὴν ὑποστάσεως αἰτίαν ἔχον ἐκ ἐξ πρωτοτύπου φωτὸς, ὅτι ἐκ μὲν ἐν τοσαῦτα. Γρηγόριος δὴ ὁ θαυματουργὸς, καὶ σὺν αὐτῷ ἀθανάσιος, ὁ μὲν τὴν ἀποκάλυψιν τῆς πίστεως ἐκτιθέμενος, πάτε ἄλλα, ἔτι ἐν πνεῦμα ἅγιον φησὶν ἐκ θεοῦ τὴν ὕπαρξιν ἔχον, καὶ διὰ ἐξ υἱοῦ πεφηνὸς δηλαδὴ τοῖς ἀνθρώποις. καὶ ἐν ἄλλοις, τέλειον δὴ καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ θεοῦ δι' υἱοῦ χορηγούμενον εἰς τοὺς υἱοθετουμένους. ἔτι ἐν ἑτέροις αὖθις. ἀγενήτου μὲν ὄντος ἐξ πατρὸς. γενητοῦ δὴ ἐξ υἱοῦ ἐκ ἐξ πατρὸς, τοῦτο πνεύματος ἐκ τοῦ οὐσίας ἐξ πατρὸς δι' υἱοῦ ἀϊδίως ἐκπεμφθέντος. Ἀθανάσιος δὴ τοῦτο μὲν ἐν τῷ ἐλέγχῳ τοῦ ἀποκαλύψεως τῶν πολὺ μελίπον, ἔτι τὴν σαμωσατέα, τοῦτο δὴ ἔτι πρὸς σεραπίωνα γράφων, ὀνειδίζει μὲν ὡς φησὶν, ἀδώρατον ἐν τῇ τριάδος δόξῃ τὸ πνεῦμα δοξάζεσθαι μὴ πρεσβικῶς

δικῶς ὢν τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦτο. ἐν Υἱῷ δὲ τὸ πνεῦμα φησὶ πρὸς τοῦτο διδόμενον. καὶ πεμπόμενον, καὶ αὐτὸ ἓν ἐστι, καὶ οὐ πολλά, οὐδὲ τοῦ πολλῶν ἕν, ἀλλὰ μόνον αὐτὸ πνεῦμα, ἑνὸς ὄντος τοῦ υἱοῦ, τοῦ ζῶντος λόγου, μίαν εἶναι δεῖ τελείαν καὶ πλήρη τὴν ἁγιαστικὴν, καὶ φωτιστικὴν ζωὴν, οὖσαν ἐνέργειαν αὐτοῦ καὶ δωρεάν, ἥτις τοῦ Πατρὸς λέγεται τοῦ πορεύεσθαι. ἐπειδὴ τοῦ τοῦ λόγου τοῦ τοῦ Πατρὸς ὁμολογουμένως τελάμπει, καὶ ἀποτέλεται καὶ δίδοται. Καὶ κυρίλλου δὲ τὰς Υἱοῦ βεβαιούσας ῥήσεις, οὔσας τοσαύτας, τίς ἀριθμήσει; φησὶ γὰρ ἐν τῷ πρὸς ἑρμείαν σωτάγματι. ἅγιον πνεῦμα προσερεῖς, τὸ τοῦ Θεοῦ Πατρὸς διὰ Υἱοῦ προχεόμενον φυσικῶς. καὶ αὖθις φησὶν ἐρωτῶν, Υἱὸν ἴδιον εἶναι φαμὲν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, πότερον δὴ μόνου τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ἢ γοῦν καὶ τοῦ Υἱοῦ, ἢ καὶ ἀπὸ μέρους ἑκατέρου καὶ ἀμφοῖν, ὡς ἓν τοῦ Πατρὸς διὰ Υἱοῦ προχεόμενον τῆς οὐσίας. καὶ πρὸς τὰς τοῦ διαγγελιστοῦ ἐξηγητικοῖς Ἰωάννου, εἰ καὶ φανέρωσιν τοῦ Πατρὸς φησὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀλλ' ἔρχεται διὰ Υἱοῦ, καὶ ἴδιον ἐστὶν αὐτοῦ. καὶ πρὸς αὐτοῖς πάλιν. Ἀναρρότως φησὶ πρεσβύομεν, ὡς οὐκ ἀλλότριον τοῦ Υἱοῦ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐστὶν, ἀλλ' ὁμοούσιον αὐτῷ, καὶ διὰ αὐτοῦ φανὲν τοῦ Πατρὸς. καὶ μακρὸν αὖ εἴη τοῦδε καὶ παντὸς ἑξῆς τοῖς μαρτυρίαις τοῦ θείου, ὅσα διὰ τοῦ Υἱοῦ τὸ πνεῦμα διδάσκουσι, πολλοὺς τούτων ὑποπορεύεσθαι μὲν καὶ διὰ τοῦ Υἱοῦ ἔφησεν οὐδεὶς, ὑπάρχειν δὲ καὶ ὑπολάμπειν καὶ ὅσα εἴρηται. οἱ δέγε ὑποπορεύεσθαι καὶ διὰ τοῦ Υἱοῦ πρὸς τοῦ Πατρὸς τετολμηκότες εἰκαίοις τῆς σφῶν διανοίας εἰλικρινείᾳ θαρσήσαι δοκοῦσιν εἰπεῖν. ὁμοῦ δὲ τῷ πάντα τοῖς πεπλανῆσθαι τὰ διδασκάλων ἑαυτοὺς παρέχειν συμβαίνοντας, ὅθεν οὐδ' ἑτέρωθεν αἱρεμεναν ἐξηγητὰς αὐτοῖς δοῦναι τὰ λόγων τούτων, αὐτοὶ δ' ἑαυτοῖς καὶ μάλα γεγόασιν ἀξιοχρέως, τὰ μὴ παρηλλαγμένης φωνῆς οὐδὲν προσαμείψαντες, πρόσω δ' ἑτέρῳ τὰ παλαιόντε καὶ ὑγιαίνοντα νοῦν ἑαυτῶν προσήσαντες. δῆλον δὲ τοῦτο, ὑπὸ τῶν ἱερῶν συγγραμμάτων αὐτῶν. Καὶ γὰρ ἐν τοῖς κεφαλαίοις Μάξιμος ὁ σοφὸς εἷς φησι Θεὸς ἑνὸς Υἱοῦ γεννήτωρ καὶ πατὴρ, καὶ πνεύματος ἑνὸς ἁγίου πηγὴ, μονὰς ἀσύγχυτος, καὶ τριὰς ἀδιαίρετος, νοῦς ἀνάρχος, μόνος μόνως ὑπωδῶς ἀνάρχος γεννήτωρ, καὶ μόνης ἀϊδίου ζωῆς ὡς πνεύματος ἁγίου πηγὴ. καὶ τοῖς πρὸς Διονύσιον τὸν μέγαν, τὸν ἀρεοπαγήτην σχολίοις, τὰ περὶ τοῦ ἀφθάρτου τριάδος φησὶ λέγων περὶ Διονυσίου; μέχρι τριῶν ὑποστάσεων προόδου νοῦ θεολογεῖ, ὅπερ ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ κινηθεὶς ἀρρόνως καὶ ἀγαπητικῶς, προῆλθεν εἰς διάκρισιν ὑποστάσεων ἀμερῶς τε, καὶ ἀμειώτως, μείνας ἐν τῇ ὁλότητι ὑπερηνωμένως, καὶ ὑπερπλωμένως, καὶ οἰκείου ἀπαυγάσματος εἰς ὕπαρξιν προελθόντος ὡς εἰκόνος ζώσης, καὶ τοῦ Παναγίου Πνεύματος προσκυνητῶς, καὶ ὑπερεννάως ὑποπορευομένου καὶ τοῦ πατρὸς ὡς μυσταγωγεῖ ὁ Κύριος. ἀγαθότητι δὲ ἐπληθύνθη ὑπὸ Τριαδοπόστου θεαρχίαν, ἣ αἰτία πάντων καὶ πηγή. ἀλλὰ καὶ τοῦ τοῦ πάντων ἡμῶν προσδιωρίσαν ἑρμηνεύων, ὑπωσοῦν τῷ πατρὶ συνυφεστήκασιν, ἐξ αὐτοῦ τε ὄντα, καὶ ἐν αὐτῷ φυσικῶς ὑπὲρ αἰτίαν καὶ λόγον. Μάξιμος μὲν οὖν οὕτως. Τὰ δὲ τοῦ θείου Ἰωάννου τοῦ δαμασκηνοῦ, καὶ πολύγε τοῦ θείου Μαξίμου μακρότερα, ὅμως δὲ καὶ σαφέστερα. Τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον φησὶ δὲ αὐτὸ μὲν οὐκ ἐκ τοῦ πατρὸς, οὐ γεννητὸς, ἀλλ' ὑποπορευτὸς. φησὶ δ' ἐν κεφαλαίῳ ταῦτα. Τῷ θείῳ τοῦ διακεκριμένης καὶ ἡνωμένης θεολογίας καὶ μετ' ὀλίγα

ὀλίγα ἐν τῷ αὐτῷ. Ἅμα δὲ καὶ ἡ τοῦ υἱοῦ οὐκ ἐκ τοῦ πατρὸς γέννησις, καὶ ἡ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐκπόρευσις, καὶ πάντα ὅσα ἔχει ὁ υἱὸς καὶ τὸ πνεῦμα, ὅσα τοῦ πατρὸς ἔχει, καὶ αὐτὸ τὸ εἶναι. Καὶ μετ' ἔτερα. Οὐ τρεῖς θεοὺς λέγομεν, τὰ πατέρα καὶ τὸν υἱὸν καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἕνα δὲ μᾶλλον Θεὸν, τὴν ἁγίαν Τριάδα, εἰς ἓν αἴτιον τοῦ υἱοῦ καὶ πνεύματος ἀναφερομένων, καὶ συνυπαρχόντων, καὶ συναποφερομένων. Καὶ μετ' ἔτερα αὖθις. Χρὴ δὲ γινώσκειν ὅτι τὸν πατέρα οὐ λέγομεν ἄκλινον, λεγόμενον δὲ αὐτὸν τοῦ υἱοῦ πατέρα. τὸν δὲ υἱὸν οὐ λέγομεν πατέρα, οὐδὲ ἀπαίτιον, λέγομεν δὲ αὐτὸν καὶ ἐκ τοῦ πατρὸς, καὶ υἱὸν τοῦ πατρὸς, τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ ἐκ τοῦ πατρὸς λέγομεν καὶ πνεῦμα πατρὸς ὀνομάζομεν. ἐκ τοῦ υἱοῦ δὲ τὸ πνεῦμα οὐ λέγομεν, πνεῦμα δὲ υἱοῦ ὀνομάζομεν, εἴτις γάρ φησιν ὁ ἀποστολικὸς πνεῦμα Χριστοῦ οὐκ ἔχει. καὶ δὴ καὶ πεφανερώθαι, καὶ μεταδίδοσθαι ἡμῖν ὁμολογοῦμεν, ἐνεφύσησε γὰρ καὶ εἰπὼν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, λάβετε πνεῦμα ἅγιον, ὥσπερ οὐκ ἦλθε μὲν ἅπαξ, καὶ ἡ ἔκλαμψις, αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ἡ πηγὴ τοῦ ἀκτίνος καὶ τοῦ ἀπαυγάσματος. καὶ τοῦ ἀκτῖνος ἡμῖν ἡ ἔκλαμψις δίδοται, καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ φωτίζουσα ἡμᾶς, καὶ μετεχομένη ὑφ' ἡμῶν. τὸν δὲ υἱὸν οὔτε τοῦ πνεύματος λέγομεν, οὔτε μὴν οὐκ τοῦ πνεύματος, ταῦτα μὲν ἐν κεφαλαίῳ τῷ εἰρημένῳ. ἕπεται δὲ τούτοις ἀληθῶς τοῦ αὐτοῦ νοὸς ὄντα φωνήματα, καὶ ἅπερ ἔνεστι τῷ περὶ θείων ὀνομάτων φησὶ, τίνα τρόπον τὸν Ἰορδάνην διεσωλῆ, καὶ ἔτιγε μὴν ἔνεστι τῷ λόγῳ, τῷ τὴν διπλοῦν, εἰς τὴν θεόσωμον διδεχομένῳ τοῦ Κυρίου σαρκὶ. ὁ πατὴρ φησὶν ἐν τῷ περὶ θείων ὀνομάτων, πηγὴ, καὶ αἰτία, υἱοῦ, καὶ πνεύματος, πατὴρ μόνου υἱοῦ, καὶ προβολὰς πνεύματος. ὁ υἱὸς, καὶ δύναμις, εἰκὼν, ἀπαύγασμα, χαρακτὴρ τοῦ πατρὸς, υἱὸς, λόγος, σοφία, καὶ δύναμις, εἰκὼν, ἀπαύγασμα, χαρακτὴρ τοῦ πατρὸς, καὶ ἐκ τοῦ πατρὸς, οὐχ υἱὸς τοῦ πνεύματος. τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, πνεῦμα τοῦ πατρὸς, ὡς ἐκ τοῦ πατρὸς ὑποπορευόμενον, οὐδεμία γὰρ ὁρμὴ ἄνευ πνεύματος. καὶ ἡ υἱοῦ δὲ πνεῦμα, οὐχ ὡς ἐξ αὐτοῦ, ἀλλ' ὡς δι' αὐτοῦ, ὡς τοῦ πατρὸς ὑποπορευόμενον. μόνος γὰρ αὐτὸς καὶ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ. λόγος δὲ, ἐνυπόστατον γέννημα, διὸ καὶ ὁ λόγος αὐτοῦ καὶ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ. λόγος δὲ, ἐνυπόστατον ὑποπόρευμα, καὶ προβλῆμα, ὡς τοῦ πατρὸς μὲν, διὰ τοῦ υἱοῦ. καὶ πνεῦμα ἐνυπόστατον ὑποπόρευμα, καὶ πρόβλημα, ὡς τοῦ πατρὸς μὲν, διὰ τοῦ υἱοῦ. καὶ πνεῦμα θεοῦ λόγου ἐξαγγελικὸν, πάντως δὲ καὶ τὸ σῶμα δὲ, καὶ οὐκ ἐξ υἱοῦ, ὡς πνεῦμα θεοῦ λόγου ἐξαγγελικὸν, πάντως δὲ καὶ τὸ σῶμα ἐμέλος σωματικὸν, καὶ τὸ πνεῦμα ἐπνοὴ ἀφαλυομένη καὶ χεομένη. ὡς δὲ καὶ τῷ μνημονευθέντι λόγῳ, τοῦτο φησὶν ἡμῖν ἐστὶ τὸ λατρευόμενον. πατὴρ υἱοῦ γεννήτωρ, ἀγένητος, καὶ ἄκλινος, υἱὸς τοῦ πατρὸς γέννημα, ὡς ἐξ αὐτοῦ γεγεννημένος. πνεῦμα ἅγιον, τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς ὡς ἐξ αὐτοῦ ὑποπορευόμενον. ὅπερ καὶ τοῦ υἱοῦ μὲν λέγεται, ὡς δι' αὐτοῦ φανερούμενον, καὶ τῇ κτίσει μεταδιδόμενον. ἀλλ' οὐκ ἐξ αὐτοῦ ἔχον τὴν ὕπαρξιν. Οὕτως ἐγὼ φημὶ καὶ αὐτάγε τὰ πράγματα μαρτυρεῖ. ἐμψύχοις ὡσαὶ εἴπεν τὶς μαρτυρίας, λέγω δὲ νοῦ τὰς τῶν μακαρίων λόγους ὡς πράγματα, τὰς καὶ τοῦ υἱοῦ οὐκ ἐκ τοῦ πατρὸς ὑποπορεύεσθαι εἰρηκότας τὸ πνεῦμα, μηδὲν ἀλλοῖον ἐννοῆσαι, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ τοῦ νοῦ σωνενεχθῆναι τοῖς πρώτοις, μαθηταὶ ὄντας οἰκείωνα καὶ ὁπαδοὺς. πῶς γὰρ ἀλλοῖον, ὅπερ μόνον αἴτιον υἱοῦ, καὶ πνεύματος ἴσασι τὸ πατέρα, καὶ μόνην πηγὴν τοῦ θεότητος καὶ ῥίζαν καὶ δεξιὰν καὶ τὴν οὐκ τοῦ υἱοῦ τοῦ πνεύματος ὑπαρξιν ἀναφέρουσι. ἀπαγορεύουσι. ἥδεσαν μὲν γὰρ καὶ φῶς. ἵνα καὶ πειρώσωμαι σὺν Θεῷ τὰ περὶ τὴν ῥῆσιν πρανέστερον καταστῆσαι. ἥδεσαν μὲν καὶ μάξι-

μάξιμος ὁ μέγας, καὶ ὁ θεῖος παρόμοιος, ἐπὶ τῆς ὁ ἱερὸς Ἰωάννης, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, ἐξ οὗπερ ὑφέστηκε, καὶ τῆς ὑποστάσεως καὶ τοῦ εἶναι ἔχειν αἰτίαν. ἤδεσαν τοῦτο ἅμα καὶ ἀλλὰ τοῦ ἑνὸς θεῖον καὶ φανερούμενον τε ἐκλάμπον, ὅθεν τε δύροις αὖ αὐτοὺς διερχόμενος ὑπμελῶς τὰ ἐκείνων, ὅτε μὲν ἐκ Πατρὸς λέγοντας ἐκπορεύεσθαι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀλλὰ τοῦ υἱοῦ πέφηνε, τε καθεῖσι, καὶ ἐκλάμψει, καὶ φανεροῦται, καὶ γνωρίζεται. ὅπ τοῦ ἐκ Πατρὸς δι' υἱοῦ ἐκπορεύεται τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐχ ὅπως οὐ ἅπερ ὑπὸ γέγραπται, ὅτε ἐστὶν ἐνταῦθεν νοῆσαι, λέγω δὴ τὸ υἱοῦ τὸ ὑπάρξιν ἔχειν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὡς τε αἰτίαν ἐκ τούτου καθεστάναι τε τῷ υἱῷ τοῦ καταγίου Πνεύματος ὑποστάσεως. ἀλλ' ἵν' ἐκπορεύεσθαι μὲν ἐκ τοῦ Πατρὸς, τε αἰτίου, ὅθεν καὶ τὸ ὑπάρξιν ἔχῃ μνηθῆς τοῦ τε ὑπάρξεως τρόπου, ἐκείσε καλῶς φέρονται, ὅθεν καὶ τὸ ὑπάρξις, ὁμοῦ δὴ καὶ δι' υἱοῦ καθέρχεσθαι καὶ ἐκφαίνεσθαι, καὶ ὅσα καθὰ τοῖς αὐτοῖς τούτοις τε τοῖς ἄλλοις θεοφόροις τεθεολόγηται διδαχθῆς.

ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ

Πατριάρχου κωνσταντινουπόλεως τοῦ κυπρίου λόγος περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος.

Οὐκ ἔγωγε θαυμάζω φιλότης, εἴπερ ἀγροῖκος ὤν, ὑπὸ λόγων ἐχόντων μέχρι τοῦ φαινομένου τὸ πιθανὸν καταφύγεται. τὸ γὰρ μὴ δὴ θέλοντα δυσάσθαι τροφῆς λόγων καὶ αἰνίγμασι συμβαλλεῖν, ἱκανὸν εἰς παραίτησιν, ἀλλ' ὁπόταν καὶ παιδευμένος τις εἶναι δοκῶν, καὶ τὴν σώσιν εἰσαρὸς, ὥστε τε ἄλλους καταρρίζειν ἰσχύειν, εἶτ' ἐδὲν ἄμεινον ἐκείνων πρὸς ἀλήθειαν καὶ ψεύδους ἀφίκεται, τοῦτ' ἐμοὶ τοῦ μὴ κακὸν δοκεῖν, ἐκ αὐ ἔχῃ παραίτησιν, γνώμης παφῶς ὂν ἁμάρτημα. ὄκνῳ φιλοπονίας τὴν ἀλήθειαν παραδιδόσης. τε καὶ μὲν δὴ τῶν ἄλλων οἱ δίκαιοι θρεμμάτων ὀπίσω τῶν νῶν λεγομένων φέρονται, ἀλγῶ μὲν ἐγὼ, πολλὰ τὰ ἄπτα ποιοῖν ἐκόντων τὰς σφῶν διανοίας ἐγχειριζόντων, φερέσθωσαν. σὺ δὲ ὅταν ποῦ τὸν καὶ σωφέσι καὶ λόγοις κρατεῖς τῶν πολλῶν, λέγης τε γνησίως ὁρᾶν πρὸς ἡμᾶς, εἰς ἀμφιβολίαν ὅλως ἐμπεπτωκότος, πῶς μὴ καθαψάμενος ἱκανῶς, οὐκ αὖ ἄλλοις τοῦ καθάπερ αὐτὸς ἡμῖν δηλοῖς παρέξω καιρὸν. ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὕτως ἔσται. ἔσται δὲ μετὰ ταῦτα. τὸ δὲ νῦν ἔχον ἐπὶ ἄλλο τρέψομαι. ἔσται δὲ τοῦτο τοῖς πρὸς σῦμοι πρεσβαλλομένοις, δι' ὧν τε ἡμέτερος ἀμφίβολος μαρτυρεῖς, τὴν ὡς ἔχω δυνάμεως λύσιν ἐπενεγκεῖν. Πρῶτον τὸ πρῶτον τῶν προβαλλομένων ἐκθέμενος. Τὶς ποτε φησὶ λόγος, οὐσίαν μὲν μὴ δοξάζειν ὑπόστασιν, μὴ δ' ὑπόστασιν οὐσίαν, λέγοντας δὲ ὅμως τὸ πανάγιον Πνεῦμα ἐκ τοῦ οὐσίας τοῦ υἱοῦ, μὴ λέγειν θέλειν καὶ ἐκ τοῦ ὑποστάσεως, τοῦτ' δὴ τοῦ Πατρὸς μὴ δ' ἕτερον δοξάζειν αἰωνομένους, ἀλλὰ τοῦ ἐκ τοῦ οὐσίας λέγοντας τοῦ ἐκ τοῦ ὑποστάσεως πρεσβευθεμένους. καὶ ὁ μὲν ἐκ πρεσβυτέρων πρεσβυτέρου τοιοῦτον. Λύσις δὲ πρὸς τοῦτο κυριωτάτη μάλιστα γένοιτ' ἂν καὶ ῥᾴδια εἰ ὀλίγως μικρὸν ἀνωτέρω βουληθείη τὶς τὸν λόγον ἀναγαγεῖν. μοναρχία τὸ κυρίμεμον ἡμῖν

νον ἡμῖν ὅπ καὶ εἷς θεὸς ἀληθῆς. μοναρχία δὲ οὐχ' ἡν ἐν πρεσβεύεται πρόσωπον, ἰδιαίτερον τοῦτο, ἢ καὶ πρόβλεψιν. τρία δὲ, ἃ καὶ ὑποστάσεις καλεῖν οἶδεν ὁ λόγος, ὡς εἶναι ἡμῖν τὸ προσκυνούμενον μονάδα ἐν τριάδι. τῷ μὲν γὰρ αὐτῷ τὸ ὁμοτίμῳ τοῦ φύσεως, τῷ τε ἑνιαίῳ τοῦ οὐσίας, τὸ τῇ αὐτότητι τοῦ κινήσεως καὶ δυνάμεως τὸ ἐνεργείας, τὸ τῇ πρὸς ἓν συμπνοίᾳ τὸ σωφυσίᾳ, μονάδα. μάλιστα δὲ καὶ πρῶτον ἓν καὶ αὐτὸν ἓν ὡς καὶ πρωτὸν παντὸς ἑνὸς, καὶ μόνον ἓν. τῇς ἰδιότησι δὲ καὶ ὑποστάσεσι τριάδα. ὁ πατὴρ γὰρ αὐτὸς, ὁ υἱὸς, καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα. ὁ μὲν γεννήτως τε προβολῆς, ἀπαθῶς καὶ ἀχρόνως. τῶν δὲ τὸ μὲν γέννημα, τὸ δὲ πρόβλημα. τρεῖς ὑποστάσεις, τέλειαι καὶ ὑπερτέλειαι καὶ καθ' ἑαυτὰς ὑφεστῶσαι, τρισὶ χαρακτῆρσιν, ἀμερίστως καὶ ἀδιαφόρως ἐν τῷ τοῦ οὐσίας ταυτῷ μεριζόμεναι. εἷς θεὸς τὰ τρία ὅπ μία θεότης. μία οὐσία φύσις καὶ κυριότης, ὅθεν τε πᾶσα ἀνάγκη, τότε κατ' οὐσίαν ἓν τῇ μακαρίᾳ φύσει τῇ ὁμολογίᾳ τηρεῖν, πάντε τρεῖς ὑποστάσεις ὁμολογεῖν. μήτε τῷ τοῦ ὑποστάσεων ἀριθμῷ ἀτόμῳ τε ἀμερεῖ τοῦ οὐσίας λυμαινομένους. μήτ' αὖ διὰ τοῦτο τὸ τῶν ὑποστάσεων τριαδικὸν συγχέοντας τε ὥστε συμμερίζοιτο αὐ τοῖς χαρακτῆρσιν ἡ ἀνωτάτω οὐσία, ἀληθῶς μία τε κυρίως ὑπάρχουσα, οὔτε μὴν αὖ ὑποστάσεις διὰ τὸ ἓν τοῦ οὐσίας συγκλῶ δεχόμεναι, εἰς ἀριθμὸν ἐλάττονα τῶν τριῶν ἀναχωρεῖν. καὶ ταῦτα μὲν οὕτως. Ἐπεὶ δὲ οὕτω, πανάπτα δῆλον ὡς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ οὐσίας λεγόμενον τοῦ πατρὸς, καλῶς αὐ ἔχῃ τε εὐσεβῶς, τε ἐκ τοῦ οὐσίας τοῦ υἱοῦ ἐκφαίνεσθαι. πόθεν δὲ ἐστὶν ὅπως ποτὲ διαίρεσιν δέχοιτο. οὐδὲ δέ μία λέγεσθαι. μία γὰρ, καὶ ὡς οὐσία ἐκ ἔστιν ὅπως ποτὲ διαίρεσιν δέχοιτο. οὐδὲ δέχοιτο, καὶ πῶς ἄρα τὸ ἓν αὐτῇ κατὰ πάντα λόγον καὶ τρόπον σωθήσεται; ἵν' ἓν μὴ ἀναιρεῖται τὸ ἓν, διαίρεσις οὐδεμία κατ' οὐσίαν, οὐδὲ διαφορὰ, οὐδὲ πλῆθος. διόπ δὲ μία, τὸ ἐκ τοῦ οὐσίας ὁμολογούμενον τοῦ πατρὸς πνεῦμα, καὶ ἐκ τοῦ οὐσίας τοῦ υἱοῦ ὑπάρχον ὁμολογεῖται. πλὴν οὐ διὰ τοῦτ' ἤδη τε ἐκ τοῦ υἱοῦ ὑποστάσεως τὸ πνεῦμα, καὶ ὅπ μάλιστα καὶ ἐκ τοῦ ὑποστάσεως καὶ τοῦ οὐσίας λέγεται τοῦ πατρὸς. οὐδ' ὅταῦτ' ἀξιῶν οὕτως ἔχειν δόξει ποτὲ τοῖς καλῶς ἐκεμμένοις τοῦ ἀληθείας ἐφάπτεσθαι, καίγε τοῦτο οὐ μακρὸς τὸ αὐ οὐδὲ γεφύρα δόξειε λόγος. ἔστι μὲν γὰρ ἡ πατρικὴ ὑπόστασις πηγαία θεότης, τε ἀρχὴ φυσικὴ καὶ ῥίζα υἱοῦ καὶ Πνεύματος. τὰ δ' ἐκείθεν ἔχοντα τὸ εἶναι, ὁ μὲν υἱὸς καὶ γέννησιν, τὸ δὲ Πνεῦμα κατ' ἐκπόρευσιν. διὰ τὸ καὶ τοῦ εἶναι καὶ αὐτὰ κατ' οὐσίαν ὅπερ ὁ πατὴρ, καὶ τὸ αὐτὸν καὶ ἕνα λόγον ἔχειν καὶ εἶναι, ἐκ τοῦ οὐσίας λέγοντας καὶ τοῦ Πατρὸς καὶ ὁμοούσια τῷ πατρὶ τοῦ αὐτῷ καὶ ἀλλήλοις. τῷ μὲν πατρὶ ὅπ αὐσιωδῶς ἐκεῖθεν ὡς ἐκ φυσικῆς ἀρχῆς καὶ αἰτίας, ἀλλήλοις δὲ ὅπ τὰ τῷ αὐτῷ ταυτὰ, τοῦ ἀλλήλοις ταυτὰ. ἀλλ' ὥσπερ ὁμοούσιον τῷ υἱῷ ἐείτε τὸ Πνεῦμα τοῦ λέγεται, ὅπ ἄμφω τῷ πατρὶ ὁμοούσιον, οὕτω δὴ καὶ διὰ τὸ ταυτὸν τοῦ οὐσίας Πατρὸς καὶ υἱοῦ. λεγόμενον τὸ Πνεῦμα ἐκ τοῦ Πατρὸς οὐσίας, ῥηθείη αὐ δυσεβῶς καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ. ἐκ δὲ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ, ἐπειδὴ ἐκ τῆς οὐσίας, πῶς αὐ λόγος ποτὲ θαρρήσειεν, ἔγωγε οὐχ ὁρῶ, ἕως αὐ μόνη πηγὴ τῆς ὅλης θεότητος τοῦ θεογόνος θεότης, ἡ τοῦ Πατρὸς ὑπόστασις κηρύττεται παρ' ἡμῖν, τοῦ αὐτὴν τὸ Πνεῦμα δήπους τῷ υἱῷ πεπλήτηκεν αὖπον. εἰ μὲν γὰρ ἦν ἐνίζεσθαι κατὰ ὑπόστασιν, ὥσπερ δὴ τοῦ κατ' οὐσίαν τῷ πατρὶ, τὸν υἱόν, ἦν αὐ καὶ ἐκ τῆς ὑποστάσεως τοῦ υἱοῦ, ὁ δὴ καὶ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐστὶ φυσικῶς, ἐπεὶ δὲ καὶ ταύτῃ τοῦ μόνην διαιρεῖται, τοῦ δυάζεται ὡς εἰκεῖν, τὰ πάντα ὁ αὐτὸς ὤν, καὶ τὸ τῇ ὑποστάσει ἢ ὑπόστασις ἐν θεωρέ-

θεωρούμενον, ἥνικα χώραν ἔχει τῇ ὅλῃ φύσει ἐνθεωρεῖσθαι, ὥσπερ αὖ τὸ ἐνυπάρχον τῇ κοινῇ φύσει, τοῦτο καὶ πᾶσι τοῖς ὑποστάσεσιν ἐνυπάρχειν ἀνάγκη. πῶς γὰρ οὐχί, ὅτι ἐκ τοῦ Πατρὸς τὸ Πνεῦμα, μία τοῦ υἱοῦ καὶ Πατρός τε καὶ υἱοῦ, διὰ τοῦτο καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ ὁμολογεῖσθαι αὐτό. ἐκ μὲν γὰρ τῆς οὐσίας τοῦ υἱοῦ ὅτι μία ἐστὶ τῇ τοῦ Πατρὸς ἀνάγκη, ἐκ δὲ τῆς ὑποστάσεως οὐκ μὴ μία ἐκ τῆς ἀνάγκης. ἄλλη γὰρ ὑπόστασις ἡ πατρικὴ, ἄλλη δὲ ἡ τοῦ υἱοῦ, καὶ τὸ αἰτίαν εἶναι υἱοῦ καὶ Πνεύματος τῆς πατρικῆς ἐστὶν ὑποστάσεως ἡ τοιαύτη. ὅθεν καὶ θεολογοῦσι θεότης καὶ παγκοσμία θεότης, καὶ μόνη πηγὴ τῆς ὅλης θεότητος καὶ δυνάμεις τὰ θεῖα σοφοῖς ὀνομάζεται. καὶ γοῦν δὴ καὶ προσέθετο, ὅτι ἑαυτῆς τελείας ἐστὶ καὶ ὑπερπλήρης, καὶ καθ' ἑαυτὴν τελείας ὑποστάσεις ὑπερπλήρεις, καὶ κατ' ἐκείνας ὑφεστηκείας. τὸ γὰρ καὶ τὸ Πνεῦμα ὁμοουσίας καὶ ὁμοφυεῖς ἑαυτῆς. ἐπειδὴ ὁ κατ' οὐσίαν ὁ Πατήρ, τοῦτο καὶ ὁ υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα, καὶ ὁ αὐτὸς λόγος καὶ εἶναι ἥκει διὰ τῶν τριῶν. καὶ μίμοι πάλιν ἐνταῦθα τὴν τὰ σοφὰ ταῦτα λέγετω, ὡς ἅπασα οὐσία ἐνυπόστατος ἐστὶ, καὶ ὑπόστασις πᾶσα ἐνοῦσα. ἔστι μὲν οὖν, καὶ ἡμεῖς κηρύττομεν, ἀλλ' οὐ διὰ τοῦτο καὶ τρεῖς οὐσίας λευκτέον διὰ θεοῦ, ὅτι καὶ τρεῖς ὑποστάσεις. μὴ δὴ πάλιν μίαν ὑπόστασιν, ὅτι καὶ μία οὐσία, τὸ γὰρ μετωφέρειν διὰ τὴν οὐσίαν τὴν τῶν ὑποστάσεων ἀριθμὸν, ἢ διὰ τὰς ὑποστάσεις τὸ διὰ τῆς οὐσίας ἐνιαῖον μεταγαγεῖν, ὥσπερ τῷ σοφίσματι ἐοικέναι, οὐδὲ τοῦ καθ' ἑλλήνων ἐκφύγοιτο δόξαν ποτὲ, ἄπορος οὖσα ἑτέρως, ῥίζαν καὶ πηγὴν καὶ υἱὸν καὶ καὶ Πνεύματος τὸ Πατέρα διδάσκων ἐκτὸς αἰτίας ἐκφέρεται. ἵνα τοὺς ἄλλους ἀποστόλους ἐάσω καὶ διδασκάλους καὶ χρεὼν αὐτὸν, ὡς φασὶ τινὲς, διὰ τοῦτο καταγραφόμενα. καὶ πρὸς τοῦτο ὅπερ διὰ τοῦ πατρὸς ἐκ τῶν λόγων οὐδαμῶς θεωρῆσαι. οὐ γὰρ ὅτι ἐκ τοῦ οὐσίας αὐτοῦ ἐλέγχομεν τὸν υἱὸν καὶ τὸ Πνεῦμα διὰ τοῦτο καὶ δρακὼν αὐτὸν καὶ αἰτίαν ὁμολογοῦμεν, ἀλλ' ὅτι δρακὼν Φυσικὴ καὶ αἰτία τῶν οὐσιῶν καὶ ὑποστάσεων, ἀπαθῶς καὶ ἀχρόνως, διὰ τοῦτο ἐκ τοῦ οὐσίας ἐκείνα αὐτοῦ. τίνα τρόπον καὶ διὰ τοῦ υἱοῦ δογματίσωμεν, ὅτι ἐκ τοῦ οὐσίας αὐτοῦ τὸ Πνεῦμα διὰ τοῦτο καὶ ὡς ἐξ αἰτίας αὐτοῦ; καὶ χωρὶς τούτων καὶ ἀδιαλογισμὸς τὶς εἶναι δοκεῖ, οὕτω πρεσβαίνων ὁ λόγος, τὸ μὴ ἐπόμενον τιθεὶς ὡς ἐπόμενον, καὶ κλέπτων, ἀλλ' οὐχὶ πείθων τὸν ἀκροώμενον. φαμὲν γὰρ ὅτι ἐκ τοῦ Πατρὸς οὐσιωδῶς ἐκπορεύεται τὸ Πνεῦμα, ἐκ τοῦ οὐσίας ὑπάρχον αὐτοῦ. ὅτι δὲ πάλιν οὐχ ἑτέρα οὐσία Πατρὸς καὶ υἱοῦ, μία δὲ καὶ αὐτὴ, ἀναγκαίως καὶ ἐκ τούτου ὁμολογοῦμεν τὸ πνεῦμα. ὅτι δὲ ἐκ τοῦ οὐσίας διὰ τοῦτο καὶ ἐκ τοῦ ὑποστάσεως, οὐδείς ποτε λόγος ὁμολογεῖν ἀναπείσειεν, ἕως ἂν μὴ δείκνυν οὐσίαν καὶ ὑπόστασιν, ἕνα καὶ τὸν λόγον ὄντα, μηδὲ τὰ τῆς ὑποστάσεως ἐνυπάρχοντα, τοῦτο καὶ κοινῇ τῇ ὅλῃ τῆς ὁμοουσίου ἐνυπάρχει φύσει, μὴ δὲ τοὺς εἰρηκότας μόνον αὐτὸν τὸν καὶ τὸ Πνεῦμα καὶ διαψευδομένους. καὶ πρὸς μὲν τοῦτον, ἴσως δρακόντως ἔχει τὰ εἰρημένα, καὶ προσκείσθω εἰς πίστιν τοῦ τὸ ἐκ τοῦ οὐσίας τινὸς λεγόμενον, μὴ φανέντος καὶ ἐκ τοῦ ὑποστάσεως, ὅπερ ἐκ τοῦ οὐσίας εἶναι λέγεται, λέγεσθαι. καὶ ὁ καὶ χρεὼν αὐθρωπος, ὁμοουσίου μὲν ἡμῖν τοῖς αὐθρώποις καὶ ἐκ τοῦ ἡμῶν οὐσίας καὶ φύσεως εἶναι λεγόμενον, τὸ δ' ὑπάρχειν οὐκ ἐκ τῆς ὑποστάσεως ἡμῶν ἔκαστος, ἐκ δὲ τοῦ παρθένου μητρὸς ὑπάρχων, ἐξ ἧς καὶ τὸ καθ' ἡμᾶς ἀνελάβετο. οὐ δέομαι καὶ τὰ ἑξῆς τοῦ ἀπορήτων προσθεῖναι. Τὸν ἐν ἁγίοις φησὶ κύριλλον τοῦ ἐκ τοῦ υἱοῦ τοῦ πνεύματος ἐκπορεύσεως προβάλλονται μάρτυρα, διὸ καὶ ἰσχυρὸς αὐτοῖς ἐστὶ σύμμαχος ἐκεῖνα

κεῖνα λέγων, ἴδιον τὸ πνεῦμα τοῦ οὐσίας τοῦ υἱοῦ καὶ ἐκ τοῦ ἔξωθεν ὑποστατὸν ἐν αὐτῷ, καὶ ἐξ αὐτοῦ φυσικῶς ὑπάρχον, ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ υἱοῦ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν δυνάμιν καὶ τὴν ἐνέργειαν ἔχον, οὐσιωδῶς ἐξ ἀμφοῖν, ἤτοι ἐκ πατρὸς δι' υἱοῦ προχεόμενον, τὰ τοίνυν πρὸς τοῦτο ῥητέον ἐστὶ. τί; ὅτι οὐ σύμμαχος ὁ μέγας αὐτῆς, οὐδὲ τοῦτο λέγων πρὸς αὐτῶν ἐστὶ. καὶ τοῦτο γε δῆλον ἐνταῦθεν. ἐκ τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ ὑπόστασιν ὁμολογοῦμεν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐδέτερον δημιουργικῶς, ἀλλὰ τὸ μὲν φυσικῶς τὸ δὲ ἐκπορευτῶς, πάντα ἔχοντα κατ' οὐσίαν ὅσα καὶ ὁ πατήρ. διὰ τοῦτο καὶ ἄμφω ἐκ τῆς οὐσίας φαμὲν τοῦ πατρὸς. ὥστε καὶ ὅπερ ἐκ τοῦ πατρὸς, ὡς ἐξ ἀρχῆς καὶ αἰτίας φυσικῆς εἶναι ὁμολογεῖται, γνώρισμα τῆς ἐκεῖθεν ὑπάρξεως, δυοῖν τοῦτον αὐταγκαίως θάτερον ὡς ἐπόμενον ἔχει. ἢ τὸ γεννᾶσθαι. καὶ ἔστιν υἱὸς τὸ γεννώμενον, ἢ τὸ ἐκπορεύεσθαι. καὶ πνεῦμα ἅγιον ἐστιν. ὅδε μήτ' ἐκπορεύεσθαι ἐκεῖθεν λέγεται, μήτε γεννᾶσθαι, οὐδ' αὖ καὶ ἐκ τοῦ πατρὸς λέγοιτο τὴν ὕπαρξιν ἔχειν, οὐδέγε τὸν πατέρα πλουτεῖν φυσικὴν ἀρχὴν καὶ αἰτίαν, ἐκεῖθεν μὴ γεννάμενον, μηδ' ἐκπορευόμενον τὰ γνωρίσματα τῆς ἐκ πατρὸς τῆς ὁμοουσίου ὑπάρξεως. εἰ γὰρ καὶ ὅπερ ἐκ τοῦ πατρὸς οὐσιωδῶς ἔχει τὸ εἶναι, ἢ γεννώμενον ἢ ἐκπορευόμενον ἔχει, ὁ μήτε γεννᾶσθαι ἐκεῖθεν, μήτε ἐκπορεύεσθαι, οὐδ' αὖ ἔχει πάντως φαῖεν καλῶς οἱ τὴν ἰχνὴν τοιούτων λόγων εἰδότες. ἐκεῖνον ἴδωμεν καὶ κύριλλον τὸν θεῖον, ποῖον τὸ γνώρισμα τοῦ εἶναι τὸν ἐκ τοῦ πατρὸς τίθησιν, οὐ παντάχοθ τὴν γέννησιν; τί δὲ καὶ ἐξ πνεύματος ἐκπορεύσιν καὶ τὸ ἐκπορεύεσθαι; εἰ τοίνυν ὡς ὑμῖν ἐστὶ, τοῦ υἱοῦ τὸν ἐκ τοῦ πατρὸς τίθησιν, οὐ παντάχοθ τὴν γέννησ

μνήσω δὲ καὶ τοῦ υἱοῦ, ἢ τοιοῦτόν τινα τοῖς θεολόγοις εἰκαίως παρειλημμένον, ἐκείνου τὸν πάντως τοιοῦτον ὑπονοήσεσθε, σφόδρα τὸν τοῦ υἱοῦ αὐτεχόμενοι, ἢ τὴν μὴ κακείας τοῦ μεγάλου κυρίλλου φωνὴν ὑποδῶν ποιεῖτε, ὅσον σοφῶς τὸν τοῦ πνεύματος ὑπαρξιν ὑπὸ τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς ἡμᾶς διδάσκουσιν, ἵνα μὴ καὶ ὃν ὅλεσθε πατέρα τοῦ δόγματος ἔχειν ὑπὸ τῶν λόγων ὑπείνων πολέμιον ἡμῖν ὑπηρήσοι τις. Πνεῦμα ἐστὶν ὑπὸ θεοῦ τοῦ πατρὸς, ἴδιον δὲ καὶ αὐτοῦ τοῦ υἱοῦ προσεμήνυκεν ἡ κλῆσις. τοῦ αὐθις. ὡς ὑπὸ πατρός τε ἐστὶ καὶ ἐν πατρὶ φυσικῶς ὁ υἱὸς, οὕτω καὶ αὐτὸ δὲ καὶ ἐν αὐτῷ, τὸ ἴδιον αὐτοῦ τε καὶ τοῦ υἱοῦ πνεῦμα, τοιοῦτον τὸν αὐτῷ, τὸ ἴδιον αὐτοῦ τε καὶ τοῦ υἱοῦ πνεῦμα, ἐπείπερ ἐστὶν ὑπὸ τοῦ πατρὸς, ἴδιον πνεῦμα τοῦ υἱοῦ νοεῖται, τοῦ νοῦ αὐτοῦ ὀνομάζεται. καὶ ἐν ἄλλοις. εἰ δὲ πρέπον ὑπὸ πατρὸς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀλλ' ἔρχεται δι' υἱοῦ, καὶ ἔχει τοίνυν ὁ θεὸς τοῦ πατὴρ δεῖξαι τοῦ ἐν ἑαυτῷ τὸ ἴδιον πνεῦμα, ἔχει τοῦτο ἐν ἑαυτῷ καὶ ὁ υἱὸς, ἐπείπερ ἐστὶν ὁμοούσιος αὐτῷ. καὶ πάλιν ἐν θησαυροῖς. διὸ καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ὑπὸ θεοῦ εἶπε, διδάσκων ὡς ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἔχει τὴν ὕπαρξιν. καὶ μακρὸν ἂν εἴη τὰς περὶ πάσας ὑπείνου φωνὰς εἰς μέσον προενεγκεῖν. ἀλλὰ τί φησὶ τὸ ὑπάρχειν ὑπὸ τοῦ υἱοῦ βέλεται, καὶ τῇ φέρειν ἐννοίας λεγόμενον; φεῦγον δὴ εἰ μὴ παφῶς τὴν ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ πνεύματος ὑπαρξιν βέλεται. εἴτοι γε βέλεται εὐδαιμόνως, ἄλλο δὲ ὁ καὶ τοῦ βουλομένου δῆλον ἐστὶ. πλὴν ὑπὸ τοῦ υἱοῦ. οὐ δὲ οἶει ἄλλως ὑπεῖνον λέγειν δυσσεβείας ὄντα διδάσκαλον, καὶ πόθεν ἄλλοθεν ὁ μιαρὸς κατεβλήθη Νεστόριος. πέμπει τὸ πνεῦμα χρεὶς ἁγιάσαι, ζωοποιῆσαι, ἐλευθερῶσαι, ἀγοθετῆσαι, τουτέστιν ἐνεργεῖ ταῦτα σὺν τῷ πνεύματι, ἢ διὰ τοῦ πνεύματος, ἢ ἐν τῷ πνεύματι, καὶ διαφέρομαι. ὑπὸ τελεῖ τὰς θεοσημείας ἀνθρωπος δι' ἐμὲ γινόμενος, πῶς ἐνεργεῖ, πῶς ὑπὸ τελεῖ; πότερον ὡς τις τὴν χάριν τὴν ἄνωθεν χάριν ἐχόντων, καὶ δωρεᾶς αὐτὴ δοσιν, πιστῶν εἰληφότων ἰσχύν; ἀλλὰ τοῦτο τὸ Νεστορίου καὶ χρεοῦ λύπη καὶ παραφροσύνη. ἀλλὰ πῶς; ὡς υἱὸς δηλαδὴ μονογενὴς τοῦ πατρὸς καὶ θεὸς φύσει, καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ πατρὸς πνεῦμα συμφυὲς ἔχων καὶ ὁμοούσιον. ὅπερ δοπὴρ ἐστὶν ὡς εἴρηται καὶ χορηγὸς τοῦ πνεύματος, καὶ ὁ παρὰ τοῦ πνεύματος ἁγιασμὸς, ἡ παρὰ τὸ ἀθάνατον τῆς φύσεως μεταβολὴ, ἡ παρὰ τὸ κρεῖττον μετάστασις, αὐτὸ ἐστὶ φύσει, ὡς ὑπὸ τοῦ πατρὸς καὶ αὐτὸ πνεύματος καὶ τοῦ τοῦτο, τῷ δοπῆρι μᾶλλον καὶ χορηγῷ τοῦ πνεύματος παρεσκευάζεται σὺ, ἤπερ τῷ πνεύματι. ὑπὸ νῦν κύριλλος ἀπαντάχοθ. ἐλέγχων ὥσπερ καὶ τοῦτο Νεστόριον. καὶ γὰρ οὕτως ἔχει ψιλὸν μὲν ὑπὸ νῦν ἔφασκε τὸν Κύριλλον ἄνθρωπον, ὁ δὲ θεὸν ἀληθινὸν παραδόξως τὸν ἄνθρωπον. μετοχὴ πνεύματος ὑπὸ νῦν χάριν λαβεῖν ἐργάζεσθαι τὰ παράδοξα, οἰκεία δυνάμει ὑπὸ καὶ φύσει πηγάζουσι τὸν ἁγιασμὸν, ἀλλ' οὐκ ἔξωθεν ἐχούσι ἐργάζεσθαι τὰ παράδοξα. καὶ ὁ υἱὸς ὡς θεὸς, ὑπὸ νῦν ἔχει διδόναι καὶ χορηγεῖν καὶ πέμπειν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὡς εἰκὼς ταῦτα νοεῖν. τὸ δὲ κατ' ἐκείνο παλαιῶς εἰπεῖν ἅμα καὶ δυσεβῶς, ὅτε δίδοται, ὅτε πέμπεται, οὐκ ὑπηρεῖται, ἐνδυναμοῦται, ἐχορηγεῖται, εἰ μὴ ὡς εἴρηται οἰκονομίας λόγῳ καὶ συγκαταβάσεως. ἀλλὰ τί μὴ τὸν αὐτὸ κύριλλον περὶ τούτου ἀκούομεν; λέγει, τοίνυν ὑπὸ νῦν λέγων περὶ τοῦ υἱοῦ, θεὸς ἐστὶ φύσει, καὶ τὸ ὑπὸ θεοῦ πατρὸς ὑποπορευόμενον πνεῦμα δίδοις αὐτὸς τοῖς ἀξίοις, τὸν ὡς ἰδίᾳ δυνάμει τῇ παρ' αὐτοῦ χορεύμενον, τὸν ἴδιο-
τὸ δὲ καὶ; ὅτι ὁμοούσιον φησὶν ἐστὶν αὐτῷ, τὸν ὅπερ αὐ γενέσθαι λέγεται παρὰ τοῦ θεοῦ

καὶ

καὶ πατρὸς, τοῦτο πάντως ἐστὶ δι' υἱοῦ ἐν πνεύματι, ἀλλ' ὅσως δόσιν αὐτῶν μὴ ἀλλοτριόν τῆς τοῦ πνεύματος νοήσης μεγαλειότητος, τὰ τῆς συγκαταβάσεως τοῦ οἰκονομίας ῥήματα εἰς αὐτὸν φέρων τοῦθεὶς τὴν τοῦ παρακλήτου οὐσίαν. βέλει καὶ ἑτέραν αὐτὰν αὐτῶν πῶς οὐσιωδῶς; ὅπ φησὶν ἡ τοῦ πατρὸς ἰδιότης, ἀλλὰ μὴ τὴν τῆς ὑποστάσεως ἐνταῦθα χαρακτηριστικὴν ἰδιότητα νοήσης, τὸ δὲ τῆς φύσεως οἰκεῖον καὶ γνήσιον ἐνυπάρχει τῷ κατὰ φύσιν καὶ ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντι λόγῳ. ἔπ ζητεῖς διατί; ὅτι φησὶ τῷ τῆς ὁμοουσιότητος λόγῳ σωπᾶται τῷ υἱῷ πρὸς ἕνωσιν, καὶ ὑπὸ τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς ὑποπορεύεται. τὸ πάλιν ὅπ ὑποπορεύεται φησὶν ὑπὸ τοῦ πατρὸς, ἔστι δὲ ὅμως ὅτι ἀλλότριον τοῦ υἱοῦ κατὰ τὴν τῆς οὐσίας λόγον. καὶ ὅπ πάλιν ἀῤῥήτως ὑπὸ τοῦ πατρὸς ὑποπορεύεται. διὰ τοῦ υἱοῦ δὲ χορηγεῖται τῇ κτίσει. ὅτως ὁ μέγας φησὶ κύριλλος, καὶ σύγε πέμπεσθαι, χορηγεῖσθαι, προχεῖσθαι, δίδοσθαι παρὰ τοῦ πατρὸς τοῦ υἱοῦ. ἔπ δὲ τὸ ὑπάρχειν τὸ προϊέναι τὸ πνεῦμα ἀκούων, μὴ καταφέρε, μὴ δὲ καταπίπτε, ἀλλὰ ταῖς ὑψηλαῖς καὶ θεοπρεπέσι μάλιστα πρὸς τοῦ πνεύματος ἐννοίαις ἐρηρεισμένος, καὶ τὴν πατέρα μόνον πηγὴν τῆς θεότητος εἰδὼς καὶ αἰτίαν, καταλήλως τοῖς προσώποις τὴν θεολογίαν ὑπολάμβανε. μὴ δὲ τοὺς καιρὸς παραπεσόντας ἀπεξεπάσας, μὴ δὲ τὰς προτάσεις, αὐτοὺς λόγους ἐκίνησαν. ταύτῃ τοι τὸν ὑπὸ τοῦ πατρὸς μὲν πίστευε ὅπ ἀρχὴ φυσικὴ υἱοῦ καὶ πνεύματος, προχεῖσθαι καὶ χορηγεῖσθαι καὶ ὑπάρχειν ὡς ἐξ αἰτίας τοιαύτης, ὅτι δὲ υἱοῦ, ὡς ὁμοούσιον τοῦ ὁμοφυοῦς, ὡς ἐξ ὑπὲρ ἐκείνου ἀναπαύεται τῷ τῆς ὁμοουσιότητος λόγῳ, ἐν ᾧ ἀναπαύεται τοῦ ὕδρυται, τοῦ ἀνεκφοίτου τὸ μονῷ ποιεῖται, ὅτι πατρὸς ὑποπορευόμενον. ὑπάρχει ὅτι τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμα κύριλλος εἴρηκεν, ἀλλ' ὁ δὲ αὐτὴν αὐτοῦ τὴν ὑπόστασιν, ἐκ μόνου τοῦ πατρὸς, διὰ τοῦ υἱοῦ πνεύματος συναπομένου τῷ υἱῷ καὶ τοῦ πατρὸς, τοῦ ἐν αὐτῷ μένοντος ὑπάλαμψιν τοῦ φανέρωσιν. ὑπὸ φαίνεται διὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἐκλάμπει ὅτι πατρὸς ὑποπορευόμενον. ὑπάρχει ἐκ τοῦ υἱοῦ, ἀλλ' ὅταν ὡς φανερόμενον νοῶμεν, ὅταν διδόμενον, πεμπόμενον, ἐμφυσόμενον. ὅταν δὴ τὸ ἀνακαινίσει τὴν κτίσιν ἐρχόμενον τοῦ διδόμενον ὅτω τὴν υἱὸν ἔχει δοτῆρα, καὶ χορηγούμενον χορηγὸν, καὶ πεμπόμενον πέμπον τοῦ νοεμένων ἀεὶ δὴ τοῦ πνεύματος. τούτων τοῦ τοιούτων, ἀπὸ τῆς δόξοκίας ἀεὶ τοῦ συγκαταβάσεως, ἐπεὶ καὶ κυριώτερον ἂν λέγοιτο αὐτὸ πάντα διδόναι, πάντα χορηγεῖν καὶ ἥκειν, ἢ πέμπεσθαι. ὥσπερ τοῦ ἐνεργεῖν πάντα λέγεται, καὶ ποιεῖν ὅσον, τοῦ ὅτι καὶ ἐφ' ὧς βέλεται, πάντα δὲ μὴ πατρὸς τοῦ υἱοῦ. πλὴν τὴν πατρότητος καὶ μὴ δὴ αὐ λέγε, ὡς ἐπειδὴ ὑπάρχει φησὶν ὅτι τοῦ υἱοῦ. διὰ τοῦτο καὶ τὴν ὕπαρξιν ὅτι τοῦ υἱοῦ ἔχει, ἢ τὴν αὐτὴν ἀπαντᾶχῇ καὶ ἀεὶ σώζεται δυνάμει αἱ φωναὶ. ἄκουε μαζίμου τοῦ παῦλ λέγοντος, ἀλλὰ μὴ παραγωγάς τινας καὶ σημασιμοὺς πάλιν ἐπινοεῖν ἐν τοῖς περὶ θεοῦ ὀνόμασι βασίλειος ὁ μέγας διακελεύεται. μηδὲ τὴν υἱὸν ὀρχὴν λέγε τοῦ πνεύματος, ὃ μηδεὶς εἴρηκεν, οὐδὲ κύριλλος, εἰ καὶ ἤδει, οὐκ ἀν ὅτι τοῦ υἱοῦ δεῖσαι εἰπεῖν τὸ πνεῦμα, τοσαῦτα προσδιορίζετο, ὥσπερ δεδειὼς μήπως ὅτι τοῦτο τοιαύτῃ χρῆσι ὑπόνοιαν, δι' αὐτοῦ προχεῖται, χορηγεῖται, ἀλλ' ἴδιον καὶ οὐκ ἔξωθεν ὑποστατὸν. ἀλλ' ὑποπορεύεται μὴ ὅτι παρὰ τοῦ πατρὸς, ἔστι δὲ οὐκ ἀλλότριον τοῦ υἱοῦ, ἐξ ἀμφοῖν οὐσιωδῶς. ἢ ὅτι πατρὸς δι' υἱοῦ προχεόμενον. ὅτοι ὡ πρὸς θεοῦ δοκοῦσιν οἱ μερισμοὶ, οἱ προσδιορισμοὶ, τὸ ἐφεμηνεύειν, τὸ θεραπεύειν, τὸ κεκολασμένον, ἢ διπλόρθωσις, ἀφεστι μάτιν διπστοσωρεύη

ρεύθη μηδὲν σημαίνοντα, ἀλλὰ μὴ διδασκαλίαν ἐναργῆ εἶναι, καὶ τὴν ἡμῶν μηδαμῶς ἐπηθῆναι τοῦ Πνεύματος αὔπνον; ἐγὼ μὲν οἶμαι. ἢ Νίκοτε ἄρα προσίσταται, ὥσπερ ὁ τοῦ Πατρὸς οἶδε καὶ κηρύττει, ἵστωσι ἐμφανῶς λέγων ὁ πορευόμενος καὶ ὁ τοῦ Υἱοῦ, καὶ ταῦτα τὸν Πατέρα καὶ εἰδότα καὶ ὀνομάζοντα, ἢ πάντως ἠπίστατο τὸν λόγον εἰς δυναρχίαν φέροντα. καὶ καλῶς μοναρχίαν αὐτὸς προσκυνῶν καὶ διδάσκων εὐσεβῶς, ἐκεῖνον ὡς ἀπωλείας διέφυγε κρείττονος. σὺ δὲ φιλονεικήσας καὶ εἴπ, καὶ ὀξύτερον ἱκανῶς τὴν φωνὴν τὰς ἀφύκτους ἐρωτήσεις καὶ καρτερὰς ὡς οἶσθα, ὡς δ' ἐγώφημι ἀθρόας καὶ μεριμνώδεις προσάγεις. καὶ πῶς φησὶν ὁ κύριος ἐξ αὐτοῦ φυσικῶς, πῶς προϊέναι, πῶς τὸ, καὶ τὸ ἐρωτήσεις; ἀλλ' ἀντερήσομαί σε κἀγώ, πῶς μόνος καὶ κυρίως ἄπαις ὁ Πατὴρ καὶ Πνεύματος, εἰ καὶ ὁ Υἱὸς, πῶς ἀρχή. πῶς μόνη πηγή; καὶ φάθι, ἐπειδὴ ὁ καὶ ἡμῖν ὡς ἀρχῆς. ὁ δὲ Υἱὸς ὁ καὶ Πατρὸς, διὰ τοῦτο καὶ τὸ Πνεῦμα ὁ καὶ Πατρός. ἀνέρευνε, ὡς εἰς ἀπόρρητον ὑμῖν ὁ σεμνὸς τῆς ἀποκαλύψεως λόγος χωρεῖ. πλὴν ἅπερ ἐκεῖνοι ἡμᾶς διὰ μακρῶν πρὸς ταῦτα εἰπεῖν, μετὰ ταῦτα εἰρήσεται, νυνὶ δὲ ὡς ὁ καὶ προχείρου κύκλου καὶ τὴν λογάδων ἑνίας αὐτοῖς δοκήσαντες καὶ τοιούτου ἀπαλλαγησόμεθα. Τί φῆς αὐτός; καὶ κυκλοῦν ἔχεις τὰ τοιαῦτα τὴν δογμάτων λαβὼν πόθεν εἰρηκότος, πόθεν γράψαντος; κυκλοῦσσι ὅπεν καὶ τὸ Υἱοῦ τὸ Πνεῦμα, διὰ τοῦτο ὁ καὶ Πατρός. ἀμὴν τὸ ἐναντίον ὁ καὶ Βοᾷ, ὁ καὶ τοῦ Πατρὸς ὁ πορεύεται, σωάπτεται, τῷ τὴν ὁμοουσιότητος λόγῳ, καθ' ἕνωσιν τῷ Υἱῷ. καὶ αὖθις ὁ καὶ τοῦ πατρὸς ὁ πορεύεται ἔστι δὲ ὁ καὶ ἀλλότριον τοῦ Υἱοῦ. καὶ αὖθις ὁ καὶ τοῦ Πατρὸς ὁ πορεύεται διὰ τὸ τοῦ Υἱοῦ χορηγεῖται τῇ κτίσει. ἀμὴν ὁ καὶ μόνος τοῦ Πατρὸς ὡς ἀπὸ σόματος, καὶ ὡς ἀπὸ πηγῆς καὶ πατρός. καὶ μακρὸν αὖ εἴη πάντα τὸν ἐξ ἐκείνου ἐλέγχον φέρουσας, τοὺς συκοφάντας ἐκείνους, καὶ προσώπου ῥαπίζειν, ἀλλὰ τὰ πρὸς θεοδώριτον. λέγω δὲ τὴν περὶ τούτου ἀπολογίαν, πῶς διακρίνονται, ὅπερ μηχαναῖς καὶ τροφαῖς λόγων, οὐχὶ κατηγορίαν ὅπου κατ' αὐτῶν ἀποδείξασι, ἔφη τὸν κύριλλος πρὸς τὴν Νεστόριον ἀποτεινόμενος ὡς αὐτός φησι, ἴδιον εἶναι τὸ πνεῦμα τοῦ Υἱοῦ, διαλαμβάνεται καὶ τοῦ Υἱοῦ λόγου θεοδώριτος. ἐρωτᾷ, διαιρεῖ καὶ φησί, εἰ μὲν διὰ τοῦτο ἴδιον ἔφησε τοῦ Υἱοῦ, ὅπερ ὁμοφυὲς καὶ ὁ καὶ πατρὸς ὁ πορεύόμενον, συμφωνοῦμεν, εἰ δ' ὅπερ ἐξ Υἱοῦ τὴν ὕπαρξιν ἔχει, ὡς βλάσφημον τοῦτο τὸ δυσεβὲς ἀποῤῥίψομεν. τὸ πρὸς τοῦτο κύριλλος. ἐπειδὴ οὐ αὐτὸς ἐδόξαζεν ὁ καὶ τοῦ Υἱοῦ τὸ καὶ Πνεύματος ὑπάρξιν, τὸ θεοδώριτον καλῶς διαπιμπῶντα ἐγίνωσκεν, ἅπερ οὐ τὸν δοξάζει, οὐ τὸν ἐφιλονείκησε, τὸ παρῆλθε τέως σιγῇ. δῆλον ὁ καὶ τοῦτο ποιῶν, μὴ δ' αὐτὸν τοὺς οὐτως ὁμολογοῦντας ἀποδέχεσθαι. ὅπερ δ' ὅμως ἴδιον ἐστὶ τοῦ Υἱοῦ τὸ πνεῦμα, καὶ ὁ καὶ ἔχει αὐτὸν τοῦ εἶναι ἀρχικῶς. τὴν δὲ πατέρα ὅθεν τὸ ὁ καὶ πορεύεται, σφοδρῶς ἀγωνίζεται δεικνύναι, καὶ καὶ λόγῳ ποιεῖται τὴν ἀπόδοσιν μάρτυρα. εἴη δὲ εἰπεῖν ὅτι καὶ θεοδωρήτῳ σωαγωνίζεται. ὅθεν καὶ εἰπόντος ὁ κύριλλος, ἴδιον ἰδέφησι τὸ πνεῦμα καὶ Υἱοῦ, εἰ μὲν ὡς ὁμοφυὲς καὶ ὁ καὶ πατρὸς ὁ πορεύόμενον, συμφωνοῦμεν, καὶ ὡς δυσεβὲς δεξόμεθα τὴν φωνὴν, ἀλλ' ὁ καὶ ἀλλότριον ἐστὶ καὶ τοῦ Υἱοῦ. καὶ κύριλλος μὲν αὐτοῖς πρὸς τοῦτο τοσαῦτα ὁ ἔτι πλείω. Τί δὲ Διονύσιος ὁ μέγας, καὶ ἀθανάσιος, τὸ δὲ βασίλειος, ὁ ἀδελφὸς ὁ τούτου γρηγόριος. πῶς δὲ καὶ τὴν χρυσορρήμονα ἰωάννου, καὶ τὴν μέγιστον μάξιμον, κατ' αὐτῶν ἐπαιγμένους, ὁ καὶ ἀγαλείψω τὴν ἐρανόθεν βροντῶσαν φωνὴν γρηγόριον, καὶ τὸ λήμμα θεοδωρήτου.

καὶ

ἀγαλείψω καὶ νεῖλον τὴν μέγαν ἐν ἀσκήσει, καὶ ἐν σοφίᾳ δογμάτων. καὶ ἀδεσμεύμαι καὶ τὴν πολλὴν ὑπερήμιν ἔντε καὶ πνεύματος ὁ καὶ τοῖς ἀνθρωπίνοις λόγοις τὸν δαμασκόθεν. ὡς καὶ αὐτὸν τοὺς αὐλητὰς λέγω, καὶ μνήμης ἠξίωσαν. Τὸν μὲν ἴσως, ὅπερ παλαιὸς ὢν θεολόγος, ταπεινόλινα φθέγγεται, καὶ τὰ σοφάτου θεολογίας ἀνάξια. Τοὺς δὲ ὅπερ ἀδὲν αὐτοῖς τὴν ἰκείων καὶ ἄκροις ἔνυξι καὶ ἀξύσι παρέχουσι. πάντας δὲ τούτους ὅπερ ἐν λόγοις ἐμμέτρεις, ἐν κεφαλαίοις, ἐν ἄσμασι, σφοδρῶς κατ' αὐτῶν ἀκονίζουσιν. Ἀλλὰ πῶς ποτε ἂν εἴη πρὸς Διονύσιον φιλονεικήσετε. μόνη πηγὴ φησὶν ἐκεῖνος τὴν θεότητος ὁ πατήρ. πάλιν πηγαία θεότης ὁ πατήρ, ὁ δὲ υἱὸς καὶ τὸ πνεῦμα τὴν θεογόνου θεότητος, εἰ οὕτω χρὴ φάναι βλασφὸ θεόφυτοι, καὶ ὅλον ἀν ἦν πρὸς πρεσβεία φῶτα. πάλιν ὁ καὶ αὐλὸν καὶ ἀμερὲς ἀγαθὸν, τὰ ἐγκάρδια τὴν ἀγαθότητος ἐξέφυ φῶτα. ἐκεῖνος τοῦτα. καὶ ὑμεῖς, ὅπερ ὁ καὶ τοῦ φατὸ τὸ πνεῦμα διὰ τοῦτο ὁ καὶ πατρός; Ἀθανάσιος, ὁ καὶ τοῦ πατρὸς ὁ πορεύεται καὶ τοῦ ἴδιον εἶναι φησὶ, καὶ πάρ' αὐτοῦ διδοθὲν τοῖς μαθηταῖς, πᾶσι τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐτὸν. ἀθανάσιος ἐξηγούμενος Τίς ἐστὶν ὁ κόσμος ὁ μὴ δωρούμενος χωρῆσαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, φησὶ τοὺς δεχομένους αὐτὸ ὁ καὶ πατρὸς ὁ καὶ τῷ Χριστῷ. ὁ δ' αὐτὸς πῶς ἴδιον ἐστὶ τοῦ Υἱοῦ τὸ πνεῦμα διδάσκων, ὅπερ φησὶ καὶ τὸ πνεῦμα ὁ καὶ Θεοῦ. καὶ ὁ υἱὸς ὁ καὶ Θεοῦ. ἀθανάσιος, τὸ ὁ καὶ ἡλίου φησὶν ἐν ἀπαυγάσματι φῶς, καὶ οὐ ἀκατέχειν ἡμᾶς διδάσκεις, καὶ λαμβανόντας ὁ καὶ αἰματοῦ τῷ αὐτῷ χωρεῖσθαι. καὶ ὁ καὶ τοῦ ποταμοῦ τῇ πηγῇ. ἔστι γὰρ καὶ τοῦτο τὴν ἀθανασίου σφοδρειγμάτων. Πῶς δὲ τὸ ὁ βασίλειον ἀκεῖν, ἔστι μὲν πάντα, τέλειον ἔχων τὸ εἶναι ὁ ἀνενδεὲς, λέγοντος ῥίζα ὁ πηγὴ τοῦ Υἱοῦ ὁ τοῦ πνεύματος εἶτα πρεσβεύοντος καὶ λέγοντος. καὶ ὁ υἱὸς σφῷ τοῦ πατρὸς ἐξῆλθε, καὶ τὸ πνεῦμα ὁ καὶ τοῦ πατρὸς ὁ πορεύεται, ἀλλ' ὁ μὲν υἱὸς ὁ καὶ τοῦ πατρὸς γνωστῶς, τὸ δὲ πνεῦμα ἀῤῥήτως ὁ καὶ τοῦ Θεοῦ. ὁ ἐν ἑτέροις ὁ καὶ τοῦ Θεοῦ εἶναι λέγεται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ ὡς τὰ πάντα ὁ καὶ τοῦ Θεοῦ πρεσελθὲν, καὶ γνωστῶς ὡς ὁ υἱὸς, ἀλλ' ὡς πνεῦμα σόματος αὐτοῦ. καὶ πνεῦμα χρεοῦ ὠκειωμένον καὶ φύσιν αὐτῷ. πῶς τὸ ταῦτα λέγοντος ἐκεῖνος ἀκεῖν καὶ ὁ καὶ τὴν ὑπνοίας ὑμῶν καταγελάσεται. ὅταν δὲ τοὺς ἄλλους ἀθετεῖτε μὴ τὴν εἰρημένων, καὶ κακῶς παίζητε ἐν καὶ παμτοῖς τοῖς ἐκείνων, τὰ μὲν πρὸς τέχοντες, τὰ δὲ παρεξηγούμενοι, καὶ ἀπορρηγνῦτες τοῦ καλῶς ἄνωθεν ἐξυφασμένου χιτῶνος, κακῶς ὑμῖν αὐτοῖς, εἴθε δὲ μόνοις. ἀμὴν μόνοις ὑμῖν αὐτοῖς χιτῶνα κάτωθεν ῥάπτετε, ἔμφυον λάϊνον καὶ τὴν δρχαῖον λόγον τοῖς σώμασι, ταῖς δὲ ἀπλουστέραις ψυχαῖς δίκτυον καὶ παγίδα, ἢ ὁ φάρμακα πρὸς σωτηρίαν ὄντα τοῖς ὁ καὶ διανοίας δηλητηρίοις ἐγκαταμιγνῦντες, θανάτου κιρνᾶτε ποτήριον. πῶς τοῦτα ποιοῦντας, ὁ καὶ ἀληθῆ τὸς ὁρῶν, ἐδηχθήσεται, καὶ θρηνήσει τὴν ἀπογνώσεως. ἀλλὰ πρὸς μὲν τοῦ τοιούτου δόγματος αὐτῶν καὶ αὖθις Θεοῦ γε βουλομένου ῥηθήσεται. Νυνὶ δ' ἐπειδὴ πρὸς αὐτὸν ὅπερ ὁ καὶ τὸ ἡμῖν δωρούμενον τοῦ πατρὸς ὁ ἐνέργειαν φάσκουσι ῥῆσιν, τοῦ υἱοῦ δὲ τὸ πνεῦμα. φέρε καὶ πρὸς τοῦτο βραχέα διαληψόμεθα, ἐνέργειαν τὴν υἱὸν ἢ τὸ πνεῦμα, εἰ μὲν τὴν παρόν ὑφεστῶν ὀνομάζειν ἐβούλοντο, πρῶτον τὴν φωνῆς τὸ ἐν ἑτέρῳ ὁ μὴ καθ' ἑαυτὸ

καὶ τοῦ τοῦ Πατρὸς ἅπασαν ἐνέργειαν θεωρημένῳ καὶ τὸ ἀπαράλλακτον ἐν υἱῷ καὶ Πνεύματι, καὶ πληρουμένῳ παραστήσωσιν. ἐνεργεῖ γὰρ φησὶ δι' υἱοῦ ἐν πνεύματι ὁ Πατήρ. ἵνα δὲ καὶ τοῖς σωνημμένοις καθάπαξ καὶ τὸν τὸ σωνημμένον ἀναλάσσειν ἀνὰ ἀλλήλων γνωρίσωσι. καὶ ὅνπερ τρόπον ἡ φυσικὴν ἐνέργεια ἀχώριστος ἐστὶν ἡμῖν ἐνέργεια λέγεται, ἀχώριστος δὲ τοῦ οἰκείας ἐνεργείας καὶ ἡ φύσις αὐτή, ἡ 5 καὶ ὁλοκλήρου τὰ τοιαῦτα ἀλλήλων, σώζει δὲ μᾶλλον ἀεὶ καὶ σωνθεωρεῖται. οὕτω καὶ, μάλιστα δὲ καὶ ἐπὲρ τὸν καὶ πᾶσαν κατάληψιν, καὶ τὸν λόγον καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀπολείπεται ποτε τοῦ Πατρὸς, καὶ τὸν Πατέρα τοῦτων διέρχεται καὶ πάντων ἀδιώκατον. ἀεὶ γὰρ ἐν τῷ λόγῳ καὶ ἐν τῷ Πνεύματι ὁ Πατὴρ, καὶ ὁ λόγος καὶ τὸ πνεῦμα ἐν τῷ Πατρὶ, καὶ ὡς ἔφη Διονύσιος ἐκ τοῦ αὐλὸς καὶ ἀμερὲς ἀγαθοῦ τὰ ἐγκάρδια τοῦ ἀγαθότητος ἐκφῶνα φῶς, τοῖς ἐν αὐτῷ καὶ ἐν αὐτοῖς καὶ ἐν ἀλλήλοις σωαιδίον τῇ ἀναβλαστήσει τοῦ μονὰς ἀπομεμένηκεν ἀνεκφοίτητος. οὕτω μὲν δὴ καὶ διὰ τοῦτα ἐνέργειαν καὶ δύναμιν τὸν υἱὸν καὶ τὸ Πνεῦμα οἱ Πατέρες φαίνονται νοήσαντες ὀνομάσαι, οὐχὶ δὲ καὶ ὡς ἴδιος οὐσίας δύναμιν καὶ ἐνέργειαν, ὅπερ ἴσως ὤήθησαν οἱ τοῖς δικαιόμενοι, ἴσον δ' εἰπεῖν οἱ τοῖς συμβεβηκόσιν ἐπερειδόμενοι. τὸ δὲ ἄλλο. ἐπεὶ τὸ ἀπαράλλακτον τοῦ φύσεως ὁμολογοῦντες, τὸ καὶ τὸ ἀίδιον καὶ ἀπατὸν διαφορὰν ἐκ τοῦ ὀνόματος, ἐν ᾧ μένον διακείνεται τὸ ἕτερον τοῦ ἑτέρου καταλαμβάνομεν, τῷ, τὸ μὲν ἄπον εἶναι πεδίον, τὸ δὲ ἐκ τοῦ αἰτίου. καὶ τοῦ δὲ αἰτίας οὐτος, πάλιν ἄλλην διαφορὰν ἐνοῦμεν. τὸ μὲν γὰρ ἀπεστεχῶς ἐκ τοῦ πεῦτα, τὸ δὲ διὰ τὸ ἀπεστεχῶς ἐκ τοῦ πεῦτα. ὥστε καὶ τὸ μονογενὲς ἀπαμφίβολον εἶναι τοῦ υἱοῦ μένειν, καὶ τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς εἶναι τὸ πνεῦμα μὴ ἀμφιβάλλειν. τοῦ τοῦ υἱοῦ μεσιτείας καὶ ἑαυτῷ τὸ μονογενὲς φυλαττόσης, καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ φυσικῆς πρὸς τὸν Πατέρα σχέσεως μὴ ἀπεργούσης. ἡ μὲν οὖν ῥῆσις τοιαύτη. πῶς δὲ ἐνταῦθα ἄπον ὁ υἱὸς; πῶς τὸ πνεῦμα ἐκ τοῦ υἱοῦ; διακείνεται μὲν γὰρ φησὶ τοῦ Πατρὸς τῷ ἀπατὸς εἶναι, καὶ τοῦτο ἥνωται τῷ πνεύματι. καὶ αὐτῷ ἀπατῷ ὄντι ἐκ τοῦ Πατρὸς, οὐ μὴν τοῦ καὶ τοῦ πνεύματος ἄπτεται. οὐδὲ ἐξ αὐτοῦ τὸ πνεῦμα, ἵν' οἷς διακείνεται τοῦ πνεύματος σωάπτηται τῷ Πατρὶ· ἢ τὰ αὐτὰ λέγουσι ἀπῆν τὰ σύγχυσις ἐκ διακείσεως, ὅπερ ἐκεῖνος μὴ καλῶς ἔχον εἰδὼς, δι' ποιῶν ἐφυλάξατο, ἀπατὸν μόνον εἰρηκὼς τὸν υἱὸν καὶ τὸ πνεῦμα δι' αὐτοῦ, ἀλλ' ἐκ τοῦ αὐτοῦ ὥσπερ διὰ θατέρου καταστολαζόμενος θάτερον. τῷ τε εἰρηκέναι τῷ ἀπατῷ διακείνεται τὸν υἱὸν τοῦ Πατρὸς, αὐτὸ τὸ μὴ ἄπον εἶναι ὡς ὁ Πατὴρ, καὶ τὸ μὴ ἐξ ἐκείνου εἶναι τὸ πνεῦμα. τῷ τε δι' ἐκείνου τὸ πνεῦμα, αὐτό τε τὸ μὴ ἐξ ἐκείνου, καὶ τὸ μὴ εἶναι ἄπον, ἀλλ' ἀπατὸν. ὅθεν οὐδ' ἄπον εἶχεν ἡ διαίρεσις τὸν υἱὸν, οὐδὲ ἐξ αὐτοῦ, ἀλλ' ἀπατὸν καὶ δι' αὐτοῦ, οὐδὲ ὡς τοῦ τοῦ τοῦ διαγγελικῆς διδασκαλίας τὸ δόγμα οὐδὲ βασιλικὴ ἐπόλησις. οὐδὲ Γρηγόριος ἀδελφὸς, οὐχ ἥπτον τῇ δόξῃ τοῦ ἀληθείας ἢ τῷ σώματι. τοῦτό με βίβλοι πείθουσιν αὐτοῦ, τοῦτο τὰ ἱερὰ τῶν ἁγίων σωτάγματα, καὶ ὁ κοινὸς τοῦ ἐκκλησίας θεσμὸς, εἰ μὴ σοφιστὴν ἢ φθόνον τὸ πρᾶγμα καλῶ. τὸ δὲ ἄλλο. ἅπερ ἐξὸν βραχέα πεφθῆναι καὶ ἀληθῶς εἰπεῖν, ἔκρυπτον, καὶ ἕτερα αὐτ' ἑτέρων εἰς διδασκαλίαν πρόφερον οἱ μακάριοι ἄλλως ἡμᾶς ἐκπαιδεύοντες, ἢ ὡς ἡ πρόφασις βούλεται τοῦ Πνεύματος κάθοδος, ἐκ εἰς συμφωνίαν δίεμπορία τοῦ ἐκκλησίας, ἀλλ' εἰς σύγχυσιν καὶ κατατμὴν καὶ διαίρεσιν. τὸ δὲ ὡ πρὸς

πρὸς Θεοῦ ἐμποδὼν διαρρήνη τῷ νύσσης αὐτῷ ταύτην ἐμφῆναι τὴν ὑμετέραν θολογίαν, τοῦ ἐκ τοῦ αἰτίας, τὸ μὲν ἄπον, τὸ δὲ ἀπατὸν μόνως. τοῦ αἰτίου τὸ μὲν ἄναρχον καὶ ἀφύνητον, τὸ δὲ ἐκ τοῦ ἀνάρχου καὶ ἀφυνήτου. ὄντως μέγα ὡ καὶ ἐργῶδες τὸ πρᾶγμα, καὶ πολὺς πόνος τῷ διδασκάλῳ τοῦ ἀληθείας ἀμεῖψαι καὶ μεταθεῖναι, ἢ καὶ προσθεῖναι τὴν συλλαβῶν. οὐχ ὁρᾶς ὡς τῷ αἰματῷ μόνῳ διαστέλλει τὴν νῦν τοῦ πατρὸς, καὶ σωάπτει τῷ πνεύματι. τῷ δὲ αἰτίῳ οὔτε τῷ πατρὶ σωάπτει, καὶ διαστέλλει τοῦ πνεύματος, ἵσοι τοῦτο δοκεῖ, καὶ πέρας; εἰ δὲ παφῶς τὰς ὑμετέρας πρεκόπτει προφάσεις, πόθεν ἔν σοι αἴτιος ὁ υἱὸς, ἢ ἐξ οὗ τὸ Πνεῦμα; τὴν μὲν διμαρὸν ἐκείνου μαρκίωνα, τὰ μὲν τὴν γραφῶν ἐξαίρειν, τὰ δὲ προσθήκαν λέγειν, τὴν κανόνα ἑαυτῷ καὶ οὐχ ἑαυτὸν τῷ κανόνι προσάγοντα. νυνὶ δὲ οὐχ οὕτως ἔχει, ἀλλ' ἡ μὲν ῥῆσις τοῦ γραφῆς ὅπῃ χώραν μένουσαν ἔχει, αὐδὲ νοεῖν ἐνταῦθεν, ἐκ ἔστιν ἀδέποτε, ταῦτα καὶ νοεῖται καὶ προσεκφέρεται. Γρηγόριος γὰρ μὴ καταδεξαμένου, ἀλλ' ἀπειρηκότος παφῶς, μήτ' αἴπον λέγειν τὴν υἱὸν, μήτ' ἐξ αὐτοῦ τὸ πνεῦμα. οἱ δὲ, ἃ μὲν ἠπάζετο κηρύττειν ἐκκλίνοντες, ἃ δ' ἐμφανῶς ἐξέκλινεν ἀπαζόμενοι, ὥσπερ παντῶν ὕπνον βαθὺ καὶ ἀναισθησίαν κατεγνωκότες εἰς ἐκείνου ἐξ δόγματος τὴν αἴτιαν ἀναφέρουσι. τὰ ταῦτα ποιεῖτε ὦ ἄνδρες; τὰ πονεῖτε διακεῖς, τοῦ ἀληθείας πάντως κρατούσης. καὶ ὑμῶν ἡμᾶς ταπεινότερα καὶ λόγοις καὶ χειρῶν κρείττα νικώμενοι; οὐ τοῦτο γε δὴ βέλεται ὁ νύσσης Γρηγόριος, οὐδὲ κοπτὸς αὐτῷ ἀφελέσθαι τὴν πατέρα, καὶ τὴν ἐκπόρευσιν καὶ τὴν αἰτίαν τοῦ πνεύματος. ἀφαιρεῖται δ' αὖ εἰς υἱὸν μεταθήμενος ταῦτα. τότε μὲν πρὸς πεστεχῶς ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐκπορευόμενον, ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκ αὖ ἐκπορεύοιτο. γινώσκω δὲ μᾶλλον εἴπερ καὶ ὁ υἱὸς ἐξ οὗ τὸ πνεῦμα, ἐκ τοῦ πατρὸς γεννητῶς. οὐδὲ πρὸς εἰκὸς ἄλλως μὲν τὴν αἴτιον τοῦ Πνεύματος, ἐκ τοῦ πατρὸς εἶναι λέγειν ἄλλως δὲ αὐτὸ τὸ πνεῦμα ὁμολογεῖν, εἰ μὴ εἰς ἀνάγκην ἐλθεῖν, ἐκ τοῦ λόγου αἱρεῖσθαι, τὸ γεννώμενον ἐκ τοῦ πατρὸς, μὴ νομίζειν αἴτιον τοῦ ἐκείθε

αἴτιατον, κατ' αὐτὸν αἰτιατόν. εἰ γὰρ ὁ πατὴρ, τοῦ κυρίου Πατὴρ καὶ προβολεύς. ἐν ᾧ ἀφίζομαι πολλάκις ἐν ταῖς γραφαῖς. εἰ γὰρ ἔστιν ἀμφότερα τοῦ κυρίου. ἢ ὃν παῖδα ἐγέννησεν, ἐξ οὗ ἢ προβολεύς, τοῦ ὅτε τὸ γέννημα καὶ προβλήσειν, ὅτε τὸ προβλήμα καὶ γέννησιν. τῷ γ' ὄν τοῦ Πατρὸς γεννηθέντι εἴπερ αἴτιον δίδως καὶ φύσιν εἶναι τοῦ πνεύματος, ἐμᾶλλον αὖ πτέρειν καὶ γέννησιν εἶναι ἢ καὶ προβλήσειν. εἰ δὲ τοῦτο μὴ συγχωρεῖς δὲ ποιῶν, δεδιὼς μὴ ἀπὸ τοῦ Γεράδου ἐν ᾧ πατὴρ εἷς καὶ κυρίος. καὶ υἱὸς εἷς καὶ κυρίος, υἱὸς ἐξ υἱοῦ, καὶ πατέρας ὂν πατέρων εἰπάγῃς τὰ γνωρίσματα τοῦ κάτω γεννήσεως, τί δ' τούτοις πολὺ πλέον ἀποικειότερον, ὁμολογεῖν καταδέχῃ πνεῦμα ἐξ υἱοῦ. τί δέλει τοῦ φῶς γενάσθαι ἢ ὀπτερδύσθαι. ὡς ἔγωγε οὐκ ἔχω τί καὶ ὀνομάσω, σοὶ προσέχειν βουλόμενος. πῶς δὲ μὴ δὲ ἀκέειν υἱὸν ἐξ υἱοῦ ἀνεχόμενος, ἐξ υἱοῦ πνεῦμα νομοθετῶν, μηδένα λόγον, μὴ τοῦ θεοπνεύστου γραφῆς, μὴ τοῦ δόγματος παγιότητος, μὴ αὖτ' δὴ καὶ δὶ λόγου ποιούμενος, ὁπόταν τοῦτα νομοθετῶν αὐτίκα καὶ τὸ κάθ' ὑμῶν ἐπαγόμενον τῆς δυναρχίας ἔγκλημα βεβαιοῖς. καὶ πῶς φησὶ βεβαιῶ, εἴπερ εἷς ἐν τοῦ πατέρα καὶ υἱὸν σωζόμενα αἴτιον. καὶ γὰρ ἔστιν αἴτιος πάρ' ἡμῖν ὁ πατὴρ, ἔστι δὲ καὶ ἀληθῶς υἱὸς καὶ πνεύματος, ἀλλ' εἷς αἴτιος καὶ ὁ δύο. καίτοι τοῦτο ὡς καλῶς ἔχον ἐστὶ, παρέστα αὖ τοῦ βραχὺς ἀποδείξειν λόγος. δημιουργὸς ἐστίν τοῦ λέγεται ὁ Πατὴρ, δημιουργὸς τοῦ υἱὸς, ἐξ ὧν τοῦ γὰρ δὶ' αὖτ' τὰ πάντα ἐγένετο. δημιουργὸς τοῦ δημιουργὸς, ἀλλ' εἷς δημιουργὸς, τοῦτο φησὶ καὶ ἀπὸ καὶ αὐτοῦ, καὶ Πατρὸς τοῦ υἱοῦ μεταγαγὼν, καλῶς ἡμῶν τὸ ἓν αἴτιον καὶ τὴν μοναρχίαν ἀρήσεις. αὐτοὶ μὴ ὃν ταῦτα. Πρὸς δὲ τοῦτα, ἀλλ' μὴ αὖτις ἴσως ἔχοις σιγῇ βοῦς καὶ τὰ αὐτα, μὴ θεμιτὸν κείνας πρὸς ἀνδρας, οἱ τὴν τοῦ ποιητοῦ τῆς κτίσεως ὑπαρξιν κάθ' ὁμοιότητα τῶν ποιημάτων προπολογοῦσιν. ἢ αὐτὸν φθέγγεσθαι, ἢ φθεγγομένους ἀκούειν. πλὴν ἵνα μήτις ἐχμὴ ἐξ κάτ' αὐτὸς λόγου τὴν πηγὴν ὁποῖος, φημὶ, ῥητέον εἶναι καὶ πρὸς τοῦτο. πρόκειται μὴ ὃν ὅτι ἐν τῶν γινομένων ὁπὸ πατρὸς δὶ υἱοῦ ἐν πνεύματι, καὶ μίαν δημιουργικὴν τῶν ὄντων ἀρχὴν πιστεύομεν, ὅμως τοῦ τὸ πατέρα φαμὲν δημιουργὸν καὶ αὖτον εἶναι καὶ τὸ υἱὸν ὡσαύτως, καὶ αὖτ' δὴ τὸ πνεῦμα, τοῦ γραφῆς ἡμᾶς παύει καλῶς τοῦ ἓν ἕκαστον δημιουργὸν διδασκούσης, καὶ αὖτον τῶν ὄντων ὁμολογεῖν. τοῦ αὐτὰ ταῦτα εἰς ἕνα κύριον δύσεβῶς καὶ Θεὸν σωζόμενον καὶ δημιουργὸν τῷ ταὐτῷ τοῦ φύσεως καὶ ἐνεργείας τοῦ δυνάμεως, ἔπ τε βουλήσεως καὶ κινήσεως ἐξ μοναδικοῦ τῆς αἰτίας σωζομένου. ἀλλ' ὅπ τοῦ ἐξ πνεύματος ὀπτερδύσεως πῶς τοῦτο θεωρητέον ἐστὶν; εἴρηται μὴ ὃν ἀπὸ ἐξ υἱοῦ τὸ πνεῦμα ὀπ τοῦ πατρὸς, αὖτον ὁ υἱὸς οὐκ εἴρηται, οὐδὲ ῥίζα, οὐδ' ἀρχὴ, οὐδὲ προβολή. ὁ δὲ πατὴρ, ταῦτα πάντα τοῦ ἐξ υἱοῦ τοῦ ἐξ πνεύματος. εἰ τοίνυν δημιουργὸς μὴ ἰδία, τοῦ μὴ ἐξ πατρὸς ὁ υἱὸς, αὖτον ὁ ὀπ ἰδία οὔτε μὴ ἐξ πατρὸς φησὶν ἡ γραφὴ, οὐκ ἄρα κάθ' ὁμοιότητα ἐξ δημιουργοῦ καὶ δημιουργοῦ εἰς ἕνα σωζομένων καὶ τὰ ὑμέτερα τοῦ πνεύματος αὖτα εἰς ἓν σωζόμενα. ἐχρῆν γὰρ πρὸν ἢ σωζομένου, καὶ ὅπ κάθ' αὐτὸν ὁ υἱὸς αὖτον λέγεται δεικνύναι, μάρτυρας ποιούμενον ἢ τοὺς πάντας ἀνθρώπων, ἢ τὰ πάντων κτίσεις, ἀλλ' οὐκ ἔστι δεῖξαι. ἀλλ' ἐὰν ἡμεῖς αὐξόμεθα τῶν μηδαμοῦ δύρισκομένων φωνῶν. ἐὰν δὲ ἐν ἄρκεν αὖτον ἐδεὶς ἐξ πνεύματος, πολλῶς ἅμα καὶ λίαν ὀπισφαλῶς σωζόντες μὴ τοῦ πατρὸς, ἐρεῦμν ἐξ πνεύματος αὖτον, εἴπερ

εἴπερ πᾶσα ἀνάγκη ὅσα μὴ ἐξ πατρὸς ἐστί τε καὶ λέγεται υἱὸς, ταῦτα καὶ κάθ' ἑαυτὸν λέγεσθαι, τέλειος ὢν θεὸς, καὶ τελείως ἔχων παθ' ὅσα θεολογούμενος λέγεται. βασιλεὺς μὴν ἐξ μὴ ἐξ πατρὸς εἷς, καὶ θεὸς εἷς, τοῦ δημιουργὸς εἷς, καὶ μία τῶν γεγονότων ἀρχὴ. πᾶν ὃν τοῦ κάθ' αὐτὸν ἀρχὴ καὶ αἴτιος τοῦ πνεύματος. ἵνα καὶ μὴ ἐξ πατρὸς ταῦτα λέγεται καὶ ἓν αἴτιον, καὶ μία ἀρχὴ δέα τοῦ πολυαρχίας σωάγεται; οὐκ ἔστιν οὐδ' ἔσται, οὐδὲ τις ὑμῖν πειθήσεται ταῦτα λέγουσιν, ἕως αὖ καὶ ἄλλως πείθουσαν τὸ θεόπνευστον διέσκεν γραφοῦ. Ἀλλὰ τόδε πρὸς τοῖς εἰρημένοις σκεπτέον. δημιουργὸς μὴν καὶ αἴτιος τοῦ ποιητὴς εἷς ἡλικίας, οὐκ ἐπειδὴ ὁμῶν, πατὴρ ἐστὶν, ὁ δὲ υἱὸς, τὸ δὲ πνεῦμα ἅγιον. οὐ γὰρ δὴ ταῦτα τὸ ἐνιαῦτον τοῖς εἰρημένοις ἐποίει πρὸς τὸν θεόν. ὅπ δὲ μᾶλλον θεὸς εἷς ἢ ἡλικίας, ἓν ἀπανταχοῦ θέλημα, μίαν ἐνεργεῖν δεικνύμενος, ἤγ' ἐν τούτοις ἑνότης ἐν καλῶς τοῦ δημιουργίας δείκνυσιν αὖτον, καὶ ὃν νοεῖν ὁ πατὴρ, καὶ ἐθέλειν λέγεται, λέγεται δὲ καὶ ὁ υἱὸς ἐνεργεῖν, θελεῖν δὲ τὸ πνεῦμα, ἀλλὰ καὶ ἐξ νεύματος καὶ ἐξ θελήματος ἐξ πατρὸς καὶ ὁ υἱὸς κοινωνεῖ τὸ πνεῦμα. καὶ αὖ ἐνεργεῖ ὅσα καὶ υἱὸς μὴ ἐξ πνεύματος ὁ Πατὴρ, τοῦ ἀνεξ πνεύματος ἐστὶ τελειοῦσα, ταῦτα καὶ ὁ πατὴρ σὺν τῷ υἱῷ τελειοῖ. ἐν διαφορᾷ αὐτῶν τῇ τῶν φωνῶν εἰσαγομένης ἐναλλαγῇ. διακρίσεως δὲ μόνης τῶν ὑποστάσεων, ἵν' καὶ τοῖς σφόδρα ἀνωμένοις, σφόδρα διὰ πρόδῆς ἔργον τοῖς διδασκάλοις ἐμφαίνειν. βουλόμενοι ὅπερ τὸν ἕνα θεὸν τηρεῖν, οὕτω δὴ τοῦ τὰς τρεῖς ὑποστάσεις ὁμολογεῖν. ἐνταῦθα δὲ πάλιν ἑνότης τὸν τοῦ αὐτὸν τὰ πάντα ἐνεργεῖν. ἐνταῦθα δὲ πάλιν τὸν τοῦ αὐτὸν τὰ πάντα ἐνεργεῖν. Τίας παρέσεσι; πότερον τοῦ οὐσίας; τοῦ πῶς ἐν κατ' οὐσίαν παρέστε τοῦ υἱῷ τὸ πνεῦμα θεολογούμενον, οὐκ ἂν τοῦ αὐτὸ προβλήθεν ἔσται τοῦ ἐκπορεύθεν; ἀλλ' ἢ τοῦ ἐνεργείας καὶ δυνάμεως καὶ βουλήσεως; ἀλλὰ θεὸν ἕνα καὶ δημιουργὸν ἕνα, καὶ ποιητὴν καὶ κύριον, καὶ βασιλέα γνωρίζει τὴν τριάδα ταῦτα ἡμῖν, οὐ μὴν τοῦ ὡς αὖτον εἰς τοῦ ὑπάρξεως ἐμφαίνει ἐξ πνεύματος. ὑπέρκειται δὲ καὶ ἐνεργείας ἁπάσης τοῦ βουλήσεως, ὥσπερ ἡ ἐξ μονογενοῦς ὀπ πατρὸς γέννησις, οὕτω δὴ καὶ ἡ ἐξ πνεύματος ἐκπόρευσις. τοῦ οὐκ ἔστιν οὐδαμῶς καταγνοεῖν ὀπ ταῦτων τῶν γενῶν τοῦ τοῦ ὄντα πληρώσεις, θελήματος δεύτερα, πρόπον ἐξ εἶναι τῷ ἐξαιρέτῳ ὀπ ἐξαιρέτου υἱοθέμενοι, ὥσπερ αὐτὸν γέννησιν καὶ αὐτὸν ἐκπόρευσιν. ὡς ἂν ἐνεδυ θεν σκοῦστε καὶ ἀμαθῶς ὀκεῖθεν ὑπαρξιν τῷ πνεύματος νέμωσιν, ὅθεν ὀκχεῖσθαι τοῦ χορηγεῖσθαι καὶ πέμπεσθαι λέγεται, ὥσπερ ὅθεν καὶ ὀκπορεύεται. τὸ ἀρανὸν εἰς γῆν κλίνοντες καὶ μιγνῦντες οὐ μὴ πέφυκε, τοῦ πάντα φέροντες καὶ συγχέοντες. πλὴν οὐκ ἀπόπτε ἢ τοῦ εἰρημένων ταυτότης τὸ ἓν τοῦ αἰτίας σωζόμενον ἐξ πνεύματος. Οὐκοῦν ὅπ λοιπὸν ἂν εἴη σκοπεῖν, μή ποτε καὶ τὸ τοῦ ὑποστάσεως ταυτὸν, ἓν αἴτιον ὁ πατὴρ τοῦ ὁ υἱὸς ἐξ πνεύματος λέγεται. τοῦ παντὸς μὴν μᾶλλον ἄτοπον τοῦτο καὶ ἀσεβές. ἀλλ' ἤγε σώσωμεν τὴν αἰτίαν οὐκ ἔστιν, ὡς οὐκ εἰς τοῦτο φέρει. μόνη γὰρ πηγὴ τοῦ θεότητος ὁ Πατὴρ, ἀρχὴ καὶ ῥίζα υἱοῦ καὶ πνεύματος. πάντα ὅσα ἔχει τοῦ υἱοῦ πλὴν τοῦ αἰτίας, θεολόγων ταῦτα φωναὶ. πᾶν γὰρ τὸ μόνον πάντα οὐκτὸς ἑαυτοῦ ἀποκλεῖον. καὶ τὸ ὑμέτερον σωσάτον καταδέχοιτο. ἢ γὰρ καταδεχόμενον οὐκ ἂν ἀληθεύει τὸ μόνον εἶναι, ἢ ἀληθεῦον, οὐκ ἂν καταδέξηται. εἰδ' ἀμφότερα, δεῖ κρατεῖν πάντως, καὶ ἓν πρόσωπον εἶναι δεῖ τὸ τοῦ αἰτίων

αἰτίων συναγωγὸν, καὶ τῆς κλήσεως τελείω δοκεῖ. Οὗτοι δὲ σαβέλλιοι μὴ κακῶς
ἐφρόνησαν πάλαι κακῶς σκηπτόμενοι, νῦν δὲ καὶ μυημονεύουσι κἂν δαίμονες ἔφεζαν,
ἀλλ' ἀνακτέον πάλιν ὅπερ τῶν ῥῆσιν, καὶ τὸ προσεχῶς, καὶ τὸ διὰ τοῦ προσεχῶς, ὅπ-
ποτε βάλεται τῷ διδασκάλῳ σκεψώμεθα. Πορευθέντες φησὶν ὁ κύριος τοῖς ἀπο-
στόλοις μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ
τοῦ υἱοῦ. καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, οἱ δὲ ἀποροῦντο, καὶ μαθητεύοντες πρῶτον εἰς
πατέρα, υἱὸν, καὶ ἅγιον πνεῦμα πιστεύειν, ἀληθινὸν θεὸν, καὶ μόνον θεὸν, πάντας
σεβάσμαι καὶ ἀποστάτας, ὅτως εἰς τὸ ὄνομα τοῦτο βαπτίζον. οὕτω γὰρ
αἱ κλήσεις τὸ τῆς ὁμολογίας ἡμῶν γνώρισμα. οὕτω δὲ ὠνοφραγιζόμεθα, καὶ τὰ
δηλούμενα γνησίως ὁμολογοῦντες εἰς οὐρανὸς ἀναγόμεθα. Ταύτας οὖν προσφέρων,
οὐκ ἄγγελος, οὐκ ἀνθρωπος ἐδίδαξεν, ἀλλ' αὐτὸς ὁ κύριος. διὰ ταῦτα
καὶ πάρ ἡμῖν ἡ χρῆσις, πολὺ τὸ πατρὸς ἔχει ὄνομα καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος.
καὶ ἔχει γε αἰωνίως δίσεβῶς προσκυούμενα. διὰ τοῦτο καὶ Θεὸν ἕνα τις εἰδὼς τὴν
μακαρίαν φύσιν ἐν τρισὶν ὑποστάσεσι. καὶ διὰ τῆς κλήσεων τοῦ τριάδος εἰς τὴν
ὁμολογίαν χωρεῖν, οὐκ ἂν ἄλλως ἢ προσεχῶς τῷ πατρὶ, ὁμολογοῖν τὴν μονογενῆ,
ὁμολογοῖν δὲ οὐχ ὅπερ τὸ εἶναι μᾶλλον τοῦ πνεύματος ἐγγίζον ἐστὶ τῷ πατρὶ, σωμα-
τικῶς γὰρ ἄμφω καὶ ὁμοίμως ὑπεῖθεν. καὶ μόνη τῆς σωτάζει τὸ ὀνομάτων μὴ τὴν
ἡ τοῦ πνεύματος κλῆσις προσφέρηται. ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἐν τοῖς μὴ καὶ τὴν προ-
τοῦ πνεύματος κλήσεις δώσαμεν, λέγω τὸ πα-
τρὸς, καὶ υἱοῦ, ἅγιε χείρικαὶ ὅσα, καὶ ἀλλήλων ἐφελκυστικαὶ, οὐδένι τὸ ἀπαντῶν με-
ταξὺ καταδέχονται, διὰ τοῦτο προσεχῶς ὁ υἱὸς τῷ πατρὶ. τὸ δὲ πνεῦμα εἴρηται
μὴ προσεχῶς εἰπεῖν ἢ τὸ ὀνομάτων δώσαμις, υἱὸν ἀμέσως συναπτόμενα τῷ πατρὶ,
εἴρηται καὶ ἡ προσοδος τοῦ ἀριθμοῦ, οὐδέποτ' αὐτὸς τῷ ἀριθμῷ μὴ μίαν δύο
προσδυκνύσι μονάδας. οὐκ μιᾶς καὶ εἰς ἑτέραν προσάγεται. ἀλλ' οὐχὶ τὸ ὑπερίζειν
τοῦ μονογενοῦς, οὐδὲ τὸ διαστείχεσθαι καὶ τὸ ἀπὸ τοῦ πατρὸς εἶναι προσώπῳ τινὶ. καὶ
τὸ καὶ τρίτον σκιφέρεται, οὐ διὰ τὴν ἀκριβείαν τοῦ εἶναι ὅτως σκιφέρεται, μόνιμα καὶ
ἀπὸ τὸ ὀνομάτων ὡς φησι κύριλλος σωτάζειν. ἤτε καὶ τοῦ σωτῆρος φωνὴ μὴ πα-
τρὸς καὶ υἱοῦ σωτάτεται, ὅμως τρίτον ὀνόμασε. καὶ ἡ προσηγορία τοῦ πνεύματος
οὐχ ὅτως ὡς ἡ πατρὸς καὶ υἱοῦ τὴν θεός ἕτερον ἀναγκάζει σωάφειαν, εἰ μή τις βού-
λεται τὸ πατρὸς ὄνομα εἰς προβολέα μεταλαβεῖν, τότε καὶ προσεχῶς οὐ τὴν υἱὸν
αὐτὸ ἴδης, αὐτὸ καὶ τὸ πρόβλημα ἐφελκόμενον. τοῦτο καὶ ἄρα οὐκ αὐτὸ ποτε, εἰ
τὸ εἶναι οὐκ πατρὸς μὴ εἰς υἱὸν, καὶ υἱοῦ καὶ πνεῦμα τελευταῖον προέβαινε. καὶ
τὸ μὴ δὴ προσεχῶς οὐδέπως αὐτὸ λέγοιτο. δεῖ καὶ διὰ τοῦ προσεχῶς καὶ ὅλως διὰ τοῦ
υἱοῦ ὑπικέψασθαι. ἀλλ' οὐ πᾶς ἐμαυτοῦ ἐνταῦθα φωνὰς κεχρήσομαι, ἢ ἐπ' ὀλί-
γον. πᾶς καὶ τὰ πατέρων αὐτὰς, ὥστ' ἔζεσι ταύτας ἀναλεγομένας ὁπεῖθεν καλῶς
τὴν τοῦ λέξεως ὁπιδιδάσκεσθαι νῦν. εἴη μὴ αὐ εἶν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ διὰ τοῦ
τὴν ἐκείνου χαρισμάτων διανομὴν καὶ μετάδοσιν ὁπὸ πατρὸς αὐτὸ λεγόμενον διὰ υἱοῦ,
ἀ γὰρ φησι τὸ πνεῦμα ἑκάστῳ χορηγεῖ παρὰ τοῦ πατρὸς διὰ τοῦ λόγου χορηγεῖται. εἴη
δ' αὐ νοούμενον, καὶ ὡς τὸ ὁπὸ τοῦ ἡλίου ἐν τῷ ἀπαυγάσματι, καὶ διὰ τοῦ ἀπαυγάσματος
φῶς, οὕτω γὰρ ἔχει μὴ δηλῶν καὶ τὰ παρὰ τοῦ πατρὸς εἰς αἰῶνα τοῦ Πνεύματος πρὸς
ἡὸν σωάφειαν. γνωρίζει δ' αὐ καὶ τὰ δι' ἡοῦ τοῦ πνεύματος ἐκφανεῖν. ὅπως ποτέ τοι
τοῦ

τοῦ ἐκφανεῖν βέλει νοεῖν, εἴτε τὰ εἰς ἡμᾶς διὰ τῶν ἐνεργειῶν φανέρασιν, εἴτε τὸν
ὅλον ἐκλαμψιν καὶ ἀνάκρασιν ὡς εἰπεῖν διὰ τοῦ ἡοῦ τοῦ πνεύματος διάκρασιν, κἀν
τοῦ τὸ ἄλλον πνεῦμα τὸ Πνεῦμα τὸ ἀληθείας ὡς οἷόν τε νοεῖν ἐλλαμπόμεθα.
ἀλλ' εἰ τοῦτον γε τὸν νῦν καὶ ὁ τὸ φωνὴν εἰς τὴν θεολογίαν εἰσάγοντες ἔχον, ἀλλ' μὴ
εἰ μαρτυρήσει, οὐκ αὐ ἡ μαρτυρία πιστοῦοιτο, οὐδὲς γὰρ ἐρεῖς τὸν αὐτοπάλων εἶδε
τὰ τοῦ ἑτέρου, αὐτοὶ δ' εἰ μαρτυρίαν ἡμῖν δίσουσιν οἱ τὸν φωνῆς πατέρες, ἀναστρέψωσιν
ταῖς ἀληθείαις τὸ πεῖραγμα ποιήσουσιν, ὥστ' αὐτοῖς ἐκείνοις τοῦ λοιποῦ προσκυνεῖν τὸν
νῦν. Ὁ τρίνων ἐν ἁγίοις ἀθανάσιος ἐν τῷ κὶ ὀρθῶς τρίτῳ λόγῳ, τὰ δὲ φη-
σὶν, οὐ τρεῖς ὀρχὰς, οὐδὲ τρεῖς πατέρας εἰσάγομμι, ἐπειδὴ οὐδὲ τριῶν ἡλίων ὑπε-
θέμεθα τὴν εἰκόνα, ἀλλὰ ἥλιον καὶ ἀπαύγασμα, καὶ τὸ ἐκ τοῦ ἡλίου ἐν τῷ ἀπαυγάσ-
μαι φῶς. ὥς τε ἔζεστι σκοπεῖν, ὡς οὐ τὴν ὑπαρξιν αὐτοῦ ὁ μέγας διδάσκει διὰ
τοῦ ἡοῦ, τὴν φανέρωσιν, καὶ ὡς εἴρηται τὴν ἀπόλαμψιν, ἢ καὶ ὡς ὁ μέγας Βασίλειος ἐ-
φησε τὴν γνωρισμὸν. ὁ δ' αὐτὸς ἐν τῇ πρὸς σεραπίωνα ἐπιστολῇ. τοίνυν πατρὸς
ὄντος φωτὸς, τοῦ υἱοῦ ἀπαυγάσματος αὐτοῦ, ἔζεστιν ὁρᾶν καὶ ἐν τῷ υἱῷ τὸ πνεῦ-
μα τὸ ἅγιον, ᾧ φωτιζόμεθα. καὶ μετ' ἔτερα. τοῦ πατρὸς ὄντος πηγῆς, τοῦ δὲ
υἱοῦ ποταμοῦ, λεγόμεθα πίνειν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. καὶ αὖθις. πέμψω ὑμῖν τὸν
παράκλητον τὸ πνεῦμα τὸ ἀληθείας ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται, ὃ ὁ κύριος
ἐδώρατο λαβεῖν, ὃς ἐστιν, οἱ ἀγνόμενοι αὐτὸν ἐκ τοῦ πατρὸς ἐν τῷ χριστῷ. εἰ τοί-
νυν ἔστιν ἐκ τοῦ πατρὸς ἐν τῷ χριστῷ, τὶ ἂν εἴη τὸ διὰ τοῦ υἱοῦ, εἰ μὴ ἔνεστι τὸ πρεσβυ-
τὴν ἔστιν ἐκ τοῦ πατρὸς ἐν τῷ χριστῷ, τὶ ἂν εἴη τὸ διὰ τοῦ υἱοῦ, εἰ μὴ ἔνεστι τὸ πρεσβυ-
μῶν. καὶ τοῦ υἱοῦ ὑπαρξις, ὥσπερ ἐκ τοῦ ἀγνοῦς, ἢ ἀτε-
λὴς ὄντος τὸν ἐκ τοῦ πατρὸς; ἀλλὰ δὴ καὶ ὁ λόγος τὸν εἰρημένος εἰκόνος, ἐκ τοῦ ἡλίου
φησὶν ἐν τῷ ἀπαυγάσματι φῶς. εἰ τοίνυν ἐκ τοῦ ἡλίου ἐν τῷ ἀπαυγάσματι
φωτὸς ὑπαρξις, καὶ διὰ τοῦ ἀπαυγάσματος τὸ φῶς λέγει τὶς, ἐκ αὐ πάλιν ὡς
ἐκεῖθεν ὑπαρξιν λαμβάνον διηνεκῶς λέγοι. εἰ μή τις τὸ ἐκεῖθεν ἐκλάμπειν (ἐπειδὴ
σύγκρατον ἐστὶ δόλος τῷ ἀπαυγάσματι) οὐσίωσιν καὶ ὑπαρξιν νομίζοι, ὅπερ οὐκ ἔστιν
ἀληθὲς. μᾶλλον γὰρ φανέρωσις τοῦτο, ἥπερ ὑπαρξις. ἀλλὰ καὶ τὸ τοῦ ποταμοῦ ὕδωρ,
εἰ ἐκ τοῦ πηγῆς θωυμά-
ζοιμ' αὐ ἐγὼ. ἀλλ' ἐκ τοῦ μεγάλου ἀθανασίου ἀδέπως αὐ ἔχοι τῇ τοῦ πεσκειμένου
διανοίᾳ συμβαλεῖν. Ὁ τῆς νύσσης γρηγόριος, ὅπ ἐκ ἄλλο νοήσας ἢ τοῦτο, ἐχρή-
σατο τῇ διὰ, ἄκυρον λέγοντος. ἐξ ἀγχυνήτου ἡλίου ἄλλον ἥλιον νοοῦμμι. ὁμοῦ
τῇ τοῦ πεῦτου διανοίᾳ γνωνιτῶς αὐτῷ σωεκλάμπουσα, καὶ πάντα ὡσαύτως ἔχου-
τα, κάλλει, δωάμει, λαμπηδόνι μεγέθει, φαιδρότητι, καὶ πᾶσιν ἅπαξ τοῖς
τοῦ ἡλίου θεωρεμένοις. καὶ πάλιν. ἕτερον ἐκλάμψαν ὅτε διαφήμαι, ὅτε
φύσεως ἑτερότητι, τοῦ πατρὸς, ἢ μονογενοῦς ἀποτέμνεται, καὶ ἐν τῷ εἰς τὴν πεωτεμάρ-
τυρα σέφανον ἐγκωμίῳ. ἐπεὶ οὖν ἐν τῷ φωτὶ τοῦ πατρὸς φησὶ τοῦτο τῷ πνεύμαι
τῷ ἁγίῳ τῷ ἐκεῖθεν ἐκπορευομένῳ τὸ μονογενὲς καθορᾶται φῶς, διὰ τοῦτο πεσκα-
τωγνωθεὶς τῇ δόξῃ τοῦ πνεύματος, καὶ τὰ ἑξῆς. ὁρᾶς ὡς ἅπαν τὸ χοῦ σύμφωνος
ἐστὶν ἑαυτῷ ὁ διδάσκαλος, τὴν μὲν ἐκπόρευσιν καὶ ὅλως τὴν ὑπαρξιν τοῦ πνεύματος
τελείαν διδάσκων ἐκ τοῦ πατρὸς, ἐκλάμπει δὲ μόνον λέγων διὰ τοῦ ἡοῦ, καὶ οἷον
πεολάμπειν ὥσπερ τὴν ἀκτῖνος τὸ φῶς. ἀλλὰ σύγε εἰ μὴ τελείαν ὁμολογεῖς ἐκ
τοῦ πατρὸς τὴν τοῦ πνεύματος ὑπαρξιν, πεοσπωσωπήρεις διὰ τὴν δι' ἡοῦ ἐκλάμψεως,
ἵνα σε-

ἵνα σεμνότερον ἢ τὸ δόγμα τοῦ θεοπρεπέστερον, ἐγὼ δὲ τέλειον τὸ εἶναι οὐκ τοῦ πατρὸς
ὁμολογήσω τῷ πνεύματι. διδάσκει γάρ με οὕτω λέγειν οἱ τὰ θεῖα σοφοί. ἔκτε
δὴ τῶν ἄλλων λόγων, τοῦ οὐκ τῶν ῥημάτων αὐτῶν, νῦν λέγοντες τοῦ λόγου τοῦ πνεῦ-
μα, ἥλιον, ἀκτῖνα, καὶ φῶς, πηγὴν, ποταμὸν, καὶ ὕδωρ. καὶ πρὸς τὸν αὐτὸν ἀεὶ
πάντων ἑξῆς μνημονεύειν, δι' ὧν ἐστὶν ἀσφαλῆ τὴν περὶ τούτου κεκτῆσθαι πίστιν. Ἰαύ-
τητοι καὶ βασίλειον μόνον μάρτυρα ὑπτιάσας ὑπὲρ τὰ ἑξῆς μεταβήσομαι. Ὅτι
μὴν ὁ μέγας οὗτος τοῦ οἰκουμένης φωστὴρ εὐδαιμονεῖ λέγων ἐστὶν οὐκ τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦ-
μα, οὐκ ὢν τοῦ πατρὸς καὶ ἀχὶ ἑτέρωθι. αὐτὸς γὰρ οὐκείνου τοῦτο φωνῇ, καὶ παγίαν
καὶ ῥίζαν οἶδε τὴν πατέρα, καὶ αὖπον υἱοῦ τοῦ πνεύματος, τί χρὴ λέγειν ἔσασι πάν-
τες, πλὴν καὶ διὰ τοῦ υἱοῦ πεφηνέναι φησὶν. ἀλλ' οὐκεῖνος ἡμῖν καὶ ἀχ ἕτερος
ἥτω τῶν οἰκείων ἐξηγητής. οὐκ τοῦ πατρὸς ὁ υἱὸς φησὶ δι' οὗ τὰ πάντα ὡς πάντως τὸ
πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀχωρίστως συνεπνοεῖται. εἰ γὰρ ἐστὶν ἐν πνοίᾳ τοῦ υἱοῦ γενέσθαι,
μὴ προκαταμαθέντα τῷ πνεύματι, ἐπειδὴ πίνει τὸ ἅγιον πνεῦμα ἀφ' οὗ πάσα
δὴ τὴν κτίσιν ἡ τῶν ἀγαθῶν χορηγία πηγάζει, τοῦ υἱοῦ μὴν εἰρήκαμεν ὡς ἀδιαστάτως
συγκαταλαμβάνεται, τὸ δὲ τοῦ πατρὸς αἰτίας ἐξημμένον ἔχει τὸ εἶναι ὅθεν καὶ
οὐκπορεύεται. Ἴστω γνωριστικὸν τοῦ καὶ τὸ ὁποῖόν ἐστιν ἰδιότητος σημεῖον ἔχει, τὸ
μὴ τοῦ υἱοῦ ἀποσὼ αὐτῷ γνωρίζεσθαι, τὸ δὲ οὐκ τοῦ πατρὸς ὑφεστάναι. ὁ δὲ υἱὸς ὁ
τὸ οὐκπορευόμενον πνεῦμα οὐκ τοῦ πατρὸς, δι' ἑαυτοῦ τὸ μεῦ ἑαυτοῦ γνωρίζων μόνος
μονογενῶς οὐκ τοῦ ἀγενήτου φωτὸς οὐκλάμψας, εὐδεμίαν καὶ τὸ ἰδιάζον τῶν γνωρι-
μάτων τῆς κοινωνίας ἔχει πρὸς τὸν πατέρα, ἢ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀλλὰ τοῖς ἐρη-
μένοις μόνοις σημείοις γνωρίζεται. ὁ δ' ὑπὲρ πάντων Θεὸς καὶ τὰ ἑξῆς. εἶτα σύμφω-
νος πόθεν ἀναπαύσας δείκνυσι ἡμῖν οὐκ τοῦ υἱοῦ καὶ ἑτέραν τοῦ πνεύματος
ὑπάρξιν. τὸν καὶ τοῦ υἱοῦ λέξιν, εὐχώς ὁ πολὺς οὗτος τὴν θεολογίαν βασιλεύς,
ὡς δ' ἐθέλεις ἐξηγούμενος. καὶ πάλιν τὸ προσεχῶς καὶ διὰ τοῦ προσεχῶς εἰρμέ-
νον ἀναγών, εἰ μὴ δέχομαι τὸν νύσσης ἐρώτα, εἰ μὴ αὐτὸν ἡγοῦμαι εὐσεβείας
διδάσκαλον, εἰ μὴ παρέστω. διὰ τοῦ υἱοῦ καὶ οὐκ τοῦ υἱοῦ ὑπάρχειν ἐνταῦθα λέγει τὸ
Πνεῦμα. ἀλλ' ὦ τὰν φαίην ἂν ἐγὼ, εἰ μὴν οὐκ ἂν δεξαίμην ποτὲ, οὕτως ἐξηγούμε-
νον τὰ οὐκείνου, οὐκεῖνον δὲ τὰ οὐκείνου ὑμῶν οὐκ ἂν παραιτησαίμην καὶ ἀνωφέλεν
τοῦ κεφαλῆς. ὅθεν ἀκούων λέγοντος οὐκ τοῦ πατρὸς οὐκπορεύεσθαι τὸ εἶναι ἔχειν
τὸ Πνεῦμα τὸν τοῦ πατέρα αὖπον ἔχειν, οὐ τοῦ υἱοῦ, ἵνα ὁμολογῶ καὶ αὐτὸς, καὶ ὁ-
μολογεῖν οὐκ ἂν παυσαίμην. λέγοντος δὲ πάλιν τοῦ υἱοῦ εἶναι, καὶ ἴδιον τοῦ υἱοῦ,
καὶ δι' αὐτοῦ ἐκλάμπειν καὶ φανερῶσθαι καὶ γνωρίζεσθαι καὶ πέμπεσθαι καὶ διδόσθαι πᾶς
ἀξίοις λαβεῖν σωτήριον τῇ διδασκαλίᾳ, τὸ δὲ διὰ τοῦ προσεχῶς ἴστω τὴν ὑμετέραν
ἀκρόπολιν ἐπ' ἐκείνῳ διδασκάλῳ χειραγωγούμενος, εἰς ἓν ὁποιοδήποτε τούτων
φέρων τίθημι. φησὶ γὰρ ἵνα τὸ μονογενὲς ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ μόνη, καὶ τὸ οὐκ τοῦ πατρὸς εἶναι
τὸ πνεῦμα μὴ ἀμφιβάλλοιτο. τὸ δὲ υἱοῦ μεσιτείας τὸ ἑαυτῷ τὸ μονογενὲς φυλαττό-
μενος, τὸ τὸ πνεῦμα τὸ φυσικῆς πρὸς τὴν πατέρα σχέσεως μὴ ἀπειργάσης. προσε-
χῶς φησὶν ὁ υἱὸς, εὐχὴν αὖτε ὡς ὑμεῖς φατε εἶναι τοῦ πνεύματος, ἀλλ' ἐπειδὴ
μονογενὴς ἐστὶν υἱὸς, ἐστὶν δὲ υἱὸς συνεπνεύμενος τῷ πατρὶ. εἰ δὲ ἔστιν εἰκὸς οὐκ τοῦ
πατρὸς ὄντος τοῦ εἶναι τὸ τῷ υἱῷ τὸ τῷ πνεύματι, ἐπειδὰν βουληθῶμεν εἰς δήλω-
σιν τοῦ αἰτίας καὶ τῶν οὐκ τοῦ αἰτίας χωρῆσαι, ἀλλ' ὅπερ συνάπτειν πρὸς τοῦ υἱοῦ τῷ

πατρὶ,

πατρὶ, ὅπερ γε οὐδ' ἡ τῶν κλήσεων ἰσχὺς συγχωρήσει ποτὲ παρεμβάλλειν. ἀλλ',
ἐπειδὴ μὴ κατὰ τὴν τοῦ εἶναι ἀκολουθήσιν προσεχῶς τῷ πατρὶ ὁ υἱὸς μᾶλλον
ἢ τὸ πνεῦμα, διὰ τοῦτο οὐκ ἀπείργει οὐδὲ διακόπει τοῦ πρὸς τὸν πατέρα σχέ-
σεως. οὐ γὰρ ἔστιν αὐτὸς αὖπος τοῦ πνεύματος, ἵν' εἰς αὐτὸν μὴν ἔχῃ τὴν σχέσιν
τὸ πνεῦμα. εἴρηται δὲ τοῦ πατρὸς, μηδέ σε τοῦ, τὸ προσεχῶς εἰπεῖν, καὶ διὰ τοῦ
προσεχῶς πειθέτω, ἀλλ' ὅθεν ἔχει τὸ εἶναι, ἐκεῖσε καὶ ὡς αὖπατον ἀναφέρεται.
Εἰ δὲ τὶς καὶ ὑπωλέον πρὸς τῆς τοῦ υἱοῦ μεσιτείας ἐνίσαται, καὶ ὅλως τὸ διὰ τοῦ υἱοῦ
καὶ διὰ τοῦ προσεχῶς πρόγνων βούλεται πείθειν ἡμᾶς, ἢ μὴ ἀμέσως ὁμολογεῖν τὸ
Πνεῦμα οὐκ τοῦ Πατρὸς Ἡμῶνται τοὺς εἰρηκότας, ἢ μὴ ὁμολογεῖν ἀθετεῖν αὐτόπε
τὸ δόγμα καὶ τοὺς εἰπόντας, βραχὺς ἡμῖν ὁ μῦθος ἐστὶ φανὴς καὶ ὁ πρὸς τοῦτα καὶ τὰ
τοιοῦτα λόγος, ἡμεῖς πίνω καὶ ἀμέσως φαμὲν ὑπάρχειν τὸ Πνεῦμα οὐκ τοῦ
Πατρὸς, καὶ διὰ τοῦ λέγειν οὐκ ἀναιρούμεθα. ἐπὰν τε καὶ τοὺς ἀπιθέτους εἰπεῖν, ἀ-
μέσως αὐτὸ λέγοντες τὸ δὲ υἱοῦ καταργοῦμεν, ὅτε τὸ δὲ υἱοῦ ἀπομολογοῦντες τὸ
ἀμέσως ὑφιστάμεθα. καὶ τὸ ἀμέσως μὴν δογματίζομεν ἐπειδήπερ τὴν κάθ' ὑπόστα-
σιν ὕπαρξιν, ἐξόλως αὐτὸ δὴ τὸ εἶναι ἐξ αὐτοῦ τοῦ Πατρὸς ἔχει τὸ Πνεῦμα, καὶ οὐκ
οὐκ τοῦ υἱοῦ, οὐδὲ διὰ τοῦ υἱοῦ, ἢ τὸ αὖ ἐκ αὖπος οὕτω τοῦ προφήτου, ὁ υἱὸς ὑπῆρχεν
ἀναμφηρέτως, ὅπερ οὔτ' δυσβὲς ἐστὶ, καὶ οὐδεὶς οὐδέποτε τῶν ἀγίων οὔτ' εἰπὼν, οὔτε
γεγράψας ἐφάνη. διὰ τοῦ υἱοῦ ἢ φαμὲν ὑπάρχειν τὸ Πνεῦμα καὶ τὴν ἀμέσως ὁμολο-
γίαν ἡμῶν μὴ λυμαίνεσθαι, ἐπειδὴ οὐκ Πατρὸς ὑπορευόμενον καὶ ὑφιστάμενον, ἐξ
οὐδὲ ἐστὶ ὁ υἱὸς γνωστὸν, δι' αὐτοῦ δὴ τοῦ υἱοῦ προέρχεται καὶ ἐκλάμπει. τέλειον τὴν
ἔχον τὸ εἶναι παρ' αὐτοῦ τοῦ Πατρὸς, κἀθ' ὃν δὴ τρόπον καὶ τὸ φῶς εἴρεται διὰ τῆς ἀκ-
τῖνος οὐκ τοῦ ἡλίου. ἔχον μὴν πηγὴν καὶ αἰτίαν τοῦ εἶναι, καὶ παροχέα κατὰ φύσιν τὴ
ἡλίου ὡς ἀρχὴν αὐτοῦ φυσικὴν, δίιον ὄμως ἢ καὶ προϊόν καὶ ἐκλάμπον διὰ τῆς
ἀκτῖνος, ἐξ ἧς ἀχὺ ὑπαρξις τῷ φωτὶ, οὐδ' ὑσίωσις. ἀλλ' ἥκει μὴν δι' αὐτῆς ὡς εἰ-
ρηται, ἔχει δὲ ἀρχὴν τοῦ εἶναι δι' αὐτῆς, ἢ ἐξ αὐτῆς εὐδαιμῶς, ἀλλὰ καθαρῶς καὶ ἀ-
μέσως οὐκ τοῦ ἡλίου, ἐξ οὗ δὴ ἐστὶ αὐτὴ ἡ ἀκτὶς δι' ἧσπερ τὸ φῶς φαίνεται προϊὸν. ἐστὶ τοῦ-
τα μὴν οὕτως. Ἐκεῖνο δὲ μηδένα τῶν ἀπάντων θορυβείτω. τὸ, προσεπνοεῖσθαι
τοῦ Πνεύματος τὸ υἱὸν, κατὰ τὴν τῆς αἰτίας λόγον, ὃ προφέρεται τῶν τοῦ νύσσης
ἀνυβρήτικῶν ὑποπτάσσοντες, φαμὲν πρὸς τοῖς εἰρημένοις ἔχει τὴν νῦν. ἔχει δὲ
οὕτως. ἐπείπερ αὖπος μὴν υἱοῦ ἐστὶ Πνεύματος ὁ Πατὴρ, τῷ πατρὶ δὲ ἡ πατρὶ εὐ-
θὺς συνεπνοεῖται ὁ υἱὸς κατὰ τὴν τῶν πρὸς ἄλλα φύσιν ἀλλήλων συναγομένων τῷ
λόγῳ φησὶ τῆς αἰτίας, ἤτοι τῆς πρὸς τὴν πατέρα τὴν αὖπον σχέσεως, προσεπνοεῖται δὲ
Πνεύματος ὁ υἱὸς, ἀλλ' ἀχὶ καὶ κατὰ τὴν τοῦ εἶναι πρόοδον, οὐδὲ τῷ αἰτίαν αὐτὸν
ὑπάρχειν δὲ Πνεύματος, καίμοι δοκεῖ ἀπεμμεείμνως ἐνταῦθα τὸν λόγον τῆς αἰ-
τίας, αὐτὰ δὲ πρὸς τὴν αὖπον διὰ τὴν σχέσιν λόγῳ εἰπεῖν, μὴ φοβηθεὶς οὐκ τούτῳ τὴν υἱὸν
δόξαν δὲ Πνεύματος αὖπον δογματίζειν, διὰ τὸ παντάχῃ φθάσαι βεβαίως ὁμο-
λογήσαι ἀμφοῖν αὖπον τὴν πατέρα. τῷ δὴ ἤδη πολλάκις ὁμολογήμῳ θαρσήσας,
αὐενδοιάστως ἐρήσαι τὴν φωνὴ, τὸ δικεμνείας ἀξιώσαι διὰ τὸ μὴ πεπεῖν ἀπο-
λογίαν, ἐνταῦθα παραιτησάμενος. εἰ δὲ μὴ τοῦτο δοκεῖσι, βραχὺς ὁ λόγος,
δείξαντες πρότερον πῶς τῶν ἑαυτοῦ ὁ Γρηγόριος ὅδε, ἢ βασίλειος, ὡς παρομαρτεῖ
γεγηόριος, ποῦ τὸν εἰρήκασι πρὸς τοῦ υἱοῦ, ὡς αὐτὸν κἀν αἰνίζεσθαι τοῦ Πνεύμα-

τος

τοῦ εἴπον, καὶ τοῦτο ποιήσαντες τῶν λόγων ἐκείνων, οὗ εἰς ἐστιν, εἴτε πολέμου συμπέρασμα ἐχέτωσαν τὴν νικῶσαν. εἶεν. Ἀλλ' ἐπειδή γ' ἔχατον ἐκείνου ἀπολαμβάνειν ὡς λίαν τοῦ λίαν ἰσχυρῶν, καὶ πρὸς ὁ λόγος οὐκ ἔστι τοῖς ἀπλέγγοις, ὃ πρὸς στεφανίωνα γεάφων ὁ ἐν ἁγίοις ἀθανάσιος, τὸ πνεῦμα πρὸς τοῦ υἱοῦ διδόμενον καὶ πεμπόμενον, καὶ αὐτὸ ἓν ἐστὶ καὶ οὐ πολλά, οὐδὲ ἐκ πολλῶν ἕν, ἀλλὰ μόνον αὐτὸ πνεῦμα. ἑνὸς γὰρ ὄντος τοῦ υἱοῦ τοῦ ζῶντος λόγου, μίαν εἶναι δεῖ τελείαν καὶ πλήρη, τὴν ἁγιαστικὴν καὶ φωτιστικὴν ζωήν, ὅταν ἐνέργειαν αὐτοῦ δωρεαὶ, ἥτις γ' ἐκ πατρὸς λέγεται ἐκπορεύεσθαι, ἐπειδὴ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ πρὸς τὸν πατρὸς ὁμολογουμένως ἐκλάμπει, καὶ χορηγεῖται καὶ δίδοται. καὶ ἐπειδὴ τὸ πρὸς ἐν-τοῦθεν ἔχειν υἱοῦται, ἐρωτάσωσαν διὰ ποῖον ἄρα τῶν ἐν τῇ ῥήσει ταύτῃ ποιοῦσι φρονοῦσι; πότερον ἐκλάμπει λέγει καὶ χορηγεῖται καὶ δίδοται; καὶ μὴν, οὐμὴν ἐκφάσεως ἀπεφάνησαν ἔτι φωναὶ, αἱ δὲ δόδοκίας καὶ συγκαταβάσεως. ἀλλ' ἴσως ὅτι δωρεὰ τὸ πνεῦμα; καὶ τί πρὸς τοῦτο, ἰδὲ γὰρ καὶ ὁ υἱὸς, ἁγιασμὸς, καὶ δικαιοσύνη, καὶ εἰρήνη, καὶ λυτρώσεις πρὸς τὸν λυτρωτὴν, καὶ ὡς αὐτοῦ ὄντος τοῦτο, ἀλλ' ἐνεργήσαντος, καὶ τὸ πνεῦμα ἄρα τοῦτο τὸ πρόπον ἐπειδὴ παρ' αὐτοῦ παῖς ἀγαθὸν εἰς ἡμᾶς ἥκει, καὶ ὅσα εἰς αὐθρώπους διεργασίαι θεόθεν, αὐτοῦ εἰσὶν ἐνέργειαι καὶ δωρεαὶ, εἰκότως ἐνέργεια κέκληται καὶ δωρεά. καὶ τοῦ υἱοῦ ὄντος, ὅτι τὰ τοῦ πνεύματος ἔργα, τοῦ υἱοῦ εἰσὶν ἔργα, καὶ οὐκ ἔστιν οὐδὲν φησὶν ἀθανάσιος, ὃ μὴ διὰ τοῦ λόγου ἐν πνεύματι τελειοῦται. ἀλλ' ἐκεῖνο φησὶν, ἐπειδὴ ἐκ τοῦ λόγου ἐκλάμπει καὶ χορηγεῖται καὶ δίδοται, διὰ τοῦτο λέγεται ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεσθαι. ἀλλ' ὦ σοφώτατε, οὐκ ἀπολογικῶς ἐνταῦθα παρέληφται τὸ ἐπειδὴ, ἀλλ' εἰς σημεῖον λόγου διαλαμβάνεται, ὁποῖον ἄπκρυς τεθεώρηται, καὶ δὴ τῶν διὰ τῶν σημείων λεγομένων συλλογισμῶν. πῦρ φαμὲν καυθῆναι, ἐπειδήπερ τέφρα ὁρᾶται. καὶ ἐπειδὴ πηλὸς ὑγρὸν λύσις ἐγένετο. ὡς οὖν ὅτι πηλὸς ἢ τέφρα, πυρὸς, ἢ χύσεως ὑγρὸν, σημεῖον μόνον, οὐκ αἰτία, ἐκείνα δὲ μᾶλλον τούτων, ὅταν καὶ ταῦτα, οὐ τὸ πέμπειν καὶ διὰ τοῦ υἱοῦ καὶ δίδοσθαι τὸ ἐκ πατρὸς ἐκπορεύεσθαι αἴτιον, ἀλλ' ὅτι ἐκ πατρὸς ἐκπορεύεται καὶ ἀδιαστάτως συνάπτεται τῷ υἱῷ, καὶ συμφυὲς ἐστὶν αὐτῷ καὶ ὁμοούσιον, διὰ τοῦτο καὶ ὁ υἱὸς αὐτὸ χορηγεῖ καὶ δίδωσι, καὶ ἀποστέλλει. εἰ μὴ γὰρ ἐκεῖθεν, πῶς αὐ αὐτὸς ἐχορήγει, ἢ πόθεν ἔχων διένεμε τοῖς ἀξίοις; εἰ γὰρ πάντα ὅσα ἔχει ὁ υἱὸς παρὰ τοῦ πατρὸς ἔχει, ἔχει δὲ δίδοναι τὸ πνεῦμα καὶ ἀποστέλλειν, παρὰ τοῦ πατρὸς ἔχει. ὥστε οὐ τὸ τὴν υἱὸν ἀποστέλλειν τὸ πνεῦμα αἴτιον τὸ ἐκ πατρὸς τοῦ πνεύματος ὑπάρξεως καὶ ἐκπορεύσεως. ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ πατὴρ προβάλλεται τὸ ὁμοούσιον πνεῦμα ὁ υἱὸς αὐτὸ χορηγεῖν λέγεται καὶ ἀποστέλλειν. ἔχων τοῦτο συμφυὲς αὐτῷ, καὶ ἀδιαστάτως συνημμένον παρὰ τοῦ πατρὸς. χορηγεῖν μόνον καὶ ἀποστέλλειν ὡς εἰκὼς ἐκδέχεσθαι ταῦτα παρὰ τῆς μόνης ἀκινήτου καὶ ἀπείρου, ἣν δὲ ὁ κόσμος χωρῆσαι δύναται. ὅτι ὑπὸ σωτήρος ὁ τρόπος οὗτος τῇ θεοπνεύστῳ γραφῇ δῆλον ἐκεῖθεν. τοῦτο δὴ ὅλον φησὶ τὰ ἱερὰ διαγγέλια ἐγένετο ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ προφήτου Ἠσαΐου. καὶ ἵνα πληρωθῶσιν αἱ φωναὶ τῶν προφητῶν. καὶ οὐκ ἠδύναντο πιστεύειν ὅτι εἶπεν Ἠσαΐας τετύφλωκεν αὐτῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς. καὶ ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ. οὐ γὰρ δὴ ἀποστεῖλαι διὰ τὸ πληρωθῆναι τοὺς τῶν προφητῶν φωνὰς ὠκονόμηται, ἀλλ' ὅτι ὠκονόμηται, κἀκεῖνα πεπλήρωνται τὴν τῶν ἔργων ἐκβάσεως αἰτίας γεγενημένης τοῦ ἐκείνων πληρώ-

πληρώσεως, οὐ τὸ ἀπόπαλιν. οὐκοῦν οὐδ' ἡμῖν ἐνταῦθα αἰτίαν παρέχει τὸ ἐπειδὴ, ἀλλὰ τεκμήριον εἴληπται, ὡς εἶναι τὸ λεγόμενον, εἰ μὴ τι ἕτερον γνώρισμα ποιεῖταί τις τοῦ ἐκπορεύεσθαι τοῦ πνεύματος τοῦ ἐκπορεύσεως, ἀλλὰ τόγε οὐκ τοῦ λόγου τοῦ ἐκπορευόμενον γνωρίζοντος ἐκλάμπειν, ἀποστέλλεσθαι καὶ δίδοσθαι ἐνεργὸς ἔχετω τοιοῦτον τεκμήριον, ὅθεν καὶ τὰ ἑξῆς εἰς τοῦτο τείνει. καὶ γὰρ ὅσης τοῦ ὅλης ἀγωγῆς τοῦ λόγου ὡς ἐν τύπῳ βιλαβεῖν τοιαύτης, ὑμεῖς ὦ τροπικοὶ, καὶ γὰρ πιστῶν ὁ λόγος αὐτῶν, ἐπειδὴ τὴν μὲν υἱὸν ὁμοούσιον πιστεύετε τῷ πατρὶ καὶ θεὸν, τὸ πνεῦμα δὲ οὐδαμῶς, ὅπερ ἰῶτα τάξιν ἔχων ὁ υἱὸς πρὸς τὸν πατέρα καταλαμβάνεται ταύτῃ ἔχον καὶ τὸ πνεῦμα πρὸς τὸν υἱὸν ἀποφήσεται. τί οὖν ἐρεῖτε, οὐκ ἀν δικαίως σιωπήσεθε, ὅτι τὸ πνεῦμα τῷ υἱῷ ὁμοούσιον καὶ θεὸς. οὕτω γὰρ τοῦ πρωτάσεως ἔχειν δοκούσης τὸ ἰσχυρὸν οὐκ τοῦ κατ' ἡμᾶς ὑπεφανείας τοῦ θεοῦ λόγου καὶ ὧν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐνεργοῦν ἐπάγει τὰς ἀποδείξεις. οὐκ τὸ δεύτερον μὲν, ὅμως τὴν μᾶλλον γνωρίμων τοῖς ταπεινοῖς καὶ χαμαιπετέσιν ἡμῖν τὰς ὑπεχειρήσεις ποιήμεθα. διὸ καὶ τοῦ τοῦ οἰκονομίας καὶ συγκαταβάσεως χρηστέμεθα ἐστὶ φωναῖς, αἷς οὐ θέμις ὑπιπτεῖν αὐτοῖς, οὐδὲ ἀρπάζοντας μεταφέρειν εἰς ἃ μὴ χρεών, τὸ δὲ χρέων ἐξελόντας μὲν τοῦ προσηκούσης διανοήσεως δέχεσθαι. εἰ δὲ μὴ ἀλλ' ὅπερ ἐμπεφυκὼς ἐνέχει τῶν ῥημάτων, ὅσοι σωιάγειν ὑπόπτοι αὐτόθι τὰ ἄτοπα ἔψεται. ἥτις φησὶν οὐκ πατρὸς λέγεται ἐκπορεύεσθαι, ἐπειδὴ οὐκ τοῦ λόγου τοῦ πρὸς τὸν πατρὸς ὁμολογουμένως ἐκλάμπει καὶ χορηγεῖται καὶ δίδοται. διὰ τοῦτο εἰπεῖν οὐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεσθαι τὸ πνεῦμα, ὅτι ἐνέργεια ἐστὶ τοῦ λόγου. ὡς δωρεὰ; ὡς ὡς ἡ δωρεὰ τῷ δωρουμένῳ ὁμοούσιον ἔσται ποτὲ; πῶς καὶ φύσιν αὐτῷ συνταχθήσεται. πῶς εἴπερ ἐνέργεια; οὐ γὰρ προσδέχεται τοῦτο τὴν ἐνεργείας ὁ λόγος. χωρεῖς τὴν τοῦτων, τὴν καὶ ὀνομάσεις τὴν πατέρα. εἶπον; ἀλλὰ τοῦ υἱοῦ. τοῦ τὴν πνεύματος τὴν δογματίσεις εἶπον καὶ ἐρχομένου, οὐ τὴν πρεσβεύειν, οὐ τὴν κυρίως, οὐ τὴν καθ' ἑαυτὸν, καὶ δὲ αὐτὸν τὴν υἱὸν δηλαδὴ; ἰοῦ τὰ τὴν οὐ πρὸς τὴν γραφῆς δίρηκας; ὡς πρὸς τοῦτις εἰδωρεὰ ἐστὶ καὶ ἐνέργεια αὐτὴ ἡ τοῦ πρωκλήτου ὑπόστασις οὐσία, μέτοχοι τὴν τοῦ δ

Εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ Πατρὸς δι' υἱοῦ ἐκπορεύεται καθὼς λέγει τὰ ἁγίων εἴρηται δόγματα.

Εἶχεν αὖ εἰωθὼς ὁ τῷ δόγματι λογισμῷ σωφρονεῖν βουλόμενος, ὅπερ ἐκ Πατρὸς μὲν ἐκπορεύεται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ ἓν τὸ τοῦ σωτῆρος φωνῇ καὶ πρόδοσιν τέλειον ἐκ τοῦ Πατρὸς ὑφιστάμενον, κἀκεῖνον ἔχον ἀρχὴν τοῦ εἶναι καὶ αἰτίαν, εἴρηται τὰ καὶ τὰ ἁγίων ἐνίοις δι' υἱοῦ πρὸς τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεσθαι καὶ δόγματα εἴρηται, οὐχ ὅτι ἀτελὴς ἡ ἐκ τοῦ πατρὸς τοῦ πνεύματος ὕπαρξις, οὐδ' ὅτι ὅλως ἔχει τὸν υἱὸν αἴτιον, ἢ μόνον, ἢ μετὰ τοῦ Πατρὸς, ἀλλ' ὅτι ἐκεῖθεν ἐκ τῆς Πατρικῆς τυγχάνει οὐσίας ὑφιστάμενον ὡς εἴρηται τέλειον συμπαρομαρτεῖ τῷ λόγῳ καὶ τοὺς εἰρηκότας θεηγόρους, καὶ ἥκει δι' αὐτοῦ καὶ ἐπλάμπει καὶ ἐφήνη καὶ τὸν πρεσβύτερον αὐτοῦ καὶ αὐτόθεν ἐκλαμψιν, ἢ ὅν χρὴ λέγειν κυριώτερον ἄλλο, τὰς ἱερὰς ἀνερευνῶντα γραφὰς, καὶ ὑπομνηματιζόμενον ἐκεῖθεν τῶν ὀνομάτων τὰ ἐφαρμόττοντα. εἶτα ὡς τοῦτόν γε τὸν λόγον ἴδιον αὐτῷ τοῦ Πατρὸς Πνεῦμα ἐκφυεῖς καὶ ὁμόπνον χορηγεῖται παρ' αὐτοῦ καὶ ὑπαδίδοται τῇ κτίσει, καὶ δεσποτικῶς ὑπαφοιτᾷ τοῖς ἀξίοις, ἐκ ὅπου βούλεται πνεῖ, καὶ καρποποιεῖ τὰς ὑποδεχομένας καὶ ἀγιάζει καὶ τελειοῖ θεοποιῶν καὶ χαίρειν, θεὸς αὐτὸ τυγχάνον καὶ φύσιν, καὶ συμπληρωτικὸν τῆς ἐν τριάδι θεότητος. ἀσφαλῶς μὲν οὖν ἔχει ταῦτα τὰ δύο μέρη τῆς διαιρέσεως. ἐκεῖνο δ' ὅπερ ἐμεμψάμην ἅμα τῷ τοῦ λόγου καταρξάσθαι, ὅπερ φησὶν ὁ πνεῦσιν, ὡς εἰ μὴ δι' υἱοῦ συνομολογήσει τις τὸ πανάγιον ἐκπορεύεσθαι Πνεῦμα καὶ τοῦ Πατρὸς, ἀνάγκη πᾶσι τῷ ἑτέρῳ μέρει συνθέσθαι τῆς διαιρέσεως ὅτι καὶ τοῦ Πατρὸς, ἀλλ' οὐ δι' υἱοῦ, ὑποκρύπτειν ἡμᾶς τὸν λόγον οὐδὲν ἕτερον, ἢ ὅπερ εἰ σύνθοιτο δι' υἱοῦ καὶ τοῦ Πατρὸς τὸ ἅγιον ἐκπορεύεσθαι Πνεῦμα, αὐτίκα δώσει, ὡς οὐ καὶ τοῦ πρώτου τουτέστιν ἐκ τοῦ πατρὸς, ἀλλὰ τοῦ μόνου, ὅπερ καὶ τοῦ καὶ τοῦ πρώτου. ὁ καλῶς ἔχον, ὡς καὶ τοῦ σοφωτάτου νύσσης ῥηθὲν, καὶ ἡμεῖς ἀσπαζόμεθα, εἰ ἀπαρνεῖται κἀκ τοῦ πρώτου τὸ καὶ τοῦ πρώτου. ἐπεὶ ἐκ ὁμέγας οὗτος Πατὴρ καὶ τοῦ πρώτου ὑπάρχειν τὴν υἱὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς εἰρηκὼς, ἐκεῖνον εἶπεν ὡς οὐ καὶ τοῦ πρώτου ἐκ τοῦ Πατρὸς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀλλὰ καὶ τοῦ καὶ τοῦ πρώτου ἐκ τοῦ πρώτου, τουτέστι δι' υἱοῦ ἐκ Πατρὸς. ἐντεῦθεν οὐδὲν ἀπεφήνατο, οὐδ' εἴρηκεν ὅπου οὐ καὶ τοῦ πρώτου. εἰ ἄρα καὶ τοῦ πρώτου. ὁ δὲ μὴ τετόλμηκεν ἐκεῖνο εἰπεῖν, μήτε ἄλλο τῶν ὑποφητῶν τοῦ παναγίου Πνεύματος σφιζόμενος, πῶς οὖν τολμηρὸς καὶ αὐθάδης, νῦν τε ἐννοῆσαι, καὶ προέθεσθαι καὶ γλώσσης τὸ ῥῆμα. Ἀναλαμβάνω δὴ τὴν διαίρεσιν, ἣν ὅπερ δείξειν προεθέμην, ἀποδείξω σαφῶς. προεθέμην δ' ὅτι οὐ καλῶς ἐκεῖνο προήνεγκεν, ἀλλ' ὥσπερ σφιζόμενος καὶ πρὸς ἕνα τῶν ἀτόπων συνελαύνων ἀναγκαίως ἐκ τοῦ λόγου τὴν πρὸς τὴν πνεῦσιν ἀπαντῶσαν ἠρημένον, καὶ δυοῖν τῶν προβληθέντων ἀποκρίνασθαι θάτερον. τὸ δ' ἦν, ἢ παντελῶς τὸ δι' υἱοῦ ἀπαρνήσασθαι, ἢ εἰμὴ διαπεῖν ἐνῆν τοῖς λέγουσιν ἀνάγκης, τὸ οὐ προσεχῶς ἐκ τοῦ Πατρὸς ἀποφήνασθαι. ποίαν τοῦτο ἐκ τῆς ἀληθείας ἔχον ἀνάγκην, εἰμὴ ἐκ τῆς ἀτόπου μᾶλλον καὶ σοφιστικῆς ἐρωτήσεως. εἰδὼς γὰρ σωαλήθεον αὐτῷ ἀμφότερα τὰ μέρη τῆς διαιρέσεως, ἢ ἄμφω μᾶλλον τὰς προτάσεις οὐκ μὴ δ' αὐτίκεινται ἀλλήλοις, μὴ δ' ἔστιν ὅλως ἐναντίον καὶ μαχόμενον οὐδὲν ἐν ἀμφοτέροις, εἰ οὖν πρὸς τὸν λόγον, οὐκ ἔστιν τὸ δοξάζειν ὀρθῶς εἰ ἄρα ἐκ Πα-

τρὸς φρονεῖν τὸν ἐκπορεύεσθαι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἢ μὴν καὶ τοῦ Πατρὸς δι' υἱοῦ. ὁ δὴ χρηματιζόμενος τὸ πρόβλημα ἑτέρως τε προσεχῶς καὶ τὴν πρόκειμένην αἰνιττόμενος ζήτησιν καὶ παρενθεὶς ἐν τῇ προτάσει, ἔδοξε μὴ μόνον διαλύειν ποιούμενος τὸν μέρη τῆς καινῆς αὐτῷ διαιρέσεως, ἀλλὰ καὶ ἐναντία καὶ ἀξιόμαχα ἀλλήλοις καὶ τῇ ἀληθείᾳ μαχόμενα. πῶς γὰρ δὴ; ἐπειδήπερ τῷ προσέχοντι τὸν νῦν τοῖς εἰρημένοις ἑκατέρωθεν ἀμφίκρημνος ὁ λόγος, καὶ πάρ' ἕνα πάντως διωθῶν ὄλεθρον, ἢ γὰρ αἱρήσεται τὸν ἐκφυγεῖν τὸ μὴ προσεχῶς καὶ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεσθαι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐκ διαγράψει τοῦ χορεῦ τῶν θεοφόρων ἀνδρῶν, τοὺς εἰρηκότας ὅπου δι' υἱοῦ καὶ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεσθαι, ὡς οὐ εἴη ἐκ Πατρὸς προσεχῶς. ἀλλ' οὐδὲ υἱοῦ, ὡς ὁ ἐκείνου λόγος φησὶ, μὴ παντὸς τοὺς εἰπόντας μεμφόμενος, τοὐναντίον μὲν ἅπαν καὶ πιστεύων εἰρηκέναι καλῶς, εἰ κατὰ τὸν νῦν αὐτὸν τὸν νῦν τῶν εἰρημένων ἐπλήψεται, ταῦτα δεδωκὼς καὶ τῇ ἀξιοπιστείᾳ τούτων σωθέμενος οὐδὲ οὕτω διασφάσαι τὸν κίνδυνον. εἴη γὰρ οὐ λόγος ἐκεῖνο ὅπου δι' υἱοῦ καὶ τοῦ Πατρὸς τὸ Πνεῦμα, ἀλλ' οὐ προσεχῶς καὶ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται. οὐχ οὕτω δὴ τῇ ἀληθείᾳ δοκεῖ, προσεχῶς γὰρ ἐκ τοῦ πατρὸς εἰ καὶ δι' υἱοῦ καὶ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται, ὅπου ἅμα ἐκ τοῦ πατρὸς ὁ υἱός τε καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ἐκ ὁμοδόξως ὡς ὁ μέγας εἶπεν ἐν θεολογίᾳ Γρηγόριος. Καὶ τῷ πρώτῳ τὰ αὐτηρρήτικῶν ὁ νύσσης φησὶ, καὶ τὴν μὲν ἀρχὴν καὶ ἀγένητον, καὶ ἀεὶ πατὴρ νοεῖται, οὐ αὐτὸ δὴ καὶ τὸ προσεχὲς ἀδιαστάτως ὁμονοοῦν υἱὸς συνεπνοεῖται, δι' αὐτοῦ δὴ καὶ ἐκ μέτ' αὐτοῦ πρὶν τὶ κενὸν ἐκ αὐτόστατον διὰ μέσου παρεμπεσεῖν νόημα σεῖν νόημα δι' οὗ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον συνημμένως καταλαμβάνεται. οὐχ ὑστερίζον καὶ τὴν ὑπαρξιν μὴ τὴν υἱόν, ὡς τέ ποτε τὴν μονογενῆ υἱὸν δίχα τοῦ πνεύματος νοηθῆναι, ἀλλ' ἐκ μὲν τοῦ Θεοῦ τὸν ὅλων, ἐκ αὐτὸ τὴν αἰτίαν ἔχον τοῦ εἶναι, ὅθεν ἐκ τὸ μονογενὲς ἐστὶ φῶς, διὰ δὴ τοῦ ἀληθινοῦ φωτὸς ἐκλάμψαν, ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ τὸ προσεχὲς ἀδιαστάτως συνεπνοεῖσθαι τὸν υἱὸν ἀνεφώνησε, δι' αὐτοῦ δὴ καὶ μέτ' αὐτοῦ συγκαταλαμβάνεσθαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. μέτ' αὐτοῦ φησὶ καὶ ἐκ δι' αὐτοῦ. καὶ μέτ' αὐτοῦ ἐκ τοῦ πατρὸς, ὅθεν καὶ τὴν αἰτίαν ἔχει τοῦ εἶναι, πῶς οὐ προσεχῶς ἐκ τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ; ὅτι προσεχῶς ὁ υἱὸς καὶ τοῦ Πατρὸς, καὶ ταῦτα δι' αὐτοῦ καὶ μέτ' αὐτοῦ καταλαμβανόμενον συνημμένως, πρὶν τὶ κενὸν καὶ αὐτόστατον διὰ μέσου παρεμπεσεῖν νόημα. εἰ δὲ μὴ κενὸν ἐκ αὐτόστατον παρεμπίπτει νόημα, προσεχῶν ἔξει τὸ μὴ προσεχὲς. ταῦτα μὲν οὖν ὅπου ποτὲ, καὶ δῆλα ἱκανῶς ἡμῖν εἴρηται, πῶς τε ἐκ ἀσφαλὴς τοῖς οὕτω φρονοῦσιν ἡ ἐρώτησις, πῆς τε ὁ φρὴς αὐτὸς ἔλεγχος. ὅτι τε ἐκ ὅθεν ἡ τῆς ἀληθείας ἀπόδειξις. Κἀκεῖνο δὲ ἀσύμφωνον αὐτῷ ἐκ τοῖς λόγοις αὐτοῦ, δοκεῖ γὰρ διαπαντὸς τοῖς μὲν λέγουσιν ὅπου ἐκ Πατρὸς ἐκ υἱοῦ ἐκπορεύεται τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, μὴ τελέως δῆθεν συνιέντες, ἀπόδεχεσθαι μᾶλλον τοὺς εἰρηκότας ὅπου ἐκ Πατρὸς δι' υἱοῦ, καὶ ὀρθῶς τὰ ταῦτα φαμένων ἐκλαμβάνει τὸν νῦν. πλὴν ἔστιν ὅπου ἐν πλείοσις αὐτὸς φρὸς ἑαυτὸν δοκεῖ διαφέρεσθαι. τὸ δὴ λέγων, νῦν μὲν ὁ καὶ φρὸς τῷ τέλει μᾶλλον εἴρηκε τοῦ λόγου, ὡς ἐκ οὐ ἐκ τοῦ υἱοῦ προσηγορεύεσθαι τὸ πανάγιον Πνεῦμα, ἀλλ' ἐκ τοῦ πατρὸς δι' υἱοῦ. ἀρχὴν γὰρ φησιν ὁμολογεῖσθαι τὸν πατρικὸν ὑπόστασιν δεχόμενον καὶ αἰτίαν ἐκ τοῦ ἁγίου ἐκ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ, μόνον γὰρ αἰτίου ὁ πατὴρ. ἐκ ἐκ οὐ εἴη αἴτιον δεχόμενον ὁ υἱὸς. μέχρι τούτων ὑγιὴς ἴσως ὁ λόγος αὐτοῦ, εἰμὴ τὸν τὸ δεχόμενον

ῥον ὑποπτεύσειε, κἀκεῖνο ὅτι οὐκ ἀν' ὀνόματος τοῦ υἱοῦ προσηγορίας λεχθείη τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. τὸ μὲν γὰρ τὸ πρῶτον εἰ μὴ καθ' ἑαυτὸ, καὶ ὁμονοήτως ἄρχετον καὶ ἀσύγκριτον, νοοῖτο ἂν αὐτῷ τὸ ἀρχικὸν αἴτιον, οὕτω δὴ λέγουσι. καὶ ὡς μηδὲν ὑπεραναβεβηκὸς ἔχον ἕτερον. ἀλλ' ὅτι μετ' αὐτοῦ αἴτιον ὁ υἱὸς, εἷς μὲν μετ' αὐτοῦ, ἵνα μὴ δύο νομίζοιτο αἴτια. φεύγουσίγε οὕτω τὸ προδήλως κακὸν, ὃ μιμοῦν τὸ ἀρχικὸν, μόνον γὰρ οὗτος αἴτιος ὁ πατήρ. Ὁ αὐτὸς γὰρ καὶ τάδε φησὶν, ὅτι ὡς ἐκ προώτης αἰτίας καὶ ἀρχῆς τοῦ πατρὸς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καλῶς ἂν λέγων, εἰ καθ' ὃν διεσκελάμεθα νῦν τὴν σημασίαν ἐφερμηνεύων τὴν λέξεων, πλὴν εἰ μὴ κατὰ τὸ ἄχρονον ἐκεῖνον ὥσπερ ἔφην καὶ καθ' ἑαυτὸ ἀσύγκριτον, ἀλλὰ καὶ τὸ πρῶτον τοῦ εἰρημένου ἐπιλαμβάνει τὴν δήλωσιν τοῦ ἀρχικοῦ καὶ πρώτου αἰτίου. ὅτε λέγει τοῦτο εἶναι τὴν ἀφώνητον Πατέρα διὰ τὴν ἐξαναγκὴν πνεύματος ἐκπορεύσεως. βλάσφημον ἡγοῦμαι παντελῶς τὴν διαίρεσιν. οὔτε γὰρ τὸ, μόνον αἴτιον ὁ πατὴρ ἔχων σωθήσεται, οὐδὲ ὁ εἰρηκὼς ἅπαξ διεσείλατο ὅτι μόνον ὁ πατὴρ αἴτιος, ἀρχικὸν καὶ τὴν αἰτίας μόνον ἔδειξεν αὐτὸν αἴτιον. Κἀκεῖνο δὴ, ὁ μὴ λοῦτο ἔχειν οὔτω δεχόμενος, πῶς ἂν συλλογιεῖται ὁ μέγας εἶπεν ἐν θεολογίᾳ Γρηγόριος. παντὰ λέγων ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ, τοῦ υἱοῦ πλὴν τὴν αἰτίας. ἐκ τούτου δὴ πεφώρασται κἀκεῖνο ὡς οὐκ ὀρθῶς ἴσως ἐρρέθη, ποῖον δὴ κἀκεῖνο, τὸ ὡς οὐκ ἀν' ὀνόματος τοῦ υἱοῦ προσηγορίας λεχθείη, ἀλλ' ὅτι καὶ ῥηθείη ὅλως ὡς ἐξ αἰτίας αὐτοῦ. εἰ μὲν γὰρ ὡς ἐκ Πατρὸς τέλειον ἔχων τὸ εἶναι, καὶ μόνον αὐτὸν, αὐχεῖν αἴτιον, κἀκεῖθεν ἅμα δὴ συμπεριοῦν τῷ υἱῷ καὶ τὴν ἑαυτοῦ ἰδιότητα, ἅμα τε ἦκον διὰ τούτου, καὶ δὴ αὐτοῦ καὶ πάρ αὐτοῦ ἐκλάμπον, ὡς ἐξ ἡλίου φῶς σὺν τῇ ἀκτῖνι, καὶ διὰ τὴν ἀκτῖνα, ἢ κἀκ τὴν ἀκτῖνα, ἐπολάμπον τε καὶ φαινόμενον, οὐδὲ ὁ ἐπιτοσαύτω αὖ ἐστὶ παράδειγμα τούτου, καὶ αὐτὸς σύμφημι. καὶ τοιοῦτον ὁ πολλάκις τὴν εἰκόνα καὶ ἐκ ἐξ υἱοῦ παράγειν τὸν πανάγιον Πνεῦμα, τοῖς πνευματοφόροις εἴρηται ἀνδράσι. καὶ ἐκ τὴν αἰτίας τούτου προϊέναι τε καὶ προέρχεσθαι καὶ ἀναβλύζειν καὶ πηγάζειν καὶ προχεῖσθαι. πάλαι τε ὅπερ τὴν ὁμοίαν δήλωσιν ἔχει, εἰδὼς ἐξ ἀρχικῆς καὶ πρώτης αἰτίας καὶ τὴν προειρημένην ἑρμηνείαν ἐκ Πατρὸς προηγορίας λεχθείη, εἶτ' ὁμοῦ κἀκ ἐξ υἱοῦ ὡς ὅλως αἰτίας, παντελῶς ἀλλότριον τὸ δόγμα. καὶ τῇ ἀληθείᾳ πολέμιον. οὐ πάνυ γὰρ τὸ ἑκόντα ὑπάρχον, ἤδη ἔχει καὶ τὴν ὑπαρξιν ἐκεῖθεν, ὑπάρχει δὲ ἅπαν μάλιστα ἐκεῖθεν ὅθεν καὶ τὴν ὑπαρξιν ἔχηκεν. Πλὴν κἀκεῖνο πειραζόμεθα καὶ διηνεκῶς ἴσως πειραζόμεθα. πῶς εἰπὼν ὅτι χρεὼν ὁμολογεῖσθαι τὴν Πατερικὴν ὑπόστασιν ἀρχικὴν καὶ αἰτίαν ἐξ υἱοῦ καὶ ἐξ πνεύματος αὐτοῦ, μόνον γὰρ αἴτιος ὁ πατὴρ, καὶ οὐκ ἀν εἴη αἴτιον ἀρχικὸν ὁ υἱὸς ὄντος αὐτῷ αἰτίου. εἶτα ἐπάγαγε. μίαν γὰρ ἀρχὴν τὴν Πατέρα τὴν ἀναρχον δογματίζομεν, καὶ κινήσεως καὶ θεότητος, τὴν κινήσεως ποιητικὴν, φυσικὴν τὴν θεότητος. οὐδὲ γὰρ ταῦτά γε τελέως ὑποψίας ἐκτός. ἐρεῖ γὰρ ὁ διαθυμούμενος τὴν λόγον καὶ διημαίως ἴσως ἐρεῖ. τὰ δὴ βουλόμενος ἐνταῦθεν; πλὴν μὲν ἀπόδοσιν τοῦ τὴν θεολογίας ἐποιεῖτο ἐξ πνεύματος, ὅτι ἐκ πατρὸς δὲ υἱοῦ . . . . . ἐξ Πατρὸς ἀρχικὸν καὶ πρῶτον αἴτιον, καὶ μόνον ἀρχὴ καὶ αἰτία υἱοῦ τε καὶ Πνεύματος, μετεκίνησε ὥσπερ ἐξεπίτηδες τὴν λόγον διὰ τὴν κίνησιν οὐσίαν καὶ τρεπτὴν, καὶ ἀπὸ χρόνου κινηθέν ἠμύσαν. τὸ δὲ ἀπόδειγμα ἐξ λόγου. ὅτι φησὶ ταῦτα λέγοντες ὅσαπερ ἐρρέθη, ὡς οὐκ ἀν' ὀνόματος τοῦ υἱοῦ προσηγορίας λεχθείη τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον.

ἅγιον, ἀλλ' ἐκ ἐξ Πατρὸς δὲ υἱοῦ. χρεὼν δὲ ὁμολογεῖσθαι τὴν Πατερικὴν ὑπόστασιν ἀρχὴν καὶ αἰτίαν ἐξ υἱοῦ καὶ ἐξ πνεύματος. μόνον δὲ αἴτιος ὁ πατὴρ, καὶ οὐκ ἂν εἴη αἴτιον ἀρχικὸν ὁ υἱὸς, ὄντος αὐτῷ αἰτίου ἐξ πατρὸς. φαμὲν δὴ ταῦτα φησὶν, ἐπειδὴ μίαν ἀρχὴν τὴν πατέρα τὴν ἄναρχον δογματίζομεν καὶ κίνησεως καὶ θεότητος, τὴν κίνησεως, ποιητικὴν, τὴν θεότητος φυσικὴν, ἀλλ' οὐδὲν ἁρμόζων τῷ σκοπῷ τὴν εἰρημένων ὁ λόγος. μόνον δὲ αἴτιος ὁ πατὴρ υἱοῦ καὶ πνεύματος, ἐξ μὲν καὶ τὴν γένεσιν, ἐξ ἢ καὶ τὴν ἐκπόρευσιν. τὰ δὲ αἰτιατὰ καὶ ἄμφω ἐκ ἐξ πατρὸς. οὐδὲν δὲ ὅλως αἴτιον θάτερον θατέρου, οὔτε μόνον, οὔτε μὴν τοῦ πατρὸς. οὐκ ἄρα κοινωνεῖ ὅλως ὁ υἱὸς τῷ πατρὶ καὶ τὴν τὴν αἰτίας λόγον διὰ τὴν ἐκπορεύσει καὶ ὑπάρξει ἐξ πνεύματος, οὔτε ὁ τὴν ἀληθείας λόγος. ταῦτα δὲ εἶχε συμπεραίνεται καλῶς ἡ ἀπόδοσις. ὁ δὲ διὰ τὴν ποιητικὴν αἰτίαν μεταβαίνει. μεταβαίνει δὲ οὐκ οἶδ' ὅπου βουλόμενος, πλὴν ἀπεῖπε δὲ τὸ βλάσφημον ἐξ λόγου. Χρὴ μὲν οὖν διεραίνειν πᾶς ἄρα λέγει δογματίζειν τὸν ἄναρχον πατέρα, ἀρχὴν μίαν καὶ κίνησεως καὶ θεότητος; ποιητικὴν τὴν κίνησεως, φυσικὴν τῆς θεότητος. εἰ μὲν κατὰ ταυτὸν κίνησεως καὶ θεότητος, λέγω δὲ ὅπερ οὐκ αὐτὸς διεσείλατο. εἶη δ' ἂν ὡς καθάπερ διὰ τὴν θεότητος οὐδὲν ἕτερον τῶν τελῶν προσώπων ἀρχὴ τὴν υἱοῦ τε καὶ πνεύματος, εἰ μὴ ὁ πατὴρ μόνον, οὕτω δὴ καὶ διὰ τὴν κίνησεως, ὁ πατὴρ μία ἀρχὴ καὶ μόνη ἀρχή. βαβαὶ τὴν βλασφημίας, ἐξέλε δὲ ὁ λόγος τὴν ποιητικῆς αἰτίας τὴν κισμάτων, τὴν υἱὸν καὶ τὸ πανάγιον πνεῦμα. καὶ πῶς δημιουργὸς ὁ υἱὸς; πῶς δὲ σωδημιουργὸς ὁ σωδάκλητος; πῶς δὲ διὰ τὸ λόγου πάντα ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν ὃ γέγονε; πῶς αἰώνων ποιητὴς ὁ υἱὸς; δι' αὐτοῦ γὰρ φησι καὶ τοὺς αἰῶνας ἐποίησε. πῶς τε τῷ λόγῳ κυρίου οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν καὶ τῷ πνεύματι ἐξ στόματος; μᾶλλον δὲ πῶς ὁ πατὴρ δι' υἱοῦ ἐν πνεύματι ἀγίῳ πᾶσαν τὴν κτίσιν ἐπέστησε φύσιν, ὅση ὁρατὴ καὶ ὅση ἀόρατος, ἐξ ἢ καὶ δημιουργὸς εἰς ἡ τελειᾶς, καὶ ἀρχὴ; . . . . τὴν λόγον τοῦτον, μία καὶ αἰτία τῷ τοιούτῳ τὴν ἐνεργείας καὶ βουλήσεως καὶ δυνάμεως, εἰ τοῦτο ἔτως, καὶ οὐδεὶς ἄλλως ἐρεῖ, ὥσπερ ἀληθῶς ἐπεσκευασμένος τὴν ἁγίας τελεάδος, δῆλον δὴ μὲν τὴν θεολογίας ἄχρεον, ἵν' ὁμοίως αὐθις ἐρῷ καὶ καθ' ἑαυτὸ, καὶ ἀσύγκριτον, τὸ ἀρχικὸν καὶ πρῶτον ἐκλαμβάνεται αἴτιον, ἄχρεον δὲ λέγων δὴ τὸ αἰτιατὸν νοῦ ὁ λόγος ὁρῶν φησὶ, σχέσεως δὲ τοῦτο μᾶλλον ὀνόματα, ἀλλ' ὅτι μὴ πρὸς ἄλλο λέγεται αἴτιον πρῶτον αὐτὸ καὶ ἀρχικὸν λεγόμενον αἴτιον. δὴ δὲ τὴν κτίσεως καὶ ὑπὸ ῥύσεσι φύσεως ἐκ ὅτι δεῖ τὴν ποιητικῆς αἰτίας τὴν δημιουργὸν ἐξάγειν υἱὸν, καὶ τὸ σωδημιουργὸν καὶ τελεσιουργὸν Πνεῦμα, μόνον αὖ ῥηθείη ὁ πατὴρ αἴτιον, ἀλλὰ καὶ ἀρχικὸν καὶ πρῶτον αἴτιον ὁ πατὴρ, ὅπερ πάρ αὐτοῦ τὸ εἶναι τῷ υἱῷ καὶ τῷ Πνεύματι. καὶ πάντα δὲ τὰ ἐξ μενοῦνοῦς καὶ ἐξ πνεύματος εἰς αὐτὸν τὴν πρῶτον αἰτιαφέρεται αἰτίαν, ἀλλὰ σὺν αὐτῷ καὶ μετ' αὐτοῦ ὁ υἱὸς καὶ τὸ πανάγιον πνεῦμα, ἀρχὴ μία καὶ αἰτία τὴν τῶν ὄντων σωδιαγωγῆς καὶ συστάσεως. ὅπερ ὥσπερ ἐμεμέλεται τῇ φύσει τὰ τελεία, ὅτε τῇ δυνάμει, ὅτε τῇ βουλήσει. ὅτε μὲν τῇ ἐνεργείᾳ μεμέλεται. καὶ ταῦτα ἐν ὄντα τὰ τελεία καὶ λεγόμενα αἴτιον, δυσεβῶς καὶ νοηθήσεται καὶ ῥηθήσεται. ἐπειδὴ τὸ ἓν ἐκεῖ συγχέει τὰ πρόσωπα. καὶ τὴν εἰ συμπαθῶς λήψεται ὁ λόγος τῷ παλαιὸν καὶ τὴν υἱὸν αὐτὸν διὰ τὴν ἐξ ἀγίου πνεύματος ἐκπορεύσει. ἐλέγω ὅπως ἀτελῆ τὴν ἐκ πατρὸς ἐξ πνεύματος διαλύσειν

λύσειν ὑπαρξιν, ἐπεὶ καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ. λέγω δ' ὅτι καὶ εἰς ἓν συνέλοι τὰ δύο, καὶ
οὐκ ἔσται δῆλον εἰ πατὴρ καὶ υἱὸς, ἢ πατὴρ μόνον ἀμφότερα, ἢ μόνον υἱὸς, εἰ
μὴ τὸ τῆς αἰτίας καὶ ἀρχῆς κωλύσειεν ὄνομα, καὶ εἰς πατέρα μᾶλλον ἀναλύσειν ἢ υἱὸν
τὸ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ μονογενοῦς ὄνομα. ὅτι μὲν οὖν οὐχ ὅτι χρὴ καὶ ἐπὶ τῆς φυσικῆς αἰ-
τίας διανοεῖσθαι, κἀν τοῦτῳ ὁ μὲν υἱὸς οὐκ τοῦ Πατρὸς γεννητῶς, τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον 5
οὐκ παρ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ὡς ἀρχικὴν μὲν καὶ πρώτην αἰτίαν νοεῖν τὸν Πα-
τέρα, συμπαραλαμβάνειν δὲ ὅλως τὸν υἱὸν αἴτιον ἐπὶ τῇ ὑπάρξει τοῦ Πνεύματος.
κἀν οὖν ὡς φασιν οὐκεῖνοι τρόπον καὶ ἐπὶ τῆς ποιητικῆς αἰτίας, ἀρχικὴν καὶ πρώτην
αἰτίαν ῥηθήσεται ὁ πατὴρ. οὐκ ἀποζευγνύντες τὸν υἱὸν καὶ τὸ πνεῦμα, τῆς δημιουργικῆς 10
αἰτίας τῶν κτισμάτων, σαφῶς ὁ λόγος καὶ μετὰ ἀληθείας ἀπέδειξε. Ποῦ γὰρ αὖ
εἴη ἄλλως ἀρχικὴ καὶ πρώτη αἰτία τοῦ μονογενοῦς καὶ τοῦ Πνεύματος, ὁ σωφανάρχης
πατὴρ καὶ αἰτίας, εἰ μὴ κἀν τοῦτῳ ἐπὶ μόνῳ διεσημηνάμεθα δήλωσιν. τὸ δὲ ἐστὶν
ὡς οὐκ ἔστιν ἄλλη παρὸ αὐτῆς ὑπερέχοι. ἢ γὰρ αὖ ἐκείνη ἦν ὁ πατὴρ, καὶ μὴν
ὅτι καὶ τοῦτο ἀρχικήτε καὶ πρώτη, ὡς αὖ τις ἄλλη μετ' αὐτὸν ἢ σὺν αὐτῷ τῶν ὑπονοή- 15
σεις σωτάποιτο, ἔξω δὲ υἱὸς καθάτινες τῶν ἀλλοτρίων ἐφρόνησαν, ἐπὰν παρὰ
πατρὸς τὸ πνεῦμα ἐκπορεύεσθαι λέγοιτο, ἢ παρὰ πατρὸς τὸ πνεῦμα διὰ υἱοῦ, ὅταν
γὰρ αὖ, ἢ ὡς ἐκ δυοῖν αἰτίαιν πατρὸς καὶ υἱοῦ. ἢ ὡς ἐκ μιᾶς ἀμφοῖν τὸ παναγιον
ἔσεται πνεῦμα, φέρει δὲ εἰς μίαν βλασφημίαν ἀμφότερα, καὶ ἐν τοῖς ἐναντίοις
διείληκεν. μόνος ὁ πατὴρ φησὶν αἴτιος. εἰ καὶ ἐκ πατρὸς διὰ υἱοῦ τὸ παναγιον
ἐκπορεύεται πνεῦμα. πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ τοῦ υἱοῦ, πλὴν τῆς αἰτίας τῆς φυ- 20
σικῆς αἰτίας δηλονότι. τῆς γὰρ ποιητικῆς, οὐδὲ οἱ τὴν ὁμοουσίαν ἀθετοῦντες τῆς Φύσε-
ως ἐτόλμησαν φθέγξασθαι. οὐδὲ οἱ θεοκήρυκες πατέρες καὶ σοφῆται τοῦ πνεύματος
παρ' αὐτοῦ ἐκπεπηθέντες, ἢ καὶ μυηθέντες τοῦ πνεύματος, σαφέσιν οὕτω καὶ πεοδήλοις
ὀνόμασί τε καὶ ἐννοίαις παρέδοσαν, τὶς ἔσεται τοιοῦτον ἐναργῶς τῆς ἑαυτοῦ ψυ-
χῆς καὶ σωτηρίας ἐπιβολὴ, ὡς τοῦτο μὴ παραδεῖν, εἶτ' ἀφέμενος ἐκείνοις τε 25
καὶ τοῖς ἐκείνων ὡς ἀληθέσι πάνυ βεβαίοις θαρρεῖν, τὴν νῦν ἐνδοῦναι τῇ τῶν νέων διδα-
σκάλων πλάνῃ συμφέρεσθαι. Συμφέροιτο δ' αὖ τῇ πλάνῃ τῇ ἐκείνων ὃς παρὰ
τῶν ἱερῶν διαγγελίων ἔν τε τῷ συμβόλῳ τῆς πίστεως ἀναμαθὼν παρὰ πατρὸς ἐκπορευόμενον τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. εἶτ' ἐννοίοις τῶν ἁγίων ἐντυγχάνων διὰ υἱοῦ παρὰ
πατρὸς ἐκπορευόμενον λέγουσι, πεοχεῖσθαί τε ὑπωδῶς καὶ πεφηνέναι, ἢ καὶ πεοιέ- 30
ναι καὶ ἐκλάμπειν ἐξ ἀμφοῖν, ἢ μὴν παρὰ πατρὸς διὰ υἱοῦ, ὑπὸ πεὸς τὴν ὀρθὴν
ἐκδέχεται τὰς ῥήσεις διάνοιαν. οὐδὲ πείθηται αὐτοῖς ἐκείνοις εἰρηκόσιν, ἄλλοις δὲ
ὁπόσοι τοῦ αὐτοῦ μετέχουσι πληρώματος. ὅτι μὲν ὁ πατὴρ αἴτιος. ὅτι
πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ τοῦ υἱοῦ πλὴν τῆς αἰτίας. οὐδὲ γὰρ ἀφέξομαι τῶν θείων τούτων
τῆς θεολογίας φωνῶν. ὅπου πεὸς ἓν αὖπον τὸν πατέρα, ὁ υἱὸς καὶ τὸ παναγιον ἀναφέ- 35
ρεται πνεῦμα. ὅπου ῥίζα καὶ πηγὴ υἱοῦ καὶ πνεύματος ὁ πατὴρ, ὅπου μόνος
ἀγένητος καὶ μόνος πηγὴ τῆς θεότητος ὁ πατὴρ. καὶ τὰ πλείω παρὰ λέλοι-
πεν ὁ λόγος τὸ ἀσύμμετρον ὑποχωρῶν, πλὴν ταῦτα πάντα παρείσιν σα-
φῶς τῷ τὴν ἀλήθειαν ἀπεριέργως βουλομένῳ ζητεῖν οἷας ἔχοντας ἐννοίας αἱ
ἀπόστολαι γραφαὶ τῶν ἁγίων φωναὶ, ἐπὰν ἐρρέθη τοῦτοις δηλονότι. ὅπου ἐκ πατρὸς 40
τὸ πνεῦμα διὰ υἱοῦ ἐκπορεύεται ἢ ὑπάρχει, καὶ ἐκλάμπει καὶ πεοχεῖται καὶ

πέφηνε,

πέφηνε, καὶ παρὰ αὖ τοιοῦτόπεοπον ἕτερον. Σημαίνει δὲ αὐτὰ δὴ τὰ αὐτὰ ἀ-
τρεμῶς ὁ μέγας ἑρμηνεύει βασιλεὺς, οὕτω φάσκων. ἐπειδὴ τὸ ἅγιον πνεῦμα
ἀφ' οὗ πᾶσα δὴ τῆς κλίσιν ἡτῶν ἀγαθῶν χορηγία παγάζει, τοῦ υἱοῦ μὴ ἔρχεται ἀ-
μαρτάτως συγκαταβαίνεται τῆς δὲ τοῦ Πατρὸς αἰτίας ἐξημμένον ἔχει τὴν ἀρχὴν
ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται, ἵστο γνωριστικὸν τῆς κατὰ τὴν ὑπόστασιν ἰδιότητος σημεῖον ἔχει. τὸ 5
μὲν τοῦ υἱοῦ καὶ σὺν αὐτῷ γνωρίζεσθαι, ἐκ τοῦ Πατρὸς ὑφεστάναι, ἐκ δὲ υἱὸς ἐκ τοῦ
Πατρὸς ἐκπορευόμενον Πνεῦμα δι' ἑαυτοῦ καὶ μεθ' ἑαυτοῦ γνωρίζων μόνος
μονογενοῦς, ἐκ τοῦ ἀφθονήτου φωτὸς ἐκλάμψας, εὐδεμίαν καὶ τὸ ἰδιάζον τῆς κοινωνί-
ας τῶν γνωρισμάτων ἔχει πρὸς τὸν Πατέρα, ἢ πρὸς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀλλὰ τοῖς
ἐρημμένοις σημείοις μόνοις γνωρίζεται. Καὶ ὁ ἅγιος Γρηγόριος νύσσης, τῷ Πα- 10
τρὶ καὶ τὸ ἄκτισον σωματούμενον τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, πάλιν αὖτε τῷ μὴ Πατὴρ εἶ-
ναι καθάπερ ἐκεῖνος διαχωρίζεται. τῇ δὲ πρὸς τὸν υἱὸν καὶ τὸ ἄκτισον σωματεία,
καὶ ἐν τῷ τὴν αἰτίαν τῆς ὑπάρξεως ἐκ Θεοῦ τῶν ὅλων ἔχειν, ἀφίεται πάλιν τῷ διαφέ-
ζοντι, ἐν τῷ μήτε μονογενῶς ἐκ τοῦ Πατρὸς ὑποστῆναι καὶ ἐν τῷ δι' αὐτοῦ τοῦ υἱοῦ πεφη-
νέναι καὶ ἐν τοῖς αὐτοτάτῳ ῥηθεῖσιν. ἀλλ' ἐκ μὲν τοῦ Θεοῦ τῶν ὅλων καὶ αὐτὸ τὸ Πνεῦμα 15
δηλαδὴ τὴν αἰτίαν ἔχον τοῦ εἶναι ὅθεν καὶ τὸ μονογενὲς ἐστὶ φῶς, διὰ τῆς ἀληθινῆς ἐκ-
τοῦ ἐκλάμψαν ὅτε διαστήματα ὅτε φύσεως ἐπεροτῆτα τοῦ Πατρὸς, ἢ τὰ μονογενοῦς
ἀποτέμνεται. Ὁ αὐτὸς αὖθις συγγραφόμενος τὴν βίον τοῦ ὁμονύμου καὶ θαυματουργοῦ Γρηγορίου, καὶ τὴν ἀποκάλυψιν τῆς πίστεως ἐκθέμενος, ἣν ὁ μέγας διαγγε-
λιστὴς Ἰωάννης ἐπιστὰς ἐκείνῳ δι' ὀπτασίας ἐδίδαξεν. ἡ δ' ἐστὶν, εἷς Θεὸς Πατὴρ 20
λόγου ζῶντος, σοφίας ὑφεστώσης καὶ δυνάμεως καὶ χαρακτῆρος ἀϊδίου, τέλειος
τελείου γεννήτωρ, Πατὴρ υἱοῦ μονογενοῦς, εἷς Κύριος, μόνος ἐκ μόνου, Θεὸς ἐκ
Θεοῦ, χαρακτὴρ καὶ εἰκὼν τῆς θεότητος, λόγος ἄναρχος, σοφία τῆς τῶν ὅλων
συστάσεως τεχνικὴ, καὶ δυνάμις τῆς ὅλης κτίσεως ποιητικὴ. υἱὸς ἀληθινὸς, ἀλη-
θινοῦ Πατρὸς. ἀόρατος ἀοράτου, καὶ ἄφθαρτος ἀφθάρτου, καὶ ἀθάνατος ἀθα- 25
νάτου, καὶ ἀΐδιος ἀϊδίου. ἓν Πνεῦμα ἅγιον ἐκ Θεοῦ τὴν ὕπαρξιν ἔχον. καὶ οὐδεὶς
ἔγνω τὸν Πατέρα εἰ μὴ ὁ υἱὸς καὶ ἡ τριὰς ὑφ' ἑαυτῆς μόνης γινώσκεται. νῦν δὲ φῆσι
Κύριος Τὶς ἔγνω, ἐπὶ τὰ ἔχατα τῆς σοφίας αὖτοῦ τὰς ἀφίκετο. καὶ εἰ σοφίαν ἀ-
γνοοῦμεν Θεοῦ, καὶ πεὸς ἡμῶν ἄγγελοι οἱ τὴν ὑψηλοτέρας καὶ κρείττονας ὄντες θεωρί-
ας καὶ γνώσεως, πῶς αὖ αὐτοῖς τοῖς τοῦ Θεοῦ ἐμβαλοῦσιν; διὰ τοῦτο ἐπὶ τῆς πα- 30
τρικῶν ὅρων ἱστάμενοι μηδένα πλέον τῶν τοῖς πατράσιν εἰρημένων ἐπιζητήσωμεν ἢ
εἰρήκασι μὲν γὰρ καὶ κἀκεῖνοι, ἀλλ' ἀφ' ἑαυτῶν μὲν οὐδὲν, ὅσα δὲ ἐκ τῆς θεοπνεύστου χα-
ρᾶς ἐδιδάχθησαν. ἢ πρὸς τοῦ καὶ παναγίου ἐμυήθησαν Πνεύματος. τὰ δ' ἄλλα ἐ-
θεόφησι σκότος ἐπικρυφίου αὖτοῦ, καὶ τὸν τῷ ὑπερβάλλοντι φωτὶ τῆς δόξης ἀπε-
νίπας, καὶ μὴ δὲ τῇ πέτρᾳ σκεπασθεὶς τὴν θεόπτου ὑπερῆρε μωσῆς, μόλις κατα- 35
τοῦσα τοῦ Θεοῦ τὰ ὀπίσθια. Οἱ δὲ καὶ πρὸς τὸ μόνος ἐνίσαντα, καὶ τὸ καινὸν
φασὶν ἐπὶ τοῦ λόγου εἰ μόνον οὕτω τὴν Πατέρα παραδίδωσιν ἄπον; μόνον δὲ καὶ
τὴν σωτῆρα χορηγὸν τοῦ πνεύματος ὁ μέγας ἀθανάσιος εἴρηκεν, οὐχ ὅπου μὴ καὶ ὁ
πατὴρ χορηγὸς ἐστὶ τοῦ πνεύματος. λέγω δὲ καὶ ἐν διαγγελίοις ὁ Κύριος πεὶ
τὴν ἡμέρας ἐκείνης καὶ τὴν ὥρας, μηδένα εἰδέναι, μὴ δὲ τὸν ἀγγέλων αὐτὸν, εἰ 40
μὴ τὴν πατέρα μόνον, οὐχ ὡς ἀγνοοῦντος πάντως τοῦ υἱοῦ, ἢ μὲν τοῦ παναγίου πνεύ-

μαστος.

ματος. καὶ αὖθις ὁ υἱὸς πρὸς τὸν ἑαυτοῦ πατέρα φησίν, αὕτη ἐστὶν ἡ αἰώνιος
ζωὴ ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον ἀληθινὸν θεὸν καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστόν.
εἰ μόνος ἀληθινὸς θεὸς ὁ πατὴρ, πῶς θεὸς καὶ ὁ υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα; λέγεται δὴ
φασὶν ὅτι μὴ ὅτι πᾶσα τὶς ἑτέρα γνῶσις τῶν γνωστῶν ἐξαργεῖ, ἐνταῦθα δὴ ἵνα
πᾶς τις ἑτεροφυὴς θεὸς ἀποπέμπηται. καλῶς μὴν δὴ τοῦτο, ὅτι ἀσφαλῶς δὴ 5
ὅταν περὶ αὐτῶν ποιῆται τὸν διδασκαλίαν ἢ θεολογίαν ὁ λόγος τὸν θεαρ-
χικῶν ὑποστάσεων. μόνος ὁ πατὴρ ἀγώνητος ὅτι ὁ υἱὸς γεννητός. τὸ δὲ πνεῦμα
ἀποροῦν, μόνη παγὴ καὶ ῥίζα υἱοῦ καὶ Πνεύματος ὁ πατήρ. οὐκ μὴν πηγὴ μὴν
δὲ ῥίζα τῆς θεότητος ὁ υἱὸς, ἢ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ἀρχὴ γὰρ ὅλης τῆς θεότητος ὁ
πατὴρ, καὶ μία ἀρχὴ καὶ μία αἰτία. ταῦτα λεγόμενος ὁ πατὴρ, τάττοις καὶ τῷ 10
ἀγωνίτῳ τε καὶ ἀναιτίῳ καὶ τοῦ καὶ καὶ τοῦ πνεύματος ἀφεστέλλεται, καὶ τὰ αὐτοῦ θέων ἢ καὶ
ψαλλομένων θεῶν. ὁμοῦ γὰρ πατὴρ φησὶν αὐτοῦ καὶ ἀγώνητος καὶ ἀγώνητος, καὶ γὰρ ἐκεῖνος,
καὶ δὲ ἐξ αὐτοῦ τὸ εἶναι ἔχει. ὁ δὲ υἱὸς οὐκ ἐκ πατρὸς γεννητῶς. τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον
καὶ αὐτὸ μὲν οὐκ ἐκ πατρὸς, ἀλλ' ἐγεννητῶς, ἀλλ' ἐκπορευτῶς. καὶ αὖθις τὸ πνεῦ-
μα τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἐκ πατρὸς, ὡς οὐκ ἐκ πατρὸς ἐκπορευόμενον, καὶ υἱὸς δὲ πνεῦ- 15
μα, οὐχ ὡς ἐξ αὐτοῦ, ἀλλ' ὡς δι' αὐτοῦ οὐ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον. μόνος
γὰρ αἴτιος ὁ πατὴρ. μόνος ὅτι μὴ καὶ ὁ υἱὸς αἴτιος. Πρόδηλος ἡ τῶν
λεγομένων ἀκολουθία. εἰ γὰρ ὅτι οὐ πατρὸς δι' υἱοῦ τὴν ὑποψίαν πᾶσαν
ἀνῄρει. εἰ καὶ δι' υἱοῦ τὸ Πνεῦμα καὶ πατρὸς ἐκπορεύεται λέγεται, ἀλλά γε
δὴ φησὶ μὴ λάθῃς ὅλως εἰς νοῦν ἄπιον τυγχάνειν τὸν μονογενῆ τῷ καὶ πλήτῳ 20
ἐπὶ τῇ τοῦ εἶναι πρόδῳ. ἢ μόνον, ἢ μετὰ τοῦ πατρὸς. καὶ μόνον, ὅτι οὐ τοῦ
πατρὸς ἐκπορεύεται. καὶ μετὰ τοῦ πατρὸς, ὅτι μόνος αἴτιος ὁ πατήρ. ὥσπερ
οὐκ ῥίζα καὶ πηγὴ μόνος λεγόμενος ὁ πατὴρ, καὶ υἱὸς καὶ καὶ Παναγίου Πνεύματος
δεσέλεπ, τὰ αὐτὸν ἐνταῦθα τρόπον μόνος αἴτιος εἰρημένος καὶ υἱὸς ἀφεστέλλεται.
ἔτι δὲ οὐκ ἑτεροκίνα, μᾶλλον δὲ μηδόλως ἔστις αὐτὸν θέον θεότητος, ἔτι δὲ ἐν τοῦ- 25
πτις ἑτεροφυὴς καὶ ἀλλοτρίου πρόσωπον. ἐκεῖνο δὲ πιστοῖ τὰ λεγόμενα, μηδὲν ἧττον
καὶ αὐτὰ ἐξ ἑαυτῶν τὴν πίστιν παρέχοντα. ἐῤῥέθη δὲ καὶ αὐτέρω ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ καὶ
υἱὸς πλὴν τῆς αἰτίας. τὸν μὲν ἄλλον χάριν τὴν ἀφεστολὴν ταύτην πεποίηται. ἔδενος
δὴ πάντως, ἢ καὶ ἔχοντος τὰ πάντα υἱὸς. ὅσα ὁ γεννήσας πατὴρ, πλὴν τῆς αἰτίας. 30
αἰτίας δὲ τίνος; τῆς ποιητικῆς, ἀλλὰ χωρὶς τῶν εἰρημένων ὁ πατὴρ ἀφὲ καὶ λόγου ἐν
πνεύματι ἀγίῳ τὰ πάντα ποιεῖ, ὡς ὁ μέγας ἔφη τῆς ἀθανασίας ἐπώνυμος. λεί-
πεται δὲ τῆς φυσικῆς ἐννοίας. ἀλλὰ τοῦ αὐτοῦ καὶ υἱοῦ. καὶ τοῦτο δῆλον, προῆλθε γὰρ
οὐκ ἐκ πατρὸς ἔθεν γεγένηται. δῆλον δὲ ὅτι καὶ καὶ πνεύματος. ἄμφω δὲ οὐκ τοῦ
πατρὸς, ὁ μὲν γεννητῶς, τὸ δὲ ἐκπορευτῶς, ὡς πολλάκις εἴρηκεν ὁ λόγος, τῷ
συνεχεῖ τῆς μνήμης ἀναλίζων τὸν λεγόντων ἢ ἐκκόντων τὸν νοῦν. Ἀλλὰ τὰ ὀ- 35
μώνυμα αὐτίκα τὸν λέξεων, πέφηνεν οὐκ ἐκ πατρὸς ὁ υἱὸς, πέφηνεν οὐκ τοῦ πατρὸς
τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. προῆλθεν οὐκ πατρὸς ὁ υἱὸς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ἐξέλαμ-
ψεν οὐκεῖθεν τὸ μονογενὲς φῶς, ἐξέλαμψεν οὐκεῖθεν τὸ πλήκτον φῶς. καὶ
τὰ ἐνεστῶτα καὶ ἀΐδιον τὴν δήλωσιν ἔχοντα. οὐκ πατρὸς ἀμφότερα πρόσεισιν. οὐκ
πατρὸς προέρχεται. οὐκλάμπει οὐκ πατρὸς, καὶ τὰ ἄλλα ὅσα ἡγεμονὶ ἐν ἀφεφό- 40
ροις παίζοντα. Τούτων δὲ ὅτωγε κειμένων ἐπὶ τοῦ πατρὸς ὅτέ τις ἐθέλει

δηλῶν

δηλῶν ὅτι ἐξ αὐτοῦ ὁ υἱὸς καὶ τὸ πανάγιον Πνεῦμα καὶ τὸν ἐκεῖθεν τούτων σημαινόμενον
ἐναργῶς ὑπαρξιν, τίς ὁ λόγος εἰ καὶ δὴ τοῦ υἱοῦ λέγοιντο. ὅτι δηλονότι ἐξ ἀμ-
φοῖν ὑπάρξαν ἑνίοις εἰρημένον τὸν ἁγίων πνεῦμα τὸ ἅγιον. Τοῦτέστιν ὁ πα-
τρὸς καὶ υἱοῦ. ἢ μὴν πρὸς πατρὸς δὲ υἱοῦ, ἢ ἐπεφηνός, καὶ ἐκλάμπον καὶ πρόσερ-
χόμενον, ἢ κατὰ τὴν οὐσίας ἀμφοτέρων ὑπάρχον. ἢ πάλιν ὁ πατὴρ καὶ υἱὸς, ἐκ
ὥσπερ ἀπὸ τοῦ πατρὸς. οὕτω δὴ καὶ ἀπὸ τοῦ υἱοῦ ἔχειν ὁμολογεῖσθαι τὴν ὑπαρξιν.
Ἔγω δὲ πρὸς πατρὸς δὲ υἱοῦ. πεῖσον μὴν ὅτι μὴ τὸ ἐκεῖνον ὑπάρχον ἤδη ἔχει
καὶ τὴν ὑπαρξιν ἐκεῖθεν, εἴρηται γὰρ αὐτέρω, ἀλλ' ὅτι τὰ τὴν ὑπαρξιν ἔχοντα ὑπάρ-
χει γε ἐκεῖθεν, ὅθεν ἔχει εἰληφότα τὴν ὑπαρξιν. ὑπάρχει γὰρ καὶ ἐκ τοῦ ποταμοῦ τὸ
ῥεῦμα ὕδωρ ὑπάρχει δὲ καὶ τὸ φῶς ὁ τῆς αὐγῆς. ἀλλ' ἑτέρου αὐτῶν ἑτέ- 10
μιαν ἐξ ἑνὸς τὸν εἰρημένων τὴν αἰτίαν ἔχει τοῦ εἶναι. τὸ μὲν γὰρ ὁ τῆς πηγῆς, λέγω δὲ
πηγὴν ὅθεν ὑποστὰν τὴν πεῦσιν ἐκεῖ, τὸ δὲ, τὸ φῶς ὁ τοῦ ἡλίου, ὅθεν ἀπαυγάζον
σωτὴρ λάμπει τὴν αὐγὴν καὶ δι' αὐτῆς πρόσεισι. πάλαι δὲ ὁ τῆς ὁμωνυμίας λόγος ἤρ-
κεσεν ἐκείνοις συμπεφληθεὶς πρὸς αὐτῷ τῷ κεφαλαίῳ τῶν λόγων, ῥαδίως ἐπι-
λῦσαι πᾶσαν τὴν ἐξῆς ἀμφισβήτησιν. ὅσον γὰρ ἡ σημασία τῶν φωνῶν κοινοτέρα καὶ ἀφέ- 15
φορον τὴν δήλωσιν ἔχουσα, τίς ἔσται πόνος ἢ κίνδυνος ἐφ' ἑκάστου τὸν ὀρθὸν ἀναλαμ-
βάνοντα νοῦν, τὴν ὁρμόζουσαν προσάγειν τῷ σκοπῷ τὸν προκειμένων καὶ ἀνόθευτον ἔννοι-
αν; εἰ γάρ τις πεφηνέναι λέγων καὶ ἐκλάμπειν καὶ ὑπάρχειν πρὸς πατρὸς καὶ υἱοῦ
πατρὸς τὸν υἱὸν καὶ τὸν πανάγιον πνεῦμα, πάλαι τε ὁπόσα σεσημείωται ἤδη καὶ εἰ μη-
δὲν ἀφεστὸν ἐστιν ὅμως ὡς οὐκ δύνοις διανίζοιν πάντα τὴν τῆς δυσεβείας 20
τρόφιμον δόγμάτων καὶ τὴν ἀληθῆ καὶ ἄπαυστον τὰς λέξεις ἐρμηνεύων ὑπόληψιν,
κἀκεῖνα λέγειν διαρρήνται καλῶς, ὅτι τοῦτο ὁ υἱὸς πρὸς πατρὸς, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐκ-
τοῦ πρὸς πατρὸς γένεσιν. Τοῦτο δὲ καὶ τὸν πρόσληψιν πνεῦμα, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐκ-
πρόζοντα τρόπον τῆς ἐκεῖθεν ὑπάρξεως. δῆλον δὲ ὡς κατὰ ἐνὸς τὸ φαμὲν
πρὸς πατρὸς ἐκπορεύεσθαι. εἰ τοῦτο ἔτως ἐστὶ φῆς τὴν ἀληθείας ὁ λόγος. Τὸ 25
αὖ ἀκολουθήσειεν ἄτοπον εἰ ὥσπερ τὰς αὐτὰς φωνὰς ἐκεῖ λεγόντων ἡμῶν καὶ διαφέ-
ντων τὴν ἔννοιαν, καὶ ταῦτα δὴ πρὸς δυοῖν προσώπων ὅτι ἐξ ἑνὸς καὶ πρώτου καὶ αἰτίου
ποιουμένων τὸν λόγον, ἔτω καὶ πρὸς ἑνός. εἰ ὅτι ἐξ ἀμφοῖν ἢ μὲν τοῦ πρὸς πατρὸς δὲ υἱοῦ, ἢ
κείνου. λέγω δὲ καὶ πλήτου ὁ πατὴρ καὶ υἱὸς, ἢ μὲν πρὸς πατρὸς δὲ υἱοῦ, ἢ
τὸ κοινὸν ἀποπλανήσει τὴν λέξεως, ἀλλὰ τὸν τῆς ἐννοίας αὖθις ἐπάγον πρὸς τὴν ὀρ- 30
θὸν καθοδηγήσει σκοπόν. Ὁ δηγήσει δὲ, εἰ τῇ δυσεβείᾳ τῶν πατέρων ὅτι πᾶσιν ἐ-
ψόμεθα. καὶ τὰ μὲν ἐρεῖμεν ὅσπερ ἐκείνοις ἐῤῥέθη. σωπήσομεν δὲ αὖ ἐκείνοις σω-
πῶσι ἀσφαλὲς ἔδοξεν. ἔδοξε δὲ τὴν μὲν υἱὸν ἀδόλως ἀκεπεῖν ἐξ Πνεύματος αὐ-
τόπον. ἀπαυταχοῦ δὲ τὸν πατέρα ἀνεκήρυξεν αὐτὸν καὶ μόνον αἴτιον ὥσπερ ἐξ μονο-
γενοῦς, ὅτωγε καὶ ἐξ πλήτου καὶ ζωοποιοῦ Πνεύματος. Πέφηνε γοῦν καὶ ὑπάρ- 35
χει καὶ ἐκλάμπει ἐκ πατρὸς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὡς ἐξ αἰτίας ταῦτα πάντα τοῦ
πατρὸς λέγεται. πέφηνεν αὖθις καὶ ὑπάρχει καὶ ἐκλάμπει ἐξ υἱοῦ, ἢ μὲν πρὸς
Πατρὸς δὲ υἱοῦ, ἐχ ὡς ἐξ αἰτίας ὅλως ἐξ υἱοῦ. ἢ μόνος. ἢ μετὰ πατρὸς. ἀλλ' ὅτι
ὑφιστάμενον ἐκεῖθεν ἐκ τῆς πατρικῆς ὑποστάσεως, τῷ αὐτῷ ἐκ πρόσεισιν φω-
νῶν ὡς θεοπνεύστων, μένει ἐν υἱῷ, καὶ συμπαρομαρτεῖ τῷ λόγῳ. δὲ αὐτοῦ δὴ καὶ 40
πρεσβὺς ἀφαστάτως καὶ ἀνεκφοιτήτως ἐπφαίνεται καὶ ἐκλάμπει ἀϊδίως. εἰπὲ χο-

ρηγεῖται

ενεργεῖται καὶ τῇ κλίσει καθ' αὐτὸ, καὶ δι' αὐτὸ, καθὸ καὶ πρὸς καὶ μεταδίδοται. Πνεῦμα δὲ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ ὁμοφυὲς ἀμφοῖν καὶ ὁμόδοξον, ταῦτα μὲν ἡμεῖς καὶ εἰ μὴ ἱκανῶς, ἀλλὰ μετρίως ἴσως τὰς τῶν ἀνθρώπων διελύσαμεν ἐνστάσεις. Ἀθέτοις δὲ τετυχηκότες καιρὸν, πάλιν αὖ καὶ τελεώτερον διαλυσόμεθα καὶ καθαιρήσομεν συμμαχοῦντος. καὶ τὸ ἀσθενὲς ἡμῶν ἐνισχύοντος.

ΑΝΩΝΥΜΟΥ

Περὶ θεολογίας. ἡ ἑρμηνεία καὶ συμβόλου, ἣν ἡμεῖς διηρήκαμεν εἰς κεφάλαια δεκατρία.

Κεφάλαιον πρῶτον.

Ὅτι ὁ Θεὸς μονὰς ἐστὶν ὁ αὐτὸς καὶ τριὰς, καὶ τοὺς ἁγίους θεολόγους καὶ διδασκάλους.

Πιστεύομεν καὶ ὁμολογοῦμεν, ἕνα καὶ μόνον εἶναι ἀληθῆ θεὸν τὸν παντοκράτορα, ἀτελεύτητον, ἀγήρατον, ἀόλεθρον, ἀθάνατον, παντοδύναμον, ἄπειρον, ἀόρατον, ἀνώνυμον, ἀπερίγραπτον, ἀγαθὸν, ἀπλοῦν ἀτελεύτητον, τελειότατον. τὸν καὶ παρ' αὐτοῖς ἐν τῇ παλαιᾷ νομοθεσίᾳ διδασκόμεθα, ἄκουε Ἰσραὴλ Κύριος ὁ Θεός σου Κύριος εἷς ἐστὶ. καὶ οὐκ ἔσονται σοι θεοὶ ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ. καὶ πάλιν διὰ Ἡσαΐου καὶ προφήτου, ἐγὼ Θεὸς πρῶτος, ἐγὼ καὶ μετὰ ταῦτα, ἔμπροσθέν μου οὐκ ἐγένετο ἄλλος Θεὸς, καὶ μετ' ἐμὲ οὐκ ἔσται. καὶ πλὴν ἐμοῦ οὐκ ἔστι. ὃς οὐκ οὖν μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παρήγαγε τὰ πάντα, τάτε ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ τὰ ἐν τῇ γῇ. οὐχ ὅτι μὴ δυνάμενος πρότερον, ἢ μὴ γινώσκων ὕστερον ἐδημιούργησε ταῦτα, ὅτε ἢ ἐδυνήθη, ἢ ἐνεθυμήθη, ὥσπερ δὴ τῶν ἀνθρώπων συμβαίνει ἀτελῶν ὄντων, κατ' ὀλίγον εἰς τελειότητα προκοπτόντων, ἀλλὰ τελειότατος ὢν καὶ ἀεὶ δυνάμενος, καὶ γινώσκων ἄχρι πάσης μεταβολῆς καὶ κινήσεως, ὅτε ἠθέλησεν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἀγαθότητος, τὰ πάντα ὅσα προῃρήσεν ἐποίησεν. Ὃς ὑπὸ οὐδενὸς γινώσκεται κτίσματος τὴν οὐσίαν ἐστὶν, αὐτὸς δὲ μόνος οἶδεν ἑαυτὸν ἐξ ἑαυτοῦ, ὡς ὁ Δαμασκηνὸς θειότατος λέγει, ὁ Θεὸς γινώσκει ἑαυτὸν οὐκ τοῦ μακαρίας οὐσίας αὐτοῦ. τὰ δὲ ὑπ' αὐτοῦ γεγονότα, οὐκ τοῦ σοφίας αὐτοῦ, δι' ἧς καὶ ἐν ᾗ τὰ πάντα ἐποίησεν. Οὗτος δὲ ἐστὶν, ἢ εἷς Θεὸς, ἢ σοφὸς, ἢ ἀγαθὸς, ἢ δίκαιος, καὶ τοῦτο μόνον γινώσκεται, καὶ ὅτι μετρίως, καὶ ὅσον δύναται ὁ ἀνθρώπινος νοῦς καὶ τὴν ἀναλογίαν τοῦ ἑαυτοῦ τελειότητος. καὶ καὶ Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε, ὁμονοήσας Υἱὸς ἐξ Θεοῦ, ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ Πατρὸς, οὗτος ἐξηγήσατο φησὶν ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης. τὰ δὲ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου καὶ τὴν καλόν παῦλον, τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται. καὶ ὁ μέγας Βασίλειος κατ' δύναμιν ἀγωνιζόμενος, οὕτω λέγει, εἰκὸς αὐτὸν μὲν τὴν οὐσίαν ἀπερίληπτον εἶναι παντὶ, πλὴν ἢ τῷ μονογενεῖ καὶ τῷ

πνεύματι. ὅν δὲ τὸν ἐνεργεῖν καὶ Θεοῦ ἀναγομένους ἡμᾶς καὶ διὰ τῶν ποιημάτων τὸν ποιητὴν ἐνιοῦντας τὴν ἀγαθότητος αὐτοῦ καὶ τὴν σοφίας λαμβάνειν ἀδύνατον, τοῦτο ἐστὶ τὸ γνωστὸν καὶ Θεοῦ, ὃ πᾶσιν ἀνθρώποις ὁ Θεὸς ἐφανέρωσε. καὶ ὁ ἅγιος Μάξιμος ἐν τοῖς περὶ ἀγάπης κεφαλαίοις φησὶ, θεολογεῖν μέλλων, μὴ τοὺς κατ' αὐτὸν ζητήσας λόγους, οὐ μὴ τὸν ἄρα ἀνθρώπινος νοῦς, ἀλλ' οὐδὲ ἄλλοι τινὲς τῶν μετὰ Θεὸν, ἀλλὰ τοὺς περὶ αὐτὸν ὡς οἱόν τε διασκόπει, εἶτα τοὺς περὶ αἰδίοτητος, ἀπειρίας τε καὶ ἀορασίας ἀγαθότητός τε καὶ σοφίας καὶ δυνάμεως, δημιουργικῆς τε, καὶ προνοητικῆς, καὶ κριτικῆς τῶν ὄντων. οὗτος τὸν ἐν ἀνθρώποις μέγας θεολόγος. ὁ τούτων τοὺς λόγους καὶν ποσῶς ἐξιχνεύσας. ἀλλ' ὅτι μὲν οὐδὲ τούτων τοὺς λόγους ἀνθρώπινος νοῦς καταλαβεῖν ἐξισχύει. καὶ εὐλαβῶς ἐδήλωσεν. ἐν δὲ τοῖς θεολογικοῖς καθαρώτερον ὁ αὐτὸς διδάσκει λέγων. ἓν ἐστὶ τὸ ὑπεραίωρον καὶ ὑπερούσιον ἀγαθὸν, ἡ ἁγία καὶ τριυπόστατος μονὰς Πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς καὶ ἅγιον, Πνεῦμα, θεμεῖν ἀπείρων, ἄπειρος συμφυΐα, τόν τε καὶ εἶναι, καὶ πῶς καὶ τί, καὶ ὁποῖον εἶναι λόγον πάμπαν τοῖς οὖσιν ἄβατον ἔγνωσε, πάσαν καθ' ἁφαιρέσεν νόησιν τῶν νοουμένων, καὶ φύσιν οὐδαμῶς κρυφίας ἐνδότατον ἐξιοῦσα, καὶ πάσης πασῶν γνώσεως ἀπείρως ὑπερεκτείνεται. Ἐνταῦθα οὐ μόνον τὸ τί ἐστὶν ὁ Θεὸς, ἄρρητον παντελῶς εἶναι καὶ ἄβατον λέγει, ἀλλὰ καὶ τὰ περὶ τὴν φύσιν αὐτοῦ. καὶ καθ' παντὸς, ὅπερ αὖ ἐν τῷ Θεῷ εἶναι λέγεται, ἢ εἰς τὸ ἐξ εἶναι λόγον ἀναφερόμενα, ἢ εἰς τὸ τί εἶναι, ἢ εἰς τὸ πῶς εἶναι, ἢ εἰς τὸ ὁποῖον τί εἶναι, οὐ μόνον ὁ ἐξ τί εἶναι καὶ τὸ οὐσίας αὐτοῦ λόγος τί ἐστὶν, ἀνέκφορος καὶ ἄρρητος καὶ ἀγνοούμενος ἡμῖν ἐστὶν, ἀλλὰ καὶ ὁ ἐξ εἶναι. εἰ γὰρ καὶ ἴσμεν ὅτι ἐστὶ Θεὸς, τοῦτο μόνον δηλοῦμεν, ὅτι ἀληθῶς ἐστὶν, οὐ μὴν τί ἐστὶ περιεκτικόν. ὡσαύτως καὶ τὰ πῶς ἐστὶν ἀγνοοῦμεν. εἰ γὰρ ἴσμεν ὅτι Πατὴρ ἐστὶ καὶ υἱὸς καὶ ἅγιον πνεῦμα, ἀλλὰ πῶς τοῦτο ἐστὶ, καὶ ποταπὴ ἡ Πατρότης, καὶ ἡ υἱότης, καὶ ἡ ἐκπόρευσις ἐστὶν. ὅνεκα ἀγνοοῦμεν. Οὐδὲ δηλοῦσι ταῦτα τί ἐστὶ κατ' οὐσίαν ὁ Θεὸς. τὸ γὰρ γνωστὸν, καὶ τὸ ἀγνώστον, καὶ ἀκατάληπτον καὶ ἀνεξιχνίαστον φύσις, ὡς Γρηγόριος ὁ θεολόγος φησὶ. καὶ ὅτι μὲν ἐστὶν ὁ Θεὸς, ἢ σοφὸς, ἢ ἀγαθὸς. ἴσμεν. ὁποῖον δὲ τί ἐστὶν ὅνεκα τὸ σοφὸν ὅνεκα καὶ ἀγαθὸν, ἀγνοοῦμεν. καλῶς ἄρα ὁ ἅγιος ἔλεγεν, ὅτι τὸ ἐξ εἶναι λόγον, καὶ πῶς. καὶ τί, καὶ ὁποῖον εἶναι παντελῶς τοῖς οὖσιν ἄβατον ἔχει ἡ θεία φύσις ὅνεκα. τὸ αὐτὸ οὖν ἔχομεν γνῶσιν περὶ τὸ οὐσίας αὐτοῦ. καὶ περὶ τὸν ἐν αὐτῷ πάντων. εἰ γὰρ τὸ οὐσίαν αὐτοῦ τὰ ὀνόματα ἐπαφίνιζον, εἴπερ αὖ τὸν Θεὸν, πολυσυνθετώτατον εἶναι, φησὶ καθ' ὀνομάζεσθαι; γεγράφων, τὸ ἀκατάληπτον λέγοντος τὴν οὐσίαν εἶναι τοῦ Θεοῦ, πῶς οὐ καταγέλασον; τὸ δημιουργικὸν οὐσίαν εἶναι λέγει, τὸ προνοητικὸν πάλιν οὐσίαν. καὶ ἀπαξαπλῶς πάσαν ἐνέργειαν οὐσίαν τίθεσθαι; καὶ Γρηγόριος ὁ θεολόγος ἐν τοῖς θεολογικοῖς αὐτοῦ λόγοις φησὶν, ἢ καὶ τὸ ἀθάνατον καὶ τὸ ἀκάκαιον, καὶ τὸ ἀκαλλόιωτον οὐσία Θεοῦ, ἀλλ' εἰ τοῦτο, πολλαὶ οὐσίαι ἔσονται τοῦ Θεοῦ, καὶ οὐ μία. Ἀνώνυμος οὖν ἐστὶν ὁ Θεὸς, καὶ οὐδὲν τῶν περὶ αὐτοῦ λεγομένων, τί ἐστὶ παρεστῶ. οὐ γὰρ ὅνεκα κατ' αὐτὸν, ἀλλ' ὅνεκα τῶν περὶ αὐτὸν ὀνομάζεται ἄλλης ἐξ ἄλλου φαντασίας συλλεγομένης. εἰς ἕν τι τῆς ἀληθείας ἴνδαλμα καὶ τὸν αὐτὸν θεολόγον. οὐ γὰρ ἀφεῖκεν ἡμᾶς ὁ Θεὸς ἐν παντελῶς γαθότητα διδόκησεν ὅνεκα τὸν κάθ' ἡμᾶς ὀνομάζεσθαι. ἵνα μὴ ἀμέτοχοι παντελῶς ὦμεν τῆς αὐτοῦ ἐπιγνώσεως. Ἐπειδὴ γὰρ ὡς ἔφημεν διὰ μόνου ἀγαθότητα τοῦ

σύμπαντα κόσμον ἐδημιούργησε. καὶ τέλος τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἑαυτοῦ καὶ
ὁμοίωσιν ἔπλασεν, ὡς ἡ παλαιὰ διδάσκει γραφή, ἵνα τῶν ὁρωμένων πάντων ἄρχῃ κτι-
μάτων, διὸ καὶ λογικὸν αὐτὸν ἔπλασε, δυνάμεθα αὐτῇ τῇ δυνάμει καὶ λόγῳ χρώ-
μενοι ἐν ἡμῖν ἐνέθηκεν ὁ Θεός, διὰ δόξαν αὐτοῦ καὶ ὑμνῳδίαν, ἀπὸ τῶν ὁρωμένων
συλλογίζεσθαι, τούτῳ τῷ τρόπῳ ἔννοιαν ἵνα περὶ Θεοῦ λαμβάνειν. καὶ γὰρ τὸ μεγα-
λεῖον τῆς θείας φύσεως ὁ κόσμος ἀπαγγέλλει, καὶ τοῖς πρεσβύταις δοξάζει τὸν δημιουρ-
γὸν ἑαυτοῦ, οἷον ἐπειδὴ ἀποβλέποντες πρὸς τὰ κτίσματα νοοῦμεν ὅτι πρεπὰ καὶ ἀλλοιω-
τὰ εἰσὶ, καὶ γνώμαι καὶ αὐξανόμενα, καὶ φθειρόμενα. καὶ γὰρ καὶ οἱ ἄγγελοι, εἰ καὶ ἀσ-
ώματοι καὶ ἄυλοι εἰσὶν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν τοῦ Θεοῦ καθαρωτάτην ἀπλότητα συγ-
κεινόμενοι, καὶ αὐτοὶ σώφρονες εἰσὶ, διὸ καὶ πρεποὶ κατανοοῦνται, καὶ ὁ σύμπας κόσ-
μος ἐν φθορᾷ ἐστι. ταῦτα σκοπούντες συλλογιζόμεθα καθὸ ἐσμὲν λογικοὶ, ἤτοι.
Ἐπειδὴ τὰ ὁρώμενα πάντα πρεπὰ εἰσὶ, καὶ ἀλλοιωτὰ, δῆλον ὅτι καὶ κτι-
στὰ καθεστήκασι. πᾶν γὰρ κτιστὸν, ἀλλοιωτὸν καὶ πρεπὸν, πᾶν ἀλλοιωτὸν καὶ πρεπὸν,
κτίσμα ἐστὶν. εἰ δὲ κτιστὰ εἰσὶ, πάντως ἀόπτως ἐδημιουργήθησαν. καὶ δεῖ τὸν
δημιουργὸν τούτων, ἄκτιστον καὶ ἄπρεπτον εἶναι. εἰ γὰρ κἀκεῖνος κτιστὸς, δῆλον ὑφ' ἑτέρου δεδημιούργηται. καὶ πάλιν εἰ κἀκεῖνος κτιστὸς, ἔτι καὶ αὐτὸς ὑφ' ἑτέρου, καὶ τοῦτο εἰς ἄπειρον, ἕως ἂν εἰς τι ἄκτιστον καταντήσωμεν. Εἰ δὲ ἄκτιστον, καὶ ἄπρεπτον, εἰ δὲ ἄπρεπτον τοῦτο ὁμολογουμένως Θεός. ἀπὸ τούτων δὲ, καὶ πάλιν ἐκ τῶν πῶς ὁ κόσμος, ἐκ πολλῶν ἐναντίων καὶ διαφόρων συγκείμενος, συνίστασθαι ἐν ταυτότητι τάξεως διηνεκεῖ, καὶ τοσοῦτον χρόνον μένειν. οὐδὲ γὰρ ἀπόλλυται καὶ εἴ τι ἔτυχεν ἔχοντα ὅτως. ἐκείνου δὲ ἐνίοτε ἡ ναῦς δύναται διαφθείρεσθαι, καὶ οἰκονομεῖται, καὶ διασώζεσθαι, μηδενὸς οἰκονομοῦντος καὶ κυβερνῶντος. ἐκ τούτων δὲ καὶ τούτων δήπουθεν ἄλλων συμπεραίνομεν ὁμολογουμένως, ὅτι ἐστὶ Θεὸς ἄκτιστος καὶ ἄπρεπτος, ὁ τὰ κτιστὰ πάντα ὁρατά τε καὶ ἀόρατα δημιουργήσας, καὶ ταῦτα κατὰ λόγον καὶ τάξιν ἀείσην, ὡς ἐκεῖνοι ποιήματα, ὑπερβλήτῳ δυνάμει φέρων καὶ διεζάγων. καὶ τοῦδεν πτοεύομεν, ὅτι οὐκ αὐτοματῶς ὁ κόσμος ἐστέγη, ὡς τινες κακῶς ἐπείθοντο. Πάλιν τὸ ὅμοιον τρόπον συλλογιζόμεθα ὅτω. εἰ πολλοὶ θεοὺς εἴπωμεν, ἀνάγκη καὶ διαφορὰν αὐτοῖς ἀποδοῦναι. ἔνθα γὰρ πολυθεΐα, ἐκεῖ καὶ διαφορὰ καὶ ἐναντιότης. εἰδὲ διαφορὰ τοῦτο ἀποδοθήσεται, πῶς ἔστιν τέλειοι, καθὸ γὰρ ὁ ἕτερος τοῦ ἑτέρου διαφέρει, καὶ τοῦτο λείπεται ἐκεῖνος μὴ ἔχων αὐτὸ. καὶ ἔστιν ἐλλειπὴς, ἢ καὶ σοφίαν, ἢ καὶ δύναμιν, ἢ καὶ ἄλλο τινὰ ὑπεροχήν. δεήσεται τοίνυν ὁ εἷς τοῦ ἑτέρου, καὶ ὅτως οὐκ ἂν εἴεν. ὅτε τέλειοι, ὅτε ἀπείροι, ὅτε ἀπείροι, ἐπεὶ δὲ ἐνδέχεται καθ' ἑαυτὸ πολλὰ, ἄπειρα καὶ ἀπείρεστα εἶναι, καὶ συμβεβηκὸς μόνοι οὐδὲν κωλύει, ὥσπερ πέλαγος ἄπειρον καὶ πεδίον. πῶς ὄν εἰ ὅτως δεῖ εἷς ἀλλήλων, κυρίως ἄκτιστοι καὶ ἀτελεύτητοι ἔστιν θεοί. πῶς τοῦτο ἔνθα διαφορὰ, ἐκεῖ καὶ ἐναντία, καὶ ἐναντίωσις ἐστιν. εἰ μὲν ὁμογνωμονοῦσι καὶ τοῦ ἑνὸς τὰ διάφορα μετέχουσιν, ὑφ' ἓν ἀγόμενοι, πολλῷ μᾶλλον ἔσται τὸν ἓν ἐκεῖνο θεός. τὸ τὰ διάφορα ἑνοῦν, ἐπεὶ καὶ τὸ πάθος καὶ τὰ πεπονθότα μεῖζον καὶ τελειότατον. τὸ δ' αὐτὸ συμβήσεται, καὶ εἰ λέγοι τις ὅτι ἕκαστος μέρης ἄρχει ὡς οἱ ἕλληνες ἔλεγον. ζητοῦμεν δὲ πότ' ἐστὶν ἐκεῖνο τὸ διανομεῖν τῶν ὄντων αὐτοῖς ποιούμενον, καὶ τάξιν αὐτοῖς ὅτως ἄρχειν. τὸ μὲν ἀναγκαῖον τυχόν. τὸ δὲ καὶ

καὶ ἄλλον, ἄλλο. ἐκεῖνο δὲ μᾶλλον αὐτὸν εἶναι θεὸς, εἰ δ' ὅπερ ἀναγκαῖον μάχη καὶ ἐναντίωσις ἀκολουθήσει, πολλοῖς καὶ διαφόροις οὖσι διαλυθήσεται ὁ κόσμος, διαφορᾶς καὶ μάχης, ἐν τοῖς κυβεριῶσι θεωρουμένης. συμπεραίνομεν οὖν ἐκ τούτων, ὅτι εἷς ἐστὶ θεὸς, τέλειος, καὶ ἄπειρος. καὶ αὐτοδίκαιος, πάντων καὶ κυβερνήτης καὶ δεσπότης, οὐ καὶ θεία γραφὴ διαρρήδην διδάσκει. Πάλιν ἐπειδὴ πᾶν τὸ κινούμενον ὑφ' ἑτέρου κινεῖται, ἐξετάζοντες κἀκεῖνο τὸ κινοῦν, καὶ τοῦτο μέχρι πολλοῦ, ἀναγκαζόμεθα καταντῆσαι εἰς τι πρῶγμα, κινοῦν μὲν ἐκεῖνο τὰ ἄλλα, αὐτὸ δὲ ὑπ' οὐδενὸς κινούμενον, τὸ γὰρ πρώτως κινοῦν, ἀκίνητον, καὶ τοῦτ' ἐστὶν ὁ εἷς θεὸς. μηδὲν ἑαυτοῦ προσεπινοούμενον ἔχον. συμπεραίνομεν οὖν καὶ ἀπὸ τούτου, ὅτι ἐστὶν ὁ θεὸς ἀκινητός τε καὶ ἀμετάβλητος, ἄπειρον ἔχον τὴν δύναμιν. εἰ γὰρ μὴ τοιοῦτον ἄπειρον εἶχεν, οὐκ ἂν σοφὸν εἶχε τὴν βουλήσει τὴν δύναμιν, ἀκαμάτως διαθέοντα ἀπὸ πέρατος εἰς πέρας, καὶ ἀδιαλείπτως καὶ χρηστῶς τὰ πάντα διοικῶν καὶ οἰκονομούμενος. Ἄλλως τε εἰ μὴ δύναμιν ἄπειρον εἶχεν, οὐκ ἂν ἄπειρος, ὅτε ἀπείρεστος, ὅτε τέλειος. ἐπεὶ δὲ ἄπειρος ἐστὶ καὶ αὐτοδίκαιος καὶ τέλειος, ἄπειρον καὶ τὴν δύναμιν ἔχει. Πάλιν ἐπειδὴ βλέπομεν ὅτι ἔκαστον τῶν ὄντων ἐκ πεντάδων σύγκειται στοιχείων, καὶ εἰς ταῦτα ἀναλύεται, ἔτι γε μὴν καὶ αὐτὰ τὰ στοιχεῖα, ἐξ ὕλης καὶ ποιοτήτων συνίστανται, καὶ εἰς αὐτὰ διαιρεῖται, λόγῳ καὶ διανοίᾳ μόνῃ. οἷον ἡ γῆ εἰς τὴν ὕλην καὶ τὰς ποιότητας, αἵπνες εἰσὶν ἐν αὐτῇς ψυχρότης καὶ ξηρότης. καὶ βάρος ἔχει καὶ σχῆμα καὶ χρῶμα καὶ ἐν τόπῳ μέσῳ τοῦ παντὸς ἐστὶν, οὐδὴ τῶν συνθέτων ἰδιώματα καθεστήκασιν. ὡσαύτως καὶ τὰ ἄλλα εἴτε θεωρεῖν, εἴτε ἔχοντα διῃρεῖν, διὸ καὶ ἀτελῆ καὶ μεμερισμένα εἰσὶ καὶ σύνθετα. Ὅτι φανερὸν ὅτι ὁ θεὸς ἀπλοῦς καὶ ἄμερης καὶ τελειότατος ἐστὶ, μηδὲν τοιοῦτον ἔχον, ἢ ἐκ διαφόρων πραγμάτων συνιστάμενος. ὥσπερ δῆτα καὶ τὰ ἐκ τῶν στοιχείων συνιστάμενα. καὶ γὰρ φησὶν ὁ δαμασκηνὸς ἐν τοῖς θεολογικοῖς αὐτοῦ κεφαλαίοις, οὐ χρὴ λέγειν δὴ θεοῦ ποιότητα, ἵνα μὴ σύνθετον αὐτὸν εἴπωμεν. ἐξ οὐσίας καὶ ποιότητος. καὶ γὰρ εἰ σύνθεσις δὴ θεοῦ λέγοιτο, καὶ λύσις ἔσται ἐν αὐτῷ. σύνθεσις γὰρ ἀρχὴ μάχης, μάχη δὲ διαλύσεως, διάλυσις δὲ λύσεως, ἀλλὰ μὴν τὸν θεὸν ἀσώματον, καὶ ἄπειρον, καὶ ἀόρατον, καὶ ἀπαθῆ καὶ ἀπαθῆ, ὅτι φυσικὸς νόμος διδάσκει, καὶ ἡ γραφὴ κυρίως, οὐκ ἄρα λύσις ἐπ' αὐτοῦ. τοῦτο γὰρ ἀλλότριον θεοῦ. ἐκ δὲ τούτων συνάγομεν, καὶ ὅτι παντάχοῦ ὁ θεὸς, τῷ γὰρ ἀσωμάτῳ καὶ ἀπείρῳ καὶ πάντα εἰδότι, τὸ παντάχοῦ παρεῖναι ἀκολουθεῖ. καὶ γὰρ τὸν θεῖον διονύσιον, τὸν θεῖον ἀμερὲς ἐστὶ, ὅλον ὁλικῶς παντάχοῦ ὂν, καὶ ἓν μέρος ἐν μέρει σωματικῶς διαιρουμένων, ἀλλ' ὅλον ἐν πᾶσι καὶ ὅλον ὑπὲρ τὸ πᾶν. καὶ δοκεῖ μὲν εἶναι καὶ λέγεται ἓν ἑνὸς θεοῦ διάκρισις καὶ πολυπλασιασμὸς, ἔστι δὲ οὐδὲν ἧττον ὁ ἀρχίφωτος καὶ ὑπερφυῶς καὶ ὑπερουσίως εἷς θεὸς ἀμερίστως ἐν τοῖς μεμερισμένοις ἡνωμένος ἑαυτῷ. καὶ τοῖς πολλοῖς ἀμιγὴς καὶ ἀπαλλάττει. Καὶ πάλιν περὶ αὐτοῦ φησὶν ἡ γραφὴ, ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς ἐγὼ πληρῶ λέγει κύριος. καὶ θρόνος μὲν αὐτοῦ ὁ οὐρανὸς λέγεται, ἡ δὲ γῆ ὑποπόδιον, δεικνύων ὅτι παντάχοῦ παρεστὶ καὶ πάντα πληροῖ καὶ οὐδὲν ἐστὶν ἔξω τοῦ παντὸς τῆς δεσποτικωτάτης καὶ συνεκτικωτάτης αὐτοῦ ἐνεργείας ὅτι ἐπὶ βλέπομεν, ὅτι εἰσὶν ἐν τῷ κόσμῳ ζῶντα καὶ σοφὰ καὶ ἀγαθὰ, τούτων δὲ τοὺς λόγους ἐν ἑαυτῷ πρὸ ἔχει ὡς πάντων αἴτιος. καὶ γὰρ φησὶν ὁ ἀπόστολος αὐτὸς ἐστὶ τὰ πάντα,

πάντα, καὶ δι' αὐτοῦ γέγονε, καὶ ἐν αὐτῷ συνέστηκε. καὶ ὡς ὁ θεόπτης ἐν τῇ Ἀποκαλύψει Ἰωάννης φησὶ τινὰ τῶν πρεσβυτέρων εἰπεῖν αὐτῷ, ὅτι τὰ πάντα ἦσαν καὶ γεγένασιν ὅσπερ ὁ θεῖος παφνίζων Μάξιμος, τὰς ἰδέας λέγει ὅτι ἦσαν καὶ τὰς εἰκόνας, καὶ τὰ ὁμοιώματα τῶν ἰδεῶν, ἤτοι παραδειγμάτων. τὸ δ' ὅτι γεγένασιν, ἐνοῦμεν ὅτι ὁ τὰ ζῶντα δημιουργήσας καὶ πᾶσιν τὴν κτίσιν ἐν σοφίᾳ καταστήσας, καὶ ἀγγέλους καὶ ἀνθρώπους σοφοὺς ἐργασάμενος καὶ τὸ ὁρώμενον φῶς ἐποίησας, ζωὴ ἐστὶ καὶ φῶς καὶ σοφία, καὶ πολλῶν τελεώτερον ἐκεῖ τὰ ὄντα ἢ ἐν τοῖς ὁρωμένοις φαίνεται. καὶ φησὶν ὁ θεῖος Διονύσιος, αἱ ἐν τοῖς αἰσθητοῖς τελειότητες, πολλῷ κρείττονες εἰσὶν ἐν τοῖς αἰτίοις. καὶ τοῖς αἰτίοις τὰ αἰτιατὰ κρείττονες καὶ ἀσυγκρίτως ἔνεισι. καὶ ὅτι τὰ πάντα ἐν τῷ πάντων αἰτίῳ. καὶ τὰ ἀλλήλοις ἐναντία συνειλημμένως καὶ ἑνιαίως καὶ μονοειδῶς, καὶ ἡνωμένως. καὶ γὰρ ὁ θεὸς τὰ πάντα προσηγαγὼν πᾶσι τάξεις καὶ ψυχαῖς καὶ ἀλόγοις, ἀνάλογους δέδωκε τὰς τελειότητας. καὶ ἕκαστον τῶν ὄντων ἑνοῦται τῷ θεῷ τῇ ἑαυτοῦ αἰτίᾳ, καθόσον αὐτοῦ μετέχει. μετέχει γὰρ αὐτοῦ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον, ἀνάλογος δηλονότι τῇ ἑαυτοῦ τελειότητι. τὰ μὲν γὰρ ἄψυχα καὶ τὸ εἶναι μόνον. τὰ δὲ φυτὰ καὶ καὶ τὸ ζῆν. τὰ δὲ ἄλογα καὶ τὸ εἶναι καὶ ζῆν καὶ αἰσθάνεσθαι. τὰ δὲ λογικὰ καὶ καὶ τὸ εἶναι καὶ ζῆν καὶ αἰσθάνεσθαι καὶ διανοεῖσθαι. καὶ ἀρετῆς μετέχειν σοφίας καὶ δικαιοσύνης καὶ τῶν ἄλλων. Ἔστι δὲ καὶ τῶν λογικῶν διαφορὰ καὶ κατάστασις. οἱ μὲν γὰρ ἄγγελοι τελεώτεροι εἰσί, τῶν θνητῶν σωμάτων συζυγίας ἀπηλλαγμένοι· οἱ δὲ ἄνθρωποι ἀτελέστεροι ἐκείνων τὰ ἐν τῷ σώματι ὑπομένοντες κακά. δύνανται δὲ καὶ ὅτι ἐκείνων κατερέχειν εἰ κατὰ τὸν θεὸν ἀφορῶντες διὰ σωτὸ κατὰ δῆς ὁμοιοῦσθαι αὐτῷ κατὰ δύζασιν. ὅσον γὰρ κατὰ αὐτὸν ὑπερέφομεν, τοσοῦτον αὐτῷ ὁμοιούμεθα, καὶ ὅσον αὐτῷ ὁμοιούμεθα, τοσοῦτον αὐτοῦ μετέχομεν. καὶ ὅσον αὐτοῦ μετέχομεν, τοσοῦτον αὐτῷ ἑνούμεθα, τῇ ἀνάρχῳ κάντων αἰτίᾳ καὶ μονῇ, καὶ πάσαι. καθάπερ ἐν φήσομεν, ὅτι καὶ ἐν ἡμῖν τελειότητες, αἱ αὐτοῦ εἰσι τῆς ἀκροτάτης καὶ θεοῦ τελειότητι. καὶ γὰρ τῇ αὐτῇ ζωῇ ὁ θεὸς καὶ οἱ ἄνθρωποι ζῶσιν, τῇ τῇ αὐτῇ σοφίᾳ, ἔστιν αὐτὸς, καὶ ἄγγελοι καὶ ἄνθρωποι σοφοί. τοῦτο γὰρ ἄτοπον. καὶ δὲ τῇ αὐτῇ ἀγαθότητι ἡμεῖς τε κἀκεῖνοι ἐσμὲν ἀγαθοί. εἴπερ γὰρ ἂν καὶ ἡμᾶς θεὸς κατ' ἐκείνον εἶναι. ἂν γὰρ αἱ τελειότητες ἴσαι, καὶ αἱ οὐσίαι ἴσαι. διὸ καὶ ἡμῶν καὶ τῶν ἐν ἡμῖν πάντων ὁ θεὸς ἀσυγκρίτως κατέρκεται. ἡμεῖς μὲν γὰρ χρονικῶς καὶ μετοχικῶς τὰ πάντα ἐσμὲν ὅσαπερ ἂν ἔχωμεν, ὁ δὲ ἀϊδίως καὶ φυσικῶς καὶ κυρίως καὶ πρώτως, ἐστὶν ἀγαθὸς, σοφὸς, δημιουργὸς, ζωὴ, ἁγιασμὸς, καὶ πάν ὅπερ ἂν εἴποι τις, ὡς αἰτία πρώτη καὶ ὑπερκειμένη τῶν ὄντων. Ἀγαθὸς δὲ φύσει ἐν ὁ θεὸς, καὶ δέποτ' ἂν εἴη τῶν κακῶν αἴτιος, καὶ γὰρ κυρίως ἀγαθοῦ ἴδιον ἀεὶ παρέχειν ἀγαθὰ. εἰδέναι κακὰ ὁρῶμεν ἐν τῷ κόσμῳ γινόμενα, ἀλλ' οὐ παρ' αὐτὸς ἐστὶν αἴτιος τούτων, καὶ ἑτέρα τις ἀντικειμένη δύναμις, ἀλλὰ ὑποχωρεῖν ὑπὸ τοῦ ἀγαθοῦ, ἐν τῷ κακῷ διεγείρομεθα. τοῦτο ἐστὶν ἡ γένεσις τοῦ κακοῦ, ὥσπερ καὶ σκότος καὶ τοῦ φωτὸς ὑποχώρησις. ἡμεῖς οὖν ἐσμὲν αἴτιοι. τὰ γὰρ ἀπαθῆ παρορίζοντες διὰ πονηρῶν ἔργων κολαζόμεθα καὶ τὰ ἁμαρτημάτων ἀναλογίαν. ἀδὴ πάρ ἡμῖν μὲν κακὰ εἶναι δοκεῖν. τὰς αἰτίας αὐτῶν οὐκ οἴδασιν. εἰδέ τις ὑπίσαμτο διαφέρειν ὀρθῶς, καὶ ταῦτα ἀγαθὰ εὕρησε. καὶ γὰρ διὰ συμφέρον γίνεται ἡμῶν, ἐπεὶ καὶ οἱ ἰατροὶ τέμνουσι καὶ καίουσι τὰ νοσοῦντα ἵνα ὑπολαύῃ τὰ δεξιὰ ὑγείαν.

εἰ μὲν

εἰ μὲν οὖν λογιζόμενοι τὰς αἰτίας ὑποφεύγομεν διχαιρεσιοῦντες, ἀφελόμεθα ἐκ τούτων, καθαιρούμεθα τῶν ἡμαρτημένων, καὶ σωφρονιζόμεθα, καὶ ὅτω γινόμεθα βελτίονες. εἰδ' ὥσπερ λίθοι σκληροὶ διαμένομεν, καὶ ἐπιπλέομεν, τοῖς κακοῖς ἀθεραπεύτως ἐπεκτεινόμενοι, ἐγκαταλιμπανόμεθα ὑπὸ τοῦ θεοῦ καὶ ἀλλοτριούμεθα ἀπ' αὐτοῦ. καὶ ἀγόμεθα ὑπὸ τοῦ διαβόλου, ὦ διὰ τῶν φαύλων ἔργων προσκεκόμμεν. τὰ δὲ γινόμενα παρὰ θεοῦ, τὰ μὲν εἰσὶ κατ' οἰκείαν, ὅταν αὐτοῦ τὰ θελήματα πράττοντες, διερχόμεθα ὑπ' αὐτοῦ. τὰ δὲ καὶ παρεχώρησιν, ὅταν ἁμαρτάνοντες κολαζόμεθα διὰ ἐπανόρθωσιν. τὰ δὲ καὶ ἐγκαταλείψιν τὸ πρόπον οὐ εἴπομεν. καὶ τὰ μὲν γίνεται διὰ σωφρονισμὸν ἑτέρων. τὰ δὲ διὰ δοκιμὴν καὶ πλείονα τὴν αὐτοῦ μιμίαν, ὥσπερ ὅτι τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν ἄλλων ἁγίων. καὶ ὅλως οὐδὲν ἐστὶν χωρὶς αἰτίας γινόμενον. εἰ καὶ ἡμεῖς τὰς λόγους αὐτῶν οὐκ ἴσμεν. οὐδὲ γὰρ τρόθιον εἰς παγίδα πεσεῖται ἄνευ θελήματος τοῦ σωτηρὸς ἡμῶν ἐν ἀναγκαίοις πεσόντος. Ὅταν δὲ λέγομεν ὅτι λυπούμεν καὶ παροργίζομεν τὸν θεόν, οὐδὲν δὲ πάθος πεπόνθαμεν ἐκείνῳ. ὥσπερ οὐδὲ χεῖρας καὶ πόδας καὶ τὰ γεγραμμένα αἱ χαρεῖσαν ἐποίησαν ἡμῖν καὶ ἐπτάσαμεν. καὶ τὰ φωνήσαν ἤκουσα πεπατοῦντα ἐν τῷ παραδείσῳ τὸ δειλινόν καὶ ἐκρύβην. οὐδὲ ὀφθαλμὸς καὶ βλέφαρα καὶ ῥῖνα. καὶ στόμα. καὶ τὰ τοιαῦτα τῶν ἀπὸ σωματικῶν λαμβάνοντα καὶ τοῖς ἀνθρωπίνοις ἤθεσι χρώμενα λέγομεν διὰ τὴν τοῦ θεοῦ κατάληψιν κεκρυμμένην καὶ δύσβατον διάνοιαν. ἀδυνάτου γὰρ ἀνθρώπους ὄντας, νοεῖν ἢ λέγειν περὶ θεοῦ, εἰ μὴ εἰκόσι καὶ τύποις καὶ συμβόλοις τοῖς καθ' ἡμᾶς χρησόμεθα, ὁ Δαμασκηνὸς λέγει. ἀλλ' ὅτι ἡμεῖς ἀφιστάμεθα ἀπ' αὐτοῦ διεγραμμένα πεσαρόμενοί τε καὶ πράττοντες, διὰ τὰ ἔργα τὴν ὀργὴν τοῦ θεοῦ ὑπὸ τὰς ὑμᾶς τὴν ἀπειθείας καὶ τὸ γεγραμμένον, καὶ τὰ ἄθεν ὀδυνώμεθα καὶ πτόμεθα, ὅπερ καὶ ὑπὸ ἀνθρώπων συμβαίνει ὅταν τοῖς δεσπόταις αὐτῶν ἀπειθῶσι. διὰ τοῦτο λέγομεν ἀνθρωπίνῃ σωτηρίᾳ, ὅτι ἐλυπήσαμεν τὸν θεόν, καὶ ὠργίσθη ἡμῖν ὁ θεός. ὁ πατὴρ ἐν τῷ θεῷ πάθος ἄλογόν τι πάθος, αὐτὸς μὲν καὶ ἀπαθὴς ἐστὶν, ἡμεῖς δὲ ἐσμὲν οἱ ἐμπαθεῖς καὶ θνητοὶ, ἀφ' ὧν ταῦτα εἰλήφαμεν. ὥσπερ καὶ ὅταν λέγωμεν, ἵλεως ἡμῖν ὁ κύριος ἐγένετο, καὶ κύριε κατάφυγε ἐγένετο ἡμῖν, καὶ ὁ θεὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς. οὐδεὶς τι συμβεβηκὼς ἐπ' ἐκείνον ἀλήθειαν, οὐδὲ μὴ ὢν πρότερον καταφυγὴ ἐγένετο ὕστερον. οὐδὲ μὴ πρότερον ἀγαπῶν, μετὰ ταῦτα ἠγάπησεν. πῶς δὲ; ἐκ πρὸς καταβολῆς κόσμου ἠγάπησεν κρείττονα, ἀλλὰ τοῖς ἡμᾶς γίνεται ἡ κίνησις καὶ ἡ μεταβολή. ἐπειδὰν δὲ διεστρεφόμεθα πρὸς αὐτὸν, καὶ διείκωμεν αὐτὸν, τηνικαῦτα λέγομεν ὅτι ἠρξάμεθα ἀγαπᾶσθαι ὑπ' αὐτοῦ, πεῖραν τῆς φιλανθρωπίας αὐτοῦ λαμβάνοντες, τῇ ὑποστάσει δηλονότι καὶ τῇ ἐγγύτητι τῇ πρὸς αὐτὸν, ἠμισύμενοι, ἠ ἀγαπώμενοι. πάλιν δὲ ἐγγίζομεν καὶ καὶ τῇ ἐγγύτητι τῇ πρὸς αὐτὸν, ἠμισύμενοι, ἠ ἀγαπώμενοι. πάλιν δὲ ἐγγίζομεν καὶ ἀπιστάμεθα αὐτοῦ, ὑπόπτων διαστάμεθα, καὶ ὁ θεὸς κατὰ χρόνον, ἀλλ' ὁμοιότητι κατεργαζόμεθα αὐτῷ, καὶ ἀτομοιότητι ἀφιστάμεθα αὐτοῦ. καὶ γὰρ ὁ θεὸς ἀπέρμα τῆς ἡμετέρας ψυχῆς ὁ δημιουργὸς τῆς φύσεως ἐνεφύτευσε τὴν πρὸς αὐτὸν ἀναστάσεως, καὶ ὑπὸ αὐτοῦ νυνὶ μεθα πρὸς θεὸν μίμησιν, γίνεσθε γάρ φησιν εἰκόνες ὡς ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος, καὶ γίνεσθε μιμηταὶ θεοῦ, ὡς τέκνα θεοῦ ἀγαπητὰ. καὶ θεῖος Διονύσιος ἐν τῷ περὶ θείων ὀνομάτων, τὰ ὑπὲρ πάντα φησὶ θεὸν καθ' αὐτὸς ἐστὶν, οὐδενί ἔχασιν ὅμοιον, αὐτὸν δὲ ὁμοιότητα θείαν δωρεῖσθαι τοῖς

πῆς ἐπ' αὐτὸν ὑπεσρεφομένοις. καὶ πάλιν Παῦλος γὰρ φησὶν ὁμοίωσε Θεοῦ, τὰ καὶ θεῶν εἰκόνα ἐμοίωσιν, οὐδὲ γὰρ αὐτοῖς τὸ θεῖον ὅμοιον, ὅτι μηδὲ ἀνθρώπῳ τῇ ἰδίᾳ εἰκόνι ὅμοιος. ἀλλ' ἡ ὁμοίωσις τὸ πρῶτον ἐστὶ τὸ ἐν ἡμῖν ψυχὴ θεοῦ ἀγαθῶν. εἴτε ἀρχαὶ, εἴτε θεοὶ, εἴτε ὄντες, εἴτε κύριοι κάθ' ὁμοίωσιν ἐσμὲν λεγόμεθα θεοὶ, κατ' εἰκόνα δὲ αὐτοῦ καὶ ὁμοίωσιν ἐδημιουργήθημεν, καὶ τοῦτο γάρ φησιν ὁ Ἀπόστολος, ἀναμορφοῦσθε ἐν καινότητι τοῦ νοὸς ὑμῶν. τῷ δὲ καινῷ ἀνθρώπῳ λέγοντα Παῦλα, τῷ ἀνακαινιζομένῳ ἐν τῇ ὑπηρώσει τοῦ θεοῦ, καὶ μίμησιν αὐτοῦ Παῦλ κατ' εἰκόνα κτίσαντος αὐτόν. ὃ τίνων ὁ θεὸς μεταβάλλει καθάπερ ἐλέγομεν, ἀλλ' ἡμεῖς ἐσμὲν οἱ μεταβάλλοντες. καθὰ δὴ καὶ τὸ φῶς τρεχὺ μὲν πῶς ἀθενέσιν ὀφθαλμοῖς, λεῖον δὲ πῶς καλῶς ἔχει, διὰ τὴν ἑαυτῶν ἀσθένειαν καὶ μεταβολὴν ἡμῖν διὰ τὴν ὀπείνα. Τὸν ὅμοιον δὴ τρόπον ὅταν καὶ δημιουργὸς λέγηται, καὶ βασιλεὺς κύριος, οὐκ ὕστερον αὐτῷ ἐπεγίνοντο, ἀλλὰ πρὸ τὰ ἐν χρόνῳ ἡ κίνησις θεωρεῖται, αὐτὸ ἀΐδιος ὄντος, πρὸ πάντων τῶν αἰώνων καὶ δημιουργὸς καὶ πρόνοητὴς καὶ κυρίου καὶ βασιλέως. λέγονται δὲ ὑφ' ἡμῶν αὐτῷ, ὅτε ἐγχρόνως ὀνομάζομεν, ἐπεὶ καὶ πρὸς ἡμᾶς Παῦλα λέγεται. ἡ δὲ κτίσις προσῶν μὲν ἐν τῷ δημιουργῶ, ἀλλ' οὐχὶ κτίσις καὶ ποίησις, ἀλλ' ὡς λόγος καὶ πρόδειγμα. ὥστε δημιουργὸς μὲν ὁ θεὸς πρὸ πάντων τῶν αἰώνων ἀρχέτως καὶ ἀπολύτως. ἡ δὲ ἀρχέτης μὲν πρὸς τὰ δημιουργήματα ἔχει, πρὸς ὅρον ἔγχρονον λεγομένη. διὰ αὐτὰ καὶ ἔστι καὶ λέγεται. εἰδέτης Παῦλος ἀΐδιος ἐν τῷ θεῷ θεωρεῖ, ἀναγκαδήσεται καὶ τὰ δημιουργήματα τῷ θεῷ λέγειν σωματεῖα. Τέλειος οὖν ὁ θεὸς ὑπάρχων, καὶ ἀΐδιος δυνάμενος καὶ κτίζειν καὶ προνοεῖν, ὕστερον καὶ δημιουργὸς πρὸ ἡμῶν καὶ προνοητὴς ὀνομάζη, δημιουργηθέντων τῶν ὄντων, ἐπεὶ ἡ ἀρχέτης αὐτὴ πρὸς αὐτὰ ἀποδίδοται. τῶν δὲ δημιουργημάτων ὄντων, δῆλον ὡς οὐδὲ δημιουργία αὐ ἐλέγετο, ὅτε μὴ σωτήρησε αὐτῶν. καὶ γάρ φησιν ὁ τῶν γραπτῶν θεόδωρος, Ἵνων δὲ αὐ ἄν προνοία μὴ ὄντος καὶ σωζομένου, τῶν δὲ ἕνεκάτου ἡ προνοία. ὁ δὲ θεὸς γεγένεται ὁ νόμος, ὥσπερ εἰς αὐ ἰατρὸς φησι εἰ μὴ τῶν νοσούντων χάριν, οὐδ' αὐ ἐλεήμων καὶ οἰκτίρμων καὶ τὰ τοιαῦτα κατονομάζετο, εἰ μὴ διὰ τὸ οἰκτίρμοῦτε καὶ ἐλέους δεόμενον, ὅτως οὐδὲ παντοκράτωρ εἰ μὴ πᾶσα ἡ κτίσις καὶ προσκυνοῦντος αὐτῷ, καὶ ἐν τῷ εἶναι σωτηρῶντος αὐτῷ ἐδέετο. ὁ δὲ δαμασκηνὸς φησι, προνοία ἐστὶν ἡ ἐκ θεοῦ εἰς τὰ ὄντα γινομένη δημέλεια. Πόδας δὲ καὶ βάδισιν καὶ χεῖρας καὶ τὰ τοιαῦτα ὅταν ὑπὲρ θεοῦ λέγωμεν καὶ τὰ ἡμέτερον ὡς ἐφαμεν ἔθος, ἀναλόγως τοῖς καὶ τὸ σωματικώτερον εἰλημμένοις καὶ τὰ νοήματα ὀνομαζόμεν. ἀπὸ μὲν γὰρ τῶν ποδῶν βαδίσεως τὴν παρουσίαν δηλοῦν ἡ γραφὴ βούλεται, ἢ τὴν προς δικαιοσύνην τῶν δεομένων ἢ τὴν πρὸς ἄμυναν τῶν ἐχθρῶν, ἢ ἄλλου τινὰ πρᾶξιν, ὃν τοῦ πάρ ἡμῖν διὰ τῶν ποδῶν χρήσεως, ὡς ὑπατελεῖται τὴν ἀφιξιν. χεῖρας δὲ τὸ αὐτοπρεπέστατον ἐν πᾶσι καὶ ἀθρόον αἰνιττόμεθα τοῦ θεοῦ ἐνεργείας. ὁ δὲ ἡμεῖς τὰ χρειώδη καὶ μάλιστα τὰ ἡμιστέρα διὰ τὴν οἰκείων κατορθοῦμεν χειρῶν, δεξιὰν δὲ λέγομεν τὴν ὑπὲρ τοῖς ὁσίοις παρ' αὐτοῦ βοήθειαν ἐνδυκνύμενοι, ἀπὸ δὲ ἡμᾶς μᾶλλον τῶν δυσχημονεστέρων καὶ ἀμμωτέρων, καὶ πολέμης ἰσχύος δεομένων, τὴν δεξιὰ κεχρῆσθαι. ὀφθαλμοὺς δὲ καὶ βλέφαρα λέγοντες, τὴν τῶν ἁπάντων ἐπόπτικὴν αὐτοῦ δύναμιν, καὶ τὸ ἀλάθητον τοῦ γνώσεως βουλόμεθα νοεῖν ἀπὸ δὲ παρ ἡμῖν διὰ ταύτης τοῦ αἰσθήσεως, ἐντελεστέραν

γνῶσιν τε

γνῶσιν τε καὶ προφορὰν ἐγγίνεσθαι. στόμα δὲ καὶ λαλιὰν λέγομεν, τὸ ἐνδεικτικὸν τοῦ βουλήσεως αὐτοῦ, ὅν δὲ παρ ἡμῖν διὰ στόματος καὶ λαλιᾶς σημαίνεσθαι τὰ ἐν καρδίᾳ νοήματα. Ὁ δὲ ἀπλῶς εἰπεῖν, τὰ τοιαῦτα πάντα ὑπὲρ θεοῦ λέγομεν ἀπὸ τῶν καθ' ἡμᾶς ἐνεργῶν τὰ ὑπὲρ ἡμᾶς βουλόμενοι νοεῖν, καὶ τὰ καθ' ἑαυτὸς μειζόνων ὑπόδειγμα ποιούμεθα καθάπερ οἱ ἐν μικρῷ πίνακι, τὸν οὐρανὸν καταγράφαντες κύκλον. τὸ δ' αὐτὸ καὶ ὑπὲρ πάντων ὀνομάτων ὑπὲρ θεοῦ λεγομένων νομιστέον. Ἀληθῶς οὖν ὅπερ ἐξ ἀρχῆς ἐλέγομεν αἰώνυμος ἐστὶν ὁ θεὸς, ὡς ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, καὶ τὴν οὐσίας αὐτοῦ ὅν ἐστιν ὅρος. εἰ δὲ ὅρος ποιητικὸς ἐστὶ καὶ δηλωτικὸς τῆς οὐσίας ἐκ ὑποκειμένου πράγματος ἐφ' οὗ λέγομεν, πῶς τὸ ἄπειρον καὶ ἀποιήτον ὑπόπτος ὅρος καὶ ὀνόματος δηλωθήσεται; καὶ εἰ τῶν νομιζομένων αἱ γνώσεις, πῶς νοηθήσεται τὸ ὑπὲρ πάντα τὰ ὄντα, καὶ πᾶσαν οὐσίαν, καὶ ὑπὲρ αὐτὸ τὸ εἶναι ὄν; εἰ δὲ ὑπὲρ πᾶσαν οὐσίαν, δῆλον ὅτι καὶ ὑπὲρ πᾶσαν ἐστὶ γνῶσιν, τρόπον δὲ ἕτερον ἀπὸ τῶν ἐνεργῶν καὶ νοεῖται, καὶ ὀνομάζεται, καὶ πολυώνυμος λέγεται. Καὶ δὲ εἰ καταφατικῶς ὂν αὐτὸν λέγομεν, ὡς τὸ ἐγὼ εἰμὶ ὁ ὤν, ἀπλῶς ὂν λέγεται, ὡς ἀναγωγὸς τῶν ὄντων. καὶ ὅτι ἀεὶ καὶ ἔστι καὶ ἔσται, οὐ τὸ τὸν ἐνεστὶ παρεστῶμεν. εἰ θεὸν ὀνομάζομεν, οὐ πρὸς φύσιν αὐτοῦ δηλοῦμεν, ἀλλ' ἢ ὅτι θέει καὶ πρέπει τὰ ὄντα, ἢ ὅν δὲ αἴθειν ὀνεστὶ καίειν εἰλήφαμεν τὸ ὄνομα. καὶ δὲ ὁ θεὸς πῦρ, πᾶσαν μοχθηρίαν καταναλίσκων, ὅτι τῶν πραγμάτων σωστικὸς ἐστὶ, καθὸ πεφύκασιν, ἢ ἀπὸ τοῦ θεάσθαι τὰ πάντα, ἀλάθητος δὲ ἐστὶ καὶ πάντων ἐπόπτης. Εἰ σοφὸν λέγομεν ἀπὸ τοῦ ἐμφαινομένης τῷ κόσμῳ σοφίας Παῦλ λαμβάνομεν ὡς ὁ μέγας βασιλεὺς ἐν πρώτῃ τῶν παροιμιῶν εἴρηκε. καὶ ὅλως τὸ κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ, πρὸ τοῦ ἐμφαινομένης τῷ κόσμῳ σοφίας φησὶ. μονονοῦχὶ φωνὴν ἀφιείσης διὰ τῶν ὁρωμένων ὅτι πρὸ θεοῦ γέγονε. πρὸ ταῦτα δὲ καὶ εἰ πρὸ φῆναι διὰ πρᾶξιν ὁπόσην τὴς ἔστι τυγχάνει, καθάπερ καὶ ὁ πολυμαθέστατος ἔφησε σειρὰχ, ῥίζα σοφίας τίνι ἀπεκαλύφθη καὶ τὰ πανουργεύματα αὐτῆς τίς ἔγνω; εἷς ἐστὶ σοφὸς, φοβερὸς σφόδρα, καθήμενος ἐπὶ τοῦ θρόνου αὐτοῦ, αὐτὸς ἔκτισεν αὐτὴν, καὶ ἐξέχεεν ἐπὶ πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ. Εἰ δύναμιν ἐποιήσατο αὐτὸν Παῦλ δηλοῦμεν, ὅτι σωτηρηπνὸς τῶν γινομένων ἐστὶ, καὶ τοῦ τοῦ σωτέχεσθαι ταῦτα χορηγεῖ δύναμιν. Καὶ πάλιν ἀπὸ τοῦ σωτηρήσεως τῶν ὄντων, προνοίαν αὐτὸν καλοῦμεν, ὁ δὲ θεὸς τῶν ἁπάντων προνοίαν ποιῆται, ὡς ὁ μέγας φησὶν ἀθανάσιος ἐν τῷ καὶ ἀρειανῶν Ἰείτῳ. Φῶς δὲ ὡς ποιητικὸν φωτὸς, λεγόμενος, καὶ ὡς λαμπρότης τῶν ψυχῶν καὶ λόγῳ καὶ βίῳ καθαιρομένων. εἰ δὲ σκότος λέγεται ἄγνοια καὶ ἡ ἀμαρτία, φῶς αὐ εἴη γνῶσις καὶ βίος ὁ ἔνθεος. καὶ δὲ καὶ ὁ θεῖος Διονύσιος ἐν τῇ ἀναπτύξει τοῦ φωτωνυμικῆς θεωνυμίας, φῶς φησὶ λέγεται τὸ ὑπὲρ πᾶν φῶς ἀγαθὸν, διὰ τὸ ἄγνοιαν καὶ πολαίω ἀπελαύνειν. καὶ γνώσεως τὰς νοερὰς ὀφθαλμοὺς ἐμπιπλᾶν, ἐγὼ γάρ φησι φῶς εἰς τὸν κόσμον ἐλήλυθα. καὶ λύχνος τοῖς ποσὶν ὁ νόμος σου, καὶ φῶς τὰ πρεσταύγματά σου ὑπὸ τὴν γῆς. ζωὴν δὲ πάλιν λέγομεν, ὅτι φῶς ἐστὶ καὶ πάσης φύσεως λογικῆς καὶ ἀλόγου σύστασις, ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμὲν. Πάντα δὲ ὡς πάντων αἴτιος λέγεται. ὑμνοῦν ἡ οὐσία αὐτοῦ διὰ τῶν ὄντων

κῆτε & σοφῆ. λέγεται λόγος καὶ λογικὸς. σοφία & σοφὸς. ὁμοίως καὶ νῆς νοερὸς. καὶ ζωὴ & ζῶν, δύναμις & δυνατὸς. & ὅλως παντῶν τῶν λοιπῶν ὁμοίως. Εἰ τοίνυν ἀπὸ τῶν καταφατικῶν ὀνομάτων ἡ οὐσία αὐτοῦ ἐδείκνυται, πολλῷ μᾶλλον ἀπὸ τῶν ἀποφατικῶν γνῶτε ὅτι ἔστι, οὐδεμία γὰρ ἀπόφασις τοιαῦτα ἐστὶ καὶ τὴν οὐσίαν ἐξ ἑνὸς δέκνυσιν, ἀλλὰ τί ὅτι ἔστι δηλοῖ, ὄντος αἱρέσιν, ὅτι ὄντως θεός ἐστιν. εἰ γὰρ αἰδίδιον αὐτὸν λέγομεν, ἢ ἄναρχον ἢ ἄχρονον, ἢ ἀόρατον, ἢ ἄφθαρτον, ταῦτα δηλοῦμεν, ὅτι ὑπὲρ πᾶσαν οὐσίαν ἐστὶ & ἀρχὴ καὶ χρόνον, καὶ ὅρασιν, καὶ φθορά. οὐχ ὅτι μὴ ὄν ἐστὶ, ὡς τὸ μηδαμῆ μηδαμῶς ὄν, ἀλλ' ὅτι παντῶν τῶν ὄντων ὑπερογικῶς ἐξήρηται, & οὐδὲν τῶν ὄντων ἐστὶν ἀλλ' ὑπὲρ τὰ πάντα. ὡσαύτως & ὑπέρθεον λέγοντες, ὑπὲρ πάντας θεὸς καὶ χάριν θεὸς δηλοῦμεν αὐτὸν εἶναι. & ἀκίνητον, ὅτι οὐκ ἔστι κινητὸς ὑπ' ἄλλου, κινητικὸς δὲ μᾶλλον ἁπάντων. & ἀσώματον ὅτι οὐκ ἔστι σῶμα. & ἀγήρωτον οὐ δηλοῖ τὸ ἄκλιστον διὰ ἑνὸς γραφόμενον ὡς τὸ γηρωτὸν οὐκ ἀστεῖος διὰ δύο, ὅτι οὐκ ὑπόκειται τῇ γήρεσιν & τὸ εἶναι εἰλήφει. & ἄπειρον οὐ ὅλως οὐκ ἔχει πέρας, οὐδ' ἀνθρωπίνῃ διανοίᾳ περιλαμβάνεται. Τέως ὀνῶν καταφατικῶν πρεπωδέστερον τὸ Θεὸν ὀνομάζειν. αἱ γὰρ καταφάσεις ὑπαρξιν καὶ ὂν δηλοῦσιν, αἱ δὲ ἀποφάσεις στέρησιν καὶ μὴ ὄν. ἀμφιβόλλον δὲ καὶ βέλτιον τὸ ὂν καὶ μὴ ὄντος. & ἡ ὑπάρξις τοῦ ἀνυπαρξίας καὶ στέρησεως. ἐπεὶ & ἡ ὕπαρξις & τὸ ὄν, τῷ ἀγαθῷ ἀνήκει, τὸ δὲ μὴ ὄν καὶ ἡ στέρησις τῷ κακῷ. τὸ γὰρ ἀγαθὸν ὄν, καὶ ὄντος καὶ ὑπάρξεως αἴτιον, τὸ δὲ κακὸν, μὴ ὄν, καὶ ἀγαθοῦ καὶ ὄντος στέρησις. καὶ πάλιν ὀνῶν καταφατικῶν πρὸς ἀμφοτέρους & πλησιάζουσιν αὐτῷ οἰκειοτέρως ὀνομαθήσεται, ἀμφοτέρα δὲ τὰ μᾶλλον αὐτοῦ μετέχοντα. Βέλτιον οὖν ἴδοις αὐτὸν ὀνομάζειν, ἥλιον, φῶς, ἡμέραν, ζωὴν, πῦρ, πνεῦμα, ὕδωρ ὡς ζωτικὸν, ἀγαθὸν ὄντα. ἡσυχότος καὶ νύκτα, & πάλα ταῦτα τοῖς ἐρημίοις, ὀνομάζεται γὰρ ὁ Θεὸς καὶ νύξ & σκότος, ἀκαταφατικὰ μὲν εἰσὶ, δυνάμει δὲ ὑπερογικῆς ἀποφάσεως ἔχουσι. σκότος δὲ τὸ Θεὸν λέγομεν, διὰ τὸ ἀπόκρυφον & ἄγνωστον τοῦ οὐσίας αὐτοῦ, οὐχὶ ὁ Θεὸς σκότος ἐστὶν, ἀλλ' ὅτι οὐκ ἔστι φῶς ὅλον τὸ ὁρώμενον δηλονότι ἀλλ' ὑπὲρ πᾶσαν φῶς. καὶ τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ φῶς πάλιν λέγομεν. ὅτι δηλονότι οὐκ ἔστι σκότος ὅλον τὸ νοούμενον. βουλόμενοι διὰ ταῦτα, ἵνα αὐ δεῖξῃ Θεοῦ φανταζώμεν φαντασίαν, ἀποπέμπεται ὡς ὑπὲρ πᾶσαν οὐσίαν καὶ νόησιν ὄντος. Πολλάκις δὲ & ἐξ ἀμφοτέρων καταφάσεως & ἀποφάσεως αὐτὸν ὀνομάζομεν, ὡς ὅταν λέγομεν, ὑπερούσιος οὐσία, ἢ ὑπέρθεος θεότης, ἢ ὑπεράρχιος ἀρχὴ. ἵνα διὰ μὲν τοῦ μέρους τῆς ἀποφάσεως, ὑπὲρ τὰ ὄντα, & τὸν καὶ χάριν θεὸν καὶ τὴν ἀρχὴν ὁποία αὐ ἡμεῖς εἴποιμεν δηλώσωμεν εἶναι, ὡς αὐ ὑπέρτερον ταῦτα αὐτὸν ἐννοῶμεν, καὶ μὴ τὸ μεγαλεῖον τῆς θείας φύσεως, εἰς ἵνα καταστῶμεν σωματικὴν φαντασίαν. διὰ δὲ τοῦ μέρους τῆς καταφάσεως, & ἀληθῆ θεὸν, & ἀληθινὴν ἀρχὴν αὐτὸν καταλαμβάνομεν, καὶ πᾶσαν στέρησιν ἀτελοῦς νοήσεως, ἀπ' αὐτοῦ ἀφαιρῶμεν. διὰ τοῦτο εἰ καὶ ὁ δαμασκηνὸς τὴν καταφατικὴν θεολογίαν οἰκειοτέραν τίθησιν ἢ τοῦ Θεοῦ, ὁ δὲ θεῖος Διονύσιος τὴν ἀποφατικὴν. φησὶ γὰρ, εἰ τοίνυν αἱ μὲν ἀποφάσεις περὶ τὸ θεῖον ἀληθεῖς, αἱ δὲ καταφάσεις ἀπάρμοσται τῇ κρυφιότητι τῶν ἀρρήτων, οἰκειοτέρα μᾶλλον ἐστὶν ἢ τῶν ἀορατῶν ἡ διὰ τῶν ἀνομοίων ἀναπλάσεων ἐκφαντορία. Καὶ ὅσον ἐκ τούτων δοκοῦσιν ἐναντιοῦσθαι ἀλλήλοις, ἀλλ' ὅμως οὐκ ἐναντία λέγουσιν,

ἀλλὰ διάφορα, εἰς δὲ διάφορα νοήματα ἀποδόντες, ὁ μὲν τοῦτο, ὁ δὲ ἐκεῖνο, εἰρήκασιν. ἐπεὶ δὲ περὶ ἕκαστον τῶν ὄντων θεωρεῖται, & τὸ εἶναι, & τὸ εἶναι, δῆλον ὡς ὅταν εἰς τὸ εἶναι τῶν πραγμάτων θεωρῶμεν, ἁρμοδιωτέρας εἶναι τὰς καταφάσεις, εἰς ὃ καὶ ὁ δαμασκηνὸς ἀποδοῦν, φησὶν οἰκειοτέραν εἶναι τὴν καταφατικὴν. ὅταν δὲ εἰς τὸ τί ἐστὶν οἰκειοτέραν εἶναι τὴν ἀποφατικὴν, διὸ & εὐθυμοτέραν αὐτὴν ὁ ἅγιος Διονύσιος, ὁ νῦν μὲν ἐστὶ λέγων, τὸ μὲν ὅτι εἶναι αὐτὴν κατάληψιν τῶν ὄντων, ἀληθεύομεν. ἀγνοοῦμεν δὲ τὴν ὑπερούσιον αὐτῆς, & ἀνεννόητον, καὶ ἄρρητον ἐστὶν ἀόρατοι. Ὥσπερ δὲ ἐλέγομεν ἀνώνυμος ἐστὶν ὁ Θεὸς καὶ τὴν οὐσίαν, πολυώνυμος δὲ καὶ τὰς ἐνεργείας, τὸ γὰρ θεῖον ὅπου ποτ' ἐστὶν ἐκεῖνο, ἓν μὲν ἐστὶ τῇ φύσει, πολλὰ δὲ ἐνεργείας ποικίλον· ἐπεὶ γὰρ ἀπὸ τῶν ὁρωμένων ὁ Θεὸς καθορᾶται καὶ τὴν θεῖον ἀπόρρητον, πολλὰ δὲ τὰ ὁρώμενα & διάφορα, εἰκότως & πολλοῖς ὀνόμασιν ὀνομάζομεν ὡς αὐτὸν. τὴν γὰρ τῶν ὀνομάτων ὕλην, ἀπὸ τῶν ἐλλήνων, κατὰ τὴν νόησιν Γρηγόριον, ὅς φησὶ τὰ ἐν τῷ παντὶ ἐνθεωρούμενα θαύματα, τῶν θεολογικῶν ὀνομάτων τὴν ὕλην δίδωσι, δι' ὧν σοφὸν, ἀγαθὸν, δυνατὸν, ἄφθαρτον, μακάριον, ἀΐδιον, κρείττω, σωτῆρα, καὶ τὰ τοιαῦτα καπονομάζομεν. Τὰ τίνων ὀνόματα & νοήματα, τὰ ἀπὸ τῶν ἐνεργειῶν τῆς ἡμετέρας διανοίας συλλογιζόμενα κατὰ τὴν τρόπον καὶ τὴν δυνάμιν & ἀνθρωπίνου νοῦ, πολλὰ καὶ διάφορα ὄντα. καὶ τὰ μὲν ἀρρενικῶς προφερόμενα, τὰ δὲ θηλυκῶς, τὰ δὲ οὐδετέρως, & μεγαλείου τῆς φύσεως εἰσὶν ἐνδεικτικὰ, καὶ τὴν μέγαν βασίλειον ἐν τῷ τείχει τῆς ἀπροσβάτ

λόγου τυγχάνων τὸ διακριτικὸν οὐσίας τῆς ψυχῆς, καὶ τὸ ἰδίωμα αὐτῆς διασώζειν, καὶ ἀναστηρῶν ἀεὶ πάρ' ἑαυτῷ τὸ ἐνδέον καὶ πρὸς τὴν ἐξ ἀλογίας ἐγγινομένην ἀρρωστίαν σὺν ἐὰν ἀποφέρεσθαι. Εἴτως οὖν τῶν ὀνομάτων ἕκαστον ἐφοδεύων ποικίλας οὕτοι τὰς διανοίας, ἑνὸς δὲ καὶ τῆς οὐσίας τοῖς πᾶσιν ὑποκειμένου. Ἰδοὺ τοῦ Θεοῦ μόνον ἡ ἀπειρία καὶ τὴν ἐν θεολογίᾳ γρηγόριον. καὶ ὡς ὀνύσσης φησὶν ἐν μόνῳ τὸ μὴ δυνάσθαι καταληφθῆναι γνώσκεται. τοῦτο γὰρ αὐτοῦ ἰδιαίτατον γνώρισμα, τὸ παντὶ χαρακτηριστικὸν καὶ νοήματος ὑψηλοτέραν αὐτοῦ εἶναι τῆς φύσιν.

Κεφαλαίον δεύτερον.

Ὅτι ἀκατάληπτον τὸ θεῖον.

Τοῦτο δὲ οὕτως ἔχοντος εἴπε διαπορεῖν πῶς ἑτέρωθι ἡ γραφὴ λέγει ὅτι Θεὸν οἱ καθαρῶν εἶδον, καὶ τὸ εἶδον τὴν κύριον Σαβαὼθ καθήμενον ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ καὶ ἐπηρμένου, καὶ τὰ ὅμοια τούτοις. ἀλλ' οὐ καὶ ἰδεῖν τοῦτο τὸ ἄπειρον εἶναι τὴν Θεὸν ἀναιρεῖται, φησὶν ἐν τοῖς θεολογικοῖς αὐτοῦ λόγοις ὁ θεολόγος Γρηγόριος, ὅτι εἰ καὶ ἔγνω τις τὸν Θεὸν ἢ ἐγνωκέναι μεμαρτύρηται, τοσοῦτον ἔγνω ὅσον ἄλλου μὴ τὸ ἴσον ἐπιστάμενος φανῆναι φωτοειδέστερος, καὶ τὸ ὑπερβάλλον τέλειον ἐνομίσθη, οὐ τῇ ἀληθείᾳ, τῇ δὲ πλησίον δυνάμει καθαρμενεστέρῳ. ἀλλὰ καὶ τοῖς τῶν προφητῶν θεωρίας φαντάσμασι ἐν τούτοις λέγει, καὶ περὶ τῶν θεασθέντων καθολικῶς ὃν φέρει τὸν λόγον οὕτω. Εἴτοῦτα εἴτε φαντασίᾳ τῆς ἡμερινῆς μόνοις θεωρηθῇ τοῖς ἁγίοις, εἴτε νυκτὸς ἀψευδὴς ὄψις, εἴτε δὲ ἡγεμονικὴ τύπωσις, συγγνωμόνη τοῖς μέλουσιν ὡς παρεῖσιν, εἴτέ τι ἄλλο εἶδος προφητείας ἀπόρρητον σὺν ἔχω λέγειν, ἀλλ' οἶδεν ὁ τῶν προφητῶν Θεός, καὶ οἱ τοῦτα ἐνεργούμενοι. πλὴν οὔτε οὔτοι περὶ ὧν ὁ λόγος, οὔτέ τις ἄλλος τῶν τοιούτοις ἐστὶν ἐν ὑποσήμασι καὶ οὐσίᾳ καὶ τὸ γεγραμμένον, οὐδὲ Θεοῦ φύσιν ἢ εἶδεν, ἢ ἐξηγήσαιτο. καὶ περὶ δὲ Ἀβραὰμ ὁ φησὶν οὐχ ὡς Θεὸν εἶδεν, ἀλλ' ὡς ἄνθρωπον ἔθρεψεν. καὶ ἐπὶ τῆς ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ μὴ μωσέως καὶ αὐτὸς πρὸς Θεοῦ γνῶναι εἰδεῖν εἰ παθεῖν ἐξηγούμενος, μικρὸν φησὶ διακύψας οὐ τὴν πρώτην εἶδον φύσιν εἰ αὐτῇ λέγω τῇ Ἱερουσαλὴμ γνωσκομένην, καὶ ὅσην δὲ πρώτῳ καταπετάσματι εἴσω μένει, καὶ ὑπὸ τὰ χερουβὶμ συκαλύπτεται, ἀλλ' ὅσην Ἱερουσαλὴμ καὶ ἡμᾶς φθάνουσα. ἢ δὲ ἐστὶν ὡς ἐμὲ γινώσκειν, καὶ ἐν τοῖς κόσμοις προσεβεβλημένη εἰ διακεκριμένη μεγαλειότης, ἣν καὶ ὡς ὁ θεῖος δαυὶδ ὀνομάζει μεγαλοπρέπειαν, ταῦτα γὰρ δὲ Θεοῦ δὲ ὅπισθεν ὅσα μετ' ἐκείνου γνωρίσματα. Ἵνα δὲ ταῦτα τὰ γνωρίσματα δηλῶν ἐπήγαγον, ὥσπερ αἱ κάθ' ὑδάτων ἡλίου σκιαὶ καὶ εἰκόνες ταῖς καθαραῖς ὄψεσι προδεικνύουσι τὸν ἥλιον, ἐπεὶ μὴ αὐτὸν προσβλέπειν οἷόν τε τῷ ἀκραιφνεῖ δὲ φωτὸς νικῶντα τὴν ἀθησιν. καὶ τὰ παντα συμπεραίνων φησὶν οὕτως ἐν θεολογίᾳ, καὶ ἡ μωσῆς καὶ φαρεμὼ θεὸς, καὶ μέχρι τοῦτο ὑρανοῦ κατὰ πολὺν φθάσης, καὶ ὑπὲρ ἐκείνου γῆν ἀγγελικῆς κάσεως καὶ τάξεως ἥξιωμένος. Ὁ δὲ μέγας βασίλειος ἐν τῷ κατ' εὐνομίου πρώτῳ φησὶν, ὅτι προσὰ τοῖς θεολόγοις περὶ οὐσίας θεοῦ ἀναγράφεσθαι δοκεῖ, τρόπολογίας τοῦ καὶ ἀληθείας πρὸς ἑτέρας ἐνοίας οἱ λόγοι φέρουσι. Πρὸς τούτοις δὲ ὁ θεῖος χρυσόστομος, ἐν τοῖς περὶ ἀκαταλήπτου λόγοις, οὐδὲ τοῖς Σεραφὶμ ὁρᾶσθαι τὴν Θεοῦ ἰσχυρίζεται, ἀλλὰ καὶ τὰς θεωρίας τῶν προφητῶν καὶ τῶν ἁγίων πάσας, συγκαταβάσεις εἶναι διαφεῖ. ἑρμηνεύων δὲ καὶ τί ἐστὶ συγκατάβασις,

ἐπάγει λέγων, συγκατάβασις ἐστὶ ὅταν μὴ ὡς ἐστὶν ὁ Θεὸς φαίνεται, ἀλλ' ὡς ὁ δυνάμενος αὐτὸν θεωρεῖν οἷός τε ἐστὶν οὕτως, ἑαυτὸν δεικνύει, ὑπερβαίνων τῶν ὁρωμένων ἀθενείᾳ τῆς ὄψεως τὴν ὑπόδειξιν, καὶ ἡ παλαιὰ γραφὴ ὡς ἀπὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ λέγει, ἐγὼ ὁρώσεις ἐπλήθυνα, καὶ ἐν χερσὶ προφητῶν ὡμοιώθην. ὁ δὲ θεῖος Διονύσιος οὕτω φησὶν, εἰ δὲ καὶ ὁ φιλόσοφος ἀξιοῖ κλήμης. Εἰ πρὸς τὰ παραδείγματα λέγεται τὰ ἐν τοῖς ἔσοι ἀρχικώτερα, πρόθεσι μὲν ἀπὸ κυρίων εἰ πατριῶν καὶ ἀνθρώπων ὀνομάτων ὁ λόγος αὐτῷ. συγχωρεῖν τε καὶ τοῦτο ὀρθῶς λέγεται τὴν θεολογίας μνήμον δυτέον φασκούσης, ὅτι ἀπὸ παρεδείξασι δὲ παραδίδεται ἀπόσω αὐτῶν, ἀλλ' ἵνα διὰ τὴν τούτων ἀναλογικῆς γνώσεως ὅτι τὴν ἀπαίτων αὐτὸν ὡς οἷόν τε ἀναχθῶμεν. Οὐ τοίνυν ἐρῶμεν τὸν Θεὸν ὁρᾶσθαι καὶ τὴν οὐσίαν αὐτοῦ, τοῦτο τοῦτον οἱ ἅγιοι ἀνθρωπόμενοι, ὥστε οὐδ' ἐν συμβόλοις φυσικοῖς ἅπερ αὐτῶν ἴσως ἐνοήσαμεν, ἀπὸ τὴν καθ' ἡμᾶς ἐνύλων πραγμάτων τὴν τῆς οὐσίας αὐτοῦ καταλήψιν προδέχεσθαι.

Ὅτι δὲ θεῖος Γρηγόριος ὁ νύσσης ἐν τῷ ἐξήτησε αὐτὸν καὶ οὐκ εὑρέθη τῆς πανταχοῦ ἐνοίας ἀπόμενος, πῶς αὐ φησὶν εὑρεθείη, ὃν μηνύει τὴν γινωσκομένων οὐδὲν, σὺν εἰδὸς, οὐ μόρφωμα, οὐ γράμμα, οὐ σχασμὸς, σὺν εἰκασμὸς. σὺν ἀνάλογα, ἀλλὰ πάσης καταληπτικῆς ἐφόδου ἐξόπερον ἀεὶ ὑπερκόμενος. Ὅτι θεῖος Μάξιμος τὴν δὲ ποτὲ ἢ πῶς ἢ πῶς ἔννοιαν ὑπὲρ Θεοῦ ἀναιρεῖ, ὅπερ ἀποπέμπει πάντος εἰκασμὸν φυσικὸν διάνοιαν, ἐπεὶ κὶ ὁ Θεοῦ ἀναιρεῖ, ὅπερ ἀποπέμπει πάντος εἰκασμὸν φυσικὸν διάνοιαν, ἐπεὶ κὶ ὁ ἐν τῷ ὅπου πάντῳ τῷ ὡς ἔχειν σωτίσαται, οἷον ἐστὶ τὸ λογίζεσθαι τὸ λογιζόμενον, ἢ ἐν τῷ ὅπου πάρεστιν ὡς ἔνθα κάπνος ἐκεῖ καὶ πῦρ. ἢ ἐν τῷ δέδεται, ὡς ἥδε ἡ γυνὴ φυλάζει, πέτηκεν ἄρα, εἰ τὸν Θεὸν ἐπ' ἐν παρὰ ζῶντες οἱ ἄνθρωποι καὶ ὁρᾶσιν ἀναλόγως ἑαυτοῖς, ἵνα ἔσται τὰ ἐν ἐπαγγελίαις ἀγαθὰ τὰ ὑποκείμενα τοῖς ἁγίοις. καὶ πῶς ὁ ἀπόστολος λέγει, ἄρτι δὲ ἐν ἐσόπτρῳ καὶ ἐν αἰνίγμασι βλέπομεν, τότε δὲ ὀψόμεθα πρόσωπον πρὸς πρόσωπον. Καὶ ὁ θεῖος Διονύσιος ἐφόσον τῷ σώματι σωίσμεθα, δὲ δυνατὸν ἡμῖν ἀπαλαμῦσαι τὴν θεολογικὴν ἀκτῖνα, μὴ τῇ ποικιλίᾳ τῶν ἱερῶν πρόσταγμα πετασμάτων ἀναγωγικῶς πεκαλυμμένῳ, καὶ τοῖς κάθ' ἡμᾶς πρόνοια Παρεμὴ συμφυῶς καὶ οἰκείως διασκευασμένῳ. ὅπερ καὶ ἀπὸ τὸ ἀφέτερον διαρθρῶν ὁ θεῖος Μάξιμος, διὰ τύπων φησὶ τὸ συμβόλων δυνατὸν ἐν παρὰ ὄντας καὶ πτυχῶν τὰ ἄυλα καὶ ἀσώματα. Ἐπὶ πῶς ὁ αὐτὸς πάλιν ὑπὸ τὴν ὑπόστολε ἤρηκεν. ὅτι πάσαν γνῶσις δὲ αἰῶν τοῦτο, καὶ ἡ ἄγαν ὑψηλὴ καὶ μετέωρος πρὸς τὸν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος συγκεκινομένη, στοιχειώδης ἐστὶ καὶ οἷον χαρακτὴρ ζῶντος εἰκὼν, ἥτις σὺν ἔσται, τὴν ἀληθῆς φανείσης ζωῆς τε καὶ γνώσεως. εἴτε δὲ γνώσεις φησὶ πωύσονται, εἴτε προφητεῖαι καταργηθήσονται. καὶ τὴν ὑπόστολον δηλονότι λέγεται, ὅταν δὲ ἔλθῃ τὸ τέλειον, τότε τὸ σὺν μέρος καταργηθήσεται. πῶς οὖν ταῦτα πάντα φυλαχθήσονται, καὶ τὰ τοῖς ἁγίοις πρότερον εἰρημένα, εἴπε τὸν Θεὸν λέγει καὶ τὴν οὐσίαν ὁρᾶσθαι; Εἰ δὲ ἵνα παρέλθῃ τὸ δὲ Θεοῦ ὄνομα κείμενον ἐν τοῖς τῶν προφητῶν θεωρίαις καὶ τὰ ἄλλα ἁγίων. ὡς τὸ ὤφθη κύριε ὁ Θεὸς τοῦ Ἀβραὰμ, καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς τῷ Μωϋσῇ σὺν τὴν βάτῳ, καὶ τὰ ἄλλα, ἵνα μὴ ἕκαστον ἀριθμῶ. ἀλλ' ὁ θαυμαστὸς φησὶ Διονύσιος, ἄλογον καὶ σκαιὸν, τὸ μὴ τῇ δυνάμει δὲ σκοπῶ προσείχειν, ἀλλὰ ταῖς λέξεσι. Ἰδοὺ τὸ τοῦγκλημα τὴν ἰουδαίων ἐστὶν, ὅτιγε εἴπερ ἐβούλοντο μὴ ταῖς λέξεσιν ἀλλὰ τῇ δυνάμει δὲ σκοπῶ προσείχειν, οὐδὲν ἂν ὀκνῶλυσε τὴν χερσὶν

χρεὼν ἦν Θεοῦ ὁμολογοῦντας χριστιανὸς μετ' ἡμῶν καὶ εἶναι καὶ ὀνομάζεσθαι, οἷς
πάντως ὁμοιωθησόμεθα καὶ ἡμεῖς, εἰ τὴν τρόπον τοῦτον τὰς γραφὰς ἐπλαμβάνομεν,
μᾶλλον καὶ χάριν αὐτῶν φανέρωμεθα, παρόσον καὶ σωμαλικὸν τὸ Θεὸν ἐνοήσομεν, καὶ
τὰ τοῦ σώματος ὀιησόμεθα πάσχειν. αὐτίκα γὰρ ὁ μὲν παλαιὸς νόμος πολλὰ Θεοῦ
δεδόσθαι λέγει τῷ Μωσεῖ, καὶ θεόγραφος διὰ τοῦτο προσέρχεται, ὁ δ' Ἀπόστολος
πρὸς αὐτὸν φησὶν, εἰ ὁ δι' ἀγγέλων λαληθεὶς λόγος, ἐγένετο βέβαιος, καὶ πᾶσα
παράβασις καὶ παρακοὴ ἔλαβεν ἔνδικον μισθαποδοσίαν, καὶ τὰ ἑξῆς. πάλιν ἡ γρα-
φὴ τοῦτ' αὐτὸ πρὸς τοῦ Μωϋσέως ἡμῖν ἐξηγήσατο, καὶ ἐπάλεσεν αὐτὸν εἰπεῖν κύρι-
ος ἐκ τοῦ βάτου. καίτοι οὐ Θεὸς ὢν ὁ καλέσας αὐτὸν ἐξ ἐκείνης τοῦ βάτου, ἀλλ'
ἄγγελος, ὡς ἐστὶν ἀκοῦσαι τῶν ἐξηγουμένων ταῦτα ἱερῶν διδασκάλων. καὶ πάλιν
τῷ Ἀβραάμ, τὸ Θεὸν δοξασθῆναι φησὶν, ὅτι οὐ Θεὸς ἦν ἀλλ' ἄγγελοι, ὁ θεῖος
παῦλος διδάσκει, μεμνησθε λέγων τοῦ φιλοξενίας. διὰ ταῦτα γὰρ ἔλαθον τινὲς
ξενίσαντες ἀγγέλους, τὸν Ἀβραὰμ αἰνιττόμενος διὰ τούτου, πρὸς οὗ καὶ ὁ θεολόγος
Γρηγόριος φησὶ, τὸν τοῦ Ἀβραὰμ Θεοῦ πεποίηκεν ἑτοιμότερα. ἀλλαχοῦ γὰρ λέγει οὐχ
ὡς Θεὸν ἀλλ' ὡς ἄνθρωπον ἔθρεψε. καὶ πάλιν ἑτέρωσε γράφει Θεὸν θαυμάζομεν
βλέπειν, καὶ τοῦτον μὴ λησῶν. ὅπερ εἰ καὶ τὴν θεότητα ἐννοήσωμεν, εἰς πολλὴν δυς-
φημίαν ὁ λόγος ἔσται. διὰ γὰρ τὴν προσληφθεῖσαν σάρκα τοῦτο εἰρῆσθαι νομίζοντες, τὴν
ἀληθοῦς διανοίας ἐκ ἀφιστάμεθα. ἔπι τοῦ μανοὲ φησὶν εἰπεῖν ἡ γραφὴ, ἀπολώλα-
μεν ὠγωίαν, Θεὸν ἑωρακαμεν, τὸ φανὲν αὐτῷ Θεὸν σύμβολον ὀνομάσας. καὶ πάλ-
λιν ὁ Θεὸς ἔστι ἐνσυναγωγῇ Θεῶν, ἐν μέσῳ δὲ θεοὺς διακρινεῖ. καὶ ὁ παῦλος
εἰ γὰρ εἰσὶ πολλοὶ θεοὶ, ὥσπερ ἐν καὶ εἰσὶν, ἐῷ λέγων τὰ ὅλα, ὅπου Θεὸν καὶ θεο-
φανείας ἡ γραφὴ καλεῖ. τοῖς ἁγίοις πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως πάλαι
φανταζόμενα καὶ λαληθέντα. ἀκαίνα πόρρω εἶναι τοῦ οὐσίας τοῦ Θεοῦ καὶ δι'
ἀγγέλων δεδηματουργεῖσθαι ὁ ἀγὼν Διονύσιος ἀπέδειξε, λύων τὴν τοῦ μέσου
θεοφανῆ ὑπόνοιαν, καὶ διδάσκων τὸν μὲν νόμον καὶ οὐ νόμον θέσις ἡμῶν πατέρας
δι' ἀγγέλων εἰς Θεὸν ἀνάγεσθαι. πρὸς τούτοις καὶ τὸ βάπτισμα θεοφάνεια καλεῖται,
ὅπου ἐν τούτῳ σαρκί τε ὁ Χριστὸς ἐφανέρωτο, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον φαμὲν καταπεπῆναι,
καίτοι τότε φανὲν ἐν εἴδει περιστερᾶς πρὸς τὴν χρείαν τοῦ οἰκονομίας, ἐκ τοῦ ἀερίου
σώματος χειραγωγήσας ὡς οἱ ἅγιοι φασὶ, καὶ μάλιστα ὁ αὐγουστῖνος ἐν τῷ περὶ Τριά-
δος βιβλίῳ, καὶ τῇ ἀκυβεύσῃ φωνῇ τοῦ Πατέρα γνωσθῆναι λέγομεν. οὐ γὰρ τὰ μὲν
νόμου καὶ οὐ νόμον τοῖς ἁγίοις φανέντα Θεοῦ οὐσίαν εἴπωμεν. ἀναγκασθησόμεθα
καὶ τὰς ἀκυβεύσας αὐτοῖς φωνὰς ἐκ τοῦ Θεοῦ λέγειν, ὥστε καὶ ὄργανα φωνητικὰ τούτῳ
προσάπτειν, ὅπερ ἄτοπον ὁμοῦ καὶ γελοῖον. Τούτων δὲ οὕτως ἐχόντων ἐκ οὐ
ὀρθῶς εἴποιμεν τὴν θείαν γραφὴν τοὺς ἁγίους Κυρίους τοῖς ὀνόμασιν δηλοῦν τούτων
κεχρῆσθαι, ἀλλὰ μᾶλλον καταχρῆσθαι. ἀδιαφόρως τοῖς τύποις προσιέναι τὰ ὀνό-
ματα. Καὶ ἰδιώματα τῶν ἀτυπότων καὶ ἀμορφώτων, ὡς ἔχει τοῦ παύλου, ἡ δὲ
Πέτρα ἦν ὁ Χριστὸς, καὶ ὁμωνύμως ταῦτα λέγειν τοῖς τῶν εἰκονιζομένων ὀνόμασι τὰ
εἰκονίζοντα καλοῦντας. ἀδὲ πολλὰ καὶ διάφορα καὶ ἄλλοτε ἄλλως ἔχοντα ἐφάνη-
σαν, ὁμοιώματα ἐν τοῖς χερσὶν ἐρρήθησαν, καὶ σύμβολα καὶ συγκαταβάσεις καὶ
γνωρίσματα οἱ ἅγιοι ἐξηγήσαντο ὡς ὑπὸ τῶν ὑπτεθέντων δῆλον. ὁ Θεὸς δὲ τὸ διὰ
πάντων τυπούμενον καὶ εἰκονιζόμενον εἷς καὶ ὁ αὐτὸς καὶ ἀμετάβλητος ἐστὶν ἀεί ποτε.

τὸ δὲ

τὸ δὲ τοῦ θεοῦ τὴν γραφὴν τοῖς ἁγίοις ἀφῆναι διαγορεύειν, ἐκ ἄλλο πάντως, ἢ τὸ
γνῶσιν αὐτοῖς εἰληφέναι περὶ αὐτοῦ βέλτιον καὶ τὴν ὁρώντων ἀναλογίαν καὶ καθαρό-
τητα. διὰ τὴν συμβολικῶς αὐτοῖς θεαθέντων. Ὅπερ δὴ περὶ θεοῦ γνῶσις καὶ νόη-
σις ὅρασις λέγεται θεοῦ, καὶ ὁ τὴν γνῶσιν ταύτην εἰληφὼς αὐτὸν ἑωρακέναι.
Ὁ μὲν Γρηγόριος ὁ θεολόγος ἐν τῷ περὶ υἱοῦ φησὶν, ὁ νενοηκὼς τὴν υἱὸν, τοῦτο δὴ
ἐστὶ τὸ ἑωρακώς, νενόηκε τὴν πατέρα. Ὁ δὴ θεῖος χρυσόστομος δὲ διαγγελικοῦ
μνησθεὶς δὲ ἀπενεχθὴ τοῖς ἰουδαίοις καὶ εἴπεν, οὐχ ὅτι τὴν πατέρα τὸν ἑώρακεν εἰ μὴ
ὁ ὢν ἐκ τοῦ θεοῦ, ὅτι τὸν ἑώρακε τὴν πατέρα εἴρηκεν, ὅρασιν ἐνταῦθα τὴν γνῶσιν λέγει.
ἐπὶ δὴ γνῶσιν καὶ νόησιν καὶ διὰ τὴν δὲ σωτῆρος θαυμάτων τοῖς τότε παροῦσι γενομένοις
ἔφη διδάσκει. λέγει δὴ, τίνος δὴ ἕνεκεν ἐκ αἰέθη δίδυς εἰς τὸ πλοῖον, τὸ θαῦμα
μεῖζον ἐργάσασθαι βκλόμενος, καὶ τὴν θεότητα ἀνακαλύψαι αὐτοῦ γυμνότερον. καὶ
ταῦτα δὴ τὰ θαύματα δόξαν αὐτοῦ ὁ αὐτὸς οὗτος λέγει, ἐν τῇ κατὰ Ἰωάννην ἐξη-
γήσει. ταῦτα οὖν ἅπαντα λέγων, συναγαγὼν ὁ διαγγελιστὴς τὰ θαύματα, τὰ
ἐν σώμασι, τὰ ἐν ψυχαῖς, τὰ ἐν στοιχείοις, τὰ πράγματα, τὰ δῶρα, τὰ ἀπόρ-
ρητα ἐκεῖνα καὶ τὴν οὐρανῶν ὑψηλότερα, τοὺς νόμους, τὴν πολιτείαν, τὴν πειθὼ,
τὰς μελλούσας ἀποκρίσεις, τὰ παράδοξα αὐτοῦ, τὴν θαυμασίαν ταύτην, καὶ ὑψη-
λῶν γνώμων δογμάτων, ἀφεῖκε φωνὴν λέγων, ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ
δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρὸς, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας. οὐ γὰρ διὰ τὰ
θαύματα μόνον αὐτὸν θαυμάζομεν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ παθήματα. οἷον ἐπειδὴ
προσηλώθη τῷ Σταυρῷ καὶ ἐμαστιγώθη, ἐπειδὴ ἐραπίσθη, ἐπειδὴ ἐνεπτύσθη, ἐπειδὴ
ἔλαβεν δπὶ κόρρης πληγὰς παρὰ τῶν διεργετηθέντων αὐτῶν, καὶ γὰρ καὶ δπὶ τοῖς
αὐτοῖς τοῖς δοκοῦσιν ἐπονειδίστοις εἶναι, τὸ αὐτὸ πάλιν ῥῆμα ἄξιον, δπιφθέγξα-
σθαι, ἐπεὶ καὶ αὐτὸς δόξαν τὸ πρᾶγμα ἐκάλεσε. ταῦτα μὲν ὁ θεῖος χρυσόστο-
μος. Ὁ δὲ μέγας βασίλειος ἀπὸ τῶν ἀνέμων φησὶ καὶ τὴν γαλάσσης ὑπα-
κοσαίνων αὐτῷ ἐγνώρισαν αὐτοῦ τὴν θεότητα. ἀλλὰ μὴν ἡ γνῶσις αὕτη τελειω-
τέρα καθιστῶμεν, βασιλεία οὐρανῶν Γρηγορείῳ τῷ θεολόγῳ δοκεῖ. καὶ δὴ ἐν τῷ περὶ
καταστάσεως δπισκόπων. ἡγεῖται φησὶ μὴ ἄλλο τι εἶναι βασιλείαν θεοῦ, ἢ τὸ
ψυχεῖν δὲ καθαρωτάτου καὶ τελειοτάτου, τελεώτατον δὴ τὴν ὄντων γνῶσις θεοῦ. ἀλλὰ
τὸ μὲν καταχῶμεν. τὸ δὴ καταλάβωμεν ἕως ἐσμὲν ὑπὲρ γῆς, τὸ δὴ ἐκεῖθεν ἀπο-
μισθόμεθα. ἐν δὴ τῷ εἰς τὰ φῶτα λόγῳ, καὶ τὴν μέλλουσαν ἀνταπόδοσιν μὴ τῶν
προστεταγμένων δέχεσθαι τὴν βαπτιζόμενον παρακελεύομεν, ταύτην εἶναι φησὶ
φῶς τοῖς κεκαθαρμένοις τὴν διάνοιαν, τοτέρα θεὸν ὁρώμενόν τε καὶ γινωσκόμενον κατὰ
τὴν ἀναλογίαν τοῦ καθαρότητος. ὅδὴ καὶ βασιλείαν οὐρανῶν ὀνομάζομεν, πότερος
δὴ τοῖς ψυφλόσιν τὸ ἡγεμονικὸν. τοῦτέστιν ἀλλοτρίωσιν θεοῦ κατὰ τὴν ἀναλογίαν τοῦ
ἐντεῦθεν ἀμβλυωπίας. Τοῦτον δὴ τὴν περὶ θεοῦ γνῶσιν τὴν τοῖς ἁγίοις ὑπο-
κειμένοις τὴν ἐλπιζομένοις αὐάσασιν, ὑπὲρ νοῦν ἔνωσιν ὁ ἀγὼν Διονύσιος καλεῖ,
κάθ' ὃν ὁ θεὸς ἔσται τὰ πάντα ἐν αὐτοῖς καὶ τὸν μακάριον παῦλον. ἀλλὰ περὶ
τούτων ὕστερον; νυνὶ δὲ καθαρώτατα διὰ πάντων φάνεται, ὅτι ὥσπερ ἐλέγομεν καὶ
ἀνώνυμος ἐστὶν ὁ θεὸς, καὶ πάλιν ὀνομάζεται. ἀνώνυμος μὲν καὶ τὴν ὑπάν.
ὀνομαζόμενος δὴ καὶ τῶν ἐμφανομένων τῷ παντὶ θαυμάτων. οὕτω γὰρ ὁ γνόσης
Γρηγόριος ἔλεγε τὰ ἐν τῷ παντὶ ἐνθεωρούμενα θαύματα τὴν ὕλιν δίδωσι, δι'

ἀν σα-

ἀνωφρὸν, δίκαιον, τὰ πιαῦπα καλοῦμῳ. Τὸν ὅμοιον τρόπον εἴποιμῳ καὶ ἑκάτερον ὀρθῶς, ὅπ τ Θεὸν οὐδείς ποτε εἶπω πεθέαται, καὶ ὅπ πάλιν τ αὐτὸν Ϛ τοφθῆναι καὶ ἅγιος εἶδον καὶ ἄλλον δηλονότι Ϛ ἄλλον τὸ μὴ δὲ τὸ μὴ εἶναι δυνατὸν τ Θεοῦ φύσιν τοιλαβεῖν, καὶ ὑπὸ τ πεπερασμένου τὸ ἄπειρον Ϛ ἀόριστον τοιπραπῆναι. τὸ δὲ διὰ τ γνῶσιν ἣν ἔχομεν τοῖς σκεύεσι, διὰ πίνων συμβόλων καὶ τῶν τ ὁρώντων ἀλληγορίαν, Ϛ τ τ ὁρωμένων εἰκασίαν Ϛ φαντασίαν. Τὸ δ' αὐτὸ Ϛ τοῖς τ μετοχῆς ἐστὶ λέγειν. καὶ ὡς μετέχομῳ τ Θεοῦ. ἐνοικείσω γάρ φησιν ἐν αὐτοῖς, Ϛ ἐμπεριπατήσω. καὶ ἐγὼ Ϛ ὁ Πατὴρ ἐλεύσομεθα Ϛ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσωμῳ. ἀλλ' οὐχ ὡς ἔχει φύσεως ἡ θεότης. Ἤτοι ὡς τ μακεδονιανῶν ἐστὶν ἡ αἵρεσις, ἀλλ' ὡς φησὶν ἡ κατ' αὐτὴν γινομένη σωτηρία. λέγε γὰρ εὐδέ τινες ἐθέλουσι μακεδονιανοὶ φάσκοντες μετέχειν τ οὐσίας τ Θεοῦ μεταβαλούσης εἴς τι τ καταλήλων σκεύεσι, καὶ ταύτη τ Θεὸν οἰκεῖν ἔλεγον ἐν αὐτοῖς. ἡμεῖς πίνων τοιαύτην δυσσέβειαν εἰς τὰς σκέψεων κεφαλὰς ὑποτεμνόμεθα. Ϛ τὸ μᾶλλον τῆς τ ἁγίου Διονυσίου λόγοις ἑπόμενοι, καὶ φαμὲν τὸ τ Θεοῦ κρύφιον ἀνεκφάντως σκεφαίνεσθαι, Ϛ τὸ ἀμετάθετον ἀμεταθέτως μετέχεσθαι, Ϛ τὸ ἀνεκφοίτητον ἀνεκφοιτήτως κοινωνεῖν. καὶ παντάχοθ γίνεσθαι μόνον ἐφ' ἑκατοῦ, ἄλλων εἰς κοινωνίαν, Ϛ μετουσίαν ἐφικτὸν ταῖς ἀναλόγοις ἑκάστων φύσεσι γινομένων, οὐκ σκέψει μεταβάλλοντος. ἄλλως τὸ παρὼν ὁ Θεὸς καὶ τ αὐτοῦ φύσιν ἐφόσον μηδὲν ἐμποδὼν αὐτῷ πέφυκε γίνεσθαι, καὶ ἄλλως καὶ κοινωνίαν ὅταν πᾶσι πάντα γένηται, Ϛ ἄλλως πάλιν ἐν οὐδενὶ τ ὄντων ἐστὶν, ἐφόσον καθ' αὐτὸν μηδὲν τ ὄντων τὸ σύνολον ἐστὶ κατάλληλον.

Κεφάλαιον τέταρτον.

Ὅτι εἷς Θεὸς καὶ τέλεια κοσμοπα Πατὴρ υἱὸς καὶ ἅγιον Πνεῦμα.

Τοῦτο τ ἔνα καὶ ἀληθῆ Θεὸν, τ δημιουργὸν καὶ σωοχέα τοῦ παντὸς, τ κοινὴν τ ἀγαθῶν καὶ αἰτίαν τοῦ σωίζεσθαι ἔκασον, πιστεύομῳ καὶ ὁμολογοῦμῳ, εἶναι Πατέρα Ϛ υἱὸν καὶ ἅγιον πνεῦμα. Ἤτοι ἢ οὐκ ἀπὸ διανοίας ἀνθρωπίνης ἐκ τ κτισμάτων συλλογιστικῶς σωιηγάγομῳ. ἐπεὶ γὰρ ὁ ἀνθρώπινος νοῦς ἀπὸ τῶν ὁρωμένων λαμβάνει τὴν περὶ Θεοῦ γνῶσιν, ἤτοι ἢ ἀπὸ τ κτισμάτων, διὰ τ αἰσθήσεως λαβὼν οὐδ' ὅλως ἐν δυνατὸν, ἐδέησεν ἡμῖν τ τοῦτο κοινὴν τοῦ θεοῦ ἀποκαλύψεως, καὶ αὐτὸς ὁ εἷς τ τριάδος ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ γνόμενος ἀνθρωπος, διὰ τ ἑαυτοῦ ἀγαθότητα, περὶ οὗ μικρὸν ὕστερον καὶ τὸ δυνατὸν ἐρῶμῳ τ ὅμοιον τρόπον σκ τ ἁγίων συλλέγοντες, ἀπεκάλυψεν ἡμῖν τὸ τ τριάδος μυστήριον. ἵνα μὴ ὑπὸ τ ἀνθρωπίνης διδασκαλίας πλανώμενοι τοῖς κτίσμασι λατρεύομῳ. Ϛ πρότερον μὲν διὰ τ προφητῶν ἠνίξατο, σοφῶς κατ' ὀλίγον ἀπὸ τ εἰδωλολατρείας τοὺς ἀνθρώπους ἀφέλκων, εἶτα καὶ δι' ἑαυτοῦ συμφώνως τοῖς πρότερον καθαρῶς ἐδίδαξεν, οὐδὲ νοσοῦντον ἐστὶ προσδόξον, ὥστε πᾶσαν λογικὴν διάνοιαν ὑπερβαίνειν. Καὶ τὸ μονάδα ἐν τριάδι, καὶ τριάδα ἐν μονάδι πιστεύομῳ. καὶ ὅτε ἡ μονὰς τ οὐσίας σύγχυσιν Ϛ σωαλοιφὴν τοῖς θεοῖς προσώποις ἐμποιεῖ, ὅτε ὁ ἀριθμὸς τ προσώπων διαιρεῖ τὴν τ μονάδος, εἴτιν τὴν τ οὐσίας ἑνότητα, ἀλλὰ Ϛ ἓν ἐστὶ καὶ τὴν οὐσίαν, καὶ τέλεια καὶ τὰς ὑποστάσεις. διαιρεῖται τὸ ἡνωμένως, Ϛ σωάπτεται διηρημένως ὡς φησὶν ὁ θεολόγος γρηγόριος. καὶ πάλιν οὐφθάνω τὸν ἐννοῆσαι, Ϛ τοῖς τρισὶ τοῖλάμπομαι. οὐφθάνω τὰ τέλεια διελεῖν, Ϛ εἰς ἓν ἀναφέρομαι. Ϛ τὸ ὅπ μὲν τ ἀνθρώπων

πων οἱ τρεῖς ἄνθρωποι οὐκ εἰσὶν οἱ τρεῖς εἷς. καὶ πάλιν ὁ εἷς οὐκ εἰσὶ τρεῖς, ἀλλὰ ἓν Ϛ τὰ τρία, ἕν, ἅπερ ὡς ἔφην πάντα νῦν ὑπερβαίνει. Ταύτην τὴν ἕνωσιν καὶ τὴν διάκρισιν ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς παρέδωκεν εἰπὼν, μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. ὅπ μὲν τοῦ εἰπεῖν εἰς τὸ ὄνομα ἑνικῶς, τὴν μίαν οὐσίαν ἐδήλωσε, τρεῖς δὲ οὐσίας καὶ τρία ὄντα, οὐδέποτε ἑνικῶς προσφέρονται. ὅπ δὲ τοῦ προσθεῖναι Πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος, τὸ τρισυπόστατον τ μιᾶς οὐσίας ἐδίδαξεν. Ἀλλαχοῦ δὲ εἰπὼν, ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἓν ἐσμεν, τὸ μὲν ἓν τῇ οὐσίᾳ ἀπέδωκε, τὸ δὲ ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἀπέδωκε τοῖς προσώποις. Καὶ ὁ μέγας Ἀθανάσιος τοῦτο τῇ θεολογίᾳ συνῳδὸν, τρεῖς φησὶ τὸν ἅγιον διὰ τὰς τρεῖς ὑποστάσεις, ἀπαξ τὸν κύριον διὰ τ μίαν θεότητα. δρκεῖ ταῦτα τοῖς πιστοῖς, ἕως οὗ τῶν γνῶσις ἐν ἀνθρώποις φθάσῃ, μέχρι οὗ τῶν τὰ χερουβὶμ συγκαλύπτοντα πτέρυξι. Τούτῳ οὖν ἀκολουθοῦντες τῷ κανόνι περὶ τοῦ θεοῦ τ ἁγίας τριάδος, καὶ ἅπερ ἐν μεσότητι ἐρηκότες, τὰ ἑκατέρωθεν ἄκρα ἐκφεύγομῳ. διὰ μὲν τοῦ μίαν οὐσίαν ὁμολογεῖν, τὸ δὲ δρθὲν δόγμα διαφέρειν τρεῖς οὐσίας διαφέρειν λέγοντας τ πατέρα Ϛ τ υἱὸν Ϛ τὸ ἅγιον πνεῦμα, Ϛ τοῖς ὀνόμασι συνδιαιρεῖν τὸ ὑποκείμενον. διὰ τοῦ τέλεια προσώπα ὁμολογεῖν, τὸ δόγμα τοῦ σαβελλίου ἐκπέμποντες ὃς, ἓν πρόσωπον ἔλεγε τ Θεὸν, Ϛ ποτὲ μὲν ὡς πατέρα φαίνεσθαι, ποτὲ δὲ ὡς υἱὸν, ποτὲ δὲ ὡς ἅγιον πνεῦμα. Ἔστι τοίνυν ὁ Θεὸς μία μὲν οὐσία, πρόσωπα δὲ τρία, τὸ μὲν πατὴρ τὸ δὲ υἱὸς, τὸ δὲ πνεῦμα ἅγιον. καὶ τ μὲν πατέρα αὖπον ὁμολογοῦμῳ υἱὸν Ϛ πνεύματος, τ δὲ υἱὸν καὶ τὸ πνεῦμα ἀπατᾶ, ἐξ οὗ καὶ ὁ μὲν υἱὸς γεννητῶς, τὸ δὲ πνεῦμα ἐκπορευτῶς. ὅθεν τοῦ υἱοῦ Ϛ τοῦ πνεύματος εἰς ἓν ἀπαον τ πατέρα ἀναφερομένων, Θεὸν ἕνα τὰ τέλεια φρονοῦμῳ, καὶ ἀλλήλοις νοούμενα, Ϛ Θεὸν ἕκασον κάθ' ἑαυτὸ θεωρῶμῳ. Ϛ τὸ Ϛ ὁ πατὴρ Θεὸς ἐστὶ τέλειος, καὶ ἀνελλιπὴς, καὶ ὁ υἱὸς ὁμοίως, καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὡσαύτως. καὶ μᾶλλον ἐστὶ Θεὸς ἡ ὁ πατὴρ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ πνεύματος, ἢ ὁ υἱὸς μᾶλλον Θεὸς τοῦ πατρὸς ἢ τοῦ πνεύματος, ἢ τὸ πνεῦμα μᾶλλον Θεὸς τοῦ πατρὸς ἢ τοῦ υἱοῦ, ἀλλ' ὅταν μίαν τῶν ὑποστάσεων ἐννοῶμῳ τέλειον αὐτὸν Θεὸν καὶ τελείαν οὐσίαν γινώσκομῳ. καὶ ὅταν πάλιν τὰ τέλεια καὶ διάνοιαν σωάψωμῳ καὶ σωαριθμήσωμῳ, ἕνα τ αὐτὸν Θεὸν καὶ τέλειον τ οὐσίαν φανταζόμεθα. Ϛ ὁ αὐτὸς ἄρ εἷς Θεὸς δηλοῦται, ὅταν λέγωμῳ πατὴρ καὶ υἱὸς καὶ ἅγιον Πνεῦμα. Καὶ ὅταν τ πατέρα λέγωμῳ μόνον, ἢ τ υἱὸν, ἢ τὸ πανάγιον Πνεῦμα, οὐ τοῦτο λέγομῳ ὅπ ὁ πατὴρ ἐστὶ Ϛ υἱὸς Ϛ ἅγιον πνεῦμα, τοῦτο γὰρ ἰουδαϊκὸν ἐστὶ καὶ δόγμα τοῦ σαβελλίου, ἀλλ' ὅπ ἓν ὁποιονοῦν τῶν θείων προσώπων, τελείως καὶ ἀνελλιπῶς ἐστὶ Θεὸς, μηδενὸς λειπόμενον καὶ τ οὐσίαν τ μιᾶς καὶ ὅλης καὶ τελείας θεότητος. ἐπεὶ οὐκ ἔστι τ ὅλης θεότητος μέρος μὲν ὁ πατὴρ, μέρος δὲ ὁ υἱὸς, μέρος δὲ τὸ ἅγιον πνεῦμα, οὐδὲ γὰρ μέρος ἡ μέρη ὁ Θεὸς ἔχει. τὸ γὰρ μέρος ἐλλιπὲς ποιεῖ καὶ σύθεσιν καὶ περιγραφὴν εἰσάγει. καὶ ὅπ ἓν ὁποιονοῦν τῶν τριῶν ὅλον ἐστὶ, Ϛ γὰρ ὁ πατὴρ Θεὸς ὅλος, καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον Θεὸς ὅλος. Διὰ τοῦτο οὐδὲ λέγομῳ ὅπ ἡ ὅλη Ϛ μία θεότης, διαιρεῖται εἰς τὰ τέλεια πρόσωπα τοῦτο, ὥσπερ τὸ γένος εἰς εἴδη, ἢ τὸ εἶδος εἰς ἄτομα, ἢ τὸ ὅλον εἰς μέρη. Οὐδὲ λέγομῳ ὅπ μείζων ἢ τελείων ἐστὶ Θεὸς ὁ πατὴρ, ὁμοῦ

καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Πνεύματος μόνου, καὶ ὁ Πατὴρ μόνος τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ Πνεύματος μόνου; ἐπὶ μείζων καὶ ἐλάττων, καθὸ καὶ τὰ πρόσωπα ἀριθμοῦ εἰσαγομένου, ἀλλ' ὁμολογοῦμεν ὅτι ὅλη καὶ αὐτὴ καὶ μία τελεία τελείως ἐν τῷ τελείῳ Πατρὶ, καὶ ὅλη τελεία τελείως ἐν τελείῳ τῷ υἱῷ καὶ αὐτὴ, καὶ ὅλη τελεία τελείως καὶ αὐτὴ ἐν τελείῳ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι. Καὶ πάλιν ὅλον τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐν ὅλῃ τῇ αὐτῇ. καὶ ὅλος ὁ υἱὸς ἐν ὅλῃ τῇ αὐτῇ, καὶ ὅλος ἐν ὅλῃ τῇ αὐτῇ ὁ πατήρ. Καὶ πάλιν ὅλη ὅλος ὁ πατὴρ, καὶ ὅλη ὅλος ὁ υἱὸς, καὶ ὅλη ὅλον τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. Καὶ πάλιν ὅλος ἐν ὅλῳ τῷ υἱῷ καὶ τῷ πνεύματι τελείως ἔνεστιν ὁ πατήρ, καὶ ὅλως ἐν ὅλῳ τῷ πατρὶ, καὶ τῷ πνεύματι τελείως ἐστὶν ὁ υἱὸς, καὶ ὅλον ἐν ὅλῳ τῷ Πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ τελείως ἐστὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. μία γὰρ οὐσία πατρὸς υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος, οὐκ ὄντος τοῦ ἑτέρου χωρὶς τοῦ νοουμένου. Διὰ ταῦτα φησὶν ὁ θεολόγος Γρηγόριος ἐν τῷ εἰς τὰ φῶτα λόγῳ, ὅταν ἑνὶ τῶν τριῶν φανταζόμεθα, τοῦτο νομίζω τὸ πᾶν καὶ τὸ ὄψιν πεπτήρωμαι, καὶ τὸ πλεῖον διέφυγον, οὐκ ἔχω τὸ μέγεθος τοῦτο καταλαβεῖν, ἵνα δῶ τὸ πλεῖον τῷ λειπομένῳ. ὅταν τὰ τρία σωρεύω τῇ θεωρίᾳ, μίαν ὁρῶ λαμπάδα, οὐκ ἔχω διελεῖν καὶ μερίσαι τὸ φῶς ἐνιζόμενον. ὅθεν εἰ καὶ θεὸν τέλειον καὶ ἄκτιστον καὶ δημιουργὸν λέγομεν τὸν πατέρα, ὡσαύτως καὶ τὸν υἱὸν καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα, ἀλλ' ὅμως οὐ λέγομεν τρεῖς θεοὺς, οὐδὲ τρεῖς ἀκτίστους, οὐδὲ τρεῖς δημιουργοὺς, διὰ τὴν ἑνότητα τῆς μιᾶς οὐσίας, καὶ τὸν υἱὸν καὶ τὸ πνεῦμα εἰς ἓν ἄπειρον ἀναφέρεσθαι τὸν πατέρα. Ὅπερ ἐν ἐλέγομεν, θεὸν ἕκαστον καθ' ἑαυτὸ θεωρούμενον, διὰ τὴν ὁμοουσιότητα, καὶ θεὸν ἕνα τὰ τρία ὁμολογούμενον, σὺν ἀλλήλοις νοούμενα διὰ τὴν μοναρχίαν, φυλασσομένης ἑκάστῳ πάλιν τὴν ἰδιότητα. Δεῖ γὰρ καὶ τὰς ὑποστατικὰς ἰδιότητας, ἀσυγχύτους καὶ ἀμεταβλήτους ὁμολογεῖν, καὶ τρισσὰ θεὸν ἐν τρισὶ τοῖς προσώποις, τὸν μὲν πατέρα ὡς πατέρα, τὸν δὲ υἱὸν ὡς υἱὸν, τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὡς πνεῦμα. καθὼς ὁ αὐτὸς θεολόγος, ἐν τῷ αὐτῷ φησὶ τοῖς τρισὶν, πῶς γὰρ ἂν ἰδιότης εἴη κινουμένη καὶ μεταπίπτουσα, πάλιν καὶ τὸν αὐτὸν εἰπεῖν; Καὶ ὁ μέγας βασίλειος ἐν τῷ τῆς πίστεως, υἱὸν εἶπον φησὶ καὶ πατέρα, φυλασσόμενος ταύτας τὰς ἰδιότητας. μόνον δὲ ἐν τῷ εἶναι υἱὸς, πάντα ἐστὶν ὅσα ἐστὶν ὁ πατὴρ, καὶ τὸν αὐτὸ φωνεῖ καὶ κυρίᾳ εἰπόντος πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ ἐμά ἐστι. Καὶ ὁ χρυσόστομος ἓν ἔνι τῶν αὐτοῦ λόγων. ἰδιότητα γὰρ ὅταν εἴπω τὸν πατέρα, πατέρα νόησον, καὶ τὸν υἱὸν υἱὸν, καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον πνεῦμα ἅγιον. αὗται γὰρ αἱ ἰδιότητες οὐκ ἀπεστρέφονται. καὶ γὰρ ὁ πατὴρ κυρίως καὶ ἀληθῶς ἐστὶ πατὴρ, καὶ ὁ υἱὸς κυρίως καὶ ἀληθῶς ἐστὶν υἱὸς, καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον κυρίως καὶ ἀληθῶς ἐστὶ πνεῦμα ἅγιον. ἐν μὲν γὰρ τοῖς ἀνθρώποις οὐδὲν κωλύει τὸν αὐτὸν εἶναι πατέρα καὶ υἱὸν, ἄλλον μὲν πατέρα δηλονότι, ἄλλον δὲ υἱὸν, ἐπειδὴ πολλοί εἰσι πρόσωπα. Καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ κυρίως ἐπ' ἀνθρώπων λέγοιτο ἂν πατὴρ. καὶ ἀλλὰ τῆς πατρότητος διὰ τὰς τῆς ὕλης διαφορὰς καὶ ἐλείψεις καὶ ποικιλίας. ἐπὶ δὲ τοῦ Θεοῦ, ἐν μονάδα καὶ Τριάδα πρέπει τῆς πίστεως ἐδιδάχθημεν, καὶ οὐδὲν ἡμῖν ἄλλο πρέπει δεδόσθαι εἶναι ὅτι πρέπει τὰ τρία ταῦτα, ἀθέμιτον, μὴ τὸν μὲν, ἀληθῶς καὶ κυρίως ὁμολογεῖν ἀεὶ πατέρα, τὸν δὲ κυρίως καὶ ἀληθῶς υἱὸν ἀεὶ, τὸν δὲ κυρίως καὶ ἀληθῶς ἀεὶ πνεῦμα ἅγιον. Οὐ πίνω δεῖ τὴν ἑνότητα τῶν τριῶν ἐκείνων θείων προσώπων ὅτως ἐχούσης, διὰ τὴν μίαν οὐσίαν καθάπερ εἴπομεν διὰ τὴν κα-

θολικῆς

θολικῆς πίστεως διδαχθέντες, διάσασιν ἵνα μέχρι καὶ τοῦ τυχόντος αὐτοπρεπὲς νόμματος ἐπ' αὐτῶν ἐννοεῖν. καὶ γὰρ φησὶν ὁ θεολόγος Γρηγόριος πρὸς τὸν αἱρετικὸν ἀποφαινόμενος. Φοβῇ σὺ τὴν γέννησιν ἵνα μὴ τὴν πάθῃ θεὸς ὁ μὴ πάσχων, ἐγὼ φοβοῦμαι τὴν κτίσιν ἵνα μὴ θεὸν ἀπολέσω διὰ τὴν ὕβρεως, καὶ τὴν ἀδίκου καταπτῆς. ἢ τὸν υἱὸν τέμνων ἀπὸ τοῦ πατρὸς, ἢ ἀπὸ τοῦ υἱοῦ τὴν οὐσίαν τοῦ Πνεύματος. Καὶ ὁ μέγας βασίλειος ἐν τῇ πρὸς τὸν ἀδελφὸν Γρηγόριον ἐπιστολῇ, ὅτε γὰρ τοῦ πατρὸς ὁ ἀεὶ ὢν ἐν τῷ πατρὶ ἀπομνημονεύεται, ὅτε ποτὲ τοῦ Πνεύματος διαλεχθήσεται τοῦ. ἰδίου ὁ πάντα ἐν αὐτῷ ἐνεργῶν, ἀλλ' ὅτω τὴν τῶν προσώπων ἑνότητα δὲ φυλάττειν τῆς τρισὶν ὑποστάσεσι, καὶ ὅτω πρόσκειται νοεῖν καὶ πιστεύειν αὐτὸν ἐν αὐτοῖς καὶ τὸ ἐγχωρεῖν τῇ ἡμετέρᾳ διανοίᾳ, ὡς τὴν μίαν οὐσίαν αὐτὸν πρὸς ἑαυτὸν, ἡνωμένον καὶ ἄτμητον. ἡ γὰρ οὐσία τοῦ Θεοῦ τὰ τρία πρόσωπα ταῦτα ἐστὶ. Μᾶλλον δὲ οὐδὲ ἕνωσιν ἐν αὐτοῖς δεῖ λέγειν, αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ἡ ἕνωσις, τουτέστιν ἡ τῆς οὐσίας μονὰς καὶ ταυτότης, οὐδὲ γὰρ αἱ ἄγραι αὗται τρεῖς ὑποστάσεις διαφέρουσιν ἀλλήλων, ἢ κατὰ δύναμιν, ἢ κατὰ βούλησιν, ἢ σοφίαν, ἢ ἀγαθότητα, ἢ κατὰ ἄλλο τι, ἢ τῇ σοφίᾳ τοῦ Θεοῦ ἀνηκόντων, καὶ γὰρ αἱ ὑποστάσεις αὗται ἡμία ἐστὶν οὐσία τοῦ Θεοῦ ὡς εἴπομεν.

Κεφάλαιον τέταρτον.

Ὅτι ὁ πατὴρ αἴτιος καὶ ὁ υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα ὄν τοῦ πατρός.

Διαφορὰν μόνον ἔχουσιν ἐν τούτῳ μόνῳ πρὸς ἄλληλα τὰ θεῖα πρόσωπα. ὅτι τὸ μὲν ἐστὶν αἴτιον, τὰ δὲ ὄν τοῦ αἰτίας. τουτέστιν ὁ μὲν πατὴρ ἀνάρχως καὶ ἀναίτιος, ὢν ἀδένος ἔχων τὸ εἶναι παρὰ τοῦ, ὅπερ ἂν αὐτὸ προσεπινοηθείη, αἴτιος ὢν τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ Πνεύματος. τούτων δὲ τὸν τοῦ αἰτίας, ὁ μὲν υἱὸς ὄν τοῦ αὐτοῦ πατρὸς γεννητὸς, τὸ δὲ πνεῦμα ὄν τοῦ αὐτοῦ ἐκπορευτὸν, ἀλλ' οὐ γεννητὸν. ἄλλος τρόπος ὑπάρξεως οὗτος, ἀπέκφασός τε καὶ ἄῤῥητος, ὅθεν ὁ μὲν υἱὸς ὡς γεννᾶν, πατέρα ἔχει τὸν αἴτιον ἑαυτοῦ καὶ πρὸς ἐκεῖνον ὡς υἱὸς ἀναφέρεται, ἐκείνου τε τούτου λέγεται πατὴρ. τὸ δὲ πνεῦμα ὄν τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον, οὐκ ἀπὸ πατρὸς ἐξ αὐτοῦ ἐκπορεύεται, ἵν' γὰρ ἀν οὕτω καὶ τὸ πνεῦμα υἱὸς, ἀλλ' ὄν τοῦ πατρὸς, ὡς τοῦ πατρὸς καὶ προβολέως νοουμένου καὶ ὄντος. διὸ καὶ πρὸς ἐκεῖνον ἀναφέρεται τὸ Πνεῦμα καθὸ πρόβλημα. οὐ καθὸ υἱὸς, ἐκείνου τε πρὸς τὸ Πνεῦμα τὴν τοῦ Γρηγορίου προβολὴν τοῦ Πνεύματος λέγεται οὐ Πατὴρ. τὸ γὰρ πνεῦμα καὶ τὴν νόησις οὐκ ἔχει Πατέρα. καὶ παντάπασιν ἀπείρηται δύο υἱὸς λέγειν ἐν τῇ Τριάδι, ἢ δύο Πατέρας, ἢ δύο Πνεύματα, ὡς τῇ παραδόσει τῆς πίστεως ἐναντίον. ὅτω γὰρ οὐ κυρίως ἔστι Πατὴρ, ἢ υἱὸς, ἢ Πνεῦμα καθάπερ ἐλέγομεν. ἀλλὰ μεταβολὴ περὶ τὴν Τριάδα καὶ σύγχυσις τῶν θείων προσώπων καὶ τὰς ἰδιότητας θεωρηθήσεται, ὅπερ ἀπόπτον ἐστὶ τῶν Τριῶν. ἐν τῷ τὸ μὲν Πατέρα λέγειν, τὸν δὲ υἱὸν, τὸν δὲ ἅγιον πνεῦμα. Καὶ γὰρ φησὶν ὁ θεολόγος Γρηγόριος ἐν τοῖς περὶ υἱοῦ, ἴδιον δὲ τοῦ μὲν ἀπάρχειν πατὴρ, τοῦ δὲ ἀπάρχεσθαι γεννηθέντος υἱὸς, τοῦ ἀγεννήτου προελθόντος ἢ προιόντος τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Καὶ ὁ δαμασκηνὸς ἐν τοῖς θεολογικοῖς αὐτοῦ κεφαλαίοις. διὰ τὴν Πατέρα ἔχει ὁ υἱὸς καὶ τὸ πνεῦμα ὅσα ἔχει. Τουτέστι διὰ τὴν πατέρα ἔχειν αὐτὸ, πλὴν τὴν ἀγεννησίας, καὶ τὴν γεννήσεως καὶ τὴν ἐκπορεύσεως, ἐν ταύτῃς γὰρ μόνοις ταῖς ὑποστατικαῖς ἰδιότησι, διαφέρουσιν ἀλλήλων αἱ ἄγραι τρεῖς ὑποστάσεις, ἐν τα-

ἐν τούτοις ἄρα διαφέρουσι μόνοις. ὅπου ὁ μὲν ἐστὶ πατὴρ, καὶ οὔτε υἱὸς οὔτε πνεῦμα. ὁ δὲ υἱὸς υἱὸς δὲ οὔτε πατὴρ οὔτε πνεῦμα. τὸ δὲ πνεῦμα οὔτε πατὴρ οὔτε υἱὸς. οὐ γὰρ φύσεων διαφορὰν ἐπάγουσι τοὐνόματα ταῦτα, ἀλλ' ὡς ἐν τοῖς πρὸ τούτου ὁ θεολόγος ἔφησε γρηγόριος, οὔτε οὐσίας ὄνομα ὁ πατὴρ οὔτε ἐνεργείας ἐπὼν, σχέσεως δὲ καὶ μόνης ἔχει πρὸς τὸν υἱόν ὁ πατὴρ, καὶ ὁ υἱὸς πρὸς τὸν πατέρα, καὶ ὡς ὁ μέγας Βασίλειος ἐν ἀντιρρητικῶν πρώτῳ, σωπᾶσθαι λέγων δικαίως αὐ φήσαιμι τοῦ ἀγεννήτου φωνοῦ, τῆς τοῦ πατρὸς φωνῆς ἴσην δυναμένης τῷ ἀγεννήτῳ, πρὸς τῷ καὶ τοῦ ἑνὸς ἔννοιαν σωνημμένως ἑαυτῇ διὰ τῆς σχέσεως σωνεσάγων.

Ὅπως δὴ καὶ τὸ δυνατὸν, ἐπὶ τοσαῦτον τοῦ τούτου ἐννοούμενον, ταῖς ὀρθαῖς ἀκολουθοῦντες τῆς πίστεως, λέγομεν ὧδε, ἐπειδὴ πρὸς τῆς πίστεως ἐχόμεν ὅτι θεὸς ὁ ἐν θεῷ γενάται, δύο προσώπα νοοῦντα, τὸ μὲν γεννῶν, τὸ δὲ γεννώμενον, καὶ ἔχουσιν ἀντίθεσιν πρὸς ἄλληλα καὶ τὰ πρός τι, τεσσάρων γὰρ οὐσῶν ἀντιθέσεων, ἐπεὶ τὰ ἀντικείμενα τετραχῶς διορίζονται. ἢ κατὰ τὰ ἐναντία, οἷον λευκὸν καὶ μέλαν. ἢ κατὰ στέρησιν καὶ ἕξιν, οἷον βλέπει τυφλὸς ἐστί, τὸ μὲν γὰρ ἕξεως ἐστὶ βλέπειν. τὸ δὲ στερήσεως. ἢ κατὰ κατάφασιν καὶ κατάφασιν, οἷον ἄνθρωπος ἐστιν, ἄνθρωπος οὐκ ἔστιν. ἢ κατὰ πρός τι, οἷον πατὴρ, υἱὸς, μέγας, μικρός. τεσσάρων δὴ τῶν ἀντιθέσεων οὐσῶν, τὰ ἐν ταῖς οὐσίαις θεωρούμενα πρός τι, καὶ τὸ ἄπορον καὶ ἀπατὸν, χώραν ἔχουσιν ἐν τῇ ἁγίᾳ τριάδι. ἐπεὶ καὶ ταύτῃ τὴν σχέσιν τῶν πρός τι διώκειται πρόαγον ὅμοιον ἑαυτῷ ὡς ὁ γεννῶν δεῖ ἑαυτοῦ υἱὸν ὅμοιον ἑαυτῷ ἐν τῷ αὐτῷ εἴδει, τὰ δὲ ἄλλως ἀντικείμενα, τὰ μὲν διάφορα πράγματα ἐπάγοντα, τὰ δὲ ἀπελείας, τὰ δὲ μὴ ὄντα, διὰ δὲ θεοῦ δὲ κυρίως ὄντος, καὶ ἀεὶ καὶ ὡσαύτως ἔχοντος, καὶ τελειοτάτῃ χώραν οὐκ ἔχοντα μακρὰν ἐκβάλλονται. πρός τι δὲ λέγονται, ὅτι λέγεται πρὸς ἕτερα λέγονται καὶ σχέσιν ἔχουσι πρὸς αὐτὰ, κάθ' ἑαυτὰ δὲ μὴ δυνάμενα λέγεσθαι, οἷον πατὴρ υἱὸς, δεσπότης, ταῦτα γὰρ ἐπὶ λέγονται κάθ' ἑαυτὰ, ἀλλὰ πρὸς ἕτερα, σχέσιν ἐκσωσάμενα ἔχοντα πρὸς ἐκεῖνα, διὸ καὶ ἀναφορικὰ καλοῦνται. ἐκ τοῦ πατὴρ ὄνομα, οὐ πρὸς ἑαυτὸ ἴσαται, ἀλλὰ πρὸς ἕτερον ἀφορᾷ τὸ δὲ υἱὸς ὄνομα, ἐκ υἱὸς πρὸς τὸν πατέρα τὸν ὅμοιον τρόπον. ὅθεν ὅτε πατὴρ ἐστὶ χωρὶς υἱοῦ, ὅτε υἱὸς χωρὶς πατρὸς, ἑκάτερον τὸ ἕτερον συνημμένως διὰ τῆς σχέσεως σωναγάγοι. ἐκ τὰ ἄλλα δὲ καὶ τοῦτον τὸν τύπον ὁμοίως ἔχουσιν, ἀπολυμένα δὲ ὀνόματα λέγονται, τὰ ἐναντίως ἔχοντα τοῦτοις ὅσα κάθ' ἑαυτὰ λέγονται, καὶ οὐ πρὸς ἕτερα ἀποδίδοται. Ἐπεὶ τοίνυν ἐν τῇ θείᾳ τριάδι εἴρηται γεννῶν ἐκ γεννόμενον, δύο πρόσωπα νοοῦνται, ἐκ ἔχουσιν ἀντίθεσιν πρὸς ἄλληλα καὶ τὰ πρός τι, ἔστι δὲ τὸ μὲν ἄπορον, τὸ δὲ ἀπατὸν. ὁ δὲ λόγος ἐκ τὸ ἰδίωμα τῆς ἀντιθέσεως, ἐστὶ τὸ μὴ εἶναι τὸν ἀντικείμενον τὸ ἕτερον οἷον τὸ ἕτερον, ὡς τὸ λευκὸν ἀδιάφορον εἶναι μέλαν καὶ τὸ μέλαν λευκὸν, ἐφόσον ἀντίκειται, εἰ δὲ τοῦτο οὕτως ἔχει, ἀδιάφορον εἶναι ἐκ τὸ αὐτὸ ἄπορον ὁμοῦ καὶ ἀπατὸν, ἰκτέον τὸν αὐτὸν γεννῶντα καὶ γεννώμενον εἶναι, δύο μόνων προσώπων θεωρουμένων δὲ πατρὸς καὶ δὲ υἱοῦ. πολλῶν δὲ προσώπων ὄντων ἐν ἀνθρώποις ὑποκειμένων οὐδὲν κωλύει τὸν αὐτὸν εἶναι πατέρα καὶ υἱόν, καθάπερ εἴπομεν. δύο δὲ προσώπων ὑποκειμένων καὶ δὲ μὲν κυρίως ὄντος πατρὸς, δὲ δὲ κυρίως ὄντος υἱοῦ, ὡς διὰ τῆς ἁγίας τριάδος ἔχει, τὸν αὐτὸν εἶναι ὁμοῦ πατέρα καὶ υἱὸν ἀδιάφορον παντελῶς. καὶ ἐπ' ἀνθρώπων δὲ

πρόδειγ-

μαδικῶς ἐρεῖν. ὅταν δύο πρόσωπα θεωρῶμεν, τὸ μὲν γεννῆσαν, τὸ δὲ γεννηθέν, καὶ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἐν αὐτοῖς ἀναφορὰ καὶ σχέσις διείσκεται ἀναινάντητος, ἀδιάφορον δὲ τὸ γεννήσαντα τὸν ἕτερον, τὸν αὐτὸν καὶ γεννηθέντα εἶναι ἐκ τοῦ αὐτοῦ γεννηθέντος πρόσωπα, ἀνάθεσις δὲ ἐστὶν ἐν αὐτοῖς καὶ τὰ πρός τι, καὶ ἐκ ἔστι τὸν ἓν οἷον τὸ ἕτερον. τὸν ὅμοιον δὲ τρόπον καὶ ἐπὶ τῆς ἁγίας τριάδος ἐπὶ τοῦ πατρὸς ἐκ δὲ υἱὸς δύο πρόσωπα νοεῖται, καὶ εἰσὶν ἀναγκαίως διὰ τὸν λόγον τῆς προσόδου. ἐπειδὴ γεφὴ διδάσκει τὸν υἱὸν ἐκ δὲ πατρὸς γεννᾶσθαι, καὶ ἐκ ἔστιν ὅτε ὁ πατὴρ υἱὸς ὅτε ὁ υἱὸς πατὴρ καὶ τὸν τῆς ἀνθρωπίνης τρόπον τὸν λόγον. Πάλιν ἐπειδὴ πρὸς τὴν πίστεως εἴρηται θεὸς ἐκ θεοῦ ἐκπορευόμενος καὶ τὸν αὐτὸν τῆς ἀνθρωπίνης λόγον, ἀδύνατον εἶναι τὸν αὐτὸν προβολέα καὶ πρόβλημα, οὐδὲ γὰρ ἐστὶ τὸ αὐτὸ πρὸς τὸ αὐτὸ καὶ ἄπορον καὶ ἀπιστατὸν, ἡγᾶται γὰρ ἀνάθεσις τοῦτο οὐδαμῶς συγχωρεῖ. ὁ δὲ πατὴρ μὲν ἐστὶν ἐξ οὗ θεὸς γεννᾶται ἐκ θεὸς ἐκπορεύεται, ἐκ θεοῦ δὲ ἐκ ἔστιν, εἰ γὰρ ἔστι ἐκ αὐτὸς θεὸς ἐκ θεοῦ, ἢ ἐκ τοῦ υἱοῦ ἔστι, ἢ ἐκ τοῦ πνεύματος. ἢ ἐξ ἑαυτοῦ, ἢ ἐξ ἄλλου. ἐκ τοῦ υἱοῦ μὲν οὖν, ἢ ἐκ τοῦ πνεύματος ἐκ ἔστιν, διόπερ αὐτὸς ἐστὶν ἄπορος. ἐκ τοῦ υἱοῦ μὲν οὖν, ἢ ἐκ τοῦ πνεύματος ἐκ ἔστιν, διόπερ αὐτὸς ἐστὶν ἄπορος. ἐξ ἑαυτοῦ, ἢ ἐκ τοῦ ἑαυτοῦ ἢ ἐκ τοῦ προβλήματος ἑαυτοῦ, ἀπῶν, καὶ ἀδιάφορον εἶναι πατέρα ἐκ τοῦ υἱοῦ ἑαυτοῦ ἢ ἐκ τοῦ προβλήματος ἑαυτοῦ, ἐξ ἑαυτοῦ ἢ ἐκ τοῦ ἐστὶν, ἀδιάφορον γὰρ ὑφεστὼς πρόσωπον ἀπατὸν αὐτὸ ἑαυτοῦ ἄπορον εἶναι. ἀλλ' οὐδὲ ἐξ ἄλλου ἐστὶν. ὧν γὰρ αὐ τεταγὰς ὁ θεὸς, ἢ καὶ ἐκείνα τῆς πρόδου. ἀλλ' ἡμεῖς τριάδα ἐδιδάχθημεν εἶναι τὸν θεὸν, ὥστε θεὸς μὲν ἐστὶν ὁ πατὴρ, ἐκ θεοῦ δὲ ἐστὶν ὁ υἱὸς θεὸς ἐστὶν ἐκ θεοῦ δὲ πατρὸς γεννώμενος, ἐκ θεοῦ δὲ ἐστὶν ὁ υἱὸς θεὸς ἐστὶν ἐκ θεοῦ δὲ πατρὸς γεννώμενος. ἡ δὲ πνεῦμα θεὸς ἐστὶν ἐκ δὲ πατρὸς ὡς ἐκ προβολέως ἐκπορευόμενος. ἡ δὲ πίστις δὲ εἶναι τὴν θεόν καὶ θεὸν ἢ προσόδου ἐστὶν. Ὅπερ μὲν οὖν ἐστὶν ἄπορον ἔρηται, τὸ δὲ ἐκ τῆς αἰτίας δηλονότι ὅτι θεὸς ἐκ θεοῦ γεννᾶται καὶ θεὸς ἐκ θεοῦ ἐκπορεύεται, τὸ δὲ ἐκ τῆς πατρὸς ὁ θεὸς, ἢ καὶ ἐκείνα τῆς πρόδου. ἀλλ' ἡμεῖς τριάδα ἐδιδάχθημεν εἶναι τὸν θεὸν, ὥστε θεὸς μὲν ἐστὶν ὁ πατὴρ, ἐκ θεοῦ δὲ ἐστὶν ὁ υἱὸς θεὸς ἐστὶν ἐκ θεοῦ δὲ πατρὸς γεννώμενος, ἐκ θεοῦ δὲ ἐστὶν ὁ υἱὸς θεὸς ἐστὶν ἐκ θεοῦ δὲ πατρὸς γεννώμενος. ἡ δὲ πνεῦμα θεὸς ἐστὶν ἐκ δὲ πατρὸς ὡς ἐκ προβολέως ἐκπορευόμενος. ἡ δὲ πίστις δὲ εἶναι τὴν θεόν καὶ θεὸν ἢ προσόδου ἐστὶν. Ὅπερ μὲν οὖν ἐστὶν ἄπορον εἴρηται, τὸ δὲ ἐκ τῆς αἰτίας δηλονότι ὅτι θεὸς ἐκ θεοῦ γεννᾶται καὶ θεὸς ἐκ θεοῦ ἐκπορεύεται, καὶ ἔστεται ἀναγκαίως κυρίως εἶναι πατέρα, καὶ υἱὸν, καὶ ἅγιον πνεῦμα. καὶ μὴ φύσεις εἰσάγειν τὰ ὀνόματα ταῦτα, ἀλλὰ σχέσεις δηλοῦν, πῶς ἔχει τὰ θεῖα πρόσωπα πρὸς ἄλληλα, καθάπερ ὁ θεολόγος γρηγόριος ἔλεγε καὶ μηδεμίαν σύγχυσιν ἐν τοῖς ἀκηλεθεῖν. εἰ γὰρ διὰ τὴν ἑνότητα τῆς οὐσίας ὁ υἱὸς ἐν τῷ πατρὶ, καὶ ὁ πατὴρ ἐν τῷ υἱῷ, ἐκ τὰ τρία πρόσωπα ἐν ἀλλήλοις εἰσὶν, ὃ δὲ πρεχώρησιν ὀνόματα καλοῦσιν, οὐ μεταβολὴ δὲ σύμφυρσις ἐν τοῦτοις ὑπονοεῖται τῆς ὑποστατικῶν ἰδιωμάτων, οὐδ' ὥστε σαλαλοίφεσθαι ἀλλ' ὥστε ἔχεσθαι καὶ τὸν αὐτὸν θεολόγον. Φησὶ δὲ γρηγόριος ὁ νύσσης ἐν τοῖς κατ' δύναμιν κατ' ἄλλον καὶ ἄλλον δηλαδὴ, ὑπάνειαν ἑκάτερος τῷ ἑτέρῳ εἶναι λέγεται, ὁ μὲν υἱὸς ἐν τῷ πατρὶ ὡς τὸ ὑπὸ τῆς εἰκόνος κάλλος ἐν τῇ ἀρχετύπῳ μορφῇ, ὁ πατὴρ ἐν τῷ υἱῷ ὡς ἐν τῇ εἰκόνι αὐτοῦ τὸ πρωτότυπον κάλλος. ἡ θεότης οὖν ἐστὶν αἰτία, καὶ ἐκ εἰ μὴ θεὸς ἐκ θεοῦ ἐγεννᾶτο καὶ θεὸς ἐκ θεοῦ ἐκπορεύετο, οὐκ ἂν ἦν θεότης. εἰ δὲ μὴ θεότης ἦν, οὐκ ἂν ἦσαν τρία. εἰ δὲ μὴ τρία θεότης ἦν, πῶς ἂν τριὰς ὁ θεὸς ἐκηρύττετο. Ἐπεὶ καὶ τὰ ἄλλα ὀνόματα, ὅσα εἰσὶν ἀπολελυμένα, ἐκ μὴ ἔχοντα σχέσιν πρὸς ἕτερα, δι' ὧν ὁ θεὸς ὀνομάζεται, ἢ σοφὸς, ἢ ἀγαθὸς, ἢ δημιουργὸς, οὐ διακείνεται κάθ' ἑαυτὸν καὶ τὰ πρόσωπα, ὅτι οὐκ εἰσὶ ταῦτα ἀναφορικὰ ὀνόματα πρὸς ἕτερα λεγόμενα ἐν ἑαυτῷ σχέσικῶς ἐκ ἀπθεικῶς, ἐκ πρόδους δηλοῦντα ὡς ἔχουσι τὰ πρός τι, οἷον πατὴρ υἱὸς, γεννῶν γεννώμενος, πρεσβάλλων πρεσβαλόμενος, ἃ καὶ πρόδον δηλοῦν, καὶ πρόσωπα εἰσάγουσι καὶ διάκρισιν ἀναγκαίως. διὰ γοῦν τοῦτο διὰ τῆς καὶ ὁμοίως

ὁμοίως ἐστὶν ὁ Πατὴρ σοφὸς, ἀγαθὸς, δημιουργὸς. καὶ ὁ υἱὸς σοφὸς, ἀγαθὸς, δημιουργὸς. καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον σοφὸν ἀγαθὸν, δημιουργόν. ὡς εἷς Θεὸς τὰ θεῖα σοφὸς, ἀγαθὸς, δημιουργός. τὸ δ' αὐτὸ καὶ ἐπὶ πασῶν τῶν ὀνομάτων συμβαίνει τῶν ὡσαύτως ἐχόντων. συνέρχονται γὰρ, καὶ ὡς ἀφ' ἑνὸς λέγονται ὅσα μὴ ἔχουσιν ἀντίθεσιν πρὸς ἄλληλα, καὶ μέτε τῷ τῆς τριάδος λόγῳ, μήτε τῷ τῆς μονάδος ἐναντιοῦνται. καὶ ταῦτα μὲν οὐκ διακρίνεται καθ' ἑαυτὸν προσωπικῶς, πρὸς δὲ τὴν κτίσιν διακρίνεται. πρὸς ἡμᾶς γὰρ λέγεται καὶ ἀγαθὸς, καὶ δημιουργὸς, καὶ προνοητὴς, καὶ παντεπόπτης, καὶ παντοκράτωρ τὰ πάντα. Καὶ Πατὴρ δὲ λέγεται τῆς κτίσεως, καὶ πατὴρ τῶν οἰκτιρμῶν τὰ ἔλεος. εἷς γὰρ Θεὸς ὁ πατὴρ ἐξ οὗ τὰ πάντα, ἀλλ' ὅταν λέγῃ ἡ γραφὴ, οὐ διακρίνει ἐνοῦμενος παντὸς, καὶ υἱοῦ. ἀλλ' οὐδὲν ἧττον τὸ υἱὸν, καὶ τὸ πνεῦμα, Πατέρα τῆς κτίσεως διδασκόμεθα, ὡς ἕνα πατέρα, τὸν πατέρα τὸν υἱὸν καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα, τὸν τῆς κτίσεως ἀπάσης αἴτιον.

Εἰ γὰρ Πατὴρ ἐνοεῖτο τὸ πρόσωπον καὶ Πατὴρ καθ' ὃν τρόπον Πατὴρ ἐστὶ καὶ υἱὸς ὅταν δηλονότι πατὴρ τῆς κτίσεως λέγεται, οὐ μὴν τὸν υἱὸν τῶν πάντων, ἀλλὰ μόνον ὁμοούσιον καὶ συναΐδιον, ἡ θεία γραφὴ, τὸν υἱὸν τῷ Πατρὶ διδάσκει. ὥστε κατ' ἄλλον τρόπον λέγεται Πατὴρ καὶ υἱὸς, τὸν Πατὴρ τῶν πάντων τὸ μὲν ἀναφορικῶς δηλονότι καθ' ἑαυτὸ, τὸ δὲ ἀπολελυμένως τὸν πρὸς πρόσωπον τότε νοεῖται, τὸν περὶ αὐτὸ λέγει ὁ ἀπόστολος, εἷς Θεὸς ὁ Πατὴρ ἐξ οὗ τὰ πάντα. ἐπάγει γὰρ, καὶ εἷς κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς δι' οὗ τὰ πάντα. καὶ ἓν πνεῦμα ἅγιον ἐν ᾧ τὰ πάντα. διὰ τούτων τὴν παρεκκλησίαν αἰτίαν αἰνιττόμενος τὸ Πατέρα, τὸ δημιουργικὸν τὸν υἱὸν, τὸ τελειωτικὸν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον.

Κεφάλαιον πέμπτον,

Ὅτι καὶ μὴ τὴν οὐσίαν εἷς, καὶ τὰς θείας μόνον τριάδας ὁ Θεός.

Τούτων δὲ διωρισμένων καὶ μὴ τὴν οὐσίαν, οὐκ ἔστι τριὰς ὁ Θεὸς, καὶ τὰς θείας τριάδας ὁ Χριστιανισμὸς πολλὰς ἔστι καὶ ὁμολογεῖται τριάς. τὸ γὰρ εἶναι Θεὸν ἐκ Θεοῦ, τοῦτο ποιεῖ τὰ πρόσωπα, ὅθεν οὐδὲ τρία πρότερον νοοῦνται, εἶτα τὸ μὲν ἐστὶ γεννῶν, τὸ δὲ γεννόμενον, τὸ δὲ προβαλλόμενον, οὕτω γὰρ εἰσαχθήσεται καὶ χωρὶς τῶν πρόσωπων τῆς οὐσίας, ὅπερ ἐστὶ τῶν ἀρειανικῶν δόγματος, καὶ οὕτως οὔτε Θεὸν ἕνα ὁμολογήσομεν, μίαν οὐσίαν, καὶ τὸ δόγμα τῆς μοναρχίας οἰχήσεται. τούτου γὰρ ὑποκειμένου, διωρισμένας λέγω τρεῖς οὐσίας καὶ τρεῖς Θεοὺς, ὅπερ τοῖς ἕλλησιν ἀποῤῥίπτομεν. Διὰ δὲ τὴν μονάδα, καὶ τριάδα, διωλῦς ἐστὶ τρόπος τῆς θεολογίας, ὁ μὲν διακεκριμένος, ὁ δὲ ἀπολελυμένος ὀνομαζόμενος. ὅταν μὲν γὰρ ἕνα θεὸν λέγωμεν ἀγαθὸν, σοφὸν, δίκαιον, τὰ τοιαῦτα καὶ περὶ τῆς ἀγαθότητος αὐτοῦ καὶ δημιουργίας, καὶ προνοίας, καὶ τῶν ἄλλων διαλεγώμεθα, τότε εὐδεμίᾳ διανοείται διάκρισις παντὸς, καὶ υἱοῦ, καὶ ἁγίου Πνεύματος, ἀλλ' ὡς ἐφ' ἑνὸς θεοῦ ταῦτα λέγομεν, καὶ τοῦτο καλεῖται ἡνωμένη θεολογία ἐκ τῶν ἀπολελυμένων ὀνομάτων συνισταμένη. ὅταν δὲ τὴν ἕνα θεὸν πατέρα λέγωμεν, καὶ υἱὸν καὶ Πνεῦμα, καὶ περὶ τῶν προσώπων τε καὶ ἰδιοτήτων καὶ ὑποστατικῶν διαλεγώμεθα, οὕτως ὁ τρόπος τοῦ περὶ θεοῦ διαλέξεως καλεῖται, διακεκριμένη θεολογία, ἐκ τῶν διακεκριμένων ὀνομάτων συνισταμένη. Τὸ αὐτὸ δὲ ἐστὶν οὐσία, καὶ φύσις, καὶ πρόσωπον, καὶ ὑπόστασις. περὶ τούτων γάρ φησι καὶ ὁ θεολόγος Γρηγόριος, οὐ περὶ τῶν ὀνομάτων ζυγομαχήσομεν

ἕως αὐτὰ συλλαβαὶ πρὸς τὴν αὐτὴν ἔννοιαν φέρουσιν. ἀλλαμὲν καὶ ἰδιότητα καὶ ὑπόστασιν ἢ πρόσωπον τὸ αὐτὸ ὄντος ὁ ἄρνος λέγει, Θεὸν δὲ ὅταν εἴπω, ἑνὶ φωνῇ πολλὰς ἐφθέγξατο καὶ τρεῖς, τρεῖς μὲν καὶ τὰς ἰδιότητας. ἑρμηνεύων δὲ ὑπόστασιν εἴρηκεν ἰδιότητα, ἐπήγαγε. ἤτοι ὑποστάσεις, καὶ ἵστω μὲν ἐν τῷ εἰς τὰ φῶτα λόγῳ φησὶν. ἐν δὲ τῷ εἰς τὴν μακάριον ἀθανάσιον τὴν μιᾶς οὐσίας καὶ τῶν τριῶν ὑποστάσεων λεγομένων ὑφ' ἡμῶν διστεβῶς εἰπὼν, ἐπήγαγε. τὸ μὲν γὰρ τὴν φύσιν δηλοῖ, τὸ δὲ τὰς τῶν τριῶν ἰδιότητας. ὅτε μὲν οὖν τὸν Θεὸν λεγόμενον σοφὸν, καὶ ἀγαθὸν καὶ ζῶντα, τότε τὴν ἕνα Θεὸν σημαίνομεν καὶ τὸ κοινὸν τῆς οὐσίας, ὅτε δὲ λέγομεν ὄνομα διακεκριμένον, ἰστέον ὄνομα ὑποστατικὸν μιᾶς τῶν θείων ὑποστάσεων, οἷον ἡ Πατέρα ἢ υἱὸν, ἢ Πνεῦμα ἅγιον αὐτὸ πάλιν τὸ κοινὸν σημαίνομεν μετὰ ἰδιοτητος διαζόντος. Τοῦ μὲν ὑπόστασιν ὁ δαμασκηνὸς καὶ οἱ ἄλλοι ἅγιοι οὕτως ὁρίζονται, τὸ κοινὸν μετὰ διαζόντος. οὐ γὰρ ἄλλο μὲν ἐστὶν ὁ θεὸς, ἄλλο δὲ αἱ τρεῖς ὑποστάσεις. Φησὶ δὲ καὶ ὁ θεολόγος Γρηγόριος θεὸν δὲ ὅταν εἴπω λέγω Πατρὸς, υἱοῦ, καὶ ἁγίου Πνεύματος καὶ ὁ θεολόγος Γρηγόριος θεὸν δὲ ὅταν εἴπω λέγω Πατρὸς, υἱοῦ, καὶ ἁγίου Πνεύματος. καὶ πάλιν ἐν τῷ ἐν τρισὶν ἡ θεότης, καὶ τὰ τρία ἓν τὰ ἐν οἷς ἡ θεότης, ἢ τόγε θεῖον. καὶ πάλιν ἐν τῷ ἐν τρισὶν ἡ θεότης, καὶ τὰ τρία ἓν τὰ ἐν οἷς ἡ θεότης, ἢ τόγε θεῖον. ἐξέφυγε τὸ ἐν οἷς ἵνα μὴ συνθεσις ὑπονοηθῇ, ἀκριβέστερον εἰπεῖν ἢ θεότης. ὡς ἄλλα τὰ πρόσωπα ἐν ἄλλῃ τῇ οὐσίᾳ, καὶ τὸ ἀκριβέστερον προσέθηκεν ἢ θεότης. Καὶ ὁ θεῖος Μάξιμος, οὐχ ὡς ἄλλην τὴν μονάδα καὶ ἄλλην τὴν τριάδα ἐδιδάχθημεν εἶναι, ἀλλὰ τὴν αὐτὴν ὡς ἀληθῶς μονάδα καὶ τριάδα λεγομένην, τὴν μὲν κατ' οὐσίαν λόγῳ, τὴν δὲ τῶν καθ' ὑπαρξιν τρόπῳ. καὶ πάλιν ἀλλαχοῦ, ἡ αὐτὴ μονὰς καὶ τριὰς, ὅλη μονὰς ἡ αὐτὴ, καὶ ὅλη τριὰς ἡ αὐτὴ. μονὰς ὅλη καὶ τὴν οὐσίαν ἡ αὐτὴ, καὶ τριὰς ὅλη καὶ τὰς ὑποστάσεις ἡ αὐτὴ. ὥστε καὶ ἡμᾶς καλῶς ἐλέγομεν, ἓν μὲν εἶναι τὸν θεὸν καὶ τὴν οὐσίαν, τρία δὲ καὶ τὰς προσώπους, δηλονότι ἐν οὐδενὶ ἄλλῳ διαφορὰν ἐχόντων τῶν τριῶν, ἢ ὅτι τὸ μὲν αἴτιον, τὸ δὲ ὅτι τῆς αἰτίας, καὶ τοῦ μὲν ἐξ αὐτίας, τὸ μὲν γνωστῶς, τὸ δὲ ὅτι προβολῶς. Τοῦτο καὶ ὁ νύσσης Γρηγόριος γράφει λέγων, τὸ ἀπαράλλακτον τῆς φύσεως ἐννοοῦντες, τὸ καὶ τὸ αἴτιον καὶ αἰτιατὸν διαφορὰν οὐκ ὁρισόμεθα, ἐν ᾧ μόνῳ τὸ ἕτερον ἐξ ἑτέρου διακρίνεσθαι καταλαμβανόμενον, τῷ, τὸ μὲν αἴτιον εἶναι, τὸ δὲ ὅτι τῆς αἰτίας. εἰ γὰρ ἄλλο μὲν ἐστὶν ἡ μονὰς οὕτω καὶ ἡ θεότης, ἄλλο δὲ ἡ τριὰς τοιαῦτα αἱ ὑποστάσεις, τετρὰς ἔσται τὸ λαμβανόμενον. εἰ δὲ καὶ αἱ ἰδιότητες ἕτεραι τῶν ὑποστάσεων εἰς ἑπτάδα χωρήσει. Ἀλλ' ὁ θεῖος Μάξιμος τριάδα καὶ μονάδα τὴν αὐτὴν ἔφησε, τὸ μὲν τῷ κατ' οὐσίαν λόγῳ, τὸ δὲ τῷ καθ' ὑπαρξιν τρόπῳ. Φησὶ δὲ καὶ ὁ θεῖος ἀθανάσιος ἐν λόγῳ ᾧ ἐπιγράφει, καλῶς εἴρηται τοῖς ἐν νικαίᾳ Πατέρασι ἡ λέξις ὁμοούσιον, διὸ οὐδὲ τὴν κτίσιν αὐτὴ ὄντος θεοῦ δημιούργημα εἶναι φήσετε, εἴγε τὸ πατὴρ, καὶ τὸ θεὸς, οὐκ ἀν τὴν ὄντος οὐσίαν σημαίνουσιν. ἀλλ' ἑτερόν τι ὅπερ ἡμεῖς ἀναπλάττετε. ἀλλὰ τοῦτο ἀπρεπεῖς καὶ λίαν ἀσεβὲς ἐστὶ, καὶ μόνον ἐντεθυμήθημεν. εἰ δὲ ὅταν ἀκούωμεν ἐγὼ εἰμὶ ὁ ὤν, καὶ ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. καὶ κύριε Ἰησοῦ, κύριε ὁ θεὸς κύριος εἷς ἐστὶ, καὶ τὰ λέγει κύριος παντοκράτωρ. οὐχ ἕτερόν τι ἀλλ' αὐτὴν τὴν ἀπολλὴν καὶ μακαρίαν, καὶ ἁγίαν, καὶ ἀκατάληπτον, τοῦ ὄντος οὐσίαν σημαίνομεν. καὶ γὰρ ἀδυνάτως ἔχομεν καταλαβεῖν ὅπῃ ποτε ἐστὶν, ἀλλ' ὅμως ἀκούοντες τὸ πατὴρ, καὶ τὸ υἱὸς, καὶ τὸ παντοκράτωρ, οὐχ ἕτερόν τι, ἀλλ' αὐτὴν τὴν τοῦ ὄντος οὐσίαν σημαινομένην νοοῦμεν. εἰρήκατε δὲ καὶ ὑμεῖς ὅτι τοῦ θεοῦ τὸν υἱὸν, δηλονότι ὅτι τὸ

ὅτι τ ὑπάρξεως αὐτὸν εἰρήκατε, ὥστε καλῶς ἐλέγομεν ὅτι θεὸν καὶ πατέρα λέγοντες τὸν αὐτὸν καὶ ἕνα δηλοῦμεν θεὸν, τουτέστι τὸν αὐτὸν καὶ τοῖς Ἀπολιναριστοῖς ὀνόμασι καὶ τοῖς Διοδωρικοῖς σημαίνεσθαι. καὶ Διὰ μὲν τῶν Ἀπολιναριστῶν ἤγουν τῶν θεὸς καὶ ἀγαθὸς, τὸ κοινὸν τῆς οὐσίας καὶ ὅλον σημαίνειν. Διὰ δὲ τῶν Ἀποστολικῶν ὅταν ὁηλονότι πατέρα λέγωμεν, ἢ υἱὸν, ἢ Πνεῦμα, πάλιν αὐτὸ τὸ κοινὸν καὶ ὅλον μὴ διαιροῦντες, εἰ φασὶ καὶ οἱ ἄγιοι, ἄλλο μὲν εἶναι τὴν οὐσίαν, ἄλλο δὲ τὴν ὑπόστασιν, οὐχ ὡς ἄλλο καὶ ἄλλο πρᾶγμα ἰδίᾳ νομίζουσιν, ὡς εἶναι συμβαίνειν ὑπόστασιν ἀνούσιον, καὶ οὐσίαν ἀνυπόστατον, ὅπερ ὁ μέγας Βασίλειος ἄτοπον φησὶν ἐν τῇ πρὸς Περένιον κομητα ἐπιστολῇ. καὶ πᾶσα οὐσία μετέχουσα ἰδιωμάτων θεωρεῖται, καὶ τὰ ἰδιώματα οὐσίαν ἔχουσι πρὸς ἀλλήλους θεωρούμενα. ἡ δὲ ὑπόστασις τὸ κοινὸν μὴ διαιροῦντος εἴρηται. ἀλλ' ἐπὶ ταύτης τῆς ἐννοίας οἱ ἅγιοι εἶπον.

Ὡς ὁ μέγας Βασίλειος ἐν τῇ αὐτῇ φησὶν ἐπιστολῇ, ὅλον ὁ λόγον ἔχει τὸ κοινὸν πρὸς τὸ ἴδιον, τοῦτο ἔχει ἡ οὐσία πρὸς τὴν ὑπόστασιν. ἐν δὲ τῇ πρὸς ἀδελφὸν τὸν Γρηγόριον ἐπιστολῇ περὶ διαφορᾶς οὐσίας καὶ ὑποστάσεως φησὶν, ὁ μὲν τῆς κοινότητος λόγος εἰς τὴν οὐσίαν ἀνάγεται, ἡ δὲ ὑπόστασις τὸ διαιροῦν ἑκάστου σημεῖον ἐστιν. ὥστε τὸ μὲν κοινὸν τῶν ἀπλῶς καθολογεῖ, τὸ δὲ ἴδιον τῶν πῶς, καὶ τὸ θεὸς ὄνομα ὡς κοινότερον ἐπὶ τῆς θεότητος ἀναλαμβάνεται, ἢ ἐν τοῖς Ἀποστολικοῖς ὁποιονοῦν, καὶ διαιροῦντων ὀνομάτων. οἷον Πατὴρ, ἢ υἱὸς, ἐπεὶ οὐδὲ ἀνιστορεῖται. ὁ μὲν γὰρ Πατὴρ, καὶ υἱὸς, καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον εἷς ἐστὶ θεός. ὁ δὲ θεὸς ὑπάντως καὶ πατὴρ ἐστὶν, ἢ υἱὸς ἢ πνεῦμα. θεὸς γὰρ ἐστὶν ὁ πατὴρ ἀλλ' οὐκ ἔστιν ὅτι πνεῦμα καὶ ἄλλως δὲ, εἰ μὴ τὸ κοινὸν τῆς οὐσίας δηλοῖ ἐνταῦθα. καὶ οἷον τὸ καθόλου ἀναλογεῖ, ἀλλ' ὅτως ἔχει, ὥσπερ ὅταν λέγωμεν ἄνθρωπον ἐστὶ ζῶον λογικὸν, ἀνωλεθρίσει τὴν ὑπερέσιον θεότητα, καθάπερ τὰ γένη καὶ τὰ εἴδη καὶ συμπλοκὴν ἐν μόνῃ τῇ διανοίᾳ σωίσασθαι.

Ἀλλ' ὁ οὐκ δαιμονικὸς θεολόγος τὸν ἀπαρέπει λέγων, ὅτι μὲν ὅν τῆς κτισμάτων ἢ τῆς ὑποστάσεων διαίρεσις πράγματι θεωρεῖται, πράγματι γὰρ ὁ Πέτρος καὶ Παῦλος κεχωρισμένος θεωρεῖται, ἢ δὲ κοινότης καὶ ἡ συμφύρεια, καὶ τὸ ἓν, λόγῳ καὶ διανοίᾳ θεωρεῖται. καὶ μετ' ὀλίγα. ἐπὶ δὲ τῆς ἁγίας καὶ ὑπερουσίας καὶ πάντων ἐπέκεινα καὶ ἀλήπτου τριάδος, τὰνάπαλιν. ἐκεῖ γὰρ τὸ μὲν κοινὸν καὶ ἓν, πράγματι θεωρεῖται, διανοίᾳ δὲ τὸ διῃρημένον. φαίνεται τοίνυν οὐκ ἰδίων ὧν ὥσπερ ἐλέγομεν, ὅτι τὸ κοινὸν τῆς οὐσίας, καὶ διὰ τῶν Ἀπολιναριστῶν ὀνομάτων δηλοῦται, καὶ διὰ τῶν αἱρετικῶν τὸ αὐτὸ κοινὸν τῆς οὐσίας διακεκριμένως, ὡς προσωπικῶς ἐννοούμενον. καὶ δῆλον ὅτι ἡ πατρότης καὶ ἡ υἱότης καὶ ἡ πνευματότης εἴδεσι οὕτως ὀνομάζουσι, καὶ ἀπλῶς εἰκεῖν αἱ ἰδιότητες, ἐν μόνοις τοῖς αἱρετικοῖς σωίσαντα. ὅτι ἔστιν ἄλλη ἡ διάκρισις κατὰ τὰ θεῖα πρόσωπα, δηλονότι κατὰ τὸ τὸ μὲν εἶναι πατέρα, τὸν δὲ υἱὸν, τὸ δὲ πνεῦμα, ὥσπερ οὐδ' ἄλλο μὲν ἐστὶν ἡ ἕνωσις, ἄλλο δὲ ἡ οὐσία, εἰ καὶ ἐστὶν ἡ διάκρισις ἄλλη, κατὰ τὸ τὸ μὲν εἶναι πατέρα, τὸν δὲ υἱὸν, τὸ δὲ πνεῦμα, ἔστι δὲ ἡ ἕνωσις ἄλλο κατὰ τὴν οὐσίαν, ἀλλὰ τοῦτο ἄτοπον, ὅτω καὶ ἔστι τι ἄλλο τιμιώτερον τῆς οὐσίας, ἐπειδὴ τὸ ἑνῶν, καὶ ἐνιζομένου βέλτιον, καὶ τιμιώτερον. καὶ εἰ ἔστι μὲν ἄλλο πρᾶγμα ἡ πατρότης, ἄλλο δὲ ἡ υἱότης, ἄλλο δὲ ἡ ἐκπόρευσις, ἐπεὶ οἱ λόγοι τῶν διάφοροι καὶ ἀπαθῶς ἀπείκειν, ἔστι ὁ θεὸς οὐκ διαφόρων, καὶ ἀπαθῶν σωιστάμενος. Ταῦτα καὶ ὁ μέγας Ἀθανάσιος λέγει, ἐν τῇ πρὸς ἀνομοίους διαλέ-

διαλέξει εἰς σωίθεσιν δῆθεν παρ' αὐτῶν ἐλαυνόμενος, ὅτι εἴρηκεν ἄλλο οὐσίαν, καὶ ἄλλο ὑπόστασιν, ὑπιφέρει δὲ οὐχ ὡς πρᾶγμα ἄλλο καὶ ἄλλο εἶπον οὐσίαν καὶ ὑπόστασιν, ἀλλ' ὡς ἄλλο τι σημαινούσης τῆς οὐσίας, καὶ ἄλλο τῆς ὑποστάσεως, ὡς ὁρᾶν καὶ οἴτω λέγεται καὶ ἔστι σπέρμα καὶ καρπὸς, οὐχ ὡς πρᾶγμα ἄλλο καὶ ἄλλο, ἀλλὰ ὅτι σημαίνει τὸ σπέρμα, καὶ ἄλλο ὁ καρπὸς. ὥστε πρᾶγμα τὸ αὐτὸ ἐστὶν οὐσία καὶ ὑπόστασις, μία δὲ οὐσία, ἀλλὰ ἄλλο μὲν σημαίνομεν, ὅταν αὐτὸ φῶμεν ὑπόστασιν, ἄλλο δὲ, ὅταν οὐσίαν, ἢ δὲ ὑπόστασις ὑπὲρ τῶν θείων ἀναφορικῶς σημαίνει, ἡ δὲ οὐσία ἀπολινάριον, καὶ τοῦτο διενήνοχεν οὐσία καὶ ὑπόστασις, τῷ τὸ μὲν ἁπλῶς, τὸ δὲ ὡσὰν λέγεσθαι.

Τοῦτο οὖν βούλονται οἱ ἅγιοι, οὐ ταὐτὸν οὐσίαν καὶ ὑπόστασιν λέγοντες, ὥσπερ καὶ ἐλέγομεν, ὅτι οὐ ταὐτὸν ὑπὲρ τῆς ὑπερουσίας θεότητος, καὶ τὸν ἀπολινάριον καὶ τὸ ἀναφορικὸν. τοῖς μὲν δὲ ἀναφορικοῖς τὰ θεῖα διακρίνουσι πρόσωπα, τοῖς δ' ἀπολιναριοῖς σωιάπτουσι. ἕνωσις δὲ καὶ διάκρισις οὐ ταὐτὸν. τῇ μὲν γὰρ οὐσίᾳ καὶ ἡ ἕνωσις ἕπεται, ταῖς δὲ ὑποστάσεσιν ἡ διάκρισις. ὅταν δὲ λέγωμεν τὸν υἱὸν ὁρᾶν τοῦ Πατρὸς γεννᾶσθαι, οὐ βούλεται ὡς ὑπὲρ τῶν σωματικῶν ἐννοεῖν, ἀλλ' ὅλον ὅλῳ, καὶ τέλειον, ὁμοτελῶς. ὡσαύτως καὶ περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. ὥσπερ γὰρ ἄλλως μὲν ὁ Θεὸς κτίζει, ἄλλως δὲ ὁ ἄνθρωπος, ὁμοῦ γὰρ χωρὶς μεταβολῆς καὶ ὁμοῦ μὴ ὄντος, ὁ δὲ τρόπος καὶ ἀλλοιώσεως, καὶ ὄντος. οὕτως καὶ ἄλλως μὲν γεννᾷ ὁ Θεὸς ἀπαθῶς ὡς ὁμοῦ λόγος, ἄλλως δὲ ὁ ἄνθρωπος, μὴ πολλοῦ καὶ ὑχωρὶς γυναικός. Καὶ ἵνα καὶ ἴδωμεν τὸν ἐν μεγάλῃ βασιλείᾳ χρησόμεθα, ἀφησὶν ἐν τῇ πρὸς Νικοκλᾶν ἐπιστολῇ. ὁμοῦ μεμελέτηκεν ἡ οὐσία ἀπὸ τοῦ Πατρὸς εἰς υἱὸν, οὐδὲ ῥυεῖσα ἐγένετο, οὐδὲ κατεβαλοῦσα ἀς τὰ φυτὰ τοῖς καρποῖς, ἀλλ' ἄρρητος καὶ ἀνεπινόητος λογισμοῖς ἀνθρώπων, τὸν θείας γεννήσεως ὁ τρόπος. ταπεινῆς γὰρ τοῦνομα καὶ σαρκίνης ἐστὶ διανοίας, τὸν φθαρτικοῖς καὶ σωματικοῖς, ἀφορμοῦν τὰ αὐτὰ διὰ καὶ ὁ Θεὸς ὁμοίως. δέον οὐκ ἐν τοῖς ἐναντίοις λαμβάνειν τὰς ἀφορμὰς πρὸς τὴν δυσέρεσιν, ἐπειδὴ τὰ θνητὰ οὕτως, τὰ ἀθάνατα οὐχ οὕτως. ὅτε οὐ δυνατεῖται δεῖ τὴν θείαν γέννησιν, ὅτε σωματικὰς ἐννοίας καταῤῥυπῶν ἑαυτῶν τὴν διάνοιαν. καὶ ὥσπερ ὅτε μὲν ἐστὶν εἷς Θεὸς ἐγνώκαμεν, οὐ μόνον δὲ τὴν ἐστὶν, οὕτω καὶ ὅλον μὲν ἐστὶ τρία ἴσμεν, τὰ δὲ τρία οὐκ ἴσμεν. Καὶ ὡς φησὶν ὁ θεῖος Διονύσιος, ὅτι μὲν ἐστὶ πηγαία θεότης ὁ Πατὴρ, ὁ δὲ υἱὸς καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον Βλαστὸν θεόφυτα. καὶ οἷον ἀπὸ καὶ ὑπερουσία φῶτα, πρὸς τῶν ἱερῶν λογίων παρειλήφαμεν, ὅπως δὲ ταῦτα ἐστὶν ὅτε εἰπεῖν ὅτε ἐννοῆσαι δυνατόν. Πλὴν πρεσβεύομεν ὅτι φῶς ἀγήνητον ὁ Πατὴρ, φῶς γεννητὸν ὁ υἱὸς. φῶς ἐκπορευτὸν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ ἐν φῶς τὸ τρία. Καὶ πατὴρ μὲν ἀεὶ, καὶ υἱὸς μὲν ἀεὶ, καὶ πνεῦμα ἅγιον μὲν ἀεὶ. ἡ δὲ ἐπέκεινα ὅπου καὶ μὴ εἶναι πατὴρ εἰς τὸ εἶναι Πατὴρ, ὅτε υἱὸς, ὅτε τὸ πνεῦμα. ἀλλ' ἀϊδίως καὶ ἀγενήτως, καὶ ἀῤῥεύστως, γεννᾷ υἱὸν ὁμοούσιον ἑαυτῷ. ὁ τὸν μὲν υἱὸν γεννᾷ πρότερον εἶτα τὸ Πνεῦμα προβάλλων, τοῦτο δὲ ἀσεβεῖς, ἀλλ' ἅμα καὶ ἡ τοῦ υἱοῦ γέννησις. καὶ ἡ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐκπόρευσις. ἅμα δὲ ἄπειρον καὶ ἀπαράτον. Γεννᾷ μὲν ὁ υἱὸς οὐκ ἄπεστι τοῦ πατρὸς οὐδὲ χωρίζεται αὐτοῦ. ἀλλ' ἐξ αὐτοῦ πρόεισι, καὶ ἐν αὐτῷ καὶ εἰς αὐτὸν ἐστὶν ὡς ἓν πρᾶγμα. ὁσαύτως καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα τὸ ἅγιον. Λόγος δὲ ἐστὶ ζῶν καὶ ἐνυπόστατος, καὶ δυνάμεις τοῦ πατρὸς τὸ πνεῦμα τὸ

ἅγιον, ὅτι ἔζωθεν ἀπὸ τοῦ αἰέρος προσλαμβανόμενον, ἀλλὰ τὴν αὐτὴν ἔχον φυσικῶς ὅτι τοῦ Θεοῦ τῶν ὅλων. Τὸ μὲν ἀνωτέρω τὴν οὐσίας τοῦ Θεοῦ τῶν ἀγνώστων προσόδων πίστει σιγᾶν, καὶ οὐδείς ἐρευνᾶν περὶ ταύτης, ἀλλ' ἐν τῇ ζητήσει μαστιγοῦσθαι, καὶ μὴ τοῦ διαβόλου πειρᾶσθαι. τὰ δὲ περὶ τὴν Θεὸν ὥσπερ εἴπομεν. καὶ ὅτι ἐστὶν ὁ υἱὸς ὁμοούσιος τῷ Πατρὶ καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, τοῦτο δὴ προδεδομένα, περὶ τούτων πάντες θεολογοῦσιν οἱ ἅγιοι καὶ οἱ εὐσεβεῖς ἔφασαν. Οἱ δὲ ἀμαθεῖς καὶ ἰδιῶται ἀκούοντες τινὰ λέγοντα τὶ περὶ Θεοῦ αὐτίκα νομίζουσιν ὅτι περὶ τὴν οὐσίας τοῦ Θεοῦ πῆς ἐστὶν ἐρευνᾶ, καὶ τίνι τρόπῳ ὁ υἱὸς ὅτι τοῦ Πατρὸς γεννᾶται, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ὅτι πορεύεται. καὶ προσχεάφονται καὶ ἀποτρέπουσι τὴν πίστιν. οἱ δὲ ταῦτα ποιοῦντες ὅσον τὸ ἐπ' αὐτοῖς ἀναιρέουσι πᾶσαν γραφὴν παλαιάν τε καὶ νέαν, καὶ τὰς τῶν ἁγίων περὶ αὐτῶν ἐξετάσεις δόγματα καὶ ἀόρατα κεῖσθαι ταῦτα βαλόμενοι, ἃ δὴ πάντα περὶ νοήσεσιν καὶ ὠφέλειαν ἡμῶν ἐγράφη. εἴγε οὐδὲ τὴν ἀληθείας παραιτούμενοι ὑπὸ τῶν τῆς ἀληθείας ἐχθρῶν, συνεβάλλοσαν αὐ τοῖς τότε παρεῖσι ὑπὲρ αὐτῆς ἀγωνίσασθαι, καὶ κωλύσι τοὺς ἀνθρώπους τὴν δυνατὴν ἔννοιαν περὶ θεοῦ, ἀπὸ τῶν θείων γραφῶν λαμβάνειν. ἀναγκάζοντες κἀκείνους καὶ μὴ διὰ τὴν ἑαυτῶν ἀγροικίαν ἵνα μὴ λέγων ἀμαθίαν ζῶ ὥσπερ καὶ τὰ ἄλογα ζῶα. καὶ οὕτω ζημιοῦσι μὲν τὴν τοῦ ἀνθρώπου φύσιν τὸ πρὸς θεὸν καὶ τὸ δυνατὸν ἀνατείνεσθαι, καὶ αὐτὸν ὑμνεῖν, καὶ δοξάζειν διὰ ὠφέλειαν ἑαυτοῦ. χρεὸν δὲ καὶ τὴν θεὸν ζημιοῦσι, τὸ τιμιώτερον αὐτοῦ κτίσμα τὴν ἀνθρώπου προσκυνοῦντες μὴ ὑμνεῖσθαι καὶ μεγαλύνεσθαι προσὰ τὴν ἀνθρώπινον φύσιν ὅσον τὸ ἐπ' αὐτοῖς. καὶ λογίζονται ὅτι κατ' ἐκείνα τοῦ θεοῦ ἐγένετο ὁ ἀνθρωπος, καὶ διὰ τοῦτο ὠφέλεια πρὸς αὐτὸν ἀνατείνεται, καὶ ὁμοιοῦσθαι αὐτῷ, διὰ ἀληθοῦς θεωρίας καὶ ἔργων ἀγαθῶν. ἀγνοοῦσι δὲ καὶ ὅτι τοῦτο ὁ Χριστὸς εἶπεν αἰώνιον εἶναι ζωήν, ἵνα γινώσκουσι τὴν αὐτοῦ πατέρα καὶ ὃν ἀπέστειλεν υἱὸν αὐτοῦ αὐτὸν τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. τὸ δὲ ἀληθὲς οὕτως ἔχει, ὅτι εἰ βούλεται τις λέγειν περὶ θεοῦ καὶ τὰ προδεδομένα ἡμῖν ὑπὸ τῶν θείων γραφῶν, καὶ ὑπὸ τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων καὶ τῶν διδασκάλων τὴν ἐκκλησίας, νοῶν αὐτὰ ὀρθῶς δηλονότι καὶ μὴ πολλῆς διαβεβαίας ἐν τούτοις χωρεῖν, μηδὲν μὲν ἀφ' ἑαυτοῦ λέγειν, μὴ δὲ ὥσπερ ἀπὸ κοιλίας ἀπαιδεύτως ἐρεύγεσθαι τὰ δοκοῦντα, ἀλλὰ τὰ ὁμολογούμενα τιθεὶς, καὶ ἐφεξῆς συμπλέκων καὶ δι' αὐτῶν δῆπτε καὶ ἀληθὲς καὶ ὁμολογούμενον καὶ τὰς θείας γραφὰς καὶ τὰς κοινὰς περὶ θεοῦ τῶν χριστιανῶν ἐννοίας, καὶ μηδαμῶς ἐναντιούμενον αὐταῖς, ὁ πιστὸς καὶ περὶ θεοῦ καὶ περὶ πάσιν ἁγίοις ἐπαινετὸς ἐστι, καὶ σοφὸν τὴν ἀνθρωπίνης φύσεως πορευόμενος, καὶ σωιζῶν μὲν τὰ τῆς θείας γραφῆς ὠφελῶν δὲ καὶ ἑαυτὸν καὶ τοὺς ἔλαττον εἰδότας ἑαυτοῦ.

Κεφάλαιον ἕκτον.

Ὅτι ἄλλον τρόπον τὰ κτίσματα καὶ ἄλλον τὰ θεῖα πρόσωπα ὅτι τοῦ θεοῦ.

τὰ μὲν γὰρ ὅτι τοῦ ἑνὸς θεοῦ τῆς ἁγίας Τριάδος. τὰ δὲ ὅτι τοῦ θεοῦ καὶ Πατρὸς.

Εἰ τὰ μὲν οὖν ὁ υἱὸς καὶ τὸ πνεῦμα ὅτι τοῦ Θεοῦ, ἔστι δὲ καὶ κτίσεις, ἀλλὰ τοῦ μὲν υἱοῦ καὶ τοῦ Πνεύματος αἴτιος ὁ Πατὴρ, τῆς δὲ κτίσεως ἁπάσης ὁ Πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα, ὡς εἷς θεὸς, καὶ ὡς εἷς δημιουργός. ὅτι μὲν γὰρ αἴτιος ὁ Πατὴρ ὡς πατὴρ καὶ προβολεὺς δηλονότι καὶ τὰ διακεκριμένα ὀνόματα, ἐνταῦθα δὲ

κατὰ

τὰ ἀπολελυμένα, ἐφόσον εἰσὶν ἐν τῇ τριάδι. ὅθεν καὶ ὡς εἷς θεὸς νοεῖται ὁ Πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, καὶ ὡς εἷς δημιουργὸς τῆς κτίσεως. καὶ ὁ μὲν υἱὸς καὶ τὸ πνεῦμα εἰσὶν ὅτι τοῦ θεοῦ καὶ Πατρὸς φυσικῶς καὶ ὑποστατικῶς, ἡ δὲ κτίσις ἔστι μὲν ὅτι τοῦ Θεοῦ τῆς Τριάδος, δημιουργικῶς δὲ. Καὶ φησὶν ὁ ὅτι δαμασκηνὸς, ἡ κτίσις καὶ μὴ ταῦτα γένοιτο καὶ ὅτι ὅτι τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ, ὅτι δὲ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι βουλήσει καὶ δυνάμει αὐτοῦ παρήχθη. Ὁμοιοτρόπως δὲ καὶ πάντα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς δημιουργοῦ τῶν ὅλων ὄντος, καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ Πνεύματος ὡς ἑνὸς δημιουργοῦ, τὸν μὲν Πατέρα, τοῦτο καταρτικῶς τῶν ὄντων αἰτίαν λέγομεν, πάντα δὲ τὰ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ Πνεύματος εἰς αὐτὸν ἀναφέρομεν. δημιουργικῶς δὲ τὸν υἱὸν, τελειωτικῶς δὲ τὸ πανάγιον Πνεῦμα. Καθὰ φησὶν ὁ μέγας Βασίλειος ἐν τοῖς περὶ ἀμφιλόχιον, ἐννοήσον μοι τὴν τοιαυτὴν καταρτικῶς αἰτίαν τῶν γινομένων τὸν Πατέρα, τὸν δημιουργικῶς τὸν υἱὸν, τὸν τελειωτικῶς τὸ πνεῦμα, ὥστε βουλήματι μὲν τοῦ Πατρὸς τὰ δημιουργικὰ πνεύματα ὑπάρχειν, ἐνεργείᾳ δὲ τοῦ υἱοῦ εἰς τὸ εἶναι προελθεῖν, παρουσίᾳ δὲ τοῦ Πνεύματος τελειοῦσθαι. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ μακάριος Παῦλος ἔλεγε, εἷς Θεὸς ὁ Πατὴρ ἐξ οὗ τὰ πάντα, καὶ τὸ πρόσωπον τοῦ Πατρὸς αἰνιττόμενος. καὶ εἷς κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς δι' οὗ τὰ πάντα, τὸν υἱόν. καὶ ἓν Πνεῦμα ἅγιον ἐν ᾧ τὰ πάντα. καὶ ὁ διδάσκαλος φησὶν Ἰωάννης, πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἕν, ὃ γέγονεν. Δι' αὐτοῦ δὲ λέγει, οὐχ ὡς δι' ὀργάνου, ἢ δόλου, ἢ τινιοῦτου τινὸς, ἀλλ' ὡς φυσικῆς καὶ ἐνυποστάτου δυνάμεως. ὥσπερ καὶ ὁ νοῦς ἡμῶν διὰ τοῦ ἑαυτοῦ νοήσεως ἐνεργεῖ, εἰ καὶ τῶν ἀξίων τοῦ λόγου τὸ παράδειγμα. πάντων γὰρ ὑπερέχει ὁ Θεὸς, καὶ οἱ ἅγιοι πάντες τὸν αὐτὸν τρόπον φασὶ πάντα ὁ Πατὴρ ἐνεργεῖ δι' υἱοῦ, ἐν ἁγίῳ Πνεύματι. καὶ πάλιν δι' αὐτοῦ τὴν προσαγωγὴν ἐχόμεθα, πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα. Καὶ ὁ μέγας Βασίλειος ἐν τοῖς πρὸς ἀμφιλόχιον, περὶ τοῦ δόξης τῆς θεογνωσίας, ὅτι τοῦ ἑνὸς Πνεύματος, διὰ τοῦ ἑνὸς υἱοῦ, ὅτι τὸν ἕνα Πατέρα. καὶ πάλιν ἕνιοι κεφαλαίῳ ὁ δηλοῦσα, ὅτι σωδοξάζομεν Θεῷ τὸ Πνεῦμα δεικνύναι, ὅτε χωρὶς υἱοῦ ποιεῖ Πατὴρ, ὅτε ὁ υἱὸς χωρὶς Πνεύματος. καὶ ἐπὶ πλατύτερον περὶ τούτων φησὶν, ἐν τῇ πρὸς τὸν ἀδελφὸν Γρηγόριον δηλονοτὴ περὶ διαφορᾶς οὐσίας καὶ ὑποστάσεως λέγων οὕτω. πᾶν ὅσον εἰς ἡμᾶς ὅτι θείας δυνάμεως ἀγαθὸν φθάσῃ, τὰ πάντα ἐνεργοῦσης ἐν πᾶσι χάριτος ἐνέργειαν εἶναι φαμὲν, καθὼς φησὶν ὁ ἀπόστολος. ὅτι δὲ τοῦ Πατρὸς πάντα ἐνεργεῖ τὸ αὐτὸ καὶ ἓν Πνεῦμα διαιροῦν ἴδια ἑκάστῳ καθὼς βούλεται. ζητοῦντες δὲ οὐ ὅτι μόνον τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἢ τὴν ἀγαθῶν χορηγίαν καὶ τὴν ἀρχὴν λαβοῦσα οὕτω καὶ γίνεται τοῖς ἀξίοις, πάλιν ἀπὸ τῆς γραφῆς ὁδηγούμεθα εἰς τὴν χορηγίας τῶν ἀγαθῶν τὴν διὰ τοῦ Πνεύματος ἡμῖν ἐνεργουμένων, ἀρχηγὸν καὶ αἴτιον τὴν μονογενῆ Θεὸν εἶναι πιστεύειν. πάντα δὲ δι' αὐτοῦ γεγενῆσθαι καὶ ἐν αὐτῷ συνεστάναι πανοικεῖ. καὶ τῆς ἁγίας γραφῆς ἐδιδάχθημεν. Ὅταν τοίνυν καὶ πρὸς ἐκείνου ὑψωθῶμεν τὴν ἔννοιαν, πάλιν ὑπὸ τῆς θεοπνεύστου χειραγωγίας ἀναγόμενοι διδασκόμεθα, ὅτι δὲ ἐκείνης μὲν πάντα τῆς δυνάμεως ὅτι τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παράγειν, ἐμὴν δὲ ἐξ ἐκείνης ἀνάρχως ἀλλὰ τῆς ἐστὶ δύναμις ἀγενήτως καὶ ἀνάρχως ὑφεστῶσα ἥτις ἐστὶν αἰτία τῆς ἀπάντων τῶν ὄντων αἰτίας, ὅτι καὶ τοῦ Πατρὸς ὁ υἱὸς δι' οὗ τὰ πάντα, ὃ πάντα τε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀχωρίστως συνεπινοεῖται, οὐ καὶ ἐστὶν ἐν τῇ πρὸς τὸν υἱὸν καὶ τὸ πνεῦμα μὴ προκατασταθέντα τῷ Πνεύματι, καὶ ἄλλα δὴ πολλὰ

φησὶν

φησὶν ἐν αὐτῇ τῇ ἀπιστολῇ. οἱ γὰρ ἅγιοι διὰ πάντων βούλονται, τὸ ἀχώριστον τῆς οὐσίας δηλοῦν καὶ τὴν μίαν δυνάμιν τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. Καὶ ἐπὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος οὐκ ἀπὸ τοῦ πατρὸς διὰ τοῦ υἱοῦ ἐκπορευόμενον λέγουσιν οἱ ἀπὸ τῆς πρώτης μέχρι τῆς ἀιδίου σιωπῆς διαλάμψαντες. Ὁ μὲν γὰρ μέγας Ἀθανάσιος λέγει. ἡνἀδυνάτων ἐν τῇ τῆς Τριάδος δόξῃ δοξάζεσθαι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, μὴ προσοικείως ὂν οὐκ Θεοῦ δι' υἱοῦ, ἀλλὰ ποιητικῶς ὥσπερ ἡ κτίσις ὡς λέγουσιν οἱ αἱρετικοὶ δηλονότι. Καὶ ὁ μέγας Βασίλειος. πῶς ἂν χωρίζοιτο τὰ ἀχώριστα, λόγος οὐκ Θεοῦ, οὐ πνεῦμα δι' υἱοῦ. Γαρέστος ὁ ἀγιώτατος Πατριάρχης κωνσταντινουπόλεως τῆς ἀιδίου Ζωιόδου συγκροτουμένης ἔκθεσιν τῆς ὀρθῆς πίστεως διατείλων πῖς καὶ τὴν ἀπολυτὴν διασκέψεις φησὶ, πιστεύομεν καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ οὐκ ἐκ τοῦ πατρὸς δι' υἱοῦ ἐκπορευόμενον, οὐ αὐτὸ Θεὸν εἶναι γνωρίζομεν. Καὶ ὁ δαμασκηνὸς. αὐτὸς μὲν ἐνεστὶ νοῦς, λέγω ἄβυσσος, λόγος γενήτωρ, καὶ διὰ λόγου προβολεὺς ἐκφαντορικὴ πνεύματος. οὐ πάλιν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἡ ἐκφαντορικὴ καὶ κρυφία τῆς θεότητος δυνάμις, οὐκ ἐκ πατρὸς ἐστὶ δι' υἱοῦ ἐκπορευομένη. ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ ἡ κτίσις διὰ τοῦ υἱοῦ λέγεται καὶ τὸ πνεῦμα διὰ τοῦ υἱοῦ, ἵνα τὴν διάκρισιν ἔχει, ὁ νόστης διδάσκει ἐν τῷ πρώτῳ τῶν ἀπορρήτων. Τὸ πνεῦμα τῷ πατρὶ καὶ τὸ ἄκτιστον συναπόμενον, πάλιν ἀπ' ἐκείνου τὸ μὴ πατὴρ εἶναι καθάπερ ἐκεῖνος διαχωρίζεται, τῆς δὲ πρὸς τὴν υἱὸν καὶ τὸ ἄκτιστον συναφείας καὶ ἐν τῷ τὴν αἰτίαν τῆς ὑπάρξεως οὐκ ἐκ Θεοῦ τῶν ὅλων ἔχειν, ἀφίσταται πάλιν διαζόντα, ἐν τῷ μήτε μονογενῶς ἐκ πατρὸς ὑφεστάναι, καὶ ἐν τῷ δὶ αὐτοῦ ἐκ υἱοῦ πεφυκέναι. Πάλιν δὲ τῆς κτίσεως διὰ τοῦ μονογενοῦς ὑποστάσης, ὡς ἂν μὴ κοινότητά τινα πρὸς ταύτην ἔχειν νομισθῇ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐν τῷ ἐκ πατρὸς διὰ τοῦ υἱοῦ πεφυκέναι. ἐν τῷ ἀτρέπτῳ καὶ ἀναλλοιώτῳ διακρίνεται τὸ πνεῦμα ἀπὸ τῆς κτίσεως. καὶ γὰρ τὸ μὲν ἐστὶ Θεὸς ἀληθὴς ἐκ Θεοῦ ἀληθοῦς ἀπρεπόντε καὶ ἀναλλοίωτον, ἡ δὲ κτίσις τρεπτὴ καὶ ἀλλοιωτή. τὸ μὲν σωτέρα πατρὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἅγιον ἐστὶ πατρὸς τοῦ υἱοῦ ὡς μία οὐσία, οὐ γὰρ ἔπεσεν ἐλλείψειν ποτὲ ἢ υἱὸν πατρὶ, ἢ πνεῦμα υἱῷ, καὶ τὸν θεολόγον Γρηγόριον. Καὶ ὁ μέγας Βασίλειος ἐν τῇ πρὸς τὸν ἀδελφὸν διαστολῇ ὁ τὸν πατέρα δεξάμενος καὶ τὸν υἱὸν τοῦ τὸ πνεῦμα, συμπαρεδέξατο τῇ δυνάμει. καὶ οὐκ ἔστιν διανοῆσαι τριμὴν ἢ διαίρεσιν, κατ' οὐδένα ὡς ἢ υἱὸν χωρὶς πνεύματος νοηθῆναι ἢ τὸ πνεῦμα τοῦ υἱοῦ διαζευχθῆναι. ἡ δὲ κτίσις ἀπειρόκις ἀπείρως ἐστὶν ὑφειμένη τῆς οὐσίας τοῦ πνεύματος, καὶ γὰρ τὰ ἔξω τοῦ πνεύματος ὁμόδυλα ἡμῖν, ὡς αὐτὸς ἐν τῷ τέτῳ τῶν ἀπορρήτων εἴρηκε, καὶ τὰ μάλιστα ὑπερβολαῖς ἀξιωμάτων, ἄλλων ἄλλα προτεθεμένη μία συγχάνει. Καὶ ὁ θεῖος Δαμασκηνὸς κατὰ σεκουνδιανῶν γράφων τὰ μὴ τοῦ πατέρα καὶ υἱὸν τὸ πνεῦμα φησὶ, πάντα καλῶς ἐκτιθεμένα καὶ εἰς σύστασιν ὑπὸ αὐτοῦ ἀφθόνως δὲ προσελευθέρα. Καὶ τὸ μὲν ἅγιον πνεῦμα οὐδενὸς μετέχει, οὐδὲ ἁγιάζεται, οὐδὲ τελειοῦται, ὡς αὐτὸ γὰρ εἴρηται Γρηγορίου τοῦ θεολόγου, ἢν οὐ ἀεὶ μεταλαμβανόν, οὐ μεταλαμβανόμενον τελειοῦν οὐ τελειούμενον. Καὶ ὁ δαμασκηνὸς πάντα τῇ οὐσίᾳ πληρῶν, πάντα σωέχον, πληρωτικὸν κόσμου καὶ τῶν οὐσιῶν, ἀχώριστον κόσμου καὶ δυνάμιν, ἡ δὲ κτίσις μετέχεται καὶ ἁγιάζεται καὶ τελειοῦται ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος. Καὶ γὰρ ὡς αὐτὸ πάλιν ὁ θεῖος εἴρηκε βασίλειος, πνεῦμα ἅγιον οὐκ Θεοῦ ὑπάρχον, πηγὴ ἀγαθότητος, δύναμις, ζωῆς

ζωῆς παρεκτικὸν, χάρις τελειοποιὸς, δι' οὗ υἱοθετεῖται ἄνθρωπος, καὶ ἀθανατίζεται τὸ θνητὸν, σωτηρμένον πατρὶ καὶ υἱῷ καὶ πάντα. οἱ γὰρ ἅγιοι καθάπερ εἰπομεν, ὥσπερ τὸν υἱὸν ὁμόσπορον τῷ πατρὶ, οὐ τὸν ἡνωμένον οὐ ἀχώριστον θεολογοῦσιν, οὕτω καὶ τὸ Πνεῦμα τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ, σωάπτουσι καὶ ἑνοῦσιν ὡς Θεὸν ἀληθῆ, καὶ τῆς αὐτῆς οὐ μιᾶς οὐσίας τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ. Διὰ τοῦτο ποτὲ μὲν ὁ μέγας Ἀθανάσιος ἐν τῷ πρὸς Σαραπίωνα γράφει. πιστοῦν τάξιν καὶ φύσιν ἔχοντος τοῦ πνεύματος πρὸς τὸν υἱὸν, οἷαν ὁ υἱὸς ἔχει πρὸς τὸν πατέρα, πῶς ὁ κτίσμα τοῦτο λέγων, οὐ τὸ αὐτὸ καὶ περὶ τοῦ υἱοῦ διανοίας φρονήσει. καὶ ἐν τῷ πρὸς αὐτοκρατῆς πόμω, δεῖ ἢ αὐαθεματίζειν καὶ τοὺς λέγοντας κτίσμα εἶναι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ διηρημένον ἀπὸ τῆς οὐσίας τοῦ χριστοῦ. Ποτὲ δὲ ὁ μέγας Βασίλειος, ὡς ἐν τοῖς πρὸς ἀμφιλόχιον, ὡς πίνων ἔχει οὗος πρὸς τὸν πατέρα, οὕτως πρὸς τὸν υἱὸν τὸ Πνεῦμα, καὶ τὴν ἐν τῷ βαπτίσματι πεδαδεδομένην τοῦ λόγου σώταξιν, εἰ δὲ τὸ Πνεῦμα τῷ υἱῷ σωτέτακται, ὁ δὲ υἱὸς τῷ πατρὶ, καὶ τὸ πνεῦμα τῷ πατρὶ δηλονότι. Καὶ ὅλως πρὸς τοῦ πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος, τοῦ ἑνὸς καὶ ἀληθοῦς Θεοῦ ὁ ἅγιοι λέγοντες, τὸ ἀχώριστον τῶν τριῶν προσώπων ἐθέλοντες ὀρθῶς καὶ φρονεῖν καὶ κηρύττειν, διὰ τὴν μίαν οὐσίαν, διὰ τὴν τριάτων τὴν ἑαυτῶν ὑφάνεσι θεολογίαν.

Κεφάλαιον δεύτερον.

Ἐπεξεργασία, ὅτι εἷς Θεὸς ἡ τριάς.

Περὶ δὲ τοῦ ὅτι ὁ εἷς Θεὸς ἡ τριὰς ὁ πατὴρ ὁ υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα πρόσωπα εἰσὶν ὑφεστῶτα τέλεια, καὶ ἐκ τούτων ἀληθὴς ἐστὶ Θεὸς, τὴν θεία γραφὴ διδάσκει ἡμῖν τε παλαιὰ καὶ ἡ νέα, ἰοῦ πρὸς Θεοῦ ἐλέγομεν δι' ἀποκαλύψεως ἡμῖν δεδόσθαι. ἢ τοῦ ἁγίοι κατακολουθήσαντες αἱρετικῶς, τὰ προσκεκτεθέντα ἐθεολόγησαν. ἵν' οὖν τὴν μεῖς τὸ τῆς Τριάδος μυστήριον ἀπὸ τῆς θείας γραφῆς διαρρήδην λέξεσιν αὐτοῖς διδασκόμενόν τε καὶ κηρυττόμενον θεωρῶμεν, ὀλίγα τινὰ πρὸς τὴν γνώσεως τοῦ υἱοῦ, καὶ τὴν ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐκθησόμεθα, ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ διδασκαλίας, καὶ τὴν δὲ ἀποκαλύψεως τὴν πίστιν δεξαμένων, ὥσπερ τινὰς χρησμοὺς αὐτὰ συλλέγοντες. πρὸς μὲν γὰρ τοῦ πατρὸς οὐδεὶς ἀμφιβαλετῶν αἱρετικῶν μὴ εἶναι ἀληθῆ Θεὸν προσαιώνιον, ὅτε μὲν οἱ ἀπιστοι, εἰ καὶ μὴ πατέρα λέγουσι τοῦτον εἶναι υἱοῦ. μὴ δὲ προσβολέα πνεύματος ἁγίου. ἐπεὶ δὲ, οἱ μὲν οὐδόλως ὅτε υἱὸν, ὅτε Πνεῦμα ὁμολογοῦσιν ὥσπερ οἱ ἰουδαῖοι, οἱ δὲ ὁμολογοῦσιν ἀλλ' οὐ κὶ τὰς θείας γραφὰς, ἐναντιοῦνται δὲ μᾶλλον αὐτῆς, λέγομεν ἤδη. Λέγεται πίνων ἐν τοῖς ψαλμοῖς τοῦ θείου Δαυὶδ ἐγὼ σήμερον γεγέννηκάσι. καὶ αὐτὸς ἀποκαλέσεται με πατέρα μου εἶ σύ. ὅπερ οἱ ἰουδαῖοι βεβλόμενοι διαστρέφειν, λέγουσιν ὡς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν Δαυὶδ ἀναφέρουσι, ἀλλ' ἐφεξῆς ἐλέγχουσι. λέγει γὰρ δώσωσι ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου καὶ τὴν κατάχεαίνου τὰ πέρατα τῆς γῆς. δῆλον δὲ ὅτι ἐκείνου ἡ βασιλεία μικρῷ μέρει πρὸς ἐλαμβάνετο. εἰ δὲ καὶ τῷ σολομῶντι φασὶ ἁρμόζει, τὸν αὐτὸς ἀποκαλέσεται με πατέρα μου εἶ σύ, ἀλλὰ πρόκειται, καὶ θήσομαι εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος τὸ σπέρμα αὐτοῦ. ταῦτα δὲ τῷ σολομῶντι οὐκ ἐπεφέρετο, ὅθεν ἔστι νοεῖν ὡς τινὰ τῶν προειρημένων ῥημάτων τῷ Δαυὶδ, ἢ τῷ σολομῶντι ἁρμόζειν δύνατο, τινὰ δὲ ἀδαμῶς. εἰς μὲν τὸν Δαυὶδ καὶ τὸν σολομῶντα ταῦτα λέγεσθαι καὶ τὸ ἑθῶς τῆς γραφῆς, ἀλλ' εἰς ἕτερον τύπον, ἐν ᾧ πάντα πεπλήρωται. πάλιν ὁ σολομῶν ἐν παροιμίαις τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ τὸ

καὶ τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ; ἐν δὲ τῷ εὐαγγελίῳ, οὐδεὶς οἶδε τὸν υἱὸν, εἰ μὴ ὁ Πατήρ, οὐδὲ τὸν Πατέρα τις ἐπιγινώσκει, εἰ μὴ ὁ υἱός. καὶ πάλιν Ἀρχὴ τοῦ εὐαγγελίου Ἰησοῦ Χριστοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ. Ὁ ὁπόστολος πανοῦργος. πολυμερῶς δὲ πολυτρόπως πάλαι ὁ Θεὸς λαλήσας τοῖς πατράσιν ἐν τοῖς προφήταις, ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν τούτων, ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν υἱῷ. Ἐπεὶ δὲ ἡ γραφὴ τὸν τῆς φανερότητος καὶ γνωσεως, καὶ τὸ φανερὸς ὄνομα καὶ υἱοῦ, πολλάκις ἐπὶ τῶν πραγμάτων λέγει ὡς φησὶν ὁ ἱερὸς, τις τοῦ μετὰ Πατὴρ, οὐ τὸν ἐγνώνησε τοὺς γονέας τῆς δρόσου, ὅν τίνος δὲ γαστρὸς πάγος ἐξεπορεύθη, καὶ κρύσταλλον ὅν τοῦ οὐρανοῦ τὸς ἐγνώνησε. Διὰ ταῦτα διαστέλλεται αὐτὸν ἀπὸ τῶν πραγμάτων, τὸν υἱὸν γνωνὸν ὀνομάζουσα, φησὶ τοῦτον εἶναι καὶ Θεὸν, ἵνα οὗτος ὑπερορίζων ἔχων φαίνηται πρὸς τὰ κτίσματα. καὶ φησὶν, ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεὸν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ λόγος. ἐπὶ δὲ λόγου τοῦ υἱὸν λέγει, μετ' ὀλίγον προσθήσει. καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρὸς. καὶ ὁ προφήτης ἠσαΐας φησὶ, παιδίον ἐγεννήθη ἡμῖν υἱὸς, καὶ ἐδόθη ἡμῖν, οὗ ἡ ἀρχὴ ἐγενήθη ἐπὶ τοῦ ὤμου αὐτοῦ, καὶ καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ μεγάλης βουλῆς ἄγγελος, Θεὸς ἰσχυρὸς ἐξουσιαστὴς ἄρχων εἰρήνης, Πατὴρ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. Εἰ δὲ καὶ περὶ ἄλλων φησὶν ἡ γραφὴ, Υἱοὺς ἐγεννήσα καὶ ὕψωσα, αὐτοὶ δέ με ἠθέτησαν. ἢ ὡς τὸ ἐγὼ εἶπα Θεοί ἐστε καὶ υἱοὶ ὑψίστου πάντες, ἀλλ' οὐδὲ ἵνα τῶν ἄλλων λέγει εἶναι μονογενῆ υἱὸν τοῦ Θεοῦ. οὐδὲ ἐῤῥέθη περὶ αὐτῶν ὅτι ἐν αὐτῷ κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος, ὃ περὶ τούτου φησὶν ἡ γραφὴ. ἔτι δὲ φησὶ καὶ αὐτὸς ὁ υἱὸς πάντα τὰ ἐμὰ σά, καὶ τὰ σὰ ἐμὰ, καὶ πάντα ὅσα ἔχει ὁ Πατὴρ ἐμὰ ἐστὶ, καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ζωὴ ἡ αἰώνιος, ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεὸν καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστόν. λέγει δὲ καὶ ὁ ἀπόστολος, ὃς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα θεῷ. Ἀλλὰ μὴν τὰ ῥητὰ τῆς θείας γραφῆς, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ τέλειον συναριθμοῦσι τὸ πνεῦμα. φησὶ γὰρ ὁ Χριστὸς πορευθέντες εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος. καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης, τρεῖς εἰσὶν οἱ μαρτυροῦντες ὁ πατὴρ ὁ λόγος καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. καὶ πάλιν, ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ παράκλητος, ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται, ἐκεῖνος μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ. ὅτι δὲ ἐστὶ θεὸς ἀληθινὸς δηλονότι, ὅτι ἡμῖν προσκυνήσις καὶ λατρεία μόνῳ τῷ Θεῷ ὀφείλεται, φησὶ γὰρ ἡ παλαιὰ γραφὴ, κύριον τὸν Θεόν σου φοβηθήσῃ, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις, λατρεύσουσι δὲ οἱ ἅγιοι τῷ ἁγίῳ πνεύματι, φησὶ γὰρ ὁ ἀπόστολος, ἡμεῖς ἐσμὲν ἡ περιτομὴ οἱ πνεύματι θεοῦ λατρεύοντες. πάλιν τοὺς ἀνθρώπους ἁγιάζειν, ἔργον ἴδιον ἐστὶ κυρίου καὶ θεοῦ. λέγει γὰρ ὁ θεὸς ἐν τῇ παλαιᾷ, ἐγὼ θεὸς ὁ ἁγιάζων ὑμᾶς. ἀλλὰ καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἁγιάζει, φησὶ γὰρ ὁ θεολόγος πάλιν, ἀλλ' ἀπελούσασθε, ἀλλ' ἡγιάσθητε, ἀλλ' ἐδικαιώθητε ἐν τῷ ὀνόματι κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐν τῷ πνεύματι τοῦ θεοῦ ἡμῶν. ὡσαύτως ἔργον τοῦ Θεοῦ ἴδιον, τὸ ζωοποιεῖν. λέγεται δὲ ἐν εὐαγγελίῳ, τὸ πνεῦμα ἐστὶ τὸ ζωοποιοῦν. καὶ ὁ ἀπόστολος, εἰ πνεύματι τὰς ἔργα τῆς σαρκὸς ἐνεκρώσαθε ζήσεσθε. καὶ πάλιν φησὶν ὁ κύριος, ὥσπερ ὁ πατὴρ ἐγείρει τοὺς νεκροὺς καὶ ζωοποιεῖ, οὕτω καὶ ὁ υἱὸς οὓς θέλει ζωοποιεῖ. τὸ δὲ ζωοποιεῖν

ποιεῖν καὶ ἐν τῷ θείῳ πνεύματι ἐστὶν. ὁ δὲ ἀπόστολος γράφει, εἰ τὸ πνεῦμα τοῦ ἐγείραντος Ἰησοῦν Χριστὸν ἐκ νεκρῶν καὶ τὸν ἄνθρωπον, δηλονότι, κατοικεῖ ἐν ἡμῖν, ὁ ἐγείρας Ἰησοῦν Χριστὸν ἐκ νεκρῶν ζωοποιήσει καὶ τὰ θνητὰ ἡμῶν σώματα διὰ τὸ ἐνοικοῦν αὐτοῦ πνεῦμα ἐν ἡμῖν, ὡσαύτως τὸ τῆς τῶν ἁγίων διανοίας ἐνοικεῖν ἴδιον ἐστὶ τοῦ Θεοῦ. φησὶ γὰρ ὁ ἀπόστολος, ὑμεῖς ἐστὲ ναὸς θεοῦ ζῶντος, ὥσπερ φησὶν ὁ κύριος ὅτι ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς. αὐτὸ δὲ τοῦτο τῷ ἁγίῳ πνεύματι ὁ ἀπόστολος ἀποτέμνει, φησὶ γὰρ οὐκ οἴδατε ὅτι ναὸς θεοῦ ἐστὶ καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν. πάλιν φησὶν ὁ ἀπόστολος, τὸ δὲ πνεῦμα πάντα ἐρευνᾷ καὶ τὰ βάθη τοῦ θεοῦ, τίς γὰρ οἶδε τὰ τοῦ ἀνθρώπου εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἐν αὐτῷ, οὕτω καὶ τὰ τοῦ θεοῦ οὐδεὶς οἶδεν εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ. τὸ δὲ καταλαμβάνειν πάντα τὰ τοῦ θεοῦ, οὐδενὸς ἐστὶ κτίσματος. φησὶ γὰρ ὁ κύριος, οὐδεὶς οἶδεν τὸν υἱὸν εἰ μὴ ὁ πατὴρ, οὔτε τὸν Πατέρα τις ἐπιγινώσκει εἰ μὴ ὁ υἱός. καὶ ἐν τῷ ἡσαΐα ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ λέγεται, τὸ μυστήριόν μου ἐμοὶ, πάλιν ἴδιον τοῦ θεοῦ ἔργον δείκνυται ἐν τῇ γραφαῖς ἡ τῶν μυστηρίων ἀποκάλυψις. λέγεται γὰρ ἐν τῷ Δανιὴλ, ἔστι θεὸς ἐν τῷ οὐρανῷ ἀποκαλύπτων μυστήρια. τοῦτο δὲ ἔργον δείκνυται τοῦ ἁγίου πνεύματος. λέγει γὰρ ὁ ἀπόστολος, ἡμῖν δὲ ἀπεκάλυψεν ὁ θεὸς διὰ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου. καὶ πάλιν τὸ δὲ πνεῦμα λέγει μυστήριον. ἔτι ἐν τῇ πράξεσι λέγεται, καὶ ἀκούσαι διὰ ἐπείρασεν ὁ σατανᾶς τὴν καρδίαν σου ψεύσασθαί σε τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ, καὶ μετ' ὀλίγα. ἐκ ἐψεύσω ἀνθρώποις ἀλλὰ τῷ θεῷ. θεὸς ὢν ἐστὶ τὸ πνεῦμα τὸ ὑπόστασιν εἶναι, ἑκάτερον δὲ ἑτέρου δείκνυται. Καὶ οὕτως ἐστὶν ὁ θεὸς τρία πρόσωπα, καὶ μία οὐσία, καὶ ἓν πρᾶγμα, ὡς αἱ περὶ τούτου διδασκαλίαι τοῦ θείας γραφῆς καὶ τῶν ἁγίων διαγορεύουσι. τῶν μαρτυριῶν ἡ παλαιὰ καὶ νέα, καὶ αἱ τῶν ἁγίων εἰς αὐτὸν ἐξηγήσεις πεπληρωνται ἐξ ὧν οὐδὲν πάντως ἄλλο μαθεῖν ἐστὶν ἢ τὰ πολλάκις ῥηθέντα, ταῦτα δὴ ἦν, ὅτι ὁ εἷς θεὸς, πατὴρ ἐστὶ, καὶ υἱὸς, καὶ ἅγιον πνεῦμα. καὶ ὅτι ἐν οὐδενὶ διαφέρουσιν, εἰ μὴ καθότι τὸ μὲν ἐστὶ πατὴρ, τὸ δὲ υἱὸς, τὸ δὲ πνεῦμα. ταῦτα γὰρ οἱ ἅγιοι ἔλεγον ἀποστολικοὶ διδάσκαλοι τῶν θείων σεσάφων. Καὶ οὕτε λόγῳ διαφέρουσιν, ὑφεσῶς γὰρ ἐστὶν ἕκαστον αὐτῶν. οὔτε πράγματι ἄλλῳ πλὴν τῆς οὐσίας, μία γὰρ οὐσία τῶν τριῶν. καὶ πρόσωπον εἴρηται, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον μὴ δὲ ἀφορίζοντος, ὥστε τῆς ἀναφορικῆς ὀνόματα πραγματικῶς διακρίνοντα, δηλονότι καὶ τὰς ὑπαρχούσας σχέσεις τοῖς ὑφεσῶσι προσάπτοντα, τοῖς αἰτιατοῖς δὲ τῷ αὐτῷ. καίτοι καὶ ἐφ' ἡμῶν παραδειγματικῶς εἰπεῖν, ὅταν τις πέτρον καὶ ἰωνᾶν ἀπολελυμένως εἴπῃ, δι' ἑκάτερον τούτων ἄνθρωπον ἐδήλωσεν. καὶ ὁ τὸν Πέτρον ὅν τοῦ ἰωνᾶ εἰπὼν, πάλιν τὸν αὐτὸν ἄνθρωπον, καὶ υἱὸν εἶναι ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἰωνᾶ πατρὸς ὄντος αὐτοῦ. καὶ οὐχ ἕτερον μὲν ἔφηκεν ἀπολελυμένως ἑκάτερον τούτων ἄνθρωπον λέγων, ἕτερον δὲ ὅτε τοῖς ἀναφορικῆς αὐτὸν ἐσήμηνε. τοῦτο δὲ μόνον τῆς κλήσεις

σεσι παρήλαζεν, ὅπ τοῖς μὴ Ἀπολελυμμένοις αὐθρώπων οὐσίαν ἄρχειν ἐδήλου, τοῖς δ' ἀναφορικοῖς τ αὐτῶν πάλιν οὐσίαν πᾶσ ἔχουσιν, ὅπ τὸ μὲν Πατὴρ τὸ υἱὸς ὡσπερ καὶ πρότερον περὶ Ἰούτου ἐλέγομεν. εἰ δὲ ἐφ' ὧν ἐστὶ μερισμὸς τ ὕλης, καὶ διάφορον τὸ εἶναι κατ' ἐνέργειαν. καὶ τοῖς Ἀπολελυμένοις τ οὐσίαν αὐτῶν δηλοῦμεν, καὶ τοῖς ἀναφορικοῖς τ αὐτῶν πάλιν οὐσίαν πᾶσ ἔχουσιν, καὶ διὰ ταῦτα οὐδ' ὁ Πέτρος ἐν ἰωνᾷ καὶ τὸ ἀνθρωπος εἶναι διακρίνεται, ὅτι μόνῳ τῷ λόγῳ, φανερὸν δὲ ὡς ἄλλος ἐστὶν ὁ Πέτρος τοῖς ἰδιώμασι, καὶ ἄλλος ὁ Ἰωνᾶς. πῶς δὴ τ θεότητος ὅπου τὸ κατ' ἐνέργειαν ἑνέστι, καὶ ἡ αὐτὴ καὶ μία οὐσία τ τριῶν προσώπων, ἢ καὶ τ λόγον μόνον ἔσται διάκρισις. ἢ κατ' ἀλλότι πρὸς τ οὐσίαν.

Κεφάλαιον ὄγδοον.

Ἃ τοῖς θείοις ἐφαρμόζεται προσώποις ὀνόματα καὶ ἐπὶ πρὸς δείγματα.

Περὶ μὲν οὖν Ἰούτων καὶ νῦν καὶ πρότερον εἴρηται. σημαίνονται δὲ καὶ Ἰούτοις τοῖς ὀνόμασι τὰ θεῖα πρόσωπα. ὁ μὲν Πατὴρ λέγεται αἰώνιος, ἀγήρατος, ἄρχων, αἰτία, γεννήτωρ, προβολεύς, μείζων, ὅπερ ὁ Δαμασκηνὸς καὶ τὸ ἄπορον λαμβάνει. λέγεται ὅτι ἔχει πνεῦμα, τὸ δὲ πνεῦμα ἐκ Πατρὸς φησὶν ἡ γραφή. καὶ ὅτι Ἀποστέλλει αὐτό, διὸ καὶ χορηγὸς αὐτοῦ καλεῖται. Καὶ τ υἱὸν δὲ ὑπ' αὐτοῦ Ἀποστέλλεσθαι φαμὲν, αὐτὸς δὲ ἐξ ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἐξ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ πνεύματος Ἀποστέλλεται. ἢ δὲ Ἀποστολὴ Διάστασιν οὐκ εἰσάγει τ Τριῶν προσώπων. ἔνθα μὲν ὁ υἱὸς καὶ ὁ Πατὴρ καὶ τὸ πνεῦμα ἐστὶ, μᾶλλον δὲ οὐδὲ ἔνθα λέγειν εἰκὸς, πανταχοῦ μὲν ὁ Θεὸς, διὸ καὶ ὁ θεῖος χρυσόστομος ἄρκει, Θεὸς οὐκ Ἀποστέλλεται, καθὸ Θεὸς δηλονότι, καθὸ δὲ πρόσωπον Ἀποστέλλεται, πῶς μὲν οὖν Ἰούτ' εἶπεν, ὅπερ γε αὐτὸς ὁ κύριος λέγει, ὅτι τὸ πνεῦμα Ἀποστέλλεται. ἐ Διάστασιν οὐκ εἰσάγει, Διὰ δὲ τ ἀγνοσίαν καὶ τ σκοτασμὸν τ ἡμετέρων ψυχῶν λέγομεν ὅτι ὁ Θεὸς ἡμῶν ἄπεστιν. ὅταν δὲ ἐν πᾶσι καρδίαις ἡμῶν αἰαθείη τὸ φῶς τ γνώσεως καὶ τ ἀληθείας, καὶ μὲν καὶ Διὰ Ἰούτου φῶς ὁ Θεὸς εἴρηται, φαμὲν ὅτι ὁ Θεὸς ἡμῖν ἐπεδήμησε. Φησὶ δὲ καὶ ὁ θεολόγος Γρηγόριος, τ δίδοκίαν τοῦ Πατρὸς Ἀποστολὴν εἶναι νόμισον. ἐφ' ὃν ἀναφέρει τὰ ἑαυτοῦ καὶ ὡς ἀρχὴν ἡμῶν ἄχρονον, καὶ τοῦ μὴ δοκεῖν εἶναι αὐτόθεν. καὶ πάλιν ἐν τῷ περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος λόγῳ. ὅσα δὲ καὶ ταῦτα λέγεται ταπεινότερον, τὸ διδόσθαι, τὸ Ἀποστέλλεσθαι, τὸ μερίζεσθαι τὸ χάρισμα, τὸ δώρημα, τὸ ἐμφύσημα, ἢ ἐπαγγελία, ἢ ὑπερένταξις, εἰπεῖν τινῶν, ὅτι τ πρώτην αἰτίαν αἰωνίου, ἵνα τὸ ἐξ οὐδενὸς δείχθῇ, καὶ μὴ τρεῖς ἀρχαὶ, μεμερισμέναι πολυθέως προσδεχθῶσιν.

Ὁ υἱὸς λέγεται ἀΐδιος, γεννητὸς, γέννημα. (ὁ μὲν αὐτός φησι. Ἰούτων δὲ τὸ μὲν γέννημα τὸ δὲ πρόβλημα) μονογενὴς. ἀρχὴ, καὶ μὲν ὁ αὐτὸς ὁ τ ἀρχῆς ἀρχὴ) σοφία, λόγος, δύναμις, τοῦ Πατρὸς, εἰκὼν, ἀπαύγασμα, χαρακτὴρ τ ὑποστάσεως αὐτοῦ, ἡ ζῶσα καὶ ἐνεργὴς αὐτοῦ, θέλησις αὐτοῦ. καὶ φησὶν ὁ Δαμασκηνὸς ἐν τοῖς θεολογικοῖς αὐτοῦ κεφαλαίοις, ἵνα μὴ πολλὰ λέγω, οὐκ ἔστι τῷ πατρὶ λόγος, σοφία, δύναμις, θέλησις, εἰ μὴ ὁ υἱὸς. καὶ ὁ θεῖος κύριλλος ἐν κα. τ θησαυρῶν βέλτιστον αὐτὸν φησὶ λέγων, ὁ υἱὸς ἐστὶν ἡ ζῶσα καὶ ἐνεργὴς καὶ πατρὸς βέλτιστος. καὶ ἐν ζ. ἔτι δέ φησιν ὁ υἱὸς ὁ καὶ πατρὸς λόγος, αὐτὸς ἄρα ἐστὶν ἡ βέλτιστος αὐτοῦ. λέγεται δὲ καὶ ἄλλη βέλτιστος ἔξω τ οὐσίας καὶ θεοῦ. καὶ γὰρ φησιν ὁ μέγας ἀθανάσιος ἐν τῇ πρὸς ἄρειον Διαλέξει. ἡ μὲν οὐσία

οὐσία καὶ θεοῦ ὅτε ἤρξατο, ὅτε παύεται, ὅτε ἄρα ἤρξατο ἢ ἀκμὴν, ὅτε ἐπαύσατο, ἡ δὲ θέλησις καὶ ἄρχεται καὶ παύεται. ὅπερ ὀθεῖος δεσποτικὸς μάξιμος, ἡ βέλησις φησὶν ἑαυτὸν εἰς τὴν οὐσίαν καὶ θεοῦ, ἡ μὲν βέλησις ἄρχεται καὶ παύεται, τὸ δὲ ἀρχόμενον καὶ παυόμενον, μήτε ἀρχομένῳ μήτε παυομένῳ ἑαυτὸν εἶναι οὐδὲ ἀΐδιον. καὶ ὁ μάρτυς ἰσῶν, ἐν τῷ κατὰ ἑλλήνων λόγῳ. ἡ μὲν οὐσία φησὶν οὐκ ἀπεδέχεται τὸ μὴ εἶναι, ἡ δὲ βέλησις ἀπεδέχεται τὸ μὴ εἶναι. ἠβουλήθη γὰρ ὁ Θεὸς καὶ γέγονεν ὁ ἥλιος, οὐκ ἠβουλήθη δὲ ἡλιέσθαι καὶ δεύτερον ἥλιον, οὐ γὰρ ἔδει. καὶ ὁ θεῖος βασίλειος, ἵνος γὰρ αὐ καὶ ὑπερηφανίας δέοιτο, ὁ θελήμασι μόνῳ δημιουργῶν, ὁμοῦ τῇ βουλήσει συνυφισταμένης τ κτίσεως. ἔτι λέγεται ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ Πατρὸς ὄρος καὶ λόγος, καὶ οὐκ αὖτις ἁμάρτοι λέγων αὐτὸν ὅτως ἔχειν πρὸς τ πατέρα ὡς ὄρος πρὸς τὸ ὁριζόμενον. καὶ ὡς πρὸς νοῦν λόγος. ταῦτα δὲ φησὶν ὁ θεολόγος γρηγόριος, ἐν τῷ περὶ υἱοῦ δευτέρῳ. Ἐξ ὧν δῆλον ὅτι ἐκ ἥλιος, καὶ φῶς. καὶ ἄρτος, καὶ σαγὼν, καὶ μαργαρίτης ὀνομάζεται ὁ τοῦ Θεοῦ υἱὸς. οὐκ τ ἀνθρωπίνων εἰλημμένων τούτων τ ὀνομάτων, ἃ πρὸς τοῦ γενέσθαι τὰ κτίσματα οὐκ ἐκαλεῖτο, ἀπὸ δὲ τῶν ἐνεργειῶν ταῦτα σωτέρησαν, τ ἴσον τρόπον λέγεται καὶ λόγος, καὶ πάλιν ὁ Πατὴρ νοῦς, ἀλλ' ὅτως λέγονται, ὡς εἰ καὶ μηδὲν ἦν λογικὸν καὶ νοερὸν κτίσμα, ἀφ' οὗ εἴδει ληφθῆναι τὸ ὄνομα καὶ τ τῶν ἄλλων ὀνομάτων ἀκριβείαν, μηδὲν μηδαμῶς πρὸς τοῦτο κεκωλύθη καὶ νοῦν καὶ λόγον ὑπάρχειν. εἰ δὲ πρὸς πάντων τ αἰώνων ὁ καὶ τοῦ Πατρὸς, καὶ ὅτι ὁ ἑωρακὼς αὐτὸν ἑώρακε τ Πατέρα, τοῦτον ὁ νενοηκὼς αὐτὸν νενόηκε τ πατέρα. ὅτω γὰρ ὁ αὐτὸς ἐξηγήσατο θεολόγος ἐν τοῖς αὐτοῖς, καὶ τὰ τοῦ ἡνωμένου τ Ἰδίᾳ καὶ ἐξαίρετα φυσικῶς ἐν αὐτῷ ἔχει, καὶ τ ἄγιον κύριλλον ἐν δευτέρῳ τ θησαυρῶν. δῆλον ὅτι αἰεὶ ὡς ὅρος πρὸς τὸ ὁριζόμενον ἔχει, καὶ ὅρος καὶ πατρὸς ἐστὶ καὶ λόγος. Ἐπεὶ δὲ ὁ λόγος παρὰ ἡμῖν μὲν ὑπόστατος ἐστὶ καὶ ἀμυδρῶς τῷ νῷ ἔοικε, ὅτε δὲ συμπεπληρωμένος τοῦ νοῦ φύσεως, ὀνομάζεται υἱὸς, πρὸς καὶ ὑφεστὼς ἐστὶν ἐν τῇ θείᾳ φύσει, καὶ τ αὐτῆς τῷ νῷ φύσεως. ὀνομάζεται υἱὸς, πρὸς ὁ, δὲ αἰαφέρεται καλεῖται Πατὴρ. καὶ πρὸς πάρ ἡμῖν τὸ ἐκεῖνον ὄν, καὶ φύσιν τ αὐτῶν ἔχων τῷ ἀφ' οὗ προῆλθεν, υἱὸς ὀνομάζεται καὶ τὸ τ ἀνθρωπίνης Διαλέξεως ἔθος. καὶ πάλιν καὶ τὸ τ Πατρότητος ὄνομα ἐκεῖθεν μᾶλλον ἡμῖν ἀφίχθαι, οὐκ ἀφ' ἡμῶν εἰλῆφθαι ὁ Ἀπόστολος λέγει, ἐξ οὗ πρὸς φησὶ πᾶσα Πατρία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς, ὡς δὲ καὶ ὁ δαμασκηνὸς σωτίθεται. ἔτι πνεῦμα υἱοῦ φησὶν ἡ γραφή, τὸ πνεῦμα τοῦ Πατρὸς πνεῦμα, ἐξαπέστειλε πρὸς ὁ Θεὸς τὸ πνεῦμα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ λέγει, καὶ ὅτι καὶ τοῦ Πατρὸς δὲ αὐτοῦ ἐκπορεύεται. οὐ λέγει δὲ ὅτι ὁ υἱὸς οὐκ τοῦ Πατρὸς Διὰ τοῦ Πνεύματος πνεῦται. καὶ ὅτι δὲ αὐτοῦ χορηγεῖται. δίδοται, Ἀποστέλλεται. διὸ καὶ δοτὴρ αὐτοῦ καὶ χορηγὸς καὶ ταμίας, ὡς ὁ θεολόγος ἐν τῇ πρὸς τ υἱὸν ἐπιστολῇ ἔμπροσθεν. καὶ πρὸς αὐτὸς μὲν ὁ υἱὸς φησὶν, ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ παράκλητος ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ Πατρὸς, τὸ πνεῦμα τ ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται. οὐ ἐν τοῖς θεολογικοῖς γράφει. ἐνεφύσησε πρὸς καὶ εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ λάβετε πνεῦμα ἅγιον, ὥσπερ οὐκ τοῦ ἡλίου μὲν. ἥτε ἀκτὶς καὶ ἡ ἔλαμψις, αὐτὸς πρὸς ἐστὶν ἡ πηγὴ τ ἀκτῖνος καὶ τ ἐλλάμψεως. Διὰ δὲ τ ἀκτῖνος καὶ τ ἐλλάμψεως ἡμῖν μεταδίδοται, καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ φωτίζουσα ἡμᾶς καὶ μετεχομένη ὑφ' ἡμῶν.

Τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον λέγεται Πνεῦμα Θεοῦ, πνεῦμα Πατρὸς, πνεῦμα Υἱοῦ, ἀΐδιον, ἀκατάληπτον, ἀκατάληπτούμενον, ἀπέλειμμα, καὶ ὡς ὁ Δαμασκηνὸς ἐν τοῖς δογματικοῖς αὐτοῦ, πνεῦμα Χριστοῦ, νοῦς Χριστοῦ, πνεῦμα κυρίου. αὐτὸ κύριος, πνεῦμα ἁγιοσύνης, ἀληθείας, ἐλευθερίας, σοφίας, καὶ πολλὰ τοιαῦτα ὀνόματα.

Ἐπὶ δὲ τῶν ἐνεργειῶν ὀνομάζεται Πνεῦμα πίστεως, πνεῦμα πραότητος, πνεῦμα φόβου Θεοῦ, καὶ πάλιν περὶ ὧν ὁ θεῖος Χρυσόστομος ἐν τῷ περὶ αὐτοῦ λόγῳ διαπαφεῖ. Ἐπὶ λέγεται εἰκὼν τοῦ Υἱοῦ, ὡς ὁ παῦλος, ὃς προέγνω καὶ προώρισε συμμόρφους γενέσθαι τῆς εἰκόνος τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ. Ἐὰν λέγεται ῥῆμα τοῦ Υἱοῦ, ὡς ὁ αὐτὸς παῦλος, φέρων τὰ πάντα ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ δι' ἑαυτοῦ καθαρισμὸν ποιησάμενος τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν. Καὶ ὁ μέγας Βασίλειος ἐν κεφαλαίῳ ἑνὶ διηγραφῇ. Διατί μὴ καὶ τὸ πνεῦμα Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, φησὶ πρὸς τὴν αἱρετικὴν ἀποτεινόμενος, διὰ τὸ μὴ εἶναι ἐκ θεοῦ δι' Υἱοῦ, ἀλλ' ἵνα ἡ Τριὰς μὴ νομισθῇ πλῆθος ἄπειρον, Υἱὸς δὲ Υἱῶν ὡς καὶ ἐν ἀνθρώποις ἔχειν ὑποπτευθεῖσα. Ἀλλὰ λέγεις, εἰ θεοῦ μὲν εἰκὼν ὁ Υἱὸς, Υἱὸς δὲ τὸ πνεῦμα, καὶ εἰ θεοῦ μὲν λόγος ὁ Υἱὸς, ῥῆμα δὲ Υἱοῦ τὸ πνεῦμα, διατί μὴ Υἱὸς καὶ Υἱοῦ τὸ πνεῦμα εἴρηται. ἐπεὶ ὁ μέγας Δαμασκηνὸς ἐν τῷ περὶ στερεοπίστου ἀγιασικῶν καὶ φωτισικῶν ζωῆς φησι, καὶ ἐπὶ ἐνέργειαν αὐτοῦ καὶ δωρεὰν, λέγει ὥσπερ γέννημα μονογενὲς ὁ Υἱὸς ἐστὶν, οὕτω καὶ τὸ πνεῦμα καὶ Υἱοῦ διδόμενον καὶ πεμπόμενον καὶ αὐτὸ ἓν καὶ πολλὰ, οὐδὲ ὅτι πολλῶν ἓν ἀλλ' αὐτὸ πνεῦμα, ἑνὸς ὄντος τοῦ Υἱοῦ καὶ ζῶντος λόγου, μίαν εἶναι δὲ πηγὴν ἀγιασικῶν καὶ φωτισικῶν ζωῶν, ὅταν ἐνέργειαν αὐτοῦ καὶ δωρεὰν, ἤτοι ὅτι καὶ Πατρὸς λέγεται ἐκπορεύεσθαι, ἐπειδὴ πρὸς καὶ λόγος καὶ ὅτι πατρὸς ὁμολογεῖται, ἐκπέμπεται, ἀποστέλλεται, καὶ δίδοται. Καὶ ἔτι δὲ ἀναγκαῖον εἰδέναι. πολλάκις τὰ ἐπὶ τῶν προσώπων λεγόμενα ὀνόματα, λαμβάνονται ἐπὶ τοῦ ὅλου Θεοῦ ἀπολελυμένως οἷον ὁ θεὸς λέγεται σοφία καὶ ἀπολελυμένως ὁ πατὴρ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα. ἀλλὰ λέγεται καὶ ὁ Υἱὸς σοφία. ἄλλην δὲ ἔννοιαν ἔχομεν ἐπὶ τούτου, καὶ ἄλλην ἐπ' ἐκείνου. ἐπ' ἐκείνου μὲν γὰρ ἀπολελυμένως λέγεται καὶ ὁμοίως νοεῖται καὶ ὁ πατὴρ καὶ σοφία, καὶ ὁ Υἱὸς σοφία, καὶ τὸ πνεῦμα σοφία, ὡς εἷς σοφὸς καὶ μία σοφία, ἐνταῦθα δὲ διακεκριμένως. ἡ γὰρ γεννητὴ σοφία ὁ Υἱὸς οὐκ ἔστιν ἡ αὐτὴ τῇ σοφίᾳ τῇ γεννήσαντι τῷ Πατρὶ, ἔτι τῷ πνεύματι, δηλαδὴ καὶ τὸ γεννᾶσθαι.

Ὡσαύτως, καὶ πατὴρ μὲν λέγεται καὶ ἰδίου Υἱοῦ, λέγεται δὲ καὶ τῆς κτίσεως, ἀλλὰ ἄλλον τρόπον ἑκάτερον, ὡς πρὸς τοῦτο πρότερον εἴπομεν. καὶ πάλιν λέγεται μὲν ὁ Πατὴρ ὁμοῦ καὶ ὁ Υἱὸς, καὶ τὸ πνεῦμα κοινῶς πνεῦμα, πνεῦμα γὰρ φησιν ὁ θεὸς, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν, ἀλλ' ἕτερον τρόπον λέγομεν πνεῦμα πατρὸς, ὡς ῥητῶς καὶ καθ' ἑαυτὸ ἰδικῶς τότε νοούμενον, καὶ ὡς πρόβλημα πρὸς τὸ πατέρα ἀναφερόμενον ὡς προβολέα, καὶ ὅτι καὶ Πατρὸς ἐκπορεύεται. Διὰ ταῦτα καὶ τὰ ἐπὶ τῶν τριῶν προσώπων θεολογούμενα, προσήκοντα δὲ λαμβάνειν τοῖς ὑποστατικοῖς ἰδιώμασι, καὶ μὴ κατὰ τοῦτο πλανᾶσθαι.

Τῆς δὲ ἁγίας ταύτης καὶ μακαρίας Τριάδος παράδειγμα καὶ εἰκόνα τινὰ οἰκείαν ἀπὸ τῶν ἀνθρωπίνων οὐκ ἔστι λαβεῖν. τὸ γὰρ ὑπερ πᾶσαν οὐσίαν, καὶ πᾶσαν νόησιν, ἀσυγκρίτως ὑπερανωκισμένης, τὶ ἂν εἴη παράδειγμα καὶ εἰκὼν οἰκεία καὶ ὁμοιότης ἀπὸ τῶν ἀνθρωπίνων λαμβανομένη, ἃ δὴ πάντα ἐν γνώσει καὶ φθορᾷ, καὶ ῥύσει, καὶ μετα-

καὶ μεταβολῇ διηνεκεῖ καθορῶνται. ὅμως, ὥσπερ ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς αὐτὸν ὀνομάζομεν, ἵνα μὴ ἀμέτοχοι ὦμεν τῆς αὐτοῦ δοξολογίας, ὅπερ δι' ἄφατον ἀγάπησιν, καὶ τὴν ἐν δαμασκῷ θειότατον, ἐπὶ τῇ φύσει αὐτοῦ δεικνύντες, ἀλλ' ὅπερ ἐστὶ γνωστὸν, τὴν αὐτὸν τρόπον ἐν τούτων καὶ τὴν ὁμοιότητα ἐλάβομεν, καὶ εἰκόνιζομεν αὐτὸν, ἵνα καὶ γῆν εἰς ἀμυδρὰν ἔννοιαν ἔλθωμεν τῆς ἑνότητος καὶ τῆς τῶν θείων προσώπων ἰδιότητος. καὶ μὴ τὴν ἑνότητος, καὶ τὴν διάκρισιν ἀναγκαῖον ὁμολογεῖν, ἵνα μονάδα ἐν τριάδι, καὶ τριάδα ἐν μονάδι πιστεύωμεν. βουλόμεθα πίνω ὁ ἄγιος, καὶ πνεῦμα διδόναι ἡμῖν εἰκόνα, ὥστε τὴν μίαν ἐκείνην καὶ ἄρρητον οὐσίαν, τρία προσώπα ἰδιοϋπόστατα φανταζόμεθα. Ὁ μὲν θεολόγος Γρηγόριος λέγει, ὀφθαλμόνυμα καὶ πηγὴν καὶ ποταμὸν ἐνενόησα. καὶ πάλιν ἥλιον ἐνεθεμήθην ἀκτῖνα καὶ φῶς. καὶ πάλιν φησὶν, ὥσπερ γὰρ αἱ τοῦ φωτὸς ἀκτῖνες ἀμέριστον ἔχουσι καὶ φύσιν τὴν αὐτὸς πρὸς ἀλλήλα χέουσιν, ὅτε τοῦ φωτὸς χωρίζονται, ὅτε ἀλλήλων ἀποτέμνονται, καὶ μέχρις ἡμῶν τὴν χάριν τοῦ φωτὸς ἀποστέλλουσι, τὴν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ σωτὴρ ὁμέμετρος. καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἡ δίδυμος τοῦ πατρὸς ἀκτὶς, καὶ μέχρις ἡμῶν διϊκνεῖται τὴν ἀληθείας τὸ φῶς, καὶ τῷ πατρὶ συνήνωται. καὶ πάλιν ὡς γὰρ τοῦτο ἔστι μεταξὺ νοῦ καὶ ἐνθυμήσεως καὶ ψυχῆς, διαίρεσιν ὑπενοήθηναι τινὰ καὶ τομὴν, οὕτω οὐδὲ τοῦ ἁγίου πνεύματος καὶ τοῦ πατρὸς ἐν μέσῳ τομὴν ἢ διαίρεσιν ὑπενοήθηναί ποτε. καὶ πάλιν ἀμέριστος ἐν μεριστοῖς εἰ δεῖ σωτήρως ἐμπεῖν ἡ θεότης, καὶ οἷον ἐν ἡλίοις τρισὶν ἐχομένοις ἀλλήλων, μία τοῦ φωτὸς σύγκρασις. καὶ ὁ νύσσης ἐν τῷ περὶ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος καὶ μακεδονιανῶν φησιν. ἐφ' ὧν ἡ καὶ τὸ ἁγιαστὸν ἐνέργεια, οὐδεμίαν ἐλάττωσιν, ἢ παραλλαγὴν ἔχει, πρὸς ἐκείνου ὅλον τὴν καὶ τὴν ἀριθμὸν τάξιν, ἐλαττωσεώς τινος καὶ τὴν φύσιν παραλλαγῆς, εἰεθαι σημεῖον εἶναι, ὥσπερ αὐ εἴπε ἐν τρισὶ λαμπάσι διηρημένην βλέπων τὴν φλόγα, αὐτὰν δὲ τοῦ τρίτου φωτὸς ὑποθώμεθα εἶναι τὴν πρώτην φλόγα, ἐν διαδόσεως διὰ τοῦ μέσου τὸ ἄκρον ἐξάψασα. ἔπειτα καταστολάζει πλεονάζειν ἐν τῇ πρώτῃ φλογὶ τὴν θερμασίαν, τῇ δὲ ἐφεξῆς ὑποβεβληκέναι, καὶ πρὸς τὸ ἔλαττον ἔχειν τὴν παραλλαγὴν, τὴν δὲ τρίτῃ μὴ δοῦναι ἔτι λέγεθαι, καὶ παραπλησίως καὶ φαίνεται, καὶ ποταμὸν καὶ πάντα τὰ τοῦ πυρὸς ἐργάζεται. Ἄλλοι δὲ τὴν ἁγίων πηγὴν, καὶ ποταμὸν καὶ λίμνην εἰρήκασι καὶ πῦρ, καὶ φλόγα καὶ φῶς. καὶ ὁ θεῖος κύριλλος ῥίζαν, καὶ κλάδον καὶ καρπὸν ἔλαβε. καὶ ἐν τῇ βίβλῳ τῆς θησαυρῶν οὕτω λέγει. φησὶ γὰρ χριστὸς ἰκανοῖς διαλεγόμενος εἰ δὲ ἐν δακτύλῳ θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα ἐφθασεν ἐφ' ἡμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. δάκτυλον ἐνταῦθα φησὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τρόπον τινὰ τὴν θείας οὐσίας πεφυκὸς καὶ φυσικῶς αὐτῆς ἐκπεμπόμενον, ὥσπερ καὶ ὁ δάκτυλος ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης χειρὸς. βραχίονα μὲν γὰρ καὶ δεξιὰν, τὴν ἡνὸν καὶ τοῦ θεοῦ ἀποκαλεῖν αἱ θεῖαι γραφαὶ. καὶ τὸ ἔσωσεν αὐτὸν ἡ δεξιὰ αὐτοῦ. καὶ ὁ βραχίων ὁ ἅγιος αὐτοῦ. καὶ πάλιν κύριε ὑψηλὸς σου ὁ βραχίων φυσικῶς ἐνηρμοσμένος τῷ ὅλῳ σώματι, ταῦτα ἐνεργῶν ὅσπερ αὐ δόξῃ τῇ διανοίᾳ, καταχρῆται δὲ σωτήρως τῷ δακτύλῳ τοῦ θεοῦ τοῦτο κεχρημένος. οὕτω τὴν μὲν τοῦ θεοῦ λόγον ἐξ αὐτοῦ καὶ ἐν αὐτῷ φυσικῶς ἡρμοσμένον, ἵν' οὕτως εἴπω. καὶ ἐκπεφυκότα λογιζόμεθα, ἐν τῷ ἡμῷ φυσικῶς τε καὶ οὐσιωδῶς δῆλον τὸν πατρὸς τὸ πνεῦμα δι' οὗ τὰ πάντα χορηγῶν ἀναδείκνυσι, ὅσιον ὅσα ἀλλότριον οὐδὲ ἀποξενωμένον τὴν θείας οὐσίας φαίνεται, τὸ πνεῦ-

πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀλλ' ἐν αὐτῇ ἐξ αὐτῆς φυσικῶς, ὥσπερ ἐν καὶ ὁ τοῦ σώματος δάκτυλος ἐν τῇ χειρὶ, ὁμοφυὴς ὢν αὐτῇ, καὶ ἡ χεὶρ αὖ πάλιν ἐν σώματι ἐκ ἑτέρου σῆς πρὸς αὐτὸ συγχαίνουσα. ἀλλαχοῦ δ' ὁ αὐτὸς τὴν μὲν Πατέρα ῥόδον, αὐθις δ' τὴν ὑὸν, καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὀσμὴν ἀπεκάλεσεν. Πάλιν οἱ ἅγιοι τὴν ἡμέτερον νοῦν, ἐκ λόγου, ἐκ Πνεῦμα, λαμβάνουσιν εἰς εἰκόνα, καὶ δοκεῖ τοῦτο τῶν ἄλλων οἰκειότερον, καθόπ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου λαμβάνεται, ὃς τῶν ἄλλων κτισμάτων ὑμιώτερος ἐστὶ, καθόσον κάτ' εἰκόνα Θεοῦ ἐκτίσθη, πολὺ δὲ καὶ τοῦτο τῆς ἀληθείας ἀπόδεῖ. καὶ γὰρ ὁ μὲν ἡμέτερος λόγος ἐκ μαθήσεως προσγίνεται, καὶ διὰ φωνῆς προφέρεται, καὶ τῷ ἀέρι ἐπαχεῖται, καὶ εἰς ἀέρα κεδαίνυται, καὶ ὑπόστασις ἐστὶ, ἐκ ὅτε ἀεὶ ἐστὶν, ὅτε ὁ αὐτὸς ἐστὶ τῇ τοῦ νοῦ οὐσίᾳ. ἀμυδρὰν δὲ τὴν κοινωνίαν ἔχει πρὸς τὸν νοῦν, καθόπ τὸ νοηθὲν αὐτῷ ἐξαγγέλει, καὶ εἰς τὸ μφανὲς ἄγει, καὶ σημαίνει τὴν ἔνδον λόγον ὁποῖος τὶς ἐστὶν. ὁ δὲ τοῦ Θεοῦ λόγος ὑπόστατος ἐστὶ, καὶ ἀεὶ ἐστὶν, οὐδὲ ἴδ ποτὲ Θεὸς λόγον οὐκ ἔχων, ἐνεργὸς καὶ παντοδύναμος καὶ τέλειος. ὁ αὐτὸς ὢν καὶ πάντα τοῦ ἐξ οὗ ἐστὶ, σωστικὸς καὶ ὁμοούσιος, ἐκ ἀγαθός, καὶ ἀνεκφοίτητος αὐτοῦ, οὐ καὶ τὴν μὲν ἐκικὸς, καὶ τὴν δὲ ἀπεικὸς.

Ὡσαύτως ἐκ τὸ πνεῦμα. τὸ μὲν ἡμέτερον ἐστὶ πνοὴ ὑπόστατος ἔξωθεν ἀπὸ τοῦ ἀέρος ἐλκομένη, ἐκ παντελῶς ἄλλης οὐσίας σοφὴ τοῦ ἡμετέρου νοῦ, τὸ δὲ τοῦ Θεοῦ ἅγιον πνεῦμα, ὑφεστὸς καὶ ὑπόστατον καὶ ζῶν καὶ τέλειον. ὥσπερ καὶ ὑὸς, ἐνεργὸν, αὐτοκίνητον, δημιουργὸν, σοφὸν ἔχον τὴν θέλησιν τοῦ δυνάμενον, εἰ καὶ πρὸς τὴν πρώτην αἰτίαν ὥσπερ τὰ τοῦ μονογενοῦς ἅπαντα, ὅτω δὴ καὶ τὰ τοῦ Πνεύματος ἀναπέμπεται καὶ τὴν θεολόγον Γρηγόριον, μία μὲν οὐσία, καὶ μία δυνάμις Πατρὸς, υἱοῦ, ἐκ ἀγίου πνεύματος, μὴ κεχωρισμένον, μήτε πωσούμενον. ἐκ τοῦ Θεοῦ τὴν ὅλων τὴν αἰτίαν ἔχον. ἀνεκφοίτητον Πατρὸς ἐκ υἱοῦ, οὐ μὲν ἐνέλιπε τῷ Πατρὶ λόγος. ὅπερ τῷ λόγῳ Πνεῦμα καὶ τὴν τῶν ἁγίων διδασκαλίαν. πρὸς ὧν ὁ θεῖος Δαυὶδ ψάλλει, ὁ λόγος σου κύριε εἰς τὸν αἰῶνα μένει, καὶ τῷ λόγῳ κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν καὶ τῷ Πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ πᾶσα ἡ δυνάμις αὐτῶν. ἐκβαποστελεῖς τὸ Πνεῦμα σου ἐκτισθήσονται. Καὶ οἰωδ, Πνεῦμα θεῖον τὸ ποιήσαν με, πνοὴ δὲ παντοκράτορος ἡ διδάσκουσά με. Οὐδὲν οὐκεῖον τῷ λόγῳ καὶ τῷ πνεύματι ἡμῶν, τῷ λόγῳ καὶ τῷ Πνεύματι τοῦ Θεοῦ. ἀμυδρὰν δέ τινα καὶ λεπτοτάτην εἰκασίαν ἐπὶ τοῦ Θεοῦ τὴν ἁγίας Τριάδος λαμβάνομεν δεικνύοντες ὅτι καὶ ἐπὶ τὴν καθ' ἡμᾶς δύο εἰκοντάτινα ἐν ἑκάστῳ τούτων θεωρούμενα. ἀχώριστα ἐκ οὐκ ἀποτετμημένα ἀλλήλων, ἓν ὄντα καὶ τὴν οὐσίαν, ἐκ ὡς ὅλον τι ὄντα. διαφορᾶς δέ τινι μόναις ἀλλήλων διακρινόμενα, τῶν τριῶν ἕκαστον οὐκ ὂν καὶ τὴν ἰδιότητα τὸ αὐτὸ τῶν λοιπῶν ἑκατέρῳ. ὥσπερ ὁ τοῦ κηνῆς ὀφθαλμὸς, οὐκ ἔστι κηνὴ οὔτε ποταμὸς, οὔτε ἡ κηνὴ ὀφθαλμὸς, ἢ ποταμὸς, οὐδ' ὁ ποταμὸς ὀφθαλμὸς, ἢ κηνὴ. ἐκ πάλιν ἐπὶ τοῦ κηνῆς καὶ τοῦ ποταμοῦ καὶ τοῦ λίμνης. οὐδ' ἡ κηνὴ ποταμὸς ἐστὶν, ἢ λίμνη. οὐδ' ἡ λίμνη κηνὴ, ἢ ποταμὸς. ἐκ τοῦ καὶ τὴν οὐσίαν ἐνόντων, ὕδωρ μὲν εἰσὶν. ἐκ πάλιν ὁ νοῦς, οὔτε λόγος ἐστὶν, ἢ πνεῦμα. οὔτε τὸ πνεῦμα λόγος. ἢ νοῦς. καίτοι τούτων ὡς ὅλον τι εἶναι δοκούντων, ἐκ ἀχωρίστως ἀλλήλων, εἰ καὶ διαφέρουσι τῇ οὐσίᾳ. ὡς ἔχει καὶ ἡ ἥλιος. ἐκ τὰ ἀκτίνων καὶ ἡ φῶς. ὡσαύτως ἐκ ἐπὶ τῶν ἄλλων πραγμάτων. Ἀλλὰ ταῦτα καθάπερ εἴπομεν οἱ ἅγιοι λαμβάνουσιν, ἵνα καὶ ἡμεῖς μετέρως ἐκ τούτων

τούτων εἰς ἔννοιαν ἐλθωμεν τοῦ ἰδιοϋποστάτου, ἵνα τὰ ἐν τῇ Τριάδι θεῖα πρέσωπα, πῶς ἰδιότησιν ἀκοινώνητα ἐκ ἀχώριστα ἀλλήλων. καὶ ἵνα ὁτανοῦς τὰ ἀπίστων ἡμῖν ἐγκαλῇ, πῶς τὴν ἕνα Θεὸν τρία λέγομεν, καὶ τὰ τρία ἕν, ἔχομεν καὶ ἀπὸ τῶν καθ' ἡμᾶς τὸν τοιοῦτον ἐπισμίζειν, δεικνύοντες ὅτι οὐδὲ ἐν τοῖς οὖσιν ἄπεστι τοῦτο. εἰ καὶ πανταχόθεν ἀπόδεσι καὶ λείπονται πρὸς τὸ δεῖξαι τὴν ἀπὶ θεοῦ ἕνωσίν τε καὶ διάκρισιν. πῶς γὰρ τὰ δῆλα ἐκ ὑποχείρια τῷ δεσπότῃ ἐκ τῷ δημιουργῷ, τὰ δημιουργήματα φανήσονται πῶς τελείοτησιν ἴσα; διὰ τοῦτο οὐ πάντα τὰ ἰδιώματα τῶν προτεθέντων ὑποδειγμάτων λαμβάνομεν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ὅσον μὲν ἐστὶν ἐν τούτοις οἰκειότητα πρὸς τὸ εἰκονιζόμενον ἔχειν λαμβάνομεν. ἀπ' ἄλλου μὲν τὸ ἀχώριστον πατρὸς καὶ υἱοῦ, ἀπ' ἄλλου δὲ τὸ ὁμοούσιον, ἐκ τὸ σωνημμένον, καὶ τὴν μίαν δυνάμιν, ἐκ τὸ ἐνεργὲν καὶ ἄλλο ἐξ ἄλλου. Διασήματα δὲ καὶ ῥύσεις καὶ σωθέσεις, καὶ μεταβάσεις, καὶ τὰ ἄλλα ὅσα τὰ καθ' ἡμᾶς ἐν δεᾶς εἰσὶ, τοῖς ἐν θεῷ ἐκ φθορὰ κοπρίσωμεν, καθὰ φησὶ καὶ ὁ θεολόγος Γρηγόριος. ὅπου δὲν ἐστὶν, ὅμοι τὴν διάνοιαν ἴσχειν ἀπὸ τῶν ὑποδειγμάτων, θεωρεῖν τὸ φανταζόμενον, πολὺ εἴπις ἐν τῷ λαβὼν ὑπὸ δύναμιν μοσμῶν τὰ λοιπὰ ῥίψοιεν. καὶ γὰρ ἐκ τὸ πρόδειγμα παντάχοθ καὶ τῷ μὲν ἀόμαον ἐστὶ τῷ εἰκονιζομένῳ, καὶ τῷ δὲ ὅμοιον. εἰ μὲν γὰρ καὶ πάντα ὁμοῖται. οὐκ ἔστι πρόδειγμα ἐκεῖνο ᾧ ἄκρως ὁμοῖται καὶ ταὐτὸν ἐστὶ πάντα. εἰ δὲ πάλιν ἐν οὐδενὶ τὴν ὁμοιότητα ἔχει, οὐδ' ἔτω πρόδειγμα καὶ εἰκὼν ἔσται, τὸ γὰρ πρόδειγμα καὶ ἡ εἰκὼν ἀπὸ τὴν καθ' ἡμᾶς ὁμοιωσίν τινα καὶ τῷ δὲ εἰκονιζομένῳ βούλεται ἔχειν.

Ἐφ' ἡμῶν μόνοι ἔτως, ἀπὸ δὲ τὴν θεῶν πρόσωπον, ὁ υἱὸς εἰκὼν τοῦ πατρὸς λεγόμενος, καὶ πάντα ὁ αὐτὸς ἐστὶν αὐτῷ, ἐξ αὐτοῦ ὢν οὐσιωδῶς, καὶ ὑπόστατος, καὶ πόρρω πάντος συμβεβηκότος.

Ὁ ἁγιος αὐγουστῖνος, ὃν ἡ τεπάρτη σύνοδος ἐκ διδάσκαλον ἐξοχώτατον τῆς ὀρθοδοξίας κλησίας προσεῖπεν, οὐ τὴν προφορικὸν λόγον εἰς εἰκόνα τοῦ θείου λόγου λαμβάνει, ἀλλὰ τὴν ἐν τῇ ψυχῇ ἐνδιάθετον, καὶ ἀληθέστατα τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀγάπην καλεῖ, ἤτις ἀγάπη, ἢ ἔρως τῆς λογικῆς φύσεως ἰδιότης ἐστὶν. παντὶ γὰρ τῷ φύσει πρόσεστι καὶ ἡ θέλησις, ἐκ τὸ θέλειν, ἡ καὶ ἀπὸ τὸ οἰκεῖον καταφύσιν ῥοπὴ, πᾶσι πρόσεστι. ἀλλ' ἐν μὲν τοῖς ἀναισθήτοις, αὐτὸ τοῦτο καὶ φύσιν καλεῖται ῥοπὴ. οἷον γῆς μὲν ἀπὸ τὸ μέσον, πυρὸς δὲ ἀπὸ τὸ ἄνω. ἐν δὲ τοῖς ἔχουσιν αἴσθησιν ὄρεξιν τοῦ οἰκείου καὶ φύσιν, ἐν δὲ τοῖς νοεροῖς ἐκ λογικοῖς θέλησις, ἡ ἀγάπη, μὴ τοῦ λόγου κείσιν, ἡ σέργουσα ἐκ ἀγαπῶσα τὸ κριθὲν ἀγαθὸν. ἡ τοῦ νοῦ τὸν φύγοι. ταύτην πίνουν τὴν ἀγάπην τὴν τῶν λογικῶν ἰδιότητα. φασὶν εἶναι ἐκ ἐν τῷ θείῳ νῷ. πόθεν γὰρ ἄλλοθεν ἵνα αὖ ἐν ἡμῖν τὸ ἀγαθὸν καὶ ἡ τελειότης. μὴ ἐκεῖθεν ἥκοντα ἡμῖν, ἐν ᾧ πᾶσα τελειότης ὁλῶς ὑπερεμβρύμνη νοεῖται. Καὶ γὰρ τὸν θεῖον Διονύσιον, εἰ ἐν τοῖς αἰτιατοῖς τελειότητες πολλῷ πρότερον εἰσὶν ἐν τοῖς αἰτίοις, τὸν μὲν ἐν ἡμῖν πονηρῶν, ἐλαττωμάτων λέγω ἐκ ἐλλείψεων οὐδεμία χώρα τῷ θεῷ, τὸν δὲ ἐν ἡμῖν τελειοτήτων ἐκ πάνυ. αὐτίκα ὁ τῆς σοφίας ὁρισμὸς γνῶσις θείων ἐκ ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἐστὶν, ἐν ἡμῖν μόνοι τὰ τελῶς, ἐκ μεταβατικῶς, ὡς ἡ σοφία θεωρεῖται καὶ τὴν δύναμιν τοῦ ἡμετέρου νοῦ. ἀπὸ γὰρ τοῦ δὲ ἀπὸ τῷ δὲ χωρῶν μεταβατικῶς καὶ ἐκ ἀθρόως, διὰ τὴν πρόσεσιν ἀπὸ τὸ συμπέρασμα καταλεῖ, τῷ δὲ θεῷ, τὸ μὲν γνῶσιν εἶναι θείων καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων τοῦτο τῆς σοφίας ἀναλόγημα, πολλῷ μεῖζον

μείζον καὶ ὑπερογκότερον καὶ πολυμορφότερον, τὰ δ' ἐν ἡμῖν τῆς σοφίας συμβαίνοντα, ἀποῤῥιπτόμενα. Ὥσπερ οὖν αὐθις ὁ Θεὸς οὐσία καὶ ἐστι καὶ λέγεται, λέγεται δὴ καὶ ὁ ἀνθρωπος, καὶ ἕκαστον τῶν καθ' ἑαυτὸ ὑφεστώτων, καὶ ὅπερ μόνον τῆς οὐσίας καὶ ἢ κάθ' αὐτὸ ὑφεστῶτος πολυόπτον ἔχει, τοῦτο δὴ ἐστὶν ὁ ὅρος αὐτοῦ, ὃς ἐστὶ πρᾶγμα αὐθύπαρκτον μηδενὸς ἑτέρου πρὸς σύστασιν δεόμενον. Τοῦτο τοίνυν ἀναλύσαντες τῶν ὄντων ὄντα Θεῷ, τὸ δὲ ὑπὸ χρόνον εἶναι, καὶ ἀλλοίωσιν, καὶ φθορὰν, ἅπερ τοῖς ἐν ὕλαις καὶ φθορᾷ ὕλης καθεστῶσιν ἴδοις, παντελῶς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἀφαιροῦμεν. Ὡσαύτως καὶ τὴν ἀγαθότητος ἔχει καὶ δικαιοσύνης καὶ τῶν ἄλλων. Εἰ δὲ τοῦτο λέγοι τις οὐκ ὀρθῶς ἔχειν, λοιπὸν ἁρμόσειεν αὐτῷ τὸν ἐκείνου λόγον, μήτε οὐσίαν, μήτε σοφὸν, μήτε ἀγαθὸν λέγειν εἶναι τὸν Θεὸν, ἵνα μὴ δόξωμεν ἀνθρωπίνοις τὸν Θεὸν προσεοικέναι τιμαῖς, ὅπερ ἄτοπον. Καίτοι ἀληθὲς εἰπεῖν ὡς ἐλέγομεν, ὅτι ὁ Θεὸς, οὔτε φῶς ἐστὶν, οὔτε σκότος, οὔτε νὺξ οὔτε ἡμέρα οὔτε τὸ δὲ, ἢ τὸ δὲ, ἀλλ' οὐχ ὡς τὸ μηδαμῆ μηδαμῶς ὄν, ἀλλ' ὅτι οὐκ ἔστι τοιοῦτον οἷον ἡμεῖς καὶ διαφόρους διανοίας, ἀπὸ διαφερόντων ὀνομάτων ὑποτιθέμεθα, ἀλλ' ὑπὲρ ἅπαντα τὰ ὄντα ἀσυγκρίτως ὄν. καὶ τὸν αὐτὸν τίνων τρόπον, καὶ ἡ ἀγάπη λέγεται μὲν παρὰ τοῦ Θεοῦ, λέγεται καὶ ἐφ' ἡμῶν κατ' εἰκόνα, ἀλλ' ἡμῶν μὲν ἄπεστι πολλάκις ἐκεῖνο ὅπερ αὐ ἐρασθείημεν, πολλάκις δὲ καὶ φιλεῖν ἔρως ἐν ἡμῖν γίνεται, φαύλῳ προσαγόμενος λόγῳ, τῷ δὲ Θεῷ οὐδὲν ἀγαθὸν ἄπεστιν ὅ αὐ ἐρασθείη. διόπερ οὐδ' ἔφεσις ἐπ' αὐτὸν λέγεται, ἀλλ' ὥσπερ αὐτὸς ἑαυτῷ ἐστὶ νοητὸν, ὡς ὁ δαμασκηνὸς φησιν. ὁ Θεὸς νοεῖ ἑαυτὸν ἐκ τῆς μακαριότητος οὐσίας αὐτοῦ, ἣν διανοήσειν καὶ ὁ θεολόγος Γρηγόριος ἀνιστάμενος, κινεῖσθαι λέγει ἑαυτὸν τῇ ἑαυτοῦ θεωρίᾳ. καὶ ὁ θεῖος Διονύσιος, οὕτω γὰρ αὐ θεούμενοι ὀφείλομεν πηγὴν ζωῆς εἰς ἑαυτοὺς χεομένην καὶ ἐφ' ἑαυτῆς ἐζῶσαν ὁρῶντες, καὶ μίαν τινὰ φησιν δυνάμιν ἀπλῆν, αὐτοκίνητον, αὐτενέργητον, ἑαυτοῦ σύν κοινωνοῦσαν, ἀλλὰ γνῶσιν πᾶσαν ὑπερέχουσαν γνώσεων, καὶ ἀεὶ δι' ἑαυτῆς ἑαυτοῦ θεωμένης, ἢ καὶ ὡς τὸν θεῖον πρόσφορον ἱερόθεον. Τὸ αὐτὸ φάσκοντα καὶ πρεσβεύοντα, δι' ἑαυτῆς δὲ ἑαυτῆς καὶ ἐφ' ἑαυτῆς, ἑαυτοῦ ἀνακυκλοῦσαν καὶ εἰς ἑαυτὸν ἀεὶ ταυτῶς ἀνελιττομένου. Ὥσπερ τοίνυν αὐτὸς ἑαυτῷ ἐστὶ νοητὸν, οὕτω καὶ αὐτὸς ἐστὶν ἐρασθὲν, ἐπεὶ καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης τρισσῶς τὸν τοῦ Θεοῦ υἱὸν λόγον εἶπεν, ὁ δὲ λόγος πρὸς τὸν νοῦν ἀναφέρεται, τὸν δὲ ἐν σχέσει ἐστὶ καὶ πρός τι, καὶ λόγος λέγεται καὶ ἐστὶ τοῦ Θεοῦ. λόγον δὲ τοῦ Θεοῦ πάντες τὸν υἱὸν ὁμοφρόνως πιστεύομεν, καὶ ἀναγκαίως προσβάλλεται πρὸς ἐκεῖνον ὡς λόγος πρὸς νοῦν, καὶ κἀκεῖνος πρὸς τὸν υἱὸν ὡς νοῦς πρὸς λόγον, οὐ δὲ ὑπὸ τῶν καθ' ἡμῶν καὶ ὑπὲρ Θεοῦ εἰλημμένα ταῦτα τὰ ὀνόματα νοῦς καὶ λόγος, ὥσπερ μαργαρίτης καὶ ἀμνὸς καὶ ἥλιος καὶ ἄλλα τοιαῦτα, ἀληθῶς μὲν καὶ κυρίως τὴν ἰδίαν ἑαυτῶν οὐσίαν παρ' ἡμῖν δυρισκόμενα, κατὰ τινα δὲ ὁμοιότητα καταχρώμενα καὶ θεῷ, ἀλλ' οὐσιωδῶς καὶ κυρίως καὶ ὑπεροχικῶς. εἰ μὴ μηδεὶς ἦν ἐν ἀνθρώποις λόγος ἢ νοῦς, μᾶλλον δὲ, καὶ εἰ μηδένα νοερὸν καὶ λογικὸν ἦν ἐν τοῖς κτίσμασι οὐκ ἂν ἐκαλοῦμεν ἔθει λόγον ὀνομαζόμενον, ὁ γὰρ λόγος τῆς νοερᾶς φύσεως ἀπλῶς ἐστὶ τελειότης. Εἰ τοίνυν ἀληθὴς ἐστὶν ὁ νοῦς, καὶ ἀληθὴς ἐστὶ λόγος. εἰ γὰρ ἐν ἡμῖν τελειότης ὁ λόγος, πολλῷ πρότερον, καὶ ὑπεροχικώτερον ὁ νοῦς, οὐ μόνον ἀληθὴς νοῦς, καὶ ἀληθὴς λόγον ὁμολογοῦμεν τὸν Θεοῦ, ὃν ἀναγκαιοτάτων ἐστὶ. καὶ τὸ κατὰ φύσιν τοῖς νοεροῖς ἑπόμενον, τὸ δὲ ἐστὶν ἡ ἀγάπη, καὶ ὁ ἔρως ἀναγκαίως

καίως ἀκολουθεῖ. Τοῦτο γὰρ αἱρετοῦντος αἱρετοῦ καὶ ἢ θέλησις, καὶ τὸ θέλειν, ὃ τῆς λογικῆς ἐστὶ φύσεως ἴδιον. Ὥσπερ τοίνυν ὁ Θεὸς αὐτὸς ἑαυτῷ ἐστὶ νοητὸν, νοητὸν δὲ ὢν αὐτὸς ἑαυτῷ, ὅμοιον ἑαυτῷ λόγον προσάγει, καθὰ καὶ ὁ ἡμέτερος νοῦς προσαδειγματικῶς εἰπεῖν, ὅταν τὸν νοῦν λόγον ἀφ' ἑαυτοῦ γεννᾷ καὶ νοερῶς ἐκείνου ἐκείνου τυχὸν, ἢ ἄλλου τινὸς. καὶ ὁ λόγος ἐκεῖνος ἦν ὁ ὁρισμὸς ὅμοιος ἐστὶν ἐκείνῳ τῷ νοητῷ, πᾶν ἐκεῖνο τὸ εἶδος ἔχων ἀπὸ τῆς ὕλης, εἴπ τὸ νοούμενον ἐκεῖνο τοῦ ἐνύλου εἴη, νοητὸν δὲ ὢν αὐτὸς ἑαυτῷ, αὐτὸς ἑαυτὸν νοῶν. πάλαι πάντα νοεῖ, ἐπεὶ αὐτὸς ἐστὶν ἡ τῶν ὄντων αἰτία. καὶ τοῦ λόγου αὐτοῦ προαιωνίως ἀμερῶς καὶ ἀσωμάτως προσέχει, καὶ σωματληφθὲν. οὐ γὰρ δὴ κατὰ ἕκαστον νοῶν ὅμοιον ἐκείνοις λόγον προσάγει, τοῦτο γὰρ τῆς ἡμετέρας φύσεως τὸ ἀτελὲς καὶ μεριστὸν ἐστὶν. Οὕτω καὶ αὐτὸς ἑαυτῷ ἐστὶν ἐρασθὲν, αὐτὸς γὰρ τὸ ἔχατον ἀγαθὸν, καὶ παρ' αὐτὸν ἕτερον οὐδὲν, ἐρασθὲν δὲ ὢν αὐτὸς ἑαυτῷ, αὐτὸς ἑαυτὸν ἀγαπᾷ, καὶ οὕτω τὰ ὑπ' αὐτοῦ γενόντα πάντα ἀγαπᾷ, ἑνὶ τῷ κατὰ φύσιν ἕκαστον ἴσασθαι, καὶ τῇ προσεκούσῃ ἑαυτοῦ τελειότητι. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ μὲν ὑπὸς σοφίας καὶ θεοῦ καὶ λόγος τῶν ὄντων ἰδίως μάλιστα λέγεται. τὸ δὲ Πνεῦμα ὅπερ ἀγάπαν αὐγαστὶν φησὶ, θελεσαικῆ δυάμις καὶ τῶν θεολόγων ὑμνεῖται. καὶ ὥσπερ ὁ θεῖος λόγος διαλὴν ἔχει τὴν χέσιν πρὸς τὸν ἑαυτοῦ ἐστὶ λόγος, καὶ ὡς πρὸς αἰτίαν ἀφ' οὗ προῆλθεν, ὡς ὁ θεολόγος φησὶ πρὸς αὐτὸν, ὡ νοῦ καὶ μεγάλου γνώνημα καὶ ὅρμημα, καὶ ὡς πρὸς νοητὸν, οἷον ὅρος πρὸς τὸ ὁριστὸν. ἔστι γὰρ οἷον ὅρος τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς, ὡς αὐτὸς πάλιν φησὶ περὶ αὐτοῦ θεολογῶν ὁ καὶ πατρὸς ὅρος καὶ λόγος. καὶ ὅπ οὕτως ἔχει πρὸς τὴν ἐξ οὗ νῦν ὡς ὅρος πρὸς τὸ ὁριζόμενον, καὶ τοῦτο γὰρ ἐν τοῖς περὶ αὐτοῦ καὶ υἱοῦ φησὶν, ὃς δὴ, ὅρος καὶ πατρὸς καὶ λόγος οὔτε μείζων οὔτε ἐλάττων ἐστὶ καὶ θεοῦ καὶ πατρὸς, ἀλλ' ἴσος καὶ πάντα. διὸ καὶ εἰκὼν ἀπαράλλακτος λέγεται καὶ πατρὸς καὶ χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ. καὶ σφραγὶς ἰσότυπος ἐν ἑαυτῷ δεικνὺς τὸν πατέρα ὡς ὁ θεῖος βασίλειος ἐν τοῖς πρὸς αὐτὸν δόγμασι ὕμνησε. καὶ γὰρ τοῦτ' ἐστὶν ὀρθῶς καὶ λόγος τοῦ ὁρισμοῦ, τὸ μήτε ὑπερβάλλειν τὸ ὁριστὸν μήτε ἐλλείπειν. οὕτω καὶ ἡ τοῦ θεοῦ ἀγάπη διαλὴν ἔχει τὴν χέσιν, πρὸς τὸ ὃ ἐστὶν ἀγάπη, καὶ ὅπ ἐξ ἐκείνου πρὸς βάλλεται, καὶ ὅπ τῷ ἐρασθῷ ἐξισοῦται, τοῦτο τῷ θεῷ, ὅ πνεῦμα ἐστὶν ἡ ἀγάπη. ἑκάτερον γὰρ τῶν ἀπάντων θείων προσώπων ὁ υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα ὅλον ἐξ ὅλου τοῦ θεοῦ πρὸς τὴν πίστεως ὁμολογοῦμεν, καὶ διάφορον μόνον πρόσοδον. Καὶ ὥσπερ ὁ θεῖος λόγος ἐστὶν ἄπειρος ἐπεὶ τὸ νοητὸν ἄπειρον, οὕτω καὶ ἡ θεία ἀγάπη ἄπειρος ἐξισοῦται γὰρ καὶ τὸ ὅσον ἐστὶν ἀγαπητὸν καθόσον ἐστὶν ἀγαθὸν, ὁ δὲ θεὸς ἄπειρος ἀγαθότης, ὥστε καὶ ἡν ἀφ' ἑαυτοῦ πρέπει ἀγάπῃ ἄπειρος ἐστὶν, εἰ μέλλει ἐξισοῦσθαι τῇ θείᾳ ἀγαθότητι, καὶ τελείως αὐτὸν ἀγαπᾶν. ὥσπερ καὶ εἰ μέλλει τελείως νοεῖν ἑαυτὸν ἀνάγκη τὸν λόγον τῷ νοητῷ ἐξισοῦσθαι, ὅπερ οὖν καὶ ἐστὶν ἀπαράλλακτος γὰρ εἰκὼν ὁμολογεῖται τοῦ θεοῦ. ἀλλὰ μὴν ὥσπερ ὁ λόγος αὐτὸ σωματοειδὲς αὐτῷ, ἀεὶ γὰρ ἐνεργείᾳ νοῶν ὁ θεὸς, ἀεὶ γεγέννηκε τὸν ἑαυτοῦ λόγον. οὕτω καὶ ἡν ἀφ' ἑαυτοῦ πρέπει ἀγάπῃ, σωματοειδὲς αὐτῷ ἐστὶν, ἀεὶ γὰρ αὐτὸς ἑαυτῷ πάρεστι, καὶ ἀεὶ τὸ ἀγαθὸν θέλει, οὐδέ ποτε δὲ τὸ κακὸν, καὶ ὥσπερ τῷ θεῷ ἐνὸς ἐστὶ νοητὸν αὐτὸς ἑαυτῷ, διὸ καὶ ἀνάγκη, ἕνα καὶ μόνον εἶναι τὸν τοῦ θεοῦ λόγον ἐξ αὐτοῦ γεννόμενον, ὅθεν καὶ μονογενὴς ὁ τοῦ θεοῦ λέγεται λόγος, οὕτω καὶ ἐν ἐρασθὲν αὐτὸς

αὐτός ἐστιν ἑαυτῷ. Ἔστι δὴ ὦν, μία καὶ μόνη ἐστὶν αὐτοῦ ἡ ἀγάπη ἀναγκαίως δηλονότι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Ἐπεὶ τοίνυν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἴσος ἐστὶ καὶ συναΐδιος ἑαυτῷ, καὶ εἷς, καὶ μόνος, καὶ τέλειος, ἐγὰρ καὶ τὸ ἡμέτερον, ὃς κατ' ὀλίγον ἐξ ἀτελῶν συμπληρούμενος μόλις σωίζεται. οὕτω καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἴσον ἐστὶ, καὶ συναΐδιον αὐτῷ, καὶ ἓν, καὶ τέλειον, καὶ μόνον. Καὶ ἐπεὶ ὁ λόγος καὶ ἡ θεία ἀγάπη ἑκάτερον τῶν θείων τούτων προσώπων, ὅλον ἐστὶν ἐξ ὅλου, καὶ τὸ μὸν, ἀπεικόνισμα τοῦ ἐστὶν εἰκὼν τοῦ Θεοῦ, τὸ δὴ θεία ἀγάπη ὄν, ἐξισοῦται τῇ θείᾳ ἀγαθότητι, καὶ διάφορον μόνοι τὴν πρόοδον, ἑκάτερον θεὸς ἐστὶν ἀληθὴς, τὴ φύσει ἓν ἐν τοῖς θείοις ἴσον θεῷ, μὴ καὶ αὐτὸ ὦν οὐσία καὶ Θεὸς. ὅθεν ἀναγκαίως καὶ ἔστι καὶ συνάγεται τὰ τρία μίαν εἶναι οὐσίαν. Ἄλλως τε ἐπεὶ ἐν τῷ Θεῷ συμβεβηκὸς οὐκ ἔστι, γνωτὰ δὴ λόγον, καὶ πρεπτὴν ἐξ ἑαυτοῦ ἀγάπιν, λείπεται μήτε τὴν θεῖον λόγον εἶναι προφορικὸν, ἢ ἐν διάθετον, μήτε τὸ θεῖον Πνεῦμα οὐέρα τὸ καὶ συμβεβηκὸς ἀναπλάττειν, ἀλλ' οὐσίαν εἶναι καὶ ταῦτα, καὶ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν τῇ τοῦ Θεοῦ καὶ πανταχὸς ἐν τῷ αὐτῷ εἶδει, καὶ ἐν τῇ αὐτοῦ μορφῇ, ὅπερ ποτ' ἐστὶν εἶδος οὐκεῖ καὶ μορφὴ. οὐκ ἀπὸ οὐσίας οὐσία καὶ φύσιν προσάγει, ὅταν τὸ ἐκείνης τέλος ἐνεργεῖ καὶ φύσιν, καὶ τὸ αὐτὸ, ἐπείπερ ἓν ἀεὶ τὸ οἰκεῖον τέλος ἑκάστῳ, ἀλλὰ μίαν, ἢ ἐν ἡμῖν ἀγάπη καὶ ὁ ἔρως, διπλοῦς ἐστὶ διὰ τὴν τῶν ἐρασῶν διαφορὰν καὶ ἀκαθαρσίαν, ὅθεν καὶ φαύλη ἐφ' ἡμῶν γίνεται ἡ ἀγάπη, ὅταν παρόντα ἀγαπῶμεν τὰ φαῦλα, καὶ ἀκάθαρτος ἔρως, ὅτε καὶ ὁ λόγος ἡμῶν φαῦλος ἐξ ἀνάγκης ἐστὶν. ἐπεὶ δὴ τῷ Θεῷ ἐστὶν ἓν ἐρασὴν αὐτὸς ἑαυτῷ, καὶ ἁγιότης πάντων τῶν ὄντων ἀσυγκρίτως ὑπερανωκισμένον, καὶ ἡ ἐξ Θεοῦ ἀγάπη ἁγία ἐστὶ καὶ μία. Καὶ ἐπεὶ τὰ κρυφίαν ἔχοντα τὴν ἰδίαν ἑαυτῶν τὴν κινήσεως δεχόμενα τῷ ἐξ Πνεύματος ὀνόματι καλεῖται. οὕτω δὴ καὶ ἡ τοῦ πνεύματος κίνησις ἀδηλος καὶ ἄγνως πάσῃ γνωστῇ φύσει, ἀλλ' ἐν καθόπερ γνώσεις λέγεται σωπηρεστέρα φωνῇ, γνωριμοτέρα καὶ οἷον οἰκειοτέρα τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει δοκεῖ, ἤπερ ἡ τοῦ ἁγίου Πνεύματος πρόοδος. τὴν δὴ πρόοδον ταύτης εἰκάσαν τινὰ καὶ εἰκόνα ῥαδίως ἐν τοῖς ἀνθρώποις εὑρεῖν οὐκ ἔστιν, ἡμεῖς δὴ ἀπὸ τῶν ἐν τοῖς ἀνθρωποις εἰς ἔννοιαν τινὰ τὴν αὐτῶν ἐρχόμεθα, Θεὸς ἄρα ἐστὶν ὁ ἐξ Θεοῦ λόγος. Θεὸς δὴ καὶ ἡ θεία ἀγάπη, ἀγάπη καὶ ὁ αὐτὸς θεὸς Πατὴρ καὶ υἱῷ, καὶ ἡ τούτου πρόοδος ἀγάπης ἐστὶ πρόοδος. Καὶ ἐπεὶ ἐν τῇ λογικῇ καὶ νοερᾷ φύσει δύο μόνον ἐστὶ τὰ ἔνδον νοεῖσθαι πρόοδοι. μία μὲν ἡ ἐξ λόγου πρόοδος, κατ' ἣν νοεῖ τὸ νοητὸν, αὕτη δὴ ἡ τοῦ ἀγάπης ἢ θελήσεως, κατ' ἣν ἐφίεται ἐξ νοηθέντος ἀγαθοῦ εἰ μὴ παρεῖη, ἢ ἀγαπᾷ τὸ παρὸν, ἀναγκαῖον δὴ καὶ τὰς δύο παρεῖναι τῷ θείῳ νῷ καθὸ δέδεικται, καὶ ἔστιν ἡ τοῦ νοήσεως πρόοδος, καὶ ἐνέργεια λόγου καὶ υἱοῦ, λείπεται τὴν ἑτέραν ἤγουν τὴν τοῦ ἀγάπης εἶναι ἐξ ἁγίου Πνεύματος, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον εἶναι τὴν θείαν ἀγάπην ἢ ὁ Θεὸς ἑαυτὸν ἀγαπᾷ. Τοιοῦτον τοίνυν δὴ τοῦ ἁγίου Τριάδος τὸ ἐξ αὐγάσματος τὸ τοῦ κατ' αὐτὸν διδασκάλων, καὶ ἔστι τῶν ἄλλων προφυέστερον καὶ οἰκειότερον. Τῶν δὴ θεολόγων ἁπάντων νῷ καὶ λόγῳ φαιδρῶν ἀνάλογον ἔχειν πρὸς ἀλλήλους τὴν πατέρα καὶ τὴν υἱόν, οἱ μὲν ἄλλοι πάντες σχεδὸν τὴν τοῦ Θεοῦ λόγον καθὸν λογικοὶ καὶ ἐσμὲν καὶ καλούμεθα, εἴτε μὴ σώματος ἐσμὲν, εἴτε καὶ μὴ,

μὴ, ὁ δὴ ἀπὸ τὰ ἔξω ῥέων οὗτος λόγος ἐξ ἔνδον λόγου ἐστὶ σημαντικὸς, καὶ ὁμωνύμως οὐκείνῳ λέγεται, καὶ ἀπὸ ἐξ προφορικοῦ λόγου λογικοὶ καὶ κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐλεγόμεθα, ἐλέγετο τὸ πάντως μήτε λογικοὺς ἡμᾶς εἶναι μήτε κατ' εἰκόνα τοῦ Θεοῦ λέγεσθαι, ὅτε μὴ θάνατον τὴν προφορικὸν λόγον οὐδαμῶς ἔξομεν, οὐδὲ τὸ ἐνάειον ἔστι παυσόμεθα Πνεῦμα. ὥστε ὁ ἔνδον λόγος ἐξ ὀντὸς ἀσυγκρίτως ἡμιώτερος, ἀπὸ δὴ τὴν ἡμιωτέρων καὶ οἰκειοτέρων ὀφείλομεν τὰ θεῖα εἰκονίζειν. Καὶ τὰ μὲν τὴν ἄλλων εἰκὼν μόνον, τὰ δὴ ἐξ αὐγουσίνου καὶ πολλὴν τὴν ὁμοιότητα ἔχει ὥστε καὶ τὴν ἄπιστον εἰς ἔννοιαν αὐταχθήσεσθαι τοῦ ἁγίας Τριάδος ὀνόματος γραφῆς οὐδὲ ἀκούσαι καταδεχόμενον, μόνον εἰ τὴν δύγωμοσυνίν ἔχων μέθ' ἑαυτοῦ καὶ μὴ φιλονικεῖν προαιρεῖτο, πολλὰ δὴ τὴν ἀνάγκην ἐπάγεται μετὰ καὶ τοῦ τῇ θείᾳ γραφῇ συμφωνεῖν, μᾶλλον δὴ ὀνείδεν ἔχει τὰς ἀποδείξεις καὶ τὰς πρὸς τοῦτο τῆς θείας γραφῆς μαρτυρίας. ὁ βουλόμενος εὑρήσει παφῶς. ἀναγνοὺς τὰ πρὸς τοῦτο, ἐν τῷ πρὸς τοῦ Τριάδος βιβλίῳ, τῷ μακαρίῳ αὐγουσίνῳ συγγεγραμμένα. Οὐ μὴν, ἀλλ' ἕως ἂν μὴ δυνηθῇ τις ὀρνεῖσθαι λόγον εἶναι τὴν υἱὸν, οὐδὲ τὴν Πατέρα παραυτίσεται λέγειν ἀληθῶς εἶναι νοῦν, ἐχ ὅιον τὸν παρ' ἡμῖν, ἢ τὴν ἀγγελικὸν ἀλλὰ θεῖον καὶ ἄπειρον, καὶ πάντων νόων ἀπείρως ἐξηρημένον. πρόδειγμα μόνοι ἐξ ἀνθρωπίνου καὶ τοῦτον εἰκόνα οὐκείνου, τοῦτις δὴ ἔπεται καὶ ἀγάπην ἀναγκαίως γεννᾶν ὀνὸς Θεοῦ, τοῦτο γὰρ τὴν λογικῶν ἰδιότης ὡς εἴρηται. Ἀλλὰ καὶ ἡ πρόοδος ἐξ λόγου καὶ νοῦ, εὐαρμόστερον ἐμφαίνει τὴν πρόοδον οὐκείνῳ, διὰ τὸ ἀπαθὲς καὶ ἄυλον, ἢ αὕτη ἡ σαρκικὴ γόνησις. ὁμοίως καὶ ἡ τοῦ ἀγάπης, οὐ τοῦ θελήσεως πρόοδος ἐμφανεστέρα ἐστὶν εἰκὼν τοῦ ἀπὸ ἐξ Θεοῦ προόδου ἐξ ἁγίου Πνεύματος, ἢ αὕτη ἡ ἐξ σωματικοῦ Πνεύματος πρόοδος. ὥστε ἀπὸ τοῦ ψυχῆς τὴν εἰκόνα λαμβάνοντες οἰκειοτέρως προσερεῦμεν τὴν Θεὸν νοῦν καὶ λόγον καὶ ἀγάπιν, ἢ ἀπὸ ἐξ σώματος, Πατέρα, καὶ υἱόν, καὶ Πνεῦμα αὐτὸν ὀνομάζοντες. Ὅμως ἐπεὶ ὁ λόγος ὑφεστὼς ἐστὶ καὶ τέλειος καὶ ἴσος τῶν οὐσιῶν τῷ ἀφ' ἑαυτοῦ προελθὼν, υἱὸς ὀνομάζεται καὶ τὸ τοῦ ἀνθρωπίνου διαλέξεως ἔθος. διὸ καὶ οἱ ἀρχαῖοι τοῦ δυσεβείας διδάσκαλοι, καὶ μάλιστα ὁ μέγας ἀθανάσιος ἐν τοῖς κατὰ ἀρείου, τοὺς λέγοντας ὕστερον ἐξ πατρὸς τὴν υἱὸν καὶ τὸ Πνεῦμα, εἰς τοῦτο ἀπήγοντο ἄτοπον, ὥστε αὐ εἰ ἔλεγον αὔνον καὶ ἀθελῆ τὴν Θεὸν. Τοῦτο δὴ αὐτοῖς ἀτοπώτερον ὑθεμένοις ἐδόκει, ἢ ἄπαιδα καὶ ἄπνευν, καὶ δὴ τοῦτο καὶ ἕκαστον τῶν αὐλῶν ὀσιῶν συγχωρηθήσεται. ὥστε δῆλον ὡς μᾶλλον ἀρμόσει νοῦν καὶ θέλησιν τὴν πατέρα λέγειν, ἢ Πατέρα καὶ γενέτορα, ἐδόκει δὴ αὐτοῖς ἀτοπώτατον αὔνον καὶ ἀθελῆ τὴν Θεὸν σωάγεσθαι ἀπὸ ἐξ ὑθένας ἐξ πατρὸς ὕστερα καὶ τὴν υἱὸν καὶ τὸ Πνεῦμα, ἐπεὶ ὀνοῦς καὶ λόγον ἔχει αὐναγκαίως, καὶ οὐκ αὐ εἴη νοῦς λόγον οὐκ ἔχων. καὶ ὁ θέλων λογικὸς ὦν, ἀγάπιν πάντως ἔχει ἢ ἔρωτα. Τὰ δὴ ἄλογα λόγον οὐκ ἔχοντα, οὐκ αὐ ὀρθῶς λέγοιντο τοῦτο θέλειν εἰς ὅπερ αὐ ὁρμῶσιν, φυσικῇ δὴ δυνάμει πρὸς τοῦτο κινοῦνται. καὶ πάλιν θέλων οὐκ αὐ εἴη, ἀγάπιν οὐκ ἔχων ἐξ αὐτοῦ πρὸς τοῦτο κινοῦσιν, ἢ δὴ ἀγάπη ἀπὸ θελήσεως πρόεισιν. Ἔχει μὴν ὁ Θεὸς λόγον καὶ Πνεῦμα, ὡς ἑαυτὸν ἔχων, εἰ δὴ διὰ τὸ ἔχειν σωθεσίν τις ὑπονοήσει, ἀλλὰ λέγεται, καὶ τοῦτο, ὁ υἱὸς ἔχει Πατέρα, ὡσαύτως δὴ καὶ πρὸς τὸ Πνεῦμα. οὐμᾶλλον ἓν ἔχων ὁ πατὴρ ἔχων ἢ ἐχόμενος καὶ τὴν προφορὰν τοῦ ἔχειν. Καίτοι καὶ τοῦτο πρὸς τὴν ὁμολογεῖται, τὸ τοῦς θείας ὑποστάσεις εἰς ἀλλήλας πρὸς χωρεῖν, ἀλλ' οὐ πρὸς

ᾧ δὲ τοῦτο σώζεται, ἡ σύγχυσις ἔψεται, οὐ γὰρ ὥστε σωαλείφεσθαι Γρηγόριος ὁ θεολόγος φησὶν, ἀλλ' ὥστε ἔχεσθαι. ἢ καὶ ὡς ἔχει τὸ νόσημα, ὁ καὶ πρότερον ἐλέγομεν ὅτι κατ' ἄλλω καὶ ἄλλω δύναμιν ἑκάτερος ἐν τῷ ἑτέρῳ εἶναι λέγεται. ὁ μὲν υἱὸς ἐν τῷ πατρὶ, ὡς δὴ τὸ εἰκόνος κάλλος ἐν τῇ δεχετύπῳ μορφῇ, ὁ δὲ πατὴρ ἐν τῷ υἱῷ, ὡς ἐν τῇ εἰκόνι αὐτοῦ τὸ πρωτότυπον κάλλος. εἰ δὲ ἐνταῦθα τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὡς ἀγάπη ᾧδε καὶ ὑπὸ πατρὸς ἀπὸ θελήσεως, τῷ αὐγουστίνῳ εἴρηται .... Ἄλλοι δὲ τὰ ἁγίων βούλησιν καὶ θέλησιν τὸ υἱὸν καὶ πατρὸς εἶπον, οὐ καὶ πρότερον ἐξεθέμεθα. ὅσον ὁμῶς δαμασκηνὸς σὺν ἐστὶ τῷ πατρὶ λόγος, σοφία δυνάμις, θέλησις εἰ μὴ ὁ υἱός. ὁ δὲ θεῖος κύριλλος ἐν τοῖς θησαυροῖς. ὁ υἱὸς ἐστὶν ἡ ζῶσα καὶ ἐνοῦσα καὶ πατρὸς βούλησις, ὁ δὲ μέγας ἀθανάσιος, ἡ μὲν οὐσία καὶ πατρὸς καὶ θεοῦ ὅτι ἤρξατο ὅτι παύεται, ὅτι ἄρχεται ἤρξατο ἡ εἰκὼν ὅτι ἐπαύσατο, ἡ δὲ θέλησις καὶ ἄρχεται καὶ παύεται.

Εἰ ταῦτα λέγομεν οὐδὲ θορυβεῖσθαι, οὐδὲ νομίζειν ἀλλήλοις ἐναντιοῦσθαι, ἁγίων γὰρ εἰσὶν ἀποφάσεις. καὶ ἐστὶ λογικῶν ἀνθρώπων καὶ δυσεβεῖν βουλομένων, τὰ τὰ ᾧδε τῶν ἁγίων εἰρημένα πάντα ἀπαράζεσθαι, καὶ μὴ καθάπερ ὤνια, τὸ μὲν ἀπορρίπτειν, τὸ δὲ ἐγκρίνειν, ἀλλὰ πάντας δεχομένους καὶ φυλάττοντας ὡς τοῦ πνεύματος φωνὰς ὅτω προσήκον ὑπερεῖν ἐξηγεῖσθαι, ὥστε καὶ πᾶς ὁ θεὸν νοεῖν νοτάτας ἐννοίας, καὶ πᾶς τὴν πίστεως ἀρχαῖς, καὶ τῷ πλήθει τῶν ἁγίων συμφωνεῖν, μόνον εἰ ὁ τῶν ἀνωτάτω ἀγωστῶς ἀμφιβολίαν οὐδεμίαν ἔχομεν. ὅπερ ἐστὶν ἀναγκαῖον τηρεῖται. καὶ μὴ διὰ τὴν ἑαυτῶν βούλησιν ὅτως τὰ τῶν ἁγίων ἐκλαμβάνοντας, ὡς πρὸς ἐκείνους ἀλλήλοις πολεμεῖν, καὶ ὑφ' ἑαυτῶν ἀποτρέπεσθαι, οὐ γὰρ αὐ εἰκότως νομίζοιντο αὐτοὶ ἐκείνοις ἑαυτοῖς καὶ ἀλλήλοις ἐναντιοῦσθαι, τοῦτο γὰρ οὐδὲ τοῖς ὁπωσοῦν λογικοῖς τῶν ἀνθρώπων ἁρμόζει, μήτοιγε δὴ τοῖς ἁγίοις, οἱ καὶ τὰ δεξέσθαι τὸ τοῦ ἁγίου κινούμενοι πνεύματος. ὥστε τοῦτοις ὡς διδασκάλοις δυσεβείας τοὺς ἀνθρώπους προσέχοντας, καὶ δι' αὐτῶν τῆς ἀληθείας ὑπατυγχάνοντας, ὅτω σωημμένοις ἐν τῷ χριστῷ γίνεσθαι. Περὶ μὲν οὖν τῶν τοῖς ἁγίοις εἰρημένων, ὅτω χρὴ γνώμης ἔχειν, καὶ τοιοῦτω χρῆσθαι ὑπὸ πάντων κανόνι, εἰ δὲ μὴ, ἄμεινον λέγειν τῶν λεγομένων μὴ σωιέναι διάνοιαν, ἢ ἀναστρέπειν τὰς ἀξιολόγους περὶ θεοῦ ὑπολήψεις ὡς ὁ μέγας ἔφη βασίλειος.

Ἐνταῦθα δὲ ἐστὶ λέγειν, ὡς τὸ αὐτὸ καὶ διαφόρως ἀποβλέψεις, ἄλλως καὶ ἄλλως οἱ ἅγιοι ἀποδίδοασιν. ὁ μὲν γὰρ υἱὸς ὂν καὶ πατρὸς ἐστὶν ὡς ὁ λόγος ὂν νοῦ. καὶ τοῦτο καὶ θέλησιν ὂν θελήσεως τοῦ υἱὸν ὂν καὶ πατρὸς εἶπον, ὡς ὁ θεολόγος Γρηγόριος λέγει, τῷ πατρὶ γνώνοις ἐστὶν, ἡ καὶ γνωῶν θέλησις. καὶ βούλησις ὂν βουλήσεως, καὶ δυνάμει ὂν δυνάμεως, τὸ δὲ ἅγιον πνεῦμα ὂν καὶ πατρὸς ἐστὶν ὡς ἀπὸ θελήσεως ἡ ἀγάπη. διὰ τοῦτο γὰρ ἐστὶ καὶ ἡ πρόοδος διάφορος. ἡ δὲ κίνησις ὡς ἀπὸ μιᾶς βουλήσεως καὶ πατρὸς καὶ καὶ υἱοῦ καὶ καὶ ἁγίου πνεύματος, μία γὰρ τῶν τριῶν ἐστὶ τῶν κινημάτων ἡ θέλησις. Τοῦτο δὲ ἐστὶν ὅπερ καὶ ὁ θεῖος Μάξιμος ἐν τῇ πρὸς ἀνόμοιον διαλέξει φησὶν. ἐκείνου γὰρ εἰπόντος εἰ ἄλλοις ὁ θεὸς γνωῶ, καὶ ἄλλοις κτίζει, σώθετος ἐστὶν, ἀπεκείνετο. οὐ λέγω ἄλλοις γνωῶ καὶ ἄλλοις κτίζει, ἀλλὰ ἄλλως γνωῶ καὶ ἄλλως κτίζει. Τὸ μὴ τοι θεῖον πνεῦμα ὡς ἀγάπη ᾧδε τοῦ πατρὸς ὂν, ἰδιάτερον τινὰ λέγεται πρόπον ἀπὸ

φορικὸν

φορικὸν γὰρ ἐστὶν ἡ ἀγάπη, διὸ καὶ πρόσωπον ἐστὶν. οὐ γὰρ ὥσπερ ἡ ἀγαθότης, ἢ ἡ παντοκρατορία, ἢ ἡ πρόνοια, ἃ πρὸς πλῆσιν τῶν ἀναφορὰν ἔχουσι καὶ σὺν ἑαυτοῖς, ἀλλ' ὅτως ἐστὶν ἀγάπη τὸ πνεῦμα τὸ ἐκπορευόμενον ἀναφορικῶς, ὥσπερ καὶ ὁ λόγος σὺν νοῦ ἀναφορικῶς λέγεται, καίτοι γε ὅλου θεοῦ, κοινῶς καὶ ἀπολελυμένως λόγου λεγομένου καὶ νοῦ. καὶ ἀγάπη δὲ λέγεται, ὅγαρ θεὸς φησὶν ἀγάπη ἐστὶν, ἀλλ' ὅμως ἰδίως καὶ ἀναφορικῶς τὸ μὲν ὑπὸ τοῦ πατρὸς κεῖται τὸ νοῦ, ἡ δὲ λόγου ὑπὸ τοῦ υἱοῦ, ἡ δὲ ἀγάπη ὑπὸ τοῦ πνεύματος. Κατὰ τοῦτο καὶ νοῦς τὸ πνεῦμα λέγοιτ' ἂν ὡς θεὸς ὡς ἔχει τὸ ἀδόμενον ἐκεῖνο, οὐ ζωὴ, ἔρως, φῶς, νοῦς, ὡσαύτως καὶ ὁ υἱός. ἀλλ' οὐ λέγεται ὅτως ἀναφορικῶς, καὶ τὰ ᾧδε τι, ὥστε καὶ λόγον ἐκ τοῦ υἱοῦ ἢ ἐκ τοῦ πνεύματος θεοῖεν εἶναι. εἰ μὴ γὰρ ὅτως ἦν, οὐδὲν ἐκώλυεν εἰς πολλὰ πρόσωπα τὸν ἕνα θεὸν προχωρεῖν, ὅπερ τῷ τοῦ τριάδος λόγῳ ἐναντιοῦται, καὶ πᾶν ὃ, τὸ τοῦ τριάδος, ἢ τὸ τοῦ μονάδος διασεῖ λόγον, ἀπορριπτέον. Ὡσαύτως ὁ θεὸς καὶ σοφία λέγεται ἀπολελυμένως, καὶ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀνάγκη κοινὸν εἶναι πατρὶ καὶ υἱῷ, ἢ γὰρ διὰ τοῦ λόγου ἐκλάμπουσα σοφία, ἥπερ αὐτὸς ὁ λόγος ἐστὶν, ἡ τοῦ πατρὸς ἐστὶν οὐσία, ἡ δ' οὐσία τοῦ πατρὸς αὐτῷ καὶ τῷ υἱῷ ἐστὶ κοινὴ. ἀλλ' ὅμως ἰδιάτερόν τινα τρόπον, ἀποδίδοται τῷ υἱῷ ἡ σοφία, καὶ μία οὐσία οὖσα καὶ σοφία τῷ ἀριθμῷ ὡς εἴρηται τοῦ πατρὸς καὶ υἱοῦ. ὅμως ἐκ ἐστιν ἡ γνωστικὴ σοφία καὶ αὐτὴ καὶ γνωστὰ δηλαδὴ καὶ τὸ γνωστὸν, τοῦτο δὴ καὶ πρότερον εἴρηται.

Οὐ δὲ ἔπαμμα τοῦ αὐγουστίνου πρόδειγμα, ἐκ τῆς θείας γραφῆς ἔχει τὰς ἀποδείξεις, ἀληθὲς ἐστὶ. πολλῷ γὰρ αὐτὸ πρότερον ἡ θεία γραφὴ τοῦτο φησὶν, ἐν οἷς ὁ θεολόγος Ἰωάννης διδάσκει. ὅτι γὰρ ἐστὶν ὁ θεὸς ἀγάπη ἐστὶ. δοκεῖ μὲν ὅτως ἀπλῶς καὶ ἀδιακρίτως τὸν θεὸν εἰρηκέναι, ὅπερ εἰ ἔλεγε ἀληθῶς αὐ εἶπε, σύμφωνον γὰρ τοῦτο τῇ κοινῇ περὶ θεοῦ δόξῃ, αὐτὸς γὰρ ἐστὶ καὶ ἀγάπη καὶ σοφία, καὶ πᾶν ἀγαθὸν. ὅμως βουλόμενος καθαρώτερον τὸν ἑαυτοῦ γνώμιον ἐκφῆναι, ὃν θεὸν ἀπρεπεστέρως εἶπεν ἀγάπω, τοῦτον καὶ ἐκ τοῦ θεοῦ εἶναι πρεσβύτιν. εἰ πρὸς ὁ ἀγαπῶν, ἀγαπητοὶ ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, ὅτι ἡ ἀγάπη ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστὶν, ἐπάγει καὶ πᾶς ὁ ἀγαπῶν ἐκ τοῦ θεοῦ γεγέννηται. ἐκ τούτων ἐδήλωσεν ἑαυτὸν οὐ τὸν εἰρηκέναι τὸν ἀγάπιν τὸν θεὸν, οὐ τοῦ θεοῦ εἶπε. Θεὸς ἐν ἐκ θεοῦ ἐστὶν ἡ ἀγάπη. εἶπε γὰρ ὅτι ὁ θεὸς ἀγάπη ἐστὶ, καὶ ὅτι ὁ ἀγαπῶν ἐκ τοῦ θεοῦ γεγέννηται. πῶς δὲ γνωσθῆναι, τοῦτο δὴ καὶ πρότερον εἴρηται.

Ὅτι δὲ ἔπαμμα τοῦ αὐγουστίνου πρόδειγμα, ἐκ τῆς θείας γραφῆς ἔχει τὰς ἀποδείξεις, ἀληθὲς ἐστὶ. πολλῷ γὰρ αὐτὸ πρότερον ἡ θεία γραφὴ τοῦτο φησὶν, ἐν οἷς ὁ θεολόγος Ἰωάννης διδάσκει. ὅτι γὰρ ἐστὶν ὁ θεὸς ἀγάπη ἐστὶ. δοκεῖ μὲν ὅτως ἀπλῶς καὶ ἀδιακρίτως τὸν θεὸν εἰρηκέναι, ὅπερ εἰ ἔλεγε ἀληθῶς αὐ εἶπε, σύμφωνον γὰρ τοῦτο τῇ κοινῇ περὶ θεοῦ δόξῃ, αὐτὸς γὰρ ἐστὶ καὶ ἀγάπη καὶ σοφία, καὶ πᾶν ἀγαθὸν. ὅμως βουλόμενος καθαρώτερον τὸν ἑαυτοῦ γνώμιον ἐκφῆναι, ὃν θεὸν ἀπρεπεστέρως εἶπεν ἀγάπω, τοῦτον καὶ ἐκ τοῦ θεοῦ εἶναι πρεσβύτιν. εἰ πρὸς ὁ ἀγαπῶν, ἀγαπητοὶ ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, ὅτι ἡ ἀγάπη ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστὶν, ἐπάγει καὶ πᾶς ὁ ἀγαπῶν ἐκ τοῦ θεοῦ γεγέννηται. ἐκ τούτων ἐδήλωσεν ἑαυτὸν οὐ τὸν εἰρηκέναι τὸν ἀγάπιν τὸν θεὸν, οὐ τοῦ θεοῦ εἶπε. Θεὸς ἐν ἐκ θεοῦ ἐστὶν ἡ ἀγάπη. εἶπε γὰρ ὅτι ὁ θεὸς ἀγάπη ἐστὶ, καὶ ὅτι ὁ ἀγαπῶν ἐκ τοῦ θεοῦ γεγέννηται. πῶς δὲ γνωσθῆναι, ὁ ἀγαπῶν ἐκ τοῦ θεοῦ μὴ μικρὸν ἐρεῖ. Ἀλλὰ τὸ θεὸς ἐκ θεοῦ, τὸ εἶναι ἕκτινα δηλοῖ, τοῦτο δὲ τῷ πατρὶ οὐχ ἁρμόζει. αἰάτιος γὰρ ἐστὶ, τοῦτέστιν ἀπ' οὐδενὸς, λέγεται, ἢ τοῦ υἱοῦ, ἢ τῷ ἁγίῳ πνεύματι τεθείκειν. ἀλλαμοῦ τῷ ἁγίῳ πνεύματι τοῦτο πρεσβύτιν. δῆλον δὲ, ἐφεξῆς καὶ τὸν ἀγάπιν τοῦ θεοῦ ἀναμνήσας, ὃ καθ' ὃν ἡμᾶς αὐτοῦ. ἀλλὰ κάθ' ὃν ἠγάπησεν ἡμᾶς, ἀπέστειλε τὸν υἱὸν αὐτοῦ φησὶν ἱλασμὸν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν. Ἐντεῦθεν ἐδίδαξε πῶς καὶ ἡμεῖς ἀλλήλους ἀγαπῶμεν. ἀλλήλους καὶ ἀγαπῶντες ὁ θεὸς ἐν ἡμῖν μένει, καὶ ἀπροσόφως, τὸν θεὸν ἀγαπῶντες ἀλλήλους ἀγαπῶμεν, καὶ ὅτως ἐν τῷ θεῷ μένομεν. ἐννοοῦντες καὶ ὁπόσον ὁ θεὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς, ὑπεσρεφόμεθα πρὸς τὸ ἀγαπᾶν αὐτὸν, καὶ ὅτως ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, ἀδυνάτον καὶ τὸν ἀγαπῶντα τὸν θεὸν, μὴ καὶ τὸν ἀδελφὸν φιλεῖν. διὸ καὶ ἔλεγεν, ὁ ἀγαπῶν ἐκ τοῦ θεοῦ γεγέννηται, τὸν ἀγάπης δηλαδὴ οὐ ἐκ θεοῦ θεὸν ἔφη, διὸ καὶ φησὶν, ἡμεῖς δὲ ἀγαπῶμεν. ὅτι αὐτὸς πρῶτος

τῷ ἠγάπησεν ἡμᾶς. Ἐδίδαξεν οὖν ὅτι τὸ εἰρημένον, ὅτι ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, ποιεῖ ἡμᾶς αὐτὸν τὸν θεὸν καὶ ἀλλήλους ἀγαπᾶν, καὶ οὕτως ἐν τῷ θεῷ μένειν, καὶ αὐτὸν ἐν ἡμῖν, τοῦτο δὴ καθὼς, καθαρώτερον σαφηνίζει. εἰρηκὼς γὰρ τὸν θεὸν ἀγάπῃ, ἐπάγει, ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι ἐν αὐτῷ μένομεν καὶ αὐτὸς ἐν ἡμῖν, ὅτι ἐκ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ δέδωκεν ἡμῖν. Τὸ πνεῦμα τίνων τὸ ἅγιον δεῖξαι δέδωκεν ἡμῖν ποιεῖ ἡμᾶς ἐν τῷ θεῷ μένειν, καὶ αὐτὸν ἐν ἡμῖν. ὥστε ὁ σωτήρειον τὴν ἀγάπης ἔργον ἔφησεν εἶναι, λέγων τὴν τοῦ θεοῦ καὶ ἡμῶν ἐν ἀλλήλοις μονὴν, ἤτοι νοῦν τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἶναι, τὸ Πνεῦμα ἄρα τὸ ἅγιον ἐστὶν ἡ ἀγάπη, ἢ θεὸν εἶναι, καὶ ἐκ θεοῦ εἴρηκε, καὶ ἐξῆς ἡνωμένοις τοὺς ἀγαπῶντας εἶπεν. αὐτὸ οὖν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον δηλοῖ ἔνθα ἀναγινώσκομεν, ὁ θεὸς ἀγάπη ἐστίν.

Ὁ θεὸς τίνων τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ θεοῦ. ἐπειδὰν δοθῇ τῷ ἀνθρώπῳ, ὅτι γὰρ δίδοται καὶ ἀποστέλλεται, οὐδεὶς αὐτερεῖ, τοῦ κυρίου λέγοντος ὅταν ἔλθῃ ὁ παράκλητος ὃν ἐγὼ πέμψω, καὶ ὃν πέμψει ὁ Πατὴρ ἐν τῷ ὀνόματί μου. Τοῦτον οὖν ἐπειδὰν τῷ ἀνθρώπῳ δοθῇ ὡς αὐτὸς ὁ ἀποστέλλων δίδε, καὶ αὐτὸ τὸ ἀποστελλόμενον ἅγιον Πνεῦμα, ὅπερ ὅταν θέλει πνεῖ, ἀνάπαυε τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν τοῦ θεοῦ ἀγάπην, καὶ τοῦ θεοῦ πλησίον, καὶ τότε ἀληθῶς ἐκ τοῦ θεοῦ γινώσκομεν τὴν Πνευματικὴν ἀναγίνωσιν δηλονότι, οὐδένα μισῶν, οὐδὲ λογιζόμενος τὸ κακόν. καὶ αὐτὸ τὸ διδόμενον σοφὸν τοῦ Πνεύματος ἀγάπη ἐστὶν, ἡ γὰρ ἀγάπη φησὶν ὁ ἀπόστολος ἐκκέχυται ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, διὰ Πνεύματος ἁγίου τοῦ δοθέντος ἡμῖν. Διὸ καθὼς φησὶν αὐγουστῖνος. καὶ δῶρον τοῦ θεοῦ ὀρθότατα καλεῖται τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, θεὸς ὢν, καὶ χάρισμα ὡς καὶ ὁ μέγας Βασίλειος φησὶ. χάριν γὰρ τελειοποιὸν καὶ χάρισμα ὑποστάσεως αὐτὸ φησι, καὶ ἀῤῥαβῶνα τῆς μελλούσης κληρονομίας. ὃ δῶρον ὁ αὐτὸς αὐγουστῖνος φησὶ τί ποτ' ἕτερον κυρίως νοητέον εἰ μὴ τὴν ἀγάπην τὴν πρὸς τὴν θεὸν πρόσωπον, καὶ ἧς χωρὶς πανοικὶ θεοῦ χάρισμα οὐ πρόσεστι πρὸς τὴν θεόν; Περὶ δὲ τοῦ, ὅτι ἀγάπη καὶ δῶρον, καὶ δωρεὰ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον καλεῖται, πολλὰς τίθησι καὶ τῆς γραφῆς μαρτυρίας. καὶ τέλος ῥητῶς οὕτως ἐπάγει. Σφόδρα μακρὸν ἀπαλέγειν πάσας, καὶ ἄλλως δὲ τί ποτ' ἂν ἀποχρείσεις τοῖς ὅπερ ἔφημεν μὴ ἀποχρῶντα, ἤτοι γεμὶν χρὴ τούτοις διδάξαι, ὡς ὁπότε δῶρον θεοῦ ἤδη σωρῶσιν εἰρῆσθαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐπειδὰν ἀκούσῃ δῶρον καὶ ἁγίου Πνεύματος. ἐκεῖνο τὸ ῥῆμα δηλονότι τὴν ἀλαλέξεως, ὅπερ εἴρηται ἐν τῇ ἀπεκδύσει καὶ σώματος τὴν σαρκὸς, ὥσπερ γὰρ τὸ σῶμα τὴν σαρκὸς οὐδὲν ἕτερον ἐστὶν ἢ σάρξ, οὕτω καὶ τὸ δῶρον καὶ ἁγίου Πνεύματος, οὐδὲν ἕτερον ἐστὶν ἢ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, δηλονότι τοῦτον τοίνυν δῶρον ἐστὶ καὶ θεοῦ, ἐφόσον δίδοται οἷς δίδοται, ἐπειδὴ Θεὸς ὢν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ σωματικῶς πρὶν ἢ ἑκάστῳ δοθῆναι. Ἀλλ' οὐδεμιᾷ ἐπειδὴ οἱ μὲν διδόασι, τὸ δὲ δίδοται διὰ ταῦτα ἔλαττον ἐκείνων ἐστὶν, οὕτω καὶ δίδοται, πάρ' ἐαυτῷ δὲ θεὸς ἐστὶν, εἰ καὶ μηδενὶ δίδοται διὰ ταῦτα ἔλαττον ἐκείνων ἐστὶν, οὕτω γὰρ δίδοται ὥσπερ καὶ θεοῦ δῶρον ὡς καὶ αὐτὸ ἑαυτὸ διδόναι ὥσπερ θεὸς. οὐδὲ γὰρ δυνατὸν λέγεσθαι μὴ εἶναι τὴν ἑαυτοῦ οὐσίας τοῦ καὶ εἴρηται τὸ Πνεῦμα, ὅπου θέλει πνεῖ. καὶ σαφὲς τῷ ἀποστόλῳ ὅπερ ἤδη ἀνωτέρω ἀνέμνησα, πάντα δὲ ταῦτα ἐνεργεῖ τὸ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα, διαιροῦν ἰδίᾳ ἑκάστῳ καθὼς βούλεται, οὐδὲ ἔστιν ἐκεῖσε ὑπο-τα καὶ καὶ διδομένου καὶ δεσποτείας τῶν διδόντων, ἀλλ' ὁμόνοια καὶ διδομένου καὶ τῶν διδόντων.

Καὶ

Καὶ ἵνα μὴ τις εἴπῃ ὅτι τοῦτον τὸν τρόπον εἴρηται ὁ θεὸς ἀγάπη ἐστὶ, καθ' ὃν εἴρηται οὐ εἰ ἡ ὑπομονήμου. καὶ ἡ ἐλπίς μου. φησὶν ἐν τοῖς αὐτοῖς. ἐκεῖ ἐρεῖμμι ὅτι ὁ θεὸς ἀγάπη εἴρηται. διότι ἐκεῖ ἔστιν ἡ οὐσία ἐκείνη ἀγάπη, ἥτις ἀξία ἐστὶ καὶ ὀνόματος τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ διότι δῶρον ἐστὶ καὶ θεοῦ ἡ ἀγάπη, ὥσπερ εἴρηται πρὸς τὸν θεὸν ὅτι οὐ εἰ ὑπομονήμου. καὶ ἡ παντὸς διὰ ταῦτα εἴρηται ὅτι καὶ θεοῦ ἐστὶν ἡ οὐσία ἡ ἡμετέρα ὑπομονὴ, ἀλλ' ὅτι πάρ' ἐκείνου ἡμῖν ὥσπερ εἰ ἀλλαχοῦ ἀναγινώσκομεν ὅτι πάρ' αὐτῷ ἡ ὑπομονήμου, ταύτῃ γὰρ τὴν ἔννοιαν ῥᾴδιως ὑποκρίνεται ἡ τῶν γραφῶν ὁμιλία. ἰστέον γὰρ ἐστὶ τοῦ εἰ ἡ ὑπομονήμου, ὁποῖον ἐστὶ τὸ κύριε ἡ ἐλπίς μου καὶ ὁ θεός μου, τὸ ἔλεός μου, εἰ πολλὰ τοιαῦτα. ἐκεῖ εἴρηται ὅτι ὅτι ὁ θεὸς ἡ ἀγάπημου ἡ οὐ ἡ ἀγάπημου, ἀλλ' ὅτι εἰρημένον ἐστὶν ὁ θεὸς ἀγάπη ἐστὶ ὥσπερ εἴρηται ὁ θεὸς τὸ πνεῦμα ἐστὶν. ὁ δὲ τοῦτο μὴ διανοούμενον νόησιν τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ μηδ' ἐξήγησιν παρ' ἡμῶν ζητείτω- οὐδὲ γὰρ καθαρώτερον τὰ λεγόμενα δυνάμεθα. Δῆλον δὲ εἰ ὅτι τὰ τοῦ γραφῆς ἀποδιδόμενα τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, μαρτυροῦσι τοῖς εἰρημένοις τοῦ καὶ ἐν τῷ θεῷ λόγου, καὶ τὴν ἀγάπης, ὅπερ οἰκείως ἀποδίδονται. Φανερὸν γὰρ ὅτι τὸ τοῦ εἰρημένον ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ λόγος ἐστὶν αὐτὸ, καὶ ὥσπερ τὴν τοῦ θεοῦ ἑαυτὸν νοοῦντος, ἔπεται τίνων αὐτὸν τὴν τοῦ θεοῦ λόγον ὥσπερ σοφῶς τῷ θεῷ καὶ συλληφθέντα ἢ ἡνωμένα σοφίαν λέγεσθαι, ὁ γὰρ ἔνδον λόγος τὸ τὴν σοφίας εἴωθε λαμβάνειν ὄνομα. ὃν τρόπον εἰ αἱ ἐνέργειαι καὶ τὰ εἴδη τῆς ὀνόματα τῶν ἔξεων ἀφ' ὧν ποιοῦσιν ὀνομάζονται. τὸ γὰρ δικαίως νομίμου δικαιοσύνη πολλάκις λέγεται, καὶ τὸ ἀνδρείως ἀνδρεία. καὶ καθόλου τὸ κατ' ἀρετὴν ἕξεν. καὶ τοῦτον τίνων τὴν τρόπον καὶ τὸ σοφῶς νοεῖν, σοφία τινὸς λέγεται, ὅθεν ὁ ἀπόστολος τὴν χρεὶν σοφίαν θεοῦ ὀνομάζει. σοφίαν μὲν οὖν δὴ θεοῦ λέγεσθαι ἀνάγκη καθὸ ἑαυτὸν γινώσκει, ἀλλ' ἐπεὶ ἑαυτὸν οὐδὲ ἑτέρου εἴδους γινώσκει, ἀλλὰ διὰ μόνης τῆς ἑαυτοῦ οὐσίας. ὁ γὰρ θεὸς φησὶν αὐτὸς ἑαυτὸν γινώσκει ὅν τῆς μακαρίας οὐσίας, τὴν τοῦ θεοῦ σοφίαν ἔξιν εἶναι ἀδύνατον, ἀλλ' ἔστι ἡ οὐσία αὐτοῦ. οὐδὲ γὰρ αὐτοπόστατόν τι ἢ συμβεβηκὸς ἐνδέχεται τι λέγειν ἐν αὐτῷ. Αὐτὸς δὲ ὁ τῆς σοφίας λόγος ἐν τῷ θεῷ συλληφθεὶς, φανέρωσις τις ἐστὶ τοῦ νοοῦντος σοφίας, ὥσπερ ἐν ἡμῖν πᾶσαι αἱ ἕξεις διὰ τὴν ἐνεργῶν φανερωνται, δεῖ γὰρ ἀπὸ τῶν καθ' ἡμᾶς πραγμάτων ὡς δι' ὑποδειγμάτων ἀμυδρῶν δηλῆ τὴν θεὸν ἀνάγεσθαι. Ἐπεὶ οὖν καὶ φῶς λέγεται ἡ σοφία, καθόσον ἐν καθαρᾷ γνώσεως ἐνεργείᾳ σωίζεται, ἡ δὲ φωτὸς φανέρωσις ἀπαύγασμα ἐστὶν αὐτοῦ καὶ ἐξ αὐτοῦ ὑπόστασις, καὶ ὁ τῆς θείας σοφίας λόγος οἰκείως ἀπαύγασμα φωτὸς ὀνομάζεται, καθὼς ὁ ἀπόστολος καὶ δὲ "υἱὸς φησὶν, ὃς ὢν ἀπαύγασμα τῆς δόξης, ὅθεν καὶ ὁ "υἱὸς τοῦ πατρὸς φανέρωσιν ἑαυτῷ δηλονότι. λέγων Πάτερ ἐφανέρωσά σου τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις.

Καὶ τὰ ὑπὸ τὴν τοῦ νόησιν δὲ γνόμενα χαρίσματα καὶ ἀποτελέσματα δύνασθαι τὰς αἰτίας τῆς γραφῆς τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, τῷ μὲν ὡς λόγῳ, τῷ δὲ ὡς ἀγάπη. τοῦτο μὲν γὰρ δῆλον ὅτι διὰ τὴν τῆς θεοῦ τοῖς ἀνθρώποις, διδομένων χαρίτων ἢ τοῦ ἐκείνων ὁμοίως ἡμῖν τοῦ γένους. ταύταις γὰρ τελειούμενοι, τῷ τελειοτάτῳ θεῷ τοῦ χωρεῖμμι. τὰ μὲν οὖν τὴν σοφίας καὶ ἀληθείας, καὶ μάλιστα ὅσα θεογνωσίας ἔχεται θεωρήματα, οἰκειότερον αὐτῆς δὴ τὸν θεὸν λόγον καὶ τὸν αὐτὸ σοφίαν αἰνίγμα, ἐξ ὧν πρῶτα λόγοι καὶ τὴν ἐκεῖ σοφίας πάντες οἱ τῶν ἀνθρώπων λόγοι,

λόγοι, σοφίαι πάντες καὶ ἀλήθειαι, εἰκότες εἰσί, καὶ ὁποῖοι τῶν ὑδρυται τὸ παράδειγμα, διὸ καὶ ἡ γραφὴ τὴν εἰδοποίησιν τῶν ὄντων τῷ υἱῷ ἀναλίσκησι, πάντα δὲ αὐτοῦ λέγεται σοφῶς δημιουργηθῆναι. τοῦτο δ' ἐστὶν οὐχ ὅτι μὴ πᾶν δώρημα τέλειον ἄνωθεν ἐστὶ καταβαῖνον ἐκ τοῦ πατρὸς τῶν φώτων, πάντα δὲ ἐκείνου διὰ λόγου καὶ ἐν τῷ Πνεύματι, ἀλλ' ὅτι τὰ τῶν δωρεῶν διάφορα ἤδη τοῖς διαφόροις τῶν προσώπων ἰδιώμασιν οἰκειότερόν πως ἔχει δοκεῖ. ὁ μὲν γὰρ τῆς σοφίας λόγος δι' οὗ τὸν Θεὸν γινώσκομεν, παρὰ θεοῦ ἡμῖν δέδοται, ἴδιον παρακλητικὸν ὂν τοῦ υἱοῦ. ὁμοίως δὲ καὶ ἡ ἀγάπη ἡ τὸν θεὸν ἀγαπῶμεν, ἰδίως ἐστὶ παρακλητικὸν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. καὶ εἴ τινος ἡ ἐν ἡμῖν ἀγάπη, εἰ καὶ ἀπότελεσμα ἐστὶ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὅμως ἰδικῶτερον λόγῳ διὰ Πνεύματος ἁγίου λέγεται ἐν ἡμῖν εἶναι. ἐπὶ καθόλου ἡ ἀπὸ τῶν χαρισμάτων καὶ ἀποτελεσμάτων γινομένη τελειότης, ὅτι διὰ ταύτης τῆς θείας τελειότητος καὶ τὸ δυνατὸν ὁμοιούμεθα, παρὰ θεοῦ ἡμῖν δίδοται λέγεται. ὥσπερ σοφίαν ἡμῖν ὁ θεὸς χαρίζεται, καθόσον τῇ θείᾳ σοφίᾳ ὡς δυνατὸν ὁμοιούμεθα. καὶ Πνεῦμα ἅγιον δίδοται λέγεται καθόσον τὸν θεὸν ἀγαπῶντες τῇ ἀγάπῃ ὁμοιούμεθα. τῷ ἁγίῳ Πνεύματι δηλονότι ὅ καὶ τὸν τῆς ἀγάπης παρέσχεν πρόξενον ἡ ὁ θεὸς ἑαυτὸν ἀγαπᾶν ὡς αὐγασθῆναι φησίν. Ὅπερ οὖν εἴρηται, τὰ μὲν τοῦ λόγου καὶ τῆς σοφίας χαρίσματα δοθὲν τὸν πρῶτον λόγον καὶ τὴν θείαν σοφίαν ἀνενεκτέον, τὰ δὲ τῆς ἀγάπης ἔργα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι προσαρμοζόμενα δείκνυται. αὐτίκα τὸν θεὸν ἀγαπᾶν, πάντων τῶν θείων δωρεῶν ὁ παῦλος προτίθεται, τὰ μὲν γὰρ ἄλλα, φάσκει, ἔσται ὅτε καταργηθήσονται ἡ ἀγάπη δὲ φησὶν οὐδέποτε ἐκπίπτει, καὶ οὐ τοὺς μὴ κεκτημένους καὶ τῶν τῶν ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων γλώσσαις λαλῶσι χαλκὸν ἢ κύμβαλον ἀλαλάζον εἶναι φησὶ. ταύτης τοίνυν οὕτω προφανῶς δωρεᾶς μόνῳ δι' λόγῳ τὸν θείαν ἀγάπῳ αἰματεῖν. ἀφ' ἧς αἱ ψυχαὶ πρὸς τὸν θεῖον ἐξάπτονται ἔρωτα, τὰ γὰρ μὴ τὸ πρῶτον πάντα, καὶ τὰ δὲ πρῶτα, ὥστε καὶ πᾶν ὁ ἂν ἦ παρ' ἡμῖν θείας ἀγάπης, τὸν πρῶτης ἀγάπης ἔργον εἶναι πιστεύοιτο. ἀλλὰ ταύτῃ τὸν τῷ θεῷ τοὺς ἀνθρώπους σωδέκασαν χάριν. ὁ θεολόγος τῷ ἁγίῳ Πνεύματι κατέδωκεν. ἡ ἀγάπη γὰρ φησὶ δι' θεοῦ ἐκκέχυται ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν. καὶ δυνάμενος ὅλην τὴν θεότητα τὴν ἀφθονίας ταύτης αἰτίαν εἰπεῖν, ἰδιαίτερόν πως τῷ ἁγίῳ Πνεύματι ἀπένειμε. προσθεὶς διὰ Πνεύματος ἁγίου δοθέντος ἡμῖν, ὅτι τὴν θείαν ἀγάπῃν ὡς πρώτην καὶ αἰτίαν τὴν παρ' ἡμῖν ἀναφέρων ἀγάπῃν, οὗ εἴρηκεν διὰ δι' Πνεύματος ἐκκεχύθαι. Ἀλλὰ καὶ τὴν ἐν ἡμῖν ἐνοίκησιν δι' θεοῦ καὶ αὐτὴν τὴν ἡμῶν ἐν ἐκείνῳ, ὃ δὴ μέγιστον τῆς ἀνθρωπίνης μακαριότητος, ἵνα μᾶλλον ἢ τὴν ἀγάπης ἔργον φήσειεν εἶναι, ἥς ἐστὶν ἀλλήλοις ἐνοικίζειν τοὺς ἀλλήλων ἐρῶντας. Ἀλλὰ καὶ οὗτοι τῷ αἰτίαν ὡς εἴπομεν δὴ τὸ θεῖον Πνεῦμα ἡ γραφὴ ἀνάγει, ἐν οὗτῳ γάρ φησι γινώσκομεν ὅτι αὐτὸς ἐν ἡμῖν μένει, καὶ ἡμεῖς ἐν αὐτῷ, ὅτι ἐκ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ ἔδωκεν ἡμῖν. Ἐπεὶ δὲ ἐκ τῆς ἀγαθῆς θελήσεως ἤν τις περὶ ἡμᾶς ἔχει ἡ τῆς ἀγάπης. συμβαίνει τοῦτον ἡγεῖσθαι, ὡς ἐντεῦθεν τῷ ἡγεῖσθαι κληρονομίαν ἀνήκειν, εἰκότως τῷ ἁγίῳ Πνεύματι ἡ τῶν ἡμῶν εἰς τὸν ἱησοῦν ἀποδίδοται, ὡς φησὶν ὁ ἀπόστολος ἐλάβετε Πνεῦμα υἱοθεσίας ἐν ᾧ κράζομεν ἀββᾶ ὁ πατήρ. Ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ καταφῆναι τινὰ φίλον τινός, πάσα ἀναιρεῖται ἡ ἔχθρα. τοῦτο γὰρ τῆς φιλίας ἐστὶν ἐναντίον, ἐπὶ τῶν ἁμαρτανόντων τοῖς φίλοις πρὸς ἀλλήλων

συγγνώμη δίδοται, ἡ γὰρ φιλία καὶ ἡ ἀγάπη ποιεῖ τοὺς φίλους τοῖς φίλοις ἁμαρτάνουσι συγγνώμονας, ἡ γὰρ ἀγάπη φησὶ πάντα στέγει, πάντα ὑπομένει. καὶ ὁ παροιμιαστὴς ἡ ἀγάπη καλύψει πλῆθος ἁμαρτιῶν. Ἐπεὶ τοίνυν διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, φίλοι τοῦ θεοῦ καθιστάμεθα, ἐπόμενον ἐστὶ καὶ δι' αὐτοῦ ἡμῖν τὰς ἁμαρτίας ἀφίεσθαι. διὰ τοῦτο φησὶν ὁ κύριος λάβετε πνεῦμα ἅγιον, ἄνωθεν ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας ἀφίεναι αὐτοῖς, καὶ ὅλοις τοῖς βλασφημοῦσιν εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἡ τῶν ἁμαρτιῶν ἄφεσις ἀπείρηται, ὡς οὐ τοῦ ἔχουσιν ἐκεῖνοι δι' οὗ τῶν ἁμαρτιῶν ἀφέσεως τυγχάνει ὁ ἄνθρωπος. Ἐντεῦθεν ἐστὶ τὸ διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἡμᾶς ἀναχαρίζεσθαι λέγεσθαι καὶ καθαίρεσθαι τὸ ἀπολύεσθαι, ὡς ὁ προφήτης ἐξαπεστελεῖς τὸ πνεῦμα σου τὸ κλιθήσονται, καὶ ἀνακαινεῖς τὸ πρόσωπον τῆς γῆς. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ οἱ ἄνθρωποι κοινωνοῦσιν ἀλλήλοις ὧν ἔχουσιν ἀποῤῥήτων διὰ φιλίαν καὶ ἀγάπην, ὁ καὶ ὁ χριστὸς ἐδήλωσεν εἰπών, οὐκ ἔτι ὑμᾶς καλῶ δούλους ἀλλὰ φίλους. ἐπεὶ πάντα ἀνήκουσα παρὰ τοῦ πατρός μου ἀπήγγειλα ὑμῖν, ὡς ταὐτὸν ὂν φίλον τε εἶναι καὶ κοινωνὸν ἀποῤῥήτων. Ἐπεὶ οὖν διὰ Πνεύματος ἁγίου, δι' οὗ ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ ἐκκέχυται ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, φίλοι θεοῦ καθιστάμεθα, εἰκότως διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἡ γραφὴ λέγει τὰ θεῖα μυστήρια τοῖς ἀνθρώποις ἀποκαλύπτεσθαι. εἰπὼν γὰρ ὁ παῦλος, ὅτι γέγραπται ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε καὶ οὐκ ἤκουσεν, ἃ ἡτοίμασεν ὁ θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν, ἡμῖν δὲ ἀπεκάλυψεν ὁ θεὸς διὰ Πνεύματος ἁγίου. καὶ ἵνα μὴ μαρτύριον τοῦ τοῦ ὅτι τοῦ θεοῦ ἀγάπῃ αὐτὸ εἶναι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, εἴπερ διὰ τούτου τοῖς ἁγίοις ἀποκαλύπτεται τὰ θεῖα μυστήρια, ὃ πάντα χορὸ πάντες ἀγάπης ἔργον ἴσασιν ὄν. Ἐπεὶ δὲ τὸ ἔνδον νοημάτων ἑρμηνευτέα ἐστὶ ἡ διὰ γλώσσης ἐπαγγελία, προσήκει τῷ τοῦ γνῶσιν τῶν μυστηρίων ἀποκαλύπτειν, καὶ τὸ τῶν γλωσσῶν χάρισμα λογισθῆναι, ἐπὶ τοῦτο πάλιν αὐτὸς ἔδειξεν ὁ χριστὸς, τὰς γὰρ τῶν μαρτύρων πρὸς τοὺς βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνας ὑπὲρ τῆς πίστεως ἐνστάσεις καὶ διαλέξεις τῷ ἁγίῳ Πνεύματι ἀποδέδωκε, οὐ γὰρ ὑμεῖς ἐστε οἱ λαλοῦντες φησὶν, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τοῦ πατρὸς ὑμῶν τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν, ὅθεν καὶ ἐν τῷ συμβόλῳ γέγραπται περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν προφητῶν. Οὐ μόνον δὲ τὰ ἀπόῤῥητα ἑαυτοῦ τῷ φίλῳ ἀποκαλύπτειν ἴδιον ἐστὶ φιλίας διὰ τὴν τῆς διαθέσεως ἑνότητα, ἀλλ' ὁ αὐτὴ ἡ ἑνότης ἀπαιτεῖ τὸ κοινωνεῖν τῶν ὄντων τοῖς φίλοις. ἐπεὶ γὰρ ὁ ἄνθρωπος ἄλλον ἑαυτὸν ἔχει τὸν φίλον, ἀνάγκη βοηθεῖν αὐτῷ. καὶ ὡς ἑαυτῷ τῶν ὄντων κοινωνεῖν, ὅθεν τοῦτο ἴδιον ἐστὶ τῆς φιλίας ἀγαθὸν, τῷ φίλῳ βούλεσθαι ἀγαθὸν καὶ ποιεῖν, διὸ καὶ φησὶν ὁ διδάσκαλος Ἰωάννης, ὁ ἔχων τὴν οὐσίαν τοῦ κόσμου τούτου, καὶ βλέπων τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἀνάγκην ἔχοντα, καὶ κλείων τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ ἀπ' αὐτοῦ, πῶς ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ μένει ἐν αὐτῷ; τοῦτο δὴ θεοῦ μάλιστα τόπον ἔχει, οὗ τὸ βούλεσθαι ἐνεργέστατον πρὸς τὸ ποιεῖν, καὶ διὰ τοῦτο εἰκότως πάντα τὰ τοῦ θεοῦ χαρίσματα. διὰ Πνεύματος ἁγίου λέγονται δίδοσθαι, ὡς ὁ ἀπόστολος φησὶ. δίδοται διὰ Πνεύματος λόγος σοφίας, κατὰ τὸ αὐτὸ πνεῦμα δι' αὐτοῦ ἑκάστῳ καθὼς βούλεται. καὶ τοῦτο δὴ ὑπερβαλλούσης ἀγάπης τεκμήριον, τὸ ζητεῖν τοῖς φίλοις ὁμοιοῦσθαι τὸν φίλον, καὶ αὐτοὺς χαίρειν ἐν ταῖς κοιναῖς συνουσίαις, καὶ ὅλως οὐκ ἀνέχεσθαι χωρίζεσθαι ἀλλήλων. ἢ δὴ μὴ τοῦ θεοῦ τὸν ἀνθρώπων διατριβὴ, διὰ τὸ ὡμολογεῖσθαι θεωρίας, ὡς φησὶν ὁ ἀπόστολος ὑμῶν τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς

Ἐπεὶ

Ἐπεὶ τοίνυν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐργαστὰς ἡμᾶς ποιεῖ τοῦ θεοῦ, εἰκότως δι' αὐτοῦ τοῦ θεοῦ.
περὶ τοῦ θεοῦ καθιστάμεθα. ὅθεν ὁ αὐτὸς φησὶν, ἡμεῖς δὲ πάντες ἀνακεκαλυμμένῳ
προσώπῳ τὴν δόξαν τοῦ κυρίου κατοπτριζόμενοι εἰς τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμεθα
ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν, καθάπερ ἀπὸ κυρίου Πνεύματος. ἔστι δὲ φιλίας ἴδιον τὸ
ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ φίλου χαίρειν τὴν φίλου, καὶ τοῖς αὐτοῦ ἔργοις καὶ λόγοις ἡδεσθαι, 5
παρ' αὐτοῦ τε προθυμουθίαν πρὸς πάσας τὰς δυσχερείας δείκνυσιν, ὅθεν ἐν πᾶσι λύ-
πας προθυμουθίας ἕνεκα πρὸς τοὺς φίλους μάλιστα καταφεύγομεν. Ἐπεὶ τοίνυν
τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἡμᾶς φίλους καθίστησι τοῦ θεοῦ, καὶ αὐτὸν ἐν ἡμῖν, καὶ ἡμᾶς
ἐν αὐτῷ ποιεῖν κατοικεῖν ὡς προαποδέδεικται, εἰκὼς ἐστὶ δι' αὐτοῦ καὶ δυφροσύνῃ
ἡμᾶς τε προσκλήσιν λαμβάνειν πρὸς θεὸν, πρὸς πάσας τὰς τοῦ κόσμου δυσκο- 10
λίας καὶ μάχας. ὅθεν καὶ ὁ ψαλμῳδὸς λέγει, ἀπόδοσμοι τὴν ἀγαλλίασιν τοῦ σωτη-
ρίου σου, καὶ Πνεύματι ἡγεμονικῷ στήριξόν με. καὶ ὁ ἀπόστολος, ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ,
δικαιοσύνη, καὶ εἰρήνη, καὶ χαρὰ ἐν Πνεύματι ἁγίῳ. καὶ ἐν πᾶσι πράξεσι τοῦ ἀποστό-
λου λέγεται περὶ τοῦ ἐκκλησίας, ὠκοδομεῖτο πορευομένη ἐν φόβῳ θεοῦ, καὶ τοῦ παρα-
κλήσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐπληροῦτο. διόπερ καὶ ὁ κύριος τὸ Πνεῦμα τὸ 15
ἅγιον, παράκλητον τοιούτοις παρήγορον ὀνομάζει. Ἀλλαμοῦ τὸ μηδενὶ δεδωλῶσθαι
τὸ, ἡ ἐλευθερία ὡς μέγιστον ἀγαθὸν τὸ παιδάζειν τὸ φιλεῖται. οἱ τοίνυν ὑπὸ φόβῳ
κολάσεως ὥσπερ δοῦλοι. ἀλλὰ διὰ τὴν τοῦ θεοῦ ἀγάπην καὶ φιλίαν ἀπαμελόμενοι
δρέσαι θεῷ, ὅτι εἰσὶ μόνοι ἐλευθέρως καὶ ἑκουσίως πρὸς αὐτὸν διακείμενοι, ἀλλ'
οὐχ ὑπ' ἀνάγκης, ἢ βίας τὸ ἀγαθὸν πράττοντες ὡς δοῦλοι. καὶ οἱ τοιοῦτοι υἱοὶ, καὶ 20
φίλοι εἰσὶν ἄξιοι καλεῖσθαι θεοῦ. ἡ γὰρ παντελὴς καὶ παντὸς δέους ἀπηλλαγμένη
ἐλευθερία, ἐν ᾗ μάλιστα καὶ τοῦ θεοῦ ἀγάπαι καὶ φιλίαν ἀπαμελόμενοι
θείας ἀγάπης τοῦ ἁγίου Πνεύματος. τῆς τοῦ θείας υἱότητος καὶ χάριν ἀξιω-
θεῖσιν. ὅστι γάρ φησι παῦλος Πνεύματι θεοῦ ἄγονται, οὗτοι εἰσὶν υἱοὶ θεοῦ. καὶ πά-
λιν ὅπου τὸ Πνεῦμα κυρίου ἐκεῖ ἐλευθερία. εἰ Πνεύματι ἄγεσθε οὐκ ἐστὲ ὑπὸ 25
νόμον. Ἐντεῦθεν ἐστὶ τὸ καὶ τοῦ σαρκὸς ἔργον θανατοῦν τὸ Πνεῦμα λέγεσθαι, καθά-
περ διὰ τῶν παθῶν τοῦ σαρκὸς ἀποχωρεῖν καὶ τοῦ ἀληθῶς ἀγαθοῦ πρὸς ὃ δι' ἀγάπης ἡμᾶς
τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον πάσχειν, ὡς ὁ ἀπόστολος πρὸς ῥωμαίους, εἰ Πνεύματι τὰς ἔργα τοῦ
σαρκὸς νεκρώσετε, ζήσεσθε. Πολλὰ δ' ἄν τις εὕροι καὶ ἄλλα, δι' ὧν αὐ ἰδίως τῷ ἁγίῳ
Πνεύματι προσαρμοζόμενα τοῦ ἀγάπης δεικνύοιτο, ὡς δῆλον ἐντεῦθεν γίνεσθαι, ὡς 30
ἀγάπιν ἐν θεοῦ πρεπεῖναι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὥσπερ τὴν υἱὸν ὡς λόγον, ἢ νόησιν, ἀμ-
φοτέρους πρὸς τοῦ θεοῦ νοῦ, πρὸς τὴν ὑπόστασιν ἔχοντας. Ταῦτα μὴ πως τοῦτον.
Ἀλλ' ὁ τῶν ἁγίων, τὴν ἕνωσιν μόνιν τὴν διάκρισιν μετρίως δηλῶσαι βουληθεὶς,
τρεῖς λαμπάδας ἐνεθυμήθη ἴσας ἀλλήλαις ἀπομιμούμενας ἐν ἑνὶ οἴκῳ, καὶ τὸν ἐν
αὐτῷ τὸ φῶς τῶν τριῶν, ὡς μιᾶς ἐν ὁρῶμεν, τὴν μιᾶς αὐτὴν ὑπεξαιρουμένης, τὸ φῶς 35
αὐτῆς αὐτῇ συμπαρελθεῖν, τῶν πρεπομένων δύο φώτων κάθ' ἑαυτὰ μηδὲν μηδαμῇ,
μήτ' ἐλαττουμένων μήτ' αὐξομένων. δῆλον δὲ ὅτι τὰ τρία ταῦτα τῶν τριῶν λαμπά-
δων φῶτα ὅτι ἡμῖν ὡς ἑωρῶντο. κάθ' ἑαυτὰ διακεκριμένα, καὶ συγκεχυμένα
ἦσαν, οὐδὲ τὴν αὐ ἀμιγῶς, καὶ οἷον ἰδιοποιούμενος ἐθεωρεῖτο τὸ ἓν μὴ τὴν ὑφαίρεσιν.
οὕτως δὲ καὶ τὰ τρία πρὸς ἡμᾶς φανταζόμεθα, ἓν μὲν εἶναι καὶ τὴν οὐσίαν, ἀμιγεῖς δὲ 40
ὅμως καὶ ἀσυγχύτως φυλάττειν τὰς ἰδιότητας, εἰς ἀλλήλας αὐτὰς τὰς ὑποστάσεις

πρὸς

πρὸς χωρούσας, εἰ δὲ πρὸς τούτοις ἡ διάνοια ἡμῶν οὐκ ἐξικνεῖται ὡς δεῖ. Ὁ δὲ μέ-
γας Βασίλειος εἰς δήλωσιν τοιούτου, τὸν ἐν οὐρανῷ τόξον λαμβάνει, ὅπερ ὅταν ὄμ-
βρος γένεται φάνεται, ὑγρότητος περὶ τὴν ἀέρα συνισταμένης, καὶ τὴν ἡλίου ἀκτῖνος
καὶ τὸ πλάγιον ὑποτεμνούσης τὴν πυκνότητα τῶν νεφῶν, εἶτα καὶ τὸ δίθυς, νέφει τινὶ
τὴν κύκλον τὴν ἴδιον ἐπερειδομένης. ὥσπερ γὰρ ἐκεῖνο ἐν μέσῳ ἐστὶ καὶ τοῦ ἀέρος οὐσίαν, 5
πολλὰ δὲ ἐν αὐτῷ χρώματα φαίνονται, καὶ φανερῶς τὰς διαφορὰς τῶν διαγνώ-
σκομεν, οὐ δυνατὸν δὲ τῇ αἰσθήσει καταλαβεῖν τὴν διάστασιν τοῦ ἑτέρου πρὸς τὸ ἕτερον,
ἀλλὰ τόπον τινὰ συνεχῆς ἐστι, καὶ διηρημένον, τὴν αἴσθησιν ἡμῶν ὑποκλέπτον ὡς
μὴ διαγινώσκειν τὴν τοῦ διὰ μέσου τόπον, τὴν μιγνύντα δι' ἑαυτοῦ καὶ χωρίζοντα τοῦ τῶ
χρόαν ἑτερότητα. οὕτω δὲ ἐν τῇ κοινότητι τῆς οὐσίας τοῦ θεοῦ αἱ γνωριστικαὶ 10
ἰδιότητες ἀπαλάμπουσι καὶ μὲν τὴν οὐσίαν, ἀδιαιρέτως ἐν τοῖς ὑποστάσεσι νοουμένης διαφο-
ρᾶς, καὶ τὰς αὐτὰς ἰδιότητας μόνον τῆς διαφορᾶς ὕσης, ὥστε καὶ τὸ συνημμένον ἐν τῇ οὐσίᾳ καὶ τὸ κεχωρισμένον καὶ τὰς ὑποστάσεις διδάσκεσθαι. εἰ καὶ ὅπερ ἀπὸ τοῦ πόρρω οὐ δυνάμεθα ἱκανῶς τῇ αἰσθήσει διακρῖναι τοῦ ἑτέρου τὸ ἕτερον, οὕτω καὶ ταῦτα τὸ ἓν τοῦ ἑτέρου διαζευγμένον οὐκ ἔστι νοεῖν διὰ τὴν ἀκροτάτην ἕνωσιν. εἰ δὲ 15
ἀπὸ τὸ καθ' ἡμᾶς ἡ αἴσθησις οὐκ ἐξικνεῖται τὴν ἕνωσιν καὶ τὴν διάκρισιν τελείως κατα-
λαβεῖν, πῶς οὐ πολλῷ μᾶλλον ἀπὸ τοῦ ἁγίου Τριάδος τοῦ ἑνὸς θεοῦ τοῦ ὑπὲρ πάν-
τα καὶ πᾶσιν νόησιν ἀσυγκρίτως ἐξῃρημένης ἡ τῶν λογικῶν καταλήψις δυνατώσει;

Κεφάλαιον ἕνατον.

Περὶ τοῦ ὑπάρχειν τοῦ κυρίου οἰκονομίας.

Τούτων οὕτω θεωρηθέντων καὶ τὴν τῆς γραφῆς τῶν ἁγίων διδασκαλίαν, ἐπιστούμεθα
ὁμολογοῦμεν, ὅτι ὁ εἷς τοῦ ἁγίας Τριάδος ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων,
διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, ὑπερβαλούσῃ φιλανθρωπείᾳ προσελάβετο σῶμα ἀν-
θρώπινον ὃν τοῦ ἁγίας θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, καὶ ἐνῳκήθη ἐξ αὐτῆς ὡς
ἄνθρωπος χωρὶς ἁμαρτίας. ὁ αὐτὸς ὢν θεὸς τέλειος καὶ ἄνθρωπος τέλειος, 25
ἐν μιᾷ ὑποστάσει δύο φύσεις ἔχων. καὶ δύο διάφορα θελήματα. τῆς φύσεσι κα-
τάλληλα καὶ προσήκοντα, τὸ μὲν, θεῖον δηλονότι, τὸ δὲ, ἀνθρώπινον. καὶ ἡ ποτὲ
μὲν ὡς θεὸς ἐνήργει, ποτὲ δὲ ὡς ἄνθρωπος ἔπραττε καὶ ἔπασχε, τὸ μὲν ἡ ἀνίστα
τοὺς νεκρὸς, καὶ τοὺς τυφλοὺς συσφίγγειν, καὶ τοὺς τυφλοὺς ὀμμάτων, καὶ τὰ ὅμοια
τοῖς νεκροῖς, καὶ τοὺς ἀλύτας συσφίγγειν, καὶ τοῦ τυφλοῦ ὀμμάτων, καὶ τὰ ὅμοια 30
τοῖς ἐνεργεῖν, θεότητος ἦσαν, καὶ ἀληθῆ θεὸν αὐτὸν, ἐμαρτύρων. τὸ δὲ πινάν
καὶ δίψαν καὶ πεινᾶν, καὶ κοπιᾶν, καὶ σαρκὸς πρὸς δοῦναι καὶ θανάτῳ, ταῦτα δήπουθεν
ἀνθρώπινα ἦσαν, καὶ ἀληθῶς ἄνθρωπον αὐτὸν ἐμαρτύρων. Ὁ δὲ μυστήριον τὸ τοῦ
ἄνθρωπον γενέσθαι, τοῦ ἐξ ἀνῶν ἀκουσθέντων θαυμάτων ἐστὶ θαυμασιώτατον. Οὐδὲ
ἡ ἐν τῷ κόσμῳ μόνιν μὲν ἀνθρωπίνιν φύσιν ἡ καθολικὴ πίστις τοῦ ἐκκλησίας ὁμο-
λογεῖ, τὴν δὲ θεότητα οὐ κατὰ φύσιν, ἀλλὰ κατὰ μετοχὴν ἐν αὐτῷ γενέσθαι, ἣς ἠξιώθη
διὰ ἔργων ἀγαθῶν καθὼς ἐφρόνει Φωτεινός, καὶ παῦλος ὁ σαμοσατεύς. Οὐδ' ὅπ 35
φαντασίαν ὁ τοῦ θεοῦ υἱὸς ἐγένετο ἄνθρωπος, ὥσπερ ἐφρόνουν οἱ μανιχαῖοι. Οὐδὲ
διδάσκει ἡ τοῦ θεοῦ ἐκκλησία ὅτι ὁ τοῦ θεοῦ υἱὸς εἰς ἀνθρωπίνιν μετεβλήθη σάρκα
ὡς ἀπολινάριος ἔλεγε. Οὐδ' ὅτι μόνιν μὲν ἀνέλαβε σάρκα, ἄψυχον μέντοι καὶ
ἄλογον, καὶ ἄνευ, αὐτὴ δὲ ψυχὴν μόνιν αὐτῷ τὴν θεότητα γεγενέναι, ὥσπερ ἀρχὴ 40
καὶ πρὸς τοῦ χριστοῦ τοῦτο ἐφρόνησεν, καὶ ὁ ἀπολινάριος ἔλεγχόμενος ὑπὸ τοῦ γρα-

φῆς.

φῆς, ὅτι οὐ μετεβλήθη ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ εἰς ἀνθρωπίνην σάρκα. Οὐδ' ὅτι ψυχὴν ἀνθρωπίνην ἔλαβε μόνον, ἀλλὰ μόνοι διαιρέσεις, καὶ νοῦς, καὶ τὴν λογικῆς ψυχῆς ἐστὶν ἴδιον, ὡς καὶ ἦτο Ἀπολινάριος ἔλεγεν. Οὐδ' ὅτι ἡ μὲν χριστοῦ ψυχὴ καὶ τὸν νοῦν ἐνεδύθη ὡς ἀριθμῆς καὶ ἦτο ἐφρόνησεν. Οὐδ' ὅτι ἀνθρωπίνη ψυχὴ καὶ σῶμα ἀνθρώπινον, εἰς ἓν συνέκρασαν διὰ τὴν χριστοῦ, κατ' ὁμοιότητα τῶν ἄλλων, καὶ ἐν τούτῳ τῷ ἀνθρώπῳ ὥσπερ ἐν ἰδίῳ ναῷ ὁ Χριστὸς κατῴκησε, χάριν δηλονότι ὡς ἐν τοῖς ἄλλοις ἅπασι ἁγίοις, ὥσπερ ὁ Νεστόριος ἐδογμάτισεν. Οὐδὲ δύο ὑποστάσεις, οὐδεμίαν φύσιν, ἢ θέλησιν, οὐδένα ἦτων ἡ καθολικὴ ἐκκλησία φρονεῖ, ἅπερ ἐξευρέθησαν οἱ αἱρετικοί, οἳ καὶ ἀποδεδοκιμάσθησαν ὑπὸ τῶν καθολικῶν συνόδων ἀποφηνάντες, ὡς ἀλλότρια τῆς ὑγιοῦς πίστεως τοῦ Χριστοῦ φρονήσαντες. Ἀλλ' ὁμολογεῖ καὶ κηρύττει ἐν τῷ χριστῷ εἶναι θείαν φύσιν τελείαν, καὶ ἀνθρωπίνην φύσιν τελείαν, ἐκ ψυχῆς δηλονότι λογικῆς συνεστηκυῖαν, καὶ ἀνθρωπίνης σαρκός. καὶ ὅτι αὐτὴ αἱ δύο φύσεις ἥνωται οὐκ μέθεξιν οὐδὲ κατὰ συμβεβηκὸς, ὥσπερ ἑνοῦται τῷ ἱματίῳ ὁ ἄνθρωπος, ὅτε ἐν μόνῃ προσωπικῇ σχέσει καὶ ἰδιότητι ἦτοι οἰκειότητι καὶ ὁμοιότητι μόνον, ἀλλὰ καὶ κατὰ μίαν ὑπόστασιν, καὶ ὑποκείμενον ἓν. καὶ ὥσπερ ἐν τῇ Ἱεράδι ἐν μιᾷ φύσει πολλοὶ εἰσὶ πρόσωπα ὑφεστῶτα, οὕτως ἐν τῷ σαρκὸς μυστηρίῳ, ἐν πολλοῖς φύσεσι ἦτοι ἐν δυσὶν ἓν πρόσωπον ὑφεστὸς, καὶ φῶς καὶ ἦτον τὸ πρόσωπον μόνον δυνάμενον σώζεσθαι τὰ ἐν τῇς γραφαῖς προσαδεδομένα περὶ τῆς σαρκώσεως. Ἐπεὶ φῶς ἡ γραφὴ ἀδιακρίτως τῷ ἀνθρώπῳ τὰ τοῦ θεοῦ χαρίζει τὰ τοῦ ἀνθρώπου τῷ θεῷ, ὡς ὅταν λέγῃ ὁ ἄνθρωπος ὅτι, οὐρανὸν καὶ γῆν ἐστερέωσεν, καὶ ὁ κύριος τῆς δόξης ἐσταυρώθη, καὶ ἀπέθανεν, ἀνάγκη ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν εἶναι πρὸς ἀμφότερα εἰρῆνται, καὶ διότι τὰ ἐναντία λέγονται περὶ αὐτοῦ, ὡς τὸ παθητὸν καὶ ἀπαθὲς, τὸ θνητὸν καὶ ἀθάνατον, καὶ ὁ ἄκλιτος κλίνεται, καὶ τὰ τοιαῦτα. Ἀδύνατον δὲ λέγεται ταῦτα καὶ τοῦ αὐτοῦ καὶ θνητὸν ὁμοῦ καὶ ἀθάνατον, ἀκλιτὸν καὶ ἄκλιτον. Ὁμολογεῖ ἡ τοῦ θεοῦ ἐκκλησία κατ' ἕτερον, καὶ ἕτερον πρόσωπον λέγονται τὰ λεγόμενα πάντα περὶ τοῦ Χριστοῦ. δηλονότι τὰ μὲν θεῖα ἁρμόζουσιν αὐτῷ καθὸ ἐστὶ θεὸς, τὰ δὲ ἀνθρώπινα καθόλου ἐγένετο ἄνθρωπος. καὶ φῶς καὶ μὲν τὴν τοῦ θεοῦ μορφὴν, πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ αὐτὸς ἐστὶ πατὴρ εἷς εἰσὶ, καὶ ὥσπερ ὁ πατὴρ ἔχει ζωὴν ἐν ἑαυτῷ, ὅτως ἔδωκε καὶ τῷ υἱῷ ζωὴν ἔχειν ἐν ἑαυτῷ, τουτέστιν αὐτὸν ἐγέννησε ζωὴν, καθὼς ὁ θεῖος χρυσόστομος ἐξηγεῖται. καὶ αὐτὸς ἐστὶν ὁ ἀληθινὸς θεὸς ἡ ζωὴ ἡ αἰώνιος. καὶ πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ αὐτοῦ εἰσὶ, πάντα φῶς φησὶ τὰ ἐμὰ σά ἐστὶ, καὶ τὰ σὰ ἐμά, καὶ δεδόξασμαι ἐν αὐτοῖς. Κατὰ δὲ τοῦ ἀνθρώπου δυλικὴν μορφὴν ἣν προσελάβετο, ἐγένετο ἐκ γυναικὸς, ἐγένετο ὑπὸ νόμον. καὶ οὐκ ἦλθε ποιῆσαι τὸ θέλημα αὐτοῦ, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντος αὐτόν. καὶ πρὸς λυπεῖται ἐστὶν ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἕως θανάτου, καὶ πάτερ φησὶ, εἰ δυνατὸν παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο. καὶ ὑπήκοος ἐγένετο μέχρι θανάτου θανάτου δὲ σταυροῦ. καὶ ἡ διδαχὴ αὐτοῦ οὐκ ἔστιν αὐτοῦ, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντος αὐτόν. Πολλὰ τοίνυν διὰ τοῦ χριστοῦ ὀνόματα λέγονται διὰ τὴν τῶν φύσεων συνδρομὴν καὶ μίαν ὑπόστασιν, τὰ μὲν γὰρ ἁρμόζουσιν ὡς θεῷ καθάπερ εἴπομεν, καὶ ταῦτα, ὀνόματα πρὸς τὴν τῆς ἑνώσεως ἐπ' αὐτοῦ καλοῦνται. ἁρμόζουσι δὲ πρὸς τὴν τῆς ἑνώσεως καὶ ὅσα

καὶ ὅσα πρὸς αὐτὸν προφητικῶς εἴρηται, ὡς τὸ ὁ θεὸς ἡμῶν ἐμφανῶς ἥξει καὶ οὐ σιωπήσεται. καὶ τὸ μὴ ταῦτα διὰ τῆς ὄψεως καὶ τοῖς ἀνθρώποις σωματικῶς ἐφάνη, αὐτὸ δὲ ὀφθήσεται, καὶ σωματικῶς ἐφάνη. καὶ τὸ κύριος ἐκλυσέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ, αὐτὸ δὲ κλίσει με, ἦτοι μὴ γὰρ κλινεῖς τὸν ἁγίων διὰ τὴν κλινάσης σαρκὸς τῷ θεῷ λόγῳ ἐξέλαβον. καὶ τὸ ἐπόμενον πρὸς ὃ πάντων τῶν βροτῶν ἡνωμένε, τῷ θεῷ λόγῳ ὡς ἐκ θεοῦ καὶ πατρὸς πρὸς τὸν αἰώνων ἀπάντων ἡνωμένῳ ἀνέθεσαν. Τινὲς δὲ διὰ τὴν ἐμφαινομένης τῷ νόμῳ σοφίας ἐξεζήτησαν, καὶ μάρτυς ὁ μέγας βασίλειος ἐν πρώτῳ τῶν παροιμιῶν, οὐ τὴν πρὸς ἡμᾶς ῥήσεως καὶ καιρὸν ἐμνήσθημεν πρότερον. ταῦτα μὲν οὖν πρὸς τὴν ἑνώσεως αὐτῷ ἁρμόζουσι, τὰ μὲν καὶ τὴν θείαν φύσιν τὰ δὲ προφητικῶς ὡς εἴπομεν. Ἐπεὶ δὲ κατ' ἐν πρόσωπον ἥνωσεν ἑαυτῷ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ἀσυγχύτως καὶ ἀτρέπτως, καὶ ἦν ὁ αὐτὸς θεὸς ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπος, καὶ διὰ ταύτην τὴν ἄρρητον ἕνωσιν ἐπεχύετο τῇ σαρκὶ δι' ὅλου τὴν θεότητα μεταχεῖν, τουτέστιν ἐθεώθη, ὡς καὶ τὸν θεολόγον γρηγόριον περὶ τῆς σαρκὸς ταύτης λέγειν, καὶ θαρρῶν λέγειν ὁμόθεον, ἀποδόσαι ἀλλήλαις τὸν ὀνομάτων αἱ φύσεις, ὃν καὶ δὴ καλοῦσι τρόπον ἀποδόσεως, καὶ ποτὲ μὲν ἀπὸ κρείττονος τὸν λόγον ποιούμεθα, θέσιν λέγοντες τῆς σαρκὸς διὰ τὸν πρὸς τὸν θεὸν ἡνωμένον τῇ σαρκὶ πολὺ ἀπὸ τῆς συμφυΐας καὶ ἑνώσεως τῆς σαρκὸς, πρὸς τὸν δὲ θεὸν λόγον φύσιν. ποτὲ δὲ ἀπὸ ἐλάττονος τῆς σαρκὸς νοοῦντες, αὐτὴν φῶς ἦν ἡ ἡνωθεῖσα τῷ θεῷ λόγῳ ἀδιαιρέτῳ καὶ τὴν ἑαυτοῦ φύσιν πεπονθότα. ποτὲ δὲ καὶ ἐξ ἀμφοτέρων τὰ ὀνόματα συμπαρέκειμθα ἑνωσιν λέγοντες, κοινωνίαν, μίξιν συμφυΐαν, συμμόρφωσιν, ἅπινα διὰ τῆς σαρκὸς νοοῦντες, αὐτὴν φῶς ἦν ἡ ἡνωθεῖσα, ὡς ἐλάττονος, καὶ ἐν δεῖς. ἡ γὰρ παρεγκλίσεις τῆς θείας φύσεως εἰς τὴν σάρκα, ἡ δὲ ἐνωσιν λέγομεν, ταύτῃ αὐτῇ δέδωκε τὴν κοινωνίαν καὶ τὴν θέωσιν, καὶ τὴν μίξιν, καὶ τὴν συμμόρφωσιν, διὰ τῆς θείας φύσεως πρὸς τὴν σάρκα θεωρεῖσθαι. Ταῦτα μὲν οὖν τῇ ἑνώσει ἁρμόζουσι λέγεσθαι, μὴ δὲ τὴν ἑνωσιν, ἁρμόζουσι μὲν καὶ ὅσα πρότερον περὶ τῆς ἑνώσεως, τὰ μὲν καὶ τὴν θείαν φύσιν, τὰ δὲ προφητικῶς ὡς εἴπομεν περὶ αὐτοῦ εἴρηται, καὶ φῶς καὶ μεταβλήθη ἡ θεία φύσις εἰς τὴν τῆς σαρκὸς παρείνωσιν, ἀλλὰ καὶ μὴ τὴν ἑνωσιν ὁ αὐτὸς ἦν θεὸς τέλειος. καὶ ἀνθρωπος τέλειος. Διὸ καὶ λεχθήσεται δικαίως ὅτι ὁ γενηθεὶς ἐκ παρθένου θεὸς ἐστὶ προσκυνητὸς δημιουργὸς τῆς κτίσεως. Τὰ δὲ μὴ τὴν ἑνωσιν οὐδαμῶς προσήκει καὶ περὶ τῆς ἑνώσεως λέγεσθαι, καὶ φῶς περὶ τῆς σαρκωθῆναι ἐκ ἐτέχθη ἐκ παρθένου οὐδὲ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη. οὐδέν οὖν τὴν μὴ τὴν ἑνωσιν λέγεσθαι ἐπ' αὐτοῦ περὶ τῆς ἑνώσεως προσήκει, εἰ μή τι γε προφητικῶς ὡς εἴπομεν. Ἁρμόσει τοίνυν μὴ τὴν ἑνωσιν, τὰ μὲν καὶ τὴν θείαν φύσιν, τὰ δὲ ἀπὸ τῆς ἀνθρωπίνης μέρους εἰλημμένα λέγεσθαι ἐπ' αὐτοῦ, οἷον ὁ ἐκ παρθένου τόκος, ἡ κατὰ ἡλικίαν αὔξησις, πάντα ταῦτα τὴν διὰ τὴν ἁμαρτίαν ὕστερον τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει ὑπεμβάντων ἐξ ὧν οὐδενὶ ὑπέκειτο, ἐκ πνεύματος ἁγίου συλληφθεὶς, καὶ διὰ πάντων καθαρώτατος, πάσης ἁμαρτίας μεμενηκώς. Τὰ γοῦν ἀπὸ τῆς σώματος διὰ τὸ χριστοῦ λεγόμενα, ἀδιὰ τῆς σώματος εἰσὶ δήπουθεν φυσικὰ καὶ ἀδιάβλητα πάθη, ὅτω λέγονται, ὡς τῆς θείας φύσεως ἦτοι οὐδὲν οὐδ' ὅπωσ πασχούσης. εἰ δὲ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ λέγομεν ὅτι ἐπείνασε καὶ ἠγωνίασε καὶ τὰ ἀνθρώπινον δηλονότι διὰ τὴν ἀκροτάτην εἰσχώρησιν καὶ ἕνωσιν τῆς θείας φύσεως ἀμιγῶς καὶ ἀσυγχύτως πρὸς τὴν σάρκα. καθάπερ ψυχὴ πρὸς

πρὸς τὸ σῶμα, ἢ πῦρ πρὸς τὴν τοῦ σιδήρου φύσιν ἀμιγῶς διήκει), καὶ τὰ ἑαυτοῦ τῆς
ὕλας μεταδίδωσι πρὸς δεῖγμα λικνῶς εἰπεῖν. Τῷ ἀνθρωπίνῳ μέρει πίνων πάντα
ἀήκουσιν ὅσα τα πεινότερον λέγεται, ὡς τὸ Ἵμε διψεῖτε κοπιεῖται. Εἰ τὸ ἐρωτᾶν πρέ-
πει θήκατε λάζαρον, ὁ δὲ τὴν συκῆν δρόμος, τὸ ἀναναχωρεῖν, ἢ προσεποιήσα-
το πορρωτέρω πορεύεσθαι εἰς τὰ γειτονικά. Εἰς τοῦτο δὴ ἀνήκει καὶ τὸ θέμου θέμου 5
ἵνα τί με ἐγκατέλιπες. Εἰς τὸ γλυκύμου ὑπὲρ ἡμῶν κατάρας. καὶ τὸ, καὶ αὐ-
τὸς ὁ υἱὸς ὑποταγήσεται τῷ ὑποτάξαντι αὐτῷ τὰ πάντα, ταῦτα δὲ κατ' οἰκείωσιν
ἔλεγε τὸ ἡμέτερον οἰκειούμενος πρόσωπον, καὶ μεθ' ἡμῶν πάντων ἑαυτόν. Ἡ-
μεῖς δὲ ἤμην οἱ ἐγκαταλελειμμένοι καὶ ὑποταγῆς δεόμενοι, ὡς ἁμαρτίας καὶ κα-
τάρας ἔνοχοι, καὶ τοῖς τοῦ Θεοῦ προστάγμασιν ἀπειθοῦντες, αὐτὸς οὐκ ἥμαρτεν, 10
οὐδὲ ἀυρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ, διὰ τοῦτο οὐκ ὡς θεὸς ἐγκατελείφθη,
εἰς δὲ θεὸς ἐστὶ μόνος τοῦ Πατρός, ὅτε ὡς ἄνθρωπος ἥμαρτε, διὸ οὐδὲ ἐγκατελείφ-
θη, οὐδ' ὑποταγῆς ἐδεήθη, ἀλλὰ ταῦτα εἴρηκε, τὸ ἡμέτερον οἰκειούμενος κα-
θάπερ εἴρηται. πρὸς αὐτὸν δὲ λέγει), ὁ αἴρων τὰς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου, καὶ αὐ-
τὸς τὰς ἀσθενείας ἡμῶν ἔλαβε, καὶ τὰς νόσους ἐβάστασε. Τὸ δὲ, ὁ πατήρ μεί- 15
ζων μου ἐστὶ, μονὰς μὲν τῶν ἁγίων, καὶ τὸ αἴτιον εἰρῆθαι ἐξέλαβον, οὐ μὴν καθὸ
αὐτὸς ὁ Πατὴρ τοῦ υἱοῦ, μείζων αὐτοῦ λέγεται, ἀλλ' ὡς αὐτὸς ὁ ἀπόστολος. εἰ
γὰρ καθὸ αὐτὸς ὁ πατὴρ τοῦ υἱοῦ τὸ μεῖζον αὐτῷ προσαρμόζεται, διακριθήσε-
ται καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Πατρὸς καὶ τὸ αὐτοῦ, ᾧ τὸ ἔλαττον αὐτοῦ, καὶ οὕτως ὁ Πατὴρ
τοῦ υἱοῦ τῷ μείζονι εἰ ἐλάττονι διακριθήσονται. ὅπερ ὡς πολέμιον τῇ καθολικῇ πίστει, 20
οὐκ εἴρηται πώποτε. φησὶ δὲ ὁ μέγας Ἀθανάσιος ἐν τῷ κατὰ Ἀπολινάριον, μείζο-
να τὸν πατέρα λέγει ἑαυτοῦ, ὡς υἱὸς, καὶ ἡμῶν τὸν ἑαυτοῦ Πατέρα. ὥσπερ οὖν οὐκ
ἂν τῇ ἡμῇ διακρίνοιτο ὁ Πατὴρ τοῦ υἱοῦ, οὕτως οὐδὲ κατὰ τὸ μεῖζον καθὸ ἐστὶν ἄπι-
ος τοῦ ἑαυτοῦ υἱοῦ, ἀλλ' ἔστι μείζων ὡς ἀπλῶς ἄπιος καὶ ἀρχή. καὶ ὥσπερ ἀρχὴ λέ-
γεται ὁ Πατὴρ τοῦ υἱοῦ, οὐκ ἀποδίδοται δὲ ταύτην ἡ ἀρχὴ καὶ τελειότης. καὶ ὥσπερ 25
ὁ μέγας Βασίλειος προκαταρκτικὴν αἰτίαν εἴρηκε τὸν Πατέρα, ἢ εἰ ὡς ὁ θεολόγος
Γρηγόριος ἀπὸ τοῦ πρώτου αἰτίαν ἀνενεκτέον. καὶ οὐκ ἀποδίδοται ταύτην τῇ αἰτίᾳ
καὶ δευτέρα τις εἰ περείδεσα αἰτία, ὅτω γὰρ δύο ἀρχαὶ τῆς κτίσεως ἀναφαίνονται,
τὸν ὅμοιον τρόπον εἰ τὸ μεῖζον δὴ τοῦ πατρὸς καὶ τὸ αἴτιον ὡς ἀπείκλινες τῶν
ἁγίων ἐκλαμβάνεται ἐκληπτέον. ὡς αἰτίαν κατ' ἑαυτοῦ. εἰ δὲ πρὸς ἕτερόν τι λεγό- 30
μενον, εἰ δὲ ὁ υἱὸς ὡς ἐλάττων πρὸς τὸν μείζονα ἑαυτοῦ ἀποδοθήσεται, ὅπερ ἄτοπον.
Τινὲς δὲ τῶν ἁγίων καὶ τὸ ἀνθρώπινον ἐξηγήσαντο. ὁ θεῖος χρυσόστομος φησὶ.
Ταῦτα πρὸς τὴν ἀδένειαν τῶν μαθητῶν εἴρηκεν, ἔστι πίνων λέγει ὅτι πρὸς τὴν τῶν μαθη-
τῶν ὑπόληψιν οὕτω εἴρηκεν ὁ χριστὸς, ὅτι δὴ τὸν πατέρα μείζω ἡγοῦντο ὡς αἴτιον. καὶ
οὐ πρὸς τὴν ἑαυτοῦ φύσιν ἀφορῶν εἰ ὑπόστασιν, ὥσπερ εἰ πρὸς τὸν εἰπόντα, διδάσκαλε 35
ἀγαθὲ, οὐδεὶς ἀγαθὸς εἴρηκεν, εἰ μὴ μόνος ὁ θεός. εἰ πρὸς τοὺς ἐπερωτήσαντας μα-
θητὰς εἰ περὶ τῆς ἡμέρας εἰ ὥρας εἰ συντελείας οὐδεὶς οἶδε φησὶν οὐδὲ ὁ υἱὸς, μόνος δὲ ὁ
Πατὴρ. ὅτω γὰρ ἐκεῖνοι ἤνικα αὐτὰ ἐνόμιζον, εἰ πρὸς τὴν αὐτῶν διάνοιαν αὐτοῖς συγκαταβα-
βάνων ἐφθέγγετο, ἐπεὶ ὅτω τὰ περὶ αὐτοῦ καθαρῶς ἠπίστουν. Καὶ πολλὰ τοι-
αῦτα εἴρηται τῇ γραφῇ χρηματιζόμενα, ὥσπερ τὸ ἐρῶτον Ἀδὰμ εἰς ἐξ ἡμῶν. 40
ὅτω γὰρ ἐκεῖνος ἐπέλαβε θεὸς γενέσθαι τῇ δ' ἀληθείᾳ οὐκ ἐγένετο. ὁ δὲ μέγας
Βασί-

Βασίλειος οὐδεὶς ἀγαθὸς εἰ μὴ εἷς ὁ Θεὸς, λαμβάνει μὲν καὶ αὐτὸς καὶ τὸ ἀνθρω-
πινον, πολλὰ γὰρ φησὶ καὶ ἀπὸ τοῦ ἀνθρωπίνου μέρους ὁ Κύριος διαλέγεται, λαβά-
νει δὲ καὶ τὴν θείαν φύσιν. καὶ γὰρ ἐν μιᾷ τῇ ὡς ἀμφιλόχιον ὑπεκλῶν οὕτω φη-
σὶν, οὐκ ἔξω ἑαυτὸν ἀθεὶς τοῦ ἀγαθοῦ φύσεως ὁ υἱὸς τοῦτο λέγει, ἀλλ' ἐπειδὴ πρῶ-
τον ἀγαθὸν ὁ Πατὴρ, τὸ οὐδεὶς συνεπαγόμενος, τοῦ πρῶτον εἰρῆσθαι πρὸς ἀλλήλους, εἰ τὸ 5
οὐδεὶς οἶδε τὴν ὑὸν εἰ μὴ ὁ Πατὴρ, οὐδὲ γὰρ ἐκεῖ ἄγνοιαν τοῦ Πατρὸς κατηγορεῖ, ἀλ-
λὰ πρῶτον τῷ Πατρὶ ὑπάρχειν τὴν γνῶσιν τοῦ ἑαυτοῦ φύσεως μαρτυρεῖ. ὅτω εἰ τὸ
οὐδεὶς οἶδε τὴν ὥραν καὶ ἡμέραν, τὴν πρώτην εἴδησιν τῶν τε ὄντων εἰ τὴν ἐπιμέλειαν ἀπὸ τοῦ
Πατέρα ἀνάγοντος, καὶ διὰ πάντων τὴν πρώτην αἰτίαν τοῖς ἀνθρώποις ὑποδεικ-
νυῶν εἰρῆσθαι νομίζομεν. Καὶ ἔπι πάλιν ἐν τῇ αὐτῇ τὴν μὲν τοῦ Ματθαίου ῥῆσιν, 10
πρὸς τὴν ἡμέρας ἐκείνης οὐδεὶς οἶδεν οὐδὲ οἱ ἄγγελοι τοῦ οὐρανοῦ εἰ μὴ ὁ Πατὴρ μό-
νος, ταύτης τὴν ἐξηγήσεως ἀξιοῖ ὅπ πρὸς ἀπαρασολίν τῶν ἀγγέλων εἴρηκεν, ἑ-
αυτὸν δὲ συμπεριέλαβε τοῖς ἑαυτοῦ δούλοις καὶ τὴν ἄγνοιαν. ὑφαιρεῖται πίνων
ὡς ὁμολογούμενον τὸ ἑαυτοῦ πρόσωπον ἐν τῇ λέξει τοῦ Ματθαίου ἐκείνος τοὺς ἀγ-
γέλους εἶπεν ἀγνοεῖν, οὐδένα δὲ τὸν Πατέρα μόνον τὸν τοῦ Πατρὸς γνῶσιν, καὶ τὸ πρω-
τόμυθον εἰ ἑαυτοῦ εἶναι λέγων, αὐτὸς γὰρ εἶπε πάντα ὅσα ἔχει ὁ Πατὴρ ἐμὰ
ἐστὶ, εἰ καθὼς γινώσκεμε ὁ Πατὴρ κἀγὼ γινώσκω τὸν Πατέρα. Τῷ δὲ Μάρκου
ῥῆσιν, περὶ δὲ τὴν ἡμέρας ἐκείνης εἰ ὥρας οὐδεὶς οἶδεν οὐδὲ οἱ ἄγγελοι οἱ ἐν οὐρανῷ,
οὐδὲ ὁ υἱὸς, εἰ μὴ ὁ Πατὴρ, ὅτως ἐξηγεῖται, ὅπ οὐδεὶς οἶδεν οὐδὲ οἱ ἄγγελοι οἱ
ἐν οὐρανῷ, ἀλλ' οὐδ' αὐ ὁ υἱὸς ἔγνω εἰ μὴ ὁ Πατὴρ, τοῦτέστιν ἡ αἰτία τοῦ εἰδέναι τὴν 20
ὑὸν πρὸς τὸν Πατέρα. ἐπειδὴ γὰρ ἐξ αὐτοῦ γεννᾶται εἰ ὁμοούσιος αὐτῷ ἐστὶ, τὴν αὐ-
τὴν οὐσίαν τῷ Πατρὶ καὶ γνῶσιν ἔχει. Καὶ ἐπεὶ φησὶν ὁ θεῖος κύριλλος τὴν σύμ-
παν τοῦ υἱοῦ ὅν τοῦ Πατρὸς οὐσίας πρόθεσιν, οὐδ' αὐ ὁ υἱὸς ἤδει τὴν γνῶσιν τοῦ τέλους εἰ
μὴ ὁ Πατὴρ. ταῦτα μὲν ὅτως. Τὸ δὲ πάτερ δόξασόν με τῇ δόξῃ ἣ εἶχον πρὸ τοῦ
τὸν κόσμον εἶναι παρὰ σοὶ. διὰ τὴν πρὸς ἡμᾶς φανέρωσίν τε καὶ πίστωσιν εἴρηται 25
τὴν κόσμον εἶναι παρὰ σοὶ. διὰ τὴν πρὸς ἡμᾶς φανέρωσίν τε καὶ πίστωσιν εἴρηται
καὶ γὰρ ὡς φησὶν ὁ δαμασκηνὸς, αὐτὸς μὲν γὰρ δεδοξασμένος ἦν τε καὶ ἐστὶν, ἀλλ'
ἡμῖν οὐκ ἦν φανερωθεῖσα καὶ πιστωθεῖσα ἡ δόξα αὐτοῦ. Καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ
εἰρημένον, τοῦ ὁμοουσίου τῷ υἱῷ Θεοῦ ἐν δυνάμει καὶ Πνεῦμα ἁγιωσύνης ἐξ ἀναστάσεως
νεκρῶν, διὰ γὰρ τὴν θαυμάτων καὶ τὴν ἀναστάσεως καὶ τὴν ὑπεροχὴν πνεύ-
ματος ἐφανερώθη τῷ κόσμῳ ὅπ ὁ υἱὸς ἐστὶ τοῦ Θεοῦ, ἀπήκρυς τῷ θείῳ βασιλείῳ
Ἰαῦτα λέγων, ὃς φησὶν ὑπὲρ τὴν τοῦ θαλάσσης καὶ τὴν ἀνέμων ὑπακοὴν αὐτῷ ἐ-
γνώρισαν αὐτοῦ τὴν θεότητα. εἰ γὰρ ἡ δόξα ἡ φυσικὴ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ τοῦτο ἐστὶ τὸ γνωσθῆναι
ὅπ τοῦ Πατρὸς ἀϊδίως καὶ ἀνάρχως. Ὥσπερ οὖν εἴπε αὐτὸν εἰς κτίσμα κατάγει ὅ-
σον τῷ ἐπ' αὐτῷ τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ λόγου καθαιρεῖ, ὅτω καὶ τὰ ἀκόλουθον ἐποιεῖ

αὐτὸν τὸν Πατέρα ἐκάλεσε.

Πολλῶν τοίνυν ὀνομάτων ἀπὸ τοῦ χρίσαι καὶ διαφόρους τρόπους εἰρημένων, δεῖ τὰ μὲν ὑψηλότερα διδόναι τῇ θείᾳ φύσει, τὰ δὲ ταπεινότερα τῇ ἀνθρωπίνῃ, τὰ δὲ κοινὰ τῷ σωτῆρι ἤγουν τῷ ἑνὶ χριστῷ, ὃς ἐστὶ θεὸς καὶ ἄνθρωπος, καὶ τὰ κοινὰ ταῦτα καὶ ἀμφότερα ἀφείλομεν τοῦ ἑνὸς χριστοῦ, καὶ πάντα τὰ γινόμενα παρ' αὐτοῦ ὡς ἐκ μιᾶς ὑποστάσεως, ἑκάστου ἔργου ἀναφερομένου εἰς τὸ ἑαυτοῦ οἰκεῖον. τοιγαροῦν τὸ μὲν θεῖον ἔργον ἀναφέρειν τῇ τοῦ θεότητος φύσει, τὸ δὲ τῆς ἀνθρωπίνης, ἄλλο μὲν θεῖον ἔργον, ἄλλο δὲ ἀνθρώπινον. ἃ ἄτοπος οὖν ἐστιν ἡμῖν ἐνωθεισῶν φύσεων ἡ διαφορὰ γινώσκεται, ἃ ὡς φασιν οἱ ἅγιοι, ἃ μάλιστα ὁ θειότατος κύριος ἀναγνωρίζει ἐν ποιότητι φυσικῇ θεότης καὶ ἀνθρωπότης, εἰς γεμίζει ὁ τοῦ χριστὸς ἃ κύριος, ἑνὸς ὄντος αὐτοῦ καὶ τοῦ αὐτοῦ, κατ' οὐδένα τρόπον διὰ τὴν διάφορον τοῦ φυσικοῦ διαφορᾶς μεριζομένης τοῦ καθ' ὑπόστασιν ἑνώσεως.

Τούτοις δὲ τοῦ παρικώσεως ὁμολογοῦμεν ὅτι κατ' οὐδένα τρόπον ὁ Πατὴρ ἃ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον πεκοινώνηκεν ἐμοὶ κατ' εὐδοκίαν καὶ θέλησιν μόνην. ὅταν δὲ κατ' εὐδοκίαν καὶ θέλησιν λέγομεν κεχρεῖζομεν τὸν ὑὸν τοῦ εὐδοκίας ταύτης καὶ τοῦ ἀγαθοῦ τοῦ τοῦ ἡμᾶς θελήσεως, εἰς καὶ θεὸς ἐστὶ μὲν καὶ Πατρὸς καὶ Πνεύματος, καὶ μία φύσις καὶ ἄτμητος. ὅθεν οὐ καὶ λέγομεν ἐν τῷ κόσμῳ οὐ διὰ τὴν τοῦ σαρκὸς τοῦ ἐλθεῖν καὶ τὸ διὰ ταύτης αὐτὸν ὑὸν καὶ θεοῦ καὶ θεὸν ἡμᾶς δεῖξαι, ἀλλ' οὐδέ ποτε καὶ Πατρὸς ἀπῆν. ἀλλὰ καὶ γεννώμενον ἐκ Παρθένου, καὶ διατρίβων ἐν γῇ, καὶ πάντα πάσχων ὡς ἄνθρωπος ἀχωρίστως τῷ θεῷ καὶ πατρὶ ἀεὶ καὶ ἀϊδίως γεννᾶται, σωπῶν καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι. οὐ γὰρ ἦν ποτε θεὸς ἄλογος, μνημονευτέον γὰρ ὡς ἐκ τοῦ ἔπεσεν ἐκείνου, ἢ ποτὲ ὑὸν Πατρὶ, ἢ Πνεῦμα ἁγίῳ. Καὶ ὡς ἐκ τοῦ ἔστι δωρεὰν ἀπὸ τοῦ ἁγίας Γρηγορίου τοῦ ἀδιαίρετον ἀπονεμηθῆναι, ὡς ὑὸν χωρὶς πατρὸς ἀπονεμηθῆναι, ἢ Πνεῦμα καὶ ὑὸν ἀναζευχθῆναι, ἅπερ ὁ θεολόγος Γρηγόριος, καὶ ὁ θεῖος Βασίλειος φασὶν, οἷς καὶ ὁ Δαμασκηνὸς ἑπόμενος, δεῖ δὲ λόγῳ καὶ πνεῦμα ἔχειν διδόμενα. Ἐπεὶ δὲ λέγομεν, ὅτι μία μὲν ἐστὶν ἡ οὐσία ὁ Θεὸς ἡ τριάς, καὶ ἔστι καὶ ὁ πατὴρ θεὸς τέλειος, καὶ ὁ υἱὸς ὡσαύτως, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. διὰ τοῦτο φαμὲν καὶ τὸν ἅγιον Διονύσιον, καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας, ἀγίους, ὡς ὅλη ἡ θεία οὐσία ἐσαρκώθη ἐν μιᾷ τῶν αὐτῆς ὑποστάσεων. καὶ γὰρ ὁ θεῖος παῦλος φησὶ, ἐν αὐτῷ κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς, τουτέστιν ἐν τῇ σαρκὶ αὐτοῦ. Οἱ δὲ ταῦτα λέγοντες ἅγιοι, τὸν ὅμοιον τρόπον φασὶν, ὅτι ἡ τοῦ θεοῦ λόγου ὑπόστασις ὅλη τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει ἡνώθη ἐν μιᾷ ὑποστάσει, ἐπεὶ καὶ ἐξ ἡμῶν ὅλη ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ἐν ἑκάστῳ τελείως ἐστὶ παραδειγματικῶς, καὶ γὰρ ἐδὲν ἐνέλιπεν, ἀλλὰ τὰ τοῦ τελείου ἀνθρώπου πάντα εἶχε, σῶμα, ψυχὴν λογικὴν καὶ νοεράν, καὶ τὰ τούτων ἀδιάβλητα ἰδιώματα, τὸ δὲ ἑνὸς τούτων λειπόμενον ἐστὶν ἐστὶν ἀνθρώπου. ὅλον τοίνυν ἀνέλαβε τὸν ἄνθρωπον, ἵνα σωτηρίαν ὅλῳ τῷ πεσόντι χαρίσηται, τὸ δὲ ἀναφύλλητον ἀθεράπευτον. Ἁμαρτία δὲ, ἢ τοῦ κατὰ νοῦν, ἢ τοῦ κατ' ἐνέργειαν οὐδαμῇ κεκοινώνηκε. καὶ νῦν δὲ ἐστὶν ἁμαρτία, ὅταν τὸν σώματος τὸ πονηρὸν ποιῶσι, κατ' ἐνέργειαν δὲ, ὅταν καὶ ἔργοις αὐτὸ τελειώσῃ. τοῦτων μὲν ἐδὲν, τὰ τοῦ φύσεως δὲ ἀδιάβλητα πάθη πάντα εἶχεν, οἷον τὸν πεῖνα, τὸν ὕψαν, τὸν πόνον, τὸν δειλίαν, ἀγωνίαν, τὸν θανάτου παράτασιν, οὐ τοῖς ἀνθρώ-

ποις

ποις φυσικῶς ἐνυπάρχουσι, καὶ τῇ φθορᾷ τούτων ὑπέκειτο. τοῦ δὲ καὶ τὴν ἁμαρτίαν, ἢ τοῦ μὴ θανάτου καὶ σώματος διαλύσεως φθορᾷ ἀδαμῶς. ὅθεν καὶ τὰ ἀρημένα πάθη, φθαρτὸν τὸ καὶ νοερὸν λέγομεν σῶμα, ἐφόσον δηλονότι σωματοφορούμεθα καὶ ἡμῶν ἐκ ὑμίστησι τῷ θανάτῳ, ἄφθαρτον δὲ μὴ τὸν ἀνάστασιν. ὅτε τὸ ὑπερειδόντων τὸ σῶμα, καὶ ὧν πρότερον πρεσβεῖον δεόμενον, ὅτε διάλυσιν, ἢ φθορὰν ὑπομένον ἀδέ ποτε. Εἰ δὲ καὶ προφῆς μὴ τὴν ἀνάστασιν ἤψατο, ἀλλὰ καὶ τὸν κατὰ φυσικὸν λόγον ὅν ἦν, διὸ περὶ θείῳ καὶ ὡς αὐτὸς ὁ δὲ ταύτῃ ἀνηλάθαι λέγομεν, καὶ διὰ τοῦ ἀνατάσεως πίστωσιν οἰκονομικῶς ἐγείνει. Ὥσπερ καὶ τὸ χεῖρας ἀνθρωπίνας ψηλαφῆσαι, καίτοι τοῦτο πρὸς τὸ κεκλεισμένα τῶν θυρῶν εἰσελθεῖν ἐναντιότητα εἶχε. καὶ τὸ ψηλαφῆσαι δεόμενον καὶ φθείρεσθαι ἀναγκαῖον, καὶ τὸ ἄφθαρτον, ψηλαφῆσαι ἀδύνατον παντῶς. καὶ ἄφθαρτον τὸ αὐτὸ σῶμα ἦν, κεκλεισμένων τῶν θυρῶν εἰσελθόν, ἀλλ' ὥσπερ ἀνθρωπος γεννηθεὶς παρθένου τὸν κεκλεισμένον ἐφύλαξε, καὶ δύο ταῦτα σωῆψε παρθενίαν καὶ τόκον, τοῖς ἀνθρώποις ἐδίδασκε. οὕτω καὶ ταῦτα ξένον τινὰ καὶ .....

Κεφάλαιον δέκατον.

Περὶ τῶν θαυμάτων καὶ Χριστοῦ. λέξεις δὲ ἡ ἀρχή.

Καὶ οἱ ἄγγελοι καὶ οἱ μάγοι, καὶ ὁ τοῦ ἱεροῦ μέσον ἀναγνώσκειν, καὶ τινὰς τῶν γραμματέων ἀπορμίσαι γράμματα μὴ μεμαθηκότα, εἰ καὶ οἱ παρόντες ἐσωπῶν, ἀλλὰ ταῦτα θεὸν αὐτὸν ὑπεδέκνυε, ὅμως τὸ σωεχῶς ἀπὸ πολλῶν ἐμπεσθεν διδασκαλίας ἀζήμαλα πεθαλόμενον, τοῦτο ὡς ἐ πεσῶν τῆς ἀνθρώπων παιδικῆ ἡλικία, πρότερον παρηγεῖν, ἵνα μὴ δόξῃ κατὰ φαντασίαν, ἅπαντα πράττειν καθάπερ εἴπομεν. Ἀλλως τε καθά φησιν ὁ θεολόγος Γρηγόριος ἐν τοῖς τὰ φῶτα λόγῳ, ἐπεὶ ἀπέκειτο τὸν σωτήριον θάνατον ὑπομένειν, πάντα σωδρομεῖν ἔδει πρὸς τὸ πάθος ὅσα καὶ πάθος τοῦ ἀνάδειξιν, τὸ βάπτισμα, τοῦ ἄναθεν μαρτυρίαν, τὸ κήρυγμα, τοῦ σωδρομοῦ καὶ πρότερον τὰ θαύματα, καὶ ὅπερ ἐν ηλυέθη, μὴ δὲ ἐσπαρμένον, μὴ δὲ ἀπορρήγμενον τοῖς διασήμασιν. Ἐκ μὲν γὰρ καὶ βαπτίσματος, καὶ κηρύγματος, ὁ τῶν σωτρεχόντων σεισμὸς, οὕτω καὶ ἐπίδειξις, καὶ τὰ θαύματα τῷ διαγγελίῳ πεσάγοντα, ἐκ δὲ τούτων ὁ φθόνος, ἐκ δὲ τοῦτο τὸ μῖσος, ἐκ δὲ καὶ μίσους τὸ τῆς ἀπόκτονος καὶ τῆς πεδοσίας, ἐκ τούτου τὸν πόνον τὸ μῖσος. Ἀναλαβὼν τοίνυν τοῦ ἀνθρωπίνην φύσιν, ὁ Σωτὴρ, καὶ ὅστις σεσώσμεθα

σάντων γεγυμνώμεθα τοῦ θεοῦ, πῶς δὲ οὐ αὐτὸν καὶ προσαχθησόμεθα, καὶ οἰκειωθησόμεθα τῷ θεῷ. καὶ γὰρ ὁ μὲν διάβολος τοῦ τοῦ θεοῦ δόξης ἐκπεπτωκὼς διὰ τὴν ὑπερηφάνειαν αὐτοῦ, ψυχικὸν ὑπέμεινε θάνατον, ἐπεὶ τὸ χρῆσιμον θεοῦ, τοῦτο ψυχικὸν ὀνομάζουσι θάνατον, σωματικὸν δὲ θάνατον, ὃς ἐστὶ τοῦ ψυχῆς χωρισμὸς, οὐκ ἔπαθεν ἐπείπερ ἀσώματος ὢν, οὐ φέρων δὲ ἑαυτὸν τοῦ προτέρας ἐκπεπτωκότα τιμῆς, τὸν δὲ ἄνθρωπον τοῦ τοῦ θεοῦ δόξης ἠξιωμένον, ἐφθόνησεν ἡμῖν τῆς πρὸς τὸν θεὸν πλησιότητος, καὶ δελεάσας ἀφέλκυσε τοῦ τοῦ θεοῦ προστάγματος, καὶ τὴν ἁμαρτίαν εἰσήνεγκεν. Οὕτω τοίνυν διπλῆν ἡμῖν ἐποίησε θάνατον, πρῶτον μὲν τὸν ψυχικὸν διὰ τῆς παρακοῆς, εἶτα καὶ τὸν σωματικὸν τοῖς ἁμαρτήσασιν ἐπαγόμενον, θάνατον γὰρ φησιν ὁ θεὸς οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ τέρπεται ἐπ' ὀλέθρῳ ζώντων. Καὶ γὰρ ὁ θάνατος ἁμαρτίας ἐστὶ κατάδικη, διὸ καὶ ἡμῖν θνητὸν σῶμα περιεκειμένοις ἐπόνητο. μέσοι γὰρ θνητότητος καὶ ἀθανασίας ἐπλάσθημεν, ἵν' εἰ μὲν τῷ καλῷ διαμένοιμεν, ἀθανασίας κληρονομήσωμεν, εἰ δὲ τὸ κακὸν ἀγαπήσομεν, τὸν θάνατον ὑπομένομεν. αὐτεξούσιοι γὰρ γεγονότες, οὐδεμίαν ὑπὸ τὸν ἔξωθεν, ἢ πρὸς ἀρετὴν, ἢ πρὸς κακίαν ἀνάγκην ἔχομεν, ὅθεν καὶ δικαίως ἄξιοι κατακρίσεως ὑπὲρ τὸν ἐπαίνων ἐσμὲν, ὅτε τὴν ἀρχὴν τοῦ κινήσεως οἴκοθεν κεκτημένοι ὅτου τι προαιρούμεθα πράττειν. Ὁ τοίνυν υἱὸς τοῦ θεοῦ γενόμενος ἄνθρωπος, ψυχικὸν μὲν οὐκ ἐπεπόνθει θάνατον, πῶς γὰρ ὃς οὐκ παρθένος γεγένηται, οὐδὲ φύρεται δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ; διὰ τοῦτο οὐδὲ τὸ σωματικὸν ὑποθανεῖν ὤφειλεν καθὸ ἁμαρτίας διείω, ὅμως τοῦ διαβόλου συνεργήσαντος διὰ τῶν θεοκτόνων ἰουδαίων, ἐκκνὸν αὐτὸν ὑπεδέξατο δι' ἡμᾶς. ὑποθανεῖν γὰρ ἠδυνάτο τὸ παλαιὸν ἀδὰμ ἐνδυσάμενος, καὶ ἐπείπερ ἀπέθανε διὰ τὴν παρακοὴν ἁμαρτίαν, πάλιν τὸν ἑαυτοῦ σῶμα ἀνείλετο. Τῷ οὖν θανάτῳ τοῦ διαβόλου, διπλῆν ἐπάθομεν θάνατον. τῷ δ' ἀπλῷ καὶ ἑνὶ θανάτῳ τοῦ χριστοῦ τῷ παραδείγματικῷ, τοῦ θανάτου ἠλευθεράθημεν, καὶ ἐζωοποιήθημεν δι' αὐτοῦ, καὶ ὡς φησιν ἡσαΐας τῷ μώλωπι αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἰάθημεν. εἰ γὰρ καὶ σωματικῶς ὑποθνήσκομεν διὰ τὸ θνητὸν σῶμα, ἀλλὰ πάλιν ἀναλαβεῖν προσδόκομεν τὰ σώματα ἡμῶν ἐν δόξῃ, ὅταν ὁ χριστὸς φανερωθῇ ἡ ζωὴ ἡμῶν καὶ τὸ μακάριον πάλιν. καίτοι εἰ καὶ τοῦ θανάτου ἀγῶνα οὐδὲν ἡμεῖς αὐτῷ συνηγωνίσμεθα, διὰ τὸ κοινὸν τοῦ ἀνθρωπίνης φύσεως, ἵν' ἅπασαν προσελάβετο ἐν μιᾷ προσάσει, καὶ διόπερ κύριον καὶ δεσπότην αὐτὸν ὑπιβοώμεθα καὶ σωτῆρα, καὶ παντευφραίνομεν, ὡς τὸν νικήσαντα ἄδαμον αὐτῷ εἰς τὴν καὶ τοῦ θανάτου νίκην, καὶ τοὺς τῆς νίκης ποιήσαντα, καὶ τὴν ἐλευθερίαν χαρίζεται. τοῦ γὰρ θεοῦ τοῦ πατρὸς, τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ πνεύματος καταδικάσαντος τὸν διάβολον, ὡς ἀδίκως ἐπενεγκόντα τῷ ἀναμαρτήτῳ τὸν θάνατον, οὐκ ἐκρατήθη ὑπὸ τοῦ θανάτου ἡ αὐτὴ ζωὴ, ἀλλ' ὡς κύριος τοῦ δόξης ὑπερβαλλούσῃ ἐξουσίᾳ τὸν ἄρχοντα τοῦ σκότους, καὶ τὰς ἐπ' αὐτῷ δυνάμεις κατήνεγκε, καὶ τὴν ἰσχὺν σκύλευσε. καὶ οὕτω τὰς μὲν ψυχὰς τῶν ἁγίων, οἳ καὶ αὐτὸν ἐξεδέχοντο, τοὺς δεσμοὺς διαρρήξας ἀπέλυσεν, καὶ μεθ' ἑαυτοῦ ταύτας ἀνήγαγεν ἐλευθερίᾳ τιμήσας, ἐπὶ τὸν εἰς αὐτὸν ἄρτι τότε πεπτωκότων, ἀνελάβετο τὸ ἑαυτοῦ σῶμα καὶ ἀνέστη τελήμερος νικητὴς τοῦ θανάτου, τὰ σκύλη τοῦ ἄρχοντος σωτείψας, καθάπερ αἰχμάλωτον αὐτὸν καταστήσας. Εἶτα καὶ ἐφάνη τοῖς μαθηταῖς, καὶ ἔφαγε, ἐψηλαφήθη διὰ μόνου τοῦ τοῦ

ἀνασταύ

ἀναστάσεως ὡς ἔφαν πίστωσιν. καὶ τέλος εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνελήφθη παντὸς ὁρῶντος, ὑπομηδενὸς ἄλλου γιγνόμενος γεγονότος. ὁ γὰρ ἠλίας ἁρπαγεὶς, οὐκ εἰς οὐρανὸν ἀλλ' ὡς εἰς οὐρανὸν ἁρπαγῆναι λέγεται, οὐδεὶς γὰρ ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανὸν, εἰ μὴ ὁ ὢν ἐκ οὐρανοῦ καταβάς. καὶ ὁ μὲν ἐπ' ἄλλου, ὁ δὲ χριστὸς αὐτὸς ἀφ' ἑαυτοῦ εἰς τὸν οὐρανὸν ἐφέρετο. Πρωτότοκος οὖν ὢν τῶν νεκρῶν καὶ ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων γενόμενος, ἐλπίδας ἡμῖν παρέσχετο καὶ ἡμᾶς τὸ ὅμοιον ἀπαστήσεσθαι τρόπον, καὶ αὐτῷ συναστήσεσθαι τῷ ἀρχηγῷ τῆς σωτηρίας ἡμῶν, ἢ δοξασθησομένους, ἢ κολασθησομένους ἀθανάτους, ὅτε δηλονότι καθὼς πιστεύομεν τὸ δεύτερον πάλιν ἐλεύσεται κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς. Ὁ τοίνυν κατὰ τὴν ἀνθρωπίνης φύσεως ἐπαιρόμενος, καὶ τὴν οἰκουμένην ὡς νοσίαν καυχώμενος καταλήψεσθαι. νυνὶ ὑφ' ἡμῶν ἐμπαίζεται καὶ γελᾶται, τὸν τὸν χριστὸν πρὸς κυνούντων, τὸν αὐτὸν θεὸν ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπον. καὶ βοώντων ἐπεφάνη ἡ χάρις τοῦ θεοῦ ἡ σωτήριος πᾶσιν ἀνθρώποις παιδεύουσα ἡμᾶς, ἵνα ἀρνησάμενοι τὴν ἀσέβειαν καὶ τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας σωφρόνως καὶ εὐσεβῶς ζήσωμεν ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ. οὐκ ἔτι γὰρ ὀνειδίσει ἡμῖν καὶ κατακρινεῖ, ὡς οὐδεὶς ἐστὶ τοῦ αὐτοῦ σφοδρόδος τοῦ ἁμαρτίας ἀμέτοχος, ὥστε καὶ τὴν αὐτὴν κοινωνοῦντας ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν καὶ μετοχὴν αὐτοῦ τοῦ δεινοῦ κοσμοκράτορος τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἁμαρτίας ἀναγκάζεσθαι εἶναι. ἔχομεν γὰρ οὐκ τὴν ἡμετέραν φύσιν ὥσπερ ἀπόθημα καὶ θυσίαν προβαλλέσθαι, τὴν ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ προσληφθεῖσαν σάρκα ἀναμαρτήτως τὴν τέλειον ἄνθρωπον, ᾧ καὶ προσβαλὼν ὁ ἐχθρὸς καὶ κρατεῖ ἠπάτησε. ἔρχεται γὰρ φησιν ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου, καὶ ἐν ἐμοὶ οὐκ εὑρήσει οὐδέν. καὶ νυνὶ ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου ἐκβληθήσεται ἔξω. Ἀναληφθεὶς οὖν καὶ καθίσας ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς, οὗ ἡμῖν δι' ἑαυτοῦ καταλλάξεν, ἀπαλλοτριωθεῖσιν οἰκείνῳ διὰ τὴν ἁμαρτίαν, καὶ τῷ κοσμοκράτορι πεσοῦσιν, ἐπ καὶ νυνὶ ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν τῷ θεῷ καὶ πατρὶ καθάπερ παῦλος. καὶ ὡς μὲν ἄνθρωπος παρακαλεῖ, ὡς ὁ θεὸς εἰς μὴ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ πνεύματος τὰς ἱκεσίας δέχεται. μέγα οὖν ἀξίωμα τοῖς ἀνθρώποις δέδωκε. μεγάλην παῤῥησίαν, μεγάλην τιμὴν, καὶ γὰρ θαρρήσαντας αὐ εἴπωμεν, ἔστι θεὸς ἀνθρώποις διακονήσας, ἔστιν ἄνθρωπος ὑπὸ πάντων προσκυνούμενος τῶν ἀγγέλων, ἔστιν ἡμῖν ἐν οὐρανοῖς ἀδελφὸς καὶ φίλος. αὐτὸς γὰρ ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς πρῶτος καλεῖσθαι ἠξίωσεν, ὅπαγε γὰρ φησι πρὸς τοὺς μαθητὰς τοὺς ἀδελφούς μου. καὶ οὐκ ἔτι ὑμᾶς καλῶ δούλους ἀλλὰ φίλους. ὡς δ' ἡμῖν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ φησι παῦλος σημαίνει, ὅτι χάριτι ἐσώθημεν καὶ οὐκ ἐξ ἔργων νόμου. τὶ γὰρ αὐ εἴη τοιαύτης χάριτος μεῖζον, ἢ τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ υἱὸν, δι' ἡμᾶς μηδὲν πεποιηκότας, ἄνθρωπον γεγονέναι θελήσαντα, τῶν εἰδώλων, καὶ τῶν πλανῶν, καὶ τοῦ νόμου σκιᾶς ἡμᾶς ἀπαλλάξαι, καὶ τὴν ἀληθινὴν καὶ δικαίαν διδάξαι λατρείαν, καὶ μεσίτην καὶ ἀρχιερέα ἡμῶν γενόμενον δι' ἑαυτοῦ τὸ χειρόγραφον τῆς ἁμαρτίας ἡμῶν διαῤῥήξαι, καὶ τοὺς τῶν θεὸν πρὸς αγωγὴν τε καὶ καταλλαγὴν ἐργάσασθαι, καὶ μισθὸν δωρήσασθαι τοῖς πειθομένοις αὐτῷ τὴν πρὸς αὐτὸν οἰκείωσιν, ὥστε μὴ βεβαιωτάτων ἐλπίδων τὴν αἰῶνα τοῦτον περιμένοντας, μὴ τὴν ἀπάλυσιν. καὶ τοῦ πάντος ὑπακατάστασιν αὐτῷ συνέσεσθαι. Ἔστι τοίνυν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς, ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ πατρὸς. καίτοι μεθ' ἡμῶν ὢν ὑπέσχετο ἕως τοῦ συντελείας τοῦ οἰκουμένου τοῦ σωτῆρος τὴν ἡμετέραν ζωὴν, τὴν ἐν κρυπτῷ κοιμῶμενον. ἥπερ τὴν δεξιὰν ἐντοῦθεν λαμβάνει.

βασιν. τὴν τελείωσιν ἢ δὴ καὶ μέλλοντα δέχεται, οὐ μόνον μὴ φανῶμεν ἀτελεῖς τοῦ τοιούτου. ὥστε μικρᾶς ἡδονῆς καὶ παρεκκαίρου χάριν παραδοθέντες τὴν τοσαύτην ὑπεργασίαν, ἀλλ' ὑπομελώμεθα διὰ τὴν ἐντολὴν αὐτοῦ, καὶ τὴν παραδεδομένην ἡμῖν ὑπ' αὐτοῦ μυστηρίων. πρὸς τὴν Πατρίδα ἡμῶν ἐπείγεσθαι καὶ εἰς αὐτὸν ἀναπτέχειν, καὶ τάχιστα κεφαλὴν καθάπερ σωμάτων, καὶ ὥσπερ ἐν ἀμπέλῳ κλήματα μένωμεν, ἀκαὶ μὴ ἔξω ῥιφθέντες δαπανᾶν πυρὸς μηδέ ποτε σβεννυμένοι γενώμεθα.

Κεφάλαιον ἐνδέκατον.

Περὶ τῶν ἁγίων μυστηρίων.

Παραδέδωκε γὰρ ἡμῖν θεῖα τινὰ καὶ ἄῤῥητα μυστήρια, δι' ὧν ἔξεστιν ἁγιάζεσθαι τοὺς εἰς αὐτὸν πιστεύοντας. ἐπεὶ γὰρ ὁ τοῦ Χριστοῦ θάνατος ὥσπερ τις καθολικὴ αἰτία τοῦ ἀνθρωπίνης σωτηρίας ἐστὶ, δεῖ δὲ τὴν καθόλου αἰτίαν ἁρμόζειν πρὸς ἕκαστον τῶν ἀποτελεσμάτων, ἀναγκαῖον ἦν δοθῆναί τινα φάρμακα τοῖς ἀνθρώποις, δι' ὧν ἀνασωζόμεθα τοῖς ἡ διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Χριστοῦ γενομένη διέρχεσία, καὶ δι' ὧν ἡ Πνευματικὴ σωτίζεται ζωὴ κατὰ ὁμοιότητα τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς. Ταῦτα δὴ δι' αἰσθητῶν γίνεσθαι παρεδόθησαν ὅτι τὸ ἄνθρωπον ἀνάδητος ὢν διὰ τῶν αἰσθητῶν ἀνάγεται πρὸς τὰ νοητά. Ἐπεὶ δὲ ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ ζωῇ διπλῆ τάξις διείσκεται, οἱ μὲν χορηγοὶ τῆς πατρικῆς τῆς σωματικῆς ζωῆς, οἱ δὲ τὴν χορηγίαν δεχόμενοι, τὴν τάξιν, οἱ τῆς πόλεως νομοθέται καὶ ἄρχοντες, καὶ τὸν τρόπον τῆς ἡ Πνευματικὴ σωτίζεται ζωή.

Περὶ τοῦ βαπτίσματος.

Ὥσπερ τοίνυν ἕκαστον τῶν ζώντων διὰ τῆς γεννήσεως λαμβάνει τὴν ζωὴν, οὕτω καὶ τὴν Πνευματικὴν ζωὴν. καὶ ἡμεῖς ἀναγεννώμεθα διὰ τοῦ βαπτίσματος. ὅπερ οὐ μόνον τὴν προγονικὴν ἡμῶν ἁμαρτίαν ἀναιρεῖ, ἀλλὰ καὶ τὰς γενομένας ὑπ' αὐτοῦ βαπτιζομένοις, πρὸ τοῦ βαπτίσματος δηλονότι, οὐ μὴν τὰς μετὰ ταύτας γενομένας. καὶ γὰρ καὶ ὁ θεολόγος φησὶ Γρηγόριος ἄφεσιν ἔχει τῶν ἁμαρτημάτων, οὐ τῶν ἁμαρτανομένων. τὸ μὲν οὖν ὁρώμενον ἐν τῷ βαπτίσματι ὕδωρ ἐστὶν, ἡ δὲ ἁγία γραφὰς νοητῶς παρέδοσαν χαρίζεται τὴν ἀναγέννησιν ταύτην, εἰς ὃν καὶ βαπτίζεσθαι προστάττομεν. οὐδὲ βάπτισμα καὶ ὁ Χριστὸς ἐβαπτίσατο, οὐχ ὡς καθάρσεως δεόμενος, ἀλλ' ἵνα τὴν ἡμετέραν ἀνακαινίσῃ φύσιν, καὶ διδάξῃ καὶ τὸ πρόπον τοῦ τελείου βαπτίσματος, τὰ δὲ πρὸς τοῦτο, τοῦτον λόγον ἔχοντα, ἀπελῆν ἦσαν. Ὅτι καὶ τὸ μυστήριον ἐφανερώθη τοῦ ἁγίου Γεράδος. Ἰδοὺ μὲν βαπτιζομένου Ἰησοῦ φωνῆς εἰς τὴν ἀέρα τυπωθείσης, καὶ τοῦ Πατρὸς ὁμολογηθέντος διὰ φωνῆς εἰς τὴν ἀέρα τυπωθείσης. καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου ἀκοὰς πληρωθείσης, ἰδοὺ δὲ ἁγίου Πνεύματος ἐν εἴδει σωματικῷ παραπλάνησις. Περὶ τοῦ μύρου.

Πάλιν ἐστὶ τὸ γεννηθὲν διὰ τοῦ αὐξήσεως δηλῆ τὴν ὀφειλομένην ποσότητα κατὰ τὸν δίδοται καὶ ἡμῖν τελειότης Πνευματικῆς ἰσχύος διὰ τοῦ κυρίου χρίσεως, ἐν τούτῳ γὰρ δείκνυται ἡ Πνευματικὴ ἰσχὺς, ὅταν τὴν τοῦ Χριστοῦ πίστιν πλουσίως ἐνώπιον πάντων ὁμολογεῖν. καὶ μὴ δεῖπνα αἰσχύνεσθαι, ἢ φόβον δειλιῶμεν καὶ ἀποφεύγωμεν. διὰ τοῦτο καὶ ἐν τῷ μετάνοιαν λαμβάνομεν, ἵνα μὴ αἰσχυνώμεθα ταύτην ὁμολογεῖν, καὶ ἐν ταῖς χερσὶ καὶ τοῖς ποσὶν, ἵνα ὅπλα δικαιοσύνης

ταῦτα τῷ Θεῷ παρεστήσωμεν, ὅθεν καὶ σημειούμεθα τῷ σημείῳ τοῦ Χριστοῦ τύπῳ τοῦτο τῷ τόπῳ κοινῷ, διὰ τὸ ὁ χρεστὸς ἐπολέμησε καὶ ἐνίκησεν ἵνα δεικνύωμεν ὅτι ὑπὸ τὴν σταυρῷ τὰ πόρρω. Ἡ δὲ χρῖσις αὐτὴ ἐξ ἐλαίου καὶ ἀῤῥωμάτων καθεστάζεται, ἵνα ὁμοῦ μὲν φήμιν ἀγαθὴν ἀπὸ τῶν ἔργων ἔχωμεν ἐν τῷ κόσμῳ ἀναστρεφόμενοι, καθάπερ ὁσμὴν διαδομένοι, ὁμοῦ δὲ ὥσπερ οἱ ἀθληταὶ τῷ ἐλαίῳ ἠλείφοντο ἀγωνιζόμενοι, οὕτω καὶ ἡμεῖς ὑπὲρ τῶν τῆς ἐκκλησίας δογμάτων τοῦ κυρίου καλοῦντος ἀγωνιζόμεθα.

Περὶ τῆς εὐχαριστίας.

Πάλιν ὥσπερ ἡ σωματικὴ ζωὴ φυσικῆς τροφῆς δεῖται, ἵνα αὔξῃ καὶ ἐδραιοῦ, καὶ συγκεραστεῖ τὴν φύσιν, οὕτω καὶ ἐν τῇ Πνευματικῇ, ἐδόθη τροφὴ ἵνα διὰ ταύτης οἱ ἡνωμένοι, καὶ τηρῶνται καὶ αὔξωνται. αὕτη ἐστὶν ἡ μετάληψις τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, ἥτις δὶ' ἄρτου καὶ οἴνου δέδοται. οἷς ὡς κοινοτέροις οἱ ἄνθρωποι πρὸς τὴν σωματικὴν χρῶνται τροφὴν. Καὶ διὰ τοῦ μυστηρίου τούτου μνήμην καὶ παρουσίαν τοῦ δεσποτικοῦ πάθους. αὐτὸς γὰρ ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς καθ' ἣν ἡμέραν τὸ ἱερὸν διαγγέλιον, ἐν τῇ νυκτὶ ἧ παρεδίδοτο, λαβὼν ἄρτον καὶ εὐχαριστήσας ἔκλασε, καὶ τοῦτόν ἔστιν ἔφυψε, καὶ εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, λάβετε, φάγετε, τοῦτο ἐστὶ τὸ σῶμα μου τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. Καὶ τὸ ποτήριον ὡσαύτως μετὰ τὸ δειπνῆσαι, τοῦτο ἐστὶ τὸ αἷμα τὸ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, καὶ ἐποιήσατε, τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. Καταγγέλλομεν δὲ διὰ τοῦτο τὸν θάνατον αὐτοῦ, καὶ ὁμολογοῦντες αὐτὸν τῷ διὰ τοῦ παθῶν νεκρώσεως, ζωοποιούμεθα δι' αὐτοῦ, καὶ ἀναστησόμεθα ἐν δόξῃ. καὶ γὰρ ὁ ἀπόστολος φησὶν, ὁσάκις ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον, καὶ τὸ ποτήριον αὐτὸ πίνετε, τὸν θάνατον τοῦ κυρίου καταγγέλλετε, καὶ τὸν ἀπάσαν αὐτοῦ ὁμολογεῖτε ἕως ἂν ἔλθῃ. Πῶς δὲ μεταβάλλεται ὁ ἄρτος εἰς σῶμα καὶ ὁ οἶνος εἰς αἷμα τοῦ χριστοῦ, ἀνθρωπίνου λόγου εἰπεῖν οὐδὲ δυνατὸν, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ δεσπότης τῆς κτίσεως τοῦτο εἶπεν οὕτως ἔχειν, ὥσπερ πιστεύομεν ὅτι τῷ ῥήματι αὐτοῦ ὁ κόσμος συνέστη, καὶ ἐπάξαι μὲν ἐν ἀρχῇ εἴρηκεν ἐξαγαγέτω ἡ γῆ βοτάνην χόρτου, καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἐξάγει τὰ ἴδια βλαστήματα τῷ θείῳ προστάγματι συνελαυνομένη καὶ δυναμουμένη, οὕτω καὶ τοῦτο ὑπηρετοῦντος τοῦ ἱερέως πιστεύομεν γίνεσθαι, ὥστε τὸν ἄρτον εἰς σῶμα αὐτοῦ καὶ τὸν οἶνον εἰς αἷμα αὐτοῦ μεταβάλλεσθαι, διὰ τὴν τοῦ εἰπόντος δύναμιν. καὶ ὡς φησιν ὁ θεῖος χρυσόστομος ἕνεκεν τοῦ αὐτοῦ λόγου, καὶ ἀρχιμῆμα μόνον πληρῶν ἐστὶν ὁ ἱερεύς. ἡ δὲ δύναμις πᾶσα τοῦ λόγου ἐστὶν, αὐτὸς γὰρ εἴρηκεν, ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ πίητε αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς. ἡ γὰρ σάρξ μου ἀληθῆς ἐστὶ βρῶσις, καὶ πάλιν ὁ τρώγων με ζήσεται. Ὅθεν χρὴ πάσης ἀμφιβολίας μετέχειν αὐτῶν ὀφείλομεν, καθαρὰν καὶ βεβαίαν πίστιν ἔχοντες πίστιν. καὶ ὥσπερ φησὶν ὁ θεῖος χρυσόστομος τούτῳ διὰ τοῦτο θείοις προσερχόμεθα μυστηρίοις, ὥσπερ ἀπὸ πηγῆς τοῦ καθαροῦ τούτων μεταλαμβάνοντες. εἰ γὰρ μὴ οὕτω πρὸς τοῦτον πιστεύομεν, οὐ μόνον οὐδὲν πάρ αὐτῶν ὠφελούμεθα διὰ τὴν ἀπιστίαν ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ εἰς αἰωνίαν κατάκριτοι τοῦτα μεταλαμβάνειν. Τὸ δ' αὐτὸ συμβαίνει καὶ εἰ πολλῆς ἁμαρτημάτων ἔχοντες μηδὲν προκαθαρθέντες τούτων μεταλαμβάνομεν. καὶ γὰρ ὅμοιον δόξομεν τοῖς παρεσκευασμένοις

τας τοῦ σώματος καὶ χρεοῦ, διὸ φησιν ὁ θεῖος Ἀπόστολος δοκιμαζέτω ἕκαστος ἑαυτόν, καὶ οὕτως ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθιέτω, καὶ ἐκ τοῦ ποτηρίου πινέτω, καὶ ὁ ἀναξίως μεταλαμβάνων τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ χρεοῦ κρῖμα ἑαυτῷ ἐσθίει καὶ πίνει. καὶ ἔνοχος ἔσται τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ χρεοῦ. Πρὸς δὲ τὰς διαπορήσεις τοῦ τὸ ἀπὸ τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου εἰς τὸ σῶμα καὶ αἷμα τοῦ χρεοῦ μεταβολῆς, τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ προβαλλόμεθα, εἰ γὰρ ὁμολογοῦσι τὸν Θεὸν παντοδύναμον εἶναι, οὐδὲ τοῦτο διαπορήσουσιν. εἰ γὰρ καὶ δύναμιν φυσικὴν ἡ ἐπικειμένη τοῦ ἀέρος ὕλη, δύναται καὶ τὸ εἶδος μεταβάλλειν τινὰ εἰς πῦρ, πολλῷ μᾶλλον ἡ τοῦ θεοῦ δύναμις, ἡ ὅλην τὴν οὐσίαν τῶν πραγμάτων παρήγαγε, οὐκ κατ' εἶδος μόνον μεταβάλλει, ἀλλὰ τὸ ὑποκείμενον ὅλον τοῦ ἄρτου, καὶ τοῦ οἴνου εἰς ὑποκείμενον σῶμα καὶ αἷμα μεταποιήσει. Εἰ δέ τις πάλιν διὰ τὰ αἰσθήσει φαινόμενα τῇ μεταβολῇ ταύτῃ διαπιστεῖ, κατανοείτω ὅτι τὰ θεῖα οὕτω ἡμῖν προβάλλονται ὡς ὑπὸ προσπετάσμασι τοῖς αἰσθητοῖς, ὅθεν διὰ τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου τὴν σωτήριον ἡμῖν βρώσεως δέδωκεν κοινωνὸν μεταλαμβάνειν, ἵνα μὴ ξένον τι καὶ ἄπιστον τῇ αἰσθήσει δοκεῖ. Οὐ μόνον οὐδὲ κατὰ φαντασίαν γίνεσθαι τοῦτο πιστεύομεν, δυνατὸς γὰρ ὥσπερ εἴπομεν ὁ θεός, καὶ τὸ ὑποκείμενον μεταβάλλειν καὶ τὰ πρότερον συμβεβηκότα πάλιν διατηρεῖν. συμβαίνει τοίνυν τὴν σωματικὴν ζωὴν ἀναλογεῖν τῇ πνευματικῇ. ὥσπερ γὰρ ἐν κοινῇ τὰ γεννητικὰ καὶ αὐξητικὰ καὶ θρεπτικὰ, αἱ φυσικαὶ αὗται δυνάμεις θεωροῦνται, οὕτω καὶ ἐν ταύτῃ. τὸ μὲν γὰρ βάπτισμα διὰ τῆς ἡνωμένης τοῦ ἀνθρώπου ἀναγεννήσεις γίνεται, ἀναλογεῖ τῇ γεννητικῇ. ἡ δὲ μετάληψις τῶν ἁγιασμάτων δι' ἧς ἡ πνευματικὴ τροφὴ, τῇ θρεπτικῇ ἀναλογεῖ.

Περὶ τοῦ μετανοίας, καὶ τοῦ δακρυαλάου.

Πάλιν ἐπειδὴ συμβαίνει καὶ ἐμπόδιον τι πρὸς τὴν σωματικὴν ζωὴν, καθὸ ἕκαστον ἀθενεῖ, ἀναγκαίως εἰσάγει ὑπὸ τοῦ ἔξωθεν, ἡ τοῦ ἀθενοῦς ζῶντος θεραπεία. τοῦτο δὲ θεωρεῖ καὶ τὴν πνευματικὴν ζωήν. ὁ γὰρ ἄνθρωπος διόπερ ἐστὶν αὐτεξούσιος δύναται ἁμαρτάνειν, ὅταν ἔξω τοῦ λόγου καὶ τοῦ ἀληθείας τῶν ληφθέντων αὐτῷ μυστηρίων ἐνεργῇ τι. εἰμὴ δὲ ἐν τῇ ψυχῇ γίνεται αὕτη ἡ ἀθένεια μόνον καὶ ἡ παρατροπὴ, διὰ τοῦ μυστηρίου τοῦ μετανοίας ἐπανορθοῦται. εἰδὸ ὑπὸ τοῦ ἐν τῇ ψυχῇ ἁμαρτίας δὴ τὸ σῶμα ἡ ἀθένεια διαβαίνει, διὰ τὸ συμφέρον τοῦ τῆς ἁμαρτίαν πεποιηκότος. καὶ γὰρ πολλάκις ἀθενεῖ τὶς δι' ἁμαρτίας ἵνα σωφρονισθῇ, ἐπανορθοῦται διὰ τοῦ μυστηρίου τοῦ δακρυαλάου, ὃ καὶ τελευταία λέγεται χρῖσις.

Δίδοται πίνων τοῖς ἁμαρτάνουσι μετὰ τὸ βάπτισμα, ἡ διὰ τοῦ μετανοίας καὶ ἐξαγορεύσεως θεραπεία καὶ ἐπανόρθωσις, οὐ δίδοται δὲ αὕτη ἡ θεραπεία διὰ τοῦ πάλιν τὸ αὐτὸ βάπτισμα βαπτισθῆναι καὶ τοῦτον πρόπον. ἐπειδὴ γὰρ συγαυρούμεθα τῷ χρεοῦ διὰ τοῦ βαπτίσματος ὡς φησι παῦλος, ὅσοι ἐβαπτίσθημεν εἰς χρεοῦ, εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν. καὶ πάλιν συνετάφημεν οὖν αὐτῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος καὶ ὥσπερ τὸ χρεοῦ ἀναστῆναι οὐ προσήκει, οὕτω καὶ τοὺς μὴ τὸ βάπτισμα ἁμαρτάνοντας, οὐδὲ πάλιν ἀναβαπτίζειν. καὶ ὥσπερ οἱ τῆς φυσικῆς καὶ σωματικῆς ζωῆς διὰ γεννήσεως τυχόντες ἐνεμπέσωσι νόσῳ τινὶ ἐναντιουμένῃ τῇ τελείᾳ ταύτῃ ζωῇ οὐκ ἀναγεννώμενοι πάλιν, ἀλλ' ἑτέρῳ τρόπῳ ἀλλοιώσεως θεραπεύονται, ἀπαλλαττομένου τῆς νόσου, οὕτω καὶ τοὺς τὸ βάπτισμα πνευματικὴν οὖσαν ἀναγέννησιν ἀνακαμψαι οὐδύνατον ἵνα

ἵνα ἐξαλείψωσι δηλονότι, ἀμὴ τὸ βάπτισμα εἰργάσαντο ἁμαρτήματα, διὰ τοῦ μετανοίας δὴ τοῦτο γίνεται. Τις δὴ ὁ τρόπος τοῦ μετανοίας, καὶ πόσα αὐτῆς τὰ μέρη, καὶ ποῖοι τινὰς εἶναι δεῖ τοὺς εἰς τοῦτο παραγινομένους ἁγίους ἄνδρας, καὶ πῶς τοὺς μετανοοῦντας αὐτοῖς προσέρχεσθαι δεῖ, καὶ τίνι τρόπῳ τὴν θεραπείαν συνοῖσι, καὶ πῶς ἐστὶ τῶν ἁμαρτημάτων ἐλευθερῶσαι, ἑτέρας αὖ εἴη παραγματείας. ἀλλως τε καὶ πνευματικῶν ἀνδρῶν τοιαῦτα διαταῦ καὶ λόγον ὀρθὸν. ἅπερ εἰς καταλήψιν ἔσται τοῖς φιλοπονώτερον δηποῦσι τὰς τῶν διδασκάλων γραφάς. Ἐπεὶ δὴ καθάπερ εἴπομεν ὅτι τοῦ τῆς ψυχῆς ἀῤῥωστίας νόσος τὸ σῶμα διαδίδοται διὰ τὴν πρὸς ἄλληλα χέσιν τε καὶ συμπαθείαν τοῦ σώματος λέγω, καὶ τοῦ ψυχῆς, ἥτις νόσος δι' ὠφέλειαν γίνεται, κόλασις γὰρ ἐστὶ καὶ παιδεία διὰ τὴν ἁμαρτίαν, μόνον εἰ τὴν ἀῤῥωστίαν ταύτην δικαίως ὑπομένει. Πολλάκις δὴ ὑπὸ ταύτης τοῦ νόσου ἐμπαδίζεται ὁ ἀνθρωπος εἰς τὸ ἐργάσασθαι τὸ ἀγαθὸν. καὶ διὰ τοῦ ἀγαθοῦ ἔργου δυστυχεῖν τοῦ πνευματικῆς σωτηρίας, δίδοται τὸ μυστήριον τοῦ τελευταίας χρίσεως, ἤγουν τὸ δακρυαλάον, ὅπερ καὶ αὐτὸ πνευματικῶν ἰατρείαν τοῖς κεχρημένοις δίδωσιν, ἵνα ἀπαλλαγῶμεν τοῦ τῆς σώματος ἀῤῥωστίας, ἤτις ἐμπαδισμὸς γίνεται εἰς τὰ πνευματικὰ ἔργα. πρὸς δὲ ὁ θεῖος Ἀπόστολος ἰάκωβος γράφει, ἀσθενεῖ τὶς ἐν ὑμῖν προσκαλεσάσθω τοὺς πρεσβυτέρους τοῦ ἐκκλησίας καὶ δυζάσθωσαν ἐπ' αὐτὸν ἀλείφοντες αὐτὸν ἔλαιῳ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου, καὶ ἡ δυχὴ τοῦ πίστεως σώσει τὸν κάμνοντα, καὶ ἐγερεῖ αὐτὸν ὁ κύριος, καὶ ἁμαρτίας ἢ πεποιηκὼς ἀφεθήσεται αὐτῷ. Εἰ δὲ μὴ ἀπαλλάττοιτο τῆς τοῦ σώματος ἀῤῥωστίας ἐκ τῶν ἀπάσθαι δεῖ τῶν τοῦ μυστηρίου τούτου δυώαμιν. πολλάκις γὰρ καὶ τὸ θεραπευθῆναι σωματικῶς πρὸς τὸν ἀξίως τὸ μυστήριον τοῦτο λαμβάνοντας ἐκ ἔστι χρήσιμον πρὸς τὴν πνευματικὴν σωτηρίαν, ἴσως γὰρ δὲ χρήσονται τῇ ὑγείᾳ πρὸς τὸ συμφέρον, εἰμὴ τοῦτο λαμβάνουσιν. εἰ καὶ μὴ ἡ σωματικὴ θεραπεία ἀκολουθήσει. ὠφελεῖ γὰρ κατ' ἄλλον τρόπον. Εἰς μὲν γὰρ τὰς ἀσωμάτους νόσους, αἵτινες εἰσὶν, δυκολεία πρὸς τὸ καλὸν, ἀμελεία πρὸς τὸ ἀγαθὸν, διὰ τοῦ μετανοίας ὥσπερ εἴπομεν δεῖ θεραπεύειν. Ἐπεὶ δὴ ὁ ἄνθρωπος, ἡ διὰ ῥαθυμίαν, ἡ διὰ τὰς ποικίλας τοῦ βίου πειρασμοὺς, δεῖ τὴν σωτηρίαν τῷ ἀνθρώπῳ τὸ μυστήριον τοῦτο δίδοται, ὥστε ἀναπληρῶσθαι διὰ τούτου τὸ ἀτελὲς τοῦ θεραπείας ἐκείνης, ἡ διὰ μετανοίας ἐγίνετο, καὶ ἐλευθερῶσθαι τοῦ παιδείας ὅπερ ἐστὶ ἐπείπερ καιρὸς ἀξίας τοῦ μετανοίας, ἵνα μηδὲν ἐν αὐτῷ ἀπολειφθῇ δυνάμενον ἐν τῇ ἐξόδῳ τοῦ ψυχῆς ἐμποδίσαι ταύτην τοῦ τυχεῖν τοῦ μελλούσης δόξης. Οὐ μόνον ἀλλὰ καὶ συμβαίνει μήτε μνημονεύειν μήτε γινώσκειν πάντα ὅσα ἔπραξεν ἁμαρτήματα, ὥστε δυνάσθαι διὰ τοῦ μετανοίας ταῦτα ἐξαλείφεσθαι. Εἰσὶ δὲ καὶ πολλὰ καθημερινὰ ἁμαρτήματα ὧν χωρὶς ἐκ ἔστι τὸν βίον τοῦτον διελθεῖν, ὧν πάντων ὁ ἄνθρωπος ἀναγκαίως καθαίρεται διὰ τοῦ μυστηρίου, διὸ προσίθησι καὶ ἁμαρτίας ἢ πεποιηκὼς ἀφεθήσεται αὐτῷ. ὅθεν δῆλον ὅτι τελευταῖον ἐστὶ τὸ μυστήριον τοῦτο ὥσπερ ἐπιφέρισμα πάσης τοῦ πνευματικῆς ἰατρείας. καὶ ὅτι ἀσθενοῦσι προσάγειν δεῖ, καὶ μᾶλλον ἐκείνοι, καὶ ὅτι αὐτοῖς πάλιν δεῖ προσάγειν. εἰ πρὸς τὴν ὁμοίαν ἔλθειεν ἀνάγκην. Δύναται γὰρ ὁ ἄνθρωπος τοῖς αὐτοῖς πάλιν ἀτοπήμασι περιπίπτειν, διὰ τὴν φύσεως ἀθένει

ἀδένειαν, ὥστε πολλάκις τῷ αὐτῷ τρόπῳ τ θεραπείας χρῆσθαι. καθάπερ δ ἐν τῇ σωματικῇ ζωῇ τὰ αὐτὰ ἀρρωστήματα συμβαίνει, δ πάλιν τοῖς ὁμοίοις θεραπεύοντα φαρμάκοις.

Περὶ τ ἱερωσύνης, καὶ γάμου.

Πάλιν ἐπεὶ οἰκονομοὶ δ ἐκκλησιῶν τ σωματικῆς ζωῆς διχῶς θεωρεῖνται. Ἰστέον, ἢ κατὰ τὴν τ φύσεως γονιμότητα, ὅπερ ἐστὶ τῶν γονέων, ἢ κατὰ τὴν πολιτικὴν ἀρχήν, δι' ἧς τὸ εἰρηνικὸν τ ζωῆς σωτηρεῖται, ὅπερ τοῖς βασιλεῦσι, καὶ ἄρχουσιν αὐτῆκει, οὕτω δ ἐν τῇ πνευματικῇ ζωῇ. εἰσὶ μὲν οὖν οἰκονομοὶ καὶ φυλακτικοὶ τ πνευματικῆς ζωῆς, κατὰ τὴν ἀνωτάτω διακονίαν μόνον. ὅπερ ἐστὶ δ μυστηρίου τ τάξεων· καὶ θεωρεῖται ἥτοι ἐν τοῖς ἀρχιερεῦσι, καὶ τοῖς ἄλλοις οἰκονόμοις τῆς πνευματικῆς πολιτείας. Εἰσὶ δὴ καὶ πνευματικὴν ὁμοῦ καὶ σωματικὴν, ὃ γίνεται διὰ δ μυστηρίου, καθὸ σώφρονα ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ γυνὴ, ὥστε κοινῆσαι τέκνον, δ ἀναθρέψαι εἰς τὴν δ θεοῦ λατρείαν, ἄλλως οὐ σὺν ἔστι διαμένειν τὸ ἀνθρώπινον κόσμος μέχρι τ δ παντὸς διὰ τὸ ἔσχατον ἀλλοιώσεως. δ ὅπ ὁ γάμος σὺν ἔστιν αἰσχρὸν, ἐὰν μὴ εἰ παρθενία τιμιωτέρα, ἐδελυκτὸν δ ἄπμον τὸ δ γάμου, ὃ δ ὁ χριστὸς ἐτίμησεν ἐν κανᾷ τῇ ἐαυτοῦ παρουσίᾳ. Πλὴν καὶ λόγον δεῖ χρῆσθαι τοῦτο, δ τοῖς ἄλλοις. εἰ γὰρ καὶ τὸ καὶ λόγον ἄωστι δ ἀπὸ τοῦτο, καὶ ἀπὸ τ ἄλλων μυστηρίων, ἐὰν μόνον ἐδὲν ὠφελούμεθα, ἀλλὰ βλαπτόμεθα παρ' αὐτῶν, διὰ τὴν ἄλογον χρῆσιν ἡμῶν. Περὶ μὲν οὖν τ προδεδομένων ἡμῖν ὑπὸ θεοῦ μυστηρίων εἰς ἀναγκαίνησιν δ θεραπείαν τῆς ἡμετέρας φύσεως καὶ τὴν πνευματικὴν ζωὴν, ταῦτα ἐν ἀπτομῇ δηλήθημεν, τὰ δὴ βαθύτερα δ λεπτότερα ἐν αὐτοῖς τοῖς τὴν θείαν μεμυῆσι γραφὴν, καὶ τοῖς διδασκάλοις τ τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας πρεπωτέρου ἀνακαλυφθήσεται.

Παραδέδοται δ ὑπὸ δ διαβόλου μυστήρια τινὰ ἐναγῆ κατ' αὐτὸν, τοῖς τὸ ὄνομα δ θεοῦ βρυσμένοις δ τὴν ἐνανθρώπησιν αὐτοῦ, καὶ ὑποδαπομένοις αὐτῷ τῷ διαβόλῳ. δ καὶ καὶ πρὸς τέλεσις καὶ νηστείαι, καὶ ἑορταὶ, δ λύσεις, δ φῶτα, εἰς ἄγγελον φωτὸς τοπονηρὸν ἑαυτὸν μεταχηματίζομένου. καὶ ὅτι καὶ παρ' ἡμῖν εἰσὶ φῶτα καὶ ἐλλάμψεις, ἀλλὰ ψευδῆ, ὁποῖα οἱ μάρτυρες τ ἀληθείας ἐν ταῖς φυλακαῖς ἑώρων, ἅπερ ἐν' ὅτε καὶ ὑπὸ τ ἀπίστων ἐβλέποντο, εἰς ἔλεγχον μὲν αὐτῶν δ κατάκρισιν, εἰς θάρσος δ τ ψυχῶν ἐκείνων καὶ ἀρραβῶνα δ ἐλπίδα, δ πληροφορίαν τ μελλούσης αὐτοῖς ἐκδέχεσθαι μακαριότητος. καὶ εἰς σημεῖον τοῦ ὅτι τὰ κατὰ τ μαρτύρων ἔργα ἀποδοχῆς ἔτυχον παρὰ τῷ θεῷ, ἐκεῖνα δὴ θόρυβον καὶ βασανὴν καὶ πόνον ἐμποιοῦσι τῇ ψυχῇ. ὅθεν τοσοῦτον διαφέρουσιν ἀλλήλων, ὅπ τὰ μὲν ἡμέτερα μυστήρια ἀληθινὰ εἰσὶ καθάρσεις, ἀναβιβάζουσι ἡμᾶς εἰς οὐρανὸς, δ κατοικεῖν τ δ θεοῦ βασιλείαν, καὶ ἑνοῦσι αὐτῷ τῷ θεῷ, αὐ μόνον τ κατοικοῦσαν δόλαδειαν καὶ πίστιν ἔχομεν εἰς τ παραδοθεῖσαν ἡμῖν ὑπ' αὐτοῦ πίστιν, καὶ φυλάττομεν αὐτὴν ὑγιῶς καὶ ἔργοις καὶ λόγοις. αἱ δὴ τ ἀλλοπίστων καθάρσεις, ὅσαι εἰσὶ τ δρωμένων τ ὑπὸ δ θεοῦ, καὶ τὴν ἐνανθρώπησιν αὐτοῦ, κατὰ τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον καταντῶσι, κληρονόμοις διαβόλου ἐργάζονται. ἐκείνοις δηλονότι οἵτινες ἀπατώμενοι καὶ πλανώμενοι παρ' αὐτοῦ δι' εἰδωλολατρείας, καὶ ἄλλων πεπλανημένων δογμάτων, καὶ διὰ τ μισαρῶν αὐτοῦ καθάρσεων κατέχουσιν αὐτῷ

αὐτῷ ὡς θεῷ, ἢ καὶ ὡς νομίζουσι τ θεὸν ἀπσφαλῶς καὶ ἐκ ὡς δεῖ κεκινῆσθαι.

Κεφαλαίον δωδέκατον.

Ὅτι καὶ λόγοις δείκνυται δικαίως καὶ ἀναγκαίως γεγένθαι τ ἐνσαρκον οἰκονομίαν τοῦ κυρίου.

Ὅσα μὲν οὖν ἀπὸ πτέσεως ἀναμφιβόλως ὁμολογεῖται, κατὰ τ σαρκώσεως δ υἱοῦ θεοῦ, ταῦτα εἰσὶ τὰ κεφαλαιοδέστερα. ἵνα δὴ καὶ λόγον ἔχωμεν συμφωνοῦντα ἡμῖν εἰς τὰ ἀπὸ τ πίστεως, δ ἵνα ὅταν τις τ ἀπίστων ἐπιδείξῃ ἡμῖν, πῶς λέγομεν ὅτι ὁ υἱὸς δ θεοῦ ἐσαρκώθη δ ἀπέθανε, λέγειν ἔχομεν ὅτι οὐδὲν ἄπτον ἀνθρωπεῖ, ἀλλὰ καὶ δικαίοτατον καὶ πτεπρεπέστατον, καὶ σὺν ἄλλως ἔδει γενέσθαι, λέγομεν ἤδη. Φανερὸν ἐστὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ὅτι τὰ λογικὰ πάντα, ἄγγελοι δ ἄνθρωποι διὰ λόγων ἐνεργοῦσι, καὶ μάλιστα φανερὸν ἐπὶ τ οἰκοδόμων καὶ τ ἄλλων τεχνιτῶν πάντων. ὁ γὰρ οἰκοδόμος συλλαμβάνει ἐν τῷ ἑαυτοῦ νῷ τὸ εἶδος καὶ τ θέσιν τ τυχούσης οἰκίας, ὅτι τοιάδε τις καὶ τοιάδε τις κατασκευάσει οἰκοδομηθῆναι, καὶ δι' ἐκείνου δ λόγου ταύτην οἰκοδομεῖ. καὶ πάλιν ὅταν ὑπόλιπος αἰτίας διαλυθῇ, ὁ οἰκοδόμος διὰ δ αὐτοῦ λόγου ταύτην οἰκοδομεῖ, διὸ καὶ κατέστερον. καὶ καὶ τὸν αὐτὸν λόγον εἰ καὶ πάντα τὴν αὐτὴν οἰκίαν ἢ κατέστερα δ ὁμοίαν βούλεται οἰκοδομεῖν, ὁ δὴ τοιοῦτος λόγος λέγεται ἐν διάθετος, ὃς δ μᾶλλον τ ἄλλων εἰκὼν ἐστὶ δ λόγου δ θεοῦ. καὶ τοῦτον γὰρ τ ἐνδιάθετον λόγον λογικοὶ λεγόμεθα, εἴτε κοιμώμεθα εἴτε σιωπῶμεν, διὰ καὶ τ κατεφορικόν. ὅτι ὡς σὺν ἔστιν ἀεὶ. πολλῷ δὴν ὁ ἐνδιάθετος ἐστὶ τιμιώτερος δ κατεφορικός, ὃς διὰ ῥημάτων ἐξάγεται κατεφέρεται, ὅτι ὡς δι' ὀνείνων σωίσταται, καὶ πρόπον τινὰ συμβεβηκὸς ἐστὶν ἐκείνου. διὰ τοῦτο δ τοσοῦτον ἐστὶν οἰκεῖος ὁ προφορικὸς λόγος εἰς κατάδειγμα καὶ εἰκόνα δ λόγου δ θεοῦ λαμβάνεται. ἀλλὰ μᾶλλον ὁ ἐνδιάθετος ὡς τιμιώτερος, ἐκεῖ δ ἀπὸ τ τιμιωτέρων ὠφέλομεν τὰ θεῖα ἀνανοίζειν, τιμιώτερον δὴ τοῦ ἐνήμιν νοῦ καὶ λόγου σὺν ἔστιν ἐν τοῖς κτίσμασι, ὅθεν καὶ κατ' τοῦτο λέγεται ὁ ἀνθρωπος εἰκὼν δ θεοῦ. ὁμοῦ δὴ ἐνυπόστατος, καὶ ἐνεργὴς, ὁ δὴ ἐνδιάθετος συμβεβηκὸς ἐστὶ τῷ νῷ, διὸ καὶ ἀτελὴς ἐστὶ κατ' ὀλίγον συμπληρούμενος καὶ ὕστερος. αὐτὸ δὴ τὸ δυνάσθαι νοεῖν ἐστὶν ὁ νοῦς, ὃς ἐστὶν οὐσία.....

Τὸν θεὸν ἀγαθὸν ὄντα τὸ ἑαυτοῦ πλάσμα καταλιπεῖν ἀδύνατον. Ἔστι ἐπεὶ ἐλέγομεν τὸ ἀνθρώπινον ἁμάρτημα συίσταται ἐκ δ τὰ φαῦλα ἐπιθυμεῖν καὶ τὰ σωματικὰ ἀγαθὰ, τὰ δὴ αἰώνια ἀγαθὰ ἐδαμῶς, πῶς ἂν δυνατὸν ἦτο θεραπευθῆναι, δ πῶς τ θεὸν ἀπαχθῆναι, εἰμὴ διὰ δ ἔπραξε δ πέπονθε καθαρῶς ἔδειξε; δ δὴ πένητας γονέας προείλετο, τ δὴ ἀρετελείας. ἵνα μηδεὶς ἐγκαυχᾶται τῇ δίηλυείᾳ τ σαρκὸς, πλουτὸν εἶχε βίον, ἵνα ἴδῃς ἀνθρώπους διδάξῃ χρημάτων καταφρονεῖν. ἐσερημένος δ ἀξιώματος δ διέβιω, ἵνα παύσῃ τὰς ἀνθρώπους τ ἀτάκτου πρὸς τὰς πρὸς ἐπιθυμίας. πόνον, λιμὸν, δίψαν, μάστιγας ὑπέμεινεν ἐν τῷ σώματι, ἵνα διδάξῃ τὰς ἀνθρώπους μὴ ἡδονῇ δ τρυφῇ, δ αἴσθησι προσέχοντας, ἀφίστασθαι τοῦ τ ἀρετῆς ἀγαθοῦ. τέλος θάνατον ὑπέμεινεν, ἵνα μηδεὶς διὰ τ φόβον δ θανάτου τ ἀληθείαν ἐγκαταλιμπάνῃ. δ τ ἐπιτείδειον διὰ σωρὸν προείλετο θάνατον, ἵνα μηδεὶς ὑπὲρ τὸ ἀληθὲς τ ἐπιτείδειον ἐπιτέσῃ καὶ ὑποτάσσεται θάνατον, ὥστε προσκυνῶ τ θεὸν ἀνθρωπον γενέσθαι ἵνα τῷ καθ' ἑαυτὸν ὑποδείγματι,

δείγματι, τοὺς ἀνθρώπους ἐπὶ τὴν ἀρετὴν προκαλέσηται, καθάφησιν ὁ μακάριος
Πέτρος, χειρὸς πέπωθεν ὑπὲρ ἡμῶν, ἡμῖν ὑπολιμπανων ὑπογραμμὸν ἵνα
ταῖς ἴχνεσιν αὐτοῦ ἐπακολουθήσητε. Ἐπεὶ δὲ μόνον τὰ τῆς ἀρετῆς ἔργα ἱκανὰ εἰ-
σὶ πρὸς τὸ τυχεῖν τῆς αἰωνίου μακαριότητος, ἀλλὰ καὶ ἡ γνῶσις τῆς περὶ Θεοῦ ἀ-
ληθείας, οὐκ ἰσχὺς δυνατὸν τὴν περὶ Θεοῦ ἀλήθειαν ἄνθρωπον διδάσκοντα πιστεύ-
θῆναι, ἔτι δὲ καὶ ἀπατᾶσθαι καὶ ἀπατηθῆναι τὴν ἄνθρωπον, ἔδει καὶ καὶ ἰδεῖν τὸν Θεὸν
ἄνθρωπον γενόμενον τὴν ἀληθῆ πίστιν δωρήσασθαι ἵνα μηδὲν ἀμφίβολον ἔχῃ ὡς ἀπὸ
Θεοῦ καὶ οὐκ ἀνθρώπων πεπλασμένα. Ὅτι δὲ Θεὸς ἦν, ἔδειξε διὰ τῶν θαυμά-
των ἃ ἐδυνάμως ἀνθρωπίνῃ δυνάμει δυνάτα ἐργάσασθαι. ἀλλ' ἐπεὶ τοὺς μὲν τότε
παρόντας εἰκότως ἦν πιστεύειν, τοὺς δὲ μὴ ἰδόντας, εἰ πρὸς
ἐπενοήθη θεραπεία. εἰ γὰρ ὁ τὴν πίστιν ταύτην διδάξας καὶ τὰ θαύματα ἐργάσα-
σθαι λεγόμενος, πλάσμα ἦν καὶ σχῆμα μεγάλην καὶ σεβάσμα εἶχεν, ἔδοξεν
ἄπασιν, ὅτι ἡ ἐκείνου διδασκαλία καὶ τὰ θαύματα πλάσματα εἰσὶ, εἰ ὑπὸ δυνά-
μεως εἰ βοηθείας ἀνθρωπίνης παρεδέχθησαν. ἵνα δὲ μηδεὶς τοῦτο εἴπῃ, Θεοῦ δὲ
ἔργον εἶναι πᾶς τις ὁμολογήσῃ, πάντα τὰ ἀδύνατα καὶ ὑπερβήμασι προσέλεγε, πέντε
μητέρας, ἐνδεκάδιον, μαθητὰς καὶ κήρυκας ἰδιώτας, ἠθέλησεν ἀποδοκιμασθῆναι καὶ
καταδικασθῆναι μέχρι θανάτου ἵνα τοῖς ὕστερον ἡ ἐκείνου διδασκαλία καὶ τὰ θαύ-
ματα φανῇ ὅτι οὐκ ἀνθρωπίνης δυνάμεως ἀλλὰ Θεοῦ ἦσαν. ὅθεν εἰ ἐν οἷς ἐποίει
καὶ ἔπραττεν, ἡ ἀνθρωπίνη ἀδύνατα ἀεὶ τῇ θείᾳ δυνάμει συνῆπτο. ἐν ᾗ γὰρ γυνή-
σει πενιχρὰ ἵνα ἐφάνετο, πήλαμον εἰ πάργανα, εἰ τὰ τοιαῦτα, ἀλλ' ὑπὸ τῶν ἀγ-
γέλων ὑμνεῖται, καὶ ἀστέρες ὁδηγοῦντες προσκυνεῖται ὑπὸ τῶν μάγων. ὑπὸ τοῦ
διαβόλου πειράζεται, ἀλλ' ἄγγελοι διακονοῦσιν αὐτῷ, πρεσβύτης διεβίω καὶ πένης,
ἀλλ' αἴσιον τοὺς νεκροὺς, καὶ τοὺς τυφλοὺς φωτίζει. θνήσκει σταυρῷ προσπαγεὶς
σωφρονιζόμενος λησταῖς, ἀλλ' ὁ ἥλιος ἐν τῷ θανάτῳ τούτῳ σκοτίζεται. ἡ γῆ τρέ-
μει, σωτείρου πέτρα, μνημεῖα ἀνοίγονται τοῦ τῶν νεκρῶν αἴσιαται σώματα. εἰ
τίνων τούτων γενομένων ἕτερα σημεῖα ζητήσει τις, ἐπὶ πρὸς τὸ πιστεύειν καὶ λίθων
σκληρότερος ἔσται ὡς τούτων ἐν τῷ τοῦ Χριστοῦ θανάτῳ κινδύνων. Κατὰ τὴν αὐ-
τὸν δὴ τρόπον καὶ τοὺς μαθητὰς προείλετο, καὶ εἰς τὸ κήρυγμα ἐξαπέστειλεν ἀγραμ-
μάτους, ἀγροῖκοι, πένητας, ἁλιεῖς, ὡς ἀπερίμμυστοι προσέταξεν εἶναι, καταφρο-
νεῖσθαι, ὑπομένειν, μὴ σωφρόνων πλοῦτον, τιμὰς, δόξαν, καὶ αὐτοὶ δὲ οὕτως ἔ-
χοντες θαύματα ἐποίουν, ἵνα καὶ ἡ τούτων διδασκαλία θεία φαίνηται, καὶ οὐκ ἐξ
ἀνθρωπίνης σοφίας καὶ δυνάμεως. θαύματα ἐποίουν εἰ τὰ αὐτὰ καὶ μείζω. ἡ γὰρ
σκιὰ τούτων νεκροὺς ἀνίστη, αὐτὸς γὰρ εἶπεν ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ
κἀκεῖνος ποιήσει εἰ μείζονα τούτων ποιήσει. πάντα δὲ ὑπέμεινον πρὸς τὸ πάθος
ἀποβλέποντες, καὶ τὴν θανάτου τοῦ Χριστοῦ, ὃς αὐτοῖς εἶπεν εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν καὶ ὑμᾶς
διώξουσιν. ἐπεὶ δὲ ὁ ἄνθρωπος συνεχώρησε τῇ ἑαυτοῦ θελήσει εἰ παρέβη εἰ ἠδίκησε
καὶ τοῦτο τὴν θεὸν, τὸ κύριμα αὐτοῦ τὸ τιμιώτερον ζημιῶσαι αὐτὸν, εἰ μὴ κληρονομίαν
αὐτοῦ ἐβλέπετο, διὰ τὴν πονηρῶν ἔργων, καὶ διὰ τοῦτο ὠφέλετο αὐτοῦ τιμωρία μεγί-
στη. ὅσῳ καὶ ὁ ἀδικηθεὶς Θεὸς μείζων πάντων ἀσυγκρίτως ἐστὶν. οὐδεὶς δὲ οὐ ἱκανὸς
εἰς ἑαυτὸν ἀναδέξασθαι τὴν τιμωρίαν τοσαύτης ἀδικίας ὡς εἴπομεν, ἀνέλαβε τὴν
τοσαύτην τιμωρίαν ὁ τοῦ Θεοῦ υἱὸς γενόμενος ἄνθρωπος καὶ ἔπαθεν ὅσα ἡμεῖς ὠφεί-

λομεν

λομεν παθεῖν, καὶ ἐλυτρώσατο ἡμᾶς οὐκ τὸν ἐχθρὸν ἡμῶν, οὐ γὰρ εἶχον ἡμᾶς ὡς ἰ-
δίᾳ λάφυρα δεδεμένους διὰ τὴν ἁμαρτίαν, καὶ οὕτως ἐπληρώθη ἐν αὐτῷ ἡ δικαιο-
σύνη, ὁ γὰρ ἁμαρτάνων καὶ ἀδικῶν τιμωρεῖται ὀφείλει. ἐπιμωρήθη οὖν αὐτὸ ἡμῶν
ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ γενόμενος ἄνθρωπος, καὶ τὸν τρόπον τοῦτον ἠπελύθησαν ἡμῖν ἡ ἐλευθε-
ρία καὶ δίκαιον λόγον. εἰ γὰρ ἀλλοτρόπως ἠλευθερούμεθα, ἢ δεσπόζοντος τοῦ Θεοῦ δυνά-
μει, ἢ δι' ἀγγέλου οὐκ ἂν ἠκολούθει τὸ μὴ δικαιοσύνης, ἀλλὰ μόνον ὁ Θεὸς δίκαιος
ἐστὶν. ὡς οὖν ὁ λόγος τοῦ δικαιοσύνης ἀπαίτει οὕτως ἐγένετο. ἱκανὴ δὲ ἐφάνη καὶ ἡ
ἀπάλυσις τοῦ πτώματος τοῦ ἀνθρώπου, πεπλασμένος τοῦ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ γενομένου, ὃς προσλαβόμενος
σάρκα παντὸς ἄπειρον τὴν ἀξίαν εἶχε ὢν καὶ ὡς Θεὸς καὶ ὡς ἄνθρωπος ἀναμάρτη-
τος. ὅσον οὖν ἡ ἀξία τοῦτον ὑπερεῖχε, τοσοῦτον ἠδυνήθη ῥαδίως καὶ τὴν τῶν ἀνθρώπων
πρὸς Θεὸν ἔχθραν ἀπαλύσασθαι. εἰ γὰρ ἴσμεν ὅτι ὁ μείζονα ἔχων ἀξίαν, οἷον ἦσαν
λαοὶ ἢ ἄλλος τὸν ὑπερέχων, πεπλακωνδὲ ὑπὲρ ἀπαλύσεως ἑνὸς ἀδικήματος, ἱκε-
τείαν προστείνει σεσιωπῆ τυχὸν, ἢ ἑτέρῳ ὑποβεβηκότι, οὐκ ὑποτυγχάνει εἶναι εἰ
καὶ τοῦτο ἔδει ἄνθρωπον γενέσθαι, ἵνα ἄπειρον τὴν ἀξίαν ἔχων δυνηθῇ, ὅπερ οὐκ ἄγγε-
λος, οὐκ ἄνθρωπος, οὐδεὶς γὰρ ἐξισώσῃ τῇ ἀξίᾳ τοῦ θεανθρώπου λόγου. διὰ τοῦτο τί-
νων οὐ δεῖ λέγειν ὅτι ἐδύνατο ὁ θεὸς τὴν ἄνθρωπον μὴ συγχωρῆσαι πεσεῖν εἰς τὴν ἁμαρ-
τίαν, τοῦτο γὰρ τὸν λόγον τοῦ αὐτεξουσίου ἀναιρεῖ. ὁ δὲ θεὸς τὴν τάξιν τῶν πραγμάτων οὐκ
ἀναιρεῖ ἀλλὰ σώζει. οὔτε μὴν λέγειν εἰκὸς ὅτι ἐδύνατο ἄνευ διαλύσεως τὰς ἁμαρ-
τίας . . . . . φαίνεται τοίνυν ὅτι ὁ θεὸς διὰ τοῦ θανάτου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ τῶν πραγμάτων
ἐτήρησε τάξιν καὶ τὴν φύσιν καὶ τὴν δικαιοσύνην, καὶ ἡμῖν οὐδὲν ἄτοπον ἀνελεῖν
λέγουσι τὴν υἱὸν τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπον γενέσθαι καὶ ἀποθανεῖν. Ἀλλωστε ἐν τοῖς τοῦ Θεοῦ
ἔργοις οὐ τοῦτο δεῖ σκοπεῖν, ὅτι τοδέ τι καὶ δι' ἑτέρου τρόπου ἐδύνατο γενέσθαι ἀλλὰ πῶς
αὐτὸ οἰκειοτέρως ἐγένετο καὶ εἰ μὴ τὸ ἄριστον ἐστὶν οὕτως ὡς ἔχει. Εἰ δ' ὅτι λέγομεν ὁ
Θεὸς ἀπέθανεν, τὴν ἀπίστων τὸν πῶς δύνατον γενέσθαι τοῦτο διαπορεῖ, ὥστε νομίζειν
ὅτι ὁ Θεὸς εἰς τὴν ἀνθρωπότητα μετεβλήθη ἀλλ' ἡμεῖς τοῦτο οὐχ οὕτω λέγομεν. τὰ
γὰρ σώματα εἰσὶ τὰ μεταβάλλοντα εἰς ἄλληλα. ὡς ἀὴρ πῦρ μεταβάλλον. τὰ δὲ σώ-
ματα τῷ δεσποτικῷ τοῦ ἑαυτοῦ δυνάμεως ἐνοῦται τοῖς σώμασι, εἰ δι' ἐσῶν διήκει.
ὥσπερ ἡ ψυχὴ τῷ σώματι ἐνοῦται, εἰ δὲ ἡ ψυχὴ τῷ σώματι ἐνωμένη οὐ μεταβάλε-
ται καὶ τὴν οὐσίαν, πολλῷ μᾶλλον ὁ ἀπαθὴς καὶ θεὸς πλέον, ἢ ἄνεμος εἴπει δύνα

κατὰ τὸ αὐτὸ ὁρᾷ καὶ ἀκούει, ἀλλὰ τῇ μὲν κατὰ τὴν ὁρατικὴν δυνάμιν, τῇ δὲ κατὰ τὴν ἀκουστικήν. Παράδειγμα δὲ τῆς ἑνώσεως ταύτης, οὐκ ἔστιν οὐδὲν οἰκεῖον. εἰ γὰρ ὥσπερ φυσικὴν δύναμιν τῶν ἐν τοῖς σώμασι θεωρουμένων ὡς παράδειγμα παραβαλοῦμεν, ἢ τὸ ἐγκάρδιον λόγον, ὃς διὰ τῆς φωνῆς ἔξωθεν δηλοῦται, ἢ τὴν ψυχὴν πρὸς τὸ σῶμα, ἢ τὸ πῦρ πρὸς τὸν σίδηρον ἐκπυρούμενον ὑπ' αὐτοῦ, οὐδὲν ἐροῦμεν οἰκεῖον. ταῦτα γὰρ ἀνυπόστατα εἰσὶ, καὶ μᾶλλον παρέχονται, ἢ παρέχουσιν. ὁ δὲ υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὑνυπόστατος ἐστὶ καὶ ζῶν καὶ τέλειος, καὶ ὡς ἡμιωτέρου καὶ κρεῖττον παρέχει τὴν προσληφθεῖσαν φύσιν ἀνθρωπίνην. Οὐ μὴν οὐδ' ὥσπερ λέγομεν ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ἐκ δύο μερῶν σύγκειται σώματος καὶ ψυχῆς. καὶ γὰρ ἡ ψυχὴ καὶ τελειοτέρα τοῦ σώματος ὡμολόγηται, ἀλλ' οὐ ἀτελὴς ἐστὶ εἰς τὸ συνῆναι μόνη τέλειον ἄνθρωπον. καὶ ἔστιν οὖν τὸ τρόπον λέγομεν ὅτι ἡ τοῦ Χριστοῦ φύσις ἐκ μέρους οὐσύγκειται τῇ θεότητος ἢ ἀνθρωπότητος. ἡ γὰρ θεότης μέρος οὐκ ἔστιν, ἀτελὲς γὰρ ἐστὶ πᾶν μέρος. καὶ ἡ θεότης τελειοτάτη οὖσα, οὐδὲν προσεῖδεται. ἀλλ' οὕτω λέγομεν ὅτι ἡ ὑπόστασις τοῦ Χριστοῦ ἐστὶν ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος, οὐχ ὡς ἑκάτερον τούτων μέρους ὄντος. ἀλλὰ διὰ τὴν ἀμετάβλητον ἕνωσιν τῶν εἰς ἓν εἰς δύο φύσεων συνελθουσῶν. Ἀλλ' οὐδὲ λέγομεν ὅτι ἐκ δύο οὐσιῶν μία τις τρίτη ἀπεκρίθη φύσις, ὥσπερ ὁ Θεός, καὶ ὕδωρ εἰς ἓν ἀνακραθέντα μηδέτερον ὄν, ἀλλ' ὅτι καὶ μὴ τῇ ἕνωσιν διαμένει δύο φύσεις διακεκριμέναι ἀλλήλων, οὐκ ἀπὸ ὑποστάσεων. μίαν γὰρ ὑπόστασιν, ὁμολογοῦμεν, ἀλλ' ὅσον κατὰ τὴν τῶν φύσεων ἰδιότητα. ἐπεὶ δὲ ὁμολόγηται ἡ τοῦ Θεοῦ φύσις ἀπείρῳ μέτρῳ ἡμιωτέρα, καὶ δὴ ἡμιωτέρου τὰ ἐλάττονα ἔχονται, καὶ ὅλον ἐκκρέμαται, διὰ τοῦτο οὐ λέγομεν ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη φύσις τῇ τοῦ Θεοῦ προσελάβετο φύσιν, ἀλλ' ὁ Θεὸς τὴν ἀνθρωπίνην προσελάβετο φύσιν. οὐχ ὡς εἰς θεὸν μεταβληθεῖσαν. ἀλλ' ὡς τῷ θεῷ προσπεφυκεῖαν. διὰ τοῦτο καὶ ὡς ἡμιωτέρα ἔχει μὲν τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, ἔχει δὲ αὐτὴν ὑπὸ τὴν θείας φύσεως. ὥσπερ ὁ μὲν ἀνθρωπος κρείττον ὢν καὶ ἡμιωτέρου ἔχειν τὴν χεῖρα λέγομεν, ἀλλ' οὐ τὴν ἀνθρωπίνην χεῖρα. εἰ τοίνυν μέρη ἦσαν ἡ θεότης καὶ ἡ ἀνθρωπότης ὡς ἐξ ὧν συνίσταται μίαν φύσιν κοινὴν ὡς ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος ἄνθρωπον, ἐλέγομεν ἂν ὅτι ὁ Θεὸς ἔχει τὴν ἄνθρωπον. ἢ ἀνθρωπότης τὴν θεότητα ὡς καὶ δὴ καὶ σώματος ἔχει καὶ τὴν ψυχῆς. καὶ γὰρ ἡ ψυχὴ λέγεται ἔχειν σῶμα. ἢ τὸ σῶμα ἔχειν ψυχήν.

Ἐπεὶ τοίνυν ὁμονοήσωνῆς καὶ θεοῦ υἱὸς Ἰησοῦς ὁ καὶ Θεοῦ λόγος φύσιν ἀνθρωπίνην διὰ τὴν προσλήψεως ἔχει, ἀκολουθεῖ τοῦτον εἶναι ὑποκείμενον, ἢ ὑπόστασιν, ἢ πρόσωπον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. τὸ γὰρ ἴνα φύσιν ἔχον ὑπόστασις, ἢ ὑποκείμενον καὶ ..... λέγεται εἶναι. καὶ εἴπερ ἡ φύσις ἡ ἐγκεκριμένη νοερὰ ἐστὶ τότε μᾶλλον πρόσωπον λέγεται. πάλιν δὲ αἰδίου ἔχων τὴν θείαν φύσιν οὐ κατὰ τρόπον σωτηρίας ἀλλ' ἀπλῶς ταυτότητος, λέγεται καὶ τῆς θείας φύσεως ὑπόστασις, ἢ πρόσωπον. καθ' ὅσον δηλονότι δυνατὸν ἐστὶν ἐκφαίνεσθαι τὰ θεῖα τοῖς ἀνθρωπίνοις ὀνόμασιν. ὁ τοίνυν υἱὸς καὶ θεοῦ, ὑπόστασιν ἢ πρόσωπον ἐστὶ τῶν δύο φύσεων τῆς θείας δηλαδὴ καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἐν δυσὶ φύσεσιν ὑφεστώς. Εἰ δὲ λέγοιτο, ὅτι ἐπεὶ ἡ ἀνθρωπίνη φύσις οὐκ ἔστι συμβεβηκὸς ἐν αὐτῇ, ἀλλὰ πρᾶγμα ὑφεστὸς καὶ οὐσία μερικὴ ἀνθρωπίνη πρὸς τὴν ὑπόστασιν καὶ θεοῦ λόγου, δοκεῖ διὰ τοῦτο δύο ὑποστάσεις εἶναι ἐν τῷ χριστῷ κατανοεῖν, ὅτι ἐκεῖνο ὀνομάζεται ὑπόστασις, ὃ δὲ παρέχεται ὑπὸ ἄλλου ἐρχομένου

δεσέρου καὶ ἡμιωτέρου. ἢ δὲ ἀνθρώπου χεὶρ οὐσία μόνη ἐστὶν, οὐ μὴν ὑπόστασις λέγεται. ἔχει δὲ ταύτην ἄλλο τι ἐρχομενοδέστερον καὶ ἡμιώτερον ὄν, ὁ ἄνθρωπος. εἰ δὲ μὴ τοῦτο ἦν, οὐδὲν ἐκώλυε πρόσωπα πολλὰ καὶ πολλὰς ὑποστάσεις ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ὁμολογεῖν. καὶ ἡ φύσις πίνει ἡ ἀνθρωπίνη ἐν τῷ χριστῷ ὑπὸ ἡμιωτέρου θείας φύσεως προσειλήφθαι. καὶ διὰ τοῦτο ἐχομένη ὑπ' ἐκείνης οὐκ ἔτι καὶ ἰδίως ὑπόστασις λέγεται. εἰς δὲ ἐστὶ διὰ τὴν τῆς ὑποστάσεως, ἢ δὲ προσώπου ἑνότητα. ἀλλ' οὐδὲ δύο κυρίως δυνάται λέγεσθαι, δύο μόνοι φύσεις ἔχειν ὁ χριστὸς ἐκείνας ῥηθήσεται. ἐπὶ δὲ ἐν μιᾷ ὑποστάσει ὁ αὐτὸς ἐστὶ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος καθάπερ πολλάκις εἴρηται. Δεῖ πίνειν τὸ περὶ τῆς παρουσίας τοῦ μυστήριον ἀκαμφιβόλως ὁμολογεῖν. ἐπὶ δὲ ἡ χριστιανικὴ πίστις ὀρθικῶς μόνη ἐν τῇ τῆς ἁγίας Τριάδος ὁμολογίᾳ σωίζεται. ἰδίως δὲ ἐν τῷ σαρκῷ καυχώμεθα καὶ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. ἐπὶ δὲ ἐν αὐτῷ τὴν σωτηρίαν ἀπεκδεχόμεθα. ὁ δὲ καὶ σαρκὸς λόγος ὡς φησὶ παῦλος· ἐπὶ δὲ τοῖς ἀπολυμένοις μωρία ἐστὶν, ἀλλὰ τοῖς σωζομένοις ἡμῖν δύναμις Θεοῦ ἐστὶ. ἐπὶ δὲ τὸ πρέπον καὶ εἰκὸς δίστεγε διανοίᾳ δεῖ καὶ πάθους καὶ θανάτου τοῦ Χριστοῦ θεωρεῖν. τοσοῦτον σοφίας βάθος δύρήσει ὡς ἀεὶ τῷ πρὸς τοῦτων λογιζομένῳ μείζω καὶ πλείω θεωρήματα συναναπτῆ. καὶ τὴν πεῖρα λαμβάνειν ἀληθὲς εἶναι ὁ φησὶν ὁ αὐτὸς ἀπόστολος, ἡμεῖς κηρύττομεν Χριστὸν ἐσταυρωμένον ἰουδαίοις τε καὶ ἕλλησι Χριστὸν Θεοῦ δύναμιν καὶ Θεοῦ σοφίαν. καὶ πάλιν τὸ μωρόν τοῦ Θεοῦ σοφώτερον τῶν ἀνθρώπων ἐστὶν. ὥστε τὸ διὰ τῆς πρὸς τῆς Τριάδος πίστεως, καὶ τῆς κατὰ τὴν ἐνανθρώπησιν καὶ δὴ καὶ Θεοῦ σοφώτερον τῶν ἀνθρώπων ἐστὶν. ἵν' ἡμῖν ἐν τῷ παρόντι δίδωσι καὶ τῶν αὐτεξουσίων ἔργων μὴ θανάτου ἀξιωθῆναι τῆς μελούσης μακαριότητος, ἣν ἔσται τῶν νεκρῶν ἀναστάσεως καὶ τῆς τελευταίας κρίσεως γενομένης.

Κεφάλαιον δέκατον τρίτον.

Περὶ τῆς κοινῆς ἀναστάσεως καὶ κρίσεως.

Καὶ γὰρ μὴ τῆς πίστεως κεφαλαίων καὶ περὶ ἀναστάσεως νεκρῶν ὀφείλομεν πιστεύειν. πιστῶν μὲν ἐπειδὴ δίκαιος ἐστὶν ὁ Θεὸς, ἀνάγκη αὐτὸν ἀμείψασθαι. τοὺς μὲν πονηροὺς κακοῖς. τοὺς δὲ χρηστοὺς ἀγαθοῖς, εἰ δὲ τοῦτο ἐστὶν. ἔσται καὶ ἀπόλαυσις καὶ κόλασις, εἰ δὲ ταῦτα, κρίσις. εἰ δὲ κρίσις καὶ ἀνάστασις. ὥστε ἐπεὶ δίκαιος ἐστὶν ὁ Θεὸς ἔσται ἀνάστασις. ἀνάστασις δὲ τῶν σωμάτων, ἡ γὰρ ψυχὴ ἀθάνατος ἐστὶν, καὶ ὡς ὄργανον ἐστὶ τῆς ψυχῆς, καὶ ὡς ὄργανον κοινωνεῖ τῇ ψυχῇ. ἐν οἷς αὐτὴν ὁρμήσει, καὶ τὰ ἐναντία, καὶ μὴ. διόπερ ὀφειλόμενον ἐστὶν, ἵνα τὴν αὐτὴν κληρονομήσῃ, μὴ τῆς ψυχῆς τὸ σῶμα. ὥσπερ εἰ μὴ πιστεύοι τὶς διὰ τὰς σωματικὰς φθορὰς τῶν σωμάτων, καὶ παντοδαπὰς ἀλλοιώσεις, ἀλλὰ πρὸς τὸ δὲ Θεοῦ παντοδύναμον, οὐδὲν ἀδύνατον ἔσται. ὃς πιστεύομεν ὅτι πάντα ὅσα πρὶν γενέσεως αὐτῶν, καὶ ὅτι τὸ πᾶν ὥσπερ ἐν δρακὶ σωέχει. εἰ γὰρ τοῦτο ὁμολογεῖται, οὐδὲ τὸ ἀνθρώπινον σῶμα εἰς μυρίας μεταβολὰς μεταβάλλον τῆς παντοχοῦ παρόντα, καὶ πάντα σωέχοντα. διαδιδράσει ἐν τοῖς ὀν δὲ νόμοις, ἀλλὰ τῷ τοῦτο θελήματι τὸ ἔργον ἀναλυθήσει, διὰ τὸ παντοδύναμον τοῦ θεοῦ. εἰ δὲ καὶ ἐκ δὲ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι τὰ πάντα παρήγαγεν πῶς εἰς τοῦτο ἀδυνατήσει; καὶ ταῦτα τῆς ὕλης ὑποκειμένης. εἰ καὶ εἰς τὸ ἐλάχιστον διὰ πολλῶν καὶ ποικίλων τῆς μεταβολῶν προσεληλύθεν. οὐ δὲ πάντα ἡ ὕλη ἐφθάρη, μένει δ' ὁπωσοῦν εἰ καὶ ἡμῖν ἄδηλος. εἰ δὲ ἡ αὐτὴ ὕλη,

πολλοῖς εἰς ῥύσιν συμπεπλεγμένοις τὸν μὴ ἀνήκοον ἑκάστῳ ἀναλογίζεσθαι, τὸ δὲ ἐλλιπὲς τῆς θείας φύσεως ἀναπληροῦσαι. καὶ ἀπὸ τῶν σωματικῶν δὲ ἐστὶν εἰκόνα τινὰ καὶ δεῖγμα λαμβάνειν. ὁρᾶς γὰρ σπέρμα καὶ οἷον γῆ κάθυγρος γεγονὼς ἀναβλαστάνει πάλιν, εἰς τὸ αὐτὸ εἶδος καὶ στάσιν ἀποκαθιστάμενον. ὅπερ κατ' ἔτος ὁρῶντες ἀπὸ τῆς συνηθείας, οὐδὲν θαυμαστὸν εἶναι νομίζομεν, εἴπερ δὲ ἀνθρώποις διελέγετο περὶ τούτου μηδέπω τοῦτο εἰδόσιν, μηδὲ τῶν σπερμάτων φύσιν ὑπειληφόσι, οὐκ ἂν ὑπεδέχθη. φασὶ δὲ περὶ ζώου περὶ τὰ τῆς ἀναγωγῆς μέρη, ὃ πολλὰς ἔτη ζῶν, εἶτα πελιδνῶν ἀπὸ τῆς κοιλίας σήψεως, χωρὶς συνουσίας, οἷον σκώληκα γενόμενον τὸ αὐτὸ ζῶον ἐν τῷ αὐτῷ εἴδει ἀποκαθίστασθαι, καὶ πάλιν ἐπ' αὐτῷ τὸ αὐτὸ γίνεσθαι καὶ τοῦ ἀπὸ θεοῦ πεταγμένου τῶν νεοσύτων χρόνων πρόοδον. εἰ δὲ ἄλλα ζῶα ἐξ ὕλης γεννᾶται, ἃ καὶ δυάμει ἀνθρωπίνῳ, καὶ ἃ τὰ αὐτὰ ἐκ τῶν αὐτῶν ἀεὶ, ὥσπερ σφῆκες μὲν ἐκ τῆς ἵππου κεφαλῆς, ἐκ δὲ βοὸς μέλισσαι, καὶ ἄλλα ζῶα ἐξ ἄλλων, καὶ θεὸς διὰ τούτων ἐπιδεικνύοντα ἡμῖν, μὴ ἀπορεῖν ὅτι τῶν παραδοξοτέρων, ὧν ὁ θεὸς διδάσκαλος ἐγένετο, καὶ αὐτὸς μόνος ἀς τὰ πάντα δυνάμενος τελεῖν δύναται.

Τῆς ἀναστάσεως τοίνυν ἀναρχομένης πλήθη ἀτόπων συμβαίνει ὁμολογεῖν, ὅπερ τὰ ἄλογα ζῶα κρείττονα ἡμῶν εἰσὶ, καθόλου ἐκεῖνα μὲν ζαλοῦ ἄλυπον ἔχουσι, καὶ κινδυνεύομεν ἐξαιρέτως διὰ τὴν περὶ θεοῦ ἀλήθειαν. Τίνος γὰρ ἕνεκα πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων, ἀγεπῶν καὶ σωφροσύνῃ εἴλοντο τὸν βίον κόσμου καταφρονήσαντες ἡδέων, καὶ ὑπὲρ ἀληθείας μέχρι θανάτου ἀντέσχησαν; ἀλλὰ μὴν πάντων ἡμιμόνιμοι ἐσμὲν οἱ ἄνθρωποι. Εἰ δίκαιος ὢν ὁ θεὸς οὐκ ἂν συνεχώρησε ματαίως οὕτω τὰ λαμπρὰ ἔθη, τὸ ἡμιμόνιμον κτίσμα, ὃ κατ' εἰκόνα ἑαυτοῦ ἐποίησε καὶ πρὸς ἑαυτὸν ἕλκει, μὴ μέλλων ἀποδιδόναι τοῖς μιαροῖς ἑκάστῳ κατὰ τὸ δίκαιον, καὶ τὴν ἀναλογίαν τῶν κακμάτων αὐτοῦ. ἀναιρεθήσεται δὲ καὶ ἡ πρὸς τὸν Θεὸν λατρεία, καὶ ἡ πρὸς τοὺς γονέας τιμὴ, καὶ ἡ πρὸς ἀλλήλους αἰδὼς καὶ δικαιοσύνη, καὶ φιλία, καὶ ὀργότης, καὶ κοινωνία πάντων, καὶ τὰ κερτόμια, καὶ τὰ δίκαια, καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα. διατὶ γὰρ ἔστιν ταῦτα, τίνος ἕνεκα ἐπὶ πρὸς οὐδὲν ἀφορῶν; καὶ τοῦτο δὲ λόγῳ κρατοῦντες ἀναγκαθησόμεθα ὡς θηρίοις χρῆσθαι ἀλλήλοις, καὶ μητέρων μάτων, ἢ πομάτων ἢ τινος τοιούτου εἰδέναι, ἀλλὰ πᾶσιν ἡδονὴν ζητήσωμεν, καὶ τὸ ὑγρὸν καὶ ἀπολελυμένον ζήσωμεν βίον. ἀδὴ πάντα ἄτοπα καὶ ἀνάρμοστα καὶ τῷ δημιουργῷ πάντων Θεῷ καὶ τῷ ἀξιώματι δὲ ἀνθρώπου. Πρὸς τούτοις ἐπεὶ φυσικόν ἐστι τὸ εἶναι σωνημμένον τῇ ψυχῇ τὸ σῶμα, διὰ φύσιν δὲ ἐστι τὸ χωρίζεσθαι τὴν ψυχὴν αὐτὸ, ἔπεται ἀναγκαίως δὲ σώματος τὴν ψυχὴν διὰ φύσιν χωρίζομένου, μὴ διαμένειν εἰς τὸ ἄπειρον οὕτω κεχωρισμένον. καὶ ὅτι κατὰ φύσιν ὁ ἄνθρωπος τῇ ψυχῇ ἥνωται διὰ θεοῦ, ὁ δὲ θάνατος διὰ τὴν ἁμαρτίαν ἐπελθὼν τὴν διάστασιν τῆς ψυχῆς ἀπὸ δὲ σώματος ἐποίησε. διὰ φύσιν δὴ ἡ διάστασις τούτων ἐγένετο, τὸ δὲ διὰ φύσιν οὐκ ἔδει πολὺ διαμένειν. οἷον κατὰ φύσιν φέρεται ὁ λίθος εἰς τὸν κάτω, διὰ φύσιν δὲ εἰς τὸν ἄνω ὁτανοῦν βίᾳ αὐτὸν ὠθήσῃ, τοῦτο γὲν τὸ βιαίως καὶ διὰ τὴν φύσιν δὲ λίθος δὲ διαμένει ἔτι πολύ. σωτόμως δὲ πάλιν ἔρχεται εἰς τὸ κατὰ φύσιν αὐτοῦ τὸ κάτω. καὶ τοίνυν ἡ ψυχὴ δὲ σώματος χωριζομένη, ὅπερ ἐστὶ διὰ φύσιν οὐκ ἐν τούτῳ διαμένει εἰς τὸ ἄπειρον, τὸ δὲ διὰ φύσιν ὡς εἴπομεν σωτόμως ἔρχεται εἰς τὸ κατὰ φύσιν. ἀναλήψεται τοίνυν ἑκάστη ψυχὴ τὸ ἴδιον αὐτῆς σῶμα, ὅπερ ἐστὶ κατὰ

φύσιν

φύσιν καὶ εἰς τὸ ἄπειρον ἀδιάλυτον ἔσται. καὶ τοῦτο ἐστὶν ἀνάστασις, ἣ δὲ ἀνάστασις δευτέρα δὲ πεπωκότα λέγεται κύσις. Οὐ μόνον δὲ ἀπορεῖν δεῖ πῶς ἑκάστη ψυχὴ τὸ ἑαυτῆς ὑπηνώσεται σῶμα. ἔστι δὲ τῇ ψυχῇ πρὸς τὸ σῶμα οἰκείοτης ἄῤῥητος, εἰ ἄδηλος ἡμῖν. ὥσπερ γὰρ οὐκ ἔστι σῶμα ἐδὲν ἀνθρώπινον τοῖς ὑπαθεωρημένοις αὐτὸ χαρακτῆρας ἔχον καὶ πάντα τοῖς αὐτοῖς ἑτέρῳ σώματι, οὕτω κάκεινα ἄλλῳ μὴ τοῦτων ἰδιότητα δώσομεν ἑκάστῃ ψυχῇ ἐνυπάρχειν πρὸς τὸ ἑαυτῆς σῶμα. εἰ δὲ ἡ ψυχὴ σώματος ὠφελιμόν ἐντελέχεια ἐστὶ, τοιούτον ἐνέργεια εἰδός. διὸ καὶ φυσικῶς πρὸς μόνον τὸ οἰκεῖον σῶμα δρόμον ἔχει καὶ συμμετρίαν, ὅπερ καὶ χωρισθείσης τῆς ὕλης αὐτῇ πρόσεστιν. ὅθεν ἕπεται ἀναγκαίως ταύτην μὴ εἶναι καὶ φύσιν εἰδικὴν τῆς ὕλης δὲ ἀνθρωπίνου σώματος, ταύτην δὲ ἐκείνου, καὶ ἄλλου μηδέποτ' ἂν δυνηθῆναι γενέσθαι. ὅπερ καὶ τῆς διακρίσεως τῶν ψυχῶν πρὸς ἀλλήλας ἄτοπον ἐστὶ. τὸ γὰρ πλῆθος τῶν ψυχῶν πρὸς τὰ σώματα γίνεται, ἐκ ὅτι τὰ σώματα τῶν ψυχῶν ἄτοπα, ὁμοῦ δὲ εἰσὶ μετ' αὐτῶν καὶ ἑδέτερον ἑτέρου πρὸς ὑπάρχει, ἀλλὰ διὰ τὴν τῶν ψυχῶν πρὸς ταῦτα συγγένειαν, ἣν ἔχουσι φύσει παρεπομένην καὶ καὶ ἐγκειμένην αὐταῖς. οὐκ ἐνδέχεται τινὰ τὴν ἄλλου ἐνέργειαν, καὶ τὸ εἶδος ἄλλου εἶναι, εἰ δὲ εἰ δύο ὁμοίως μεγεθῶν, εἰ τὸ ἔνυλον εἶδος αὐτῶν χωρισθείη τῆς ὕλης. τοῦτο μὲν ἀδύνατον ἀλλ' διανοίᾳ μόνῃ, ἢ καὶ θεία δυνάμει. οὐκ ἂν ἀλλήλων κατὰ ἄλλο διήνεγκεν, εἰ τὸ τοῦτο μὲν μέγεθος τούτου δὲ σώματος εἶναι, τὸ δὲ λοιπὸν δὲ λοιποῦ. ὥστε δοκεῖ τὰς ἔνεστι ταῖς ψυχαῖς πρὸς τὰ σώματα εἶναι τῆς ψυχῶν συνάπτειν καὶ χαρακτῆρας πρὸς τὰ σώματα, δὲ Θεοῦ τοῦ πάντα δυναμένου τοῦτο ἐνεργοῦντος. ὅταν καθὼς προέρχεται εἰς ἐνέργειαν τὸ δυνάμει προελθεῖν θελήσῃ, εἰ τὸ πρὸς φύσιν καὶ φύσιν. πρῶτον μὲν δὴ διὰ ταῦτα, εἰ ἐπὶ πλείω ἀναγκαίως οὐκ ἀνάστασις ἔσται. ἔπειτα καὶ διὰ τούτους τοὺς λόγους ἀναμφιβόλως τοῦτο πιστούμενον καὶ ὁμολογούμενον. Ἐπειδὴ δὲ πρὸς δὲ δὲ ὑὸς δὲ Θεοῦ δὲ ἀρχηγὸς τῆς σωτηρίας ἡμῶν, τῆς ἁμαρτίας καὶ θανάτου ἠλευθερώθημεν, ὃς ἐνεπέσαμεν διὰ τὴν δ' Ἀδὰμ πρόβασιν. καὶ γὰρ ἐμόνον ἡ ὀνείνου ἁμαρτία δέδεν εἰς πάντας διὰ τὴν τῆς φύσεως κοινωνίαν, καὶ τὴν πρὸς τὰ φαῦλα τὴν αὐτοῦ εἰς χείρω ὁρμῶν, διὰ καὶ τῆς ἁμαρτίας ὁ θάνατος εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθεν, ὡς καὶ ὁ ἀπόστολος λέγει δι' ἑνὸς ἀνθρώπου ἁμαρτία εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθε. εἰ διὰ τῆς ἁμαρτίας ὁ θάνατος. ἀναγκαῖον ἀμφοτέρων ἐλευθερωθῆναι διὰ τοῦ Χριστοῦ. καὶ φησὶν ὁ αὐτὸς ἀπόστολος φησὶν, εἰ δὲ τῷ δὲ ἑνὸς πρόσπταιμα ὁ θάνατος τῷ βασιλεύσαν βασιλεύσει διὰ δὲ ἑνὸς Ἰησοῦ Χριστοῦ. ἵνα πίνων ἑκάτερον ἡμῖν τὴν δικαιοσύνης βασιλεύσει διὰ δὲ ἑνὸς Ἰησοῦ Χριστοῦ. ἵνα πίνων ἑκάτερον ἡμῖν ἐν ἑαυτῷ ἐπιδείξῃ, εἰ θανεῖν καὶ ἀναστῆναι ἠθέλησεν. ἀποθανεῖν μὲν ἵνα ἡμᾶς τῆς ἁμαρτίας καθαρίσῃ, ὡς φησὶν ὁ ἀπόστολος. ὥσπερ δὲ ἐστὶ τοῖς ἀνθρώποις ἅπαξ ἀποθανεῖν, οὕτω εἰ ὁ Χριστὸς ἅπαξ προσηνέχθη εἰς τὸ πολλῶν ἀναστῆναι δὲ ἠθέλησεν ἵνα ἡμᾶς δὲ θανάτου ἐλευθερώσῃ, ὅθεν ὁ ἀπόστολος φησὶ, Χριστὸς ἐκ νεκρῶν ἐγήγερται ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων, ὅτι δὲ ἀνθρώπου ὁ θάνατος μυστικοῖς λαμβάνομεν, ὅσον πρὸς τὸν τῆς ἁμαρτίας ἄφεσιν εἰ δὲ διὰ τῆς δυνάμεως δὲ πάθους δὲ Χριστοῦ τὰ μυστικὰ ἐνεργοῦσι. συνθαπτόμεθα δὲ αὐτῷ διὰ δὲ βαπτίσματος εἰ διὰ τῆς κοινωνίας τὸν θάνατον αὐτοῦ καταγγέλλομεν, καὶ διὰ πάντων νεκροὶ

νεκροὶ τῇ ἁμαρτίᾳ ἡδέως ὑπειχόμεθα. τὸ δὲ ἀπότελεσμα τῆς ἀναστάσεως καὶ κρίσεως, ὅσον πρὸς τὴν θανάτου ἀπαλλαγὴν ἐν τῷ τέλει τῶν αἰώνων ληψόμεθα. ὅταν πάντες διὰ τῆς καινοῦ δυνάμεως ἀναστῶμεν. Ὅθεν φησὶν ὁ Ἀπόστολος. εἰ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, οὐδὲ Χριστὸς ἐγήγερται, ἄρα οὖν ματαία ἡ πίστις ἡμῶν, ἄρα ἐσμὲν ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν. καὶ πάλιν εἰ δὲ πιστεύομεν ὅτι Ἰησοῦς ἀπέθανε καὶ ἀνέστη, οὕτω καὶ ὁ Θεὸς τοὺς κοιμηθέντας διὰ τοῦ Ἰησοῦ ἄξει σὺν αὐτῷ. καὶ πάλιν ὁ Χριστὸς κηρύττει ὅτι ἀνέστη οὐκ νεκρῶν, πῶς τινὲς λέγουσιν ἐν ἡμῖν, ὅτι ἀνάστασις νεκρῶν οὐκ ἔστιν. οὐδὲ γὰρ Χριστὸς ἐγήγερται; εἰ δὲ Χριστὸς οὐκ ἐγήγερται μάταιον τὸ κήρυγμα ἡμῶν. πάλιν φησὶ πρὸς Τιμόθεον γράφων. τοὺς μωροὺς καὶ ἀπαιδεύτους ζητήσεις παραιτοῦ. πολλοὶ γὰρ προκόπτουσιν εἰς ἀσέβειαν, καὶ ὁ λόγος αὐτῶν ὡς γάγγραινα νομὴν ἔχει, ὧν ἐστὶν Ὑμέναιος καὶ Φιλητὸς οἱ περὶ τὴν ἀλήθειαν ἐξέπεσον, λέγοντες τὴν ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν ἤδη γεγονέναι. οὗτοι γὰρ οὐκ ἐδόξαζον νεκρῶν σωμάτων ἀνάστασιν, ἀλλὰ τὴν τῆς ψυχῆς ἀπὸ κακίας εἰς ἀρετὴν μεταβολὴν, καὶ ἀπὸ τῆς πλάνης εἰς τὴν ἀλήθειαν. καὶ τὴν περὶ Θεοῦ ἐπίγνωσιν ἀνάστασιν ἔλεγον εἶναι, ὅπερ ὁ Ἀπόστολος ἀναιρέσεως. καὶ πάσα ἡ θεία γραφὴ αὐτῶν τῶν σωμάτων ἀνάστασιν ἔστεναι λέγουσα. ὁ μὲν γὰρ Ἀπόστολος φησὶ, σπείρεται σῶμα ψυχικὸν, ἐγείρεται σῶμα πνευματικὸν. καὶ ἀνάγκη τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν. καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀθανασίαν. ἐν δὲ τῷ εὐαγγελίῳ πρὸς Χριστοῦ εἴρηται, ἔρχεται ὥρα καὶ νῦν ἐστὶν, ὅτε οἱ νεκροὶ ἀκούσουσι τῆς φωνῆς τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ οἱ ἀκούσαντες ζήσονται. καὶ πάλιν ἔρχεται ὥρα ἐν ᾗ πάντες οἱ ἐν τοῖς μνημείοις τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσονται, καὶ οἱ ἀκούσαντες ζήσονται. καὶ ὀνομαζόμενοι οἱ τὰ ἀγαθὰ ποιήσαντες εἰς ἀνάστασιν ζωῆς, οἱ δὲ τὰ φαῦλα πράξαντες εἰς ἀνάστασιν κρίσεως. φησὶ δὲ καὶ ὁ Ἰὼβ, ὅτι ὁ λυτρωτής μου ζῇ, καὶ ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσομαι ἐκ τῆς γῆς. καὶ πάλιν περικαλύψεμαι τὸ δέρμαμου, καὶ ἐν τῇ σαρκίμου ὄψομαι τὸν Θεόν. καὶ ὁ θεῖος Δαυὶδ, ἀνταναπείας τὸ πνεῦμα αὐτῶν καὶ ἐκλείψουσι καὶ εἰς τὸν χοῦν αὐτῶν ἀπερρέψουσιν. ἰδὸν περὶ σωμάτων ὁ λόγος, εἶτα ἐπάγει, ἐξαποστελεῖς τὸ πνεῦμάσου, καὶ κτισθήσονται καὶ ἀνακαινιεῖς τὸ πρόσωπον τῆς γῆς. καὶ ὅπερ τάχα, ἀναστήσονται οἱ νεκροὶ καὶ ἐγερθήσονται οἱ ἐν τοῖς μνημείοις. καὶ δόξαν δοθήσονται οἱ ἐν τῇ γῇ. καὶ ὁ μακάριος Ἠζεκιὴλ, ἐφίστε φησὶν ἐν τῷ με προφητεύσαι, καὶ ἰδὸν σεισμὸς καὶ προσήγαγε τὰ ὀστᾶ, ὀστέον πρὸς ὀστέον ἕκαστον πρὸς τὴν ἁρμονίαν αὐτοῦ, καὶ εἶδον καὶ ἰδὸν ἐπεγένετο αὐτοῖς νεῦρα καὶ σάρκες ἀνεφύοντο, καὶ ἀνέβαινον ἐπ' αὐτὰ καὶ προσετάθη αὐτοῖς δέρματα ἐπάνωθεν. εἶτα διδάσκει πῶς κεκλωσμένα, ἐπανῆλθε τὰ πνεύματα, καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα ἡ θεία γραφὴ περὶ τῆς μελλούσης ἀναστάσεως ἡμῖν προδιδόασιν. ἐξ ὧν δῆλον ὅτι τὰ νεκρὰ ἐγερθήσονται σώματα, καὶ τῇ ἀπείρῳ δυνάμει καὶ θεοῦ οὐδὲν ἀδύνατον ἔσται. Ἐπεὶ τοίνυν οὐ μόνον τοῖς τοιούτοις λόγοις ἡ ἀνάστασις βεβαιοῦται, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Χριστὸς ὀνενεκρῶν ἀνέστη ὥστε καὶ θεαθῆναι. καὶ φαγεῖν, ὅπερ οὐκ ἴδιον καὶ φυσικὸν λόγον, οὐδὲ μὴν τὴν ἀνάστασιν προφῆς εἴδεῖτο, ἀλλὰ διὰ τῶν τῆς ἀναστάσεως πίστωσιν. ὥσπερ οὐδ' ἡμεῖς μὴν τὴν ἀνάστασιν, ἢ φαγόμεθα, ἢ ποιούμεθα, λεπτὸν δὲ καὶ ἀπαθῆ τὰ σώματα ἡμῶν ἀναληψόμεθα καὶ ἄφθαρτα, καθάπερ ἴδιον τὸ κυρίου σῶμα, κεκλεισμένων τῶν θυρῶν διελθόν. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὴν λάζαρον νεκρὸν τετραήμερον γεγονότα ἐξήγειρεν εἰς ἔνδειξιν τῆς οἰκείας

θεότητος.

θεότητος, καὶ πίστωσιν τοῦ αὐτοῦ τε καὶ ἡμῶν ἀναστάσεως. ὡς καὶ πολλῶν παρόντων καὶ πάντων οἰκείων τε καὶ γνωρίμων ἐγνωρίσθη καὶ ἐπιστώθη. ὅπερ οὖν αὐ ἴδιον μὴ τῶν χαρακτηριστικῶν τοῦ ἀναστάσεως ἰδιωμάτων ἰδίοις σωιζόντων. ἐκεῖ οὐδὲ ἴδιον ὄντως ἔχει, ὀφείλομεν βεβαίως πιστεύειν τὸ τοῦ ἀναστάσεως μυστήριον ἀπὸ τῆς θείας γραφῆς κηρυττόμενον, τοῦ δὲ Θεοῦ ἡμῖν δοθείσης διὰ τῆς τοῦ ἀληθείας ἐπιγνώσεως. ἔσται τοίνυν ἡμέρα μεγάλη καὶ ἐπιφανὴς, κατὰ ἰωὴ μὴ δόξης παρουσία καὶ ὑπὲρ ἀνθρώπου γνώσεως, περὶ ἧς Δανιὴλ ὁ προφήτης γράφει, ἐθεώρουν ἐν ὁράματι τῆς νυκτὸς, καὶ ἰδὸν μὴ τῶν νεφελῶν καὶ οὐρανοῦ, ὡς υἱὸς ἀνθρώπου ἐρχόμενος ἕως καὶ παλαιοῦ τῶν ἡμερῶν, καὶ ἐδόθη αὐτῷ, ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ βασιλεία, καὶ πάντες οἱ λαοὶ φυλαὶ γλῶσσαι δουλεύσουσι αὐτῷ, ἡ ἐξουσία αὐτοῦ ἐξουσία αἰώνιος, ἥτις οὐ παρελεύσεται, καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ οὐ διαφθαρήσεται. καὶ ἔτι φησὶν ἐθεώρουν ἕως θρόνοι ἐτέθησαν, καὶ ὁ παλαιὸς ἡμερῶν ἐκάθησε, καὶ ποταμὸς πυρὸς εἷλκεν ἔμπροσθεν αὐτοῦ, καὶ χίλιαι χιλιάδες ἐλειτούργουν αὐτῷ, καὶ μύριαι μυριάδες παρειστήκεισαν αὐτῷ, κριτήριον ἐκάθισε καὶ βίβλοι ἠνεῴχθησαν. Ἐλεύσεται τοίνυν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ μὴ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ, καὶ πάντες οἱ ἀπὸ κτίσεως κόσμου ὀνόματα τῶν νεκρῶν ἀναστήσονται, καὶ ἡμεῖς οἱ ζῶντες οἱ περιλειπόμενοι ἅμα σὺν αὐτοῖς ἁρπαγησόμεθα ἐν νεφέλαις εἰς ἀπάντησιν τοῦ κυρίου εἰς ἀέρα. καὶ προσκυνήσεται πᾶσα φύσις ἀνθρώπων αὐτῷ, ὅσοι κεκοίμηνται ζῶντας καὶ νεκρούς. κρινεῖ δὲ ἐκ ὡς ἀνθρωπος ἀπολὼς ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ σαρκὸς δηλονότι, ἀλλὰ μὴ δόξης τοῦ θεότητος καὶ ἐξουσίας, ὥσπερ λέγομεν ὅτι ὁ κύριος τοῦ δόξης ἐσταυρώθη καὶ ἀπέθανε καθὸ ἀνθρωπος. οὕτω καὶ κρινεῖ μὲν ὡς ἄνθρωπος ἀλλὰ, καὶ ὡς κύριος τοῦ δόξης Τότε πᾶν γόνυ κάμψει ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται ὅτι κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρός. καὶ ὁ μὲν ἄρχων τοῦ σκότους παραδοθήσεται εἰς καῦσιν πυρὸς μὴ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ, καθὼς φησὶ Δανιὴλ ὁ προφήτης, Ἐστον καὶ ἀπέλεῖ τῷ Πνεύματι καὶ σόματι, ἐπειδὴ πάντα φέρει τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ καὶ τοῦ θεοῦ ἀπόστολον, ἀποδοθήσεται δὲ τῶν ἀνθρώπων ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, καὶ ὁ μὲν δίκαιοι ἀνάλογον λαμπρότητα καὶ φωτισμὸν καὶ τοῖς σώμασι καὶ τῆς ψυχαῖς καὶ τὴν ἀναλογίαν τῆς ἀρετῆς ἑκάστῳ καὶ τῆς ὑπὲρ Θεοῦ καὶ τῆς πίστεως καταπαθείας. οἱ δὲ πονηροὶ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἀπολήψονται σκότος ἀνάλογον τῆς ψυχαῖς αὐτῶν καὶ τοῖς σώμασι κατὰ τὰ ἀνάλογον τῆς ἑκάστῳ κακίας καὶ πονηρίας. καὶ γὰρ λέγει μὲν αὐτὸς ὁ κύριος ὅτι οἱ δίκαιοι λάμψουσιν ὡς ὁ ἥλιος. λέγει δὲ καὶ ὁ μακάριος παῦλος, σπείρεται σῶμα ψυχικὸν, ἐγείρεται σῶμα πνευματικὸν, καὶ τὰς διαφορὰς δεικνὺς τῆς λαμπρότητος. ἐπάγει ἄλλη δόξα ἡλίου, καὶ ἄλλη δόξα σελήνης, καὶ ἄστρου ἀστέρος διαφέρει ἐν δόξῃ. καὶ πάλιν λέγει ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ σῶμα ἡμῶν, καὶ ἀστὴρ ἀστέρος διαφέρει ἐν δόξῃ. καὶ πάλιν λέγει ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ σῶμα ἡμῶν μεταχηματισθήσεται εἰς τὸ ἡδέως σύμμορφον τῆς δόξης τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. Ἐπὶ δὲ καὶ αὐτῷ τὸν υἱὸν ἐλευθερωθήσεται φησὶν ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς εἰς τὴν δόξαν τῆς ἐλευθερίας τῶν τέκνων τοῦ θεοῦ. δηλῶν ὅτι καὶ ἡ ἄλλη κτίσις λαμπροτέρα ἔσται, καὶ ὡς καθὼς φησὶ τῶν ἁγίων, ὥσπερ ὑπὲρ τὴν φθορὰν δι' ἡμᾶς, οὕτω συμπανηγυρίσει καὶ συνθριαμβεύσει δὲ τῇ τῶν ἀνθρώπων νίκῃ, καὶ ἀπολήψεται τὴν μισθὸν τοῦ καμάτου τῆς διακονίας, ἵνα συνεπέλεσεν εἰς τὴν δόξαν τῶν ἐκλεκτῶν.

διὸ καὶ

διὸ καὶ πάντας λέγει βλέπειν τὸ φῶς ἐπιφαινόμενον ἔσεσθαι καὶ γῆν καινὴν, καὶ καινὸν οὐρανόν. Τότε τὸ ἀποκαλυφθὲν ἐκεῖνο πληρωθήσεται, ὅταν φανερῶς τὴν βασιλείαν τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, τότε καὶ αὐτὸς ὑποταγήσεται τῷ ὑποτάξαντι αὐτῷ τὰ πάντα. οἱ γὰρ δίκαιοι καὶ δίκαιοι, καὶ τὸ παρὸν τὸν χειρὸν ἀποβλέποντες, καὶ τὴν ὀρεκτὴν καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ μετερχόμενοι, δι' αὐτοῦ τὴν ἑαυτῶν οἰκονομοῦσι ζωὴν, τὴν νῦν μὲν ἐν αὐτῷ τῷ χειρῷ κρυπτομένην ὕστερον δὲ αὐτῷ συμφανερομένῳ. Διὰ ταῦτα καὶ οἰκείαν καὶ κληρονομίαν καὶ βασιλείαν λέγουσιν αὐτὴν, ἣς ὁ ἄνθρωπος διὰ τοῦ αὐτοῦ θανάτου καὶ αἵματος προσάγει τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, δι' αὐτοῦ γὰρ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα τὴν προσαγωγὴν ἐχαρίσαμεν, ὃς αὐτῷ τὰ πάντα ὑπέταξε. καὶ ἐπὲ ἑαυτὸν ὡς πρωτότοκον ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς γενέσθαι καταξιώσαντα. καὶ ὁ ἀρχιερεὺς καὶ οἰκονόμος τῆς ἡμῶν σωτηρίας γενόμενον, ὡς ἄνθρωπος προσάγει καὶ ὑποτάσσει τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ. ὡς καὶ Θεὸς εἷς ὢν μετὰ τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Πνεύματος οὐχ ὑποτασσόμενος, ὥστε ὁ αὐτὸς καθὸ μὲν ἄνθρωπος ὑποτάσσεται, ἐπεὶ κλησὶν προσείληφε σάρκα, καθὸ καὶ Θεὸς ὑπὲρ τὴν ὑποτάσσει ὑποτάσσει ὡς εἷς Θεὸς μετὰ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Πνεύματος, καὶ ὡς εἷς κεφαλὴς. ὡς καὶ ἄνθρωπος αὐτὸς μόνος, καὶ οὐ μετὰ σωματικῶν ἐλαύσεσι χαρακτήρων. ἵνα καὶ ἰουδαῖοι καταγνόντες αὐτὸν ἐκεῖνον εἶναι τὸν ὑπ' αὐτῶν σταυρωθέντα εἰς ἔλεγχον αὐτῶν, καὶ πάντες οἱ ἄπιστοι θεάσωνται καὶ κατηχηθήσονται, οἵτινες ἐν τῷ παρόντι αἰῶνι κηρυπτόμενον οὐκ ἐδέξαντο, οὐδὲ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ ἐπεστράφησαν, ἀλλὰ τὴν ἑαυτῶν ἐνέμειναν πλάνην.

Καὶ ὁ καὶ τὸν ἄνθρωπον τῷ προφήτῃ Δανιὴλ εἴρηται, καὶ ἐδόθη αὐτῷ καὶ ἡ δόξα καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ βασιλεία. καὶ πάλιν ὅπερ αὐτὸς ὁ κύριος εἶπεν, ὁ Πατὴρ κρίνει οὐδένα, ἀλλὰ πᾶσαν τὴν κρίσιν δέδωκε τῷ υἱῷ. ὅπερ λαμβανόμενον μὲν καὶ κατὰ τὸν ἄνθρωπον λέγομεν, ὁ δὲ χρυσόστομος καὶ ἐπὶ τῆς θείας φυσικῆς ἐξηγεῖται ἐν τῷ καὶ Ἰωάννου λέγων, καὶ ἵνα μάθῃς ὅπερ ἔδωκεν αὐτῷ τοῦ ἐφύνησεν ἐστὶν. ἄκουσον ἐξ ἑτέρου τόπου αὐτὸ δηλούμενον, ὥσπερ γὰρ ἔχει ζωὴν ἐν ἑαυτῷ, οὕτως ἔδωκε καὶ τῷ υἱῷ ζωὴν ἔχειν ἐν ἑαυτῷ. τί οὖν, πρότερον αὐτὸν ἐφύνησε, καὶ τότε ἔδωκε τὴν ζωήν; ἐπεὶ οὖν ἦν χωρὶς τῆς ζωῆς φυνηθεὶς; ἀλλὰ τοῦτο οὐδ' οὐ δαίμονες ἔπαθον, μὴ τῆς ἀσεβείας πολὺ καὶ τὸ ἀπόπτον ἔχει. ὥσπερ τὸ οὖν ἔδωκε ζωὴν ἐφύνησεν αὐτὸν ζῶντα ἐστὶν, οὕτω καὶ τὸ ἔδωκε κρίσιν κρίνειν αὐτὸν ἐφύνησεν. ἐπεὶ ὁ τὸν οὐν ἐν ὁπόσοις τῶν πολλῶν δίκαιος πῶς ἐστὶν ὑπόστατος αὐτοῦ ἡ ζωὴ, πρότερον μὲν ὀνείνο εἶπε τὸ τελευταῖον. ἔπειτα παιδευθέντας πρὸς τὸ ὑψηλότερον ἄγει. ὁ γὰρ εἰπὼν ἔδωκεν αὐτῷ ζωὴν ἔχειν, οὕτω πάλιν φησὶν, ἐγὼ εἰμὶ ἡ ζωὴ. καὶ πάλιν ἐγὼ εἰμὶ τὸ φῶς. καθάπερ οὖν ἐλέγομεν εἰς ἔλεγχον καὶ κάθαρσιν τῶν ἀπίστων καὶ ὀνειδισμὸν καὶ αἰχμάλωσιν αἰώνιον, ὡς ἄνθρωπος ἐλάσεσι μὴ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς, ἵνα καὶ τὸν αὐτὸν καὶ τὸ δυνατὸν αὐτοῖς ὡς ἄνθρωπος θεαθῇ. ὅθεν αὐτοῖς μὲν οὐκ ἀγαθὸς φανεῖται, τοῖς δὲ δικαίοις καὶ λίαν ἀγαθὸς. καὶ οἱ μὲν ὡς ἄνθρωπον ὄψονται μόνον, οἱ δὲ δίκαιοι κατ' ἄμφω καὶ ὡς θεὸν. καὶ οἱ μὲν εἰς κόλασιν αἰώνιον ἀπελεύσονται, οἱ δὲ εἰς ζωὴν αἰώνιον. Ὅπερ δὲ ἡ λαμπρότης τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ μόνοις τοῖς ἁγίοις θεάσεται ἔσται, ἀλλὰ καὶ τοῖς πονηροῖς καὶ ὁ μακάριος διοχυρίζεται αὐγάσιν, ὄψονται γὰρ καὶ αὐτοὶ εἰς ὃν ἐξεκέντησαν καὶ ὀψονται ἐρόμενον μὴ δόξης πολλῆς καὶ δυνάμεως, οὐ γὰρ ἐν τῇ ἀσθενείᾳ

φησὶ

φησὶ κάθ' ὃν κέκραται ὄψονται αὐτὸν, ἀλλ' ἐν τῇ δυνάμει τοῦ δόξης ἥκει. εἶτα ἀπορίαν ἐπάγει ὅτι εἰ γέγραπται καὶ ἔπαθλον ἐστὶν ἐν ἐπαγγελίαις κείμενον ὄψεσθαι τὸν Θεὸν, μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται. καὶ πάλιν ὀφθήσεται ὑμῖν καὶ χαρήσεται ἡ καρδία ὑμῶν. πῶς καὶ οἱ πονηροὶ ὄψονται αὐτὸν ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ; ὁ δὲ λύων φησὶν, ὅτι τοῦ θεότητος θεωρίαν ἔσεσθαι καὶ νῦν τοῖς πονηροῖς καὶ τοῖς ἀγαθοῖς, αὕτη δὲ ἐστὶν ἡ τοῖς ἁγίοις ἐξαίρετος. ἀλλὰ τὴν ἐν δόξῃ τοῦ σώματος θεωρίαν, φανερώσει τίνων τὴν βασιλείαν τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ. ἀγαγὼν δηλονότι τοὺς πιστοὺς εἰς τὴν θεωρίαν καὶ γνῶσιν καὶ ἀπόλαυσιν τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ Πνεύματος τοῦ ἑνὸς καὶ ἀληθοῦς Θεοῦ, ἵνα ἦ αὐτοῖς ὁ Θεὸς τὰ πάντα. νῦν μὲν γὰρ πιστεύομεν καὶ ἐλπίζομεν ὃ οὐ βλέπομεν, καὶ ὀλιγοψυχοῦμεν δι' ὑπομονῆς ἀπεκδεχόμεθα ἕως οὗ ὁ βασιλεὺς ἐν ἀναπαύσει ἔσται αὐτοῦ. καὶ πάλιν ἐφόσον ἐσμὲν ἐν τῷ σώματι τοῦ ἀποδημοῦμεν ἀπὸ τοῦ κυρίου, διὰ πίστεως γὰρ περιπατοῦμεν, οὐ διὰ εἴδους, καὶ νῦν ἡ ζωὴ ἡμῶν κέκρυπται σὺν τῷ Χριστῷ. καὶ τότε καὶ ἡμεῖς φανερωθήσεσθε σὺν αὐτῷ ἐν δόξῃ. καὶ νῦν δὲ ἐστάθη καὶ ἐν αἰνίγματι, τότε δὲ ὁλόμεθα πρόσωπον πρὸς πρόσωπον, αὕτη γὰρ ἡμῖν ἡ θεωρία ἐν ὑποχέσει ἐστὶ, τέλος δὲ πασῶν τῶν ἐργασιῶν, καὶ αἰώνιος τοῦ δίψρεσιώτης τελείωσις. ἠοὶ γὰρ ἐσμὲν τοῦ θεοῦ φησὶν ὁ διάγγελιστὴς Ἰωάννης. καὶ οὔπω ἐφανερώθη τί ἐσόμεθα, ὅτι ὀψόμεθα αὐτὸν καθὼς ἐστί. καὶ αὐτὸς ὁ κύριος εἴρηκε. αὕτη ἐστὶν ἡ αἰώνιος ζωὴ ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεὸν καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστόν. πρὸς Ἰωάννης δὲ καὶ ὁ Δαυὶδ ὡς ἐν προσώπῳ τοῦ Χριστοῦ λέγει. μακροθυμήσω ἡμέρων ἐμπλήσω αὐτὸν καὶ δείξω αὐτῷ τὸ σωτήριόν μου. καὶ πάλιν ἐμοὶ, μίαν ἠτησάμην παρὰ κυρίου ταύτην ζητήσω τὸ κατοικεῖν με ἐν οἴκῳ κυρίου πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μου, τοῦ θεωρεῖν με τὴν περιποίησιν κυρίου, ὡς ἀπὸ τοῦ ἐνταῦθα πίστεως, εἰς τὴν μέλλουσαν ἐκείνην καὶ ἄρρητον ἀπόλαυσιν καταντήσομεν. καὶ πάλιν φησὶν αὐτὸς ὁ σωτὴρ, ὁ Πατὴρ φιλεῖ ὑμᾶς, ὅτι ὑμεῖς ἐμὲ πεφιλήκατε καὶ πεπιστεύκατε ὅτι ἐγὼ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐξῆλθον, ἐξῆλθον παρὰ τοῦ Πατρὸς καὶ ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον. πάλιν ἀφίημι τὸν κόσμον καὶ πορεύομαι πρὸς τὸν Πατέρα. Τοῦτο γὰρ ἐνταῦθα πιστεύομεν, ὅτι αὐτὸς ὁ εἷς ἐκ τῆς ἁγίας Τριάδος, ὁ ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς γεννώμενος ἀϊδίως καὶ ἀῤῥήτως καὶ ἀνεκφοιτήτως, καὶ τὴν θείαν ἴσος ὢν αὐτὸς, καὶ ἀληθὴς υἱὸς, ἀνελάβετο σάρκα ἐκ τῆς ἁγίας Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, ἀνθρωπίνου ἁμαρτίας, καὶ πάσης ἀλλοιώσεως καὶ τροπῆς, καὶ ἐσταυρώθη καὶ τὸν ἄνθρωπον ἡμῶν κατάρας, καὶ ἀποθανὼν κατῆλθεν ἐν τῷ ἅδῃ μὴ ψυχῆς μόνον γενόμενον ὑπὲρ ἡμῶν καταρᾶς, καὶ τὴν τρίτην ἡμέρα ἀναστὰς ἐκ τῶν νεκρῶν τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν ἐπέστησε φύσιν, ὡς Θεὸς, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστὰς ἐκ τῶν νεκρῶν τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν ἐπέστησε φύσιν, καὶ ἀνελήφθη εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, τὸ ὁμότιμον τῆς οὐσίας καὶ ἐν δεξιᾷ σημαίνοντος, καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς ἐλεύσεται κρίναι ζῶντας καὶ νεκρούς. καὶ τοίνυν τοῦτο οὕτω, πόρρω πάσης ἀμφιβολίας τῆς μελλούσης δόξης καὶ θεωρίας ὑπαντήσομεθα. ὁ γὰρ ἔχων φησὶ τὰς ἐντολάς μου καὶ τηρῶν αὐτὰς, ἐκεῖνος ἐστὶν ὁ ἀγαπῶν με. ὁ δὲ ἀγαπηθήσεται παρὰ τοῦ Πατρός μου καὶ ἐγὼ ἀγαπήσω αὐτὸν καὶ ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμαυτὸν, καὶ ἐὰν ἀγαπᾶτε με τὰς ἐντολὰς τὰς ἐμὰς τηρήσετε, καὶ ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν Πατέρα καὶ ἄλλον παράκλητον πέμψει ὑμῖν, ἵνα μὴ μεθ' ὑμῶν εἰς τὸν αἰῶνα. τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας ὃ ὁ κόσμος οὐ δύναται λαβεῖν, ὅτι

φιλῶν

φιλοῦντες τὸν κόσμον, καὶ πάλιν ἔρχομαι καὶ παραλήψομαι ὑμᾶς πρὸς ἐμαυτόν, ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγὼ κἀκεῖνοι ὦσι μετ' ἐμοῦ, ἵνα θεωρῶσι τὴν δόξαν ἣν δέδωκάς μοι, ὅτι ἠγάπησάς με πρὸ καταβολῆς κόσμου, παντότε δυνσὶ κυρίῳ ἐσόμεθα καὶ τὸν μέγαν ἀπόστολον, καὶ χαρήσεται ὑμῶν ἡ καρδία, καὶ ἡ χαρὰ ὑμῶν πεπληρωμένη ἔσται, καὶ Ἰούδαν οὐδεὶς αἴρει ἀφ' ὑμῶν ὡς ὁ κύριος φησίν. Ὅτε τὸν ἐπ' ἐν παροιμίαις λαλήσω ὑμῖν, ἀλλὰ παρρησίᾳ περὶ τοῦ Πατρὸς τοῦ υἱοῦ ἀναγγελεῖ ὑμῖν. τοῦ Πατρὸς δὲ εἰπὼν, δίδωσι καὶ ἑαυτὸν καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀδιαστάτως νοεῖσθαι. εἷς γὰρ θεὸς μετὰ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Πνεύματος ἐστί. Ἰστέον τοίνυν ὁμοιότητες τοῦ σύμβολα, τὸν ὁρατοῦ ἡλιοειδοῦς πρόσωπον πρὸς πρόσωπον, καὶ γάρ φησιν ὁ Ἀπόστολος, ὅταν δὲ ἔλθῃ τὸ τέλειον τότε τὸ ἐκ μέρους καταργηθήσεται. Ἰούτης τὴν θεωρίας εἰκόνα τοῦ τύπον εἶχεν ἡ μαρία πρὸς καθημένη πρὸς τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἀκούουσα τῶν λόγων αὐτοῦ. τὸ μὲν γὰρ τῆς πρακτικοῦ, ὅπερ ἀρχὴ θεωρίας ἐστὶ μηκέτι ἡμῖν πρόσεστι, ἀλλὰ παύσεται, ὅτε διὰ τὸ τοῦ σώματος συνιστάμενον πόνων, ἡ δὲ ἐνταῦθα θεωρία εἰς τὸ τέλος αὐτῆς παύσεται κάθ' ὃ θεωρεῖται, ἀλλ' ὅμως ἀρχὴ ἡμῖν ἔσται τῆς μέλλουσης θεωρίας. ὥσπερ γὰρ ὁ κύριος φησὶν ὁ μὴ πιστεύων ἤδη κέκριται, Ἰστέον τὰς ἀρχὰς τῆς καταδίκης ἐντεῦθεν λαμβάνει. οὕτω πάλιν αἰνίαν ἔφησε ζωὴν τὸ γινώσκειν τὸν αὐτὸν Πατέρα τὸν ἀληθινὸν Θεὸν, καὶ αὐτὸν τὸν υἱὸν ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν συνοικοῦντα καὶ αὐτὸν τοῦ Πνεύματος, καθότι ἡ ἐνταῦθα περὶ αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ ἀληθὴς πίστις καὶ θεωρία καὶ γνῶσις, αἰτία καὶ ἀφορμὴ ἡμῖν ἔσται τοῦ τυχεῖν τῆς ἀπεκδοχῆς μακαριότητος. καὶ τοῦτον τὸν ἐνταῦθα πεπίστευκε καὶ τὰ ἐνταῦθα τῆς θεωρίας αἰνίγματα τὸ τῆς ἀληθοῦς διαδέξεται κάλλος, ὑποχωρούσης μὲν τὴν παρόντα βίον τῆς πίστεως, καὶ τοῦ ἐσόπτρου τοῦτο τοῦ σώματος ἡμῖν λυθέντος, καὶ πάλιν πρὸς τὸ βέλτιον ἀναλαμβανομένου. ἐξ ὧν δῆλον καὶ περὶ τὴν πίστιν ἐνταῦθα σφαλέντας, καὶ τῆς ἀληθοῦς περὶ Θεὸν ἀποτυχόντας γνώσεως, μηδὲ τῆς ἐκεῖ θεωρίας ἀπτυγχάνειν, ἀλλ' ἀμυήτους ὑπάρχειν, καὶ μὴ τῆς δεξιᾶς εἶναι μερίδος. διὰ ταῦτα τὸ μὲν τῆς ἀρετῆς πρακτικὸν, ὡς ἀτελέστερον τὴν εἰσαγομένων φασὶ, τὸ δὲ θεωρητικὸν, ἔργον εἶναι τέλειον. ὅθεν καὶ ὁ κύριος πρὸς τὴν μάρθαν τὸν πρακτικὸν ἀναλογοῦσαν εἶπε. Μάρθα Μάρθα μεριμνᾶς καὶ τυρβάζῃ περὶ πολλὰ, ἑνὸς δὲ ἐστὶ χρεία. τοῦ περὶ τὴν τοῦ Θεοῦ λόγον ἀνάστρεφεσθαι δηλονότι καὶ αὐτὸν θεωρεῖν. μακάριοι γὰρ οἱ ἀκούοντες τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ φυλάσσοντες αὐτόν. περὶ δὲ τῆς Μαρίας εἴρηκε. Μαρία δὲ τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἐξελέξατο, ἥτις οὐκ ἀφαιρεθήσεται ἀπ' αὐτῆς. ἀπὸ γὰρ τῆς θεωρίας ἰούτης εἰς ἐκείνην τὴν μέλλουσαν χαρὰν καταντήσομεν, ἵνα μηδεὶς ἀφ' ἡμῶν αἴρει, τὸ μὲν εἰκόνων τοῖς πράγμασι, τῇ δὲ θεωρίᾳ τῆς πίστεως ὑποχωρησάσης. Ἐκείνην δὲ τὴν θεωρίαν ὑπὲρ νοῦν ἕνωσιν ἀγγελικὴν διονύσιος λέγει, περὶ ἣν οὐ πότερον ἐμνήσθημεν. Ἰστέον μείζω, ἢ κατὰ δύναμιν τῆς ἡμετέρας νοῦ. ὁ γὰρ ἀνθρώπινος νοῦς μεταβαίνων καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς ἕτερον ὑστερον ἀπόζητούμενον συμπέρασμα καταντᾷ. διὸ καὶ ἀτελῆ τὴν γνῶσιν ἔχει, ὅτε μὴ ἀμέσως, ἀλλὰ κατ' ὀλίγον εἰς τὴν τελείωσιν τοῦ νοήματος πορεύομενος, ὃς δὴ πρόσω τῆς νοήσεως ἡμῖν οὐκ ἔστι τότε. εἰ γὰρ ἔσται ὁμοῦ μὲν ἀτελῆ τὰ μέλλουσαν

χαρὰν

χαρὰν καὶ δυφροσύνην ἔξομεν. ἐπὶ τοῦ παρωνύμου τὰ ἀμέσως πολυδιστόμενον, καθὸ πεφύκαμεν δέχεσθαι, ἀλλ' ἀεὶ τοῦ δυνατοῦ ἐλλειπεῖς ἐσόμεθα. καὶ πῶς εἴρηται μακάριοι οἱ πεινῶντες καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην ὅτι αὐτοὶ χορταδήσονται; καὶ πάλιν χορταδήσεται ἐν τῷ ὀφθῆναι μοι τὴν δόξαν σου; ἐμοῦ δὲ καὶ λύπη τὰς ἔξω πρὸς μεμιγμένη τῇ δυφροσύνῃ. καὶ πῶς οὐ τοῦ δυνατοῦ, ὅπου γε μηδὲ τοῦς πανταχοῦ πολαζομένους ὑπὸ τὴν διηνεκῶν ὁρᾶσθαι διδασκόμεθα, ἵνα μὴ τοῦ συμπεσῇ; καὶ πῶς κάθ' ἑκάστην δυχόμεθα τὰς προσευχὰς ὅπου παχθῆναι. ἔνθα δὲ λύπη, κόπος νοῦ μοι, ἀλλὰ ζωὴ ἀπελθόντος; ἐγὼ γὰρ τοῦτον δυφραίνει τὸ λυθῆναι, ὅπερ τὸ λειπόμενον αἰτιάσει, καὶ εἰ τὸ μὴ τυγχάνειν τοῦ τέλους λύπῃ παραχοῦ παρέχει, πῶς οὐ τοῦτο ἡμῖν αὖπον ἔσται λύπης; καὶ μᾶλλον ὅσῳ τὰ μεγίστου ἀπολαυζόμεθα; καὶ ὁ ἀεὶ ὀπτήσομεν καὶ τελεῖον, καὶ ἀεὶ ζητήσομεν, καὶ ἐν ὅσῳ ἀπτυγχάνομεν ἀνιασόμεθα, ἐπεὶ καὶ ἡ ἔφεσις εἰς τὸ ἄπειρον προχωρήσει. πρὸς δὲ καὶ εἰδὲν ἔλαττον μὴ πίστεως καὶ ἐλπίδος καὶ μὴ τὴν παρόντα βίον πολιτευόμεθα. ἀλλὰ μὴν πᾶσα ἔφεσις καὶ ἐλπὶς καὶ ζήτησις σήσεται, καὶ πᾶν ἡμῶν τὸ ἐπιθυμητικὸν ἀπηρεμήσεται τοῦ θεοῦ θεωρίας. ὅπου μηδὲν ἕτερον ἐλκωμένος λοιπὸν τὴν ἐπιθυμίας, ὥστε καθὸ πέφυκεν ἡ ἀνθρωπίνη φύσις, καὶ καὶ τὸ δυνατὸν ἑκάστῳ ἡ τοῦ Θεοῦ θεωρία ἐπιλάμψῃ ἡμῖν, καὶ κληρονόμος αὐτῆς ἔκαστος ἔσται αὖπον παρωνύμου καὶ ἀμέσως, τὴν πολυτιμάτου κρίσεως ἡμερίας. Ἰστέον γὰρ ἐστὶν ὅπερ ὁ ἅγιος Διονύσιος ὑπὲρ νοῦν ἕνωσιν καλεῖ, τὴν πρὸς τὴν Θεὸν ἄμεσον ὁμιλίαν. Ἰστέον ὑπὲρ ὀδύνα πάντα ὁ ἀνθρώπινος νοῦς, καὶ ὅπερ ὁ παῦλος ἔλεγε, πρόσωπον πρὸς πρόσωπον, καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης. ἐπόμεθα αὐτὸν καθὼς ἐστὶ. Τοῦτον δὲ τὴν ἀρρήτην ὄψιν καὶ θεωρίαν τὴν τῶν διηνεκῶν κληρονομίαν, ἣν ὁ μακάριος Διονύσιος ὑπὲρ νοῦν ἕνωσιν λέγει. ὁ μέγας Γρηγόριος ὁ θεολόγος βασιλείαν οὐρανῶν ὕθησε ὃν καὶ πρότερον ὑπὸ τὴν ὀντεθέντων Ἰστέον καὶ μάλα φρονοῦντα ἐδείκνυμεν. ἐν δὲ τῷ ῥηθέντι λόγῳ διὰ τὴν πληγὴν τῆς χαλάζης τῆς μελλούσης καταστάσεως μεμνημένος, καὶ τοὺς ἀκρωτατὰς ὑπὲρ τὴν μνήμην πρὸς καλεῖ τὰ μέλλοντα, διδάσκαλον διηνεκῆς ἀδίκους, τὴν σωτήρος ὀνεῖ φησὶ, ποῖα σκῆψις, τὴν ψαλδὴς ὑπολογία, ποῖα πιθανότης ἔντεχνος. ἡνίκα θρόνοι πρόσκειται, καὶ παλαιὸς ἡμερῶν πρεσβύτερος ἔστηκε, καὶ βίβλοι διανοίγονται, καὶ ποταμὸς πυρὸς ἕλκεται, καὶ τὸ φῶς ἐμπρεσθεν, καὶ τὸ σκότος ἠπιμασμένον, καὶ πορεύονται οἱ τὰ ἀγαθὰ πεπόηκοτες εἰς ἀνάστασιν ζωῆς τῆς ἐν χρεσῷ νυῶ κρυπτομένης καὶ ὕστερον αὐτῷ συμφανεσμένης, οἱ δὲ τὰ φαῦλα πεπράξαντες εἰς ἀνάστασιν κρίσεως, ἵν' ἤδη πρὸς τοῦ κρίνοντος αὐτὸς λόγον οἱ μὴ πιστεύοντες κατεκρίθησαν, καὶ τοὺς μὲν τὸ φῶς διαδέχεται, ἡ τῆς ἁγίας καὶ βασιλικῆς θεωρία τερπόμενος ἐλλαμπόμενος πανώτερόν τε καὶ καθαρώτερον, καὶ ὅλης ὅλῳ νοῦ μεγνυμένης, ἵν' δὴ καὶ μόνην μάλιστα βασιλείαν οὐρανῶν ἐγὼ ὕθεμαι. τοῖς δὲ μὴ τῶν ἄλλων βάσιν, μᾶλλον δὲ τὸ τῶν ἄλλων τὸ ἀπορρίφθαι θεοῦ, καὶ ἡ ἐν τῷ σκοτεινοῦ ἀχνὴν πέρας οὐκ ἔχουσα. ἰδὲ καὶ ὅτι τὴν τῶν ἁγίων κληρονομίαν τὸν τοῦ θεοῦ θεωρίαν εἶναι διδάσκει, καὶ ὅλον ὅλῳ τῷ νοῦ μίγνυσθαι, ὃ δὲ καὶ βασιλείαν οὐρανῶν ὀνομάζει. Οὐ μόνοι ἀπορεῖν δεῖ πῶς ὀψόμεθα τὸν θεὸν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον ὡς φησὶ παῦλος. καὶ ὁ κύριος μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ ὅτι αὐτοὶ τὸν θεὸν ὄψονται. ὀψόμεθα μὲν γὰρ, ἀλλὰ καθὼς καὶ τῷ ἡμετέρῳ νῷ δυνατὸν,

κατὰ

καὶ τὸν ἀνάλογον γνωστικόν. νῦν μὲν γὰρ ἐν σκιαῖς καὶ ἐν αἰνίγμασι βλέπομεν, ὅπερ ὁ αὐτὸς Γρηγόριος ὁ θεολόγος γνωρίσματα τοῦ Θεοῦ μὴ Θεὸν ἔλεγε ἐν τοῖς θεολογικοῖς αὐτοῦ λόγοις. ἑρμηνεύων δὲ καὶ τίνα τὰ γνωρίσματα, ταῦτα διαφωνημαλικὰς ἐπήγαγε, ὥσπερ αἰκάθ' ὑδάτων ἥλιε σκιὰ καὶ εἰκόνες τῆς ἀληθείας ὄψεσι προσδεικνύσι τὸν ἥλιον, ἐπεὶ μὴ αὐτὸν βλέπειν οἷόν τε τῷ ἀκραιφνεῖ τῆς φω- 5
τὸς νικῶντα τὴν αἴσθησιν. τότε δὲ ὅταν ἐν σκιαῖς καὶ ἐν αἰνίγμασιν ἀλλ' αὐτὸν τὸν Θεὸν καθὼς οἱ ἅγιοι φασὶν ἀτελεῖς τῇ ἕξει αὐτὸν κατανοῶντες, καὶ ἔχομεν τὸ ἀνάλογον γνωστικόν, ἢ ἐν ἡμῖν Θεοὶ κατ' αὐτὸν ἄναρχοι καὶ ἄπειροι, τελειοῦνται καὶ τέλειοι γινώσκοντες αὐτὸν ὡς αὐτὸς ἑαυτόν, ἀλλ' ἔτως ὀψόμεθα ὥσπερ ὅταν τὸ ὄμμα πρὸς τὸν ἥλιον ἀνατείνωμεν τὰς ἐν τοῖς ὕδασιν αὐτοῦ σκιὰς ὑπερβαίνοντες, 10
τότε μὲν γὰρ τὸν ἥλιον βλέπειν εἰποιμεν ἂν ὀρθῶς, καὶ μὴν ἀκριβῶς αὐτὸν καταιγοῦμεν, ἔτε τὸ μέγεθος ἔτε τὴν ἕξιν, καὶ τὸ ὑποκείμενον τὸ δεχτικὸν τῆς φωτὸς, ἔτε κάτ' αὐτὰ πάντα τῆς ἕξεως σώζεται ἐστὶν λεγόμενα βλέπειν τὸν ἥλιον, καὶ ταῦτα μὲν ὡς παράδειγμα εἴληπται, ὅθεν δὲ τὰ τοῦτο τὸ ὅπερ Θεοῦ λαμβάνει, ἵνα μὴ πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ πρὸς ἀρετὴν τὸν Θεὸν φανταζώμεν. μακάριοι τοίνυν ἐσόμεθα ὅτι 15
οὐ βλέπομεν ἀναμφιβόλως πιστεύομεν, μακάριοι γὰρ φησιν οἱ μὴ ἰδόντες καὶ πιστεύσαντες. Διὰ τὴν τῆς πίστεως ὅπερ τὴν ἀρρήτων τῆς ἁγίας Τριάδος καταν τυνόμεν θεωρίαν, τὸν τῆς θεὸν ὀψόμεθα καὶ τὴν τῆς σωτηρίας ὑπόσχεσιν, ὅτε αὐτὸν ἔχοντες τὸ ἔχατον ἀγαθὸν δεησόμεθα τοῦ ζωῆς αἰωνίου καὶ χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσεως, καθὸ πέφυκεν ἕκας καὶ τὴν ἀναλογίαν τῆς πίστεως καὶ τοῦ 20
καρπὸν αὐτῶν. καὶ τὴν μονὰς πολλὰς τῷ Θεῷ ἡκέσαμεν εἶναι, ἵνα μὴ κατ' ὀλίγον τὸ δυνατὸν ἡμῖν λαμβάνοντες, ἀτελῆ καὶ μὴ λύπης τὴν αἰωνίαν ἐκείνου θεωρίαν τῆς θεοῦ, καὶ ὑπόλαυσιν ἔχομεν. καὶ μετ' ἐλπίδος, καὶ ἐφέσεως, κἀκεῖ ζητήσομεν, καὶ τότε συμβήσεται ἡμῖν ἔχειν αὐτὸν τὸν θεὸν πάσης θεωρίας ἀνάδοσιν, ὅπερ ὁ προφήτης φησὶν, ὁ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται. Ἵνα τίνων ὑπὲρ τὸ ἐλπιζόμενον κατανύσομεν ἀγαθὸν, ὀφείλομεν πιστεύειν καὶ βεβαίως κατέχειν τὰ δόγματα τῆς ἁγίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας, ὅπερ τοῦ ἑνὸς καὶ τρισυπόστατου Θεοῦ κηρύττεται ὅσα τε περὶ τὴν οἰκονομίας καὶ τὴν μελλούσης ἀναστάσεως διδάσκει, καὶ ταῦτα φυλάττειν ὑγιῶς, μήτε κατὰ τὴν πίστιν μήτε κατὰ τὴν πολιτείαν χωλαίνοντας. πρὸς μὲν γὰρ τὴν ἀπὸ μόνης τῆς πίστεως σωζόμενα τῆς αἰωνίου ζωῆς ἀπεφήνατο ὁ κύριος εἴρηκεν, ἐπᾶς ὁ λέγων μοι κύριε κύριε εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, καὶ τίμη λέγεται κύριε κύριε καὶ ἐν ποιεῖτε ἃ λέγω ὑμῖν. πρὸς δὲ τὴν ἀπὸ μόνον τῶν ἔργων ἐλπίζοντα, ὁ ἀπόστολος εἶπεν αὖθις πίστεως θεῷ ἀρέσαι ἀδυνάτον. καὶ τὰ ἔργα χωρὶς πίστεως νεκρὰ ἐστιν, ὡς καὶ πίστις χωρὶς ἔργων. Εἰσὶ δὲ καὶ πολλοὶ τινες ἀσεβεῖς, ἢ καὶ αἱρετικοὶ πρὸς ἃς πολλάκις τὰ μέλλοντα πρὸς Θεοῦ ἀποκαλύπτοντα, ὡς ἀπὸ τῶν ἱερῶν τοῦτο δῆλον ἐστὶν. ὥσπερ ὁ καϊάφας προφήτευσε περὶ τοῦ Χριστοῦ. ὅτι συμφέρει ἕνα ἄνθρωπον ὑπὲρ τοῦ λαοῦ ἀπολέσθαι. οὐ μόνον ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Θεοῦ θαύματα ποιοῦσιν ἔστιν ὅτε. καὶ ὅμως τοῦτο οὕτως ἔχοντος, οὐδὲν ἧττον πόρρω τοῦ Θεοῦ εἰσὶν. περὶ αὐτῶν γὰρ ὁ κύριος εἴρηκεν ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ πολλοὶ ἐρεῖν μοι κύριε κύριε οὐ τῷ σῷ ὀνόματι προφητεύσαμεν καὶ δαιμόνια ἐξεβάλομεν, καὶ δυνάμεις πολλὰς ἐποιήσαμεν, καὶ τότε ὁμολογήσω αὐτοῖς ὅτι οὐδέποτε

ἔγνων

ἔγνων ὑμᾶς, ἀποχωρεῖτε ἀπ' ἐμοῦ οἱ ἐργάται τῆς ἀνομίας. οὗς δὲ καὶ κηφῆνας παραινεῖ. προσέχετε λέγων ἀπὸ τῶν ψευδοπροφητῶν οἵτινες ἔρχονται πρὸς ὑμᾶς ἐν ἐνδύμασι προβάτων, ἔσωθεν δὲ εἰσὶ λύκοι ἅρπαγες. ὅθεν τοὺς πιστοὺς πρῶτον μὲν ἀπὸ τῆς πίστεως, εἶτα ἀπὸ τῆς πολιτείας ἐξετάζειν δεῖ. ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν φησὶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς. καρπὸς δὲ οἰκεῖος, μάλιστα ἀθρόπαν τὴν ψυχῆς νόμιμα τῶν φανερωμένων γινώσκεται. εἴτε τῇ τῶν χριστιανῶν ἀληθινῇ συμφωνεῖ πίστει, εἴτε καὶ μὴ. καὶ τὴν πολιτείαν δὲ, εἰ ὑποκείνονται καὶ ἐξαπατῶσιν, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐξελέγχονται.

Ὅπερ μὲν οὖν τὴν ἁγίας γραφῆς καὶ τῶν ἁγίων διδασκάλων τῆς τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας πιστεύειν ὀφείλομεν εἰς δικαιοσύνῃ, καὶ ὀνόματι ὁμολογεῖν εἰς σωτηρίαν, ἃς ὁ διδάσκαλος τῶν ἐθνῶν ἀπεφήνατο. Ταύτῃ γὰρ ἐὰν μήτε πρὸς πιστεύσῃ, καρδίᾳ δικαιοῦται, εἰς δικαιοσύνῃ, στόματι δὲ ὁμολογεῖται εἰς σωτηρίαν. ἡ δὲ γὰρ Γρηγόριος ὁ θεολόγος ἐν τῷ εἰς αὐτὸν ἐγκωμίῳ μνηθεὶς, μόνος ἐκεῖνος φησὶν, ἢ κομιδῇ σοὶ ὀλίγοις ἀπεπόλμησε τὴν ἀλήθειαν ἐγγράφως ὁμολογῆσαι. ταύτῃ λέγων ἀλήθειαν τὴν τοῦ ἐκείνου γραφέντα ὁμολογίαν. τοῦ ταύτης τῆς πίστεως ἡμῶν καὶ ἡμεῖς τὰ συμπαρόντα αὐτῷ ἀποσκευάσματα κεφάλαια ἐν ὄψει μῇ συγγράψαμεν, ὅπερ αὐτὸς μὲν ὁ ὀφίλος παρ' ἡμῶν ἐζήτησας. ἤδη δὲ ἔχεις τὴν τῆς ζητηθέντων ἀπόδοσιν εἰ καὶ μὴ ἀκριβῶς καὶ ἀρκούντως ἀλλὰ καὶ τὴν ἡμετέραν δύναμιν. καθόσον ὁ χρόνος ἐχωρίσατο δηλοῦσθαι, τῇ πρὸς ἐμοῦ τοῦ τοῦ ταῦτα ἐν ὄψει μῇ σωγγράψαμεν, ἐμὴ βεβαίως ἠπιστάμεν τοῦ ἁγίων κηρυττόμενα, καὶ τὰς μαρτυρίας ἐξ αὐτῶν εἶχον τοῦ θεωρηθέντα. ἀεὶ μὲν γὰρ ἀπὸ τῶν αὐτῶν ταύτῃ τὴν σωτηρίαν ἔχω τοῖς τοῦ θεωρηθέντας καὶ ἀρέσεις ἐπεθῆ, ἐξαιρέτως δὲ ἀπὸ τῶν θείων ἐμαυτῷ τὴν σωτηρίαν ταύτῃ φυλάττεσθαι βέλομαι. μηδὲν φρονεῖν, μηδὲν λέγειν ὅπερ οὐ δοκεῖ τῇ γραφῇ καὶ τοῖς μαθητοῖς εἶπεν ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος τοῖς διδασκάλοις τῆς ἐκκλησίας. μηδὲν γράφειν οὐ μὴ ἔχω φανερὰν καὶ βεβαίαν τὴν μαρτυρίαν τοῦ τῆς ἁγίας γραφῆς καὶ τῶν ταύτης ἐξεγνωσμένον, οὗς ἡ ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπαίνεσε καὶ ἐδόξασεν. ὃ καὶ ἀπὸ τῶν ἐκτεθέντων δῆλον ἐστὶ, ὅς ἡ ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπαίνεσε καὶ ἐδόξασεν. ὃ καὶ ἀπὸ τῶν ἐκτεθέντων δῆλον ἐστὶ, καὶ γνώσεται καθαρῶς εἴπε μόνον ἀδόλως καὶ ἀπὸ ὀρθῆς κρίσεως πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἀποβλέπων τὰ γεγραμμένα ἐπέλθοι. ἀπ' ἐμαυτοῦ γὰρ οὐδὲν εἰσήνεγκα πάντας. Ἔστω δὲ μόνον ὅπερ τὰ τοῖς ἁγίοις ἐν Διαφόροις ῥηθέντα τύποις, αὐτὸς ἐνταῦθα συνῆψα πρὸς τὴν τῶν λεγομένων βεβαίωσιν καὶ ἀλήθειαν καὶ τοι οὐδὲ ἔστ' ἀν ἐπίστευν εἰ μὴ πρὸς σὲ τοῦτ' ἀπαιτούμην, οὐδέ γε εἴπερ ἐμοὶ καὶ ἡ σχολὴ καὶ βιβλία καὶ τὰς δύναμις λόγου, ταῦτα συλλέγειν ἀπορήσθην κείμενα καὶ συμπεφορημένως τῇ διανοίᾳ ταῦτα συγγράφειν, καὶ τὴν τοῦ Διαβόλου νόσον νοσεῖν, ἐμὲ καὶ μέχρι τοῦ δοκεῖν ἀπηριστέον. ὅμοιον οὖν τὸ πεποίηκα. ὥσπερ ἄνθρωπος τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως λαβὼν, λέγω δὲ τὸ πρὸς ἕνα Θεὸν καὶ τὰ ἑξῆς. τὸ δὲ μὲν εἶπεν ἐκ ταύτης σωτίσεσθαι τὴν γραφικῆς ῥήσεως, τὸ δὲ ἐξ ἑτέρας καὶ ἄλλο ἐξ ἄλλης. καὶ τοῦ πάντων ὁμοίως τὴν γραφικῆς ῥήσεως, τὸ δὲ ἐξ ἑτέρας καὶ ἄλλο ἐξ ἄλλης. καὶ τοῦ πάντων ὁμοίως μέχρι τέλους. ὅθεν οὐδ' ἄξιον ἐπαίνων ἐμαυτὸν Διὰ τοῦτο κρίνω τοῦ νῦν ἐμὲ μὴ λέγω τοῖς καὶ ὅμοι διὰ καίως, ὅπ καθὸ μηδὲν ἴδιον εἶπον καὶ σύμφωνον τῆς γραφῆς, καὶ τοῖς

πίς ἁγίας ἀξιῶν ἐπαίνων εἰμί. τὸ γὰρ τῷ τῆς πατέρων πίστιν καὶ ὁμολογεῖν καὶ συγγράφειν, ἅπερ εἰσὶ δι' ὁ πολλοὶ στεφανῦνται. εἰδ' ὅτι τοῖς ἔφημι δίκαιον ἀξιοῦσθαι ἐπαίνων, καθὸ καὶ ἄλλοι κεκοπιάκασι, καὶ ἐγὼ εἰς τὸν κόπον αὐτῶν εἰσεληλύθα. πολλῷ μᾶλλον ἐδὲ μέμψεως. ἑκάτερον γὰρ ὅτι τὴν διδασκαλίαν τῶν γραφῶν καὶ τοὺς ἁγίους ἀπαδεδεγμένται. ταῦτα γὰρ πάλιν ἐρῶ. ὡς ἐδὲν ἀπ' ἐμαυτοῦ ἴδιον εἶπον ἀλλὰ τὰ παρὰ τῶν ἁγίων γραφῶν καὶ τῶν διδασκάλων τῶν τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας τοῖς τῶν ὑγιοῦς τῆς χριστιανῶν πίστεως διδασκόμεθα ταῦτα ἐξελεξάμεθα. ἃ καὶ Δι' ἡ σαφήνειαν ἰδιωτικῶς καὶ κεφαλαιωδῶς, καὶ τὰ δυνατὰ ἐν τῷ παρόντι σχεδιάσαντες ἐξεθέμεθα.

ΤΟΥΨΕΛΛΟΥ

Πρὸς Μιχαὴλ τὴν κομνηνὸν κεφάλαια θεολογικὰ ἑνδεκα.

Κεφάλαιον πρῶτον.

Πιστεύω εἰς ἕνα Πατέρα τὴν πάντων ἀρχὴν καὶ αἰτίαν, ἄκτιστον καὶ ἀκτίστου μόνον ὑπάρχοντα, Πατέρα φύσει καὶ μονοειδῶς ὑπὸ αὐτοῦ, καὶ εὐδοκίᾳ καὶ ἀγίου Πνεύματος. καὶ εἰς ἕνα υἱὸν τὸν μονογενῆ, τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. καὶ εἰς ἓν Πνεῦμα ἅγιον, ἀπορρεῦν ἐκ τοῦ Πατρὸς, ἀλλ' ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ ἐκπορευόμενον, καὶ ἐν υἱῷ αἰωνιζόμενον, εὐδόκλητον ὀνομαζόμενον, ὡς τὰς τῶν ὅλων εὐδοκλήσεις δεχόμενον. καὶ πάντα ὅμοιον τῷ Πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ, ἐκ τοῦ Πατρὸς μὲν ἐκπορευόμενον, δι' υἱοῦ δὲ μεταδιδόμενον καὶ μεταλαμβανόμενον ὑπὸ πάσης κτίσεως. Τούτων δὲ τῶν τριῶν ὑποστάσεων, Πατρὸς υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος μία ἀρχὴ, μία φύσις, μία θεότης, μία μορφὴ, μία οὐσία καὶ δυνάμις.

Κεφάλαιον δεύτερον.

Περὶ ὀνομάτων τινῶν λεγομένων ἐν τῷ τῆς χριστιανῶν δόγματι.

Οὐσία καὶ φύσις ὅτι τῶν ἁγίας καὶ ὁμοουσίου Τριάδος τὸ αὐτὸ. ἀμφότερα γὰρ κοινὰ καὶ καθολικά, καὶ κατὰ τῶν τριῶν ὑποστάσεων λεγόμενα. τούτων γὰρ μία φύσις καὶ οὐσία μία, καὶ μία ἐκτύπωσις, μία θεότης, μία χάρις. μία ἰσότης, μία δόξα, μία ὁμολογία. καὶ μία δυνάμις. ὑπόστασις πάλιν καὶ πρόσωπον τὸ αὐτὸ. οἷον, ὑπόστασις καὶ πρόσωπον, ὁ Πατὴρ. ὑπόστασις καὶ πρόσωπον, ὁ υἱός. ὑπόστασις καὶ πρόσωπον. τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. δόξαζε δὲ τρία πρόσωπα, ἤτοι τρεῖς ὑποστάσεις, μίαν δὲ φύσιν τῶν αὐτῶν καὶ οὐσίαν. οἱ δὲ ἅγιοι Πατέρες ὅτι τοῦ αὐτοῦ τάττουσι τὸ τῆς οὐσίας καὶ φύσεως καὶ μορφῆς ὄνομα. καὶ πάλιν ὅτι καὶ αὐτοῦ τὸ πρόσωπον καὶ τὴν ὑπόστασιν καὶ τὴν χαρακτῆρα. μία δὲ θεότης, μία φύσις, μία οὐσία, μία μορφὴ. καὶ πάλιν τρία πρόσωπα, τρεῖς ὑποστάσεις, καὶ τρεῖς χαρακτῆρες, τρεῖς ἰδιότητες. ἔστι δὲ ἰδιότης, ὅτι μὲν καὶ Πατρὸς, ἡ ἀγεννησία. ὅτι δὲ καὶ υἱοῦ, ἡ γέννησις. ὅτι δὲ καὶ ἁγίου Πνεύματος ἡ ἐκπόρευσις.

Κεφάλαιον τρίτον.

Περὶ ἐνυποστάτου.

Προσέχετε τῷ ὀνόματι τοῦτῳ δεσποτάμου, πολυσήμαντον ὂν ἐστι, τὸ δὲ κυρίως αὐτὸ σημαινόμενον, δυσκολώτερον. λέγεται δὲ ἐνυπόστατον, πᾶσα ὑπαρξις εἴτε σωματικὴ, εἴτε ἀσώματος, καθὸ ὑφέστηκεν, ὥστε καὶ τοῦτον τὸν λόγον εἴποις ἂν καὶ τὸ χρῶμα καὶ τὴν οὐσίαν ἐνυπόστατον, κυρίως δὲ τὸ χρῶμα, ἑτεροῦπόστατον. (οὐκ ἔχει γὰρ ἰδίαν ὑπαρξιν, ἀλλ' ἐν τῷ σώματι ὑφέστηκεν) ἡ δὲ οὐσία, κυρίως ὑπόστασις, ἀλλ' οὐκ ἐνυπόστατος. ἀλλ' ὅμως κατὰ χρῆσιν λέγονται καὶ ταῦτα ἐνυπόστατα. πάλιν λέγεται ἐνυπόστατον ὁ καθόλου ἄνθρωπος, ὅπερ ὀνομάζουσιν οἱ ἔξω φιλόσοφοι, εἰδος εἰδικώτατον. ἐνυπόστατος δὲ λέγεται ὁ καθόλου ἄνθρωπος, ὡς ἐν τοῖς ὑποστάσεσι θεωρούμενος, οἷον ἐν τῷ Πέτρῳ καὶ τῷ Παύλῳ καὶ τοῖς λοιποῖς μετέχουσι ἀνθρώποις. Τέλος δὲ ταῦτα τὸ ἐνυπόστατον λεγόμενα σημαινόμενα, ὑπάνω δύσκολα εἰς κατάληψιν. ὅτι τὸ τεταρτον δυσκολωτέρον ἐφεξῆς ἐρεῖμμο.

Κεφάλαιον τέταρτον.

Περὶ ἐνυποστάτου.

Ἐνυπόστατον ἐστὶ τῷ ἄλλῳ Δι' ὃ φέρω τὸ καὶ τὴν οὐσίαν εἰς ἑνὸς οὖσαν ὑποστάσεως καὶ μιᾶς ὑφέσιν ὑποστάσεως συγκείμενον καὶ συνυφιστάμενον, μὴ μόνοις καθ' ἑαυτὸ νοούμενον. προσέχετε δέσποτάμου τῷ ὁρισμῷ τοῦ ἐνυποστάτου. ἡ ἁγία καθολικὴ ἐκκλησία ὅτι τὴν ἀνθρωπομόρφιαν μίαν ὑποστάσιν δογματίζει καὶ δύο φύσεις, ὑποστάσιν τὴν σαρκωθέντα υἱόν, φύσεις δὲ, θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα. τὸ δὲ σῶμα καὶ ἔμψυχον καὶ ἔννουν ὃ προσελάβετο ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, καλεῖ ὑποστάν, ἵνα μὴ δόξῃ λέγειν δύο ὑποστάσεις, ὅπερ ἐφλυάρει Νεστόριος ὁ αἱρετικὸς. ἀλλ' ὀνομάζει ἐνυπόστατον, ὡς ἐν τῇ ὑπὸ ὑποστάσει τὸ εἶναι καὶ τὸ ὑποστῆναι λαβὸν καὶ μὴ δ' ὡς ῥιπὴ ὀφθαλμοῦ προϋπόστασιν. αὐτὸς γὰρ ὁ Χριστὸς, μία ὢν ὑπόστασις. μᾶλλον δὲ ἵνα σαφέστερον εἴπω, αὐτὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, μία ἂν ὑπόστασις τῆς ἁγίας Τριάδος, γέγονε καὶ τῷ σώματι ᾧ προσελάβετο, μία καὶ ἡνωμένη ὑπόστασις. ὥστε τὸ σῶμα τοῦ κυρίου ἐνυπόστατον μὲν, οὐχ ὑπόστασις δε.

Κεφάλαιον πέμπτον.

Περὶ ὁμοουσίου.

Ὁμοούσια λέγεται, ὅσα ταῖς μὲν ὑποστάσεσι διήρηνται ἀπ' ἀλλήλων, τῇ δὲ οὐσίᾳ ἡνωνται. οἷον ἐγὼ καὶ σὺ καὶ πάντες οἱ τῶν μερῶν ἀνθρωποι ὑποστάσεις ἐσμὲν διηρημένοι ἀπ' ἀλλήλων, ὑπὸ δὲ μίαν οὐσίαν ἀναγόμεθα τὸν κοινὸν λόγον τῆς ἀνθρωπότητος. καὶ γοῦν τὸν λόγον τοῦτον ἐσμὲν ὁμοούσιοι. ὁ Πατὴρ οὖν καὶ ὁ υἱὸς καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, καὶ μὲν τὰς ὑποστάσεις διήρηται. (ἄλλος γὰρ ὁ Πατὴρ, καὶ ἄλλος ὁ υἱὸς, καὶ ἄλλον τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον) καὶ δὲ τὴν οὐσίαν ἡνωνται. οὐσία δὲ ἐστὶν ὁ κοινὸς λόγος τῶν ὑποστάσεων, ἤτοι ἡ μία θεότης, ἡ μία φύσις, ἡ μία μορφὴ. ὁμοούσιον οὖν, ὁ Πατὴρ, ὁ υἱὸς, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὡς τῆς αὐτῆς καὶ μιᾶς τυγχανούσας οὐσίας. διήρηται μὲν οὖν, ὡς εἴρηται καὶ τὰς ὑποστάσεις. ἡνωνται δὲ καὶ τῇ οὐσίᾳ. καὶ πάλιν τὸ ὁμοούσιον καὶ ὁμοφυῆ.

Κεφά-

Κεφάλαιον ἕκτον.

Περὶ ὁμοουσίων.

Ὁμοούσια λέγονται, ὅσα διαφέρει μὴ ἀλλήλων καὶ τῆς οὐσίας, εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ὑπόστασιν ἀλλήλοις συμπίπτοντα. οἷον οὐδεσπλοῦς Μιχαὴλ σύγκεισται ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος. ταῦτα καὶ τὰ μέρη ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα, διάφορα εἰσὶ καὶ τὴν οὐσίαν. ἄλλη γὰρ οὐσία ψυχῆς, καὶ ἄλλη σώματος. ὁμοούσια καὶ τὴν χριστιανικὴν δόξαν. ὅτε γὰρ ἡ ψυχὴ συγγενεστέρα τοῦ σώματος, ὅτε τὸ σῶμα πρεσβύτερον τῆς ψυχῆς, ἀλλ' ὁμοῦ ψυχὴ καὶ σῶμα. ὥστε ὅσα διαφέρει καὶ τὴν οὐσίαν, ὁμόχρονα καὶ συναύξηκεν. ἐκεῖ εἰσὶν ἓν ὁμοούσια ὁ Πατὴρ, ὁ υἱὸς, καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, εἰ καὶ μηδὲν τούτων πρεσβύτερόν ἐστι, καὶ νεώτερον, ἐπεὶ οὐ διαφέρουσι καὶ τὴν οὐσίαν. ὁμόσσια καὶ εἰσὶ καὶ ὀνομάζονται.

Κεφάλαιον δεύτερον.

Περὶ οὐσιώδους ἑνώσεως καὶ διαφορᾶς.

Οὐσιώδης ἕνωσις ἐστὶν, ἡ τὰς πολλὰς ὑποστάσεις εἰς μίαν οὐσίαν συνάγουσα. οἷον οἱ κατὰ μέρος πάντες ἄνθρωποι διηνωμένοι εἰσὶ καὶ τὰς ὑποστάσεις, ἡνωμένοι δὲ καὶ τὴν οὐσίαν, ἤτοι τὸν λόγον τῆς ἀνθρωπότητος, αὕτη οὖν ἡ ἕνωσις τῶν ὑποστάσεων καὶ τὴν μίαν οὐσίαν λέγεται οὐσιώδης ἕνωσις. οὐσιώδης δὲ ἐστὶ διαφορὰ, ὅταν αἱ ἑνωθεῖσαι φύσεις εἰς μίαν ὑπόστασιν ἀσύγχυτοι, καὶ ἀμοίωτοι μένουσιν. οἷον αἱ δύο φύσεις τοῦ Χριστοῦ ἤτοι ἡ θεότης καὶ ἡ ἀνθρωπότης εἰς μίαν συνελθοῦσαι ὑπόστασιν οὐ συνεχύθησαν, οὐδὲ ἐμειώθησαν, ἀλλ' ἔχουσιν οὐσιώδη τὴν διαφορὰν, ἑκάστη γὰρ τῶν δύο φύσεων ἀφυρτός ἐστι καὶ ἀσύγχυτος καὶ τὴν τῆς οὐσίας λόγον. καὶ διαφέρουσιν ἀλλήλων, οὐ καὶ τὴν ὑπόστασιν. (μία γὰρ ἀμφοῖν ἡ ὑπόστασις) ἀλλὰ καὶ τὴν οὐσιώδη διαφορὰν.

Κεφάλαιον ὄγδοον.

Περὶ ὑποστατικῆς ἑνώσεως καὶ διαφορᾶς.

Ὑποστατικὴ ἕνωσις ἐστὶν, ἡ τὰς διαφόρους οὐσίας καὶ φύσεις εἰς ἓν πρόσωπον καὶ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ὑπόστασιν συνάγουσά τε καὶ συνδέουσα. οἷον, ἡ δὴ τῆς οἰκονομίας τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὑποστατικὴ ἕνωσις. αἱ γὰρ δύο φύσεις αὐτῆς εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ὑπόστασιν ἀσυγχύτως ἡνώθησαν. ὑποστατικὴ δὲ ἐστὶ διαφορὰ, ὅταν αἱ ὑπὸ τὴν μίαν οὐσίαν ὑποστάσεις διήρηνται ἀπ' ἀλλήλων εἰς ἀριθμὸν, καὶ πολυτρόπως εἰσὶ τῆς χαρακτηριστικῆς ἰδιώμασι διαφερόμεναι ἀλλήλων καὶ τὰς ὑποστάσεις. ὡς φέρε εἰπεῖν, ἐγὼ μὲν εἰμὶ μακρὸς, μελάγχρους. ὑπόψελλος. οὐ δὲ μεσήλιξ, λευκὸς, τὸν αὐτοφυῆ λόγον ὑγιής. ὡσαύτως καὶ οἱ λοιποὶ καθ' ἕκαστον μέρος ἄνθρωποι πολύτρις ἰδιώμασιν ὑποστατικὴν διαφορὰν ἔχουσι.

Κεφάλαιον ἔνατον.

Περὶ σχετικῆς ἑνώσεως.

Σχετικὴ ἕνωσις ἐστὶ φιλικὴ διάθεσις, ἢ θελημάτων ὁμονοητικὴ ὁμόνοια. οἱ γὰρ φιλίαν πρὸς ἀλλήλους ἔχοντες, καὶ τὸν αὐτὸν τῆς φιλίας λέγονται ἔχειν σχετικὴν ἕνωσιν. ὁ γὰρ θελατὴς Νεστορίου ὁ αἱρετικὸς μὴ δεχόμενος τὸ ἐκκλησιαστικὸν δόγμα, ὅπ αὐτὸς ὁ Θεὸς ἐνώσεν ἄνθρωπος καὶ ἡνώθη τῇ ἡμετέρᾳ φύσει. πλὴν μὴ κατὰ ὑπόστασιν ἕνωσιν ἀπηρνεῖτο. ἐφιλονείκει δὲ ὅτι ἡ ἁγία Μαρία ἐτέκεν ἄνθρωπον ψιλὸν, πρὸς οὗ εἶχεν ὁ Θεὸς δι' αὐτῆς τὴν ἑνώσεως φιλικὴν διάθεσιν.

θεὸν. καὶ ὁμολογεῖ μὲν ἕνωσιν, οὐχ ὑποστατικὴν δὲ, ἀλλὰ σχετικὴν, ὅθεν οὐδεμίαν ὑπόστασιν ὁ δείλαιος ἐδογμάτιζεν, ἀλλὰ δύο. διηρημένας μὲν ἀλλήλων καὶ τὴν οὐσίαν, καὶ τὴν ὑπόστασιν. ἡνωμένας δὲ ἀλλήλαις καὶ φιλίαν ἢ ταυτοβουλίαν, ἢ γνωμικὴν διάθεσιν, ἢ ὅπερ παῦτα ἐλοιδόρει ὁ κακῶνος.

Κεφάλαιον δέκατον.

Ἡ ἁγία καθολικὴ ἐκκλησία τὸν Πατέρα μὲν δογματίζει ἀγέννητον, τὸν υἱὸν δὲ γεννητὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς. καὶ τὸ Πνεῦμα ἐκπορευτὸν ἐκ μόνου τοῦ Πατρὸς, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ. οἰομάζει δὲ καὶ τὸν υἱὸν, λόγον τοῦ Πατρὸς καὶ ἀπαύγασμα. διὰ τὸ αὐτοῦ συνδυασμὸν ἀπαθῶς, ἀχρόνως, ἀῤῥεύστως, καὶ ἀχωρίστως γεννῶν ὅθεν ἐκ τοῦ Πατρὸς. υἱὸν δὲ, χαρακτῆρα τοῦ Πατρικῆς ὑποστάσεως. διὰ τὸ τέλειον καὶ εὐπρόσωπον καὶ πάντα ὅμοιον τῷ Πατρὶ εἶναι, πλὴν τοῦ ἀγεννησίας. μονογενῆ δὲ, ὅτι μόνον ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐγεννήθη, εἰ γὰρ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ μόνου τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται, ἀλλ' οὐ γεννητῶς ἀλλ' ἐκπορευτῶς. ἄλλο δὲ τὸ τρόπος ὑπάρξεως ὅτι. ἡ γέννησις καὶ ἡ ἐκπόρευσις, ὡς δὲ καὶ ἀγεννησία οὐ σημαίνει οὐσίας διαφορὰν, οὐδὲ αὐξίωμα. ἀλλὰ τρόπον ὑπάρξεως. ὁ μὲν Πατὴρ, αἴτιος καὶ ἀγεννήτος. (οὐ γὰρ ἔκτισται, ἀλλ' ἐξ ἑαυτοῦ τὸ εἶναι ἔχει.) ὁ δὲ υἱὸς ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννητῶς. τὸ δὲ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ αὐτὸ μὲν ἐκ τοῦ Πατρὸς μόνου, ἀλλ' οὐ γεννητῶς ἀλλ' ἐκπορευτῶς. ἅμα δὲ καὶ ἡ τοῦ υἱοῦ ἐκ τοῦ Πατρὸς γέννησις καὶ ἡ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐκπόρευσις. τὸν δὲ τρόπον διαφορᾶς γεννήσεως καὶ ἐκπορεύσεως, οὐκ οἶδεν οὐδεὶς. διαφέρουσιν οὖν αἱ ὑποστάσεις μόναις ταῖς ὑποστατικαῖς ἰδιότησιν, ἤτοι τῇ ἀγεννησίᾳ, καὶ τῇ γεννήσει, καὶ τῇ ἐκπορεύσει ἀδιαιρέτως καὶ ταῦτα διαιρούμενα. ἐν δὲ τρισὶ τελείαις ὑποστάσεσι, μία ἀπλὴ οὐσία ὑπερτελὴς καὶ συστέλειν. πρόσκλητον δὲ καὶ τὸ Πνεῦμα καὶ τὸν υἱὸν ὀνομάζομεν, ὡς τὰς τῶν ὅλων προσκλήσεις δεχόμενον. τὸ μὴν Πνεῦμα ἐκ τοῦ Πατρὸς φαμὲν ἐκπορεύεσθαι, ἐκ τοῦ υἱοῦ δὲ μεταδίδοσθαι.

Κεφάλαιον ἑνδέκατον.

Ὀφείλεις εἰδέναι, ὡς ἡ θεότης φύσις πᾶσα τελείως ἐστὶν ἐν ἑκάστῃ τῶν αὐτῆς ὑποστάσεων, πᾶσα ἐν Πατρὶ, πᾶσα ἐν υἱῷ, πᾶσα ἐν ἁγίῳ Πνεύματι. καὶ ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ οὖν τοῦ ἑνὸς τῆς ἁγίας Τριάδος υἱοῦ τοῦ Θεοῦ πᾶσαν καὶ τελείαν δογματίζομεν τὴν φύσιν τῆς θεότητος ἐν μιᾷ τῆς αὐτῆς ὑποστάσεως ἐνωθῆναι πάσῃ τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει. ἐμὲ μὲν λέγομεν ὅπαι τρεῖς ὑποστάσεις τῆς ἁγίας θεότητος πάσας τῆς ἀνθρωπότητος ὑποστάσεσι κάθ' ὑπόστασιν ἡνώθαι. πάσῃ δὲ τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει φαμὲν ἐνωθῆναι πᾶσαν τὴν τῆς θεότητος οὐσίαν. κατ' οὐδένα γὰρ λόγον κεκενώκεν ὁ Πατὴρ καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τῇ σαρκώσει τοῦ Θεοῦ λόγου. εἰ μὴ κατ' εὐδοκίαν καὶ βούλησιν, πᾶσα οὖν ἡ φύσις ἡμῶν ἐν τῇ τοῦ Χριστοῦ ὑποστάσει συνεγείρεται τῷ Θεῷ.

ΤΟΥ ΣΟΦΩΤΑΤΟΥ

Μοναχοῦ Νικηφόρου βλεμμύδου πρὸς τοὺς μοναχοὺς τοῦ ἀνεγερθέντος παρ' αὐτοῦ φροντιστηρίου, ὅτι δεῖται αὐτοῦ βιβλίου περὶ πίστεως λόγος.

Τοῖς ἐσοῖς δεσπόται χριστοῦ δοῦλος, καὶ ἐκλεκτοῖς φοιτητοῖς ὁ κατ' εὐδοκίαν αὐτοῦ καὶ χρηστότητα κτίτωρ καθ' ἱερὰ φροντιστηρίου, Νικηφόρος ἐν μονάζουσιν ἱερεὺς γεραιὸς ἀθενής. τὴν τῶν ὑμῶν ὁσότητος εὐχῶν δεηθεὶς, τὴν παρεῦσαν ὑμῶν ὑπόμνησιν ἐξ ἀγάπης παραγορεύω, πάσης αὐτῷ ὑποτυπώσεως ἑτέρας πεπεκληθέμενος. Ἐπειδὴ γὰρ πρώτιστον τῷ χριστιανῷ καὶ πάντων ἀναγκαιότατον εἰδέναι τὴν εὐσέβειαν, καὶ ταύτῃ ἀπαράλλακτον καὶ ζῆν τὴν παρόντα σωτηρίαν, ἄξιόν ἐστι πιστεύειν καὶ ὁμολογεῖν καὶ κηρύττειν ἡμᾶς, ὅτι θεὸς εἷς ἐστιν, ἤγουν οὐσία μία θεότητος, ἀκατάληπτος καὶ ἀπρόσιτος. ἐν τρισὶ τελείαις ταῖς ὑποστάσεσι τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι. ἄκτιστος ὁ πατὴρ, ἄκτιστος ὁ υἱὸς, ἄκτιστον τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ὁ πατὴρ ἀγέννητος. ὁ υἱὸς οὐκ ἀγέννητος. ἐγέννησε γὰρ τὸν υἱὸν ὁ πατὴρ πρὸ πάντων τῶν αἰώνων θεοπρεπῶς. τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον οὐ γεννητὸν, οὐκ ἀγέννητον, ἀλλ' ἐκπορευόμενον κατωδῶς παρὰ τοῦ πατρός. ὁ πατὴρ ἰσοῦται ἀεὶ. καὶ ὁ υἱὸς ἰσοῦται ἀεὶ, καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἰσοῦται ἀεὶ. καὶ ὥσπερ οὐκ ἔστιν ἐννοῆσαι ποτὲ τὴν ἥλιον ἄνευ τοῦ οἰκείου φωτὸς, οὕτως οὐδὲ τὸν πατέρα δυνατὸν ὅλως φαντασθῆναι χωρὶς τοῦ υἱοῦ. πατὴρ ἀεὶ ἰσοῦται ὁ πατὴρ ἀεὶ. δῆλον οὖν ὅτι καὶ τὸν υἱὸν εἶχεν ἀεὶ, διὸ καὶ τὴν χρονικὴν ἀρχὴν. ὥσπερ ὁ πατὴρ ἀπαρχος, οὕτω καὶ ὁ υἱὸς ἀπαρχος. ἀεὶ γὰρ ἦν ὁ υἱὸς, καὶ ἀεὶ υἱὸς, πρὸ θεῖον τρόπον οὐ παρέστη, καὶ ἡ τῆς φυσικὴν ἀρχὴν, εἴτουν τὸ ἄπον, οὐκ ἀπαρχος ὁ υἱὸς, ἀρχὴ γὰρ ἐστιν αὐτοῦ ὁ πατὴρ, οὐσιώδης οὐδημιουργική. Μόνος τοίνυν καὶ τὴν φυσικὴν ἀρχὴν ἀπαρχος ὁ πατὴρ μὴ ἔχων τινὰ ἄπον ἑαυτοῦ. διόπερ καὶ ὁ κύριος τὸν αὐτοῦ πατέρα τῶν ἐλεγεν, ὁ πατήρ μου μείζων μου ἐστὶ. μείζων ὡς ἀπαρχος, ὡς αἰτία, ὡς ἀρχὴ φυσικὴ, καὶ κατ' οὐσίαν ἄπος τοῦ υἱοῦ. Ὥσπερ δ' αὖ ὁ ἥλιος φυσικῶς καὶ ἀδιαλείπτως ἐκπέμψας τὸ φῶς, οὐκ ἀποτέμνεται φωτὸς, ἔστι γὰρ τὸ φῶς καὶ ἐξ αὐτοῦ καὶ ἐν αὐτῷ. οὕτω καὶ ὁ πατὴρ οὐσιωδῶς καὶ ἀπαθῶς καὶ ἀχρόνως γεννήσας τὸν υἱὸν, οὐδ' ὁπωσοῦν διέστη τοῦ υἱοῦ. ἔστι γὰρ ὁ υἱὸς καὶ ὢν τοῦ πατρὸς ἀεὶ, καὶ ἐν τῷ πατρὶ ἀεὶ. καὶ ὁ πατὴρ ἐν αὐτῷ ἀεὶ. καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὂν τοῦ πατρὸς ἀεὶ ἐκπορευόμενον, καὶ ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς ἐν τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ ἀεὶ. Μονὰς οὖν καὶ τριὰς ἄτοπος καθέστηκεν ἡ ἁγία τριάς. καὶ τριὰς πάντα ἡ, πολλῶν τῶν ἰδιοτήτων ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἓν εἰσι. Θεὸς τέλειος ὁ πατὴρ. Θεὸς τέλειος ὁ υἱὸς. Θεὸς τέλειος τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ἀλλ' εἷς θεὸς οὐ τρεῖς θεοὶ. τοὺς μὲν γὰρ τρεῖς ἀνθρώπους, ἀλλὰ δὴ καὶ τοὺς δύο, οὐκ ἔστιν εἰπεῖν ἄνθρωπον ἕνα, κἂν φύσεως ὦσιν ἄνθρωποι πάντες μιᾶς. ἀπ' ἀλλήλων γὰρ διακέκριται πραγματικῶς, καὶ ἕκαστος αὐτῶν ἰδίαν ἔχει περιγραφὴν τοπικὴν, ἀλλὰ καὶ

χρόνῳ

χρόνῳ καὶ βουλήσει, καὶ δυνάμει, καὶ δόξῃ, καὶ πολλοῖς ἄλλοις ἕτερος ἑτέρου διαφέρει. ἀναπαυόμενόν τε κατὰ τὰ ἀγγέλων ὑπολήψεον. κἀκείνων γὰρ ἕκαστος ἰδίῳ τινὶ νοερῶς περιγράφεται, διόπερ πάντες περιγραπτοὶ, καὶ βαθμὸς ἄλλος ἄλλῳ κεκλήρωται, καὶ ἄλλος ἄλλου ἔλαμψιν δέχεται. καὶ ὁ μὲν πρότερον, ὁ δ' ὕστερον. καὶ ὁ μὲν ἀμέσως, ὁ δ' οὐκ ἀμέσως, ἀλλ' ἢ δι' ἑνὸς, ἢ διὰ πλειόνων τὴν μεταξύ. καὶ ἄλλος ἀλλαχοῦ ὑποτέλεται, καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν πολλὰ ἐστὶ τὰ ἐξ ἀλλήλων αὐτοὺς διαφέροντα. μόνα δὴ τὰ θεῖα πρόσωπα τὴν ὑπερτάτην θεότητος, ἅτε τὰς ἀπ' ἀλλήλων διέσεις, ὅτι ἀπαίτητα καὶ πάντως καὶ ἀλλήλοις περιεχωρήκασιν ἅτερ συγχύσεως, ἅτε χρεία, θεωρούνται τὰ θεῖα καὶ ὁμοῦ ὑπέρχρονα, καὶ τὸ μὲν πρότερον, τὸ δὲ, μετ' αὐτό. ἀλλὰ καὶ μία πᾶς τρισὶ βούλησίς τε καὶ θέλησις. μία δυνάμις παντοδυνάμος. ἐνέργεια μία παντεργική. μία κυριότης παντοκρατής. δόξα. λαμπρότης. ὑπέρδοξος. ὑπέρλαμπρος. ἡ αὐτὴ τοῖς θεοῖς. ὁμοουσίως τε πᾶς αὐτοῖς καὶ ὁμοτίμως τὰ ὑπερόσια. ἅτινα τὰ θεῖα ἐν ἀναρότοις εἰσὶν ἀσύγχυτα πᾶς ὑποστατικαῖς ἰδιότησι, καὶ ὄντα καὶ πιστεύομενα. Ἰδιότης δὴ καὶ ἴδιωμα καὶ ἴδιον λέγεται, τὸ μιᾶς ἑκάστης χαρακτηριστικὸν ὑποστάσεως γνώρισμα. διὰ τὸ ἰδικῶς ὀνείνῳ μόνῳ πρέπειν, τῷ ἅ ἐστιν ἴδιον, ἢ μιᾷ καὶ ἄλλῳ τινὶ. Τὸ γὰρ καὶ ἄλλῳ τινὶ πρέπον, ἅτε κοινὸν καὶ οὐκ ἴδιον. ὅτιν ἴδιον καὶ Πατρὸς τὸ ἀγέννητον, ἅτε ἰδικῶς μόνῳ πρέπει τῷ Πατρὶ. μόνος γὰρ ὁ Πατὴρ ἀγέννητος. ἐπεὶ καὶ μόνος Πατὴρ. ἴδιον καὶ υἱοῦ τὸ γεννητόν. ἴδιον καὶ ἁγίου Πνεύματος τὸ ἐκπορεύεσθαι παρὰ καὶ Πατρός. ἅτε δὴ τὸ Πνεῦμα γεννᾶται τὸ ἅγιον. ἅτε ὁ υἱὸς ἐκπορεύεται. Τὸ μὲν τοῖς ἄκτιστον καὶ ἀπαίτητον καὶ ὑπερούσιον καὶ τὰ τοιαῦτα, κοινὰ Πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος, διὰ τὴν θείας φύσεως ἰδιώματα λέγονται. τὴν θείας μὲν φύσεως ὅτι φυσικὰ καὶ οὐχ ὑποστατικὰ τῆς τρισὶν ὁμοτίμως πρεπόντα τὴν θεότητος ὑποστάσεσιν. ἰδιώματα δὲ, ὡς ἄλλη πάσῃ φύσει πλὴν μόνης τῆς θείας οὐσίας πάμπαν ἀμέθεκτα, μήτ' ἀνθρώποις, μήτ' ἀγγέλοις ὅλως ἐνθεωρούμενα. Καλεῖται δὴ καὶ ἡ οὐσία καὶ φύσις καὶ μορφὴ κοινῶς, ἢ τὴν ἰδικῶς ὄντων πρεσβυτικὴ οὐσία, ὡς οὖσα ἀεὶ. φύσις δὴ. ὡς φύσασα τὰς ὑποστάσεις. μορφὴ δὴ. ὡς ὅλων τὴν μορφωμάτων τὴν ὑπ' αὐτὴν ἢ τὴν χαρακτήρων συλληπτική. τὰ δὴ πρεσβεύοντα, λέγονται καὶ ἄτομα καὶ ὑποστάσεις, καὶ πρόσωπα. καὶ ἄτομα μὲν διὰ τὸ μηδὲν αὐτῶν τμηθῆναι διαιρεσιν ἢ διαδέχεσθαι. τὴν γὰρ ἀνθρωπίνης οὐσίας, ταὐτὸν δ' εἰπεῖν ἀνθρωπότητος, εἷς τὰς κατ' ἄθραυστον ἀνθρώπους διαιρεμένης, οὐδεὶς αὐτῶν εἰς ἄλλους ἀνθρώπους τέμνεσθαι δύναται, ζῶα λογικὰ καὶ θνητὰ. νοῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικὰ καὶ καθόλου ταύτης οὖσης καὶ θεωμα. Ὑποστάσεις δὴ ὡς ὑπὸ τὴν φύσιν ἐξωτικὰ καὶ μόνοτα καθόλου ταύτης οὖσης καὶ θεωρούμενα ἐννοημαλικῶς, τὴν δὲ μεμερικῶν ὄντων, καὶ τὸ εἶναι ἐχόντων πραγματικῶς. Πρόσωπα δὲ, διότι ἕκαστον αὐτῶν οἰκεῖον ἔχει χαρακτῆρα τοῖς λοιπαῖς ἀκοινώνητον. Τοιγαροῦν ἐπὶ τῆς θεότητος, μίαν οὐσίαν, φύσιν μίαν, καὶ μίαν μορφὴν δογματίζομεν. ἄτομα δὲ τρία, τρεῖς ὑποστάσεις, τρία πρόσωπα, χαρακτῆρα καταλλήλους. εἴτουν ἰδιώμασι γνωριζόμενα. Χαρακτὴρ δὲ λέγεται τῆς παρεμφαίνουσα ὑπόστασις ὁ υἱὸς, οὐχ ὅτι αὐτὸς ἐστὶ τὸ ἴδιον καὶ Πατρὸς, πᾶς γὰρ ἂν ἦν τὸ ὑπονοήσειε λόγῳ μεθεκτικῶς; ἀλλ' ὅτι καθὸ πατὴρ ὁ πατὴρ οὐκ ἔχειν υἱὸν χαρακτηρίζεται καὶ γνωρίζεται. καὶ ὅτι

καὶ ὅπερ πάντα τὰ τοῦ πατρὸς ἔχων ὁ υἱὸς ἐν ἑαυτῷ μόνον υἱὸς δείκνυσι τοῦ ἑνός, καθάπερ εἰκὼν αὐτοῦ φυσικὴ καὶ ἀπαράλλακτος, διὸ καὶ φησὶν ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ, ἑώρακε τὸν Πατέρα. Νῦς δὲ ὢν ὁ ἀνάρχως φύσει θεὸς, ὁμοφυὴς ὑπάρχει λόγου πνευματικοῦ. Πατὴρ δ' ὤν, γνωστικὸς ἐστὶν ὁμοουσίου υἱοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ τοῦ θεοῦ λόγος καὶ υἱὸς τοῦ Πατρὸς ὁ αὐτός. Οὗτος ὁ υἱὸς καὶ λόγος τοῦ θεοῦ καὶ Πατρὸς, δι' οὗ πάσαν τὴν κτίσιν ὡς δι' οἰκείας σοφίας τε καὶ δυνάμεως ἐδημιούργησεν ὁ Πατήρ. αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ἡ τοῦ Πατρὸς σοφία καὶ δύναμις. ὅτι δι' ἡμᾶς. Εὐδοκίᾳ τοῦ γεννήσαντος αὐτὸν ἐνηνθρώπησεν. ἐν τῷ Πατρὶ ὢν καὶ μεθ' ἡμῶν γεγονὼς. ἀπείργασται καὶ σάρκα, ψυχὴν, νοῦν, λόγον, θέλησιν, ἐνέργειαν, πάντα τὰ κατὰ φύσιν τῷ ἀνθρώπῳ πεσόντα πεσείληφε, μηδ' ἁπαξ τὴν πρώτην ἁμαρτίαν ἐπεισαχθέντων ἡμῖν παθῶν, ὧν σπασθεῖσαν μόνον μένας ἀπείρατος. ἀλλὰ καὶ ταῦτα διὰ πολλὴν συγκατάβασιν πεσησάμενος, ἵνα μεταποιήσῃ πρὸς τὸ κρεῖττον πᾶσαν τὴν ἀνθρωπότητα, καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν τέλειος γέγονεν ἄνθρωπος, οὐ κατὰ φαντασίαν, ἢ δόκησιν, ἀλλ' ὄντως καὶ ἐναργῶς ὑπάρξας ἄνθρωπος, κάθ' ἡμᾶς ὁμοῦ καὶ ὑπὲρ ἡμᾶς. κάθ' ἡμᾶς, ὅτι συλληφθεὶς ἐν μήτρᾳ γυναικὸς, ζωοποιαθεὶς ἐν αὐτῇ, κυοφορηθεὶς ἐφ' ὅσον καθὼς ὁ τῆς φύσεως ἐδίδου νόμος ἐτέχθη βρεφοπρεπῶς. Ὑπὲρ ἡμᾶς, ὅτι περὶ ἡ σύλληψις ἐξ ἁγίου Πνεύματος, ἄνευ σπερματικῆς ἑνὸς ἡδονῆς, χωρίς τινος ἐμπαθοῦς ἐννοήματος, ἡ τοῦ σώματος σύμπηξις ἐκ παναγνῶν αἱμάτων παρθενικῶν. ἡ τελεσιουργία τοῦ χήματος ἐκ πρώτης δρυχῆς ἐξ αὐτῆς τῆς συλλήψεως. ὅτω γὰρ ἔπρεπε τῷ δίχα σπορᾶς. ὁ τόκος ἀνόδυνος, τὴν τῆς γυναικὸς παρθενίαν οὐκ ἐλυμήνατο. μεμένηκε γὰρ αὐτὴ παρθένος καὶ μετὰ τόκον, ὥσπερ ἦν καὶ πρὸ τόκου καὶ πρὸ συλλήψεως. ἡ καὶ διὰ βίου παντὸς ἀειπάρθενος, ἄχραντός τε. καὶ ἀκηλίδωτος. τοιούτῳ τῷ ἔπρεπεν εἶναι τὴν τεκοῦσαν θεόν. Κάθ' ἡμᾶς ὅτι σῶμα χοϊκὸν ἀνελάβετο καὶ φθαρτὸν ὑπὸ τῆς σαρκὸς σωτεθειμένων χυμῶν. ψυχὴ τριμερεῖ ζωοποιούμενον, ἐμφύτῳ θερμῷ καὶ δυνάμεσι φυσικαῖς διοικούμενον, πεινῇ καὶ δίψῃ, καὶ τοῖς ἄλλοις ἀνεγκλήτοις τῆς φύσεως ἀδενήμασιν ὑποκείμενον. Ὑπὲρ ἡμᾶς, ὅτι ὑψηλὸς ἄνθρωπος οὗ, ἀλλ' ἄνθρωπος ὁμοῦ καὶ θεὸς, οὐ τρεπὸς ὑπὸ τοῦ εἶναι θεὸς, εἰς τὸ θελῆσαι ἄνθρωπος τὴν οἰκείαν ἐνανθρώπησιν ἐξετέλεσεν, ἀλλὰ μένας θεὸς ὅπερ ἦν, γέγονεν ἄνθρωπος ὅπερ οὐκ ἦν, οὐκ εἰς θείαν φύσιν τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν μεταβαλὼν, ἢν πεσείληφεν, ἀλλ' ἐν τοῖς οἰκείοις ὅροις μένασαν, θεώσας αὐτὴν διὰ τῆς ἄκρας ἑνώσεως. ὥσπερ γὰρ τῷ σιδήρῳ τὸ πῦρ ἑνούμενον ὁλικῶς οὐκ πυροῖ μὴ αὐτὸν. τοῦ δὲ τοῦ σιδήρου φύσεως οὐκ ἐξίστησι, μόνον δὲ ὅτι καὶ μὴ τὴν οὐκ πυρώσιν σίδηρος, καὶ πεπυρωμένος σίδηρος ἔστι τε καὶ λέγεται. πιστοτέρως τῇ βροτείᾳ φύσει ὁ υἱὸς καὶ λόγος τοῦ θεοῦ καὶ θεὸς ἑνωθεὶς, ἐθέωσε μὴ αὐτὴν. τοῦ δὲ βροτείαν εἶναι φύσιν αὐτὴν οὐκ ἐξέστησε. μόνον δὲ αὕτη βροτεία φύσις καὶ μὴ τὴν θέωσιν. καὶ τεθεωμένη φύσις βροτεία καὶ λέγεται καὶ ἔστι. τεθεωμένη σὰρξ μὴ ψυχῆς νοερᾶς, λογικῆς, θελητικῆς, ἐνεργητικῆς. Ἐπεὶ δὲ νόθον ἡ ἁμαρτία καὶ παρὰ φύσιν, ἔξωθεν δὲ ἡμῖν ὅταν μὴ νήφωμεν ἐπεισέρχεται, ταύτην εἰκότως ὁ θεὸς λόγος ἐπεσελάβετο. πάλιν ἐπεὶ τὴν πεσληφθεῖσαν φύσιν ὅλην ἐθέωσεν, ἀνεπίδεκτος διηνεκῶς ἡ θεωθεῖσα καὶ ἄψυκτος καὶ πάντα τρόπον τῆς ἁμαρτίας μεμένηκεν. Ἀλλ' οὐδὲ πεσαίρε-

πεσαίρεσις ἡ ἀμφιβόλεπτος ἐν Χριστῷ. πεσαιρετικὸς μὲν δὲ ἐν ὡς αὐτεξούσιος καὶ τὸ ἀνθρώπινον ὁ Χριστὸς, ὅτι καὶ λογικὸς. πᾶν δὲ λογικὸν, αὐτεξούσιον. πᾶν δὲ αὐτεξούσιον πεσαιρετικὸν. βουλῆς δὲ καὶ σκέψεως καὶ γνώμης καὶ πεσαιρέσεως ὥσπερ ἡμεῖς, ἔχρηζεν οὐδαμῶς. ὥσπερ αὐδὲ νήψεως. θεὸς δὲ ἦν κατ' ἄμφω τὸ μὲν φύσει, τὸ δὲ θεώσει. διὸ δὴ καὶ τοῦτον τὸν λόγον πάσης ἁμαρτίας αὐτότερος ἦν, ἢ δὲ ἐξ ὑποσφαλοῦς πεσαιρέσεως τὸ ἁμαρτάνειν. ἢ δὲ πεσαίρεσιν ἐξ ἀπροσεξίας ἡμῖν ὑπηνέκται. μᾶλλον δὲ καὶ αὐτὸ τὸ ἀπροσεκτεῖν ἁμαρτία ἐστὶν, ἢ τέως γοῦν ἁμαρτίας ἀρχὴ, διὰ τι τοῦτο καὶ τὴν ἀκουσίων ἁμαρτημάτων εἰς πεσαιτόμεθα δίκας. ὅθεν δ' ἀπόδεξε τὸ ἄπορον, ποίαν ὀνεῖ τὸ ἀπάτορον εἶχε παρεισδυσιν;

Προαίρεσις μὲν οὐ ἀπλῶς ἐστὶ, πεσόδος πεὸς τὸ αἱρετὸν, ἤγουν αὐτεξούσιος ἀλλ' λογικὴ ὁρμὴ πεὸς τὸ θελητὸν. ἤτις πεσόσεσι καὶ φύσιν πανὶ λογικῷ. προαίρεσις λέγεται πάλιν, ἡ πεὸ ἑτέρου αἵρεσις. ἤτις γίνεται βουλῆς προηγησαμένης, εἶτα κρίσεως, μέθ' ἣν, ἡ πεὸς τὸ ὀνβουλῆς κριθὲν διάθεσις ἔπεται καὶ λέγεται γνώμη. ἡνικὰ δὴ ἡ μὲν ἡ πεοαίρεσις. εἴτον ἡ ὑπολογὴ τοῦ δόξαντος καλῶς διαδέχεται. τὴν τοιαύτην προαίρεσιν οὐκ ἂν εἴπῃ τὰς δὶ φρενῶν ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ. ποίας φῆ ἦν βουλῆς ἐν δεῖς. ἢ πάν τὸ ὀνβουλῆς ὀθαυμαστὸς σύμβουλος, ἡ σοφία τοῦ θεοῦ καὶ Πατρὸς; ἢ πῶς ἂν πεοσφθείη πεοαίρεσις ἡ ἐν ἡμῖν τῷ πεοεκλεξαμένῳ τὰ ἀγαθὸν, καθὼς μεμαρτύρηται; καὶ φῆ ἡπαίας πεοαιακέκραγε. ὅπ πεὶν ἢ γνῶναι αὐτὸν ἢ πεοελέσθαι πονηρὸ, ὀκλέξεται τὸ ἀγαθὸν. Ἰστέον δ' ἂν πεοέλοιτο, τὸ δ' ἀγαθὸν ὀκ πεὸ τῆς δρυχῆς ὀκλέξεται. καὶ αὖθις, πεινὴ γνῶναι τὸ παιδίον ἀγαθὸν ἢ κακὸν ἀπειθεῖ πονηρία τοῦ ὀκλέξασθαι τὸ ἀγαθὸν. ἤγουν πεὸ πάσης γνώσεως τὸ παιδίον, ἐν ἄκρᾳ νηπιότητι πεὸς τὸ πονηρὸν ἀπειθῶς ἔχον καὶ ἀῤῥεπῶς, τὸ ἀγαθὸν οἰκειώσεται, τὸ δὲ πεινὴ γνῶναι, τὸ φαινόμενον εἴρηται. πότε γὰρ ἦν μὴ γνῶσκον τὸ παιδίον, ἐν ᾧ πάντες οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως ἀπόκρυφοι. καταλλήλοις καιροῖς ἐφ' ὅσον ἐχρῆν φανερούμενοι. Τοιοῦτον ἐστὶ τὸ σοφία καὶ χάρις πεοκόπτειν μὲν τῆς ἡλικίας τὴν ἰησοῦν, τὸ φαινόμενον δηλαδὴ. τῆς μὲν ἡλικίας ὑπόδοσις ἦν αὐξομένου τοῦ σώματος φυσικῶς, σοφίας δὲ καὶ χάριτος τῆς πεωτίστων καὶ ἀκροτάτων οὐκ ὑπόδοσις, ἀλλὰ φανέρωσις οὐκαιρος. Τοιγαροῦν ὁ Χριστὸς θεὸς ὢν ἡνωμένος τῇ ἀνθρωπίνῃ οὐσίᾳ κάθ' ὑπόστασιν, ἦν ἀγαθὸς ὡς θεὸς. εἶχε δὲ καὶ ὡς ἄνθρωπος αὐτεξούσιος τὸ ἀγαθὸν καὶ φύσιν ὄν. ὥσπερ τὸ κακὸν καὶ ἡ ἁμαρτία παρὰ φύσιν, οὕτω δὲ τὸ ἀγαθὸν ἡ ἀρετὴ καὶ φυσὶν ἐστὶ. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ ἁμαρτία παρὰ φύσιν, οὕτω δὲ τὸ ἀγαθὸν ἡ ἀρετὴ καὶ φυσὶν ἐστὶ. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ ἁμαρτία παρὰ φύσιν ἔχει προσηγορίαν, ὡς ἀστυχία τοῦ καὶ φύσιν καὶ ἀγαθοῦ.

Οἱ μὲν ἂν ἄγγελοι δυσκίνητοι πεὸς τὸ κακὸν καὶ λέγονται καὶ εἰσὶ, τῇ πεὸς θεὸν πεοσεδρείᾳ, καὶ τῇ ὀκεῖθεν ἐλλάμψει τῇ σωτεχεῖ βοηθούμενοι. ἡ δὲ κυρία ψυχὴ καὶ πάντελῶς πεὸς τὸ κακὸν ἀκίνητος ἦν, αὐτὸν ἔχουσα τὸν θεὸν λόγον ἐν ἑαυτῇ, ὁ καὶ χρέσιν, ἀλλὰ κάθ' ἕνωσιν. καὶ ἡ μὲν τὴν ἡγεμονίαν ἐνήργει τοῦ σώματος, ὁ δὲ θεὸς λόγος ἦν αὐτῆς ἡγεμὼν, αὐτεξουσίως ἐπομένης αὐτῷ. καὶ τὴν τοῦ θείου θελήματος αὐτὸ δὲ λίαν ὑπαποθέσης ὀκπλήρωσιν, τῷ τῆς ἀγιότητος ὑπερβάλλοντος. διὸ δὲ ὁ κύριος πεὸς τὸν αὐτὸν πατέρα πεοσαυχόμενος ἐν τῷ καιρῷ τοῦ πάθους ὡς ἀνθρωπος ἔλεγε, οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σὺ. γινωσκέτω τὸ θέλημά σου. καὶ ὅτι ὁ λόγος τῆς κυρίου ψυχῆς, ἐν εἰδέᾳ θέλημα τοῦ ἡνωμένου ταύτῃ

Θεοῦ λόγου, καὶ Υἱὸς Παντὸς. Εἶχε μὲν οὖν ὁ δεσπότης παντὸς δούλου διὰ τοὺς δούλους, ἀλλ' ὑπὲρ τοὺς δούλους. δεσπότης μὲν ἦν, εἰ καὶ δουλικὴν εἰλήφει μορφὴν, ἐπεί
νε κατ' ἀλήθειαν ὡς ἡμεῖς, ἐδίψα, νυσταγμὸν ἔφερε, κοπιῶν ἦν, λυπούμενος
ἦν. δακρύων, δειλιῶν, ἀλλ' ἑκουσίως. ὅτε θέλων αὐτὸς ἐνεδίδου τῇ αὐτοῦ ἀνθρω-
πότητι τὸ ἴδιον ἀμέμπτως ποιεῖν, καὶ τοῦτο ὑπὲρ ἡμᾶς. πάλιν ἤθιεν, ἔπινεν, ἐκά- 5
θιζε, διελέγετο καθάπερ ἡμεῖς. ἀλλὰ πάντα ἀναμαρτήτως, καὶ τοῦτο ὑπὲρ ἡ-
μᾶς. Τίνι γὰρ αὖ ἡμῶν ἐν τοῖς φυσικοῖς ἀδιαβλήτοις διέρεθείη δίδυμον τὸ ἄμεμπτον;
ἔπαχεν ὑπὲρ ἡμῶν. ἤλγει τῇ ἐν Σταυρῷ προσηλώσει καὶ διατάσει. τέλος ἀπέ-
θανεν, ἀλλ' ἐθελουσίως ἰδίῳ αὐτῷ καὶ τὸ πάθος καὶ τὸ ἄλγος, καὶ τὸ θανεῖν, ἔπα-
χεν ἡ σάρξ. ἤλγει φυσικῶς ἡ ψυχὴ διὰ τὴν σωφέλειαν, ἐξ αὐτῆς γὰρ ἡ ἀΐδιος τῇ 10
σαρκὶ. πλὴν ἡ θεότης ἡ ἐν ἀμφοῖν οὐκ ἔπαχεν, οὐκ ἤλγει. τὸ γὰρ ποιοῦν τὸ θεῖον
ὑπέρτερον, ἡ ψυχὴ δίρηπτο σαρκὸς, ἀλλ' ἡ θεότης ἐξ ἀμφοῖν ἀδιαίρετος ἦν.
Παθὼν ὁ κύριος καὶ θανὼν καὶ ταφεὶς ἀπεδυνάστευε τὴν φθορὰν καὶ τὸν τῆς φθορᾶς.
καταπολεμήσας αὐτὸ τὸ σῶμα πρὸς ἀφθαρσίαν, καὶ τὴν οἰκείαν ψυχὴν κατ' ἐξου-
σίαν ὡς θεὸς προσλαβόμενος ἀπέστη τελήμερος. ἐγὼ γὰρ τίθημι τὴν ψυχήν μου 15
φησὶν, ἵνα λάβω πάλιν αὐτήν. ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι αὐτὴν, καὶ ἐξουσίαν ἔχω πά-
λιν λαβεῖν αὐτήν. Εἰ δὲ μὴ τὴν ἀνάστασιν ὁ κύριος ἔφαγε, ἀλλὰ κατ' οἰκο-
νομίαν τοῦτο πεποίηκεν, τοῖς ἰδίοις παρίστων μαθηταῖς, ὡς αὐτὸς ἰδὼν ἀναστὰς,
ὁ πρότερον ὢν μετ' αὐτῶν. ὅταν δὲ λέγω κατ' οἰκονομίαν τὴν φανταστικὴν ἐπικρύπτομαι.
καὶ γὰρ ἔφαγε ἀληθῶς, τὴν τροφὴν δὲ καινοπρεπῶς ὡς οἶδεν αὐτὸς διωκήσατο. Διὸ 20
τοῦτο καὶ τύπους ὑπεδείκνυ πολλοῖς, τὰ γεγονότα μὲν, μὴ ὄντα δὲ, παρόντα ποιῶν
ὡς πανταδύναμος. ἐπείτοιγε τὸ σῶμα ἐκεῖνο πάσης ἐνδείας, πάσης ἀπιτυπίας
ὑπέρτερον γεγονὸς, ὅτε τροφὰς, ὅτε ψηλαφήσεις προσίετο. διὸ καὶ μὴ κατὰ
σάρκα νοῦ εἶναι τὴν κύριον λέγομεν, ὡς τὸν τῆς σαρκὸς ἀποθέμενον, τροφῆς ἔφεσιν,
ὕπνον, κόπον καὶ τὰ τοιαῦτα. πρὸς τούτοις καὶ τὸ ἀνάτυπον. τὸ σῶμα γὰρ αὐτοῦ 25
διὰ τὴν ἀπενδυσέως τὴν φθορᾶς ἀνενδεὲς ἀπετελέδη καὶ ἀπαθὲς, καὶ ἀναφὲς, καὶ
ἀθάνατον, ὁ μὴν καὶ ἄκλινον, ὅτ' οὐ ἀπεδίγραπτον, ἀλλὰ καὶ μόνης θεότητος,
καὶ ἵν' εἴπω σωτελὲς, ὅσον μὲν ἦν δεκτικὸν θείων αὐχημάτων τὸ ἀνθρώπινον τοῦ
Χριστοῦ, μετέχειν αὐτοῦ τοῦ λόγου διὰ τὴν ἕνωσιν, δίδν καὶ σέβδον ἐστὶ, καὶ προσ-
κυνητὸν. ὅσον δὲ οὐκ ἦν δεκτικὸν ὁ μετέχειν. ἵνα κἀντεῦθεν τόν τε διάφορον 30
τῆς φύσεως τοῦ Χριστοῦ, τότε μοναδικὸν τοῦ προσώπου γνώσκομεν. Πρεσβεύομεν τοί-
νυν δὴ Χριστοῦ μίαν ὑπόστασιν σύνθετον, ἐκ δύο συντεθειμένου φύσεων, θεό-
τητος δηλονότι καὶ ἀνθρωπότητος, ἀλλήλαις ἡνωμένων κατ' αὐτὴν τὴν τοῦ λόγου
ὑπόστασιν. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ τὴν τοιαύτην ἕνωσιν, κατ' ὑπόστασιν λέγομεν, ὅπ
μία ὑπόστασις ἐκ τῶν τριῶν τῆς θεότητος ὑποστάσεων, ἥτις ἐστὶν ἡ τοῦ υἱοῦ, τὰς δύο 35
φύσεις ἀλλήλαις ἥνωσεν ἀσυγχύτως ἐν ἑαυτῇ τε καὶ κατ' αὐτὴν. ὁ γὰρ ὑπὲρ κα-
θ' αὐτὸ καὶ ἀκαριαίως τὸ τοῦ Χριστοῦ ἀνθρώπινον ὥσ' ἂν ὑπόστασις τοῦτο λέγοιτο.
καὶ γὰρ οὐκ ἐχρῆν. τί γὰρ ἦν τὸ κέρδος ἡμῖν τὸ θεωθῆναι μίαν ὑπόστασιν;
ἀλλὰ τὴν φύσιν ὁ Θεὸς λόγος ἐν ἑαυτῷ προσελάβετο πᾶσαν τὴν ἀνθρωπό-
τητος, ἵνα θεώσῃ πάντας ἡμᾶς. ὅθεν μιᾶς ὑποστάσεως κηρύττομεν 40
τὴν χρεῶν, καὶ δύο φύσεων, ἡνωμένων ἀλλήλαις ἀσυγχύτως ἕνωσιν ἄκραν. ἀδιαι-

ρέτων

ρέτων μενουσῶν ἀΐδίως, ἔκτε ἀλλήλων καὶ τῆς ὑποστάσεως κάθ' ἣν ἥνωνται. Τῶν δὲ
φύσεων ἐχουσῶν τὸ ἀσύγχυτον καὶ τὰ πρεσόντα ταύταις ἀσύγχυτα. Τὰς θελήσεις καὶ
τὰς ἐνεργείας φημὶ. μένει γὰρ ἡ θεϊκὴ θέλησις, θεϊκὴ. καὶ ἡ ἀνθρωπικὴ πάλιν
ἀνθρωπικὴ. πλὴν τεθεωμένη διὰ τὴν ἕνωσιν. Τοῦτο καὶ τὰς ἐνεργείας γινώσκεται.
5 δύο τοίνυν θελήσεις ἐν τῷ Χριστῷ. Θέλων δὲ κατ' ἄμφω τὰς θελήσεις. κατ'
ἄμφω τὰς ἐνεργείας ἐνεργῶν. εἷς ὁ αὐτὸς ὁ θεάνθρωπος, μὴ διαιρούμενος εἰς
Θεὸν ἰδικῶς, καὶ εἰς ἄνθρωπον ἰδικῶς, ἀλλ' εἷς ἀμερίστως ὑπάρχων Θεὸς καὶ ἄν-
θρωπος ὁ αὐτός. Ταυτὸν δ' εἰπεῖν Θεὸς καὶ ἀνὴρ. ὅθεν θεανδρικὴν ἐνέργειαν ὁ
εἰπὼν, ἐπίγχυσιν τῆς φυσικῆς ἐνεργείας εἰσήγαγε. ἀλλὰ τὴν εἰς ἄνδρα αὐτῶν
10 παρέδωσεν ἕνωσιν. καὶ τὸ θεθεῶθαι τὴν ἀνθρωπίνην ἐνέργειαν. ὥςπερ γὰρ ἐν Χριστῷ
διὰ τῆς ἑνώσεως ἡ ἀνθρωπίνη τεθέωται φύσις, οὕτω δὴ καὶ ἡ θέλησις σωτεθέωται καὶ ἡ
ἐνέργεια. διὸ καὶ τεραστεργοῦντος αὐτοῦ τοῖς θεϊκοῖς ἐνεργείμασι τὰ ἀνθρωπικὰ
σωεζόμενοι, κἀκ τῶν ἀνθρωπικῶν ἐνεργημάτων λόγοι δηλονότι καὶ ἀξῖαι καὶ τῶν
τοιούτων αἱ θεοσημεῖαι πρεσέβαινον. καθάπερ σιδηρὸν τμητικὸν πυρωθέντος καὶ τέ-
15 μνοντος καὶ καίοντος ἐν ταὐτῷ. καὶ ἡ τομὴ μετὰ τῆς καύσεως γίνεται, καὶ ἡ καῦ-
σις ἀχώριστός ἐστι τῆς τομῆς καὶ ἡ τοῦ δύο ἐνεργῶν σωσδρομὴ τὸ ἐνιαῖον εἰς φέρει ταῦ-
τας οὐ κατὰ φύσιν, ἀλλὰ κάθ' ἕνωσιν. ὁ τοίνυν θεανδρικὴν φήσας ἐνέργειαν, διὰ μὲν
τῆς ἑνικῆς προσφορᾶς τὸ τὰς δύο ἐνεργείας ἓν εἶναι τῇ σωελδύσει καὶ μὴ διακεκρί-
θαι ταύτας πραγματικῶς ἀπ' ἀλλήλων δεδήλωκεν. ἐν δὲ τῷ εἰπεῖν θεανδρικὴν,
20 θείαν δηλονότι καὶ ἀνθρωπικὴν, τὸ τῶν ἐνεργῶν τῇ φύσει διάφορον καὶ μετὰ τὴν ἕνω-
σιν ὔδειξεν. Ἄλλως δὲ δύο τινὰ δηλοῦντος τὸ τῆς ἐνεργείας ὀνόματος. ἐνέρ-
γεια μὲν φυσικὴ ἐστὶν, ἡ τῆς ἐνοικούσης τῇ φύσει δυνάμεως πρόβασις εἰς ἔργον τινὸς
ὁπωσηήρωσιν, ἥτις ἐν τῷ ἐνεργεῖν ἔχει τὸ εἶναι. καθὼς ἡ δύναμις ἐν τῷ πεφυκέ-
ναι καὶ δύναται. λέγεται πάλιν ἐνέργεια καὶ ἡ τοῦ ἔργου ὁπωσηήρωσις, αὐτὸ τὸ ἐνερ-
25 γοῦν, ὁ τοῦ πράγματος ἀποτελεσμός, ἡ πρᾶξις αὐτή. τοῦτο δὴ τὸ δεύτερον σημ-
μαινόμενον τῆς ἐνεργείας προσαρμοστέον τῇ θεανδρικῇ. θεανθρώπου γὰρ ὑπάρχον-
τος τοῦ Χριστοῦ καὶ πᾶσα πρᾶξις αὐτοῦ θεανθρωπικὴ καὶ θεανδρικὴ. τὸ δ' οὕτω λέ-
γειν οὐ φέρει σύγχυσιν τῆς ἐνεργείας τῆς φυσικῆς, ἀλλ' ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν εἶναι διά-
σαφεῖ τὴν ἐνεργοῦντα καὶ θεϊκῶς καὶ ἀνθρωπικῶς. ὅτε τὰ θεῖα καὶ θεὸν, ἄνθρωπος
30 καὶ. ὅτε καὶ ἄνθρωπον τὰ ἀνθρώπινα, θεὸς καὶ. ὡσαύτως καὶ ὁμίαν φύσιν εἰρη-
κὼς τοῦ Θεοῦ λόγου σεσαρκωμένου προσθεὶς, τὴν τοιαύτην αὐείλεν ὑπόνοιαν. ἐτέ-
ρα καὶ ἡ λόγου φύσις. ἦγον ἡ θεία. καὶ ἑτέρα πάλιν ἡ τῆς σαρκὸς ἤτοι ἡ ἀνθρωπι-
κὴ, σωεκδοχικῶς ἕτερον θέλημα τῆς θείας φύσεως, καὶ ἕτερον τῆς ἀνθρωπικῆς.
θέλημα δὲ τὴν θέλησιν λέγομεν, αὐτὴν τὴν δύναμιν τὴν θελητικὴν, ἥτις ἐστὶ θέλημα
35 φυσικὸν. Τὸ τοίνυν τῆς ἀνθρωπίνης θέλημα φύσεως ὁ κύριος προσλαβόμενος,
καὶ θεώσας αὐτὸ διετήρησεν ὅπερ ἦν κατὰ φύσιν ἀνθρώπινον. καὶ Υἱὸς ἐνηνοκὼς Θε-
λόμενος ἐναργῶς, εἰσελθὼν εἰς οἶκον ἐν τοῖς μέρεσι τούτοις καὶ σδῶν. οὐδένα
ἠθέλησε γνῶναι, καὶ οὐκ ἠδυνήθη λαθεῖν, οἰκονομικῶς δὲ θελήσας λαθεῖν οὐδεδύνη-
το, διδάσκων ἡμᾶς διὰ τῶν πραγμάτων αὐτῶν, ὅτι τὸ τοῦ ἀνθρωπίνης φύσεως θέ-
40 λημα τὸ ἀθανὲς ὁ πανθανὴς οὐκ ἀπεδοκίμασεν, ἀλλ' οὐσιωδῶς ὠκειώσατο καὶ αὐ-
τὸ, τὴν ἡμετέραν ὅλην φύσιν μὴ πάντων τῶν κατὰ φύσιν ἀπαλλαδῶν. Λέγεται μὲν οὖν

θέλημα

θέλημα προηγουμένως ἡ θέλησις, ἥτις ἐστὶ θέλημα φυσικὸν ὡς δεδήλωται. λέγεται δὲ θέλημα καὶ αὐτὸ θελητὸν, ὅπερ ἐν ἀνθρώποις ἐστὶν ὑποστατικὸν ὁ τὸ αὐτὸ πάσῃ τῇ φύσει πρέσον. τῷ μὲν δὴ τοῦ ἀνθρώπου τὸ διάζειν τυχὸν τοῦ θέλειν. Τῷ δὲ τὸ παῤῥησιάζεσθαι. καὶ τῷ μὲν τὸ γεηπονεῖν. τῷ δὲ τὸ ναυτίλλεσθαι. βάλλω πάλιν ἄλλοτε καὶ γνώμῃ ἐστὶ. πολλάκις δὲ τῷ αὐτῷ καὶ ἑνὶ διάφορον. καὶ ἄλλο τε ἄλλο τὸ θελητὸν. καλεῖται δὲ τὸ τοιοῦτον ὑποστατικὸν θέλημα, γνωμικὸν. τοιγαροῦν ὁ Κύριος ἐπεὶ δύο φύσεων ὁμολογεῖται, δύο κεκτῆσθαι βούλεται φυσικὰ, θεῖόν τε καὶ ἀνθρώπινον. ἤγουν δυνάμεις δύο θελητικὰς ἀλλήλων διαφερούσας, τῷ λόγῳ τοῦ φύσεως. ἐπεὶ δὲ μιᾶς ὑποστάσεως ἔγνωσται, σφαλερὸν εἶναι ἐπ' αὐτοῦ διάφορα θελήματα γνωμικά. τὸ γὰρ θελητὸν εἷς, ὅπερ ὁ θέλων εἷς. τοῦ ἀνθρωπικῆς αὐτοῦ θελήσεως πρὸς τὸ οἰκεῖον θελητὸν κινουμένης, ὅτε τοῦτο τῇ θείᾳ θελήσει αὐτοῦ θελητὸν ἦν, καὶ ἐφ' ὅσον ἦν θελητόν. Διχῶς δὲ τοῦ γνώμης λεγομένης. λέγεται μὲν γνώμη καὶ ἡ ἁπλῶς ῥοπὴ πρὸς τὸ θελητὸν, ὡς ἐλλόγως γνωμένη καὶ μὴ γνώσεως ἐν τοῖς λογικοῖς. λέγεται γνώμη καὶ ἡ ὀρθὴ βουλεύσεως καὶ κρίσεως περὶ τὶ διάθεσις. ὀρθὴ ἀσφαλὲς ἢ γνώμην ἢ θέλημα γνωμικὸν εἰπεῖν διὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ τὸ τοῦ γνώμης δεύτερον σημαινόμενον, διὰ τὸ σωεισάγεσθαι τοῖς τοῦ ἄγνοιαν. εἰ μὲν καὶ τοῦ ἀγνοοῦσαν ὁ κύριος φύσιν ἀνέλαβεν. ἀλλὰ τῶν θείων αὐχημάτων ταύτῃ μετέδωκε. καὶ ἵν' ἡ τοῦ κυρίου ψυχὴ πᾶσαν ἔχοντα σοφίαν, θείαν ὁμοῦ δὴ καὶ ἀνθρωπικὴν. πᾶσαν γνῶσιν, τῶν γενομένων, τῶν ὄντων, τῶν ἐσομένων. οὐ φύσει δὲ χάριν. διὰ δὴ τοῦ τὸν αὐτὸν τὸν μόνον σοφὸν, καὶ πάντα ὁ θεὸς τοῦ ἀπλῆ νοήσεως εἰδότα πρεσαγωνίως καθ' ὑποστασιν ἔνασιν. ποίας ἂν ἐχρῆζεν αὐτῇ βουλῆς; ἵνα τὸν μὴ τοῦ βουλοῦ ἢ πάντα γνώσεσθαι καθὼς ἔφαμεν; Εἰδέ ποτε πεινῶντα τὸν κύριον ἐλθὼν γέγραπται πρὸς συκῆν καρπὸν σὺν ἔχουσαν εἰ ἄρα εὕρησε τι ἐν αὐτῇ καὶ οὐχ εὗρεν, εἰ μὴ φύλλα, καθὸ ὑπόνοιαν ὁ τοιοῦτος καὶ λόγος χρησμαλισμός. καθὼς αὖ ὑπενόησεν ἴσως ὁ τοῦ αὐτοῦ πρὸς τοῦ συκῆν καταδὼν, ἔλθοντα, μὴ μήν τοι τοῦ οἰκονομίας λόγον εἰδὼς. Τίνι δὲ αὖ καὶ τοῦ τυχόντων ἠγνοήθη τὸ πρόδηλον, ἐπεὶ καὶ καιρὸς σύκων σὺν ἦν, ἀλλ' ὡς αὖ, ὁ τὸ παῦ ἰσχύων; ἐνδείξεται καὶ καιρὸν ὅτι μὴ μόνον διεργετικῶν ἔχον δυνάμιν, ἀλλά γε καὶ ἡμερητικῶν, καὶ ὡς εἴπερ ἐθέλοι λόγῳ μόνῳ τοὺς φωρώσαντας ἀποξηρανεῖ, τῶν πεῖναν καὶ τῶν πρὸς τοῦ συκῆν ἔλθοντα προηγήμενα τίθησι τοῦ παιδίου ἐνδείξεως ὁσφὸς ὁ φιλάνθρωπος. Διότοι τοῦτο καὶ τὸ εἰωθὸς ἡ πεῖνα πρῶτας ὕσης καθὼς τεθέλητο. Τοιγαροῦν ἡ πρὸς τοῦ συκῆν ἄφιξις, ὡσαύτως καὶ ἡ πρὶν ἢ λαζάρου πρόσις, ὅποι τέθνηκε θανὼν ὀκεῖνος, καὶ εἴπ πρὸ μικροῦ, σὺν ἀγνοίας, ἀλλ' οἰκονομίας καὶ πρεσφόρου συγκαταβάσεως. Κατὰ μὲν ἓν τὸ δεύτερον τοῦ γνώμης καὶ τοῦ προαιρέσεως σημαινόμενον, ὅτε γνώμην, ὅτε προαίρεσιν εἴποιμι ἂν ἢ τοῦ ἢ Χριστοῦ. καὶ τὸ πρῶτον, καὶ καὶ γνώμην Θεοῦ τὸ δέπ διαπεπράχθαι φαμὲν. Ἰστέον θελητὸν τῷ Θεῷ καὶ ἀποδεκτὸν τὸ πραχθὲν. ὡς εἰ λέγοιμι τοῦ Δαυὶδ βασιλικὴν καὶ γνώμην θεοῦ, ὁ πρακτικὸς μὲν ὁ τοῦ θεοῦ λόγος. προαιρετικὸν δὲ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον εἴρηται. Δέον δὲ ἐνδυνασθαι τοῦ λέξιν ἐν ἅπασιν, εἰ τελείω δηλοῖ τοῦ ἑνός, καὶ μετ' δύνειας τοῦς λόγους προβαίνειν πρὸς τὰ δηλούμενα. πολλὴ γὰρ ἡ ὀν τοῦ ὁμωνυμίας ἀπάτη, καὶ πρῶτος αὕτη τρόπος ἐν τοῖς σοφίσμασιν. Οὕτω τοι καὶ τὸ Θεὸς ὄνομα,

ὄνομα, ὁ τὸ ἀνθρωπος. ποτὲ μὲν φύσιν σημαίνει, ποτὲ δὲ ὑποστασιν. ἡ δὲ θεότης καὶ ἡ ἀνθρωπότης φύσιν ἀεὶ μόνῳ, ἀλλ' ἔστι καὶ ὑποστασιν. τὸ δὲ Χριστὸς δηλοῖ σώματος, ὀν θεότητός τε καὶ ἀνθρωπότητος. καὶ τὸ χρίσμα μὲν ἡ θεότης, ἡ ἀνθρωπότης δὲ, τὸ χριθὲν. χρίσιν δὲ νοητέον τοῦ ὅλου καὶ χρίσματος εἰς ὅλον τὸ χριθὲν πρεσιχώρησιν. οὕτω δὲ ἂν εἴη τὸ τοῦ χρίσιν δεδεγμένον τῆς ἀληθείας ὅλον Χριστὸν. τὸ δὲ ἁπαπολαύσας χριθὲν, ὀν μέρος Χριστὸν, ἀλλ' ὅλον, ὅθεν οὐδὲ κυρίως Χριστὸν. διὸ βασιλεῖς τε καὶ ἀρχιερεῖς τῷ ἐλαίῳ χριόμενοι καὶ τοῦ ἁπαπόλαυσιν δεχόμενοι χρίσιν, οὐκυρίως Χριστοὶ. εἰ δὲ ἡ χάρις εἰς βάθος διὰ τοῦ χρίσματος οὐκυρίως Χριστοὶ, χάριν δὲ καὶ ἁπίκηροι. μόνος τοίνυν ὁ Κύριος κυρίως Χριστὸς, ὡς ὅλος ὅλος, καὶ οὐχ ἁπλῶς. Ἡ δὲ καθ' ὑποστασιν ἑνώσεις καὶ αἰδίως Χριστὸς. τὸ δὲ θεὸς ὄνομα, σημαίνει μὲν καὶ τὸ ποιητικὸν, καὶ τὸ δημιουργικὸν. θεία δὲ τὸ ποιῆσαι, καὶ θεὸς ὁ ποιήσας. χριδηλότερον δὲ τοῦ θεαλικῆς ἐνεργείας ἐστὶ πρεσαγορικὸν. καὶ αὐτῶν δὲ τοῦ μήπω ὑφιστάμενον ὡς ὑπ' ὄψιν κειμένων, θεατὴς ἐστὶν ὁ Θεὸς, ἔφορός τε τῶν ὅλων ἀπαξαπλῶς. πάντων δὲ τῶν ὀνομάτων οἰκειότερον τῷ ἀπάρχω καὶ ἀπείρω καὶ πρεσαγορεύειν τοῦ ποτὲ μὴ ὄντων, τὸ ὢν. ὅπ τε ἀεὶ ἐστὶ μόνος, αὐτὸς, καὶ ὅπ πηγὴ τοῦ εἶναι μόνος αὐτὸς.

Ὁ ἐν ἁγίοις Νικηφόρος ὁ Βλεμμύδης πρὸς τοῦ βασιλέως ἰωάννου τοῦ δούκα περὶ τοῦ ὀκπορεύσεως τοῦ Παναγίου Πνεύματος ἐρωτηθεὶς, εἰ καλῶς φρονοῦσι λατῖνοι ἢ οὐ; ἀπεκρίθη ὅτως. ὡς εἰ καὶ τῇ γλώσσῃ τὸ δύο εἰπάγῃν ἄπαξ, ἢ δύο ἀρχὰς ὑπεσέ; ὅτως. ὡς εἰ καὶ τῇ γλώσσῃ τὸ δύο εἰπάγῃν ἄπαξ, ἢ δύο ἀρχὰς ὑπεσέ; φεύγουσιν, ἀλλὰ καὶ πάλιν ὀκ τοῦ ἡγοῦ τὸ Πνεῦμα λέγοντες ὀκπορεύεσθαι εἰς τοῦτο μᾶλλον τῷ νοῦ ὀκπίπτουσι. καὶ ὁ διὰ λόγων ὑποδιδράσκουσιν εἰς τοῦτ' αὐτὸ διὰ τοῦ ἔργων παρεκπίπτουσι. Ἰαυτὸν δὲ ποιοῦσιν, ὡς εἴπις ἄνθρωπον λέγων, ἐνίσταται καὶ ζῶον μὴ λέγειν εἶναι αὐτὸν. καὶ ὅσως καὶ τίνι λόγῳ παρεκπομπῆς αὐτὸς ἐξεκπορεύεσθαι εἰς ὅπερ ἀπαγορεύουσι, δῆλον ἐνταῦθεν. Εἰ τὸ γεννᾶσθαι τοῦ ἡοὸ καὶ ὀκπορεύεσθαι τὸ Πνεῦμα τοῦ ὑποστατικῆς διαφορᾶς ἑκατέρων τυγχάνουσιν ἴδια, καθὸ γεννᾶται ὁ ἡὸς καὶ τοῦτο ἄπον ἔχει τοῦ πατέρα. καθὸ ὀκπορεύεται τὸ Πνεῦμα καὶ ὀκ τοῦ ἡοῦ, καὶ τοῦτο ἄπον ἔχει καὶ τοῦ ἡοῦ. Εἰ ὁ πατὴρ γεννῶν τοῦ ἡοῦ ἄπος αὐτοῦ ἐστὶν, ὀκπορεύων δὲ τὸ Πνεῦμα ἄπος αὐτοῦ ἐστὶν, ὀκπορεύει δὲ τὸ Πνεῦμα καὶ ὁ ἡὸς, ἄπος καὶ ὁ ἡὸς ἄρα καὶ τοῦ Πνεύματος. Εἰ καὶ τοῦ ἀλήθειαν καὶ τοῦ δύσεβείας πρὸς ἄπος καὶ ὁ ἡὸς ἄρα καὶ τοῦ Πνεύματος. Εἰ καὶ τοῦ ἀλήθειαν καὶ τοῦ δύσεβείας πρὸς δοσιν καὶ τοῦ τῶν πατέρων διδασκαλίαν, τὸ ὀκπορεύεσθαι καὶ ἡ ὀκπόρευσις ὑπὸ τοῦ ἁγίου λεγόμενα Πνεύματος καὶ πῶς ὑπὸ τοῦ πατρὸς εἶναι τυχάνουσι δηλωτικὰ, καὶ τοῦ ὑποστατικῆς διαφορᾶς τοῦ πρὸς τοῦ ἡὸν γνωριστικῆς ἴδιον ὁμολόγηται, ἔμφυτον τοῦ πρὸς αὐτὸν συναφείας, εἴτοι συμφυτὸς ἢ ὁμοουσιότητος δεικτικὸν. Ἰστοῦ δ' αὖ τοῦ ὁ πατὴρ. ἔχει δὲ Ἰστοῦ κατ' αὐτὸς καὶ ὀκ τοῦ ἡοῦ. ὅπ μηδὲν ἄλλο δίδωσιν ἢ τὸ καὶ τοῦ ἡθέμενον ὑπὸ τοῦ ἡοῦ, ἀλλὰ μᾶλλον ὡς ὀκ τοῦ πατρὸς. ἔτω δὴ καὶ ὀκ τοῦ ἡοῦ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ὀκπορεύεσθαι παρεσᾶ. δύο ἄρα τὰ ἄπαξ τοῦ Πνεύματος, εἰ Ἰστοῦ τοῦ ὑποκληρωθείσης αὐτῷ ὑποστατικῆς ἰδιότητος, τοῦ ὀκπορεύσεως δηλαδὴ καὶ πάντα τρόπον σωμάγεται, ὁ λέγων γεννᾶσθαι τὸν ἡὸν ὀκ τοῦ πατρὸς, μὴ καὶ ἄπον ὑπαχυεζόμενος Ἰστοῦ αὐτοῦ, ψεύδεται πάντως. εἰ δὲ γεννᾶται καὶ ἄπον ἔχει τὸ δὲ ἡ γεννᾶται. Καὶ ὁ λέγων ὀκπορεύεσθαι τὸ Πνεῦμα καὶ ὀκ τοῦ πατρὸς, μὴ καὶ ἄπον ὑπὸ αὐτοῦ Ἰστοῦ λέγων ψεύδεται. σωεισάγει δὲ διὰ τοῦ ὀκπορεύσεως καὶ τὸ ἄπον

ἄπον αὐτοῦ εἶναι. ἐπείπερ δὴ αὐτοῦ ὑπορρεῖν. Ὁ λέγων ὑπορρεῖσθαι τὸ πνεῦμα καὶ ὑπ' ἐκείνου, μὴ δὲ ἄπον ὂν αὐτοῦ τοῦτον λέγων ψεύδεται. Συμπαραλαμβάνοντες δὲ ἀποφαινόμεθα οὕτως. ὅτι φυσικῶς εἰς ἀλλήλους βλασφημοῦσι καὶ διὰ τὴν βλασφημίαν τῶν ἀποβλήτων κολασθήσονται. ὅταν γὰρ ἡ προσθήκη συγχωρηθῇ, τὸ δὲ φυσικῶς κακὸν εἶναι προσίεται. καὶ ὅταν δοθῇ τὸ μὴ κακὸν εἶναι, τὸ τῆς προσθήκης ἀσφαλὲς, οὐ συγχωρεῖ τὰ κοινὰ διαδοχίου. καὶ οὕτως ἀμφοτέρωθεν ἀλλήλοις χεῖται τὰ τῆς κακότητος. δὲ καὶ τοὺς ἐπεμβαλλομένους τῶν κρίκων ἀλλήλοις σωδέδεται.

ΔΟΣΙΘΕΟΥ

Πατριάρχου Ἱεροσολύμων σημείωμα, περὶ τοῦ πόσοι πατριάρχαι ἐγένοντο ἐν Ἱεροσολύμοις Ἰωάννου καλούμενοι.

Τὸ Ἰωάννης ὄνομα ἐρρέθη πρῶτον ὑπὸ τοῦ Ζαχαρίου τοῦ προφήτου, ὡς φαίνεται ἐν τῷ α. κεφ. τοῦ λουκᾶ. εἰς ὃ τα. τῶν παραλειπομένων κεφ: ιβ. λέγεται Ἰωαννᾶν. δὲ Ἱερεμίου κεφ: μα. λεγεται Ἰωαννᾶν. γίνεται ὂν ἀπὸ τοῦ ὀνόματος μεχοβὰ, ὅπερ ἐστὶ κύριος, δὲ τοῦ ὀνόματος χαν, ὅπερ ἐστὶ χάρις. καὶ ἀπὸ τοῦ μεχοβὰ καὶ συγκοπῇ λαμβάνεται τὸ μὲ, ὅπερ σωματούμενον τῷ χαν καὶ τὴν βραϊκὴν διάλεκτον τὸ μεχαν, ὅπερ ἐστὶ χάρις κυρίου, ἑρμηνευόμενον ὂν γίνεται ἰωάννης. γεννᾶται ὂν ἐν τῇ ἁγίᾳ πόλει ἱερουσαλὴμ ὑπὸ τοῦ ἱερέως Πατριάρχου τότε τῷ ὀνόματι ἰωάννης καλούμενοι ὀκτὼ. Ὁ πρῶτος οὗ ἑβδόμος μὴ τὴν ἀδελφόθεον καὶ ἀρχιεράτευσεν ἔτη ϛ. Ὁ δεύτερος οὗ ὁ Πατριαρχεύσας μὴ τὴν ἅγιον κύριλλον τοῦ χρυσοστόμου φίλος ἀκρότατος. εἰ καὶ μὴ τῶν ἁγίων ἱερωνύμου καὶ ὑπαφανείου εἶχε διαφορὰς τινὰς, ὁ ἱερώνυμος διὰ τὰς καταδρομὰς ὅσας τῷ τότε καιρῷ ἐποίει εἰς ἰταλίαν καὶ παννονίαν οἱ ἄνοι, ἀπέρας ἀπὸ τῆς πατρίδος αὐτοῦ δαλμαλίας, μετώκησεν εἰς τὴν ἁγίαν βηθλεὲμ. δὲ ἔχων ἀδελφὸν παυλινιανὸν ὀνόματι, ὁ ὑπαφανείος ἐλθὼν εἰς προσκύνησιν τῶν ἁγίων τόπων, ἐχειροτόνησεν αὐτὸν ἱερέα ἀντὶ τοῦ ὑπηρετοῦντος τοῦ ἰωάννου, τάχα πῶς ἐν τῇ κύπρῳ εἶχον σωσθεῖσαν ἵνα χειροτονῶσιν ἀκωλύτως ὅσοι ἀρχιερεῖς ἀπέρχοντο ἀπὸ ξένης ἐπαρχίας ἐκεῖσε. ἀλλ' ὁ ἰωάννης μὴ δυσωπηθεὶς διὰ πιστῶν ἀπολογιῶν προσέφερε καὶ κατὰ τῶν δύο κανονικὰς μέμψεις, καὶ δὴ ἔγραψεν πρὸς τὸν ῥώμης σεβήριον καὶ πρὸς τὸν ἀλεξανδρείας θεόφιλον, ὅτι ἐλθὼν ἐξεβλήθη ἀπὸ τοῦ ἀλεξανδρείας ἱερομόναχός τις ἰσίδωρος καλούμενος. ἐκινδύνευσε νὰ ἐξωρισθῇ ὁ ἱερώνυμος, ἀλλὰ νεύσει θείᾳ ἐλθὼν εἰς προσκύνησιν παυλίνα ἡ ῥωμαία καὶ μεσιτεύσασα ἀπέκλασε τὸν κινδυνον καὶ τὴν βορβορώδη ἀναθυμίασιν τῆς μάχης, ἡνίκα δὲ τῶν ἁγίων καθάπτεται. καὶ οὕτως εἰρηνοποίησε τοὺς ἀνθρώπους τοῦ θεοῦ. Προσέτι τὸν ὑπαφάνειον ἐπεμέμφη ὁ ἰωάννης ὡς ἀνθρωπομορφίτην, ἀλλὰ δὴ καὶ ὁ ὑπαφάνειος ἐμέμφη τὸν ἰωάννην ὡς ὠριγενιαστὴν, καθὼς εἶχεν εἰπεῖν περὶ τοῦ χρυσοστόμου, συνῆλθον ὅμως εἰς ὁμόνοιαν ταχέως.

ὅθεν

ὅθεν δὲ συνελειτούργησαν καὶ συνελιταύσαν, καὶ ὁμιλίας εἶπον κοινῶς καὶ ὠριγενιασῶν καὶ ἀνθρωπομορφιτῶν. πλὴν ὁ ἰωάννης οὐκ ἔμεινεν εἰς μόνον τὸν λόγον τοῦτον καὶ ὠριγενιασῶν, ἀλλὰ βιβλίον ὁλόκληρον συνέγραψε κατ' αὐτοῦ. ὅπερ ἐν τῷ ζ. τόμῳ τῆς βιβλιοθήκης τῶν πατέρων κεῖται. λέγουσιν ὅτι ἐσώθη καὶ ἕτερον βιβλίον ὁ αὐτὸς περὶ μοναδικῆς πολιτείας, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ φράσις τοῦ βιβλίου φαίνεται εἶναι λαϊκῶν συνθέσεις, καὶ ἐνθυμάται καὶ τοῦ σχήματος τῶν περὶ λαϊκοὺς καθαρμηλιτάνων, ὅπερ ἐστὶν ὑστεροβοὲς, δοκεῖ συγγεγράφθαι παρά τινος μεταγενέστερου ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἰωάννου, ἐπατριάρχευσεν ὅτι ἔτη ις: κατ' ἄλλους δὲ ἔτη κθ: θέλοντες εἰπεῖν περὶ τοῦ γ. λέγομεν ὅτι ἐπρόσκαιρον ὁ δυσσεβὴς ἀνασάσιος ὁ βασιλεὺς ὁ αὐταρχήσας ἐν ἔτει υηα. ἵνα μὴ τὴν σιωδῶν τῶν κ: ἔτεσι τὴν βασιλείας αὐτοῦ, πρὸς ἀθέτησιν τὴν ἐν χαλκηδόνι ἁγίας σιωόδου, ἦσαν δὲ ἐν τῇ ζ σιωόδῳ ὅτε αὐτοκράτορος φλαυϊανὸς καὶ ὁ ἱεροσολύμων ἠλίας ἅγιοι καὶ οἱ δύο, οἵτινες χρηματίζοντες οἰκουμενικὰ γράμματα πρὸς τὴν βασιλέα διέλυσαν τὴν σιωόδον. ἀλλ' ὁ κακοπραγείας καὶ παραδοξίας σωτήρ ἐκεῖνος ὁ ἱεραπόλεως φιλόξενος, πρὸς τὸν ὑπατίαν τὸ ὄντος τὴν αἱρέσεως τῶν μονοφυσιτῶν, γράψαντες πρὸς τὴν βασιλέα ὅτι ἠπατήθη ὑπὸ τῶν πατριαρχῶν, καὶ λαβόντες οὗ ἤθελον ἐξουσίαν, ἐξώρισαν τὴν αὐτοκράτορος φλαυϊανὸν εἰς πέτραν τὴν ἀραβίας. εἰς πατριάρχου δὲ αὐτοκράτορος αἱρεσιάρχου σεβῆρον, ὅπνος τὰ ἐξ ἔθους ἐνθρονιασικὰ σιωδικὰ οὐκ ἐδέχθη ὁ ἱεροσολύμων ἠλίας, ὡς γράφει τὸ μοναδικὸν τὴν παλαιστίνης πρὸς ἀλκίσωνα. κεῖται δὲ ἡ ὑπαρχὴ πρὸς δύαγρίω τῷ χολασικῷ. Ἔφθασεν εἰς ἱεροσόλυμα ὁ στρατηλάρχης ὀλύμπιος πρεσβευτὴς πρὸς τοῦ βασιλέως καὶ ἐξωρίσας τὴν πατριάρχου ἠλίαν, ἐπέβαλλεν εἰς πατριάρχου ἱεροσολύμων τὴν σταυροφύλακα ἰωάννου, ὑποχεθέντα ποιήσειν ὅπερ ἐδόκει τῷ βασιλεῖ, ἀλλ' ὁ ἅγιος σάββας σωώσας τὸ μοναδικὸν τὴν ἐρήμου, καὶ ἀπελθὼν εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν κατέπεισε θεοῦ δίδοκιμοῦντος τὴν πατριάρχου ἰωάννου, καὶ ἔνθα ἤλπιζεν ὁ ὀλύμπιος δὲ οἱ ἐχθροὶ τὴν ὀρθοδοξίας ἵνα ἀναθεμαλίσῃ ὁ ἰωάννης τὴν ἐν χαλκηδόνι ἁγίαν σιωόδον, αὐτὸς παρ' ἐλπίδα ἀναθεμάτισε πάντας τοὺς μὴ δεχομένους τὴν ἐν χαλκηδόνι σιωόδον. Μετὰ δὲ ταῦτα ἀνασάσιος ὑπὸ θυμῶν ἵνα μὴ δεχθῇ τὴν παλαιστίνης, ὑποχέθη τῷ βασιλεῖ ἵνα καταπείσῃ τὸν ἰωάννου μὴ δεχθῆναι τὴν ἐν χαλκηδόνι σιωόδον, εἰδεμὴ, ἵνα ἀνασάσιος λύσῃ τῷ βασιλικῷ παρεῖῳ τροσκοσίας χρυσίου. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἀνασάσιος ἀπελθὼν εἰς ἱεροσαλὴμ, τὰ αὐτὰ ἔπαθεν, ἅπερ δὲ ὁ ὀλύμπιος, δὲ μάλιστα πρεσβεύτερος. καὶ ταῦτα παρόντος ὑπαλίου τοῦ ἀνεψιοῦ τοῦ βασιλέως. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως ἀνασασίου, πρόσκαιρος ἐγένετο σιωόδος ἐν κωνσταντινουπόλει, πατριαρχοῦντος ἰωάννου τοῦ καισαρείας ἐν ἔτει φιη. ἧς τὰς πρακτικὰ ἔπεμψεν ὁ καισαρείας πρὸς ἰωάννην τὸν τῶν ἱεροσολύμων. ὃς δεχθεὶς καὶ βεβαιώσας αὐτὰ ἀντέγραψε τῷ καισαρείας σιωδικῶς, καὶ σεβήρου καὶ ζωόρας καὶ πέτρου τῶν αἱρετικῶν, καὶ τέως τὴν μονοφύσεως, καὶ ἰδὲ τὰς ὑπερλὰς ἐν τοῖς πεπραγμένοις ἐν τῇ ὑπὸ μηνᾶ σιωόδῳ ἀθροισθείσῃ ἐν ἔτει φλς. ἐπατριάρχευσε δὲ οὗτος ὁ ἰωάννης ἔτη ια. Ὁ δ' ἰωάννης, ἐγένετο ἱεροσολύμων ὑπόκοος μὴ τὴν μακάριον τὴν διάδοχον τοῦ δίσκιος ὑπὸ τοῦ μεγάλου ἰουστινιανοῦ καὶ τοῦ μετ' αὐτὸν ἰουστίνου, ἀπὸ δὲ τοῦ τοῦτου διαφοραὶ πολλαὶ καὶ λόγοι πολλοὶ, οὓς ἐδιήκαμεν ἐν τῷ ϛ. βιβ: περὶ

περὶ τῶν ἱεροσολύμοις Πατριαρχευσάντων. καὶ ἢ τὸ παρὸν δρκεῖ, ὅπ Νικηφόρος ὁ κάλλιστος βεβαιοῖ μὴ τὸ μακάριον γεγονέναι τὸν ἰωάννην τοῦτον, ὃς ἐπατριάρχευσεν ἔτη η: Ὁ πέμπτος ἐστὶν ὁ πατριαρχεύσας μετὰ τὸν θεόδωρον ὃς ἤκμαζεν ὅτε ἤκμαζε ἰωάννης ὁ δαμασκηνός, καὶ εἰ καὶ ὁ θεοφάνης ἱστορεῖ ὅπ ἐχειροτονήθη Πατριάρχης ἐν τῷ πρώτῳ ἔτει ἰουστινιανοῦ καὶ ῥινοτμήτου καὶ ὅπ ἐπατριάρχευσεν ἔτη λ: πασίδηλον ὅμως ἐστὶν ὅπ ἐπατριάρχευσεν ἔτη μ: καὶ ἀπέθανε τῷ θ: ἔτει καὶ κωνσταντίνου. Τοῦτον μεγάλως ἐπαινεῖ ὁ δαμασκηνὸς ἰωάννης, καὶ λέγει αὐτὸν καὶ διδάσκαλον αὐτοῦ. ἐπειδὴ δὲ κατεκοιμήθη ὁ δαμασκηνός, ὁ ἰωάννης ἔγραψε τὸν βίον αὐτοῦ. Ἐν ἔτει ϛ τ μ δ. ἐχειροτονήθη ἐν ἱεροσολύμοις σύνοδος κατὰ τοῦ εἰκονομάχου δπὶ θεοφίλου καὶ βασιλέως, ἐν ᾗ ἦσαν Πατέρες αφθ. ἐν δὲ ἱεροσολύμοις πατριάρχης ὁ βασίλειος, ὃς μετὰ τὸν θανάτον αὐτοῦ ἐχειροτονήθη Πατριάρχης ἰωάννης ὁ ἕκτος, ὃς ἀρχιεράτευσεν ἔτη δ. ἱστορεῖ δὲ περὶ τούτου ὁ Πατριάρχης ἀλεξανδρείας δυτύχιος ὅπ ὁρμήσαντες κάτ' αὐτοῦ οἱ ἐν ἱεροσολύμοις στρατιῶται, καὶ εἰπόντες αὐτῷ λόγους βλασφήμους καὶ ὕβριστικοὺς ἐφοβήθη, καὶ παραυτικὰ μὴ ὑπεχώρησε, καὶ ἐχειροτονήθη Πατριάρχης σέργιος. Ἱστορεῖ ὁ κεδρηνὸς ὅπ ἐν ἔτει ϛυοε. οἱ στρατιῶται κατέκαυσαν τὸν ναὸν καὶ ἁγίου τάφου, καὶ συνκατέκαυσαν ἔνδον αὐτοῦ καὶ τὸν Πατριάρχην ἰωάννην τὸν ἕβδομον δηλονότι. Ἱστορεῖ ἰωάννης ὁ κίνναμος ὅπ εἰς λόγον ὃν ὡμίλησεν ἐν τῷ ναῷ καὶ ἁγίου ἰωάννου τοῦ θεολόγου ἐν τῷ ἑβδόμῳ, ὁ μέγας βασιλεὺς εἶπεν ὅπ ὁ αὐτὸς καὶ εἷς υἱὸς καὶ θεοῦ ἐχειροτόνει θῦμα, καὶ σὺν τῷ πατρὶ τὸν θυσίαν ἐδέξατο. ὅθεν τινὲς ἐπελάβοντο αὐτοῦ, ὡς τάχα εἰσαγαγόντος ἐν τῷ χερσῷ δύο ὑποστάσεις, ὡς ἐσημειώσαμεν πλατύτερον ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἐγχειριδίῳ καὶ ἐν τῷ ζ. βιβ: περὶ τῶν ἐν ἱεροσολύμοις Πατριαρχευσάντων. ῥητέον ὅμως καὶ ἐνταῦθα ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ μανουὴλ ὁ κομνηνὸς, ὀνόματι καὶ κρείττονι μοίρας, σύνοδον ἤθροισεν ἐν ἔτει ϛχξδ. ἐν ᾗ ἦσαν προεξάρχοντες ὁ κωνσταντινουπόλεως κωνσταντῖνος, καὶ ὁ ἱεροσολύμων ἰωάννης. ὅτι καὶ ἐν ὁ ὄγδοος ἰωάννης συνέγραψε τοὺς παρόντας περὶ λόγους καὶ ἀζύμων, δπερασπιστὴς ὢν τῶν λατίνων. Ἔλαβον οἱ λατῖνοι τὴν ἱεροσαλήμ ὑπὸ τὸν ἀρμένιον, ἐν ἔτει τῷ σωτηρίῳ αυθ. ὄντος τότε Πατριάρχου ἱεροσολύμων καὶ Συμεὼν. ἐχειροτονήθη δὲ ἡ σύνοδος ἐν κωνσταντινουπόλει ἐν ᾗ παρῴ ὁ ἰωάννης ὅτος ὡς εἴρηται ἐν ἔτει ϛχξδ. ὅπερ ἐστὶν ἀπὸ χριστοῦ αρνϛ. σημειωτέον δὲ ὅπ καὶ ὁ Συμεὼν ἔγραψε καὶ ἀζύμων, ἀλλ' ἕως τοῦ σύγγραμμα ἦλθεν εἰς χεῖρας τὰς ἐμάς.

Ἰωάννου καὶ ἁγιωτάτου Πατριάρχου Ἱεροσολύμων. περὶ ἀζύμων,

λόγος πρῶτος.

Ἔδει μὲν ἀνήρημῶν καθάπερ τοῦ γράμματος, ὡς μηδὲν τῶν ὁδῶν αὐτοῦ ὑπολείπεσθαι, μηκέτι δεῖσθαι λόγων εἰς μέρους ἀναίρεσιν. ἐπεὶ δ' εἰκός ἐστιν τὴν διὰ μακρᾶς καὶ χρόνου κεκρατηκυῖαν συνήθειαν ἐρεθίζειν ἔπι λατῖνους εἰς ἔνστασιν, ὡς πρεσβεύειν λέγειν αὐτοὺς μηδὲν τῇ ἐν πνεύματι λατρείᾳ λυμαίνεσθαι μιᾶς ἢ καὶ δύο προσδεχομένων καὶ νόμου κατατρήσεων, μήτε μὴν ἄπορον εἶναι εἴπερ ἄζυμα εἴη τῷ θεῷ προσφερόμενα ἐν ταῖς ἱερωτάταις ἀγιστείαις καὶ τελεταῖς, εἴπωμεν ἔπ περὶ τούτου τινὰ ἐφ' οἷς πρὸ ἡμῶν εἰρήκασιν ἕτεροι καὶ τὰ ἑαυτῶν προστιθέντες ἡμεῖς. γνῶτον καὶ γαλάται πάλαι ὁ μέγας Παῦλος ὑπώπτευσεν εἰς ἀπολογίαν προβάλλεσθαι

λεσθαι ἑνὸς μόνου τῶν κατὰ τὸν νόμον ἀντεχομένους τοῦ περιτέμνεσθαι. ὃ δὴ ὁ κείνῳ περὶ τοῦ περιτμῆς πρὸς γαλάτας εἴρηται ὅτε, μηδὲν ὀνομάσας τὴν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ βλάπτεσθαι νόμον ὁ κατὰ τὴν παλαιᾶ παρατηρήσεων. Τοῦτο νῦν πρὸς λατίνους περὶ τῶν ἀζύμων οἰκείως ῥηθήσεται. Μικρὰ ζύμη φησὶ ὅλον τὸ φύραμα ζυμοῖ. καὶ δόξειεν ἀπὸ παράδοξον καὶ ὥσπερ αἴνιγμα τὸ λεγόμενον, καθάπερ ζύμῳ τινὰ πρὸς τὸν ἄζυμον χρῆσιν κατακίζεσθαι. εἰ καὶ ἄζυμα γάρ ἐστιν, ἀλλὰ μέρος ὑπάρχοντος τοῦ νομικοῦ ἰδιότητος, μεταδίδωσι τοῖς χρωμένοις τοῦ πρὸς τὸν νόμον ἀναζυμώσεως, ὡς αὐτὸς δι' αὐτῆς τῷ ἰουδαϊσμῷ συμφύρεσθαι καὶ τῷ χριστιανισμῷ, καὶ τοῦθεν τοῦ ἐν πνεύματι νομοθεσίας ἐκπεσαγκυλίζεσθαι. εἰ δὲ ἡμεῖς πάντα τελοῦντες τὸ κάθ' ἡμᾶς τοῖς ἀζύμοις προσχρώμεθα, ὡς δὴ καὶ ἰουδαίοις ἐν τῷ αὐτῷ διὰ πρόφασιν, ἐξ ἀνάγκης κοινωνοῦμεν ἐκείνοις ἐν τούτῳ, καὶ τῇ σκιᾷ τοῦ νόμου παλαιόπτου ὑπομένομεν. Καὶ μὴν τὰ ἀρχαῖα πάντα παρεληλυθὼν μεμαθήκαμεν καὶ πάντα γεγένηται καινὰ, καὶ πάντα καὶ τοῦτο βοήσαντος, πῶς οὖν πρὸς ἐκείνα ἐπανατρέχειν ἡμᾶς ἐστὶν ἄξιον. Ἀλλ' ὥσπερ φασὶν οἱ χριστῷ ἰησοῦ ὅπ περιτομὴ ἰσχύει καὶ ὅπ ἀκροβυστία ἀλλὰ πίστις δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη καθὼς εἰς ἔτι ὁ ἀπόστολος παῦλος ἐδίδαξεν, οὕτως οὐδὲ ζύμη τι ἰσχύει, ἢ ἄζυμον ἐν χριστῷ, ἀλλὰ πίστις. καὶ ὥσπερ καὶ κέγχρινον εἴη, καὶ κεράτινον, καὶ ἐξ ὀλυρᾶς, κἂν ἐκπίτω τὸ προσφερόμενον, οὐδὲν διαφορά ἐστιν, ἀλλὰ τὸ παῦ καὶ ἁγιάζοντος ὑπάρχει θεοῦ. καὶ πάντα προσδεκτὰ διὰ τὴν πίστιν ἐστὶ τοῦ προσφέροντος, οὕτω δὴ κἂν ἔνζυμον ὑπάρχῃ κἂν ἄζυμον τὸ ἐλικρινοῦς πίστεως τὸ πᾶν ἀναφερόμενον θεῷ. καὶ θεοῦ αὖθις τὰ προσφερόμενα καὶ ἡμᾶς ἁγιάζοντος. Ἀλλὰ τὴν μὴν περιτομὴν καὶ ἀκροβυστίαν, καὶ ὡς διαφορὰ κείνων ἀπωλῶς ὁ ἀπόστολος, τοῖς δεξαμένοις τὸ διαγγέλιον οὕτως εἴρηκεν. ἢ φῶ αὐτὸς ἑαυτὸν ἀπῄρει καὶ αὐτὸς πρὸς αὐτὸν ἠναντίωτο. πολλὰ μὴν γαλάταις προσονειδίζων, πολλὰ δὲ αὐτοῖς δπιπλήττων ὡς νηπίοις καὶ ἀνοήτοις καὶ ἄφρονας, ὅπ τῇ περιτομῇ προσετέθησαν. καὶ δεικνύων ὡς οὐχρὴ τὴν ἀναζητεῖν, οὐδὲ τηρεῖν τὴν γράμματος, αὖθις δὲ λέγων ὡς ἔστιν ἀπλῶς διάφορον εἴτε ἀκροβυστίαν εἴτε περιτεμνόμεθα. Ἀλλ' ἐπειδὴ μᾶλλον γαλάται περὶ τοῦτο πεπλάνηνται, καὶ ἀναγκαῖον αὐτοῖς ἐδόκει τὸ περιτέμνεσθαι εἰς τὴν πρὸς θεὸν οἰκείωσιν συμβαλλόμενον, τοῦτο ἕνεκεν πρὸς αὐτοὺς φησὶν, ὡς μάτην ὑμῖν οὕτω δοκεῖ. ἐν ᾗ χριστῷ ἰησοῦ οὔτε περιτομὴ ἰσχύει, οὔτε ἀκροβυστία, ἀλλὰ κἂν ἐν περιτομῇ ἡ πίστις κἂν εἴη ἀκρόβυστος, δεκτός ἐστι τῷ θεῷ. οὐ μόνον πίστιν ἔχει δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη. τουτέστι τὴν αὐτὴ προσήκουσαν ἐργασίαν ἐνδεικνυμένη. ἵν' ἡ εἰς χριστὸν ἀγάπη κατορθοῦν πέφυκεν. ἐν τοῖς καταλιποῦσι πᾶν κοσμικὸν καὶ ἀνθρώπινον θέλημα, καὶ αὐτῷ ἀνεπιτρόφως ἀκολουθήσασιν. ὥστε περὶ περιλαβοῦσης ὀνόμος περιτομῆς καὶ ἀκροβυστίας ἐστὶν, ὡς μὴ διστάζειν τὸν προσόντα χριστῷ, εἰδεκτὸς ἔσται αὐτῷ, κἂν τὴν περιτετμημένων τὶς εἴη κἂν τῶν ἐν ἀκροβυστίᾳ τελούντων, οὐ μὴν ὅπ ἐστὶν ἀδιάφορον τῷ δεδεγμένῳ σωτῆρος τὸ βάπτισμα, εἴτε περιτμηθείη εἴτε καταληφθείη ἀκρόβυστος. εἰ δὲ τοῦτο ἵν, καὶ μὴ κεκώλυκε τὴν πιστὸν περιτέμνεσθαι, ὅμως δὲ ἵν ἀνόνητον ἐν χριστῷ καὶ ἀνίσχυρον, ἠρεῖτο ἄνπς μάτην προσμηθῶν τὸ μόριον κενεχὴς ἄνθρωπος; καὶ ἅμα μὲν ἑαυτῷ ἀλγηδόνα μαστίγων ἐπενεγκεῖν καὶ κολόβωσιν, ἅμα δὲ καὶ κοινωνὸς γενέσθαι τοῖς ἀποβλήτοις ἰουδαίοις καὶ

ἄρχωψι, καὶ τοῖς ἄλλοις οἵοις εἶεν, οὐ τοῦτῳ προσέθεινταν, αὐτὸ γὰρ τοῦτο ἱκανὸν
ὑπῆρχεν εἰς τοῦ πράγματος ἔκκλισιν, ὅπ ὁποίνοις κοινωνὸς γίνεται τοῖς μυ-
σαμφόοις καὶ ἀποβλήτοις, ὁ τοῦπ αἱρέμφος. ὅτω δὴ καὶ περὶ τ ἀζύμων εἰπεῖν ἔστι,
ὡς ἐπειδὴ κοινωνίαν αὐτὰ πρὸς ἰουδαίους ἐν χρμφίοις παρέχεται, ἱκανόν ἐστι τοῦ-
τ μόνον καὶ μηδὲν πρόσω ἕτερον ἐπόμφον ἄτοπον, πρὸς τ αὐτῶν ἀποφυγῶν 5
ἐν ἀθέτησιν. ὥσπερ οὖν διαφόρων προκειμφόων σπερμάτων. ἐξ ὧν ἑνὸς ἔδει τὸ δῶρον
δυσήπαθαι τὸ κρεῖπον ἅπτ προσέλεται, τοῦ ἑμοῦ τῷ πάντων ἀφοσύμφος κρείπονι,
ὅτωδὴ ἐν ἀζύμων ἐν ἐνζύμων πεποτεθειμφόων, τὸ κρεῖπον αὖ κἀν τοῦτοις προσέθετο.
Οὐδὲμίαν οὖν ὡς εἰπεῖν πῖς ὀρθῶς κείνεσι σύγκρισιν πρὸς ζυμίτου ἄρτον τὸ ἄζυ-
μον δηπδέχεται φύραμα, ἀλλ' ἀσυγκρίτως ὁκεῖνος κρατεῖ τε ἐν ὑπερβέβηκεν. 10
ἀλλ' ὐδὲ μικρὰν τὰ τοιαῦτα πρὸς τ νόμον τοῖς τηρῦσι κοινωνίαν, εἰμὴ καὶ μεγί-
σω παρέχεται ὅσα μὴ ἀναγκαῖα ἐστι ἐν παρ' αὐτῆς τ φύσεως διδασκόμφα, ἀλλ'
αὐτοῦ τυγχάνει τοῦ νόμου ἕνεκα. οἷον τὸ ἄββατον, ἡ περιτομὴ, τὰ ἄζυμα, ὁ ἄμνὸς,
ὁ λεπρὸς, ὁ γονορρυής, αἱ θυσίαι, αἱ περιῤῥάνσεις, τὸ δὲ ἀγαπήσεις Κυρίον τ Θεόν-
σου ἐξ ὅλης τ ψυχῆς σου ἐν τὰ ἐξῆς, ἐν τὸ μοιχεύσεις, ὐ φονεύσεις, ὐ κλέψεις, 15
ὐ ψευδομαρτυρήσεις, καὶ τὰ τοῦπις σύστοιχα, καὶ αὐτὴ ἡ φύσις ἡμῖν ὑποτίθησιν.
ὁκεῖνα μὲν ὐν σκιάπε καὶ προτυπώματα, αὕπη δὲ αἱ ἀπαγορεύσεις. καὶ εἴπ ταύ-
πης σωτέτακται, εἰσαγωγὴ πρὸς τὰ τελειότερα καὶ στοιχείωσις ὡς μὴ μόνον μη-
δὲν ὁν τούτων δεινὸν προβαίνειν ἀνέχεσθαι τ ἐν Πνεύματι ζῶν ἐλόμφον, ἀλλὰ
καὶ ὑπερβαίνειν πάντα ζητεῖν ὅσῃ δυνάμις, ὑπτείνοντα ἑαυτὸν πρὸς τὰ τελειότε- 20
ρα. ἀναγκαῖα μὲν δὴ ταῦτα πῖς ἀνθρώποις, ὅνα ἀνθρώπινα, ὡς ὁ προβαίν-
νων ἠλόγωται. πῖς Πνεύματικοῖς δὲ βιοῦν ἀπαιτεῖται καὶ ὑπὲρ ἄνθρωπον. ὥςθ'
ὁμφὸ μὴ φονεύων ἀλλὰ πρὸς τ λυπούντα ἐν ἀδικοῦντα θυμόμφος. ἐν ὁ τ ἐλάπ-
τοντα καὶ τὸ ἀνάλογον ἀμυνόμφος. καὶ ὁ ὀμνύειν ἀληθῆ προαιρούμφος, τοῦ
μφὸ ἐντολὴν πρόβεβηκε τοῦ ἐν Πνεύματι. ὅπω δὲ τοσοῦτον κατάκειτος, ἢ 25
μόνον ὅπ ἀνθρωπίνως ζῆν ἀνὰ ἐν Πνεύματικῶς ἠρεῖσατο, καὶ πως τοῦτῳ σωεγ-
νωσαι. τῷ δὲ τὰ ἐν νόμῳ φυλάπειν ἕνεκα θέλοντι ὐδὲ μίαν ἀνάγκην ἔχοντι, πῖς
ἂν καὶ συγγνώσεται; πάντως δὴ ὅτος τ ἐν Πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ λατρείας ὁκ-
πέπωκε, καὶ πρὸς γράμμα τὸ τοῦ σκιὰν ὁκκεκύλισται, καὶ ἰουδαίοις προφανῶς
κεκοινώνηκε τοῖς τυφλοῖς καὶ ἀγνώμοσιν, ἐφ' ὧ τὰ τοῦ ἐν νόμῳ παλαιότητα μάλιστα 30
προαιρεῖται χαρακτηρίζοντα. Ἀλλὰ τὸν παῦλον αὖθις προσάγουσιν ἐν τῇ πρὸς
κορινθίους πρώτῃ ἐπιστολῇ, τοῦ ζύμου ἐξαίρειν ἐγκελευόμφον. γίγραπται γὰρ
ὁκεῖ. ὁκ οἴδατε ὅτι μικρὰ ζύμη ὅλον τὸ φύραμα ζυμοῖ; ὁκκαθάραπε τοῦ
παλαιὰν ζύμου ἵνα ἦτε νέον φύραμα καθὼς ἐστε ἄζυμοι. καὶ μὴ βραχέα πά-
λιν. ἑορτάζομφο, μὴ ἐν ζύμῃ παλαιᾷ. μὴ δὲ ἐν ζύμῃ κακίας καὶ πονηρίας, ἀλ- 35
λ' ἐν ἀζύμοις εἰλικρινείας καὶ ἀληθείας, εἴπ δεῖ φῶ φησὶ παῦλῳ πείθεσθαι. δεῖ
καὶ τὰς ἑορτὰς καὶ τὰς τελετὰς, ἄνοθ τ ζύμης τελεῖν. ἐγὼ δέ φημι ὡς εἴπ δεῖ
πείθεσθαι παῦλῳ τῷ σόματι ἐν Χριστοῦ τῇ ἐν ἁγίῳ Πνεύματι σάλπιγγι, δεῖ μη-
δὲν διαπεράσθαι κοινωνίαν τῇ σκιᾷ ἐν γράμματι παρεχόμφος. ἀλλὰ τὰς
πρὸς ἐν ἀζύμου καὶ τ ζύμης λέξεις, ἐν μεγαλοκήρυκι ἐξετάσωμφο, καὶ πρὸς τίνα 40
σκοπὸν ἀφορῶν ὅτι ὁ μέγας ἀπόστολος, ζύμου καὶ ἄζυμον εἰς μέσον παρή-

γαγφο.

γαγφο, ὐ δὴ πρὸς ὐδὲν ἐν τούτῳ προσηγμφόως ὁ λόγος αὐτῷ, ἀλλὰ πρὸς ἐν πεπαρνδικό-
τος εἰπεῖν προσέκειτο. πρόπινον ὁ τ λόγον ποιόμφος, ζύμου ἐν αὐτῷ παρει-
λήφει ἐν ἄζυμον, ἑαυτὸν ἐξαῦραι τοῖς κοινθίοις τ ἡμαρτηκότα παρεσαγγυώμφος.
ἵνα μὴ ἐξ αὐτοῦ καὶ τοῖς ἑτέροις διαδοθῇ ἡ τ κακίας δυνάμις. διὰ τοῦπ φησὶν,
τοῦ ὑδατος ὅπ μικρὰ ζύμη ὅλον τὸ φύραμα ζυμοῖ, ἵνατέρι μὴ ἀβλαβὲς ἑαυτοῖς 5
ἡγεῖσθε τοῦ ἐν ἡμαρτηκότος αὐάφυρσιν. ὅπ αὐτὸς μφὸ εἷς ἐστιν, ὑμεῖς δὲ πλη-
θος πολάτυθε. ὥσπερ γὰρ βραχεῖα ζύμη πολλῷ ἐμβαλλομφόη φυράματι,
ἑαυτῇ τὸ ὅλον συναλίθησι τ οἰκείας μεταδιδοῦσα δυνάμεως ἐν ἀφυσῶσα αὐ-
τὸ καὶ ἐξαίρουσα, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἑνὸς ἀνδρὸς πονηρία τῷ πλήθει ἐμμεμιγ-
μφόη, ὅπ τὸ μεῖζον ἐξαίρεται, κἀκ ἑνὸς, ἐν τοῖς λοιποῖς ἀναδίδοται. ὁκκα- 10
θάρατε οὖν τοῦ παλαιὰν ζύμην φησὶν ἵνα ἦτε νέον φύραμα καθὼς ἐστε ἄζυμοι.
ὅπ εἶπεν ἵνα ἦτε νέον φύραμα καθός ἐστιν ἄζυμον. ὐ δὴ πρὸς ὐδὲν ἐξ ἀλλάτρου καὶ
ὕδατος φυράματος ἔλεγφο, ἀλλ' αὐτοὺς ὠνόμασε νέον φύραμα τοὺς ἐν κο-
ρίνθῳ πιστοὺς. ὅτω γάρ φησιν ἵνα ἦτε ὑμεῖς νέον φύραμα οἱ κορίνθιοι πιστοὶ κα-
θὼς ἐστὲ ἄζυμοι. πιστεύσαντες δὴ εἰς τ κυρίον καὶ εἰς αὐτὸν βαπτισάμφοι, τ ὁν τ 15
ἁμαρτίας ἀπέθετε παλαιότητα. καὶ γεγόνα τε ἄζυμοι ὥσπερ ἀγνυπτον τ ἁμαρ-
τίαν ὑποφυγόντες, καὶ ὥσπερ σεσηπτὴν ζύμην ἀποβαλόμφοι τ ἐξ αὐτῆς παλαιότητα.
Ἐπεὶ τοίνυν ἐς αὖθις ὑμῖν ἡ τ πονηρίας ποιότης, ἀλλ' ἦτε νέον ἐν ἄζυμον φύραμα, καθὼς ἐστὲ
ἐλήφοτες ἤδη τοῦτο ὁκ πίστεως ἐν τῆς χάριτος. ὡς ἐν μᾶλλον εἰπεῖν ἐντεῦθεν εἰ ὀρθῶς
τῆς λογίσαιτο. τὸ καὶ τὸ γράμμα ὁκβάλλεσθαι ἄζυμον, ὡς σκιὰν παρεχόμφον φύ- 20
ἀληθείας ὑπεστελθούσης, ὡς μὴ ἀλλάτρου εἶναι καὶ ὕδατος πυρὶ ὠπτημφόον φύ-
ραμα τὸ πᾶσι τοῖς πιστοῖς ἄζυμον, ἀλλ' αὐτοὺς εἶναι τοὺς πιστοὺς νέον φύραμα καὶ ἄ-
ζυμον, τῇ παλιγγενεσίᾳ κεκαινισμφόους. καὶ τοῦ τῆς ἁμαρτίας ἀποβαλόντας πα-
λαίωσιν, καὶ μὴ ἁπλῶς ἐπιλαμβάνειν ἀλλ' ἠληγορυμφόως τὸ ἄζυμον. καὶ γὰρ
τὸ πάσχα ὑπὲρ ἡμῶν ἐτύθη χριστὸς. ὡς ἐν τοῦ ἐπὶ ἀμνὸς ἐστι προβάτου ἐκγενὸν τὸ 25
θυομφόον, ἀλλ' ὁ αἴρων τ ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου χριστὸς ὁ θεὸς ἡμῶν, ὐδ' αὐγύπτου
ἀπαλλαγὴ αὐθητῆς, ἀλλὰ κακίας ἀπόθεσις. ὐδ' ἐρυθρᾶς θαλάσσης διάβασις,
ῥάβδου χριομφόης πληγῇ τ πεπιστευκότα λαὸν τοῦ θεοῦ ἀβρόχῳ διαβαίνειν παρεχού-
σης ποδὶ, ἀλλὰ κοσμικῆς συγχύσεως διεξέλασις ξύλῳ διαρυμφόης σαυρῷ, καὶ πε-
σὸς κυρίου λαὸς δι' αὐτῆς ἀκατατόνητος διεχόμφος, ὐδ' ἔρημος μὴ ὑποδε- 30
χομφόη τοὺς σωζομφόους, ἀλλὰ διαγωγὴ καὶ βίωσις πάσης πονηρίας καθαρότε καὶ
ἀνεπίμικτος. ὐδ' ἄλλο ὐδὲν τ τοιούτων καὶ τὸ γράμμα δεῖ ὁκλαμβάνεσθαι.
ὅτως ἄρ ὐδὲ ἄζυμα, καθὼς κἀκ τούτων ἐστὶ τ ἐν ἀποστόλου ῥημάτων νοεῖν. ὥσπε
φησὶν ἑορτάζωμφο μὴ ἐν ζύμῃ παλαιᾷ μὴ δὲ ἐν ζύμῃ κακίας καὶ πονηρίας. ἀλλ' 35
ἐν ἀζύμοις εἰλικρινείας καὶ ἀληθείας. τί ἐπήγαγε; μή ποτε ἄρα νέῳ φυράματι ἀλάτρου καὶ ὕδατος;
ὐδὲ τοῦτο, ἀλλ' εἰλικρινείας καὶ ἀληθείας, ὡς εἶναι ἄμφω, ἀλληγορύμφα, καὶ δῆ-
λον ὑπάρχει ἅπασι τοῖς σωφρόσιν ὁπωσοῦν τοῦ ἀλήθειαν, ὡς ὐ δὴ τὸ γράμμα
χρὴ, ἀλλὰ δὴ τὸ πνεῦμα. καὶ ἀμνὸν δέχεσθαι καὶ ζύμην καὶ ἄζυμα. φανερῶς 40
ἄρα καὶ ἡ τ ἀζύμων προσαγωγὴ καὶ ἡ ἐν ἀμνοῦ θυσία, καὶ ἡ πρὸς τ ἱερέων πρὸς τὸν

λαὸν

λαὸν διανομὴ, ἀλλότρια ἐξελέγχοντας, μόνοις δὲ οἰκεῖα τοῖς ἰουδαΐζειν ἐθέλουσιν. ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ἑξῆς ἐπὶ τὸ αὐτὸ τοῦτο δηλοῖ ὁ Ἀπόστολος, τὸ σωναναμίγνυσθαι πόρνοις κοινοβίοις ἀπείργων. οὐ μόνον ἀπίστοις, ἀλλὰ καὶ ἀδελφοί φησιν ὀνομάζοντας πόρνοι, καὶ πάντως ὅτι αὐτὸ τοῦτο κακίαν καὶ πονηρίαν αὐτοχρήματι τῷ ζύμῳ ἐπάρχειν κελεύει, καὶ τοῦθεν αὐτῷ τῷ ἐξαίρειν τῶν τῷ Θεῷ προσφερομένων νομοθετήσειν. οὕτω γὰρ ἂν, οὐδὲ τοῦ τυχόντος ἄρτου διὰ τὸν ζύμου μετέχειν ἐκχωρησήσεται, ὡς μὴ δ' εἶναι εἰσιτητὸν εἰς ἐκκλησίαν Θεοῦ τοῖς τοῦ πιστοῦ μετέχουσιν. ἵνα καὶ μοιχείας καὶ ἀμμανίας λογιζομένοις, καὶ μοιχοῖς καὶ ἀνδροφόνοις τῷ ἴσῳ δεχομένοις κατάκρισιν. Καὶ μὴν καὶ αὐτὸς ὁ σωτὴρ διὰ πονηρὸν πρᾶγμα τὸν λαβὼν τροπικῶς τὴν ζύμην, ἤγουν διὰ τὴν διδασκαλίας τῶν Φαρισαίων καὶ παδδεκτῶν. καὶ φυλάττεσθαι ἀποτάσσει τοῖς μαθηταῖς ἐντελλόμενος, ἐν ἑτέροις δύρηται Ἰαΐτῳ διὰ τὴν βασιλείας παραλαμβάνων τὸν οὐρανῶν. ὡμοιώθη γὰρ φησὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, ζύμῃ, ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἔκρυψεν εἰς ἀλεύρου σάτα τρία. Ἐπεὶ πίνων ἐφ' ἑκάτερα ἡ ζύμη λαμβάνεται, δι' οὐδὲν ἕτερον ἐν τοῖς τοιούτοις ἔοικε παρεισάγεσθαι, ἢ διὰ τὴν μετάδοσιν τῆς δυνάμεως. ἡ μετάδοσις δὲ καὶ ἐπ' ἀγαθῶν πέφυκε καὶ διὰ πονηρῶν γίνεσθαι. ὅτι ἄρα ὡς ἀγαθὸν ἀπλῶς θετέον τὴν ζύμην, οὐδ' ὡς πονηρὸν, ἀλλ' ὡς δυνάμενον διχῶς ἐφ' ἑκάτερα μεταλαμβάνεσθαι, κατὰ τροπὴν ἐν λόγοις, ἢ παραβολὴν λαμβανόμενον. καὶ τοῦτο παρὰ τὴν φύσιν τῆς βρότειον, ἤτις ἐν μέσῳ χειρόνων καὶ κρείττόνων ἐντεταγμένη παρὰ τοῦ πανάγου δημιουργήσαντός τε καὶ τάξαντος, ἐφ' ἑκάτερα ῥέπειν πέφυκεν. Ἀλλ' ἡμῖν γε φασὶν οὐ κατὰ τὴν ἰουδαϊκὴν σκοπὸν ἐστι τὰ ἄζυμα προσφερόμενα, ἀλλ' ὡς σάρξ τοῦ Χριστοῦ διὰ τὴν ἀγιασμὸν γινόμενα καὶ τοῖς πιστοῖς μεταλαμβανόμενα. καὶ ἐπεὶ οὐδὲ παρὰ τὸν σωτὴρ ἑαυτῷ τὸ παράσημα ἐπαινέσαντο, τί τοῦ ἕνεκεν ἡ ζύμη τῶν προσφερομένων ἐξαίρεται. ὡς ἐν λόγῳ σπέρματος λογιζομένη. Ὁ μὲν σκοπὸς εὐσεβὴς, μήποτε δὲ μηχανὴ τοῦτο καὶ δέλεαρ τῆς ἐξαρχῆς ἐν ὑμῖν θεμένου τὰ ἄζυμα. εὐσεβέστερον γὰρ ἀνθρώποις καὶ παντελῶς πρὸς ἰουδαίους ἀπόστασιν ἔχουσιν, ὅν τῆς εὐθέως νομοθετήσαι ἰουδαϊκὴν παρατήρησιν, οὐ τετόλμηκε. διὰ τοῦτο καὶ πρόφασιν προτείνας εὐπρόσωπον, εὐπαράδεκτον ὑμῖν τὸ ἑαυτοῦ παρεσκεύασε νομοθέτημα. ὅμως πρὸς ἡμῶν τὶ φατὲ. ἆρ' ἀλόγως οἴεσθε παρ' ἡμῶν τὴν ἄρτον προσφέρεσθαι, ἢ ἔχειν καὶ ἡμῖν λόγον σὺν ἄχαρι τὸ μὴ ζύμης εἶναι τὸ προσφερόμενον. Εἰ γὰρ σάρκα ὁ σωτὴρ ἔννοιαν τε, καὶ ἔμψυχον ἀνελάβετο ὡς ἐν δυσὶ τελείαις πᾶσι φύσεσιν ἀσυγχύτως ἡνωμένας τὴν ἑαυτοῦ θεωρεῖσθαι ἀπόστασιν θεότητί τε καὶ ἀνθρωπότητι, δεῖ καὶ ζύμῳ ἔχειν τὸ προσφερόμενον ὡς ψυχῷ. ἵνα μὴ πρόφασιν ἀπολογήσωμεν, ἢ εἰ βέλοι τὸ ἄζυμον ὡς ἄψυχον, σάρκα μόνην αὐτοῦ ψυχῆς λέγοντα προσειληφέναι τὴν Κύριον, ὡς τὴν θεότητος ἀρνούσης αὐτὸ νοῦ καὶ ψυχῆς. τὰ μὲν οὖν ἄζυμα ἀψύχοις ἔοικε, μὴ τῷ διαφυσῶσαν, μὴ τῷ ἐξαίρεσιν, μὴ τῷ αὔξησιν ἔχοντα δύναμιν, παντέλειν δῆλον. τὸ δὲ τῇ ζύμῃ συγκιρνάμενον φύραμα, ἐπειδὴ τῇ ταῦτα δρώσῃ δυνάμει συγκέκραται, ὡς ζῶντι λογίζεται. δεῖ δὲ μὴ ἄψυχον, ἀλλὰ ζῶν ὡς ἑνὶ τῷ Θεῷ ἐπάρχειν τῷ ζῶντι θυόμενον. εἰ δὲ καὶ πρὸς νομικὸν σκοπὸν φέρει σκιὰν τὰ ἄζυμα, τῷ ἰουδαϊκῷ τε πάσχα ἐνταῦθα προσέοικεν. οὐμενοῦν δὲ, ἀλλὰ καὶ τοῖς θεοπασχίταις δρομφαίοις ὁ τοιαῦτα προσφέρων ὡμοίωται, πολυμι-

μὴ τὴν αἵρεσιν ἔχουσι, καὶ πρὸς τοῖς ἄλλοις οἷς ἔχουσιν αὐτόπτοις καὶ δι' ἀζύμων ἐπιτελοῦσι τὰς τελετάς. ἐπὶ δὲ καὶ πρὸς τὴν ἀπολιναρείου αἵρεσιν φαίνεται. ἄψυχον σάρκα προσειληφέναι τὴν ἡνῶν τοῦ Θεοῦ δογματίσαντος: Ἀλλ' οὐδὲ τὸ αὐτὸ πορρῶ τῷ σάρκα συμπαγῆναι τῇ τοῦ λόγου θεότητι χρὴ λέγειν ὡς ἔτυχε. χὴ καὶ πάντα τὸν σωτὴρ τὸν ἡμαρτίας ἡμῖν ἐξωμοιώσατο, τὴν οἰκείας μὴ ἐκστὰς τὸν σώφρονα φύσεως. ὥστε καὶ δεῖ τὴν συμπήξεως τὴν ἐν αὐτῷ ἐπαφάσης σαρκὸς, ὅσον ἡμαρτημένον ἐν καὶ τὴν πρώτης ἐχόμενον παραβάσεως, παρηγήσατο, ὅσον δὲ τὴν ἁμαρτίας ἀλλότριον, τοῦτο πάντ' ἀπελιπῶς ἐπάρξαι πεποίηκε. πειγαρῶν καὶ τὴν πορείας ποιοῦν ἀπέκρυψαι, ὅσον τὴν σαρκικῆς ἐπῆρχεν ἡδονῆς, καὶ ῥοῆς, καὶ φθορᾶς. ἀπλῶς δὲ τὸ ἐνεργηθῆναι τὸν τοῦ λόγου ἐνέργειαν εἰς τὸν τῆς σαρκὸς σύμπηξιν, οὐκ ἐλλέλειπται: Ἐπὶ τῷ τῆς μὴ φθορᾶς γενομένων συλλήψεων, καταβάλλεται μὲν ἡ γονὴ, οὐκ ἔστι δὲ τὸ ἐνεργοῦν καθ' αὐτὸ τὸ ἀόριστον ἐκείνου ὑγρὸν. οὐδὲν γὰρ σῶμα καθ' ἑαυτὸ δραστικόν ἐστι. πᾶσα δὲ δράσις, ἐξ ἀσωμάτου ἐνὸς χορηγεῖται πέφυκε φύσεως. ἀλλ' ὁ ἐν αὐτῷ ἐγκείμενος δημιουργικὸς λόγος ὅτος ἐστὶν ὁ πηγνύων καὶ σωιζῶν καὶ διαφυσῶν καὶ διαπλάττων τὸ ἐπικείμενον, ὃν τοῦ τὰ πάντα πρόσφορον χορηγούντος χορηγέμενος. Ἐπὶ δὲ τὴν θεοῦποστάτου σαρκὸς. ἐκείνη δὴ αὐτὸς ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος, ἡ ἐνυπόστατος σοφία τοῦ ὑψίστου καὶ δυνάμεις διὰ τὸν παρθένον ἐπεσκίασεν, οἱονεὶ θεῖος πόρος ἐπῆρξε καὶ ἐνήργησεν ἐπερφυῶς τὰ τοῦ ἐγκειμένου λόγου τῷ σπέρματι, καὶ σωνέσπειρεν ἑαυτῷ ὅν τὴν πανάγνων καὶ καθαρῶν τούτων αἱμάτων σάρκα ἐμψυχωμένῳ ψυχῇ λογικῇ τε καὶ νοερᾷ. αὐτὸς γὰρ ὢν ὁ λόγος ὁ πρόσωπος, ἐν πάντων μὲν τῶν λόγων ἀνώτατος. πᾶσι δὲ λόγοις τὴν ὑπαρξιν καὶ τὴν δυνάμιν καὶ τὴν ἐνέργειαν παρεχόμενος, αὐτὸς ἀμέσως καὶ τῇ παναχρέντῳ παρθένῳ ἐνώκησεν καὶ ἐν αὐτῷ τὴν σάρκα συνέσπειρεν. Ὥσπερ ὡς εἴρηται καὶ τὸ ἡμαρτημένον τὴν πορείας ἡ ταύτης ἔλλειψις γέγονεν, ὡς μὴ καὶ τὴν νόμον αὐτὸ τὸ ἡμαρτημένον τὴν πορείας ἡ ταύτης ἔλλειψις γέγονεν. καὶ τὸ κατορθωθῆναι τῇ θεοῦποστάτῳ σαρκὶ τὴν τελεσθῆναι τὴν πράξεως. καὶ τὸ κατορθωθῆναι τῇ θεοῦποστάτῳ σαρκὶ τὴν διὰ τὴν λόγου τὸ παν ἐνεργήσαντος. ὑπερβαλόντως, οὐδὲ τοῦ ἐλλέλειπται, τοῦ θεῖα λόγου τὸ παν ἐνεργήσαντος. ὑπερβαλόντως, μικρὸν προσθήκας τὸ χῆμα ἀπηρτισμένως, ἀλλὰ δημιουργικῶς. οὐ γὰρ τῆς καὶ

Θεῷ προσαγόμενα. Ἐπεὶ δ' ἐν ἡμῖν σώματε τοῖς δε τεθεώρηται καὶ ψυχὴ, καὶ μεταξὺ τούτων ἕτερον, ἐκ μὲν φυσικοῦ ὀργανικοῦ δυνάμει ζωὴν ἔχοντος σώματος αὐλότερον. τὸ δὲ λόγον ἐχούσης καὶ νοερᾶς ψυχῆς, ὑλωδέστερον, καθὸ κατὰς αὐθήσεις κατὰ τὰς ἀλόγους ὀρέξεις ἔχομεν. ὃ καὶ Δαυὶδ Πνεῦμα ἐν ἀνθρώπῳ ὀκάλεσε διερχόμενον κατὰ μηκέτι ὑπάρχον μὴ διέλθοιμεν μὴ δὲ τὸ αὐτὸ τόπον ὑπηνωσόμενον, ὡς τῷ θνητοειδεῖ συμφθειρόμενον σώματι. καὶ τὸ τελεῖν τὸν ἡμῶν οὐσίας κατὰ τὰς ἀγιοσίας τελεῖν τελάχασι γίνεσθαι. ὑπὲρ μὲν τῶν ἐν ἡμῖν σωμάτων, τὰ τῶν ζώων προσφέροντες σώματα. ὑπὲρ δὲ τὸ ἐρημίας μεταξὺ φύσεως, ἢ εἰ βέλεται τις καὶ Πνεύματος, τὰ θυμιώμενα. ὑπὲρ δὲ τὸ λογικῆς ψυχῆς, τοὺς ὕμνους καὶ τὰς εὐχάς.

Εἰ δὲ κατὰ τοῖς ἄλλοις ὕμνοι τε κατὰ εὐχαὶ κατὰ καθ' ἑαυτὰ λαμβάνοιτο, κατὰ τοῦτο τῇ φύσει ἀκόλουθον. κατὰ τὴν καὶ ἡ λογικὴ ψυχὴ οὐ μόνον καθ' ἑαυτὴν, ἀλλὰ μετὰ τοῦ μετ' αὐτοῦ ἐνεργεῖ, προνοητικῶς αὐτοποιουμένη αὐτῶν. Ὁ μὲν οὖν παλαιὸς νόμος στοιχειώδης ὢν ἐπὶ καὶ ἀνθρωπόδης ὡς πρότερον εἴρηται, κατὰ τὸν σῶμα μηδέπω λύων πάντα προσαθείας κατὰ σχέσεως, πᾶς ζωοθυσίας ἐνδέδωκε, μόνον τοῦτο διορθωσάμενος τὸ μὴ κτίσμασι προσφέρειν τὰς λατρείας καὶ τὰς τιμὰς, ἀλλὰ τῷ τὰ πάντα ποιήσαντι. Ἡ δὲ ἐν Πνεύματι νομοθεσία τε διδασκαλία, τὸ μὲν πρῶτον τῆς ἀγιοσίας καὶ αὐτὴ σωτεύρησεν, οὐ μόνον δι' ἅπερ τοῖς χρόνῳ παλαιοτέροις τοῦτο πεφύλακτο, ἀλλ' ἵνα καὶ τῷ ἐν τριάδι ἑνὶ, ἰσοτέλμως ἀφοσιῶτο τὰ χαριστήρια. Τοιγαροῦν θυμιάματα μὲν κατὰ ὅσον ἐν λόγοις ἐστὶν ἀξιόθεον, προσεδέξατο; ζώων δὲ θυσίας παντελῶς ἀπεστρέψατο, καὶ αὐτὰ σαρκῶν καὶ αἱμάτων, ἄρτον καὶ οἶνον ἐνομοθέτησεν. ἃ καὶ τῇ δυνάμει τοῦ παναγίου πνεύματος καθαγιαζόμενα, ὡς αὐτὴ ἡ σὰρξ κατὰ αὐτὸ τὸ αἷμα τοῦ σωτῆρος ἡμῶν πίστει μεταλαμβανόμενα, σήριγμα τοῖς πιστοῖς διφρόσιμον γίνεται. καὶ ψυχῶν ὁμοῦ κατὰ σωμάτων ἁγίασμα. Εἰ οὖν αὐτὰ ζώων ἡμεῖς ἀ τοῖς παλαιοῖς εἰς θυσίαν παρείληπτο τὸν ἄρτον προσλαμβανόμεθα, πῶς οὐ κατὰ ἐκείνοις αἰνίσει τὴν ὁμοιότητα. ἄρτος ὢν ἀληθῶς καὶ ζύμην ἔχων ἐν αὐτῷ συνυπάρχουσαν τὴν αὔξουσαν κατὰ ἐξαίρουσαν, ἢ χωρεῖς αὐτῆς ὡς ἄψυχος λαμβανόμενος; Ἀλλὰ κατὰ ὅτε χαριστήριον καὶ σωτηρίου πάθους τῷ ὑπὲρ ἡμῶν παθόντι προσφέρεται. κατὰ ὅτε ὑπὲρ ζωῆς ἡμῶν τοῦ ἐν σώματι, κατὰ ὅτε ἵνα ἀφεθῇ τῆς ψυχαῖς ἡμῶν, αἱ ζῶντες ἐν ταῦτα τῷ Θεῷ προσκεκρίκαμεν, καὶ ὅτε ὑπὲρ τοῦ ἐντοῦθεν οἰκομένων πιστῶν, ἀναγκαῖον ζυμωτὸν ἄρτον εἶναι τὸν προσφερόμενον, τὸν τοῦ ψυχῆς ἔχοντα σύμβολον. Ὁτὲ δὲ ἡμᾶς πεπονθὸς σῶμα καὶ σωτῆρος κεκοῦ ζῶντε κατὰ ἔμψυχον, ἁτὲ ἡμέτερα ὡσαύτως, καὶ τὰ ὑπὲρ ἀφέσεως σφαλμάτων, εἴτε τῶν ἐν τῇ παρούσῃ ἐπὶ ἐνδημουσῶν ζωῇ, εἴτε τῶν ἐκταύτης ἤδη ἀπολυθέντων πιστῶν, ὑπὲρ ψυχῶν ἐστὶ προσφερόμενα. Οὐδὲν δ' ἐπὶ πάντως προσίσταται, εἰ χαριστήριόν ποτε τοῦ ζωῆς ἡμεῖς τοῦ ἐν σώματι, τὸν ἄρτον προσφέρομεν. ὡς δὲ τὸ ἡμέτερον φύραμα ὁ σωτὴρ ἑαυτῷ διὰ τοῦ προσλήψεως ὡκειώσατο, οὕτως καὶ τὸ ὑπὲρ ἑαυτοῦ προσφερόμενον ἑαυτῷ οἰκειούμενος. ἑαυτοῦ σῶμα ποιεῖται καὶ ἡμῖν αὐτοῦ μεταδίδωσι. τὸ δὲ ἄζυμον, πρὸ τοῦτα τηρήσει, καὶ πῶς πρὸς πάντα ὡμοιωθήσεται; κατὰ τὸ ἐξαίρετον δέ τοῦ ἀγιοσίας ὁ ἄρτος κατάλληλος ὡς προείρηται, ζῶντα καὶ τοῦ παλαιῶν προσφερόντων. τὰ δέ γε νεκρὰ οἷς δηλονότι τὰ ἄζυμα προσωμοίωται οὐ μόνον Θεοῦ ἀλλὰ καὶ ἑαυτῶν ἡγουμένων ἀνάξια. καὶ ὡς τὰ ἄγ-

Ταῦτα κελεύοντων καὶ χρῆμα τὰ ἀποτρόπαιον, ὥστε κατὰ ὁ πέτρος ὁ τοῦ μαθητῶν κορυφαιότατος. καὶ σὺν αὐτῷ ὁ μέγας ἰάκωβος, τὸ ζυγὸν ἅπαντα τοῦ νόμου ἀποτελεσθέντος, κατὰ τὸν ἀποβρίψαντες, τὸ ἀποχὴν καὶ μόνῳ ἀκύρωσαν, ὧν ἐπάναγκές ἐστι τὸ φυλάττεσθαι. Ταῦτ' ἐστὶ δὲ εἰδωλόθυτα, καὶ αἷμα, κατὰ πνικτὸν, καὶ πορνεία, καθὼς ἐν πᾶς τοῦ ἀποστόλων πεφάζεται ἀναγέγραπται. Ἔοικε τοίνυν ὁ προσφέρων τὸ ἄζυμον, τῷ νεκρὸν ἐδίονται καὶ προνικτὸν, οὗτος δὲ τῷ τοῦ εἰδωλοθύτων ἐμφορουμένῳ κατὰ τῷ μετέχοντι αἵματος, καὶ τῷ πορνεύοντι δὲ τοῦ ἀποστόλων αὐτὸν σωπεύθηται. καὶ τὸ ἐπόμενον διδηλόστατον. Ἐπὶ ἐν τῷ ἰουδαϊκῷ πάσχα τρία ταῦτα παρελαμβάνετο πᾶς πλατῆς μετεχόμενα, ἀμνὸς, ἄζυμον, καὶ πικρίδες. κατὰ ἐπεὶ πάντα τὰ γράμματος ἔλαφα, σκιὰ ὑπῆρχον τοῦ ἐν Πνεύματι λατρείας κατὰ προτυπώματα, ἐξαναγκῆς κατὰ τούτων ἕκαστον πρὸς τὴν ἀπέβλεπεν ἕτερον ὑπὸ αὐτοῦ σημαινόμενον, ὃ καὶ ἡμῖν ἤδη δῆλον γεγένηται τοῖς δεξαμένοις τὴν τοῦ ἀληθείας φανέρωσιν. Ὁ μὲν οὖν ἀμνὸς, τὸν Χριστὸν ἐδήλα ὡς ἱερεῖον τέλειον ὑπὲρ ἡμῶν θυόμενον, καθὼς καὶ ὁ παῦλος φησὶν, καὶ ὄντως τὰ τοῦτα ἐν τῷ πάσχα παρελαμβάνετο, ἀλλ' ὁ ἀμνὸς τὸ κυρίως πάσχα ὑπῆρχεν ὡς αὐτὸν καὶ πάσχα καὶ τὸ ἐξαίρετον ὀνομάζεται. Τὰ δὲ ἄζυμα πότερον ἐκ αὐτοῦ σύμβολον ἦν, ἢ ἑτέρου τινός; ἢ μὲν τοῦ αὐτοῦ, πρέπον ἦν ταῦτα προσλαμβάνεσθαι καὶ ταυτὸν τῷ ἀμνῷ, ἱκανὸν ὄντος πρὸς τὸ τύπον αὐτοῦ, ἔπειτα καὶ ποίαν πρὸς τὸ σωτῆρος ὁμοιότητα ἔχει τὰ ἄζυμα; ὁ μὲν ἀμνὸς ἅτε τῇ χύσει τοῦ αἵματος ἀποτέπων τὸ ὁλοθρεύοντα, οἰκείως πρὸς τοῦτον προσλαμβάνεται. καὶ ὅπ ἄρρίν, καὶ ὅπ τέλειον, καὶ ὅπ ἄμωμον, καὶ ὅπ ἄκακον, καὶ ὅπ ἐνιαύσιον. τὰ δὲ ἄζυμα τὸ ἀλεῖον, καὶ ὅπ ἀνέβλεπεν ἕτερον τὸ πεῦπον λόγον, ἵν' εἴη ταυτὸν ὑπεῖνῳ σημαίνοντα. ἢ εἰλήφθων καὶ πικρίδες πρὸς τὸ αὐτὸ, καὶ λόγου δίχα καταλλήλως λαμβάνοντος ἕκαστα, ἀλλὰ τοῦ ἄπτον, τυχόντος εἶναι τὰ θεόθεν νομοθετούμενα. ἀναγκαῖον ἄρα ἕπεται εἶναι τὰ ὑφ' ἑκάστου τοῦτων οἰκείως δηλούμενα. καὶ εἴη αὐ ἡ βίου καθαρότης, ἧς συμβόλον ὑπῆρχε τὰ ἄζυμα, ὡς μηδὲν ἔχειν μέρος τοῦ πονηρίας δυμιγνύμενον. οὕτω δὴ καὶ ὁ ἀπόστολος παῦλος ἔφησεν, ἑορτάζωμεν μὴ ἐν ζύμῃ παλαιᾷ μὴ δὲ ἐν ζύμῃ κακίας κατὰ πονηρίας, ἀλλ' ἐν ἀζύμοις εἰλικρινείας κατὰ ἀληθείας. ὡς εἶναι δῆλον ὅπ γε τοῦ ἀγνείαν, κατὰ ἐχ ἑτέρου τὴν ἐδήλων τὰ ἄζυμα. ὡς δὴ καὶ αἱ πικρίδες ἐνίπτοντο κατ' ὀρεκτοῦ βίου τὸ ἀνιπτίπτον πρὸς ἥδησιν. Διὰ τοῦτο κατὰ ἅμα παρελαμβάνοντο. ὡς καὶ ἐν τῇ ἀληθείᾳ σωτηρέχειν ἅμα ὀφείλοντα. δεῖ δὴ πικρίας φέρειν καὶ τοῦ ἐν ἀσκήσει ἰσχύτητα ἵν' εἰς ἀπάθειαν ἔλθωμεν. δεῖ δὲ ἡμῖν ἀπαθείας κατὰ καθαρότητος ἵνα χριστοῦ γνώμεθα μέτοχοι. Ὁ οὖν προσφέρων εἰς τὴν τὰ ἄζυμα, ἐν συμβόλοις μὲν ἔχει τὴν καθαρότητα. τὸ δὲ ἀμνὸν δρόνον προσδέχεται καὶ ἄπρακτον. εἰ δὲ σὺν τοῖς ἀζύμοις κατὰ τοῦτον ἐπ συμβολικῶς προσδέχεται γνώνημα καὶ τὸ πάσχα προσλαμβάνων, πικρίδων αὐτῷ δεῖ πρὸς τὸ ἰουδαϊσμὸν, ἃς προσθεῖς, ἀπηρτισμένον ἔχει τὸ ἰουδαϊκὸν πάσχα. καὶ μηκέτι νυνὶ τὸ ὀφειλομένων λειπόμενον. εἰ δὲ τέλειος ἄρτος προσφέροιτο, τὸ μὲν νομικῆς ἀπαλλαγήσεται ἰδιότητος, σῶμα δὲ χριστοῦ προσδέ καὶ αἷμα γνόμενος Πνεύματος, τοῖς πιστοῖς οἰκείως μεταληφθήσεται. ἔσται δὲ σὺν αὐτῷ Πνευματικῶς κατὰ τὰ ἄζυμα.

ἄζυμα, τὸ ἀλικρινὲς τ ζωῆς καὶ πονηρίας ἀμέτοχον, ὡς πικρίδες αὖθις τὸ πικρὸν τῆς ἀσκήσεως, καὶ πρὸς τὴν αὔξησιν προσαντες. καὶ ὅτως ἔσαι πάντα. Πυδμαλικὰ τ καὶ τὸ γράμμα σκιᾶς ἐλλύθρεφα. Καὶ ὡς τελείω τῷ ἀμνῷ ἐθύτη ἐθύμαστ, ὁ τέλειος ἄρτος οἰκεῖος ἔσαι σῶμα αὐτοῦ γινόμενος. ἀλλ' οὐχὶ τὸ ὡς ἔτυχε κεκραμμένον ἀλλόρυ καὶ ὕδατος φύραμα. πάχα δὲ καὶ ἰσδαίυ αὖ εἴποιμι χέρονα κατάγε τοῦτο Χριστιανῶν, τ τὰς ἀναμάκτυς θυσίας δι' ἀζύμων τελεῖν ἐθελοντα. εἴπερ ὀκεῖνος μὴ τὴν τ καινῆς νομοθεσίας ἠγνόηκε δυάμιν, οὐδαμῆς παρέρχων αὐτῆς ἐξαμύητος. καὶ τῷ γράμματι ἐμμένων ᾧ καὶ γεγένηται καὶ ἐντέθραπται, πῆς κατ' ὀκεῖνο χρόνῳ καὶ νομίμοις καὶ προσαγγέλμασιν. ᾧ δὴ ἡ τ καινῆς Διαθήκης κρυφιόμυς γέγονεν ἀποκάλυψις. ὁ αὖ πρὸς ἀπολογίαν τ τ ἀζύμων προτείνη χρήσεως, ἀνυπόστατον αὖ δόξῃ καὶ πάσης πεπληρωμένον σαθρότητος. Εἰ δ' ἴσως καὶ ἔστι πρὸς ἀπολογίαν περὶ τῶν ἀζύμων λαπῖνοι προβάλλονται, ὡς ὁ χριστὸς δι' ἀζύμων τελευταῖον τὸ πάσχα τοῖς μαθηταῖς προσδέδωκε, καὶ ἀζύμυ μεταδιδοὺς, σῶμα ἑαυτοῦ ὠνόμασε τὸ διδόμενον. καὶ τὴν ἀζύμυ μετάδοσιν καὶ μετάληψιν εἰς τ ἑαυτοῦ παιδείαν ἀνάμνησιν ἐνετείλατο, καὶ ὅτι ὁ λόγος μὴ ἀληθεύων φανήσεται. Ἤδη μὲν οὖν πρὸς ἡμῶν ἀνὴρ παλαιὸς, πανταχοῖς μὲν τοῖς θύρασθεν ἐνευάσας μαθήμασιν, οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ περὶ τὴν τ πανιέρων λογίων πανήσας ἀνέλιξιν, ἰσάζειν ἔθετο πρόδασμα δεῖξαι ὡς πρὸς τὸ πάσχα τὸ νομικὸν τὸ μυστικὸν ὁ Κυρίος δεῖπνον πεπέλεκε. καὶ ὡς ὅπω τότε ἡ ζύμη καὶ τ νόμου ἐξαρθεῖσα ἐτύγχανεν, ὁ καὶ ἀναδήλως ἀπέδειξε τοῖς ἱεροῖς λογίοις εἰς τοῦτο χρησάμενος. ἵνα δὲ ἡμῖν ὁ λόγος μηδενὸς τ ἀναγκαίων πρὸς τὸ προκείμενον λείπηται, χρεὼν πάντως ἐστὶν ἀπιθεῖναι τὰ δέοντα. καὶ πρὸς τὴν πολυπάλαν ἰαύτην ἀπαντήσιν, τοῖς τ ἀρχαιοτέρων πονήμασιν ἁρμοδίως χρησόμεθα: Ῥητέον οὖν πρότερον ὡς ἡ ἐν τῷ καιρῷ τ ἀζύμων τὸ δεῖπνον ὀκεῖνο γέγονεν, ἢ πρὸ τ. εἰ μὴ οὖν τότε, ὅτι ἰδὼ αὐτῷ δίρεῖν ζυμωτὸν ἄρτον, καὶ τῷ ἀζύμῳ ἐξαναγκῆς ἐχρήσατο. οὐχὶ τοῦτο περεῖδαι βουλόμενος. πῶς γὰρ; ὅς γε μηδὲν τ τ νόμυ ἰδίων κρατεῖν εἰπεῖν ἐβούλετο, καθὼς ἀποδέδεικται πρότερον, ἀλλ' ὡς ὅτι ἔχων ζυμίτη χρήσαιτο. εἰ δὲ μήπω τ τ ἀζύμων καταλαβούσης ἐξάρσεως ὡς δειχθήσεται, δῆλον ἐντεῦθεν ὡς ζυμίτη τότε κἀκεῖνος ἄρτῳ ἐχρήσατο. ὁ μὲν γὰρ δεῖπνος πρὸ τ παραδόσεως. ἡ δὲ παράδοσις πρὸ τ πάσχα, ἀναγκαίως ἄρα ὁ δεῖπνος πρὸ τ πάσχα. οἱ μὲν γὰρ ἐρωτήσαντες μαθηταὶ κύριε ποῦ θέλεις ἑτοιμάσωμέν σοι φαγεῖν τὸ πάσχα, πρὸ τ ἰσδαϊκὸν πάσχα τὴν παρούσιν προσήγαγον. τ δ' ὑπερώῳ δὴ τρεπαθέντος πρὸ μιᾶς ἡμέρας τ πάσχα εἰς αὐτὸ μὴ τ μαθητῶν ὁ σωτὴρ ἀναβέβηκε, καὶ τοῖς μαθηταῖς ἐν αὐτῷ συναπέπεσέτε καὶ συνεδείπνησε, καὶ παρὰ προσδοκίαν ὀκείνων, τὸ οἰκεῖον πάσχα παρέδωκεν, εἶτα δὲ καὶ προσδέδοται καὶ ἐκαύρωται. καὶ οὕτως τὸ πάσχα τοῖς ἰσδαίοις ἡ ἑορτὴ τ ἀζύμων ἐπομένως τετέλεσται. καὶ τοῦτο δῆλον. ἐξ ὧν οἱ διαγγελισαὶ λέγουσιν. Ἰωάνης μὲν γὰρ φησιν. ἄγουσιν οὖν τ ἰησοῦν ἀπὸ τ καϊάφα εἰς τὸ πραιτώριον. ἦν δὲ πρωΐα. καὶ αὐτοὶ ὅκ εἰσῆλθον εἰς τὸ πραιτώριον ἵνα μὴ μιανθῶσιν ἀλλ' ἵνα φάγωσι τὸ πάσχα. ὀκείνη δ' ἡ πρωΐα τ πρωεραίκ τὸ δεῖπνον τετέλεσται, καὶ ὅπω τότε τοῖς ἰσδαίοις τὸ πάσχα γέγονεν. ἔμελλον γὰρ αὐτὸ φαγεῖν τῇ δηπύσῃ νυκτὶ, οἱ ἀπάγοντες τὸν

ἰησοῦν.

ἰησοῦν, καὶ ὁ Ματθαῖος μὴ τ ἐν τῷ ὄρει τ ἐλαιῶν διδασκαλίαν, ἥπερ τῇ πρὸ τ δέπνυ ἡμέρᾳ γέγονε, φησὶ. Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς πάντας τοὺς λόγους τούτους εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. οἴδατε ὅτι μετὰ δύο ἡμέρας τὸ πάσχα γίνεται. ἡ ὁ υἱὸς τ ἀνθρώπυ παραδίδοται εἰς τὸ σταυρωθῆναι; τότε συνήχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς ἡ λόδοι τ λαοῦ εἰς τὴν αὐλὴν τ ἀρχιερέως τ λεγομένυ καϊάφα. ἡ συνεβουλεύσαντο ἵνα τ ἰησοῦν δόλῳ κρατήσωσι ἡ ἀποκτείνωσιν. ἔλεγον δὲ μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ ἵνα μὴ θόρυβος γένηται ἐν τῷ λαῷ. εἰ οὖν ὁ μὲν δεῖπνος μὴ μίαν ἡμέραν αὖθις μὴ δύο δὲ τὸ πάσχα γέγονε, δῆλον ὅτι πρὸ τ πάσχα τὸ δεῖπνον. ἀλλὰ ἡ οἱ κ τ ἡμέρ βουλεύόμενοι. ἐπεὶ μὴ ἐν ἑορτῇ τ κατ' αὐτὸ ἀποτελέσαι δεῖπνον ἔκρινον τὸν τοῦ λαοῦ φυλασσόμενοι θόρυβον, δῆλον ὡς πρὸ τοῦ πάσχα συνέλήφθαι. καὶ ὁ μάκκ. ἰωὰν δὲ τὸ πάσχα καὶ τὰ ἄζυμα μετὰ δύο ἡμέρας, ἡ ἐζήτουν οἱ γραμματεῖς ἡ ἀρχιερεῖς. πῶς αὐτὸν δόλῳ κρατήσαντες ἀποκτείνωσιν. ἔλεγον δὲ μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ. ἵνα μὴ θόρυβος ἔσαι τοῦ λαοῦ. καὶ ὁ Λυκᾶς αὖθις. ἤγγιζε δὲ ἡ ἑορτὴ τῶν ἀζύμων ἡ λεγομένη πάσχα, καὶ ἐζήτουν οἱ γραμματεῖς καὶ ἀρχιερεῖς, πῶς αὐτὸν ἀνέλωσιν αὐτὸν, ἐφοβοῦντο γὰρ τὸν λαόν. ἡ ὅτι ὁ συμφώνως τοῖς ἄλλοις, ἐπαρεῖναι τὴν ἑορτὴν, ἀλλ' ἐγγίσαι φησὶν. ὅν πάντων ὅν ἀναφαίνεται, ὡς ἐν τῇ πεπάρτῃ μὲν τ ἑβδομάδος δωδεκάτῃ τ σελήνης, μετὰ δύο ἡμέρας τὸ πάσχα γίνεσθαι εἴρηται. ἐν δὲ τῇ πέμπτῃ τ ἑβδομάδος τρὶς καιδεκάτῃ τ σελήνης τῆς ὥρας καὶ λαβούσης, τὸ δεῖπνον γέγονε, καὶ τῇ τ αὐτῆς ἡμέρας νυκτὶ προδέδοται. Τῇ ἕκτῃ δὲ τ ἑβδομάδος ἥτις ἦν τ σελήνης τεσσαρεσκαιδεκάτη, πρὸς πλάτον ἀπιὼν ἑπτὰ ἡμέρας τ σελήνης. καὶ παρὰ τὴν τ ἑβδομάδος δωδεκάτῃ τ σελήνης, μετὰ δύο ἡμέρας τὸ πάσχα γίνεσθαι εἴρηται. ἐν δὲ τῇ πέμπτῃ τ ἑβδομάδος τρὶς καιδεκάτῃ τ σελήνης τῆς ὥρας καὶ λαβούσης, τὸ δεῖπνον γέγονε, καὶ τῇ τ αὐτῆς ἡμέρας νυκτὶ προδέδοται. Τῇ ἕκτῃ δὲ τ ἑβδομάδος ἥτις ἦν τ σελήνης τεσσαρεσκαιδεκάτη, πρὸς πλάτον ἀπιὼν ἑπτὰ ἡμέρας τ σελήνης, φωνήσας σάλπιγγος. καὶ παρὰ τὴν ζυμωτὸν ἄρτον εἶπε αὐτοῖς ἀπολείπεσθαι, καταπαύεσθαι. σωτεδίεσθαι δὲ τῷ ἀμνῷ κατὰ μέσην ταύτην τὴν νύκτα. δηπὶ πικρίδων τὰ ἄζυμα. ὅν δὲ τῆς πεντεκαιδεκάτης τὸ ἑπτάημερον ἤρχετο τ ἑορτῆς τ ἀζύμων Διάσημα. ὡς εἶναι τὸ παν τῆς ἑορτῆς τ πάσχα καὶ τ ἀζύμων, εἰς τὴν ὀγδόην ὀκπερατούμενον, ὅπερ τῆς ἑορτῆς τ ἰσδαίων ἀφώρισαι. τὸ μὲν δεῖπνον πρὸ τούτων ἀπάντων προδήλως ἡδόμενον φαίνεται. ἀλλ' ὅδε τις ἡ νομικὸ πάσχα παρατήρησις ἐν τῷ δείπνῳ τελεθεῖσα παρὰ τοῖς ἱεροῖς διαγγελίοις ἱστόρηται. Ἐν γὰρ τῷ μωσέως νόμῳ γέγραπται. πρόβατον τέλειον ἄρσεν ἐνιαύσιον ἔσαι ὑμῖν, ἀπὸ τ ἀμνῶν καὶ ἀπὸ τ ἐρίφων λήψεσθε. καὶ ἔσαι ὑμῖν διατετηρημένον ἕως τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης τ μηνὸς τούτυ, καὶ σφάξουσιν αὐτὸ παν τὸ πλῆθος τ συναγωγῆς υἱῶν Ἰσραὴλ πρὸς ἑσπέραν, καὶ λήψονται ἀπὸ τ αἵματος καὶ θήσουσιν ἐπὶ τ δύο σταθμῶν καὶ ἐπὶ τῆς φλιᾶς ἐν τοῖς οἴκοις ἐν οἷς αὐ φάγωσιν αὐτὸ ἐν αὐτοῖς. φάγονται τὰ κρέα τῇ νυκτὶ ταύτῃ ἐπὶ πυρὶ. καὶ ἄζυμα

ἄζυμα διὰ πυρετὸν ἔδοντες, οὐκ ἔδεδε αὐτῶν ὠμὸν οὐδὲ ἡψημένον ἐν ὕδατι, ἀλλ' ἢ ὀπτὰ πυρί. κεφαλὴν σὺν τοῖς ποσὶ καὶ τοῖς ἐντεριοῖς. οὐκ ἀπολείψετε ἀπ' αὐτοῦ εἰς τὸ πρωΐ, ὃ ὀστοῦν οὐ συντριβήσεται ἀπ' αὐτοῦ. τὰ δὲ κατα-
λειπόμενα αὐτοῦ εἰς τὸ πρωὶ ἐν πυρὶ καταφαγεῖτε. οὕτω δὲ φάγετε αὐτό. αἱ ὀσφύες
ὑμῶν περιεζωσμένοι, καὶ τὰ ὑποδήματα ὑμῶν ἐν τοῖς ποσὶν ὑμῶν, καὶ αἱ βακτη- 5
ρίαι ὑμῶν ἐν ταῖς χερσὶν ὑμῶν: Τοῦτον οὐδὲν ἐν τῷ δείπνῳ ὑπάρξαι γέγραπται.
ἢ ἀνὴρ κείμενα μᾶλλον περὶ τοῦ νομοθεσίαν ἢ νυνὶ. περὶ μὲν τὸ ἱστᾶσθαι ὀρθίους, τὰ
ἀναγκαῖα. περὶ δὲ τὸ ὀπτὰ φυρί, τὸ ζωμὸν περιέχειν. ἐψήσεως τεκμήριον,
οὐχ ὁπτήσεως. ἐν ᾧ τὸ ψωμίον ἐμβαφὲν παρὰ τοῦ Κύριε, πρὸς δήλωσιν τῷ ἰούδᾳ
δέδοται, καὶ αὐτὸν εἶναι τὸ παραδιδόντα. πρὸς δὲ τὸ ἑσπέρας μὲν σφάζεσθαι, νυκτὸς 10
δὲ ἐσθίεσθαι ἀναμέσον τῶν ἑσπερινῶν, ὅπερ τὸ μεσονυκτίου χρόνον παρίστησι, τὸ
ὀψίας οὖσης τὸ δεῖπνον γενέσθαι, ὅπερ ἐστὶ κατὰ τὸ καιρὸν τοῦ νόμου σφαγῆς καὶ
ἀμνοῦ. ἀλλ' οὐδὲ ἀνάγκη πρὸς τῷ Χριστῷ καὶ τὸν ἐνιαυτὸν ὁκεῖνον τὸ ἰουδαϊκὸν ἐκ-
τελέσαι πάσχα, ἵνα παρῶσι τῷ δείπνῳ καὶ ἄζυμα. πολλάκις μὲν γὰρ τὸ πρότερον
χρόνον τελέσαντι. ἤδη δὲ πρὸς τὸ πάθος ἑτοιμαζομένῳ καὶ τὸ οἰκεῖον πάσχα 15
τοῖς μαθηταῖς παραδοῦναι ἀνάγκην ἔχοντι. διὸ καὶ εἴρηκεν, ἐπιθυμίᾳ ἐπε-
θύμησα τοῦτο τὸ πάσχα φαγεῖν μεθ' ὑμῶν πρὸ τοῦ με παθεῖν. ἐν τῷ λέγειν τοῦτο
δεικτικῶς, ἄλλοτε ἐμφαίνων παρὰ τὸ εἰθισμένον, εἰδ' ὅτι φασὶν οἱ διαγγελισταὶ
περὶ τῶν ἀποκαλέντων μαθητῶν ὅτι ἡτοίμασαν τὸ πάσχα, ἐντεῦθεν εἰ ἐκφάνη τις, ὁ
ἡτοίμασαν λέγων, τοῦτο καὶ βέβρωται, οὐδὲ τοῦτο ἀναγκαῖον ἐστι. συμφωνεῖν μὲν οὖν 20
πρὸς ἑαυτοὺς καὶ πρὸς ἀλλήλους τοὺς διαγγελιστὰς, ὡς μηδαμοῦ ἐμφαίνειν ἐνα-
ντιότητα, τῶν ἀναγκαίων ἐστι. τὸ δέ γε παραλλόμενον οὐκ ἀναγκαῖον τοσοῦτον, ὡς
καὶ τῶν διαγγελιστῶν συμφωνίας παρεύρεσθαι. οὐ γὰρ εἰ ἡτοίμασαν, δεῖ ἀνάγκης καὶ τε-
τέλεσαι. ἐπεὶ καὶ ἰουδαίοις τὸ πρόβατον ἀπὸ δεκάτης τοῦ σελήνης ἑτοιμαζόμενον,
εἶχε τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης ἐτηρεῖτο. ὥστε εἰ καὶ τοῦτο δοίημεν, ἡτοίμασαν μὲν τὰ 25
πρὸς τὸ πάσχα, μήπω δὲ καταλαβόντος τοῦ νενομισμένου καιροῦ, ἀνῆλθεν εἰς τὸ ἀν-
ώγεον ὁ σωτὴρ, οὐχὶ τὸ πάσχα τελέσων τὸ ἰουδαϊκὸν, ἀλλὰ συνδειπνήσων τοῖς μα-
θηταῖς. Καὶ ἐν τούτῳ τὸ τῆς καινῆς διαθήκης παρέδωκε πάσχα, καθὼς καὶ αὐ-
τὸς ὀνομάζει τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ ποτηρίου μετάδοσιν. ἢ εἰ χρὴ καταλληλότερον εἰ-
πεῖν τοῖς τοῦ διαγγελιστοῦ ῥήμασι. κατ' οὐδὲν ἄλλο τὸ πάσχα οἱ μαθηταὶ ἡτοίμα- 30
σαν, ἢ καθὸ αὐτοῖς ὁ σωτὴρ ἐνετείλατο. ἀπελθόντες καὶ εἰπόντες τῷ οἰκοδεσπότῃ
πρὸς ὃν ἀπεστάλησαν. ὁ διδάσκαλος λέγει πρὸς σὲ ποιῶ τὸ πάσχα μετὰ τῶν μαθη-
τῶν μου, καὶ τὸ ὑποδειχθὲν αὐτοῖς ἐστρωμένον ἀνώγεον εἰς ὑποδοχὴν ἀστρεπίσαν-
τες. ἐπεὶ μηδὲν ἕτερον δηλοῦσθαι γοῦν εἰς ἑτοιμασίαν τοῦ πάσχα. καὶ εἰπόν-
τος δὲ τοῦ κύριου τῷ ἰούδᾳ ὃ ποιεῖς ποίησον τάχιον, οὐκ ἂν εἰτὰ τοῦ πάσχα ἡτοίμασε, 35
ὑπόπτευσαν οἱ μαθηταὶ, ὡς ἐπεὶ τὸ γλωσσόκομον εἶχε λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. ἀγό-
ρασον ὧν χρείαν ἔχομεν ἐν τῇ ἑορτῇ. Εἰ δ' ὅτι φησὶν ὁ Ματθαῖος. τῇ δὲ πρώ-
τῃ τῶν ἀζύμων προσῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ λέγοντες αὐτῷ, ποῦ θέλεις ἑτοιμά-
σωμέν σοι φαγεῖν τὸ πάσχα. Καὶ ὁ Μάρκος. καὶ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τῶν ἀζύμων
ὅτε τὸ πάσχα ἔθυον, λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ποῦ θέλεις ἀπελθόντες ἑτοι- 40
μάσωμέν σοι φαγεῖν τὸ πάσχα. Καὶ ὁ Λουκᾶς οὕτως. ἦλθε δὲ ἡ ἡμέρα τῶν ἀζύ-

μων

μων ἐν ᾗ ἔδει θύειν τὸ πάσχα. καὶ ἀπέστειλε Πέτρον καὶ Ἰωάννην εἰπών, πορευ-
θέντες ἑτοιμάσατε ἡμῖν τὸ πάσχα ἵνα φάγωμεν. Εἰ οὖν διὰ Ἰωάννα τὴν ἑορ-
τὴν δεξαμένης τῶν ἀζύμων τὸ δεῖπνον γενέσθαι λέγουσι, πῶς τὴν συμφωνίαν τοῖς
διαγγελισταῖς τούτοις ποιήσετε ἑαυτοὺς καὶ πρὸς Ἰωάννην, ἔτι δὲ καὶ πρὸς τὸν λόγον τοῦ
σωτῆρος τηρήσουσιν, οὕτως τὸ πρώτῃ καὶ τὸ ἦλθεν ὑποδεχόμενοι; ὅτε γὰρ ὁ σωτὴρ μετὰ 5
δύο ἡμέρας εἶπε τὸ πάσχα γίνεσθαι, καὶ ἑαυτὸν παραδίδοσθαι εἰς τὸ σταυρωθῆναι.
ὡς καὶ τὴν ἡμέραν τοῦ πάσχα τὸ πάθος ὑποσημαίνομενος. πῶς οὖν σταυρωθεὶς ἐν
τῷ πάσχα, πάσχειν εἶχεν ἐν τούτῳ καὶ τοῖς μαθηταῖς συνδειπνεῖν; καίτοι ὡς εἴ-
ρηται πρότερον μετὰ τὸ πάσχα τοῦ ζύμης διὰ ἑπτὰ ἡμέρας ἐξαιρεμένης. ἡ πρώτη
τῶν ἀζύμων, ἣ πεντεκαιδεκάτη τοῦ σελήνης ὑπῆρχε. πρὸς δὲ Ἰωάννην ὅπ φησὶν 10
ὅτι. πρὸ δὲ τοῦ πάσχα εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς ὅπ ἦλθεν αὐτοῦ ἡ ὥρα ἵνα με-
ταβῇ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου πρὸς τὸν Πατέρα. ἀγαπήσας τοὺς ἰδίους τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ,
εἰς τέλος ἠγάπησεν αὐτοὺς καὶ δείπνου γενομένου. καὶ διαβόλου ἐμβεβληκότος ἤδη
εἰς τὴν καρδίαν ἰούδα σίμωνος ἰσκαριώτου ἵνα αὐτὸν παραδῷ. Ἰδοὺ οὖν ἅμα μὲν
δεῖπνον φησὶν αὐτῶν ὑχὶ πάσχα γενέσθαι. ἅμα δὲ καὶ πρὸ τῆς ἑορτῆς καὶ πάσχα. 15
τὸ δὲ πάσχα πρὸ τοῦ πρώτης τῶν ἀζύμων ὡς εἴρηται, πῶς οὖν τὴν πρώτην τῶν ἀζύ-
μων οὕτω λαμβάνοντες, ἐν αὐτῇ γενέσθαι τὸ δεῖπνον λέγειν ἐνδέχεται; καὶ τὰ λοι-
πὰ δὲ τούτοις ἀκόλουθα ὅσα ὁ διαγγελιστὴς ἐφεξῆς παρίστησιν οὕτω. ἐν τῷ δείπνῳ πε-
παγμένα καὶ λελεγμένα. καὶ πῶς τοῦ παραδόντα ἔδειξεν εἰπών, ἐκεῖνός ἐστιν ᾧ ἐγὼ
βάψας τὸ ψωμίον δίδωμι ἰούδᾳ σίμωνος 20
ἰσκαριώτῃ. καὶ μετὰ τὸ ψωμίον δίδωσι. καὶ ἐμβάψας τῷ ψωμίον δίδωσιν ἰούδᾳ σίμωνος
ἰσκαριώτῃ. καὶ μετὰ τὸ ψωμίον, τότε εἰσῆλθεν εἰς ἐκεῖνον ὁ σατανᾶς. λέγει αὐ-
τῷ ὁ Ἰησοῦς ὃ ποιεῖς ποίησον τάχιον. τὸ δὲ οὐδεὶς ἔγνω τῶν μαθητῶν πρὸς τί εἶπεν αὐ-
τῷ. Ἰνὲς γὰρ ἐδόκουν ἐπεὶ τὸ γλωσσόκομον εἶχεν ἰούδας, ὅπ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰη-
σοῦς ἀγόρασον ὧν χρείαν ἔχομεν εἰς τὴν ἑορτὴν. ἢ τοῖς πτωχοῖς ἵνα τι δῷ. ὁρᾶς
ὡς οὕτω τὸ πάσχα ἦν ὅτε τὸ δεῖπνον ἐγένετο; πῶς γὰρ ἂν ὑπώπτευον ὅπ περὶ τοῦ ἑτοι- 25
μασίας τοῦ πάσχα εἴρηκε τὸ, ὃ ποιεῖς ποίησον τάχιον, εἰ ἤδη τὸ πάσχα ἐφέστηκε
καὶ ἐτελεῖτο. Πρὸς ἑαυτοὺς δὲ ἐναντιούμενοι φανήσονται, εἰ ἐν ἄλλοις μὲν τοῦ πρώ-
της ἤδη τῶν ἀζύμων ἐφεστώσης τοὺς μαθητὰς φασὶ τὸν κύριον ἐρωτᾶν περὶ τῆς
ἑορτῆς καὶ πάσχα. ἐν ἄλλοις δὲ τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ γραμματεῖς βουλομένους ἀπάγω-
σι μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ κρατεῖσθαι τὸν Ἰησοῦν ἵνα μὴ θόρυβος γένηται ἐν τῷ λαῷ, εἰ οὖν 30
ἀνάγκη μὴ πρὸς ἑαυτὰ διάφωνα ἀλλ' ἑαυτοῖς διὰ πάντων συνῳδὰ καὶ ἀκόλουθα
τὰ θεῖα ὑπάρχειν λόγια ὡς ἐκ ἑνὸς καὶ καὶ αὐτοῦ ὁρμώμενα πνεύματος, ἀνάγ-
κη καὶ τὴν πρώτην τῶν ἀζύμων καὶ τὸ ἐλθεῖν τὴν ἡμέραν τῶν ἀζύμων μὴ οὕτως ἐπιλαμ-
βάνειν ὡς οἱ ἀνοήτοντες λέγουσιν. ἀλλὰ νοεῖσθαι τὸ μὲν, τῇ δὲ πρώτῃ τῶν ἀζύμων, 35
αὐτὴ καὶ, τῇ δὲ πρὸ τῶν ἀζύμων. ἤτοι τῇ πρωΐ τῆς ἀρσεως τοῦ ζύμης. ἤτις τῇ
ἕκτῃ ὥρᾳ τοῦ τεσσαρεσκαιδεκάτης ἡμέρας τοῦ σελήνης ἐγένετο φωνούσης τοῦ ἀλεκτρυ-
γόνος ὡς προσῆλθον. τὸ δὲ, ἦλθε δὲ ἡ ἡμέρα τῶν ἀζύμων, αὐτὴ τοῦ, ἤγγικεν.
εἰώθαμεν δὲ πολλάκις τὰ μὲν βραχὺ ἐφίστασθαι ἐλπιζόμενα, ὡς ἤδη παρόντα καὶ κα-
τονομάζειν, ὅπερ ἐγγίσαντος ἔαρος, ἐλθεῖν ἤδη τὸ ἔαρ φαμέν. καὶ ἐγκα- 40
σης ὑγείας τῷ νοσοῦντι μετὰ τὴν παρακμὴν τοῦ νοσήματος, ἐλθεῖν ἤδη τὴν
ὑγείαν λέγομεν. καὶ οὕτως ἔσονται πάντα σύμφωνα καὶ οὐδὲν ἀπεκείμενον. Ἴδετε
δὴ καὶ

δὴ ὦ ἄνδρες λαπῖνοι ὅπως οὐδὲν τῇ ἀληθείᾳ πρὸς ἡμᾶς, ἀλλὰ πάντα συμπρέχετε
καὶ συνέπεται. εἰ μὴ δ' ὑμεῖς ἀνάχοιδε πρὸς ἑαυτὸν ἀπιθήσεσθαι, διὰ μόνου ἔ-
σεσθε ἔνοχοι ἄκαιρον. καταρθόσαι μοῦ, οὐδὲν. ὑμᾶς γὰρ τῆς μεγίστης ὠφελεί-
ας ἀπάγουσαν, εἴπερ πάντων ἐπέρκειται τὸ τῇ ἀληθείᾳ συμπάσχειν. γνῶτε
ὡς οὐ μικρὸν τὸ διεστηκμμένον ἔχειν πρὸς τὴν θείων μυστηρίων μετάληψιν. τελετῶν 5
γὰρ ἡμῖν τελετὴν οἱ τῶν θείων καὶ πνευματικῶν παραδόσεων ἱεροτελεσταὶ, ἑαυτὸν
εἶναι παρέδοσαν. ὡς εἰς κοινωνίαν αὐτὸν καὶ συνάξιν ὀνομάζεσθαι καὶ τὸ ἐξαίρετον.
πάσης μὲν ἱεροτελεστικῆς πραγματείας τὰς ἡμῶν μεστὰς ζωὰς, ἕνεκα πάσης ἐπέκει-
να οὐσιώσεως πρακταγώγησις, εἰς ἐνικωτάτῳ προσφερούσης φωτὶ. Καὶ εἰς ἑνοειδῆ συναγω-
γὴς ὁκηθέσιν. Μὴ οὖν χρόνος μακρὸς ἐν ὑμῖν ὁ ἤδη παραῤῥύσας εἰς μηκέ- 10
τι ἀποστήσομεν, καὶ ὀρθὸν κρατησάτω λόγου, μὴ δ' ἔθος παράλογον τῆς ἀλη-
θείας προτιμηθέτω, ἀλλὰ τὸ συμφέρον ὑμῖν εἰς σωτήριον καταμάθετε, καὶ τοῦτο
ὡς γνησιεῖς παντὸς ἑτέρου προκείνατε. εἰ δ' ἴσως δυσχερεῖς ὄντες εἰς τῶν λοιπῶν
ἐν λόγῳ καὶ συνέσει προέχοντες, ἀνθρώπινόν τι πάσχετε εἰς τὸ πλῆθος ἀναχώρε-
ατε, καὶ ἀπίσεσθαι τὸ ἧττον ἐν λόγοις οὐφέρετε. λογίσασθε ἢ ἄλογον ἦτον ἢ ἐπαι- 15
νετόν ἐστιν, ἢ συμφέρον ὑμῖν εἰς ὠφέλιμον, ἀλλὰ μὴ βλαβερόντε καὶ ἀπικίνδυνον,
ἀγαπᾶν τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων μᾶλλον, ἢ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ. ἢ ἀλήθεια προ-
τιμάσθω, θεὸς θεραπευέσθω. τὸ ἀγαθὸν κρατείτω. εἰς πᾶς ὠφελείσθω. ὁ μὲν
ἐπὶ τὸ κρεῖττον μεταβαλλόμενος, ὁ δὲ ἐν αὐτῷ σκηριζόμενος, ἢ δὲ τῶν πολλῶν μέμ-
ψις. μηδενὸς ἀξιούσθω λόγου, ὡς οὐδὲ μίαν ἰσχὺν πρὸς τὸ βλάπτειν ἔχουσα. 20
καὶ ταῦτα συνετοῖς ἀνθρώποις καὶ τῇ ἀληθείᾳ λατρεύειν καὶ διδαχθεῖσι, καὶ θέλου-
σιν. ἢ δὲ καὶ ἐν πᾶσιν ἡμῖν κρατήσει, καὶ τὰ διεστῶτα ἑνώσει, καὶ ὁμόνοιαν ἐν τοῖς
αὐτῇ; λατρευτῆς ἀπεργάσηται. καὶ πάντας ἀξιώσει ὁμοῦ ἓν εἶναι, ἐν Χριστῷ
Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν. ὯΙ εἰρωμάρχητε καὶ τὰ διεστῶτα ἑνώσαντι. 25

Ἰωάννου τοῦ ἁγιωτάτου Πατριάρχου ἱεροσολύμων. περὶ ἀζύμων λόγος δεύτερος.

Πάλαι γὰρ τινες γιγαντιάσαι τὸν λόγον, πρὸς τὸν πνεύματος μαχέραις κατέ-
τεμόν σοι τὰς τῶν σοφισμάτων σου κεφαλὰς, κἀγὼ δὲ νεκρῶσοι καμμύω
δπτεραιτεύομαι. οὐ μιμήμενος ἐκείνους τοὺς γίγαντας, ὁ τὸν νοῦν πυγ- 30
μαῖος ἐγὼ καὶ πυγμαῖος. ἀλλ' ἡ ἀκολουθία τοῦ προκειμένου μοι ἐγχειρήματος,
καὶ ἢ καθ' εἱρμὸν τοῦ διαγγελίου ἐξήνησις, ἐπὶ τὰς συνεφαπτείας ἃς κατὰ τοῦ διαγγελίου
ἐξήρτησας. παρώρμησαν τὴν προσοῦσαν μοι τοῦ λόγου ἀδραίαν. φησὶ γοῦν ὁ
διαγγελιστής. ὁ ὢν κύριος εἰδὼς ὅτι ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἐξῆλθε καὶ πρὸς τὸν Θεὸν ὑπά- 35
γει. καὶ ὃν καιρὸν ὥριστο τοῦ οἰκείου θανάτου καὶ τὸν πρὸς τὸν Πατέρα θεοπρεπῆς ἐπανό-
δου διπλῶσαι λοιπὸν, τοὺς τῶν μαθητῶν συγκαλεῖται προκρίτους εἰς δεῖπνον ποιεῖται
καινὸν, καὶ συναναπίπτει καὶ συνεδίει. ὅτε γὰρ ἡ ὥρα ἐγένετο, ἀνέπεσε καὶ οἱ δώ-
δεκα ἀπόστολοι σὺν αὐτῷ, εἶπε πρὸς αὐτοὺς, ἐπιθυμίᾳ ἐπεθύμησα τοῦτο τὸ πάσ-
χα φαγεῖν μεθ' ὑμῶν, πρὸ τοῦ με παθεῖν. καὶ ὅτε φησὶν ἡ ὥρα ἐγένετο. οὐχὶ τὴν
τοῦ νομικοῦ πάσχα ὥραν φησὶ γεγενῆσθαι. ἄπαγε. εἰ γὰρ κατὰ τὴν ἐπιοῦσαν καὶ τὴν 40
ἐσαύριον φασὶ τὰ ἱερὰ λόγια πρὸς τῶν ἰουδαίων ὅτι οὐκ εἰσῆλθον εἰς τὸ πραιτώριον
ἵνα μὴ

ἵνα μὴ μιανθῶσιν ἀλλ' ἵνα φάγωσι τὸ πάσχα, πῶς ἑωσφόρος τὸν προκαταλαβό-
μενος ὁ καιρὸς, ὥρα τοῦ πάσχα ἐτύγχανε; Μὴ ὅτως μανείης ὁ πάντα συγχέων
ἄζυμός τε καὶ ἄζω. ὡς καὶ χρόνος σοῖς μεταλλάττειν θελήμασι, καὶ με-
τακινεῖν οὐρανία σώματα, καὶ ἀειθμοὺς ἐξαλλάττειν. καὶ πάξεις ἰδόντων μεταπθέ-
ναι, ὡς ὅτε ἑπτακαιδεκατάμα ἡσελλίν ἐτύγχανε. Ἰαύτῳ τεσσαρεσκαιδεκατίαν
ποιεῖν. εἰ δὲ φὴς ὡς μικρὸν ἄνω εἴρηκεν ὁ λουκᾶς ὅτι τὸ πάσχα ἡτοίμασαν, καὶ τὴ
πρὸς ἰδόντα; ἵνα τὴ καὶ τοὺς μυστικωτέρους ἀπέσταλκε τῶν μαθητῶν εἰς τὴν τοῦ πάσχα
ἑτοιμασίαν, ἰδὲ θεατὰς αὐτοῦ τῶν ἀῤῥήτων ἀκουσμάτων καὶ ὄψεων τῶν ἐπὶ τοῦ ὄρους Θα-
βὼρ; ἵνα τὴ ἰδόντες ἔστειλεν, εἰ τὸ σωτηθὲς πάσχα ἑτοιμάσειν ἔμελλον ἢ; πανόντως,
ὡς ἐξαιρέτοις τῶν ἄλλων προσεκάλυψε τὸ μυστήριον. καὶ τὸ τοῦ καινοῦ πάσχα ἰδόντα
προσάδοσιν. ὃς εἰς ἑτοιμασίαν ἀπέστελλεν. Εἰ δ' ἀμνὸς ἑτοιμασθῆναι προσεκε-
λεύετο εἰς ὅσα τοῦ νομικοῦ πάσχα, ἔδει πέμπεσθαι τὸν γλωσσόκομον φέροντα. καὶ
πρὸς τὴν τῶν χρειῶν οἰκονομίαν κεχειροτονημένον προσῆν. τὸν ἰδὼν αὐτὸν. ἢ ἀχὶ εἰ
ἰωάννης μαρτυρεῖ ὁ λὰ προσκτεθέντα διεξιὼν διαγγέλια καὶ τὰ ὁκείνου δυσνόη-
τα καὶ ἀμφίβολα σαφηνίζων; οὐχ ὅτι εἰς αὐτὸς ἐν τῷ κατ' αὐτὸν συντάγματι
φησὶ; Πρὸ δὲ τῆς ἑορτῆς τοῦ πάσχα εἰδὼς ὁ ἰησοῦς ὅτι ἦλθεν ἡ ὥρα αὐτοῦ ἵνα με-
ταβῇ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου πρὸς τὸν πατέρα, ἀγαπήσας τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ. εἰς τέλος
ἠγάπησεν αὐτούς. καὶ δείπνου γενομένου, τοῦ διαβόλου ἤδη ἐμβεβληκότος εἰς τὴν καρ-
δίαν ἰούδα ἵνα αὐτὸν παραδῷ. εἰδὼς ὅτι πάντα παρέδωκεν αὐτῷ ὁ πατὴρ, ἐγέ-
μιον. λέγω. ὁ ποιεῖς ποίησον τάχιον. τοῦτο δὲ οὐδεὶς ἔγνω τῶν ἀνακειμένων πρὸς
τὴ εἶπεν αὐτῷ. Τινὲς γὰρ ἐδόκουν. ἐπεὶ τὸ γλωσσόκομον εἶχεν ὁ ἰούδας. ὅτι λέγει
αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. ἀγόρασον ὧν χρείαν ἔχομεν εἰς τὴν ἑορτήν. θέλεις οὖν ὦ ἄζυμε
μείζω τοῦ λόγου ἀπόδειξιν, ἢ ἐξήγησιν κρείττω τῶν παρὰ τοῖς ἄλλοις διαγγελισθέν-
ρηθέντων ἀσαφῶς; ὃ δὲν λέγει ὁ λουκᾶς ὅτι ἡτοίμασαν τὸ πάσχα. τοῦτο πάντως
ἐστὶν. ὃ τότε τελεῖν ἔμελλεν, εἰς τὴν ἑτοιμασίαν ὡς ὄντος μυστικοῦ. ὁ μυστι-
κώτεροι τῶν μαθητῶν ἀπεσταλήσαν. Εἰ γὰρ τὸ νομικὸν ἑτοιμασθῆναι προσέπεσεν,
ὁ ἰούδας οὐ ἀπέσταλτο. καθὼς καὶ οἱ μαθηταὶ ὑπενόησαν, ὅτι αὐτῷ εἶπεν ὁ Χριστὸς,
ὅτι ὁ ποιεῖς, ποίησον τάχιον. δόξαντες ὅτι λέγει αὐτῷ ἀγόρασον ὧν χρείαν ἔχο-
μεν εἰς τὴν ἑορτήν. Τίνα δὲ ἦν ταῦτα ἦν, ἢ πάντως, ὁ ἀμνὸς, τὰ ἄζυμα, οἱ πυκρί-
δες, ὥστε πρόδηλον, ὅτι ὅτε ἡτοιμάζθη ἐπὶ τὸ πάσχα τὸν νομικὸν, καὶ ὅτι ὁ ἰούδας
εἰς τὴν τῶν τοιούτων ἀγορανίαν ὑπηρετῶν ἦν, ὡς ἔχων τὸ γλωσσόκομον. ὥστε καὶ
τὸ ἦλθεν ἡ ἡμέρα τῶν ἀζύμων καὶ τὸν λουκᾶν, τὸ ἐγγίσαι ταύτην καὶ ἐπὶ θύραις
εἶναι φησίν. Οἶδα δὲ ὅτι τὸ ὄφιν μιμῆ τὸ σκολιὸν εἰς θεοῦ κύτος ἐν πρὸς δείσω κα-
ταψυσάμενον. τὴν τε κεφαλὴν ἀφαιρεθεὶς. τὸ ἐρεῖον πατάσσειν ἐπαύη, ἀπαά-
ρων καὶ μὴ ἔχων ἀμύνασθαι. καὶ λέγεις ὅτι ὁ Ματθαῖος εἰς ὁ Μάρκος ἱστόρηκεν.
ὅτι τῇ πρώτῃ τῶν ἀζύμων ὅτε τὸ πάσχα ἔθυον, προσῆλθον οἱ μαθηταὶ καὶ περὶ τοῦ
πάσχα ἐρωτῶσι ποῦ θύσωσι. οἱ Πατέρες δὲ ἀντὶ τοῦ τῇ πρώτῃ τῶν ἀζύμων, τὴν
περὶ τὸν

τοῦ τῶν ἀζύμων εἰρήκασιν ἑρμηνεύοντες, οὐκ ἀπὸ κοιλίας φθεγξάμενοι, ἀλλ'
ἐκ τῆς θεολογικῆς καὶ ἰωάννου πηγῆς τὴν ῥύσακα λύτρου καὶ ζῶντος ὕδατος ἀῤῥυσάμενοι,
ἐκείνου εἰπόντος τοῦ τῆς ἑορτῆς καὶ πάσχα ἅπαντα πεπαυσθῆναι. Ἔχω δὲ εἰπεῖν,
ἴσως ἐκ θεοῦ, λόγον ἄλλον οὐκ ἀηρέστερον. ὅτι δὲ ὅλης ἔτους ἡ τελετὴ τῶν ἀζύμων
πολλάκις ἐγένετο. ἐν αἷς θυσίαις προσέφερον ἅπαντες. ἀλλὰ λύτων ἀναιτίων
πρώτη καὶ ἀρχὴ, ἡ τῶν ἀζύμων καὶ πάσχα ἐτύγχανεν. αὕτη δὲ πρώτη νενομοθέτητο. 5
καὶ πασῶν τῶν ἄλλων ἀζύμων τελετῶν προενήργητο. Καὶ ἀπ' ἐκείνης ἡ τῶν ἀζύμων
τελετὴ, τοῦ ἀφορμὴν εἴληφε, καὶ ἄκυρον τίθησιν ὁ Μάρκος, ὅτε τὸ πάσχα
ἔθυον. Πολλῶν δὲ ὄντων καὶ ἄλλων καὶ ἀζύμου τελετῶν, μὴ δόξῃς ἑτέραν λόγου με
ἀζιοῦν. μεμνημένος δὲ ἐκείνων καὶ ὑπομνήσεως ἀξίας τὰ πολλὰ, τοῦ ὅτε τὸ πάσχα 10
ἔθυον, ἐκείνου φημὶ. ὅτι ἐν πολλαῖς ἄλλαις ἡμέραις ἐτελεῖτο τὸ ἄζυμον, ἄκυρον
ἔθυον, ἐκείνου φησὶν ὁ Θεός. Τρεῖς καιροὺς καὶ ἐνιαυτοῦ ὀφθήσεται πᾶν ἄρσενι-
κόν σου ἐναντίον Κύριε Θεοῦ Ἰσραήλ. ὅταν δὲ ἐκβάλλω ἔθνη ἀπὸ προσώπου σου,
καὶ ἐμπλατυνῶ τὰ ὅρια σου. οὐκ ἐπιθυμήσει οὐδεὶς τὴν γῆν σου. ἡνίκα ἀναβαί-
νεις ὀφθῆναι ἐναντίον κύριε καὶ Θεοῦ σου, τρεῖς καιροὺς καὶ ἐνιαυτοῦ, οὐ σφάξεις ἐπὶ ζύ- 15
μῃ αἷμα θυμιάματός μου. Καὶ πάλιν ἐν ἀρχῇ καὶ λοιπὸν φησὶν. ἐὰν δὲ προσ-
φέρῃς δῶρον θυσίαν πεπεμμένῳ ἐν κλιβανῷ δῶρον κυρίῳ. ἐκσεμιδάλεως ἄρτους
ἀζύμους πεφυραμένους ἐν ἐλαίῳ, καὶ λάγανα ἄζυμα ἀπεκχεομένα ἐν ἐλαίῳ.
καὶ πάλιν ἐν αὐτῷ φησιν. ὅτι νόμος καὶ δίκαιος. ἡ αὐ ἡμέρα πληρώσῃ
ἡμέραν ἀρχῆς αὐτοῦ, προσοίσει αὐτὸν πρὸς τὴν θύραν τοῦ σκηνῆς καὶ μαρτυρίου. 20
καὶ προσάξει τὸ δῶρον αὐτοῦ τῷ κυρίῳ ἀμνὸν ἐνιαύσιον ἄμωμον εἰς ὁλοκαύτωμα. καὶ
κριὸν ἀζύμων σεμιδάλεως ἄρτους ἀπαπεπιεσμένους ἐν ἐλαίῳ. ὁμοίως ἀρήσεις ἐν
πολλαῖς καὶ ἄλλαις τελεταῖς καὶ θυσίαις τὰ ἄζυμα προσθήσομα. ὧν ἐξαιρέτως, ἡ
πρώτη λύτων προσαγωγὴ, τὴν κλῆσιν κεκλήρωτο. ὡς οὖσα πρώτη τῶν ἄλλων ἀζύμων τε-
λετῶν, καὶ ἀρχὴ καὶ κεφάλαιον. Μὴ δὴ πρώτην ἀκούσας, ἡμέραν δόξῃς εἶναι πρώτην, τὴν 25
τοῦ τῶν ἐφεξῆς ἡμερῶν τῶν αὐτῆς ἑορτῆς. ἀλλὰ τὴν πρώτην ἑορτὴν πασῶν τῶν ἀζύμων τε-
λετῶν. διὰ λύτρου καὶ κοινῇ πᾶσι πρόσκειται πρὸς μετάληψιν, λαὸν καταλιπόμενα ἐν τῇς
ἄλλαις ἑορταῖς, μόνοις τοῖς ἱερεῦσιν ἐξῆν ἐδίεσθαι. ἐπεὶ καὶ ἀμνοὶ καὶ χίμαροι καθ'
ἑτέρας καιρὸς ἐθύοντο. ἀλλ' ἡ πρωτοθυσία τῶν ζώων λυτοῦ, ἐφέρετο κατ' οἰκίας
τελεῖσθαι. καὶ πάσχα τὴν κλῆσιν εἴληφεν. Ἐγωγ' ἐν θαυμάζωσου τὴν πώρωσιν, ἥ-
τις ἐκμακρᾶς σωτηρίας τῆς σῆς καταπεκράτηκε ψυχῆς, οὐκ ἀπὸ μέρους ὡς τὸν 30
ἰσραήλ. ἀλλ' ὅλον σε σωτέσχε. καὶ ἀφετῦτο οὐδεὶς τῶν σῶν μεταπέθεται πώποτε.
τοῦτο δέσθαι πλέον ἄγαμαι ὡς ὑπὸ τῆς σωτηρίας καὶ τῆς παντάχοῦ ὑπὲρ ἥλιον
ἀναλαμπούσης ἀληθείας πειθόμενος. καλῶ φῆς εἶναι καὶ ἱλαρὸν ἡμεῖς ἀπὸ τοῦ
ζυμίτου ἱερουμυστικῶ θυσίαν τὸ ἄχραντον. τάχα καὶ τῶν ἐν λόγοις πάλιν ἀπο- 35
κρυόμενος, τοὺς ἐλέγχους δεδικὼς, καὶ τῶν ἐκ τούτων πίστιν πεφανῆ. ὑπὸ τῆς
σωτηρίας σου καθελκόμενος. μᾶλλον δὲ πέμων καὶ τοῦ ὑπὸ σε ὄχλου τὸ αὐτάθαλ-
λον καὶ νεωτερικὸν, ἵνα μὴ τῆς πλάνης σου πεφανῶς γλυμμένης, ἐπιβαλῶσιν ἐπὶ σὲ
τὰς χεῖρας ὡς ἐπὶ πλάνον καὶ θανατώσωσι πολλοὺς ἐξ ὑμῶν. προσεπάγης καλόν
ἐστι τὸ ὑπὸ σοῦ τελούμενον ἄζυμον. Εἶτα μεταβὰς ἐκεῖθεν πρὸς τοὺς οἰκείους 40
λύτρου ἐδὲν κλήνων διαφέροντας τῇ ἀγροικίᾳ, μέγα τοῦ ζυμίτου καταγελᾶς. καὶ

τοὺς

τοὺς τοῦτο κρατοῦντας, κακοὺς τυγχάνειν χριστιανοὺς. οὐδὲ ἐπαισχύνῃ λέγων προ-
φανῶς καὶ πρόσκυνας τῶν ἡμετέρων λοιὸν ἰδιῶτας καὶ ταπεινοὺς, καθ' ὧν φέρεις χρή-
σεις βαρεῖς, καὶ πυραννικῶ. εἰ παῤῥησίᾳ τῇ ἀληθείᾳ σου μέγα κεφάλαιον καὶ ἡμετέ-
ρου. καὶ τὸ τυραννικόν σου τῆς γνώμης, καὶ τὴν τῆς ἐνστάσεως ἀπαπάμενον πώρωσιν.
ἐν ἰσχύϊ τῷ φωνήσου ὕψωσον, καὶ φθέγξαι τὰ καθ' ἡμῶν χωρὶς κακοποιίας καὶ 5
πονηρᾶς ἔριδος. καὶ τῷ ἐν λόγοις πάλιν ὑπεισιὼν, εἰ μὴ κρατήσεις δικαίως
καὶ ἀπὸ λόγων ὀρθότητος, ἔχε τῷ ἀπὸ σωτειδήσεως εἰς Θεὸν παῤῥησίαν, ἣς δὲ
δὲν ἄλλο ἡμιώτερον καὶ λαμπρότερον. εἰδ' ἠπηθεὶς, δέξαι τῷ καλίσῳ ἀλοίω-
σιν καὶ εἰπὲ, ὅτι αὐτὴ ἡ ἀλοίωσις τὴν δεξιᾶς καὶ ὑψίσου. ἀλλ' ὅτι τὸ προκείμενον
ἐπαναλήθομμν. Ἐπὶ καὶ παλαιᾶ πάσχα, ζῶν ἀλόγου ἐτέθυτο σάρξ. τὸ δ' ἄλο- 10
γον, καὶ σέρησιν λέγεται. σοῦ ἐκείνου δ' ἐλήφθη. καὶ τὸ λεγόμενον ἄζυμον, ὃ καὶ
αὐτὸ καὶ σέρησιν τὴν ζύμης ἔσί τε καὶ λέγεται. ὅτι δὲ τοῦ καθ' ἡμᾶς παλαιοτάτου
πάσχα καὶ καθ' ὑπεροχὴν ἀσυγκρίτως ὑπερκειμένου ἐνεργεία καὶ ἀμιότητι ἐκείνου
καὶ παλαιᾶ, οὐχὶ ζῶν ἀπλῶς λογικῶν σάρξ ὡς εἶδος τέθυται. ἵν' ἐρεῖς καὶ πνεῦμα ἔχειν
πλησιασμὸν, ἡ ἐγγύτητα πρὸς τὴν ἀλόγου ζῶν ἐκείνου τελετῶν. τὸ δὲ λογικὸν ζῶον 15
καὶ τὰ πάθη τὰ ἄλογα, τοῖς ἀλόγοις ζῴοις προσέοικεν. ἐν λαυθοῖ δὲ τέθυται, ἡ
καὶ θεοῦ λόγου σάρξ καὶ ἐνανθρωπήσαντος. καὶ πότερον δεῖ τὸ καὶ σέρησιν λεγόμενον ἄζυ-
μον σοῦ λύτῳ προσλαμβάνεσθαι, ἢ δίκαιον αὖ εἴη, καὶ πρεπωδέστατον τὸν πρὸς τὸ ἄζυ-
μον αὐτοκείμενον ζυμίτῳ ἄρτον λῆψαι καὶ θεοῦ λόγου συγκατατίθεσθαι; μα-
κρὸν δογμαλίσαι με ἄψυχον. ἀλλ' ὡς δεικνὺς ἁμαρτίας εἶναι ἀμέτοχον, ἐπεὶ
καὶ εἰς κακίαν καὶ πονηρίαν τῷ ζύμῳ ἐξέλιπεν. ὅπ ἢ καὶ ὁμοίωσιν τῇ 20
βασιλεία τῶν οὐρανῶν, εἰς γνῶσιν ἐδόλως σοι ἐξεγείρετο; εἰ ἢ καὶ τῇ ἀρετῇ παρεικάθη
τὸ ἄζυμον καὶ ὅπ κακίας ἡ ζύμη προσλέλειπται, μὴ δαιμόσης. τῷ δὲ ὑπερέ-
χοντι τοῦ μεγίστου τῶν ἀγαθῶν καὶ τῆς βασιλείας θεοῦ αὐτὸ ἐξ ἐλήφθη πρὸς χριστοῦ,
ἀφανίζει τῷ κακίαν τέλειον. ὅπ καὶ μεταβλητὸν αὖτη ἐστὶ παρ' ὑμῖν, ὡς πρὸς
φύσιν τε καὶ ἐπείσακτον. Καὶ ὁ χριστὸς ἢ ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρ- 30
τίας, καὶ περὶ ἁμαρτίας, κατέκρινε τῷ ἁμαρτίαν ἐν τῇ σαρκὶ. μὴ θαυμάσῃς οὖν
εἰ τὸ παρ' ἡμῶν λαμβανόμενον εἰς θυσίαν καὶ σώματος καὶ χριστοῦ ἔνζυμον τὸ μέ-
γιστον τῶν ἀγαθῶν καὶ ἀΐδιον τὴν βασιλείαν καὶ θεοῦ παρεῖσιν, αὖ καὶ ὡς σύμβολον κα-
τίας ἐλήφθη ποτὲ, ὅπ καὶ ὁ χριστὸς ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας ἐλήλυθεν.
ἐρεῖν δὲ δίκαιον, ὅπ τὸ ἄζυμον εἰς εἰλικρινείαν καὶ δικαιοσύνην ἔπ ἢ καὶ ἀπώλειαν 35
λαμβανόμενον, τὴν ἰουδαϊκὴν παρεῖσι γνώμην. Ἐκεῖνοι δὲ οἱ ἐξ ἰσραὴλ τὴν ἰδίαν
δικαιοσύνην ζητοῦντες σῆσι, καὶ τῷ ἐν νόμῳ δικαιοσύνῃ διόκοντες, οὐκ ὑπε-
τάγησαν τῇ πίστει χριστοῦ, διὸ καὶ ἐξεκόπησαν ὑπὸ τοῦ θείας ἀξίνης, καὶ ἐξεκλά-
θησαν καὶ ἀπώλοντο. ἡ ζύμη δὲ ὡς τῆς βασιλείας καὶ θεοῦ πρόσκαιρη, καὶ κακίας
σύμβολον ποτὲ ληφθεῖσα, τῷ πρὸς ἡμᾶς ἐπιδημίαν θεοῦ παρεῖσιν ἐν ὁμοιώ-
ματι

μαθι σαρκὸς ἁμαρτίας. ἐπεὶ καὶ ὁ βαπτιστὴς ἐν τῷ κατ' αὐτὸν κηρύγματι βοῶν ὅτι
ἤγγικεν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, τίνι δὲ σαρκὸς ἀπαθημίαν τοῦ λυτρωτοῦ προεμύου-
εν. ἄρά γε, τὴ φησὶ ὧν ἄνθρωπε. καὶ κάλλιον τῷ καθ' ἡμᾶς μυστηρίῳ προς λελέφ-
θαι τὴν ζύμην ὡς βασιλείαν θεοῦ; ὅτι καὶ πάντις ἀλεύρου κρύπτεται ζυμὸς; ἢ
τὸ ζεμμερὲς ἡμῶν τ ψυχῆς διακεχυμμένον ὂν καὶ ἀσώδεπον, ἀπισωπάται ἢ βα-
σιλείας θεοῦ ἐστὶ πάροχος; ἐπ ᾗ ἢ τὸ σῶμα ἀπισωπάται ἀγαστικῶς τῇ ψυχῇ. 5
καὶ ἄμφω τῷ νοῖ. καὶ ἓν ποιήσει τὰ ζεία καὶ θεὸν ἐν τῷ μέλλονι. αἰωρήσει γὰρ
ἡ προς τὸ ζωοποιὸν σῶμα τοῦ χριστοῦ ἡμῶν ἕνωσις, πᾶσαν διάστασιν τοῦ σώματος προς
ψυχῶν, καὶ ταύτης προς τ νοῦ, ἵνα γένηται τὰ ζεία ἓν ἐν χριστῷ, ὅτι τὰ πάν-
τα ἐν πᾶσιν ἔσται χριστός. Ἵνα δὲ καὶ νῦν ἢ ψυχῶν θεωθῶμεν καὶ σῶμα, ὁ θεὸς 10
ἐγείρει τέλειον ἄνθρωπον. ζεία ἡμαρτήκασιν, ἡ ψυχὴ, ὅτι ἐπεθύμησε τοῦ
ξύλου τ προβάσεως, ὁ νοῦς, ὅτι τῇ τ ψυχῆς ἐφέσει συνέθετο, καὶ τῇ κακίᾳ
ἐπέκεινε, καὶ συνυπέκυψε τῷ χείρονι. εἶτα ἠσθένει μὲ τὸ σῶμα, ἢ γλῶσσα ἐπαι-
νεῖν. ἆρ' οὖν ἔστι ἔδεα ὅλον τὸ ἡμαρτηκὸς ἀθλῶν, καὶ μὴ προς μέρος μὴ
δ' ἀπὸ βεραχύ; ἰσῶν δὲ τῷ ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον, καὶ ὁ λόγος σάρξ καὶ ἔμψυχος καὶ 15
ἔννους ἐλθόντος. Λαμβάνεται οὖν ἡμῖν ἡ ζύμη, ἀπὸ ψυχῆς, τὸ ἄλας, ἀπὸ νοῦ,
ὅτι καὶ ἡ σῆψις τ ἁμαρτίας ἐπ' αὐτοῦ ἀνασέλεται, ἀπὸ δὲ σώματος δὲ, τὸ
φύραμα ἔχομεν. ἀλλ' ἐρεῖς τινες, τί ὅτως λαμπροὶ προβάλλεσι τὴν ζύμην ὡς ἁ-
μαρτίας ἀποβάλλεσθαι σύμβολον; μή ποτε ἄρα τοῖς μίαν φύσιν ἀπὸ χριστοῦ κη-
ρύττουσι σωτῆρος ὦσι, καὶ τὸ ἄζυμον διὰ τὸ μονοφυὲς ἀπαστένδοντες τοιαύτην 20
ποιοῦσι τὴν τελετήν; ὁρᾶτε οἷον ἀποβάλλει τὸ ἄτοπον δὲ ὑμῶν ἐγχειρήματος;
ἀφαιρεῖτε δὲ προς τάσις καὶ ἰδ ἐδοξάσθη δόξαν πρὸς δὲ πατρὸς ὁ ἰησοῦς νενικηκὼς
τ ἀντίπαλον. ὡς φῶς θεὸς ἐκ θεοῦ υἱός. προσδεδοξασμένος καὶ προς καταβεβλη-
κὼς τ διάβολον. νῦν δὲ ὡς ἄνθρωπος ὑπὸ δὲ πατρὸς δεδόξασται, ἐν σαρκὶ καὶ
αἵματι καταβαλὼν τ ἐχθρὸν. αἵματι δὲ καὶ σαρκὶ ὅτι ἀψύχῳ ὅτι ἀνοήτῳ. 25
Τί φῶς ἐκ προσάδοξον εἰ σαρκὸς παχύτης, ἡ συνυστωμένη αὐτῇ ψυχὴ ἐκαρτέρει πᾶς
ἀληθόνας. κείσει ὀρθῇ δὲ οἰκείᾳ νοῦς, τοῦ χαρίσματος τὸ πράγμα καλὸν καὶ
ἄριστον; Ὁ μὲν φῶς νοῦς δὲ ἐμοῦ δεσπότου χριστοῦ τῇ κείσει τ ὁμοῦ πάσχοντος θεόπη-
τος. ἄκρως ὑποτέτακτο. ἡ ψυχὴ τὴν διὰ δὲ νοὸς δεχομένη χαρὰν καὶ νάρ-
κωμένη τῇ ἰσχύϊ τ θείας κεφαλῆς. τὰ ἀλγεινὰ κόφως ἔφερε. τὸ σῶμα δ' 30
ἀπὸ δὲ ξύλου ἐφήπτετο. καὶ αἱ χεῖρες ἐτέταντο, ὁ πρόσπετῶς ὡς αἱ δὲ ἀδαμ. ἢ ὅ-
τως ἐστὶ ἡ παρηκοΐα καὶ φαύλη κείσις δὲ ἀδαμιαίου νοῦς, διὰ τ ὑπακοῆς καὶ
ὀρθῆς κείσεως δὲ νοὸς δὲ χριστοῦ. Ἡ φιληδονία δὴ τ δὲ πρωτοπλάστου ψυχῆς πε-
θεράπευται, διὰ τ θεραπονίαν τ θεοῦ πρὸς τοῦ ψυχῆς. ἡ προσπετὴς δὴ ἀφὴ τοῦ
πρώτως σκεύνου πεπλασμένου ὀκνῆς, καθηγίασται διὰ τ βιαίας ἀπὸ δὲ ξύλου πά- 35
σεως δὲ δεσποτικοῦ σώματος. καὶ σὺ τ νέον πλάσθων ἀδάμ μὴ δὲ ἀζύμου δὲ πα-
λαιοῦ, τὸ δὲ μυστηρίου κεφάλαιον ἀναιρεῖς, ἀναστρέφεις τὴν σωτηρίαν, ὡς νοῦ χω-
ρεῖς ὤν, καὶ ψυχῆς ἐστερημένος. Πυθάνομαι δέ σε καὶ ἕτερον. τὴν ζύμην ὡς
φῆς ἀπελαύνεις ὡς ἁμαρτίας σύμβολον ὂν δὲ κυριακοῦ σώματος, τὸ ἄλας δὴ διὰ
ποῖον σοι λόγον ἐν προσελέληται, ἀπὸ ποίας κακίας ἄρες αὐτὸ λαμβανόμενον; 40
Οὐχὶ τὸ ἄλας ὑμεῖς ἐστε τοῦ κόσμου φησὶν ὁ χριστὸς πρὸς τοὺς μαθητάς; οὐχὶ ὁ

Μάρκος

Μάρκος φησὶ πᾶσα θυσία πυρὶ ἁλισθήσεται; καὶ ἐὰν τὸ ἅλας μωρανθῇ, πάλιν
ἐν τίνι ἁλισθήσεται; δὲ λόγου δηλοῦντος. ὡς τοῦτο κρεῖττον πάντων ἐστὶ καὶ τῶν
ἄλλων σωτικῶν, καὶ σήψεως καὶ ἁμαρτίας ἀφανιστικόν. τοῦτο εἶπε πείσεται, δέ-
κνυσιν ἡ δὲ Κύριος ἀπόφασις, μηδὲν εἶναι ἄλλο κρεῖττον ὑφ' ὃ τοῦτο ἱαθήσεται. εἰ
ἄρα τοῦτο τὸ ἅλας καλὸν καὶ οὐδέ ποτε εἰς σύμβολον ἐκλέληται πονηρὸν, εἰς τὶ ἀπο- 5
σεσόβηται ἀπὸ σοῦ. Ἥλιος μὲν φῶς, ὃς τ φαινομένων ἐστὶ τὸ ἄριστον, ἐπεὶ ἅμα
τῇ φωτικῇ καὶ θερμαντικῇ τὴν καυστικὴν καὶ φθαρτικὴν ἔχει δύναμιν, καὶ ἀπὸ φαύ-
λου πολλάκις λαμβάνεται, ὡς φησὶ καὶ ὁ Δαυὶδ, ἡμέρας ὁ ἥλιος οὐ συγκαύσει σε,
οὐδὲ ἡ σελήνη τὴν νύκτα. πόθεν δὲ ἡ ἀποτροπὴ αὕτη τ καυστικῆς δυνάμεως τοῦ
ἡλίου τινὶ ἀπηγγέλη; ὅτι Κύριος φυλάξει σε, Κύριος σκέπει σε, ἀπὸ χειρὸς δεξιᾶς σ-
σου, ὁ Κύριος δὴ πάντως ἀπὸ τ φαύλων τοῦς ἀνθρώπους φυλάττει. ὁρᾷς ὅπως καὶ
τ φαινομένων τὰ ἄριστα, οἱ φωστῆρες λέγω τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἀπὸ τ φαύλων ἐξελήφ-
θησαν τροπικῶς, τὸ δ' ἅλας οὐδέπω ἀπὸ φαυλότητος εἴληπται. ἵνα τί δὲ οὐ τοῦτο
αἱρεῖς; ὁρᾷς ὅπως παθόντα εἰσὶ καὶ νεκρὰ τὰ ἀπὸ τ τελειοποιοῦ καὶ ζωοποιοῦ
θυσίας ἡμῶν ἔργατε καὶ νοήματα; ἀλλ' ἀναληψόμεθα πάλιν τ προκειμένου καὶ λυ-
κὰ ἱστορίαν, φησὶ φῶς. Καὶ ὅτε ἦλθεν ἡ ὥρα αὐτοῦ, ἀνέπεσε μετὰ τ δώδεκα. Τὸ δ'
ἀνέπεσε τί ἄλλο παρίστησιν, ἢ κεῖθαι χαμαί; τοῖς δὲ τὸ νομικὸν ἐθίσι πάσχα, ὅτι
ὄρθιον ἦν τὸ σχῆμα; καὶ ῥάβδος ἐν ταῖς χερσί; καὶ κατεπείγων ὁ καιρὸς καὶ ὀξύς; ὅτι με-
τὰ ποδῶν ἤθιον. λῆξιν ἔσεται δὲ πράγματος σημαινούσης τ καὶ ποδὸν ἐν τρόπῳ.
ἀλλὰ φησὶν ἀνέκειτο καὶ μετὰ τῶν δώδεκα. εἰ τὸ πάσχα ἐτέλει ἐκεῖνο τὸ νομικὸν καὶ
μὴ ἄλλοτε παρεδίδου μυστικώτερόν τε καὶ ὑψηλότερον, διατί μὴ καὶ τοὺς ἑβδομή-
κοντα συμπαρέλαβεν; ἢ δῆλον, ὡς οὐκ ἔδει τὰ μυστικώτερα τοῖς εἰσαγωγικώτερον
ἔχουσιν ἀξιαρχῆς προσαγόρευθαι. Ἀλλ' ἐρεῖς ἴσως, ὡς ἵνα τί τοῦτο καὶ ἠξίωσεν ἰδεῖν
τὸν κάκιστον, εἰ οὕτω καινοτρεπὲς; ὅτι ἐκῶν τὸν
θάνατον ἠρετίσατο. ἐκ οὐκέτι ἐβούλετο ἀποκρύπτεσθαι τῶν κατ' αὐτὸ φονούντων τὰς
ἀπόβουλὰς καὶ λαβάς. κἀνταῦθα ἔδει παρεῖναι τὸν πονηρὸν. ἵνα τοῦ καινοτρε-
ποῦς τούτου ἀπολαβόμενος, εἰς λοιδορίαν τοῦ διδασκάλου τῷ πράγματι χρήσωμα.
καὶ ἀχρυνεῖ τοὺς πόδας εἰς προδοσίαν. ὅπερ Ἰωάννης τοῖς ἄλλοις προσαναφθὲν
διαγγελίσας, καὶ αὐτὸ ἱστόρησεν εἰπών, λαβὼν δὲ τὸ ψωμίον ἐκεῖνος, εὐθέως
ἐξῆλθε. καὶ ἡ προφητεία πεπλήρωται, ὁ ἐσθίων ἄρτος μου ἐμεγάλυνεν ἐπ' ἐμὲ
πτερνισμόν. καὶ τὸ ἐξεπορεύετο ἔξω ἐλάλει ἀπόπαυτο. οὐ διατάττει δὴ μόνον καὶ
τ ἰδεῖν παρέλαβεν, ἀλλ' ἵνα μὴ δόξῃ ἀγνωμοσύνης προφάσιν αὐτῷ, ὡς παρεω-
ραμένῳ προς τ τ συμμαθητῶν συμμορίαν. καὶ μὴ συμπροσληφθέντα εἰς ἐκείνου
τοῦ ἐθίσαν καὶ τ καινοτρεπῆ πρόπεζαν. Ἀναπεσὼν οὖν εἶπε πρὸς αὐτοὺς, ἀπ-
θυμίᾳ ἐπεθύμησα τοῦτο τὸ πάσχα φαγεῖν μεθ' ὑμῶν πρὸ δὲ με παθεῖν. οὐ γὰρ
ἀπλῶς εἴρηκεν ὅτι ἐπεθύμησα. ἀλλ' ὅλῃ ἀπθυμίᾳ. διακαῶς ἄγαν καὶ ἀπαστίως
εἶχον, καὶ διὰ πολλῶν τ χρόνων τῇ ἀπθυμίᾳ συνεπνεύμενον τ δὲ πάσχα τοῦτο μεθ'
ὑμῶν μεταλήψεως. ἀλλ' εἰ τὸ σωθὲς αὐτὸ καὶ νομικὸν ἐτελεῖτο πάσχα τὸ ἄζυ-
μον, οὐκ ἂν διὰ πολυχρονίαν ἐφέσεως ἔφησεν ἀπθυμῆσαι τοῦτο μεταστῆναι, ἀλ-
λὰ ἔστω τὸ πάσχα φησὶν. ἔοικε δὴ αὖ καὶ διὰ δὲ εἰπεῖν ὅτι τοῦτο τὸ πάσχα, παρε-
σαν ἄλλο εἶναι πρὸς τὸ πρότερον. πρέσκατα φῶς δηλοῖ. ὡς εἰ καὶ τὰ διὰ ἀζύμων
ἐπελεῖ-

ιιι

ἐτελεῖτο μοι πρότερον, ἀλλ' οὗτος τὸν νῦν παρεκείμενον. ἵν' μοι δι' ἐφέσεως φα-
γεῖν μεθ' ὑμῶν. γέγονεν δὲ τῆς παλαιᾶς νομοθεσίας ῥίζα καὶ ἀρχή, τὸ πάσχα τὸ
ἄζυμον. καὶ ἡ θυσία ἡ τοῦ ἀμνοῦ, ἀλλ' ἡ ζωοθυσία, οὐκ ἵν' ἀληθὴς πᾶς ἀνθρώποις
τοῖς κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν, τότ' ἄζυμον τοῖς δραπετεύουσι καὶ τυγχανούσιν ἐπὶ
τῆς ὁδοῦ, κατάλληλον φύραμα. τοῖς γὰρ ἐπὶ ξένοις παρεσήκει τὰ αὐτοσχέδια. τὸ 5
δ' ἄρτον ζυμωτὸν παραδίδοσθαι καὶ σάρκα βοῦν ζωοποιὸν ὀνομάζεσθαι μὴ πολλὰς
τὰς παραγγελίας μὴ τὰς θεοπρεπεῖς τεραστουργίας, ἔδει παραδοθῆναι. Τέ-
λος γὰρ τῶν παρ' ἐμοῦ δεδομένων πνευματικῶν ἐν τολμῶν, ἡ ἐν πνεύματι ἀποκάλυψι-
ός τε καὶ ζωοποίησις, ἵν' παρέχεται τῆς ἐμῆς σαρκὸς ἡ μετάληψις τὸν βρωθησό-
μενον, σφαγιάζεται πρότερον. ἐκὼν δὲ θνήσκω, καὶ ὑμῖν παρίθημι τὸ σῶμα 10
ἡμῶν. τοῦτο ἐπεθύμησα τὸ πάσχα φαγεῖν μεθ' ὑμῶν. πάντα γὰρ ἅπερ ἔδρων
καὶ ἅπερ ἔλεγον πρότερον, πρὸς τοῦτο τὸ τέλος ἀπέβλεπε. καὶ τοῦτο ἐπεθύμουν. τὸ
ἐμὲ τεθῆσεσθαι. Καὶ ὑμᾶς τῆς ἐμῆς θυσίας μετασχεῖν καὶ ζῆσεσθαι. ὁ γὰρ τρώγων μου
τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἔχει ζωὴν ἐν ἑαυτῷ. Ἐπὶ τούτοις φησὶν ὁ
Κύριος. ὅτι ἐπεθύμησα τοῦτο τὸ πάσχα φαγεῖν μεθ' ὑμῶν, πρὶν ἢ 15
με παθεῖν. λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι οὐκ ἔτι φάγω ἐξ αὐτοῦ, ἕως ὅτου πληρωθῇ ἐν
τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ. μὴ οὖν δόξητε φησὶν ὡς ἐπὶ ἔτεσι τισὶ, καὶ τοῦτο τὸ πάσχα
φάγομαι, ὡς καὶ τὸ παλαιόντε καὶ νομικὸν ἔφαγον. ἀλλ' ἐφάπαξ καὶ μόνον. φά-
γομαι δὲ τοῦτο μὴ ταῦτα, ὅταν πληρωθῇ ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ. ὅθεν δῆλον
αὐτὸν εἴη, ὡς ἄλλο τοῦτο νῦν παρὰ τὸ ἰουδαϊκόν τε καὶ πρότερον. ἄλλο γὰρ τὸ μὴ ταῦτα, 20
παρὰ τὸ σήμερον καὶ καινὸν, τὸ ἐν τῷ αἰῶνι λέγω τῷ μέλλοντι. ὅτε δὲ φθαρτὸν ἔ-
σται πνευματικὸν σῶμα, ὡς τότε εἶχεν ὅτε παρεδίδου τοῦτο τὸ καθ' ἡμᾶς καὶ ἐλεύ-
μενον νῦν. ἀλλ' οὐδὲ φθαρτοῖς σωθέσται τοῖς τότε τότε μεταλαμβάνειν μέλλου-
σιν. Ἀλλ' ὅτε παρέλθῃ τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου καὶ ὅν μέσῳ τῷ πάντα τέλεον ἠφθορὼς
καὶ ἔσχατον ἐχθρὸς καταργηθείη ὁ θάνατος. τότε ὡς Θεὸς ὁ φύσει Θεὸς καὶ οὐχ 25
ὡς ἄνθρωπος φθαρτὸς καὶ παθητὸς τὸ φαινόμενον, ὡς Θεοῖς χάριν γνωσομένοις,
σωθέσται τοῖς μαθηταῖς, καὶ τοῖς διαδόχοις τῆς ὀρθοδόξου πίστεως καὶ τῶν θείων ἔργα-
των ἐντολῶν. ἄλλον τρόπον ἡμῖν ἑαυτὸν παρθεὶς εἰς μετάληψιν, καὶ ἄλλο πολύ-
ζων ποτήριον, καινοτέρου πάθους. οὐχ ἁμαρτίας τε λύσιν ἔσται ἡμῶν ἡ τῶν θείων
ἐκείνων μετάληψις ἀλλ' ἀναμαρτησίας ἕξιν ἀνεξάλειπτον παρεχομένη καὶ τὸν 30
ἐν τοῖς καλοῖς ἑδραιότητα τὸ παράπαν ἀπαθιδόνητον. καὶ οὐ ζωὴν αἰώνιον μόνον
καὶ θανάτου ὑπερκειμένου καὶ πάντα ἀνώλεθρον, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐπὶ ταύτῃ πθιος ὂν
ὑπαρέξειν ἐπήγγελται τοῖς πεθεάτοις αὐτοῦ. ἢ ἂν εἴη ὡς οἶομαι, τὸ μηδενὸς
ἐνδεδέσθαι χρείαν τῶν τοιούτων ζωῶν, διὰ τὸ ὑπερβάλλον τῆς ὄντως καὶ ἀληθοῦς
καὶ ἀνεκφράστου μακαριότητος. αὐτὸς γὰρ ἐστι πάντα φθορᾶς ἀπηλλαγμένος, 35
καὶ τῇ τῆς θεότητος δόξῃ πεκεχυμένος ὅλος. ἡμᾶλλον, βρύων ἐξ οἰκείας
φύσεως τῶν ἄρρητον ἐκείνην δόξαν τε καὶ λαμπρότητα. καὶ τοὺς κατὰ πρόσωπον
αὐτοῦ πρεσεκυνήσεις μέλλοντας παρασήσεσθαι καταστράπων ἀειφανῶς, τοῦτό ἐστιν ἡ
τῆς Θεοῦ βασιλεία ἡ τοῦ καινοῦ πάσχα τούτου πλήρωσις. Ταῦτα εἰπὼν καὶ τὸ δεῖπνον
ἐτέλει, καὶ τὸ παρὰ τῷ δείπνῳ ποτήριον λαβὼν εὐχαριστήσας, τοῖς μαθηταῖς πι- 40
εῖν δέδωκεν. εὐχαριστεῖ δὲ, ὡς καὶ ἐπὶ τῆς τῶν ἄρτων εὐλογίας ἐποίησε τῷ Πατρὶ

ἀναφέρων ἅπαντα. καὶ ἡμᾶς παιδεύων τὰ ἴσα ποιεῖν, καὶ τῷ Θεῷ εὐχαριστεῖν τῷ
αἰτίῳ τῶν χρεῶν καὶ διδόντι τροφὴν ἀπάσῃ σαρκὶ, τοῦτο ποιήσας, δέδωκεν αὐ-
τοῖς τὸ τοῦ καινοῦ δείπνου ποτήριον. καὶ φησὶ. λάβετε τοῦτο καὶ διαμερίσατε
εἰς ἑαυτοὺς. οὕτω γὰρ πολλοῖς καὶ πρότερον καὶ νῦν ἔθος ἐστὶ, τοῦ αὐτὸ πίνειν ποτηρίου
καὶ μερισμὸν, λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ πίω ἀπὸ τοῦ γενήματος τῆς ἀμπέλου, ἕως 5
ὅτου ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἔλθῃ. ἕως ὧδε ἡ τοῦ καινοῦ δείπνου μετάληψις πεπλεώ-
σθαι. Εἰ δέ τις εἰς μέσον παρήγει τὸν μέγαν φωστῆρα τετελεσθαι παρὰ τοῦ κυρίου
λέγοντα πρότερον τὸ πάσχα τὸ νομικὸν, εἶτα παραδιδόντα τὸ καινὸν καὶ πνευματικὸν,
πρῶτον μὲν οὐκ ἀπολέγω οὐδ' ἀπειθῶ ἐν οἷς μὴ τὸ ὀρθόδοξον καταβλάπτε-
ται. καὶ γὰρ καὶ τὸ νομικὸν τετέλεκε πρότερον, ἵνα μέχρις ἐσχάτης ἡμέρας μὴ 10
φανῇ τῷ νόμῳ ἀνιπτάμενος. εἶτα τὸ καινὸν παραδέδωκε, τίς οὐκ οἶδε πρότε-
ρος τοῦ λαμβάνεσθαι ἄζυμα. εἰς τὸ καθ' ἡμᾶς πνευματικὴν ἀγιστείαν; ὀκτά-
κις τετέλεκεν ὡς φησιν ὁ ἅγιος, ἵνα μὴ φανῇ τῷ νόμῳ ἀνιπτάμενος. τοῦ δὲ νόμου
σχολάσαντος καὶ μεταπεθεμένου ὀκτὼ μέσου τὸ καθ' ἡμᾶς ὀκτάκις, ἵνα ἐ-
πὶ τοῦτο τὸ μυστικώτατον μυστήριον τελεσθήσεται, ἵνα μὴ τοῦ νόμου λύ- 15
σιν τὸν τολμῶ; ἀλλὰ μόνον ὀκτάθεσις γέγονεν. ἀλλ' εἰ καὶ πρότερον τελεσθεὶς
τὸ νομικὸν, πάντως ὑπὸ τῶν δυτέρων ἀναιρεῖται τὰ πρότερα, ὡς ἡ πρότερον ἀπὸ τοῦ
βαπτίσματος. χρεὼν πρότερον, ἀλλὰ καὶ βεβαίωσιν. τὸ πρότερον, τοῖς
ἐν τῷ νόμῳ σφραγὶς. τὸ δεύτερον, τοῖς ἐν πνεύματι. ἀρ' ἐν τῷ ἰουδαϊκὴν πρόθε-
σιν τὸν ἐν τῷ νόμῳ σφραγὶς. τὸ δεύτερον, τοῖς ἐν πνεύματι. ἀρ' ἐν τῷ ἰουδαϊκὴν πρόθε-
μητέον σφραγίδα ὑπὲρ τῶν ὀκτὼ τοῦ βαπτίσματος; Ἔστι δὲ καὶ ἄλλο εἰπεῖν. 20
ὃ οἱ πρὸ ἡμῶν εἰρήκεσαν. ὡς ὀκτὼ ἐν ἀγῶνι ἦν ὁ λόγος τῷ χρυσορρήμονι οὐδὲ
πρὸ τούτου ὀκείνῳ προσῆκεν εἰπεῖν. ὅπ μὴ δὲ ἐῶρα ἐν τοῖς κατ' ὀκείνον χρόνοις
τὸ ἰουδαϊκὸν ἄζυμον ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς θυσία ὅλως παραπολμώμενον ἢ παρεισδυό-
μενον. καὶ ὡς μὴ δεδιώσι ὀκ τοῦ ὀικείου λόγου πάροδον εἰς τὸ παρὰ τῶν χρεωνόμων
τὰ ἄζυμα θύεσθαι, εἰρήκει πρότερον τετελεσθαι τοῦ καινοῦ πάσχα τὸ ἄζυμον. μᾶλλον δὲ 25
ἀμφότερα παρεισπαγὼν τελεσθῆναι. τὸ μὲν, πρὸ τοῦ. τὸ δ' ὕστερον, δείκνυσι
τὸ πρότερον καταργούμενον. Ἔτι δὲ ἀπεργῶς πρὸ τοῦ νομικοῦ εἴρηκε τελε-
τῆς ὀδὲν πρὸ αὐτοῦ ἐπεξεργασάμενος. δῆλον ἐξ οὗ τὸ, ἐπεθύμησα
τὸ πάσχα τοῦτο φαγεῖν μεθ' ὑμῶν. πρὸ τοῦ νομικοῦ εἰρῆσθαι τῷ Κύριῳ ἔφησεν. ἐν
τῷ ἐφεξῆς λόγῳ. πρὸ τοῦ καινοῦ τὸ αὐτὸ τοῦτο ἐξελάβετο οὕτως εἰπών. Διατοῦτο 30
καὶ ἐπεθυμήσα ἐπεθύμησα φησὶ τὸ πάσχα τοῦτο φαγεῖν, τουτέστι παραδοῦναι ὑμῖν
τὰ καινὰ πράγματα, καὶ πάσχα δοῦναι καθὸ μέλλω ποιεῖν πνευματικοὺς. ὁρᾶς
τὸ ἀγὸν παρεδιδὸν ἐν τῇ τοιαύτῃ τελετῇ; ἐπήγαγε δ' ὁ Κύριος, ὅπ οὐ μὴ πίω
ἀπὸ τοῦ γενήματος τῆς ἀμπέλου ἕως ὅτου ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἔλθῃ. τοῦτο ἐμμὸ.
τῶν ὀκ νεκρῶν τοῦ σωτῆρος ἀνάστασιν ἔφασαν. ἕτερος δέ τις τῶν Πατέρων, ἢ ἐν τῷ 35
μέλλοντι αἰῶνι ἀποκατάστασιν ἐξελάβετο. Ἐπὶ τούτοις, οὐκ ἄρτον καμβάσει
ἄζυμον τῆς κακώσεως, ἀλλ' ἄρτον ἀπωλῶς. ὡς φῶ οἰκία μίπω δεξαμένη τὸ ὄρο-
φον. ἐπεὶ δὲ αὐτοῦ τοῦ ὀρόφου ἐξ ὑετῶν χιόν καὶ καυσώδους πρεσβολῆς διαπρεσ-
θῆναι ἡμᾶς, οὐκ ἂν ῥηθείη ἀπωλῶς οἰκία εἰς ἣν μὴ ὀροφοθείη. ἀλλ' ἀσκεπὴς οἰκία.
οὕτω καὶ τὸ ἄζυμον. καὶ ἄρτος ῥηθείη, ἀλλὰ μὴ τοῦ ἀζύμου πρεσλήψεως. ὡς 40
μηπω εἰς τὸ ἄρθρον εἶναι λέγεσθαι ἀρθρωθεὶς. διατοῦτο τὰ εἰς θυσίαν ἐνίοις λαμ-

βανόμενα καὶ μᾶλλον ἐν αὐτῷ τὸ πάσχα, ἄζυμα φησὶν ἔδεδε. καὶ πάλιν εἰς τὴν
χρείαν τοῦ ἱερέως. καινῶν φησὶν ἀζύμων προσοίσετε. καὶ ὅπου τὴν νόμου τὸ ὁλοκαυ-
τώσεως. τὰ καθαιρεφθέντα ἀπὸ τὸ σεμιδάλεως τὸ θυσίας ἄζυμα, βρωθήσεται
ἐν τόπῳ ἁγίῳ. ὑπερφήσεται ἄζυμωμένον. Καὶ ἐν οἷς διατάττεται περὶ σωτηρίου
θυσίας ἄρτους εἰπών, καὶ τὰ ἄζυμος προσέθετο ὅτι σεμιδάλεως ἀπαπεπιεσμένους ἐ-
λαίῳ. καὶ λάγανα ἄζυμα. ἔνθα δὲ περὶ ἀζύμων ἐρεῖ, εἶτα μέλλει καὶ περὶ ἄρ-
των εἰπεῖν. ἐν τῇ αὐτῇ καὶ μιᾷ θυσίᾳ, ἄρτους προσέθηκε ζυμίτας. Ἐν δὲ τῷ
λευιτικῷ περὶ τὸ τὰ ἄζυμον εἰπὼν ἑορτὴν ἀπολῶς καὶ ἀπαρχὴ τὸ περὶ τὸ τοιούτων
θυσίας, ὀνομάσεως, ἄζυμα καλεῖ ἀπολῶς ταῦτα, καὶ ἐν ἀρχῇ ἑκάστου περὶ αὐ-
τῶν λόγου, καὶ ἐν τῇ μέσῃ καὶ τελευτῇ. ἔνθα ἐφεξῆς περὶ τὸ τοῦ θέρους εἰπὼν
ἀπαρχῆς, καὶ διαπαντὸς ὁ Θεὸς περὶ ὧν προσοίσουσι ζώων. καὶ σεμιδά-
λεως ἀπαπεπιεσμένης ἐλαίῳ καὶ οἴνου σπονδῆς. καὶ ἄρτον ἀπολῶς εἶπεν εἶναι τὸ
προσφερόμενον. ἐν νέα χίδρα πεφρυγμένα καθεξῆς φησὶ περὶ τῆς πεντηκοστῆς. καὶ
ἄρτους προσοίσετε δύο δεκάτου θέμα. ὃν δύο δεκάτων φησὶ σεμιδάλεως ἐζυμωμένους.
Ὅρα δὲ ὡς ὅτι τῶν δύο τούτων θυσιῶν τελείων ἀπαρχῶν καὶ τῆς πεντηκοστῆς, ἄρτον
ζυμίτην οὐκ εἴρηκεν, ἀλλὰ ἄρτον ἀπολῶς. ἀπὸ δὲ καὶ κάτω ἐν μεταξὺ ὅπερ ὅτι
τὸ πάσχα, ἀπολῶς τὰ τελέμενα ὀνόμασεν ἄζυμα. καὶ οἱ ἄρτοι φησὶ ἐζυμωμένοι
ἔσονται ὃν δύο δεκάτων σεμιδάλεως. τὸ ὅν ποῖα καὶ πόσα ἔσονται φυράματα
παρεστῶν. ἵνα διασείληται αὐτὸς ἀπὸ τῶν ἀζύμων. ὡς ἀπὸ περὶ ὀνείρων εἰρηκὼς
αὐτὸ ἄζυμα ἁπλῶς ταῦτα εἴρηκεν, ὅτι καὶ τούτους ἄρτους εἴρηκεν ἀπολῶς. διὸ
καὶ μίαν λέξιν φησὶ, ἐν προσάξατε μετὰ τῶν ἄρτων, ἑπτὰ ἀμνοὺς. καὶ
μετὰ μικρὸν πάλιν. καὶ ὑπόθησεν ὁ ἱερεὺς αὐτοὺς μετὰ τῶν ἄρτων καὶ πρωτοτόκω-
νήματα. ὁρᾷς ὅπως τὰ ἄζυμα ἁπλῶς ἄζυμα καλεῖ. καὶ τοὺς ἄρτους ἀπολῶς
καλεῖ ἄρτους; Ὅτι τοὺς ἐν ζύμῃ ἄρτους ἀπολῶς ἄρτους εἴωθε καλεῖν. ἡθέλη-
σεφὴ, ἄκυρον πάλιν ἐν τῷ λευιτικῷ. λήψεσθε φησὶ σεμίδαλιν. καὶ ποιήσετε
αὐτὴν δώδεκα ἄρτους, δύο δεκάτων ἔσται ὁ ἄρτος ὁ εἷς. ἐξ ἄρτους τὸν ἓν θέμα ἐν
ὑπόθησε ὑπὸ τὸ θέμα λίβανον καθαρὸν καὶ ἄλα. κατανοεῖς πῶθρωπε ὅπως
τοὺς ζυμίτους ἄρτους, ἀπολῶς ὠνομάκει ἀπὸ προσθήκης τὸ πρόσταν ἰνὸς; ἀλ-
λὰ καὶ περὶ ὧν ὁ μελχισεδὲκ ἐξήγαγε τῷ ἀβραὰμ, ἄρτους ἀπολῶς ἐκάλεσεν ὀνό-
νους. πῶ γὰρ τότε ἄζυμα τὸ πρόσταν ἔννοια. καὶ ὁ Δαυὶδ. ἄρτος φησὶν ἀνθρώ-
που καρδίαν σημαίνει. Καὶ πόδεν πολλὰ καταμεθμεῖν. τὸ τοῦ ἄρτου ὄνομα. ἔν-
θαπερ πρόσληψη, οὐδὲν ἄλλο παείσιν, ἢ τὴν σωτηρίαν τοῦτον καὶ πᾶσιν ἐπιθύμουν.
τὸ δ' ἄζυμον, ἄζυμον ἀπολῶς λέγεται. ἐν μόνῳ δὲ τῷ τόπῳ τὸ περὶ τοῦ σωτηρίου
θυσίας, λάγανα εἰπὼν ἄζυμα ὁ δηλοῖ ἄλευρον ἐλαίῳ φυραθὲν ἢ ἑψηθὲν ἐν ἐλαίῳ.
καὶ περὶ ἄλλου εἴδους μέλλων ἀζύμου εἰπεῖν τὸ προτέρων ἐχόμενα πρὸς τὸ τὰ ἄζυμον
λαγάνων διαστολὴ, ἄρτους ἀζύμους ὀνείνα ὀνόμασεν. διὰ τὸ διαφορὰν τὸ τὸ
ἀζύμων σωθέσεως. τὰ μὲν γὰρ ὀνόμη λάγανα ἄζυμα, τὰ δὲ ἄρτοι ἄζυμοι.
Καὶ μετ' ὀλίγα τῷ πεφυραμένῳ ἐλαίῳ σεμίδαλιν κελεύων ὑπὸ ἄρτοις προσ-
φέρεσθαι. ἵνα μὴ ὑπὸ τοῖς ἀπωρήθεισι τοῖς ἀζύμοις ἄρτοις ταύτῃ ἐπολάβοις
προσφέρεσθαι, ὑπὸ ἄρτοις εἴρηκε ζυμίτας. Πανταχοῦ δὲ ἐν ἄλλοις τὸ ζυμίτου.
ἄρτον διήρησεις λιγόμενον. ἐν τῇ ἐξόδῳ, ἐν τῷ λευιτικῷ ἐν τοῖς ψαλμοῖς ἐν

τοῖς

τοῖς βασιλείαις, ἐν τοῖς παροιμίαις. τὸ διάθρυπτε πεινῶντι τὸν ἄρτον σου ἐν τοῖς δίαγ-
γελίοις. ὑπάτε τὸ δίλογίας τῶν πέντε ἄρτων, καὶ τὸ ἑπτὰ. καὶ ὁ ὑπὸ τὴν αἰθρακιὰ
ἐγχυθὺς, καὶ ὁ ἄρτος ὁ παρ' ἐλπίδα. Ταῦτα δὲ πείσασί σε τὸν ζυμίτου ἄρτον, ἄρ-
τον ἀπολῶς ὀνομάζεσθαι; ἀδόλεχον γὰρ πάντη ἐστὶ καὶ ἀόκτον τὸ λέγειν, ὡς τὸν σή-
μερον ἀφίκετο πρὸς ἡμᾶς ἄνθρωπος λογικὸς, πρὸ πολὺν γὰρ ἄγων ἐστὶν ἡ προσθήκη
καὶ λογικὸς. ὅτω δὴ καὶ ἄρτος οὐ ὁ κύριος ἔλαβεν, οὐδὲ μιᾶς προσθήκης ἐδέε-
το, ὅπ ζυμίτης ἦν. ἄρτον οὖν λαβὼν ὁ κύριος καὶ εὐχαριστήσας, ἔκλασε καὶ
ἔδωκεν αὐτοῖς λέγων. τοῦτο ἐστὶ τὸ σῶμά μου τὸ ὑπὲρ ὑμῶν διδόμενον, τοῦτο
ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. μήτις οὖν διαπτοείτω, τὸν ἄρτον τοῦτον σῶμα γίνε-
σθαι χριστοῦ, μήτις ἀμφιβαλλέτω διὰ τὴν ἀθρόαν καὶ ὑπερφυεστάτην μεταβολήν.
Καὶ γοῦν μὴ, καὶ ἤπερ, καὶ ἡ ἐγκεφαλὴ ἐκείνῳ μορίῳ τοῦ σώματος ἀλλοιωτικὴ δυνά-
μις, τὸν ἄρτον πεφυκὼς μεταβάλλειν εἰς σάρκα. καὶ ὁ ταύτην αὐτοῖς ἐνθέμενος
τὴν φυσικὴν δυνάμιν, οὐκ ἄρα ἰσχύει ἀοράτως τὸν ἄρτον εἰς σάρκα μεταπλάττε-
σθαί τε καὶ ἀλλοιοῦν; οὐκοῦν τὰ τοῦ σώματος μόρια φυσικὰ ἐγγαστρίζοντα καὶ χρόνῳ
διαπλαθέντα, φυσικῶς τὸν ἄρτον καὶ διὰ χρόνου ἀλλοιοῦσιν εἰς σάρκα. ὧδε θεὸς
ἐστὶν ὁ μεταπλάττων τὸν ἄρτον τοῦτον εἰς σῶμα τὸ ἑαυτοῦ. θεὸς ὁ ὑπέρχρονος.
ὁ κελεύσας μόνῳ καὶ νεύματι ποιῶν, καὶ πάντα μεταστοιχειώσας, καὶ πυρὸς κάμινον εἰς
δρόσον μεταβαλὼν ὑπὸ τὸν κάλαθον, καὶ λεόντων ἀγριότητα εἰς πραότατα ἡμερότητα,
ὁ τὸ ὕδωρ εἰς πῦρ μεταποιησάμενος ὑπὸ τὸν ἥλιον. ὃς καὶ ἐν ἀκαρεῖ πολλὰ δό-
ξας μετέβαλε, καὶ ἄλλα, οὐ ὑπὸ μωυσέως καὶ ἄλλων ἁγίων πεποίηκεν. Εἰ δὲ μὴ σάρξ
ὁρᾶται σοι, τοῦτο πλέον θαύμασον, ὁ μεταβάλλων ἀόρατος, τὸ πρώτως ἀγκα-
ζόμενον ὑπ' αὐτοῦ ἡμετέρα λέγω ψυχὴ. τοῖς ὀφθαλμοῖς σου ἀόρατος πέφυ-
κεν, αὐτὸ τὸ σῶμα τοῦ κύριου ἡμῶν ἐγγαίει ἀεὶ ἀόρατον. καὶ τοῦτο καὶ τὸν ἴσον
λόγον τοῦ μεταβεβληκότος σώματος, ἡ σαρκώδης φύσις ἐστὶν ἀόρατος. ἠδύ-
νατο γὰρ καὶ τοῦτο ποιῆσαι. καὶ τὰ θεῷ τὸ πρόσταν ἀδυνάτου, ἀλλὰ τὸν ἀθενεί-
ας τὸν σῆς φειδόμενος καὶ τὸ φαινόμενον, ἄρτον τετήρηκέ σοι ἐν ὀφθαλμοῖς. ἵνα
μὴ ὅλως ἐλεγχόμενος σάρκα λαμβάνων καὶ σαρκοφαγεῖν οἰόμενος. Καὶ ἄρτος
μὲν οὗτος ὁ ψιλὸς. τὸν σωματικὸν ζωὴν σοι σωίζει. καὶ ὁ θεῖος οὗτος ἄρτος.
ἡ τοῖς νοεροῖς ὀφθαλμοῖς θεωρουμένη σάρξ τοῦ κύριου, ἀπαιτεῖται σοι ζωὴς εἶναι παρεκ-
τικὴ νοερᾶς; μὴ οὖν ἀμφιβαλε ἄνθρωπε. μᾶλλον μὲν οὖν τῷ δοτῆρι τούτου προσ-
κυνήσον, καὶ προσίεσο τὸ δῶρον μετὰ θερμῆς πίστεως. μηδὲν ἔτι πολυπραγμονῶν
μὴ ζητῶν τὸ ὑπὲρ κατάληψιν. μᾶλλον μὲν οὖν καὶ συγγνώμην αὐτὸν τὸν προ-
τέρας ἀμφισβητήσεως, καὶ ὅτως τοῦτο καὶ ἁγιαστικὴς καὶ ζωοποιὸν χάριτος, τὸν ὃν
τοῦ σώματος τούτου μεταδιδομένης τοῖς πιστοῖς. Ὁ μὲν ἀμνὸς ὀνειλοῦθη θύε-
σθαι εἰς τὴν ἀνάμνησιν τὸν τῶν αἰγυπτίων πρωτοτόκων ἀπωλείας καὶ σωτηρίας τῶν ἰουδαί-
ων. τὰ δ' ἄζυμα, εἰς ἀνάμνησιν τὸν ἐξ αἰγύπτου ἀπαλλαγῆς καὶ φυγῆς. καὶ ὁ
τοιαῦτα ἔδοσαν οἱ ὑπὸ τὴν ξένης καὶ ἐν ὁδῷ καὶ φυγῇ. πῶς ὁ τοῖς δεσπόταις, τοῖς
ὁδοῦσι, καὶ μᾶλλον δὲ ἐρήμου. τοῖς ὑπὸ ξένης. ζύμη καὶ πολύμοχθον φύραμα.
καὶ σκαῦν ἑτοιμασία εἰς τὴν τοῦ ζυμωθέντος ὑπόθεσιν. καὶ κλίβανος πλησίον γέ-
μων πυρὸς, εἰς ἕψησιν τὸν ἐκ ζύμης φυραθέντων ἄρτων. Διατοῦτο αὐτοσχεδίαν
πρέπει τοῖς φυγάσι καὶ ὁδίταις καὶ ξένοις, φύραμα μικρὸν ἐξ ἀλεύρου ἄζυμον καὶ
ὑπὸ

ὑπὲ αὐθεάκων βεραχέων, ἢ ποδιᾶς ἐψόμενον. διὸ πρὸς ἀνάμνησιν τ ἐξ αἰγύπτου φυγῆς τὰ ἄζυμα ἐπετέλεσε. Καὶ ὑπὲ ἑπτὰ ἡμέρας ἡ πανήμερος ἐγίνετο ἑορτὴ, ὅπ καὶ πρὸς χρόνον ἡ δυεργεσία αὕτη τῷ χρόνῳ ἐκείνῳ ἐγίνετο. Ἡμῖν δὲ τελεῖται τὸ μυστήριον ὑπὸ διὰ πάσης ἡμέρας, οὐκ ἐν μόνοις τοῖς ἱεροσολύμοις. ἀλλὰ πανταχῇ τ οἰκουμένης νῦν προσδέδοται. ὅπ καὶ αἰώνιος ἡ δυεργεσία, καὶ μᾶλλον καὶ τὸ ὑπὲρ ἐκ μέλλον, τὸ μέγιστον τῶν ἀγαθῶν ἡ ἀθανασίαν ἐκ τ ἀεὶ δυζωΐαν, ἡ παρρησία παρέζεται τελετή. Ἀλλ' δοκεῖ ταῦτα ἐκ ὑπὲ τὸ πρότερον ἔλθωμεν. ὡσαύτως καὶ τὸ ποτήριον φημὶ μὴ τὸ δειπνήσαι λέγων. Ἐστὶ τὸ ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη τὸ ὑπὲρ ἡμῶν ἐκχυνόμενον ἐν τῷ αἵματί μου. τὸ παλαιὸν ἐκεῖνο πάσχα καὶ νομικὸν, ἀμνὸν εἶχεν αἷμα χεόμενον ζώου ἀλόγου. ἐκ πολὺ τ ἡμετέρας ἀφεστηκότος φύσεως. καὶ σὺν ἐκείνῳ τὸ ἄζυμον. ὧδε δὲ τὸ μεταδιδόμενον, αἷμα θεοῦ λόγου ἐν ἀνθρωπήσαντος. καὶ ἡ διαθήκη αὕτη καινὴ. ἐκ δεῖ καὶ ταῦτα τὸ ἄζυμον συμπαραλαμβάνεσθαι, ἢ δεῖ ὡς τὸ αἷμα ἐξηλάσκεται, ἐκ τὸ μετ' αὐτοῦ λαμβανόμενον ἄλλο εἶναι, ὃ δὲ ἀζύμου καθαρότερον καὶ θρεπτικώτερον; Ἔστι τὸ ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη ἐν τῷ αἵματί μου, ἐκ τ παλαιᾶς ἐκείνης αὐτίθετον. τὸ παλαιὸν καινὸν γενέσθαι ὑδάτων. καὶ πῶς ἄρα τὸ τ παλαιᾶς διαθήκης ἄζυμον, τῇ καινῇ συνπαχθήσεται; καινὴ διαθήκη, τὸ πάσχα δὲ τό ἐστιν ὡς ἀρτι παραδιδόμενον ἐκ ἕως δὲ νῦν μὴ φανερωθέν. καινὴ διαθήκη ἐστὶν, ὡς ἐκ τ μεταλαμβανόντων καινοποιός. καινὴ δέδοται, ἠχρήσθυσε τὴν ἡ παλαιά. καὶ τὸ ἀπόκρυφον τ ἀχρήστου κατέγνωσται. ἔστι τὸ ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη ἐν τῷ αἵματί μου. τὸ σῶμα διατέτμηται πρότερον, καὶ τὸ αἷμα δίχῃς ἀποχέεται. ἐκεῖνος αὐτὸς ὁ θυόμενος, τὸ σῶμα παρέσχετο. ἐκεῖνος αὐτὸς, καὶ τὸ οἰκεῖον αἷμα ἐξέχεεν, ὅπ ἑκὼν πέπονθε. πολλὰ ἰδὰ ἠγείρε δὲ παραδίδοντός με μετ' ἐμοῦ ὑπὲ τ τραπέζης. ἐπεὶ ἀνωτέρω εἴρηκε τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου τὸ ὑπὲρ ὑμῶν διδόμενον. καὶ τὸ αἷμά μου τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον, προδήλως παρεκελεύσατο ὅπ ἑκὼν ἑαυτὸν εἰς θάνατον παραδίδωσιν. καὶ ὑπὸ αὐτὸς ἑαυτὸν εἰς θάνατον δίδωμι ὡς ἑκὼν πεθνηξόμενος. διὰ τὴν κοινὴν δὲ γένους σωτηρίαν, ἀλλ' οὐκ αὐτὸς ἑαυτὸν παραδίδωμι τοῖς φονεύσαι. ἀλλ' ὁ παραδιδοὺς ἕτερος, ἢ ἠχέρ μετ' ἐμοῦ ὑπὲ τ τραπέζης. τοῦτο δὲ τ ἀπαίδευσιν δὲ προδότου καὶ τὸ τ γνώμης ἄγαν ἀπάνθρωπον. Καὶ ὁ μὲν υἱὸς δὲ ἀνθρώπου πορεύεται κατὰ τὸ ὡρισμένον, οὐχ ἕλκεται, οὐκ ἀπάγεται. ὅτ ὁ νόμος δὲ Περσολυσίας θανάτου. διὰ ταῦτα ὁ Κύριος ἔργοις ἡμῖν τοῦτον παραδιδοὺς, τότε πρόθυμον πρὸς τὸ θνήσκειν ἐπέδειξε, καὶ τὸ ἀρρίψοκίνδυνον παρεσήματο. πολλὰ δὲ καὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' δὲ παραδίδοται. μὴ φοβεῖν ὡς ὑπηρετῶν Θεοῦ θελήματι παραδίδωσιν, ἀλλ' ὡς φιλαργυρία λυπήσας. ἐκ πορισμὸν ἐντεῦθεν τῷ πάθει πεποιήμενος, ὅ τ σκαιότερον γνώμιον φύγωμεν. Ἔγωγε οὖν προτέθεικά σοι ταῦτα πρὸς ἀνάμνησίν τε καὶ ἴασιν ὧν ἀζύμων πρεσβυτὰ καὶ τ ἐν ζύμῃ ἀληθείας ἀλλότερα, ἀλλ' οἶδα ὅπ καρκῖνος ὀρθὰ βαδίζειν δυνάμενος. ὃ δὲ γνώμη σκληρὰ ἐκ ἐπεπωρωμένη σφοδρῶς, λόγοι ἐλαίῳ ἀπαλυνθήσεται. ἀνπτύπων δέσοι ἄλλων χρεία καταμενόντων τὴν σκληρότητα. ἡμῖν δ' ὁ λόγος ἐκ ἄμιαθός ἐστιν ὃ δὲ τοῖς καθ' ἡμᾶς εἰς μελέτην ἀληθείας καὶ ἄσκησιν ἄχρης. δύνη δ' ἐκ σοὶ Θεὸς ὑπεροφὴν καὶ διόρθωσιν, ἀν πρὸς θέλῃς τὸ ὑπὲ τ καρδίας σου ἰσδαῖ-

νον καὶ σκοτεινὸν ὑπεκάλυμμα. ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Ἰωάννου τοῦ ἁγιωτάτου Πατριάρχου Ἱεροσολύμων λόγος περὶ τῶν ἀζύμων, ὃν συνεγράψατο ἐν Ἱεροσολύμοις κατὰ τὴν διάλεξιν ἣν πρὸς Ἕλληνα λαϊκὸν φιλόσοφον ἐποιήσατο.

Τὸν πολύποδα φασὶ, τὸ πρᾶσσον μὴ χαίρειν τῷ πόντῳ τοῦ βορρᾶ. ἐχθρὰ δ' ἡγεῖται τὰ ἐκεῖ, καὶ μήτε γυναῖκας, μήτε ὑπόδημα τοῖς θαλαττίοις ἐκείνοις ὑγροῖς. αἰτία δ', ὅπ τὰ γλυκέα τούτῳ οὐκ ἔστι φίλια ὡς ὀλέθρια. σφόδρα γὰρ ἐκλύει αὐτοῦ τὴν δύναμιν ὕδωρ γλυκύπαν καταχεθὲν. ὁ πόντος δ' ἐκεῖνος πολλοῖς, τοῖς ποταμοῖς καταλυόμενος, ἐφ' οἷς ἐχθρός ἐστι τῷ πολύποδι. ἵνα δὲ γνῶς τὸ, πρὸς τὰ γλυκέα τῶν ὑδάτων δὲ ζῶν τοῦτο ἀπόφρεγον, ὁ θηρατὴς αὐτοῦ οὐ διδάσκει σε. Πέτρα γὰρ πρόσφυς ὁ ἰχθὺς, ἀπερίζ ἔχεται καὶ οὐκ αὐτοῦ ἐξίστασθαι φύσεως, ὁ δ' ἀπαχθεὶς τὸ ὕδωρ, ἔχει τὸ θήρεμα. τοῦτο τὸ ζῶον πολλοὶ μεμιμήσαντο, καὶ τοῖς γλυκέσι τ ἀληθείας ἐχαίρησιν ὕδασιν. ἔνθεν ἐπαρρὰ τῇ ἐκκλησίᾳ διάγουσιν, ὅπου ποταμοὶ πολλοὶ καὶ δαψιλεῖς δὲ ζῶντος ὕδατος ῥέουσιν· ἀλλ' ἐκεῖθεν πρὸς ἄλλου πρέποντα, ὅπου καὶ εἰς βάλωσι ποταμοὶ, ἀλλὰ πολλῇ τῇ ἀλμυρότητι ἀναφύρουσι καὶ τὸν πολύποδα. καὶ εἰ Πέτρα σκανδάλου πρὸς πολλοὺς ἐκεῖνος. οὐκ ἀφέτως ἔχοντα, ἀλλ' ἔτως ἐνίσχυσι, ὡς μᾶλλον ζωοπορήματος καὶ ἀμωμήτου. καὶ ἔνιες αὐτὴν ἐχὶ καὶ τὸ τ Πέτρας ἀφίσταται βάλωσι, γλυκέος τ ἀληθείας ἀπαχθεὶς τοῦτις δὲ νάματος. Τούτων εἰς ἐστι καὶ ὁ τοῖς ἀζύμοις σωθέμενος ὁ πρώτης ῥιζώσεως. ὁ δὲ τῷ σκανδάλῳ τούτῳ πρόσφυς, τοσοῦτον ἀπεσωθήσαι, ὡς ῥᾶον ἔχειν ἀπεραγκῶσι τ ψυχῆς, ἢ τούτου δὴ τὸ δὲ πείσματος. Μετὰ γοῦν, τοὺς ἄλλους ἐκ τοὺς πρὸς ἐκείνας λόγους ἐξ σωστάζομεν ἀνωθεν, ἐ πολλαὶ παρῆλθον ἡμέραι. καὶ τῆς ὁμογνώμων ἐκείνοις φιλοσοφίαν αὐχῶν μετάπιπον δῆθεν ὑπασπιζῶν, ὡς ἡμᾶς ἀφίκετο, τὸ ἰσχὸν ἀλγῶν. ἐκ πρόπον θεραπείας ὑπιζητῶν. πρὸς δὲ τὰ εἰς ἡμετέραν ἥκοντα διανοίαν ὑπεθέμεθα, ὑπιδόντες καὶ φόρμακον. Τοῦτο λαβὼν ἀπῆει μηδὲν πρὸς θέμενος. μετ' ἐ πολλὰς δ' ἡμέρας ἐπαυπῆκεν ἀποδόμενος τὰ δύχαρεστήρια. εἶτα φησι. καλόν ἐστιν εἰ ἀρὰ ἐκ ψυχικὸν ἐνοχλεῖμοι νόσημα, ἐλεγχθῆναι τε πρὸς σε καὶ ἰαθῆναι τὰ κάλλιστα. Ἐχώλουν τὸ πρὶν καὶ πρὸς τὴν παρδίκην ἐνέργειαν ἐ μελέως ἔσκαζον. ἤδειν γὰρ τοῦτο κἀγὼ, ὅπ δὲ πάθος ἡ ὁδαίη τε καὶ ἡ αἴσθησις, διδάσκαλοι καθεστήκεσιν. εἰ ἄρα καὶ πάθος μοι ἐνοχλεῖ καὶ πρὸς τὴν εἰς Θεὸν θυσίαν ἐ δυνάμεσι σωεπίσθαι. δοκεῖμι γὰρ ὀρθοτάτην ποιεῖσθαι τὴν πορείαν καὶ ἀπαρέγκλιτον, ὁ τὸ ἄζυμον εἰς ἀγιστείαν προσφέροντες. εἰ γὰρ μὴ ἔτως ἔχοιμι, ἐγὼ πρῶτος μαθὼν τὴν ἀλήθειαν, δὲ διεσραμμένοι ἀφέζομαι καὶ τῷ δυθυτάτῳ συνθήσομαι. Πρὸς δὲ εἰρήκειμι. μάτην ὀργυρόνοσος τοῖς λαμπροὶς πρὸς τοῦ ἐνζύμου λόγος ὀργυροκοπήσει πρὸς σε. ἄστα κἀδώρητα φορμήσει μέλη, καὶ μήμοι κόπος παρέζεις ὑπὲ κενοῖς. τὰς βεβήλους ὑπὲρ ἐρεσχελίας, καὶ ὁ παῦλος ἡμῖν ὀπτρέπεσθαι παραινεῖ. ἐ ὑπὲρ ἀφέζη δὲ ἀνὰ χεῖρας σοι πώποτε, ἐδὲ τῇ ζύμῃ σωθήσῃ, ὁ καθαρὸς ὁλόμβρος

μῶς ἄζυμος. Οὐκοῦν ὀκεῖνος φησὶ οὐ πωθανομένῳ μοι λύης ἅπαν ἀμφίβολον, καὶ παρ' ὀφθαλμοῖς τὴν ἀλήθειαν δείξῃς μοι, ἕτοιμός σοι ἔσομαι πρὸς πάντα. μὴ γὰρ ἐγὼ τῶν αἱρεσίκων εἰμὶ τῶν μὴ σωιέντων τοῦ καλοῦ καὶ δικαίου τινός; πολλοὺς ἐν τούτοις φησὶν ἀξιῶ, μή μοι συνεπίθης ὅλως ἐρώτησιν. ἐγὼ γὰρ ἥκων διδαχθησόμενος. καὶ ἐγὼ τὰς ἐρωτήσεις ποιήσομενος ἔσομαι, οὐ δέ μοι ἀπόκρινα. Πῶς δ' ἔφιω ἐγὼ ἀξιοῖς μηδόλως σοι τινὰς ἐρωτήσεις προτείνεσθαι, οὐ ὡς φὴς μαθητευόμενος ἧκες. ἡ διδασκαλία δὶ' ἀποδείξεως γίνεται. εἰς γὰρ τρόπος διδασκαλικὸς καὶ μέγιστός ἐστιν ἡ ἀπόδειξις ὑπὲρ τοὺς ἄλλους. ἡ δ' ἀπόδειξις, ὅτι προτάσεων. οὐ οὖν ὑπόθη πρὸς τὰς προτεινομένας σοι πρὸς ἐμοῦ προτάσεις μὴ ἀμφιβάλλειν, διδασκαλικῶς τῷ τρόπῳ τοῦ τῆς ἀποδείξεως συμπεράσματα ποιούμενος ἔσομαι. εἰδὲ πρὸς τὰς προτάσεις βούλει ἐνίσταθαι, ἰαύτας ἀναγκαῖον διαλεκτικῶς μοι προτείνεσθαι καὶ πυσμαλικῶς αὐτάς σοι προβάλλεσθαι. εἰδὲ γραφικὸν πάντως εἴη τὸ προτεινόμενον, οὐτω ἀξιωματικῶς ἔσται προτεθέμενον, καὶ ἔστι τοῦ ὁμολογίας ἡ ἐξουσία δοθήσεται. Ἐκεῖνος δ' ἐπήγαγε, καλῶς φὴς, ἀλλὰ δέον ἐμὲ πεποίθεσθαι τὰ προβλήματα. ὅτι οὐδ' ἀμφιβάλλω τὸ πρόσταγμα ἐγὼ περὶ σοῦ. οὐ μὸν ἀπαξιοῖς, καὶ δέον ἐρωτᾶν ἐμὲ διὰ τοῦτο, καὶ σὲ ἀποκρίνεσθαι. ἐφ' οἷς εἶπον αὐτὸς, οἶδα ὡς ἧκες πειράσων, οὐ μαθησόμενος. καὶ λόγους κινήσων πολλοὺς σοφιστικοὺς, ἵνα δὴ μὴ δειλίαν ὑποψίας προσχωμα, πρεβαλοῦμαι τὴν πίστεως θώρακα καὶ συμπαλακήσομαί σοι ὦ ἄνθρωπε, εἰς τοῦτο γὰρ καὶ γεγένημαι ἵνα μαρτυρήσω τῇ ἀληθείᾳ. Καὶ ὁ φιλόσοφος εἴρηκεν. ἐγὼ ἥκω σοι μαθητὴς, καὶ μὴ μεσοφιστικοῖς λόγοις χαίρειν νόμιζε. κἀγὼ πρὸς αὐτὸν. γνώσομαι οὖ οὕτως βούλει. οὐκ ἐλπίζω δέσε ποτὲ σωθῆναι τοῖς ἡμετέροις. λέγε δ' ὅμως ὃ βούλει. Καὶ ὁ λαβίν. πρὸς τοῖς παρ' ἡμῖν διαγγελίοις, ὃ ἔλαβεν ὁ χριστὸς εἰς θυσίαν καὶ πάσχα. πάντες λέγεται ὅπερ παρ' ὑμῖν τὸ ψωμίον δηλοῖ, τοῦτο εἰς τὴν παρ' ὑμῖν ἄρτον τὴν ζυμίτην διήρηται καὶ εἰς τὸ ἄζυμον. ὡς φῶς εἰς εἴδη. ἐπεὶ οὖν καὶ φῶς ἰσοτίμως τὰ εἴδη μετέχουσι, διὰ τὸ ἐμὸν χεῖρον εἶναι φὴς καὶ εἰς θυσίαν ἁγίαν ἀπαξιοῖς; Κἀγὼ ἔφιω, ἀληθὲς εἴρηκας. ἀλλὰ τὰ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ φῶς διαιρούμενα εἴδη, οὐκ ἀλλήλων διαφέρουσι καὶ ἰσοπρεπῶδες; ναί φησιν ὁ λαβίν. κἀγὼ πρὸς αὐτὸν. τὸ οὖν αὐτικείμενα, ὑπάρχειν ἅμα οὐ δυνάμενα, ὥστε ἀδυνάτον ἡμᾶς προσλαμβάνειν καὶ τὸ ὑμέτερα. Καὶ ὁ λαβίν. δεῖξον μοι φησὶ τὸ κρεῖττον ὁ τῷ ζυμίτῃσι ἄρτῳ ἔνεστι. Κἀγὼ ἔφιω. τὸ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ φῶς διαιρούμενον εἰδῶν, ὅπερ καὶ σέρησιν λέγεται, χεῖρω πολὺ τὸ καθ' ἕξιν λεγομένων ἐστὶν. οἷον τὸ ζῶον, φῶς ἐστὶν. εἴδη αὐτοῦ τὸ λογικὸν καὶ τὸ ἄλογον. ἆρ οὐ τὸ λογικὸν κρεῖττον τοῦ ἀλόγου; καὶ τοῦ σώματος τὸ μὸν ἔμψυχον τὸ δὲ ἄψυχον. ἆρ οὐ τοῦ ἀψύχου κρεῖττον τὸ ἔμψυχον; ἀπὸ τῆς ποιότητος, αἴσθησις ἀναισθησία. οὐ κρεῖττον ἡ αἴσθησις; εἴδη τῆς αἰσθήσεως, ὅρασις. ἀορασία. οὐ κρεῖττον ἡ ὅρασις; Καὶ ὁ λαβίν. θαυμαστὸν οἵαν ἐπήγαγες τὴν ἀντίρρησιν, εἰπὼν ὅτι τὸ κὶ σέρησιν, κρεῖττον ἐνίοτε τοῦ καθ' ἕξιν ἐστὶν. οἷον τὸ μὴ ἔχειν πλοῦτον τοῦ ἔχειν κάλλιον. ἐγὼ δὲ εἰρήκειν. πρὸς τὰ ἀπὸ τοῦ φῶς εἰς εἴδη διαιρέσεως, ὁ λόγος ἐνίοτε ἐφόρει πρόπερον. ὡς φῶς εἰλήφεις τὸ ψωμίον. εἴδη δὲ τὸ ἔνζυμον καὶ τὸ ἄζυμον, καὶ ἡμεῖς ἐποιησάμεθα τὸν ἀπόδειξιν. πρὸς τὰ καθ' αὐτὸ ὑπαρχόντων ἐστὶ, τὸ δὲ πλεῖ-

τον ἔχειν ἢ μὴ, συμβεβηκότα ἐστὶ καὶ οὐ καθ' αὐτὸ τοῖς ἀνθρώποις ὑπάρχοντα. ἀλλὰ καὶ εἰ καθ' αὐτὰ ληφθέη τὰ πράγματα, χωρὶς τῆς προαιρέσεως προσχρήσεως, τὸ πλουτεῖν οὐ μὴ πλουτεῖν κάλλιον. Τὸ μὸν γὰρ πλουτεῖν, ὑπὸ τὸ γένος ἔχειν αὐάγκης. τὸ δὲ μὴ πλουτεῖν, οὐκ ἔχειν ἐστὶ. τὸ ἔχειν δὲ ὄν ἐστι. κατηγορεῖται γὰρ ἢ ἐστὶ τὸ ὄν. οὐ μὴ ὄντος κάλλιον. κάλλιον ἄρα ἢ τὸ πλουτεῖν οὐ μὴ πλουτεῖν, ἀλλὰ καὶ ὁ παῦλος τὸ πλουτεῖν, ὅπλον δεξιὸν δικαιοσύνης ὀνόμασε. διὰ τοῦ ὅπλου τῆς δικαιοσύνης (εἰπὼν) τὴν δεξιὰν καὶ ἀριστερὰν. καὶ ὁ λαβίν τὸ πρὸς τῷ διαγγελίῳ πλέοσιν ἢ τὸ λάζαρον προσεπήγαγε. Κἀγὼ ἔφιω. οὐδ' ὁ πλέσιος διὰ τὴν πενίαν θαυμάζεται ἀλλ' ὁ μὸν διὰ τὸ πλοῦτον κολάζεται, οὐδ' ὁ λάζαρος διὰ τὴν πενίαν θαυμάζεται ἀλλ' ὁ μὸν διὰ τὸ εἰς οἰκείαν ἀπόλωσιν καὶ μὴ εἰς ἑτέρων χρείαν τοῖς δεδομένοις ὑπὸ θεοῦ χρήσασθαι. ὁ δὲ διὰ τὴν ἐν τοῖς δεινοῖς καρτερίαν καὶ τὸ ἀνχάριστον μεμακάρισται. Καὶ ὁ λαβίν. εἰ καὶ χεῖρον ὁ λόγος ἔδειξε καὶ ἐν ζύμῃ τὸ ἄζυμον, ἀλλὰ θεὸς καὶ οὐτω προστίθεται ὄντως ἀθυμόσματα. προστίθεται γὰρ καὶ ἱερέα μεμολυσμένον τοῖς ἁμαρτήμασι. καὶ οὐδὲν πρὸς ἁγιασμὸν ἐμπεδῶν καθέσηκε τὰ καὶ προσφέροντος ἁμαρτήματα, καὶ τὸ καὶ ἱερέως ἀκάθαρτον. Κἀγὼ ἔφιω. ὡς ἄλλο τὸ προσφερόμενόν ἐστι. καὶ ὁ προσφέρων ἕτερος. οὐ γὰρ προσφερομένῳ πλέον προσέταξε θεὸς, ἤπερ τῷ προσφέροντι. εἰ γὰρ δύο τινές εἰσιν, ὁ μὸν τὴν ὄψιν πρεπνὸς. ὁ δὲ ἀκαλλὴς. καὶ ὁ μὸν ὡραῖος, ὕδωρ εἰς πόσιν σοι προσάξει πικρὸν, ὁ δὲ δυσειδὴς διειδὲς καὶ γλυκύτε καὶ πότιμον, τὴν προσφερομένων πάντως ποιήσεις διάκρισιν. τοῖς προσφέρουσι δὲ προσάξεις κατ' οὐδὲν. τὰ γὰρ προσφερόμενα, ἢ προσίεται ἢ προσχθίζει ὁ προσιέμενος. καὶ μᾶλλον ὅτι τὸν τοιοῦτον προσφερόμενον εἰς τὸ σῶμα λαμβάνεται τὸ δεσποτικόν. καὶ εἰ τὸ χεῖρον λήψῃ, ἆρ' οὖν ὅλως οὐτω προσάξει κυρίος ὁ θεὸς εἰς οὐρανὸν καὶ μονογενοῦς υἱοῦ; οὐμόσον. Αἱ θυσίαι κάϊν καὶ ἄβελ, οὐκ εἰς τὸ δεσποτικὸν ἐλαμβάνοντο σῶμα, ἀλλ' ἄκυρον τὴν φησὶν ἡ γραφή. Κάϊν ἤνεγκεν ἀπὸ τῶν καρπῶν τῆς γῆς θυσίαν τῷ κυρίῳ. Καὶ ἄβελ ἀνέγκε καὶ αὐτὸς ἀπὸ τῶν πρωτοτόκων τῶν προβάτων αὐτοῦ. καὶ ἐπεῖδεν ὁ θεὸς ἐπὶ ἄβελ καὶ ἐπὶ τοῖς δώροις αὐτοῦ, ἐπὶ δὲ κάϊν καὶ ἐπὶ τοῖς θυσίαις αὐτοῦ οὐ προσέσχε. καὶ σὺ ἐπὶ ταύτης τῆς θυσίας καὶ μυστικῆς, τῆς καταγγελλούσης τοῦ κυρίου τὸν θάνατον, φὴς δεκτὸν εἶναι τὸ πρὸς θεὸν; καὶ σοῦ χεῖρον ὁμολογήθεν, καὶ ἴσον τῷ ἐν ζύμῳ λογίζεσθαι πρὸς θεῶ; Καὶ ὁ λαβίν. εἰς ἄλλο ἀτεραπὸν διόδους μετεβάλλετο καὶ φησὶν. ἀλλ' ἐπελέθη τὸ ἄζυμον πρὸς χρεοῦ καὶ τὸ δεῖπνον ἐκεῖνο τὸ δεσποτικὸν, ὅτι καὶ τὸ πάσχα ἐν ἑορτῇ. Κἀγὼ ἔφιω. εἰ κατ' ἐκείνο τὴν ἑωέραν ἡ τὴν ἄζυμον ἐτύγχανεν ἑορτὴ, πῶς καὶ τὸν ἐσαύριον πρωὶ ὁ ἰωάνης εἴρηκεν. ὅτι οὐ αὐτοὶ οὐκ εἰσῆλθον εἰς τὸ πραιτώριον ἵνα μὴ μιανθῶσιν ἀλλ' ἵνα φάγωσι τὸ πάσχα. Καὶ ὁ λαβίν. ἡ τοῦ πάσχα ἑορτὴ, ὅπερ ἐπὶ ἡμέρας πελεῖσαι εἴθισο καὶ τοῦτο βρεβρωκότες καὶ τὴν προλαβοῦσαν ἡμέραν, ἐπ' ἐδίειν ἔμελλον αὐτὸ. καὶ τοῦτο οὐκ εἰσῆλθον εἰς τὸ πραιτώριον ἵνα μὴ μιανθῶσιν, ἀλλ' ἵνα φάγοιεν τὸ πάσχα. Κἀγὼ ἔφιω. ἐχὶ αἱ ἐπὶ ἡμέρας πάσχα ἐλέγοντο. ἀλλ' ἡ πρώτη καθ' ἣν ὁ ἀμνὸς ἐθύετο. αἱ λοιπαὶ δὲ καὶ τὴν ἐξόδῳ θεὸς πρὸς τὴν ἄζυμων ἑορτὴν ἐνομίζοντο. ἄκυρον γὰρ τί φησιν ἐν τῇ ἐξόδῳ θεὸς πρὸς τὴν ἄζυμον ἑορτὴν ὀνομάζοντο. μεθόπερ εἴρηκεν ὁποῖον ὀφείλει τὸ ἐδιόμενον εἶναι, καὶ ὅπως ἔψεσθαι καὶ ὅπως διβρώσκεσθαι. ἐδεῖδε αὐτὸ μὴ πρὸς πάσχα ἐστὶ κύριε. καὶ ἐπάγει δεικνύων

" δεικνύων πάσχα εἶναι αὐτοῖς τὴν θυσίαν τοῦ ἀμνοῦ, καὶ φησὶ, καὶ διελθόντες τὴν
" γῆν Αἰγύπτου τὴν νυκτὶ ταύτῃ καὶ πατάξω πᾶν πρωτότοκον. καὶ ἔσται τὸ αἷμα ὑμῖν
" εἰς σημεῖον ἐπὶ τῶν οἰκιῶν οὗ ἂν ἦτε ἐκεῖ, καὶ ὄψομαι τὸ αἷμα καὶ παρελεύσομαι ὑμᾶς, καὶ
" ἔσται ἡ ἡμέρα αὕτη ὑμῖν εἰς μνημόσυνον καὶ ἑορτάσετε αὐτὴν τῷ Κυρίῳ. εἶτα
" φησὶν, ἑπτὰ ἡμέρας ἔδεσθε ἄζυμα. καὶ ἡ ἡμέρα ἡ πρώτη κλητὴ ἁγία. Καὶ μετ'
" ταῦτα πάλιν ὅτε μωσῆς πρὸς τὸν λαὸν νομοθετεῖ ἀπηχήσει πρὸς Κύριον, φησὶ.
" ἀπελθόντες λάβετε ὑμῖν αὐτοῖς πρόβατα κατὰ συγγενείας ὑμῶν. καὶ θύσατε τὸ πά-
" σχα. καὶ πρεσβεῖον πάλιν. καὶ ἔσται ἐὰν λέγωσι πρὸς ὑμᾶς οἱ υἱοὶ ὑμῶν τὴν λα-
" τρείαν αὕτη, καὶ ἐρεῖτε θυσία τοῦ πάσχα τοῦτο Κυρίῳ. καὶ ὅτι πρὸς μόνης τοῦ ἑσπέ-
" ρας ἐκείνης φησὶν ἐπήγαγον ἰωσίαν ἐπάταξε τοὺς αἰγυπτίους. τοὺς δὲ οἴκους ὑμῶν ἐρ-
" ρύσατο. τοῦτο δὲ τὸν ἀμνοῦ θυσίαν παρέσχεν. διὰ τοῦ αἵματος χρίσε-
" ως, τὰ τῶν ἐβραίων ἐτηρήθη πρωτότοκα ἐκ τοῦ τότε πανωλεθρίας; ἔτι δὲ ἰωσίαν ἀ-
" ζύμοις τότε τελεῖν, μὴ ταῦτα δὲ τὸ ἄζυμον παρεδίδοτο. Καὶ πάλιν μὴ τὸ ἐξελ-
" θεῖν αὐτοὺς ἐξ αἰγύπτου, φησὶν ὁ θεὸς πρὸς μωϋσῆν. ἔτι ὁ νόμος καὶ πάσχα.
" πᾶς ἀλλοφυὴς ἐκ ἔδεται ἀπ' αὐτοῦ. εἶτα μετ' ὀλίγα. ἐν οἰκίᾳ μιᾷ βρωθήσε-
" ται, καὶ καταλείψετε ἀπ' αὐτοῦ ἕως πρωΐ, ἐκ δὲ ὀστοῦν ἐκ τοῦ οἰκίας τῶν κρεῶν
" ἔξω. καὶ ὀστοῦν οὐ συντριβήσεται ἀπ' αὐτοῦ, πᾶσα συναγωγὴ υἱῶν ἰσραὴλ ποιήσει
αὐτό. ἐὰν δέ τις προσέλθῃ πρὸς ὑμᾶς προσήλυτος ποιῆσαι τὸ πάσχα τῷ κυρίῳ,
περιτμηθήτω αὐτοῦ πᾶν ἀρσενικόν. Ἄκουσον δὲ τί φησὶ πάλιν ἐν τῷ λευιτικῷ ὁ θεὸς.
" ἐν μηνὶ τῷ πρώτῳ. ἐν τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ ἡμέρᾳ τοῦ μηνὸς ἔστι, ἑορτὴ τῶν
" ἀζύμων τῷ Κυρίῳ. ἑπτὰ ἡμέρας ἔδεσθε ἄζυμα. ὁρᾶς πῶς τὴν ἡμέραν τοῦ θυσίας
" τοῦ ἀμνοῦ πάσχα κύριος ὠνόμασε; τὰς δὲ ἑπτὰ ἡμέρας ἑορτὴν οὐ τοῦ πάσχα, ἀλ-
λὰ δὴ τῶν ἀζύμων; ἡμῶν δὲ τοῦ ἀμνοῦ θυσία, τῶν αἰγυπτιακῶν πρωτοτόκων ἐποίησεν ὄ-
λεθρον. τῶν ἐβραϊκῶν δὲ φυλακὴν καὶ σωτήρησιν. καὶ ταῦτα μὴ ἐν αἰγύπτῳ πέ-
πρακτο. τὰ δ' ἄζυμα μὴ τὴν ἐκεῖθεν φυγὴν παραδέδοτο. καὶ ὅτε κατ' αἴγυπτον
ὁ ἀμνὸς ἐτύθη. τὴν δὲ πάσχα κλῆσιν ἀπείληφεν. ὅπου δὲ τότε συμπαρελήφθη καὶ ἡ
τῶν ἀζύμων τελετὴ. ὥστε ἡ τοῦ ἀμνοῦ θυσία πάσχα ἐλέγετο. Καὶ ὁ λαπῶν. ἡ
ἑσπέρα ἐκείνη ὅτε τὸ πάσχα ὁ κύριος ἔθυσε. τότε καὶ παντὸς τοῦ ἰουδαίου
τελέλεστο. ἡ ἑορτὴ δὲ τοῦ πάσχα ἦν. Ἔφη δὲ κἀγώ. ἐὰν τότε ἡ ἑορτὴ ἐτύγ-
χανεν αὕτη καὶ ὁ ἀμνὸς ἐβέβρωτο, ἐκ ἔξω αὐτοῖς ἐκ τῶν οἰκιῶν ἐξιέναι ἕως πρωΐ
ἐν αἷς τοῦτο κατεδηδόκεισαν. καὶ πῶς ὁ ἰησοῦς σὺν τοῖς μαθηταῖς, εἰς τὸ πέραν
ἐξῆλθε τοῦ χειμάῤῥου; πῶς οἱ ἰουδαῖοι παμπληθεὶ ἐξήεσαν ἐκεῖ. κἀκεῖνον ἐζήτουν καὶ
εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀρχιερέως ἀπήγαγον. ἐκεῖθεν δὲ εἰς τὸν τοῦ πιλάτου πραιτώριον. καὶ ὅ-
λων τὴν νύκτα ἐκείνην τόπον ἔμειον ἐκ τόπου, καὶ πολείσιν εἶχον ὅσην ἀνοδὴν κατὰ
χεισοῦ; Ὅπου δὲ ἐκ ἔξω τοῖς τὸ πάσχα ἐδαίοντο ἐκ τῶν οἰκιῶν ἐξιέναι ὅπου
ἔθυον αὐτὸ ἕως πρωΐ, ἄκουσον τί φησὶν ὁ μωσῆς. ἀπελθόντες λάβετε ὑμῖν αὐ-
τοῖς πρόβατα κατὰ συγγενείαν ὑμῶν. καὶ θύσατε τὸ πάσχα. λήψεσθε δὲ δέσμην
ὑσσώπου. καὶ βάψαντες ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ πρὸς τὴν θύραν, καθίξεσθε τὸν φλι-
ὰς, καὶ ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν σταθμῶν ἀπὸ τοῦ αἵματος, ὅ ἐστι πρὸς τὴν θύραν. ὑμεῖς δὲ
ἐκ ἐξελεύσεσθε ἕκαστος τὴν θύραν τοῦ οἴκου αὐτοῦ ἕως πρωΐ. Καὶ ὁ λαπῶν. ἐ
τοῦτο πρὸς τοῦ θεοῦ ὠφέλεται τῷ μωσεῖ ἐπὶ ὅτε τῷ προφήτῃ θεὸς ὡμίλει καὶ τὴν τοῦ

πάσχα

πάσχα ἐποιεῖτο διαταγὴν, τοῦτο φαίνεται θεόθεν διαταγεὶς. ὅτε δ' ἐξῄει μωσῆς
ἀπὸ προσώπου τοῦ θεοῦ καὶ τῷ λαῷ διελέγετο, τοῦτο προσέμενον φαίνεται. Κἀγὼ
ἔφην πολλαχῇ φαίνεται παρὰ μωσέως ὑπὸ λεγόμενα ἅπερ τῇ ἱερείᾳ ἐκ ἐμφέ-
ρεται ῥηθέντα πρὸς θεοῦ. καὶ ὑπὸ πάλιν ὡς παρὰ θεοῦ ῥηθέντα, τῇ ἱερείᾳ φαι-
νόμενα ἐκ ἱέρηται, ὡς καὶ παρὰ τοῦ νομοθέτου ἐξεφωνήθη πρὸς τὸν λαόν. οἷον ἐν τῇ
κατ' ἀρχὰς ἱερείᾳ τοῦ πάσχα καὶ τῇ αὐτοῦ παραδόσει, εἴρηκε θεὸς τῷ μωυσῇ. τέ-
λειον εἶναι τὸ πρόβατον, ἄρσεν, ἐνιαύσιον, καὶ πρὸς τοῦ τόπου τὸν ἐρωσεως ἤτοι τὸν
πικρίδων. τὸν ὀπήσεως, τὸν ῥαβδοφορήσεως, καὶ τὸν ὑποδήσεως. ἐκ ἱέρηται
ὅτι ταῦτα εἶπεν ὁ μωσῆς πρὸς τὸν λαὸν ἐξελθὼν ἀπὸ θεοῦ. Καὶ πάλιν ὅτε ὁ
θεοφόρητος τῷ λαῷ διελέγετο, λήψεσθε δέσμιον ὑσσώπου ἔφησεν. ἐν ᾗ τῇ παρὰ θεοῦ
νομοθεσίᾳ, περὶ αὐτοῦ ἐκ ἐγγέγραπται. πολλοὺς ἐπεὶ μεμαρτύρηται. ὅτι μωσεῖ
λελάληκεν ὁ θεὸς. ὃ δὲ ἠξιώθη τοιούτου ὑπηρέτης κεχρηματικέναι θεοῦ, καὶ
θεοῦ θεράπων καὶ αὐτόπτης γέγονεν, πρόδηλον, ὡς οὐδὲν παρῆκε τῶν θείων κελεύ-
σεων. ὅτε μὴν ἐκκοιλίας προσέθετο ἀλλ' ὅσα ἤκουσε, καὶ λελάληκε, καὶ οὐδὲν ἔτι
ἀφέλεν, ὅτε προσέθεν θεῖα προστάγματος χωρὶς. καὶ ὁ τῇ γραφῇ ταῦτα
παραδοὺς, τὰς τῶν λόγων ἀναδιπλώσεις παρῆκε διὰ τὸ φιλοσώτομον. Ἄλλως τε
ὁ μονογενὴς υἱὸς εἴρηκεν ὅτι λελάληκα οὐδὲν ἀπ' ἐμαυτοῦ, ἀλλ' ὅσα ἤκουσα παρὰ
τοῦ πατρός μου ἐγνώρισα ὑμῖν. καὶ ὁ δεῦρο ἐτόλμησεν ἂν ἐρεῖν ὁ μὴ πρὸς θεοῦ
ἤκουσε; φανερὸν ἄρα καὶ τὸ ἀπὸ τὴν οἰκίας μὴ ἐξιέναι ἕως πρωΐ τοὺς ἐδηδοκό-
τας τὸ πάσχα. καὶ παρὰ μωσέως μόνον εἰρῆσθαι δοκῇ, ἀλλὰ θεόθεν αὐτῷ ἤκου-
σο καὶ προσπαραδέδοται, καὶ δι' αὐτοῦ διέβη πρὸς τὸν λαόν. Καὶ ὁ λαπῶν. ἐ πῶς
ἡμῖν περὶ τὴν τῶν ἀζύμων τελετῆς ὁ μέγας Πέτρος μαθητὴς καὶ διάδοχος κλήμης
παραδέδωκε. κἀγὼ ἔφην. εἰ ταῦτα κλήμης παραδέδωκεν, ἆρα αὐ ἐ παρ' ἡμῖν.
Καὶ ὁ λαπῶν. ὑμεῖς ἀπολωλέκατε τὰ τὴν παραδόσεως. κἀγὼ ἔφην. τὴν ἀπώ-
λειάν τε καὶ τὴν καθήκοντος ἁμαρτίαν ἔδει γεγενῆσθαι παρ' ἑνὶ, οὐχὶ πλείσι.
πέντε δὴ οὖν οὐσῶν τῶν καθολικωτάτων ἐκκλησιῶν. ὑφ' ὧν σωίζη τὰ ὀρθόδοξα δόγ-
ματα. εἰ παρεσφάλη πως ἡ κωνσταντίνου, ἔδει κρατεῖν τὴν ὀρθοτομίαν καὶ τὴν ἀγιό-
πολιν παρ' ἣ ἐ μᾶλλον ἐξ ἀρχῆς παρεδόθη ἰσὰ τὸ μυστήριον χεισοῦ, πρὸς αὐτοῦ.
Καὶ ὁ κύριος δ' εἴρηκε. δύο μαρτύρων, ἐνώπιον, ἢ τριῶν, πᾶν ῥῆμα σταθήσε-
ται, καὶ εἰ ἐγὼ περὶ ἐμαυτοῦ μαρτυρῶ, ἡ μαρτυρία ἡ ἐμὴ ἐκ ἔστιν ἀληθής.
ἀλλ' ἐστὶν ὁ μαρτυρῶν περὶ ἐμοῦ. σὺ δὲ μόνος ὁ ῥώμης θρόνος περὶ σαυτοῦ
μαρτυρῶν ἀληθὲς καὶ καλόν. ἐχ δίεστιν ἀληθής. Ἐγὼ δὲ τὰς τρεῖς ἐκκλησί-
ας ἔχω συμμαρτυρούσας μοι, τὴν κωνσταντίνου, τὴν ἀλεξανδρείας. τὴν ἀντιόχου. πρεσβεύ-
ρηγον δὲ πλειστῶν καὶ αὐτὸ τὸ παρ' ἐμοὶ πρώτως τελεθλῶσα τὴν θείαν ταύτην τελετὴν
καὶ θεὸς αὐτοῦ χεισοῦ, καὶ πάντων ὁμοῦ τῶν μαθητῶν. Καὶ ὁ λαπῶν. πολλοὺς θρό-
νους ἔφησεν ἔχειν σωτελεστὰς τῶν ἀζύμων τὴν ῥώμης πρόεδρον. Ἐγὼ δ' ὑπο-
μειδιάσας εἰρήκειν. ὑποτελεῖς ἑαυτῷ τοὺς μαρτυρόντας κέκτηται. ἀποκέφα-
λον δὲ οὐδένα καὶ ἀρχικώτατον. τοιούτους δ' ὑποτελεῖς, οὐδ' ἀριθμεῖν δύναμαι τοὺς
συμμαρτυροῦντας μοι τὸ τὴν τελετῆς ἔνζυμον καὶ θειότατον. Καὶ ὁ λαπῶν. ὡς
παλαιὸν δ' ὑμεῖς ἀπεβέβληνδε τοῦτο δὴ τὸ ἄζυμον; εἰ διατοῦτο, ὥρα σοι λοιπὸν
καὶ παῦ ἄλλο παλαιὸν ἀποκρύεσθαι. Κἀγὼ ἔφην. ἐκ ἐκεῖνα ἀποβέβληται ὅσα

πρὸς

» πρὸς σωτηρίαν συνοίσοντα. καὶ ψυχῆς βελτίωσιν, ἀλλὰ τοῖς παλαιοτέροις ἐν πάλ-
» μασιν ὡς μὴ δρεπόντων πρὸς τὴν τῆς βασιλείας δόξαν, προστεθῆναι καὶ τὰ ἐλλείποντα.
» καὶ τελειωθῆναι τὸ ζητούμενον εἰς τὴν πλήρωσιν, καθὼς ὁ Κύριος εἴρηκεν, ὅτι οὐκ
» ἦλθον καταλῦσαι τὸν νόμον ἀλλὰ πληρῶσαι. Τί οὖν φῆς; τὰ μὲν ἐν πράξεσιν
» ὅτως ἔχει. καὶ τοῖς καινοῖς τὰ παλαιὰ προσέχεται. ἐπὶ τῶν δευτέρων τὰ πρότε-
» ρα τετελείωται. καὶ ὅτως ἡ τοῦ Θεοῦ βασιλεία ἡμῖν καθέστηκεν εἰστηκὼ. μόνῳ δὲ
» τῷ ἀζύμῳ οὐκ τῶν παλαιῶν ἁπάντων στοιχήσομεν; ὃ δὲ γνώρισμα τῶν ἰουδαίων καὶ ἰδιάζο-
» ντον; καθαρῶς τὸ ἰδιωτάτως ἰουδαΐσομεν; ὅτι ἡ κρέας τῶν ἑορτῶν παρ' ἰου-
» δαίοις ἢ τῶν ἀζύμων ἰῶν, φανερὸν οὐκ ἐκ τῆς ἐξ ἁπάσης συλλέγεται τοῦ τούτων θρησκευ-
» τὰς δι' αὐτοῦ. καὶ μὴ ἔζω ἱερουσαλὴμ τολμᾶσθαι ταύτῃ τελεῖσθαι. Καὶ τῶν καθ'
» ἡμᾶς μυστηρίων, τὸ τὸ μέζον. οὐχὶ ἡ ἱερὰ αὕτη καὶ μυστικὴ τράπεζα ἐκ κυριακοῦ
» σώματος; εἰ οὖν καὶ ἡμεῖς κατὰ τὸ κρέας τῶν παρ' ἡμῖν ἐξωμοιωθῶμεν τοῖς ἰου-
» δαίοις κατὰ τὸ παρ' ἐκείνοις μέζον, οὐκ ἄπιστοι ἰουδαῖοι ἐσόμεθα; Τί κρέας
» ἐν ἀνθρωπίνῳ σώματι; πάντως τὸ πρόσωπον ἐρεῖς. καὶ τίς τῶν τελετῶν τε καὶ ἑορ-
» τῶν μείζων τοῖς ἰουδαίοις ἐστὶ καὶ τὸ ἰδιάτατον, οὐχὶ ἐκ ἀζύμου ἡ θυσία; τὸ δὲ κρέας
» τῶν παρ' ἡμῖν. οὐχ ἡ προσφορὰ ἐκ δεσποτικοῦ σώματος; ὥσπερ οὖν ἀπὸ ἐκ προσώ-
» που τὸ ἀπαγγελθεισμὸν τῶν ἀνθρώπων ποιούμεθα, ὡς ὄντος τῶν σωματικῶν μερῶν κρέ-
» ας. καὶ ἀπὸ τοῦ τῶν τελετῶν κρέας τῶν παρ' ἑκάστῃ θρησκείᾳ θρησκευόμενος
» γνωρισθήσεται. καὶ ὁ τῷ ἀζύμῳ στοιχῶν, ἔσται θρησκευτὴς ἰουδαϊκός. Καὶ ὁ λατῖνος,
» ἀλλ' ἐγὼ οὐχ ὡς ἰουδαῖος τοῦτο προσάγομαι, οὐδ' εἰς ἀνάμνησιν αἰγυπτιακῆς ἐλευ-
» θερίας ποιοῦμαι, σῶμα δὲ τοῦτο γνωρίζω δεσποτικὸν, καὶ οὐκ ἀν τὸ παλαιὸν ἄρ-
» τον αὐτὸ καλέσω, ὅτ' αὐ ζυμίτης, ὅτ' ἄζυμον. Ἐγὼ δ' εἴρηκα. ὡς εἰ παύ-
» λου κομψότερος γέγονας καὶ εἰς πέρατον διέδης οὐρανὸν, μὴ ἀζυοῖς ἄρτον τοῦτον
» καλεῖν. ὀνεῖν δὲ οὐκ ἐπαγχωνεύεται ἄσμενος τοῦτον ἄρτον καλεῖν, πρὶν γὰρ
» ἐκ δείπνου ἐκ μυστικοῦ, ὅτω φησὶν. ὅτι ὁ κύριος ἐν τῇ νυκτὶ ᾗ παρεδίδετο, λαβὼν
» ἄρτον ὑπὲρ τῶν ἁγίων αὐτοῦ χειρῶν καὶ εὐχαριστήσας, ἔκλασε καὶ εἶπε. λάβετε φάγε-
» τε τοῦτό μου ἐστὶ τὸ σῶμα. καὶ πάλιν. ὁσάκις ἂν ὀνῶν ἐκ ἄρτου τούτου ἐσθίετε καὶ ὀνῶν
» ἐκ ποτηρίου πίνητε τοῦτο, τὴν θάνατον ἐκ κυρίου καταγγέλλετε. Καὶ πάλιν. ὅτι ὁ
» ἀναξίως ὀνῶν ἐκ ἄρτου τούτου ἐσθίων καὶ ὀνῶν ἐκ ποτηρίου πίνων, κρίμα ἑαυτῷ ἐσθίει καὶ
» πίνει μὴ διακρίνων τὸ σῶμα ἐκ κυρίου. καὶ μετ' ὀλίγον. τὸ ποτήριον τῆς εὐλο-
» γίας ὃ εὐλογοῦμεν, οὐχὶ κοινωνία ἐκ αἵματος ἐκ χριστοῦ ἐστι; τὸν ἄρτον ὃν κλῶμεν
» οὐχὶ κοινωνία ἐκ σώματος ἐκ χριστοῦ ἐστι; καὶ ὅτι εἰς ἄρτος ἓν σῶμα οἱ πολλοὶ
» ἐσμεν. οἱ γὰρ πάντες ὀνοῦ ἑνὸς ἄρτου μετέχομεν. ὁρᾶς πῶς καὶ ἄρτον καὶ σῶμα
» τοῦτο παῦλος ὀνομάζειν καλεῖν; καὶ εἰ μὴ ἄρτος εἴη, ὅτε ζυμίτης ἔ-
» σται ὅτ' ἄζυμος. καὶ μὴν τὴν ἁγιασμὸν ἐκ πάντως, ταύτας τὰς κλήσεις ἀφαιρε-
» θήσεται. πρὸς ἐκ ἁγιασμοῦ ἐκ, πρὸς ταύτης τῆς φροκωδεστάτης ὁλοκαυτώσεως ὅτε
» εἰς ἁγιστείαν πρὸς σὲ προσφέρεται, οὐχὶ ἄρτος οὐ εἴη' ἄζυμον, τὰ γὰρ τῆς προσ-
» φορᾶς κεῖται παρ' ἡμῖν. τὰ δὲ τῆς θαυμαστῆς ἀλλοιώσεως, οὐχ ἡμέτερα, ἐκ Θεοῦ
» ἐκ. καὶ οὐκ οὐ ὀρθῶς μὲν προσενέγκης, ὀρθῶς δὲ μὴ διέλης, ἡμαρτες ἀκύσεις
» πρὸς Θεοῦ καὶ ἡσύχασον. καὶ γὰρ μὴ ὡς ἰουδαῖος προσφέρης καὶ οὐ δι' ἐλευθερίαν
» αἰγυπτιακὴν, ἀλλ' ἐπεὶ δι' ἄλλην ἐλευθερίαν τοῦτο προσφέρεις θαυμασιωτέραν καὶ
» κρέατο-

κρέατος; καὶ ὅπου κακῶν μείζονός σε ἀπαλλάττει, δέον σε ὀρθῶς διελεῖν. καὶ ὡς ἡ
ἐλευθερία διήλλακται, ἀλλάξαι καὶ τὸ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας σε προσφερόμενον.
Ἐκεῖνο τὸ ἄζυμον. ἀνάμνησιν εἶχε μόνον ἐλευθερίας, οὐχὶ καὶ τὴν ἐλευθερίαν
παρέχειν. οὐδὲ ζωῆς τῆς εἰς τὸν ὄντως αἰωνίου προέξενον ἰῶ. οὐδὲ πρὸς ἀναμαρτη-
σίαν ἐδίδου βοήθειαν τοῖς μετέχουσι, τοῦτο δὲ τὸ παρ' ἡμῖν, ἐπεὶ καὶ σῶμα χριστοῦ,
ἐλευθερίαν χαρίζεται. τοῦτο τῶν φαύλων ἔργων δωρεῖται τὴν ἄφεσιν. τοῦτο τὴν
αἰωνίου ζωῆς καθέστηκεν αἴτιον. τοῦτο τὴν καρδίαν ἡμῶν στηρίζει. μὴ ἐξολισθάνειν
ῥᾴδιον πρὸς τὰ κακὰ, εἰ μὴ ῥαθυμήσομεν. Ἐὰν οὖν ὀρθῶς προσενέγκῃς ὡς φῆς.
καὶ ὑπὲρ πραγμάτων πεπλυτηκότων πολὺ τὸ ἐξαίρετον πρὸς τὰ παλαιὰ καὶ ἰουδαϊ-
κὰ τὸ προσαγόμενον θύεις, ὄντως ἑαυτὸν ἐξελέγχεις, ἢ ἀπόπτον, ἢ παντελῶς ἐξηλό-
κακον, καὶ ἁμαρτάνεις ἄγαν καὶ προδηλότατα εἰς τὸ πάντων κακεμπόριον. καὶ ἀκύ-
εις πρὸς Θεοῦ, οὐκ οὐ ὀρθῶς προσενέγκῃς ὀρθῶς δὲ μὴ διέλῃς. ἡμαρτες πούν-
χασον. Θεῷ μὲν τὸ προσενηνοχὼς καὶ ὑπὲρ ἐλευθερίας ἄλλης μέζονος πολὺ
καὶ ἀληθοῦς, καὶ ἁμαρτιῶν ἀφέσεως, ὀρθῶς προσαγήγοχας, ὀρθῶς δὲ μὴ διέλων.
ἤτοι καὶ τὴν τῶν πραγμάτων ἐξαλλαγὴν μὴ ἐξαλλάξας καὶ τὸ προσφερόμενον. ἡμαρ-
τες, ἡσύχασον. Καὶ ὁ λατῖνος. εἰ προσφέρω ταυτὸ τοῦτο κἀγὼ ὅπερ καὶ ἰουδαῖοι,
οὐχὶ δὲ μὴ ἐκ ἴσον σκοπὸν, ἀλλὰ κρέας τῶν καὶ πλείονος. καὶ φινεὲς δέδεγκε
φόνον. ἀλλ' οὐχ ὡς ἀνδροφόνος, ζήλῳ δὲ κινούμενος δυσεβουσάτῳ, καὶ τὸ μιαι-
φόνημα, ἐλογίσθη ἐκείνῳ δικαιοπράγημα διὰ τὴν ὀρθότητα ἐκ σκοπῶν. οὕτω καὶ ἡμῖν
πρὸς καὶ θεοφιλέστατος, κἀκείνῳ ἕτερος. δύαρεσον ἂν εἴη Θεῷ τὸ τῆς θυσίας μου
ἄζυμον. Κἀγὼ ἔφην. ὁ φινεὲς εἰ καὶ φόνον δέδεγκεν, ἀλλ' εἰς τοῦτο δέδεγ-
κεν, ἵνα μιαιφονίας ἀπαλλαγῇ πολλὰς τῶν ὁμοιοθνῶν. καὶ παύσῃ αἷμα χεόμενον ἐθ-
νος ἐκλελεγμένον πρὸς Θεῷ. καὶ καὶ ἀκρεὸν ὁ φόνος. ἀλλὰ μέζον ἔσχε κα-
κὸν. ἄλλως τε καὶ Θεὸς προσέταχεν ἀναιρεῖσθαι τὴν μοιχὸν. ἔπ' ἐκ γυναικὶ ἐπε-
μίγη ἀλλοφύλῳ ἐκεῖνος. καὶ δύο δεδεγκὼς τὰ κακὰ, νόμιμον ὁ ἡμαρτηκὼς ὑπέ-
σχη τὴν αἵρεσιν ὡς Θεὸς προσέταχεν. ὁ γοῦν τῷ νόμῳ ὑπηρετῶν ὃς Θεόθεν δέδοται,
Θεῷ δοκεῖ. Ἐκεῖνος μὲν ὁ φινεὲς θεῷ ὑπηρετήσας θελήματι, ἀπῆλθε
τὴν ὁμοιοθνῆ. καὶ Θεὸς ἀπέδειξεν ὡς κὰν γνώμῃ θείαν ὀφὸς πέπρακτο. ἐν οἷς
τὰ τῆς νίκης ἀντεστάθμισε ζυγὰ. καὶ μαδηναίοις τὴν μέλαιναν, ἑβραίοις δὲ τὴν λευκὴν
ἐπέθηκε. καὶ τοῖς μὲν τὴν χαρὰν εἰς πένθος μετέστρεψε, τοῖς δὲ τὸ πένθος εἰς χα-
ρὰν μετέβαλε. καὶ ἐκόπασεν ἡ θραῦσις τῶν ἑβραίων. καὶ ὁ φόνος ἐκεῖνος. φόνον
αἰόσιον πέπαυκε. Τὸ δὲ σὸν δὲ προσφερόμενον ἄζυμον, ἐκαθαιρεῖ τὴν
τῶν ἀζύμων τελετῶν, καθασσιγασμένον δὲ μᾶλλον καὶ ὀργὴν κεμένον. ὑποκινεῖ πρὸς
ἐνέργειαν. καὶ ὁ ἰουδαῖος παῤῥησιάζεται αἰσχυνθεῖν πειρώμενος τὰ ἡμέτερα. καὶ
δείκνυσιν ἐξ ὧν ἐνεργεῖς, ὡς φλήναφος καὶ ψευδολογία ἐστὶ τὸ παρελθεῖν τὰ μω-
ϊκά. λέγει γὰρ ἐκεῖνος ὅτι παλαιῶν ποιησάμενος. ὅπου τὸ τούτων κεφάλαιον
παρ' ὑμῖν τοῖς λατίνοις διὰ πηδῆς πέφυκεν. Ὥσπερ ποτὲ καὶ μοὶ προσδιε-
λεγόμενός τις ἰουδαῖος εἴρηκε. πῶς καταστρέφει τὰ παλαιὰ; παρ' ὑμῖν ἡμωμένων
τὸ ἄρτον, οὐχὶ παλαιὸν ἐστι; καὶ τὸν μωσέως νόμων τὸ ὀρχαιοδέστερον. καὶ οἷον
ἀπεῖν ῥίζα καὶ θεμέλιος; πῶς κατηγορεῖτε παλαιῶν; πῶς ὀργίαν ἐκείνων καταψη-
φίζεσθε;

φίζεσθαι. Ἐπὶ τὸ πάσχα σοι ἄζυμον, καὶ κεῖνος ὁ μικρὸν τὸ κράτος καὶ τὴν ἰσχὺν
δίδωσι τὸ ἀμετάθετον πρὸς τὰ καθ' ἡμᾶς. Ἄκουσον τοῦ παύλου γράφοντος πρὸς
κολασσαεῖς παραγγέλλοντος αὐτοῖς ἀπέχεσθαι τῆς παλαιᾶς ἕως νομιμίας καὶ
σαββάτου. Βλέπετε μήπως ὑμᾶς ἔσται ὁ συλαγωγῶν. καὶ Χριστὸν μνησθεὶς, φη-
σὶν, ἐν ᾧ καὶ πιστεύσαντες πιστεύσῃ ἀχειροποίητῳ, σωταφέντες αὐτῷ ἐν τῷ βαπ- 5
τίσματι. ἐν ᾧ καὶ συνηγέρθητε. καὶ ὑμᾶς νεκροὺς ὄντας ἐν τοῖς παραπτώμασι καὶ
τῇ ἀκροβυστίᾳ τῆς σαρκὸς ὑμῶν, ἀνεζωοποίησε. μὴ οὖν τις ὑμᾶς κρινέτω ἐν βρώ-
σει ἢ ἐν πόσει, ἢ ἐν μέρει ἑορτῆς, ἢ νουμηνίας, ἢ σαββάτου; ἅ ἐστι σκιὰ τῶν μελ-
λόντων. Ὅρᾶς ὅπως ἅπαν νόμιμον ἀπωθεῖται κελεύει; καὶ μὴ δ' ἐν μέρει
ἑνὸς αὐτῶν ἔχεσθαι κελεύει. εἰπὼν ἢ ἐν μέρει ἑορτῆς; οὐ δὴ τὴν μείζονα τῆς ἑορ- 10
τῶν ἀγρυπνοῖς; ἆρ' τὸ φερικωδέστερον τῶν μυστηρίων ἡμῶν καθυβρίζεις, ὅλον μετα-
βάλων πρὸς τὰ παλαιὰ καὶ νομικά; ἀλλὰ παῦλος δὴ δ' ἐν μέρει ἑορτῆς, ἢ νου-
μηνίας, ἢ σαββάτου, ἰουδαΐζειν τοὺς κολασσαεῖς βούλεται. ἀλλὰ τῶν μικρῶν τούτων
παραγγελμάτων κελεύει καταφρονεῖν καὶ ἀπέχεσθαι, καὶ μὴ ὂν τὸ παράπαν προσέ-
χειν. ὅπερ σκιὰ τῶν μελλόντων ταῦτα ἐστι. ἡ σκιὰ λοιπὸν πέπαυται. καὶ τὸν δικαιο- 15
σύνης ἥλιον πάντα πληρώσαντος καὶ τὴν σκιὰν λύσαντος. Καὶ ἐν τῷ μείζονι, οὐ
ἐτολμᾶτο τότε, τὸ ἄζυμον λέγω, εἴασεν οὐ αὐτοὺς ἀνυπεύθυνους; ἢ ὅλως τὴν πόλε-
νων παλαιῶν αὐτοὺς ἀπέχεσθαι προσέταξε; τὸ δὴ μεῖζον εἴασεν ἐνεργεῖσθαι πο-
σῶς; μᾶλλον μὴν ἐν οἷς τὰ δύτελέστερα ὕτως ἐξησφαλίζετο ἀκριβῶς, πολλῷ
πλέον περὶ τῶν μειζόνων φυλάττεσθαι αὐτοὺς ἐξεπαίδευσεν. ἢ οὐχὶ τοῖς ἰουδαίοις τὸ 20
ἀπαίτων τὸ μεῖζον τὸ ἄζυμον ἐστὶν, ὅπερ καὶ μείζων τῆς ἑορτῶν αὐτοῖς αὕτη; Εἰ
οὖν τὸ ζύμιον αἴρει, πολλὰς σωιστὰς τῆς αἱρέσεων. ὡς καὶ μὴ λαμβάνων τὸ παρύ-
παρχον καὶ φυράματος αὐτῷ λέγω τὸ ζύμιον, καὶ παύλου καὶ παμπαστέως σωιστὰς
τὸ αἵρεσιν. δρχίω λέγοντος ὁν Μαρίας ἐληφέναι τὸ χριστὸν τὸ ἰδίας ὑπάρξε-
ως. πρὸ ὂν Ἰαύτης ἀνύπαρκτον εἶναι αὐτὸν, καὶ λόγον μόνον προφορικὸν. Ἡμεῖς 25
δὴ τὸ ζύμιον λαμβάνοντες, καὶ Ἰαύτῳ τὸ αἵρεσιν ἀπατρέπομεν. κηρύσσοντες ἔργοις
αὐτοῖς, ὡς καὶ κύριος ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ προὐπῆρχεν ἡ θεία φύσις πρὸ αὐτοῦ τού-
του καὶ προσείληφε φυράματος ὁν τὸ ἁγίας παρθένου. ὅπερ καὶ σωτὴρ ὁς ἐστι τῷ
πατρὶ, ὡς φῶς καὶ ζωὴ πρὸ αἰώνι. σὺ δὲ καὶ ἄζυμος σοι συγκροτεῖς καὶ τῇ ὀρθῇ
αἱρέσει. σάρκα μόνιν λέγοντος τὸ ἰδὸν καὶ τὸν ἁγίας παρθένου προσει- 30
ληφέναι, ὅπερ ἔμψυχον ὂν καὶ ἔννουν. οἷον ἐστὶ τὸν ἄζυμον, ὡς τὸ ζύμης ἐστερημένον
τε καὶ καὶ ἄλατος μὴ ὑπαιδὲν τὸ μέγεθος ἀλλὰ μόνον ὂν ἐξαρχῆς προφέρεται
ὡς τὸ νεκρὸν. Ἡμεῖς δὴ δὲ λαμβάνομεν ἄρτον ἐν τῇ ἱερᾷ μυσταγωγίᾳ, καὶ Ἰαύτῳ
ἀκυρεῦμεν τὸ αἵρεσιν, ἔμψυχον καὶ ἔννουν τὸ καὶ προσλήμματος σάρκα κηρύττοντες
διὰ μὴν τὸ ζύμης, τὸ ψυχὴν παρεισάγοντες, διὰ δὴ καὶ ἄλατος τὸ νοῦν. πῶς 35
ἂν τὸ ζωοπάρεχον ἔσται ἄζυμον. πῶς τὸ καὶ φωτιστικὸν, ἄνευ ὑπολαφθήσεται;
Σὺ δὲ καὶ καὶ ἄζυμος σοι, καὶ τρίτῳ ἄλλῳ αἵρεσιν σωιστὰς. ποίαν Ἰαύτῳ; ἡ δι-
τυχὴς καὶ διόσκορος σωιστήγαλον. τὸ, μίαν εἶναι φύσιν ὑπὲρ χριστοῦ, καὶ ταύτῃ
θείαν μόνον, καὶ πάντη ἀπαλλαγμένον ἀνθρωπίνων παθῶν τὸ ἀφαύλων καὶ ἀνεγ-
κλήτων. διατῶν ἐκ παρ' ἐκείνοις τὸ ἄζυμον φύεται. εἰδέ τις τὸ παρ' ἡμῶν φυ- 40
σαζόμενόν τε καὶ προσφερόμενον ἄρτον ἕνα τῇ ὑποστάσει συγχαίνοντα ὡς ἐκ δύο συν-

κεῖται

κεῖται φήσει τὴν φύσεων, καὶ Ἰαύτῳ οὐχ ἁμαρτήσει καὶ δέοντος. ἐπεὶ καὶ ὅπερ τὸ καὶ
δεσπότου μου σῶμα ἐθύετο. ἐκ ἀπὴν ἡ θεία φύσις τοῦ θυομένου αὐτοῦ, ἀλλ' ὡς τὸ
πρότερον, συνυφέσηκεν καὶ σωνοσίωπον. ὁρᾶς ὅπως δι' ἑνὸς πράγματος, πόσων
ἐπεισάγει ὁρμαθὸν αἱρέσεων; Οἱ τεσσαρεσκαιδεκαΐται λεγόμενοι. Διὰ τὸ πρὸ
τὴν χρόνον ἁμαρτάνειν καὶ πάσχα, καὶ Ἰαύτῳ τελεῖν κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν καθ' ἣν 5
ἡ τεσσαρεσκαιδεκάτη τὴν σελήνης ἐστὶ, τὴν ὀρθοδόξων ἐκκλησίας ἐξώσθησαν. Διὰ τὸ
πρὸ τὴν χρόνον τὴν ἑορτῆς τῶν ἰουδαϊσμῶν σωναπάγεσθαι. ἄρ' οὖν οὐχὶ καὶ Ἰαύτους ἀπο-
βέβληκας, καὶ φαῦλον ἡγῇ καὶ ἰουδαϊκὸν ἀνίκρυς τὸ κατ' αὐτὴν τὴν τεσσαρεσκαιδε-
κάτην τὸ πάσχα τελεῖν; Διατοῦτο πάντως ποιῇ τὴν ὅτι τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτης με-
τὰ πάσαν ὀφθῆς τὴν ἐφεξῆς κυρίαν τὴν ἡμερῶν, καὶ τότε πανηγυρίζεις τὴν ἑορτὴν. τὸ οὖν 10
ὁ περὶ τὴν χρόνον ἁμαρτανόν καὶ πράγματος καὶ τοῖς ἐχθροῖς σωκαθήμενος, οὐχ
ἁμαρτήσει ἐλάσσονα περὶ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, τοῦ περὶ αὐτὸ δῆτα τὸ ὑποκείμενον
σωεζομοιουμένου τοῖς ἐναντίοις; Ταῦτα οὖν ἅπαντα τὰ δεινὰ ἀσυσωιστῶς διὰ καὶ
ἀζύμου σου, ἐγὼ καθαίρω διὰ Ἰαύτου καὶ ἄρτου, ὃν εἰς θυσίαν προσφέρω. καὶ τὸ τοῦ
ἀζύμου σου ἀναμάρτητον ἐν πολλοῖς ἡμάρτηται. καὶ μυρίων τὰ ἀτόπων ἐμπέπλησται. 15
καὶ μὴν Χριστὸς, οὐκ ἀπώσατο ἐν ὁμοιώματι γενέσθαι σαρκὸς ἁμαρτίας. καὶ σὺ
τὴν ζύμιν, οὐχ ἁμαρτίαν λογίζῃ, ἀλλ' οἷον σύμβολον ἁμαρτίας, ὡς καὶ ὁ παῦλος
αὐτὴν ἐξελάβετο. τὸ δὴ σύμβολον, πλέον ἀφέσηκε καὶ πράγματος, καὶ ἐστὶ πρὸ-
δειγμάτων καὶ σύμβολον, ὥσπερ ὁ ἀφέσηκε τὸ ὁμοίωμα ἐξ οὗ ἐκείνου, καὶ ἐστὶν ὁμοίω-
μα. ἀκριβεστέραν δὲ ἔχει σφόδρα τὴν εἰκασίαν τὸ ὁμοίωμα πρὸς τὸ οἰκεῖον πρω- 20
τότυπον, ὥσπερ τὸ ἐκείνου σύμβολον καὶ πρόδειγμα. καὶ δὲ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα διὰ
φόρων τινῶν σύμβολον καὶ πρόδειγμα γίνεται. Τὸ δὴ ὁμοίωμα, ἑνός ἐστιν, καὶ ἀνεῖται
ὁμοίωμα, καὶ τὸ ὁμοίωμα, διὰ τῶν ἐμψύχων λαμβάνεται καὶ τὴν ὁμογενῶν. ὡς ὁ
παῦλος φησὶ. τὸ ἑαυτὸν ἐκένωσε μορφὴν δούλου λαβὼν ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώ-
πων. καὶ ὁ χριστὸς, τίνι ὁμοιώσω τὴν γενεὰν ταύτην, ὁμοία ἐστὶ παι- 25
δίοις τοῖς διὰ τὴν ἀγορᾶς καθημένοις καὶ ἀλλήλοις προσφωνοῦσι. τὸ σύμβολον δὴ καὶ
τὸ αἴνιγμα, διὰ τὴν ἀνομοίων καὶ ἑτερογενῶν καὶ τὴν ἀψύχων πολλάκις λαβάνεται. ὡς
ἡ μὴ κατακαομένη βάτος. ὑπὸ δὲ ἀψαμένου αὐτῆς πυρὸς. καὶ ὡς ὁ θυόμενος
ὑπὸ δὲ ἱερέως ἀμνὸς, τὴν τοῦ ἀληθινοῦ ἀμνοῦ θυσίαν προσεμήνυε. Τί οὖν; τὸ
ὁμοίωμα τὴν ἁμαρτίας προσλαβέσθαι θεὸς κατεδέξατο ἵνα Ἰαύτῳ ἀνέλῃ. καὶ σὺ 30
τὸ τὴν ἁμαρτίας σύμβολον ὡς φῆς, οὐκ ἀνέχῃ διὰ τὴν ἱερᾶς θυσίας λαμβάνεσθαι
τὴν ζύμιν λέγω, ἥτις μᾶλλον τῇ βασιλεία θεοῦ ὡμοίωται ὡς ὁ κύριος ἔφησεν.
ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ζύμῃ. τί λέγεις ἄνθρωπε. μᾶλλον μὴν ἵνα τὴν κη-
ρύττεται τὴν μυρίων ἡμῶν ἡ δύναμις. ὅπερ τὸ κυρίου σῶμα ἐστὶν, ἐν ὁμοιώματι
σαρκὸς ἁμαρτίας. ὡς ὁ παῦλος φησὶ. τίς με ῥύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανά- 35
του τούτου. ὅπερ δὲ θανάτου τὴν ἁμαρτίαν ἐκάλεσε, δῆλον. Ἐν τῷ χωρίῳ γὰρ
τὸ πρόκειμένης αὐτῷ ὑποθέσεως. περὶ ἁμαρτίας φησὶν. ὅπερ ἐλθούσης τὴν ἐντο-
λῆς, ἡ ἁμαρτία ἀνέζησεν, ἐγὼ δὲ ἀπέθανον. καὶ εὑρέθη μοι ἡ ἐντολὴ ἡ εἰς ζωὴν
αὕτη, εἰς θάνατον. ἡ γὰρ ἁμαρτία ἀφορμὴν λαβοῦσα διὰ τὴν ἐντολῆς, ἐξηπά-
τησέ με καὶ δι' αὐτῆς ἀπέκτεινε. Τὸ οὖν ἀγαθὸν ἐμοὶ γέγονε θάνατος. ἀλλ' ἡ ἁ- 40
μαρτία. καὶ μικρὸν προβὰς, πάλιν φησὶ, τὸ φρόνημα τὴν σαρκὸς, θάνατος. ὥστε

ἀλλὰ

ὥστε μικρὸν ἄνωθεν φήσας ὁ Παῦλος. πάς με φύσει ὢν σώματος θανάτου
ἥττω, θάνατον τῆς ἁμαρτίας ἐκάλεσε. Ἡμεῖς δὲ τὸ μυστήριον τοῦτο κηρύττομεν,
τὴν χάριν τοῦ εἰς ἡμᾶς τοῦ κυρίου παρουσίας. ὅτι αὐτὸς ὑπὸ τοῦ Πατρὸς ἐν ὁ-
μοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας πεμφθεὶς. καὶ περὶ ἁμαρτίας. ὡς ἡμῶν ἕνεκα σαρ-
κωθεὶς δηλαδὴ ἵνα ἡμῶν ἀνέλῃ, κατέκρινε τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῇ σαρκὶ. ὁρᾷς
ὅτι πάντων συγχωρηθέντων σοι καὶ τὸν σκοπὸν καὶ τὸ βούλημα. καὶ τὴν ζύμης εἰς 5
ἁμαρτίας σύμβολον συγχωρηθείσης σοι μὴ τὰ ἄλλων, ὧν ἕνεκα τοῦ ἀζύμου παρεισάγῃς
αἱρέσεως, καὶ τοῦ μυστηρίου ἡμῶν ἀναιρεῖν τὴν δυνάμιν καὶ παρεισάγειν τὰ ἐναντία.
τὸ δέ ἐστι, τὸ μὴ ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ πρὸς ἡμᾶς ἀφι-
κέσθαι. ὥσπερ οὐ σωιζῶν. μήτ' ἀναιρεθῆναι τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῇ σαρκὶ αὐτοῦ; 10
Καὶ ὁ λαΐν. καὶ τοῦ ἐν ζύμῃ χεῖρον τὸ ἄζυμον, ἀλλ' ἔοικάς μοι φησὶ τὰς
διαγγελικὰς φωνὰς ἀκυροῦν καὶ τὴν θείαν διμόρειαν ἀθετεῖν. οὐκ ἀκούεις τὸν πρὸς
τὴν χήραν ὁ Κύριος εἴρηκε τὰ δύο καταβαλόντας λεπτὰ, ὅν φησιν, οὗτοι πλείονα
πάντων ἔβαλε. Κἀγὼ εἰρήκειν. οὐκ ἀκυρῶν τὰς διαγγελίας μυστήρια. καὶ
τὴν τοῦ θείας διμορείας κρίσιν πρὸ τοῦ ἐπηλυγάζειν καὶ μεταστρέφειν εἰς ἄδικον. 15
οὐχ ὁ ἐλεήμων καὶ δίκαιος ἐστι; ὁ ἐν καθαρῷ τὰς οἰκτιρμοὺς ἴσχων καὶ τὴν ἔλεον ζυγο-
στατεῖ, μὴ μάτην οὕτω τὴν χήραν ἐπωνόμασε τὴν ἄλλων δωροφόρων; οὐχὶ ὁ Κύριος
εἴρηκεν, ὡς οἱ μὲν ἄλλοι πάντες ἐκ τῶν περισσοῦ. αὕτη δ' ὁ εἶχεν ὅλον προσηνέγκατο;
Τί οὖν οὐ μὴ ἔχων εἶδος ἕτερον ἄρτον προσαγαγεῖν, προσφέρεις τὸ παλαιὸν;
τὸ πεπαυμένον; τὸ μικρὸν; τὸ ἐλλιπές; ἵν' ἔχεις τὸ θεῖον διμόρες; μᾶλλον 20
μὲν οὖν καὶ διὰ πάντων ἐλαθήσῃ, ἐφ' οἷς ἄλλο μᾶζον πλειόνων ὁ ἂν προσάξῃς πολὺ
τὴν ἰουδαϊκῆς ἀφεγγὲς παλαιότητος. τοῦτο ἀφεὶς, ὅπερ νῦν προσφέρεις τὸ πεπαυ-
μένον οἷα σῶμα χριστοῦ, καὶ ἰουδαΐζων πρὸς τοῦτο οὐκ ἐπαιχμίᾳ, ἀφαιρῇ γὰρ αὐτὸ
τὴν δόξαν καὶ τὴν ζωὴν, διὰ τὴν ζύμης προσαγωγῆς, καὶ ἀκινήτου, καὶ ἀναυξοῦς.
ἀδέσποτον τὸ σῶμα τὸ δεσποτικόν. βλύσαν οὐχ ἱκανῶς μὴ θάνατον, ὕδωρ ὃ μᾶλ- 25
λον καὶ αἷμα. ὅπερ πάντως ἐν καὶ θερμόν. Εἰ μὴ γὰρ ἐν σώζων τὴν καὶ αἵματος
ὁρισμὸν ὃς φησιν αἷμα εἶναι τὸ πρώτως θερμὸν καὶ ὑγρὸν ἐν σώματι ζῶντος, οὐκ ἂν
ἡ θεοφάντορα εἰρήκει διὰ τοῦτο ὅπερ ἄρτως αἷμα ἐξελθεῖν, ἀλλὰ προσέθετο
ἂν, νεκρὸν ὅπερ ἢ ψυχρὸν εἶναι. ὥσπερ τὸν τεθνηκότα, οὐχ ἁπλῶς ἄνθρωπον,
ἀλλ' ἄνθρωπον νεκρὸν λέγομεν. αἷμα δὲ ἀκούων ὅτι καὶ σώματος ὅπερ βλύσαι καὶ 30
μὴ θάνατον, θερμὸν ἂν εἴποις εἶναι καὶ ὑγρὸν ὅτι τὸν ὅπερ στοιχείων. Τοῦτο οὖν τὸ
βλύσαν τὸ θεῖον σῶμα παρέστα ζωῆς ἄλλης καὶ κρείττονος καθεστῶν πρέζεινον
ὅτε τέθνηκε. καὶ σὺ μικρὰ δοκεῖς ἁμαρτάνειν ἀντ' αὐτοῦ προσφέρων τὸ ἄζυμον;
ταὐτὸν δ' εἰπεῖν ἄζυμον καὶ ψυχρὸν, καὶ διὰ τοῦτο ἀναυξὲς καὶ ἀκίνητον. Ἡ χήρα
δεῖξε, προσέφερε δὲ ὅπερ ἐν κρείττονος, σὺ δ' ἔχων ἄλλο τὸ κρεῖττον ὡς καὶ σὺ 35
ὡμολόγηκας, τοῦτο παρῆκας καὶ τὸ χεῖρον προσάγῃς. μή ποτ' ἂν δὲ ἑτέρᾳ ὅπερ,
τοῦτο στοιχεῖς τῷ ἰουδαϊκῷ, καὶ ὡς ὅπερ ἐν κρείττονος ὁ Θεός σοι προσέζεπε; Βα-
βαὶ πόσα καταστοφίζῃ σαυτὸ, καὶ τὴν σαυτοῦ σωτηρίας ὡς ἰουδαῖοι ποιεῖν ἐνόθησον.
Πωθάνομαί σε ὦ ἑταῖρε καὶ σωστὲ τὸν ὅπόδος μοι τὸν ὅπόκρισιν, εἰρήκειν αὐτὸς
αὖθις πρὸς τὸν φιλόσοφον. εἰς δύο τάξεις τὴν ἱεραρχίας διηκρημένης, εἴτε τὸν 40
πρὸς τὸν μελχισεδὲκ καὶ εἰς τὸν πρὸς τὸν ἀαρὼν. ἀμφοῖν ὁ κρείττονος θεωρου-

μένης

μένης τὴν μελχισεδὲκ, ὡς ἀλογήσας τὴν ὅν γένους λαβὶ ἀναφανεῖσαν ὕστερον, τὸν
καὶ ἰησοῦ ἱεραρχίαν καὶ τὸν τάξιν εἶναι τοῦ μελχισεδὲκ ὁ Δαυὶδ μεμαρτύρηκεν.
Ἐπεὶ καὶ βασιλεὺς ἅμα καὶ ἀρχιερεὺς ὅπερ ἐτύγχανεν ὡς καὶ ὁ ἡμέτερος ἱερά-
χης οὗτος χριστός. Μεμαρτύρηκε μόνοι καὶ Παῦλος τῷ θεοπάτορι προφήτῃ ἐπό-
μενος, τὴν ἱεροσυνὴν μεταθήσεσθαι διὰ τὴν ἡμετέρου ἀρχιερέως τοῦ τὸν κρείτ-
τω τὸν μελχισεδὲκ. καὶ ἰαύτης μεταθείσης, ἔπεσθαι καὶ τὸν νόμον μεταθέ-
σιν. τὸν ὅν ὅπερ ὁ παλαιὸς ἱερεὺς εἰς μετάληψιν τῷ ἀβραὰμ ἀπαντήσας δέ-
δωκεν, ἄρτον καὶ οἶνον ἢ ἄζυμα; εἰ τὸν ἄρτον ὅπερ οἶνον εἶναι οὐ νοεῖς ἄζυμον,
ὥρα σοι τὸν ὀφθαλμὸν διασρέψαι, μηδὲν καθορᾶν διόλου, ἀλλὰ τὰ πάντα
λοξά. πόθεν τότε ἀζύμου ἀποδόσεις. οὐχὶ μὴ τετρακόσια καὶ ἔτη ἰαύτα
νενομοθέτητο; τὸν ὅν φήσεις ὁ κρείττονος ἱερωσύνης ἀρχιερεύς. ὑπὸ κάτ' ὅπερ
τὸν ἀποτέλει μυστήριον, ἀλλὰ τὸ τὴν ὑφειμένης τε καὶ ἐλάττονος ἄζυμον; Καὶ ὁ
λαΐν ὁδόν τῷ σῷ βέλει βαλῶ, καὶ τὴν μαχαίρας αὐτῶν ἐν λόγοις τὸν κεφά-
λαιον, καὶ ὅπερ ἐπ φθέγξῃ πολλὰ, κείμη ὃ καθάπερ νεκρὸς ἀπαυδᾷ, καὶ ὅπερ ἔσται
στι λοιπὸν φωνὴ ἀδ' ἀκρόασις. ἀλλὰ βραχέος εἰρήκεις τὸν ἀκίνητον καὶ ἀναυξὲς,
εἶναι ἄψυχον. τὸ ἄζυμον. ὡς μὴ δυνάμενον μὴ ὃ ὅλον αὐξάνον, ἀψύχῳ ἔοικεν.
ἡμεῖς δὲ τοῦτο λαμβάνομεν τὸ ὡς εἰκὼν ἄψυχον. Ἐρωτῶ δὲ σε, τὸ σῶμα τὸ δεσ-
ποτικὸν ὑπὸ

διαπεφωνηκώς, ἐλθόντος αὐτοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἀκούων καὶ οὐκ ἔχων ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ ἔλεγμοῦς. προσεύχομαι δ' εἰπεῖν, ὡς ἐγὼ ὑμῶν καὶ ὑπερδυνάμου ἔσομαι, μεταβαλεῖν πρὸς τὸ κάλλιον. καὶ μέθ' ἡμῶν ὑμᾶς σῆναι καὶ δοξάζειν ἅμα τὸν κύριον. τὸν αὐτὸν θυσίαν προσφέροντας, τὸ αὐτὸ ἱερουργοῦντας μυστήριον. ἵνα σοὶ ἡμῖν ἑνωθῆτε τῷ σώματι χριστοῦ, εἰς δόξαν πατρὸς, καὶ αὐτοῦ καὶ μονογενοῦς υἱοῦ, καὶ καὶ ἁγίου πνεύματος ἀμήν.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ

καινοτομηθέντος καλεντοριοῦ παρὰ λατίνων ὑπὸ σολομόντος.

Ἱερεμίας ἐλαίῳ θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος κωνσταντινουπόλεως νέας ῥώμης καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης.

Ἐπειδὴ καὶ πάλιν ἡ ἐκκλησία τοῦ πρεσβυτέρας ῥώμης ἀτεκνοτομίας χαίρουσα τοῖς περὶ αὐτὴν ἀστρονόμοις ἀπειθεστέρως σωθῆνεσι καὶ μετέθετο τὰ καλῶς περὶ καὶ ἱερὰ πάσχα τοῖς χριστιανοῖς τελούμενα. τὰ ἀπὸ τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς συνόδου τοῦ τιη. θεοφόρων πατέρων ὁρισθέντα. πρός τε τὰ λοιπῶν συνόδων κυρωθέντα, στερούμενα καὶ πρὸς τὰ ἀπαντάχου γῆς χριστιανῶν καὶ ἑορταζόμενα ὡς πρέπουσιν. τοῦτο καὶ ἕνεκα σκανδάλων γίνεται αἴτια. ἔφθασαν γὰρ καὶ ἐνώπιον τοῦ ἡμῶν μετριότητος ἄνδρες ἀρμένιοι ἐρωτῶντες καὶ φάσκοντες ὅτι ἀναγκάζονται δέχεσθαι καὶ ὅτι τὰ νέα ταῦτα. τοῦτων καὶ χάριν ἠξίουν ἡμᾶς εἰπεῖν, τί τοῖς θείοις πατράσιν δοκεῖ. Ἡ μετριότης ἡμῶν διασκεψαμένη μετὰ καὶ μακαριωτάτου πατριάρχου ἀλεξανδρείας, ἐν ἁγίῳ πνεύματι διορίζεται σαφηνίζουσα τὰ δεδογμένα τοῖς ἁγίοις πατρᾶσι περὶ τούτων. πρῶτον μὲν ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῆς α. συνόδου τῆς οἰκουμενικῆς ἐστὶν ὑπογεγραμμένον ὅτως ἔχουσα. λέων ὁ καινοσαρείας καππαδοκίας, γαλατείας καὶ ἀρμενίας μικρᾶς καὶ μεγάλης, ὑπέγραψα. ὃς δὴ ὡς φαίνεται ἐν τῷ βίῳ καὶ ἁγίου ἱερομάρτυρος γρηγορίου τοῦ μεγάλου ἀρμενίας ἀρχιεπισκόπου ἐχειροτόνησε τοῦτον ἀρχιερέα, πεμφθέντα διὰ πρεσβειῶν καὶ ὑπὸ τῆς τυρηδάτου βασιλέως ἀρμενίων, μετὰ τοῦ χριστιανοῦ γενέσθαι τοῦτον, ὑὸν ὄντα κυσάρου, ἀδελφοῦ ἀρτασάνου. καταγομένου ὑπὸ ἀρσακιδῶν ἐκείνων, τῶν διαλυσάντων τὴν περσῶν ἀρχήν, καὶ ὑφ' αὐτοὺς ἀδελφοὺς ὄντας δ. ποιησαμένους αὐτὸν ἀρμένιον, καὶ ἰνδοὺς, καὶ μασσαγέτας διαμεριζομένους. ὑποτρέψαντος νῦν καὶ μεγάλου τοῦτου γρηγορίου, φιλοτίμως καὶ ἀποδεχθέντος παρὰ καὶ τυρηδάτου. τοῦτο μὲν ὡς γνώμη αὐτοῦ τὴν ἀρχιερωσύνην δεξαμένου, τοῦτο καὶ ὡς ἐκ γένους τοιούτου, ὑὸς ὢν ἐστὶν ὁ μέγας πατὴρ αὐτὸς αὐτοῦ καὶ τοῦ πατρὸς καὶ τυρηδάτου. ἐβαπτίσθησαν ἅπαντες πάρ αὐτοῦ ἐν τῷ ποταμῷ δυφράτῃ, μετὰ καὶ τοῦ βασιλέως αὐτοῦ τυρηδάτου. ὡς καὶ λέγεται, πάντες οἱ τοῦ γενεσίου πόσιν δεξάμενοι, ἀρμένιοι, πέρσαι, ἀσύριοι, μῆδοι καὶ ἄλλοι ἦσαν ὑπὲρ τὰς τετρακισχίας μυριάδας. φωτίσας πάντας τοῦτος ἐν σκότει ἀγνωσίας κειμένους

διὰ πνεύματος

διὰ πνεύματος ἅγιος, καὶ ἀναχωρήσαντες ἐθελήσας εἰς τὰ ὑψηλὰ τῶν ἀρμενικῶν ὀρῶν τοῦ ζῆσαι ἐν ἡσυχίᾳ. ἀλβιανὸν αὐτὸν αὐτοῦ ἐπαφῆκεν, καὶ ὑπὸ σκόπους ὀφθάλμων, βάσον. καὶ ἄλλους ὑπὲρ τοῦ δέκα ἐν χώρᾳ τῶν ἀρμενίων πρεσβύτερους. ἐν πᾶσι τοῦτοις καὶ τοῖς λοιποῖς ἔθνεσιν, ὡς φέρεται τετρακισμύριοι ὑπὸ σκόπους κατέστησεν. ἐπεὶ καὶ ἀναχωρήσαντος καὶ μεγάλου τοῦτου φωνῆς γρηγορίου. ὁ τυρηδάτης ὅτι καὶ διὰ τὸ χωρισμοῦ αὐτοῦ ἐν λύπῃ ἦν. ἔμαθε δὲ ὅτι δύο παιδία γνήσια καὶ σάρκα καὶ γρηγορίου εἰσὶν, ὀρθάνης ὁ ἐν ἀσκήσει ὢν, καὶ ἀρσακάνης ἱερεὺς τοῦ θεοῦ, ἔπεμψεν ἄρχοντας αὐτοῦ καὶ πρὸς ἑαυτὸν ἤγαγον. εἶτα ἐδεήθη καὶ γρηγορίου καὶ κατῆλθε τῆς ἀναχωρήσεως. καὶ λύρε τὸν ἀρσακάνην ἄξιον ὄντα διὰ ἀρχιερέα. καὶ τοῦτον ὡς ἐδέξαντο ρονήσεν. καὶ τοῦτος καὶ τοῦ γεννήσας καὶ ὁ ἐν βασιλεῦσιν ἀοίδιμος ὁ μέγας κωνσταντῖνος τὰ. σωθὸν σωθῆτε τὴν. θεοφόρων πατέρων τὴν ἐν νικαίᾳ. ὅπου καὶ τυρηδάτης εἰρηνικῶς ἔφθασεν ὡς θερμότατος τὴν εὐσέβειαν ἀποδεχθεὶς ἐτύχεν ἐμικρᾶς ὡσαὶ καὶ ἰσαποστόλου κωνσταντίνου. ὃς δὴ καὶ τὴν ἀρμενίας ἀρχιεπίσκοπον καθολικὸν ἀρσακάνη ἐπέμψατο τῇ σωτῆρι ταύτῃ καὶ παρεγένετο καὶ μέρος τοῦ ἱερὸν συλλόγου ἐγένετο, καὶ ἔλαβε τὴν ἀποφάσιν τῆς σωτῆρος, καὶ εἰς ἀρμενίαν ὑπέστρεψεν. ὑπεδείξατο τῆς εὐσεβείας τῇ χάριτι καὶ χριστὸν καὶ ἀληθινὸν θεόν. ὅτι τοῦτον λοιπὸν ὢν εἴπομεν διηγήσεων φαίνεται πρόφανῶς, ὅτι ἀρμένιοι ἀρχιεπίσκοποι εἶχον καθολικὸν, καὶ κατὰ διαδοχὴν ἔχουσι, καὶ οὕτω τὴν ἀρχιερωσύνην ἀπὸ καππαδοκίας εἶχον καὶ εἴπομεν λεοντίου ἔλαβον, ὅρια καὶ τοῦτα τὴν νέας ῥώμης ὡς καὶ εἰσὶ σὺν θεῷ, οὐχὶ καὶ εἴπομεν λεοντίου ἔλαβον, ὅρια καὶ τοῦτα τὴν νέας ῥώμης ὡς καὶ εἰσὶ σὺν θεῷ, οὐχὶ καὶ ὅλως καὶ τὴν πρεσβυτέρας ῥώμης ὡς τοῖς αὐτοῖς οἱ κανόνες διορίζονται τὴν συνόδων, τῶν ἐπισκόπων ἄρχειν ἔθος τὰ τῶν ἀρχαῖα ἔθη κρατείτω ὥρισται. ὁ καὶ διάγει πάρ' ἐνορείας ἐστὶ, καὶ ἔξω τὴν διδαχῆς καὶ χριστοῦ. αὐτὸς γὰρ εἶπεν ἀπελθόντες μαθητεύσατε, οὐχὶ διάσατε. καὶ ὅς πᾶς θέλει ὀπίσω μου ἀκολουθεῖν, καὶ ὅσα ἐν ἱεροῖς διαγγελίοις σωωδοῦ τοῦτοις. ἀλλ' ἔδει καὶ τοὺς ὑφ' αὐτῶν ἑσπερίους, μὴ νέα καὶ πρόσφατα διδάσκειν σκανδάλου πρόσχημα, ἀλλὰ τὸν χριστὸν διδαχῶν, τὴν ἁγίων ἀποστόλων, τῶν ἱερῶν σωθῶν, καὶ ὅσα καὶ θείου πνεύματος εἰσὶ. Δεύτερον καὶ ὑφηγούμεθα παντὶ χριστιανῷ ὀρθοδόξῳ βουλομένῳ, ὡς οὐκ ἔστιν ἀσύγκριτον τὸ παρ' ἡμῖν πασχάλιον, ἀλλ' ὡς ἀκόλουθον τοῖς ὁριθεῖσι τὴν ἁγίων πατέρων. μένει ὀρθὸν καὶ εἰς αἰῶνας σαφηρὸν διαμένει ἕως ὅ φυλάττει τὸν τάξιν ὃν ἔλαχεν ἀπὸ θεμελίου, ἀρίστως ἐπεμείνατο τοῖς θείοις πατράσιν, ὧν οὐδεὶς τὴν νῦν ὅτε τὴν ὑπεμνήσω ὅδε τὴν ἀστρονομίας κατ' ἐκείνους τοὺς ὁρίσας. ὅτε τὴν ἀγιασμὸν ἔχει, πολὺ καὶ μήποτε δοκήσει ταῦτ' ἄλλα ἐστὶν ἀληθείας μακρὰν. Τεσσάρων γὰρ ὄντων τὴν πάσχα διορισμῶν. Ὁ πρῶτος συντέλεται, ὅπου δεῖ μὴ τὴν ἰσημερίαν τὴν ἐαρινὴν τὸ πάσχα τελεῖν. Ὁ δεύτερος ὅπου μὴ τὸν αὐτὸν ἡμέραν τῆς, ἰουδαϊκῆς τελετῆς. Ὁ τρίτος, ὅν οὐχ ἁπλῶς μὴ τὸν ἰσημερίαν ἀλλὰ τὸν πρώτον μετ' ἰσημερίαν πανσέληνον. Ὁ πέμπτος ὅπου καὶ μὴ τὸν πανσέληνον δεύτερον τὴν ἑβδομάτος τῇ πρώτῃ. ὅθεν οὐδεὶς ὅλως νομισάτω ὅπου τοῦς πανταχοῦ οἰκείους θείους πατέρας διέλαθε τὸ δοκεῖν τοῦτο λόθεν ἵνα πᾶσι τὴν νῦν ἀστρονόμων τύχῃ βελτίονος διωρθώσεως. χάριν γὰρ χρόνου ἀπὸ τὴν α. συνόδου ἕως τὴν νῦν ἀεὶ τὸ πάσχα τὸ ἱερὸν μὴ νομιζόμενον γίνεται καὶ ἐν κυριακῇ, καὶ σύγχυσιν τινὰ οὐκ ἔγνωμεν ἵνα εἰς διόρθωσιν ἀνάγωμεν. καλῶς γὰρ διετυπώθη τοῖς ἁγίοις πατράσι καὶ αἰωνίως διαμένει ἄπαυστον. καὶ καὶ καὶ

καὶ τ νῦν ἀςρονόμων τ παλαιᾶς ῥώμης ἀφηρέθησαν αἱ δέκα ἡμέραι καὶ τ
ὀκτωβρίου μηνὸς. καὶ τοῖς ἄλλοις δὲ καὶ σύγχυσιν ἐν ἑαυτῷ παρέχει τὸ νέον ὡ-
τῶν ὡρολόγιον. καὶ ἀνατροπὴν ἀναθεωρούμενον. εἰ γὰρ δι' ὅλων ρλδ. ἐνιαυτῶν
νυχθήμερον ἐν σιωάγουσιν. δῆλον ὅτι ἀπὸ τ α. σιωόδου χιλίων διακοσίων ἑξη-
κονταπέντε ἐτῶν διελθουσῶν ἄχρι τ νῦν. ὡς Ἱεραποτίων δέκα ἑ ὀκτὼ παρελήλυ-
θότων τὸ πρῶτον ἀπὸ Χριστοῦ ἕως τ α. Σιωόδου, ἡμέραι μόνον ἐνενήκοντα καὶ ὥραι
δέκα καὶ μισὴ σιγμὴν σιωάγουσι καὶ λείπουσι. εἰ δὲ δι' ἑκατὸν ἔτη σιν χρόνων
νυχθήμερον ἓν χωνεύουσι, ἔσονται ἡμέραι δέκα, καὶ ὥραι δέκα, καὶ πλεονάζει. τὰ
πιστὰ δὲ ἀποφαλῆ φαίνονται. ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰς ἀπεχήμιν τ ἀςρονόμους δει-
νὸς, τ μέγαν πολωμαῖον καὶ ἄλλους ἐσφαλμένα ἰαῦτα διείσκουσι. ἐν Ἱεραπο-
σίοις δὲ ἕτεσιν ὀκτὼ καὶ μικρὸν τι πρὸς νυχθήμερον ἓν σιωάγεται ἀποφαίνονται.
καὶ τοῦτο ἀπὸ τ ἥλιου κινήσεως. ὁμαλὴν δὲ ποιεῖται τὴν κίνησιν καὶ ἀπροσκό-
λιτον, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἀπαρέμπτωσιν τ ἡμερῶν ἐνιαυτὸν καὶ κατὰ τούτους ἡμέραι τέσ-
σαρες καὶ ὥραι πέντε, ἑ σιγμαὶ ιβ. ἀπὸ τ ἐν νικαίᾳ καὶ δοῦρο γίνονται. καὶ
τούτων οὕτως ἀπαμετρουμένων ἑ τῇ ἑλλήνων σοφίᾳ ἐπ' ἀποδείκνυται, ὅπ ἔζω πάντες
λόγοι τὰς δέκα ἡμέρας τοῦ ὀκτωβρίου, οἱ ἀςρονόμοι τ ῥώμης ἐξέβαλον. ἵνα
φανῶσι μόνον ὡς δοκεῖ τοῖς ἀνθρώποις ποιεῖν τι, δόξης κενῆς ἕνεκα, βέλτιον ὁ ἦν αὐ-
τοῖς μὴ καινοτομεῖν ἑ παιδεύειν ἑ τὰς ἐκκλησίας χρόνου σύσεως ἢ μετ-
ρίας γίνεσθαι πρέζεν. ἢ καὶ εἴκη μὴ ἐπάγειν ἕνεκα τούτων, ὅπερ πολμῶσιν,
ἐκ δόλογον λογίζεται ὡς τοῖς αὐτεχομένοις τὰ καλῶς ὀρθόδοξα τοῖς ἱεροσολύμοις
παρεῖσιν, ἢ μόνον λελογισμένον ἀλλὰ καὶ θεῖον. καὶ ἰαῦτα μὴ ἡμεῖς πρὸς ἀμ-
φότερα λέγομεν σημειωσάμενοι κατὰ τὸ ἀληθές.

ἀφπγ. ἔτος τὸ ἀπὸ τ θεανθρώπου. νοεμβρίου κ. ἰνδικτιῶνος ιε.

Ὁ κωνσταντινουπόλεως ἱερεμίας.

Ὁ ἀλεξανδρείας σίλβεςρος.

Ἰσον τ πεμφθέντα γράμματα τῷ φιλαδελφείας καὶ τοῖς τ ναοῦ τ
ἁγίου Γεωργίου ἐφόροις. δι' ἣν ἀπέςειλαν ἀποφασιν ζητοῦντες περιαιρεθῆ-
ναι τινὰ τ τρωδίου, καὶ δεχθῆναι τὸ πάσχα ὅπερ ἐκαινοτο-
μήσαν οἱ ἰταλοί.

Ἱεράρχαι ἑ σοφώτατοι μητροπολῖται φιλαδελφείας, ἐν ἁγίῳ πνεύματι ἀγαπη-
τοὶ ἀδελφοὶ καὶ συλλειτουργοὶ τ ἡμῶν μετριότητος, χάρις εἰρήνη τῇ ἱερότητι
εἰρήνη καὶ ἔλεος παρὰ θεοῦ παντοκράτορος καὶ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ
ἅμα τοῖς χρησίμοις καὶ δυνατοῖς ἀνδράσι ἑ ἐφόροις τ ἐν ἐνετίαις ναοῦ τ μεγά-
λου γεωργίου τ γραικῶν, καὶ τοῖς λοιποῖς αὐτόθι μετοίκοις τ γραικῶν πανοικεσίᾳ.
Τὴν ἀναφορὰν ὑμῶν λαβόντες καὶ ἀναγνόντες, ἐπήλθεν ἡμῖν θαυμάσαι, ὁ
μὴν, ἀλλὰ ἑ μέμψασθαι (οὐκ ἀπεικότως) ἑ μάλιστα σὺ τ πρωτοσύμβουλον τῷ πε-
λαγίῳ τ κυρίου λαῷ, ἅτε ἑ πρότερον πρὸς τοιούτων γράψαντα ἑ μὴ εἰσακουσθέν-
τα, τὶ ἔπ τ αὐτῶν ἀπαιτεῖ ἐχόμενον καὶ δεύτερον ἠπείγου γράψαι; ἡμεῖς γὰρ
οὐ τούτων ἕνεκα δίδομεν λόγον παροικεῖν ἐν ἐνετίαις παρεχωρήσαμεν, ἀλλ' δι-
λογεῖν μόνον καὶ ἀγάζειν τ ἐν αὐτοῖς χρυσόνυμον. ἑ τὰ δεχιεραϊκὰ ἐκτελεῖν. τὸ δ' ἐρωτῶντα τ μακαριώτατον πάπαν. τ πρεσβυτέρας ῥώμης καὶ ζητοῦν παρ'
ἡμῶν

ὑμῶν λόγοι ὧν γράφετε. εἰς τ πορρωτέρω οἶμαι τὴν ἐρώτησιν προβῆναι. πρότε-
χέστερον δ' αὖ εἰπὴ ἡμᾶς ἐρωτῆσαι, καθάπερ δὴ ὁ πάπας κύριος γρηγόριος φαί-
νεται οὕτω πεποιηκώς. καὶ τοῦτο δῆλον, ὅτι καὶ κατὰ τὴν τ πάσχα διαφο-
ρᾶς ἔφασε γράψας ἡμῖν. ὦ καὶ τὴν ἀπολογίαν ἢ δωσόμεως τοιαυτάδε ἔχομεν
δόντες, πρός τε, τὸ ὁπλαμπρότατον καὶ γαληνότατον σεβαστὸν τ ἐνετῶν ὡσαύτως.
ἔμεινε τὰ πράγματα ἐν εἰρήνῃ ἄχρι τ νῦν καὶ ἡ συχία. Γράφετε δὲ ἤδη ὅπως
βαλεῖν μεμικὰ θέλει ἡ δυτικὴ ἐκκλησία τὴν βίβλων τ ἀναπλικῆς. τὰ δὲ σαφηνιθῆ-
ναι, ἀλλ' ἡ κάθ' ἡμᾶς ἐκκλησία νεωτερίζειν καθιστοῦ δήλονα τρόπον οὐκ εἴωθεν.
ὥσπερ δ' αὖ τὴν δυτικὴν ἔργον ἄπωσον τοῦτό γε. ὦ ἑ αὐτοὶ ἐπόμενοι καὶ ἀφύκτως ἀπο-
ποιούμενοι ἢ τὸ πολμῶμεν (ἄπαγε) εἰς βαλεῖν τι, ἢ σαφηνίσαι καὶ τ ὀνείνων σκοπὸν.
ἢ τ παλαιῶν βίβλων βιαιρεθῆναι τὸ δὴ λεγόμενον καὶ μίαν κεραίαν. οὕτως ἡμεῖς
δεδιδάγμεθα ἑ οὕτω γνώμης ἔχομεν ὑπείκειν ἑ ὑποτάττεσθαι τοῖς πρεσβυτέροις.
ἀλλὰ καὶ τοῦς ὑπὸ τ ἡμῶν μετριότητος τοιούτους ὀφείλεται εἶναι. Περὶ δὲ τοῦ
πάσχα γράφετε δοθῆναι ἄδειαν σωεορτάζειν καὶ συμπασχάζειν τοὺς ἐν ἐνετίαις
μετοίκους τ γραικῶν τοῖς ῥωμαίοις. ὅμως τοῦτο καὶ μέχρι (εἰπεῖν) ψιλῆς ὑπο-
νοίας ἐφικέσθαι ἡμῖν οὐχ οἷόν τε, σχολὴ γ' αὖ σπεῦσαι καὶ γράψαι, ἑ ὑποφήνασθαι.
οἴδατε γὰρ καλῶς, ὅτι τὸ σχίσμα ἑ ἡ διάστασις τὴν δύο ἐκκλησιῶν, οὐκ ὑπὲρ τ ἡμε-
τέρας συμβέβηκε πατριαρχίας ἵνα ὦμμο ὀφειλέτω ἅτε τὸ γνωμῶν διαζδύζαν-
τες καὶ τὸ διεζδυγμένον ὡσαύτως ἑνῶσαι. ἀλλὰ πρὸς χρόνων ἱκανῶν ἡ ῥωμαϊκὴ τῆς
καινοτομίας οἰσρηλαθεῖσα, μόνον ἀμετατρεπτὶ. ἀλλὰ ἑ διαφόροις ὑπο-
δόσεσιν αὔζησα τὴν διάστασιν ὡς τοῖς πᾶσι δῆλον. καὶ μάλιστα ἤδη γέγονε καταφανὲς,
ἀλλ' οὐδ' οὕτως εἴχομεν σκάνδαλον, ὅτε θέλομεν ἔχειν μετ' αὐτῶν. εἰδ' αὐτοὶ, ὡς
ἐκ τ γεγραμμένων ὑμῖν τεκμαίρεται, σκοπὸν ἔχουσιν ἐνοχλῆσαι ὅπερ (οἶμαι) ἀ-
πίθανον, φέρειν ὀφείλετε. ὅμως πρὸς παρὸν καιρὸς, ὀδωῶν ἑ θλίψεων, ὁ μέλλων
χαρᾶς καὶ ἀνταποδόσεως. μόνε τοιγαρῶν ἐν τῇ ἑνότητι τ πνεύματος ἱεράρχαι ἀ-
δελφοὶ. τῇ μητρίσι καὶ τῷ δικαίῳ χαριζόμενοι, τοὺς ὀλιγοψύχους παραμυθύ-
μενοι τοὺς ἀθενοῦντας τῇ πίστει προσλαμβανόμενοι, τάς τε παραδόσεις τ ἐκ-
κλησίας ἀπρὶξ κατέχων τὸ διδάσκειν ἐλευθέρα φωνῇ καὶ γενναιοτέρᾳ, κατ' οὐδὲν
ἀποτρεφόμενοι εἴγε ὑφ' ἡμῶν μικρὸν ἐνύγης, πατρὸς τὴν ὑπόμνησις, ἡ δὴ φέρ-
μακον, ἅτε πολὺν ἔχον τὴν δάκνοντα τὸ ὠφέλιμον, ἡ τ θεοῦ χάρις, εἴησαι.

Ἐγράφη κατὰ τὸ ζυς. ἰουλίου ς. ἰνδικτιῶνος γ.

Πρᾶξις σιωοδικὴ ἐν ᾗ καὶ ἀποβολὴ τοῦ νέου καλενταρίου, ἤτοι τ περὶ
τὸ πάσχα λατίνων καινοτομίας.

Τῆς ἁγίας καὶ ἱερᾶς μεγάλης σιωόδου, τ ἐν ὀνόματι τ κυρίου ἑ θεοῦ ἑ σω-
τῆρος ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ σιωαχθείσης ἐν τῷ ναῷ τ ὑπεραγίας δεσποίνης ἡ-
μῶν θεοτόκου ἑ παρθένου μαρίας τ ἐπωνομασμένης παναγί-
θίας, ἐν κωνσταντινουπόλει, ἐν ἡμέραις τ δισεβεστάτου ἑ θεοσέπτου βασιλέως μου-
ρόου καὶ αὐτοκράτορος πάσης ῥωσίας θεοδώρου ἰωάννου. παρακαθεζομένων τῶν
ἁγιωτάτων ὀρθοδόξων πατριαρχῶν. τοῦτε παμμακαριωτάτου ἱερεμίου ἀρχιεπισκόπου
κωνσταντινουπόλεως νέας ῥώμης καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, τοῦ τε μακαριωτάτου
μελετίου. πάπα ἑ πατριάρχου τῆς μεγάλης πόλεως ἀλεξανδρείας, ἑ κυρίου τ
ἀκου-

οἰκουμένης, καὶ τοῦ τόπου ἐπέχοντος καὶ παναγιωτάτου Ἰωακείμ, θεοπόλεως τοῦ μεγάλης ἀποικείας, καὶ πάσης ἀναπλῆς. καὶ καὶ παναγιωτάτου σωφρονίου Πατριάρχου τοῦ ἁγίας πόλεως ἱερουσαλὴμ, καὶ πάσης παλαιστίνης. ἐνδημούντος καὶ λαμπροτάτου Γρηγορίου ἀθανασίου, πρέσβεως καὶ πεῤῥηθέντος θεοσεβεστάτου βασιλέως, συνεδρεύοντων, καὶ τοῦ πανιερωτάτων ἀρχιερέων ὁ κατὰ πάσης ἐπαρχίας τοῦ οἰκουμενικῆς ἐκκλησίας τοῦ ὀρθοδόξων. Μελέπιος ὁ μακαριώτατος ἀλεξανδρείας εἶπεν. Ἄνδρες ἀδελφοὶ, ὅπ χαρακτηριστικὸν τοῦ πρὸς τὸ σωτῆρα καὶ θεὸν ἡμῶν ἀγάπης ἡ ποιμαντικὴ ἐστὶν ὑπεμέλεια. Πέτρε γάρ φησι, φιλεῖς με, ποίμανε τὰ πρόβατά μου δι' ὧν αἰτίαν καὶ ἡμεῖς πολλὰς πολλάκις, ἀγῶνας τε καὶ πόνους καὶ κινδύνους ὑπομείναμέν τε, καὶ ὑπομένομεν ὡς οἴδατε, καὶ νυνὶ δὲ ἐπειδὴ πρὸς ἡμᾶς γράμματα ἀπεστάλη, παρὰ τοῦ παναγιωτάτου οἰκουμενικοῦ καὶ ἀδελφοῦ καὶ συλλειτουργοῦ ἡμῶν, καὶ τῶν λοιπῶν ἀρχιερέων ἀξιοῦντα παραγενέσθαι ἡμᾶς εἰς κωνσταντινούπολιν, τὴν ἐκκλησίας τῶν ἀναγκῶν χάριν. ἐγὼ δὲ καὶ τοῖς γράμμασι τοῖς ὑπὸ μοσχοβίας τὴν ὀρθοδοξοτάτης παρὰ τοῦ βασιλέως θεοδώρου ἐν τυχὼν, καὶ ἑκατέρων τῶν πραγμάτων ὑπερφρονοῦντος τῆς τε ἀνάγκης τῆς ἐκκλησίας, καὶ τῆς βασιλικῆς ἀξιώσεως, παρεκαλῶ τὴν ὑμετέραν ἀλάβειαν, ἀκριβῶς τὰ λεγόμενα παρ' ἡμῶν σκεψαμένοι, συμψηφίσαται ἡμῖν περὶ ὧν λεχθησομένων, ὅπερ αὖ δίκαιον εἶναι φανῇ. Πρῶτον τοιγαροῦν, ἐπειδὴ θεοῦ χάριν ἡ ἐκκλησία τοῦ χριστοῦ κατηρτισμένη ὑπάρχουσα, καὶ κατὰ τὰ τῆς εὐσεβείας δόγματα, τελείαν εἴληφε κατάστασιν ἐν τοῖς ὁρισθεῖσι καὶ πεπανωθεῖσιν ἀπ' αὐτοῦ τοῦ σωτῆρος διὰ τῶν ἀποστόλων καὶ πατέρων ἁγίων, διαπρεψάντων ἐν ταῖς ἁγίαις συνόδοις τῶν τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ θεοφόρων πατέρων τῶν ἐν νικαίᾳ. καὶ τῆς καθεξῆς οἰκουμενικῆς ἐξ συνόδοις μέχρι τῆς ζ. τῆς τὸ δεύτερον ἐν νικαίᾳ συναθροισθείσης. ὡσαύτως καὶ τῆς μεταξὺ τῶν ἐπὶ οἰκουμενικῶν καὶ διαφόρους καιροὺς συναχθείσης τοπικῆς τῶν ὀρθοδόξων συνόδοις. ἐπειδὴ πίνων τὸ τέλειον εἴληφεν ἡ τῶν ὀρθοδόξων ἐκκλησία, οὐ μόνον καὶ τὰ τῆς θεογνωσίας καὶ εὐσεβείας δόγματα, ἀλλὰ, καὶ καὶ τὰ ἱεραὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων καταστάσιν, δίκαιον ἐστὶ καὶ ἡμᾶς. πάντα νεωτερισμὸν, τῆς τῆς ἐκκλησίας παρεβόλων παρεοείζειν, εἰδότες ὑπαιτίους γεγενέναι ἀεὶ τοὺς νεωτερισμοὺς, τῆς τῶν ἐκκλησιῶν συγχύσεώς τε καὶ διαστάσεως. ἀλλὰ τοῖς ὅροις ἕπεσθαι τῶν ἁγίων πατέρων, τὰ παρ' αὐτῶν δογματισθέντα ἀσφαλέστερα. δίχα παρεξήκης ἡσυχάσειν, καὶ χωρὶς αἱρέσεως ἐνστερνιζομένους, καὶ τὴν πρῶτον τῆς οἰκουμενικῆς διδόμης συνόδου κανόνα οὕτως ἔχοντα. Τοῖς τῆς ἱεραρχικοῦ λαχεῖν ἀξίαν, μαρτυρίαι τε καὶ κατορθώματα, αἱ τῶν κανονικῶν διατάξεων εἰσὶ διατυπώσεις, ἃς δεχόμενοι ἀσμένως, μὴ θεοφάντορος Δαυὶδ ἄδομεν πρὸς τὸν δεσπότην θεὸν λέγοντες. ἐν τῇ ὁδῷ τῶν μαρτυρίων σου ἐτέρφθην, ὡς δὴ παντὶ πλούτῳ, καὶ συνετείλω δικαιοσύνῃ τὰ μαρτύρια σου εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα ἡ προφητικὴ φωνὴ ἐντέλλεται ἡμῖν, φυλάττειν τὰ μαρτύρια τοῦ θεοῦ, καὶ ζῶν ἐν αὐτοῖς. δῆλον ἀκεραίαν καὶ ἀπόλυτα διαμένουσιν, ὅπ καὶ ὁ θεόπνευστος μωϋσῆς οὕτω φησὶν. ἐν αὐτοῖς ὅτι ἐστὶ προσθεῖναι. καὶ ἀπ' αὐτῶν ὅτι ἐστὶν ἀφαιρεῖν, καὶ ὁ θεῖος ἀπόστολος ἐν αὐτοῖς ἐγκαυχώμενος βοᾷ. εἰς ἀδιαθυμεῖν ἄγγελοι προσκύψαι, καὶ εἰ ἄγγελος εὐαγγελίζεται ὑμῖν, παρ' ὃ παρελάβετε ἀνάθεμα ἔστω. Τούτων οὖν οὕτως ὄντων, καὶ διαμαρτυρυμένων

ἡμῖν, ἀγαλλιώμενοι ἐπ' αὐτοῖς, ὡς εἴπε δοῦναι σκῦλα πολλὰ, ἀπασίως τοὺς θεμένους κανόνας ἐνστερνιζόμεθα, καὶ ὁλόκληρον τὴν αὐτὴν διαταγὴν καὶ ἀσάλευτον, κεκρατυνομένων τῶν ἐντεθέντων ὑπὸ τῶν σαλπίγγων τοῦ πνεύματος πανεύφημων ἀποστόλων, τῶν τε ἐξ ἁγίων οἰκουμενικῶν συνόδων, καὶ τῶν τοπικῶν συναθροισθεισῶν διὰ ἐνὸς στόματος ἅπαντες ὁμόσαι τοιούτων διαταγμάτων καὶ τῶν ἁγίων πατέρων ἡμῶν. δεῦρο ἑνὸς στόματος πνεύματος αὐγασθέντες, ὥστε τὰ συμφέροντα, καὶ ὑπὲρ τῶν ἀναθέματα παρεκπέμψασι, καὶ ἡμεῖς ἀναθεματίζομεν. ὃς ἂν τὴν καθαιρέσει, καὶ ἡμεῖς καθαιρεῖμεν. ὃς ἂν τῷ ἀφωρισμῷ, καὶ ἡμεῖς ἀφορίζομεν. ὃς ἂν τῷ ὑπεμείω τῶν διδόασι, καὶ ἡμεῖς ὡσαύτως ὑποβάλλομεν. ἀφιλάργυρος ὁ τρόπος, ὀρθόμενοι τῆς παρεῖσιν, ὁ εὐσεβῶς εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνάκτορας ἄῤῥητα ῥήματα, παῦλος ὁ θεῖος ἀπόστολος διῤῥήδω βοᾷ. ἀνακηρύττοντες καὶ τὸ ἅγιον σύμβολον τῶν ὀρθοδόξων πατέρων, καθὼς διὰ τρισκόστων καὶ τιλικοστῶν σωνόδων ἐδιεφυλάχθη. ἔχει δὲ οὕτω. Πιστεύω εἰς ἕνα θεὸν πατέρα παντοκράτορα ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων, καὶ εἰς ἕνα κύριον ἰησοῦν χριστὸν, τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ τὸν μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων, φῶς ἐκ φωτὸς, θεὸν ἀληθινὸν, ἐκ θεοῦ ἀληθινοῦ, γεννηθέντα οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ πατρὶ, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο. τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν, καὶ σαρκωθέντα ἐκ πνεύματος ἁγίου, καὶ μαρίας τῆς παρθένου καὶ ἐνανθρωπήσαντα, σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ ποντίου πιλάτου, καὶ παθόντα καὶ ταφέντα καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς γραφάς. καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καὶ καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ πατρὸς. καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης κρῖναι ζῶντας καὶ νεκροὺς, οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος. καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸ κύριον τὸ ζωοποιὸν, τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν πατρὶ καὶ υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον, τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν προφητῶν. εἰς μίαν ἁγίαν καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν ἐκκλησίαν, ὁμολογῶ ἓν βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν, καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος ἀμήν. Τούτων οὕτω ῥηθέντων πρὸς τοῦ καμαρωτάτου ἀλεξανδρείας, ἱερεμίας ὁ παναγιώτατος πατριάρχης ὁ οἰκουμενικὸς εἶπε, ταῦτα μὲν ἅπαντες ὁμολογήσαμεν οὗτοι τοῦ πατριάρχης ὁ οἰκουμενικὸς εἶπε, ταῦτα μὲν ἅπαντες ὁμολογήσαμεν οὗτοι τοῦ βαθμοῦ τῆς ἀρχιερωσύνης, μάλιστα δὲ καὶ αὐτοῦ τοῦ θείου βαπτίσματος ἀξιοῦντες, καὶ ὁμολογοῦμεν. καὶ πρὸς πάντων ταῦτα φυλάττεσθαι διακελευόμεθα. τοῖς πατράσιν ἡμῶν κατὰ πάντα ἑπόμενοι, καὶ οὓς ἀσπάζονται ἐκεῖνοι, ἀσπαζόμεθα καὶ ἡμεῖς. οὓς δὲ ἀποδοκιμάζουσι, καὶ ἡμεῖς ἀποδοκιμάζομεν. καθὼς καὶ ἐκ κανὼν τῶν ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς ζ σωόδου, τὸν ἐν χαλκηδόνι πρεσθήμανε καὶ ὁ α. τῶν ζ. ἐπεκύρωσε. Μελέπιος ὁ μακαριώτατος ἀλεξανδρείας εἶπεν, ἐπειδὴ τὴν τῶν πατριαρχικῶν θρόνων κατάστασις, ἰδὼ μὲν καὶ παλαιᾷ νῦν συνηθείᾳ τῶν καθολικῆς ἐκκλησίας προσχωρεῖν θέσι, πρωτότερον δὲ ἐτυπώθη καὶ τὴν ἁγίαν οἰκουμενικὴν α. ζωόδον ὡς ὁ ταύτης ε. κανὼν δείκνυσιν. ἔχει δὲ οὕτω. τὰ δρόγχαῖα ἔθη κρατείτω, τὰ ἐν αἰγύπτῳ καὶ λιβύῃ καὶ πεντάπολει. ὥστε τὸν ἐν ἀλεξανδρείᾳ θρόνον ἀπόκοπον, πάντων τούτων ἔχειν τὴν ἐξουσίαν. ἐπειδὴ καὶ τὸν ἐν τῇ ῥώμῃ ἀπόκοπον τοῦτο σώνηθες, ὁμοίως δὲ καὶ καὶ τὴν ἀπόχειραν, καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπαρχίαις, τὰ πρεσβεῖα φέρεσθαι σωζόμενα τῆς ἐκκλησίας. καθόλου δὲ προδήλον

ἐκεῖνο.

ἐκεῖνο. ὅπ εἴπς δπίσκοπος ηθέλοιτο, χωρὶς γνώμης καὶ μητροπολίτου, τὴν πίστιν ἡ μεγάλη σύνοδος ὥρισε, μὴ δεῖν εἶναι δπίσκοπον. ἐὰν μόνοι τῇ κοινῇ πάντων ψήφῳ, δίλογον ὄσι καὶ κανόνα ἐκκλησιαστικὸν, δύο ἢ τρεῖς διὰ οἰκείαν φιλονεικίαν ἀπολέγωσι, κρατείτω ἡ τῶν πλειόνων ψῆφος. Καὶ ὁ ζ. ἐν ᾧ τὸν αἰλίας ἐτίμησε θρόνον, τῇ καὶ σωτῆρος ἡμῶν διὰ πολὺς οἰκονομία κάτ' ἐκείνου τοῦ χώρου γεγονυῖαν, νέμοντες πρεσβεῖα σέβας, εἰ καὶ ἔσχατον τῶν ἄλλων πατριαρχικῶν θρόνων, ἵνα μὴ φανταστικὴν ἴνα πράσχοιεν (τῶν ἄλλων πρεσβευόντων) τὴν τοῦ Χριστοῦ βασιλείαν δοξάζειν δίκαιον. Δεῖ δέ με τοῖς δυσεβεστάτοις γράμμασι καὶ θεοστέπτου βασιλέως ἀποκρίνασθαι. πρὸς καλῶ καὶ τοῦ ἡμετέραν δυλάβειαν, εἰ δίκαια δόξω λέγειν καὶ τῶν πατρικῶν ὅρων ἐχόμενα, δοκιμάσει καὶ συμψηφήσει συνοδικῶς. κρίνω τοίνυν δίκαιον εἶναι τὴν θεοῦ φιλανθρωπίαν καὶ χάριν κοσμηθεῖσαν βασιλεία πόλιν ὀρθοδοξοτάτου μοναρχίαν, καὶ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς μεγαλυνέσθαι πράγμασι καὶ τὴν κη. κανόνα τὸν δ. συνόδου, τῶν χλ. ἁγίων πατέρων τῶν ἐν χαλκηδόνι συνελθόντων, λέγοντα οὕτω. πανταχοῦ τοῖς τῶν ἁγίων πατέρων ὅροις ἑπόμενοι, καὶ τὴν ἀρτίως ἀναγνωσθέντα κανόνα τῶν. θεοφιλεστάτων δπισκόπων τῶν συνελθόντων δπὸ τοῦ δυσεβοῦς μνήμης μεγάλου θεοδοσίου, τοῦ βασιλέως ἐν τῇ βασιλίδι κωνσταντίνου πόλει νέα ῥώμη, γνωρίζοντες τὰ αὐτὰ καὶ ἡμεῖς ὁρίζομέν τε καὶ ψηφιζόμεθα περὶ τῶν πρεσβείων τοῦ ἀγιωτάτης ἐκκλησίας τοῦ αὐτῆς κωνσταντινουπόλεως νέας ῥώμης, διὰ τὸ βασιλεύειν τὴν πόλιν ἐκείνου, οἱ πατέρες εἰκότως ἀποδεδώκασι τὰ πρεσβεῖα, καὶ τῷ αὐτῷ σκοπῷ κινούμενοι οἱ ρν. θεοφιλέστατοι δπίσκοποι, τὰ ἴσα πρεσβεῖα ἀπένειμαν τῇ τοῦ νέας ῥώμης ἁγιωτάτῳ θρόνῳ, δίλογως κρίναντες, τὴν βασιλείαν καὶ συγκλήτῳ τιμηθεῖσαν πόλιν, καὶ τὴν ἴσων ἀπολαυοῦσαν πρεσβείων τῇ πρεσβυτέρᾳ βασιλίδι ῥώμῃ, καὶ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ὡς ἐκείνην μεγαλυνέσθαι πράγμασι. δευτέραν μετ' ἐκείνην ὑπάρχουσαν, καὶ ὥστε τοὺς τῆς πολιτικῆς, καὶ τῆς ἀσιανῆς, καὶ τῆς θρακικῆς διοικήσεως μητροπολίτας μόνους, ἐπ' αὐτοὺς καὶ τοὺς ἐν τοῖς βαρβαρικῆς δπισκόπους, τῶν προειρημένων διοικήσεων, χειροτονεῖσθαι ὑπὸ τοῦ προειρημένου ἁγιωτάτου θρόνου, τὴν καὶ τὴν κωνσταντινού πολιν ἁγιωτάτης ἐκκλησίας. δηλαδὴ ἑκάστου μητροπολίτου, τῶν προειρημένων διοικήσεων, μὴ τῶν τὴν ἐπαρχίας δπισκόπων, χειροτονοῦντος τοὺς τῆς ἐπαρχίας δπισκόπους, καθὼς τοῖς θείοις κανόσι διηγόρευται. χειροτονεῖσθαι δὲ καθὼς εἴρηται τοὺς μητροπολίτας τῶν προειρημένων διοικήσεων παρὰ τοῦ τῆς κωνσταντινουπόλεως ἀρχιεπισκόπου, ψηφισμάτων συμφώνων καὶ τὸ ἔθος γινομένων, καὶ ἐπ' αὐτὸν ἀναφερομένων, λεγέτω δὲ καὶ ὁ τῶν ἐν κωνσταντινουπόλει ἁγίων πατέρων κανὼν ὁγ. τὸν μόνοι κωνσταντινουπόλεως κδπίσκοπον, ἔχειν τὰ πρεσβεῖα τῆς τιμῆς, μὴ τὸν τῆς ῥώμης δπίσκοπον, διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν νέαν ῥώμην, ἀλλ' ὅδε ἡ ἁγία καὶ μεγάλη σύνοδος τῶν τιν. θεοφόρων πατέρων, φαίνεται δὲ ἄλλον τινὰ λόγον διανείμασα τάξεις τε καὶ ἐπαρχίας, τοῖς πατριαρχικοῖς θρόνοις, οὓς ἐτυπώσατο, εἰ μὴ πρὸς τὰ τῶν βασιλειῶν ἀξιώματα. ἀλεξανδρειαν πρωκαθιδρύσασαν αἰγύπτου, λιβύης καὶ τῶν λοιπῶν. ἀνατόχειαν δὲ ἀσυρίων καὶ πάσης ἀνατολῆς. ὡς δὲ δίρώπης τὴν ῥώμην, ὅτως ἀσίας κωνσταντινούπολιν. ἣ καὶ μετέπειτα τοῦ ἴσων πρεσβείων ἠξιώθη τῆς πρεσβυτέρας ῥώμης, διὰ τὸ μεταπεθεῖναι ἐκεῖθεν ἐνθένδε τὸ βασίλειον, ὥσπερ διορίζεται

ζεται καὶ ὅλος. τὸν ἐν τῷ πρόλλῳ ἁγίας σιωόδου κανὼν, ἔχων οὕτως. ἀναγνόντες τὸν τῶν ἁγίων πατέρων, τὸν ἐν τῇ θεοφυλάκτῳ ταύτῃ καὶ βασιλίδι πόλει σωνελθόντων, καὶ τοῦ χλ. τὸν ἐν χαλκηδόνι σωνελθόντων νομοθετηθέντα. ὁρίζομεν ὥστε τὴν κωνσταντινουπόλεως θρόνον, τῶν ἴσων ἀπολαύειν πρεσβείων, τοῦ τῆς πρεσβυτέρας ῥώμης θρόνου, καὶ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς, ὡς ἐκείνον μεγαλυνόμενον πράγμασι, δεύτερον μετ' ἐκείνον ὑπάρχοντα μετ' ἐνὸ τοῦ ἀλεξανδρέων μεγαλοπόλεως, καὶ μετὰ τοῦτον ὁ τοῦ ἱεροσολυμιτῶν πόλεως. δίκαιον δὲ κρίνω καὶ τὴν ἁγίαν ταύτην καὶ μεγάλην σιωόδον κρίνειν ἀξιῶν, τὸν θρόνον τοῦ δυσεβεστάτης καὶ ὀρθοδοξοτάτης πόλεως μοσκόβου εἶναι τε καὶ λέγεσθαι πατριαρχεῖον. διὰ τὸ βασιλείας ἀξιωθῆναι παρὰ θεοῦ τὴν χώραν ταύτην, πάσαν τε ῥωσίαν, καὶ τὰ ὑπερβόρεια μέρη ὑποτάσσεσθαι τῷ πατριαρχικῷ θρόνῳ μοσκόβου καὶ πάσης ῥωσίας, καὶ τῶν ὑπερβορείων μερῶν, ἔχειν τὸν τόπον αὐτοῦ μετὰ τὸν παναγιώτατον ἱεροσολύμων, ἔν τε τοῖς ἱεροῖς δικτύοις, καὶ ἐν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς σωνελεύσεσιν. ἵνα τοὺς προῤῥηθέντας τῶν ἁγίων πατέρων κανόνας, ἀπαραλλάτους τηρήσωμεν, ὑπερέχειν τὸν δπισκόπων, μητροπολιτῶν χειροτονιῶν, ἐν ὅλῃ τῇ καθολικῇ τῶν ὀρθοδόξων καὶ χριστοῦ ἐκκλησίᾳ. τὸν δὲ παροικίας ἐκείνης μοσκόβου καὶ πάσης ῥωσίας, καὶ τῶν ὑπερβορείων μερῶν, κεφαλὴν εἶναι καὶ δπογινώσκεσθαι, καὶ τὸν τελευταῖον τέταρτον τῶν ἁγίων καὶ πανευφήμων ἀποστόλων, ὅτου διαγορεύοντα, τοὺς δπισκόπους ἑκάστου ἔθνους. εἰδέναι χρὴ τὸν ἐν αὐτοῖς πρῶτον καὶ ἡγεῖσθαι αὐτὸν ὡς κεφαλὴν, καὶ μηδέν τι πράττειν χρὴ τὸν ἐν αὐτοῖς πρῶτον καὶ ἡγεῖσθαι αὐτὸν ὡς κεφαλὴν, καὶ μηδέν τι πράττειν ἄνευ αὐτοῦ παροικίας δπιβάλλει, καὶ τῆς ὑπ' αὐτὴν χώρας. ἀλλὰ μηδὲ ἐκείνου ἄνευ τοῦ τὴν ἀποστολικὴν γνώμης. ἐκείνα δὲ μόνα πράττειν ἕκαστον, ὅσα τῇ αὐτοῦ παροικίᾳ δπιβάλλει, καὶ τῆς ὑπ' αὐτὴν χώρας. ἀλλὰ μηδὲ ἐκείνου ἄνευ τοῦ τὴν ἀποστολικὴν γνώμης, ποιείτω τι. ὅτω φρόνοι ὁμόνοια ἔσται καὶ δοξασθήσεται ὁ θεὸς διὰ κυρίου ἐν ἁγίῳ πνεύματι, ὁ πατὴρ, καὶ ὁ υἱὸς καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα. ἀδελφόν τε εἶναι καὶ λέγεσθαι τῶν ὀρθοδόξων πατριαρχῶν μετὰ ταύτης τοῦ ἐπωνυμίας. ὁμοταγῆ καὶ σωθρόνον ἴσον τε τῇ τάξει καὶ τῇ ἀξίᾳ, ἐπιγράφεσθαί τε καὶ ὑπογράφεσθαι καὶ τὴν σωνήθειαν τῶν ὀρθοδόξων πατριαρχῶν μετὰ ταύτης τοῦ ἐπωνυμίας. ὁμοῤῥοσίας, καὶ τῶν ὑπερβορείων μερῶν. ἐν δὲ τῇ χειροτονίᾳ φυλάσσεσθαι τὴν τάξιν τῆς ἐκκλησίας, καὶ πρωτοθρόνου τῶν ἀρχιερέων ἐπφωνοῦντος τὸν δίχιν. ἐγὼ μὲν ὃν ταῦτα οὕτω κρίνω, ἃ δὲ ἁγία σιωόδος ἀπεφήνατο τὸ δόξαν. Ἱερεμίας ὁ παναγιώτατος ἐκκλησιοκὸς εἶπε. τοῦτο καὶ ἡμεῖς πρότερον καὶ ἐπράξαμεν καὶ ἐγγράφως ἐδηλώσαμεν τῷ δυσεβεστάτῳ βασιλεῖ. Σωφρόνιος ὁ ἱεροσολύμων παναγιώτατος πατριάρχης ἔφη. καὶ αὐτὸς ἀπαραλλάκτως τὰ αὐτὰ ἀποφαίνομαι. Ἡ ἁγία σύνοδος ὁμοθυμαδὸν εἶπε. τοῦτο ἐπειδὴ καὶ τοὺς ἱεροὺς νόμους κέκρικται, ἀπαντες ἐρρέθη. καὶ τοῦτο δὲ περὶ τῆς βασιλείας ἐκείνης κρίνομεν, ἵνα ὁ δυσεβεστατος βασιλεὺς μοσκόβου καὶ αὐτοκράτωρ πάσης ῥωσίας, καὶ τῶν ὑπερβορείων μερῶν, καθὼς μέχρι σήμερον ἐν ταῖς ἱεραῖς τελεταῖς τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας ἔχει τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ, καὶ ἐν ταῖς ἁγίαις προσθέσεσι, καὶ ἱεροῖς δικτύοις, ὅτω καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ τῶν ἑξαψάλμου, μὴ τοῦ συμπληρωσιν τῶν δύο ψαλμῶν. ὑπὲρ τοῦ βασιλέως λεγομένου, ἐκφωνεῖται καὶ τὴν ἐκφώνησιν ἐκείνου κάτ' ὄνομα, ὡς ὀρθοδοξότατος βασιλεὺς. πανταχοῦ εἶπον καὶ τοῦτο δίλογον. κρίνομεν δὲ καὶ τοῦτο, δεῖν δοξότατος βασιλεὺς. πανταχοῦ εἶπον καὶ τοῦτο δίλογον. κρίνομεν δὲ καὶ τοῦτο, δεῖν πεμφθῆναι τὴν πράξιν ταύτην δι' δπογραφῶν ἡμετέρων ἠσφαλισμένων, τῷ δυσεβεστάτῳ

τούτῳ βασιλεῖ μοσκόβυ, καὶ τῷ παναγιωτάτῳ ἰωὴβ Πατριάρχῃ πάσης ῥωσίας, καὶ τῶν ὑπερβορείων μερῶν, πάντες εἶπον, δρέσκει.

Κανὼν πρῶτος. Τούτων οὕτω διακριθέντων ὀρθῶς τε καὶ ἐνθέσμως, μητροφάνης ὁ θεοφιλέστατος ἀθηνῶν εἶπε. Τὰς ἐν ἑκάστῃ παροικίᾳ τῶν ἡμετέρων ἐπαρχιῶν μοναχὰς, ὁρισάτω ἡ ἁγία σύνοδος, τῷ τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπῳ ὑποτάσσεσθαι. ὥρισεν οὖν ἡ ἁγία σύνοδος περὶ τούτου τὸν δ. κανόνα τῆς ἐν χαλκηδόνι ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς δ. συνόδου ἀναγινωσκόμενα ἔχοντα οὕτως. διὰ ληθῶς εἰλικρινῶς, τὸν μονήρη μελετοῦντες βίον, τῆς ἀποσκήσης ἀξιοῦσθαι τιμῆς. ἐπειδὴ δέ πνες τῷ μοναχικῷ κεχρημένοι σχήματι τάς τε ἐκκλησίας καὶ τὰ πολιτικὰ διαπαρέασι πράγματα, περιόντες ἀδιαφόρως ἐν τῇ πόλει, ἐμοὶ ἀλλὰ καὶ μοναστήρια ἑαυτοῖς σωιζειν ἐπιτηδεύοντες, ἔδοξε μηδένα μηδαμοῦ οἰκοδομεῖν, μηδὲ σωιζειν μοναστήριον, ἢ δυκτήριον οἶκον, προσκυνῶν δὲ τὸ πόλεως ἐπισκόπῳ, τὰς δὲ καθεκάστην πόλιν καὶ χώραν μονάζοντας, ὑποτετάχθαι τῷ ἐπισκόπῳ. καὶ τὴν ἡσυχίαν ἀσπάζεσθαι. καὶ προσέχειν μόνῃ τῇ νηστείᾳ καὶ τῇ προσευχῇ ἐν οἷς τόποις ἀπετάξαντο προσκαρτερεῦντες, μήτε δὲ ἐκκλησιαστικῆς, μήτε βιωτικῆς παρενοχλεῖν πράγμασιν, ἢ ἐπικοινωνεῖν. καταλιμπανόντες τὰ ἴδια μοναστήρια. εἰμήποτε ἄρα ἐπιτραπεῖεν διὰ χρείαν ἀναγκαίαν, ὑπὸ τοῦ τῆς πόλεως ἐπισκόπου. μηδένα δὲ προσδέχεσθαι ἐν τοῖς μοναστηρίοις δοῦλον ἐπὶ τὸ μονάσαι, πρὸς γνώμην καὶ ἰδίαν ἐπισκόπου. τὸν δὲ παραβαίνοντα τοῦτον ἡμῶν τὸν ὅρον, ὡρίσαμεν ἀκοινώνητον εἶναι, ἵνα μὴ τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ βλασφημῆται, τῶν μόνων ἐπίσκοπον τῆς πόλεως, χρὴ τὴν δέησιν προνοίαν ποιεῖσθαι τῶν μοναστηρίων. ἡ ἁγία σύνοδος εἶπε. καὶ τοῦτο δίκαιον εἶναι κρατεῖν, ἐπειδὴ τοῖς πατράσιν δίωρισται.

Κανὼν δεύτερος. Μελέτιος ὁ ἀλεξανδρείας εἶπεν, ἐπειδὴ καὶ πρὸς τὴν ἡμετέραν ἀθένειαν, καὶ πρὸς τὴν τῶν ἡμερῶν τούτων χαλεπότητα, τὰ πρὸς τοῖς πατράσιν, δι' καὶ καλῶς νομοθετηθέντα, λήθη καλύπτειν, πρὸς τὸ μὴ ἀναγινώσκεσθαι τὰς ἱερὰς βίβλους, καὶ τοὺς ἱεροὺς κανόνας, δίκαιον ἐστὶ κατὰ νόμους, δὶς τοῦ ἔτους γίνεσθαι σύνοδον καὶ ἀναγινώσκεσθαι τὰς τῆς ἐκκλησίας ὑποθέσεις καὶ ἀνακείνεσθαι, διθυρεσθαι πάντα κατὰ τοὺς ὅρους τῶν πατέρων. ἡ ἁγία σύνοδος εἶπεν, ἔστι μὲν πάντως δίκαιον. ἐπειδὴ δὲ διὰ τὴν καιρῶν τούτων ἀκαμαλίαν ἐστὶ δυσχερὲς, ἀλλάγε ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ γενέσθω, καὶ θεωρεῖσθωσαν τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα. εἰμήπου τύχῃ τὶ δεόμενον ταχυτέρας προμυθίας, τότε ὁ δυεπισκόπωμοι χειροτεῖς ἐν τῇ βασιλίδι ταύτῃ πόλει, καὶ ὁ τοῦ πλησιοχώρου, συναγέσθωσαν. μετὰ τοῦ παναγιωτάτου οἰκουμενικοῦ, καὶ τὰ πράγματα ἐξετάζέτωσαν κατὰ νόμους, καὶ κρινέτωσαν.

Κανὼν τέταρτος. Ἀνανεοῦμεν τὸν ε. τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς δ. συνόδου κανόνα, περὶ τοῦ μὴ γίνεσθαι ἀπολύτως τὰς χειροτονίας. τοὺς δὲ χειροτονοῦντας. μὴ χειροτονεῖν ἐπὶ χρήμασι, καὶ τοὺς ὅρους τῶν Πατέρων. καὶ τὰς ἀπροσλήπτους διατυπώσεις, μὴ μεταβαίνειν τε ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν τοὺς ἐπισκόπους καὶ λοιποὺς κληρικούς.

Κανὼν τέταρτος. Κρίνομεν δὲ δίκαιον εἶναι τοὺς ἐν ἐγκλήμασι πεπτωκότας. ἢ ἐγκλήματι ἐξεταζομένους, εἴτε περὶ τῆς χειροτονίας, ἢ μὴ τὴν χειροτονίαν ἢ ἱερωσύνῃ μολυνθεῖσι μὴ γίνεσθαι ἱερεῖς. τοὺς δὲ ἀναξίως χειροτονηθέντας. ἄκυρον ἔχειν

ἔχειν τὴν χειροτονίαν. ἀνιέρους μένοντας.

Κανὼν πέμπτος. Ἐπὶ τοῖς βιωτικοῖς πράγμασι καὶ ἀξίαις κοσμικαῖς ἐνεχομένους, τὰ πρὸς τῶν ἁγίων ἀποστόλων κειμένα, κρατείτωσαν. φησὶ δὲ ἐν ε. κανόνι, ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος κοσμικὰς φροντίδας μὴ ἀναλαμβανέτω, εἰδεμὴ καθαιρείσθω. ὁμοίως καὶ τὰ πρὸς τὴν τῶν χλ. θεοφόρων Πατέρων τὴν ἐν χαλκηδόνι συναθροισθέντων θεσπισθέντα ἐν ζ. κανόνι, φησὶ δὲ οὕτω. τοὺς ἀπὸ πάντῃ ἐν κλήρῳ τεταγμένους, καὶ μοναστὰς, ὡρίσαμεν μήτε ἐπιστρατεύειν. μήτε ἐπὶ ἀξίαν κοσμικὴν ἔρχεσθαι. ἢ τοῦτο τολμῶντας, καὶ μὴ μεταμελομένους ὥστε ἐπιστρέψαι ἐπὶ τοῦτο, ὃ διὰ θεοῦ πρότερον εἵλοντο, ἀναθεματίζεσθαι.

Κανὼν ἕκτος. Ἀνανεοῦμεν τὸν ιε. τῆς ζ. ἐν νικαίᾳ τὸ δεύτερον συνελθόντων πατέρων κανόνα, ὥστε τοὺς ἱερατικοὺς ἄνδρας, μὴ πολυτελέσιν, ἢ μαλακοῖς χρῆσθαι ἱματίοις.

Κανὼν ἕβδομος. Ὥρισεν ἡ ἁγία σύνοδος. ἕκαστον ἐπίσκοπον ἐν τῇ ἑαυτοῦ παροικίᾳ φροντίδα καὶ διαπαίδευσιν ἢ δυναμένῳ ποιεῖν. ὥστε τὰ θεῖα καὶ ἱερὰ γράμματα δύναθαι διδάσκειν. καὶ τοῖς μαθεῖν προαιρουμένοις, ἐὰν τὴν ἐπιτηδειότητα χρείαν ἔχωσιν.

Κανὼν ὄγδοος. Ἀπάλιν διαμένειν βουλόμεθα τὸ τοῖς πατράσι διορισθὲν περὶ τοῦ σωτηρίου πάσχα, ἔχει δὲ οὕτως. ἅπαντας τοὺς τολμῶντας προσφέρειν καὶ ἁγίου καὶ σωτηρίου πάσχα τῶν μόνων ἐπίσκοπον τῆς πόλεως, τῆς ἐν νικαίᾳ συγκροτηθείσης, τοὺς ὅρους τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς μεγάλης συνόδου, τῆς ἐν νικαίᾳ συγκροτηθείσης, ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ εὐσεβείας καὶ θεοφιλεστάτου βασιλέως κωνσταντίνου περὶ τὴν ἁγίας ἑορτῆς τοῦ σωτηρίου πάσχα, ἀκοινωνήτους καὶ ἀποβλήτους εἶναι τῆς ἐκκλησίας, εἰ ἐπὶ πλείονι φιλονεικότερον ἐνισταμένοι πρὸς τὰ καλῶς δεδιδαγμένα, καὶ παῦσαι ἐρήσθω περὶ τὴν λαϊκῶν. εἰδέ τις τῶν πρωτοστάτων τῆς ἐκκλησίας ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, μετὰ τὸν ὅρον τοῦτον τολμήσειν ἐπὶ διαστροφῇ τῶν λαῶν, καὶ ταραχῇ τῆς ἐκκλησιῶν ἐπιφέειν, καὶ μὴ τῶν ἰουδαίων ἐπιτελεῖν τὸ πάσχα. τούτον ἡ ἁγία σύνοδος, ἐντεῦθεν ἤδη ἀλλότριον ἔκρινε τῆς ἐκκλησίας. δεῖξαι συγχωρεῖν τῷ τῶν πατέρων κανόνι μέχρι καὶ σήμερον θεοῦ χάριτι, ὃ, καθὸ δὴ καὶ τὰλοιπὰ ἡ θεοῦ ἐκκλησία διαφυλάττει.

ζρα. Φεβρουαρίου ιβ.

Κύριλλος ἔλεω θεοῦ πάπας καὶ πατριάρχης τῆς μεγάλης πόλεως ἀλεξανδρείας καὶ κριτὴς τῆς οἰκουμένης. εἰς τὸν εὐσεβέστατον καὶ γαληνότατον πρίγγιπαν Κύριον ἰωάννην ῥάδυλ βοεβόδα. αὐθέντην τε γνήσιον κληρονόμον. καὶ ἐγκροβλαχίας ἁπάσης.

Δὲν ἤλπιζα ποτὲ οὐδὲ ἐθάρρουν εὐσεβέστατε καὶ γαληνότατε αὐθέντα, νὰ ἔλθῃ εἰς ἀγῶνα μὲ κανένα ὑπὸ σκέπην ὅπου εἶναι συναπτὴ τῆς ὀρθοδοξίας μας διὰ πρᾶγμα ὁποῦ εἶναι φανερὸν. τε εἰς τὸ ἱερὸν εὐαγγέλιον τέτοιας λογῆς γραμμένον ὅπου εἶναι εὔκολον κάθε εἷς νὰ τὸ καταλάβῃ. πολὺ διατὶ εὐρίσκονται τινὲς καθὼς λέγει ὁ μακάριος παῦλος ἐσκοτισμένοι τὴ διάνοιαν. ὅπου ἢ διὰ φυσικὴν τοὺς κακίαν, ἢ διὰ νὰ δείξῃ εἰς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους ὅτι κάτι ἠξεύρει. ὅτι ἐπιτίθενται τὰ φαρμάκια τῶν ἐν τῇ παλαιᾷ ῥώμῃ καινοτομιῶν καὶ αἱρέσεων, καὶ διὰ τοῦτο γενέ-

ὀρνέμβροι τ καθολικῶν τους μητέρα τ αὐτοκρατῶν ἐκκλησίαν· διαστρέφουσι τὰ
ῥητὰ τ διαγγελίας διὰ νὰ δείξουν ἐκεῖνο ὁποῦ θέλουν. Ἰδοὺ εἶναι ὅσοι κάμνει ε-
μφύα τῶρα ἐ πάνομαι εἰς τ ἀγῶνα Ἰδοὺ, μάλιστα ὄχι ἐγὼ, ἀλλὰ τὸ διαγγέ-
λιον αὐτὸ τὸ ἱερὸν ἀγωνίζεται εἰς τ ὑπόθεσιν ὁποῦ θέλει στρωθῆ σταθερόν, νὰ δεί-
ξῃ ψεύστας ἐ ἀμαθεῖς ἐκείνους ὁποῦ ἐναντιοῦνται τῷ διαγγελίῳ καὶ τὸ διαστρέφουσι. 5
καὶ δὲν εἶναι θαῦμα αὐ ἴσως καὶ εἶναι Ἰουδαῖος φεύγων φυσικὸς καὶ σωτήρων καὶ
ὑπέρμαχος τ δογμάτων του. διατὶ πολλαὶ φυλαὶ εἶναι εἰς τ κόσμον, καὶ πο-
λλὰ ἔθνη, καὶ κάθε εἷς φυσικὰ σύρνει εἰς τὸ ἴδιόν του, καὶ ἀγαπᾷ τὸ γένος του.
καὶ αὐ ἴσως καὶ διὰ τοῦ ἀληθεῖαν Ἰουδαῖος ὀρνήθη τὸ ἔθνος του ἐ τ φυλήν του καλὰ
κάμνει ὅταν εἰς πλάνην διέκοπεν. εἰ δὲ καὶ τὸ γένος του Ἰουδαῖος ἤθελε τὸ ὀρνη- 10
θῆ διὰ ἀγνωσίαν του καὶ κακίαν του, καὶ νὰ σέργῃ καὶ νὰ λέγῃ καὶ νὰ λατρεύῃ τὸ
ψέμα ὁποῦ τὸ γένος του δὲν τὸ σέργει, ἴσως εἶναι ἡ ἐσχάτη τυφλώσεις καὶ παλαιω-
σία, καὶ κὶ ἀκολουθία, μήτε εἰς τὸ ἐδικόν του μήτε εἰς τὸ ξένον κάμνει ποτὲ
σεβασμόν. ὡσὰν ἕνα κλαδὶ ξηρὸν ὁποῦ δὲν καρποφορῶν τας εἰς τ ἰδίαν του ῥίζαν,
αὐ μεταφυτευθῇ εἰς ἄλλον, ἐ εἰς ἐκεῖνο ἄκαρπον μένει. μάλιστα τότε εἶναι πολέα 15
καταγέλαστον τὸ κλαδὶ ἐκεῖνο, ἐ σεβασότερον καταφρονήσεως ἄξιον, ὅταν ὄχι μό-
νον καρπὸν δὲν κάμνει, ἀλλὰ ἐ τ φυσικήν του ῥίζαν μέμφεται, ἢ κατηγορεῖ, ἔτζι
κάμνουν καὶ παθαίνουν ἐκεῖνοι ὁποῦ ἀπὸ ῥωμαῖοι γίνονται φεύγοι. πάντοτε καὶ εἷς
τὸ ἕνα ἐ εἰς τὸ ἄλλο ἀσεβόνοι, ἐ ἀπὸ τοῦ καλωσυνίου ἐ τ ἑνὸς καὶ τ ἑτέρου ὑστε-
ρημένοι, διατὶ καὶ ἀπὸ τ ῥωμαίων τ ἀληθεῖαν καὶ ἀπὸ τ φεγγῶν τ Ἰουδαίων εἶναι 20
μακρὰ, μόνον πῶς φαίνεται ἡ κακὴ σεβάσεις ἐ ἡ πονηρὰ γνώμη. ἐκεῖνοι οἱ
ῥωμαῖοι ὁποῦ ἐπαγαίνουν εἰς τ ῥώμην διὰ νὰ μάθουν, ἄλλο δὲν μαθαίνουν σωστὰ
νὰ ἐναντιοῦνται τ ῥωμαίων, ὅτι ἐκεῖνοι ὁποῦ τοὺς διδάσκουν, ἄλλο δὲν τοὺς δίδα-
κνουν σωστὰ νὰ μάθουν νὰ χαλοῦν τὰ δόγματα τ αὐτοκρατόρων τ ἐκκλησίας. διὰ τ τὸ
αὐτοὺς ἐρωτήσω μόνον διὰ τὰς διαφορὰς ὁποῦ ἔχομεν αὐτὰ μεσόν μας, Ἤξεύρετε δὲν 25
ἠξεύρουν νὰ ἀποκριθοῦν καὶ τοὺς φεύγοντας, ἐ αὐ τοὺς ἐρωτήσῃς ἄλλο τίποτα, μόνον λέ-
γουν αὐτὰ, τῶρα ἐτοῦτο ἀφίνουν εἰς τ κρίσιν καὶ πολλῶν ἄλλων νὰ τὸ κρίνουν καὶ
νὰ τὸ γνωρίσουν, ὅτι ἐγὼ νὰ εἰπῶ σωστότερον ἐ νὰ σημαδεύσω διὰ ποῖον σω-
τυχένω, δὲν κάμνει χρεία, καὶ ὅτι φανερὸν εἶναι. καὶ καθὼς ἐγὼ δὲν σέργω
ἐκεῖνο ὁποῦ εἶναι ἐναντίον τ διαγγελίου, ἔτζι καταφρονῶ καὶ ἐκείνους ὅλους θέλεις 30
πατολάτρεις εἶναι, θέλεις τ διδασκαλίαν τ λαϊκῶν ἀκολουθοῦν, καὶ ὅτι καὶ αὐ εἶναι,
ὅταν ἐναντία, ἢ λέγουν ἢ φρονοῦν τ ὀρθοδόξων χριστιανῶν τ ῥωμαίων, τ τέκνων
τ ἐκκλησίας τ αὐτοκρατόρων. καὶ ἴδοὺ ἐπαγγέλομαι καὶ ἐγγράφως καὶ ἀγράφως,
ἐ ἑλληνιστὶ ἐ λαϊκιστὶ, ἐνώπιον πάντων. ἐπειδὴ καὶ κὶ τὸ παρὸν ἐτοῦτο τ ὑπό-
θεσιν ἐσεβάλαν οἱ λατῖνοι ἐ λαϊκόφρονες οἱ διεσκόμενοι εἰς τὸ τελεύτουσον. σεβ 35
τ ἐνζύμου ἐ ἀζύμου, καὶ κατηγοροῦσι τοὺς ῥωμαίους ὅτι θυσιάζουν μὲ ἔνζυμον,
καὶ σφάλλουν, ἐπειδὴ ὁ χριστὸς ἔκαμε πάσχα νομικὸν ὁποῦ ἔνζυμον δὲν ἦταν, θέ-
λω δυσεβέσατε αὐθέντη, ὄχι μὲ τ τρόπον ἐκείνου ὁποῦ κρατοῦν ἐκεῖνοι τ ψεύ-
δικον. ἀλλὰ μὲ τὴν ἀληθεῖαν τ διαγγελίου νὰ τοὺς φανερώσω πῶς γρικῶν κα-
νὰ, καὶ πῶς διὰ νὰ εἶναι τ πάπα ὑπήκοοι ἐναντιοῦνται εἰς τ χριστὸν καὶ εἰς τ ἀλή- 40
θειαν, τὸ ὁποῖον ὅλον θέλει καταλάβῃ ἡ ἐκλαμπρότης σου διαβάζοντας τὰ κά-

τωθεν γεγραμμένα. Οἱ φεύγοι καὶ οἱ ῥωμαῖοι ἔχουν μίαν διαφορὰν, αὐ ἴσως
καὶ ὁ χριστὸς τ δεῖπνον τὸν μυστικὸν τ ἔκαμε μὲ ψωμὶ ἢ μὲ ἄζυμον. οἱ ῥωμαῖοι
λέγουν μὲ ψωμὶ ἀνεβατὸν, οἱ φεύγοι λέγουν μὲ ἄζυμον. πόθεν νὰ τὸ δια-
κρίνῃ Ἰουδαῖος, καὶ νὰ γνωρίσῃ Ἰουδαῖος τοῦ ἀληθεῖαν. λέγουν οἱ λατῖνοι ἀπὸ τοὺς πα-
τέρας. ἐ ἐγὼ λέγω καὶ ἀπὸ τοὺς πατέρας καὶ ἀπὸ τὸ διαγγέλιον. κὶ τὸ παρὸν ἢ 5
συντρίβεις χάνει ἀπὸ μόνον τὸ διαγγέλιον, καὶ μάλιστα ὁποῦ ὅποιαν φορὰν εἶναι
δυσκολία εἰς τὸ διαγγέλιον, τότε τρέχομεν νὰ ἰδοῦμεν καὶ τ πατέρων τ γνώμην.
ἀμὴ ὅταν εἰς τὸ διαγγέλιον εἶναι φανερὰ ἡ ὑπόθεσις, τότε φθάνουσί μας τ διαγγε-
λίου τὰ λόγια. οἱ λατῖνοι διὰ νὰ μᾶς πλανήσουν φέρνουν πῶς τὸ εἶπεν ὁ δεῖνας
καὶ ὁ δεῖνας. ἐγὼ λέγω, ἂς τὸ εἶπεν ὅποιος θέλει. ἐγὼ ἀπὸ τὸ διαγγέ- 10
λιον ζητῶ νὰ μάθω τὴν ἀλήθειαν. ὅμως ἂς ἰδοῦμεν τῶν λατίνων τοὺς λογα-
ριασμὸς ὁποῦ καὶ αὐτοὶ σεβάλλουν ἀπὸ τὸ διαγγέλιον. μήπως καὶ ἔχουν δι-
καίωμα τέτοιας λογὶς λοιπὸν ἀπαιτεύουν. Ὁ χριστὸς ἔκαμε τὸ πάσχα
τὸ νομικὸν, εἰς τὸ ὁποῖον ἄζυμον ἦτον, ψωμὶ ἀνεβατὸν δὲν ἦτον κὶ τ νόμον.
λοιπὸν μὲ ἄζυμον ὁ χριστὸς ἔκαμε καὶ τ δεῖπνον, ἐ παρέδωκε καὶ τὸ μυστήριον 15
τ δυχαριστίας. ἔτζη λέγουν οἱ λατῖνοι, πολὺ σφάλλουν, λέγοντες πῶς ὁ χρι-
στὸς ἔκαμε τὸ πάσχα τὸ νομικὸν, καὶ αὐ τοὺς ἐρωτήσῃς πόθεν τὸ ἠξεύρουν, λέγουν
πῶς ὁ Ματθαῖος λέγει. Τῇ πρώτῃ τῶν ἀζύμων προσῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ
λέγοντες, πῦ θέλεις ἑτοιμάσωμέν σοι φαγεῖν τὸ πάσχα. ἐ ὁ Μάρκος. Τῇ πρώ-
τῃ ἡμέρᾳ τ ἀζύμων ὅτε τὸ πάσχα ἔθυον, ἐ τὰ λοιπὰ. καὶ ὁ Λουκᾶς. ἦλθεν ἡ 20
ἡμέρα τ ἀζύμων ὅτε τὸ πάσχα ἔθυον, ἐν ᾗ ἔδει θύεσθαι τὸ πάσχα. λέγουν λοιπὸν οἱ λατῖνοι ἐπειδὴ
δὲ γράφουν οἱ τρεῖς διαγγελισταὶ πῶς Τῇ ἡμέρᾳ τ ἀζύμων ὁ χριστὸς ἔστειλε τοὺς μα-
θητὰς καὶ τὰ λοιπὰ. Τότε ἦτον τὸ πάσχα τὸ νομικὸν, λοιπὸν ἔκαμέ τον. λοιπὸν
εἶχε καὶ ἄζυμον ἐ τὰ ἑξῆς. Εἰς Ἰδοὺ λέγομεν ὅτι πρώτῃ τ ἀζύμων λέγει κὶ
Ἰοὺς ἑβραίους ἦτε. τ σελήνης. ἡ ὁποῖα ἀκομὶ δὲν ἦτον. ἐπειδὴ ὅταν ὁ χριστὸς 25
ἔλεγε τὰ λόγια ταῦτα, ἦτον ιγ. τῆς σελήνης, ἀρχίζοντας ἡ ιδ. ἔκαμε τ δεῖπ-
νον. διὰ τοῦτο ἐ ὁ διαγγελιστὴς ἰωάννης ἐκείνου τ ἡμέραν ὁποῦ οἱ ἄλλοι διαγγε-
λισταὶ λέγουν, ἡμέραν τ ἀζύμων, ἐκεῖνον τ λέγει, ἡμέραν πρὸ τ ἑορτῆς τ
πάσχα, ὅθεν φαίνεται πῶς ἐκεῖνοι ὁποῦ λέγουν ἡμέρα τῶν ἀζύμων δὲν ἦτον ἡ
ιε. τ σελήνης. καὶ διὰ τοῦτο ὁ χριστὸς δὲν ἄρμοζε νὰ κάμῃ τὸ πάσχα τὸ νο- 30
μικὸν κὶ τὴν παραδοσίαν τ μωϋσέως. λέγουν οἱ λατῖνοι ὅτι πρέπει κὶ τοὺς
τρεῖς νὰ γρικᾶται καὶ ὁ ἰωάννης, καὶ οἱ τρεῖς ἐξηγοῦνται τὸν ἕνα. λέγουν οἱ ῥωμαῖοι.
τὸ δύσκολον πρέπει νὰ ἐξηγᾶται μὲ τὸ εὔκολον, ὄχι τὸ εὔκολον ἀπὸ τὸ δύσκο-
λον, ἡμεῖς ἔχομεν δυσκολίαν ποία εἶναι ἡ πρώτη ἡμέρα τ ἀζύμων. ὅπου λέγουν
οἱ δύο διαγγελισταὶ. καὶ τότε λέγει ὁ ἰωάννης, πρὸ τ ἑορτῆς τ πάσχα. λοιπὸν 35
μὲ τ ἰωάννου θέλει νὰ ἐξηγηθοῦν οἱ ἄλλοι. ἐ νὰ καταλάβῃς ὅτι πρώτη ἡμέρα τ
ἀζύμων δὲν γρικᾶται πῶς νὰ ἦτον τότε. μόνον ὅταν σοι λέγει ὁ ματθαῖος τῇ
πρώτῃ τ ἀζύμων. ἐ ὁ Μάρκος τὸ αὐτὸ. καὶ ὁ Λουκᾶς ἦλθεν ἡ ἡμέρα τ ἀζύμων.
γρικᾶται ὄχι πῶς ἦτον τότε, μόνον πῶς ἦτον σημὰ καθὼς ἔχομεν ἡμεῖς σωή-
θειαν καὶ λέγομεν, ὅταν πληρώσῃ μία ἑορτὴ, ἢ μία θάσημος ἡμέρα, λέγομεν. 40
ἦλθεν ἡ ὀδεῖνα ἡμέρα, ἤγουν ἐπλήρωσεν. ἔτω λαλοῦσι καὶ οἱ διαγγελισταὶ. διὰ

Ἰστο πλέα ξεκαθαρισὰ δίδοντάς μας το ὁ Ἰωάννης νὰ τὸ χρειακήσωμφο, λέγη πρὸ τ
ἑορτῆς τ πάσχα. φανερὰ κάμνεν οἱ λατινόφρονες σὰν τὲς ῥήτορας ὅπου εἰς τὴν
κρίσιν διὰ νὰ συρήσουν τὸ ἄδικον, δὲν πιάνουν τὰ λόγια τ νόμου ὅλα καὶ ὅλην τὴν
ἔννοιαν, ἀμὴ πιάνουν κομάτι ὅπ Ἰὲς δηλόει εἰς τὸ ψέμα. ἔτζη καὶ αὐτοὶ. ἄλλο
δὲν πιάνουν, μόνον πῶς λέγουν οἱ διαγγελιοὰ Ἰῆ ἡμέρα τ ἀζύμων. καὶ τὴν ἤθελαν
χάσει οἱ ῥωμαῖοι. καθὼς μὲ ἔνζυμον κάμνεν, νὰ κάμνεν καὶ μὲ ἄζυμον; ἀμὴ πρᾶγμα ὁποῦ δὲν ἔκαμφο ὁ χριστός, καὶ τὸ διαγγέλιον δὲν τὸ λέγει, δὲν εἶναι δίκαιον νὰ τὸ κάμνωμφο, καὶ ὀκεῖνος ὁποῦ ἐπρωτόκαμφο αὐτὴν τὴν σωτήθειαν τ ἀζύμου, ὀκεῖνος ἀπολινάρεζε. ἤγουν ἐκρέμτειε τ αἵρεσιν τ ἀπολινάρεου. διὰ Ἰὲς τὸ ἔκαμφο. ἐπειδὴ ὁ ἀπολινάρος ἔλεγφο πῶς ὁ χριστὸς εἶχε σῶμα, ἀμὴ ψυχὴν δὲν εἶχε. μόνον αὐτὴ τ ψυχῆς εἶχε τ θεότητα. διὰ Ἰὲς ὀκεῖνος ὁ πάπας, σὰν κάμνεν, καὶ οἱ ἀρμένιδες, μὲ ἄζυμον, ἤγουν ἄψυχον πρᾶγμα θυσίαζαν. ἀμὴ οἱ ῥωμαῖοι οἱ ὀρθόδοξοι μὲ ψωμὶ ἔνζυμον ἔμψυχον θυσίαζαν, ὅπ ὁ χριστὸς ἔτζη ἔκαμφο εἰς τ δεῖπνον τ μυστικὸν. δίδοντάς μας νὰ γνωρίσωμφο ὅπ ἦτον ἄθρωπος μὲ σῶμα καὶ μὲ ψυχὴν, καθὼς εἴμεθεν ἡμεῖς. διὰ Ἰὲς τὸ λέγει τὸ διαγγέλιον, λαβὼν ἄρτον, ἄρτον λέγει, ὅπου χρειακὰ τὸ ἀνεβατὸν ψωμὶ. ὄχι τὸ λειψὸν καὶ τὸ ἄζυμον. ἄρτον ἡ γραφὴ καλεῖ τὸ ἀνεβατὸν, διατὶ ὁ χριστὸς τὰ ἄζυμα τὰ παλαιὰ τὰ εἶχε καταργισμένα, ὅλα τὰ ἤθελε καινούργια. ἄζυμον πλέον δὲν ἤθελε. καὶ εἰς Ἰὲς ἀπαὼ φιλονεικῶντας μὲ Ἰὲς λατινόφρονας πέφτομφο εἰς τὴν διαφορὰν ὅπου ἐπροσθείπαμφο αὐ ὁ χριστὸς ἔκαμε τὸ πάσχα τὸ νομικὸν. τὸ ὁποῖον οἱ λατῖνοι βεβαιώνουν, ἀμὴ οἱ ῥωμαῖοι μὲ τὴν ἀλήθειαν τὸ ἐνωλοῦνται. διατὶ οἱ ῥωμαῖοι λέγουν ἔτζη. ὁ χριστὸς δὲν ἔκαμε τὸ νομικὸν πάσχα. διατί; ὅπ αὐ τὸ ἤθελε κάμη ἤθελε φανεῖται εἰς τὸ διαγγέλιον. ἄλλον δὲν φαίνεται διὰ ὅπ οἱ ἀπόστολοι ὑπῆγαν καὶ ἐρώτησαν πῦ θέλεις νὰ κάμωμφο τὸ πάσχα, καὶ εἶπεν ὁ χριστὸς. ὑπάγετε ἑτοιμάσατε. ἀμὴ δὲν τὸ ἔφαγφο, ὅπ καιρὸς δὲν ἦτον. δὲν τὸ ἔφαγφο ὅπ ὁ σκοπός τυ ὅταν Ἰὲς εἶπεν ὑπάγετε ἑτοιμάσετέ το, ἦτον διὰ τὸ πάσχα τὸ μυστικὸν, ὅπου λέγει τὸ διαγγέλιον δεῖπνον. ὅταν ἔδωκε τὸ σῶμα τυ καὶ τὸ αἷμα τυ τῆς ἀπόστολοις καὶ εἶπε διὰ τὸ σῶμα. λάβετε φάγετε Ἰοῦτο ἐστὶ τὸ σῶμαμου. καὶ εἶπε διὰ τὸ αἷμα. πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες τοῦτο ἐστὶ τὸ αἷμαμου. Ἰοῦτο ἦτον τὸ πάσχα καὶ θαυμαστὸν καὶ καινὸν ὅπου εἶχε σκοπὸν ὁ χριστὸς νὰ κάμη. διὰ τοῦτο ἔλεγε τ μαθητῶν τυ μὲ ἐπιθυμίαν μεγάλην ἐπεθύμησα νὰ φάγω τὸ πάσχα Ἰοῦτο μαζήσας. Ἰοῦτο ἦτον τὸ πάσχα ὁποῦ εἶχε σκοπὸν ὁ χριστὸς, καλὰ καὶ οἱ ἀπόστολοι δὲν ἠξέρανε τὶ σκοπὸν εἶχεν ὁ χριστὸς. ὅπ πολλαῖς φορεῖς Ἰὲς ἐσωτύχενε καὶ δὲν ἐγρεικεῖσαν διὰ Ἰὲς λέγει. μόνον ἄλλα Ἰὲς ἔλεγφο, καὶ ἄλλα ἐθαῤῥεῖσαν. ὡσὰν ὅταν τυ ἔλεγαν οἱ μαθηταὶ εἰς τὴν σαμάρειαν. ῥαββὶ φάγε, καὶ εἶπαν νηστικὸς, καὶ κοπασμένος. καὶ ὁ χριστὸς ἔλεγφο. ἐγὼ βρῶσιν ἔχω νὰ φάγω. ἐγὼ ἔχω φαγὶ νὰ φάγω ὅπου δὲν ἠξέρετε τὶ εἶναι. καὶ ὀκεῖνοι ἐλογιάζαν ὅπ λέγει διὰ φαγὶ κοθσκαιρον. καὶ ὁ χριστὸς ἔλεγε διὰ τὴν σωτηρίαν ὅπου ἔγνεν εἰς τ γυναῖκα τ σαμαρείτιδα. ἔτζη ὅταν ὁ χριστὸς ἔλεγφο, σύρτε ἑτοιμάσατε τὸ πάσχα, ἐγρεικα ὀκεῖνο τὸ πάσχα ὁποῦ ἐπεθύμα νὰ κάμη, ὁποῦ ἦτον ὁ δεῖπνος ὁ μυστικὸς. αὐ ἐρωτήσης τὲς λατινόφρονας, πότε

λέγετε

λέγετε πῶς ἔκαμφο ὁ χριστὸς τὸ πάσχα, καὶ πότε οἱ ἑβραῖοι; λέγουν ὁ χριστὸς τὸ ἔκαμφο Ἰῆ πέμπτη τὸ βράδυ, ἀρχίζοντας ἡ κοσκινὴ. καὶ οἱ ἑβραῖοι τὸ ἔκαμαν Ἰῆ κοσκινῆ τὸ βράδυ ἀρχίζοντας τὸ σάββατον. καὶ αὐ Ἰὲς ἐρωτήσης ἐπειδὴ καλὰ λέγετε καὶ ὁ χριστὸς καὶ οἱ ἑβραῖοι ἔκαμαν τὸ πάσχα τὸ μωσαϊκὸν, καὶ δὲν τὸ ἔκαμαν εἰς ἕνα καιρὸν. ποῖος ἔσφαλεν, ὁ χριστὸς ἢ οἱ ἑβραῖοι ἔσφαλαν; ὅπ ὁ χριστὸς τὸ ἔκαμεν εἰς τ καιρὸν. ἤγουν Ἰῆ ιε. τ σελήνης τελειώνοντας ἢ ιδ. τ σελήνης. ἀμὴ οἱ ἑβραῖοι τὸ ἐμετάθεσαν διὰ νὰ γωρέσουν τ χριστὸν. ὅπου τὸ ὁποῖον γνωρίζει κάθε εἷς καὶ λαβινόφρονος τὸ ψέμμα. ὅπ ἡμέραν ὅπου γράφει ὁ νόμος δὲν τ κοσκινῆ οἱ ἑβραῖοι, ὄχι διὰ νὰ φονεύσουν ἄθρωπον, ἀλλὰ διὰ τ κόσμου ὅλον. καὶ πάλιν πῶς νὰ τὸ ἐμετάθεσαν Ἰνὰς δὲν τὸ λέγει μόνον αὐτὸ τὸ διγάζουν ὅπου τ νοῦντας. Τὸ βέβαιον καὶ ἀληθὲς εἶναι πῶς ὁ χριστὸς ἔκαμε τ δεῖπνον, ἢ αὐ τ καλέσης πάσχα καινὸν εἰς τὸ τέλος τ ιγ. τ σελήνης τὸ βράδυ τ μεγάλης πέμπτης, ἀρχίζοντας ἡ ιδ. τ σελήνης, ἡ νύκτα τ μεγάλης κοσκινῆς. καὶ οἱ ἑβραῖοι τότε ἐφρόνησαν νὰ παθῆ ὁ χριστὸς τ νύκτα ὀκείνη, καὶ τὸ πρωὶ τ κοσκινῆς νὰ τ σύρουν εἰς τὴν κρίσιν καὶ νὰ ὑποφασισθῆ νὰ ὑποθῆ. καὶ ὅταν ὑποφασίθη νὰ σωρωθῆ τότε ἦτον σημὰ μεσημέρι τ κοσκινῆς ὅπου ἤθελαν νὰ ἑτοιμασθοῦν οἱ ἑβραῖοι νὰ πασχάσουν, καὶ δὲν ἤθελαν νὰ διαβοῦν εἰς τὸ πραιτώριον νὰ μὴ μιανθοῦν βλέποντας αὐθρωπον ὑποφασισμένον εἰς τ θάνατον. διὰ Ἰοῦτο λέγει, ἰοῦ ὁ κοσκινὴ τ πάσχα ὡσὰν ὥρα ἕκτη. κοσκινὴ τ πάσχα λέγεται ἡ μεγάλη κοσκινὴ, ὅπ ὄχι μόνον ἦτον κοσκινὴ τ σαββάτου, ἀλλὰ καὶ τὸ πάσχα τους, ὅπου ἔπεφτε τὸ μέγα σάββατον. διὰ Ἰοῦτο, τὸ σάββατον ὀκείνο λέγεται μέγα σάββατον, καὶ πρώτη ἡμέρα τ ἀζύμων καὶ τ πάσχα. διὰ Ἰοῦτο λέγεται τὸ διαγγέλιον, ἰοῦ γὰρ μεγάλη ἡ ἡμέρα ὀκείνη τ σαββάτου. Ἐκ τούτων ἁπάντων. καὶ ὑπὸ ἄλλα σεβιοσότερα γνωρίζει ἕνας ὅπ ὁ χριστὸς τὸ πάσχα δὲν ἔκαμε τὸ νομικὸν, ὅπ χρεία δὲν ἦτον νὰ τὸ κάμη. ἔκαμε ἢ πάσχα χριστιανὸν διὰ νὰ εἰπῶμφο ἔτζη. καὶ εἰς ὀκεῖνον ἄζυμον ἄψυχον καὶ λειψὸν δὲν ἦτον, μόνον ψωμὶ ἔνζυμον, ἔμψυχον, ἀπ' ἐτοῦτο ὅπου χρώμεθα κάθ' ἑκάστην ἡμέραν. καὶ γνώρισέτο ἀπ' ἐτοῦτο καθὼς λέγουν οἱ διαγγελιοὰ οἱ τρεῖς, ὅπ ἦτον τότε ἡ ἡμέρα τ ἀζύμων. διατὶ δὲν ἔλεγαν, ὅτιαστεν ἄζυμον καὶ ἀλόγιστε καὶ ἔδωκε τ μαθητῶν τυ; καὶ καλὰ καὶ λέγουσιν οἱ λατινόφρονες πῶς τὸ ψωμὶ καλεῖται ἄζυμον, τὸ ὁποῖον ἀλήθεια δὲν εἶναι, ἀμὴ ἂς εἰπῶμφο καὶ εἶναι ἀλήθεια, τόσους φορεῖς ὅπου γράφει ἄρτον ἄρτον νὰ μὴν εἰποῦσι καὶ μία φορὰ ἄζυμον; ὁ ἰωάννης ὁ διαγγελιστὴς εἰς κεφάλαιον 5. γράφει πῶς ὁ χριστὸς ἐσωτύχενε διὰ τὸ σῶμαν τυ καὶ τὸ αἷμα τυ καὶ εἶπε τόσους φορεῖς ἄρτον, ἐπειδὴ καὶ τὸ ἄζυμον εἶναι ἄρτος, διατὶ νὰ μὴν εἰπῆ ποτὲ ἄζυμον. ἀμὴ θέλει οἱ λατῖνοι καθὼς καινοπρεπεῖς καὶ κοσκινὴ χαρεῖται τὸ μυστήριον τ σαρκὸς καὶ τ αἵματος, καὶ δὲν δίδει τ χριστιανὸν κοσκινὴ μόνον τ σάρκα καὶ ὄχι τὸ αἷμα, ὅπου ὁ χριστὸς ἀτός τυ λέγει καθάρια. ἀμὴν λέγω ὑμῖν. ἐὰν μὴ φάγητε τ σάρκα τ υἱοῦ τ ἀνθρώπου, καὶ πίητε αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς καὶ οἱ λατῖνοι τὸ αἷμα δὲν τὸ δίδουν τ χριστιανῶν. καὶ ἔτζη σφάλλουσιν. ἔτζη σφάλλουν καὶ εἰς τὸ ἄζυμον. καὶ γυρεύουσι πρόθυμοι λοιπὸν εἰς Ἰοῦτο σφάλματος. καὶ διὰ Ἰοῦτο διρίσκουν κοσφάσεις θεμελιώνοντας νὰ σκεπάσουν τὸ σφάλματος. καὶ διὰ Ἰοῦτο

τας εἰς λέξας ἄκαιρας καὶ ἀπόκαιρας. Συμπεραίνοντας λοιπὸν λέγομεν. ὅτι ὁ χριστὸς πάσχα μωσαϊκὸν τὸ καιρὸν τοῦ θανάτου αὐτοῦ δὲν ἦτον νὰ κάμῃ, ὅτι τὸ ἔκαμε. μόνον ἔκαμε δεῖπνον μυστικὸν τὸ ὁποῖον ἡμεῖς οἱ χριστιανοὶ καλοῦμεν πάσχα. Διατὶ πάσχα θέλει νὰ εἴπῃ πέρασμα. Καὶ θέλεις διατὶ ὁ χριστὸς ἔμελλε νὰ περάσῃ ἀπὸ τὸ ζῆν ἐτοῦτον εἰς τὸ θανάσιμον, θέλεις διατὶ ἀφῆκε τὸ νομικὸν καὶ ἐπέρασεν εἰς καινὸν καὶ μυστικὸν δεῖπνον, διὰ τοῦτο τὸ λέγομεν πάσχα. Τοῦτο ἔκαμεν ὄχι τὸ μωσαϊκὸν. καὶ ἔκαμέ τον τῇ ιγ. εἰς τὸ πλάγι ἀχχίζοντας ἡ ἡ. τῆς σελήνης, ὅπου δὲν ἦτον καιρὸς νὰ διέκπεσῃ ἄζυμον. Διὰ τοῦτο γράφει εἰς τὸ διαγγέλιον πῶς ἐκάθετον, ὁποῦ ὁ νόμος εἰς τὸ πάσχα τὸ μωσαϊκὸν δὲν ὤφελε νὰ κάθεται, μόνον νὰ σέκεται. καὶ οἱ διαγγελισταὶ πανταχοῦ γράφουσι πῶς ἐκάθετον μάλιστα τόσας τάξας ὅπου ἐγίνοντον εἰς τὸ καιρὸν τοῦ πάσχα, δὲν εἶναι γραμμὴ καμία ποσῶς. ὅτε ἔχουσιν οἱ λατινόφρονες νὰ μᾶς δείξουν καμίαν. ἀπὸ τὸ δίκολον μόνον ἕνα λόγον λέγουν πῶς λέγει, τῇ ἡμέρᾳ τῶν ἀζύμων, καὶ ὀνείνον τὸ λόγον τὰ ὀνόματα τοῦ ἑρμηνεύουν τὰ λόγια τοῦ διαγγελίου καὶ δὲν θέλουν νὰ τὸ πάσουν, διατὶ δὲν τὰ σέρνει ὁ πάπας. Ἡμεῖς οἱ ὀρθόδοξοι τὸ χριστὸν ὑποκειμένον καὶ λαμπρύνομεν, καὶ ἀκούομεν, καὶ ὄχι τοῦ πάπα, ὁποῦ διὰ νὰ πλατυνθῇ τόσον ἡ ἐξουσία, ἐχάλασε τὸ οἰκουμενικόν. καὶ καθημερινῶς πολλὰς ψυχὰς ἀνθρώπων πέμπει εἰς τὸ κόλασιν τὸ ὁποῖον θέλουν κληρονομήσει καὶ ὅσοι σωνηγοροῦν τοῖς αἱρέσεις καὶ τὰ σφάλματά τους. Ταῦτα εἶναι ὅσα εἰς ὀλίγα λόγια ἐσημάδευσε ὁ κλαμεντίνος πρίγκιπας εἰς τὸ ὑπόθεσιν ταύτην. καὶ ὑποκαλοῦμεν τὸ κλαμεντίνος νὰ μὴ εἶναι διὰ βάρος της.

Κύριε ἐλέησον τὸν πάπας καὶ πατριάρχης τῆς μεγάλης πόλεως
ἀλεξανδρείας καὶ κεφαλὴς τῆς οἰκουμένης.

Πᾶσι τοῖς ἐν τῷ Γεργοβύζῳ ὀρθόδοξοις χριστιανοῖς, καὶ τε ἱερεῖς καὶ καλόγηρε, καὶ τῆς κοσμικῆς τάξεως, γυναῖκες τέκνοις τῆς ἁγίας καὶ χεροῦ καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας τῆς αὐτοκρατορικῆς. τοῖς δικαίως πᾶσαν κενὴν φωνὴν καὶ προσθήκην τῆς αἱρετικῶν καὶ τῆς λατίνων τῆς ὑπέρλως τῆς ἡμετέρας ὀρθοδοξίαν πολεμούντων, ἀποστρεφομένοις καὶ ἀποβάλλουσι διὰ τὴν ἀλήθειαν τὴν διαγγελικὴν, χάρις εἴη καὶ εἰρήνη, καὶ ἔλεος παρὰ θεοῦ παντοκράτορος καὶ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χεροῦ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν. Οὐ μικρᾶς ζάλη τὴν παλαιὰν κιβωτὸν ἐκείνην κατέλαβεν, ὅτι σφοδρῶς κλυδονιζομένη καὶ κυμαινομένη ὑπὸ τὴν ὑδάτων ἐφέρετο. τὴν καταρακτῶν διὰ παραχώρησιν θείαν. ῥαγδαίως ὑετὸς καταπεμπόντων, καὶ ὅλον ἀπειλούντων καὶ τοῖς ἐν τῇ κιβωτῷ. ἐπὴν ἐλπὶς ἐδεμία τοῖς ἐν αὐτῇ κεκλεισμένοις διέρησιν ἀπαλλαγὴν, εἰ μὴ μνησθεὶς καὶ πηδαλιουχοῦντος νῶε ὁ θεὸς δίδοκήσειε κοπάσῃ τὸ ὕδωρ. τύποι ὡς εἶμαι. ταῦτ' ἦσαν τῶν κατεχόντων τὸ ἡμῶν δεινῶν. τὴν νέαν κιβωτὸν, τὴν καθ' ἡμᾶς δηλαδὴ ἐκκλησίαν. ἄπνα δεινὰ εὖ παύσειεν προσδοκῶμεν, εἰ μὴ θεὸς τοὺς πονηρὸς καταφρόνητας τούτους, τὴν ἀκαιρεωτέρων ψυχῶν λυμεῶνας καταπιγάσειε καὶ καταστρέψειε. ἐπεὶ ἄσπονδον πόλεμον, τὴν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ βασθεῖαν ἐρήνην τῆς ἐκκλησίας φθονήσαντες, ἤλθαν κάθ' ἡμῶν καὶ παρέζαν σωτέσχοντο τὴν ἐνταῦθα γαλήνην. καὶ τούτων οὐ σκοπὸν ἔχοντες τὴν παρόντα τόμον ἐγκαταλιπεῖν. ὡς εἴη πᾶσιν ὑμῖν πανοπλία, καὶ τοῖς ἐν τούτῳ γεγραμμένοις ἔχετε καὶ τὴν τοιούτων ἀσφαλε-

ἀσφαλεστέρως τὴν ὑμετέραν ὀρθοδοξίαν σωνηγορεῖν, ὡὴθημένοι, ἵνα μὴ τὶς ἀπολεστέρος φορτικὸν εἴη τὸ σύγγραμμα, ἀπλῇ διαλέκτῳ πᾶσιν ὑμῖν τὴν ὑπόθεσιν καταρρώσιν ἥτις ἔχει οὕτωσι. Ἀπὸ τὴν παλαιὰν ῥώμην ἦλθασι τινὲς ὅπου ἔμαθαν ὀνεῖ νὰ λατινοφρονοῦσι. καὶ εἶναι τὸ κακὸν πῶς ἀπὸ ῥωμαῖοι τὴν ῥέμελης γίνεται νὰ θρέμμα, ὅπου οἱ γονεῖς τους ἠμπορῶ νὰ εἰπῶ φεύγουν ποτὲ δὲν ἴδαν. μὲ τὸ νὰ διαβοῦν εἰς τὴν ῥώμην, ὄχι μόνον ἀλλάξαν τὴν πίστιν τους, ἀλλὰ καὶ πολεμοῦσι τὰ δόγματα τὰ ἀληθινὰ καὶ ὀρθόδοξα τῆς ἀπαστολικῆς ἐκκλησίας, ὁποῦ μᾶς ἐκαθήδωκεν αὐτὸς ὁ χριστὸς, οἱ θεῖοι καὶ ἱεροὶ μαθηταὶ καὶ σωτῆρος, καὶ αἱ σύνοδοι τῶν ἁγίων πατέρων. ἐπειδὴ μέλλομεν λοιπὸν ἡμεῖς νὰ λείψωμεν ἀπὸ ἐδῶ, θαυμαγγέλομεν τὴν ὑμετέραν ἀγάπην νὰ σέκεσθε σερεοὶ εἰς τὴν δυσέβειαν σας καὶ ὀρθοδοξίαν πας. καὶ οἱ τοιοῦτοι λατινόφρονες καὶ φθορεῖς τῶν ὑμετέρων σωνειδήσεων, νὰ μὴν ἔχουν ποσῶς ἀκρόασιν ἀπὸ λόγους, ἀλλ' ὡς αἱρετικοὺς καὶ ἐχθροὺς τῆς σωτηρίας σας νὰ τοὺς ἀποβάλλετε, ὅσους φορᾶς σᾶς σωτυχένουν ἐναντία ἀπὸ τὰ ὁποῦ γράφομεν ἐδῶ κάτω, ἀλλὰ νὰ φρονῆτε ὅτως. Καὶ πρῶτον. ὅτι ὀνείνον δὲν ὁμολογεῖ καρδίᾳ καὶ στόματι, μάλιστα ὅτι ὀνείνον λέγετε ῥωμαῖον καὶ τὴν ἀπαστολικῆς ἐκκλησίας παιδὶ, καὶ εἶναι βαπτισμένον ῥωμαϊκὰ χριστιανικὰ ὡς ἡμεῖς. ἔπειτα νὰ μὴν ὁμολογῇ ὅτι τὸ παράγον πνεῦμα ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ πατρὸς μόνου. ἐσωθῶς καὶ ὑποστατικῶς. καὶ ὅτι χρονικῶς ἐκ πατρὸς καὶ υἱοῦ. ὅστις δὲν ὁμολογεῖ ὅτως, ἀλλὰ λέγει ἐκ πατρὸς καὶ υἱοῦ ἐκπορεύεται τὸ πνεῦμα. ἐκείνον ἀς εἶναι ἔξω ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν μας. καὶ νὰ μὴν ἔχῃ μαζήμας κοινωνίαν, καὶ ἔσω ἀνάθεμα.

Δεύτερον. ὅποιον δὲν ὁμολογεῖ ὅτι εἰς τὸ μυστήριον τῆς κοινωνίας πρέπει καὶ οἱ κοσμικοὶ νὰ μεταλαμβάνουν τὸ ἅγιον καὶ ἄχραντον σῶμα καὶ τὸ αἷμα. ἀμὴ λέγουν πῶς τὸ ἄχραντον σῶμα μόνον πρέπει νὰ κοινωνοῦσι. καὶ ὄχι καὶ τὸ αἷμα. ἔξω ἔξω τῆς ἐκκλησίας καὶ ἀνάθεμα. Καὶ σημὰ εἰς αὐτὸ ὅποιον λέγει, πῶς δρεκεῖ νὰ μεταλάβῃ μοναχὴν τὴν σάρκα, ὅτι εἶναι ὀνεῖ καὶ τὸ αἷμα, ὅπου ὁ χριστὸς, χωρισὰ, χωρισὰ, ἔδωκε κάθε ἕνα. καὶ αὐτοὶ δὲν τὸ φυλάγουν, ἀνάθεμα.

Τρίτον. ὅποιον λέγει ὅτι ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς χριστὸς εἰς τὴν μυστικὸν δεῖπνον εἶχεν ἄζυμον, σὰν τοὺς ἰουδαίους, καὶ ὄχι ἄρτον ἔνζυμον, ἤγουν ψωμὶ ἀνεβατὸν, ὀνείνον ἀς εἶναι μακρὰ ἀπὸ λόγους μας, καὶ ἔσω ἀνάθεμα αὐτῷ ὡς ἰουδαϊκὰ φρονεῖν καὶ ἔξω ἀπολιναρίε, καὶ τὴν αἱρετικῶν δόγματα παρεκφέρουν εἰς τὴν ἐκκλησίαν μας. διὰ τοῦτο καὶ ὀνείνον δεύτερον ἀνάθεμα.

Τέταρτον. ὅποιον λέγει ὅτι ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς χριστὸς ὅταν ἔλθῃ νὰ κρίνῃ δὲν ἔρχεται διὰ τὰς ψυχὰς, ἀλλ' ἔρχεται νὰ ἀποφασίσῃ τὰ κρεμμία. ἀνάθεμα.

Πέμπτον. ὅποιος λέγει πῶς αἱ ψυχαὶ τῶν χριστιανῶν ὁποῦ ἐμετανόησαν εἰς τὸν κόσμον τοῦτον, ἀμὴ δὲν ἔκαμαν τὴν κανόνας τοῦ πνεῦμα σὰν χωρισμὸν ἀπὸ τὸ κορμὶ εἰς καθαρτήριον, πῦρ ὁποῦ εἶναι φωτία καὶ κόλασις καὶ τιμωρία, ὅπου εἶναι μυθικὸς ἑλληνικὸς. ἀνάθεμα. ἐπειδὴ δίδουν ἐλευθερίαν εἰς τὰ ἁμαρτάνειν τοῖς χριστιανοῖς.

Ἕκτον. ὅποιον λέγει πῶς ὁ πάπας τῆς ῥώμης εἶναι κεφαλὴ τῆς ἐκκλησίας καὶ ὄχι ὁ χριστὸς. ἀνάθεμα.

Ὅποιος ἐναντιώνεται εἰς ταῦτα διὰ νὰ τὰ ἀπατρέψῃ καὶ νὰ τὰ χαλάσῃ. ἀνάθεμα.

Ἐσὰς χριστιανοίμας σὰς παρακαλῶ διὰ τὰ κύριον καὶ διὰ τὸ συμφέρον τᾶς ψυχᾶς σας νὰ φυλάγεσθε ἀπὸ τοὺς λύκους τούτους, ὁποῖοι καὶ ὰν εἶναι, καὶ τοῦτον τὸν τόπον συχνὰ νὰ τὰ διαβάζετε εἰς τὰς ἐκκλησίαν διὰ νὰ γνωρίζετε τὰ κεφάλαια εἰς τὰ ὁποῖα ἔχει νὰ σᾶς πολεμᾶν οἱ πιστοί. οἱ ὁποῖοι ὅλοι τους τὰ ζωὴν δὲν ἔμαθαν ἄλλο παρὰ νὰ σᾶς τοὺς ὀρθοδόξους χριστιανοὺς ἐμᾶς νὰ ἐναντιοῦνται. διὰ νὰ γίνεται πάλιν ἡ φθορὰ τᾶς κακοσύνης εἰς τὸ νοῦ μας ἀπὸ ῥωμαίους. ἀλλ' ἡμεῖς δὲν ἀκούοντάς τους ἀς τὸν κωμῶμεν τοὺς καὶ τὸ δυνατόν μας, τὰ παρακαλεῖτε τὰ Θεὸν νὰ μὴν εἰσέλθωσι εἰς πειρασμὸν διὰ τὰ πίστιν. ἀλλ' ὅταν εἶναι χρεία πολὺ γλυκὺ εἶναι νὰ χύσῃ ὁ ἄνθρωπος τὸ αἷμα του διὰ τὰ δύσεβειά του. ὅμως εἰς τόσον πρᾶγμα δὲν θέλει τὸ παραχωρήσῃ ὁ Θεὸς, διὰ νὰ εἶναι οἱ ἐναντίοι ἐδέπ ποτένοι, καὶ χάνεται χρεστὸ ἀμαθεῖς καὶ τυφλοὶ. πλὴν φυλάγεσθε, καὶ παρεσέχετε ἀπὸ τὰ πιστοῦ. τὰ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς νὰ σᾶς βοηθᾶ, νὰ σᾶς δίλογᾶ καὶ νὰ σᾶς χαρίσῃ εἰρηναίαν κατάστασιν. ἄμα ἡ τὰ δύχη τὰ ἡμῶν μετεχότητος εἶη μὲ πάντων ὑμῶν, ἀμὴν.

ΑΝΩΝΥΜΟΥ

Κατὰ λατίνων.

Ἄνθρωπε ἐκ Θεοῦ ζηλωτὰ τὰ ὀρθῶν τὰ ἐκκλησίας δογμάτων. χάρις εἴησι καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς, τὰ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. ἐν ἁγιασμῷ Πνεύματος, εἰς οἰκοδομὴν μὲν σεαυτοῦ, πλείσων τε ἄλλων δηλάδοσιν τὰ ἐν Χριστῷ, καθαίρεσιν τὰ ἀδενῶν ὀχυρωμάτων, τὰ ἐνκυκλωμένων τοῖς ὀρθῶς παραδεδομένοις, ὡσόπερ Χριστὸ καὶ τὰ ἀποστόλων αὐτὰ τὰ διδόχων αὐτά. Ἡμῖν ἤκουσαι πλεῖστα ἀγαθὰ περὶ σοῦ ἀδόμενα ἐν πολλοῖς. καὶ ὡς εἰκὼς δίφραίθημεν διὰ σοῦ ἀγάπη θεία καὶ χαρᾶ Πνεύματος ἁγίου. Ἔγνωμεν γὰρ ὡς ὑπὲρ αὐτοῦ ἀγωνίζῃ ἐκ δυνάμεως τε καὶ πεποιήσεως καὶ θείου Πνεύματος, τὰ χάριν ὁμολογήσαμεν αὐτῷ τῷ ἱλαρῷ καὶ ἀγαθῷ καὶ ὅτι ἐκ Πατρὸς ἐκπορευομένῳ, ὡς καὶ ὁ μονογενὴς ἐδίδαξεν ἐκλεγομένῳ καὶ καιρὸς τοὺς οἰκείους ὑπὲρ αὐτοῦ εἰς δόξαν αὐτοῦ ἐκ Πνεύματος, καὶ ἐκ Πατρὸς καὶ ἐκ υἱοῦ, τὰ μιᾶς ἀσυγχύτου τὰ ζωοποιοῦ τὰ ἀδιαιρέτου Τριάδος. Καὶ ἀποδεικνῦσι αὐτοὺς μᾶλλον ἔνθα ἐπάρεσιν ὑπὲρ τούτου ἀγωνιζόμενοι, τῷ τὰ διδασκάλων δίχα σωτηρίζοντι, καὶ ἀποκαλύπτοντι ἑαυτὸ, καὶ τὰ γνῶσιν τὰ Τριάδος ἀκραφνῆ χορηγοῦσι, τὰ καὶ τὰ δοκούντων παρ' ἑαυτοῖς καὶ μηδὲν ὄντων ὥσφησι παῦλος. τὰ καὶ ὑψηγεφῶν, τοὺς οἰκείους λαμπρῶς ἐνισχύοντι, καὶ τὰ ἀρχῆθεν χορηγίαν αὐτοῦ τὰ χάριτος, δι' ἧς αὐτὸς ὁ παράκλητος ἐνισχύσας ἐσόφισε τοὺς ἀγραμμάτους τὰ ἁλιεῖς. Ἡτινὰ μεθ' ἡμῶν τὰ ἡμεῖς τὰ αἰτόμεθά σοι παρὰ τὰ ἁγίου Πνεύματος, καὶ πᾶσι τοῖς ζωεργοῖς τὰ ὀρθοδόξου κηρύγματος, δένος λαβεῖν ἀπὸ τὰ Τριάδος, καὶ χάριτος καταξιωθῆναι δαψιλοῦς, καὶ ἐλαμφθῆναι τὰ σοφισθῆναι τὰ κεράτος λαβεῖν κατὰ τὰ αὐθεντιμένων τῇ ὀρθῇ πίστει, τὰ γνήσιοι ἀποδείκνυσθαι λαμπρεοὺς τῇ δωρεᾷ μεν τὰ ἀληθείας. Καὶ σὺ ἡ ζηλῶν καλῶς καὶ τὰ δοθέντοι μέτρον τὰ χάριτος, ἐν πανοπλίᾳ τὰ ἐνεργῶν, τὰ τὰ ἀληθείας ὑπερμαχῶν. τὰ ἐν τοῖς κατὰ δύναμιν μὲν μὴ σιγήσῃς, καὶ λήψῃ μισθὸν ὁμολογητῶν. Ἐγηγέρσω ἡ ἐν λόγοις, καὶ μὴ σεαυτὸν δηρρίπτειν πρόδδε, τοῖς φιλονεικεῖν αἱρεμένοις.

φιλονεικία γὰρ καὶ ἔρεις ἐστὶ ἀγαθὸν, καὶ ἐστὶ ἔθος τῆς ἐκκλησίας. Εἰ δέ τις δοκεῖ φιλόνεικος εἶναι ἐν ὑμῖν, ὁ παῦλος φησὶν. ἡμεῖς τοιαύτην συνήθειαν οὐκ ἔχομεν. οὐδὲ αἱ ἐκκλησίαι τοῦ Θεοῦ. μὴ σωαυλίζε τοιούτοις. τὰ ἀπὸ τὰ ἐθελόντων λογομοχεῖν ἀφίστασο. οἱ πιστοὶ γὰρ ἀνωφελεῖς καὶ τὰ παῦλον τὰ μάταιοι. Καὶ διὰ χρεστάσαι ἢ καὶ ἔρεις γνωῦσι μάχας, ὁ τούτων ἢ παραχαὶ καὶ ἀκαταστασίαι καὶ οὐδὲν ὄφελος. Τὶς δέ γε χρεία μάχεσθαι καὶ ἐρίζειν τοῖ τὰ ἀληθοῦς τε καὶ ἀσφαλοῦς καὶ οἷον τοῖ ἀμφιβόλου ζητεῖν, τὰ ἀληθείας ἀπὸ τὰ Πατέρων ἡμῶν βεβαιωθείσης, καὶ κηρυχθείσης, τὰ Πνεύματι ἁγίῳ σφραγισθείσης, τὰ πέρασι τὰ σημείοις ἄχρι τὰ νῦν ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ μαρτυρουμένης τε καὶ ὑπὲρ τὰ ἥλιον ἀστραπθείσης. Διὸ καὶ σὺ ἀγαπητὲ ἐν χριστῷ ἀδελφὲ ἀφιλονείκως μένε ἐν οἷς ἔμαθες καὶ ἐπιστώθης παρὰ τὰ ὀρθῆς ἐκκλησίας, εἰδὼς παρὰ τίνος ἔμαθες. τὰ ὅπ παρὰ τὰ κεφαλῆς τὰ ἐκκλησίας, ὃς ἐστὶν Ἰησοῦς χριστὸς. ὁ μέγας θεμέλιος, ὁ ἀκρογωνιαῖος λίθος, ἐν ᾧ ἡ ἐκκλησία αὐτοῦ ζωαρμολογουμένη ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν ἀποστόλων αὐτοῦ τὰ προφητῶν καὶ τὰ διδόχων τὰ αὐτοῦ χαρίτος. αὔξει εἰς ναὸν ἅγιον ἐν κυρίῳ τὸν ἔμψυχον αὐτοῦ καὶ ὀρθόδοξον ἐκκλησίαν, ἐστηρίγμενον ἐπὶ τῇ πέτρᾳ τὰ αὐτοῦ ὀρθῆς πίστεως, ἣν τὸ εὐαγγέλιον περιέχει. διὰ τὰ ἀποκαλύψεως αὐτοῦ, τὰ ἐκκαλίας. ἣν αὐτὸς ἀπεκάλυψεν ὁ μονογενὴς υἱὸς, ὁ ἐν ἀρχῇ λόγος περί τε ἑαυτοῦ καὶ ἐκ Πατρὸς αὐτοῦ. καὶ ἐκ ἁγίου Πνεύματος, καὶ ὅτι τὰ καλῆς ὁμολογίας αὐτοῦ ἣν ὡμολόγησε πρῶτος ὁ Πέτρος. Ἐν ᾗ ὁμολογίᾳ ὡς θεμελίῳ τὰ πίστεως καὶ Πέτρᾳ ὠνόμασται. Ἰστὸν ἢ ἐστὶ τὸ σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τὰ Θεοῦ τὰ ζῶντος. ἐπὶ ἣ δὲ ὁμολογίᾳ τὸ τῆς Τριάδος μυστήριον καταγγέλλεται, ὁ Πατὴρ μὴ ἐκ τὰ περικωφέντος καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ δὲ σὺ εἶ ὁ χριστὸς, αὐτόν τε τὰ χρίσαντα ἤτοι δηλοῖ Πατέρα, τὰ τὸ χρίσαν αὐτὸν μαρτυρεῖ θεῖον Πνεῦμα γνόμενον ἄνθρωπον. καὶ αὐτὸν τὰ μονογενῆ μόνον τὰ μὴ Θεὸν ὡς ἀναλλοίωτον τῇ θεότητι, ὡς ἀληθῶς ἢ ἄνθρωπον γεγονότα τὸ χρίσμα δεξάμενον, ὡς φησὶν ἡμᾶς ὡς ἐκ τεσσάρων αὐτοῦ. Πνεῦμα κυρίου ἐπ' ἐμὲ οὗ ἕνεκεν ἔχρισέ με. ἐν ᾧ τὰ ἀποστελλόμενα καλεῖται παρὰ τὰ Πατρὸς, ὁ σὺν τῷ Πατρὶ ὢν ἐν τῷ Πατρὶ καὶ συνεκπορευόμενος τῇ θεότητι, διὰ ἢ τὴν οἰκονομίαν ἤτοι καλούμενα. διαγγελλόμενα πτωχοῖς ἀπέσταλκέμε, ὡς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ τὰ φανέρωσιν αὐτοῦ τὰ πρὸς ἡμᾶς, τὰ τὰ χαριτωμένων διανομὴν, ἀποστέλλεσθαι λέγεται. διὸ καὶ ὁ σωτὴρ χρισθῆναι παρὰ τὰ Πατρὸς λέγεται. ἤτοι σωματικῶς ὅλην τὰ χάριν τὰ τὰς ἐνεργείας ἀπάσας λαβεῖν τὰ Πνεύματος, ἃς καὶ κέκτηται μὲν ὡς λόγος φύσει μὴ ἐκ Πατρὸς καὶ ἐκ Πνεύματος. Κοινὴ γὰρ ἡ χάρις καὶ δύναμις τὰ τριάδος, καὶ ἀχώριστος ἡ ἐνέργεια ὡς καὶ ἡ φύσις ἀδιαίρετος καὶ ἀσύγχυτος. ἑκάστης μόνον ὑποστάσεως τοῖς ἑαυτῆς ἰδιώμασι γνωρίζεται. Ἐκ Πατρὸς μόνου τὰ Πατρὸς. καὶ τὰ Πνεύματος μόνης. ἐκ Πατρὸς μόνου τὰ Πατρὸς, καὶ ἐκ υἱοῦ υἱοῦ, τὰ ἐκ Πατρὸς. καὶ τὰ Πνεύματος Πνεύματος. Περὶ τὰ καὶ σάρκα χρίσεως ἢ ἐκ υἱοῦ τὰ ὁ Πέτρος φησὶν, ὡς ἔχρισεν αὐτὸν ὁ Θεὸς Πνεύματι ἁγίῳ, τὰ κύριον τὰ χριστὸν αὐτὸν ὁ Θεὸς ἐποίησε τὸ καὶ σάρκα δηλῶν. τὰ ἤτω συμφώνως ὁ παῦλος λέγει, ἐν αὐτῷ κατῴκησε, γράφων, πᾶν τὸ πλήρωμα τὰ θεότητος σωματικῶς. Καὶ ὁ πατὴρ πάλιν ἐπεκαταγγέλλει. ἐξελεύσεται ῥάβδος ἐκ τὰ ῥίζης ἰεσσαὶ, τὰ ἄνθος ἐκ τῆς ῥίζης ἀναβήσεται. τὰ ἐπαναπαύσεται ἐπ' αὐτὸ Πνεῦμα Θεοῦ, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον δηλῶν. Καὶ δίχως τὰ αὐτοῦ χαρίσματα

μαῦτα ἀπφέρει καὶ ὁμωνύμως Πνεύματα καὶ Ἰαῦτα καλεῖ. Πνεῦμα σοφίας, καὶ σωτέρας, Πνεῦμα βυλῆς, καὶ ἰσχύος, Πνεῦμα γνώσεως καὶ εὐσεβείας, Πνεῦμα φόβυ Θεοῦ. Ἐμωλήσει αὐτὸν φησὶ, καὶ εἰς ἑπτὰ ταῦτα ἀριθμεῖ. καὶ ὅτι τ ἀποστόλων ὁμοῦ καὶ τῶν προφητῶν τὸν ἐμμανουὴλ ἀπηγνώσκομεν, τὸν Θεὸν λόγον μεθ' ἡμῶν γεγονότα. ὡς καὶ μόνον συνοπαδάτως ἡνωτο, ἀσυγχύτως τε καὶ ἀδιαιρέτως τῷ σῶματι τῆς ἁγίας παρθένου πνεύματος ἁγίου ἐνεργήσαντος. Καὶ μόνον αὐτὸς ἐστὶν ὁ υἱὸς ὁ σαρκωθεὶς, καὶ οὐχ ὁ πατὴρ οὐδὲ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, διὸ καὶ σωματικῶς ἴδιον πάντα τὰ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ πνεύματος λαβεῖν αἱ θεῖαι γραφαὶ μαρτυροῦσιν, ὅτι καὶ κατὰ φύσιν, αὐτὸς ὡς λόγος τοῦ πατρὸς μὴ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ πνεύματος τὰς χάριτας ἔχει καὶ τὰς δωρεάς. Κοινὰ γὰρ τὰ Τριάδος ὡς εἴρηται τὰ ἐνεργήματα καὶ τὰ δωρήματα, καὶ πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ πνεύματος, πλὴν τῆς αἰτίας καὶ τῆς ἀγεννησίας. Καὶ πάντα ὅσα τοῦ πνεύματος τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ, πλὴν τῆς ἐκπορεύσεως μόνης. Ὁ μὲν γὰρ πατὴρ ἐστὶ πνεῦμα ἐκπορευτῶν. ὁ δὲ υἱὸς καὶ τὸ πνεῦμα ἐκ τοῦ πατρὸς, πλὴν ὁ μὲν υἱὸς γεννητῶς. τὸ δὲ πνεῦμα ἐκπορευτῶς, καὶ ἅμα ἀΐδια, καὶ ἀεὶ ὄντα ἐκ τοῦ πατρὸς, ὡς καὶ ὁ πατὴρ ἀεὶ ὢν, ἐστὶ πατήρ τε καὶ προβολεύς. Καὶ αὐτὸς ἐστὶν ἀεὶ καὶ ἐκ ἡμολόγηται πατὴρ, ὡς οὐδὲ ὁ υἱὸς καὶ τὸ πνεῦμα. Ἄρχει γὰρ ὢν ὁ πατὴρ, τὰ ἐξ αὐτοῦ αὐτάρχως ἔχει, μόνον αἰτία ὢν τῶν ἐξ αὐτοῦ, ὡς καὶ μόνον ἀναίτιον, διὸ καὶ ἀσύγχυτον καὶ ἀδιαίρετον ἑτέρας. Καὶ ὁ πατὴρ, ἀληθῶς πατὴρ, πατὴρ ὢν ἀεὶ, καὶ αἴτιον τῶν ἐξ αὐτοῦ φώτων. Καὶ ὁ υἱὸς, ἀληθῶς υἱὸς ἀεὶ ὢν ἐκ τοῦ πατρὸς γεννητῶς, καὶ ἐκ αἴτιον, διὸ καὶ εἷς καὶ μονογενής. Καὶ πνεῦμα ἅγιον ἀεὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα, καθάπερ παῦλος φησὶν, ἐξ ἑνὸς τοῦ πατρὸς ἐκπορευτῶς προιὸν. Πῶς γὰρ τὸ ἓν ἐξ ἀμφοῖν. διὸ καὶ ἓν καὶ ἐξ ἑνὸς τοῦ πατρὸς. καὶ Θεὸς καὶ μοναδικὴν κάθ' ὑπόστασιν. καὶ ἅμα ὂν, καὶ ἀεὶ ὂν μὴ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ λόγου. οὐ γὰρ ἐνταῦθα χώραν ἔχει ἡ χρόνος ἢ αἰών, ἢ πάντ τ ὕλης ὅλως δεῖ τῇ δημιουργῷ φύσει τῶν αἰώνων καὶ τῶν αἰώνων. Οὕτως οὖν ἓν ἐξ ἑνὸς τὸ πνεῦμα, μεθ' ἑνὸς τοῦ μονογενοῦς καὶ ἅμα, ἵνα μὴ τὸ πνεῦμα καὶ ὑστερογενὲς καὶ μὴ συμφυὲς καὶ μὴ ὁμοδιώαμον νομισθεῖη, καὶ δύο ἐντοῦθεν ἀρχαὶ, καὶ τὰ αἴτια δύο. καὶ ἰαῦτα συναΐδια καὶ ἑνός. Καὶ ἵνα μὴ νομισθῇ ὡς οὐχ ἓν αἴτιον μόνον ὁ πατὴρ, ὃς καὶ μόνον ἀρχὴ καὶ αἰτία καὶ πηγὴ τ θεότητος, ὡς πάντες οἱ πατέρες φασὶ, καὶ ἀπόστολοι καὶ προφῆται, καὶ αὐτὸς ἐθεολόγησεν ὁ σωτὴρ, ὁ τοῦ πατρὸς λόγος. διὸ ὁ πατὴρ ἰδὲ οὐρανὸς ἐστερεώσεν. οὐ καὶ πνεῦμα τοῦ στόματος τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐν ᾧ, τ δυνάμιν ἅμα τῶν οὐρανῶν ὁ πατὴρ ἐπεξήπατο. Πρὸς ὃν ἐν ἀρχῇ καὶ ὁ λόγος καὶ Θεὸς καὶ ὁ λόγος, ὡς Θεοῦ λόγος ἐξ οὗ τοῦ πατρὸς καὶ τὸ πνεῦμα, ὡς καὶ ὁ λόγος αὐτός φησιν, ὃ καθὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται. Ἔστι δὲ καὶ πνεῦμα πνεῦμα τῆς ἀληθείας, καὶ πνεῦμα χριστοῦ, καὶ πνεῦμα υἱοῦ, ὡς ὁμοφυὲς, ὡς συμφυὲς, ὡς ἀχώριστον, ὡς ἅμα ἐκ τοῦ πατρὸς ὡς ἀδιαίρετα φῶτα. Εἰ δὲ καὶ ἐγεννήθη υἱὸς πνεύματος, ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ δόξαι πνεύματος εἶναι υἱὸν, καὶ μὴ δεύτερον αὖθις φανῆναι ἄπον ἐν τριάδι. Πλὴν εἰ καὶ ἀδιαίρετον πατρὸς καὶ υἱοῦ, τὸ πνεῦμα. ὅλως ἐν ἰδίᾳ ἐστὶν ὑποστάσει. ὡς καὶ ὁ πατὴρ, καὶ ὁ λόγος ὢν μονογενὴς ὢν, καὶ ὢν ἐν τοῖς κόλποις τοῦ πατρὸς, οὐ μὴ τοῦ πατρὸς σεσάρκωται καὶ τοῦ πνεύματος ἀδιαί-

ρετος. Καὶ σωματικῶς ἢ διὰ τὸ σαρκωθῆναι δέχεται τὸ πνεῦμα ὅπ σωτερ γὸν αὐτῷ καὶ μετ' αὐτοῦ, ἐπεὶ καὶ ἅμα. καὶ ἀϊδίως ὡς ἀκτὶς καὶ φῶς ἐξ ἡλίου, ὁ μὲν υἱὸς ὁν τοῦ πατρὸς γεννητῶς, τὸ δὲ πνεῦμα ὁν τοῦ πατρὸς ἐκπορευτῶς. καὶ μία αἰτία καὶ ἕνωσις ἰαῦτων ὁ πατὴρ. Καὶ πάντες οὕτω φασὶν οἱ θεολόγοι. καὶ οὐχ ὑστερο γενὲς τὸ πνεῦμα· οὐ σόματος πνοὴ σωματικῶς ὑφεσάμενον. οὐδέ γε τότε δεξάμενον ἐμφυσήσαντος τοῦ σωτῆρος τοῖς ἀποστόλοις αὐτοῦ. οὐδ' ὑποστατικῶς τὸ πνεῦμα διδόμενον κτίσμασιν, ἢ ὑπὸ αὐ καὶ αὐτοὶ θεοῦ φύσιν ἦσαν οἱ μαθηταὶ δεδεγμένοι καὶ τῷ ὑποστάσει λαβόντες τοῦ πνεύματος, καὶ θεανθρωποι λοιπὸν εἶτι, ἀλλὰ πῶς μεμείζεται τὸ ἀπόλουσι; καὶ εἰ ἐν ἡμῖν ὑποστατικῶς ἔρχεται τὸ πνεῦμα, ἄρα σεσάρκωται τὸ ἀπόλουσι; ἀπὸ ποῦ δίδοται; ἀλλ' οὐκ οὖν, οὐδεὶς γὰρ σάρκωσιν ἐδίδαξε πνεύματος, πῶς δίδοται καὶ πηγῆς ποταμοὶ καὶ τὸ κυρίως σῶμα, καὶ τίνες οἱ ποταμοὶ; τὰ δὲ φορὰ χαρίσματα τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἃ κοινὰ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, καὶ οὐχ ἡ ὑπόστασις τοῦ πνεύματος. καὶ οὖν τὸ ἱερὸν φησὶν διαγγέλιον. ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ ποταμοὶ ῥεύσουσιν ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ὕδατος ζῶντος. οὐκ οὖν ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ ποταμοὶ ῥεύσουσιν ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ὕδατος ζῶντος. Εἰ δὲ οἱ πιστεύοντες ζῶντος ὕδατος ἐκ κοιλίας ῥέουσι ποταμοὺς, οὐκ οὖν αὐτὸν. οὐ δὲ ἔμελλον λαμβάνειν οἱ πιστεύοντες εἰς τὸ πνεῦμα ἐστὶν ὑποστατικῶς ἐν αὐτοῖς, ἐκπορεύεται ἄρα καὶ οὕτω τὸ πνεῦμα, οὕτω γὰρ καὶ τοῦ βλασφημοῦσας νομισθείη, εἰ τοῦ πνεύματος ὑπόστασις δίδοται ἡμῖν τοῖς πιστεύουσι, καὶ ἐκπορεύομεν ἄρα καὶ ἡμεῖς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. βαβαὶ τῆς ἀτοπίας. Ἀλλὰ τί λοιπὸν λαμβάνομεν, καὶ τίνες οἱ ἐξ ἡμῶν πολῖται, οἱ καὶ πνεῦμα καλοῦσι; οὐ τοῦ πνεύματος χάριτες, οὐ καὶ πολιτεύονται ἐν ἡμῖν καὶ μεμείζονται, εἰ δὲ ἡμῶν ἄλλοις πιστεύεσι χορηγοῦσι αἰκαλόγως τῇ πολιτείᾳ. Καὶ μαρτυρεῖ πάλιν τοῦτο παῦλος, ὃ μὲν διὰ τοῦ πνεύματος λέγων δίδοται λόγος σοφίας, ἄλλῳ δὲ λόγος γνώσεως κατὰ τὸ αὐτὸ πνεῦμα, ἄλλῳ δὲ ἐνεργήματα δυνάμεων, ἄλλῳ δὲ προφητεία, ἄλλῳ δὲ διακρίσεις πνευμάτων καὶ τὰ ἑφεξῆς. τέλος δὲ ἐνεργεῖ τὸ πνεῦμα ὁ ταῦτα πάντα φησὶν ἐνεργεῖ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα. Ὁρᾶς; ἐνεργεῖ τὸ πνεῦμα οὐχ ὑποστατικῶς ἐνοικεῖ. Καὶ πάλιν, διαιρούμενα ἰδίᾳ ἑκάστῳ, τὸ ἓν διαιρεῖ πνεῦμα ἰδίᾳ ἑκάστῳ τὰ ἑαυτοῦ χαρίσματα. Καὶ καθὼς βούλεται, ἐπεὶ καὶ πανεξούσιον καὶ αὐτοδέσποτον τὸ πνεῦμα. Κύριον γὰρ καὶ δίδον ἕκαστον. καὶ δὴ ἑκάστῳ παρέχει. τοῦτο οὖν ἐστὶν ὃ λαμβάνομεν, πλὴν δωρεὰν καὶ χάριν τοῦ ἁγίου πνεύματος. Ταύτην ὁ ὅν καὶ τοῦ πληρώματος τῆς θεότητος, ὃ κατώκησεν ἐν τῷ σωτῆρι σωματικῶς. καὶ τὸ διαγγέλιον τοῦτο λέγει. Καὶ ὅν καὶ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν. ὅτι τὸ πλήρωμα ὅλον, ὁ υἱὸς γὰρ σεσάρκωται, καὶ πάντα ἔχει μὴ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ πνεύματος σωματικῶς, ὡς καὶ ὁ χρυσορρήμων ἐν τῷ περὶ τοῦ πνεύματος φησὶν. Ἡμεῖς δὲ λαμβάνομεν ὡς ἀπὸ πηγῆς. καὶ μήτι ἄρα οὐσίαν λαμβάνομεν; οὐδαμῶς, ἀλλὰ χάριν αὐτὸ χάριτος καθὰ γέγραπται αὐτὸ μικρὸς καὶ σκιώδης τ νομικῆς, ἡ δὲ κυρία ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ χάριν καὶ δωρεάν τε καὶ δύναμιν, ἥτις καὶ τοῦ πατρὸς ἐστὶ. καὶ τοῦ αὐτοῦ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. καὶ τὸ δὲ χάρις τ ἁγίας τριάδος, ὅτι καὶ μία ἡ ἐνέργειά τε καὶ δυνάμις, ἥτις διὰ τ ἀνανθρωπήσεως ἡμῖν δίδοται τοῦ λόγου. Ὁ γὰρ λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν. καὶ μόνον αὐτὸς σεσάρκωται ὡς μονογενὴς λόγος, τὸ σεσλημμα ἡμῶν

σεσλα

προσλαβὼν ὁμόθεον ἀναιρήσαντο, οὐκ ἀλλοιώσας, ἀλλὰ πληρώσας τ αὐτοῦ δόξης καὶ δυνάμεως. διὸ καὶ εὐθαρσούμεθα τ δόξαν αὐτοῦ φησὶν, οὐχ ὡς ἀπωλῶς αὐθρώπου, ἀλλὰ δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρὸς. τ χάριν αὐτοῦ καὶ τ φωτισμὸν καὶ τ ἔλλαμψιν οὐ φανταστικῶς ἀλλ' ἀληθῶς. δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρὸς, πάτερος χάριτος καὶ ἀληθείας. ὅτι ἀμυδρὰ τὰ πάλαι καὶ προτύπωσις μόνη. καὶ διὰ ἀνθρώπου δοθεῖσα τοῦ μωϋσέως. τὸ πλεόνασμον δὲ, καὶ αὐτὸ τὸ ὂν, διὰ αὐτοῦ τοῦ ἀεὶ ὄντος τοῦ θεοῦ λόγου δέδοται. καὶ τὸ ἱερὸν φησὶν Δαυείλιον. ὅτι ὀνόμα διὰ μωσέως ἐδόθη, ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ ἰησοῦ χριστοῦ ἐγένετο. Ταύτην οὖν τ χάριν ἐν ἀληθείᾳ λαμβάνομεν παρ' αὐτοῦ, τ ἀληθείας τ ζώσης. ὅτι τοῦ πατρὸς δεδομένης ἡμῖν δι' αὐτοῦ ἐν ἁγίῳ πνεύματι. Καὶ τοῦτο ἐστὶ, τὸ δεδομένον ἡμῖν παρ' αὐτοῦ, ἡ χάρις αὐτοῦ, ὁ ἁγιασμὸς, ἡ κοινωνία, ἡ ἕνωσις, ἡ κατοίκησις, ὁ φωτισμὸς, ἡ εἰρήνη, ἡ ἀπολύτρωσις, καὶ τελευταῖον ἡ σωτηρία καὶ θέωσις. Τίς δὴ θέωσις; ἵνα καὶ ἡμεῖς θεοὶ κατὰ φύσιν οἱ θεάνθρωποι τελεσθῶμεν. ἢ υἱοὶ θεοῦ φύσει; ἀδαμῶς. Ἀλλὰ κατὰ χάριν υἱοὶ, καὶ κατὰ χάριν θεοὶ διὰ τοῦ κατὰ φύσιν ἀληθινοῦ θεοῦ καὶ υἱοῦ. Κατανοεῖς πῶς ἀλήθειαν; ἀναβαίνω πρὸς τὸν πατέρα μου καὶ φύσιν, καὶ πατέρα ὑμῶν, κατὰ χάριν. καὶ θεόν μου, ὡς ἀνθρώπου γεγενημένου. καὶ θεὸν ὑμῶν, ὅτι ἐγὼ καὶ υἱὸς αὐτοῦ φύσει, εἰ καὶ σεσάρκωμαι, διὸ καὶ οὐχ ὁμοίως θεὸς ὁ πατὴρ ἐμοῦ καὶ ὑμῶν, ἀλλὰ καὶ ἔξη φησὶ Δαυείδ θεὸς ἐν μέσῳ θεῶν. καὶ ὁ θεὸς ἔστη ἐν συναγωγῇ θεῶν, ὁ κατὰ φύσιν ἐν τοῖς θεοῖς αὐτοῦ. Λοιπὸν τῆς θεώσεως θέσει ἡμῖν δεδομένης καὶ τῆς υἱοποιήσεως καὶ τῆς δωρεᾶς καὶ χάριτος, καὶ τῆς οὐσίας χορηγουμένης, καὶ ὅτι τοῦ κυριακοῦ σώματος, ἐν ᾧ μόνῳ κατῴκησε πᾶν τὸ πλήρωμα τ θεότητος σωματικῶς, τὸ ἐμφυσῆσαι καὶ πνεῦμα δοῦναι, τ χαρίτος ἐστὶ μεταδοῦναι, καὶ οὐ τ οὐσίας καὶ ὑποστάσεως τοῦ πνεύματος. Καὶ τὸ ἅψασθαι καὶ ἰάσασθαι. καὶ τὸ ἐπαίρειν τὰς χεῖρας καὶ εὐλογῆσαι. καὶ τὸ παρεσχεῖν τ ἐπαγγελίαν τοῦ ἁγίου πνεύματος. τὸ τ δωρεὰν αὐτοῦ δοῦναι ἐστὶν, ἤτις καὶ τοῦ πνεύματος ἐστὶ δωρεὰ, καὶ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ λόγου. καὶ πνεύματα τ χάριν τοῦ πνεύματος ὁ ἁπαξ καλεῖ ὡς προέφημεν. Τοῦτο οὖν ἐστὶν ὃ καὶ πάντες φασὶ τ ἁγίων προβλέψεσθαι καὶ προχεῖσθαι ὡς ὅτι τοῦ πατρὸς τὸ πνεῦμα, ὅτως ἀμέλει καὶ ὅτι υἱοῦ. ὁμοίως δὲ τοῦτο τὸ χάρισμα καὶ ὅτι πνεύματος πρόσεστιν. ὅτι καὶ φησὶν ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα, καὶ ὅτι τοῦ πνεύματος αὐτοῦ ἔδωκεν ἡμῖν. καὶ χαρὰ ἡμεῖς καὶ χάριν, ὅτι χριστὸς αὐτὸς ἀληθῶς, καὶ χρῖσμα αὐτοῦ ἐν ἡμῖν τὸ πνεῦμα, ἡ χάρις δηλονότι τοῦ πνεύματος. ὅτι καὶ πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν. καὶ ἐνοικεῖ ἐν ἡμῖν καὶ μένει μετὰ τοῦ πατρὸς ὅτος. πῶς ἄρα; τῇ οὐσίᾳ καὶ πῶς ὑποστάσεσιν; οὐδαμῶς. οὐ δυνατὸν γὰρ κτίσμα ὑπενεγκεῖν θεοῦ φύσιν, ἀλλ' ἐν τῇ κοινῇ χάριτι, ἥτις χορηγεῖται ἐν πνεύματι. διὸ καὶ ἡ χάρις τοῦ κύριου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ φησὶν ὡς ἐνανθρωπήσαντος αὐτοῦ καὶ πᾶσιν δεξαμένου τ χάριν σωματικῶς, καὶ ὡς καταλλάσσοντος ἡμᾶς δι' αὐτοῦ τῷ πατρὶ. καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς, ὡς καταλλαγήτου ἡμῖν διὰ τοῦ ἀγαπητοῦ καὶ τοσοῦτον ἡμᾶς ἀγαπήσαντος, ὥστε αὐτὸν πέμψαι πρὸς ἡμᾶς. καὶ ἡ κοινωνία τοῦ ἁγίου πνεύματος, ὡς τῇ καταλλαγῇ τοῦ πατρὸς διὰ τ οἰκονομίας τοῦ μονογενοῦς ἐνοικοῦντος ἐν ἡμῖν, καὶ τὰς δωρεὰς μετοχετεύοντος ἡμῖν, αἷς καὶ

τῷ

τῷ κυριακῷ πάσας ἐνέθηκε σώματι, καὶ διὰ τ δωρεᾶς ταύτης τοῦ πνεύματος, θείας κοινωνοὺς ἡμᾶς τελέσαντος φύσεως, ὡς τοῦ θεοῦ λόγου, ἀληθῶς ἑνωθέντος τῷ παναγίῳ προσλήμματι, ὁ σωσέρη ὅτι πνεύματος ἁγίου, καὶ τ παρθενικῶν καὶ ἁγίων αἱμάτων τ θεομήτορος. ὃ καὶ ὅλον ὡς εἴρηται δεξάμενον ἵνα τὸ πλήρωμα τ θεότητος, διδοκήσαντος τῇ σαρκώσει τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος ζωοποιήσαντος. Ἐξ οὗ καὶ δι' οὗ ἀναπλασθέντες ἡμεῖς καὶ ἀναγεννώμεθα, καὶ ἓν μετ' αὐτοῦ γινόμεθα, καὶ σῶμα αὐτοῦ καὶ μέλη πελόμεθα, καὶ ναοὶ καὶ κατοικητήρια θεοῦ ἐν πνεύματι. Χρεὼν γὰρ ἐν δυνάμεθα τῷ βαπτίσματι, καὶ χρεὼν κοινωνοῦμεν τοῖς μυστηρίοις, καὶ χρεὼν τῷ μύρῳ σφραγιζόμεθα, καὶ ἐν χριστῷ καθαιρόμεθα τῶν πολυμελεμμάτων λαμβάνοντες ἄφεσιν, καὶ ἱερεῖς θεοῦ καθιστάμεθα. οἱ τῶν ἱερωσύνῃ λαμβάνοντες, καὶ ἐν χρεὼ ἐνεργοῦμεν ἅπαντα τὰ μυστήρια. Ἀλλὰ καὶ τοῦ πατέρα ὀνομαζόμεθα, καὶ τοῦ υἱοῦ ἐχόμεν τοῖς πρεσβύταις καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐνεργεῖν καθομολογοῦμεν, καὶ τοῦτ' αὐτὸς πρὸς δέδωκε. πορευθέντες φησὶ μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. Ἡ τριὰς οὖν ἐν ἡμῖν ἐνεργεῖ. ἐπεὶ καὶ ἀδιαίρετος ἡ τριὰς, καὶ αὕτη πλάσασα ἡμᾶς ἀναπλάττει, πῶς οὖν καὶ τ χρεὼν ἐνδυόμεθα, καὶ τὸ πνεῦμα λαμβάνομεν, καὶ τ πατέρα μὴ τοῦ υἱοῦ ἔχομεν τοῖς πρεσβύταις καὶ τῇ οὐσίᾳ; οὐδεὶς ἐρεῖ. εἰ δὲ τοῦτο καὶ ἐν ἡμῖν, ἡ τριὰς σεσάρκωται. ἀλλὰ πῶς ἐνοικεῖ; πῶς δωρεᾶς καὶ τῇ χαρίτι. λοιπὸν ὅταν ἀκούσῃς πνεῦμα καὶ διδόμενον, καὶ πεμπόμενον, καὶ χορηγούμενον, καὶ ἐκχεόμενον καὶ χορηγούμενον, δωρεὰν καὶ χάριν νόει τοῦ πνεύματος, ἥτις κοινωνεῖ καὶ αὐτοῦ τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ υἱοῦ. Καὶ τοῦτο ἐστὶ τὸ παλαιὸν ἐμποιοῦν τοῖς λατίνοις, ἡνίκα γάρ πνα θεὸν ἐναλλάττουσι ῥητῶς περὶ χορηγίας εἰς ἡμᾶς δηλαδὴ τοῦ τοῦ πνεύματος χάριτος, εἰς τ ὀκπόρευσιν τοῦ πνεύματος ὑποστάσεως ὀκλαμβάνουσι, κἀντεῦθεν ὅτι ἀνάρχου, οὐδὲ προαιώνιον, οὐδὲ ζωοποιὸν τῷ πατρὶ, οὐδὲ ἴσον τῇ φύσει καὶ τέλειον δογματίζουσιν. οὐδὲ ὁμοδυάμον, οὐδ' ἀκατάληπτον καὶ ἀχώρητον κὶ φύσιν, οὐδὲ παντοδυάμου μὴ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ λόγου, οὐδὲ διαιρῶν ἑκάστῳ ἴδια καθὼς βούλεται. οὐδὲ ἐνεργήματα δυνάμεων χορηγοῦν, οὐδὲ προφητείας, ἢ ἀποκαλύψεις, ἢ διακονίας, ἢ χαρίσματα διάφορα. πεῖ ὧν πάντων κηρύσσει παῦλος. ἀλλ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα δίδοσθαι λέγουσιν, αὐτῷ τῷ ὑποστάσει. αὐτῷ τῷ οὐσίαν τοῦ θεοῦ. ὁμοουσαλιανοὶ αἱρετικοὶ λατῖνοι ἐδογμάτισαν. καὶ ὁ καλαβρὸς βαρλαάμ, ἑλληνικῆς δόξας ἐν ἰταφεῖς, καὶ τὰ λατίνων φρονήσας, καὶ δόλῳ μεγίστῳ κὶ τ πύλαι ὄφιν τῇ ὀρθοδόξῳ ὀκκλησίᾳ παρεισφθαρεῖς. καὶ κὶ λατίνων μὴ δῆθεν ὑπεκερήσας συγγεγράφεσθαι καὶ λέγων, αὐτὰ ὃ παρεισάγων δολίως τὰ τ λατίνων, καὶ διὰ τοῦ ἀναπτέσεων τῷ χάριν τοῦ πνεύματος καὶ τῷ δωρεᾶν. αὐτὸ δὴ τοῦτο οἰκονομῶν, τὸ καὶ ὀκ τοῦ υἱοῦ εἰπεῖν τὸ πνεῦμα, ὡς μὴ χάριτος οὔσης καὶ δωρεᾶς, ἀλλὰ τῆς αὐτοῦ ὑποστάσεως. κἀντεῦθεν ἡμᾶς ἀπαγάγῃ τ τοῦ σωτῆρος, καὶ τ κὶ διδαχῶν τ πατέρων ὀρθῆς καὶ ἀκαινοτομήτου θεολογίας. Ταῦτα δὴ ἑλληνικῆς παμπονήρου δόξης φρονήματα, πρὸς ἀπατεῶνα τ τοῦ θεοῦ δωρεᾶς τε καὶ ἐνεργείας, ὥστε ἢ ἀνενέργητον εἰπεῖν τ θεὸν καὶ τοῦτο καὶ τ κτίσιν ἀφ' ἑαυτῆς σωσαίαι, ἢ μόνον καὶ τ ἴδιον εἶναι φρονῆσαι καὶ σωσάρχον τῷ θεῷ ἀθέως, καὶ μὴ ὄντος

ὄντος

ὄντος γεγονέναι. καὶ μηδὲ φανείας ἀπολαύειν θεοῦ, μηδὲ σωέχεσθαι καὶ οἰκονομεῖσθαι παρ' αὐτοῦ. μὴ γὰρ τὸν θεὸν λοιπὸν κύριον εἶναι τῶν ὅλων, ἢ ποιήσαντα ταῦτα καὶ φανερώμενον τῆς οὐσίας αὐτοῦ καὶ φύσεως μεταδιδόναι αὐτοῖς κἀκ τούτου καὶ αὐτὰ φύσεως μετέχειν θεοῦ, καὶ θεοὺς εἶναι, καὶ εἰς τὸ πολυθεΐαν καταπαύειν. Ἀλλ' ἡμῖν τοῖς ὀρθοδόξως φρονοῦσιν, ἀνάρχος ὁ θεὸς ἐν τριάδι καθομολογεῖται μόνος καὶ φανερώνυμος οὗτος, καὶ ἀεὶ ὤν, καὶ μόνος θεὸς ὁ πατὴρ μετὰ τοῦ υἱοῦ τε καὶ πνεύματος· καὶ μία φύσις αὐτός, καὶ ἀκατάληπτος, καὶ ἀνέκφραστος, ἄχωρητός τε καὶ ὑπερούσιος, καὶ μηδὲ μιᾷ κατ' οὐσίαν μετεχόμενος φύσει. Ἐπειδὴ καὶ ἀεὶ ὤν ἐστι μόνος, καὶ πρὸ πάσης ἀπείρως τῆς κτίσεως, καὶ ἐν τῷ παντὶ ὤν, καὶ ὑπὲρ πάν ἐστιν ὡς πρὸ ὢν, καὶ πάντων δημιουργός, καὶ τὰ πάντα ποιήσας ὁκ μὴ ὄντων, οὐ τῆς οὐσίας αὐτοῦ καὶ φύσεως μεταδίδωσιν, ἀλλὰ τῆς χάριτος μόνης καὶ ἐνεργείας καὶ προνοίας, δι' ἧς καὶ τὰ πάντα ὁκ τοῦ θεοῦ κεκένωται τῷ λόγῳ αὐτοῦ καὶ τῷ πνεύματι, καὶ οἰκονομεῖται καὶ μένει, καὶ οὐδὲν αὐτῶν τῶν ὅλων ἔμμενεν ὅλως μὴ τῆς προνοίας τε καὶ δυνάμεως ἀπολαύων τοῦ θεοῦ. Τὸ πανάγιον γὰρ μόνον ὁκείνου τοῦ σωτῆρος ἡμῶν καὶ θεοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὁκ τῆς φύσεως ἡμῶν πρόσλημα, τὸ ὁκ παρθένου Μαρίας τῆς θεομήτορος ἀνοσιωθὲν, ἄκρως ἑνώσει καὶ ἀσυγχύτῳ ἥνωται τῇ ἀνοσιώσει τοῦ λόγου, εἰς ἡμετέραν ἀνάπλασιν. ὁμοούσιον μὲν αὐτῷ γεγονὸς ὡς ὑπόστασιν ἑνωθὲν, αὐτοῦ τοῦ λόγου τῇ ἑαυτοῦ ἀνοσιώσει σαρκωθέντος· ἀληθῶς, μόνον γὰρ πάλιν σῶμα μετὰ ψυχῆς νοερᾶς, ἴδιον ἀνάρχον αὐτοῦ τοῦ λόγου, δι' οὗ τε ἄγγελοι καὶ οἱ ἀνθρωποι, φωτιζόμεθα, καὶ ἅπας ἁγιάζεται κόσμος μετέχων αὐτοῦ τοῦ χριστοῦ τῆς χάριτος, καὶ ὅσος ἀόρατος, ὡς ὁ θεορήμων φησίν. Λοιπὸν κἀκ τούτου γνώτωσαν λαοί, ὡς ἑλληνικαῖς πλανῶνται δόξαις, καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ ὁκ τοῦ ὑοῦ λέγοντες διὰ τὸ ὁκκεχεῖσθαι λέγεσθαι πρὸς ἡμᾶς ἢ ἐμφυσᾶσθαι ἢ ἀποστέλλεσθαι. Καὶ πῶς ἀνόσιον αὐτοῦ δοξάζοντες εἶναι, τὴν οὐσίαν δοξάζουσι καὶ δευτέραν ἄλλω σάρκωσιν λέγουσι τοῦ πνεύματος· καὶ τὴν τοῦ θεοῦ φύσιν τὴν ἀπλῆν τὴν ἀνέκφραστον τὴν ἀκατανόητον τὴν μηδαμῶς χωρηθείσαν χωρεῖσθαι λέγουσιν ἐν ἡμῖν. Καὶ τὸ ἓν μέγα καὶ πρὸ τῶν αἰώνων μυστήριον τὸ τῆς σαρκώσεως τοῦ λόγου μόνον γεγονὸς, ὕστερον αὖθις γενέσθαι ἐν ἀνθρώποις, μετὰ τοῦ πνεύματος λέγουσιν. Καὶ ἀπατεῶνας δοκοῦσιν ὁκείνους, ἀλλ' ἐν ὁκείνοις καὶ μόνον δοξάζει ἡ ὁκκλησία, καὶ μόνον τοῦτο αὐτεργοῦσα τὸν λόγον παρέλαβεν. δοξοκοῦσι δὲ καὶ τὸν πατέρα ἐν τούτῳ τῷ μυστηρίῳ, καὶ ζωεργοῦσι τὸ πνεῦμα, καὶ μόνην ἀληθῆ ἔνωσιν εἶναι θεοῦ καθυπόστασιν τοῦ λόγου μετὰ τοῦ ὑφ' ἡμῶν φύσεως, τὴν ἐν τῷ θείῳ τούτῳ προσλήμματι, πάντας δὴ χάριτος μετέχειν ὁκ τούτου καὶ δωρεᾶς, καὶ ὁκ οὐσίας αὐτοῦ ἢ ὑποστάσεως τοῦ λόγου. οὐδὲ ὑποστάσεως τοῦ πατρὸς, ἢ τοῦ ἁγίου πνεύματος. Εἰ δ' ἄλλο τι τοῦτο λέγει, καὶ τὴν τριάδα σαρκωθῆναι εἰπεῖν τολμήσει ἢ ὡς τὸν λόγον καὶ τὸ πνεῦμα σαρκωθῆναι τὸ ἅγιον, ἀλλ' οὐδεὶς τοῦτο προφέρεται ποτὲ τῶν τῆς καθολικῆς ὁκκλησίας, ὁκ ἄρα τὸ πνεῦμα χορηγεῖσθαι ἐν ἡμῖν, τὸ τὴν ὑπόστασιν λαμβάνειν ἐστὶν, ἀλλὰ τὴν δωρεὰν τοῦ ἁγίου πνεύματος καὶ τοῦ χάριν, ὡς πολλάκις εἰρήκαμεν. Τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον πρόσωπον καὶ ἔστι, καὶ ἔσται ἀεὶ μετὰ τοῦ πατρὸς ὡς καὶ ὁ υἱὸς, καὶ ἐξ αὐτοῦ τὸ εἶναι ἔχει, ἐπεὶ αἰτία τοῦτο ὡς καὶ τοῦ υἱοῦ ὁ πατὴρ. Καὶ ἐν τῷ υἱῷ δὴ μένει καὶ ἀχώριστον ἐστὶν αὐτοῦ, ἐπεὶ καὶ ἅμα ὁκ τοῦ πατρὸς,

πρὸς, καὶ ἀεὶ μετὰ τοῦ πατρὸς, καὶ ἀχρόνως. ὁκ αἰῶν οὐδὲν τὸ διεῖρον αὐτὸ τοῦ πατρὸς, ὅπερ καὶ ζωοποιὸν καὶ τὸ εἶναι σὺν τῷ πατρὶ. Ὅπερ καὶ φύσει λόγος ὑπὸ λόγου, γνωστῶς ὢν ἐξ αὐτοῦ, καὶ πνεῦμα φύσει αὐτοῦ τὸ πνεῦμα. ἐξ αὐτοῦ ὂν ὁκπορευτῶς· οὐδὲ καὶ ἅμα μετὰ τοῦ λόγου. καὶ ὁκ ἔστι προπεπονθὼς ὅλως τὸν πατέρα χωρὶς τοῦ λόγου καὶ τοῦ πνεύματος. οὐδὲ τὸ πνεῦμα δίχα τοῦ λόγου. οὐδὲ τὸν πατὴρ δίχα λόγου, καὶ πνεύματος. οὐδέν τε λόγος δίχα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ πνεύματος. οὐδέν τε πνεῦμα, χωρὶς πατρός τε καὶ λόγου. ὡς καὶ ἐν τοῖς κεφαλαίοις ἐθεῶν φησὶ Μάξιμος. ἀρχὴ γὰρ καὶ πηγὴ καὶ ῥίζα καὶ αἰτία τοῦ υἱοῦ καὶ πνεύματος ὁ πατὴρ, ἐπεὶ καὶ πατὴρ καὶ αἰτία. Ταῦτα γὰρ ἅμα ἐξ αὐτοῦ ὡς ἀκτὶς καὶ φῶς. ὡς ἐρήκαμεν ἐξ ἡλίου. καθὰ καὶ οἱ πατέρες φασὶ. καὶ ὡς ὁκ τοῦ πηγῆς ποταμὸς, καὶ ὕδωρ, ὡς οἱ συνιστῶντες φασὶ. Καὶ ὡς ὁκ ῥίζης κλάδος, ὡς καὶ βλαστοὺς θεοφόρους ταῦτα φησὶ Διονύσιος. καὶ ὁκ δένδρου τοῦ πατρὸς αὔξη φησίζωα· ὡς πάλιν αὐτὸς φησὶ. καὶ ὁκ φωτὸς ὑπερούσια φῶτα ἅμα. εἰ καὶ οὐδὲν ἱκανὸν τῶν παραδειγμάτων πρὸς παράστασιν ἐναργῆ τοῦ ὑπὲρ γνῶσιν τριάδος. Ἐπεὶ γὰρ ἡ τριὰς θεὸς τῶν ὅλων ἐστὶ καὶ ὑπὲρ γνῶσιν ἐστὶ τῶν ὅλων. καὶ μυστήριον ἐστὶν ἡ τριὰς. καὶ ἡ γνῶσις αὐτῆς καὶ ἡ πίστις μυστήριον. καὶ πίστει νοεῖται ἡ τριὰς, καὶ πίστει ἐν ἡμῖν ἐνεργεῖ, καὶ καταλειπή ἐστι. ὅπερ ὑπὲρ πάντα ἐστὶ. καὶ οὐδὲν πρὸς ἀπόδειξιν ἱκανὸν αὐτῆς. πῶς γὰρ δηλώσεις τοῦ κτίσιν τὸ κτίσμα; νοεῖται δὲ ἐξ ὧν αὐτὴν δίδωσι. καὶ ἐξ ὧν αὐτὴν ἀπαλύπτει, διὸ καὶ ἡ μὲν νοεῖν, ἢ φρονεῖν, ἢ λέγειν πρὸς αὐτῆς, πρὸς τὰ θεωδῶς ἡμῖν ὁκπεφασμένα, ὡς πάλιν φησὶ Διονύσιος. Εἰκονίζεται δὲ καὶ ἐξ εἰκασμάτων ἡμῶν ὡς ἐγχωρεῖ πρὸς ἡμᾶς, οὐκ ἀκριβῶς ἐστιν. ὑπὲρ γὰρ γνῶσιν πᾶσαν ἐστὶν, διὸ καὶ ἐξεικονίζειν τὴν τριάδα ἄνθρωπος λέγεται, ὡς κατεικόνα παλαιὸς καὶ ὀνομαζόμενος ἐξ θεοῦ, πολὺ οὐχ ὡς ἐστὶν, ἀλλ' ὡς δυνατὸν. ὅθεν ἄνθρωπος τῇ ψυχῇ τύπον ὡς ἐγχωρεῖ καὶ δυνατὸν νοεῖν ἐστι μαρτυρεῖ. καὶ νοερὰν ἔχει τὴν ψυχὴν διὰ τὴν ἀνάρχειαν νοῦ. καὶ λογικὴν, διὰ τὴν ὁκ τοῦ αἰάρχου νοῦ τοῦ πατρὸς λόγον. καὶ ζῶσαν αὐτὴν καὶ ζωοποιὸν οὖσαν τοῦ σώματος. καὶ τὴν ἑαυτῆς ἀγαπῶσαν λόγον. διὰ τὸ ζωοποιὸν καὶ ἄγον πνεῦμα, τὸ ζῶν καὶ ζωοποιοῦν καὶ ἡνωμένον τῷ λόγῳ. καὶ τὴν καρπὸν κεκτημένον τὴν ἀγάπης. καθὼς ὁ παῦλος φησὶν, ὁ καρπὸς τοῦ πνεύματος ἐστὶν ἀγάπη. διὸ καὶ ὁ νοῦς ὁ αἰώνιος καὶ πατὴρ τὴν ἑαυτοῦ λόγον ἀγαπῶν, ἀγαπηνὴν ἔχει, καὶ ἀγαπητὸν ὀνομάζει, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ πνεύματι τὰ πάντα ζωοποιεῖται καὶ τελειοῖ. διὰ τοῦ λόγου δημιουργήσας. Τούτῳ οὖν τὴν εἰκόνα ἡ ψυχὴ ἡμῶν ἔχει. καὶ ὁ νοῦς ἡμῶν τὴν ἑαυτοῦ πίκτει λόγον εἰ καὶ μὴ καθ' ὑπόστασιν. κύριμα γάρ ἐστι. καὶ ἐξ ὁκ ὄντος δεξάμενος καὶ ἀγαπητὸν αὐτὸν ἡγεῖται, καὶ τῇ ζωοποιῷ δυνάμει τὸ σῶμα ζωοποιεῖ. Τίς ἄρα τοῦ λόγου καὶ τοῦ ζῶντος καὶ ἀγάπης αὐτῆς ἐχθὴ τῶν τοιούτων τῷ πόνῳ ὑπέρκειται; μισεῖ δὲ παῖδας πατὴρ, αὐτὸν καταφρονοῦντας τοῦ λόγου. πόθεν δὴ ἡ πρὸς τὸν λόγον ἀγάπη, ὁκ ὁκ τοῦ νοὸς ἡμῶν; λοιπὸν δῆλον ὅτι ἐνταῦθεν ἐξ ἀμυδρᾶς εἰκόνος ἡνοῦς. ὡς αἰτία τοῦ λόγου καὶ πνεύματος μόνος ὁ πατὴρ. Εἰ δὲ καὶ τὸν υἱὸν ἐρεῖς ἀγαπᾶν τὸν πατέρα, ἀλλ' ὡς αὐτὸν ἑαυτὸν καὶ δεχόμενον ἐξ ὁκείνου τὸ εἶναι καὶ τὸ ἀγαπᾶν. καὶ τούτῳ δὴ καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ἔξαι ἀγαπῶν καὶ τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν, εἰ καὶ ὑπὲρ ἔννοιαν τοῦ θεοῦ ὡς εἰρήκαμεν. καὶ ὡς ἐγχω-

ἐγχωρεῖ ἰδεῖν τὰ ἀγίων συλλεγόμενα γράφων. Καθὼς ἡ πίστις, ἰδὸ ὁ παῖς μου
ὃν ἠρέσατο, ὁ ἀγαπητός μου εἰς ὃν ἐδόκησεν ἡ ψυχή μου θήσω τὸ Πνεῦμα ἐπ' αὐτόν.
Ὁρᾶς; ὅτι παῖς καὶ ἀγαπητὸς καὶ τὸ Πνεῦμα ὡς ἐπὶ τοῦ Πατρὸς πρὸς τὸν υἱὸν ἔρχεται.
Ἔστι μὲν οὖν καὶ κατὰ τὴν ἀνάρχον αἰτίαν τοῦτο εἰπεῖν, ἐπεὶ οὔτος υἱὸς καὶ Πνεύματος
ὁ πατήρ, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ συναθροῦσαι τὸν λόγον τοῦτο λέλεκται καὶ τὰς ἐνεργείας 5
πάσας λαβεῖν τοῦ Πνεύματος, ὡς εἰρήκαμεν, καὶ σωματικῶς, ὡς καὶ ὡς ὁ λόγος
μετὰ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Πνεύματος ἔχει, δόξης καὶ κείσεν τοῖς ἔθνεσιν ἀπαγγέ-
λει. ὁ δὲ τὸ διαγγέλειν ὑπεμαρτυρεῖ λέγοντος αὐτοῦ, ὅτι τὴν κείσιν πᾶσαν δέ-
δωκε τῷ υἱῷ, καὶ τὴν σάρκα δηλονότι. τὸ διαγγέλειν καὶ τὸ ἀγαπητὸς κηρύττει.
οὐκοῦν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς ἀνθ' οὗ τοῦ Πατρὸς τῷ υἱῷ λεγόμενον ἔχον ἐν τῷ βαπτίσμα- 10
τι. καὶ ἔτος ἐστὶν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς ἐν ᾧ ἐδόκησα. αὐτοῦ ἀκούετε. ἐν τῷ ὄρει.
καὶ ὅτι μὲν κατερχόμενον ἐπ' αὐτὸν ἐν εἴδει περιστερᾶς τὸ Πνεῦμα, ἐν τῇ μεταμορ-
φώσει ἦν, ἐν εἴδει νεφέλης. Καὶ ἡ δὲ ἀλλοιωθεῖσα λαμπρότης ὅτι τοῦ σώματος καὶ
τῶν ἱματίων αὐτοῦ τὴν χάριν ἐδίδου, ἵνα ὡς ὅτι πηγῆς τοῦ θείου σώματος αὐτοῦ περι-
εκχεομένην ἀπέστελλε. μαρτυρουμένου τοῦ δὴ καὶ φανερουμένου ἐν αὐτῷ μὲν ὕσαν 15
ἀεὶ, ὡς ἀληθινῶς φωτὸς ἔλαμψιν, δεικνυμένην δὲ ὅτε τοῖς μαθηταῖς καὶ δυνάμει
εἰς μετοχὴν καὶ κοινωνίαν αὐτῆς, διὸ καὶ ἀπελεῖς ὄντες ἐπέπεσον χαμαὶ, μὴ στέ-
γοντες τὸ ὑπὲρ αὐτοὺς, καὶ ταύτης κοινωνεῖν μηκέτι ἰσχύοντες, ὕστερον δὲ τελειό-
τερον ἔλαβον αὐτὴν. διὸ καὶ φῶς τοῦ χριστοῦ μεταμορφωμένου ἡ θεία λαμπρό-
της, καὶ τοῦ Πνεύματος φανερωμένου τοῖς μαθηταῖς, ὅτι καὶ φῶς ὁ Πατήρ. ὁ γὰρ 20
Θεὸς φῶς ἐστι φησὶ. καὶ ὁ υἱὸς φῶς ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν. καὶ φῶς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον.
ἐν τῷ φωτὶ σου ὀψόμεθα φῶς, καὶ μία τούτων ἡ λαμπρότης, ἐπεὶ καὶ τὰ τρία
φῶτα, τῇ οὐσίᾳ καὶ φύσει καὶ δυνάμει ἓν εἰσι φῶς. καὶ μία τούτων ἡ τρίφωτος ἀστρα-
πή. τοῦ τρισαγίου ἑνὸς Κυρίου μία ἡ δόξα, ὡς οἱ Ἄγγελοι ᾄδουσιν, ἧς πλήρης
ὁ Οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ. οἱ ἐν οὐρανῷ δηλονότι καὶ ἀπὸ γῆς λογικοὶ, ὅτι τῷ τρισηλίου φω- 25
τὸς τὰ θεῖα ἡμῖν δωρήματα. Πηγὴ δὴ τῶν θείων φώτων τὸ ἀχρόνητον φῶς ὁ Πατήρ,
ὡς καὶ αἰτία τῶν δωρημάτων λέγεται, ὡς καὶ τοῦ γεννητοῦ φωτὸς, καὶ τοῦ ὑπερδυτοῦ
φωτὸς μόνος αἴτιος τελῶν. καὶ ὁ θεάδελφος τοῦτο μαρτυρεῖ, λέγων πᾶσα
δόσις ἀγαθὴ καὶ πᾶν δώρημα τέλειον ἄνωθέν ἐστι καταβαῖνον ἀπὸ τοῦ Πατρὸς τῶν
φώτων, παρ' ᾧ οὐκ ἔστι τις ἀλλαγὴ, ἢ τροπῆς ἀποσκίασμα. Κατανοεῖς μαρ- 30
τυρομένου ἀψευδῶς τὴν ἀλήθειαν; αὐτὸς ὁ Πατὴρ τῶν φώτων Πατὴρ τοῦ υἱοῦ τε καὶ
πνεύματος καὶ πᾶσα δόσις ἀγαθὴ, καὶ πᾶν δώρημα τέλειον ἀπὸ τοῦ Πατρὸς τῶν φω-
των ἐστὶν. ὅτι αὐτὸς τοῦτο χορηγεῖ ὁ Πατὴρ διὰ τοῦ υἱοῦ ἐν ἁγίῳ πνεύματι. καὶ ὅ
τι υἱὸν δὴ, ἢ τὸ Πνεῦμα, ἢ ἑαυτὸν ὑποστατικῶς δίδοσιν, ἀλλὰ πᾶσιν δόσιν ἀγαθὴν
καὶ πᾶν δώρημα τέλειον, τοῦτο τὰ διάφορα ἐν ἡμῖν χαρίσματα καὶ ἐνεργήματα 35
καὶ δωρήματα. λοιπὸν ἵνα τὸ φιλονεικεῖς ὁ ἐρίζων διὰ τὸ ὅρον τοῦ ὀνομάτος, καὶ
ὑποβιβάζειν καὶ συμπερίνειν ὑπεχαιρεῖς τὸ ἀδέσποτον καὶ βασιλικὸν ἅγιον Πνεῦμα τοῦ
Θεοῦ, τὸ ὂν πατρὸς μὲν ἀϊδίως ὄν, μὴ τοῦ υἱοῦ δὲ ἀεὶ ὄν, συναρχόντων καὶ ὁμοού-
σιον αὐτοῖς καὶ ἀχώριστον, καὶ ὡς τέλειον γραφὴν ὑπερεθνικοῖς τε καὶ ἐλαττοῖς καὶ
τοὺς αἱρετίζοντας θεομάχους. τὸ δὲ πολλάκις τοῦ πατρός τε καὶ υἱοῦ ὡς ὁμοούσιον προ- 40
γραφόμενον. καὶ ἐνοεῖς ὡς ἀδυνατὸν ἄλλως ἰδεῖν ἐρεῖν τὸν σωτῆρα; τὸν πατέρα καὶ

εἰρηκό-

εἰρηκότα εἶναι τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς, δῆλος καὶ τὸν υἱὸν ἰδεῖν. διὰ τὸν πατέ-
ρα καὶ τὸν υἱὸν ἀκόλουθον ἐννοεῖν τε καὶ χρῆσιν καὶ ἅμα τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. ἀμὴν ὡς διαφ-
ρῶν καὶ ἀποδιδοῦν, καὶ ὡς ὑποδεέστερον τρίτον ἔθετο τὸ Πνεῦμα, καὶ ὡς αὐτοῦ καὶ υἱοῦ
τὴν αἰτίαν ἔχον τῆς ἰδίας ὑπάρξεως. ἅμα γὰρ ὅτι καὶ τοῦ Πατρὸς ὁ υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα.
5 πολὺ ὁ μὲν γεννητῶς, αὐτὸ δὲ ἐκπορευτῶς. Ὅτι καὶ αὐτὸς μὲν υἱὸς τοῦ πατρὸς.
τοῦτο δὲ Πνεῦμα τοῦ Πατρὸς. Καὶ λόγος μὲν αὐτὸς τοῦ κυρίου, καθάπερ ὁ Δαβὶδ,
ὡς σοφία ζῶσα. καὶ μονογενὴς υἱὸς, καὶ Πνεῦμα δὲ τοῦτο τοῦ σώματος αὐτοῦ ὡς ὄντος τοῦ
πατρὸς ἐκπορευόμενον. Ὅτι δὲ καὶ Πνεῦμα χριστοῦ, καὶ πνεῦμα υἱὸν λέγεται, καὶ
καὶ τὸ ὁμοούσιον μὲν οἱ πατέρες τοῦτο φασὶν εἰρηκέναι τὸ παῦλον καθὰ προειρήκαμεν.
10 καὶ καὶ τὴν χάριν δὲ ἣν περ ἡμεῖς ἐλάβομεν διὰ τοῦ χριστοῦ ἐν ἁγίῳ πνεύματι ὅτι τοῦ
προαίρεσις πατρὸς αὐτοῦ τὴν τοῦ πνεύματος δωρεάν. καὶ τοῦτο δῆλον ἐκ αὐτῶν ὧν-
περ ὁ παῦλος γράφει, εἰδέ τις πνεῦμα χριστοῦ οὐκ ἔχει φησὶν ὅτι οὐκ ἔστιν
αὐτοῦ. τὸ οὖν ἔχομεν αὐτοῦ τὴν τοῦ πνεύματος ὑπόστασιν; ἀδαμῶς. οὐ τοῦ πληρώ-
ματος αὐτοῦ φησὶν ἐλάβομεν χάριν αὐτὴ χάριτος. καὶ ἡ ὑπόστασιν. οὐδὲ τὸ
15 δυνατὸν ἡμᾶς ὑποστατικῶς χωρῆσαι θεόν, ὃν οὐδὲ ἰδεῖν κατ' οὐσίαν ἰσχύομεν, ὡς
καὶ πρὸς μωϋσῆν τοῦτο φησὶν ὁ Θεὸς, λέγων οὐ μὴ ἴδῃ ἄνθρωπος τὸ πρόσωπόν-
μου καὶ ζήσεται, τοῦτεστὶ τὴν οὐσίαν αὐτοῦ. καὶ ὁ ἠγαπημένος οὐ τοῦ υἱοῦ μαθὼν διδάσκει
καὶ θεὸν οὐδεὶς πώποτε τεθέαται λέγων. καὶ μάρτυρα ἐπάγει τὸν υἱόν. ὁμο-
σαφῶς. Θεὸν οὐδεὶς πώποτε τεθέαται λέγων. καὶ μάρτυρα ἐπάγει τὸν υἱόν. ὁμο-
νοῦν φάσκων υἱὸς, ὃ ὢν ἐν τοῖς κόλποις τοῦ πατρὸς ἐκεῖνος ἐξηγήσατο. καὶ ὁ
20 πάλιν φησὶν ὁ παῦλος. ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸ πνεῦμα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ εἰς τὰς
καρδίας ἡμῶν κράζον ἀββᾶ ὁ πατήρ, οὐ τῷ ὑπόστασιν φησὶ καὶ τῷ οὐσίαν τοῦ
πνεύματος, τῷ ἐνέργειαν καὶ τὸ ἐν ἡμῖν ἁγιασμὸν. τί φῶς τὸ ἐν ταῖς καρδίαις
ἡμῶν πνεῦμα τοῦ υἱοῦ; δῆλον, ὡς ἡ αὐτοῦ καὶ τοῦ πατρός τε καὶ πνεύματος δωρεά τε
καὶ χάρις. διὸ καὶ αὐτὸν τὸν υἱὸν μεμορφωμένον καθ' ἡμᾶς ἐνδεδύμεθα. Χάριν
25 καὶ κατὰ χάριν καὶ θέσιν ἐσμὲν υἱοί. διὸ καὶ ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν κράζει τὸ πνεῦ-
μα. τοῦτεστὶ τὸ χάρισμα, ἀββᾶ ὁ πατήρ, πάτερ δὴ καὶ τὸ ἀββᾶ σημαῖνον ἐστὶν.
εἰδόνι λέγων πάτερ πάτερ, ὅτι καὶ ἡμεῖς τέκνα θεοῦ διὰ χριστοῦ γεγενήμεθα.
καὶ πατέρα τὸν πατέρα καλοῦμεν, οὐ κατὰ φύσιν ὄντα, ἀλλὰ τῇ θέσει καὶ χάριν. καὶ
τοῦτο φησὶν αὐτὸς ὁ υἱὸς ὡς καὶ προειρήκαμεν, ἀναβαίνω λέγων πρὸς τὸν πατέρα μου.
30 κατὰ φύσιν ὡς υἱοῦ, καὶ πατέρα ὑμῶν ὡς κατὰ χάριν, ἡμῶν δὲ διὰ τοῦ κατὰ φύσιν
υἱοῦ γεγονότα πατέρα, διὸ καὶ κληρονόμοι μὲν θεοῦ, συγκληρονόμοι δὲ χριστοῦ, καὶ
ἡμεῖς καλούμεθα. οὐκ ἄρα τὸ Πνεῦμα χριστοῦ εἰπεῖν, καὶ Πνεῦμα υἱοῦ, αὐτὴν
δηλοῖ τὴν τοῦ πνεύματος θείαν ὑπόστασιν. ἐπεὶ οὐδὲ ἡμεῖς τὴν ὑπόστασιν τοῦτο
λαμβάνομεν. ἀλλὰ τὴν δωρεὰν τε καὶ χάριν. λοιπὸν τὸ Πνεῦμα εἰπεῖν χριστοῦ.
35 ὅπερ ἔχομεν, καὶ πνεῦμα εἰπεῖν τὸν παῦλον ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, τὴν χάριν
ἐστὶν εἰπεῖν καὶ τὴν δωρεάν. Ἐκ τούτου οὖν νοεῖν ἐστὶν, ὅτι τὰ λοιπὰ τῶν θείων πατέρων
ῥητὰ, ἅπερ τὶς ἐστὶν αὐτῶν εἰρηκὼς· ἐκβλύζειν καὶ ἐκχεῖσθαι τὸ πνεῦμα καὶ πέμ-
πεσθαι, ὡς οὐ περὶ τὴν ὑποστάσεως τοῦ θείου πνεύματος ἐστὶν. ἀλλὰ περὶ τὴν κοινῆς δω-
ρεᾶς, ἥτις καὶ πνεῦμα καλεῖται, ἐπειδὴ πηγὴ τῶν χαρισμάτων τὸ πνεῦμα. καὶ αὕτη
40 ἡ χάρις ἐκ τοῦ πατρὸς διὰ τοῦ υἱοῦ ἐν ἁγίῳ πνεύματι δίδοται, ὡς καὶ πᾶσα δεδη-
μιούργηται κτίσις, ἐκ τοῦ πατρὸς μὲν γεγενημένη, λόγῳ τε συμπληρωθεῖσα καὶ πνεύ-

ματι

μαι τετελειωμένη, ὡς ὁ θεολόγος φησὶ Γρηγόριος, καὶ αὖθις συνεχομένη καὶ κινου-
μένη καὶ προσκυνουμένη καὶ μένουσα, ἵνα καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ καὶ δι' αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάν-
τα, ἀληθὲς ᾖ καὶ παῦλα, ὡς ὁ προῤῥηθεὶς θεολόγος θείως φρονεῖ. Λοιπὸν ἡ μὲν
δωρεὰ ἐκ τοῦ πατρὸς διὰ τοῦ υἱοῦ ἐν ἁγίῳ πνεύματι δίδοται, καὶ ἡ χάρις ἐν ἡμῖν ἕ-
καστος καὶ καιρὸς καὶ τὴν ἀξίαν ἑκάστου. ὑποσταλικῶς δὴ τὸ πνεῦμα ἐκ τοῦ πατρὸς 5
ἐκπορεύεται συναναρχως, ὡς καὶ ὁ υἱὸς γεννητῶς, ἐπὶ καὶ μόνη πηγαία θεότης ὁ
πατήρ. καὶ μόνη παγὴ τῆς ὑπερουσίας θεότητος ὁ πατήρ, ὁ ἱερὸς φησὶ Διονύσιος.
καὶ ὁ ἀδελφόθεος Ἰάκωβος πατέρα καλεῖ τὸν φώτων, ἐξ οὗ δηλονότι καὶ πνεύματος,
αὐτὸ καὶ αὐτὴ φυσικῶς καθὰ προειρήκαμεν, καὶ ὑπερούσια φῶτα αὐτὸς πάλιν φησὶ Διο-
νύσιος, ὁ τῶν Ἀποστόλων διάδοχος). ὃ καὶ περὶ τὰ θείως ἡμῖν ἐκπεφασμένα, ἢ πε- 10
ραιτέρω χωρεῖν, ἢ φρονεῖν, ἢ νοεῖν ἐκ διδάσκει, ὅπερ ὁ Θεὸς ἀκατάληπτος. Καὶ ὁ
χρυσορρήμων πρὸς τούτοις πλείστα ἐκτίθεται, ὅπερ ὁ Θεὸς ἀκατάληπτος. καὶ ὁ ἔχο-
μενος τοῦ αὐτοῦ νοεῖν ἐκ Θεοῦ δεῖ ἀποκαλύψεως ἔχομεν αὐτό, ἐκ πατρὸς καὶ ἐκ υἱοῦ
καὶ ἐκ πνεύματος, ὃς τοῖς ἀξίοις ἐν καιρῷ ἀποκαλύπτει ὡς ἐνὸν. καὶ γὰρ τὴν μὲν
υἱὸν τῷ πέτρῳ ἀπεκάλυψεν ὁ πατήρ, τὸν δὲ πατέρα τοῖς μαθηταῖς καὶ τῷ κόσμῳ 15
ἐγνώρισεν ὁ υἱὸς καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ὁ μὲν παρακωθεὶς καὶ καταγγείλας αὐτὸν,
τὸ δὲ ἐνδημήσαν τοῖς μαθηταῖς καὶ τοῖς δικαίοις μαρτυρήσαν. ἐπεὶ καὶ οὐδεὶς
φησὶ γινώσκει τὸν υἱὸν, εἰ μὴ ὁ πατήρ, οὐδὲ τὸν πατέρα τὶς ἐπιγινώσκει εἰ μὴ ὁ υἱός.
καὶ τὰ ἐκ Θεοῦ οὐδεὶς οἶδεν εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τὸ ἐν αὐτῷ. καὶ πρὸς ἀποκαλύψεως μὲν
ἐκ πατρὸς, ὅτι σάρξ καὶ αἷμα σὺν ἀπεκάλυψέ σοι λέγει, ἀλλ' ὁ πατήρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐ- 20
ρανοῖς. πρὸς δὲ ἐκ υἱοῦ καὶ ᾧ ἐὰν βούληται ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι. πρὸς δὲ ἀπὸ πνεύ-
ματος, ἡμῖν δὲ ἀπεκάλυψεν διὰ τοῦ πνεύματος, παῦλος φησὶν, ἐπεὶ καὶ καινὴ
καὶ μία ἡ δυνάμις καὶ κίνησις καὶ θέλησις καὶ βουλὴ καὶ ἐνέργεια τῆς ἁγίας Τριάδος
καὶ μία ἡ πρὸς ἡμᾶς δωρεὰ αὐτῆς. Καὶ ὁ υἱὸς πάντα ἔχει τὰ τοῦ πατρὸς, καὶ τὸ
πνεῦμα, πλὴν καὶ τὰ τῆς ἰδιότητος ἕκαστον. καὶ πάντα οἶδεν ὁ υἱὸς τὰ τοῦ πατρὸς, καὶ 25
τὸ πνεῦμα τὸ ἐρευνῶν καὶ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ, ὃ καὶ ἀπεκάλυψε τοῖς Ἀποστόλοις. καὶ
τοῖς ἁγίοις τὴν γνῶσιν τε καὶ χάριν τῆς ὑπερουσίας Τριάδος. Ὅπερ οὖν ἀπεκάλυψε
καὶ φυλακτέον ἡμῖν. καὶ μηδὲν πρὸς τὸ ἀποκαλυφθὲν τοῖς ἁγίοις ἐπεισακτέον. ὁ-
ποῖον δὴ ἄρα τὸ ἀπεκαλυφθὲν τοῖς ἁγίοις; ἢ πάντως τὴν διαγγελίαν ἡ γνῶσις, τῶν
Ἀποστόλων τὸ κήρυγμα, ἐν ᾧ περιέχει τὸ ἱερώτατον Σύμβολον τῆς θείας πατέρων. ἔτι 30
δὴ οἱ τῶν Ἀποστόλων διάδοχοι, καὶ οἵτινες Ἰσῶν συνεθήκασιν ὁμοφώνως. καὶ ὡς συνε-
θήκασι τὴν διαγγελίαν, καὶ τὰ θεῖα ῥήματα ἐνενόησαν καὶ τὰ Ἀποστολικὰ διηρμήνευον.
ὡς τῷ συμβόλῳ ἐξέθεντο. καὶ οὕτως ἐκήρυττον, καὶ ἐν τούτῳ τῷ συμβόλῳ διηγωνίζον-
το καὶ τετελείωνται ἐν αὐτῷ, καὶ πρὸς θεοῦ σημείοις καὶ τέρασιν ἐδοξάσθησαν. Οὐκ
ἀρκεῖσοι οὖν τὸ μετ' ἐκείνων ὁμολογεῖν ὡς ὁμολόγουν οὗτοι τὴν πίστιν. καὶ σύμφωνον 35
τούτων εἶναι, καὶ τὴν σωτηρίαν σὺν ἐκείνοις ἐλπίζειν, καὶ δι' αὐτῶν; ἵνα τί τὰ ἐκεί-
νων σαλεύεις ὦ ἄνθρωπε; ἵνα τί ἄλλος τούτων ἤπερ ἐκεῖνοι τυγχάνει ἐξηγητής;
ἀλλ' οὕτω τοῦτο φησὶν ἐνενόουν ἐκεῖνοι. καὶ πόθεν τοῦτο δῆλον ἐπεὶ τὴν προθήκην
τὸ ἐκείνων σὺν εἶχε σύμβολον; ἐν τοῖς γράμμασι τοῖς τούτων δείκνυ φησὶν. ἀλ-
λ' ὅπερ λέγεις πρὸς τὴν ἀλήθειαν λέγεις, καὶ συνῳδὸς εἶ τῶν πατέρων ὡς καὶ τοῦ 40
σωτῆρος αὐτοῦ. οὐ γὰρ ἄλλως ἤπερ ἐξέθεντο τὴν πίστιν ἦσαν φρονοῦντες οὗτοι, ἀλλ' ὡς

ἐξέ-

ἐξέθεντο. ἢ δὲ τῆς ἀληθείας διδασκάλους εἶναι σὺ φῂς; Ἐν ῥητοῖς φησὶ πολλοῖς
τοῖς ἐκείνων ἔστι καὶ τοῦτο δεῖξαι, ὡς οὐ νοεῖς ἄνθρωπε, οὐχ ὡς ἡ ἀλήθεια. ἔχει.
οὐ γὰρ ἂν ἀλλότριον ἐκ κενῆς συντεθέντος, ἰδίαν ἔκας τούτων ἢ ἐνενόει ἢ ἔγραφεν,
ἀλλ' ὁ προσφέρεις, ἢ καὶ τὴν νῦν αὐτῶν ἐστὶν ἐρμηρεύόμενον πρὸς σοὶ, ἢ νοθευθὲν
πρὸς τὴν ὁμοίων σοι. καὶ ἀπατώμενος ὑπερηφανίᾳ, καὶ πίπτον τῶν ὕψει τὴν ἐπηρμένης 5
μὲν, ταπεινῆς δέ σου γνώσεως, καινοτομεῖς μὲν αὐτὸς, τὴν ἐκκλησίαν δὲ κατατέμνεις,
σκανδάλων ὑπάρχων πρόξενος, καὶ πολλοὺς τοῦ χριστοῦ χωρίζεις ἀπὸ χριστοῦ.
Εἰ οὖν καὶ τὸ ἕνα σκανδαλίσῃ καὶ σμικροτάτων χριστοῦ, τυλικοῦτο κινδυνεύσεις, τὸ τ-
σοῦτος πολλῶν; οἱ δέ σοι καὶ κίνδυνοι, τὸ πρὸς πόσων ἐκτεθὲν καὶ βεβαιω-
θὲν καὶ παύσθαι ἐξασφαλισθὲν, ἀνατρέπειν ἐπιχειρεῖν καὶ παρεισάγειν τὰ σὰ. Οὐχ 10
ἱκανοῖσι πρὸς τὴν ὁρκωμοσίαν, οἱ ἐξ ἀρχῆς καὶ πρῶτοι μὲν τῶν δεκαοκτὼ Ἰριακῶν
μετ' ἐκείνης σὺν ὁρκωμοσίσι οἱ ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα Πνευματοφόροι, πάντες ὁμο-
λογίαν τε καὶ σημείοις ἐνδιαπρέψαντες, ὅπερ δὴ καὶ τὰ πρὸς ἐκ πνεύματος, θεία
δυνάμει ἐκ Πνεύματος καὶ τῶν Πνευματομαχούντων ἐξέθεντο; Τί δὲ κύριλλος 15
ἐκ ῥητῶν τινα δῆθεν προφέρεις μὴ ζωντῶν; ὅτι τοῦτο τὸν δεσπότην
παρῶν, καὶ ἔξαρχος τούτων ὢν, οὐδὲν τῷ θείῳ τούτῳ συμβόλῳ ἐπιχείρησεν προσ-
θῆναι, ἢ ἀφελεῖν ἐξ αὐτοῦ, ἀλλ' ἔστερξεν σὺν τοῖς σὺν αὐτῷ, καὶ ἀσινὲς ἄχρι καὶ
λέξεως συνετήρησε, καὶ τὰ πρὸς ὧν ἡ ζήτησις ἐν ἰδίῳ ἐξέθετο καὶ παρέδωκεν ὅρῳ.
Ὡς δὲ οἱ ἐν χαλκηδόνι Ἰεράκοντα καὶ ἑξακόσοι λέοντα τὴν ῥώμης συνήγορον ἔχοντες, 20
τῷ ὅρῳ δὲ αὐτοὶ ἑαυτῶν τὸ σύμβολον ἐπισφραγισάμενοι. Ὡς δὲ οἱ ἑκατὸν ἑξήκοντα
τὰ τῆς πέμπτης, βιβλίον τὴν ῥώμης συναινοῦντα ἔχοντες. Καὶ οἱ τῆς ἕκτης ἑκα-
τὸν ἑβδομήκοντα ἀγάθωνα τὴν ῥώμης ἔχοντες διὰ τοποτηρητῶν συνεργὸν, ὅπερ δὴ
τὸ θεῖον σύμβολον τοῦτο, ἐγγεγράφως τῷ ὅρῳ αὐτῶν ἐκθέμενοι λαμπρῶς ὡμολό-
γησαν. Τελευταῖον δὴ οἱ τῆς ἑβδόμης συνόδου ἑξήκοντα πέντε καὶ Ἰεραχόσοι καὶ αὐ- 25
τοὶ ῥητῶς ἐκθέμενοι τοῦτο τῷ ἑαυτῶν ὅρῳ καὶ ἀνακηρύξαντες καὶ σφραγισάμενοι, καὶ
τοὺς προθέντας ἐν τούτῳ καὶ ἀφελοῦντας, δηποτόπους μὲν καὶ κληρικοὺς πάντας τῆς κα-
θαιρέσει, μονάζοντας καὶ λαϊκοὺς καθυπέβαλον ἀναθέματι, οἷς καὶ ὁ λοιπὸς τῶν ἁγίων
ἐπηκολούθησε χορὸς. τὶς ἄρα νῦν ἱερεὺς τῶν καινοτομούντων καὶ προσθέντων, τὶς τῶν
μοναζόντων αὐτῶν, καὶ λαϊκὸς οὐχ ὑποκείμενος ἀναθέματι; Ἀλλ' οἱ τολμηροὶ 30
πρὸς τὰ θεῖα, οὕτω πάντα τὰ τῆς ἐκκλησίας σχεδὸν τῆς καινοτομίας ἀνέτρεψαν,
καὶ δηλοῦτοι οὐ σωιῶσιν οὐδὲ ἐρυθριῶσιν ἀδελφὲ, φέρονται δὲ μᾶλλον καὶ τῶν ζηλωτῶν
τῆς ἐκκλησίας τῆς ὀρθοδοξίας. οὐ μόνον δ' ἐν τούτῳ προσεπόκασι, τῇ καινοτομίᾳ
φημὶ τῆς πίστεως, ἀλλὰ καὶ πολλοῖσι ἑτέροις, ἀλλέγειν οὐ τοῦ παρόντος. Τὸ δέ γε
χείρεσσον, ὡς καὶ τῆς αὐτῶν ἐγκαυχῶνται δημεγείας, καὶ τὴν ἐν κόσμῳ ζωὴν κατὰ 35
τὰς ἀπίστους καὶ ἐθνικὰς, ἀμοιβὴν νομίζουσι πίστεως. καὶ ἃ καθ' ἡμῶν λέγουσιν
ἀσεβῶς φυλαττόμενοι οἱ ἐξ ἄγαν ἄθεοι, οὐδ' ὅτι παραιτοῦνται, φρονεῖν καὶ λέγειν,
καὶ εἰς ὀνειδισμὸν ἡμῖν δηποφέρειν, καὶ ταῦτα χριστιανοὶ καλούμενοι. Καὶ τὸ χωρεῖν
ἢ κατ' ἡμῶν καὶ κατάρχειν καὶ θλίβειν ἡμᾶς ὡς θεόν τι καὶ ὑπὸ θεοῦ δεδομένον αὐτοῖς
νομίζουσι, τὴν δὲ θείαν διαγγελίαν δυνάμιν τε καὶ γνῶσιν καθάπαξ ἠγνοηκότες, καὶ
τὴν μὲν κύριον ἐκστρωμένον ὁρῶσι, τοὺς Ἀποστόλους δὲ τούτου ἀνιστορῶσι πάσχοντας, καὶ τὰς

τὰς παθαγορεύσεις περὶ τοῦ πάσχειν ἡμᾶς ἰδὲ τοῦ Χριστοῦ, καὶ ὑπὸ τῶν ἐθνῶν μισεῖσθαι
ἀναγινώσκουσι, τοῦ χριστοῦ δὲ ἀδαμῶς διαγινώσκουσι, τὰ τῆς σαρκὸς ὡς μέγα τι νομί-
ζοντες, καὶ δῶρον ἀπὸ θεοῦ τὴν πλοῦτον τῆς γῆς καὶ τὴν τρυφὴν λογιζόμενοι. Τοῦ ἡγα-
πημένου βοῶντος μὴ ἀγαπᾶτε τὴν κόσμον μηδὲ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ. Καὶ τοῦ παύλου
μὴ καταχρᾶσθαι τῷ κόσμῳ διδάσκοντος. Καὶ βίον ζῶσιν οὐκ ἀγγελικὸν, τρυφῇ δὲ 5
πᾶσα καὶ πορνεία παρ' αὐτοῖς ἀμεμπτέα, οὐδέ πω τὴν ἀπηγορευμένων χριστιανοῖς.
Καὶ τὸ σχῆμα τοῦ μοναχοῦ παρ' αὐτοῖς διάφορον καὶ ἀχρεῖον. Ἱερωσύνη δίχα θυσια-
στηρίου, καὶ ἐν χρίσματι νομικῶς πεπλυμένη τοῦ τὴν ἄνωθεν θείαν τάξιν τε καὶ τοῦ δόσιν,
καθὼς χειροτονεῖται τοῦ τοῦ παύλου μαθὼν ἐξέθετο Διονύσιος. καὶ κα-
νονομία πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς. Καὶ τὸ βάπτισμα τοῦ τὴν τῶν ἀποστόλων τοῦ δόσιν ἐν 10
δηχύσεσι καὶ χωρὶς μύρου παρὰ τοῦ συγγράφεται Διονύσιος. Καὶ τὸ χρίσμα τοῦ μύ-
ρου οὐ διδόμενον ἐν καιρῷ τελούμενον. Οὐδὲ ἡ κοινωνία ἐφόδιον τοῖς ἐν σιγῇ ἀποθνή-
σκουσι διδομένη, ὅτι ἀγνοῦσι φησὶ τὸ λαμβάνουσι. καὶ διατὶ λοιπὸν βαπτίζεις ἀ-
γνοοῦντα τὰ βρέφη; Καὶ ἱερουργία δὲ ἄλλως γινομένη, παρ' ὃ ἐγράφησαν οἱ πατέρες,
ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, παρ' ὃ ἱερούργησεν ὁ σωτὴρ, αὐτουργήσας καὶ τοῖς μαθηταῖς μεταδοὺς. 15
ἢ τὴν μυστηρίων μετάληψις τοῦ τὴν τάξιν τοῖς λαϊκοῖς διδομένη, ἄζυμον μό-
νον χωρὶς τοῦ ποτηρίου. τοῦ κυρίου φαγεῖν αὐτοῦ τὴν σάρκα καὶ πιεῖν τὸ αἷμα κελεύον-
τος, καὶ τοὺς μὴ φαγόντας μὴ δὲ πόντας, οὐκ ἔχειν ζωὴν αἰώνιον λέγοντος.
Ἰδοὺ καὶ τοῦ παύλου διαμαρτυρομένου ὁμοίως. Καὶ τοῖς γάμοις δὲ ἀμομυξίαν,
Πατὴρ γὰρ καὶ υἱὸς μὴ μητρός τε καὶ θυγατρὸς συνάπτον). καὶ ἀδελφοὶ δύο δυσὶν ἀ- 20
δελφαῖς. καὶ τοιοῦτα πολλὰ παρόμοια. Καὶ ἐπ ναοὶ παρ' αὐτοῖς ὡς ὅσοι κοινοὶ.
καὶ θυσιαστήρια τοῦ λαϊκῶν καὶ γυναίκων ἀθέωνται πολλάκις καθορῶμα καὶ
πατούμενα. καὶ ἐπ ζώων αὐτῶν, τοῦ ἱερεῖ ἀμβροσίου μεδιολανῶν ἐνδύσει, ἄλλως
τὸν βασιλέα Θεοδόσιον ἐνδιδάξαντος. καὶ σέβας θεῖον ναοῦ, καὶ ἱερεῖ θυσιαστη-
ρίου, καὶ φεμιτῆς κοινωνίας μετάληψιν ὡς ἡμεῖς ἐνεργοῦμεν τοῦ δηλώσαντος. 25
Ἐν τῇ διαίτῃ δὲ τὴν τροφῆς παῖν αὐτοῖς ἀδιαλαβὲς καὶ ἀκάθαρτον. Ἐν πᾶς νηστείαις
δὲ ἔπερος τύπος καὶ ὑπὸ τῶν πατέρων ἡμῶν. Καὶ ἀπλῶς ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς
ἄσασιν τοῦ τὰ τοῦ δεδομένα ποιοῦσιν αὖθεν καὶ οὐδὲν κατὰ τὴν τύπον τὴν πατρικὴν,
πάντα δὲ νέα παρ' αὐτοῖς καὶ ἐξηλλαγμένα. Καὶ μὴν οὐδὲ περὶ τὴν ἱερὰν θυσίαν ἡ
παλαιὰ συμφωνία, οὐδὲ γὰρ τὰ προσφερόμενα τέλεια καθὼς εἴρηται, ἄζυμα δὲ 30
ἰουδαϊκῶς, καὶ οὐδὲ μετὰ πολεόνων σύμφωνος λειτουργία, κατὰ τὸν σωτῆρος ἀπὸ
δρχῆς ζωὴ τοῖς ἀποστόλοις αὐτοῦ, ἃ δὴ ἱερουργήσας μυστήρια. καὶ ἰδοὺ τοῖς πᾶσι κλά-
σας ἐμέρισε, καὶ τοῦ ποτηρίου μετέδωκεν ὡς καὶ ὁ τύπος τῆς ἱερουργίας τῶν ἀποσ-
τόλων αὐτῶν καὶ τῶν πατέρων, ἃ ὁμοῦ ἱερουργοῦντες τὰ μυστικὰ καὶ κλῶντες τὸν ἄρ-
τον ὡς γήγραπται, κοινῶς αὐτοῦ μετελάμβανον, καὶ ἐκ τοῦ ποτηρίου μετεῖχον ὡς ὁ 35
Παῦλος φησὶ. Τὸν ἄρτον λέγων ὃν κλῶμεν, καὶ τὸ ποτήριον ὃ οἰνόμεν. καὶ πάλιν
ἐγὼ παρέλαβον ἀπὸ τοῦ κυρίου ὃ καὶ παρέδωκα ὑμῖν, ὅτι ὁ Κύριος Ἰησοῦς ἐν τῇ νυ-
κτὶ ᾗ παρεδίδοτο, ἔλαβεν ἄρτον, καὶ εὐχαριστήσας ἔκλασε καὶ εἶπε, λάβετε φά-
γετε τοῦτο μου ἐστὶ τὸ σῶμα τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον. Τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμ-
νησιν, ὡσαύτως καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τὸ δειπνῆσαι λέγων, Τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ καινὴ 40
διαθήκη ἐστὶν ἐν τῷ ἐμῷ αἵματι. ὁσάκις ἂν πίνητε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. ὁσάκ-

κις ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνητε τὸν θάνατον τοῦ κυρίου
καταγγέλλετε, ἄχρις οὗ ἂν ἔλθῃ. λοιπὸν ἀνάγκη καὶ κλᾶσθαι τὸν ἄρτον ὡς τοῦ δη-
δέδοται, ὅπερ οὐ ποιοῦσι λαϊκοί. καὶ τὸ ποτήριον δίδοσθαι. καὶ οὐδὲ τοῦτο ποιοῦσι, καὶ
πῶς ἄρα τὸν θάνατον καταγγέλλουσι τοῦ κυρίου σταυρωθέντος ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ τὸ αἷμα
ἐκχεόντος; τοῦτο δὲ αὐτοῖς καὶ μὴ βουλομένοις ἀδύνατον. ὁ γὰρ εἰς ἔθος προσφέ-
ρειν ἔχουσιν ἄζυμον. οὐδυνάται κλᾶσθαι οὐδὲ μερίζεσθαι. διὸ καὶ εἰς παρ' αὐ-
τοῖς ἀεὶ καὶ μόνος, καὶ ὁ ῥώμης ἐστὶν ἱερουργῶν. καὶ οἱ παρεστάμενοι μὴ πολλοὶ καὶ
συμψάλλοντες, οὐδεὶς δὲ συλλειτουργῶν ἀληθῶς. ἢ συγκοινωνῶν, καὶ πόρρω τοῦ ἀπο-
στολικῆς καὶ πατρικῆς διατάξεως. Καὶ τοῦθεν οὐ χειροτονία τὴν παρ' αὐτοῖς διακόνων
καὶ τὴν θείαν τοῦ δόσιν ὑπὸ πλειόνων διακόνων, ὡς ὁ ἀποστολικὸς διὰ κλήμυτος
φάσκει κανὼν, συλλειτουργούντων ἅμα καὶ συγχειροτονούντων τὴν χειροτονούμενον, κα-
θὰ καὶ Πέτρος ἔπεισε μὴ τὴν λοιπῶν δὴ καὶ μαθεῖν, ἀλλ' ὑφ' ἑνὸς ἢ τὴν διακόνων
αὐτῶν χειροτονία τελεῖται. εἰδὲ καὶ πάρεισι πλείονες, ἀλλ' οὐ συλλειτουργοῦσιν αὐτῷ,
οὐ δὲ δύνανται. Καὶ Διονύσιος τὴν ἱερὰν φησὶ κοινωνίαν πάσας τελειοῦν τὰς τελε-
τὰς. Καὶ νηστείαι δὲ αὐτοῖς ἄλλαι τοῦ τὴν ἀποστολικὸν πάντα τρόπον καινὰ, ἢ
καὶ βεβάτε φημὶ. Νηστειῶν δὲ τὴν νενομισμένων κατάλυσις τετράδος τε καὶ τοῦ
σκόνης. καὶ τὴν ἐν ἀρχῇ τὴν ἁγίων νηστειῶν καὶ λοιπῶν. Ἔτι τὸν τὴν πορνείαν παρ' αὐτοῖς
μὴ ὅλως κόλασιν ἔχειν. οὐδ' ἐν τοῖς ἱερωμένοις αὐτῶν, ἀλλ' ἀνάδειν πολλακὰς καὶ
πορνικοὺς ἔχειν παῖδας. καὶ καθεκάστω ἱεροουργεῖν. καὶ τὴν χρὴ καὶ λέγειν, καὶ τοῦ πείθω
καὶ πάντων καθαρῶς ὑμᾶς εἰδότας. Ἀρκείτω τὰ εἰρημένα τοῦ ἐλεγχον ἀπὸ
μέρους τὴν τῶν καινοτομούντων τοῦ τὴν τροπῆς. καὶ ἅπερ τοῦ τὴν ἀγγέλλειν τοὺς ἀδελφοὺς
ἀπὸ τοῦτων φυλάττεσθαι, ἵνα μὴ λάθωσιν ἀγνοία κοινωνοῦντες ἀκοινωνήτοις, οἷς
καὶ ἐν οἴκῳ σαν δέχεσθαι ὁ ἀποστολικὸς ἀπαγορεύει κανὼν, διὸ καὶ προσεκτέον ὁπόση
δυνάμις. Σὺ δὲ ζῆλον ἔχων θεοῦ, ἐν πυδύμαλι φρονήσεως καὶ σοφίας ἀκονόμει
τὰ κοῦ σὲ, καὶ τοὺς μὲν ἀδελφοὺς ὑποσήμειζε. τοῦ τὴν ἡμέρου αὐτοῖς τὸ σωτηρίω-
δη, καὶ μάλιστα δὴ ὡς πάντος ἔργα θεοῦ ἡμέλει πίστις ὀρθὴ καὶ ἡ τὴν δυσεβῶν θείων
δογμάτων τε καὶ ἐθῶν σωτήρησις. καὶ μὴ ἐλλείπῃς ἀκλινῆ πάντα κρατεῖν, ἐν τοῦτοις
πολὺ δυρήσεις τὴν μισθὸν τοῦ τὴν χριστοῦ. καὶ κομιῇ τὴν ἀμαραντίνον στέφανον.
Παῦλος ἐπαγγέλεται σοι μετ' ἡμῶν τὴν ταπεινῶν χριστοῦ δόλων. Τὰς δὲ τεχνολο-
γικὰς καὶ μωρὰς ζητήσεις παραιτοῦ, καὶ τοῦ ἐρίζειν ἀφίστασο. καὶ τοῦτο τὸν παῦλος φη-
σὶ. Πρόσεχε τῇ τὴν ἁγίων γραφῶν ἐμπόνω καὶ καθαρᾷ ἀναγνώσει. τῇ μελέτητε τὴν
Πατερικῶν ἐξηγήσεων, καὶ τῇ ἐν ἀπλότητι διδασκαλίᾳ τοῦ θεοῦ λόγου. ἅμα τοῖς λοι-
ποῖς τοῖς θεῖα χάριτι ὁμιλεῖσιν, ἰσχύσί τε καὶ προαιρουμένοις πρὸς τοῦτο ἀδελ-
φοῖς. Ἐπιμελούμενος ἔσο ἐν χρίσῳ τῷ τὴν ἰσχὺν χορηγοῦντι. τοῦ κατ' ἀρετὴν βίου,
ἵνα σὺ ἑτέροις καὶ σεαυτὸν ὠφελήσεις, ποιῶν τε καὶ διδάσκων ὡς διδασκόμεθα παρ'
αὐτοῦ, Πρὸ πάντων καθαρότητι φρόνιζε, καὶ τὴν ὑψηλῆς ταπεινοφροσύνης, ἢ
μὴ τοῦ ἑνοῖ θεῷ, δηλαδὴ ἡ ἀγνεία ἡ δὲ σωτηρεῖ τὰ χαρίσματα. Ἔχει τὴν ἐρασίας τὴν
προσδυχῶν, σωάπτει τοῦ θεῷ, καὶ σὺ αὐτῆς ἀμνησικάκει φρόνιζε γνώμης, καὶ τὴν
ἀγάπης, ἥτις τὴν ἀρετῶν ἐστὶ τὸ κεφάλαιον. καὶ τὴν δυχαῖς ὁμιλῶν θεῷ παρρησίαν δυρή-
σεις. ἀμνησικακῶν δὲ καθαρήσῃ, καὶ τῷ δεσπότῃ καταλλαγήσῃ, ἀγαπῶν τε ἀγαπη-
θήσῃ, καὶ τὴν ἀγάπης, ἣ καρπὸς τοῦ πυδύμαλος ἐστὶ πρῶτος, δαψιλῶς δυρήσεις τοῦ τὴν

μόνης ἀγάπης, ὃς ἐστὶν ὁ ἐν τριάδι μόνος Θεός. ὀρθοδόξως παρ' ἡμῶν ἐλέει αὐτοῦ λατρευόμενος. οὗ ἡ χάρις καὶ ἡ εὐλογία καὶ ἡ εἰρήνη. εἴη μετὰ σοῦ πάντοτε, καὶ μετὰ πάντων τῶν ἀδελφῶν. οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπίᾳ αὐτοῦ τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ σὺν μόνῳ τοῦ Πατρὸς ἁγίῳ Πνεύματος τοῦ ἐν Τριάδι μόνῳ Θεοῦ ἡμῶν. 5

Ἀσπάζομαι πάντας ὑμᾶς ἐν θείᾳ ἀγάπῃ ἡ Χριστοῦ εἰρήνη ὑμῖν, Ἀμήν.

ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ 10

Τυπωθεῖσα ὑπ' αὐτῆς τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης, Συνόδου, εἰς τὰς ὑπὸ τῶν λατινικῶν αἱρέσεων διαστρεφούσας τὴν ὀρθοδόξους τε καθολικὴν ἐκκλησίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλὰ δὴ καὶ ταῖς περὶ τὴν ἁγιωτάτοις Πατριάρχαις τῆς ἀνατολῆς. ἀλεξανδρείας δηλονότι, ἀντιοχείας, καὶ ἱεροσολύμων. 15

Ἐτυπώθη δ' αὖθις ἐν ἔτει ϛπηυϐ. ἐν Κωνσταντινουπόλει, διὰ τῆς Πατριαρχίας, τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου, κυροῦ Συμεών. ἰστέον δὲ ὅτι, ἡ Σύνοδος αὕτη, οἰκουμενικὴ οὖσα, πρώτη σὺν Θεῷ τὴν ἐν Φλωρεντίᾳ ἐκείνην ἀναθεματίσασα κατέβαλε καὶ ἀνέτρεψε Σύνοδον, ὡς κακῶς καὶ ἀθέσμως πεπραγμένην, καὶ μὴ ἀνελοῦσαν, τῆς περὶ αὐτῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς Συνόδου, διὸ καὶ τὸ ὅρον τῆς καθ' ἡμᾶς ὀρθοδόξου καὶ ἁγίας ταύτης Συνόδου. Τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει δηλαδὴ, κατετάξαμεν τοῦτον, ἐν τῷ παρόντι ἱερῷ κώδικι, τῆς ἁγίας τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας, διὰ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν ταύτης συνάξεως. καὶ ταῦτα μὴ ὢν ὅπως εἰρήσθω. Ὁ δὲ ἀρχιερεὺς, ἢ καὶ ὁ ἱερεὺς, ἐπειδὴ ὑπὸ βαλλὼν διαπραχήλιον, ποιεῖ δι' λογητὸν. ἔμπροσθεν τῶν ἁγίων θυρῶν τοῦ βήματος. Καὶ οὕτως ἀρχόμεθα τὸ, Δόξασοι ὁ Θεὸς ἡμῶν δόξασοι. Βασιλεῦ ἐπουράνιε. Τὸ Τρισάγιον. Πανάγια Τριάς. Πάτερ ἡμῶν. Τὸ Κύριε ἐλέησον ιβ. Δεῦτε προσκυνήσωμεν. Τὸν ρ: Καὶ μετὰ τὸ εἰπεῖν ταῦτα, Πανέσιοι τὸν ἐν λατίνοις διαστρέφοντα τὴν ὀρθοδόξῳ πίστει κατ' ἔμπροσθεν τῶν ἁγίων θυρῶν τοῦ βήματος. Καὶ ἐπερωτᾷ αὐτὸν ἀσκεπῆ ὄντα, λέγων πρὸς αὐτὸν οὕτως.

Ἐρώτησις.

Βούλει ἀληθῶς πιστεύειν ὀρθοδόξως καὶ ἀποτάσσῃ πᾶσι τοῖς αἱρέσεσι, καὶ ἀλλοτρίοις δόγμασι τῶν λατίνων, δηλονότι περὶ τοῦ συμπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὅτι κακῶς φρονοῦσι καὶ δοξάζουσι τὸ δὲ ἐν τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι, ἀλλὰ δὴ, τὰ τε ἱερουργούμενα παρ' αὐτοῖς ἀζύμων, καὶ τὰ λοιπὰ ἐθνῶν τοῦ ἐκκλησίας ἐκείνων, ὅτι οὐ συμφωνεῖ τῇ καθολικῇ, καὶ ὀρθοδόξῳ τοῦ ἀνατολικῆς ἐκκλησίας;

Ὁ λατῖνος.

Ναὶ δέσποτα ἅγιε, ἐξ ὅλης μου τοῦτο ποιῶ τοῦ ψυχῆς.

Ἐρώτησις.

Ἀπάζῃ τὸ ἅγιον τοῦ πίστεως ἡμῶν σύμβολον, καὶ φυλάττεις αὐτὸ ἀσφαλῆ; 40

καὶ

καὶ ἀνὰ νοὸς προσθήκης, λέξεως τυχὸν ἐν τούτῳ, ἢ ἀφαιρέσεως, καθὼς ἐτυπώθη ὑπὸ τῶν ἁγίων καὶ οἰκουμενικῶν μεγάλων Συνόδων τοῦ τε ἐν Νικαίᾳ τοῦ βεβαιώσας συνάξας τὸ πιστὸν, καὶ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει συνάξας δευτέρας καὶ οἰκουμενικῆς Συνόδου. καὶ ὑπὸ πασῶν τῶν οἰκουμενικῶν Συνόδων, καθεξῆς βεβαιωθὲν τοῦτο καὶ κυρωθὲν;

Ἀπόκρισις.

Ναὶ δέσποτα ἅγιε. τοῦτο σέργω ἐξ ὅλης μου τῆς ψυχῆς, καὶ φυλάττω αὐτὸ ἀσφαλῆ.

Ἐρώτησις.

Καθυποβάλλῃ τῷ ἀναθέματι ὡς οἱ ἅγιοι καὶ θεῖοι πατέρες ἡμῶν τοῦτ' ἐπέταξαν, δηλονότι, τοὺς τολμῶντας μὴ προσθήκης τοῦ λέγειν νοῦς. καὶ ὅτι ἐὰν ὥσπερ καὶ ὅτι πατρὸς ἐκπορεύεσθαι φλυαροῦντας τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον;

Ἀπόκρισις.

Ἐξ ὅλης ὁμολογῶ τοῦ ψυχῆς τοῦτο, ἀσφαλῆ ποιήσειν, καὶ τοὺς μὴ οὕτω σέργοντας αὐτὸ καθυποβάλλω τῷ ἀναθέματι.

Ἐρώτησις.

Ἀποβάλλῃ καὶ εἰς οὐδὲν λογίζῃ, τὴν ἐν Φλωρεντίᾳ τοῦ Ἰταλίας, προσυστᾶσαν συνόδον, ὅσα ἔσερξεν ἐκείνη κακῶς, ἐναντίαν τοῦ καθολικῆς ἐκκλησίας. καὶ νοῦν;

Ἀπόκρισις.

Ἀποβάλλομαι ταύτην τὴν Σύνοδον δέσποτά μου, καὶ ὡς μηδὲ τὸ κατ' ἀρχὰς συστᾶσαν, ἢ γεγονέναι, ταύτην λογίζομαι εἶναι.

Ἐρώτησις.

Ἀποστρέφῃ τελείως καὶ τὰς συνάξεις τῶν λατίνων ἐν ταῖς αὐτῶν ἐκκλησίαις, ἢ καὶ αὐτῶν τῶν λατινοφρόνων, καὶ τοὺς τὰ ἄζυμα ἰουδαϊκῶς, ἢ ἀπολιγαιρικῶς ταῦτα ἱερουργοῦντας, ὡς αἱρετικούς;

Ἀπόκρισις.

Ναὶ δέσποτα καὶ τοῦτο ποιῶ ἐξ ὅλης μου τοῦ ψυχῆς.

Ἐρώτησις.

Ἀπὸ νῦν καὶ εἰς τὸ ἑξῆς χάριν θείᾳ ἐξ ἀσφαλίζῃ, ἕως τέλους ζωῆς σου, διαμένειν ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ ταύτῃ πίστει, τῆς κατ' ἡμᾶς ἁγίας ἐκκλησίας, ἀκλόνητος καὶ ἀπάλαυστος, καὶ ἄπιστοι φυλάττῃ;

Ἀπόκρισις.

Ναὶ τίμιε δέσποτα, ἐν Θεοῦ σωτηριοῦντί μοι, τοῦτο ὑπόσχομαι.

Καὶ ὁ ἀρχιερεὺς, ἢ ὁ ἱερεὺς. Καὶ λοιπὸν ὁμολόγησον ἤδη, τὸ ἅγιον τῆς πίστεως ἡμῶν σύμβολον, ἀνὰ νοὸς προσθήκης. Καὶ λέγει ὁμολογῶν μεγάλῃ τῇ φωνῇ ἡμῶν σύμβολον, ἀνὰ νοὸς προσθήκης. Καὶ λέγει ὁμολογῶν μεγάλῃ τῇ φωνῇ. Τὸ πιστεύω εἰς ἕνα Θεὸν καὶ λέγει τοῦτο ἕως τέλους. Καὶ μετὰ τὸ εἰπεῖν καὶ ἀπαρτίσῃ αὐτὸ τὸ σύμβολον ἅπαν. Εὐθὺς χείρεται ὑπὸ τοῦ ἱερέως ὁ τοιοῦτος τῷ ἁγίῳ καὶ μεγάλῳ τοῦ ἐκκλησίας μύρῳ. ἔν τε τῷ μετέπειτα αὐτοῦ ἐγχαράττοντος σταυρὸν τοῦ ἱερέως, ὁμοίως καὶ εἰς τὰ ὦτα. καὶ τῷ πώγωνι αὐτοῦ, καὶ ταῖς χερσὶν, ἀλλὰ δὴ καὶ τῷ στήθει καὶ τοῖς γόνασι, λέγοντος καὶ ἀναφωνοῦντος τοῦ ἀρχιερέως ἐν μιᾷ ἑκάστῃ αἰδείσει, ἐν τῷ χρίειν. Σφραγὶς δωρεᾶς πνεύματος ἁγίου ἀμήν. Καὶ μετὰ τὸ ἀπομυρῶσαι τοῦτον, δίχεται ὁ ἱερεὺς ἅπαν τοῦ κεφαλῆς τοῦ χριθέντος τῷ μύρῳ τοῦ δίχλιν ταύτην.

τοῦ

Τοῦ κυρίου δεηθῶμεν.

Κυρίε ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ κλίνας οὐρανὸς καὶ τοῖς ἐν γῇ δι' ἄφατον ἔλεος ἐπιδημήσας. καὶ διδάξας τὸν ἀνθρώπους ὁμολογεῖν τὴν ἀληθινὴν, καὶ ἄμεμπτον ὁμολογίαν, τὴν τῆς ὁμοουσίου καὶ συναϊδίου Τριάδος ἐπίγνωσιν, καὶ τὸ σεσωκωτὸν καὶ πανοδώσαμον Πνεῦμα. Δόξα τοῦ ἀψευδοῦς σου στόματος ὑπόφήνας, ὁ πορεύεσθαι τοῦτο, καὶ ὑφίστασθαι ὁν καὶ ἀνάρχου σου Πατρὸς καὶ Θεοῦ, αὐτὸς δέσποτα, τὴν δοῦλον σου, ὁ δ: τὴν ἐπιστρέφοντα ὁν τῇ λαϊνικῇ αἱρέσει, πρὸς τὴν ἀλήθειαν καὶ εὐαγγελίου καὶ καὶ ἀψευδοῦς σου στόματος, καὶ τὴν τῶν ἁγίων σου ἀποστόλων, καὶ διδασκάλων τῆς εὐσεβείας ἀκραφνῆ θεολογίαν, ὁμολογίαν τε αὐτῶν, καὶ πρόδοσιν. πρόσδεξαι ὡς ἐλεήμων, καὶ Συμπαθὴς, σωσάμενον αὐτὸν καὶ ἑνῶν, τοῖς ἀληθέσι δόγμασι τῆς ἁγίας σου καθολικῆς, καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας, καταξιώσας αὐτὸν τῆς ἀτελευτήτου καὶ αἰδίου τῆς οὐρανῶν βασιλείας, τῇ ἐπιγνώσει καὶ ἀπαρακπρύζει, τῶν τῆς εὐσεβείας δογμάτων. παρεῖδε οὖν ὡς συμπαθὴς καὶ ἐλεήμων τὰ ἐνγνώσεται καὶ ἀγνοίας ἐν τῷ εἴῳ πλημμελεθέντα αὐτῷ. παρέσχου αὐτὸν δαμμένειν. ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ πίστει, καὶ ὁμολογίας σου, πλάτυνον ἐν αὐτῷ τὸ στόμα ἐρεύγεσθαι κὴ τῆς ἐξ ἅδου πυλῶν αἱρέσεων, καὶ τῆς λοιπῶν ἀσεβειῶν, διάνοιξον αὐτοῦ τοὺς νοερὸς ὀφθαλμοὺς, καθαρόνησε τὸ θαυμάσια. δίδαξον αὐτὸν ἐπιτελεῖν ἀγωνοθέτην ἐν φόβῳ σου, μὴ μνησθῆς τῆς ἀνομιῶν αὐτοῦ. κάθαρον αὐτοῦ τῆς ψυχῆς αἱρετικῆς ἀχλύος καὶ πάσης ἄλλης δυσεβείας. καὶ σωάζον αὐτὸν δι' ἡμῶν πρεσβεύοντα τῇ ὀρθοδόξῳ σου πάμνῃ. Ὅτι πρέπει σοι πᾶσα δόξα.

Μετὰ ταῦτα λέγει τὴν ψαλμὸν. Ὑψώσατε ὁ Θεός μου ὁ βασιλεύς μου. Εἶτα δόξα καὶ νῦν. Τὸν ὑμνωτέραν. Ὁ Θεὸς οἰκτιρήσαι ἡμᾶς. Εἶτα ὀκτενὴ καὶ ἀπόλυσις.

Λίβελος ὅνπερ διδοῦσιν ἐγγράφως ἀπαιτούμενοι οἱ ἐκ λαϊνων ἐπιστρέφοντες.

Ἐπειδὴ ἀπαιτούθημεν παρὰ σοῦ καὶ παναγιωτάτου ἡμῶν δεσπότου, τοῦ ἀρχιερέως καὶ δεῦ. ἐνος. δοῦναι ὁμολογίαν καθαρὰν ἐν τῷ ἱερῷ κώδικι τῆς ὁδ: ἐκκλησίας, ἥν ἐνα κρατεῖ ἡ καθολικὴ τῶν γραικῶν ἐκκλησία, ἤδη κὴ τὴν θεῖον καὶ σεσκωκωτὸν ὁρισμὸν αὐτοῦ, τὴν παρόντα ἡμῶν ἔγγραφον λίβελον. ἀποδίδωμεν, δι' οὗ καθομολογοῦμεν. καὶ στέργομεν ἅπαντα, τὰ πρὸς τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων ἀποφανθέντα, καὶ στεργθέντα, τῶν τε ἀποστολικῶν, καὶ τῶν ἁγίων ἑπτὰ οἰκουμενικῶν συνόδων. ἀλλὰ δὴ καὶ τῶν μερικῶν, ὡς ἡ ἁγία τῶν γραικῶν ἐκκλησία καθομολογεῖ, ἀποβάλλομεν παντὰ τὰ τῶν λαϊνων ἄτοπα ἔθιμα, καὶ πᾶσαν ἄλλην βέβηλον κενοφωνίαν. ὧν χάριν καὶ ἡ παροῦσα ἡμῶν, ἔγγραφος ὁμολογία. ἐπιδοθῇ τῇ καθολικῇ, καὶ ἀποστολικῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ τῆς κωνσταντινουπόλεως. Ἐν μηνὶ οδ. Ἰνδικτιῶνος οδ. ἔτους οδ.

ΔΟΣΙΘΕΟΣ

Ἐλέῳ Θεοῦ Πατριάρχης τῆς ἁγίας πόλεως Ἱεροσολύμων, τῷ ἱερωτάτῳ καὶ πανοσιωτάτῳ Μητροπολίτῃ Πέτρας, ὑπερτίμῳ καὶ ἐξάρχῳ τρίτης Παλαιστίνης καὶ πάσης πετρέας ἀραβίας κυρίῳ Δωροθέῳ χαίρειν ἀπὸ θεὸς ἔργα σωτηρίου.

Γράφει ἡμῖν ἡ ἀρχιερωσύνη σου, καὶ ἐπαινεῖ μὲ διότι ἐτυπώσαμεν Λυνῶν θεολόγων συγγράμματα, λέγει δὲ ὅμως ὅτι ἔπρεπε νὰ τυπώσωμεν πρῶτον τὰ συγγράμματα κυρ μάρκου τοῦ ἀθηνικοῦ ὡς παφέστερα καὶ πρεσβυτικώτερα. πρὸς οὗ ἀποκρινόμεθα λέγομεν ὅτι, καὶ τοῦτο τὸν λόγον ὃν εἴρηκας ποιήσομεν σὺν Θεῷ. ὥστε νὰ τυπώσωμεν τὰ ἅπαντα τῶν μακαρίων γεννηρίου καὶ παλαμᾶ, γεωργίου τοῦ σχολαρίου, νείλου θεσσαλονίκης, καὶ βρυέννιου, καὶ τὰ τοῦ κυρ μάρκου. κατὰ μόνον τὸ παρὸν ἵνα μὴ μείνῃ ὁ λόγος σου κενὸς καὶ μάλιστα ὅτι ἐσωσέβη νὰ γίνῃ γάμος, παπίσα λυνὸς μετὰ ὀρθοδόξου γυναικὸς λεγόντων λυνῶν ἐξαπλότητος ὅτι καὶ οἱ φράγγοι χριστιανοὶ εἶναι, καὶ ἂν καλὰ καὶ οἱ παπισαὶ φαίνονται νὰ εἶναι καθαροὶ αἱρετικοὶ καθὼς Δαλαμβάνει καὶ τὰ συγγράμματα ὅπου ἐτυπώσαμεν, καὶ ὅταν ἔρχονται εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν, ἀναθεματίζουσι πρῶτον τὰς αἱρέσεις αὐτῶν, εἶτα ὁμολογοῦντες τὴν ὀρθόδοξον πίστιν, χρίονται τῷ ἁγίῳ μύρῳ. καὶ ὅστις πρὸς τὸ νὰ ἔλθουν εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν μὲ τοιοῦτον τρόπον, τοὺς ἔχει Δαὶ ὀρθοδόξους, εἶναι ἀναθεματισμένος. καὶ ὅποιος κοινωνεῖ μετ' αὐτῶν εἰς τὰς προσευχὰς, ἢ εἰς τὴν ἐκκλησίαν των ὑπάγει, εἶναι ἀναθεματισμένος. καὶ ὅστις ποιεῖ μετ' αὐτῶν γάμους, καὶ αὐτὸς εἶναι ἀναθεματισμένος. ἰδίως ὅμως ἰδὲ μακαρίου τοῦ ἀγκύρας ἐν τῇ καταλλαγῇ τὰ κεφάλαια ριη. ριθ. καὶ ρκ. εἰς φύλλα σγ. καὶ τὸν βλάσαρον ἐν τῇ αὐτῇ καταλλαγῇ εἰς φύλλα υμη. καὶ καθεξῆς ἕως κατεβατοῦ υνς. καὶ τὴν ἀνωτέρω ἀποφασιν τῆς οἰκουμενικῆς συνόδου. ὅμως ὡς εἴπομεν Δὰ τὸν λόγους, τυπώσωμεν ἐν ταῦθα δύο λόγους τοῦ μακαρίου ἐφέσου Δὰ νὰ καταλάβουν καὶ ὀνήσωσιν, ὅσοι τοῦτοις παπισαὶς ἔχουσι Δὰ ὀρθοδόξους. καὶ τοὺς συναναστρέφονται ὡς ὀρθοδόξους, καὶ ποιοῦσι γάμους μετ' αὐτῶν ἀπὸ τοῦ νὰ ὦσι πῶς εἶναι καὶ αὐτοὶ ἀλλότριοι τῆς ἁγίας καὶ χριστοῦ ἐκκλησίας, καὶ δὲν ἔχουσι μέρος μετὰ τῶν ὀρθοδόξων, κοινωνοῦντες ἢ τοῖς ἀκοινωνήτοις, ἀκοινώνητοι εἶναι, καὶ ἀπεχισμένοι καὶ ἀποβεβλημένοι ἀπὸ τὴν μερίδα τῶν ὀρθοδόξων.

Τοῖς ἅπαντα χοῦ τῆς γῆς καὶ τῶν νήσων οἰκουμένοις ὀρθοδόξοις χριστιανοῖς, μάρκος ἐλέει θεοῦ τῆς ἐφεσίων μητροπόλεως, ἐν κυρίῳ χαίρειν.

Οἱ τὴν κακὴν ἡμᾶς αἰχμαλωσίαν αἰχμαλωτίσαντες, καὶ πρὸς τὴν βαβυλῶνα τῶν λαϊνικῶν ἐθῶν καὶ δογμάτων θελήσαντες καταστῆσαι, τοῦτο μὲν ὅσον ἠδυνήθησαν ἀγαγεῖν εἰς πέρας, αὐτοθέντε ἀπεμφαῖνον ὁρῶντες, καὶ ἄλλως ἀδυνάτον, ἐν μέσῳ δέπα τῆς ὁδοῦ καταμείναντες, αὐτοῖτε καὶ ὅσοι τοῦτοις ἐπηκολούθησαν.

ὅτε

ἔτε ὀκείνο λειπὸν μεμενήκασιν, οὐδὲ ἶσον γιγνόασιν. ἱεροσύλημα μὴν ἀποληπόν-
τες, τὴν ὡς ἀληθῶς ὄρασιν τῆς εἰρήνης, καὶ τὸ σῶν ὄρθον, τὴν βεβαίαν πίστιν καὶ
ἄσκησιν. Ἐβουλόμεθα δὲ γενέσθαι ποτὲ καὶ κληθῆναι μήτε βουλόμενοι μήτε δυ-
νάμενοι. καὶ διὰ ἶσον αὖ δικαίως κληθέντες γραικολατῖνοι, καλούμενοι δ' οὐ τὰ ὁ
τῶν πάλαι λατινόφρονες. ὅτι τοίνυν οἱ μιξόθηρες ἄνθρωποι κατὰ τοὺς ἐν μύθοις
ἱππόκενταυροι μετὰ τῶν λατίνων μὴ ὁμολογοῦσι τὸ, ὀκ ἐκ τοῦ πνεῦμα τὸ ἅγιον
ὀκπορεύεσθαι, καὶ τὸν υἱὸν αὐτὸν ἔχειν τῆς ἑαυτοῦ ὑπάρξεως. ὅτω γὰρ καὶ ὁ αὐτῶν
ὅρος διαλαμβάνει. μεθ' ἡμῶν ἢ τὸ, ὀκ ἐκ Πατρὸς ὀκπορεύεσθαι λέγουσι. καὶ μετ'
ἐκείνων μὴ, θεμιτῶς καὶ δικαίως τὴν προσθήκην ἐν τῷ συμβόλῳ γεγονέναι φασὶ,
μεθ' ἡμῶν δὲ, λέγειν ταύτην ἀκαταδέχονται. καίτοιγε τὸ θεμιτῶς καὶ δικαίως
γνώμον, τίς ἂν παρηπάσατο λέγειν; καὶ μετ' ὀκείνων μὴ τὸ ἄζυμον, σῶμα καὶ
χρεκὸ λέγουσι, μεθ' ἡμῶν δὲ αὐτὸ μεταλαμβάνειν ὀκ ἂν ὠλμήσειεν. ἀρ' οὐχὶ
ἱκανὰ ταῦτα τὴν γνώμην αὐτῶν διαδεῖξαι, καὶ ὅτι ὀκ ἀληθείας ἔρασταὶ ποιούμενοι
τοῖς λατίνοις συνῆλθον, καὶ ἢν ἐν χερσὶν ἔχοντες προδεδώκασιν, ἀλλὰ χρυσοχοῆσαι
βουλόμενοι καὶ πεπασμένην ὀκ ἀληθῆ συκήσασθαι ἕνωσιν; τίνα δὲ καὶ πρόπον αὐ-
τοῖς ἠνώθησαν, ὑποκεπέον. πᾶν γὰρ τῷ ἑτέρῳ ἐνόμενον, δι' ἑνὸς τινὸς μέσου πάν-
τως ἑνοῦται. τῇ μὴν οὖν δόξῃ τῇ περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἔδοξαν ἑνωθῆναι, σὺν αὐ-
τοῖς ὑποφηνάμενοι καὶ ὀκ ἐκ τοῦ υἱοῦ τὸν ἔχειν τὴν ὕπαρξιν. τὰ δὲ ἄλλα πάντα διά-
φορα καὶ οὐδὲν αὐτοῖς ἓν, οὐδὲ μέσον, οὐδὲ κοινόν. ἀλλὰ δύο μὴν, σύμβολα καὶ πάν-
ρηλαγμένα λέγεται πάλιν ὥσπερ καὶ πρότερον. δίθεν δὲ, καὶ διάφοροι λειτουργίαι
τελοῦνται, ἡμῶν δὲ ἐν ζύμου θυσίας, ἡ δὲ δι' ἀζύμου. διὰ τὰ δὲ βαπτίσματα, τὸ μὲν
διὰ τριπλῆς καταδύσεως τελεῖν, τὸ δ' δι' ἁπαχύσεως ὀκ ἀναφῆς αὖαθεν. καὶ τὸ μὲν
τῷ μύρῳ προσχρώμενον, τὸ δ' οὐδ' ὁπῶν αὐτῷ χρεῖαν ἔχον. διὰ τὰ δὲ τὰ ἔθη πάντα
καὶ ἐν πᾶσι παρηλλαγμένα. νηστείας τε καὶ ὀκνησασι καὶ τάξεις, καὶ εἴ τι τοιοῦτον. τὸ
δὴ ἑνωσις, ὅταν μὴ φανερὸν καὶ δήλον σημεῖον ἔχῃ. καὶ πῶς ἠνώθησαν οἱ τὰ οἰ-
κεῖα σέργειν βουλόμενοι, ἴστω γὰρ καὶ σωεφώνησαν, καὶ μὴ τοῖς ὀκ τῶν Πατέρων
παραδεδομένοις ἀκολουθοῦντες. ἀλλὰ τὸς ὁσφὸς αὐτῶν λόγος. οὐδέπω φησὶν ἡ
τῶν γραικῶν ὀκκλησία τὸ ὀκ μόνου τοῦ Πατρὸς ὀκπορεύεσθαι ἔλεγον, ἀλλ' ἀπλῶς ὀκ
τοῦ Πατρὸς ὀκπορεύεσθαι. τοῦτο δὴ τὸν ὀκβάλλει τὸν ὀκπορεύσεως. ὥστε καὶ
καὶ ἴστω καὶ πρότερον ἡμῶν. καὶ νῦν ἑσμὲν ἡνωμένοι φοῦ τὸν οὐσίας. φοῦ τὸν ἰουλιανοῦ:
σεως. Εἰ δὲ ἀεὶ ἡ τῶν γραικῶν ὀκκλησία τὸ ὀκ τοῦ Πατρὸς ὀκπορεύεσθαι ἔλεγον, ἐξ
αὐτοῦ χρεκοῦ καὶ τῶν ἱερῶν ἀποστόλων καὶ τῶν ἐν πᾶσι συνόδοις Πατέρων παραλαβοῦσα
τὸ, ὀκ ἐκ υἱοῦ οὐδέποτε ἔλεγον. οὐδὲ γὰρ παρέλαβε ἴστω πάρ' οὐδενὸς, τίνος ἄλλου
ἢ τὸ ὀκ μόνου τοῦ Πατρὸς ὀκπορεύεσθαι ἔλεγον; εἰ γὰρ ὀκ ὀκ τοῦ υἱοῦ, δῆλον ὡς ὀκ
μόνου τοῦ Πατρὸς. ὅρα δὴ καὶ τὸν γνώνησεως. τὸ ὀκ τοῦ Πατρὸς φησὶ γνωνηθέν τα
πρὸ πάντων τῶν αἰώνων. μήπως ἐνταῦθα τὸ ὀκ μόνου προσέθησαν; ἀλλ' οὐδὲν ἧττον
νοεῖν ἴστω καὶ λέγομεν. ἡνίκα δείσει. πάρ' οὐδενὸς γὰρ ἄλλου γνωνάσθαι τὸν υἱὸν με-
μαθήκαμεν. διὰ ἴστω καὶ ὁ δαμασκηνὸς ἰωάννης ὀκ προσέπω τὸν ὀκκλησίας ἀπά-
νης, καὶ τῶν γραικιανῶν ἀπάντων ὀκ τοῦ υἱοῦ ἐκλέγομεν τὸ Πνεῦμα. δῆλον ὡς ὀκ τοῦ
Πατρὸς μόνου λέγομεν. διὸ καὶ μικρὸν ἀνωτέρω, τὸν υἱὸν φησὶν ἐκλέγομεν εἶπον.
καὶ ἐν τῷ ἐφεξῆς κεφαλαίῳ μόνος εἶπος ὁ Πατήρ. τί ἔτι; οὐδέποτε τοὺς λατί-

νους ὡς αἱρετικοὺς εἴχομεν. ἀλλὰ μόνον σχισματικοὺς. τοὺς μὴν οὖν πάρ' αὐτῶν
ὀκείνων εἰλήφασι. σχισματικοὺς γὰρ ἡμᾶς ὀκεῖνοι καλοῦσιν. οὐδὲν ἡμῖν ἐγκα-
λεῖν ἔχοντες περὶ τὴν ἡμετέραν δόξαν. ἀλλ' ὅτι τῆς ὑποταγῆς αὐτῶν ἀπε-
χόμεθα, ἵν' ὀφείλομεν ὡς ὀκεῖνοι νομίζουσιν. Εἰ δὲ καὶ ἡμᾶς ἴστω δίκαιον ὀκεί-
νοις ἀνταχαρίζεσθαι. ἐὰν οὐδὲν αὐτοῖς ἐγκαλοῦμεν περὶ τὴν δόξαν, σκεπτέον. τὴν
μὴν αὐτῶν δὲ σχίσματος ὀκεῖνοι δεδώκασιν τῷ προσθήκῃ ἐξενεγκόντες ἀσαφῆ δόν.
ἵν' ὑπ' ὀδόντα πρότερον ἔλεγον. ἡμεῖς δὲ αὐτῶν ἐχόμεθα πρότερον, μᾶλ-
λον δὲ ἐχόμεθα αὐτοὺς καὶ ἀπεκόψαμεν δὲ κοινοῦ τὸν ὀκκλησίας σώματος. διατὶ
εἰπέμοι, πότερον ὡς ὀρθῶν ἔχοντες δόξαν, ἢ ὀρθῶς τὴν προσθήκην ἐξενεγκόντας;
καὶ τὶς ἂν ἴστω εἴποι, μὴ σφόδρα τὴν ἐγκέφαλον διαστρεβλοῦντος. ἀλλ' ὡς ἄπορα
καὶ δυσεβῆ φρονοῦντας, καὶ πολλὰ λόγων προσθήκην ποιήσαντας. ὀκοῦν ὡς αἱρετικοὺς
αὐτοὺς ἀπεστρέφομεν, καὶ διὰ ἴστω αὐτῶν ἐχωρίζομεν. διατὶ γὰρ ἄλλο; φασὶ
γὰρ οἱ φιλοσεβεῖς νόμοι, αἱρετικοὺς εἶναι, καὶ τοῖς κὶ τὴν αἱρετικῶν νόμοις ὑπόκειται,
ὁ καὶ μικρὸν γοῦν τι παρεκλίνων τὴν ὀρθῆς πίστεως. εἰ μὴν οὖν οὐδένα παρεκλίνουσι τὴν
ὀρθῆς πίστεως, μάτην ὡς ἔοικεν αὐτοὺς ἀπεκόψαμεν. εἰ δὲ παρεκλίνουσιν ὅλως, καὶ
ταῦτα πρὸ τὴν θεολογίαν τοῦ ἁγίου πνεύματος, εἰς ὃ βλασφημεῖται κινδυνεύων ὁ
χαλεπώτατος, αἱρετικοὶ εἰσὶν ἄρα, καὶ ὡς αἱρετικοὺς αὐτοὺς ἀπεκόψαμεν. Διατὶ
δὴ καὶ χρίωμεν τῶν μύρῳ τοὺς ἐξ αὐτῶν ἡμῖν προσιόντας; λέγει γὰρ ὁ τῆς δευτέρας
οἰκουμενικῆς ζωοδόχος κανὼν οὕδομος. Τοὺς προσιεμένους τὴν ὀρθοδοξίαν καὶ τὴν με-
τοποτεταγμένην ἀκολουθείαν. εἰδὶ τὸν σωζομένων ἀπὸ αἱρετικῶν δεχόμεθα, καὶ τὸν ὑποτεταγμένην ἀκολουθείαν.
δρειανοὺς μὴν καὶ μακεδονιανοὺς, καὶ σαββατιανοὺς, καὶ ναυατιανοὺς, τοὺς λεγόντας ἑαυτοὺς
καθαροὺς, καὶ δρισεριτὰς, καὶ τεσσαρεσκαιδεκατίτας. ἤγουν τετραδίτας, καὶ ἀποτιναι-
τὰς δεχόμεθα, διδόντας λιβέλλους καὶ ἀναθεματίζοντας πᾶσαν αἵρεσιν μὴ φρο-
νοῦσαν ὡς φρονεῖ ἡ ἁγία καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ ὀκκλησία. σφραγιζο-
μένους, ἤτοι χριομένους πρώτον τῷ ἁγίῳ μύρῳ. τό τε μέτωπον, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς,
καὶ τὰς ῥῖνας, καὶ τὸ στόμα, καὶ τὰ ὦτα. καὶ σφραγίζοντες αὐτοὺς λέγομεν. σφραγὶς
δωρεᾶς πνεύματος ἁγίου. Ὅρᾶς τίνα σωτάπομεν, τοὺς ὀκ λατίνων ἡμῖν προ-
σιόντας. εἰ δὲ ἔτι πάντες αἱρετικοὶ, δῆλον κἀκεῖνοι.

Τὶ δὴ καὶ ὁ σοφώτατος πατριάρχης θεόδωρος ὁ βαλσαμὼν, ἐν τῇ πρὸς Μάρ-
κον, τὸν ἁγιώτατον πατριάρχην ἀλεξανδρείας ἀποκρίσεσι περὶ τούτων γράφει.
Ἀιχμάλωτοι λατῖνοι καὶ ἕτεροι, παρισταζόντες εἰς τὰς καθολικὰς ὀκκλησίας ἡ-
μῶν, ζητοῦσι μεταλαμβάνειν τῶν θείων ἁγιασμάτων. Εἰ οὖν ἐγχωρητέον τοῦτο ἐστὶ,
ζητοῦμεν μαθεῖν. Ὁ μὴ ὢν μετ' ἐμοῦ κατ' ἐμοῦ ἐστὶ, καὶ ὁ μὴ σωνάγων μετ'
ἐμοῦ σκορπίζει. ἐπεὶ οὖν πρὸ χρόνων πολλῶν ἀπεχίσθη τὴν δυτικῆς ὀκκλησίας, τὴν ῥω-
μης φαμὲν. τὸ πρωτόνυμον ἀθροίσμα, ἥτις ὀκ τῶν ἑτέρων τεσσάρων ἁγιωτάτων
Πατριαρχῶν κοινωνίας ἀποχωρεῖται, εἰς ἔθη καὶ δόγματα τὴν καθολικῆς ὀκκλησίας
καὶ τὴν ὀρθοδόξων ἀλλότρια. διὰ τοῦτο. ὅτε ἐν τῇ θείας ἱεροτελεσίαις τὴν κοινῆς
τὴν Πατριαρχικῶν ὀνομάτων ἀσαφοῦς ὁ πάπας ἠζίωται. ὀκ ὀφείλει οὐδὲ χρίος
λατινικὸν ὀκ χειρὸς ἱερατικῆς. διὰ τὴν θείων καὶ ἁγιοτάτων μυστηρίων ἁγιάζεσθαι. εἰ μὴ
κατάθηται πρότερον ἀποχέσθαι τῶν λατινικῶν δογμάτων καὶ συνηθειῶν, καὶ κὶ
κανόνας κατηχηθῇ καὶ τοῖς ὀρθοδόξοις ἐξισωθῇ. ἀκύρεις ἀποχοινίσθησαν, οὐ μόνον εἰς ἔθη,

εἰς ἔθη, ἀλλὰ καὶ δόγματα τῆς ἐκκλησίας ἀλλότρια; πάντως αἱρετικοὶ, ἐπὶ ὅπερ καὶ
κανόνας κατηχηθῆναι ὀφείλει καὶ τοῖς ὀρθοδόξοις ἀξιωθῆναι. εἰδὲ κατηχηθῆναι
δῆλον ὅτι καὶ τῷ μύρῳ χρισθῆναι. πόθεν οὖν ἡμῖν αὐτεφάνησαν ἐξαίφνης ὄντες ὀρθό-
δοξοι. εἰ διὰ τοσούτων πατέρων, ἐπὶ διδασκάλων κεκρατηκότες αἱρετικοὶ; πῆς αὐτοῖς οὕτ-
τω ῥαδίως ὀρθοδόξοις πεποίηκεν; ὁ χρυσὸς εἰ βύλοιο τάλαντα λέγειν καὶ κέρδη τὰ
κὰ. μᾶλλον μὴ οὖν ἐκείνοις ὅτε πεποίηκεν ὀρθοδόξοις, σὲ ὁ ποιήσας ἐκείνοις ὅ-
μοιον. εἰς τὴν αἱρετικὴν ἀπεώκατο μοῖραν. Ἀλλ' εἰ μεσότητά τινα φησὶ δηνοήσαμ-
μὴ τῶν δογμάτων, ἐκείνοις τε σωσφθησόμεθα δι' αὐτῆς, καὶ πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς
ἔξομμ. οὐδὲν ἀναγκαζόμμοι λέγειν πρὸς τὰ εἰωθότα καὶ προδεδομένα. τοῦτ'
ἐστὶν ἐκεῖνο, ὃ τοὺς πολλοὺς ἐξαρχῆς ἀπατῆσαν, καὶ πεῖσαν ἀκολουθεῖν τοῖς εἰς τὸν
κηρυνὸν τῆς δυνασεβείας ἀπάγουσιν. πεῖσόντες δὴ εἶναι τὴν μέσον ἀμφοῖν τῶν δο-
ξῶν, ὅπερ δηπήνων ἐναντίων συμβάνει πρὸς τὸ δεινὸν ἡυτομέλησαν, ἀλλὰ λέξιν
μὴ ἐνδέχεται μέσιμ δύο δοξῶν διρεθῆναι τὴν ἀμφοτέρας σημαίνουσαν ὁμονύ-
μως. δόξα ὁ μέση ἐναντίων δοξῶν περὶ ἑ αὐτὸ πράγματος, ἀδύνατον. εἰ δε-
μὴ, καὶ ἀληθείας καὶ ψεύδους ἔσται τὶ μέσον, καὶ καταφάσεως, καὶ ἀποφάσεως.
ἀλλ' οὐκ ἔστιν. δὴ παντὸς δὴ, ἢ κατάφασις, ἢ ἀπόφασις. Εἰ μὴ οὖν τὸ λαοδικηνὸν
ἀληθὲς δόγμα, τὸ, ὀκ ἐξ ἡὲ ὀκπορδέσθαι. ψεῦδος τὸ ἡμέτερον, τὸ, ὀκ ἐξ Πα-
τρὸς μόνε. διὰ τοῦτο δὴ αὐτῶν ἐχωρέσθημμ. εἰδὲ τὸ ἡμέτερον ἀληθὲς, ψεῦδος
ἂν εἴη δήπου τὸ ἐκείνων. τὶ δὲ ἂν εἴη μέσον τούτων, οὐδέν. πλὴν εἰ μὴ λέξις πρὸς
ἄμφω τὰς δόξας ὁρῶσα, καθάπερ τὰς κόθορνος. αὕτη δὲ ἡμᾶς ἑνωθῆναι ποιή-
σει; ἐπὶ δεόμεθα. ὅταν ἀλλήλοις ἐξετάζωμμ, περὶ τῶν νοημάτων καὶ τῶν δο-
ξῶν, ἕνι καὶ ἀμφοτέρους ἡμᾶς πρὸς εἰρηνεῖν ὀρθοδόξους. Τίς τ' ἀναγκία φρονοῦντας;
ἐγὼ μὴ ὀκ, οἶμαι. οὐδ' ἂν εἴδείης ὁ πάντα φέρων καὶ πάντα ῥαδίως ἐπονομά-
ζων, βέλη πρὸς Γρηγορίου ἐξ θεολόγου μαθεῖν εἶα περὶ τὴν μεσότητος γράφει; Ἢ
πρὸς πάντας ὁρῶν τοὺς πατέρας εἰκὼν, ἑλῶν ἀμφοτέρων πρὸς κόθορνος,
ἢ καὶ πάντα ἄνεμον λίκμησις, ἐξεστάν λαβεῖν τὴν νεόγραφον κακοργίαν καὶ τὴν
καὶ τὴν ἀληθείας δηνοιαν. τὸ δὴ ὅμοιον καὶ τὰς γραφὰς τὴν δυσεβείας προσχημα.
ἰὼ περὶ τὴν δηνοηθήσης τότε μεσότητος, περὶ ὁ τὴν αὐτὴν ἐξεδρεῦσαν σωόδον
τοιάδε πάλιν φησὶν. Εἴτε τὴν χαλάνης πύργον, ὃς καλῶς τὰς γλώσσας ἐμέρισεν;
ὡς ὄφελόν γε καὶ ταύτας, δὴ κακῷ γὰρ ἡ συμφωνία. εἴτε τῷ καϊάφα σωεδρίῳ
ᾧ Χριστὸς κατακρίνεται, εἴτε τὶ ἄλλον τοιοῦτον τὴν σωόδον ἐκείνην ὀνομαστέον, ἢ πάν-
τα ἀνέτρεψε καὶ σωέχει. τὸ μὴ δυσεβὲς δόγμα καὶ παλαιὸν καὶ τὴν Τελάδος
ὁμόπτμον καταλύσασα, τῷ βαλλεῖν χάρακα ἐπὶ μηχανήματα κατασεῖσαι τὸ ὁμοού-
σιον, τῇ ὁ ἀσεβείᾳ θύραν ἀνοίξασα διὰ τῶν γεγραμμένων καὶ λεγομένων με-
σότητος. σοφοὶ δὴ ἐγένοντο τὸ ἐξ κακοποιῆσαι. τὸ ὁ καλὸν ποιῆσαι οὐκ ἔγνω-
σαν. Τοσαῦτα μὴ ἡμῖν ἀρκεῖ περὶ τὴν μεσότητος. ὅπ ὁ ἐδ' ἔστιν ὅλως μεσό-
της, ἱκανῶς ἀποδεδειχόσι. καὶ ὅπ τὰ τοιαῦτα ζητεῖν ἀσεβὲς καὶ τὴν ἐκκλησίας
ἀλλότρια. ἀλλὰ τὶ φησὶ δεόμεθα πρὸς τὰς μέσας τύτας γραικολαδίνας; οἱ
τὴν μεσότητα περιέποντες, τὰ μὴ, ἐπαινοῦσι τὴν λαδινικῶν ἐθῶν καὶ δογμάτων ἀ-
ναχαιδόν. τὰ δ' ἐπαινοῦσι μὴ, ἀλλ' ὀκ ἂν ἔλοιντο. τὰ δ' ὀκ ἐπαινοῦσι ὅλως.
φυκτῶν αὐτὸς. ὡς φύγοι τὶς ἀπὸ ὄφεως ὡς αὐτὸς ἐκείνοις ἢ κἀκείνων πολλῷ

δήπου

δήπου χείρονας. ὡς χρισοκαπήλους καὶ χρισεμπόρους. οὗτοι γὰρ εἰσὶ καὶ τὴν θεῖον
ἀπόστολον, ὁι πορισμὸν ἡγούμμοι τὴν δυσέβειαν. πρὸς ὧν ἐπάγει λέγων. ἀφίστασο
ἀπὸ τῶν τοιούτων. οὐ γὰρ ἵνα μάθωσιν, ἀλλ' ἵνα λάβωσι πρὸς ἐκείνους αὐτομολῶσι.
ποία ὁ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος; ἢ τὶς συμφώνησις Χρισῷ πρὸς Βελίαρ; ἢ
τὶς μερὶς πισῷ μετὰ ἀπίσου; Ἡμεῖς μὴ ὁ μὴ τῶν πατέρων ἀπάντων, ὀκ ἐξ ἡὸς
ὁ τὸ Πνεῦμα οὐ λέγομμν, οὗτοι ὁ μὴ τῶν λαδίνων ἐκ τὴν ἡὸν πηγὴν ἐξ ἁγίου Πνεύμα-
τος λέγουσιν, ὀκ βάλλουσιν αὐτὸ δηλαδὴ τὴν θεότητος, καὶ ἡμεῖς μὴ ἐξ θεολό-
γου Γρηγορίου τὴν αὐτὴν διακρινόμμν ἐξ ἡοῦ τὴν πατέρα, οὗτοι ὁ μὴ τῶν λαδίνων
τὴν αὐτὴν ἔχουσι σωάπτουσι. καὶ ἡμεῖς μὴ μὴ ἐξ σπτοῦ μαζίμου ἐκ τὸ τὸ ῥωμαίων
καὶ τὸ δυδικῶν πατέρων, οὐ πιστεύμμν τὴν ἡὸν αὐτὸν ἐξ Πνεύματος, οὗτοι ὁ καὶ μὴ
ἔχουσι γραικοὶ αὐτὸν, καὶ ὁ τοὺς λαδίνους δρχεῖν ἐξ Πνεύματος τὴν ἡὸν ὀν τῷ ὄρῳ
αὐτῶν ἀποφαίνονται. Ἡμεῖς ὁ οὖν δίκαιον γεγόφοντες, ἐπεὶ καὶ ὁροδοῦντες αὐτὸ
ἔστι σωέθενο. καὶ ἡμεῖς μὴ μὴ ἐξ φιλοσόφου ἐκ μάρτυρος ἐστίν, ὡς ὁ ἡὸς ὀκ
ἐξ πατρὸς, οὕτω καὶ τὸ Πνεῦμα ὀκ ἐξ πατρὸς λέγομμν, οὗτοι ὁ μὴ τῶν λαδίνων, τὴν
μὴ ἡὸν, ἐμέσως, τὸ ὁ πνεῦμα ἐμμέσως ὀκ ἐξ πατρὸς λέγουσι. καὶ ἡμεῖς μὴ
μὴ ἐξ δαμασκηνοῦ ἐκ τὴν πατέρων ἀπάντων τὴν διαφορὰν γνώσεως καὶ ὀκπορδόσεως
ἀγνοεῖν ὁμολογοῦμμν, οὗτοι δὲ μετὰ τοῦ θωμᾶ καὶ τῶν λαδίνων, τῷ ἐμμέσῳ
καὶ ἀμέσῳ διαφέρειν φασὶ τοὺς θεόδους. καὶ ἡμεῖς μὴ τὴν ἀκλίσιν ἐκ θείας φύσε-
ως ἄκλισιν καὶ τὴν θέλησιν καὶ τὴν ἐνέργειαν εἶναι φαμὴ καὶ τοὺς πατέρας. οὗτοι δὲ
μὴ τὴν λαδίνων ἐξ θωμᾶ, τὴν μὴ θέλησιν, τὴν αὐτὴν τῇ οὐσίᾳ, τὴν θείαν ὁ ἐνέργειαν
κλισὴν εἶναι λέγουσι. κἄντε θεότης ὀνομάζοιτο. κἄντε θεῖον ἐκ ἄυλον φῶς, κἄντε
Πνεῦμα ἅγιον, κἄντε τοιοῦτον ἕτερον. καὶ οὕτω κλισὴν θεότητος. καὶ κλισὸν θεῖον
φῶς, ἐκ κλισὸν Πνεῦμα ἅγιον. τὰ πανταχοῦ πρεσβύσι κλίσματα. καὶ ἡμεῖς μὴ,
ὅτε τοὺς ἁγίους ἀπολαβεῖν, τὴν ἠτιμασμένην αὐτῶν βασιλείαν, ἐκ τὰ ἀπόρρητα ἀ-
γαθὰ ὅτε τοὺς ἁμαρτωλοὺς εἰς τὴν γέενναν ἐμπεσεῖν ἤδη φαμὴ, ἀλλ' ἐκδέχεσθαι
τὸν ἴδιον ἑκατέρους κλῆρον. καὶ εἶναι τοῦτο καιρὸν ἐξ μέλλοντος μετὰ τὴν ἀνάστασιν
καὶ τὴν κρίσιν, ὅτι δὲ μετὰ τῶν λαδίνων τοὺς μὴ αὐτίκα μετὰ θανάτου ἀπολα-
βεῖν ἤδη κατ' ἀξίαν ἐθέλουσι, τοῖς δὲ μέσοις, εἴτουν τοῖς ἐν μετανοίᾳ τελευτήσα-
σι, πῦρ αὐτοὶ καθάρσιον ἕτερόν τὶ τῆς γεέννης ὑπάρχον ἀναπλάσαντες ἀποδίδοσι.
ἵνα δὶ αὐτοῦ φησὶ καθαιρόμμοι τὰς ψυχὰς μετὰ θανάτου, ὅπ τὴν βασιλείαν καὶ
αὐτοὶ μετὰ τῶν δικαίων ἀποκαταστῶσι. τοῦτο δὲ ἐ ὁ ὄρος αὐτῶν περέχει. καὶ
ἡμεῖς μὴ ἀποστρεφόμεθα τὸ ἰουδαϊκὸν ἄζυμον τοῖς ἀποστόλοις κανονίζοντα ὑπὸ τὴ
κόντος, ὅτι δὲ ἐν τῷ αὐτῶν ὄρῳ, σῶμα χρισοῦ τὸ πρὸς τῶν λαδίνων ἱερουργούμε-
νον ἀποφαίνονται. καὶ ἡμεῖς μὴ ἀθεμίτως καὶ παρανόμως καὶ τοῖς πατράσιν ἐξ ἐ-
ναντίας τὴν ἐν τῷ συμβόλῳ παραδήκην γεγρῆθαι φαμὴ, ὅτι δὲ αὐτὴν θεμιτῶς
καὶ δίλογος διορίζονται γεγρῆθαι. Τοσοῦτον ἴδασι τῇ ἀληθείᾳ ἐκ ἑαυτοῖς συμφω-
νεῖν. καὶ ἡμεῖς μὴ τὸν πάπαν ὡς ἕνα τῶν πατριαρχῶν λογιζόμεθα. καὶ τοῦτο γε, ἀν
ὀρθόδοξος ἦ, ὅτι δὲ αὐτὸν εἰκάζεον τοῦ Χρισοῦ καὶ πατέρα καὶ διδάσκαλον τῶν
χρισιανῶν ἀπάντων, μάλα σεμνῶς ἀποφαίνονται. γνοῖεν πατρὸς δυτυχέστερον.
τὰ δὲ ἄλλα ὅμοιοι. καὶ ὁ δεῖ κἀκεῖνος ὀκ δυτυχεῖ, τὸν αὐτίπαπαν ἔχων δηπε-
κῶς διοχλεῖν. καὶ ὅτι τὸν πατέρα μιμεῖται, ἐ τὸν διδάσκαλον ὀκ ἀνέχον.

φύγοι

φύλητε ἐν αὐτῇς ἀδελφοὶ καὶ τὴν πρὸς αὐτὴς κοινωνίαν, οἱ γὰρ πιστοὶ ψευδαπόστολοι, ἐργάται δόλιοι μεταχηματιζόμενοι εἰς ἀποστόλους Χριστοῦ. καὶ οὐ θαυμαστὸν, αὐτὸς γὰρ ὁ σατανᾶς μεταχηματίζεται εἰς ἄγγελον φωτός. οὐ θαῦμα οὖν εἰ καὶ οἱ διάκονοι αὐτοῦ μεταχηματίζονται ὡς διάκονοι δικαιοσύνης. ὧν τὸ τέλος ἔσται κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν. Καὶ πάλιν ἀλλαχοῦ πρὸς τὴν αὐτὴν ὁ αὐτὸς ἀπόστολος. οἱ πιστοὶ τῷ κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ οὐ δουλεύουσιν, ἀλλὰ τῇ ἑαυτῶν κοιλίᾳ. καὶ διὰ τῆς χρηστολογίας καὶ εὐλογίας ἐξαπατῶσι τὰς καρδίας τῶν ἀκάκων. ὁ μὴ ὅτι γε ὁ θεμέλιος ἔσχεν ἔχων τὴν σφραγῖδα ταύτην. καὶ ἀλλαχοῦ πάλιν. εἴπερ ὑμᾶς διαγγελίζεται παρ' ὃ παρελάβετε, κἂν ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ, ἀνάθεμα ἔστω. βλέπετε προφητικῶς τὸ, κἂν ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ, ἵνα μήπις ὑπερεχίῃ τοῦ πάπα προβάλληται. Καὶ ὁ ἠγαπημένος μαθητὴς, εἴπερ ἔρχεται πρὸς ὑμᾶς καὶ τοιαύτην διδαχὴν οὐ φέρει, εἰς οἰκίαν αὐτὸν μὴ λαμβάνετε, καὶ χαίρειν αὐτῷ μὴ λέγετε. ὁ γὰρ λέγων αὐτῷ χαίρειν, κοινωνεῖ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ τοῖς πονηροῖς. τάτων ὑμῖν ὑπὸ τῶν ἁγίων ἀποστόλων διορισμένων, σήκατε κρατοῦντες τὰς παραδόσεις, ἃς παρελάβετε. τάς τε ἐγγράφους καὶ τὰς ἀγράφους, ἵνα μὴ τῇ τῶν ἀθέσμων πλανῇ συναπαχθέντες, ὀκπέσητε ἐκ ἰδίου στηριγμοῦ. Θεὸς δὲ ὁλοτελὰ πάντα δυνάμενος, ὀκείνους τε ὑπηνῶναι τὴν οἰκείαν πλανίαν παραδυάσειε, καὶ ἡμᾶς αὐτῶν ἀπαλλάξειν τῶν πονηρῶν ζηζανίων, καὶ οἷα καθαρὸν καὶ ἄμοχθον σῖτον εἰς τὰς ἑαυτοῦ ἀποθήκας συνάξειε. ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα τιμὴ καὶ προσκύνησις σὺν τῷ ἀνάρχῳ αὐτοῦ Πατρὶ, καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ αὐτοῦ Πνεύματι. νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΑΓΙΩΤΑΤΟΥ

Μητροπολίτου ἐφέσου κυροῦ Μάρκου τοῦ εὐγενικοῦ. ὁμολογία τῆς ὀρθῆς πίστεως ὀκτεθεῖσα ἐν Φλωρεντείᾳ κατὰ τὴν παρὰ λατίνοις γενομένην ζωοδόχον.

Ἐγὼ τῇ χάριτι θεοῦ χαίρειν δόγμασιν ἐκτεθεῖσι, καὶ τῇ ἁγίᾳ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ διὰ πάντων ἑπόμενος, πιστεύω καὶ ὁμολογῶ τὸν θεὸν Πατέρα, μόνον ἄναρχον καὶ ἀνάπαυστον, πηγὴν καὶ αἰτίαν τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ Πνεύματος. ὁ μὲν υἱὸς ἐξ αὐτοῦ γεγέννηται, καὶ τὸ Πνεῦμα ἐξ αὐτοῦ ἐκπορεύεται. μηδὲν τοῦ υἱοῦ συμβαλομένου πρὸς τὴν ἐκπόρευσιν, ὥσπερ οὐδὲ τοῦ πνεύματος πρὸς τὴν γέννησιν. καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα τὰς προόδους εἶναι καὶ σωαλλήλους, ὡς οἱ θεολόγοι Πατέρες διδάσκουσι. Διὸ τοῦτο μὲν καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεσθαι δι' υἱοῦ λέγεται, τοῦτέστι μετὰ τοῦ υἱοῦ καὶ ὡς ὁ υἱός. εἰ καὶ μὴ γεννητῶς ὡς ἐκεῖνος. ὁ δὲ υἱὸς οὐ λέγεται γεννᾶσθαι διὰ τοῦ πνεύματος. διὰ τὸ σχετικὸν εἶναι, τὸ τοῦ υἱοῦ ὄνομα. ἵνα μὴ δόξῃ υἱὸς εἶναι τοῦ Πνεύματος. ἐντεῦθεν καὶ Πνεῦμα μὲν υἱὸν λέγεται διὰ τὸ κατὰ φύσιν οἰκεῖον, καὶ τὸ δι' αὐτοῦ παρεκπορεύεσθαι τοῖς ἀνθρώποις, ὁ δὲ υἱὸς τοῦ Πατρὸς λέγεται, τοῦ δὲ Πνεύματος ὁ υἱὸς οὐκ λέγεται κατὰ τὴν νόησις γεγένεσιν. εἰ δὲ τὸ δι' υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι τὴν

τὴν αἰτίαν ἐδήλου. καθάπερ οἱ νέοι θεολόγοι φασὶν, ἀλλ' οὐ τὸ δι' αὐτοῦ ἐκλάμπειν καὶ παρυπνέειν, καὶ ὅλως τὸ συμπροϊέναι, καὶ συμπαρομαρτεῖν καὶ τὴν θεηγόρον δαμασκηνὸν, ἐκ τοῦ θεολόγοι πάντες ἐξῆς ῥητῶς ἀφῆρον καὶ υἱοῦ τὴν αἰτίαν Διονύσιος. Ὁ μὲν λέγων, μόνη πηγὴ, ἰδιοτικὴ αἰτία, τῆς ὑπερουσίου θεότητος ὁ Πατὴρ. καὶ τούτῳ καὶ υἱοῦ καὶ Πνεύματος διακρίνεται ἀθανάτου. Ὁ δὲ, μόνος ἀγέννητος καὶ μόνος πηγὴ θεότητος ὁ Πατὴρ. ἰδιοτικὴ μόνος αἰτία, καθάπερ καὶ μόνος αἰώνιος Γρηγόριος ὁ θεολόγος. Ὁ δὲ, πάντα ὅσα ὁ Πατὴρ, καὶ υἱοῦ. πλὴν τὴν αἰτίας ὁ Μάξιμος. Ὁ δὲ, ὅτι καὶ οἱ ῥωμαῖοι τὴν υἱὸν οὐ ποιοῦσιν αἰτίαν καὶ Πνεύματος, Δαμασκηνὸς καὶ ἐν ἄλλοις, ὅσα ἁρμόζει, πηγὴ, αἰτία γεννήσεως. Ἰωάννης μόνῳ πρεσβεύει. ὀκ οὖν ὁ θεολογικώτατος καὶ δαμασκηνὸς διὰ τὴν θεὶς ὅτι καὶ υἱοῦ, τὴν ὀκ ἀπηγόρευεν ἐν μέρει τῷ ὀγδόῳ τῶν θεολογικῶν λέγων, ὀκ καὶ υἱοῦ τὸ πνεῦμα οὐ λέγωμεν, υἱοῦ δὲ ὀνομάζομεν καὶ δι' υἱοῦ φανερούσθαι καὶ μεταδίδοσθαι ἡμῖν ὁμολογοῦμεν. Ἐν δὲ τῷ γε πάλιν ὁ αὐτὸς, πνεῦμα υἱοῦ ἔχ ὡς ἐξ αὐτοῦ, ἀλλ' ὡς δι' αὐτοῦ ὀκ καὶ πατρὸς ὀκπορευόμενον. μόνος τοῦ αἰτίου ὁ πατὴρ. ἐν δὲ τῇ πρὸς Ἰουδαίους ἀπολογίᾳ πρὸς τὸν τέλει. πνεῦμα ἐνυπόστατον ὀκπορευόμενα καὶ βλημα, δι' υἱοῦ καὶ ὀκ ἐξ υἱοῦ ὡς πνεῦμα σόματος θεοῦ λόγου ἐξαγγελικὸν. ἐν δὲ τῷ κατὰ τὴν θεόσμον ταφὶν καὶ Κυρίου λόγῳ, πνεῦμα ἅγιον καὶ θεοῦ καὶ πατρὸς, ὡς ἐξ αὐτοῦ ὀκπορευόμενον, ὅπερ καὶ καὶ υἱοῦ λέγεται, ὡς δι' αὐτοῦ φανερούμενον καὶ τῇ κτίσει μεταδιδόμενον. ἀλλ' ὀκ ἐξ αὐτοῦ ἔχον τὴν ὑπαρξιν. δῆλον τοῖς, ὡς ἐν τῇ μεσοπλείᾳ αὐτῇ δὴ λοιοῖ ἡ διὰ τὸ ὀκ τὸ πρὸς ἐχὲς αὖτον ὡς οἱ λατῖνοι βούλονται, πάντως ἰσοδυναμεῖ τότε τῇ ὀκ, καὶ ἡ ἑτέρα τὴν ἑτέρας τὴν χρῆσιν ἀνταναμβάνει ὡς τὸ, ὀκτησάμην ἄνθρωπον διὰ τοῦ θεοῦ, ἰδοὺ τὸ ὀκ τοῦ θεοῦ. καὶ ὁ αὐτὸς γυναικὸς. τουτέστιν ὀκ γυναικὸς. ἔνθα τοίνυν ἡ ὀκ, ἀπηγόρευται, δῆλον ὅτι καὶ ἡ αἰτία ἰδίᾳ σωαπηγόρευται. λείπεται ἄρα τὸ ὀκ τοῦ πατρὸς δι' υἱοῦ ὀκπορεύεσθαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὕτω λέγεσθαι καὶ τὴν τῆς σωεπιγραφῆς θεολογίας τρόπον, ὀκ ὀκ πατρὸς ὀκπορευόμενον, δι' υἱοῦ φανερούσθαι, ἢ γνωρίζεσθαι, ἢ ὀκλάμπειν, ἢ παρυπνέειν νοεῖσθαι. Ἰστὸν καὶ φησὶν ὁ μέγας βασίλειος γνωριστικὸν τὴν καὶ τὴν ὑπόστασιν ἰδιότητος σημεῖον ἔχει, τὸ μὴ καὶ υἱοῦ καὶ σὺν αὐτῷ γνωρίζεσθαι, καὶ ὀκ τοῦ πατρὸς ὑφεσᾶναι, ἰστ' ἄρα καὶ τὸ διὰ τοῦ υἱοῦ βλέπειν, τὸ μετ' αὐτοῦ γνωρίζεσθαι, καὶ καὶ ὀκ ἄλλη τὶς ἰδιότης ἀποδέδοται τοῦ πνεύματος ἐνταῦθα πρὸς τὸν υἱόν. ἢ τὸ μετ' αὐτοῦ γνωρίζεσθαι, καὶ ὀκ ἄλλη τὶς πρὸς τὸν πατέρα. ἢ τὸ ἐξ αὐτοῦ ὑφεσᾶναι. ὀκ ἄρα ὀκ τοῦ υἱοῦ ὑφέσηκεν, οὐδὲ τὸ εἶναι ἔχει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ἐπεὶ τὸ ὀκώλυε δι' υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι λέγειν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὥσπερ δι' υἱοῦ τὰ πάντα γεγενῆσθαι λέγεται; ἀλλ' ἐκεῖνο μὴ λέγεται τὴν διὰ: κειμένης αἰτὶ τὴν ὀκ τοῦ πατρὸς δι' υἱοῦ λέγεται. τοῦτο τὴν αἰτίαν ὀκ ἐξ ἀνάγκης τῷ υἱῷ δίδωσι. διὰ τὸ καὶ τὸ ἐξ υἱοῦ καὶ πάντελῶς οὐχ ὑπάρχειν καὶ καθαρῶς ἀπηγόρευται. τὰς τῶν δυνάμεων διδασκάλων φωνὰς. αἰτίαν τοῦ πνεύματος τῷ υἱῷ διδόασιν, ὅτε γνωρίζω. καὶ ὅτε μετεβλήθησαν, ὅτε παραδέχομαι. τεκμηρίου ὅτι διεφθαρμένα εἰσὶ καὶ πρέγραπτοι. διά τε πολλῶν ἄλλων, καὶ διὰ τοῦ χθὲς καὶ πρώην προενεχθέντος πάρ αὐτῶν βιβλίου τῆς οἰκουμενικῆς διδύμης συνόδου, τὸ ὅρον ἔχοντος

μετὰ

μῆ τ ἐν τῷ συμβόλῳ προσθήκης. ὅπερ ἀναγνωσθὲν ὁπόσῳ αὐτῶν ἀσχημίῳ κατ
τέχεται. ἴσασιν οἱ τότε παρόντες, ἀλλ' οὐδ' αὖ ἐναντία τῆς οἰκουμενικῆς συνόδοις
καὶ τοῖς κοινοῖς αὐτῶν δόγμασιν, οὐδ' αὖ ὅλως ἀσύμφωνα τοῖς ἀπαντικοῖς διδασ:
κάλοις ἔγραψαν οἱ πατέρες ἐκεῖνοι, οὐδὲ αὐτοῖς ἀπαράλληλα, καθάπερ δι' ἄλλων
πολλῶν ἐκείνων ῥητῶν ἀποδείκνυσιν. Διὰ τοῦτο τὰς τοιαύτας δεικνυούσας φωνὰς
περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐκπορεύσεως, ἀθετῶ. καὶ συμφωνῶν τῷ ἁγίῳ δα:
μασκηνῷ, ὃν καὶ ἡμῖν τὸ πνεῦμα οὐ λέγω, καὶ ὃς τις ἂν ἕτερος τοῦτο λέγειν δοκῇ.
οὔτε λέγω τὴν ἡμῶν αἵρεσιν. οὐδὲ προσθολέα, ἵνα μὴ δεύτερος ἀπὸ τῆς Ἱερά:
δι, καὶ τοῦθεν δύο αἵρεσι καὶ δύο ἀρχαὶ γνωρισθῶσιν. οὐδὲ ὡς ἐστῶδες ἐνταῦθα τὸ
αἵρεσιν, ἵνα καινὸν καὶ ἐν τοῖς Ἱερεῖσι προσώποις ὑπάρχῃ. ἢ Διὰ τοῦτο τὰς δύο ἀρ:
χὰς ἐδαμῆ ἐδαμῶς οἱ λαοῖνοι φυλάττουσι. μέχρις οὗ τὴν ἡμῶν λέγουσιν ἀρχὴν τοῦ
Πνεύματος. ἡ ἀρχὴ προσωπικὴν ὑπάρχει, καὶ Διακρίνον τὰ πρόσωπα. καὶ
ταῦτα πίνων ἐπόμενος τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς ἑπτὰ συνόδοις, καὶ τοῖς ἐν αὐ:
τῆς Διαλάμψασι θεοσόφοις πατράσι, πιστεύω εἰς ἕνα Θεὸν Πατέρα παντοκράτορα
ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων καὶ εἰς ἕνα κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν. καὶ
λέγεται ὅλον τοῦτο. τοῦτο τὸ ἱερὸν τῆς πίστεως μάθημά τε καὶ σύμβολον τὸ πρὸς ἀμφὶ τῆς
πρώτης συνόδου καὶ τῆς δευτέρας ἐκτεθὲν. πρὸς δὲ τὰ λοιπὰ καὶ βεβαιωθὲν, ὅλῃ ψυ
χῇ δεχόμενος, καὶ φυλάττων, ἀποδέχομαι καὶ ἀσπάζομαι πρὸς τὰς αἱρεθείσας ἑπτὰ
συνόδοις, καὶ τὴν μετ' αὐτὰς ἀθροισθεῖσαν ὑπὸ τοῦ εὐσεβοῦς βασιλέως ῥωμαίων
καὶ τοῦ ἁγιωτάτου Πατριάρχου Φωτίου, τὴν καὶ οἰκουμενικὴν ὀγδόην ὀνομασθεῖσαν. ἢ
καὶ τῶν τοποτηρητῶν παρόντων ἰωάννου τοῦ μακαρίου πάπα τῆς πρεσβυτέρας ῥώμης,
παύλου καὶ εὐγενίου τῶν ἐπισκόπων, καὶ πέτρου πρεσβυτέρου καὶ καρδιναλίου ἐκύ
ρωσε μὲν καὶ ἀνεκήρυξε τὴν ἑβδόμην οἰκουμενικὴν σύνοδον, καὶ τοῖς περὶ αὐτῆς σω
τάπεσι διωρίσατο. ἀπεκατέστησε δὲ τῷ οἰκείῳ θρόνῳ τὸν ἁγιώτατον φώτιον, κα
τέκρινε δὲ καὶ ἀνεθεμάτισε, καθάπερ καὶ αἱ περὶ αὐτῆς οἰκουμενικαὶ σύνοδοι. τοὺς τολ
μῶντας προσθήκην τινὰ καινοτομεῖν ἢ ὑφαίρεσιν. ἢ ὅλως ἐναλλαγὴν ἐπὶ τῷ πρέπο:
θέντι συμβόλῳ. εἴπερ γὰρ φησὶ πρὸς τοῦτο τὸ ἱερὸν σύμβολον τολμήσει ἕτερον ἀπο
γράψασθαι ἢ προσθεῖναι ἢ ὑφελεῖν, καὶ ὅρον ὀνομάσαι ἀποθεωσιωθείη, κατάκρι
τος, καὶ πάσης χριστιανικῆς πολιτείας ἀπόβλητος. τὰ δ' αὐτὰ καὶ ὁ πάπας ἰωάν:
νης περὶ τὸν ἅγιον φώτιον ἐπεσέλλων, φησὶ τολμηρότερόν τε καὶ καθαρώτερον, περὶ
τῆς ἐν τῷ συμβόλῳ ταύτης προσθήκης. αὕτη ἡ σύνοδος καὶ κανόνας ἐξέθετο τοὺς
ἐν πᾶσι τοῖς κανονικοῖς βιβλίοις ἀναγεγραμμένους. κατὰ τοὺς ὅρους τοίνυν αὐτῆς καὶ
τῶν περὶ αὐτῆς σύνοδων, τὸ ἱερὸν τῆς πίστεως σύμβολον ἀκίνητον δεῖ φυλάττεσθαι
κείνω ὡς ἐξεδόθη. καὶ οὓς ἀποβάλλουσι σωματοβαλλόμενος, οὐδέποτε εἰς κοινωνί:
αν προσδέξομαι. τοὺς τολμήσαντας ἐν τῷ συμβόλῳ τὴν καινοτομίαν προσθεῖναι περὶ
τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐκπορεύσεως, ἕως ἂν ἐμμένωσι τῇ τοιαύτῃ καινοτομίᾳ.
ὁ γὰρ κοινωνῶν φησὶ τῷ ἀκοινωνήτῳ, καὶ αὐτὸς ἀκοινώνητος ἔσται. καὶ ὁ θεῖος χρυσό:
στομος ἐξηγούμενος τὸ, εἴπερ εὐαγγελίζεται ὑμῖν παρ' ὃ παρελάβετε, ἀνάθεμα.
οὐκ εἶπε φησὶν, ἐὰν ἐναντία καταγγέλωσιν, ἢ τὰ παρ' ἀπατέωσιν, ἀλλὰ καὶ μικ:
ρὸν τι εὐαγγελίζονται, παρ' ὃ παρελάβετε, κἂν τὸ τυχὸν παρακινήσωσιν, ἀνάθε:
μα ἔστωσαν. καὶ ὁ αὐτὸς αὖθις. οἰκονομητέον ἔνθα μὴ παρανομητέον. καὶ ὁ

μέγας

μέγας βασίλειος ἐν τοῖς ἀσκητικοῖς, φανερὰ ἔκπτωσις πίστεως, καὶ ὑπερηφανίας
κατηγορία. ἢ ἀθετεῖν τὰ γεγραμμένων, ἢ ἐπιτάττειν τὰ μὴ γεγραμμένων. τοῦ
Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ εἰπόντος, τὰ ἐμὰ πρόβατα τῆς φωνῆς μου ἀκούει. καὶ πρὸς τοῦ
τον εἰρηκότος, ἀλλοτρίῳ δὲ οὐ μὴ ἀκολουθήσωσι, ἀλλὰ φεύξονται ἀπ' αὐτοῦ. ὅτι
οὐκ οἴδασι τὴν φωνὴν τῶν ἀλλοτρίων. καὶ ἐν πρὸς μονάζοντας ἐπιστολῇ. οἵτινες τὴν
ὑγιῆ πίστιν πρὸς πιστοὺς ὁμολογεῖν, κοινωνοῦσι δὲ τοῖς ἑτεροφρόσι, τοὺς πιστοὺς εἰ
μὴ προσαγγελίαν μὴ ἀποστῶσι, μὴ μόνον ἀκοινωνήτους ἔχειν, ἀλλὰ μὴ δὲ ἀδελ
φοὺς ὀνομάζειν. καὶ πρὸς τοῦτο ὁ θεοφόρος ἰγνάτιος ἐν τῇ πρὸς τὴν θεῖον πολύκαρ
πον τὴν σμύρνης ἐπιστολῇ. πᾶς ὁ λέγων φησὶ παρὰ τὰ διατεταγμένα. καὶ ἀξιό:
πιστος ἢ, καὶ νηστεύει, καὶ σημεῖα ποιεῖ, καὶ προφητεύει. λύκος σοι φαινέ
σθω ἐν προβάτου δορᾷ πρεπόντων φθορὰν κατεργαζόμενος. καὶ πάλιν πολλὰ λέγων,
ἅπαντες οἱ τὴν ἐκκλησίας διδάσκαλοι, πᾶσιν αἱ σιώποδοι. καὶ πᾶσιν αἱ θεῖαι γρα
φαὶ, φεύγειν τοὺς ἑτεροφρόνας παραινοῦσι, καὶ τὴν αὐτῶν κοινωνίας διέχεσθαι. τοῦ:
των δὴ ἐγὼ πάντων καταφρονήσας, ἀκολουθήσω τοῖς, ἐν προχείμαι πεπασμένης
εἰρήνης ἐνωθῆναι κελεύουσι, τοῖς τὸ θεῖον σύμβολον κιβδηλεύσασι, καὶ τὴν ἡμῶν ἐπιτά:
γασι δεύτερον αὖπον ἐξ ἁγίου Πνεύματος. τὰ δὲ λοιπὰ τὴν αὐτοσημάτων ἐῶ τόγε
νῦν ἔχον, ὧν καὶ ἓν μόνον ἱκανὸν ἵν' ἡμᾶς ἐξ αὐτῶν Διαφεύγοι. μὴ πάθοιμι τοῦ:
το ποτὲ πρὸς κλῆτε ἀγαθοῖ. μὴ δ' ὅτως ἐμαυτοῦ καὶ τῶν καθηκόντων λογισμῶν ἀ
ποπίπτοι μι. τὴν δὲ σὸς διδασκαλίας καὶ τῶν ὑπὸ σοῦ ἐμπνευσθέντων μακαρίων ἀν:
δρῶν ἐχόμενος, πρεσβεύω πρὸς τοὺς ἐμοὺς πατέρας, τοῦτο εἰ μή τι καὶ ἄλλο ἐν:
τεῦθεν ἀποφερόμενος καὶ δυσέβειαν.

Ἐτυπώσαμεν τὴν παρόντα τόμον ἐν γιασσῷ τὸ μολδοβλαχίας χαλκοτυπίᾳ καὶ ἀπα
λωμασι τοῦ ἁγίου Τάφου Διὰ Διονυσίου μοναχοῦ, ὄντος διορθωτοῦ καὶ λογιωτάτου διδα
σκάλου ἱερεμίου τοῦ κακκαβέλα, εἰδὲ καὶ εἰσὶ σφάλματα εἰς τινὰ γράμματα
ἢ λέξεις, τοῦτο συμβέβηκε Διὰ τὸ εἶναι τὴν χαλκογράφον ἑτερόγλωσ:
σον, καὶ μὴ εἰδότα ἑλληνικὰ γράμματα. καὶ λοιπὸν ἔστω συγγνώμη.
ἐν ἔτει τῷ σωτηρίῳ αχιη μηνὶ μαρτίῳ.

Τέλος καὶ τῷ Θεῷ Δόξα.

Διόρθωσις τῶν σφαλμάτων, τοῦ μὲν πρώτου ἀριθμοῦ καὶ στίχου: γραμμὴν τὸ φύλλον, τῶν δὲ δεξιῶν τὰς σελίδας δεικνύει, τῶν ἀριστερῶν τὰς.

φλ: 1 καινὰ	καινὰ	σλ:	43
εἰρηκέναι	εἰρηκέναι		60
συμπεριφέρεσθαι	συμπεριφέρεσθαι		68
ἐνεργὲς	ἐναργὲς		78
φλ: 2 λόγοις	λόγοις	σλ	37
παλαιὲς	παλαιὲς		
τῷ ὀνόματι	τῷ ὀνόματι		55
πεφυκέναι	πεφυκέναι		64
καθωνιζε:	καθωνιζε:		81
φλ: 3 αὐτῆς	αὐτῆς	σλ:	18
φηπάνη	φήσαν		59
ὀκείνοις	ὀκείνοις		67
φλ: 4 καινῶς	καλῶς	σλ:	49
τῆς κατὰ σὲ	ἢοῖς κατὰ σὲ		50
περιχωρήσ	περιχωρήσ		71
φλ: 5 σοι	σοι	σλ:	8
γεράφεντὲ	γεράφεντε		16
ῥήτορ	ῥήτορ		18
λογογράφος	λογογράφος		22
πεπενεγκεῖν	μὴ πεπενεγκεῖν		62
καὶ ἢὲς ὑπὲρ	καὶ ἢὲς ἢῶν ὑπὲρ		68
φλ: 6 διένεγκαι;	διενέγκαι;	σλ:	57
φλ: 8 καλὲς	καλὲς	σλ:	43
ὄτωσὶ	ὄτοσὶ		60
φλ: 10 θεολόγυς	θεολόγυς	σλ:	58
φλ: 11 ἐρυθρίασεναν	ἐρυθρίασεν αὖ,	σλ:	38
ἀορράκων	ἀορράτων		77
ἐνώσ	ἐνώσ		82
φλ: 12 ἐπῆλθε	ἐπῆλθε	σλ:	16
ἐνεργῶς	ἐναργῶς		48
ἀπαυτὸν	ἀπαυτὸν		49
αὐτὲ ὥσπερ	αὐτὲ, ὥσπερ		52
ὄτωσὶ	ὄτωσὶ		67
φλ: 13 δεδωκῶς	ὁ δεδωκὼς	σλ:	70
φλ: 14 τὸ δεῖξαι	τὸ δεῖξαι	σλ:	19
πεότως,	πρώτως		49
πεθκειμένοις	πεθκειμένοις		60
φλ: 15 ἀνεργὴς ἐστι	ἀνενεργὴς ἐστι	σλ:	43
φλ: 16 σφαιροειδὲς	σφαιροειδὲς	σλ:	9
πεοθεὶς	πεοθεὶς		24
πολύσημον;	πολύσημον.		28
φλ: 19 ψυχῆς κεφαλῆς	ψυχῆς,		
καὶ κεφαλῆς		σλ:	26
φσὶν	φησὶν		28
ποιησιν	ποίησιν		35
ωτὶω	αὐτὶω		71
ἔφω	ἔφη		82
φλ: 20 παρ αὐτὰς	αὐτὰς	σλ:	63
φλ: 21 κυκλῶν	κυκλῶ	σλ:	56
φλ: 22 τὸ δὴ λέγ	τὸ ἢ λέγ	σλ:	49
ὁ κῆ	ὁ κῆ		65
φλ: 23 ἐνίγματα	αἰνίγματα	σλ:	10
θεολόγ	θεολόγ		50
φλ: 24 ἀπαξ	ἅπαξ	σλ:	5
φλ: 25 αὐτὶ	αὖτὶ	σλ:	35
δεσμοῖς	δεσμεῖν		45
φλ: 26 ἱεραῖς	ἱεραὶς	σλ:	48
ηὐνώμων	ηὐνώμων		82
φλ: 27 διονυσίων	διονύσων	σλ:	40
τῷ κλίζειν	τὸ κλίζειν		52
φλ: 28 χρησὸν	χρυσὸν	σλ:	13
φλ: 29 αἰρεῖν	αἱρεῖν	σλ:	42
φλ: 31 ὑποσυλήσας	ἀπειληφ ὑποσυλήσας		
καὶ ἀπειληφ		σλ:	28
ἀναιρεμένω	ἀναιρεμένης		65
ἢφησ	ἢφυσ		67
τῷ ὀνόματι	τῷ ὀνόματι		72
φλ: 32 αἰπατὰ τωτὸν	αἰπατὰ,		
ἢωτὸν.		σλ:	49
φλ: 33 φῖσικῆς	φυσικῆς	σλ:	24
δώμις	δώαμις		74
φλ: 35 καὶτὲ	κἀκτὲτ	σλ:	58
φλ: 36 θωμαστὰ	θωμαστὰ	σλ:	71
ὁμιλητὰς	ὁμιλητὰς		79
ὁμιλίας	ὁμιλίας		82
φλ: 38 ὑποκαλύψις	ὑποκαλύψις	σλ	7
φλ: 39 παρεῖν	παρῆν	σλ:	23
φλ: 40 ἢῇ θεία	ἢῇ θεία	σλ:	26
ἡ μὲν,			

ἡ μὲν, ὑσία	ἡ μὲν ὑσία		36
σοφίαν.	σοφίαν;		41
φλ: 42 διηγοῦνται	διηγοῦνται	σλ:	7
δωαμιν	δώαμιν		57
πεὸς πέως			59
φλ: 43 κῆων	κῆων	σλ:	65
χρισοῦ	χριστοῦ		80
φλ: 44 ἀπειθ	ἀπειθ	σλ:	57
ἀπλήθωτα	ἀπλήθωτα		77
φλ: 48 ὡσαῦτως	ὡσαύτως	σλ:	59
καντῶθα	καντῶθα		66
φλ: 49 παῦ	παῦ	σλ:	70
φλ: 50 ὄτοσὶν	ὄτοσὶν	σλ:	1
φλ: 51 ἀνομάθησαν	ὠνομάθησαν	σλ:	6
φλ: 52 δήλωσιν	περιπόν ἐστι	σλ	21
φλ: 53 ἔκασῳ	ἑκάστῳ	σλ	6
φλ: 54 ἔπ	ἔθ	σλ	8
σωάγ	σωάγν		12
ὀκεῖν	ὀκεῖν		21
φωστε, αἰχρῶς	φωστε, ἢ αἰχρῶς		27
πεῖαι	θεῖαι		51
τρηγορ	γρηγορ		59
τοιὔτ	τοιὔτ		81
φλ: 55 ἐνοικεῖο	ἐνοικεῖν	σλ	38
πῦρ	πῆς		66
φλ: 56 ὑνδ	ὑῆ	σλ	46
σματῶων	σμάτων		47
ἡ ἡ			54
τὰς	περιπόν ἐστι		56
φλ: 57 ὅτης	ὥσπερ	σλ	40
ὡσαῦτως	ὡσαύτως		60
αὐτλω	αὐλω		72
φλ: 58 ξυνωσκη	ξυγνωσκη	σλ	9
ὄσων	περιπόν ἐστι		26
πεθσενεχθῆναι	πεθσενεχθῆναι		76
οἰκουμὴ	οἰκουμένη		81
ἀναλίσκεται	ὃν ἀναλίσκεται		82
φλ: 59 πλεῖν	πλεῖον	σλ:	4
ἐξίστα	ὃν ἐξίστατο	σλ:	71
φλ: 60 ὃν αὐτῇ	ἐν αὐτῇ	σλ:	23
κύμλω	κυμλω		62
φαμὲν	φαμὲν, ὃν		75
φλ: 62 ἐδ' ἡνῶν	ἐδ' ἑνῶν	σλ:	45
φλ: 63 ἄγον	ἄγον	σλ:	53
καὶ δεκ	κατὰ δεκ		54
φλ: 64 θέα	θεῖα	σλ:	34
φλ: 65 Θεοῦ	Θεὸ	σλ:	42
φλ: 66 ὀκεῖθεν	ὀκεῖθεν	σλ:	17
πεοσκυνῶν,	Πατέρας πεοσκυνῶν		
Πατέρας			34
πνεῦσιν	πεῦσιν		62
φλ: 68 φιλόφος	φιλόσοφος	σλ:	27
φλ: 69 αὐτὴ	αὐτὴν	σλ:	10
ἓν ἓν			37
ἢ τωτὸ	ταυτὸν		
τόνω	τοίνω		69
φλ: 70 πατεῆς	πατέρας	σλ:	65
φλ: 73 ἔχειν	ἔχεις	σλ:	31
τω	τῶν		34
φλ: 74 π	τὶ	σλ:	3
ἀνθρωπόπ	ἀνθρώπῳ τὶ		
ὑσία	ὑσία		77
φλ: 75 ποκλίων	πυκλίων	σλ:	52
τέλειαν	τελείαν		59
φλ: 76 ἐνεγέρας	ἐνεργείας	σλ:	34
οἰκουμενικὴν	οἰκουμενικὴν		75
φλ: 78 παντοδύαμις	παντοδύαμος		38
ἀνρωπίνης	ἀνθρωπίνης		39
κραθῆναι	κρατηθῆναι		40
ὑπερβολῆ	ὑπερβολῇ		44
πεθσία	πεθσίᾳ		45
αὐτῖς	αὐτῖς		55
τῶν	τῶν		69
φλ: 79 τώτης	ταύτης	σλ:	22
σωιέντες	σωιέντες		45
φλ: 80 θαυμάλων	θαυμάτων	σλ:	61
γείας.	γείας;		68
φλ: 81 ἀπεχοιοισμὸ	ἀπεχοισμὸ	σλ	48
φλ: 82 ἀμέρησον	ἀμέρισον	σλ:	13
σωεθαγμὸ	σωεπαγμὸ		
φλ: 83 οἰκουμηκαῖς	οἰκουμικαῖς	σλ:	25
ὁμοίσω	ὁμοιώσω		27
φλ: 84 θέα	θεία		7
ἀδιαιρέτως	ἀδιαιρέτως		9

πνιω-

ආහාරපිළිබඳ ආරක්ෂාව 10
කැපීම් 37
පාලනය කරන්න අ.ස : 29
අංශු 87 ගැලපෙන්නේ සම්බන්ධතාව අ.ස : 18
පාස් වන්න 19
අධ්‍යක්ෂවර විද්‍යාලීය අ.ස : 66
ඉල්ලීම් 32 කතා කිරීමක් අ.ස : 88
සොයාගැනීම් 50
සහතිකපත්‍රය ඒ සහතිකපත්‍රය , ඒ 56
බලාපොරොත්තු වීම 62
සංවර්ධනය 79
අදාළ අ.ස : 37 විද්‍යාවක් 38
ඒකාබද්ධ 39
දේශපාලන අ.ස : 31
ලබාගැනීම අ.ස : 32
ඉදිකිරීම් අ.ස : 29
සැලැස්ම අ.ස : 2
විද්‍යාලීය 6
අංක 102 ඇල්ගෙබරා
අ.ස : 6 (අංශ 14 ගණිතය 28 විද්‍යාව 73 පිළිබඳව අ.ස : 33 ඉංග්‍රීසි 41
අ.ස : 105 බොක්ක මොහොත අලුත් ලබා ගැනීම සඳහා 59 ලබාගැනීම 79 ලබාදීම 6 ලියාපදිංචි 54 ලිඛිත 59 ලිඛිතව 48 ලිඛිතව සිදු කරන්න 56 ලක්ෂණ 66
අ.ස : 109 ලියනගේ ලියාපදිංචි අ.ස : 3
අ.ස : 111 සංවිධානය සංවිධානයක් අ.ස : 3
අ.ස : 152 ලියකියවිලි අ.ස : 5
අ.ස : 151 ඇල්ගෙබරාව (ඇල්ගෙබරාව-
අ.ස : 29 අවශ්‍ය අ.ස : 21
අ.ස : 148 සරළවර්ගමූලවලින් අ.ස : 29
අ.ස : 147 පරේක්ෂා අ.ස : 21
අ.ස : 122 මාසික ඉගැන්වීම් අ.ස : 43
ඉගැන්වීම 22
සිසුන් අ.ස : 7
අ.ස : 121 සැලැස්ම (සැලැස්ම) 74
සැලැස්ම 24
විවෘත 27
අ.ස : 120 විද්‍යුත් අ.ස : 18
අ.ස : 119 ගැටලුව 5
අ.ස : 116 ඛාරයක් 56
ගැලපෙන්න 62
සංවර්ධනය 79
සොයාගැනීම් 38
ඒකාබද්ධ 39
අ.ස : 31 ලබාගැනීම 32
ඉදිකිරීම් 29
අ.ස : 97 විශේෂ 2
අ.ස : 98 වර්ග 6
විද්‍යාලීය
අ.ස : 102 ඇල්ගෙබරා
අ.ස : 6 (අංශ 14 ගණිතය 28 විද්‍යාව 73 පිළිබඳව 33 ඉංග්‍රීසි 41
අ.ස : 105 බොක්ක මොහොත අලුත් ලබා ගැනීම සඳහා 59 ලබාදීම 79 ලිඛිත 6
අ.ස : 109 ලියනගේ ලියාපදිංචි අ.ස : 54
ලිඛිතව 59
ලක්ෂණ 66
අ.ස : 111 සංවිධානය සංවිධානයක් අ.ස : 3
අ.ස : 152 ලියකියවිලි අ.ස : 5
(

φλ : 299 αὐτοῖς αὐτὸς σλ : 3
φλ : 340 γεγραμμένον, γεγραμμένον σλ 12
ἀλλὰ μόνοις ἀλλὰ μόνοις 12
καὶ ἐν τῇ καὶ ἐν τῇ
πόλει ψυχῆς ψυχῆς 23
μεστὸν μεστὸν 27
δόξαν δόξαν 33
φλ : 307 ἐκάλεσε σλ : 1
σὺν μιᾷ φωνῇ σὺν μιᾷ φωνῇ 5
φλ : 309 σλ : 18
φλ : 310 μὴ σλ : 21
αὐτῷ
καὶ ἐκαθίσατο μετὰ μιᾶς σλ : 5
ἐξεδημήσαμεν, πάνυ ἐξεδημήσαμεν, πάνυ 11
ὀλίγοις ὀλίγοις 19
ἀνάβασιν ἀνάβασιν 22
ὀλιγόλογοι ὀλιγόλογοι 27
φλ : 313 ἡμῖν μακαρίσας ἡμῖν ὁ μακαρί-
(ρα σλ : 20
φλ : 314 γελάσας γελάσας σλ : 39
φλ : 315 καὶ ἐπαφρόλαμε καὶ ἐπαφρόλαμε σλ : 40
φλ : 317 δεξιῶμεν δεξιῶμεν σλ : 24
φίλων 34
φλ : 318 ἐπαφαίνει ἐπαφαίνει σλ : 15
φλ : 319 ἡμεν μεμί α ἡμεν μεμί α σλ : 14
φλ : 320 ὀλίγιστα ὀλίγιστα σλ : 13
φλ : 323 λέγω, λέγω 15
ἐξῆμεν ἐξῆμεν 21
φλ : 324 τοῦ πλ τοῦ πλ σλ : 19
φλ : 325 ἡ ἡ σλ : 3
φλ : 331 δεδοκιμασμένον δεδοκιμασμένον
(ῥῆμα σλ : 29
φλ : 333 ὀλιγόλογοι ὀλιγόλογοι σλ : 12
φλ : 346 ἀποστολοῖς σλ : 9
φλ : 348 ἀμεριμνήσωμεν ἀμεριμνήσωμεν σλ : 38
φλ : 349 αὐτῷ. αὐτῷ. σλ : 15
ἀποκεκαλυμμένον ἀποκεκαλυμμένον 22
φλ : 336 ὡσ ὡσ 29
αὐτῷ αὐτὸ 42
φλ : 337 αὐτῷ αὐτὸ σλ : 1

φλ : 339 ἐνεκεν ἐνεκεν σλ : 12
φλ : 340 τοῦ τοῦ 29
φλ 341 φωνεῖται φωνεῖται σλ : 1
φλ : 351 ἐνεῖναι ἐνεῖναι σλ : 7
φλ : 352 ἐνεκεν ἐνεκεν σλ : 34
φλ : 353 γενομένου γενομένου σλ : 40
φλ : 357 ἀδιαφθόρῳ ἀδιαφθόρῳ σλ : 33
φλ : 359 ἀπέστη ἀπέστη σλ : 33
φλ : 362 ἡ ἡ 38
ἡ ἡ 40
φλ : 364 ἡ ἡ σλ : 1
ἐξ δεξιῶν ἐξ δεξιῶν 12
ἀπομένοντα ἀπομένοντα 16
ἡ ἡ 18
φλ : 367 ἐκκαθ τῆ ἐκκαθ τῆ σλ : 6
φλ : 368 ἐνέπεσε ἐνέπεσε σλ : 40
φλ : 372 ἀποδῶ ἀποδῶ σλ : 37
φλ : 376 καθιστᾶ καθιστᾶ σλ : 18
ἀπὸ τῆς ἀπὸ τῆς 20
φλ : 379 ἀνοίγεται ἀνοίγεται σλ : 2
ἡ τῶ ἡ τῶ 26
φλ : 380 ἡ ἡ 41
φλ : 382 ἡ ἡ σλ : 7
θεοῦ θεοῦ 13
φλ : 383 ἀπεφαλλάσσετο ἀπεφαλλάσσετο
(ρον σλ : 8
φλ : 384 ἡμῖν ἔκτισε ἀποστόλων ἐστὶ σλ : 1
φλ : 385 ἀφεσεως ἁμαρτιῶν ἀφεσεως ἁμα-
(ρτιῶν σλ : 28
ἐστὶ ἡτοιμασμένον ἐστὶ ἡτοιμασμένον 38
φλ : 387 ἐστὶ ἀπόστολος ἐστὶ ἀπόστολος σλ : 38
φλ : 388 ἡ ἀπόλυσις ἡ ἀπόλυσις σλ : 13
φλ : 389 ὑπέρχεται ὑπέρχεται σλ : 10
ἀπόλυσις ἀπόλυσις 14
φλ : 394 ἀποφάσει ἀποφάσει σλ : 4
φλ : 396 ὑπὸ ἐν 30
φλ : 400 καὶ ἀνεγνώσθη καὶ ἀνεγνώσθη
(σλ : 37
φλ : 404 ἡμέρᾳ ἡμέρᾳ σλ : 35
φλ : 405 ἀφῆκεν ἀφῆκεν σλ : 15
φλ : 406 ἀδικῆ ἀδικῆ σλ : 13
ἀφεσεις ἀφεσεις 35
λέγων, λέγων, 37

λέγων, λέγων, 37
φλ : 407 ἀναπεσόν πανταχόθεν σλ : 11
πανταχόθεν πανταχόθεν 12
αὐτῶν αὐτῶν
ἀποστόλων ἀποστόλων 33
φλ : 416 ἐκκλησίαν ἐκκλησίαν σλ : 33
φλ : 422 ἐπιστολὴ ἐπιστολὴ σλ : 28
φλ : 427 ἀπόλυσις σλ : 23
φλ : 428 αὐτὸν αὐτὸν σλ : 25
φλ : 430 ἀλλὰ ἀλλὰ σλ : 7
ἀλλὰ τὸ τὸ 39
φλ : 431 σε σὲ σλ : 9
ἀναλυμένα ἀναλυμένα 30
φλ : 439 λέγει λόγῳ σλ : 12
ἐπιλέξασθαι τῷ ἐπιλέξασθαι 19
στεκόμενοι στεκόμενοι 34
ἀποστόλων ἀποστόλων 35
μετὰ λυπῆς μετὰ λυπῆς, πλ
φλ : 440 ἀμφιβάλλε ἀμφιβάλλε σλ 27
ἐν ὃ ἐν ὃ 36
φλ : 442 ἀλεξανδρέας ἀλεξανδρέας σλ : 4
ἐπιδοκιμάσθα πε ἐπιδοκιμάσθα πε 7
ἐκκόψεσθον ἐκκόψεσθον 26
φλ : 443 λεε λεε 16
ἀναστέλλεσθαι ἀναστέλλεσθαι 17
ἀναστέλλεσθαι ἀναστέλλεσθαι
φλ : 445 ῥήμασι τῷ ῥήμασι τῷ σλ : 9
φλ : 447 πανσεμνὸς πανσεμνὸς σλ : 35
φλ : 458 ἀκκέκινον ἀκκέκινον 6
ὁμοιώσεις ὁμοιώσεις σλ : 38
φλ : 460 ἀναπεφύκαν ἀναπεφύκαν σλ : 23
φλ : 462 ἐκκαλεῖ σε ἐκκαλεῖς σε σλ : 2
φλ : 464 λαμβάνε λαμβάνε σλ : 2
μόνον μόνον, 14
φλ : 465 φυσικῇ φυσικῇ σλ : 10
φλ : 467 ἀκκατάστατα ἀκκατάστα-
(τα σλ : 6
φλ : 469 ἀναγνωσθήσεται ἀναγνωσθέν-
(τῶν σλ : 3
δεδεκάνη δεδεκάνη 6
φλ : 470 σαμμία σαμμία σλ : 17
φλ : 471 ἡμεν ἡμεν σλ : 8
ἀκκαλλοπαγίζεται ἀκκαλλοπαγίζεται 40
φλ : 474 ἐνεχόμενος ἀναχόμενος σλ : 26

ἡ ἡ ἀγέλη ἐκλεκτὴ 33
φλ : 475 ἀποκαλέσαι ἀποκαλέσαι σλ : 1
φλ : 476 ἐπιστυγνάσει ἀποστυγ-
(νάσει σλ : 13
φλ : 479 πατέρας πατέρας σλ : 25
φλ : 481 πάρῃ ἡμῖν σλ : 37
φλ : 488 σκιαὶ σκιαὶ σλ : 45
σις ὕπνῳ 25
φλ : 489 ὀνομαζόμενα ὀνομαζόμενα σλ : 11
φλ : 501 πλὴν πλὴν 38
φλ : 507 ὡσὲν ἀν τὸν σλ : 15
φλ : 513 πεῖρα πεῖρα σλ : 28
φλ : 515 ἐρωτᾶν ἐρωτᾶν σλ : 28
φλ : 519 ἡ ἡ, πανάγιος ἡ πανάγιος σλ : 9
φλ : 519 πλέλιον πλέλιον σλ : 29
φλ : 521 ἐὰν ἐὰν σλ : 24
φλ : 523 κεκεν κεκεν σλ : 15
ἐπεξέλεγχε ἐπεξέλεγχε 28
φλ : 524 ὀνομαζόμενος ὀνομαζόμενος σλ : 9
φλ : 526 κοῦδε κοῦδε σλ : 12
φλ : 528 λέγεται λέγεται σλ : 24
τὸ μὴ ἔχειν τὸ ἔχειν, ἢ
ἢ ἔχειν ἢ μὴ ἔχειν 38
φλ : 532 φρονοῦσ φρονοῦσ σλ : 36
φλ : 593 καλλίονος καλλίονος σλ : 17
φλ : 540 ἀδέξεινος ἀδέξεινος σλ : 19
φλ : 541 λόγων λόγων σλ : 1
φλ : 544 χόρτων χόρτων σλ : 6
φλ : 545 ἐξαψαλ ἐξαψαλ σλ : 38
φλ : 548 ὑπὸ ὑπὸ σλ : 40
φλ : 550 σαμμα σαμμα σλ : 28
φλ : 555 μαόχας ἢ μαόχας σλ : 5
ος 13
φλ : 556 ἀμφοῖν ἀμφοῖν ; σλ : 23
ἢ αὐτῷ αὐτῷ 38
φλ : 561 σὲ σὲ αἰὼν ἐδέν ἐδέν ὃν σλ : 1
φλ : 565 φυλακτήριά φυλακτήριά σλ : 37
φλ : 569 ἀναλυτικὰς ἀναλυτικὰς σλ : 22
φλ : 580 αἰσθανόμενοι αἰσθανόμενοι σλ : 12

ΕΙΣ ΤΑ ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

φλ : 1 νεκνηφόρε νικηφόρε σλ : 5
φλ : 2 πολεμάρχῃ πολεμάρχῃ σλ : 29

ΠΙΝΑΞ ΚΑΤΑ ΣΤΟΙΧΕΙ

ΟΝΤΩΝ ΜΑ ΛΙΣΤΑ ΣΗΜΕΙΩΣΕ

ΩΣΑΞΙΩΝΕΝΤΗΔΕΤΗΒΙΒΛΩΣΥΝΤΕΘΕΙΣ

ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΛΟΓΙΩΤΑΤΟΥ ΙΕΡΕΜΙΟΥ ΚΑΚΑΒΕΛΑ

ἱερακήρυκος.

Ἀβεὰ καὶ πατὴρ ταυτσημαντικὸς. 563
Ἄγγελοι πρὸς τὸν τοῦ Θεοῦ ἀποστολικὸν συγκεκινημένοι σώματι εἰσὶ 415
Ἄγγελοι δυσκίνητοι πρὸς τὰ κακὰ 497
Ἀγάθων καὶ πᾶσα δυσέβεια περὶ τὸ μὴ φρονεῖν πρὸς τὰ κανονικῶς ὡρισμένα 241
Ἀγάθων ὁ Ῥώμης γράφων πρὸς κωνσταντῖνον τὸν πογωνάτον ὀνομάζει ἑαυτὸν δοῦλον τοῦ βασιλέως 3
Ἀγαπητὸς πάπας ῥωμαῖος ὁ κατὰ Θεὸς γραδιανὸς πρεσβύτερος 314
Ἁγασμὸς τελειωθὲν ἐν τῇ μεγάλῃ ὁικουμενικῇ σωνόδῳ θαῦμα σημειώσεως ἄξιον 6
Ἁγίων ὑβρισταὶ πάντοτε οἱ αἱρετικοὶ 13
Ἁγίων πολλοὺς ὀνάθεμαν πολλαὶ τῶν σωνόδων, καὶ μετὰ κῶν τινὰς τῶν ὀρθοδόξων ἁγίων πατριαρχῶν ἀφώρισαν, ἀλλ' οὐδεὶς φοβεῖται τοὺς ἀφορισμοὺς τῶν πρὸ ἡμῶν 32
Ἁγιορειτῶν δυσκολὴ πρὸς ἀνδρόνικον τὸν βασιλέα οἷα γράφει καὶ λατίνων 11
Ἄζυμα ὁ πρεσβύτερος οὐ μόνον τοῖς ἰουδαίοις, ἀλλὰ καὶ τοῖς θεοπαχίταις ὁμόνοια 508
Ἄζυμον περὶ ἔγραψεν ὁ ἱεροσολύμων συμεών 504
Ἄζυμα παρομόνοιαν τοῖς νεκροῖς καὶ ἀψύχοις 510
Ἄζυμα ἐν τῷ πάσχα οὐκ ἐδόθη τοῖς χριστιανοῖς, ἀλλ' ἢ μόνον ὁ ἄμνος 511
Ἄζυμα ὑπῆρχον σύμβολον τοῦ τοῦ βίου καθαρότητος αὐτόθι
Ἄζυμον ἡ τελετὴ δι' ὅλου τοῦ χρόνου πρὸς ἰουδαίους 518
Ἄζυμον ἡ πρώτη οὐχὶ ἡ πρώτη ἡμέρα τῶν πρώτης ἑορτῆς ἀζύμων, ἀλλ' ἡ πρώτη πασῶν τῶν ἀζύμων τελετῶν αὐτόθι
Ἄζυμα πολλοὺς σωιζῶσιν αἱρέσεις 534
Ἀθανάσιος ὁ μέγας καλεῖται φοινὺς παρὰ τῶν χριστιανῶν ζωόδου 22
Αἷματος ὁ σεισμός 536
Αἵρεσις μαρκέλλου, φωτεινοῦ, καὶ σοφρονίου τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ ἐνέργειαν φάσκουσα 79
Αἱρετικοὶ τινες καὶ καιρὸν ἐβούλοντο ἐναντιοῦσθαι τῶν ἁγίων 1
Αἱρετικοὶ μονοφυσῖται σεβῆρος, ζωόρας, καὶ πέτρος 503
Αἱρετικῶν λόγος ὡς γάγγραινα 482
Αἰτίαι δι' ἃς ὁ σχολάριος ἐκκλεῖται τὰ περὶ τοῦ ἐκπορεύσεως ἐν τύπῳ ὁμολογίας 252
Αἷματον μόνον ὂν τὸ πνεῦμα, ὥσπερ οὐκ ἐλαττοῦται κατ' οὐσίαν, ἢ καταξίαν τοῦ πατρός, οὕτω καὶ ὁ υἱὸς μόνον ὢν αἷματος 369
Αἷμον υἱοῦ, καὶ πνεύματος ἐκ τοῦ τὸν πατέρα μόνον νομίζεσθαι, οὐδὲν τῶν ὁμολογουμένων αἱρεῖται ἐν τῇ θεολογίᾳ, αἱρεῖται δὲ πολλὰ ἐκ τοῦ καὶ τὸν υἱὸν συναίτιον νομίζεσθαι 274
Αἰτία ἐκ τοῦ πρώτου μόνου προάγεσθαι τὰ ἐκεῖθεν ἀχρόνως ἐκλάμποντα, οὐχ ἁπλῶς ὑπόθεσις, ἀλλὰ πᾶσα ἀνάγκη τοῦ εὐσεβεῖν αὐτόθι
Αἶπον ὅτι καὶ λέγει καὶ τὸν υἱὸν τοῦ σωιάγειν τὰ ἄπορα, πρῶτον ὅτι, ὁ υἱὸς καὶ πολέμοις ἐνεῖται τῷ πρώτῳ αἰτίῳ, ἢ τὸ πνεῦμα, β. ὅτι πρὸς ἑνὸς κοινωνίαν ἔχει πρὸς τὸ πρῶτον αἴτιον ὁ υἱὸς, ἢ τὸ πνεῦμα, γ. ὅτι, ἐκ τοῦ τοῦ τὸ πατρὶ, καὶ υἱῷ ὅπερ οὐκ ἔχει τὸ πνεῦμα, δ. ὅτι, εἶχεν ὁ υἱὸς πρεσωπικῶς ἰδιότητα πρὸς τὸ πατέρα, ε. ὅτι, ἢ δύο προβολεῖς πατὴρ, καὶ υἱὸς, ἢ σωσαμφότεροι εἷς, καὶ εἰ μὴ δύο, δύο ἀρχαὶ, εἰδὲ εἷς, μία ὑπόστασις πατὴρ καὶ υἱὸς, ϛ. ὅτι καθὸ ἄνθρωπος ἄπος αὐ εἴη τοῦ πνεύματος ὁ υἱὸς 375
Ἀκτὶς ὡς ἐξ ἡλίου δίδυμος ὁ υἱὸς καὶ τὸ πνεῦμα ὂν τοῦ Θεοῦ 255
Ἀμαρτίας ἀρχὴ τὸ ἀπροσδεκτεῖν 497
Ἀμαρτία νόθον, καὶ πρὸς φύσιν 496
Ἀμαρτίαν θάνατον ὁ παῦλος καλεῖ 535
Ἀμαρτία ἡ κοῦ νοῦν, καὶ ἡ κατενέργειαν πάντα 465
Ἀμαρτία ἡ τοῦ ἀδὰμ διέβη εἰς πάντας διὰ τοῦ τῆς φύσεως κοινωνίαν 481
Ἀμβροσίου διδασκαλία πρὸς θεοδόσιον βασιλέα 566
Ἀναστάσεως ἀπόδειξις 479
Ἀναστάσεως περὶ καινοδοξία ὑμαμέου, καὶ φιλητοῦ 482
Ἀναστάσεως περὶ μαρτυρία τοῦ γραφῆς αὐτόθι
Ἀνάστασις ἔσται τῶν σωμάτων, οὐ μόνον καὶ τῶν ψυχῶν 479
Ἀναστάσεως πρὸς δείγματα τινὰ 480
Ἀναστάσεως ἀναμφιβόλου οἷα ἔστιν τὰ ἄπορα αὐτόθι
Ἀνάστασις ὁ πάπας πολλοὺς κάτωθεν ἐξελθόντων τῶν ἐγκάτων αὐτοῦ 24
Ἄνδρας πανσόφους καὶ παμπαλαίους πρὸς τῶν νεωτέρων ἀποδοκιμάζεσθαι πολάτωνι γελοῖον δοκεῖ 264
Ἀνδρόνικος ὁ βασιλεὺς οὐκ ἀπέφερε τὸν βέκκον συλλειτουργοῦσιν τοῖς ὀρθοδόξοις λαϊκὸν ὄντα 6
Ἀνδρόνικον τὸν βασιλέα οἰκουμενικὴν πολίτην σεφθῆναι οὐκ εἴασαν πρὸς τὸ ἀναθεμαλίσαι ἐπ' ἄμβωνος τὸν πατέρα αὐτοῦ 5
Ἀνυπόδετος πεῖος ὁ τρόπος 462
Ἀπόδειξις ὅτι ἡ κλίσις οὐσιωτικὸς τῷ θεῷ 419
Ἀπορία περὶ πατρὸς μόνου, καὶ υἱοῦ διδασκούσης τὴν γραφὴν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐ λέγομεν αὐτὸ ὑφίστασθαι ὥσπερ ὁ τοῦ πατρὸς, οὕτω δὲ ὁ τοῦ υἱοῦ 242
Ἐπεξεργασία τοῦ τοιούτου, καὶ λύσις τῆς ἀπορίας 243
Ἀπαντήσεις πρὸς τὰ πρὸς τὴν λατίνων προβαλλόμενα, ὅτι ὁ χριστὸς διὰ ἀζύμων πάσχα τὸ πελοῦτεον τοῖς μαθηταῖς πρὸς δέχα 512
Ἀπολινάριος τὴν υἱὸν τοῦ θεοῦ εἰς σάρκα μεταβεβλῆσθαι ἔλεγε 460
Ἀπόλαυσις ἡ μέλλουσα ἐστὶν ἡ θεωρία τοῦ θεοῦ 585
Ἀπολαύσεως τῆς μελλούσης περὶ μαρτυρία τῆς γραφῆς αὐτόθι
Ἀποφαντικὸς λόγος ποῖος 421
Ἀποφαντικῶς τὰ ὑπὲ θεοῦ λεγόμενα πῶς ἔχουσιν αὐτόθι
Ἄρειος θνήσκει κατὰ θείαν ἀγανάκτησιν 24
Ἄρειος ἄψυχον, ἄλογον, καὶ ἄλογον σάρκα ἀληθῆναι τὴν κύριον ἐφλυάρει 460
Ἀρὰ πάσης τῆς ὀκκλησίας καὶ τῶν γραφέντων, καὶ λαληθέντων καὶ τῶν ἀγιωτάτων πατέρων γεγονοῖα τοῦ παλαμᾶ, καὶ μάρκου τοῦ ἐφέσου 32
Ἀραὶς δικαίως ὑποβάλλειν ἅπαντας τοὺς ἐναντίως πῶς φρονοῦντας 252
Ἀρετάνης ὑβρεμένιος εἰς τὴν τιμὴν πατέρων τῆς πρώτης ζωόδου 539
Ἀρσένιος ἀποχείας καθαίρεται διὰ τὸ εἰσελθεῖν εἰς τὴν ὀκκλησίαν σωὶ τῷ ῥηγὶ τῶν

Δρμφίων 7

Ἀσεβῶν ἔργον τὸ πρὸς βίαν πειρᾶσθαι τὰς τῶν ἀνθρώπων δόξας μεταποιεῖν 240

Ἀξιούμενοι τὴν ῥώμης κακῶς ἀφήροντο τὰς δέκα ἡμέρας πρὸς τοῦ ὀκτωβρίου μηνὸς 540

Ἀσωμάτων τροφὴ ἡ θεοποιὸς χάρις 35

Αὐγουστῖνος διδάσκαλος τῆς ὀκκλησίας μαρτυρεῖται ὑπὸ τῆς δ. Ζωοδόχου 448

Αὐγουστῖνον συνεφαντάσθαι λατῖνοι δηὶ τῆς θέσεως αὐτοῦ, ἄλλως δὲ ὀκεῖνος, καὶ ἄλλως αὐτοὶ ὑπολαμβάνουσι 343

Αὐγουστῖνος ῥητῶν ἐπεξεργασία, ἐν οἷς πίστει ἐν τῷ Θεῷ νόησιν μνήμην θέλησιν, καὶ ἀγάπην 344

B

Βάλλει ὁ χρεωλυτὴς χρυσοῦς καὶ ἐμμονος πολλοῖς ἐπὶ πρόσωπον τῆς πολάνης 6

Βαπτίσματος ἡ χρεία τις 469

Βαπτίζειν τὸ δεύτερον ὀκ ἔξεστι 471

Βαρλαὰμ ἔγραψε κατὰ λατίνων πολλὰ

Βαρλαὰμ καὶ ἀκινδυνεύει τῆς τῶν δυσεβημάτων πληθύος ἔκθεσις 13

Βαρλαὰμ προσεβλήθη πρὸς λατίνων δηποτε ἱεραποστόλεως τῆς ἰταλίας 39

Βαρλαὰμ βλασφημίαι εἰς τὸ ἐν τῷ θαβωρίῳ φῶς 42

Βαρλαὰμ καὶ ἀκινδυνεύει κατὰ τῆς αἱρέσεως οἱ συγγράψαντες τίνες 1

Βέκκος αἱρετικὸς ὑποφαίνεται λατῖνος 4

Βέκκος κλίνας εἰς ἀσέβειαν ἀπατᾶται βασιλικὸς Δεκανόνους 5

Βέκκου καθαίρεσις καὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ χειροτονηθέντων 7

Βέκκος ἐξορίζεται εἰς πεῦσιν 6

Βλαστὶς φέρουσι ὀκ εἴζης μιᾶς, ἢ δύο αὔθη ὁ υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα ὀκ τοῦ Θεοῦ 255

Βονιφάτιος ὁ ἕβδομος ἀφ' ἑαυτοῦ σφαγὲς ἐπελύσατο 25

Βέλησις ἰδιαιτὸν τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ 444

Βέλησις τοῦ πατρὸς ὁ υἱὸς κατὰ τίνα τρόπον εἴρηται τῷ ἁγίῳ πνεύματι 345

Βέλησιν κατὰ, τὸ λέγειν τὸν πατέρα παράγειν τὸ Πνεῦμα, τοῖς κτίσμασιν ἐστὶ συναριθμεῖν 342

Βραχίονα, καὶ δεξιὰν τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ ὀνομαλοῦσιν αἱ θεῖαι γραφαί 446

Γ

Γαβριὴλ ὁ σεβάσμιος μητροπολίτης ἐν βενετίαις σφάττει, καὶ ἀγκώττει αὐθρωπος ἀπεδείξε τῆς ὀκκλησίας τὸν δρακόδιον 17

Γάμος τίς ἡ χρεία 473

Γάμος ὀκ ἔστιν ἀναγρὸς αὐτόθι

Γάμος ὁ τῶν ἱερέων ὑποστολικοῖς, καὶ συνοδικοῖς νόμοις νενομοθέτηται 313

Γελάσιος ὁ πάπας ἀφορμανὸς ὀκ πατρὸς βασιλείου δηποτε 314

Γέρας ἐξελεγμένον δίθυς ὑπὸ χριστοῦ τοῖς τῆς ἀληθείας κήρυκας δεικνυμοῖς ἐξεπάξεσθαι 240

Γενεῶν πέρι Δάταξις ὑποστολικὴ 315

Γεώργιος ὁ χολάρος ὁ ὁ ἡνυάδιος εἷς ἦν καὶ ὁ αὐτός, καὶ ἐκ δύο ὡς ψεύδολογεῖ σι λατῖνοι 21

Γιλβέρτη γυνὴ πάπας ῥώμης λυτανεύουσα μὴ παντὸς τοῦ λαοῦ, καὶ γενήσεται ἐπαυτοφώρῳ ἐξέψυξε 25

Γνωμικὰ θελήματα δηὶ τοῦ Κυρίου εἰπεῖν σφαλερὸν 500

Γνώμη λέγεται διχῶς αὐτόθι

Γνώμης καὶ ποῖον σημαινόμενον τόδε τὸ ὑπὸ τοῦ Κυρίου πεπράχθαι φαμὲν αὐτόθι

Γονυμότης ἡ ὑπερέσιος ὁποία τις ἐστὶ 254

Γονυμότητα ποίαν φησὶ Διονύσιος 338

Γρηγόριον τὴν παλαμᾶν ὡς παραδεδεγμένον συνοφαντεῖ ἡ πάρα 23

Γρηγορίου τοῦ παλαμᾶ ἀγωνιστὴν πελθυτὴ 29

Γρηγορίου τοῦ παλαμᾶ κατὰ βλασφημίαι τῶν λάργας 12 καὶ ἀπαύστοις πρὸς αὐτὰς 13

Γρηγόριος ὁ παλαμᾶς προφετικὸς 17

Γρηγόριος τοῦ παλαμᾶ ἡ ψυχὴ ἐξῆλθεν τοῦ σώματος ἔλαμψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς τὸ τοῦ πρωτομάρτυρος στεφάνου, ὡσαύτως καὶ ἡ ψυχὴ θεῷ φωτὶ ἀπήστραψε 17

Γρηγόριος τοῦ παλαμᾶ ταφὴ ἔνδοξος καὶ θαύμαστα 30

Γρηγόριος τοῦ παλαμᾶ θαῦμα ἐν τῇ νήσῳ σαυροείνῃ 31

Γρηγόριον τὸν παλαμᾶν καὶ Μάρκον ἐφέσου καθυβρίζουσι ὁ μεθώνης ἰωσὴφ, γρηγορᾶς καὶ ἡ τάργα αἱρετικῶν οἱ καταστρόπαστοι αὐτόθι

Γρηγόριος ἀκίνδυνος ὀκ μυσίας μαθητὴς τοῦ βαρλαάμ 39

Γρηγόριος ὁ πάπας εἰς τὴν ἐν λυγδοῦνι συνόδον παρὼν ὀκφαίνει τὴν ὀκ τοῦ ἁγίου ὀκπορεύσιν σὺν ἄλλοις τισὶν ἀνηκέστοις καινοτομήμασι 3

Γρηγόριος ὁ ἱερομάρτυς ἐχειροτόνησε τὸν λεόντιον δηποτε δραμβίας 538

Γυναῖκας ἐπιτρέπουσι μὴ κατέχειν τοὺς ἱερεῖς, ἀλλὰ νομίμους τὴν ἐν νικαίᾳ Ζωοδόχου καινὴν τάξιν ἀπαγορεύειν 31

Δ

Δακτυλον Θεοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον βλέπειν κύριλλος 446

Δειγμὸς εἰς τὴν ὀκκλησίαν γερμανοῦ τοῦ ὁδεριανοπόλ : λατινοφρονήσαντος, καὶ μετατεθέντος εἰς κωνσταντινούπολιν 8

Διὰ : ἡ τοῦθεσις πότε ἰσοδυναμεῖ τῇ ἐκ : 587

Διὰ : τὴν τοῦθεσιν ὀκ δηὶ τὴν ἔνδον ὀκπορεύσεως τὴν ἀΐδιον, ἀλλ' δηὶ τὴν χρονικῆς εἰλήφασι καὶ αὐτῆς λέξεσιν οἱ πατέρες 383

Διαβόλου νόσος ἡ δοκοφροσύνη 489

Διαβόλου τὰ μυσήρια τίνα 473

Διαθήκη ἐν τῇ νέᾳ τὰ τῆς παλαιᾶς οὐδὲν λαμβάνεται καὶ τὸ γράμμα, ἀλλὰ καὶ τὸ Πνεῦμα 507

Διάκρισις λόγου ἔργον ψυχῆς, καὶ ἐν αὐτῇ ἐμοὶ καὶ ἐν τῷ πράγματι, ἐστὶ δὲ μόνον ὑποκειμένου, καὶ κατηγορουμένου, ἢ τοιούτων 245

Διάλεξις μεταξὺ τοῦ διδασκάλου καὶ πόνου τρόπους 325

Δυὰς ὀκ ἀρχὴ μονάδος, ἀλλὰ μονὰς ἀρχὴ δυάδος κατὰ τοὺς ἀριθμητικοὺς 274

Διὰ τοῦ υἱοῦ τὰ πάντα, γεγενέναι πῶς τοπέον 438

Διὰ τοῦ υἱοῦ τὸ Πνεῦμα ὀκπορεύεσθαι πῶς λαμβάνουσιν οἱ πατέρες 439

Διάλεκτος ἑλλήνων καὶ τῶν λατίνων ὀρυχωροτέρα καὶ πλατυτέρα 278

Διαφορὰ τῆς πραγματικῆς καὶ τῆς καταπτήσεως Δαμασκήνου, ὁποία ἐστὶν ἀμφω 244

Διαφορὰ οὐσίας καὶ ἐνεργείας δηὶ Θεοῦ σωζεῖν ὀκ ἐργάζεται αὐτόθι

Διαφορῶν τε, καὶ διακρίσεων ἐν τοῖς πράγμασι τρόποι πολλοὶ 248

Διαφορὰ τοῦ ἄλλο, καὶ ἄλλο, καὶ τί, τὶ λέγε αὐτόθι

Διαφορὰ, καὶ σημεῖα ἁγίων, καὶ ἀφωρισμένων λειψάνων 30

Διαφορὰ τῶν, τοῦ χριστοῦ μυστηρίων, καὶ τῶν τοῦ Διαβόλου 473

Διαφορὰ τῶν πρὸς τοῖς πρὸς φάτων καὶ ἐλάμψεων, καὶ τῶν πρὸς τοῖς ἀπίστοις αὐτόθι

Διαφορὰ τῆς ἐν Φλωρεντείᾳ καὶ τῆς κατὰ βέκκον ἐν τῇ πόλει ῥωμῆς Ζωοδόχου 299

Διαφορὰ μόνη τῇ κατὰ τὸ ἄπιον, καὶ ἀπατὸν ὁ πατὴρ τῶν ἐξ αὐτοῦ προϊόντων Δαμασκήνου, τὰ δὲ, ἀλλήλων τῷ τρόπῳ τῆς ὑπάρξεως 354

Διαφορὰ τῶν λογικῶν ποιημάτων ποίαι 417

Διαφορὰ τοῦ ὀκπορεύεσθαι καὶ προϊέναι, καὶ ὅτι ὀκ τοῦ πατρὸς κυρίως καὶ ἄμφω ὡς τὸ ἓν τοῦ ἑτέρου σημαντικὸν, ὀκ ἦ τοῦ υἱοῦ μόνον τὸ προϊέναι, ὅτι καὶ χρονικὸν 254

τῆς

Διδασκαλίνα διαμαρτὼν ἐν τινὶ τῶν τῆς πίστεως ἐνδέχεται, ἀλλ' ὑ διὰ τοῦτο αἱρετικὸς 275
Διδάσκαλοι πρὸς τὰς περιστάσεις τ πρὸς ἓς διελέγοντο ἀποβλέποντες ἐποίουν τοὺς (λόγους 261
Διδασκαλία δι' ἀποδείξεως, ἡ δ' ἀπόδειξις ἐκ προτάσεως γίνεται 528
Δικαιοσύνη κατὰ λόγον ἡ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων ἐγένετο 476
Δυνάμεις αἱ πνευματικαὶ ἐν τῷ πατρὶ καινοτομία 336
Δυνάμει τὸν προβληματικὸν ὑπάρχειν καὶ τῷ υἱῷ ἀδυνάτον 366
Δόξα φυσικὴ τοῦ υἱοῦ ποία 464
Δυσεβείας ἁπάσης ὑπέρτερον τὸ τ πίστιν ἀνθρωπίνης ψυχῆς ποιεῖσθαι πάρεργον 240

E

Εἰδωλολάτρης οὐδεὶς ὅτως ἐδείωξε τοὺς χριστιανοὺς, ὡς οἱ λατινόφρονες τοὺς ἐν τῷ ἁγίῳ ὄρει τοῦ ὄνου ὀρθοδόξους 11
Εἰκόνος φύσις, μίμημα ἐστὶ τοῦ πρωτότυπου, καὶ ὀνόμαζεται 72
Εἰκόνων ὁ σωρὸς προσκύνησις ψευδικὴ 86
Εἰκὼν τοῦ Θεοῦ μᾶλλον ὁ ἐν ἀφέτου (λόγος 474
Εἰκὼν τ ἐν τριάδι θεότητος ὁ ἥλιος 494
Εἰκόνα εἰς τὸν τοῦ Θεοῦ, ὑ τὸν προφορικὸν, ἀλλὰ τὸν ἐν ἀφέτου λόγον λαμβάνει αὐγουστῖνος 448
Ἐκκλησίαν τὸ ἅγιον πνεῦμα εἰς αἵρεσιν ἐμπεσεῖν οὐκ ἔλαττον κακὸν κατὰ χρυσός: 4
Ἐκκλησίας τῆς τῶν ἁρμενίων οἱ διδάσκαλοι χριστιανικοὶ φιλόσοφοι ὁ πόσοι 302
Ἐκκλησία χριστοῦ μόνος ὀρθῶς φρονοῦντες ὅπερ ὑ προσκύνει λατίνοις 297
Ἐκφώνησιν τὰ τὸν αὐτὸν ἔχοντα ὑ ποιοῦντα, καὶ πάντοτε κατὰ τὸν αὐτὸν δεῖ νοεῖν (πρόσωπον 250
Ἑλληνικὸν φρόνημα ἥτε βαρλαὰμ ὁ λα-

Ἑλλήνων δόξα 559
Ἐνανθρώπησιν τὸν τοῦ κυρίου κατὰ φαντασίαν οἱ μανιχαῖοι ἐφαντάζοντο 460
Ἐνέργεια ἡ θεία διακρίνεται τῆς θείας οὐσίας πραγματικῶς, ἰωτέραν ὀρθῶς ὑφεστὼς τε καὶ ἄτομον, ἀλλ' ὡς τὸ πρόσωπον καὶ ἐν τῷ πράγματι 246
Ἐνέργεια ἡ θεία κατὰ τὸ λέγειν ἄπειρος μὴ οὖσα εἰδικῶς ἄπειρος ὡς ἐστὶν ἡ θεία (οὐσία 250
Ἐνεργείας ἴδιον δύο δηλοῖ πέφυκε 499
ἕνωσις κατὰ τοῦ μόνου, καὶ λύσις τῆς κατὰ τοῦ μόνου συστάσεως 410
Ἕνωσις ἡ οὐσιώδης ποία ἐστὶ, καὶ ποία ἡ οὐσιώδης διαφορά 492
Ἕνωσις ἡ ὑποστατικὴ ποία, καὶ ποία ὑποστατικὴ διαφορὰ αὐτόθι
Ἕνωσις ὑποστατικὴ ἐστὶν ἡ δὴ τῆς οἰκονομίας τοῦ κυρίου αὐτόθι
Ἕνωσις ἡχεῖκὴ ποία αὐτόθι
Ἕνωσιν ἡχεῖκὴν δὴ χριστὸν ἐδόξαζεν ὁ θεήλατος νεστόριος αὐτόθι
Ἑνώσεως τῆς καθ' ὑπόστασιν οὐδὲν οἰκεῖον παράδειγμα ἐστὶν εὑρεῖν 477
Ἕνωσις ἡ καθ' ὑπόστασιν ἐστὶ τῆς θείας φύσεως εἰς τὸν σάρκα περιχώρησις 462
Ἐντελέχεια πρῶτη, καὶ δευτέρα ἐν τῷ θεῷ εἰς τὰ ἔνδον ἀνύπαρκτοι 260
Ἐξοχεία τῶν περὶ βέκκον εἰς τὸ φρόνημα τοῦ ἀσκητικοῦ κόλπου 7
Ἐπεξεργασία τ ῥήσεως θεοδώρου τοῦ γραπτοῦ ἣν ἡ δοκεῖ μὴ διαφέρειν τὸν οὐσίαν ὁ τὸν ἐνέργειαν δὴ τοῦ θεοῦ 249
Ἐπεξεργασία εἰς τὰ τοῦ παύλου ῥητὰ περὶ (ἀζύμων 506
Ἐπεξεργασία τῆς καθ' ὑπόστασιν ἑνώσεως (τοῦ κυρίου 461
Ἐπεξεργασία εἰς τὸ ὃν τοῦ ἐμοῦ λήψεται, καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν 378
Ἐπεξεργασία ὅποτε βούλεται τὸ προσεχῶς καὶ διὰ τοῦ προσεχῶς 399
Ἐπιχείρημα συμπεραίνον ἀξιοπίστου δύο

Ἔρως ὁ ἐν ἀνθρώποις διὰ τὸν υἱὸν 451.
Εὐχελαίου ἡ χρεία τίς 478

Z

Ζήτησις ἐξ τινῶν δογματικῶν κεφαλαίων καὶ διάλυσις τῶν τοιούτων ταῖς τῶν πατέρων μαρτυρίαις 63
Ζήτημα, τί ἐστὶ τὸ καθ' ὁμοίωσιν δημιουργηθῆναι τὸν ἄνθρωπον 419
Ζήτημα, διὰ τὸ φῶς τοῖς μὴ ἀδυνάσιν ὀφθαλμοῖς πρακτὸ, λύον δὲ τοῖς καλῶς ἔχουσι αὐτόθι
Ζήτημα, πῶς λέγεται ὁ Θεὸς βασιλεὺς, καὶ κύριος αὐτόθι
Ζήτημα πῶς ἰδεῖν τὸν χριστὸν οἱ πρόφῆται λέγονται 423
Ζήτημα διὰ τὸ χερουβικὸς ὕμνος τρὶς ἅγιος, καὶ ἅπαξ κύριος 427
Ζήτημα, διὰ τὸ πνεῦμα ὁ τοῦ πατρὸς καὶ ὁ τοῦ πατρὸς νοεμμόν, ἀλλὰ καθ' πρεσβύτερον λέγεται 430
Ζύμη δηλοῖ τὸ πρεσφερόμενον ζῶν καὶ τέλειον 509
Ζυμίτης ὁ ἄρτος οὐδέποτε ἀπὸ ἀζύμου πρὸς τὴν γραφῆ εἴληπται 521
Ζῶον τὶ πρὸς τὰ τῆς ἀναστολῆς μέρη πῶς ὁ τῆς σήψεως αὐτοῦ ἀνίσταται 480

H

Ἥλιος, καὶ δὴ φαύλου πολλοῦ λαμβάνει 521
Ἡ μερῶν τῶν δέκα ὁ λογισμὸς διὰ δηπόφαλης, καὶ κατὰ λατίνους 540
Ἡλίου τὸ φῶς ἐπαπολάσιον μετὰ τὸν ἀνάστασιν φησὶν ἁπάντας 488

Θ

Θαβωρίου τοῦ φωτὸς περὶ δόξα τῶν περὶ βαρλαὰμ, καὶ ἀκίνδυνον 247
Τάτου περὶ τῆς ὁμοκλησίας κηρυττομένη (ἀλήθεια 248
Τάτου περὶ τ ἀληθοῦς δόξης ἡγεμόνες ὁ θεολόγος γρηγόρ: ὁ μέγας βασίλειος, χρυσός: ὁ δαμασκηνὸς καὶ ἕτεροι πολλοὶ (αὐτόθι
Τάτου περὶ ἁγίων πατέρων ῥήσεις 43 44 45 48 47
Θάνατος κακὸς πᾶς 23
Θάνατον ὁ Θεὸς οὐκ ἐποίησε αὐτόθι
Θανάτου ἁμαρτίας καταδίκη 467
Θανάτου τὸ ἀποτέλεσμα ἐν τοῖς μυστικοῖς λαμβάνομαι 481
Θεανδρικὴ ἐνέργεια τὸ δηλοῖ 499
Θεοδόσιος ὁ ἀνοχείας ὑφωρόμενος τ καθαίρεσιν παρητήσατο, αὐτ αὐτὸ ἐπέλθη δροσινίος ὁ ἀγιωσυμεωνίτης 7
Θεογνωσίας ἡ ὁδὸς ποία 438
Θεολογίας ὁ διωλοῦς τρόπος ποῖος 433
Θεολογία ἐν τῇ τ Πατέρων αἱ γνωμότητες (αὐτῆκεν 338
Θεολογίαν εἰς τ ἱεραν θεοῦ ξένας αἱ πρεσ: τότητες, δευτέροτητες, τριτότητες, καὶ μεσότητες 260
Θεολογικὸς ὁ λόγος οὐ δίδασι πατρότητα καὶ πνεῦσιν διακρίνοντα τὰς θείας ὑποστάσεις 353
Θεὸν οὐρανὸν λέγουσιν οἱ πέρσαι τ ἀξια: (ἀμ 41
Θεὸν καὶ τὸ ὀψόμεθα ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν (οὐρανῶν 488
Θεὸν ὄντα ἕτερον παντῶν τ ὄντων, οὐκ ἀνάγκη τοὺς αὐτοὺς ἔχειν τοῖς ὅσι τ πρόσω λόγους 371
Θεὸν τ ἀγαπόντα, μὴ καὶ τ πλησίον φιλεῖν ἀδυνάτον 454
Θεὸς λέγεται φῶς, ὁ ζωὴ, ὁ σοφία οὐ τῷ αὐτὸς εἶναι ταῦτα καθ' ὑπαρξιν, ἀλλὰ κατ' αἰτίαν φησὶν ὁ δαμασκηνός 372
Θεὸς γινώσκει ἑαυτὸν οὐκ τ οὐσίας αὐτοῦ, τὰ δ' ὑπαντὰ γεγονότα οὐκ τ σοφίας αὐτοῦ 413
Θεὸς γινώσκεται οὐκ τ ἐνεργῶν αὐτοῦ, τὸ δὲ τί ἐστὶ κατ' οὐσίαν πάσης λογικῆς φύσεως πλήν τῆ

ঘরানা ক্রমশত্রু 414

⊖ঙঙ গাঁইয়া ঙমং ঠারম ঠঙং ঝানা মা ঙঙ্গে-
ঙমম ঠাঁরঠাম ঝাঁশু।

⊖ঙঙ ঝঁঙঘাপ্রম ঈং। ঝানাশু।

⊖ঙঙ ঝঁঙ গাঁমমং ঠাপাপ্রমঝঁং ঝাঁশু।

⊖ঙঙ গাঁ ঙমং ঝাঁমমং ঠাপাপ্রমঝঁং ঝাঁশু।

⊖ঙঙ ঝঁঙ ঝাঁমমং ঠাপাপ্রমঝঁং ঝাঁশু। ঝাঁশু ঝঁঙঙ্গ-
ঝাঁশু ঝঁঙঙ্গ ঝাঁশু ঝঁঙঙ্গ

Κυδώνη καὶ αἱρετικὴ μετεμίσει [illegible]
Κυδώνης ὁ αἱρετικὸς φρενήσας τοιαῦτα: κὼς ἐπελθόντος 10
Κυρίλλου ἀλεξανδρείας ἀναθεματισμοὶ ἐξ καὶ τῶν λατινικῶν αἱρέσεων 553
Κύριλλος ὁ ἅγιος ἔξαρχος τοῦ γ: συνόδου 565
Κυρὲ διαταγὴ τοῦ τὸ τῶς πολιτεύεσθαι τοὺς ὑποτόλους 475
Κωνσταντῖνος καὶ μέγας συκοφάντης ὁ ἀσεβὴς ζώσιμος 31

Λ

Λατῖνοι τοὺς ἀπαπλικοὺς διδασκάλους Νεστοριανοὺς ὑποκαλοῦσι κακῶς διότι μὴ πιστεύουσι τὸν υἱὸν καὶ Θεοῦ καὶ Παναγίας Πνεύματος ἄτοπον 251
Λατίνων κάτω, οἱ συγγραφόντες διδάσκαλοι τίνες τῆς σοφίας, καὶ τοῦ δρεπτοῦ, καὶ ὁποῖοι 8
Λατίνων ἱερεῖς μὴ τὰ παλαιῶν ὁσιώτεροι τὰ νομίμως γαμησάντων αὐτόθι
Λατίνων ὁ λόγος ὅτι, ἐν κωνσταντινουπόλει ἐγένετο γυνὴ Παλαιάρχης, μύθος καὶ γέλως 25
Λατίνων αἱρέσεις παραδίδοντα μία 13
Λατῖνοι καὶ χολάδιον τέσσας αἱρέσεων 17
Λατῖνοι κρύπτουσι τὰ λείψανα τῶν παρ' αὐτοῖς ἁγίων πλούσιοι τὰ ἔλεγχον 31
Λατίνων ψεύδος ὅτι ὁ φιλόθεος καθηρέθη ὑπὸ ἰωάννου καὶ Βασιλείου 92
Λατῖνοι εἰς ἃ λέγουσι φυσικῶς βλασφημοῦσι 502
Λατῖνοι ἔλαβον τὰ ἱερουσαλὴμ ὅτι τὸ δράβων ἐν ἔπ αιθ 504
Λατίνων δυσχείρημα περὶ ἀζύμων καὶ πῶς τοῦτο ἀπαίτησις 549
Λατίνων πλάνη τὸ αὐτὸ τὰ χάριτος τοῦ ὑποστάσιν ὅτι λαμβάνειν τοῦ Πνεύματος τοῦ 559
Λατῖνοι ἐξ ὧν λέγουσι συκοφάντη τὸν Πατέρων, καὶ καὶ σωτῆρος ἀναφαίνοντη 564
Λατινικὴς τὰ αἱρέσεως τὸν ὁ ἡ Ἰουδαϊκαλαὰμ κακοδοξία περὶ θείας ἐνεργείας, ἢ χάριτος 559
Λατίνων φιλονομία ὡς ἐν συνόμῳ ἐν τοῖς ὀικλησιαστικοῖς ἅπασι 566
Λατίνοις πείθεσθαι, διὰ τὸ ἐκείνους σφόπερους εἶναι, ὅτι ἄλογον 302
Λατῖνοι τὸν νενομοθετημένων τὰ μὴ ἀφαιροῦσι, τοῖς δὲ, καὶ προσθέασι παρανόμως 313
Λατίνων ἀξίωμα ἑλληνικὸν, καὶ τὴ ὅτι κλησία πολέμιον 316
Λατῖνοι πολλῶν ἀνθρωπίνων παραδομῶν ἄτοι 252 συγγράφουσι καὶ παντὸς ῥητόρος συγγράμματος αὐτόθι πρόνοια πᾶσι χριστιανοῖς πάθη τὴν καταστρομίαν αὐτόθι
Λατῖνοι ὑπὲρ ἐξήκοντα ἔτη ὑπεράτησαν τὴν πόλεως 264
Λατῖνοι τὰ ὑπὲρ τὴν ὀρθῆς δόξης τῶν διδασκάλων ῥητὰ, ὡς ἔθος καινὸν αἱρετικοῖς, παρεξηγοῦντα σφιστικῶς 290
Λατῖνοι λέγοντες ὁμοίως ἡμῖν, πιστεύομεν σφίζοντα τοὺς ἀπολυτέρους 294
Λατίνων δόξα χύσεως αἱμάτων πολλοῖς πόνοις 296
Λατῖνοι μόνοι ψηφίζουσι, δογματίζουσι, καὶ πείθουσι τὸν ἄθεσμον πεποίηκεν 298
Λατινικὸν σόφισμα, τὸ λέγειν μόνος ἐστὶν ὁ Πατὴρ ἐν τοῖς θείοις ὁ μόνος πάντων 247
Λατῖνοι οἷς λέγουσι χρονικὰς τὰς θείας πόδας τὸν γόνησιν δηλαδὴ καὶ τὸ Πνεῦσιν τίθεντα 356
Λατῖνοι λέγοντες τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἄλλως ὅτι Πατρὸς, καὶ ἄλλως ἐξ υἱοῦ ὅτι πορεύεται τὴν δυαρχίαν πρεσβεύουσι 361
Λατῖνοι οὐ διδάσκουσιν ὡς ἡ γραφὴ διδάσκει 367
Λατῖνοι δεικνύοντες καὶ τὸν υἱὸν προβολέα συμπεραίνουσι τὸ ζητούμενον, ὅθεν οὐδὲν συμπεραίνουσι 378
Λατρείας τῆς ἐν πνεύματι τὰ γράμματα τοῦ ὑπῆρχον 511
Λείψανα τῶν ἀπαπλικῶν ἁγίων ἐν τοῖς τόποις λατίνων κατεχόμενα ὅτι ἐπιθαυματουργοῦσι 31
Λείψανα τῶν ἀπατολικῶν ἁγίων οἱ λατῖνοι ἔχουσι προσκύνημον ὑπὸ σωμάτων ὀρθόγυρα αὐτόθι
Λείψανα τὰ τῶν ἁγίων ἄγγη ἐν ἀπιμία ἴδιον τῶν πνευματομάχων αὐτόθι
Λείψανον τὸ μεγάλου Κωνσταντίνου ἀπιμάσθη βυληθέντος μακεδονίου καὶ αἱρεσιάρχου οἷα δεινὰ σωεβήσαν αὐτόθι
Λογικὸν τὸ τῆς ψυχῆς τῷ ἐγκεφάλῳ ἐστὶ κατὰ ἀθανάσιον 36
Λογικοὶ λεγόμεθα ὅτι ὑπὸ τοῦ λόγου τοῦ προφορικοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐνδιαθέτου 452
Λόγος ὁ θεὸς διπλοῦ ἔχει τὸν χρόνον πρὸς τὸ ὑπὲρ λόγος, ὁμοίως καὶ ἡ ἀγά: πη 450
Λοίμη μεγίστη εἰς ἰταλίαν ὅτι τὸ πλημμύρας τῶν ὑδάτων 32
Λύσεις εἰς τὰ προβαλόμενα παρὰ λατίνων εἰς σύνταξιν δοθεῖσαν τῶν ἀζύμων 505 καὶ 506

Μ

Μαθηματικοὶ διδάσκαλοι παρὰ πέρσαις 302
Μακεδονίου τοῦ ἁγίου αἱ χρυσεγίαν οἱ αἱρετικοὶ κατεψεύδοντο 23
Μαρία παρακαθημένη παρὰ τοὺς πόδας καὶ ἰησοῦ τύπον εἶχε τὸ μελλόντος τῶν διηγήσεων θεωρίας 486
Μάρκος ὁ ἀπόστολος φεύγει τὰς χείρας τῶν ἐν βενετίαις φανατόρων, καὶ διατὶ 31
Μάρκος ὁ ἐφέσου καὶ ἐν τῇ ὀικλησίᾳ, καὶ ἐν τῇ βασιλείᾳ ἄλλος ζοροβάβελ 29
Μάρκου καὶ ἐφέσου σοφία, καὶ ἁγιότης, θαυμάστος καὶ παφὴ ὁσία 25
Μάρκου καὶ ἐφέσου ἐτήσιον ἑορτὴν ἐτέλουν οἱ συγγενεῖς αὐτοῦ, αὐτόθι
Μαρτῖνος μὴ τὸν Νικόλαον πάπας ἐγένετο αὐτόθι
Μακεδονιανῶν αἵρεσις ἡ μετοχὴ τοῦ θείας οὐσίας 427
Μάχης ἡ ἀναθυμίασις καὶ τῶν ἁγίων καθαπερ 502
Μάχη μεταξὺ ἰωάννου τοῦ ἱεροσολύμων καὶ καὶ ὑπὸ φανίου κύπρου, καὶ τῶν ἀλλαγὴ αὐτόθι
Μεθοδίου ὁ μέγας συκοφαντεῖται ὑπὸ τῶν αἱρετικῶν ὡς πορνος 22
Μέλιτα ὅτι τὸ καὶ βοὸς κεφαλῆς 480
Μεσιτεία ἡ καὶ ἡ μὴ ὀρθῶς νοουμένη εἰς πόσα ἄτοπα φέρει 255
Μεταβολὴ ἡ εἰς ἄλληλα ὑπὸ τῶν σωμάτων, ὅ μὴ ὢν ἢ ἐν ὑπὸ τῶν πνευματικῶν ἐστὶ, 476
Μετανοίας ἡ χρεία τίς 471
Μίξις καινὴ τὸ γένητο ἀγένητον 336
Μιχαὴλ ὁ πρῶτος τῶν παλαιολόγων δεικνύει τὸν κωνσταντίνου βαλδουΐνον τὸν λατῖνον βασιλέα τοῦ αὐτῆς 3
Μιχαὴλ ὑπὸ φόβου κολακεύει γρηγόριον τὸν πάπα αὐτόθι
Μιχαὴλ ἐζήτησε τὴν ἕνωσιν παρὰ καὶ πάπα ὅτι δίλαβεία ἀλλ' ἀνάγκη τῆς παρὰ τοῦ καιρόλου φερόμενος 4
Μιχαὴλ δίλάβεια εἰς τὰ θεῖα 5 καὶ αὐτὸ παφὴ ἄτιμος αὐτόθι
Μιχαὴλ τῆς γνώμης αὐθίσαντος οἱ κωνσταντινουπόλεως πατριάρχαι ἰωσὴφ, καὶ γρηγόριος αὐτόθι
Μιχαὴλ μὴ γρηγορίου καὶ πάπα οἷα κακὰ ἐδείξατο τοῖς ἐν κωνσταντινουπόλει ὀρθοδόξοις κληρικοῖς τε, καὶ ἄρχοντι αὐτόθι
Μιχαὴλ διὰ τὴν οἰκείαν καὶ τὴν τῶν παιδῶν ἀσφάλειαν παραδίδωσι τὴν ἀλήθειαν 292
Μῖμα τῆς ἀθανεσθέρας σαρκὶ παρεφύον: τα 262
Μύρου ἡ χρεία τίς 469
Μνημόσυνον τὸ καὶ πάπα ἀπαγορεύει μιχαὴλ ὁ αὐτοκράτωρ ἐπεκλησίας 5
Μνημοσύνου καὶ παπικοῦ ἐν τῇ ὀικλησίᾳ κωνσταντινουπόλεως ἐκφωνηθέν ὅτι ἀναθεμα: χὴ

γὴ γίγνε 4
Μονὰς ἐν τῷ Θεῷ Τριὰς ἡ αὐτὴ ὑπα, ἡ [illegible], τῷ κατ' οὐσίαν λόγῳ, ἡ δὲ τῷ καθ' ὑπαρξιν πρόσωπα διειλήνοχε 434
Μυρίων ἡ χρεία τὰς 469
Μυρίων διὰ τὰ ἀοιδήτων σημείων παρεδόθησαν αὐτόθι
Μυρίων ἐνεργεῖται διὰ τὴν δυνάμεως τοῦ πάθους καὶ Χριστοῦ 481
Μυρίων τὸ τῆς ἁγίας Τριάδος ἐξ ὑπο: καλύψεως ἐστὶν ἡμῖν 427
Μυρίων τὴν ἁγίας Τριάδος διὰ παραδόξου τὰ πάσαν λογικὴν διάνοιαν ὑπερβαίνειν αὐτόθι

N

Νεόφυτος ὁ πρέσβυς διὰ τὸ προγεγονὸς τοῦ πάπα μνημόσυνον κανονίζει τοὺς πρεσβυτέρους 7
Νεστόριος τὴν Χριστὸν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ὥσπερ ἐν ἰδίῳ ναῷ κατοικεῖσθαι ἀσεβῶς ἐδόγμα: μάτιζε 461
Νικόλαος ὁ κεραμεὺς ἔγραψε κὴ τὴν ὀρθοδοξίαν χῆς τῶν πάπα 17
Νόσοι ἀσώματοι πῖαι 472
Νοῦς τὴν ἐνέργειαν ἐν τῇ καρδίᾳ μακάριος μακάριος πίστει 36
Νοῦν νοσμοποιὸν τὸν Θεὸν φασὶν ἕλληνες 47
Νοῦν ἀληθῆ, καὶ λόγον ἀληθῆ περὶ Θεοῦ, ὁμολογεῖν τῶν ἀναγκαιοτάτων 449

O

Ὁμολογία τῆς πίστεως συνοπτικὴ ἐξ ὀρθοδοξίας 270
Ὁμούσια ποῖα λέγονται 491
Ὁμοούσια ποῖα 492
Ὀνόματος ἐξ τῆς φύσεως ἀπάντυξις 247
Ὀνόματος ἐξ ἑωκίνης κὴ πλὴν ἑβραϊκὴν διάλεκτον ἐτυμολογία 502
Ὀνόματα τὰ ποῖα λέγονται 421
Ὀνόματα τὰ ὑπολελυμμένα ποῖα αὐτόθι
Ὁρισμὸς ὀρθοῦ ποῖα 450
Ὅρος πίστεως 419
Ὅρος τῶν θείων προσώπων 346
Ὅρος ἀναστάσεως 481
Ὅρος ἐνεργείας πεπερασμένης 15
Ὅρος ὑποστάσεως 434
Ὅρος ἐξ Πατρὸς, καὶ λόγος ὁ υἱὸς καὶ τὰ λέγεται 444
Ὅρος ψυχῆς 481
Ὅρος ἀνθρώπου 448, σοφίας καὶ αὐτόθι ἀρετὰς 449
Ὅρος σωμάτων 308
Ὅρος αἱρετικὸς αὐτόθι
Ὅρος θρησκείας 309
Οὐρανὸς πάπα διαταγὴ περὶ ἐξ μὴ εἶναι δυνάμεις τὰς ἱερεῖς ἐπὶ χήρας λαμβάνειν 314
Οὐσία ἐν τῇ ἐξ Θεοῦ ὁ υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα διὰ τὸν εἰσὶ συμβεβηκότα 451
Οὐσία καὶ τὰ μὲν ἄλλα, καὶ ἄλλα ἡ ὑπόστασις τῶν πατέρων εἴρηται 425
Οὐσία ἐν τῷ Θεῷ ὁ κοινὸς λόγος τῆς ὑποστάσεων 491
Οὐσίαν ἕτερον, καὶ ἕτερον τὴν ἐνέργειαν διαιρεῖσθαι καὶ τὰ ἀσεβὲς, καὶ καὶ τὰ δυσεβὲς 249
Οὐσίαν τὴν θείαν τῶν ἐνεργειῶν αὐτῆς διακρίνεσθαι, ἢ πράγματι, ἀλλὰ λόγῳ μόνῳ καὶ διανοίᾳ οἱ περὶ Βαρλαὰμ καὶ ἀκίνδυνον ἔφασκον κακῶς 244

Π

Πάντα τὰ ὑπὸ θεοῦ ὑφεστηκότα, καὶ ὑπὸ χρόνον εἰσὶ 37
Πάπας λαμβάνει περιόδον ὑπὸ τὴν ἐπιμελῆ εἰς ἔξοδον τὴν τεμαχέζης αὐτοῦ 8
Παπικῶν δόξα τὸ μὴ δεῖν κρίνεσθαι τοὺς μοιχοὺς αὐτόθι
Παπικῶν ὀρχαῖον ἔθος ἄλλα λέγειν αὐτε: ἄλλων 20
Πάπας ψηφίζει κὴ χειροτονεῖ ἁγίους τοὺς ἐνάγειν 31
Παραδείγμα ὑπαντᾶν τῷ εἰκονιζομένῳ ὅμοιον 448
Παραίνεσις ἐξ κυρίου ὑπὲρ τὸ ὑποτρέφεσθαι τὰς αἱρετικὰς 489
Παραίνεσις κυρίλλου περὶ ἐξ εἰς ἔρευναν τῶν θείων γραφῶν ὑπὲρ βαίνοντος, ὅπου δεῖ τὸν καιρὸν ὑπηρεῖν καθ' ὃν λέγεται τὸ δηλούμενον, τὸ περὶ σώματος, περὶ, ἢ ἢ δὲ ἢ λέγεται, ταυτὸ δὲ ἐν ἀπλανὴς φυλάττεται ἢ ἐξ ὀρθοῦ λόγου διάνοια 244
Παραίνεσις ἀθανασίου ἐξ μεγάλου περὶ ἐξ φυλάττειν τὴν παραδεδομένην πίστιν, καὶ ὑπερέπειν τὰς βεβήλους καινοφωνίας 241
Παραίνεσις αὐγουστίνου περὶ ἐξ μὴ ἔχειν ἀς τὰς κανονικὰς γραφὰς, κὴ ἰδὰς τὴν περὶ: βούλεται τυχὸν ἀγῶν διαλέξεις 262
Παρόκλητος ὁ παρήγορος λέγεται 459
Πάσχα ἐν τῷ ἰουδαϊκῷ ἱερὰ παρελαμ: βάνοντο ἀμνὸς ἄζυμον, καὶ πικρίδες 511
Πατὴρ κατ' ἄλλον τρόπον ἐξ υἱὸς λέγεται, καὶ κατ' ἄλλο πατὴρ τῶν πάντων 433
Πατὴρ, υἱὸς, καὶ ἅγιον Πνεῦμα ὑπὸ εἰσὶν ὁ ὑποῦσα 492
Πατὴρ διὰ τὸν ἔκπνοος 432
Πατράσι τοῖς ἀσιανοῖς τὰς δύο πάσας ἐν τῇ τῆς πίστεως ὑποθέσει πῶς δεῖ συμβιβάζειν 280
Πατριάρχαι οἱ πρὸς λατίνους εἴδωλα 291
Πατριάρχας χειροτονεῖν τὴν ῥώμης αὐτοκρατορ. 292
Πατρὸς χαρακτὴρ πῶς λέγεται ὁ υἱὸς 495
Πελάγιος ὁ: τελευτᾷ τῇ λοιμικῇ νόσῳ 23
Περιγραφὴ τῆς μελλούσης ἐξ Θεοῦ θεωρίας ὑπὲρ ἐξ ὀρεοπαγίτου 485
Περιγραφὴ ἐξ ὑποστάσεως 491
Ὅτι πολυσήμαντον, αὐτόθι τὸ κυρίως ὑπόστασιν αὐτόθι
Πέτρος ὁ ἀκρόδιος πατρίσας 17
πικρίδες ἐν τῷ πάσχα τὸ ἡνίκα πόνο 511
Πίστεως περὶ ὀρθοδοξίας ὁμολογία 32
Πίστεως τὴν καθολικὴν ἡ ἀνάτροπον κοινὴ ἐ: ἐστὶν ἀπώλεια
πίστει εἰς τὸν ἐξ Χριστοῦ πόθεν βεβαιοῦται ἐὰν μὴ ἐπερωτήσεις αὐτὸν, κὴ τὰ θαύματα ἀυτὰ 475
Πηγὴ τῆς θεότητος ὁ Πατὴρ διὰ τὸ ἀνα: βλύζειν ὑπὲρ τὴν ὑποστάσεως ὑπάνω τὰς ἄλ: λας θείας ὑποστάσεις 243
Πνεῦμα τὸ ἅγιον διακρίνεται ὑπὸ τὴν κτί: σεως ἐν τῷ ἀπερέπτῳ καὶ ἀναλοιώτῳ 439
Πνεῦμα ἄλλο ἐστὶ τὸ λέγεσθαι ἐξ θεοῦ, κὴ ἄλλο ὑπὲρ τοῦ θεοῦ κὴ χρυσός 242
Πνεύματος τῇ ὁμολογία συμπεριλαμ: βανόμενος ἐστὶν, ὁ υἱὸς, κὴ ὁ ἐξ ἐστὶν, ὁ πα: τὴρ κὴ βασίλ: αὐτόθι
Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐν ἐστὶ, καὶ ἴδιον πατρὸς κὴ υἱοῦ κὴ ὑποστάσεως ἐστὶν ἐν αὐτοῖς, ὑπὲρ οὖν ἀμφω ἐξ τὸ ὑφιστῶσι, ἢ κρημνῶν ὑπὲρ βάλλει αὐτὴ ἡ ἀκριβεία 243
Πνεύματι τῷ ἁγίῳ τὰ ἐν ταῖς γραφαῖς περὶ αὐτοῦ ὑποσωπηθέντα ὑπαφηρίζειν παρε: τεῖναι βασίλ: 241
Πνεῦμα ἐξ υἱοῦ λέγεται κὴ τὴν τῆς συνεπτυγμέ: νης θεολογίας τρόπον 587
Πνεῦμα τὸ ἅγιον οἷς δίδοται, μὴ ὑποστα: τικῶς ἐνοικεῖν, ἀπόδειξις διὰ πολλῶν 557
Πνεῦμα τὸ ἅγιον σωπᾶται τῷ υἱῷ τῷ τῆς ὁμοουσιότητος λόγῳ ἀλλ' οὐ τῷ τῆς αἰτίας 259
Πνεῦμα τὸ ἅγιον ὑπὲρ ἐξ υἱοῦ λέγεν, ἔπεται ἡ δυαρχία, ἢ ἡ συναλοιφὴ ἐξ πατρὸς κὴ ἐξ υἱοῦ, ἢ ἡ ὕφεσις ἐξ Πνεύματος, ἢ ἡ πλεονάζ τῶν θείων προσώπων, ἢ τὸ πρώτιστον ὀρχικὸν εἶναι τὸ πνεῦμα ἐν τῇ θεότητι· ἢ μηδεμί: αν ὑπόστασιν εἶναι κυρίως αἰτίαν 273
Πνεῦμα τὸ ἅγιον ὑπὲρ ἔχει πατέρα 430
Πνεῦμα τὸ ἅγιον ὅτι, οὐδὲ καθὸ εἰσὶν εἷς Θεὸς πατὴρ κὴ υἱὸς, οὐδὲ καθὸ εἰσὶ δύο ὑ: ποστάσεις δυνάμει περιβάλλειν συλλογι: σικὴ

σικὴ ἀπόδειξις 282 λύσις τ̃ ἐκφάσεων
κατὰ τ̃ τριῶνς ἀποδείξεως 283
Πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ τὸ λεγόμενον ὅτι τ̃
υἱόν καὶ τ̃ υἱῶ ὥσπερ καὶ τ̃ πατρὸς, ὅτι τοῦ υἱοῦ
ἐκπορεύεται ὥσπερ ὅτι τ̃ πατρὸς
(λύσις 387
πολυμαθὴς ἡ ἀπαμέλεια χαρακτηρισ-
τὴν τ̃ πρὸς τ̃ σωτῆρα ἀγάπης 542
πολύποδι πάντος ὁ τ̃ βορὰ πολέμιος 527
ποταμὸς ὡς ἀῤῥύτ ὅτι μιᾶς πηγῆς ὁ
υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα ὅτι τ̃ Θεοῦ 255
Ποιμαίνω τὰ ἀπεκείμενα διορίζοντα 430
Πραγματικῶς τὰ ἐν τῷ Θεῷ ὄντα, καὶ
θεωρήματα ὅτι εἰσὶν ἐξ ὧν ἡ σώθησις, ὅτι
καὶ πρὸς τ̃ ἀθανασίας τ̃ ἡμετέρας τῶν-
(τα εἰσὶ 245
Προαίρεσις ἐν τοῖς λογικοῖς δίδη 497
Πρωκαταρκτικὴ αἰτία διὰ τὸ Πατὴρ 433
Πρόνοια ἡ θεία τ̃ ἐνεκάτου ἐστὶ 419
Προδιεθέσα ὑμόνον λέξις, ἀλλὰ συλλαβὴ
ἐπεσωνία μία ἐν τῇ θεολογία δώσαι εἰς
ἐναντίαν ἔνοιαν μεθαρμόσαι τ̃ λόγον 346
Πρόσωπα τὰ τ̃ ἁγίας Τριάδος ἐν τίνι
διαφέρουσι 431
Προσώπων εἰσὶ, ὅτι οὐσίας τε, καὶ δυνά-
μεως αἱ ἔνδον ἀναφοραὶ 362
Πρόσωπον τὸ αὐτὸ ἄπον, ἐπὶ πάντων ὁμοῦ
εἶναι καὶ τ̃ τ̃ ἀντιθέσεως λόγον ἀδυνα-
(τον 432
Πρόσωπα τὰ τρία τὸ ἐν ἀλλήλοις εἶναι πε-
ριχώρησιν οἱ ἅγιοι καλοῦσι 432
Προσώπων τῶν τριῶν ἡ ἑνότης διὰ τὴν
ἐν εἰκόνι 443
Πρόσωπον τὸ αὐτὸ ἄπον εἶναι, ἐπὶ πάντων
γινῶν, καὶ γινόμενον ἀποβάλε ἀθανα-
(σος 336
Προσωπικὴ ἰδιοτήτα ὁ υἱὸς ὅτι ἔχει πρὸς
(τ̃ Πατέρα 369
Προσωπικὴ δυνάμιν μίαν εἶναι ἐν πα-
τρὶ καὶ υἱῷ ἀδυνάτων 366 ἐνώδη δὴ καὶ ὅ-
λη τῇ θείᾳ φύσει ἀποδίδοσιν, ἢ πάδυνα-
τώτερον αὐτόθι
Πτολεμαῖος καὶ Βαλεντῖνος δόξα κακείνη τὸ
κρεῖττον νοεῖν τ̃ Θεὸν, εἶτα θέλειν 260
Πτολεμαῖον κάτα ὁ λογισμὸς τῶν ἀπο-
λαυόντων δέκα ἡμερῶν σφαλερὸς 540

Ρ

Ῥητὸν τὸ λέγον ἵνα πληρωθῶσιν αἱ φω-
ναὶ τ̃ προφητῶν πῶς νοητέον 403
Ῥητὸν τ̃ παύλου τὸ λέγον, ἐν αὐτῷ κα-
τοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τ̃ θεότητος σω-
ματικῶς πῶς ἐκληπτέον 465
Ῥητοῖς τοῖς γραφικοῖς μεῖζον ἀποδοτέον
τὸ σέβας, ἢ τοῖς τ̃ διδασκάλων 248
Ῥῆσις βασιλείας ὅτι, ἐπαύτα τὰ τ̃ οὐσίας
ἐκεῖς τ̃ ἐνέργειαν αὐτῆς διαβαίνειν πέφη-
κε 251
Ῥῆσις ἡ τ̃ ἀθανασίας τοιαύτην τάξιν λέ-
γουσα ἔχειν τὸ Πνεῦμα πρὸς τ̃ υἱὸν, ὅτι
ὁ υἱὸς πρὸς τ̃ πατέρα πῶς νοεῖται 439
Ῥῆσις ἡ γραφικὴ σὺ ἡ ὑπομνήμη, καὶ ἡ
ἐλπίς μου πῶς ἐκλαμβάνεται 458
Ῥῆσις ἡ γραφικὴ ἰδοὺ ὁ Ἀδὰμ γέγονεν
εἷς ἐξ ἡμῶν πῶς νοεῖται 463
Ῥῆσις ἡ τ̃ Κυρίου οὐδεὶς ἀγαθὸς εἰ μὴ ὁ Θεὸς
ὁ πῶς νοεῖται 464
Ῥῆσις ἡ τ̃ Κυρίου περὶ τ̃ ἡμέρας ἐκεί-
νης οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι τ̃ οὐρανῶν
εἰ μὴ ὁ πατὴρ μόνος, πῶς ἐξηγεῖται αὐ-
(τόθι
Ῥῆσις ἡ τ̃ κυρίου πάτερ δοξάσόν με τῇ δό-
ξῃ ἣν εἶχον πρὸ τ̃ τὸν κόσμον εἶναι παρὰ
σοὶ πῶς ἐκτίθεται αὐτόθι
Ῥήσεις τ̃ ἁγίων τ̃ ἐκκλησίας, καὶ τ̃ συν-
ρόδων ἀπὸ πρὸ τ̃ τ̃ ἁγίου πνεύματος
ἐκ τ̃ πατρὸς, καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύ-
σεως 266 267 268 269
Ῥήσεις ἁγίων διδασκάλων περὶ διαφορᾶς
οὐσίας θείας, καὶ ἐνεργείας 59
Ῥόδον μὴ τ̃ πατέρα, ἄνθος δὴ τ̃ υἱὸν, καὶ
ὁσμὴν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀπεκάλεσε κύ-
ριλλος 447

Σάββα

Σ

Σάββα τ̃ ἁγίου πρεσβεία πρὸς τ̃ Ἱεροσο-
λύμων ἰωάννην 503
Σαρκώσεως τ̃ τ̃ υἱοῦ καὶ τὸ κεκοινωνηκεν
ὁ Πατὴρ ἐκ τὸ Πνεῦμα 456
Σέργιος ὁ γ : τ̃ πρὸ δέκα ἐτῶν θανόν-
τος φορμάσας κόπτει τ̃ κεφαλὴν ἐρίπ-
τει εἰς ὕβρεις 31
Σιμωνία καὶ Ἰνδὰς ἐστὶν, ἡ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦ-
μα βλασφημία 311
Σιμωνιακὸς Γρηγόριος ὁ πάπας μαρτυ-
ρεῖ αἱρετικὸς 323
Σιμωνίας ἀσέβημα ὄλεθρος, καὶ νόσημ-
μα παιδεινον 308
Σιμωνιακὸς, ὅτι ἐστὶν αἱρετικὸς ἀπόδειξις
(αὐτόθι
Σιμωνίας ὕλη ποία 309
Σιμωνιακοὶ χείρονες τ̃ ἐκεῖνα αὐτόθι
Σιμωνιακὸς πόθεν ὀνομάζεται αὐτόθι
Σιμωνιακὸς πρὸς τὴν καθαίρεσιν, ἐπὶ τῷ ἀνα-
θέματι πρὸς τ̃ Σωόδων καθ' ὑποβάλ-
(λεται 311
Σιμωνιακὸν τὸ δεῖνα, ἐπὶ λαβεῖν, ἀλλὰ τὸ
βεληθῆναι μόνον σωίζει 310
Σοφία ἡ γυνὴ ἐν τῷ Θεῷ ὅτι ἐστὶν ἡ αὐ-
τὴ τῇ γυνώσει σοφία 445
Σοφία ἡ τ̃ Θεοῦ ὅτι ἔστιν ἕξις 456
Σόφισμα ἐστὶ τὸ λέγειν, ἐπειδὴ ὅτι τ̃ οὐσίας
τ̃ υἱοῦ ἐστὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἤδη καὶ ἐξ
αὐτοῦ ἐκπορεύεται, τίθησι γὰρ τὸ μὴ ἐπό-
μενον ὡς ἐπόμενον 389
Σταυρὸς δόξα Κυρίου 75
Στέρησις τ̃ ἀγαθοῦ τὸ κακὸν, ἀλλ' ὅτι ὄν
(417
Στοιχεῖα ἐξ ὕλης καὶ ποιοτήτων σωίστα-
ται αὐτόθι
Συκοφαντία προφανὴς τὸ λέγειν, ὅτι πᾶς
θέσει τ̃ λατίνων περὶ τ̃ τ̃ Πνεύματος
ἐκπορεύσεως σωώδυσιν οἱ Πατέρες 343
Σύκων μὴ ὄντος καιροῦ τὸ, πεινόντα ἐλ-
θεῖν τ̃ κύριον πρὸς τ̃ συκῆν ἐπὶ μὴ εὑρεῖν
καρπὸν τὸ ἐβούλετο 500
Συλλογισμὸς συμπεραίνων τὰς δύο ἀρχάς.
ἀρχὴ τ̃ υἱοῦ ὁ Πατὴρ, ἀρχὴ τ̃ Πνεύματος
ὁ Πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς, ἄλλη ἐπ' ἄλλη καὶ τ̃ λα-
τίνους, ἄρα δύο ἀρχαὶ 379
Συλλογισμὸς ὅτι, ὁ λιγαρέιδης καὶ μαρ-
τίνος ὁ πάπας ἐστὶν ἄθεος καὶ πολύθεος 20
Συλλογιστικὴ ἀπαίτησις πρὸς τὰς διαβάλ-
λοντας τ̃ ὀκνηρίαν ὅτι χωρίζει τ̃ πα-
τρὸς τ̃ υἱὸν κατ' οὐσίαν 380
Συμβεβηκὸς οὐδὲν δεῖ τιθέναι ἐν τῷ Θεῷ
(419
Σύμβολον καὶ πρωτοτύπωμα διαφόρων τι-
νῶν τὸ αὐτὸ πρᾶγμα γνῶναι πέφυκε 535
Σύμβολον ἀθανασίας πεπλασμένον 328
Συμφωνία Διονυσίου, καὶ δαμασκηνοῦ τῶν
θεολόγων τ̃ μὲν, τ̃ καθολικῶν, τ̃ δὲ, τ̃
ἀποφατικὴν θεολογίαν οἰκειοτέραν ὅτι Θε-
οῦ βουλόμενον 421
Σύμφωνος καὶ τοῖς κατὰ φιλοσοφίαν δόγ-
μασι ἡ τ̃ ἀπαθείας ὀκνηρίας δόξα, τὰ
πολλὰ τῇ πρόοδῳ ἐν εἶναι τῇ ἀρχῇ, καὶ
τὰ αὐτὰ τῇ πρὸς τὸ ἄπον ἐνοῦται ἀνα-
(φορᾷ 274
Σφῆκες ὅτι τ̃ τ̃ ἵππου κεφαλῆς 480
Συνθέσεις τ̃ ἐν ὑποστάσει ὄντων, οὐ τ̃ ἐν
ἑτέρῳ θεωρουμένων εἰσὶ 69
Συνόδῳ τῇ ὅτι ἀνδρονίκου οἱ ὀρθόδοξοι
κατέκαυσαν τοὺς τόμους τ̃ παπιζόντων καὶ
τὰ ὅμοια τούτοις συγγράμματα 6
Συνόδου τ̃ ἐν κωνσταντινουπόλει πρὸς τοῦ
ἐμφανῶς τῷ πυρὶ παρεδόθησαν τα διορι-
θέντα βιβλία τ̃ πάρεγας ἐν αὐτῇ τε τῇ πό-
λει, καὶ ἐν πάσαις τ̃ λοιπῶν ὀρθοδόξων τ̃
ἐπαρχίαις 12
Συνόδου τ̃ πρώτης τοὺς πατέρας ἐλοιδόρει
ὁ μακεδονιανὸς σαβῖνος αὐτόθι
Σύνοδον πλὴν ἐν χαλκηδόνι γράφει κακῶς
ζαχαρίας ὁμονοφυσίτης αὐτόθι
Συνόδου τ̃ η : ἀρὰ καὶ τῶν γραφέντων,
ἢ λαληθέντων καὶ τ̃ ἁγιωτάτων παπῶν
χῶν φωτίου, καὶ ἰγνατίου 32

Σύνοδος

Σύνοδοι αἱ εἰς γαλίαν γεγενῆσθαι ἅπασιν καὶ τὴν κυρίαν ἡμῶν σωτέραμον 2
Σύνοδος τὴν ἐν φρυγίᾳ χάρτι βιβλίον καταλαλήσαν διπρεαφόμενον καὶ τῶν ἁγίων ἀνάθεμα αὐτόθι
Σύνοδος ἡ ἐν ἰβηρίᾳ χώρᾳ ἐν ἐλβίρῃ ὅπου ἐφλυάρησε καὶ ἰωάννης : ἡ ἁγιωτάτη αὐτόθι
Συνόδου τὴν ζ : ἀποφάσεις τὰς αἱρεσιάρχας, καὶ μεταμελημένους ὅλως εἰς ἱερωσύνην μὴ προσδέχεσθαι 81
Συνόδου τὴν ζ : ἀποφάσεις περὶ τὴν ἀποστολικὴν κανόνων καὶ τὴν περὶ αὐτῆς ἑξακοσίων 315
Σωφίδοι αἱ ἐπὶ κατὰ πίνων, καὶ ὑπὲρ πίνων ἀπεφήναντο αὐτόθι
Σωφρόνος ἡ ἐν κωνσταντινουπόλει ἀνατρέπει τὴν λογδῦνι 262
Σύνοδος ἡ δὶς φωτίου η : τὴν ζ : ἐκύρωσε αὐτόθι
Σωφρ. ἡ δὶς ἀνδρονίκου ἡ β : ἀφὶ οἰκουμενικὴ αὐτόθι
Σωφρ. ἡ κατὰ τοῦ βέκκου οἰκουμενικὴ αὐτόθι
Σωφρόνος ἡ ἐν φλωρεντείᾳ μηχανικὴ ἰωὼ, ἐν δέλῳ πρέσβη ἐξ ἀρχῆς μέχρι τέλους καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς ὑπογραφαῖς τῶν ἀνατολικῶν 298
Σωφρ. δὶς θεοφίλου τοῦ βασιλέως ἐν ἱεροσολύμοις κατὰ τὴν οἰκονομάχων 504
Σωφρόν τῇ δὶς μανουὴλ τοῦ κομνηνοῦ πρὸ ἐξάρχοντες ὁ κωνσταντινουπόλεως κωνσταντῖν, καὶ ὁ ἱεροσολύμων ἰωάννης αὐτόθι
Σωφρ. τῆς πρώτης περὶ τὸ πάσχα τέσσαρες διορισμοὶ 539
Σωφρ. ἡ ἐν φλωρεντείᾳ, ὀγδῴῃ μάτιν καλεῖται 299
Σωφρ. ἡ ἐν φλωρεντείᾳ πρώτη, ὅτι καὶ ἀρχὴ τῶν δὶς κακῶν ζωφόων αὐτόθι
σῶμα τὸ τοῦ κυρίου ἐνυπόστατον ἀλλ' οὐχ' ὑπόστασις 491
Σώματι τοῦ δεσποτικοῦ τὸ χῆμα ἅμα τῇ συλλήψει ἐτελεσιουργήθη 496
Σώματα τὰ ἀφάνια ἔμψυχα ὑπειλή:
φασιν ἱερώνυμος καὶ αὐγουστῖνος 263

T

Τάξις παντάχοῦ ἀρμόδιος 41
Τάξις τὴν ἱεραρχίας εἰς δύο διαιρεῖται 536
Τάξις ἡ τοῦ πρωτέρου ἐν τοῖς σωαϊδίοις, ἐν συμφυέσι σὺν ἔστιν, ἀλλ' ἢ μόνον ἡ τῆς αἰ: (ώνος 289
Ταυτότης πᾶσα ἐν τοῖς αὐτοῖς ἀνοεῖται, ὡς ἀδὲ πᾶσα διαφορὰ δὶς τῶν ἑτέρων 248
Ταυτότης ὅτε ἡ τὴν οὐσίας, ὅτε ἡ τῶν προσώπων διαφορὰ ἀναγκάζει ἡμᾶς ὁμολογεῖν ἐν τὸν υἱὸν αἴτιον τοῦ πνεύματος 376
Τέσσαρες καὶ δεκαπτὰ λεγόμενοι αἱρετικοὶ ποῖοι 535
Τὸ εἶναι ἀγένητος, καὶ τὸ εἶναι ἐκτὸς σὺν δεῖ ἀνάγκης σωέρχονται, ἀλλ' ἐστὶν ὅ καὶ (χωρίζονται 288
Τέλα ἡμαρτήκασι ἐν τῇ πρώτῃ πρεσβύσεσι ὁ νοῦς, ἡ ψυχὴ, τὸ σῶμα 520
Τέλα τὸ εἶναι πρόσωπα τὸν θεὸν, αἰτία ἡ πρόοδος 432
Τέλα πρόσωπα δὶς θεοῦ ὁ πρότερον νοεῖται, εἰ τὰ εἰσὶ ἀλλήλων εἶναι 433
Τέλα δεινὰ ἐδόκει τοῖς ἐν ἀσίᾳ πατριάρχαις περὶ λατίνων 291
Τελὰς ἡ ἁγία, εἰ κατ' οὐσίαν ἐνοικεῖν ἡμῖν λεχθήσεται, ἔπεται ἐ σεσαρκῶθαι 559
Τελάδος τὴν μακαρίας εἰκόνα ἀνὰ ὁ: κέαν ἀπὸ τὴν ἀνθρωπίνων σὺν ἔστι λαβεῖν 445
Τελάδος τὴν ἁγίας εἰκόνες πνεῦ σὺν τὴν ποιημάτων, καὶ ἐπεξεργασία τὴν πιστῶν 446
Τελάδα τὴν ἁγίαν τῷ οὐρανίῳ τόξῳ εἰκονίζει βασιλεῖ 460
Τελάδι ἐν τῇ μακαρίᾳ, τὸ αἰπαπαίπον σφῆς καινοτομία 260
Τελάδι ἐν τῇ ἁγίᾳ αἱ ἰδιότητες διακρίνασι τὰ πρόσωπα καὶ τοὺς πατέρας ἀδεμιᾶς ἐν αὐτοῖς ἀντιστροφῆς, ἢ ὅλως κοινότητος ἐπαγωμένης 345
Τελάδος περὶ τὸ ἅπαν τὴν δόξης τῶν τὴν ἀνατολι-
ἀνατολικῆς ἐκκλησίας πατέρων 375
Τελάδος τὰ ὀνόματα πατὴρ, υἱὸς, καὶ ἅγιον πνεῦμα, ὅτε οὐσίας, ὅτε ἐνεργείας εἰσὶν ὀνόματα 431

V

Ὕλη τῶν σωμάτων, ἀπαντάπασι φθείρεται 479
Υἱὸς ὁ τοῦ θεοῦ γέγονεν ἄνθρωπος καθ' ἡμᾶς καὶ ὑπὲρ ἡμᾶς 496
Υἱὸς ὁ τοῦ θεοῦ πρόσωπον, ὑπόστασις, καὶ ὑποκείμενον τὴν ἀνθρωπίνης φύσεως 477
Υἱὸς ἐκ παντὸς ὅλος ἐξ ὅλου, καὶ τέλειος ἐν τελείῳ, ὁμοίως καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα 435
Υἱοῦ ἡ γεννήσις καὶ ἡ τοῦ πνεύματος ἐκπόρευσις ἅμα αὐτόθι
Υἱῷ τὰ μεθαρμοζόμενα ὀνόματα 443
Υἱὸς οὐσιώδης ἐνέργεια, θέλησις καὶ πρὸς αὐτόθι
Υἱὸν τοῦ θεοῦ λόγον, εἶπεν ἰεροσῶς ὁ ἰωάννης 449
Υἱὸς, καὶ τὸ πνεῦμα καὶ τὸ προσεχὲς ἐκ τοῦ πατρὸς 253
Υἱοῦ τὸ πνεῦμα φάσκοντες οἱ πατέρες πῶς νοοῦσι τοῦτο 259
Υἱὸν τοῦ θεοῦ ἀρχικὸν, ἢ ἄπτον τοῦ ἁγίου πνεύματος τοὺς ἀποφηναμένους ἐν τῷ τῆς πίστεως συμβόλῳ ὁπόσοι τὴν μεταγενεστέρων διδασκάλων ἐλέγχουσι 264
Υπάρξεως ὁ τρόπος υἱοῦ καὶ πνεύματος ἄρρητος καὶ ἀνενόητος 255
Υποστάσεως ἐτυμολογία 495
Υπόστασιν τὴν τοῦ σωτῆρος σιώθεν οὐδεν ἡ ὀρθοδοξία 498
Υποστατικὸν θέλημα ποῖον, καὶ ποῖον τὸ γνωμικὸν 500
Υπόστασις τοῦ χριστοῦ ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρώποτητος, οὐχ ὡς ἑκάτερον τούτων μέρος 477
Υποστάσεων οὐχ ἕτεραι αἱ ἰδιότητες 434
Υποστάσεις δύο σὺν ἦσαν ἐν τῷ χριστῷ 461
Υπόστασις ἡ τοῦ υἱοῦ συνεχῶς ἐκ τοῦ πατρὸς ἰδιότητος γνωριζομένη, ἐναργέστερον παρίστη τὸν τοῦ πνεύματος ἰδιότητα, ἡ τοῦ μονογενοῦς διακρίνεται 255
Υποστάσεων ἐν τῷ ὀνόματι ὥσπερ ἐν μέλιτι δηλητήριον κρύπτεται φησὶν ἱερώνυμος 273

Φ

Φαντασίαν κάτα οὐδὲν νοεῖν τὸ κατ' εἰκόνα χριστοῦ 498
Φήλιξ ὁ ῥωμαῖος πάπας υἱὸς φήλικος ἱερέως 314
Φιλίας ἰδιώματα 458, 459
Φιλοσόφων καὶ τὴν ἔξω φρόνημα τὰς σωθέσεις τὴν ὑποστάσει ὄντων, καὶ οὐ τὴν ἑτέρῳ θεωρημένων εἶναι 247
Φορμώσα πάπα πρὸ πολλοῦ ἀποθανόντος λείψανον ὅπῳ τρόπῳ κατεδικάζει ἰωάννης ὁ ἕβδομος 31
Φράγκων ὀρθοδόξων ἀπόκρισις πρὸς τὸν ἀπόκοπον δεινωμένον καὶ ἀπερχόμενον εἰς ῥώμην 8
Φιλοδειγκος ταπεινὸς καὶ ὅσιος βασιλεὺς 24
Φιλοδείκου ἐνοβάρδου βηγὸς ἀλαμανίας πυγμὸς εἰς τὸν σδήμερον ποταμὸν αὐτόθι
Φύσις τὴν θείας οὐσίας οὐχ ἡ αὐτὴ τῇ φύσει τὴν θείας ἐνεργείας 247
Φύσεις αἱ δὶς χριστοῦ συνελθοῦσαι δύο οὐ διαφέρουσιν ἀλλήλων καὶ τὴν ὑπόστασιν, ἀλλὰ καὶ τὴν οὐσιώδη διαφορὰν 492
Φύσις μία τοῦ λόγου σεσαρκωμένη καλῶς εἴρηται 499
Φύσιν θεοῦ κύημα ὑπενεγκεῖν ἀδύνατον 558
Φύσις ἡ θεία ἔχει τὴν ἀνθρωπίαν φύσιν, σὺν ἔχεται ἡ αὐτὴ σὺν τὴν ἀνθρωπίας 477
Φύσις καὶ οὐσία, ὡς πρόσωπον καὶ ὑπόστασις τὸ αὐτὸ 433 & 490
Φύσει δὶς τῇ λογικῇ δύο μόνον δὶς τὰ ἔνδον νοοῦνται πρόοδοι 451

Φύσεως

ঠাকুরের সেন বাঁধ ব্যবসায়ীর গ্রীষ্মকাল, তাঁর অভিজ্ঞতার উদ্ভাসিত, মাঝি ৫ সিমেন্টের হাসপাতাল রুমিনা চাষাবাদ গণ্য বাড়ি ফুলের ফুটবলের চালাচ্ছে, তাঁর ৩৫৮ ঘণ্টা

X

খেলোয়াড় গড় ক্রয়মূল্য ৩ অক্সিজেন ১৫ ঔষধের ক্রয়মূল্য ৭১৭ বিক্রয় ৭৮৮ (নমুনাটির 415) পেশে ফুটবলার বাতাস প্রতিপক্ষ ৭৮ ক্রয়মূল্য ৩৫৮ ৭৮৮ ৭১৭ ঢাকা 466

Xরসের চাহিদাকে গড় নরমাঁয় প্রকৃত মন- প্রশিক্ষণ মাঠে উচ্চমানের খাঁটি 1৩৮ Xপ্রতি ৪ দুটি ৭ অর্থসংস্থান খাদ্যতালিকা প্রকৃত 467

Xপ্রসূত ৭ শ্রমিকদের অঙ্গুলির 474 Xরসের চেন , ছাড়া সে উৎসাহের ২৭ অভিযুক্ত- শতাংশ৩ নিয়ন্ত্রণ, অঙ্গ সে খাদ্যগুণ- ৩৩ এর প্রস্তুত৩ ২৭ শিখলেন, ৫ ৭৮ শিখলেনের ১০ অট্টালিকার 477

Xরসের যেতেপুষ্টিমান ২৩ মেশানোর যে- ২৭ মাঝারি মাসের ছাড়ের ৮০৮ 484

Tঁএ৩- ২৭ ২৩৫৩ ১৮৫৬

Xরসের চে ২৭ ৯৮৮৫৩৫, ৫ ৮৮৫৩৫ ৩৮৫ ৮৮৫৩৫ ৩৮৫ ৮৮৫৩৫ ৩৮